6-48-I-18

31

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
481
10

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

48.1.1.
48
G
1

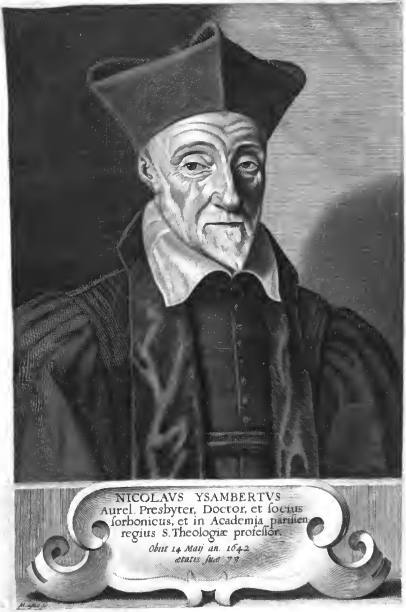
Digitized by Google

8-118-I-10

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NICOLAVS YSAMBERTVS
Aurel. Presbyter, Doctor, et ſocius
ſorbonicus, et in Academia pariſien
regius S.Theologiæ profeſſor.
Obiit 14 Maij an. 1642
ætatis ſuæ 73

8-48-I-10

YSAMBERTI

THEOLOGIA. 60

Digitized by Google

8-48-I-10

NICOLAI YSAMBERTI AVRELIANENSIS,

DOCTORIS ET SOCII SORBONICI,

ET IN ACADEMIA PARISIENSI REGII THEOLOGIÆ PROFESSORIS

DISPVTATIONES

IN PRIMAM PARTEM S. THOMÆ

DE DEO EIVSQVE ATTRIBVTIS, Trinitate & Angelis.

SOC·IESV·BIBL·SEC·COLL·ROM·
IHS

LVTETIÆ PARISIORVM.

Sumptibus DIONYSII DE LA NOÜE, viâ Iacobæâ.

M. DC. XLIII.

CVM PRIVILEGIO, ET APPROBATIONE.

Digitized by Google

INDEX QVÆSTIONVM, DISPVTATIONVM, ET ARTICVLORVM HVIVS TOMI.

DE DEO, EIVSQVE ATTRIBVTIS.

AD I. QVÆSTIONEM primæ Partis ſancti Thomæ.

DISPVTATIO PRIMA.

De genere Theologiæ.

Art. I. *DE nomine & exiſtentia Theologiæ.* 1
Art. II. *Quodnam ſit proximum genus Theologiæ, ſeu an Theologia ſit ſcientia propriè dicta.* 2
Art. III. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum.* 3
Art. IV. *Quiſnam habitus ſit noſtra Theologia.* 4

DISPVTATIO II.

De obiecto & ſubiecto noſtræ Theologiæ.

Art. I. *Quodnam ſit obiectum noſtræ Theologiæ.* 6
Art. II. *Quodnam ſit ſubiectũ Theologiæ.* 8

DISPVTATIO III.

De ſubalternatione Theologiæ.

Art. I. *An noſtra Theologia ſubalternetur Beatorum Theologiæ.* 9
Art. II. *Quadam conſectaria traduntur.* 11

DISPVTATIO IV.

De Vnitate Theologiæ.

Art. I. *Quæ ſit formalis ratio vnitatis in noſtra Theologia.* 12
Art. 2. *Soluuntur obiectiones.* 13
Art. III. *Qua vnitate tota noſtra Theologia ſit vna.* 14
Art. IV. *Soluitur fundamentum contrariæ ſententiæ, & traduntur quadã corollaria.* 15

DISPVTATIO V.

De diuiſione Theologiæ.

Art. I. *Quomodo Theologia diuiditur.* 16
Art. II. *Soluitur obiectio aduerſus doctrinam ſuperioris articuli, oſtenditúrque quomodo habitus Theologiæ ſit ſupernaturalis.* 17
Art. III. *Vtrum noſtra theologia ſit theoretica an practica.* 19

DISPVTATIO VI.

De neceſſitate & certitudine Theologiæ.

Art. I. *Vtrum Theologia ſit neceſſaria.* 21
Art. II. *An concluſio Theologica ſit æqualis certitudinis cum propoſitione de fide.* 22
Art. III. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 23
Art. IV. *Vtrum concluſio Theologica ſit maioris certitudinis, quàm concluſio ſyllogiſmi non Theologici.* 24
Art. V. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum.* 25

DISPVTATIO VLTIMA.

De argumentis Theologicis.

Art. I. *Vtrum Theologia noſtra ſit argumentatiua, & vnde deſumat ſua argumenta.* 26
Art. II. *Vtrum Theologia poſſit probare ſua principia.* 27
Art. III. *Vtrum Theologia poſſit probare ſua principia eſſe poſſibilia.* 28
Art. vltimus. *Vtrum Theologia poſſit ſoluere argumenta quæ fiunt contra fidem & quomodo.* ibid

AD QVÆSTIONEM II.

DISPVTATIO VNICA.

De Dei exiſtentia.

Art. I. *Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum.* 30
Art. II. *Vtrum Deum eſſe ſit demonſtrabile à priori.* 31
Art. III. *Vtrum Deum eſſe ſit demonſtrabile à poſteriori.* 32

AD QVÆSTIONEM III.

DISPVTATIO VNICA.

De ſimplicitate Dei.

Art. I. *An per ſimplicitatem Dei intelligatur aliquid negatiuum, vel poſitiuum.* 34
Art. II. *Vtrum ſimplicitas, quæ concipitur in Deo, ſit aliquod attributum.* 35
Art. III. *An ſimplicitas ſit perfectio.* 36
Art. IV. *Vtrum eſſentia diuina ſit omninò ſimplex.* 37

Art. V. *Colliguntur & ponuntur quædam conſectaria ex articulo præcedenti.* ibid.
Art. VI. *Vtrum Deus ita ſit ſimplex, vt in eo non reperiatur compoſitio rationis.* 39
Art. VII. *Vtrum diuinæ ſimplicitati repugnet aliquod tertium componere cum alio.* 40
Art. VIII. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.* 41

AD QVÆSTIONEM IV.

DISPVTATIO VNICA.

De perfectione Dei.

Art. I. *Vtrum Deus ſit perfectus.* 42
Art. II. *Vtrum omnes omnium rerum perfectiones ſint in Deo.* 43
Art. III. *Quomodo omnes omnium rerum perfectiones ſint in Deo.* 44
Art. IV. *Soluitur obiectio contra doctrinam præcedentis articuli.* 45
Art. V. *Vtrum perfectiones, quæ ſunt in creaturis, ſint eadem numero in eſſentia Dei.* 46
Art. VI. *Quid importat reale perfectio Dei, & vtrum ſit eius attributum.* 47
Art. VII. *An Deus & vniuerſum ſimul ſint aliquid perfectius, quàm ſolus Deus.* ibid.
Art. VIII. *Vtrum aliqua creatura poſſit eſſe ſimilis Deo.* 48

AD QVÆSTIONEM VI.

DISPVTATIO VNICA.

De bonitate Dei.

Art. I. *Vtrum Deus ſit in ſe ipſo ſummè bonus.* 49
Art. II. *Soluuntur obiectiones contra præcedentis articuli doctrinam, & reſpondetur dubio.* 51
Art. III. *Vtrum Deus ſit bonus ratione ſuæ eſſentiæ; an hoc ſit illi proprium, & vtrum omnia ſint bona ipsâ Dei bonitate.* 52

AD QVÆSTIONEM VII.

DISPVTATIO VNICA.

De infinitate Dei.

Art. I. *Quid negat infinitas, quæ in Deo concipitur.* 53
Art. II. *An Deus ſit infinitus.* 54
Art. III. *Tria dubia ſoluuntur ex articulis ſuperioribus.* ibid.
Art. IV. *Vtrum infinitas Dei poſſit ratione probari.* 55
Art. V. *Vtrum repugnet dari creatum aliquod infinitum per eſſentiam.* ibid.

AD QVÆSTIONEM VIII.

DISPVTATIO PRIMA.

De ſubſtantiali præſentia Dei in rebus, & locis poſitiuis.

Art. I. *Vtrum Deus ſit ſubſtantialiter præſens rebus omnibus.* 56
Art. II. *Vtrum immenſitas Dei ſumpta formaliter ſit aliquid reale, & poſitiuum, & quid illa ſit.* 57
Art. III. *Vtrum immenſitas Dei ſit eius attributum.* 58
Art. IV. *Vtrum Deus ſit in loco, vt locus eſt.* ibid.
Art. V. *Vtrum ſubſtantialis præſentia Dei in omnibus rebus probetur efficaciter ex ipſa eius operatione.* 59
Art. VI. *Soluuntur fundamenta contraria doctrinæ præcedentis articuli.* 61
Art. VII. *Vtrum Dei coexiſtentia in rebus colligatur à priori ex eius operatione tranſeunte, vel tantùm à poſteriori.* 62

DISPVTATIO POSTREMA.

De ſubſtantiali præſentia Dei in locis ſeu ſpatiis negatiuis.

Art. I. *Quid ſit ſpatium imaginarium ſeu negatiuum.* 63
Art. II. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.* 65
Art. III. *Vtrum detur ſpatiū imaginariū.* 66
Art. IV. *Colliguntur & ponuntur quædam conſectaria ex articulo præcedenti.* 67
Art. V. *Reſpondetur duabus obiectionibus contra doctrinam præcedentium duorum articulorum.* 68
Art. VI. *Vtrum Deus ſit extra mundum.* 69
Art. VII. *Vtrum Deus ſit in ſpatiis imaginariis.* 71
Art. VIII. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 73
Art. IX. *Vtrum ita Deo conueniat eſſe vbique, vt repugnet illud communicari alicui creaturæ.* 74

AD QVÆSTIONEM IX.

DISPVTATIO VNICA.

De immutabilitate Dei.

Art. I. *Vtrū Deus ſit omninò immutabilis.* 75
Art. II. *Vtrum eſſe immutabile ſit ipſi Deo proprium.* 78

AD QVÆSTIONEM X.

DISPVTATIO VNICA.

De æternitate Dei.

Art. I. *Vtrum æternitas ſit formaliter duratio.* ibid.
Art. II. *Fundamentum ſententiæ Aureoli ſoluitur, & proponūtur conſectaria quædā.* 78

Art. III. *Quomodo æternitas ſit interminabilis.* 80
Art. IV. *Vtrum æternitas in ſua formali ratione includat rationem menſuræ eſſe diuini, ſeu includat aliquid rationis.* ibid.
Art. V. *Soluuntur fundamenta primæ ſententiæ, & ſatisfit dubio.* 82
Art. VI. *Proponuntur quædam corollaria.* 83
Art. VII. *Vtrum Deus ſit æternus, & an eſſe æternum ſit illi proprium.* ibid.

AD QVÆSTIONEM XII.

DISPVTATIO I.

De poſſibilitate viſionis beatificæ.

Art. I. *Vtrũ cognitio clara & intuitiua diuinæ eſſentiæ ſit humano intellectui poſſibilis.* 85
Art. II. *Soluuntur fundamẽta Armenorũ.* 86
Art. III. *Vtrum poſſibilitas viſionis beatificæ per intellectum creatum poſſit demonſtrari naturali ratione.* 89
Art. IV. *Soluuntur fundamenta primæ ſententiæ.* 90
Art. V. *Soluitur dubium.* 91
Art. VI. *Vtrum beati nunc de facto videant Deum per eſſentiam.* 92
Art. VII. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum.* 93
Art. VIII. *Vtrum clara Dei viſio ſit poſſibilis intellectui creato ſecundùm virtutem naturalem, an verò vt eleuato, & ſecundùm virtutem ſupernaturalem.* 95
Art. IX. *Soluuntur fundamenta Anomæorum & Durandi.* 96
Art. X. *Soluitur dubium.* ibid.

DISPVTATIO II.

De lumine gloriæ ſecundùm ſe.

Art. I. *Quid ſit lumen gloriæ.* 97
Art. II. *Vtrum lumen gloriæ ſit potentia propriè dicta vel habitus.* 98
Art. III. *Vtrum ſit de fide dari lumen gloriæ habituale.* 99
Art. IV. *Vtrum lumen gloriæ ſit habitus perfectiar ex propria, & formali ſua ratione, quàm ſit habitus gratiæ, vel charitatis.* 100
Art. V. *Vtrum proprium munus luminis gloriæ ſit diſponere intellectum ad recipiendam viſionem beatificam.* ibid.
Art. VI. *Vtrum lumen gloriæ neceſſarium ſit, vt primò per ſe immediatè intellectus recipiat diuinam eſſentiam habentem ſe ad modum ſpeciei impreſſæ.* 102
Art. VII. *Vtrum lumen gloriæ detur; vt loco ſpeciei impreſſæ concurrat ad viſionem beatificam.* 103
Art. VIII. *Expenduntur reſponſiones, quas Vaſquezius affert ad confirmationem noſtræ propoſitionis.* 104
Art. IX. *Detegitur falſitas fundamenti Vaſquezij.* 105
Art. X. *Quale ſit proprium munus luminis gloriæ.* 106

DISPVTATIO III.

De lumine gloriæ comparato cum intellectu beati.

Art. I. *Quomodo lumen gloriæ augeat virtutem intellectus beati.* ibid.
Art. II. *Vtrũ intellectus concurrat ad viſionẽ beatificam, vt cauſa inſtrumentalis.* 108
Art. III. *Soluuntur fundamenta ſententiæ affirmantis.* 109
Art. IV. *Vtrum lumen gloriæ ſit inſtrumentũ propriè dictũ intellectus videntis Deum.* 110
Art. V. *Vtrum intellectus & lumen gloriæ conſtituant vnicam cauſam principalem viſionis beatificæ.* 111
Art. VI. *Vtrum abſolutâ Dei virtute intellectus creatus videre poſſit eſſentiam diuinã intuitiuè ſine lumine gloriæ.* ibid.
Art. VII. *Soluuntur fundamenta ſententiæ contrariæ.* 113
Art. VIII. *Soluitur dubium.* 114

DISPVTATIO IV.

De lumine gloriæ comparato cum creatura.

Art. I. *Vtrum habitus luminis gloriæ poſſit emanare ab aliqua poſſibili creatura.* 115
Art. II. *Vtrum Deus poſſit creare aliquem intellectum, qui ex vi ſua naturali poſſit videre clarè Deum ſine vllo ſibi ſuperaddito.* 116
Art. III. *Eadem veritas probatur primâ ratione.* ibid.
Art IV. *Eadem veritas alterâ ratione probatur.* 117
Art. V. *Præmittuntur modi, quibus poteſt concipi aliqua ſubſtantia entitatiuè ſupernaturalis.* ibid.
Art. VI. *Non poſſe dari ſubſtantiam creatam ſupernaturalem in prima ſignificatione præcedenti articulo allata.* 118
Art. VII. *Idem oſtenditur de creata ſupernaturali ſubſtantia in ſecunda, tertia, & quarta ſignificatione.* 119
Art. VIII. *Probatur eadem veritas de ſubſtantia creata ſupernaturali iuxta quintam & ſextam ſignificationem.* 120
Art. IX. *Soluitur primum fundamentum contrariæ ſententiæ.* 121
Art. X. *Soluuntur alia duo fundamenta aduerſariorum.* 122
Art. XI. *Vtrũ poſſit dari aliqua creatura, quæ ratione ſolius ſuæ naturalis perfectionis poſtulet lumẽ gloriæ tanquã ſibi debitũ.* 123

DISPVTATIO V.

De poſſibilitate viſionis Dei ab oculo corporeo.

Art. I. *Vtrum oculus corporeus poſſit videre diuinam eſſentiam per potentiam ordinariam.* 125

Art. II. *Vtrum aculus corporeus per abſalutam potentiom Dei poßit eſſentiam diuinom intueri.* ibid.

Art. III. *Vtrum aliquis in hac vita mortali, poßit oculo ſaltem mentis videre Deum per eſſentiam.* 127

DISPVTATIO VI.

De ſpecie impreſſa eſſentiæ diuinæ in viſione beatifica, vel de eo, quod in ipſa ſe habet ad inſtar illius.

Art. I. *Vtrum Deus de facto videatur à beatis per ſpeciem impreſſam.*

Art. II. *Soluuntur fundamenta cantraria ſententia.* 129

Art. III. *Vtrum de abſoluta Dei patentia dari poßit ſpecies impreſſa diuina eſſentia, per quam illa videatur à beatis.* 132

Art. IV. *Soluitur primum fundamentum aduerſariorum.* 133

Art. V. *Secundum fundamentum negantis ſententia ſoluitur.* 134

Art. VI. *Tertium fundamentum einſdem ſententia ſoluitur.* 135

DIIPVTATIO VII.

De inæqualitate viſionis beatificæ.

Art. I. *Vtrum omnes beati clarè videant Deum.* 136

Art. II. *Vnde inaqualitas viſionis beatifica prouenit.* 138

Art. III. *Eadem veritas probatur alterâ ratiane.* 139

Art. IV. *Saluuntur fundamenta contraria ſententia.* 141

Art. V. *Vtrum omnes viſianes ſint eiuſdem ſpeciei in omnibus beatis.* 142

Art. VI. *Saluuntur fundamenta aduerſariorum.* 143

DIIPVTATIO VIII.

De viſione comprehenſiua eſſentiæ diuinæ.

Art. I. *Quid ſit comprehenſio.* 144

Art. II. *Vtrum viſio beatifica alicuius intellectus creati poſſit eſſe comprehenſiua diuina eſſentia.* 146

Art. III. *Qua ſit adaquata ratio incomprehenſibilitatis diuina eſſentia à beatis.* 147

DIIPVTATIO IX.

De eſſentia diuina in ratione obiecti viſionis beatificæ.

Art. I. *Vtrum beati videant de facta omnia qua ſunt in Dea.* 148

Art. II. *Vtrum per abſolutam Dei potentiam eſſentia diuina adaquatè ſumpta poſſit videri ſine perſonis vel attributis.* 150

Art. III. *Vtrum quidditatiuè poßit videri diuina perſona ſine eſſentia, vel vna perſona ſine alia.* ibid

Art. IV. *Vtrum poßit diuina eſſentia videri ſine ſuis attributis abſolutis & relatiuis, eâ viſione, qua ſit beatifica & correſpondens fidei, quam nunc habemus in via.* 152

Art. V. *Vtrum eſſentia diuina poßit intuitiuè videri, & ſicuti eſt inadaquatâ viſione ſine ſuis attributis abſolutis & relatiuis.* 153

Art. VI. *Soluuntur obiectiones aduerſariorum.* 154

Art. VII. *Soluuntur alia eiuſdem ſententia abiectiones.* 155

Art. VIII. *Vtrum hac viſio inadaquata intuitiua & quidditatiua eſſentia diuina, non viſis attributis & relationibus eſſet beatifica.* 157

DISPVTATIO X.

De creaturis, quæ videntur à beatis in viſione beatifica.

Art. I. *Vtrum abſolutè loquendo poßit dari viſio beatifica, quâ nulla ex creaturis merè poßibilibus videantur in Verbo ſecundùm illud eſſe, quod habent extra Verbum.* 158

Art. II. *Vtrum communicari poßit intellectui creata cognitio omnium poßibilium.* 159

Art. III. *Vtrum beati videant aliquas creaturas in Verbo, & cur has potiùs quàm illas.* 160

Art. IV. *Vtrum beati videant omnia fidei myſteria, qua habent eſſe in aliqua temporis differentia, vtrum etiam videant ea, qua pertinent ad ſuum ſtatum, qua pendent à libera voluntate creatura rationalis, vniuerſum hoc, & an videant in Verbo omnia ſimul, an verò cum ſucceßione.* 161

AD QVÆSTIONEM XIII.

DISPVTATIO VNICA.

De nominibus Dei.

Art. I. *Vtrum poßit nomen aliquod imponi Deo.* 165

Art. II. *Vtrum nomen, qui eſt, ſit proprium Dei.* 164

AD QVÆSTIONEM XIV.

DIIPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia & eſſentia ſcientiæ Dei.

Art. I. *Vtrum ſcientia ſit in Deo.* 165

Art. II. *Vtrum intellectio actualis ſit aliqua ratio primò conſtituens diuinam eſſentiam.* 166

Art. III. *Soluitur primum ſententia aduerſariorum fundamentum ab auctoritate petitum.* 167

Art. IV. *Soluuntur duo fundamenta contraria ſententia à ratiane petita.* 169

Art. V. *Vtrum actualis intellectio per eſſentiā ita ſit conſtitutiua diuina eſſentia, vt ſit vltima ratio & veluti differentia eius.* 170

Art. VI. *Probatur nec ipſam infinitatem, nec ipſum exiſtere vltimò conſtituere eſſentiam diuinam.* 171
Art. VII. *Oſtenditur ipſum eſſe à ſe, ſeu eſſe independens, non eſſe vltimum conſtitutiuum eſſentiæ diuinæ quaſi ſpecificè conſideratæ.* 172
Art. VIII. *Oſtenditur nec ipſum eſſe intellectiuum prout importat gradum intellectiui radicalis, vel potentialis tantùm, nec ipſam diuinam voluntatem, vel etiam diuinam volitionem conſtituere vltimò diuinam eſſentiam ſpecificè conſideratam.* 173
Art. IX. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum aduerſus doctrinam præcedentium articulorum.* ibid.

DISPVTATIO II.

De diuiſione ſcientiæ Dei.

Art. I. *De ſcientia ſimplicis intelligentiæ & viſionis.* 175
Art. II. *Vtrum adæquata ſit diuiſio ſcientiæ Dei in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & viſionis.* 176
Art. III. *De diuiſione ſcientiæ Dei in neceſſariam & liberam, & in abſtractiuam & intuitiuam.* 177

DISPVTATIO III.

De primario obiecto ſcientię diuinæ. 178
Art. I. *Vtrum Deus ſe ipſum intelligat, & quale ſit medium iſtius cognitionis.* ibid.
Art. II. *Vtrum Deus ſe & omnia quæ ſunt in ipſa formaliter comprehendat.* 179
Art. III. *Soluuntur tria dubia.* 180

DISPVTATIO IV.

De rebus creatis prout ſunt obiectum ſecundarium ſcientiæ diuinæ.

Art. I. *Vtrum Deus distinctâ cognitione cognoſcat alia à ſe.* 181
Art. II. *Vtrum Deus cognoſcat res alias à ſe, eſſentiâ ipſius ſe habente per modum ſpeciei impreſſæ.* ibid.
Art. III. *Vtrum Deus cognoſcat res alias à ſe in ipſo tanquam in ſpecie expreſſa, an tanquam in cauſa illarum rerũ cognita.* 183
Art. IV. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 184

DISPVTATIO V.

De malis, prout ſubſunt diuinę ſcientiæ.
Art. I. *Vtrum Deus cognoſcat mala, & quâ ſcientiâ.* 185
Art. II. *Quomodo Deus cognoſcit peccata.* 186
Art. III. *Reſpondetur tribus dubiis.* 187

DISPVTATIO VI.

De ſcientiæ Dei circa futura contingentia abſoluta certitudine.

Art. I. *Vtrum Deus cognoſcat futura contingentia abſoluta.* 188
Art. II. *Soluitur primum fundamentum aduerſariorum.* 190
Art. III. *Soluitur ſecundum fundamentum aduerſariorum.* ibid.
Art. IV. *Soluitur fundamentum tertium contrariæ ſententiæ.* 191

DISPVTATIO VII.

De prima & adæquata ratione, cur Deus certò & infallibiliter cognoſcit futura contingentia libera. 192
Art. I. *Quædam monita præmittuntur, & ſenſus difficultatis exponitur.* ibid.
Art. II. *Vtrum Dei decretum prædefiniens libera futura contingentia abſoluta, vel idea, quas habet de illis, ſunt prima & adæquata ratio, cur ea certò & infallibiliter cognoſcat.* 193
Art. III. *Vtrum coëxiſtentia futurorum liberorum contingentium æternitati Dei ſit prima, & adæquata ratio cur ab illo certò, & infallibiliter videantur.* 194
Art. IV. *Refellitur reſponſio, quâ ſoluere conantur aduerſarij noſtram rationem.* ibid.
Art. V. *Soluitur primum fundamentum aduerſariorum.* 195
Art. VI. *Soluitur ſecundum fundamentum aduerſariorum.* 196
Art. VII. *Soluitur fundamentum tertium contrariæ ſententiæ.* 197
Art. VIII. *Soluitur fundamentum quartum.* ibid.
Art. IX. *Soluitur vltimum eiuſdem ſententiæ fundamentum.* 198
Art. X. *Soluitur dubium ad illuſtrationem noſtræ propoſitionis articulo tertio poſitæ.* 199
Art. XI. *Vtrum veritas determinata futurorum contingentium liberorum abſolutorum conſiderata antecedenter ad decretum Dei, ſit prima & adæquata ratio, ob quam Deus illa certò & infallibiliter cognoſcit.* ibid.
Art. XII. *Vtrum veritas determinata futurorum contingentium liberorum abſolutorum, factâ ſuppoſitione quòd futura ſint, ſit Deo prima & adæquata ratio, cur certò & infallibiliter illa cognoſcat.* 201
Art. XIII. *Proponitur & explicatur noſtra ſententia.* ibid.
Art. XIV. *Oſtenditur futurum liberum contingens in ſenſu noſtræ propoſitionis articuli ſuperioris habere certitudinem obiecti, vt eſt obiectum diuinæ cognitionis.* 202
Art. XV. *Soluuntur obiectiones aduerſariorum contra doctrinam præcedentis articuli.* ibid.
Art. XVI. *Oſtenditur eſſentiam diuinam, vt cauſam particularium eiuſmodi effectuum, obiicere illa cognitioni.* 204
Art. XVII. *Oſtenditur intellectionem Dei eſſe proportionatam iſtis obiectis, & ab æterno penetrare certò, & infallibiliter*

actualem connexionem contingentium cum ſuo propria futuritione. 205
Art. XVIII. *Eadem veritas altero ratione probatur.* 206
Art. XIX. *Tertia ratio proponitur pro eadem veritate.* 207

DISPVTATIO VIII.

De ſcientia Dei circa futura contingentia libera conditionata.

Art. I. *Vtrum Deus cognoſcat futura libera contingentia conditionata.* 208
Art. II. *Soluuntur duo fundamenta contraria ſententia.* 209
Art. III. *De modo quo Deus certò, & infallibiliter cognoſcit hac futura contingentia.* 210

DISPVTATIO IX.

De ſcientia Dei circa non entia.

Art. I. *Vtrum Deus cognoſcat poßibilia & repugnantia, & quomodo.* 211
Art. II. *Vtrum Deus cognoſcat priuationes, negationes, entia rationis, & quomodo.* ibid.

DISPVTATIO X.

De ſcientia Dei prout eſt cauſa rerum.

Art. I. *Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum & quænam ſcientia.* 212
Art. II. *Quænam ſcientia eſt cauſa rerum.* 213

AD QVÆSTIONEM XV.

DISPVTATIO VNICA.

De ideis.

Art. I. *Vtrum ideæ ſint in Deo.* 214
Art. II. *Quid illud ſit in Deo quod habet rationem ideæ.* 215
Art. III. *Soluitur dubium ex præcedenti doctrina.* 217
Art. IV. *Vtrum ſint plures ideæ in Deo.* ibid.
Art. V. *Quarum rerum ideæ ſint in Deo.* 218

AD QVÆSTIONEM XIX.

DISPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia & diuiſione voluntatis Dei.

Art. I. *Vtrum voluntas ſit in Deo.* 219
Art. II. *De diuiſione voluntatis diuinæ in voluntatem ſigni & beneplaciti.* 220
Art. III. *De altera diuiſione voluntatis Dei in antecedentem & conſequentem.* ibid.
Art. IV. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ, & reſpondetur dubio.* 221
Art. V. *De diuiſione voluntatis Dei in abſolutam & conditionatam.* 222
Art. VI. *Vtrum omnis voluntas beneplaciti, quæ eſt in Deo, impleatur.* 223
Art. VII. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 224

DISPVTATIO II.

De obiecto diuinæ voluntatis.

Art. I. *Quodnam ſit formale obiectum diuinæ voluntatis.* 225
Art. II. *Conſectarium ex doctrina præcedenti.* ibid.
Art. III. *Quodnam ſit materiale obiectum voluntatis Dei, & quomodo Deus amet ſeipſum.* 226
Art. IV. *Vtrum & quomodo Deus amet res creatas exiſtentes in aliqua temporis differentia.* 227
Art. V. *Vtrum Deus amet res poßibiles.* 228
Art. VI. *Soluuntur fundamenta contraria ſententiæ.* 229
Art. VII. *Vtrum voluntas Dei ſit malorum.* 230

DISPVTATIO III.

De libero Dei arbitrio.

Art. I. *Vtrum liberum arbitrium ſit in Deo.* 231
Art. II. *Vtrum actus liber ſit denominatio extrinſeca.* ibid.
Art. III. *Vtrum actus liber Dei ſit libero perfectio ipſi ſuperaddita.* 232
Art. IV. *Vtrum actus liber Dei ſit reſpectus rationis.* ibid.
Art. V. *Quid ſit actus liber Dei.* 233
Art. VI. *Soluuntur obiectiones contra noſtram doctrinam.* 234

DISPVTATIO IV.

De aliis diuinæ voluntatis affectionibus.

Art. I. *Vtrũ voluntas Dei ſit cauſa rerũ.* 236
Art. II. *Vtrum poßit aßignari aliqua cauſa diuinæ volitionis.* 237
Art. III. *Vtrum voluntas Dei ſit mutabilis.* 238
Art. IV. *Vtrum libertas diuinæ voluntatis ſit primo radix, ſeu cauſa primaria contingentiæ rerum.* 239
Art. vltimus. *Vtrum voluntas Dei imponat neceßitatem nobis.* 240

AD QVÆSTIONEM XX.

DISPVTATIO VNICA.

De amore Dei.

Art. I. *Vtrum amor ſit in Deo, & an ſit æqualis erga omnia.* ibid.
Art. II. *An actus voluntatis, qui paßiones dicuntur, ſint in Deo.* 241

AD QVÆSTIONEM XXI.

DISPVTATIO VNICA.

De iuſtitia & miſericordia Dei.

Art. vnicus. *Vtrum iuſtitia & miſericordia ſint in Deo, an iuſtitia Dei ſit veritas, & vtrum in omnibus operibus Dei ſit miſericordia cum iuſtitia.* 242

AD QVÆSTIONEM XXII.

Dispvtatio vnica.

De prouidentia Dei.

Art. I. *An Deus habeat prouidentiam, & an conſecutio finis ſit de ratione illius.* 243
Art. II. *Vtrum Deus immediatè prouideat rebus omnibus, & an eius prouidentia rebus neceſſitatem imponat.* ibid.

AD QVÆSTIONEM XXIII.

Dispvtatio prima.

De eſſentia & exiſtentia prædeſtinationis.

Art. I. *De nomine prædeſtinationis.* 244
Art. II. *Vtrum prædeſtinatio ſit actus intellectus, an voluntatis vel vtriuſque.* 245
Art. III. *Soluuntur fundamenta contrariæ doctrinæ præcedentis articuli.* 247
Art. IV. *Quomodo prædeſtinatio definiatur.* ibid.
Art. V. *Vtrum aliqui ſint de facto prædeſtinati.* 249

Dispvtatio II.

De cauſa prædeſtinationis ad gratiam.

Art. I. *Status quæſtionis proponitur.* 250
Art. II. *Vtrum conſtellatio, temperamentum aut actiones ab anima factæ antequã infundantur in corpus, ſint cauſa prædeſtinationis ad primam gratiam.* ibid.
Art. III. *Vtrum bona opera arbitrij ſecundùm naturæ vires conſiderati, ſint cauſa prædeſtinationis ad primam gratiam.* 251
Art. IV. *Vtrum prædeſtinatio ad primam gratiam à mera Dei voluntate dependeat.* 252

Dispvtatio III.

De cauſa prædeſtinationis ad gloriam inſigniter prædeſtinatorum.

Art. I. *Vtrum aliqui poſſint abſolutâ Dei virtute prædeſtinari ad gloriam ante præuiſa eorum merita.* 254
Art. II. *Reſpondetur obiectionibus contra noſtræ propoſitionis probationem à ratione petitam.* 256
Art. III. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum contra noſtram propoſitionem.* 257
Art. IV. *Vtrum aliqui ſint electi ad gloriam ante eorum præuiſa merita.* 258

Dispvtatio IV.

De cauſa prædeſtinationis ad gloriam eorum, qui viâ tantùm ordinariâ ſunt prædeſtinati.

Art. I. *Vtrum præter eos, qui ſunt inſigniter prædeſtinati ad gloriam, nulli alij ſint ad gloriam prædeſtinati.* 259
Art. II. *An modus communior electionis hominum & Angelorum ad gloriam, ſit ante vel poſt præuiſa merita.* 260
Art. III. *Probatur eadem veritas ex Patribus.* 261
Art. IV. *Probatur eadem veritas primâ ratione.* 262
Art. V. *Probatur eadem veritas ſecundâ ratione.* 263
Art. VI. *Eadem veritas tertiâ ratione probatur* ibid.
Art. VII. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ deſumpta ex ſacra Scriptura.* 265
Art. VIII. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ deſumpta ex Patribus.* 267
Art. IX. *Soluitur primum fundamentum aduerſariorum à ratione petitum.* 269
Art. X. *Soluuntur quatuor aliæ rationes aduerſariorum.* 271
Art. XI. *Soluitur vltimum aduerſæ ſententiæ fundamentum à ratione petitum.* 272
Art. XII. *Vtrum merita puri alicuius hominis poſſint eſſe aliquo modo cauſa prædeſtinationis alterius, vel illam iuuare.* 274

Dispvtatio V.

De effectibus prædeſtinationis.

Art. I. *Quænam ſint conditiones & quot, effectuum prædeſtinationis.* 275
Art. II. *Quænam bona ſupernaturalia ſint effectus prædeſtinationis.* 276
Art. III. *Soluuntur aliquæ obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli, & ſatisfit dubio.* 277
Art. IV. *Vtrum res aliquæ ordinis naturalis ſint effectus prædeſtinationis, quænam illa ſint, & quomodo.* 278
Art. V. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli, & quædam conſectaria proponuntur.* 279
Art. VI. *Vtrum aliqua mala, & quænam poſſint eſſe effectus prædeſtinationis.* 280

Dispvtatio VI.

De certitudine prædeſtinationis, & numero prædeſtinatorum.

Art. I. *Vtrum prædeſtinatio ſit certa.* 282
Art. II. *Vtrum prædeſtinatio ſit in poteſtate prædeſtinati, & an prædeſtinatus poſſit non ſaluari.* 283
Art. III. *Vtrum aliquis poſſit ſcire certò ſe eſſe de numero prædeſtinatorum.* ibid.
Art. IV. *Vtrum certus ſit numerus prædeſtinatorum, & cui cognitus.* 284
Art. V. *Vtrùm numerus prædeſtinatorum excedat numerum reproborum.* ibid.

Dispvtatio VII.

De eſſentia, & exiſtentia reprobationis.

Art. I. *De nomine ac eſſentia reprobationis.* 285
Art. II. *De exiſtentia reprobationis.* ibid.

DISPVTATIO VIII.

De cauſa reprobationis.

Art. I. *Vtrum Deus ante præuiſa mala opera habuerit voluntatem effiacem excludendi aliquos à gloria, & ad pœnas æternae deputandi.* 286

Art. II. *Reſpondetur obiectionibus contra doctrinam præcedentis articuli.* 287

Art. III. *Vtrum Deus ante præuiſa peccato habuerit efficacem voluntatem excludendi aliquos à glorio od ſplendorem ſuæ gloriæ & iuſtitia manifeſtationem.* 288

Art. IV. *Soluuntur duo obiectiones contra doctrinam ſuperioris articuli.* 289

Art. V. *Vtrum Deus aliquos ante præuiſo eorum mala opero negatiuè reprobauerit.* 290

Art. VI. *Vtrum Deus poſt præuiſa mala opera tantùm reprobet homines.* 291

Art VII. *Vtrum aliqua cauſo reprobotionis detur ex parte reprobi.* ibid.

DISPVTATIO IX.

De effectibus reprobationis.

Art. I. *Quænam ſint conditiones effectuum propriè dictorum reprobationis.* 292

Art. II. *Vtrum peccotum ſit propriè dictus effectus reprobationis.* 293

Art. III. *Vtrum permiſſio peccoti, & perſeuerantia in peccato ſint effectus reprobotionis propriè dicti.* ibid.

Art. IV. *Vtrum obduratio & excæcatio ſint propriè effectus reprobationis.* ibid.

Art. V. *Vtrum inflictio pœna æterna ſit propriè effectus reprobationis.* 294

AD QVÆSTIONEM XXIV.

DISPVTATIO VNICA.

De libro vitæ.

Art. I. *Quid ſit liber vita.* 295

Art. II. *Vtrum aliquis poſſit deleri de libro vita.* 296

AD QVÆSTIONEM XXV.

DISPVTATIO VNICA.

De potentia Dei.

Art. I. *Vtrum in Deo ſit potentia.* ibid.

Art. II. *Vtrum actiua Dei potentio formaliter conſiderato ſit ipſa diuina eſſentio.* 297

Art. III. *Vtrum actiuo Dei potentia formaliter ſumpto, ſit idem cum intellectu & voluntate.* ibid.

Art. IV. *Vtrum actiuo Dei potentia ſit infinita.* 298

Art. V. *Quodnam ſit obiectum actiua Dei potentia.* 299

Art. VI. *Quadam colliguntur & ponuntur conſectoria ex præcedentis orticuli doctrina.* 300

Art. VII. *Vtrum Deus poſſit facere, quòd præterita non fuerint, præſentia non ſint, & futuro non futuro ſint.* 301

Art. VIII. *Vtrum Deus poſſit facere, quæ non facit.* 302

Art. vltimus. *Vtrum Deus poſſit facere meliero iis, quæ fecit.*

DE MYSTERIO TRINITATIS.

AD QVÆSTIONEM XXVII.

DISPVTATIO I.

De pluralitate perſonarum diuinarum.

Art. I. *Eſſe plures perſonas in Deo contra Iudæos probatur.* 305

Art. II. *Expenduntur quatuor Iudæorum reſponſiones tertio argumento ſuperioris articuli.* 307

Art. III. *Eſſe plures perſonas in Deo contro hæreticos probotur.* ibid.

DISPVTATIO II.

De conſubſtantialitate perſonarum diuinarum.

Art. I. *Patrem eſſe verum Deum, & Filium eſſe Patri conſubſtantialem.* 309

Art. II. *Eadem veritas altero probatur orgumento.* 311

Art. III. *Soluuntur orgumenta Arianorum contra præcedentem doctrinam.* 312

Art. IV. *Spiritum ſanctum eſſe verum Deum conſubſtantialem Patri & Filio.* 313

Art. V. *Soluuntur fundamenta Mocedonianorum contra præcedentem doctrinam.* 314

DISPVTATIO III.

De proceſſionibus diuinis in genere.

Art. I. *Quid & quotuplex ſit proceſſio.* ibid.

Art. II. *Vtrum ſit proceſſio in diuinis.* 315

Art. III. *Vtrum proceſſio, quæ eſt in diuinis, ſit tranſiens, vel immanens phyſica, vel metaphyſico.* ibid.

Art. IV. *Conſectaria ex doctrina præcedenti.* 316

Art. V. *Vtrum principium immediotum diuinarum proceſſionum ſit diuino natura, an verò intellectus & voluntas eius.* 317

Art. VI. *Soluuntur fundamenta ſententiæ Durandi.* 318

Art. VII. *Cōſectoria ex doctrina præced.* 319

DISPVTATIO IV.

De diſtinctione, quæ inter proceſſionem Filij & Spiritus S. intercedit.

Art. I. *Quid ſit vitalis generatio.* 320

Art. II. *Vtrum proceſſio Filij ſit vera generatio.* 322

Art. III. *Vtrū detur in diuinis proceſſio alia à proceſſione Verbi, quæ ſit generatio.* 323

Art. IV. *Rationes Patrum, ob quas proceſſio*

Verbi eſt generatio, proceſſio autem Spiritus ſancti non item. 324

Art. V. *Proponitur & refellitur ratio ſancti Bonauenturæ, ob quam Filij proceſſio eſt generatio, & non proceſſio Spiritus ſancti.* 326

Art. VI. *Expenditur ratio Richardi à ſancto Victore.* ibid.

Art. VII. *Soluitur fundamentum præced. ſententiæ Richardi.* 328

Art. VIII. *Reiicitur ratio Scoti.* 330

Art. IX. *Refellitur ratio Torrenſis.* ibid.

Art. X. *Examinatur ratio quorumdam Thomiſtarum.* 331

Art. XI. *Affertur ratio probabilior propter quam proceſſio Filij ſit generatio, non autem proceſſio Spiritus ſancti.* 334

Art. XII. *Soluitur obiectio contra primam maiorem primi noſtri argumenti.* 336

Art. XIII. *Soluitur obiectio altera contra noſtram doctrinam.* 337

DISPVTATIO V.

De numero proceſſionum diuinarum.

Art. vnicus. *Vtrum ſint plures proceſſiones, quàm duæ.* 338

AD QVÆSTIONEM XXVIII.

DISPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia & eſſentia, & diuiſione relationum diuinarum.

Art. I. *Vtrum aliquæ relationes reales ſint in Deo.* 340

Art. II. *Reſpondetur obiectionibus contra doctrinam præcedentis articuli, & ſoluitur dubium.* 341

Art. III. *Iuxta quam rationem relationes diuinæ ſint reales.* 342

Art. IV. *Quot ſint relationes diuinæ originis.* 344

DISPVTATIO II.

De diſtinctione relationum originis à ſe inuicem.

Art. I. *Vtrum diuinæ relationes originis diſtinguantur inter ſe realiter.* ibid.

Art. II. *Soluuntur fundamenta Durandi.* 345

DISPVTATIO III.

De diſtinctione relationum originis ab eſſentia diuina.

Art. I. *Vtrum relationes originis diſtinguantur ab eſſentia diuina.* 347

Art. II. *Soluuntur fundamenta Gilberti Porretani.* 348

Art. III. *Vtrum relationes originis ſolo nomine ab eſſentia diuina diſtinguantur.* 349

Art. IV. *Soluuntur fundamenta ſententiæ ſuperiori articulo reiectæ.* ibid.

Art. V. *Vtrum relationes originis diſtinguantur formaliter, ſeu ex natura rei ab eſſentia diuina.* 350

Art. VI. *Soluuntur fundamenta ſententiæ Scoti.* 351

Art. VII. *Vtrum relationes originis diſtinguantur ratione ratiocinatâ ab eſſentia diuina.* 353

DISPVTATIO IV.

De diſtinctione attributorum abſolutorum tam à ſe inuicem, quàm ab eſſentia, & diuinis relationibus.

Art. I. *Quomodo attributa abſoluta tam à ſe inuicem, quàm à diuinis relationibus & eſſentia diſtinguantur.* 354

Art. II. *Vtrum hæc diſtinctio virtualis ſuperiùs explicata ſit abſque vllo ordine ad creaturas tam reſpectu intellectus increati, quàm creati.* 356

DISPVTATIO V.

De ratione formali relationum originis.

Art. I. *Vtrum diuinæ relationes originis ſint de intrinſeca ratione diuinæ eſſentiæ.* 358

Art. II. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 359

Art. III. *Soluuntur duæ obiectiones contra ſolutionem vltimi fundamenti aduerſariorum.* 361

Art. IV. *Vtrum eſſentia diuina ſit de formali ratione ſingularum diuinarum relationum originis.* ibid.

Art. V. *Soluuntur tria contrariæ ſententiæ fundamenta.* 363

Art. VI. *Soluuntur alia eiuſdem aduerſariorum ſententiæ fundamenta.* 364

DISPVTATIO VI.

De formali ratione attributorum diuinorum.

Art. vnicus. *Vtrum attributa eſſentialia ſint de formali ratione diuinæ eſſentiæ, & econtrà; item an illa ſeſe mutuò includant, & quomodo tunc hæc de ſeſe inuicem, tum relationes prædicetur de diuina eſſentia.* 366

DISPVTATIO VII.

De perfectione diuinarum relationum.

Art. I. *Vtrum vnaquæque diuinarum relationum dicat formaliter perfectionem entitatiuam.* 367

Art. II. *Vtrum tot ſint perfectiones relatiuæ, quot ſunt relationes, & an vnaquæque earum ſit infinita in ſuo genere.* 368

Art. III. *Vtrum vnaquæque relatio diuina originis dicat formaliter perfectionem reſpectiuam.* 369

Art. IV. *Vtrum diuinæ relationes originis dicant perfectionem ſimpliciter, an tantùm ſimplicem.* 370

AD QVÆSTIONEM XXIX.

DISPVTATIO VNICA.

De perſonis diuinis.

Art. I. *Quid ſit perſona.* 371

Art. II. *Vtrum perſona ſit idem, quod hypoſtaſis, ſubſiſtentia & ſubſtantia.* 372
Art. III. *Vtrum nomen perſona ſit ponendum in diuinis.* 373
Art. IV. *Quid ſit perſonalitas in diuinis & quid nomen perſona ſignificet, prout Deo competit.* 374

AD QVÆSTIONEM XXX.

DISPVTATIO I.

De nomine & ratione perſonæ communis perſonis diuinis.

Art. vnicus. *Vtrum nomen & ratio perſona ſit aliquid commune tribus diuinis perſonis & quomodo.* 376

DISPVTATIO II.

De pluralitate exiſtentiarum diuinarũ.

Art. I. *Vtrum detur in diuinis vna exiſtentia abſoluta.* 377
Art. II. *Vtrum præter exiſtentiam abſolutam dentur tres relatiua.* ibid.
Art. III. *Eadem veritas duabus aliis rationibus probatur.* 379
Art. IV. *Soluuntur fundamenta contraria ſententia ab auctoritate petita.* 380
Art. V. *Soluuntur fundamenta contraria ſententia à ratione petita.* 381

DISPVTATIO III.

De communi abſoluta ſubſiſtentia.

Art. I. *Vtrum communis & abſoluta quadam ſubſiſtentia detur in diuinis.* 383
Art. II. *Eadem veritas probatur ratione.* 384
Art. III. *Soluuntur fundamenta ſententia aduerſariorũ ab auctoritate deſumpta.* 386
Art. IV. *Soluitur primum aduerſariorum fundamentum à ratione petitum.* 388
Art. V. *Soluuntur alia fundamenta à ratione.* 390

DISPVTATIO IV.

De ſubſiſtentiis diuinis relatiuis.

Art. I. *Vtrum tres ſubſiſtentia relatiua dentur in diuinis.* 392
Art. II. *Vtrum tres res, tres entitates, tria entia, tria indiuidua, tres vnitates, tres bonitates, & tres veritates, & tria indiuidua ſint in Deo.* 393

AD QVÆSTIONEM XXXI.

DISPVTATIO VNICA.

De iis quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in diuinis.

Art. vnicus. *Vtrum & quomodo hac dicantur de Deo, vel de aliqua perſona diuina, nimirum Trinitas, trinus, triplex, alius, diſtinctus, differens, diuerſus, diuiſus & ſolus.* 395

AD QVÆSTIONEM XXXII.

DISPVTATIO VNICA.

De cognitione diuinarum perſonarum.

Art. I. *Vtrum adorandum myſterium ſanctiſſima Trinitatis poſſit cognoſci ratione naturali.* 397
Art. II. *Quid ſit notio.* 399
Art. III. *Vtrum notiones admittenda ſint in diuinis.* 400
Art. IV. *Quot ſint notiones in diuinis.* ibid.
Art. V. *Reſpondetur quibuſdam dubiis.* 402

AD QVÆSTIONEM XXXIII.

DISPVTATIO VNICA.

De perſona Patris.

Art. I. *Vtrum Pater ſit principium Filij & Spiritus ſancti.* 404
Art. II. *Vtrum Pater ſit cauſa, auctor & initium reſpectu Filij & Spiritus ſancti.* 405
Art. III. *Vtrum hoc nomẽ* Pater *ſit proprium prima perſona Trinitatis.* 407
Art. IV. *Vtrum eſſe ingenitum ſit proprium ſoli Patri.* 408

AD QVÆSTIONEM XXXIV.

DISPVTATIO PRIMA.

De nomine Verbi.

Art. I. *Vtrum Verbum in diuinis ſit nomen perſonale.* 409
Art. II. *Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.* 410

DISPVTATIO II.

De obiecto ex cuius cognitione procedit Verbum diuinum.

Art. I. *Vtrum Verbum diuinum procedat ex cognitione diuina eſſentia, & omnium perſonarum diuinarum.* 411
Art. II. *Soluuntur fundamenta contraria ſententia.* 414
Art. III. *Vtrum Verbum diuinum procedat ex cognitione omnium creaturarum purè poſſibilium.* 416
Art. IV. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum.* 417
Art. V. *Vtrum Verbum diuinum formaliter procedat ex cognitione omnium creaturarum exiſtentium in aliqua temporis differentia.* 419
Art. VI. *Soluuntur fundamenta contraria ſententia.* ibid.

AD QVÆSTIONEM XXXV.

DISPVTATIO VNICA.

De imagine.

Art. I. *Quid & quotuplex ſit imago.* 421
Art. II. *Vtrum Filius in diuinis ſit imago*

ratione cuius, & an ſolus ex perſonis diuinis. ibid.

AD QVÆSTIONEM XXXVI.

DISPVTATIO VNICA.

De perſona Spiritus ſancti.

Art. I. *Vtrum nomen hoc Spiritus ſanctus ſit proprium alicuius perſonæ diuinæ.* 423
Art. II. *Vtrum Spiritus ſanctus procedat à Patre & Filio.* ibid.
Art. III. *Soluuntur fundamenta Græcorum.* 425
Art. IV. *Vtrum ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, diſtingueretur realiter ab illo.* 426
Art. V. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum.* 428
Art. VI. *Vtrum Spiritus ſanctus ex ſe poſtulet & neceſſariò eſſe à duabus perſonis, Patre nimirum & Filio.* 429
Art. VII. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 430
Art. VIII. *Vtrum Pater & Filius ſint vnum principium Spiritus ſancti.* 432

AD QVÆSTION. XXXVII.

DISPVTATIO VNICA.

De nomine Spiritus ſancti, quod eſt amor.

Art. I. *Vtrum amor ſit proprium nomen Spiritus ſancti, & ex cuius obiecti amore Spiritus ſanctus procedat.* 433
Art. II. *Vtrum Pater & Filius diligant ſe Spiritu ſancto.* 434

AD QVÆSTION. XXXVIII.

DISPVTATIO VNICA.

De nomine Spiritus ſancti, quod eſt donum.

Art. I. *Quid ſit donum.* 435
Art. II. *Vtrum donum ſit nomen perſonale, & proprium ſit Spiritus ſancti.* 436

AD QVÆSTIONEM XXXIX.

DISPVTATIO VNICA.

De perſonis diuinis ad eſſentiam relatis.

Art. I. *Vtrum nomina eſſentialia prædicentur ſingulariter de perſonis diuinis.* 438
Art. II. *Vtrum nomina concreta poſſint ſupponere pro perſonis diuinis.* 439
Art. III. *Vtrum perſonæ ſeu nomina perſonalia poſſint prædicari de nominibus eſſentialibus.* 441
Art. IV. *Vtrum nomina eſſentialia ſint appropriãda perſonis diuinis, & an id fiat conuenienter.* ibid.

AD QVÆSTIONEM XL.

DISPVTATIO VNICA.

De perſonis comparatis ad relationes ſeu proprietates.

Art. I. *Vtrum perſonæ diuinæ habeant proprietates nomine abſtracto ſignificatas, quibus conſtituantur & diſtinguantur.* ibid.
Art. II. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum.* 443
Art. III. *Vtrum proprietates perſonales, quibus diuina perſona conſtituuntur, ſint abſoluta an relatiua.* 444
Art. IV. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 445
Art. V. *Præmittuntur notanda, & variæ ſententiæ Theologorum de ratione, ſub qua relationes diuinæ conſtituunt perſonas diuinas.* 446
Art VI. *Oſtenditur ſub qua ratione formali relationes conſtituãt perſonas diuinas.* 447
Art. VII. *Corollarium ex doctrina præcedenti.* 449

AD QVÆSTIONEM XLI.

DISPVTATIO VNICA.

De perſonis diuinis comparatis ad actus notionales.

Art. I. *Vtrum dentur actus notionales, quot, & quid ſint.* 450
Art. II. *Vtrum actus notionales ſint voluntarij.* ibid.
Art. III. *Vtrum actus notionales ſint de aliquo.* 451
Art. IV. *Vtrum in diuinis ſit potentia comparatione actuum notionalium.* 453
Art. V. *Quid ſit potentia notionalis producendi in Deo ad intra.* 454
Art. VI. *Soluuntur quædam dubia.* 456

AD QVÆSTIONEM XLII.

DISPVTATIO VNICA.

De æqualitate & ſimilitudine perſonarum diuinarum.

Art. I. *Vtrum diuinæ perſonæ ſint ſibi æquales in ſubſtantia, duratione, potentia & perfectione.* 457
Art. II. *Vtrum inter diuinas perſonas aliquis realis ordo naturæ detur.* 458
Art. III. *Vtrum circuminceſſio perſonarum detur in diuinis.* 459

AD QVÆSTIONEM XLIII.

DISPVTATIO VNICA.

De miſſione perſonarum diuinarum.

Art. I. *Quid ſit miſſio, an æterna vel temporalis, & quibus perſonis diuinis cõpetat.* 460

Art. II. *Quotuplex ſit miſſio.* 461
Art. vltimus. *Vtrum effectus miſſionis inuiſibilis debeat eſſe neceſſariò gratia ſanctificans, vel eius augmentum.* 462

DE ANGELIS.

AD QVÆSTIONEM XLIV.

DISPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia Angelorum.

Art. I. *Varia huius nominis* Angelus *acceptio.* 463
Art. II. *Quàm certum ſit dari Angelos.* 464
Art. III. *Quando creati ſint Angeli.* 466
Art. IV. *Vbi creati ſint Angeli.* 467

DISPVTATIO II.

De eſſentia Angelorum.

Art. I. *Vtrum Angeli ſint omninò incorporei.* 469
Art. II. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 470
Art. III. *Vtrum Angeli ſint incorruptibiles.* 471
Art. IV. *Satisfit cuidam difficultati ex doctrina præcedenti exortæ.* 473

DISPVTATIO III.

De numero Angelorum.

Art. I. *Vtrum Angeli ſint in magno numero.* 474
Art. II. *Vtrum numerus Angelorum ſit maior numero reliquarum creaturarum.* ibid.

DISPVTATIO IV.

De diſtinctione ſpecifica Angelorum.

Art. I. *Vtrum de facto detur ſpecifica diſtinctio in Angelis.* 475
Art. II. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 476
Art. III. *Vtrum plures Angeli poſſint eſſe eiuſdem ſpeciei infimæ.* 477
Art. IV. *Eadem veritas ratione probatur.* 478
Art. V. *Tertiâ ratione probatur eadem propoſitio.* 479
Art. VI. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 480
Art. VII. *Vtrum de facto ſint plures Angeli in eadem ſpecie.* 481
Art. VIII. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum contra primam propoſitionem præcedentis articuli.* 483

AD QVÆSTIONEM LI.

DISPVTATIO PRIMA.

De ratione aſſumptionis corporis factæ per Angelum.

Art. I. *Quot modis poſſit intelligi Angelum corpus aſſumere.* ibid.
Art. II. *Vtrum aſſumptio corporis facta ab Angelo ſit vnio ſubſtantialis.* 484
Art. III. *Vtrum aſſumptio corporis facta ab Angelo, fiat per nudam aſſiſtentiam ad corpus, tanquam motoris in mobili aut torquentis & vexantis illud.* ibid.
Art. IV. *Vtrum aſſumptio corporis facta ab Angelo fiat per ſubſtantialem illius poſitionem in eo, vt tanquam inſtrumento vtatur.* 485

DISPVTATIO II.

De corporibus aſſumptis ab Angelis.

Art. I. *Vtrum Angeli aſſumant vera corpora.* 486
Art. II. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 487
Art. III. *Vnde diiudicantur apparitiones eſſe tantùm imaginariæ, vel in reali corpore, item bonorum & non malorum Angelorum.* 489
Art. IV. *Quænam corpora Angeli poſſint aſſumere, qualia illa ſint, & ex qua materia.* ibid.
Art. V. *Soluuntur duo dubia.* 491
Art. VI. *Quâ virtute, & à quibus efformentur corpora ab Angelis aſſumpta.* 492
Art. VII. *Vtrum Angeli ita efformare poſſint corpora, vt habeant veram mollitiem & duritiem humani corporis.* 493

DISPVTATIO III.

De operationibus Angelorum in corporibus aſſumptis.

Art. I. *Vtrum Angeli poſſint exercere opera vitæ in corporibus aſſumptis ſecundùm quod vitæ opera ſunt.* 496
Art. II. *Proponuntur quædam corollaria ex doctrina præcedentis articuli.* 497
Art. III. *Vtrum Angeli in aſſumptis corporibus poſſint opera vitæ exercere, quæ conſiſtunt in motu.* 498

AD QVÆSTIONEM LII.

DISPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia Angelorum in loco.

Art. I. *Vtrum Angeli ſint in loco.* 500
Art. II. *Vtrum Angeli habeant locum ſibi determinatum.* 501

DISPVTATIO II.

De loco intrinſeco Angelorum.

Art. I. *Vtrum Angeli ſint in loco intrinſeco formaliter per aliquem modum ſibi immediatè infuſum à Deo, qui non ſit in pote-*

ſtate voluntatis Angeli. ibid.
Art. II. *Vtrum Angeli ſint formaliter in loco intrinſeco per ſuam ſubſtantiam.* ibid.
Art. III. *Vtrum Angeli ſint formaliter in loco intrinſeco per operationem.* 502
Art. IV. *Quæ ſit formalis ratio, per quam Angeli ſint in loco intrinſeco.* 504

DISPVTATIO III.
De loco extrinſeco Angelorum.
Art. vnicus. *Quæ ſit formalis ratio, per quam Angeli ſunt in loco extrinſeco.* 505

DISPVTATIO IV.
De comparatione Angelorum ad ſuos locos adæquatos, & inadæquatos.
Art. I. *Vtrum Angelus in pluribus locis contiguis inadæquatis eſſe poßit.* 507
Art. II. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum contra ſecundam noſtram propoſitionem.* 508
Art. III. *Vtrum Angelus poßit eſſe ſimul in pluribus locis inadæquatis à ſe inuicem ſpatio diſcretis & intra locum ſuum adæquatum contentis.* 509
Art. IV. *Vtrum detur aliquis locus diuiſibilis ita minimus, vt Angelus non poßit ſeſe conſtituere in minori.* 511
Art V. *Vtrum Angelus poßit eſſe in puncto* 513
Art. VI. *Soluitur dubium.* ibid.
Art. VII. *Vtrum plures Angeli poſſint eſſe naturaliter ſimul in eodem loco.* 515

AD QVÆSTIONEM LIII.
DISPVTATIO PRIMA.
De exiſtentia, eſſentia & cauſis motus Angelorum.
Art. I. *Vtrum Angeli localiter moueantur.* 516
Art. II. *Quid ſit Angelum moueri localiter.* 517
Art. III. *A quo ſit motus Angelicus, & quid ſit potentia motrix Angeli.* ibid.

DISPVTATIO II.
De motu continuo & diſcreto Angelorum.
Art. I. *Vtrum motus Angeli poſsit eſſe continuus.* 518
Art. II. *Vtrum Angelus poſsit naturaliter moueri de vno extremo ad alterum, non tranſeundo per medium.* 519
Art. III. *Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.* 520
Art. IV. *Vtrum Angelus poſsit in inſtanti acquirere locum diſtantem ab eo, quem reliquit.* 525
Art. V. *Vtrum detur terminus celeritatis motus contrarij Angelorum.* 527

DISPVTATIO III.
De effectibus potentiæ motricis Angelorum
Art. I. *Quidnam Angeli mouere poſsint.* 528
Art. II. *Vtrum Angeli mouentes rem aliquã imprimant ei impulſum.* 529
Art. III. *Vtrum Angeli per motum aliquid poſsint producere diſtinctum ab impulſu.* 530

AD QVÆSTIONEM LIV.
DISPVTATIO VNICA.
De cognitione Angelorum.
Art. vnicus. *Vtrum cognitio Angelica, intellectus Angelicus ſint idem cum ſubſtantia & exiſtentia Angeli, item an agens intellectus, poſsibilis, & cognitio ſenſitiua ſint in Angelis.* 531

AD QVÆSTIONEM LV.
DISPVTATIO VNICA.
De medio cognitionis Angelicæ.
Art. I. *Vtrum Angeli intelligant omnia per ſuam ſubſtantiam.* 532
Art. II. *Vtrum Angeli intelligant per ſpecies intelligibiles.* 533
Art. III. *Vtrum Angeli ſpecies, per quas intelligunt accipiant à rebus.* 534
Art. IV. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum.* 535
Art. V. *A quo, quando, & quomodo Angeli accipiant ſpecies, per quas intelligunt.* ibid.
Art. VI. *Vtrum ſuperiores Angeli intelligant per ſpecies magis vniuerſales, quàm inferiores.* 537
Art. VII. *Soluuntur fundamenta aduerſariorum contra doctrinam præcedentis articuli.* 539

AD QVÆSTIONEM LVI.
DISPVTATIO VNICA.
De cognitione Angelorum ex parte rerum immaterialium.
Art. I. *Vtrum Angelus ſeipſum cognoſcat.* 541
Art. II. *Vtrum vnus Angelus alium cognoſcat.* 542
Art. III. *Vtrum Angeli per ſua naturalia poſſint Deum cognoſcere.* ibid.

AD QVÆSTIONEM LVII.
DISPVTATIO PRIMA.
De cognitione Angelorum reſpectu rerum materialium, & ſingularium.
Art. I. *Vtrum Angeli cognoſcant res materiales, & item ſingulares.* 543
Art. II. *Quomodo Angeli cognoſcant res*

vniuerſales & ſingulares. 544
Art. III. *Vtrum Angeli poſſint naturaliter aliquot ſingularia contingentia poſſibilia tantùm cognoſcere.* 545

DISPVTATIO II.
De cognitione Angelorum reſpectu futurorum
Art. I. *Vtrum Angeli cognoſcant futura neceſſaria non libera, & quomodo.* ibid.
Art. II. *Vtrum Angeli cognoſcant certò futura contingentia libera.* 546

DISPVTATIO III.
De cognitione Angelorum reſpectu cogitationum cordis.
Art. I. *Vtrum Angeli cognoſcant cogitationes cordium.* 546
Art. II. *Quanam ſit ratio propter quam Angeli naturaliter non poſſint certò cognoſcere cogitationes cordium.* 547

DISPVTATIO IV.
De loquutione Angelorum.
Art. I. *Vtrum Angeli ſibi inuicem loquantur.* 548
Art. II. *Quomodo ſibi inuicem Angeli loquantur.* ibid.

DISPVTATIO V.
De cognitione Angelorum reſpectu myſteriorum gratiæ.
Art. I. *Vtrum Angeli cognoſcant myſteria gratiæ naturaliter.* 550
Art. II. *Quanam myſteria gratiæ Angeli in via cognouerunt cognitione ſupernaturali.* 551

DISPVTATIO VI.
De illuminatione Angelorum.
Art. vnicus. *Quid ſit illuminatio in Angelis, & quomodo vnus alium illuminet.* ibid.

AD QVÆSTIONEM LVIII.
DISPVTATIO VNICA.
De modo Angelicæ cognitionis.
Art. I. *Vtrum intellectus Angeli quandoque ſit in potentia & actu.* 552
Art. II. *Vtrum Angelus poſſit plura ſimul intelligere.* 553
Art. III. *Vtrum Angeli cognoſcant diſcurrendo.* 554

AD QVÆSTIONEM LIX.
De voluntate Angelorum.

AD QVÆSTIONEM LX.
DISPVTATIO VNICA.
De amore & dilectione Angelorum.
Art. vnicus. *Quæ dilectio, & circa quæ obiecta ſit in Angelis.* 555

AD QVÆSTIONEM LXII.
DISPVTATIO VNICA.
De perfectione Angelorum in eſſe gratiæ & gloriæ.
Art. I. *Vtrum Angeli fuerint creati in beatitudine.* 556
Art. II. *Verum Angeli fuerint creati in gratia ſanctificante.* 557
Art. III. *Vtrum ſeſe diſpoſuerint ad gratiam ſanctificantem.* ibid.
Art. IV. *Vtrum Angeli meruerunt beatitudinē priùs duratione quàm eſſent beati.* 558

AD QVÆSTIONEM LXIII.
DISPVTATIO VNICA.
De malitia Angelorum quoad culpam.
Art. I. *Vtrum malum culpæ ſeu peccatum poſſit eſſe in Angelis.* 560
Art. II. *Quodnam fuerit primum peccatum Angelorum.* ibid.
Art. III. *Quodnam fuerit motiuum ſeu obiectum peccati ſuperbiæ Angelorum.* 562
Art. vltimus. *Vtrum Angelus potuerit peccare in primo inſtanti ſuæ creationis, & quando peccauerit.* 564

AD QVÆSTIONEM LXIV.
DISPVTATIO VNICA.
De pœna dæmonum.
Art. I. *Quam pœnam dæmones patiantur in intellectu.* 565
Art. II. *Quam pœnam dæmones patiantur in voluntate.* 566
Art. III. *Quam pœnam dæmones patiantur in ſua ſubſtantia.* 568

DE DEO
ET ATTRIBVTIS EIVS.
AD PRIMAM PARTEM S. THOMÆ.

I. QVONIAM ex ordinata obiecti conſideratione naſcitur legitima totius operis diſtributio, & in Deo eſſentialia ſunt priora notionalibus; ideò rectus ordo poſtulat, vt, qui de Deo diſputare aggredimur, priùs de illo quatenus eſt *vnus in eſſentia*, & de ſingulis perfectionibus ipſam eius eſſentiam conſequentibus diſſeramus, quàm de illo eodem, vt eſt *trinus in perſonis*.

Et quia indecorum eſt artifici ignorare naturam, & conditionem eius artis, quam profitetur, primâ noſtrâ quæſtione cum S. Th. agemus de prolegomenis Theologiæ, in quibus ſeptem diſputationibus naturam, obiectum, diuiſionem, vnitatem, cæteráſque eius conditiones explicabimus.

II. ## AD I. QVÆSTIONEM.

DISPVTATIO PRIMA.

De genere Theologiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

De nomine, & exiſtentia Theologiæ.

TRIPLEX diſtinguitur ſignificatio huius nominis *Theologia*: prima valde ampla correſpondens ſuæ deriuationi, vt ſanctus Auguſtinus obſeruat libro 8. *de Ciui. Dei* cap. 10. quæ idem eſt, ac ſermo ſeu diſſertatio de diuinitate, iuxta quam quicunque agit de Deo, etiam vt cognito per ſolum naturæ lumen, appellatur *Theologus*, teſte S. Iſidoro libro 8. *etymologiarum* capite 6. ſic Poëtæ & Philoſophi ex S. Auguſtino ſuprà dicuntur *Theologi*, & ipſa Metaphyſica quia agit de Deo dicitur *Theologia*, etiam ex Ariſtotele lib. 12. *Met.*

Secunda ſignificatio eſt ſtrictiſſima, quâ ea doctrina quę agit de diuinitate, & iis quæ ſunt A in Deo, vt cognitis per immediatam reuelationem, vocatur *Theologia*, quâ ratione ſanctus Ioann. Euang. cognominatur *Theologus*, eo quòd præ aliis altiſſimum Trinitatis myſterium & diuinitatem Chriſti Domini ſuo ſit complexus Euangelio, & S. Gregor. Nazianz. eas quas habuit de diuinitate Chriſti Domini orationes inſcripſit *de Theologia*. Hinc Theodoretus dialog. 2. & aliqui alij, quando de Incarnatione Chriſti Domini diſputant, dicunt ſe non in *Theologia*, ſed in *Oeconomia* verſari, quia hoc myſterium pertinet ad ſpecialem prouidentiam Dei, quâ nobis prouidet de mediis ad conſequendum vitam æternam neceſſariis. III.

Tertia & vltima ſignificatio eſt inter hanc vtramque media, & communis apud Patres & Scriptores Eccleſiaſticos, ſcilicet pro ea doctrina quæ ex rebus reuelatis, & per fidem infuſam cognitis deducit per diſcurſum concluſiones, quibus fidem Chriſtianam & Catholicam nititur ſuadere, explicare & defendere, B tam circa Incarnationem Verbi diuini, & alia myſteria noſtræ fidei, quàm circa diuinitatem ipſam trium perſonarum: quæ doctrina à S. Thoma hîc & aliis vocatur *ſacra*, ob res quas pertractat, item *reuelata* à ſpeciali modo procedendi, nimirum quòd per diſcurſum humanum ſuas deducit concluſiones ex propoſitionibus per ſe reuelatis, ſicque eſt reuelata, non quidem primò & per ſe, ſeu formaliter & in ſe ipſa, ſed tantùm virtualiter & in ſuo principio, ex quo, vt virtute contenta, deducitur, iuxta quam acceptionem hîc diſputamus de Theologia. IV.

Hanc autem doctrinam dari in Eccleſia patet, tum ex eo quòd Chriſtus Dominus apud S. Matth. 23. dicat ſe dare Eccleſiæ *ſcribas*: tum ex Apoſt. qui 1. ad *Cori.* 12. ait Chriſtum Dominum dediſſe Eccleſiæ *Doctores*: at iſtis locis *Scriba* & *Doctor* eum ſignificant, qui doctrinam Euangelij probat, & erudit ex lege & prophetis, quod eſt proprium Theologi: tum etiam quòd aliquibus de Eccleſia detur *ſermo ſapientiæ & ſcientiæ* ex cit. cap. 12. ſancti Pauli, & S. Aug. lib. 14. *de Ciuitate Dei* capite 1. explicat hunc ſermonem de noſtra Theologia.

I. Tom denique ea co quòd vſus ſupponat
eius exiſtentiaio, at Chriſtus apud S. Matth.
capite 22. vtitur hâc doctrinâ, quando ex illo
Pſalmi 109. *Dixit Dominus Domino meo*, &c.
probat ſe eſſe *filium Dei*, & alibi reſurrectionē
mortuorum, ex eo quòd Deus dicatur in ſa-
cris literis *Deus viuentium*: ſimiliter Apoſtoli
paſſim, vt quando probant reſurrectionem
hominum, ex eo quòd Chriſtus Dominus re-
ſurrexit: & hic vſus noſtræ doctrinæ ſemper
viguit in Eccleſia, vt patet ea libris SS. Au-
guſtin. Damaſceoi, Thomæ & aliorom, ſem-
pérque vigebit, vt Apoſtolus expreſsè docet
capite 4. ad *Epheſ.* & ipſemet ſtatus variarum
Academiarum in toto orbe Catbolico per-
ſeuerans.

Articvlvs II.

II. *Quodnam ſit proximum genus Theologia,*
ſeu an Theologia ſit ſcientia pro-
priè dicta.

VNivscvivsqve rei eſſentia explica-
tur ſuo genere proximo, & propriâ ſuâ
differentiâ, hic primum inquirimus, ſunt au-
tem hæc apud omnes certa. Primò noſtram
Theologiam viatorum (nam de hac ſola agi-
mus) eſſe aliquem babitum intellectus, quippe
quæ conſiſtit formaliter in aliqua cognitione.
Secundò, certum eſt noſtram Theologiam
non eſſe loquendo propriè *prudentiam*; hæc
enim verſatur circa agibilia, & res deducen-
das ad praxim in earum directione, vt Ariſto-
teles docet in *Eth.* noſtra verò Theologia ſa-
tis frequenter circa ſpeculabilia, vt tota ferè
III. hâc primâ parte; tum etiam quia hæc occupa-
tur tota in ſingularibus, noſtra verò Theolo-
gia ſatis etiam communiter in rebus vniuer-
ſim conſiderandis.
Tertiò, non eſt *intellectus*, ſeu habitus pri-
morum principiorum, quia hic propriè eſt
tantùm circa principia naturaliter cognita, de
quibus nemo qui intelligat terminos, poteſt
dubitare, & habitus iſte loquendo in rigore,
non eſt diſcurſiuus, ſed ſiſtit in nuda cognitio-
ne principiorum, vt S. Thomas expreſsè notat
primâ ſecundæ qu. 57. art. 2. in corpore, & in
reſponſione ad ſecundum; at noſtra Theolo-
gia propriè diſcurrit, & eſt de rebus valde
obſcuris ipſam naturam excedentibus.
Denique conſtat banc noſtram Theolog.
non eſſe *artem* propriè dictam, cùm nullum
opus externum moliatur. Tota ergo difficul-
IV. tas reſtat de ſcientia, & ſapientia propriiſſimè
ſumptis, ſed quoniam ex Ariſtot. lib. 6. *Ethic.*
cap. 7. & lib. 1. *Metaph.* cap. 2. & ea S. Thom.
ſuis commentariis ad iſtos locos Ariſtotelis, &
1. 2. quæſt. 57. art. 2. in ſolutione ad 1. ſapien-
tia propriè dicta eſt præſtantiſſima, & exactiſ-
ſima quædam ſcientia; videndum priùs an
noſtra Theologia ſit ſcientia propriè dicta.
Vbi notandum eſt, non quæri an hæc noſtra
Theologia ſemper, & in qualibet cognitione
ſuarum concluſionum procedat ſcientificè; eſt
enim hoc ei commune cum multis ſcientiis, vt
aliquando procedat tantùm probabiliter: ſed
præſentis difficultatis ſenſus eſt, an ſaltem ali-
quando id faciat ſcientificè, atque adeò ſit
ſcientia propriè dicta.
Qua de re duæ ſunt ſententiæ; vna affir-
A mans, quæ eſt Henrici Gandauenſis primâ V.
parte ſuæ ſummæ quæſt. 1. art. 6. Cani libro 12.
de *locis Theolog.* capite 2. & plurium interpr.
S. Thomæ hic.
Poſterior tamen ſententia, quam loco no-
ſtræ propoſitionis ponimus, eſt, *Theolo-*
giam noſtram non eſſe ſcientiam propriè dictam,
defectu euidentiæ requiſitæ ad ſcientiam; & quia
talis defectus eſt fundamentum noſtræ pro-
poſitionis, probamus primò euidentiam re-
quiri in ſcientia, primò auctoritate S. Thomæ
in quæſt. diſp. de verit. qu. 14. art. 9. & 1. 2. qu. 66.
artic. 6. vbi ait eſſe de ratione ſcientiæ, vt fiat
cum viſione: item Scoti qu. 3. prologi ſententi.
Probatur etiam ratione: illud eſt de intrinſeca
ratione ſcientiæ propriè dictæ, à quo intelle-
ctus babet, vt vi propriæ ſuæ actionis conquie-
ſcat in cognitione ſuæ concluſionis, ipſam pe-
B netret, videátque neceſſariam connexionem VI.
intrinſeci eius medij ſeu motiui cum extremis
illius, quia ex Ariſtotele 1. *poſteriorum* tunc
ſcire arbitramur vnamquamque rem ſimplici-
ter, cùm putamus cognoſcere cauſam propter
quâ res eſt, eius rei eſſe cauſam, nec poſſe eam
aliter ſe habere; atqui intellectus ſciens ha-
bet totum iſtud ab euidentia, hæc enim nihil
eſt aliud, quàm quædam claritas, quâ veritas
obiecti ita apertè manifeſtatur intellectui, vt
ipſe videat quomodo hæc & illa principia ſint
huius, & iſtius concluſionis principia & veræ
illius cauſæ, vnde deſinit inquirere vlteriùs;
ſicq; euidentia eſt de intrinſeca ratione ſcien-
tiæ propriè dictæ. Dixi maiori in propoſitione
(*vi propriæ ſuæ actionis*) quia quando voluntas
vel affectus captiuant intellectum, vt aſſentia-
tur, non tunc eſt propriè ſcientia, quemadmo-
C dum patet in fide quæ relinquit in nobis deſi- VII.
derium videndi clarè & euidenter res quas
nunc credimus.
Ex hoc fundamento ſic ſtabilito noſtra pro-
poſitio probatur: euidētia rei cognitę requiri-
tur eſſentialiter ad ſcientiam propriè dictam;
atqui noſtra Theologia non habet euiden-
tiam rei cognitæ, ſeu ſuæ concluſionis; quia
hæc pendet ab euidentia principiorum: prin-
cipia autem concluſionis Theologicę ſunt ve-
ritates à Deo reuelatæ, vt ſupernaturali fide
creditæ, quæ quatenus tales ſunt obſcuræ &
ineuidentes ex illo Apoſtoli ad *Hebræos* 11.
fides eſt argumentum non apparentium: igitur
noſtra Theologia non eſt ſcientia propriè
dicta.
Addidi in hac propoſitione hanc particu-
D lam *defectu euidentiæ*, quia reliquæ conditio- VIII.
nes eſſentiales ſcientiæ poſſunt facilè ani-
maduerti in noſtra Theologia.
Nec obſtat, quòd aliqui dicunt euidentiam
principiorum in ſcientia requiri, vt intellectus
conuincatur, & firmiter adhæreat principiis,
& concluſionibus, hanc autem reperiri in no-
ſtra Theologia, quatenus eſſentialiter funda-
tur in fide Theologica, & ſic illam non deſi-
nere eſſe ſcientiam propriè dictam. Non in-
quam ſatisfacit, patet enim hoc eſſe falſum,
nam ex dictis ſuprà, & ex iis, quæ Philoſophi
tradunt agendo de ſcientia, euidentia tan-
tùm requiritur, vt intellectus conquieſcat in
cognitione ſui obiecti, quam tamen quieta-
tionem non habet per fidem Theologicam,
cùm hæc ſit de rebus obſcuris, & obſcuro
tantùm modo cognitis, vt Theologi docent

I. ſecundâ ſecundæ agendo de fide, & obſcura
cognitio ſemper relinquat in cognoſcente de-
ſiderium cognoſcendi perfectum.

ARTICVLVS III.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum.

PRIMVM eſt, quòd noſtra Theologia ha-
beat omnes conditiones ſcientiæ propriè
dictæ, exceptâ ſolâ euidentiâ, vt patet indu-
ctione; hanc autem non eſſe de eſſentia ſcien-
tiæ propriè dictæ, ſed meram duntaxat condi-
tionem in illa requiſitam, vt certitudo habea-
tur; ergo cùm aliunde ſuppleatur in Theolo-
gia ſcilicet per fidem, cui mediatè innititur,
erit ſcientia propriè dicta; quòd autem eui-
dentia ſit tantùm quædam conditio probant,
tum ex eo quòd Ariſtoteles agẽs de conditio-
II. nibus requiſitis in ſcientia lib. 1. *poſteriorũ*, cap.
2. & 2. *Top.* capite 1. non meminerit euiden-
tiæ; tum etiam quia lib. illo *poſteriorum* docens
nullum poſſe habere ſcientiam de aliqua con-
cluſione, niſi eam habuerit de præmiſſis illius;
addat hanc limitationem, *vel aliquid maius
ſcientiâ*, ac proinde cùm præmiſſæ concluſio-
nis Theologicæ cognoſcantur per fidem diui-
nam, quę eſt aliquid maius ipsâ ſcientiâ, cogni-
tio Theologica non deſinet eſſe propriè ſcien-
tifica.

Reſpondetur, ſolutionem patere ex dictis
ſuperiori artic. cùm enim ibi hanc euidentiæ
neceſſitatem fundemus in Ariſtotelica defini-
tione ipſius *ſcire*, Ariſtoteles ſufficienter me-
minit illius, nec illa iuxta eius mentem erit
minus eſſentialis ſcientię propriè dictæ, quâm
III. ſit ipſa certitudo cognitionis.

Ad id verò quod vrgent Ariſtotelem adde-
re hanc particulam, *vel aliquid maius ſcientiâ*,
reſpondetur eum ibi per iſtam particulam, *vel
aliquid maius ſcientiâ*, non intelligere quid-
quid ſimpliciter eſt maius ſcientiâ, ſed intelli-
git determinatè illud quod eſt illâ maius, pro
euidentia principiorum ingeneranda ei, qui
acquirit ſcientiam, cuiuſmodi eſt habitus pri-
morum principiorum, per quem euidentia &
veritas propoſitionis apparet ex ſimplici in-
telligentia terminorum.

Alterum fundamentum eſt, noſtram Theo-
logiam habere euidentiam, quæ ſufficiat ad
ſcientiam propriè dictam; alij enim volunt
euidentiam conſequentis non requiri in ſcien-
tia, ſed euidentiam ſolius conſequentiæ ſuffi-
cere, hanc autem reperiri in noſtra Theolo-
IV. gia nemo dubitat; alij requirunt quidem eui-
dentiam conſequentis, ſeu quòd ipſa princi-
pia, quibus concluſio innititur, ſint euiden-
tia, ſed dicunt ad id ſatis eſſe, quòd ſint euiden-
tia in ſuperiori ſcientia, verbi gratiâ, principia
Muſicæ in Arithmetica, Medicinæ in Phyſica:
vel etiam in ipſo teſtificante, id eſt, vt ſint eui-
dentia illi, qui ea nobis reuelat, & quem certò
ſcimus non poſſe falli, nec fallere: hæc autem
omnia reperiuntur in principiis Theologiæ,
ſunt enim res nobis propoſitę ad credendum,
quas Deus, & beati clarè & euidenter cogno-
ſcunt.

Reſpondetur ad hoc fundamentum priori
modo conſideratum, negando euidentiam
ſolius conſequentiæ ſufficere ad ſcientiam
propriè dictam, vt patet in illa cognitione
A obiecti certi, quę tantùm habetur per medium V.
probabile in ſyllogiſmo legitimè diſpoſito,
quam tamen omnes philoſophi negant eſſe
ſcientificam, & quando philoſophi definiunt
ſcientiam cognitionem certam & euidentem,
non definiunt eſſe certam & euidentem con-
ſequentiæ cognitionem, ſed rei, quæ nimirum
ponitur in conſequenti propoſitione, per pro-
priam cauſam contentã in præmiſſis, & cogni-
tio bonitatis conſequẽtiæ etiam in re Theolo-
gica, ſpectat propriè ad dialecticũ, cuius pro-
prium eſt tradere modum benè & legitimè ar-
gumentandi, ſeu diſponendi argumẽtationes.

Ad idem fundamentum conſideratum ſe-
cundo modo, negatur ad veram ſcientiam ſuf-
ficere, quòd eius principia ſint euidentia in ſu-
periori ſcientia, quoniam ex Ariſtotele ſuprà
nemo cenſetur propriè habere cognitionem VI.
B ſcientificam, niſi ſciat illam reducere vſque
ad propoſitiones per ſe notas, vt ſic intellectus
eius conquieſcat, & euidens actualis cognitio
principiorum influat intrinſecè in actualem
cognitionem, quam idem intellectus habet de
veritate concluſionis, nec ſcientia ſubalterna-
ta eſt ſcientia propriè, niſi vt in eodem intelle-
ctu coniuncta ſubalternãti, habet euidentiam
& certitudinem principiorum ſuæ concluſio-
nis; quare licet Deus & beati cognoſcant clarè
veritatem articulorum noſtræ fidei, quæ ſunt
principia noſtræ Theologiæ, quia tamẽ Theo-
logus non ſic illam cognoſcit, ſed tantùm cre-
dit, & ex iſtis articulis, vt fide ſolùm creditis,
& obſcurè cognitis ratiocinatur; item Deus
reuelans myſteria noſtræ fidei ea tantùm pro-
ponit, ſuóque teſtimonio nos reddit certos il-
la eſſe vera, nec manifeſtat nobis ipſam eorum
C veritatem, fit, vt hæc cognitio Theologica, VII.
quæ reperitur in nobis, non ſit propriè ſcien-
tifica, quemadmodum Muſica non eſt ſcientia
propriè dicta, in eo homine, qui ſolâ fide hu-
manâ teneret veritates Arithmeticas, quibus
Muſicus deducit ſuas concluſiones, cùm vt
ſic loquendo propriè, talis earum cognitio
innitatur potiùs humano teſtimonio dicen-
tis, quàm euidenti cognitioni principiorum
eius.

Tandem alij, vt Gandauenſis quodlibeto 12.
qu. 2. diſtinguunt 3. lumina à Deo infuſa ho-
minibus, per quæ cognitio articulorum fidei
habeatur: 1. lumen eſt *fidei infuſæ*, quo res eiuſ-
modi cognoſcuntur obſcurè, 2. *intelligentiæ*
quo iidem articuli fidei clariùs cognoſcuntur,
verbi gratiâ, à doctoribus quàm à ruſticis fide-
libus; 3. eſt *viſionis* ſeu gloriæ, quo res creditæ
D videntur à beatis in patria, & iſti auctores exi- VIII.
ſtimant noſtram Theologiam ratione 2. iſtius
luminis, per quod habet aliquam euidentiam,
eſſe in illis ſcientiam propriè dictam.

Reſpondetur, lumen illud ibi propoſitum,
eſſe omninò fictitium, ſanctos Paulum & Au-
guſtinum inſignes Theologos nunquam fuiſ-
ſe illud expertos in præſenti vita, quin potiùs
negaſſe, cùm iſte priori ad *Corinthios* 13. hic
epiſtolâ ſuâ *ad Conſentium* quæ eſt 222. profi-
teatur nos in hac vita ſemper videre in æni-
gmate, & per ſpeculum, quantumcunq; pro-
ficiamus in fide; & quando Scriptura ſacra
dicit apud Iſaiam primo cap. *niſi credideritis,
non intelligetis*, ſenſus eſt iſte, quòd aſſenſus
veræ & ſupernaturalis fidei prærequiratur in
nobis ad habendum pro modulo & condi-

I. tione noſtri ſtatus cognitionem ipſarum rerum fidei, vt S. Aug. tam epiſt. nunc citatâ, quàm ſuâ ſecundâ ad Voluſianum explicat.

Deinde illa euidentia quæ haberetur per tale lumen eſſet aut à priori, aut à poſteriori: non à priori, quia qui videret articulos fidei à priori eſſet beatus; non à poſteriori; quia nullus eſt effectus qui demonſtret Deum eſſe vnum, & trinum.

Denique tale lumen euacuaret fidem, cùm enim certò & euidenter per illud cognoſceremus articulos fidei, non indigeremus auctoritate Dei, & Eccleſiæ propoſitione ad aſſentiendum illis.

Nec obſtat, quòd S. Auguſt. in illud Ioan. 1. *erat lux vera*, diſtinguat duplex lumen, aliud
II. ad credendum, aliud ad intelligendum, & ſubdat lucem increatam illuminare hominem duplici lumine, paruulos quidem lumine fidei quo nutriuntur vt lacte; maiores autem lumine ſapientiæ, quo, vt ſolido cibo veſcuntur, quod lumen habebat Apoſt. dicens 1. *Cor. Sapientiam loquimur inter perfectos.*

Non obſtat, inquam, quia S. Aug. vel intelligendus eſt de *ſapientia* quæ datur aliquibus, non vt per illam cognoſcant euidenter res fidei, ſed vt poſſint illas aliis explicare: vel de noſtra *Theologia*, quę illas explicat & defendit.

Articvlvs IV.

Quiſnam habitus ſit noſtra Theologia.

HÆc difficultas naſcitur ex dictis articulo præcedenti, cùm enim noſtra
III. Theologia ſit aliqua virtus mentis, quia inclinat in verum, quod eſt proprium virtutis intellectualis, ex Ariſtotele libro tertio *Ethicorum*, capite ſexto, & ſancto Thoma primâ ſecundæ, quæſtione quinquageſimâ ſeptimâ: nec ſit aliquis ex enumeratis ab Ariſtotele, & S. Thoma iſtis locis, quæritur quiſnam igitur ſit iſte habitus.

Aureolus quæſtione primâ, *prologi ſent.* articulo tertio, & primo diſtinctione quadrageſimâ octauâ, articulo tertio, cenſet illam eſſe habitum ſolummodò *declaratiuum*, & non *adhæſiuum*, id eſt, per quem præcisè non aſſentimur concluſioni, vt deductæ per diſcurſum ex aliquo fidei principio, ſed per quem ſolummodò myſteria noſtræ fidei, vt in eo contenta declarantur & ex-
IV. plicantur.

Deinde Sylueſter *in Conflato*, quæſtione primâ, articulo decimo, exiſtimat noſtram Theologiam eſſe eundem habitum cum fide infuſa; habet enim idem obiectum cum illa, & habitus qui inclinat ad aſſenſum principiorum, ille idem inclinat ad aſſenſum concluſionum in illis contentarum. Tertiò alij, vt Ochamus quæſtione tertia prologi; Gabriel ibidem quæſtione ſeptima: Vaſquez hîc diſputatione quintâ, capite tertio, exiſtimant illam eſſe habitum quendam fidei humanæ, vel opinionis. Fundamenta iſtarum opinionum facilè intelligentur, & ſoluentur ex iis quæ afferemus pro noſtra ſententia; quare ſit hæc

Prima propoſitio. *Noſtra Theologia non eſt habitus, nudè & ſimpliciter ſolummodò declaratiuus, ſed primò per ſe, & principaliter ad-*
A *hæſiuus*: ita ſanctus Thomas hîc articulo octauo, & probatur: habitus qui cauſat aſſenſum concluſionis propter aſſenſum præmiſſarum eſt propriè adhæſiuus, quia formaliter, & vi ſuâ facit intellectum adhærere ſeu aſſentiri veritati enuntiatæ per concluſionem, ſed noſtra Theologia primò per ſe cauſat in intellectu aſſenſum concluſionis Theologicæ: igitur & aſſenſum principiorum fidei, & bonitatem ratiocinationis per quam deducit illam ex iſtis fidei principiis, vt patebit inferiùs agendo de formali eius obiecto, & oſtendendo quòd ſit propriè argumentatiua: igitur noſtra Theologia eſt primò per ſe, & principaliter habitus quidam adhęſiuus.

Addidi in priori parte huius propoſitio- VI.
B nis iſtas particulas *nudè, ſimpliciter, & ſolummodò*: item in poſteriori iſtas *primò per ſe & principaliter*, quia infrà oſtendemus habitum noſtræ Theologiæ, hoc vtrumque præſtare, ſed ſecundum ex proprio ſuo munere, primum verò, vt facit contra infideles, & ex aliquibus aliis quàm ex principiis à Deo reuelatis, ex ſuo quidem munere, ſed minus proprio, quatenus ſcilicet eſt ſuperior omnibus ſcientiis.

Secunda propoſitio. *Noſtra Theologia non eſt idem habitus cum fide infuſa*; probatur: habitus diſtinguuntur penes ſuum formale motiuum, ſeu formalem & proprium modum tendendi in ſua obiecta, & actus; atqui formale motiuum fidei infuſæ eſt immediata reuelatio Dei, ſeu ſola auctoritas Dei reuelantis, formale verò motiuum noſtræ Theolo- VII.
C giæ eſt mediata, & virtualis tantùm reuelatio, ſeu ipſum deducibile per diſcurſum ex principiis à Deo reuelatis, & fide diuinâ creditis, vt oſtendetur infrà; ergo Theologia noſtra eſt habitus propriè, & formaliter diſtinctus ab habitu fidei infuſæ.

Deinde, tunc tantùm habitus qui inclinat ad aſſenſum principiorum, ille idem inclinat ad aſſenſum concluſionum, quando vterque aſſenſus fit ex eodem formali motiuo, aliàs intellectus & ſcientia, item ſubalternans & ſubalternata ſcientia, non eſſent habitus propriè & formaliter diſtincti; ergo etiamſi concluſiones Theologicæ contineantur virtualiter tanquam in ſuis principiis in propoſitionibus à Deo reuelatis, & per fidem infuſam creditis, quia tamen noſtra Theologia ſub alio formali motiuo inclinat in illas, ſem- VIII.
D per erit habitus diſtinctus à diuina fide infuſa.

Tertia propoſitio. *Noſtra Theologia non eſt quidam habitus humanæ fidei acquiſitæ, vel opinionis*; prior pars probatur: humana fides tota & immediatè innititur auctoritati hominum, ſic enim diſtinguitur à fide diuina, & quolibet alio habitu; nec propriè fides, ſiue diuina, ſiue humana diſcurrit, ſed tantùm auditâ propoſitione, vt à tali illam pronuntiante, vi ſolius auctoritatis, præbet ei aſſenſum; at noſtra Theologia non innititur auctoritate humanâ, ſic enim nullo modo eſſet doctrina etiam virtualiter reuelata, & inſuper propriè diſcurrit.

Poſterior item pars probatur: opinio quatenus propriè & formaliter eſt opinio, includit eſſentialiter & intrinſecè aliquam formidinem, vt Ariſtoteles libro primo *poſteriorum*, capite vigeſimo ſexto, & ſanctus

I. Thomas ptmiâ ſecundæ , quæſtione ſexa-
geſimâ ſeptimâ , articulo octauo docent, &
poteſt ei ſalſum ſubeſſe ; at in Theologia
multæ propoſitiones danrur, quæ in ſuo aſ-
ſenſu nullam ioclndunt ſormidinem, & qui-
bus nullum poreſt ſubeſſe ſalſum ; exem-
pli gratiâ hæc , Chriſtus eſt ri.bilis , duæ
ſunt voluntates in Chriſto, & quamplurea
aliæ.

Quarta propoſitio. *Licet noſtra Theologia
ſit loquendo propriè habitus quidam medius inter
fidem & ſcientiam, ſi tamen eſt reducendus ad ali-
quem ex habitibus intellectus ſuperiori articulo
recenſitis , conuenientius reducetur ad habitum
ſcientiæ & ſapientiæ , quàm ad vllum alium.*
Duæ ſunt partes propoſitionis: prior proba-
tur: medium illud dicitur quod de vtroque
ſuo extremo aliquid participat, atqui noſtra
II. Theologia participat de fide tres conditiones
ſibi ptoprias obſcuritatem, ſeu ineuidentiam,
item quòd aliquomodo innitatur diuinæ au-
ctoriati, ſeu reuelationi, ſcilicet vittuali &
mediatæ; tertiò & certitudinem, quia ratione
ſuorum principiorum, aſſeoſus in eius con-
clnſionem eſt certior quouis alio aſſenſu purè
oaturali; item participat de ſcientia modum
deducendi ſuas cooclusiones ex propoſitio-
oibus renelatis, ſecundò cuideotiam conſe-
quentiæ.

Poſtetior pars etiam probator: qnando
vnom debet reduci ad aliqood aliud, eſt re-
ducendum ad illud cum quo maiorem habet
proportionem, & à quo differt in paucioti-
bus; atqui ooſtra Theologia habet maiorem
proportiooem, ſeu analogiam cum ſcienris &
ſapieotia propriè dictis, quàm cum vllo alio
III. habitu intellectus, & in paucioribus differt
ab illis, quàm ab vllo alio; de iis quæ ſunt
commnnia ſcienriæ & ſapientiæ paret, eſt
enim noſtra Theologia cognitio per ſe, & ex
ſua natura diſcurſiua rei immutabilis, vel ab
intrioſeco, cuiuſmodi ſunt attribora Dei,
vel ab extrinſeco oimirùm Dei, qui hæc & illa
quæ credimus voluit eſſe hoc & illo modo,
verbi gratiâ Incatnationem Verbi dioini, in-
ſtitutionem ſactamentotum, quæ voluntaa
nunquam mutabitur, & tam ad hæc à Deo
immutabiliter volita, quàm ad diuina eius
attributa tanquam ad aliquas cauſas, vel
reales, vel virtuales rei, vel etiam cognitio-
ois Theologicæ veritates ſequuntur ex aliqua
neceſſitate, vt iotclligitor ex dictis: igitur
noſtra Theologia rectè deducitur ad habi-
tum ſcientiæ.

IV. Idem patet de iis, in qoibus ſapientia ſtrictè
ſompta diſtingoitur à ſcieotia, tum ex ſancto
Thoma hîc articnlo ſexto: tum ex iis condi-
tionibus qoas Ariſtoteles libro primo *Meta-
phyſicorum*, capite ſecuodo requitit in ſapien-
tia, quæ omnes & ſingulæ reperiuntur in illa.
Nam imptimis Ariſtoteles volt, vt ſapientia
ſit cognitio *vniuerſaliſſima*, & quaotum fieri
poteſt de rebus omnibus ſecundùm aliquam
rationem ſibi ſpecialem; at hoc conuenit no-
ſtræ Theologiæ, agit enim de Deo, vt obiecto
ſuo principali, qui eſt caoſa præcipua & ge-
neraliſſima efficiens & finaliſtetum omnium,
vnde etiam aliquo modo ſpectat ad illam age-
re de omnibus rebus qnateous ſcilicet ordi-
nantur ad vltimum finem, & ſunt per Dei ef-
ficientiam.

A Secundò Ariſtoteles requirit io ſapientia V.
quòd verſetur circa res *difficillimas* & remo-
tiſſimas à ſenſibus; & hoc conuenit noſtræ
Theologiæ, hęc enim conſiderat Deum vnum,
& trinum, & myſteria ooſtræ fidei, prout
hæc omnia innoteſcunt nobis per lumen fidei,
quomodo ſunt à ſenſibus remotiſſima; cùm
ſint ſupra illos, & ad intelligentiam iſtorum
opotteat captiuare intellectum in obſequium
fidei.

Tertiò requirit Ariſtoteles in ſapientia
qoòd ſit *certiſſima* & procedat ex cauſis certiſ-
ſimis: at noſtram Theologiam eſſe certiorem
omni & quâlibet cognitione ordinis natura-
lis, & cauſam eius cognitionis eſſe certiſſi-
mam, patebit inſerius.

Quarta conditio ſapientiæ, eſt, vt illa ſit VI.
cauſa ſui, & non cauſa alterius, ſeu propter
B ſeipſam & non aliò ordinatam, vt præſit aliis
potiùs eas dirigendo, quàm eis miniſtret; hoc
etiam habet Theologia, ad nullam eoim na-
turalem ſcientiam refertur, & naturalibus
ſcientiis tanquam ancillis ſeu inſtrumentis
vtitur; nam Prouerbiorum nono, de illa di-
citur, *miſit ancillas vocare ad arcem*, ad alio-
rem finem eas dirigit, vt patet de Morali,
qnam (agendo de bonis & ſtudioſis actibus)
ordinat ad vitam æternam: ſi quando illæ
errent, corrigit illas, & explicat, quo ſenſu
principia & concluſiones illarum ſint veræ,
vt patet de iſto principio phyſico *ex nihilo
nihil fit*; item de diſtinctione ſuppoſiti à na-
tura; item *accidentis eſſe, eſt ineſſe*, & id genus
plutibus, ſimiliter eſt eius diſcurrere, vtrum
lex ſiue Ciuilis, ſiue Canonica ſit conformis VII.
C dioinæ legi, & rectæ rationi, cuius tamen
vtriuſque legis executionem relinquit iuri
Canooico & Ciuili; quia habent vim aliquo
modo coactiuam, quatenus decetnunt pœ-
nas violantibus hoc vtrumque ius, ſicque
noſtra Theologia etiam vt practica ſubordi-
nat ſibi omnes alias ſcientias; vnde aliqui
oon ineptè conſerunt Theologiam cum do-
mino alicuius familiæ, & ius Ciuile & Ca-
nonicum cum œcooomo; quia ſicut œconomi
eſt, ea quæ ipſe domious iudicat expedire
ad pacem & quietem ſuæ familiæ, exequi;
ſic etiam eſt vtriuſque iuris Ciuilis & Cano-
nici curare, vt diligenter obſeruentor, quæ
noſtra Theologia iudicat eſſe conſentanea
diuinæ legi; ſicque ex his quatuor condi-
tionibus ſibi modo nunc explicato conue-
nientibus, ooſtra Theologia habet, vt ſit VIII.
D ſapieotia propriè dicta, imò ſola ex omni-
bus ſcientiis quæ naturæ viribus poſſunt ac-
quiri ab homine, iuxta ſanctum Auguſtinum
libro decimo quarto *de Trinitate*, capi-
te primo; quippe quæ ſola eſt *cognitio re-
rum diuinarum*, licet enim aliquæ natura-
les ſcientiæ ſint de rebus diuinis, attamen
de illis tantùm modo *humano* diſputant; no-
ſtra autem Theologia *diuino*, cùm propriè
innitatur ſoli diuinæ reuelationi, & proce-
dat tantùm ex reuelatis à Deo.

Quæres quomodo Theologia poſſit ſimul
ad habitum ſapientiæ & ſcieotiæ reuocari,
cùm habitus ſapientiæ ſit alius, & diſtinctus
ab habitu ſcientiæ, iuxta Ariſtotelem libro 6.
Eth. cap. 7.

Reſpondetur, non repugnare vnum & eun-
dem habitum, diuerſo tamen modo conſide-

I. ratum eſſe ſcientiam & ſapientiam, vt Ariſtoteles aſſerit de Metaphyſica, libro primo *Metaphyſicorum*, capite ſecundo; erit ergo Theologia ſcientia prout deducit concluſiones ex certiſſimis præmiſſis per veras & certiſſimas cauſas cognitionis, erit autem propriè ſapientia prout facit iſtud non per quaſcunque cauſas certiſſimas, ſed per altiſſimas, & eſt de rebus altiſſimis, modo ſpeciali altiſſimo cognitis, idque totum præſtat iuxta proprias conditiones ſapientiæ ſtrictè ſumptæ ſuperiùs explicatas.

An autem ſapientia ſit aliquis habitus quaſi compoſitus ex habitu primorum principiorum, & ſcientia ſimul congregatis, an verò ſit ſpecialis quidam habitus continens eminenter perfectionem huius vtriuſque prædicti habitus ad eum modum, quo ani-
II. ma rationalis eſt ſpecialis forma diſtincta à ſentiente & vegetante, non eſt præſentis loci diſquirere, ſed pertinet ad librum ſextum Ethicorum, & ad primam ſecundæ, vbi ex profeſſu agitur de habitibus mentis.

DISPVTATIO II.

De obiecto & ſubiecto noſtræ Theologiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quodnam ſit obiectum noſtræ Theologiæ.

III. QVia propria differentia habituum deſumitur ex eorum obiectis; ideò poſt explicatum proximum genus noſtræ Theologiæ, inquirimus eius obiectum, & quoniam in rigore loquendi (quemadmodum Durandus notat quæſtione quintâ, prolog. ſentent.) duo iſti termini, *obiectum* & *ſubiectum*, in ſcientiis diſtinguuntur, licet alioquin ſatis frequenter ſumantur tanquam ſynonyma, nimirum quatenus illud propriè dicitur eſſe obiectum in aliqua ſcientia, quod obiicitur, ſeu proponitur cognoſcendum per eam, éſtque aliqua propoſitio, quæ per ipſam ſcientiam cognoſcitur; ſubiectum verò ſcientiæ illud dicitur eſſe de quo aliquid probatur in ſcientia, vnde appellatur ſubiectum *attribu-*
IV. *tionis*, quia quæcunque docentur in tali ſcientia ei attribuuntur; ideò ſic loquemur vt præſentem difficultatem explicemus iuxta vtramque acceptionem iſtorum terminorum. Eſt autem hîc repetenda ex dialecticis multiplex diuiſio obiecti, vt in materiale & formale, in adæquatum & inadæquatum, inadæquati præcipuum & minus præcipuum: & quamuis variæ ſint de re propoſita Theologorum opiniones, quia tamen illæ omnes poſſunt facilè reuocari ad concordiam, vel etiam minus probabiles refelli, explicabimus totum iſtud ſequentibus propoſitionibus; quarum ſit hæc

Prima propoſitio. *Adæquatum materiale obiectum noſtræ Theologiæ*, (prout iuxta præmiſſam obſeruationem obiectum diſtingui-
A tur à ſubiecto) *eſt ens deducibile per diſcurſum ex reuelatis à Deo*, id eſt, *omnes & quælibet propoſitiones, quæ mediante diſcurſu poſſunt colligi ex veritatibus reuelatis à Deo: inadæquatum vero, ſeu partiale obiectum materiale eiuſdem noſtræ Theologiæ eſt quælibet talis propoſitio ſeorſim ſumpta.* V.

Ita ſanctus Thomas in prologo ſentent. quæſtione vnicâ, articulo quarto, vbi ait, ſubiectum Theologiæ eſſe *ens diuinum*, cognoſcibile per inſpirationem, quò loci per *ens diuinum*, non intelligit duntaxat illud quod eſt tale formaliter, vel etiam participatiuè, ſed illud omne quod aliquem habet etiam reſpectum ad illud, & vt tale cognoſcitur mediante diſcurſu ex aliqua veritate, ſeu propoſitione immediatè reuelata, iuxta quam expoſitionem adæquatum hoc obie-
B ctum comprehendit ſub ſe etiam peccata, VI.
& id genus alia, quæ magis pugnant cum *ente diuino* propriè dicto, quàm ei conueniant.

Probatur autem prima pars propoſitionis: illud eſt adæquatum materiale obiectum alicuius habitus, quod totaliter ſumptum adæquat obiectum eius formale ſibi applicatum, hæc enim duo obiecta debent ſibi inuicem correſpondere; atqui ens omne deducibile per verum diſcurſum ex veritatibus à Deo reuelatis, ſeu omnes illæ propoſitiones, quæ poſſunt deduci per diſcurſum ex veritatibus à Deo immediatè reuelatis, ſimul & collectim ſumptæ adæquant totam virtualem reuelationem veritatum contentam in veritatibus à Deo reuelatis & propoſitis nobis ad credendum, quæ virtualis
C reuelatio, vt per diſcurſum cognita, eſt VII.
adæquatum formale obiectum noſtræ Theologiæ, vt mox oſtendetur; ergo adæquatum materiale obiectum noſtræ Theologiæ eſt ens deducibile ex reuelatis, ſeu ſunt omnes ſimul ſumptæ propoſitiones, quæ poſſunt deduci per diſcurſum ex veritatibus immediatè reuelatis à Deo; & efficacia huius rationis poteſt explicari exemplo fidei diuinæ, cuius obiectum adæquatum eſt illud omne, quod vt à Deo immediatè reuelatum, ſufficienter proponitur ad credendum: item & exemplo omnium quorumcunque habituum.

Secundò probatur: illud eſt obiectum adæquatum alicuius ſcientiæ, quod in ſeipſo comprehendit omnia quæ in tali ſcientia per-
D tractantur, iuxta illam formalem & præci- VIII.
ſam rationem, ſecundùm quam traduntur in tali ſcientia, vt facilè intelligitur ex ipſo eius nomine: atqui ens deducibile, ſeu cognoſcibile per diſcurſum ex reuelatis à Deo, ſumptum purè & ſimpliciter, comprehendit in ſeipſo omnia, & ſingula quæ tractantur in Theologia, & ſimul exprimit ſpecialem rationem ſecundùm quam traduntur in Theologia, vt intelligitur ex præcedenti ratione: igitur ens deducibile, ſeu cognoſcibile per diſcurſum ex reuelatis à Deo purè, & ſimpliciter ſumptum eſt adæquatum obiectum Theologiæ.

Poſterior pars probatur eâdem ratione, ſeruatâ proportione.

Secunda propoſitio. *Ipſum cognoſcibile per diſcurſum ex reuelatis à Deo ſumptum præciſè*

I. *& formaliter eſt adæquatum obiectum formale noſtræ Theologiæ, ſeu diuina reuelatio vt applicata aliquibus propoſitionibus per diſcurſum cognoſcendis eſt adæquatum formale obiectum noſtræ Theologiæ.* Ita omnes communiter.

Et probatur: illud tam in habitibus indicatiuis, quàm in potentiis eſt formale obiectum quod eſt præciſa ratio ſub qua habitus & potentia tendunt in ſua obiecta, vt patet inductione factâ; ſed noſtra Theologia tendit in omnes & ſingulas ſuas concluſiones, ſeu in omnia & ſingula partialia ſua obiecta materialia, prout illa deducuntur ſeu cognoſcuntur per diſcurſum ex propoſitionibus de fide; hinc enim dicitur doctrina reuelata, & propoſitiones à Deo reuelatæ ſunt propria eius principia: igitur adæquatum formale obiectum noſtræ Theologiæ eſt ipſum deduci-
II. bile, ſeu cognoſcibile per diſcurſum ex propoſitionibus reuelatis à Deo.

Deinde, illud eſt formale obiectum alicuius habitus, per quod diſtinguitur ab omnibus aliis; at noſtra Theologia diſtinguitur ab omnibus aliis habitibus iudicatiuis, vel etiam diſcurſiuis per ipſum eſſe deducibile *per diſcurſum* ex reuelatis à Deo, nam diſtinguitur ab habitu fidei infuſæ per iſtam conditionem deducibile *per diſcurſum*, fides enim propriè non diſcurrit, ſed tantùm credit; noſtra autem Theologia propriè diſcurrit, colligendo aliquam veritatem non reuelatam immediatè ex alia à Deo immediatè reuelata; diſtinguitur etiam ab omnibus aliis naturalibus ſcientiis, quòd hæ deducant ſuas concluſiones per lumen tantùm naturale clarum, & ex
III. propoſitionibus ſolo naturæ lumine cognitis, noſtra Theologia per lumen duntaxat obſcurum & ſemper mediatè ex propoſitionibus per fidem cognitis.

Tandem probatur ex eo quòd tale obiectum formale eſt proportionatum conſtituendæ alicui habituali cognitioni, quia ratione illius datur aliqua ſpecialis cognoſcibilitas, ſeu aptitudo ſub qua multæ propoſitiones cognoſcantur, & hæc ſpecialis cognoſcibilitas nullum alium habitum cognoſcitiuum poteſt conſtituere, quàm noſtram Theologiam: ergo eſt adæquatum formale obiectum illius.

Obiicies: illud debet eſſe obiectum formale habitus iudicatiui, in quod ipſa eius cognitio reſoluitur vltimò; ſed cognitio propoſitionis Theologicæ reſoluitur vltimò in ipſam
IV. reuelationem Dei immediatam ſeu in propoſitionem de fide: explicatur & ſimul confirmatur, quando aliqua propoſitio eſt tantùm mediatè Theologica quatenus deducitur ex alia Theologica deducta per diſcurſum ex aliquo articulo fidei, prior illa propoſitio quia reſoluitur in hanc poſteriorem, cenſetur habere idem formale obiectum cum illa, ſed quælibet propoſitio Theologica reſoluitur vltimò in propoſitionem de fide, ſeu in aliquod immediatè reuelatum à Deo; ergo quemadmodum propoſitio fidei reſoluitur vltimò in ipſam auctoritatem Dei tanquam primæ veritatis in dicendo, & obiectum formale ſub quo noſter intellectus tendit in eiuſmodi propoſitionem fidei, eſt vt immediatè reuelata à Deo; ſic etiam quia quælibet propoſitio Theologica reſoluitur
A vltimò in propoſitionem de fide eius ipſum V.
eſſe à Deo immediatè reuelatum debet eſſe obiectum eius formale, & non ipſum eſſe cognoſcibile per diſcurſum ex reuelatis.

Reſpondetur negando maiorem, vt patet in habitu ſcientiæ naturalis, cuius cognitio, ſeu propoſitio reſoluitur vltimò in aliquam propoſitionem cognitam per habitum primorum principiorum, ſeu per nudam & ſimplicem intelligentiam terminorum; nec tamen ſcientia illa naturalis habet idem formale obiectum ſub quo tendit in ſuas veritates, quod ipſe habitus primorum principiorum habet, aliàs non eſſent habitus diſtincti, quales tamen ſunt iuxta omnes Philoſophos, ſed in ipſis habitibus indicatiuis illud debet conſtitui formale obiectum, quod eſt ſpecialis ratio ſub qua cognitio obiecti materialis fit, & ha-
B betur, quare non ideò in exemplo allato prior propoſitio habet idem formale obiectum cum poſteriori, quia iſta in hanc reſoluitur, hoc enim eſt impertinens; ſed quia habet eandem ſpecialem rationem tendendi in obiectum cum illa ſpeciali ratione, ſub qua tendit alia propoſitio: & quemadmodum actus ille vltimus, quo ſcientifica cognitio vſque ad ſimplicem notitiam terminorum reſoluitur, non eſt verè & loquendo propriè actus ipſius ſcientiæ, quaſi fiat formaliter per illam, cùm ibi nullus diſcurſus interueniat, ſed eſt ipſius habitus intelligentiæ, ſic etiam actus ille, quo intellectus Theologi reſoluit ſuum aſſenſum circa propoſitionem de fide in primam veritatem, vt immediatè reuelantem, non eſt propriè ipſius habitus Theolo-
C giæ, ſed ſupernaturalis tantùm & diuinæ fidei. VII.

Quæres, cùm in pluribus ſcientiis & potentiis illa formalis ratio, ſub qua intellectus tendit in obiecta ſeſe tenens ex parte intellectus, ſit aliquid reale conueniens ipſis obiectis ſic cognitis, nimirum aliqua eorum proprietas; an pari modo ipſum eſſe deducibile per diſcurſum ex propoſitionibus reuelatis ſit realis quædam proprietas inexiſtens ipſi obiecto per diſcurſum Theologicum cognito.

Reſpondetur primò, etiamſi in aliquibus ſcientiis talis ratio ſub qua, & hoc formale obiectum ſit aliquid reale, vt eſſe coloratum in pariete reſpectu obiecti viſus, attamen non eſt verum vniuerſaliter, quomodo eiuſmodi formalis ratio ſub qua, ſemper ſit ali-
D quid reale, & poſitiuum in ſuo obiecto, quem- VIII.
admodum patet in phyſica, cuius formalis ratio ſub qua tendit in ſua obiecta eſt abſtractio à materia ſingulari: vnde licet ipſum eſſe deducibile ex reuelatis nihil reale ſuperaddat entitati rei quæ cognoſcitur per Theologiam, ſed aliquid duntaxat rationis, non propterea tamen deſinet eſſe formalis ratio ſub qua obiectum formale adæquatum noſtræ Theologiæ, cùm talis deducibilitas ſit quædam proprietas vniuerſaliter conueniens omnibus ſingulis, & ſolis tantùm veritatibus Theologicis.

Addi etiam poteſt, aliam eſſe conditionem ipſius *ſcibilis* propriè dicti, & aliam ipſius *credibilis*, quòd quia ſcientia eſt per medium intrinſecum, ipſa eius ratio, ſub qua attingitur, poteſt eſſe realis aliqua eius entitas

I. quæ demonſtretur de ſuo ſubiecto per tale
medium; at ipſum credibile eſt per medium
ſolummodo extrinſecum, ſcilicet per teſtimo-
nium & reuelationem dicentis; vnde cogni-
tio habita de aliqua veritate, vt fundatur in
teſtimonio ſeu reuelatione alterius, cuiuſ-
modi eſt noſtra Theologia, non poteſt habere
pro formali obiecto aliquam realem proprie-
tatem ſui obiecti licet aliquæ aliæ ſcientiæ tale
quid habeant.

Articvlvs II.

Quodnam ſit ſubiectum Theologiæ.

Sit hæc propoſitio. *Subiectum adæquatum
Theologiæ prout diſtinguitur ab adæquato
eius obiecto eſt ens ſumptum in tota ſua latitudine,*
II. *de quo aliquid poteſt ex aliqua propoſitione de
fide probari per cognitionem diſcurſiuam: prima-
rium verò inadæquatum eius ſubiectum eſt ipſe
Deus ſub ratione deitatis, alia denique ſingula,
de quibus aliquid ſingillatim poteſt eodem modo
oſtendi, ſunt inadæquata tantùm, minus tamen
præcipua obiecta noſtræ Theologiæ:* tres ſunt
partes propoſitionis.

Prima pars probatur: illud, de quo ſolo,
vel aliqua eius parte aliquid demonſtratur,
vel probatur in tota ſcientia eſt ſubiectum
adæquatum talis ſcientiæ: ſed de ſolo eo ente,
vel aliqua eius parte, aliquid demonſtratur,
vel probatur in tota Theologia, de quo vel
aliqua eius parte aliquid poteſt ex aliqua pro-
poſitione de fide demonſtrari, vel probari
per cognitionem diſcurſiuam; igitur ſolum
III. illud ens de quo vel aliqua eius parte aliquid,
poteſt ex aliqua propoſitione de fide proba-
ri vel demonſtrari per cognitionem diſcurſi-
uam, eſt ſubiectum adæquatum noſtræ Theo-
logiæ.

Confirmatur ex ſancto Thoma ſecundâ ſe-
cundæ, quæſtione 1. artic. 5. in corpore, & in
reſponſione ad ſecundum: eadem eſt ratio
ſeruatâ proportione ſubiecti adæquati noſtræ
Theologiæ, quæ eſt ſubiecti adæquati diuinæ
fidei, quia vt hæc eſt de omnibus immediatè
reuelatis à Deo, vt credendis ob ſolam aucto-
ritatem primæ veritatis in dicendo, abſque
aliquo diſcurſu, ſic iſta eſt propriè & forma-
liter de mediatè, & virtualiter à Deo, vt per
diſcurſum deducendis ex immediatè reuela-
tis à Deo: atqui ſubiectum adæquatum no-
ſtræ fidei diuinæ eſt totum illud, & ſolum
IV. de quo aliquid poteſt obſcurè reuelari à Deo,
& credi ob eius auctoritatem, vt primæ veri-
tatis in dicendo: igitur & totum illud ens &
ſolum de quo vel aliqua eius parte aliquid po-
teſt ex aliqua propoſitione fidei demonſtra-
ri aut probari per cognitionem diſcurſiuam,
eſt adæquatum ſubiectum noſtræ Theolo-
giæ.

Secunda item pars eiuſdem propoſitionis
probatur: illud eſt primarium ſubiectum ali-
cuius ſcientiæ, quod primò & principaliter
ſubiicitur in aliqua, vel in aliquibus de-
monſtrationibus illius, & quòd præterea
eſt tale, vt cætera ad illud ſolum ordinentur,
vel tanquam eius principia, vel tanquam
proprietates, vel effectus, vel vt aliquid iſtis
ſimile; ſed totum hoc in noſtra Theologia
conuenit Deo, ratione diuinitatis, quatenus

A nimirum diuinitas ſumitur pro diuina eſſen- V.
tia, vt condiſtincta virtualiter ab omnibus
ſuis attributis, & vt eſt ipſum eorum funda-
mentum; nam diuina attributa demonſtran-
tur de diuina eſſentia ſeu de diuinitate in hac
noſtra ſcientia, & conſequenter primò, &
principaliter ſubiicitur iſtis eiuſmodi demon-
ſtrationibus: deinde eſſentia diuina præcisè
ſumpta eſt radix omnium ſuorum attributo-
rum, & quæcunque tractantur in Theolo-
gia, tractantur in ea vt habent aliquam habi-
tudinem vel effectus, vel alicuius alterius
conditionis ad ipſum Deum, ſub ratione dei-
tatis; nam cùm Chriſtus Dominus non re-
demiſſet nos perfectè niſi ſimul eſſet Deus,
nec etiam perfectè glorificaret, proprieta-
tes illæ quæ demonſtrantur de Chriſto Do- VI.
mino in Theologia ſemper explicantur, vt
B aliquem habent reſpectum ad diuinitatem.
Tertia denique pars eiuſdem propoſitionis
probatur eâdem ratione ſecundùm proportio-
nem applicatâ.

Obiicies primò contra ſecundam partem:
proprietates quæ probantur vel demonſtran-
tur in ſcientia debent ineſſe ſuo primario ſub-
iecto & ei competere ſub ea ratione, quâ eſt
tale ſubiectum in ſcientia: ſed innaſcibilitas,
ſeu eſſe ingenitum eſt aliqua proprietas quæ
non conuenit Deo ratione deitatis, ſed ratio-
ne paternitatis, & nihilominus probatur de
Deo in noſtra Theologia.

Reſpondetur, primarium ſubiectum alicuius
ſcientiæ poſſe duobus modis conſiderari; pri-
mò, vt eſt præcisè in ſe, & ſecundùm vniuer-
ſales proprietates, quæ ei vt ſic, conueniunt:
ſecundò, vt eſt in aliis ipſum participantibus, VII.
C & iuxta proprietates quæ ei, vt ſic compe-
tunt, verbi gratiâ, in phyſicis corpus naturale
poteſt conſiderari ſecundùm communes pro-
prietates quæ ſunt motus vel quies; deinde
corpus naturale poteſt conſiderari, vt eſt
determinatæ alicuius ſpeciei, ratione cuius
habet ſpeciales proprietates, verbi gratiâ,
eſſe lucidum eſſe viſibile, inter quas duas ſpe-
cies proprietatum hæc eſt diſtinctio, quòd
priores debeant priùs conuenire primario
ſubiecto ſpectato ſecundùm priorem mo-
dum, poſteriores verò minimè, ſed tantùm
iuxta ſecundum modum; quare licet innaſ-
cibilitas non conueniat Deo præcisè, vt eſt
Deus, ſeu formaliter ratione diuinitatis, ſed
vt eſt prima perſona ſeu pater in diuinis, quia
tamen inter proprietates naturæ diuinæ in-
naſcibilitas eſt de poſteriori genere, immen- VIII.
D ſitas verò, ſapientia, volitio, omnipotentia, &
id genus aliæ ſunt de priori genere proprie-
tatum, fit, vt Deus ſub ratione deitatis non
deſinat eſſe primarium ſubiectum Theolo-
giæ, & innaſcibilitas conſideratur in ea, vt
habet aliquem ordinem ad Deum etiam ſpe-
ctatum ſub ratione deitatis, præſertim cùm
proprietates perſonales in diuinis radicentur
in eſſentia.

Obiicies ſecundò: eſſentia, ſeu definitio
ſubiecti eſt in demonſtratione medium ad
probandum proprietates de illo, ex Ariſto-
tele primo *poſter.* ſed Theologus non de-
monſtrat de Deo attributa illius per pro-
priam definitionem diuinitatis, quippe quæ
haberi non poteſt.

Reſpondetur, maiorem eſſe veram in illa

I. propoſitione quæ innititur medio intrinſe-
co, & in ſcientifica demonſtratione, non
autem in ea quæ innititur externo medio,
cuiuſmodi eſt noſtra Theologia, quæ ha-
bet virtualem reuelationem Dei pro ſuo me-
dio.

Obiicies tertiò: nulla ſcientia probat de
ſuo ſubiecto quòd ſit, ſed ſupponit, at Theo-
logia probat quòd Deus ſit.

Reſpondetur maiorem non eſſe veram de
inadæquato ſubiecto, vt patet ex eo quòd
cœlum eſt partiale ſubiectum phyſicæ, quod
tamen Ariſtoteles primo *de cœlo*, capite ſe-
cundo probat dari. Deinde Theologia pro-
bat Deum eſſe tanquam ſuprema quædam
ſcientia, cui eſt proprium probare ſuum ſub-
iectum, ſi illud reuocetur in dubium, & hoc
facit mutuando rationes ab aliis inferioribus
II. ſcientiis.

Obiicies vltimò: Deus ſub ratione verita-
tis non eſt ſubiectum primarium inadæqua-
tum Theologiæ, ſed potiùs adæquatum, cùm
quidquid in ea tractatur ſit, vel Deus ſub ra-
tione deitatis, aut aliquid dicens ordinem ad
Deum ſub ratione deitatis.

Reſpondetur duplex poſſe diſtingui ſubie-
ctum adæquatum in ſcientiis, vnum ſimpli-
citer & abſolutè, & eſt illud de quo omnia
quæ cognoſcuntur per talem ſcientiam di-
guntur in recto, etiam ſecundùm formalem
illam rationem, quâ eſt tale ſubiectum, & ad
diſtinctionem poſterioris appellatur à qui-
buſdam adæquatum ſubiectum *communitatis:*
alterum adæquatum ſubiectum eſt duntaxat
attributionis, & eſt illud quod eſt tale, vt eius
III. proprietates conſiderentur principaliter in
ſcientia, & quæcumque tractantur in ea ſpe-
ctentur, vel vt ſunt aliquid illius, vel vt ha-
bent aliquam habitudinem ad illud, quo po-
ſteriori modo Deus ſub ratione deitatis, eſt
adæquatum ſubiectum noſtræ Theologiæ: at
priori modo totum iſtud, & ſolum eſt adæ-
quatum obiectum noſtræ Theologiæ de quo
aliquid poteſt probari per connexionem diſ-
curſiuam cum aliqua propoſitione de fide,
quia illud in aliqua ſcientia debet abſolutè &
ſimpliciter eſſe adæquatum obiectum quod
in ſeipſo habet omnes & ſingulas proprieta-
tes ſecundùm illam formalem rationem quâ
traduntur in tali ſcientia, quomodo proprie-
tates quæ demonſtrantur à Theologo de ipſo
Deo, conueniunt ipſi enti reuelato ſumpto ge-
nericè, de quo aliquid poteſt probari per con-
IV. nexionem diſcurſiuam cum aliqua propoſi-
tione de fide.

A

DISPVTATIO III. V.

De ſubalternatione Theologiæ.

Articvlvs Primvs.

An noſtra Theologia ſubalternetur beatorum Theologiæ.

Notandvm eſt, duplicem
diſtingui cognitionem in bea-
tis, vnam claram & euiden-
tem, & in ipſa diuina eſ-
ſentia; quæ dicitur à Theo-
logis *matutina*; aliam minus
claram quâ beati extra diuinam eſſentiam
aliquid cognoſcunt de Deo, eiuſque perfe-
ctionibus, diciturque *veſpertina*, cuius vtriuſ-
que diſtinctionis mentionem primus fecit ſan-
B ctus Auguſtinus paſſim agendo de Angelis, VI.
eámque voluit ſignificari per *mane & veſpere*,
quæ deſcribuntur Geneſis primo capite, nam
cùm putaret omnes creaturas ſimul ab initio
conditas eſſe, & non per interuallum ſex die-
rum; diſtinctionem illam dierum retulit ad
diſtinctionem operum Dei, quæ duplici co-
gnitione ab Angelis cognoſci dixit, nempe
matutinâ, quæ eſt cognitio rerum creatarum
in verbo, & *veſpertinâ* quæ eſt cognitio ea-
rumdem rerum in proprio genere, & per pro-
prias ſpecies. Primum diem docuit eſſe ex co-
gnitione Angelica, quia ſeipſos primùm co-
gnouerunt; ſecundum ex cognitione firma-
menti, & ſic deinceps ex cognitione rerum
creatarum, quæ repræſentantur intellectui
Angelico diſtinxit dies creationis; in vnoquo-
C que autem die eſſe mane & *veſperam*, quia VII.
quælibet res creata, vel cognoſci poteſt in
verbo, quod eſt primordiale quoddam rerum
principium, ſicut manè eſt principium diei, vel
in propria natura & in creaturis, quæ cognitio
dicitur *veſpertina*. Atque hinc Theologi occa-
ſionem ſumpſerunt vocandi cognitionem quâ
eſſentia diuina videtur in ſe & intuitiuè *ma-
tutinã*, aliam verò quâ eadem eſſentia videtur
non quidem in ſe, ſed ex creaturis *veſpertinã*,
vt pote longè imperfectiorem priori quæque
comparatè ad illam ſe habeat veluti *veſperè*,
& *manè*: quo prænotato, ſit hæc propoſitio.

*Noſtra Theologia neutri iſtarum cognitionum
de Deo, & aliis rebus, ſeu ipſi Theologiæ beatorum,
vel etiam Dei, loquendo propriè ſubalternatur.*

Probatur: inter alias conditiones ad veram
ſubalternationẽ requiritur, quòd ſcientia ſub-
D alternata ſic accipiat euidentiam ſuorũ princi- VIII.
piorũ à ſubalternante, vt ex natura ſua & pro-
pria ſua conditione ſit nata eſſe ſimul in vno
& eodem intellectu cum ipſa ſubalternante,
vt ſic ſubalternata habeat in tali ſubiecto ra-
tionem veræ ſcientiæ, & vt ſic idem intelle-
ctus poſſit reſoluere ſuas concluſiones vſque
ad prima ſua principia, quæ traduntur à ſub-
alternante, atque certò & euidenter ſcire rea
in illis enuntiatas, non poſſe aliter ſe habere,
quod iuxta Ariſtotelem in libris *poſteriorum* eſt
propriè ſcire; atqui viſio beatifica & cognitio
illa quam habemus de veritatibus Theolo-
gicis, vt per verum diſcurſum deductis ex
propoſitionibus reuelatis non ſunt aptæ, na-
tæ ex propria ſua, & naturali conditione eſſe
ſimul & ſemel in vno, & eodem intellectu;
quia noſtra Theologia eſſentialiter ſupponit

I. fidem infuſam, & importat cognitionem obſcuram & ineuidentem ſuorum principiorum; beatifica autem viſio eſt eſſentialiter clara, euidens, & ipſius Dei ſicuti eſt in ſeipſo, & ſaltem loquendo de lege ordinaria, viſio beatifica, & fides infuſa ſunt ſibi inuicem incompoſſibiles reſpectu eiuſdem ſubiecti; vt omnes Theologi communiter docent, ſecundâ ſecundæ cum ſancto Thoma.

Deinde in ſcientia verè & propriè ſubalternata obiectum diſtinguitur ab obiecto ſubalternantis penes accidentariam duntaxat differentiam ſecundùm quam cognoſcatur in ſubalternata, ſicque aliud cognoſcitur in ſubalternante, & aliud in ſubalternata, vt docent dialectici; at obiectum noſtræ Theologiæ non habet nudam aliquam dif-
II. ferentiam accidentalem ſibi ſuperadditam, quâ ſolâ diſtinguatur ab obiecto ſcientiæ Dei & beatorum; nam quæcunque beati vident ſunt reuelata obſcurè, aut poſſunt à Deo obſcurè reuelari, & à nobis credi, & etiam vt ſic poſſunt eſſe aliquod ſubiectum noſtræ Theologiæ, & ipſum eſſe reuelatum in noſtris Theologicis propoſitionibus non eſt id quod primò, & per ſe Theologia cognoſcit, ſed eſt illarum veritas, & hæc earum reuelatio, vt virtualiter contenta, eſt duntaxat quædam conditio quâ redduntur aptæ, vt cognoſcantur per noſtram Theologiam; ergo Theologia non eſt propriè ſubalternata beatificæ viſioni ipſius Dei vel Sanctorum eius.

Tandem in vera ſubalternatione vtraque
III. ſcientia debet eſſe propriè & rigoroſè diſcurſiua, vt patet inductione, neque enim ſcientiæ, quæ accipiunt euidentiam ſuorum principiorum ab habitu intelligentiæ, dicuntur propriè ſubalternari ei, & Ariſtoteles libro primo *poſteriorum*, ait ſcientiam ſubalternantem probare à priori principia ſubalternatæ; at viſio beatifica tam beatorum quàm Dei non eſt diſcurſiua, ſed ſimplex quidam intuitus: adde quòd noſtra Theologia quatenus talis, formaliter non reſoluitur in claram viſionem Dei, ſed ſiſtit in auctoritate Dei, vt primæ veritatis in dicendo, ſic enim eſt virtualiter reuelata.

Atque omnes iſtæ rationes oſtendunt noſtram Theologiam non ſubalternari, etiam ei ſcientiæ beatorum, quam vulgò vocant *veſpertinam*, nam in vera & propriè dicta
IV. ſubalternatione inferior ſcientia accipit euidentiam ſuorum principiorum à ſubalternante: at noſtra Theologia non accipit ſuam euidentiam à cognitione veſpertinâ beatorum, nec eius certitudo reſoluitur in illam, imò cognitio veſpertina habet ſe merè per accidens ad noſtram Theologiam quoad rationem ſubalternationis; ſi enim Deus denegaret talem ſcientiam beatis, & nihilominus reuelaret nobis credendum aliquid fide diuinâ, adhuc aliquæ concluſiones poſſent deduci per diſcurſiuam connexionem ex ſic reuelatis, quæ tamen concluſiones ſic cognitæ non ad alium habitum pertinerent, quàm ad habitum noſtræ Theologiæ.

Secundò oſtendunt noſtram Theologiam nulli habitui ſiue per ſe infuſo, & ſupernaturali, ſiue purè & ſimpliciter natu-
rali exiſtenti in aliquo viatore ſubalternari, V.
ſiue habitus ſit in voluntate, ſiue in intellectu, non eſſe quidem ſubalternatam vlli habitui ſiue naturali, ſiue ſupernaturali voluntatis, quia habitus ſubalternatus & ſubalternans ſunt intra idem genus, & reſpiciunt obiectum aliquo modo idem; at omnes boni habitus voluntatis cuiuſcunque ſint conditionis reſpiciunt bonum, inclinant, iuuant & perficiunt eam in ordine ad illud; noſtra verò Theologia reſpicit verum, quod in ratione obiecti diſtinguitur toto genere à bono; ſimiliter docent illam non eſſe ſubalternatam alteri ſupernaturali habitui, nam ſi id eſſet verum, maximè reſpectu fidei infuſæ nobis: at vltima noſtra ratio oſtendit id eſſe falſum, cui non obſtat quòd noſtra Theologia dependeat ab hac
fide, & in illam reſoluat ſuas concluſiones, VI.
non enim quælibet dependentia vnius cognitionis ab alia, nec quælibet eius reſolutio in aliam, ſufficit ad veram ſubalternationem, vt patet in ſcientiis naturalibus, quæ in ſua perfectione dependent ab habitu primorum principiorum, & ſæpe ſuas concluſiones reſoluunt in eius propoſitiones, ſed ſcientia verè & propriè ſubalterna illam ſibi poſtulat à ſubalternante dependentiam, quam omnes, & ſingulæ conditiones à philoſophis ad veram ſubalternationem requiſitæ important, quæ vt facilè intelligitur ex dictis hîc non reperitur.

Tertiò oſtendunt illam etiam non eſſe ſubalternatam alicui humanæ, ſeu naturali ſcientiæ, licet quampluribus earum ſcientia-
rum concluſionibus vtatur; nam nec obie- VII.
ctum noſtræ Theologiæ, ſumptum formaliter continetur ſub obiecto alicuius ſcientiæ naturalis, nec per aliquam differentiam accidentalem contrahitur, nec ab illis noſtra Theologia ſua emendicat principia; dum enim hæc illis vtitur non tanquam ſibi propriis, ſed ſolummodò alienis, quemadmodum ſanctus Thomas expreſsè notat hîc artic. 8. in ſolutione ad ſecundum, quin etiam vt ancillis, & quemadmodum illa dependentia vt obſeruauimus, quam aliqua ſcientia habet ad habitum primorum principiorum, non ſufficit, vt talis ſcientia loquendo propriè ſubalternetur habitui principiorum; ſic etiam illa dependentia quam noſtra Theologia habet à quibuſdam naturalibus propoſitionibus pro euidentiori & magis clara deductio-
ne ſuarum concluſionum ex principiis fidei, VIII.
non efficiet, vt noſtra Theologia ſubalternetur alicui naturalium ſcientiarum.

Quartò oſtendunt, nullam ſcientiarum naturalium ei propriè ſubalternari, cùm ſua principia non accipiant ab illa, nec ſimiliter eorum euidentiam, cùm eâ careat, & nemo det alteri quod non habet; ſed vt noſtra Theologia eſt certior aliis concluſionibus ſolo naturæ lumine cognitis, ita etiam poteſt earum aliquibus maiorem dare certitudinem, quàm ſolum naturæ lumen oſtendat illis ineſſe.

Addidi in noſtra propoſitione hanc particulam, *loquendo propriè*, quia licet nulla ex conditionibus requiſitis ad veram ſubalternationem reperiatur in noſtra Theologia, vt comparatur cum aliqua

I. ſcientia Dei & heatorum, ſi quæ enim eſſet, A
ea maximè, quâ finis ſcientiæ ſubalternatæ eſt
ſub fine ſubalternantis & ſubalternans vtitur
ſubalternatâ ad conſequendū finē ſuum pro-
prium (ſicut ars frenofactoria eſt ſubalternara
equeſtri) hoc autē modo Theologia noſtra nō
eſt adhuc ſubalternata ſcientiæ Dei vel heato-
rum, cùm enim iſtæ ſcientiæ loquendo pro-
priè nullum habeant finem, ſed ſint fines qui-
dam vltimi, non poſſunt vti noſtrâ Theologiâ
vel eam ordinare pro fine ſuo vlteriore cōſe-
quendo: attamen ſumēdo nomen ſubalterna-
tionis in ſignificatione tantùm valde ampla &
metaphorica, nimirum pro quadam analogia
ad veram ſubalternationem, poſſumus dicere
Theologiā noſtrā eſſe prædictæ ſcientiæ Dei,
II. & beatorum ſubalternam, quatenus procedit B
ex principiis in ſuperiori ſcientia Dei, & bea-
torū clarè cognitis, ſcilicet ex propoſitionibus
immediatè reuelatis, quas vt Deus perfectè
ſciret, dehuit clarè & euidenter cognoſcere,
conformiter ad illud S. Ioan. de Chriſto Do-
mino cap. 1. *veritas per Ieſum Chriſtum facta
eſt, Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus qui
eſt in ſinu Patris ipſe enarrauit nobis*, & hoc
tantùm ſenſu S. Thomas hîc art. 2. voluit no-
ſtram Theologiam eſſe ſubalternatam ſcien-
tiæ Dei & beatorum, vt indicat exemplum
quo ibi vtitur, imò non eſt vſus nomine ſub-
alternantis, ſed tantùm *ſuperioris*: quare ſicut
Muſica in eo homine, qui tantùm per fidem
nouit principia illius ob auctoritatem Arith-
metici (quod eſt exemplum S. Th.) non eſt
propriè ſcientia & multò minus ſubalternata
III. Arithmeticæ, ſic nec noſtra Theologia ſubal- C
ternatur ſcientiæ diuinæ.

ARTICVLVS II.

Quædam conſectaria ex doctrina præceden- tis articuli traduntur.

EX hactenus dictis ſequitur quòd cùm no-
ſtra Theologia poſſit conſiderari duobus
modis, primùm *formaliter*, ſeu vt eſt propriè
aliquis habitus deductiuus concluſionum ex
principiis, ſeu propoſitionibus à Deo reuela-
tis, vt fide infuſâ creditis: ſecundò *materia-
liter*, ſeu vt eſt tantùm quædam cognitio ve-
ritatum, quibus tamen aſſenſus non præbetur,
prout illæ innituntur prædictis ſuis principiis
IV. tanquam fide diuinâ creditis: ſequitur in- D
quam Theologiam noſtram priori modo con-
ſideratam non remanere in patria, ſeu in
beatis, nec item in damnatis, & hæreticis
quoad illas veritates Theologicas, quas dum
eſſent Catholici didicerunt, nec adhuc ne-
gant.

Prior pars corollarij probatur: vt aliquis
habitus dicatur remanere *formaliter*, & iuxta
præciſum & formalem conceptum, debet &
illud cui intrinſecè & eſſentialiter innititur, &
à quo intrinſecè, & eſſentialiter dependet re-
manere; nihil enim poteſt eſſe ſine eo quod
eſt ſibi intrinſecum & eſſentiale, ſed habitus
noſtræ Theologiæ formaliter ſpectatus inni-
titur eſſentialiter diuinæ fidei infuſæ, & ſic
ab illa dependet; cùm vt ſic formaliter ſit
habitus cognoſcitiuus concluſionum, per
diſcurſum deductarum ex creditis & obſcu-
rè reuelatis à Deo, fides autem non rema- V.
neat in beatis: igitur noſtra Theologia præ-
ciſè & formaliter ſumpta non remanet in pa-
tria ſeu beatis: & hæc ratio idem probat de
damnatis Chriſtianis olim Theologis, quip-
pe diuina fides infuſa in illis non remanet, vt
ex profeſſo docetur ſecundâ ſecundæ ſancti
Thomæ. Econtrariò verò quia fides diuina
manet in iis qui ſunt in Purgatorio, qui ex
illis eam ſibi compararunt in via, nec ante
mortem ſunt obliti, illam *formaliter* ſpecta-
tam adhuc ibi retinent: & hoc eſt verum non
tantùm de Theologia, vt eſt in nobis viato-
ribus, ſed etiam vt ſpectatur ſecundùm ſe &
iuxta propriam ſuam naturam; vnius enim &
eiuſdem habitus duæ non dantur eſſentialiter
differentiæ oppoſitæ, quales ſunt *eſſe euidens* VI.
& eſſe ineuidens comparatione habituum co-
gnoſcitiuorum.

Neque hîc obſtat illud S. Hieron. in epi-
ſtola *ad Paulinum*. *diſcamus in terris quorum
ſcientia perſeuerat in cælo*: id enim intelligitur
de rebus cognitis per intelligentiam ſacra-
rum Scripturarum, quæ nos beatificant in
patria, quatenus imperfecta illa cognitio quæ
etiam cum fructu habetur de illis, eſt aliqua
inchoatio vitæ æternæ; nam de hac ſcientia
ſic præmittit: *Nonne tibi videtur iam hîc in
terris, regni cæleſtis habitaculum*: at nos hîc
loquimur de Theologia ſecundùm modum
illum, quo ſuas concluſiones colligit ex vna
aut ex duabus præmiſſis de fide.

Poſterior autem pars eiuſdem corollarij
probatur: quamdiu ſpecies repræſentatiuæ
concluſionum, anteà cognitarum manent in VII.
intellectu, tamdiu habitualis cognitio illa-
rum manet, & intellectus vtens illis effor-
mat cognitionem de illis: ſed ſpecies repræ-
ſentatiuæ veritatum Theologicarum manent
in intellectu beatorum, qui noſtram Theo-
logiam aliquando didicerunt in terris, nec
ante mortem ſunt illam obliti, & hæc cogni-
tio in illis non eſt formaliter Theologica,
quia non præbent aſſenſum iſtis propoſitio-
nibus ob virtualem reuelationem, ſeu vt ſunt
deductæ ex immediatè reuelatis à Deo: igitur
&c.

Maior patet ex eo quòd recordatio ſic for-
matur, & intellectus noſter etiam in altera
vita poteſt recordari rerum anteà in præſenti
vita cognitarum, vt patet ex dicto Abrahæ
ad diuitem Epulonem in Euangelio.

Minor probatur, quia ſpecies eiuſmodi ni- VIII.
hil habent in beato, ratione cuius deſtruan-
tur, vel deſinant eſſe, & in illo conſeruari,
hoc enim eſſet vel illarum ſubiectum, vel di-
uina fides, à qua hæc cognitio dependet, vel
ipſe ſtatus beatitudinis; at ex nullo iſtorum
capitum deſtruuntur, aut eſſe deſinunt. Non
ex primo, quia illud eſt incorruptibile, nimi-
rum intellectus: non ex ſecundo, quia ſicut
cognitio quæ tunc habetur per illas eſt in-
dependens à fide diuina, ſic etiam & eiuſ-
modi ſpecies huic cognitioni inſeruientes, &
qui illis vtitur, nullum elicit aſſenſum for-
maliter & propriè Theologicum, ſed tantùm
cognoſcit iſtas veritates vi talis connexionis
cum his & iſtis principiis fide diuinâ à nobis
perceptis rectè deduci, & aſſenſum illis da-
tum à viatore eſſe rectum, & conformem, &
iſtas concluſiones eſſe Theologicas & veras;

I. quod non magis repugnat ſtatui beatorum, A
quàm repugnet beatam animam Chriſti Domini cognoſcere aſſenſum illum, quem eis præbemus in via eſſe verè Theologicum, & illum quem præbemus rebus immediatè reuelatis à Deo eſſe diuinæ fidei, non etiam ſpecies iſtæ, & cognitio illis correſpondens deſtruuntur, vel eſſe deſinunt ex tertio capite aſſignato, ſcilicet ex ſtatu beatitudinis, quia ſi quid poſſet aſſignari, eſſet obſcuritas & ineuidentia, at neutrum iſtorum propriè reperitur in tali actu beatorum, vel etiam in ipſo quaſi habitu recordationis rei per Theologiam cognitæ, ſed duntaxat in actu & habitu verè propriè & formaliter Theologico.

II. Et hæc ratio ſic explicata oſtendit Theo- B
logiam illam, quâ Chriſtus Dominus adhuc viator vtebatur in Euangelio non fuiſſe *formaliter*, ſed tantùm *materialiter* eandem cum noſtra; tum quia noſtra innititur diuinâ fide, & habet pro formali motiuo ſui aſſenſus virtualem reuelationem diuinam, obſcuram & ineuidentem; at in Chriſto Domino etiam viatore diuina & infuſa fides locum non habuit, nec item aliqua ineuidens & obſcura cognitio; hoc enim vtrumque repugnabat eius perfectioni, vt Theologi ex profeſſo docent tertiâ parte; tum etiam quia in diſcurſu verè & formaliter Theologico duæ dantur cognitiones, quarum prior eſt cauſa poſterioris, ſicque Theologus illam ſibi comparat; at Chriſtus Dominus nullam ſcientiam exceptâ experimentali comparauit
ſibi per actus proprios, ſed illas omnes ha- C
III. buit à Deo infuſas, vt ibidem Theologi docent; nec diſcurſus mentalis propriè dictus habuit locum in illo, vt ex profeſſo oſtendimus tertiâ parte agendo de ſcientia per ſe infuſa eius animæ, ad quæſtionem 11. vnde noſtra Theologia alio modo eſt in Chriſtu Domino, & aliis beatis, & alio in Theologis viatoribus per hæreſim deficientibus; in his enim actualis Theologica cognitio habet veram rationem veri, & propriè dicti diſcurſus, quam non habet in Chriſto Domino & beatis, quia non mouentur ad aſſenſum concluſionum ex illa virtuali diuina reuelatione formaliter conſiderata, quâ huiuſmodi concluſiones continentur implicitè in ſuis præmiſſis, vt diuinâ fide creditis.

IV.

V.

DISPVTATIO IV.

De vnitate Theologiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quæ ſit formalis ratio vnitatis in noſtra Theologia.

NOTANDVM eſt primò, in habitibus iudicatiuis quales ſunt habitus ſcientifici & diſcurſiui, duplicem diſtingui rationem formalem; prior di-
VI. citur formalis ratio *ſub qua*,
quæ nihil eſt aliud, quàm ipſa ſcibilitas, vt philoſophi vocant, ſeu ratio *ſub qua* obiectum terminat ſcientiam; ſic verbi gratiâ, abſtractio à materia ſingulari dicitur à philoſophis ratio *ſub qua* ipſius ſcientiæ phyſicæ; poſterior vocatur formalis ratio *per quam*, & hæc nihil eſt aliud, quàm ipſum motiuum, ſeu medium, ratione cuius noſter intellectus aſſentitur concluſioni: inter has autem formales rationes iſtud eſt diſcrimen, quòd prior latiùs pateat, eſt enim vna tantùm in aliqua totali ſcientia, vt patet exemplo nunc allato, poſterior verò minimè, ſed alia atque alia & multiplex pro diuerſitate mediorum, quæ aſſumuntur ad probandum.

Secundò notandum eſt, in iiſdem habitibus perfectam vnitatem deſumi ex ipſo motiuo,
VII. ſeu medio & ratione per quam fit, vt intellectus aſſentiatur cõcluſioni, quatenus nimirum talis ratio *propter quam*, ſeu *per quam*, cõiungitur rationi *ſub qua*; quemadmodũ Ochamus qu. 8. *in prolog. ſentent.* Gabriel ibid. & poſt illos Conimbricenſes, & plures alij benè docent in libris *poſteriorum*, & breuiter probatur eodem modo ſeruatâ proportione: habitus iudicatiui ſunt quid vnum inter ſe vel diſtinguuntur à ſe inuicem, quo actus per quos generantur ſunt quid vnũ inter ſe, vel diſtinguuntur à ſe inuicem, quia habitus tendunt in ſua obiecta per eandem rationem formalem, per quam & ipſi eorum actus tendunt in illa, ſed actus iudicatiui, ſeu ipſa iudicia ſunt vnum inter ſe, vel diſtinguuntur à ſe inuicem per ipſam rationem aſſentiendi, ſeu per ipſum medium, vt eſt idem medium vel diſtinctum, vt omnes facilè agno-
VIII. ſcunt: ergo cùm habitus ſcientifici ſint lo-
D quendo propriè iudicatiui, nam ſinguli actus illorum ſunt propriè quædam iudicia, vnitas etiam & diſtinctio illorum debet peti ab vnitate & diſtinctione motiui ad aſſentiendum cum eadem ratione formali *ſub qua*.

Addo hanc particulam, *cum eadem formali ratione ſub qua*, nam quoad hoc eſt diſtinctio inter potentias & habitus diſcurſiuo, quòd illæ & alia non iudicatiua, ſeu etiam diſcurſiua accipiant rationem ſuæ vnitatis & ſpecificationis à ſola illa ratione ſub qua tendunt in ſua obiecta, quia tunc in illis ratio *ſub qua*, & ratio *per quam* coincidunt in vnum; at in prædictis habitibus quia datur quædam diſtinctio inter iſtas duas rationes, fit, vt tota & adæquata ratio talis vnitatis includat rationem *ſub qua*, & rationem *per quam*; ita tamen vt ratio *ſub qua* prout habet ſub ſe varias rationes *per quam* reſpectu diuerſarum cõcluſionum, det tali ha-

bitui

I. bitui aliquam vnitatem magis vniuerſalem; ra-
tio verò *per quam* magis ſpecificam.
His præmiſſis, ſit hæc noſtra propoſitio. *Re-
uelatio virtualis ſeu mediata eſt formalis ratio
vnitatis, quæ eſt in tota noſtra Theologia*: ita
S. Thomas hîc art. 3. & omnes communiter.
Probatur: illud quod in habitibus iudicati-
uis, & diſcurſiuis eſt medium proprium ad
aſſentiendum concluſionibus, eſt formalis ra-
tio vnitatis illorum, vt nunc probatum eſt;
ſed reuelatio virtualis ſeu mediata eſt pro-
prium medium toti Theologiæ ad aſſenten-
dum ſuis concluſionibus: quia aliqua con-
cluſio eſt in tantum propriè Theologica, in
quantum eſt mediatè reuelata, ſeu in quan-
tum mediante diſcurſu deducitur ex aliqua
propoſitione de fide, & aſſenſus præbetur ei
eum connexione cum propoſitione de fide, &
II. ſic eſt virtualiter ſeu mediatè reuelata: ergo
virtualis reuelatio ſeu mediata eſt formalis
ratio vnitatis, quæ eſt in tota Theologia.
Addidi in propoſitione hanc particulam,
virtualis ſeu mediata; nam diuina reuelatio
poteſt conſiderari duobus modis: primò, *in-
complexè*, nudè, ſimpliciter, & ſolitarie, nimi-
rum vt eſt reuelatio Dei nulli alteri propoſi-
tioni coniuncta, verbi gratiâ, hæc propoſi-
tio, Chriſtus Dominus eſt homo, & ſecun-
dùm hanc conſiderationem eſt formalis ratio
diuinæ ſeu infuſæ fidei: ſecundò, diuina re-
uelatio poteſt conſiderari *complexè*, id eſt
quatenus cõiungitur alicui propoſitioni, ſiue
reuelatæ à Deo, ſiue non reuelatæ, ſeu natu-
rali, & vt ex tali coniunctione cum altera illa
propoſitione, fundat aliquam veritatem, id
III. eſt quatenus vt ſic coniuncta eſt radix eli-
ciendæ alicuius concluſionis; verbi gratiâ,
quando hæc prædicta propoſitio, Chriſtus
Dominus eſt homo, coniungitur iſti, omnis
homo eſt riſibilis, fundat nobis hanc verita-
tem: ergo Chriſtus Dominus eſt riſibilis, ſic
Theologicè ratiocinando, omnis homo eſt ri-
ſibilis, ſed Chriſtus Dominus eſt homo: ergo
Chriſtus Dominus eſt riſibilis; iam diuina re-
uelatio conſiderata tantùm hoc *poſteriori mo-
do*, eſt formalis ratio vnitatis illius, quæ eſt in
tota noſtra Theologia; quod ſic patét, diuina
reuelatio debet eſſe eo modo formalis ratio
illius vnitatis, quæ eſt in tota Theologia, quo-
modo eſt in illa motiuum ſeu medium ad aſ-
ſentiendum eius concluſionibus, vt intelligi-
tur ex præmiſſo, & probato notabili noſtro
IV. ſecundo: atqui diuina reuelatio eſt tale me-
dium in tota noſtra Theologia, prout dum-
taxat ſumitur *complexè*, hoc enim ſolo modo
iudicium eius de ſuis concluſionibus eſt pro-
priè diſcurſiuum, quia ſecundùm Dialecticos
iudicium diſcurſiuum conſiſtit in ea compoſi-
tione ſeu coniunctione vnius propoſitionis
cum alia, quâ vnum colligitur ex alio, id eſt,
concluſio ex coniunctione vnius præmiſſæ
cum alia: ergo diuina reuelatio eſt tantùm
formalis ratio illius vnitatis, quæ eſt in tota
Theologia, quatenus hæc diuina reuelatio
ſumitur *complexè*.
Confirmatur, quia quodlibet ſuâ formali,
& propriâ vnitate eſt diſtinctum à quouis
alio, eſt enim vnum, quod eſt indiuiſum in ſe,
& diuiſum à quolibet alio: at noſtra Theolo-
gia per hanc diuinam reuelationem vt *com-
plexè* ſumptam, diſtinguitur ab omnibus aliis

A habitibus iudicatiuis & diſcurſiuis, & facilè V.
patet inductione.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones.

OBIICIES primò: formalis ratio, quæ
eſt rei alicuius conſtitutiua, debet ei eſſe
intrinſeca, & conuenire ei intrinſecè: diuina
autem reuelatio conuenit tantùm extrinſecè
noſtræ Theologiæ: ergo.
Reſpondetur, in habitibus, & potentiis
hæc duo diſtingui; id vnde & per habitudi-
nem ad quod ſcientiæ, & potentiæ accipiunt
ſuam vnitatem formalem ſuámque ſpecifica-
tionem, & id quod eſt ipſamet entitas talis
habitus, vel potentiæ etiam conſiderata for-
B maliter & ſpecificè: non eſt neceſſe primum VI.
entitatiuè & formaliter conſideratum, eſſe
aliquid *intrinſecè inexiſtens* ipſis habitibus,
vel potentiis; ſed vt iſtud det illis vnitatem,
& ſpecificationem, ſufficit, quòd ordo & ha-
bitudo ad hæc, & iſta obiecta ſic conſiderata
inſit formaliter in ipſis habitibus & potentiis:
nam ipſum viſibile, vel coloratum, quod dat
vnitatem, & ſpecificationem potentiæ viſiuæ,
item eſſe à Deo obſcurè reuelatum, non in-
eſt formaliter, & intrinſecè ipſi potentiæ vi-
ſiuæ, vel ipſi habitui diuinæ fidei, ſed ipſa ha-
bitudo quam viſus habet ad coloratum, &
diuina fides ad veritatem, vt immediatè &
obſcurè à Deo reuelatam, & credendam ob
ſolam auctoritatem Dei primæ veritatis in di-
cendo, dat vnitatem & ſpecificationem in-
C trinſecam ipſi potentiæ viſiuæ, & diuinæ fidei, VII.
ſimiliter licet virtualis reuelatio diuina for-
maliter, & præcisè ſumpta ſit aliquid extrin-
ſecum entitati habitus noſtræ Theologiæ;
quia tamen illa habitudo, quâ noſtra Theo-
logia reſpicit talem reuelati[illegible]em, eſt ei in-
trinſeca, hæc virtualis & mediata diuina re-
uelatio non deſinit eſſe formalis ratio vnita-
tis illius, quæ eſt in tota noſtra Theologia.
Obiicies ſecundò: licet omnes ſcientiæ na-
turales deducant ſuas concluſiones mediante
eodem lumine naturali, non tamen accipiunt
ſuam vnitatem formalem ab illo: ergo quam-
uis noſtra Theologia deducat ſuas conclu-
ſiones mediante diuinâ reuelatione, non pro-
ptereà tamen virtualis ſeu mediata reuelatio
diuina erit formalis ratio vnitatis, quæ eſt in
D tota noſtra Theologia. VIII.
Reſpondeo quòd alio modo lumen natura-
le ſeſe habet in omnibus ſciẽtiis naturalibus,
& alio modo virtualis diuina reuelatio in no-
ſtra Theologia: lumen naturale in iſtis ſcien-
tiis ſeſe tantùm tenet ex parte intellectiuæ po-
tentiæ, quatenus reddit illam in ratione prin-
cipij eliciriui potentem percipere obiectum;
vnde cùm vnitas, & ſpecificatio habituum
non petatur à principiis elicitiuis actuum illo-
rum, vnitas illa luminis naturalis, quæ eſt in
intellectu comparatiua omnium ſcientia-
rum naturalium, non faciet, vt omnes illæ na-
turales ſcientiæ ſint vnica tantùm ſcientia:
virtualis autẽ ſeu mediata reuelatio in noſtra
Theologia, non ſe tenet ex parte potentiæ,
ſed tantùm ex parte obiecti, & medij ad aſſen-
tiendum concluſioni, vt explicatum eſt ſu-
prà: vnde cùm vnitas & ſpecificatio habi-

I. tuum iodicatiuorum & diſcurſiuorum peta- A
tur ab iſtis, vt probatum eſt, & io ſcieotiis na-
turalibus varia, & ooo taotùm ſpecie, ſed et-
iam genere reperiantur diſtincta motiua; io
oostra autem Theologia vnicum, ſcilicet vir-
tualis reuelatio diuina, omnes ſcieotiæ oatu-
rales non erunt vna ſcieotia, quemadmodum
noſtra Theologia eſt vna.

Obiicies tertiò: ſi Deus reuelaret alicui
omoes ſcientias naturales, earúmque con-
cluſiooes, iſta diuina reoelatio noo faceret, vt
omnes illæ ſcientiæ naturales eſſent vna tao-
tùm ſcientia, ſed qoia eſſent infuſæ duntaxat
per accidens, eſſent vnius, & eioſdem ratio-
nis, & ſpeciei, ac nunc ſunt, quando acqui-
runtur ab hominibus: ergo pari iore illa vir-
tualis reuelatio diuina omnium concluſio-
num totius Theologiæ non erit formalis ra-
II. tio illius vnitatis, quæ repetitur in tota B
Theologia.

Reſpondeo, quòd quia talis iofuſio natu-
ralium ſcientiarum pertinet tantùm ad mo-
dum, quo illæ acquiruntur, & non ad mo-
dum, quo operantur, ſeu quo intellectus illis
inſtructus mouetur ad aſſentiendum veritati-
bus iſtarum ſcientiarum; & quia ſcientia, &
habitus iudicatiui non accipiunt ſuam voita-
tem, & ſpecificationem à modo illo, quo ac-
quiruntur, ſed à modo ſub quo tendunt in ſua
obiecta, & à motiuo propter quod aſſentiun-
tur concluſionibus: & in hypotheſi obiectio-
nis, qui habet ſcientias naturales ſibi à Deo
infuſas, noo ideò dat aſſenſum illarum con-
cluſiooibus, quia Deos eas ſibi reuelauit, ſed
propter propria, & intrinſeca eorum motiua,
III. quæ oſtendunt oeceſſariam connextonem at- C
tributi cum ſubiecto, ſicut contingit in aliis
hominibus, qui iſtas ſcientias proprio ſuo la-
bore ſibi compararunt, fit, vt omnes tales
ſcientiæ etiam à Deo iofuſæ nunquam con-
fluerent in vnam taotùm ſcientiā, ſed ſemper
eſſent diuerſę & diuerſæ, ſicut & illarū motiua
ad aſſentiēdum, cum ipſa illarum formali ra-
tione, ſub qua ſunt diuerſa & diuerſa ſpecie.

Articvlvs III.

Quâ vnitate tota noſtra Theologia ſit vna.

NOtanovm eſt aſſenſus circa conclo-
ſiones verè Theologicas eſſe in duplici
differentia: alij enim ſunt circa concluſiones,
IV. quæ deducuntur ex duabus præmiſſis de fide; D
verbi gratiâ, aſſenſus iſte, Chriſtus Dominus
liberum habet arbitrium, ſic, omnis homo ha-
bet liberum arbitrium, ſed Chriſtus D. eſt ho-
mo: ergo Chriſtus D. habet liberū arbitrium;
alij verò aſſenſus ſunt circa concluſiones quæ
deducūtur ex vna tantùm præmiſſa de fide, &
ex altera tantùm oaturali; vt iſte, Chriſtus D.
eſt riſibilis, ſic, omnis homo eſt riſibilis, Chri-
ſtus D. eſt homo: ergo Chriſtus D. eſt riſibi-
lis: hoc prænotato ſenſus præſentis articuli eſt;
an duo iſti aſſenſus ſint eiuſdem ſpeciei, & ab
vno, & eodem habitu; an verò ſint à diſtin-
ctis, qui tamen omoes ſimul ſumpti faciant to-
tam Theologiam vnam aliquo modo.

Duæ ſunt hac de re ſententiæ: vna affirmans,
quam diſcipuli ſancti Thomæ communiter ſe-
quuntur hac quæſtione.

Melior tamē eſt ſententia negans, quam lo-
co noſtræ propoſitionis ponimus, & eſt Ocha- V.
mi, Gabrielis quæſt. 8. *in prologum ſententiarum*,
& pluriom recentiorum, hâc quæſt. S. Tho-
mæ. Et quoniam inter nos, & auctores prioris
ſeotentiæ conuenit vnitatem habituum, & aſ-
ſenſuū peti ab vnitate motiui ſeu ratione aſ-
ſentiendi, conuenit etiā virtualem reuelatio-
oem eſſe formale hoc motiuum in aſſeoſibus
verè Theologicis, & totum, & adæquatum in
illis, qui deducuntur ex duabus præmiſſis de
fide; tantùmque inter nos, & illos controuer-
titur, an ſola illa virtualis reuelatio, quæ repe-
ritur io ſyllogiſmo Theologico conſtaote voâ
præmiſſâ de fide, & alterâ naturali, ſit adęqua-
tum motiuum aſſentiendi illis; an verò dun-
taxat ioadæquatum, & proinde vt coaleſcens
etiam ex naturali dicta propoſitione diſtinctū
eſſentialiter à priori, vt conſtante ſolâ virtua-
li reuelatione nos ita eſſe probamus. VI.

Illud in omni ſyllogiſmo eſt verè & propriè
adæquatum motiuum à qoo aſſenſus conclu-
ſionis ſyllogiſticæ totus, & totaliter cauſatur,
& illud eſt motiuum duntaxat ioadæquatum,
quod oon oiſi altero ſibi coniuncto etiam, vt
cauſante facit aſſenſum cooclusionis: ſic enim
totum formale motiuum coaleſcit ex duo-
bus; ſed in Theologico ſyllogiſmo conſtaote
vnâ præmiſſâ de fide, & alterâ tantùm natu-
rali aſſenſus non eſt totus, & totaliter ab illa
propoſitione, quæ eſt de fide, ſed eſt etiam à
propoſitione naturali, vt concauſaote illum
cum altera præmiſſa, quæ eſt de fide per mu-
tuam inter ſe connexionē: ergo in illis Theo-
logicis ſyllogiſmis, qoorum vna præmiſſa eſt
de fide, & altera tantùm naturalis, diuina vir-
tualis reuelatio ſola noo eſt adæquatum mo- VII.
tiuum aſſenſus cooclusionis, ſed duntaxat in-
adæquatum, & adæquatum illud motiuum
coaleſcit ex illa virtuali reuelatione, & natu-
rali propoſitione ei coniuncta. Maior propo-
ſitio eſt ſatis euidens ex ſe.

Minor probatur: omnis aſſenſus cooclusio-
nis veræ ſyllogiſticæ, & diſcurſiuæ cauſatur nō
ab vna tantùm, ſed ab vtraque ſimul pręmiſſa,
ſicut poſt Ariſtotelem lib. 1. *poſter.* cap. 1. om-
nes Dialectici communiter docent: atqui aſ-
ſenſus concluſionis ſyllogiſmorum Theolo-
gicorū, in quibus vna eſt de fide, & altera na-
turalis eſt ſyllogiſticus, & propriè diſcurſiuus;
cauſatur enim ex connexione vtriuſque præ-
miſſæ inter ſe, & medij cum ipſis extremis:
igitur talis aſſenſus concluſionis Theologicæ
eſt ab vtraque præmiſſa, nimirum & natura-
li, & de fide, & ex conſequenti ſola virtua- VIII.
lis diuina reuelatio noo eſt adæquatum mo-
tiuum talis aſſeoſus.

Neque poteſt afferri aliqua diſparitas ſyllo-
giſmi verè Theologici à ſyllogiſmo purè na-
turali, ratione cuius vna propoſitio ſit tan-
tùm conditio, & quaſi applicatio alterius in
Theologico, & in purè naturali; ſic etiam
cauſa aſſenſus concluſionis cum altera ſua
præmiſſa: oam in ſyllogiſmo verè Theologi-
co tam benè ambæ illæ præmiſſæ connectun-
tur inter ſe, & ex illis, vt inter ſe connexis ip-
ſe aſſenſus cooclusionis cauſatur, quàm am-
bæ præmiſſæ in ſyllogiſmo purè naturali: er-
go quemadmodum in hoc vna præmiſſa non
eſt tantùm applicatiua alterius ad cauſandum
aſſenſum, ſed eſt etiam verè cauſatiua illius,
ſic etiam & propoſitio naturalis, quæ poni-

I. tur in ſyllogiſmo Theologico, non eſt tantùm A
applicatiua propoſitionis de fide ad cauſan-
dum aſſenſum, ſed eſt etiam cauſatiua iſtius
aſſenſus, quod oſtenditur hoc exemplo. Hæc
conclusio eſt verè Theologica, Chriſtus D. eſt
riſibilis, non ideò præcisè, & hoc ſolo titulo in-
tellectus Theologi aſſentitur ei, quia aſſétitur
huic ex eius præmiſſis, Chriſtus D. eſt homo,
quæ eſt de fide, ſed etiam quia aſſentitur huic
alteri, omnis homo eſt riſibilis, nimirũ ob na-
turalem connexionem, quæ eſt inter eſſe ho-
minem & eſſe riſibilem, niſi enim penetraret
talem connexionem, non daret aſſenſum præ-
dictæ concluſioni Theologicæ: ergo totum &
adæquatum motiuum prædicti aſſenſus Theo-
logici non eſt ſola virtualis diuina reuelatio,
ſed eſt totum illius, quod coaleſcit ex duabus
illis præmiſſis ſic inter ſe connexis. B

II. Confirmatur: illud in quolibet ſyllogiſmo
eſt tota, & adæquata cauſa aſſenſus in conclu-
ſionem eius, quod eſt tota cauſa certitudinis
illius, quia certitudo ſequitur conditionem
motiui; atqui cauſa tota certitudinis, quæ eſt
in aſſenſu concluſionis Theologicæ, non eſt
ſola eius præmiſſa de fide, ſed etiam & altera
quæ eſt tantùm naturalis, ſic enim hæc certi-
tudo, vt prouentens ab his duabus præmiſſis
eſt maior eâ certitudine quæ eſt purè natura-
lis, & inferior eâ certitudine quæ eſt ſolius
fidei, quod totũ habet ſolummodò à tali con-
iunctione vnius præmiſſę naturalis cum altera
præmiſſa quæ eſt de fide; igitur totale motiuũ
aſſentiendi concluſioni iſtorum ſyllogiſmorũ
Theologicorum, qui conſtãt tantùm vnâ de fi-
de, & alterâ tantùm naturali, non eſt ſola illa
propoſitio de fide ſeu virtualis diuina reuela-
III. tio, ſed vtraque præmiſſa ſeu totum aggrega- C
tum ex vna præmiſſa de fide, & alterâ purè na-
turali, vt inter ſe connexis.

Iam præmiſsâ totâ hâc probatione, quâ eui-
cimus totam & adæquatam cauſam aſſenſus in
prædictas concluſiones Theologicas, eſſe v-
tramque præmiſſam ſimul ſumptam; facilè
oſtenditur diſtinctio ſpecifica aſſenſuum circa
iſtas concluſiones Theologicas, ab illis quarũ
præmiſſæ ſunt ambæ de fide. Probatur hoc
modo: vbi ratio aſſentiendi aliquibus conclu-
ſionibus eſt diſtincta ſpecie, ibi & aſſenſus ſunt
ſpecie diſtincti, vt intelligitur ex dictis: atqui
in ſyllogiſmis Theologicis conſtantibus vtrâ-
que præmiſsâ de fide, tota ratio aſſentiendi eſt
ſola virtualis diuina reuelatio cótenta in vtra-
que præmiſſa; in illis verò ſyllogiſmis qui con-
IV. ſtant vnâ de fide, & alterâ naturali, tota ratio D
aſſentiẽdi eſt ipſum aggregatũ ex virtuali re-
uelatione diuina, & naturali ratione ſimul in-
ter ſe connexis, vt iam probatum eſt, & hoc ag-
gregatũ in ratione motiui eſt diſtinctum ſpe-
cie ab illo motiuo quod eſt tantùm diuina re-
uelatio, quia quælibet formalis diuerſitas ex
parte ipſius motiui ſufficit ad illud diuerſifi-
candum etiam ſpecię, & in præſenti caſu pro-
poſitio naturalis quæ ingreditur totum & ad-
æquatũ iſtud motiuum, eſt alia & diuerſa etiã
ſpecie à propoſitionibus fidei, quæ ſolæ con-
ſtituunt adæquatum motiuum aſſenſus con-
cluſionum ſyllogiſmorum Theologicorũ, qui
ſunt ex duabus de fide: ergo aſſenſus in con-
cluſionem ſyllogiſmi ex vna de fide, & altera
naturali eſt diſtinctæ ſpeciei ab aſſenſu in con-
cluſionem ſyllogiſmi ex duabus de fide.

ARTICVLVS IV.

Soluitur fundamentum contrariæ ſententiæ, & traduntur quædam corollaria.

OBIICITVR, omnes illi aſſenſus qui vnum V.
& idẽ ſpecie habent motiuũ, ſeu eandem
ſpecie rationẽ aſſentiendi ſuis cõcluſionibus,
ſunt eiuſdem omninò ſpeciei, vt patet ex dictis
initio præcedẽtis articuli: ſed omnes iſti aſſen-
ſus Theologici vtriuſq; generis habent idem
ſpecie motiuum, ſeu eandem ſpecie rationem
aſſentiẽdi ſuis concluſionibus, nimirũ virtua-
lem, & mediatã reuelationẽ diuinã. De priori
genere aſſenſuũ conuenit inter omnes, de po-
ſteriori probatur: naturalis illa propoſitio quę
adhibetur diſcurſui Theologico, iuxta poſte-
riorẽ modum nõ adhibetur ei, tanquã motiuũ
B ſeu ratio aſſentiẽdi etiã partialis, ſed ſolum ve- VI.
lut applicatio; at omnis applicatio eſt tantùm
quædam conditio requiſita ad agẽdum, nullo
modo diuerſificans ſpecie actionem: ergo nec
naturalis illa propoſitio, quæ in ſyllogiſmo
Theologico admiſcetur alicui præmiſſæ de fi-
de, faciet, vt aſſenſus datus ſuæ concluſioni
ſit diuerſæ ſpeciei ab eo aſſenſu in concluſio-
nem iſtius ſyllogiſmi Theologici, qui conſtat
duabus præmiſſis de fide.

Reſpondeo propoſitionem naturalem con-
iunctam propoſitioni de fide in ſyllogiſmo
Theologico nõ ſe habere per modũ nudæ ap-
plicationis, ſed per modũ cõcauſę ipſius Theo-
logici aſſenſus, vt rationea ſuperiori articulo
allatæ probãt; aliàs enim omnes eiuſmodi ſyl-
logiſmi non tã eſſent deductiui loquẽdo pro-
priè, quã expoſitorij tantũ, & explicatiui, quod
eſt cõtra cõmunem omniũ Scholaſt. ſententiã.
C Neque his obſtat auctoritas S. Thom. hîc art. VII.
3. aſſerẽtis diuinã reuelationẽ eſſe formalẽ ra-
tionẽ veritatis in Theologia; ibi enim tantùm
loquitur de illa, prout verſatur circa cõcluſio-
nes deductas, ex duabus præmiſſis de fide.

Neque itẽ obſtat, quòd eadẽ virtualis diuina
reuelatio aſſumatur in omnibus ſyllogiſmis
Theologicis, ita enim aſſumitur eadem in illis
omnibus, vt tamen cõnexio illius ſit diuerſa in
diuerſis ſyllogiſmis Theologicis. Vnde cũ to-
tale motiuũ aſſenſus cõſiſtat in ipſa cõnexione
præmiſſarũ, & hæc connexio ſit alia ſecundùm
ſpeciẽ, quando vna præmiſſa de fide coniungi-
tur alteri naturali, quia ſcilicet vnum extremũ
eſt alterius ſpeciei, & aliter coniungitur, quã-
do præmiſſæ ſunt de fide, fit, vt remanente
eâdem virtuali reuelatione aſſenſus tamen
D concluſionum deductarum ex eiuſmodi præ- VIII.
miſſis, ſint ſemper diſtinctæ ſpeciei.

Ex dictis hæc ſequũtur corollaria. Primum,
omnes illos aſſenſus, qui ſunt ex duabus præ-
miſſis de fide, eſſe eiuſdẽ omninò ſpeciei, & ha-
bitũ illis correſpondentẽ eſſe etiã vnũ ſpecie
infimâ, quia ſcilicet habet idem ſpecie infimâ
motiuũ, intra quã tamẽ eandẽ ſpeciẽ ita multi
habitus numero diſtincti dantur, vt qui habet
vnũ non propterea cẽſeatur habere & alterũ,
quia quilibet eorũ habet diſtinctã connexionẽ
ſuæ cõcluſionis ad virtualem reuelationẽ pro
diuerſitate rerũ, quæ per diſcurſiuam conne-
xionẽ cum illa virtuali reuelatione inferũtur,
ratione cuius diuerſę cõnexionis, ipſa virtualis
reuelatio habet ordinẽ ſeu habitudinẽ ſpecia-
lẽ tranſcẽdentalem ad vnãquamq; rẽ in parti-
culari, quæ ex tali cõnexione poteſt cognoſci.

I. Secundum corollarium eſt, omnes illos A aſſenſus, qui ſunt ex vna de fide, & ex altera naturali, diſtingui eodem modo à ſe inuicem ſpecie, ſimiliter & habitus illorum, quo naturales propoſitiones, quæ tunc coniunguntur alteri propoſitioni de fide, diſtinguuntur ſpecie à ſe inuicem ob fundamentum ſuperiori articulo allatum pro noſtra propoſitione.

Tertium corollarium eſt, concluſiones immediatè deductas ex aliis concluſionibus Theologicis pertinere ad illum, eundémque ſpecie habitum, ad quem illæ concluſiones ex quibus deducuntur pertinent; verbi gratiâ, ſi illæ ſunt deductæ ex duabus de fide pertinebunt ad illum habitum, quem ſuprà diximus eſſe vnũ ſpecie infimâ, ſi verò ſint deductæ ex vna de fide & altera naturali, referẽtur ad illũ habitum, ad quẽ illa concluſio immediatè II. deducta ex vna de fide & altera naturali pertinet, B ob rationem ibi allatã agendo de tali aſſenſu.

Quartum corollarium eſt aſſenſus illos, qui ſunt ex vna de fide, & altera tantùm probabili, non propriè loquẽdo, pertinere ad aliquem ex omnibus habitibus Theologiæ, eo modo, quo docuimus noſtrã Theologiam eſſe reductiuè ſcientiam, quia habitus ſic ſcientificus, ita eſt deductiuus ſuarum concluſionũ ex aliqua de fide, & alterâ naturali, vt ex certa connexione medij cum extremis, & præmiſſarum inter ſe, inferat certam concluſionem: at connexio illa, quæ eſt propoſitionis tantùm probabilis cum alia de fide, eſt duntaxat probabilis, ſicut & propoſitio ei correſpondens, cuius conditionem ipſa concluſio ſequitur iuxta doctrinam Dialecticorum; & ita cùm opinio in-III. cludat formidinem, ſcientia certitudinẽ & cõ- C cluſio deducta ex vna de fide, & altera tantùm probabili poſſit eſſe falſa, aſſenſus ille & concluſiones eiuſmodi nullo modo poſſunt (loquendo propriè) eſſe tales habitus Theologiæ, ſed nihilominùs quemadmodum in aliis naturalibus ſcientiis aſſenſus verè & formaliter opinatiui, quia procedunt ex principiis illis naturalibus, ex quibus procedũt & ij qui in eiuſmodi ſcientiis ſunt verè & propriè ſcientifici, & aliquo modo iiſdem innituntur, & modum, quo totales ſcientiæ procedunt, imitantur, licet imperfectè (nimirum cum incertitudine veritatis, & cum formidine falſitatis oppoſitæ tali veritati) reducuntur ad tales ſcientias naturales: ſic etiam, quia aſſenſus illi, qui ſunt ex vna de fide, & altera tantùm pro-IV. babili, item & habitus illorum imitantur mo- D dum verè & propriè dictæ Theologię, ideò tales omnes aſſenſus, & eorum habitus reductiuè pertinebunt ad noſtrã Theologiam, exempli gratiâ, iſte ſyllogiſmus, & aſſenſus in eius concluſionẽ: omnis hoſtia ritè, & debito modo, tam ex parte materiæ, formæ, miniſtri, intentionis eius, quàm reliquorum aliorũ ad id requiſitorum conſecrata, continet realiter verum, & reale Chriſti Domini corpus, ſed hæc hoſtia per hunc ſacerdotem eſt quoad omnia ſuperiùs requiſita ad validam conſecrationẽ, ritè cõſecrata: ergo hæc hoſtia per hunc ſacerdotẽ conſecrata cõtinet verè & realiter, verũ & reale corpus Chriſti D. cuius ſyllogiſmi cõcluſio eſt tantũ probabilis, nec in rigore *Theologica*, cùm connexio propoſitionis reuelatæ cum alia ſit tantùm probabilis, & poſſit cõtingere, quòd ille conſecrãs nõ ſit verè ſacerdos,

A vel ſi eſt talis, deficiat in aliquo alio ad talem conſecrationem eſſentialiter requiſito. V.

Quintum corollarium eſt, diuinam reuelationem ſumptam vniuerſaliter & ſecundùm ſe non dare eam vnitatẽ noſtræ Theologiæ, quã illi adſcribimus; ſed reuelationẽ diuinã primò rectè diuidi in reuelationẽ factam obſcurè & reuelationem factam clarè, hanc conſtituere viſionem beatificam. Deinde reuelationẽ obſcurè factam diuidi in immediatã, & mediatam ſeu virtualem, hanc conſtituere Theologiam, iſtam verò fidem. Tertiò, reuelationem diuinam mediatam rectè diuidi in eam, ex qua aliquid deducitur per medium infallibile, & infallibilem connexionem, & in illam, ex qua aliquid deducitur per medium tantùm fallibile, iſtam conſtituere noſtram Theologiam propriè dictam quæ eſt reductiuè ſciẽtia, hanc B verò dare vnitatẽ, & ſpecificationem opinioni VI. Theologicę, & habitui opinatiuo Theologię.

Quæres cùm in Theologia adæquatè ſumpta diſtinguamus tot habitus, non tantùm ſpecie infimâ, ſed etiã ſubalternâ diſtinctos, quomodo noſtra Theologia, prout coaleſcit ex illis omnibus, eſt vna. Reſpondetur eſſe vnam vnitate tantùm artificiali ſecundùm quam ea, quæ ad entitatem ſunt multa ſpecie, attamen prout aliquam habent inter ſe vnionem artificialem faciũt aliquod totum; verbi gratiâ, variæ qualitates etiam diſtinctæ ſecundùm ſpeciem debitâ tamẽ, & conuenienti proportione diſpoſitæ, faciũt vnam pulchritudinem; ſic etiam plures habitus Theologici, non tantùm numero, ſed etiã interdum ſpecie diſtincti, faciunt vnam totã Theologiã, quæ dicitur, & eſt C vna, quatenus omnes illi habitus ſimul ſum- VII. pti, & inter ſe cõiuncti verſantur circa totũ, & adęquatũ ens deducibile per diſcurſum ex reuelatis, cuius entis deducibilis partes ſingulas, ſinguli etiã habitus ingredientes compoſitionem totius, & adæquatæ Theologiæ, explicãt.

DISPVTATIO QVINTA.

De diuiſione Theologiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quomodo Theologia diuiditur.

SIt hæc vnica noſtra propoſitio. *Tres ſunt veluti ſpecies Theologiæ, nimirum ſcholaſtica, poſitiua, & moralis.* ita commu- D niter omnes hîc, & in prologũ VIII. ſententiarum; probatur: ſpecies alicuius ſcientiæ, tot debẽt eſſe, quot ſunt quę diuerſimodè participãt formalem rationẽ obiecti illius, & quot ſimul ſumptæ adæquant illam; ſed tres illæ ſpecies enumeratæ participant veluti diuerſimodè deducibilitatem per diſcurſum ex reuelatis, quæ deducibilitas eſt formalis ratio obiecti Theologiæ, vt ſuprà docuimus, & tres illæ ſpecies ſimul ſumptæ adæquant iſtam rationẽ: ergo ſcholaſtica, poſitiua, & moralis ſunt veluti ſpecies totius noſtræ Theologiæ ſumptæ ſecundùm totam ſuam & adæquatam rationem. Maior ex ſe patet.

Minor probatur: concluſio deducibilis per diſcurſum ex reuelatis & per connexionem ad illa, vel eſt proprius ſenſus alicuius loci ſacræ Scripturæ inueſtigandus ex collatione di-

I. A uerſorum locorum ſacræ Scripturæ idiomatum, & ex Patrum ſententia, & Theologia ſic præciſè ſumpta conſtituit membrum illud, quod vocant *poſitiuam Theologiam*, vel concluſio ſic deducēda eſt aliqua propoſitio pertinens ad compoſitionem morum, aut ad obſeruationem præceptorum Dei & Eccleſiæ, & ſic formaliter cōſiderata conſtituit membrū illud, quod vulgò vocant *moralem Theologiam*, quæ tota occupatur in explicandis caſibus conſcientiæ: vel denique eſt aliqua concluſio ita per verū diſcurſum eruenda ex propoſitionibus fidei, vt tamen accuratiùs, ſubtiliùs, & cum maiori Dialectica methodo & ordine deducatur, tam ad explicandam fidem, illam nutriendam in fidelibus, quàm ad eandem fortiùs propugnandam contra aduerſarios fidei, vt S. Auguſtinus explicat lib. 14. *de Trinitate* cap. primo, & ad certò etiam co- B

II. gnoſcendum illas veritates, quæ deliteſcunt, & virtualiter continentur in ipſis principiis noſtræ fidei, & ſic *Scholaſtica Theologia* conſtituitur.

Prima ex iſtis tribus ſpeciebus vocatur *poſitiua* à Latinis, à Græcis θετικὴ, quaſi *firma*, & *rata*, θετὴ, apud Ariſtotelem ſignificat ſententiam firmam & ratam. Vnde lib. 2. *politicorum* capite 1. *leges* cuiuſdam Philoſophi vocat νόμους θετικοὺς leges fixas & ratas, quia igitur *poſitiua*, vt plurimùm, & vt conſideratur præciſè ſecundùm proprium ſuum munus ea ſolùm explicat, quæ iam ſunt poſita in ſacris Litteris, colligēdo ex antecedentibus, & conſequentibus verum ſenſum illarum; ſit, vt appelletur hoc nomine: cur autem ſecunda quaſi

III. ſpecies appelletur *moralis*, ipſum eius nomen ſatis indicat, ſicut & nomen quaſi tertiæ ſpeciei: nam apud Ciceronem ſecundo *de oratore*, ille qui eſt peritus, & ſubtilis appellatur homo *de ſchola*, & nomen hoc *ſcholaſticus*, fuiſſe in hac ſignificatione vſurpatum à S. Auguſtino lib. *de catechiſandis rudibus*, & à S. Gregorio paſſim Durantus Præſes obſeruat lib. 2. *de ritibus Eccleſiaſticis* cap. 32. numero 5.

Addidi in concluſione hanc particulam diminuentem *veluti*. Nam loquendo propriè iſtæ Theologiæ non differūt eſſentialiter, ſed duntaxat accidentariò ſeu penes aliquem modum procedendi; omnes enim illæ nituntur iiſdem principiis tanquam reuelatis, & per fidem cognitis, ideóque vbi illæ deducunt concluſionem ex duabus præmiſſis de fide, tunc efficiunt vnum & eundem ſpecie infimâ ha-

IV. bitum. Vbi verò colligunt aliquid per verum diſcurſum ex altera tantùm naturali; tunc iuxta ea, quæ ſuperiori diſput. tradidimus, pertinent ad habitus diuerſos ſpecie.

Addidi inter explicandum hanc particulam *veluti*, & loquēdo de principiis noſtræ Theologiæ hunc terminum, *tanquam reuelatis & vt per fidem diuinam cognitis*. Si quis enim valdè exercitatus in rebus Theologicis incidat in hæreſim, in qua perſeueret, & quia non negat myſteriū Trinitatis, nec Incarnationis, deducat ex illis aliquā concluſionem Theologicam: verbi gratiâ, Chriſtum Dominum eſſe riſibilem, ex eo quòd eſt homo, & ex eo quòd dantur in illo duæ naturæ integræ diuina & humana, etiam in illo duas eſſe voluntates, diuinam, & humanam, non propterea tamen hæ concluſiones ſpectatæ ſecundùm quod eli-

A ciuntur à tali homine, erunt cognitiones propriè loquendo Theologicæ; nec ille habitus Theologiæ, quem ante ſuum lapſum in hæreſim habuit perfectiſſimum, remanet in eo, ſed ſimul cum fide perdidit talem habitum, & cognitionē iſtam, vt formaliter Theologicam, quemadmodum diſput. 3. art. 2. oſtendimus. V.

Nec obſtat, quòd iſte hæreticus procedat eâdem methodo in producendis iſtis veritatibus, quâ anteà; tunc enim, vt ibidem obſeruauimus, hæc methodus eſt tantùm eadem materialiter, quatenus vtitur eâdem ſubtili, & accuratâ ratione procedendi; non eſt tamen eadem formaliter, quatenus non ex eodem formali motiuo, nec ex iiſdem formaliter principiis, ſcilicet ex propoſitionibus, vt per veram fidem creditis, ſed vt per humanam dumtaxat tunc ratiocinatur, & has con- B

VI. cluſiones deducit, eodem planè modo ſeruatâ proportione: & fides illa, quæ in tali caſu eſt in illo de omnibus illis veritatibus noſtræ fidei, non eſt loquendo propriè niſi humana, & humano tantùm teſtimonio innixa, licet ſit diuina ex obiecto ſuo materiali.

Neque id obſtat, quòd habitus ſupernaturalis fidei, & habitus veræ Theologiæ diſtinguantur realiter à ſe inuicem, cùm in pleriſque ruſticis, in quibus nō eſt habitus noſtræ Theologiæ habitus excellens diuinæ fidei reperiatur, vt S. Auguſtinus citato cap. 1. lib. 14. *de Trinitate* obſeruat, & experientia docet: hoc inquam non obſtat: nam & habitus charitatis, & ſpei diſtinguuntur realiter ab habitu diuinæ fidei, ſuntque in ſubiectis immediatis diſtinctis & nihilominùs, quia illi fundantur, & radicantur eſſentialiter in fide ſu- C

VII. pernaturali ſecundùm illud Apoſtoli *ad Hebræos* vndecimo: *fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum*: ad deperditionem diuinæ fidei, ſpes & charitas infuſæ deperduntur, non obſtante reali illâ diſtinctione, quam aliàs ſeruant inter ſe, non enim omnis deperditio vnius rei ad deperditionem alterius fundatur in reali identitate cum illa, ſed etiam in ſola eſſentiali dependentia vnius ab alia, vt etiam videre eſt in correlatis.

ARTICVLVS II.

Soluitur obiectio, aduerſus doctrinam ſuperioris articuli, oſtenditúrque quomodo habitus Theologiæ ſit ſupernaturalis.

D OBIICIES hinc ſequi habitum Theologiæ eſſe ſupernaturalem per ſe, ſeu quoad entitatem, & eſſe infuſum per ſe, non autem acquiſitum, quod tamen repugnat experientiæ, quâ videmus pleroſque magno labore, induſtriâ, & frequenti exercitio euadere inſignes Theologos: quòd autē id ſequatur, probatur: quidquid pendet neceſſariò per ſe & eſſentialiter tam in ſuo eſſe, quàm in ſuo produci, & habet habitudinem tranſcendentalem ad aliquid eſſentialiter ſupernaturale, tanquam ad formalem rationem conſtitutiuam ſui, illud eſt intrinſecè, & eſſentialiter ſupernaturale, quoad ſuam ſubſtantiā & entitatem: hæc enim omnia reſpiciunt ſubſtantiam rei. Sed habitus Theologiæ & eius aſſenſus pendent neceſſariò per ſe, & eſſentialiter ab habitu diuinæ fidei, & eius aſſenſu, VIII.

I. tam in ſuo eſſe, quàm in ſuo fieri, quia non A
poteſt eſſe hic habitus, niſi vbi eſt diuina fi-
des, nec eius aſſenſus, niſi vbi eſt aſſenſus di-
uinæ fidei circa propoſitionem reuelatam,
quæ ponitur in eius ſyllogiſmo, habet item
habitudines tranſcendentales velut ad for-
malem rationem ſui ipſius, quia formale
motiuum eius, & formalis ratio eius vnitatis
eſt diuina reuelatio ex dictis ſuprà: igitur ha-
bitus noſtræ Theologiæ eſt ſupernaturalis ſe-
cundùm ſuam entitatem, & ex conſequenti
infuſus per ſe, cùm illud propriè ſit infuſum
per ſe, quod ex natura ſua, & ex vi ſuæ enti-
tatis poſtulat produci à Deo tanquam ſuper-
naturali agente, quatenus inter cauſas natu-
rales, nulla datur quæ ſit apta nata illud pro-
ducere.

Reſpondetur primò, non deeſſe qui totum
II. admittant ob rationes datas in hac obiectio- B
ne, & eo quòd aſſenſus in præmiſſas de fide
influat etiam efficienter in ipſum aſſenſum
concluſionis Theologicæ, & proinde non eſſe
dumtaxat ſupernaturalem quoad modum.

Verùm nobis non probatur hæc ſententia,
ſed exiſtimamus habitum Theologiæ conſi-
deratum ratione ſui fundamenti & radicis eſ-
ſe ſupernaturalem: at conſideratum formali-
ter & in ſe eſſe ſubſtantialiter naturalem &
acquiſitum; vnde eſt potiùs aliquid medium
inter ens naturale, & ens ſupernaturale, qua-
tenus participat aliquid de vtroque. Atta-
men loquendo ſimpliciter eſt habitus natura-
lis, & ſanctus Thomas ita videtur ſentire,
quando hâc quæſtione articulo ſexto, in ſolu-
tione ad tertium ait, noſtram Theologiam
III. eſſe doctrinam, quæ habetur per ſtudium, li- C
cet eius principia ex reuelatione habeantur;
hâc enim poſteriori particulâ aſſerit illam eſſe
tantùm radicaliter & fundamentaliter ſuper-
naturalem, priori verò eſſe habitum per ſe ac-
quiſitum: & huius noſtræ reſponſionis prior
pars eſt certa apud omnes; nam habitus no-
ſtræ Theologiæ fundatur in aſſenſu diuinæ fi-
dei, cùm eius formale motiuum ſit virtualis
diuina reuelatio, & articuli noſtræ fidei ſint
eius principia, vt patet ex dictis.

Poſterior item pars eius probatur. Habi-
tus ille eſt entitatiuè, & quoad ſuam ſubſtan-
tiam ſimpliciter naturalis & acquiſitus, qui
actibus naturalis potentiæ agentis ex vi natu-
rali, & modo etiam naturali producitur, ſed
habitus noſtræ Theologiæ ſic producitur;
IV. nam primò acquiritur ſtudio, & frequenti re- D
petitione actuum Theologicorum, vt ſanctus
Thomas relatus, & ipſa experientia docet;
nec tales actus ſunt tantùm quoad diſpoſitio-
nes, ad quas Deus infundat talem habitum;
nam eſſent vel morales, vel meritoriæ, qua-
tenus Deus, vt talem habitum infundat, præ-
requirit eiuſmodi actus, vt meritorios, vel
eſſent phyſicæ diſpoſitiones; primum dici ne-
quit, quia fidelis conſtitutus in peccato mor-
tali exercendo tales actus non deſinit illum
acquirere: ſecundum etiam dici non poteſt,
quia tale ſtudium eſt ordinis inferioris, & ha-
bitus per ſe infuſus non poſtulat ex ſua natu-
rali cõditione, ſed ex quadam tantùm decan-
tia aliquas diſpoſitiones, quæ etiam ſint eiuſ-
dem ordinis cum illo: & ſi Theologia eſſet
habitus per ſe infuſus, cùm tradicetur in habi-
tu fidei ſupernaturalis, quicumque accipit

A incrementum fidei, deberet conſequenter ac- V.
cipere habitum Theologiæ, vel aliquod eius
incrementum; quod tamen eſt falſum: ſanctus
enim Auguſtinus citato loco, ait inter fideles
multos pollere magnâ fide qui tamen non
pollent hâc doctrinâ.

Deinde quòd iſte habitus producatur acti-
bus intellectus, tanquam potentiæ naturalis,
vt agentis ex efficacia naturali, & modo et-
iam naturali probatur; tunc aliqua potentia
agit ex viribus ſuæ naturæ, & vt ſic producit
habitus proportionatos ſuis actibus, quando
eſt completa in ratione principij: ſic enim ha-
bet in ſe ipſa quidquid requiritur ex parte
eius ad rationem cauſæ efficientis compara-
tione talis effectus; ſed intellectus hominis
Catholici abſque alio ſibi ſuperaddito auxi-
lio ſpecialis gratiæ remanens intra ſuos limi-
B tes, vtens tamen humanâ induſtriâ & labore, VI.
acquirit ſibi habitum noſtræ Theologiæ, li-
cet ſit conſtitutus in peccato mortali.

Nec obſtat, quòd habitus diuinæ fidei, qui
eſt entitatiuè ſupernaturalis, & aliquis eius
aſſenſus præſupponantur ei; nàm hæc diſtin-
guuntur, (præſupponi ad aliud, ingredi eius
eſſentiam, eique dare formale eſſe talis en-
titatis) vt patet in intellectu & intellectione,
quæ eſſentialiter præſupponũtur ad volunta-
tem & volitionem, nec tamen pertinent in-
trinſecè & eſſentialiter ad illas; ergo quem-
admodum voluntas nonobſtante iſtâ præſup-
poſitione eſt completa potentia ad ſuos actus,
eóſque & habitus illis correſpondentes pro-
ducit vi & modo ſibi naturali; ſic etiam & in-
tellectus Catholici non obſtante illâ præſup-
C poſitione fidei diuinæ ad habitum noſtræ VII.
Theologiæ ſemper remanebit naturalis com-
pleta potentia illius, illúmque vi ſuâ naturali
producet.

Hoc itaque ſic præmiſſo. Reſpondetur ad
ſingulas partes obiectionis propoſitæ, non ſe-
qui ex noſtra doctrina Theologiam eſſe ha-
bitum per ſe infuſum, & ſupernaturalem in
ſua entitate. Ad primam partem probationis
in contrarium patet ſolutio ex nunc dictis, ſci-
licet eſſe falſum id quod eſſentialiter quidẽ,
ſed tantùm præſuppoſitiuè dependet tam in
fieri, quàm in eſſe, ab ente ſupernaturali, qua-
tenus ſupernaturale eſt, eſſe ſupernaturale
ſecundùm ſuam ſubſtantiam, vnumquodque
enim iis tantùm conſtat intrinſecè, & conſti-
tuitur eſſentialiter, quæ ingrediuntur eius
D entitatem, & formalem eius rationem, non VIII.
autem iis, quæ duntaxat ſupponuntur ad
illud.

Ad ſecundam eiuſdem probationis partem,
quæ procedit de habitudine tranſcendentali,
& de ratione formali conſtitutiua habitus no-
ſtræ Theologiæ: reſpondetur poſſe duobus
modis intelligi ens aliquod habere tranſcen-
dentalem habitudinem ad aliquid ſupernatu-
rale velut formalem rationem conſtitutiuam
ſui ipſius. Primò, immediatè & proximè. Se-
cundò, remotè, & fundamentaliter tantùm:
quæ priori modo talem habent tranſcenden-
talem habitudinem ſunt intrinſecè eſſentia-
liter & quoad ſuam entitatem ſupernatura-
lia, vt conſtat inductione factâ per omnia,
quæ ſunt ſecundùm ſuam entitatem ſuperna-
turalia: quæ verò ſunt poſteriori tantùm mo-
do ſupernaturalia, non ſunt præciſè ex hoc

I. capite eſſentialiter, & quoad ad ſuam ſubſtan-
tiam ſupernaturalia, ſed duntaxat ſecundùm
quid, abſolutè tamen & ſimpliciter conſide-
rata ſunt entitatiuè, & ſubſtantialiter natura-
lia: cuius diſcriminis ratio nunc eſt tacta, ni-
mirum quòd vnumquodque conſtituatur en-
titatiuè formaliter tale, non ipſo fundamento
cui propria eius entitas innititur, ſed ipſâ-
met ſuâ entitate tali fundamento innixâ; res
enim quæ fundatur, & eius fundamentum
ſolent diſtingui quoad ſuas entitates; quare
cùm Theologia habeat pro ſua formali im-
mediata ratione reuelationem virtualem,
prout illa conſiſtit in neceſſaria, & infallibili
connexione diſcurſiua conſequentis cum an-
tecedenti reuelato & ſupernaturali: quem-
admodum talis diſcurſiua connexio, & eius
II. penetratio, vt ſic & formaliter conſiderata
eſt aliquid ordinis naturalis quoad ſubſtan-
tiam fabrefactam, & cognitam vi & efficaciâ
ipſius luminis naturalis, & vt ſic eſt formalis
ratio aſſentiendi concluſioni per talem diſ-
curſiuam connexionem deductæ ex reuelatis:
ſic etiam faciet, vtram hæc cognitio conclu-
ſionis ſic deductæ & perceptæ, quàm habitus
ei correſpondens ſint abſolutè, & ſimpliciter
loquendo, entia quoad ſuam ſubſtantiam na-
turalia tantùm, quæ tamen radicentur in ali-
quo ſupernaturali.

Et tota hæc reſponſio explicatur facilè
exemplo illius cognitionis, quam dæmones
habent de quibuſdam veritatibus noſtræ fi-
dei, quæ licet innitatur alicui diuinæ reuela-
tioni, non tamen deſinit eſſe purè & ſimplici-
ter naturalis, quoad ſuam entitatem, vt do-
III. cebimus ſecundâ ſecundæ agendo de fide. Si
igitur hoc exemplum ſit euidens dæmoni eui-
dentiâ tantùm *in atteſtante*, vt vocant Theo-
logi, Deum eſſe qui ei dicit, & reuelat verum,
& reale Chriſti Domini corpus eſſe in Eucha-
riſtia, poteſt ille ex tali teſtificatione ſibi facta,
& ex illa veracitate, quam naturali ſua cogni-
tione percipit eſſe in Deo, connexis inter ſe,
cognoſcere tantùm naturali cognitione, cor-
pus Chriſti Domini eſſe ſub ſpeciebus conſe-
cratis, per hunc vel ſimilem diſcurſum; quid-
quid Deus teſtatur & ait, eſt verum, quia
Deus non poteſt mentiri: ſed eſt mihi euidens
euidentiâ *in atteſtante* Deum eſſe qui teſta-
tur, & ait, corpus Chriſti Domini eſſe verè,
realiter, & ſubſtantialiter in Euchariſtia: er-
go corpus Chriſti Domini eſt verè, reali-
ter & ſubſtantialiter in Euchariſtia. Vbi
IV. licet iſte aſſenſus fundetur in aliqua diuina
reuelatione obiecti etiam ſupernaturalis,
quia tamen non immediatè innititur prædi-
ctæ reuelationi, ſed infallibili, & neceſſariæ
connexioni, quam habet hæc veritas cum ve-
racitate Dei, & euidentia prædicta *in atteſtan-
te* ab illo percepta, & penetrata, quæ co-
git intellectum eius ad aſſenſum iſtius con-
cluſionis, iuxta illud ſancti Iacobi, *Dæmones
credunt & contremiſcunt*, eſt tantùm naturalis,
& non propriè ſupernaturalis, & ſi quis ha-
bitus ea frequenti repetitione iſtius actus,
vel ſimilium produceretur in dæmone, eſſet
tantùm naturalis quoad entitatem loquendo
ſimpliciter; nulli enim dantur habitus ſuper-
naturales in dæmonibus.

Ad alteram rationem petitam ab influxu
præmiſſarum ſyllogiſmi in ſuam concluſio-
nem, quam auctores ſententiæ affirmantis V.
producunt in fauorem obiectionis, quam ſic
ſoluimus: reſpondetur dato (quod tamen
nonnulli Philoſophorum negant) præmiſ-
ſas ſyllogiſmi concurrere efficienter ad aſſen-
ſum concluſionis, non aliter tamen ad id con-
currere quàm inclinando intellectum, vt ra-
tione connexionis, quam earum extrema, &
illæ inter ſe, & cum medio ſeruant, & quam
connexionem ipſe intellectus percipit & pe-
netrat, det conſenſum concluſioni ex illis de-
ductæ: quæ efficientia non eſt propriè ſuper-
naturalis, ſed naturalis tantùm, licet aliquod
eius principium, vel comprincipium ſit ali-
quid ſupernaturale, nimirum quædam propo-
ſitio immediatè reuelata à Deo.

ARTICVLVS III. VI.

Vtrum noſtra Theologia ſit theoretica, an practica.

CONDITIONES ad ſcientiam pro-
priè theoreticam & practicam requiſi-
tæ, ſunt hîc repetendæ ex Dialecticis: quibus
præſuppoſitis, variæ ſunt de re præſenti apud
Theologos ſententiæ. Alij enim, vt Scotus
quæſt. 4. *prologi ſententiarum*, volunt illam eſſe
omninò practicam: alij vt Gandauenſis in ſua
Summa art. 8. quæſt. 3. eſſe omninò ſpecula-
tiuam. Alij vt Caietanus hâc primâ quæſtione
articulo quarto, eſſe vtramque, ſed eminen-
ter. Alij eſſe vtramque formaliter. Totam
hanc difficultatem explicamus ſequentibus
propoſitionibus.

Prima ſit propoſitio. *Theologia moralis, vt* VII.
*ab aliis quaſi ſpeciebus totius Theologiæ diſtin-
guitur, eſt omninò practica*: Probatur: hæc pars
Theologiæ eundem tenet gradum inter om-
nes alias partes, & veluti ſpecies Theologiæ,
quem moralis Philoſophia tenet inter partes
Philoſophiæ, quia vtraque verſatur in com-
ponendis moribus hominum; hæc deducen-
do concluſiones ſuas ex principiis ſolo natu-
ræ lumine cognitis, & in finem naturalem;
iſta ex principiis à Deo reuelatis, & in ſuper-
naturalem finem: atqui Philoſophia moralis
eſt ſimpliciter & abſolutè practica ex con-
ſenſu omnium Philoſophorum: ergo.

Secunda propoſitio. *Theologia poſitiua, qua-
tenus talis, & vt ab aliis, quaſi ſpeciebus Theo-
logiæ condiſtincta, eſt purè & ſimpliciter ſpecula-
tiua.* Propoſitio eſt contra Durandum quæſt.
6. *prologi ſententiarum*, contra quem proba- VIII.
tur: ſcientia illa, quæ ex propria ſua & natiua
conditione ita conquieſcit in cognitione
ſui obiecti, vt hanc cognitionem vlterius non
ordinet ad aliquid operandum, eſt propriè
ſpeculatiua ſecundùm omnes Dialecticos; ſed
Theologia poſitiua, prout deducit ſuas con-
cluſiones ex veritatibus à Deo immediatè re-
uelatis ita conquieſcit in cognitione veri, &
legitimi ſenſus ſacræ Scripturæ, qui eſt pro-
prium eius obiectum, vt ſiſtat ibi, nec talem
cognitionem ordinet vlterius ad aliquid ope-
randum; hæc enim vt præciſè eſt poſitiua,
nulla dat præcepta faciendi aliquod opus;
ſed ea tantùm ſeruatâ methodo, quæ eſt com-
munis aliis interpretibus auctorum propha-
norum, inquirit verum, & genuinum ſenſum
ſacræ Scripturæ ſiſtendo in perfecta intel-

I. ligentia illius: igitur noſtra Theologia pro-
ut eſt tantùm poſitiua, eſt propriè loquen-
do ſpeculatiua tota.
Nec obſtat, quòd dilectio Dei & proximi
dicatur *plenitudo legis*, apud ſanctum Mat-
thæum cap. 22. & *ad Rom.* 13. ſenſus enim hu-
ius ſententiæ eſt tantùm iſte, nimirum vni-
uerſam legem, & ipſos prophetas contineri
iſtis duobus præceptis de dilectione; non au-
tam quòd talis dilectio ſit obiectum, vel finis
ſacrarum Scripturarum, prout illæ ſunt obie-
ctum iſtius partis Theologiæ, quam *poſitiuam*
vocant.
Deinde reſpondetur alium eſſe finem *ſcien-
tis*, & alium finem *ſcientiæ* ab hoc, & non ab
iſto aliqua ſcientia habet, vt ſit practica, hæc
autem relata teſtimonia ſacræ Scripturæ ſo-
II. lum finem legentis ſcripturas exprimunt, vt
ſanctus Auguſtinus docet lib. 1. *de doctrina
Christiana* cap. 36. tandem, & hæc præcepta
dilectionis contenta in ſacris Litteris, pront
ſpectant ad mores præſcindendo à nuda, &
ſimplici inquiſitione veri & legitimi ſenſus
ſpectant ad Theologiam moralem, quam di-
ximus eſſe practicam: vnde quamuis in toto
Leuitico, & pluribus aliis ſacræ Scripturæ
partibus, multa tradantur facienda, quæ ſunt
practica; quia tamen Theologia poſitiua, quà
præciſè eſt *poſitiua*, non tradit illa, vt dedu-
cuntur ad opus, ſed vt vera tantùm intelli-
gentia ſcripturarum habeatur, & relinquit
modum exequendi illa Theologiæ morali,
ſit, vt cenſeatur tantùm eſſe ſpeculatiua.
Tertia propoſitio. *Theologia ſcholaſtica,
III. prout adæquatè ſumitur, eſt formaliter theoreti-
ca ſimul & practica, non autem ſolummodo emi-
nenter.* Probatur quoad ſingulas partes; &
primùm, quòd ſit formaliter *ſpeculatiua*, quia
multa purè ſpeculatiua modo tantùm ſpecu-
latiuo conſiderantur in illa: vt in prima parte
Deus vnus & trinus, natura Angelica, in ter-
tia parte myſterium Incarnationis.
Deinde quòd ſit formaliter *practica* patet,
quia multa practica conſiderat practicè, id eſt,
tradendo modum, quo ſunt facienda, vel fu-
gienda, & in hunc finem, vt primâ ſecundæ,
& ſecundâ ſecundæ virtutes & vitia, in tertia
parte ſacramenta nouæ legis, quorum admi-
niſtrandorum, & recipiendorum modum le-
gitimum tradit.
Tertia denique pars probatur, aliquam
ſcientiam eſſe formaliter practicam, nihil eſt
IV. aliud, quàm aliquid operabile eſſe obiectum
eius, & in ea tradi modum, quo illud debet
fieri, ita vt ex vi, & efficacia talis cognitionis
facultas hominis dirigatur in faciendo iſto
opere: aliquam verò ſcientiam eſſe formali-
ter ſpeculatiuam, eſt obiectum eius eſſe ita
ſpeculabile, vt intellectus conquieſcat tan-
tùm in eius cognitione; eſſe deinque eminen-
ter ſpeculatiuum, & practicum eſt eſſe hoc
vtrumque ſecundùm quoddam eſſe perfe-
ctius, ſeu ſecundùm formam quamdam per-
fectiorem, quæ ſuâ virtute, modo tamen per-
fectiori, contineat quidquid eſt perfectionis
in inferiori, quod dicitur eſſe tale formaliter
abſque eius imperfectionibus; verbi gratiâ,
anima rationalis eſt *eminenter* ſentiens, quia
habet eſſe ſpiritale, quod talis eſt conditionis,
vt poſſit exercere in homine omnia officia,
quæ anima formaliter ſentiens poteſt per

A ſe ipſam præſtare, & prætereà habet quòd ca- V.
reat materiâ, quam anima illa quæ eſt forma-
liter ſentiens includit; ſed nullum *eſſe eleua-
tum* poteſt aſſignari in noſtra Theologia, ra-
tione cuius dicatur continere tali modo emi-
nentiori rationem ſcientiæ, tam formaliter
practicæ, quàm theoreticæ, nec item aliqua
imperfectio ſcientiæ practicæ, vel ſpeculatiuæ
propria poteſt nominari, quæ non reperia-
tur in noſtra Theologia adæquatè conſidera-
ta: ergo Theologia ſcholaſtica adæquatè
ſumpta non eſt eminenter ſimul & ſemel ſpe-
culatiua & practica.
Neque obſtat ſecundæ parti huius propoſi-
tionis quòd duæ eſſentiales differentiæ non
poſſint vni & eidem competere, cùm vna im-
portet negationem alterius, practicum verò
B & ſpeculatiuum ſint differentiæ eſſentiales VI.
habituum, nam imprimis multi recentiorum
contendunt iſtas differentias eſſe tantùm ac-
cidentales ipſis habitibus; deinde quia hoc
diſcutere pertinet ad Philoſophum, eſto ſint
aliquando eſſentiales differentiæ habituum;
attamen tunc tantùm erunt tales, quando ad-
æquant totum ſuum habitum, quia omnis diſ-
ferentia eſſentialis debet adæquare ſuum ma-
teriale, cùm aliquam det ei ſpecificationem,
quando verò tales differentiæ non adæquant
ſuum ſubiectum, vt in præſenti materia: tunc
erunt differentiæ tantùm accidentales, & ſic
poterunt vni & eidem habitui conuenire,
prout totalis ille habitus coaleſcit ex pluri-
bus particularibus, quatenus comparatione
vnius eſt formaliter ſpeculatiuus, & compa-
C ratione alterius eſt etiam formaliter practi- VII.
cus; quomodo eſſe practicum, & ſpecula-
tiuum non ſibi inuicem propriè opponuntur
in tali habitu, cùm non ſint de eodem reſpe-
ctu eiuſdem, & eodem modo conſiderati,
quod poteſt illuſtrari exemplo intellectus
creati, qui ſecundùm Ariſtotelem libro ter-
tio *de anima*, textu 49. eſt formaliter practi-
cus, & formaliter ſpeculatiuus: item exem-
plo illius ſcientiæ quæ eſt in Deo, cuius iuxta
ſanctum Thomam hîc articulo tertio in ſolu-
tione ad vltimum, Thaologia eſt veluti quæ-
dam impreſſio; nam ex ſancto Thoma info-
riùs quæſt. 14. art. 16. ſcientia Dei eſt ſimul
& ſemel formaliter practica, & ſpeculatiua.
Nec item obſtat, quòd habitus acquiſitus
(qualis eſt noſtra Theologia) generetur tan-
tùm per actus ſibi correſpondentes, nullus
D autem actus Theologiæ poſſit dari, qui ſit ſi- VIII.
mul practicus & theoreticus: nam primò, vt
aliquis habitus generetur, non eſt neceſſe
quòd aliquis eius actus detur, qui feratur ad
omnia & ſingula obiecta illius, ſed ſufficit
quòd actus illi per quos generatur, terminen-
tur ad ſua obiecta, ſub ea formali ratione
ſub qua, & per quam habitus fertur in omnia
ſua obiecta: ſicut adhoc vt viſiua potentia
ſpecificetur, non eſt opus dari aliquem actum,
qui feratur in omnes colores, & in omnia ob-
iecta viſibilia, ſed ſufficit quòd ratio ſub qua
noſter viſus fertur in omnia ſua obiecta ſit ea-
dem, ac quando fertur in vnicum obiectum:
quare cùm actus noſtræ Theologiæ, prout
deducunt ſuas concluſiones ex duabus præ-
miſſis de fide, habeant vtramque formalem
rationem *ſub qua*, & *per quam* omninò ean-
dem, ſiue ambæ illæ præmiſſæ ſint ſpeculati-

I. oæ, ſiue practicæ, poſſuntindiffeteorct gene- A
tarc habitom noſtræ Theologiæ, ita ta-
men, vt ſi ambæ præmiſſæ ſiot ſpeculatiuæ,
& ex conſequenti actus merè ſpeculatiut,
tunc talis habitus gencretur totus quoad ſuã
ſubſtaotiam, primò quidem, & pet ſe ſub ra-
tione ſpeculatiui, & quia formalitas practici
habet in tali habitu intimam connexiooem
cum formalitate ſpeculatiui; tunc hæc fotma-
litas practici ſimul in illo comptoducitnt ad
productionem prædictæ formalitatis ſpecu-
latiui, ſicut & èconttà; at vbi habitus noſtræ
Theologiæ producitot ſpecie diſtioctus pro-
pret propoſitiooem naturalem adiunctam al-
tert reuelatæ, tunc quia tam propria illins en-
titas, quàm eorum actuum ſeo aſſenſuum, qui-
hns genetatnt, eſt diſtincta ſpecie, ab eotita-
II. te habitus nunc explicati, quemadmodum in- B
telligitur ex dictis ſupetiùs, tunc ad produ-
ctionem vnius eiuſmodi habituum ſpecie
diſtinctotum, non comptoducentur & alij ha-
bitus etiam ſpecie diſtiocti, ob defectum ne-
ceſſatiæ connexionis quoad vtramque forma-
lem tationem *ſub qua, & per qaam*, ſed tan-
tùm produceotur, vbi & quando actus cot-
teſpondentes illis exercehuntur.

Præterea ad minotem eiuſdem obiectio-
nis poteſt teſpondeſt, non repugnate vnum
eundémque actum eſſe ſimol tatione tamen
diuerſorum obiectorum, ad quos ſe termi-
nat, practicum, & ſpeculatiunni, & de ſcien-
tia Dei id hahet ſanctus Thomas loco cita-
to quæſtione decimâ quartâ, & patet de bea-
tis in viſione beatifica, iioò & in Aogelis, qni
vnico actu natoralis ſuæ cogoitionis plura, &
III. diſtincta etiam obiecta vident, quemadmo- C
dnm explicabitur ageodo de cognitiooe il-
lorum.

Neque propterea vna & eadem concluſio
eſt ſimul, vel ſucceſſinè practica & ſpeculati-
oa, ſed hoc tantùm ſenſu, quòd alterâ ſoi par-
te actuali, vel virtuali comparatione vnius
obiecti ſit ſpeculatiua, & alterâ ſui parte
actuali, vel virtuali, comparatiooe alterius
ohiecti ſit practica, quod quidem ſecundum
obiectum ſimul & ſemel cum alio cognoſci-
tur.

Vltima propoſitio. *Seholaſtica Theologia
adaquatè ſumpta eſt quoad digaitatem ſabiecto-
rum magis ſpeenlatina, qaàm practica; coaſide-
rata tamen quoad multitudinem ſubiectoram
partienlarium eſt magis practica, quàm ſpecula-
tiua.* Ptior pats probatur, quia ptimarium
IV. ioadęquatum ſubiectum Theologię eſt Dens, D
de quo vt vno, vt trino, vt incarnato, vt crea-
tore, multa purè ſpeculatiua, & modo etiam
porè ſpeculatiuo tradnntur io noſtra Theo-
logia, cùm io oudа cognitiooe illorum coo-
quieſcat.

Poſterior etiam pars probatur, ex eo quòd
tota 1. 2. tota 2. 2. & magna pars tertiæ partis
ſemper agunt da ſubiectis practicis, & modo
practico, puta de actibus humanis, de vitiis
& virtutibus; item de ſacramentis, tam in ge-
nere, quàm in patticulati; quæ ſingula ſi nu-
mereotur excedent numerum aliorum ioad-
æqoatorum ſubiectotum Theologiæ, quem-
admodum quilibet poteſt facilè animaduer-
tere.

DISPVTATIO SEXTA. V.

De neceſſitate, & certitudine Theologiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Theologia ſit neceſſaria.

NOTANOVM eſt imprimis ſe-
cundùm rigorem loquendi v-
tile, & neceſſarinm diſtiogui.
Secundò, alind eſſe aliquid
eſſe neceſſarium ſingulis indi-
uiduis ſpeciei, vt cibus ſingu-
lis hominibus, & alind eſſe neceſſarium dun-
taxat ſpeciei, ſicut mattimooium humano VI.
generi.

Tertiò notandum Theologiam poſſe con-
ſiderari duobus modis: primò ſecundùm ſe
tantùm, quatenus ſcilicet includit defenſio-
oem, & explicationem articulotum fidei;
item & cognitionem concluſionum deducta-
rum ex illis; deinde ſecundùm methodum
quatenus traditur, & docetur eâ methodo,
quæ nunc ſeruatur in ſcholis. His præoo-
tatis,

Prima ſit hæc propoſitio. *Theologia ſpecta-
ta ſecundùm ſe eſt ipſi Eccleſia ad ſalatem ani-
marum aeceſſaria, non tamen ſingalis eius mem-
bris.* Prior pars probatur *de ſcholaſtica:* ea do-
ctrina quæ explicat myſteria fidei, illa ſuadet
& tuetur contra aduerſarios fidei, & depellit
à fidelibns circumuentionem errotis, eſt Ec- VII.
cleſiæ neceſſaria ad ſalutem aotmarum; Apo-
ſtolus enim *ad Titum* capite primo, talem re-
quirit in Epiſcopo, & Chriſtus Dominns ex
Apoſtolo *ad Epheſios* quarto capite in huoc
finem *doctores* dedit Eccleſiæ, ſed Theologia
hæc præſtat tanqoam proprinm ſuum muous,
vt ſignificat ſanctus Auguſtious libro 14. *de
Trinitate* capite 1.

Idem probatur de *morali*, quia doctrina
quæ ex ſacris Litteris docet quænam ſint fa-
cienda, quænam fugienda, debet eſſe in Ec-
cleſia; aliàs Deus fruſtrà dediſſet ei paſtores,
qui ſale putioris doctrinæ condirent meotes
hominum, & pro ſectandis veris virtutibus,
vtque eſſeot perfecti, & inſtructi ad omne
opus honum; ſed moralis Theologia totum
id præſtat.

Vltimò idem patet de *poſitiaa:* vhi Deus Ec- VIII.
cleſiæ tanquam columnæ veritatis, dedit ſa-
ctas Litteras, circa quarnm intelligentiam
graues admodum occurrunt difficultates, ibi
aliqua diſciplina ad explicandum illas eſt ne-
ceſſatia; huic enim Deus in lege veteri; imò
& in noua dedit ſcribas, ioxta illod Chriſti
Domini apud S. Matthæum capite 23. *Ecce
mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas,*
vt ad illum locum S. Hierooymus explicat:
ſed Deus dedit ſacram Scripturam Eccleſiæ,
ex Apoſtolo ſecundæ *ad Timotheam* tertio, &
in ſacris Scripturis multa ſunt *intellectu diffi-
cilia*, vt ſanctus Petrus ſecundâ ſuâ canonicâ
capite tertio notat expreſsè de epiſtolis ſancti
Pauli, quarum difficultatem non reiicit in
illud, quòd nimirum homines ſint carnales,
ſed in ipſaſmet epiſtolas, vt patet ex ipſomet

I. textu, & ex eo quòd ſanctus Auguſtinus vir
ſanctiſſimus & ſtudioſiſſimus libro *de fide &*
operibus, cap. 15. agnoſcit etiam multa ſibi
difficilia intellectu contineri in eiuſmodi epi-
ſtolis; & ad totum iſtud munus exequendum
datur Theologia *poſitiua*.

Poſterior pars eiuſdem noſtræ propoſitio-
nis probatur ex Apoſtolo 1. *ad Corinthios* 10.
& 12. item *ad Epheſ.* 4. vbi ait, non omnes
in Eccleſia eſſe *Doctores*, & ex citato 1. cap.
lib. 14. *de Trinitate*, vbi ſanctus Auguſtinus
loquens de Theologia, ait multos carere
hâc ſcientiâ, qui tamen pollent multâ fide
plurimùm.

Secunda propoſitio. *Theologia ſcholaſtica*
ſecundum eam methodum, quâ nunc traditur in
ſcholis eſt Eccleſia admodum vtilis. Probatur:
II. ea methodus eſt optima, & proinde vtilis Ec-
cleſiæ, quæ in tradenda doctrina digerit om-
nia per ordinem, vtitur verbis ſimplicibus,
aptè rem ipſam explicantibus, quæ item de-
tegit fallacias aduerſariorum, eáſque refel-
lit, hoc enim eſt callere diuinam ſapientiam:
atqui tota noſtra Theologia ſcholaſtica pro-
cedit tali methodo, nam diſtribuit tractatus
in quæſtiones, quæſtiones in articulos, quos
propriis concluſionibus explicat, & tam ex
ſacris Litteris, Oecumenicis Conciliis, & Pa-
tribus, quàm rationibus, quantum res ipſa pa-
titur probat, & deducit vſque ad prima ſua
principia; item detegit verſutias hæretico-
rum, vnde illis tantopere diſplicet.

Nec refert, quòd ſcholaſtici videantur in-
terdum mouere aliquas quæſtiones inutiles;
III. nam primò quæ aliquando nonnullis viden-
tur inutiles, ſi benè perpendantur proſunt ma-
ximè ad ampliorem, & faciliorem intelligen-
tiam alicuius myſterij noſtræ fidei. Deinde ſi
quod ibi ſit vitium, illud non eſt *ſcientiæ*, ſed
docentium.

Nec item illud Apoſtoli *ad Coloſſ.* 2. *vide-*
te, ne quis vos decipiat per Philoſophiam, obſtat
noſtræ propoſitioni; nam Apoſtolus ſic ſtatim
ſubiiciendo, *& inanem fallaciam*, explicat ſe
tantùm loqui de ea Philoſophia, quam aliqui,
vt Simoniani ſuo tempore falſam & menda-
cem partim à Platone acceptam, partim à ſe
inuentam admiſcebant veræ doctrinæ fidei;
& Clemens Alexandrinus lib. primo *Stroma-*
tum notat Apoſtolum ibi loqui de ea Philoſo-
phia, quæ propriè erat Epicureorum, quæque
tollebat prouidentiam Dei, & abducebat ho-
mines à vera fide in Chriſtum.

IV. Et pro defenſione ſcholaſticæ Theologiæ
præter eos, qui ſcribunt in hanc quæſtionem
ſancti Thomæ, poſſunt videri Canus libro 8.
de *locis Theologicis*: Sixtus Senenſis lib. 3. *Bi-*
bliotheca ſancta, capite *de methodo ſcholaſtica*,
vbi refert hanc noſtram methodum cœpiſſe
circa tempora Lotharij ſecundi Imperatoris,
cuius tamen aliqua forma præceſſerat in S.
Damaſceno ſcribente quatuor libros *de fide*
orthodoxa; nam ſi noſtra Theologia conſidere-
tur ſecundùm ſe, eſt tam antiqua, quàm ipſa
fides, cùm ſemper opus fuerit aliquâ inſtru-
ctione fidelium quoad res credendas, & ſem-
per debuerint aliqui eſſe parati ad ſatisfa-
ciendum (vt ſanctus Petrus loquitur primâ
ſuâ canonicâ capite tertio) *omni poſcenti ra-*
tionem de ea fide, qua eſt in Eccleſia: at totum
iſtud exequi eſt proprium Theologi, vt pa-

A tet ex iam dictis. V.

An autem Theologia ſit neceſſaria pro ad-
diſcendis naturalibus ſcientiis, idem eſt ſen-
tiendum ac de neceſſitate gratiæ ad diſcen-
dum illas; quod ex profeſſo Theologi tra-
ctant cum S. Thoma 1. 2. quæſt. 109.

ARTICVLVS II.

An concluſio Theologica ſit æqualis certitu-
dinis cum propoſitione de fide.

NOMEN hoc *concluſio* ſumitur hîc pro-
priè, nimirum pro ea propoſitione, cui
intellectus aſſentitur immediatè propter diſ-
curſum, tanquam propter aliquam formalem
B rationem.

Nomine autem *certitudinis*, nihil aliud in- VI.
telligitur, quàm firmitas cognitionis, quâ
ſcilicet cognoſcitur eſſe impoſſibile aſſenſum
circa tale obiectum, vt tali medio cognitum,
eſſe falſum, & ita aſſenſus ille erit certior, cui
minus poteſt ſubeſſe falſum, & hæc certitudo
cauſatur à medio, & neceſſaria eius conne-
xione cum re, quæ cognoſcitur, & eius ante-
cedente, quia verò in ſyllogiſmis Theologi-
cis motiuum eſt aliquid extrinſecum rebus
per illos cognitis, ſcilicet virtualis reuelatio,
in ſcientiis verò naturalibus eſt aliquid in-
trinſecum; ideò vt intelligamus, an aſſenſus
Theologicus ſit certior quouis aſſenſu cuiuſ-
cumque alterius cognitionis, debemus con-
ferre hæc eorum motiua inter ſe, ita vt aſſen-
ſus ille ſit iudicandus certior, & minus falli bi-
C lis, qui habet motiuum magis certum & infal- VII.
libile, quódque vi huius cognitionis appre-
henditur, vt tale; non eſt autem hæc certitu-
do diiudicanda penes euidentiam ipſius rei,
aut aliquid aliud eius, vt patet in fide diuina,
cuius aſſenſus eſt longè certior quouis aſſenſu
cuiuſcumque cognitionis naturalis, obſcurus
tamen eſt & ineuidens, vt Theologi docent
ex profeſſo cum ſancto Thoma ſecundâ ſe-
cundæ quæſtione primâ, & maior illa euiden-
tia rei facit maiorem tantùm certitudinem
ſubiecti, vt ſanctus Thomas loquitur hîc arti-
culo quinto in ſolutione ad primum, hoc ſen-
ſu quòd magis tollit & remouet ab intellectu
omnem indeliberatum, & inuoluntarium
motum dubitationis inſurgentem contra ali-
quam veritatem certiſſimam, quæ maior cer-
titudo ſubiecti prouenit ex ipſa naturali im-
D becillitate noſtri intellectus, & non ex ipſa
maiori certitudine rei cognitæ, vt recte citato VIII.
art. 5. S. Thomas obſeruat: de qua tamen ſola
certitudine cognitionis, quam Philoſophi,
& Theologi vocant *formalem*, nunc agimus:
hæc autem certitudo poteſt comparari, vel
cum certitudine aſſenſus diuinæ fidei, vel
cum certitudine aſſenſus demonſtrationis pu-
rè naturalis: de poſteriori comparatione age-
mus articulis 4. & 5. ſequentibus.

Quod ſpectat ad priorem comparationem,
Canus libro ſexto *de locis Theologicis* capite
8. in ſolutione ad decimum, exiſtimat cer-
titudinem aſſenſus concluſionis Theologicæ
eſſe æqualem cum certitudine aſſenſus pro-
poſitionis de fide.

Melior tamen eſt communis aliorum ſen-
tentia, quam hâc noſtrâ propoſitione expli-
camus. *Theologica concluſiones etiam per euiden-*

I. *tem conſequentiam deductæ ex duabus præmiſſis de fide ſunt inferioris certitudinis, quàm ſint propoſitiones de fide.* Probatur: æqualis & inæqualis certitudo aſſenſuum, & concluſionum debet attendi penes æquale, & inæquale motiuum, quo ſecundùm ſuam dignitatem firmitatis apprehenſo, & cognito, vt concurrente ad talem aſſenſum, iſte intellectus aſſentitur concluſionibus, quo enim motiuum eſt firmius, & apprehenditur vt tale, maiorem cauſat firmitatem iudicij, ſeu aſſenſus in intellectu cognoſcentis: atqui motiuum illud, quo noſter intellectus aſſentitur concluſionibus Theologicis eſt certitudinis longè inferioris motiuo illo, quo per fidem diuinam aſſentimur propoſitionibus fidei, quia hoc eſt immediata reuelatio diuina pura, & ſine vllo
II. diſcurſu; iſtud verò eſt diuina tantùm reuelatio virtualis complexa, ſeu inuoluens diſcurſum: pura autem, & immediata reuelatio non indigens diſcurſu eſt longè certior illâ reuelatione, quæ tantùm eſt mediata virtualis, & includit eſſentialiter diſcurſum.

Secundò probatur: nunquam certitudo concluſionis eſt æqualis certitudini ſuorum principiorum ex Ariſtotele libro primo *poſteriorum*: nec item quod habetur per lumen propriè acquiſitum eſt tam certum, ac illud quod habetur tantùm per lumen per ſe infuſum directum à Deo infallibiliter circa ſua obiecta per aliquam infallibilem regulam: atqui propoſitiones veræ Theologicæ quæcumque illæ ſint, & cuiuſcumque conditionis, quatenus tales, ſunt tantùm quædam concluſiones deductæ per diſcurſum ex propoſitio-
III. nibus fidei, tanquam ſuis principiis: item certitudo propoſitionum fidei habetur per fidem infuſam; quæ fides eſt aliquod lumen per ſe infuſum noſtro intellectui, quod Deus dirigit infallibiliter circa ſua obiecta aſſignando ei Eccleſiam, vt regulam infallibilem in proponendis rebus fidei, ipſa autem certitudo propoſitionum Theologicarum habetur duntaxat per lumen Theologicum, quod propriè eſt acquiſitum, vt intelligitur ex dictis ſuprà de habitu Theologiæ: igitur concluſiones Theologicæ ſunt inferioris certitudinis, quàm ſint illæ propoſitiones, quæ ſunt de fide.

ARTICVLVS III.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

IV. PRIMVM eſt; hæc propoſitio Chriſtus Dominus eſt riſibilis, eſt tantùm Theologica; qui tamen illam negaret, puniretur vt hæreticus: ergo.

Reſpondetur, eum qui negaret iſtam propoſitionem, Chriſtus Dominus eſt riſibilis, non inde punitum iri tanquam hæreticum, quia præcisè negat illam, ſed quia videtur negare iſtam aliam, Chriſtus Dominus eſt homo, ex qua ſecundùm communem ſenſum deducitur euidentiſſimè, cùm riſibilitas ſit proprietas neceſſariò fluens à ſuo ſubiecto, & proinde ab illo inſeparabilis.

Secundum eſt: hæc propoſitio eſt Theologica, in Chriſto Domino ſunt duæ voluntates, nihilominùs eſt de fide, definita contra Monothelitas: ergo.

A V. Reſpondetur, motiuum cur præbeamus aſſenſum huic propoſitioni tanquam de fide, (in Chriſto Domino duæ ſunt voluntates) non eſt quòd per diſcurſum deducatur ex alia propoſitione fidei, ſed quod motiuum illius ſit diuina reuelatio immediata nobis propoſita per Eccleſiam; an autem hæc, vel alia ſimilis propoſitio conſiderata ſecundùm ſe, & non præcisè, vt deducta per diſcurſum eſſet de fide, antequam definiretur per Eccleſiam; an verò tantùm poſt definitionem Eccleſiæ ſpectat propriè ad ſecundam ſecundæ ſancti Thomæ, quando quæſtione primâ agit de obiecto fidei.

Tertium eſt: concluſio debet habere ſimilitudinem cum præmiſſis: ergo vbi ambæ præmiſſæ erunt de fide, concluſio erit etiam de
B fide.

VI. Reſpondetur, concluſionem debere habere ſimilitudinem cum aliqua ſuarum præmiſſarum, non tamen omnimodam, vt verbi gratiâ, quòd ſit certa, euidens, vel obſcura pro conditione ſuæ præmiſſæ, non tamen eodem gradu certitudinis, vel euidentiæ, ſed inferiori, vt explicant Dialectici *priorum*, & *poſteriorum* libris.

Vltimum eſt: hæc propoſitio, Chriſtus Dominus eſt paſſus, & mortuus pro me, habet certitudinem fidei; nam Apoſt. *ad Galatas* ſecundo capite, ita loquitur de Chriſto Domino, vt pro ſe ſolùm mortuo, *qui dilexit me, & tradidit ſeipſum pro me*; quò loci Oecumenius, & alij interpretes, Apoſtolum notant ita explicare beneficium, quod eſt commune omnibus, vt quiſque ſibi perſuadeat Chriſtum
C VII. Dominum quicquã eſſe paſſum, & mortuum pro ſe: & tamen iſta propoſitio eſt concluſio Theologica; nam deducitur ex illa propoſitione fidei, Chriſtus Dominus eſt paſſus, & mortuus pro omnibus hominibus: quam propoſitionem vniuerſalem paſſim ſacræ Scripturæ habent.

Negatur hanc propoſitionem ibi relatam, Chriſtus Dominus eſt paſſus, & mortuus pro me, vel aliam ei ſimilem eſſe in rigore loquendi duntaxat Theologicam, ſed agnoſcimus illam eſſe de fide, quia id quod per illam ſignificatur eſt immediatè reuelatum à Deo, licet aliis verbis eodem tamen ſenſu; nam ſignum vniuerſale appoſitum vniuerſaliter alicui termino, ſupponit pro omnibus & ſingulis contentis ſub tali termino vniuerſali, & per illum ſignificatis, quemadmodum Dia-
D VIII. lectici docent agendo de *terminis*; eſt enim idem ſenſus quoad ſignificationem aliquid eſſe factum pro omnibus, & ſingulis hominibus, & eſſe factum pro iſto, & iſto homine ſingulari nullo excluſo; vnde cùm modus loquendi ſolummodò varius quoad modum grammaticalem ſignificandi non immutet veram conditionem propoſitionis de fide, fit, vt quemadmodum hæc propoſitio eſt propriè de fide, Chriſtus Dominus eſt mortuus, & paſſus pro omnibus hominibus; ſic & hæc, Chriſtus Dominus eſt mortuus, & paſſus pro me.

Nec his obſtat, quòd hæc propoſitio inferatur ex iſta priori; nam duobus modis aliqua propoſitio poteſt inferri ex alia: primò ratione *ſignificationis*, quatenus vna ſignificat virtute, idem quod alia, vt patet exem-

I. plo præſentis propoſitionis. Deinde ratione A *connexionis*, quatenus ſignificatum vnius propoſitionis habet connexionem cum ſignificato alterius, verbi gratiâ, *eſſe riſibilem* cum ipſo *eſſe hominem*, eo modo, vel alio, quo proprietas eſt coniuncta ſuo ſubiecto: quomodo hæc propoſitio, Chriſtus Dominus eſt riſibilis, deducitur ex iſta, Chriſtus Dominus eſt homo: prior modus illationis non tam facit diſcurſum in rigore loquendi, quàm continet explicationem, & expoſitionem præcedentis propoſitionis: quare ſicut ſimplex, & nuda expoſitio terminorum propoſitionis de fide, non facit talem propoſitionem, loquando propriè, eſſe concluſionem Theologicam, nec talis eius explicatio ingreditur formale obiectum aſſenſus intellectus, ſed tantùm proponit illud intellectui: ſic etiam in præ- B
II. ſenti exemplo, & aliis ſimilibus iſta deductio ex vi ſolius ſignificationis, pertinet potiùs ad ſimplicem expoſitionem, quàm ad illationem propriè diſcurſiuam.

Atque ex dictis intelligitur, quòd licet in ſyllogiſmo Theologico conſtante duabus præmiſſis de fide, aſſenſus præmiſſarum ſit diuinæ fidei, eum tamen non facere, vt aſſenſus in concluſionem ex illis deductam, ſit etiã diuinæ fidei, & æqualis infallibilitatis cum illo, quia diuina fides tunc non eodem, & tam infallibili modo applicatur iſti concluſioni, ac ſuis præmiſſis: his enim applicatur immediatè nullo mediante diſcurſu, & diuina bonitate, & formali motiuo, & tanquam veritatibus à Deo immediatè reuelatis, & in facienda tali applicatione dirigitur ab Eccleſia tanquam C regula infallibiliter proponente obiectum:
III. at fides diuina applicatur tantùm mediatè concluſionibus iſtorum ſyllogiſmorum, ſcilicet, vt per verum diſcurſum, & legitimam conſequentiam deductis, & virtualiter duntaxat reuelatis, qui diſcurſus licet legitimus, eſt tamen aliquid longè minus infallibile, & minus certum, quàm ſit diuina fides, & eius aſſenſus.

Deinde ex ſolutione ad vltimum patet, quomodo ſint intelligendi Patres, qui dicunt non minus eſſe credenda, quæ colliguntur, & inferuntur ex ſacris Litteris, quàm quæ in illis habentur expreſſa, nimirum id eſſe intelligẽdum de iis, quæ ex vi ſuæ ſignificationis continentur in eis, & vt ſic deducuntur ex eis; non autem de his, quæ ex vi tantùm ſuæ connexionis, tanquam alia ab illis radicaliter, ta- D
IV. men in illis contenta deducuntur ex eis per diſcurſum.

Articvlvs IV.

Vtrum concluſio Theologica ſit maioris certitudinis, quàm concluſio ſyllogiſmi non Theologici.

DVæ ſunt hac de re Theologorum ſententiæ: prima, Theologicas concluſiones deductas ex vna de fide, & alterâ naturali eſſe minoris certitudinis, quàm ſint illæ naturales præmiſſæ, ex quarum coniunctione ad alteram de fide deducuntur.

Melior tamen eſt aliorum ſententia, quam hàc propoſitione explicamus. *Theologica concluſiones per euidentem conſequentiam deductæ* A *ex vna de fide, & altera naturali, ſunt maioris certitudinis, quàm ſint concluſiones ſyllogiſmorum merè naturalium, ſeu non Theologicorum.* V.
Ita ſanctus Thomas videtur ſentire hîc quæſt. primâ articulo quinto, tam in corpore, quàm in ſolutione ad primum; vbi ait certitudinem noſtræ Theologiæ eſſe maiorem ipsâ certitudine ſcientiarum naturalium, & ſimpliciter, & abſque aliqua diſtinctione concluſionis Theologicæ loquitur; idem habet Gandauenſis in ſumma, & plures alij etiam ex recentioribus. Probatur primùm eodem fundamento, quo propoſitio ſecundi articuli præſentis diſputationis: maior certitudo cognitionum attenditur penes maiorem certitudinem motiui; ſed motiuum concluſionis Theologicæ, quæ deducitur ex vna de fi- B
de, & altera tantùm naturali, habet maiorem certitudinem, quàm habeat motiuum naturalis concluſionis deductæ ex duabus præmiſſis purè & ſimpliciter naturalibus, quia totale motiuum huius concluſionis Theologicæ non eſt purè naturale, ſed coaleſcit ex duabus præmiſſis, quarum vna eſt de fide, & altera naturalis; quod autem eſt eiuſmodi eſt maioris certitudinis, quàm motiuum illud, quod ſecundùm ſe totum eſt duntaxat naturale. VI.

Confirmatur: concluſio eſt in ſyllogiſmo effectus non vnius tantùm præmiſſæ, ſed vtriuſque ſimul, & aliquem influxum accipit ab illa vtraque; ſed propoſitio Theologica, vt hîc conſideratur, eſt verè concluſio reſpectu vtriuſque præmiſſæ: ergo ali- C
quem influxum debet accipere ab altera illa ſua præmiſſa, quæ eſt de fide: at talis influxus, quia debet correſpondere ſuæ cauſæ, & hæc eſt ſuperior & altior, non poteſt eſſe in tam inferiori gradu, ac eſt influxus alterius naturalis præmiſſæ concauſæ illius: ergo cùm vnus ex effectibus, quos concluſio accipit à ſuis præmiſſis, ſit ipſa ſua certitudo ex communi doctrina Dialecticorum; concluſio verè Theologica debet eſſe certior concluſione purè naturali. VII.

Nec poteſt reſponderi, totum illum influxum, quem concluſio Theologica accipit à ſuo antecedenti eſſe in tali ſyllogiſmo à præmiſſa tantùm naturali, vel ſi etiam ſit ab altera præmiſſa de fide, hunc eius influxum ita reſtringi per conſortium alterius propoſitionis purè naturalis, vt agat duntaxat D
iuxta modum propoſitionis purè naturalis, nec proinde maiorem certitudinem accipere. VIII.

Neutrum, inquam, iſtorum poteſt dici: non primum, tum ex dictis ſuprà, vbi oſtendimus vtramque præmiſſam componere motiuum formale concluſionis; tum etiam quia concluſio verè Theologica dicitur communiter ab omnibus eſſe virtualiter reuelata, ſeu per diſcurſum deducta ex reuelatis: ergo cùm omne quod per diſcurſum deducitur ex alio accipiat aliquid ab illo, trahátque ſuum eſſe reale, quod nunc habet ex eo, in quo anteà virtute tantùm deliteſcebat, debet talis concluſio aliquid accipere à tali propoſitione de fide, & ex conſequenti propriam ſuam certitudinem.

Secundum item non poteſt dici, quia quando aliqua duo diſparis ordinis, & perfectio-

I. ois vniuntur inter ſe ad componendum v-
nam canſam rotalem, ſùntque veluti com-
partes iſtius cauſæ totalis; tunc tllud quod
ex iſtis duobus eſt perſectius, impeditur qui-
dem per conſortium alterius inſerioris, agete
ſecundùm totam virtutem ſibi propriam, &
cum tanta perfectione, eum quanta eſt aptum
natum ſeorſim agete, attamen ſempet agir
modo correſpoudente ſecundùm quid per-
fectioni ſibi propriæ, nimirùm nobilioti, &
perfectiori modo, quàm agat alıud agens
inſerius ſibi coniunctum; imò ex ipſo ſui
conſortio eleuar tale agens inſerius, vt at-
tingar & comproducat aliquid ſe ipſo per-
fectius, quemadmodum videre eſt in gene-
ratione muli ex equo & aſina, & pluribus
alus ſimilibus: ſed in ſyllogiſmo verè Theo-
II. logico præmiſſa illa quæ eſt de fide & alteta
naturalis, concurtunt tanquam duæ quaſi
pattes vnius totalis cauſæ ipſius concluſionis
Theologicæ, quia ſimul componunt totum
eius motiuum, & illa, quæ eſt de fide eſt
ordinis ſecundùm ſe ſupernaturalis, & altera
ordinis purè naturalis: ergo infinent aliquod
eſſe tali concluſioni, quod ſit perſectius &
proinde certius ipſâ propoſitione putè na-
turali, & minus perfectum ſeu certum,
quàm ſit propoſitio de fide.

Tandem probatur noſtra propoſitio: il-
lud qnod eſſentialiter radicatur in diuina
fide eſt maius, & certius eo, quod radicatur
tantùm in cognitione purè naturali; fides
enim eſt certior qnauis cognitione natu-
rali; ſed certitudo & motiuum concluſionis
Theologicæ radicantur eſſentialiter in fide
III. diuina, quemadmodum intelligitur ex di-
ctis, certitudo autem & motiuum naturalis
propoſitionis minimè: ergo certitudo con-
cluſionis Theologicæ ex vna de fide, & al-
tera tantùm naturali, eſt maior certitudi-
ne propoſitionis tantùm naturalis.

Articvlvs IV.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum.

PRimvm eſt, quòd concluſio ſemper ſe-
quitur debiliorem pattem præmiſſarum;
imò cùm ſit aliquis illarum effectus eſt ali-
quid minus perfectum, & certum illis; ſed
in iſtis Theologicis ſyllogiſmis de quibus
hîc agitur, vna præmiſſarum eſt quædam
veritas, ſeu ptopoſitio tantùm naturalis, vt
IV. per ſe conſtat, & propoſitio per ſe Theolo-
gica eſt tantùm vera quædam concluſio ex
illis deducta per diſcurſum: ergo.

Reſpondetur, maiorem eſſe hoc ſenſu in-
telligendam, quòd concluſio comparata cum
ſuis ambabus præmiſſis tanquam comparti-
bus totalis ſui motiui, debeat magis accede-
re ad cognitionem debilioris præmiſſæ ſeor-
ſim ſumptæ, quàm ad conditiooem perfe-
ctioris, non autem quòd in tota latitudine
ſuæ perfectionis debeat ei omnimodè corre-
ſpondete; nam confirmatio ptimæ noſtræ ra-
tiunis oſtendit contrarium: at concluſio verè
Theologica magis accedit ad conditionem,
& perfectionem ptopoſitionis pnrè natu-
ralis, quàm ad conditionem, & perfectio-
nem ptopoſitionis de fide; eſt enim magis
naturalis, quàm ſupernaturalis cùm inni-

A tatur humano diſcurſu. V.

Secundum eſt: hæc propoſitio *quodlibet
eſt, vel non eſt*, eſt naturalis propoſitio; nam
pettinet ad habitum ptimorum principio-
rum, & Ariſtoteles qui fide, & cognitione
ſupernaturali caruit, habet illam paſſim in
Metaphyſicis: item hæc propoſitio Chriſtus
Dominus eſt riſibilis, eſt Theologica con-
cluſio ex dictis ſuprà; ſed prior illa propoſi-
tio naturalis eſt longè certior hâc poſteriori,
vel alus plutibus concluſionibus Theologi-
cis, quia propoſitio illa cui magis implicat
intellectum diſſentire, eſt certior eâ aliâ, cui
minus implicat intellectum diſſentire; at ma-
gis implicat intellectum diſſentire huic pro-
poſitioni, *quodlibet eſt, vel non eſt*, quàm
iſti, Chriſtus Dominus eſt riſibilis; nam prior
B appatet tam certa ex ſimplici notitia termi- VI.
norum quibus conſtat, vt neceſſitet intelle-
ctum ad aſſenſum: poſterior verò, vel aliæ ei
ſimiles minimè; nam licet vi & efficaciâ con-
ſequentiæ, & diſpoſitionis ſyllogiſticæ ne-
ceſſitent intellectum, vt aſſentiatur, non ta-
men eum neceſſitant vi conſequentis, nec
tam implicat diſſentire poſterioribus, quàm
prioribus.

Reſpondetur, hanc propoſitionem, *quod-
libet eſt, vel non eſt*, poſſe conſiderati duo-
bus modis. Primò, vt ſimpliciter eſt propo-
ſitio habitus primorum principiorum, co-
gnita ſolo naturali lumine, per cuius cogni-
tionem aliquæ aliæ veritates naturales poſ-
ſunt probari: ſecundò poteſt conſiderari,
vt neceſſariò includitur in quolibet aſſenſu
tam diuinæ fidei, quàm ipſius Theologiæ
circa vnumquodque ex propriis ſuis obie-
C ctis; nam eo ipſo, quo diuina fides, vel no- VII.
ſtra Theologia aſſentitur alicui veritati ſibi
propoſitæ, ſimul etiam, & eodem actu negat
oppoſitum ſuæ propoſitionis, illa enim ea-
dem fides, quæ facit credere affirmationē, fa-
cit credere pattem oppoſitam ſeu negationem
eius eſſe falſam; ſicque tali ſuo aſſenſu inuol-
uit veritatem iſtius principij, *quodlibet eſt,
vel non eſt*. Prædicta propoſitio priori tan-
tùm modo conſiderata eſt naturalis, poſte-
riori autem minimè, ſed eſt eiuſdem condi-
tionis cum alia, ſiue fidei, ſiue Theologica, in
cuius aſſenſu includitur, quâ poſteriori con-
ſideratione eſt longè certior ſe ipſâ, vt priori
modo conſideratâ, ſicut & motiuum diuinæ
fidei, & Theologiæ eſt certius quolibet mo-
tiuo cuiuſcumque ſcientiæ putè naturalis.
D Vnde quando fidelis, vel explicando veri- VIII.
tatem fidei, vel diſcorrendo Theologicè, vti-
tur prædictâ propoſitione ad aliquid pro-
bandum, non eâ vtitur niſi hoc poſteriori
modo conſideratâ, vel ſi eâ vtatur, vt perti-
nente ad habitum primorum ptincipiorum,
tunc eâ vtitur tanquam ſibi conceſsâ ab ad-
uerſariis, non autem quòd illa præciſè vt
ſic, ſit certior: nam prima veritas reuelans,
ſiue immediatè, ſiue tantùm mediatè, eſt
motiuum longè certius, quàm ſit ſimplex,
& nuda quædam conditio propoſitionis diſ-
iunctiuæ formatæ de duobus contradictoriis,
cùm hæc vt ſic, ſit putè aliquid naturale in-
ferius ipſo Deo, & etiam virtuali reuelatione
per illum factâ.

Ad rationem ibi allatam in confirmatio-
nem, reſpondetur ſiſtendo in ſola certitu-

I. dine, & conſiderando prædictam propoſitio- A
nem, vt eſt tantùm habitus primorum prin-
cipiorum, magis implicare negare hanc pro-
poſitionem, Chriſtus Dominus eſt riſibilis,
quàm negare iſtam; *quodlibet eſt, vel non eſt*,
quia motiuum prioris eſt longè certius, vt
noſtræ rationes oſtendunt. Dixi inter reſpon-
dendum (*ſiſtendo in ſola certitudine*) nam ſi
habeatur ratio euidentiæ per ſenſum, vel
per experientiam, vel alio modo acquiſitæ,
tunc attendendo hunc ſolum titulum, magis
implicat negare iſtam propoſitionem, *quod-
libet eſt, vel non eſt*, quàm Theologicam ſu-
periùs allatam, vel aliam ei ſimilem; hæc enim
habet tantùm euidentiam *conſequentiæ*, iſta
verò habet inſuper euidentiam *conſequentis*,
ſed ex tali maiori euidentia vnius concluſio-
II. nis ſupra euidentiam alterius, non benè in- B
fertur maior etiam certitudo vnius ſupra cer-
titudinem alterius, vt patet in fide diuina,
& ſcientia naturali acquiſita. Nam certitu-
do cognitionis ſumpta præciſè dicit tantùm
determinationem cognitionis ad ſuum obie-
ctum, vt verum: euidentia autem dicit clari-
tatem ſeu manifeſtationem veritatis, quæ
cognoſcitur: nec certitudo, & euidentia co-
gnitionis habent neceſſariam inter ſe conne-
xionem, niſi vbi & quando certitudo cogni-
tionis eſt per medium intrinſecum rei cogni-
tæ, quod non habet locum in noſtra Theolo-
gia, vt iam ſæpè animaduertimus.

Vltimum; principia in ſyllogiſmis ſunt
certiora ſuis concluſionibus, vt Dialectici
docent in libris *poſteriorum*; ſed in his ſyllo-
III. giſmis, de quibus agimus, quædam propo- C
ſitio purè naturalis eſt aliquod principium
propoſitionis Theologicæ, quia eſt præmiſſa
illius: ergo hæc concluſio Theologica erit
minus certa illâ naturali propoſitione, quæ
eſt vna ex eius præmiſſis. Confirmatur ex
eo quòd dantur plures Theologicæ con-
cluſiones, quas tamen aliqui Theologi ne-
gant.

Reſpondetur, conceſſâ maiore ad eius mi-
norem, naturalem propoſitionem, quæ po-
nitur in ſyllogiſmo Theologico poſſe conſi-
derari duobus modis: primò ſecundùm ſe
tantùm, ſeorſim & ſolitariè; ſecundò, vt con-
iungitur alteri propoſitioni de fide ad inſe-
rendam concluſionem; illam conſideratam
priori modo eſſe minus certam concluſione
Theologicâ; ſpectatam poſteriori modo eſſe
IV. certiorem, quia tunc ratione talis conſortij D
& connexionis, quam habet cum propoſi-
tione de fide reuelata immediatè, eleuatur
ad concauſandum tam cognitionem conclu-
ſionis Theologicæ, quàm eius certitudinem,
vt intelligitur ex dictis in ſecunda noſtra ra-
tione.

Ad id quod ibi affertur in confirmationem,
ſcilicet Theologicas quaſdam concluſiones
negari à nonnullis Theologis, qui tamen ad-
mittunt propoſitiones naturales tanquam ve-
riſſimas & certiſſimas, reſpondetur noſtram
propoſitionem tantùm intelligi iuxta quar-
tum corollarium articuli quarti diſputationis
quartæ ſuperioris, ſcilicet de concluſionibus
verè Theologicis, & propriè pertinentibus ad
habitum noſtræ Theologiæ, non autem de iis,
quæ ex vna de fide & altera tantùm probabili
deducuntur: nam ſicut ex dictis ibi proprius
habitus illarum eſt diſtinctus ab habitu veræ V.
Theologiæ, ita & illarum certitudo; & quem-
admodum eiuſmodi concluſiones ſunt tan-
tùm opinatiuæ habentes aliquid formidinis
ſibi admixtum, ita & concluſiones illarum mi-
norem habent certitudinem intra iſtud ge-
nus, quæ tamen ſi conſiderentur, vt opinio-
nes, tunc ſicut innituntur alicui propoſitio-
ni de fide, cui alia naturalis adiungitur ſe-
cundùm probabilem connexionem, & mo-
tiuum, compoſitum ex tali admixtione eſt
intra ordinem opinionis certius alio opina-
bili motiuo purè naturali, ſic etiam opinio-
nes Theologicæ in præciſa ratione opinionis,
excedunt certitudinem opinionum purè &
ſimpliciter naturalium ſeu fundatarum in
duabus præmiſſis purè naturalibus.

Addi etiam poteſt plerumque fieri, vt de- VI.
fectu ſufficientis penetrationis illius conne-
xionis, quam vna naturalis propoſitio habet
cum aliqua reuelata, quidam Theologi exiſti-
ment propoſitionem, quæ ſecundùm veritatẽ
rei eſt Theologica non eſſe Theologicã: & ſic
illam reiiciant, quod tamen non tollit ab illa
rationem propoſitionis Theologicæ ſimplici-
ter, & abſolutè dictæ; cùm hæc denominatio
propriè non fundetur in ſola æſtimatione ho-
minis, ſed in tali cõditione propoſitionis, quæ
poteſt de facto eſſe talis, licet non cognoſca-
tur, ſicut poteſt euenire, vt aliquid ſpecta-
tum ſecundùm ſe, ſit *de fide*, quod tamen ab
aliquo Theologo verè Catholico non exi-
ſtimetur eſſe *de fide*, ob immediatam eius
reuelationem non ſufficienter ad id applica-
tam, vel ſaltem non ſatis penetratam. VII.

DISPVTATIO VLTIMA.

De argumentis Theologicis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Theologia noſtra ſit argumentatiua, & vnde deſumat ſua argumenta.

PARS affirmans patet ex dictis,
eſt enim argumentari nihil a-
liud, quàm vnum ex alio per diſ-
curſum colligere; at noſtra
Theologia ex creditis fide diui-
nâ deducit per diſcurſum ſuas
concluſiones; nam per hoc diſtinguitur tam VIII.
à fide, quàm ab aliis habitibus purè naturali-
bus. Et hæc noſtra propoſitio intelligitur ex
capite tertio poſterioris *ad Timoth. Omnis
ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docen-
dum ad arguendum*, id eſt, vt ibi explicant
Patres ad veritatem fidei Chriſtianæ docen-
dam, & ad refellendos errores ei contrarios;
vnde idem ſanctus Paulus *ad Titum* primo
capite, ait, Epiſcopum debere amplecti *fide-
lem ſermonem, vt ſit potens eos qui contradi-
cunt arguere*, id eſt, tum Scripturæ teſtimo-
niis, tum firmis rationibus in illis fundatis
contradicentes reuincere: hinc Sapientiæ
8. & Eccleſiaſtici trigeſimo nono, dicitur
Sapiens, *ſcire verſutias ſermonum, & diſſolu-
tiones argumentorum*, item *introire in verſu-
tias parabolarum*.

I. Obiicies illud ſancti Ambroſij libro primo *de fide* capite quinto, *aufer hinc argumenta vbi fides quæritur*. & paulò pòſt, *non creditur philoſophis, creditur peccatoribus: non creditur Dialecticis, creditur publicanis*.

Reſpondetur, ſanctum Ambroſium ibi agere tantùm de aſſenſu fidei, quatenus ille non debet inniti rationibus naturalibus, tanquam ſuo fundamento; agit enim ibi contra Arianos, qui quamplurimis rationibus ſolùm naturalibus impugnabant diuinitatem Chriſti Domini, non tamen negat noſtram doctrinam argumentatricem eſſe perutilem Eccleſiæ, cùm ibidem eâ vtatur contra Arianos, & quando Iſaiæ quadrageſimo *ſcrutatio ſecretorum* damnatur, id intelligitur de vana & curioſa, non autem de vtili & ſtudioſa,
II. qualis eſt illa Theologorum in erudiendis veritatibus ex reuelatis iuxta finem ab Apoſtolo ſuperiùs præſcriptum, & à ſancto Auguſtino explicatum libro decimoquarto *de Trinitate* capite primo.

Quæres primò, cùm noſtra Theologia ſit ſpecialis quidam habitus argumentatiuus, vndenam deſumat argumenta ſibi propria, ſeu quinam, & quot ſint proprij eius loci & ſedes argumentorum.

Reſpondetur ex Scholaſticis alios plures recenſere, alios pauciores, ſi quæſtio ſit de locis Theologicis ſtrictè ſumptis, illos eſſe tantùm tres: primus eſt *ſacra Scriptura* prout complectitur vtrumque Teſtamentum *vetus & nouum*. Secundus eſt *traditio Chriſti Domini, & Apoſtolorum eius*, ſub qua comprehenditur communis conſenſus Patrum in
III. docendo & fidelium in credendo, quia traditio maximè cognoſcitur ex iſtis duobus. Tertius eſt *auctoritas Eccleſiæ*, ſub qua comprehenditur auctoritas Conciliorum, & Summorum Pontificum.

Et primò, quòd hi omnes loci ſint proprij Theologiæ, probatur: ij tantùm loci ſunt proprij huic noſtræ ſcientiæ, qui habent infallibilem auctoritatem, & continent infallibiliter propoſitiones à Deo immediatè reuelatas, quia Theologiæ eſt proprium deducere per diſcurſum concluſiones ex veritatibus à Deo reuelatis: ſed hæc tria continent propoſitiones immediatè reuelatas à Deo, & habent auctoritatem infallibilem.

De *ſacra Scriptura* id patet; eſt enim conſcripta inſpiratione & dictamine ipſius Spi-
IV. ritus ſancti, vt teſtatur ſanctus Petrus ſecundæ *ſua Canonica* capite primo, & ſanctus Paulus ſecundæ *ad Timotheum* tertio.

Idem patet de *traditione*. Et primò quòd Chriſtus Dominus aliquas veritates reuelatas *traditione* tantùm reliquerit Apoſtolis, patet ex illo eius verbo apud ſanctum Ioannem capite decimoquarto: *ille docebit vos omnia & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*. & primæ *ad Corinthios* vndecimo: *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis*, & 2. ad *Theſſalonicenſes* ſecundo: *tenete traditiones quas accepiſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram*. Item de traditionibus Apoſtolicis primæ *ad Corinthios* vndecimo, *ſicut tradidi vobis præcepta mea tenete*. Et quòd eiuſmodi traditiones habeant infallibilem auctoritatem, patet

A ex illo Chriſti Domini ad Apoſtolos, *qui V.
vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit*. Idem patet de *Eccleſia* ex illo Chriſti Domini: *Dic Eccleſiæ*, & ex eo quod dicitur ab Apoſtolo *veritatis columna*.

Addidi inter reſpondendum hanc particulam, *ſtrictè*, nam ſi nomine *loci Theologici* illud omne intelligatur ex quo Theologus vtiliter deſumit aliquod argumentum, plura iſtis erunt annumeranda, vt auctoritas rationis naturalis, hiſtoriæ, & plurium id genus aliorum; quæ licet non habeant auctoritatem infallibilem, vel nec contineant veritates à Deo reuelatas, vel ſi illas continent, non tamen infallibiliter, multum nihilominùs poſſunt prodeſſe Theologo: vnde à nonnullis vocantur *loci extrinſe-*
B *ci*, quod etiam expreſſit ſanctus Thomas VI.
hîc articulo octauo in ſolutione ad ſecundum: de locis Theologicis, fusè agit Canus toto ſuo opere de illis inſcripto.

Quæres ſecundò, cùm ſacra Scriptura habeat plures ſenſus, ſcilicet *litteralem, & ſpiritalem*, & hunc *ſpiritalem*, adhuc triplicem, ſcilicet *tropologicum* ſeu moralem, *allegoricum*, & *anagogicum*, quos iſti vulgares verſus rectè exprimunt,

Littera geſta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia.

de quibus ſingulis ſenſibus agere pertinet ad poſitiuam Theologiam. Quæres, inquam, ex quo eiuſmodi ſenſuum Theologus poſſit deſumere validum argumentum.

Reſpondetur deſumi ex litterali tantùm, & nunquam ex ſenſibus ſpiritalibus, ni-
C ſi quando illi ſunt, vel per Chriſtum Do- VII.
minum, vel per Apoſtolos explicati, aut per Eccleſiam approbati tanquam de fide, quemadmodum docent Patres, ſanctus Hieronymus in caput decimumtertium ſancti Matthæi, ſanctus Auguſtinus epiſtolâ quadrageſimâ octauâ, ſanctus Thomas *quodlibeto ſeptimo* articulo decimoquarto, & præſenti quæſtione articulo decimo in ſolutione ad primum: ſenſus enim litteralis eſt longè certior & manifeſtior nobis, quàm ſint ſpiritales, eſtque fundamentum reliquorum.

Articvlvs II.

Vtrum Theologia poſſit probare ſua principia.

D QVia vnum ex muneribus Theologi, VIII.
eſt tueri fidem contra infideles, illi autem negant articulos fidei, qui ſunt noſtræ Theologiæ principia, & item Theologia eſt ſuprema in ſuo genere, probationem principiorum ſuorum à nulla alia ſcientia accipit, ſed ſolâ fide credit; ideò hîc eſt videndum an poſſit illa probare: pro cuius explicatione,

Notandum eſt, noſtra principia eſſe in duplici differentia, alia *mediata*, vt Chriſtum Dominum habere duas voluntates, alia immediata, vt *Deum eſſe vnum & trinum*.

Notandum ſecundò, alia item principia haberi ex ſola reuelatione Dei, vt nunc enumerata, alia etiam ex lumine naturali, vt Deum eſſe æternum, immutabilem, & cætera id genus: nos hîc tantùm loqui de principiis

I. ſolâ reuelatione creditis : his ita præmiſſis, A ſit

Prima propoſitio. *Principia immediata Theologia nullo demonſtrationis genere*, id eſt nec à priori, nec à poſteriori, *ſed tantùm aliquando poſſunt argumento ad hominem* (vt loquuntur Dialectici) *demonſtrari*. Prima pars probatur : demonſtratio *à priori* eſt per veram cauſam ex Ariſtotele *in Analyticis*; at prima principia immediata nullam habent veram cauſam, quia iam non eſſent prima.

Secunda item pars probatur: omnis demonſtratio procedit ex notioribus ex Ariſtotele lib. *poſteriorum*; at principia mediata quæ ſunt effectus primorum principiorum non ſunt nobis notiora ipſis primis principiis, quia cognitio principiorum mediatorum pendet à cognitione primorum ſeu immediatorum
II. principiorum ſibi correſpondentium per lu- B
men fidei cognitorum.

Tertia denique pars probatur: tunc aliquis argumentatur *ad hominem*, quando ex quibuſdam ſibi ab aduerſario conceſſis colligit veritatem ſuæ concluſionis, aut cogit eum negare quæ conceſſerat, vel admittere contradictoria; atqui Theologus poteſt interdum aliqua principia etiam immediata hoc modo probare; verbi gratiâ, contra Iudæos myſterium Incarnationis iam à longo tempore eſſe peractum, ex ſacris Litteris quas illi admittunt.

Secunda propoſitio. *Principia mediata Theologia poſſunt demonſtrari à priori*, ſcilicet *per immediata ſibi correſpondentia*. Probatur: Chriſtum Dominum habere duas voluntates eſt
III. principium mediatum : Chriſtum verò eſſe C
Deum & hominem eſt principium immediatum, per hoc iſtud probatur; hoc enim eſt cauſa neceſſaria iſtius.

Articvlvs III.

Vtrum Theologia poſſit probare ſua principia eſſe poſſibilia.

NOTANDVM primò eſt, hæc duo diſtingui inter ſe, aliquid demonſtrari eſſe *poſſibile*, &, aliquid demonſtrari eſſe *credibile*; nam id per quod aliquid oſtenditur eſſe *credibile* eſt ſemper externum rei ipſi creditæ; ſunt enim ipſa motiua fidei, verbi gratiâ, auctoritas dicentium, communis fama, mira-
IV. cula, & alia id genus, quæ oſtendunt iſta my- D
ſteria poſſe à viro prudenti ſine aliqua ſuſpicione leuitatis credi : medium autem per quod aliquid oſtenditur eſſe *poſſibile*, eſt intrinſecum rei cognitæ; nam deſumitur ex eo quòd ipſum attributum non habeat repugnantiam ineſſe ſubiecto ipſius propoſitionis.

Notandum ſecundò, eiuſmodi poſſibilitatem poſſe duobus modis oſtendi: primò *poſitiuè*, id eſt, afferendo medium quo affirmatiuè oſtendamus intrinſecam aptitudinem exiſtentiæ ipſius rei, vt ex eo quòd animal & rationale poſſint coniungi ſimul tanquam genus, & differentia oſtendimus hominem poſſe eſſe. Secundò *negatiuè*, id eſt, remouendo illud omne quod videtur probare impoſſibilitatem, verbi gratiâ, cùm poſſibilitas Incarnationis Verbi diuini oſtenditur, ex eo quòd nec finitas naturæ humanæ, nec infinitas Ver-

A bi diuini, nec eius etiam immutabilitas illam V.
impediant; qui poſterior modus ſpectat potiùs ad modum diſſoluendi contraria argumenta, quàm ad modum probandi aliquam propoſitionem; hîc non agimus de probatione credibilitatis myſteriorum noſtræ fidei; nam agere de motiuis fidei Chriſtianæ, & etiam Catholicæ, ſpectat ad ſecundam ſecundæ, vbi agitur *de fide*; ſed tantùm agimus de probatione poſſibilitatis illorum. Sit itaque

Propoſitio. *Principia Theologica non poſſunt naturaliter poſitiuè demonſtrari eſſe poſſibilia*. Probatur : quæcumque naturaliter, & poſitiuè demonſtrantur *poſſibilia*, continentur intra limites naturæ, & demonſtrantur per medium intra naturæ limites contentum; atqui principia Theologica non
B continentur intra limites naturæ, vt per ſe VI.
patet, nec poteſt dari medium intra limites naturæ contentum, quo illorum poſſibilitas demonſtretur; quia tale medium debet eſſe ipſi rei internum; hæc autem res eſt extra limites naturæ: igitur principia Theologica non poſſunt naturaliter, & poſitiuè demonſtrari *poſſibilia*.

Neque tamen ideò poſſunt demonſtrari *impoſſibilia*, quia verum, cuiuſmodi eſt quodlibet myſterium noſtræ fidei, non eſt impoſſibile, & prætereà poſſibile & impoſſibile non ſunt contradictoria, cùm vtrumque ſit affirmatiuum ex ſecundo libro *de interpretatione* capite tertio, & inter poſſe demonſtrari impoſſibile, & poſſe demonſtrari poſſibile, detur aliquod medium, ſcilicet non
C poſſe demonſtrari poſſibile, nec poſſe de- VII.
monſtrari impoſſibila; fit enim plerumque, vt noſter intellectus careat medio, quo demonſtret tam poſſibilitatem rei, quàm eius impoſſibilitatem.

Neque item ex eo quòd myſteria noſtræ fidei, ſeu principia Theologica poſſint probari credibilia, ſequitur illa etiam poſſe probari poſſibilia, quia radix poſſibilitatis non eſt ipſa credibilitas, eſt enim extrinſeca rei cognoſcendæ, ſed debet eſſe aliquid etiam intrinſecum, vt ſuprà notauimus.

Articvlvs Vltimvs.

Vtrum Theologia poſſit ſoluere argumenta, quæ fiunt contra fidem, & quomodo.

D NOTANDVM eſt, argumenta quæ pro- VIII.
priè fiunt contra fidem, aut eſſe *gentilium*, ſeu eorum qui Chriſtianiſmum non amplectuntur, aut *hæreticorum* qui licet profiteantur Chriſtianiſmum, à vera tamen fide deficiunt.

Notandum ſecundò, duobus modis poſſe intelligi aliquod argumentum ſolui : primò *euidenter poſitiuè*, ſcilicet oſtendendo euidenter eſſe falſum, quod tamen aſſumitur tanquam verum : ſecundò *euidenter negatiuè*, quando ſcilicet reſpondens oſtendit ſuum intellectum non conuinci argumento aduerſarij.

Notandum tertiò, ea quæ opponuntur fidei eſſe in duplici differentia; alia enim opponuntur ei directè, vt Deum non eſſe ſimul vnum, & trinum, alia tantùm indirectè, vt

I. ſunt quæ ex ſe & ſua conditione pertinent ad aliam ſcientiam, verbi gratiâ, quòd accidentia non poſſint ſeparari à ſuo ſubiecto, quatenus Philoſophia docet inhærentiam actualem non eſſe de eſſentia accidentis, cuius oppoſitum indirectè aduerſatur fidei; nam eo admiſſo ſequitur ſubſtantiam panis & vini remanere in ſacramento Euchariſtiæ, cùm eorum accidentia ibi remaneant; his ita præmiſſis ſit

Prima propoſitio. *Argumenta omnia quæ ſunt contra fidem, ſiue ſunt ab infidelibus, ſiue ab hæreticis, poſſunt ſolui per Theologiam.* Hæc propoſitio eſt contra Holcoth. qui in eo deceptus eſt, vt exiſtimarit res fidei eſſe contra rationem, quod etiam tentauit probare; eſt tamen communis inter omnes Theo-
II. logos.

Probatur: Eccleſia præcipit tantùm poſſibilia, quia nullum eſt præceptum, vel exhortatio impoſſibilium; atqui Eccleſia in Concilio Lateranenſi ſub Leone decimo ſeſſione 8. præcipit viris doctis, vt ſoluant rationes quæ videntur pugnare cum rebus fidei, cuiuſmodi ſunt gentilium, & hæreticorum argumenta.

Quod autem fefellit Holcoth. eſt quòd non ſatis diſtinxit hæc *eſſe ſupra captum puræ rationis naturalis*, & *pugnare cum ratione naturali*; vnum non infert aliud: myſteria noſtræ fidei ſunt quidem ſupra naturalem rationem, ſicut & ſupra naturam, non tamen contra illam; verùm enimuerò noſtra myſteria ſunt veriſſima, ac proinde nullomodo repugnant rationi naturali, vt etiam patet ex toto il-
III. lo opere ſancti Thomæ, quod ſcripſit *contra gentiles*.

Secunda propoſitio. *Theologus poteſt quidem euidenter negatiuè ſoluere argumenta à gentili facta directè contra fidem, non poteſt tamen ea ſoluere euidenter poſitiuè.* Prior pars probatur: ſi quis infidelis ita argumentetur contra myſterium Trinitatis; ibi eſt diſtinctio naturarum, vbi eſt diſtinctio perſonarum, ſed in diuinis eſt diſtinctio perſonarum: ergo & diſtinctio naturarum: Theologus ſoluet hoc argumentum negatâ maiori, quia non apparet eius intellectui, quomodo hæc propoſitio ſit in vniuerſum vera, & ſoluet euidenter negatiuè afferendo infinitatem diuinæ eſſentiæ, quæ mouet intellectum eius, ad non aſſentiendum dictæ propoſitioni.

Poſterior item pars probatur, quia Theo-
IV. logus non habet medium quo euidenter poſitiuè demonſtret maiorem ſuperioris argumenti eſſe falſam.

Dixi *à gentili*, quia quædam argumenta ita proponuntur *ab hæreticis*, contra quoſdam articulos fidei, vt tamen eorum falſitas poſſit euidenter & poſitiuè oſtendi, ex neceſſaria connexione & ſimilitudine, quæ eſt inter articulum fidei, in quo diſſentiunt à nobis, & alium articulum in quo conſentiunt, vt argumenta Monothelitarum contra duas

A voluntates Chriſti Domini; argumenta Lutheranorũ pro vbiquitate humanitatis Chriſti Domini; item argumenta Caluiniſtarum, beatos in patria orare pro nobis, cùm tamen admittant viuentem in terris poſſe pro altero viuente Deum orare, & alia id genus quamplurima. V.

Dixi ſecundò in concluſione *directè*, quia argumenta quæ tantùm pugnant contra fidem ex conſequenti, & directè ſunt contra aliquam veritatem naturalem, quam articulus fidei ſupponit, (ſicut in exemplo allato ſuprà de inhærentia actuali accidentium in ſuo ſubiecto) poſſunt euidenter & poſitiuè ſolui, ſicut & veritas naturalis illis oppoſita poteſt euidenter poſitiuè probari.

Quæres primò, an tunc Theologus ex pro-
B prio ſuo munere ſoluat hæc argumenta poſterioris generis. VI.

Reſpondetur negatiuè, quia tunc tantùm agit ex proprio munere Theologi, loquendo præcisè, quando arguit ex aliquo principio reuelato, quando autem ex purè naturalibus minimè; atqui Theologus ſoluendo poſitiuè euidenter argumenta illa, quæ tantùm ex conſequenti ſunt contra fidem, ex nullo principio reuelato arguit; quia nulla præmiſſarum eius eſt de fide: igitur vt Philoſophi munus gerit, aut ad ſummum quatenus vtitur aliis inferioribus ſcientiis.

Quæres ſecundò, an ad ſoluenda argumenta prædicta detur ſpecialis quidem habitus diſtinctus ab habitu Theologiæ, & aliarum ſcientiarum, contra quas pugnãt argumenta.

Reſpondetur negatiuè, quia nulla eſt eius
C neceſſitas; aut enim argumenta peccant in forma, aut in materia; ſi in forma ſoluuntur per Dialecticos, ſi in materia, aut præmiſſa vna, vel ambæ pugnant directè contra fidem, & tunc ſi arguens ſit hæreticus, & aliquid admittat ex quo præmiſſæ eius falſitas poſſit conuinci, ſoluitur euidenter poſitiuè, aut arguens eſt gentilis infidelis, & tunc ſoluitur tantùm negatiuè, & hoc vtrumque per habitum Theologiæ; quia per eundem habitum aſſentimur alicui propoſitioni, & diſſentimur eius oppoſitis: atqui per habitum Theologiæ aſſentimur propoſitionibus deductis ex reuelatis; vel denique ambæ præmiſſæ argumenti pugnant tantùm ex conſequenti contra fidem, & directè contra veritatem naturalem; & tunc ſoluuntur per Philoſophiam, ob rationem mox allatam. VII.

D Poſtremò quæres vnde proueniat iſta euidentia, quâ intellectus cognoſcit prædicta argumenta eſſe ſolubilia. VIII.

Reſpondetur à lumine naturali, vt adiuto per fidem; fides enim reddendo intellectum certum excitat illum ad quærendas illas propoſitiones communes, quibus probat argumentum aduerſarij non conuincere, & dum habet Theologiam longè adhuc præſtantiùs id totum exequitur. Et hæc de prolegomenis Theologiæ.

I.

AD QVÆSTIONEM II.

DISPVTATIO VNICA.

De Dei exiſtentia.

QVIA Deus eſt præcipuum huius ſcientiæ ſubiectum, nec deſunt, qui exiſtentiam eius reuocent in dubium, cuiuſmodi ſunt, qui vulgò dicuntur Athei, & eſt proprium ſupremæ ſcientiæ, qualis eſt Theologia, probare exiſtentiam ſui ſubiecti; ideò ne diſpu-
II. tatio de Deo, & eius attributis temerè, & fruſtrà videatur ſuſcipi, ſanctus Thomas exorditur à præſenti quæſtione; in cuius explicatione, ſicut & in omnibus aliquot ſequentibus, ita nos geremus, vt quæ pertinent ad Philoſophos, & ab illis ex profeſſo tractantur ſupponamus: vel vbi erunt inter illos controuerſa, breuiter exponamus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deum eſſe ſit per ſe notum.

NOTANDVM, eſt primò propoſitionem dici notam per ſe, quæ eſt apta nata cognoſci, terminis eius obiectiuis tantùm co-
III. gnitis, hoc eſt, cuius veritas eſt tam clara, vt cognitâ re per eius voces importatâ, ſeu cognitâ eſſentiâ ſubiecti & prædicati propoſitionis, intellectus ſtatim ei præbeat aſſenſum: vnde ex Dialecticis ad caput ſecundum & tertium libri primi *poſteriorum* duo requiruntur ad propoſitionem *per ſe notam.* Primum eſt, vt cognitis terminis eius obiectiuis, veritas illius cognoſcatur: *alterum* eſt, vt nullum detur medium rei, per quod deueniamus *à priori* in cognitionem coniunctionis attributi eius cum ſuo ſubiecto; nam veritas propoſitionis *nota per ſe*, eſt independens à quacumque alia priori veritate: & ſic propoſitio *per ſe* nota, eſt eadem cum *immediata:* vocatúrque ab Ariſtotele primo *poſteriorum* capite tertio & octauo, propo-
IV. ſitio *vacans medio.*

Diuiditur autem propoſitio *per ſe nota*, in propoſitionem *per ſe notam ſecundùm ſe tantùm*; & in propoſitionem *per ſe notam ſecundùm ſe, & quoad nos ſimul*: prior eſt, quæ ita eſt cognoſcibilis per ſuos terminos, vt etiam nullum habeat medium à quo veritas rei dependeat, licet habeat aliquod aliud medium, quod vocant *cognitionis*, per quod cognoſcatur à nobis: ſicut æternitas Dei per eius immutabilitatem: poſterior eſt, quæ caret tam medio cognitionis, quàm rei, conſtátque terminis à noſtro intellectu quamprimùm cognoſcibilibus: cuiuſmodi eſt hæc: *omne totum eſt maius ſuâ parte.* Vnde cùm in demonſtratione *à priori* coniunctio attributi cum ſuo ſubiecto oſtendatur per aliquid, quod verè & realiter illa connectit inter ſe; quod autem eſt duntaxat *medium co-*
A *gnitionis*, id non præſtet: vbi aliqua propo- V.
ſitio caret *medio rei*, habet tamen *medium cognitionis*, illa ex hoc capite non deſinit dici, & eſſe *nota per ſe ſecundùm ſe tantùm:* econtrà, propoſitio illa, cuius res ſignificata non poteſt cogitari non exiſtens; ſi tamen habet aliunde, quo veritas eius probetur, non eſt propoſitio nota *per ſe quoad nos.*

Notandum ſecundò, nomine *Dei*, omnes intelligere naturam quandam perfectiſſimam, quâ nihil melius aut maius poteſt cogitari: vt ſanctus Auguſtinus docet libro primo *de doctrina Chriſtiana* capite ſeptimo.

Notandum eſt tertiò, verbum ſubſtantiuum *eſſe*, in titulo præſentis articuli ſumi pro *exiſtere*, ſeu *eſſe*, vt loquuntur Dia-
B lectici, *de ſecundo adiacente.* His ita præno- VI.
tatis ſit hæc

Prima propoſitio. *Deum eſſe, ſeu exiſtere, eſt per ſe notum ſecundùm ſe*; ita ſanctus Thomas hic articulo primo, & omnes eius diſcipuli.

Probatur: illud eſt *per ſe notum ſecundùm ſe*, cuius termini ex ſe, & ſuâ naturâ ſunt cognoſcibiles, quódque caret *medio rei*, quo extrema illius, id eſt, *attributum*, & *ſubiectum*, coniunguntur inter ſe, ex primo notabili: nam apud Ariſtotelem ſuprà, propoſitio *per ſe nota*, eadem eſt ac propoſitio *indemonſtrabilis*; ſed *Deus*, qui eſt ſubiectum in præſenti propoſitione, & eius *exiſtentia*, quæ eſt attributum, ſunt aliquid *ſecundùm ſe* maximè cognoſcibilia, cùm
C ſint aliquid maximè immateriale: item, VII.
Deus, & eius *exiſtentia* carent omni medio, quo connectantur inter ſe; imò *exiſtentia Dei* eſt de intrinſeco conceptu diuinæ eſſentiæ, etiam prout eſſentia conſideratur *inadæquatè*, ſeu quatenus noſter intellectus, ob ſuam imbecillitatem in concipiendo, & intelligendo, diuidit illam in plures conceptus inadæquatos, quemadmodum Deus, Exodi tertio capite indicat, exprimens proprium nomen ſuæ naturæ, ſic loquendo Moïſi, *ego ſum, qui ſum.* & *eſſentia* Dei diſtinguitur ab *eſſentia* vera creaturarum, quòd hæc includat aliquid *potentialitatis*, ratione cuius dicitur eſſe *poſſibilis* antequam exiſtat; eſſentia verò Dei excludat *ſimpliciter*, & abſolutè *omnem iſtam potentialitatem*, quæ potentialitas excludi-
D tur tantùm per exiſtentiam; ergo, *Deum* VIII.
eſſe, ſeu exiſtere, eſt *per ſe notum ſecundùm ſe.*

Secunda propoſitio. *Deum eſſe, non eſt per ſe notum quoad nos*; ita ſanctus Thomas, & eius diſcipuli eodem primo articulo.

Probatur: ad propoſitionem *notam per ſe quoad nos*, requiruntur duo: primum eſt, vt eius veritas cognoſcatur ex ſola, & ſimplici cognitione terminorum eius obiectiuorum: *alterum eſt*, vt careat omni medio, tam *cognitionis*, quàm *rei*: ſed veritas huius propoſitionis, *Deus eſt*, non cognoſcitur ex ſola & ſimplici cognitione terminorum eius obiectiuorum; nam non omnis, qui nouit quid apud homines intelligatur nomine *Dei*, quid item verbo *eſt*, in propoſitione *de ſecundo adiacente*, ſtatim cognoſcit eius veritatem; mul-

I. ti enim negarunt Deum exiſtere; vnde illud Pſalmi decimi tertij, *dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus*: & præterea hæc eadem propoſitio non caret *medio* quo probetur, quia Deus poteſt cognoſci, & probari exiſtere ex rebus creatis, iuxta doctrinam Apoſtoli *ad Romanos* primo capite; res enim creatæ ſunt veri effectus Dei, & cauſa poteſt rectè probari *à poſteriori* per ſuos effectus, vt omnes Philoſophi docent cum Ariſtotele in libris *poſteriorum*: igitur *Deum eſſe*, oon eſt *per ſe* notum quoad nos.

Hinc quando aliqui Patres, vt ſanctus Damaſcenus libro primo *de fide*, capite primo & tertio, ſanctus Anſelmus libro *contra inſipientes*, dicunt cognitionem huius propoſitionis, *Deus eſt*, eſſe *nobis à natura inſitam*, loquuntur tantùm hoc ſenſu, quòd ab
II. infantia & traditione parentum, & communi omnium æſtimatione diſcamus veritatem illius, vel vt ſanctus Thomas reſpondet in quæſtionibus diſputatis de veritate, quæſtione primâ articulo duodecimo, quòd habeamus à natura magnam facilitatem ad cognoſcendam veritatem huius propoſitionis, cùm ſingulæ creaturæ nobis ſemper obiiciant motiua ſufficientia, per quæ illam percipiamus; vnde quia nemo, propriè loquendo, cenſetur ignorare *inuincibiliter* quod tenetur, & poteſt facilè addiſcere, etiamſi præſens propoſitio non ſit *per ſe nota quoad nos*; nulla tamen poteſt dari in adulto habente vſum rationis, ignorantia inuincibilis circa exiſtentiam Dei.

III. Obiicies: principia *practica* præſupponunt neceſſariò *ſpeculatiua* ſibi proportionata, cognoſcibilia eodem genere cognitionis, quo practica ſunt cognoſcibilia: ſed hæc propoſitio, *Deus eſt colendus*, eſt aliquod principium *practicum per ſe notum quoad nos*; & principium *ſpeculatiuum* ei correſpondens eſt hæc propoſitio, *Deus eſt*: ergo & hæc propoſitio *Deus eſt*, eſt *per ſe nota quoad nos*.

Reſpondetur, negando maiorem quoad eius illam partem, *principia practica ſupponunt ſpeculatiua cognita cognitione eiuſdem generis*: nam aliquo modo notum eſt *per ſe* (ſumendo *notum per ſe* in ampliori ſignificatione) nos debere colere parentes, non tamen eſt *nobis per ſe notum*, hos & illos in particulari eſſe veros noſtros parẽtes, cùm id habeamus tantùm ex communi fama, traditione, educatione & id genus cæteris: cuius diſcriminis hæc
IV. eſt ratio: quòd ad hoc vt aliquod principium ſit hoc modo *notum per ſe*, & nos inducat ad operandum, ſufficit quòd cognoſcatur eâ cognitione, quæ ſatis eſt ad inchoandum operationem, & ad manifeſtandum conformitatem eius cum recta ratione, à qua quidem conformitate intellectus practicus habet, vt ſit & dicatur *rectus*, vnde cùm ad hoc ſufficiat cognitio imperfecta principij *ſpeculatiui* ſibi correſpondentis, (qualis eſt illa quæ habetur per traditionem, vel ſimilem alium modum, vt patet in exemplo nuoc allato) fit vt aliquod principium *practicum*, poſſit eſſe *notum per ſe*, licet *ſpeculatiuum* principium ei correſpondens non ſit *per ſe notum*. Adde minorem huius obiectionis eſſe falſam, licet enim veritas iſtius propoſitionis practicæ cognoſcatur ex nuda, & ſimplici notitia ſuo-

A rum terminorum, non tamen caret omni medio: multæ enim rationes *naturales*, & *Theologicæ* aſſignantur, quibus moralis Philoſophus & Theologus oſtendant veritatem iſtius practicæ propoſitionis. V.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deum eſſe ſit demonſtrabile à priori.

SIT hæc noſtra propoſitio. *Deum eſſe ſeu exiſtere, non poteſt demonſtrari à priori*: ita ſanctus Thomas præſenti *quæſtione articulo ſecundò*, & pluresalij, quos eius interpretes hîc fusè referunt. Probatur ex dictis articulo præcedenti: omnis propoſitio *per ſe nota ſecundùm ſe*, eſt indemonſtrabilis ex Ariſtotele ibi relato: ſed hæc propoſitio, *Deus eſt*,
B eſt *per ſe nota ſecundùm ſe*, ex doctrina ſuperioris articuli: ergo *Deum eſſe, ſeu exiſtere, eſt indemonſtrabile*. VI.

Secundò: demonſtratio *à priori*, eſt per aliquam veram cauſam, aot ſaltem rationem connectentem attributum cum ſubiecto: at nihil poteſt in Deo aſſignari, quod ſit talis cauſa, vel ratio vniens exiſtentiam eius cum ſua eſſentia; item quod demonſtratur de aliquo, non includitur in conceptu eius, de quo demonſtratur, quia ſic ſeipſum demonſtraret, & nihil propriè ſeipſum demonſtrat: at vt obſeruauimus articulo præcedenti, ex tertio capite Exodi, ipſum *exiſtere*, ſeu exiſtentia, eſt de formali & intrinſeco conceptu diuinæ eſſentiæ: ergo exiſtentia Dei non poteſt demonſtrari demonſtratione *à priori* de diuina
C eſſentia. VII.

Dices, has & ſimiles rationes probare quidem noſtram propoſitionem *ſecundùm legem ordinariam Dei*, & iuxta modum cognitionis, quem nunc habemus de Deo, at non oſtendere eiuſmodi veritatem de exiſtentia Dei, eſſe indemonſtrabilem vel *beatis* aſſumentibus viſionem beatificam pro medio talis demonſtrationis, vel ſaltem *per abſolutam potentiam* quâ Deus infunderet alicui viatori notitiam euidentem iſtorum terminorum, *Deus eſt*, vel ſaltem iſtius, *Deus*, quæ notitia euidens à Deo infuſa poſſet inſeruire tali demonſtrationi loco definitionis.

Reſpondetur, noſtras rationes probare noſtram propoſitionem, tam *reſpectu beati* quàm viatoris, & etiam *ſecundùm abſolutam potentiam Dei*; nam fundatur in formali, & in-
D trinſeca ratione demonſtrationis *à priori*, & VIII. in præciſa ac formali ratione tam diuinæ eſſentiæ, quàm exiſtentiæ eius; quæ omnia ſunt immutabilia, etiam de abſoluta Dei potentia; aliàs enim tunc deſinerent eſſe quod ſunt, & aliam ſortirentur rationem etiam eſſentialem, quod implicat.

Neque beatifica viſio poteſt eſſe beato medium talis demonſtrationis; vel enim hæc ſumitur *formaliter*, ſeu prout eſt actus hominis, vel Angeli beati; aut ſumitur *obiectiuè*, nimirum, quatenus eſt ipſamet diuina eſſentia beatificans hominem, vel Angelum: ſed beatifica viſio conſiderata *priori modo*, non poteſt eſſe tale medium; hoc enim debet eſſe aliquid intrinſecum rei, vt communiter docent Dialectici: at viſio beatifica, vt ſic, eſt aliquid extrinſecum Deo, cùm ſit actus ex-

I. citus à creatura. Non etiam poſteriori mo-
do, quia ſumma beatitudo obiectiuæ non eſt Deo cauſa, vel ratio cur exiſtat: nam iuxta noſtrum modum concipiendi, actualis exiſtentia Dei præſupponitur ad hanc *obiectiuam* beatitudinem: prius enim concipimus Deum exiſtere, quàm eſſe obiectum beatificans.

Neque etiam notitia euidens iſtorum terminorum, *Deus eſt*, vel iſtius ſolius, *Deus*, infuſa alicui, poſſet per abſolutam Dei potentiam ab aliquo viatore aſſumi pro medio demonſtrandæ huius veritatis, *Deus eſt*: nam tunc hæc notitia vel ſumeretur *obiectiuè*, quomodo nihil eſſet aliud, quàm eſſentialis ratio diuinæ eſſentiæ, & ſic, cùm nihil demonſtret ſeipſum demonſtratione propriè dictâ, talis notitia non poſſet eſſe medium hu-
II. ius propoſitionis demonſtrandæ, *Deus eſt*; vel illa eadem notitia ſumeretur pro *conceptu formali*, & tunc non poſſet etiam eſſe tale medium, cùm vt ſic, ſit aliquid Deo extrinſecum: ergo qui acciperet à Deo talem euidentem notitiam, licet haberet euidentem cognitionem exiſtentiæ ipſius Dei, non tamen haberet demonſtratiuam; imò ex tali notitia euidenti cognoſceret, ſe talem veritatem non cognoſcere *demonſtratiuè*, quatenus euidenter cognoſceret exiſtentiam Dei includi eſſentialiter in præciſo formali conceptu etiam *inadequato* diuinæ eſſentiæ, nullóque intermedio ei conuenire; quæ cognitio non eſſet *intuitiua*, ſed *abſtractiua* tantùm.

Articvlvs III.

III. *Vtrum Deum eſſe ſit demonſtrabile à poſteriori.*

Notandvm eſt hæc duo diſtingui, aliquid poſſe demonſtrari, & aliquid reipſa, & de facto demonſtrari: primum affirmat dari ſolummodò ſufficiens medium, per quod talis veritas poſſit demonſtrari, illud tamen non explicat in particulari, nec de facto applicat: ſecundum verò id præſtat & exequitur; hîc circa exiſtentiam Dei primum duntaxat aggredimur: ſecundum verò duabus de cauſis omittimus; prior eſt quòd nullo argumento Theologico, id eſt fundato in aliqua veritate diuinitus reuelata, poteſt exiſtentia Dei probari contra Atheos, cùm illi ſacras Scripturas, traditiones diuinas,
IV. Apoſtolicas, & auctoritatem Eccleſiæ reſpuant: poſterior, quòd omnes Philoſophi, tam in phyſicis, vbi agunt de primo motore, quàm in metaphyſicis agendo de Deo, probent & demonſtrent exiſtentiam Dei, & difficultates occurrentes circa demonſtrationes naturales iſtius veritatis accuratè ſoleant expendere & ſoluere; quare ex iſtis locis ſpeciales eiuſmodi demonſtrationes poſſunt repeti.

Sit hæc itaque noſtra propoſitio. *Deum eſſe*, ſeu *exiſtere à poſteriori demonſtrari poteſt*. ita ſanctus Thomas articulo ſecundo huius quæſtionis. Probatur primò ex ſacris Litteris, quæ docent res creatas demonſtrare & clamare *Deum eſſe*, Sapientiæ decimotertio, *à magnitudine ſpeciei & creaturæ, cognoſcibiliter poterit creator horum videri*: vbi poſtremæ particulæ denotant cognitionem euidentem

A certam; priores autem, *à magnitudine ſpeciei & creaturæ*, exprimunt cognitionem iſtam certam & euidentem peti à rebus creatis tanquam propriis effectibus ipſius Dei, & ex conſequenti probant exiſtentiam Dei. V.
Item Iſaiæ quadrageſimo, *Leuate in excelſum oculos veſtros, & videte quis creauit hæc*. ad Romanos primo, *Inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas, ita vt ſint inexcuſabiles*, &c. Quò loci, hæ particulæ, *conſpiciuntur, ita vt ſint inexcuſabiles*, ſunt ponderandæ; nam ſignificant cognitionem Dei ex ipſis creaturis eſſe tam facilem vnicuique, vt gentiles, qui ignorant Deum, ſint inexcuſabiles à peccato, vt etiam ſuprà animaduertimus. Quod tamen videre-
B tur eſſe falſum, niſi exiſtentia Dei eſſet tam certa & euidens, vt etiam poſſet demonſtrari ex creaturis. VI.

Probatur item ex Patribus, qui paſſim docent hanc ſuis commentariis ad citatum locum Apoſtoli *ad Romanos* primo capite; vnde ſanctus Cyprianus libro *de idolorum vanitate*, ſanctus Athanaſius oratione *contra idola*, ſanctus Auguſtinus libro *de ſpiritu & littera* capite duodecimo docent, quòd Athei negent Deum eſſe, id prouenire tantùm ex eorum proteruia, vel cæcitate: quòd ſcilicet nolint perpendere vim argumentorum, non autem ex defectu ſufficientis demonſtrationis.

Tandem probatur ratione: exiſtentia alicuius cauſæ efficaciter demonſtratur à poſte-
C riori per certam, neceſſariam, & euidentem connexionem effectuum cum illa, quemad- VII.
modum patet ex his quæ Dialectici tradunt de demonſtratione *à poſteriori*: ſed res omnes creatæ ſunt veri quidam effectus Dei, habentes certam neceſſariam connexionem cum Deo, quatenus poſitâ earum exiſtentiâ, illæ neceſſariò dependent, tam in ſuo *fieri*, quàm in ſuo *conſeruari* ab aliqua prima cauſa independente à quacumque alia; quæ prima cauſa independens, non poteſt eſſe alia quàm Deus: & hæc neceſſaria connexio rei cuiuſlibet creatæ cum prima cauſa ſeu Deo, eſt naturaliter certa & euidens, quia ſolo naturæ lumine cognoſcimus certò & euidenter, eiuſmodi res eſſe aliquid actualiter dependens à prima cauſa: dependentia autem actualis poteſt tantùm eſſe ab eo, quod
D actu exiſtit: igitur exiſtentia Dei rectè poteſt demonſtrari à poſteriori ex rebus creatis VIII.
tanquam veris effectibus ipſius Dei.

Neque poteſt reſponderi, medium cuiuſcumque demonſtrationis etiam à poſteriori debere eſſe neceſſarium, aliàs non pareret ſcientiam, ſed actualem dependentiam creaturarum à prima cauſa, ſeu à Deo eſſe tantùm contingentem, cùm fundetur in earum exiſtentia, quæ illis aduenit contingenter, quatenus potuerunt non produci, & acceperunt exiſtentiam ex mera & gratuita voluntate Dei: hoc, inquam, non poteſt reſponderi; nam in præſenti conſideratione, actualis creaturarum dependentia à Deo eſt aliquid aliud à connexione exiſtentiæ illarum, vt iam poſitæ cum Deo ſeu prima cauſa independente: eſt enim *eſſentialis* quidam *modus* illius, & quidem exiſtentia rerum crea-

I. tarum eſt illis contingens, non tamen illâ iam
poſitâ, hæc creaturarum connexio cum prima
cauſa, quam ſundat illarom dependentia à
Deo, ſed eſt eis eſſentialis & intrinſeca: quip-
pe; repugnat aliquid creatum de ſacto exi-
ſtere, vel poſſe exiſtere ſine Deo. Iam quan-
do dicimus exiſteotiam Dei poſſe demonſtra-
ri ex creaturis, vt effectibus, eius medium
talis demonſtrationis non erit hæc exiſtentia
creaturarum, quæ eſt illis contiogens: ſed
ipſa connexio, quam exiſtentia illatum vt
poſita vel conſeruata hsbet cum prima cau-
ſa ſeu Deo, quæ connexio importatur per
dependentiam, & eſt ſimpliciter & abſolutè
eſſentialis & neceſſariò conueniens rebus
creatis ſic conſideratis: quare talis demon-
ſtratio axiſtentiæ Dei per res creatas, ſemper
erit per medium neceſſarium; imò per me-
II. dium magis neceſſarium, quàm ſit riſibilitas,
vt per illam demonſtratur rationale de aliquo
ſubiecto.

Obiicies primò: illud quod diuinâ & in-
fuſâ fide cognoſcitur, non poteſt demonſtra-
ri, quia fides, & ſcientia non ſunt de eodem;
& habitus diuinæ fidei, & babitus ſcientiæ
reſpectu eiuſdem obiecti non ſe compatiun-
tur in eodem intellectu, vt patet in beatis:
ſed diuinâ & infuſâ fide credimus Deum exi-
ſtere; nam Apoſtolus *ad Hebræos* vndecimo
capite, ait, *credere oportet accedentem ad Deum
quia eſt*, vbi hæc particula, *eſt*, ponitur de *ſe-
cundo adiacente*, & ſupponit pro *exiſtere*, &
hæc præcedens particula, *credere*, denotat
verum actum diuinæ fidei circa talem verita-
tem, *Deus eſt*, nam eò loci Apoſtolus agit de
III. ea fide, quæ eſt fundamentum totius ædificij
ſpiritalis, & ſine qua impoſſibile eſt placere
Deo: quemadmodum verba proximè ante-
cedentia declararunt: hanc autem fidem eſſe
diuinam, & *per ſe infuſam*: hùncque locum
Apoſtoli eſſe de ea intelligendum, Conci-
lium Tridentinum docet ſeſſione ſextâ capite
ſexto: ergo non poſſumus vllo modo etiam *à
poſteriori* demonſtrare Deum exiſtere.

Reſpondetur negando maiorem; licet e-
nim reſpectu ſtatus beatifici, qui omnem im-
perfectionem excludit à beato, fides & viſio
beatifica, actus diuinæ fidei & clara intuitio
diuinæ eſſentiæ, ſeſe ordinariè non compa-
tiantur (ob quam cauſam ſuprà diximus no-
ſtram Theologiam non remanere in beatis)
attamen in noſtro ſtatu qui eſt *peregrinatio-
nis*, & admixtus multis imperfectionibus,
IV. fides & ſcientia, obſcura cognitio & ſcienti-
fica de eodem obiecto *per diuerſa media*, ſeu
motiua poſſunt eſſe ſimul; nam habitus *præci-
sè* non repugnat habitui, ſed tantùm *me-
diante* ſuo actu, & ratione illius: & quemad-
modum habitus opinionis poteſt in eodem in-
tellectu conſiſtere, in quo eſt habitus ſcientiæ
reſpectu vnius & eiuſdem veritatis, & qui
habet tales habitus, poteſt nunc *medio ſcien-
tifico*, ſeu per veram cauſam *à priori*, cogno-
ſcere aliquam concluſionem, & illam eandem
concluſionem alio & diſtincto actu cognoſce-
re per *medium* duntaxat *probabile*: item &
propter auctoritatem virorum grauium illam
affirmantium; ſic enim Philoſophus Chriſtia-
nus, vel etiam Theologus poteſt eandem ve-
ritatem, quam & lumen naturæ docet, & fi-
des diuina tradit, nunc per medium pet na-

A turale etiam ſcientificum cognoſcere, nunc
alio & diſtincto actu ei aſſentiri ob ſolam
auctoritatem Dei illam reuelantis, & ita ſi-
mul & ſemel habere habitum fidei ſuperna-
turalis & ſcientiæ acquiſitæ: hinc quando
aliquis iam philoſophus fit ex Ethnico Chri-
ſtianus, hoc per fidem acquirit, circa eiuſ-
modi veritates à ſe iam naturaliter cognitas,
quòd illas cognoſcat alio motiuo longè cer-
tiori, ſicut qui cognoſcebat veritatem me-
dio tantùm probabili, vbi acquirit ſcientiam
illius, habet de nouo, quòd illam certiùs
& euidentiùs cognoſcat, quàm antea.

Obiicies ſecundò: ſi exiſtentia Dei poteſt
demonſtrari, poterit & eiùs eſſentia, quia
hæc eſt vnum & idem cum illa; poterit & Tri-
nitas, quia hæc identificatur cum illa: ſed nec
diuina eſſentia, nec Trinitas poteſt demon-
B ſtrari etiam *à poſteriori*, vt docebimus agen-
do de myſterio Trinitatis: ergo neque exi-
ſtentia Dei poterit demonſtrari etiam à po-
ſteriori.

Reſpondetur primò, ſi diuina eſſentia con-
ſideretur, vt præſcindit ab exiſtentia, & ap-
prehenditur à nobis *inadæquato* conceptu,
non quidem ſibi *proprio*, ſed *alieno*, quate-
nus ſcilicet ex apprehenſione eſſentiæ rerum
creatarum, formamus aliquem conceptum
de eſſentia Dei; reſpondetur inquam, illam
vt ſic non poſſe demonſtrari: non quidem *à
priori*, ob rationes allatas articulo præceden-
ti, non etiam *à poſteriori*, quia nullus datur
effectus, qui ſit ab illa vt ſic. Quòd ſi eſſen-
tia diuina conſideretur, vt actuata per ſuam
exiſtentiam, iam effectus ille qui demonſtrat
C exiſtentiam Dei, ſimul etiam demonſtrat &
eius eſſentiam, cùm talis demonſtratio ſit pro-
priè rei exiſtentis, diuina autem eſſentia, per
exiſtentiam actuata, eſt res exiſtens.

Deinde reſpondetur, ex eo quòd exiſten-
tia Dei eſt idem *formaliſſimè* cum diuina eſ-
ſentia, vel etiam eſſentia Dei vt actuata, eſt
idem cum Trinitate perſonarum, & ex eo
quòd diuina exiſtentia demonſtratur *à poſte-
riori*, non benè inferri & Trinitatem diui-
narum perſonarum *eodem genere demonſtratio-
nis* de facto demonſtrari, vel ſaltem poſſe
demonſtrari; nam hæc cognitio de Deo, eſ-
ſentia, & exiſtentia eius, aliiſque perfectio-
nibus eius, formatur à nobis per conceptus
deſumptos à rebus creatis: quibus conce-
ptibus, quidquid eſt perfectionis in creatu-
ris, tribuimus Deo, & iſti conceptus ſunt
D inadæquati tantùm, & diſtincti ex imbecilli-
tate noſtri intellectus, ſummáque perfectio-
ne diuinæ eſſentiæ, quæ tota non poteſt à
nobis vno conceptu apprehendi: quare cùm
formales noſtri conceptus debeant correſpon-
dere *obiectiuis*, quod de vno vt ſic, id eſt,
inadæquatè apprehenſo affirmatur, vel demon-
ſtratur, vel etiam negatur, non ſtatim affir-
matur, demonſtratur, vel negatur de alio
ſibi quidem *formaliter* identificato, ſed alio
inadæquato conceptu ſibi correſpondente
apprehenſo. Adde quòd demõſtratio exiſten-
tiæ Dei fundatur in connexione illa, quam
creaturæ, poſitâ ſuâ exiſtentiâ, habent cum
prima cauſa, *vt neceſſariâ, & euidenter cogni-
tâ*, quemadmodum patet ex dictis: at intelle-
ctus noſter inſtructus ſolâ cognitione natura-
li, non penetrat etiam euidenter, quam ha-

I. beant neceſſariam connexionem creaturæ A
cum Trinitate diuinarum perſonarum, cùm hæc naturaliter ſit incognita.

Quæres, an hæc propoſitio ſit de fide.

Negant aliqui, quia teſtimonia ſacræ Scripturæ, quibus probatur, poſſunt explicari de aliqua tantùm *perſuaſione rationabili*, propter quam homines qui ita Deum cognoſcũt, tenentur eum colere; nolunt autem hæc teſtimonia explicare de ratione *demonſtratiua*, etiam per effectum: alij volunt hanc propoſitionem, ita eſſe certam, vt exiſtiment oppoſitam eſſe duntaxat temerariam: alij erroneam, vt ſanctus Thomas libro primo contra *Gentes* capite duodecimo, ſed ſi teſtimonia ſacræ Scripturæ, quæ faciunt pro noſtra propoſitione accuratè ponderentur, expoſitione Patrum illis adiunctâ, videtur *eſſe de* B
II. *fide*; nam teſtantur *expreſſe* ſe loqui, non tantùm de aliqua *probabili*, & coniecturali cognitione, quæ tamen ſit rationabilis, ſed de *certa*, & euidenti petita ex neceſſaria habitudine & connexione, quam creaturæ, poſitâ ſuâ exiſtentiâ, habent cum Deo; dicunt enim *Deum cognoſcibiliter videri, conſpici*, Sapientiæ decimotertio, id eſt, *euidenter*, vt Actuum decimoſeptimo capite, Deus dicitur *attrectari*, quia euidens cognitio de exiſtentia Dei tam facilè omnibus & vbique occurrit, vt palpari videatur ab iis qui volunt eam inquirere: ſicut cæco erranti in ſylua denſiſſima facilè occurrit arbor, in quam impingat, vel quam palpet, & ſuâ manu attrectet: item *ad Romanos* primo, exiſtentia Dei dicitur Philoſophis eſſe à Deo *mani-* C
III. *feſtata*, id eſt, à Deo *euidenter* illis expoſita per res creatas.

Neque his obſtat quòd verbum hoc *manifeſtare*, dicatur aliquando, etiam in ſacris Litteris, de cognitione *obſcura*, *& per fidem tradita*, vt apud ſanctum Ioannem capite decimoſeptimo; ſimiliter & verbum, *videre*; nam hæc verba debent *diiudicari*, accipi pro obſcura, vel euidenti & manifeſta cognitione *ex ſubiecto*, & materia cui applicantur. Quare cùm in locis ſacræ Scripturæ citatis pro præſenti propoſitione, applicentur obiecto, vt cognito *ſolo lumine naturæ*, & ex creaturis, vt ingenerantibus nobis certam, euidentem & quaſi *palpabilem* cognitionem de exiſtentia Dei, fit vt hæc propoſitio videatur eſſe *de fide*: fatemur tamen, vt eſt quædam latitudo ingeniorum, ita etiam da- D
IV. ri quoſdam homines qui facilius aliis penetrant eiuſmodi demonſtrationes, & inter particulares iſtas demonſtrationes exiſtentiæ Dei, alias etiam eſſe aliis faciliores, quemadmodum ex illarum conſideratione in particulari, & earum collatione ad ſe inuicem, facilè diiudicari poteſt.

AD QVÆSTIONEM III. V.

DISPVTATIO VNICA.

De ſimplicitate Dei.

PROBATA Dei exiſtentiâ, Theologi cum ſancto Thoma aggrediuntur explicationem eorum quæ Deo conueniunt propriè, non ſolùm metaphoricè prædicantur de illo.

Sumunt autem initium ab eius ſimplicitate, ob duas rationes: prima quia hæc denotat
ſpecialem conditionem, pertinentem ad conſtitutionem diuinæ eſſentiæ vt ſic, noſtro imperfecto modo conſiderandi magis ei propinquam, quàm ſint illæ aliæ perfectiones, quas tantùm concipimus, vt adiacentes diuinæ eſſentiæ, quæ nomine proprio appellantur à Theologis *attributa*: ſecunda, quia cùm ſit *duplex* modus cognoſcendi Deum; (vt S. Dionyſius docet cap. 7. *de diuinis nominibus*:) *vnus per viam negationis*, quo ſcilicet remouemus à Deo omnes imperfectiones, quas animaduertimus in rebus creatis; alter *per viam affirmationis*, quo cognoſcimus, & dicimus omnes illas perfectiones, quas videmus in rebus creatis eſſe in Deo; & prior modus eſt facilior, minúſque obnoxius errori: ſimplicitas ad hunc priorem modum pertinet, eiuſque explicatio viam ſternit ad explicationem perfectionis, VI.
vnitatis & id genus aliorum quæ ſunt in Deo, & de quibus poſteà eſt agendum. VII.

ARTICVLVS PRIMVS.

An per ſimplicitatem Dei intelligatur aliquid negatiuum, vel poſitiuum.

CERTVM eſt, apud omnes *ſimplicitatem* dicere in Deo negationem cuiuſcumque compoſitionis, ſicut *vnitas* dicit negationem diuiſionis & multitudinis: ſed difficultas eſt, an tota formalis eius ratio cõſiſtat in tali negatione, an verò præter illã includat in ſuo formali conceptu rationẽ aliquam *poſitiuam*, vel ſaltem illam connotet in obliquo, ſcilicet *ſummam actualitatem*, ſeu infinitatem actus puri, excluſiuam omnis & cuiuſcumque potentialitatis: qua in re vtcuique philoſophandum VIII.
eſt eo modo, quo in metaphyſicis philoſophatur de vno: qui enim exiſtimat vnum & vnitatem in ſuo præciſo formali directo conceptu eſſe meram negationem diuiſionis & multitudinis, ille, inſiſtendo ſuis principiis, debet dicere hanc ſimplicitatem Dei in ſuo directo & formali conceptu eſſe negationem cuiuſcumque compoſitionis: quia eo modo ſimplicitas ſeſe habet ad compoſitionem, quomodo vnitas ſeſe habet ad diuiſionem: hæc enim ſibi inuicem opponuntur.

Et certè, ſi hæc opinio velit tam vnitatem, quàm ſimplicitatem ei correſpondentem, dicere nudam tantùm negationem multitudinis, vel diuiſionis abſque vlla incluſione, vel connotatione ſaltem *in obliquo* alicuius poſitiui, non videtur probabi-

I. lis: nam præciſa ratio negationis tam benè
poteſt tribui entibus rationis, negationi-
bus quibuſlibet, & figmentis noſtri intelle-
ctus, quàm aliquibus entibus verè realibus:
ergo cùm *enti reali, & enti rationis nihil con-
ueniat vniuocè*, ſimplicitas etiam Dei non po-
teſt dici, eſſe hoc ſenſu mera quædam negatio
compoſitionis.

Si quis autem exiſtimet *vnum*, & *vnita-
tem*, ita eſſe formaliter negationem multi-
tudinis, vt tamen *in obliquo* connotet aliquid
poſitiuum, ſcilicet ipſum ens, & actualita-
tem eius: ille conformiter ad ſua principia
dicet, hanc ſimplicitatem conſideratam for-
maliter eſſe negationem cuiuſcumque com-
poſitionis, connotando ſummam actualita-
tem Dei, tanquam proprium ſuum funda-
II. mentum; ſicut ſimplicitas illa, quæ eſt in
Angelo conſiderata formaliter eſt quædam
negatio compoſitionis, cuius tamen fun-
damentum, & quaſi cauſa ſeu ratio ad
quam veluti reſultat, eſt *actualitas* natu-
ræ ipſius Angeli, quatenus vbi ſimplicitas
in aliquo ente, eſt quædam connexio nobi-
litatis (quomodo ſeſe habet in Deo, & Ange-
lis) debet fundari in aliqua *actualitate* ſibi
correſpondente.

Qui denique exiſtimat formalem ratio-
nem *vnius*, & *vnitatis*, eſſe entitatem, pro-
ut hæc ſubeſt negationi diuiſionis, & mul-
titudinis: ſicque illam *in recto*, eſſe aliquid
partim poſitiuum, partim negatiuum, con-
formiter ad ſuam opinionem debet dicere
ſimplicitatem in Deo, non eſſe formaliter
negationem, ſed ipſammet entitatem diui-
III. næ eſſentiæ, prout ſubeſt negationi multi-
tudinis, & diuiſionis, vel quod in idem re-
cidit, quatenus ipſa entitas Dei excludit à
ſe omnem & quamlibet compoſitionem ad
eum modum, quo nomina artefactorum,
verbi gratiâ, hoc nomen *ſcamnum*, non ſi-
gnificant pro ſuo formali ſolas figuras, ſed
materiam idoneam taliter figuratam.

Neque his quæ diximus de eadem ratione
philoſophandi circa diuinam ſimplicitatem,
& circa vnitatē, poteſt opponi illud poſſe qui-
dem concedi de ſimplicitate, quæ poteſt re-
periri in entibus creatis, non autem de ea,
quæ eſt in Deo, ente increato, & alterius
omninò connexionis. Hoc inquam dici non
poteſt. Quia ſanctus Auguſtinus libro ſexto
de Trinitate capite quinto, ita philoſopha-
tur, dum agens de ſimplicitate Dei, ſic ha-
IV. bet: *Si quæritur, quomodo ſimplex, & multi-
plex ſit illa ſubſtantia: animaduertenda primò,
quare creatura ſit multiplex, nullo autem mo-
do verè ſimplex.*

ARTICVLVS II.

*Vtrum ſimplicitas quæ concipitur in Deo, ſit
aliquod attributum.*

NOTANDVM eſt ex ſancto Damaſceno
libro primo *de fide* capite quarto, & ex
receptiſſima apud omnes Scholaſticos doctri-
na, eorum, quæ propriè conueniunt Deo, &
prædicantur de illo, alia prædicari tanquam
conſtitutiua eſſentiæ illius, ſeu vt ingredien-
tia formalem conſtitutionem diuinæ eſſen-
tiæ, alia verò prædicari de eo tanquam ad-

A iuncta eius eſſentiæ, ſeu per modum adia- V.
centis, & proprietatis: *de priori genere* prædi-
catorum ſunt, ſpiritus, viuens: *de poſteriori*,
ſunt iuſtus, bonus, miſericors, & id genus
alia quæ in nobis ſunt, vel proprietates ſub-
ſtantiarum, vel qualitates aduenientes ſub-
ſtantiæ iam conſtitutæ: prædicata prioris ge-
neris appellantur ſimpliciter prædicata: quæ
verò ſunt poſterioris generis ad diſtinctio-
nem aliorum vocantur peculiari nomine à
Theologis attributa, *quaſi tributa alicui quod
ſupponitur iam conſtitutum in ſuo eſſe eſſentia*, &
quidditatis.

Hæc diſtinctio fundatur in noſtro modo
cognoſcendi aliquid de Deo: quia enim quæ
de Deo cognoſcimus, cognoſcimus ex rebus
creatis, & per quandam analogiam ad illas
B ex Apoſtolo *ad Romanos* primo capite, & in VI.
ſubſtantiis creatis prædicata alia ſunt eſſen-
tialia, & conſtitutiua eſſentiæ illarum, per-
tinéntque ad prædicamentum ſubſtantiæ:
alia prædicata ſunt, quæ fiunt circa ſubſtan-
tiam, eíque ſemper adduntur, cuiuſmodi
ſunt quæ pertinent ad reliqua nouem præ-
dicamenta accidentium: ideò prædicata il-
la, quæ concipimus in Deo, vt conſtitutiua
eſſentiæ ſubſtantiarum creatarum, & perti-
nent ad prædicamentum ſubſtantiæ, & à ſub-
ſtantiis creatis transferuntur à nobis in
Deum, dicuntur eſſe conſtitutiua ipſius eſ-
ſentiæ Dei: ea verò, quæ concipimus in Deo,
& ex ſua ratione analoga ſupponunt in re-
bus creatis ſubſtantiam iam conſtitutam in
ſuo eſſe eſſentiali, eíque, vt iam conſtitutæ ad-
ueniunt, vel adiiciuntur ei, dicuntur propriè
C *attributa*. VII.

Hinc ad rationem *attributi* propriè dicti in
Deo, hæ conditiones requiruntur: prima eſt,
vt prædicetur de Deo, ſeu de diuina eſſentia
per *modum adiacentis* proprietatis, ſeu perfe-
ctionis quaſi ſuperadditæ eſſentiæ iam conſti-
tutæ: quemadmodum intelligitur ex citato
loco S. Damaſceni, per quam conditionem,
omnia & ſingula prædicata conſtitutiua diui-
næ eſſentiæ in præciſo, & *formali ſuo eſſe* exclu-
duntur à ratione attributi. Secunda conditio,
vt non ſit aliquod prædicatum *perſonale*, ſeu
proprium alicui ex diuinis perſonis, quatenus
illa diſtinguitur ab aliis, quia ſic loquendo
propriè non ſe habet ad diuinam eſſentiam,
per modum formæ, vel proprietatis *adiacentis
ei*, ſed tantùm reſpicit perſonam: hinc S. Tho-
mas hâc parte quæſt. 39. art. 7. tam *in corpore*,
D quàm *in ſolutione ad ſecundū*, diſtinguit *attribu-* VIII.
ta Dei ab iis, quæ ſunt *propria* perſonis diuinis.

Tertia conditio eſt, vt dicat aliquam *per-
fectionem* exiſtentem formaliter in Deo; nam
Theologi ideò agunt de attributis diuinæ
eſſentiæ, vt explicent perfectionem eius: er-
go attributa illa debent ſignificare aliquam
perfectionem ei *inexiſtentem*, & ex conſe-
quenti *abſolutam*; omnis enim relatiua perfe-
ctio exiſtens formaliter in Deo, pertinet ad
perſonas: ergo cùm attributum non ſignificet
aliquid perſonale in Deo, ſed aliquid veluti
adiacens diuinæ eſſentiæ, quemadmodum eſ-
ſentia, vt præſcindit à diuinis perſonalitati-
bus, eſt aliquid propriè *abſolutum*; ſic etiam
prædicatum illud, quod propriè eſt *attribu-
tum*, debet dicere aliquam abſolutam perfe-
ctionem per modum adiacentis conuenien-

I. tem diuinæ eſſentiæ. Hinc quia *tranſcendentalis relatio*, iuxta omnes Philoſophos, non tollit ab eo cui ineſt, & conuenit, rationem entis abſoluti, ſed ea tantùm quæ eſt relatio *ſecundum eſſe*, fit, vt omnipotentia, & aliæ ei ſimiles perfectiones dicentes tranſcendentalem relationem ad omnes res creatas, rectè annumerentur attributis Dei propriè dictis.

Ex quo etiam intelligitur, non requiri ad intrinſecam rationem attributi diuini propriè dicti, quòd perfectio illa, quam importat, ſit *communis Deo, & creaturis*, aliàs non ſolùm omnipotentiam, ſed & immenſitatem, immutabilitatem, & æternitatem à numero attributorum Dei deberemus excludere, quas tamen perfectiooes Theologi cenſent communiter eſſe de numero attributorum. Nec item requiritur ad rationem attributi, vt illa perfe- II. ctio, quam ſignificat eſſe in Deo, ſit *demonſtrabilis naturaliter* ex creaturis. Primò, quia de multis conſtat, inter Theologos eſſe attributa Dei verè & propriè dicta, de quibus tamen controuertitur inter Scholaſticos, an poſſint demonſtrari ratione naturali. Deinde quia Deum clarâ, & intuitiuâ viſione ſui ipſius, ſeu viſibilitate eſſe obiectum beatificatiuum eſt diuinum aliquod attributum, quam tamen viſibilitatem hac parte quæſt. 12. docebimus non poſſe oſtendi aliquâ ratione naturali.

Notandum eſt ſecundò, *attributa Dei*, propriè dicta diuidi *in affirmatiua, & negatiua*, quæ diuiſio fundatur in S. Dionyſio loco ſuperiùs citato, dicente, *Deum à nobis & ſcientiâ cognoſci, & ignoratione*; nam Deus dicitur cognoſci à nobis *ſcientiâ*, quatenus poſitiua, III. ſeu affirmatiua eius attributa nouimus, cognoſci verò *ignoratione*, quatenus habemus cognitionem negatiuorum eius attributorũ, ea dicuntur attributa *poſitiua*, ſeu affirmatiua, quæ tam ipsâ *voce* quâ exprimuntur, quàm *re* per illam importatâ, ſignificant certam aliquam perfectionem inexiſtentem diuinæ eſſentiæ, *adiacentem ei*, *per modum cuiuſdam formæ ei ſuperadditæ*, cuiuſmodi ſunt bonitas, iuſtitia, miſericordia; illa autem dicuntur *negatiua*, quæ *voce* ita ſignificant remotionem alicuius imperfectionis, vt tamen ex ipſa intentione eorum, qui impoſuerunt hæc nomina, denotent per negationem imperfectionis quam dicunt, aliquam perfectionem *formaliter exiſtentem in Deo*: verbi gratiâ, *immenſitas* diuina negatione localis con- IV. tinentiæ denotat poſitiuam aliquam perfectionem, quâ diuina eſſentia continet infinita ſpatia locorum.

His ita præmiſſis. Quod ſpectat ad difficultatem propoſitam, *vtrum ſimplicitas Dei, ſit aliquod eius attributum propriè dictum*. Reſpondetur loquendo *in rigore Theologico*, non eſſe ſequendo primum modum philoſophandi de vno, quo ſimplicitas dicitur eſſe pura negatio: nam de ratione attributi eſt dicere *in recto*, vel ſaltem *in obliquo*, aliquam perfectionem formaliter exiſtentem in Deo, ex nunc dictis: at mera negatio, qualis eſt ſimplicitas Dei iuxta hunc modum philoſophandi, nullam dicit perfectionem; omnis enim *perfectio* eſt quædam *actualitas*.

Sequendo etiam duos poſteriores modos philoſophandi *de vno*, ſimplicitas hæc non eſt attributum quoddam, quia licet dicat

A aliquam perfectionem in Deo, vel in formali ſuo conceptu, vel ratione ſui fundamenti; nihilominùs tamen non ſe habet ad diuinam eſſentiam, vt conſtitutam in ſuo eſſe formali & quidditatiuo, *tanquam forma ei veluti adiacens*, & ſuperaddita, eamque veluti *qualificans*, ſed tantùm, vt *intrinſecè modificans illam*; dicit enim ſolummodò modumquemdam poſitiuum diuinæ entitati intrinſecum, ratione cuius actualitas eſt *ſumma, & excluſiua omnis cuiuſcumque potentialitatis, & diuiſionis*. Sicut autem quæ ſunt eiuſmodi in rebus creatis pertinent ad prædicamentum ſubſtantiæ, & ad conſtitutionem completæ ſubſtantiæ, nec reponuntur in aliis categoriis accidentium, nec ſe habent per modum alicuius *formæ adiacentis, & qualificantis* ſubſtantiam: vt videre eſt in exiſten- V.
B tia, & ſubſiſtentia ſubſtantiæ creatæ: ſic etiam quia prædicata in Deo dicuntur *attributa* per analogiam ad qualitates ſuperadditas creatis ſubſtantiis, qualificantes illas, modi verò complentes *intrinſecè* ſubſtantiam computantur inter conſtitutiua ſubſtantiæ completæ apud omnes Philoſophos, ideò ſimplicitas, & id genus cætera prædicata diuina, quæ in ſuo præciſo conceptu dicunt aliquem modum ingredientem formaliter, & intrinſecè conſtitutionem diuinæ eſſentiæ (cuiuſmodi ſunt increatum, independens, & incorporeum,) licet dicant aliquam perfectionem *ſimpliciter ſimplicem*; attamen defectu huius conditionis non erunt attributa diuina, propriè dicta. VI.

C

ARTICVLVS III. VII.

An ſimplicitas ſit perfectio.

PRÆMITTENDVM eſt, iſtud poſſe quæri duobus modis: primò de ſimplicitate *in communi*: ſecondò, *in particulari* de ſimplicitate, quæ eſt in Deo; ſi quæſtio ſit de priori, & ſimplicitas iuxta primam ſententiam ſuperiùs expoſitam ſit mera quædam negatio, tam vt conſideratur *fundamentaliter*, quàm *formaliter*, illa nullam dicit perfectiooem, cùm omnis *perfectio* ſit vel quædam actualitas, vel fundetur in aliqua actualitate: iuxta ſecondam, & tertiam ſententiam abſtrahit à perfectione, & imperfectione. Hæc enim in quibuſdam arguit
D imperfectionem: verbi gratiâ, in materia prima & compoſitio ei oppoſita denotat perfectionem, & hoc ſenſu compoſita dicuntur eſſe nobiliora ſimplicibus, & totum perfectius ſuis partibus: in quibuſdam verò arguit perfectionem, vt in anima, angelis, & hæc perfectio, & imperfectio diiudicanda eſt, per *acceſſum ad purum actum*, & receſſum ab illo, & *acceſſum* ad puram potentiam. VIII.

Si autem quæſtio moueatur de ſola ſimplicitate Dei, hæc iuxta primam ſententiam nullam dicit perfectionem, iuxta ſecundam dicit perfectionem ſimpliciter ſimplicem ratione ſui fundamenti, & iuxta tertiam, vt conſideratur formaliter.

Prima pars probatur: omnis perfectio dicit aliquid poſitiuum vel *in recto*, vel *in obliquo*: at iuxta primam ſententiam ſimplicitas in

I. Deo, eſt tantùm mera quædam negatio.
Nec obſtat, quòd excludere imperfectio-
nem ſit quædam perfectio: hæc autem nega-
tio excludit à Deo omnem compoſitionem,
& potentialitatem, quæ eſt aliqua imper-
fectio; hoc inquam non obſtat, nam hæc
negatio excludit tantùm *negatiuè* hanc im-
perfectionem, & non *poſitiuè*, cùm repugnet
puræ negationi excludere imperfectionem
modo poſitiuo: at excludere ſolummodo *ne-
gatiuè* aliquam imperfectionem, nulla eſt
prorſus perfectio.
Secunda etiam pars reſponſionis proba-
tur: primò, quia ſic eſt aliquid poſitiuum,
ſcilicet ſumma actualitas Dei excludens po-
ſitiuè à ſua entitate omnem, & quamlibet
compoſitionem: deinde quia perfectio illa
dicitur à Theologis ex ſancto Anſelmo in
II. *Monologio*, capite decimo quarto, eſſe *ſim-
pliciter ſimplex*, quæ *melior eſt ipſa, quàm
non ipſa*, id eſt, quæ in vnoquoque ente, *qua-
tenus eſt ens*, eſt melior, quàm eius oppoſitum,
quæque aliam, vel æqualem, vel maiorem
perfectionem non excludit: at melius eſt di-
uinæ eſſentiæ, *quatenus eſt ens*, habere ratio-
nem excluſiuam imperfectionis illius, quam
compoſitio importat, fundatam in infinitu-
dine actus puri, vel habere entitatem, vt
formaliter excluſiuam talis imperfectionis,
ſeu compoſitionis; & hæc ratio poſitiua ex-
cluſiua huius imperfectionis, eſt ſimplici-
tas Dei conſiderata, vel ratione ſui funda-
menti, iuxta ſecundam ſententiam, vel for-
maliter, & *in recto* iuxta tertiam: igitur ſim-
plicitas, quæ eſt in Deo, eſt perfectio ſimpli-
III. citer ſimplex.

ARTICVLVS IV.

Vtrum eſſentia diuina ſit omninò ſimplex.

FIDES Catholica docet, *eſſentiam diuinam
eſſe omninò ſimplicem*: ita enim habemus
definitum in multis Conciliis, vt in Concilio
Lateranenſi ſub Innocentio III. & refertur
de ſumma Trinitate, capite *firmiter*, capite
damnamus, & pro hac noſtra propoſitione
plures Conciliorum, & Patrum auctoritates
videri poſſunt apud Magiſtrum ſententia-
rum, libro primo diſtinctione octauâ, & eius
interpretes, & S. Thomæ hâc præſenti quæ-
IV. ſtione.
Probatur primò ex ſumma actualitate
diuinæ eſſentiæ; nam illud eſt omninò ſim-
plex, cui omnis potentialitas repugnat, ſed
eſſentia diuina eſt ſummè actu, quia vt iam
animaduertimus, & fuſiùs infrà oſtendetur,
exiſtentia, quæ eſt forma actuans, eſt de in-
trinſeco conceptu illius, nec diuina eſſentia
habet aliquod eſſe merè *poſſibile*, prout illud
præſcindit ab eſſe *actu*.
Secundò probatur ex modo loquendi ſa-
cræ Scripturæ, & Patrum: nam paſſim in illis
tam exiſtentia Dei, quàm ſingula eius attri-
buta etiam ſumpta in *abſtracto* prædicantur
de Deo in recto caſu: vt Exodi tertio; *ego
ſum qui ſum*, & iterum *qui eſt, miſit me ad vos*;
apud ſanctum Ioannem decimo quarto ca-
pite, *ego ſum via, veritas, & vita*: item in
A Concilio Rhemenſi ſub Eugenio III. contra V.
Gilbertum Porretanum, fuit, teſte ſancto
Bernardo ſermone octauo in Cantica Can-
ticorum, definitum Deum eſſe ſapientem,
eâ tantùm ſapientiâ, quæ eſt ipſe Deus, &
ſic de cæteris attributis, & Concilium La-
teranenſe relatum ſuprà, dicendo Deum eſſe
immenſum, eſſe vnam ſubſtantiam, eſſen-
tiam, ſeu naturam omninò ſimplicem, ſatis ex-
primit eſſentiam Dei eſſe penitus expertem
omnis compoſitionis realis: nam ſi quæ talis
daretur compoſitio in Deo, ex eſſentia & eius
attributis; prædictæ loquendi formulæ ſacræ
Scripturæ & Patrum eſſent in reipſa falſæ; ſi-
cut eſt hæc propoſitio, in qua pars prædicatur
de toto.
Probatur tertiò ex ratione primi entis:
nam omne compoſitum eſt ſecundùm or-
B dinem naturæ, poſterius ſuis componentibus VI.
& ab illis dependet; item ab eo quod illa
coniungit inter ſe, ſed Deus eſt primum ens,
quo nihil poteſt fingi naturâ prius, eſt etiam
independens.
Probatur quartò ex ipſa eminentia Dei:
nam omne illud quod eſt perfectius debet
ineſſe Deo, aliâs non eſſet primum ens in
genere perfectionis, ſed cæteris paribus eſt
perfectius habere omnem & quamlibet per-
fectionem conſiſtentem in vna tantùm ſim-
plici entitate, quàm in aliqua entitate com-
poſita conſurgente ex coniunctione plurium
inter ſe: vnde illud ſancti Dionyſij, *quæ ſunt
diſperſa & diuiſa in inferioribus vniuntur in ſu-
perioribus*: vt videre eſt in variis & diuerſis
gradibus animæ & vitæ, qui ſunt diſtincti in
C ſubſtantiis ipſo homine inferioribus, & in VII.
ipſo homine ſunt etiam formaliter indiſ-
tincti.

ARTICVLVS V.

*Colliguntur & ponuntur quædam conſe-
ctaria ex articulo præce-
denti.*

EX dictis articulo præcedenti variæ hæ-
reſes, & multi errores refelluntur: pri-
mò Anthropomorphitarum, apud S. Epi-
phanium de *hæreſibus*, hæreſi ſeptuageſimâ,
qui volebant Deum eſſe aliquod corpus, ſeu
ens quoddam corporeum. Refelluntur, in-
quam, tum ex citato decreto Lateranenſi, in
D quo Deus dicitur ſubſtantia omninò indiui- VIII.
ſibilis, & omninò ſimplex, quod vtrumque
repugnat rei corporeæ; tum ex capite quarto
ſancti Ioann. vbi ſic habetur, *ſpiritus eſt Deus*,
id eſt, Deus eſt ſubſtantia quædam incor-
porea, vt ſancti Patres explicant, Hilarius
libro ſecundo *de Trinitate* circa finem, Chry-
ſoſtomus homiliâ trigeſimâ ſecundâ *in Ioan-
nem*, Auguſtinus tractatu decimo-quinto *in
ſanctum Ioannem*, & ipſa ratiocinatio, quâ
Chriſtus Dominus ibi vtitur, euincit hanc
particulam *ſpiritus*, eſſe ibi accipiendam pro
ſubſtantia incorporea: nam ex eo quòd Deus
eſt ſpiritus, & vbique, cultus verò & ado-
ratio debet ei eſſe proportionata, colligit
Deum eſſe adorandum in ſpiritu, animo, &
veniſſe tempus, quo etiam vbique locorum
adoretur, & alij Patres communiter diſpu-

I. tant contra hanc hæreſim, vt ſancti Epipha-
nius ſuprà, & Baſilius homilia primâ *hexa-
meron*, Auguſtinus duabus epiſtolis centeſi-
ma vndecima & centeſima duodecima, à qua
hæreſi libro de *hæreſibus*, hæreſi octogeſima
ſexta excuſat Tertullianum dicentem Deum
eſſe corpus, pro qua defenſione videri poteſt
Pamelius ad *paradoxa* Tertulliani *paradoxo*
decimo quinto; hoc enim ſenſu dicit Deum
eſſe corpus, quòd vſurpet nomen hóc, *corpus*,
prout ſignificat aliquid verum, ſolidum, &
quod non eſt aliquid inane.

Deinde probatur ratione: ſi Deus eſt cor-
pus, aut animatum, aut inanimatum, ſi ani-
matum, ergo corpus eius eſt organicum,
quia anima definitur ab Ariſtotele *actus cor-
poris organici poteſtate vitam habentis*, & ex
conſequenti conſtat etiam potentiâ paſſiuâ, at
II. potentia paſſiua dicit imperfectionem, quæ
nulla debet admitti in Deo.

Deinde, ſi Deus ita eſt corporeus, vt conſtet
materiâ & formâ; ergo non eſt ampliùs Deus.
Probatur conſequentia: illud non eſt propriè
Deus, quo datur neceſſariò aliquid prius ſal-
tem prioritate naturæ, quia Deus eſt primum
ens; atqui poſito quòd Deus ſit ita corporeus,
vt conſtet materiâ & formâ, debet neceſſariò
dari aliqua cauſa efficiens, quæ vniat formam
illam cum ſua materia; quia nunquam ma-
teria & forma poſſunt vniri inter ſe niſi per
actionem cauſæ efficientis, & omnis cau-
ſa efficiens eſt prior ſaltem naturâ ſuo effe-
ctu: igitur ſi Deus ita eſt corporeus, vt con-
ſtet materiâ & formâ, non eſt Deus, quod im-
plicat.

Nec item Deus poteſt eſſe corpus inanima-
III. tum, quia Deus debet eſſe ens ſupra omnes
creaturas perfectiſſimum; atqui poſito quòd
ſit corpus inanimatum eſt imperfectius plu-
ribus creaturis: quod probatur, corpus ani-
matum, ſeu vnum quatenus tale, eſt ſim-
pliciter, & abſolutè loquendo perfectius
quouis alio corpore inanimato, vt docet re-
ctè ſanctus Auguſtinus libro de *vera religio-
ne* capite vigeſimo nono: cuius rei hæc eſt
ratio, quòd mouere ſe ea cognitione etiam
tantùm ſenſitiua, ſit longè perfectius quàm
ſe mouere ſine vlla ſua cognitione propriâ;
primum enim dicit tale ens ſeipſum dirigere;
ſecundum verò ens dicit tantùm dirigi ab
alio; eſt autem perfectius ſeipſum dirige-
re, quàm dirigi tantùm ab alio, atqui plu-
res creaturæ ſunt corpora viuentia anima-
IV. ta, vt docet experientia: ergo ſi Deus eſt
corpus inanimatum, dantur plures crea-
turæ ipſo Deo perfectiores; quod eſt abſur-
dum.

Obiicies primò: homo qui eſt corporeus
dicitur Geneſ. 1. *factus ad ſimilitudinem Dei*,
ergo Deus eſt corporeus.

Reſpondetur negando conſequentiam,
quia hæc ſimilitudo hominis ad Deum,
non conſiſtit in compoſitione corporis, ſed
vel in ipſa eius anima rationali, quæ cùm ſit
vna, habet tamen tres potentias, intelle-
ctum, voluntatem, & memoriam, quibus
tendat ad Deum, vt ſanctus Auguſtinus libro
vigeſimo quarto *contra Fauſtum*, capite ſe-
cundo explicat, vel conſiſtit in libero arbi-
trio, in quo homo eſt ſimilis Deo, nimirùm
ratione dominij, quod habet in proprias ſuas

A actiones, vt Sancti Patres explicant, Baſilius V.
homilia nonâ *hexameron*, Ambroſius libro
ſexto *hexameron*, capite octauo, Hieronymus
epiſtolâ *de filio prodigo*: vel denique hæc ſi-
militudo conſiſtit in eo dominio, quod Deus
contulit homini in res creatas, quemadmo-
dum verba illa Dei ſtatim ſequentia indi-
cant, *& præſit piſcibus maris, & volatili-
bus cœli, & beſtiis terræ*, vt ſanctus Chry-
ſoſtomus explicat homiliâ octauâ & nonâ *in
Geneſim*.

Obiicies ſecundò: membra corporis paſ-
ſim in ſacris literis attribuuntur Deo; ergo eſt
corporeus.

Reſpondetur ad antecedens, membra, actus
& res corporeas tribui Deo, in ſacris literis
tantùm per metaphoram, & ſimilitudinem,
vt ſub ſimilitudine corporalium intelligamus
B diuina, vt fusè ſanctus Anſelmus docet, libro VI.
ſecundo *de membris, veſtimentis, & actibus cor-
poreis tributis Deo*, & citati Patres diſputando
contra Anthropomorphitas.

Secundò, ea eadem noſtra doctrina de ſim-
plicitate Dei, refellitur error ille, qui aſ-
ſerit Deum eſſe compoſitum ex eſſentia, &
propria ſua exiſtentia: nam vbi exiſtentia
eſt de formali, & intrinſeco conceptu eſſen-
tiæ, ibi nulla poteſt dari vera, & realis
compoſitio; membra enim componentia
ſunt, ſaltem quoad ſuum formalem conce-
ptum extra ſe inuicem, cùm nihil propriè &
formaliter componat ſeipſum: atqui, vt
iam animaduertimus ex capite tertio *Exodi*:
exiſtentia Dei eſt de intrinſeco conceptu
diuinæ eſſentiæ; hoc enim ſignificat iſtud
Dei ad Moïſem, *Ego ſum qui ſum, & qui eſt,
C miſit me*. VII.

Confirmatur, quia diuina eſſentia non po-
teſt etiam per cogitationem præſcindi ab exi-
ſtentia, quæ enim ſic concipitur, concipitur
vt ens potentiale, implicat autem concipere
diuinam eſſentiam, vt ens potentiale: ſic
enim eſſet in potentia aliquarum cauſarum
actiuarum, illam ad actum reducentium, &
Deus deſineret eſſe actus purus, nec poſſet eſ-
ſentia diuina concipi, vt diſtincta ab omnibus
rebus creatis, etiam merè poſſibilibus: cùm
in iſtis eſſentia creata diſtinguatur à ſua exi-
ſtentia, quòd dicat meram potentialitatem;
& hæc actualitatem, per quam potentialitas,
& poſſibilitas reducatur formaliter ad actum,
eſt enim eſſentia rerum creatarum conſide-
rata ſecundùm ſe, & præcisè indifferens ad
D exiſtendum, vel non exiſtendum; quod ta- VIII.
men abſolutè, & ſimpliciter repugnat eſſen-
tiæ diuinæ: ergo cùm hæc repugnantia tol-
latur tantùm per exiſtentiam, vt pertinen-
tem intrinſecè ad formalem conceptum di-
uinæ eſſentiæ, exiſtentia Dei erit de formali &
intrinſeco conceptu ſuæ eſſentiæ, nec proin-
de faciet cum illa aliquam compoſitionem in
Deo.

Atque iſtæ rationes, & ſimiles aliæ, quæ
probant eſſentiam, & exiſtentiam in Deo
nullam facere compoſitionem; illæ eædem
oſtendunt eſſentiam Dei, & eius rationem
indiuidui ſimiliter illam non facere, quia
quidquid concipitur vt exiſtens, concipitur
vt ſingulare, ſola enim ſingularia exiſtunt:
ergo quomodo diuina exiſtentia non facit
compoſitionem cum eſſentia Dei, ita nec

I. ratio indiuidui, ſeu ſingularis facit aliquam A in Deo, cum eius eſſentia compoſitionem.

Tertiò, ex hac eadem noſtra propoſitione refellitur error Abbatis Ioachim, exiſtimantis aliquem modum compoſitionis ex natura, & ſuppoſito dari in Deo, & ſic admittentis aliquam quaternitatem in diuinis, contra quem diſputabitur agendo de myſterio Trinitatis.

Patet ſimiliter, quòd licet attributa diuinæ eſſentiæ non ſint de conceptu eius, nec item hæc de formali conceptu eorum (qua de re, & eorum inter ſe diſtinctione agetur diſputando de diuinis relationibus) hæc tamen inter ſe non facere aliquam compoſitionem: cùm vt ibidem oſtendetur hæc
II. attributa identificentur cum eſſentia diuina, B & virtualem duntaxat admittant inter ſe diſtinctionem, quæ diſtinctio non deſtruit rationem ſimplicitatis, vt ibidem oſtendetur ex profeſſo.

Tandem, rationes allatæ oſtendunt etiam nullam in Deo eſſe compoſitionem ex ſubiecto, & accidente: hæc enim arguit potentialitatem, & mutabilitatem, & eſt tam clarum ſolo etiam naturæ lumine, vt Ariſtoteles in Metaphyſicis negauerit actum intelligendi in Deo eſſe accidens, ſed voluerit eſſe eius ſubſtantiam; & pro hac ſimplicitate Dei penes negationem ex ſubiecto, & accidente, videri poſſunt Patres, Sancti Auguſtinus libro quinto *de Trinitate*, capite primo, quarto & quinto, Leo *epiſtola nonageſima tertia decretali*, capite 5. Bernardus 85.
III. ſermone *in Cantica Canticorum*. C

Quâ autem ratione libera decreta Dei, non ſint accidentia in Deo, & quam entitatem dicant in illo, commodiùs explicabitur infrà agendo de voluntate Dei, & eius libertate.

Articvlvs VI.

Vtrum Deus ita ſit ſimplex, vt in eo non reperiatur compoſitio rationis.

NOSTRA propoſitio eſt, *in Deo non reperiri compoſitionem rationis*; hanc breuiter oſtendimus hoc pacto: non intercedit hæc compoſitio inter eſſentiam diuinam compara-
IV. tam cum ſua exiſtentia, nec inter eandem eſ- D ſentiam & attributa abſoluta, vel relationes: ergo non datur in Deo compoſitio rationis: conſequentia euidens eſt, quia ſi poſſet admitti aliqua in Deo compoſitio, maximè inter iſta.

Probatur antecedens quoad vtramque eius partem, & primò de eſſentia comparata cum exiſtentia eâ ratione: ad hoc vt duo ſimul ſumpta faciant aliquam compoſitionem etiam rationis, vnumquodque debet eſſe extra præciſum conceptum alterius; nam compoſitio, vt ipſum eius nomen ſonat, poſtulat vnum ſuperaddere aliquid alteri & veluti ſimul cum illo ponere: ſed vt iam oſtendimus exiſtentia includitur in præciſo conceptu diuinæ eſſentiæ: ergo non datur in Deo compoſitio rationis ex eſſentia & exiſtentia.

A Nec obſtat quòd aliter concipiamos eſſentiam diuinam, & aliter eius exiſtentiam, quòdque ita præſcindamus vnam ab alia; vt eſſentiam apprehendamus per modum formæ, & exiſtentiam eius per modum actus: nam vt varius modus concipiendi vnam rem ſit aliquod *ſignum compoſitionis per rationem*, debet eſſe fundatus in re, & *obiectiuo* eius conceptu, non autem in aliquo conceptu *ei alieno*, ſeu rei alicuius ſibi extrinſecæ, ad cuius analogiam aliquam concipiatur ex ſola imbecillitate intellectus ſic concipientis illam, quia vt nunc animaduertimus, compoſitio dicit poſitionem vnius ſupra alium, non verò dicit poſitionem conceptus formalis ſupra alium conceptum formalem, ſed vnius conceptus obiectiui poſitionem ſupra alium obiectiuum: at quando
B noſter intellectus concipit eſſentiam diuinam præſcindendo ab exiſtentia, id tantùm facit, VI. quatenus conceptum illum, quem format de eſſentia rerum creatarum transfert à creaturis ad Deum, propter quandam analogam ſimilitudinem vocum, & notionum, & quando ſic præſcindit, non format conceptum de eſſentia diuina *ſub ſpeciali*, & propria eius ratione (ſic enim includit formaliſſimè exiſtentiam) ſed tantùm ſub *communi* quadam ratione: vnde ab hac eſſentia, vt eſt diuina, eius exiſtentia non poteſt abſtrahi etiam per conceptum.

Nec item obſtat quòd diuina eſſentia vt actu exiſtit, habeat ſe tanquã *concretum*, à quo ſuum *eſſe* ſeu *exiſtere* tanquam eius *abſtractum* poteſt præſcindi, nam iuxta dialecticos concretum & abſtractum diſtinguuntur tantùm *penes mo-*
C *dum ſignificandi*, ſolus autem modus ſignificandi, VII. non inducit ex ſe aliquam diſtinctionem rationis inter res ſignificatas, vt patet in definito, & eius definitione; ergo diſtinctus ille modus concipiendi diuinam eſſentiam non arguit aliquam compoſitionem rationis in illa.

Altera pars antecedentis, quæ eſt de eſſentia & attributis, vel relationibus, oſtenditur: quod componit debet ad minus formali, aut modali diſtinctione eſſe diſtinctum ab eo, cum quo componit, & non eſſe cum illo, eadem omnino realitas ſummè identificata; quia nihil ſeipſum componit, & in compoſitione etiam rationis vnum habet aliquam rationem potentiæ, & aliud rationem actus, vt intelligitur ex Ariſtot. lib. 7. *metaphyſicorum* cap. 16. & lib. 8. *metaph.* cap. 6. vel perfectibilis, & per-
D fectiui, ſed omnia, & ſingula attributa diuina VIII. & relationes ſunt vna, & eadem ſimpliciſſima entitas, virtute tantùm multiplex, vt fuſiùs explicabitur agendo de myſterio Trinitatis, vbi diſtinctio horum omnium explicabitur ſimul cum diſtinctione diuinarum relationum ab eſſentia, & in eſſentia nihil habet rationem potentiæ, vel etiam perfectibilis, quia hæc important aliquid potentialitatis.

Confirmatur: in omni vera compoſitione etiam ſecundùm rationem componentia faciunt aliquem numerum; eſt enim compoſitio, coniunctio multorum inter ſe vnitorum: at nec attributa cum diuina eſſentia, nec perſonæ diuinæ cum illa faciunt aliquam multitudinem, vel etiam vnionem loquendo propriè, ſed identitatem & vnitatem, vt ſanctus Hilarius libro quinto

I. & ſexto *Trinitate*, ſanctus Auguſtinus paſſim eodem opere, ſanctns Bernardus libro quinto *de conſideratione ad Eugenium* docent.

Nec his obſtar, quòd *obiectiunt* conceptus vnius attributi inadæquatè conſiderari ſit eatra cooceptum diuinæ eſſentiæ, vel alicuins attributi diuini etiam inadæquatè conſiderari: nam ſingnli illi conceptus obiectiui inadæqoati ita ſunt eatra ſeſe innicem & eatra eſſentiam diuinam inadæquatè conſideratam, vt tamen nec à dinina eſſentia, nec à ſe inuicem ſeparentur diſtinctiooe formali verè, & propriè dictâ, ſed tantùm virtnali: ſicque nullum propriè faciunt numerum entitatum actualium, qnarum vni tanqnam potentiæ vel perfectibili ſuperaddatur alia, velut actus aut perfectiuum illins, ſed ſem-
II. per manet vna ſimpliciſſima entitas, quæ eſt virtute tantùm mulnplea, & etiam virtnalem in ſe habens tantummodo compoſitiooem.

Qnòd verò Deus non ſit compoſitus ex genere & differeotia propriè dictis, nec habeat locum in Categoria, docent ea profeſſo omnes philoſophi agendo de prædicameotis.

Articvlvs VII.

Vtrum diuina ſimplicitati repugnet aliquod tertium componere cum alio.

Dvplex poteſt diſtingui *compoſitio* raſpectu vnius, & eiuſdem eotia, *vna*
III. *paſſiua*, quatenns, ſcilicet in ſua formali entitate, habet plures partiales entitates, ea quibus componitur intrinſecè: *altera actiua*, qoateons, ſcilicet, tale ens enm aliquo ſibi vniro, facie aliqnod tertium, ſeu compoſitum; quomodo materia prima, qnæ in genara phyſico eſt eos ſimpliciſſimum vnita formæ, facit compoſitum phyſicum: articulo præcedeori eaclnſimus à Deo quamlibet *paſſiuam* compoſitionem: nunc agendum eſt de actiua: pro cuius expoſitione

Notandum eſt ea S. Thoma tertiâ parte, quæſtione ſecnodâ, articulo quarto io *ſolutione ad ſecundum*, duplicem diſtingui compoſitionem, vnam, quæ fit ea *partibus propriè dictis*: alteram, quæ eſt *ad modum nu-*
IV. *meri*. Prior eſt, quando ipſa componeotia ex ſe, & ſua narnta ordinantur ad conficieodum aliquod totnm, & ad ſe ſe motuò perficiandum, habéntque aliquam dependentiam à ſe inuicem, quemadmodum videre eſt in materia, & forma phyſicis: poſterior eſt, quâ ipſa componentia, ita ſe ſa habent in componendo aliquo, vt nollam mutationem recipiant in ſeipſis, ſed vnumquodque illorum ſemper retinet ſuam diſtinctionem ab alio, vt patet in numero à qno propter hanc ſimilitodinem poſterior hæc compoſitio accepit ſuum nomen, qui eſt aliquod compoſitnm, eùm importet multitudinem vnitatum inter ſe coniunctarum; ſiogulæ tamen illæ vnitates ita ſe ſe habent, vt nullam accipiant in ſeipſis mutationem; ſed vnaquæque illarum retinet ſuam diſtinctionem:

A & hinc numerus vocatur communiter à philoſophis *quantitas diſcreta*: prior compoſitio appellatur à nonnullis Theologis compoſitio *ex his*, poſterior compoſitio *cum his*, de hac poſteriori non hìc agimus, de illa enim Theologi diſputant ea profeſſo tertia parte, quæſtione ſecunda; vbi oſtendunt perſonam Chriſti Domioi eſſe compoſitam hác poſteriori compoſitiooe, oon tamen ea ipſa vnione Verbi diuini ad humanitatem vllam mutationem fuiſſe conſecutam in perſona Verbi, vel in oatura eius dinina; ſed agimus tantùm de priori compoſitione. V.

Propoſitio noſtra eſt. *Diuina ſimplicitati repugnare componere aliquod tertium cum aliquo alio eâ compoſitione quæ dicitur compoſitio ex his*. Propoſitio eſt de fide, ex citatis Concilijs ſuprà pro omnimoda ſimplicitate Dei,
B quibus poteſt addi primum Toletanum Concilium ſub ſancto Leone, in quo concluditur nullam creaturam eſſe tam perfectam, cui Deus ipſe ſit *natura*, id eſt, cuius naturam & eſſentiam Deus ingrediatur: addi etiam poſſunt Concilia, & Patres qui condemnaruot hæreſim Eurychetis, contra quam Theologi diſputant ex profeſſo tertiâ parte, quæſtione ſecundâ: item qui condemnarunt illam hæreſim Arij, quâ volebat Verbum diuinum eſſe loco animæ in corpore Chriſti Domini, contra quam Theologi diſputant eâdem 3. parte, qu. 5. VI.

Probatur concluſio inductione factâ per omnes compoſitiones actiuas, & primò de compoſitiona materiæ; illa enim formaliter & intrinſecè includit imperfectionem repugnantem Deo; nam in præciſo & formali
C ſuo conceptu importat potentialitatem à ſuperueniente actu ſibi correſpondente perfectibilem, & prætereà dicit intrinſecam, & ſibi eſſeotialem habitudinem ad formas tanqnam ad actus perfectiuos illins, vt etiam Ariſtoteles agnouit lib. 1. *phyſicorum*, & omnes interpretes eius ibi. VII.

Idem probatur de compoſitione actiua formæ: primò, qnia forma includit eſſentialem habitudinem ad materiam eum qua componit, tanqnam ad illud cuins ope, & conſortio indiget ad aliquod miniſterium; ſunt enim plurimæ actiones, quas anima etiam rationalis non poteſt exercere ſine corpore. Secundò, quia quod componit per modum formæ non eſt tota eſſentia rei compoſitæ, ſed tantùm pars eins actualior: at ra-
D tio partis, item ordo eſſeotialis ad aliquam creaturam repngnat Deo; ſic enim indigeret aliquâ re creatâ, nec eſſet ſibi ſufficiens contra illud Pſalmi vigeſimi quinti: *Dixi Domine Deus meus es tu, queniam bonorum meorum non eges*. VIII.

Idem probatur de ea compoſitione, quæ eſt per mutuam confuſionem plurium naturarum inter ſe; tum ex his quæ proferunt Theologi loco ſuperiùs citato contra Eutychianos; tum etiam ea eo, quòd iuxta Ariſtotelem libro primo de *Generatione animalium*, capite deeimo, id quod reſultat ea mixtione eſt alterius naturæ, ab ipſis miſcibilibus, & aliquid perfectius illis; tum etiam quia quæ ſic miſcentur, habent de facto potentialitatem: quæ omnia repugnant Deo primo enti, & independenti à

I. quocumque alio, & hæc ratio idem probat A
de compoſitione per modum *partis integran-*
tis.

Confirmaror ampliùs: nam pars quatenus
pars, dicit intrinſecè imperfectionem, ſcilicet
habitudinem eſſentialem ad alteram com-
partem ſui compoſiti, & dependentiam ab
efficiente coniunctionem ſui ipſius cum alia
comparte pro conficiendo compoſito: item
pars vt pars, eſt ſemper aliquod minus per-
fectum toto ſuo compoſito, & ipſâ ſui con-
iunctione ad compartem accipit aliquam per-
fectionem; ſic enim illa perfectibilitas quam
habet in ratione partis completur; ſed eſſen-
tiam diuinam ſeu Deum, qui eſt primum ens,
& actus puriſſimus, independens, habere eſ-
ſentialem habitudinem ad res creatas, & de-
pendentiam ab illis eſſéque aliquid minus
perfectum omni alio quocunque ente eſt
II. contra naturam eius. Hinc ſanctns Augusti- B
nus, libro tertio *contra Maximinum* capite
decimo, negat Deum poſſe eſſe partem vllius
rei.

Tandem idem probatur de illa compoſi-
tione quæ poſſet fingi ex dinina natura, &
aliquo ſuppoſito alieno, quia vt ſuppoſitum
aliquod ſuſtentet aliquam naturam alienam,
ſeu ſibi non propriam, debet inter alias con-
ditiones habere vim ſiifficientem ad termi-
nandum illam, & ex conſequenti eſſe, vel ad
minus eiuſdem ordinis cum illa, vel ſuperio-
ris, ſeu perfectioris, vt Theologi docent ter-
tiâ parte, quæſtione tertiâ: at nulla ſubſi-
ſtentia creata quantumcumque eleuetur à
Deo, habet vim ſufficienrem ad terminan-
dum naturam dioinam, & ad complendum
III. illam in ratione ſubſiſtentis, quia quælibet C
talis ſubſiſtentia, debet eſſe formaliter, &
& intrinſecè infinita, ſicut eſt & eſſentia di-
uina: hæc autem perfectio repugnat cuilibet
enti creato.

Atque ex his varij errores & hæreſes re-
felluntur, quarnm meminit hic ſanctus Tho-
mas articulo octauo, & Priſcillianiſtarum
qui cum Democrito & Pythagora dixerunt
Deum eſſe animam mundi, vel mundum eſſe
animal, cnius anima Deus eſſet, vt videre eſt
apud ſanctum Auguſtinum libro ſeptimo *de*
Ciuitate Dei, cap. 6. Item Almarianorum qui
dixerunt, Deum eſſe formam omnium re-
rum: item cuiuſdam Dauidis de dinando,
qui neſciens diſtinguere ſimplicitatem Dèi,
vt S. Thomas hîc obſeruat, cenſuit Deum
IV. eſſe materiam primam, licet enim mate- D
ria prima ſit ſimplex ſimplicitate phyſicâ,
non tamen metaphyſicâ: eſt enim compo-
ſita ex eſſentia & eſſe, ex potentia & actu
metaphyſicis, & Deus, & materia prima
loquendo in rigore phyſico, non tam pro-
priè differunt, quàm ſunt dinerſa ſeipſis, vt
ſanctus Thomas obſeruat hîc in ſolutione ad
vltimum.

ARTICVLVS VIII. V.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam
præcedentis articuli.

CONTRA præcedentis articuli docti-
nam nonnulla obiici poſſunt; primum eſt
quòd etſi ratio cauſę materialis repugnet Deo,
quia dicit potentiam paſſinam, ei tamen non
videri repugnare quin per modum principij
formalis poſſit aliquod tertium componere
cum materia, illámque formaliter perficere,
hæc enim cauſalitas ſonat tantùm actualita-
tem, & quamuis formæ nobis notæ habeant
defectum aliquem ſibi annexum, non tamen
apparere contradictionem euidentem, ſi Deus
cogitetur forma informans præciſo omni de- VI.
fectu formarum creatarum.

Reſpondetur, formale principium ſumptum
præcisè in vero compoſito non dicere tan-
tùm actualitatem, ſeu ipſum actuare, ſed tale
actnare, quod intrinſecè importat eſſe par-
tem, & habere eſſentialem habitudinem ad
materiam, vt compartem, item illam infor-
mare, & ab ea dependere, vt patet ex dictis;
hæc autem omnia repugnant Deo.

Secundò obiicitur: Deus aliquod tertium
componit actiuè cum alio, ergo non repugnat
diuinæ ſimplicitati eiuſmodi compoſitio, con-
ſequentia euidens eſt, quia ab actu ad poſſe
valet conſequentia, & quod poſſibile eſt eſſe,
non repugnat eſſe. Probatur antecedēs, com-
ponere actiuè nihil eſt aliud, quàm eſſe id ex
quo cum alio fiat, & conſtituatur vnum ali-
quod totum, ſed quando Deus ſupplet vicem
habitus ſupernaturalis in nondum iuſtificans, VII.
tunc ex ipſo Deo, & facultate tum intellectus,
tum voluntatis, fit vnum integrum principium
talis actus, quemadmodum fieret ex habitu ſi
adeſſet, & ex dictis facultatibus; ergo Deus
actu aliquod tertium cōponit actiuè cum alio.

Reſpondetnr negando antecedens, intelle-
ctum de compoſitione entis *per ſe*, vt debet
procedere: hic enim agimus tantùm de tali
compoſitione, & non de compoſitione ali-
cnius entis *per accidens*, in quo res vnitæ non
dicuntur eſſe aliquod vnum niſi denominatio-
ne quâdam extrinſecâ peritâ ab aliquo tertio
ad quod dicunt aliquam habitudinem, vel
quod dicit ad illas habitudinem alicuius de-
pendentiæ. Ad eius probationem reſpon-
detur, quòd Deus ſupplens vicem habitus
ſupernaturalis ad credendnm & diligendum,
facit tantùm vnum ens aliquod *per accidens* VIII.
cum noſtris facultatibus; ſicut habitus infuſi,
vel acquiſiti prout ſunt principia actuum ſibi
proportionatorum cum ſuis potentiis.

Tertiò obiicitur: non videtur maior contra-
dictio cur diuina natnra non poſſit compo-
nere cum ſuppoſito creato, quàm diuinum
ſuppoſitum poſſit cum natura creata: at hæc
poſterior compoſitio datur de facto in myſte-
rio Incarnationis: ergo prior dari poteſt.

Reſpondetur, negando maiorem, quia nul-
lum ſuppoſitum poteſt ſuſtentare naturam
alienam, niſi ſit vel eiuſdem ordinis cum illa,
vel ſuperioris; at nulla ſubſtantia creata po-
teſt eſſe eiuſdem vel ſuperioris cum Deo or-
dinis: deinde non poſſet ſuſtentare naturam
diuinam ſubſtantia creata, niſi ſit formaliter

I. & intrinſecè infinita, ſicut eſt diuina eſſentia,
aliàs non haberet vim ſufficientem ad termi-
nandum illam; impoſſibile autem eſt creaturæ
communicari Dei infinitatem.

Quartò obiicitur: Deus, vt eſt beatitudo
obiectiua & viſio Dei, quæ eſt formalis bea-
titudo, componunt vnum integrum obiectum
tam ſpei viatorum, quàm gaudij & fruitionis
beatorum; ergo non videtur compoſitio
actiua repugnare diuinæ ſimplicitati.

Reſpondetur, Deum beatitudinem obie-
ctiuam & viſionem eius formalem non facere
vnum per ſe, ſed tantùm *per accidens*, ſcilicet
in ratione obiecti, quatenus ſimul influunt in-
fluxu obiectiuo in actum noſtræ ſpei, & in
patria in fruitionem, & gaudium beatorum
partialitate cauſæ, ſumptâ denominatione ex-
trinſecâ ab influxu, quem cauſant.

II. Quintò obiicitur: plures homines in ſtatu
B gratiæ exiſtentes dicuntur in ſacris literis fieri
vnus ſpiritus cum Deo, prima *Corinthiorum*, &
alibi: ergo poſſibilis eſt compoſitio actiua cum
Deo.

Reſpondetur, nos hîc tantùm agere de *phyſi-
ca*, ſeu reali compoſitione, non de *morali*, iſtam
compoſitionem eſſe tantùm *moralem*, quate-
nus eorum voluntates, & affectus conſpirant
in illud idem, quod Deus vult.

Quæres, an Deus poſſit communicare ali-
cui creaturæ ſuam ſimplicitatem.

Reſpondetur non poſſe: quia hæc vel for-
maliter, vel fundamentaliter dicit omnimo-
dam actualitatem cum negatione cuiuſcum-
que compoſitionis etiam ex eſſentia & exi-
ſtentia: ſed omnimoda actualitas repugnat
creaturæ, quia eo ipſo quo eſt creatura, ha-
bet potentiam obiectiuam, ſeu non repugnan-
III. C tiam ad non exiſtendum, & exiſtendum: item
repugnat ei negatio omnis, & cuiuſlibet com-
poſitionis, quia habet ſaltem compoſitionem
ex eſſentia & exiſtentia, cùm exiſtentia non
ingrediatur præciſum conceptum eſſentiæ
eius: igitur Deus non poteſt communicare
alicui creaturæ ſuam omnimodam ſimplici-
tatem.

AD QVÆSTIONEM IV.

DISPVTATIO VNICA.

IV. *De perfectione Dei*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ſit perfectus.

NOTANDVM eſt, ex ſancto Thoma hic in ſolutione ad primum, præſentem difficultatem non moueri eo ſenſu, quo hæc particula, *perfectus*, ſumitur ſecundùm ſuam notationem, ſeu Grammaticalem ſignificationem, prout idam ſonat ac totaliter *eſſe factum*:

A cùm enim Deus ſit ens increatum à ſeipſo, & V.
independens à quocunque alio, etiam iuxta
communem omnium hominum conceptio-
nem, non poteſt iuxta hanc acceptionem eſſe
perfectus; ſed hæc particula, *perfectus*, eo
ſenſu hîc accipitur, quo apud Ariſtotel. lib. 5.
Metaph. textu 21. & communiter apud omnes
Philoſophos, illud dicitur eſſe *perfectum*, cui
nihil deeſt ſecundùm modum ſuæ perfectio-
nis, id eſt, quod habet actu omnia, quæ de-
bentur & conueniunt propriè naturæ ipſius:
vnde aliud eſt quærere, an Deus ſit perfectus,
& an habeat omnes omnium rerum perfectio-
nes: primum enim petit ſolummodò, an
Deus habeat omnia requiſita ad ſuam eſſen-
tiam; ſecundum verò addit aliquid amplius,
nimirum, an Deus ſit tale ens, quod habeat
omnes omnium rerum perfectiones, abſtra-
hendo ab eo, quòd requirantur, vel non re- VI.
quirantur ad conſtituendum eius eſſentiam;
rectè enim intelligimus hominem, vel Ange-
lum habentem omnia quæ conueniunt ſuæ
naturæ, licet non habeat omnes perfectiones
rerum omnium, verbi gratiâ bruti, vel ſu-
perioris alicuius Angeli, non deſinere eſſe
perfectum in ſeipſo. Hanc difficultatem in
primo tantùm ſenſu hîc explicamus, pro qua
ſit

Noſtra hæc propoſitio. *Deus eſt perfectiſſi-
mus.* Eſt de fide, non tantùm ex illo Chriſti
Domini apud S. Matthæum cap. 5. *Eſtote per-
fecti ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt*, id eſt,
iuxta expoſitionem Concilij Lateranenſis ſub
Innocentio III. & refertur capite *damnamus*
de ſumma Trinitate: *Eſtote perfecti perfectione
gratiæ, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt per-
fectione naturæ*; ſed etiam ex aliis locis ſacræ VII.
Scripturæ, quibus Deus dicitur nullo modo
indigere aliis rebus, ſed eſſe ſufficiens ſibi ipſi,
vt Pſalmo 15. *Dixi Domino Deus meus es tu,
quoniam bonorum meorum, &c.* Vbi notanda
eſt illa particula rationalis, *quoniam*, quæ de-
notat ipſam carentiam indigentiæ rei alicuius
neceſſariæ Deo, vt ſupremo enti, oſtendere
nobis illum eſſe Deum, & ſupremum domi-
num; tum etiam ex aliis Scripturæ ſacræ lo-
cis pro ſequenti artic. citandis.

Et hæc veritas eſt tam certa ac tam euidens,
vt non ſolùm Ariſtoteles loco ſuperiùs citato,
(quem locum Auerroës vult intelligi de Deo
tanquam perfecto) ſed & Lucretius qui alio-
quin eſt habitus pro Epicureo, illam agnoue-
rit: ſic enim libro primo ſcribit de natura Dei,

Ipſa ſuis pollens opibus nihil indiga noſtris. VIII.
D & omnes Philoſophi Gentiles, quando agno-
uerunt Deum eſſe ſeipſo contentum.

Fauet etiam ratio: Deus eſt ens omnimodè
neceſſarium, vnde non poteſt ſeipſum aliquo
ſibi requiſito priuare: eſt ſupremum, & inde-
pendens; vnde non poteſt ab aliquo alio im-
pediri, ne habeat quæ ſunt naturæ ſuæ pro-
pria, & debita; eſt etiam ſummè actu, ſeu ha-
bet rationem eſſendi in ſummo gradu, caret
omni & qualibet potentialitate ex dictis: er-
go ratione ſuarum eiuſmodi perfectionum
debet neceſſariò habere quidquid requiritur,
& pertinet ad conditionem ſuæ naturæ.

I.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnes omnium rerum perfectiones ſint in Deo

NOTANDVM eſt primò, omnes perfectiones rerum omnium rectè diuidi à Theologis in perfectiones *ſimpliciter ſimplices*, & in perfectiones tantùm *ſimplices*, ſeu *ſecundùm quid*.

Perfectio *ſimpliciter ſimplex*, ea eſt, quæ ſecundùm ſuum formale ſumptum præcisè eſt perfectio, id eſt, quæ in ſua ratione præciſa formali nullam imperfectionem includit, nec eſt incompoſſibilis cum alia perfectione æquali, vel maiori in eodem ente, quatenus eſt ens, ſeu quatenus habet rationem entis

II. ſumpti generaliſſimè. Atque totum illud eſt, quod ſanctus Anſelmus in *Monologio* capite decimo quarto hâc breui definitione expreſſit: *Perfectio ſimpliciter ſimplex*, eſt, *quæ in vnoquoque melior eſt ipſa, quàm non ipſa*, id eſt, quam habere melius eſt alicui indiuiduo, quatenus eſt ens, quàm vel carere illâ, vel quàm habere aliam cum illa incompoſſibilem; quemadmodum ex Scoto libro 1. *ſententiarum* diſtinct. 8. quæſt. 2. Caietanus explicat libro *de ente & eſſentia* cap. 2. & alij communiter poſt illos.

In explicatione huius definitionis hæc particula additur, *vt ens eſt ſimpliciter*, non autem, vt eſt *tale ens*, ſiue huius vel iſtius ſpeciei, quia vt ſic datur quædam perfectio habens aliquam imperfectionem ſibi annexam, quæ tamen melior eſt alicui enti, quatenus eſt indiuiduum eius vel illius ſpeciei, quàm ali-

III. qua alia forma, quæ alioqui ſpectata ſecundùm ſe eſt perfectior; verbi gratiâ, melior eſt lapidi quatenus eſt lapis ipſa durities, vel aliqua alia eius ſpecialis conditio, quàm ſapientia; ſi verò lapis conſideretur præcisè in ratione entis tantùm præſcindendo ab eo omnes alias rationes, melius eſt enti vt ſic ſapere, quàm habere duritiem: vnde colligimus duo requiri ad perfectionem ſimpliciter ſimplicem; primum eſt, vt ſit perfectio; ex qua parte negationes, & priuationes excluduntur à ratione perfectionis ſimpliciter ſimplicis: alterum eſt, vt talis perfectio non excludat aliam perfectionem æqualem, aut maiorem, ratione cuius conditionis relatio, quæ excludit aliam relationem ſibi in perfectione æqualem, non cenſetur eſſe perfectio ſimpli-

IV. citer ſimplex. Illa autem perfectio dicitur tantùm ſimplex ſeu ſecundùm quid; *quæ in formali ſua ratione continet aliquam imperfectionem ſibi admixtam, vel repugnantem, vel oppoſitam cum maiori, aut ſibi æquali perfectione ita vt non poſſint ſimul ambæ in eodem ſubiecto reſidere*: ſic ſapientia creata, quia eſt quædam qualitas & qualitas dicit imperfectionem, & dependentiam à ſubiecto, iuxta hanc conſiderationem, eſt tantùm perfectio ſimplex. His ita prænotatis,

Noſtra ſit propoſitio. *Omnes perfectiones omnium, & ſingularum creaturarum tam ſimplices, ſeu ſecundùm quid, quàm ſimpliciter ſimplices ſunt in Deo*: ita S. Thomas hîc artic. 2. probatur primò ex ſacris literis Exodi tertio, vbi Moïſi deſideranti videre faciem Dei, ait

A Deus, *oſtendam tibi omne bonum*. Nam vbi omne bonum, & quodlibet bonum eſt, ibi omnis & quælibet perfectio reperitur, quia quælibet perfectio creaturæ eſt aliquod bonum; ſed in ipſa eſſentia Dei ſeu in ipſo Deo omne bonum eſt, ex teſtimonio Dei nunc relato; ergo omnis & quælibet perfectio creaturarum eſt in eſſentia Dei. Item capite 7. Sapientiæ, ſpiritus diuinus dicitur continere omnem virtutem, & cap. ſequenti, & cap. 8. lib. Prouerb. Sapientia Dei ait, ſe omnes perfectiones habere: item S. Ioan. 1. *quod factum eſt, in ipſo vita erat*: ſed omnis & quælibet perfectio creaturæ eſt aliquid factum: ergo & quælibet perfectio creaturæ in Deo. V.

Probatur item ex Patribus, S. Dionyſio libro de *diuinis nominibus*, cap. 5. S. Ambroſ. cap. 4. *hexameron*, & ad caput 18. S. Lucæ, S. Aug.

B lib. 4. *de Trinitate*, cap. 1. & tract. 1. Matthæi, & alijs, qui docent Deum continere in ſeipſo omnia, vt S. Dionyſ. & Aug. ſuprà: & ex Philoſophis, qui admittunt ideas rerum omnium in Deo, ſequuntur noſtram propoſitionem. VI.

Probatur denique ratione, quam S. Thom. hîc ſumpſit ex S. Dion. ſuprà; omnis perfectio effectus præſupponitur neceſſariò eſſe in ſua omninò primaria cauſa efficiente: quidquid enim habet effectus, habet à tali ſua cauſa, & nemo dat, quod non habet: ſed omnes & ſingulæ rerum omnium perfectiones ſunt quidam effectus Dei, tanquam cauſæ efficientis omninò primariæ, quia Deus eſt prima omnium cauſa & primum agens, vt etiam Philoſophi docent: igitur omnes & ſingulæ perfectiones ſunt in Deo.

Additur in maiori propoſitione primùm hæc particula, *efficiente*, vt hæc continentia

C effectus excludatur à cauſa materiali, cuius formalitas cùm ſit in *recipere*, & ſuſtentare, quia eſt pura potentia, & non in *dare*, perfectio effectus eius non debet neceſſariò præexiſtere in illa. VII.

Deinde additur in eadem maiori hæc alia particula, *omninò primaria talis effectus*, tum vt cauſa inſtrumentalis excludatur, tum etiam cauſa ſecundaria, licet æquiuoca, quæ, quatenus tales, non habent neceſſariò in ſeipſis perfectiones ſuorum effectuum, vt patet in ſole & ſemine, reſpectu rerum, quæ generantur in his inferioribus; at cauſa omninò primaria, ſiue ſit æquiuoca, ſiue vniuoca, debet habere in ſeipſa perfectionem ſui effectus, cùm vt ſic ſemper ſit nobilior proprio ſuo effectu, vel ſaltem æquè nobilis. Quod enim

D aliqui obiiciunt ſolem in generatione animalium imperfectorum ex putri materia, eſſe cauſam primariam omninò æquiuocam, quorum tamen perfectionem non continet in ſe ipſo, cùm illa viuant, iſte minimè, ſoluitur facilè, ſi dicatur Deum tanquam cauſam omninò primariam æquiuocam non excludi à generatione eiuſmodi animalium imperfectorum, quia S. Ioann. 1. habetur *ſine ipſo factum eſt nihil*, & hoc tantùm ſenſu, tunc ſolem dici cauſam primariam, quatenus inter ſecundarias ita eſt prima, vt tamen in iſtis caſibus nulla alia primaria cauſa vniuoca detur. Poteſt etiam reſponderi tunc ſolem non tam producere eiuſmodi animalia, quàm diſponere materiam ad formas illorum; Deum verò vt auctorem naturæ ſupplere defectum pri- VIII.

I. A matiæ cauſæ vniuocæ, educendo formas è materia in inſtanti vltimæ diſpoſitionis, vt fuſiùs Snares docet io Metaphyſicis diſputatione 18. ſectione 2.

Hebet S. Thomas hîc, & alij Scholaſtici plures alias rationes pro hac noſtra propoſitione, fundatas in eo, quòd Deus ſit ens neceſſarium, illimitatum, & independens, ſed quæ videntur minus efficaces; nam diuinæ perſonæ ſunt neceſſariæ, independentes, illimitatæ, nec tamen quatenus tales præcisè, prout realiter à ſe inuicem diſtinguuntur, habens omnes omnium rerum perfectiones, ſed tantùm ratione ſuæ eſſentiæ.

Quæres, an hæc noſtra propoſitio ſit de fide.

Reſpondetur videri de fide, non tam ex euidenti teſtimonio ſacræ Scripturæ, quàm
II. B ex communi conſenſu Patrum adiunctis teſtimoniis ſacræ Scripturæ ſuperiùs citatis, & aliis ſimilibus, nam ſingule hæc teſtimonia indigent aliquâ illatione, vt probent noſtram concluſionem, & ſic faciunt illam eſſe tantùm Theologicam, vel admittunt etiam alium litteralem ſenſum, vel etiam aliam lectionem, iuxta quæ poſſunt ſaluari, in alio ſenſu, quàm in ſenſu noſtræ propoſitionis, vt facilè poteſt animaduerti diſcurrendo per ſingula etiam ex pleriſque interpretationibus Patrum ad eiuſmodi teſtimonia ſacræ Scripturæ.

ARTICVLVS III.

Quomodo omnes omnium rerum perfectiones ſint in Deo.

III. C IMPRIMIS notandum eſt hoc, & præcedenti articulo quæſtionem moueri tantùm de exiſtentia eiuſmodi perfectionum in Deo, tanquam in ſubiecto, ſeu habente illas, non autem in cognoſcente, vel producente, vel conſeruante illas in ſubiectis creatis: nam S. Thomas, & alij Scholaſtici ſequentibus quæſtionibus agunt de iſtis modis.

Notandum ſecundò, tribus modis vnum poſſe eſſe, & contineri in alio, ſcilicet *formaliter*, *eminenter*, & *virtualiter*, ſeu virtute; tunc vnum continetur *formaliter* in alio, quando eſt in eo ſecundum totum illud, quod eſt de præciſa eius eſſentia, & formali ratione, ita vt occaſione huius formalis continentiæ prædicetur formaliter de ſuo continente, ſeu ſubiecto, illúdque denominet formaliter tale; quomodo albedo eſt in corpore, in pariete, & vtrumque illud denominat formaliter album: vnum verò *eminenter* contineri in alio, eſt ipſum contentum eſſe in ipſo continente ſecundùm quoddam eſſe eleuatum, & ſecundùm formam aliquam perfectiorem propriâ formâ ipſius contenti, quæ forma perfectior, non tantùm contineat virtute quidquid eſt perfectionis io contento, ſed etiam poſſit nobiliori modo præſtare totum illud quod contentum præſtabat; vnde ad continentiam hanc eminentialem duæ conditiones requiruntur.

Prima eſt, vt contentum contineatur in continente ſecundùm aliquam formam perfectiorem, & nobiliorem ſuâ propriâ formâ, eiúſque imperfectiones excludat; hoc enim ſignificet ipſum nomen continentiæ *eminentialis*: nam vnum non poteſt continere aliud, V.
niſi habeat illud in ſeipſo, & hæc particula, *eminenter*, importat relationem comparationis penes excellentiam in ipſa ratione continentiæ.

Altera conditio eſt, vt continens poſſit efficere nobiliori modo totum, quod ipſum contentum præſtat, cuius conditionis hæc eſt ratio; quòd hæc continentia ſit ipſius continentis cauſa: vnde cùm cauſa reſpiciat effectum, & vt eſt cauſa ſpecialis poſtulat ſpecialem modum ſibi proportionatum, ſicut cauſa, quæ continet aliud eminenter eſt nobilior: ſic & nobiliori modo debet poſſe producere effectus formæ à ſe contentæ, & proinde ſi modus agendi propriæ formæ, ſeu cauſæ includat in præciſo ſuo conceptu aliquam imperfectionem, quod continet talem cauſam
B eminenter, producet quidem effectum eius, VI.
ſed nobiliori modo, & abſque tali imperfectione, vt videre eſt in accidentibus conſeruatis ſine ſubiecto.

Illud deniquè dicitur contineri tantùm *virtualiter* ab alio, quod poteſt ab illo quomodocumque produci, licet continens careat vtrâque prædictâ conditione à nobis requiſitâ ad continentiam eminentialem.

Ex quibus facilè intelligitur ipſum continere *eminenter*, non benè explicari ab Ochamo, & Gabriele in 1. ſentent. diſtinct. 56. quæſtione vnicâ: quando dicunt illud nihil eſſe aliud, quàm *eſſe alio perfectius*; ſic enim homo cùm ſit reliquis animantibus perfectior; diceretur continere in ſe *eminenter* omnia animantia, licet formas illorum non contineret in ſeipſo, quod eſt contra rationem con-
C tinentiæ, quæ vltra perfectionem agendi, im- VII.
portat vnum includi in alio, vt ipſum nomen ſonat.

Notandum tertiò, perfectiones ſimpliciter ſimplices, vt ſunt verbi gratiâ ſapientiæ, ſcientia, & reliquæ eiuſmodi, poſſe conſiderari duobus modis: primò ſecundùm ſuum præciſum formalem conceptum expreſſum nomine abſtracto, præſcindendo ab eo omne aliud, in quo conuenit cum aliis, & à modo, quo eiuſmodi perfectiones ſunt in nobis, verbi gratiâ in ſcientia, & ſapientiæ, præſcindendo quòd ſint qualitates, quòd inhæreant intellectui creato: deinde poſſunt conſiderari, vt includunt eiuſmodi conditiones. His prænotatis ſit

Prima propoſitio. *Omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices conſiderata iuxta primum modum*
D *tertij noſtri notabilis ſunt formaliter in Deo.* VIII.

Propoſitio eſt de fide, ex variis ſacræ Scripturæ teſtimoniis, in quibus iſtæ perfectiones prædicantur formaliter de Deo, verbi gratiâ, *bonitas* apud S. Matthæum 19. capite, *veritas* apud S. Ioannem 14. capite, item ex Concilio Rhemenſi ſuperiùs citato, & Patribus relatis præcedenti quæſtione, quibus addi poſſunt S. Ambroſ. lib. 2. *de fide*, ſtatim in principio, S. Auguſt. lib. 7. *de Trinitate*, cap. 1. S. Anſel. in *Monologio*, capite 15. qui docent iſta omnia non metaphoricè, ſed propriè conuenire Deo, & dici de illo: ex quibus omnibus hæc ratio formatur pro noſtra propoſitione. Modus prædicandi ſequitur modum eſſendi, quemadmodum dialectici communiter docent: at tam ex ſacris literis, quàm ex Sanctis

I. Patribus nunc relatis perfectiones ſimplici- A V.
ter ſimplices, prout conſiderantur iuxta præ-
ciſum & formalem ſuum conceptum prædi-
cantur formaliter de Deo, eiſque propriè con-
ueniunt: ergo omnes perfectiones ſimpliciter
ſimplices conſideratæ iuxta formalem & præ-
ciſum ſuum conceptum, ſunt formaliter in
Deo.

Secunda propoſitio. *Tam perfectiones ſim-
pliciter ſimplices, quàm duntaxat ſimplices conſi-
deratæ ſecundo modo tertij noſtri notabilis non ſunt
formaliter in Deo, ſed tantùm eminenter.* Pro-
poſitio prout negat continentiam formalem
iſtarum perfectionum in Deo, eſt de fide. Ex
Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. &
refertur capite *damnamus*, vbi propoſitiones
II. Almarici damnantur, quarum, vt Turrecre- B
mata refert in *ſumma*, lib. 4. cap. 35. hæc etiam
vna erat, quòd ſcilicet omnes creaturæ verè
& propriè dicebantur de Deo: ita vt Deus
diceretur propriè leo, albus, & ſic de cæ-
teris.

Hæc autem prima pars probatur his om-
nibus teſtimoniis Scripturæ, & Patrum, qui-
bus ſuprà oſtendimus Deum eſſe perfectum,
carere omni potentialitate, omni compoſi-
tione, & id genus aliis, quæ omnia eſſent
falſa, ſi iſtæ perfectiones ſpectatæ hoc modo
eſſent formaliter in Deo: nam lapis verbi
gratiâ, importat in ſuo conceptu formali eſſe
compoſitum ex materia, & forma, & infinita
id genus abſurda ſequerentur, quæ tamen
ſola ratio naturalis dictat nullatenus conue-
nire Deo: vnde in citato capite *damnamus* ex-
III. tremis verbis doctrina Almarici dicitur *in-* C
ſana; item ſequeretur incompoſſibilia eſſe in
Deo, cùm perfectiones ſimplices habeant in-
compoſſibilitatem cum quibuſdam perfectio-
nibus ſimpliciter ſimplicibus, vt patet ex ea-
rum definitione, quas tamen oſtendimus eſſe
formaliter in Deo.

Altera pars propoſitionis probatur ipſâ
definitione eminentialis continentiæ: tunc
vnum continet aliud eminenter, quando con-
tentum abſque propriis ſuis imperfectionibus
eſt in continente ſecundùm aliquam formam
nobiliorem propriâ ſuâ formâ, poteſtque con-
tinens producere modo nobiliori omnes eius
effectus; ſed omnes & ſingulæ omnium crea-
turarum perfectiones ſimplices in Deo ſunt
eius ipſa eſſentia creatrix, iuxta illud ſancti
Ioannis primo capite, *quod factum eſt in ipſo,*
IV. *vita erat*, & perfectiones illæ ſunt ibi ſecun- D
dùm formam nobiliorem, tum quia ſunt ipſa-
met eſſentia Dei, & ibi viuunt, vt prædictus
locus ſancti Ioannis indicat, quemadmodum
S. Auguſtinus tract. 1. *in S. Ioannem*, S. Anſel.
in *Monologio*, cap. 35. explicant, & ſunt ibi ſine
ſuis propriis imperfectionibus, quia nihil eſt
imperfectionis in Deo, nihil eſt ibi per mo-
dum qualitatis vel entis creati, & illarum ef-
fectus poſſunt produci ab eſſentia diuina, quia
habet omnipotentiam, ergo diuina eſſentia
continet eminenter omnes omnium rerum
perfectiones tam ſimplices, quàm ſimpliciter
ſimplices quoad illum modum quem habent
in nobis.

Et hæc para intelligitur etiam de ipſis rea-
libus modis & formalitatibus, cum quibus
vel ſub quibus ipſæ res creatæ ſunt, vel pro-
ducuntur; hæc enim continentia eminentialis
fundatur in omnipotentia & virtute opera-
tiua Dei, quare cùm modi illi vel producan-
tur, vel comproducantur, vel ſint reales quæ-
dam connotationes ſub quibus res creatæ
ſunt, vel producuntur, ſicut omnis productio
ad extra, & quælibet res, vel etiam realis mo-
dus eius ſunt aliqui effectus, vel aliquid effe-
ctuum ipſius Dei, ſic etiam eminenter conti-
neantur in illo proportionatè ad rationem il-
lam, iuxta quam ſunt in ipſis rebus creatis vel
eis conueniunt.

Neque ex hac eminenti continentia crea-
turarum in Deo, ſequitur Deum eſſe lapidem
verbi gratiâ, vel aliquam aliam creaturam,
quia ſola inexiſtentia rei ſecundùm ſuum eſſe
formale denominat ſimpliciter & abſolutè
ſuum ſubiectum tale, non autem ſola virtua- VI.
lis, aut eminentialis tantùm, vt patet in ſole,
quia licet virtute contineat multa ex his in-
ferioribus, ad quorum generationem concur-
rit, verbi gratiâ, aurum & alia id genus, &
calorem, non tamen denominatur aurum, vel
calidus formaliter, vel aliquid aliud ſimile.

ARTICVLVS IV.

*Soluitur obiectio contra doctrinam præ-
cedentis articuli.*

OBIICIES relationem dicere perfectio-
nem duntaxat ſimplicem, vt ſuprà ſigni-
ficauimus, & nihilominus illam eſſe formali-
ter in Deo; tum quia diuina eſſentia eſt ens
ſimul abſolutum & relatiuum; tum etiam quia
paternitas & filiatio & ſpiratio ſunt propriè VII.
relationes, quæ reperiuntur formaliter in per-
ſonis diuinis, nec incompoſſibilitas vnius cum
alia impedit, quin ſimul etiam reperiantur in
Deo formaliter; ergo pari ratione perfectio-
nes tantùm ſimplices poterunt eſſe formaliter
in Deo, nec earum incompoſſibilitas id im-
pediet.

Reſpondetur, duobus modis intelligi ali-
quid eſſe formaliter in Deo; primò prout
Deus *adæquatè* conſideratur, quâ ratione eſt
ens ſimul abſolutum & relatiuum; deinde vt
conſideratur *inadæquatè* ſub ſolo conceptu
eſſentialium, iam relatio eſt in Deo forma-
liter ſpectato priori modo, vt probat obie-
ctio, & etiam, prout inadæquatè concipitur
ſub conceptu entis relatiui, non eſt tamen
formaliter in Deo, vel in eius eſſentia, prout
concipitur inadæquatè ſub ſolo conceptu eſ- VIII.
ſentialium: at quando Theologi dicunt per-
fectiones eas, quæ ſunt ſimpliciter ſimplices
eſſe formaliter in Deo, & perfectiones tan-
tùm ſimplices eſſe ſolummodò eminenter in
Deo, non tantùm intelligunt de diuina eſſen-
tia, prout concipitur ſolo conceptu eſſentia-
lium præſcindendo ab alio eius conceptu in-
adæquato entis relatiui: nam id potiſſimum
fundant in ipſa virtute, & potentia Dei ad
cauſandum illas in creaturis, vt patet ex ci-
tatis Patribus, & ex rationibus ſuperiùs al-
latis: at hæc virtus Dei ad cauſandum illas *ad
extra* tenet ſe ex parte diuinæ eſſentiæ, vt eſt
ens abſolutum, & non quatenus eſt ens rela-
tiuum, vt patet ex eo, quòd omnia opera
Trinitatis *ad extra*, dicantur à Patribus in-
diuiſa ratione vnius iſtius einſdem poten-
tiæ numero, in omnibus diuinis perſonis: vn-

I. de rectè poſſumus intelligere relationem eſſe
formaliter in Deo, ſcilicet adæquatè conſide-
rato, nec tamen eſſe perfectionem ſimpliciter
ſimplicem.

Dixi inter reſpondendum præſenti obie-
ctioni, id ſolùm intelligunt de eſſentia diuina,
prout concipitur *ſolo conceptu eſſentialium* præ-
ſcindendo ab alio ſuo conceptu inadæquato
entis relatiui, quia eſſentia diuina etiam, vt
præſcindit à diuinis relationibus, poteſt ad-
huc etiam inadæquatè concipi duobus modis:
primò, prout includit tantùm ſubſtantialia,
ſeu conſtitutiua illius formaliter in ratione
ſubſtantiæ, quomodo præſcindit à ſuis attri-
butis propriè dictis: deinde conceptu qui-
dem inadæquato eſſentiæ, ſed ampliori, qua-
II. tenus ſcilicet includit tam attributa eius pro-
priè dicta, quàm prædicata illam intrinſecè,
vt ſic conſtituentia. Iam quando Theologi
dicunt diuinam eſſentiam continere forma-
liter, vel eminenter omnes omnium rerum
perfectiones, non id intelligunt de eſſentia
diuina ſecundùm priorem eius conceptum,
quo præſcindit à ſuis attributis, ſed de illa,
iuxta poſteriorem conceptum eius: tum quia
illæ perfectiones quæ ſunt formaliter in Deo,
ſunt magna ex parte attributa propriè dicta,
& proinde extra conceptum diuinæ eſſentiæ
conſideratæ primo modo: tum etiam quia
eminentialis illa continentia perfectionum
fundatur immediatè in ipſa potentia Dei, vt
iam animaduertimus: at omnipotentia Dei
cùm ſit attributum aliquod propriè dictum
ingreditur ſolummodo conceptum diuinæ
III. eſſentiæ conſideratæ poſteriori modo, & ſic
continentia eminentialis mediatè tantùm
conuenit diuinæ eſſentiæ conſideratæ pri-
mo modo, & ipſi eius omnipotentiæ imme-
diatè.

Neque propterea diuina eſſentia, vt præ-
ſcindit à ſuis attributis, eſt aliquod ens limi-
tatum, & finitum, tum quia iuxta hunc præ-
ciſum conceptum habet omnem perfectio-
nem in tali genere poſſibilem cum eſſentiali
actualitate exiſtendi abſque omni potentia-
litate, quod loquendo ſimpliciter arguit in-
finitatem, & illimitationem: tum etiam quia
illa, vt ſic eſt radix omnium ſuorum attribu-
torum, & etiam diuinarum relationum, quæ
prædicata cùm ſint infinita, & illimitata, ra-
dix etiam illorum debet eſſe ſimpliciter & ab-
ſolutè illimitata, & infinita in genere entis:
IV. tum etiam quia, licet attributa diuina non
ſint de præciſo, & formali conceptu diuinæ
eſſentiæ, quatenus hæc ab illis virtualiter
diſtinguitur, nihilominus tamen quia ad con-
ceptum entis ſimpliciter infiniti & illimitati,
ſufficit habere omnes perfectiones, vel eſſen-
tialiter incluſas in ſua quidditate, vel eſſen-
tialiter identificatas in ſua ſimpliciſſima enti-
tate, ſeu eſſentialiter poſtulare actualem con-
nexionem cum illis per omnimodam iden-
tificationem, non eſt neceſſe habere illas om-
nes incluſas eſſentialiter in ſuo cõceptu quid-
ditatiuo eſſentiæ, vt eſſentia eſt, & præſcin-
dit ab aliis; quemadmodum patet de relatio-
nibus diuinis, quas Theologi admittunt eſſe
extra conceptum diuinæ eſſentiæ, & quia eſ-
ſentia diuina poſtulat eſſentialiter talem iden-
tificationem ſui cum attributis diuinis, fit, vt
illa ſit ſemper ens ſimpliciter infinitũ, etiamſi

A omnes illæ perfectiones ei mediatè duntaxat V.
conueniant: vnde in illa duplicem poſſumus
diſtinguere infinitatem, vnam in ratione
eſſentiæ, ſeu in proprio ſuo genere: alteram
ſimpliciter, & abſolutè in *omni genere*; pri-
mam habet ex ſe, ſecundam habet ex ſumma
identitate ſui ipſius cum propriis attributis,
& diuinis relationibus: neque enim eſſe de
eſſentiali conceptu entis diuini, vt ſimpliciter
diuinum eſt, eſſe infinitum in omni & quo-
libet genere, docent diuinæ relationes & per-
ſonalitates, quæ ſecundùm omnes habent eſſe
diuinum, nec tamen in ſuo formali conceptu
præcisè ſumpto ſunt infinitæ in omni ge-
nere.

Ad id verò quod additur ibi de incompoſ-
ſibilitate, qua non obſtante duæ relationes VI.
B ſibi oppoſitæ ſunt formaliter in Deo, reſpon-
detur illas, vt ſic non eſſe in eodem ſuppoſito,
ſed in diſtinctis tantùm perſonis, vt per ſe pa-
tet: at incompoſſibilitas quam ſimplex tan-
tùm perfectio habet cum alia, attenditur pe-
nes idem ſubiectum, *& eodem modo* conſide-
ratum.

Articvlvs V.

*Vtrum perfectiones quæ ſunt in creaturis, ſint
eædem numero in eſſentia Dei.*

NOtandum eſt, poſſe *duobus modis*
concipi perfectiones quæ ſunt in Deo, &
creaturis, *eſſe in Deo:* primò, vt eædem numero
perfectiones ſint *in Deo* & creaturis: ſecundò,
vt eædem perfectiones dicantur *eſſe in Deo,* VII.
C quæ in creaturis, quatenus aliæ illis ſimiles vel
in ſpecie, vel in genere, vel ſecundùm analo-
giam in Deo ſunt. Hoc prænotato ſit

Noſtra propoſitio. *Omnes perfectiones crea-
turarum ita ſunt in Deo formaliter, vel emi-
nenter, vt tamen non ſint eadem numero in eſſen-
tia Dei, quæ ſunt in ipſiſmet creaturis, ſed tantùm
eadem ſecundùm quandam analogiam.*

Prior pars probatur: multa ſunt de conce-
ptu intrinſeco huius & iſtius perfectionis hu-
manæ, prout eſt in creatura, quæ vt ſic, re-
pugnant Deo; verbi gratiâ de ratione ſapien-
tiæ humanæ, vt eſt hæc, quòd ſit qualitas in-
hærens ſaltem aptitudine, quòd habeat mo-
dum finitum, quòd ſit aliquid creatum: dein-
de Deus eſt aliud omninò indiuiduum, habét-
que aliud omninò eſſe ab indiuiduo, & eſſe
quocumque creato.

D Poſterior pars probatur: datur analogia VIII.
effectus ad ſuam cauſam exemplarem, & effi-
cientem, quatenus iſte his reſpondet: atqui
omnes & ſingulæ perfectiones creaturarum
ſunt quidam effectus diuinæ eſſentiæ tan-
quam cauſæ exemplaris, & efficientis, iuxta
illud S. Ioan. 1. *omnia per ipſum facta ſunt, quod
factum eſt, in ipſo vita erat:* Deus enim dum
creat, agit per intellectum, & omne agens
per intellectum habet in ſeipſo exemplar rei,
quam facit: igitur omnes perfectiones crea-
turarum habent analogiam ad eſſentiam Dei;
& ex conſequenti illæ, quæ ſunt in creaturis,
ſunt tantùm eædem cum iis, quæ ſunt in Deo
quoad iſtam analogiam: & ita diſtinctè, vt
quæ ſunt in creaturis, ſi ſint rerum inanimata-
rum, vt ſic non dicantur habere vitam, vt ve-
rò ſunt in Deo, vitam habeant: quemadmo-

I. dum S. Auguſt. explicat tract. 1. in *S. Ioann.* A
exemplo artificis fabricantis arcam iuxta exemplar, quod habet in mente: quæ arca, vt eſt in opere, non eſt eadem entitatiuè cum ipſa prout eſt, & remanet in mente artificis, ſed alia, habens cum illa analogiam. Ex quo intelligitur creaturas habere in Deo verius eſſe, ſumptâ hâc particulâ *verius* pro perfectiori, quàm habeant in propria ſua natura, ſeu in ſeipſis.

ARTICVLVS VI.

Quid importat reale perfectio Dei, & vtrum ſit attributum.

RESPONDETVR primùm, ſi perfectio ſumatur hîc iuxta ſenſum primi articuli,
II. perfectionem in Deo, eſſe veluti optimum B
modum eſſendi Dei, ratione cuius diuina eſſentia habet in ſe quidquid requiritur ad illam conſtituendam in proprio ſuo genere, quandoquidem poſitiuum fundat in Deo negationem cuiuſcumque defectus in tali genere, ſeu diuinæ eſſentiæ, & ex conſequenti perfectionem Dei, vt ſic ſumptam non eſſe aliquod attributum diuinæ eſſentiæ propriè dictum.

Prior pars reſponſionis eſt Caiet. hâc quæſtione articulo primo, quam ibi probat ex reſponſione S. Thomæ in corpore primi articuli, vbi ex eo, quòd Sanctus Doctor probat Deum eſſe perfectum, quia non eſt in potentia, ſed in actu, & eſſe in actu, vel potentia, pertinet ad modum eſſendi ipſius rei; rectè infert eſſe hoc modo perfectum, ſeu talem
III. perfectionem in eſſentia Dei nihil aliud im- C
portare, quàm veluti optimum quemdam modum ſpecialem eſſendi diuinæ eſſentiæ, prout illa eſt in ſeipſa, & conſideratur ſecundùm ſeipſam.

Deinde probatur: tunc vnumquodque eſt perfectum in ordine ad ſeipſum, quando quæcumque illud conſtituunt, & quaſi integrant, ſeſe habent ad illud modo optimo, & conſentaneo eius naturæ; vbi enim ab iſto modo deficiunt non eſt perfectum, ſed imperfectum: atqui hoc nihil ſuperaddit enti, quod dicitur ſic perfectum, niſi aliquem modum, quo hæc omnia ſeſe habent optimè in illo: ergo perfectio ſumpta primo illo modo eſt tantùm modus aliquis: ergo cùm diuina perfectio de qua hîc agimus ſit (ſeruatâ proportione) talis, erit etiam perfectio Dei veluti modus
IV. ſpecialis eſſendi optimè, ratione cuius diuina D
eſſentia habet in ſeipſa, & in ordine ad ſeipſam, quidquid requiritur ad illam conſtituendam in proprio ſuo genere.

Poſterior etiam pars eiuſdem reſponſionis probatur ex dictis ad qu. 3. de conditionibus requiſitis in attributo Dei propriè dicto. Nam inter alias requiritur, vt conueniat diuinæ eſſentiæ per modum formæ adiacentis, & quaſi noſtro modo concipiendi, illi vt iam conſtitutæ aduenientis, non autem per modum alicuius conſtitutiui intrinſecè: at diuina perfectio vt nunc explicata denotat potiùs intrinſecum modum, quo diuina eſſentia conſtituitur intrinſecè in ſeipſa, vt eſt diuina, & in tali genere, quàm ſignificet aliquid vt ei iam conſtitutæ in ſuo eſſe adiacens.

Deinde tranſcendentia vt formaliter talia,
A non poſſunt ſortiri rationem attributi propriè dicti, quia ſic intrinſecè imbibuntur in V.
ipſis entibus de quibus prædicantur: ſed perfectio, vt hîc ſumitur, habet rationem cuiuſdam tranſcendentis, eſt enim vnumquodque perfectum in ſeipſo, prout habet rationem entis in ſeipſo integri quoad illa, quæ propria eius natura ſibi poſtulat: ergo hæc diuina perfectio ſic conſiderata, non erit aliquod attributum eſſentiæ diuinæ propriè dictum.

Secundò reſpondetur, ſi diuina perfectio ſumatur hîc pro illa perfectione, quæ in Deo ita eſt vna ſimpliciſſima, vt tamen habeat in ſeipſa omnes perfectiones ſupereminenti quâdam aggregatione, & vnitione congregatas: quemadmodum ſanctus Dionyſius loquitur libro *de diuinis nominibus*, capite ſecundo, & quinto: id eſt, quæ ita eſt vna, & ſimpliciſſi-
B ma, vt tamen ratione ſuæ eminentiæ ſit mul- VI.
tiplex virtute, & ipſo ſuo ſinu complectatur omnes & quaſlibet perfectiones, quâ ratione oſtendemus ſecundo & tertio artic. Deum eſſe perfectum, tûc diuina perfectio non eſt adhuc propriè loquendu, vnum aliquod attributum eſſentiæ diuinæ; quia eſt de ratione attributi, quatenus attributum eſt, quòd denotet aliquam particularem perfectionem, vt Fonſeca docet libro 7. *Metaphyſ.* capite octauo, quæſtione 7. ſectione 3. ſunt enim attributa in Deo multa ſecundùm virtualem diſtinctionem etiam abſque vlla operatione cuiuſcunque intellectus; vt docebitur agendo de diſtinctione hac virtuali inter eſſentiam & attributa etiam ad ſe inuicem comparata: diuina autem perfectio ſumpta hoc modo dicit om-
C nes perfectiones, & non aliquam duntaxat VII.
ſpecialem.

ARTICVLVS VII.

An Deus & vniuerſum ſimul ſint aliquid perfectius, quàm ſolus Deus.

OMNES facilè conueniunt, *Deum & vniuerſum ſimul non eſſe aliquid melius, & perfectius intenſiuè, quàm ſit ſolus Deus*: & eſt expreſſa ſent. S. Aug. lib. 6. *de Trinit.* cap. 8. ſic dicentis: *cùm creatura adhæreſcit creatori, illa fit maior, quàm erat, non ille.* etiam eſt S. Th. 1. 2. qu. 34. art. 3. in ſolut. ad 2. & probatur: illud eſt intenſiuè perfectius altero, quod habet in ſe plures gradus perfectionis alios aliis perfectiores, ſed Deus & vniuerſum ſimul non
D habent plures gradus perfectionis, quàm ſo- VIII.
lus Deus habeat, quia non tantùm omnes, & ſingulæ omnium rerum perfectiones, ſed etiam gradus illarum & formalitates ſunt in ſolo Deo formaliter, & eminenter, vt docuimus: ergo Deus, & vniuerſum ſimul non ſunt aliquid intenſiuè perfectius ſolo Deo.

Hæc ratio non tantùm probat reſponſionem de intenſione perfectionis, quæ fiat per additionem perfectionis eiuſdem rationis, ſed etiam de illa quæ poſſet concipi additione boni alterius rationis, quia bonum illud & perfectio quæ in vniuerſo eſt alterius rationis ab eo bono & perfectione, quæ eſt in Deo, reperietur etiam in Deo, vt eminenter contenta; & ſic quidquid habet perfectionis ſecundùm iſtam conſiderationem ei adiunctum eius perfectionem non auget intenſiuè.

I. Solùm reſtat difficultas de extenſiua per- A
fectione, ſcilicet an Deus & vniuerſum vt ſi-
mul ſumuntur, ſint aliquid extenſiuè perfe-
ctius, quàm ſit ſolus Deus.

Negant plerique diſcipuli S. Thomæ hîc & ſequenti qu. 6. ſed pars affirmans quæ eſt Durandi primo ſent. diſtinct. 44. quæſtione 3. & plurium recentiorum hîc, videtur *melior*, & *probabilior*.

Probatur: ad hoc vt aliquid ſit extenſiuè perfectius, & melius altero, ſufficit, vt perfectio penes quam ſit comparatio, ſit maior numero in illo, quod dicitur eſſe extenſiuè perfectius, quàm in altero, & quod in illo priori ſubiecto denominato extenſiuè perfectius, hæc perfectio habeat aliquem ſpecialem eſſendi modum, ſecundùm quem numericè ſit in illo, & non in alio: verbi gratiâ plura meritoria opera Chriſti Domini dicuntur

II. eſſe extenſiuè perfectiora vnico eius opere, B quia ſunt valores plures numero diſtincti in iſtis pluribus actibus, quorum vnus non eſt in alio quolibet opere, licet quoad intenſionem vnicum opus meritorium Chriſti Domini tantum valeat, quantum plura, & præterea ſinguli iſti valores habeant ſpecialem modum numero diſtinctum in pluribus meritoriis operibus, quæ non habent in vnico tantùm: at in Deo, vt ſumpto ſeorſim ab vniuerſo, omnes omnium rerum perfectiones ita ſunt, ſiue formaliter, ſiue eminenter, vt tamen non ſint in Deo eædem numero, nec ſecundùm illum eſſendi modum, quem habent in rebus creatis, vt patet ex dictis articulo quinto, & ſunt in Deo vniſſimè, & vt in vnico ſubiecto, in

III. creaturis ſunt plures numero, in pluribus & pluribus numero ſubiectis: ergo Deus & C vniuerſum ſimul ſunt aliquid extenſiuè perfectius ſolo Deo.

Neque huic rationi ſatisfacies, ſi dicas omnes eiuſmodi perfectiones etiam ſumptas numericè eſſe in Deo ſecundùm alium modum eſſendi: & ita quantum ſpectat ad perfectionem, nihil eſſe in creaturis, quod non ſit in Deo, ſecundùm modum eminentiorem: hoc enim tantùm arguit Deum & creaturas ſimul non eſſe aliquid intenſiuè perfectius ſolo Deo, quin potiùs confirmat hanc partem noſtræ propoſitionis: nam modus iſte, quem perfectiones eiuſmodi habent multiplicatæ numero in creaturis, & ſecundum quem vtpote habentem aliquid imperfectionis ſibi admixtum, non eſt in Deo formaliter vt ſic,

IV. & nihilominus eſt aliquid poſitiuum: ergo D licet illæ eædem perfectiones ſint modo eminentiori in Deo, quia tamen non ſunt in illo, niſi vt in vno ſubiecto, ſeu habente illas, & in creaturis multiplicantur quoad numerum, vt ſic conſideratæ facient, vt Deus & vniuerſum ſimul ſint aliquid extenſiuè perfectius ſolo Deo.

Confirmatur: vbi aliquæ perfectiones ſunt realiter diſtinctæ, nec inter ſe identificantur, ibi vna ſuperaddita alteri quantumlibet ſummæ, facit maius extenſiuè: ſic enim bonum additur alteri bono ſibi non identificato; ſed perfectiones omnes rerum creatarum, vt ſunt in Deo, ſunt realiter diſtinctæ ab iiſdem perfectionibus, vt ſunt in ipſis creaturis: ergo Deus, & vniuerſum ſimul ſunt aliquid extenſiuè perfectius Deo ſolitariè ſumpto.

Addidi in hac confirmatione particulam hanc, *bono ſibi non identificato*; vt tacitè reſponderem obiectioni, quæ poſſet formari ex S. Auguſt. lib. 6. *de Trinitate*, cap. 7. dicente Patrem, & Filium in diuinis non eſſe maius bonum, quàm ſit ſolus Pater, quod verum eſt; quia Pater, & Filius, vt comparantur cum diuina eſſentia ſibi omnimodè identificantur: ergo à contrario quia perfectiones creaturarum quæ ſunt in Deo, ſiue formaliter, ſiue eminenter non identificantur omnimodè cum iis, quæ ſunt in creaturis, quin potiùs realiter diſtinguuntur ab illis, facient, vt Deus ſimul cum vniuerſo ſit aliquid extenſiuè perfectius, quàm ſit Deus ſolitariè ſumptus. V.

Atque de perfectione intenſiua S. Thomas eſt intelligendus infrà quæſt. 103. artic. 3. in *ſolutione* ad 3. & 1. 2. quæſt. 34. art. 3. in *ſolutione* ad 2. quando ait bonum per eſſentiam non VI.
fieri melius additione alterius boni, ſed hoc tantùm eſſe proprium boni per participationem: nam eſſe perfectius extenſiuè, non eſt loquendo propriè eſſe perfectius, cùm hoc attendatur ſimpliciter penes præciſam rationem perfectionis, quæ vna ſimpliciſſima, & modo longè eminentiſſimo in Deo exiſtens eſt longè maior, quàm exiſtens multiplex, & diuiſa in pluribus.

Neque poteſt obiici, vniuerſum comparatum cum Deo eſſe quid minus puncto comparato cum linea, ſecundùm illud Iſaiæ cap. 40 *Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei*; at punctum additum lineæ non facit maius extenſiuè.

Hoc inquam obiici non poteſt; eſt enim diſpar ratio: ideò punctum iunctum lineæ non facit maius, quia nullam habet diuiſibilitatem, ſeu extenſionem, ratione cuius per ſui additionem linea ſiat maior ſecundùm extenſionem: at perfectiones quæ ſunt in creaturis, habent quantitatem virtutis, ſeu aliquam rationem perfectionis, & ſunt realiter diſtinctæ ab iis perfectionibus, quæ ſunt in eſſentia Dei: ergo illis adiunctæ poterunt facere aliquid perfectius extenſiuè. VII.

Articvlvs VIII.

Vtrum aliqua creatura poſſit eſſe ſimilis Deo.

Sit hæc vnica propoſitio. *Repugnat dari aliquam creaturam, quæ ſit ſimilis Deo ſimilitudine vniuocâ: poteſt tamen dari, imò dantur de facto creaturæ ſimiles Deo ſimilitudine analogâ*: ita ſanctus Thomas hic articulo 3. & eſt de fide. VIII.

Prior quidem pars ex illo Pſalmi 85. *Deus quis ſimilis tibi*, & Pſalmi 85. *non eſt ſimilis tui in diis Domine*: ad quem locum S. Auguſt. ita ait: *quodlibet aliud cogitet homo, non eſt ſimile quod factum eſt, illi qui fecit*. & habetur hæc propoſitio definita in Concilio Lateran. ſub Innocent. III. & refertur de ſumma Trinitate, cap. *damnamus*.

Prior pars explicatur, & ſimul probatur: tunc vnum eſt alteri ſimile ſimilitudine vniuocâ, quando habet formam eiuſdem ſpeciei, & ordinis cum eo, cui dicitur ſimile; ſic enim omnes homines dicuntur ſibi ſimiles vniuocè;

I. item & duo parietes albi,ſed nulla poteſt dati
creatura, quæ habeat eandem ſpecie ſotmam
cum Deo; eſt enim Deus ens per eſſennam,
indepeudens, increatum, omninò ſimples,
quæ omnia repugnant creaturæ quamtumli-
bet perſectæ.
Poſterior irem pars eaplicatur : vbi vnum
communieat eum alio in aliqua ſotma, ibi ha-
bet aliquam eum illo ſimilitudinem, ſeu prò
eommunicatione tali ſormæ, eſt ei ſimile, quia
ſimilitudo fundatnr in conuenientia formæ;
ſed quælibet creatura quatenus eſt ens, vel
etiam quatenus babet aliquem gradum entis,
ſiue maaimè perſectum, ſiue minus perſe-
ctum, communicat eum Deo in ipſo tali eſſe,
quia quodlibet ens creatum eſt quædam par-
ticipatio entis ineteati : etgo quælibet creatu-
ra eſt ſimilis Deo.
Et quoniam gradus illi, & entitates ſin-
II. gulæ quæ ſunt in ereatutis, in qnibus hæc ſi-
militudo ſundatut, Ita ſunt partieipationes
Dei, vr aliæ ſint aliis perſectiores, imò & ot-
dinis ſuperiotis, euiuſmodi ſunt gratia ſancti-
ficans, lumen glotiæ, & id genus cætera
quoad ſuam ſubſtantiam ſupernaturalia; ideò
hæc ſimilitudo ad Deum eſt in vna creatura
minot, in alia maiot, & perſectior eriam ſe-
cundùm otdinem pto ratione ſormæ illius, in
qua talis ſimilitudo ſundatur : ſic qnia crea-
turæ inanimatæ minotem habent cum Deo
ſimilitudinem, quàm ετeatutæ animatæ ha-
beant; ita etiam homo, & Angeli, maiorem
adhuc habent ſimilitudinem cum Deò, etiam
prout conſidetantur ſecundùm ſua natuta-
lia, quàm habeant teliquæ ereaturæ inſerio-
III. res.
Deinde eadem poſterior pars explicatur, &
ſimul probatur : tunc tantùm eſt ſimilitudo
vniuoca, quando quæ ſunt ſimilia, habent
eandem ſpecie ſormam, ſúntque eiuſdem or-
dinis; quando verò ſunt diuerſi ordinis, &
ſotma ſecundùm quam vnum dicitur alteti
ſimile, eſt principaliter in vno, in altero au-
tem minus principaliter; in illo habet ratio-
nem alicuius cauſæ, ſiue efficientis, ſiue ea-
emplaris, in iſto rationem cauſati, ſeu effe-
ctus, ſiue exemplati, tunc talis ſimilitudo eſt
tantùm analoga, vt intelligitur ex S. Thoma
in quæſtion. diſput. *de veritate*, quæſt. 23. art. 7.
in ſolut. ad 11. & ex art. 3. huius quæſtionis;
ſed ſotma illa ſecundùm quam creatutæ di-
IV. cuntur ſimiles Deo, non eſt in Deo & illis, ea-
dem ſpecie, ſiue illa ſorma ſit eſſentia, ſiue eai-
ſtentia, ſiue aliqua alia entitas, vel gradus
eius; nec item eſt eiuſdem ordinis, ſed diuetſi,
vt patet ea dictis primâ patte huius propoſi-
tionis, & præterea eſt in Deo principaliter,
tanquam in ente per eſſentiam, & prima cauſa
omnium efficiente, & eaemplari; habet enim
Deus ideas rerum omnium, iuxta quas produ-
cit res ſingulas ad extra : igitnr ſimilitndo illa
ſecundùm quam res creatæ ſunt ſimiles Deo,
eſt tantùm analoga.
Ex hac ratione ſequitur iſtam ſimilitudi-
nem non eſſe reciprocam, vt S. Thomas ob-
ſeruat vttoque loco nunc eitato, id eſt, crea-
turas ita Deo eſſe ſimiles, vt tamen Deus non
dicarur eſſe ſimilis illis, nec communicatio-
nem iſtarum formarum ſundare relationem
ſimilitudinis inter Deum, & creaturas, ſeu
vt dialectiei vocant, *æquiparantiæ*, ſed tantum-

A modò *non mutuam*, ſeu *diſquiparantiæ*, & inæ- V.
qualis proportionis, & comparationis; ad il-
lam enim primam ſimilitudinem & relatio-
nem correſpondentem requiritur identitas
ſpecifica ſotmæ in vtroque extremo compara-
tionis, quæ hic deficit; ad 2. verò diuetſitas
otdinis & aliqua ratio cauſæ, & cauſati, vt
loco nunc citato apertè ſignificat S. Thomas,
& ſumit ex S. Dionyſio cap. 9. de *diuinis no-
minibus*; ſic quia Cæſar, vetbi gratiâ, & eius
imago ſunt diuerſi ordinis, vt ipſe Cæſar, eſt
exemplar, ad quod propria eius imago effor-
matur, fit vt imago Cæſaris rectè dicatur eſſe
ſimilis Cæſati ſuo prototypo, non autem econ-
trà Cæſar dicatur eſſe ſimilis ſuæ imagini.

B
AD QVÆSTIONEM V. VI.

QVIA hæc quæſtio quam mouet
S. Thomas *de bono in communi*,
eſt planè philoſophica, quámque
omnes philoſophi communiter
tractant tam in *Metaphyſicis*
agendo de proptietatibus entis, quàm in
Moralibus, dum diſſerunt de bono honeſto,
vtili & iucundo; nos illam vt iſtis locis expli-
catam omittimus.

AD QVÆSTIONEM VI.

DISPVTATIO VNICA. VII.

C
De bonitate Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ſit in ſe ipſo ſummè bonus.

NOTANDA primùm eſt diſtin-
ctio, quæ eſt inter pulchrum,
& bonum, quam etiam ſan-
ctus Thomas hic quæſtione 5.
articulo 4. in ſolutione ad pri-
mum tangit; eſt enim pulchri-
tudo etiam e s Platone *in Phedro* quædam gra-
tia, & ſplendor tei, qui mente, auditu, vel
viſu perceptus allicit animam : vnde Græcis
dicitur κάλλος quaſi *prouocans* : ideóque iſtud
D eſt diſcrimen inter bonum & pulchrum, quòd VIII.
pulchtum dicat ordinem ad potentiam co-
gnoſcentem, bonum verò ad appetentem : ac
proinde licet res omnes appetant bonum, non
tamen omnes appetunt pulchtum : ſed hæ ſo-
lùm, quæ habent iudicium quoddam diſcri-
minis pulchritudinis.
Triplex autem eſt pulchritudo; quædam
repetitur in rebus *corporeis*, quam S. Auguſt.
lib. 22. *de Ciuitate Dei*, cap. 19. definit *debitam
membrorum congruentiam cum quadam coloris
ſuauitate*, de qua Ariſtoteles lib. 4. *ethic*. cap. 3.
ſecunda eſt in *vocibus*, & conſiſtit in quadam
harmonia vocum, eaſurgitque ex proportio-
ne numetorum, & ex quibuſdam interuallis :
tertia eſt in *ſpiritalibus*, & conſurgit ex debita
proportione potentiarum ſpiritalis creaturæ
in ordine ad perſectionem ſuæ ſpeciei, & ad

I. finem proprium, quæ per virtutes & habitus animi maximè perficitur. In Deo autem, qui eſt ſimpliciſſimus, pulchritudo dicitur eſſe, ob infinitam perfectionem intellectus, voluntatis, & aliorum attributorum eius, quatenus maximè proportionantur noſtro intelligendi modo, diuinæ eſſentiæ: item quatenus perſonæ diuinæ ſunt realiter diſtinctæ cum maxima proportione æqualitatis in vna & eadem numero eſſentia, in qua ſummè identificantur, cuius pulchritudinis veſtigium quoddam reperitur in creaturis, quatenus in illis datur diſtinctio cum vnitate, & hoc eſt quod maximè delectat.

Secundò notandum eſt, duplicem diſtingui bonitatem, vnam *tranſcendentalem*, de qua agunt philoſophi in *Metaphyſ.* & conſiſtit in integritate eorum, quæ requiruntur ad veram
II. conſtitutionem talis entis, quomodo illud cenſetur eſſe bonum, quod in ſe eſt perfectum, & cui nihil deeſt eorum, quæ eius natura poſtulat: alteram eſſe *moralem*, de qua philoſophi agunt in *ethic.* & Theologi primâ ſecundæ, & conſiſtit in ea ſubordinatione, quâ actus liber procedit à voluntate, vt ſubordinatâ rectæ rationi, tanquam perfectæ regulæ; quemadmodum Philoſophi, & Theologi docent locis nunc citatis. His ita prænotatis, ſit hæc

Prima propoſitio. *Deus non tantùm eſt bonus in ſeipſo, ſed etiam eſt ſummè bonus*: eſt de fide; nam paſſim in ſacris literis appellatur *bonus*, vt Pſalmo 72. 106. 117. & alibi.: item ex Patribus ad hæc teſtimonia, & ad alia aliis ſimilia.

Probatur etiam ratione prior pars: tunc
III. aliquid eſt bonum in ſeipſo, quando nihil deeſt ei, ſed habet omnia, quæ ad conuenientem conſtitutionem eius poſſunt requiri, vt patet ex ſecundo notabili: at Deus habet omnes eiuſmodi perfectiones, vt docuimus ex profeſſo præcedenti quæſtione art. 1. igitur Deus eſt in ſeipſo bonus.

Deinde, quia ex S Auguſtino lib. 8. *de Trinitate*, capite 3. aliquid dicitur eſſe bonum *duobus modis*: primò in ſe, & ſic ratio allata probat Deum eſſe bonum: ſecundò alteri, quatenus eſt alteri appetibile & conueniens: probatur etiam Deum eſſe bonum, hâc poſteriori bonitate: illud eſt bonum iuxta hunc poſteriorem modum, quod eſt alteri cauſa eius efficiens, quod dat eſſe omnibus rebus, quódque eſt finis vltimus rerum omnium: fi-
IV. nis enim vltimus, & ſummum bonum coincidunt: ſed Deus eſt prima cauſa efficiens rerum omnium, earum omnium finis; illæ enim omnes tendunt in Deum vel appetitu *innato*, vt creaturæ irrationales, vel *elicito*, vt rationales: igitur Deus eſt bonus, non tantùm in ſeipſo & ſibi, ſed etiam & aliis omnibus: hinc illud Threnorum 3. *bonus eſt Dominus, ſperantibus in eum, animæ quærenti illum.*

Nec his obſtat, quòd iuxta S. Auguſtinum libro de *natura boni*, cap. 3. ratio boni conſiſtat in modo, ſpecie, & ordine: quemadmodum etiam ſanctus Thomas docet hîc qu. 5. articulo 5. quod tamen non habet locum in Deo: nam ex eodem ſancto Thoma, quæſt. 6. articulo 1. in ſolutione ad primum, iſtud intelligitur tantùm de bono creato, & non de bono increato, niſi quatenus ad illud perti-

A net imponere rebus omnibus modum, ſpeciem, & ordinem. V.

Eadem propoſitio probatur quoad poſteriorem partem tam ex cap. 19. ſancti Matthæi, quàm decimo octauo ſancti Lucæ: vbi ita Chriſtus Dominus ait, *nemo bonus niſi ſolus Deus*: quò loci hæc particula, *niſi*, excludit aliquam rationem bonitatis ab omnibus rebus à Deo diſtinctis; quam tamen ipſe Deus habet, quod optimè intelligitur de bonitate *in ſummo*; patet item ex S. Auguſtino concione primâ in *Pſalmum* 134. & aliis citatis Patribus ad vtrumque citatum locum Euangelij dicentibus: Deum nullam habere admixtionem mali; & ideò vocari abſolutè *bonum*; cætera verò tantùm cum additione.

Tandem probatur ratione: vnaquæque res habet in ſeipſa tantum bonitatis, quantum in
B ſeipſa habet perfectionis, & res quælibet eſt in tantum bona alteri, in quantum eſt illi conueniens, & appetibilis; talis enim bonitas fundatur in conuenientia, vt S. Thomas ſatis frequenter docet: at Deus eſt in ſeipſo perfectiſſimus: habet omnes omnium rerum etiam poſſibilium perfectiones, vt oſtenſum eſt quæſtione præcedenti, & eſt vltimus finis rerum omnium: omnia enim propter ſemetipſum operatus eſt, & vltimus finis eſt valde conueniens cuilibet rei, & ab illa appetibilis: ergo Deus eſt ſummè bonus tam in ſeipſo, quàm omnibus ipſis rebus creatis. VI.

Secunda propoſitio. *Deus eſt ſummè bonus bonitate morali.* eſt etiam de fide ex citato illo verbo Chriſti Domini *nemo bonus*, &c. vbi reſpondens adoleſcenti qui eum vocauerat bonum
C bonitate morali, & interrogabat eum de bono morali ad conſequendum vitam æternam, vt ſic reſponderet ad mentem interrogantis, ait Deum ſolum eſſe etiam bonum ſummâ illâ morali bonitate. VII.

Deinde probatur ratione: vbi in actibus liberis eſt ſumma conformitas voluntatis ad perfectam rectitudinem perfecti iudicij, ibi eſt ſumma moralis bonitas, & qui iſtud habet, eſt ſummè bonus bonitate morali, vt patet ex ſecundo noſtro notabili: at in voluntate Dei reſpectu actuum liberorum eſt ſumma conformitas etiam per eſſentiam ad perfectam rectitudinem diuini iudicij, quia diuina voluntas eſt per ſuam eſſentiam infallibilis, & omnia operatur Deus propter debitum finem, ſcilicet propter ſemetipſum, ad quem omnia ordinantur; ergo Deus eſt ſummè bo-
D nus morali bonitate. VIII.

Hæc autem moralis bonitas eſt ſolùm in actibus liberis: vt docent Theologi 1. 2. quæſtione 18. vnde cùm actus ille voluntatis, quo Pater, & Filius ſpirant Spiritum ſanctum, non ſit liber, ſed neceſſarius, non poteſt dici loquendo propriè bonus bonitate morali.

Hæc item moralis bonitas in Deo propter ſuam excellentiam dicitur eſſentialis *ſanctitas Dei*, ſanctitas enim importat duo, iuxta ſanctum Thomam in tertium ſententiarum, diſtinctione tertiâ, quæſtione primâ, articulo ſecundo, primùm carentiam *omnis mali*: ſecundùm confirmationem *in omni bono*: hinc enim beati quia carent omni malo, & ſunt confirmati in bono, dicuntur ſancti accidentali tantùm ſanctitate: Deus verò dicitur ſan-

I. ctus eſſentiali ſanctitate, quia hæc eius bonitas
eſt firmiſſima, omninò immutabilis, tam ab ex-
trinſeco, quàm ab intrinſeco, & ſecundùm
quamcumque rationem.

Et cùm moralis bonitas attendatur non tan-
tùm penes actus liberos, qui reſpiciunt obie-
cta moralia ordinis naturæ, ſed etiam penes
illos qui reſpiciunt obiecta ſupernaturalia,
vt ſunt in nobis actus virtutum per ſe infuſa-
rum, eſt etiam moralis bonitas Dei ſumma in
iſto genere: nam omnis perfectio, quæ parti-
cipatur ab ente creato, eſt in Deo in ſummo
gradu, & per eſſentiam: ſed moralis bonitas
actuum liberorum à nobis elicitorum ex gra-
tia Dei, charitate & aliis virtutibus per ſe in-
fuſis eſt quædam participatio ſingularis gra-
tiæ, charitatis, & aliarum eiuſmodi perfe-
ctionum Dei: ſic enim apud ſanctum Petrum
II. dicimur *fieri per gratiam conſortes naturæ diui-
næ*: item *filij Dei* paſſim apud Apoſtolum: er-
go & hæc moralis bonitas, quæ in nobis eſt
ſupernaturalis, ordinis eſt ſumma in Deo: ſic
Deus ſæpius frequenter in ſacris literis dicitur
charitas: ſic perfectiones aliarum virtutum
ſupernaturalium, ei etiam tribuuntur in ſum-
mo gradu.

ARTICVLVS II.

*Soluuntur obiectiones contra præcedentis ar-
ticuli doctrinam, & reſpondetur
dubio.*

PRIMA eſt: quod eſt ſummè bonum
III. non poteſt compati malum exiſtere, ſed
quantum eſt in ſe deſtruit illud: at Deus
patitur malum eſſe, vt experientia docet;
ergo.

Reſpondetur maiorem eſſe tantùm veram,
ſi illud quod eſt ſummè bonum ageret ex ne-
ceſſitate naturæ, tunc enim agendo toto im-
petu ſuæ naturæ deſtrueret malum quantum
poteſt deſtrui; at Deus eſt ita ſummè bonus,
vt tamen ſit agens liberum ad extra, & ideò
pro libera ſua voluntate deſtruit malum, vel
ſinit illud eſſe, & hoc in bonum finem, quia
vt rectè docet S. Auguſtinus Enchiridio *ad
Laurentium*, capite 11. nouit ex iſtis malis quæ-
dam bona elicere.

Obiicies ſecundò: quod eſt bonum per com-
parationem ad alterum, quod poteſt non exi-
ſtere, non eſt propriè abſolutè & ſimpliciter
IV. bonum: ſed tantùm ſecundùm quid, & veluti
dependenter ab illo; quatenus accipit ſic eſſe
bonum ab exiſtentia eiuſmodi rei, quæ poteſt
non eſſe: & proinde illud fruſtrare tali ſuâ
bonitate; at Deus eſt ſummè bonus per com-
parationem ad res omnes creatas, quate-
nus hæc deriuantur ab illo, & in illum ten-
dunt.

Reſpondetur, aliquid dici ſummè bonum,
poſſe intelligi duobus modis: primò negatiuè,
quando ſcilicet nihil eo perfectius, & melius
poteſt eſſe, vel etiam excogitari, quomodo
ad hoc vt aliquid ſit ſummè bonum, non re-
quiritur alia bona exiſtere: ſecundò *poſitiuè*,
& per comparationem ad omnia quæcumque
alia bona tanquam extrema, ad quæ refertur
per illam relationem: Deus dicitur ſummè
bonus priori modo, non autem ſecundo, qua-

A tenus importat comparationem ad alia bona, V.
vt actu exiſtentia: cùm ſit ex intrinſeca ſua ra-
tione, & ex conſtitutiuis rationibus ſummè
perfectus, non autem merâ quâdam denomi-
natione extrinſecâ per aliquam habitudinem
ad res creatas.

Dixi inter reſpondendum, *vt actu exiſten-
tia*: quia ſi alia bona conſiderentur vt poſſi-
bilia, ſeu vt ſunt in potentia, Deus eſt etiam
hoc modo poſitiuè ſummè bonus, per com-
parationem ad illa omnia, vt ſic conſiderata:
quia nihil eſt poſſibile, quo ipſe Deus non ſit
perfectior, & melior: nam nomine Dei id
omnes intelligunt, *quo nihil perfectius, nihil
melius poteſt excogitari*, vt ſuprà animaduer-
timus. Hæc autem comparatio eſt tantùm
per exceſſum, vt rectè notat ſanctus Thomas
quæſtione ſextâ, articulo ſecundo *in ſolutione*
B ad primum: vnde aliæ res cum quibus com- VI.
paratur, non ſunt eiuſdem generis cum illo;
neque propterea Deus eſt ſummè bonus de-
pendenter ab ipſis rebus creatis de facto, vel
etiam tantùm poſſibilibus, quia aliud eſt ſum-
mam illam bonitatem intelligi, & explicari à
nobis per ea, quæ ſunt, vel poſſunt eſſe in
creaturis, vel etiam ſeſe ad illas, tanquam ali-
qua ſua obiecta terminare; & aliud eſt Deum
illam ſuam bonitatem habere dependenter
ab illis, vt videre eſt etiam in potentiis quæ
explicantur per obiecta, ad quæ illæ ſeſe ter-
minant, nec tamen ſunt dependenter ab illis:
ſumma bonitas Dei ſeſe quidem terminat ad
quaſlibet res creatas, tanquam ad aliqua ſua
obiecta, & per eas explicatur à nobis qui na-
turaliter nihil de Deo nouimus, niſi ex rebus
C creatis, & transferendo conceptus quos de
illis formamus, in Deum, ſublatis earum im- VII.
perfectionibus; ſed ea ineſt, & conuenit Deo
independenter ab illis.

Obiicies tertiò: de ratione boni eſt, ſeſe
communicare, proindéque ſummi boni ſeſe
ſummè communicare: at Deus eſto ſeſe ſum-
mè communicauerit per Incarnationem, iſta
tamen communicatio fuit tantùm in tem-
pore, & non ab æterno; ergo erit tantùm
ſummè bonus in tempore, & non ab æ-
terno.

Reſpondetur primò, ſi agatur de com-
municatione *ad intra*, Deum ſeſe communi-
caſſe ab æterno per proceſſiones diuinarum
perſonarum. Deinde ſi agatur de communi-
catione *ad extra*, reſpondetur, ad hoc vt
aliquid ſit formaliter bonum, ſufficere quòd
D habeat aptitudinem ad ſeſe communican- VIII.
dum: nam eſſentiæ rerum ſunt potiùs in apti-
tudine, quàm in ſecundo actu correſpon-
denti tali aptitudini; Deus autem ſemper &
ab æterno habuit aptitudinem ad ſeſe com-
municandam *ad extra*, & ſi quæ ſit implica-
tio, ob quam talis communicatio repugnet ab
æterno fieri, illa non tenet ſe ex parte Dei,
ſed ex parte recipientis.

Quæres, an bonitas Dei ſiue tranſcenden-
talis, ſiue moralis, ſit aliquod attributum di-
uinæ eſſentiæ propriè dictum.

Reſpondetur ex dictis præcedenti quæ-
ſtione de perfectione Dei, illam non eſ-
ſe ob eaſdem rationes propter quas ibi ex-
cluſimus perfectionem Dei à ratione at-
tributi propriè dicti: nam tranſcenden-
talis bonitas, ſicut & ipſa perfectio

I. ingreditur conſtitutionem diuinæ eſſentiæ, A
& eſt veluti aliqui[illegible]ndus eius, bonitas etiam
moralis, quia non dicit aliquam ſpecialem, ſeu
particularem perfectinnem, ſed aliquam ge-
nericam, vel plures ſimul per quandam ag-
gregationem, hæc enim reperitur in omnibus,
& ſingulis actibus liberis diuinæ voluntatis;
attributum autem dicit aliquam ſpecialem
perfectionem, vt ſuprà animaduertimus: ar-
go moralis atiam bonitas loquendo in rigore,
nou erit attributum aliquod propriè dictum:
vnde S. Tbnmas hîc non meminit illius, ſed ſo-
lummodò tranſcendentalis, de qua tamen
agit, quia in præcedentibus egit de eſſentia, &
exiſtentia, & perfectione Dei, ad quam boni-
tas tranſcendentalis ſtatim intelligitur.

Articvlvs III.

II. *Vtrùm Deus ſit bonus ratione ſuæ eſſentiæ;* B
an hoc ſit illi proprium, & vtrum omnia
ſint bona ipsâ bonitate Dei.

PRima ſit propoſitin. *Deus eſt bonus ratio-*
ne ſua eſſentiæ. Ita ſanctus Thom. hîc art. 3.
& probatur: Deus per id eſt bonus, per quod
habet in ſe omnes perfectiones debitas ſuæ
naturæ, quia bonitas conſiſtit in perfectione
debita rei, prout illa inuoluit habitudinem
conuenientiæ ad appetitum: at Deus ratione
ſolius ſuæ eſſentiæ, habet omnes eiuſmodi
perfectiones ſibi debitas: ergo Deus eſt bonus
ratione ſuæ eſſentiæ.

Minor probatur: perfectio, quæ alicui rei
poteſt conuenire, diſtinguitur triplex: prima
eſt ſuæ *exiſtentia*, ratione cuius conſtituitur in
III. eſſe actuali: ſecunda conſiſtit in *accidentibus*, C
quæ vel tanquam neceſſaria, vel vt vtilia ad
operandum poſſunt ſuperuenire rei, quemo-
do anima noſtra perficitur ſuis potentiis, &
habitibus: tertia conſiſtit in aſſecutione, ſeu
poſſeſſione ſui finis: tunc enim aliquid cenſetur
eſſe perfectum, & bonum quando aſſequu-
tum eſt finem ſuum: atqui Deus habet hæc
tria ratione ſolius ſuæ eſſentiæ, primum qui-
dem, quia quæſtione ſecundâ oſtendimus exi-
ſtentiam Dei eſſe de intrinſeco, & formali
conceptu diuinæ eſſentiæ; ſecundum item,
quia Deus non eſt capax accidentium, vt
oſtendimus quæſtione 3. tum etiam, quia in-
tellectus, & voluntas ſunt idem cum eſſentia
Dei, & hæc eſſentia Dei ea naturali ſua con-
ditione, habet intrinſacam neceſſitatem ha- D
bendi actu, & de facto intellectum, & vo-
IV. luntatem: tertium denique, quia Deus eſt ſibi
ipſi vltimus finis beatus ſeipſo, & eius eſſen-
tia habet intrinſecam neceſſitatam habendi
etiam actu beatitudinem, eſt enim Deus ne-
ceſſariò beatus: ergo Deus ratione ſolius ſuæ
eſſentiæ eſt bonus.

Secunda propoſitio. *Propriè conuenit ſoli*
Deo eſſe bonum, ratione ſuæ eſſentiæ, ſeu *per*
eſſentiam: ita ſanctus Thomas hîc articulo
tertio. Probatur ea illo Chriſti Domini ſu-
periùs relato, *nemo bonus, niſi ſolus Deus*,
nimirùm per naturam & eſſentialem neceſſi-
tatem.

Probatur etiam ratione: tria illa bona ex-
plicata præcedenti propoſitione competunt
ſoli Deo, ratione ſuæ eſſentiæ; & primò de
exiſtentia patet; illa enim non eſt de conce-
pto vllius rei creatæ, & illâ præciſâ, eſſentia V.
rei creatæ habet tantùm eſſe poſſibile: &
proinde quia bonum reciprocatur cum ente,
habet ſolummodò etiam bonum in potentia:
& præterea vna eſſentia præciſè conſiderata,
in tantum eſt aliâ nobilior, in quantum poteſt
actuari per exiſtentiam perfectiorem: item
ſubſtantia creata dicitur per ſuam eſſentiam,
eſſe ens per ſe, non quòd exiſtentia illius ha-
beat, ſicut exiſtentia Dei, abſolutam neceſſita-
tem, quâ de facto inſit ſuæ eſſentiæ, hoc enim
habet à libera voluntate Dei, ſed tantùm hoc
ſenſu, quòd formalis ratio conſtitutiua ſub-
ſtantiæ ſiue poſſibilis, ſiue exiſtentis de facto,
ſit per ſe, in ſe, & non in alio.

Idem probatur de *ſecundo genere boni*, quia
potentiæ, & accidentia, quibus ſubſtantiæ
perficiuntur, ita ſunt extra conceptum illa-
rum, vt poſſint ab illis ſeparari, quando Deus VI.
voluerit. Idem denique patet de *vltimo genere*
boni: nulla enim creatura eſt ſibiipſi finis vl-
timus, nec eſt per ſe beata.

Quòd item ſoli Deo conueniat eſſe bonum
per eſſentiam *bonitate morali*, patet ex iis, quæ
Theologi 1.2. agendo de peccatis docent, ſci-
licet, nullam creaturam poſſe dari abſolutè &
ſimpliciter ex propria naturali ſua conſtitu-
tione impeccabilem.

Quæres, an Filius, & Spiritus ſanctus etiam
in diuinis dicantur boni per eſſentiam, cùm
illam non habeant à ſe: ſed Filius à Patre, Spi-
ritus ſanctus à Patre, & Filio.

Reſpondetur affirmatiuè, quia vt aliqua
perſona dicatur bona per ſuam eſſentiam, ſuf-
ficit quòd vi ſuæ proceſſionis habeat diuinam
eſſentiam tres prædictas bonitates haben- VII.
tem: at Filius, & Spiritus ſanctus vi ſuæ pro-
ceſſionis accipiunt eandem numero diuinam
eſſentiam, quam habet Pater & cum ſuis iiſ-
dem omninò perfectionibus eſſentialibus, vt
dicetur agendo de Trinitate: creaturæ verò
quia accipiunt aliam eſſentiam entitatiuè, diſ-
tinctam quantumcumque acteaetur, erunt
tantùm bonæ per participationem.

Tertia propoſitio. *Omnes creaturæ ſunt bona*
ipsâ bonitate Dei efficiente, exemplari, & finali,
non tamen formali: ita S. Thomas hîc quæ-
ſtione ſextâ, articulo quarto; ſanctus Au-
guſtinus libro octauo *de Trinitate*, capite
tertio.

Probatur: bonitas *efficiens* nihil eſt aliud,
quàm cauſa, quæ efficit formalem bonitatem
in ſubiecto: *exemplaris* ea eſt, ad cuius aſſimi-
lationem fit formalis bonitas: ea eſt *finalis*, VIII.
ad quam tanquam ad proprium ſuum finem
vltimum formalis bonitas refertur: *formalis*
denique bonitas eſt ipſamet entitas rei bonæ,
quatenus integratur omnibus partibus re-
quiſitis ad ſuam eſſentiam, prout illæ habent
conuenientiam, ratione cuius fundant appe-
tibilitatem: at Deus ipſe eſt, qui dat bonum
rebus creatis, qui illas afformat iuxta ideas,
quas habet in ſeipſo, vt dicetur infrà agendo
de ideis diuinis: aſt item id, ad quod vltimò
omnia referuntur: nec denique ingreditur
eorum entitatem, vt patet ex dictis ſuprà: igi-
tur omnes creaturæ ſunt bonæ bonitate Dei,
tam efficienti, finali, quàm exemplari, non ta-
men formali.

Vnde iuxta hunc modum creaturæ omnes
denominantur *bona*, denominatione tantùm

I. extrinſecâ, nimitum petitâ à triplici illa cauſalitate Dei, quæ eiuſmodi rebus eſt eatrinſeca: & cùm hæc denominatio fundetur in cauſalitate, non autem in ſola tantùm relatione, fit vt Caietan. ad articulum vltim. S. Thomæ dicat banc denominationem eſſe eatrinſecam, non putam, ſed cauſalem; quæ tamen denominatio extrinſeca non impedit, quin eædem res creatæ denominentur, & ſint formaliter bonæ eâ bonitate, quæ formaliter illis inexiſtit: quemadmodum ſanctus Thomas citato articulo in fine corporis obſeruat, nam vnumquodque denominatur formaliter tale ab eo quod ſibi formaliter inexiſtit: at bonitas formalis inexiſtit formaliter ipſis rebus creatis; ergo non obſtante prædictâ denominatione extrinſecâ petitâ à triplici cauſalitate bonitatis per Deum in creaturis, non de- A
II. ſinent res creatæ eſſe, & dici formaliter bonæ B
danominatione intrinſecâ petitâ ab ipſa earum formali bonitate.

AD QVÆSTIONEM VII.

DISPVTATIO VNICA.

De infinitate Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid negat infinitas quæ in Deo concipitur.

III. CVM ipſa infinitas dicat negationem finitatis, vt patet ex ipſo nomine, priuſquam probetur infinitas Dei, explicandum eſt quidnam ſit illud quod ipſa negat, ex cuius negatione probata vt ſuo modo exiſtente in Deo, meliùs oſtendetur quomodo Deus ſit infinitus. Quare ſit hæc C

Noſtra propoſitio. *Infinitas ſecundùm eſſentiam, ſeu Dei non negat eſſe ab alio, ſeu eſſe dependent ab alio: nec negat habere eſſe receptum, ſed negat omnem, ſeu quemlibet limitem, & terminum perfectionis in eo ente, quod denominatur infinitum per eſſentiam: ita vt non poſſit in perfectione habere ſuperiorem, vel æqualem, qui ſit diſtincta ab eo natura.*

IV. Tres ſunt partes propoſitionis: prima, quæ D
aſſerit *ipſum eſſe infinitum, non negare eſſe dependens ab alio*, ſeu infinitatem Dei non conſiſtere in eo, quòd Deus ſit à nulla cauſa, ſeu abſolutè independens, probatur: vbi vnum eſt etiam ſolo lumine naturæ clarius alio, ibi non eſt omnibus modis etiam virtualiter idem cum illo, licet vnum iſtorum conſequatur ad aliud, ſeu vno poſito debeat & aliud poni: ſic enim vnum noſtro modo concipiendi habet, ſe vt prius, & alterum vt poſterius: at ſolo lumine naturæ eſt clarius Deum eſſe ens à ſe, independens à quocumque alio, quàm Deum eſſe infinitum: quia nomine *Dei* apud omnes intelligitur primum ens, prima cauſa, & aliqui philoſophi cenſuerunt cœlos, & materiam primam non eſſe producta aliunde, quæ tamen nunquam dixerunt eſſe infi- A
nita, & ad ipſum eſſe independens, & à ſe in Deo rectè ſequitur eum eſſe infinitum: ſic enim S. Thomas hîc articulo primo, conatur probare Deum eſſe infinitum, quia non habet eſſe ab alio: ergo cùm medium probationis ſit diſtinctum ab eo, quod probatur; ipſa infinitas Dei non eſt idem omnimodè etiam virtualiter, cum eo prædicato, quo Deus à nullo alio eſt independens. V.

Confirmatur: Theologi, ſuppoſito quòd Deus ſit independens, & quòd omnia ab eo dependeant, non deſinunt quærere vtrum ſit infinitus, & Theodoretus lib. 2. *de prouidentia* recenſet duo iſta prædicata *eſſe à ſe*, ſeu independens; *& eſſe infinitum* in Deo, tanquam diſtincta: ergo negatio illa, quam infinitas Dei importat, non eſt negatio eſſendi ab alio, ſeu dependentiæ ab alio.

B Secunda pars eiuſdem propoſitionis, quæ aſſerit, *negationem importatam infinitate Dei, non eſſe negationem eſſe recepti in aliquo*, ſeu infinitatem in Deo, non ſignificare ipſum eius eſſe, non eſſe receptum in aliquo, à quo conſequenter limitetur; ſicut contingit in rebus creatis etiam ſimpliciſſimis, probatur: vnaquæque natura creata, quatenus concipitur, antequam habeat exiſtentiam, vel ſubſiſtentiam, intelligitur eſſe finita quoad ſuam eſſentiam, nec tamen apprehenditur tunc limitata & eſſe in alio. VI.

Nec obſtat, quòd habeat ordinem, & potentialitatē ad ſuam exiſtentiam, & ſubſiſtētiam, vt per illas de facto actuetur; nam non ideò præcisè aliqua eſſentia eſt limitata ad hoc eſſe, quia talem exiſtentiam, vel ſubſiſtentiam habet: ſed econtrà ideo habet talem exiſten-
C tiam, & ſubſiſtentiam ſic limitatam, quia hæc VII.
eſſentia eſt talis conditionis, quæ ex ſe & ſua natura poſtulet tantùm limitatam exiſtentiam, & ſubſiſtentiam; modus enim rei ſequitur potiùs conditionem rei, cuius eſt modus, quàm econtrà: ergo negatio, quam importat infinitas Dei, non eſt negatio eſſe recepti in alio.

Vltima denique pars noſtræ propoſitionis probatur auctoritate S. Thomæ lib. 1. *contra Gentes*, cap. 43. vbi ita ſcribit: *in Deo infinitum negatiuè tantùm intelligitur, quia nullus eſt perfectionis ſuæ terminus, vel finis, ſed eſt ſummè perfectus, & ſic Deo infinitum tribui debet:* quæ verba Ferrarienſis ibi ſic explicat, *Deus eſt ſummè perfectus*, id eſt, non eſt limitata ſua perfectio, ad aliquem perfectionis gradum,
D ita quòd vnam perfectionem habeat, & non VIII.
aliam, ſed omnem perfectionem, & omnem perfectionis modum in ſe habet eminenter.

Probatur etiam ratione: primò infinitas in Deo illud ſignificat, quo nihil maius poteſt excogitari: quia Patres ſæpè dum loquuntur de illa, eam iſtâ locutione explicant: at eſſe tale maius, eſt habere eſſentiam ita perfectam, vt neget omnem terminum etiam poſſibilem ſuæ eſſentiæ quoad omnem, & quamlibet perfectionem etiam poſſibilem; in iis enim quæ non ſunt mole magna (cuiuſmodi eſt Deus) idem ſunt eſſe maius & eſſe melius, ex S. Auguſtino libro ſexto *de Trinitate*, capite octauo, & hoc dicit negationem ſuperiùs explicatam: ergo infinitas in Deo ſignificat negationem limitationis in eſſentia diuina

I. quoad omnem, & quamlibet perfectionem etiam poſſibilem.

Tandem per prædicatum infinitatis, id negatur in Deo, quod affirmatur de creaturis, quādo aliqua earū dicitur eſſe finita quoad ſuam eſſentiam; quia finitū & non finitum ſunt termini contradictorij, & dum negamus finitatem de Deo, negamus aliquam imperfectionem, quam cognoſcimus in creaturis: at quando dicimus aliquam creaturam eſſe finitam quoad ſuam eſſentiam, ſignificamus illam habere certos limites ſuæ perfectionis: ita vt poſſit ab alia excedi, ſi cum illa comparetur, quatenus potentia creaturæ ita eſt ſyncategorematicè infinita, vt ſemper alia & alia perfectior poſſit dari: ergo dum affirmamus Deum eſſe infinitum, negamus eſſentiam
II. eius habere aliquos terminos ſuæ perfectionis, & affirmamus eam habere omnem & quamlibet perfectionem poſſibilem.

Atque idem quod hîc aſſerimus videntur ſentire qui volunt negationem importatam infinitate Dei, eſſe negationem certi numeri perfectionum contentarum in Deo, quia illæ ſunt ſimpliciter innumerabiles: nam id intelligunt de quibuſcumque perfectionibus, tam ſecundùm formales ſuas rationes, quàm ſecundùm gradus ſuos conſiderans, & ſic quoad illas hoc vtroque mudo ſpectatas, nullam in Deo dari terminum

Nec obſtat, quòd in reipſa & ſecundùm realem, vel formalem diſtinctionem, non ſint in Deo plures perfectiones, ſed vna tantùm. Hoc, inquam, non obſtat, quia licet diuina perfectio ſit vna tantùm & ſimplex in re, attamen eſt virtute multiplex, & æquiualet,
III. imo præcellit infinitis perfectionibus ſpecificis, quæ per abſolutam potentiam Dei, poſſunt dari in rebus poſſibilibus, ſi crearentur ſemper maioris, & maioris perfectionis ſine fine: ſicque cùm omnes iſtæ perfectiones in eiuſmodi rebus, ſint quædam participationes diuinæ naturæ, ipſa natura diuina, quæ eſt ſic participabilis, debet actu, & reipſa habere in ſeipſa eminentiam actu infinitam, tot & tam infinitis modis participabilem: hac enim de cauſa S. Damaſcenus vocat Deum infinitum, *quoddam eſſentia pelagus continens vniuerſa ſuo complexu.*

Articvlvs II.

An Deus ſit infinitus.

IV. PARS affirmans eſt de fide ex pluribus Scripturæ ſacræ locis, vt Pſalmo 144. *magnitudinis eius non eſt finis*, Baruch 3. capite, *magnus eſt, & non habet finem*, & alibi paſſim; quibus non obſtat quod ſatis communiter in ſacris literis, ea quæ ſunt in magno numero, licet verè non ſint infinita, nihilominus verè dicuntur infinita, vt Deuteronomij vigeſimo, libro Iudicum capite vndecimo, libro tertio Regum capite tertio, & alibi. Nam ex materia ſubiecta ibi, ex antecedentibus & conſequentibus facilè intelligitur iſtis poſterioribus locis, nomē hoc *infinitum* ſumi impropriè pro numero in ſe quidem determinato, valde tamen magno, vt Patres & interpretes annotant ibi: at hæc expoſitio non poteſt adaptari citatis locis ſacræ ſcripturæ pro no-

A ſtra concluſione, cùm loquitur de ipſo Deo, V.
quo nihil maius non tantum dici, ſed nec excogitari poteſt.

Tum etiam quia Patres in hoc ſenſu quo propriè finitas negatur in Deo, explicant eiuſmodi teſtimonia agendo de prædicato diuinæ infinitatis, vt S. Dionyſius libro *de diuinis nominibus*, capite octauo; S. Auguſtinus libro octauo *de Trinitate*, capite tertio; ſanctus Gregorius Nazianzenus oratione trigeſimâ octauâ; S. Damaſceo. libro 1. de *fide*, capite quarto: tum denique quia cùm Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. & refertur capite *firmiter*, extra de ſumma Trinitate, definit & confitetur Deum eſſe immenſum: at verba Concil. debent præſertim ſuis in definitionibus, & confeſſionibus fidei VI.
B ſumi in ſua ſignificatione maximè propria, quantum natura rei, de qua eſt ſermo, patitur.

Probatur etiam ratione: illud cenſetur eſſe infinitum formaliter, quod eſt ita perfectum in eſſentia, vt neget omnem & quemlibet terminum perfectionis etiam poſſibilis in ſua eſſentia; ſed Deus negat omnem eiuſmodi terminum ſuæ eſſentiæ quoad perfectionem: quia omnes perfectiones etiam poſſibiles, cuiuſcumque ſint rationis, ſunt in Deo, ex dictis ſuprà: ergo Deus eſt formaliter infinitus quoad ſuam eſſentiam.

Atque ex hac ratione ſic explicata: intelligitur non eſſe parem rationem infiniti ſecundùm quantitatem derelicti in ſuo ſtatu naturali, & infiniti per eſſentiam: quia enim finitas ſecundùm locum præcisè & formaliter VII.
C attenditur penes limitationem ad determinatum locum, fit, vt id omne, quod eſt infinitum ſecundum locum, debeat eſſe in omni loco, quia verò infinitas ſecundùm eſſentiam, attenditur tantum penes continentiam omnium graduum eſſendi etiam poſſibilium, quatenus repugnat tali enti infinito limitari ad certos gradus entis, & perfectionis: fit, vt rectè intelligamus poſſe dari, imò dari de facto ens infinitum quoad eſſentiam aliis entibus finitis quoad ſuam eſſentiam remanentibus, licet non detur de facto aliquod infinitum quoad locum, quod naturaliter repleat extenſiuo modo omnia loca.

Articvlvs III.

Tria ſoluuntur dubia ex articulis ſuperioribus.

D

QVÆRES primò, an hæc infinitas Dei ſit formaliter negatio, vel aliquid reale ad quod negatio ſequatur. VIII.

Reſpondetur, quòd ſi infinitas ſpectetur ſecundùm ſignificationem nominis, eſt formaliter negatio: ſi autem ſumatur pro re ſubſtrata tali nomini, eſt aliquid poſitiuum, quod eſt velut ſpecialis quidam modus, quo diuina eſſentia maximè vna, & ſimpliciſſima eſt adeò ſumma quoad ſpiritalem magnitudinem perfectionis, vt contineat in ſe omnes perfectiones, & omnes illarum gradus etiam poſſibiles cum negatione, ſeu exclusione cuiuſcumque limitis ſeu termini.

Hæc reſponſio videtur eſſe Gandauenſis in ſua ſumma articulo quadrageſimo quarto,

I. quæſtione primâ, circa finem corporis; vbi
exemplo magnitudinis corporalis continen-
tis infinitos gradus magnitudinum finitatum
in infinitum accipiendarum explicat hanc in-
finitatem diuinæ eſſentiæ: atqui hæc magni-
tudo corporalia dicit aliquid poſitiunm, ſci-
licet realem extenſionem, vel aliquem mo-
dum realem ipſius quantitatis molis. Deinde
inter infinitatem molis & infinitatem virtutis,
eſt quædam propottio, ex S. Auguſtino ſu-
periùs citato, quatenus quòd in rebus cor-
poreis eſt & dicitur magnum mole, in re-
bus ſpiritalibus ſernatâ proportione, dici-
tur magnum virtute, & melius: ſed res ſub-
ſtrata huic nomini *finitum* & *infinitum*, vt dici-
tur de rebus corporeis eſt formaliter aliquid
reale, quod vel fundat negationem limitis &
II. termini in re, quæ ſic denominatur infinita,
vel connotat aliquem limitem, ſeu terminnm
in re, quæ denominatur finita: nam ex Ariſto-
tele in phyſicis, & S. Damaſceno in ſua phyſi-
ca cap. 11. infinitum dicitur *illud ex quo ſemper
eſt aliquid accipere*: hoc autem ſonat aliquid
reale, quod fundat negationem alicnins ter-
mini: ergo ſeruatâ proportione infinitas eſ-
ſendi in Deo dicit formaliter aliquid reale,
quod tamen fundat negationem. Iſtud antem
non videtur eſſe aliud, quàm veluti modus
quidam eſſentiæ diuinæ, ratione cuius illa eſt
ſic in ſe perfectiſſima, vt exiſtens vna ſimpliciſ-
ſima entitas tantam habeat eminentiam per-
fectionis, quâ includat actu omnes & quaſli-
bet perfectiones eſſendi ſecundum quemcum-
qne gradum etiam poſſibiles.

Quæres ſecundò, an hæc negatio ita ſit ſuo
III. modo vna, & ſimplex, vt tamen ſecundùm
aliquam virtualitatem denotet mnltas parti-
culares, vel partiales negationes, pro multi-
tudine attributorum quæ diſtinguimns in
Deo.

Reſpondetur affirmatiuè; vt enim hæc in-
finitas præcisè ſumpta importat omnes perfe-
ctiones eſſendi poſſibiles, & ſecundùm quem-
cnmque gradnm poſſibilem ſimul ſumptas, il-
láſque veluti in confuſo includit, & eſt mo-
dus ille, quo eſſentia diuina ratione ſummæ
ſuæ actualitatis omnes illas ſibi vendicat: ſic
negatio illa, quam hæc infinitas fundat, de-
notat multas velnti particulares negationes
pro illa virtuali multitndine perfectionnm,
quæ includuntur in iſta infinitata Dei.

Quæres tertiò, an hæc infinitas Dei ſit ali-
quod attributum propriè dictum.

IV. Reſpondetur negatiuè, conformiter ad
illud quod ſuprà docuimus de ſimplicitate, &
perfectione Dei: nam rationes quibus exclu-
ſimus iſta diuina prædicata à ratione attributi
propriè dicti, illæ eædem applicatæ præſenti
difficultati, probant idem de infinitate Dei;
eſt enim hæc infinitas veluti quidam modus
ingrediens conſtitutionem diuinæ eſſentiæ:
vt enim infinitas ſpecialis ſeſe habet ad vnum-
quodque ſuum attributum; & etiam finitas in
rebus creatis, ſic ſeruatâ proportione, & hæc
infinitas ad diuinam eſſentiam, ſed infinitas in
quolibet attributo Dei eſt tantùm quidam
modus illius, & finitas in rebus creatis aliquis
modus limitans earum entitatem: deinde hæc
infinitas eſt veluti aliquid genericum, quia
ſuo ſinu complectitur omnes perfectiones
poſſibiles, attributum autem propriè dictum,

A eſt ſpecialis quædam perfectio: ergo hæc in- V.
finitas non eſt propriè attributum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum infinitas Dei poſſit ratione probari.

VNICA ſit propoſitio. *Infinitas Dei po-
teſt probari ratione naturali*: ita S. Tho-
mas lib. 1. *contra Gentes*, cap. 43. Scotus, Du-
randus 1. ſent. diſt. 43. cum Magiſtro ibi, &
plnres alij, cuius oppoſitum Niphus tuetur,
tractatu de *infinitate*, contra quem tamen

Probatur primò, ex ſacris literis, Sapientiæ
13. capite, Eccleſiaſt. 43. vbi magnitudo Dei
dicitur videri *cognoſcibiliter ex creaturis*. Item
ex cap. 1. ad Roman. *Inuiſibilia Dei per ea quæ
facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna* VI.
B *quoque eius virtus.*

Probatur etiam ex philoſophis Gentilibus,
qui in primo principio, ſeu in Deo agnoue-
runt hanc infinitatem, licet diuerſimodè ſen-
tirent de natura talis principij. quemadmo-
dum Gandauenſ. aduertit ſecundâ parte ſum-
mæ, articulo 44. quæſtione 1. & hanc ob cau-
ſam ipſo nomine *infiniti* intelligebant *Deum*,
vt docet Eugubinus, libro 3. de *perenni philo-
ſophia*, cap. 8.

Philoſophi in metaph. & Theologi hîc va-
rias demonſtrationes huius noſtræ propoſi-
tionis congerunt, apud quos legi poſſunt, no-
bis hoc loco ea ſufficit, quam ſuprà articulo 2.
formauimus ad probandum hanc infinitatem
eſſe in Deo, cùm perfectiones omnes poſſi-
biles, ſecundùm totam latitudinem poſſibili-
C tatis dicant infinitatem, non tantùm exten- VII.
ſiuam; ſed etiam intenſiuam ſaltem ſyncate-
gorematicam, quæ arguit infinitatem ſimpli-
citer intenſiuam in ſua cauſa primaria, in qua
omnes effectus, etiam poſſibiles debeot aliquâ
ratione actu præexiſtere, & ſic ex effectibus
poteſt oſtendi Deum debere neceſſariò eſſe
infinitum in ſua eſſentia.

ARTICVLVS V.

*Vtrum repugnet dari creatum aliquod infi-
nitum per eſſentiam.*

NOSTRA hæc eſt propoſitio. *Neque de
facto aliquod ens infinitum in eſſentia datur
præter Deum; neque poteſt dari*: ita S. Thomas,
hâc quæſtione articulo ſecundo, & alij com-
D muniter. VIII.

Prior pars probatur: Pſal. 34. Pſaltes Regius
ait de Deo, *quis ſimilis tui*. Item Sap. 1. Deus
dicitur feciſſe omnia in *numero, pondere, &
menſura*: at quod infinitum eſt, aliquam men-
ſuram ſuæ perfectionis non habet.

Poſterior etiam pars propoſitionis probatur:
illud tantùm eſt propriè infinitum in eſſentia,
quo nihil poteſt excogitari maius, quòdque
de facto habet in ſe omnes perfectiones, non
tantùm quæ iam ſunt de facto in rebus creatis:
ſed & quæ poſſunt eſſe, etiam abſque aliquo
termino: ſed implicat aliquid præter Deum,
quo nihil maius poſſit excogitari: quia cùm il-
lud ſit neceſſariò aliquid creatum, & proinde
dependeat à Deo, aliquid poteſt cogitari ma-
ius illo, nimirùm Deus, qui eſt omninò inde-
pendens.

I. Deinde datâ quacumque creaturâ, quantumuis perfectâ, Deus poteſt adhuc perfectiorem producere, & ſic in infinitum; aliàs enim potentia Dei ad extra aliquando tandem exhauriretur, quam tamen poſſe exhauriri negant omnes Theologi communiter: & proinde talis creatura, quæ tunc produceretur, non haberet in ſe omnes omnium rerum perfectiones. An autem Deus cognoſcat actu determinato creaturam, quam poteſt perfectiſſimam omnium creare, & an hæc dari poſſit, dicetur infrà, quando agemus de ipſa incomprehenſibilitate Dei.

Neque obſtat veritati noſtræ propoſitionis, quòd vulgò omnes perfectiones reuocentur ad hos quatuor gradus, *eſſe, viuere, ſentire,* & *intelligere*: nam præterquam quòd eſt dubium, an Deus non poſſit plures alios gradus producere, cùm ſit potentiæ infinitæ, poſſibi-
II. lia item ſint infinita, & totum fundamentum B negandi iſtud ſit valde infirmum, quòd ſcilicet non poſſimus illos nominare; quaſi verò Deus plura non poſſit, quàm nos poſſimus nominare: nihilominus tamen quia gradus iſti (datâ iſtâ hypotheſi) ita ſunt vniuerſales, & generici, vt habeant ſub ſe varias ſpecies, & adhuc in infinitum poſſint habere plures, ſi Deus voluerit producere: eſto aliqua creatura detur, quæ habeat iſtos quatuor gradus, etiam cum pluribus illorum ſpecificis differentiis; nunquam tamen hæc creatura poterit omnes habere, cùm illâ datâ, ſemper aliqui alij gradus poſſibiles reſtent, quibus eſſentia Dei infinitè participabilis, ſemper amplius, & adhuc amplius poſſit participari per effectum à Deo creatum.

III. Cæterùm quia infinitum quoad numerum, C & quoad magnitudinem molis, nihil confert ad explicandum infinitatem Dei ſecundùm eſſentiam, de qua hîc tantùm agimus, & præterea philoſophi hoc vtrumque diſputant ex profeſſo in phyſicis; nos illud vtrumque, vt iam ibi explicatum omittimus.

AD QVÆSTIONEM VIII.

DISPVTATIO PRIMA.

De ſubſtantiali præſentia Dei in rebus, & locis poſitiuis.

IV. D

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ſit ſubſtantialiter præſens rebus omnibus.

NOTANDVM eſt ex S. Thoma, hâc quæſtione, articulo 3. loquendo in vniuerſum, quinque modos diſtingui à Patribus, & Theologis, ſecundùm quos Deus dicitur exiſtere in rebus. Primus eſt per *præſentiam*, quatenus omnia peruia ſunt intuitiuæ eius cognitioni, iuxta illud *ad Hebr.* 4. *non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius*, ſicut Elizeus abſens lib. 4. Regum capite 5. ait fuiſſe præſentem ſeruo Giezi, quando cucurrit poſt Naaman, vt A ab eo acciperet munera: *nonne cor meum*, inquit, *in præſenti erat*; iuxta quem modum V. Deus dicitur potiùs præſens rebus, quàm res dicantur præſentes ipſi: quia ſcilicet, modus ille exiſtēdi in alio, totus conſiſtit in eo, vt qui ſic dicitur exiſtere in alio, cognoſcat illum, & etiam videat cum aduertentia rationis: ſicque coexiſtat illi: nam qui iubetur aliquid facere, verbi gratiâ, coram Titio, non videtur illo præſente facere, niſi Titius intelligat illud, & aduertat: quemadmodum docet Iuriſconſultus, lege *coram*, digeſtis *de verborum ſignificatione*; ſicque Deus non dicitur eſſe hoc modo præſens rebus poſſibilibus, imò neque futuris, quia illæ nullam habent cum Deo coexiſtentiam.

Secundò. Deus dicitur eſſe in omnibus rebus per *potentiam*: quia operatur in omnibus rebus efficiendo illas, & conſeruando: iuxta B quem modum, *ad Hebr.* cap. 1. dicitur de Deo, VI. *portans omnia verbo virtutis ſuæ.*

Tertiò. Deus dicitur eſſe in omnibus rebus per *ſuam eſſentiam*, quia eſſentia eius, ſeu ſubſtantia, eſt indiſtans ab omnibus rebus; quæ præſentia dicitur idcò ſupernaturalis.

Quartò. Deus dicitur eſſe in aliquibus rebus tanquam *obiectum* cognitum, vel etiam amatum in cognoſcente & amante: quomodo eſt tantùm in creaturis rationalibus, quia eſt tantùm illis obiectum cognitionis, & amoris, éſtque in illis per ſimilitudinem ſui obiectiuam, & per affectum; ſic ratione fidei per quam Deum cognoſcimus, & etiam gratiæ ſanctificantis quâ amamus Deum, Deus dicitur eſſe in fidelibus: item fideles dicuntur *templum Dei*, primæ *ad Corinthios* tertio: item C Deus dicitur eſſe, & manere in illis, apud VII. ſanctum Ioannem, decimo quarto capite, & primâ ſua Canonicâ capite quarto. Imò etiam aliquâ ratione eſſe & remanere in peccatoribus, retinentibus fidem & ſpem: quatenus illi eliciunt quoſdam actus, tum fidei, tum attritionis, vel contritionis: ſed modo longè imperfectiori, Deus iuxta hunc modum eſt in iſtis peccatoribus, quàm ſit in fidelibus habentibus fidem formatam.

Poſtremò. Deus dicitur eſſe in humanitate Chriſti Domini per *vnionem hypoſtaticam*; quatenus ex vi & efficacia talis vnionis Deus ſeu eſſentia diuina ita eſt indiſtans ab ipſa humanitate Chriſti Domini, vt ſi per impoſſibile non eſſet vbique, ſed certo duntaxat loco affigeretur; eſſet tamen vbicumque foret hu-
D manitas Chriſti Domini. VIII.

His modis aliqui alios quoſdam addunt, verbi gratiâ, quòd Deus ſit in Eccleſia per aſſiſtentiam, & directionem, quòd ſit in cœlo Empireo per maieſtatem & gloriam, quòd ſit in inferno per iuſtitiam vindicatiuam; ſed omnes iſti modi facilè reuocantur ad illos quos explicauimus; & ita tres primi modi erunt veluti generales, qui poſteà ſubdiuidantur in plores alios magis ſpeciales.

Ex his omnibus modis, ſolus tertius pertinet ad præſentem diſputationem de immenſitate Dei, primus ad prædicatum diuinæ ſcientiæ, ſecundus ad attributum omnipotentiæ, quartus ad tractatum de fide, ſpe, charitate, & gratia, vltimus ad tractatum de Incarnatione. Senſus itaque præſentis articuli eſt: an Deus ſit immediatè per ſuam

I. ſubſtantiam in omnibus rebus tam ſpiritalibus, quàm corporalibus: pro cuius explicatione ſit iſta

Propoſitio. *Deus eſt per ſuam eſſentiam, ſeu ſubſtantiam immediatè vbique in omnibus rebus, & eſt indiſtans ab illis.*

Propoſitio eſt de fide, ex ſacris literis & Conciliis nunc citandis contra nonnullos, qui voluerunt Deum eſſe tantùm in ſuperiori parte cœli, vt auctor lib. *de mundo* ad Alexandr. & Eughubinus ſuâ explicatione in Pſalm. 138. item *contra Anthropomorphitas*, ex S. Auguſt. lib. contra *epiſtolam fundamenti*, cap. 16. Contre quos omnes

Probatur primùm ex Pſalmo 138. *quo ibo à ſpiritu tuo, ſi aſcendero in cœlum tu illic es: ſi deſcendero in infernum ades*, quod iiſdem penè verbis habetur capite nono Amos Prophe-
II. tæ. Item Iob 11. Deus dicitur *cœlo excelſior*. Iſaiæ 66. Deus deſcribit metaphoricâ ſimilitudine ſuam immenſitatem: *cœlum*, inquit, *ſedes mea, terra autem ſcabellum meorum pedum*. in Act. Apoſtol. ait Apoſtolus de Deo: *non longè eſt ab vnoquoque noſtrûm, in ipſo enim viuimus, mouemur & ſumus*. quæ omnia non poſſunt facilè accommodari ad aliam præſentiam Dei, quàm ad ſubſtantialem, vt patet tam ex antecedentibus, & conſequentibus, quàm ex Patribus explicantibus iſtis locis hæc omnia teſtimonia ad ſenſum noſtræ propoſitionis.

Probatur item ex Symbolo ſancti Athanaſij, in quo profitemur Deum eſſe immenſum: item ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. & refertur capite *firmiter*.

Probatur item ex Patribus, vt ſancto Hila-
III. rio dicente libro primo *de Trinitate*, nullum locum eſſe ſine Deo: ſancto Athanaſio oratione *contra Idola*, S. Gregorio Nazianz. oratione ſecundâ de *Theologia*, S. Auguſt. epiſt. 57. *ad Dardanum*, vbi fusè probat noſtram propoſitionem. Imò & aliqui Gentiles eam agnouerunt, quorum teſtimonia S. Cyrillus refert lib. 1. contra *Iulianum*.

Probatur ratione: vbicumque eſt virtus Dei, ibi & eius ſubſtantia exiſtit, quia virtus Dei, & eius ſubſtantia ſunt vnum, & idem re: at virtus Dei eſt vbique, & in omnibus rebus; quemadmodum etiam ſolo naturæ lumine cognoſcitur teſtimonio illius Poëtæ Gentilis relato à ſancto Paulo ſuprà Act. 17. igitur & ſubſtantia Dei eſt vbique, & in omnibus rebus.

IV. Deinde ſubſtantia ſpiritalis ita eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, vt quo eſt perfectior quoad ſuam eſſentiam, etiã ſit aptior ſeſe totam exhibere præſentem alicui maiori ſpatio; quemadmodum patet de anima rationali, & infrà oſtendetur de Angelis: ergo ſi detur aliqua ſubſtantia ſpiritalis infinita ſecundùm ſuam eſſentiam, poterit ſeſe præſentem exhibere rebus, & locis infinitis: ſed Deus, vt ſuprà oſtendimus, eſt ſubſtantia purè ſpiritalis infinita per eſſentiam: ergo poterit eſſe in omnibus rebus, & locis, & cùm in Deo poſſe, & eſſe quoad illa, quæ ſunt aliquid reale, & abſolutum, ſint idem, habebit Deus de facto poſitionem ſuæ ſubſtantiæ, & entitatis præſendendo à relatione compræſentiæ ſuam entitatem, ſeu ſubſtantiam, in omnibus rebus, & locis.

A Neque iis obſtat, quòd Deus dicatur paſ- V.
ſim in ſacris literis *habitare in cœlo*, & reliquiſſe terram hominibus, vt Pſalm. 113. & alibi: nam iſtis locis tantùm ſignificatur Deum ſecundùm quoſdam ſpeciales effectus eſſe ibi, verbigratiâ, ſecundùm maieſtatem, & quoſdam alios, quos tamen non producit vbique.

Neque item putandus eſt Deus aliquo modo infici, quòd exiſtat in rebus ſordidis, cùm enim ſordes illæ non ei inhæreant, eum etiam non poſſunt inficere; quemadmodum nec radij ſolis inficiuntur, dum deferuntur ad ſordes, nec anima dum informat corpus leproſum, vt S. Auguſt. rectè explicat lib. *de agone*, capite 14. lib. de *natura boni*, cap. 29. imò licet Deus non ſit in dæmonibus, & eius damnatis per gratiam ſanctificantem, & alia dona ſupernaturalia illam conſequentia, eſt tamen in illis
B ſecundùm ſuam ſubſtantiam, prout illi ſunt VI.
aliquod ens verum, reale, actuale, quod non maiorem arguit indecentiam, quàm quod Chriſtus Dominus ſit paſſus ſe transferri à dæmone ſupra pinnaculum templi.

Ex his ſatis intelligitur contra Ioannem *Baſſolis*, lib. 1. ſentent. diſtinct. 37. hoc attributum diuinæ immenſitatis, non tantùm cognoſci à nobis fide, ſed etiam ſolo naturæ lumine, cui ſanctus Chryſoſtomus non ſuffragator homil. ſecundâ in epiſtolam *ad Hebraeos*, & homilia 5. in epiſtolam ad *Coloſſ.* quando inter ea, quæ credimus, nec tamen intelligimus, recenſet hoc attributum. Nam poſſumus conſiderare duo in illo; primum eſt, quòd ſit in Deo, ſeu quòd Deus ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſit præſens omnibus rebus, & locis: alterum eſt modus, quo Deus qui eſt ens
C ſimpliciſſimum maximè ſpiritale, & indiui- VII.
ſibile, exiſtit tamen in tam vaſtis locis, & rebus diſtantibus ſine vlla ſui diuiſione; & hoc ſecundum eſt, quod S. Chryſoſtom. ait, nos non poſſe penetrare, & intelligere, vt ipſemet citatâ homiliâ in epiſtolam *ad Hebraeos* explicat, dum ita ait: *multa loquimur & ea intelligere non ſumus idonei, verbi gratiâ, quoniam vbique Deus eſt, ſcimus, quomodo autem vbique ſit, non capimus.*

ARTICVLVS II.

Vtrum immenſitas Dei ſumpta formaliter ſit aliquid reale & poſitiuum, & quid illa ſit.

D PRIMA propoſitio. *Immenſitas quoad nomen* VIII.
& grammaticalem ſignificationem, eſt aliquid negatiuum. Propoſitio hæc euidens eſt ex dictis ſuprà de infinitate Dei: nam in iſtis & aliis ſimilibus nominibus compoſitis ex præpoſitione, *in*, hæc particula denotat negationem eius, quod importatur nomine ſimplici ſecundùm vſum ſatis communem apud omnes, vt quilibet poteſt animaduertere inductione factâ per omnia eiuſmodi nomina.

Secunda propoſitio. *Immenſitas Dei formaliter ſumpta, eſt aliquid reale, quod nihil eſt aliud, quàm virtualis quædam magnitudo infinitè ſpiritualis, quaſi extenſionis diuinæ eſſentiæ.* Duæ ſunt partes propoſitionis noſtræ, quarum prior quæ aſſerit *immenſitatem Dei formaliter ſumptam eſſe aliquid reale*, probatur eodem modo ſeruatâ proportione, immenſitas ſeſe habet in Deo,

I. quo in ſubſtantia corporea, propriæ eius quan- A
titas actu, vel aptitudine extendens illam
extenſione molis, vt enim hæc reſpicit locum
quantitatiuum, quem ſubſtantia repleat, &
ad cuius partes ſingulas ſit extenſa: ſic & im-
menſitas eſſentiæ diuinæ extendit illam, ſeu
explicat virtuali, & ſpirituali eius magnitudi-
ne, ad res omnes extra illam, & ad omnia loca;
& quod in ſubſtantia corporea eſt formalis ra-
tio quantitatis, illud in Deo eſt immenſitas eius
ſumpta formaliter: at quantitas molis conſi-
derata ſecundùm ſuam extenſionem, eſt ali-
quid reale in ſubſtantia corporea, loquendo
etiam rigorosè; eſt enim hæc quantitas vna ex
decem categoriis, & categoriæ ſunt entium
propriè realium: ergo & immenſitas Dei ſum-
pta formaliter eſt aliquid reale.

Confirmatur: prædicata Dei, quæ cogno-
II. ſcimos ex ipſis rebus creatis, habent aliquam
cum illis analogiam; quia per hæc deuenimus B
in cognitionem iſtorum, ſed nos deuenimus
in cognitionem diuinæ immenſitatis, ex co-
gnitione quantitatis molis ſecundùm exten-
ſionem conſideratæ: ergo ſicut in ſubſtantia
corporea quantitas extenſiua eſt formaliter
aliquid reale; ſic etiam & immenſitas Dei
ſumpta formaliter, eſt aliquid reale.

Probatur tandem ex eo quòd tam in ſacris
literis, quàm in ſanctis Patribus, hæc immenſi-
tas ſolet explicari per magnitudinem, & ma-
gnitudo ſumpta formaliter non eſt aliquid ne-
gatiuum, ſed poſitiuum, ratione cuius ſubſtao-
ria, cui ineſt, eſt actu, vel aptitudine extenſa:
ergo & immenſitas diuinæ eſſentiæ ſumpta
formaliter eſt aliquid reale, ratione cuius eſt
III. vel actu, vel ad minus aptitudine in omnibus
locis, & rebus. Maior probatur ex illo Sap. 1. C
Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Item
ex illo Ierem. 23. *Numquid & cœlum, & terram
impleo*, S. Damaſ. & aliis Patribus explicanti-
bus illa per repletionem, & per ipſum habere
ſuam ſubſtantiam in rebus, & locis omnibus.

Poſterior pars noſtræ propoſitionis ex hac
priori ſufficienter explicata eſt & probata.

ARTICVLVS III.

Vtrum immenſitas Dei ſit eius attributum.

NOTANDVM eſt, immenſitatem Dei
poſſe diſtingui ab eius compræſentia ad
res creatas, quatenus ſecundùm aliquos dicit
tantùm aptitudinem ad exiſtendum in omni-
IV. bus locis, & rebus, vbi & quando illæ fient D
vel erunt, quomodo vocatur à nonnullis im-
menſitas in *actu primo*, vel ſecundùm alios
eſt re ipſa, & de facto in omnibus ſpatiis etiam
negatiuis: poteſt deinde conſiderari, quate-
nus importat de facto compræſentiam ad res,
& loca, vt ad illud, cui coexiſtit; quomodo
fundat aliquem reſpectum ad illa. Hoc præ-
notato ſit

Prima propoſitio. *Immenſitas Dei conſiderata
hoc poſteriori modo non eſt loquendo propriè attri-
butum.* Probatur: attributum eſt aliqua veluti
proprietas diuinæ eſſentiæ ei, vt iam conſtitu-
tæ, quaſi adueniens ab intrinſeco, & quaſi ex
illa reſultans, & proinde aliquid in illa ne-
ceſſarium, & independens à quocumque li-
berè, & contingenter exiſtente, ſeu habente
ſuum eſſe ex libertate alterius: at immenſitas
hoc poſteriori modo explicata, non conuenit V.
diuinæ eſſentiæ neceſſariò, ſed liberè nimi-
tum ex creatione rerum & locorum realium
ipſi Deo libera, & quam res eiuſmodi poſſunt
admittere, quando, & vbi Deus voluerit illas
omnes redigere in nihilum.

Secunda propoſitio. *Si immenſitas Dei ſu-
matur aliquo ex duobus modis prioribus, illam eſſe
attributum diuinæ eſſentiæ propriè dictum.* Pro-
batur: quia imprimis eſt quædam poſitiua per-
fectio diuinæ eſſentiæ, vt patet ex dictis in
præcedenti articulo: deinde eſt ſpecialis, &
condiſtincta ab omnibus aliis, vt etiam con-
ſtat inductione factâ per illas: nam per illam
aliquid tribuitur, & conuenit Deo, quod ei
per alia attributa formaliter non conuenit.
Tertiò, hæc immenſitas ſupponit noſtro
conſiderandi modo diuinam eſſentiam, iam VI.
conſtitutam, & ei, vt iam conſtitutæ adue-
nit; quia dicit formaliter virtualem aliquam
quantitatem, ſeu explicationem extenſiuam
ſubſtantiæ diuinæ, ſeu eſſentiæ: eſt autem
prius ſubſtantiam eſſe quoad ſua principia
formalia illam formaliter conſtituentia, quàm
illam extendi; omnis enim extenſio eſt rei iam
exiſtentis, & proinde conſtitutæ extenſio: er-
go cùm hæc immenſitas dicat formaliter hanc
virtualem extenſionem, ſiue in actu, ſiue in
aptitudine tantùm; hæc immenſitas erit,
quantum requiritur ex parte huius conditio-
nis, aliquod attributum diuinæ eſſentiæ pro-
priè dictum.

Confirmatur ex dictis: hæc immenſitas
eundem ſeruat ordinem in eſſentia diuina ſe-
cundùm analogiam, quem quantitas ſeruat in
ſubſtantia corporea; ſed quantitas ſupponit
ſubſtantiam corpoream, iam conſtitutam in VII.
ſuo eſſe quoad ſua principia eſſentialiter con-
ſtitutiua, & ei, vt iam conſtitutæ aduenit:
Deus enim abſolutâ ſuâ potentiâ poteſt impe-
dire, ne reſultet, & vt ſubſtantia corporea
maneat ſine vlla quantitate molis: igitur &
hæc Dei immenſitas ſupponit eſſentiam diui-
nam iam conſtitutam, & ſic quantum ex hoc
requiritur, erit attributum propriè dictum
eſſentiæ diuinæ.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Deus ſit in loco vt locus eſt.

NOTANDVM eſt primò, locum ſumi
duobus modis: primò pro ipſa ſuperfi-
cie corporis ambientis abſtrahendo à conca-
uitate, quæ intra talem ambitum continetur: VIII.
ſecundò poteſt ſumi locus pro ipſa conca-
uitate apprehenſa intra talem ſuperficiem,
ſeu pro determinata parte ſpatij occupati à re
locata. Locus priori modo conſideratus, con-
ſideratur propriè vt *res*, poſteriori, vt *locus*: ſic
enim habet in ſe & intra ſeipſum locatum. Et
hæc duplex conſideratio loci fundat duplicem
modum, quo Deus exiſtat in illo; nam vt in
illo ſit priori modo, non ſufficit, quòd eſſentia
diuina ſit infinitè ei præſens per ſummam in-
diſtantiam, quod tamen ſufficit ad ſimplicem
& præcisè ſumptam rationem exiſtendi in lo-
co: quemadmodum patet in Angelis, & no-
bis, ſed inſuper requiritur, quòd eſſentia Dei
peruadat intimè, & penetret ſuâ præſentiâ
talem concauitatem, & quidquid eſt in ea.

I. Secundò notandum eſt, poſſe adhuc duobus modis intelligi Deum eſſe in loco, vt locus eſt: primò repletiuè ſeu cauſaliter, id eſt, producendo aliquid in loco, quod repleat illum; ſecundò repletiuè formaliter, & hoc adhuc duobus modis, vno ad modum corporum, quo illa replent loca, in quibus ſunt, vt tamen naturaliter non compatiantur ſecum alia corpora in eiuſmodi locis; altero ad eum modum, quo res ſpiritales replent aliquem locum; verbi gratiâ, Angelus locum illum, in quo exiſtit, anima ſpatium totius corporis ſui. His ita prænotatis,

Sit noſtra propoſitio. *Deus eſt in omnibus locis etiam vt formaliter loca ſunt, non tamen repletiuè formaliter ad modum corporum, ſed repletiuè cauſaliter, vel ad modum rei ſpiritualis:* quatuor ſunt
II. partes huius propoſitionis, quarum prima patet ex dictis: nam oſtendimus ſuprà Deum habere eſſentiam indiſtantem ab eiuſmodi locis, & quòd Deus id habeat per ſe, & non per accidens, ſeu duntaxat ratione alicuius alterius, verbi gratiâ, ſuæ operationis, patebit ex dicendis articulis ſequentibus.

Secunda etiam, & tertia pars ſunt ſancti Thomæ hîc artic. 2. & ſatis patent: nihil enim reale eſt extra Deum, quod non ſit à Deo productum, & ab illo dependens in conſeruari; & cùm Deus ſit ſubſtantia verè ſpiritalis: repletio autem corporis ſit quantitatiua, & pulſiua alterius corporis, & impeditiua vacui, fit, vt Deus non ſit in locis omnibus repletiuè ad modum rei corporeæ.

Vltima pars patet, quia Deus eſt ſubſtantialiter in omnibus locis, & ea replet ſuâ ſubſtan-
III. tiâ, quia ne vlla quidem particula veri loci poteſt fingi, in qua Deus non habeat ſuam ſubſtantiam: imò ſi vacuum propriè dictum daretur, Deus exiſteret in illo toto, & cùm Deus explendo cauſaliter omnia, & ſingula loca habeat ſimul intimam indiſtantiam ſuæ eſſentiæ ab omnibus locis, non tantùm facit, vt hæc, quæ producit, ſint in iſtis locis, ſed etiam facit ſimul vt ſit, & exiſtat in illis, quatenus ſunt loca.

Cæterùm Deus quoad ſuam exiſtentiam ita eſt in omnibus locis, quatenus loca ſunt, vt tamen non ſit in illis *localiter*, ſeu circumſcriptiuè: hic enim modus conuenit ſolis rebus corporeis, quatenus habent partes extra partes correſpondentes ſingulis partibus loci, non etiam in illis *definitiuè*, illud enim eſt *definitiuè* in loco, quod eſt ita totum in toto,
IV. & totum in qualibet parte, vt tamen ex vi iſtius modi exiſtendi repugnet ei eſſe, & reperiri naturaliter extra illum locum, in quo dicitur eſſe definitiuè, quia hæc particula *definitiuè* ſonat limitationem quoad locum: at eſſentia Dei ita eſt tota in toto vniuerſo, & tota in ſingulis eius partibus, vt ex ſuo etiam naturali ſtatu, poſſit eſſe in pluribus, & adhuc pluribus rebus, vel locis ſi creentur.

Sed exiſtentia diuina eſt in iſtis omnibus per ſuam immenſitatem repletiuè modo quodam eminentiori, ratione cuius aliqui Patrum dicunt Deum nuſquam eſſe, & tamen eſſe vbique. Sic S. Chryſoſtom. homilia 5. in epiſtolam ad *Coloſſ.* S. Aug. lib. 83. *quæſtionum* quæſtione 20. & plerique alij, quorum ſenſus eſt iſte, Deum eſſe quidem vbique, nuſquam tamen eſſe, quia nullo circumſcribitur vel definitur. V.

Alij vt S. Anſelmus in *Monologio*, cap. 22. aiunt eſſe conuenientius dicere Deum eſſe *cum loco*, quàm *in loco*; quia primum ſignificat Deum eſſe ſecundùm ſuam ſubſtantiam præſentem rebus omnibus, & locis: ſecundum verò eum veluti limitari, & comprehendi à loco; quod non cadit in Deum, modus autem iſte quo Deus per ſuam immenſitatem etiam repletiuè eſt in omnibus locis, iuxta explicationem ſuperiùs traditam, dicitur eſſe eminentior iſtis aliis, quia habet quidquid eſt perfectionis in aliis modis exiſtendi commemoratis, & nobiliori modo: præterea habet, vt careat illorum imperfectionibus; res enim exiſtens in loco circumſcriptiuo, habet hoc perfectionis, vt repleat & penetret locum VI. ſuum, & hoc Deus etiam habet, dum eſt in omnibus.

Item res, quæ eſt definitiuè in loco, habet vt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte: & hoc etiam Deus habet, cùm ſit in illis totus ſine aliqua ſui diuiſione. Eſt tamen modo nobiliori quàm importent modi illi ſuperiùs explicati, quia Deus ita ſuâ ſubſtantiâ replet omnia loca, vt tamen non circumſcribatur ab illis. Et hæc ſubſtantialis exiſtentia ſuæ eſſentiæ, ita eſt naturalis & neceſſaria toti huic vniuerſo, vt etiam eâdem neceſſitate naturali, non tantùm poſtulet, ſed etiam neceſſariò exiſtat, & debeat exiſtere in omnibus illis, non tantùm qui ſunt actu, ſed etiam qui poſſunt creari, poſito quòd creentur.

ARTICVLVS V. VII.

Vtrum ſubſtantialis præſentia Dei, in omnibus rebus probetur efficaciter ex ipſa eius operatione.

NOTANDVM eſt primò, nomine *operationis* hoc loco intelligi quamlibet actionem Dei ad extra, ſiue illa ſit productio rei, ſiue eius conſeruatio, ſiue gubernatio, ſiue aliqua alia.

Notandum eſt ſecundò, diſtingui tres modos agendi in aliquod patiens: primus eſt *mediatione virtutis* tantùm; ſecundus eſt *immediatione virtutis* tantùm; tertius eſt *immediatione virtutis & ſuppoſiti* ſimul. illud dicitur agere in aliud *mediatione virtutis* tantùm, quod alteri communicauit virtutem agendi, VIII. & producendi effectum, ad cuius tamen productionem non concurrit; verbi gratiâ, pater in humanis communicat filio potentiam generandi filium, ad cuius tamen productionem primus ille pater non concurrit: illud verò cenſetur agere in aliud *immediatione virtutis* tantùm, quod per virtutem à ſe diffuſam contingit patiens ſeu effectum: ſicut ſol per influentiam, quæ eſt quædam virtus ab illo diffuſa, agit in inferiores partes terræ: eſt autem inter iſtos duos modos agendi diſtinctio hæc, quòd agens priori modo non ſit principium *quod* effectus, qui tunc producitur, nec tale agens agat per virtutem ſibi aliquo modo inexiſtentem, tanquam principium *quo*: agens autem poſteriori modo, & eſt principium *quod* effectus qui

I. tunc prodncitur, & agit per virrutem ſibi in-
hærentem, tanquam principium *quo*, vt patet
in exemplis allatis: denique illud dicitur age-
re *immediatione virtutis & ſuppoſiti* ſimul, quod
ita agit in effectum per vittutem ſibi ineai-
ſtentem, vt tamen habeat ſuum ſuppoſitum
indiſtanaabipſo patiente: vnde fit, vt illi non
benè explicent, quid ſit agere immediatione
virtutia ſimul & ſuppoſiti, qui volunt eſſe age-
re nullo alio ſuppoſito concurrente, ſi enim id
ita definiamua, nulla creatura poterit agere
immediatione virtutis & ſuppoſiti ſimul, cùm
nulla ſecunda cauſa agat ſine concurſu Dei:
imò nuſquam Deus ita egit ad eatra, præter-
quàm in ipſa creatione, quod videtur abſur-
dum.

II. His ita prænotatis, duæ ſunt da propoſi-
ta difficultate ſenteotiæ; vna negans quæ aſt
Scoti lib. 1. ſent. diſt. 37. qu. vnicâ, Okami, &
Gabrielis ibidem.

Melior ramen eſt affitmans, pro qua ſit hæc
noſtra propoſitio. *Localis ſimultas Dei quoad
ſuam exiſtentiam ſubſtantialem tam cum rebus
omnibus & locis, quam intra res omnes, rectè col-
ligitnr ex eius operatione.* Probatur primò ex
citatis teſtimoniis ſacræ Scripturæ ſuprà, quæ
ita probant exiſtenriam Dei in omnibua re-
bus, ex ipſa Dei operatione, vt refundant
cauſam cognitionis ſaltem talis eaiſtentiæ in
oparationem Dei; plernmque enim adhibent
aliquam partienlam eauſalem, verbi gratiâ *ete-
nim, enim*, & ſimiles, vt Pſalmiſta Pſalmo 138.
vbi enumarauit varias partes mundi, ad quas
ſi confugiat, ſemper inueniet Deum, ita ſub-
III. iungit, *etenim illuc manus tua deducet me, &
tenebit dextera tua:* ita Actorum 17. vbi ſan-
ctus Paulus reddens rationem buius ſuæ aſ-
ſertionis: ita ſubinngit, *in ipſo enim viuimus,
& mouemur, & ſumus:* ergo vt iſtæ rationalea
particulæ ſint rectè appoſitæ, debent ſignifi-
care iſtas operationes Dei, tam circa creatu-
ras, quàm in creaturis oſtendere nobis exi-
ſtentiam eius in illis.

Confirmatur primò hæc ratio ex eo quòd
Apoſtolus ibi probet Deum non indigere tem-
plis ad inhabitandum, aa eo quòd dat om-
nibns vitam & inſpirationem, & ex eo quòd
oon ſit longè ab vnoquoque noſtrûm, quod
non rectè probatet, niſi vellet Deum eſſe ſum-
mè indiſtantem ab omnibus rebus ſuâ ſubſtan-
tiali præſentiâ.

Confirmatur ſecundò ex eo qnòd eiuſmo-
IV. di exiſtentia Dei in creaturis eò loci, & ad
Hebr. 1. explicetur per deductionem ad ma-
num, per detentionem, per geſtationem, &
per vectionem creaturarum, in quibua Deus
dicitur exiſtere: nam deductio rei alicuius ad
manum, item detentio, geſtatio & vectio,
poſtulant propinquitatem ſubſtantiæ dedu-
centis, detinentia, geſtantis, & vehentis, cum
re, quæ ſic deducitur, tenetur, geſtatur, &
vehitur, vt ſenſus & eaperientia docent.

Neque his obſtat, quod aliqui reſpondent
hæc reſtimonia ſcripturæ intelligi à nonnullia
de cognitione, quam Deua habet de creatu-
ris, vel etiam de cognitione quam ex creatu-
ria habemus de Deo. Nam ſuprà retulimus Pa-
traa, qui in ſenſu noſtræ propoſitionis eapli-
cant illa; quibus addi poteſt hanc eaplica-
tionem non deſtruere noſtram, quia vnius &
eiuſdem loci ſacræ Scripturæ poſſunt inter-

A dum plures eſſe ſenſua literales. V.

Tandem probatur ratione: vbi agens agit
immediatione virtutis & ſuppoſiti ſimul, ibi
rectè intelligimus eaiſtere eius ſuppoſitum, &
ſubſtantiam, vbi eſt aius operatio, ſeu vbi ope-
ratur, ex ſecundo notabili: at Deus eſt agens
hoc vtroque modo, ſeu immediatione virtu-
tis & ſuppoſiti ſimul, tam intra omnea crea-
turas, quàm prope illas; nam quidquid agit
per vittutem ſibi ioexiſtentem, ſeu apud ſe
retentam, & non diſtinctam realiter à ſuo
ſuppoſito, illud agit immediatione virtutis &
ſuppoſiti ſimul in eſſe locali, quia in tali agen-
te ſubſtantia, virtus agendi, & immediata
eius côiunctio cum ipſo patiente, non poſſunt
eſſe diſtantia à ſe inuicem, vt patet ex ipſis ter-
minis: at Deus agit, tam intra omnes & ſin- VI.
B gulas creaturas, quatenus quidquid eſt in ipſis
valde intrinſecû, producit & conſeruat, quàm
etiam circa illas, quatenus etiam conſeruat, &
producit exterius, quod eſt in illis eaternum,
quia *ſine ipſo factum eſt nihil:* & præterea Deua
agit per virtutem ſibi inexiſtentem, ſen apud
ſe retentam, ſcilicet per ſuam potentiam exe-
cutricem, quæ nihil eſt aliud, quàm ipſamet
eius eſſentia, quatenus eſt per ſe effectria eu-
iuſlibet eſſe participati: igitur Deus eſt agena
tam intra omnes illas creaturas, quàm circa
illas immediatione virtutis & ſuppoſiti, & ea
conſequenti exiſtentia in aebus creatis po-
teſt intelligi, & probari ex ipſa eius opera-
tione, tam intra illaa creaturas, quàm circa
illas.

Confirmatna: agens perfectiſſimum debet
attingere neceſſariò ſuum effectum per pro- VII.
C priam ſuam ſubſtantiam, eique abſqua vlla
diſtantia coniungi: & proinde ſecundùm
ſuam ſubſtantiam eſſe ſimul, vbi eius effectus
exiſtit, vt ſic agat modo perfectiſſimo, & ha-
beat planû domininm in ſuum effectum: quia
agere per aliquid aliud diſtinctum à ſua ſub-
ſtantia, præterquàm quòd dicit aliquam com-
poſitionẽ in agente totali, importat tale agena
in agendo dependeae ab aliquo diſtincto à
ſe; dependentia verò ſonat imperfectionem:
at Deus operans ipſas creaturas & conſerua-
tionem earum ita agit modo perfectiſſimo, vt
eacludat omnem imperfectionem, quia nulla
imperfectio poteſt cadere in illum: ergo Deus
operans, tam circa creaturas, quàm intra illas
attingit illas per ſuam ſubſtantiam, eiſque
abſque vlla diſtantia coniungitur ſecundùm
ſuam ſubſtantiam: argo ea conſequenti ea ta-
D li eius operatione habente eius eaiſtentiam ſi- VIII.
bi neceſſariò annexam, rectè poteſt colligi
ipſa eaiſtentia & ſubſtantialis præſentia Dei
in omnibus rebua creatis.

Tandem probatur: illud quod ita eſt pri-
mum principium rerum omninm, tam in con-
ſeruati, quàm in fieri, vt ſimul etiam ſit ea ne-
ceſſitate ſuæ naturæ actus puriſſimus, eaclu-
dens omnem & quamlibet potentialitatem,
debet neceſſariò eſſe quoad ſuam ſubſtantiam
præſens, tam intra, quàm circa res illas, quas
ſic producit, & conſeruat; ſed Deus eſt ita
primum principium rerum omninm, tam in
conſernari, quàm in fieri, vt etiam ſimul ſit ex
neceſſitate ſuæ naturæ actus puriſſimus exclu-
deus omnem & quamlibet potentialitatem:
ergo Deua debet neceſſariò eſſe quoad ſuam
ſubſtaotiam præſeus, tam intra, quàm circa

res

I. res omnes & ſingulas: & ita ex tali eius ope-
ratione, tam conſeruatiua, quàm productiua,
vt procedente à tali principio, ipſa exiſtentia
Dei quoad ſuam ſubſtantiam in omnibus &
ſingulis rebus rectè colligi, & probari po-
teſt: Minor quoad vtramque partem patet
ex dictis ſuperiùs de exiſtentia Dei, & eius
ſimplicitate, éſtque ſatis per ſe euidens.

Maior probatur ex eo, quòd ſi tale iſtud
principium non ſit realiter & ſecundùm
ſuam ſubſtantiam intimè præſens rebus om-
nibus à ſe productis & de facto conſeruatis,
iam habet aliquam potentialitatem, quate-
nus poteſt ſeipſum iſto modo conſtituere in
illis, quo tamen modo ſupponitur non fuiſſe
in illis, etiamſi iam exiſterent. Quòd au-
tem hoc ſequatur ſic probatur: tunc verè eſt
II. in aliquo potentialitas, quando vera quæ-
dam mutatio datur in illo, ſed datâ hypothe-
ſi quòd res de facto & realiter exiſtant, dato
etiam quòd primum principium illas produ-
cens, & conſeruans non ſit ſubſtantialiter &
intimè per ſuam ſubſtantiam in illis poteſt
ſeſe in illis, & circa illas conſtituere, per ſuam
ſubſtantiam; hoc autem non poteſt fieri abſ-
que aliqua eius mutatione: ergo tunc dabi-
tur in illo aliqua potentialitas. Prior pars
minoris patet ex eo, quòd à facto ad poſſe
valet conſequentia; Deus autem qui eſt tale
principium, eſt de facto in omnibus rebus, &
circa omnes res per ſuam ſubſtantiam.

Poſterior pars eiuſdem minoris probatur.
Hæc noua conſtitutio talis principij per ſuam
ſubſtantiā intra & circa eiuſmodi res, non po-
teſt intelligi ſine aliqua mutatione vel in illo,
vel in eiuſmodi rebus: at non in eiuſmodi re-
III. bus, quia ſupponuntur exiſtere & manent in
ſeipſis tales quales erant anteà: ergo talis mu-
tatio debet intelligi fieri in primo illo prædi-
cto principio: & proinde aliqua potentiali-
tas intelligitur eſſe in illo, quod eſt abſur-
dum: ergo ne id admittatur debet eiuſmodi
principium eſſe neceſſariò intimè præſens
quoad ſuam ſubſtantiam, tam intra, quàm
circa res illas, quæ pendent ab eo in fieri, &
conſeruari; & ſic ex tali eius operatione, tam
conſeruatiua, quàm productiua rerum om-
nium ſubſtantialis exiſtentia Dei in omnibus
rebus poteſt rectè probari & intelligi.

ARTICVLVS VI.

IV. *Soluuntur fundamenta contraria doctrinæ præcedentis articuli.*

PRIMVM eſt: non magis repugnat agens in-
creatum agere vbi non eſt, quàm agens
creatum: atqui agens creatum poteſt agere
vbi non eſt, vt patet in ſole; ergo & agens
increatum.

Reſpondetur negando maiorem, quia vt
oſtendimus probando noſtram propoſitio-
nem, eſt de ratione agētis perfectiſſimi, agere
immediatione virtutis & ſuppoſiti ſimul, &
eſſe actum puriſſimum excludentem omnem
potentialitatem; ſed quod agit immediatio-
ne virtutis & ſuppoſiti ſimul neceſſariò non
poteſt agere in diſtans, alioqui ageret, & non
ageret: ageret quidem ex hypotheſi; non a-

A geret autem quia non poteſt concipi Deum V.
agere in aliquod niſi virtus eius ſit indiſtans
ab illo in quod agit; porrò virtus Dei eſt in-
diſtincta realiter à Deo; ergo ſi ſupponatur
non eſſe alicubi, aget & non aget; quod re-
pugnat. Item Deus poſſet ſeſe conſtituere in
illa re à qua concipitur diſtans, cùm eam pro-
ducit; hoc autem non poteſt intelligi niſi in eo
admittatur potentialitas; quia cùm noua Dei
præſentia in re aliqua non poſſit concipi ſine
aliqua mutatione, & mutatio nulla eſſet ex
parte rei, quandoquidem ſupponeretur pro-
ducta, & manens eadem quæ prius erat, ſa-
nè reſtaret vt mutatio eſſet ex parte Dei; quod
etiam implicat.

Obijcitur ſecundò: quæ requiritur coniun-
ctio ſeu indiſtantia inter agens & patiens ea
B tenet ſe ex limitatione virtutis, quæ eſt in a- VI.
gente, quæ ideò quòd ſit finita, non poteſt a-
gere in diſtans: ergo cùm Deus habeat virtu-
tem illimitatam, poterit agere, vbi non eſt.

Reſpondetur negando antecedens, quia
coniunctio agentis ad patiens non requiritur
propter limitationem virtutis, ſed fundatur
in ratione agentis vt agens eſt, cuius virtu-
tem oportet ſemper eſſe aliquo modo vni-
tam patienti; vnde cùm Dei virtus & ſuppo-
ſitum ſint duo in illo indiſtincta realiter, &
repugnet vnum eorum, quæ ſunt idem iden-
titate reali realiter entitatiuè exiſtere vbi al-
terum ſibi realiter identificatum non exiſtit
realiter & entitatiuè, vbicumque virtus Dei
eſt, ibi & eſſentia diuina exiſtit. Hinc licet
Deus poſſit concipi habens in ſeipſo infini-
tam vim in operando & abſens ab aliquo ſpa-
tio; attamen non poſſet concipi operans de
C facto ex tali ſua virtute niſi ex conſequenti in- VII.
telligeretur eſſe præſens de facto, & reipſa
quoad ſuam ſubſtantiam rei quam tunc pro-
duceret, & conſeruaret in illo loco; à quo
concipiebatur abſens, non quòd actualis præ-
ſentia localis ipſius agentis ad patiens ſit quæ-
dam conditio in quolibet agente prærequiſi-
ta ad agendum, ſed quòd in tali agente, ni-
mirum Deo, virtus illa, per quam agit ſit in-
diſtincta, & identificata realiter cum ſua ſub-
ſtantia, et oporteat virtutem ipſius agentis
eſſe aliquo modo coniunctam ipſi patienti.

Obijcitur tertiò: ea præſentia de qua hîc lo-
quimur, intelligitur eſſe illa, per quam Deus
eſt, non tantùm circa, vel prope ipſas res crea-
tas, ſed etiam intra illas; at ex eo quòd aliquid
agit in aliud non rectè colligitur agens illud
D eſſe intra ipſum patiens in quod agit; ſed ſuffi- VIII.
cit quòd ſit illi coniunctum exterius; vt patet
in igne agente contra lignum quod combu-
rit: ergo ex Dei operatione in rebus non benè
colligitur eius præſentia ſeu ſubſtantialis exi-
ſtentia in iiſdem.

Reſpondetur, conceſſâ maiore diſtinguen-
do minorem: ex eo quòd aliquid agit in aliud
non rectè colligitur agens illud eſſe intra ip-
ſum patiens in quod agit, ſed ſufficit quòd ſit
illi coniunctum exterius: diſtinguo, non rectè
colligitur agens illud eſſe intra ipſum patiens
per virtutem ſuam, nego, per ſuppoſitum, diſ-
tinguo ſi virtus & ſuppoſitum ſint indiſtin-
cta realiter, nego ſi ſint diſtincta concedo, pa-
tet ratio diſtinctionis ex præcedentibus.

I.

Articvlvs VII.

Vtrum Dei coexiſtentia in rebus colligatur à priori ex eius operatione tranſeunte, vel tantùm à poſteriori.

SENSVS articuli eſt, an operatio tranſiens ſit formalis ratio præciſè loquendo ipſius exiſtentiæ Dei in creaturis; diſcipuli ſancti Thomæ communiter ſequuntur partem affirmantem articulo primo huius quæſt. alij negatiuem: res tamen poteſt facilè explicari, ſi nonnulla prænotauerimus.

Primum eſt, tria poſſe diſtingui in ſubſtantiali præſentia Dei in rebus conſiderata inadæquatè. Primum eſt exiſtentia, ſeu
II. realis poſitio ſubſtantiæ Dei in hoc, vel illo ſpatio reali, vel negatiuo abſtrahendo ab eo, quod ibi creet, & conſeruet aliquas res; ſecundum eſt relatio coexiſtentiæ, ratione cuius Deus comparatione factâ ad rem aliam dicitur eſſe ei præſens, eique coexiſtere: tertium eſt exiſtentia, ſeu paſſiua veluti continentia Dei in creaturis, quâ Deus dicitur eſſe in illis, ſeu intra illas, quæ conſideratio eſt diſtincta à præcedenti, quatenus poſſumus concipere aliqua ſibi coexiſtere, exempli gratiâ, duo corpora ſibi inuicem æqualia, ſi ponantur à Deo per penetrationem in eodem loco: quamuis vnum illorum propriè non dicatur continere aliud; & hoc totum poteſt explicari exemplo ſum-
III. pto à ſubſtantia creata actu exiſtente, quam primò intelligimus habere ſuam ſubſtantiam in aliquo ſpatio per proprium ſuum *vbi*, quod eſt aliquid abſolutũ, etiam ſi Deus deſtrueret omnia alia creata; deinde ex eo quòd talis ſubſtantia ſic habet ſuum vbi, vt etiam alia ſubſtantia creata ibidem ſuum habeat, intelligimus eam illi coexiſtere, & inter duas iſtas ſubſtantias aliquam relationem coexiſtentiæ dari; poſtremò intelligimus hanc ſubſtantiam comparatam ad ſpatium reale, in quo eſt tanquam in loco, præter dictam relationem coexiſtentiæ, habere quòd contineatur ab illo.

Notandum ſecundò, aliquid duobus modis probari à priori, vel ſcilicet quando medium quod aſſumitur, eſt propriè cauſa formalis, aut præciſa ratio, cur attributum inſit ſuo ſubiecto. Secundo non propriè, nimirum
IV. quando medium quod aſſumitur eſt quidem aliquid præſuppoſitum ad attributum, vt hoc vel illo modo conueniens ſuo ſubiecto, non tamen propriè eſt ei formalis cauſa, vel ratio cur cõueniat ſuo ſubiecto. His ita prænotatis,

Sit iſta prima propoſitio. *Exiſtentia Dei in rebus omnibus conſiderata primis duobus modis, non propriè probatur à priori per tranſeuntem operationem Dei, ſiue in rebus creatis, ſiue circa res creatas, ſed tantùm à poſteriori.* Tres ſunt partes propoſitionis.

Prima probatur: illud quod eſt intrinſecum Deo, & ei conuenit ex intrinſeca neceſſitate ſuæ perfectionis, non poteſt probari loquendo propriè à priori per illud quod Deo eſt liberum, vt ſit, vel non ſit; quia in Deo antecedunt neceſſaria omnimodè ea quæ ei duntaxat conueniunt ex aliquo ei libero: ſed exiſtentia Dei in rebus omnibus
A conſiderata primo modo eſt aliquid conueniens Deo ex intrinſeca neceſſitate ſuæ perfectionis, quia vt ſic eſt aliquod abſolutum. V.
Nam ſeruatâ proportione eodem modo philoſophandum eſt de exiſtentia Dei iſtis duobus modis conſiderata, ac de exiſtentia ſubſtantiali creaturarum ibi, vbi illæ dicuntur eſſe ſecundùm ſubſtantialem præſentiam, ſumptis iſtis duabus particulis *ibi*, & *vbi*, in ampliſſima ſignificatione: item hâc particulâ, *præſentia ſubſtantialis*, non pro compræſentialitate ſeu denominatione extrinſecâ, vel relatione rationis reſultante ex poſitione vnius ſubſtantiæ ibi, vbi alia ſubſtantia eſt, vel ponitur, ſed ſumendo illam pro eo, quod eſt fundamentum talis denominationis, & relationis rationis; omiſsũ pro exiſtentia ſubſtantiæ ibi:
B atqui exiſtentia ſubſtantialis creaturarum ibi, vbi ſunt, eſt aliquid reale, & abſolutum; eſt VI.
enim earum vbi; vt Dialectici communiter docent agendo de categoria *vbi*, quod vbi eſt apud illos aliquid reale, quia categoriæ ſunt entium realium; eſt etiam aliquid abſolutum, quia conſtituit categoriam diſtinctam à categoria relationis, & prætereà motus localis terminatur per ſe ad vbi; ad relationem verò non eſt per ſe motus; ſed relatio habet duntaxat ſuum eſſe per reſultantiam: ergo exiſtentia Dei conſiderata iſtis duobus modis eſt aliquid reale in Deo, quod proinde non poteſt probari per vllam operationem tranſeuntem ipſius Dei.

Addidi in maiori propoſitione huius probationis hanc particulam, *ſeruatâ proportione*,
C non enim volumus quod quemadmodum ipſum vbi in nobis eſt aliquod accidens ſubſtan- VII.
tiæ, ſic etiam ſit in Deo; ſed quod quemadmodum voluntas, iuſtitia, & id genus aliæ perfectiones, quæ in nobis ſunt accidentia, ſunt in Deo ipſa eius ſubſtantia, & quod quemadmodum vbi in nobis ſupra quantitatem molis dicit certam diſpoſitionem ſubſtantiæ creatæ, ſeu modum aliquem ſubſtantiæ quantæ extrinſecum quo ſeſe taliter habet ad locum, vt ſit in illo, quam diſpoſitionem ſubſtantiæ philoſophi communiter explicant per habitudinem ad polos mundi: ſic etiam talis exiſtentia Dei conſiderata hoc vtroque modo ſupra virtualem quantitatem diuinæ ſubſtantiæ, in qua formaliter conſtituimus attributum diuinæ immenſitatis, addit noſtro modo conſiderandi aliquem veluti modum, quo
D hæc diuina ſubſtantia, ratione ſuæ immenſitatis, ita eſt diſpoſita, vt de facto habeat ſuam VIII.
præſentiam ſumpto, nomine *præſentia* iuxta præcedentem obſeruationem, vbi, & vbicunque aliquid eſt, non tantùm creatum; ſed etiam poteſt creari abſque vlla etiam quantumlibet minima mutatione ſui ipſius; quæ exiſtentia Dei hoc modo præciſè conſiderata, cùm ſit veluti aliquis duntaxat modus intrinſecus diuinæ immenſitatis, non erit aliquod attributum propriè dictum; vt ſuprà oſtendimus de diuina ſimplicitate.

Secundò eadem prima pars noſtræ propoſitionis probatur: modus, quo Deus eſt in rebus omnibus per eſſentiam conſideratus præciſè eſt in ratione modi exiſtendi diſtinctus ab eo modo, quo idem Deus eſt in iiſdem rebus per ſuam potentiam, vt patet ex dictis articulo primo; at præciſè ratio,

I. per quam Deus exiſtit actu & de facto per
ſuam potentiam in rebus creatis, eſt eius
operatio tranſiens: ergo exiſtentia Dei in re-
bus omnibus per eſſentiam conſiderata pri-
mo modo, propriè non probatur à priori ex
tranſeunte eius operatione circa creaturas,
vel in creaturis.

Secunda item pars eiuſdem propoſitionis
probatur: coexiſtẽtia rei alicuius ad aliam non
poteſt probari à priori ex eo, quo ſublato
vel non præintellecto adhuc talis coexiſten-
tia poteſt intelligi; quia omnis probatio à
priori fundatur in neceſſaria connexione,
vel cauſæ formalis cum effectu, vel rationis
quaſi formalis, ad id, quod infertur ex illa,
vt patet in omni vera demonſtratione: at
tranſiens operatio Dei, ſiue in creatura, ſi-
II. ue circa creaturam, non habet neceſſariam
connexionem cum ipſa exiſtentia Dei in crea-
tura, ſeu cum eius coexiſtentia ad creaturam,
tanquam cauſæ cum ſuo proprio effectu, vel
etiam tanquam rationis, quaſi formalis;
quia ad coexiſtentiam Dei cum creatura ſim-
pliciter conſideratam abſoluta exiſtentia Dei
cum ſuperaddito reſpectu ad locum, vel
creaturam, cui dicitur coexiſtere, ſufficit,
vt patet etiam exemplo rerum creatarum;
quando duæ res ſibi inuicem coexiſtunt, in
quo conceptu non inuoluitur quod, id quod
coexiſtit alteri operetur aliquid in illo, vel
circa illud, ſed tantùm quod ſimul cum illo
habeat exiſtentiam, vt patet exemplo nunc
allato.

Deinde probatur: ſi per impoſſibile aliquid
daretur in rerum natura productum ab alio
III. quàm à Deo: nihilominùs tamen Deus eſſet
in illo, eique coexiſteret ratione ſuæ immen-
ſitatis, quâ eſt ab intrinſeco ſaltem aptus na-
tus replere omnia, & eſſe vbique, & tamen
in tali ſuppoſitione nihil operaretur circa ta-
lem rem vel in illa: ergo operatio tranſiens,
ſiue in creatura, ſiue circa creaturam, non eſt
formalis, aut quaſi formalis ratio, cur Deus
coexiſtat creaturis.

Tertia denique pars propoſitionis eiuſdem
probatur. Primùm ex teſtimoniis ſacræ Scri-
pturæ allatis præcedenti articulo: deinde illâ
ratione, quâ ibidem probauimus Deum exi-
ſtere ſubſtantialiter in omnibus rebus; nam
vbi exiſtentia cauſæ probatur ex ſui effectus
exiſtentia poſtulantis neceſſariò cauſam ſuam
tam intra ſe, quàm prope ſe ſibi præſentem
ſubſtantialiter, ibi ſubſtantialis exiſtentia ta-
IV. lis cauſæ, tam intra ſuum effectum, quàm pro-
pe illum quoad realem præſentiam proba-
tur à poſteriori, ex Dialecticis libro ſecundo
de *demonſtratione*: at ſubſtantialis exiſtentia
Dei, tam intra omnes res creatas, quàm pro-
pe illas fuit articulis ſuperioribus à nobis pro-
bata ex ipſa rerum productione, & conſer-
uatione, quæ ſunt proprij effectus Dei; & ibi-
dem probatum eſt, eiuſmodi productionem
& conſeruationem rerum habere neceſſa-
riam connexionem cum ſubſtantiali præſen-
tia Dei, quia Deus eſt agens, tam immedia-
tione ſuppoſiti, quàm virtutis: igitur ſubſtan-
tialis exiſtentia Dei in omnibus rebus creatis
rectè probatur à poſteriori ex tranſeunte ope-
ratione eius, tam intra ipſas res creatas,
quàm circa illas.

Vltima propoſitio. *Subſtantialis exiſtentia*
A *Dei intra creaturas conſiderata vltimis duobus* V.
modis, poteſt dici probari à priori, ſumptâ hâc par-
ticulâ, à priori, lato modo, & impropriè, vt ex-
plicatum eſt ſecundo notabili ex ipſa tranſeunte
operatione Dei.

Probatur: tunc datur talis demonſtratio
impropriè à priori, quando aliquod attribu-
tum probatur ex aliquo ſibi præſuppoſito: at
ſubſtantialis exiſtentia Dei conſiderata duo-
bus poſtremis modis ex *primo* notabili prære-
quirit tranſeuntem actionem Dei, tam intra
creaturas, quàm prope illas, in quibus dicitur
ſubſtantialiter exiſtere, primo quidem ex iſtis
duobus, modo: quia omnis relatio prærequi-
rit ſuum terminum & ex conſequenti actio-
nem, per quam ponatur & conſeruetur: at
hæc præſentia Dei eſt relatio coexiſtentiæ Dei
B ad creaturas: ergo & ex conſequenti prære- VI.
quirit creaturas, earùmque productionem &
conſeruationem, quæ tamen tantùm eſt à
Deo tanquam primo agente etiam immedia-
tione ſuppoſiti.

Secundo item modo, quia, vt aliquid ſit in
alio, tanquam in continente, ſi ipſum ſit ali-
quid creatum, & permanens præſuppoſitus
actio quâ tale continens creatur, producitur,
& conſeruatur in ſuo eſſe: at Deus exiſtens
poſitiuè in rebus & locis creatis, illa replet,
aliquo modo continetur in illis, & actio quâ
res eiuſmodi creatæ producuntur & conſer-
uantur in ſuo eſſe, eſt aliqua operatio tranſ-
iens ipſius Dei, quâ tam immediatione ſup-
poſiti, quàm virtutis agit circa eiuſmodi crea-
turas: ergo ſubſtantialis exiſtentia Dei poteſt
probari hoc modo à priori.

Dixi in concluſione, & eius rationibus *im-*
C *propriè*, quia vt patet ex dictis, licet iſta præ- VII.
ſupponantur, non tamen propriè loquendo
ſunt cauſa, vel formalis ratio, aut quaſi for-
malis, per quam Deus ſic inexiſtit ipſis rebus
creatis, quemadmodum patet ex dictis.

DISPVTATIO POSTER.

De ſubſtantiali præſentia Dei in locis ſeu ſpatiis negatiuis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit ſpatium imaginarium ſeu negatiuum.

D QVIA ad quæſtionem, an Deus VIII.
ſit realiter, & quoad ſuam
ſubſtantiam extra hoc vni-
uerſum maximè conferet ex-
plicatio huius termini, *Spa-*
tium imaginarium, ſeu *nega-*
tiuum, & illius exiſtentiæ, quam ſuo modo
poteſt habere, ideò aliquot articulos hac de
re præmittemus.

Sit hæc prima noſtra propoſitio. *Spatium*
illud quod plerique Philoſophorum & Theologorũ
vocant imaginarium; alij negatiuum, non eſt ali-
quid reale, & poſitiuum: ita communiter om-
nes, & probatur: illud quod eſt omninò diſ-
tinctum à Deo & dicitur fuiſſe ſuo modo ante
mundum conditum, non eſt aliquid reale &
poſitiuum: aliàs enim præter Deum daretur
de facto non aliquod æternum à parte ante.

I. quod ipſa fides negat: atqui ſpatium iſtud fuit A
ſuo modo anre mundum conditum, nec eſt
ipſe Deur; tum quia Deus dicitur creaſſe
mundum in tali ſpario; tum etiam quia appre-
henditur tanquam aliqua intercapedo ad re-
cipiendum corpus aliquod, vel plura modo
extenſiuo quaſi intra ſe: quod non poteſt con-
uenite Deo; & inſuper ſequenti propoſitione
patebit, tale ſpatium exiſtere ſuo modo, &
noo poſitiuè, quemadmodum Deus exiſtit:
ergo hoc ſpatium non eſt aliquid reale.
Secunda propoſitio. *Hoc ſpatium non eſt pro-
priè aliqua priuatio.* Probatur: ſic enim pro-
priè eſſet vacuum, & ex conſequenti, quamuis
pro ſuo formali diceret negationem, pro ſuo
tamen materiali importaret aliquid reale &
poſitiuum, ſcilicet ſubiectum, cui forma op-
poſita tali negationi debeatur; eſt enim pri-
II. uatio carentia formæ in ſubiecto apto: ſed B
ſpatium hoc imaginarium oihil poteſt impor-
tare quod ſit reale & poſitiuum, vt patet ex
dictis præcedenri propoſitione.
Tertia propoſitio. *Spatium iſtud quod vulgò
vocant imaginarium, eſt negatiua quadam in-
tercapedo cum negatiua diſtantia occupabili à
corpore: ſicque eſt mera quadam negatio repu-
gnantia replebilitatis ſecundùm diſtantiam ne-
gatiuam, per aliquod ens, quod Deus poteſt crea-
re, ſeu eſt non repugnantia, vt in eo ſint entia
& corpora ſecundùm diſtantiam & repletionem,
ſi creentur ibi à Deo.*
Vt hæc propoſitio intelligatur: notaodum
eſt, quòd quemadmodum in ente merè poſſi-
bili duplex negatio poteſt diſtingui, prior
rapugnantiæ ad exiſtendum extra ſuas cau-
III. ſas, poſterior actualis exiſtentiæ, & hæc po- C
ſterior tollitur per poſitionem rei extra ſuas
cauſas; prior verò remanet, quia dum etiam
exiſtit, eſt poſſibilis, nec tamen res aliqua
dicitur merè ſolùm poſſibilis per hanc poſte-
riorem negationem, ſed duntaxat per prio-
rem: ſic etiam in hoc ſpario, quod vocant *ima-
ginarium*, duplex poreſt diſtingui negatio, voa
repletionis, poſterior repugnantiæ replebili-
tatis, prior illa oegatio noo cooſtituit forma-
liter ſpatium hoc, quod vocant *imaginarium*,
quia etiã reperitur io vacuo, à quo tamẽ diſtin-
guimus hoc ſpatium inaoe, & nemo philoſo-
phorũ negat poſſe dari vacuum, quorum tamẽ
aliqui negant hoc ſpatiũ; ſed ſola illa poſterior
negatio pertinet ad rationem huius ſpatij.
Hoc præootato, tertia hæc propoſitio pro-
IV. batur quoad ſingulas parres: & primùm D
quòd ſit *mera quadam negatio*, patet ex dictis
primâ & ſecundâ propoſitiooe: quòd etiam
non ſit aliquod *ens rationis* propriè dictum,
ſeu purum aliquod figmentum noſtri intelle-
ctus, patebit ex dicendis: ergo reſtat, vt ſit
mera quædam negatio, cùm ex dictis præce-
denti propoſitione oon ſit *priuatio*.
Quòd verò ſit *negatio repugnantia replebili-
tatis cum negatiua diſtantia occupabili à corpore*,
probatur. Hoc ſpatium eodem modo ſeſe ha-
bet ad poſſibilem replebilitatem per aliquod
verũ ens quod poteſt à Deo creari alicubi cum
vera, & reali aliqua diſtantia; quomodo iſta
poſſibilitas rerum ſeſe habet ad earum crea-
tionem: nam ſicut hæc poſſibilitas conſiderata
ex parte Dei, dicit in eo potentiam ad crean-
dum res, quæ dicuntur poſſibiles, & ex parte
ipſarum rerum poſſibilium, dicit potentiã lo-
gicam, vt illæ recipiant eſſe ſeu exiſtere à Deo V.
per creationem ſeu productionem: ita etiam
& hoc ſpatiũ dicit ex parte Dei potentiam ad
ponendum aliquod verum & reale ens occu-
patiuum ſpatij ſecundùm aliquam diſtantiam
negatiuã in illo: deinde ſpatium illud ex parte
ſui, dicit potentiam logicam ad recipiendum
intra ſe ſuo modo & ſecundùm aliquam nega-
tiuam diſtantiã, ſeu aptitudine logicâ occupa-
bilem à corpora, ens quodcunque creabitur à
Deo: atqui ipſa mera poſſibilitas rerũ nondum
creatarum præciſè conſiderata ex parte ſui, eſt
tantùm quædam negatio repugnantiæ ad ac-
cipiendum eſſe reale, ſeu exiſtere à Deo per
creationem, vel aliquam productionem: ergo
pari modo ſpatium hoc erit tantùm pura quæ-
dam negatio repugnantiæ replebilitatis cum
aliqua negatiua diſtantia occupabili ab ente,
vel corpore, quod poteſt Deus creare. VI.
Maior hæc vltima patet ex comparatione
huius ſpatij cum ipſa poſſibilitate rerum: hæc
enim duo conueniunt in illa generali ratione
non repugnantiæ, & differunt in hoc, quòd
poſſibilitas rerum reſpiciat actualem paſſiuam
earum creationem, vel productionem, vt ooo
repugnantem; ſpatium verò imaginarium re-
ſpiciat prædictam replebilitatem per ens à
Deo creandum, vt non repugnantem.
Minor etiam eiuſdem ſyllogiſmi patet: res
enim poſſibiles nunquam tamen creatæ, nec
vnquam creandæ nullum habent actum, nul-
lam de facto realitatem & exiſtentiam, ſunt
enim merè poſſibiles, & ſic non ſuot aliquid
poſitiuum: item exiſtentia illis non debetur,
& proinde non ſunt aliqua priuatio propriè
dicta: item quatenus ſunt merè poſſibiles, noo VII.
ſunt aliquod figmentum noſtri intellectus, ſeu
non ſunt aliquod ens rationis propriè dictum,
quia nemine cogitante res eiuſmodi ſunt poſ-
ſibiles, habent ab æterno, & in æternum hanc
ſuam poſſibilitatem, quam Deus cognoſcit,
non fingit; & beati in patria vident & cogno-
ſcunt aliquas ex illis, vt docebimus ad quæſt.
ra. ergo cùm nihil reſtet in quo talis poſſibili-
tas rerum conſiſtat formaliter, quàm quædam
ooo repugnantia, vt à Deo creeotur & po-
nantur extra ſuas cauſas, talis earum poſſibi-
litas erit tantùm pura negatio quædam repu-
gnantiæ ad exiſtendum per creationem, vel
productionem: ergo etiam à pari ſparium il-
lud, quod vocant *imaginarium*, erit mera quæ-
dam negatio repugoantiæ replebilitatis, cum
aliqua negatiua diſtantia occupabili ab ente,
vel corpore, quod poteſt à Deo creari. VIII.
Poſui tam in propoſitione, quàm in eius
probatione, hanc particulam, *cum negatiua
diſtantia occupabili à corpore, vel alio ente oc-
cupatiuo ſpatij*. Tum quia omnis intercapedo
eo ipſo quo talis eſt, dicit diſtantiam ſimili
modo, quo dicit exiſtentiam, vt etiam termi-
nus hic *intercapedo* ſonat: ergo ſicut hoc ſpa-
tium eſt negatiuum veri & realis ſpatij, ſic et-
iam habebit negatiuam diſtantiam, & proin-
de aptitudinem logicam, ſeu non repugnan-
tiam, vt aliqua entia ſecundùm hanc diſtan-
tiam longè à ſe inuicem diſſita ponantur. Tum
etiam quia in tali ſpatio, ſicut & in vacuo pro-
priè dicto poſſet diuinâ virtute motus localis
fieri; at motus hic ſupponit eſſentialiter di-
ſtantiam inter ſuos terminos. Tum etiam quia
Deus poſſet ponere in illo plura corpora ſe-

I. cundùm totam, & adæquatam extenſionem quantitatiuam abſque aliqua mutua penetratione, & poſitis etiam quibuſdam corporibus maximis, poſſet adhuc maiora & maiora ſecundùm eandem extenſionem ſeſe mutuò non penetrantium ponere: ergo tale ſpatium debet includere aliquam diſtantiam ſibi correſpondentem, & proinde negatiuam, quæ ſit logica aptitudo, & ſic mera quædam non repugnantia replebilitatis ſecundùm diſtantiã negatiuã occupabilem ab aliquo corpore, vel alio ente, quod Deus poteſt in eo creare.

Articvlvs II.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.

OBiiciES primò: negatio non opponitur
II. negationi, ſed affirmationi, & proinde quod formaliter eſt negatiuum, debet tantùm opponi alicui poſitiuo, & reali: atqui ſpatium hoc formaliter conſideratum eſt negatio repugnantiæ replebilitatis, quæ repugnantia eſt alia quædam negatio termini, ſeu rei illius cui adiungitur: ergo ſpatium hoc non poteſt formaliter eſſe talis negatio.

Reſpondetur maiorem ſumptã vniuerſaliter eſſe falſam, vt patet in exemplo ſuperiùs allato de poſſibilitate rerum, quæ duas importat negationes, quarum vna opponitur alteri: prima enim opponitur potentiæ logicæ, quæ reperitur in iſtis rebus, quæ quidem potentia logica non eſt aliquid poſitiuum & reale, vt omnes Philoſophi communiter admittunt, ſed mera quædam negatio: idem patet in ipſis vniuerſalibus in prædicando, quorum eſſentia conſiſtit in aptitudine logica ad
III. inexiſtendum ſuis inferioribus, & de illis prædicandum, quæ tamen aptitudo cùm ſit merè logica non eſt aliquid poſitiuum & reale, vt omnes Philoſophi communiter docent, quare ſimili modo ſpatium hoc, quod vulgò vocant *imaginarium*, rectè poterit eſſe ſpecialis quædam negatio alterius cuiuſdam ſpecialis negationis: & ſicut non repugnat aliquod ens reale opponi alicui enti reali; verbi gratiâ corpus ſpiritui, rationale irrationali; ſic etiam non repugnabit aliquam negationem ſpecialem opponi alicui alteri negationi.

Addi etiam poteſt, ſecundam partem minoris ſumptam vniuerſaliter eſſe falſam. Nam loquendo in rigore Dialectico ea dicuntur propriè repugnantia quæ de eadem
IV. re non poſſunt verè affirmari, vt Dialectici communiter docent agendo de *terminis:* quæ autem non poſſunt verè affirmari de eadem re, ſatis frequenter ſunt ambo poſitiua, licet aliquando vnum illorum explicetur per terminum negatiuum, ex imperfectione noſtri intellectus non penetrantis reale, quod in tali ratione conſtituit illud, vt patet in exemplis nunc allatis & pluribus aliis, ſed in ſolis duntaxat repugnantibus contradictoriè & priuatiuè vnum repugnantium eſt aliquid negatiuum.

Obiicies ſecundò: formalis ratio huius ſpatij non poteſt conſiſtere in eo quod poteſt dici de quolibet ente etiam poſitiuo; nam definitio debet eſſe propria ſuo definito: at hæc negatio repugnantiæ replebilitatis poteſt dici de quolibet alio ente etiam

A poſitiuo: nam ſicut non lapis eſt quædam negatio, & rectè dicitur de ligno, ſpiritu, accidente, Deo, Angelis, ſole & de reliquis eiuſmodi, quorum tamen formalis ratio eſt aliquid poſitiuum, & reale, nec rectè explicantur per ſuum formale per talem negationem; ſic etiam quodlibet verum ens reale eſt negatio repugnantiæ, quæ attribuitur huic ſpatio imaginario, & proinde quodlibet ens reale erit etiam ſpatium iſtud negatiuum, quod tamen eſt falſum & apud omnes abſurdum. V.

Reſpondetur, conceſsâ maiore, negando minorem. Hæc enim negatio importatà per ſpatium illud imaginarium, non eſt quæcumque & cuiuſcumque, ſed ſpecialis eſt, nimirum replebilitatis importantis aptitudi-
B nem logicam ad recipiendum corpus occupatiuum ſpatij cum aliqua diſtantia, tam inter eius partes quantitatiuè extenſas, quàm inter alia corpora, vel ſubſtantias, quas Deus poteſt in aliis partibus eiuſdem ſpatij longè diſtantibus diſtantiâ purè negatiuâ creare, quæ negatio vt ſic explicata eſt ſpecialis, nec poteſt dici de Deo, de Angelis, & eiuſmodi aliis: quare ſicut explicatio poſſibilitatis rerũ & ipſius vniuerſalis logici allata in exemplum ita aſſignatur per non repugnantiam, quæ eſt aliqua pura negatio, vt tamen non conueniat omnibus aliis rebus, quia reſpicit aliquid ſpeciale; ſic etiam hæc explicatio aſſignata ſpatij, vt vulgò vocant *imaginary*, ei ſpecialiter conueniet. VI.

Obiicies tertiò: non repugnantia, in qua conſtituimus formalem rationem huius ſpatij negatiui, eodem modo ſeſe habet ad re-
C plebilitatem per aliquod corpus creandum à Deo, quomodo in poſſibilitate rerum ipſa non repugnantia, vt intelligitur ex probatione ſecundæ propoſitionis: ſed hæc poſterior non repugnantia nihil eſt aliud, quàm ipſamet res poſſibilis, quæ dicitur non repugnare; non enim eſt aliquid ab illa diſtinctum, & prætereà res dum à Deo creatur non dicitur recipi in ipſa non repugnãtia ad ſuam productionem tanquam in aliquo diſtincto à ſe, ſed vel recipitur in ſubiecto ſi ſit accidens, vel in ſe ipſa ſi ſit ſubſtantia: ergo pariter non repugnantia ad capiendum aliquod corpus quod poteſt à Deo creari, nihil erit aliud quàm ipſum corpus poſſibile creandum à Deo cum tali vbi conſtitutũ, & ſic non erit quaſi aliquid tertium diſtinctum à corpore creando & ipſo VII.
D eius vbi, in quo tertio tale corpus recipitur. VIII.

Reſpondetur ex obſeruatis ſuprà non repugnantiam, quæ conſtituit poſſibilitatem rerum, & illam non repugnantiam, quæ conſtituit hoc inane ſpatium, ſeſe eodem modo habere duntaxat ſecundùm ſuam rationem, quaſi genericam: at hæc obiectio procedit de identitate rationis quaſi ſpecificæ, ſecundùm quam tamen notauimus illas diſtingui, quatenus non repugnantia quæ conſtituit poſſibilitatem rerum, reſpicit res primò & per ſe, & ſic intelligitur, non eſſe aliquid diſtinctum ab ipſa re, quatenus eſt merè poſſibilis; ſic enim non eſt repugnans ad accipiendum eſſe, & exiſtere extra ſuas cauſas: illa autem non repugnantia, quæ conſtituit hoc inane ſpatium, non reſpicit primò per ſe corpus conſtituendum, vt vbi earum, ſed intercapedinem

I. illam negatiuam cum diſtantia negatiua oc-
cupabili à corpore, quæ eſt aliquid diſtinctum
à corpore, ſiue conſtituto, ſiue conſtituendo
in aliquo vbi, & ita hæc repugnantia, quæ
conſtituit formaliter tale ſpatium, non poteſt
eſſe aliquid idem omninò cum corpore, vt à
Deo conſtituendo in tali vbi: ſicque cùm hæc
non repugnantia dicat aliquod tertium diſ-
tinctum à corpore, & ab ipſo eius vbi, & in-
trinſecè importet negatiuam diſtantiam occu-
pabilem à corpore, quod non importat non
repugnantia, quæ conſtituit formalem ratio-
nem poſſibilitatis, rectè intelligimus tale ſpa-
tium poſſe recipere intra ſe modo illo, quo
exiſtit, aliquod corpus.

Articvlvs III.

II. *Vtrum detur ſpatium imaginarium.*

Sit hæc noſtra propoſitio. *Spatium iſtud
quod vulgò vocant imaginarium, exiſtit ſuo
modo, etiam intellectu noſtro non cogitante, qua-
tenus citra vllam mentis noſtræ operationem præ-
dicta illa intercapedo negatiua, & non repugnan-
tia replebilitatis eſt apta logicè recipere corpus, ſi
creetur à Deo*: ita quamplures Theologi ar-
ticulo ſequenti referendi, & probatur.

Primò auctoritate Ariſtotelis libro primo
de *cælo, & mundo* capite ſexto, vbi poſtquam
dixit extra cælum & mundum eſſe locum, vel
vacuum, addit extra cælum eſſe quædam en-
tia perfectiſſima incorporea habentia vitam
indefectibilem, pro qua auctoritate Ariſtote-
lis in fauorem noſtræ propoſitionis videri
III. poſſunt Conimbricenſes libro octauo *Phyſic.*
cap. 10. quæſt. 2. artic. 2. hinc aliqui notant
Ariſtotelem non agere contra præſentem no-
ſtram propoſitionem, quando agit contra ve-
teres quoſdam philoſophos aſſerentes hoc
ſpatium eſſe chaos illud poëticum; nam in
tantum ibi reiicit hoc ſpatium, in quantum
illi, vt ſupponit ibi Ariſtoteles, putabant hoc
ſpatium eſſe aliquod corpus reale.

Probatur etiam ratione. Illud per cuius or-
dinem ipſa immobilitas veri & realis loci de-
ſumitur communiter à philoſophis, debet eſſe
& aliquo modo exiſtere citra operationem
mentis noſtræ qualecumque ſit illud eius eſſe,
& exiſtere; quia aliàs locus diceretur immo-
bilis, & mobilis pro libito vniuſcuiuſque no-
ſtrûm, & iſta mutatio loci poſſet aduenire ali-
IV. cui ſine aliqua mutatione facta, vel recepta in
illo; nimirum ad variam & vatiam imagina-
tionem, ſeu conceptionem ſuam, vel alterius
ita explicantis immobilitatem loci realis ad
ſuum libitum, quæ omnia ſunt abſurda, &
contra communem philoſophorum ſenſum,
quando diſputant de loco; ſed illud, per or-
dinem ad quod talis immobilitas loci deſu-
mitur iuxta communem ſententiam philoſo-
phorum, eſt aliquid totius illius ſpatij imagi-
narij, quod expoſuimus in præcedentibus, &
cuius exiſtentiam hic explicamus, vt videre
eſt libro quarto *phyſicorum*; vbi alij volunt
illam deſumi à diſtantia polorum mundi, qui
tamen loquendo propriè ſecundùm omnes
philoſophos, non ſunt aliquid reale, ſed quid
imaginarium eodem ſenſu, quo ſpatium hoc
appellatur *imaginarium*. Alij ab ipſa quidem
ſuperficie reali, ſed tamen prout ipſa ſuperfi-

A cies imaginaria correſpondet ipſi reali circun- V.
quaque. Alij ex hac numero præſentia ad hoc
reale ſpatium, vel imaginarium, cui reale ſpa-
tium poteſt correſpondere. Alij denique ab
iſtis omnibus; quemadmodum ibidem vide-
re eſt: ergo ſpatium illud quod vulgò vocant
imaginarium exiſtit ſuo modo, citra vllam no-
ſtræ mentis operationem.

Atque ex hac ratione ſic explicata, patet
non obſtare nobis, quòd modi illi intrinſeci
quos philoſophi vocant *vbi*, ſint aliquid ab-
ſolutum: nam non colligimus huiuſmodi ſpa-
tia dari ex eo quòd tales modi dicant eſſen-
tialiter realem ordinem ad eiuſmodi ſpatia:
ſic enim modi iſti eſſent relatiui, ſeu relatio-
nes: ſed ex eo quòd modi iſti ſint ita entia ab-
ſoluta, vt tamen tam illi, quàm locus accipiant
ſuam vnitatem, & immobilitatem per aliquam
B habitudinem ad eiuſmodi ſpatia, vt non pro- VI.
priè facta per intellectum; quæ habitudo cùm
ſit tantùm tranſcendentalis, non impedit,
quin eiuſmodi modi ſeu vbi & locus ſint en-
tia propriè abſoluta. Nam non eſt abſurdum
aliquid reale, & abſolutum accipere ſuam ſpe-
cificationē per ordinem ad aliquid non reale,
quod loquendo propriè ſit nihilum, non tamē
fictum ab intellectu, ſed mera quædam nega-
tio, vt patet in ipſa creatione, quæ per talem
ordinem, ſeu habitudinem diſtinguitur ab
aliis mutationibus; ſed vis primæ noſtræ ra-
tionis eſt ſita in maiori propoſitione; nam mi-
norem ſupponimus, vt communiùs receptam
apud Philoſophos, & ex illa vt ſic communiùs
recepta argumentamur: eius autem veritatem
relinquentes Philoſophis diſcutiendam. Qua-
C re quemadmodum illud quod præſupponitur VII.
creationi, non eſt loquendo propriè aliquid fi-
ctum per operationem intellectus, ſed eſt pu-
ra quædam negatio totius entitatis, quæ eo
modo quo negationes exiſtunt poteſt dici
fuiſſe & anteceſſiſſe creaturas: ſic etiam &
ſpatium, quod vocant *imaginarium*, non erit
aliquod figmentum noſtri intellectus, ſed
quædam negatio repugnantiæ ſuperiùs expli-
cata exiſtens ſuo modo, quo nimirum nega-
tiones poſſunt exiſtere.

Secundò eadem propoſitio probatur. Il-
lud ratione cuius aliqua diſtantia poteſt dari
inter duo corpora, vel inter alia entia, eſt, &
exiſtit aliquo modo independenter à noſtro
intellectu: ſed dentur per hypotheſim duo
corpora à Deo creata, vnum in infima parte
terræ, alterum in extima parte cæli: tunc
D Deus illa tantùm conſeruet, & redigat in ni- VIII.
hilum reliqua omnia, tam cælum, terram,
quàm cætera creata entia poſitiua, hæc duo
corpora ſic à Deo conſeruata diſtabunt tantâ
intercapedine, quantâ diſtabant anteà; quia
ſupponuntur manere immota, & hoc abſque
vlla operatione mentis noſtræ, ſicut & illo-
rum exiſtentia eſt independens à noſtra con-
ceptione: at tunc non diſtabunt reali & poſi-
tiuâ intercapedine, ſeu ſpatio reali, quia nul-
lum eſt, cùm omne tale poſitiuum ſupponа-
tur annihilatum à Deo: ergo ſolâ intercapedi-
ne imaginariâ, ſeu negatiuâ habente aptitu-
dinem logicam ad ſpatium reale, & recipien-
dum corpus à Deo creandum; & ex conſe-
quenti talis intercapedo, quæ nihil eſt aliud,
quàm ſpatium hoc imaginariū, exiſtit ſuomo-
do ſine aliqua operatione noſtri intellectus.

I. Neque reſponderi poteſt in tali caſu, ſpa-
tium iſtud fore aliquod vacuum, quod tamen
ſuprà diſtinximus ab hoc inani. Nam in iſta
hypotheſi volumus Deum conſtituere om-
nia, exceptis duobus iſtis corporibus, in illo
eodem planè ſtatu, in quo erant ante creatio-
nem vniuerſi: hoc enim nullo modo implicat,
vt per ſe patet: quare ſicut ante creationem
mundi nullum dabatur vacuum propriè di-
ctum; ſic etiam intercapedo illa, in cuius dua-
bus extremitatibus prædicta duo corpora
exiſtunt, non erit aliquod vacuum propriè
dictum, & cùm non ſit aliquod reale ſpatium,
erit ſpatium iſtud, quod vulgò vocant *ima-
ginarium*.

Confirmatur: in hac hypotheſi duo iſta
corpora habent eamdem conſtitutionem, &
II. diſpoſitionem ex parte ſuarum entitatum ſe-
cluſâ omni habitudine ad aliquod aliud ens
reale creatum, quam habebãt ante prædictam
annihilationem omnium aliorum entium: er-
go cùm anteà eſſent in aliquo ſpatio occupa-
bili per corpus extenſum quantitatiuè, quia
Deus illa conſeruat ibi cum omnibus ſuis ac-
cidentibus abſolutis, inter quæ eſt ipſa quan-
titas & extenſio quantitatiua: hæc autem non
poteſt eſſe etiam de abſoluta potentia Dei ſi-
ne aliquo ſpatio vero, vel imaginario, cui ta-
lis extenſio reſpondeat: igitur debet dari ſpa-
tium aliquod, quod vocant *imaginarium* ſuo
modo exiſtens, in quo prædicta duo corpora
ſubſtantialiter exiſtant à ſe inuicem aptitudi-
nali logicâ diſtantia, à ſe inuicem diſſidentia.

Addidi in hac propoſitione particulam il-
lam, *ſuo modo exiſtit*; vt enim ſpatium hoc non
III. eſt aliquid poſitiuum, ita nec poſitiuè & rea-
liter exiſtit, ſed negatiuè tantùm, ſeu ad mo-
dum negationum: quæ quia concipiuntur à
nobis ad modum entium poſitiuorum, dicun-
tur tandiu ſuo modo exiſtere, quandiu res op-
poſitæ eiuſmodi negationibus abſunt: quem-
admodum patet in cæcitate, in tenebris etiam
iuxta modum loquendi ſacræ Scripturæ Ge-
neſ. primo, *& tenebræ erant ſuper faciem terræ*.
capite tertio libri Ruth tribuitur nocti *abſ-
ceſſus*; ſic Sapientiæ 17. nox dicitur *ſuperpoſita*,
& capite 18. nox dicitur *habere medium iter in
ſuo curſu*, & alibi paſſim.

ARTICVLVS IV.

*Colliguntur & ponuntur quædam conſectaria
ex articulo præcedenti.*

IV. PRIMVM eſt, ſpatium iſtud propriè non ap-
pellari *imaginarium*, quòd ſcilicet ſit ali-
quod figmentum noſtri intellectus, ſed ex eo
tantùm, quòd concipiatur, & apprehenda-
tur ad modum entis & ſpatij realis; quale ta-
men non eſt; & meliùs appellari *negatiuum*,
ſicut poſſibilitas in rebus merè poſſibilibus
non dicitur eſſe aliquid propriè imaginarium,
ſed loquendo magis propriè quædam negatio
repugnantiæ ad exiſtendum.

Secundum eſt, quòd cùm loquamur de ne-
gationibus, & priuationibus factâ proportio-
ne ad illa quibus opponuntur; quemadmo-

A dum admittimus in ſpatio reali realem eius V.
partibilitatem in aliquot partes: item admit-
timus in illo æquale, & inæquale: item aduer-
bis loci, ſimiliter & coexiſtentiam rei co-
exiſtentis in illo ad illud ſpatium reale, & id
genus alia ſimilia: ita etiam nos per analo-
giam ad reale ſpatium poſſe diſtinguere iſta
omnia & ſingula, eáque admittere in noſtro
ſpatio negatiuo: nam quot modis vnum op-
poſitorum dicitur, tot modis & alterum de-
bet dici, & differentiæ iſtorum, quæ tribui-
mus eiuſmodi negationibus, tam ſpecificæ,
quàm numericæ petentur ab ipſis formis, quæ
negantur per eiuſmodi ſpatia in præſenti dif-
ficultate, vt contingit in aliis omnibus nega-
tiuis.

Quando tamen formamus eiuſmodi pro-
B poſitiones, quæ denotant diſtantiam, vel pro- VI.
pinquitatem, vel coexiſtentiam entis alicuius
poſitiui cum negatiuo, ſenſus eiuſmodi pro-
poſitionum non eſt quòd vtrumque eiuſmo-
di extremum ſit aliquid verè poſitiuum, vel
quod vnum exiſtat poſitiuè in alio, tanquam
in loco, vel ei poſitiuè, tanquam realiter exi-
ſtenti coexiſtat: hoc enim eſt falſum: ſed ſen-
ſus eſt tantùm iſte, quòd poſitiuum illud,
quod affirmamus diſtare vel eſſe propinquũ,
vel coexiſtere ſpatio negatiuo, vel certæ ſeu
determinatæ alicui eius parti deſignabili per
ordinem ad aliquam certam, & determinatam
partem veri & realis ſpatij, ita habet ſubſtan-
tialem exiſtentiam, vt illa inſit ei ſimul cum
tali & tali habitudine ad negatiuné importa-
tam tali ſpatio, vel aliqua eius parte: nam vt
rectè dicimus hominem eſſe ſimul viuum &
C cæcum; item catulum ante octauum diem eſſe VII.
ſimul viuum & non videntem, nec tamen per
eiuſmodi formulam loquendi intendimus fa-
cere comparationem inter terminos vtrin-
que poſitiuos; ſed tantùm affirmare illud,
quod eſt poſitiuum, fuiſſe ſimul quando &
hæc ipſa negatio cum qua comparatur, extitit
ſuo modo; ita & in præſenti difficultate. Hinc
ſolemus communiter dicere *noctu*, ſeu *durante
nocte* hoc & illud contigiſſe, quod tamen ſonat
coexiſtentiam: item ſolemus dicere *nocte ap-
propinquante*: item poſt *abſceſſum noctis*: quæ
loquendi formulæ ſonant propinquitatem &
diſtantiam; quo etiam modo ſacræ Scripturæ
relatæ ſuperiùs & alibi paſſim loquuntur; &
huius veritatis in eiuſmodi locutionibus, hæc
eſt ratio, quòd quotieſcunque duæ propoſi-
tiones de præſenti, quarum vna eſt affirmans,
D & altera negans, pronuntiantur ſimul cum VIII.
veritate de eodem ſubiecto, tunc coexiſtentia
ſeu concomitantia vtriuſque veritatis obie-
ctiuæ denotatur, & hæc coexiſtentia non po-
teſt eſſe alia quàm ſit exiſtentia vtriuſque veri-
tatis obiectiuæ: aliàs tales propoſitiones eſſent
falſæ: at in eiuſmodi propoſitionibus de qui-
bus hic agimus, vna eſt affirmans, altera ne-
gans, vtraque vera pronuntiatur de eodem
ſubiecto, vt patet in exemplo allato, catulus
eſt viuus & non videns: ergo ſignificatur tan-
tùm in illa propoſitione, (& eſt idem iudicium
ſeruatâ proportione in aliis ſimilibus) coexi-
ſtentia vitæ in catulo cum negatione viſus.

I. ARTICVLVS V.

Reſpondetur duabus obiectionibus contra doctrinam præcedentium duorum articulorum.

PRIMA obiectio eſt eiuſmodi: ſi tale ſpatium daretur, eius vaſtitas eſſet extenſa in infinitum, cùm infinita moles corporum poſſit ſemper maior & maior creari à Deo; ſed hoc eſt abſurdum, aliàs pari iure infinita quædam duratio imaginaria fluens ab æterno poſſet dari; quo admiſſo ſtatim ſequeretur motum, & tempus potuiſſe eſſe ab æterno, cùm in tali duratione imaginaria fluente aliquot partes ſecundùm prius & poſterius poſſint etiam deſignari: at tempus & motum poſſe
II. eſſe ab æterno, omnes communiter Philoſophi & Theologi negant: ergo pari iure ſpatia illa imaginaria debent negari.

Reſpondetur, nos libenter dicere ſpatia iſta eſſe infinitè extenſa non quidem poſitiuâ extenſione, ſed negatiuâ, quatenus iſta negatio repugnantiæ replebilitatis nunquam poteſt exhauriri; ſed ſemper habet aptitudinem logicam, vt repleatur aliquo vero ente per Deum creando, nec magis repugnat admittere in tali ſpatio extenſionem negatiuam, quàm in nocte, in qua tamen illam admittimus, dum dicimus noctem eſſe longiſſimam.

Ad id quod affertur de duratione imaginaria temporaria, reſpondetur, illam etiam eſſe admittendam, vt ſignificat Apoſtolus, quando tam ſecundæ *ad Timotheum* primo,
III. quàm *ad Titum* primo vtitur iſtâ loquendi formulâ, *ante tempora ſecularia*, vel vt habet Græca lectio, *ante tempora æterna*; ſic enim loquendo nobis inſinuat diſtingui alia tempora à noſtris: quæ cùm ſuo modo exiſtendi antecedant noſtra, ſint etiam æterna ſuo modo, non tamen ſic appellantur tempora, quaſi verè extiterint, & veræ aliquæ partes fluentes, quarum aliæ ſint antecedentes, aliæ ſubſequentes ſint, vel fuerint in illis, ſic enim eſſet verum & reale tempus propriiſſimè dictum: ſed hoc tantùm ſenſu, quòd cùm non intelligamus infinitatem diuinæ durationis niſi per ordinem ad verum tempus, quatenus licet æternitas ſimul tota coexiſtat omnibus differentiis temporis; nihilominùs per ordinem ad tempus diuiditur à nobis in quaſ-
IV. dam velut partes, dum apprehendimus illam conceptibus tantùm inadæquatis, nimirum vt correſpondentẽ noſtro præſenti tẽpori, modò vt correſpondentem præterito, modò vt correſpondentem futuro tempori, vnde vt illam iuxta noſtrum modum concipiendi apprehendamus, proni illa anteceſſit creationem mundi, & vt potuit coexiſtere infinitis & infinitis temporibus, eorúmque differentiis ſi fuiſſent de facto; dicimus tunc fuiſſe imaginaria quædam tempora, quibus illa coexiſteret, quatenus totâ illâ duratione, quâ nullum reale tempus exiſtit, ſed mera quædam tantùm eius negatio, ſemper ipſa æternitas Dei, eiúſque permanentia fuit coniuncta cum tota illa negatione temporis, quæ quoad partem anteriorem fuit ſuo modo, id eſt, negatiuo, etiam ſine vlla mentis noſtræ operatione.

Hinc tamen non ſequitur motum proprie
A dictum ſecundùm prius & poſterius potuiſſe V.
eſſe etiam in tali tempore imaginario, quia iſtud importat verum & reale tempus, ſicut veras & reales partes priores & poſteriores ipſius mobilis, quæ tunc nullæ fuerunt.

Secunda obiectio hæc eſt: ſi ſpatia illa exiſtant, erunt æterna, tam à parte poſt, quàm à parte ante, & ex conſequenti incorruptibilia; ab hac quidem parte, quia nunquam cœperunt exiſtere, cùm ſint ſuo modo ante creationem vniuerſi & cuiuſcunque partis illius creatæ, ab iſta etiam, quia nunquam deſinent; nec eſt maior ratio ob quam ſint æterna potiùs à parte ante, quàm à parte poſt; cùm nullum detur æternum à parte ante, quod non ſit etiam æternum à parte poſt, econtrà verò aliqua dentur quæ ſunt æterna à parte poſt, non tamen à parte ante, vt Angelus,
B anima rationalis; ſed hæc ſpatia eſſe ſic æter- VI.
na, & ſic incorruptibilia, eſt contra propriam illorum rationem, quia ſunt mera quædam negatio: nam omnis negatio deſtruitur poſitione eius, cui opponitur, verbi gratiâ cæcitas viſu; ſed hæc ſpatia ſunt quædam negatio ſpatij realis, & Deus in iſtis ſpatiis imaginariis, aut in aliqua ſaltem parte illorum creando hoc vniuerſum, creauit & ſpatia realia, quæ ſunt in mundo, & ſic hæc illorum eiuſmodi ſpatiorum pars non ampliùs exiſtit, ſed manet deſtructa: itèm Deus poteſt in aliis partibus huius ſpatij imaginarij ſuo adhuc modo remanentibus creare & ponere aliqua entia realia corporea, & ex conſequenti facere ibi ſpatia quædam realia illis correſpondentia: ergo tunc tollerentur, nec erunt æterna &
C incorruptibilia. VII.

Reſpondetur, hæc ſpatia imaginaria, & quamlibet illorum partem eſſe eodem modo æterna & incorruptibilia, quo apud Dialecticos ipſa vniuerſalia ſunt æterna & incorruptibilia, proportione inter hæc ſeruatâ, non quidem poſitiuè, ſed negatiuè, quatenus hæc negatio repugnantiæ replebilitatis, quam hoc ſpatium dicit formaliter, ſemper fuit & eſt veluti quaſi comitata poſitiuam æternitatem Dei, & ad illam habuit modo ſuo negatiuo coexiſtentiam: ſicut enim vt iam animaduertimus, carẽtia viſionis in catulo ante octauum diem, dicitur pro eo ſpatio temporis coexiſtere vitæ canis, quia iſtæ duæ propoſitiones formatæ de illo ſunt ſimul & pro eadem duratione veræ, *catulus eſt viuus, catulus eſt*
D *non videns*: ſic etiam duæ iſtæ propoſitiones,
æternitas Dei eſt, intellecta pro omni & quolibet puncto æternitatis: item *negatio repugnantiæ replebilitatis eſt*, ſunt, fuerunt, & erunt ſemper, & pro eodem quolibet inſtanti ſimul veræ. VIII.

Ad rationem allatam in contrarium reſpondetur, negationes quantum ſpectat ad præſens inſtitutum, eſſe in duplici differentia, vt etiam ſignificauimus: aliæ enim ſunt, quæ primò & per ſe opponuntur actibus, aut quaſi actibus, & in ſuo conceptu præciſo important negationem actus: aliæ ſunt quæ primò & per ſe opponuntur ineptitudini, quaſi habituali & impotentiæ: verbi gratiâ, in ipſo vniuerſali: prior negatio eſt, quòd de facto & re ipſa non inſit multis, & ex conſequenti quòd actu & reipſa non prædicetur de multis: poſterior negatio eſt ineptitudinis

I. & veluti impotentiæ ad inexiſtendum multis & ad prædicandum de illis; eſt autem inter duas illas negationes hæc diſtinctio, quòd illæ quæ primò & per ſe opponuntur actibus, tollantur vel quoad totum, vel quoad partem, quando actus illis oppoſitus ponitur: negationes verò alterius generis minimè, vt patet exemplo allato de vniuerſali, licet enim vniuerſale ponatur ex hypotheſi in omnibus & ſingulis inferioribus, quæ poteſt habere; & omnes & ſingulæ prædicationes eius de ſuis inferioribus formentur reipſa & de facto, non propterea tamen tale vniuerſale deſinit eſſe aptum ineſſe multis & poſſe prædicari de illis, quia etiam in phyſicis actus non tollit potentiam, ſed illam ſemper relinquit, nec vniuerſale iſtud in ratione vniuerſalis con-
II. ſtituitur formaliter per hanc negationem oppoſitam actui, ſed per aliam oppoſitam ineptitudini ad inexiſtendum ſuis inferioribus & prædicandum de illis: ſic etiam in præſenti difficultate, negatio quæ formaliter conſtituit ſpatium imaginarium, non eſt negatio repletionis, ſed eſt negatio ineptitudinis quaſi habitualis; & potentiæ logicæ ad replebilitatem, cum diſtantia negatiua ad recipiendum corpus ſi creetur à Deo: quare quantumcumque creentur ſpatia realia & entia, quæ de facto illa repleant, nunquam propterea deſtruentur, vel deſinent eſſe, ſeu exiſtere modo illo, quo ſuprà diximus negationes exiſtere.

Articvlvs VI.

III. *Vtrum Deus ſit extra mundum.*

REpetendvm eſt ex dictis, nos hîc non accipere hanc particulam, *exiſtere*, pro ut ſonat eſſe in aliquo tanquam poſitiuo & reali loco, ſed tantùm prout idem ſonat ac Deum habere realem poſitionem ſuæ ſubſtantiæ abſque vera & reali compræſentialitate & coexiſtentia ad aliquid reale.

Hoc prænotato, duæ ſunt de re præſenti ſententiæ. Prima ſimpliciter & abſolutè negat, Deum eſſe de facto extra mundum, & etiam in illis ſpatiis negatiuis, quæ tribuitur ſancto Bonauenturæ, Scoto, Capreolo libro primo ſententiarum diſtinctione 37. & quampluribus diſcipulis & interpretibus ſancti Thomæ ad hanc quæſtionem.

Verumtamen melior eſt affirmans, quam
IV. loco noſtræ propoſitionis ponimus. *Deus eſt quoad ſuam ſubſtantiam interminabiliter actu, & de facto extra totum hoc vniuerſum, & ſupra omnes cælos:* ita Altiſiodorenſis lib. primo ſuæ ſummæ capite 15. Maior in primum ſententiarum diſtinctione 37. quæſt. 1. & plures alij, quos ibi & hâc quæſtione ſancti Thomæ interpretes fusè referunt; imò & ipſe ſanctus Thomas tertiâ parte quæſtione 57. articulo quarto, vbi apertè ait corpus Chriſti Domini eſſe extra totam continentiam cæleſtium corporum, & ita explicat multa teſtimonia ſacræ Scripturæ, quæ ſunt de Aſcenſione Chriſti Domini, pro qua explicatione poteſt videri Suarez ad illam quæſtionem ſancti Thomæ, vbi refert Patres pro hac ſententia de Chriſto Domino conſtituto, non tantùm ſupra omnes cælos mobiles, ſed etiam ſupra cæ-

A lum Empyreum: vnde licet locus ſancti Pauli *ad Epheſios* tertio poſſit admittere alium ſenſum, & fortaſſis commodiorem; inde tamen non ſatisfit auctoritati ſancti Thomæ, & Patrum ibi relatorum, dum ita explicant locum illum, vt velint Chriſtum Dominum eſſe ibi. V.

Probatur autem noſtra concluſio. Primùm ex ſacris Litteris, in quibus Deus dicitur *excelſior cælo, profundior inferno*, vt libro tertio Regum capite octauo, Iob vndecimo, & vigeſimo ſecundo capitibus, (quemadmodum S. Gregorius & Hieronymus ibi explicant,) ſignificatur, Deum eſſe extra totum hoc vniuerſum. Item libro ſecundo Paralip. capite ſecundo & ſexto, quando ſic dicitur de Deo, *quem cæli cælorum capere non poſſunt*, cui eſt con-
B forme illud, quod Eccleſia canit de Deo, *quem totus non capit orbis:* quæ ſententiæ ſacræ Scripturæ non poſſunt, vt Vaſquez hâc quæſtione, & aliqui alij volunt, ita detorqueri, quaſi ſenſus illarum ſit, Deum non ita eſſe in mundo, quin etiam poſſit eſſe extra mundum, & vltra, quatenus poteſt de nouo creare alium mundum, & alia entia, in illiſque exiſtere de facto, nam hæc explicatio eſt violenta; cùm citata teſtimonia Scripturæ loquantur de facto, & non ſolùm de potentia, quemadmodum illa loquendi formula, quâ quis diceret animam alicuius infantia eſſe extra corpuſculum, quod in tali ætate informat, quia vbi infans iſte adoleuerit, anima eius poterit informare corpus illud factum maius: hæc inquam loquendi formula eſſet inepta & ſimul falſa, quatenus diceretur anima eiuſmodi in- VI.
C fantis, tunc non capi eius corpore, ſic etiam inepta & falſa eſſet illa propoſitio, *Deus non capitur mundo*, ſi eſto poſſit eſſe extra illum creando aliquid, nihilominùs tamen non ſit de facto & reipſa extra illum; quia eſſe ſeu exiſtere ſumptum ſimpliciter dicit eſſe actuale: at eſſe duntaxat in potentia eſt ſolummodo eſſe ſecundùm quid: ergo cùm prædicta teſtimonia ſacræ Scripturæ loquantur ſimpliciter de facto, ſignificant Deum actu & reipſa exiſtere quoad ſuam ſubſtantiam extra totum hoc vniuerſum. VII.

Deinde probatur concluſio ex Patribus, ſancto Dionyſio libro de *diuinis nominibus* capite nono, ſancto Hilario libro primo *de Trinitate*, non longè à principio, ſancto Gregorio Nazianzeno ſecundâ oratione de *Theologia*, ſancto Hieronymo ad caput 66. Iſaiæ,
D ſancto Auguſtino libro ſeptimo confeſſionum capite quinto, & aliis Patribus communiter aſſerentibus, Deum eſſe extrinſecum rebus omnibus ratione ſuæ immenſitatis, illis infundi, circoinfundi, expandi ſupra omnem magnitudinem: item concludere, ambire, circundare omnem & quamlibet rem: item eſſe intra omnia, ſed non incluſum: extra omnia, ſed non excluſum: & plura id genus ſimilia, quæ omnia procedunt de facto. Item ex eodem ſancto Auguſtino libro vndecimo *de ciuitate Dei* capite quinto, vbi diſputans cum Platonicis, ait, eſſe vaniloquium dicere Deum non eſſe in ſpatiis, quæ ſunt extra mundum, cui teſtimonio non fit ſatis dicendo illum, vel argumentari ex ſententia Platonicorum admittentium iſta ſpatia, vel eum dicere in fine capitis; *inanes eſſe hominum cogitationes, ima-* VIII.

I. *ginari infinita loca.* Nam ſupponit tanquam
certiſſimum eiuſmodi ſpatia dari: ait anim ſe
exiſtimare aduerſatios non eò eſſe progreſſu-
ros, vt illa negent, & proinde ſupponit illo-
rum eiuſmodi ſpatiorum exiſtentiam & ſub-
ſtantiam Dei extra totum hoc vniuerſum exi-
ſtère quoad ſubſtantiam: ait enim, *ita ſentire
de Deo dignum eſt*, quod non adderet ſanctus
Auguſtinus niſi ita crederet. Et pro hac noſtra
propoſitione plures alij Patres referuntur
hîc ab interpretibus ſancti Thomæ, & etiam
pro ea videri poteſt Engubinus lib. 7. de *peren-
ni philoſophia* cap. 22.

Tandem probatur ratione: vbi attributum
aliquod abſolutum eſt totum poſitum in actu
ſecundo, tunc illud debet eſſe in Deo ab æter-
no quoad totam actualitatem in actu ſecun-
do conſideratam: at immenſitas eſt quod-
II. dam attributum abſolutum Dei totum poſi-
tum in actu ſecundo, quia immenſitas Dei
non eſt aliquod principium agendi ad extra,
hoc enim competit attributo omnipotentiæ;
& prætereà tota actualitas diuinæ immenſita-
tis, vt reuocata ad ſuum totum exercitium, eſt
ipſamet diuina ſubſtantia, vt exiſtens vbicun-
que non repugnat ens aliquod creatum exi-
ſtere: argo diuina immenſitas prout impor-
tat actualem exiſtentiam diuinæ ſubſtantiæ,
debet eſſe extra mundum, cùm non repu-
gnet Deum producere extra mundum plures
mundos.

Secundò probatur eadẽ propoſitio. Quem-
admodum Deus ſeſa habet ratione æternitatis
ad tempus; ita & ſeſa habet ratione ſuæ immẽ-
ſitatis ad locum: & quemadmodum iſta ad-
III. uerbia temporis *antè, pòſt*, ſeſe habent ad
tempus creatum; ſic etiam hæc aduerbia loci
extrà, ſuprà ſeſe habent ad ſpatium: at Deus
ratione ſuæ æternitatis verè realitar & de fa-
cto exiſtit ante tempus creatum, & hæc ad-
uerbia temporis *antè* & *poſt* dicuntur rectè
de Deo comparato quoad ſuam exiſtentiam ad
noſtrum tempus: ergo Deus ſimiliter ratione
ſuæ immenſitatis verè & realiter & de facto
exiſtit etiam axtra omnem locum & ſpatium
reale; item etiam & ſuprà: argo extra totum
hoc vniuerſum.

Maior patet. Quia quemadmodum tem-
pus noſtrum eſt aliquod ſpatium fluens, ſic &
locus eſt aliquod ſpatium permanens: item ſi-
cut æternitas & tempus ſic conſeruntur, quia
vtrumque eſt duratio; ſic quia actualis im-
IV. menſitas Dei & locus dicunt aliquam reple-
tionem, rectè comparabuntur inter ſe.

Minor eiuſdem ſecundæ rationis proba-
tur, ex ſacria Litteris paſſim, vt Prouerbiorum
octauo, primæ ad *Corint.* ſecundo, & ex ipſa
fide, quæ cùm docet nihil eſſe coæuum Deo,
ſimul docet Deum ratione ſuæ æternitatis
præceſſiſſe de facto durationem rerum om-
nium creatarum: argo quemadmodum, verbi
gratiâ, generatio Verbi diuini ita de facto ex-
cedit creationem vniuerſi, vt extiterit reali-
ter ante vniuerſum conditum, & vniuerſo
annihilato exiſteret ratione æternitatis; ita
etiam Deus rationa ſuæ immenſitatis, ſic ex-
cedit omnam locum, vt non tantùm ſit reipſa
in illo, ſed etiam extra illum, & proinde ex-
tra totum mundum exiſtit.

Probatur vltimò: non tantùm omnis vera
mutatio, ſed etiam obumbratio viciſſitudi-
A nis debet negari de Deo ex ſancto Iacobo ca- V.
pite primo ſuæ canonicæ: ſed niſi Deus ſit &
exiſtat realiter & ſubſtantialiter extra mun-
dum, aliqua mutatio vel ſaltem obumbratio
viciſſitudinis erit admittẽda in illo. De viciſſi-
tudine probatur: tunc propriè obumbratio
viciſſitudinis canſetur eſſe in aliquo ente,
quandu eius ſubſtantia per aliquot vices mo-
dò accedit, modò recedit, modò habet abſo-
lutam ſuam ſubſtantialem exiſtentiam alicubi,
ſumptâ hâc particulâ *alicubi* in ampliſſima ſi-
gnificatione, quâ poteſt applicari alicui parti
ſpatij negatiui, iuxta doctrinam articulis præ-
cedẽtibus explicatam, modò illam non habet;
ſed poſito, quòd Deus non ſit ſubſtantialiter
extra mundum, ſubſtantia Dei per aliquot vi-
ces accedit alicubi, vbi antea non erat, nimi-
rum quando Deus creat ſpatium reale & in
B illo creaturas; modò item recedet, nimirum VI.
quando Deus per annihilationem, vt poteſt,
deſtruet tam ipſas omnes res, quàm omnem
locum poſitiuum: ergo vt hæc viciſſitudo eui-
tetur Deus debet eſſa ſubſtantialiter extra to-
tum hoc vniuerſum.

Neque reſponderi poteſt totam illam ratio-
nem viciſſitudinis eſſe ex parte termini, ſeu
ſpatij realis, vel creaturæ in illo poſitæ. Nam
talis viciſſitudo non dicit nudam reſultantiam
coexiſtentiæ Dei ad locum, vel ad creaturas
inchoatam, vel factam de nouo, vel deper-
ditam, ſub qua ratione potaſt intelligi, muta-
tione ſolùm factâ in termino: ſed inſuper di-
cit ſubſtantiam Dei de facto & realiter exi-
ſtentem, vel non exiſtentem, & non duntaxat
carere prædictâ coexiſtentiâ, ſed nec etiam
C ampliùs ibi retinere ſuam ſubſtantiam exi- VII.
ſtentem, quatenus conſideratur abſolutè: er-
go etiam reſpectu Dei eſt ibi aliqua obum-
bratio viciſſitudinis. Et hoc poteſt illuſtrari
ſumpto exemplo à corpore Chriſti Domini
exiſtenta ſub ſpeciebus conſecratis: quod
dum ſpecies conſecratæ deſinunt, non tan-
tùm deperdit ſuam coexiſtentiam ad illas, ſed
etiam ſubit aliquam viciſſitudinem, quatenus
non retinet ampliùs propriam ſuam entita-
tem exiſtentem intra illud ſpatium, quod
prædictæ ſpecies conſecratæ occupant.

Idem hoc argumentum alij vrgent in motu
recto, quo Deus poteſt mouere hoc vniuer-
ſum extra mundum: nam quando vnum eſt
in alio, quod mouetur localiter, nec tamen
eſt ibi, quò ipſum mobile tendit, tunc illud
D quod eſt in alio, mouẽtur ſaltem per accidens, VIII.
quia motis nobis, mouentur & ea, quæ ſunt
in nobis: at in hac ſuppoſitione vniuerſum,
in quo Deus exiſtit ſubſtantialiter, mouetur
motu recto extra mundum, in quo iuxta con-
trariam ſententiam Deus non exiſtit ſubſtan-
tialiter: ergo Deus tunc mouetur, & cùm
motus non poſſit eſſe ſine termino, qui per il-
lum producatur in mobili, aliquid tanquam
proprius terminus huius motus, debebit pro-
duci in Deo, quod eſt abſurdum.

Neque poteſt reſponderi, hoc vniuerſum
poſſe quidem moueri motu circulari, non ta-
men recto, ex eo quòd illud quod importa-
tur hâc particulâ *extra mundum*, tunc debe-
ret poſſe diuidi & penetrari, quod tamen
vtrumque non poteſt aſſeri cùm ſit nihilum.
Hoc, inquam, non poteſt reſponderi; nam ar-
ticulo præcedenti oſtendimus eaſdem eſſe ra-

I. tiones eiuſmodi oppoſitorum, & loquendo
propriè, nox non eſt aliquid poſitiuum, & ta-
men poteſt pati ſuo modo aliquam diuiſio-
nem: item non repugnat Deum creare de no-
uo mundum aliquem extra præſentem mun-
dum: ergo non repugnabit etiam mouere
motu recto totum hoc vniuerſum extra hunc
mundum.

Atque ex his rationibus ſic explicatis. Satis
patet eandem non eſſe rationem omnipoten-
tiæ diuinæ ad creandum omnia, ac diuinæ im-
menſitatis; Deum nun deſinere eſſe omnipo-
tentem etiamſi nihil creet; & per creatio-
nem, Deum nullomodo mutari in ſeipſo. Nam
tota ratio omnipotentiæ, ſicut & ratio actiuæ
potentiæ conſiſtit formaliter & præciſè in
actu primo, ſeu in vi, efficacia & virtute ſuffi-
II. cienti ad producendum aliquid ex nihilo ſeu
ex nullo præſuppoſito ſubiecto, ſeu ad poſſe
ponere res poſſibiles extra ſuas cauſas: at to-
ta ratio diuinæ immenſitatis conſiſtit forma-
liter in actu ſecundo.

Deinde *eſſe creatorem*, eſt tantùm in Deo
quædam denominatio extrinſeca, vel quæ-
dam relatio rationis reſultans ex eo quòd
Deus poſuerit res extra nihilum, illiſque de-
derit eſſe; denominatio autem extrinſeca, &
relatio rationis poteſt alicui aduenire nullâ
reali mutatione factâ in illo, vt patet in co-
lumna, quæ manens immota & immutata,
tam accidentaliter, quàm ſubſtantialiter
intrinſecè, poteſt tamen acquirere nouam
extrinſecam denominationem ſiniſtri & dex-
tri, vel etiam relationem rationis: at Deum
habere realiter poſitionem ſuæ ſubſtantiæ et-
III. iam extra mundum eſt denominatio quæ-
dam intrinſeca fundata in aliquo intrinſeco
ipſi Deo, nimirum in eo, quòd Deus habeat
etiam realiter & de facto ſuam ſubſtantiam
extra mundum.

Adde quòd creatio eſt tantùm quædam
actio tranſiens, quæ non eſt formaliter in
agente, ſed eſt tantùm in patiente, cùm hæc
non ſit realiter diſtincta à ſuo termino, &
proinde rectè intelligimus Deum creando
res, quæ erant tantùm poſſibiles, non mu-
tari intrinſecè, ſed ſolùm ex tali eius actio-
ne ei de nouo aduenire aliquam extrinſecam
denominationem creatoris, & relationem ra-
tionis ad res ſic per illum creatas: at immen-
ſitas Dei ſeu exiſtentia, & ſubſtantialis poſi-
tio & conſtitutio Dei extra hunc mundum eſt
aliquid intrinſecum Deo, ſicut ſeruatâ pro-
IV. portione in nobis eſſe alicubi quoad ſubſtan-
tialem exiſtentiam, eſt aliquid intrinſecum in
nobis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Deus ſit in ſpatiis imaginariis.

QVIA nonnulli diſtinguunt hæc duo,
Deum eſſe extra mundum, & *Deum eſſe,
in ſpatiis imaginariis*, ſeu *negatiuis*, primum
admittentes, ſecundum negantes, ideò vt
hanc difficultatem iuxta vtrumque ſen-
ſum explicemus, ſubiungimus præſentem ar-
ticulum.

Qui ſunt in ea ſententia, putant ſe duas
extremas conciliaſſe, nimirum eam quæ ne-
gat Deum eſſe extra mundum, & alteram
quæ affirmat eum eſſe in ſpatiis imaginariis,
A plus dicendo quàm prima ſententia, & mi- V.
nus quàm ſecunda. Quòd ſi quæratur ab il-
lis quomodo Deus ſit extra mundum, nec
tamen ſit in ſpatiis negatiuis, vel illis non
coexiſtat: reſpondent Deum ita eſſe reali-
ter extra mundum, vt tamen ſit duntaxat
in ſeipſo, & Patrum auctoritates allatæ ſu-
periori articulo pro noſtra ſententia hoc
tantùm velle, quatenus nimirum non clau-
ditur ambitu mundi, eo planè modo quo,
quod ſi Deus crearet nouum cælum cæteris
ſuperius, eſſet quidem cælum iſtud extra to-
tum mundum, non tamen eſſet in alio; quia
ſupra mundum nihil extaret, ſed eſſet tan-
tùm in ſeipſo.

Verùm altera ſententia quæ aſſerit Deum
ita eſſe realiter quoad ſuam ſubſtantiam ex-
B tra mundum, vt etiam aliquo ſenſu ſit re- VI.
ipſa, & de facto quoad ſuam ſubſtantiam in
illis ſpatiis negatiuis, nobis videtur probabi-
lior: pro cuius explicatione ſit

Hæc noſtra propoſitio. *Deus non eſt extra
hoc vniuerſum eo ſolo ſenſu, quo prior ſenten-
tia affirmat, quatenus nimirum ſic Deum exi-
ſtere extra mundum nihil eſt aliud, quàm
Deum exiſtere ſubſtantialiter in ſeipſo, ſed in
tali propoſitione hæc particula* extra *debet de-
notare aliquid ſaltem negatiuum diſtinctum
ab ipſo Deo, ratione cuius Deus dicatur exi-
ſtere ſubſtantialiter extra hoc vniuerſum.*

Hæc propoſitio eſt omnium auctorum
noſtræ ſententiæ articulo ſuperiori explica-
tæ, & à qua auctores prioris ſententiæ non
poſſunt recedere ſi velint loqui conſenta-
neè ad noſtram propoſitionem articuli præ-
C cedentis, quam dicunt ſe tenere. VII.

Probatur primùm: hæc particula *extra*
in hac propoſitione, *Deus eſt realiter extra
mundum*, eſt aduerbium loci, & opponitur
huic particulæ *intra mundum*. Nam *extra* &
intra ſunt aliquot differentiæ ſpatij: ergo ſi-
cut in hac poſteriori propoſitione ſignificat
realem aliquem locum, ſiu reale ſpatium; ſic
etiam in priori propoſitione debet ſignifica-
re ſpatium negatiuum: ergo hæc particula
extra non poteſt in præſenti difficultate acci-
pi, vt idem ſignificet, ac Deum eſſe & exiſte-
re in ſeipſo.

Confirmatur & ſimul explicatur hæc ratio:
particula hæc *extra* in præſenti difficultate
ita ſumitur, vt denotet aliquid in quo Deus
poteſt creare aliquem mundum diſtinctum
à ſeipſo Deo realiter, & exiſtentem reali-
D ter extra ipſummet Deum, & extra hoc vni- VIII.
uerſum, quod iam eſt creatum à Deo: at
Deus non poteſt intelligi, nec ex conſequenti
dici poſſe creare de nouo aliquẽ mũdum rea-
lem, realiter & ſubſtantialiter exiſtẽtem pro-
priâ & creatâ ſuâ exiſtentiâ intra ſeipſummet
Deum: ſic enim Deus eſſet non tantùm alicui
viciſſitudini, ſed etiam alicui veræ mutationi
obnoxius: igitur hæc particula *extra* non
poteſt ita accipi in præſenti difficultate, vt
idem ſignificet, ac hæc particula *in ipſo Deo*,
ſed debet ſignificare aliquid quod non ſit
Deus: hoc autem non poteſt eſſe aliquis lo-
cus realis, ſiue reale ſpatium; quia extra hoc
vniuerſum nihil eſt tale: ergo debet denotare
aliquod ſpatium negatiuum, cùm nihil aliud
reſtet, pro quo hæc particula *extra* poſſit ſup-
ponere in prædicta propoſitione.

I. Probatur ſecundò: hæc particula, *extra*, in præſenti propoſitione ſupponit pro eo, intra quod totus mundus poteſt moueri localiter motu recto: & proinde in quo aliqua diſtantia occupabilis à corpore datur de facto, vt illæ rationes, quibus aduerſarij nobiſcum probant, Deum eſſe extra hoc vniuerſum, declarant: atqui illud intra quod iuxta noſtram ſententiam ab aduerſariis quoad hoc approbatam, Deus poteſt mouere localiter etiam motu recto totum hoc vniuerſum, non eſt Deus; quia illud importat diſtantiam negatiuam occupabilem à corpore, quod nullo modo poteſt conuenire ipſi Deo, enti ſimpliciſſimo & indiuiſibili: poteſt autem rectè conuenire ſpatiis negatiuis, vt patet ex dictis ſuprà: ergo Deum eſſe extra mundum, non eſt idem ac Deum eſſe in ſeipſo, ſed eſſe
II. aliquo ſenſu in ſpatiis negatiuis.

Tandem exemplum illud ab aduerſariis allatum de cælo, quod Deus crearet extra hoc vniuerſum, facit pro noſtra propoſitione contra ipſos: nam quando dicunt in tali hypotheſi cælum iſtud fore in ſeipſo, id non ita aſſerunt, quaſi negent illud habere ſuam ſubſtantiam conſtitutam poſitiuè & realiter in illo negatiuo ſpatio, quod correſpondet toti ſpatio reali, quod tale cælum occuparet: nam eſſet ibi creatum à Deo, vt etiam illi ſupponunt, ſed tantùm poſſunt intelligi velle, tunc cælum iſtud fore in ſeipſo, quatenus *in ſeipſo*, negat eſſe *in alio* tanquam loco reali, & poſitiuo, ad quem id quod eſt in illo, habet realem habitudinem realis coexiſtentiæ & ſimultatis: ſicut vltima ſphæ-
III. ra non dicitur à philoſophis eſſe *in loco*, & habere coexiſtentiam realem ex parte vtriuſque termini; cùm tamen hæc ſphæra vltima non deſinat habere aliquod ſpatium negatiuum ſibi correſpondens, in quo Deus poteſt creare aliud corpus, & reale aliquod ſpatium, quod circumcingat totam illam ſphæram vltimam.

Secunda propoſitio. *Deus poteſt rectè dici aliquo ſenſu eſſe, ſeu ſubſtantialiter exiſtere in ſpatiis negatiuis: attamen meliùs & veriùs loquendo, debet potiùs dici habere ratione ſuæ immenſitatis aliquam ſimultatem & coexiſtentiam ad illa, eo ſenſu, quo ſuprà diximus negationem viſus, & vitam in catulo ante octauum diem habere coexiſtentiam & ſimultatem.*

IV. Duæ ſunt partes propoſitionis, quæ vt meliùs intelligantur, notandum eſt quãdo res aliqua dicitur eſſe in aliquo ſpatio *temporis*, vel *loci*, hanc particulam, *eſſe in*, poſſe ſignificare tres habitudines: prima poteſt appellari *Mathematica*, & eſt *menſurati ad menſuram actiuam*, quomodo hæc particula *eſſe in*, denotat illud, in quo dicitur eſſe, menſurare aliud, ſeu eſſe actiuam menſuram eius, quomodo res caduca menſuratur tempore, & corpus extenſum partibus loci ſui circunſcriptiui: ſecunda habitudo poteſt appellari *phyſica* & actuantis ad actuabile, vel mobile, quando ſcilicet illud quod ſeſe habet per modum receptaculi, accipit aliquã actualitatem ab eo, quod dicitur eſſe in illo, quâ ratione corpora etiam particularia, quæ ſunt infra ſupremum cęlum, ſunt in loco, dum enim replẽt latera corporis ambientis conſeruant, eiuſ-

A mudi laterum diſtantiam & ipsâ ſuâ occupatione locum actuant: aliàs enim eiuſmodi latera corruerent ad impediendum ne vacuum daretur, quod natura abhorret. Tertia denique habitudo poteſt appellari *metaphyſica*, & eſt *concomitantia, ſimultatis* ſeu *coexiſtentia*, quatenus eſſe *in loco* ſeu ſpatio idem eſt ac eſſe *cum loco*, cum ſpatio: hæc autem tertia habitudo appellatur *metaphyſica*, quia per operationem noſtri intellectus præſcindit à duabus prædictis habitudinibus. V.

Ex hoc prænotato ſic explicato, prior pars noſtræ propoſitionis probatur: illud quod habet tertiam habitudinem nunc explicatam, rectè dicitur aliquo ſenſu eſſe, & exiſtere in eo, ad quod habet talem habitudinem, vt patet ex eo quòd Deus ratione æternitatis comparatæ ad noſtrum tempus, habens dum du-
B rat, aliquam ſimultatem & coexiſtentiam cum noſtro tempore, rectè dicitur eſſe & exiſtere in hoc tempore, quatenus dum hoc noſtrum tempus durat, & ipſe Deus propriâ ſuâ duratione ſeu æternitate etiam ſimul & concomitanter durat: ergo ſimiliter quia Deus ratione immenſitatis ita habet ſuam exiſtentiam ſubſtantialem extra totum hoc vniuerſum, vt etiam ſimul habeat illam, vbi ſpatia negatiua, quæ in prædicta propoſitione importantur per hanc particulam *extra*, habent negatiuam ſuam exiſtentiam, rectè dicetur Deus ad hunc ſenſum eſſe in iſtis ſpatiis negatiuis. Antecedens ſatis patet ex ſe. Conſequentia probatur ex proportione ſuperiùs explicata in ſecunda ratione propoſitionis articuli ſexti, quæ eſt ratio æternitatis ad VI.
C ſpatium fluens, ea eſt immenſitatis diuinæ ad ſpatium permanens ſeu ad locum realem & negatiuum. VII.

Poſterior etiam pars probatur. Primò ex Patribus, vt S. Anſelmo *in monologio* capite vigeſimo ſecundo, vbi loquendo de Deo exiſtente in loco reali per ſuam immenſitatem, & in tempore per ſuam æternitatem, ſic ſcribit: *ſi vſus loquendi admitteret, conuenientius dici videretur Deus eſſe cum loco, vel cum tempore, quàm in loco, vel tempore: veriùs enim ſignificatur contineri aliquid, cùm dicitur eſſe in alio, quàm cum dicitur eſſe cum alio*: & ex S. Bernardo libro 5. *de conſideratione* capite ſexto, dum ſic ſcribit: *de Deo compertum eſt quia nuſquam ſit, quia non clauditur loco, & nuſquam tamen non ſit, quia non excluditur loco.*

D Ex his & ſimilibus auctoritatibus formatur hæc ratio pro poſteriori parte noſtræ propoſitionis; ſubſtantialis exiſtentia Dei, per immenſitatem meliùs & veriùs exprimetur per particulam, *cum*, importantem ſimultatem & coexiſtentiam Dei cum loco, & ſpatio reali, quàm per particulam, *eſſe in*, importantem continentiam & circunſcriptionem Dei & habitudinem mathematicam menſurati ad menſuram actiuam, quia nihil poteſt fingi, quod ſic contineat & menſuret Deum: ergo pari iure, ſeruatâ proportione, Deus meliùs & veriùs dicetur exiſtere ſecundùm ſuam ſubſtantiam cum omnibus ſpatiis negatiuis, quàm ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſſe in illis; quia ſicut Deus propriè non eſt in loco reali, eo quòd non continetur, vel menſuratur ab illo, ſed veriùs eſt tantùm cum illo, quatenus ſimul habet ſuam exiſtentiam ſubſtantialem, & VIII.

con-

I. cnncomitanter ad exiſtentiam loci & ſpatij realis: ſic etiam ſubſtantialis exiſtentiæ poſitio & conſtitutio ſubſtantiæ Dei meliùs, & veriùs dicetur eſſe ſimnl eum ipſa negatinne repugnantiæ replebilitatis exiſtente ſuo modo ſuperiùs expoſitn, quàm eſſe in illa ſeu in ſpatiis negatiuis.

Quæres: cùm ſuprà diſtinxerimus plures mndns exiſtendi; qunnam Deus *ſit in*, vel vt loquamur meliùs cum illis ſpatiis negatiuis.

Reſpondetur eſſe in illis, ſeu cum illis *ſubſtantialiter* per ſuam immenſitatem, quâ ſe ſolo illa qundammndo replet, habétque ſuam ſubſtantialem exiſtentiam cum habitudine ad negationem repngnantiæ replebilitatis cum diſtantia oegatiua nccupabili à cnrpnre, vt ſimul ſun mndo exiſtentem. Et primò quòd
II. Deus ibi, & cum iſtis ſit per immenſitatem, patet ex dictis ſuprà: item & ex eo qund ſuperiùs docuimus, ſcilicet immenſitatem ſacere in Den, qund ipſum vbi facit in nobis, mndn ibi explicatn: ergo immenſitas debet conſtituere Deum ſubſtantialiter exiſtentem in eiuſmodi ſpatiis, ſeu veriùs cum illis.

Deinde quòd Deus ſe ſnln illa qundammndo replcat, patet ex Patribus ſuprà relatis, qni dicunt Deum extra cœlum eſſe expanſum, eſſe ſuperexpanſnm ipſis cœlis, & dum vtuntur aliis ſimilibus formulis loquendi, quæ important aliquem mndum repletionis; iſta autem repletio debet concipi ad enm modum, quo res ſpiritales ſunt in loco, nimirum quatenus Deus eſt tntus in qunlibet minimo illius ſpatij negatiui apprehenſn à nobis per mndum partis, eſt etiam
III. tntus in tntn illn ſpatio, habérque exiſtentiam ſuam ſubſtantialem cum prædicta habitudine ad eiuſmodi ſpatia, vt ſuo modo etiam tnnc ſimul exiſtentia: nnn eſt autem Deus hne ſenſu repletinè in illia, quòd repleat illa corpnribus, vel entibus à ſe creatis; in illis enim nihil de facto producit vel conſeruat, & iuxta mndum illum, qnn Deus eſt in aliquo per potentiam, non eſt in eiuſmodi ſpatiis per potentiam, vt ad actnm ſecundum reductam, ſed tantùm vt hæc potentia conſideratnr in actu primo, ſeu quatenus Deua poteſt, quando voluerit, ibi creare & producere aliquid.

Articvlvs VIII.

IV. *Soluuntur fundamenta contraria ſententia.*

FVNDAMANTA aduerſariorum ſententiæ ſunt in duplici differentia, alia à Patribus, alia à ratione: prioris generis ea ſunt quòd Patres, vt ſanctus Auguſtinos in Pſalmum centeſimum vigeſimum ſecundum, ſanctus Bernardns libro quinto de *conſideratione*, capite ſexto, & ante illos Tertullianus libro contra *praxeam*, capite quintn, dicant Deum ante mundum conditum fuiſſe tantùm in ſeipſo, fuiſſe ſibi lncom & mundum, & aliqui enrum addnnt ſtultnm eſſe quærere, vbi Deus erat ante conſtitutionem mundi.

Reſpondetnr iſtas auctoritates Patrum tantùm procedere de exiſtennia Dei tanqnam io loco, ſeo in aliqua re pnſitiua, in qua ſit tan-
quam contentum in cnntinente reali, eo modo, qun nns ſumus in lncn, & ei coexiſtimus, vt patet ex ipſa auctnritate Tertulliani ibi relata: nam vbi disit ante mundum conditum Denm ſuiſſe ſibi mundum & locum, ſtatim ſubiungit hæc verba, *ſolus autem, quia nihil aliud extrinſecus præter illum*, quâ additione declarat ſe vſurpare hunc terminum *eſſe in loco*, prnut ſignificat habitndinem ad realem lncum, & tunc ante creationem mundi, Deum fuiſſe dnntaxat in ſeipſn. V.

Ex rationibus, quas auctnres contrariæ ſententiæ afferunt cnntrà nnſtram propnſitionem, prima eſt huiuſmodi, ex en quòd res poſſibiles, tam propriè ſint negationes aliqnæ, quàm ſpatia negatiua, vt patet ex dictis articuln præcedenti: at Deus quoad ſuam ſubſtantiam non eſt in rebus merè pnſſibilibns, ſicut nec in chimæra, monte aureo, & aliis id genns pluribus. VI.

Reſpondetur poſſibilitatem rerum, ſen res ipſas merè poſſibiles, tam propriè importare negatinnem, quàm ſpatia negatiua, conſiderando eiuſmodi negationes, item ſpatia & poſſibilitatem quoad ſuam rationem genericam: attamen conſiderandn & comparando iſta inter ſe, reſpondetur negationes eiuſmodi eſſe omninò diſtinctas, & alterius qnaſi ſpeciei, prout conſiderantur ſecundùm rationes ſuas fnrmales, qnaſi ſpecificas, vt articulo præcedenti docuimus, ſicot & formæ, quibus opponuntur, ſunt formaliter à ſe inuicem diſtinctæ: nam negatio, quæ eſt in rebus poſſibilibus eſt repugnantiæ ad exiſtendum extra ſuas cauſas per aliqnem actum diuinæ pntentiæ: & ſic reſpicit exiſtentiam Dei in rebus per aliquam operationem tranſeuntem: quare c[illegible]eus non ſit tali modo in aliqua re niſi il[illegible]prnducendo, cnnſeruandn, vel aliquid nperando eirca illam vel io illa: Dens autem nihil horum quidquam faciat in ipſis rebus merè pnſſibilibus, non pnteſt dici Deus exiſtere in ipſis rebus merè pnſſibilibus, vel etiam in præteritis aut futuria ſecundùm ſuam ſubſtantiam: at econtrà, quia negatio illa, quam ſpatia negatiua importanc formaliter, eſt negatio repugnantiæ replebilitatis cnm negatiua diſtantia occupabili per aliqund corpus: & talis non repugnantia dicit logicam aptitudinem, vt aliquod ens reale ſit ſecundùm ſuam ſnbſtantiam realiter in illo: Deus au- VII.
tem ratione ſuæ immenſitatis eſt reipſa in omni eo, quod naturâ ſuâ eſt tale, vt ei non repugnet repleti aliqoo corpore vel ente, ſit, vt Deus ſit ſubſtantialiter in eiuſmodi ſpatiis, licet noo ſic exiſtat in rebus merè poſſibilibus. VIII.

Addimus tamen, Deum poſſe dici exiſtere ſubſtantialiter, dum res ſnnt adhuc in meta ſua poſſibilitate: pnſſe item dici exiſtere ibi de facto, & ſubſtantialiter, vbi poteſt ad actum reducere poſſibilitatem illarnm, hoe enim tantùm reſpicit ſpatinm reale vel negatiuom, nihilque eſt aliud, quàm ſubſtantiam Dei eſſe præſentiſſimam ibi, vbi nibil qnidem eſt reale diſtinctnm à Deo, ſed eſt merum quoddam inane, qund Deus pnteſt replere aliis entibus, & exiſtere hoc modo, non eſt loquendo

I. propriè eſſe in aliquo ente rationis : cuiuſmo-
di eſt chimæra, in qua etiam Deus non eſt ob
eandem rationem , ſeruatâ proportione ,ob
quam diximus illum non exiſtere ſubſtantia-
liter in rebus merè poſſibilibus.

Secunda, dato quòd Deus ſit ſubſtantialiter
in eiuſmodi ſpatiis , debet habere aliquam
habitudinem neceſſariam ad illa, quia habet
coexiſtentiam cum illis ; præterea debet ne-
ceſſariò ſubſtantialiter illis inexiſtere, quia ta-
lis præſentia conuenit ei ratione ſuæ ſubſtan-
tiæ, non autem vi & efficaciâ alicuius operatio-
nis ab illo exercitæ, quæ autem ſic Deo conue-
niunt, ei neceſſariò conueniunt : at abſurdum
eſt dicere Deum habere aliquam neceſſariam
habitudinem ad aliquid ſibi extrinſecum, item
neceſſariò eſſe extra ſe cuiuſmodi ſunt iſta om-
nia ſpatia.

II. Reſpondetur, hæc duo, repugnat Deum
habere aliquam neceſſariam habitudinem ad
aliquid ſibi extrinſecum, item repugnat Deum
eſſe, ſeu exiſtere neceſſariò extra ſe, ſolùm in-
telligi de reali habitudine ad aliquid reale
extrinſecum ipſi Deo, & de Deo, vt inexi-
ſtente in re aliqua poſitiua, ſeu propriè intel-
ligi de ipſa eius coexiſtentia ad alia entia rea-
lia ; non autem iſta duo intelligi de aliqua ha-
bitudine tantùm rationis conſequente ali-
quod prædicatum Dei, vt patet in ipſa omni-
potentia & ſcientia Dei, quæ habent neceſſa-
riò tales habitudines rationis, ad res poſſibi-
les, & exemplo æternitatis Dei : eo enim ipſo,
quo Deus ſolus eſt propriè æternus, habet co-
exiſtentiam & habitudinem rationis ad nega-
tionem, quæ importatur per tempus imagina-
rium, ſimiliter immenſitas Dei ad negationes,
quæ importantur nomine ſpatij negatiui.

III. Idem probant ex eo quòd repugnet
Deum eſſe in ente rationis, & item quòd eſſe
in alio dicat relationem præſentiæ ad aliud
verè & realiter exiſtens, & ex aliis ſimilibus.

Reſpondetur ad id quod de ente rationis
affertur, ſolutionem patere ex dictis ſuprà : ad
id verò quod additur de eſſe in alio, reſponde-
tur eſſe ſeu exiſtere in alio vt hic ſumitur in
ampla ſignificatione pro eſſe in eo quod ha-
bet aptitudinem logicam replebilitatis, non
importare relationem præſentiæ ad aliud exi-
ſtens realiter, ſed ſolummodo coexiſtentiam
& ſimultatem ſubſtantialis exiſtentiæ Dei,
cum negatione importata per negatiuum
ſpatium, ſicut viuens & non videns in ca-
tulo ante octauum diem non dicit talem re-
IV. lationem realis præſentiæ, vt ſuprà explica-
tum eſt.

Articvlvs IX.

Vtrum ita Deo conueniat eſſe vbique, vt repugnet illud communicari alicui creaturæ.

NOTANDVM eſt, poſſe duobus modis
intelligi conuenire alicui, eſſe *vbique :*
primò quatenus eſt tale : ita vt vi ſuæ naturæ
nullum requirat terminum loci poſitiui, ſed
factâ quacunque ſuppoſitione nunquam poſ-
ſit limitari quoad illum : ſecundò eſſe *vbique*
locorum realium poteſt alicui conuenire ex
aliqua ſuppoſitione : verbi gratiâ, ex hypo-
theſi quòd Deus vnicum duntaxat locum,

A cúmque paruum conſeruet, reliqua verò om- V.
nia annihilet.

Secundò notandum eſt, ipſum eſſe vbique
locorum realium, quod conuenit Deo, ſeu
immenſitatem, quâ Deus eſt in locis realibus
poſſe conſiderari duobus modis : primò ſe-
cundùm ſe quatenus ſcilicet Deus eſt per il-
lam in omnibus rebus & locis; deinde ſecun-
dùm *modum*, quo nimirum Deus eſt totus in
toto & totus in qualibet parte, ita tamen vt
iſtis locis non definiatur. His itaque præmiſſis
ſit noſtra

Prima propoſitio. *Eſſe vbique locorum iuxta
primum modum ita conuenit Deo, vt repugnet
communicari alteri :* ſic S. Thomas hîc art. 4.
in corpore, & reliqui Theologi.

Probatur primò, ex Patribus probantibus
ex hac vbiquitate Spiritum ſanctum, vel aliam
ex diuinis perſonis eſſe Deum, vel aſſerenti-
B buſ ſoli Deo competere eſſe hoc modo vbi- VI.
que ; ſic S. Ambroſius lib. 1. de *Spiritu ſancto*,
capite 7. S. Hieronymus in illud Pſalmi 138.
quo ibo à ſpiritu tuo : item ex S. Damaſceno
libro *de orthodoxa fide*, capite 17. ſancto An-
ſelmo in *proſologio*, capite 13. & aliis Patri-
bus.

Probatur etiam prior pars huius propoſi-
tionis ex dictis ſuprà : nam agenti tam imme-
diatione ſuppoſiti, quàm virtutis ſimul in
omnia, & ſingula certa realia competit eſſe
vbique locorum, vt ſuprà oſtendimus : at
Deus agit vtrâque hâc immediatione ſimul,
tam conſeruando res omnes creatas, quàm
producendo illas : ergo ipſi Deo competit eſ-
ſe vbique locorum.

Probatur etiam poſterior pars eiuſdem pro-
C poſitionis : ei omni, quod ex conditione pro- VII.
priæ ſuæ naturæ habet aliquem terminum ſuæ
magnitudinis, tam virtutis ſeu perfectionis,
quàm molis, repugnat conuenire illi ex con-
ditione propriæ ſuæ naturæ exiſtere in omni-
bus ſpatiis realibus & rebus creatis, quia pri-
mum affirmat limitationem, quam ſecundum
negat, & affirmatio & negatio non poſſunt
ſimul & ſemel dici de eodem, iuxta eandem
conſiderationem : atqui vt oſtendunt philo-
ſophi ex profeſſo in phyſicis, quælibet crea-
tura habet ex propria conditione ſuæ natu-
ræ aliquem terminum ſuæ magnitudinis ſe-
cundùm molem, ſi ſit res corporea viuens,
aut ex re animata viuente ſaltem procrea-
ta : ſi autem non ſit viuens nec procreata ex re
viuente, licet ex abſoluta potentia Dei poſ-
D ſit in immenſum augeri, non tamen id poſtu- VIII.
lat ex præciſa conditione ſuæ naturæ, quia id
nunquam de facto contingit ; & omnes phi-
loſophi negant naturam fruſtrari ſuo naturali
appetitu ſaltem in aliquo indiuiduo : deinde
res omnis creata ex conditione ſuæ naturæ
poſtulat virtutem limitatam, quia eſt entita-
tis limitatæ & modus tam exiſtendi, quàm
agendi ſequitur modum eſſendi : ergo cuili-
bet enti creato repugnat, vt ex conditione
ſolius ſuæ naturæ conueniat ei eſſe vbique in
omnibus rebus & locis realibus.

Confirmatur : eſſe vbique ad modum Dei
eſt, non tantùm eſſe ſubſtantialiter in omni-
bus rebus & locis, ſed eſt eſſe totum in toto,
& totum in qualibet re, & quolibet ſpatio
reali, & habere ex propria ſua conditione,
vt creatura nullibi de nouo poſſit creari, in

I. qua ei non conueniat exiſtere de facto, vt pa- A
tet ex dictis : at id repugnat cõditioni naturali cuiuſcumq; entis creati, quia hoc importat infinitatem in natura, quæ naturaliter eſſe non poteſt in re creata : igitur eſſe vbique ad modum Dei, repugnat communicari enti creato.

Atque ex his patet primùm, quod etiamſi aliquod corpus vndequaque infinitum daretur, illud adhuc non fore vbique ad illum modum, quo Deus eſt vbique : quia vbique eſſet duntaxat ſecundùm partes, quatenus vna eius pars eſſet in vno loco, & alia in alio, non autem totum in toto, & totum in qualibet parte, vt rectè S. Th. obſernat hîc art. 4. in reſponſ. ad 4.

Deinde patet, quod etiamſi Deus poſſit creare aliquem Angelũ ita perfectum, vt ex vi ſuæ perfectionis poſtulet totum hoc vniuerſum pro ſuo loco, in quo ſit totus in toto, & totus in qualibet parte: hunc tamen Angelũ adhuc non B
II. fore vbique, eo modo quo illud Deo competit; quia natura Angeli vel cuiuſcumque alterius poſſibilis non poſtularet ex ſe eſſe ſeu exiſtere in omnibus mundis poſſibilibus, vel in ſpatiis negatiuis, ſicut diximus illud competere Deo, cùm talis Angelus ſemper ratione ſuæ entitatis, eſſet creatura, quæ proinde poſtulet certos limites, cui correſpondeat localis poſitio ſeu exiſtentia ſubſtantialis in loco vero vel negatiuo, & ſic eſſet terminabiliter, Deus autem eſt interminabiliter.

Quæres, an infinitas, quæ eſt in iſtis ſpatiis negatiuis, ſit *categorematica*, an tantùm *syncategorematica*.

Reſpondetur, ſolutionem huius dubij pendere ab illa difficultate, quam philoſophi ex profeſſo diſputant in phyſicis de *infinito*, an C
III. Deus poſſit facere infinitum actu ſecundùm ſpatium reale, nam cùm negationes debeant explicari per formas, quarum ſunt negationes, tótq; modis vnum oppoſitorum dicatur, quot dicitur alterum, & forma poſitiua, quæ negatur per ſpatia negatiua, ſit realis replebilitas, cum reali diſtantia realiter occupabili per aliquod corpus, vel aliqua id genus entia realia creata, fit, vt vnicuiq; ſit reſpondendum præſenti dubio conformiter ad id, quod cenſet de infinito actu ſecundùm reale ſpatium ponendo per Deum : qui in phyſicis cenſet tale infinitum *categorematicum* poſſe per diuinam potentiam dari, is conſentaneè ad hanc ſuam opinionem debet admittere hæc ſpatia negatiua eſſe, iam de facto iuxta ſuum modum exiſtendi infinita *categorematicè*, quia omne & D
IV. quodcumque actuale etiam quando nondum eſt, ſeu exiſtit, ſemper præſupponit aptitudinem logicam ſibi proportionatam & correſpondentem : econtrà qui negat tale ſpatium reale infinitum *categorematicè* dari poſſe de facto per abſolutam Dei potentiam, & aſſerit eſſe duntaxat poſſibile ſecundùm infinitatem ſyncategorematicam, reſpondebit, & hæc ſpatia eſſe tantùm infinita *syncategorematicè*; nec propterea immenſitatem Dei deſinere totam conſiſtere in actu ſecundo; ſicut ſcientia Dei eſt in actu ſecundo etiam reſpectu omnium quotumlibet poſſibilium, licet res illæ poſſibiles non ſint tot, quin adhuc aliquæ aliæ ſemper reſtent poſſibiles in infinitum, vt explicabitur infrà agendo de infinitate diuinæ ſcientiæ: & ea omnia argumẽta, quæ fiunt ſiue contra partem affirmantem ſiue contra negantem

prædictæ illius controuerſiæ philoſophicæ de infinito, poſſunt eadem omninò factã ſolùm mutatione nominis hîc etiã fieri, ſeruatâ proportione : quare ſicut diſcuſſio prædicti infiniti eſt planè philoſophica; ſic & argumenta quæ pro vel contra infinitatem huius ſpatij negatiui poſſunt formari, & ſolutiones eorum debent repeti ex his, quæ philoſophi tradunt in phyſicis de infinito, & adaptari ſententiæ de ſpatiis negatiuis, vel infirmari, prout quilibet ſenſerit de iſto reali infinito. V.

Secunda propoſitio. *Eſſe vbique & in omnibus rebus ex aliqua præſuppoſitione iuxta ſecundum modum primi notabilis, poteſt communicari creaturæ : imò & ei conuenire ex conditione ſuæ naturæ* : ſic S. Thomas citato art. 4.

Probatur: non repugnat Deum ponere aliquod corpus, totum in toto, & totum in qualibet parte huius vniuerſi, quod eſt finitum, ſicut ponit totum corpus Chriſti Domini ſub tota ſpecie conſecrata, & totum ſub qualibet eius parte : nam vt pluries reproducit illud idem numero, ſicq; ponit illud idem numero ſub infinitis, vt ita loquar, ſpeciebus, quæ ſimul & eodem tempore conſecrantur quotidie vel aſſeruantur in Eccleſia : ſic etiam poteſt illud eodem modo ponere in omnibus rebus & locis, quia non eſt maior repugnantia, ſiue ex parte Dei, ſiue ex parte corporis Chriſti D. ad reproductiones huiuſmodi veluti infinitas, quàm ad quatuor quinque vel mille : igitur poterit per abſolutam ſuam potentiam ponere totũ corpus in ſingulis eius partibus, & multò magis ſi deſtruat totum hoc vniuerſum conſeruato ſolùm vnico loco, quem aliqua creatura tanquam debitum ſuæ quãtitati poſtulat. VI.
VII.

AD QVÆSTIONEM IX.

DISPVTATIO VNICA.

De immutabilitate Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ſit omninò immutabilis.

NOTANOVM eſt, nomen *mutationis*, ſumi duobus modis: primò propriè pro *acceſſu*, vel *receſſu alicuius formæ*, ſiue accidentalis, ſiue ſubſtantialis, ſubiecto remanente eodem ſub vtraque parte contradictionis; quomodo ſumitur apud philoſophos in phyſicis : ſecundò impropriè, quatenus etiam ſignificat *tranſitum à non eſſe ſimpliciter, ad eſſe ſimpliciter*, ſecundùm quem res, quæ creatur habet ſe omninò aliter, quàm anteà : prior mutatio dicitur à nonnullis mutatio ex parte *ſubiecti* : poſterior appellatur mutatio ex parte *termini*. Hoc prænotato, ſit VIII.

Prima propoſitio. *Deus eſt omnimodè immutabilis, quoad ſuum eſſe ſubſtantiale, ſeu eâ immutabilitate, quæ dicitur eſſe ex parte termini* : propoſitio eſt de fide 1. ad *Timoth.* 6. *Rex regum, & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem*, & 1. capite eiuſdem epiſtolæ, *regi ſæculorum immortali*, ſeu vt habet tam Græca, quàm Syriaca verſio *incorruptibili* :

I. eſt enim, vt S. Bernard. ait ſerm.81. in Can-
tica, *omnis mutatio quædam mortis imitatio*, &
de hac immortalitate Dei quoad ſubſtantiam,
S. Chryſoſt. homiliâ 4. in priorem ad *Timoth.*
explicat poſteriorem locum Apoſtoli: & hæc
immutabilitas dicitur à S. Thoma hic artic.2.
eſſe tam ab *extrinſeco*, quàm ab *intrinſeco*.

Probatur etiam concluſio ratione: in tan-
tum aliquid eſt mutabile quoad ſubſtantiam,
in quantum vel habet in ſeipſo aliquod prin-
cipium ſuæ corruptionis, vt videre eſt in re-
bus phyſicis, quæ componuntur ex materia
& forma, vel in quantum ſubiicitur alicui ex-
terno agenti, à quo poteſt pati aliquid; ſed
Deus nullum habet in ſeipſo principium ſuæ
corruptionis, quia vt ſuperiùs probatum eſt,
eſt expers omnis paſſiuæ potentiæ, nec etiam
ſubiicitur vlli externo agenti, quia eſt primum
II. ens, & omninò independens: deinde quod ha-
bet abſolutam neceſſitatem eſſendi, illud idem
eſt immutabile quoad ſuam ſubſtantiam: atqui
Deus habet abſolutam neceſſitatem eſſendi,
eſt enim ens neceſſarium, vt intelligitur ex
dictis: ergo Deus eſt ſecundùm ſuum eſſe ſub-
ſtantiale immutabilis.

Neque contra hanc vltimam rationem po-
teſt obiici illam videri nullam, ex eo, quòd
neceſſitas & immutabilitas ſint vnum & idem:
hoc, inquam, non poteſt obiici: nam in ente
neceſſario ipſa neceſſitas quatenus formaliter
talis reſpicit ipſum *eſſe* entis, immutabilitas
verò ipſum eius *fieri*, illud dicitur ens neceſſa-
rium, cui repugnat non exiſtere, illud autem
ens dicitur immutabile, cui repugnat fieri, vel
deſinere exiſtere: vnde ſicut *eſſe* diſtinguitur
III. ab ipſo *fieri*, ſic etiam immutabilitas ab ipſa ne-
ceſſitate eſſendi, & ſic hæc ratio rectè procedit.

Secunda propoſitio. *Deus eſt abſolutè & ſim-
pliciter omnimodè immutabilis, tam ſecundum
quamlibet formam accidentalem, quàm ſubſtan-
tialem eius ſubſtantiæ aduenientem.* eſt etiam hæc
propoſitio de fide; ea enim omnia Scripturæ
teſtimonia, Conciliorum & Patrum in præce-
dentibus allata, quæ probant Deum eſſe pu-
riſſimum actum, expertem omnis compoſitio-
nis: item & rationes omnes, quibus hæc omnia
fuêre probata ſuperiùs, probant etiam hanc
propoſitionem.

Obiicies 1. illud propriè mutatur quod tran-
ſit à non eſſe ad eſſe, ſed Filius & Spiritus ſan-
ctus dum producuntur *ad intra* in diuinis,
tranſeunt à non eſſe ad eſſe: ergo mutantur:
ergo Deus non eſt immutabilis.

Reſpondetur negando minorem, quia illud
IV. tantùm propriè tranſit à non eſſe ad eſſe, quod
producitur ex nihilo ſui, & quod habet ter-
minum ex quo tranſeat: at perſonæ illæ diui-
næ, quamuis habeant principium à quo ema-
nent, non tamen tranſeunt de non eſſe ad eſſe:
nec habent terminū ex quo tranſeant, & quem
veluti abiiciant, cùm non potuerint non eſſe:
& id dicatur tantùm tranſire de non eſſe ad
eſſe, quod quantum eſt ex ſe, potuit non eſſe;
quod de iſtis perſonis diuinis dici non poteſt,
quæ licet eſſentialiter petant eſſe ab alio pro-
ductiuè, ſunt tamen formaliter neceſſariò, &
in ipſa actiua potētia principij ſui producentis
ſibi determinant formaliter eſſe neceſſarium.

Obiicies 2. id cui aliquid aduenit de nouo,
per hunc aduentum mutatur: atqui aduenit
Deo in tempore quòd ſit creator, quòd ſit Do-

A minus per creationem: ergo mutatur. V.

Reſpondetur maiorem eſſe verum, ſi illud
quod aduenit ſit aliquid reale, non autem ſi ſit
tantùm quædam relatio rationis, vel denomi-
natio extrinſeca: qualis eſt ratio creatoris &
domini, quemadmodum oſtendemus ad qu.13.

Obiicies 3. quando Verbum diuinum natu-
ræ humanæ hypoſtaticè vnitum eſt, facta eſt
mutatio in Deo: ergo Deus eſt mutabilis.

Reſpondetur, quòd Verbum diuinum aſſu-
mendo humanitatem, ſeſe habuit tantùm ter-
minatiuè, quatenus ſcilicet terminauit naturā
humanam, vt Theologi explicant 3. parte, non
autem ſeſe habuit ad illam paſſiuè recipien-
do aliquid in ſeipſo: & tunc tantùm eſt vera
mutatio, quando ſubiectum recipit aliquid,
quod anteà non habebat, vt intelligitur ex illa
definitione Ariſtotelica motus lib.3.*phyſicorum*
B cap.2. motus *eſt actus entis in potentia*, &c. cuius VI.
vltimam particulam *in potentia*, omnes inter-
pretes Ariſtot. explicant de potentia paſſiua:
at ex vtraque noſtra propoſitione & funda-
mentis eius, conſtat nullam eſſe potentiam
in Verbo. Quòd item mutatio localis non ca-
dat in Deum, patet ex dictis præced. quæſt.

Quæres, an immutabilitas Dei ſit aliquid for-
maliter poſitiuum, an negatiuum duntaxat.

Reſpondetur eſſe negatiuum *nomine tenus*,
& modo tantùm noſtro explicandi: *formaliter*
tamen conſideratum eſſe aliquid poſitiuum &
reale; patet ex dictis ad qu.3. de conditionibus
requiſitis ad propriè dictum attributum, è
quarum numero hæc eſt, vt ſit aliquid poſi-
tiuum conueniens diuinæ eſſentiæ per modū
adiacentis: at immutabilitas in Deo, eſt attri-
C butum propriè dictum ſupponens diuinam eſ- VII.
ſentiam, vt conſtitutam quoad prædicata ſua
eſſentialia, & ex conſequenti ei conueniens
per modum adiacentis; dum enim intelligitur
eſſe ſubſtantia ſpiritalis vivens vitâ intelle-
ctuali, quæ ſunt prædicata eius eſſentialia,
nondum intelligitur eſſe immutabilis.

Deinde, vt in rebus mutationi alicui obno-
xiis illarum mutabilitas eſt aliquid poſitiuum,
verbi gratiâ, in creaturis immortalibus ab in-
trinſeco, ſumma earum ſubiectio ad Deum,
ſeu paſſiua obediētialis potentia reſpectu Dei
ſupremi Domini, & in aliis rebus ab intrinſeco
corruptibilibus ipſa illarum principia, quibus
conſtant: ſic etiam immutabilitas eſſentiæ di-
uinæ eſt aliquid reale, quo eſt *poſitiuè* expers,
tam ab extrinſeco, quàm ab intrinſeco omnis
& cuiuſcunque mutationis. Neque enim eſt
D potior ratio, cur immortalitas ab intrinſeco VIII.
Angelis & noſtris animabus conueniens, ſit in
eis aliquod poſitiuum, ſimiliter & illorum mu-
tabilitas ab extrinſeco, quàm hæc vtraque im-
mutabilitas in eſſentia Dei; cū tale poſitiuum
nihil dicat imperfectionis, ratione cuius de-
beat remoueri à Deo: quid autem ſit illud,
ſpeciali aliquo nomine poſitiuo, non poſſu-
mus explicare, ſed fundamentum eius & radi-
cem dicimus eſſe plenitudinem illam eſſendi,
quam habet diuina eſſentia.

Hanc autem Dei immutabilitatem expli-
camus per tres negationes, quæ conſe-
quuntur ad illam: prima eſt negatio *deper-
ditionis* alicuius rei: ſecunda eſt negatio *ac-
quiſitionis* alicuius rei: tertia eſt negatio *ſub-
iectionis* ſub aliquo alio; & hinc attributum
hoc probatur eſſe in Deo, ex ipſa infinitate

I. eſſendi : item ex ſumma actualitate & purita-
te actus excludentis omnem & quamlibet po-
tentialitatem, & etiam ex ſumma neceſſitate
eſſendi, quæ de facto reperitur in Deo

Articvlvs II.

*Vtrum eſſe immutabile ſit ipſi Deo pro-
prium.*

PARS affirmans eſt de fide 1. ad *Timoth. 6.*
Apoſtolus ait, Daum ſolum habere immor-
talitatem, quia vt ſuprà expoſuimus, Deus
eſt omninò immutabilis, tam ab extrinſeco,
quàm ab intrinſeco : omnes verò creaturæ
ſunt mutabiles, vel ab intrinſeco, quia in ſei-
pſis habent phyſicum principium ſuæ corru-
II. ptionis efficiendæ per phyſicam potentiam
ageotis naturalis, cuiuſmodi ſunt res materia-
les, compoſitæ ex quatuor elementis, vel ſunt
ſaltem ab extrinſeco, quatenus licet ex natu-
ra ſua ſint incorruptibiles, nihilominus ta-
men poſſunt corrumpi & deſtrui ab aliquo
agente externo, ſeu vt hoc loco S. Thomas
loquitur per potantiam, quæ ſit in alio ; quo-
modo res omnes creatæ etiam maximè ſpiri-
tales dicuntur eſſe mutabiles & corruptibiles,
iuxta quem loquendi modum Angeli dicun-
tur eſſe immortales *per gratiam* in VI. Syno-
do actione 11. quatenus per creationem, quæ
eſt aliquod donum gratuitum Dei ſunt conſe-
quuti immortalitatem, & per ſui annihilatio-
nem à Deo poſſunt eam deperdere.

Addidi in explicatione mutabilitatis ab in-
trinſeco particulam hanc, *per phyſicam & na-*
III. *turalem potentiam*, vt eam melius diſtingue-
remus ab alia mutabilitate ; licet enim ſubie-
ctio illa, quâ creaturæ omnes etiam purè in-
tellectuales pendent ab ipſo nutu diuino, &
ratione cuius ſint mutabiles per ſui annihila-
tionem, ſit aliquid intrinſecum illis, vt Theo-
logi philoſophantur de potentia obedientiali
creaturarum reſpectu Dei ; attamen illa non
eſt phyſica ſeu naturalis, id eſt, quæ per acti-
uam potentiam alicuius agentis ordinis natu-
ralis poſſit reduci ad actum ; quo tamen modo
mutabilitas rerum corruptibiliom ab intrin-
ſeco poteſt reduci ad actum.

AD QVÆSTIONEM X.

IV. ### DISPVTATIO VNICA.

De æternitate Dei.

QVÆ duratio ſupra exiſtentiam
rei addit permanentiam, & illa,
vt docent philoſophi in phyſicis
agendo de tempore, & patebit
ex dicendis, ſequitur conditio-
nem rei cuius eſt duratio : ideò S. Thomas
poſt immutabilitatem Dei explicat eius æter-
nitatem : imò ſecundùm ordinem rationis,
qui reperitur inter attributa Dei, immutabi-
litas ſic eſt prior æternitate, vt hæc definiatur
per iſtam aliquando à Patribus, tanquam per
propriam ſuam radicem & fundamentum :
atque hoc prius attributum, eſt ratio ponen-
di hoc poſterius in Deo, vt ſignificatur iſto
A verſiculo Pſalmiſtæ Pſalmo 101. *Tu autem idem* V.
ipſe es, (quâ particulâ immutabilitas Dei ex-
primitur) dum poſteà ſubiungitur, *& anni tui*
non deficient : quâ æternitas Dei explicatur, vt
fundata in eius immutabilitate.

Articvlvs Primvs.

Vtrum æternitas ſit formaliter duratio.

NOTANDVM eſt, primò nomen hoc
æternitas ſumi duobus modis : primò
propriè pro ea duratione, quæ in ratione du-
rationis caret fine & principio, non tantùm
actu & de facto, ſed etiam ſecundùm quamli-
bet potentiam : ſic Danielis 7. capite ſumitur,
dum ita habetur, *poteſtas eius, poteſtas æterna* : VI.
B nam S. Hieronymus ibi ex hac particula col-
ligit ſermonem eſſe de rege, qui ſit verus
Deus ; ſic etiam ſumitur in ſymbolo S. Athan.
& paſſim alibi, tam in ſacris literis, quàm apud
Patres, quando eſt ſermo de duratione Dei.
Sumitur ſecundò impropriè pro ea omni du-
ratione, quæ habet aliquam ſimilitudinem
cum propria æternitate, in eo quod eſt care-
re termino, quamuis reipſa aliquem habeat
terminum, v.g. principium, vt eſt beatitudo
Sanctorum, quæ paſſim vocatur *vita æterna*,
vel habet vtrumque terminum ; ſed duratio
eſt valde longa, vt Geneſ. 17. cap. *Dabo tibi*
terram, in qua habitas in poſſeſſionem æternam.
vel quamuis res eiuſmodi careat principio &
fine, eſt talis conditionis, vt poſſit accipere fi-
nem & principium, quomodo Angelus ſi eſſet
ab æterno creatus, diceretur eſſe æternus : in VII.
C hac autem quæſtione nomen hoc *æternitas* ſu-
mitur in propria ſua ſignificatione.

Notandum eſt ſecundò tribus modis poſ-
ſe diſputari de æternitate ſic ſumpta : primò
ſecundum ſe, id eſt, conſiderando illam quoad
illa, quæ ex propria ſua formali ratione ha-
bet, abſtrahendo à ſubiecto in quo eſt : dein-
de conſiderando illam, vt eſt *in Deo*, tanquam
in proprio veluti ſubiecto : tertiò comparan-
do illam cum *aliis durationibus* rerum aliarum ;
de hac æternitate iuxta primam conſideratio-
nem S. Thomas diſputat 1. articulo præſentis
quæſtionis ; de illa autem iuxta ſecundam con-
ſiderationem 3. artic. reliquis verò articulis
de illa eadem iuxta tertiam conſiderationem,
quam tamen non expendemus, quia philo-
ſophi in phyſicis agendo de tempore illam ex-
plicant, & quæ poſſunt explicationi eius pro-
D ut illa diſtinguitur ab æuo deſeruire, com- VIII.
modiùs traduntur agendo de Angelis : & quia
in definitione æternitatis genus eius debet
primùm exquiri, videndum eſt, an illud ſit
duratio, ſeu an æternitas in ſuo conceptu
formali & in recto dicat durationem, an verò
aliquid aliud, quod tamen connotet duratio-
nem : quod vt intelligatur,

Præmittendum eſt, duplicem diſtingui du-
rationem, vnam *internam*, alteram *exter-*
nam ; ea dicitur *interna*, quâ ſeclusâ omni ope-
ratione intellectus, & quâuis aliâ re, res exi-
ſtens intelligitur durare ; ea verò eſt *externa*,
quæ eſt aliquid diſtinctum ab ipſa re durante,
ex cuius cognitione metimur durationem rei
exiſtentis, cuiuſmodi eſt motus primi mobi-
lis, comparatione rerum corruptibilium : ſic
enim philoſophi diſtinguunt duplex tempus :

I. vnum *internum*, quod coofiſtit in permaneotia rei cottuptibilis in ſuo exiſtere, & eſt diſtinctum virtualiter, ſcu ratione ratiocinatâ ab ipſa exiſtentia rei: alterum verò rempus *extrinſecum* conſiſtens in circulatione primi mobilis; hoc loco agitur tantùm de duratione interna.

Quod igitur ſpectat ad difficultatem propoſitam.

Prima ſententia eſt negaos Aureoli apud Capreolum libro 1. ſentent. diſtinct. 9. vult eoim æternitatem formaliter eſſe ipſam vim rei, quæ eſt æterna, ad attingendum omne tempus imagioabile.

Ad hanc ſententiam accedunt aliqoi, dum volunt duratiooem ita eſſe realiter idem cum exiſtentia rei, vt tamen cooootet aliquam ſucceſſionem veram aut oegatiuam, ſeo imaginariam, cui talis res coexiſtat.

II. Melior rameo eſt aliorum ſeotentia, pro cuius explicatione

Sit hæc oostra prima propoſitio. *Æternitas ſecundùm ſuam formalem rationem conſiderata intrinſecè, & in recto, eſt duratio*: ita Capreolos loco ſuperiùs citato. Dntandus ſecuodo ſenteot. diſtinctione 2. quæſtione tertiâ, & plores alij, videtúrque eſſe expteſſa ſeotentia ſaocti Thomæ hâc quæſtiooe articulo ſecundo.

Probator primùm ex ſacris liter is, quæ paſſim loquentes de Deo, vt æterno, dicunt illum viuere in æternum, permaoere io æternum, annos eius oon deficere, & vtuotur id genus alus loquendi formulis, quibus ipſa æternitas propriè explicatur, tanquam quædam duratio vera & propriè dicta.

III. Probatur: deinde argumento petito ex citatis auctoritatibus ſancti Thomæ: æternitas eodem modo ſeſe habet ad rem æternam, quomodo tempus interoum ſeſe habet ad rem temporalem: at tempus ioternum ſeſe habet ad rem temporalem, vt eius duratio, & tale tempus eſt iotrioſecè & formaliter duratio: ergo & æteroitas ſeſe habebit ad rem æternam, vt eius doratio; ſícque æteroitas erit formaliter & intrinſecè duratio.

Hinc facilè intelligitur quonam modo ſacræ Scripturæ, Patres, item & ſaoctus Thomas hîc atticulo primo contrà ponant æteroitatem tempori, oimirum in ratiooe ſua ſpecifica, & non in generica, id eſt, in ratione ſucceſſionis, ſeu difformitatis in ſua

IV. exiſtentia, & permanentia ſui eſſe, non autem in præciſa ratione duratioois, quæ vt ſic, eſt generica æternitati, & tempori.

Seconda propoſitio. *Æternitas in re æterna eſt propriè, & formaliter aliquid abſolutum, & non reſpectiuum.*

Probatur: æternitas ſecuodùm formalem ſuum conceptum talis eſt, qualis eſt in Deo: tum quia ſacræ Scripturæ paſſim dicunt, Deom eſſe æternum; tum quia æternitas eſt perfectio ſine aliqua imperfectione; eſt enim permaneotia rei in eadem ſimplici voiformitate ſuæ exiſtentiæ, & proinde debet eſſe in illo: tum denique quia æternitas ſumpta præciſè in nullo alio poteſt eſſe, quàm in Deo, vt patebit infrà: at æteroiras in Deo eſt propriè aliquid abſolutum, & noo reſpectiuum; quia

A attributa, quæ ita conſequuotur eſſeotiam Dei, quatenus præciſè eſt eſſentia exiſtens, & non quatenus habet rationem alicuius potentiæ, ſunt ſimpliciter abſoluta, nec connotant in ſuo formali conceptu aliquid extrinſecum, vt patet inductione: at æteroitas eſt attributum cooſequens dioinam eſſentiam, quateous præciſè eſt exiſteos, dicit eoim præciſè permanentiam in tali ſuo eſſe, nec habet aliquam rationem potentiæ. V.

Tam etiam quia oon ideò Deus eſt æternus, quoniam ſimpliciter coexiſtit alicui, ſed quia habet permaoentiam vniformitatis in ſuo exiſtere, quod quidem exiſtere Dei loquendo ſimpliciter eſt aliquid abſolotum, & oon reſpectiuum: ergo æteroitas præciſè ſumpta eſt propriè & formaliter aliquid abſolutum in ea re, qoæ dicitur æterna.

B VI.

ARTICVLVS II.

Fundamentum ſententiæ Aureoli ſoluitur, & proponuntur conſectaria quædam.

FVNDAMENTVM contrariæ ſententiæ eſt, quòd omnis duratio cooſiderata formaliter, importat ſucceſſionem ſecundùm prius & poſterius: atqui æternitas noo importat formaliter hanc ſucceſſionem; ergo, &c. probat maiorem, quia vna duratio non poteſt eſſe maior alterâ, niſi habeat eſſe prius, quàm altera incipiat, vel poſterius quàm altera deſinat; ſed hoc eſt importare formaliter ſucceſſionem ſecundùm prius & poſterius.

Confirmatur: duratio rei permanentis concipitur tanquam quædam mora, & extenſio

C exiſtentiæ rei: ergo quemadmodum extenſio permanens, verbi gratiâ, in linea non poteſt concipi niſi per modum diuiſibilis in partes permanentes, ita etiam extenſio oon permanens noo poterit concipi niſi per modum diuiſibilis io partes non permanentes, & ex conſequeoti habentes ſucceſſionem ſecundùm *prius & poſterius*, quæ ſucceſſio non habet locum in æteroitate. VII.

Reſpondetur ad argumentum primum negando ſimpliciter maiorem, quia duratio prout abſtrahit à ſuis ſpeciebus oihil eſt aliud, quàm permanentia rei in ſuo exiſtere, ſeu quædam extenſio exiſtentiæ eius, quod dicitur durare: in quo præciſo conceptu, oulla importatur ſucceſſio ſecundùm prius & poſterius, & duratio vbi concipitur cum ſucceſſio-

D ne, oon concipitor ampliùs vt abſtracta à ſuis ſpeciebus, ſed vt ad certam aliquam ſpeciem contracta. VIII.

Ad minorem eius, & ſimul ad confirmationem maioris reſpooderur, poſſe doobus modis iotelligi aliquam durationem in ſpecie importare ſucceſſionem ſecundùm prius & poſterios, & vnam eſſe alterâ maiorem: primò propriè & formaliter, quatenus duratio ſeu permanentia & extenſio rei in ſuo exiſtere habet actu, & de facto partes diſtioctas, quibus correſpondeat diſtinctis partibus ſpatij ſucceſſiui, ſeu temporis veri vel negatiui: qualia repetitur in rebus ioferioribos, quæ à philoſophis propriè dicontur durare tempore: ſecundò poteſt duratio iotelligi importare hanc ſucceſſionem ſecundùm prius & poſterius virtote raotùm, quatenus perma-

I. nentia & extenſio exiſtentiæ rei, quæ dicitur
durare, non habet actu partes, ſed duntaxat
eſt talis naturæ, vt in eo quod eſt correſpon-
dere durationi ſucceſſiuæ veræ, vel imagina-
riæ poſſit præſtare totum id, quod actu & de
facto præſtat illa duratio, quæ habet actu
partes diſtinctas in ordine ad durationem ſuc-
ceſſiuam: iam vt vna duratio comparetur al-
teri, & vna dicatur maior alterâ, non eſt ne-
ceſſe vt quæ dicitur maior aliâ, habeat forma-
lem ſucceſſionem nunc explicatam, ſed ſuf-
ficit, quòd habeat virtualem: quemadmo-
dum vt anima, quæ informat totum corpus
humanum dicatur eſſe maior ſolo capite hu-
mano, aut aliquâ aliâ parte corporis, non
eſt neceſſe eam habere aliquas partes diſtin-
ctas à ſe inuicem, quibus excedat totum ca-
put, aut aliam partem corporis, ſed ſatis eſt
II. quòd ſit tantæ virtutis, vt exiſtens tota in ca-
pite, non deſinat eſſe de facto in aliis parti-
bus humani corporis, in quibus ipſum caput
hominis non eſt. Pari modo, vt æternitas
comparata ad tempus, vel ad aliam duratio-
nem dicatur eſſe maior illâ, non requiritur vt
propriè habeat in ſeipſa aliquas partes prio-
res & poſteriores quoad ſucceſſionem, ſed
ſufficit, vt ſit maior virtute iſtâ, vel aliâ du-
ratione, quatenus permanens, vna & indiui-
ſibilis in ſeipſa coexiſtit iſti durationi & aliis
omnibus. Et hanc ſolutionem ſanctus Augu-
ſtinus inſinuat lib. vndecimo *confeſſionum* ca-
pite vndecimo, ex qua nullomodo ſequitur,
formalem dari ſucceſſionem in æternitate;
ſed ad ſummum nos tantùm deuenire in co-
gnitionem tantæ, & tam perfectæ duratio-
III. nis, per ordinem & comparationem ad tem-
pus, quod habet veram & formalem ſucceſ-
ſionem ſecundùm prius & poſterius, quam
tamen non tunc affirmamus reperiri in æter-
nitate: ſicut nec affirmamus ſimplicia eſſe for-
maliter compoſita, dum ea cognoſcimus ex
compoſitis, vt etiam intelligitur ex ſancto
Thoma hîc articulo 1. in corp. & in ſolut. ad
primum.

Ad confirmationem: reſpondetur ante-
cedens eius eſſe verum de mora & extenſione,
quæ habeat virtualem tantùm extenſionem,
quæ vt patet ex dictis, poteſt intelligi, imò &
dari ſine formali ſucceſſione.

Neque ex his ſequitur, nos incidere in il-
lam ſententiam recentiorum, quam diximus
accedere ad ſententiam Aureoli. Nam aliud
eſt loquendo propriè, aliquid connotare in-
IV. trinſecè & ſecundùm ſe per ordinem ad aliud;
& aliud eſt, illud ob imperfectum noſtrum
modum cognoſcendi, cognoſci à nobis per
ordinem ad aliud: poſterius non infert prius,
vt patet ex nunc dictis de rebus ſimplicibus,
ideóque fatemur æternitatem in Deo eſſe,
& eius durationem non dicere aliquid, quod
formaliter connotet ordinem ad aliud, ſed
eſſe attributum abſolutum, quod benè expli-
cari & intelligi poteſt à nobis per ordinem
ad tempus, vel per ordinem ad alias dura-
tiones.

Atque ex his facilè intelligitur quomodo
vna & eadem duratio, re quidem & actu in-
diuiſibilis, carens formali extenſione, ba-
A bens tamen virtualem extenſionem ſecundùm V.
prius & poſterius, poſſit coexiſtere duabus
durationibus ſibi ſuccedentibus: item intel-
ligitur quomodo duæ propoſitiones, vna af-
firmans, altera negans de eodem ſubiecto ſint
ſimul veræ, verbi gratiâ, *Antichriſtus eſt*, *An-
tichriſtus non eſt*. Nimirum quantum ſpectat
ad primum, dicendo æternitatem ſecundùm
ſe conſideratam eſſe totam ſimul, non tamen
coexiſtere ſimul omnibus & ſingulis partibus
temporis, ſed ſucceſſiuè, prout partes ſucce-
dunt, ita vt talis ſucceſſio ſeſe teneat tantùm
ex parte temporis, & non ex parte ipſius æter-
nitatis: quod facilè poteſt intelligi exemplo
puncti in baculo exiſtentis ad ripam fluminis,
quod ita eſt totum ſimul, vt tamen non coexi-
ſtat ſimul omnibus partibus aquæ fluentis iux-
ta illud, ſed tantùm ſucceſſiuè prout aliæ par-
B tes iſtius aquæ ſuccedunt aliis: an autem res VI.
creatæ ſint præſentes in æternitate Dei ſecun-
dùm ſuum eſſe reale diſputabitur infrà, ad
quæſt. 14.

Similiter patet ex dictis, prædictas illas pro-
poſitiones, quæ alioquin apparent contradi-
ctoriæ, non eſſe propriè contradictorias, licet
enim ſit affirmatio & negatio de eodem ſub-
iecto, non tamen, vt conſideratur eodem mo-
do, quod omnes dialectici docent requiri ad
veram contradictionem. Nam in iſtis propo-
ſitionibus verbum *eſt*, conſignificat aut con-
notat diſtinctas differentias noſtri temporis:
quia intelligimus æternitatem per ordinem
ad noſtrum tempus & ſacræ Scripturæ, vt ſe
accommodent noſtro captui, ſic paſſim de ea
loquuntur dum dicunt, Deum fuiſſe, eſſe, &
C futurum eſſe; quemadmodum Apocal. 1. cap.
dicitur de Chriſto Domino, *qui eſt, qui erat,* VII.
qui venturus eſt, ad Hebr. 13. cap. *Chriſtus heri
& hodie ipſe, & in ſæcula:* vnde cùm iſtæ pro-
poſitiones de quibus loquimur non referan-
tur ad idem momentum noſtri temporis, ſed
ad diſtinctum, verbi gratiâ, hæc *Antichriſtus
non eſt*, ad præſens tempus; iſta *Antichriſtus
eſt* ad futurum, quo Antichriſtus actu exiſtit,
fit, vt iſtæ propoſitiones non ſint propriè lo-
quendo contradictoriæ.

Deinde dici poteſt eaſdem propoſitiones
etiam reſpectu æternitatis, non eſſe ſimul ve-
ras & contradictorias: quia non reſpiciunt il-
lam conſideratam ſub eodem modo: nam li-
cet æternitas ſit tota ſimul, habet tamen ex-
tenſionem virtualem, vt explicatum eſt ſuprà,
ratione cuius poteſt diuidi à nobis in plures
D conceptus inadæquatos, tanquam in partes VIII.
correſpondentes pluribus partibus temporis
veri vel imaginarij: ita vt ſecundùm iſtam,
quâ correſpondet præſenti tempori, verum
ſit dicere, *Antichriſtus nondum eſt*, & ſecun-
dùm aliam quæ correſpondet futuro tempori,
in quo Antichriſtus habet exiſtentiam, dicatur
verè, *Antichriſtus eſt*: vt autem eiuſmodi pro-
poſitiones eſſent contradictoriæ, deberent
non tantùm referri ad *nunc æternitatis*, quod
eſt idem realiter & de facto indiuiſibile, ſed
deberent etiam referri ad *nunc æternitatis*,
quod ſit omninò idem virtualiter, ſeu quod
non ſit virtute multiplex, quod tamen hîc non
habet locum.

I. ARTICVLVS III.

Quomodo æternitas ſit interminabilis.

EX præcedentibus articnlis, habemus æternitatem eſſe fnrmaliter durationem ex parte ſui generis: babemus etiam aliqnid propriæ eius differentiæ, quâ diſtingnatur à tempore, quatenus ibi expoſuimus, quâ ratione ſit *tota ſimul:* quare, cùm hæc differentia æternitatis cnmpleatur per interminabilitatem principij & finis, tam ab extrinſecn, quàm ab intrinſeco, quæritur quidnam hæc interminabilitas dicat; an aliquid purè negatiuum vel poſitiuum. Scotus quodlibetn 6. exiſtimat hoc nnmine *interminabilis* bîc ſignificari duntaxat negatinnem principij & finis.

II. Melius tamen eſt alinrum ſententia, cnm qua cnncludimns, *intelligi aliquid reale exiſtens formaliter & intrinſecè in re durante: quod poteſt rectè à nobis appellari* infinitas duratiua, *ſeu infinitas in genere durationis, quæ tamen iuxta noſtrum modum intelligendi explicatur per eiuſmodi terminum* interminabilis.

Hæc propnſitio probatur quoad ſingulas partes: quoad primam ſic, eadem eſt ratin interminabilitatis in æternitate ac ipſius carentiæ termini, in quacumque quantitate ſiue propria ſiue modali, ſiue etiam perfectionis: atqui carentia termini in quantitate propriè dicta, exempli gratiâ, in linea infinita, impnrtat tantam latitudinem extenſionis, vt excludat terminum, quæ latitudn eſt in illa aliquid reale: ergo pari iure interminabilitas ſeu carentia vtriuſque termini in æternitate impor-
III. tabit aliquid poſitiuum, ſcilicet tantam latitudinem extenſionis virtualis, vt excludat omnem & quemlibet terminum, tam ab extrinſeco, quàm ab intrinſeco.

Maior patet: duratio, vt dialectici docent, eſt quædam ſpecies quantitatis: ergn cùm æternitas ſit vera duratio, debet habere aliquam cum illa conuenientiam maximè in eo, quod nullam dicit imperfectionem, cuiuſmodi eſt hoc poſitiuum, quod importatur per carentiam termini.

Secunda item pars probatur: vnumquodque attributnm diuinum eſt infinitum in ſuo genere: & quemadmodnm vnum attributum Dei eſt diſtinctum ab alio attributn Dei: ita etiam habet infinitatem ſibi propriam diſtinctam ab alia infinitate propria alterius attributi: ſed æternitas Dei, eſt quoddam ſpecia-
IV. le attributum Dei diſtinctum virtualiter ab aliis: ergo & æternitas habet prnpriam ſuam infinitatem: ergo cùm æternitas ſit formaliter dnratio, erit prnpriè infinitas duratiua ſeu in genere durationis.

Vltima denique pars prnbatur ex S. Thoma hîc artic. 1. in ſolutione ad 1. qnia, inqnit, intellectus noſter nnn poteſt deuenire in cognitionem ſimplicium, niſi per remotinnem compnſitionis: & æternitas eſt aliquid valdè ſimplex; ideò totum illud, quod eſt in illa pnſitiunm, ſolemus explicare per negationem.

Obiicies: eodem modo interminabilitas ſeſe habet in æternitate prnpriè dicta ex parte vtriuſque termini, ac interminabilitas ſeſe habet in æuo Angeli ex parte finis, quia An-
A gelus ex natura ſua eſt æternus à *parte poſt:* atqui hæc interminabilitas in æuo Angeli eſt meratantùm quædam negatio termini, & non aliquid poſitiuū: quia ſi per hypotheſim Deus annihilaret Angelum, quem anteà creauit; tunc eius creatio nihil reale minus baberet, quàm nunc habet quando eſt permanſurus in æternum; ſed negatio termini ex parte finis ſnlùm ei tunc deficeret ex parte finis, quam nunc habet: ergn & in æternitate prnpria interminabilitas eſt tantùm mera quædam negatio termini. V.

Reſpnndetur ad maiorem, duo diſtingui poſſe in æuo Angeli, ſicut & in æternitate: primum eſt ipſum eius eſſe in duratione, quatenus cnnſideratur carens formali ſucceſſione & habens ſuum eſſe totum ſimul: alterum eſt ipſa carentia termini ex parte finis: quoad
B primum, conuenit cum Deo, quatenus habet totum ſuum eſſe ſimul, & quatenus caret formali ſucceſſione: ſi tamen duratio æui ſpectetnr qnoad ſecundum, negatur maior propoſitio, quia quoad hoc diſpar eſt ratio æternitatis ab æuo in Angeln: hnc enim ita habet ab intrinſeco, carere finali termino, vt tamen id habeat ex conſeruatione Dei ſibi extrinſeca, quatenus Deus per ſimplicem ſubſtractionem ſui concurſus, quo conſeruat Angelum, poteſt facere, vt eius duratio habeat finem: at verò æternitas habet ex ſua præciſa ratione carere principio & fine, tam ab extrinſeco, quàm ab intrinſeco, & ideo fit, vt vi ſuâ propriâ excludendo hunc vtrumque terminum, hoc vtroque modo debeat habere aliquid reale, ratione cuius interminabilitas eius ſit alterius conditionis ab interminabili- VI.
C tate, quæ eſt in æuo Angeli. VII.

ARTICVLVS IV.

Vtrum æternitas in ſua formali ratione includat rationem menſuræ eſſe diuini, ſeu includat aliquid rationis.

QVIA diximus æternitatem eſſe formaliter durationem, & S. Thomas illam præcenti quæſt. cnmparat cum noſtro tempore, difficultas naſcitur: an quemadmodnm in tempore iuxta Ariſtotelem lib. 4. phyſicorum cap. 14. duo diſtinguimus, primum eſt *ipſa duratio motus fluentis*, & habet hoc totum citra mentis operationem, quia nemine cogitante
D motns primi mobilis durat, habétque partes priores & pnſteriores: alterum eſt ipſe *numerus motus ſecundùm prius & poſterius*, quo diſtingnimus partes priores & poſterinres motus primi mobilis, vt ex eius duratione dimetiamur durationes mutationum, quæ fiunt in his inferioribus, verbi gratiâ diem, menſem, annum, & id genus, & motus babet hoc ſecundum ab operatione intellectus, & hominum arbitrin, & tempus ratione huius dicitur, pendere ab anima, ſeu aliquo modo compleri per animam ex Ariſtotele, & eius interpretibus ſuprà: quia nimirum non habet partes ſecundùm prnpriam rationem diſcretæ quantitatis actu inter ſe diuiſas, niſi ab intellectu, qui eas ſeparat, & iis quaſi ſeparatis vtitur ad menſurandum aliquid earum durationum, quæ ſunt in bis rebus inferioribus iuxta illud Geneſ. 1. *fiant luminaria in firmamento* VIII.

I. *cœli, & diuidant diem ac noctem, vt ſint in ſigna,*
nimirum duratinnis, *& tempora, in dies & an-*
nos.

Quæritur, inquam, an ſimili ratinne poſſu-
mus diſtinguere duo in æternitate Dci. Pri-
mum eſt ipſa eius dnratio, quæ dicitur ætas
Dei, & eſt in eo independenter à quocumque
intellectu ereato, vt paret ex dictis. Alterum
eſt aliqua ratio meoſuræ, ſiue in ordine ad
eſſentiam diuinam, ſiue in ordine ad aliquas
ereaturas: ſicque cùm eſſe menſuram alicuius
in ratione duratinnis pendeat ab nperatione
intellectus, vt nunc eſt explicatum, quæritur,
an æternitas Dei compleatur per illud ra-
tionis, vel per aliqnid aliud etiam ratioois:
an verò tota eſſentialis eius ratio continea-
tur ſolis eius conditinnibus hactenos expli-
catis; oimirum virtuali eius extenſione totâ
ſimul vniformiter & interminabiliter exi-
II. ſtente. Vt autem explieatio huius difficultatis
ſit facilior,

Notandum primò eſt, ex Ariſtotele lib. t.
metaph. capite ſecundo, menſuram nihil eſſe
aliud, qoàm *id quo tanquam medio vtimur ad*
cognoſcendum quantitatem alieuius rei: ſic
vlna, quâ cognoſcimus quantitatem panni
voeatur *menſura*; cùm autem ſit multiplex
quantiras, alia extenſionis ſeu molis, alia
multitudinis, alia perfectionis, alia denique
duratinnis; quia ſcilieet nnmine quantitatis
id omne intelligitur, quod haber modnm
quantitatis, fit, vt ſit menſura quantitatis
multiplex: ſic quod eſt primum in vnoquo-
que genere dicitur menſura æterntrum quo-
ad quantitatem perfectinnis, quia perfectio
inferiorum attenditur peoes perfectinnem
ſupremi, & pcr comparationem ad illam; ſic
III. menſura quantitatis quoad mulritudinem, eſt
ipſe numerus: qnoad duratinnem, alia quæ-
dam duratin, verbi gratiâ, rempus eſt men-
ſura rerum corruptibilium; quia ex Ariſtotele
ſuprà, menſura debet eſſe *congenia*, id eſt,
eiuſdem rarionis cum menſuratn, exempli
gratiâ, vera quaotitas molis debet menſu-
rare veram quantitatem; ſic perfectio quaoti-
tatem perfectionis, & vera duratin quantita-
tem duratinnis.

Notandum eſt ſecnndò, quantitatem, pıınur
eſt menſura, eſſe duplicem: vnam *internam* rei,
quæ menſuratur, euiuſmodi eſt illa quanti-
tas ſecundùm formalem extenſionem, quæ
eſt interna pannn, illúmqne extendit; aliam
eſſe *externam*, euiuſmodi eſt vlna, reſpectu
IV. panni, & ſic in aliis qoãtitatibus, ſeruatâ pro-
portione, iam prior illa quantitas, non haber
ratiooem menſuræ loquendo propriè, rei, cui
ineſt, quia vt animaduertimus cx Ariſtotele
menſura debet eſſe id qun cognnſcimus qnan-
titatem rei: item deber eſſe ontinr en, quod
menſurat; at non cognoſcimos vnum & idem
per ſeipſum, nec vnum & idem eſt nntius ſei-
pſo endem: igitur loquendo propriè ratio
menſuræ, non cnmpetit qnaotirati totcrnæ,
ſed tantùm externæ, ex quo tandem ſequitur
menſuram debere diſtingui realiter à re cuius
eſt menſura; quemadmodum philnſophi col-
ligunt ex cap.15. lib.5. metaph. His præmiſſis,

Prima ſententia affirmat æternitatem eſſe
menſuram diuini eſſe: & proinde illam com-
pleri per aliquid rationis iuxta explicationem
paulò antè traditam. Quæ ſeotentia eſt Fer-
A rarienſis lib. 1. cnntra *Gentes*, cap. 15. & multo- V.
rum diſcipulorum S. Thomæ hâc quæſtione.

Secunda ſententia nagat æterniratem com-
pleri per rationem menſuræ, affirmat tameo
illam compleri per aliquod ens rationis de-
pendens ab actuali cognitione intellectus; ni-
mirum per negationem menſurabilitatis, per
quamcumque aliam duratinnem; non enim,
inquiunt, aliter coocipimus æteroitatem eſſe
interminabilem, qood cſt de eius definitione,
niſi ex eo qund appreheodimns illam non pnſ-
ſe menſurati quacumque alia duratione. His
tamen non obſtantibus, ſit

Prima propoſitio. *Æternitas in ſua præciſa*
& formali ratione, non includit aliquid ens ra-
tionis: ita Durandus 1. ſenteot. diſtinct. 19.
quæſt. 2. Ochamus 2. ſenr. quæſt. 13. & plures ex
recentioribus, vt Suares in metaph. diſp. 50.
ſect. 4.

B Probatur: nmnis perfectio ſimpliciter ſim- VI.
plex & abſoluta eſt in Deo independenter ab
intellectu ereato; nec proinde ineludit ali-
quod ens rationis: ſed æternitas, vt patet ex
dictis, eſt perfectio ſimpliciter ſimplex & ab-
ſoluta: ergo & independens ab intellectu,
nee proinde includit aliquid rationis.

Maint pater, quia eſſe ſimpliciter abſolu-
tum, & dependere ab intellectu ſunt aliqun
modo oppnſita: vnum enim ncgat nmnimo-
dam depeodentiam, quam alterum importar,
& quod ſimpliciter dependet ab intellectu,
nnn poteſt ſine illo eſſe: hoc autem affirmare
de aliquo abſoluto attributn Dei compara-
tione factâ ad intellectum creatum valde ab-
ſurdum eſt. Minor etiam patet ex dictis ſuprà.

Probatur ſecundò: definitin æternitatis hoc
C locn relata per S. Thomam ex Boëtio enti-
tier totam eſſentiam illius: quia hîc cum ſan- VII.
cto Thoma omnes Theolngi illam probant:
at in nulla eius parte aliquod ena ratinnis
ineluditnr: tres enim tantùm habet partes,
nimirum quòd ſit *duratio*, quòd ſit *tota ſimul*,
& qnòd *careat principio & fine:* at hæ tres
ſingulæ partes ſuot in Deo aliquid formaliter
reale, etiam ſeclusâ omni operatione intelle-
ctus, vt patet ex præcedentib. artic. Tandem
eſſe æternnm cnnuenit ſnrmaliter Deo, ſeclusâ
omni operatinne intellectus.

Atque ratinoes iſtæ probant nnſtram con-
elnſinnem, tam de negationibus principij fi-
nis & menſurabilitatis, qnàm de ente ratio-
nis: oam ipſa negatin eſt alia ſpecies entis ra-
tinnis latiſſimè ſumpti, vt docent philoſophi
D quandn diuidnnt ens rationis in ſuas ſpecies.

Secunda propoſitio. *Æternitas non eſt pro-* VIII.
priè loquendo menſura diuini eſſe, vel cuiuſcum-
que alterius rei.

Probatnr primùm ex præcedenti propoſi-
tinne, ipſum eſſe menſuram rei alicuius ſe-
eundùm dnrationem, importar aliquid ra-
tioois, vt ſuprà obſeruauimus: atqui æterni-
tas præcisè ſumpta nihil includir ratinnis ex
præcedenti propoſitinne.

Probatur ſecundò, qunad primam ſui par-
tem: meoſura ex dictis ſuprà, debet eſſe rea-
liter diſtincta à re menſurata; item debet eſſe
aliqnid notius re meoſuratâ: ſed æternitas
Dei non diſtingnitur realiter ab eſſe diuino,
& eſt æquè nobis ignota, ae ipſamet ſubſtan-
tia Dei: deinde quantitas ſeu duratio interna
nnn poteſt actiuè menſurare ſubſtantiam, cui

I. formaliter ineſt, ſed ad ſummum poteſt eam A reddere menſurabilem: atqui æternitas Dei eſt interna quantitas durationis ſubſtantiæ Dei, vt intelligitur ex dictis ſuprà.

Probatur etiam eadem propoſitio quoad poſteriorem partem: menſura debet eſſe congenia rei menſuratæ ex Ariſtotele ſuperiùs relato: atqui æternitas non eſt congenia internæ durationi rerum creatarum, vt per ſe patet: deinde æternitas Dei, non eſt nobis notior ipsâ internâ duratione rerum creatarum. Neque item Deus vel nos vtimur æternitate Dei ad menſurandum durationes rerum creatarum: quod enim aliquando dicimus, durationem Angeli eſſe æternam à parte poſt, non eſt quòd vtamur æternitate tanquam menſurâ durationis Angelicæ, quaſi per iſtam reddamur certiores de illa: ſed hac loquendi formulâ tantùm
II. ſignificamus durationem An- B
geli tunc coexiſtere æternitati: ita tamen, vt habeat principium & careat fine, quod non eſt, tam rem menſurare, quàm concipere coexiſtentias rerum, ſcilicet durationem Angeli futuram à parte poſt, tantam, quanta futura eſt duratio Dei.

Vltima propoſitio. *Æternitas Dei eſt menſura perfectionis omnium aliarum durationum.*

Probatur ex dictis: illud, quod eſt primum ſecundùm perfectionem in vnoquoque genere, eſt menſura cæterorum quoad inconſuram perfectionis, quatenus inferiora in tantum cognoſcuntur eſſe perfectiora, in quantum aſſimilantur iſti primo: atqui æternitas eſt perfectiſſima omnium durationum, vt patet ex hactenus dictis de illa, & reliquæ durationes
III. cognoſcuntur eſſe perfectiores, quò magis aſſimilantur ei, vt patet comparatione factâ il- C
larum ad æternitatem: ergo.

ARTICVLVS V.

Soluuntur fundamenta primæ ſententiæ, & ſatisfit dubio.

PRIMVM Ferrarienſis & quamplurimorum è ſchola S. Th. pro 1. ſent. fundamentum eſt, quòd S. Thom. art. 1. hîc comparet rationem æternitatis cum ratione temporis, & dicat æternitatem ita conſiſtere in apprehenſione vniformitatis eius quod eſt omninò extra motum, ſicut ratio temporis conſiſtit in numeratione prioris & poſterioris; ſed hæc ratio temporis eſt quædam menſura; & prætere a completur per aliquid rationis, iuxta Ariſtotelem
IV. vt monuimus; ergo æternitas eſt quædam D
menſura diuini eſſe, & præterea completur per aliquid rationis.

Reſpondetur duplicem poſſe diſtingui apprehenſionem vniformitatis: vnam, quam poſſumus vocare *formalē*, quæ tenet ſe ex parte noſtri intellectus, nihilque eſt aliud, quàm ipſa actio intellectus apprehendentis durationem habentem ſeſe eodem planè modo: alteram, quam cum Caietano hîc ad primum artic. S. Thomæ vocamus *obiectiuam*, nihilque eſt aliud, quàm ipſamet duratio Dei, vt ſemper vniformis, ſeu ſeſe habens ſemper eodem modo: prior dicit aliquem reſpectum reſultantem ex tali apprehenſione: poſterior verò minimè, ſed eſt ſecundùm ſe totam realis. Iam S. Thom. hic iuxta Caietan. loquitur tantū de hac obiectiua vniformitate: vnde iuxta illum, tunc æternitas nihil includit rationis. V.

Poſſet etiam dici ad minorem, iuxta hanc diſtinctionem duplicem dari ſucceſſionem motus ſecundùm prius & poſterius; vnam *obiectiuam*, quæ ſe tenet ex parte rei ſucceſſiuæ & conſtituit tempus internum: alteram *formalem*, quæ conſtituit tempus externum; S. Thom. hîc tantùm opponere vniformitatem obiectiuam æternitatis ſucceſſioni obiectiuæ motus ſecundùm prius & poſterius, nec opponere æternitatem externo tempori, ſed tantùm interno, quòd non pendet à noſtro intellectu, vt ſuprà oſtendimus.

Quòd ſi quis vrgeat, S. Thom. lib. 1. ſent. diſtinct. 19. qu. 2. art. 1. formare hanc eandem oppoſitionem æternitatis ad tēpus, eámq; explicare de tēpore externo, tunc dicemus eum ibi videri propendere in primā illam ſententiam, quam tamen non iudicamus veriorem. VI.

Secundum fundamentum eſt, quòd Patres ſæpè vocant æternitatem, menſuram durationis Dei.

Reſpondetur æternitatē tantùm impropriè dici menſuram diuini eſſe, nimirum quatenus tam latè patet, quàm ipſa duratio diuini eſſe.

Deinde reſpondetur, hoc nomen *æternitas* ſumi 2. modis: primò propriè vt ſuprà, deinde pro quadam duratione imaginaria, quæ concipitur extrinſecè coexiſtere veræ æternitati admodum rei fluentis, & hanc aliquando vocari à Patribus *menſuram Dei*, impropriè tamen, vt iam præmonuimus: ſic apud S. Greg. Nazianz. orat. 41. vt Nicetas eius interpres ibi obſeruat: ſic apud S. Damaſ. lib. 2. *de fide* cap. 1.

Tertium eſt: illud dicitur eſſe de ratione formali æternitatis, per quod illa formaliter VII.
diſtinguitur à tempore, ſed ex S. Thoma ſuprà æternitas diſtinguitur à tempore per illud rationis nunc explicatum, quódque eſt oppoſitum tempori: ergo æternitas in ſuo conceptu formali includit aliquid rationis.

Reſpondetur ad minorem, æternitatem propriè diſtingui à tempore, quòd ſit tota ſimul & ſemper vniformis: hoc verò ſit ſucceſſiuè, & habeat partes priores & poſteriores.

Quæres, cùm dixerimus internam quantitatem potiùs reddere rem cui ineſt menſurabilem, quàm illam menſuret, & prætereà diximus æternitatem eſſe internam quantitatem durationis ſubſtantiæ Dei & exiſtentiæ Dei: quæres, inquam, an poſſimus dicere, vel æternitatem, vel ipſam ſubſtantiam Dei eſſe menſurabilem.

Reſpondetur negatiuè, & eſt ſententia ſancti Thomæ hâc qu. art. 4. vbi ait æternitatem, VIII.
nec ſecundùm ſe totam, nec ſecundùm aliquas partes eſſe menſurabilem, quia infinitum non eſt menſurabile, nec item illud, quod caret principio & fine: at hoc vtrumque reperitur, tam in ſubſtātia & exiſtentia Dei, quàm in ipſa eius æternitate: attamen loquendo impropriè æternitas poteſt dici menſurari, quatenus per applicationem infiniti temporis imaginarij ſeu negatiui ad illam, durationis infinitas, in qua æternitas Dei conſiſtit, poteſt vtcūq; cognoſci.

Addo has particulas *impropriè & vtcūq;* quia tunc magis cognoſcitur coexiſtentia æternitatis ad tale tēpus, quàm ipſa duratio æternitatis, cùm hæc habeat vniformitatem, & ſit ſemper tota ſimul, quod tamen prædictum tempus imaginarium non facit nos agnoſcere.

I. ## ARTICVLVS VI.

Proponuntur quædam corollaria.

PRIMVM eſt, hanc eſſe legitimam definitionem deſcriptiuam æternitatis: *æternitas eſt duratio interminabilis tota ſimul & perfecta vitæ poſſeſſio*, cuius ſingulæ partes maneot explicatæ ex dictis; vt quòd ſit *duratio*, quòd ſit *tota ſimul*, quòd ſit *interminabilis*, tam ab extrinſeco, quàm ab intrinſeco: dicitur autem *vita*, quia per illam tam ipſa Dei operario, quàm exiſtentia intelligitut: nam eſſe & viuere, ſunt vnum & idem in Deo, & ipſum Dei viuere, eſt operatio eius: dicitur *poſſeſſio* ad exprimendum firmitatem & ſtabilitatem
II. æternitatis io ſua vniformitate, quod enim B poſſidemus, tenemus firmiter. Taodem hæc particula additur *perfecta*, vt ſignificetur carentiam ſucceſſionis, quam æteroitas requirit, non debere tantùm attendi penes ipſam exiſtentiam rei, ſed etiam penes quamlibet eius perfectiooem: vnde vt aliqua res ſit & dicatur propriè æterna, debet, tam in ſuis operationibus & perfectionibus, quàm in ſeipſa, & in ſua exiſtentia oullam admittere mutatiooem & ſucceſſionem.

Secundum corollarium eſt, æteroitatem in Deo eſſe attributum quoddam propriè dictum, omnéſque conditiones in vero attributo requiſitas in illa reperiri. Et primò quòd illa ſit aliquid *reale* & *poſitiuum*, patet ex dictis attic. 1. vbi oſtendimus, illam eſſe veram & realem durationem: & ex dictis artic. 3. vbi oſtendimus intermioabilitatem propriam æ- C
III. teroitatis eſſe poſitiuam, & ex dictis attic. 4. vbi oſtendimus illam in ſuo formali conceptu nihil includere, quod ſit aliquod ens tantùm rationis.

Deinde quòd æternitas dicat ſpecialem aliquam perfectionem diſtioctam ab omnibus aliis, patet ex ibidem dictis, importat enim durationem infinitam ſeu infinitatem duntaxat duratiuam, vt præciſè conſideratur, & ſicut exiſtere eſt quædam perfectio; ſic & durare ſeu permanere io illo ſuo exiſtere eſt aliqua perfectio etiam abſoluta: ſicut & ipſum exiſtere, cuius æternitas eſt permaoentia.

Et hanc eſſe diſtioctam ab aliis, oſtendimus, ex eo quòd ſingula attributa Dei ſint infioita io ſuo genere, & quòd duratio ſeu permanen-
IV. tia in ſuo eſſe, & exiſtere, ſit aliquid omniòò D diſtinctum ab immutabilitate, penes id, quod formale poſitiuum conſtitutiuum huius excludat præciſè acceſſum & receſſum alicuius formæ, & quamlibet mutabilitatem ſecundùm eſſe à Deo, & duratiua infinitas, quæ coostituit formaliter æternitatem, excludat à Deo quemcumq; terminum durationis ſecuodùm quamcumque potentiam, tam ab extrinſeco, quàm ab intrinſeco, & ab immenſitate quòd hæc præciſè ſpectata ſit quædam iofinitas duntaxat per reſpectum ad qoodcumque ſpatium.

Deoique quòd æternitas ſupponat eſſentiam diuinam iam conſtitutam, eíque adueniat per modum alicuius adiacentis, patet ex eo quod diximus, eam fundari io ipſa immotabilitate Dei, & ad præcedentem quæ-

A ſtiooem, oſtendimus immutabilitatem ſupponere diuinam eſſentiam, vt conſtitutam: V.
ergo & à fortiori æternitas, quæ fundatur in illa ſuppooit eſſentiam diuinam, vt conſtitutam, eíque aduenit per modum cuiuſdam adiacentis; & ſic omnes conditiones io vero & propriè dicto attributo requiſitæ io illa reperientur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Deus ſit æternus, & an eſſe æternum ſit illi proprium.

PARS affirmans huius vtriuſque difficultatis propoſitæ eſt de fide: prior quidem ex capite Deutet. 32. vbi Deus ita ait: *viuo*
B *ego in æternum*, Pſalmo 9. *Dominus permanet* VI.
in æternum, ex Symbolo S. Athanaſij, *æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus ſanctus*. ex Coucil. Lateran. ſub Ionocentio III. & refertur cap. *firmiter* de ſumma Trioitate.

Pars item affirmaos poſterioris difficultatis eſt etiam de fide: ex Apoſtolo primæ ad *Timoth*. 6. vbi ait, *ſolum Deum habere immortalitatem*.

Vtraque pars probatur ex definitione æterni: illud propriè eſt æternum, cuius duratio ita eſt perfecta, & tota ſimul vitæ poſſeſſio, vt neque actu, neque potentiâ, oeque ab extrinſeco, neque ab intrioſeco, neque in toto, neque in partibus habeat aliquem terminum, ſed eſt ſemper vniformis: at Daus eſt talis; imò ſolus ipſe eſt talis, vt patet ex dictis ſuprà de immenſitate Dei.

C Hinc quando Patres aliqui, vt S. Auguſt. VII.
lib. 83. quæſtionum quæſtione 13. dicunt Deum eſſe auctorem ſuæ æternitatis, ſenſus eorum non eſt, quòd Deus fecerit illam poſitiuè in ſeipſo, vel fecerit ſeipſum, hoc enim implicat; cùm nihil poſſit facere ſeipſum, & Dei æternitas ſit ipſemet Deus: ſed debet accipi oegatiuè, quatenus æternitas ita eſt à Deo, vt tamen à nullo alio ſit; ſicut quando Deus dicitur eſſe *à ſe*, & non *ab alio*, non ſignificamus Deum emaoare vel fieri à ſeipſo, ſed tantùm volumus oegare ſimpliciter & abſolutè illum eſſe ab aliquo alio ente.

Secundò ſequitur, quòd quando ſacræ literæ tribuunt æternitatem durationi creaturarum, illas tunc tantùm accipere nomen *æternitatis* impropriè, vt obſeruauimus art. 1. huius quæſtionis.

D Tertiò ſequitur, quòd licet, vt multi volunt, VIII.
quod hîc non diſputamus quia eſt alterius loci, non repugnet aliquam creaturam eſſe ab æterno & durare in æternum; ſícque habere æternitatem ex vtraque parte intermioabilem, repugnat tamen dari aliquam creaturam, quæ ex naturali ſua conditione poſtulet æternitatem: huius repugoantiæ ratio eſt, quòd implicet creaturam, non eſſe creaturam, non ſubiici Deo, ab eo non dependere, tam io ſuo eſſe quàm conſeruari, & talem habere immutabilitatem, qualem Deus habet, tam ab intrinſeco, quàm ab extrinſeco: hæc autem omnia eſſent neceſſariò admittenda, ſi ens aliquod creatum ex naturali ſua conditione poſtularet talem æteroitatem.

Primò non eſſet creatura ex nihilo ſui, nec poſſet reduci in nihilum à Deo: nam æternitas

I. Deitalem dicit permanentiam, quæ importet A
negationem cuiuſcumque limitis in duratio-
ne etiam ab extrinſeco. Non etiam ſubiicere-
tur Deo, nec ab eo dependeret; quia ratione
talis ſuæ æternitatis haberet ſtabilitatem, &
vniformitatem, tam in ſua operatione, ac in
ſubſtantia ſua; quemadmodum Deus habet:
& proinde ſicut hæc vtraque ſtabilitas & fir-
mitas Dei fundatur in ipſa ſua omnimoda in-
dependentia, & etiam immutabilitate; ſic
etiam oporteret talem creaturam eſſe pari
modo independentem & immutabilem; imò
eſſe ens ſimpliciter & abſolutè neceſſarium,
nec ei conueniret intrinſecè ratio entis merè
poſſibilis; ſed ad minus neceſſitaret Deum ad
ponendum illud extra ſuas cauſas, quatenus
eſſentia talis entis priùs naturâ, quàm acci-
peret à Deo ſuum eſſe reale per creationem,
II. exigeret naturaliter & ex neceſſitate ſuæ na- B
turæ creationem ſuam & poſitâ ſui creatione
conſeruationem æternam, quæ omnia repu-
gnant cuilibet enti creato quantumlibet per-
fecto, prout illud conſideratur ſecundùm
naturalem exigentiam ſuæ conditionis.

Neque his obſtat, quòd æternitas à parte
poſt ſit in Angelo, ſecundùm exigentiam na-
turalem ſuæ conditionis; vt patet in dæmoni-
bus in quibus naturalia remanſerunt integra,
& in animabus damnatorum, quæ ex naturali
ſua conditione, durabunt in æternum. Hoc,
inquam, non obſtat: nam primò hæc æterni-
tas à parte poſt conuenit duntaxat Angelo ab
intrinſeco, & hæc naturalis exigentia illius,
non eximit eum à ſubiectione Dei, nec facit,
vt Deus non poſſit illum redigere in nihilum,
vt ſuprà obſeruauimus: quod tamen æterni-
III. tas ab extrinſeco ei ſuperaddita faceret. C

Deinde hæc æternitas præſupponit in An-
gelo aliquod beneficium ei à Deo conceſſum
liberaliter & gratuitò; non autem repugnat
poſito vno dono gratuito in aliqua creatura,
alterum fieri ei connaturale & eſſe ei debitum
iuxta aliquam exigentiam ſuæ conditionis,
quatenus hoc donum poſterius habet conne-
xionem, quaſi naturalem cum priori, ſicut ex
hypotheſi, quòd Deus det alicui lumen glo-
riæ, viſio beatifica eſt ei connaturalis: at ſi æ-
ternitas etiam à parte ante conueniret alicui
creaturæ ſecundùm naturalem exigentiam
ſuæ conditionis, nullum præſupponeret in
tali creatura beneficium à Deo collatum ei
gratuitò, quia tam ipſa eius creatio etiam ab
æterno, & duratio ſeu eius permanentia in D
IV. ſuo exiſtere, eſſet ei naturaliter debita: &
cùm nulla res loquendo propriè accipiat ſuam
poſſibilitatem à Deo, ſed habeat illam ex eo,
quòd principia intrinſeca illius conſtitutiua
nullam habeant repugnantiam, quin poſſint
coniungi inter ſe, talis res etiam creata nihil
haberet in ſe ex aliqua liberali & gratuita con-
ceſſione Dei, quod eſt abſurdum, & repu-
gnans etiam libertati diuinæ in agendo *ad
extra*.

Hinc Patres diſputando contra Arrianos,
rectè probabant Filium in diuinis ſeu verbum
eſſe Deum, & non creaturam etiam omnium
poſſibilium excellentiſſimam, ex eo quòd ver-
bum erat ab æterno, non ſecundùm qualem-
cumque æternitatem, ſed ſecundùm illam,
quæ ex vi propriæ ſuæ conditionis naturaliter
ab eo exigeretur, quomodo æternitas poteſt
ſoli Deo competere: ſic S. Athanaſ. ſermone V.
ſeu libro 3. contra *Arrianos*: ſic S. Damaſcen.
libro 1. de *orthodoxa fide*, capite 8. & plures
alij.

AD QVÆSTIONEM XI.

QVæ primis duobus artic. ſanctus
Thomas explicat, ſcilicet quid
vnum addat ſupra ens, & an
vnum & multa opponantur, phi-
loſophi tractant ex profeſſo in
metaphyſicis agendo de proprietatibus entis.

Quod verò diſſerit art. 3. nimirum, an Deus
ſit vnus, hunc habet ſenſum: an Deus ita ſit
vnicus, vt præter illum nulli alij ſint dij: ita
vt hæc particula, *vnus*, non accipiatur *affirma-* VI.
tiuè, quomodo ſenſus eſſet, an Deus ſit in ſe
indiuiſus & diuiſus à quocumque alio: ſed ſu-
mitur *excluſiuè* modo nunc explicato, ſecun-
dùm quam conſiderationem iſtud poteſt duo-
bus modis diſputari, nimirum vel remanendo
tantùm intra limites luminis naturalis; ita vt
quæratur tantùm, an poſſit ratione naturali
probari vnicum eſſe Deum, vel vt quæratur,
an id conſtet etiam lumine fidei ſupernatura-
lis; prior modus eſt omninò philoſophicus,
cuius partem affirmantem philoſophi pro-
bant ex profeſſo in metaphyſicis; & Plato il-
lam agnouit in *Timæo*, vt S. Auguſtin. libro 8.
de Ciuitate Dei, cap. 9. animaduertit; ſimiliter
& Ariſtoteles lib. 12. *metaph.* cap. 8. & plures
alij Gentiles tam poetæ, quàm philoſophi,
quorum teſtimonia videri poſſunt apud La- VII.
ctantium lib. 1. cap. 5. apud Arnobium contra
Gentes lib. 3. apud Auguſt. Eugubinum lib. 3. 4.
& 5. *de perenni philoſophia*. & philoſophi in me-
taphyſicis congerunt rationes purè naturales
pro hac veritate, quibus S. Thomas poteſt
addi hâc qu. & lib. 1. contra *Gentes*, cap. 45. &
eius interpretes iſtis locis.

Ex quibus nonnulli ſcholaſtici reuincun-
tur, qui exiſtimant hanc veritatem eſſe nobis
perſpectam ſolo lumine fidei: quia igitur hîc
ſupponimus res planè philoſophicas, & quæ
ſolent communiter tradi in philoſophia, non
expendemus eiuſmodi rationes; hoc vno con-
tenti, quòd locos indicauerimus, cùm etiam
argumenta illa, quæ probant Deum eſſe,
probent etiam ſaltem per aliquam conſequen-
tiam eum debere eſſe vnicum.

Si tamen hæc quæſt. diſputetur poſteriori VIII.
modo: pars affirmans patet ex ſacris literis
paſſim, vt Deuteron. cap. 32. Iſaiæ capite 44.
Pſal. 17.

Et probatur etiam contra Manichæos re-
ſpuentes vetus teſtamentum, ex nouo; apud
S. Ioan. 17. cap. ait Chriſtus Dominus: *hæc eſt
vita æterna vt cognoſcant te Deum ſolum verum.*
S. Marci 12. cap. *Deus tuus, Deus vnus eſt*. 1. ad
Corinth. 8. ad Epheſ. 4. & ex Patribus paſſim
dum ſcribunt contra Manichæos.

Tandem maxima vnitas Dei, quam ſanctus
Thomas expendit art. vlt. manet ſatis probata
ex dictis ſuperiùs de ſimplicitate Dei, quare
vlteriùs nobis eſt procedendum.

AD

I. A

AD QVÆSTIONEM XII.

HAetenvs ſanctus Thomas egit de eſſentia Dei ſecundùm ſe conſiderata: nunc agit de illa eadem in ordine ad creaturam intellectualem, ſumitque initium ab eius cognoſcibilitate; & quamquam quinque ſint modi, quibus Deus poſſit cognoſci; primus in ſuis operationibus *ad Romanos* primo: *inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* Secundus quando Deus videtur in aliqua ſpecie corporea, vel à ſenſibus exterioribus, vel ab imaginatione; quomodo paſſim in veteri Teſtamento eſt

II. B visus, quemadmodum ſanctus Auguſtinus docet libro ſecundo *de Trinitate* cap. 9. & ſequentibus. Tertius per fidem obſcurè, & ænigmaticè, quomodo dixit Paulus, *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate.* Quartus, quo eſt viſus per humanitatem aſſumptam, vt ſancti Ioannis primo. Quintus, quo videtur immediatè in ſua eſſentia: nihilominus tamen Theologi ſolùm hîc diſputant de hoc quinto, nam reliqui habent ſuos ſpeciales locos in aliis partibus Theologiæ: quintus autem iſte modus nihil aliud importat, quàm videre ſeu cognoſcere clarè & intuitiuè Deum in ſeipſo immediatè: itaut Deus per ſuammet eſſentiam, ſit immediatum obiectum cognitionis; nulla verò creatura ſit obiectum interiectum, in quo ipſe Deus videatur: vnde viſio per

III. C eſſentiam opponitur viſioni ænigmaticæ & per ſpeculum, quòd illa terminetur immediatè ad obiectum; hæc verò nonniſi mediatè & beneficio alicuius ſimilitudinis, quæ repræſentat obiectum potentiæ intelligenti, quæque terminat actum iſtius cognitionis.

DISPVTATIO PRIMA.

De poſſibilitate viſionis beatificæ.

Articvlvs Primvs.

Vtrum cognitio clara & intuitiua diuinæ eſſentiæ, ſit humano intellectui poſſibilis.

IV. SEnsvs articuli non eſt de potentia naturali, ſed tantùm an repugnet ſecūdùm quamcunque potentiam, intellectum creatū cognoſcere clarè & intuitiuè diuinam eſſentiā. Armeni, vt refert Armacanus libro 14. cap. 1. *quæſtionum Armenicarum,* & quidam Almaricus tempore Innocentij tertij, vt Prateolus in catalogo hæreticorum refert, verbo *Almaricus*, ſequuti ſunt partem negantem.

Contraria tamen ſententia, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus, eſt de fide, ſcilicet *claram & intuitiuam diuinæ eſſentiæ cognitionem eſſe poſſibilem intellectui creato.*

Probatur primò, ex ſacris Litteris ita expreſsè aſſerentibus: *Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt:* quod ſanctus Augu-

A ſtinus epiſtolâ III. intelligit de viſione Dei per eſſentiam ex mente ſancti Ambroſij. Et ipſemet ſanctus Ambroſius in Pſalmum 118. ad illa verba, *deprecabor vultum tuum:* item ſanctus Hieronymus ad ſextum caput Iſaiæ ad illa verba, *& ea quæ ſub ipſo erant implebant templum,* & in caput 66. eiuſdem Iſaiæ ad illa verba, *à ſæculo non eſt auditum*, & apud ſanctum Auguſtinum epiſtolâ nunc citatâ. V.

Probatur etiam ex illo Chriſti Domini apud ſanctum Matthæum capite 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem patris*, quod ſanctus Auguſtinus ſuprà intelligit de clara viſione Dei per eſſentiam ex mente ſancti Hieronymi, quem ibi refert: ſanctus item Hilarius canone 18. in ſanctum Matthæum, & in Pſalmum 118. ad illa verba, *deprecatus ſum faciem tuam:* ſanctus Ambroſius ibidem.

B Neque iſto loco Euangeliſtæ poteſt intelligi aliquid corporale, quo Deus videatur; quia talis facies nihil conferret ad viſionem in Angelis qui ſunt ſpirituales; nec item aliquid deriuatum à Deo poteſt intelligi, quia tunc cognitio eſſet tantùm *ex parte*, & in *ſpeculo*, non autem *facie ad faciem*, contra illud Apoſtoli primæ *ad Corinthios* decimo tertio: *videmus nunc in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum*, id eſt; abſque omni inuolucro fidei, vel interiectu rei alicuius: ſicut ipſa facies hominis videtur ab oculo corporeo, viſione intuitiuâ ſine vllo interiecto medio: vnde nomine *faciei* debet ibi intelligi ſubſtantia, ſeu eſſentia Dei, quatenus Apoſtoli ſenſus eſt iſte, quòd ſicut homo eſt co- VI.

C gnoſcibilis facie; ita Deus ſuâ ſubſtantiâ & eſſentiâ, & hoc iuxta phraſim ſacræ Scripturæ, quæ per viſionem faciei alicuius perſonæ nihil aliud intelligit, quàm ipſum aſpectum intuitiuum talis perſonæ, vt lib. 2. Regum cap. 3. quando Deus dicit Ioab *faciem meam non videbis*, id eſt, meipſum non videbis; eodem libro capite 14. quando Dauid loquens de Abſalon, ita dicit: *reuertatur in domum ſuam, & faciem meam non videat*, id eſt, meipſum; & ibidem, *Abſalon non vidit faciem Regis:* item Actorum vigeſimo, quando ſanctus Paulus vult explicare Chriſtianos quibus vale dicit, non eſſe ampliùs eum viſuros, ſic ait, *quia amplius non videbitis faciem meam.* VII.

Neque his obſtat, quòd aliquando Patres veteris Teſtamenti, vt Geneſeos 32. Exodi 33.

D dicantur vidiſſe faciem Dei, qui tamen negantur communiter vidiſſe eſſentiam Dei intuitiuè, vt infrà docebitur. Nam tam ex antecedentibus, quàm conſequentibus ibi ſatis intelligitur, hoc nomen *faciei* ibi non ſumi pro ipſamet diuina eſſentia ſeu ſubſtantia; ſed pro aliqua ſimilitudine, ſub cuius inuolucro Angelus delitéſcens loquebatur in perſona Dei, vt priori loco, quando dicitur vidiſſe Dei faciem, ſubiungitur, *& ecce vir luctabatur cum eo vſque mane:* in poſteriori verò additur, *non videbit me homo & viuet:* vnde ſanctus Auguſtinus libro ſecundo *de Trinitate* capite nono & ſequentibus, negat omnes iſtas apparitiones veteris Teſtamenti intelligi de viſione intuitiua Dei per eſſentiam: at locis citatis pro noſtra concluſione nihil tale reperitur additum, ſed potiùs aliquid explicans hanc viſionem eſſe intuitiuam diuinæ eſſentiæ, vt citato VIII.

I. loco prioris *ad Corinthios* 13. & 1. ſancti Ioan-
nis 3. *videbimus eum ſicuti eſt,* quod de beati-
fica viſione Patres explicant. Sanctus Euari-
ſtus Papa primâ ſuâ epiſtolâ decretali. San-
ctus Auguſtinus lib. 14. *de Trinitate* cap. 7.
libro 2. *de peccatorum meritis* cap. 8. Conci-
lium Francofordienſe epiſtolâ ad Epiſcopos
Hiſpaniæ, & plures alij, quos ibi referunt in-
terpretes S. Ioannis.

Probatur ſecundò ex Conciliis, Florenti-
no in *decreto vnionis*, & ex Concilio Viennen-
ſi, & refertur Clementinâ *ad noſtrum, de hære-
ticis*, vbi noſtra concluſio ſupponitur tan-
quam veriſſima.

Probatur tertiò ex Patribus ſuprà citatis
& pluribus aliis, quos fusè referunt interpre-
tes ſancti Thomæ ad hunc locum, qui poſt
Vaſqueſium ſcripſere: & alij agendo de præ-
II. ſenti materia, vt Petrus Lorcha in primam ſe-
cundæ diſputatione 27. & 28. Ægidius *à præ-
ſentatione* libro 12. *de beatitudine* quæſtione
1. articulo 2.

Probatur tandem ratione fundatâ in ſacris
Litteris: vera & æterna beatitudo creatura-
rum intellectualium eſt poſſibilis, quia quæ-
libet ſpecies poteſt in aliquo ſaltem indiuiduo
aſſequi finem ſuum vltimum; cuiuſmodi eſt
beatitudo reſpectu creaturæ intellectualis:
atqui clara & intuitiua viſio ſeu cognitio di-
uinæ eſſentiæ, eſt vera & æterna beatitudo
creaturæ intellectualis, iuxta illud Chriſti
Domini apud ſanctum Ioannem 17. capite:
*Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum ve-
rum Deum:* ergo clara & intuitiua viſio ſeu
cognitio diuinæ eſſentiæ, eſt poſſibilis intel-
III. lectuali creaturæ.

Deinde probatur ex myſterio Incarnatio-
nis: maior eſt diſproportio inter Verbum di-
uinum, & naturam humanam in ordine ad
hypoſtaticam vnionem, quàm ſit inter eſſen-
tiam diuinam, & intellectum creatum in ordi-
ne ad claram, & intuitiuam viſionem Dei:
quia inter eſſentiam diuinam, & intellectum
creatum eſt habitudo obiecti ad potentiam,
& vtrumque eſt ſpiritale: at licet Verbum di-
uinum, & anima rationalis, altera pars hu-
manitatis, ſint aliquid ſpiritale, ſicque ad ſe
inuicem habeant proportionem habitudinis
in ratione terminantis & terminati, ea tamen
non videtur tanta reſpectu corporis: non e-
nim videtur ita conueniens, vt res corporea,
quatenus talis, compleatur, terminetur & ſup-
poſitetur à re ſpiritali: deinde difficilius eſt ex
IV. Verbo diuino, & ente creato fieri vnum per
ſe, & reſultare vnionem ſubſtantialem, quàm
ex diuina eſſentia & intellectu creato fieri v-
num per accidens, & inde vnionem tantùm
accidentalem reſultare; quia duo priora vi-
dentur magis accedere ad veram compoſi-
tionem, quam tamen ſuprà negauimus Deum
poſſe ingredi: ſed hæc duo ſunt poſſibilia,
imò dantur de facto, vt patet ex myſterio In-
carnationis, & vnio diuinæ eſſentiæ per mo-
dum obiecti ad intellectum creatum in ratio-
ne potentiæ eſt tantùm accidentalis, vt per ſe
patet: ergo & vnio diuinæ eſſentiæ in ratione
obiecti ad intellectum creatum, tanquam po-
tentiam in ordine ad claram & intuitiuam vi-
ſionem Dei, eſt poſſibilis.

A

ARTICVLVS II. V.

Soluuntur fundamenta Armenorum.

PRIMVM eſt, quòd ſacræ Scripturæ paſſim
dicant Deum eſſe inuiſibilem, habitare
lucem inacceſſibilem, & eſſe talem, quem nul-
lus hominum vidit, ſed nec videre poteſt, vt
Exodi 33. 1. *ad Timotheum* 1. & 6. & alibi ſæpè.

Reſpondetur, ex ſancto Euariſto in ſua de-
cretali, & ex ſancto Auguſtino epiſtolâ 112.
cap. 5. item libro 3. contra Max. cap. 9. & 12.
item concione ſexta in Pſalmum 118. vtrum-
que locum Apoſtoli 1. *ad Timotheum* 1. & 6.
capite intelligi quidem de intuitiua viſione
B Dei per eſſentiam, quæ tamen iuxta legem or-
dinariam Dei ſit denegata puris viatoribus: VI.
quomodo idem ſanctus Auguſtinus eâdem
epiſtolâ capite 8. ait eſſe intelligendum illud
Dei in Exodo cap. 33. *non videbit me homo, &
viuet*, & illud ſancti Ioannis capite 1. *Deum
nemo vidit vnquam:* ibi enim Euangeliſta ſi-
gnificat, ea omnia, quæ ibi refert de proceſſio-
ne Verbi diuini, & de myſteriis noſtræ fidei
eſſe certiſſima, quia accepit illa à Chriſto qui
ſolus mortalium viderat Deum per eſſentiam,
in qua intuebatur clarè omnia myſteria no-
ſtræ fidei; ideóque teſtimonium eius eſſe cer-
tius & maius quocumque alio teſtimonio.

Secundum fundamentum deſumitur ab
auctoritate ſanctorum Patrum, quorum plu-
rimi ſi credamus Vaſqueſio diſputatione 37.
capite 2. & 3. ad hanc primam partem ſancti
C Thomæ ita ſentiunt, ſcilicet ſanctus Hiero- VII.
nymus ad caput primum Iſaiæ, dum ait, *nul-
lam creaturam videre faciem Dei iuxta naturæ
ſuæ proprietatem*. Sanctus Ambroſius in caput
primum ſancti Lucæ, ſic dicens: *plenitudinem
diuinitatis nemo conſpexit*. S. Baſilius libro pri-
mo contra Eunomium, quando ait, *ſubſtan-
tiam Dei eſſe omnibus præterquam vnigenito &
Spiritui ſancto inuiſibilem:* ſanctus Epipha-
nius hæreſi 70. S. Gregorius Nyſſenus *de beati-
tudinibus* oratione 7. ad illa verba, *beati mun-
do corde*. Sanctus Chryſoſtomus homiliâ 14.
in S. Ioannem, dum explicans illud, *Deum ne-
mo vidit vnquam*, ait, *nec prophetas, nec An-
gelos Deum vidiſſe, ſed ſolum Filium & Spiri-
tum ſanctum: item nec Archangelos.* Item ho-
miliâ 1. 2. 3. 4. *de incomprehenſibili natura Dei*,
ait, *Angelos non videre ſinceram ſubſtantiam
D Dei.* quod Theodoretus iiſdem ferè verbis
habet dialogo 1. & dialogo 3. & in Pſalmum VIII.
17. ad illum verſum, *inclinauit cælos*, & ſuo
commentario in 1. *ad Corinthios*, ad illa verba
capitis 13. *videmus nunc per ſpeculum*, & ali-
qui alij Patres, quos Vaſqueſius ſuprà fusè
refert.

Reſpondetur, Patres ibi relatos non in ea
fuiſſe opinione, vt conſtat ex clariſſimis eo-
rum teſtimoniis, pro noſtra ſententia ſupe-
riùs relatis. Tum etiam ex ſancto Auguſtino
duabus epiſtolis ſuperiùs citatis, ſancto item
Thoma articulo primo huius quæſtionis,
eoſdem Patres & alios in ſenſu Catholico
explicantibus; vnde recentiores Scholaſti-
ci ſuperiùs citati, & nonnulli alij qui poſt
Vaſqueſium ſcripſere, ita expendunt accu-
ratè citata Patrum teſtimonia, vt etiam ver-
bis diſertis Vaſqueſium accuſent audaciæ, &

I. imprudentiæ; quòd ne dicer Eunomium hæreticum fuiſſe amentem, (qualem tamen illum fuiſſe agnoſcunt ſanctus Baſilius epiſtolâ 168. ſanctus Chryſoſtomus ſecundâ, & quintâ homiliâ contra Anomœos, ſanctus Epiphanius hæreſi ſeptuageſimâ) accuſat ſanctum Chryſoſtomum iſtius erroris, quem noſtrâ propoſitione reiicimus: quem ſanctum Chryſoſtomum, & alios Petres dum Vaſqueſius vult hac in parte eſſe inexcuſabiles, reddit ad cæteras fidei veritates comprobandas teſtes minus idoneos, vtpote qui in re tam manifeſta turpiter lapſi fuerint; vnde melius eſt eos cum ſancto Auguſtino ſuprà, ſancto Thoma hîc & aliis Scholaſticis explicare, quàm cum Vaſqueſio erroris accuſare.

II. Secundò ad idem fundamentum io particulari: reſpondetur ad auctoritatem ſaocti Hieronymi, ſanctum Auguſtinum citatâ epiſtolâ 111. circa medium illam intelligere de viſione quæ fiat per oculos corporeos, vt ſenſus ſancti Hieronymi ſit Deum in ſeipſo, & per ſuam eſſentiam non poſſe videri oculis corporeis. Deinde poteſt ita explicari, vt illud ſaocti Hieronymi, *ſecundùm naturæ ſuæ proprietatem*, non conſtruatur cum termino præcedenti, ſcilicet *facie ſeu ſubſtantia Dei*, ſed cum ſequenti, *cum creatura*, vt ſit ſenſus, nullam creaturam iuxta naturæ ſuæ proprietatem, id eſt, *ſolis naturæ ſuæ viribus*, poſſe videre Deum clarè & iotuitiuè: nam verbis immediatè præcedentibus admittit beatos in patria viſuros clarè & facie ad faciem ipſum Deum, verbis autem in obiectione contentis

III. explicat mudum, quo id fiet, ſcilicet ooo viribus naturæ noſtræ.

Tandem ſi quis contendat verba illa, *ſecundùm naturæ ſuæ proprietatem*, eſſe conſtruenda cum præcedentibus, reſpondetur tunc eſſe intelligende de cognitiooe comprehenſiua diuinæ eſſentiæ, ita vt hæc particula *iuxta naturæ ſuæ proprietatem* idem ſignificet, ac ſecundùm eum omnem modum tali diuinæ eſſentiæ proprium, quo ſpectata ſecundùm ſe eſt cognoſcibilis, qui modus eſt incomprehenſibilis cuilibet creaturæ, quantumcunque ſupra naturam ſuam eleuatæ.

Ad auctoritatem ſancti Ambroſij reſpondetur, illam à S. Auguſt. epiſtolâ ita. explicari de compreheoſiua cognitione diuinæ eſſentiæ; nam cùm eodem loco verbis præcedeotibos aſſerat ooſtram propoſitionem, & verbis

IV. in obiectione citatis ſubiiciat particulam iſtã, *vidit*, in hac ſenteotia S. Ioan. cap. 1. *Deum nemo vidit vnquam*, eſſe refereodam tam ad oculum mentis, quàm corporis, oe videatur ſibi contrarius, debet eius euctoritas intelligi de cognitiooe comprehenſiue, quod ſatis exprimit ita ſubiuogendo, *nemo mente aut oculis comprehendit*.

Ad auctoritatem S. Baſilij reſpoodetur, illam eodem modo eſſe intelligendam, ibi eoim diſputat contra *Eunomium*: et vt expreſsè referridem S. Baſil. lib. 1. contra illum paulò poſt medium, S. item Chryſoſtomus paſſim citatis homiliis contra Anomœos, S. Epiphanius ſuprà, conteodebet Euoomius ſe ſuâ cognitione etiam oaturali comprebendere diuinam eſſeotiam, ſéque tam perfectè cognoſcere diuinam eſſeotiam, quàm ipſemet Deus: vode

A ibi infert S. Baſil. datâ tali hypotheſi nollam ampliorem cogoitionem diuinæ eſſentiæ relinqui Filio & Spiritui ſancto: quod tamen aſſerere eſt impium & blaſphemum; ideóque quando ſanctus Baſilius ibi ait, *ſubſtantiam Dei Patris eſſe tantùm cognitam Filio & Spiritui ſancto*; loquitur tantùm de cognitione comprehenſiua, vt ſic refellet hæreſim Eunomij. V.

Eodem planè modo eſt intelligeodus S. Epiphanius, ex ipſo eius textu oumero 7. & 8. ſanctum autem Gregorium Nyſſenum negare viſionem diuinæ eſſentiæ eſſe poſſibilem creaturæ intellectuali, prout tantùm conſideratur intra ſolos naturæ limites fusè docet ex ipſomet cootextu S. Gregorij, Ægidius *à præſentatione* citat. ſuprà art. 3. §. 5.

Ad euctoritates S. Chryſoſtomi reſpoodetur, illas omnes taotùm procedere de cogni- VI.
B tiooe comprehenſiua diuinæ eſſentiæ; nam iſtis omnibus locis diſputat contra Anomœos, & eam negat eſſe in illis diuinæ eſſentiæ cognitionem, quam ſibi arrogabant; ideóque cùm ſibi vendicareot comprehenſiuã etiam in hac vita, & ſolis naturæ viribus, negat eſſentiam Dei ſic videri ab Angelis; quod ſatis ipſe indicat homil. 1. cootra Anomœos, quando ait, *ſe cognoſcere quidem Deum eſſe vbique, eſſe ſempiternum, eſſe à ſe, nihilominus tamen ſe non poſſe intelligere quomodo ita ſit*; quâ poſteriori perticulâ exprimitur ipſa eiuſmodi attriburorum Dei incomprehenſibilitas.

Neque eſt, quòd bis obiiciat Vaſqoeſios ſuprà ſanctum Chryſoſtomum non egere de incomprebenſibilitate Dei ad modum Scholaſticorum, ſeilicet tam ex parte modi cognoſcendi, quàm ex parte obiecti cogoiti, cùm VII.
C modus iſte ſit poſtmodum excogitatus à Scholaſticis: oon eſt inquam quòd id obiiciat; nam licet S. Chryſoſtom. & aliqui alij Petrum oon explicent incomprebenſibilitatem eâdem loqueodi formulâ, ac nunc Scbolaſtici illam explicent, eodem tameo ſenſu illam exponuot, vt videre eſt apud eundem S. Chryſoſtomum homil. 3. & 4. cootra Anomœos, item apud S. Baſil. lib. 1. contra *Eunomium* ſuprà, & epiſtolâ eius 168. quæ eſt *ad Eunomium*.

Ad auctoritatem Theodoreti reſpondetur, illam procedere tantùm de cognitione diuinæ ſubſtantiæ per ſolas vires naturæ ab homine elicita oculo corporeo; nam dialogo primo, vbi dixit Deum noo cadere ſub aſpectum, ſubiungit Apoſtolum ſic rectè dixiſſe, *Deus manifeſtatus eſt in carne, per illam enim* VIII.
D *apparuit natura quæ videri non poterat*; quatenus ſcilicet ſubſtantia Dei, ex ſe inuiſibilis ſeſe ipſam in carne aſſumpta manifeſtauit hominibus, Angelis verò oculo mentis prout eſſeotiam diuinam aliquo modo cogooſcũt, quateous homanitatem à Verbo aſſumptam naturaliter percipiunt: vode quando 1. *ad Corinthios* 13. ait, *nos non eſſe viſuros naturam Dei, ſed humanitatem quam aſſumpſit*, loquitur taotùm de viſione corporea quam poſt reſurrectionem bebebimus de Chriſto Domino.

Terniom fundamentom quod à ratione petitur eſt eiuſmodi: nulla vitalis potentia, ſiue intellectiua, ſiue ſenſitiua poteſt etiam de abſoluta Dei potentia ferri extra latitudinem adæquati ſui obiecti ſpecificatiui, quemadmodum Philoſophi communiter doceot in libris *de anima*, & patebit inferiùs: at Deus

I. vt clarè, & intuitiuè viſus ſeu immediatè per
ſuam eſſentiam, & ſicuti eſt cognitus, eſt ex-
tra latitudinem adæquati obiecti ſpecificatiui
intellectus creati, quia hoc obiectum reſpe-
ctu talis intellectus eſt aliquid ordinis tantùm
naturalis: Deus autem clarè viſus eſt aliquid
ordinis ſupernaturalis: ergo intellectus crea-
tus non poteſt per vllam Dei potentiam ferri
in Deum, vt clarè intuitiuè ſicuti eſt, & per
ſuam eſſentiam, cognoſcendum, vel etiam
cognitum.

Reſpondetur conceſſâ maiore, negando
minorem quoad primam partem, & conce-
dendo eam quoad alteram; nam adæquatum
obiectum ſpecificatiuum intellectus creati,
eſt ipſum ens, vel vt alij volunt ipſum intelli-
gibile, ſomptum ſecundùm totam ſuam lati-
tudinem & in confuſo, prout quoad conce-
II. ptum diſtinctum abſtrahit ab ente ordinis na-
turalis & ſupernaturalis, adæquatum enim
obiectum ſpecificatiuum alicuius potētiæ de-
bet formaliter conſiſtere in eo, ad quod attin-
gendum ſecundùm totam ſuā latitudinē, talis
illa potentia habet proximam, & immediatā
radicalem coaptationē, ſeu commēſurationē,
& extra quod ad nullum aliud habet coapta-
tionem talem, quatenus eſt vitalis quædam
potētia ſuis eſſentialibus terminis conſcripta,
verbi gratiâ viſus, quatenus eſt ſpecialis quæ-
dam ſenſitiua vitalis potentia, habet pro ſuo
adæquato ſpecificatiuo obiecto lumen & co-
lorem, non verò ſonum; econtrà auditus habet
ſonum, & non lumen, vel colorem: & ſic aliæ
omnes potentiæ habēt pro ſuo adæquato ſpe-
cificatiuo obiecto aliquid vniuerſale, compre-
III. hendens ſub ſe omnia, quæ in particulari poſ-
ſunt ab illis attingi, & quæ participant forma-
lem illam rationem, ſub qua feruntur in ſin-
gula ſua obiecta, & quâ ratione ſeclusâ ab iſtis
obiectis potentiæ eiuſmodi deſinunt poſſe fer-
ri in illa: atqui intellectus creatus, ſiue huma-
nus, ſiue Angelicus ex illis terminis eſſentiali-
bus quibus circumſcribitur, habet radicalem
coaptationem, & commenſurationem ad at-
tingendū quodcumque ens, ſeu ad percipien-
dum quodcumq; intelligibile, quatenus intel-
ligibile ſumitur ſecundùm totam ſuam latitu-
dinem in confuſo, ſeu prout quoad conce-
ptum diſtinctum abſtrahit ab ente ordinis na-
turalis & ſupernaturalis; quia intelligibilitas,
quæ eſt ratio, ſub qua intellectus ipſe tendit
in ſuum obiectum, & à quo accipit ſuam ſpeci-
ficationem, tam latè patet, quàm ipſum ens,
IV. vel quodcumque intelligibile: igitur adæqua-
tum obiectum ſpecificatiuū intellectus crea-
ti, eſt ipſum ens quodcumque ſeu intelligibi-
le ſumptum adæquatè, & conſideratum quo-
ad totā ſuam latitudinem: quare cùm ſub tali
ente includatur Deus clarè viſus, fit, vt conti-
neatur intra totā latitudinem obiecti adęqua-
ti ſpecificatiui cuiuſcumq; intellectus creati.

Ad id verò quod contrà obiicitur, ſcilicet
Deum clarè viſum eſſe ordinis ſupernatura-
lis: reſpondetur id eſſe verum: negatur ta-
men inde ſequi, illum vt ſic excludi à tota la-
titudine ſeu continentia, quaſi paſſiua adæ-
quati ſpecificatiui obiecti intellectus creati,
quia aliunde prouenit, quòd aliquod conti-
neatur intra latitudinem obiecti ſpecificatiui,
& aliunde, quòd ſit obiectum ordinis natura-
lis, vel ſupernaturalis: ad primū ſufficit, quòd

A induat formalem rationem intelligibilitatis V.
& reſpiciatur ab intellectu, tanquam aliquid,
ad quod attingendum ille habet radicalem
coaptationē ſuperiùs explicatā, qui reſpectus
& paſſiua attingentia abſtrahunt ab ordine
ſupernaturali & naturali: ad ſecundum verò
requiritur ſpecialis quædam determinatio ſu-
peraddita iſti reſpectui & paſſiuę attingentiæ.

Vt autem id intelligatur, notādum eſt, quòd,
quemadmodum in qualitatibus operatiuis
quæ poſſunt intendi & remitti, verbi gratiâ,
in calore, vel alia ſimili qualitate, poſſumus
duo diſtinguere; primum eſt ipſa illarū eſſen-
tia pręcisè ſumpta circunſcripta ſuis eſſentiali-
bus terminis, ratione quorum talis operatiua
qualitas reſpicit certū aliquod ens, quoad to-
tam ſuam latitudinē, vt calor omne calefacti-
bile; ſecundum eſt ipſa intenſio qualitatis ope-
B ratiuæ, verbi gratiâ, in prædicto calore effica- VI.
cia, & virtus importata ſuis gradibus, & hæc
intenſio eſt veluti quędam determinatio iſtius
radicalis coaptationis quaſi reuocatæ ad exer-
citium, & ad actualem operationem, quæ in-
tenſio graduum poteſt rectè appellari quanti-
tas virtutis qualitatum eiuſmodi operatiua-
rū; ita tamen vt licet qualitates eiuſmodi ſint
ex ſe radicaliter aptæ ad operādum, nunquam
tamen de facto operantur, niſi in aliquo certo
& determinato gradu intenſionis: ſic etiam
ſeruatâ proportione, poſſumus diſtinguere
duo in potentiis noſtris vitalibus, primum eſt
ipſa eſſentia potentiæ vitalis, quæ formaliter
conſiſtit in ipſa radicali coaptatione ſuperiùs
explicata: alterum eſt ipſa efficacia talis po-
tentiæ, ſeu quantitas virtutis ad exercendum
C de facto actus, circa ea quæ includuntur in to- VII.
ta latitudine obiecti ſpecificatiui, quæ quan-
titas virtutis, ſeu efficacia determinat quo-
ad exercitium, ſeu quoad actualem opera-
tionem modum operandi eiuſmodi poten
tiæ, quatenus pro conditione talis quantita-
tis ſeu efficaciæ illa operatur hoc, vel iſto
modo perfecto, vel minus perfecto; nimirum
iuxta hanc, vel illam ſpecialem rationem &
conditionem: ſimili modo ac prædictæ qua-
litates operatiuæ agunt & operantur de facto
pro conditione & perfectione ſuorum gra-
duum: nam licet potentiæ noſtræ cognoſciti-
uæ nullam in ſua eſſentia admittant intenſio-
nem & remiſſionem, attamen quia illarum
modus operandi ſequitur modum eſſendi illa-
rum, & ſæpè contingit eandem ſpecie poten-
D tiam habere perfectiorem eſſendi modum in
vno, & imperfectiorem in alio, vt patet in po- VIII.
tentia viſiua prout reperitur in lynce, in aqui-
la, in homine, & in noctua, fit vt hæc eadem
ſpecie potentią habeat maiorem efficaciam,
ſeu quātitatem virtutis in vno ſubiecto, quàm
in alio: quare cùm modus eſſendi intellectus
creati in corpore humano, vel etiam extra cor-
pus ſit talis, prout conſideratur ſecundùm pu-
ra ſua naturalia, quòd ſcilicet ſit tantùm aptus
natus ea cognoſcere quæ poſſunt cognoſci,
vel ex rebus ſenſibilibus, vel per media purè
naturalia, quemadmodum docent philoſophi
in libris *de anima*, quantitas & efficacia crea-
ti intellectus ad ea tantùm obiecta ſeſe exten-
det, quæ tali modo & tali medio erunt cogno-
ſcibilia, & ſic pro duplici illa conſideratione
intellectus creati ſuperiùs explicata, ſcilicet
iuxta radicalem ſuam coaptationem, & iuxta

I. quantitatem ſuæ virtutis, ſeu iuxta ſuam effi-
caciam duo diſtincta erunt illi aſſignanda ob-
iecta; vnum magis latè patens, & adæquatè
correſpondens tali ſuæ coaptationi radicali,
& hoc eſt *ſpecificatiuum*: alterum correſpon-
dens ſuæ quantitati efficaciæ, & modo ſuo
operandi minus latè patens, & hoc rectè ap-
pellari poteſt obiectum *motiuum*, quatenus
eſt id per quod ipſe intellectus de facto appli-
catur alicui parti ſpecificatiui adæquati ſui
obiecti, & in aliquam eius partem reipſa mo-
uetur; inter quæ duo obiecta iſtud eſt diſcri-
minis, quòd poſterius conſtituat rem ſic per-
cipiendam intra latitudinem ordinis natura-
lis, & arguat in ipſo intellectu aliquam poſi-
tiuam inclinationem naturalem in cognitio-
nem eius, quatenus cognoſcibilitas obiecti,
II. vt ſic conſiderata, reſpondet quantitati, ſeu
efficaciæ eius quam habet, & ſecundùm quam
intellectus applicatur de facto ad percipien-
dam veritatem: prius verò, quia non conſide-
ratur ſecundùm quantitatem & efficaciam
virtutis, vt reductam ad actum ſecundum: ſed
duntaxat ſecundùm vim ſuam naturalem, &
quaſi tantùm inchoatam, abſtrahit ab vtroque
ordine, & tunc tantùm aliquid totalis eius
obiecti ſpecificatiui cenſetur eſſe ordinis ſu-
pernaturalis, quando tranſcendit naturalem
illum modum cognoſcendi ex rebus ſenſibili-
bus, & per media ordinis purè naturalis, &
ideò poſtulat ad ſui cognitionem aliquid ſu-
peraddi intellectiuæ potentiæ, ratione cuius
illa eleuetur, & eius efficacia, alioquin tan-
to obiecto percipiendo impar & diſpropor-
III. tionata, corroboretur, & hoc modo Deus cla-
rè viſus in ſeipſo cognitus & ſicuti eſt, ſeſe ha-
bet ad quemlibet intellectum creatum conſi-
deratum ſecundùm vires naturæ.

Vltimum Armenorum fundamentum eſt
tale: debet eſſe aliqua proportio ſaltem habi-
tudinis obiecti cogniti ad potentiam cogno-
ſcentem, quia obiectum cognitum perficit po-
tentiam cognoſcentem, & quædam proportio
debet eſſe inter perfectiuum & perfectibile:
at inter intellectum creatum & eſſentiam di-
uinam intuitiuè cognitam, non eſt proportio
habitudinis: quia eſſentia Dei clarè viſa eſt
ſemper ordinis ſuperioris, quàm ſit intellectus
creatus quantumcunque eleuatus: nam eſſen-
tia diuina vt ſic conſiderata, importat pro-
prium modum eſſendi ipſius Dei, cùm dicatur
videri ſicuti eſt; proprius autem modus eſſen-
IV. di Dei, quemadmodum & ipſe Deus, eſt ordi-
nis longè ſuperioris, quàm ſit quilibet intelle-
ctus creatus quantumcumque eleuatus: igi-
tur eſſentia diuina clarè & intuitiuè, & ſicuti
eſt in ſe ipſa, non poteſt eſſe obiectum cogni-
tionis cuiuſcunque intellectus creati.

Reſpondetur conceſſâ maiore, negando
minorem, quia ex ſancto Thoma hîc articulo
primo in reſponſione ad quartum; vt aliquid
habeat proportionem habitudinis ad aliud,
ſufficit quòd ſeſe habeat ad illud, tanquam
potentia ad obiectum: quemadmodum videre
eſt in omnibus potentiis; Deum autem clarè
viſum, eſſe aliquod obiectum intellectus
creati patet ex dictis ſuprà.

Ad rationem in contrarium ibi allatam, ſci-
licet Deum clarè viſum, eſſe ſemper altioris
ordinis, quàm ſit intellectus creatus quātum-
cunque eleuatus: reſpondetur obiectum ali-

A quod eſſe duplici modo altioris ordinis: pri- V.
mò in ratione cuiuſcunque obiecti, etiam ſpe-
cificatiui: deinde in ratione modi quo obie-
ctum ſe habet in ſeipſo. Iam quando obiectum
eſt duntaxat ordinis altioris iuxta modum po-
ſteriorē, tunc potentia non propterea deſinit
poſſe illud cognoſcere: quia tale obiectū ſem-
per participat formalem rationē, quâ hæc po-
tentia tendit in ſuum obiectum, & illud inclu-
ditur intra latitudinē obiecti ſpecificatiui, nec
inferioritas quæ eſt in potentia comparatione
obiecti impedit eius cognitionē, vt patet in illa
cognitione etiam naturali quam habemus de
Deo, vt fine noſtro naturali, agente increato,
& independente à quocunq; alio: Deus enim
vt talis, ſemper eſt altioris ordinis, quàm ſit
quilibet intellectus creatus conſideratus ſe-
B cundùm quamcumque vim intelligendi: ſed VI.
hæc improportio & inæqualitas facit tantùm,
vt talis cognitio obiecti nō adęquet perfectio-
nem cognoſcibilitatis quæ eſt in obiecto, nec
vt illud ſic cognoſcatur comprehenſiuè, ſine
qua tamen perfectione poteſt dari cognitio
etiam intuitiua Dei ſicuti eſt, & vt eſt in ſe-
ipſo: quemadmodum patebit ex dicendis.

ARTICVLVS III.

*Vtrum poſſibilitas viſionis beatificæ per in-
tellectum creatum poſſit demonſtrari
naturali ratione.*

SENSVS articuli eſt, an ratione purè natu-
rali poſſit demonſtrari intellectum creatū
C eleuari poſſe à Deo, vt diuinam eſſentiam cla- VII.
rè & intuitiuè videat: quod duobus modis po-
teſt intelligi; primò nullo ſuppoſito lumine
fidei Chriſtianæ, vt adiuuante noſtrum intel-
lectum ad excogitandas rationes naturales
pro demonſtranda aliqua veritate: ſecundò
ſuppoſito prædicto lumine fidei: in priori ſen-
ſu aliqui ſequuntur partem affirmantem et-
iam ex recentioribus, hâc quæſtione ſancti
Thomæ, tribuitúrque Scoto in quartum ſen-
tentiarum diſtinctione 49. quæſtione 8. Du-
rando ibidem.

Secunda ſententia affirmat, ſuppoſito lumi-
ne fidei prædictam concluſionem poſſe de-
monſtrari naturaliter, ita vt rationes quæ de-
monſtrant prædictam concluſionem non pe-
netrentur niſi ſuppoſitâ fide: ſic Vaſquelius
in primam ſecundæ diſputatione 20. capite 2.
D & aliqui alij. VIII.

His tamen non obſtantibus, melior eſt ſen-
tentia negans, quam vt ſtabiliamus repeten-
dum ex dictis ſuprà ad quæſtionem primam,
aliud eſſe aliquid demonſtrari poſitiuè eſſe
poſſibile, & aliud tantùm negatiuè: item aliud
eſſe aliquid tantúm oſtendi probabile, &
aliud aliquid verè demonſtrari, vt etiam do-
cent Dialectici. His præmiſſis,

Prima ſit propoſitio. *Non poteſt verâ ali-
quâ demonſtratione oſtendi poſitiuè, quòd clara
& intuitiua Dei viſio per eſſentiam ſit poſſi-
bilis creato intellectui, etiam prout eleuatur à
Deo.*

Probatur: omnis & propriè dicta demon-
ſtratio, eſt, vel à priori ſeu per cauſam, vel à
poſteriori ſeu per effectum, vt Dialectici do-
cent: at neque à priori, neque à poſteriori
hæc veritas probari poteſt. Non à priori, quia

I. in tali demonſtratione medium eſt ipſa pro-
pria, vera, & neceſſaria cauſa eius, quod de-
monſtratur, ex omnibus Dialecticis: ſed nihil
ordinis purè & ſimpliciter naturalis eſt vera,
& neceſſaria cauſa poſſibilitatis illius, quæ eſt
in intellectu creato ad cognoſcendum Deum
clarè & intuitiuè: aliàs enim talis viſio eſſet
naturaliter poſſibilis, quod eſt contra fidem.
Nam id, cuius cauſa eſt loquendo propriè na-
turalis, eſt etiam naturale, & poteſt obtineri
medio naturali: cauſa quippe dicitur natura-
lis, quæ habet naturalia principia cauſandi:
ſed clara viſio Dei, non eſt naturaliter poſſi-
bilis creato intellectui, vt patebit infrà: ergo
neq; poſſibilitas eiuſmodi viſionis poteſt pro-
bari à priori per veram demonſtrationem.

Confirmatur: ſi quæ cauſa iſtius poſſibilitatis
poſſet naturaliter aſſumi tanquam medium le-
II. gitimæ demonſtrationis à priori, eſſet, vel om-
nipotentia Dei, quæ naturaliter cognoſcitur
eſſe infinita, vel eſſet ipſa actiuitas intellectus
creati, quæ etiam naturaliter, & ex ſua vi pro-
pria propendet in Deum, vt clarè viſum: at ex
neutro capite iſtud poteſt probari; non ex pri-
mo, quia ad hoc, vt omnipotentia Dei cogno-
ſcatur naturaliter eſſe infinita, ſufficit quòd
cognoſcamus naturaliter illam eſſe infinitam
loquendo in genere, & poſſe illud omne quod
à parte rei, non inuoluit contradictioné, non
autem requiritur, vt in particulari & indiui-
duo ſciamus illam ſeſe ad hoc, & illud particu-
lare quodcunque extendere: aliàs deberemus
naturaliter penetrare illam, & patet etiam in
nobis, qui licet fide credamus Deum eſſe om-
nipotentem; attamen vbi deſcendimus ad
III. particularia ſępè dubitamus, an ſeſe extendat
ad hæc & illa: atqui poſſibilitas intellectus
creati ad videndum Deum clarè, eſt de aliquo
obiecto, ſeu effectu ſumpto in particulari:
quòd etiam hæc poſſibilitas, non poſſit oſtendi
ex actiuitate noſtri intellectus, patebit ex di-
cendis infrà de modo, quo noſter intellectus
concurrit ad viſionem beatificam, ſcilicet non
per potentiam purè naturalem, ſed per obe-
dientialem tantùm.

De demonſtratione à poſteriori, patet, quia
nullus datur effectus purè naturalis, qui per
ſuam exiſtentiam oſtendat, vel futuram cla-
ſam viſionem Dei, vel illam eſſe poſſibilem.

Obiicies, remiſſionem peccatorum poſſe na-
turaliter demonſtrari poſſibilem, licet illa ſit
effectus ſupernaturalis: item poſſe intelle-
IV. ctum creatum videre clarè & intuitiuè Deum,
tanquam primam cauſam: ergo & intuitiuè
ſicuti eſt in ſeipſo.

Ad primum, negatur remiſſionem peccato-
rum quæ opponuntur fini ſupernaturali, poſſe
cognoſci naturaliter, quia nec finis iſte ſuper-
naturalis, nec eius præcepta poſſunt natura-
liter cognoſci: imò hoc etiam præcognito per
fidem, non poſſumus naturaliter cognoſcere
talem remiſſionem eſſe poſſibilem per infuſio-
nem gratiæ inhærentis, ſed ad ſummum poſſu-
mus cognoſcere Deum poſſe nobis remittere
eiuſmodi peccata, per puram condonatio-
né, ſicut remittimus nobis inuicem offenſam.

Ad ſecundum, negatur poſſe naturaliter co-
gnoſci Deum in ſe, tanquam primam cauſam:
hæc enim cognitio tranſcendit limites ordinis
naturæ, ſed ad ſummum Deus poteſt natura-
liter cognoſci, tanquam prima cauſa, quan-

A tum eſt cognoſcibilis ex creaturis, ſeu effecti- V.
bus conſiſtentibus intra ordinem naturæ.
Nam naturalis beatitudo hominis tantùm
conſiſtit in tali cognitione, vt philoſophi do-
cent in *Ethicis* agẽdo de naturali beatitudine.

Secunda propoſitio. *Suppoſito lumine fidei poſ-
ſibilitas viſionis beatificæ, vt elicita per intelle-
ctum creatum, poteſt probari euidenter negatiuè,
& doceri non impoſſibilis aliquâ ratione naturali.*

Prior pars patet ex dictis citatâ primâ quæ-
ſtione; nam illud omne quod videtur facere
impoſſibilem talem viſionem Dei, oſtenditur
à Theologis non impedire poſſibilitatem eius.

Confirmatur ex eo quòd Caietanus hîc art.
1. & plures alij recentiores ita explicant S.
Thomam, dum probat poſſibilitatem viſionis
eſſentiæ diuinæ ex naturali deſiderio, quod
habemus ad Deum clarè videndum: ratio au-
B tem probabilis, pro hac parte poteſt eſſe illa VI.
vtraque, quam ſecundo & tertio loco articu-
lo ſequenti pro prima ſententia proferemus.

Altera pars propoſitionis patebit ex ſolu-
tionibus argumentorum primæ ſententiæ.

Articulus IV.

Soluuntur fundamenta primæ ſententiæ.

PRIMUM eſt: omne naturale deſiderium
rationalis creaturæ poteſt à Deo compleri,
agente modo ſaltem extraordinario, & com-
pletio huius deſiderij poteſt naturaliter co-
gnoſci ſaltem vt poſſibilis, quia nullus datur
appetitus naturalis fruſtraneus, & rerum om-
ninò impoſſibilium: atqui reſultat deſideriũ VII.
C videndi quidditatiuè cauſam, viſis eius effecti-
bus, ſic enim intellectus tantùm conquieſcit:
res autem omnes & ſingulæ ſunt quidam effe-
ctus ipſius Dei: ergo cùm plures ex illis co-
gnoſcantur naturaliter ab intellectu creato,
intellectus eiuſmodi poteſt appetere videre
Deum ſicuti eſt, & ex conſequenti, ex tali ap-
petitu poteſt hæc viſio, ſeu cognitio Dei per
eſſentiam demonſtrari poſſibilis.

Reſpondetur negando minorẽ: ad eius pro-
bationẽ reſpondetur, cauſam aliquam poſſe 2.
modis cognoſci. Primò eo perfecto modo, quo
ipſa eſt in ſe cognoſcibilis: ſecũdò quatenus eſt
cognoſcibilis per eos effectus, per quos exci-
tatur in nobis deſiderium videndi illam; iam
in homine conſiderato ſecundùm ſua natura-
lia nullum eſt abſolutum deſiderium videndi
D Deum primo modo: nec proinde clarè & in- VIII.
tuitiuè, quia tale deſiderium eſt ſemper rei ali-
cuius, tanquam poſſibilis apprehenſæ & co-
gnitæ: at homo iuxta ſua naturalia tantùm
cõſideratus non cognoſcit naturaliter aut ap-
prehendit cognitionem intuitiuam diuinæ eſ-
ſentiæ, vt poſſibilem; cognoſcit enim ſolum-
modo Deum ex effectibus conſtitutis intra or-
dinem naturæ, intra quem clara viſio Dei non
continetur, vel aliquid habens naturalem or-
dinem: adde quod ſi deſiderium quoddam vi-
dendi Deum ſicuti eſt, fingatur in tali homine,
tunc non tam fore deſiderium loquendo pro-
priè, quàm velleitatem quandam: cùm tunc
cognoſceret ſe pro tali ſtatu poſſe ea tantùm
cognoſcere de Deo, quæ poſſunt deduci ex re-
bus creatis: & proinde cùm voluntas efficax
ſit eorũ quæ noſter intellectus iudicat ſibi eſſe
poſſibilia, & probè nouerit velleitates non eſ-

Google

I. ſe neceſſariò adimplendas, nunquam habebit
voluntas iſtius hominis abſolutum deſideriũ
videndi clarè & intuitiuè diuinam eſſentiam.
Secundum fundamentum eſt: naturaliter
cognoſcimus, intellectum poſſe ferri in quod-
cunque obiectum contentum intra latitudinẽ
ſpecificatiui ſui obiecti, ſi non propriis ſuis vi-
ribus, ſaltem prout eleuatur à Deo, aliàs enim
tale obiectũ malè aſſignaretur ei, eſſétque ali-
qua potentia fruſtrà, cùm nullâ ratione poſſet
reuocari ad exercendum actum circa aliquod
proprium ſuum obiectum; at Deus clarè viſus
continetur intra latitudinem obiecti ſpecifi-
catiui noſtri intellectus, vt oſtendimus arti-
culis præcedentibus: ergo.
Reſpondetur maiorem eius eſſe duntaxat
verâ cum hac reſtrictione, quòd ſcilicet quan-
II. do deſcenditur ad aliquod obiectum particu-
lare contentum intra latitudinem obiecti ſpe-
cificatiui, tale obiectum ſolo naturæ lumine
apprehendatur eſſe cognoſcibile ſub hac ſpe-
ciali ratione, quâ reſtringitur ad obiectũ mo-
tiuum: aliàs enim defectu iſtius apprehenſio-
nis, intellectus non poterit naturaliter cogno-
ſcere ſe poſſe à Deo eleuari ad cognoſcendum
iſtud obiectum ſub tali, & ſpeciali ratione; ſed
quemadmodum apprehendit illud duntaxat,
vt intelligibile, non deſcẽdendo ad hanc ſpe-
cialem rationem intelligibilitatis ſibi incogni-
tam; ſic tantùm naturaliter iudicabit tale ob-
iectum eſſe, quatenus intelligibile, à ſe ipſo
cognoſcibile: at intellectus creatus naturali-
ter tantùm cognoſcit Deum eſſe obiectum ali-
quod cognoſcibile, non autẽ naturaliter, ſeu
III. Deum vt clarè viſum eſſe cognoſcibilem ab
intellectu creato, nec proinde poteſt natura-
liter cognoſcere ſe etiam à Deo confortatum
poſſe illum, vt tale obiectum in particulari at-
tingere: ſicut noſter intellectus etiam natura-
liter rectè iudicat Deum poſſe facere quid-
quid non implicat, ſed quia iſtud, *quidquid non
implicat*, eſt obiectum aliquod genericũ multa
ſub ſe in confuſo complectens, ad hoc, vt idem
ille intellectus naturaliter iudicet hoc & iſtud
in particulari eſſe tali, & tali modo poſſibile
ipſi Deo, deberet etiam naturaliter ſcire in par-
ticulari talem, & talem modum nullam inuol-
uere repugnantiam in propriis ſuis terminis:
aliàs quanquã naturaliter ſciat iſtud eſſe Deo
poſſibile ſecundùm aliquã rationem ſibi com-
munem cum pluribus aliis, non tamen natu-
raliter ſciet illud eſſe poſſibile Deo, ſecun-
IV. dùm hanc particularem rationem: quemad-
modum videre eſt in pluribus rebus, quas ali-
qui Theologi admittunt eſſe hoc modo poſſi-
biles, alij negant, quas tamen illi omnes fatẽ-
tur eſſe poſſibiles ſecundùm aliquot alias ra-
tiones communes pluribus aliis: Deus autem
vt clarè viſus non ſpectat propriè ad obiectum
ſpecificatiuum intellectus creati, quà præciſè
eſt ſpecificatiuum, ſed ad aliquod motiuum
eius obiectum, ſcilicet ſupernaturale, vt patet
ex dictis.
Tertium fundamentum eſt: quando natura-
liter cognoſcimus potentiã inferiorem intel-
lectu creato poſſe aliquid circa quoddam ob-
iectum minus nobile, tunc cognoſcimus na-
turaliter intellectum creatũ poſſe illud idem
præſtare circa propriũ ſuũ obiectum: ſi modò
id nullam dicat imperfectionẽ; quia quemad-
modum intellectus eſt potẽtia perfectior om-
A nibus aliis inferioribus potẽtiis, ita debet ha- V.
bere in ſe omnes illarũ perfectiones, quæ ca-
rent imperfectione: atqui viſus eſt potentia in-
ferior noſtro intellectu, & nihilominus perci-
pit intuitiuè ſuum obiectum; imò & Angelus
ſuperior inferiorem, vel etiam animam ratio-
nalem, & cognoſcere clarè intuitiuè aliquod
obiectũ eſt quædam perfectio cognitionis ſine
imperfectione; importat enim videre rem ſi-
cuti eſt, & ſecundùm proprium ſuum modum
eſſendi, non autem per aliquid aliud interme-
dium: ergo poteſt naturaliter cognoſci in-
tellectum poſſe videre Deum per eſſentiam.
Reſpondetur negando maiorem; eſt enim
ſoli Deo propriũ habere in ſeipſo omnes per-
fectiones omnium rerum, nec ſemper ſuperius
B cõplectitur in ſe omnes perfectiones ſuorũ in-
feriorum etiam quæ carẽt imperfectione: cæ- VI.
lum enim eſt inferius homine, ei incorrupti-
bilitas competit, quæ eſt perfectio ſine imper-
fectione, nec tamen reperitur in homine.
Atque ex his intelligitur contra ſecundam
ſententiam, ſuppoſito etiam lumine fidei, præ-
dictam propoſitionem non poſſe probari verâ
demõſtratione naturali: non enim aliqua pro-
poſitio habet à lumine fidei Catholicæ, quòd
ſit propriè loquendo demonſtrabilis natura-
liter; ſed ab ipſo medio, quod naturaliter eſt
intrinſecum rei demonſtratę, & ſi defectu vir-
tutis ſufficientis in humano intellectu, talis
demonſtratio nequeat percipi, quia tamen eſt
intra puros limites ordinis naturalis, poterit
percipi ab intellectu creato; ſed propoſitio,
quam hic diſcutimus nullum habet naturale
C medium ſibi intrinſecum, quo demonſtre- VII.
tur, vt patet ex dictis: ergo abſolutè & propriè
loquendo eſt naturaliter indemonſtrabilis.

Articvlvs V.

Soluitur dubium.

Qværes; ſi Deus nobis non reuelaſſet
noſtram beatitudinem fore in clara vi-
ſione ſuæ eſſentiæ, ſed tantùm reuelaſſet no-
ſtram ſanctificationem per gratiam, & chari-
tatem habitualem eſſe poſſibilem, an tunc ex
poſſibilitate talis ſanctificationis, poſſibilitas
viſionis beatificæ poſſet probabiliter deduci:
negant aliqui ex eo quòd gratia inhærens non
ſit per ſe, & ſecundùm abſolutam potentiam
Dei neceſſaria ad viſionem beatificam etiam
D præſuppoſitiuè.
Oppoſitum tamen videtur probabilius, quia VIII.
cognitâ poſſibilitate cauſæ efficientis, poteſt
& poſſibilitas proprij eius effectus ſaltem pro-
babiliter deduci: at gratia ſeu charitas eſt ali-
qua cauſa efficiens ſaltem moralis, & merito-
ria ipſius vitæ æternæ conſiſtentis in clara vi-
ſione Dei: nam paſſim in ſacris Litteris gratia
vocatur *vita æterna*, item beatifica viſio dici-
tur à Theologis *gratia conſummata*.
Nec poteſt reſponderi habitum illum gra-
tiæ poſſe cognoſci, vt poſſibilem ad ſanctifi-
candum nos, abſque eo quòd cognoſcatur,
vt poſſibilis ad conciliandum nobis intuiti-
uam viſionem eſſentiæ diuinæ: tunc enim de-
beret ita cognoſci poſſibilis in ordine ad
veram ſanctificationem animæ, vt tamen
homo poſſet intelligere vltimam quietem
correſpondentem iſti ſanctificationi, poſſe

I. aliquando obtineri ab anima ſic ſanctificata, quia poſſet intelligere iſtam animã poſſe beatificari modo proportionato tali ſanctificationi: at non poteſt alia quies ſic proportionata excogitari, niſi ea quæ eſt per clarã viſionem, & fruitionem Dei; nam extra illam cor noſtrum ſemper intelligitur eſſe inquietum.

Neque ratio allata in contrarium obſtat, licet enim ſanctificatio per gratiam habitualem non ſit iuxta potentiam abſolutam Dei neceſſaria ad obtinendum de facto claram & intuitiuam viſionem eſſentiæ diuinæ, nihilominus tamen viſio beatifica habet de ſe, & ex ſua conditione, vt ſit obtentu poſſibilis per gratiam ſanctificantem, tanquam per connaturale quoddam principium conciliatiuum illius quippe, quæ eſt ſemen vitæ æternæ.

II.

Artievlvs VI.

Vtrum beati nunc de facto videant Deum per eſſentiam.

SENSVS articuli eſt, an Sanctorum animæ, quæ hinc diſcedunt omninò purgatæ, tam ab omni pœna, quàm culpa, ſtatim atque abeunt, videant diuinam eſſentiam, an verò aliquod aliud tempus ſit illis expectandum.

Partem negantem plures etiam ex antiquioribus ſunt ſequuti, & primò Millenarij, (ſic dicti quod mille annos regni Chriſti Domini poſt reſurrectionem futuri in terris admitterent, antequam deduceret Sanctos ad viſionem beatificam) item Vigilantius hæreticus apud ſanctum Hieronymum libro quem
III. ſcripſit contra illum: item Armeni & ſchiſmatici Græci, vt intelligitur ex Concil. Florent. ſeſſ. vltimâ, & refert S. Thomas opuſculo 6. cap. 9. ex recentioribus hæreticis Lutherus *in Geneſi*, ex Staphylo 2. parte de tripartita eius Theologia; Caluinus libro tertio *ſuarum Inſtitutionum* capite 25. §. 6. qui omnes cenſent ex hominibus ſolum Chriſtum videre Deum per eſſentiam, ante diem vniuerſalis iudicij, reliquos verò ſanctos homines eſſe tantùm in atrio paradiſi, ibique expectare vſque ad conſummationem ſæculi.

Pars affirmans, cum qua concludimus, eſt de fide à tempore Benedicti XII. qui primus illam definiuit ſuâ extrauagânte, quæ incipit *benedictus Deus:* quam Marſilius ſuprà, & Alphonſus *à Caſtro* libro tertio aduerſus hæreſes, verbo *beatitudo* hæreſi 6. referunt: item
IV. eſt de fide ex Concilio Florentino ſeſſ. vltimâ in decreto Eugenij: item ex Trident. ſeſſ. 5. in decreto *de peccato originali*, & ſeſſ. 25. in decreto *de inuocatione Sanctorum.*

Dixi *à tempore Benedicti* XII. licet enim Innocentius III. cap. *cum Marthæ*, de celebratione miſſarum, & cap. *maiores* titulo de baptiſmo, hanc noſtram ſententiam docuerit, non tamen ibi, vel aliquis alius Summus Pontifex, aut Concilium eam definiuit ante prædictum Benedictum, quinimò adhuc tempore Ioannis XXII. qui hunc Benedictum præceſſit, eam multi Theologi negarunt: & dictos Ioannes Prælatis & Doctoribus in Theologia iniunxit, vt diligenti circa hanc difficultatem ſtudio ſeſe præpararent ad ſuam hac de re opinionem explicandam, quando à ſancta Sede id ita volente requirerentur, quemadmodum

A expreſſis verbis habet Benedictus XII. in prædicta ſua extrauagante; quod nec Ioan. XXII. V. nec Benedictus XII. feciſſent, ſi id iam ab aliquo generali Concilio, vel à ſancta Sede definitum reperiſſent: eſt enim Benedictus iſte XII. vt benè animaduertunt Marſilius ſuprà, & Sotus in 4. ſent. diſt. 45. qu. 1. non autem Benedict. XI. vt citatur à nonnullis; nam Benedictus XI. præceſſit Ioannem XXII. cuius tamen Ioannis tanquam ſui prædeceſſoris Benedictus ille facit mentionem expreſſam in prædicta extrauagante.

Probatur autem primò ex ſacris Litteris, vt ex illa Chriſti Domini promiſſione facta latroni, apud S. Lucam cap. 23. *hodie mecum eris in paradiſo:* vbi duæ illæ particulæ ſunt notandæ; prima *hodie*, quæ determinat tempus præſen-
B tis diei, quo Chriſtus loquebatur; ſecunda hæc VI.
paradiſo, quæ non poteſt ibi aliud ſignificare, quàm fruitionem viſionis beatificæ; non enim poteſt ſignificare paradiſum terreſtrẽ, quia in eo Chriſtus non fuit; nec cælum Empyreum, quia Sancti eò tantùm peruenerũt cum Chriſto D. in aſcenſione eius; nec poteſt ſignificare *ſinum Abrahæ* nudè ſumptum, cum excluſione viſionis beatificæ, quia ante deſcenſum Chriſti Domini in limbum Patres veteris Teſtamenti non dicuntur ingreſſi paradiſum, vt expreſsè notat S. Chryſoſtomus homiliâ *de diuite epulone*, ſed tantùm eo tẽpore quo Chriſtus fuit in limbis: vnde in nouo Teſtamento nomen hoc *paradiſus* ſumitur, vel pro viſione beatifica, vel pro eo loco, in quo Deus videtur beatificè, atque locum hunc Euangelij ſic explicant S. Ambroſ. ibi; S. Hieron. ad cap. 9. Zacha-
C riæ, S. Auguſt. epiſt. 57. & plures alij, quos re- VII.
ferunt ibi interpretes.

Probatur item ex cap. 5. 2. *ad Corint.* dum Apoſtolus ita ait, *Audemus & bonam voluntatẽ habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum:* vbi notandum ex S. Aug. lib. 14. *de Trinitate* cap. 2. *peregrinari à corpore* excludere fidem ab eo, qui ſic peregrinatur, ſicut & eſſe *præſentem ad Dominum*, cui opponitur, *ambulare per fidem, ſtatim videre Deum per eſſentiam clarè & intuitiuè*, quia clara Dei viſio ſuccedit fidei, vt ibi docet S. Auguſt. ſenſus ergo Apoſtoli eſt iſte, vehementer optamus diſſolutionem noſtri corporis, vt ſimus Domino præſentes, ſeu vt Deum ipſum intuitiuè, & facie ad faciem videamus, quod Apoſtoli deſiderium eſſet ineptum, ſi beatitudo animæ, conſiſtens in viſione Dei, eſſet diffe-
D renda vſque ad vniuerſale iudicium. VIII.

Nec dici poteſt eò loci particulam illam *præſentes ad Dominum*, ſignificare præſentiam ad Chriſtum, cuius humanitatem videri in atrio paradiſi admittunt aliqui, cùm paſſim hęc particula *Dominus*, ſupponat pro Chriſto Domino: hoc inquam non poteſt reſponderi; nam hæc particula *Dominus*, ita debet ſumi ibi pro Chriſto, vt tamen hæc illa præſentia ad Chriſtum, de qua loquitur Apoſtolus, excludat fidem ab eo, qui ita dicitur eſſe præſens Chriſto, vt patet ex citato loco S. Auguſt. at qui tantùm eſt in atrio paradiſi præſens Chriſto, cuius ſolam humanitatem videt, retinet fidem, quia fides io iuſto mortuo non recedit, niſi accedente lumine gloriæ, quo Deus clarè videtur, vt patet ex S. Auguſt. mox citato: ergo cùm Apoſtolus ibi excludat fidem, talis

I. præſentia ad Chriſtum, quam ibi exoptat Apoſtolus, debet intelligi de præſentia ad Chriſtum, vt clarè viſum, ſicut & aliæ ſcripturæ, vt *ad Epheſios* 4. *ad Hebræos* 9. & 11.

Neque his obſtat quod 1. ſancti Petri primo, boni Angeli dicantur *deſiderare proſpicere in Deum*; nam vt rectè notat S. Thom. infrà qu. 58. art. 1. ad 2. deſiderium iſtud non excludit rem deſideratam, ſed tantùm faſtidium eius, quatenus Angeli ita Deum vident, vt eius aſpectu nunquam ſatientur vſque ad faſtidium, ſed cum tali affectu, ac ſi nũquam illum vidiſſent. Nam Matth. 18. cap. ait Chriſtus Dominus de Angelis, *ſemper vident faciem Patris*.

Probatur ſecundò noſtra concluſio ex Patribus, vt S. Cypriano epiſt. 52. & lib. *de exhortatione ad Martyrium* cap. vlt. in quorum
II. priori loco ait aliquos ſtatim atque diſcedunt ex hoc ſæculo, *accipere mercedem fidei, & virtutis, ſtatim coronari à Domino, aliquos mitti in carcerem, & inde non exire, donec reddant vltimum quadrantem*, id eſt, mitti in purgatorium è quo non diſcedunt niſi ſatisfecerint: in poſteriori loco docet martyres ab ipſis tormentis quæ hîc patiuntur pro Chriſto ſtatim *reponi in regnis cœleſtibus, ibique Deum videre*. S. item Hieronymo epiſtolâ de obitu Leræ: *nunc*, inquit, *pro breui labore æternâ beatitudine fruitur*. S. Auguſt. lib. 20. *de ciuitate Dei* cap. 13. & communiter aliis Patribus tam Græcis quàm Latinis, quos fusè referunt Coccius lib. 5. *theſauri Catholici* art. 2. *Ægidius à præſentatione* lib. 12. *de adeptione beatitudinis* quæſt. 5. art. 6. Bellar. lib. 1. *de beatitudine* cap. 4. & 5. & alij Theologi tam hâc quæſtione 12. S.
III. Thomæ, quàm 1. 2. quæſt. 5. & citatis Scripturæ teſtimoniis.

Tandem probatur ratione: Deus eſt pronior ad remunerandos iuſtos, quàm ad inferendum ſupplicium damnatis, Pſalm. 144. *miſerationes eius ſuper omnia opera eius*: atqui Deus infligit pœnam æternam ſenſus animabus impiorum, ſtatim atque decedunt è corporibus, vt patet de diuite epulone Luc. 18. & habetur etiam in Concilio Florentino ſeſſione vltimâ.

Deinde: Deus eſt iuſtior quouis homine in reddenda mercede debita bonis operibus; atqui homo iuſtus non remoratur mercedem operarij, ſed ſtatim atque opus eſt peractum ſoluit illam Leuit. 19. & vita æterna conſiſtens in intuitiua viſione Dei eſt merces bonorum operum, quæ iuſti exercuerunt in hac vita, Ia-
IV. cobi 1. cap. Apocalyp. 2. & quodcumque bonum ſtatim poſt mortem ita peruenit ad ſuum præmium, vt non poſſit ampliùs eſſe meritorium pro ſequenti tempore, quia ſola præſens vita eſt tempus meriti; nec poteſt fingi aliquod impedimentum animæ ad retardandum iſtud præmium; nam anima ſecluſo corpore eſt capax illius, cùm conſiſtat in viſione Dei, quæ propriè eſt actus animæ independens à corpore, & anima eſt præcipua cauſa totius operis meritorij: ergo Deus dabit animæ iuſtæ decedenti ex hoc ſæculo, ſine vllo debito tam pœnæ, quàm culpæ, viſionem beatificam ante reſurrectionem corporum.

A ## ARTICVLVS VII. V.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum.

PRIMVM repetitur ex ſacris Litteris Matth. 20. & 25. 2. *ad Tim.* 4. vbi merces quæ ibi ſignificat beatitudinem, dicitur dari *in fine diei omnibus operariis ſimul*, id eſt, in extremo die iudicij, omnibus Sanctis qui ſtrenuè in hac vita militarunt, *ad Hebræos* 11. Apoſtolus factâ enumeratione Sanctorum veteris Teſtamenti, ait in fine capitis, *eos nondum accepiſſe repromiſſionem*, id eſt, viſionem beatificam, & S. Ioannes cap. 6. Apocal. ait ſe vidiſſe animas iuſtorum ſub altari Dei, & illis eſſe dictum, *vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſerui eorum*: quem locum S. Ber-
B nardus ſermone 4. *de omnibus Sanctis*, explicat de Sanctis nondum videntibus diuinam eſſentiam, ſed vniuerſale iudicium ad id obtinendum expectantibus. VI.

Reſpondetur duplicem diſtingui beatitudinem; vnam totalem & completam, ſcilicet tam quoad corpus quàm quoad animam; alteram principalem quidem, non tamen completam totius hominis, ſed ſolius eius animæ; iam quãdo ſacræ Scripturæ dicunt beatitudinẽ ſeu remunerationem operũ eſſe dandam poſt iudiciũ vniuerſale, loquuntur tantùm de beatitudine totali & completa, vt patet ex eo quòd Matth. 25. Chriſtus D. ſit eodem modo dicturus beatis, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum*; quo dicet damnatis, *diſcedite à me maledicti in ignem æternum*: at hoc a. ita dicet damnatis, vt tamen illi iam ante iu-
C diciumiſtud crucientur reipſa quoad animã, VII.
& poſt iudicium cruciabuntur, tam ſecundùm corpus, quàm ſecundùm animã, eruntque ita totaliter maledicti: ergo & pari iure Deus ita decernet præmium vitæ æternæ beatis in vltimo iudicio, vt tamen iſtud intelligatur de totali, & completa beatitudine.

Quod autem Matth. 20. in parabola patrisfamilias iubẽtis ſuo procuratori, *vt ſero* ſoluat mercedem operariis, particula illa, *ſerò*, ſignificet tempus iudicij vniuerſalis, patet ex S. Aug. *ſerm.* 59. *de verbis Domini*, & gloſſâ item interlineari, iſtam particulam explicantibus per conſummationem ſæculi.

Deinde licet iſta explicatio eſſet falſa (quod tamen negamus) nihilominùs ſemper valeret noſtra ſolutio ob rationem illi adiunctam: nec obſtaret prædicta particula, *ſerò*, aliter expli-
D cata; nam vt rectè obſeruãt Patres, in parabo- VIII.
la nõ eſt neceſſe omnes & ſingulas eius partes aliquid ſignificare, quod deſeruiat eius fini; ſæpè enim adduntur aliqua non tam ad finem parabolæ, quàm ad eius ornamẽtum; & in illa inſpiciendus eſt tantùm ſcopus, qui in præſenti eſt iſte, *erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi*, ſcilicet quoad æqualitatẽ beatitudinis, ex parte obiecti, quatenus omnes beati eãdem videbunt eſſentiam Dei, vt poſteà explicabitur.

Quod item locus Apoſtoli *ad Hebr.* 11. intelligatur de conſummatâ beatitudine, prætetquam quòd ita explicatur à S. Auguſt. epiſt. 99. patet ex eo quòd Apoſtolus ibi non dicit, *vt non ſine nobis coronentur*, ſed, *vt non ſine nobis conſummarentur*: quemadmodum etiam animaduertit S. Chryſoſt. hom. 28. in epiſtol. *ad Hebr.* id eſt, totã ac perfectam ſibi promiſ-

I. ſam acciperet remunerationem conſiſtentem A in beatitudine animæ ſimul, & corporis: quod enim verbum iſtud *conſummarentur*, ibi ita accipiatur, patet ex eo quòd Apoſtolus præmiſit quoſdam ſanctos veteris Teſtamenti noluiſſe acceptare conditionẽ redẽptionis ſibi oblatæ à tyrannis, *vt meliorem inuenirent reſurrectionẽ* ſcilicet in conſummatione ſæculi: igitur vt vltima reſpondeant præcedentibus debet hęc particula, *conſummarentur*, ibi apud S. Paulum intelligi de conſummatione gloriæ Sanctorum per beatitudinem corporis.

Secundum fundamentum repetitur ab auctoritate Patrum, quorum plurimi ita videtur ſentire, inter quos recenſent ſanctum Iuſtinum martyrem qu. 60. & 76. Irenæum lib. 5. *aduerſus hereſes* cap. 31. & S. Bernardum ſuprà, II. B vbi duas ſtellas, id eſt, beatitudines, animæ ſcilicet & corporis, ita admittit, vt tamen velit illas beatis contingere antequam perueniant ad claram viſionem diuinæ eſſentiæ; vnde per primam quæ eſt animæ, intelligit tantùm aliquam felicitatem, quam ex Chriſti Domini humanitate percipiunt in atrio paradiſi: proferunt etiam nonnullos alios minoris tamen auctoritatis, vt Origenem, Tertul. Euthym.

Confirmant ex eo quòd Ioan. XXII. Papa hanc opinionem publicè in concionibus quas habuit ad populum, docuerit, vt refert Ochamus in opere quod inſcripſit, Compendium errorũ Ioan. XXII. imò Gerſon in quodã ſer. *de Paſchate*, Marſilius in 4. qu. 13. art. 3. Adrianus Papa in 4. tract. *de ſacramẽto Confirmationis*: referunt dictũ Ioan. præcepiſſe Academiæ Pariſienſi, ne vllum ad aliquem gradum pro- III. moueret, qui hanc ſententiam non iuraſſet.

Reſpondetur primò, repetendum eſſe quod ſuprà notauimus, Patres iſtos ita ſcripſiſſe, antequam hæc res definiretur ab Eccleſia; vnde hac ex parte poſſunt excuſari: deinde communẽ Patrum conſenſum eſſe attendendum, non autem paucorum opinionem: at communior Patrum conſenſus etiam ante tempus Benedicti XII. fuit pro noſtra ſententia, vt videre eſt apud Coccium, Ægid. Bellarm. & alios locis cit. Addont alij quoſdam eorum qui citantur pro contraria ſententia fuiſſe aliqua ex parte Milleoarios, & proinde ſequutos fuiſſe primam opinionem.

Tandem reſpondetur, illos citatis locis dixiſſe Sãctos non frui beatitudine ante vniuerſalem reſurrectionẽ, vt tamen alibi verbis ſatis apertis dixerint eos ſtatim à ſeparatione ani- IV. mæ à corpore videre Deum per eſſentiam, vt D de S. Irenæo obſeruat Feuardentius ad citat. cap. 31. lib. 5. S. Irenæi, & de S. Bern. patet ex eius epiſtolà ad fratres *de Hibernia*, item ſerm. *de S. Malachia*, item ſerm. *de obitu Humberti* monachi, & epiſt. 226. & de quampluribus alijs Patribus ſigillatim probat Ægid. loco cit. vnde Sixtus Senenſis lib. 6. Bibliothecę ſanctę *annotatione* 348. rectè ait illos propriè eſſe explicandos de beatitudine conſummata, vt ſic non videantur contradicere iis quæ alio loco docuerunt.

Ad id quod affertur de Ioan. XXII. reſpondetur eum tunc, vt priuatũ doctorem ita potuiſſe ſentire, cùm nondum res eſſet definita per Eccleſiam vt monuimus, nec tamen partem negantẽ aliquando determinaſſe; imò ex teſtimonio ipſiuſmet Ochami, qui dicto Ioan- A ni fuit infenſiſſimus in 2. parte ſui dialogi cap. V. 8. & 10. dictus Ioannes proteſtatus eſt in conſiſtorio Cardinalium hanc noſtram concluſionem hactenus non fuiſſe definitam, & ſi qua extaret eius definitio, ſe eſſe paratiſſimũ illam defendere, & vbi iudicabitur ab Eccleſia probabilior, ſe eſſe paratum partem negantem relinquere. Vnde circa hanc difficultatẽ morte præuentus nihil potuit definire, vt expreſsè habet Bened. XII. in citata extrauag. imò morti vicinus adhæſit noſtræ concluſioni tanquam parti veriori, vt teſtatur Villanouus ſcriptor iſtius temporis lib. 11. *hiſtoria Florentina* cap. 19.

Et quod circumfertur de prædicta prohibitione huic Pariſienſi Academiæ per eum facta, eſt planè commentitium, vtpote de qua nihil B extat etiam apud Ochamum, qui aliàs quo ardebat in eum odio, non erat illud omiſſurus, VI. cùm ſingula eius dicta diligẽtiſſimè expendat in citata parte ſui dialogi, & cit. opere *de erroribus Ioan.* XXII. Vnde Adrianus VI. ſuprà ait iſtam prohibitionem haberi tantùm ex rumore, & ſi credamus Marſilio ſuprà, tantùm abeſt vt prohibuerit promouere ad gradus Theologicos eos qui noſtram defendunt ſententiam, quin potiùs, vt loquitur Marſilius ibi, ad determinationem Vniuerſitatis Pariſienſis Ioannes XXII. ſuam ſententiam reuocauit, quæ omnia ſatis oſtendunt totum iſtud haberi tantùm ex falſo quodam rumore.

Vltimum fundamentum repetunt à ratione, vt quòd reſurrectio & aſcenſio Chriſti Domini fuit exemplar noſtrum, corpus autem non priùs aſcenderit in cælum quàm reſurre- C xerit: item quòd præmium debeat correſpon- VII. dere merito, at meritũ eſt à toto homine prout conſtat animâ & corpore: tum deniq; quòd præmium debeat tantùm ſubſequi iudicium, rectus enim ordo poſtulat, vt examen priùs fiat, deinde causâ diſcuſsâ feratur iudicium, tum vltimò prẹmiũ conferatur; ergo cùm viſio beatifica ſit præmium bonorum operum, quæ Sancti exercuerunt in hoc mundo, dum adhuc eſſent in corpore, & illi ſint etiam iudicandi in extremo iudicio vniuerſali, debet viſio beatifica differri vſque poſt vltimum vniuerſale iudicium.

Reſpondetur Chriſtum D. non priùs ſecundùm corpus aſcendiſſe in cælum, quàm reſurrexerit, priùs tamen fuiſſe beatum quoad animam, vt docent Theologi 3. parte; vnde hæc ex parte beatitudo Sanctorum correſpondet D beatitudini Chriſti D. & eorũ reſurrectio eius VIII. reſurrectioni, quatenus non habent totalem beatitudinem niſi poſt reſurrectionem, & ante illam poſt ſeparationem animæ à corpore habent illam quæ eſt propria animæ. Meritũ item propter quod datur viſio beatifica, ita eſt à toto homine, vt tamen ſit principaliter ab anima, & à corpore tanquam eius inſtrumento; ideóque cùm anima etiam à corpore ſeparata ſit capax viſionis beatificæ, tanquam prẹmij, fuit conueniẽs illam priùs beari, quàm corpus. Nec tale præmiũ ei decernitur omiſsâ diſcuſſione operum eius & ſine iudicio: nam iudicium particulare quod fit ſtatim atque homo moritur præcedit, ſufficitque ad receptionem præmij, ſicut idem particulare iudicium ſufficit in damnatis, vt ſtatim à morte puniantur æternâ pœnâ ſenſus.

I. ARTICVLVS VIII.

Vtrum clara Dei viſio ſit poſſibilis intellectui creato ſecundùm virtutem naturalem, an verò vt eleuato, & ſecundùm virtutem ſupernaturalem.

QVIA articulo primo oſtendimus tantùm poſſibilitatem intellectus creati reſpectu viſionis beatificæ abſtrahendo à virtute, iuxta quam talis poſſibilitas eſt, nunc explicandum eſt, an ex parte intellectus creati, virtus eius naturalis ad id ſufficiat, an verò aliquid requiratur, quo eleuetur ad Deum clarè videndum.

II. Fuit hæreſis Anomœorum, intellectum creatum ſolis naturæ viribus poſſe, imò de facto videre Deum per eſſentiam, vt tradunt ſanctus Epiphanius hæreſi 76. ſanctus Baſilius, Chryſoſtomus, & Theodoretus locis citatis primo articulo.

B

Begardi & Beguinæ eamdem hæreſim ſunt ſequuti, vt conſtat ex quinta eorum propoſitione condemnata in Concilio Viennenſi ſub Clemente quinto, & refertur Clementina *ad noſtrum*, titulo *de hæreticis*.

Ad hanc hæreſim, quatenus vult nihil amplius requiri ex parte intellectus creati, Durandus accedit in quartum ſententiarum diſtinctione 49. quæſtione ſecundâ numero vigeſimo quarto, dum vult intellectum creatum eſſe ex ſe aptum ad Deum clarè videndum, remotis impedimentis, ſine aliqua ſu-
III. pernaturali virtute ei addita: nimirum per hoc ſolum, quod Deus eſt ei præſens, nunc autem Deum, non eſſe præſentem noſtro intellectui ſecundùm ordinem naturæ in quo eſt, quia ordo iſte poſtulat, vt intellectus creatus cognoſcat tãtùm Deum ex creaturis, vt rebus ſenſibilibus: vnde impedimentum iſtud non ſe tenet ex parte potentiæ præciſè ſpectatæ, quaſi illa non habeat ſatis virtutis & efficaciæ; ſed ex parte ordinis naturalis in quo eſt, quatenus tantùm intelligit ex ſenſibilibus: hinc conſequenter vult ſolam manifeſtationem eſſentiæ diuinæ in ratione obiecti factam cum mutatione ordinis naturalis ſufficere intellectui creato, vt videat Deum clarè, intuitiuè & per eſſentiam.

C

Communis ſententia Theologorũ, cum qua concludimus, eſt *aliquid ſupernaturale requiri*
IV. *ex parte intellectus, quo virtus eius reddatur ſufficiens & completa ad Deum clarè videndum*: ita ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo 4. & ibi omnes eius interpretes, & alij Scholaſtici quarto ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ nonâ.

D

Probatur primùm ex omnibus illis ſacræ Scripturæ teſtimoniis, quibus citato articulo primo oſtendimus, Deum dici inuiſibilem, quia virtute naturali non poteſt videri ab intellectu creato, ſicut eſt.

Probatur item maximè ex Concilio Viennenſi, & refertur Clementinâ *ad noſtrum*, vbi inter errores Begardorum & Beguinarum ibi condemnatos, iſte quinto loco refertur, quòd anima non indiget lumine gloriæ eleuante illam, ad Deum videndum, & eo beatè fruendum.

A

Probatur item ex Patribus articulo primo relatis. V.

Probatur tandem ratione: ea tantùm obiecta intelligibilia poſſunt naturaliter, ſeu virtute naturali percipi ab intellectu creato, quantum ex parte illius, quæ correſpondent efficaciæ & quantitati virtutis ſecundùm ſuum proprium modum eſſendi, quia vt præmonuimus, inde aliquid habet, vt dicatur cognoſci naturaliter, quòd attingatur ab intellectu per efficaciam & quantitatem virtutis correſpondentem proprio ſuo modo eſſendi: ſed Deus vt clarè viſus in ratione obiecti cogniti, non correſpondet efficaciæ, quam intellectus creatus habet ſecundùm proprium ſuum modum eſſendi, ſiue in Angelo, ſiue in anima rationali, tam extra corpus hu-
manum, quàm in illo, quin potiùs excedit il- VI.
lam: ergo intellectus creatus quouis modo ſpectatus, non poteſt naturaliter ſeu virtute ſuâ naturali videre Deum clarè per eſſentiam. Maior manet probata & explicata ex dictis articulo primo. Minor probatur: Deus vt clarè viſus etiam in ratione obiecti eſt ordinis longè ſuperioris, quàm ſit efficacia & quantitas virtutis intellectus creati iuxta proprium modum eſſendi, ſiue extra corpus, ſiue in corpore: hæc enim ſeſe tantùm extendit ad intelligendum entia ex rebus creatis: Deus autem vt clarè viſus cognoſcitur altiori modo, quia cognoſcitur immediatè in ſe, & nullo intermedio ente creato, tanquam obiecto cognito: ergo cùm intellectus cum ſola ſua prædicta efficacia maneat potentia incompleta, reſpectu viſionis beatificæ eliciendæ indiget aliquo ſupernaturali, quo compleatur ad il-
lam eliciendam. VII.

Secunda ratio: eadem eſt conditio intellectus creati comparatione viſionis beatificæ eliciendæ, ac eſt ipſius intellectus comparatione actuum ſupernaturalium ſpei, & charitatis exercendorum in via; quia lumen gloriæ in patria ſuccedit fidei viæ, comprehenſio ſpei, & fruitio diuinæ eſſentiæ reſpondet charitati: ſed intellectus & voluntas indigent ex parte ſui, & non tantùm ex parte aliquorum impedimentorum ſibi extrinſecorum ſimpliciter, & abſolutè aliquo ſupernaturali dono gratuito eleuãte & confortante illas ad exercendum, non tantùm faciliùs, ſed etiam ſimpliciter actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis, vt Concilia congregata contra Pelagium, & Tridentinum ſeſſione ſextâ canone
ſecundo & tertio definiunt: ergo intellectus VIII.
creatus ex parte ſui indiget aliquo ſupernaturali dono eleuante, & confortante illum ad eliciendum actum viſionis beatificæ.

Atque duæ iſtæ rationes, tam probant noſtram concluſionem contra Durandum, quàm contra Anomœos: nam etiamſi gratis daremus Durando, Deum tollere ab intellectu dependentiam illam, quam habet à rebus creatis in intelligendo, adhuc tamen intelligeremus intellectum einſmodi etiam Angelicum eſſe inſufficientem videndæ diuinæ eſſentiæ ſeſe illi immediatè præſentanti: quia talis intellectus non eſſet proportionatus tanto obiecto; cùm tunc non haberet eundem eſſendi modum, ſeu non eſſet intra eundem eſſendi ordinem, in quo Deus vt clarè viſus conſtituitur; hic enim eſt ordinis omninò ſu-

I. pernaturalis, iſte verò minimè: ſed ſemper
remaneret incompletum & inchoatum dun-
taxat quoddam principium radicale ad eli-
ciendum actum circa tale obiectum: vnde
prius poſtularet compleri in ſeipſo, quàm
talem actum exercere.

Articvlvs IX.

Soluuntur fundamenta Anomæorum & Durandi.

FVNDAMENTVM Anomœorum fuit id:
quod eſt omninò ſimplex, & indiuiſibile
non poteſt cognoſci, quin totum perfectè &
ſicut eſt, cognoſcatur, quia nullas habet par-
tes, vt cognoſcatur quoad aliquas, & quoad
alias non cognoſcatur: atqui Deus eſt omni-
II. nò ſimplex & indiuiſibilis, vt ſuprà oſtendi-
mus & cognoſcimus naturaliter aliquid de il-
lo, vt omnes fatentur: ergo Deus videtur in
hac vita ſicuti eſt.

Reſpondetur ad maiorem, illam eſſe intel-
ligendam duntaxat de eo ſolo ſimplici & in-
diuiſibili, quod vnicum habet conceptum in-
diuiſibilem in plures inadæquatos: tunc enim
quia apprehendi non poteſt, niſi vnico tali
conceptu, debet aut totum cognoſci, aut om-
ninò ignorari: cùm nihil ſit ex parte eius, vn-
de intellectus creatus poſſit accipere occaſio-
nem formandi plures conceptus formales in-
adæquatos, & ita partim cognoſcere illud, &
partim non cognoſcere: at quando indiuiſi-
bile & ſimplex ita eſt perfectum, vt æquipol-
leat pluribus entitatibus, & ratione ſuæ per-
III. fectionis poteſt fundare in intellectu creato
plures conceptus inadæquatos, cuiuſmodi eſt
Deus ex dictis ſuprà quæſtione tertiâ, & ſe-
quentibus: tunc quia eiuſmodi formalibus
noſtris conceptibus aliquid reſpondet in ob-
iecto, & vnus formalis conceptus poteſt for-
mari ſine alio, poſſumus aliquid cognoſcere
de tali obiecto, & aliquid non cognoſcere de
iſto tali obiecto: iuxta quem ſenſum Apoſto-
lus primæ *ad Corinthios* 13. ait nos etiam, vt
informatos fide ſupernaturali, cognoſcere
Deum tantùm ex parte.

Fundamenta Durandi tria ſunt. Primum:
quælibet potentia poteſt ex ſe percipere
quodlibet obiectum contentum intra limites
obiecti ſui ſpecificatiui, dummodo ſit ei præ-
ſens, & omnia impedimenta ſecludantur: at
IV. Deus clarè viſus eſt aliquod ſpeciale obie-
ctum contentum intra latitudinem obiecti
ſpecificatiui intellectus creati, vt patet ex di-
ctis in præcedentibus.

Reſpondetur maiorem eſſe tantùm veram,
quando potentia eſt completa non ſolùm
quoad radicalem vim percipiendi obiectum,
ſed etiam quoad proximam & immediatam,
quæ conſiſtit in efficacia & quantitate virtu-
tis ſuperiùs expoſita: eſſe autem falſam de po-
tentia intellectiua, vt præſcindit à quantitate
virtutis; hanc enim potentiam ſic conſidera-
tam eſſe tantùm incompletam agnoſcit ſan-
ctus Thomas in quæſtionibus diſputatis de
veritate quæſtione decimâ quartâ articulo
tertio, & quæſtione de *virtute in communi* ar-
ticulo primo, & nos explicauimus ſuprà: vn-
de cùm noſter intellectus remotis quibuſ-
cumque impedimentis, ſumptus præcisè ca-

A reat efficaciâ, & quantitate virtutis corre- V.
ſpondente Deo clarè videndo, ſic remanens
numquam poterit videre diuinam eſſentiam
clarè & intuitiuè quantumlibet ſibi præſen-
tiſſimam: econtrà verò quia in hoc ſtatu in-
tellectus noſter habet efficaciam, & quanti-
tatem virtutis correſpondentem intelligen-
dis rebus ſpectantibus ad ordinem naturæ,
fit, vt remotis omnibus impedimentis, & iis
ſibi debitè applicatis intelligat illas.

Secundum fundamentum eſt: quando ali-
quod obiectum contentum intra latitudinem
obiecti ſpecificatiui ſuperat potentiam excel-
lentiâ, tunc tantùm non poteſt percipi ab illa,
quando potentia læderetur ab illo, vt patet
in ſenſibus exterioribus: ergo vbi potentia
non erit capax læſionis, cuiuſmodi eſt intel-
lectus, qui eſt incorruptibilis, vbi omnia alia
B impedimenta ſublata erunt, poterit illud per- VI.
cipere, ſi præſentetur ei: ergo licet Deus
ſuperet in excellentia intellectum creatum,
vbi intellectus erit extra corpus, poterit vi-
dere Deum clarè, ſi Deus ſeſe illi præſentet
in ratione obiecti.

Reſpondetur, maiorem eſſe ſimpliciter fal-
ſam, quatenus vult adæquatam rationem cur
aliquod obiectum contentum intra latitudi-
nem ſpecificatiui obiecti, non poſſit à poten-
tia ſibi correſpondente percipi, eſſe ipſam ex-
cellentiam illam lædentem, vt ſanctus Tho-
mas animaduertit hac primâ parte quæſtione
88. articulo primo in ſolutione ad tertium;
ſed eſt etiam eius improportio ad efficaciam,
ſeu quantitatem virtutis potentiæ eiuſmodi,
quæ ratio habet locum in Deo clarè viſo re-
C ſpectu intellectus creati conſiderati ſecun- VII.
dùm ſe. Nam quod vehemens ſenſibile, ver-
bi gratiâ, corpus valde lucidum, ſeu lumino-
ſum lædat ſenſum viſus, prouenit ex eo quòd
actio eius phyſica opponitur temperamento
noſtri viſus, quatenus adiunctam ſibi habet
qualitatem alteratiuam, vt philoſophi ex
profeſſo tradunt libro ſecundo de *anima*,
quando diſputant de iis, quæ ſunt communia
omnibus ſenſibus.

Tertium denique eius fundamentum eſt
eiuſmodi: ſi quid requiratur ex parte intel-
lectus præcisè ſpectati, maximè lumen glo-
riæ: at Durandus ibi fusè contendit nullam
eſſe neceſſitatem iſtius luminis.

Reſpondetur, requiri lumen gloriæ, vel
aliquid gerens vices illius, quo intellectus
D eleuetur ad videndum Deum clarè, vt pate- VIII.
bit articulis ſequentibus, vbi etiam diſſolue-
mus argumenta Durandi contra neceſſita-
tem illius.

Articvlvs X.

Soluitur dubium.

QVÆRES, quid ſit ſentiendum de iſta
opinione Durandi.

Reſpondetur videri *erroneam*, licet enim
poſſit excuſari à prædicto errore Anomœo-
rum & Begardorum, quatenus ad viſionem
beatificam poſtulat remotionem impedi-
mentorum, quam vult tantùm pertinere ad
ordinem gratiæ, vt ipſe explicat in quartum
ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ no-
nâ quæſtione ſecundâ num. vigeſimo quarto:

quia

I. quia tamen Conciliom Viennenſe ſuprà dam-
nat in terminis expreſſis hanc propoſitionem,
quam Begardi ex ſua præcedenti inferebant,
animia non indiget lumine gloriæ ipſam ele-
uanie ad Deum videndum, quam tamen Du-
rand. ſuprà tuetur: ſenreotia eius eſt erronea.
Nec obſtat, quòd Durandus ſuprà exiſti-
mer intellectum ereatum ſeſe habere tantùm
paſſiuè ad viſionem beatificam. Concilium
enim ſuprà damnat abſolutè prædictam pro-
poſitionem Begardorum, quia negabant ſim-
plieiter neceſſitatem eleuationis in intelle-
ctu, non diſcutiendo, an ille concurrat effe-
ctiuè ad illam, an verò tantùm paſſiuè: poteſt
tamen perſona Durandi excuſari ab errore
per id quod ſortaſſis noo vidit, nec audiuit
promulgationem huius definitionis Concilij
Viennenſis, quando ſcripſit.

II. Addi tamen debet eandem eſſe rationem
omninò intellectus Angelici, ac humani
quoad neceſſitatem eleuationis in ordine ad
viſionem beatificam; licer enim verba expreſ-
ſa citati Concilij non comprehendant Ange-
los, vt animaduertit Maior in 4. ſent. diſt. 49.
quæſt. 4. ratio tamen & connexio poſterioris
partis qiintæ propoſitionis Begardorum cum
priori illos comprehendit: damnatur enim
hæc poſterior pars ibi à Concilio: *qualibet
intellectualis creatura in ſeipſa naturaliter*, id
eſt, viribus naturæ *eſt beata*: quæ propoſitio
comprehendit etiam Angelos, cùm Angeli ex
ſe, & naturali ſua conditione, ſint creaturæ
iorellectuales: ergo Angeli vt videant clarè
& intuitiuè Deum, opus habent eleuatione ſu-
pernaturali, ſicut & homines: eſt autem ſo-
III. lùm ſactamentio animæ rationalis, qoia Be-
gardi agebant principaliter de illa.

DISPVTATIO II.

De lumine gloriæ ſecundùm ſe.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit lumen gloriæ.

SVPERIORI diſputatione
oſteodimus, ad actum viſionis
beatificæ requiri ex parte in-
tellectus ereati donum ali-
quod ſupernaturale confor-
rans & eleuans illum: nunc
quæritur quid illud ſit. Ad cuius explicationē
IV. Præmittendum, communiter vocari à Theo-
logis lumeo gloriæ, vt patet ex citata Cle-
mentina *ad noſtrum*, & ex Scholaſticis citatâ
diſtinct. 49. lib. 4. ſententiarum, & hâc quæ-
ſtione duodecimâ ſancti Thomæ, per ana-
logiam ad lumeo corporeum, ea ſcilieet de
cauſa quod rem reddit iotelligibilem, quia
enim iuxta Apoſtolum ad *Epheſios* 5. *omne quod
manifeſtatur lumen eſt*, & hoe donum eleuat
intellectum ereatum ad Deum clarè viden-
dum, facitque enm, cui communicatur *glo-
rioſum*, vocatur *lumen gloriæ*: eius autem na-
turam expendemus ſeqq. propoſitionibus.
Prima propoſitio. *Lumen gloriæ formaliter
non eſt ipſa viſio eſſentiæ diuinæ.*
Probatur: quod præſupponitur ſaltem or-
dine naturæ ad aliquid, non eſt idem forma-
liter cum illo: nihil enim ſeipſum præſuppo-
A nit: at lumen gloriæ præſupponitur ſaltem or- V.
dine naturæ ad viſionem beatificam, quia ex
Conc. Viennenſi ſuprà eleuat inrellectum ad
clarè videndum Deum; & proinde ſicut in-
tellectus præſupponitur viſioni ſalrem ordi-
ne naturæ; ita etiam & lumen gloriæ, quod
illum eleuat; cùm intellectus ereatus non eli-
ciat viſionem beatificam niſi vt eleuatus.
Deinde hoc lumen gloriæ eſt effectiuè à ſolo
Deo, & nullomodo ab intellectu creato: ſed
viſio beatifica eſt etiā effectiuè ab intellectu:
ergo hoc lumen gloriæ non eſt viſio beatifica.
Tertiò, omne quod diſponit aliquo modo ad
aliud, non eſt formaliter illud ad quod diſpo-
nit, diſpoſitio enim & ſorma ſemper diſtin-
guuntur à ſe inuicem: ſed lumen gloriæ diſ-
ponit aliquo modo intellectum ad videndum
Deum, quia illum conſtituit in ſtatu accom-
B modato ad eliciendam viſionem beatificam, VI.
quæ excedit naturam intellectus ſecundùm ſe
conſiderati; ergo lumen gloriæ oon eſt for-
maliter viſio diuinæ eſſentiæ.
Secunda propoſitio. *Lumen gloriæ non eſt for-
maliter ipſum lumen increatum Dei, nec iſte con-
curſus, quo Deus concurrit cum intellectu creato
ad viſionem beatificam.*
Prior pars probatur: quia Conc. Vienn. ſu-
prà dum aſſerit oeceſſitatem huius luminis, io-
telligit per illud, aliquid ereatum: loquitur
enim de illo ad ſenſum Theologorum, quo-
rum communis ſententia per lumen gloriæ
intelligit aliquid creatum exiſtens formaliter
& ſubiectiuè in intellectu.
Poſterior pars probatur: quia per lumen
gloriæ intelligitur donum aliquod, ratiooe
cuius intellectus eleuatur permanenter, &
C modo ſibi connaturali ad Deum clarè viden- VII.
dum: cùm enim ſtatus beatitudinis ſit perpe-
tuus, debet habere modum quàm conuenien-
tiſſimum, cuiuſmodi eſt eſſe, & fieri modo
connaturali & per aliquid habens eſſe perma-
nens: at concurſus ille non intelligitur ele-
uare intellectum permanenter, ſed tantùm
tranſeunter, nec modo connaturali, quia tunc
cenſetur aliquid fieri modo connaturali à po-
tentia, quando fit ab illa, vt habente in ſei-
pſa permanenter vim completam & perfe-
ctam requiſitam ex parte principij: ſic enim
actus ſupernaturales virtutum Theologica-
rum dicuntur fieri à nobis connaturaliter: igi-
tur lumen gloriæ non eſt ipſe coocurſus Dei,
quo cum intellectu creato concurrit ad eli-
ciendum viſionem beatificam.
D Deinde, concurſus ille loquendo præciſè VIII.
tenet ſe ex parte Dei, tanquam cauſæ vel vni-
uerſalis, vel ſpecialis concurrentis ad talem
actum, vt patebit inferiùs: at lumen gloriæ
tenet ſe ex parte iotellectus, quia eum eleuat
& conſortat.
Neque primæ parti huius propoſitionis ob-
ſtat illud Pſalmi 35. *In lumine tuo videbimus lu-
men*: imprimis enim in illo loco Pſalmi parti-
cula illa *in*, idem eſt ac *per*, & particola *lumen*
priori loco ſumitur pro ereato lumine glo-
riæ; in poſteriori verò pro ipſa facie, ſeu
eſſentia Dei, vt ad illum locum notat Ge-
nebrardus: vnde ſeoſus eſt iſte: per lumeo
hoc ereatum gloriæ videndum eſſe lumen in-
creatum, quod eſt eſſentia diuioa.
Deinde rectè poſſumus dicere beatos vi-
dere Deom, lumen increatum, in lumioe Dei

I. ſumpto effectiuè, quatenus confortati lumine gloriæ, quod eſt illis à Deo infuſum, vident ipſum Deum ſeu eſſentiam diuinam, pro qua expoſitione videri poteſt S. Auguſtinus ſuâ enarratione ad illum Pſalmum, vel etiam ita vt per iſtam particulam *lumine tuo*, intelligatur Filius Dei, qui in Symbolo Nicæno dicitur *lumen de lumine*, & apud ſanctum Ioannem capite primo, *lux hominum*, & dicuntur beati videre Deum lumen in *ſuo lumine*, id eſt, in Filio, quatenus vi & efficaciâ meritorum eius conſequuti ſunt viſionem diuinæ eſſentiæ.

Tertia propoſitio. *Lumen gloriæ, quo intellectus beati eleuatur iuxta legem ordinariam Dei, eſt quædam habitualis qualitas ſupernaturalis infuſa à Deo ipſi intellectui*: ita communiter omnes Theologi hâc præſenti quæſt. 12.
II. & 4. ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ nonâ.

Probatur ex 2. parte præcedentis propoſitionis, vbi oſtendimus, Concilium Viennenſe ſuprà non poſſe explicari de concurſu Dei, vel de aliquo alio habente tantùm ſe per modum tranſeuntis; ſed debere intelligi de aliquo habente ſe permanenter, ac proinde quod ſit aliquid habituale.

Probatur ampliùs: Deus iuxta legem ordinariam, tam in ordine ſupernaturali, quàm naturali ſemper facit quod eſt magis conſentaneum naturis rerum, quia Sapient. 8. *Deus diſponit omnia ſuauiter*: atqui magis eſt conſentaneum ſtatui beatifico, vt intellectus creatus eleuetur & fiat potens completè ad Deum clarè videndum per qualitatem ſibi inhærentem permanentem, quàm per aliquid tantùm tranſiens, aut ſolummodo aſſiſtens: ergo
III. lumen gloriæ, quo intellectus creatus eleuatur iuxta potentiam ordinariam eſt qualitas habitualis.

Confirmatur hæc ratio, ex eo quòd eodem modo S. Thom. 1. 2. quæſtione 110. articulo ſecundo, probat gratiam ſanctificantem eſſe habitualem: *item* 2. 2. quæſtione 23. articulo 2. charitatem eſſe habitum; & Theologi communiter primâ ſecundæ, quæſtione ſexageſimâ ſecundâ, articulo 1. & ſequentibus probent dari habitus ſupernaturales infuſos per ſe.

Quòd autem habitus ille luminis gloriæ ſit propriè ſupernaturalis quoad ſuam ſubſtantiam, ſeu in ſua entitate, & ex conſequenti immediatè infuſus à Deo, patet iiſdem fundamentis & rationibus, quibus Theologi agen-
IV. do de habitibus prædictis ſupernaturalibus fidei, ſpei, & charitatis, oſtendunt illos eſſe ſupernaturales in ſua entitate: eſt enim eadem planè ratio huius luminis gloriæ, vt facilè intelligitur ex dictis: quare id de hoc lumine ſic breuiter oſtenditur: habitus ille cenſetur loquendo propriè eſſe ſupernaturalis quoad ſuam entitatem, cuius propria entitas ſpectata ſecundùm prædicatum ſuum ſpecificum eſt talis conditionis, vt non debeatur ipſi vniuerſo, vel alicui ex eius entibus ſeu partibus, prout tam ipſum vniuerſum, quàm ſingulæ partes eius conſiderantur ſecundùm naturales ſuas perfectiones, & finem ſuum naturalem; & quòd prætereà ex præciſa, & formali ſua ratione perficit, & ordinat creaturam rationalem ad gloriam

A ſupernaturalem: nam ex primo capite quo habet, quòd ſit ſupra exigentiam totius ſubſtantiæ creatæ, & ei conſideratæ ſecundùm ſola ſua principia naturalia indebitum, fit vt talis habitus quoad ſui productionem ſit extra vim cuiuſcumque agentis naturalis, & ex conſequenti ad hoc vt exiſtat, poſtulet ex ſua ratione præciſâ, produci à Deo. V.

Ex ſecundo autem capite habet, quòd in tali ſua ſubſtantia, ſeu entitate tranſcendat totum ordinem naturæ: nam totus hic ordo ſiſtit in Deo, tanquam vltimo fine, vt auctore naturæ, & in mediis intra illum eumdem ordinem conſtitutis, vt deducentibus & ordinantibus omnes & ſingulas creaturas ad Deum, vt finem correſpondentem tali ordini rerum: atqui entitas habitus luminis gloriæ ſpectata ſecundùm prædicatum ſuum ſpecifi-
B cum, quo reddit intellectum creatum proximè & poſitiuè habilem, & idoneum elicere claram & intuitiuam viſionem eſſentiæ diuinæ, ſeu Dei ſicuti eſt in ſeipſo, non debetur ipſi vniuerſo, vel alicui ex eius entibus, ſeu partibus, prout tam ipſum vniuerſum, quàm ſingulæ partes eius conſiderantur ſecundùm naturales ſuas perfectiones, & iuxta finem ſuum naturalem, vt per ſe patet & ampliùs intelligetur ex dicendis infrà: & prætereà entitas luminis gloriæ ea ſua formali, & præciſa ratione complet, perficit & ordinat intellectum creatum ad claram & intuitiuam viſionem diuinæ eſſentiæ, ſeu ad ſupernaturalem gloriam: hæc enim eſt intrinſeca eius natura, & inde appellatur lumen gloriæ: ergo habitus luminis gloriæ eſt propriè loquendo ſupernaturalis quoad ſuam entitatem. VI.
VII.

C

ARTICVLVS II.

Vtrum lumen gloriæ ſit potentia propriè dicta vel habitus.

PRIMA ſit noſtra propoſitio. *Lumen gloriæ non eſt propriè loquendo potentia.* Probatur imprimis, quia proprium potentiæ eſt fluere immediatè ex principiis intrinſecis ipſius eſſentiæ rei: at lumen gloriæ non fluit ex eſſentia animæ rationalis, ſed à Deo infunditur intellectui. Deinde proprium eſt potentiæ recipi immediatè in eſſentia: at lumen gloriæ recipitur immediatè in intellectu: ſicut & fides infuſa, cui ſuccedit. Tertiò potentia actus immanentis eſt proximum ſubiectum illius: at lumen gloriæ non eſt ſubiectum immedia-
D tum & proximum viſionis beatificæ, ſed intellectus. VIII.

Tandem ſi lumen gloriæ eſſet quædam potentia cùm ſit principium cognitionis intellectiuæ, deberet eſſe quidam intellectus, & ſic in quolibet beato, purâ creaturâ deberet dari triplex intellectus; primus naturalis potentia, ſecundus lumen gloriæ, tertius aliud lumen pro cognitione veſpertina: at multiplicare eiuſmodi intellectus videtur eſſe fruſtraneum.

Secunda propoſitio. *Hoc lumen gloriæ eſt propriè habitus operatiuus.* Probatur: eſſentialis ratio habitus operatiui, prout conſideratur genericè, & abſtrahit ab habitu acquiſito & infuſo per ſe, importat tantùm quòd ſit qualitas permanens in ſubiecto ordinata per ſe

I. primò ad operationem ſupponens primam facultatem operandi, abſtrahendo à completa & incompleta: ita vt illa duplex ratio præſupponendi facultatem, ſeu potentiam operandi conſtituat duas ſpecies habitus operatiui, ſcilicet ipſum præſupponere primam potentiam operandi completam ad exercendos actus, conſtituat ſpeciem habituum acquiſitorum: ipſum verò præſupponere primam potentiam duntaxat operandi incompletam & inchoatam, ad exercendos actus contentos intra limites obiecti ſui ſpecificatiui, excedentes tamen proprium eſſendi modum intellectus creati, conſtituat ſpeciem habituum per ſe infuſorum: quare cùm lumen gloriæ præſupponat in intellectu primam potentiam exercendi actum viſionis beatificæ veluti inchoatum tantùm principium, vt docuimus artic. præcedd.
II. erit propriè habitus, ita tamen vt ſit in hac 2. ſpecie habituum, ſcilicet per ſe infuſorum.

Quòd autem hæc ratio ſit conſtitutiua habituum ſupernaturalium & diſtinctiua eorumdem ab habitibus acquiſitis, patet ex Concilio Mileuitano can. 5. & Trid. ſeſſ. 6. can. 2. & ex communi doctrina Theologorum, & Patrum docentium ſupernaturale donum à Deo infuſum (quo nomine Scholaſtici communiter iuxta potentiam ordinariam Dei intelligunt qualitatem permanentem ſeu habitualem) requiri, non tantùm ad faciliùs exercendum actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis, ſed eſſe neceſſarium: in eo diſtingui donum iſtud ab habitibus acquiſitis, quòd hi dent tantùm faciliùs operari: iſtud verò det poſſe operari.

Obiicies 1. proprium habitus operatiui pro-
III. priè dicti eſt tantùm facilitare potentiam ad operandum, ſicque præſupponere principium agendi completum; ſed lumen gloriæ dat intellectui creato ſimpliciter poſſe exercere viſionem beatificam, & non illam duntaxat faciliùs elicere; ergo potiùs eſt dicendum potentia naturalis quàm habitus.

Reſpondetur ex dictis, facilitare duntaxat potentiam eſſe proprium ſolius habitus acquiſiti per ſe, non autem infuſi per ſe, cuiuſmodi eſt lumen gloriæ.

Obiicies 2. viſio beatifica cùm ſit entitatis ſupernaturalis, poſtulat etiam eſſe à potentia ſupernaturali; ſed nulla alia poteſt ei aſſignari potentia, quàm ipſum lumen gloriæ. Nam ſi quæ alia poſſet ei aſſignari, maximè intellectus creatus; at ille non poteſt ei aſſignari pro tali
IV. potentia, quia concurrit ad illam tantùm ex ſe per ſuam inchoatam & incompletam vim; quæ eſt ei natiua & naturalis, non autem ſupernaturalis, quippe quæ ei ineſt ante eleuationem: ergo viſio beatifica poteſt tantùm refundi in lumen gloriæ tanquam in potentiam ſupernaturalem, & proinde cùm potentia ſit alia ſpecies qualitatis ab habitu, vt patet ex Ariſtotele in categoria qualitatis, lumen gloriæ non erit propriè habitus, ſed potiùs quædam potentia ſupernaturalis.

Reſpondetur, viſionem beatificam prout elicitur à potentia ſupernaturali, nimirum ab intellectu, vt eleuato per lumen gloriæ, eſſe à potentia ſupernaturali propriè dicta; licet enim vis illa inchoata & incompleta ſuperiùs explicata, ſit hoc ſenſu naturalis intellectui, prout id dicitur naturale, quod fluit à princi-
A pijs naturæ: attamen prout illud dicitur naturale, quod reſpicit agens naturale, à quo fiat & producatur, virtus iſta inchoata & incompleta, quæ eſt in intellectu creato (quod ſimiliter dicendum eſt de quacumque alia potentia) dicetur tantùm naturalis comparatione eorum actuum, quorum obiecta habent eumdem eſſendi modum cum ipſa natura cognoſcére, & vt percipiuntur ſunt proportionata efficaciæ, ſeu quantitati virtutis correſpondenti illi proprio eſſendi modo talis naturæ: vbi verò excedunt talem modum, actus illi dicuntur ſupernaturales & exerceri per potentiam, non quidem naturalem, ſed obedientialem tantùm & ſupernaturalem: ſicq; cùm viſio beatifica non eliciatur ab intellectu creato iuxta efficaciam correſpondentem proprio modo eſſendi ſuæ naturæ, fit, vt dicatur elici
B ab illo tanquam ſupernaturali potentia. VI.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit de fide dari lumen gloriæ habituale.

SENSVS articuli eſt, an propter auctoritatem Conc. Viennenſis ſuprà relatam non tantùm ſit de fide dari lumen gloriæ abſtrahendo ab actuali & habituali, ſed etiam habituale & in ratione habitus.

Prima ſit propoſitio. *Non videtur expreſſè de fide eſſe dari lumen gloriæ habituale.* Probatur, quia Concilium ibi determinat tantùm dari lumen gloriæ & neceſſitatem eius, quomodo Begardi negabant illud, & eius indigentiam; intentio enim Concilij ibi eſt damnare Begar-
C dos: at iſti hæretici negabant hoc lumen, & eius indigentiam, non determinando, quod eſſet habituale, & in iſta definitione Concilij nullum habetur verbum expreſsè, quo præcisè & ſine admixto diſcurſu Concilium intelligatur loqui de habituali: cùm ſemper abſtineat à nomine *habitus:* nec mens Concilij ibi fuit dirimere controuerſiam ſcholaſticam. Adde quòd etiam nunc eſt controuerſum inter ſcholaſticos, an ſit de fide, fidem, ſpem, & charitatem ſupernaturales dari in ratione habituum, vt docent ſcholaſtici locis ſuprà citatis. VII.

Secunda propoſitio. *Licet non ſit de fide expreſſè definitum lumen gloriæ eſſe habitum, tamen id ita certum eſt, vt oppoſitum videatur erroneum.* Probatur, quia vt aliqua propoſitio cenſeatur *erronea*, ſufficit quòd propoſitio ei oppoſita
D colligatur per diſcurſum Theologicum ex aliqua propoſitione de fide: at ex prædicta definitione Concil. Viennenſis colligitur per diſcurſum Theologicum, hoc lumen gloriæ eſſe habituale: nam quando agitur de re vt eleuanda ad actionem duraturam perpetuò, abſque aliqua interruptione, tunc principium eleuans debet etiam accipi & intelligi, vt ſemper durans, & perſeuerans; quia ſine illo non poteſt intelligi talis operatio durare: ſed Concilium ſuprà loquitur de eleuatione intellectus per lumen gloriæ ad viſionem beatificam, vt duraturam perpetuò & ſine interruptione: ergo etiam Concilium intelligitur loqui de principio eleuante intellectum, vt duraturo ſemper & vt perſeuerante ſine interruptione, & per conſequens habituali. VIII.

I.

ARTICVLVS IV.

Vtrum lumen gloriæ ſit habitus perfectior de formali & propria ſua ratione, quàm ſit habitus gratiæ vel charitatis.

SIT hæc vnica noſtra propoſitio. *Habitus luminis gloriæ ex ſua propria & formali ratione eſt perfectior, quàm ſit habitus gratiæ vel charitatis.*

Probatur: habitus ſicut ſpecificantur à ſuis actibus & illis mediantibus ab obiectis; ſic & ab iſtis duobus accipiunt ſuam nobilitatem, ita vt habitus, qui ex formali ſua ratione producunt actus ſecundùm ſe nobiliores, & reſpiciunt obiecta etiam æquè nobilia ſub nobiliori tamen ratione, ſunt etiam nobiliores aliis habitibus reſpicientibus eadem quidem
II. obiecta, ſed modo non æquè nobili: atqui habituale lumen gloriæ ex præciſa ſua ratione producit actum longè nobiliorem quàm gratia ſanctificans, vel charitas, & reſpicit Deum ſuum obiectum perfectiori modo, quàm gratia ſanctificans: ergo eſt etiam perfectior habitus. Maior eſt certa ex iis, quæ philoſophi in ethicis, & Theologi 1. 2. tradunt communiter de habitibus.

Minor patet, quia actus viſionis beatificæ eſt perfectior actu charitatis, ſeu gratiæ ſanctificantis. Hic enim ordinatur ad iſtum, hic dicit tantùm inchoationem gloriæ æternæ & ius ad illam, iſte conſummationem & poſſeſſionem gloriæ, & S. Thomas 1. 2. quæſt. 3. artic. 4. ſatis docet, actum viſionis beatificæ eſſe perfectiorem actu charitatis, dum vult beatitudinem eſſentialem debere conſiſtere
III. in operatione perfectiſſima, & hanc eſſe eam, quâ intellectus videt Deum clarè. Item lumen gloriæ per proprium ſuum actum reſpicit Deum, vt ſuum obiectum ſub nobiliori modo, quàm gratia ſanctificans, quia illum reſpicit, vt intimè vnitum ſecundùm ſuam ſubſtantiam intellectui creato gerentem vices ſpeciei impreſſæ, vel ſeſe habentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ; at per gratiam, ſecundùm rationem obiecti, quâ amans eſt per affectum in re amata: ergo habitus luminis gloriæ eſt ex formali ſua ratione perfectior, quàm ſit habitus charitatis, ſeu gratiæ ſanctificantis.

Obiicies primò: gratia eſt quædam participatio diuinæ naturæ ex S. Petro in ſua epiſt. Canonica, per illam ſumus formaliter *Filij*
IV. *Dei*: ergo eſt perfectior habitus quàm ſit lumen gloriæ.

Reſpondetur conceſſo antecedente negando conſequentiam, quia lumen gloriæ ratione proprij ſui actus eſt maior participatio diuinæ naturæ, quàm ſit gratia habitualis, cùm per illud diuina natura participetur conſummatè, non autem per gratiam: item reddimur ſimiles eſſentiæ diuinæ per actum viſionis beatificæ productum à lumine gloriæ, quatenus efformamus expreſſam ſimilitudinem diuinæ eſſentiæ & perfectionum eius; quæ ſimilitudo manet in noſtro intellectu.

Obiicies ſecundò: Patres communiter dicunt nullum donum Dei eſſe excellentius charitate: item charitas eſt habitus Theologicus attingens Deum vt eſt in ſe, & faciens
A vt voluntas ſit in Deo tanquam in obiecto amato: lumen verò gloriæ non eſt virtus Theologica; cùm tres tantùm enumerentur, V.
faciátque Deum eſſe in cognoſcente iuxta modum cognoſcentis; quia intellectio trahit ad ſe obiectum, & proinde lumen iſtud facit, vt Deus ſit in beato modo minus perfecto quàm charitas ſeu gratia ſanctificans efficiat: ergo lumen gloriæ videtur eſſe habitus minus perfectus quàm ſit habitus gratiæ ſanctificantis.

Reſpondetur, iſtud intelligi de donis ſupernaturalibus, quæ dantur ordinariè viatoribus: lumen gloriæ poſſe dici habitum Theologicum, tres verò tantùm habitus Theologicos admitti à ſcholaſticis; quia loquuntur tantùm de habitibus viæ, & quòd lumen gloriæ reſpiciat Deum ſub ratione perfectiori,
B quàm gratia ſanctificans, patet ex dictis: intellectus autem dicitur trahere ad ſe obiectum ratione ſpeciei impreſſæ, per quam illud percipit: at in viſione beatifica non datur ſpecies impreſſa, vt patebit inferiùs. VI.

ARTICVLVS V.

Vtrum proprium munus luminis gloriæ, ſit diſponere intellectum ad recipiendam viſionem beatificam.

DIFFERENTIA habituum attenditur penes illud ſpeciale, ad quod operandum ordinantur ex præciſa ſua ratione, vt philoſophi docent agendo de illis; ideóque cùm præcedentibus articulis expoſuerimus proprium genus luminis gloriæ, aggrediemur iam eius VII.
C proprium munus.

Paludanus in 4. ſentent. diſtinct. 49. qu. 1. art. 1. & cum eo alij nonnulli ex iis qui exiſtimant intellectum concurrere efficienter ad viſionem beatificam, putant proprium eius munus eſſe diſponere intellectum ad eam recipiendam.

Melior tamen eſt contraria ſententia, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus. *Lumen gloriæ non ideò eſt neceſſarium, vt beatifica viſio recipiatur in intellectu beati.* Probatur: ſi lumen gloriæ requiritur tanquam diſpoſitio intellectus ad recipiendam viſionem, vel vt hæc recipiatur immediatè in lumine gloriæ, tanquam in ſubiecto, quo mediante recipiatur in intellectu; ſicut accidentia materialia recipiuntur in materia mediante quantitate; vel requiri-
D tur, vt ſimpliciter diſponat intellectum ad receptionem viſionis beatificæ, quatenus illum præparat ad vlteriorem formam, ſicut calor præparat materiam ſtuppæ, ad formam ignis immediatè recipiendam. VIII.

Primum dici non poteſt, quia actus vitalis & immanens, cuiuſmodi eſt viſio beatifica, recipitur tantùm immediatè in ſuo vitali principio, vt patet inductione: at lumen non eſt tale principium formaliter.

Deinde, tunc vnum tantùm accidens regulariter eſt ſubiectum alterius accidentis, quando vel propria eius ratio conuincit à priori talem eius eſſe ſubordinationem, verbi gratiâ, quia propria ratio habitus operatiui eſt adiuuare potentiam ad operandum, rectè intelligimus tale accidens debere eſſe in potentia, quam adiuuat, & mediante illâ in ſub-

I. ſtantia : vel ſaltem à poſteriori intelligimus vnum accidens debere eſſe in alio, quando aliquod ſignum, ſeu indicium datur, quo talis ſubordinatio inter illa oſtendatur : atqui propria ratio viſionis beatificæ non conuincit talem ſubordinationem dari inter illam, & lumen gloriæ, vt illa poſtulet ſubiectari in iſto, nec etiam aliquod ſignum huius ſubordinationis datur, ſed contrarium potiùs iudicatur, ſcilicet ex eo, quòd viſio hæc ſit actus vitalis, illam debere neceſſariò recipi in ſuo principio vitæ, non autem in omni eo, à quo effectiuè procedit, vt etiam patet in habitibus acquiſitis ſcientiarum; qui licet cum intellectu producant effectiuè actus ſibi correſpondentes, non propterea tamen ſunt immediata ſubiecta actuum ſcientificorum, ſed ſolus intellectus qui eſt vitale principium.

II. Secundum item dici non poteſt, quia ſi lumen gloriæ requireretur ad ſic diſponendum intellectum pro recipienda viſione beatifica, maximè quia ante aduentum huius luminis, intellectus eſt ei improportionatus, cùm nondum ſit ordinis ſupernaturalis, cuius tamen eſt viſio beatifica ; actus autem & potentia debent eſſe eiuſdem ordinis : at falſum eſt, intellectum creatum eſſe improportionatum receptioni viſionis beatificæ ſecundùm ſe ſpectatæ : nam omnis potentia obedientialis eſt proportionata recipiendo ſuo actui ; ſed intellectus recipit in ſeipſo viſionem beatificam, prout ille conſideratur iuxta potentiam ſuam obedientialem, & non iuxta naturalem : tunc enim aliqua entitas induit rationem obedientialis potentiæ, ſiue paſſiuæ, ſiue actiuæ : quando accipit vel agit modo
III. excedente proprium ſuum, & naturalem modum eſſendi, vt explicatum eſt ſuprà, quo tamen modo tunc intellectus recipit viſionem beatificam : ergo lumen gloriæ non præcisè requiritur ad hoc, vt intellectus per illud diſponatur ad receptionem viſionis beatificæ.

Deinde hæc improportio viſionis beatificæ recipiendæ in intellectu creato, & neceſſitas luminis gloriæ ad faciendum iſtam proportionem, fundatur iuxta oppoſitam ſententiam præcisè in ipſa ſupernaturalitate viſionis beatificæ; at ipſa ſupernaturalitas rei, non requirit ex ſe, & ex præciſa ſua conditione aliquam præuiam diſpoſitionem in ſuo ſubiecto, vt patet in habitibus ſupernaturalibus, qui paruulis infunduntur in ba-
IV. ptiſmo, & primi actus fidei, ſpei & dilectionis ſupernaturalis ſæpè eliciuntur ab adultis ante iuſtificationem primam omnium, nullâ ſupernaturali præuiâ diſpoſitione illis inhærente : & quòd in adultis aliquæ diſpoſitiones prærequirantur ad gratiam habitualem accipiendam, non prouenit ex natura rei, ſeu ex phyſica neceſſitate, ſed tantùm ex morali, ſeu ex ipſa inſtitutione Dei habente fundamentum in congruentia & honeſtate ; vt Theologi docent primâ ſecundæ, agendo de iuſtificatione.

Neque his rationibus conuictus ſatisfaciet, ſi dixerit, non ideò viſionem beatificam requirere, vt intellectus diſponatur ad illam recipiendam, quia eſt ſupernaturalis, ſed quia eſt forma principalis in ſuo ordine, quæ non ordinatur ad formam vlteriorem; hoc enim reſpondendo non ſatisfaciet. Nam

A primò neceſſitas diſpoſitionis vt præparantis ſubiectum non fundatur præcisè in eo, quòd forma ſit principalis vel non, nec in eo quòd vlteriùs ordinetur, vel non ordinetur ad aliam formam ; ſed præcisè in eo, vt ſubiectum reddatur proportionatum formæ quæ debet in eo recipi, & eſt ei quoad hoc per accidens, quòd ſit forma principalis & non vlteriùs ordinata ad aliam formam, vt etiam patet ex ipſo eius nomine : deinde actus etiam fruitionis in voluntate beati tam eſt principalis in ſuo ordine, quàm ſit viſio beatifica, nec tamen aliquid habituale de nouo infuſum aſſignatur voluntati beatorum, quo diſponatur in patria ad recipiendum in ſe ipſam fruitionem. V.

Nec denique obſtat, quòd viſio beatifica iuxta potentiam ordinariam non recipiatur in intellectu beati, niſi vt iam informato lu- VI.
B mine gloriæ : non enim id prouenit ex præſuppoſitione luminis gloriæ neceſſaria in ratione diſpoſitionis, ſed ex naturali conditione & ordinatione, quæ eſt inter exercitium actus viſionis beatificæ & receptionem eius, quatenus ſcilicet prius eſt ordine rationis actum illum elici à ſua potentia, quàm recipi in illa ; idcòque cùm ordinariè non eliciatur, niſi præſuppoſito lumine gloriæ, nec etiam eſt in illo niſi præſuppoſito eodem lumine in intellectu, etſi viſio beatifica eſſet talis, vt poſſet ſupernaturaliter infundi abſque eo quod effectiuè procederet ab intellectu, poſſet etiam intellectus, ſine aliqua eleuatione facta per aliquid ſibi ſuperadditum recipere illam, ſicut & recipit alias formas entitatiuè ſupernaturales : imò
C & ipſum habitum luminis gloriæ, ſine alia præuia diſpoſitione. VII.

Cur autem intellectus vel alia ſimilis potentia recipiat eiuſmodi formas ſupernaturales abſque aliqua præuia diſpoſitione ; ad producendum verò illas indigeat aliquo eleuante & confortante ; hæc eſt ratio, quòd ſubiectum recipiendo aliquam formam nihil ei communicet præter ſeipſum & receptaculum : vnde ſi ſubiectum & forma ſibi correſpondeant in entitate & ordine, iſtud nullo ſibi ſuperaddito, poterit illam recipere : at potentia actiua producendo effectum communicat ei aliquid, ſcilicet ipſum eſſe tale, quod in illo repetitur, & ideò ſi illa ſecundùm ſe ſpectata eſt tantùm incompleta pro tali effectu producendo, debet
D priùs compleri & aliunde confortari, quàm VIII.
agat.

Atque ex his intelligitur axioma iſtud ſancti Thomæ hâc quæſtione articulo quinto, & libro tertio *contra Gentes*, capite tertio : omne quod eleuatur ad aliquid, quod excedit ſuam naturam, oportet quòd diſponatur aliquâ diſpoſitione, quæ ſit ſupra naturam, non militare contra noſtram propoſitionem. Nam præterquàm quòd ſanctus Thomas ibi illud tantùm pronuntiat de potentia actiua (quia ex illo concludit neceſſitatem luminis gloriæ ob defectum actiuæ virtutis ſufficientis ad Deum clarè videndum) intellectus recipit tantùm viſionem beatificam per ſuam obedientialem potentiam, quæ eſt ſupernaturalis, & ſic intellectus non cenſetur eam recipere ſupra ſuas vires, nec proin-

I. de ad id indigere diſpoſitione præparante.

Secundò ex eadem propoſitione conſtat falſam eſſe eorum opinionem, qui exiſtimant neceſſitatem luminis gloriæ peti etiam ex eo quòd oporteat intellectum creatum priùs accipere aliquam rationem fundamentalem, quâ homo acceptetur ad perfectam filiationem adoptiuam Dei, quàm fruatur illâ, ſicut in via fides infuſa datur, tanquam fundamentum quoddam illius adoptionis, quæ reperitur in viatoribus: conſtat inquam ex dictis hoc eſſe falſum. Nam eo ipſo, quo quis moritur in gratia ſanctificante, quæ eſt ſemen vitæ æternæ, eámque retinet, habèt in ſeipſo ſufficienter rationem proximam fundamentalem perfectæ iſtius filiationis obtinendæ in patria, & lumen gloriæ dicitur ſuccedere fi-
II. dei; quæ eſt in via, quia vt hæc eſt principium productiuum actuum, quibus ſupernaturaliter credimus; ita & lumen gloriæ eſt principium productiuum actus viſionis beatificæ, quo clarè & intuitiuè videmus myſterium Trinitatis & alia, quæ per fidem ſupernaturalem credimus in via.

Articvlvs VI.

Vtrum lumen gloriæ neceſſarium ſit, vt primò per ſe immediatè intellectus recipiat diuinam eſſentiam habentem ſe ad modum ſpeciei impreſſæ.

PRÆSVPPONANDVM eſt ex philoſophis, actum cognitionis pendere à duobus, nimirum à potentia cognoſcente, & ab obie-
III. ctu rei cognitæ, quæ res cognita ſeu obiectum vel per ſeipſum, vel per ſuam ſpeciem impreſſam obeuntem vicarias eius operas efficiat cognitionem cum potentia vt potentia, vt philoſophi docent ex profeſſo in libris *de anima*: vnde cùm talis ſpecies ſit quoddam accidens, quo ſubiectum cognitum coniungitur potentiæ ad eliciendum cognitionem, illud nulli alteri commodiùs miniſtrare poteſt, quàm tali potentiæ: iam ergo quæritur, cùm eſſentia diuina ita ſeſe habeat ad intellectum, an ille indigeat lumine gloriæ, vt diſponatur ad ſic recipiendam diuinam eſſentiam.

Affirmant S. Thom. hîc aliquo modo art. 5. & lib. 3 *contra Gentes*, cap. 53. & aliquot ex eius diſcipulis.

Verior tamen videtur eſſe negans opinio, pro qua ſit hæc noſtra propoſitio. *Lumen glo-*
IV. *riæ non eſt neceſſarium, vt primò per ſe immediatè intellectus beati recipiat diuinam eſſentiam in ſeipſo, vt formam intelligibilem, quatenus eſſentia diuina ſupplet vices ſpeciei impreſſæ, vel ſeſe habet de facto ad inſtar ſpeciei impreſſæ.*

Probatur: quando aliqua forma eſt duntaxat aſſiſtens & non inhærens, tunc nulla præuia diſpoſitio requiritur in eo quod recipit aſſiſtentiam talis formæ, præſertim vbi hæc receptio comparatione recipientis tota ſeſe habet ſecundum potentiam obedientialem, vt patet in noſtris ſacramentis, dum recipiunt aſſiſtentiam Dei ad producendam gratiam iuſtificantem, patet etiam in cœlis dum recipiunt aſſiſtentiam intelligentiarum in faciendo ſuo motu: at diuina eſſentia habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel gerens vicem eius, eſt forma tantùm aſſiſtens intellectui beati,

A & non ei inhærens: repugnat enim diuinæ eſſentiæ quæ eſt ſubſtantia perfectiſſima inhærere: ergo diuina eſſentia, vt ſic non prærequirit aliquam diſpoſitionem in intellectu, vt vniatur ei ad inſtar ſpeciei impreſſæ: nec proinde lumen gloriæ requiritur pro diſponendo intellectu beati, vt recipiat eſſentiam diuinam in ratione formæ intelligibilis. V.

Dices, hanc rationem tantùm probare lumen non requiri, vt intellectus beati diſponatur ad recipiendum diuinam eſſentiam, vt formam intrinſecè actuantem, non tamen probare illud non requiri velut diſpoſitionem, quâ intellectus beati fiat proportionatus diuinæ eſſentiæ ſibi coniungendæ in ratione concauſæ influentis in viſionem beatificam: præſertim cùm intellectus creatus iuxta le-
B gem ordinariam non ſit proportionatus, vt vniatur eſſentiæ diuinæ tanquam formæ intelligibili, niſi ille ſit affectus lumine gloriæ. VI.

Reſpondetur, noſtram rationem probare vtrumque: nam & in ſententia eorum qui volunt cœlos ita moueri à ſua forma, vt ſimul etiam moueantur ab intelligentia, propter maximam regularitatem ſui motus, nulla diſpoſitio prærequiritur in cœlis, vt illis intelligentiæ coniungantur in ratione concauſæ.

Deinde, ratio concauſæ ſumpta præciſè non poſtulat diſpoſitionem in alia concauſa etiam diſproportionata præciſè propter vnionem faciendam cum illa in ratione concauſæ; ſicut enim ratio cauſæ attenditur penes vim ad producendum effectum; ita & ratio concauſæ ſpectata præciſè poſtulat tantùm, vt quod eſt concauſa productiua alicuius effectus, habeat
C totum quod ex parte eius requiritur in ratione comprincipij: at intellectus beati informatus lumine gloriæ, vt confortante illum ad eliciendum viſionem beatificam præſcindendo ab eo, quod per iſtud lumen diſponatur ad recipiendum eſſentiam diuinam modo prædicto, habet quidquid requiritur ex eius parte in ratione comprincipij productiui viſionis beatificæ, quia illa eius virtus inchoata, quæ antea reddebat illum improportionatum tali effectui producendo, eſt completa per lumen gloriæ, ſub hac tantùm præciſa ratione illi infuſum: ergo intellectus beati non ex eo præciſè requirit lumen gloriæ, vt recipiat diuinam eſſentiam habentem ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ vel gerentem vices eius. VII.

Tandem, quando duæ concauſæ ita produ-
D cunt eundem effectum, vt tamen ſeſe teneant ex duabus diſtinctis partibus, & efficientia vtriuſque eſt ſimultanea ad producendum completè totum effectum: tunc non eſt neceſſe vnam ex iſtis concauſis recipere aliquid in ſeipſa, quo præciſè diſponatur ad recipiendam aliam concauſam; ſed ſatis eſt, quòd vtraque ſit completa ex parte ſuæ actiuitatis & ſibi inuicem aſſiſtant; ita vt actiuitas vtriuſq; concauſæ habeat ſuum influxum, vt videre eſt in omnibus concauſis naturalibus: atqui eſſentia diuina habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel gerens eius vicem, & intellectus beati, ita ſunt duæ concauſæ ad producendum viſionem beatificam, vt tamen diuina eſſentia, vt ſic, teneat ſe ex parte obiecti, quemadmodum ſpecies impreſſa in noſtra cognitione naturali: intellectus verò ſit potentia, quæ corrobora- VIII.

I. tur per lumen gloriæ, & præterea influxus
tam diuinæ eſſentiæ ſic concurrentis, quàm
intellectus infotmatus lumine gloriæ totus eſt
ſimultaneus ad producendum completè vi-
ſionem beatificam, vt patebit infrà: ergo non
eſt opus, vt intellectus recipiat in ſeipſo ali-
quid, quo præcisè diſponatur ad recipien-
dum diuinam eſſentiam ſeſe habentem ad in-
ſtar ſpeciei diuinæ eſſentiæ.

Articvlvs VII.

*Vtrum lumen gloriæ detur, vt loco ſpeciei im-
preſſæ concurrat ad viſionem beatificam.*

Affirmat Vaſqueſius hîc diſputa-
tione 43. capite 3. & ſequentibus, vbi do-
cet admiſſo lumine gloriæ eſſe ſuperfluum
II. dari ſpeciem impreſſam Dei, vel eſſentiam di-
uinam ſupplere vicem ſpeciei impreſſæ in vi-
ſione beatifica: & proinde cùm Vienn. Conc.
ſuprà definiat dari lumen gloriæ, proprium
eius munus debere eſſe illud, quod conueni-
ret ſpeciei vel diuinæ eſſentiæ gerenti vicem
ſpeciei. Melior tamen nobis videtur contraria
ſententia, quare ſit

Noſtra hæc propoſitio. *Lumen gloriæ non
datur, vt loco ſpeciei impreſſæ concurrat ad vi-
ſionem beatificam*: concluſio communis eſt &
probatur: vbi duæ cauſæ à ſe inuicem omninò
diſtinctæ concurrunt ad producendum vnum
& eumdem effectum, oportet vtramque illa-
rum eſſe completam, & in ſeipſa, ſeù habere
propriam vim agendi requiſitam ex parte ſui
omninò completam, nec ſufficit vnam earum
eſſe perfectam quoad propriam ſuam vim
III. agendi: at intellectus creatus & diuina eſſen-
tia gerens vicem ſpeciei impreſſæ, ſeu ſeſe ha-
bens ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel ipſamet
ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ, poſito quòd
detur, ſunt duæ cauſæ omninò diſtinctæ à ſe
inuicem efficientes ſimul viſionem beatifi-
cam: ergo vtraque illarum debet eſſe com-
pleta; ſed intellectus beati ſecundùm ſe ſpe-
ctatus eſt incompletum duntaxat & inchoa-
tum quoddam eius principium, vt ſuprà oſten-
dimus, nec poteſt compleri de potentia or-
dinaria Dei per diuinam eſſentiam, vt ſe ha-
bentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel vt ſup-
plentem locum ſpeciei impreſſæ, vel ipſammet
ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ, poſito
quòd detur: ergo debet compleri per aliud,
hoc autem eſt idquod vocamus *lumen gloriæ*;
IV. ergo lumen gloriæ non datur, vt loco ſpe-
ciei impreſſæ concurrat ad viſionem beatifi-
cam.

Maior eſt diſertè S. Thomæ 2. 2. quæſt. 4.
artic. 2. & patet inductione factâ per omnes
eiuſmodi cauſas: & fauet ratio: effectus enim
ſequitur conditionem ſuæ cauſæ, pendétque
omninò ab illa: ergo ſi illa ſumpta adæquatè
ſit impotens ad agendum, ille non ponetur in
rerum natura.

Minor verò probatur: viſio beatifica cùm
ſit de genere cognitionis, habet eumdem mo-
dum ſuæ productionis: ac notitia ſeu cognitio
intellectualis elicita ſolis naturæ viribus; at
hæc habet duas cauſas efficientes ſui à ſe inui-
cem omninò diſtinctas; ſcilicet intellectum
& obiectum rei cognitæ vel eius ſpeciem, vt
S. Auguſt. ait lib. 9. *de ciuitate Dei*, duobus
A vltimis capitibus, dum ait notitiam gigni *à
cognoſcente & cognito*. Item philoſophi com- V.
muniter ad ſecundum librum Ariſtotelis *de
anima*, vbi ex profeſſo tradunt ſpeciem im-
preſſam, non tantùm determinare potentiam
ad ſpeciem actus, ſed ſimul etiam cum illa con-
currere efficienter ad cognitionem: maximè
cùm ſpecies ſit id, cui effectus, id eſt, ſpecies
expreſſa & verbum mentis aſſimilatur: ergo
pari iure ad viſionem beatificam debent duæ
iſtæ cauſæ, eſſentia ſe habens ad inſtar ſpeciei,
vel propria eius ſpecies, & intellectus, con-
currere; & ſicut in cognitione naturali influ-
xus intellectus ad producendum cognitio-
nem eſt diſtinctus ab influxu ſpeciei, ex com-
muni doctrina philoſophorum agentium de
ſpeciebus impreſſis; ita etiam in viſione beati-
fica influxus intellectus, tanquam potentiæ
B erit diſtinctus ab influxu diuinæ eſſentiæ ſeſe VI.
habentis ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel ipſiuſ-
met ſpeciei impreſſæ, ſi de facto detur, cùm
hæc ſeſe teneat ex parte obiecti.

Quòd denique ratio principij incompleti,
quæ ineſt intellectui creato per vim ſuam ra-
dicalem reſpectu beatificæ viſionis, non com-
pleatur de facto iuxta potentiam ordinariam
Dei, ab eſſentia diuina habente ſe ad inſtar
ſpeciei impreſſæ, vel gerente vicem eius, vel
ab ipſamet ſpecie impreſſa, ſuppoſito quòd
detur, probatur: diuina eſſentia conſiderata
iſtis modis, vel propria eius ſpecies id dunta-
xat ex ſe præſtat, quod noſtræ ſpecies, tam
ſenſibiles, quàm intelligibiles præſtant in ipſa
ſua notitia, quia habere ſe ad inſtar ſpeciei im-
preſſæ, vel gerere vicem eius, vel dari propriã
ſpeciem diuinæ eſſentiæ importat tantùm in
C hoc negotio, exercere proprium munus im- VII.
preſſæ ſpeciei: at in hac vtraque noſtra cogni-
tione, intellectiua ſcilicet & ſenſitiua, ſpecies
impreſſæ non complent virtutem potentiæ
ſiue ſenſitiuæ, ſiue intellectiuæ, ſed ſupponunt
illam completam in ratione potentiæ reſpectu
ſuorum actuum, vt intelligitur ex iis quæ phi-
loſophi communiter tradunt de ſpeciebus:
ergo diuina eſſentia habens ſe ad inſtar ſpeciei
impreſſæ, vel ſpecies eius impreſſa (ſi detur
de facto) ſupponet ipſum intellectum beati
completum in ratione principij productiui
beatificæ viſionis, quantum requiritur ex
parte potentiæ: ergo cùm intellectus ſe-
cundùm ſe ſpectatus ſit principium incom-
pletum reſpectu prædictæ viſionis, nec ſit
aliquid aliud, per quod intelligamus illum
D compleri, quàm lumen gloriæ, & facere iſtud VIII.
complementum ſit aliquid aliud à proprio
munere ſpeciei impreſſæ, lumen gloriæ non
datur propriè in viſione beatifica, vt ſit loco
ſpeciei impreſſæ.

Confirmatur: intellectus beati conſidera-
tus ſecundùm ſe eſt eodem modo principium
incompletum viſionis beatificæ, quo noſter
intellectus in via ſpectatus ſecundùm ſe eſt
principium duntaxat inchoatum ſupernatu-
ralis actus fidei, & intellectus beati modo
proportionato completur ad Deum clarè
videndum, quo noſter intellectus ad elicien-
dum ſupernaturalem actum fidei: nam ea-
dem eſt neceſſitas admittendi habituale lu-
men gloriæ in beatis; quæ eſt neceſſitas
admittendi de lege ordinaria habitum fi-
dei infuſæ: at noſter intellectus ſpectatus

ſecundùm ſe, ita eſt principium incompletum
I. exercendi actus ſupernaturales fidei, vt tamen non fiat cõpletum principium per ſolam ſpeciem intelligibilem referentem, repræſentantem, & coniungentem obiectum credendum, etiam in ratione *intelligibilis*: imò nec per gratiam excitantem & illuminantem intellectum, ſed per habitum fidei ſupernaturalis ſibi infuſum concurrentem etiam efficienter ad productionem eiuſmodi actuum fidei, vt omnes philoſophi docent ex profeſſo 2.2.

ARTICVLVS VIII.

Expenduntur reſponſiones, quas Vaſqueſius affert ad confirmationem noſtræ propoſitionis.

AD confirmationem propoſitionis no-
II. ſtræ reſpondet Vaſqueſius, pro exercendis actibus fidei ſupernaturalis vltra ſpecies impreſſas, quibus myſteria credenda repræſentantur, ideò dari habitum ſupernaturalem, quia apprehendimus iſta myſteria ad inſtar rerum naturalium, quâ apprehenſione factâ modo & virtute tantùm naturali, actus fidei ſupernaturalis non poteſt ſequi in intellectu, niſi eleuetur: ſicque opus ei eſſe infuſo habitu fidei, quo confortetur ad exercendum hunc actum: in viſione autem beatifica apprehenſionem, iudicium & totum illud, quod interuenit in illa exercenda, ita fieri modo ſupernaturali, vt tamen totum ſit ab eodem principio: & proinde ſicut diuina eſſentia vnita intellectui ad inſtar ſpeciei impreſſæ eſt
III. cauſa ſufficiens apprehenſionis euidentis & intuitiuæ: ſic etiam eſſe cauſam ſufficientem iudicij & aſſenſus, qui reperitur in viſione beatifica.

Verùm hoc reſponſum non ſatisfacit: nam vt in naturalibus obiectum quantumuis approximatum potentiæ & perfectum in ſe quoad ea, quæ ex parte ſui vel ſpeciei requiruntur, non poteſt mouere potentiam, nec concurrere cum illa ad eius actionem, niſi talis potentia ſit in ſtatu accommodato & proportionato tali obiecto apprehendendo, vt patet in oculo noctuæ reſpectu luminis ſolaris: ita etiam quantumuis eſſentia diuina habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, ſit cauſa ſufficiens euidentis, & intuitiuæ apprehenſionis, iudicij, prout requiritur ex parte obiecti, quia tamen apprehenſio, iudicium, & aſſenſus non ſunt à
IV. ſolo obiecto vel eius ſpecie, ſed etiam ſunt ab ipſa completa potentia, tanquam altero principio diuerſæ rationis requiſito eſſentialiter, fit, vt quia intellectus beati abſque lumine gloriæ, eſt tantùm incompleta potentia reſpectu actus beatifici, tunc apprehenſio, iudicium, & aſſenſus circa Deum ita repræſentatum per diuinam eſſentiam ſeſe habentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ, non poſſint de facto ſequi: ergo quo iure habitus fidei requiritur in via ad eliciendum ſupernaturalem actum diuinæ fidei, eodem iure habitus luminis gloriæ requiritur in patria, vt intellectus beati eliciat viſionem beatificam.

Neque etiam ſatisfacit dicendo eſſentiam diuinam, ita eſſe aliquid eminens vnum & ſimplex, vt tamen prout habet ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, ſit virtute duplex: proindéque

A duas rationes ſibi vendicare, vnam luminis gloriæ, præſtando intellectui, quod aliqua qualitas diſtincta realiter à ſpecie tribueret intellectui, & aliam rationem ſpeciei impreſſæ tenentis ſe ex parte obiecti: ſicque lumen gloriæ ſemper dari, vt concurrat cum intellectu loco ſpeciei vel diuinæ eſſentiæ gerentis eius vicem. V.

Hæc, inquam, reſponſio non ſatisfacit. 1. quia ab identitate materiali ad formalem identitatem conſequentia non valet, vt Dialectici docent: at ex hac reſponſione tantùm haberetur lumen gloriæ & ſpeciem impreſſam Dei, quæ ſupponitur dari, eſſe vnam & eandem realiter qualitatem, non tamen formaliter: & ſicut ex eo quòd intellectus & voluntas in Deo ſunt vna & eadem planè entitas, virtute tamen duplex, aliquis malè inferret eſſe tantùm in Deo
B intellectum & nullam eſſe voluntatem, ſed in
illo eſſe ſuperuacaneam, cùm intellectus in Deo ſufficiat ad exercendum munus voluntatis: ita pari iure Vaſqueſius malè inferret lumen gloriæ ſumptum formaliter, non eſſe neceſſarium beatis, ſi ſpecies impreſſa & lumen gloriæ, ſint vna tantùm realiter entitas. VI.

Deinde dicendo lumen gloriæ & ſpeciem illam impreſſam eſſe eandem realiter qualitatem virtute duplicem, non poteſt ſibi conciliare S. Aug. & philoſophos ſuprà, dum communiter volunt cognitionem intellectiuam pendere à duobus, ſcilicet ab vno ex parte *intellectus*, & ab altero ex parte *obiecti*: id enim intelligunt de principiis, tam à ſe inuicem diſtinctis iuxta legem ordinariam, quàm potentia & obiectum diſtinguuntur à ſe inuicem, vt pa-
C ret ex his, quæ tradunt de neceſſitate ſpecierum impreſſarum: nec S. Thom. hâc qu. dum VII.
negat dari ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ, ſed eſſentiam Dei ſupplere vicem ſpeciei; imò nec Viennenſe Conc. ſuprà. Nam S. Th. ſuprà & alij nomine *luminis gloriæ* requiſiti ad viſionem beatificam intelligunt aliquam qualitatem creatam, permanentem in intellectu beati, quo tamen nomine diuina eſſentia ſeſe habens ad inſtar ſpeciei intelligibilis, aut gerens eius vicem, non poteſt intelligi.

Confirmatur amplius ex iis, quæ S. Thom. & eius interpretes 3. parte qu. 11. communiter tradunt de ſcientia infuſa per ſe, quæ eſt in Chriſto Domino; docent enim intellectum Chriſti Domini indiguiſſe lumine infuſo per ſe diſtincto à lumine gloriæ, & à ſuo naturali lumine, item & ab omnibus ſuis ſpecie-
D bus, vt ſic redderetur potens percipere obiecta talis ſcientiæ: ergo quemadmodũ ſpecies VIII.
correſpondentes ſuæ ſcientiæ, licet ſupernaturales non complebant ratione ſuæ eminentiæ actiuitatem potentiæ intellectiuæ, quia iſtud eſt contra naturam ſpeciei, vt ſpecies eſt, cuius proprium eſt ſe tantùm tenere ex parte obiecti, iuxta communem philoſophorum doctrinam libris de *anima*: ſic etiam eſſentia Dei habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ non complebit actiuitatem intellectus beati.

Ex quo etiam patet eſſe falſum, quod in prædicta reſponſione Vaſqueſius aſſerit, ſcilicet totum quod eſt in viſione beatifica, ſiue illud ſit apprehẽſio, ſiue iudicium, & aſſenſus, eſſe totum ab vno principio, prout ibi ſumit hanc particulam *vnum principium*; cùm enim ſumat illam pro diuina eſſentia, vt excludente

I. lumen gloriæ, quatenus ſe habet ad inſtar ſpe-
ciei impreſſæ, vt patet ex aius conſequentia,
oporteret ſimiliter intellectum excludi ab in-
fluxu in viſionem beatificam.

Articvlvs IX.

Detegitur falſitas fundamenti Vaſqueſij.

ID in quo Vaſqueſius decipitur, tam citato
loco primæ partis, quàm 3. parte diſput. 54.
cap. 2. & 3. eſt, quòd exiſtimauerit eſſe ſufficien-
tem efficacitatem in intellectu creato ſpectato
ſecundùm ſe, ad cognoſcendum quodlibet ob-
iectum etiam ſupernaturale, dũmodo ſpecies
impreſſa talis obiecti detur ei; duo enim tan-
tùm, ait ibi Vaſqueſius, diſtinguuntur in co-
gnitione etiam infuſa rei alicuius: primum eſt
II. ratio cognitionis ſpectata genericè, & princi-
pium ſufficiens huius eſt intellectus ſecun-
dùm ſe: alterum eſt ſpecifica ratio talis cogni-
tionis, nimirum quòd talis ſit obiecti pro-
pria & euidens, & hoc habet à ſpecie impreſ-
ſa: vnde cùm nihil ampliùs in ea appareat
conſiderandum vel diſtinguendum, & iſta
duo etiam ſecluſo lumine gloriæ reperiantur
in intellectu beati habente diuinam eſſentiam
ſibi vnitam ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel pro-
priam illius ſpeciem, (ſuppoſito quòd detur)
lumen gloriæ eſt omninò ſuperuacaneum, vel
ſi detur illud, duntaxat præſtabit, quod præ-
dicta ſpecies efficeret.

In hoc, inquam, decipitur Vaſqueſius: nam
ſuprà oſtendimus intellectum nudè, & ſecun-
dùm ſe conſideratum importare tantùm vim
radicalem intelligendi, & inſuper requirere
III. efficaciam, ſeu quantitatem virtutis, quæ iſtam
radicalem vim compleat in ordine ad produ-
cendum aliquem actum, quod ſpecies impreſ-
ſa ei non tribuit; cùm hæc teneat ſe tantùm ex
parte obiecti: & ſi hæc propoſitio Vaſqueſij
vera eſſet, eſſet etiam verum noſtram volun-
tatem & noſtrum intellectum habere totam
virtutem ſibi à natura innatam, requiſitam ex
parte illarum ad eliciendos actus ſupernatu-
rales fidei, ſpei, & charitatis, tantùmque re-
quiri concurſum obiecti, vel ſpeciei eius; quod
eſt contra omnia Concilia congregata aduer-
ſus Pelagianos, & etiam ſimul incidere in opi-
nionem Durandi ſuperiùs reiectam.

Neque fauet Vaſqueſio illa conſideratio
duplicis rationis in cognitione etiam infuſa.
Nam intellectus non eſt ita principium cogni-
IV. tionis obiecti ſupernaturalis, quaſi attingat
tantùm præciſè rationem genericam cogni-
tionis, & ſpecies impreſſa tantùm ſpecificam,
ſed tam ſpecies impreſſa, quàm ipſe intelle-
ctus attingit totam cognitionem: quando
enim communis illa, ſeu generica ratio cogni-
tionis determinati cuiuſdam obiecti eſt de
facto realiter indiſtincta à ſpeciali ratione co-
gnitionis eiuſdem determinati obiecti; tunc
intellectus vel principium quod ſuâ actione
productiuâ attingit genericam illam rationem
obiecti, ſimul attingit & ſpecialem, & econ-
trà: quia productio rei ſecundùm fieri ſequi-
tur conditionem rei, vt eſt in ſe, & non vt ſo-
lùm eſt noſtro modo diſtinguendi per ratio-
nem: atqui ſpecies impreſſa (ſuppoſito quòd
detur) vel eſſentia diuina habens ſe ad inſtar
ſpeciei impreſſæ, eſt cauſa productiua viſionis
A ſeu cognitionis beatificæ, quatenus eſt talis V.
obiecti, etiam ex Vaſqueſio, & ratio illa com-
munis ſeu generica cognitionis eſt de facto, &
realiter indiſtincta à ſpeciali ratione obiecti
beatifici, quia quidquid producitur eſt ſingu-
lare & gradus generici & ſpecifici in rebus
actu exiſtentibus non diſtinguuntur à ſe inui-
cem realiter, vt philoſophi cõmuniter docent,
& iuxta Vaſqueſium intellectus beati attingit
genericam rationem cognitionis, quæ eſt in
viſione beatifica: igitur beatifica viſio eſt tota
ab intellectu beati, & etiam tota ab eſſentia
diuina habente ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ,
vel ab eius ſpecie, (ſuppoſito quòd detur) &
proinde cùm non poſſit eſſe ab intellectu præ-
ciſâ eius eleuatione & corroboratione, quia
vt ſic habet tantùm potentiam radicalem &
incompletam potentiam, debet talis viſio eſſe
B tantùm ab intellectu informato & eleuato VI.
per lumen gloriæ.

Hæc ſolutio explicatur ampliùs: quando
aliquis effectus eſt à duobus, vt integrantibus
vnicum agens: tunc nihil eſt in tali effectu,
quod non ſit ab vtroque, quia vnum illorum
habet tantùm inchoatam vim & virtutem,
quæ vt ſic, & ſecundùm ſe ſumpta ſeorſim ni-
hil quidquam talis effectus poteſt de facto
producere, ſed neceſſariò requirit acceſſum
alterius ſui comprincipij, quo illa eius actiui-
tas inchoata integretur & compleatur in eſſe
talis principij: quemadmodum patet in prole
reſpectu maris & fœminæ: item in qualitati-
bus non agentibus de facto, niſi vt exiſtenti-
bus in aliquo gradu: item in potentiis nihil de
facto operantibus, niſi prout habẽt efficaciam,
C ſeu quantitatem virtutis correſpondentem ef-
fectui producendo: at intellectus beati & lu- VII.
men gloriæ vnicum duntaxat complent, & in-
tegrant principium ex parte potentiæ requiſi-
tum in viſione beatifica, vt infrà docebitur: er-
go quidquid eſt in viſione beatifica, tam eſt à
lumine gloriæ, quàm ab intellectu, & econ-
trà: vitaliter quidem, quia intellectus non eſt
proximè potens elicere talem actum vitalem
ratione virtutis ſuæ tantùm inchoatæ, niſi vt
roboratus per lumen gloriæ: ſupernaturalitas
etiam, quia lumen gloriæ, quod tanquam
quantitas & efficacia virtutis ponit intelle-
ctum in ordine ſupernaturali, facit vt intelle-
ctus illo illuſtratus illam ſuâ actiuitate pertin-
gat, quod tamen anteà neutrum illorum ſum-
ptum ſeorſim præſtare poterat.

Quòd ſi Vaſquaſius vrgeat, quando plures
D cauſæ producunt eundem effectum, debere in VIII.
ipſo effectu aliquam ſpecialem rationem diſ-
tingui, ſub qua attingatur ab vnaquaque iſta-
rum cauſarum.

Reſpondetur primò: ſi illud intelligatur de
ratione *ſub quâ*, tenente ſe ex parte effectus,
non eſſe vniuerſaliter verum. Nam cauſa in-
ſtrumentalis & cauſa principalis reſpectu
eiuſdem effectus ſunt diſtincti ordinis in ge-
nere cauſæ; & nihilominus ſub eadem for-
mali ratione ſeſe tenente ex parte effectus at-
tingunt illum: deinde etiamſi illud admitte-
retur in pluribus cauſis totalibus diuerſi or-
dinis, adhuc tamen non eſſet neceſſe illud ad-
mittere in iis pluribus cauſis, quæ vnione ſui
vnicam tantùm completam integrant; ſed
ſatis eſſet ſpecialem aliquam rationem aſſi-
gnare ſecundùm quam vna iuuat aliam, vt in

I. præſenti, quòd lumen gloriæ eleuet & corroboret intellectum ad Deum clarè videndum.

Tandem ſi agatur de ratione aliqua tantùm ſpecificante, poteſt etiam aſſignari in præſenti caſu: nam viſio beatifica ſpecificabitur *vitalis*, per ordinem ad intellectum, *ſupernaturalis*, per comparationem ad lumen gloriæ; ſuprà enim docuimus rationem naturalis & ſupernaturalis prouenire à quantitate virtutis, ſeu ab obiecto motiuo, & quòd talis viſio ſit intuitiua & ipſius Dei, ſpecificabitur ab eſſentia diuina, vt gerente vicem ſpeciei impreſſæ.

ARTICVLVS X.

Quale ſit proprium munus luminis gloriæ.

II. EX præcedentibus articulis, in quibus probauimus in quo non conſiſtat munus proprium luminis gloriæ, & reiecimus ea de re plures ſententias Theologorum, facile eſt ſtatuere quid ſit illud in quo ſitum ſit.

Sit hæc propoſitio. *Tota & adæquata ratio, cur lumen gloriæ ſit neceſſarium intellectui beatorum, eſt quod intellectus illorum præciſè & ſecundum ſe ſpectatus ſit principium duntaxat incompletum viſionis beatificæ: ideóque vt fiat completum & ſit proximè potens illam elicere, lumen gloriæ requiritur, quo eius virtus, quæ alioquin eſt incompleta, reddatur completa: lumen autem gloriæ datur intellectui beatorum in ratione habitus, vt intellectus illo vt ſic confortatus, eliciat connaturaliter viſionem beatificam.* Duæ ſunt partes huius propoſitionis. Prior procedit de neceſſitate luminis gloriæ abſtrahendo ab actuali
III. & habituali. Poſterior procedit tantùm de habituali.

Prior pars eſt S. Thomæ hîc artic. 5. in ſolutione ad primum, vbi vocat lumen gloriæ, *augmentum virtutis intellectiuæ*, atque illud requiri per modum, quo potentia fit per habitum potentior ad operandum. Item & in reſponſione ad 2. quando ait hoc lumen requiri, tanquam perfectionem quandam intellectus confortantem illum ad videndum Deum clarè: & hunc ſequuntur omnes eius interpretes, ſaltem quatenus aſſerit lumen gloriæ dari in elicienda viſione beatifica ad corroborandum intellectum.

Et probatur ex citato loco Conc. Vienneſis, dum definit animam indigere lumine gloriæ illam eleuante ad Deum videndum: nam iux-
IV. ta communem loquendi formulam hæc particula, *eleuari ad Deum videndum*, idem ſonat, ac ad efficienter eliciendam viſionem beatificam, quia *videre* ſumptum formaliter, non eſt ſolùm recipere viſionem, alioquin potentiæ vitales eſſent tantummodo paſſiuæ & nullomodo actiuæ, quod tamen communior ſententia Philoſophorum & Theologorum negat; ſed eſt efficienter elicere viſionem, quod Theologi docent ex profeſſo 1. 2. qu. 3. artic. 2. vbi tradunt cum S. Thoma beatitudinem formalem eſſe operationem elicitam à beatis. Deinde argumenta illa omnia, quibus ſuprà probauimus intellectum ex ſe non poſſe videre Deum clarè, ſed indigere aliquâ eleuatione ſupernaturali, probant hanc partem noſtræ propoſitionis, ſicut & præcedentes noſtri articuli, quibus diſcurrimus per om-
A nia & ſingula alia munera, quæ ab aliis tri- V.
buuntur lumini gloriæ, oſtendunt hanc ſolam rationem neceſſitatis debere aſſignari lumini gloriæ, quam præſenti hâc noſtrâ propoſitione explicamus.

Poſterior pars propoſitionis probatur ex illa communi ratione, propter quam S. Thom. tam 1. 2. quàm 2. 2. & reliqui Theologi admittunt dari ſupernaturales habitus, nimirum quia connaturalius eſt potentiæ, agere per principium ſibi inexiſtens & ſemper perſeuerans, quàm per aliquid ſibi duntaxat aſſiſtens aut tranſiens: vnde cùm ſtatus beatorum ſit perfectiſſimus, eorum viſio debet fieri modo connaturali, & ex conſequenti per aliquam qualitatem habitualem, quæ non eſt alia, quàm id, quod omnes Theologi vocant communiter *lumen gloriæ*.

B VI.

DISPVTATIO III.

De lumine gloriæ comparato cum intellectu beati.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quomodo lumen gloriæ augeat virtutem intellectus beati.

PRIMA ſit propoſitio. *Lumen gloriæ non auget virtutem intellectus beati intendendo illam, ſeu addendo ei aliquam partem homogeneam*, id eſt, *eiuſdem rationis in*
C *ſua entitate cum illa*: ſic Caietan. ad quintum VII.
artic. huius quæſt. & alij plures; argumenta illa, quibus Durand. in 4. ſentent. diſtinct. 49. quæſt. 2. num. 21. impugnat aſſertionem luminis gloriæ, probant hanc concluſionem; verbi gratiâ, quod illud tantùm poſſit augeri per intenſionem, quod poteſt ſuſcipere magis & minus, vt patet in calore, quódque eſt eiuſdem planè rationis quoad entitatem cum eo, per quod intenditur: gradus enim caloris, quo calor intenditur eſt eiuſdem rationis in ſua entitate cum præcedentibus: & intenſionem ſic fieri philoſophi docent ex profeſſo in libris de *generatione & corruptione*: at intellectus non eſt capax intenſionis, vt iidem philoſophi docent libris *de anima*, & quòd vnus intellectus intelligat perfectiùs alio,
D prouenire ex maiori perfectione organi, quo VIII.
anima vtitur in operando, docet Ariſtoteles lib. 1. *de anima* capite 4. lib. 2. capite 9. ſanctus Thomas in *quæſtionibus diſputatis*, quæſtione *de anima* artic. 7. in ſolutione ad 7. Nec item lumen gloriæ eſt eiuſdem rationis quoad entitatem cum intellectu, quia hic propriè eſt potentia fluens naturâ ſuâ ex eſſentia animæ: lumen verò gloriæ habitus eſt infuſus à Deo.

Deinde, quod ſic augetur eſt talis conditionis, vt per ſe & ſecluſo augmento intendente illud, poſſit producere aliquid eius, quod cum augmento producit intenſius; quemadmodum experientia docet: at intellectus creatus ſecluſo lumine gloriæ ne minimũ quidem diuinæ eſſentiæ tanquam clarè viſæ, poteſt attingere propter ſuam improportionem: igitur lumen gloriæ non auget virtutem intel-

I. lectus beati intendendo illam, ſeu addendo
ei aliquam partem homogeneam.

Secunda propoſitio. *Lumen gloriæ non ſic
auget virtutem intellectus beati, quòd ſit tota
forma, per quam ille intelligat.* Eſt contra So-
tum in 4. ſentent. quæſt. 3. artic. 5. & nonnul-
los recentiores; eſt tamen S. Thomæ hâc quæ-
ſtione artic. 5. & libro 3. *contra Gentes*, cap. 53.
in quarta ratione, & plurium eius interpre-
tum.

Probatur: illud quod tantùm complet in-
choatam virtutem agendi præſuppoſitam in
ipſa facultate ſeu potentia, non poteſt eſſe ei
tota forma, per quam agit, quia ſupponit ali-
quam inchoationem illius: at ex dictis ſuprà
intellectus beati ante aduentum luminis glo-
riæ, habet inchoatam tantùm virtutem ad
Deum clarè videndum, quàm lumen gloriæ
ſuperueniens complet: ergo lumen gloriæ
II. non auget virtutem intellectus beati, eo ſen-
ſu, quòd ſit tota forma, per quam intel-
ligit.

Imò, nec hoc ſenſu eſt forma intellectus,
quaſi propriè loquendo ſit ei formalis cauſa
beatificæ intellectionis, quam vt illo inſtru-
ctus eliciat: quia habitus ſuperadditus po-
tentiæ vitali immanenti, operanti vitaliter &
immanenter, nunquã poteſt ei eſſe cauſa for-
malis propriè dicta ſuæ operationis; cùm enim
habitus, quatenus habitus præſupponat pri-
mam facultatem operandi abſtrahẽdo à com-
pleta & incompleta, vt iam obſeruauimus, &
facultas conſtituatur in eſſe facultatis talis, &
talis effectus vel obiecti, per propriam cauſam
formalem reſpicientem eiuſmodi effectum, id
quod poſteà ei aduenit, non poteſt dici eſſe
III. cauſa eius formalis: at lumen gloriæ eſt habi-
tus ſuperadditus intellectui in ratione facul-
tatis ſaltem inchoatæ, in ordine ad actum vi-
talem & immanentem eliciendum vitaliter &
immanenter: ergo, &c.

Tota hæc doctrina confirmatur ampliùs ex
iis omnibus, quibus Theologi 1. 2. probant
noſtram voluntatem non ſe habere paſſiuè in
iuſtificatione adultorum, ſed verè cooperari
aſſentiendo Deo vocanti & excitanti illam; eſt
enim quoad efficientiam & actiuitatem po-
tentiæ par vtrobique ratio.

Tertia propoſitio. *Lumen gloriæ auget vir-
tutem intellectus beati tanquam virtus heteroge-
nea, ſeu illi diſſimilis, quæ ſecundum ſe & ſeor-
ſim ſumpta non eſt completa, iuncta tamen intel-
lectui, facit vnam cauſam completam in ratione
IV. principij ſeſe tenentis ex parte potentiæ.*

Hæc propoſitio eſt ſancti Thomæ hâc quæ-
ſtione artic. 5. verbis expreſſis, ſaltem quoad
primam partem, dum ait intellectum per lu-
men gloriæ eo modo fieri potentiorem, quo
potentia ad operandum fit potentior per ha-
bitum: habitus autem propriè & phyſicè ſum-
ptus ſiue ſit acquiſitus, ſiue infuſus eſt ſemper
quoad entitatem diſſimilis ſuæ potentiæ, vt
patet inductione factâ per omnes, & quoſ-
cumque habitus: deinde hoc patet euidenter
in præſenti caſu, ex dictis pro prima propoſi-
tione.

Poſterior pars eiuſdem propoſitionis pro-
batur: tunc aliqua duo cenſentur propriè
componere vnam cauſam in ſuo genere, quan-
do duæ ſunt tantùm partes vnius & eiuſdem
cauſæ totalis in ſuo genere, verbi gratiâ, actus

A & potentia dicuntur componere cauſam phy- V.
ſicam in ratione vnius cauſæ; quia ſunt partes
talis cauſæ, & effectus phyſicus non dicitur
eſſe ab actu phyſico, qui eſt in cauſa phyſica
prout ille opponitur potentiæ phyſicæ, tan-
quam à tota aliqua cauſa ſui: nec item à po-
tentia, quæ eſt in cauſa phyſica, vt hæc oppo-
nitur actui phyſico, ſed dicitur eſſe à toto re-
ſultante ex actu & potentia phyſicis, tanquam
partibus componentibus vnam cauſam phy-
ſicam: vt enim ens phyſicum, quatenus tale,
componitur eſſentialiter ex potentia & actu
phyſicis, ita etiam & cauſa phyſica, quatenus
eſt vna tota in ſuo genere, debet includere
actum phyſicum, & potentiam phyſicam tan-
quam partes componentes ſui, ſimiliter po-
tentia, & efficacia eius ſeu quantitas virtutis
non faciunt loquẽdo propriè duas cauſas, ſed
B vnam duntaxat completam: atqui intellectus VI.
beati & lumen gloriæ habent ſe tanquam po-
tentia & virtus, ſeu efficacia ad producen-
dum, vt patet ex dictis, ſuntque duæ tantùm
partes totalis principij beatificæ viſionis, pro-
ut illa tenet ſe ex parte potentiæ; aliàs enim
cùm ſint diſtinctæ entitatis & cauſent viſio-
nem beatificam, vt mox patebit, oporteret
eas eſſe cauſas partiales partialitate effectus,
id eſt, quòd vna illarum produceret vnam
partem beatificæ viſionis, & altera, alteram,
quod ſtatim apparebit eſſe falſum.

Quarta propoſitio. *Intellectus & lumen glo-
riæ, non concurrunt ad viſionem beatificam, velut
duæ partiales cauſæ.* Hæc propoſitio ſequitur
ex præcedentibus, & vt probetur,

Supponendum eſt primò, intellectum beati
C concurrere efficienter ad viſionem beatificam, VII.
quod diſputare ex profeſſo pertinet ad 1. 2.
vbi quæritur, an formalis beatitudo conſiſtat
in operatione intellectus, & in qua: & quod
hic ſupponimus probatur breuiter; omnis
actio vitalis & immanens producta vitali mo-
do, debet eſſe efficienter à propria ſua poten-
tia, & ab anima intelligentis, quia Ariſtoteles
libris *de anima* definit animam *principium vitæ:*
item eſſe id, *quo primò viuimus*, & viuere idem
eſt, ac ſeipſum mouere à principio intrinſeco:
at intellectio beatifica eſt actio vitalis imma-
nens producta vitali modo, quâ beatus viuit
in patria vitâ ſupernaturali: ergo debet eſſe
efficienter ab intellectu.

Deinde ſupponendum etiam eſt, hanc vi-
ſionem eſſe etiam efficienter à lumine gloriæ,
quod facilè intelligitur ex dictis; nam quod
D datur ad augendum & complendum virtu- VIII.
tem actiuam duntaxat inchoatam alicuius po-
tentiæ eo modo, quo habitus reddit faculta-
tem ad operandum potentiorem, debet eſſe
actiuum, & actiuè influere in proprium effe-
ctum eius potentiæ, quam confortat, vt patet
in omnibus operatiuis habitibus, qui commu-
niter dicuntur à philoſophis concurrere effi-
cienter ad productionem ſuorum actuum: at
lumen gloriæ ex dictis ſuprà ſupponit in intel-
lectu virtutem inchoatam ad Deum clarè vi-
dendum, quam idem lumen ſuo aduentu
complet, & facit potentiorem ad agendum
eo modo, quo habitus faciunt potentiores
ipſas potentias ad agendum: ergo lumen glo-
riæ etiam concurrit efficienter ad beatificam
viſionem. His ſuppoſitis, vt ita de facto haben-
tibus lumen in beatitudine Sanctorum iux-

I. ta ſententiam Theologorum magis communem.

Probarur quarta noſtra propoſitio : quando duo concurrunt tanquam cauſæ partiales partialirare effectus, tunc vnumquodque illorum eſt talis conditionis, vt ſe ſolo, & ſecluſo alio ſecum concurrente, poſſit aliquam partem effectus producere, vt indicat ipſum nomen cauſæ partialis *partialitate effectus* : at viſio beatifica, vt de facto elicita, eſt tota & integra producta ab intellectu beati & lumine gloriæ informante illum, neque aliqua entitas aſſignari poteſt in beatifica viſione, tanquam diſtincta ab alia realiter diſtincta in viſione beatifica, quæ ſit à ſolo intellectu, & alia quæ ſit à ſolo lumine gloriæ; vt enim ſuprà animaduertimus, licet iuxta noſtrum modum conſiderandi aliquæ rationes ſpecificatiuæ poſſint à nobis concipi, tanquam diſtin-
II. ctæ, non ramen ita vt de facto vna ſit ab vna cauſa, & alia ab altera tantùm, nec intellectus creatus prout eſt diſtinctus à lumine gloriæ poreſt producere aliquid eius, cùm habeat taorùm virtutem incompletam, vt docuimus ſuprà, & vnumquodque debeat priùs compleri, quàm agere : nec item lumen gloriæ, quia tantùm compler potentiam iam inchoatam; ergo illâ ſecluſâ nihil poreſt producere viſionis beatificæ.

Articvlvs II.

Vtrum intellectus concurrat ad viſionem beatificam, vt cauſa inſtrumentalis.

AFFIRMANT Suares tettiâ parte diſputatione 31. ſectione 6. & nonnulli alij:
III. Negant Bannes hâc quæſt. 12. arriculo quinto dubio 3. & plures recentiores, cum quibus ſit

Hæc noſtra propoſitio. *Intellectus non concurrit ad viſionem beatificam, vt inſtrumentum Dei tanquam cauſæ principalis viſionis.* Probatur primò : intellectus beati, vt inſtructus lumine gloriæ eo modo concurrit ad viſionem beatificam, quo modo idem intellectus in via informatus habitu fidei infuſæ concurrit ad actum vitalem & ſupernaturalem fidei : item ſicut voluntas informara habitibus ſpei, & charitatis ad ſupernaturales actus ſpei, & charitatis, quia intellectus eodem planè modo eleuarur in patria per lumen gloriæ, quo in via eleuatur per prædictos habitus fidei,
IV. ſpei, & charitatis : item actus viſionis beatificæ eſt tam ſupernaturalis quoad ſuam ſubſtantiam & etiam vitalis, quàm prædicti actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis : at ex apertiſſima ſententia ſancti Thomæ 2. 2. intellectus & voluntas informati prædictis habitibus non concurrunt ad prædictos ſuos actus, ranquam inſtrumenta Dei : voluntas enim eſt domina eiuſmodi actuum, quos elicit in via, potéſtque pro ſua libertate eos elicere vel non elicere, per eos mereri, vel non mereri : ſicque eſt cauſa principalis illorum, & non inſtrumentalis, vt enim aliquis actus ſit liber, vel non liber, non pendet ab inſtrumento, quod ſubeſt voluntati principalis cauſæ, ſed pendet à principali cauſa vtente, vel non vtente inſtrumentali cauſà : ergo ſimiliter intellectus beati non concurrit ad

A viſionem beatificam, tanquam inſtrumentum Dei. V.

Dices diſparem eſſe rationem viſionis beatificæ & actuum ſupernaturalium fidei, ſpei, & charitatis elicitorum in via, quòd hi ſint liberi & propterea debeant eſſe à noſtra voluntare, tanquam causâ principali; actum verò beatificæ viſionis eſſe neceſſarium, ideóque poſſe eſſe ab intellectu beati, tanquam inſtrumento Dei, actus verò ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis minimè cùm eliciantur liberè.

Sed hæc reſponſio refellitur : nam licet actus iſti diſtinguantur in *eſſe moris* penes eiuſmodi modum procedendi : attamen ſi ſpectentur phyſicè, ſeu ſecundùm ſuam entitatem, & cauſas ſuas proprias, dicuntur habere eundem planè modum procedendi à ſua potentia : omnes enim & ſinguli ſunt vi- VI.
B tales intrinſecè & ſupernaturales, & eâdem ſpecie vitalitatis & ſupernaturalitatis, prout conſiderantur phyſicè : ergo iuxta hanc conſiderationem debent procedere eodem modo à ſuis potentiis : ergo quemadmodum intellectus, & voluntas non ſunt cauſæ inſtrumentariæ eiuſmodi actuum, qui in via exercentur ſiue ratione vitalitatis, ſiue ſupernaturalitatis; ita nec intellectus beati erit cauſa tantùm inſtrumentalis Dei reſpectu viſionis beatificæ exercendæ.

Probatur ſecundò; illa potentia vitalis, quæ denominat agens à ſuo effectu, ſeu actu numquam eſt inſtrumentalis : quia actio ſemper tribuitur cauſæ principali, nec enim dicimus propriè natiuum calorem, verbi gratiâ, generare filium, vel eſſe principium formaliter VII.
C filij : ſed iſtud dicimus tantùm de homine, qui eſt cauſa principalis, & cuius ipſe calor natiuus eſt inſtrumentum : at viſio beatifica eſt actio vitalis & immanens, quæ denominat beatum formaliter videntem & intelligentem, non autem denominat ipſum Deum : neque enim quando loquimur de formali beatitudine Sanctorum, dicimus Deum videre diuinam eſſentiam, nec item loquendo de fidelibus viatoribus credentibus, ſperantibus, diligentibus ſupernaturaliter, dicimus Deum credere, ſperare, diligere, ſed intellectum creatum, & voluntatem eius : ergo intellectus beati non concurrit inſtrumentariè ad viſionem beatificam.

Vltimò, proprium inſtrumenti eſt, vt non ſeſe moueat ad agendum, ſed tantùm agat ad
D motum agentis principalis : quemadmodum VIII.
S. Thomas expreſsè tradit in quæſtionibus diſputatis *de veritate*, quæſtione vigeſimâ quartâ, articulo 4. in ſolutione ad 5. at intellectus beati mouet ſeipſum ad beatificam viſionem, quia habet in ſeipſo principium internum vitæ, quo elicit vitaliter eiuſmodi actum, & viuentia dicuntur ſeſe mouere ad ſuos actus : ergo intellectus beati non concurrit ad beatificam viſionem, vt inſtrumentum Dei.

Neque ſupernaturalitas, quæ ſpecificatiuè eſt ab ipſo lumine gloriæ, & eſt ratio aliqua nobilior, quàm ſit ipſa vitalitas, quæ ſpecificat intellectum, & eius actiuitati correſpondet, poteſt facere vt intellectus tunc coniunctus lumini gloriæ, ſit inſtrumentum eius : nam & in illa opinione philoſophorum, quâ

cœlum

I. cælum producit viuentia cum aliis cauſis in-
ferioribus: ipſe gradus vitæ in eiuſmodi vi-
uentibus eſt aliqua ratio perfectior, quàm
ſit ratio illa, quæ ſpecificat cælum in ratio-
ne agentis, nec tamen impedit, quin cælum
ipſum in tali generatione viuentium, ſit et-
iam aliqua principalis cauſa: ergo pari iure,
licet ſupernaturalitas adiuncta vitalitati, ſit
ratio quædam perfectior ipſâ vitalitate nu-
dè & ſimpliciter ſumptâ; non propterea ta-
men talis hæc coniunctio faciet, vt intelle-
ctus beati ſit inſtrumentum aliquod ipſius lu-
minis gloriæ in exercenda viſione beatifica.

Quæres, an ipſe intellectus beati ſaltem
comparatione ſupernaturalitatis poſſit dici
inſtrumentum luminis gloriæ in efficienda vi-
ſione beatifica.

Reſpondetur non poſſe, quia intellectus,
II. vt præſcindit à lumine gloriæ, & vt eius actio
conſideratur ſpecificatiuè, non concurrit re-
duplicatiuè loquendo ad rationem ſuperna-
turalitatis: nec econtrà lumen gloriæ ad ra-
tionem intellectionis & vitalitatis: ſed lu-
men gloriæ & intellectus debent dici con-
cauſæ in ordine ad vnum, & eundem actum
ſupernaturalem.

ARTICVLVS III.

Soluuntur fundamenta ſententiæ affirmantis.

PRIMVM eſt; illud agens quod ex ſe, & ex
prima ſua conditione habet tantùm radi-
calem potentiam ad Deum clarè videndum,
& indiget alio quo compleatur, non poteſt di-
III. ci cauſa principalis: ſed intellectus creatus ex
ſe, & ex prima ſua conditione habet dunta-
xat radicalem potentiam ad Deum clarè vi-
dendum, & indiget lumine gloriæ, vt com-
pleatur: ergo non eſt cauſa principalis viſio-
nis beatificæ.

Reſpondetur negando maiorem: nam ſi-
militer intellectus, & voluntas habent in no-
bis potentiam tantùm radicalem, & incom-
pletam ad ſupernaturales actus fidei, ſpei, &
charitatis vitales, indigéntq; habitibus fidei,
ſpei, & charitatis per ſe infuſis ad exercen-
dum illos modo connaturali: neque propter-
eà tamen deſinunt iuxta S. Thomam eſſe prin-
cipales cauſæ ſuorum eiuſmodi actuum: vn-
de patet ad rationem cuiuſlibet cauſæ prin-
cipalis non requiri, quòd ſic agat per pro-
IV. priam ſibi innatam & eſſentialem vim, vt ta-
men per illam agat, tanquam omnimodè pro-
portionatam ſuo effectui; ſed id ſolùm requi-
ri in ea principali cauſa, cuius innata & pro-
pria virtus eſt completa, non autem in illa cu-
ius propria, & innata vis eſt duntaxat incom-
pleta, quin potiùs ad denominationem & ra-
tionem ſimpliciter obtinendam cauſæ prin-
cipalis ei ſufficere, ſi vis eius innata, & pro-
pria ſit proportionata ſuo effectui proportio-
ne tantùm radicali, & contineat formali-
ter, vel virtute entitatem ſui effectus, quem
ſibi aſſimilat: & ſi vitalis, ſic dicat ordinem
eſſentialem ad illam, quatenus eſt duntaxat
producibilis per illam, nec eſſe de ratione il-
lius, quòd ad ſui complementum non indi-
geat alio, maximè cùm ſanctus Thomas in
quartum ſententiarum diſtinctione primâ
quæſtione primâ articulo quarto, quæſtiun-

A culâ primâ in ſolutione ad tertium, & tertiâ V.
parte quæſtione 62. articulo primo, & poſt
illum Conimbricenſes ad caput ſecundum li-
bri primi *poſteriorum* quæſtione ſecundâ artic.
ſexto, diſtinguant in eo cauſam inſtrumenta-
lem à principali, quòd aliquo ex duobus præ-
dictis modis contineat ſuum effectum, illa ve-
rò minimè: ideóque cùm intellectus ſpectatus
ſecundùm vim ſuam inchoatam contineat vir-
tute radicali intellectionem Dei, vt clarè viſi,
tanquam effectum ſuum proprium, quia iſte
actus continetur intra latitudinem adæquati
obiecti eius ſpecificatiui: & hæc intellectio
dicat eſſentialem reſpectum ad talem intelle-
ctum, quatenus eſt ab illa tantùm producibi-
lis, tendátque ex propria ſua ratione ad pro-
ducendum ſimilitudinem ipſius intellectus,
tanquam informati ſpecie impreſsâ, vel vniti
B diuinæ eſſentiæ, vt ſupplentis iſtam ſpeciem: VI.
ſicque effectus ille aſſimiletur intellectui
beato, non autem intellectus Dei: intellectus
iſte creatus rectè dicetur principalis cauſa vi-
ſionis beatificæ, & non inſtrumentum Dei.

Secundum eſt: illud quod non agit niſi re-
ceptâ virtute ab alio, non eſt cauſa principa-
lis; ſed intellectus beati non elicit viſionem
beatificam niſi accepto lumine à Deo: ergo
non eſt cauſa principalis.

Reſpondetur negando maiorem; nam-
vis natiua intellectus noſtri etiam nudè, &
ſimpliciter conſiderata in ordine ad intelli-
genda obiecta naturalia, prout conſideratur
tantùm per ordinem ad totale ſuum obiectum
ſpecificatiuum abſtrahendo ab obiecto ſuo
motiuo, non poteſt reipſa elicere aliquem
C actum, ſed poſtulat ſibi ſuperaddi aliquam VII.
virtutem, ratione cuius compleatur, & obie-
ctum reddatur ei proximè proportionatum:
neque propterea tamen intellectus noſter de-
ſinit dici & eſſe cauſa principalis iſtius natu-
ralis intellectionis: ergo pari iure, licet intel-
lectus poſtulet compleri per lumen gloriæ, vt
de facto Deum videat; quia tamen Deus vt
clarè viſus continetur intra latitudinem ad-
æquati eius obiecti ſpecificatiui, & viſio bea-
tifica continetur virtute in illo, habétque (vt
de facto, vel ſaltem aptitudine eſt producibi-
lis) ordinem eſſentialem ad illum, & intel-
lectus creatus per illam tendit in ſuam ſimili-
tudinem, ſemper intellectus dicetur eſſe prin-
cipalis cauſa illius.

Tertium eſt: quod agit per potentiam obe-
D dientialem cauſa inſtrumentalis eſt, & non
principalis; quia potentia obedientialis vide- VIII.
tur ſubiici tantùm Deo agenti tanquam cau-
ſæ principali: atqui intellectus concurrit ad
viſionem beatificam per potentiam obedien-
tialem: ergo eſt cauſa inſtrumentalis illius, &
non principalis.

Reſpondetur negando maiorem, ſiquidem
per eandem potentiam obedientialem intel-
lectus & voluntas producunt actus vitales &
ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis, & ta-
men iuxta ſanctum Thomam ſuprà ſunt cauſæ
principales illorum.

Deinde, poſſumus diſtinguere duplicem po-
tentiam obedientialem; actiuam vnam, *omni-
nò puram*, alteram, *non omninò puram*: poten-
tia obedientialis actiua *omninò pura* ea dici-
tur, quæ fundatur in ſola entitate nullam ha-
bente vim ſibi innatam etiam duntaxat in-

I. choatam, quâ reſpiciat effectus ſibi correſpondentes, vt contentos intra latitudinem obiecti ſui ſpecificatiui, ſed ſolùm per puram obedientiam & ſubiectionem, quam habet ad imperium diuinum, cuiuſmodi eſt actiua potentia obedientialis, quæ eſt in igne ad comburendum dæmones: nam tota vis calefactiua ignis eſt ſecundùm ſuam ſpecificationem ad calefaciendum entia corporea, & materialia; quòd verò poſſit comburere dæmones, ſolùm habet per illam ſummam obedientiam & ſubiectionem, quam habet ad imperium Dei: actiua autem potentia obedientialis *non pura* ea dicitur, quæ fundatur in entitate habente aliquam vim inchoatam ſibi innatam, quâ reſpiciat effectus ſuos proprios, vt contentos intra latitudinem adæquati ſui obiecti ſpecificatiui, quæ vis quia eſt tantùm comple-
II. ta ſupernaturaliter, & ab agente modo ſupernaturali; ideò quatenus reſpicit eiuſmodi effectus, & eorum obiecta, vocatur *obedientialis*, non tamen *pura*, ob radicale, & inchoatum principium, quod ex ſua eſſentiali conditione habet.

Eſt autem inter hanc vtramque obedientialem potentiam diſtinctio; quòd prior ſit verè & propriè loquendo inſtrumentalis reſpectu ſuperioris agentis, quia eius effectus non continetur virtualiter in illa, tanquam in ſua cauſa, nec continetur intra latitudinem adæquati ſui obiecti ſpecificatiui; nec hæc ſibi hunc aſſimilat: poſterior autem habet quòd non ſit inſtrumentalis, ſed principalis, licet indigeat aliquo, tanquam ſui complemento, quia ſeſe mouet ab intrinſeco ſeu per principium ſibi internum, & eſſentiale ad actum
III. ſuum & effectum, tanquam ad id, quod continetur intra obiectum ſuum ſpecificatiuum, & tendit ad illum, vt ſibi aſſimilandum, & quando effectus eiuſmodi eſt vitalis, dicit ordinem intrinſecum, & eſſentialem ad principium illud inchoatum: ita vt non ſit producibilis niſi à tali principio, cuiuſmodi eſt actus viſionis beatificæ reſpectu intellectus.

Quartum eſt: cauſa principalis creata habet virtutem limitatam ad agendum etiam quoad intenſionem: atqui non eſt intellectus beati eiuſmodi, ſed ratione ſuæ obedientialis potentiæ poteſt ferri in actus beatificos intenſiores in infinitum: ergo non eſt cauſa principalis viſionis beatificæ.

Reſpondetur, quòd limitatio virtutis in cauſa creata non prouenit ex eo quòd ſit cau-
IV. ſa principalis: ſed vel ex conditione formæ, per quam agit, vel ex conditione termini, quem illa reſpicit per actum correſpondentem ſuæ virtuti: quemadmodum videre eſt in intellectu creato reſpectu actuum naturalium circa obiecta etiam naturalia, quos per abſolutam potentiam Dei ſemper poteſt, & ſemper in infinitum ſyncategorematicè elicere perfectiores, quorum tamen eſt cauſa principalis: item in gratia ſanctificante, quæ (ſi Deus velit) poteſt ſemper actus perfectiores & perfectiores in infinitum ſyncategorematicè producere, quorum tamen non deſinit eſſe cauſa principalis iuxta ſanctum Thomam ſuprà.

Quintum fundamentum eſt tale: cauſa principalis eſt nobilior ſuo effectu, ſed nobilior nõ eſt intellectus beati viſione beatificâ, aut eius termino: ergo non eſt cauſa principalis illius.

A Reſpondetur negando, omnem & quamlibet V.
cauſam principalem debere eſſe nobiliorem, vel ſaltem formaliter æquè nobilem, ac eſt eius effectus: nam ſol & id genus cæteræ cauſæ ſunt in ſuo ordine principales reſpectu muſcarum, & plurium id genus aliorum iuxta multorum ſententiam ſatis communem, quæ tamen cùm ſint animata, & ſol inanimatus non æquat quoad perfectionem.

Articvlvs IV.

Vtrum lumen gloriæ ſit inſtrumentum propriè dictum intellectus videntis Deum.

PLACET ſententia negans, quam loco propoſitionis noſtræ ponimus. *Lumen gloriæ loquendo propriè non eſt inſtrumentum intellectus*
B *videntis Deum.* Probatur: inſtrumentum pro- VI.
priè non agit niſi ad motum ſuæ principalis cauſæ, & prout applicatur ab illa, vt nunc obſeruamus ex ſancto Thoma: ſed lumen gloriæ non agit ad ſolum motum intellectus, & ad applicationem per illum factam, ſed tendit neceſſariò, & ex propria ſua conditione ad efficiendum beatificam viſionem etiam nihil recipiendo ab intellectu beati: ergo lumen gloriæ non eſt loquendo propriè inſtrumentum beati intellectus.

Confirmatur: vbi vnum complet actiuitatem alterius non poteſt dici propriè inſtrumentum eius cauſæ cuius actiuitatem complet, quin potiùs ſi ratio inſtrumenti haberet ibi locum, cauſa illa cuius actiuitas completur, eſſet potiùs dicenda inſtrumentalis, cùm
C illam eleuet cooperando; ſed lumen gloriæ
ex dictis ſuprà complet actiuitatem intelle- VII.
ctus beati ad Deum clarè videndum, & corroborando illum eleuat: ergo lumen gloriæ non poteſt dici inſtrumentalis cauſa intellectus creati in elicienda viſione beatifica.

Tandem: illud non habet rationem cauſæ inſtrumentalis, cui in ipſo effectu aliqua ſpecialis ratio correſpondet, diſtincta ab ea quæ reſpondet cauſæ principali; nam in eo inſtrumentum diſtinguitur à principali, verbi gratiâ, in productione ſubſtantiæ quâ attingitur immediatè à ſubſtantia producente, & ab actione caloris nihil proprium, & peculiare accidenti diuerſùm ab eo quod reſpondet ſubſtantiæ principali cauſæ, reſpondet: atqui in præſenti caſu aliquid peculiare, & diuer-
D ſum correſpondet lumini gloriæ, nimirum ſu-
pernaturalitas, tanquam ratio ſpecificatiua, VIII.
& aliquid intellectui beato nimirum vitalitas, vt ratio etiam ſpecificatiua, quemadmodum intelligitur ex dictis: ergo lumen gloriæ non eſt inſtrumentum intellectus beati in elicienda viſione beatifica.

Obiicies contra noſtram propoſitionem: quod eſt non vitale, & concurrit ad aliquid vitale ſe habet tantùm ad illud per modum cauſæ inſtrumentalis; ſed lumen gloriæ eſt non vitale, & concurrit ad actionem viſionis beatificæ, quæ vitalis eſt, cum intellectu qui eſt principium vitale: ergo eſt cauſa inſtrumentalis.

Reſpondetur, quòd aliud eſt eſſe primum, & radicale principium actus vitalis, & aliud eſſe duntaxat complementum principij vitalis ad eliciendum eum vitaliter: ad primum

I. vitalitas requiritur in tali principio, ad ſecundum non requiritur, vt videre eſt in habitibus inſuſis fidei; ſpei & charitatis; imò & in acquiſitis habitibus ſcientiarum, qui etiam concurrunt ad productionem actuum ſcientificorum, qui tamen ſunt vitales.

Articvlvs V.

Vtrum intellectus, & lumen gloriæ conſtituant vnicam cauſam principalem viſionis beatificæ.

SIt hæc vnica propoſitio. *Intellectus & lumen gloriæ ſimul componũt vnum totale agens principale ex parte potentiæ ad eliciendam viſionem beatificam.* Probatur primò ex iis, quibus ſuprà oſtendimus nec intellectum eſſe
II. inſtrumentum Dei, vel luminis gloriæ, nec lumen gloriæ eſſe inſtrumentum intellectus beati; & nihilominùs vtrumque concurrere efficienter ad beatificam viſionem: ergo cùm omnis cauſa totalis ſit vel inſtrumentaria, vel principalis comparatione ſui effectus, & intellectus, & lumen gloriæ ſint vna cauſa, non inſtrumentalis, reſtat vt ſint vna principalis comparatione viſionis beatificæ.

Deinde probatur: omnis illa vitalis potentia, quæ ſe ab intrinſeco mouet ad exercendum ſuum actum, & ita per virtutem ſibi innatam influit in illum, vt hic habeat dependentiã eſſentialem ab ea, eſt principalis cauſa illius: at intellectus beati mouet ſeipſum ab intrinſeco ad exercendum actum viſionis beatificæ per virtutem ſibi innatam, & iſte actus habet eſſentialem dependentiam ab intelle-
III. ctu beati: ergo intellectus beati eſt principalis cauſa ſuæ viſionis beatificæ.

Maior patet, quia principalis cauſa diſtinguitur potiſſimùm penes iſta duo à cauſa tantùm inſtrumentali, vt poteſt facilè intelligi ex ſancto Thoma paulò antè citato, ex iis quæ Philoſophi tradunt communiter de multiplici diuiſione cauſarum, & de natura vniuſcuiuſque illarum.

Minor etiam patet quoad primam partem, quia omnis actus vitalis, quatenus talis, eſt à ſuo principio, tanquam ſeipſum mouente ad illum: quemadmodum ſanctus Thomas expreſsè docet infrà quæſtione 18. articulo primo in corpore: patet etiam quoad ſecundam partem, quia illa obedientialis actiua potentia per quam intellectus beati videt Deum cla-
IV. rè, eſt ei innata; nam conſiderata entitatiuè & materialiter nihil eſt aliud, quàm ipſamet potentia intellectiua, licet formaliter ſpectata, & per habitudinem ad obiectum motiuum & terminatiuum in indiuiduo vel etiam in ſpecie, ſit ſupernaturalis.

Deniq; patet propoſitio quoad tertiã partẽ, quia viſio beatifica quatenus eſt talis, & vt eſt ſpecialis quædam operatio vitæ intellectualis, poſtulat intrinſecè eſſe, & produci à principio vitæ ſibi coniuncto: quod non poteſt eſſe, niſi intellectus ille creatus à quo elicitur, vt ampliùs patebit infrà, quando oſtendemus oculum corporeum non poſſe eleuari ad Deum clarè videndum.

A

Articvlvs VI. V.

Vtrum abſolutâ Dei virtute intellectus creatus videre poſſit eſſentiam diuinam intuitiuè ſine lumine gloriæ.

DVæ ſunt hac de re Theologorum ſententiæ: prima negans, quæ eſt Capreoli in quartum ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ nonâ quæſtione quartâ articulo tertio, Soti ibidem, Caietani, Bannes, & aliquorum recentiorum articulo tertio huius quæſtionis duodecimæ, qui exiſtimant lumen gloriæ eſſe ſimpliciter & abſolutè neceſſarium in ratione habitus, ſi viſio beatifica ſit permanens; licet ſi ſit tantùm tranſiens, ſuffi-
B ciat per modum qualitatis tranſeuntis, vt in
raptu ſancti Pauli, & in quibuſdam aliis, qui VI.
dum adhuc eſſent in via, referuntur aliquando vidiſſe Deum per eſſentiam. Affirmans tamen nobis melior videtur, quam duplici noſtrâ propoſitione explicamus.

Prima propoſitio. *Eſſentia diuina poteſt clarè videri ab intellectu creato, non tantùm ſine habituali lumine, ſed etiã ſine actuali exiſtente ſubiectiuè in intellectu beati, dummodo Deus ſuppleat actiuitatem iſtius luminis gloriæ.* Ita Paludanus in quartum ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ nonâ quæſtione primâ articulo tertio. Maior eadem diſtinctione quæſtione quartâ, & quamplures ex recentioribus ad quintum articulum huius quæſtionis duodecimæ ſancti Thomæ.

Probatur primùm ex eo quòd non eſt maior improportio intellectus beati deſtituti lu-
C mine gloriæ habituali ad Deum clarè viden- VII.
dum, quàm ſit noſtri intellectus, & voluntatis in via, prout carent habitibus inſuſis fidei, ſpei & charitatis ad eliciendos actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis, quia vtrobique omnia ſunt paria, vt intelligitur ex præcedentibus: at noſtræ illæ facultates poſſunt ante iuſtificationem ſine præcedentibus habitibus, & ſolùm ex ſpeciali auxilio Dei elicere prædictos actus ſupernaturales, tanquam diſpoſitiuos ad iuſtificationem, vt docetur agendo de iuſtificatione, & eius diſpoſitionibus.

Quod item iſtud poſſit fieri abſque actuali lumine gloriæ, exiſtente ſubiectiuè in intellectu beati, eſt expreſſa ſententia ſancti Thomæ in quartum ſententiarum diſtinctione
D 49. quæſtione 2. articulo 7. dum ſic ait: *poteſt* VIII.
miraculosè fieri, quòd diuinâ virtute aliquis intellectus non habens niſi diſpoſitiones viæ, eleuetur ad videndum Deum per eſſentiam, quo loco ita ſanctus Thomas abſolutè loquitur de lumine gloriæ, vt tamen in ordine ad abſolutam potentiam Dei nihil ampliùs requirat inhæſiuè in intellectu beati, quàm quod de facto reperitur in viatore iuſtificato per gratiam: quare ſicut iuſtificatio viatoris excludit quodcumque lumen gloriæ, tam actuale, quàm habituale, vt per ſe conſtat; ſic etiam mens ſancti Thomæ ibi eſt, Deum poſſe per abſolutam ſuam potentiam facere, vt intellectus creatus carens omni lumine gloriæ, tam actuali, quàm habituali ſibi inhærente, videat Deum per eſſentiam.

Neque reperietur ſanctus Thomas poſt-

I. modum mutaſſe hanc ſententiam, ſi benè ex-
pendantur ea, quæ poſteà ſcripſit, tam de
lumine gloriæ, quàm de habitu gratiæ, vt
expreſſè docet Ioannes *de Neapoli* inſignis
defenſor doctrinæ ſancti Thomæ, in ſuis
varijs quæſt. diſputatis quæſtione primâ pun-
cto primo, & plures ex recentioribus: quan-
do enim vrget neceſſitatem luminis habitua-
lis vel gratiæ pro eliciendis eiuſmodi actibus,
id tantùm intelligit de illis eliciendis con-
naturaliter, vt poteſt facilè animaduerti ex
antecedentibus & conſequentibus.

Probatur etiam ratione: quidquid aliqua
cauſa in genere cauſæ purè & ſimpliciter
efficiētis non vitalis poteſt facere, & ad quod
præcisè conſideratum non poſtulat ex vi ſuæ
efficientiæ inhærentiam in alio, Deus poteſt
illud omne aliâ viâ præſtare, vel per ſe, vel
II. per aliquid aliud etiam abſque inhærentia
actuali: at lumen gloriæ, ſiue actuale, ſiue
habituale tantùm corroborat intellectum in
genere cauſæ purè, & ſimpliciter efficientis
non propriè vitalis, vt patet ex dictis articulo
præcedenti, & lumen gloriæ requirit inexiſte-
re intellectui ex præciſa tantùm ſua ratio-
ne generica, nimirum quatenus eſt acci-
dens; non autem quatenus præcisè corro-
borat intellectum, quomodo concurrit im-
mediatè ad viſionem beatificam; & ex eo præ-
cisè non poſtulat inhærere intellectui. Nam
vt poſteà videbimus ex ſententia S. Thomæ
communiùs recepta, diuina eſſentia habens ſe
ad inſtar ſpeciei impreſſæ concurrit efficien-
ter ad viſionem beatificam, nec tamen inhæ-
ret intellectui, ſed ei tantùm aſſiſtit: ſimili-
III. ter ſubſtantia Angeli concurrit efficienter ad
cognitionem illam, quam format de ſeipſo
nec etiam illa inhæret ſuo intellectui. Tum
etiam quia ad immediatè concurrendum in
genere cauſæ efficientis purè extrinſecę (quo-
modo lumen gloriæ concurrit ad viſionem
beatificam) ad actum, vel effectum alterius
concauſæ, non requiritur vt, quod concurrit,
inhæreat ei, cum quo concurrit, ſed tantùm,
vt ſimul & ſemel agat cum illo: ergo non eſt
neceſſe, vt quod fungitur vice luminis glorię,
inhæreat intellectui beato: & proinde Deus
abſolutâ ſuâ potentiâ poteſt facere, vt intelle-
ctus beati videat clarè diuinam eſſentiam abſ-
que lumine gloriæ habituali, vel actuali ſibi
inhærente.

Probatur ſecundò, ſimulque explicatur
IV. magis præcedens ratio: quotieſcumque im-
proportio alicuius agentis prouenit tantùm
ex defectu ſufficientis efficaciæ, & virtutis
circa obiectum contentum intra latitudinem
obiecti ſui ſpecificatiui; & hæc virtus eius in-
choata completur tantùm per coefficientiam
ſeu concurſum alterius agentis, tunc ad com-
plendam virtutem illam inchoatam primi a-
gentis, non eſt abſolutè neceſſarium illud
aliquid in ſe ipſo recipere ſubiectiuè, quo quã-
tum requiritur ex parte potentiæ, actiua eius
virtus compleatur; ſed ſufficit vt non prorum-
pat in actum niſi alio ſecum concurrente,
& ſic complente ſuam efficientiam: atqui im-
proportio intellectus creati ad viſionem bea-
tificam eliciendam, prouenit tantùm ex de-
fectu ſufficientis efficaciæ, quia habet inchoa-
tam virtutem, & lumen gloriæ illam tantùm
complet, non aliquid ei imprimendo, ſed ſi-

A mul cum intellectu cauſando viſionem beati-
ficam, iungendo ſcilicet vim ſuam virtuti in-
choatæ intellectus, & ſic integrando vnum
completum principium ex parte potentiæ, vt
ſuprà fusè probauimus: ergo vt intellectus
beati perficiatur ad eliciendam viſionem bea-
tificam, non eſt neceſſe in ſe ipſo ſubiectiuè
aliquid recipere. V.

Minor propoſitio ſufficienter probata eſt
ſuperiùs. Maior poteſt declarari exemplo
duorum partialiter concurrentium ad produ-
cendum eundem effectum, improportiona-
tum quidem virtuti vniuſcuiuſque ſeorſim
ſumpti, contentũ tamē intra latitudinem ſpe-
cificatiui eius obiecti; tũc enim ſatis eſt quod
ſimul intimè vniantur inter ſe conſtanti, quo
agunt, nec eſt neceſſe vnum eorum imprime-
re aliquid alteri, quo virtus eius eleuetur ad
B agendum, vt docet experientia: neque ex eo VI.
quòd in vnoquoque illorum præſupponitur
eſſe vis aliqua naturalis ad portãdum partem
talis oneris, exempli causâ, correſpondentem
ſuæ virtuti partiali, efficacia noſtræ rationis, &
exempli minuitur; licet enim quoad hoc ſit
quædam diſconuenientia, conuenit tamen
cum re quam hîc explicamus, quòd vnum
alteri nihil imprimat, & tamen compleat vir-
tutem eius: deinde in eo quòd quemadmo-
dum in hoc exemplo præſupponitur inchoata
virtus ad ferendum totum onus, ita etiam inſit
virtus quædam inchoata in intellectu creato
ad Deum clarè videndum; vnde quemadmo-
dum ibi intelligimus virtutem actiuam vnius
compleri per concurſum alterius coagentis
nihil imprimendo priori imperfectam tantùm
C & inchoatam habenti potentiam reſpectu to- VII.
tius oneris, ita etiam rectè poſſumus intelli-
gere vim actiuam inchoatam, quæ eſt in intel-
lectu creato ad Deum clarè videndum, poſſe
compleri per aliquid ei adiunctum, non ta-
men ei inhærens.

Secunda propoſitio. *Modus ille ſpecialis,
quo Deus poteſt ſupplere actiuitatem luminis glo-
riæ optimus, & intellectu facilis, eſt, vt Deus
vniatur intellectui per intimam indiſtantiam in
ratione virtutis agendi abſque vlla informatione
& inhærentia.* Et primò quòd modus iſte ſit
Deo poſſibilis.

Probatur etiam in illa ſententia ſecundùm
doctrinam S. Thomæ receptiſſimam, de eſſen-
tia vnita intellectui beato ad ſupplendam vi-
cem ſpeciei impreſſæ; primò enim tantùm ei
D vnitur per intimam indiſtantiam, quia impli- VIII.
cat diuinam eſſentiam informare, vel inhæ-
rere alicui. Deinde, quia vnitur ei, vt habens
ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ ſupplendo pro-
prium eius munus, quod munus ſpeciei im-
preſſæ eſt etiã concurrere efficienter ad actum
cognitionis, tunc Deus debet vniri beato in-
tellectui ita per indiſtantiam intimam, vt ta-
men vniatur ei in ratione virtutis agendi hoc
ſpeciali modo, quo ſupplet actiuitatem ſpe-
ciei impreſſæ ſine aliqua inhærentia, vel in-
formatione.

Deinde, quia non deſunt qui negent hanc
doctrinam S. Thomæ, iſtud poteſt aliter con-
firmari argumento ſumpto à ſubſtantia An-
geli, quæ ſupplet actiuitatem ſpeciei in ea co-
gnitione, quam Angelus format de ſeipſo.

Probatur tandem ratione tacta in primâ
noſtra propoſitione: vbi aliquod agens eſt in-

I. finitæ virtutis, & hæc eius virtus eſt ipſamet eius ſubſtantia; tunc agens iſtud poteſt in genere cauſæ efficientis non vitalis, per intimam indiſtantiam ſuæ ſubſtantiæ, ſeu aſſiſtentiam eius in ratione virtutis agẽdi, quidquid omnia agentia finita poſſunt facere, & eo etiam modo, quo faciunt, quia talis efficientia nullam importat imperfectionem, prout etiam conſideratur iuxta ſpecialem ſuum modum, éſtque tantùm extrinſeca: aliàs enim ſi iſtud agens non poſſet id præſtare, falsò diceretur eſſe virtutis infinitæ in agendo: atqui Deus eſt agens infinitæ virtutis in agendo, & hæc eius virtus agendi eſt ipſamet eius ſubſtantia; lumen verò gloriæ, ſiue habituale, ſiue actuale dum complet actiuitatem intellectus creati in ordine ad viſionem beatificam, eſt quoddam agens finitum, & complet prædictam a-
II. ctiuitatem efficientis purè extrinſecâ non vitali, vel formali, ſed ſimul concurrendo efficienter cum intellectu, vt patet ex dictis: ergo Deus vt vnitus intellectui creato per intimam indiſtantiam in ratione virtutis agendi, poterit ſupplere actiuitatem luminis gloriæ.

ARTICVLVS VII.

Soluuntur fundamenta ſententiæ contrariæ.

PRIMVM eſt, quòd ad percipiendum obiectum oporteat principium cognitionis eſſe completum etiam antecedenter; at intellectus creatus completur tantùm per lumen gloriæ habituale, aut ſaltẽ actuale, & tranſiens in ordine ad eliciendum viſionem beatificam: aliàs diceretur poſſe ſe ipſo ſolo conſiderato ſecundùm ſua naturalia videre clarè & intui-
III. tiuè Deum, quod eſt incidere in hæreſim Anomœorum, & Begardorum ſuperiùs damnatam à Patribus, & Conciliis.

Confirmatur: eſſentia diuina non poteſt ad inſtar ſpeciei impreſſæ vnita ſe intellectui creato, niſi ille ſit in proxima potentia ad videndum Deum, quantum requiritur ex parte potentiæ, vt patet ex dictis ſuprà de neceſſitate luminis gloriæ: igitur non poteſt per abſolutam Dei potentiam viſio beatifica fieri ab intellectu creato ſine lumine gloriæ.

Reſpondetur conceſsâ maiore negando minorem; tunc enim intellectus fit, completum principium viſionis beatificæ per ſingularem aſſiſtentiam diuinæ eſſentiæ explicatam ſecundâ propoſitione ſuperioris articuli, quæ importaret ſpecialem concurſum, cúmque
IV. diſtinctum, non ſolummodò à generali; ſed etiam ab eo, quem exhiberet ſupplendo vicem ſpeciei impreſſæ.

Neque ex eo, quòd in tali caſu intellectus beati maneret idem intrinſecè, ac anteà, quatenus nihil reale reciperet in ſeipſo, benè deducitur eum tunc ſecundùm ſua naturalia conſideratum videre intuitiuè Deum, vt contendebant hæretici ſuperiùs nominati: nam intellectus, vel alia quæuis potentia tunc cenſetur aliquid cognoſcere, vel facere nudè & ſimpliciter ſecundùm ſua naturalia, quando agit duntaxat ſecundùm efficaciam ſibi debitam, iuxta ordinem naturalem, & prout reducitur naturaliter ab agẽte naturali ad proprium ſuum actum; quo tamen modo in præſenti caſu intellectus beati, eliciendo viſio-

A nem beatificam non ageret, quia ageret prout habet rationem potentiæ obedientialis, quæ licet materialiter ſit naturalis, cùm non ſit aliud, quàm ipſamet entitas potentiæ intellectiuæ, attamen formaliter, ſeu vt eſt obedientialis, eſt ſupernaturalis, cùm potentia ſpecificetur à ſuo actu & modo, quo tendit in illum, intellectus autem beati tendit in viſionem beatificam, vt ſibi nullo modo debitam iuxta ordinem naturæ, & per efficaciam ordinis longè ſuperioris, ſcilicet ſupernaturalis. V.

Ad confirmationem negatur minor, & priùs ſaltẽ ordine rationis intelligimus Deum eſſe vnitum intellectui per intimam indiſtantiam in ratione virtutis agendi, quàm ſimul cum illo producere viſionem beatificam.

Secundum fundamentum eſt: principium vitale debet habere in ſe ipſo formaliter vir-
B tutem, per quam agit, quia aliàs non diceretur agere vitaliter, quod eſt idem ac ſe ipſum mouere per principium ſibi internum, ſimiliter aliàs non erit cauſa principalis, atqui intellectus beati reſpectu viſionis beatificæ eſt principium vitale; item eſt cauſa principalis, vt docuimus præcedentibus articulis: igitur debet informari lumine gloriæ. VI.

Reſpondetur, in illa virtute, quæ eſt in intellectu beati ad Deum clarè videndum adæquatè conſiderata, duo poſſe diſtingui; vnum eſt primum eius principium, tam quoad vitalitatẽ, quàm quoad ſupernaturalitatem; alterum aſt complementum iſtius eiuſmodi principij, quoad hanc vtramque formalitatem: primum eſſe formaliter in intellectu beati, ſecundum verò non requirere neceſſariò inexiſtere ei, ſed ſub disiunctione, nimirum ei, vel inexiſtere, vel aſſiſtere: quia quilibet ex
C iſtis duobus modis eſt ſufficiens ad complendum iſtud principium, ſiue quoad vitalitatem, ſiue quoad ſupernaturalitatem, cùm id non habeat præcisè ex eo, quòd inhæreat potentiæ: aliàs enim quodlibet accidens poſſet iſtud præſtare. Tum etiam, quia lumen gloriæ non eſt propriè loquendo formalis cauſa viſionis beatificæ, vt intelligitur ex dictis, ſed eſt tantùm pars quædam totalis cauſæ efficientis: & quòd poſſit complere iſtud principium quoad prædicta duo, habet ab intrinſeca ſua perfectione ſpecifica, quam, ſolùm aſſiſtendo, non deſinit retinere: & proinde poſſet eam communicare, ſi tantùm aſſiſtendo ei coniungeretur, ſicut accidentia in ſacramento Euchariſtiæ non deſinunt agere, licet non exiſtant in ſubiecto: nec item intellectus beati VII.
D confortatus per aſſiſtentiam tantùm Dei ſuperiùs explicatam, deſineret eſſe loquendo propriè cauſa principalis, vel ſaltem vna pars adæquatæ cauſæ principalis viſionis beatificę: nec item Deus vt aſſiſtens, quia rationes illæ, quibus ſuprà oſtendimus intellectum eſſe cauſam principalem ibi, ſimiliter & lumen, ſemper retinent ſuam vim, & Deum facere hoc modo partem alicuius cauſæ totalis, non dicit in eo imperfectionem, cùm non importet realem compoſitionem eius cum aliquo; ſed duntaxat artificialem, quæ poteſt reſultare ex entibus planè perfectis nullam imperfectionem importantibus ratione talis compoſitionis. VIII.

Tertium eſt: implicat aliquid videri corporaliter, vel intellectualiter ſine vero & for-

I. ioali aliquolumine: atqui ſolum lumen gloriæ
actuale, vel habituale eſt verum, & formale
lumen reſpectu Dei clarè viſi, noo autem quid-
quam aliud, cuiuſmodi eſt ſpecialis concurſus
Dei.

Nec eſt, quòd quis dicat Deum eſſe verum
lumen; licet enim iſtud ſit verum, quia tamen
lumen eſt cauſe formalis manifeſtans ipſum
obiectum, & Deus non poteſt ſe ipſo ſupplere
cauſam formalem, hoc enim atgoit imperfe-
ctionem, non poterit etiam facere, vt intelle-
ctus creatus videer clarè eſſentiam diuinam ſi-
na aliquo lumine creato ſibi inexiſtente.

Maior eſt S. Auguſtini lib. 12. *de Ciuit. Dei*
cap. vlt. item lib. 1. *Soliloquiorum* cap. 8. & libro
de ſpiritu & anima cap. 123.

Confirmatur ratione: per nullam potentiam
fieri poteſt, vt aliquid appareat obiectiuè &
II. manifeſtetur potentiæ ſine vero & formali lu-
mine: nam iuxta Apoſtolum, *omne quod mani-
feſtatur lumen eſt.*

Reſpondetur, ſi maior intelligatur de lu-
mine gloriæ tenente ſe tantùm ex parte prin-
cipij cognoſcitiui conſiſtentis in quadam ha-
bilitate potentiæ ad percipiendum obiectum,
quomodo fides infuſa dicitur eſſe lumen in
nobis, tunc maiorem eius eſſe veram; & ſic
cùm ſuprà docuimus intellectum creatum
eſſe principium inchoatum eliciendæ viſionis,
tunc illa non fit ſine vero aliquo lumine; ſi au-
tem lumen ſumatur pro aliquo tenente ſe ex
parte obiecti manifeſtante illud potentiæ,
tunc etiam viſio beatifica non fit ſine lumine,
quatenus diuina eſſentia manifeſtat ſeipſam
intellectui, & cùm tota hæc efficientia, quam
lumē habet ea parte obiecti, ſit in genere cau-
III. ſæ purè efficientis, quatenus ſimul cum obie-
cto concurrit ad productionem ſpeciei ex-
preſſæ, vt Philoſophi oſtendunt in libris *de
anima*, & hæc ſit planè extrinſeca, Deus po-
terit facere, vt aliquid cognoſcatur abſque
eo, quòd aliquid ſit lumen formaliter, dum-
modo ſit virtualiter tale: ſi denique lumen
ſumatur prout eſt medium ſub quo potentia
percipit obiectum, & modus ille ſpectetur ea
parte potentiæ, ſatis eſt, quòd illa vt eleuata,
& conſortata percipiat obiectum: ſi autem
ſpectetur ea parte obiecti, ſufficit, vt illud per-
cipiat repræſentatum hoc ſpeciali modo: vn-
de cùm vtrumque iſtud rectè intelligatur poſ-
ſe ſuppleri per aliquid, quod tantam effica-
ciam habeat, quantam habet lumen propriè
dictum & ſpecies obiecti, non eſt abſolutè ſim-
pliciter & vniuerſaliter verum, quòd cogni-
IV. tio, ſiue corporalis, ſiue intellectualis, non poſ-
ſit fieri abſque vero & formali lumine iuxta
hunc modum ſumpto, vt aliqui etiam Philoſo-
phi docent libris *de anima*: ſanctus autem Au-
guſtinus relatus in argumento, & alij commu-
niter, vel loquuntur tantùm de potentia ordi-
naria, vel de lumine tenente ſe ex parte medij,
& obiecti, abſtrahendo, quòd ſit formaliter ta-
le, vel tantùm virtualiter tale ſeu iuxta ſuam
efficaciam.

Quartum eſt: actus liber & efficax Dei non
poteſt eſſe ſine aliquo effectu ad extra, ſed
voluntas Dei eleuandi intellectum creatum
ad Deum clarè videndum, eſt aliquis actus li-
ber, & diſtinctus ab eo actu, quo vult concur-
rere cum potentia ad talem actum: ergo de-
bet ponere aliquid ad extra: hoc autem nihil

A poteſt eſſe aliud, quàm aliquod principium ipſi V.
intellectui intrinſecum per quod ad id eleue-
tur, & proinde eſt lumen gloriæ: ergo Deus
non poteſt clarè videri ſine lumine gloriæ.

Reſpondetur, hunc actum liberum Dei eſſe,
velle cum intellectu producere actum ſuper-
naturalem, ſupplendo eius actiuitatem per in-
timam indiſtantiam ſuæ eſſentię in ratione vir-
tutis agendi: & ita ſpecialis ille concurſus, quo
ſupplet lumen gloriæ correſpondet prædictæ
eius volitioni liberæ, tanquam eius terminus.

Articvlvs VIII.

Soluitur dubium.

Qværes, an viſio beatifica (& eadem
eſt difficultas de aliis eotibus entitatiuè
B ſupernaturalibus) habeat aliquid ſpeciale, VI.
quando exercetur ab intellectu informato lu-
minis gloriæ habitu, quod non haberet ſi tan-
tùm exerceretur iuxta modum explicatum in
vltima noſtra propoſitione, & an Deus poſſit
iſtud aliunde, quàm per ipſum habitum, ſup-
plere; ſicut iuxta noſtram ſententiam poteſt
ſupplere actiuitatem habitus luminis gloriæ.

Reſpondetur primò, viſionem beatificam
elicitam ex habitu luminis gloriæ, habere ali-
quid ſpeciale, quod non haberet, quando fie-
ret ex aliquo actuali tantùm ſpeciali auxilio
ſibi extrinſeco, nimirum ipſam connaturali-
tatem, ſeu quòd eliciatur *modo connaturali*,
quæ connaturalitas ſumpta formaliter conſi-
ſtit in eo, quòd actus procedat à potentia per
principium intrinſecum permanenter inexi-
ſtens potentiæ, & proportionatum ipſi actui,
C vt enim agens aliquod, tunc cenſetur agere VII.
naturaliter, quando agit per aliquod princi-
pium ſibi permanenter inexiſtens, quo ſeip-
ſum mouet ad ſuam operationem (hinc natu-
ra definitur à Philoſopho libro ſecundo *Phy-
ſicorum* capite primo, *principium motus & quie-
tis eius in quo eſt*, & ea dicuntur eſſe naturalia,
quæ habent in ſe principium, quo moueau-
tur) ſic etiam aliqua potentia creata à Deo ele-
uata ad operandum aliquid excedens natura-
lem ſuum eſſendi modum, & motiuum ſuum
obiectum correſpondens huic modo eſſendi,
tunc cenſetur operari connaturaliter, quan-
do habet in ſeipſa principium aliquod perma-
nens, quo ſit tali actui ſeu effectui producen-
do proportionata, & quo informata produ-
cit illum.

Iſta autem connaturalitas formaliter ſum-
D pta non eſt aliqua tantùm denominatio ex- VIII.
trinſeca deſumpta per ordinem ad potentiam
producentem, cum forma ſibi intrinſeca pro-
portionata actoi: ſic enim connaturalitas ni-
hil reale exiſtens in ipſo actu ſic producto ſi-
gnificaret, ſicut nec eſſe viſum in pariete; ſed
eſt aliquis modus realis ſuperadditus entitati
ipſius actus, conſiſtens in ſpeciali dependentia,
quam actus iſte habet à tali cauſa, vt produ-
catur, ſecundùm quem modum repugnat ei
poſſe ſic produci per aliquam aliam cauſam
etiam per ipſum Deum; non enim poſſumus
intelligere viſionem beatificam poſſe produci
à Deo, & illam eandem non poſſe produci à
Deo, niſi intelligamus illam produci realem,
ſecundùm aliquid exiſtens in ille, ſecundùm
quod non poteſt produci à Deo, omnis enim

I. productio tendit in aliquod reale, & ſecundùm aliquam rationem realem: at viſio beatifica poteſt produci à Deo cum intellectu tantùm eleuato per ſpecialem aſſiſtentiam Dei. Quo tamen modo connaturalitas ſecluditur, & eadem viſio, vt connaturaliter producta, non poteſt produci à Deo cum intellectu non eleuato per habitum, quia talis productio ordinem intrinſecum, & dependentiam eſſentialem importat à tali cauſa ſeu à principio inhærente permanenter: ergo iſta connaturalitas in tali actu eſt ſpecialis quidam realis modus ſuperadditus entitati ipſius beatificæ viſionis.

Secundò reſpondetur, modum iſtum connaturalitatis non poſſe aliunde ſuppleri, quàm per habitum etiam de abſoluta potentia Dei: cuius rei hæc eſt ratio, quòd quotieſcumque
II. aliquid in ſui ipſius efficientia inuoluit non ſolùm genus cauſæ efficientis, ſed etiam formalis; tunc non poteſt vt ſic fieri per aliquid aliud, etiam per ipſum Deum, quia Deus non poteſt ſupplere cauſam formalem: hæc enim ex omnibus Philoſophis & Theologis arguit imperfectionem: atqui actus viſionis beatificæ, quatenus fit connaturaliter, ſupponit neceſſariò & eſſentialiter in intellectu eliciente illum aliquod formale principium inexiſtens permanenter, & dans formaliter ipſi intellectui ſic eum elicere, ſeu elicere viſionem beatificam modo connaturali: ergo modus iſte ſic procedendi, nimirum connaturaliter ab intellectu creato, non poteſt etiam de abſoluta potentia Dei ſuppleri aliunde; ſed neceſſariò debet eſſe per habitum exiſtentem formaliter & permanẽter in intellectu beati.

III. An autem beatifica viſio elicita iuxta modum ſecundæ noſtræ propoſitionis articulo 6. admitteret in ſeipſa aliquam variationem, quam nunc elicita per habituale lumen gloriæ non habeat, intelligetur ex dicendis infrà de conditionibus illius.

DISPVTATIO QVARTA.

De lumine gloriæ comparato cum creatura.

ARTICVLVS PRIMVS.

IV. *Vtrum habitus luminis gloriæ poſſit emanare ab aliqua poſſibili creatura.*

SENSVS articuli eſt, an hoc idem ſpecie lumen gloriæ, quod eſt habituale in beatis, poſſit ſub hac præciſa ratione habitus operatiui ita fieri naturale alicui creaturæ intellectuali per abſolutam Dei potentiam, vt eodem planè modo emanet ab eſſentia eiuſmodi creaturæ, quo intellectus humanus emanat ab eſſentia animæ.

Sit hæc vnica noſtra propoſitio. *Non poteſt lumen gloriæ habituale ita ſe habere:* probatur ex iis omnibus, quæ intrinſecè ordinantur ad operandum: ſoli potentiæ propriè dictæ competit emanare naturaliter ab ea eſſentia, cuius eſt potentia, & per proprium eius impetum

A diffluit: atqui lumen habituale gloriæ, quod de facto eſt in beatis, & quod ordinatur ad V.
operandum, ſcilicet ad corroborandum intellectum, & ad faciẽdum cum illo beatificam viſionem, non eſt aliqua potentia propriè dicta, vt ſuprà docuimus: ergo habituale lumen gloriæ, quod de facto eſt in beatis, non poteſt ita emanare ab aliquo intellectu creato, ſicut intellectus emanat naturaliter ab ipſa eſſentia animæ, cuius eſt potentia.

Maior probatur ex eo quòd potentia propriè dicta eo fine datur eſſentiæ, vt hæc ſit apta ſe ab intrinſeco mouere ad operationes ſuæ ſpeciei, ſeu ad exercendum operationes ſibi proprias ſecundùm eum gradum vitæ, quem talis eſſentia habet: & ideò quemadmodum eſſentia à primo inſtanti ſui eſſe, ſeu exiſtere eſt propter operationem ſuam; ſic & poten-
B tia eius propriè dicta eſt ei à primo inſtanti ſui VI.
eſſe, ſeu exiſtere debita & congenita, eiúſque productio eſt per emanationem ſeu reſultantiam quandam naturalem, licet aliquando retardetur operari per impedimenta organica, vel per aliquid ſimile, vt patet in nobis adhuc infantibus: vnde hæc videtur eſſe formalis ratio potentiæ, quemadmodum apparet primò inductione factâ per omnes & quaſlibet potentias propriè dictas: deinde ex eo quòd potentia diſtinguatur ab omnibus aliis ſpeciebus qualitatis per eiuſmodi conditiones; vt videre eſt apud Ariſtotelem, & eius interpretes in categoria qualitatis.

Eadem propoſitio probatur: implicat aliquid eſſe habitum per ſe infuſum propriè dictum ordinatum ad complendum actiuitatem
C alicuius potentiæ, & ſimul ab illa propriè lo-
quendo emanare naturaliter; quod enim per VII.
ſe infunditur, eſt ab extrinſeco ſupra debitum & exigentiam naturæ, cui infunditur: quod verò emanat naturaliter eſt ab intrinſeco, ſcilicet ex impetu ipſius eſſentiæ, & ſecundùm eius exigentiam: atqui lumen gloriæ eſt habitus per ſe infuſus, & eſt ad complendum actiuitatẽ intellectus creati quoad vim ſuam obedientialem, vt ſuprà docuimus: ergo habituale lumen gloriæ non poteſt de abſoluta Dei potentia, ſic fieri naturale alicui intellectui creato, vt naturaliter emanet ab eius eſſentia.

Tandem probatur ex eo quòd ſi naturaliter emanaret, deſineret eſſe habitus, & eſſet potentia propriè dicta: nam omne illud, quod emanat naturaliter ad inclinandum, debet
D eſſe ipſamet entitas potentiæ naturalis: hæc enim nihil eſt aliud, quàm naturalis quædam
propenſio ad actum: atqui repugnat lumen VIII.
gloriæ non eſſe habitum propriè dictum, quia ratio habitus ingreditur eius eſſentiam cùm ſit generica eius ratio: item repugnat illud eſſe potentiam propriè dictam, vt patet ex dictis ſuprà, & ſi eſſet potentia, non poſſet eſſe alia, quàm intellectus: & ſic in beato eſſent duo intellectus; imò tres pro tribus illis luminibus, quæ reſpondent tribus eorum intellectiuis cognitionibus, nimirum *matutina*, *veſpertina* & *naturali*; quod eſt contra omnes Theologos: ergo implicat habituale lumen gloriæ ita fieri naturale alicui creaturæ, vt naturaliter emanet ab eius eſſentia, ſicut in nobis intellectus emanat naturaliter à noſtra anima.

I.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus poſſit creare aliquem intellectum, qui ex vi ſua naturali poſſit videre clarè Deum ſine vllo ſibi ſuperaddito.

DIFFICVLTATIS ſenſus eſt, an Deus abſolutâ ſuâ potentiâ poſſit creare iotellectum tam perfectum, vt vis eius natiua ad cognoſcendum, indiſtincta etiam ab ipſo intellectu ſit ex ſe in ſe ipſa, & in ſua naturali conditione conſiderata tam perfecta quàm intellectus beati ſimul ſumptus cum lumine gloriæ eſt perfectus in ordine ad vidẽdum Deum clarè & intuitiuè; ſicque ex nuda vi ſua propria & naturali poſſit videre Deum ſicuti eſt
II. in ſe ipſo.

Molina hâc quæſtione ſancti Thomæ diſputatione ſecundâ, & ante illum Maior in quartum ſententiarum diſtinctione 49. quæſtione quartâ, cum nonnullis recentioribus, propendent in partem affirmantem, quia nulla, inquiunt, apparet contradictio; quare non ſit Deo poſſibile facere creaturam, quæ tantam habeat vim intelligendi ſibi natiuam, quanta de facto coaleſcit ex virtute illa radicali, & natiua inchoata tantùm intellectus, & ex lumine gloriæ ſibi ſuperaddito.

Melior tamen eſt ſententia oppoſita, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus. *Implicat dari creatum aliquem intellectum tanta virtute ſibi natiuâ præditum, quanta de facto eſt vis ipſa intellectus beati ſimul ſumpti cum lumine gloriæ: & proinde repugnat dari intellectum, cuius vis na-*
III. *tiua ſibi ſoli relicta, non ſit ab intrinſeco impotens videre Deum clarè, intuitiuè, & per eſſentiam ſicuti eſt:* ita ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo quinto in ſolutione ad tertium, vbi ſic ſcribit; *Lumen gloriæ non poteſt eſſe naturale creaturæ, niſi creatura eſſet naturæ diuinæ, quod eſt impoſſibile.* Quod dictum ſancti Thomæ ſatis intelligitur procedere de abſoluta potentia Dei, ſecundùm quam repugnat creaturam eſſe Deum, & omnes interpretes ſancti Thomæ idem hîc communiter ſentiunt; & eſt expreſſa ſententia ſancti Auguſtini libro 12. *de Ciuitate Dei* capite primo, vbi poſtquam dixit creaturam rationalem ſeu intellectualem poſſe beari, ita ſubiungit, *quod tamen creatura non poteſt ſeipſa, quia ex nihilo creata eſt: ſed ex illo à quo creata eſt*, quibus verbis ſignificat
IV. impotentiam, quæ eſt in creatura rationali ad beatificandum ſeipſam fundari in eo quòd ſit creatura: & proinde cùm eſſe creaturam ſit aliquid ei intrinſecum & eſſentiale, ita vt repugnet ei eſſe quid increatum, ſic enim eſſet independens à Deo, & ens à ſe, fit, vt iuxta ſanctum Auguſtinum repugnet ab intrinſeco aliquem intellectum creatum poſſe ex ſeipſo, & ex ſolis natiuis ſuis viribus videre Deum clarè & ſicuti eſt in ſeipſo.

Atque ex hac obſeruatione circa hanc particulam ſancti Auguſtini, *quia ex nihilo creata eſt*, patet eſſe contra eius mentem, quod aliqui reſpondant eum ſcilicet loqui de his ſolùm creaturis, quæ ſunt aut eſſe poſſunt communi, & ordinariâ virtute Dei, non autem de iis, quæ produci poſſunt de abſoluta potentia Dei: patet, inquam, id eſſe contra eius
A mentem, quatenus ratio creaturæ, in qua ſanctus Auguſtinus ibi fundat iſtam repugnantiam habet locum in quolibet ente creato, ſecundùm quamcumque abſolutiſſimam potentiam Dei; cùm *eſſe creatum* ſit ei intrinſecum, & eſſentiale, vt per ſe patet. V.

ARTICVLVS III.

Eadem veritas probatur primâ ratione.

QVOD ſpectat ad rationes, quibus noſtra propoſitio oſtendatur, varij varias formant, quarum tamen aliquas auctores contrariæ ſententiæ nituntur diſſoluere, nos vnam tantùm, aut alteram vrgebimus, quarum

Prima ſit: implicat vnum, & idem habere
B actu virtutem aliquam à ſe, ſeu ex ſua naturali conditione, & ſimul eſſe in potentia verè, & propriè dicta obedientiali paſſiua ad recipiendum illam: at nullus poteſt creari intellectus, qui non ſit in potentia obedientiali paſſiua ad recipiendum à Deo lumen gloriæ tanquam comprincipium eliciendæ viſionis beatificæ: ergo implicat dari aliquem creatum intellectum, qui ex naturali ſua conditione habeat totam virtutem, & perfectionem luminis gloriæ: & proinde cuius vis innata tanta ſit, quanta eſt de facto vis intellectus beati ſimul ſumpti cum lumine gloriæ. VI.

Maior patet, non tantùm ex eo quòd eſſe actu tale, & eſſe tantùm tale in potentia, opponantur ſibi inuicem: ſed etiam ex eo quòd eſſe in potentia obedientiali reſpectu Dei ad recipiendum aliquid negat illud, quod ta-
C lis potentia reſpicit eſſe naturale, & propriè congenitum ei, cui tribuitur à Deo. Nam obedientialis potentia diſtinguitur à naturali, quòd hæc ſit ad formas proportionatas ſuo naturali modo eſſendi, iſta verò ſit ad eas, quæ tranſcendunt tantùm naturalem, & proprium ſui ſubiecti ordinem. VII.

Minor autem probatur. Si intellectus creatus dari poſſet, qui non eſſet in potentia obedientiali paſſiua ad recipiendum à Deo lumen gloriæ, talis eius incapacitas deberet neceſſariò prouenire ex ſumma natiua perfectione eius, quia non poſſet prouenire ex aliqua eius imperfectione; cùm omnis creatura intellectualis in gradu perfectionis, quantumuis infimo, ſit ſemper capax amicitiæ Dei, & ex conſequenti beatitudinis, vt ſanctus Au-
D guſtinus loco nunc citato docet: & cùm hæc cognitio intuitiua Dei, & vis ad illam eliciendam dicatur eſſe ei natiua propter ſummam perfectionem illius gradus, in quo ſupponitur creari à Deo; ſi incapacitas huius paſſiuæ potentiæ obedientialis reperiatur in illa, debet refundi in ſummam perfectionẽ illius, quæ aliàs deſtrueretur per talem potentiam paſſiuam; ſed hæc incapacitas non poteſt prouenire ex ſumma perfectione natiua intellectus ſic à Deo creati: ſi enim ex illa proueniret, oporteret, vt quò Angelus eſt perfectior animâ rationali; item omnis Angelus alio Angelo, eo etiam minorem haberet capacitatem ad recipiendum lumen gloriæ à Deo: at hoc eſt falſum, vt patebit ex dicendis de inæqualitate beatitudinis: hæc enim capacitas eſt æqualis in omnibus; & licet intellectus crea- VIII.

I. tus animæ Chriſti Domini dicatur eſſe entita-
tis ſpecie inferioris ab intellectu Angeli, ne-
mo tamen Catholicorum dicet eum habuiſſe
minorem capacitatem ſeu potentiam paſſiuam
obedientialem ad recipiendum lumen gloriæ,
quàm aliquis Angelorum cuiuſcunque ordi-
nis, cùm viſio beatifica quantitati luminis
gloriæ reſpondeat, vt infrà dicetur, & anima
Chriſti Domini habeat viſionem beatificam
perfectiorem, quàm quilibet alius intellectus
creatus: ergo non poteſt prædicta incapacitas
prouenire ea ſummâ perfectione natiua intel-
lectus creati: ergo creetur à Deo intelle-
ctus quantumuis perfectus, quia tamen præ-
dicta potentia paſſiua non poteſt compati cum
natiua virtute videndi Deum, quæ de facto
inſit ſubiecto, quod dicitur habere ipſam po-
tentiam obedientialem, nullus intellectus
II. creari poterit, qui ea natiua ſua virtute tantam
vim habeat, quantam de facto haber intelle-
ctus beati ſimul ſumptus cum lumine gloriæ.

ARTICVLVS IV.

Eadem veritas alterâ ratione probatur.

ALTERA ratio eſt eiuſmodi: vbi repugnat
ſubſtantiam intellectualē creatam dari,
quæ intrinſecè & entitatiuè ſit ſupernatura-
lis, ibi repugnat intellectum creatum dari, qui
ea propria & naturali ſua conditione præciſè,
& ſolitariè ſumpta ſit tam perfectus, & com-
pletus in ordine ad Deum clarè videndum: at-
qui repugnat dari ſubſtantiam creatam intel-
lectualem, quæ ſit intrinſecè & entitatiuè ſu-
pernaturalis: ergo repugnat dari intellectum
III. aliquem creatum, qui ea propria, & naturali
ſua conditione præciſè & ſolitariè ſumpta ſit
tam perfectus & completus in ordine ad Deum
clarè videndum, quàm intellectus creatus
ſumptus ſimul cum lumine gloriæ eſt perfe-
ctus & completus in ordine ad Deum clarè vi-
dendum.

Maior propoſitio non poteſt negari ab au-
ctoribus prioris ſententiæ: nam ex poſſibilita-
te talis ſubſtantiæ inferunt poſſibilitatem in-
tellectus creati, qui ex propria & naturali ſua
conditione ſit ſe ſolo tam perfectus, & com-
pletus in ordine ad Deum clarè videndum,
quàm intellectus creatus in ordine eodem,
prout ſimul ſumitur cum lumine gloriæ: ergo
ſi iſtud eorum antecedens ſit falſum, vt ſecun-
da præſens noſtra ratio contendit, erit etiam
& ipſum quod inde conantur inferre.

IV. Minor verò probabitur ſequentibus arti-
culis, diſcurrendo per omnes, & ſingulos mo-
dos, quibus ſubſtantia creata poteſt concipi, &
dici *ſupernaturalis*, quorum ſingulorum ex-
plicationem præmittemus artic. ſequenti.

ARTICVLVS V.

Præmittuntur modi, quibus poteſt concipi aliqua ſubſtantia entitatiuè ſupernaturalis.

ALIQVA ſubſtantia poteſt concipi eſſe
entitatiuè *ſupernaturalis*, aliquo ex his
ſex modis.

Primus eſt, iuxta eum ipſum modum, quo
A Deus, vt clarè viſus ſicuti eſt in ſeipſo, dicitur V.
eſſe *ſupernaturalis*, reſpectu noſtri intellectus,
nimirum quatenus ens illud creatum dicitur
eſſe intrinſecè & entitatiuè ſupernaturale,
quod intrinſecè eſt ſpecialis quædam partici-
patio Dei, prout Deus tráſcendit omnes crea-
turas, & prout eſt in ſeipſo, & diſtinguitur ab
omnibus rebus creatis, quomodo gratia ſan-
ctificans dicitur à ſancto Petro ſecundâ ſuâ ca-
nonicâ capite primo, *quædam participatio na-
turæ diuinæ*: ſimiliter lumen gloriæ, quate-
nus ea ſua natura eſt talis conditionis, vt vi
ſuâ ordinet intellectum ad Deum clarè viden-
dum, & ad cognoſcendum illum, non vt ſo-
lummodò innoteſcit ex creaturis, nec quoad
illas tantùm perfectiones, quæ ſunt ei com-
munes cum creaturis, ſed ſecundùm proprias,
& penes ſingularem illum modum, quo ei ſoli
B competunt: ſic enim Deus dicitur eſſe ſubſtan- VI.
tia ſupernaturalis quoad entitatem.

Secundus modus, quo aliqua ſubſtantia po-
teſt dici *ſupernaturalis*, eſt per comparationem
ad cauſam ſuam efficientem, quomodo primi
noſtri parentes: item viſio reſtituta cæco nato
poſſunt dici ſupernaturales.

Tertius modus eſt per ordinem ad omnia
entia huius vniuerſi, quatenus ſuâ naturali
perfectione ſuperat illa omnia.

Quartus modus, quo aliquid dicitur *ſuper-
naturale*, eſt, quo ordinat aliud ens ad finem
aliquem ſuperiorem, quàm propria eius natu-
ra poſtulet.

Quintus eſt, quo *ſupernaturale* ſumitur per
ordinem ad ſignificatum huius termini, *natu-
ra, naturale*, prout ſumitur in phyſicis, in qua
ſignificatione, ſicut natura ſignificat id quod
C eſt *principium motus in ſe ipſo*, ſeu principium VII.
intrinſecum propriæ ſuæ operationis, diſtin-
ctum à tali ſua operatione, quatenus non eſt
eſſentialiter propria ſua operatio: ſic etiam
ſupernaturale ſignificet id, quod eſt tantę per-
fectionis, vt ſit idem omninò eſſentialiter cum
propria ſua operatione, caréatque principio
diſtincto: ens enim ſic dictum ſupernaturale,
eſt hoc ſenſu ſupra naturam, quod cùm natura
dicatur illud, quod habet in ſe principium ſui
motus diſtinctum à propria operatione ſua,
ens illud quod eſſentialiter eſt propria ſua o-
peratio, nec habet in ſeipſo principium eius ab
illa realiter diſtinctum, cenſetur eſſe superna-
turale.

Sextus & vltimus modus, quo aliquid di-
citur ens *ſupernaturale*, eſt quando aliquid eſt
talis conditionis, vt ea propria ſua natura re-
D ſpiciat obiectiuè aliquid ſupernaturale; iuxta VIII.
quam ſignificationem, id quod ſic denomina-
tur *ſupernaturale*, eſt hoc ſenſu intrinſecè in
ſeipſo & eſſentialiter naturale, quatenus id
dicitur *naturale*, reſpectu alicuius rei, quod
non excedit eius naturam, licet obiectum il-
lud, quod intrinſecè & eſſentialiter reſpicit,
ſit aliquid reſpiciens Deum, vt auctorem gra-
tiæ & gloriæ, quomodo lumen gloriæ: item
habitus fidei, ſpei, & charitatis ſunt entia ſu-
pernaturalia intrinſecè & eſſentialiter, dun-
taxat tamen obiectiuè, cùm ſubiectiuè ſpecta-
ta ſint hoc ſenſu aliquid naturale, quo nihil
faciunt, quod ſit ſupra propriam eorum natu-
ram & conditionem.

I. ARTICVLVS VI.

Non poſſe dari ſubſtantiam creatam ſuper-
naturalem in prima ſignificatione præce-
denti articulo allata.

PRÆMISSA ſuperiori articulo multiplici
acceptione entis ſupernaturalis, probatur
minor propoſitio noſtræ prædictæ rationis,
aſſerens *implicare dari aliquam creatam ſub-*
ſtantiam intellectualem entitatiuè ſupernatu-
ralem: & imprimis ſumendo ens ſupernatura-
le in prima ſignificatione ex nunc recenſitis
hoc modo: cuicumque ſubſtantiæ repugnat
habere in ſeipſa, tanquam ſibi intrinſecas &
naturales loquendo propriè ſpeciales illas &
proprias perfectiones, quibus Deus tranſcen-
II. dit omnes, & quaſlibet creaturas non tantùm
factas, ſed etiam de abſoluta Dei potentia fa-
ctibiles, eo ſpeciali modo, quo iſtæ perfectio-
nes conueniunt Deo, huic eidem ſubſtantiæ
repugnat, vt ſit intrinſecè & entitatiuè ſuper-
naturalis iuxta primum modum entis ſuper-
naturalis ex nunc aſſignatis: at repugnat cui-
libet ſubſtantiæ creatæ factæ, vel etiam facti-
bili de abſoluta potentia Dei habere in ſe-
ipſa, tanquam ſibi intrinſecas, & naturales, lo-
quendo propriè, illas ſpeciales perfectiones,
quibus Deus tranſcendit omnes & quaſlibet
creaturas non tantùm factas, ſed etiam de
abſoluta Dei potentia factibiles, & eo modo
ſpeciali, quo conueniunt Deo: ergo repugnat
cuilibet ſubſtantiæ, tam creatæ de facto, quàm
de abſoluta Dei potẽtia factibili, vt ſit ſubſtan-
tia intrinſecè & entitatiuè ſupernaturalis.
III. Maior patet, quia aliqua ſubſtantia intelle-
ctualis creata denominatur entitatiuè ſuper-
naturalis, iuxta primam ſignificationem hu-
ius termini, *ens ſupernaturale*, ex ſex ſuperiùs
aſſignatis.
Minor autem probatur, quia ſi quæ ſub-
ſtantia creata haberet, vel poſſet habere eiuſ-
modi perfectiones, tanquam ſibi intrinſecas
& naturales, iam Deus non ampliùs ſecundùm
illas tranſcenderet omnes & quaſlibet creatu-
ras, etiam poſſibiles, ſecundum quas tamen
tranſcendit illas.
Nec eſt, quòd quis reſpondeat Deum duo-
bus modis tranſcendere omnes & quaſlibet
etiam poſſibiles creaturas in ſuis ſpecialibus
perfectionibus. Primò quòd illas habeat per
eſſentiam & à nullo alio, & non per participa-
tionem tantùm. Deinde quòd habeat illas in
IV. ſummo gradu, & cum infinita perfectione in
ſuo genere: quibus duobus modis nulla ſub-
ſtantia creata quantumlibet perfecta etiam de
abſoluta potentia Dei poteſt illas tanquam ſibi
naturales habere: at præter hunc duplicem
modum dari & alium quendam tertium, quo
Deus quoad eiuſmodi ſuas perfectiones tranſ-
cendit de facto omnes creaturas, hactenus po-
ſitas in rerum naturâ, & adhuc ponendas iux-
ta potentiam ſuam ordinariam, ſecundùm
quem tamen poteſt abſolutâ ſuâ potentiâ com-
municare eiuſmodi perfectiones alicui ſub-
ſtantiæ poſſibili per illam creandæ: modum
autem iſtum in eo conſiſtere, quòd illæ creatu-
ræ ſint tantùm per participationem tales in
ſua entitate intrinſeca & naturali, & modo
duntaxat finito, qualis Deus eſt in ſeipſo per
A eſſentiam, verbi gratiâ, in præſenti difficul- V.
tate, quòd quemadmodum Deus habet à ſe
ipſo per ſuam eſſentiam, quòd intellectus eius
diuinus feratur naturâ ſuâ in diuinam eſſen-
tiam, vt per nullum medium cognitum perci-
piendam, ſed immediatè in ſeipſo: ita etiã ali-
qua creata ſubſtãtia intellectualis habeat tan-
quam aliquod ens participatum, quod ex ſuæ
naturæ principiis feratur in Deũ clarè cogno-
ſcendum vt ſic, & abſq; vllo intermedio obie-
cto cognito attingendum, quomodo lumen
gloriæ, quod eſt aliquid creatum, habet ex ſua
naturali & intrinſeca cõditione, vt ſit ad Deũ
clarè ſicuti & in ſeipſo & abſque vllo inter-
medio obiecto cognoſcendum in viſione bea-
tifice: & quemadmodum lumen iſtud gloriæ
habet id ex ſua actiuitate natiua & ſibi natu-
rali, item eſt & dicitur propriè eſſe ens ſuper-
B naturale quoad ſuam entitatem; ſic etiam ſub- VI.
ſtantia illa, quam Deus poteſt creare per ab-
ſolutam ſuam potentiam cum pari actiuitate
& efficacia circa Deum clarè videndum, vt ſi-
bi conuenientem per conditionem intrinſe-
cam ſuæ naturæ, erit, & dicetur ſupernatura-
lis quoad ſuam entitatem.
Sed hæc ſolutio non ſatisfacit; non enim
perfectiones ſoli Deo propriæ ſunt ei propriæ
quatenus condiſtinguitur à quacumque intel-
lectuali ſubſtantia creata poſſibili propriè
penes iſtos priores duos modos nunc aſſigna-
tos, ſed inſuper quædam in eo dantur perfe-
ctiones, quæ alio modo ab iſtis duobus diſ-
tinctæ, ſunt illi propriæ, ſecundum quem e-
tiam de abſoluta potentia non poſſunt com-
municari enti creato, quantumlibet perfecto
in genere ſubſtantiæ creatæ intellectualis, de
C quarum genere eſt ipſa clara & intuitiua co- VII.
gnitio diuinæ eſſentiæ abſque vllo intermedio
obiecto cognito.
Quod vt faciliùs intelligatur, notandum
eſt diuinas perfectiones eſſe in triplici differẽ-
tia: quædam enim in ſuo conceptu præciſo in-
cludunt propriũ eſſe Dei; verbi gratiâ, eſſe om-
nimodè ſimplicem, eſſe actum puriſſimum, eſſe
expertẽ omnis potentialitatis: aliæ item diui-
næ perfectiones ſunt, quæ ex ſe & præciſo con-
ceptu ſuo, quatenus ſumuntur abſtractim præ-
ſcindendo ab eo ſubiecto diuino, in quo ſunt,
non includunt proprium eſſe Dei, vel modum
propriũ, quo ſunt in Deo, ſed abſtrahunt ab il-
lo: cuiuſmodi ſunt bonitas, ſapientia, intelle-
ctus, voluntas, & id genus reliquæ: aliæ deniq;
perfectiones diuinæ ſunt inter iſtas duas me-
diæ; nam in propria & præciſa ſua ratione non
D includunt ipſum eſſe Dei, ſed tamen connotãt VIII.
aliquem modum ſoli Deo naturalem & pro-
prium, in quo tamen non exprimunt infinita-
tem, ſed admittunt aliquam latitudinẽ, cuiuſ-
modi eſt potẽtia cognoſcendi Deum in ſeipſo,
& non per aliquod medium, in quo Deus vi-
deatur, qui modus eſt proprius ſoli Deo, quia
ei ſoli competit non accipere cognitionẽ ab a-
lio, tanquam medio cognito à ſe ipſo diſtincto:
& modus iſte non exprimit aliquam infinita-
tem, cùm de facto communicetur beatis. Iam
inter has perfectiones hæc eſt diſtinctio, quòd
quæ ſunt primi generis, nullo modo poſſunt
cõmunicari creaturæ, ſicut nec ipſum eſſe Dei:
perfectiones autẽ ſecundi generis, quia prout
abſtrahunt, nihil includunt, quod ſit Deo pro-
priũ, ideò fit, vt quemadmodũ Deus & ſubſtã-

I. productio tendit in aliquod reale, & ſecun- A
dùm aliquam rationem realem: at viſio bea-
tifica poteſt produci à Deo cum intellectu tan-
tùm eleuato per ſpecialem aſſiſtentiam Dei.
Quo tamen modo connaturalitas ſecluditur,
& eadem viſio, vt connaturaliter producta,
non poteſt produci à Deo cum intellectu non
eleuato per habitum, quia talis productio or-
dinem intrinſecum, & dependentiam eſſen-
tialem importat à tali cauſa ſeu à principio in-
hærente permanenter: ergo iſta connatura-
litas in tali actu eſt ſpecialis quidam realis mo-
dus ſupperadditus entitati ipſius beatificæ vi-
ſionis.

Secundò reſpondetur, modum iſtum con-
naturalitatis non poſſe aliunde ſuppleri, quàm
per habitum etiam de abſoluta potentia Dei:
cuius rei hæc eſt ratio, quòd quotieſcumque
II. aliquid in ſui ipſius efficientia inuoluit non B
ſolùm genus cauſæ efficientis, ſed etiam for-
malis; tunc non poteſt vt ſic fieri per aliquid
aliud, etiam per ipſum Deum, quia Deus non
poteſt ſupplere cauſam formalem: hæc enim
ex omnibus Philoſophis & Theologis arguit
imperfectionem: atqui actus viſionis beatifi-
cæ, quatenus fit connaturaliter, ſupponit ne-
ceſſariò & eſſentialiter in intellectu eliciente
illum aliquod formale principium inexiſtens
permanenter, & dans formaliter ipſi intelle-
ctui ſic eum elicere, ſeu elicere viſionem
beatificam modo connaturali: ergo modus
iſte ſic procedendi, nimirum connaturaliter
ab intellectu creato, non poteſt etiam de ab-
ſoluta potentia Dei ſuppleri aliunde; ſed ne-
ceſſariò debet eſſe per habitum exiſtentem
III. formaliter & permanẽter in intellectu beati. C

An autem beatifica viſio elicita iuxta mo-
dum ſecundæ noſtræ propoſitionis articolo 6.
admitteret in ſeipſa aliquam variationem,
quam nunc elicita per habituale lumen glo-
riæ non habeat, intelligetur ex dicendis infrà
de conditionibus illius.

DISPVTATIO QVARTA.

De lumine gloriæ comparato cum creatura.

ARTICVLVS PRIMVS.

IV. ### *Vtrum habitus luminis gloriæ poßit emanare ab aliqua poſsibili creatura.* D

SENSVS articuli eſt, an hoc
idem ſpecie lumen gloriæ,
quod eſt habituale in beatis,
poſſit ſub hac præciſa ratione
habitus operatiui ita fieri na-
turale alicui creaturæ intelle-
ctuali per abſolutam Dei potentiam, vt eodem
planè modo emanet ab eſſentia eiuſmodi
creaturæ, quo intellectus humanus emanat ab
eſſentia animæ.

Sit hæc vnica noſtra propoſitio. *Non poteſt
lumen gloriæ habituale ita ſe habere*: probatur
ex iis omnibus, quæ intrinſecè ordinantur ad
operandum: ſoli potentiæ propriè dictæ com-
petit emanare naturaliter ab ea eſſentia, cuius
eſt potentia, & per proprium eius impetum
A diffluit: atqui lumen habituale gloriæ, quod V.
de facto eſt in beatis, & quod ordinatur ad
operandum, ſcilicet ad corroborandum in-
tellectum, & ad faciẽdum cum illo beatificam
viſionem, non eſt aliqua potentia propriè di-
cta, vt ſuprà docuimus: ergo habituale lumen
gloriæ, quod de facto eſt in beatis, non poteſt
ita emanare ab aliquo intellectu creato, ſicut
intellectus emanat naturaliter ab ipſa eſſentia
animæ, cuius eſt potentia.

Maior probatur ex eo quòd potentia pro-
priè dicta eo fine datur eſſentiæ, vt hæc ſit apta
ſe ab intrinſeco mouere ad operationes ſuæ
ſpeciei, ſeu ad exercendum operationes ſibi
proprias ſecundùm eum gradum vitæ, quem
talis eſſentia habet: & ideò quemadmodum
eſſentia à primo inſtanti ſui eſſe, ſeu exiſtere
eſt propter operationem ſuam; ſic & poten-
B tia eius propriè dicta eſt ei à primo inſtanti ſui VI.
eſſe, ſeu exiſtere debita & congenita, eiúſque
productio eſt per emanationem ſeu reſultan-
tiam quandam naturalem, licet aliquando re-
tardetur operari per impedimenta organica,
vel per aliquid ſimile, vt patet in nobis adhuc
infantibus: vnde hæc videtur eſſe formalis ra-
tio potentiæ, quemadmodum apparet primò
inductione factâ per omnes & quaſlibet po-
tentias propriè dictas: deinde ex eo quòd po-
tentia diſtinguatur ab omnibus aliis ſpecie-
bus qualitatis per eiuſmodi conditiones, vt
videre eſt apud Ariſtotelem, & eius interpre-
tes in categoria qualitatis.

Eadem propoſitio probatur; implicat ali-
quid eſſe habitum per ſe infuſum propriè di-
ctum ordinatum ad complendum actiuitatem
C alicuius potentiæ, & ſimul ab illa propriè lo- VII.
quendo emanare naturaliter; quod enim per
ſe infunditur, eſt ab extrinſeco ſupra debitum
& exigentiam naturæ, cui infunditur: quod
verò emanat naturaliter eſt ab intrinſeco, ſci-
licet ex impetu ipſius eſſentiæ, & ſecundùm
eius exigentiam: atqui lumen gloriæ eſt habi-
tus per ſe infuſus, & eſt ad complendum acti-
uitatẽ intellectus creati quoad vim ſuam obe-
dientialem, vt ſuprà docuimus: ergo habitua-
le lumen gloriæ non poteſt de abſoluta Dei
potentia, ſic fieri naturale alicui intellectui
creato, vt naturaliter emanet ab eius eſſentia.

Tandem probatur ex eo quòd ſi naturali-
ter emanaret, deſineret eſſe habitus, & eſſet
potentia propriè dicta: nam omne illud, quod
emanat naturaliter ad inclinandum, debet
D eſſe ipſamet entitas potentiæ naturalis: hæc
enim nihil eſt aliud, quàm naturalis quædam
propenſio ad actum: atqui repugnat lumen VIII.
gloriæ non eſſe habitum propriè dictum, quia
ratio habitus ingreditur eius eſſentiam cùm
ſit generica eius ratio: item repugnat illud
eſſe potentiam propriè dictam, vt patet ex di-
ctis ſuprà, & ſi eſſet potentia, non poſſet eſſe
alia, quàm intellectus: & ſic in beato eſſent
duo intellectus; imò tres pro tribus illis lu-
minibus, quæ reſpondent tribus eorum intel-
lectiuis cognitionibus, nimirum *intuitiua*,
veſpertina & *naturali*; quod eſt contra omnes
Theologos: ergo implicat habituale lumen
gloriæ ita fieri naturale alicui creaturæ, vt na-
turaliter emanet ab eius eſſentia, ſicut in no-
bis intellectus emanat naturaliter à noſtra
anima.

I. ARTICVLVS II.

Vtrum Deus poſſit creare aliquem intellectum, qui ex vi ſua naturali poſſit videre clarè Deum ſine vllo ſibi ſuperaddito.

DIFFICVLTATIS ſenſus eſt, an Deus abſolutâ ſuâ potentiâ poſſit creare intellectum tam perfectum, vt vis eius natiua ad cognoſcendum, indiſtincta etiam ab ipſo intellectu ſit ex ſe in ſe ipſa, & in ſua naturali conditione conſiderata tam perfecta quàm intellectus beati ſimul ſumptus cum lumine gloriæ eſt perfectus in ordine ad vidêdum Deum clarè & intuitiuè; ſicque ex nuda vi ſua propria & naturali poſſit videre Deum ſicuti eſt
II. in ſe ipſo.

Molina hâc quæſtione ſancti Thomæ diſputatione ſecundâ, & ante illum Maior in quartum ſententiarum diſtinctione 49. quæſtione quartâ, cum nonnullis recentioribus, propendent in partem affirmantem, quia nulla, inquiunt, apparet contradictio; quare non ſit Deo poſſibile facere creaturam, quæ tantam habeat vim intelligendi ſibi natiuam, quanta de facto coaleſcit ex virtute illa radicali, & natiua inchoata tantùm intellectus, & ex lumine gloriæ ſibi ſuperaddito.

Melior tamen eſt ſententia oppoſita, quam loco noſtræ propoſitionis poſuimus. *Implicat dari creatum aliquem intellectum ita virtute ſibi natiuâ præditum, quanta de facto eſt vis ipſa intellectus beati ſimul ſumpti cum lumine gloriæ: & proinde repugnat dari intellectum, cuius vis na-*
III. *tiua ſibi ſoli relicta, non ſit ab intrinſeco impotens videre Deum clarè, intuitiuè, & per eſſentiam ſicuti eſt*: ita ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo quinto in ſolutione ad tertium, vbi ſic ſcribit: *Lumen gloriæ non poteſt eſſe naturale creaturæ, niſi creatura eſſet naturæ diuinæ, quod eſt impoſſibile.* Quod dictum ſancti Thomæ ſatis intelligitur procedere de abſoluta potentia Dei, ſecundùm quam repugnat creaturam eſſe Deum, & omnes interpretes ſancti Thomæ idem hîc communiter ſentiunt; & eſt expreſſa ſententia ſancti Auguſtini libro 12. *de Ciuitate Dei* capite primo, vbi poſtquam dixit creaturam rationalem ſeu intellectualem poſſe beari, ita ſubiungit, *quod tamen creatura non poteſt ſeipſa, quia ex nihilo creata eſt: ſed ex illo à quo creata eſt*, quibus verbis ſignificat
IV. impotentiam, quæ eſt in creatura rationali ad beatificandum ſeipſam fundari in eo quòd ſit creatura: & proinde cùm eſſe creaturam ſit aliquid ei intrinſecum & eſſentiale, ita vt repugnet ei eſſe quid increatum, ſic enim eſſet independens à Deo, & ens à ſe, fit, vt iuxta ſanctum Auguſtinum repugnet ab intrinſeco aliquem intellectum creatum poſſe ex ſeipſo, & ex ſolis natiuis ſuis viribus videre Deum clarè & ſicuti eſt in ſeipſo.

Atque ex hac obſeruatione circa hanc particulam ſancti Auguſtini, *quia ex nihilo creata eſt*, patet eſſe contra eius mentem, quod aliqui reſpondent eum ſcilicet loqui de his ſolùm creaturis, quæ ſunt aut eſſe poſſunt communi, & ordinariâ virtute Dei, non autem de iis, quæ produci poſſunt de abſoluta potentia Dei: patet, inquam, id eſſe contra eius
A mentem, quatenus ratio creaturæ, in qua ſanctus Auguſtinus ibi fundat iſtam repugnantiam habet locum in quolibet ente creato, ſecundùm quamcumque abſolutiſſimam potentiam Dei; cùm *eſſe creatum* ſit ei intrinſecum, & eſſentiale, vt per ſe patet. V.

ARTICVLVS III.

Eadem veritas probatur primâ ratione.

QVOD ſpectat ad rationes, quibus noſtra propoſitio oſtendatur, varij varias formant, quarum tamen aliquas auctores contrariæ ſententiæ nituntur diſſoluere, nos vnam tantùm, aut alteram vrgebimus, quarum

Prima ſit: implicat vnum, & idem habere
B actu virtutem aliquam à ſe, ſeu ex ſua naturali conditione, & ſimul eſſe in potentia verè, & propriè dicta obedientiali paſſiua ad recipiendum illam: at nullus poteſt creari intellectus, qui non ſit in potentia obedientiali paſſiua ad recipiendum à Deo lumen gloriæ tanquam comprincipium eliciendæ viſionis beatificæ: ergo implicat dari aliquem creatum intellectum, qui ex naturali ſua conditione habeat totam virtutem, & perfectionem luminis gloriæ: & proinde cuius vis innata tanta ſit, quanta eſt de facto vis intellectus beati ſimul ſumpti cum lumine gloriæ. VI.

Maior patet, non tantùm ex eo quòd eſſe actu tale, & eſſe tantùm tale in potentia, opponantur ſibi inuicem: ſed etiam ex eo quòd eſſe in potentia obedientiali reſpectu Dei ad recipiendum aliquid exigit illud, quod ta-
C lis potentia reſpicit eſſe naturale, & propriè congenitum ei, cui tribuitur à Deo. Nam obedientialis potentia diſtinguitur à naturali, quòd hæc ſit ad formas proportionatas ſuo naturali modo eſſendi, iſta verò ſit ad eas, quæ tranſcendunt tantùm naturalem, & proprium ſui ſubiecti ordinem. VII.

Minor autem probatur. Si intellectus creatus dari poſſet, qui non eſſet in potentia obedientiali paſſiua ad recipiendum à Deo lumen gloriæ, talis eius incapacitas deberet neceſſariò prouenire ex ſumma natiua perfectione eius, quia non poſſet prouenire ex aliqua eius imperfectione; cùm omnis creatura intellectualis in gradu perfectionis, quantumuis infimo, ſit ſemper capax amicitiæ Dei, & ex conſequenti beatitudinis, vt ſanctus Au-
D guſtinus loco nuper citato docet: & cùm hæc cognitio intuitiua Dei, & vis ad illam eliciendam dicatur eſſe ei natiua propter ſummam perfectionem illius gradus, in quo ſupponitur creari à Deo; ſi incapacitas huius paſſiuæ potentiæ obedientialis reperiatur in illa, debet refundi in ſummam perfectionê illius, quæ aliàs deſtrueretur per talem potentiam paſſiuam; ſed hæc incapacitas non poteſt prouenire ex ſumma perfectione natiua intellectus ſic à Deo creati: ſi enim ex illa proueniret, oporteret, vt quò Angelus eſt perfectior animâ rationali; item omnis Angelus alio Angelo, eo etiam minorem haberet capacitatem ad recipiendum lumen gloriæ à Deo: at hoc eſt falſum, vt patebit ex dicendis de inæqualitate beatitudinis: hæc enim [illegible]pacitas eſt æqualis in omnibus; & licet intellectus crea- VIII.

I. tos animæ Chriſti Domini dicatur eſſe entitatis ſpacie infarioris ab intellectu Angeli; nemo tamen Catholicorum dicet eum habuiſſe minorem capacitatem ſeu potentiam paſſiuam obedientialem ad recipiendum lumen gloriæ, quàm aliquis Angelorum cuiuſcunque ordinis, cùm viſio beatificata quantitati luminis gloriæ reſpondeat, vt infrà dicetur, & anima Chriſti Domini habeat viſionem beatificam perfectiorem, quàm quilibet alius intellectus creatus: ergo non poteſt prædicta incapacitas prouenire ex ſummâ perfectione natiua intellectus creati: ergo creetur à Deo intellectus quantumuis perfectus, quia tamen prædicta potentia paſſiua non poteſt compati cum natiua virtute videndi Deum, quæ de facto inſit ſubiecto, quod dicitur habere ipſam potentiam obedientialem, nullus intellectus
II. creati poterit, qui ex natiua ſua virtute tantam vim habeat, quantam de facto habet intellectus beati ſimul ſumptus cum lumine gloriæ.

Articvlvs IV.

Eadem veritas alterâ ratione probatur.

Altera ratio eſt eiuſmodi: vbi repugnat ſubſtantiam intellectualẽ creatam dari, quæ intrinſecè & entitatiuè ſit ſupernaturalis, ibi repugnat intellectum creatum dari, qui ex propria & naturali ſua conditione præciſè, & ſolitariè ſumpta ſit tam perfectus, & completus in ordine ad Deum clarè videndum: atqui repugnat dari ſubſtantiam creatam intellectualem, quæ ſit intrinſecè & entitatiuè ſupernaturalis: ergo repugnat dari intellectum
III. aliquem creatum, qui ex propria, & naturali ſua conditione præciſè & ſolitariè ſumpta ſit tam perfectus & completus in ordine ad Deum clarè videndum, quàm intellectus creatus ſumptus ſimul cum lumine gloriæ eſt perfectus & completus in ordine ad Deum clarè videndum.

Maior propoſitio non poteſt negari ab auctoribus prioris ſententiæ: nam ex poſſibilitate talis ſubſtantiæ inferunt poſſibilitatem intellectus creati, qui ex propria & naturali ſua conditione ſit ſe ſolo tam perfectus, & completus in ordine ad Deum clarè videndum, quàm intellectus creatus in ordine eodem, prout ſimul ſumitur cum lumine gloriæ: ergo ſi iſtud eorum antecedens ſit falſum, vt ſecunda præſens noſtra ratio contendit, erit etiam
IV. & ipſum quod inde conantur inferre.

Minor verò probabitur ſequentibus articulis, diſcurrendo per omnes, & ſingulos modos, quibus ſubſtantia creata poteſt concipi, & dici *ſupernaturalis*, quorum ſingulorum explicationem præmittemus artic. ſequenti.

Articvlvs V.

Præmittuntur modi, quibus poteſt concipi aliqua ſubſtantia entitatiuè ſupernaturalis.

Aliqua ſubſtantia poteſt concipi eſſe entitatiuè *ſupernaturalis*, aliquo ea his ſex modis.

Primus eſt, iuxta eum ipſum modum, quo
A Deus, vt clarè viſus ſicuti eſt in ſeipſo, dicitur V.
eſſe *ſupernaturalis*, reſpectu noſtri intellectus, nimirum quatenus ens illud creatum dicitur eſſe intrinſecè & entitatiuè ſupernaturale, quod intrinſecè eſt ſpecialis quædam participatio Dei, prout Deus trãſcendit omnes creaturas, & prout eſt in ſeipſo, & diſtinguitur ab omnibus rebus creatis, quomodo gratia ſanctificans dicitur à ſancto Petro ſecundâ ſuâ canonicâ capite primo, *quædam participatio naturæ diuinæ:* ſimiliter lumen gloriæ, quatenus ex ſua natura eſt talis conditionis, vt vi ſuâ ordinet intellectum ad Deum clarè videndum, & ad cognoſcendum illum, non vt ſolummodò innoteſcit ex creaturis, nec quoad illas tantùm perfectiones, quæ ſunt ei communes cum creaturis, ſed ſecundùm proprias, & penes ſingularem illum modum, quo ei ſoli
B competunt: ſic enim Deus dicitur eſſe ſubſtantia ſupernaturalis quoad entitatem. VI.

Secundus modus, quo aliqua ſubſtantia poteſt dici *ſupernaturalis*, eſt per comparationem ad cauſam ſuam efficientem, quomodo primi noſtri parentes: item viſio reſtituta cæco nato poſſunt dici ſupernaturales.

Tertius modus eſt per ordinem ad omnia entia huius vniuerſi, quatenus ſuâ naturali perfectione ſuperat illa omnia.

Quartus modus, quo aliquid dicitur *ſupernaturale*, eſt, quo ordinat aliud ens ad finem aliquem ſuperiorem, quàm propria eius natura poſtulet.

Quintus eſt, quo *ſupernaturale* ſumitur per ordinem ad ſignificatum huius termini, *natura, naturale*, prout ſumitur in phyſicis, in qua ſignificatione, ſicut natura ſignificat id quod
C eſt *principium motus in ſe ipſo*, ſeu principium VII.
intrinſecum propriæ ſuæ operationis, diſtinctum à tali ſua operatione, quatenus non eſt eſſentialiter propria ſua operatio: ſic etiam ſupernaturale ſignificet id, quod eſt tantę perfectionis, vt ſit idem omninò eſſentialiter cum propria ſua operatione, carétque principio diſtincto: ens enim ſic dictum ſupernaturale, eſt hoc ſenſu ſupra naturam, quod cùm natura dicatur illud, quod habet in ſe principium ſui motus diſtinctum à propria operatione ſua, ens illud quod eſſentialiter eſt propria ſua operatio, nec habet in ſeipſo principium eius ab illa realiter diſtinctum, cenſetur eſſe ſupernaturale.

Sextus & vltimus modus, quo aliquid dicitur ens *ſupernaturale*, eſt quando aliquid eſt talis conditionis, vt ex propria ſua natura re-
D ſpiciat obiectiuè aliquid ſupernaturale, iuxta VIII.
quam ſignificationem, id quod ſic denominatur *ſupernaturale*, eſt hoc ſenſu intrinſecè in ſeipſo & eſſentialiter naturale, quatenus id dicitur *naturale*, reſpectu alicuius rei, quod non excedit eius naturam, licet obiectum illud, quod intrinſecè & eſſentialiter reſpicit, ſit aliquid reſpiciens Deum, vt auctorem gratiæ & gloriæ, quomodo lumen gloriæ: item habitus fidei, ſpei, & charitatis ſunt entia ſupernaturalia intrinſecè & eſſentialiter, duntaxat tamen obiectiuè, cùm ſubiectiuè ſpectata ſint hoc ſenſu aliquid naturale, quo nihil faciunt, quod ſit ſupra propriam eorum naturam & conditionem.

Articvlvs VI.

Non poſſe dari ſubſtantiam creatam ſupernaturalem in prima ſignificatione præcedenti articulo allata.

PRæmissa ſuperiori articulo multiplici acceptione entis ſupernaturalis, probatur minor propoſitio noſtræ prædictæ rationis, aſſerens *implicare dari aliquam creatam ſubſtantiam intellectualem entitatiuè ſupernaturalem*: & imprimis ſumendo ens ſupernaturale in prima ſignificatione ex nunc recenſitis hoc modo: cuicumque ſubſtantiæ repugnat habere in ſeipſa, tanquam ſibi intrinſecas & naturales loquendo propriè ſpeciales illas & proprias perfectiones, quibus Deus tranſcen-
II. dit omnes, & quaſlibet creaturas non tantùm factas, ſed etiam de abſoluta Dei potentia factibiles, eo ſpeciali modo, quo iſtæ perfectiones conueniunt Deo, huic eidem ſubſtantiæ repugnat, vt ſit intrinſecè & entitatiuè ſupernaturalis iuxta primum modum entis ſupernaturalis ex nunc aſſignatis: at repugnat cuilibet ſubſtantiæ creatæ factæ, vel etiam factibili de abſoluta potentia Dei habere in ſeipſa, tanquam ſibi intrinſecas, & naturales, loquendo propriè, illas ſpeciales perfectiones, quibus Deus, tranſcendit omnes & quaſlibet creaturas non tantùm factaa, ſed etiam de abſoluta Dei potentia factibiles, & eo modo ſpeciali, quo conueniunt Deo: ergo repugnat cuilibet ſubſtantiæ, tam creatæ de facto, quàm de abſoluta Dei potẽtia factibili, vt ſit ſubſtantia intrinſecè & entitatiuè ſupernaturalis.

III. Maior patet, quia aliqua ſubſtantia intellectualis creata denominatur entitatiuè ſupernaturalis, iuxta primam ſignificationem huius termini, *ens ſupernaturale*, ex ſex ſuperiùs aſſignatis.

Minor autem probatur, quia ſi quæ ſubſtantia creata haberet, vel poſſet habere eiuſmodi perfectiones, tanquam ſibi intrinſecas & naturales, iam Deus non ampliùs ſecundùm illas tranſcenderet omnes & quaſlibet creaturas, etiam poſſibiles, ſecundùm quas tamen tranſcendit illas.

Nec eſt, quòd quis reſpondeat Deum duobus modis tranſcendere omnes & quaſlibet etiam poſſibiles creaturas in ſuis ſpecialibus perfectionibus. Primò quòd illas habeat per eſſentiam & à nullo alio, & non per participationem tantùm. Deinde quòd habeat illas in
IV. ſummo gradu, & cum infinita perfectione in ſuo genere: quibus duobus modis nulla ſubſtantia creata quantumlibet perfecta etiam de abſoluta potentia Dei poteſt illas tanquam ſibi naturales habere: at præter hunc duplicem modum dari & alium quendam tertium, quo Deus quoad eiuſmodi ſuas perfectiones tranſcendit de facto omnea creaturas, hactenus poſitas in rerum naturâ, & adhuc ponendas iuxta potentiam ſuam ordinariam, ſecundùm quem tamen poteſt abſolutâ ſuâ potentiâ communicare eiuſmodi perfectiones alicui ſubſtantiæ poſſibili per illam creandæ: modum autem iſtum in eo conſiſtere, quòd illæ creaturæ ſint tantùm per participationem tales in ſua entitate intrinſeca & naturali, & modo duntaxat finito, qualis Deus eſt in ſeipſo per

A eſſentiam, verbi gratiâ, in præſenti difficultate, quòd quemadmodum Deus habet à ſe ipſo per ſuam eſſentiam, quòd intellectus eius diuinus feratur naturâ ſuâ in diuinam eſſentiam, vt per nullum medium cognitum percipiendam, ſed immediatè in ſeipſo: ita etiã aliqua creata ſubſtãtia intellectualis habeat tanquam aliquod ens participatum, quod ex ſuæ naturæ principiis feratur in Deũ clarè cognoſcendum vt ſic, & abſq; vllo intermedio obiecto cognito attingendum, quomodo lumen gloriæ, quod eſt aliquid creatum, habet ex ſua naturali & intrinſeca cõditione, vt ſit ad Deũ clarè ſicuti & in ſeipſo & abſque vllo intermedio obiecto cognoſcendum in viſione beatifica: & quemadmodum lumen iſtud gloriæ habet id ex ſua actiuitate natiua & ſibi naturali, item eſt & dicitur propriè eſſe ens ſuper-
B naturale quoad ſuam entitatem; ſic etiam ſubſtantia illa, quam Deus poteſt creare per abſolutam ſuam potentiam cum pari actiuitate & efficacia circa Deum clarè videndum, vt ſibi conuenientem per conditionem intrinſecam ſuæ naturæ, erit, & dicetur ſupernaturalis quoad ſuam entitatem. VI.

Sed hæc ſolutio non ſatisfacit; non enim perfectiones ſoli Deo propriæ ſunt ei propriæ quatenus condiſtinguitur à quacumque intellectuali ſubſtantia creata poſſibili propriè penes iſtos priores duos modos nunc aſſignatos; ſed inſuper quædam in eo dantur perfectiones, quæ alio modo ab iſtis duobus diſtinctæ, ſunt illi propriæ, ſecundum quem etiam de abſoluta potentia non poſſunt communicari enti creato, quantumlibet perfecto in genere ſubſtantiæ creatæ intellectualis, de
C quarum genere eſt ipſa clara & intuitiua cognitio diuinæ eſſentiæ abſque vllo intermedio obiecto cognito. VII.

Quod vt faciliùs intelligatur, notandum eſt diuinas perfectiones eſſe in triplici differẽtia: quædam enim in ſuo conceptu præciſo includunt propriũ eſſe Dei; verbi gratiâ, eſſe omnimodè ſimplicem, eſſe actum puriſſimum, eſſe expertẽ omnis potentialitatis: aliæ item diuinæ perfectiones ſunt, quæ ex ſe & præciſo conceptu ſuo, quatenus ſumuntur abſtractim præſcindendo ab eo ſubiecto diuino, in quo ſunt, non includunt proprium eſſe Dei, vel modum propriũ, quo ſunt in Deo, ſed abſtrahunt ab illo: cuiuſmodi ſunt bonitas, ſapientia, intellectus, voluntas, & id genus reliquæ: aliæ deniq; perfectiones diuinæ ſunt inter iſtas duas mediæ; nam in propria & præciſa ſua ratione non
D includunt ipſum eſſe Dei, ſed tamen connotãt aliquem modum ſoli Deo naturalem & proprium, in quo tamen non exprimunt infinitatem, ſed admittunt aliquam latitudinẽ, cuiuſmodi eſt potẽtia cognoſcendi Deum in ſeipſo, & non per aliquod medium, in quo Deus videatur, qui modus eſt proprius ſoli Deo, quia ei ſoli competit non accipere cognitionẽ ab alio, tanquam medio cognito à ſe ipſo diſtincto: & modus iſte non exprimit aliquam infinitatem, cùm de facto communicetur beatis. Iam inter has perfectiones hæc eſt diſtinctio, quòd quæ ſunt primi generis, nullo modo poſſunt cõmunicari creaturæ, ſicut nec ipſum eſſe Dei; perfectiones autẽ ſecundi generis, quia prout abſtrahunt, nihil includunt, quod ſit Deo propriũ, ideò fit, vt quemadmodũ Deus & ſubſtã- VIII.

I. tia intellectualis creata conueniũt secundùm aliquem rationem genericam in ratione spiritalis substantiæ; ita etiam talis creaturæ habeat naturaliter intellectum & voluntatem, sitque apta ad habendum sapientiam, & alia dona eiusmodi: perfectiones denique tertij generis eâ parte quâ includunt modum aliquem proprium Deo, non possunt esse naturales alicui creaturæ; quâ verò parte admittunt aliquam latitudinem, possunt quidem communicari alicui creaturæ, sed per diuinam duntaxat potentiam, non autem possunt ei esse naturales, quia vt sic, sunt alterius ordinis ab ipsis rebus naturalibus: vnde cùm lumen gloriæ, & videre Deum in seipso sicuti est, sit de hoc genere, est enim proprius modus, quo Deus videt seipsum; non potest esse naturale alicui substantiæ creatæ, sed tantùm ei communicari per gratiam, & eâ solùm consideratione quâ abstrahit ab infinitate.

II. Ratio autem propter quam nulla possit dari substantia creata intellectualis, quæ ea natiua sua conditione sit apta nata proximè cognoscere Deum sicuti est in seipso immediatè per essentiam nullo intermedio obiecto cognito: hæc est, quòd quantitas virtutis & efficacia correspondens natiuæ potentiæ intellectiuæ, debeat proportionari illi modo essendi, quem talis substantia intellectiua habet: sic enim aliqua cognitio dicitur esse propriè naturalis, vt suprà animaduertimus: at hic modus cognoscendi Deum sicuti est immediatè per essentiam, & absque vllo intermedio obiecto cognito est improportionatus natiuo essendi modo cuiuscumque substantiæ

III. intellectualis creatæ, vel etiam de absoluta Dei potentia creandæ. Tum quia illum excedit in eo nimirum, quòd importet in pura creatura considerata tãtùm penes sua naturalia aliquam independentiam à quacumque alia re creata sibi extrinseca in exercendo actu omnium perfectissimo, quæ perfectio nulli puræ creaturæ potest competere ex sua tantùm natiua conditione.

Tum etiam quia modus cognoscendi aliquod obiectum supponit, tam ipsum obiectum sic cognoscendum, quàm intellectum sic cognoscentem illud, esse in eodem generalissimo ordine immaterialitatis, quia immaterialitas est radix, & fundamentum potentiæ cognoscitiuæ, quatenus est cognoscitiua. Nam Aristoteles libro secundo *de anima* capite 12. ait plantas non sentire, nec cognoscere,

IV. eo quòd nihil immaterialitatis participent, tam in recipiendo, quàm in essendo, & operando: bruta licet nihil habeant immaterialitatis in essendo, quia tamen habent aliquid eius in recipiendo species sensibiles, & ex illis operando sensationem, esse entia cognoscibilia: atqui Deus clarè visus immediatè per essentiam in seipso sicuti est, & absque intermedio obiecto cognito, quomodo constituitur obiectum correspondens prædicto modo cognoscendi immediatè & sicuti est; & quilibet intellectus creatus consideretur solùm penes suam vim natiuam, & quantumlibet quoad illam perfectissimus iuxta absolutam potentiam Dei non sunt eiusdem ordinis generalissimi, quin potiùs diuersi, quatenus Deus, vt est in seipso, est simplicissimus abstrahens ab omni & quacumque potentialitate; creatura

A verò quantumcunque perfecta quoad suam natiuam conditionem semper includit compositionem ex actu & potentia: ergo defectu huius suppositionis prærequisitæ in potentia cognoscente, modus ille, quo cognoscitur Deus in seipso sicuti est immediatè per suam essentiam, & sine aliquo intermedio obiecto cognito, est improportionatus cuilibet creato intellectui considerato secundùm suam natiuam conditionem, quantumuis perfectissimo, etiam de absoluta Dei potentia creando.

Articvlvs VII.

Idem ostenditur de creata supernaturali substantia in secunda, tertia, & quarta significatione.

B Qvod etiam ex secundo modo supernaturalitatis assignato non possit inferri substantiam supernaturalem creatã posse dari per absolutam Dei potentiam, quæ vi suâ & propriâ virtute possit videre Deum sicuti est, probatur. Substantia non accipit propriam suam specificationem à sua causa efficiente; cùm hæc sit ei extrinseca; neque enim quis rectè dixerit primos parentes, similiter humanitatem Christi Domini fuisse entitatiuè supernaturales: & prætereà res illæ creatæ non potuerunt ex propria virtute sui intellectus, tanquam completa videre Deum sicuti est, quemadmodum per se patet, cùm fuerint eiusdem speciei nobiscum.

Quòd non possit dari substantia propriè supernaturalis quoad entitatem ex tertio modo supernaturalitatis, probatur; nã quemadmo-

C dum rectè possumus intelligere Deum posse creare Angelum, qui secundùm sua naturalia sit perfectior quouis alio Angelo iam creato, nec tamen inde sequitur hunc Angelum fore supernaturalem entitatiuè, & eius intellectum habere natiuam vim completam videndi Deum sicuti est in seipso, quia semper erit improportionatus Deo: sic etiam datâ quâuis substãtiâ intellectuali excedente omnem perfectionem entium creatorum, quæ sunt in hoc vniuerso, adhuc illa non habebit, vt vi suâ completâ tantùm naturali videre possit Deum sicuti est.

Deinde, implicat dari aliquam substantiam intellectualem, quæ non sit hoc modo intra ordinem vniuersi, quatenus ordo vniuersi complectitur entia composita ex actu & po-

D tentia, sed repugnat illud quod est compositum ex actu, & potentia esse proportionatum ex natiua sua virtute Deo intuitiuè videndo: ergo repugnat etiam dari substantiam hoc modo supernaturalem, quæ possit ex propria, & natiua sua virtute videre Deum clarè & intuitiuè.

Atque ad hanc rationem potest reuocari, & etiam per hanc intelligi, ratio sancti Augustini superiùs relata, quâ ex præcisa ratione creaturæ colligit nullum posse dari intellectum, qui ex sua natura sit beatus: eo enim ipso, quo est creatura habet intrinsecè aliquid potentialitatis, ratione cuius non potest esse intra eundem generalissimum modum, & ordinem immaterialitatis cum Deo clarè & intuitiuè viso.

Quòd item non possit dari creata quædam

I. ſubſtanría ſupernaturalis iuxta quartum mo- A
dum, probarur : quidquid ordinar aliquod
ens ad finem perſectiorem, quàm propria na-
tura talis entis poſtulet, deber ei eſſe aliquid
ſuperadditum; ſi enim iſtud ordinans ſit ali-
quid intrinſecum tali entitati, & contentum
intra naturam eius, iam non ordinat ad ali-
quid excedens vires eius, cùm ſit de eſſentia
talis rei, eámque ordinet ad id quod ſuâ natu-
râ reſpicit : atqui nulla poteſt dari ſubſtantia,
quæ propriè loquendo ſit ſuperaddita ſuæ
entitati; ſic enim non eſſet vnum per ſe, ſed
per accidens : & præthereà proprium acciden-
tia eſt ſuperuenire, ſuperaddi, & id genus ſi-
milia ad ordinandum aliquid in finem exce-
dentem naturam rei, cui ſuperadditur, non
autem conuenit ſubſtantiæ : ergo non poreſt
etiam per abſolutam Dei potentiam dari ſub-
II. ſtantia quædam entitatiuè creata ſupernatu- B
ralis, ſumendo hunc terminum, *ſupernaturale*,
iuxta quartam ſignificationem ea aſſignatis
ſuprà.

Atque ea hac ratione ſatis intelligitur, qua-
re poſſit dari accidens aliquod ſupernaturale
quoad entitatem, ſubſtantia verò ſupernatu-
ralis non item, nimirum id prouenire ex na-
tura vtriuſque; ex parte quidem *ſubſtantia*,
quia proprium illius eſt eſſe *ad ſe*, eſſe *in ſe*,
ſpecificari ab eo quod haber formaliter in ſe-
ipſa, & non per ordinem ad aliquid ſibi ex-
trinſecum : item non ſuperaddi alteri, non
perficere aliud : nec proinde poteſt ei compe-
tere, quòd poſſit euehere aliud ſupra id, quod
exigit ex intrinſeca & natiua ſua conditione:
ecótrà verò ex parte *accidentis* datur ſpecialis
quędam ratio, ob quam ſit entitatiuè ſuperna-
III. turale, ſcilicet quia propriũ illius eſt perficere C
ſubſtantiam, ſupplere imperfectionem, ei non
tantùm accidentaliter, ſed etiam eſſentialiter
annexam : item eſſe id, quod ſuperior natura
poteſt imprimere inferiori, vt etiam ad ſe, &
ad ſuum ordinem eleuet, quod ſubſtantiæ
propriè ſumptæ non conuenit : nam multa
conueniunt accidentibus, quæ non poſſunt
conuenire ſubſtantiæ, verbi gratiâ, conuenit
accidentibus corporeis, prout ſunt in quanti-
tate, licet careant ſubſtantiali ſubiecto, eſſe
per ſe ſenſibilia, vt patet in ſacramento altaris,
quod tamen per ſe non conuenit ſubſtantiæ:
cùm ipſa ſpoliata omnibus accidentibus non
poſſit ſentiri : eſt item proprium accidentis,
quia eſt *entis ens*, ſpecificari quoad ſuam enti-
tatem per ordinem ad aliquid ſibi entitati-
IV. uè extrinſecum, ad quod habet eſſentialem D
habitudinem.

Neque ea eo quòd accidens aliquod eſt
entitatiuè ſupernaturale, poſtulat neceſſariò
ſubiectum ſubſtantiale, etiam quoad entita-
tem ſupernaturale, quia tunc accidens po-
ſtular ſubſtantiale ſubiectum eiuſdem ſecum
ordinis, quoad entitatem, quando eſt vera
aliqua proprietas talis ſubſtantiæ & quædam
naturalis propenſio illius, quod tamen non
habet locum, quando ſunt quædam acciden-
tia communia ordinantia ſubſtantiam ad or-
dinem altiorem : tunc enim ſatis eſt, quòd
recipiantur in ſubſtantia ſecundùm paſſiuam
obedientialem potentiam, quæ illi ineſt, quæ
potentia cùm non ſit propriè naturalis, etiam
non inclinat ſuam ſubſtantiam, vt poſtulet ac-
cidens ſupernaturale quoad ſuam entitatem.

Quia etiam modus ſubſtantialis, verbi V.
gratiâ, *vnitiuus*, cuiuſmodi eſt modus vnio-
nis hypoſtaticæ habet hoc ſibi commune
cum accidente : quòd rem, quam modificat,
ordinet ad aliquid, ad quod in ſuo formali
conceptu dicit habitudinem tranſcendenta-
lem, ratio eius magis attenditur penes termi-
num illum, quem reſpicit, quàm ſecundùm
phyſicam ſuam entitatem; ideò fit vt ſi ter-
minus ille ſit ſupernaturalis, quemadmodum
eſt in myſterio Incarnationis, dicatur intrin-
ſecè ſupernaturalis, licet materialiter conſi-
deratus ſit aliquid phyſicum & naturale;
præthereà inter modum ſubſtantialem & ſub-
ſtantiam eſt hæc diſparitas, quòd modus ſub-
ſtantialis habeat conceptum, quaſi adiacentis
& veluti inhærentis, quatenus per nullam
potentiam poteſt ſe ſolo ſubſiſtere, ſeparatus
à ſubſtantia, cuius eſt modus, ſed de eius eſſen- VI.
tia eſt actu modificare & afficere aliquod ex-
tremum; ſicque illud vniendo alteri perfice-
re etiam ſupra id quod debetur tali extremo,
vt patet in humanitate Chriſti Domini.

ARTICVLVS VIII.

Probatur eadem veritas de ſubſtantia creata ſupernaturali iuxta quintam & ſextam ſignificationem.

QVod non poſſit dari creata quædam
ſubſtantia ſupernaturalis iuxta quin-
tum modum entis ſupernaturalis ſuperius aſ-
ſignatum, probatur. Nulla poteſt per quam-
cumque potentiam Dei dari ſubſtantia creata,
cuius principium operationis, & ipſa propria VII.
eius operatio ſint vnum & idem eſſentialiter,
ſed ſunt ſemper diſtincta : ergo non poteſt da-
ri ſubſtantia creata, quæ ſit entitatiuè ſuper-
naturalis iuxta quintam acceptionem huius
termini, *ens ſupernaturale*. Conſequétia patet
explicatione huius termini accepti hoc modo
traditâ ſuperiùs. Antecedens probatur: omne
illud ens ſubſtantiale, quod eſt compoſitum
ex actu & potentia, habet vt principium ſuæ
operationis ſit ab ea eſſentialiter diſtinctum,
aliàs nihil haberet potentialitatis, ſed eſſet to-
rum & totaliter in actu, & eſſentiæ rerum
creatarum non ſunt poſitæ in actu ſecundo,
ſed in aptitudine ad actum ſibi proprium &
connaturalem : atqui implicat dari per quam-
libet abſolutam potentiam Dei ſubſtantiam
creatam, cuiuſcumque illa ſit perfectionis,
quæ non ſit completa ex actu & potentia: ſic VIII.
enim deſineret eſſe creatura, eſſetque ens tam
ab extrinſeco, quàm ab intrinſeco neceſſa-
rium, quod tamen ſoli Deo competit : ergo
implicat aliquam ſubſtantiam creatam poſſe
per abſolutam potentiam Dei dari, quæ ſit en-
titatiuè ſupernaturalis, ſumpto hoc termino
ens ſupernaturale, iuxta quintam ſignificatio-
nem ſuperiùs poſitam.

Quod denique aliqua ſubſtantia creata ſu-
pernaturalis, iuxta ſextum, & vltimum ſigni-
ficatum entis ſupernaturalis ſuperiùs explica-
tum non poſſit dari, probatur ratione ſupe-
riùs allatâ inter referendum primum modum,
quo ſubſtantia ſupernaturalis poteſt fingi
poſſibilis. Nam ibi oſtendimus, inter cogno-
ſcentem & obiectum cognoſcendum aliquam
proportionem debere interuenire, & vtrum-

que

I. que debete eſſe in aliquo eodem ordine ge-
neraliſſimo immaterialitatis, quod tamen in
ſubſtantia ſupernaturali iuxta hunc modum
vltimum nullomodo reperitur, vt patet ex
dictis ibi.

Neque obſtat, quòd lumen gloriæ & ſimi-
liter habitus Theologici per ſe inſuſi ſint hoc
modo entia ſupernaturalia, id enim eſt ſolu-
tum ſuprà, quando poſuimus diſcrimen inter
accidens & ſubſtantiam quoad præſentem
difficultatem, nimirum quòd accidens eiuſ-
modi reſpiciat intrinſecè eſſentialiter, & ex
propriis ſuis principiis Deum vt clarè viden-
dum; ſubſtantia verò primò & per ſe ſeipſam
reſpiciat, vt pote quæ eſt ens omninò abſo-
lutum.

Dicés ex hac ſingulari proprietate luminis
gloriæ ſequi illud eſſe formaliter aliquam par-
ticipationem diuinæ illius perfectionis & mo-
II. di illius Deo proprij, quo Deus cognoſcit ſei-
pſum immediatè & ſicuti eſt abſque vllo ob-
iecto intermedio cognito, & nihilominus tale
lumen eſſe aliquid verè & propriè creatum:
ergo ſubſtantia ſupernaturalis vendicans ſibi
ex propriis ſuis & intrinſecis principiis quòd
ſit formalis participatio talis etiam diuinæ
perſectionis, non erit ideò impoſſibilis, quia
eſt creatura, quam tamen rationem implica-
tionis vrgebamus ſuprà.

Reſpondetur duobus modis poſſe intelligi
lumen gloriæ eſſe formalem participationem
Dei: primò in ſua formali *entitate* creata:
deinde quoad *ſuum modum operandi*, & attin-
gandi diuinam eſſentiam ſine vllo intermedio
obiecto cognito: lumen gloriæ conſideratum
priori modo eſſe formaliter hanc participatio-
nem formalem Dei, de quâ hîc loquimur, ſic
III. enim loquendo præcisè eſt ſingulare quod-
dam accidens, quâ ratione reſpicit ſubſtan-
tiam vt ſubiectum à quo ſuſtentetur: & pro-
inde quemadmodum ſubſtantia, vt ens crea-
tum, eſt aliqua participatio creata Dei, etiam
lumen gloriæ hoc priori modo conſideratum,
& ſicut repugnat ſubſtantiæ creatæ, quà eſt
creatura illa ſpecialis, formalis participatio di-
uinæ perfectionis, quâ Deus cognoſcit ſei-
pſum immediatè ex eo quod eſt creatura, ſi-
militer & lumini gloriæ ſpectato ſecundùm
ſuam entitatem: ſi autem lumen gloriæ con-
ſideretur *poſteriori modo*, id eſt, quoad mo-
dum ſuum operandi & attingendi Deum, iam
eſt formalis quædam participatio ſpecialis
perfectionis diuinæ eſſentiæ, quatenus in pro-
IV. prio ſuo modo operandi & attingendi ſuum
obiectum, imitatur naturam diuinam, quæ
formalis participatio non poteſt vllo modo
eſſe propria alicui ſubſtantiæ creatæ etiam
quantumlibet perfectiſſimæ, ob rationes al-
latas, quæ non habent locum in lumine glo-
riæ, vel in aliquo alio accidenti.

ARTICVLVS IX.

Soluitur primum fundamentum contrariæ ſententiæ.

FVNDAMENTVM hoc tale eſt: vbi tota
aliqua cauſa coaleſcit ex duabus parti-
bus, quarum vtraque ſeorſim ſumpta eſt fi-
nita, & totum ex illis compoſitum eſt etiam
finitum, tunc nihil repugnat Deum creare
A vnicam aliquam ſimplicem cauſam, quæ ſu- V.
pereminens duabus prædictis cauſis ſimul
ſumptis, vel quæ exiſtens vna ſimplex æqui-
ualeat illis duabus concauſis ſimul ſumptis:
atqui intellectus creatus & lumen gloriæ ſunt
vna tantùm adæquata, & totalis cauſa vi-
ſionis beatificæ tenens ſe ex parte potentiæ:
nam ſunt tantùm partes vnius cauſæ totalis,
& non cauſæ partialis, vt ſuprà oſtendimus;
præterea tam totum quod coaleſcit ex illis
eſt finitum, quàm vnaquæque pars illius com-
poſiti ſeorſim ſumpti, vt ſatis per ſe patet:
ergo non repugnat Deum creare vnicam
aliquam ſimplicem cauſam, quæ vel ſupere-
mineat intellectui creato, & lumini gloriæ
illum informanti ſimul ſumptis, vel quæ ſal-
tem exiſtens vna ſimplex cauſa æquiualens
iſtis duobus ſimul ſumptis totum id habeat
B ex ſe, quod intellectus & lumen ſimul con- VI.
iuncta poſſunt, & proinde cùm eiuſmodi
cauſa vna non poſſit eſſe, niſi aliquis intelle-
ctus creatus cum ſuo lumine natiuo: nihil
repugnat Deum producere aliquem intelle-
ctum, qui æquipolleat intellectui beati infor-
mato lumine gloriæ, & qui proinde ex ſua
naturali conditione ſit principium comple-
tum videndi Deum clarè, quantum requiritur
ex parte potentiæ.

Maior videtur per ſe clara & euidens:
cùm enim Deus ſit infinitæ virtutis datâ qua-
libet perfectione creatâ ſemper poteſt ma-
iorem & maiorem in infinitum producere;
ergo vbi duæ erunt finitæ, poterit vnam eri-
gere ad tantam perfectionem, quanta eſt ſi-
mul cum alia, & ſic vtramque perfectionem
vni tantùm dare, dummodo illarum vna ſit VII.
tantùm in genere cauſæ purè efficientis.

C Minor verò ſubſumpta, quòd ſcilicet hæc
vna cauſa æquiualens intellectui creato & lu-
mini gloriæ, non poſſit eſſe alia, quàm in-
tellectus aliquis creatus cum natiuo ſuo lu-
mine, probatur: hæc cauſa eſſet neceſſariò
potentia vitalis intellectiua, quia omnis
cauſa elicitiua cognitionis intellectiuæ, qua-
lis eſt viſio beatifica, deber eſſe vitalis & in-
tellectiua, vt patet ex dictis præcedentibus
articulis: ergo cùm hæc tota & adæquata
cauſa æquipollens intellectui creato & ſimul
lumini gloriæ, eſſet vna ſimplex, & præterea
intellectus beati videat Deum clarè per ſuam
vim inchoatam ſibi etiam natiuam, prout
tamen confortatur lumine gloriæ: hæc illa
vna ſimplex cauſa correſpondens intellectui VIII.
D & lumini gloriæ ſimul ſumptis, deberet eſſe
ipſemet aliquis intellectus creatus.

Reſpondetur ad primum hoc fundamen-
tum, patere ex dictis, implicare dari eiuſmodi
ſubſtantiam creatam intellectualem ſuperna-
turalem.

Ad rationem in contrarium reſponde-
tur, maiorem illius eſſe ſimpliciter & abſo-
lutè loquendo falſam, ſi vt proponitur, ſu-
matur generaliſſimè: nam quemadmodum
apud logicos conſequentia *à diuiſis ad con-
iuncta* non valet; ſic etiam nec apud Theo-
logos, vel alios quoſlibet peritos illa conſe-
quentia valet, quâ ex nuda & ſimplici poſſibi-
litate extremorum infertur poſſibilitas vnio-
nis illorum inter ſe; fit enim plerumque,
vt extrema, quæ ſeorſim ſpectata ſunt poſſi-
bilia ſeſe tamen inuicem vnire non poſſint

I. ad faciendum vnum per ſe, licet poſſint facere vnum tantùm per accidens, vt quilibet poteſt animaduertere in duobus indiuiduis diſtinctarum ſpecierum ſibi inuicem eſſentialiter oppoſitarum, & tunc difficultas non ſe tenet ex parte infinitatis, quæ ſit in extremis, cùm ambo ſint finita: ſed ex incompatibilitate illorum ad ſe inuicem: ſimiliter quia vis & actiuitas luminis gloriæ, vt competens intellectui creato ex propria, & natiua ſua conditione eſt ei incompatibilis, quemadmodum noſtræ rationes probant; ideò fit vt repugnet dari intellectum creatum, qui ex ſola virtute natiua tantam habeat perfectionem, quanta reſultat ex intellectu creato & lumine gloriæ ſimul coniunctis.

Ad confirmationem maioris reſpondetur, datâ qualibet perfectione finitâ Deum ſemper poſſe producere maiorem & perfectio- II. rem intra eandem ſpeciem, non tamen facere, vt tranſeat à ſua ſpecie ad aliam, verbi gratiâ, dato quouis perfecto corpore Deus ſemper poteſt aliud & aliud perfectius in infinitum producere, nunquam tamen efficiet, vt tale corpus ſit eſſentialiter anima: at ſi Deus faceret intellectum tam perfectum ex propria ſua natura, vt poſſet ſola ſuâ vi natiuâ videre Deum in ſeipſo immediatè: intellectus ille non eſſet ampliùs creatus, nec compoſitus ex actu & potentia, vt ſuperiùs diximus: vnde loquendo generaliter quando (vt in præſenti caſu in quo ex duobus, quæ ſunt vnum per accidens, fit vnum per ſe) duo agentia ita ſunt in agendo finita, vt tamen tota eorum vis vni tantùm conceſſa transferat vnum illud ad aliquam ſpeciem entis, quam repugnet dari: III. tunc limitatio & finitas eorum non efficiet, vt vnum aliquod æquiualens illis poſſit poni in rerum natura.

Articvlvs X.

Soluuntur duo alia fundamenta aduerſariorum.

PRivs eſt: vbi eſt intellectualis creatura ſubſtantialis quæ intrinſecè & eſſentialiter ſit ordinis ſupernaturalis & poſſibilis, ibi etiam non repugnat dari intellectum intrinſecè & naturâ ſuâ, & propriâ conditione completum ad exercendum propriam operationem correſpondentem ſuo naturali eſſendi modo, quia cuilibet ſubſtantiæ pro ſuo na- IV. turali ſtatu operationes propriæ, & item principia agendi intra eundem ordinem completa debent correſpondere: atqui non repugnat dari de potentia abſoluta Dei aliquam ſubſtantiam intellectualem creatam, quæ ſit entitatiuè ordinis ſupernaturalis; operatio autem eius correſpondens intellectui illius eſt ipſamet clara & intuitiua viſio Dei, per eſſentiam: ergo intellectus aliquis creatus poteſt dari per abſolutam potentiam Dei ſic intrinſecè & ex natiua ſua conditione tam perfectus, & in ordine ad Deum clarè videndum, quàm intellectus beati eſt perfectus cum lumine gloriæ.

Quòd verò non repugnet dari talem ſubſtantiam ſupernaturalem, probatur: quia vel repugnaret quâ parte eſt ſubſtantia, & hoc non: Deus enim propriè eſt ſubſtantia

A ſupernaturalis: vel repugnaret quâ parte eſt V. creatura, & hoc non, quia datur accidens ſupernaturale, quod tamen eſt creatum; verbi gratiâ, lumen gloriæ, habitus fidei, ſpei, charitatis, ſeu gratiæ, & cætera id genus: vel denique repugnaret ex parte coniunctionis, quatenus repugnat hæc duo ſubſtantia, & ſupernaturale ſimul coniungi, & hoc non; omnis enim illa coniunctio quæ conſtat ex extremis poſſibilibus, eſt poſſibilis; at ſubſtantia quæ eſt vnum extremum, eſt aliquid poſſibile; ſimiliter ſupernaturale quod eſt aliud extremum, eſt aliquid poſſibile, vt patet exemplis allatis: ergo non repugnat dari ſubſtantiam per ſe, & intrinſecè ſupernaturalem, & ex conſequenti cuius intellectus ex ſua naturali conditione ſit principium completum eliciendæ viſionis beatificæ.

Reſpondetur, ſolutionem etiam patere ex B ſecunda noſtra ratione huic argumento, & VI. eius confirmationi, quatenus implicatio tenet ſe ex parte connexionis ſupernaturalitatis cum ratione ſubſtantiæ creatæ, licet non repugnet ſupernaturalitatem coniungi cum accidente creato, cuius rei diſparitatem paulò antè expoſuimus.

Poſterius eſt, quando aliquid eſt alicui enti ſuperiori naturale in ſummo gradu, etiam non repugnat illud fieri naturale in gradu minus perfecto, & remiſſiori alicui enti inferiori, verbi gratiâ, calor in ſummo gradu eſt naturalis ſoli igni; at in remiſſo gradu eſt naturalis multis entibus: at videre Deum clarè & intuitiuâ cognitione propriè comprehenſiuâ eſt gradus aliquis ſummus, quo diuina eſſentia poteſt cognoſci, vt per ſe pa- C tet, & videre Deum clarè & intuitiuâ cogni- VII. tione, non tamen propriè comprehenſiuâ, eſt gradus aliquis minus perfectus, ſeu remiſſior: prior autem ille modus cognoſcendi comprehenſiuè diuinam eſſentiam eſt ſoli Deo naturalis & proprius, vt infrà patebit: ergo videre Deum clarè, & intuitiuâ cognitione, non tamen comprehenſiuâ, poterit fieri naturale alicui intellectui inferiori diuino intellectu, & proinde creato per abſolutam potentiam Dei.

Ad hoc fundamentum vt reſpondeatur, notandum eſt aliquod ens poſſe dici ſuperius altero duobus modis: primò quatenus eſt eiuſdem ordinis cum altero, quo tamen eſt perfectius, quomodo inter entia naturalia ſunt alia aliis perfectiora: ſecundò quatenus D illud ens quod dicitur eſſe ſuperius eſt diſtin- VIII. cti ordinis, nimirum ſupernaturalis, quomodo gratia ſanctificans, & alia id genus accidentia ſupernaturalia dicuntur eſſe alterius ordinis ab entibus naturalibus. Hoc prænotato,

Reſpondetur, maiorem huius vltimi argumenti eſſe tantùm veram de ſuperiori ſumpto iuxta primum modum, quod ſcilicet ſemper eſt eiuſdem ordinis cum illo inferiori, reſpectu cuius dicitur ſuperius: quemadmodum patet exemplo allato inter argumentandum de calore qui communicatur igni, & aëri remanentibus intra eundem ordinem, & qui communicatus igni in ſummo gradu, & aëri in remiſſo eſt ſemper eiuſdem ordinis & rationis ſpecificæ: at in præſenti difficultate diuina eſſentia comprehenſiuè viſa à

I. Deo immediatè & ſicuti eſt in ſeipſa: item intellectus creatus quantumlibet perfectiſſimus præciſè quoad naturalia, quæ habet vel poteſt habere per abſolutam potentiam Dei, non ſunt eiuſdem ordinis, ſed planè diſtincti: hic ordinis merè naturalis, iſte ſupernaturalis: quare fieri non poteſt, vt quod eſt ipſi Deo naturale in ſummo gradu, cuiuſmodi eſt viſio Dei in ſe ſicuti eſt immediatè, & abſque vllo obiecto intermedio cognito fiat naturale homini, vel alicui alteri ſubſtantiæ creatæ quantomlibet ſecundùm potentiam Dei perfectiſſimæ.

Cur autem cùm Deus ſit ens in ſummo gradu, item ſummè intelligens, ſummè volens, & quoad hæc alterius ordinis ab Angelis & hominibus, nihilominus tamen ratio
II. entis, intelligentis & volentis, communicentur Angelis & hominibus in inferiori gradu, ſiátque illis naturalis, patet ex aſſignata diſtinctione perfectionum, quæ ſunt in Deo, inter explicandum efficaciam ſecundæ noſtræ rationis, nimirum quòd hæ rationes, quatenus ſic communicantur, nihil includunt, quod ſit proprium ſoli Deo, ſed vt ſic abſtrahunt ab infinitate, & quolibet modo proprio ſoli Deo, vt ibi explicatum eſt; clara autem viſio diuinæ eſſentiæ immediata & ſicuti eſt, minimè.

ARTICVLVS XI.

Vtrum poßit dari aliqua creatura, quæ ratione ſolius ſuæ naturalis perfectionis,
III. *poſtulet lumen gloriæ, tanquam ſibi debitum.* C

DIFFICVLTAS eſt, vtrum Deus potentiâ ſuâ abſolutâ creare poſſit aliquam creaturam intellectualem ita perfectam, vt ratione naturalis ſuæ perfectionis poſtulet lumen gloriæ, tanquam ſibi debitum iure naturalis ſuæ conditionis, ad eum modum, quo ſubſtantia naturalis creata poſtulat ex vi ſuæ conditionis quædam accidentia, licet ea illi aliunde proueniant; vt ſpecies infuſæ Angelis, quibus cognoſcunt res naturales.

Eſt autem inter hanc difficultatem & præcedentem hæc diſtinctio, quòd præcedens procedat de intellectu creato, qui ex parte principij elicitiui ſit completus totaliter, &
IV. adæquatè, nihil requirat, ſiue actuale, ſiue habituale, ſiue etiam illud ſit illa ſingularis aſſiſtentia Dei explicata ſupetiùs, ſed qui ex ſua naturali conditione ſit tam perfectus, vt eſſentiâ Dei ſeſe tantùm habente ad inſtar ſpeciei impreſſæ, ſtatim videat clarè & intuitiuè Deum: hæc autem non præſupponat intellectum totaliter, & adæquatè completum in ratione principij intellectiui, ſed tantummodò tam excellentem in eo perfectionem naturalem, vt vi illius iam præhabitæ, poſtulet lumen gloriæ, quo ſi careat, cenſeatur pati quoddam violentum.

Sit hæc prima noſtra propoſitio. *Implicat aliquam creaturam intellectualem dari, tam perfectam, quæ ratione ſolius ſuæ perfectionis naturalis poſtulet lumen gloriæ, tanquam ſibi debitum*: ita ſanctus Thomas hâc quæſtione duodecimâ,

A articulo quinto, in reſponſione ad tertium, V.
& omnes qui ſequuntur præcedentes noſtras propoſitiones.

Probatur: vt aliqua forma ſit alicui ſubiecto naturaliter, & ex præciſa ſua naturali conditione debita, oportet ſubiectum iſtud eſſe eiuſdem ordinis cum illa, & habere naturalem poſitiuam inclinationem ad illam, vt patet ex omnibus formis, tam ſubſtantialibus, quàm accidentariis, quæ à philoſophis dicuntur deberi propriis ſuis ſubiectis: at nulla intellectualis creatura poteſt à Deo fieri tam perfecta, quæ ſit ex ſua naturali conditione præciſè ſpectata ordinis ſupernaturalis, & intrinſecè reſpicientis Deum in ſeipſo & ſicuti eſt in ſe: quemadmodum patet ex præcedentibus; cuius tamen ordinis eſt
B ipſum lumen gloriæ. VI.

Deinde probatur: debitum opponitur gratiæ, ex Apoſtolo: at lumen gloriæ eſt quædam gratia, quia eſt quædam conſummatio gratiæ ſanctificantis: ergo debet eſſe indebitum, ſi non proximè, ſaltem aliquo modo remotè ratione ſui principij, vt patet in nobis & in Angelis: at ſi daretur creatura intellectualis poſtulans illud ex ſua conditione naturali, tunc nullâ ratione poſſet ei eſſe gratia quædam & aliquid indebitum: cùm *eſſe indebitum*, in gratia attendatur penes ſubiectum, vt iam exiſtens & præſuppoſitum gratiæ: ergo non poteſt dari intellectualis quædam creatura, tam perfecta ex ſua naturali conditione, quæ iure ſuo ſibi poſtulet lumen gloriæ, tanquam debitum ſibi conferri.

C Tandem probatur: eadem eſt ratio ſubſtantiæ intellectualis creatæ, cui ratione naturalis ſuæ perfectionis lumen gloriæ ſit debitum; ac ſubſtantiæ intellectualis creatæ, cui ratione naturalis ſuæ perfectionis ipſi, conueniat, vel etiam ſit debita virtus & efficacia ad iuſtificandum homines à ſuis peccatis; item ad faciendum miracula: item ad tranſſubſtantiandum; item ad vniendum hypoſtaticè aliquam ſubſtantiam creatam alicui diuinæ perſonæ, quia pleraque ex iſtis ordinantur ad beatificandum hominem, ſeu ad faciendum, vt tandem videat Deum clarè & intuitiuè: at implicat dari etiam de abſoluta Dei potentia aliquam ſubſtantiam creatam, cui ratione naturalis ſuæ perfectionis virtus & efficacia ad iuſtificandum homines à peccatis, ad faciendum miracula & tranſſubſtantian- VII.
D dum; ad vniendum hypoſtaticè aliquam ſubſtantiam creatam vni ex perſonis diuinis, ſit ſuo iure debita; hæc enim omnia, & his ſimilia, cùm ſpectent ad illam poteſtatem, quam Theologi vocant *poteſtatem excellentiæ*, non poſſunt eſſe debita vlli puræ creaturæ, ſed iuxta hunc modum ſunt propria ſoli Deo, vt Patres & interpretes annotant ad illud Scribarum & Phariſæorum de Chriſto Domino, apud ſanctum Lucam, capite quinto, *Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemias, quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus Deus?* ergo quemadmodum vis & efficacia ad præſtandum hæc, poteſt ex ſingulari beneficio merè gratuito communicari ſubſtantiæ alicui creatæ, vt videre eſt in lege noua, non tamen eſſe ei debita ex ſua perfectione naturali; ſic licet ipſum lumen gloriæ poſſit ex gratia Dei com- VIII.

I. monicari ſubſtantiæ intellectuali creatæ, non A
tamen poterit eſſe ei debitum ex naturali per-
fectione.
Obiicies: omne accidens ex ſua naturali
conditione eſt debitum alicui ſubiecto; eſt
enim *entis ens*, & inhærentia aptitudinalis eſt
ei intrinſeca & eſſentialis, & non eſt debi-
tum, niſi ſubiecto ſibi correſpondenti & pro-
portionato, ſi non reipſa & de facto, ſaltem
iuxta exigentiam ſuæ naturæ: at lumen glo-
riæ eſt accidens verè & propriè dictum: eſt
enim habitus, vt ſuprà docuimus: ergo de-
bet dari aliquod ſubiectum, cui ex ſua natu-
rali conditione ſit debitum, ſaltem iuxta exi-
gentiam ſuæ naturæ: at nullum aliud tale ſub-
iectum poteſt aſſignari præter ſubſtantiam in-
tellectualem, in tanta perfectione ſibi natiua
poſſibilem creati à Deo, vt illud ſibi ex tali
II. ſua conditione poſtulet: hoc enim lumen B
gloriæ non eſt in Deo, quippe in quo nullum
eſt accidens: ergo non repugnat aliquam
ſubſtantiam intellectualem creatam eſſe de
potentia Dei abſoluta poſſibilem, quæ ex ſua
naturali perfectione poſtulet lumen gloriæ
ſibi debitum.
Reſpondetur primò, maiorem abſolutè &
ſimpliciter ſumptam & intellectam de debi-
to, cui ius aliquod ſaltem integritatis reſpon-
deat in ſubiecto, ratione cuius patiatur ali-
quam quaſi violentiam, ſi quod eſt ei ſic de-
bitum, non accipiat, quemadmodum ſi ani-
ma rationalis non infunderetur corpori per-
fectè organizato, & habenti vltimam diſpo-
ſitionem: ſi, inquam, maior hæc propoſitio
accipiatur in hoc ſenſu prout debet accipi,
vt faciat ad præſentem difficultatem, eſt ſim-
pliciter falſa: quemadmodum patet in gratia
III. habituali, quæ ita eſt accidens, vt tamen non C
poſtuletur ex debito ab vllo ſubiecto, licet
poſſit recipi & de facto recipiatur in Angelis
& hominibus.
Notandum enim eſt, accidentia eſſe in du-
plici differentia: alia eſſe tanquam naturales
quaſdam proprietates, ad quas ſubiectum
habet poſitiuè aliquam propenſionem, cu-
iuſmodi ſunt facultates & potentiæ: alia eſſe
quæ perficiant quidem ſubſtantiam, cui in-
ſunt, non tamen ſunt aliquæ naturales pro-
prietates illius; iam ad accidentia prioris ge-
neris datur in ſubiecto, *ius aliquod integritatis*,
& in auctore ſubiecti illorum, & accidentium
eiuſmodi *aliquod debitum, ſaltem integritatis*,
& congruitatis ad ponendum eiuſmodi acci-
IV. dentia in prædictis ſuis ſubiectis, pro con- D
ſeruando ordine & perfectione vniuerſi: ac-
cidentia verò poſterioris generis nullum præ-
ſupponunt ius, aut quaſi ius in ſubiecto, cui
conferuntur ad habendum illa, ſed nudam
tantùm aliquam capacitatem logicam, ſeu
non repugnantiam ad recipiendum, ſi con-

feruntur illis, quatenus tunc ſubiectum ſeſe V.
habet duntaxat vt receptaculum, nihil con-
ferendo niſi ſuſtentationem & ſeipſum tan-
tùm in ratione recipientis; & quando aliquod
accidens eſt huius poſterioris generis, tunc
nullum præſupponit ius, aut quaſi etiam inte-
gritatis, vt habeat tale accidens: cùm tunc
ſeſe tantùm habeat paſſiuè, nec vllum quan-
tumlibet minimum violentum patiatur ex de-
negatione ſibi facta talis accidentis: & de hoc
genere accidentium ſunt lumen gloriæ, ha-
bitus gratiæ ſanctificantis, & id genus cætera
accidentia per ſe diuinitus infuſa: nam ſuprà
oſtendimus lumen gloriæ, non eſſe loquendo
propriè aliquam potentiam.
Deinde reſpondetur, hæc duo diſtingui,
illud quod eſt accidens propriè ſumptum po-
ſtulare ex naturali ſua conditione aliquod
ſubiectum, & ſubiectum poſtulare ſibi ſuo VI.
iure debitum tale accidens: primum poteſt
verè affirmari de lumine gloriæ, & aliis id ge-
nus accidentibus, vt enim ex præciſa & for-
mali ſua ratione ſunt ad corroborandum vi-
tales potentias, in ordine ad exercendum
actus excedentes quantitatem virtutis cor-
reſpondentem naturali ſuo modo eſſendi eiuſ-
modi potentiarum, ſic etiam ex ſua generica
conditione, quâ ſunt accidentia, & ex illa
ſpecifica ſua ratione, quâ ſunt ad connatura-
liter agendum, poſtulant inhærere etiam per-
manenter ſuis eiuſmodi vitalibus potentiis:
econtrà quia ipſæ vitales potentiæ, prout præ-
ſcinduntur à communi efficacia & quantitate
virtutis, dicunt tantùm nudam quandam co-
aptationem eſſentialem inchoatam duntaxat
& incompletam, pro attingendo eo omni,
quod continetur intra latitudinem obiecti
ſpecificatiui, & potentiæ illæ vitales poſitiuè VII.
tantùm poſtulant compleri conformiter ad
modum illum eſſendi, quem naturaliter ha-
bent: ideò fit, vt quamuis accidens eiuſ-
modi ſupernaturale poſtulet tale ſubiectum,
in cuius obedientiali potentia recipiatur,
ſubiectum tamen non poſtulet illud poſi-
tiuè.
Tandem lumen gloriæ poteſt duobus mo-
dis conſiderari: primò ex parte ſui *materia-
lis*, & rationis genericæ, & ſic poſtulat ali-
quod ſubiectum, ſic enim eſt accidens: vel
poteſt conſiderari ex parte ſui *formalis*, omi-
nuto ex eo quod tendit primò per ſe in Deum,
vt immediatè cognoſcendum ſicuti eſt in ſei-
pſo: lumen gloriæ ſpectatum *priori modo* re-
quirit aliquod ſubiectum: *poſteriori* verò mi- VIII.
nimè: quemadmodum intellectus, voluntas,
& ſapientia in nobis, quia ſunt accidentia ex
parte ſui *generis* & *materialis*, poſtulant ſubie-
ctum, ex parte verò ſui *formalis* ſecundùm
quod ſunt in Deo formaliter, nullum poſtu-
lant ſubiectum inhæſionis.

I. # DISPVTATIO V.

De poſſibilitate viſionis Dei ab oculo corporeo.

QVIA egimus de principio productiuo, tam incompleto, quàm completo beatificæ viſionis etiam iuxta potentiam abſolutam Dei, & viſiua potentia corporea eſt principium alicuius cognitionis elicìendæ: conſiderandum nobis eſt ſimiliter, an oculus corporeus vel glorificatus, vel quatorum fieri poteſt eleuatus, poſſit videre Deum clarè, & ſicuti eſt in ſeipſo: nam de aliis exterioribus ſenſibus eſt idem planè iudicium, ac de viſu corpo-
II. reo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum oculus corporeus poſſit videre diuinam eſſentiam per potentiam ordinariam.

PARS negans eſt certiſſima ex iis omnibus ſacræ Scripturæ locis, quibus Deus dicitur *inuiſibilis*: item ex Patribus, vt S. Auguſt. lib. 1. *de Trinit.* cap. 6. lib. 2. *de Trin.* cap. 9. & ſequentibus: vbi docet omnes perſonas ſanctiſſimæ Trinitatis eſſe inuiſibiles: quam propoſitionem idem S. Auguſt. docet ex profeſſo epiſt. 111. & 112. pluribus tum ſacræ Scripturæ, tum Patrum teſtimoniis.

Vnde quando Iob ait capite 19. *& in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum*, ſenſus eſt
III. iſte, ego exiſtens in carne poſt vniuerſalem reſurrectionem videbo Deum, oculis tamen mentis: quemadmodum idem S. Auguſtinus lib. 22. *de Ciuitate Dei*, cap. 29. explicat, & hæc particula Iob (*in nouiſſimo die*) etiam indicat, quæ paſſim in ſacris literis denotat diem extremi iudicij vniuerſalis, & quando idem Iob cap. 42. alloquens Deum ita ait, *auditu auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te*, non intelligit de clara viſione Dei per eſſentiam, ſed tantùm de effectu diuinæ prouidentiæ erga hominem, quam tunc ait ſe fuiſſe expertum: vnde quia anteà videbatur murmuraſſe aduerſus illam, ſubiungit *idcirco me reprehendo*: ratio autem prioris huius concluſionis eſt eadem, ac propoſitionis ſequentis
IV. articuli.

Reſtat tantùm difficultas inter Theologos: an hæc propoſitio ſit de fide; an verò ſit tantummodo talis, vt eius oppoſita cenſeatur eſſe tantùm erronea: hanc ſecundam partem ſequitur Vaſqueſius hâc parte diſputat. 5. cùm S. Auguſt. lib. 22. de *Ciuitate Dei*, capite 29. videatur dubitaſſe de illa, dum loquitur de ſtatu beatorum poſt reſurrectionem.

Meliùs tamen reſpondetur eſſe de fide propter citata teſtimonia ſacræ Scripturæ & Patrum locis apud S. Auguſtinum ſuprà relatis, quæ adeò ſunt clara, vt indigeant ſolâ expoſitione terminorum.

Nec obſtat locus S. Auguſt. in contrarium relatus: nam præterquàm quòd citatâ epiſt. 112. & aliis locis ſuprà relatis, docet ex profeſſo noſtram propoſitionem, reſpondere poſ-

A ſumus illum non loqui de viſu corporeo, qui per ſe feratur in Deum, tanquam obiectum terminans in ſeipſo & immediatè ipſam corpoream viſionem; quemadmodum patet, ſi legatur cum attentione: de qua tamen ſola viſione corporea hîc mouetur quæſtio; nam S. Auguſt. ibi diſtinguit duos modos viſionis: vnum qui fit *ſolo ſpiritu*, qui modus durat & ſemper durabit in beatis, etiam poſt reſurrectionem vniuerſalem corporum, quando beati claudent oculos, eſt enim modus iſte intellectualis per ſe, & ex conſequenti independens à corpore & eius organo, vt patet ex eo, quòd beati qui nunc exiſtunt ſine corpore, attamen clarè & intuitiuè vident Deum. V.

Alter modus videndi Deum, quem ſanctus Auguſt. ibidem diſtinguit, is eſt qui fit medio tantùm organo corporis circa aliquam rem ſenſibilem proportionatam oculo corporeo, VI.
B in qua tamen velut in aliquo ſingulari effectu, potentia Dei & ſingularis eius præſentia relucet, quam intellectus poteſt ex tali effectu intelligere ſeu colligere: quemadmodum ex eo quòd experimur in homine motus vitales ſenſu exteriori dicimur videre vitam hominis, non quòd hæc noſtra viſio corporis ſeſe primò per ſe & immediatè terminet ad animam hominis, ſed ad rem ſenſibilem, quæ ex intima connexione, quam habet cum anima tanquam exiſtente in corpore, facit, vt intelligamus animam ibi eſſe. S. Auguſt. citato cap. 29. diſputat tantùm, an beati poſt vniuerſalem reſurrectionem viſuri ſint Deum hoc poſteriori modo, ita vt ex illa mirabili claritate ſuorum corporum renouatorum, in qua Deus non minus apparebit, quàm vita horum no- VII.
C biſcum viuentium apparet in vitalibus eorum operationibus, intelligant Deum eſſe ibi præſentiſſimum, dicanturque iuxta hunc loquendi modum, tam benè videre Deum, quàm nos dicimur in exemplo allato videre vitam hominis; eſt enim hoc exemplum S. Auguſtini eo loci: at videre Deum vel etiam rem ſpiritalem iſto modo, non eſt videre illam per ſe immediatè & in ſeipſa, ſed tantùm in ſuo effectu & per accidens, nimirum quatenus res illa ſpiritalis coniungitur cum re, quæ eſt per ſe ſenſibilis: cùm igitur modus iſte videndi Deum ſit omninò alius ab eo, de quo hîc diſputant, & S. Auguſtinus ibi ad ſummum de iſto tantùm poſteriori modo dubitauerit, (quia de illo ibi tantùm loquitur, vt patet ex ipſa lectione textus) non poteſt dici dubitaſſe de noſtra
D concluſione. VIII.

ARTICVLVS II.

Vtrum oculus corporeus per abſolutam potentiam Dei poſſit eſſentiam diuinam intueri.

SENTENTIA communis eſt apud omnes Theologos, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus, *id implicare*. Probatur primò à poſteriori: nam ſi corporeus oculus poſſet eleuari ad Deum videndum per ſe immediatè, & in ſe ipſo, etiam appetitus poſſet eleuari ad amandum illum eoque fruendum: at hoc eſt abſurdiſſimum; cùm enim hic nobis ſit communis cum animantibus brutis, bruta etiam poterunt eleuari ad exercendum actus fidei,

I. ſpei, & charitatis; ſicque eſſe capacia ſuper- A
natutalis amicitiæ Dei & beatificæ etiam vi-
ſionis: at nemo homioum tantoperè deſipuit,
vt diceret hæc animantia eſſe capacia iſtorum
donorum: ergo eſt etiam abſurdum dicere
oculum corporeum poſſe de abſoluta Dei
potentia eleuari, vt videat Deum per eſſeo-
tiam, & in ſeipſo.

Probatut etiam à prioti: implicat poten-
tiam vitalem poſſe ferri per ſe primò & im-
mediatè actu vitali io id, quod eſt extra totam
latitudinem obiecti ſui ſpecificatiui: at po-
tentia corporea viſiua eſt vitalis. Item viſio
corporea eſt actus vitalis, ſpecificatiuum eius
obiectum eſt corporeum coloratum, extra
cuius ambitum eſt ipſemet Deus & eius eſſen-
tia, cùm ſit ens maximè ſpiritale: ergo im-
II. plicar potentiam viſiuam corpoream ferri per B
ſe primò & immediatè actu viſionis corporeæ
in ipſum Deum, & eius eſſentiam, & proinde
videre illam oculo corporeo. Minor admit-
titur ab omnibus, & ſatis pater ex iis, quæ
Ariſtoteles lib. 2. *de anima*, & eius interpretes
ibi traduot de potentiis vitalibus, & actibus
earum.

Tota difficultas eſt in maiori, quæ ſic pro-
batut: vbi aliqua cauſa reſpectu proprij ſui
effectus babet rationem cauſæ veluti forma-
lis, ibi implicat illam vt ſic producere effe-
ctum genete diſtioctum à proptio ſuo effectu,
quia inter cauſam formalem & eius effectum
eſt eſſentialis habitudo traoſcendeotalis &
dependentia, quam etiam Deos oon poteſt
ſupplere, cùm dicat imperfectionem & im-
perfectio non cadat in Deum: atqui quælibet
III. poteotia vitalis, quatenus vitaliter producit C
actum vitalem, babet reſpectu illius ſui actus
rationem caoſæ veluti formalis, & effectus
ille ſeo actus, qui eſt cooſtitutus extra totam
latitudioem obiecti ſpecificatiui talis poten-
tiæ, eſt ex ſuo genere diſtinctus ab effectu illo,
quem talis potentia poteſt vitaliter produce-
re, quia conſtituit etiam ſpeciem potentiæ:
ergo implicat voam potentiam vitalem pro-
ducere vitaliter actum circa obiectum ali-
quod poſitum extra latitudinem obiecti ſui
ſpecificatiui.

Maior huius vltimi ſyllogiſmi patet ex ſe.

Minor eius quoad primam partem ptoba-
tur: cauſam vitalem habere aliquam ratio-
nem cauſæ veluti formalis, reſpectu proprij
ſui effectus vitaliter producti, nihil eſt aliud
quàm formalem eius effectum ſeu actum vt vi-
IV. taliter productum accipere ſuam ſpecificatio- D
nem à ſpeciali modo, quo pendet eſſentialiter
à ſua vitali cauſa: ſic eoim imitatur cauſam di-
ctam propriè *formalem*, quia habet eſſeotia-
lem & intrinſecum otdioem ad talem effe-
ctum, & hic dependentiam eſſentialem ab
iſta: atqui actus vitalis accipit ſuam ſpecifica-
tionem ab illo ſpeciali modo, quo pendet à ſua
vitali potentia: nam actus vitalis deſcribitur
à philoſophis libris *de anima, actio pendens à
principio vitali, in quantum eſt vitale*, id eſt, in
quantum formaliter eſt tale viuens; ſub ratio-
ne ſic viueotis mouens ſeipſum: hoc autem
eſt eiuſmodi actum ſpecificari à ſua potentia,
& dicere habitudinem eſſentialem ad illam,
& habere ab ea dependentiam intrinſecam:
ergo vitalis caoſa reſpectu ſoi actus vitaliter
producti eſt veluti cauſa formalis eius.

Probatut item eadem minor quoad ſecun- V.
dam partem, quæ aſſerit effectum ſeu actum
poſitum extra totam latitudinem obiecti adæ-
quati ſpecificatiui poteotiæ vitalis diſtiogui
ſuo genere ab actu & proprio effectu talis po-
tentiæ vitalis hoc modo; actus & effectus po-
tentiarum diſtinguuntur per ea obiecta, ad
quæ tendunt vt philoſophi cõmuniter doceot
ageodo de habitibus & actibos, & Theologi
1. 2. atqui obiectum ſpecificatiuum vnius vi-
talis potentiæ ſumptum adæquatè eſt diſtin-
ctum geoete à ſpecificatiuo obiecto alterius
vitalis potentiæ, vt per ſe patet, & inductio fa-
cta per omnes vitales poteotias docet; ergo
effectus ſeu actus conſtitutus extra totam la-
titodioem adæquati obiecti ſpecificatiui po-
tentiæ vitalis diſtiogoitur ſuo genere ab actu
ſeu effectu proprio & vitali talis potentiæ. VI.

Atque ex hac ratione ſic explicata facilè
poteſt intelligi, quare res aliæ, verbi gratiâ,
ſacramenta nouæ legis reſpectu ſanctificantis
gratiæ, ignis inferni reſpectu cruciatus ani-
marum damnaratom, & cætera id genus;
imò & ipſæ vitales potentiæ (non tamen in
ratiooe priocipij vitalis, & vt ad vitales effe-
ctus produceodos) poſſint eleuari ad cauſao-
dum effectos excedentes totam latitudioem
ſui obiecti ſpecificatiui, vitales aotem caoſæ
oon poſſint eleuari ad producendum alios ef-
fectus vitaliter, quàm eos qui continentur
intra latitudinem adæqoati obiecti ſpecifica-
tiui, nimirum quòd dependentia & ordo ef-
fectus vitalis ad ſuam caoſam, quatenus eſt
vitalis, ſit ei intrinſecus & eſſentialis, & econ-
trà ordo, & dependentia effectos non vitalis
ad cauſam potè efficientem extrinſecam, non
ſit ei intrinſecus & eſſentialis, nec ex ſua con- VII.
ditione propria poſtulet hanc determinatam
cauſam, à qua ſpecificetur: quemadmodum
vitalis actus poſtulat.

Dices, licet viſio beatifica noo poſſit vitali-
ter elici ab oculo corporeo, non tamen impli-
cat illam à Deo ſolo, abſque vlla cooperatio-
ne iotellectos creati, vel ſenſus, produci in
oculo corporeo, & hoc ſufficere ad hoc, vt ocu-
lus corporeus dicatur videre Deum per eſſen-
tiam & in ſeipſo.

Reſpondetur primò, difficultatem eſſe in-
ter Theologos, vtrum accidens ſpiritale poſſit
immediatè recipi in re corporea, tanquam in
ſuo ſubiecto inhæſionis, quod ſapientiores
ſcholaſtici negant; ſed quidquid ſit de ea re
coios diſcuſſio non eſt præſentis loci, reſpon-
detur etiam ſi illud eſſet poſſibile, hoc tamen VIII.
non poſſe habete locum in actu propriè vita-
li, quatcous eſt, & debet eſſe vitalis, cuiuſmo-
di eſt viſio beatifica, quia cùm *viuere* definia-
tur idem eſſe, quod mouere ſe ab intrinſeco
per primum vitæ principium, exiſtens in eo,
quod ſic dicitur viuere, ptimus actus vitæ de-
bet præſupponi: at primus actus vitæ intel-
lectualis, de cuios genere eſt viſio beatifica,
eſt vis & potentia intellectiua, quæ non com-
petit ipſi oculo corporeo; deinde actualis io-
tellectio eſt talis conditionis, vt poſſit cum
attentione conſiderari per reflexionem ab eo
principio, à quo producitur; & proinde eius
principium debet eſſe tale, vt poſſit ſe re-
flectere ſupra ſuam actionem; at id noo po-
teſt competere potentiæ organicæ, cuiuſmo-
di eſt viſiua potentia, & vt philoſophi libris

I. *de anima* communiter doceot de potentiis or-
ganicis.

Tandem datâ hypotheſi quòd Deus, vt con-
tineos eminenter omnem efficaciam cauſa-
rum ſecundarum poſſet producere entitatem
beatificæ viſionis abſque cooperatione intel-
lectus creati, tanqoam vitalis potentiæ, &
ita de facto produceret illam in aliquo oculo
corporeo.

Reſpondetur ſecundò, oculum informa-
tum tali viſione non poſſe denominari viden-
tem Deum, quia hæc deoominatio cogno-
ſcentis, ſicut & denominatio amantis, eſt effe-
ctus quidam formalis non tantùm iſtius enti-
tatis, quam cognitio ſecundùm ſuum eſſe ab-
ſolutum conſiderata dicit, ſed etiam habitu-
dinis, quam importat ad ſuum vitale princi-
pium: vnde eo caſu, qno oculus reciperet vi-
ſionem beatificam, nec illam produceret, non
II. poſſet denominari videns Deum.

Articvlvs III.

Vtrum aliquis in hac vita mortali poſsit oculo ſaltem mentis videre Deum per eſſentiam.

SEnsvs eſt, an per ſpeciale aliquod priui-
legium purus aliquis viator (nam de Chri-
ſto D. nulla eſt difficultas; omnes quippe ſcho-
laſtici 3. parte docent Chriſtum Dominom
fuiſſe ſimul comprebenſorem & viatorem) de
facto clarè & intuitiuè viderit eſſentiam diui-
oam.

Prima difficultas & præcipua eſt de Moïſe
& S. Paulo, quos nonnulli Patres, vt S. Aug.
III. epiſt. 112. cap. 12. & 13. S. Ambr. lib. 1. *Hexaëme-
ron*, cap. 20. S. Thom. hâc quæſt. art. 11. & cum
nonnullis aliis exiſtimant de facto vidiſſe eſ-
ſentiam diuinam; ſed melior videtot eſſe con-
traria ſententia, quæ eſt S. Euariſti Papæ io
prima ſua decretali, S. Irenæi lib. 4. *contra
Hæreſes*, cap. 37. S. Hilarij in Pſal. 113. & plu-
rium aliorum, tam recentiorum quàm vete-
rum.

Probatur primò: ſacra Scriptura dicit ge-
neraliter neminem vidiſſe Deum in hac vita,
aut poſſe videre, Exod. 33. *Non videbit me
homo, & viuet.* Ioan. 1. *Deum nemo vidit vn-
quam*, quibus verbis ſanctus Ioannes Moïſem
etiam comprebendit, nam præmiſerat; *lex
per Moïſem data eſt, gratia & veritas per Ie-
ſum Chriſtum facta eſt*, & oſtendeos differen-
tiam inter Chriſtum Dominum, & Moïſem,
IV. qui habebatur maximus Prophetarum, &
conſequenter inter Chriſtum, & alios Pro-
phetas, quòd ſcilicet ipſi non viderint Deum,
Chriſtus verò Dominus viderit, poſtquam lo-
quutus eſt de Moïſe ait, *Deum nemo vidit vn-
quam: vnigenitus filius, qui eſt in ſinu Patris,
ipſe enarrauit.*

Probatur ſecundò ex capite 33. Exodi, &
12. Numer. ex quibns auctores prioris ſen-
tentiæ ſuam probant opinionem: non enim ex
cap. 33. Exodi poteſt colligi Moïſem vidiſſe
Deum per eſſentiam, quia vt etiam explicat
S. Aug. lib. 2. *de Trinit.* cap. 16. id tantùm in-
telligitur de quadam viſione, & apparitione
corporali, ſicut illud Geneſ. 31. quando dixit
Iacob, *vidi Dominum facie ad faciem:* & po-
teſt id conuinci ex eo, qnod ſtatim ſubiungit

A Moïſes, *oſtende mihi faciem tuam vt ſciam te;* V.
iis enim verbis, vt vult ſanctus Auguſtin. ſu-
prà Moïſes petiuit videre eſſentiam diuioam,
quam adhuc non viderat; cuius tamen peti-
tioni Dens ibi non annuit, quia ſubiungit,
*non poteris videre faciem, non enim videbit me
homo & viuet:* & in fine cap. *videbis poſteriora
mea, faciem autem meam videre non poteris:*
vnde S. Auguſt. loco mox citato ait, Moïſi
deſideraoti videre eſſentiam Dei, id non fuiſſe
conceſſum.

Non item poteſt colligi ex cap. 12. Nnmer.
vbi Deus ponens diſcrimen inter Moïſem &
alios Prophetas, ait, *Si quis fuerit inter vos
Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per
ſomnium loquar ad illum: at non talis ſeruus
meus Moïſes, qui in omni domo mea, fideliſſi-
mus eſt: ore enim ad os loquor ei, & palam, &
non per ænigmata & figuras Dominum videt.*
B Non inquam colligitur ex boc loco, quia ver- VI.
ba iſtius capitis 12. Numerorum referenda
ſunt ad illa, quæ acciderunt illo tempore, quo
Moïſes in monte accepit legem, & poſtulauit
videre faciem Dei Exod. 33. nam ſi Moïſes
vidit diuinam eſſentiam, maximè tunc in mon-
te: at etiam teſte S. Auguſtino non vidit clarè
dininam eſſentiam, vt iam docuimus: vnde
ibi hoc ſtatuitur diſcrimeo inter Moïſem, &
alios Prophetas; quòd Deus aliis loqueretur
in ſomniis, vel imaginariis apparitionibus;
Moïſi verò in forma viſibili, & ſi quando ap-
parebat in forma viſibili aliis, vt Gedeoni,
Angelus erat, qui apparebat, & loquebatur
vt amicus Dei; Moïſi verò licet apparitio fie-
ret miniſterio Angelorum, attamen Angelus
ille ſemper loquebatur Moïſi vt Deus: ſecun-
C dnm diſcrimen quod ibi aſſignatur, eſt, quòd VII.
Moïſes *palam, & non per figuras Dominum vi-
dit*, qnia ſcilicet illi reuelabat res ſine figuris,
aliis verò *in ænigmatibus* & ſimilitudinibus:
eſt enim ænigma, cùm aliud videtur, aut di-
citur, & aliud ſignificatur.

Quod ſpectat ad ſanctum Paulum, idem
ſentimus ac de Moïſe, cùm ipſe 1. *ad Ti-
moth.* 6. dicat de Deo, *quem nemo hominum vi-
dit, nec videre poteſt*, & ſuprà citata teſtimonia
Scripturæ pro priori parte, loquantur vniuer-
ſaliter.

Neque fauet contrariæ ſententiæ, quòd 2.
ad Corinthios duodecimo ſanctus Paulus di-
cat *ſe raptum fuiſſe vſque ad tertium cœlum,
raptum eſſe in paradiſum, audiuiſſe arcana ver-
ba*; id enim tantùm cogit affirmare in tali ra-
ptu magna & ineffabilia myſteria fuiſſe ei re- VIII.
D uelata: quia id videtur eſſe proprium reue-
lationum quæ fiunt in raptu, vt vix poſteà ex-
plicari poſſint: vnde non dixit S. Paulus ſe
vidiſſe, ſed audiuiſſe, non res, ſed *verba:* ex
quo colligitur eum non vidiſſe eſſentiam di-
uinam: neqoe etiam credibile eſt, ſi ſanctus
Paulus vidiſſet dininam eſſentiam, potuiſſe
ignorare ſuum ſtatum, an eſſet in corpore,
vel extra corpus, cùm animæ beatorum no-
uerint ſuum ſtatum: neque facienda eſt vis
in particula *Paradiſi*, quâ ibi vtitur: nam
ſumitur ibi metaphoricè, quatenus in tali
raptu vidit humaoitatem Chriſti Domini,
quæ aliquo modo ſpectat ad beatitudinem,
cùm ſit ſecundarium aliquod obiectum il-
lius.

Vnde multominus Adam in illo ſopore

I. Geneſ. 2. & S. Benedictus viderunt eſſentiam diuinam, vt notat ſanctus Thomas quodlibeto 1. artic. 1. & 1. 2. quæſt. 180. art. 5. Cæterùm ſi quis velit huc priuilegium alicui puræ creaturæ tribuere, debet illud maximè concedi Beatiſſ. Virg. quia ex receptiſſima regula Patrum, nihil eſt denegandum ei, quod fuerit conceſſum alicui Sanctorum: vnde piè credi poteſt, Beatiſſ. Virginem vidiſſe diuinam eſſentiam, vt docet S. Antonin. 4. parte titulo 15. cap. 17. §. 10. cum multis recentioribus ad 11. art. huius quæſt. 12. S. Thomæ.

DISPVTATIO VI.

De ſpecie impreſſa eſſentiæ diuinæ in viſione beatifica, vel de eo quod in
II. *ipſa ſe habet ad inſtar illius.*

NOTAVIMVS ſuprà ex ſancto Auguſtino, & philoſophis, cognitionem pendere à duobus, nimirum ab *obiecto & potentia*: hactenus diximus de iis, quæ poſſunt requiri vel ſufficere ex parte intellectus creati ad eliciendum beatificam viſionem: nunc agendum eſt de iis, quæ poſſunt vel ſufficere, vel requiri ad illam ex parte obiecti; ac primò quidem in iſta diſputatione de ſpecie impreſſa diſſeremus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus de facto videatur à beatis per
III. *ſpeciem impreſſam.*

PRÆSENS difficultas eſt; an beati habeant de facto aliquam ſpeciem impreſſam, cuius beneficio videant clarè & intuitiuè Deum in ſemetipſo & ſicuti eſt: quemadmodum videmus nos ipſos inuicem intuitiuè.

Prima ſententia, quæ eſt Gandauenſis in ſua ſumma artic. 33. quæſtione 2. ad 3. & plurium aliorum quos Ægidius *à præſentatione*, lib. 8. *de beatitudine*, quæſt. 3. artic. 5. §. 1. fusè refert & ſequitur, affirmat, ita vt etiam repugnet eſſentiam diuinam ſupplere vicem impreſſæ ſpeciei, vel ſeſe habere ad inſtar illius.

Verùm melior nobis videtur oppoſita ſententia, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus. *Deus non videtur de facto à beatis per ſpeciem impreſſam, ſed eſſentia diuina ſeſe habet ad*
IV. *inſtar ſpeciei impreſſæ in producenda viſione beatifica*: hæc propoſitio eſt S. Thomæ verbis expreſſis lib. 3. *contra Gentes*, cap. 51. & tertiâ parte, quæſt. 9. artic. 3. & præſenti quæſt. 12. art. 5. & communiter interpretum eius & recentiorum ſcholaſticorum.

Duæ ſunt partes huius propoſitionis. Prior probatur: Deus etiam, vt agens ſupernaturale non facit iuxta potentiam ſuam ordinariam, quod eſt ſuperfluum: atqui ad eliciendum viſionem beatificam, impreſſa ſpecies diuinæ eſſentiæ eſt ſuperflua: ergo Deus non facit, vt beati videant de facto eſſentiam diuinam mediante ſpecie impreſſâ.

Minor probatur: tunc tantùm impreſſa ſpecies eſt neceſſaria ad cognitionem, quando obiectum cognoſcendum eſt abſens, impro-
A portionatum potentiæ cognoſcitiuæ, nec poteſt per ſeipſum præſtare in ipſa cognitiuue, V.
quod agit per aliud, tanquam per ſuum vicarium: atqui diuina eſſentia, quæ eſt obiectum beatificæ viſionis eſt maximè præſens intellectui cuiuſcomque beati, item eſt maximè proportionata ei in ratione obiecti, poteſtque præſtare totum ſeipſa, quod poteſt per ſui ſpeciem facere in cognitione: ergo ſpecies impreſſa non eſt neceſſaria, ſed ſuperflua in beatifica viſione.

Maior vltimi ſyllogiſmi patet ex omnibus philoſophis, quando libris *de anima* diſputant de neceſſitate ſpecierum, vbi communiter aſſignant iſtas rationes: nam ſpecies intelligibilis ſemper ſe tenet ex parte obiecti: ac proinde vocatur *ſemen obiecti*, quia hoc per illam tanquam per aliquid à ſe exciſum producit, eum intellectu ſpeciem expreſſam:
B hinc quia ſubſtantia Angeli eſt intuitiuè præ- VI.
ſens eius intellectui, & immaterialis, ſicut intellectus eius, Theologi communiter nullam admittunt ſpeciem in Angelo neceſſariam ad hoc, vt ille cognoſcat ſuam ſubſtantiam: econtrà verò quia res materiales ſunt ei diſproportionatæ, diſtántque ab illo vt cognoſcantur, requirunt aliquas ſpecies impreſſas ſui in eo.

Minor autem eiuſdem ſyllogiſmi probatur quoad primam partem, ex eo quòd eſſentia diuina eſt præſentiſſima omnibus rebus, vt docuimus ſuprà quæſt. 7.

Probatur etiam quoad ſecundam partem: tunc aliquod obiectum eſt proportionatum in ratione obiecti potentiæ intellectiuæ, quando eſt intelligibile ſecundùm completam ef-
C ficaciam, quæ ſupponitur in potentia: ſic enim VII.
potentia dicit habitudinem ad illud, tanquam ad aliquod contentum in latitudine obiecti ſui motiui: at eſſentia diuina eſt maximè intelligibilis, quia eſt maximè immaterialis, etiam ab intellectu beati, quatenus habet in ſeipſo lumen gloriæ, quod eleuat illum & complet efficaciam eius ad percipiendum diuinam eſſentiam, vt patet ex dictis: ergo diuina eſſentia reſpectu intellectus beati confortati lumine gloriæ eſt obiectum proportionatum.

Poſterior pars propoſitionis probatur ex præcedenti, ad cuius probationem præmittendum eſt, hæc duo, ſcilicet Deum ſupplere ſpeciem impreſſam, & Deum habere ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, diſtingui à ſe inuicem, ſi loquamur præcisè: primum enim reſpicit Deum tanquam *primam & vniuerſalem cauſam*, quæ
D ſe ſola poteſt quidquid cauſæ ſecundæ poſ- VIII.
ſunt in genere cauſæ efficientis: ſecundum verò reſpicit Deum, vt *cauſam particularem*, nimirum, quatenus eius eſſentia facit per ſe, quod faceret per propriam ſuam ſpeciem ſi daretur de facto in beatis. Ad primum enim requiritur maior concurſus, ad ſecundum non eſt opus maiori aliquo concurſu etiam extraordinario, ſed requiritur, vt ipſa eſſentia ſit intuitiuè præſens & proportionata potentiæ cognoſcenti: ſicque exerceat per ſeipſam omnia propria munia ſpeciei, quatenus ſpecies eſt. Quod totum patet in ſubſtantia Angeli, quæ reſpectu cognitionis, quam eius intellectus habet de illa, habet ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, quia facit per ſeipſam quidquid ſpecies impreſſa faceret, & eodem modo, non

I. autem aliquo ſpeciali concurſu alterius generis. Hoc præmiſſo,

Poſterior pars propoſitionis probatur: diuinam eſſentiam habere ſe ad inſtar ſpeciei impreſſę in viſione beatifica, nihil eſt aliud, quàm illam obire per ſeipſam omnia munia, quæ ſpecies impreſſa obiret in producenda viſione beatifica cum intellectu beati, vt patet ex notabili præmiſſo: atqui diuina eſſentia obit omnia eiuſmodi munia in producenda viſiona beatifica, vt patet diſcurrendo per omnia eiuſmodi munia: primum munus eſt determinare potentiam ad obiectum, quæ quidem determinatio nihil aliud dicit, quàm exhibitionem præſentiæ in ratione obiecti, vt patet in noſtris ſenſibus exterioribus: at diuina eſſentia ſeſe exhibet, tanquam obiectum præſentiſſimum intellectui beato, hoc enim non includit imperfectionem.

II. Secundum munus ſpeciei impreſſæ, eſt conſtituere potentiam in actu primo, vniri illi in ratione intelligibilis, ſeu complere eius actiuitatem, & per ſuam aſſiſtentiam intimam facere, vt intellectus ſit expeditus ad eliciendum viſionem, ſeu cognitionem, quantum requiritur ex parte obiecti, & ſimul cum intellectu efficere cognitionem: at eſſentia diuina facit totum iſtud in beatifica viſione, quia ad primum iſtorũ ſufficit præſentia ſumma diuinæ eſſentiæ ad intellectũ in ratione obiecti; facit item ſecundũ munus, quia diuina eſſentia cõcurrit etiam efficienter ad viſionem beatificam, id enim non magis repugnat, quàm repugnet eſſentiam Angeli concurrere ad cognitionem, quam intellectus Angelicus habet de ſua ipſa ſubſtantia: ergo cùm iſta duo munera ſint præcipua ſpeciei impreſſæ, & ni-
III. hilominus eſſentia diuina per ſeipſam illa exerceat in beatifica viſione, tunc ſeſe habet ad inſtar ſpeciei impreſſæ.

Ex his ſequitur diuinam eſſentiam habere in viſione beatifica duplicem influxum, vnum generalem, quatenus ſcilicet eſt prima & vniuerſalis cauſa, quæ cum omnibus cauſis ſecundis concurrit ad actiones earum: alterum particularem & ſpecialem, nimirum quatenus eſt obiectum talis viſionis, ſicut etiam obiecta concurrunt ad ſui cognitionem cum potentia cognoſcente, vel per ſuam impreſſam ſpeciem, vel per ſeipſam.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

IV. PRIMVM eſt: vt intellectus cognoſcat aliquod obiectum, debet priùs naturâ fieri *intelligibiliter*, ſeu ſecundùm ſuum eſſe intelligibile, tale obiectum: at intellectus beatus habet in beatitudine pro obiecto Deum, vt eſt in ſe, qui intellectus non poteſt fieri Deus *intelligibiliter*, ſeu diuina eſſentia, ſolùm eo ipſo, quòd eſſentia diuina ſupplet vices impreſſæ ſpeciei, ſed tantùm per ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ: ergo diuina eſſentia non ſupplet in beatitudine vicem ſpeciei impreſſæ, quin potiùs datur aliqua vera ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ.

Maior probatur: quia ſimile non poteſt cognoſci, niſi à ſimili, cui inexiſtit. Nam ideò Ariſtoteles libro primo *de anima*, capite ſecundo, textu vigeſimo quinto & vigeſimo
A ſexto, item libro tertio *de anima*, ait verbis expreſſis eſſe neceſſarium, vt ipſæ res quæ intelliguntur ab anima, exiſtant in illa, vel formæ illarum, & quia res, quæ intelliguntur, non poſſunt ſecundùm ſuam realem entitatem eſſe in anima *formas illarum*, id eſt, ſpecies impreſſas & intelligibiles, debere eſſe in illa, vt ſic anima fiat intelligibiliter ſimilis rei quæ cognoſcitur.

Minor autem probatur: quia hæc teſtimonia Ariſtotelis procedunt de formis rerum cognoſcendarum, quæ inſunt ſubiectiuè in anima, vt patet ex cap. 8. citati libri: at eſſentia diuina non poteſt eſſe ſubiectiuè in beato, id enim ſonat imperfectionem; benè tamen conuenit ſpeciei impreſſæ: ergo vt intellectus beati fiat *Deus intelligibiliter*, oportet dari aliquam ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ.

Reſpondetur, intellectũ priùs fieri *intelligibi-*
B *liter obiectum*, quàm illud de facto cognoſcat, VI.
nihil eſſe aliud, quàm vel habere ſpeciem impreſſam obiecti cognoſcendi, quæ repræſentet illud potentiæ, & hoc tantùm ſenſu ſimile, non poteſt cognoſci niſi à ſimili, quatenus potentia ad formandum cognitionem requirit ex parte obiecti, vel ſpeciem eius ſibi impreſſam, ratione cuius tanquam illâ informatus dicitur ſimilis obiecto, non quidem formali ſimilitudine, aliàs enim iam actualis cognitio exiſteret, cùm hæc conſiſtat in actuali efformatione ſimilitudinis formalis, ſed virtuali & cauſatiua; vel ſi non habeat ſpeciem impreſſam, id debet intelligi hoc ſenſu, quòd tunc aliquid aliud debeat eſſe quod ſuppleat eius vicem, vel ſeſe habeat ad inſtar illius.

Neque his obſtat, quòd Ariſtoteles locis in obiectione citatis dicat neceſſe eſſe *for-*
C *mas eiuſmodi*, (quarum nomine intelligit ſpe- VII.
cies impreſſas) debere eſſe in anima. Nam loquitur tantùm de ea cognitione, quæ fit ordinariè ab intellectu creato, vel aliquo ſenſu animalis; ideóque cùm illa fiat tantùm per ſpecies, quas Ariſtoteles nouerat eſſe accidentia, & illæ ex particulari connexione, quam habent cum potentia cognoſcitiua in ordine ad coefficiendam cognitionem poſtulent inhærere illi, ſicut habitus qui iuuant illam, factum eſt vt dixerit propter improportionem & abſentiam, ſeu diſtantiam obiectorum intelligendorum eſſe neceſſe eiuſmodi ſpecies eſſe in anima; non autem ibi loquitur de omni & quacumque cognitione, & quomodocumque poteſt fieri. Imò eo ipſo,
D quo ibi loquitur ſub iſta diſtinctione, *aut res* VIII.
ipſas aut illarum formas, eſſe in anima: & præterea fundat iſtam neceſſitatem ſpecierum in diſtantia & diſproportione rei, quæ debet cognoſci ab intellectu, ſatis denotat tunc non eſſe opus ſpecie impreſsâ, vbi obiectum eſt intelligibile, proportionatum potentiæ cognoſcitiuæ, & idoneum præſtare per ſeipſum, quod aliàs ſpecies eius, tanquam forma quædam vicaria faceret: ideóque cùm oſtenderimus diuinam eſſentiam eſſe maximè intelligibilem, proportionatam beato intellectui, & poſſe præſtare per ſeipſam officia ſpeciei impreſſæ abſque vlla inhæſione, nec auctoritates Ariſtotelis ſuperiùs allatæ, nec argumentum fundatum in illis obſtant noſtræ propoſitioni.

Secundum eſt: quod ſe habet loco ſpeciei

I. impreſſæ in producenda cognitione intelle-
ctiua, debet non tantùm conſtituere intel-
lectum in actu primo, ſed etiam ſimul cum
illo producere cognitionem: at repugnat eſ-
ſentiæ diuinæ conſtituere intellectum beati
in actu primo: hoc enim ſpectat ad forma-
lem efficientiam, quæ repugnat Deo: item
quia res conſtituitur in actu primo per infor-
mationem rei ſibi inexiſtentis: item diuina eſ-
ſentia non poteſt ſimul cum intellectu pro-
ducere beatificàm cognitionem, ſicut ſpecies
impreſſa.

Tum quia eſſentia Dei non eſt immedia-
tum principium agendi ad extra, ſed tantùm
intellectus, voluntas, potentia Dei. Et quæ
ſunt immediatè ab eſſentia Dei non ſunt libe-
rè, ſed neceſſariò.

Tum etiam quia ſi diuina eſſentia suppleret
II. boc modo vicem ſpeciei, oporteret diuinas
relationes etiam concurrere effectiuè ad vi-
ſionem eiuſmodi: quia diuinæ relationes ſunt
etiam aliquod obiectum beatificæ viſionis:
at hoc non poteſt admitti, quia omnis ef-
ficientia ſanctiſſimæ Trinitatis ad extra, eo
quod eſt indiuiſa, ſemper eſt per aliquid com-
mune omnibus perſonis.

Tertiò, quia ſi diuina eſſentia concurreret
loco ſpeciei impreſſæ, deberet concurrere
tanquam cauſa immediata incompleta actus
vitalis: item vt principium ſubordinatum in-
tellectiuæ potentiæ beati, nam intellectus
vtitur ſpecie ad cognoſcendum obiectum,
ſicque oporteret Deum ſubordinari crea-
turæ.

Quartò, quia ex intellectu & ſpecie fit
III. vnum quoddam principium intelligendi, ſi-
cut ex materia & forma fit compoſitum na-
turale, quatenus ipſa ſpecies dat aliquod eſſe
intelligibile intellectui, ſicque oporteret
Deum ingredi compoſitionem, & eſſe cau-
ſam veluti formalem, quæ omnia repugnant
Deo.

Reſpondetur negando minorem, ad cuius
probationem negatur ſic conſtituere poten-
tiam in actu primo, pertinere ad cauſalita-
tem formalem cauſæ informantis: nam ſic
conſtituere potentiam eſt tantùm determi-
nare illam, & complere quantum requiritur
ex parte obiecti: vnde ſicut anteà diximus
Deum per intimam aſſiſtentiam ſuæ eſſentiæ
in ratione virtutis agendi poſſe complere in-
tellectum beati, vt videat eſſentiam diuinam
abſque aliquo lumine gloriæ actuali vel ha-
IV. bituali, quo caſu diuina eſſentia non infor-
maret intellectum beati, in actu primo deter-
minando illum ad tale obiectum, & com-
plendo coefficientiam requiſitam ex parte
obiecti ad producendum cognitionem, non
eſt neceſſe, vt ei inſit inhæſiuè, ſed ſufficit
quòd vniatur ei per intimam aſſiſtentiam, vt
patet in intellectione, quâ Angelus cognoſcit
ſuam propriam ſubſtantiam.

Ad alteram partem, quæ nititur probare
diuinam eſſentiam habendo ſe ad inſtar ſpe-
ciei non poſſe ſimul cum intellectu beati pro-
ducere cognitionem beatificam, reſponde-
tur ad primam eius rationem, effectus Dei
ad extra eſſe in duplici differentia, alios eſ-
ſe *intentionales*, cuiuſmodi ſunt etiam effe-
ctus obiectorum imprimentium ſpecies, &
ſimul per illas concurrentium ad actus co-

A gnitionis, & alios eſſe *reales*, prout hic ter- V.
minus, *reale*, opponitur iſti, *intentionale*, apud
philoſophos, dum agunt de cognitione &
ſpeciebus ad illam requiſitis; item quando di-
uina eſſentia negatur eſſe immediatum prin-
cipium agendi ad extra, id intelligitur tantùm
de effectibus realibus, non autem de inten-
tionalibus, de quorum genere eſt concurſus
diuinæ eſſentiæ, dum illa ſeſe habet ad in-
ſtar ſpeciei impreſſæ: nam licet creata ſub-
ſtantia non poſſit eſſe immediatum princi-
pium producendi aliquid reale, prout hic
terminus, *reale*, opponitur huic, *intentionale*,
ſed ad id indigeat potentia: attamen vbi agi-
tur de producendo actu cognoſcitiuo, & ob-
iectum eſt proportionatum ipſi potentiæ; &
inſuper intimè coniunctum, poteſt ſine alio
intermedio agente eſſe cum ſuo intellectu
B principium illius cognitionis, quam ſic habet VI.
de ipſa, vt animaduertimus de ſubſtantia An-
gelorum; & in hoc recidit ſolutio Conim-
bricenſium quæſtione ſecundâ, articulo ter-
tio, ad ſextum caput libri ſecundi *de anima*:
vbi dicunt nullam ſubſtantiam poſſe eſſe pro-
ximum principium elicitiuum actus per mo-
dum potentiæ & virtutis, poſſe tamen eſſe
per modum obiecti, quando illa eſt ſimul ob-
iectum actuale.

Secundò ad id, quod dicitur, ea quæ ſunt
immediatè ab eſſentia eſſe neceſſariò, beati-
ficam autem viſionem ex parte Dei eſſe libe-
ram, reſpondetur in diuina eſſentia ſeſe ha-
bente ad inſtar ſpeciei impreſſæ poſſe diſtin-
gui duo: primum eſt, eſſe idoneum principium
ad conficiendam viſionem beatificam; alte-
C rum eſt applicatio talis principij ad conficien-
dum de facto: primum eſſe neceſſarium in VII.
diuina eſſentia, neque hoc importare ali-
quam imperfectionem, vt conſtat ex dictis,
ſecundum autem eſſe Deo liberum: & proin-
de cùm viſio beatifica in actu exercito poſtu-
let hoc ſecundum, ideò illam ſemper manere
liberam reſpectu Dei; deinde licet iſta coeffi-
cientia, vt eſt ab eſſentia diuina ſe habente ad
inſtar ſpeciei impreſſæ dicatur à nonnullis
eſſe neceſſaria, quia vt ſic eſt ab illa, tanquam
à cauſa particulari; quia tamen vt viſio bea-
tifica exerceatur, generalis concurſus Dei in-
ſuper requiritur, ſine quo illa non poteſt exer-
ceri, & hic reſpectu Dei eſt liberrimus, ſem-
per viſio beatifica dicetur purè & ſimpliciter
libera actio Dei ad extra, ſicut illi effectus, qui
neceſſariò procedunt à ſuis cauſis ſecundis
D non liberis. VIII.

Tertiò reſpondetur ad id, quod ibi obii-
citur de diuinis relationibus, primùm ex diſ-
tinctione ſuperiùs allata duplicis actionis,
nempe illas eſſe actiuas reſpectu intentio-
nalium, ob eandem rationem, quâ diuina
eſſentia dicitur eſſe actiua, & vetus illud prin-
cipium Theologorum, *actiones Trinitatis ad
extra ſunt indiuiſæ*, intelligi tantùm de reali-
bus, & non de purè tantùm intentionalibus.
Deinde meliùs reſpondetur non ſequi rela-
tiones etiam diuinas ſic concurrere; nam ad
hoc vt diuinæ relationes, & ſingula attri-
buta Dei videantur à beatis, vt nunc de fa-
cto videntur, non eſt neceſſe illa ſingula ha-
bere ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, ſed ſufficit
quòd eſſentia diuina habens ſe ad inſtar ſpe-
ciei exhibeat ſeipſam intellectui beato vi-

I. dendam, vt eſt in ſeipſa, ac proinde, cùm vt ſic non videatur intuitiuè abſque eo quòd diuinæ relationes, & eius attributa videantur, vt dicetur infrà, eo ipſo, quo eſſentia diuina ita ſeſe vnit intellectui beato; videbuntur ipſæ relationes diuinæ & ſingula eius attributa, licet illæ nullum ſpecialem influxum intentionalem habeant eoodiſtiuctum ab influxu diuinæ eſſentiæ.

Quartò ad id quod obiicitur de cauſa incompleta immediata & ſubordinatione eius, quod ſe habet ad inſtar ſpeciei ad intellectum, reſpondetur, diuinam eſſentiam non eſſe cauſam incompletam, ſed totalem in ſuo genere, ſicut ſpecies impreſſa eſt reſpectu cognitionis, quia potentia, & obiectum concurrunt ad actum intelligendi, tanquam duo principia diuerſæ rationis, quæ tamen ſimul

II. iuncta componunt vnum integrum agens reſpectu cognitionis, quorum vnumquodque producit illam *totam*, ſed non *totaliter*, vt ſolet dici de efficientia cauſarum ſimul concurrentium ad eundem effectum, & de mare, & fœmina ad generationem prolis. Nam actualis cognitio tam immediatè pendet ab obiecto vel eius ſpecie, quàm à potentia: & ſicut quando vnus effectus eſt talis conditionis, vt ex ſua propria natura pendeat in fieri à duobus, tanquam comprincipiis, ita vt vnum ex illis non poſſit eam producere, niſi & alterum eius comprincipium ſimul concurrat: tunc loquendo propriè vnum illorum non dicitur eſſe ſubordinatum alteri, vel eſſe inſtrumentum eius, ſed duo iſta dicuntur potiùs habere mutuam à ſe inuicem dependentiam in agendo: ſic etiam eſſentia diuina habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ non dice-

III. tur habere dependentiam ab intellectu beati; ſed eſſentia diuina vt ſic, & intellectus beati dicentur dependere à ſe inuicem, vt producant viſionem beatificam: quæ mutua dependentia nullam arguit in Deo imperfectionem, cùm non ſit neceſſitatis, ſed diuinæ libertatis & liberalitatis: ſicut quòd Deus dependeat à cauſis ſecondis, vt ſuo generali concurſu producat effectus illarum.

Quintò ad illud quod obiicitur de compoſitione ex ſpecie, & intellectu in eſſe intelligibili, negatur ex illis duobus fieri neceſſariò aliquod vnum rationis loquendo propriè, ſed hoc tantùm ſenſu vnum fieri ex illis duobus, quatenus ex illis ſimul iunctis vnum totale principium completum, tam ex

IV. parte obiecti, quàm intellectus reſultat ad producendum actum intelligendi; quæ vnio dicitur eſſe in *eſſe intelligibili*, prout opponitur vnioni in *eſſe reali*, quatenus nimirum talis coniunctio ordinariè, fit ex ſpeciebus intelligibilibus cum intellectu, & in finem intellectionis, ad quem ſufficit ſi obiectum gerens vicem ſpeciei ſit proportionatum potentiæ, eiſque intimè vnitum abſque inhærentia vel aliqua alia compoſitione propriè dicta: tunc enim potentia cenſetur eſſe intelligibiliter ipſum obiectum: quando habet aſſiſtentiam obiecti vel eius ſpeciem cauſatiuam formalis ſimilitudinis, quæ eſt ipſum obiectum formaliter in eſſe intelligibili.

A Poſtremum eſt: viſio beatifica vt de facto exercetur in patria, producitur à beatis modo connaturali; hanc enim ob cauſam omnes Theologi admittunt lumen gloriæ de facto eſſe habituale: at connaturalis modus videndi Deum clarè, vt eſt in ſeipſo, intelligitur tantùm fieri per ſpeciem impreſſam, quia modus agendi connaturaliter eſt agere per formam ſibi inhærentem, cuiuſmodi non eſt diuina eſſentia: item modus agendi conſuetus ipſius Dei eſt, vt, quod poteſt & ſolet facere mediante aliquâ formâ, nunquam illud faciat immediatè per ſeipſum ſolum, vt videmus omnes potentias intellectuales cognoſcitiuas producere ſuos effectus, prout ſunt inſtructæ ſpeciebus impreſſis: ergo & beatifica viſio vt eliciatur modo connaturali, debet fieri per ſpeciem impreſſam diuinæ eſ- V.

B ſentiæ. VI.

Reſpondetur, negando modum intelligendi quatenus eſt connaturalis, & ſic connaturaliter poſtulare, vt fiat per ſpeciem impreſſam exiſtentem in potentia cognoſcente; quòd enim cognitio fiat per ſpeciem inhærentem potentiæ, prouenit ex improportione, vel diſtantia, ſiue abſentia obiecti cognoſcendi & ex conditione ſpeciei, quatenus eſt accidens; quòd verò modus agendi connaturaliter dicatur eſſe is, quo agens agit per formam ſibi inexiſtentem, id tantùm intelligitur de principio ſeſe tenente ex parte potentiæ, cuiuſmodi ſunt lumen gloriæ, habitus infuſi, & acquiſiti: quia tunc talis forma, quæ ſuperadditur, eſt in bonum potentiæ, ſcilicet vt illam vel confortet, vel adiuuet in operando: vnde ſicut eius operatio eſt à principio ſibi inexiſtente, ita etiam conna-

C turalius eſt, vt vel confortetur vel adiuuetur per aliquid ſibi inexiſtens: non autem id intelligitur de principio ſeſe tenente tantùm ex parte obiecti, cuiuſmodi eſt ſpecies impreſſa. Nam quemadmodum vbi effectus aliquis pendet à duobus, tanquam concauſis ſeſe tenentibus ex diuerſa parte, non eſt neceſſe vnum eſſe in alio, ſed ſufficit, quòd ſimul iungant ſuas operationes in ordine ad producendum ſuum effectum, vt experientia docet; ſic etiam, quia intellectus & ſpecies impreſſa ſunt duæ concauſæ ad producendam viſionem beatificam, quæ tenent ſe ex diuerſis partibus, non eſt neceſſe, vt quod ſe habet ad inſtar ſpeciei impreſſæ ſit inhæſiuè in intellectu. VII.

D Ad illam confirmationem, quâ dicitur Deum non facere per ſeipſum immediatè, quod ſolet facere mediante aliquâ formâ, ſeu cauſâ efficiente & inhærente, reſpondetur, id intelligi tantùm de Deo agente, tanquam primâ & vniuerſali cauſâ, non autem de Deo agente, tanquam cauſa particulari; quo tamen pacto concurrit in præſenti caſu, dum habet ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vt explicatum eſt ſuprà: tunc enim ſicut ſortitur conditionem cauſæ particularis, ita etiam debet eumdem, ac & illa, influxum conferre. VIII.

I. ARTICVLVS III.

Vtrum de abſoluta Dei potentia dari poſſit
ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ, per quam
illa videatur à beatis.

DVÆ ſunt hac de re ſententiæ: prima
S. Thomæ hâc quæſtione duodecimâ ar-
ticulo 2. & diſcipulorum eius, quæ eſt negans;
altera affirmans, quam loco noſtræ propoſitio-
nis ponimus.

Dari poteſt per abſolutam Dei potentiam
ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ, per quam bea-
ti clarè & intuitiuè Deum videant. Ita Aureo-
lus apud Capreolum in 4. ſentent. diſtin-
ctione 49. quæſt. 5. artic. 2. & multi recentio-
rum, vt Suares tam in metaphyſicis diſput. 5.
ſect. 11. quàm lib. 2. *de attributis negatiuis*, cap.
II. 13. & alij plures, quos Ægidius *à præſentatione*
fusè refert lib. 8. *de beatitudine*, qu. 2. art. 2.

Probatur: in ſpecie impreſſa, quatenus eſt
ſpecies, duo tantùm continentur, ſcilicet
ſimilitudo, ſeu *repræſentatio*, & *efficientia*:
quemadmodum poteſt ſatis intelligi ex iis,
quæ philoſophi tradunt communiter de ſpe-
cie impreſſa libris *de anima*, & ex iis, quæ ſuprà
diximus: at ex neutro capite repugnat dari
talem ſpeciem: de ſecundo, id eſt, *de efficien-*
tia, patet, nam de facto lumen gloriæ datur,
quod concurrit efficienter ad beatificam vi-
ſionem, vt ſuperiùs probatum eſt: de primo,
id eſt, ex parte *ſimilitudinis* ſeu *repræſentationis*
diuinæ eſſentiæ probatur: vbicumque de fa-
cto & reipſa maior & perfectior ſimilitudo
rei alicuius datur, ibi minor ſimilitudo, & mi-
nus perfecta in ratione repræſentationis eiuſ-
III. dem rei poteſt dari, ſaltem per abſolutam po-
tentiam Dei: at verbum mentis ſeu expreſſa
ſpecies diuinæ eſſentiæ datur de facto in bea-
tis, quæ formaliter repræſentat illis Deum ſi-
cuti eſt: repræſentatio autem ſeu ſimilitudo,
quam ſpecies impreſſa importat eſt tantùm
effectiua, vt patet ex dictis, quæ ſimilitudo in
ratione ſimilitudinis eſt longè minor & minus
perfecta, quàm ſit præcedens, vt per ſe patet:
ergo & ſimilitudo illa eſſentiæ diuinæ, quam
ſpecies impreſſa importat eſt etiam poſſibilis,
ſaltem per abſolutam potentiam Dei.

Hoc argumentum valde torquet auctores
prioris ſententiæ, adeo vt plerique eorum, vt
Caietanus hâc quæſt. 12. artic. 2. dicant omnes
illas rationes, quæ poſſunt afferri contra ſpe-
IV. ciem impreſſam, militare etiam contra ſpe-
ciem expreſſam, ſeu verbum mentis; ideóque
putant negandum eſſe beatos in viſione bea-
tifica formare verbum mentis: ſic Caietanus
ſuprà & eâdem parte quæſt. 27. cum nonnullis
aliis. Eorum ratio eſt, quòd ſi in beatitudine
verbum mentis detetur, beati non viderent
Deum immediatè, nec vnirentur ei immedia-
tè, ſed mediante tantùm verbo diuino, tum
etiam quòd verbum mentis in noſtra cogni-
tione detur, vt obiectum in eo cognoſcatur,
intellectus verò, vt cognitio ad illud termi-
netur, & illo mediante ad rem cognitam: vn-
de tunc tantùm verbum mentis datur, quan-
do res cognita eſt abſens vel diſproportionata
potentiæ in ratione obiecti, quare cùm Deus
ſit intimè præſens intellectui beatorum, &
maximè proportionatus, fit, vt expreſſa ſpe-
A cies, ſeu verbum mentis non detur in bea- V.
tis.

Verùm hæc ſolutio facilè refellitur, primò
ex Patribus, vt S. Auguſt. lib. 9. *de Trinitate*,
capite 10. S. Anſelmo *in Monologio*, cap. 21.
S. Thoma hâc parte quæſt. 27. artic. 1. admit-
tentibus verbum mentis efformari in beatitu-
dine ab ipſis Sanctis. Imò S. Thomas ſuprà
dicit, *ex eo ipſo, quòd aliquis intelligit, ſta-*
tim intelligit procedere aliquid intra ipſum in-
telligentem, quod nihil eſt aliud, quàm verbum
mentis, & probatur breuiter: cognoſcere ni-
hil eſt aliud, quàm potentiam cognoſcentem
exprimere in ſeipſa vitaliter imaginem rei,
quam cognoſcit: vnde Ariſtoteles libro 3. *de*
anima, cap. 4. & 8. ait intellectum in actu eſſe
rem ipſam quæ intelligitur, ſcilicet per quan-
dam aſſimilationem & expreſſionem imaginis
B rei intellectæ: at beati videndo clarè & intui- VI.
tiuè diuinam eſſentiam cognoſcunt illam vi-
taliter, quæ viſio beatifica eſt quædam cogni-
tio intellectus & actus vitalis: ergo exprimit
talis intellectus in ſeipſo imaginem diuinæ eſ-
ſentiæ, quæ imago nihil eſt aliud, quàm ver-
bum mentis ſeu ſpecies expreſſa: ergo beati
formant in viſione beatifica aliquod verbum
mentis, & ex conſequenti formalis, & ex-
preſſa ſimilitudo Dei datur in beatis, & à for-
tiori ſpecies impreſſa, quæ eſt ſimilitudo mi-
nus perfecta, dari poteſt.

Argumenta autem ſuperiùs allata non
oſtendunt verbum mentis non repetiri in
beatis; hoc enim dato, intellectus non de-
ſinit ferri immediatè in ipſum Deum, quia
verbum mentis tunc non eſt obiectum co-
C gnitum, nec intellectus beati, vt ſic fertur VII.
immediatè in illud, cùm poſſit duntaxat co-
gnoſcere illud per actionem reflexam, ſed
intellectus beati fertur in verbum mentis im-
mediatè, tanquam in terminum, qui per co-
gnitionem exprimitur: ex quo patet etiam
eſſe falſum tunc tantùm dari verbum mentis,
quando obiectum eſt abſens aut diſpropor-
tionatum: cùm vtrumque hoc arguat tantùm
neceſſitatem impreſſæ ſpeciei, & diuina eſſen-
tia eſt intimè præſens intellectui Patris diui-
ni, eíque maximè proportionata, nec tamen
Pater diuinus deſinit per ſuam intellectionem
producere verbum, vt patebit infrà agendo
de myſterio Trinitatis.

Adde quòd ſi verbum mentis daretur tan-
tùm, vt intellectus cognoſcat in illo obie-
ctum, oporteret verbum mentis priùs dari,
D quàm actualem cognitionem obiecti: & pro- VIII.
inde illud produci per aliquid aliud, quàm
per ipſam cognitionem: item tale verbum
perciperetur à nobis, cùm tamen plerique
noſtrûm intelligant rem ipſam, verbum au-
tem mentis ei correſpondens non percipiant:
ergo ex iſtis capitibus per talem reſponſio-
nem propoſitis, non repugnat dari ſpeciem
expreſſam diuinæ eſſentiæ, nec proinde ex
diſcrimine ibi allato poteſt oſtendi repugnare
dari poſſe ſpeciem impreſſam diuinæ eſſen-
tiæ.

Alij itaque ob has, & ſimiles rationes ad-
mittunt beatos producere verbum mentis,
ſeu ſpeciem expreſſam per actum viſionis bea-
tificæ, & ad noſtram rationem reſpondent,
diſparem eſſe conditionem ſpeciei impreſſæ
ab expreſſa; primò quòd ſpecies impreſſa,

quia

I. quia ponitur loco obiecti debeat eſſe immaterialis & prior, non item expreſſa: & proinde cùm nihil ſit immaterialius Deo, repugnare dari ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ: ſic Scoto in quartum diſtinctione quadrageſimâ nonâ quæſtione ſecundâ articulo tertio. Sed diſcrimen iſtud facilè refellitur: nam Angelus infimus eſt minus immaterialis, & maiorem potentialitatem habet, quàm ſupremus habeat, & nihilominùs infimus ille Angelus habet ſpeciem impreſſam iſtius Angeli ſuperioris, vt communiter docent Theologi agendo de cognitione Angelorum, & poteſt interdum fieri, vt ſpecies impreſſa obiecti, debeat eſſe neceſſariò immaterialior ſuo obiecto, ut patet in noſtris ſpeciebus ſenſibilibus: ergo licet Deus ſit magis immaterialis quocumque alio ente poſſibili: nihilominùs hac
II. ex parte, non repugnabit aliquam ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ dari, quæ tamen ſit minus immaterialis, quàm ſit eſſentia diuina.

Alij reſpondent differentiam eſſe, quòd ſpecies impreſſa exeat naturaliter ab obiecto: vnde quando obiectum eſt infinitum, cuiuſmodi eſt diuina eſſentia, ſpecies impreſſa eius debet etiam eſſe infinita, quod eſt impoſſibile in effectu creato: at ſpecies expreſſa, cùm fiat ab intellectu, tanquam à cauſa limitata poteſt habere eſſe finitum ſeu limitatum.

Verùm hæc ſolutio facilè refellitur; non eſt enim de intrinſeca ratione ſpeciei impreſſæ, quatenus talis, quòd exeat naturaliter ab obiecto: quemadmodum videre eſt in ſpeciebus Angelorum, quæ iuxta doctrinam ſan-
III. cti Thomæ infrà non illis imprimuntur ab obiectis, ſed à Deo infunduntur.

Nec item obſtat infinitas ipſa obiecti, quia ad rationem talis ſpeciei ſufficeret, vt eſſet proportionata ipſi modo cognoſcendi obiectum per eam potentiam, cui imprimeretur, ac proinde, vt modus ille eſt finitus, ſufficeret etiam, vt ſpecies illa eſſet finita, licet enim aliquando obiecta non finantur emittere ſui ſpeciem ſecundùm eum omnem modum, quem habent, quia verbi gratiâ, corpus aliquod opacum interponitur, quod impedit, ne tota ſpecies ad nos perueniat ſecundùm ſe totam, non tamen deſinimus videre ipſum obiectum in ſe, ſed non ſecundùm illum omnem modum, quem habet, & ideò, quia intellectus beati videt Deum tantùm modo finito,
IV. non autem comprehenſiuè, vt patebit infrà, iſta ſpecies non deſineret eſſe finita & Deus videri in ſeipſo.

Quartò, alij reſpondent differentiam eſſe, quòd Deus dicatur videri, & beare hominem formaliter per ſuam eſſentiam ſeſe habentem ad inſtar ſpeciei: ac proinde in tali caſu ſpecies impreſſa bearet hominem, eſſétque principalis cauſa viſionis beatificæ, quod repugnat huius excellentiæ.

Verùm id refellitur; nam primò falſum eſt Deum videri, & hominem formaliter beari per ſpeciem impreſſam: illa enim non eſt propriè obiectum beatitudinis: deinde non repugnat aliquid creatum eſſe principium ſeu comprincipium effectiuum beatitudinis etiam præcipuum in ſuo genere: cùm & ipſa vitalis potentia, & lumen gloriæ ſic concurrant ad illam, vt ſuperiùs probatum eſt: er-
A go ex nulla parte repugnat aliquam ſpeciem V.
impreſſam diuinæ eſſentiæ poſſe dari.

Cæterùm, ſi viſio beatifica fieret per eiuſmodi ſpeciem impreſſam, ſemper illa eſſet eiuſdem ſpeciei, ac nunc eſt, quando fit per eſſentiam diuinâ ſeſe habentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ: tum quia mutatio principiorum efficientium in genere efficientiæ extrinſecæ, non inducit mutationem ſpecificam effectus, vt patet in primis parentibus, & aliis hominibus: at ſpecies impreſſa concurrit tantùm ad cognitionem, tanquam principium effectiuum in genere efficientiæ extrinſecæ, vt patet ex dictis: tum etiam, quia loquendo propriè, actus ſpecificantur à ſuis obiectis, & formalibus terminis: at ſi beatifica viſio fieret per ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ, idem ſemper eſſet obiectû, eadem ſpecies expreſſa,
B quę nunc ſunt, quâdo reipſa & de facto diuina VI.
eſſentia videtur, ſine aliqua ſpecie impreſſa: quia ſpecies illa, quatenus *impreſſa ſpecies* faceret tantùm, quod eſſentia diuina nunc facit per ſeipſam, cùm ſit tantùm loco obiecti.

Articvlvs IV.

Soluitur primum fundamentum aduerſariorum.

PRIMVM autem contrariæ ſententiæ argumentum eſt eiuſmodi: inter obiectum & eius ſpeciem impreſſam debet eſſe conuenientia, & pro maiori immaterialitate obiecti, ſpecies debet eſſe immaterialior: quia ex ſancto Dionyſio libro *de diuinis no-*
C *minibus* capite primo, *ſuperiora non poſſunt co-* VII.
gnoſci per ſimilitudines rerum ordinis inferioris: item ſpecies impreſſa exit neceſſariò & naturaliter ab obiecto, ſecundùm eum omnem modum, quem obiectum habet in ſeipſo: atqui ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ, quæ fingitur poſſibilis, eſt ſemper inferior ipſo Deo, vt per ſe patet, cùm ſit aliquid creatum; eſt item minus immaterialis Deo, cùm ſit compoſita ex actu & potentia, Deus ſit actus puriſſimus: item nihil poteſt exire ad extra neceſſariò à Deo; ſic enim eſt agens maximè liberum, nec aliquid creatum poteſt repræſentare Deum totum, & totaliter, aliàs enim comprehenderet Deum, & hâc ſpecie ſemel productâ Deus non poſſet aliam iſtâ perfectiorem producere; ſicque potentia
D eius eſſet exhauſta. VIII.

Reſpondetur ad hoc argumentum, quâ parte procedit de conuenientia, illam non debere eſſe *entitatiuam*, vt ſanctus Thomas expreſſè docet in quæſtionibus diſputatis *de veritate* quæſtione octauâ, & patet etiam in noſtris ſpeciebus; ſed ſufficere illam eſſe *repræſentatiuam*, ſeu in ratione repręſentationis, nimirum, vt obiectum tale repræſentetur ab ipſa ſpecie potentiæ cognoſcitiuæ, quale eſt ſecundùm eam rationem, quâ eſt obiectum talis potentiæ: vnde ſi obiectum ſit in ſeipſo, & ſecundùm ſe ſpectato omnimodè infinitum, nec tamen ſit obiectum potentiæ quoad omnem illam infinitatem, non propterea ſpecies repręſentans illud finito duntaxat modo, deſinet dici habere conuenientiam cum illo, quia hæc conuenientia non petitur ex totali & adæquata correſpondentia ipſius ſpe-

I. eiei in repræſeotando, ad ipſum obiectum A
totum, & tutaliter ſecundùm ſe conſidera-
tum, ſed ea ea tantùm correſpondentia, quæ
eſt ſpeciei impreſſæ ad obiectum, vt reipſa
& de facto eſt obiectnm talis potentiæ &
eius cognitinnis: cùm hæc ſpecies ſit loco
ipſius obiecti: quare ſicnt eſſentia diuina, qua-
tenus omnimodè infinita, qnatenus tnta &
totaliter cognoſeibilis non eſt obiectum in-
tellectus creati (ſic eoim traoſeendit limi-
tes obiecti eius) ſed eſt tantùm obiectum
eius, prout eſt cognoſcibilis inſeipſa, mndn
aliquo dnntaxat finito: ſic etiam conuenien-
tia in *eſſe repræſentatiuo*, quæ inter ſpeciem
impreſſam diuinæ eſſentiæ, & ipſam dininam
eſſentiam vt eſt obiectum, requiritur, deber
tãtùm eſſe proportinnata ei modo finito, quo
Deus per illam videretnr à beatis: vnde hæc B
II. conuenicntia aliqnam fundat relationem ſi-
militndinis iſtius ſpeciei ad ſuum obiectum,
non quidem fundatam in identitate, ſeu
vnitate alicuins natnræ, quæ ſit eiuſdem ra-
tionis in vtrnque eattemo, ſed fundatam ſo-
lùm in vnitate adæqnationis io repræſentan-
do; in eo nimirum quòd ſpecies rem repræ-
ſentet talem, qnalis illa eſt in ratione ob-
iecti reſpectu ſuæ potentiæ, quæ relatio eſt
tantùm *diſquiparantia*, vt Dialectici loqnn-
tur ſeu diuerſæ denominationis, quia vnum
extremnm, ſcilicet ſpecies impreſſa, eſt ſi-
mile in ipſo ſuo *repræſentare*, ſeu quoad ipſam
ſuam repræſentationem, obiecto, vt nbie-
ctum eſt, obiectum verò eſt ſimile ipſi im-
preſſæ ſpeciei in ipſo repræſentari, eo modo,
quo eſt nbiectum, & de hac cnnuenientia
III. ſolummodò repræſentatina, ſanctus Diony- C
ſius relatns in argumento poteſt intelligi:
ita vt tantùm velit per ſpecies inferinres *in
repræſentando*, ſeo repræſentantes duntaxat
res ordinis inferioris, ſuperiora non poſſe
cognoſci ea deſectu conuenientiæ nunc eapli-
catæ, verbi gratiâ, aliquid ſpiritale non poſſe
cognoſci per ſpeciem rei corpnreæ.
Ad idem argumentum quà parte agit de
immaterialitate ſpeciei impreſſæ, negamus
illam debere eſſe tantam, quanta eſt in nb-
iecto, vt patet eaemplo allato ſuprà de An-
gelo, cuius rei hæc eſt ratio: quòd immate-
rialitas conueniat ſpeciei impreſſæ, quâ par-
te reſpicit ſuum ſubiectum, ſeu vt eſt in ſub-
iectn, quemsdmodum ſanctus Thomas tra-
dit in quæſtionibus diſputatis *de veritate*
qnæſtione tertiâ articuln primo in reſponſio-
IV. ne ad ſecundum, & ibidem articulo ſecundo D
in reſponſinne ad quintnm, vt etiam patet in
ſpeciebus illis, quibns cognoſeimus, ſiue ſen-
ſu eaterno, ſiue intellectu rem planè mate-
rialem, & alia obiecta, quorum ſpecies pro
conditinne potentiarum, quæ illis inſtructæ
cognnſcunt ea, ſunt magis & minus im-
materiales, eo quod quidquid recipitnr,
ad modum recipientis recipitur.
Ad idem argumentum, quâ parte aſſerit
ſpeciem impreſſam exire neceſſariò & natu-
raliter ab nbiecto, patet ſolutio ex dictis ſu-
perinri articulo ad tertiam reſponſionem ad-
uerſariorum contra noſtrum fundamentum.
Modus autem, quo Deus poteſt prodnce-
re ſpeciem impreſſam ſuæ eſſentiæ eſt iſte,
oimirum quo applicat ſnam eſſentiam ad ta-
lem effectnm prodncendum ex libertate ſuæ

A voluntatis: ſicque talis ſpecies ſemper eſſet V.
effectus qnidam liber, qui prout vellet Deus
pro conditione meritorum & quantitatia lu-
minis gloriæ iotellectns beati, eſſet maior
vel minnr in repræſentandn Deo; & quam-
quam poſſet dari ſemper maior, aut minnr
etiam in iofinitum, nunquam tamen poſſet
dari ſpecies, quæ repræſentaret Deum *adæ-
quatè totaliter* & *comprehenſiuè*: cùm enim
repræſeotatio, quæ eſt in ſpecie ſeqnatnr
conditionem obiecti, quatenus obiectum eſt,
ex locis ſancti Thomæ ſuprà citatis, & ex ra-
tione illis ſubiuncta: qnemadmodum per
abſolutam poteotiam Dei fieri noo poſſet,
vt Deus *adæquatè totaliter* & *comprehenſiuè*
cognitus ſit obiectum alicuius cognitionis
creatæ, vt patebit inferiùs, ſic etiam nequit
B fieri, vt aliqua ſpecies creata impreſſa detur, VI.
qnæ illnm adæquatè & totaliter repræſen-
tet.
Adde qnod argumentum illud quod Dia-
lectici vulgò vocaot *calculatorium*, valeat tan-
tùm in rebua contentis intra eandem ſpe-
ciem: vnde cùm cognitio comprehenſiua
Dei, ſit alterius omninò ſpeciei ab intuitiua
cognitinne eiuſdem Dei, quæ eſt in beatis,
fit, vt quantumcunque cognitio illa intuitiua
beatorum creſcat, & ex conſequenti ſpecies
impreſſa obiecti eius ſi daretur, nunquam ma-
gis poſſe peruenire ad repræſentandum Deum
comprehenſiuè, & ad coefficiendum hanc
eius cognitionem, quàm corpus perfectum, &
màgis & magis perfectum in infinitum poſſit
eò deuenire, vt tandem ſit entitatiuè ſubſtan-
tia quædam ſpiritalis. VII.

C

Articvlvs V.

Secundum fundamentum negantis ſententia ſoluitur.

SEcvndvm fundamentum eſt: nullum
obiectum quod comparatiooe cuiuſcum-
que intellectus eſt proaimè intelligibile per
ipſammet ſuam eſſentiam, & eſt ita intimè v-
nitum tali intellectui, vt eum moueat, & cum
eo efficiat intellectinnem, poteſt ei repræſen-
tari per ſpeciem aliquam impreſſam: atqui di-
nina eſſentia comparatione intellectua con-
fortati lumine glnriæ eſt proaimè intelligibi-
lis per ſe ipſam, eique vnita, vt eum moueat
ad intelligendum, & cum illo efficit viſionem
beatificam, vt oſtenſum eſt articulis præce-
D dentibus: ergn eſſentia diuina non poteſt re- VIII.
præſentari beato intellectui per ſpeciem im-
preſſam.
Maior in qua eſt vis argomenti probatur:
nulla res eſſe poteſt, quæ ordinetur eſſentia-
liter ad dandum certum qnemdam effectum
alicui rei, quem res illa iam habeat per ſuam
eſſentiam, verbi gratiâ, ſi ſubſtantia eſſet pro-
ximè & completè potens per ſeipſam ad ope-
randum, nulla darentur accidentia, quæ eam
efficerent potentem ad operandum: tunc e-
nim tale accidens intrinſecè, & ea propria ſua
natura ordinaretur ad reddendum potens
principium operandi, & ſimul etiam non or-
dinaretnr; quia ea hypotheſi quòd ſubſtantia
eſſet proximè & completè potens, non poſſet
ampliùs ordinari ad faciendum illam poten-
tem: at ſpecies impreſſa eſt eſſeotialiter ordi-

I. A nata ad faciendum obiectum intelligibile, illúdque intimè vniendum potentiæ, vt ſic vnitum moueat illam, & cum ea efficiat cognitionem: & altera ea parte quaodo obiectum eſt proximè intelligibile per ipſammet eſſentiam reſpectu cuiuſcumqne intellectus, éſtque vnitum ei, vt moueat illum & ſimul efficiat intellectionem, habet hoc vtrumque, quod aliàs ſpecies facit: ergo tunc nulla poteſt dati ſpecies impreſſa talis obiecti.

Reſpondetut, illud tantùm probare nullam eſſe neceſſitatem admittendi ſpeciem impreſſam, in viſione beatifica: inde tamen non probati repugnate illam dari, quod tantùm hîc diſputamus; ſi enim maior propoſitio procedat *de impoſſibili*, & repugnantia qnomodo debet procedere, vt deſeruiat propoſito, eſt omninò falſa; quid enim repugnat
II. B Deum pro ſua libertate infundere Angelo ſpeciem impreſſam ſuæ ereatæ ſubſtantiæ, quâ illam intelligat, & per ſubſtractioncm ſui concurſus impedire, ne ſubſtantia Angeli, quæ eſt ei inſtar ſpeciei impreſſæ, & alioquin in actu primo expedira ad monendum ſuum intellectum, & ad efficiendum cum illo cognitionem ſui, moueat ſuum intellectum, & ne cum illo efficiat intellectionem, ſed ipſa ſpecies impreſſa ei; hoc enim cùm ſit ad extra eſt Deo liberum, & poſſet intendi à Deo ad manifeſtationem ſuæ omnipotentiæ: ergo pari modo, licet diuina eſſentia ſit maximè intelligibilis, ſit intimè vnita intellectui beato, expedita illum monere, & cum illo ſimul efficere viſionem beatificam, Deus poterit pro ſua voluntate nolle concurrere immediatè
III. C per ſuammet eſſentiam ſeſe habentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ, ſed producere veram & propriè dictam ſpeciem impreſſam ſuæ eſſentiæ, quæ cum intellectu creato producat viſionem beatificam: & ſicut Deus, licet poſſit ſe ſolo producere plures effectus, quia eſt omnipotens, nihilominùs vtitur creaturis, vel tanquam cauſis intermediis, vel tanquam inſtrumentis; ſic etiam nihil repugnat Deum pro ſua libera voluntate nolle per ſeipſum immediatè exercere munus obiecti, ſed tantùm per aliquam ſui ſpeciem impreſſam creato intellectui.

Ad probationem maioris reſpondetur, poſſe duobus modis intelligi ſpeciem impreſſam ordinari eſſentialiter ad dandum intelligibilitatem: prior eſt ad dandum illam obiecto: poſterior eſt ad dandum illam ipſi potentiæ, quatenus facit illud ei proportionatum,
IV. D vel indiſtans: iam ſpecies impreſſa præcisè, quâ eſt ſpecies non datur ad primum, quia vbi obiectum eſt immaterialius ipsâ potentiâ eſt etiam ſecundùm ſe magis intelligibile: nam maior paſſiua intelligibilitas rei fundatur in maiori eius immaterialitate, vt Philoſophi docent communiter, & contingit ſæpè, vt obiectum à potentia cognoſcendum ſit immaterialius illâ, & ex conſequenti magis ſecundùm ſe intelligibile, vt patet de Angelo reſpectu noſtri intellectus, vel alterius Angeli ſuperioris illo, cuius tamen ſpecies eſt infuſa inferiori: & proinde ſpecies nec poteſt dare intelligibilitatem obiecto, nec admittitur in cognitione in hunc finem: ſed tantùm poteſt illam dare potentiæ, quæ eſt poſterior, quatenus ſcilicet ſeſe illi vniendo, eam determinando, mouendo, eique cooperando facit, vt obiectum quod reipſa non V.
cognoſcebatur à potentia, nunc cognoſcatur de facto: ſicque cùm in noſtra hypotheſi, quâ Deus ſuſpenderet ſuum concurſum, ne diuina eſſentia exerceret munus illud, quod noſtræ ſpecies impreſſæ exercent, intellectus beati præcisè ſpectatus nondum haberet actualem cognitionem diuinæ eſſentiæ, rectè intelligimus tunc eiuſmodi intellectum recipiendo prædictam ſpeciem impreſſam, non ordinari ad aliquid, quod iam de facto habet, vt poteſt explicari exemplo cognitionis naturalis dum poſtulat ſpeciem impreſſam in potentia.

ARTICVLVS VI.

Tertium fundamentum eiuſdem ſententiæ ſoluitur. VI.

TERTIVM & vltimum fundamentum eſt: quando aliqua cognitio poſtulat eſſentialiter eſſe immediatè & proximè ab obiecto, tunc nulla poteſt dari impreſſa ſpecies illius, cuius interuentu cognitio efficiatur: item quando aliquid ex ſua ratione eſſentiali eſt, vt præſtet tantùm operas vicarias obiecti abſentis, diſtantis, improportionati, vel impotentis, tunc vbi illud eſt præſens, indiſtans, maximè proportionatum, & ſeipſo ſolo potens, aliud non poteſt dari, quod exerceat prædictum munus vicarium: quia eſſentialis ratio propter quam conſtituatur, deeſt: atqui viſio beatifica poſtulat eſſentialiter
eſſe immediatè, & proximè ab eſſentia diuina VII.
proprio ſuo obiecto: quia omnis cognitio poſtulat eſſentialiter fieri ab intellectu, & obiecto, vt ſuprà notauimus ex ſancto Auguſtino, & tantùm poſtulat eſſe ab eius ſpecie, quando obiectum eſt abſens, vel improportionatum, vel impotens cuiuſmodi non eſt diuina eſſentia reſpectu beatificæ viſionis eliciendæ per intellectum corroboratum lumine gloriæ, vt patet ex dictis: item intrinſeca ratio ſpeciei impreſſæ eſt, eſſe formam vicariam obiecti per ſe impotentis agere, ſiue propter abſentiam, ſiue propter improportionem, vt patet factâ inductione per omnes ſpecies impreſſas; & ex iis quæ Philoſophi libris *de anima* tradunt de neceſſitate ſpecierum impreſſarum: diuina verò eſſentia eſt maximè potens agere, eſt indiſtans ab intellectu beati, eique maximè proportionata
in ratione obiecti, vt patet ex dictis: ergo VIII.
in beatifica viſione nulla ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ poteſt dari.

Reſpondetur priorem partem maioris eſſe veram, quando cognitio eſſentialis poſtulat fieri à ſolo ſuo obiecto, cum formali excluſione cuiuſcumque alterius ſupplentis locum eius, vel ſe habentis ad inſtar illius, & tunc minor negatur: cùm enim locus ſancti Auguſtini relatus procedat de omni & qualibet cognitione, & iuxta illum cognitio non deſinat fieri à potentia & obiecto, quando fit per ſpeciem impreſſam eius, quia hæc eſt ſemen obiecti, cognitio intuitiua Dei, quæ fiet per ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ, non minus dicetur fieri ab obiecto, quàm reliquæ noſtræ cognitiones dum

I. fiunt per ſpecies impreſſas obtectorum.
Nec poreſt adferri ratio, quæ euincat
viſionem beatificam in intellectu creato eſ-
ſentialiter poſtulare eſſe tantùm ab ipſo ſuo
obiecto ſecundùm ſuam entitatem conſide-
rato; cùm hoc ſit commune omnibus cogni-
tionibus quòd poſſint fieri per ſpecies im-
preſſas renentes locum obiectorum; & om-
nis ſpecialis ratio quæ poteſt fingi, ſoluatur
ex dictis.

Ad poſteriorem partem maioris huius ar-
gumenti, & ſimul ad ſecundam partem mi-
noris reſpondetur, aliquod agens poſſe duo-
bus modis intelligi abſens: primò quoad
***entitatiuam ſuam præſentiam*, & *ſimul ſuum
concurſum*** : ſecundò quoad ***ſuum concurſum
duntaxat***, quatenus eſt quidem entitatiuè
præſens, ſed nihilominùs, vel per aliquam
II. improportionem, vel per impedimentum
aliquod interiectum, non agit, vel licet ſit
proportionatum maximè idoneum agere,
nec quicquam poſſit impedire illud, ne a-
gat, ſi velit: attamen ex ſola ſua libertate non
vult immediatè per ſeipſum agere; tunc e-
nim in ratione agentis & reſpectu actionis
ſeſe habet tanquam abſens, quia eodem ſe-
ſe modo habet in agendo, ac ſi verè & en-
titatiuè eſſet abſens, iam propria & eſſen-
tialis ratio ſpeciei impreſſæ conſiderata præ-
ciſè & ſimpliciter eſt tantùm poſſe præſta-
re vicarias operas obiecti abſentis, aliquo
ex prædictis modis, non autem præſtare o-
peras obiecti tantùm determinatè abſentis,
quoad ſuam entitatem, vel ſimpliciter im-
potentis, vel ſimpliciter & abſolutè im-
proportionati, quia ſimplex ratio ſpeciei
III. impreſſæ eſt, quòd ſit qualitas efficiens lo-
co obiecti quidquid obiectum poteſt, &
debet præſtare in cognitione efficienda: at
aliqua ſpecies præſente etiam obiecto ma-
ximè intelligibili & proportionato, illo ta-
men nolente ex ſua libertate per ſeipſum
concurrere poteſt habere totum iſtud.

Nec obſtat, quòd neceſſitas admitten-
di ſpecies impreſſas fundetur à Philoſophis
in abſentia, improportione, vel impoten-
tia obiecti ad agendum; nam in principiis
actiuis alia eſt ratio *neceſſitatis*, alia ratio
virtutis & *efficaciæ*, prior non eſt adæqua-
ta regula poſterioris, ita vt vbi ratio neceſ-
ſitatis abeſt, ibi etiam virtus & efficacia
non reperiatur in tali principio, vt patet in-
ductione factâ per omnes potentias, habi-
IV. tus & virtutes: ſed hæc poſterior ratio la-
tiùs patet priori, vt patet iiſdem exemplis, &
res habent ab illa, quòd in ſuo formali ſint hu-
ius, vel iſtius conditionis, non autem à prio-
ri, quæ tantùm reſpicit cauſam finalem ex-
trinſecam tali rei.

An autem ſicut impreſſa ſpecies diuinæ eſ-
ſentiæ eſt poſſibilis pro intuitiua cognitione
Dei, id eſt, pro ea cognitione, quâ diuina
eſſentia, tanquam obiectum ita in ſe attin-
gitur, vt etiam ipſa eius præſentia ex vi hu-
ius cognitionis cernatur in ſe: ſic etiam poſ-
ſibilis ſit ſpecies impreſſa, quæ repræſentet
Deum diſtinctè, & ſicuti eſt pro abſtractiua
cognitione Dei, ſeu per quam Deus cogno-
ſcatur in ſe ipſo, & ſicuti eſt, reali tamen eius
præſentiâ non cognitâ, quemadmodum poſ-
ſumus cognoſcere Petrum, verbi gratiâ, actu
A quidem exiſtentem, à nobis tamen abſen- V.
tem, intelligetur ex dicendis infrà, circa
iſtam difficultatem; verum eſſentia diuina
poſſit videri abſque attributis.

DISPVTATIO SEXTA.

De inæqualitate viſionis beatificæ.

EXplicato adæquato
principio ex parte intellectus
requiſito ad viſionem beatifi-
cam: nunc de inæqualitate,
diſtinctione & limitatione eiuſ-
modi viſionis, tanquam de
B conditionibus conſequentibus iſtud princi- VI.
pium, agendum eſt: conſideratio enim alia-
tum eius perfectionum propriè ſpectat ad pri-
mam ſecundæ, vbi agitur de formali beatitu-
dine. Primum autem ex ſic explicandis eſt ipſa
eius inæqualitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes beati æquè clarè videant Deum.

CERTVM eſt fide Catholicâ, aliquam da-
ri inæqualitatem in viſione beatifica, &
oppoſitum fuit hæreſis Iouiniani condemna-
ta in Concilio Mediolauenſi per Syricium
Papam apud ſanctum Ambroſium libro pri-
C mo *epiſtolarum* epiſtolâ ſextâ, cui ſanctus Am- VII.
broſius, & alij plures Epiſcopi ibidem ſubſcri-
pſere epiſtolâ ſeptimâ: fuit etiam noſtra pro-
poſitio definita in Concilio Florentino, *in
decreto vnionis*, & in Tridentino, ſeſſione 6.
canone 32. quam ſancti Patres docent, vt ſan-
ctus Hieronymus duobus libris ***contra Ioui-
nianum***: ſanctus Auguſtinus libro ***de hæreſibus***,
hæreſi 82. & tractatu 67. ***in ſanctum Ioannem***:
& alij plures ad auctoritates Scripturæ mox
citandas.

Probatur etiam expreſſis teſtimoniis ſacræ
Scripturæ, vt ex capite decimo quarto ſancti
Ioannis, vbi Chriſtus Dominus loquens, non
de Eccleſia militante, vt malè Iouinianus in-
terpretabatur, ſed de triumphante, vt patet
ex eo quòd loquatur ibi de manſionibus, ad
D quas parandas vadit ad patrem, vt illis præ- VIII.
paratis rurſum veniat & ſumat ad ſe diſci-
pulos, vt ſint ibi, vbi eſt ille, ſic ait, ***in do-
mo patris mei manſiones multæ ſunt***, nimirum
præparandæ propriis meritis vniuſcuiuſque;
& quòd hæc multitudo manſionum acci-
pienda ſit hoc ſenſu, patet ex eo quòd loqua-
tur de manſionibus, in quibus tam ipſe, quàm
alij Apoſtoli, & iuſti morientes in gratia reci-
perentur, vt patet ex ipſo textu: at certum eſt
Apoſtolos, non fuiſſe æquales Chriſto Do-
mino in gloria, ſicut nec in gratia.

Probatur item ex illo Apoſtoli primæ ***ad
Corinthios*** decimo quinto: ***ſicut ſtella diſtat
à ſtella in claritate: ita erit & reſurrectio mortuo-
rum***: at vt Aſtronomi docent, & patet expe-
rientiâ, ſtellæ ſunt inæquales quoad clarita-
tem: item diuerſitas gloriæ corporum in alte-

I. ra vita prouenier ex diuerſitate gloriæ animæ, A
vt Theologi communiter docent agendo de
dotibus corpotum glorioſotum.

Tandem probatut etiam hâc ratione: quod
datur ex iuſtitia diſttibutioa, tanquam mer-
ces, & vt ſtipendium laborum, datur inæ-
qualiter pto inæqualitate meritorum: at bea-
tifica viſio datur ea diſttibutioa iuſtitiâ, tao-
quam merces bonorum operum, quæ omnes
exercuerunt io bac vita, primæ *ad Timotheum*
quarto, *repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam
reddet mihi Dominus*, &c. item metita homi-
num ſuot inæqualia: nam paſſim in ſacris Lit-
teris virginiras præſertur mattimonio, &
mattyrium aliquibus aliis bonis opetibus; &
propiereà Apoſtolus primæ *ad Corinthios* ter-
tio, ait: *vnuſquiſque propriam mercedem accipiet
ſecundùm proprium laborem*, & ſecundæ *ad*
II. *Corinthios* nono, *qui parcè ſeminat, parcè & me-* B
tet: igitur viſio beatifica, quæ eſt eiuſmodi
merces eſt inæqualis.

Neque faoet Iouiniano parabola de eo-
dem deoario diurno daio omnibus laboran-
tibus in vinea, apud ſanctum Matthæum capi-
te vigeſimo, per qoem denatium ipſa *beatitu-
do* intelligitut eadem omoibus Chriſtianis
communicanda per Chtiſtum Dominum in
altera vita: nec item ſauet æqualis menſura
mannæ diſtributi filiis Iſraël, nec comeſtio
eiuſdem agni Paſchalis, nec eadem conſer-
uatio veſtium filiorum Iſraël in deſerto, nec
quòd vous ſit tantùm modus videndi Deum,
ſcilicet *ſicuti eſt*, cùm ille ſit ſimpliciſſimus;
& ſanctus Ioannes primâ ſuâ canonicâ capite
tertio, loqueodo de omnibus futuris in bea-
III. titudine dicat, *videbimus eum ſicuti eſt*. C

Hæc, inquam, non fauent Iouioiano: pri-
mum quidem, quia denarius ille diurous,
non ſigoificat viſionem beatificam, ſeo for-
malem beatirudioem; ſed obiectiuam tan-
tùm, id eſt, eandem plauè diuinam eſſentiam
eſſe videndam ab omnibus & ſingulis bea-
tis, cum quo tameo ſtat, quòd vnus illam
videat perfectiùs alio, ſicot habuit in via ma-
iorem charitatem, & maiora merita.

Nec facit contra hanc eapoſitionem mur-
muratio illa operariorum, & reſponſio pa-
triſfamilias, quæ videtur paolò dorior: oam
vt ſanctus Chryſoſtomos rectè annotat in il-
lum locum, in parabolis eſt tantùm haben-
da ratio ſcopi, quem illæ ioteodunt, nec eſt
neceſſe expendere minutatim omnia & ſin-
gula, quæ habeotur in illis, eáque accom-
modare rei ſignificatæ per illas; cùm plera-
IV. que ponantur tantùm ad ſeruandum deco- D
rum, quomodo paterfamilias bîc introdu-
citut loqui ad denotaodum inferiorem non
debere petere à ſuo ſuperiori rationem ſui
facti, nec ſupetiotem teneri eam illi redde-
re; & ſanctus Hieronymus ſuprà, & alij Pa-
tres ad illum locum Euangelij eaplicant com-
muniter hanc parabolam de beatitodine tan-
tùm obiectiua.

Reliquæ item figuræ ſuperiùs commemo-
A ratæ noo magis fauent Iouiniano: nam im- V.
primis nullum poteſt argumeotum validum
deſumi ea ſenſu figurali, vel parabolico; ni-
ſi ille ſit eaplicatus à Chriſto Domino, vel ab
Apoſtolis, vel ab vniuerſali Eccleſia, cuiuſ-
modi non ſunt figuræ ſuperiùs allatæ. Dein-
de figuræ iſtæ rectè poſſunt explicari, ita vt ſi-
gnificent Deum in noua lege propoſuiſſe om-
nibus eandem redemptionem, eadem ſa-
crameota, eadem media ad aſſecutiooem
beatitudinis, & eundem agnum ſcilicet Chri-
ſtum Dominom, fuiſſe immolatum pro nobis
omnibus, com quibus tamen omnibus rectè
ſtat inæqualitas beatificæ viſionis in pattia.

Non denique ſauet Iouiniano modus ille
ſicuti eſt, quo Deus videtur, nec ipſa ſum-
ma eius ſimplicitas: nam vt rectè ſanctus Tho-
mas animaduertit quæſt. 12. artic. 6. quando
B Deus dicitut videri à beatis *ſicuti eſt*, hæc par- VI.
ticula, *ſicuti eſt*, teoet ſe ea parte obiecti, qua-
tenus determinat modum quo Deos ea par-
te ſui videtut à beatis: eo nimirùm modo,
quo ille eſt in ſeipſo, oon autem determinat
modum, quo ipſe intellectus creatus vide-
bit illum, quaſi cognitutus ſit illum eo omni
modo quo eſt cognoſcibilis ſeu *totaliter &
comprehenſiuè*: & præterea Deus ita eſt ens
aliquod ſimpliciſſimum, vt tamen ſit virtu-
te multiplea, quemadmodum ſuprà docui-
mus: at quod eſt eiuſmodi poteſt non obſtan-
te ſoâ ſimplicitate penetrari perfectiùs ab v-
no, quàm ab alio ob virtualem illam multi-
plicitatem.

Cæterùm hæc inæqualitas oon eſt ita acci-
pienda, quaſi omnes & ſinguli beati ad ſe in-
C uicem comparati ſint inæquales quoad bea- VII.
tificam viſionem, vt Paludanus eaiſtimauit
in qoartum ſententiarum diſtinctione qua-
drageſimâ nonâ quæſtione quartâ; nam cùm
inſantes dum baptiſantur ſint æqualiter diſ-
poſiti ad gratiam, & ſacramentum baptiſmi
æqualem conſerat gratiam ſubiectis æquali-
ter diſpoſitis; omnes illi inſantes, qui poſt
ſuſceptum baptiſma decedunt, antequam
poſſint aliquo modo peccare vel mereri,
ſunt æquales in viſione beatifica, ſicut & in ha-
bituali gratia, cui viſio beatifica correſpon-
det. Imò & ioter quoſdam adultos, quædam
æqualitas viſionis poteſt iouenití, ſicut &
meritorom, vel etiam cum noonullis Ange-
lis. Neque hoc repugnat teſtimoniis Sctiptu-
ræ ſacræ citatis pro noſtra concluſione: hæc
enim loquuntur tantùm in genere & indiſtin-
ctè, ſcilicet præmia omnium iuſtorum non
D eſſe æqualia, non tamen dicunt nullotum VIII.
præmia eſſe inter ſe æqualia: ad veritatem
prioris propoſitionis, ſufficit quòd repe-
riatur diſparitas beatitudinis inter quoſ-
dam: ſic enim terminus, *non omnis*, non eſt
idem ac *nullus*, quemadmodum Dialecti-
ci obſeruaot; ſed idem eſt, ac *non quilibet*,
ad cuius veritatem ſufficit, quòd aliqui ſint
inæquales io ea, licet ooo omnes & ſin-
guli.

I. **ARTICVLVS II.**

Vnde inæqualitas viſionis beatificæ prouenit.

NOTANDVM eſt primò agi tantùm hoc loco de cauſa efficiente, tam motali, quàm phyſica inæqualitatis beatificæ viſionis, non autem de formali vel materiali; nam harum conſideratio magis ſpectat ad primam ſecundæ, quàm ad præſentem locum, in quo beatifica viſio potiſſimùm conſideratur penes principia ſua phyſica.

Quod ſpectat ad cauſam moralem efficientem, omnes facilè conueniunt inæqualitatem meritorum gratiæ & charitatis in via, eſſe cauſam moralem radicalem illius inæqualitatis, quæ reperitur in viſione beatifica, hoc enim
II. fides ipſa docet, quando tradit neminem eſſe conſequuturum beatitudinem, vel ſaltem ſine meritis Chriſti Domini applicatis per ſacramenta, quomodo infantes baptiſati morientes ante vſum rationis conſequuntur illam; vel etiam inſuper ſine proprijs ſuis meritis, quomodo adulti conſequuntur illam ex citatis ſacræ Scripturæ locis articulo præcedenti, quod etiam S. Thomas docuit 1. parte quæſtione 12. articulo 6. quando dixit eum plus participaturum de lumine gloriæ, qui plus habet de charitate, & Concilium Florentinum ſeſſione vltimâ *in decreto vnionis*: & fauet ratio allata præcedenti articulo, quâ oſtenditur præmium debere correſpondere labori, & diſtributionem viſionis beatificæ, quæ eſt præmium bonorum operum, fieri ex iuſtitia diſtributiua.

III. Difficultas ſolùm reſtat de cauſa efficiente phyſica. Qui putant intellectum ſe habere duntaxat paſſiuè in viſione beatifica, eámque fieri à ſolo Deo, cuiuſmodi ſunt Nominales, facilè ſeſe expediunt à præſenti difficultate; cenſent enim iſtam inæqualitatem prouenire ex ſola voluntate Dei, quæ ſuppoſitâ lege de correſpondentia præmij ad meritum, ita operatur iuxta menſuram meritorum, & vbi merita ſunt inæqualia, ibi etiam cauſet viſionem inæqualem.

Tota diſputatio reſtat inter eos, qui tribuunt aliquam actiuitatem, tum lumini gloriæ, tum etiam intellectui in viſione beata, nimirum an iſta inæqualitas ſit attribuenda ſoli lumini gloriæ, tanquam cauſæ phyſicæ;
IV. an verò etiam intellectui: ita vt, qui habet intellectum perfectiorem alio, cum quo tamen habet æquale lumen gloriæ, videat Deum perfectiùs.

Duæ ſunt hac de re ſententiæ, vna affirmans hanc inæqualitatem peti ab vtroque, & eſt Scoti in quartum ſententiarum diſtinctione 50. quæſtione ſextâ. Maioris ibidem diſtinctione quadrageſimâ nonâ quæſtione decimâ, & aliquorum recentiorum ad ſextum articulum quæſtionis duodecimæ huius partis.

Oppoſita tamen ſententia videtur eſſe melior, cum qua concludimus, *inæqualitatem beatificæ viſionis in genere cauſa efficientis phyſica totam prouenire ex inæqualitate ſolius luminis gloriæ, & ex conſequenti maiorem, vel minorem perfectionem potentiæ intellectiuæ nihil conferre ad eliciendum viſionem beatificam magis, vel minus perfectam.* Ita ſanctus Thomas

A hîc quæſtione duodecimâ articulo ſexto in corpore, & reſponſione ad tertium, item libro tertio *contra Gentes* capite 59. ideóque quando idem ſanctus Doctor tertiâ parte quæſtione decimâ articulo quarto, in reſponſione ad ſecundum, ait gradus beatificæ viſionis quoad ſuam perfectionem, magis attendi ſecundùm ordinem gratiæ, quàm ſecundùm ordinem naturæ, non ſumit ibi hanc particulam *magis*, comparatiuè, quaſi eius ſenſus ſit iſte, hanc inæqualitatem deſumi ab vtroque, magis tamen à lumine gloriæ, ſed ſumit prædictam particulam *magis* aduerſatiuè, vt Grammatici loquuntur, quatenus ita affirmat illam deſumi ex inæqualitate luminis gloriæ, vt etiam neget illam aliquo modo deſumi ex maiori vel minori perfectione intellectus, quæ etiam in ſignificatione prædicta particula *magis*
VI. B ſumitur ab Apoſtolo *ad Hebræos* capite 11. dum loquitur de Moïſe.

Propoſitio autem noſtra probatur primùm à priori: quando totalis aliqua virtus actiua coaleſcit ex duabus partibus, ſi vna illarum ſit æqualis in omnibus agentibus, altera autem inæqualis, tota inæqualitas actionis & effectus prouenit ex inæqualitate partis inæqualis, vbi & quando huiuſmodi partes agunt neceſſariò, vt per ſe patet: at totalis virtus productiua beatificæ viſionis ex parte intellectus creati coaleſcit ex ipſa actiua obedientiali potentia intellectus, & ex lumine gloriæ corroborante illum, quatenus duo agunt neceſſariò: nam viſio beatifica non exercetur liberè à beatis; hæc autem actiua obedientialis potentia intellectus creati eſt æqualis in omni-
VII. C bus beatis: lumen verò gloriæ inæquale, vt ſupponitur: datur enim ſecundùm proportionem meritorum, quæ in adultis, vt plurimùm ſunt inæqualia: ergo inæqualitas beatificæ viſionis reſpectu intellectuum beatorum prouenit in genere cauſæ efficientis ex inæqualitate luminis gloriæ, quod eſt in beatis.

Maior per ſe patet: ſecunda item pars minoris patet ex dictis ſuprà.

Prima autē eius pars probatur: æqualitas actiuæ obedientialis potentiæ, quà obedientialis eſt, debet attēdi penes illos effectus ſupernaturales, ad quos producendos poteſt eleuari à Deo: nam quantitas eius debet inde ſumi; vnde illa in ratione talis potentiæ accipit ſuam formalem ſpecificationem: ſuprà autem obſeruauimus actiuam potentiam obedientia-
VIII. D lem in ratione talis potentiæ ſpecificari per reſpectum ad effectus ſupernaturales, ad quorum productionem poteſt eleuari à Deo, tanquam ſupremo domino rerum omnium: atqui omnes creati intellectus, imò & qui poſſunt creari, ſiue Angeli, ſiue humani, ſunt tales ex vi ſuæ obedientialis actiuæ potentiæ, vt poſſint à Deo eleuari ad æqualem beatificam viſionem, quæ eſt ſupernaturalis effectus, nec aliquis gradus beatificæ viſionis communicabilis creato intellectui poteſt aſſignari, qui etiam non ſit, ſi Deus velit, communicabilis cuiuis alteri creato intellectui; nam Deus maiorem de facto communicat viſionem beatificam animæ Chriſti Domini, & beatiſſimæ virginis Deiparæ, quàm vni Angelorum cuiuſcumque ordinis: nec tamen repugnat loquendo abſolutè, Deum communicare tantam viſionem beatificam puro intellectui creato, ſi-

I. A ne Angelico, ſiue humano, quantum de facto
communicat prædictis animabus Chriſti Do-
mini, & matris eius, & quantam ſemper po-
teſt communicare vni, tantam abſolutâ po-
tentiâ poteſt alteri communicare, & proinde
tantum etiam lumen gloriæ correſpondens
tantæ viſioni: ergo actiua obedientialis po-
tentia in ordine ad beatificam viſionem eſt æ-
qualis in omnibus beatis; & ex conſequenti
cùm ſolum lumen gloriæ ſit in illis inæquale,
inæqualitas viſionis beatificæ debet refun-
di in inæqualitatem luminis gloriæ, quod eſt
in beatis.

Dices, potentiam illam obedientialem, per
quam intellectus beati agit, nihil eſſe aliud,
quàm ipſammet intellectiuam potentiam na-
turalem & actiuitatem eius naturalem, vt ta-
II. B men eleuatam & confortatam lumine gloriæ;
quia ſancti Patres loquendo de actibus fidei,
ſpei, & charitatis, quorum eadem eſt ratio ac
beatificæ viſionis, paſſim dicunt illos exerceri
à potentiis noſtris naturalibus adiutis gratiâ
Dei. Sic ſanctus Auguſtinus libro *de prædeſti-
natione Sanctorum* capite quinto, libro *de pec-
catorum meritis* capite quinto, libro *de ſpiritu
& littera* capite 35. vbi ſignificat actus iſtos
ſupernaturales eſſe à potentia naturali, prout
eſt naturalis, attamen adiutâ gratiâ Dei, dum
ait, *liberum arbitrium naturaliter tributum à
creatore animæ eſſe mediam vim, quâ intendi ad
fidem, vel inclinari ad infidelitatem poteſt*: ac
proinde cùm tantùm inclinet *ad infidelitatem*,
vt eſt vis & potentia quædam naturalis: ſic
etiam vt potentia naturalis adiuta tamen gra-
tiâ Dei, poteſt inclinari *ad fidem*, & ex conſe-
III. C quenti ſicut in via actus illi ſupernaturales
exercentur à noſtris potentiis, vt naturalibus,
adiutis tamen gratiâ Dei, ſic etiam & viſio
beatifica exercetur ab intellectu beati, vt eſt
potentia naturalis, adiuta tamen lumine glo-
riæ, & ſic vbi naturalis potentia vnius beati
erit perfectior potentiâ naturali alterius bea-
ti, lumen tamen gloriæ æquale, viſio beatifi-
ca ſemper erit perfectior.

Reſpondetur ex dictis ſuprà, potentiam
obedientialem intellectus, & naturalem eius
potentiam intelligendi eſſe idem *realiter &
materialiter*, non tamen *formaliter*, vt ibi ex-
plicatum eſt: vnde cùm à ſenſu materiali ad
ſenſum formalem conſequentia non valeat
ſecundùm omnes Dialecticos, non benè in-
fertur intellectum beati videre Deum per na-
turalem ſuam potentiam: imò ſi nomen *acti-
uitatis* ſumatur non pro radicali & remota,
IV. D ſed tantùm pro efficacia, & quantitate virtu-
tis eius; intellectus beati non poteſt dici vi-
dere Deum per naturalem ſuam actiuitatem;
nec item potentiæ noſtræ elicere actus ſuper-
naturales fidei, ſpei, & charitatis per natu-
ralem ſuam actiuitatem, ob rationem ibi al-
latam.

Nec relata auctoritas ſancti Auguſtini fa-
cit in contrarium; dum enim ait actus ſuper-
naturales exerceri à potentiis naturalibus, vt
adiutis gratiâ, idem ſignificat ac prout in-
duunt rationem obedientialis potentiæ, iux-
ta expoſitionem ſuperiùs traditam; & quan-
do dicit liberum arbitrium eſſe *mediam vim,
quâ voluntas poteſt, vel intendi ad fidem, vel
ad infidelitatem inclinari*, vult tantùm volun-
tatem creatam, prout præſcindit ab efficacia,

A & quantitate ſuæ virtutis, habere radicalem V.
ſeu remotam, & incompletam potentiam ad
iſtos actus, vt contentos intra latitudinem ad-
æquati ſui obiecti ſpecificatiui: ita tamen vt
per efficaciam ſeu quantitatem virtutis cor-
reſpondentem ei proprio modo eſſendi, quem
habet in corpore, poſſit exercere actus infi-
delitatis, & per quantitatem virtutis corre-
ſpondentem ſtatui gratiæ, poſſit exercere
actus ſupernaturales: vnde cùm quoad hoc
par ſit conditio intellectus beati ad elicien-
dam viſionem beatificam, ille ſemper videt
Deum per obedientialem potentiam, & acti-
uitatem correſpondentem tali ſtatui.

Nec item obſtat, quòd lumen gloriæ non
ſit tota virtus actiua exercens viſionem bea-
tificam, quia ex dictis ſuprà vitalis virtus acti-
B ua intellectus etiam concurrit cum illo. Hoc, VI.
inquam, non obſtat, licet enim lumen gloriæ
non ſit tota ratio, per quam agit; eſt tamen
tota ratio, propter quam intellectus imme-
diatè agit: cùm ille non agat, niſi vt eleua-
tus à lumine gloriæ, etiam per ſuam obe-
dientialem potentiam: quare vbi lumen erit
inæquale & intellectus æqualis ſemper vi-
ſio beatifica erit inæqualis.

ARTICVLVS III.

Eadem veritas probatur alterâ ratione.

SECVNDÒ noſtra propoſitio probatur hâc
ratione: ſi aduerſariorũ opinio eſſet vera,
poſſet fieri, vt beatitudo inæqualis ſeu viſio
beatifica cõferretur duobus æqualibus in me-
C rito, quia vnus ex illis duobus, habet ex hy- VII.
potheſi intellectum naturaliter perfectiorem
alio ſibi tamen æquali in meritis: & hoc non
tantùm poſſet contingere inter adultos, qui
propria quædam habent merita, ſed etiam in-
ter infantes, qui habent ſolum meritũ Chriſti
Domini ſibi applicatum: nam inter illos ali-
quis etiam poteſt dari, qui habeat intelle-
ctum perfectiorem intellectu alterius etiam
beati: at hoc eſt abſurdum; tunc enim con-
tra doctrinam Concilij Florentini *in decreto
vnionis*, viſio beatifica non daretur iuxta pro-
portionem meritorum; nec ſimiliter (con-
tra doctrinam Concilij Tridentini ſeſſione
ſextâ) gratia ſanctificans daretur iuxta diſpo-
ſitiones ſuſcipientium ſacramenta: ergo ad
vitandum hæc incommoda dicendum eſt per-
fectiorem intellectum cum æquali lumine
gloriæ non videre Deum modo perfectio-
D ri, vel ampliori, quàm alius intellectus mi- VIII.
nus tamen perfectus, quoad dona naturalia
cum æquali lumine gloriæ.

Neque poteſt huic argumento ſatisfieri,
ſi quis dicat in tali caſu lumen gloriæ non da-
ri æquale vtriſque, quia hoc non confertur
iuxta proportionem meritorum, ſed iuxta
proportionem indigentiæ intellectus ad eli-
ciendum viſionem, quam eſt habiturus; ita
vt vnicuique beato detur tantum luminis,
quantum ſufficit ei ad hoc, vt cum ſua natu-
rali facultate eliciat viſionem correſponden-
tem ſuis meritis; quia viſio beatifica & non
ipſum lumen gloriæ eſt præmium meritorum.
Hoc, inquam, non ſatisfacit: nam primò
ex ſancto Thoma ſuprà lumen gloriæ datur
ſecundùm proportionem charitatis: at cha-

I. ritas, ſeu gratia iuſtificans datur viatori-
bus, non iuxta indigentiam ſubiecti, ſed
ſecundùm proportionem meritorum, & iux-
ta ſupernaturalem diſpoſitionem ſubiecti ex
citato Tridentino.

Nec obſtat, quòd viſio beatifica ſit præ-
mium meritorum, non autem ipſum lumen
gloriæ: id enim ita verum eſt, vt tamen lu-
men gloriæ, & eius quantitas ſint medium
proximum commenſuratiuum præmij meri-
torum obtinendi vſque ad talem & talem
gradum.

Deinde, ſi in tali caſu minus lumen gloriæ
conferatur, & hæc inæqualitas compenſe-
tur ex iſta ſuperioritate vnius intellectus ſu-
pra alium, quoad perfectionem naturalem;
tunc aliquid detrahitur meritis eius, & quæ-
dam iniuria fit dilectioni, quam habuit in
II. via, quatenus primò non confertur ei quan-
tum dilexit, contra regulam Chriſti Domini
apud ſanctum Lucam capite ſeptimo.

Deinde, quia cùm lumen gloriæ etiam ca-
dat ſub meritum quoad ſuos gradus iuxta
proportionem actus meritorij, qui habet per-
fectiorem intellectum, non accipit illud in
tanto gradu, in quanto promeruit illud, quod
tamen eſt contra fidelitatem, & iuſtitiam diſ-
tributiuam Dei.

Neque huic eidem argumento ſatisfa-
cit, quod alij reſpondent, ſcilicet Deum
tunc daturum vtriſque lumen gloriæ, illos
tamen inde non futuros æqualiter beatos,
quia cùm lumen gloriæ non concurrat ad
beatificam viſionem ſine concurſu Dei, tunc
Deus attemperabit ſuum concurſum propor-
III. tioni meritorum vtriuſque beati, ita vt cum
perfectiore intellectu habente lumen æqua-
le concurrat minori cum auxilio, vel econ-
trà maiori concurſu cum intellectu minus
perfecto, vt ſic ſuppleat eius defectum.
Hæc, inquam, reſponſio non ſatisfacit, quia
concurſus Dei debet proportionari actiuitati
luminis gloriæ, aliàs cùm iſtud detur ad ne-
ceſſariò operandum in tali gradu, fruſtrà da-
retur in tanto gradu, & quoddam veluti vio-
lentum pateretur, cùm eius naturalis actiui-
tas impediretur agere.

Refellitur etiam quoad poſteriorem mo-
dum, quia maior concurſus Dei cum intel-
lectu creato ad eliciendum beatificam viſio-
nem, fundatur in maiori merito talis intel-
lectus, ſicut & maior viſio beatifica: hæc enim
omnia ſunt in præmium & mercedem meri-
IV. torum: at in præſenti caſu intellectus minus
perfectus, non habet maius meritum: dein-
de cùm lumen gloriæ ſit ad corroborandum
intellectum pro elicienda viſione correſpon-
dente ſuis meritis, & tam intellectus, quàm
lumen gloriæ agant neceſſariò, fruſtrà requi-
ritur maior ille concurſus Dei pro adiuuan-
do intellectu vnius ſupra alium; ſed generalis
concurſus Dei eiuſdem ordinis ſufficit ei.

Alij denique reſpondent ad hoc argumen-
tum, quod etiam ſi ſtante lege Dei de danda
viſione beatifica puris hominibus & Angelis
ſit de ratione illius, vt non detur adultis
ſine proprijs meritis, & infantibus ſine meri-
tis Chriſti Domini illis applicatis per ſacra-
mentum, non eſſe tamen de ratione illius,
quòd detur tota & totaliter vel ex ſolis pro-
prijs meritis, vel ex prædictis Chriſti Do-

A mini meritis: ſed ita de facto dari ob prædicta V.
merita, vt tamen aliquid eius detur etiam
ob perfectionem naturæ, non ſimpliciter
conſideratæ, ſed vt eleuatæ per gratiam. Quæ
ſolutio vt intelligatur,

Notant duplicem poſſe diſtingui gratiam
quoad præſens negotium; vnam, quæ ſit *gra-
tum faciens*, qualis eſt illa, quæ datur vel ex
meritis ſolùm Chriſti Domini per ſacramen-
ta applicatis, vel ex proprijs etiam meritis:
aliam eſſe, quæ ideò tantùm *ſit gratia*, quia
eſt donum aliquod non debitum naturaliter,
ſed ſupernaturaliter conceſſum hominibus
vel Angelis, quodcumque illud ſit, quo-
modo præſtantia, ſubtilitas ingenij, & alia
id genus dona naturalia, prout dantur ex
ſpeciali ordinatione Dei, vt deſeruiãt compa-
B tandæ vitæ æternæ, appellantur quædam *gra-* VI.
tia; docent itaque exceſſum viſionis, qui eſt
in beato habente perfectiorem intellectum,
ita tribui naturæ eleuatæ per gratiam, vt
tamen non ſit tribuendus gratiæ gratum
facienti, quæ ſola correſpondet meritis gra-
tiæ ſumptæ poſteriori modo; ſicque cùm hæc
gratia detur ex meritis Chriſti Domini (eſt
enim effectus aliquis prædeſtinationis, cu-
ius cauſa eſt Chriſtus Dominus) ſemper to-
tam viſionem beatificam, quæ eſt in puris
creaturis correſpondere aliquibus meritis,
ſaltem Chriſti Domini, & propterea non poſſe
inferri iuxta priorem opinionem, aliquid vi-
ſionis beatificæ referendum eſſe in ſolam
naturam conſideratam cum nudis ſuis viri-
bus, quo modo redoleret Pelagianiſmum.

Hæc tamen ſolutio refellitur: primò enim
C ſacræ Scripturæ ita ſimpliciter & abſolutè VII.
loquuntur de viſione beatifica concedenda
puris hominibus, vt quando eſt ſermo de
adultis illam totam tribuant eorum meritis
fundatis in Chriſto Domino, ſicut pœnam
damnatorum ſolis eorum demeritis: nullâ fa-
ctâ diſtinctione viſionis beatificæ quoad ſe to-
tam, aut quoad aliquas tantùm eius partes,
quæ ſeminauerit homo & metet, inquit ſanctus
Paulus *ad Galatas* ſexto: item ſecundæ *ad
Timotheum* ſecundo, *non coronabitur, niſi qui
legitimè certauerit, ita vt referat vnuſquiſque
propria, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum*,
quæ loquendi formulæ quoad vim ſignifican-
di important vitam eſſe concedendam iis tan-
tùm adultis, qui de facto certauerunt & pro
conditione certaminis: hinc apud ſanctum
Matthæum vigeſimo quinto, ratio propter
D quam viſio beatifica tribuitur iuſtis eſt, quòd VIII.
exercuerint bona opera: item primæ *Corin-
thiorum* ſecundo.

Deinde, Deus eodem modo ſe habet ad
diſtributionem viſionis beatificæ erga beatos,
quo ſe habet in diſtributione pœnę erga dam-
natos: at ex damnatis qui habet optimum in-
tellectum valde perfectum quoad naturalia,
quo tamen pro ſua ſubtilitate & perfectione,
non eſt malè vſus, ac alius, qui habet illum ma-
gis obtuſum & veluti ſtupidum, non tam ſe-
uerè punitur, quàm hic poſterior: totáque
eius pœna correſpondet tantùm malo, quod
fecit, non autem iſti perfectioni naturali, quâ
potuit peius agere: ergo pari iure Deus dum
diſtribuit viſionem beatificam, non aſſignat
beatis aliquid eius, quod reſpondeat natu-
rali perfectioni intellectus.

I. Tandem, ſi ad proportionem naturalis perfectionis intellectus conſideratæ hoc modo, viſio beatifica daretur, iam hæc daretur aliquo modo iuxta proportionem naturalium: & ſic in ſententia eorum, qui volunt humanum intellectum diſtingui ſpecie ab Angelico, & eſſe inferiorem hac ex parte, deberet habere Angelus infimus aliquem exceſſum viſionis beatificæ ſupra viſionem beatificam animæ Chriſti Domini, & Virginis beatiſſimæ: cùm perfectiones intellectus Angelici poſſint dici datæ illi, vt inſeruiant comparandæ vitæ æternæ, nullúmque indiuiduum inferioris ſpeciei, poſſit aſcendere ad perfectionem ſpecificam alicuius indiuidui ſpeciei ſuperioris: at iſtud aſſerere eſt abſurdum.

Neque diſtinctio illa intellectus, quatenus
II. naturalis eſt, & quatenus eſt ordinatus diuinitus ad inſeruiendum comparandæ vitæ æternæ, quidquam facit ad rem præſentem; hæc enim duo diſtinguuntur, eſſe datum ad inſeruiendum comparandæ vitæ æternæ ad hunc, & illum vſque gradum, modò recipiens velit cooperari, & iſtud inſeruire de facto comparandæ vitæ æternæ: viſio beatifica, vel eius quantitas non datur iuxta primum, ſed ſolummodò iuxta ſecundum: ſunt enim plerique, qui operantur ex donis ſibi à Deo conceſſis negligentiùs vel remiſſiùs, quàm perfectio eiuſmodi donorum ferat: alij verò è contrà operantur longè perfectiùs ex dono habituali minus quidem perfecto, ſed ex maiori auxilio gratiæ præuenientis & adiuuantis: ideóque cùm vnuſquiſque referat prout geſſit in corpore, iuxta Apoſtolum ſuperiùs rela-
III. tum, aliquid beatificæ viſionis non debet correſpondere perfectioni iſti naturali intellectus creati, etiam conſideratæ quatenus datur à Deo ad inſeruiendum vitæ æternæ comparandæ.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

PRIMVM eſt: quantitas actionis & effectus attenditur penes quantitatem cauſæ totalis, & integræ; ſed cauſa totalis, & integra beatificæ viſionis ex parte potentiæ eſt aggregatum ex intellectu & lumine gloriæ ſimul ſumptis, vt ſuprà docuimus: ergo quantitas beatificæ viſionis, & ex conſequenti eius æqualitas & inæqualitas, quæ ſunt proprietates talis quantitatis deſumuntur ab hoc aggrega-
IV. to: ergo ſi hoc aggregatum ſit ex aliqua ſui parte minus perfectum in vno, magis in alio, tunc totus effectus qui eſt ipſa viſio beatifica erit perfectior in vno quàm in alio, & ex conſequenti ſi intellectus detur alio perfectior, cum æquali tamen lumine, videbit clariùs eſſentiam diuinam, quàm alius. Maior patet inductione factâ per omnes cauſas.

Reſpondetur maiorem tunc tantùm eſſe veram, quando vtraque pars cauſæ totalis eſt inæqualis in vtroque agente: nam ſi vna illius pars ſit æqualis in vtroque & altera inæqualis, tunc tota inæqualitas refundetur in illam partem, quæ eſt inæqualis, vt patet ex
A prima noſtra ratione. Ad id verò quod dici- V.
tur in minori, ſcilicet intellectum vnius beati eſſe perfectiorem intellectu alterius, patet etiam ſolutio ex prima noſtra ratione, nimirum non eſſe perfectiorem iuxta potentiam, & actiuitatem obedientialem, per quam duntaxat intellectus beati elicit viſionem beatificam.

Secundum fundamentum eſt: eadem eſt ratio intellectus beati informati lumine gloriæ in efficienda viſione beatifica, quæ eſt intellectus & voluntatis viatoris informati habitibus ſupernaturalibus fidei, ſpei, & charitatis, in producendis actibus ſupernaturalibus, vt ſuprà obſeruauimus: at æqualitas & inæqualitas actuum ſupernaturalium fidei, ſpei, & charitatis, ita eſt à prædictis iſtis potentiis
B & prædictis habitibus ſimul, vt tamen qui ha-
bet perfectiorem intellectum cum eodem lu- VI.
mine fidei, quod eſt in intellectu minus perfecto, exerceat actus perfectiores eiuſmodi virtutum, quàm qui habet lumen fidei in eodem gradu, cum intellectu minus perfecto, quemadmodum videre eſt in intellectu alicuius doctoris, minus tamen perfecto quoad naturalia, quàm eſt intellectus alicuius ruſtici, habentis tamen eundem gradum fidei: ergo pari modo æqualitas & inæqualitas beatificæ viſionis ita erit ab intellectu & lumine gloriæ, vt qui habet intellectum perfectiorem, lumen tamen æquale, videat Deum modo perfectiori, quàm alius qui habet æquale lumen cum intellectu minus perfecto.

Reſpondetur, in actibus ſupernaturalibus fidei, duo poſſe diſtingui. Primum eſt apprehenſio terminorum, quibus fit explicatio my-
C ſteriorum fidei: alterum eſt formalis ipſe aſ- VII.
ſenſus propoſitionis. Primum eſt aliquid naturale, fit enim per ſpecies acquiſitas, & multum iuuatur ſcientiâ & exercitatione; ideóque qui habet intellectum perfectiorem, vel à natura, vel ab arte, quia perfectiori modo vtitur ſpeciebus acquiſitis, etiam perfectiùs apprehendit, proponit & defendit res fidei, quàm alius, qui habet intellectum minus perfectum: ſecundum, id eſt aſſenſus, eſt ab habitu fidei & ab intellectu agente ſecundùm ſuam potentiam obedientialem, & adiuto auxilio Dei; ideóque vbi habitus fidei eſt æqualis, licet intellectus ſit minus perfectus quoad perfectiones ordinis naturalis, actus fidei ſupernaturalis poterit etiam eſſe æqualis: imò quia inter noſtras potentias, vt inſtructas habitibus ſupernaturalibus fidei, ſpei,
D & charitatis in via, & intellectum beati, vt in- VIII.
formatum lumine gloriæ, iſtud eſt diſcriminis, quòd hic ex neceſſitate concurrat cum lumine gloriæ, quatenus lumen gloriæ impellit neceſſariò intellectum ad Deum videndum de facto ſicuti eſt: ille verò conſtitutus in via minimè, ſed pro libertate voluntatis, cui ſupernaturales prædicti habitus ſubſunt quoad exercitium; fieri poteſt & ſæpè contingit, vt qui ſunt ingenij tardioris eliciant intenſiores actus fidei, ſpei, & charitatis, quàm qui ſunt doctiores: vnde illud ſancti cuiuſdam Patris: *indocti rapiunt cælos & nos vbi?*

I.

ARTICVLVS V.

Vtrum omnes viſiones ſint eiuſdem ſpeciei in omnibus beatis.

PRIMA ſententia eſt Maioris in 4. ſententiarum diſtinctione 49. quæſtione 11. quam nonnulli recentiorum ſequuntur, nempe omnes beatificas viſiones hominum eſſe de facto eiuſdem ſpeciei, & tantùm diſtingui intra eandem ſpeciem ſecundùm magis & minus, quia omnes humani intellectus ſunt eiuſdem infimæ ſpeciei: at viſiones beatificas Angelorum diſtingui ſpecie à beatificis viſionibus hominum.

Melior tamen eſt communis aliorum opinio, cum qua concludimus, *omnes beatificas viſiones, tum Angelorum, tum hominum eiuſdem* II. *eſſe omninò ſpeciei infimæ:* ita Durandus in 3. ſentent. diſtinct. 14. quæſt. 1. & in 4. ſentent. diſtinct. 49. quæſt. 6. Marſilius in 3. ſentent. quæſtione 20. articulo 2. & omnes ferè ſancti Thomæ interpretes ad ſextum articulum quæſtionis 12. huius partis.

Probatur primùm à priori: vbi eadem eſt ſpecie identitas potentiæ elicitiuæ actuum vitalium; item vbi eſt eadem ſpecie identitas, obiecti formalis; item vbi eſt idem ſpecie medium eleuans ſeu confortans potentiam, & vbi eſt eadem ſpecie efficacia virtutis; item vbi eſt ſimul ſpecifica identitas modi, quo obiectum attingitur: ibi etiam eſt identitas ſpecifica actuum vitalium: at inter principium elicitiuum beatificæ viſionis Angelorum, & principium elicitiuum beatificæ viſio- III. nis hominum, eſt identitas ſpecifica, quia illud eſt intellectiua potentia non quomodocumque conſiderata, ſed tantùm vt induit rationem obedientialis potentiæ ex dictis ſuprà, quæ vt ſic formaliter & præciſè eſt eadem ſpecie in omnibus creatis intellectibus, vt probatum eſt articulis præcedentibus: prætereà eſt idem ſpecie lumen in beatis hominibus & Angelis, eodémque modo agunt intellectus & lumen in vtriſque: & eadem eſt eſſentia diuina clarè viſa formale obiectum, modus item, quo attingitur, idem, nimirum vt eſt in ſeipſa & abſque aliquo medio cognito: ergo viſiones beatificę hominum ſunt eiuſdem planè ſpeciei cum viſionibus beatorum Angelorum.

Deinde probatur à poſteriori, ſumpto ar- IV. gumento ab abſurdis, quæ ſequuntur ex contraria ſententia contra doctrinam Scripturæ & Patrum, vt quando docent animam Chriſti Domini eſſe in cæleſti gloria ſuperiorem omnibus aliis creaturis *ad Epheſios* primo capite: deinde quando docent beatiſſimam virginem Deiparam videre clariùs diuinam eſſentiam, quàm vllus beatus Angelus, ſic canendo *illam eſſe exaltatam ſuper choros Angelorum*, id eſt, ad habendum eos gradus gratiæ meritorum & præmiorum, quibus Angeli nunc fruuntur: quæ omnia eſſent falſa, ſi ſententia illa prior eſſet vera, vt facilè probat argumentum inſinuatum ſuprà, fundatum in illa propoſitione, quando duo ita ſpecie diſtinguuntur, vt vna illorum ſpecies ſit inferior, altera ſuperior, tunc quantumcumque indiuiduum inferioris ſpeciei creſcat A ſecundùm intenſionem, nunquam peruenict ad eſſentialem perfectionem indiuidui ſuperioris ſpeciei: ſic enim non ampliùs diſtingueretur ab illo ſpecie, ſed eſſent vnius & eiuſdem ſpeciei contra hypotheſim. V.

Maior ſuprà reſpondet ad hoc argumentum, viſiones beatificas animæ Chriſti Domini, beatiſſimæ virginis Deiparæ, & Angelorum poſſe duobus modis comparari inter ſe; primò quoad perfectionem eſſentialem & entitatiuam; deinde quoad valorem præmij, & ad ſatiandum appetitum: iuxta priorem comparationem admittit beatificam viſionem intellectus hominis, non poſſe ita excreſcere, vt pertingat ad perfectionem eſſentialem beatificæ viſionis Angelicæ: at concedit poſteriori modo poſſe non tantùm illam adæquare, ſed etiam ſuperare: ſicque B animam Chriſti Domini, beatiſſimæ virginis VI. Deiparæ, & nonnullorum hominum eſſe beatiores ſanctis Angelis: nam fieri poteſt, vt valor rei alicuius ſit maior propter aliqua ei ſuperaddita, quàm ſit prout duntaxat ſumitur ſecundùm ſuam entitatem & ſpeciem: verbi gratiâ, aurum conſideratum ſecundùm ſuam entitatem & ſpeciem, præſtat argento: at magna copia argenti quoad valorem & pretium præſtat aliquâ parte auri: ſic etiam licet beatifica viſio alicuius Angeli conſiderata entitatiuè ſit melior, & perfectior viſione beatificâ animæ Chriſti Domini, vel alterius hominis: attamen beatifica viſio animæ Chriſti Domini quoad valorem præmij, & in ordine ad ſatiandum appetitum eſt longè maior & perfectior quâuis viſione beatificâ cuiuſcumque alterius creati in- VII. C tellectus.

Verùm hæc ſolutio refellitur: primò quia non ideò aliquis in patria eſt beatior altero, quòd appetitus eius magis ſatietur beatificâ ſuâ viſione, quàm appetitus beati inferioris ſecundùm viſionem; quilibet enim beatus manet omnimodè ſatiatus viſione ſuâ quantumcunque minimâ: nam Pſalmo ſexageſimo tertio, purè & ſimpliciter dicitur, *ſatiabor cùm apparuerit gloria tua*, non autem dicitur, *cùm gloria tua apparuerit tanta, vel tanta:* ſimiliter Chriſtus Dominus apud ſanctum Matthæum capite quinto, ait de omnibus beatis: *quoniam ipſi ſaturabuntur:* & ſi aliquis appetitus reſtaret explendus in beato etiam minimo, aliquid reſtaret ei deſiderandum: ſicque ſtante tali deſiderio non eſſet D quietus, nec proinde beatus, vt ſanctus Tho- VIII. mas rectè infert primâ ſecundæ quæſtione tertiâ articulo octauo, quod eſt contradictorium, cùm beata viſio, tam ſanctiſſimæ virginis Deiparæ, & plurium hominum, quàm Chriſti Domini ſit perfectior beatâ viſione Angelorum, non dicitur propriè eo ſenſu eſſe maior, quòd magis ſatiet appetitum illorum: ergo cùm hæc reſponſio non diſtinguat in viſione beatifica, niſi rationem entitatis, & rationem valoris, quoad ſatietatem appetitus, oportet iſtas viſiones ita eſſe eiuſdem ſpeciei ſecundùm entitatem cum viſionibus Angelorum, vt tantùm has excedant ſecundùm intenſionem actus, & ſecundùm extenſionem ad plura obiecta ſecundaria.

Deinde exemplum deſumptum ab auro &

I. argento non eſt ad tem: nam maiot & minor A
valnt illorum in ordine ad vſus humanos, &
ciuiles contractus eſt omninò extrinſecus il-
lis, conſideratis ſecundnm ſuam naruram;
pendet enim ab æſtimatione, & impoſitione
hominum, vr per ſe conſtst; valor autem &
efficacia beatiſſimæ viſinnis in ordine ad ſa-
tiandum apperirnm cuiuſcumque vnluntatis,
ram eſt ei intrinſecus, quàm ſit illi inttinſecum
eſſe humanum bonum, & vltimum finem: eo
enim ipſo, qoòd intellectus beati proponit per
ſnam viſinnem voluntati Deum, vt eſt ſum-
mè bonus in ſe, in quo omnes theſauri om-
nium perfectionum repetiuntut, & ad cuius
comparationem cætera nihil ſunt, volnntas
eins non poteſt illum non amplecti, & ex con-
ſequenri non ſatiari perfectè: nam licet po-
II. tentia eius nbedieotialis ſpectata ſecundùm B
ſe ſit capax mainris delectarionis & fruitio-
nis, quàm teipſa & de facto potiator, ſient &
eius intellectus intenſiori beatificâ viſione:
oon propreteà tamen dieitnr babere maio-
tem appetitum ad illam, nec proinde magis
ſatiari, qnia quæ dieunr tantùm otdinem ad
potentiam obedientialem, quarenus eſt nbe-
dienrialis pnnpriè non fundant aliquem ap-
peritum etiam conſentaneum tectæ rationi,
oec conrriſtant, vel inquietant eum, qui carer
illis, vt experientia doeet: ergo nec poſſunt
fscere, vt vous loqoendo propriè dicatut ma-
gis ſaoari, qoàm alius.

Articvlvs VI.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum.

III. PRIMVM eſt: actus potentiarum vitalium C
ſpecie diſtinctarum ſunt etiam diſtinctæ
ſpeciei: st intellectus Angelici diſtingunn-
tut ſpecie ab intellectibos bomioum: ergo &
viſinnes beatificæ.

Reſpondetur, omiſsâ pbyſicâ diſputatione,
vtrum intellectos Angelici diſtingnantur ſpe-
cie ab intellectibus hominū, adæquatum prin-
cipium proximum beatificæ viſionis, quod eſt
actiua obedientialis potenris intellectus, &
lumē gloriæ, ſimul eſſe eiuſdem infimæ ſpeciei
in Angelis & bominibus, vt ſuprà docuimus:
ideóqne cùm actus vitales vt ſpecificantur pet
ordinem ad ſuas potentias, debeāt ſpecificari
ab illis, vt formaliter & proximè conſideratis,
non autem vr marerialiter, & remotè tantùm
ſumptis, vt patet factâ inductione pet omnes
potentias ſenſitioas, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei
IV. in bomine & bruto, qnia ſcilicet ſont ab illis, D
vr ſunt animalia ſeu per faculratem deriua-
ram tx gradn animalis, fit, vt viſio beatifica
Angelorum ſemper ſit eiuſdē ſpeciei cum bea-
ta viſione homioom, quia fir ab illis pet natu-
tam iotelligentem, vt obedientialem poten-
tiam, quæ eſt in vtriſqoe eadem ſpecie: binc lo-
qnendn in rigore phyſico beatifics viſio S. Mi-
chaëlis non eſt Angelica, licet ſit Angeli, nec
beatifica viſio S. Petri eſt humsna, licet ſit
hominis, qnia nimirum viſiones iſtæ non pro-
cedunt ab illis, vt ſunt Angelus & homo, nec
pet vim illorum naturalem correſpondentem
proprin gradui eorum eſſenriali & ſpecifico,
ſed duntaxat per obedientialem intellectua-
lem potentiam, quæ abſtrahit ab illis conſi-
deratis ſecuodùm ſnas differentias ſpecificas,

A ſed ſunt tantùm viſiones Angeli & bominis V.
ſpecificatiuè, nnn tamen *reduplicatiuè*, vt Dia-
lectici loquuntur.

Secundum eſt: actus intellectiui variaot ſuam
ſpeciem pro intelligibilitate ſecundùm ſpe-
ciem diuerſam, quâ tendunt in obiectum, vt
parer in cngnitione demonſtratiuâ & proba-
bili: atqui nbiectom aliquod cngnoſcitur ab
Angelis ſub alia intelligibilitate quàm à bea-
tis hnmioibns: igitur, &c.

Reſpondetur, patere ex dictis dnas iſtas vi-
ſinnes rendere in Deum ſub eadem iotelligi-
bilitate, nimirum prout eſt cognoſcibilis in ſe-
ipſo nulln intermedio alio obiecto: nec exem-
plum ibi sllatum valet; nam medinm demon-
ſtratioum, & topicnm in cogoitione ſunt mo-
tina fnrmaliter & ſpecie diſtiocta: st nullum
B poteſt aſſignati morinnm beatificæ viſionis in VI.
Angelis, quod non ſit idem ſpecie in beatifica
viſinne bnminum; quod enim aliqui dicunt
eſſentism diuinam repræſeotari ſub inæqusli
repræſentstione *imitabilitatis* beatis inæqua-
libns, nullam poteſt inducete ſpecificam diſ-
tinctionem: cùm hæc ratio *imitabilitatis* non
ſe teneat ex parte obiecti motiui, à qnn actus
cognoſcitiui ſuam accipiunt ſpecificatiooem:
ſed diuetſa hæc imitabilitas tenet ſe ex parte
formalis illius rationis obiecti, qnam Philn-
ſnphi ad diſtinctionem motiui vocant forma-
lem *rationem qua*, qua de te diximus primâ
quæſtione huius partis.

Tertium eſt: vbi obiecta ſnot ſpecie diuer-
ſa, etiam & eotnm intelligibilitas ſpecie di-
nerſa, ibi intellectio eſt etiam ſpecie dioerſa;
ſed diuina eſſeotia eſt nbiectnm beſtificæ vi-
C ſionis, item & aliquæ creaturæ, vt parebit in- VII.
frà: diuina verò eſſentia & creaturæ ſic co-
gnitæ à beatis diſtingonntur pluſquam ſpe-
cie, ſimilirer & intelligibilitas eſſentiæ diui-
næ ab intelligibilitate etearurarnm in viſin-
ne beatifica; nam diuina eſſentia videtur im-
mediatè in ſe ipſa, creaturæ in eſſentia dini-
na tanquam in obiecto intetmedio: ergn iſtæ
viſinoes beatificæ diſtingnuntur pluſquam
ſpecie.

Hæc ratio coofitmatur: sdoratio quâ ado-
tamus Deom propter ſe, & io ipſo eſt diſtin-
ctæ ſpeciei ab ea adoratione qoâ adoramns
Sanctos propter ſanctitatem illis communica-
tam à Deo, ex S. Thom. 2. 2. qnæſt. 103. art. 3. &
3. partè quæſt. 25. ergo cùm viſin quâ diuina
eſſentia videtur immediatè in ſe ipſa, & viſio
quâ creatutæ videnrur à beatis in diuina eſ-
ſentia compatsræ ad inuicem habeanr ſe
D eodem modo, erunt etiam diſtinctæ ſpeciei. VIII.

Reſponderur, omnem actum cognitionis,
quatenus etism ſpecificatut ab obiecto, ſpe-
cificati à primario obiecto, maximè vbi il-
lnd eſt ratio cognoſcendi ſecundarium, vno
& eodem actn: quemadmodom patet in eo
actu, quo eſſentia & eius pnprietas ſimol co-
gnoſcuntur: qoate cùm Deus, vt exiſtens in
ſeipſo ſir ratio ſub quâ eſſentia diuina videa-
tut à beatn, & ſub bac iſta ratione (ſecun-
dùm qusm bsbet connexionem cum creatu-
ris in ea repræſentatis) ſit eidem besto intel-
lectui ratin cognoſcendi creaturas, fit, vt
ſemper actns iſte viſionis beatificæ ſit einſ-
dem ſpeciei cum illo actu, quo Deus tan-
tùm videretut in ſeipſo, nullis etiam viſis
crestutis.

I. Ad confirmationem petitam ab adoratione reſpõderut, Sanctos duobus modis poſſe adorari: primò propter increatam excellentiam Dei, tanquam obiectum motiuum adorationis: quomodo humanitas Chriſti Domini adoratur propter ſubſiſtentiam Verbi diuini: ſecundò propter creatam excellentiam, quam habent ſibi à Deo communicatam, vt beatiſſima virgo Deipara, & alij Sancti: prior adoratio eſt planè eiuſdem ſpeciei cum adoratione *latriæ*, habet enim idem motiuum, vt ſanctus Thomas docet tertiâ parte quæſtione 25. articulo primo: poſterior, quia fit ex motiuo formaliter diſtincto à motiuo præcedentis eſt diſtinctæ ſpeciei & à diſtincta virtute: prior à virtute *religionis*: poſterior à ſpeciali virtute, quam Theologi vocant *duliam*, vt ſanctus Thomas docet ex profeſſo ſecundâ ſecundæ
II. quæſtione 103. articulo tertio: at actus, quo creaturæ cognoſcuntur à beatis in eſſentia diuina clarè viſa, & quo ipſamet eſſentia diuina cognoſcitur, vt eſt in ſe, fit ex vno & eodem motiuo, nimirum diuinæ eſſentiæ, vt exiſtentis in ſeipſa, & propterea actus eiuſmodi, quo ſola eſſentia diuina cognoſceretur ſine creaturis, non diſtingueretur ſpecie ab eo actu, quo creaturæ videntur in Verbo cum diuina eſſentia; ſicque non eſt par ratio vtriuſque adorationis, ac prædictæ vtriuſque viſionis beatificæ.

Vltimum fundamentum repetunt ex communi Theologorum loquendi formula, qui agendo de inæqualitate beatorum, dicunt vnum eſſe eſſentialiter alio beatiorem: at hic loquendi modus denotat ſpecificam in beatitudine diſtinctionem: igitur non omnes vi-
III. ſiones beatificæ ſunt eiuſdem ſpeciei.

Reſponderetur, Theologos hoc tantùm ſenſu dicere vnum in patria eſſe altero beatiorem eſſentialiter, quòd viſio beatifica, quæ eſt formalis, & eſſentialis beatitudo, ſit maior in vno, quàm in alio, non autem, quòd vna ſit diſtinctæ ſpeciei ab altera.

Ex dictis intelligitur primò, non poſſe fieri etiam de abſoluta potentia Dei, vt beatificæ viſiones ſint diſtinctæ ſpeciei in intellectibus creatis, cùm obiectum eius non poſſit eſſe aliud, quàm diuina eſſentia, vt eſt in ſeipſa, & poſſit tantùm vt ſic cognoſci per intellectum creatum, prout ille habet rationem potentiæ obedientialis, quæ omnia ſunt immutabilia quoad ſpeciem: eſſentia quidem vt habet rationem obiecti intuitiuè cogniti, vt per ſe
IV. conſtat; potentia autem obedientialis, cùm implicet dari intellectum creatum, qui minorem, vel maiorem habeat ſubiectionem ad Deum in ordine ad eliciendum actum cognitionis beatificæ circa eſſentiam Dei clarè viſam, quàm alius.

Secundò intelligitur, viſionem beatificam *permanentem* (qualis nunc eſt de facto in beatis) & viſionem *tranſeuntem*, qualem fuiſſe in Moiſe & ſancto Paulo aliqui volunt, non eſſe diſtinctas ſpecie, cùm habeant eaſdem omninò cauſas intrinſecas: ſicque ad propriam eius rationem, quatenus eſt intuitiua viſio talis obiecti ſic cogniti, eſt merè per accidens, quòd interrumpatur, vel deſinat eſſe: quemadmodum ſi anima rationalis alicuius noſtrûm per abſolutam potentiam Dei annihilaretur, non propterea deſineret eſſe eiuſ-
A dem ſpeciei cum aliis animabus, quæ durant in æternum: an autem inæqualitas viſionis oriatur etiam ex parte obiecti cogniti, intelligetur ex dicendis de obiecto viſionis beatificæ. V.

DISPVTATIO SEPTIMA.

De viſione comprehenſiua eſſentiæ diuinæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit comprehenſio.

NOTANDVM eſt, hanc vocem, *comprehenſio*, tranſlatam
B eſſe à rebus corporeis ad res ſpiritales, vt etiam S. Thomas notat hâc parte articulo 7. quæſtione 12. vbi duplicem diſtinguit comprehenſionem, prout verbum hoc *comprehendere* dictum de rebus corporeis ſignificat duo: primum eſt *capere* ſeu *apprehendere*, quomodo tranſlatum ad res ſpiritales, idem eſt, ac mente tenere ſiue intelligere, vt apud ſanctum Paulum primæ *ad Corinthios* nono, & *ad Epheſios* tertio, *vt poſſitis comprehendere*: ſecundum eſt, vt comprehendere in rebus corporeis idem eſt, *ac continere intra ſe totam quantitatem rei alicuius*, vt quando totus globus ita contineretur in manu, vt nihil iſtius globi ſit extra manum: ſic etiam verbum iſtud tranſlatum ad res ſpiritales ſignificat VI.
C rem cognitam ita eſſe in mente cognoſcentis, VII.
vt nihil ſit cognoſcibile in ea, quod ſit extra mentem cognoſcentis ſeu quod fugiat eius ſcientiam: non autem ſenſus eſt, quòd comprehenſiuè cognoſcens debeat includere ambitu ſuæ entitatis rem, quam comprehendit, & etiam exiſtere extra illam; ſic enim Deus nec ſeipſum comprehenderet: ſed hanc incluſionem obiecti comprehenſi ita eſſe accipiendam, ſanctus Auguſtinus ſignificat epiſtolâ 112. quatenus comprehenſio hæc debet intelligi eſſe per adæquationem intellectionis cum re intellecta, & hoc loco verbum *comprehendere*, non ſumitur in prima ſignificatione; conſtat enim ex dictis ſuprà, Deum ſic comprehendi à beatis; ſed ſumitur in ſecunda ſignificatione.

D Notandum ſecundò eſt, hanc poſteriorem comprehenſionẽ eſſe duplicem: vnam, quam VIII.
poſſumus vocare *extenſiuam*, quâ totum illud quod eſt in ſe, cognoſcitur, ſeu quâ omnes formales rationes, quæ ſunt in ipſa re cognoſcuntur, quomodo comprehenſio definitur à ſancto Auguſtino epiſtolâ 112. capite octauo, *cognitio, quâ aliquid ita videtur, vt nihil illius lateat cognoſcentem*; ibi enim ponit diſcrimen inter *videre*, & *comprehendere*, quòd illud videatur, quod eſt præſens, & vtcumque ſentitur, licet totum non videatur: at illud comprehendatur videndo, quod ita videtur vt nihil eius lateat videntem.

Altera comprehenſio eſt *intenſiua ſimul*, & *extenſiua*: nam ſicut in rebus corporeis illud dicitur comprehendi, non quod tantùm includitur in alio, ſed etiam quod ita ſpeciali

qua-

I. quadam ratione clauditur, verbi gratiâ ma-
nu, vt comprimatur, quomodo non tam ſi-
gnificat aliquam partem nouam includi, quàm
eandem rem iam incluſam omninò conſtringi;
ſic etiam comprehenſio in ſpiritalibus, non
tantùm ſignificat rem vndequaque cognoſci,
ſeu totum, quod eſt in obiecto, & omnes
formales rationes & habitudines, quæ ſunt
in illo cognoſci & intelligi (ſic enim compre-
henſio eſſet tantùm *extenſiua*) quia tantùm
adæquat quoad ſuam latitudinem omnes for-
males rationes, & habitudines, quæ conti-
nentur in obiecto; ſed ſignificat etiam mo-
dum cognitionis, ſcilicet, vt obiectum co-
gnoſcatur totâ illâ claritate, perſpicuitate,
& cognoſcibilitate, quâ eſt in ſe cognoſcibi-
le, quomodo verbum hoc *comprehendere* ſu-
mitur à S. Auguſt. libro duodecimo *de Ciui-*
II. *tate Dei*, cap. quarto, & libro *octoginta trium*
quæſtionum, quæſtione decimâ quartâ, vbi ait,
quidquid ſcientiâ comprehenditur, ſcientis com-
prehenſione finitur, id eſt, nullo alio modo eſt
ex ſe, & naturâ ſuâ cognoſcibile, quàm il-
lo, quo cognoſcitur ab ipſo comprehenden-
te: aliàs non rectè ibi diceret eiuſmodi ob-
iectum *finiri ſcientiâ comprehendentis*, quia
non eſſet ibi adæquatio cognitionis ad obie-
ctum, quatenus eſt cognoſcibile: tunc enim
plus eſſet cognoſcibilitatis in obiecto, quàm
reipſa & de facto repræſentaretur in ipſo
actu cognitionis.

Atque hæc eſt aperta ſententia ſancti
Thomæ citato articulo ſeptimo quæſtionis
duodecimæ, ſtatim in initio corporis, & ter-
tiâ parte quæſtione decimâ, articulo ſecundo
ad tertium, quando ait, quantitatem ſcientiæ
non attendi penes numerum ſcibilium dun-
III. ſaxat, ſed etiam ſecundùm claritatem cogni-
tionis, & proinde animam Chriſti Domini
non comprehendere ſcientiam viſionis, quam
Deus habet, licet cognoſcat ea omnia, quæ
Deus nouit per ſcientiam viſionis, quia ni-
mirum ea ſcientia Dei, quæ eſt viſionis eſt ex
ſe, & ex ſua natura longè magis cognoſcibi-
lis, quàm cognoſcatur ab anima Chriſti Do-
mini: idem habet libro tertio *contra Gentes*,
capite quinquageſimo quinto, & in quæſtio-
nibus diſputatis *de veritate*, quæſtione octauâ,
articulo octauo: ſicque ex hac poſteriori de-
finitione iuncta priori vna totalis & adæquata
definitio comprehenſionis completur iuxta
doctrinam Sanctorum Auguſt. & Thomæ lo-
cis ſuprà citatis, quam hâc primâ noſtrâ pro-
IV. poſitione explicamus.

Prima propoſitio. *Comprehenſio propriè &*
adæquatè ſumpta, eſt ea perfecta cognitio, quâ
obiectum aliquod ita cognoſcitur, vt & de illo
cognoſcatur tantùm, quantum poteſt cognoſci per
proprium ſuum conceptum quoad claritatem &
perſpicuitatem illi commenſuratam, ſeu eâ omni
cognoſcibilitate, quâ eiuſmodi obiectum eſt cogno-
ſcibile: prior pars huius definitionis explicat
comprehenſionem *extenſiuam*: poſterior *in-*
tenſiuam.

Hæc definitio probatur: primò ex Patri-
bus, quorum alij dicunt comprehenſionem
eſſe cognitionem inueſtigantem intelligibili-
tatem rei: ſic S. Irenæus lib. 4. *aduerſus hæ-*
reſes, cap. 37. alij dicunt eſſe cognitionem di-
metientem rem, quæ cognoſcitur: ſic ſanctus
Cyrillus libro vndecimo *Theſauri*, capite
A primo: ſanctus Auguſtinus citato loco libri V.
octoginta trium quæſtionum, quæſtione citatâ:
alij dicunt eſſe plenam & perfectam rei noti-
tiam: alij dicunt excedere ſcientiam: quæ om-
nes conditiones non poſſunt conuenire com-
prehenſioni, niſi explicaræ iuxta noſtram pro-
poſitionem: nam ſi tanta cognitio obiecti,
quanta eſt eius paſſiua intelligibilitas quoad
extenſionem, tantùm ſufficiat ad illam; iam
talis comprehenſio non propriè menſurabit
obiectum cognitum, nec adæquabit illud,
quia adæquatio propriè importat æqualita-
tem inter ea, quæ dicuntur adæquari; ſed in-
ter eiuſmodi cognitionem & cognoſcibilita-
tem obiecti comprehenſi tantùm extenſiuè,
non erit propriè adæquata æqualitas actiuæ
cognitionis ad paſſiuam cognoſcibilitatem
obiecti, niſi vno reſpectu, nimirum *extenſio-*
B *nis*, non autem reſpectu *intenſionis*, quia tunc VI.
non cognoſcitur eâ omni cognitione perfectâ,
quâ cognoſci poteſt: nec item plenâ & perfe-
ctâ notitiâ contra prædictos Patres: ergo
comprehenſio propriè & adæquatè ſumpta
includit, vt obiectum cognoſcatur tantum,
quantum eſt cognoſcibile in ſe, tam ſecun-
dùm *intenſionem*, correſpondentem ſuæ cog-
noſcibilitati, quàm ſecundùm *extenſionem*.

Probatur etiam hâc ratione: ea tantùm cog-
nitio intellectus eſt propriè, & eſſentialiter
perfecta comprehenſio alicuius obiecti, cui
ſumptæ ſecundùm adæquatum, & præciſum
ſuum conceptum, ipſa inquiſitio talis obiecti,
& excluſio alicuius quod ſit in illo ſimul, &
ſemel opponuntur, inſecutio quidem, quia
cùm comprehenſio ſit perfectiſſima cognitio,
debet intellectum facere quietum, ſeu vt ille
occupans ſe in cognitione obiecti conquie-
C ſcat, nec inquirat quidquam vlterius: exclu- VII.
ſio etiam alicuius, quod ſit in obiecto debet
ei opponi; quia ſi hæc cognitio compateretur
aliquam eiuſmodi excluſionem, deſineret eſſe
comprehenſio: ſic enim appellatur quaſi ap-
prehenſio totius obiecti: atqui inſecutio ob-
iecti & excluſio alicuius, quod ſit in obiecto,
vt ſimul & ſemel coniunctæ opponuntur tan-
tùm ei cognitioni, quæ habet vtramque con-
ditionem explicatam noſtrâ propoſitione, vt
patet inductione factâ per omnes alias cogni-
tiones, quæ talis ſunt conditionis, vt vel ſint
tantùm de aliqua parte totalis ſui obiecti, vel
ſint tantùm per conceptus aliarum rerum, vel
non ſint eâ omni perfectâ claritate & perſpi-
cuitate, quâ totum obiectum ex ſua natura
D poſtulat cognoſci: ergo comprehenſio pro- VIII.
priè dicta, eſt ea intellectus cognitio, quæ ha-
bet vtramque conditionem explicatam noſtrâ
propoſitione, ſeu quâ de aliquo obiecto cog-
noſcitur tantùm, quantum poteſt cognoſci,
& cum tanta claritate & perſpicuitate, quâ
tale obiectum poſtulat cognoſci.

Et hæc ratio poteſt illuſtrari exemplo illo,
quod S. Thomas ſuprà deſumit ab aliqua ve-
ritate, quæ ex ſua propria conditione ſit de-
monſtrabilis *à priori*, & quæ etiam ſit cogno-
ſcibilis per aliquod medium probabile, vel ab
auctoritate, & cuius cognoſcibilitas, quoad
extenſionem eorum, quæ ſunt in obiecto, tam
latè pateat, quàm totum eius obiectum, nec
tamen propterea appetitus ille, qui eſt in cog-
noſcente ad cognoſcendum tale obiectum
adhuc ſatiatur; quemadmodum experientia

I. docet: nam vbi multa *à poſteriori* nouimus de
rebus naturalibus, adhuc naturalem habe-
mus appetitum ad vlteriorem inquiſitionem
earumdem veritatum per naturales rationes
à priori, quas vbi habemos probè notas, ſta-
tim noſter intellectus conquieſcit: ergo vlte-
rior inquiſitio obiecti excluditur tantùm à co-
gnitione perfectè comprehenſiua per ſecun-
dam conditionem, à nobis requiſitam in defi-
nitione perfectæ comprehenſionis: & proin-
de hæc vtraque conditio eſt eſſentialis com-
prehenſioni.

Vbi notandum eſt, hanc particulam præ-
dictæ definitionis, *quantum eſt cognoſcibile*, ſeu
quantum poteſt intenſiuè cognoſci, importare
ſolummodo comparationem inter actum co-
gnitionis & penetrationem obiecti: ita vt ſit
adæquatio inter illa, & ipſa penetrabilitas
obiecti, prout per actum cognitionis adæ-
II. quatur, ſit ei ratio, cur cognitio ſit compre-
henſiua; nam vt in rebus corporeis (à qui-
bus tranſlatum eſt hoc verbum *comprehendere*)
res aliqua ex eo tantùm dicitur comprehendi
ab alia, quòd ita includatur, vt etiam con-
ſtringatur; & eſt impertinens ad comprehen-
ſionem corporalem, quòd res eiuſmodi poſ-
ſit includi aliquâ maiori quantitate: ſic etiam
in comprehenſione rei per intellectum ſuffi-
cit, quòd cognitio adæquetur intelligibili-
tati obiecti, tam ſecundùm *intenſionem*, quàm
ſecundùm *extenſionem*, éſtque ei impertinens,
quòd poſſit cognoſci à ſuperiori quodam in-
tellectu per actum longè nobiliorem: aliàs
enim ſolus Deus poſſet comprehendere mi-
nimam etiam creaturam, & nullus alius;
quod eſt contra communem ſententiam.

III. ARTICVLVS II.

*Vtrum viſio beatifica alicuius intellectus
creati poſſit eſſe comprehenſiua diui-
na eſſentia.*

PRIMA propoſitio. *Nullus creatus intelle-
ctus poteſt propriè loquendo comprehendere
diuinam eſſentiam.*

Propoſitio, vt ſic abſolutè poſita eſt de fi-
de: nam habetur expreſſa in ſacris literis, vt
Ieremiæ trigeſimo ſecundo, vbi Deus dici-
tur *incomprehenſibilis cogitatu*: item ad *Ro-
manos* vndecimo, & habemus definitum in
Concilio Lateranenſi, & refertur capite *fir-
miter* extra de ſumma Trinitate. Idem Patres
IV. docent, S. Gregorius Nazianzenus *oratione*
trigeſimâ quartâ, ſanctus Chryſoſtomus ho-
milus contra Anomœos, ſanctus Hieronymus
ad citatum locum Ieremiæ: ſanctus Auguſti-
nus epiſtolâ centeſimâ duodecimâ, capite
octauo, & alij Patres dum explicant citata
ſacræ Scripturæ teſtimonia pro noſtra propo-
ſitione.

Verùm difficultas eſt, an Deus ita ſit incom-
prehenſibilis, vt etiam ſit de fide, illum non
tantùm à viatoribus, ſed etiam à beatis, non
poſſe comprehendi per quamcumque poten-
tiam: negat Vaſqueſius diſput. 52. ad 1. partem.
Melior tamen eſt affirmans ſententia, quam
loco noſtræ propoſitionis ponimus.

Secunda propoſitio. *De fide eſt Deum etiam
de abſoluta potentia eſſe incomprehenſibilem omni
& cuilibet poſſibili creato intellectui*: ita omnes

A Scholaſtici communiter ad citatum 7. artic. V.
S. Thomæ, & ad diſtinct. 49. lib. 4. ſentent.
vnde Vaſqueſius ſuprà decipitur, dum putat
hanc noſtram propoſitionem eſſe ſolius Do-
minici *à Soto*: cùm omnes, qui poſt Sotum
ſcripſerunt idem nobiſcum ſentiant: imò non
deſunt, qui grauiter reprehendunt opinio-
nem Vaſqueſij, & prædictam eius explicatio-
nem ad teſtimonia Scripturæ, & Patrum, tan-
quam violentam.

Noſtra propoſitio imprimis probatur: ex
Conc. Lateran. ſuprà: vbi Deus definitur eo-
dem modo *incomprehenſibilis*, quo definitur
immutabilis, quia Concil. ibi vtrumque ſimul
definit, ſine aliqua reſtrictione: at ex dictis ſu-
prà de immutabilitate Dei, patet iuxta fidem
Deum eſſe immutabilem de quacumque po-
tentia.

Nec obſtat, quòd ibidem Deus definiatur
B *ineffabilis*, & tamen beati poſſint illum effa- VI.
ri, quin potiùs noſtra ſententia inde confir-
matur: quia ita verum eſt Deum eſſe incom-
prehenſibilem cuilibet creato intellectui poſ-
ſibili, quomodo eſt et ineffabilis: ſed beati non
poſſunt ita effari Deum, vt illum exprimant
totum totaliter, & eâ omni claritate, quâ eſt in-
telligibilis, etiam per abſolutam potentiam
Dei: ergo Deus definitur eodem modo incom-
prehenſibilis creato intellectui ſecundum ab-
ſolutam potentiam Dei.

Deinde probatur ex citatis teſtimoniis Scri-
pturæ & Patrum, quæ dum tribuunt incom-
prehenſibilitatem Deo eam illi tribuunt, vt
ſingularem aliquam eius prærogatiuam ſu-
pra omnia & quælibet entia creata, vel quæ
creari poſſunt; licet enim aliquando faciant
mentionem duntaxat conſiliorum eius, ali-
C quando vnius tantùm attributi: attamen ex VII.
circumſtantiis & figuris, quibus vtuntur expli-
cando hanc incomprehenſibilitatem, ſatis
apertè denotant diuinam eſſentiam eſſe ſim-
pliciter, & abſolutè incomprehenſibilem in
ordine ad quemlibet intellectum creatum,
quia deducunt illam ab eius magnitudine &
omnipotentia, quâ ſuperat omnem creaturam
poſſibilem: & modus argumentandi Patrum,
quando probant diuinitatem Filij, & Spiritus
ſancti contra hæreticos, ex eo, quòd Filius &
Spiritus ſanctus comprehendunt naturam &
eſſentiam Dei, ſatis probat comprehenſibili-
tatem eſſentiæ diuinæ, ita eſſe propriam ſoli
increato intellectui, vt per nullam potentiam
communicari poſſit creato: ſic S. Baſil. lib. 5.
D contra *Eunomium*, S. Athan. *diſputat. cum Aria.* VIII.

Neque poteſt dici iſtos Patres, dum argu-
mentantur, ſic loqui duntaxat de comprehen-
ſione diuinæ naturæ, quæ fiat virtute naturali
ipſius intelligentis, niſi enim formarent hanc
ſuam rationem iuxta quamlibet virtutem, ar-
gumentum eorum rueret. Nam iſti hæretici
reſponderent, Verbum quidem eſſe Filium,
& Spiritum ſanctum comprehendere diuinam
eſſentiam, non tamen virtute naturali, ſed ſu-
pernaturali ſibi communicatâ liberè & gratui-
tò à Deo Patre: ergo vt prædictum argumen-
tum Patrum valeat, debet procedere de omni
& quacumque virtute, non tantùm naturali,
ſed etiam de ea, quæ poteſt ſupernaturaliter
communicari alicui creaturæ.

Deinde patet, ex Patribus prædicta Scri-
pturæ teſtimonia eſſe intelligenda, etiam de

I. intellectibus beatotum, hæc enim explicant
de comprehenſiua cognitione, tanquam im-
poſſibili creato intellectui: ſic S.Chryſoſt.lib.
de incomprehenſibili natura Dei: tum etiam ex
eo, quòd prædicta teſtimonia Scripturæ fun-
dant incomprehenſibilitatem Dei, compara-
tione intellectus creati in diſtaotia & impro-
portione capacitatis intellectus creati ad in-
telligibilitatem Dei, nimirum quòd hæc ſit
infinita, illa verò tantùm finita: hinc in Conc.
Baſileenſi ſeſſ.22.quidam Aug. *de Roma*, dam-
oatur, quòd aſſereret Deum poſſe compre-
hendi à beatis, ſaltem de abſoluta potentia
Dei.

Atque ex dictis patet, quàm falsò aſſerat
Vaſqueſius loco citato Scripturæ, ac Patrum
teſtimonia, quæ affirmant Deum eſſe incom-
prehenſibilem, poſſe explicari vel de ſolis Dei
conſiliis, vel de ſola Dei potentia ordinaria,
II. vel de ſolis naturæ viribus. Nec obſtat, quòd
non omnes Theologi conueniant de formali
ratione comprehenſionis, ſeu in quo forma-
liter conſiſtat. Nam aliud eſt id, quod ſpectat
ad quæſtionem *an eſt*, eſſe de fide, & aliud
formalem rationem eius rei, quæ eſt de fide,
eſſe indubitatam apud omnes Theologos:
primum non pendet à poſteriori, & poteſt
eſſe ſine illo: nam eſt de fide, proceſſionem
filij in diuinis eſſe generationem propriè di-
ctam: at non eſt de fide; imò eſt adbuc ma-
ximè controuerſum inter Theologos, quæ-
nam ſit immediata formalis ratio propriè di-
cta, ob quam talis proceſſio ſit generatio pro-
priè dicta, proceſſio autem Spiritus ſancti mi-
nimè, & ſic de pluribus aliis.

Quòd autem implicet Deum quoad totum
III. ſuum eſſe intelligibile, ſeu quoad ipſum ſuum
eſſentiale intelligere actu vniri alicui creato
intellectui, ita vt intellectus ille creatus in-
telligat comprehenſiuè diuinam eſſentiam per
actum increatum, oſtenditur ex profeſſo ter-
tiâ parte.

Obiicit Vaſqueſius: intellectus creatus po-
teſt eleuari à Deo ad percipiendum quod-
cumque obiectum contentum intra latitudi-
nem ſpecificatiui ſui obiecti: atqui Deus vt
comprehenſiuè cognitus continetur intra la-
titudinem adæquati ſpecificatiui obiecti in-
tellectus creati, quia vt ſic eſt aliquod ens
verum & intelligibile, vt per ſe patet: ergo
ſaltem per abſolutam Dei potentiam eſſentia
diuina poterit comprehendi ab aliquo intel-
lectu creato.

IV. Reſpondetur, non quodcumque verum ens
intelligibile, & quomodocumque intelligi-
bile contineri intra latitudinem adæquati ob-
iecti ſpecificatiui intellectus creati, ſed illud
tantùm, vt intelligibile modo finito: & ratio
eſt, quod tale obiectum non patet latiùs,
quàm ipſa radicalis commenſuratio, & coa-
ptatio potentiæ ad attingendum obiectum:
ergo quæ erit proportio ipſius potentiæ erit
& ipſius obiecti; at hæc coaptatio intellectus
creati quicumque ille ſit, eſt finita, quia ille
eſt creatus: ergo & illa erit finita: ergo cùm
paſſiua intelligibilitas Dei etiam ſecundùm
intenſionem conſiderata ſit infinita, nun-
quam Deus, vt comprehenſiuè cognitus in-
cluderetur intra latitudinem adæquati obiecti
ſpecificatiui intellectus creati.

Hinc quando aliqui Patrum dicunt eſſen-

A tiam diuinam poſſe comprehendi à beatis, ſu- V.
munt nomen *comprehenſionis* in prima ſignifi-
catione, nimirum pro aſſecutione & fruitio-
ne ipſius Dei, ſecundùm quam beati dicuntur
à Theologis comprehenſores.

ARTICVLVS III.

Quæ ſit adæquata ratio incomprehenſibilita-tis diuinæ eſſentiæ à beatis.

SIT vnica noſtra propoſitio. *Non ideò Deus
eſt incomprehenſibilis à beatis, quia nemo eo-
rum videt, aut poteſt videre omnes gradus attribu-
torum Dei: nec item ex eo, quod non poſſit videre
omnia poſſibilia, quæ ſunt eminenter in Deo, ſed
ratio adæquata incomprehenſibilitatis eſſentiæ di-
uinæ eſt, quòd illa cognoſci non poſſit eo omni mo-*
B *do, quo eſt intenſiuè cognoſcibilis in ſe, & ſecun-* VI.
*dùm ſe, ſeu cum tanta claritate, quâ eſt cognoſci-
bilis ex ſe, & ex ſua natura*: ſic S. Thom. locis
ſuperiùs citatis, & recentiores ſatis commu-
niter ad citatum artic. 7. vbi animaduerten-
dum eſt, nos non aſſerere aliquem beatorum
poſſe videre omnia, quæ ſunt eminenter in
Deo: eſt enim de hoc agendum inferiùs, ſed
tantùm velle cognitionem illam omnium poſ-
ſibilium, ſi daretur, non importare compre-
henſiuam cognitionem eſſentiæ diuinæ pro-
priè dictam. Tres ſunt partes concluſionis.

Prima dicitur eſſe contra Franciſcum à
Victoria, contra quem probatur: quia gra-
dus loquendo propriè non dantur in diuinis
attributis, cùm illa ſint aliquid ſimpliciſſi-
mum.

Secunda item pars probatur: ſi Deus eſ-
ſet hoc tantùm titulo incomprehenſibilis,
C tota ratio incomprehenſibilitatis eius funda- VII.
retur in ſolo eius attributo omnipotentiæ,
quia omnia poſſibilia illam tantùm, vt ſic præ-
cisè, reſpiciunt: atqui tota ratio incomprehen-
ſibilitatis diuinæ eſſentiæ non fundatur in ſola
omnipotentia Dei, nec Deus eſt incõprehenſi-
bilis ea vi ſolius ſuæ omnipotentiæ: aliàs enim
eſſet comprehenſibilis, quoad reliqua ſua at-
tributa, quod eſt falſum: nam eſſe cognoſcibile
cognitione infinitâ eſt eſſe incomprehenſibi-
le: ſed vnumquodque attributum Dei etiam
prout diſtinctum ab alio virtualiter, eſt co-
gnoſcibile infinitâ cognitione; vnumquod-
que enim attributum eſt infinitum in ſuo ge-
nere, & cognoſcibilitas ſequitur entitatem:
ergo vnumquodque attributum Dei eſt in- VIII.
D comprehenſibile à quolibet intellectu crea-
to: ergo & incomprehenſibilitas non com-
petit Deo ex ſolo titulo ſuæ omnipotentiæ,
& per ordinem ad res tantùm poſſibiles.

Vltima pars probatur: Deus eſt præcisè
incomprehenſibilis per intellectum creatum,
ex eo quod præcisè habet aliquam condi-
tionem formaliter oppoſitam perfectæ com-
prehenſioni, quia oppoſitorum rationes
ſunt oppoſitæ, & bonum ex integra cauſa,
malum ex quocumque defectu: ſed vna ex
conditionibus comprehenſionis propriè di-
ctæ eſt, vt obiectum cognoſcatur etiam ſe-
cundùm intenſionem, cum tanta clarita-
te, cum quanta eſt natum aptum ex ſe co-
gnoſci, vt patet ex dictis ſuprà: & Deus non
poteſt facere etiam per abſolutam ſuam po-
tentiam, vt intellectus creatus cognoſcat

I. eum cum tanta clatitate, cum quanra eſt aptus cognoſci ſecundùm intenſionem ex ptoptia ſua conditione, eo quòd modus eius intelligibilitatis paſſiuæ ſequatut immaterialem eius modum eſſendi: & ptoinde vt ſic eſt infinitus, ſic & finità tantùm actiuitate intellectus quoad intenſionem, non poteſt omnimodè cognoſci: ergo Deus eſt ptæciſè ex eo incomprehenſibilis ab intellectu creato, quòd non poſſit cognoſci ab eo eum tanta clatitate, cum quanta eſt in ſe cognoſcibilis ex ſe, & ex ſua natura.

DISPVTATIO VIII.

De eſſentia diuina in ratione obiecti viſionis beatificæ.

II.

Articvlvs Primvs.

Vtrum beati videant de facto omnia quæ ſunt in Deo.

Repatendvm eſt ex dictis, alia eſſe in Deo *formaliter*, alia tantùm *eminenter*.

Secundò notandnm eſt, attributa Dei ſumpta adæquatè diuidi in *eſſentialia*, cuiuſmodi ſunt bonitas, ſapientia, omnipotentia: & in *notionalia*, vt ſunt paternitas, filiatio, & alia, quæ ptæciſè coouenìunt perſonis diuinis.

Tertiò notandum eſt, ex attributis eſſenrialibus
III. alia ſic dicere reſpectum aliquem rationis ad creatutas, vt tamen tota ratio diſtinguendi illa, ſint ipſæ creaturæ: cuiuſmodi ſunt ideæ in Deo; alia quæ licet dicant ordinem ttanſcendentalem & reſpectum aliqnem rationis ad creaturas; attamen reſpectus iſte non eſt illis ptæciſa ratio, cur diſtinguantur ab aliis: de quo genere eſt omnipotentia, quæ dicit ordinem ad omnia poſſibilia: item ſingularis illa eminentia eſſentiæ diuinæ, quæ continet in ſeipſa omnes creaturas.

Quartò notandum, aliud eſſe videre tantùm *materialiter* omnia, quæ ſunt formaliter in Deo, & aliud ea videre *formaliter*; nam primum importat duntaxat viſionem eſſentiæ diuinæ, cum qua, & in qua omnia attributa Dei identificantur: ſecundum dicit cognitionem vniuſcuiuſque attributi exiſtentis formaliter
IV. in Deo ſub ea propria formalitate, quâ perficit Deum, & prout etiam tantùm virtualiter diſtinguitur à quolibet alio attributo exiſtente formaliter in Deo. His ita prænotatis,

Sit prima propoſitio. *Omnes beati vident de facto omnia attributa, tam notionalia, quàm eſſentialia, quæ ſunt formaliter in Deo:* hæc propoſitio refertur à multis, tanquam contraria Nominalibus exiſtimantibus attributa Dei eſſe infinita quoad numerum: eſt tamen S. Th. citato articulo 1. ad 2. & libro 3. *contra Gentes*, cap. 55. S. Bonauenturæ tertio ſententiarum, & communiter omnium interpretum ſancti Thomæ.

Probatur primùm ex illo S. Ioann. 3. *videbimus Deum ſicuti eſt*, quod Patres explicant
A de beata viſione, quâ videbimus Deum ſicuti eſt in ſeipſo; ſed Deus eſt in ſeipſo vnus in eſſentia, trinus in perſonis: habètque formaliter in ſeipſo omnia attributa *eſſentialia* quidem ex dictis ſuprà de perfectione Dei, *notionalia* etiam ex dicendis infrà de myſterio Trinitatis. V.

Probatur item ex illo S. Pauli, quo dicit nos in patria viſuros eum *facie ad faciem*, & *ſicut nos cognoſcimus inuicem*: & item ex Florentino *in decreto vnionis* definiente animas iuſtorum recipi in cœlum, & intueri Deum vnum & trinum, *ſicuti eſt*.

Tandem viſio beatifica ſuccedit fidei, quam habemus in via, & in patria debemus ea videre, quæ hîc credimus; ſed hîc credimus Deum eſſe trinum & vnum, item eſſe formaliter ſapientem & ſic de cæteris; & licet aliqui Catholici non tam benè & diſtinctè intelli-
B gant iſta ac alij; attamen æquè credunt, quia præbent illis aſſenſum, tanquam à Deo reuelatis & propoſitis per Eccleſiam. VI.

Quæres, an hæc noſtra propoſitio ſit de fide.

Reſpondeo videri, tum propter auctoritatem Concil. Florentini, tum propter communem conſenſum Patrum & Scholaſticorum fundatum in ſacris literis, vt 1. ad *Corinth.* 13. *videmus nunc in ænigmate: tunc facie ad faciem*: & 1. S. Ioan. 3. *videbimus Deum ſicuti eſt*, quod ab omnibus ferè Patribus explicatur de viſione beatifica. Nam videre aliquem *ſicuti eſt*, quando eſt ens aliquod omninò ſimplex & ſpiritale eſt videre omnia, quæ formaliter ſunt in illo, quod ſic explicatur: quilibet beatorum videt Deum ſicuti eſt in ſe: at Deus
C eſt in ſe vnus & trinus, item ſapiens, iuſtus, & ſic de reliquis eius attributis: ergo quilibet beatus videns Deum, videt enim ſecundùm omnia ſua attributa, & proinde videt omnia, quæ ſunt formaliter in Deo. VII.

Obiicies: omnipotentia, eminentia, ſcientia, & id genus cætera ſunt formaliter in Deo: at iſta non poſſunt videri à beatis, quia omnia & ſingula poſſibilia deberent ſimul videri, cùm aliquam dicant ad illa habitudinem: omnia autem poſſibilia non videntur de facto à beatis: ergo nec omnia attributa, quæ ſunt formaliter in Deo.

Reſpondetur iſta attributa, & his ſimilia poſſe duobus modis ſpectari: primò iuxta ſuam intrinſecam abſolutam & neceſſariam perfectionem, præſcindendo ab extrinſecis particularibus eorum terminis, qui ea reſpi-
D ciunt; verbi gratiâ, omnipotentia, quâ Deus poteſt quidquid non implicat: ſcientia quatenus nouit omne ſcibile: eminentia quatenus eſt vna ſimplex perfectio, tam eminens, vt ratione illius diuina eſſentia contineat in ſe omnia, non tamen conſiderando in particulari, quænam ſint illa, quæ ſunt vel poſſibilia, vel ſcita, vel quæ continentur in Deo eminenter; ſicut intellectiua potentia, vel viſiua hominis poteſt cognoſci, quatenus eſt facultas ad cognoſcendum quodcumque intelligibile, ad percipiendum quodcumque coloratum, licet non determinetur in particulari, nec in indiuiduo cognoſcatur hoc & illud verum, hoc & illud coloratum, ad quæ hæ facultates ſeſe poſſunt terminare. Secundò iſta attributa poſſunt ſpectari, quatenus termi- VIII.

I. nantur ad extrinſeca ; iam vt hæc attribnta A
dicantur videri, vt ſunt formaliter in Deo,
ſufficit qnòd cognoſcantur à beatis priori
modo, non autem requiritur quòd poſteriori
modo cognoſcantur, vt patet exemplo poten-
tiæ intellectiuæ, viſiuæ, & aliorum eiuſmodi
entium.

Secunda propoſitio. *Beati vnicâ cognitione
beatificâ ſic vident totum diuinum eſſentium, &
omnia, quæ ſunt formaliter in Deo, vt etiam vi-
deant illa omnia, non ſolum quatenus ſunt quid
vnum realiter, ſed etiam vt ſunt vnum formali-
ter: item quatenus vnum attributum abſolutum
diſtinguitur virtualiter ab alio: item vnum re-
latiuum attributum, vt diſtinguitur ab alio ſibi
correlatiuo.* Singulæ partes huius propoſitio-
nis probantur.

Prima, quia talis cognitio elicitur neceſſa-
riò ab illis, & diuina eſſentia, quæ eſt obie-
II. ctum, ſeſe obiicit beato intellectui, vt eſt in B
ſe cum ſuis omnibus attributis, ſiue notiona-
libus, ſiue eſſentialibus: Deus enim ſeſe to-
tum illi obiicit, vt eſt in ſe & ſicuti eſt: ergo
cùm potentia agens neceſſariò debitè diſpo-
ſita feratur in obiectum ſibi debitè præſenta-
tum, eo modo, quo repræſentatur, quilibet
beatus debet videre iſta omnia vnâ tantùm
cognitione, maximè cùm eiuſmodi cognitio
non ſubiiciatur imperio voluntatis, nec alia
ratio poſſit fingi, cur vel interrumpatur hæc
viſio, vel repetatur, vel etiam multiplicetur:
cùm hæc dicatur *vita æterna*, & proinde *tota
ſimul* & abſqne termino.

Secunda item pars aſſerens, *iſta omninò vi-
deri, vt ſunt quid vnum realiter*, probatur:
tum quia beati vident Deum ſicuti eſt, & quæ
III. ſunt formaliter io illo, ſicuti ſunt, ex relato te- C
ſtimonio S. Ioannis: at iſta omnia in Deo ſunt
quid vnum realiter: deinde beati vident in
patria, quæ hîc crediderunt in via: at fide
Catholicâ crediderunt iſta omnia eſſe quid
vnum ſimpliciſſimum in Deo; ſic enim defini-
tur in Concil. Lateran. ſuperiùs citato, capite
firmiter, capite *damnamus*.

Tertia etiam pars aſſerens, *iſta videri, qua-
tenus ſunt vnum quid formaliter*, probatur iiſ-
dem rationibus.

Quarta item pars aſſerens, *beatos videre
etiam de facto vnum attributum abſolutum diſ-
tingui virtualiter ab alio*, probatur: quilibet
beatus ſuâ viſione beatificâ videt ita Filium
procedere à Deo Patre, vt tamen videat eum
duntaxat procedere per intellectum, & non
per voluntatem, & econtrà Spiritum ſanctum,
IV. ita procedere à Patre & Filio per volunta- D
tem, vt videat eum non procedere per intel-
lectum: quia cùm hoc vtrumque ſit de fide,
ſic credidit dum viueret in terris, & de facto
videt formaliter in Deo, quæ hic de illo cre-
didit: atqui beatus non poteſt videre Fi-
lium procedere per intellectum à Patre, &
non per voluntatem: econtrà Spiritum ſan-
ctum procedere à Patre & Filio per volun-
tatem, & non per intellectum, niſi ſimul vi-
deat eſſe virtualem diſtinctionem inter intel-
lectum Dei, & eius voluntatem, quatenus
ſcilicet videt illam vnam ſimpliciſſimam enti-
tatem, ita eſſe eminentem & perfectam, vt V.
ſumpta vno modo inadæquatè ſit intellectus,
& ideò vt ſic eſſe principium Filij; quæ tamen
eadem ſimpliciſſima entitas ſumpta alio mo-
do inadæquatè eſt voluntas, & vt ſic princi-
pium Spiritus ſancti: ergo beatus videt iſta
duo attributa, intellectum & voluntatem eſſe
quid vnum inter ſe, vt tamen ſimul videat illa
diſtingui virtualiter à ſe inuicem: & cùm ea-
dem ſit ratio aliorum attributorum abſoluto-
rum, quia vident Deum ita eſſe ſapientem &
iuſtum, vt per ſapientiam, & non per iuſtitiam
ſit ſapiens, & iuſtus per iuſtitiam, non verò
per ſapientiam; fit, vt videndo Deum ſicuti eſt
& ſingula eius attributa, videat etiam illa eſſe
vnum quid ſimpliciſſimum realiter & forma-
liter, vt tamen etiam cognoſcat illa diſtingui
à ſe inuicem virtualiter.

Tandem, quòd beati cognoſcant vnum
attributum relatiuum diſtingui realiter ab VI.
alio, patet ex dictis ſuperiùs, iſtud enim cre-
diderunt in via.

Quæres, cùm quilibet beatus vnicam dun-
taxat eliciat viſionem beatificam ſemper per-
ſeuerantem, quomodo poſſit videre iſta om-
nia, cùm alia eorum importent nudam appre-
henſionem, alia iudicium, alia etiam colla-
tionem plurium inter ſe.

Reſpondetur, beatum ſic vnicâ viſione
præſtare hæc omnia, vt eius viſio ſit ſimul
eminenter apprehenſio, collatio plurium, &
iudicium; ſimplex quidem apprehenſio, qua-
tenus beatus videt per illam omnia, quæ ſunt
formaliter in Deo, prout formaliter & reali-
ter ſunt vna ſubſtantia, vna tantùm formaliter
& realiter diuina: perfectio collatiua etiam
plurium, & ſimul iudicatiua, quatenus videt VII.
in eſſentia Dei, alioquin ſimpliciſſima, virtua-
lem multiplicitatem, quâ iudicat vnum at-
tributum vt ſic virtualiter diſtingui ab alio,
& vt ſic eſſe principium talis principiati, pu-
ta Filij, vt ſic verò non eſſe principium talis
principiati, in quo nulla apparet imperfectio,
vt patebit fuſiùs agendo de myſterio Trini-
tatis.

Vltima propoſitio. *Beati de facto vident
attributa ſecundi generis, quæ recenſentur in
tertio notabili, non eſt tamen neceſſe, vt vi-
deant quæ ſunt primi generis eiuſdem tertij nota-
bilis.*

Prima pars patet ex dictis pro prima pro-
poſitione. Poſterior probatur: quia eiuſmodi
attributa vt ſic non poſſunt cognoſci, quin
cognoſcantur & termini quos reſpiciunt: nam
multiplicantur tantùm ad multiplicitatem ter- VIII.
minorum: at non eſt neceſſe omnes beatos
videre de facto omnes eiuſmodi terminos,
cùm ſint creaturæ actu vel potentiâ exiſtentes,
quas beati non vident neceſſariò: ergo non
eſt neceſſe, quòd beati videant iſta attribu-
ta hoc modo præciſè conſiderata: ſic non vi-
dent in Deo omnes eius ideas, vt illæ ſunt
plures & multiplices, licet videant diuinam
eſſentiam eſſe tantæ perfectionis, vt ſit parti-
cipabilis & imitabilis à creaturis; qua de re
plura inferiùs ad quæſtionem decimam quin-
tam S. Thomæ.

I. ARTICVLVS II.

Vtrum per abſolutam Dei potentiam eſſentia diuina adæquatè ſumpta, poſſit videre ſine perſonis vel attributis.

CERTVM eſt, id non fieri potentiâ Dei ordinariâ: quemadmodum rationes præcedentis articuli probant: tota difficultas eſt de abſoluta Dei potentia, ad cuius explicationem

Præmittendum primò eſt, dari virtualem diſtinctionem inter attributa diuina, tam ad ſe inuicem comparata, quàm vt conferuntur cum eſſentia diuina, vt ſæpè monuimus, & ampliùs oſtendemus agendo de myſterio Trinitatis, hancq; diſtinctionem, prout dicit
II. vnam ſimpliciſſimam entitatem, dari de facto, quæ entitas ſit re ipſa virtute multiplex abſq; vllo ordine ad creaturas, quemadmodum probat argumentum, quo præced. articulo oſtendimus beatos videre attributa, quæ ſunt formaliter in Deo, prout illa virtualiter diſtinguuntur à ſe inuicem, & ab eſſentia Dei.

Notandum ſecundò, duplicem poſſe diſtingui cognitionem Dei, vnam *adæquatam* correſpondentem ei, prout eſt ens ſimpliciſſimum, quod tamen ratione ſummæ ſuæ perfectionis ſecundùm totam ſuam latitudinem conſideratæ ſit ſimul & ſemel abſolutum, & relatiuum: ſicque comprehendit omnia attributa, tam relatiua, quàm abſoluta, quæ ſunt in illo formaliter: aliam poſſe diſtingui cognitionem de Deo *inadæquatam*, quæ verbi gra-
III. tiâ ſit ſolius eſſentiæ diuinæ, & non attributorum abſolutorum, vel perſonalitatum, prout illa habent inter ſe de facto virtualem diſtinctionem, quomodo prior cognitio terminat ſe ad totum Deum, & ad omnia, quæ ſunt formaliter in illo: poſterior ad ſolam eſſentiam vel ad aliquod tantùm eius attributum.

Notandum eſt poſtremò, nos in hac difficultate & ſequentibus agere de clara, intuitiua, & quidditatiua cognitione obiecti, ſicut illud eſt in ſe, prout habet rationem obiecti. His ita prænotatis,

Sit hæc propoſitio. *Implicat Deum clarè, intuitiuè, quidditatiuè, & ſicuti eſt in ſeipſo videri adæquatè iuxta primum modum ſecundi notabilis, & non ſimul videri eſſentiam Dei, attributa tam relatiua, quàm abſoluta, quæ ſunt in eo formaliter.*

Propoſitio hæc debet admitti in omni ſen-
IV. tentia, tam Scoti, quàm S. Thomæ.

Probatur: implicat Deum adæquatè conſideratum videri clarè, intuitiuè, quidditatiuè, ſicuti eſt in ſeipſo, & ſimul non videri adæquatè: ſed ſi Deus poſſet videri adæquatè, clarè, intuitiuè, quidditatiuè, & ſicuti eſt in ſeipſo, attributis eius, tam relatiuis, quàm abſolutis non viſis, ſimul videretur adæquatè, & non videretur adæquatè; non videretur adæquatè, quia prædicta attributa ſunt quidditatiuè ipſius Dei adæquatè conſiderati, vt eſt ens abſolutum & relatiuum ſimul, & nihilominus ſine illis videretur: item videretur adæquatè, vt hypotheſis ſupponit: ergo Deus tunc videretur intuitiuè, quidditatiuè adæquatè, & ſimul non videretur adæquatè, quod implicat.

A ARTICVLVS III. V.

Vtrum quidditatiuè poſſit videri diuina perſona ſine eſſentia; vel vna perſona ſine alia.

NOTANDVM eſt, perſonam & perſonalitatem in diuinis aliquo modo diſtingui: nam perſona eſt aliquod conſtitutum ex diuina eſſentia, & ſua proprietate relatiua ſimul, vt patet, perſonalitas eſt ſola illa proprietas relatiua, quæ eſt formale conſtitutiuum talis entis in ratione perſonæ, vt paternitas in prima perſona Trinitatis: & ſic de aliis perſonis diuinis. Hoc poſito,

Sit hæc propoſitio. *Implicat aliquam perſonam diuinam videri quidditatiuè, intuitiuâ cog-*
B *nitione ſicuti eſt in ſeipſa, & diuinam eſſentiam* VI.
nullo modo videri.

Hæc propoſitio debet admitti ab omnibus, dummodo ſumant perſonam *in concreto*, & non tantùm pro formali conſtitutiuo illius.

Probatur: aliquod conſtitutum non poteſt videri quidditatiuè, intuitiuè, & ſicut eſt in ſeipſo, niſi ipſa eius conſtituentia videantur, vt ſunt formaliter in tali conſtituto: ſicut compoſitum phyſicum propriè, & vt eſt tale, non poteſt cognoſci quidditatiuè, vt eſt in ſeipſo, niſi forma & materia, quæ illud quidditatiuè componunt, cognoſcantur: atqui quælibet perſona diuina conſtituitur intrinſecè, & quidditatiuè eſſentiâ diuinâ, & ſuâ proprietate perſonali, vt omnes Theologi communiter docent: ergo vna perſona diui-
C na non poteſt videri clarè, intuitiuè, & quid- VII.
ditatiuè ſicuti eſt, niſi & diuina eſſentia ſimul videatur.

Secunda propoſitio. *Diuina perſona Patris non poteſt de abſoluta Dei potentia videri clarè, intuitiuè, quidditatiuè & ſicuti eſt in ſeipſa, niſi & perſona Filij ei correlata ſimul videatur: nec item diuina perſona Spiritus ſancti poteſt videri quidditatiuè, intuitiuè, & ſicuti eſt, niſi duæ aliæ perſonæ diuinæ Pater & Filius ſimul videantur.* Hæc propoſitio eſt omnium interpretum S. Thomæ.

Prior pars, quæ procedit de perſona Patris probatur: quando ens aliquod eſt ita formaliter relatiuum, vt ipſa actualis exiſtentia termini, quem reſpicit, ſit terminus ſpecificus ſuæ relationis; tunc tale ens relatiuum
D non poteſt, quatenus relatiuum, cognoſci in- VIII.
tuitiuè & quidditatiuè in ſeipſo ſicuti eſt, niſi & ipſe eius terminus eiúſque correlatum cognoſcatur, quia in tali hypotheſi primum iſtud ens relatiuum habet totum ſuum eſſe per intrinſecum reſpectum ad ſolum eiuſmodi numero terminum, ſuúmque correlatiuum, vt conſtitutum in ſua actuali exiſtentia. Quod ampliùs confirmatur ex Ariſtotele capite *de relatis* docente, relata eſſe *ſimul definitione*, quod maximè debet intelligi de hoc genere relatorum: atqui perſona Patris diuini eſt formaliter & intrinſecè ens relatiuum conſtitutum relatione paternitatis diuinæ, cuius ſpecificus terminus eſt filiatio diuina, conſtituens filium correlatum eius, prout de facto & reipſa accipit eſſe à Patre per generationem, & intra hanc relationis ſpeciem Patris ad Filium, & Filij ad Patrem, implicat

I. aliam dari in diuinis præter hanc numero,
quam Pater nunc habet ad Filium, & Filius
ad Patrem, quia implicat poſſe dari plures
filios indiuinis, vt docebitur agendo de my-
ſterio Trinitatis: ergo perſona diuina Patris,
non poteſt intuitiuè, quidditatiuè cognoſci
in ſeipſa ſicuti eſt, niſi etiam diuina perſona
Filij ſimul cognoſcatur.

Poſterior pars, quæ procedit de diuina
perſona Spiritus ſancti probatur eodem ferè
argumento: hæc enim perſona ita eſt intrin-
ſecè relatiua, vt de facto reſpiciat Patrem &
Filium, tanquam duos ſpirantes illam actu
& intrinſecè per vnam, & eandem vim ſpi-
randi, quia eſt mutuus amor, Patris & Filij
nexus: ergo diuina perſona Spiritus ſancti,
non poteſt videri clarè, intuitiuè, & quiddi-
II. tatiuè, ſicut eſt in ſeipſa, niſi etiam ſimul aliæ
perſonæ videantur.

Secundò actus immanentes, & eorum ter-
mini, quatenus immanentes, non poſſunt
quidditatiuè cognoſci, vt ſunt in ſeipſis, niſi
& eorum principia, in quibus manent ſimul
cognoſcantur, & niſi eorum inter ſe coniun-
ctio ratione cuius actus illi, & eorum ter-
mini dicuntur propriè immanentes, cog-
noſcatur: ſed vtraque proceſſio, nimirum
Filij & Spiritus ſancti, eſt immanens, cuius
vtriuſque terminus eſt perſona Filij & Spiri-
tus ſancti, principium prioris eſt intellectus
diuinus, vt eſt in perſona omninò improdu-
cta, ſeu quæ eſt à ſe, principium poſterioris
voluntas diuina, vt eſt in duabus perſonis
non habentibus eſſe per voluntatem, ſicut
docebitur vbi de Trinitate: ergo tertia per-
III. ſona diuina non poteſt cognoſci intuitiuè,
quidditatiuè, & ſicuti eſt in ſeipſa, niſi & duæ
aliæ perſonæ ſimul cognoſcantur.

Confirmatur hæc ratio ex circuminſeſ-
ſione diuinarum perſonarum inter ſe, quæ
etiam vi iſtius mutuæ habitudinis nunc ex-
plicatæ eſt eſſentialis perſonis diuinis: & hoc
argumentum videtur inſinuatum à Chriſto
Domino, apud ſanctum Ioannem decimo-
quarto capite; dum ſancto Philippo poſtu-
lante, vt eis oſtenderet Patrem, reſpondit
Philippo, *qui videt me, videt & Patrem: an
non credis, quia ego in Patre, & Pater in me
eſt;* licet enim ſanctus Philippus loqueretur
tantùm de viſione corporali; attamen Chri-
ſtus Dominus occaſione inde ſumptâ, vt eum
eueheret ad altiorem cognitionem, loquitur
de cognitione intellectuali intuitiua diuina-
IV. rum perſonarum, vt Patres communiter ex-
plicant ad illum locum, ſicut ſumptâ occa-
ſione ab aqua naturali, de qua mulier Sama-
ritana loquebatur, apud eundem ſanctum
Ioannem loquitur de gratia ſignificata per
aquam; neque locus hic poteſt explicari de
potentia ſolùm ordinaria & de facto: nam
hæc ratio Chriſti: *an non credis, quia ego in
Patre, & Pater in me eſt,* deſumitur ab aliquo
intrinſeco ipſis perſonis diuinis, vt illæ ſeſe
mutuò reſpiciunt.

Neque obſtat noſtræ concluſioni hæc ra-
tio Scoti fundata in vnione ſolius Verbi diui-
ni ad humanitatem Chriſti Domini; quòd ſci-
licet perſona Verbi diuini potuit terminare
dependentiam humanitatis Chriſti Domini
aliis perſonis diuinis eam non terminantibus:
& vnio fieri potuit in hypoſtaſi Verbi, etiamſi

A facta non ſit in natura: ergo poterit termina- V.
re vna perſona intellectiuitatem abſque eo
quòd alia perſona eam terminet.

Non obſtat, inquam, hæc ratio; nam ſæpè
contingit aliqua quoad rem diſtingui inter ſe,
quæ nihilominus quoad aliquam cognitio-
nem coniunguntur neceſſariò inter ſe, vt in
humanis Pater & Filius, quatenus ſunt for-
maliter relata, diſtinguuntur realiter totâ
ſuâ entitate; vnus eorum poteſt coniungi rea-
liter alicui, cui alter de facto & realiter non
coniungitur: at Pater vt ſic non poteſt cog-
noſci quidditatiuè, ſicut eſt in ſeipſo quod-
dam relatiuum, niſi & aliquis eius Filius ſi-
mul cognoſcatur: imò hæc duo *communicari
& cognoſci*, ita ſe habent ad inuicem, vt ali-
quando ſi agatur de communicatione, de-
B beant neceſſariò ſeparari à ſe inuicem; ſi verò VI.
agatur de coniunctione, debent neceſſariò
coniungi; verbi gratiâ paternitas & filiatio,
prout reſpiciunt eundem numero terminum,
non poſſunt communicari eidem numero,
ſunt enim rationes ſibi inuicem oppoſitæ, quia
tamen ſunt correlata, ſic debent ſimul cog-
noſci.

Hinc Filius diuinus potuit ſuam hypoſta-
ſim communicare humanitati, licet Deus Pa-
ter ſuam non communicaret. Hinc prima per-
ſona Trinitatis rectè intelligitur communica-
re Filio propriam ſuam eſſentiam, cui tamen
non communicat ſuam paternitatem, non
realiter, ſed virtualiter duntaxat diſtinctam
ab eſſentia diuina: quorum omnium & alio-
rum his ſimilium hæc eſt optima ratio, quòd
inter eſſentiam diuinam & diuinas perſona-
C litates eſt diſtinctio *virtualiter formalis*, id eſt, VII.
quæ præſtat de facto in diuinis, quod diſtin-
ctio formalis propriè dicta ſi eſſet, præſtaret
de facto: atqui vbi formalis diſtinctio reperi-
tur de facto inter duo, quæ aliàs ſunt idem
realiter, quod conuenit vni, tanquam diſtin-
cto formaliter ab alio, non poteſt alteri, prout
ab eo formaliter diſtinguitur, conuenire, quia
*à ſenſu identico & reali ad formalem ſenſum con-
ſequentia non valet*, iuxta vulgarem dialecti-
corum regulam; ergo quia Verbo diuino,
quatenus eſt talis perſonalitas formaliter con-
uenit terminare humanitatem Chriſti Domi-
ni, iſtud non poterit etiam formaliter conue-
nire diuinæ naturæ, cum qua tamen eſt idem
realiter: cognitio autem vnius obiecti propter
aliud cognitum, non fundatur in ipſa vnio-
ne, vel identitate reali, ſed in neceſſaria &
D eſſentiali habitudine, quam vnum habet ad VIII.
aliud.

Quæres, an ſit eadem ratio perſonæ Patris
& Filij ad perſonam Spiritus ſancti: cùm per-
ſona Patris ſumpta præciſè dicat eſſentiam, &
relationem paternitatis: item perſona Filij
ſumpta præciſè dicat eſſentiam diuinam, &
relationem filiationis, in quibus ſic præciſè
ſumptis, nulla habitudo iſtarum perſonarum
ad perſonam Spiritus ſancti includitur. Sed
hoc non obſtante,

Reſpondetur affirmatiuè: ratio eſt, quòd
perſonæ illæ conſtituantur relationibus etiam
reſpicientibus perſonam Spiritus ſancti, vt
oſtendetur inferiùs agendo de conſtitutione
perſonarum diuinarum.

Obiicies, Deum poſſe ſuâ omnipotentiâ fa-
cere, vt vnum relatiuum videatur intuitiuè

I. ſecundùm realem tendeutiam ad termioum,
ipſo tamen termino oon viſo intuitiuè, nimi-
rum Deo tunc impediente naturalem con-
curſum obiectiuum termini: ſicque poſſe fa-
cere, vt prima perſona Trinitatis videatur,
etiam iuruitiuè ſecuudùm formalem tenden-
tiam ad Filium, licet perſooa Filij diuini
non videretur intuitiuè, ſed tantùm abſtra-
ctiuè.

Reſpondetur, hæc duo *videri tantùm intui-
tiuè*, & *videri quidditatiuè* diſtingui: vnum
non ſemper importare alterum; ad ſecundum
requiritur, vt omnia prædicata eſſentialia
obiecti attingantur, quoad primum non ſem-
per requiritur; noſtram verò propoſitionem
procedere de cognitiooe intuitiua & quiddi-
tatiua ſimul.

Deinde reſpondetur, duplicem poſſe diſ-
II. tingui realem tendentiam in termioum: vnam
B quæ ita eſt ad ſuum terminum, vt tamen alia
eiuſdem ſpeciei poſſit eſſe ad plures terminos,
ſaltem ſibi ſuccedentes, qualis eſt paternitas
io humanis ad filios, quos idem pater poteſt
ſucceſſiuè habere plures: aliam, quæ ita eſt
ad terminum determinatum in indiuiduo, vt
repugnet plures dari in hac eadem ſpecie: iam
quidquid ſit de relatiuo primi generis (qnod
non facit ad præſentem rem) attamen non po-
teſt eſſe verum in relatiuo poſterioris geoeris,
cuiuſmodi eſt quælibet diuina perſona, vt
probatum eſt ſuperiùs; non quòd Deus noo
poſſit impedire naturalem concurſum obie-
ctiuum termini, ſed quòd tunc talis cognitio
iſtius tendentiæ realis, nec eſſet loquendo
propriè intuitiua rei cognitæ ſicuti eſt in ſei-
III. pſa, nec quidditatiua.

C

Articvlvs IV.

Vtrum poſſit diuina eſſentia videri ſine ſuis attributis abſolutis & relatiuis, eâ viſione quæ ſit beatifica, & correſpondens fidei quam nunc habemus in via.

Notandvm eſt, viſionem Dei ſeu diui-
næ eſſentiæ poſſe conſiderari duobus
modis; primò quatenus eſt viſio etiam clara,
iotuitiua, & quidditatiua alicuius obiecti in-
creati, vt illud eſt in ſeipſo præciſè, conſide-
rando, quòd talis viſio formaliter ſeipſa bea-
tificet intellectum modo correſpondenti for-
matæ fidei per charitatem, quam babuit in
IV. via iuxta hunc noſtrum ſtatum: ſecundò qua-
D tenus eſt beatifica modo illo correſpondenti
ad fidem formatam, qnam homo babuit,
dum adhuc viueret in terris: nam licet ſit in-
trinſecum huic viſioni poſſe beatificare, imò
& de facto beare bominem modo ſibi pro-
portionato, dum per illam cognoſcit Deum,
tanquam ſummum bonum & vltimum finem;
non eſt tamen de eius eſſentia, vt beatificet
modo tam perfecto, ac ounc beatificat, pro-
portione ad fidem charitate informatam:
quemadmodum enim non eſt de eſſentia vi-
ſionis, vt detur duntaxat in præmium meri-

A totum, quemadmodum patet in anima Chri- V.
ſti Domini; ita etiam non eſt de intrinſeca
eius ratione, vt reſpondeat tantæ fidei quan-
tam de facto Deus communicat in hoc ſtatu
viatoribus: imò Deus potuit hominibus reue-
lare pauciores veritates, quàm de facto re-
uelauerit: vnde tunc abſque iniuria, & etiam
ſeruatâ proportiooe ad fidem, quam talis bea-
tus habuiſſet in via, poſſet dare illi viſionem
ſuæ eſſentiæ, illam non manifeſtando ei qua-
tenus iocludit illam veritatem per fidem an-
teà non manifeſtatam ei, vt ampliùs parebit
infrà. Hoc prænotato,

Sit hæc propoſitio. *Implicat diuinam eſſen-
tiam videri ſine ſuis attributis abſolutis, & rela-
tiuis eâ viſione, quæ ſit beatifica, & correſpon-
dens formata fidei, quam nunc habemus in via.*

Hæc propoſitio probatur: modus, quo
Deus nunc beatificat de facto creaturas ratio- VI.
oales ipsâ viſione ſui ipſius, ſequitur mo-
dum, quo in via credimus per fidem forma-
tam ex dictis ſuprà: atqui in hoc ſtatu poſitis
rebus, vt ſunt conſtitutæ à Deo, implicat ali-
quem verâ fide & formatâ loquendo propriè
credere Deum eſſe vnum, non credendo
etiam illum eſſe trinum in perſonis; item
habere voluntatem, bonitatem, ſapientiam
& id genus alia, quia fides eſt vna in omni-
bus, & qui in vno peccat circa illam, fit reus
omnium, teoemurque profitari myſterium
vnitatis & Trinitatis in Deo, vt Theologi do-
cent ex profeſſo ſecuodâ ſecundæ tractatu *de
fide*: ergo rebus poſitis, vt nunc ſunt à Deo
conſtitutæ, implicat Deum aliquem beatifi-
care viſioue ſui ipſius, quâ eſſentia diuina tan-
tùm videatur, & attributa eius, tam abſoluta, VII.
quàm relatiua oon videantur.

Confirmatur, & ſimul explicatur hæc ra-
tio: beatifica viſio ſuccedit fidei, quam ha-
bemus iu via, & Deus in ratione obiecti viſi,
debet uos beare modo tam perfecto, quàm
modo perfecto in illum credimus, ita vt ex-
tenſio videndorum in Deo tam latè pateat io
patria, quàm fides diſtincta credendorum in
via, quia merces debet reſpoudere labori &
merito: atqui credimus fide Catholicâ Deum
ita eſſe ſummè perfectum ſub præciſa ratione
ſuæ eſſentiæ, in genere eſſeotiæ, & in radicali
& primaria perfectione, vt tamen eſſeutia
diuina, prout præſciudit à ſuis attributis, non-
dum noſtro concipiendi modo iotelligatur
completè perfecta, niſi prout babet formali-
ter in ſe ſua attributa, quia ex Patribus in-
frà citandis, pro diſtioctione attributorum VIII.
ab eſſentia, attributa ſunt veluti quædam
adiuncta, quæ ſeſe habent ad eſſentiam eo-
dem ferè modo, quo proprietates ſeſe ba-
bent ad uoſtram naturam: ideóque ſicut no-
ſtra natura ita habet ſuas perfectiones intrin-
ſecas, vt tamen adhuc compleatur vlteriùs
per ſuas proprietates, ſic & eſſentia diuina
per ſua attributa: ergo quemadmodum hîc
credimus in via Deum completè perfectum,
ſic in patriâ debemus videre eſſentiam diui-
nam cum ſuis omnibus attributis tam relati-
uis, quàm abſolutis.

I. ### Articvlvs V.

Vtrum eſſentia diuina poſſit intuitiuè videri, & ſicuti eſt, inadæquatâ viſione ſine ſuis attributis abſolutis & relatiuis.

PArtem affirmantem loeo noſtræ pro-
poſitionis ponimus : *Poteſt eſſentia diui-
na videri intuitiuè & ſicuti eſt, inadæquatâ vi-
ſione non viſis attributis tam abſolutis quàm reſpe-
ctiuis.* Probatur : vbi diuina eſſentia poteſt in
ratione obiecti mouere intellectum ſub eo
omni ſuo modo eſſendi quem habet, quate-
nus diſtinguitur ab omnibus ſuis attributis,
tam abſolutis, quàm relatiuis, non mouendo
ſimul eum, quatenus habet etiam modum eſ-
II. ſendi omnium, & ſingulorum ſuorum attri-
butorum, potéſtque iſto priori modo termi-
nare cognitionem eius ; ibi diuina eſſentia
poteſt videri intuitiuè in ſeipſa, & ſicuti eſt,
non viſis eius etiam quibuſcumque attributis:
atqui de abſoluta potentia Dei poteſt mouere
intellectum alicuius beati ſub eo omni modo
ſuo eſſendi, quem habet, prout diſtinguitur
virtualiter à ſuis omnibus attributis tam rela-
tiuis, quàm abſolutis non mouendo eum ſi-
mul, quatenus habet etiam modum eſſen-
di omnium & ſingulorum ſuorum attributo-
rum, potéſtque ſic terminare cognitionem
beati : ergo per abſolutam Dei potentiam di-
uina eſſentia poteſt ab aliquo intellectu bea-
ti videri intuitiuè ſicuti eſt, & in ſeipſa, non
viſis etiam quibuſcumque attributis eius.

Maior patet, quia vt obiectum aliquod vi-
III. deatur intuitiuè in ſeipſo & ſicuti eſt, ſufficit,
vt per hanc cognitionem ſui attingatur ſub
eo omni tantum ſuo modo eſſendi, quo re-
præſentatur intellectiuæ potentiæ, vel per
ipſummet obiectum ſeſe habens ad inſtar ſpe-
ciei impreſſæ, vel per aliquam ſui ipſius ſpe-
ciem : & præterea vt modus ille ſub quo, &
ſecundùm quem illud obiectum cognoſcitur,
ita exiſtat in re, ſicut videtur de facto : quem-
admodum etiam ex auctoribus contrariæ ſen-
tentiæ Suares libro 2. *de attributis negatiuis,*
cap. 23. num. 7. ingenuè fatetur, & exemplum
humanitatis Chriſti Domini probat, quæ re-
ctè dicebatur intuitiuè videri à dæmone, licet
ipſe dæmon non videret modum illum vnio-
nis hypoſtaticæ non diſtinctum realiter ab
humanitate : vnde intuitiua viſio, quà eſt in-
tuitiua, non poſtulat neceſſariò, vt obiecto
IV. eius viſo omnis modus, qui eſt in illo, vel cum
quo tale obiectum exiſtit, videatur ; quemad-
modum etiam patet in viſu corporeo ſeſe ter-
minante ad obiectum corporeum, in cuius
ſuperficie conſiderata adæquatè, poſſumus
diſtinguere duas veluti partiales facies ſolâ
ratione, vel virtualiter duntaxat diſtinctas,
ſcilicet vnam *extrorſùm* verſus nos, quæ reſpi-
cit nos intuentes obiectum : alteram *introrſùm*
verſus totam craſſitiem reliqui corporis ; licet
enim hanc ſecundam veluti faciem talis obie-
cti non videamus, ſed primam ſolùm ; non
propterea tamen deſinimus dici videre in-
tuitiuè tale obiectum, puta parietem, quia
ſcilicet ſecundum hanc duntaxat primam fa-
ciem mouet noſtrum viſum : ergo à pari, vt
diuina eſſentia dicatur videri intuitiuè in ſei-
pſa & ſicuti eſt, non viſis etiam attributis eius,

A ſufficit, quòd in ratione obiecti moueat intel- V.
lectum beati ſub eo omni ſuo modo eſſendi,
quem habet, quatenus virtualiter diſtingui-
tur ab omnibus ſuis attributis ; & ſic illa ter-
minet actualem cognitionem beati, & quod
videtur, ita ſit in ea, prout videtur.

Minor probatur : vbi motio, quâ obiectum
mouet potentiam, poſtulat neceſſariò aliquem
concurſum agentis liberè ; ibi obiectum po-
teſt mouere potentiam ſub eo ſuo tantùm eſ-
ſendi modo, cui illud agens liberè voluerit
accommodare ſuum concurſum, quia ſine tali
concurſu non poteſt mouere : at motio, quâ di-
uina eſſentia, tanquã obiectum mouet intelle-
ctũ beati, poſtulat neceſſariò aliquem concur-
ſum Dei, tanquam liberè agentis, quemadmo-
dum patet ex dictis præcedenti quæſt. & Deus
B ratione ſuæ libertatis poteſt velle accommo- VI.
dare ſuum concurſum ad hoc, vt ſuâ eſſentiâ
moueat ſolummodò intellectum beati ſub eo
ſuo eſſendi modo, quem habet, prout diſtin-
guitur virtualiter à ſuis omnibus attributis,
& ex conſequenti poteſt facere, vt ſola diuina
eſſentia videatur à beato, non viſis eius attri-
butis.

Neque huic argumento ſatisfacit, quod
aliqui reſpondent, ſcilicet probationem no-
ſtræ maioris non euincere, ad viſionem intui-
tiuam rei neceſſarium eſſe videre omnes mo-
dos, qui ſunt in ipſa re, niſi quando modi il-
li dicunt aliquid ſuperadditum entitati, ſi-
cut modus vnionis in primo exemplo : at at-
tributa Dei non dicunt aliquid ſuperadditum
entitati eſſentiæ diuinæ, ſed ſunt ipſamet eſ-
ſentia ſimpliciſſima : hoc, inquam, non ſatisfa-
C cit : nam primò hæc reſponſio ſumpta præciſè VII.
non ampliùs fundat ſuam prætenſam contra-
dictionem in ratione cognitionis intuitiuæ, vt
eſt intuitiua, ſed tantùm in ſumma ſimplici-
tate diuinæ eſſentiæ cum ſuis attributis : cùm
tamen hîc tantùm vrgeamus non obſtare ex
parte cognitionis intuitiuæ, quatenus præciſè
loquendo eſt intuitiua.

Deinde, exemplum ſumptum à facie rei
corporeæ, quæ vna exiſtens, eſt tamen virtute
duplex, oſtendit noſtram rationem eſſe veram
vbi ens aliquod eſt tantùm virtute duplex, nec
ibi vnum ſe habet, tanquam aliquis modus
ſuperadditus priori entitati. Et confirmari po-
teſt ampliùs exemplis plurium qualitatum,
quæ ſi ita ſint aliquid ſimplex entitatiuè, vt
tamen virtute ſint aliquid multiplex, poſſunt
etiam cognoſci intuitiuè quoad vnam virtua-
D lem rationem, ſicut ſunt in ſeipſis, licet ſub VIII.
alia ſua virtuali ratione non cognoſcantur,
quando vna eiuſmodi rationum non eſt cor-
relatiua alteri eâ relatione, quæ ſpecificetur
ab actuali exiſtentia correlatiui ſui termini,
ob rationem allatam ſuperiùs : quemadmo-
dum intelligi poteſt de cognitione intuitiua
Angeli, quâ poteſt cognoſcere aliquam rem
creatam ſecundùm vnam virtualem rationem
præſcindendo ab alia ratione virtuali eiuſ-
dem rei : quorum omnium hæc eſt optima ra-
tio, quòd, quando vnum aliquod ens, aliàs in
ſeipſo ſimpliciſſimum, eſt virtute multiplex,
nihil repugnat illud percipi intuitiuè inadæ-
quatâ cognitione ſecundùm quod induit ra-
tionem vnius, intellectu ſeſe habente nega-
tiuè ad illud idem ens, prout habet in ſua vir-
tute rationem alterius entis, quia ibi nullum

I. fertur iudicium, quo tale ens affirmetur eſſe, A
vel realiter diſtinctum ab alio, vel idem cum
illo: ſed intellectus ibi videt duntaxat virtua-
lem illam formalitatem habendo ſe negatiuè
ad diſtinctionem, vel identitatem eius cum
alia, quatenus talis cognitio eſt tantummodo
inadæquata: at diuina eſſentia ſumpta adæ-
quatè ita eſt vnum aliquod ens ſimpliciſſi-
mum, vt tamen ſit virtute multiplex: nam
ſub vna inadæquata ſua ratione habet condi-
tionem eſſentiæ, ſub alia conditionem ſapien-
tiæ, & ſic de omnibus & ſingulis attributis, &
ita quatenus conſideratur ſecundùm eiuſmo-
di conceptus inadæquatos etiam obiectiuos,
ipſe conceptus eſſentiæ non eſt de præciſo
conceptu attributorum, nec econtrà, vt do-
cebitur infetiùs agendo de eiuſmodi diſtin-
ctione: ergo eſſentia diuina non obſtante ſuâ
II. ſimplicitate & identitate cum omnibus ſuis B
attributis poterit videri intuitiuè per cogni-
tionem intuitiuam, & inadæquatam ſuis at-
tributis intuitiuè non viſis.

Confirmatur: diſtinctio virtualis, quæ eſt
inter eſſentiam diuinam, & perſonalitatem
Verbi diuini facit, vt vnio humanitatis Chri-
ſti Domini terminetur ad hypoſtaſim, & non
ad eſſentiam diuinam: ergo hæc eadem diſtin-
ctio poterit facere, vt eadem eſſentia diuina
ſumpta inadæquatè, prout virtualiter condiſ-
tincta à ſuis attributis, ad quæ nullam habet
actualem relationem veluti categoricam, poſ-
ſit in ſeipſa, & ſicuti eſt, quoad rationem
inadæquatam, terminare aliquam cognitio-
nem intuitiuam beati cuiuſdam intellectus,
& ſic ex præciſa ratione ſimplicitatis diuinæ,
III. non repugnabit eſſentiam diuinam videri C
inadæquato conceptu intuitiuè, & quiddita-
tiuè, non viſis perſonalitatibus diuinis, vel
attributis abſolutis.

Neque huic confirmationi ſolutio ſuperiùs
tradita eidem argumento, prout formabatur
pro ſententia Scoti poteſt accommodari:
nam agebatur ibi de viſione intuitiua & quid-
ditatiua ſimul vnius diuinæ perſonæ ſine alia,
quæ cognitio eſt intrinſecè & eſſentialiter ob-
iecti formaliter relatiui, & proinde cuius hæc
cognitio importat intrinſecè cognitionem al-
terius eius correlati: ſicq; hæc duo ſunt, quoad
ipſum *cognoſci* intrinſecè ſibi inuicem conne-
xa: at diuina eſſentia nullam habet relationem
actualem & veluti categoricam ad ſua attribu-
ta, nec hæc ad illam: ergo vt perſonalitas ratio-
ne virtualis ſuæ diſtinctionis ab eſſentia diuina
IV. poteſt vniri humanitati, abſque eo quòd eſſen- D
tia diuina ei vniatur immediatè: ſic etiam quia
hæc eadem perſonalitas ita retinet prædictam
virtualem diſtinctionem ab eſſentia, vt nulla
etiam relatio detur inter illas, ratione cuius in-
trinſecè coniungatur ſimul in ipſo cognoſci
per conceptum inadæquatum; diuina eſſentia
ſic poterit intuitiuè cognoſci, abſque eo quòd
diuina perſonalitas videatur etiam intuitiuè.

Quòd item in tali hypotheſi diuina eſſentia
videtur quidditatiuè, patet ex dictis, nimirum
quòd omnia eius prædicata eſſentialia, quate-
nus diſtinguitur virtualiter ab omnibus ſuis
attributis, videantur.

ARTICVLVS VI. V.

Soluuntur obiectiones aduerſariorum.

OPPONVNT primò, fœcunditatem eſſe
de ratione intrinſeca diuinæ eſſentiæ:
ideóque cùm hæc fœcunditas dicat intrinſe-
cum ordinem ad filium & Spiritum ſanctum,
tanquam ad proprios ſuos terminos, eſſentiam
diuinam non poſſe videri intuitiuè ſicuti eſt in
ſeipſa, niſi etiam attributa relatiua paternita-
tis, filiationis & ſpirationis, tam actiuæ quàm
paſſiuæ videantur.

Reſpondetur, quòd fœcunditas ſolum-
modò, vt eſt in actu ſecundo, poſtulat cogni-
tionem ſuorum terminorum ad intuitiuam
cognitionem ſui, non autem vt eſt duntaxat
fœcunditas in actu primo, & radicalis, vt pa- VI.
tet in cognitione etiam comprehenſiua homi-
nis, quæ poteſt eſſe in ſupremo Angelo: at ſo-
la fœcunditas in actu primo & radicalis eſt de
ratione intrinſeca diuinæ eſſentiæ, quatenus
hæc diſtinguitur virtute à ſuis attributis: vn-
de ſicut potentia cognoſci poteſt intuitiuè per
ordinem, quem tranſcendentaliter dicit ad
ſua obiecta vel effectus, licet hæc non cogno-
ſcantur intuitiuè vel nondum exiſtant: ſic
etiam diuina eſſentia cognoſci poteſt intui-
tiuè ſicuti eſt in ſeipſa etiam, vt eſt fœcunda
radicaliter, & in actu primo per tranſcenden-
talem ordinem, quem illa dicit ad ſuos termi-
nos, etiamſi termini eiuſmodi non cogno-
ſcantur intuitiuè.

Opponunt ſecundò, eſſe de intrinſeca ra-
tione diuinæ eſſentiæ, vt ſit perfecta infinitè, VII.
qualis cognoſci non poteſt, niſi cognitis attri-
butis eius, ratione quorum eſt ſimpliciter in-
finitè perfecta.

Reſpondetur ad illud ſufficere, quòd eſ-
ſentia diuina videatur quidditatiuè & intui-
tiuè infinita ſecundùm illum duntaxat omnem
gradum eſſendi, & ſecundùm omnem illam
perfectionem, quam ſibi formaliter vendicat,
prout condiſtinguitur virtualiter à ſuis omni-
bus attributis, quia vt oſtendimus ſuprà ad in-
tuitiuam cognitionem, & quidditatiuam rei
alicuius ſatis eſt, quòd omnia eius prædicata
eſſentialia, quatenus eſt obiectum iſtius co-
gnitionis, talia videantur, qualia ſunt in obie-
cto, quatenus obiectum eſt, & ſic terminent
cognitionem: at eſſentia diuina, prout con-
diſtinguitur virtualiter à ſuis omnibus attri- VIII.
butis, non poſtulat habere formaliter in ſe
omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices, tan-
quam quædam prædicata ſibi, vt ſic conſide-
ratæ eſſentialia, (eorum enim, quæ condiſtin-
guuntur, vt ſic præciſè, vnum non eſt de quid-
ditate alterius & de ratione eſſentiali eius, à
quo diſtinguitur,) ſed tantùm poſtulat infi-
nitatem primariam & radicalem, ſeu infini-
tam perfectionem in ratione eſſentiæ, quæ
conſiſtit in eo, quòd ſit tanta & talis, vt ſit
radix vnde omnes aliæ perfectiones veluti
pullulent, quæ ſignificantur nomine *attribu-
torum*: ergo eiuſmodi infinita perfectio diuinæ
eſſentiæ poteſt videri intuitiuè, quidditatiuè
& ſicuti eſt, ab intellectu beati, non viſis eius
attributis, quorum eſt ſolummodo veluti ra-
dix, ſicut omnipotentia Dei videri poteſt,
licet effectus poſſibiles non videantur.

I. Opponunt tertiò, eſſentiam diuinam non poſſe videri ſicuti eſt, niſi videatur vt *ſubſiſtens*, & proinde cùm ſubſiſtat tantùm in tribus perſonis, eam non poſſe videri ſicuti eſt, niſi ſimul tres ſubſiſtentiæ relatiuæ videantur.

Reſpondetur, nullius momenti eſſe iſtud argumentum; nam primò qui admittunt quartam ſubſiſtentiam eſſentialem in Deo, facilè reſpondebunt tunc eſſentiam videri ſubſiſtentem eſſentiali ſubſiſtentiâ, ſubſiſtentiis eius relatiuis non viſis: qui verò illam negant, reſpondebunt aliud eſſe videre rem, vt ſubſiſtentem etiam intuitiuè, & quidditatiuè, & aliud hoc vtroque modo videre rem, quæ ſubſiſtit; ad ſecundum non requiri abſolutè, quòd forma hypoſtatica, per quam res for-
II. maliter ſubſiſtit, videatur, vt patet in humanitate Chriſti Domini, quæ ſubſiſtit ſubſiſtentiâ Verbi diuini, quam dæmones non videbant, licet viderent intuitiuè & quidditatiuè humanitatem eius, & ſic pari iure diuinam eſſentiam videri poſſe, ſubſiſtentiis eius relatiuis non viſis.

Nec quidquam obſtat, quòd ſubſiſtentia in rebus creatis dicat aliquid ſuperadditum illis: cùm hæc cognitio ſit, vt ſuprà docuimus, ſolius eſſentiæ, quatenus ſumitur inadæquatè & eſt virtualiter diſtincta ab omnibus ſuis attributis, ſicque omnia eſſe paria, non tamen parem eſſe conditionem exiſtentiæ, quæ eſt ſubſiſtentiæ, quia exiſtentia eſt de concepto intrinſeco diuinæ eſſentiæ, prout virtualiter diſtinguitur à ſuis omnibus attributis, vt docuimus ad quæſtionem 3. & exiſtentia quæ-
III. dam eſſentialis datur in diuinis, vt docebitur agendo de myſterio Trinitatis.

Opponunt quartò: impoſſibile eſt idem in reipſa ens ſimpliciſſimum videri, quin omnia quæ ſunt in illo, videantur: atqui quando in intrinſeca ratione alicuius includitur identitas eius cum aliis, impoſſibile eſt id ipſum videre, non viſâ eius identitate cum ipſis: atqui diuina eſſentia eſt ens ſimpliciſſimum, & identificatur cum attributis, & relationibus: ergo non poteſt videri ſine illis.

Confirmatur, quia tanta eſt identitas inter eſſentiam & attributa, vel relationes, quanta eſt inter Michaëlem, & ſeipſum: igitur.

Reſpondetur, quòd licet diuina eſſentia, & omnia eius attributa ſint idem in reipſa ens ſimpliciſſimum, prout Deus conſideratur
IV. adæquatè, vt animaduertimus, & ſic eſſentia diuina non poſſit videri adæquatè, ſine ſuis attributis, vel econtrà: attamen datur virtualis quædam diſtinctio inter eſſentiam diuinam inadæquatè conſideratam, & ſua attributa etiam inadæquatè conſiderata, ſecundùm quam diuina eſſentia non eſt de formali conceptu ſuorum attributorum, vt docebitur agendo de Trinitate, & per inadæquatam intuitiuam cognitionem diuinæ eſſentiæ, vt ſic præſcindentem ab intuitiua cognitione attributorum, non idem ens ſimpliciſſimum, cùm ſit virtute multiplex, reipſa videtur, & non videtur ſecundùm idem: & ſumma identitas eſſentiæ cum ſuis attributis, vel econtrà eſt duntaxat verè, & de facto realis & formalis, quæ compatitur virtualem inter illa diſtinctionem, ratione cuius dari poteſt quiddita-

A tiua, & intuitiua ſimul cognitio inadæquata vnius, abſque eo quòd aliud ei realiter & formaliter identificatum cognoſcatur ſimili cognitione, vt noſtra ratio apertè oſtendit. V.

Ad confirmationem reſpondetur, illam identitatem hoc ſenſu eſſe tantam, quanta eſt inter Michaëlem & ſeipſum: quòd vt hæc poſterior non dicit aliquam veram compoſitionem, ſic diuina eſſentia cum ſuis attributis dicit omnimodam ſimplicitatem, cum excluſione cuiuſcumque veræ compoſitionis, quia tamen ſumma illa ſimplicitas, quæ eſt in Deo prout illa habet tam ſua attributa, quàm diuinam eſſentiam, dicit virtualem multiplicitatem, vt intelligitur ex dictis, ratione cuius intelligimus rectè attributa tam abſoluta
B quàm relatiua eſſe extra præciſum conceptum diuinæ eſſentiæ, fit, vt quoad hoc ſit diſpar ratio iſtius identitatis, quæ eſt inter diuinam eſſentiam, & ſua attributa ab identitate, quæ eſt inter Michaëlem & ſeipſum, quòd hæc defectu virtualis iſtius multiplicitatis, & diſtinctionis non poſſit fundare aliquam intuitiuam cognitionem ſui ipſius, tanquam diſtincti à ſeipſo, diuina autem eſſentia poſſit fundare illam prout diſtinguitur ab omnibus ſuis attributis. VI.

ARTICVLVS VII.

Soluuntur alia eiuſdem ſententiæ obiectiones.

OPPONVNT quintò: intelligibilitas,
C quam vnaquæque res habet ad mouendum potentiam intellectiuam ad intellectionem ſui, fundatur immediatè in tota entitate rei, quia finis intrinſecus & primarius talis potentiæ eſt repræſentare totam entitatem rei cognoſcibilis: ergo cùm ipſa entitas Dei ſit indiuiſibilis, non poteſt mouere aliquem intellectum ad intellectionem ſui, quin repræſentet illam ſecundùm totam ſuam entitatem & intrinſecam perfectionem: cuiuſmodi eſt quodlibet attributum comparatione diuinæ eſſentiæ. VII.

Reſpondetur, quòd intelligibilitas fundatur in entitate: quare quemadmodum eſſentia diuina & omnia eius attributa, ſic ſunt vnum aliquod ens ſimpliciſſimum & indiuiſibile, vt tamen eſſentia non ſit de formali conceptu attributorum, nec econtrà, ſed
D ſeruant inter ſe virtualem diſtinctionem; ita etiam habebunt intelligibilitatem virtualiter à ſe inuicem diſtinctam, ratione cuius eſſentia diuina poterit etiam intuitiuè & quidditatiuè cognoſci, licet attributa eius non videantur. VIII.

Opponunt ſextò: quælibet pars ſpeciei obiecti ſenſibilis habet vim repræſentandi totum obiectum: ergo à pari quidquid repræſentabit aliquid diuinæ eſſentiæ, repræſentat eam totam.

Reſpondetur, in primis diſparem eſſe rationem huius obiecti intelligibilis ab obiecto ſenſibili, quòd hoc agat & emittat neceſſariò ſpeciem ſui, iſtud verò, id eſt Deus, ſit ſpeculum liberum in beatitudine; & proinde poteſt ex iis, quæ ſunt in ipſo adæquatè conſiderato exhibere videnda, quæ voluerit,

& non plura. Deinde etiamſi Deus quoad
I. hanc obiectiuam repræſentationem ſui fa-
ciendam eſſet agens quoddam neceſſarium,
attamen quia applicatio ſuæ eſſentiæ in ra-
tione obiecti eſſet libera, & poſtulat aliquem
concurſum liberum diſtinctum à concurſu
eſſentiæ habentis ſe ad inſtar ſpeciei intelli-
gibilis, adhuc ſemper poſſet applicare ſolum-
modo eſſentiam in ratione obiecti, & non
attributa, vel econtrà, quæ diuina attributa
haberent ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vt
oſtendimus ſuprà, & talis concurſus Dei di-
citur abſque aliquo ſufficienti fundamento
eſſe neceſſarius ex ſuppoſitione, cùm ex tali
ſuppoſitione non ſit magis neceſſaria ad
repræſentandum Deum totum, vt eſt in ſei-
pſo extenſiuè conſiderato, quàm ad repræ-
ſentandum illum iuxta quamlibet intenſi-
uam intelligibilitatem ſui, & ſicut nullum
II. datur lumen gloriæ, quod poſſit eſſe propor-
tionatum tali intenſiuæ intelligibilitati Dei;
ſic etiam Deus poteſt dare alicui beato lu-
men aliquod gloriæ, quod ea indiuidua ſua
conditione poſtulet duntaxat viſionem ſolius
diuinæ eſſentiæ: cùm enim lumen hoc ſit
tantùm in genere cauſæ efficientis & eleuan-
tis potentiam obedientialem intellectus:
quemadmodum in cauſis purè efficientibus
datur quædam latitudo etiam extenſiua: ſic
Deus poterit facere aliquod lumen inferius,
cuius vis & efficacia ſeſe tantùm extendet ad
videndum ſolam eſſentiam diuinam.

Tandem dici poteſt non conuenire inter
philoſophos, an quælibet pars ſpeciei ſenſi-
bilis repræſentet totum ſuum obiectum ex-
tenſiuè: ſed quanquam iſtud eſſet verum, de
III. quo videri poſſunt Conimbricenſes, & alij
ad caput ſextum & ſeptimum libri ſecundi
de anima, attamen iſtud potiùs confirmaret
noſtram ſententiam. Nam in iſta opinione
quælibet pars ſpeciei ſenſibilis ita repræſen-
tat totum ſuum obiectum & ſingulas eius par-
tes, vt tamen quælibet pars obiecti det vni-
cuique parti ſpeciei ſuum eſſe, & ſi hæc ſpe-
cies viſibilis, quatenus accipit ſuum eſſe ab
vna aliqua parte obiecti, non repræſentet
aliquam partem eiuſdem obiecti, quatenus
habet illud idem eſſe numero ab illa eadem
parte: tunc hæc illa eadem pars obiecti, quæ
fuit impedita repræſentare, nullomodo ap-
parebit: quemadmodum Conimbricenſes lo-
co nunc citato docent expreſsè: ergo cùm
in præſenti difficultate poſſit fieri per libe-
rum concurſum Dei ad extra, & liberam
IV. applicationem actualem eſſentiæ diuinæ vel
attributorum eius, vt diuina eſſentia appli-
catur ad repræſentandum duntaxat diuinam
eſſentiam, vel aliquod eius attributum; tunc
illa ſola, & non illud vel econtrà poterit ſo-
lummodò videri: ſicque ex tali exemplo no-
ſtra propoſitio confirmatur potiùs quàm in-
firmetur.

Oppoount ſeptimò: intuitiua cognitio eſt
rei præſentis, ſed præſentia Dei eſt attribu-
tum immenſitatis ex dictis ſuprà de illo: ergo
implicat videri eſſentiam diuinam noo viſis
vllis attributis.

Reſpondetur, præſentiam ſubſtantialem
in Deo diſtingui, à virtuali eius ſpiritali ex-
tenſione ad omnia ſpatia, ſicut in rebus cor-
poreis ſubſtantialis earum præſentia à quan-

A titate molis, quam habent: Deus ſine eſ- V.
ſentia diuina non habet primum formaliter
ab attributo immenſitatis, ſed duntaxat ſe-
cundum, vt patet ex dictis ad quæſtionem
octauam, articulo primo: & vt hæc cogni-
tio terminetur ad hanc præſentiam eſſentiæ
diuinæ ſatis eſt, quòd terminetur ad eſſen-
tiam diuinam, vt ſic & nunc eſt, intimè in-
diſtantem ab ipſo cognoſcente: quod poteſt
facilè intelligi in eſſentia diuina, etiam quo-
ad exiſtentiam neceſſario, abſque eo quòd
intelligatur attributum diuinæ immenſita-
tis.

Opponunt octauò: cognitio rei in ſeipſa
talis eſt, vt tendat ad omnia quæ ſunt forma-
liter in illa: atqui cognitio intuitiua & quid-
ditatiua eſſentiæ diuinæ eſt cognitio eius in
ſeipſa: ergo fertur ad omnia quæ ſunt for-
maliter in illa, ſed attributa, tum abſoluta,
B tum etiam relatiua ſunt formaliter in eſſen- VI.
tia diuina: ergo eâ viſâ intuitiuè & quiddita-
tiuè ipſa videntur neceſſariò.

Reſpondetur negando maiorem; nam
hæc diſtinguuntur aliquid eſſe formaliter in
aliquo, & iſtud aliquid eſſe de intrinſeco &
formali eius conceptu, ad cognitionem in-
tuitiuam, & quidditatiuam, ſeu rei in ſeipſa
ſecundum requiritur, non primum, nec ex
primo infertur ſecundum, vt patet in quo-
libet ſubiecto creato, in quo quædam acci-
dentia ſunt formaliter, quæ tamen nullo mo-
do ingrediuntur conceptum eius intrinſe-
cum: nec proinde intuitiua & quidditatiua
cognitio talis ſubiecti materialiter conſide-
rati poſtulat cognitionem iſtorum acciden-
tium: ergo à pari licet attributa ſint forma-
C liter in diuina eſſentia, quia tamen non in- VII.
grediuntur formalem conſtitutionem diuinæ
eſſentiæ vt eſſentia eſt, illa non deſinet tan-
quam præciſa ab eiuſmodi attributis poſſe
terminare intuitiuam, & quidditatiuam ſui
ipſius præcisè ſumptæ cognitionem ab aliquo
intellectu creato formatam, & videri in ſe
ipſa ſicuti eſt, abſque eo quòd attributa, quæ
ſunt in illa formaliter videantur.

Opponunt vltimò, ſanctum Thomam ſe-
cunda ſecundæ, quæſtione ſecundâ, arti-
culo octauo ad tertium, qui expreſsè ponit
hoc diſcrimen inter cognitionem quam ha-
bemus de Deo in via, & eam quam de eo-
dem habebimus in patria, quòd in via bo-
nitas Dei, vel aliquod eius attributum ab-
ſolutum cognoſci poſſit, ſine Trinitate per-
ſonarum; at in patria non poſſit: & tertiâ
D parte, quæſtione tertiâ, articulo tertio, ait VIII.
impoſſibile eſſe cognoſcentibus Deum ſicuti
eſt, ita abſtrahere aliquid à Deo, vt aliud ta-
men remaneat.

Reſpondetur ad primum illum locum S. Th.
ibi etiam iudicio Caietani poſſe ſufficienter
explicari de facto, & de potentia ordinaria
Dei, vt etiam patet ex ipſo eius textu; nos
verò hîc tantùm agere de extraordinaria po-
tentia: quod ſimiliter poteſt reſponderi ad
ſecundam eius auctoritatem, quatenus tan-
tùm vult eſſe impoſſibile beatis, licet per hy-
potheſim ſupponantur velle abſtrahere natu-
ram diuinam à ſuis relationibus, quia viſio
beatifica ſit neceſſariò, & iuxta modum quo
obiectum repræſentatur beatis, tam ſecun-
dùm ſuas relationes, quàm ſecundùm omnia

I. ſoa eſſeotialia, non tamen oegat Deum qoi
eſt vel ſpeculum liberum, vel ſalrem liber
ad concurrendum cum ſua eſſentia, & intel-
lectu beati poſſe facere oppoſitum per abſo-
lutam ſuam poteotiam: quod oos tantùm hîc
aſſerimus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc viſio inadæquata intuitiua & quidditatiua eſſentiæ diuinæ, non viſis attributis & relationibus, eſſet beatifica.

SIт hæc vnica noſtra propoſitio. *Viſio hæc
eſſentiæ diuinæ inadæquatè ſumptæ intuitiua,
& quidditatiua eſſet beatifica.* Probatur impri-
mis ex ſancto Thoma in primom ſententia-
II. rum diſtioctione primâ quæſtione ſecuodâ
articulo ſecundo, vbi expreſsè ait diuinas re-
lationes non eſſe *fruibiles*, vt relationes ſunt:
ſed vt ſunt diuina bonitas, id eſt, vt identifi-
eanrur cum diuina eſſentia; ergo cùm beatifi-
ca fruitio ſequatur conditionem cognitionis,
quemadmodum præciſa ratio, eor actus vi-
ſioois Dei ſit beatificus, non eſt loquendo
propriè, quòd terminetor ad attributa eius
relatiua, ſed quòd terminetur ad eſſentiam
diuinam; pari modo actus viſionis erit beati-
ficus, non quòd præcisè terminetur ad at-
tributa Dei, ſed ad eius eſſentiam.

Idem probatur ſecondò, ex aoctoribus con-
trariæ ſententiæ, vt Suare citatò capite 23.
oomero 2. Molinâ ad quæſtionem 12. huius
partis diſpotatione 4. concluſione 2. Medinâ
in 1. 2. quæſtione 11. articulo 4. & aliis ad-
III. mittentibus, dato per hypotheſim, quòd eſ-
ſentia diuina videretur ſine relationibus di-
ninis; tunc actum talis viſionis fore beati-
ficum.

Tandem idem probatur hâc ratione: ad
hoc vt actus ſit beatificus ex parte intellectus
ſatis eſt, quòd ſit intuitiua & quidditatiua co-
gnitio ſummi & perfecti boni, vltimi finis in
ſeipſo, & ſicuti eſt cogniti, & vt hæc viſio
terminetur ad illud vt ſic: atqui diuina eſſen-
tia etiam, vt condiſtiocta ab omnibus ſuis
attributis eſt ſummum & perfectum booum,
eſt vltimus & ſupremus finis omnium: & actus
ille cognitioois, de quo hîc agimus termi-
nator ad eam, vt ſic: ergo talis viſio diuinæ
eſſentiæ eſt actos beatificus. Maior patet
ex ſe.

Mioor probatur quoad ſingulas partes:
IV. & primùm quòd *talis actus ſit cognitio intuiti-
ua & quidditatiua*, patet ex dictis hactenus:
quoad verò partem illam, quæ aſſerit *diuinam
eſſentiam, vt condiſtinctam à ſuis omnibus at-
tributis eſſe ſummum, & perfectum bonum ſeu
finem vltimum*,

Probatur: hæc tantùm tria poſſumus diſtin-
guere in Deo adæquatè ſumpto, diuinam eſ-
ſeutiam præcisè, attributa abſoluta, & diui-
nas relationes: at Deus ooo babet à diuinia
relationibus, quòd ſit ſummum bonum,
quòd ſit finis vltimus: nam ratio ſummi boni
& finis vltimi eſt quædam perfectio *ſimplici-
ter ſimplex*, vt conſtat ex eius definitione: re-
lationes autem dioinæ ſunt duntaxat perfe-
ctiones ſimplices, vt iotelligitur ex dictis de
perfectione Dei, & intelligetur ex iis, quæ
infrà tradentur de illis; non item habet à ſuis

A abſolotis attribotis, quia ratio ſummi boni V.
& finis vltimi, debet eſſe primaria quædam
perfectio cuiuſmodi eſt deitas, quam eſſentia
Dei importat præcisè, non aotem quædam
perfectio tantum ſecundaria: cuiuſmodi eſt
vnumqoodque abſolotum attribotum Dei:
& prætereà Deus inde habet, vt ſit ſummum
perfectum bonum & vltimus finis omniom;
vnde habet, vt ſit fons & radix omniom bo-
norum: at hoc ſecundum habet præcisè à ſua
eſſentia: ergo habet etiam ab illa, vt virtua-
liter condiſtincta à ſuis omoibus attributis,
quòd ſit ſummum perfectum bonum & vlri-
mus finis omniom.

Probatur etiam qooad vltimam partem:
actus hic, de quo agimus, terminatur ad eſſen-
tiam diuinam, ſicoti eſt in ſeipſa, quatenus
condiſtinguitur virtualiter à ſuis omnibus at-
B tributis, vt patet ex dictis: atqui diuina eſſen- VI.
tia, vt ſic coodiſtiocta virtualiter habet in ſe
ipſa, quòd ſit ſummum perfectum bonum &
vlrimus finis, vt nunc probatum eſt: ergo iſte
actus cogoitionis terminatur ad eſſentiam di-
uinam, vt eſt ſummum bonum & vltimus finis
omoium.

Nec eſt, quòd quis dicat cum Caietano
ſecundâ ſecundæ quæſtiooe duodecimâ ar-
ticulo octauo, ſolam diuinam eſſentiam ita
eſſe formalem rationem beatificandi, vt ta-
men ad actu beatificandum poſtulet ipſum
beantem ſeſe habere, *vt quod*, ſeu eſſe ſubſi-
ſtentem: cùm actiones ſint ſuppoſitorum,
diuinam verò eſſeotiam ſubſiſtere taotùm re-
latiuis ſubſiſtentiis. Non eſt, inquam, quòd
qois hoc dicat. Nam qui admittont quartam
C ſubſiſtentiam in diuinis dicent totum hoc re- VII.
petiti in eſſeotia diuioa, vt ſic conſiderata,
qui verò illam negant reſpoodebunt ſatis eſſe,
quòd eſſenria diuina videatur exiſtens, &
quòd cognitio terminetur ad illam, vt ſic;
quemadmodum patet exemplo ſumpto ab
humaoitate Chriſti Domini, & ab aecideoti-
bus Eochariſtiæ, quæ videntur iotuitiuè, licet
modus, qoo ſubſiſtunt non videatur.

Nec obſtat, quòd actiones dicantur eſſe
ſuppoſitorum, & actio beatificans ſit à bean-
te, vt taotùm ſubſiſtente. Nam aliud eſt bea-
tificati de facto ſeo videre beatificantem, &
aliud videre, quòd beatificans ſit ſubſiſteos
ſeu quomodo ſubſiſtat: primum enim cùm ſit
totum effectiuè ab eſſentia diuioa, & oon ab
eius ſubſiſtentiis, vt probatum eſt, non de-
pendere à ſecundo, niſi, vt à quadam condi-
tione. Hoc enim ſolo ſenſu actiones dicuntur
D eſſe ſuppoſitorum: ideóque ſicut non viſo VIII.
modo, quo humanitas Chriſti Domini, vel
accidentia in ſacramento altaris ſubſiſtunt:
res illæ non deſinunt dici verè & propriè vi-
deri intuitiuè & terminare viſionem: ita di-
uina eſſentia non deſinet et dici propriè vide-
ri iotuitiuè, licet eius ſubſiſteotiæ relatiuæ
noo viderentur, & ſicut fides ducet multa
eſſe decreta libera in Deo, multa poſſibilia
contineri in illo, quæ tamen, licet non videan-
tur in particulari, non tamen inquietant bea-
tos, nec aliquem in illis appetitum ooo ſatia-
tum relinquunt, quia nimirum ſatiantur vi-
ſiooe diuinæ eſſentiæ, & habent voluntatem
conformem diuioæ voluntati, norunt expli-
citam cognitiooem iſtorom omnium non eſſe
ſibi debitam; ita, quia to præſenti ſuppoſitiooe

I. quilibet beatus abundè ſatiaretur viſione ſo-
lius diuinæ eſſentiæ, haberétque voluntatem
conformem diuinæ voluntati, non propterea
appeteret videre intuitiuè modum illum, quo
de facto Deus ſubſiſtit: tùm non dubitaret id
ſibi eſſe indebitum. Atque eodem modo phi-
loſophandum eſt: ſi per impoſſibile vnicum
duntaxat daretur ſuppoſitum in diuinis, illud
enim ſemper eſſet extra conceptum diuinæ eſ-
ſentiæ; ideóque ſicut non implicat eſſentiam
diuinam videri abſque tribus relatiuis ſubſi-
ſtentiis, ita & in tali hypotheſi poſſet etiam
videri ſine ſuo ſuppoſito.

Neque his obſtat, quòd tres ſubſiſtentiæ
diuinæ ſint nunc de obiecto intuitiuæ viſio-
nis, quæ eſt in beatis. Nam non omne quod
attingitur viſione intuitiuâ diuinæ eſſentiæ,
facit formaliter & ſeipſo videntem beatum,
vt patet de creaturis, quæ etiam à beatis vi-
II. dentur in eſſentia diuina: nam plura requi-
runtur ad hoc, vt aliquid dicatur obiectiuè
beatificare, quàm vt ſolùm dicatur videri in-
tuitiuè; ad hoc ſufficit, quòd ſit verum, quòd
ſit intelligibile, quòd videatur tale, quale eſt
in ſeipſo, & quòd terminet actum cognitionis;
ad iſtud verò vlterius requiritur, vt ſit id, cui
primò per ſe & formaliter conuenit ratio
ſummi boni & finis vltimi, quod conuenit ſo-
li diuinæ eſſentiæ.

Ex his ſequitur primò, vnumquodque attri-
butum Dei, prout virtualiter diſtinguitur à
quouis alio & ab eſſentia etiam diuina, poſſe
quidem videri intuitiuè quidditatiuè inadæ-
quatâ cognitione, ſimiliter omnes relatiuas
perſonalitates, ſimul non viſis aliis attributis,
III. abſolutis vel diuinâ eſſentiâ, actum tamen
iſtius viſionis non fore beatificum, vt facilè
intelligitur ex dictis.

Secundò ſequitur ſolutio dubij, quo quæ-
ri poteſt, an in caſu noſtræ propoſitionis bea-
tifica viſio eſſet eiuſdem ſpeciei, ac nunc eſt.
Nam ſi agatur de viſione terminata ad ſolam
diuinam eſſentiam, reſpondetur fore eiuſ-
dem ſpeciei, cùm habeat idem medium ſeu
motiuum, ſcilicet diuinam eſſentiam, vt cla-
rè & in ſeipſa viſam; licet enim tunc ſeſe ex-
tenderet ad pauciora, non propterea tamen
eſſet alterius ſpeciei, ſicut patet in actibus
noſtris naturalibus, qui ſemper ſunt eiuſ-
dem ſpeciei, dum fiunt ex eodem motiuo,
licet plura per vnum & pauciora per alterum
videamus: ſi autem agatur de viſione vnius
tantùm attributi, vel plurium ſeſe non ter-
IV. minante ad diuinam eſſentiam; iam talis vi-
ſio eſſet alterius ſpeciei ab ea, quæ nunc eſt
in beatis, quia deberet fieri per aliud mo-
tiuum, quàm per diuinam eſſentiam clarè &
in ſeipſa cognitam.

A V.

DISPVTATIO NONA.

De creaturis quæ videntur à beatis in viſione beatifica.

QVIA tota hæc difficultas
variis in locis explicatur à
Theologis pro multiplici ma-
teria, quam complectitur:
ideò relinquentes quæ ſunt
propria aliis locis, eam qui-
dem totam, ſed tamen breuiter perſtringe-
mus, cùm enim creaturæ aliæ ſint poſſibiles
tantùm; aliæ iam fuerint, aut de facto exi-
ſtant; aliæ ſint futuræ in aliqua temporis dif-
B ferentia: prima earum conſideratio attingi- VI.
tur ex profeſſo à ſancto Thoma, & eius inter-
pretibus, tertiâ parte quæſtione decimâ arti-
culo ſecundo & tertio: & quod ſpectat ad
creaturas, tam actu exiſtentes, quàm ali-
quando futuras de facto, agitur etiam ibi-
dem, & diſputatione *de cultu & inuocatione
Sanctorum*. item ſatis ordinatiè in primâ ſe-
cundæ, vbi agitur de formali beatitudine. Vt
igitur eam expediamus, ſit

ARTICVLVS PRIMVS.

*Vtrum abſolutè loquendo poſſit dari viſio
beatifica, quâ nulla ex creaturis merè
poſſibilibus videantur in Verbo ſecundùm
C illud eſſe quod habent extra Verbum.* VII.

NOTANDVM eſt, duplicem diſtingui
modum cognoſcendi creaturas; vnus eſt
videndi illas in Verbo, alter eſt cognoſcen-
do eas extra Verbum: videre creaturas in Ver-
bo idem eſt, ac videre illas in diuina eſſen-
tia: hæc autem viſio dicitur fieri in Verbo,
quia Verbum diuinum eſt imago Patris, &
diuina eſſentia repræſentans illas ſeſe habet
in cognitione beatifica ad inſtar ſpeciei & ſi-
militudinis illarum: deinde hæc cognitio ſic
nominatur, quia eſt aliquis actus; vnde cùm
Verbum diuinum procedat per intellectus
actionem, & opera cognitionis ſupernatura-
lis tribuantur Verbo diuino per appropria-
tionem, ſicut opera iuſtificationis & gratiæ
D attribuuntur Spiritui ſancto ex eo quòd pro- VIII.
cedat per voluntatem, fit, vt viſio creatura-
rùm in eſſentia diuina appelletur viſio illa-
rum in Verbo.

Videre autem res extra Verbum, eſt co-
gnoſcere illas, vel per ſpecies à Deo infuſas
ipſi beato, vel per reuelationem ei factam à
Deo, quod alij vocant videre illas *cauſali-
ter*, quatenus beatifica viſio eſt quædam cau-
ſa moralis, cur Deus reuelet beatis iſtas res,
vel illis infundat earum ſpecies: quomodo
etiam dicuntur ab aliis Theologis cognoſci
in proprio ſuo genere; vel denique quando
cognoſcuntur per ſpecies acceptas à rebus:
atque eodem recidit frequens illa diſtinctio
cognitionis apud ſanctum Auguſtinum libro
vndecimo *de ciuitate Dei* capite ſeptimo, &
vigeſimo nono libro *de Geneſi* ad litteram
capite vigeſimo ſecundo, & alibi: item apud

I. ſanctum Bernardum libro quinto de *conſide-
ratione capitu quinto, *in matutinam & veſper-
tinam; matutina* enim eſt, quam nos appella-
mus cognitionem creaturarum in eſſentia
diuina ſeu in Verbo ſic dicta, quia eſt longè
clarior: *veſpertina* autem illa eſt, quam nos
diximus eſſe extra Verbum ſeu in proprio ge-
nere; vt iam oſteodimus ad quæſtiooem pri-
mam diſputatione tertiâ. Hoc prænotato,

Sit noſtra propoſitio. *Abſolutè loquendo
non implicat dari aliquam beatificam viſio-
nem, quâ nulla ex creaturis, quæ ſunt me-
rè poſſibiles videantur in Verbo, ſecundùm il-
lud eſſe determinatum, quod poſſunt habere
in ſeipſis.* Ita communiter omnes ioterpre-
tes ſancti Thomæ ad quæſtionem vndeci-
mam huius partis, & facilè probatur ex di-
II. ctis: vbi poteſt videri eſſentia diuina etiam
actu beatifico, noo viſis eius attribotis, ni-
mirum omnipotentiâ, & contineotiâ emi-
neotiali; ibi viſio beatifica poteſt dari, quâ
nullæ ex creaturis, quæ ſunt merè poſſibi-
les videantur in Verbo, ſecundùm illud
eſſe determinatum, quod poſſunt habere in
ſeipſis, quia res eiuſmodi habent tale eſſe
per ordinem ad hæc duo attributa: atqui ex
dictis præcedenti diſputatione diuina eſſen-
tia poteſt videri per abſolutam Dei poten-
tiam intuitiuè, quidditatiuè, & *actu beati-
fico*, etiamſi nulla eius attributa videan-
tur.

Dixi in propoſitione, *ſecundùm illud eſſe
determinatum, quod poſſunt habere in ſeipſis*,
quia ſeclusâ cognitione iſtorum duorum at-
III. tributorom, illæ creaturæ oon poſſuot cog-
noſci etiam ſub communiſſimo conceptu
entis proximè creabilis, ſeu poſſibilis, licet
cognoſci poſſiot ſub iſto gradu, vt radicali-
ter poſſibili, quatenus beatus videndo di-
uinam eſſentiam, & includentem radicalem
perfectionem, & continentiam in omni ge-
nere entis perfecti in præciſo ſuo cooceptu,
videt etiam eam eſſe radicaliter & remo-
tè potentem creare qoodcumque non im-
plicat.

Modus autem, quo eſſentia diuina ſic vi-
deatur eſt, quòd cognitio creaturarum in
Verbo ſequatur conditionem diuinæ eſſen-
tiæ vnitæ ad inſtar ſpeciei, & concurſum Dei
requiſitum ad cognitionem creaturarum:
at Deos poteſt vnire ſuam eſſentiam ad ioſtar
ſpeciei impreſſæ intellectui alicuius beati,
IV. pro videnda ſolùm ſua eſſentia, vt patet ex
dictis, neque aliquod violeotum dicetur ibi
eſſe, cùm intellectus beati oon poſtulet ex
hypotheſi viſiooem iſtorum poſſibilium, vt
ſibi debitam, vel ratione ſui ſtatus, vel ſuo-
rum meritorum.

ARTICVLVS II.

*Vtrum communicari poſſit intellectui creato
cognitio omnium poſſibilium.*

SIT hæc noſtra propoſitio. *Implicat com-
municari creato intellectui cognitionem om-
nium poſſibilium.*

A Hæc propoſitio eſt ſatis communis inter V.
Scholaſticos, vt videre eſt tertiâ parte, ci-
tatâ quæſtione decimâ articulo tertio: imò
non defuerunt, qui vellent oppoſitum non
eſſe ſatis tutum in fide. De ratione huius
propoſitionis noo ſatis conuenit inter om-
nes: eam non reperi ſufficienter ex incom-
prehenſibilitate diuinæ eſſentiæ oſtendimus
ſuprà: ideóque reperenda aliunde. Nos o-
miſſis variis aliorum rationibus, breuiter re-
petimus ex eo, quòd nullus intellectus crea-
tus, quantumuis perfecto lumine gloriæ il-
luſtratus poteſt excogitari videre hîc & nunc
tot & tam multas res poſſibiles, quin ad-
huc aliqua ei ſemper reſtet videnda: ergo
cùm illa, quæ reſtabit ſit aliqua res poſſibi-
lis, tunc non videbit illas omnes.

B Antecedeos probatur: ioter omnes res VI.
poſſibiles, omnes actus cognitionis crea-
turarum, tam directi, quàm reflexi circa
quodcumque obiectum, imò & circa ipſum
actum, quo beatus in præſenti caſu ſuppo-
nitur videre omnia poſſibilia, veniunt etiam
anoumeraodi: ſed ille beatus tali ſuo actu
non videret actum illum reflexum, quem
poteſt elicere circa hunc ſuum actum dire-
ctum, quia talis eius actus eſſet duntaxat di-
rectus, & haberet pro obiecto ſuo adæqua-
to omnes tantùm res alias poſſibiles: tum
quia actus ille directus priùs deberet ei ſup-
poni, tanquam obiectum; at ei non poſſet
ſupponi, cùm potiùs tantùm ſequeretur il-
lum: tum quia etiamſi actus iſte ſuppooere-
tur ita eſſe directus, vt ſimul eſſet virtute,
vel eminenter reflexus, oon tamen ita ſe re-
C flecteret ſupra ſeipſum, vt tolleret à Deo VII.
poteſtatem dandi alicui beato vim vt aliâ ſe-
quenti viſiooe videret iſtam viſionem, & ita
ſemper in infioitum, quæ viſio cùm ſit poſte-
rior iſtâ, oon attiogeret haoc ſecundam.

Dices eſſe tantùm poſteriorem aliâ præ-
cedenti quoad exiſtentiam, & ooo quoad
præuiſionem; hîc autem duntaxat agi de
poſſibilibus, quæ reuera non exiſtunt; ideó-
que ad cogooſcendum eiuſmodi viſionem ni-
hil referri quòd hæc cogoitio ſit poſterior;
ſed ſufficere, quòd ſit prior ſecundùm præui-
ſionem & ſecundùm eſſe poſſibile, iuxta quod
attingeretur ab intellectu beati.

Reſpoodetur illam cognitiooem ita eſſe
de facto poſteriorem aliâ, vt tamen ſemper
reſtet Deo facultas creaodi intellectum per-
D fectiorem ſemper in iofinitum corroboratum
perfectiori ſemper lumine gloriæ, qui ali- VIII.
quem actum viſionis beatificæ ſemper per-
fectiori & perfectiori modo in infinitum e-
liciat, quàm qui ſupponitur in præſeoti caſu
illa videre: & proiode cùm modus ille per-
fectior ſemper & ſemper io infinitum ſit ali-
quid poſſibile, quod modo perfectiori po-
teſt cognoſci ab alio intellectu creando,
quàm ab eo, qui iam ſuppooitur videre poſ-
ſibilia iſta; fit, vt nunqoam poſſit fieri, quòd
aliquis beatos videat omnia poſſibilia.

I.

Articvlvs III.

Vtrum beati videant aliquas creaturas in Verbo, & cur has potiùs quàm illas.

NOtandvm eſt primò, vt aliquid dicatur in alto videri iuxta ſtatum præſentis difficultatis, duo requiri obiecta, quorum primum ita ſeſe habeat ad ſecundarium, vt ratio cognoſcendi illud, id eſt, debet eſſe tanta connexio in ratione cognitionis inter primarium & ſecũdarium obiectum, vt primarium obiectum cognitum ducat intellectum in cognitionem ſecundarij: ita vt actus cognitionis non terminetur ad obiectum ſecundarium, niſi mediante primario; vnde debet eſſe vnus & idem numero II. actus, quo primarium & ſecundarium obiectum cognoſcantur: ſicut dum Angelus penetrando eſſentiam hominis, eodem planè actu videt proprietates eius: hæc enim duo, *cognoſcere vnum in alio*, & *cognoſcere vnum ex alio*, diſtinguuntur: prius importat vnum, & eundem eſſe actum cognitionis vtriuſque obiecti; poſterius infert aliquam cauſalitatem, & proinde duplicem actum cognitionis, ita ut prior cognitio cauſet poſteriorem, ſicut cognitio antecedentis cauſat cognitionem conſequentis.

Secundò notandum eſt, creaturas duobus modis poſſe intelligi videri in Verbo: prior eſt ſecundùm illud eſſe *eminens*, quod habent in Deo, & ſecundùm quod ſunt ipſamet eſſentia diuina creatrix: poſterior eſt III. ſecundùm illud eſſe, quod ipſæ creaturæ habent extra Verbum, ſeu diuinam eſſentiam, & iuxta quod ſunt in ſeipſis, vel poſſunt in ſeipſis exiſtere, quomodo ſunt aliquid creatum, vel de facto, vel in potentia. His prænotatis,

Sit hæc prima propoſitio. *Beati vident aliquas creaturas in Verbo iuxta primum notabile poſitum.* Propoſitio eſt contra Vaſqueſium diſputatione quinquageſimâ & quinquageſimâ primâ ad primam partem ſancti Thomæ, vbi vult creaturas hoc tantùm ſenſu dici videri à beatis in Verbo, quòd Deus peculiari reuelatione eas beatis reuelet intuitu beatitudinis illorum, vel quòd infundat illis ſpecies, quibus eas alio actu, quàm viſionis beatificæ cognoſcant.

Eſt tamen noſtra propoſitio communis IV. ſancti Thomæ articulo octauo quæſtione duodecimâ primæ partis, & omnium eius interpretum ibi: & primò, quòd modus iſte videndi creaturas ſit *poſſibilis*, probatur: ad hoc, vt aliquid videatur in alio, tanquam medio cognito, duo ſufficiunt. Primum eſt, vt illud in quo aliquid videtur, habeat vim deducendi intellectum ad cognoſcendum ſe, & id quod in ſeipſo continet vno & eodem actu: alterum eſt, vt repræſentet illud intellectui, tanquam ei intrinſecè connexum, & vt dependens ab eo, quemadmodum patet in ea cognitione, quâ Angelus ſimul & ſemel eodem actu cognoſcit eſſentiam rei alicuius, & eius proprietates; atqui diuina eſſentia, vt cognita in ratione cauſæ huius & iſtius rei poſſibilis in particulari, habet vim deducendi intellectum ad cognoſcendum eiuſmodi res

A prædictas poſſibiles, determinatas in particulari, eodem actu quo diuina eſſentia V. videtur, quia intellectus videndo eſſentiam diuinam, vt cauſam in particulari iſtorum poſſibilium, debet cognoſcere iſta poſſibilia, quatenus vnum extremum habens ad aliud habitudinem, non poteſt vt ſic cognoſci intuitiuè & quidditatiuè, niſi & alterum eius extremum cognoſcatur: ergo cùm vnumquodque poſſibile dicat intrinſecam habitudinem ad Deum, vt ſuam cauſam, diuina eſſentia cognita, tanquam cauſa in particulari iſtorum poſſibilium, poteſt deducere intellectum beati, vt eodem actu, quo diuina eſſentia cognoſcitur, & aliqua poſſibilia cognoſcantur in ſe.

Hinc ſequitur eſſentiam diuinam alio modo ſeſe habere ad cognitionem Dei, quando B eſt ad inſtar ſpeciei impreſſæ; & alio modo, VI. quando eſt medium ad cognoſcendum creaturas in Verbo: nam ad primam cognitionem habet ſe, tanquam medium non cognitum, ſicut omnes ſpecies tam intelligibiles, quàm ſenſibiles ſeſe habent; ad poſteriorem verò ſe habet, tanquam medium cognitum.

Quòd autem beati videant de facto in Verbo aliqua ex poſſibilibus, probatur ex ſancto Auguſtino locis ſuperiùs citatis, quibus addi poteſt alius eius locus valde expreſſus libro ſecundo *de Geneſi ad litteram* capite octauo, vbi loquens de beatifica viſione Angelorum terminata ad eſſentiam diuinam ait, *eos videre aliquas creaturas ſecundùm id quod intus vident*; quod idem docet libro quarto *de Geneſi ad litteram* capite 24.

C Item probatur ratione: viſio beatifica Sanctorum eſt quædam participatio viſionis, VII. quam Deus habet de ſeipſo & creaturis: atqui Deus videt creaturas ſecundùm illud eſſe determinatum, quod poſſunt habere in ſeipſis in ſua diuina eſſentia, tanquam in medio cognito, vt patebit infrà agendo de ſcientia Dei: adde quòd hoc cedit in liberalitatem Dei, & perfectionem viſionis beatificæ, quæ ſublatâ cognitione poſſibilium non eſſet maior obiectiuè, quàm ſit extra Verbum.

Obijcies: res abſoluta, quatenus abſoluta non poteſt eſſe ratio cognoſcendi aliam rem ſibi diſſimilem, ad quam nullum habet reſpectum; ſed eſt omninò independens: atqui eſſentia diuina eſt res omninò abſoluta, nulD lum habens reſpectum ad creaturas, ſiue exiſtentes, ſiue poſſibiles, quibus eſt omninò VIII. diſſimilis.

Reſpondetur ad maiorem: quando aliquid eſt ita connexum cum abſoluto, vt dicat intrinſecam dependentiam cauſalitatis ab illo, & abſolutum illud eſt tale ex ſua natura, vt ex principijs ſuis intrinſecis poſtulet aliquid dependere à ſe, licet econtrà iſtud abſolutum à nullo dependeat: tunc eiuſmodi abſolutum, vt cognitum, poteſt eſſe ratio cognoſcendi illud, quod dependet ab eo, quemadmodum videre eſt in pleriſque accidentibus, & proprietatibus reſpectu ſuorum ſubiectorum: ideòque licet diuina eſſentia ſit aliquid abſolutum omninò independens, quia tamen, quatenus cauſa, eſt talis conditionis, vt omnes creaturæ neceſſariò dependeant ab ea, ſit, vt

I. hæc cognita in ratione cauſæ talis effectus ſit etiam ratio cognoſcendi talem effectum ſeu creaturam.

Secunda propoſitio. *Ratio propter quam beati videant potiùs hæc vel illa ex poſſibilibus, aut cur vnus beatorum videat plura, alter verò pauciora: ſi agatur de morali eſt diſpar eorum charitas via: ſi de phyſica tum lumen gloria, tum eſſentia diuina ſeſe manifeſtans intellectui ſub ratione cauſa ſpecialium iſtorum effectuum in particulari.* Duæ ſunt partes huius propoſitionis.

Prior probatur: viſio patriæ correſpondet meritis & charitati viæ, vel etiam perfectioni ſtatus beatorum: ergo cùm ex parte ſtatus non ſit maior ratio ex ſuppoſitione in vno, quàm in alio, vt plura videat ex merè poſſibilibus, ſi quæ ſit inæqualitas in tali viſione
II. illa debet refundi in inæqualitatem meritorum & charitatis viæ, tanquam in cauſam moralem. B

Poſterior pars probatur: vbi cognitio cauſæ in ſeipſa eſt ratio cognoſcendi aliquem ex propriis eius effectibus; ibi phyſica ratio, propter quam vnus effectus potiùs cognoſcatur, quàm alius, poteſt tantùm aſſignari, quòd ſit lumen ſufficiens ad penetrandum cauſam, prout induit rationem talis cauſæ reſpectu talis effectus, & præterea quòd cauſa applicetur intellectui ſub hac ratione conſideranda: atqui dum aliqua videntur à beatis actu beatifico, diuina eſſentia viſa in ſeipſa eſt eius ratio cognoſcendi eiuſmodi poſſibilia, vt patet ex dictis: ergo ratio phyſica, cur vnus beatorum videat hæc poſſibilia, & alius alia,
III. eſt ipſum eiuſmodi lumen gloriæ ſimul cum eſſentia diuina ei vnita ad manifeſtandum hæc duntaxat & non alia.

Articvlvs IV.

Vtrum beati videant omnia fidei myſteria, quæ habent eſſe in aliqua temporis differentia: vtrum etiam videant ea quæ pertinent ad ſuum ſtatum, quæ pendent à libera voluntate creaturæ rationalis, vniuerſum hoc, & an videant in Verbo omnia ſimul, an verò cum ſucceſſione.

PRIMA propoſitio. *Omnes & ſinguli beati vident de facto omnia myſteria fidei, quæ habent eſſe in aliqua temporis differentia præteriti, vel præſentis:* ita ſanctus Thomas hîc quæſtio-
IV. ne duodecimâ articulo ſecundo, & communiter omnes Theologi. D

Probatur primùm ex illo Apoſtoli prioris *ad Corinthios* decimo tertio: *videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Item ex Patribus, ſancto Auguſtino libro vigeſimo *de Ciuitate Dei* capite vigeſimo primo, ſancto Gregorio libro decimo octauo *Moralium* capite vltimo, &c.

Probatur: ex dictis ſuperiori diſputatione viſio ſuccedit fidei: atqui beati habuerunt fidem actu, vel habitu explicitè, vel implicitè omnium myſteriorum noſtræ fidei.

Hæc tamen concluſio, quatenus procedit de iis myſteriis, quæ ſunt facta in tempore, non videtur eſſe de fide, quia nec ſacra Scriptura, nec Patres id definiunt diſertè, & in

A particulari: beati tamen vident ea myſteria, quæ conſiſtunt in indiuiduo, cuiuſmodi eſt myſterium Incarnationis, etiam quoad rationes ſuas particulares, quia etiam crediderunt illa in via. V.

Addidi in concluſione hanc particulam, *quæ habent eſſe in aliqua temporis differentia præſentis, vel præteriti*, quia nonnulla myſteria fidei pertinent ad tempus futurum, quæ tamen beati non vident pro hoc inſtanti: ſic dicuntur *ignorare diem extremi iudicij* apud ſanctum Matthæum capite vigeſimo quarto: item *ad Epheſios* quarto, Angeli dicuntur edoceri ab Apoſtolis, quoad aliquas circunſtantias Incarnationis; & illa particularia, quæ ſpectant ad vnam aut ad alteram perſonam, imò quæ pertinent ad totam aliquam gentem, licet fiant ex ſupernaturali prouidentia
B Dei, non cognoſcuntur à beatis, vt patet ex illa pugna, quæ fuit inter Angelum Iudæorum, & Angelum Perſarum apud Danielem. VI.

Secunda propoſitio. *Vnuſquiſque beatus ex prædictis illis ſingularibus ad vnam aut alteram perſonam, vel gentem ſpectantibus, videt quæ pertinent ad ſuum ſtatum:* ita ſanctus Thomas ſecundâ ſecundæ quæſtione octogeſimâ tertiâ articulo quarto ad ſecundum, vbi id colligit ex ſancto Gregorio libro duodecimo *Moralium* capite decimo tertio: item tertiâ parte quæſtione decimâ articulo ſecundo, & alij communiter, tam hîc, quàm in quartum ſententiarum diſtinctione 49.

Probatur. Primùm ex Concilio Senonenſi *in decretis fidei* capite decimotertio, dum ſic
C ait: *beatis perenium eſt conforme illud diuinitatis ſpeculum, in quo quidquid eorum interſit illuceſcat.* Hæc autem ſpectant ad ſtatum vniuſcuiuſque beati: primò quæ ad illum ſpectabant, quando erat in terris, vel quæ ſunt eius cuſtodiæ commiſſa à Deo etiam in patria, ſicut homines demandati ſunt cuſtodiæ Angelorum. Deinde quæ diriguntur ad illos, vt ſunt orationes: nam beati ſunt à Deo poſiti *mediatores* interceſſionis inter illum & nos. VII.

Ratio congruentiæ pro hac concluſione peti poteſt ex eo, quòd æquum videatur, vt deſiderium rationabile vniuſcuiuſque beati expleatur: cùm beatitudo ſit *ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus:* & beati poſſint iuſtè deſiderare, cognoſcere nunc enumerata.

Ratio ſecundi poteſt peti ex modo, quo Eccleſia militans orat Sanctos. Nam ſi San-
D cti reſcirent tantùm noſtras orationes per reuelationem ſibi factam à Deo, Eccleſia congruentiùs dirigeret ſuas orationes ad Deum, quàm ad Sanctos, ad quos tamen illas immediatè dirigit. VIII.

Eſt tamen aduertendum non pertinere ad ſtatum beati cognoſcere ea, quæ Deus diſpoſuit circa illos, quos commiſit eius curæ: ſed ea ſolùm, quæ expediunt ad exequendum modo conuenienti ſuum miniſterium, vt patet ex dictis de Angelis cuſtodibus Iudæorum, & Perſarum apud Danielem.

Neque hinc ſequitur ſutrum, vt qui minor eſt meritis, plura videat, quàm qui maior eſt in beatitudine: nam maior, vel minor beatitudo debet potiùs attendi penes eius obiectum primarium, & penes modum ten-

I. dendi in illud, quàm penes ſecundarium, A
cuiuſmodi ſunt creaturæ: vt ſanctus Auguſtinus rectè notauit libro quinto *confeſſ.* capite quarto, quando dixit: *beatus qui te nouit, etſi alia neſciat, qui verò te & alia nouit, non propter illa beatior, ſed propter te ſolum.*

Neque ſanctus Auguſtinus obſtat noſtræ propoſitioni, quando libro *de cura pro mortuis agenda*, ait Sanctos vitâ functos neſcire, quæ apud nos agantur, ex eo, quòd à matre ſua non viſebatur, nec conſolabatur in ſuis laboribus: nam ſanctus Thomas primâ parte quæſtione octogeſimâ nonâ articulo octauo, obſeruat ex ipſo eius textu eum ibi duntaxat loqui dubitando, non autem aſſerendo: Abraham verò, & alij veteris Teſtamenti rectè poſſunt dici pro tempore veteris Teſtamenti neſciuiſſe per hanc cognitionem, quæ

II. geruntur in mundo, quia nondum erant bea- B
ti; quam ob cauſam dici etiam poſſe in veteri Eccleſia orationes non ita fuiſſe ad illos immediatè directas, ſicut nunc in Eccleſia Chriſtiana, dum omnes Sancti vident Deum clarè & intuitiuè.

Ex hac propoſitione ſequitur Chriſtum Dominum videre omnia ſingularia etiam ordinis ſupernaturalis, cùm ſit caput hominum & Angelorum, dicique neſcire diem & horam extremi iudicij, non quòd illum ignorauerit, ſed quòd occultauerit; eo namque genere locutionis, inquit ſanctus Auguſtinus libro primo *de Trinitate* capite 12. quiſque neſcire dicitur quod occultat.

Tertia propoſitio. *Beati non vident quæ pendent à libera voluntate creaturæ rationalis, niſi quatenus ſpeciali quâdam ratione pertinent*

III. *ad eorum ſtatum*, verbi gratiâ, *quando ad illos* C
diriguntur.

Hæc propoſitio probatur ex iis, quæ communiter Theologi docent de cognitione Angelorum circa cogitationes hominum: & fauet ratio, quia in republica benè ordinata (qualis eſt beatorum) cogitationes ſingulorum non debent cognoſci promiſcuè à ſingulis, ſed ab iis tantùm, ad quos diriguntur, & ad quorum ſtatum pertinent.

Quarta propoſitio. *Beati vident in Verbo totum hoc vniuerſum, & omnes rerum ſpecies, quibus conſtat ſaltem cauſaliter, quatenus per ſpecies ſibi infuſas cognoſcunt iſta omnia.*

Probatur: intellectus beati habet omnia quæ pertinent ad naturalem ſuam perfectionem, & ad explendum quemlibet appetitum D

IV. elicitum, conſentaneum rectæ rationi, quia beatitudo eſt *ſtatus perfectus aggregatione omnium bonorum*: atqui cognitio totius vniuerſi & omnium ſpecierum, quæ ſunt in illo, pertinet ad naturalem perfectionem intellectus creati, vt patet ex eo, quòd Angeli dicantur accepiſſe à Deo ſpecies infuſas rerum omnium, quæ ſunt in vniuerſo.

Dixi in concluſione, *rerum omnium ſpecies*, quia non eſt neceſſe cognoſcere omnia indiuidua in particulari, ſed ſufficit in qualiber ſpecie ea cognoſcere, quæ ſunt ſatis ad diſtinctè cognoſcendum naturam ſpecificam, & varietatem proprietatum.

Vltima propoſitio. *Ea omnia quæ beati vident in Verbo, vident ſimul, non autem vnum poſt aliud cum vera ſucceſſione*: ita ſanctus Thomas hîc quæſtione duodecimâ articulo decimo, &

infrà quæſtione quinquageſimâ octauâ articulo ſecundo, & omnes eius interpretes. V.

Probatur. Primùm ex ſancto Auguſtino libro decimo quinto *de Trinitate* capite decimo ſexto, qui loquens de viſione beatifica ait, noſtras cogitationes non futuras volubiles, ſed *omnem*, inquit, *ſcientiam noſtram vno ſimul conſpectu videbimus.*

Probatur etiam ex eo, quòd beatifica viſio appelletur vita æterna, dicatur menſurari æuo ſeu æternitate participatâ, quæ nullam admittit in ſe variationem, quod tunc eſſet falſum, ſi beati viderent in Verbo ſucceſſu temporis alia, quæ anteà in illo non viderant: nam omnis mutatio obiecti cogniti infert intrinſecam mutationem in ipſa actuali, & formali cognitione ſibi correſpondente: hæc enim nihil eſt aliud, quàm expreſſio imaginis rei intelle-

ctæ: & proinde ſi res intellecta, quæ in præ- VI.
ſenti cognitione eſt diuina eſſentia cum aliquibus creaturis, mutetur, debet & intellectio ſeu ipſa viſio beatifica, & Verbum mentis ei correſpondens mutari, quod eſt abſurdum.

Nec obſtat, quòd hæc mutatio dicatur fieri tantùm in obiecto ſecundario: nam ita fit in illo, vt ſemper redundet in ipſam viſionem beatificam, quia tam obiectum ſecundarium, quàm primarium vnâ tantùm actione percipitur.

Neque hinc ſequitur ſanctum Petrum, verbi gratiâ, cui commiſſa eſt cura Eccleſiæ vniuerſalis & alios Sanctos, ad quos preces dirigentur paulò ante extremum iudicium ſcire hunc diem extremi iudicij, vel cognoſcere qui ſunt prædeſtinati, & qui reprobi; nam Sancti

ita vident iſtas orationes, vt non videant eiuſ- VII.
modi circunſtantias, quippe quę ad eorum ſtatū non pertinent, & eo duntaxat ſenſu dicuntur videre iſta intuitiuè, quatenus vident illa ſecundùm eas circunſtantias ad ſuum ſtatum pertinentes, quas hæc ſunt habitura dum exiſtent, ſecundùm quas ais manifeſtantur in diuina eſſentia, non autem quaſi iam exiſtant.

AD QVÆSTIONEM XIII.

DISPVTATIO VNICA.

De nominibus Dei. VIII.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum poſſit nomen aliquod imponi Deo.

QVONIAM ex cognitione rerum fit, vt de illis loquamur, eiſque nomina imponamus, ideò poſt explicatam cognoſcibilitatem eſſentiæ diuinæ Scholaſtici cum ſancto Thoma agunt de ineffabilitate Dei, ſeu de nominibus Dei: eſt autem hîc tantùm diſputatio de nomine vocali: & quantum ſpectat ad nomen correſpondens ei imperfectæ cognitioni, quam habemus de Deo, nomen aliquod dari poſſe, quod ſignificet Deum viatoribus, nec Deum eo ſenſu dici *ineffabilem*, patet ex

I. ſacris Litteris, io quibus paſſim multa nomi-
na Dei habentur, vt Exodi decimo qointo,
& alibi; item ex ſancto Diooyſio toto ſuo li-
bro *de diuinis nominibus*.

Quantum verò ſpectat ad cogoitionem per-
fectam habendam de Deo, certum etiam eſt
viatores non poſſe ſibi innicem nominare
Deum, ita vt nomeo illud ſignificet Deom, ſi-
coti eſt aliis viatoribus iſtud nomeo audienti-
bus, vt intelligitur ex illa interrogatione Pro-
uerbiorum tertio, *quod eſt nomen eius*, ſcilicet
Dei, *aut quod nomen Filij eius ſi noſti*: & fauet
ratio; oam ex Ariſtotele libro primo *de inter-
pretatione* voces, & nomina ſunt ſigna con-
ceptuum: at viatores non poſſunt concipere
Deum ſicuti eſt in ſe ex dictis ad pręcedentem
quæſtionem: atque ad minus ad hunc ſeo-
II. ſum, Deus dicitur *ineffabilis*, & definitur ta-
lis in Concilio Lateranenſi, & refertur capi-
te *firmiter* de ſumma Trinitate, & fide Ca-
tholica.

Difficultas tantùm eſt, an viatores poſſint
Deo imponere aliquod nomen, quod perce-
ptum à beatis ſignificet illis Denm quiddita-
tiuè & ſicuti eſt, vel an beati poſſint illud præ-
ſtare reſpectu aliorum beatorum, vel etiam
ipſemet Deus reſpectu beatorum, vel viato-
rum. Scotus primo ſententiarum diſtinctiona
22. Ocbamus, Gabriel ibidem, & Vaſquesius
hîc totâ diſputatione 57. affirmant. Verùm
melior eſt altera ſententia, quam bis propoſi-
tioaibus exponemus.

Prima ſit propoſitio. *Viatores non poſſunt
Deo imponere nomen, quod ex ſe ſignificet quid-
ditatiuè Deum beatis.*

III. Probatur. His tantùm poſſumus imponera
nomina ſignificantia quidditatem rerom, qua-
rũm poſſumus formare conceptum quiddita-
tiuom, eúmque aliis audientibus ita expri-
mere, vt auditores vi iſtius nominis, & ſigni-
ficationia eius veniant io cognitiooem, tam
ipſius oostri conceptus, quàm ipſius rei ex-
preſſæ per noſtrum conceptum & nomen: at-
qui nullus viatorum poteſt formare quiddi-
tatiuom conceptum Dei, ſicuti eſt in ſeipſo,
vt patet ex dictis ad præcedentẽ quæſtionem,
& multò minus facere, vt vi alicuius nominis
à ſe prolati & ſignificationis eius beatus ve-
niat in cognitionem quidditatiuam Dei: ergo
oullus viatorum poteſt Deo nomeo impone-
re, qood ſignificet beatis Deum, ſicoti eſt.

Maior probatur ex Ariſtotele libro primo
de interpretatione dicente, nomina eſſe ſigna
rerum, & conceptuum loqnentis, quod etiam
IV. S. Auguſtinus docet libro 15. *de Trinitate* cap.
11. & ſermone 2. *de natiuitate ſancti Ioannis.*
Confirmatur ex eo, quòd ſignificatio vocis
nunquam poteſt excedere ſuam impoſitio-
nem, nec impoſitio conceptionem intellectus
iooponentis, quia eſt illius expreſſiua.

Dices, poſſe fieri vt ex prolatione alicuius
nominis facta per igoorantem aliqnis deue-
niat in cognitiunem rei ſigoificatæ: ergo pari
modo beatus poterit deueoire in cognitio-
nem quidditatiuam Dei, quam viator expri-
mit aliquo nomine, cuius tamẽ ipſe vim neſcit.

Reſpoodetur primò, quaodo id contingit
talem cognitionem propriè oon fieri vi ipſius
nominis ſic prolati, ſed vi alicuius alterius
coguitionis, qoam ipſe aodiens habuit anteà,
quæque ſe habet merè per accidens ad iſtud

A nomen ſic prolatum duntaxat *materialiter*, & V.
veluti more pſittaci. Deinde etiamſi quæ-
dam oomina ſignificeot plura, qnàm aliquan-
do intendat ia, qui illa pronuotiat, id tamen
non poteſt habere locum in prima impoſitio-
ne, quæ tantùm reſpondet conceptui impo-
nentis.

Atque ex dictis pro hac propoſitione, & ex
obſeruatione circa propriam naturam vocum
& nominum, quæ iuxta Ariſtotelem ſunt im-
mediatè ſigna conceptuum formalium ipſius
loquantis, & rerum, ſeu conceptuum etiam
obiectiuoruio, horum primitate *executionis*,
iſtorum verò primitate *intentionis*, vt Co-
nimbricenſes fusè explicãt quæſtione tertiâ *in
primum caput libri de interpretatione*, ſatis intel-
ligitur fundameotum hoc prioris ſenteotiæ:
B menſura ſignificationia deſumi debet, oon ex
imponente ſigoificatiooem nomini, ſed ex VI.
ipſo illod aodiente, eſſe falſum; nam ſignum
inſtrumentale ſeu qnod priùs debet cogno-
ſci, quàm ducat io cognitionem alterius, ac-
cipit ſuam menſuram ab ipſo principali agen-
te, cuius eſt ioſtrumentum, & potiùs à ſua
caoſa efficieote, quàm à materiali: at voces &
nomina ſunt ſigoa quædam ioſtrumentalia, vt
loco nunc citato Dialectici doceot, & princi-
pale agens comparatione noſtrarum vocum
eſt ipſe inſtituens, imponens, & ipſe audieos
habet ſe tantùm materialiter, vt ſcilicet reci-
piat: ergo falſum eſt menſuram ſignificatio-
nis nominum, & vocum debere ſumi potiùs
ex audiente illud, quàm ex ipſo imponeote
ſignificationem: adde quòd ioſtitutio oomi-
oum, & vocum ſit pro explicandis ipſis con-
ceptibns, & oomen priùs ſignificat, ſaltem
C primitate *intentionis*, quàm participatur ab VII.
andiente: ergo habet potiùs ipſum impo-
neotem pro ſua menſura, quàm ipſum audien-
tem illud.

Secunda propoſitio. *Beatus non poteſt no-
minare Deum ſicuti eſt alteri beato, vel via-
tori.*

Probatur: de ratione nominis eſt, vt ex vi
prolationis eius, & ex efficacia auditionis,
ipſe audiens efformet ſibi cognitionem rei ſi-
gnificatæ, & formalis conceptus ipſius pro-
ferentis ſeu loquentis: ſed neque beatus, ne-
que viator poteſt ſibi efformare cognitionem
de Deo ſicuti eſt, ex eo quòd alter baatus
profert aliquod nomeo, oec item poteſt ex vi
prolationis alicuius oominis cognoſcere con-
ceptum, quem alter beatos habet da Deo
cognito ſicuti eſt: ergo, &c.

D Maior patet ex dictis de natura nominis. VIII.
Minor probatur. Formalis conceptns de Deo
ſicuti eſt in ſe, poteſt tantùm efformari per
viſionem, quæ fiat per diuinam eſſentiam ſe-
ſe habentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel
per ſpeciem impreſſam, vel per aliquid aliod
gerens vicem ſpeciei impreſſæ, per quod ta-
men actualis exiſtentia ipſius Dei videatnr io
ſe: at nullum nomen quodcnmque illnd aſſi-
gnetur eſt eſſentia Dei, vt per ſe conſtat, nec
item eſt ſpecies impreſſa: hæc enim eſt ſignum
formale, quod non cognitum deſeruit effor-
maodæ cognitioni, vt philoſophi docent:
iſtnd verò eſt ſignum inſtrumentale, quod re-
quirit in cognoſcente recordationem ſuæ ſi-
gnificationis & rei ſignificatæ: nec deniqua
actualis exiſtentia Dei cognoſceretur in ſe-

I. ipſa per illud nomen, quia vt ſic poteſt tan- A
tùm cognoſci per viſionem Dei in ſeipſo, vt
patet ex dictis ad præcedentem quæſtionem.
Dices: vnus beatus poteſt videre conce-
ptum alterius videntis clarè Deum, & vnus
beatus poteſt explicare talem conceptum al-
teri beato: at conceptus ille eſt de Deo ſicut
eſt in ſeipſo: ergo cùm explicatio talis con-
ceptus non fiat, niſi per nomen, talis beatus
nominabit alteri beato Deum ſicuti eſt.
Reſpondetur, beatum poſſe tantùm indiſ-
tinctè, & confusè cognoſcere conceptum al-
terius beati, quo videt Deum per eſſentiam,
quia non poteſt illum penetrare, niſi ſimul &
eſſentiam diuinam penetret, quod oſtendi-
mus non poſſe fieri extra eſſentiam clarè vi-
ſam: vnde ſicut per ſigna quædam exteriora
cognoſcimus hanc & illam rem geri interiùs
II. ab hoc & illo homine, licet non videamus B
rem iſtam in ſeipſa: ſic etiam beatus intuen-
do beatum, cognoſcit illum cogitare de Deo,
intellectum eius occupari in Deo clarè viden-
do: attamen conceptum eius non videt diſ-
tinctè.
Nec obſtat, quòd beatus videns Deum con-
cipiat illum ſicuti eſt, non enim ideò poteſt il-
lum diſtinctè, & quidditatiuè explicare; cùm
vt Theologi dicunt, poſſimus plura concipe-
re, quàm effari.
Vltima propoſitio. *Deus non poteſt imponere
ſibi ipſi nomen aliquod, quod illum totum & to-
taliter ſignificet beatis.*
Probatur ex dictis ſuprà de incomprehen-
ſibilitate Dei, & ex dictis de natura nominis,
quæ eſt facere, vt audiens veniat in cognitio-
III. nem conceptus loquentis, & in cognitionem
rei ſignificatæ per nomen. C

Articvlvs II.

Vtrum nomen, qui eſt, *ſit proprium Dei.*

Pars affirmans intellecta de nomine, quo
Deus poteſt nominari ad captum viato-
rum, eſt communis ſententia Patrum, qui vi-
deri poſſunt apud Lipomanum *in ſua catena
ad illud tertij capitis Exodi: ego ſum, qui ſum &
qui eſt miſit me ad vos.*
Probatur: illud nomen eſt maximè pro-
prium Deo, quod ſignificat eius attributa,
prout ſpeciali quadam ratione conueniunt ei:
atqui hoc nomen, *qui eſt*, explicat nobis æter-
nitatem Dei, & eius firmitatem in eſſendo
IV. & exiſtendo, prout ſingulariter competit illi, D
quia illud, *qui eſt*, ſignificat Deum eſſe, ſeu
exiſtere neceſſariò, ipſam eius exiſtentiam ita
eſſe illi intrinſecam, vt nullomodo poſſit de-
ſtrui: explicat item æternitatem, & immuta-
bilitatem propriam Deo, quia nomen, *qui eſt*,
ſignificat ſemper eſſe in præſenti, quod eſt
maximè proprium Deo, cui nihil eſt futurum,
nihil præteritum, vt ſanctus Auguſtinus ex-
plicat libro *octoginta trium quæſtionum* quæ-
ſtione decimâ.
Nec obſtat, quòd in Hebræo textu legatur
ibi futurum, ſic *qui ero*, & *qui ero miſit me*. Nam
vt Lipomanus notat ſuperiùs, Hebræi paſſim V.
vtuntur futuro pro præſenti.
An autem hoc nomen Dei, *qui eſt*, ſit illud
idem, quod Patres vocant *tetragrammaton*, ac
Iehoua, affirmant Theodoretus *in Exodum*:
Clemens Alexandrinus libro quinto *ſtroma-
tum*: Genebrardus libro primo *de Trinitate*,
& plures apud Lipomanum ſuprà.
De his agere pluribus ſpectat ad expoſito-
res ſacrarum Scripturarum, & Biblici Inter-
pretes poſſunt de iſtis nominibus videri, ad
citatum tertium caput Exodi.
Cæterùm quantum ſpectat ad reliquas dif-
ficultates, quas ſanctus Thomas mouet circa
nomina Dei, eas omittimus, vel enim ſunt
Philoſophicæ, & quæ communiter explican-
tur à Philoſophis, verbi gratiâ, an quædam
nomina dicantur propriè de Deo, & prædi-
centur ſubſtantialiter de illo: cùm enim ſu- VI.
prà oſtenderimus perfectiones ſimpliciter
ſimplices eſſe formaliter in Deo, conſequens
eſt nomina ſignificantia iſtas perfectiones ita
dici ſubſtantialiter de Deo, vt ſignificent id,
quod verè & realiter eſt in Deo, & proinde
eiuſmodi nomina quoad ſuum ſignificatum
propriè dici de Deo, licet quoad ſuum mo-
dum ſignificandi, qui ſequitur modum no-
ſtrum concipiendi, quo ſcilicet concipimus
res eiuſmodi per modum alicuius compoſitio-
nis, quæ in Deo nulla eſt, non ſint in illo, ideó-
que nomina abſtracta, quia magis ſignificant
ſimplicitatem Dei meliùs tribui Deo, quàm
concreta: ex qua diſtinctione Patres conci-
liantur, qui dicunt ſapientiam, & cætera eiuſ-
modi non eſſe in Deo, nimirum eo modo, quo
ſunt in creaturis.
Simpliciter patet ex dictis aliquas propo- VII.
ſitiones affirmatiuas poſſe formari de Deo:
cùm ſcilicet ſufficiat virtualis diſtinctio inter
attributum & ſubiectum: quæ virtualis diſtin-
ctio locum habet in Deo, ratione cuius rectè
dicimus Deum eſſe æternum, & ſic de aliis
eius prædicatis.
Pari etiam modo intelligitur ex dictis hoc
nomen *Deus*, ſi habeatur ratio ad quod ſigni-
ficandum fuit impoſitum, ſignificare ſubſtan-
tiam ſeu naturam Dei, vt etiam ſanctus Atha-
naſius docet epiſtolâ de *decretis Nicenæ Sy-
nodi*; licet ſi ſpectetur ſecundùm id, à quo
eius impoſitio deſumpta eſt, ſignificet aliquam
actionẽ Dei ad extra, vt patet ex varia eius de-
riuatione apud Philoſophos & Grammaticos:
& propterea ſicut eſſentia, & ſubſtantia Dei
eſt omninò incommunicabilis ad extra: ſic & VIII.
hoc nomen *Deus*, ſi habeatur tantùm ratio
rei ſignificatæ per illud, quamquam per erro-
rem gentilium ſit rebus quamplurimis com-
municatum, eſt incommunicabile: ſi verò ha-
beatur ratio eius, à quo impoſitio illius de-
ſumpta eſt, eſt communicabile per aliquam
ſimilitudinem & participationem; quomodo
qui ſunt ſuperiores, vel conſtituti in gratia
ſanctificante appellantur *Dij*, & conſortes
naturæ diuinæ, primæ ſancti Petri primo, &
Pſalmo octuageſimo primo.

I.

AD QVÆSTIONEM XIV.

DISPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia & eſſentia ſcientiæ Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſcientia ſit in Deo.

NOTANVVM eſt primò, nomen *ſcientia* ſumi duobus modis: primò pro aperta, euidenti & perfecta cognitione,
II. ſeu intelligentia veritatis: ſecundò pro cognitione rei per proprias ſuas cauſas eo modo, quo ſcientia conſtituit in oobis habitum ſcientiæ ſpecialem, & diſtinctum ab alijs habitibus etiam cognoſcitiuis.

Notandum ſecundò, ſcientiam ſumptam hoc poiteriori modo poſſe duobus modis intelligi eſſe per proprias cauſas rei: primò, vt ſenſus ſit, quòd cognoſceus apertè & clarè nouit hunc effectum eſſe à tali cauſa, & tali modo; ideòque rem ita ſe habere: ſecundò, vt ſenſus ſit, quòd actualis illa cognitio rei, ſeu effectus cauſetur iu ipſo cognoſcente à cognitione cauſæ talis effectus, ſicut in nobis cognitio antecedentis vel præmiſſarum cauſat cognitionem concluſionis.

Notandum tertiò, cognitionem aliam eſſe *habitualem*, aliam *actualem*.

III. His ita præmiſſis, prima ſit propoſitio. *In Deo datur ſcientia verè & propriè dicta, ſumpto nomine* ſcientiæ *iuxta primum modum primi noſtri notabilis.*

Hæc propoſitio eſt de fide ex ſactis Litteris, quæ paſſim eiuſmodi ſcientiam tribuunt Deo, vt in libro Eſther capite decimo quatro, *Domine, qui habes omnium ſcientiam.* Imò & Ariſtoteles libro duodecimo *metaph.* capite ſeptimo aguoſcit veritatem huius propoſitionis, & perfecta diſpoſitio vuiuerſi, quod cummuniter à philoſophis dicitur eſſe *opus intelligentiæ*, oſteudit naturaliter præſeutem uoſtram propoſitionem.

Probatur etiam ratione fundatâ in ſuperioribus: omnis perfectio ſimpliciter ſimplex eſt formaliter in Deo; atqui ſcientia iuxta hanc acceptionem eſt aliqua perfectio ſim-
IV. pliciter ſimplex; eſt enim melior ipſa, quàm non ipſa, nullam habet ſibi admixtam imperfectionem, nullam item oppoſitiouem, vel incompoſſibilitatem cum æquali, vel maiori perfectione, vt per ſe conſtat: ergo ſcientia hoc modo ſpectata eſt formaliter in Deo.

Deinde, omnis ſubſtantia immaterialis eſt cuguoſcitiua, ſeu intellectiua, vt S. Auguſtinus docet libro 12. *de Geneſi ad litteram* capite 10. & vim actiuam cognoſcendi ſemper fundari in aliqua immaterialitate Philoſophi docent ex profeſſo cum Ariſtotele lib. *de anima*: at Deus eſt ſubſtantia maximè immaterialis, vt ſuprà docuimus agendo de eius ſimplicitate: ergo Deus eſt maximè coguoſcitiuus ſeu intellectualis.

Quòd autem cognitio iu uobis ſit accidens,
A ſiue illa ſit habitualis, ſiue actualis, non id V.
habet à formali & præciſa ratioue coguitionis, illa enim rectè explicatur primâ parte primi noſtri notabilis, in qua nulla fit mentio *inhærentiæ*, ſiue actualis, ſiue aptitudinalis, & coguitio ſibi tantùm vendicat rationem accidentis, quatenus eſt in creaturis.

Secunda propoſitio. *Deus non habet ſcientiam propriè dictam de ſeipſo, ſumpto nomine* ſcientiæ *iuxta primum modum ſecundi noſtri notabilis.* Ita Durandus primo ſententiarum diſtinctione 35. quæſtioue 3. Ferrarienſis libro 1. *contra Gentes* capite 25. vbi ſanctus Thomas illam tradit: &

Probatur his rationibus, quibus ſuprà oſtendimus noſtram Theologiam non eſſe propriè ſcientiam, quia ſcientia eſt tantùm per veras
B cauſas, non ſolùm *cognitionis*, ſed etiam *rei* VI.
in eſſendo: atqui iu Deo eſſentia diuina, non eſt cauſa ſuorum attributorum, nec vnum attributum eſt cauſa alterius, nam in Deo nihil eſt cauſatum; illa tamen cognitio, quam Deus habet de ſuis attributis, quatenus vnum eſt ratio, cur aliud ponatur, & Deus id cognoſcit, poteſt appellari *ſcientia* ſumpto nomine ſcientiæ in ampliori ſignificatione.

Tertia propoſitio. *Deus habet ſcientiam propriè dictam priori modo ſecundi noſtri notabilis de omnibus creatis veritatibus neceſſariis, non autē poſteriori modo eiuſdem ſecundi noſtri notabilis.*

Prior pars probatur: ad habendum ſcientiam hoc priori modo ſatis eſt, quòd res cognita habeat aliquas ſui cauſas, & quòd cognoſcens illas cognoſcat eſſe tales reſpectu rei cognitæ: item quòd clarè & certò cognoſcat, quæ ſit neceſſaria habitudo rei coguitæ ad
C ſuas cauſas, & quòd res illa non poſſit ſe ha- VII.
bere aliter, quàm nouit illam, vt patet ex definitione & conditionibus ſcientiæ requiſitis ab Ariſtotele, & eius interpretibus communiter lib. 1. *poſteriorum*: atqui omues creatæ veritates habent aliquas cauſas, non tantùm efficientes, ſed etiam exemplarem, quam neceſſariò imitantur, & Deus hoc nouit, quia hæc cauſa exemplaris eſt idea exiſteus iu illo, quam nouit, cùm ſe totum cognoſcat, vt patebit infrà: item nouit & illas veritates neceſſarias, quæ habent aliquam intrinſecam, & neceſſariam cauſam coniunctionis neceſſariæ, quæ eſt attributi ad ſuum ſubiectum, vt riſibilis ad hominem; verbigratiâ, nouit hominem ideò eſſe riſibilem, quia eſt rationalis, & ſic de alijs veritatibus: hæc enim cognitio eſt quædam perfectio ſine imperfectione, cùm ha-
D beatur vno ſimplici intuitu, nec opus ſit duo- VIII.
bus actibus, quorum vnus cauſetur ab alio: ergo Deus habet ſcientiam propriè dictam de omnibus creatis veritatibus neceſſariis iuxta priorem modum ſecundi noſtri notabilis.

Nec obſtat, quòd aliquæ veritates creatæ dicantur *indemonſtrabiles*, & omnis demonſtratio debeat fieri per veram cauſam intrinſecam, qualis eſt formalis. Nam imprimis aliquæ veritates creatæ eo tantùm ſenſu dicuntur indemouſtrabiles, quòd non poſſint demonſtrari per aliquam ſcientiam ordinis propriè naturalis, non autem quaſi non poſſint demonſtrari per ſcientiam altiorem, cuiuſmodi eſt ſcientia Dei.

Deinde, cùm cauſa exemplaris ſit vera & propriè dicta cauſa; nam Ariſtoteles libro ſe-

I. cundo *phyſicorum* textu vigeſimo ſeptimo e-
numerans cauſas recenſet & ipſum exemplar;
quod idem repetit libro quinto *metaph.* capite
primo: attamen quia omnis certa & euidens
cognitio rei per cauſam neceſſariam quæcum-
que illa ſit, eſt ſcientifica, vt patet ex ipſa de-
finitione ſcientiæ, & omnis veritas creata ha-
bet diuinam ideam pro vna ex ſuis cauſis, et-
iam neceſſariis, fit, vt Deus cognoſcendo iſtas
prædictas veritates habere neceſſariam con-
formitatem ad ſuas ideas, & cognoſcendo
talem conformitatem dicatur habere ſcien-
tiam propriè dictam de illis.

Poſterior etiam pars propoſitionis proba-
tur ex eo, quòd in Deo nihil eſt cauſatum: item
ex eo quòd vera, & realis multitudo actuum
cognoſcitiuorũ arguat imperfectionẽ in cog-
noſcente, ſicut & diſcurſus propriè dictus: at
in Deo nulla eſt imperfectio, & Deus cogno-
II. ſcit omnia ſimul vnico eóque ſimpliciſſimo in-
tuitu, eodémque medio, nempe per ſuã eſſen-
tiã. Atque ſumpto nomine ſcientię iuxta ſecũ-
dum modum noſtri ſecundi notabilis, ſcientia,
quam habet Deus de creaturis, nec eſt *à priori*,
ſeu *propter quid:* nec item *quia* ſeu *à poſteriori*,
cùm nec ex cognitione cauſæ veniat in cogni-
tionem effectuum, nec econtrà ſeu prior cog-
nitio non ſit cauſa poſterioris, ſed aliquam
duntaxat habet ſimilitudinem cum illa, qua-
tenus eſſentia diuina, vt obiectum cognitum
eſt ratio cognoſcendi creaturas, & quatenus
comprehenſiua cognitio diuinæ eſſentiæ po-
ſtulat cognitionem omnium eius effectuum
etiam poſſibilium.

Quæres, an hæc ſcientia, quæ eſt in Deo ſit
ſingularis, vel *vniuerſalis*.

III. Reſpondetur, ſi conſideretur iuxta ſubie-
ctum in quo eſt, quoad medium in quo fit, &
quoad primarium ſuum obiectum eſſe maxi-
mè ſingularem: ſi verò conſideretur quoad
obiectum ſuum ſecundarium eſſe ſimul for-
maliter vniuerſalem & ſingularem.

Duæ ſunt partes reſpõſionis: prior probatur
ex eo quòd diuina eſſentia, cui tanquam ſub-
iecto ſcientia conuenit, & in qua, tanquam
medio omnia & ſingula eius obiecta cogno-
ſcuntur, eſt maximè ſingularis.

Poſterior item pars probatur: quia Deus per
illam attingit vniuerſales rationes generũ &
ſpecierum, item & ſingulares rationes omniũ
ſingularium: & ſcientia Dei hoc modo dicitur
à S. Thoma hâc quæſt. 14. art. 1. in ſolutione
IV. ad 3. habere altiorem modum, quàm ſcientiæ
creatæ habeant, quæ ſunt, vel vniuerſales, vel
ſingulares: nam licet Angeli eadem ſpecie ſi-
bi à Deo infuſâ videant aliquod vniuerſale, &
aliquod eius indiuiduũ vel plura: ſicque hæc
eorum ſcientia ſit ſimul vniuerſalis & particu-
laris, non eſt tamen modo tam altiori, ac eſt
ipſa ſcientia Dei: hâc enim Deus videt omnia
ſecundaria obiecta tam vniuerſalia, quàm ſin-
gularia per eandem ſuam eſſentiam, tam vt il-
la ſeſe habet ad inſtar ſpeciei impreſſæ, quàm
vt habet rationem medij cogniti: at Angeli
non item, quia nullus illorũ videt omnes crea-
turas per vnicam ſpeciem, vt Theologi docẽt
communiter agendo de cognitione illorum.
Tum etiam quia id licet gratuitò daretur, ad-
huc tamen cùm illa ſpecies habeat tantùm ra-
tionem medij incogniti, Deus verò cognoſcat
omnia & ſingula quæque per eandem ſuam

A eſſentiam, tanquã medium cognitum, ſemper V.
diuina ſcientia habet aliquem modum altio-
rem, quàm habeat quæuis ſcientia creata.

Quomodo autem hæc vna eadem ſcientia
Dei poſſit ſimul eſſe formaliter vniuerſalis, &
ſingularis, poteſt intelligi modo proportiona-
tu ad id, quod ad primam quęſtionem diximus
de noſtra Theologia, illam ſcilicet eſſe ſimul
formaliter practicam & ſpeculatiuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectio actualis ſit aliqua ratio primò conſtituens diuinam eſſentiam.

REPETENDVM eſt ex dictis ſuprà, eo-
rum, quæ de Deo verè & propriè prædi-
cantur, alia prædicari, vt conſtitutiua diuinæ
B eſſentiæ, alia vt adiuncta, quæ ſpeciali nomine VI.
vocantur *attributa*.

Sẽſus huius difficultatis eſt, an actualis intel-
lectio ſit de primo illo genere eorũ, quæ præ-
dicantur de Deo. Duæ ſunt hac de re ſententiæ.

Prima negans, quam aliqui recentiorum ſe-
quuntur & tribuunt Capreolo in primum ſen-
tentiarum diſtinctione 8. quæſt. 4. artic. 5.

Melior tamen eſt affirmans ſententia, cum
quâ concludimus. *Intellectio actualis eſt aliqua
ratio primò conſtituens eſſentiam diuinam.*

Probatur: actualis intellectio per eſſentiam
eſt de intrinſeco conceptu, & formali ſub-
ſtantiæ ſummè ſpiritalis, id eſt, viuentis mo-
do perfectiſſimo: atqui diuina eſſentia eſt
ſummè ſpiritalis, ſummè viuens modo perfe-
ctiſſimo: ergo actualis intellectio per eſſen-
C tiam eſt de formali, & intrinſeco conceptu VII.
diuinæ eſſentiæ.

Maior probatur: de ratione ſubſtantiæ im-
materialis & ſpiritalis eſt, vt viuat vitâ cor-
reſpondente ſuæ immaterialitati & ſpiritali-
tati, vt patet inductione factâ per homines &
Angelos, & ex eo, quòd intellectualis vita fun-
detur in immaterialitate ſubſtantiæ, vt ſuprà
notauimus, & ſanctus Thomas hîc obſeruat:
ergo vbi aliqua ſubſtantia eſt ſummè ſpirita-
lis, ſummè immaterialis; ſumma vita debet
eſſe de intrinſeco eius conceptu: at nulla alia
ſumma vita poteſt excogitari, quàm actualis
intellectio per eſſentiam: ergo actualis intel-
lectio per eſſentiam eſt de conceptu formali
& intrinſeco ſubſtantiæ ſummè ſpiritalis, &
ſummè viuentis.

D Minor verò primi noſtri ſyllogiſmi ſatis ex VIII.
ſe intelligitur: nam de ratione primi entis
& primæ ſubſtantiæ omnium, cuiuſmodi eſt
eſſentia diuina, eſt ſibi, & ex propria ſua ra-
tione vendicare gradum eſſendi omnium
perfectiſſimum ex iis, qui ſunt in ſubſtantiis
creatis ſeclusâ illorum imperfectione, vt
Ariſtoteles ſupponit, tanquam per ſe notum
libro duodecimo *metaph.* textu quinquage-
ſimo primo, & facilè colligitur ex Apoſtolo
ad Romanos primo, ſic dicente: *inuiſibilia Dei
à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intelle-
cta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus
& diuinitas.*

Confirmatur ampliùs ex præcedentibus;
nam illa omnia prædicata, quæ dicuntur for-
maliter de Deo, & creaturis, ſunt modo lon-
gè perfectiori in Deo, quàm ſint in creatu-
ris: cùm in his ſint tantùm per participatio-

I. nem, & in illo ſint per eſſentiam: atqui gradus eſſendi omnium perfectiſſimus ex iis, qui ſunt in ſubſtantiis creatis, eſt gradus viuentis, & inter gradus viuentis eſt ipſum viuere actuali iotellectione per eſſentiam, vt ſanctus Auguſtinus docet libro de *vera religione* capite 29. ſanctus Thomas primâ parte quæſtione 26. articulo 3. etiam ex ipſomet Ariſtotele: ergo eſſeutia diuina eſt ſubſtantia ſummè ſpiritalis, ſummè viuens vitâ, quæ conſiſtat in actuali cognitiooe per eſſentiam: hinc in lege veteri apud viros ſanctos hoc erat, ſolemne iuramentum *viuit Dominus*, primi Regum capite decimo nono, Ieremiæ quarto capite, & alibi, & in nouo Teſtamento paſſim Deus dicitur *ſingulariter viuens*.

Deinde probatur noſtra propoſitio auctoritate ſancti Thomæ libro primo *contra Gen-*
II. *tes* capite 45. dicente ipſum intelligere eodem modo ſe habere ad eſſentiam diuinam quomodo ipſum eſſe, ſeu exiſtere ſeſe habet ad illam: atqui ex eodem ſancto Thoma quæſtione tertiâ huius partis exiſtentia eſt de formali, & intrioſeco conceptu diuinæ eſſentiæ, vt ibidem oſtendimus: ergo & ipſum intelligere erit de formali conceptu diuinæ eſſentiæ; quam rationem ſancti Thomæ, non procedere *de ſenſu* duntaxat *identico*, ſed *de formali* notat Ferrarienſis ſuo commentario ad illud caput 45.

Deinde ex eo patet, quòd hîc quæſtione decimâ quartâ articulo quinto, docet omnes effectus, qui præexiſtunt in Deo, vt in prima cauſa, oeceſſariò præexiſtere in ipſo intelligere Dei, quia eſſe primæ cauſæ eſt ipſum in-
III. telligere: at hoc oſtendit maiorem identitatem inter eſſentiam diuinam, & actualem intellectionem Dei, quàm ſit ſola realis identitas: oam & velle Dei eſt idem re cum ipſo eſſe Dei, ex eodem ſancto Thoma infrà quæſtione decimâ nonâ, ſimiliter & diuinæ relationes, neque tamen propterea etiam in doctrina ſancti Thomæ, vel aliorum Theologorum omnes creati effectus propriè præexiſtunt io illis, ſed præciſè in eſſentia diuina: ergo vt illæ rationes ſancti Thomæ vim habeant aliquam, debent intelligi procedere de maiori identitate inter eſſentiam Dei, & ipſum eius intelligere, quàm ſit identitas realis: ergo cùm alia non detur in diuinis maior, quàm formalis, debet intelligi ſanctus Thomas de *ſenſu formali*, & ex conſequeoti, quòd ipſum intelligere Dei ſit de formali, & intrinſeco conce-
IV. ptu eſſentiæ diuinæ.

Tandem confirmatur ex eo quòd ſanctus Thomas iofrà quæſtione 27. articulo 2. probet, proceſſionem ſecuodæ perſooæ ſanctiſſimæ Trinitatis eſſe generationem propriè dictam ex eo, quòd eſſe, & intelligere ſint vnum & idem in Deo: nam vt ex hoc principio iſtud colligat neceſſarium eſt, vt affirmet intellectionem Dei aſſe idem formaliter, & non tantùm identicè cum eſſentia diuina, & proinde intellectiooem eſſe formaliter, & intrinſecè de conceptu diuinæ eſſentiæ: quod ſic patet: ſcopus ſancti Thomæ ibi eſt docere ſecundam perſonam ſanctiſſimæ Trinitatis procedere à Patre formaliter in ſimilitudinem oaturæ, quia ibi diſertè duplicê diſtioguit generatiooem: vnam *propriam*, *impropriam* alteram: hanc excludit à Deo, illam in eo admittit, & modo

A longè perfectiori, quàm ſit in creaturis: ergo V.
cùm ſimilitudo naturæ inter generantem, & genitum non debeat attendi penes ea, quæ ſunt vnum duntaxat identicè, vt notat idem ſanctus Thomas citatâ quæſtione articulo ſecundo in ſolutione ad primum, ſed penes illud, quod eſt eius conſtitutiuum, ſit, vt prædicta propoſitio non debeat accipi in ſolo ſenſu *identico*, ſed *in formali*.

Explicatur, quia aliàs ex hoc fundamento in ſenſu duntaxat identico ſumpto & non formali, tam benè proceſſio Spiritus ſancti probaretur eſſe generatio, quàm proceſſio Filii, cùm tam ipſum velle Dei, & ipſum eius eſſe ſint vnum & idem realiter, quàm ipſum eſſe Dei, & ipſum eius intelligere, prout comparantur tantùm quoad realem identitatem:
B ergo cùm ſanctus Thomas ibi velit Filium VI.
procedere à Patre formaliter in ſimilitudinem naturæ, ex eo quòd intelligere Dei eſt vnum & idem cum eſſe, videtur loqui in ſenſu formali, virtuali & ex conſequenti exiſtimare actualem intellectionem Dei eſſe de intrinſeco conceptu diuinæ eſſentiæ.

Articvlvs III.

Soluitur primum ſententiæ aduerſariorum fundamentum ab auctoritate petitum.

FVNDAMENTVM eius ſententiæ primum eſt, quòd ſanctus Thomas præfatione huius ſuæ quæſtionis decimæ quartæ ſignificet ſe agere de ſcientia Dei, eius intellectione & volitione, tanquam conſequentibus
C eius ſubſtantiam, vt patet ex ipſo eius textu. VII.
Quod ampliùs confirmatur, quia infrà quæſtione decimâ nonâ eodem modo loquitur de volitione Dei, ac loqoitur præſenti quæſtione de ſcientia & intellectione Dei, & ſicut in hac quæſtione articulo qoarto, dicit *ipſum intelligere Dei, eſſe idem cum ipſo eſſe Dei*: ſic etiam & in illa quæſtione decimâ nonâ, dicit *ipſum velle Dei eſſe ipſum eſſe Dei*: atqui hæc poſterior propoſitio ſancti Thomæ, eſt tantùm vera *in ſenſu identico*, & non *in ſenſu virtuali formali*: quia volitio vt omnes fatentur, non eſt de conceptu intrioſeco diuinæ eſſentiæ: ergo iuxta mentem ſancti Thomæ actualis intellectio Dei non eſt de intrinſeco, & formali conceptu diuinæ eſſentiæ.

Confirmatur ex eo quòd idem S. Thomas
D hâc parte quæſtione vigeſimâ ſextâ articulo
ſecundo in corpore, dicit intellectionem diſ- VIII.
tingui ratione ab eſſentia diuina: ergo tantùm abeſt, vt iuxta eius mentem ſit de formali conceptu eſſentiæ diuinæ.

Deinde Patres ſancti idem ſignificant quando apertam diſtinctionem faciunt inter eſſentiam diuinam, & eius ſapientiam, dicúntque hanc eſſe circa ſubſtaotiam Dei.

Vt reſpondeatur ad auctoritates Patrum & ſancti Thomæ allatas pro primo hoc aduerſariorum fuodamento, notandum eſt quòd quia intelligimus Deum, & perfectiones eius per ordinem ad creaturas & perfectiones illarum, vt docuimus ſuprà ex Apoſtolo capite primo *ad Romanos*: quemadmodum poſſumus dupliciter conſiderare aliqnam naturam ſpecificam, nimirum primò *inadæquatè*, prout ſcilicet conſideramus tantùm illa, quæ ei

I. competunt ex parte ſui generis, etiam qua-
tenus eſt talis ſpeciei: verbi gratiâ, quæ com-
perunt homini ex parte animalis; & hæc con-
ſideratio poteſt dici genetica eius conſidera-
rio, quatenus oon complectitur conſidera-
tiooem eorum, quæ conſtituunt formaliter
hominem in tali ſpecie: ſecundò poſſumus il-
lam naturam ſpecificam conſiderare inadæ-
quatè quidem, ſed tamen præciſè quoad illa
tantùm prædicata, quæ eſſeotialiter & formal-
liter includit, prout præciſè eſt talis ſpeciei,
& oon ſecundùm proprietates, aut quaſi pro-
prietates, quæ conſequuotur ſpecificam illam
naturam; verbi gratiâ, ſi conſideremus homi-
nem præciſè, prout eſt ratiooalis, ooo conſide-
rando proprietates, quæ hanc naturam con-
ſequuntur: pari etiam modo poſſe nos cooſi-
derare diuinam eſſentiam iſtis duobus modis.

II. Primò quaſi *genericè*, oimirum pro eſſeo-
tia, quatenus importat tantùm rationem eſ-
ſendi, quomodo ſanctus Thomas inſrà quæ-
ſtione 39. articulo 2. in ſolutione ad 3. diſtio-
guit eſſentiam à natura, aitque eſſentiam dici
ab eſſendo, naturam verò vltrà id deſignare
principium actus.

Secundò poſſe naturam diuinam conſide-
rari, quaſi *ſpecificè*, nimirum quatenus com-
prehendit omnes gradus eſſentiales, qui no-
ſtro modo concipiendi conſtituunt illam in
ratione talis naturæ, iuxta quem modum ali-
qui dicunt ex ſancto Thoma hâc parte quæ-
ſtione 13. articulo 11. in ſolutione ad primum,
deitatem eſſe magis propriam Deo, quàm ip-
ſum eſſe, quia nimirum deitas importat natu-
ram diuinam, quaſi ſecundùm differentiam
ſpecificam: eſſentia verò, ſeu *qui eſt*, impor-
III. tar naturam diuinam, quaſi ſecundum genus:
& quoniam differeotia eſt extra genus, vt Dia-
lectici docent, hinc eſt, quòd quando natura
diuina ſumitur pro eſſentia ſeu ſecundùm ra-
tionem, quaſi geoericam: quædam prædicata
etiam eſſentialia attribuuntur ei, tanquam
exiſtentia circa ipſam, non quòd ſint extra
conſtitutionem eius, per modum alicuius pro-
prietatis, vel attributi, quomodo ſeſe habe-
rent ſi conſiderarentur ita eſſe circa eſſeotiam
vltimò conſtitutam, ſed quòd noſtro modo
concipiendi apprehenduntur eſſe circa illam
in ratione eſſeotiæ, quaſi *genericè* conſidera-
tam, vt illam conſtituant adhuc vlteriùs in
aliis gradibus eſſentialibus, ad eum planè mo-
dum, quo quis diceret ipſum rationale conci-
pi circa animal, quod tamen non eſt proprie-
tas, ſed differeotia ſpecifica hominis.

IV. Ex hoc tamen non eſt putandum nos velle
admittere in Deo aliquam compoſitionem
metaphyſicam, ſed velle tantùm diſcernere
quænam ex omnibus prædicatis eſſentialibus
cooſtituentibus, quaſi ſpecificè diuinam eſſeo-
tiam, illam vt ſic ſpectatam magis vltimò con-
ſtituant: ideóque hæc comparatio intellectio-
nis actualis per eſſeotiam, ad diuinam eſſen-
tiam, non eſt comparatio formæ ad totum po-
tentiale, ſed potiùs formæ ad ſuum totum a-
ctuale adæquatum & completum, cuiuſmodi
eſt comparatio rationalitatis ad totam huma-
nitatem: & quando prima hæc conſideratio
dicitur eſſe diuinæ eſſentiæ ſpectatæ, quaſi *ge-
nericè*, non eſt ſenſus, quòd illi gradus, qui
includuntur in tali eius cooſideratione ſint
vniuerſales & communes; hoc enim eſt fal-

A ſum, ſed quòd vt ratio generica rei alicuius V.
habet, quòd poſt illam adhuc alia vlterior ra-
tio & formalitas datur, quæ illam vltimò com-
pleat in ſua ratione ſpecifica præciſè ſumpta:
ſic etiam eſſentia diuina quando conſidera-
tur vt completa in ratione diuinæ eſſentiæ
virtualiter condiſtinctæ ab omnibus ſuis at-
tributis, habeat vltra prædictos veluti gradus
& alium vlteriorem, per quem in ratione di-
uinæ eſſentiæ cooſideratæ *ſpecificè* comple-
tur, quæ ratio vlterior ob prædictam analo-
giam, quam habet cum vera differeotia, dici-
tur *quaſi differentia*.

Neque ex hac duplici conſideratione diui-
næ eſſentiæ ſequitur iuxta noſtram ſeoten-
tiam dari in Deo aliquem ordioem prioritа-
tis, vel dignitatis ſecundùm rem, ſeu qui ſit à
parte rei in diuioa eſſentia, alioquin ſimpliciſ-
B ſima, ſed tantùm ſequitur dari verum & reale VI.
fundamentum in diuina eſſentia, prout illa
concipitur à nobis pluribus inadæquatis con-
ceptibus, quatenus iotellectus noſter imper-
fectus in concipiendo rem adeò perfectam,
debet priùs concipere in illa vnam perfectio-
nem, deinde aliam; hanc magis perfectam,
illam verò minimè.

Atque ex hac duplici cooſideratione diui-
næ eſſentiæ tam citati Patres in primo argu-
meoto prioris ſeotentiæ, quàm ſanctus Tho-
mas facilè nobis conciliantur. Nam quando
ſanctus Thomas ita ait, *poſt conſiderationem
eorum, quæ ad diuinam ſubſtantiam pertinent,
reſtat conſiderandum de iis, quæ pertinent ad
operationem*; eò loci per *diuinam ſubſtantiam*
intelligit eſſentiam diuinam, prout quidem
eſt eſſentia, ſed tamen quaſi *genericè* tan-
C tùm ſumpta; quomodo iuxta oostrum imper- VII.
fectum cooeipieodi modum aliquâ ratione
ſupponitur ad actualem intellectionem,
quemadmodum ſuprà explicauimus; ea enim
de quibus hactenus diſputatum eſt magna ex
parte illam vt ſic conſtituunt, & non prout
ſumitur, quaſi *ſpecificè*: quando verò idem
ſanctus Thomas citatâ ibi quæſtione 26. huius
partis articulo ſecundo, ait, *in Deo non eſſe a-
liud, eſſe & intelligere, ſecundùm rem, ſed tan-
tùm ſecundùm intelligentiæ rationem*, id duota-
xat intelligit de ratione ratiocinante, quæ
nullum habet fundamentum in re, ſed tan-
tùm in imperfecto modo concipientis, qui di-
uinam eſſentiam incompletè apprehendit per
ordinem ad res creatas, de quibus duos for-
mat conceptus, vnum *generis*, & alterum *dif-
D ferentiæ* ad eum planè modum, quo idem ſan- VIII.
ctus Thomas primo ſententiarum diſtinctio-
ne decimâ oonâ quæſtione ſecundâ articulo
primo ad primum, & ibidem articulo ſe-
cundo, ait, *ipſum eſſe diuinum ſeu ipſum exi-
ſtere Dei eſſe idem cum eo, cuius eſt actus*, id eſt,
cum eſſentia diuina, ſed differt tantùm ratio-
ne: certum enim eſt iuxta ſententiam ſancti
Thomæ, vt docuimus ſuprà quæſtione ter-
tiâ, exiſtentiam Dei eſſe de formali conce-
ptu diuinæ eſſentiæ, & proinde hanc diſtin-
ctionem, de qua ſanctus Thomas ibi loqui-
tur eſſe tantùm rationis ratiocinantis, & abſ-
que vllo fundamento in re.

Rationes autem ſancti Thomæ ab aduer-
ſariis allatæ pro identitate voluntatis diuinæ
cum eſſeotia diuina, tantùm procedunt de
identitate reali, & noo de virtuali formali,

nec

I. nec de eſſentia quaſi ſpecificè ſumpta, vt ſatis A
patet ex eo, quòd quæſt. 19. huius partis &
lib. 1. *contra Gentes*, cap. 70. & aliis ſequentib.
ita probat voluntatem eſſe in Deo, & illam eſ-
ſe idem cum diuina eſſentia, vt tamen expreſsè
dicat eam eſſe appetitum, idémque probet il-
lam eſſe in Deo ex eo, quòd omnis res habet
ſuum appetitum: at appetitus omnis conſe-
quitur rem, vt iam in ſuo eſſe ſpecifico conſti-
tutam etiam in Deo, vt S. Thom. ibi ſignifi-
cat, dum ex hac naturali conſecutione probat
voluntatem eſſe in Deo, & patet etiam ex eo,
quòd appetitus non conſtituat ſpecialem ali-
quem gradum ſeu ordinem entium, vt ſanctus
Thomas ſignificat hâc parte quæſt. 70. artic. 3.
& inductio facta per omnes gradus eſſendi, &
per omnes res docet; ſed appetitus illas tan-
tùm ſequitur pro earum ratione & conditio-
II. ne: ergo cùm voluntas in Deo habeat ratio- B
nem appetitus conſequentis Deum, vt intelli-
gentem, & id quod conſequitur non poſſit eſſe
de formali conceptu eius, quod ſupponit, &
conſequitur, ſanctúſq; Thom. locis citatis pro-
bet ex tali ſuppoſitione voluntatem eſſe in
Deo, fit, vt quando ibidem docet voluntatem
in Deo eſſe idem cum eſſentia Dei, id tantùm
intellexerit de identitate reali, non autem de
virtuali formali; quo tamen poſteriori modo
intellexit ipſum intelligere Dei comparatum
ad eſſentiam Dei conſideratam ſpecificè, eſſe
idem, ſcilicet *virtualiter formaliter*, cum diuina
eſſentia.

Quòd item reliqui Patres dicentes *ſapien-
tiam Dei eſſe circa eius ſcientiam*, ſint intelli-
gendi de diuina natura, quaſi genericè ſum-
pta, patet ex eo, quòd S. Damaſc. modò enu-
III. meret ſapientiam inter illa prædicata, quæ
conſequuntur eſſentiam Dei, vt iam conſtitu- C
tam: quemadmodum lib. 1. *de fide Orthodoxa*,
cap. 4. modò non enumeret, ſed ſignificet il-
lam eſſe prædicatum aliquod eſſentiale diui-
næ eſſentiæ conſideratæ quaſi ſpecificè, vt lib.
1. *de fide Orthodoxa*, cap. 12. & 13.

Addi etiam poteſt actualem intellectionem
diuinam poſſe conſiderari duobus modis: pri-
mò, quatenus eſt actualis intellectio per eſ-
ſentiam, abſtrahendo à tali, & tali determi-
nato modo attingentis ſub vnica & eadem
ratione principia & concluſiones: deinde
prout dicit hunc ſpecialem & determinatum
modum, ſic attingentis ſub vnica & eadem ra-
tione principia & concluſiones: ſapientia ſum-
pta priori modo dicit totam plenitudinem
IV. intellectionis exiſtentis per modum naturæ D
completæ; poſteriori etiam modo dicit ali-
quid eam priori modo conſideratam conſe-
quēs; ex eo enim, quod eſt ſubſtantialis pleni-
tudo intellectionis, ſequitur talis & talis de-
terminatus modus cognitionis hoc & iſto ſpe-
ciali modo attingentis obiectum & veritatem
eius: diuina ſapientia priori modo pertinet ad
eſſentiam diuinam, vt ſpecificè conſideratam,
ſeu habet rationem cuiuſdam prædicati con-
ſtitutiui diuinæ eſſentiæ conſideratæ quaſi
ſpecificè: ſpectata autem poſteriori modo ha-
bet rationem attributi ſapientiæ, vt nimirum
attingit res altiſſimas per cauſas altiſſimas, &
ſub vnica ratione principia & concluſiones,
quemadmodum S. Thomas in 1. ſent. diſtin. 35.
qu. 1. art. 1. docet, & ſic Patres citati rectè illam
numerant inter attributa Dei propriè dicta.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur duo fundamenta contrariæ ſen- tentiæ à ratione petita.

PRIMVM eſt: obiectum cognitionis præ- V.
ſupponitur ipſi cognitioni, ſicut obiectum
volitum volitioni; nam prius eſt diuinam eſ-
ſentiam vniri ſuo intellectui ad inſtar ſpeciei
impreſſæ, vt eius intellectus illam intelligat,
quàm ipſam actualem cognitionem diuinæ eſ-
ſentiæ eſſe: atqui diuina eſſentia eſt obiectum
actualis intellectionis, quæ eſt in Deo: ergo illi
præſupponitur: ergo cùm omne illud prædi-
catum quod præſupponit eſſentiam Dei, non
ſit de formali eius conceptu, ipſa actualis in-
tellectio non erit de præciſo & formali conce-
ptu diuinæ eſſentiæ. VI.

Reſpondetur, maiorem eius eſſe falſam de
actuali intellectione per eſſentiam, qualis eſt
in Deo, & de qua hîc agimus; non enim poſ-
ſumus concipere cognitionem actualem vt
actualem, niſi vt ſimul coniunctam cum ſuo
obiecto; & proinde cùm non poſſumus conci-
pere cognitionem Dei, quatenus eſt Dei, niſi
vt *actualem*, quia potentialis cognitio, vt con-
diſtincta ab actuali, non poteſt habere locum
in Deo, cùm dicat intrinſecā imperfectionem,
fit, vt non ſit prius cum aliquo ſufficienti fun-
damento in ipſa re ad fundandum virtualem
diſtinctionem inter eſſentiam cōſtitutam Dei,
& actualem eius intellectionem, & ad priùs
concipiendum eſſentiam diuinam eſſe ſuo in-
tellectui vnitam in ratione obiecti, vel ſpeciei
impreſſæ, quàm dari de facto cognitionem Et
quòd in Deo vita actualis non poſſit concipi,
vt potentia, ſed tantùm *vt actus*, S. Thom. ex- VII.
preſsè docet libro 2. *contra Gentes*, capite 10. &
ipſum intelligere, & velle eſſentiale Dei non
habere rationem potentiæ reſpectu diuinæ in-
tellectionis & volitionis docet etiam hâc parte
infrà quæſt. 25. art. 1. ad 3. cuius rei præter ſu-
prà traditam, hæc eſt etiam ratio, quòd po-
tentia ſit principium eius actus, ſeu actionis,
reſpectu cuius eſt, & dicitur potentia; ſed eſ-
ſentialis intellectio & volitio Dei nullum ha-
bent loquendo propriè principium, aliàs de-
berent realiter diſtingui ab illo, & eſſe ab eo,
per aliquam emanationem & influxum, quod
de illis vt ſic nemo Theologorum dixit.

Deinde in his tantùm cognoſcentibus prius
eſt obiectum vniri intellectui, quàm intelligi, VIII.
in quibus cognoſcens habet rationem poten-
tiæ, quia hæc mouetur ab illo, & ex S. Thoma
hâc parte qu. 56. art. 1. moueri ab obiecto, non
eſt de ratione cognoſcentis, in quantum cog-
noſcens, ſed in quantum eſt potentia cog-
noſcens: at Deus cognoſcens non habet ra-
tionem potentiæ loquendo propriè, vt nunc
oſtendimus; tum etiam quia ratio potentiæ
pugnat cum puritate perfectiſſimi actus, cu-
iuſmodi eſt intellectio Dei; tum etiam quia
intellectio, non eſt aliquid egrediens ab ipſo
operante, vt S. Thomas expreſsè notat hâc
quæſt. articulo 3. in reſponſione ad primum,
& lib. 2. *contra Gentes*, cap. 10. tum etiam quia
non ideo Deus eſt formaliter intellectiuus,
quia habet facultatem producendi in ſeipſo
intellectionem; ſic enim eius intellectio eſ-
ſet quædam operatio propriè dicta, quod

I. A ſanctus Thomas ſuprà negat, ſed eſt formaliter intellectiuus ad eum modum, quo conceptus noſtræ mentis eſt intellectiuus, nimirum tanquam formalis repræſentatio rei intelligibilis, cum hoc tamen diſcrimine, quòd ratio intellectiui, prout competit noſtro conceptui, ſit accidentaria & dependens, tam per inhæreotiam, quàm per efficientiam: ratio verò intellectiui, vt eſt in Deo, ſit tota ſubſtantialis, & in ſe ſemper neceſſaria: ergo ſicut intellectio non habet rationem potentiæ in Deo: ita etiam nec eius obiectum debet præſupponi ei vnitum, vt illam moueat: ſicut neceſſarium eſt in omnibus aliis creatis cognoſcentibus, in quibus vera ratio potentiæ intellectiuæ, quatenus potentia eſt, reperitur.

II. B Quòd ſi ſanctus Thomas dicat aliquando potentiam intellectiuam eſſe in Deo, tunc accipit hoc nomen *potentia* per ordinem, & comparationem ad obiectum, & non per ordinem ad actum: nam hoc nomen *potentia* poteſt ſumi duobus iſtis modis: priori modo nihil eſt aliud, quàm vis, ſeu virtus quædam percipiendi obiectum, quæ tamen vis etiam ſecundùm rationem ſit ipſemet actus intelligendi, quatenus in ſua formalitate continet quidquid eſt perfectioois ſimpliciter ad rationem intellectualitatis: poſteriori autem modo habet rationem principij.

Hinc iotelligitur ſubſtantialem gradum intellectualitatis, prout abſtrahit ab actuali intellectione, non poſſe concipi in Deo, quia vt ſic comparatione actualis intellectionis habet rationem primi actus poſtulantis compleIII. C ti per actualem intellectionem: ſicque habet aliquam rationem potentiæ vel principij: vnde gradus iſte, vt ſic, licet ſit aliqua perfectio ſimpliciter ſimplex comparatione entis creati, non tamen abſolutè, & ſimpliciter comparatione entis, quatenus ipſum ens complectitur ſub ſe Deum ens increatum, quia habet oppoſitionem cum maiori perfectione, & aliquam imperfectionem ſibi annexam, vt iam obſeruauimus: quod idem eſt dicendum de intellectualitate concepta per modum principij radicalis.

Fundamentum ſecundum eſt: ſi intellectio actualis eſt de formali, & intrinſeca ratione diuinæ eſſentiæ; ergo principium Filij in diuinis eſt ipſa diuina natura, non tantùm identicè, ſed etiam formaliter: atqui hoc ſenſu aſſerere naturam diuinam eſſe principium Fi-
IV. D lij eſt erroneum, vt Theologi communiter tradunt, contra Durandum inferiùs agendo de proceſſione Filij: ergo ne incidamus in iſtum errorem Durandi, dicendum eſt actualem intellectionem non eſſe de formali, & intrinſeco conceptu diuinæ eſſeotiæ.

Reſpondetur negando benè ex hac noſtra ſeotentia inferri naturam diuinam eſſe principium Filij, ſicut Durandus aſſerebat; hic enim iſtud affirmabat de eſſentia, quaſi genericè conſiderata, & quatenus concipitur vt nondum intelligens, vt patebit infrà agendo de proceſſionibus diuinis: nos verò tantùm volumus actualem intellectionem eſſe de formali conceptu diuinæ eſſentiæ, prout hæc quaſi ſpecificè ſumitur; vnde longè diſtamus à ſeotentia Durandi.

Articvlvs V. — V.

Vtrum actualis intellectio per eſſentiam ita ſit conſtitutiua diuina eſſentia, vt ſit vltima ratio & veluti differentia eius.

CVM artic. præcedentibus dixerimus, plures veluti gradus eſſendi poſſe diſtingui in Deo, & actualem intellectionem eſſe vnum ex prædicatis conſtituentibus diuinam eſſentiam, quaſi ſpecificè conſideratam; nunc quæritur an hæc actualis intellectio per eſſeotiam, ita ſit aliquid vltimũ in ratione prædicati conſtitutiui diuinæ eſſentiæ, vt per nullam aliam rationem vlteriùs conſtituatur, prout conſideratur quaſi ſpecificè; & proinde quia vltimus gradus conſtituens aliquã rem in ſua ſpecie, eſt
B propria eius differentia; quæritur, an actualis intellectio per eſſentiam ſit quaſi propria differentia eſſentiæ diuinæ, non quòd admittamus in Deo aliquam differentiam, ſed quòd ibi aliquid diſtinguamus, quod illam veluti quaſi vltimò conſtituat, & poſt huius poſitionem nihil intelligitur eſſe, tanquam prædicatum conſtitutiuum eius in ratione eſſentiæ conſideratæ quaſi ſpecificè, ſed eſſe tantùm circa illam, vt iam conſtitutam. VI.

Duæ ſunt hac de re ſenteotiæ, ſicut & de præcedenti difficultate; qui negant actualem intellectionem per eſſentiam eſſe aliquod prædicatum cooſtitutiuum diuinæ eſſentiæ, negant conſequenter illam eſſe, quaſi vltimam differentiam diuinæ eſſentiæ.

Quòd ſi quæratur ab iſtis auctoribus, ſi hæc actualis intellectio per eſſentiam non conſti-
C tuit vltimò diuinam eſſentiam quaſi ſpecificè, VII.
quidnam ergo ſic conſtituit: variant inter ſe, alij volunt eſſe ipſam infinitatem, quia hæc ſoli Deo competit, eum diſtinguit ab omnibus rebus, quibuſcumque, & ratione illius omnia attributa, & omnes quælibet perfectiones ei conueniunt: alij volunt eſſe ipſum exiſtere, tum quòd hoc ſit vltima actualitas rei, tum quòd hoc nomen Dei, *qui eſt*, importet einſmodi exiſtere, & eſt nomen proprium Dei, vt docuimus: & proinde eſt explicatiuum vltimæ quaſi differentiæ conſtituentis diuinam eſſentiam: alij volunt ipſum *eſſe à ſe*, & ipſum eſſe independens eſſe hanc veluti differentiam conſtitutiuam diuinæ eſſentiæ: tandem alij diſtinguunt conſiderationem diuinæ eſſentiæ, prout præcisè eſt eſſentia, & prout eſt eſſentia & natura, volunt illam priori modo conſtitui
D vltimò per ipſum eſſe intellectiuum, ſeu ipſum intelligere, prout dicit gradum intellectualitatis; poſteriori autem modo conſtitui vltimò per actualem intellectionem per eſſentiam. VIII.

His tamen non obſtantibus, conſeotaneè ad doctrinam articulorum præcedentium exiſtimamus ſententiam affirmantem eſſe probabiliorem, quam hâc noſtrâ propoſitione explicamus.

Sit hæc propoſitio. *Actualis intellectio per eſſentiam ita eſt prædicatum aliquod conſtitutiuum diuinæ eſſentiæ, vt ſit vltima quaſi differentia illius conſtitutiua quatenus conſideratur quaſi ſpecificè:* ſic ex antiquioribus Scholaſt. Durand. in 1. ſent. diſt. 16. qu. 1. nu. 5. & 6. Aureol. in 1. ſent. diſt. 39. par. 3. art. 3. & recentioribus Caiet. ad 2. art. qu. 93. 1. partis, Ferrarienſ. lib. 2. *contra Gen-*

I. *tes*,cap.10. Suares *Metaph.* diſput.30.ſect.15.& A
lib.11. *de Trinitate*, cap.5.num.15. & plures alij
tam ex diſcipulis S. Thomæ, quàm ex alus.

Hæc uoſtra propoſitio probatur: pimùm
auctoritare S. Auguſtini libro 6. *de Trinitate*,
capite 10. qoi agens de Verbo diuino, vt vera
imagine Patris diuini ratioue eſſeutiæ diuinæ,
ita ſcribir: *Vbi eſt prima & ſumma vita, cui
non eſt aliud viuere, & aliud eſſe; ſed idem eſt
eſſe & viuere. Et primus ac ſummus intellectus,
cui non eſt aliud viuere, & aliud intelligere, ſed
id quod eſt intelligere, hoc viuere, hoc eſt eſſe.*

Et quòd locus ille debeat intelligi de iden-
titata virtuali formali, quæ ſit inter ipſum
eſſe Dei, & ipſum intelligere Dei, ſeu actua-
lem intellectiouem, quæ ſit, qnaſi vltima dif-
fereutia conſtitutiua diuinæ eſſentiæ, proba-
tur: ex ſancto Thoma hâc parta quæſtione 93.
II. artic. 2. ratio veræ & proptiè dictæ imaginis B
attenditur penes vltimam differentism, ſeu
peues id, vt ſcilicet, quod proptiè eſt & dici-
tur *image*, ſit ſimile ei, euius eſt imago ſecun-
dùm vltimam differentiam conſtitutiuam il-
lius, vt etiam Caietanus explicat ad illum lo-
eum S. Thomæ, tanquam de meuta S. Au-
gnſt. ibi à S. Thoma relati: atqui Verbum di-
uinum eſt, & propriè dicitur imago Patris di-
uini, ſeu vt S. Auguſtinus ibi loquitur, *eſt ad
identidem* reſpondens Patri penes ipſum ſum-
mè intelligere, quod eſt ipſum ſummè viuere
diuinæ eſſentiæ: ergo ipſum ſummè intelli-
gere, quod nihil aliud eſt, quàm actualis iu-
tellectio per eſſentiam, eſt iuxta meutem ſancti
Auguſtini vltima veluti differeutia conſtitu-
tiua diuinæ eſſentiæ: & ſanctus Thomas eita-
tâ illâ quæſtione 93. applicat hanc eamdem
rationem fuudatam io ipſo ſummè intelligare
III. Dei, ſeu in actuali intellectione per eſſentiam, C
vt probet hominem eſſe loquando propriè
creatum ad imaginem Dei, quia ſcilicet ratio
imaginis attenditur penes vltimam differen-
tiam eius, cuins eſt imago: homo autem ſit &
dicatur creatus sd imaginem Dei, quia intel-
ligit, & ibidem arriculo ſexto conſtituens
diſcrimen inter ſimilitudinam per modum
veſtigij, & per modum imaginis, ſubiun-
git eteaturas rationales videri quodammo-
do pertingere ad repræſentationem diuinæ
ſpeciei, in quantum imitantur Deum, non
ſolùm in hoc, quod viuit, ſed etiam in hoc,
quod intelligit, vt Caietanus benè animad-
uertit ſanctum Thomam ibi agere de ſpecie
Dei repræſentari; & quia loquendo propriè
IV. io Deo, ueque eſt ſpecies, oeque differentia, D
docet S. Thomam per hoc oomen *ſpecies*, in-
telligare vltimum gradum eſſendi inuentum
in tali uatura, qui vt ibidem probat ex ſan-
cto Auguſt. eſt intellectualitas.

Probatur ſecundò ex eo quòd Patres & in-
terpretes ſacræ Scripturæ dum explicant ra-
tiouem imaginis, qoæ eſt in homine ad Deum,
illam explicant peues intellectionem, & vo-
lunt rationem illam imaginis debere attendi
peues vltimum veluti gradum differentialem
Dei, pro qua re poſſunr videri Durandus &
alij Scholaſtici loco citato libri ſecundi ſen-
tentiarum, & libro 1. ad tertiam diſtinctio-
oem: Gregorius *à Valentia* ad primam par-
tem S. Thomæ diſput.7. qu.3. puncto 1. vbi pro
hac re plura refert ſancti Auguſt. teſtimonia.

Deuique probatur ratioue: primò, illud
habet in Deo rationem veluti vltimæ diffe- V.
rentiæ, in quo tanquam nobiliſſimo beatitu-
do eius conſiſtit: nam ſi daretur aliquis gra-
dus veluti magis ſpecificus, quia eſſet magis
perfectiuus, beatitudo Dei deberet conſi-
ſtere in illo: nam beatitudo ſignificat bonum
perfectum naturæ intellectualis: atqui bea-
titudo Dei conſiſtir, vel in actuali eius iutel-
lectioue per eſſeutiam, tanquam in aliquo,
quod eſt maximè diuinum, vt Ariſtoteles do-
cet libro duodecimo *Metaphyſ.* textu decimo
nono, & ſanctus Thomas hâc parte quæſtio-
ne vigeſimâ ſextâ, articulo ſecundo, vel ſi vt
alij volunt beatitudo conſiſtar in actu volun-
tatis, attamen conſiſtet præcipuè in actu vi-
ſionis: ergo actualis intellectio per eſſen-
tiam eſt vltima veluti differeutia naturæ di-
uinæ.

Deinde in ſubſtantiis ſpiritalibus quate- VI.
nus ſunt tales, nihil poteſt aſſignari, per quod
velut per vltimam differentiam conſtituan-
tur, prærer ipſum eſſe intellectuale, vt patet
in Angelis & in anima rationali: ergo eùm
Deus ſit ſubſtantia maximè ſpiritalis, &
gradus ille vltimus in anima rationali & An-
gelo ſit ipſum intellectuale potentiale, ipſa
actualis intellectio per eſſeutiam, erit in Deo
gradus veluti vltimus differentialis.

Confirmatur ampliùs: ſicut natura diuina
propter infinitam ſuam perfectiouem exiſtit
in ſe perfectiſſimo modo poſſibili; ſic poſtu-
lat ex ſua conditione concipi à nobis, vt vl-
timò conſtituta perfectiori omnium modo
poſſibili: at modus perfectior omnium con-
ſtitutiuus naturæ diuinæ eſt per ipſam infini-
tam ſubſtantialem actualem rationem intel-
ligendi: ſic enim intellectio Dei concipitur VII.
conſummata, & non tantùm inchoata ſicut
in ſubſtantiis ſpiritalibus ereatis: ergo na-
tura diuina conſtituitur noſtro modo conſi-
derandi per ipſam actualem intellectiouem
per eſſentiam, tanquam in ſuo eſſe quaſi ſpe-
cifico.

Tandem ſi quid eſſet vltimum, per quod
eſſentia diuina conſtitueretur in ſuo eſſe qua-
ſi ſpecifico, eſſet vnum aliquod ex iis quæ ſo-
lent communiter ab aduerſariis afferri: at nul-
lum illorum poteſt iſtud ſibi vendicare, vt pa-
tebit articulis ſeqq. diſcurrendo per ſingula.

ARTICVLVS VI.

*Probatur nec ipſam infinitatem, nec ipſum
existere vltimò conſtituere eſſen- VIII.
tiam diuinam.*

IMPRIMIS id oſtenditur de ipſa infinitate:
nam primò id, quod habet rationem vlti-
mæ differantiæ debet habere rationem val-
dè ſpecialem, noo communem, & quaſi tran-
ſcendentalem: at infinitas in Deo, non eſt
aliquid ſpeciale diuinæ eſſentiæ & ei ſoli con-
ueniens; non enim ex omnibus, quæ ſunt in
Deo ſola eius eſſentia eſt infinita, ſed quod-
cumque etiam attributum, ſiue relatiuum
ſiue abſolutum eſt infinitum in ſuo genera
proprio.

Deinde, vltima differentia, aot illud, quod
eſt veluti vltima differeutia, & ſe habet ad
inſtar illios, debet eſſe ſpecialis aliqua ra-
tio eſſendi, & veluti gradus entis, non au-

I. tem aliqnis duntaaat modus entis, vt patet inductione factâ per omnes differentias: at infinitas ennnenieos diuinæ eſſeotiæ, vt præcisè eſt eſſentia, & condiſtinguitur ab omnibus ſuis attributis tam relatiuis, quàm abſolutis, licet ſit ei ſpecialis, quatenns vt ſic præcisè ſumpta eſt tantùm in genere eſſentiæ, artamen eſt aliquis duntaxat modus illins, & nnn aliqua ſpecialis ratio, & veluti differentia conſtituens diuinam eſſentiam io ſun eſſe quaſi ſpecifien.

Neqne ſaner prædictæ ſenteotiæ, quòd hæc infinitas diſtinguat Deum ab omoibus aliis rebus; nam quando aliqua duo diſtingountur ſe totis, etiamſi in iis oihil ſit, ſecundùm quod voum non diſtinguator ab alio, attamen noo vnumqnodque eotnm, quæ ſunt in illis vendieat ſibi rationem differentiæ propriè dictæ, & vltimò eooſtitutinæ illius, ſed

II. id tantùm, qood illud ennſtituit vltimò in tali ſna ſpecie ſecundùm aliquam ſpecialem rationem, ſeu gradum entis: at Deus ſeu diuina eſſentia diſtinguitur ſe tota ab omnibus ereatis entibns: cùm illa ſit talis per ſeipſam, quælibet verò entia creata ſuor taotùm talia per participationem.

Quòd etiam ipſum exiſtere oon ſit vltimò conſtitntiunm diuinæ eſſentiæ, patet primò, quia tenet ſe ea parte eſſenriæ, qnaſi generieè conſideratæ: cùm enim eſſenria dinina ſompta præcisè ſit ens io actn ſeu actnale, & non tantùm io potentia, quemadmodum eſſentiæ rerum ereatarum, prout conſideraotur in ratiooe præciſa eſſentiæ, illa debet in tali ſuo præciſn conceptu ineludere formale conſtitutiunm entis formaliter actualis ſeu

III. actu exiſtentis: at boe formale conſtitutinum eſt ipſum exiſtere, ſeu ipſamet exiſtentia: vnde falſum eſt illam eſſe vltimam actualitatem rei, quio potiùs eſſe primam, cùm nihil actuale poſſit intelligi eſſe præſuppnſitum in te ante ipſnm eius eaiſtere: ſic enim eſſet, & non eſſet, qnnd implicat; eſſet ex ſuppoſitione eius, qui vult ipſum exiſtere eſſe vltimam actnalitatem; item nnn eſſet, quia nihil poteſt eſſe ſine ſno ſnrmali conſtitutiuo, euiuſmodi eſt ipſum exiſtere, ſeu realis exiſteotia reſpectu entis actualis: deinde ipſum exiſtere eſt etiam veluti aliquid ttaoſceodeos, cùm omnia & ſingula attributa tam relatina, quàm abſoluta ſint in Den entia actualia virtualitet fotmalitet diſtincta ab eſſentia dinina.

Neque his obſtat, quòd oomen hoe, *qui eſt*, ſit nomen proprium Dei, oam quando,

IV. *qui eſt*, dicitur eſſe nomen proprium Dei, prnut Deus pnteſt nnminari ad captum viatorum, iſtud nnn intelligitur de oomine quod ſignificet diuinam eſſentiam, vt condiſtioctam ab nmoibos ſuis attribntis, & ſumitur præcisè qunad conceptum diuinæ eſſentiæ conſideratæ qnaſi ſpecificè, ſed iſtud intelligitur de nomine Dei ſignificante etiam attribuia Dei eſſentialia, vt ſatis eaptesſè Patres dneent; ſanctus Gregorius Nazianzenns oratione ſecunda *in Paſcha*, non longè à prioeipio, ſanctus Damaſeenus libro primo *de fide*, capite 12. ſanctus Bernardns lib. 5. *de conſideratione ad Eugenium*, & nos etiam ſignificauimus agendo de illo, quatenus diximus illud importare æternitatem Dei, & id genus alias perſectiooes, ratione cuins contioeotiæ

A diuina eſſentia appellatur à Patribus, *immenſum, & infinitum pelagus*: at io præſeoti difficultate loquimnr tantùm de diuina eſſentia, vt præſcindir ab omnibus ſuis attribntis. V.

Neque etiam his nbſtat, quòd Patres ioterdnm dicant Deum eſſe ipſum, *quod eſt*, ſeu ipſum eaiſtere; tunc enim tantùm vnluot exiſtentiam ſeu actualitatem eſſendi, eſſe de formali cnnceptn dininæ eſſentiæ, qund nos etiam ſuprà docnimus, & loquuntur de eo, prout Deus ratinne illins exiſtentiæ diſtingoitur ab omnibus rebus ereatis.

Hine quandn S. Thomas, in qoæſtionibus diſputatis *de potentia*, qnæſtione 2. artic. 1. io enrpore ait, Deum denominari *ab eſſe, quia eſt quaſi à propria ſua forma*: hæc particula, *propria*, ſumitur, prout Deos quoad ſuam eſſenniam, quaſi genericè ſpectatam cnnſideratus diſtinguitur ab omoibus rebus ereatis pe-

B oes exiſtentiam; exiſteotia enim creaturatum, ita eſt illis propria, vt tameo non ſit de formali conceptu eſſentiæ illarum & detut illis ab extrinſeco & ea libera voluntate Dei creantis ipſas tes. VI.

ARTICVLVS VII.

Oſtenditur ipſum eſſe à ſe, *ſeu* eſſe independens, *non eſſe vltimum conſtitutiuum eſſentiæ diuinæ quaſi ſpecificè conſiderata.*

IPSVM etiam *eſſe à ſe*, ſen *independens*, non eſſe vltimum ennſtitutinum eſſentiæ diuinæ quaſi ſpecificè conſideratæ, probatur.

Primò, quia hoc *eſſe à ſe* vel ſumeretnr pro-

C nt ſnlummodò oegat nmnem, & quamlibet dependeotiam ab alio, vel prnnt etiam negat eſſe ab alio, ſiue realiter per aliquam emanatiooem ad iotra, quomodo filiatio & ſpiratio paſſiuè ſnnt ab alio in diuinis, ſiue etiam dnotaxat virtualiter, quomodn attributa abſnluta dienotnr quaſi reſultare ea diuina eſſentia; ſed natura diuina oullo iſtotum omnium iotelligitur eſſe vltimò completa ſecundùm rationem ſuam ſpecificam. Non quidem ptinri modo, ſen prout negat veram & propriè dictam dependentiam: tum quia vltima qnaſi differentia alicnius ſubſtantiæ non poteſt formaliter conſiſtere in eo quod eſt veluti aliquid traoſcendeos, & connenit omnibus & ſingulis quæ ſunt in illa, eſt enim prnprium differeotiæ diſtinguere vnũ ab alio; at ipſum *eſſe à ſe*, ſumptum hne ptiori modn connenit nmnibus quę VII.

D ſnnt in Deo per modum alicnius tranſcendentis, ſic enim filiatin, ſpiratio paſſiua, item vnumquodque attributum Dei eſt à ſe, quia in Deo oihil eſt depeodeos. VIII.

Deinde, quia in qualibet ſubſtantia perfecta gradus eins qnaſi ſpecificus, & differentialis debet eſſe aliquis ſpecialis gradns eſſendi, & non ſimplea duntaaar modus habendæ, ſeu conſequendæ, & obtineodæ entitatis; oec enim aliqua duo diſtinguuntur ſpecificè, aut quaſi ſpecificè, nec etiam conſtituuntur in tali ſpecie eotis ea ſola diuerſitate habendi ſuam entitatem, vt videre eſt in Adam & Abele, ſed *ipſum eſſe à ſe* conſideratum boc ptiori modo eſt tantùm aliqnis modus ſeenodùm quem entitas, ſen oatura habetnr, ſicut & ipſum eſſe infinitum, eſſe increatum.

I. Tertiò, quia quotieſcumque in aliquo ente A datur ſimul aliquis modus ſpecialis, & inſuper aliquis vlterior ſpecialis gradus eſſendi, tunc talis gradus eſſendi vendicat ſibi potiùs rationem differentiæ, quàm talis modus: quia vlterior ille gradus eſſendi videtur eſſe quid nobilius, & vltima quaſi differentia ſubſtantiæ completæ debet eſſe illud ſimplex, quod in illa eſt nobilius, cùm ſit ens vltimum: at in Deo independentia habet ratiooem veluti alicuius modi, actualis autem intellectio per eſſentiam baber ratiooem alicuius ſpecialis gradus eſſendi, & viuendi, vt omnes philoſophi & Theologi agnoſcunt.

Quartò, quod conuenit eſſentiæ diuinæ, vt conſideratæ quaſi genericè, non poteſt eſſe vltima differentia illius; at *eſſe à ſe*, & *independens* conuenit eſſentiæ diuinæ conſideratæ quaſi genericè, quia eſſentia diuina quatenus B
II. concipitur *diuina* & exiſtens, licet nondum concipiatur explicitè, vt actualis intellectio per eſſentiam, nihilominus tamen concipitur, vt ens à ſe & independens.

Denique ipſum *eſſe à ſe* conſideratum poſteriori modo non poteſt eſſe vltima quaſi differentia naturæ diuinæ, ob multas rationes ex nunc aſſignatis contra priorem modum, quæ retinent ſuam vim, & efficaciam contra hunc poſteriorem, vt imprimis quòd ipſum *eſſe à ſe* ſic ſumptum ſit tantùm aliquis modus habendæ entitatis, & nullum ſpecialem gradum eſſendi importet; nam Deus Pater eſt à ſe, iuxta hunc modum poſteriorem, nec tamen ipſa eius innaſcibilitas ratione cuius ſic eſt à ſe, importat directè aliquem ſpecialem gradum eſſendi, vt patebit infrà agendo de innaſcibilitate.

III. Secundò, ipſum tale *eſſe ab alio*, ita importat diuinam naturam, vt tamen non ſit C gradus eſſendi omnium perfectiſſimus inter eos qui reperiuntur in Deo, in quo tamen vt ſit propria veluti differentia debet conſiſtere, nullum enim importat gradum vitæ, & multo minus importat vitam eſſentialiter actualem omnium graduum in ratione eſſendi perfectiſſimam.

Tertiò, quia *tale eſſe à ſe*, videtur potiùs tenere ſe ex parte eſſentiæ diuinæ quaſi genericè conſideratæ, nihil enim aliud præſtat quàm ſingularem modum eſſendi, ſeu etiam exiſtendi, qui ita competit eſſentiæ diuinæ quatenus præſcindit ab omnibus ſuis attributis, vt etiam illis non conueniat, & cùm
IV. modus ſequatur id cuius eſt modus, quem- D admodum exiſtentia eſt de præciſo & formali conceptu diuinæ eſſentiæ, vt genericè conſideratæ, ſicut ſuprà obſeruauimus, ita etiam & ipſum *eſſe à ſe*, iuxta hunc poſteriorem modum tenebit ſe ex parte diuinæ eſſentiæ, quaſi genericè conſideratæ, ſicque non poterit eſſe vltima quaſi differentia illius; ergo reſtat vt ipſamet actualis intellectio per eſſentiam ſit quaſi vltima differentia diuinæ eſſentiæ.

ARTICVLVS VIII. V.

Oſtenditur nec ipſum eſſe intellectiuum, *prout importat gradum intellectiui radicalis, vel potentialis tantùm; nec ipſum* diuinam voluntatem, *vel etiam* diuinam volitionem *conſtituere vltimò diuinam eſſentiam ſpecificè conſideratam.*

PATET etiam *ipſum eſſe intellectiuum*, prout importat gradum intellectiui radicalis, vel potentialis, tantùm, non poſſe eſſe id, quod vltimò conſtituit, quaſi ſpecificè diuinam eſſentiam: nam ſuprà docuimus etiam ex S. Thoma ipſum intelligere diuinum eſſentiale non habere rationem alicuius potentiæ, vel etiam actus primi; cùm hoc vtrumque dicat imper-
fectionem, vt ibi oſtendimus. VI.

Deinde intelligitur ex dictis *diuinam voluntatem*, vel etiam *diuinam volitionem* non conſtituere vltimò diuinam eſſentiam quaſi ſpecificè conſideratam: nam primò tale conſtitutiuum, debet eſſe aliquis veluti gradus eſſendi conſtitutiuus rei alicuius in ſua ſpecie: atqui nullus appetitus, de quorum numero eſt voluntas etiam diuina, eſt eiuſmodi, quia appetitus omnis ſupponit potiùs rem formaliter in ſua ſpecie conſtitutam eámque ſubſequitur, quàm conſtituat illam formaliter.

Deinde diuina eſſentia cùm in ſuo genere ſit perfectiſſima & nobiliſſima, debet conſtitui in ſua quaſi ſpecie, per aliquid formaliter intellectiuum per eſſentiam, & non per intellectiuum duntaxat per participationem: cùm iſtud ſit hoc nobilius, ſicut ens per eſſentiam eſt nobilius quolibet ente per participatio-
nem tantùm: at voluntas quælibet diuina eſt VII. tantùm intellectualis per participationem, ex Ariſtotele libro 1. *ethicorum* capite vltimo, & ex S. Thoma 1.2. quæſt. 56. artic. 6. & quæſt. 57. quatenus ſcilicet eſt nata dirigi per cognitionem, cùm alioquin ſit ex ſe cæca: vnde quando Patres loquendo de voluntate vel actuali eius volitione, dicunt illam eſſe ipſummet Dei eſſe, ſeu eius ſubſtantiam; tunc vel loquuntur in ſenſu tantùm identico, & non in ſenſu virtuali formali, vel tunc accipiunt hoc nomen *eſſentia Dei*, prout ſignificat totum, quod eſt in Deo adæquatè ſumpto, ſeu tam illud omne, quod in illo eſt ens relatiuum, quàm abſolutum, tam illud, quod eſt aliquod attributum propriè dictum, quàm quod eſt præ-
dicatum, & non attributum, prout hæc fuerunt ſuperiùs à nobis diſtincta. VIII.

ARTICVLVS IX.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum aduerſus doctrinam præcedentium articulorum.

PRÆTER ea quæ reiecta ſunt præcedentibus articulis, aduerſarij habent & alia quædam, quibus conantur rationem Dei vltimò eſſentialiter conſtitutiuam potiùs conuenire aliquibus aliis, quàm actuali intellectioni per eſſentiam.

Primum eſt: quod poteſt demonſtrari à priori, non poteſt eſſe vltima quaſi differentia diuinæ eſſentiæ, quia eſſentia Dei eſt in-

I. demonſtrabilis, ſed actualis intellectio per eſſeotiam poteſt demonſtrari de Deo à priori per ſummam eius ſubſtantialem immaterialitatem: ergo.

Reſponderut, conceſsâ maiore, ad minotem negando ſummam actualem intellectionem per eſſentiam probari per immaterialitatem eius, rauquam à priori, ſed eo tantùm modo, quo rationalitas probatetur per humanitatem eſſe in homine, ſeu quo quis hominem probatet habete rationalitatem ex eo, quòd habet humanitatem; quæ probatio eſt, quaſi ipſius fotmæ partis per formam totius: nam ipſa immaterialitas eſt quaſi tota forma totius ſubſtantiæ abſolotiſſimè, & maximè ſimplicitet ſpiritalis adæquatè ſumptæ: ipſa autem intellectualitas eſt veluti forma eius, quòd tanquam partis teuet locum in illa, & quaſi dif-
II. ferentia.

Secuudum fundamenrum illud eſt: quod eſt quaſi vltima differentia rei alicuius, debet eſſe tadix omoium aliorum, quæ ei conueniuut, eſt enim eſſentia rei radix omnium ſuarom ptoprietatum, atqui actualis intellectio per eſſentiam, uon eſt veluti gradus omnium quaſi proprietatum, ſeu attributotum, qoæ ſunt in Deo; nam omoipotentia oou inde conueoit Deo ptæciſè, quia actualis intellectio per eſſenriam ei ineſt & conuenit, ſed quia habet iufinitatem in eſſe eotitatiuo.

Reſponderur primò, proptietates rei alicuius conſtitutæ in ſua ſpecia eſſe duplices, alias eſſe, quæ conſequuutur rationem eius genericam, alias quæ ſequuntur ratiooem eius ſpecificam, vt videre eſt io nobis & brutis:
III. nam multæ daotur, quæ oobis ſont communes cum brutis animantibus, quia ſequuntur rationem animalis, & vltima differentia cooſtitutiua rei in ſua ſpecie non debet eſſe prima radix earum ptoprietatum, quæ ſequuntur oatoram genericam, licet de facto & reipſa non ſiot in tali ſpecie, ſeu potiùs io aliquo eius indiuiduo, niſi interuentu & actuali poſitione ipſius vltimæ differeotiæ conſtitutiuæ eiuſmodi indiuidui io tali ſpecie: & ſic poſſumus reſpondere omnipotentiam in Deo eſſe proprietatem conſequentem eius rationem, quaſi genericam, quatenus fundatur in ipſa ſumma eius actuali identitate: deinde explicando ioferiùs modum, quo Deus res omnes alias à ſe intelligit, dicemus quomodo ipſum actuale iotelligere Dei ſeſe habeat ad ipſam eius omnipotentiam.

IV. Tertium eſt: ideò iuxta auctores huius ſeotentiæ hæc intellectio eſt, quaſi vltima differentia eſſentiæ diuinæ, quia eſt perfectiſſima vita io actu ſecundo, & veluti gradus perfectiſſimus perſectiſſimæ vitæ, & quaſi vltimò cooſtitutiuus diuinæ eſſeutiæ: atqui in Deo volitio ſummè actualis eſt gradus perſectiſſimos vitæ perſectiſſimæ, & ooſtro modo conſiderandi vlterior, quàm ſit ipſa actualis intellectio per eſſentiam; quòd enim ipſum velle ſit quoddam viuere, ſicut & ipſum iutelligere ſanctus Thomas expreſsè docer libro primo *contra Gentes*, capite ptimo ſic dicens, *intelligere, & velle nonniſi viuentis eſt*; & ratio etiam id coofirmat: oam ex ſancto Thoma infrà quæſtione decimâ octauâ, articulo tertio, illud propriè viuit qood operatur à ſe ipſo, & uon quaſi motum ab alio: at Deus

A nou tantùm mouetur à ſe ipſo ad intellectionem, ſed etiam ad actualem volitionem, ſeu amorem, quoniam à nullo alio mouetur priùs qoàm ab ipſa ſua bonitate per ſe ipſam cognita: ergo diuina eſſeotia uon conſtituitur per actualem intellectionem per eſſeutiam iu in ſuo eſſe quaſi ſpecifico. V.

Reſpondetur, uegaodo actualem volitionem eſſe aliquem gradum eſſendi ſpecialem, cùm intriuſecè, & ſormaliter ſit appetitus quidam, & appetitio ſit propria inclinatio alicuius gradus eſſendi, propria autem differeoria rei alicoios conſtitutiua, debet formaliter & iorrinſecè dicere aliquem veluti gradum ſpecialem eſſendi.

Deinde in ſenteutia ſancti Thomæ, cùm inrellectio ſit perfectior voluione, ſicut intellectus voluntate: ſic etiam illa actualis
B vita, quam volitio ſommè perſecta in ſuo VI.
geuere importat, non eſt vita omnium perfectiſſima.

Terriò, dici poteſt hæc duo diſtinguì aliquid eſſe aliqueio actum viuentis, & illud idem ſumptum formaliter & præciſè eſſe aliquam vitam loquendo propriè, ſeu conſtituere aliquod genus vitæ diſtinctum ab aliis, quia ad primum ſufficit, habere aliquem iotrinſecum ordinē & eſſentialem habitudinem ad aliquod formale principium vitæ propriè dictæ, licet illud in ſcipſo formalitet & ptæciſè non ſit aliquod viuere: imò nec proximum eius ptincipium elicitiuum ſit aliquod ſormale principium dans formaliter ipſi ſuo ſubiecto aliquod viuere; quemadmodum videre eſt in ipſo actu ridendi ptoptiiſſimè ſum-
C pto. Nam ipſum ridere propriiſſimè ſumptum VII.
eſt aliquis actus viueutis, nec poteſt vt ſic eſſe, oiſi viuentis, quia vt riſibilitas eſt proprietas ſoli homini conueniens; ſic etiam ridere actu & de facto vero riſu & propriiſſimè dicto eſt ſolius hominis actu viuentis, & hoc ridete dicitur eſſe actus viuentis, non quòd ipſa riſibilitas ſompta formaliter ſit aliquod formale priocipium vitæ alicuius propriè dictæ couſtituens diſtinctū & ſpeciale quoddam geous vitæ, aliud à genere vitæ intellectualis & rationalis, ſed dicitur eo ſenſu eſſe actus vitalis, & eſſe actus viuentis, quòd quemadmodum tiſibilitas tanquam proprietas habet ordinem eſſentialem ad animam tatioualem, & ad illam vitam, quam hæc anima tribuit formalitet homini; ſic etiam proprius eius actos, qui eſt ridere, non poteſt eſſe & exerceri, oiſi
D ab eo, qui præſuppoſitiuè habet vetam vitam VIII.
veri & propriè dicti hominis, ad quod rameu geuus vitæ ſeu viuendi ipſa riſibilitas & ipſum ridete facilè poſſunt reuocari: at ad ſecundum requiritur non tantùm diuerſa perſectio viuentis, ſed etiam quæ talis ſit, vt non poſſit aliquâ ratione reuocati ad aliud geous vitæ; quemadmodum Cooimbticenſes expreſsè docent quæſtione ſecunda, articulo ſecundo ad caput tertium libri ſecondi *de anima*: hinc enim vt ibi obſeruaot, vis appereudi appetitu ſenſitiuo, quia ſemper concomitator ſenſum, oou couſtituit diſtinctum genus vel modum viueodi à ſenſu, ſeu ab anima ſenſitiua.

Iam vt hoc applicetur argumento aduerſariorum, dicimus ipſum velle & ipſammet actualem volitionem eſſe actum viueutis,

I. eſſe actum vitalem, & ipſummet volentem A
ad id moueri à ſeipſo; negamus tamen in-
de ſequi ipſum eiuſmodi velle, ſeu actua-
lem volitionem quantumlibet perfectam in
ſuo genere eſſe ſpecialem aliquam vitam,
ſeu ratione huius ſuæ perfectionis in tali ge-
nere conſtituere aliquem modum viuendi,
ſeu genus vitæ diſtinctum à modo & genere
viuendi vitæ intellectuali, quia voluntas, vel-
le, actualis volitio ſemper comitantur intel-
lectum & intellectionem actualem pro ratio-
ne intellectua & vitæ intellectualis: quare
cùm vltima quaſi differentia diuinæ eſſentiæ,
debeat eſſe aliquis veluti gradus vitæ pro-
priiſſimè dictæ & perfectiſſimæ, non autem
aliquid, quod ad illum reuocetur vel concó-
mitetur, fit, vt licet actualis volitio Dei ſit ali-
quis actus viuentis loquendo propriè, non
II. proptereà tamen poſſit eſſe veluti differentia
vltima conſtituens eſſentiam diuinam in ſuo B
eſſe quaſi ſpecifico.

Quartum fundamentum eſt: quod eſt ali-
quo modo prius ratione, aut ſaltem ſimul in
eſſentia diuina, ac eſt actualis intellectio per
eſſentiam, debet eſſe potiùs, aut ſaltem æquè
de conceptu intrinſeco diuinæ eſſentiæ conſi-
deratæ ſecundùm ſuam rationem ſpecificam,
ac eſt ipſa actualis intellectio per eſſentiam:
ſed volitio Dei eſt aliquo modo prius ratione,
aut ſaltem ſimul & æquè primò etiam ratione,
ac eſt ipſa actualis intellectio in eſſentia diui-
na conſiderata iuxta ſuam rationem ſpecifi-
cam; nam hæc actualis intellectio Dei quæ eſt
quaſi vltima differentia eſt comprehenſiua &
intuitiua, & habet pro aliquo ſuo obiecto adæ-
III. quato diuinam volitionem; & cùm omne ob-
iectum præſupponatur ſuæ cognitioni com-
prehenſiuæ & intuitiuæ, vel ſaltem ſit ſimul & C
æquè primò ac ipſa, volitio diuina erit in eſ-
ſentia diuina vel prius ſaltem æquè primò ac
actualis intellectio, & proinde tam benè erit
de præciſo eius conceptu ſpecifico, quàm hæc
intellectio.

Reſpondetur, negando volitionem actualem
eſſe iuxta ordinem rationis cum fundamento
in re æquè primò in diuina eſſentia ſpecificè
conſiderata, ac eſt actualis intellectio per eſ-
ſentiam; nam prioritas & poſterioritas inter
actus iſtos diuinos debent ſumi ex virtuali
præſuppoſitione vnius, & naturali ſubordina-
tione alterius, ſicut & inter attributa Dei, hæc
autem virtualis præſuppoſitio & naturalis ſub-
ordinatio dignoſcitur ex eo ordine quem ob-
IV. iecta actuum eiuſmodi ſeruant inter ſe: at vo- D
litio præſupponit cognitionem, quia nihil po-
teſt eſſe volitum quin cognitum.

Confirmatur: quia aliàs hæc diuina volitio
tam benè & pari iure eſſet primum volibile,
ac diuina eſſentia, de cuius formali conceptu
eſt ipſum intelligere, eſt primum intelligibile:
at diuina volitio non eſt primum volibile, ſed
eſſentia Dei, quæ eſt obiectum diuinæ volitio-
nis, ea S. Thoma ſuprà qu.19. art.1. in ſolutione
ad 3. vnde ibidem in corpore ait etiam in Deo
voluntatem conſequi intellectum.

Ad id autem quod in eodem fundamento ad-
ditur in confirmationem de cognitione com-
prehenſiua, reſpondetur: ſi hæc intellectio Dei
conſideretur in ratione *gradus*, vt hic à nobis
ſpectatur, quâ do conſtituitur differentia, tunc
iuxta noſtrum modum concipiendi cum fun-
A damento in re illam præſupponi diuinæ voli- V.
tioni, ſicut differentia proprietati eius cuius
eſt differentia, vt nunc eſt oſtenſum: ſi autem
diuina volitio comparetur in ratione ſpecialis
cuiuſdam obiecti cum hac intellectione actua-
li comprehenſiua, tunc diuina volitio non tam
præſupponitur diuinæ intellectioni, quàm eſt
ſimul cum illa, quia diuina intellectio non po-
teſt concipi omnimodè actualis, carens quali-
het potentialitate, qualis tamen eſt, niſi & eius
obiectum concipiatur ſimul et coniunctum &
cognitum, & quemadmodum prioritas illa ori-
ginis, quæ eſt inter perſonam Patris, & alias
duas perſonas non impedit quin proceſſio Filij
ſit ex intuitiua cognitione perſonarum Filij &
Spiritus ſancti, vt explicabitur inferiùs; ſic
etiam prioritas illa rationis cum fundamento
in re quæ eſt intellectionis diuinæ ad diuinam
volitionem non obſtabit, quin hæc diuina in- VI.
B tellectio ſit etiam comprehenſiua & intuitiua
diuinæ volitionis.

Quintum fundamentum: ea quæ ſecundùm
ſuam radicem conſiderata ſunt de eſſentia rei
creatæ & in ſuo formali conceptu nullam di-
cunt imperfectionem prout conſiderantur in
actu ſecundo, illa conſiderata iuxta actum
ſecundum ſunt formali conceptu diuinæ eſ-
ſentiæ conſideratæ ſpecificè: at intellectiuum
& volitiuum conſiderata ſecundùm ſuam ra-
dicem ſunt de formali conceptu naturæ An-
gelicæ & humanæ: ergo tam benè actualis
volitio eſt de formali & præciſè conceptu di-
uinæ eſſentiæ, ac eſt ipſa intellectio actualis.

Reſpondetur negando maiorem purè &
ſimpliciter, nam ſubſiſtentia conſiderata ſe-
cundùm ſuam radicem eſt de eſſentia ſubſtan- VII.
tiæ creatæ, vt patet ex eius definitione & na-
C turali inclinatione eius ad ſubſiſtendum, &
tamen actualis ſubſiſtentia non eſt de præciſo
formali conceptu eſſentiæ diuinæ, vt patebit
inferiùs.

DISPVTATIO II.

De diuiſione ſcientiæ Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

De ſcientia ſimplicis intelligentiæ & viſionis.

NOTANDVM eſt ſcientiam poſſe
duobus modis conſiderari, pri-
mùm in ſe, & ſecundùm ſe tan-
tùm; deinde ſecundùm habitu-
D dinem ad ſua obiecta, quæ va- VIII.
rias & varias habent conditio-
nes, ſecundùm quas attinguntur à ſcientia.
Hoc ita præſuppoſito, ſit noſtra

Prima propoſitio. *Scientia priori modo ſum-
pta eſt vna tantùm, eáque ſimpliciſſima in Deo*:
ita communiter omnes Theologi, tam artic.9.
huius quæſt. quàm 1. ſentent. diſtinct.38. &

Probatur: omnis & quælibet ſcientia Dei
eſt actualis quædam cognitio, quia nulla eſt
potentialis in illo, vt patet ex articulis præ-
cedentibus; atque in Deo vna eſt tantùm
actualis ſimpliciſſima cognitio, prout illa
conſideratur in ſe, & ſecundùm ſe, quia
multiplicitas actualium cognitionum ſic con-
ſideratarum prouenit ex imperfectione co-
gnoſcentis, qui non poteſt varia ſimul obiecta
percipere vnâ ſimpliciſſimâ cognitione actuali

I. Deus autem eſt cognoſcens perfectiſſimum,
carens omni imperfectione: ergo ſcientia Dei
conſiderata ſecundùm ſe eſt tantùm vna ſim-
pliciſſima in Deo.

Secunda propoſitio. *Scientia Dei ſpectata
poſteriori modo diuiditur in ſcientiam viſionis, &
ſcientiam ſimplicis intelligentia:* ita S. Thomas
hîc artic. 8. & omnes eius interpretes.

Probatur propoſitio: tot ſunt membra
ſcientiæ diuinæ ſpectatæ iuxtà hanc conſide-
rationem, quot ſuot eius habitudines ad om-
nia ſua obiecta; atqui duæ dantur habitudi-
nes ſcientiæ diuinæ ad res omnes ſcitas à Deo:
aut enim res illæ habent vel ſunt habituræ, vel
aliquando habuerunt ſuam exiſtentiam, &
vt ſic cognoſcuntur à Deo, & tunc talis ſcien-
tia Dei propriè loqueodo eſt *viſionis*; vel ob-
iecta à Deo cognita non habent, nec habe-
II. bunt, nec habuerunt exiſtentiam, & ſic cog-
noſcuntur, vt ſunt poſſibilia, ſicque tunc ta-
lis ſcientia eſt *ſimplicis intelligentia*: ergo
ſcientia Dei conſiderata ſecundùm habitudi-
nem ad ſua obiecta rectè diuiditur *in ſcien-
tiam ſimplicis intelligentia*, & *ſcientiam vi-
ſionis*.

Explicatur hoc vtrumque membrum: ſcien-
tia intuitiua rei, vt exiſtentis, ſeu quæ termi-
natur ad rem, vt præſentem & aliquâ ratione
coexiſtentem cognitioni, appellatur ſcientia
viſionis, ſumpto nomine à viſu corporeo, qui
terminatur tantùm ad id, quod reipſa exiſtit,
& eſt præſens, ita vt attingat ipſam exiſten-
tiam rei cognitæ: ea verò ſcientia dicitur eſſe
ſimplicis intelligentia, quâ nuda & ſimplex
rerum poſſibilitas abſque actuali earum exi-
ſteotia cognoſcitur, ſeu ea ſcientia eſt *ſimpli-
cis intelligentia*, quâ res cognoſcuntur tan-
III. tùm, prout poſſunt eſſe, vel fieri.

Hinc quia cognitio Dei menſuratur æter-
nitate propriè dictâ, quæ abſolutè & ſimpli-
citer ſumpta, vna & eadem manens corre-
ſpondet omnibus differentiis temporis, fit, vt
quæ in aliqua temporis differentia fuerunt,
ſunt, vel erunt, extra ſuas cauſas ab illo cog-
noſcantur intuitiuè & per ſcientiam viſionis,
licet nondum exiſtant in noſtro tempore, nec
correſpondeant æternitati, prout illa à nobis
diuiditur in plures conceptus inadæquatos,
quibus ſecundùm varias velut ſui partes re-
ſpondet variis differentiis noſtri temporis:
cùm enim hæc cognitio Dei ſit tota ſimul &
ſemel inuariabilis, debet ſimul & ſemel ſeſe
totam terminare ad totum ſuum obiectum,
IV. quatenus eſt obiectum talis cognitionis: ideó-
que cùm res ſiue nunc exiſtentes, ſiue futuræ
ſint aliquod eius obiectum, prout habent vel
habebunt eſſe extra ſuas cauſas, Deus debet
illas cognoſcere vt ſic intuitiuè & per ſcien-
tiam viſionis.

Hinc etiam fit, vt quia negationes & priua-
tiones habent exiſtentiam ſuo modo, vt docui-
mus, & cognitio eorum, quæ habent, vel ha-
bebunt ſuam exiſtentiam, eſt ſcientiæ viſionis:
fit inquam, vt negatio exiſteotiæ in re, quæ po-
teſt exiſtere, dicatur eſſe etiam aliquod obie-
ctum ſcientiæ viſionis, quatenus Deus nouit
carentiam actualis exiſtentiæ huius & illius
rei poſſibilis.

Neque hinc ſequitur vnum & idem eſſe ſi-
mul obiectum ſcientiæ viſionis, & ſimplicis
intelligentiæ, huius quidem, quia non cog-
A noſcitur vt exiſtens, iſtius verò, quia per eam V.
cognoſcitur negatio exiſtentiæ eius, quam
volumus eſſe aliquod obiectum ſcientiæ vi-
ſionis. Hoc inquam, non ſequitur. Nam poſſi-
bile poteſt conſiderari duobus modis, primò
prout dicit nudam duntaxat connexionem
aliquorum prædicatorum inter ſe poſſibilem
abſtrahendo ab exiſtentia, vel negatione exi-
ſtentiæ, & poſſibile hoc modo ſpectatum eſt
obiectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ, quia
nuda & ſimplex poſſibilitas rei abſque poſi-
tiua apprehenſione, quòd de facto exiſtat, vel
non exiſtat, ibi purè & ſimpliciter attingitur:
deinde poſſibile conſiderari poteſt, vt de fa-
cto & reipſa hîc & nunc carens actuali ſuâ
exiſtentiâ: & tunc talis carentia exiſtentiæ rei
poſſibilis vt ſic poſitiuè apprehenſa, eſt ali-
B quod obiectum ſcientiæ viſionis, quia illa ha- VI.
bet exiſtentiam ſuo modo, & in hac hypotheſi
ipſum poſſibile, non eſt loquendo propriè
obiectum huius cognitionis, ſed ipſa tantùm
actualis carentia exiſtentiæ, quæ loquendo
propriè, non eſt aliquod poſſibile, ſed aliquid
actu, exiſtens tamen ſuo modo, vt intelligitur
ex dictis ſuprà de ſpatiis negatiuis.

ARTICVLVS II.

*Vtrum adæquata ſit diuiſio ſcientiæ Dei
in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ
& viſionis.*

SIT hæc noſtra propoſitio. *Adæquata eſt
diuiſio ſcientiæ in ſcientiam ſimplicis intelli-
gentiæ & viſionis.* Probatur: ea diuiſio cen-
C ſetur eſſe *adæquata*, cuius membra ſimul ſum- VII.
pta adęquant totum diuiſum, & quando etiam
datur per membra ſibi inuicem contradicto-
ria, quia tunc nihil datur medium: atqui obie-
cta ſcientiæ viſionis, & ſcieotiæ ſimplicis intel-
ligentiæ ſimul ſumpta vt cognita adæquant
totam ſcientiam Dei, prout illa conſideratur
per habitudinem ad ſua obiecta, & vnum
membrum eſt alteri contradictorium: ergo
hæc diuiſio eſt adæquata.

Maior patet ex dialecticis; minor probatur:
quodlibet obiectum, vt à Deo cognitum, vel
exiſtit, & eſt extra ſuas cauſas in aliqua dura-
tione præterita, præſenti, vel determinatè fu-
tura, & vt ſic cognoſcitur à Deo, vel in nulla
ex enumeratis durationibus exiſtit, & vt ſic
cognoſcitur: nullum enim ibi poteſt dari me-
dium, quia inter exiſtere & non exiſtere, inter
D cognoſcere vt exiſtens, & cognoſcere vt non VIII.
exiſtens, nullum eſt medium, cùm vnum im-
portet negationem alterius; ſi obiectum cog-
noſcatur priori modo conſtituit *ſcientiam vi-
ſionis*, ſi ſecundo conſtituit *ſcientiam ſimplicis
intelligentiæ*, vt patet ex præcedenti propo-
ſitione.

Confirmatur: ſi quod tertium membrum
ſcientiæ Dei ſpectatæ hoc modo poſſet dari,
eſſet vel ſcientia rei poſſibilis ſub aliqua con-
ditione futuræ, verbi gratiâ iſtius veritatis, *ſi
in Tyro & Sydone hæc facta fuiſſent, iam egiſ-
ſent pœnitentiam*, quam ſcientiam aliqui ſatis
communiter vocant *mediam*, vel eſſet ſcientia,
quam aliqui vocant *approbationis*, ſeu *benepla-
citi*, quâ Deus ita nouit aliquid, vt approbet
illud efficaciter, quomodo dicitur paſſim in
ſacris literis *noſſe pios viros; ignorare improbos*,

I. vt apud S. Matthæum 25. capite: ſed neutrum (A)
duorum iſtorum facit, vt noſtra diuiſio non ſit adæquata, prout ſcientia Dei conſideratur hoc loco.

Non primum, quia futura illa poſſibilia ſub conditione, vel ſunt talia, vt de facto ſint futura aliquando, quia conditio, à qua dependent, ponetur, vel non ſunt futura, quia conditio eorum non ponetur, quæ tamen ſi poneretur, eſſent futura: ſi ſint prioris modi iam ſunt obiectum aliquod ſcientiæ viſionis, quia hæc eſt eorum, quæ habent eſſe, vel habebunt, extra ſuas cauſas in aliqua duratione: ſi ſint poſterioris modi, quia loquendo propriè & abſolutè, non ſunt futura, & iſta eorum futuritio ſecundùm quam cognoſcuntur, eſt tantùm poſſibilis, & vt talis tantùm cognoſcitur, non autem vt de facto reducenda aliquando ad actum; fit, vt iam ſint (B)
II. obiectum ſolummodo *ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ*; ſicque loquendo propriè hæc cognitio non conſtituit tertium aliquod membrum ſcientiæ Dei, vt hîc à nobis ſpectatur, per habitudinem ad res ſcitas; & iſta habitudo rei cognitæ, vt futuræ, ſi hæc conditio poneretur, facit ad ſummum, vt *ſcientia ſimplicis intelligentiæ* diuidatur in ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ purè poſſibilium*, & *ſcientiam ſimplicis intelligentiæ non purè poſſibilium*; cùm hæc conditio futuri, quæ tamen de facto nunquam ponetur, non extrahat hæc obiecta extra conditionem *poſſibilium*, quæ tamen cognitio poſſibilium conditionatorum maioris tantùm cuiuſdam diſtinctionis gratiâ dicatur *media*, quatenus ſecundùm aliquam rationem participat conditionem *ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ*, nimirum prout eſt aliquo-
III. rum poſſibilium, & quatenus participat ali- (C)
quo modo rationem *ſcientiæ viſionis*, quatenus ſcilicet eſt eorum poſſibilium, prout haberent exiſtentiam de facto, ſi hæc aut illa conditio poneretur.

Similiter ſcientiam illam, quam vocant *approbationis*, non facere quoddam tertium membrum, probatur primùm ex S. Thoma in quæſtionibus diſputatis *de veritate* quæſtione tertiâ, articulo tertio in reſponſione ad tertium.

Deinde probatur hâc ratione: præſens diuiſio ſcientiæ ſumitur penes diuerſam eius habitudinem ad obiectum, quatenus eſt alia & diſtincta ratio intelligibilitatis in obiecto, vt ſic cognito: atqui ſcientia Dei, vt cognoſcens
IV. per *approbationem* aliquod obiectum, non (D)
habet ſpecialem habitudinem ad ſuum obiectum, diſtinctam ab habitudine, quæ eſt propria ipſius ſcientiæ viſionis ad ſuum obiectum: nec item obiectum eius habet aliam rationem intelligibilitatis ab ea, quam habet, vt eſt obiectum ſcientiæ viſionis: ergo neque ſcientia illa Dei, quam vocant *approbationis*, facit aliquod tertium membrum ſcientiæ Dei, vt ſic explicatæ. Maior propoſitio patet ex ſe.

Minor probatur: ſcientia *approbationis* vt *approbationis* reſpicit primò & per ſe obiectum, vt de facto producendum ex ordinatione diuinæ voluntatis, vt aliqui explicant, vel vt iam productum; ſed vt ſic eſt obiectum aliquod ſcientiæ viſionis, quia vt ſic eſt cognitio rei, quæ habet aut habebit eſſe extra
(A) ſuas cauſas in aliqua temporis differentia. V.

Nec refert, quòd hæc ſcientia ſuperaddat actuali exiſtentiæ rei ſic cognitæ ordinationem diuinæ voluntatis, quia ſic tantùm adæquatè diuidimus ſcientiam Dei, prout illa habet varias habitudines ad ſua obiecta, ſecundùm ſpecialem aliquam rationem intelligibilitatis tenentem ſe ex parte obiectorum: at talis denominatio in obiecto, quod ſcilicet ſit *approbatum*, non eſt aliquid, quod ſe teneat ex parte eius; ſed tantùm ex parte diuinæ voluntatis: ergo talis ſcientia *diuinæ approbationis*, non ponit obiectum per illam cognitum extra ſpeciem & rationem ſcientiæ viſionis.

Dices, ad rationem ſcientiæ viſionis requiri, vt obiectum & cognitio coexiſtant: atqui ſcientia approbationis & obiectum cognitum per illam non coexiſtunt, quia hæc ſcientia,
(B) cùm ſit cauſa obiecti à ſe cogniti, antecedit VI.
illud: ergo non poteſt eſſe eadem cum ſcientia viſionis.

Reſpondetur, quidquid ſit de illa ratione, ſcientia approbationis an ſit cauſa ſui obiecti, quæ inferiùs examinabitur, anteceſſionem huius ſcientiæ ad ſuum obiectum eſſe tantùm anteceſſionem, ſeu prioritatem, *à quo*, non autem, *in quo*, id eſt tantùm importare eſſe vnum ab alio, non autem vnum exiſtere aliquo inſtanti ante aliud, quia rectè intelligimus obiectum huius ſcientiæ ſimul & ſemel exiſtere cum hac ſcientia, cùm cognoſcatur, vt exiſtens, & obiectum, vt cognitum, & actus cognitionis eius debeant eſſe ſimul; quare cùm hæc prioritas originis non tollat coexiſtentiam, vt videre eſt in perſonis diuinis, fit, vt ſuppoſito etiam, quòd ſcientia approbationis ſit cauſa rerum, adhuc tamen eius obiectum
(C) ſemper eſſet obiectum ſcientiæ viſionis, & non VII.
alterius ab illa diſtinctæ ſpecie.

Articvlvs III.

De diuiſione ſcientiæ Dei in neceſſariam, & liberam & in abſtractiuam & intuitiuam.

Prima propoſitio. *Scientia diuina rectè etiam diuiditur adæquatè iuxta aliam habitudinem ad ſua obiecta, in neceſſariam & liberam ſeu in naturalem & contingentem; neque hæc diuiſio eſt eadem cum ea, quam expoſuimus in præcedentibus.*

Antequam autem probetur, vtrumque VIII.
(D) membrum huius diuiſionis eſt explicandum: ea igitur eſt ſcientia in Deo *neceſſaria*, ſeu *naturalis*, quæ terminatur ad obiectum, vt habet veritatem abſolutè & ſimpliciter neceſſariam, qualis eſt ea, quâ Deus ſeipſum cognoſcit & poſſibilitatem rerum, dicitur *neceſſaria*, quia obiecta per illam cognita habent in ſeipſis connexionem illam neceſſariam prædicatorum cum ſuis ſubiectis, quæ ſic cognoſcitur, ita vt poſſit eſſe aliter; dicitur etiam *naturalis*, quia fertur in obiecta ſecundùm illa, quæ eis conueniunt ex ſua propria & naturali cognitione ſimpliciter & undè ſpectata: ea verò ſcientia dicitur *libera*, ſeu *contingens* in Deo, quæ terminatur ad obiecta, prout habent veritatem non omninò neceſſariam; ſed contingentem, quatenus nimirum ita cognoſcit ea ſic ita ſe habere, vt tamen hæc obie-

I. ᶜta potuctint eſſe aliter : vnde etiam eſt *contingens* & *libera*, qoia fieri potuit, vt diuina ſcientia ſeſe non terminaret ad iſta obiecta vt ſic, quatenus Deus potoit facere, vt hæc obiecta non ita ſeſe haberent à patte rei; ſed aliter nimirum non creando illa, vel aliter creando. Hoc præmiſſo,

Prior pars propoſitionis probatur : omne & quodcumque obiectum à Deo cognitum vel eſt *neceſſarium* & vt tale cognoſcitur, vel eſt *contingens*, & vt tale cognoſcitur, quia omne & quodlibet ens eſt vel neceſſarium vel contingens : ergo & omnis ſcieotia Dei conſiderata ſecundùm hanc habitudinem ad ſua obiecta vel eſt *neceſſaria*, vel eſt *contingens*, quia vt ſic ſpectata talis eſt, quale eſt eius obiectum.

Confirmatur : ſi quod detur medium inter
II. hoc vtrumque obiectum, & ex conſequenti quædam ſcientia, quæ mediet inter hoc vtrumque extremum nunc aſſignatum, eſt ſcientia fututorum conditionatorum : at omnia & ſingula futura conditionata, vel ſunt *neceſſaria*, quatenus connexio rei futuræ cum ſua conditione eſt talis, vt implicet rem exiſtere ſine conſequenti fututo, verbi gratiâ, *ſi Petrus currat monebitur*, & ſic pertinet ad ſcientiam *naturalem*, *& neceſſariam* Dei; vel ſunt *libera & contingentia*, quatenus connexio rei futuræ cum ſua conditione, non eſt talis, vt implicet rem exiſtete ſine conſequenti futuro, ſed poſſet eſſe ſine illo, verbi gratiâ, *ſi primus parens obediiſſet Deo, homines fuerent immortales*; non enim ſimpliciter & abſolutè loquendo implicat primum parentem potuiſſe eſſe obe-
III. dientem Deo, & homines ſimul eſſe mortales : cùm hæc immortalitas homioum ad obedientiam primi parentis ſit tantùm ex ipſo beneplacito Dei; & ſic futura conditionata pertinent ad liberam & contingentem ſcientiam Dei, quatenus eiuſmodi conditiones oon habent abſolutè loquendo neceſſatiam connexionem cum ſuis rebus.

Poſterior item pars probatur : quia vnum membrum huius diuiſionis non reſpondet alteri membro præcedentis diuiſionis : nam *ſcientia viſionis* in Deo non eſt tantùm contingentium & liberorum, ſed etiam & quamplurium neceſſariorum, vt tota illa ſcientia, qoam Deus habet de ſeipſo & ſuis attributis eſt *viſionis* & *neceſſaria* : cùm Deus & quidquid formaliter eſt in illo, ſit ens iotrinſecè neceſſarium & exiſtens, & vt ſic cognoſcatur
IV. ab illo : item ſcientia *ſimplicis intelligentia*, non eſt duntaxat obiectorum abſolutè neceſſariorum, ſed quamplurium etiam liberorum & contingentium; cùm Deus cognoſcat per illam res, quatenus ſunt poſſibiles : res autem contingentes & liberæ habeant ſuam poſſibilitatem; & præterea eſſe poſſibile eſt alia, & diſtincta formalitas in obiecto ab eſſe cootiogenter & liberè : item habere exiſtentiam actualem in aliqoa vera duratione, eſt alia formalitas in obiecto : item & eſſe ens neceſſarium, eſt etiam alia : ergo cùm præſens diſtinctio diuinæ ſcientiæ detur per ſua obiecta, vt illa præcisè habent eſſe contingens, ſeu liberum & neceſſarium ſeu naturale; hæc diuiſio diſtinguetur omnimodè ab alia.

Secunda propoſitio. *Diuiſio ſcientiæ diui-*
A *na in abſtractiuam & intuitiuam eſt eadem cum* V.
prima diuiſione, & quemadmodum illa prima eſt adæquata, ſic & hæc vltima.

Probatur : ea cognitio dicitur *abſtractiua*, quâ res cognoſcitur abſtrahendo ab eius exiſtentia, & ſic eſt eadem cum ſcientia *ſimplicis intelligentia* : ea verò dicitur *intuitiua*, quâ res ita cognoſcitur, vt cognitio verſetur circa exiſtentiam rei, & terminetur ad illam; & ſic eſt eadem cum ſcientia *viſionis* : quòd autem ſit etiam *adæquata*, patet eadem ratione per proportionem accommodatâ, quâ oſtenſum eſt primam illam diuiſionem eſſe adæquatam.

Cæterùm, quia omnes illæ diuiſiones petuntur tantùm ex diuerſa habitudine ad obiecta, nec vna illarum dicit formaliter in Deo aliquid virtualiter diſtinctum ab alia, VI.
B ſed tota ſcientia Dei eſt vna ſimpliciſſima, vt initio huius diſputationis monuimus; & ratio *attributi* dicit in Deo aliquam perfectionem exiſtentem formaliter in illo, & virtualiter diſtinctam ab aliis, fit, vt eiuſmodi ſcientiæ non conſtituant plura attributa in Deo.

DISPVTATIO III.

De primario obiecto ſcientiæ diuinæ.

HIc agimus de obiectis diuinæ ſcientiæ & de medio, quo illa cognoſcit, obiectum autem diuinæ ſcientiæ, ampliſſimâ ſui
C diuiſione ita poteſt diuidi, vt VII.
quemadmodum ens in tota ſua latitudine ſumptum diuiditur in *increatum* & *creatum*; ſic etiam & obiectum diuinæ ſcientiæ, aliud ſit ipſe Deus ſecundùm illud, quod habet in ſeipſo formaliter, & ipſæ creaturæ ſint aliud, prout ſuo ambitu complectuntur tam eas quæ ſunt in aliqua vera, & reali duratione, quàm quæ nunquam fuerunt, nec erunt, ſed ſunt tantùm merè poſſibiles, ſiue abſolutè, ſiue ex aliqua conditione : hîc autem àgimus tantùm de primo illo obiecto, pro cuius explicatiooe ſit

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ſeipſum intelligat, & quale
D *ſit medium iſtius cognitionis.* VIII.

SIt vnica propoſitio. *Deus ſe per ſuam eſſentiam intelligit* : ita ſanctus Thomas, & omnes eius interpretes, hâc quæſtione 14. articulo 2.

Prior pars aſſerens Deum intelligere ſeipſum, probatur ex ſacris Scripturis, primæ ad *Corinthios* 2. *Spiritus Dei ſcrutatur omnia etiam profunda Dei*; & ibidem, *quæ ſunt Dei, nemo nouit niſi Spiritus Dei.*

Probatur etiam ratione: Deus habet in ſeipſo omnem perfectionem ſimpliciter ſimplicem ex dictis ſuprà : ſed actualis cognitio diuinæ eſſentiæ & omnium eorum, quæ ſunt formaliter in Deo, eſt quædam *perfectio ſimpliciter ſimplex*, vt patet tum ex definitione perfectionis ſuperiùs tradita : tum ex eo quòd ſumma noſtra beatitudo conſiſtit in tali cognitione.

I. Secundò infinita & illimitata actualis intellectio attingit omne & quodlibet intelligibile; aliàs non eſſet infinita in genere intellectionis: ſed actualis intellectio Dei per eſſentiam eſt illimitata & infinita, quia quidquid eſt formaliter in Deo eſt infinitum in ſuo genere, & eſſentia Dei, ſeu Deus ipſemet ſiue conſideratus inadæquatè, quatenus eſt quoddam ens abſolutum, vel relatiuum, ſiue adæquatè, prout eſt vtrumque ſimul, eſt quoddam intelligibile; imò & maximè intelligibile, cùm ſit maximè ens, & primum omnium: ergo actualis intellectio diuina per eſſentiam attingit eſſentiam diuinam, & totum ipſum Deum; ſicque Deus cognoſcit ſeipſum. A

Poſterior pars probatur: vbicumque intelligens cognoſcit obiectum per aliquod medium diſtinctum ab ipſo intelligente, ibi in
II. tali intelligente quædam potentialitas reperitur, quatenus debet actuari & perfici per aliquam formam à ſeipſo diſtinctam, quia ratione potentialitatis, debet recipere vel aliquam ſpeciem impreſſam, quæ vniat ei obiectum, vel debet recipere ipſummet obiectum ad inſtar ſpeciei impreſſæ; atqui nulla potentialitas reperitur in Deo, vt patet ex dictis de eius ſimplicitate & actuali intellectione per eſſentiam: ergo medium, per quod Deus intelligit ſeipſum, non debet eſſe ab illo diſtinctum: ergo medium illud debet eſſe ipſamet eius diuina eſſentia, quæ vt determinans Deum ad talem cognitionem habet ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, quo tamen non obſtante, quia ſimul etiam terminat illam, non deſinit tali intellectione cognoſci. B

III. Quæres, an Deus poſſit per creaturas cognoſcere ſeipſum. C

Reſpondetur, Deum quidem cognoſcere nos cognoſcere eum per creaturas: at ipſemet Deus non poteſt ſeipſum cognoſcere per creaturas.

Prior pars reſponſionis patet, quia Deus perfectè comprehendit omnes creaturas, omnes illarum effectus, & quidquid eſt in illis, & eo omni modo, quo hæc ſunt in illis: at vnus ex effectibus & actibus hominum, eſt ea cognitio, quam ex creaturis habent de Deo, ſeu quâ ex cognitione rerum creatarum deueniunt in cognitionem Dei, vt patet ex Apoſtolo ad *Rom.1.* ex dictis hâc parte ad qu.2.

Poſterior item pars reſponſionis patet: primò auctoritate S. Thomæ hâc quæſtione artic. 5. in corpore, & in ſolutione ad primum,
IV. quando ait Deum intelligere creaturas, *non in ipſis, ſed in ſeipſo*, nimirum quatenus ipſamet diuina eſſentia eſt ei medium, quo cognoſcat creaturas. D

Patet etiam ratione: primò implicat Deum cognoſcere ſeipſum cognitione tantùm inadæquatâ; eſt enim cognitio eius, quâ ſeipſum cognoſcit, *neceſſaria*, & proinde correſpondens toti ſuæ intelligibilitati paſſiuæ, & ſecundum totam vim & efficaciam ſuæ intelligibilitatis actiuæ; ſed illa cognitio, quâ Deus cognoſcitur per creaturas, eſt tantùm inadæquata, quia proportionatur medio, quod medium ſunt ipſæ creaturæ, quarum nulla, imò nec omnes ſimul ſumptæ adæquant ipſum Deum: ergo Deus non poteſt ſeipſum cognoſcere per creaturas.

Deinde, omnis cognitio Dei per creaturas eſt *à poſteriori*, quia eſt cognitio cauſæ per effectum, ſed Deus non poteſt habere de ſeipſo cognitionem *à poſteriori*, vt docuimus artic.1. huius quæſtionis. V.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus ſe, & omnia quæ ſunt in ipſo formaliter comprehendat.

SIT vnica propoſitio. *Deus ſe & omnia quæ formaliter habet in ſeipſo, cognoſcit comprehenſiuâ cognitione*: ita S. Thomas hâc quæſt. artic. 3. & omnes eius interpretes, &

Probatur: ex citato loco Apoſtoli articulo præcedenti, in quo eſt ſermo de ſcientia, quam Deus habet de ſeipſo, vt patet ex ipſo textu, & interpretes ibi docent, cùm ex illo Spiritus
ſanctus probetur eſſe propriè & eſſentialiter Deus, & particula, *ſcrutatur*, ſignificet perfectam cognitionem, vt Theodoretus notat ad illum locum; perfecta autem cognitio eſt comprehenſiua. VI.

Deinde probatur ex dictis ſuprà: illud comprehenditur, quod cognoſcitur tam perfectè, quàm eſt cognoſcibile in ſe, & ita penetratur, vt omnia quæ ſunt in eo videantur cum tanta claritate, cum quanta ſunt cognoſcibilia ex ſe & ſua natura; ſed Deus ita ſeipſum & omnia, quæ habet formaliter in ſeipſo cognoſcit; nam ſicut eſſentia diuina habet infinitam cognoſcibilitatem paſſiuam, ita & intellectio Dei eſt infinita; hæc enim ſunt ſibi inuicem proportionata, quia Deus eſt infinitus in quocumque genere: ergo & in genere intellectionis; ac proinde cùm cognoſcere Deum intel- VII.
lectione ſimpliciter infinitâ in genere intellectionis ſit illum comprehendere, ſcilicet cognoſcendo eum cum tanta claritate & cognoſcibilitate, cum quanta eſt cognoſcibilis in ſe & ex ſe, Deus comprehendit ſeipſum.

Neque his obſtat, quòd S. Auguſtinus libro *octoginta trium quæſtionum*, quæſt. 15. dicat id, quod comprehendit ſe, *eſſe finitum ſibi*, Deus autem ſit intrinſecè infinitus. Nec item quòd ſuprà dixerimus Deum eſſe *incomprehenſibilem*.

Nam apud S. Auguſtin. ibi *eſſe finitum ſibi*, non eſt idem, ac eſſe ſimpliciter limitatum & finitum in genere entis; ſed idem eſt, ac ſibi ipſi coæquari, & proportionari in ratione obiecti, tam ſecundùm intenſionem claritatis, quàm ſecundùm extenſionem & multiplicita- VIII.
tem rationum, quæ ſunt in obiecto; ibi enim vult ſolummodò debere eſſe proportionem in ratione cognitionis & cognoſcibilitatis inter comprehendentem & obiectum comprehenſum: Deus autem eſt incomprehenſibilis reſpectu ſolius creati intellectus, & talis dicitur in ſacris literis, & Patribus per ordinem ad quemlibet intellectum creatum, vel qui poteſt creari: nam ſicut infinitas diuinæ eſſentiæ facit, vt hæc ſit incomprehenſibilis ab intellectu creato quantumlibet perfecto, eo quòd actiua eius intelligibilitas ſemper eſt ſimpliciter, & abſolutè loquendo finita, & improportionata, ad ſic penetrandum tale obiectum; ita etiam infinitas actiuæ intelligibilitatis Dei; quæ in ſuo genere eſt ſimpliciter & abſolutè infinita, facit, vt diuina eſſentia ſit comprehenſibilis

I. à tali ſua actuali cognitione per eſſentiam.
Vbi notandum eſt, quòd quando hæc actua-
lis intellectio Dei per eſſentiam dicitur *ade-
quare paſſiuam intelligibilitatem diuinæ eſſentiæ,*
ſenſus non eſt, quòd Deus ſeipſum claudat
quibuſdam terminis; is enim caret termino
& fine, ſed tantùm per quamdam analogiam,
nimirum quòd quemadmodum res finita ad-
æquatur per intellectum & intellectionem fi-
nitam, & ratione huius adæquationis dicitur
finiri & *comprehendi* intellectione: ſic etiã infi-
nitas intelligibilitatis paſſiuæ, quæ eſt in eſſen-
tia diuina adæquatur per infinitatem actualis
diuinæ cognitionis per eſſentiam, & ſic poteſt
dici *finiri* non quidem *poſitiuè*, ſed tantùm *ne-
gatiuè*; ita vt ſicut Deus dicitur eſſe à ſeipſo,
non quòd ſeipſum produxerit, ſed quia à nul-
lo alio principio eſt; ſic hæc paſſiua cognoſci-
II. bilitas diuinæ eſſentiæ dicitur *finiri* per actua-
lem intellectionem per eſſentiam, quæ eſt in
Deo, non quidem *poſitiuè* quaſi Deus attingat
vltimum terminum ſuæ cognoſcibilitatis, quia
nullum tale vltimum datur in Deo, ſed debet
intelligi *negatiuè*, hoc ſenſu, quòd Deus ita
perfectè cognoſcat ſeipſum, vt nihil eius la-
teat illum, per quam negationem S. Auguſt.
epiſt. 112. cap. 8. definit comprehenſionem, vt
obſeruauimus quæſt. 12.
Neque ad hoc vt vnum infinitum ſit alteri
infinito æquale requiritur, quòd vnum illo-
rum pertranſeat omnes vnitates alterius à pri-
ma vſque ad vltimam; cùm nulla eiuſmodi pri-
ma & vltima vnitas detur in eo, ſed ſufficit,
quòd nullus ſit exceſſus inter illa, quin po-
tiùs reperiatur adæquatio, quatenus nihil cog-
III. noſcibilitatis eſt in eſſentia diuina, quod effu-
giat cognitionem Dei; an autem & quomodò
Deus cõprehendẽdo ſeipſum, & videat omnes
& ſingulas res poſſibiles, dicetur infrà agendo
de cognitione, quam Deus habet de creaturis.

ARTICVLVS III.

Soluuntur tria dubia.

QVÆRES 1. an ſit quædam perfectio in
Deo, quòd ſibi ſit comprehenſibilis.
Reſpondetur, quòd quamuis ſimpliciter lo-
quendo eſſe comprehenſum à diuina cogni-
tione, non ſit perfectio *ſimpliciter ſimplex*, vt
S. Thomas docet in quæſt. diſput. quæſt. 2. *de
veritate* artic. 2. quia omnis & quælibet crea-
tura quantumlibet imperfectiſſima compre-
henditur à Deo, quæ tamen paſſiua eius com-
IV. prehenſibilitas, cùm ſequatur eius entitatem,
quæ eſt imperfectiſſima, non dicit aliquam
perfectionem ſimpliciter ſimplicem; nihilo-
minus ita eſſe comprehenſibilem, vt ſit ne-
ceſſe ipſum comprehendentem habere actua-
litatem & puritatem in intelligendo ſimplici-
ter infinitam, dicit aliquam perfectionem ſim-
pliciter ſimplicem in ipſa re ſic comprehenſa,
quatenus tunc eius cognoſcibilitas correſpon-
det actuali eius comprehenſiuæ cognitioni:
vnde ſicut hæc importat ſimpliciter & abſo-
lutè maximam perfectionem; ſic & hæc paſſi-
ua comprehenſibilitas; ideóque cùm diui-
næ eſſentiæ comprehenſibilitas ſit eiuſmodi;
illa eſt aliqua perfectio ſimpliciter ſimplex in
Deo.
Quæres 2. an in tali cognitione, quam Deus
habet de ſeipſo, tam vt eſt ens relatiuum, quàm
A abſolutum, ipſæ relationes diuinæ habeant ſe V.
ad inſtar ſpeciei impreſſæ ſecundũ ſuum for-
male relatiuum; an verò ſola diuina eſſentia.
Reſpondetur, id competere ſoli diuinæ eſ-
ſentiæ, quia priùs ordine rationis imperfecto
noſtro concipiendi modo intelligimus diui-
nam eſſentiam eſſe actualem intellectionem
per eſſentiam, quàm intelligamus diuinas re-
lationes ſecundùm ſuum eſſe formale exiſtere
in Deo, cùm eſſentialia ſint priora notionali-
bus: ergo cùm illa actualis cognitio, quam
Deus habet de ſeipſo, ſit aliquid eſſentiale, vt
patet ex eo, quod conuenit omnibus diuinis
perſonis, & ſecundùm ordinem rationis non-
dum apprehendamus relationes diuinas, vt
exiſtentes ſecundùm ſuum eſſe formale, illáq;
cognitio Dei per ſuam eſſentiam ſit tanquam
medium, fit, vt tunc ſola diuina eſſentia qua-
B tenus eſt radix diuinarum relationum ſit ad VI.
inſtar ſpeciei impreſſæ tam pro ſui cognitione,
in ratione entis relatiui, quàm in ratione en-
tis abſoluti.
Quæres 3. an hæc ſcientia ſeu cognitio, quam
Deus habet de ſeipſo ſit directa, an reflexa, vel
vtraque ſimul.
Reſpondetur, nec eſſe formaliter, imò nec
virtualiter ſimul & ſemel vtramque, ſed eſſe
vnicâ eâque ſimpliciſſimâ etiam virtualiter in-
diuiſibili ratione ſimul & ſemel eminenter di-
rectam & reflexam: ita Suares in *Metaphyſ.*
diſput. 25. ſect. 1. num. 33. & in 1. partem lib. 2.
de attributis) cap. 18. num. 9. & aliqui alij re-
centiorum.
Duæ ſunt partes reſponſionis. Prior proba-
tur: ad hoc vt vna & eadem numero actualis
C intellectio ſit ſimul & ſemel formaliter, vel VII.
virtualiter directa, & reflexa, quædam virtua-
lis diſtinctio cum fundamento in re, requiritur
inter hanc vtramq; cognitionem, ita vt actua-
lis cognitio priùs cum fundamento in re ter-
minet ſe ad obiectum, per cuius cognitionem
conſtituitur directa, quàm ſeſe terminet ad
ipſam actualem cognitionem, vt obiectum re-
flexæ cognitionis, quia actus directus præſup-
ponitur reflexo, & obiectum actus directi præ-
ſupponitur obiecto actus reflexi: at nulla vir-
tualis diſtinctio cum fundamento in re datur
inter eſſentiam diuinam & ſummam actualem
intellectionem Dei per eſſentiam, quia hæc eſt
vnum ex eius eſſentialibus prædicatis, imò
quaſi vltima differentia in ſuo eſſe quaſi ſpeci-
fico illam conſtituens, vt oſtendimus; diffe-
D rentia autem vltima nunquam diſtinguitur VIII.
etiam virtuali diſtinctione ab eo cuius eſt vlti-
ma differentia, cùm vt ſic ſit de formali & in-
trinſeco conceptu eius: ergo ſumma actualis
intellectio, quã Deus intelligit ſeipſum, non
eſt vel formaliter vel virtualiter ſimul & ſe-
mel directa & reflexa diuinæ eſſentiæ.
Maior confirmatur ſi cognitio directa & re-
flexa diuinæ eſſentiæ eſſent duæ cognitiones
virtualiter diſtinctæ, ſequeretur dari proceſ-
ſum in infinitum iuxta modum noſtrum con-
cipiendi cum fundamento in re; nam illa cog-
nitio reflexa, quæ tunc ſupponetur diſtincta
virtualiter à directa, eſt etiam cognoſcibilis
per aliam cognitionem reflexam, & ita in in-
finitum: neque enim maior eſt ratio, cur pri-
ma illa cognitio directa ſit cognoſcibilis per
aliam reflexam ab illa virtualiter diſtinctam,
quàm hæc reflexa per aliam ab hac virtualiter
diſtin-

I. diſtinctam, & ſic deiuceps io infinitum: quæ
enim ratio pugnat contra vnam, pugnat con-
tra omnes alias: at admittere talẽ progreſſum
in infinitum eſt aliquid abſurdum, aliquam
enim arguit limitationem in eiuſmodi cogni-
tione tam infinities multiplicabili, vt patet
in nobis: ergo oon datur diſtinctio virtualis,
& cum fundamento in re, quæ ſit inter cogni-
tionem directam eſſentiæ diuinæ à Deo cogni-
tæ, & actualem eius intellectionem: oec pro-
inde hæc actualis intellectio Dei per eſſen-
tiam eſt ſimul, & ſemel formaliter, vel virtua-
liter directa & reflexa.

Poſterior item pars habet fundamentum
in ſancto Thoma hâc parte, dum ait ipſum in-
telligere Dei, & eius eſſentiam primum ob-
iectum talis iotelligere, eſſe vnom quid ſim-
II. pliciſſimum; euiuſmodi ooo eſt ipſum intelli-
gere Angeli, quod habet de ſua eſſeotia, &
propterea cùm detur inter hoc vtrumque
quædam diſtinctio rationis eſſe eiuſmodi cog-
nitionem ſimul & ſemel propriè directam &
reflexam.

Deinde eſſe tale eminenter, eſt babere qoid-
quid eſt perfectionis in eo, quod eſt tale for-
maliter abſque imperfectionibus, quæ ei in-
ſunt: ſed actualis intellectio, quâ Deos in-
telligit ſeipſum, habet, quòd ſeſe terminet ad
ipſam eius eſſentiam, quod eſt proprium actus
directi: & item cùm ſit maximè infinita in ge-
oere intellectionis, quòd ſimul & ſemel ſeſe
terminet ad hanc ipſam ſuam intellectionem
cognoſcendo ſe ſcire & penetrando ipſam
ſuam actualem cognitionem abſque aliqua
III. virtuali diſtioctione ſuæ eiuſmodi actualis
cognitionis, quæ eſt quædam imperfectio io
genere talis cognitionis.

Hinc ſi quis explicet hanc perfectiſſimam
cognitionem Dei per duos conceptus diſtin-
ctos, quorum vnos reſpondeat actui directo,
& alter reflexo; tunc id facit per ordioem ad
modum illum, quo format talem cognitio-
nem de intellectu creato, & actuali cognitio-
ne, quam habet de ſeipſo: & ſic fundamen-
tom ita concipieodi uoo eſt in Deo, ſed in eo
modo duntaxat, quo Deum, & quæ ſunt eius
intelligimus per analogiam ad ea, quæ cog-
noſcimus io creaturis, & de creaturis.

DISPVTATIO QVARTA.

IV. *De rebus creatis prout ſunt obiectum ſecundarium ſcientiæ diuinæ.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus diſtinctâ cognitione cognoſcat alia à ſe.

SENSVS articuli eſt; an Deus
non tantùm ſe, & ſuam eſſen-
tiam cognoſcat, ſed etiam res
quaſcunque creatas, uoo tan-
tùm confusè, ſed diſtinctè.

Pars affirmans, quam ſan-
ctus Thomas hâc quæſtione articulo ſexto, &
communiter omnes Theologi tradunt, eſt de
fide. Geoeſis ſecundo capite: *Vidit Deus cun-*
A *cta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Iob 28. V.
ipſe, oimitum Deus, *fines mundi intuetur &
omnia, quæ ſub cælo ſunt reſpicit.* Geotiles
etiam admittunt hanc propoſitionem, vt Ari-
ſtoteles libro 3. *metaphyſicorum* capite 4. vbi
contra Empedoclem docet Deum cognoſce-
re diſcordiam rerum, & libro 12. *metaph.* ca-
pite ſecundo, vbi facit Deum cauſam om-
nium rerum.

Probatur etiam ratione: agens per intelle-
ctum & voluntatem cognoſcit ea omnia, quo-
rum eſt cauſa, cùm voluntas non feratur in
incognitum, & propria actio intellectus ſit
ipſa cognitio; ſed Deus eſt agens per intelle-
ctum & voluntatem etiam in particulari re-
ſpectu rerum omnium & ſingularum à ſeipſo
diſtinctarum, vt patebit infrà, & patet ex iis,
B quæ Philoſophi communiter docent de con- VI.
curſu Dei cum cauſis ſecundis ad producen-
dum quoſlibet ſuos effectus: ergo Deus cog-
noſcit diſtinctè omnes res alias à ſe.

Neque his obſtat, quòd Ariſtoles duodeci-
mo *metaph.* textu 51. dicat intellectum diui-
oom fore viliſſimum ſi cognoſceret minutiſſi-
ma, quæ ſunt in hoc muodo; & quòd ſanctus
Hieronymus in primom caput prophetæ Ha-
bacuc dicat eſſe abſurdum deducere maieſta-
tem Dei, vt ſciat quot per ſingula momenta
naſcantur pulices.

Nam Ariſtoteles loquitur tantùm de ea
cognitione, quæ fit per ſpecies acceptas à re-
bus, quia hæc cognitio cùm importet depen-
deotiam intelligentis ab aliqua re creata, ma-
ximam dicit in Deo imperfectionem. Sanctus
autem Hieronymus cùm ibi agat tantùm de
C prouidentia, quam Deus babet de rebus ſin- VII.
gulis, vult Deum non habere taotam, & tam
ſpecialem prouideotiam circa res abiectas &
viles, quàm habeat circa res humanas: quo
ſenſu ſanctus Paulus primæ *ad Corinthios 9.*
dixit, *nunquid de bobus cura eſt Deo?* vbi Apo-
ſtolus non negat eſſe curam Deo de bobus,
ſed minorem, quàm de hominibus, vt patet
ex eo quòd ibi explicat illud legis Moſaicæ,
non alligabis os boui trituranti, de concionato-
ribus, & iis qui deſeruiunt altari: & quòd
ſanctus Hieronymus ibi agnoſcat Deum cog-
noſcere omnia diſtinctè, ſolùmque negaro
parem eſſe Deo prouidentiam rationabilium
& irrationabilium, patet tam ex eius verbis
ibi antecedentibus, & conſequentibus, quàm
ex iis, quæ ipſe habet ad illud Chriſti Domi-
ni apud ſanctum Matthæum capite decimo,
D *veſtri capilli capitis omnes numerati ſunt.* VIII.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus cognoſcat res alias à ſe, eſſentiâ ipſius ſe habente per modum ſpeciei impreſſæ.

NOTANDVM primò eſt, res diſtinctas
à Deo poſſe conſiderari duobus modis.
Primò ſecundùm *eſſe eminens*, quod habent
in Deo, & ſunt ipſemet Deus, ſeu ipſamet di-
uina eſſentia creatrix, iuxta illud ſancti Ioan-
nis capite primo, *quod factum eſt in ipſo, vita
erat*: ſecundò, poſſunt conſiderari iuxta illud
eſſe creatum, quod habent, vel poſſunt babe-
re extra Deum; & de hoc tantùm poſteriori
eſſe præſens mouetur quæſtio.

I. Et quòd res hoc modo ſpectatæ cogno-
ſcantur à Deo eſt cettum: nam Deus cogno-
ſcit omne quod habet intelligibilitatem, &
prout illam habet, quia actualis eius cognitio
eſt quouismodo infinita: at res aliæ à Deo ha-
bent aliquam cognoſcibilitatem ſecundùm
illud eſſe, quod habent extra Deum: habent
enim aliquam entitatem, vel actuatam, vel
ſaltem poſſibilem diſtinctam ab entitate Dei,
& cognoſcibilitas ſequitur entitatem: ergo
& Deus cognoſcit res omnes alias à ſe ſecun-
dùm illud eſſe, quod habent, vel habere poſ-
ſunt in ſeipſis & extra Deum.

Et hæc ratio non tantommodo conuincit
Deum habere formalem cognitionem crea-
turarum, hoc tantùm ſenſu terminatam ad
illas, quòd cognoſcat ſuam eſſentiam, in qua
creaturæ continentur; ſicque hanc eius co-
II. gnitionem terminari ſolummodò virtualiter
ad creaturas, vt ſunt, vel eſſe poſſunt in ſeipſis
extra Deum: nam iſtud eſſe, quod habent ex-
tra Deum, eſt diſtinctum ab illo exiſtere,
quod habent, vt ſunt in Deo: ergo & illa ea-
rum intelligibilitas.

Deinde, quantum ad creaturas, quę habent,
vel poſſunt habere aliquod exiſtere in ſeipſis,
ipſa actualis intellectio Dei tam latè patet &
eſt tam diſtincta, quàm eius volitio circa illas,
quia nihil volitum, quin præcognitum: atqui
volitio Dei ſeſe terminat ad iſtud exiſtere,
quod creaturæ habent extra Deum, quia vo-
luntas Dei eſt cauſa omnium & ſingularum
rerum: ergo & actualis diuina intellectio ſeſe
etiam terminat ad ipſum exiſtere, quod crea-
turæ habent in ſeipſis, & extra Deum. Ter-
tiò, Deus cognoſcit creaturas eſſe variabiles:
III. at illę ſunt tantùm variabiles quoad illud eſſe,
quod habent in ſeipſis.

Nec his obſtat, quòd cognoſcens debeat
fieri res cognita, ſaltem in eſſe intelligibili,
Deus autem nullomodò poſſit fieri creatura
etiam in eſſe intelligibili; ſic enim deſineret
eſſe Deus: nec item quòd ſola eſſentia diuina
ſit obiectum terminatiuum diuinæ cognitio-
nis, ſicut & eſt eius ſpecificatiuum: hoc in-
quam, non obſtat.

Non primum, quia debet intelligi, vel
de eſſe intelligibili per ſpeciem impreſſam,
vel expreſſam: & quantum ad hoc primum,
debet illud intelligi de eo quod cognoſcitur,
tanquam primarium obiectum in ſe, & non
in alio, quâ ratione creaturæ non cognoſcun-
tur à Deo ſecundùm illud eſſe, quod habent
IV. in ſeipſis, & extra Deum, ob eandem ra-
tionem.

Secundum item non obſtat; nam ſpecifica-
tio cognitionis attenditur penes obiectum
primarium, & formalem eius rationem in ra-
tione obiecti, & non penes ſecundariũ quod
cognoſcitur in alio. Et pro veritate huius pri-
mi noſtri notabilis, plures poſſunt rationes
videri apud ſanctum Thomam libro primo
contra Gentes capite 50. in quæſtionibus diſ-
putatis, quæſtione *de veritate* articulo 4.

Secundò notandum eſt, hîc tantùm agi de
prima ratione motiua: ita vt ſolummodò
quæratur quænam ſit prima ratio mouens
Deum ad diſtinctè cognoſcendum res eiuſ-
modi; an ſcilicet ſit diuina eſſentia, vt habens
ſe ad inſtat ſpeciei impreſſæ, repræſentans ei

A hoc modo res creatas; an verò ſit eadem di- V.
uina eſſentia, vt habet rationem ſpeciei ex-
preſſæ, ita vt Deus dicatur cognoſcere in ſe-
ipſo res illas, quatenus diuina eſſentia à Deo
intellecta eſt ſimilitudo expreſſa ſeu Verbum
repræſentans omnia, quæ Deus intelligit,
Inter quæ ſunt res creatæ; an denique talis
prima ratio mouens ſit diuina eſſentia, qua-
tenus eſt cauſa rerum eiuſmodi creatarum:
nam res creatas cognoſci à Deo in ſeipſis ter-
minatiuè, patet ex nunc dictis in primo nota-
bili. Primum hoc articulo expendemus; alia
duo articulis ſequentibus.

Vltimò repetendum eſt ex dictis de viſio-
ne beatorum, quid ſit videre ſeu cognoſcere
vnum in alio, tanquam in obiecto cognito.

His ita præmiſſis noſtra ſit propoſitio. *Deus*
cognoſcit res alias à ſe in ſeipſo, non tamen ex eo,
B *quòd eſſentia diuina ſeſe habeat ad inſtar ſpeciei* VI.
impreſſæ.

Duæ ſunt partes propoſitionis. Prior pro-
batur. Primùm auctoritate ſancti Dionyſij
libro *de diuinis nominibus* capite 7. ſancti Tho-
mæ hâc quæſtione articulo 5. & 6. & capite 54.
libri 5. *contra Gentes.*

Probatur etiam ratione: videre res in alio
diſtincto à ſe cognoſcente, importat aliquam
imperfectionem in tali cognoſcente, puta
aliquam indigentiam, vel dependentiam à ta-
li medio: ſed Deus ita cognoſcit omnes alias
res à ſe, vt ex eo nullam habeat imperfectio-
nem: ergo Deus cognoſcit omnes res alias à
ſe in ſeipſo.

Poſterior pars propoſitionis probatur; quia
ſi Deus videret creaturas in ſeipſo, tanquam
C in ſpecie impreſſa, vel illas cognoſceret eo-
dem actu, quo ſeipſum cognoſcit, vel alio; VII.
non alio, quia vnica tantùm eſt actualis in-
tellectio in Deo, & non multæ; non item eo-
dem actu, quia tunc vel ſic ſe & res alias à ſe-
ipſo diſtinctas cognoſceret illo vno actu, vt
duo illa obiecta huius ſuæ cognitionis nul-
lum inter ſe ſeruarent ordinem ratione cog-
nitionis, ſed eſſent tantùm per accidens con-
comitanter cognita; vel ſeruarent inter ſe
aliquem ordinem: ſi primum, ergo tunc cog-
nitio Dei eſſet tam æquè primò de creaturis,
quàm ſit de ipſo Deo, & creaturæ ingrede-
rentur primarium obiectum ſcientiæ diuinæ,
quod Theologi communiter negant: ſi ſe-
cundum, ergo tunc Deus non cognoſcit crea-
turas in ſeipſo, vt in ſpecie impreſſa, quia cog-
D noſcere vnum in alio, tanquam in ſpecie im- VIII.
preſſa eſt cognoſcere illud, tanquam in me-
dio incognito: at tunc Deus cognoſceret
ipſas creaturas in ſeipſo, vt cognito: ergo non
cognoſceret creaturas vt in ſpecie impreſſa.

Deinde, quando duo obiecta aliquem ſer-
uant inter ſe ordinem ratione cognitionis;
tunc vnum vt cognitum eſt ratio cognoſcen-
di alterum, vt patet ex dictis ſuprà de viſione
creaturarum in Verbo: at eſſentia diuina, vt
habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, non prius
vt ſic cognoſcitur à Deo, quia de ratione il-
lius vt ſic, eſt, quòd ſit medium duntaxat in-
cognitum: ergo Deus non ideò videt in ſe-
ipſo res creatas, quia eius eſſentia ſe habet ad
inſtar ſpeciei impreſſæ repræſentantis crea-
turas.

I. ## Articvlvs III.

Vtrum Deus cognoſcat res alias à ſe in ſe ipſo tanquam in ſpecie expreſſa, aut tanquam in cauſa illarum rerum cognita.

NOminale, ſ vt Ochamus in primum ſententiarum diſtinctione 35. quæſtione 3. Gabriel ibidem artic. 3. & Vaſqueſius diſputatione 60. in primam partem capite 2. & 3. exiſtimant Deum non videre creaturas in ſeipſo, tanquam in illarum cauſa, ſed tanquam in ſpeculo ſeu verbo & ſpecie expreſſa.

Melior tamen eſt oppoſita ſententia, pro qua ſit noſtra propoſitio. *Deus cognoſcit in ſeipſo, ſeu in ſua eſſentia, tanquam in creaturarum cauſa cognita omnes creaturas, non autem prout*
II. *ſua eſſentia habet rationem ſpeciei expreſſa.* Sic ſanctus Thomas quoad priorem partem hâc quæſt. artic. 6. & verbis expreſſis infrà quæſtione 55. art. 1. in reſponſione ad tertium: item libro primo *contra Gentes* capite 54. Alenſis primâ parte quæſtione 23. membro primo & ſecundo articulo primo, & recentiores communiter.

Probatur primùm auctoritate ſancti Dionyſij libro *de diuinis nominibus* capite 7. vbi probat Deum ſcire omnia, eo quòd eſt cauſa omnium: *per cauſam*, inquit, *rerum omnium habet in ſe Deus omnium rerum anticipatam ſcientiam*, & paulò pôſt, dum ita ait, *ſeipſam ergo ſciens diuina ſapientia nouit omnia*: quibus verbis non tantùm vult, ſicut Vaſqueſius ſuprà illum explicat, Deum non accipere ſuam cognitionem à rebus creatis, vel per ſpecies crea-
III. tas, ſed prætereà vult rationem cognoſcendi illas in Deo eſſe, quòd ſit illarum cauſa, vt patet ex iſtis eius verbis ad ſeinuicem comparatis: & prima hæc particula, *per cauſam*, coniuncta iſti ſequenti *ſcientiam habet*, apertè ſignificat rationem cauſæ, quæ eſt in Deo reſpectu creaturarum, eſſe rationem obiectiuam ſeu motiuam, per quam Deus cognoſcat creaturas: & ſanctus Thomas ibi in ſuo commentario lectione tertiâ, & libro primo *contra Gentes* capite 49. & alij interpretes ſancti Dionyſij ita hunc eius locum intellexerunt.

Probatur etiam ratione inſinuatâ à ſancto Dionyſio ibidem, quam ſanctus Thomas articulo ſexto hîc, & Durandus in primum ſententiarum diſtinctione 35. quæſtione 2. numero 18. habent, & quæ ſic explicatur: ad perfectam comprehenſionem alicuius cauſæ,
IV. quatenus eſt cauſa, requiritur vt in illa ſic cognita & omnes eius effectus noſcantur: at Deus perfectè comprehendit ſuam eſſentiam, tanquam primam & neceſſariam cauſam omnium rerum creatarum: ergo Deus in ſua eſſentia cognita, tanquam cauſa omnium creaturarum cognoſcit omnes creaturas. Minor patet ex dictis.

Maior probatur: ad comprehenſionem cauſæ, quatenus eſt cauſa, requiritur perfecta cognitio omnium, quæ ei inſunt, quatenus eſt cauſa, ſed cauſæ quatenus eſt cauſa, ineſt, quòd vt ſic cognita habeat vim notificandi effectus contentos in ſua virtute, ſeu quòd in illa, vt ſic cognita, effectus eius cognoſcantur: ergo ad perfectam cognitionem cauſæ, vt cauſa eſt, requiritur, vt in illa comprehen-
A ſiuè cognita omnes effectus eius cognoſcantur. V.

Maior vltima patet ex dictis ſuprà de vera comprehenſione: minor eius probatur, primò ex omnibus principiis, quæ talis ſunt conditionis, vt probè intellecta & penetrata ſint medium in quo omnes illorum concluſiones cognoſcantur, vt videre eſt in ſapientia, & in iis omnibus, qui poſſident ſcientias in ſtatu perfecto.

Deinde ampliùs probatur ex eo quòd, ſicut effectus quoad ſuum eſſe continetur in virtute ſuæ cauſæ, poteſtque per cauſam reduci ad actum eſſendi & exiſtendi; ſic & quoad ſuam intelligibilitatem, debet virtute contineri in intelligibilitate ſuæ cauſæ, & poſſe cognoſci per intelligibilitatem ſuæ cauſæ;
B nam ad eſſe ſequitur intelligi, ſeu ſicut res ſe VI.
habet ad eſſe, ita ſe habet ad intelligi: atqui omnes effectus continentur virtute in propriis ſuis cauſis: ergo & per illas cognitas in ratione cauſæ poſſunt intelligi, vbi cauſæ cognoſcentur comprehenſiuè, imò debent de facto in illis cognoſci: ergo cùm Deus primâ illâ cognitione, quam habet de ſeipſo cognoſcat comprehenſiuè ſuam eſſentiam in ratione primæ cauſæ, cognoſcit etiam omnes creaturas in illa cognita ſecundùm rationem cauſæ.

Eadem pars noſtræ propoſitionis probatur hâc ſecundâ ratione: quidquid cognoſcitur conſequenter ex alio, cognoſcitur per illud tanquam per medium cognitum, vt patet de proprietatibus, quæ ex cognitione ſuæ eſſentiæ conſequenter cognoſcuntur, & etiam patet explicatione huius termini *cognoſci per aliud, tanquam per medium cognitum*: at-
C qui creaturæ cognoſcuntur à Deo conſequen- VII.
ter ex eo, quòd intelligit ſeipſum ſeu ſuam eſſentiam, vt Vaſqueſius citatâ diſputatione capite tertio expreſſè fatetur, dum ait diuinam eſſentiam ita primò conſtituere Deum intelligentem ſui, vt tamen poſteà illum conſtituat intelligentem creaturarum, & hoc poſterius pendere à priori; ita vt per locum intrinſecum rectè ſequatur, ſi eſſentia diuina non faceret Deum intelligentem ſui, etiam eum non faceret intelligentem creaturarum: ergo creaturæ cognoſcuntur à Deo per ſuam eſſentiam, tanquam per medium à ſeipſo cognitum; ergo cùm tunc diuina eſſentia cognoſcatur vt prima cauſa, creaturæ cognoſcuntur à Deo in ſua eſſentia tanquam causâ illarum cognitâ.

Altera etiam pars noſtræ propoſitionis, quæ
D *negat in Deo primam rationem cognoſcendi crea-* VIII.
turas eſſe eius eſſentiam, vt habet rationem ſpeciei expreſſa, probatur: poſterius non eſt ratio vel cauſa prioris, ſed potiùs econtrà: at prius eſt in aliquo ſigno rationis Deum cognoſcere creaturas in ſeipſo, quàm diuinam eſſentiam habere rationem ſpeciei expreſſæ reſpectu creaturarum: ergo eſſentia diuina, vt habet rationem expreſſæ ſpeciei, non poteſt eſſe Deo prima ratio cognoſcendi creaturas. Maior patet ex ſe.

Minor probatur: actualis intellectio Dei per eſſentiam præciſè conſiderata, vt eſt eſſentialis intellectio, eſt ſecundùm ſe totam prior notionali intellectione Dei, & proprio ipſo eius termino, quia ex communi doctrina Theologorum tractatu de Trinitate eſſentia-

I. lia in diuinis ſunt priora notionalibus: at cognitio illa, quam Deus habet in ſeipſo de creaturis, ſeu rebus à ſeipſo diſtinctis, eſt aliquid diuinæ actualis intellectionis per eſſentiam, vt eſt intellectio eſſentialis, eſt enim de ſecundario eius obiecto, & Deus Pater communicat illam Filio illum generando, iuxta illud Chriſti Domini apud ſanctum Ioannem capite ſeptimo, *mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me:* vnde alibi ait ſe *didiciſſe à Patre*, quatenus ſcilicet accipiendo vi ſuæ generationis eſſentiam à Deo Patre, ſimul etiam accepit ab illo actualem cognitionem & ſcientiam omnium: ſpecies autem expreſſa in diuinis, ſeu Verbum mentis, & cognitio eorum, quæ repræſentantur per tale Verbum, vt ſic ſunt aliquid tantùm pertinens ad intellectionem notionalem Dei, quia hæc
II. ſola eſt productiua Verbi diuini: ergo hæc cognitio Dei de creaturis in Verbo ſeu in ſpecie expreſſa, eſt poſterior eà eſſentiali cognitione actuali, quam Deus habet de omnibus creaturis; & proinde non poteſt eſſe ipſi Deo prima ratio cognoſcendi illas in ſeipſo.

Deinde quod conuenit ſoli diuino Patri, vt condiſtincto perſonaliter ab aliis perſonis diuinis, non poteſt eſſe Deo eſſentialiter conſiderato prima ratio cognoſcendi creaturas in ſeipſo, quia hæc diuina cognitio de creaturis cognitis in Deo, debet eſſe communis omnibus perſonis diuinis: ſed actualis illa cognitio Dei in ſeipſo de creaturis in ſpecie expreſſa, ſeu in Verbo mentis vt exponente illas, eſt propria ſoli Patri, quatenus generat Fi-
III. lium, non tantùm ex cognitione ſolius ſuæ eſſentiæ, ſed etiam ex cognitione omnium creaturarum, vt patebit agendo de generatione Filij diuini: ergo talis cognitio omnium creaturarum in ſpecie expreſſa, non poteſt eſſe ipſi Deo prima ratio cognoſcendi in ſeipſo omnes creaturas.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

PRIMVM eſt: illud non eſt Deo prima ratio motiua cognoſcendi creaturas, quo præciſo Deus adhuc concipitur cognoſcere illas: atqui omnipotentiâ & cauſatione rerum præciſis à Deo, Deus adhuc conciperetur cognoſcere omnes creaturas, quia con-
IV. ciperetur perfectiſſimè intelligens, & ex conſequenti, omnes creaturas, quæ ſunt quædam intelligibilia.

Reſpondetur ad minorem, conceſſâ maiore, potentiam & cauſationem Dei reſpectu creaturarum poſſe conſiderari duobus modis: primò *radicaliter*, quatenus hæc omnipotẽtia & cauſatio nihil eſt aliud, quàm ipſum eſſe per eſſentiam, purum, & immateriale continens in ſeipſo eminenter, vel virtualiter omne & quodcumque eſſe per participationem: deinde poteſt conſiderari *formaliter*, prout eſt ſpeciale quoddam attributum Dei, quod eſt proxima ratio operandi ad extra, tanquam virtus executiua, vt ſanctus Thomas docet infrà quæſtione 25. iam omnipotentiâ Dei, & eius virtute cauſandi præciſis hoc vtroque modo, ſcilicet, *formali & radicali*, fal-

A ſum eſt adhuc intelligi Deum cognoſcere creaturas; hâc enim factâ hypotheſi, non tantùm creaturæ non eſſent actu, ſed nec eſſent in potentia ſeu poſſibiles, nec ex conſequenti intelligibiles, cùm illarum intelligibilitas fundetur in earum entitate ſaltem poſſibili. Non eſſent, inquam, poſſibiles; nam quemadmodum aliqua entitas dicitur poſſibilis, quia ei non repugnat exiſtere, & res poteſt tantùm habere à Deo exiſtentiam, quatenus illa eſt quædam participatio Dei: ita res ipſa non poteſt habere veram poſſibilitatem, niſi aliquo modo dependenter à potentia Dei conſiderata ſaltem *radicaliter*: & ſic cùm res non ampliùs intelligatur eſſe poſſibilis ſecluſâ hâc potentiâ Dei iuxta hunc vtrumque modum, nec etiam propriè loquendo poterit concipi eſſe intelligibilis: vnde conſequenter non impe-
B diret, quin Deus, vt ſic, conciperetur perfectiſſimè cognoſcens etiam quodcumque intelligibile, quia tunc tales creaturæ non eſſent ampliùs intelligibiles, ſicut nec poſſibiles, vtpote quæ nullomodo, ſiue virtute, ſiue radicaliter aut eminenter continerentur in Deo. VI.

Si autem omnipotentia Dei, & vis eius cauſatiua præſcindantur, prout formaliter conſiderantur, & intelligantur duntaxat eſſe in Deo radicaliter, iam rectè intelligimus Deum comprehendendo ſuam eſſentiam eſſe radicaliter potentem, & participabilem à creaturis ſimul etiam cognoſcere ipſas creaturas in tali cauſa radicali cognita, & actualem intellectionem per eſſentiam ſic habere ſe ad omnipotentiam radicaliter tantùm conſideratam, vt hæc noſtro modo conſiderandi præintelliga-
C tur, & quaſi præſupponatur actuali intellectioni per eſſentiam: cùm hæc omnipotentia, VII.
vt radicaliter ſpectata nihil ſit aliud, quàm ipſum eſſe per eſſentiam purum & immateriale, quod præſupponitur ad puriſſimam intellectionem actualem, cùm hæc fundetur in ipſo eſſe immateriali: ſicque actualis intellectio per eſſentiam eſt quædam vlterior actualitas in Deo, quàm ſit ipſum eius eſſe per eſſentiam, purum, & immateriale; quàm eſt radicalis omnipotentia & virtus cauſatiua Dei. Si autem omnipotentia Dei & eius virtus cauſandi conſideretur formaliter, & vt habet rationem attributi diuinæ eſſentiæ propriè dicti, iam conſequitur actualem cognitionem Dei per eſſentiam, quia in omnibus entibus illud cenſetur eſſe prius, quod perficit illa in ſe-
D ipſis, & in ordine ad ſeipſum, quàm illud, quod VIII.
tantùm perficit illa in ordine ad aliud: ſed actualis intellectio per eſſentiam perficit quodammodo Deum in ordine ad ſe, quatenus eſt prædicatum quoddam vltimò conſtitutiuum diuinæ eſſentiæ, & quaſi propria eius differentia, vt oſtendimus; attributum verò omnipotentiæ perficit quodammodo Deum tantùm in ordine ad extra, & ad creaturas, quatenus habet per illam, vt poſſit facere omne quodcumque poſſibile: ergo ipſa actualis intellectio Dei per eſſentiam intelligitur ſecundùm aliquod ſignum rationis in Deo ante ipſam eius omnipotentiam, & virtutem cauſandi conſideratam formaliter.

Secundum fundamentum eſt: quòd nihil poteſt eſſe medium cognitum ad aliud cognoſcendum, niſi realiter referatur ad illud, quod notificat; aliàs enim non videtur eſſe neceſſa-

I. ria habitudo vnius ad alterum, per quam cog-
noſcatur: atqui eſſentia diuina ſeu Deus eſt
ens omninò abſolutum à rebus creatis, ſeu
nullam habens relationem ad res creatas: er-
go diuina omnipotentia non poteſt eſſe me-
dium cognitum, quo ipſæ res creatæ cogno-
ſcantur à Deo in ſeipſo.

Reſpondetur, maiorem eſſe abſolutè fal-
ſam. Nam in ſententia Vaſqueſij diuina eſſen-
tia, vt habet rationem ſpeciei expreſſæ eſt me-
dium cognitum, quod notificat Deo creatu-
ras, nec tamen diuina eſſentia, vt ſic habet
realem relationem ad creaturas: item Deus
intuendo ſuas ideas poteſt in illis cognoſce-
re creaturas, vt ibi repræſentatas, nec ta-
men idea in Deo dicit realem habitudinem ad
res creatas: vel ſi quis velit admittere iſta di-
II. cere realem habitudinem ad res creatas hoc
modo cognitas, neque hoc arguere in Deo
aliquam imperfectionem; illud idem dicetur
ſimiliter de omnipotentia Dei comparata ad
creaturas, quia videtur eſſe vbique par ratio,
nec eſt maior abſurditas in vno, quàm in alte-
ro; ſed ad hoc, vt aliquid per ſui ipſius cogni-
tionem velut rationem motiuam, & obie-
ctiuam ſit medium notificans aliud, ſufficit,
quòd ex ſe ſit cum illo comparabile, tanquam
cauſa cum effectu, vel alio modo; neque ad
fundandum iſtam comparationem opus eſt
concipere aliquam realem relationem in me-
dio ſic cognito ad id, quod cognoſcitur; ſed
ſatis eſt, ſi quædam neceſſaria habitudo con-
cipiatur; verbi gratiâ, effectus ad cauſam, vel
aliquid aliud ſimile.

Deinde poteſt dici eſſentiam diuinam ita
III. eſſe abſolutam à rebus creatis, vt nihilominus,
quatenus eſt cauſa ſit enumeranda inter rela-
ta ſecundùm *dici*, vt Suares docet in *metaph.*
diſput. 47. ſectione 3. num. 6. & plures alij,
quatenus ita eſt aliquid eſſentialiter abſolu-
tum, vt tamen non poſſit intelligi, niſi ad mo-
dum alicuius relatiui, prout concipitur & ex-
plicatur à nobis per habitudinem ad ipſas
creaturas, quarum eſt cauſa.

Vltimum fundamentum iſtud eſt: nihil po-
teſt tanquam medium cognitum ducere intel-
lectum in cognitionem quidditatiuam alte-
rius, niſi côtineat in ſe formaliter totam ratio-
nem illius, vel participet cum illo eamdem ra-
tionẽ: atqui Deus non continet in ſe formali-
ter rationem creaturarum, nec participat for-
maliter aliquam eamdem rationem cum illis,
quia hoc vtrumque cùm ſit aliquid creatum
IV. dicit imperfectionem: ergo Deus ſeu diuina
eſſentia non poteſt eſſe medium cognitum
deducens Deum in cognitionem creatu-
rarum.

Reſpondetur negando maiorem; vt enim
vnum obiectum cognitum deducat intelligen-
tem in cognitionem alterius etiam diuerſi, ſa-
tis eſt, quòd contineat illud in ſe eminenter
& quòd hæc duo talem inter ſe habeant con-
nexionem, vt vnum poſſit reſultare ex alio
vel produci ab illo, vt videre eſt in eſſentia
rei creatæ, quæ eſt medium cognitum dedu-
cens intelligentem in cognitionem ſuarum
proprietatum: at omnes creaturæ continen-
tur eminenter in Deo, & poſſunt produci ad
extra per ipſam omnipotentiam Dei.

A
DISPVTATIO V.

De malis, prout ſubſunt diuinæ ſcientiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus cognoſcat mala, & quâ ſcientiâ.

NOTANDVM eſt triplex diſtin- V.
gui malum: primum eſt *naturæ*,
cuiuſmodi eſt monſtrũ: ſecun-
dũ eſt *pœna*, cuiuſmodi eſt affli-
ctio: tertium eſt *culpæ*, id eſt,
peccatum. Hoc prænotato,

Sit hæc propoſitio. *Deus omnia iſta mala cog-*
B *noſcit ſcientiâ viſionis, non tamen per illam pro-*
ut eſt ſcientia approbationis videt malum culpæ: VI.
ita ſanctus Thomas, & omnes eius interpre-
tes articulo decimo huius quæſtionis.

Tres ſunt partes propoſitionis, quæ ſigil-
latim probantur. Prima quidem aſſerens om-
nia iſta mala cognoſci à Deo, probatur: de
malo *naturæ* Sapientiæ octauo dicitur de Deo,
monſtra ſcit antequam fiant: & ratio fauet,
Deus omnia nouit, ad quæ eius prouidentia,
& concurſus ſeſe extendit; ſed prouidentia
Dei etiam ſe extendit ad monſtra; hæc enim
dicuntur à Philoſophis eſſe præter intentio-
nem cauſæ particularis, non tamen præter
intentionem cauſæ vniuerſalis, cuiuſmodi eſt
Deus, & nihil accipit eſſe ſine concurſu Dei:
adde quòd & monſtra ſuam habent entita-
tem: ergo & intelligibilitatem: ergo cùm
C Deus cognoſcat omne & quodcumque intel- VII.
ligibile, cognoſcit etiam ipſa monſtra.

Eadem pars probatur de malo *culpæ* ſeu
de *peccato*, Pſalmo 18. *delicta mea à te non*
ſunt abſcondita, & alibi paſſim.

Probatur etiam ratione non tantùm allatâ
ſuperiùs, quæ fundatur in prouidẽtia Dei, ſed
etiam petitâ ex infinita cognitione Dei. Nam
Deus nouit omnia & ſingula, quæ poſſunt ac-
cidere voluntati creatæ, & ad quæ voluntas
creata poteſt ſeſe flectere: atqui *mala culpæ*,
ſeu *peccata* poſſunt accidere voluntati crea-
tæ, quia voluntas puræ creaturæ eſt ex ſe pec-
cabilis, ſeu poteſt pro ſua libertate conſentire
in peccatum: ergo Deus cognoſcit mala cul-
pæ ſeu peccata.

Secunda item pars propoſitionis, aſſerens,
Deum videre iſta omnia ſcientiâ viſionis, pro-
D batur: ſcientia viſionis eſt eorum, quæ habent VIII.
eſſe in aliqua temporis differentia, ſeu eorum,
quæ vel fuerunt, vel ſunt, vel erunt: atqui
hoc triplex malum eſt in rerum natura, vt ex-
perientia docet: ergo nouit ſcientiâ viſionis
hoc triplex malum, ſcilicet *naturæ, pœnæ, &*
culpæ.

Tandem vltima pars propoſitionis aſſe-
rens, *Deum non cognoſcere ſcientiâ approbatio-*
nis malum culpæ, probatur his omnibus Scri-
pturæ locis, quibus Deus dicitur neſcire pec-
cata, & ipſos peccatores, vt capite primo Pro-
phetæ Habacuc, capite 25. S. Matthæi; qua de
re S. Auguſtinus libro *octoginta trium quæſtio-*
num quæſtione 60. poteſt videri. Et fauet ra-
tio; nam Deus ea tantùm nouit *ſcientiâ appro-*
bationis, quæ placent ei; nam hæc ſcientia alio
nomine vocatur *ſcientia beneplaciti*: ſed ma-

I. lum culpæ non placet Deo, vt patet ex eo,
quòd Deus puniat illud, & paſſim dicat in ſa-
cris Litteris peccata hominum ſibi diſplicere,
& ſe habere peccatores odio: ergo Deus non
nouit ſcientiâ *approbationis* malum culpæ ſeu
peccatum.

ARTICVLVS II.

Quomodo Deus cognoſcit peccata.

SIT hæc vnica noſtra propoſitio. *Deus co-
gnoſcit peccata quoad priuationes, quas impor-
tant in ſeipſis, non per increatam ſuam bonitatem,
ſed tantùm per bonitatem creatam, cui peccata op-
ponuntur, idque tanquam per medium à ſe co-
gnitum.*

Hæc propoſitio eſt contra quoſdam apud
II. Durandum relatos libro primo ſententiarum
diſtinctione 36. quæſtione primâ, eſt tamen S.
Thomæ hâc quæſtione 14. art. 10. & in quæ-
ſtionibus diſputatis quæſtione 2. *de veritate*
articulo 15. in reſponſione ad 4. eſt item Du-
randi loco citato, & communiter omnium in-
terpretum tam S. Thomæ, quàm aliorum.

Probatur: primùm ex illo Ariſtotelis libro
primo *de anima* textu 85. *ſufficiens eſt altera pars
contrarietatis ſeipſam diiudicare & oppoſitam,
recto enim & ipſum & obliquum cognoſcimus:*
ex quo teſtimonio Ariſtotelis & ratione ibi
inſinuata formatur hæc ratio noſtræ propo-
ſitionis: priuationes cognoſcuntur tantùm
per formas, quibus priuant ſubiecta, &
quibus formis immediatè opponuntur: atqui
peccata quoad illas priuationes, quas inclu-
dunt, non priuant immediatè creaturam ra-
III. tionalem bonitate increatâ; hæc enim, vt ſic,
& ſecundùm ſe eſt incommunicabilis alteri à
Deo: & vt ait ſanctus Thomas quæſtione ſe-
quenti 17. articulo 4. in reſponſione ad 3.
*contraria & oppoſita priuatiuè nata ſunt fieri cir-
ca idem*, id eſt, huius ſunt naturæ, vt poſſint
eidem ſubiecto accidere; quemadmodum pa-
tet ex definitione oppoſitorum, & ex Ariſto-
tele capite *de oppoſitis*: ergo peccata, prout
includunt aliquas priuationes, cognoſcuntur
à Deo per formas, quibus iſta peccata pri-
uant creaturam intellectualem: ſic quia pec-
catum mortale priuat hominem gratiâ ſancti-
ficante, & amicitiâ Dei, cognoſcitur à Deo
per gratiam ſanctificantem, & ſic de cæteris.
Hinc, quia malitia & falſitas non poſſunt eſſe
in Deo, ſed tantùm in creaturis intellectuali-
IV. bus, cognoſcuntur à Deo per bonitatem & ve-
ritatem creatas; & ideò quando ſanctus Tho-
mas in quæſtionibus diſputatis quæſtione ſe-
cunda *de veritate* articulo decimo quinto ad
quartum, ait *malum opponi Deo*, iſtud eſt intel-
ligendum de oppoſitione *ſecundùm vocem*
duntaxat, vt ipſe ſeipſum explicat libro ſecun-
do ſententiarum diſtinctione primâ quæſtio-
ne primâ articulo optimo ad primum.

Neque his obſtat, quòd peccatum morta-
le mediante priuatione ſanctificantis gratiæ
priuet hominem Deo, quia ſic priuando ho-
minem Deo, illum tantùm priuat Deo, tan-
quam fine & obiecto, non autem vt formâ op-
poſitâ; id verò quo aliquid hoc tantùm modo
priuatur, non eſt medium, quo ipſa eius priua-
tio cognoſcatur, vt patet exemplo coloris, qui
licet ſit finis & obiectum viſus, & cæcitas

A priuet hominē colore, tanquam fine & obie- V.
cto ſuæ viſionis; hæc tamen cæcitas non co-
gnoſcitur per colorem, nec nuda cognitio co-
loris ſufficit ad cognoſcendum cæcitatem, ſed
cognitio viſus requiritur, quia eſſentia cæci-
tatis conſiſtit in priuatione viſus.

Neque item obſtat, quòd peccatum ſit of-
fenſiuum Dei, non enim eſt eius offenſiuum
quoad bona eius intrinſeca, ſed tantùm quo-
ad extrinſeca, vt in honore illi debito, qui ho-
nos cùm ſit in honorante eſt aliquid ipſi Deo
extrinſecum: & peccatum eſt legi æternæ
contrarium duntaxat mediante bono creato,
cui immediatè opponitur, id eſt, mediante
debitâ commenſuratione & conformitate ad
legem æternam, quæ conformitas eſt aliquid
creatum.

Neque item his obſtat, quòd ſanctus Dio-
B nyſius libro *de diuinis nominibus* capite ſepti- VI.
mo, dicat *Deum habere in ſeipſo ſcientiam om-
nium rerum, & cognoſcere mala, ſicut lumen ſi
eſſet cognoſcitiuum, tenebras cognoſceret.* Nam
ſanctus Dionyſius ibi per hanc particulam
mala, non intelligit peccata ſecundùm priua-
tiones, quas in ſeipſis includunt, ſed intelli-
git omnia entia creata poſitiua, quæ compa-
ratione factâ ad bonitatem diuinam dicuntur
aliquando *non entia*, & *mala*. Imò & homines
appellantur *mali* à Chriſto Domino apud S.
Lucam capite ſeptimo, *ſi ergo vos*, inquit, *cùm
ſitis mali*, &c. vt explicant ſanctus Chryſo-
ſtomus homiliâ vigeſimâ quartâ in ſanctum
Matthæum: ſanctus Hieronymus ad caput
ſeptimum ſancti Matthæi; iuxta quam expoſi-
tionem ſenſus S. Dionyſij tantùm erit Deum
cognoſcere creaturas per ſeipſum, nec mu-
C tuare cognitionem, quam de his habet ab ipſis VII.
creaturis: ſed eam habere à ſua propria eſſen-
tia, quia inquit, *ſi lux eſſet per ſeipſam cognoſci-
tiua, cognoſceret tenebras, & non aliunde emen-
dicaret cognitionem illarum*: ita & Deus à ſe-
ipſo, & non aliunde accipit cognitionem,
quam habet de creaturis.

Neque exemplum lucis ad cognoſcendum
tenebras eſt ſimile increatæ bonitati diuinæ
ad cognoſcendum priuationes, quæ impor-
tantur in peccatis, quia tenebræ opponuntur
priuatiuè cum luce, tanquam cum forma ſibi
immediatè oppoſita, & ſic tenebræ cogno-
ſcuntur per lucem: at peccata non ſunt priua-
tiones bonitatis increatæ, quæ eſt in Deo, tan-
quam formæ ſibi immediatè oppoſitæ, vt pa-
tet ex dictis.

D Addidi in concluſione hanc particulam, VIII.
prout includunt in ſeipſis aliquas priuationes:
nam ſuppoſito, vt multi recentiores defen-
dunt primâ ſecundæ tractatu *de peccatis*, pec-
catum *commiſſionis* eſſe aliquid formaliter po-
ſitiuum, nullum videtur abſurdum dicere
tunc Deum videre per ſuam eſſentiam iſtud
reale & poſitiuum peccati, ſicut per illam vi-
det res alias poſitiuas. Nam ratio à priori,
propter quam priuationes non cognoſcantur
per ſeipſas, ſed per formas ſibi oppoſitas, non
eſt loquendo præciſè reſpectus ille, quem di-
cunt ad formas ſibi oppoſitas: aliàs vbi ens a-
liquod poſitiuum habet aliquã habitudinem
etiam non mutuam ad alterum, cognoſce-
retur ſolùm per alterum, & non per ſeipſum,
ſeu in ſeipſo per eſſentiam, tanquam medium
à Deo cognitum: ſed ratio huius rei hæc eſt,

I. quòd priuationes ſumptæ formaliter nullam
importent rationem entis propriè dicti, ſed
tantùm per ordinem ad formas, quas negant;
& proinde cùm cognoſcibilitas ſequatur en-
titatem, ſicut priuationes ſunt tantùm entia
per ordinem ad formas, quibus priuant, ſic
etiam poſſunt tantùm intelligi per formas ſi-
bi oppoſitas: ergo à contrario cùm in hac hy-
potheſi peccatum actuale *commiſſionis*, ſit
formaliter aliquid poſitiuum & reale, proin-
déque aliquam habeat intelligibilitatem ſi-
bi propriam, debebit per illam intelligi, &
non per intelligibilitatem formæ ſibi con-
trariæ.

Articvlvs III.

II. *Reſpondetur tribus dubiis.*

QVÆRES primò, cùm omnes & ſingulæ
rationes boni in particulari, quibus par-
ticularia mala opponuntur, ſint & conti-
neantur in Deo, vt patet ex dictis quæſtione
quartâ, an Deus etiam poſſit cognoſcere ma-
la particularia per eiuſmodi rationes bonita-
tis exiſtentes in ſeipſo, oppoſitas malis parti-
cularibus iſtis.

Reſpondetur negatiuè: nam ratio allata
pro præcedenti propoſitione euincit iſtud;
procedit enim de formis, quibus ipſæ priua-
tiones opponuntur immediatè, & quibus
priuant ſuum ſubiectum, vt etiam videre eſt
apud S. Thomam hîc articulo 10. in corpore,
& priuationes illæ, quæ ſunt in iis particula-
ribus malis, de quibus hîc agimus, non pri-
nant Deum particularibus rationibus boni in
III. ſeipſo exiſtentibus. Nam cùm ſint *Deus*, iuxta
illud S. Ioannis capite primo *quod factum eſt in
ipſo vita erat*, & Deus ſit omnimodè incorru-
ptibilis, non poſſunt hæc mala priuare Deum
eiuſmodi bonitatibus, nec ex conſequenti
hæc mala opponuntur illis immediatè: vnde
ſi per impoſſibile Deus non cognoſceret ho-
neſtatem & bonitatem creatam, cui hæc mala
quæ ſunt formaliter priuationes, opponun-
tur immediatè, non cognoſceret etiam iſta
mala, vt S. Thomas expreſsè docet libro pri-
mo *contra Gentes* capite ſeptuageſimo primo,
circa finem; vt enim priuatio habet totum
ſuum eſſe poſitum in negatione formæ ſibi
immediatè oppoſitæ, quam remouet à ſubie-
cto debito, ſi hæc forma, per quam formali-
ter conſtituitur in ſuo eſſe, non cognoſcatur,
nec etiam talis priuatio ſeu malum cognoſce-
IV. tur; cùm nihil poſſit cognoſci, niſi & forma-
le eius conſtitutiuum cognoſcatur.

Dices: ideò Deus cognoſcit hæc mala per
creatas bonitates, quia iſtæ habent oppoſitio-
nem ad has, vt patet ex dictis: ſed hæc mala
habent etiam oppoſitionem ad ſpeciales illas
rationes boni, quæ ſunt in Deo, quià hæc ſunt
aliquo modo eiuſdem rationis cum iſtis, ad
eum ſcilicet modum, quo res creatæ actu exi-
ſtentes ſunt eædem cum ſeipſis, vt eminenter
contentis in Deo.

Reſpondetur, quòd hæc mala cùm nihil re-
moueant, vel remouere poſſint à Deo, non
ei propriè opponuntur priuatiuè, creatas au-
tem bonitates non eſſe formaliter eiuſdem ra-
tionis cum increatis ſibi correſpondentibus
in Deo: ſed dici ſolummodò tales ſecundùm

A quandam analogiam effectus ad ſuam cauſam V.
exemplarem & efficientem, vt oſtenſum eſt
à nobis ex profeſſo ſuprà ad quæſtionem
quartam.

Quæres ſecundò, an ſimiliter Deus poſſit
cognoſcere hæc mala per illas ideas quas ha-
bet de bonitatibus creatis, quibus hæc mala
opponuntur.

Reſpondetur negatiuè; nam hæc mala non
opponuntur immediatè diuinis ideis, nec poſ-
ſunt illas remouere à Deo, & loquendo pro-
priè hęc mala non diſcordāt immediatè à præ-
dictis ideis, ſed mediante tantùm bono crea-
to, cui immediatè malum iſtud opponitur;
quare ſicut vt malum diſcordans cogno-
ſcatur, oportet priùs cognoſcere bonum
concordans; ſic vt Deus cognoſcat hæc ma-
B la, debet cognoſcere bonitates creatas, à qui- VI.
bus hæc mala diſcordant, vt etiam intelligi-
tur ex dictis S. Thomæ initio artic. 10. nunc
citati, & ex lib. 1. *contra Gentes* capite 71.

Dices: defectus rei alicuius cognoſcitur
optimè per id quod reſpondet ſuæ ideæ, vt
patet in artifice, qui vel per ſuam artem, vel
per ideam à ſe anteà conceptam probè no-
uit ſuum opus eſſe mancum ſeu habere defe-
ctum aliquem: at mala & priuationes illæ de
quibus hîc loquimur, ſunt quidam defectus
in bonitatibus creatis, quarum creatarum bo-
nitatum Deus habet in ſeipſo ideas.

Reſpondetur, quòd artifex non cognoſcit
defectum ſui operis per ideam quam forma-
uit de illo; ſed priùs debet ſcire præcepta ſuæ
artis, & illis mediantibus cognoſcit defectum
ſui operis.

Quæres tertiò; an Deus poſſit cognoſcere
C etiam hæc mala quæ formaliter important VII.
priuationes, per ipſammet ſuam eſſentiam, vt
habentem ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, & vt
eſt medium aliquod non cognitum.

Reſpondetur negatiuè, quia modus iſte
cognoſcendi aliqua conuenit ſolis rebus po-
ſitiuis; quod enim habet ſe ad inſtar ſpeciei
impreſſæ, ſubit vicem ſpeciei impreſſæ, vel
obiecti in formanda cognitione, & vnitum
potentiæ cognoſcitiuæ concurrit effectiuè
aut quaſi effectiuè ad cognitionem: at nulla
eſt ſpecies poſſibilis impreſſa priuationis,
nullus etiam concurſus effectiuus aut quaſi
effectiuus etiam intentionalis eſt poſſibilis ex
parte illius, cùm talis priuatio dicat negatio-
nem & carentiam formæ in ſubiecto apto &
debito; quilibet autem concurſus etiam in-
tentionalis ſit alicuius formæ ſeu entitatis.

D Deinde, Deus poteſt ea tantùm cogno-
ſcere per ſuam eſſentiam, vt habentem ſe VIII.
ad inſtar ſpeciei impreſſæ, quæ ſunt imme-
diatè cognoſcibilia in ſeipſis. Nam ſpecies
impreſſa cùm ſit ſemen obiecti, vel loco ob-
iecti, illud obiicit intellectui, & ſic facien-
do illud intentionaliter præſens, facit, vt per-
cipiatur, vt in ſeipſo eſt, non in aliquo alio,
tanquam cognito: ſed hæc mala de quibus
hîc loquimur ſeu priuationes non poſſunt
cognoſci immediatè in ſeipſis, quia immedia-
ta cognoſcibilitas fundatur in vera & poſitiua
entitate obiecti immediatè cogniti; nam om-
nis cognoſcibilitas fundatur in entitate: at
hæc mala cùm ſint formaliter priuationes
nullam habent poſitiuam entitatem, ſed tan-
tùm negatiuam.

I. A Tandem implicat aliquid cognoſci, vt eſt
in ſe & in particulari, niſi principium eius
ſpecificatiuum cognoſcatur: atqui nec eſſen-
tia diuina habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſ-
ſæ, nec ipſæ ideæ diuinæ, oec particulares ra-
tiones increatæ bonitatis, quibus reſpon-
dent creatæ, ſuut principium ſpecificatiuum
eiuſmodi malorum, ſeu priuationum; ſed
formæ ipſæ ſeu creatæ bonitates, qoas remo-
uent à ſubiecto & quibos oppoouutur: er-
go priuationes eiuſmodi, ſeu mala non poſ-
ſunt à Deo cognoſci, vel per ſuam eſſentiam
habentem ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel
per booitates creatas ſibi immediatè oppoſi-
tas priuatiuè.

Cæterùm notandum, quòd licet Deus non
poſſit aliter cognoſcere eiuſmodi priuationes
ſeo per aliud medium: inde tamen oon ſe-
II. B qui eum quoad eiuſmodi cognitionem de-
pendere à rebus creatis; nam illæ bonitates
creatæ noo ſunt formale obiectum eius cog-
nitionis, quam Deus habet de priuationibus
eis oppoſitis, ſola enim eſſentia diuina ſibi
vendicat hoc monus; ſed ſunt tantùm obie-
cta materialia, ad quæ ſcientia Dei ſeipſam
terminat: habitudo autem cognitionis ad
ſuum materiale obiectum tanquam termi-
num nullam loqnendo propriè importat de-
peodentiam in ipſo cognoſcente, vel in eius
actu cognitionis; cùm talis cognitio nihil ac-
cipiat à ſuo termino habente ſe ad illaio tan-
tùm materialiter, tanquam ad id quod per
talem cognitionem percipitur, & ad quod
talis cognitio ſeſe terminat.

Deinde, ſi hæc ſubordinatio, qoam priua-
III. C tiones habent ad formas ſibi immediatè op-
poſitas, quòd ſcilicet poſſint tantòm cognoſci
per illas, eſt quædam dependentia, hæc non
eſt loquendo propriè reſpectu Dei illas cog-
noſcentis, ſed tantùm comparatione eiuſmo-
di priuationum ad ſuas formas, quatenus pri-
uatiooes habent totum ſuum eſſe per ordinem
ad formas ſibi oppoſitas, ſpecificantùrque ab
illis, nec vllam habent in ſeipſis intelligibili-
tatem, ſicut nec entitatem; quare cùm nulla
ſit dependentia in Deo, quòd voumquodque
intelligat tale, quale eſt formaliter in ſe, quin
potiùs aliqua perfectio, & eiuſmodi priuatio-
nes non ſint per ſe cognoſcibiles, vt etiam
ſanctus Thomas hîc articulo decimo io ſolu-
tione ad quartum, & libro primo *contra Gen-
tes* capite ſeptuageſimo primo animaduertit;
ſed tantùm per formas, quibus immediatè
IV. D opponuntur; nulla erit in Deo, vel imperfe-
ctio, vel etiam dependentia, ex eo quòd non
poſſit aliter cognoſcere eiuſmodi priuatio-
nes, quàm per formas ſibi immediatè oppo-
ſitas, tanquam per medium aliquod cognoi-
tum.

A
DISPVTATIO SEXTA.

De ſcientiæ Dei circa futura contingen-tia abſoluta certitudine. V.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus cognoſcat futura contingentia abſoluta.

NOTANDVM primò oomine
contingentis nihil aliud intel-
ligi, quàm id quod ita fit à
cauſa ſua proxima, vt poſſit
ab ea non fieri, ex quo naſci-
tur, vt contingens ſit duplex:
B vnum ab *extrinſeco,* quando ſcilicet impedi- VI.
mẽtum ex quo fit vt effectus, qui dicitur con-
tiogens, non ponatur à parte rei, eſt extrin-
ſecum cauſæ proximæ ipſius contingentis;
qualis contingentia reperitur io effectibus re-
rum naturalium ſeu agentium ex neceſſitate,
licet enim illæ habeant determinatum mo-
dum agendi, attamen poſſunt aliunde impe-
diri, vel ab aliis quibuſdam accidentibus, ne
ſuos producant effectus. Alterum contingens
eſt ab *intrinſeco,* quando nimirum ex liberta-
te cauſę proximæ contingit, quòd effectus fie-
ri poſſit, vel oon fieri; ſic deambulatio homi-
nis eſt contingens, quia eſt in eius poteſtate
ambulare, vel non ambulare.

De contingentibus prioris generis nolla
eſt difficultas, quio certiſſimè videantur à
C Deo; cùm enim ille videat totam diſpoſitio- VII.
nem vniuerſi & ſeriem omnium cauſarum, vi-
det ex conſequenti in illa, vtrum aliquod im-
pedimentum ſit futurum de facto vel non; &
proinde an tale, vel tale contingens ſit futu-
rum vel non; imò & periti Aſtronomi vident
aliqua eiuſmodi contingentia certò euen-
tura.

Notandum ſecundò, futura contingentia
poſterioris generis adhuc eſſe in duplici dif-
ferentia: alia ſunt, quæ poſſunt dici *abſoluta* &
determinata, id eſt, quæ licet re vera & de fa-
cto ſint contingeotia, habebunt tamen ſuam
exiſtentiam in aliqua temporis differentia:
alia ſuot, quæ dicuntur contingeotia *condi-
tionata*, id eſt, quæ licet de facto non ſint fu-
tura; ſi tamen quædam conditio poſita fuiſſet
D re vera eueniſſent, vt conuerſio Tyriorum, VIII.
ſi Chriſtus Dominus feciſſet apud illos mira-
cula, quæ fecit Matthæi capite 11. & de primo
geoere iſtorum contingentiom eſt hîc tan-
tùm difficultas; nam poſteà agemus ſpecia-
tim de alio poſteriori genere contingeotium.

Ergo circa ſingularia contingentia primi
generis prima opinio, ſeu potiùs error fuit
quorumdam Philoſophorum veterum, quos
Cicero ſequitur, vt S. Auguſtinus notat lib.
5. *de Ciuitate Dei* capite nono, ſcilicet Deum
noo habere certam, & infallibilem ſcientiam
ſingularium contingentium futurorum libe-
rorum.

Melior tamen eſt oppoſita ſententia, quam
loco noſtræ propoſitionis ponimus. *Deus ha-
bet certiſſimam ſcientiam de iſtis futuris contin-
gentibus liberis.* Propoſitio eſt de fide ex aper-
tiſſimis ſacræ Scripturæ teſtimoniis, vt Iſaiæ

I. 41. *annuntiate quæ ventura ſunt, & ſciemus, quia dy eſtis:* quò loci, vt Deus oſtendat Gentilibus ſua idola non eſſe deos, exprobrat illis, quòd non poſſint prænuntiare certò & infallibiliter futura contingentia libera; eum verò propriè & verè eſſe Deum, quia certò & infallibiliter nouit iſta, antequam fiant, & etiam prænuntiat futura, quemadmodum S. Hieronymus obſeruat ad illum locum: item ſequenti cap. 42. Deus ait omnia, quæ per Moïſem & alios Prophetas prænuntiauerat eſſe completa: nunc ſe prænuntiare vocationem gentium ad fidem Chriſti Domini, & id genus alia, quæ de facto euenerunt in noua lege: ſic Iſaię 48. ſic Sapientiæ 8. Eccleſiaſtici 23. Pſalmo 138. & alibi paſſim dicitur *præſcire quæ futura ſunt:* quæ omnia ſacræ Scripturæ teſtimonia lo-
II. quuntur de certa & infallibili cognitione: hanc enim ſcientiam ſeu cognitionem, de qua ibi eſt ſermo, ait ſacra Scriptura eſſe propriã Deo: at cognitio tantùm coniecturalis & quæ eſt cum aliqua formidine, poteſt etiam competere intellectui creato, vt patet experientiâ: & Patres dum expendunt hæc teſtimonia intelligunt de certiſſima & omninò infallibili ſcientia: vnde Tertullianus libro 2. *contra Marcionem* cap. 5. ait præſcientiam Dei *tot habere teſtes, quot fecit Prophetas*, quia antequam illa euenirent Deus ea reuelauit futura: ſicque ex eo, quòd prophetiæ veteris Teſtamenti, & aliæ plures ſint completæ, certitudo & infallibilitas diuinæ præſcientiæ circa futura contingentia libera probatur à poſteriori.

Poteſt & concluſio probari aliquâ ratione Philoſophicâ: Deus ab æterno nouit certò, &
III. & infallibiliter quæcumque poſſunt aliquando infallibiliter, & certò cognoſci à ſeipſo, vel ab Angelo, vel ab homine: atqui futura libera contingentia poſſunt aliquando cognoſci certò à Deo, nimirum quando fiunt ſeu ſunt de facto; Deus enim ex dictis ſuprà nouit omnia, quæ iam de facto ſunt: ergo & Deus ab æterno nouit illa certò & infallibiliter.

Maior probatur. Primùm ex eo quòd Deus vnicâ & ſimpliciſſimâ cognitione, eâque inuariabili intelligat omnia & ſingula: ergo ne aliqua mutatio detur in illa, debet ſemper nouiſſe, & noſſe quod aliquando nouit, in quo eius cognitio diſtinguitur à creata cognitione.

Probatur item ex eo quòd intellectio Dei
IV. ſit ſummæ actualitatis excludens omnem potentialitatem: ergo cùm illa cognoſcat eo tempore quo hæc contingẽtia libera exiſtunt, ne ante iſtud tempus dicatur habuiſſe potentialitatem ad habendum cognitionem iſtorum liberorum futurorum contingentium, debet illa ab æterno cognouiſſe certò & infallibiliter.

Tandem, Deus ab æterno cognoſcit infallibiliter illud omne, quod habet in ſeipſo determinatam veritatem, nulla enim veritas poteſt fugere infinitam actualem cognitionem per eſſentiam, quia talis intellectio debet ex neceſſitate ſuæ naturæ percipere quidquid habet aliquam intelligibilitatem: atqui fu-
A tura contingentia libera habent determinatam veritatem: ergo Deus cognoſcit certò & infallibiliter omnia futura contingentia libera. V.

Maior eſt certa & euidens. Minor communiter admittitur à Chriſtianis Philoſophis, quam ſi quis eorum neget, poteſt hoc argumento Theologico euinci: illud omne, quod ab æterno cognoſcitur certò, infallibiliter, & determinatè futurum, debet eſſe determinatè cognoſcibile pro eo inſtãti, quo tale cognoſcitur, quia aliàs non cognoſceretur, & cùm cognoſcibilitas fundetur in veritate, ſicut habet determinatam cognoſcibilitatem, ita debet habere determinatam veritatem: atqui Deus nouit ab æterno contingentia libera eſſe determinatè futura, vt patet ex
B locis ſacræ Scripturæ citatis pro noſtra propoſitione: ergo eiuſmodi futura contingen- VI.
tia libera habent certam & determinatam veritatem.

Eadem minor probatur contra Gentilem Philoſophum. Tunc aliqua propoſitio habet veritatem determinatam, quando veritas ineſt illi eo inſtanti, quod importatur per verbum ipſius propoſitionis: & econtrà tunc aliqua propoſitio habet falſitatem determinatam, quando falſitas ei ineſt eo inſtanti, quod importatur per verbum propoſitionis, vt Dialectici communiter docent libro *de interpretatione*, quando agunt de veritate & falſitate propoſitionum, quæ formantur de tempore præterito, vel futuro: non enim ad veritatem alicuius propoſitionis requiritur, quòd veritas, vel falſitas ſignificata per pro-
C poſitionem ſit eo ipſo inſtanti, quo talis pro- VII.
poſitio profertur: aliàs nullæ propoſitiones de futuro eſſent veræ, vel falſæ: atqui illa propoſitio, quâ aliquid contingens liberum explicatur futurum, vel non futurum; exempli gratiâ, hæc, *Petrus cras curret*, *Petrus cras non curret:* talis eſt conditionis, quod craſtinâ die, quod eſt tempus deſignatum in propoſitione, curſus verè & determinatè ſeu de facto conueniet Petro, vel verè determinatè & de facto non conueniet ei, quia nullum inter hæc duo datur medium: ergo vna illarum propoſitionum habet determinatam veritatem, & altera habet determinatam falſitatem.

Confirmatur: menſura veritatis propoſitionum de præterito & futuro deſumenda eſt à veritate propoſitionum de præſenti, vt iidem
D Dialectici docent; verbi gratiâ, ideò verum VIII.
eſt dicere *Antichriſtus erit*, quia aliquando verum eſt dicere *Antichriſtus eſt*. atqui propoſitio de futuro contingenti libero eſt talis, vt futurum ſit aliquando verum, vel falſum dicere: *nunc Petrus currit*, vel *nunc Petrus non currit*, & tunc erit determinatè vera, vel determinatè falſa: ergo & nunc dum profertur eſt determinatè vera, vel determinatè falſa: & Dialectici docent communiter ad librum primum *de interpretatione* fuſiùs determinatam veritatem, vel determinatam falſitatem ineſſe eiuſmodi propoſitionibus de futuro contingenti.

I. ARTICVLVS II.

Soluitur primum fundamentum aduerſariorum.

PRIMVM eorum fundamentum eſt, quòd, vt aliquid cognoſcatur certò & infallibiliter, oporteat vt ſit determinatum in ſeipſo, vel in ſuis canſis: at quando Dens dicitur ſcire hæc futura connagentia, illa nec ſunt in ſeipſis determinata, quia nondnm in ſeipſis exiſtonr, cùm dicanrur tantùm futura, nec item ſunt determinata in ſuis cauſis, quia hæ ſunt adhuc indifferentes ad illnd, vel ad eius oppoſitum: ergo hæc ſingularia futura contingentia non poſſunt certò, & infallibiliter cognoſci à Deo.

II. Confirmatut iis omnibus argumentis, quibus Ariſtoteles libro primo *de interpretatione* capite octauo conatur oſtendere ſingnlares propoſitiones de futnro contingenti libero, non eſſe determinatè veras vel ſalſas.

Reſpondetur negando maiorem; vt anim futuram, quatenus futurum cognoſcatur certò, ſatis eſt, ſi ſit determinandum eo tempote, quo cognoſcitur, & pronnntiatur eſſe futnrum, & talis determinatio penetretur ab intelligente illud; nam propoſitio de ſutnro contingeori libero, non ſignificat præſentem determinationem cauſæ liberæ, ſed tantùm futuram: ita tamen, vt hæc ſututitio ſit determinatè cogooſcibilis ab infinito intelligente, qualis eſt ipſa Deus.

Ad confirmationem huius primi argumenti
III. petitam ex argumentis Ariſtotelis, ſolntio peti debet ex iis, quæ Chriſtiani Philoſophi reſpondent ad illa argumenta Ariſtotelis. Nam vt non repetimus hic argumenta Ariſtotelis; ita nec ſolutiones, quas Chriſtiani Philoſophi adhibent illis, ſed videndas remittimus loco ſuperiùs citato.

ARTICVLVS III.

Soluitur ſecundum fundamentum aduerſariorum.

SECVNDVM fundamentum eſt: ſi Deus certò ſciat Pettum, verbi gratiâ, eſſe deambulaturum intta quindecim dies, vel poteſtas ad non deambnlandnm intta prædictos quindecim dies maner in Petro, vel non: ſi
IV. manet: argo etiam poteſtas ad ſaciendum falſam prædictam præſcientiam Dei manet in eodem Petto, quia poteſtas non currendi tali tempora manet in prædicto Petro: at præſcientia quæ poteſt ſalli, vel propoſitio quæ poteſt reddi falſa, non eſt cetta: ergo tunc Deus non dieerur ſcire certò, & infallibiliter ſingularia futura contiugeotia libera.

Quòd ſi reſpondearur, tunc poſt præſcientiam Dei poteſtatem ad non curtendum illo tempore ſupetiùs deſignato, non ampliùs remanere in Petro, iam libertas & indifferentia ad deambulandum, & non deambnlandum tolliiur à Petro antequam deambulatio fiat; & proinde ſi deambulatio, quæ fuit præuiſa, fiat, fiet ex neceſſitate ſuarum cauſarum iam antè prædeterminatatnm.

Reſpondetur remanere in Petro poteſta-
A tem ad ambulandnm intra quindecim dies prout volnerit, quia eiuſmodi præſcientia Dei ſe habet merè extrinſecè ad eiuſmodi deambulationem cauſandam & impediendam: imò licet hæc præſcientia ſit ordine *durationis* prior iſtâ deambulatione ſoturâ, vel non futurâ: ipſa tamen de ambnlatio futura, vel non futura ordine quodam *cauſalitatis* velnti obiectiuæ antecedit ipſam præſcientiam Dei: eſt enim aliquod obiectum ſcientiæ viſionis purè & ſimpliciter ſpeculatiuæ, quæ ſcientia ſupponit aliquo modo ſuum obiectnm, & ideò Dens per talem ſcientiam nouit Pettum intra iſtos quindecim dies eſſe deambolaturum, qnia fututum eſt, vt Petrns quamuis liberè, de facto tamen determinet ſe ad deambnlandum, quam liberam creatæ voluntatis determinationem ad hanc, vel illam deam-
B bulationem infinita actualis intellectio Dei
VI. per eſſentiam penetrat. Vnde cùm hæc præſcientia ſit hoc modo poſterior ipsâ deambnlatione fnturâ, homo non poteſt per non deambulationem contradictoriè oppoſitam ipſi futuræ deambulationi facere, vt hæc præſcientia deambulationis ſit ſalſa.

Neqne propterea tollitut ab ipſo Petro libertas ad non curtendum, vel deambulandum tempore aſſignato in propoſitione relata de fututo contingenti libero; nec item contingentia tollitur ab ipſo effectu: non quidem contingentia, quia vt res dicatnr contingens, vel euenire contingenter, ſufficit quòd poſſit eneuire, & quòd poſſit non euenire, ſeu quòd eius cauſa poſſit impediri, quod rectè poteſt ſtare cum eo, quòd effectus eueniet de ſacto, quatenna
C contingentia dicit tantùm potentiam, quâ VII.
effectns eſt per media & cauſas, quæ poſſunt impediti, ne agant, licet de facto non ſit futurum impedimentum, & propterea effectus ſemper contingens ſequitur in ſeipſo: nequa item libertas arbitrij tollitnr; nam hæc præſcientia eſt aliquid conſeqnens liberam electionem creatæ voluntatis ſecundùm ordinem *cauſalitatis*, vt paulò antè animaduertimus: at quod ſic conſequitur actum libetum, non poteſt abſolntè & ſimpliciter impedire libetam eius executionem.

Prætereà reſpondetur duplicem diſtingui à Theologis & Philoſophis neceſſitatem; vnam *hypotheticam* tantùm; alteram *abſolutam*: prior eſt, quæ tantùm pronenit ex aliqna ſuppoſitione extrinſeca ipſi potentiæ, quæque
D nonimmutat intrinſecum eius modum ope- VIII.
randi, qnam propterea alij vocant *conſequentem*, quia ſcilicet tantùm ſequitur ad ſuppoſitionem, qnalis eſt hæc, *eo ipſo, quo Petrus currit neceſſariò mouetur*: poſterior neceſſitas, quæ & *antecedens* appellatur, eſt qnæ prouenit à principio intrinſeco, & ſeſe tenet ex parte cauſæ prodneentis effectum: vnde dicitnr *antecedens*, cuiuſmodi eſt illa, quâ *homo dicitur eſſe neceſſariò corruptibilis*, quia eſt compoſitus ex qualitatibus ſibi inuicem contrariis: iam hæc eſt diſtinctio inter hanc vtramque neceſſitatem, quòd ſola poſterior tollat libertatem & contingentiam, non item prior, vt etiam Ariſtoteles ingenuè agnoſcit, capite octauo libri primi *de interpretatione*: at infallibilis & certa præſcientia Dei, ſcilicet quòd

I. futurum contingens liberum eueniet, indu-
cit neceſſitatem duntaxat *hypotheticam*: cùm
ideò tantùm dicatur neceſſariò futurum, quia
Deus præſciuit illud futurum, & hæc præ-
uiſio Dei ſit aliquod extrinſecum ipſi futuro
contingenti libero & ordine *cauſalitatis* con-
ſequens futuritionem eius, vt ſuperiùs expli-
catum eſt; vnde nihil poteſt obeſſe libertati
agentium, vel contingentiæ effectuum; & ad
ſummum dici poteſt in *ſenſu diuiſo*, & ante-
uertendo neceſſitatem ex ſuppoſitione futuri
fuiſſe in poteſtate Petri facere, vt Deus non
præuideret futuram eius deambulationem,
vel curſum, quatenus Deus ſic tantùm præ-
ſcit, quæ reuera ſunt futura, & eſt in libertate
Petri deambulare, vel non deambulare, non
tamen in *ſenſu compoſito*, & ea ſuppoſitione,
II. quâ hæc deambulatio Petri ſupponitur præ-
uiſa à Deo.

Articvlvs IV.

Soluitur fundamentum tertium contrariæ ſententiæ.

FVNDAMENTVM tertium eſt eiuſmodi:
illud eſt abſolutè neceſſarium quod ex ab-
ſolutè neceſſario ſequitur per neceſſariam
conſequentiam: atqui totum præſcire Dei eſt
abſolutè neceſſarium, & quodcumque à Deo
præſcitum deducitur ex ipſa præſcientia Dei
per conſequentiam neceſſariam: ergo omne
& quodcumque à Deo præſcitum eſt abſolu-
tè neceſſarium: ergo cùm illud ſingulare quod
dicitur futurum contingens ſit vnum ex præ-
III. ſcitis à Deo, eſt abſolutè neceſſarium, & ex
conſequenti non eſt ampliùs contingens; ſic-
que contingentia omnium rerum penitùs de-
ſtruitur.

Maior huius tertij fundamenti probatur:
conſequens communicat in neceſſitate, vel
contingentia cum ſuo antecedenti, alioquin
poſito antecedenti neceſſario conſequens
poſſet non poni, & ſic non eſſet neceſſariò
conſequens contra hypotheſim: ergo vbi
conſequens ſequitur ex abſolutè neceſſario
per conſequentiam neceſſariam, antecedens
iſtud debet eſſe abſolutè neceſſarium.

Minor verò eiuſdem tertij fundamenti
quoad primam partem probatur: quodcum-
que æternum, & ab æterno præteritum eſt
abſolutè neceſſarium; nam ad præteritum
non datur potentia: atqui totum præſcire
Dei, quo nouit quæ fient poſt viginti annos
IV. eſt æternum, quia quidquid eſt in Deo eſt æ-
ternum, & eſt etiam ab æterno præteritum,
quia exprimitur per verbum præteriti tem-
poris, ſic verbi gratiâ dicendo, hoc eſt ab æ-
terno ſcitum à Deo; vel hoc modo, Deus hoc
præſciuit ab æterno: ergo totum præſcire
Dei eſt abſolutè neceſſarium.

Poſterior item pars eiuſdem minoris aſſe-
rens quodcumque à Deo præſcitum deduci
futurum per neceſſariam conſequentiam, ea
ipſa præſcientia Dei probatur, quia aliàs præ-
ſcientia Dei poſſet falli, nec mereretur no-
men ſcientiæ. Item ex eo quòd omnis ſcien-
tia propriè dicta ſit de obiecto neceſſario:
ſed Deus habet ſcientiam propriè dictam de
eiuſmodi futuris contingentibus liberis
go illa ſunt neceſſariò; ergo eo ipſ

A Deus habet veram & certam ſcientiam de il- V.
lis, rectè deducuntur futura per conſequen-
tiam neceſſariam; ſicque non ſunt ampliùs
contingentia.

Reſpondetur conceſſâ maiori negando mi-
norem quoad vtramque partem: quoad prio-
rem quidem, & confirmationem eius: ſi vt
debet, procedat de ipſo præſcire Dei, quoad
ſuam terminationem: vt enim ſuprà diximus,
ſcientia viſionis in Deo, prout verſatur circa
obiecta ſecundaria, quæ ſunt creaturæ, eſt
omninò libera, & proinde ipſum præſcire
Dei ſecundùm ſuam terminationem, & intel-
ligibilitatem illam tenentem ſe ex parte obie-
cti, non eſt aliquid abſolutè neceſſarium, ſed
abſolutè liberum, & ſolummodò neceſſarium
ea ſuppoſitione.

B Neque repugnat hoc modo aliquid eſſe æ-
ternum & ab æterno, neque tamen eſſe abſo- VI.
lutè neceſſarium, quia id ad quod ipſa termi-
natio fit, potuit non fieri: & hæc terminatio
eſt tantùm neceſſaria, & ab æterno ex ſuppo-
ſitione, quatenus obiectum ad quod illa fit,
eſt futurum in aliqua differentia temporis: &
nihil futurum aut exiſtens, vel præteritum
poteſt fugere infinitam, & æternam ſcientiam
Dei: nec illa terminatio diuinæ ſcientiæ eſt
magis neceſſaria, quàm ſit ipſe euentus fu-
turus, quia eſt veluti cauſa talis terminatio-
nis: ergo ſicut futurus iſte euentus eſt abſo-
lutè loquendo contingens: ita & diuina
ſcientia viſionis, vt terminatur ad illum, erit
abſolutè & ſimpliciter loquendo libera: &
quemadmodum euentus futurus, qui eſt con-
tingens, ea ſuppoſitione tamen ſuæ exiſtentiæ
eſt tantummodò neceſſarius ſecundùm quid,
C etiam ex ipſo Ariſtotele citato capite octauo; VII.
ſic etiam æterna illa diuina ſcientia viſionis
ex eadem ſuppoſitione, erit tantùm neceſſa-
ria, cùm ordine cauſalitatis ſequatur exiſten-
tiam rei præuiſæ.

Similiter negamus & alteram partem eiuſ-
dem propoſitionis, quia hæc neceſſitas conſe-
quentiæ eſt tantùm ea ſuppoſitione, éſtque
neceſſitas *illationis*, & non ipſius rei, quate-
nus ſuppoſito, quòd hoc ſit futurum, Deus
præuidet illud, & econtrà ſuppoſitâ Dei præ-
uiſione, quæ eſt eorum, quæ ſunt, vel ali-
quando futura ſunt, hæc & illa, quæ ab eo
præuidentur, ſunt futura, quæ omnia non
maiorem inducunt neceſſitatem, quàm dum
video aliquem iacentem, quod eſt exemplum
Boëtij libro quinto *de conſolatione* proſâ ſextâ,
neceſſitas ei inferatur à meo viſu, vt iaceat,
D quin potiùs neceſſitas mihi infertur à iacente, VIII.
vt quandiu verſus illum retineo oculos aper-
tos, videam illum iacentem.

Neque propterea hæc diuina cognitio de-
ſinit eſſe propriè ſcientia, cùm ſit certiſſima,
nec falſum poſſit ei ſubeſſe; nec item ipſe e-
uentus deſinit dici & eſſe propriè contin-
gens, cùm accipiat hanc denominationem à
modo, quo producitur à ſuis cauſis, & non à
diuina eſſentia ſibi omninò extrinſeca; imò
ſeipſo poſteriore ſecundùm aliquam ratio-
nem, vt explicatum eſt ſuprà.

Nec denique huic æternæ *Dei cognitioni*
de futuris contingentibus obſtat, *quòd veri-*
tas & intelligibilitas *fundetur in entitate,*
futura autem illa contingentia *actualem* en-
titatem non habeant ab *æterno*: *nam cogno-*

I. ſcibilitas & veritas ita fundantur in entitate, A
vt tamẽ illa non debeat neceſſariò eſſe actua-
ra, cùm ad veritatem propoſitionum actualis
connexio attributi cum ſubiecto, non ſit ne-
ceſſaria, vt patet in propoſitionibus de præ-
terito: ſed ſatis eſt, quòd ſit talis connexio,
quæ ſit fundamentum ſufficiens, vt poſſit ter-
minare cognitionem intellectus: ita vt vi il-
lius quantum eſt ex parte obiecti, intellectus
concipiat rem, prout ſignificatur in propoſi-
tione: vnde ſicut in propoſitionibus de prçte-
rito, veritas attenditur penes ipſum eſſe rea-
le, quod habuerunt in præterito tempore; ita
& in propoſitionibus de futuro ipſa earum
veritas attenditur penes ipſum eſſe, quod
res futuræ habituræ ſint in tempore.

II. # DISPVTATIO SEPTIMA. B

De prima & adæquata ratione cur Deus certò & infallibiliter cognoſcit futura contingentia libera.

ARTICVLVS I.

Quædam monita præmittuntur, & ſenſus difficultatis exponitur.

NOTANDVM, aliud eſſe quæ-
rere in quo tanquam formali
medio Deus cognoſcat con-
tingentia futura abſoluta, &
III. quærere vndenam ipſa in- C
fallibilis certitudo ſcientiæ,
quam Deus habet de illis, primò proueniat,
ſeu quæ ſit prima omnium cauſa, ſeu ratio
huius infallibilitatis & ſummæ certitudinis
in tali ſcientia Dei, de iis abſolutis contin-
gentibus futuris: nam cùm oſtenderimus ſu-
prà Deum cognoſcere res omnes alias à ſe, ſeu
omnes res creatas per ſuam eſſentiam, vt cog-
nitam in ratione cauſæ illarum, & eiuſmodi
contingentia ſaltem ea, quæ formaliter con-
ſiderata ſunt entia poſitiua ſint verè aliqui ef-
fectus Dei, vt habentis rationem cauſæ, nec
Deus accipiat ab aliquo ſibi extrinſeco ſuam
cognitionem, rectè intelligimus Deum cog-
noſcere hæc abſoluta contingentia futura
poſitiua per ſuam diuinam eſſentiam, vt cog-
nitam in ratione cauſæ actualis, & in actu
exercito comparatione eiuſmodi effectuum
IV. contingentium futurorum abſolutorum: ſed D
cùm Deus ita ſit illorum cauſa, vt tamen non
ſit proxima & immediata, quin potiùs volun-
tas creata, quæ de ſe eſt indifferens ad pro-
ducendum illa; & nihilominùs hæc cogni-
tio, quam Deus ab æterno habet de illis ſit
omnimodè certa & infallibilis, vt oſtendimus
articulis præcedentibus; quæritur à quo hæc
infallibilitas primò deriuetur in cognitio-
nem, quam Deus habet de eiuſmodi obiectis.

Addidi hanc particulam *primò*, & ſuperiùs
iſtam *prima omnium cauſa*, ſeu *ratio huius in-
fallibilitatis, & ſummæ certitudinis*, quia hæc
cognitio Dei poteſt habere illam ex pluribus
& variis titulis, ſeu rationibus, ſicut patebit
infrà; ſed hic quærimus primam & radicem
omnium.

Notandum ſecundò, futurum contingens V.
ſumptum formaliter dicere duas habitudi-
nes: vnam ad ſuam proximam cauſam; alte-
ram ad habendum eſſe actuale in aliqua diffe-
rentia temporis; prior habitudo conſiſtit in
eo, quòd cauſa illius proxima habeat indif-
ferentiam ad ponendum illud, quatenus po-
teſt impediri, vel à ſeipſa propter ſuam liber-
tatem ad agendum, vel non agendum, aut ab
alia, ne illud ponat, licet de facto non ſit im-
pedienda: quæ indifferentia cauſæ loquendo
generaliter poteſt appellari *impedibilitas*:
poſterior habitudo conſiſtit in tendentia ſui
ipſius eſſe poſſibilis ad habendum in aliqua
differentia temporis ipſum eſſe actuale:
iam tale futurum ex parte prioris reſpicien-
tis cauſam & modum eius agendi eſt con-
tingens; at ex parte ſuæ futuritionis eſt a-
liquo ſenſu determinatum: nam vt ſic di- VI.
cit determinationem ad aliquando exiſten-
dum, & excludit vniuerſalem negationem
exiſtendi pro omni & qualibet differentia
temporis; aliàs non ampliùs eſſet aliquod
futurum, nec eſſet maior ratio, cur appella-
retur futurum, quàm non futurum; cùm ta-
men ſupponatur eſſe aliquod futurum.

Notandum tertiò, per certitudinem & in-
fallibilitatem cognitionis nihil aliud intelli-
gi, quàm formalitatem cognitionis, quâ ni-
mirum cognoſcitur eſſe impoſſibile aſſenſum
circa tale obiectum, vt tali medio cognitum,
eſſe falſum: hæc autem certitudo prouenit ex
tribus, ſcilicet ex ipſo medio, ſeu motiuo, quo
intellectus mouetur ad aſſentiendum: dein-
de ex neceſſaria connexione huius medij, ſeu
motiui cum obiecto, ſeu cum re, quæ cogno- VII.
ſcitur; tertiò ex perfecta cognitione huius
neceſſariæ connexionis medij, ſeu motiui cum
obiecto: alioquin ſi cognitio & penetratio
huius connexionis deſit, quantumuis illa ſit
reipſa & de facto, nunquam tamen talis cog-
nitio erit ſcientifica, vt Dialectici docent
communiter agendo de ſcientia, & actu eius
propriè dicto. In illa cognitione, quam Deus
habet de futuris contingentibus, diximus di-
uinam eius eſſentiam vt cognitam in ratione
cauſæ, eſſe motiuum, ſeu medium formale,
quo Deus cognoſcit omnes res alias à ſe; in
præſenti difficultate obiectum, ſeu res quæ
cognoſcitur, eſt ipſa futuritio liberi euentus
contingentis, ſeu liberum contingens futu-
rum in aliqua determinata differentia tempo-
ris: quare vt poſſimus diiudicare vnde illa
infallibilis certitudo diuinæ cognitionis cir-
ca hæc obiecta primùm proueniat; viden- VIII.
dum eſt quidnam ſit illud, quod facit neceſſa-
riam connexionem inter diuinam eſſentiam,
vt in ratione cauſæ cognitam cum ipſo euen-
tu libero contingenter futuro: & vnde Deus
habeat, vt illam penetret, & cùm iam oſten-
derimus eſſentiam diuinam modo illo expli-
cato habere rationem medij formalis; reſtat
inquirere quidnam ſit, quod primò omnium
facit connexionem neceſſariã inter diuinam
eſſentiam modo illo conſideratam & ipſum
liberum contingens futurum, & quomodo
Deus cognoſcat illud; iis enim obtentis ha-
bebimus & primam radicem infallibilia illius
cognitionis, quam Deus habet de eiuſmodi
futuris, ſicut nos habemus de noſtris actibus
ſcientificis: nam ſeruatâ proportione omnia

ſunt

I. ſunt paria, licet enim connexio illa horum
futurorum cum eſſentia diuina, vt cognita in
ratione cauſæ, non ſit ſimpliciter & abſolutè
neceſſaria, ſicut eſt inter medium ſcientiæ
creatæ propriè ſumptæ, & obiectum, eſt ta-
men ex hypotheſi & ſuppoſitione ſuturitio-
nis neceſſaria, hoc ſenſu, quòd nunquam ali-
ter de facto eueniet, licet poſſit aliter eue-
nire.

Notandum quartò, in præſenti difficul-
tate debere diſtingui rationem, quæ in ipſo
futuro contingenti libero terminat hanc cog-
nitionem Dei, ſeu quæ attingitur per hanc
diuinam cognitionem, ab illa ratione quæ ex
parte ipſius obiecti facit, vt infallibiliter at-
tingatur ratio *qua* eiuſmodi obiecti: hæc ra-
tio eſt futuritio liberi euentus contingentis:
iam in præſenti caſu debet aſſignari aliqua alia
II. ratio, quæ ex parte obiecti, quaſi Deo pro-
poſita & obiecta, & quæ cognita vt infal-
libiliter connexa cum ſua diuina eſſantia
cognita in ratione cauſæ, ſit ex parte ipſius
obiecti prima radix iſtius eius infallibili-
tatis in cognoſcendo tali futuro contin-
genti.

Notandum vltimò, rationem huius infal-
libilitatis poſſe aſſignari duobus modis: pri-
mò, vt aſſignetur tantùm *inadæquatè*: ſecun-
dò, vt *tota* & *adæquata* aſſignetur: nunc in-
quirimus totalem & adæquatam.

ARTICVLVS II.

Vtrum decretum Dei prædefiniens libera fu-
tura contingentia abſoluta, vel idea quas
III. *habet de illis, ſunt prima & adæquata ra-*
tio cur ea certò, & infallibiliter cog-
noſcat.

PRIMA ſit noſtra propoſitio. *Decretum diui-*
næ voluntatis prædefiniens libera futura con-
tingentia, non eſt prima adæquata ratio infal-
libilis illius certitudinis, quâ Deus certò & in-
fallibiliter cognoſcit futura illa libera contingen-
tia: ita Ochamus, Gabriel libro primo ſen-
tentiarum diſtinctione trigeſimâ octauâ, &
plures ex recentioribus hâc quæſtione ſancti
Thomæ.

Probatur primò: inter futura libera con-
tingentia dantur & ipſa peccata, quæ tamen
non poſſunt dici eſſe prædefinita à Deo, cùm
Deus non decernat peccata, ſed tantùm per-
IV. mittat: hinc enim ſanctus Damaſcenus libro
ſecundo *de fide*, capite trigeſimo ait, *Deum*
multa præſciuiſſe, quæ ſuâ voluntate non præde-
finiuit, quod ad minus debet intelligi de pec-
catis: ergo cùm eadem ſit ratio infallibilitatis
diuinæ cognitionis circa vnum futurum con-
tingens liberum, ac circa omnia, ſicut præ-
definitiuum decretum non eſt ratio, cur
Deus habeat infallibilem cognitionem de
peccatis futuris, ſic illud idem decretum
prædefinitiuum non erit prima ratio eius in-
fallibilitatis cognitionis, quam Deus habet
de illis.

Nec eſt, quòd quis dicat Deum permit-
tere peccata, & eo ipſo, quo ſtatuit permit-
tere illa, eum certò ſcire peccatum illud fu-
turum. Nam permiſſio Dei, non infert ne-
ceſſariò peccatum, cùm non tollat ab ipſa

A voluntate potentiam reſiſtendi tentationibus V.
ſibi iniectis: nec etiam ſubtrahat voluntati
media ſufficientia, quibus poſſit euitare pec-
catum.

Deinde quando Deus prædefinit bonum
aliquod opus exercendum ab homine, illud
non prædefinit ſine aliquo reſpectu ad volun-
tatem, vt debentem exercere illud liberè, vt
docebimus primâ ſecundæ, vbi de gratia
efficaci agemus: ergo ſicut tale decretum
Dei non eſt tota & adæquata ratio futuri-
tionis iſtius operis liberè exercendi in tali
& tali differentia temporis; ſic etiam non
erit adæquata ratio, per quam Deus primò
cognoſcat illud vt infallibiliter futurum.

Secunda propoſitio. *Prima ratio, ob quam*
Deus nouit certò & infallibiliter libera futura
contingentia, non eſt, quòd videt illa in ſuis
ideis vt ſibi obiectiue præſentia: eſt contra ſan- VI.
B ctum Bonauenturam libro primo ſententiarum
diſtinctione trigeſimâ nonâ, articulo ſecundo
quæſtione tertiâ: eſt tamen Scoti eadem diſ-
tinctione, Ochami, & Gabrielis præcedenti
diſtinctione, & plurium recentiorum ad deci-
mum tertium articulum præſentis quæſtionis
S. Thomæ.

Probatur: vel ideæ ſunt ipſi Deo prima ra-
tio illius infallibilis cognitionis, quam habet
de futuris contingentibus liberis, prout decre-
tum Dei de illis creandis concipitur nondum
aduenisse iſtis ideis, vel tantùm poſt tale de-
cretum: at ideæ diuinæ ſpectatæ priori modo,
non ſunt ipſi Deo talis prima ratio cognoſcen-
di infallibiliter hæc futura, quia ideæ diuinæ
vt ſic, repræſentant tantùm res vt poſſibi-
les, non autem vt determinatè futuras: ergo
C Deus in ſuis ideis, vt ſic cognitis, non poteſt VII.
certò & infallibiliter cognoſcere futura con-
tingentia libera: non item poſteriori modo,
quia iam Deus diceretur potiùs primò cogno-
ſcere iſta futura contingentia in decreto ſuæ
voluntatis, quàm in ſuis ideis, cùm illa non
cognoſceret in ideis nudè ſpectatis, nunc ve-
rò poſt decretum illa perciperet; at ex dictis
non ſic primò cognoſcit illa futura contingen-
tia in decreto ſuæ voluntatis: ergo neque
in ſuis ideis, quatenus includunt decretum
illud.

Deinde dantur futura quædam contingen-
tia libera, quorum ideam nullam Deus habet,
eiuſmodi eſt peccatum puræ omiſſionis: cùm
Deus non ſit cauſa illius, nec illud habeat
aliquid reale ſeu poſitiuum, quod tamen VIII.
D contingens futurum liberum Deus certò &
infallibiliter nouit: ergo prima ratio motiua
obiectiua, per quam Deus infallibiliter cogno-
ſcit futura contingentia libera, non eſt, quòd
videat illa in ſuis cauſis.

Obiicies: repræſentatio futurorum contin-
gentium liberorum in eſſentia diuina eſt ſim-
pliciter neceſſaria antecedenter, tam ad ipſum
decretum Dei de illis ponendis, quàm ad
ipſas creatas cauſas eiuſmodi contingentis,
quia hæc repræſentatio oritur ex ſumma infi-
nitate Dei, quâ in ſeipſo continet omnia emi-
nenter: ergo cùm tam decretum Dei de illis
faciendis, vtpote liberum, quàm cauſæ creatæ
eiuſmodi contingentium ſint aliquid noſtro
modo concipiendi cum fundamento in re po-
ſterius ipſâ neceſſariâ repræſentatione con-
tingentium, prima ratio, cur Deus nouit

I. infallibiliter eiuſmodi contingentia futura, A
erit, quòd neceſſariò repræſententur in ſua eſ-
ſentia.

Reſpondetur negando antecedens: nam
diuina eſſentia non eſt propriè loquendo re-
præſentatiua futurorum liberorum, vt ſic
formaliter in illo ſigno rationis, quo eam
concipimus ante omne decretum de rebus
futuris, tunc enim nondum intelligitur, vt
proxima illorum cauſa: & hæc illorum con-
tinentia eminentialis fundatur tantùm ra-
dicaliter & remotè in infinitate diuinæ eſſen-
tiæ, & proximè in ipſo eius attributo omni-
potentiæ, in ratione proximæ cauſæ, in quo
ſtatu conſtituitur per ſuum decretum de iſtis
bonis poſitiuis ad extra faciendis nullâ mu-
tatione circa ſeipſam factâ intrinſecè; ſed in
ſola eius terminatione, vt commodiùs expli-
II. cabitur ad illam quæſtionem 19. agendo de
ipſo decreto Dei, & explicando quidnam il- B
lud ſit.

ARTICVLVS III.

Vtrum coexiſtentia futurorum liberorum contingentium æternitati Dei ſit prima & adæquata ratio cur ab illo certò & infallibiliter videantur.

SIT hæc noſtra propoſitio. *Prima & adæ-
quata ratio, ob quam Deus certò & infalli-
biliter cognoſcit libera futura contingentia, non
eſt, quòd hæc coexiſtant æternitati Dei, vel ſint
realiter in illa*: eſt contra quamplures diſci-
pulos ſancti Thomæ, vt Caietanum, Bannes
III. & quoſdam alios ad citatum articulum deci- C
mum tertium huius quæſtionis ſancti Tho-
mæ: eſt tamen Alenſis primâ parte quæſtione
decimâ quintâ: Scoti in primum ſentent. diſ-
tinctione trigeſimâ nonâ, quæſtione primâ:
imò & quorumdam diſcipulorum S. Tho-
mæ, vt Ægidij *in ſuis obſeruationibus* ad citatum
articulum decimum tertium: Heruæi lib. pri-
mo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ nonâ
quæſtione vnicâ: & eſt valde communis inter
recentiores.

Probatur: futura libera contingentia non
coexiſtunt realiter diuinæ æternitati ab æter-
no, neque realiter exiſtunt in diuina æterni-
tate: ergo realis futurorum contingentium
liberorum coexiſtentia cum æternitate diui-
na, vel realis eorum exiſtentia in æternitate
IV. Dei, non poteſt eſſe prima ratio obiectiua,
per quam Deus certò & infallibiliter cogno- D
ſcat futura libera contingentia. Conſequen-
tia eſt per ſe euidens; nam quod nullomo-
do eſt, nequit eſſe fundamentum, & prima
ratio alicuius alterius: ergo ſi talis coexiſten-
tia non detur, illa non poteſt eſſe fundamen-
tum ſeu prima ratio cognoſcendi certò &
infallibiliter eiuſmodi futura libera contin-
gentia.

Vt autem antecedens probetur, ſimúlque
intelligatur quo ſenſu citati auctores velint
futura libera contingentia coexiſtere diuinæ
æternitati, & in illa exiſtere:

Notandum eſt, in eorum ſententia hoc
verbum *eſſe* ſeu *exiſtere* non ſignificare dura-
tionem ſeu menſuram noſtri temporis, quo
hanc ipſam propoſitionem pronuntiamus,
A quaſi ſenſus ſit iſte, libera futura contingen- V.
tia ita coexiſtunt æternitati, ſeu ſunt realiter
in æternitate, vt etiam hoc ipſo tempore,
quo de illis loquimur exiſtant, & eorum co-
exiſtentia conſignificetur in hoc noſtro tem-
pore, quo loquimur: nam citati auctores fa-
tentur ſententiam ſuam hoc ſenſu intelle-
ctam eſſe falſam, quia tunc eiuſmodi contin-
gentia non eſſent ampliùs futura etiã reſpectu
noſtri temporis, cùm iam de facto exiſterent,
quod tamen eſt contra rationem futuri: ſed
in iſta ſua ſententia verbum hoc *eſt*, *exiſtit*,
& alias ſimiles particulas durationem impor-
tantes; verbi gratiâ, *nunc*, *iam*, & id genus
alias, ſignificare tantùm durationem æterni-
tatis, vt ſit ſenſus res illas, quæ hoc ipſo in-
ſtanti temporis quo loquimur ſunt adhuc fu-
turæ, eſſe realiter præſentes ſuperiori inſtanti
æternitatis ambienti omnia tempora & in- VI.
B ſtantia temporis. Hoc prænotato, noſtrum
prædictum antecedens probatur.

Vt aliquid reipſa & poſitiuè coexiſtat al-
teri, debet priùs ſaltem ratione exiſtere in
ſeipſo: atqui futura contingentia libera
non habent, quòd ſint, ſeu exiſtant in ſeipſis:
ergo futura libera contingentia non poſ-
ſunt coexiſtere æternitati Dei, vel in illa exi-
ſtere.

Maior propoſitio probatur: realis coexi-
ſtentia duarum rerum inter ſe nihil eſt aliud,
quàm ſimultanea exiſtentia vtriuſque rei,
quatenus id quod dicitur alteri coexiſtere,
habet propriam ſuam exiſtentiam & duratio-
nem ſimul cum exiſtentia alterius, vt ipſum
nomen coexiſtentiæ ſonat: vnde coexiſtentia
formaliter ſumpta nihil eſt aliud, quàm quæ- VII.
C dam relatio duarum vel plurium rerum in-
ter ſe, fundata in ſimultanea earum exiſten-
tia ſeu duratione: ergo vt aliquid propriè
& formaliter coexiſtat alteri, debet priùs ſal-
tem ratione eſſe in ſeipſo, & habere propriam
ſuam exiſtentiam.

Confirmatur: omne fundamentum relatio-
nis ſaltem creatæ eſt aliquo modo prius ſuâ
relatione: atqui coexiſtentia eſt quædam re-
latio, cuius fundamentum eſt ipſa propria
exiſtentia vtriuſque rei, prout illa eſt ſimul:
ergo omnis res coexiſtens alteri, debet ali-
quo modo priùs eſſe in ſeipſa, & propriam
ſuam exiſtentiam habere, quàm coexiſtat al-
teri.

Minor autem, quâ prædictum noſtrum
antecedens probatur, patet ex ipſa confeſſio-
ne aduerſariorum; nam futura libera contin- VIII.
D gentia ſic conſiderata ſunt adhuc futura, &
proinde vt ſic non exiſtunt.

ARTICVLVS IV.

Refellitur reſponſio, quâ ſoluere conantur aduerſarij noſtram rationem.

RESPONDENT ad argumentum ſuper. art.
libera hæc contingentia dici tantùm fu-
tura conſideratione noſtri temporis, nec vt
ſic eſſe in ſeipſis; attamen reſpectu æternita-
tis, quæ ambit totum tempus & omnes eius
differentias, illa iam habere proprium ſuum
eſſe etiam in ſeipſis pro illo tempore, in quo
exiſtent, cui quidem futuro tempori ipſa æ-
ternitas de facto coexiſtit: vnde ipſæ res

I. creatæ, non bis producuntur; ſemel in æter-
nitata, & ſemel in tempore, ſed vna & ea-
dem eſt prodnctio, quæ reſpectu noſtri præ-
ſentis temporis dicitur futura: at teſpectu
ætarnitatis eſt præſens, quia æternitas præ-
ſens coexiſtit toti noſtro tempori: cùm ſit
tota ſimul & nullsm admittat ſuceeſſionem.
Verùm vt oſtendatur quàm leuis ſit bæc ad-
uerſæ ſententiæ auctorum reſponſio:
Obſeruandum eſt, poſſe duobus modis in-
telligi aliquid coexiſtere æternitati Dei: pri-
mò, quatenus ai quidem *toti* coexiſtit, non
tamen *totaliter*: ſecundò quatenus ai *toti* &
totaliter ſumptæ coexiſtit: priori modo ali-
quid coexiſtit æternitati Dei, quando habet
propriam ſuam exiſtentiam, ſiue illa ſit per-
manens, ſiue ſaceeſſiua, ſiua nullomodo
anteà præextiterit, quia ſic coexiſtere æter-
II. nitati nihil eſt alind, quàm actu & da ſacto
exiſtera: dum ipſa Dei ætarnitas (quæ eſt
permanens, ſemper tota ſimul abſque ali-
qua ſui diuiſione & ſucceſſione partium)
ſimul exiſtit: poſteriori modo aliquid coexi-
ſtit æternitati, quando non tantùm habet
propriam exiſtentiam da facto, dum ipſa Dai
æternitas eſt tota ſimul: ſed etiam babet esm
realiter, dum omnes & ſingulæ virtuales
partes æternitatis etiam diuiſinè ſumptæ exi-
ſtunt, ſau quod tandiu habet reipſa propriam
ſuam axiſtentiam, quandiu ipſa æternitas
Dei poteſt affirmari eſſa, ſeu exiſtera: ita vt
ipſa Dei æternitas non poſſit concipi aliquan-
do extitiſſe, ſeu duraſſe etiam quoad aliquam
ſui partem, prout illa eſt virtualiter diuiſibi-
lis, quin ſimul & reipſa illud quod dicitur
coexiſtere æternitati, ai ſecundùm hanc &
III. quamlibet aliam virtualem partem coextite-
rit, ſeu quin ſimul etiam habuerit propriam
ſuam exiſtentiam: inter quos duos modos,
hæc eſt differentia, quòd ad priorem non ſit
neceſſe illud quod dicitur *coexiſtere æternita-
ti*, eſſe, ſeu exiſtata ab æterno, ſeu tandiu
duraſſe, quandiu æternitas durauit etiam
ſecundùm ſuam virtualem extenſionem: ſed
ſatis eſt aliquando habere actu propriam
ſuam exiſtentiam: dum ætarnitas Dei de ſa-
cto exiſtit, vt patet in inſtanti noſtri tempo-
ris, quod coexiſtit toti æuo vnius Angeli,
nec tamen tandiu durat, quandiu æuum An-
geli conſideratum ſecundùm virtualem ſuam
axtenſionem durat: at ad poſteriorem mo-
dum coexiſtendi æternitati diuinæ id omni-
nò & abſolutè requiritur, vt patet in eodem
IV. exemplo inſtantis noſtri temporis compara-
ti ad æuum Angeli, cui non dicitur coexi-
ſtere totaliter, cùm æuum Angeli ſecun-
dùm ſuam virtualem axtenſionem extite-
rit & durauerit anta ipſum inſtans noſtri
temporis, & adbuc exiſtet & durabit poſt
illud.
Hoc ergo prænotato, prædicta teſponſio
facilè teſellitur. Nam quando auctores con-
trariæ ſententiæ dicunt ipſa libera contin-
gentia eſſe quidem futura raſpectu noſtri
temporis; attamen reſpectu æternitatis, iam
habere in ſeipſis propriam ſuam exiſten-
tiam, ſicque coexiſtere æternitati, aut vo-
lunt futura illa contingentia coexiſtare æ-
ternitati conſideratæ tantùm priori modo,
aut poſteriori; ſi tantùm priori, non babent
intentum, quia vt iam obſeruauimus, ra-
A lis coexiſtentia non infert neceſſariò illud, V.
quod ſic coexiſtit æternitati, eſſe, ſeu exiſtere
realiter ab æterno, quia eſſe ab æterno patet
latiùs, & longè plura complectitur, quàm
ipſum coexiſtere toti diuinæ æternitati: hoc
enim dicit tantùm habere actualem exiſten-
tiam, quando ipſa Dei æternitss aſt tota ſi-
mul; iſtud verò ſuperaddit tandiu habere
exiſtentiam, qusmdiu æternitas durat ſe-
cundùm ſe totam & ſecundùm virtualem
ſuam extenſionem, & numquam cœpiſſe du-
raſſe.
Si velint futura libera contingentia coexi-
ſtere realiter æternitati Dei conſideratæ po-
ſteriori modo, refelluntur. Nam quod ita co-
exiſtit æternitati, eſt abſolutè & ſimplicitar
B æternum quoad durationem: ſi enim Angelus
eſſet creatus ab ætarno; ſic coexiſteret diui-
næ æternitati, quo tamen modò nunc non VI.
coexiſtit: at futura contingentia non ſunt
abſolutè & ſimpliciter æterna, vt ipſa fides
docet: neque coexiſtunt omnibus & ſingu-
lis partibus virtualis extenſionis, in quas æ-
ternitas eſt virtualiter diuiſibilis: tum quia
non coextiterunt ei parti, quæ reſpondebat
tempori iam elapſo à mille annis; ſic enim
non eſſent ampliùs futura etiam teſpectu no-
ſtri temporis; nam quæ coexiſtunt vni tertio,
& ſibi inuicem coexiſtunt, quia ſic ſunt ea-
dem: at in tali bypotheſi futura illa contin-
gentia coexiſtarent iſti virtuali parti æterni-
tatis correſpondenti tempori elapſo à mille
annis: & item tempus iſtud mille annorum
elapſum coextitit ipſi prædictæ virtuali parti
diuinæ æternitatis: ergo futura illa contin-
C gentia & tempus illud iam elapſum à mille
annis coexiſterent, quod eſt abſurdum: er-
go neque ſutura contingentia coexiſtunt ab VII.
æterno ipſi æternitati Dei.

Artscvlvs V.

*Soluitur primum fundamentum aduer-
ſariorum.*

PRimvm contrariæ ſententiæ auctorum
fundamentum aſt eiuſmodi: axtenſio &
diuiſibilitas partium alicuius quantitatis per-
manentis æquè repugnat indiuiſibilitati rei
continentis, quàm extenſio partium duratio-
nis ſucceſſiuæ repugnat durationi inextenſæ
& indiuiſibili, ſed res aliqua indiuiſibilis &
permanens verè coexiſtit, & continet rem VIII.
D aliam extenſam & diuiſibilem ſecundùm præ-
ſentiam localam; verbi gratiâ anima rationa-
lis, quæ eſt indiuiſibilis, continet totum cor-
pus hominis, & coexiſtit omnibus & ſingulis
eius partibus ſuam extenſionem & diuiſibili-
tatem retinentibus: item in Sacramento Al-
taris corpus Chriſti Domini teſpectu ſpecie-
rum ſactamentalium: ergo pari iuta non re-
pugnabit durationem aliquam indiuiſibilem
coexiſtere alteri durationi ratinenti ſuas par-
tes extenſas & diuiſibiles; ſed æternitas Dei
aſt aliqua duratio indiuiſibilis continens in ſe
totum tempus & quaſlibet eius differentias,
quæ ſecundùm ſe ſunt quoad ſucceſſionem
extenſæ & diuiſibiles: ergo æternitas Dei
poteſt ſimul & ſemel coexiſtera toti tempo-
ri & omnibus eius diffarentiis retinentibus
propriam ſuam ſuceeſſionem & diuiſionem t

I. ergo eadem æternitas Dei poteſt facere, vt res exiſtentes in rempore retioente ſuam extenſionem & diuiſibilitatem ſibi coexiſtant.

Reſpondetur, quòd aliud eſt æternitatem coexiſtere *totam* alicui rei ſuceeſſiuè retinenti formaliter ſucceſſionem io ſuis partibus: ſicque rem ſueceſſiuam etiam coexiſtere toti æternitati, & aliud æteroitatem Dei eoexiſtere *totaliter* eidem æternitsti; primum oon infert fecundum, quod tamen requiritut ad hoc, vt res omoes creatæ dicantur coexiſtete æternitati, & eſſe in æternitate Dei iuxta ſenſum contrariæ ſenteotiæ.

Deinde ad hoc idem fundamentum poteſt reſponderi negando paritatem illam, quæ aſſeritur maiori eius propoſitiooi: nam extenſio & diuiſibilitas partium quanritatis per-
II. manentia ita ſimul & ſemel remanent cum indiuiſibilitare alterius rei contioentis, vt tamen quantitas illa, cui hæc extenſio & diuiſibilitas conueniunt, intelligatut realiter exiſtere, eiúſque actualis exiſtentia præſupponi ſimultati ſeu coexiſtentiæ iodiuiſibilitatis vnius cum diuiſibilitate slterius, vt patet in exemplis ibi allatis: at in præſenti difficultste actualis exiſtentia retum creatatum in ipſa æternitate, & ab æteroo oon poteſt intelligi: & fundameotalis ratio, eur res creatæ uoo ſint realiter in æternitate Dei, non petitur à repugnsntia coexiſteotiæ rei ſucceſſiuæ eum alia re indiuiſibili; ſed ab eo, quòd res creatæ cœperint exiſtere in tempore, & prout æternitas noſtro modo concipieodi coocipitur virtusliter diuiſa in plures veluti partes, vt explicatum eſt ſuperiùs: illæ res noo co-
III. exiſterent ſecundùm hanc partialem virtualitatem; ſed quoad aliquot alias duntaxar partes eius, ſecundùm quas æternitas Dei correſpondet iis partibus temporis, quibus res eiuſmodi creatæ accipiunt & retinent actualem ſuam exiſteotiam.

ARTICVLVS VI.

Soluitur fundamentum ſecundum aduerſariorum.

SECVNDVM fundamentum iſtud eſt: de rstione ſuperiuris, & infinitæ durationis eſt cootinere omnes, & quaſlibet ſibi ioferiores, alioquio non eſſet infinita io tali geoere: æternitas autem eſt omnium duratio-
IV. oum ſuperior & infinita, nullúſque alius modus poteſt excogitsri, quo duratio ſuperior continest ioferiorem, niſi ratione coexiſtentiæ ipſius ioferioris duratiouis & rei, vt exiſteotis in propria menſura ad ſuperiorem durationem.

Reſpondetur, quòd immenſitas Dei eſt tam ſupetior & iofinita in ratiooe virtualis extenſionis per ordinem ad occupandum omnia loca realia, & sd includendum intra ſeipſam omoia & ſiogula locabilia, quàm æternitas Dei ſit ſuperior, & infinita quantitas veluti exteoſiua per ordinem ad durandum, hoc enim vtrumque attributum importat sliqusm rationem infinitæ quantitstis, & ſuperiotis ad omnes & ſiogulas quantitates eiuſdem generis, vt patet ex iis, quæ de illis tradidimus ſuprà: ſed diuina immenſi-

A tas non includit de facto, & realiter omnia loca realia poſſibilia, oec omoia locabilia ſimul & ſemel & ab æterno, ſed ad eius ſuperioritatem & infinitatem comparatione aliarum quantitatum ſibi ſimilium, ſeu locorum realium & locabilium ſufficit, quòd ex ſe & ſuâ naturâ ſit talis, vt quando loca realia, & etiam locabilia fient, & eruot, ſint intra illius terminos, eique coexiſtant de nouo: vbi & quaodo fient, & cum illa eadem ſucceſſione ſecundùm quam fiunt io tempore, tali mutatione teoente ſe tantùm ex parte locorum & locabilium, & oon ex parte diuioæ immenſitatis, oon autem requiritur quòd immenſitas Dei comprehendat formaliter, & actu etiam loca illa rea-
B lia & locabilia, quæ nondum ſunt; ſed ea hypotheſi creabuntur à Deo: ergo nec ad ſuperioritatem & infinitatem diuinæ æterni- VI.
tatis requiritur, quòd formaliter & actu contineat in ſe omnes futuras durationes & ſingulas creaturas, quæ in illis fient & accipient actualem ſuam exiſtentiam: ſed quemadmodum ad immeoſitatem Dei comparatam ad loca & locabilia realia ſufficit, quòd cootineat actu omnes differentias loci actu exiſtentes & omoia locabilia actu exiſtentia, licet nondum ſic contineat futura, ſeu loca & locabilia realia de nouo facienda; ſic etiam ſufficit ad diuinam æternitatem, quòd realiter, & de facto contineat in ſeipſa omnes durationes temporales dum actu exiſtunt per ſuam coexiſtentiam ad illas; non autem requiritur, vt ſic contineat eas durationes, quæ adhuc ſunt futuræ.

C Deinde poteſt reſponderi, quòd æteroitas Dei poteſt conſiderari duobus modis: primò *adæquatè*, & ſecundùm totam ſuam virtua- VII.
lem diuiſibilitatem, quam oſteodimus io illa reperiri, agendo de ea ſuperiùs: deiode poteſt conſiderari ſecundùm *ſe totam* quidem, noo tameo ſecundùm *ſe totaliter* conſideratam, ſeu habitâ ratione totius virtualis ſuæ extenſionis, quateous nimirum apprehenditut vna tota ſimul & indiuiſibilis duratio, non conſiderando virtualem illam eius exteoſionem, ratione cuius vna & eadem perſeueraos, vel potiùs ſtans correſpondet variis differentiis noſtri temporis, & aliarum durationum ſibi inferiorum: ſi æternitas conſideretur priori modo, cootinet in ratione durationis omnes alias durationes & omoes creaturas, quæ habent io illis exiſten-
D tiam, hoc ſenſu, quòd oulla illarum extitit VIII.
vnquam, aut exiſtet, vel potuit, aut poterit exiſtere, quin etiam tunc ipſa Dei æternitas fuerit; cui tameo ſic adæquatè ſumptæ pro ratione virtualis ſuæ diuiſibilitatis creatæ duratiooes, & res in illis exiſteotes diuerſimodè, & cum aliqua variatione ſuccedunt: ita vt iuxta illam quaſi partem eius ſeu virtualem diuiſibilitatem, quæ correſpondet initio creati mundi, ipſe primus parens dicatur ei coexſtitiſſe, non autem Noë, Moſes & alij: iuxta illam verò aliam eius quaſi partem ſeu diuiſibilitatem, cui tempus Moſis Aaronis reſpondebat, dicatur primus parens iam fuiſſe & coexſtitiſſe æternitati, noo autem aliis temporibus ſequentibus quæ erant futura; ſed fore duntaxat, vt ſuo tempore coexiſterent æternitati

I. Dei: ſicque omnia alia, quæ ſibi inuicem ſuccedunt pro ſua tantùm duratione, ſeu conformiter ad propriam ſuam tantùm durationem, in qua de facto exiſtent, dicantur ei coexiſtere, vel futurum, vt ei aliquando coexiſtant.

Atque hoc poteſt illuſtrari exemplo animæ rationalis, quæ cùm ſit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis habet, quòd partes corporis humani, non tantùm eæ, quæ ſunt dum illa infunditur ei à Deo; ſed etiam eæ, quibus eius corpus poſteà creſcit, coexiſtunt ei, non quidem ſimul & ſemel à primo inſtanti ſuæ vnionis ad proprium corpus, ſed cum ea ſucceſſione, quà partes eiuſmodi accreſcunt corpori, ſicut & eæ, quæ per decretionem vel aliâ ratione deperduntur, rectè dicuntur coextitiſſe ei, non tamen ei adhuc coexiſtere: at ſi æternitas Dei conſideretur
II. poſteriori modo, ſeu *inadæquatè*, ſic illa non continet in ſe omnes alias durationes ſibi inferiores, nec quælibet inferior duratio correſpondet cuilibet eius quaſi parti diuiſibili, nec ei vt ſic apprehenſæ coexiſtit; ſimiliter nec res, quæ accipiunt ſuam exiſtentiam in tali duratione inferiori: ſecundùm quem tamen poſteriorem modum ſententia contraria noſtræ propoſitioni vult omnes creaturas exiſtentes in aliqua temporis differentia coexiſtere æternitati Dei, & eſſe in ipſa æternitate Dei.

Hinc etiam intelligitur hanc conſequentiam: res creatæ èxiſtunt in æternitate; ergo & exiſtunt in tempore, non eſſe loquendo propriè *à ſuperiori ad inferius*, nec etiam ab *amplo ad ſtrictum*.

ARTICVLVS VII.

III. ### *Soluitur fundamentum tertium contrariæ ſententiæ.*

TERTIVM eſt: æternitas dicitur ambire totum tempus, omnes eius differentias; imò præterita & futura dicuntur à Patribus non tranſire, ſed ſtare apud Deum, ratione ſuæ æternitatis, ſic à S. Auguſt. lib. 4. *de Trinit.* cap. 17. lib. 5. *de Trin.* cap. 16. item à S. Gregor. lib. 20. *Moralium*, cap. 23. dicente nihil eſſe futurum Deo: item à S. Anſelmo opuſculo *de concordia liberi arbitrij*, & prædicto cap. 1. aſſerente ſolum præſens tempus conuenire Deo: ergo.

Reſpondetur, quòd intelligimus æternitatem ſpectatam primo modo nobis ſuperiùs aſ-
IV. ſignato ambire totum tempus, & ſingulas eius differentias præteriti, præſentis & futuri, ratione virtualis ſuæ extenſionis & diuiſibilitatis, quæ tamen reſpectu propriarum creaturarum ſuarum durationum ſuccedunt ſibi inuicem: quando verò S. Auguſt. ait, *futura & præterita ſtare apud Deum*, loquitur de ea cognitione, quam Deus habet de illis, & ex conſequenti de *eſſe obiectiuo*, quod res creatæ habent in mente Dei, vt apertè indicat capite illo 17. libri 4. *de Trinitate*; agit enim de modis, quibus aliqui homines prænuntiant futura, inter quos hunc recenſet, quòd nimirum Deus per Angelos aliqua eis reuelet: *per verbum*, inquit, *ſapientiámque ſuam indicat, vbi & futura & præterita ſtant*: quò loci hâcce eius particulâ, *vbi*, refert hunc terminum, *ſapientiámque ſuam*, & ex conſequenti iuxta

A mentem S. Auguſt. hæc coexiſtentia futurorum & præteritorum intelligitur eſſe penes ipſam ſapientiam Dei, quæ eſt eius cognitio: & lib. 5. *de Trinitate*, cap. 16. vult hoc tantùm ſenſu, *nec præterita tranſire, & futura eſſe facta apud Deum*, quòd licet hæc importent aliquam mutationem in rebus creatis, nullam tamen in Deo dicant, ſed nouam duntaxat habitudinem ſeu relationem rationis: item quòd quando Deus diligit aliquem in tempore, non mutetur in ſeipſo, quaſi eum diligat nouâ aliquâ dilectione, quæ anteà non erat in illo; ſed quòd vna & eadem eſt ſemper volitio Dei, quæ tamen comparatione ad creaturas ſeſe ad illas variè terminat, totâ hâc mutatione tenente ſe ex parte illarum: verba S. Aug. ſunt hæc: *quòd amicus Dei iuſtus eſſe incipit, ipſe mutetur, Deus autem vt temporaliter aliquando* V.
B *diligat, minimè, quaſi noua dilectione quæ antea in illo non erat, apud quem nec præterita tranſierunt, & futura iam facta ſunt*: item Gregorius eodem ſenſu loquitur, quo S. Auguſtinus, vt hæc eius verba indicant: *ſcimus, quia Deo futurum nihil eſt, ante cuius oculos præterita nulla ſunt, præſentia non tranſeunt, futura non veniunt: quippe quia omne quod nobis fuit, & erit, in eius proſpectu præſto eſt*: quò loci iſtæ particulæ, *ante cuius oculos*, & *in eius proſpectu* ſat apertè denotant, S. Gregorium affirmare hæc de eiuſmodi rebus præteritis, præſentibus, & futuris, prout illæ comparantur ad cognitionem Dei. VI.

Denique S. Anſelm. loquitur de ipſa æternitate Dei ſumpta adæquatè, vt hæc eius verba indicant, quibus reddit rationem prædicti ſui verbi allati pro contraria ſententia; habet enim æternitas ſuum ſimul, in quo ſunt om- VII.
C nia, quæ ſimul ſunt loco & tempore, & quæ ſunt diuerſis in locis & temporibus.

ARTICVLVS VIII.

Soluitur quartum fundamentum.

QVARTVM illorum fundamentum repetitur ab auctoritate Patrum, qui ſatis frequenter dicunt omnia futura eſſe Deo præſentia, quod non videtur explicari ſufficienter de præſentia tantùm obiectiua, ſecundùm quam res omnes ſunt præſentes Deo illas cognoſcenti ab æterno: cùm ſancti Patres ſic loquantur, vt explicent præſcientiam ſumptam in rigore loquendi non habere locum in Deo,
D quatenus ille eâ cognitione quam habet de rebus, non eas præuenit, ſed ipſa eius cognitio, & res ſic cognitæ ſunt ſimul: alioquin bis illa cognoſceret, nimirum ſemel ante realem earum exiſtentiam, & iterum quando exiſterent in tempore, vt intelligitur ex S. Auguſt. lib. 2. *ad Simplicianum* quæſt. 2. VIII.

Reſpondetur ex dictis ſuprà, quòd quando ſancti Patres dicunt omnia futura eſſe Deo præſentia, non id intelligunt de reali eorum præſentia, ſed de obiectiua tantùm; non qualicumque, ſed quæ eſt tam perfecta & omnibus ſuis numeris abſoluta in ratione cognitionis certæ & infallibilis, ac ſi hæc futura iam extarent de facto: ſic S. Auguſt. in *Pſalm.* 49. ait diuinam vocem & propheticam videre futura, tanquam præſentia: ſic ad Rom. 4. Deus dicitur vocare *ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ*

I. lum culpæ noo placet Deo, vt patet ex eo, quòd Deus puniat illud, & paſſim dicat in ſacris Litteris peccata hominom ſibi diſplicere, & ſe habere peccatores odio: ergo Deus non nouit ſcieuriâ *approbationis* malum culpæ ſeo peccatum.

ARTICVLVS II.

Quomodo Deus cognoſcit peccata.

SIT hæc vnica noſtra propoſitio. *Deus cognoſcit peccata quoad priuationes, quas important in ſeipſis, non per increatam ſuam bonitatem, ſed tantùm per bonitatem creatam, cui peccata opponuntur, idque tanquam per medium à ſe cognitum.*

Hæc propoſitio eſt contra quoſdam apod
II. Durandum relatos libro primo ſententiarum diſtinctione 36. quæſtione primâ, eſt tamen S. Thomæ hâc quæſtione 14. art. 10. & in quæſtionibus diſputatis quæſtione 2. *de veritate* articulo 15. in reſponſione ad 4. eſt item Durandi loco citato, & communiter omnium interpretum tam S. Thomæ, quàm aliorum.

Probatur: primùm ea illo Ariſtotelis libro primo *de anima* textu 85. *ſufficiens eſt altera pars contrarietatis ſeipſam diiudicare & oppoſitam, recto enim & ipſum & obliquum cognoſcimus:* ea quo teſtimonio Ariſtotelis & ratione ibi inſinuata formatur hæc ratio noſtræ propoſitionis: priuationes cognoſcuntur tantùm per formas, quibus priuant ſubiecta, & quibus formis immediatè opponuntur: atqui peccata quoad illas priuationes, quas includunt, non priuant immediatè creaturam ra-
III. tionalem bonitate increatâ; hæc enim, vt ſic, & ſecundùm ſe eſt incommunicabilis alteri à Deo: & vt ait ſanctus Thomas quæſtiooe ſequenti 17. articulo 4. in reſponſione ad 3. *contraria & oppoſita priuatiuè nata ſunt fieri circa idem*, id eſt, huius ſunt naturæ, vt poſſint eidem ſubiecto accidere; quemadmodum patet ea definitione oppoſitorum, & ex Ariſtotele capite *de oppoſitis:* ergo peccata, prout inclndunt aliquas priuationes, cognoſcuttur à Deo per formas, quibus iſta peccata priuant creaturam intellectualem: ſic quia peccatum mortale priuat hominem gratiâ ſanctificante, & amicitiâ Dei, cognoſcitor à Deo per gratiam ſanctificantem, & ſic de cæteris. Hinc, quia malitia & falſitas non poſſunt eſſe in Deo, ſed tantùm in creaturis intellectuali-
IV. bus, cognoſcuntur à Deo per bonitatem & veritatem creatas; & ideò quando ſanctus Thomas in quæſtionibus diſputatis quæſtione ſecunda *de veritate* articulo decimo quinto ad quartum, ait *malum opponi Deo*, iſtud eſt intelligendum de oppoſitione *ſecundùm vocem* duntaxat, vt ipſe ſeipſum eaplicat libro ſecundo ſententiarum diſtinctione primâ quæſtione primâ articulo primo ad primum.

Neque his obſtat, quòd peccatum mortale mediante priuatione ſanctificantis gratiæ priuet hominem Deo, quia ſic priuando hominem Deo, illum tantùm priuat Deo, tanquam fine & obiecto, non autem vt formâ oppoſitâ; id verò quo aliquid hoc tantùm modo priuatur, non eſt medium, quo ipſa eius priuatio cognoſcatur, vt patet eaemplo coloris, qui licet ſit finis & obiectum viſus, & cæcitas

A priuet hominē colore, tanquam fine & obiecto ſuæ viſionis; hæc tamen cæcitas non cognoſcitur per colorem, nec nuda cognitio coloris ſufficit ad cognoſcendum cæcitatem, ſed cognitio viſus requiritur, quia eſſentia cæcitatis conſiſtit in priuatione viſus. V.

Neque item obſtat, quòd peccatum ſit offenſiuum Dei, non enim eſt eius offenſiuum quoad bona eius intrinſeca, ſed tantùm quoad extrinſeca, vt in honore illi debito, qui honos cùm ſit in honorante eſt aliquid ipſi Deo extrinſecum: & peccatum eſt legi æternæ contrarium duntaxat mediante bono creato, cui immediatè opponitur, id eſt, mediante debitâ commenſuratione & conformitate ad legem æternam, quæ conformitas eſt aliquid creatum.

Neque item bis obſtat, quòd ſanctus Dio-
B nyſius libro *de diuinis nominibus* capite ſepti- VI.
mo, dicat *Deum habere in ſeipſo ſcientiam omnium rerum. & cognoſcere mala, ſicut lumen ſi eſſet cognoſcitiuum, tenebras cognoſceret.* Nam ſanctus Dionyſius ibi per hanc particulam *mala*, non intelligit peccata ſecundùm priuationes, quas in ſeipſis includunt, ſed intelligit omnia entia creata poſitiua, quæ comparatione factâ ad bonitatem diuinam dicuntur aliquando *non entia*, & *mala*. Imò & homines appellantur *mali* à Chriſto Domino apud S. Lucam capite ſeptimo, *ſi ergo vos*, inquit, *cùm ſitis mali*, &c. vt eaplicant ſanctus Chryſoſtomus bomiliâ vigeſimâ quartâ in ſanctum Matthæum: ſanctus Hieronymus ad caput ſeptimum ſancti Matthæi; iuxta quam expoſitionem ſenſus S. Dionyſij tantùm erit Deum cognoſcere creaturas per ſeipſum, nec mu-
C tuare cognitionem, quam de bis habet ab ipſis VII.
creaturis: ſed eam habere à ſua propria eſſentia, quia inquit, *ſi lux eſſet per ſeipſam cognoſcitiua, cognoſceret tenebras, & non aliunde emendicaret cognitionem illarum:* ita & Deus à ſeipſo, & non aliunde accipit cognitionem, quam habet de creaturis.

Neque exemplum lucis ad cognoſcendom tenebras eſt ſimile increatæ bonitati diuinæ ad cognoſcendum priuationes, quæ importantur in peccatis, quia tenebræ opponuntur priuatiuè cum luce, tanquam cum forma ſibi immediatè oppoſita, & ſic tenebræ cognoſcuntur per lucem: at peccata non ſunt priuationes bonitatis increatæ, quæ eſt in Deo, tanquam formæ ſibi immediatè oppoſitæ, vt patet ea dictis.

D Addidi in concluſione hanc particulam, VIII.
prout includunt in ſeipſis aliquas priuationes: nam ſuppoſito, vt multi recentiores defendunt primâ ſecundæ tractatu *de peccatis*, peccatum *commiſſionis* eſſe aliquid formaliter poſitiuum, nullum videtur abſurdum dicere tunc Deum videre per ſuam eſſentiam iſtud reale & poſitiuum peccati, ſicut per illam videt res alias poſitiuas. Nam ratio à priori, propter quam priuationes non cognoſcantur per ſeipſas, ſed per formas ſibi oppoſitas, non eſt loquendo præciſè reſpectus ille, quem dicunt ad formas ſibi oppoſitas: aliàs vbi ens aliquod poſitiuum habet aliquā habitudinem etiam non mutuam ad alterum, cognoſceretur ſolùm per alterum, & non per ſeipſum, ſeu in ſeipſo per eſſentiam, tanquam medium à Deo cognitum: ſed ratio huius rei hæc eſt,

I. A quòd priuationes ſumptæ formaliter nullam
importent rationem entis propriè dicti, ſed
tantùm per ordinem ad formas, quas negant;
& proinde cùm cognoſcibilitas ſequatur en-
titatem, ſicut priuationes ſunt tantùm entia
per ordinem ad formas, quibus priuant, ſic
etiam poſſunt tantùm intelligi per formas ſi-
bi oppoſitas: ergo à contrario cùm in hac hy-
potheſi peccatum actuale *commiſſionis*, ſit
formaliter aliquid poſitiuum & reale, proin-
déque aliquam habeat intelligibilitatem ſi-
bi propriam, debebit per illam intelligi, &
non per intelligibilitatem formæ ſibi con-
trariæ.

ARTICVLVS III.

II. *Reſpondetur tribus dubiis.*

QVÆRES primò, cùm omnes & ſingulæ
rationes boni in particulari, quibus par-
ticularia mala opponuntur, ſint & conti-
neantur in Deo, vt patet ex dictis quæſtione
quartâ, an Deus etiam poſſit cognoſcere ma-
la particularia per eiuſmodi rationes bonita-
tis exiſtentes in ſeipſo, oppoſitas malis parti-
cularibus iſtis.

Reſpondetur negatiuè: nam ratio allata
pro præcedenti propoſitione euincit iſtud;
procedit enim de formis, quibus ipſæ priua-
tiones opponuntur immediatè, & quibus
priuant ſuum ſubiectum, vt etiam videre eſt
apud S. Thomam hîc articulo 10. in corpore,
& priuationes illæ, quæ ſunt in iis particula-
ribus malis, de quibus hîc agimus, non pri-
uant Deum particularibus rationibus boni in
III. C ſeipſo exiſtentibus. Nam cùm ſint *Deus*, iuxta
illud S. Ioannis capite primo *quod factum eſt in
ipſo vita erat*, & Deus ſit omnimodè incorru-
ptibilis, non poſſunt hæc mala priuare Deum
eiuſmodi bonitatibus, nec ex conſequenti
hæc mala opponuntur illis immediatè: vnde
ſi per impoſſibile Deus non cognoſceret ho-
neſtatem & bonitatem creatam, cui hæc mala
quæ ſunt formaliter priuationes, opponun-
tur immediatè, non cognoſceret etiam iſta
mala, vt S. Thomas expreſsè docet libro pri-
mo *contra Gentes* capite ſeptuageſimo primo,
circa finem; vt enim priuatio habet totum
ſuum eſſe poſitum in negatione formæ ſibi
immediatè oppoſitæ, quam remouet à ſubie-
cto debito, ſi hæc forma, per quam formali-
ter conſtituitur in ſuo eſſe, non cognoſcatur,
nec etiam talis priuatio ſeu malum cognoſce-
IV. D tur, cùm nihil poſſit cognoſci, niſi & forma-
le eius conſtitutiuum cognoſcatur.

Dices: ideò Deus cognoſcit hæc mala per
creatas bonitates, quia iſtæ habent oppoſitio-
nem ad has, vt patet ex dictis: ſed hæc mala
habent etiam oppoſitionem ad ſpeciales illas
rationes boni, quæ ſunt in Deo, quià hæc ſunt
aliquo modo eiuſdem rationis cum iſtis, ad
eum ſcilicet modum, quo res creatæ actu exi-
ſtentes ſunt eædem cum ſeipſis, vt eminenter
contentis in Deo.

Reſpondetur, quòd hæ mala cùm nihil re-
moueant, vel remouere poſſint à Deo, non
ei propriè opponuntur priuatiuè, creatas au-
tem bonitates non eſſe formaliter eiuſdem ra-
tionis cum increatis ſibi correſpondentibus
in Deo: ſed dici ſolummodò tales ſecundùm

A quandam analogiam effectus ad ſuam cauſam V.
exemplarem & efficientem, vt oſtenſum eſt
à nobis ex profeſſo ſuprà ad quæſtionem
quartam.

Quæres ſecundò, an ſimiliter Deus poſſit
cognoſcere hæc mala per illas ideas quas ha-
bet de bonitatibus creatis, quibus hæc mala
opponuntur.

Reſpondetur negatiuè; nam hæc mala non
opponuntur immediatè diuinis ideis, nec poſ-
ſunt illas remouere à Deo, & loquendo pro-
priè hęc mala non diſcordãt immediatè à præ-
dictis ideis, ſed mediante tantùm bono crea-
to, cui immediatè malum iſtud opponitur;
quare ſicut vt malum diſcordans cogno-
ſcatur, oportet priùs cognoſcere bonum
concordans; ſic vt Deus cognoſcat hæc ma-
B la, debet cognoſcere bonitates creatas, à qui- VI.
bus hæc mala diſcordant, vt etiam intelligi-
tur ex dictis S. Thomæ initio artic. 10. nunc
citati, & ex lib. 1. *contra Gentes* capite 71.

Dices: defectus rei alicuius cognoſcitur
optimè per id quod reſpondet ſuæ ideæ, vt
patet in artifice, qui vel per ſuam artem, vel
per ideam à ſe anteà conceptam probè no-
uit ſuum opus eſſe mancum ſeu habere defe-
ctum aliquem: at mala & priuationes illæ de
quibus hîc loquimur, ſunt quidam defectus
in bonitatibus creatis, quarum creatarum bo-
nitatum Deus habet in ſeipſo ideas.

Reſpondetur, quòd artifex non cognoſcit
defectum ſui operis per ideam quam forma-
uit de illo; ſed priùs debet ſcire præcepta ſuæ
artis, & illis mediantibus cognoſcit defectum
ſui operis.

Quæres tertiò; an Deus poſſit cognoſcere
C etiam hæc mala quæ formaliter important VII.
priuationes, per ipſammet ſuam eſſentiam, vt
habentem ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, & vt
eſt medium aliquod non cognitum.

Reſpondetur negatiuè, quia modus iſte
cognoſcendi aliqua conuenit ſolis rebus po-
ſitiuis; quod enim habet ſe ad inſtar ſpeciei
impreſſæ, ſubit vicem ſpeciei impreſſæ, vel
obiecti in formanda cognitione, & vnitum
potentiæ cognoſcitiuæ concurrit effectiuè
aut quaſi effectiuè ad cognitionem: at nulla
eſt ſpecies poſſibilis impreſſa priuationis,
nullus etiam concurſus effectiuus aut quaſi
effectiuus etiam intentionalis eſt poſſibilis ex
parte illius, cùm talis priuatio dicat negatio-
nem & carentiam formæ in ſubiecto apto &
debito; quilibet autem concurſus etiam in-
tentionalis ſit alicuius formæ ſeu entitatis.

D Deinde, Deus poteſt ea tantùm cogno- VIII.
ſcere per ſuam eſſentiam, vt habentem ſe
ad inſtar ſpeciei impreſſæ, quæ ſunt imme-
diatè cognoſcibilia in ſeipſis. Nam ſpecies
impreſſa cùm ſit ſemen obiecti, vel loco ob-
iecti, illud obiicit intellectui, & ſic facien-
do illud intentionaliter præſens, facit, vt per-
cipiatur, vt in ſeipſo eſt, non in aliquo alio,
tanquam cognito: ſed hæc mala de quibus
hîc loquimur ſeu priuationes non poſſunt
cognoſci immediatè in ſeipſis, quia immedia-
ta cognoſcibilitas fundatur in vera & poſitiua
entitate obiecti immediatè cogniti; nam om-
nia cognoſcibilitas fundatur in entitate: at
hæc mala cùm ſint formaliter priuationes
nullam habent poſitiuam entitatem, ſed tan-
tùm negatiuam.

I. Tandem implicat aliquid cognoſci, vt eſt in ſe & in particulari, niſi principium eius ſpecificatiuum cognoſcatur: atqui nec eſſentia diuina habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, nec ipſæ ideæ diuinæ, nec particulares rationes increatæ bonitatis, quibus reſpondent creatæ, ſunt principium ſpecificatiuum eiuſmodi malorum, ſeu priuationum; ſed formæ ipſæ ſeu creatæ bonitates, quas remouent à ſubiecto & quibus opponuntur: ergo priuationes eiuſmodi, ſeu mala non poſſunt à Deo cognoſci, vel per ſuam eſſentiam habentem ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ, vel per bonitates creatas ſibi immediatè oppoſitas priuatiuè.

Cæterùm notandum, quòd licet Deus non poſſit aliter cognoſcere eiuſmodi priuationes ſeu per aliud medium: inde tamen non ſe-
II. qui eum quoad eiuſmodi cognitionem dependere à rebus creatis; nam illæ bonitates creatæ non ſunt formale obiectum eius cognitionis, quam Deus habet de priuationibus eis oppoſitis, ſola enim eſſentia diuina ſibi vendicat hoc munus; ſed ſunt tantùm obiecta materialia, ad quæ ſcientia Dei ſeipſam terminat: habitudo autem cognitionis ad ſuum materiale obiectum tanquam terminum nullam loquendo propriè importat dependentiam in ipſo cognoſcente, vel in eius actu cognitionis; cùm talis cognitio nihil accipiat à ſuo termino habente ſe ad illam tantùm materialiter, tanquam ad id quod per talem cognitionem percipitur, & ad quod talis cognitio ſeſe terminat.

Deinde, ſi hæc ſubordinatio, quam priua-
III. tiones habent ad formas ſibi immediatè oppoſitas, quòd ſcilicet poſſint tantùm cognoſci per illas, eſt quædam dependentia, hæc non eſt loquendo propriè reſpectu Dei illas cognoſcentis, ſed tantùm comparatione eiuſmodi priuationum ad ſuas formas, quatenus priuationes habent totum ſuum eſſe per ordinem ad formas ſibi oppoſitas, ſpecificanturque ab illis, nec vllam habent in ſeipſis intelligibilitatem, ſicut nec entitatem; quare cùm nulla ſit dependentia in Deo, quòd vnumquodque intelligat tale, quale eſt formaliter in ſe, quin potiùs aliqua perfectio, & eiuſmodi priuationes non ſint per ſe cognoſcibiles, vt etiam ſanctus Thomas hîc articulo decimo in ſolutione ad quartum, & libro primo *contra Gentes* capite ſeptuageſimo primo animaduertit, ſed tantùm per formas, quibus immediatè
IV. opponuntur; nulla erit in Deo, vel imperfectio, vel etiam dependentia, ex eo quòd non poſſit aliter cognoſcere eiuſmodi priuationes, quàm per formas ſibi immediatè oppoſitas, tanquam per medium aliquod cognitum.

A

DISPVTATIO SEXTA. V.

De ſcientia Dei circa futura contingentia abſoluta certitudine.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus cognoſcat futura contingentia abſoluta.

NOTANDVM primò nomine *contingentis* nihil aliud intelligi, quàm id quod ita fit à cauſa ſua proxima, vt poſſit ab ea non fieri, ex quo naſcitur, vt contingens ſit duplex:
B vnum ab *extrinſeco*, quando ſcilicet impedi- VI.
mẽtum ex quo fit vt effectus, qui dicitur contingens, non ponatur à parte rei, eſt extrinſecum cauſæ proximæ ipſius contingentis; qualis contingentia reperitur in effectibus rerum naturalium ſeu agentium ex neceſſitate, licet enim illæ habeant determinatum modum agendi, attamen poſſunt aliunde impediri, vel ab aliis quibuſdam accidentibus, ne ſuos producant effectus. Alterum contingens eſt ab *intrinſeco*, quando nimirum ex libertate cauſę proximæ contingit, quòd effectus fieri poſſit, vel non fieri; ſic deambulatio hominis eſt contingens, quia eſt in eius poteſtate ambulare, vel non ambulare.

De contingentibus prioris generis nulla eſt difficultas, quin certiſſimè videantur à
C Deo; cùm enim ille videat totam diſpoſitio- VII.
nem vniuerſi & ſeriem omnium cauſarum, videt ex conſequenti in illa, vtrum aliquod impedimentum ſit futurum de facto vel non; & proinde an tale, vel tale contingens ſit futurum vel non; imò & periti Aſtronomi vident aliqua eiuſmodi contingentia certò euentura.

Notandum ſecundò, futura contingentia poſterioris generis adhuc eſſe in duplici differentia: alia ſunt, quæ poſſunt dici *abſoluta & determinata*, id eſt, quæ licet re vera & de facto ſint contingentia, habebunt tamen ſuam exiſtentiam in aliqua temporis differentia: alia ſunt, quæ dicuntur contingentia *conditionata*, id eſt, quæ licet de facto non ſint futura; ſi tamen quædam conditio poſita fuiſſet
D re vera eueniſſent, vt conuerſio Tyriorum, VIII.
ſi Chriſtus Dominus feciſſet apud illos miracula, quæ fecit Matthæi capite 11. & de primo genere iſtorum contingentium eſt hîc tantùm difficultas; nam poſteà agemus ſpeciatim de alio poſteriori genere contingentium.

Ergo circa ſingularia contingentia primi generis prima opinio, ſeu potiùs error fuit quorumdam Philoſophorum veterum, quos Cicero ſequitur, vt S. Auguſtinus notat lib. 5. *de Ciuitate Dei* capite nono, ſcilicet Deum non habere certam, & infallibilem ſcientiam ſingularium contingentium futurorum liberorum.

Melior tamen eſt oppoſita ſententia, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus. *Deus habet certiſſimam ſcientiam de iſtis futuris contingentibus liberis.* Propoſitio eſt de fide ex apertiſſimis ſacræ Scripturæ teſtimoniis, vt Iſaiæ

I. 41. *annuntiate quæ ventura ſunt, & ſciemus,*
quia dy eſtu: quò loci, vt Deus oſtendat Gen-
tilibus ſua idola non eſſe deos, exprobrat illis,
quòd non poſſint prænuntiate eertò & infal-
libiliter futura contingentia libera; eum verò
proptiè & verè eſſe Deum, quia certò & in-
fallibiliter nouit iſta, antequam fiant, & eriam
prænuntiat futura, quemadmodum S. Hiero-
nymus obſetuat ad illum locum: item ſequen-
ti cap. 42. Deus air omnia, quæ pet Moiſem
& alios Propbetas prænuntiauerar eſſe cnm-
pleta: nunc ſe prænuntiare vocationem gen-
tium ad fidem Chriſti Domini, & id genus alia,
quæ de facto euenerunt in noua lege: ſic Iſaię
48. ſic Sapientiæ 8. Eccleſiaſtici 23. Pſalmo 138.
& alibi paſſim dicitur *praſcire quæ futura ſunt*:
qnæ omnia ſacræ Scripturæ teſtimonia lo-
II. quuntur de certa & infallibili cognitione:
hanc enim ſcientiam ſeu cngnitionem, de qua
ibi eſt ſermo, ait ſacra Scriptura eſſe propriã
Den: at cognitio tantùm conicctutalis & quæ
eſt cnm aliqua formidine, poteſt eriam com-
petere intellectui creato, vt paret experieo-
tiâ: & Parres dum expendunt hæc teſtimonia
intelligunt de certiſſima & omninò infal-
libili ſcientia: vnde Tertullianus libro 2. *con-*
tra Marcionem cap. 5. ait præſcientiam Dei
tot habere teſtes, quot fecit Prophetas, quia an-
tequam illa euenirent Deus ea reuelauit fu-
tura: sicque ex eo, quòd prophetiæ veteris
Teſtamenti, & aliæ plures ſint completæ, cer-
titudo & infallibilitas diuinæ præſcientiæ cir-
ca futura contingentia libera probatur à po-
ſteriori.

Poteſt & conelusio probari aliquâ ratione
III. Pbiloſophicâ: Deus ab æterno nouit certò, &
& infallibiliter qnæcumque poſſunt aliquan-
do infallibilitet, & certò cognoſci à ſeipſo,
vel ab Angelo, vel ab homine: atqui futura
libera contingentia poſſunt aliquando cog-
noſci certò à Deo, nimirum quando fiunt ſeu
ſunt de facto; Deus enim ex dictis ſuprà no-
uit omnia, quæ iam de facto ſunt: ergo &
Deus ab æterno nouit illa certò & infallibi-
litet.

Maior probatur. Primùm ex eo qnòd Deus
vnicâ & ſimpliciſſimâ cognitiooe, eâque in-
uariabili intelligat omnia & ſingula: ergo
ne aliqua mutatio detur in illa, debet ſemper
noniſſe, & noſſe qnod aliquando nonit, in
quo eius cognitio diſtinguitur à creata cog-
nitione.

Probatur item ex eo qoòd intellectio Dei
IV. ſit ſummæ actualitatis excludens omnem po-
tentialitatem: ergo cùm illa cognoſcat eo
tempore quo hæc contingẽtia libera exiſtunt,
ne ante iſtud tempus dicatur habuiſſe poten-
tialitatem ad habendum cognitionem iſto-
rum liberorum futurorum contingentium,
debet illa ab æterno cognouiſſe certò & in-
fallibiliter.

Tandem, Deus ab æterno cognoſcit infal-
libilitet illud omne, quod habet in ſeipſo de-
terminatam veritatem; nulla enim veritas po-
teſt fugere infinitam actualem cognitionem
per eſſentiam, quia talis intellectio debet ex
neceſſitate ſuæ naturæ percipere quidquid
habet aliquam intelligibilitatem: atqui fu-

A tura contingentia libera habent determina- V.
tam veritatem: ergo Deus cognoſcit certò
& infallibiliter omnia futura contingentia
libera.

Maior eſt certa & euidens. Minor com-
muniter admittitur à Chriſtianis Philoſo-
phis, quam ſi quis eorum neget, poteſt boc
argumento Theologico euinci: illud omne,
quod ab æterno cognoſcitur certò, infallibi-
liter, & determinatè futurum, debet eſſe de-
terminatè cognoſcibile pro eo inſtãti, quo ta-
le cognoſcitur, quia aliàs nnn eognoſceretur,
& cùm cognoſcibilitas fundetur in veritate,
ſicut habet determinatam cognoſcibilita-
tem, ita debet habere determinatam verita-
tem: atqui Deus nouit ab æterno contingen-
tia libera eſſe determinatè futura, vt patet ex
B locis ſacræ Scripturæ citatis pro noſtra pro-
poſitione: ergo eiuſmodi futura contingen- VI.
tia libera habent certam & determinatam
veritatem.

Eadem minor probatur contra Gentilem
Pbiloſopbum. Tunc aliqua propoſitio habet
veritatem determinatam, quando veritas
ineſt illi eo inſtanti, quod importatur per
verbum ipſius propoſitionis: & econtrà tunc
aliqua propoſitio habet falſitatem determi-
natam, quando falſitas ei ineſt eo inſtanti,
quod importatur pet verbum propoſitionis,
vt Dialectici communiter docent libro *de in-*
terpretatione, quando agunt de veritate & fal-
ſitate propoſitionum, quæ formantur de tem-
pore præterito, vel futuro: non enim ad ve-
ritatem alicuius propoſitionis requiritur,
qnòd veritas, vel falſitas ſignificata per pro-
C poſitionem ſit eo ipſo inſtanti, quo talis pro- VII.
poſitio profertur: aliàs nullæ propoſitiones
de futuro eſſent veræ, vel falſæ: atqui illa
propoſitio, quâ aliquid contingens liberum
explicatur futurum, vel non futurum, exem-
pli gratiâ, hæc, *Petrus cras curret*, *Petrus*
cras non curret: talis eſt conditionis, quod
craſtinâ die, quod eſt tempus deſignatum in
propoſitione, curſus verè & determinatè ſeu
de facto conueniet Petro, vel verè determi-
natè & de facto non conueniet ei, quia nul-
lum inter hæc duo datur medium: ergo vna
illarum propoſitionum habet determinatam
veritatem, & altera habet determinatam fal-
ſitatem.

Confirmatur: menſura veritatis propoſitio-
num de præterito & futuro deſumenda eſt à
veritate propoſitionum de præſenti, vt iidem
D Dialectici docent; verbi gratiâ, ideò verum VIII.
eſt dicere *Antichriſtus erit*, quia aliquando
verum eſt dicere *Antichriſtus eſt*: atqui propo-
ſitio de futuro contingenti libero eſt talis, vt
futurum ſit aliquando verum, vel falſum di-
cere: *nunc Petrus currit*, vel *nunc Petrus non*
currit, & tunc erit determinatè vera, vel de-
terminatè falſa: ergo & nunc dum profertur
eſt determinatè vera, vel determinatè falſa:
& Dialectici docent communiter ad librum
primum *de interpretatione* fuſiùs determina-
tam veritatem, vel determinatam falſitatem
ineſſe eiuſmodi propoſitionibus de futuro
contingenti.

I. ## ARTICVLVS II.

Soluitur primum fundamentum aduerſariorum.

PRIMVM eorum fundamentum eſt, quòd, vt aliquid cognoſcatur certò & infallibiliter, oporteat vt ſit determinatum in ſeipſo, val io ſuis cauſis: at qoando Daus dicitur ſcire bæc futura contingentia, illa nec ſunt in ſaipſis determinata, quia nondnm in ſeipſis exiſtuor, cùm dicaotur tantùm ſututa, nec item ſuot determinata in ſuis caoſis, quia hæ ſunr adhuc indifferentes ad illud, vel ad eius oppoſitum: ergo hæc ſingularia futura contingentia noo poſſunt certò, & infallibiliter eognoſci à Deo.

II. Confirmatnr iis omnibus argumentis, quibus Atiſtoteles libro primo *de interpretatione* capite octauo conaiur oſtendete ſingolares propoſitiooes de futuro contingenti libero, non eſſe determinatè veras vel ſalſas.

Reſpondetur negando maiorem; vt enim futurum, quatenus futurum cognoſcatur certò, ſatis eſt, ſi ſit determinandum eo tempore, quo cognoſcitur, & pronuntiatur eſſe futurum, & talis determinatio penetretur ab intelligente illud; nam propoſitio de futuro contingenti libero, non ſignificat præſentem determinationem cauſæ liberæ, ſed tantùm futuram: ita tamen, vt hæc futuritio ſit determinatè cognoſcibilis ab infinito intelligente, qualis eſt ipſe Deus.

Ad confirmationem huius primi argumenti petitam ex argumentis Ariſtotelis, ſolutio
III. peti debet ex iis, quæ Chriſtiani Philoſophi reſpondent ad illa argumenta Ariſtotelis. Nam vt non repetimur hîc argumenta Ariſtotelis; ita nec ſolutiones, quas Chriſtiani Philoſophi adhibent illis, ſed videndas remittimus loco ſuperiùs citato.

ARTICVLVS III.

Soluitur ſecundum fundamentum aduerſariorum.

SECVNDVM fundamentum eſt: ſi Deus certò ſciat Petrum, verbi gratiâ, eſſe deambulaturum intra quindecim dies, vel poteſtas ad non deambulandum intra prædictos quindecim dies manet io Petro, vel non: ſi manet: argo etiam poteſtas ad ſaciendum fal-
IV. ſam prædictam præſcientiam Dei manet in eodem Petro, quia poteſtas non currendi tali tempore manet in prædicto Petro: at præſcientia quæ poteſt falli, vel propoſitio quæ poteſt reddi falſa, non eſt certa: ergo tunc Deus non dicetur ſcire certò, & infallibiliter ſingularia futura contingentia libera.

Quòd ſi reſpondeatur, tunc poſt præſcientiam Dei poteſtatem ad non currendum illo tempore ſuperiùs deſignato, non ampliùs remanere in Petro, iam libertas & indifferentia ad deambulandum, & non deambulandom tollitur à Petro antequam deambulatio fiat; & proinde ſi deambulatio, quæ fuit præuiſa, fiat, fiet ex neceſſitate ſuarum cauſarum iam antè prædeterminatarum.

Reſpondetur remanere in Petro poteſta-
A tem ad ambulaodum intra quindecim dies V.
prout voluerit, quia eiuſmodi præſcientia Dei ſe babet merè extrinſecè ad eiuſmodi deambulationem cauſandam & impediendam: imò licet hæc præſcientia ſit ordine *durationis* prior iſtâ deambulatione futurâ, val non futurâ: ipſa tamen de ambulatio futura, vel non futura ordine quodam *cauſalitatis* veluti obiectiuæ antecedit ipſam præſcientiam Dei: eſt anim aliquod obiectum ſcientiæ viſionis purè & ſimpliciter ſpeculatiuæ, quæ ſcientia ſupponit aliquo modo ſuum obiectum, & ideò Deus per talem ſcientiam nouit Petrum intra iſtos quindecim dies eſſe deambulaturum, quia futurum eſt, vt Petrus qoamuis liberè, de ſacto tamen determinet ſe ad deambulandum, quam liberam creatæ voluntatis determioationem ad hanc, vel illam deam-
B bulationem infinita actualis intellectio Dei VI.
per eſſentiam penetrat. Vnde cùm hæc præſcientia ſit hoc modo poſterior ipsâ deambulatione futurâ, homo non poteſt per non deambulationem contradictoriè oppoſitam ipſi futuræ deambulationi facere, vt hæc præſcientia deambulationis ſit falſa.

Neqoe propterea tollitur ab ipſo Petro libertas ad non curreodum, vel deambulandum tempore aſſignato in propoſitione relata de futuro contingenti libero; nec item contingentia tollitur ab ipſo effectu: noo quidem contingentia, quia vt res dicatur contingens, vel euenire contiogenter, ſufficit quòd poſſit euenire, & quòd poſſit non euenire, ſeu quòd eius cauſa poſſit impediri, quod rectè poteſt ſtare cum eo, quòd effectus eueniet de ſacto, quatenus
C contingentia dicit tantùm potentiam, quâ VII.
effectus eſt per media & cauſas, quæ poſſunt impediri, ne agant, licet de facto non ſit futurum impedimentum, & propterea effectus ſemper contingens ſequitur in ſeipſo: neque item libertas arbitrij tollitur; nam hæc præſcieotia eſt aliquid conſequens liberam electionem creatæ voluntatis ſecundùm ordioem *cauſalitatis*, vt paulò antè animaduertimus: at quod ſic conſequitur actum liberum, non poteſt abſolutè & ſimpliciter impedire liberam eius executionem.

Prætereà reſpondetur duplicem diſtingui à Theologis & Philoſophis neceſſitatem; vnam *hypotheticam* tantùm; alteram *abſolutam:* prior eſt, quæ tantùm prouenit ex aliqua ſup-
D poſitione extrinſeca ipſi potentiæ, quæque VIII.
noo immutat intrinſecum eius modum operandi, quam propterea alij vocant *conſequentem*, quia ſcilicet tantùm ſequitur ad ſuppoſitionem, qualis eſt hæc, *eo ipſo, quo Petrus currit neceſſariò mouetur:* poſterior neceſſitas, quæ & *antecedens* appellatur, eſt quæ prouenit à principio intrinſeco, & ſeſe tenet ex parte cauſæ producentis effectum: vnde dicitur *antecedens*, cuiuſmodi eſt illa, quâ *homo dicitur eſſe neceſſariò corruptibilis*, quia eſt compoſitus ex qualitatibus ſibi inuicem contrariis: iam hæc eſt diſtinctio inter hanc vtramque neceſſitatem, quòd ſola poſterior tollat libertatem & contingentiam, non item prior, vt etiam Ariſtoteles ingenuè agnoſcit, capite octauo libri primi *de interpretatione:* at infallibilis & certa præſcientia Dei, ſcilicet quòd

I. futurum contingens liberum eueniet, inducit neceſſitatem duntaxat *hypotheticam*: cùm ideò tantùm dicatur neceſſariò futurum, quia Deus præſciuit illud futurum, & hæc præuiſio Dei ſit aliquod extrinſecum ipſi futuro contingenti libero & ordine *cauſalitatis* conſequens futuritionem eius, vt ſuperiùs explicatum eſt; vnde nihil poteſt obeſſe libertati agentium, vel contingentiæ effectuum; & ad ſummum dici poteſt in *ſenſu diuiſo*, & antevertendo neceſſitatem ex ſuppoſitione futori fuiſſe in poteſtate Petri facere, vt Deus non præuideret futuram eius deambulationem, vel curſum, quatenus Deus ſic tantùm præſcit, quæ reuera ſunt futura, & eſt in libertate Petri deambulare, vel non deambulare, non tamen in *ſenſu compoſito*, & ex ſuppoſitione,
II. quâ hæc deambulatio Petri ſupponitur præuiſa à Deo.

Articvlvs IV.

Soluitur fundamentum tertium contrariæ ſententiæ.

Fvndamentvm tertium eſt eiuſmodi: illud eſt abſolutè neceſſarium quod ex abſolutè neceſſario ſequitur per neceſſariam conſequentiam: atqui totum præſcire Dei eſt abſolutè neceſſarium, & quodcumque à Deo præſcitum deducitur ex ipſa præſcientia Dei per conſequentiam neceſſariam: ergo omne & quodcumque à Deo præſcitum eſt abſolutè neceſſarium: ergo cùm illud ſingulare quod dicitur futurum contingens ſit vnum ex præ-
III. ſcitis à Deo, eſt abſolutè neceſſarium, & ex conſequenti non eſt ampliùs contingens; ſicque contingentia omnium rerum penitùs deſtruitur.

Maior huius tertij fundamenti probatur: conſequens communicat in neceſſitate, vel contingentia cum ſuo antecedenti, alioquin poſito antecedenti neceſſario conſequens poſſet non poni, & ſic non eſſet neceſſariò conſequens contra hypotheſim: ergo vbi conſequens ſequitur ex abſolutè neceſſario per conſequentiam neceſſariam, antecedens iſtud debet eſſe abſolutè neceſſarium.

Minor verò eiuſdem tertij fundamenti quoad primam partem probatur: quodcumque æternum, & ab æterno præteritum eſt abſolutè neceſſarium; nam ad præteritum non datur potentia: atqui totum præſcire Dei, quo nouit quæ fient poſt viginti annos
IV. eſt æternum, quia quidquid eſt in Deo eſt æternum, & eſt etiam ab æterno præteritum, quia exprimitur per verbum præteriti temporis, ſic verbi gratiâ dicendo, hoc eſt ab æterno ſcitum à Deo; vel hoc modo, Deus hoc præſciuit ab æterno: ergo totum præſcire Dei eſt abſolutè neceſſarium.

Poſterior item pars eiuſdem minoris aſſerens quodcumque à Deo præſcitum deduci futurum per neceſſariam conſequentiam, ex ipſa præſcientia Dei probatur, quia aliàs præſcientia Dei poſſet falli, nec mereretur nomen ſcientiæ. Item ex eo quòd omnis ſcientia propriè dicta ſit de obiecto neceſſario: ſed Deus habet ſcientiam propriè dictam de eiuſmodi futuris contingentibus liberis: ergo illa ſunt neceſſariò; ergo eo ipſo, quo

A Deus habet veram & certam ſcientiam de illis, V.
rectè deducuntur futura per conſequentiam neceſſariam; ſicque non ſunt ampliùs contingentia.

Reſpondetur conceſsâ maiori negando minorem quoad vtramque partem: quoad priorem quidem, & confirmationem eius: ſi vt debet, procedat de ipſo præſcire Dei, quoad ſuam terminationem: vt enim ſuprà diximus, ſcientia viſionis in Deo, prout verſatur circa obiecta ſecundaria, quæ ſunt creaturæ, eſt omninò libera, & proinde ipſum præſcire Dei ſecundùm ſuam terminationem, & intelligibilitatem illam tenentem ſe ex parte obiecti, non eſt aliquid abſolutè neceſſarium, ſed abſolutè liberum, & ſolummodò neceſſarium ex ſuppoſitione.

B Neque repugnat hoc modo aliquid eſſe æternum & ab æterno, neque tamen eſſe abſo- VI.
lutè neceſſarium, quia id ad quod ipſa terminatio fit, potuit non fieri: & hæc terminatio eſt tantùm neceſſaria, & ab æterno ex ſuppoſitione, quatenus obiectum ad quod illa fit, eſt futurum in aliqua differentia temporis: & nihil futurum aut exiſtens, vel præteritum poteſt fugere infinitam, & æternam ſcientiam Dei: nec illa terminatio diuinæ ſcientiæ eſt magis neceſſaria, quàm ſit ipſe euentus futurus, quia eſt veluti cauſa talis terminationis: ergo ſicut futurus iſte euentus eſt abſolutè loquendo contingens: ita & diuina ſcientia viſionis, vt terminatur ad illum, erit abſolutè & ſimpliciter loquendo libera: & quemadmodum euentus futuros, qui eſt contingens, ex ſuppoſitione tamen ſuæ exiſtentiæ eſt tantummodò neceſſarius ſecundùm quid,
C etiam ex ipſo Ariſtotele citato capite octauo; VII.
ſic etiam æterna illa diuina ſcientia viſionis ex eadem ſuppoſitione, erit tantùm neceſſaria, cùm ordine cauſalitatis ſequatur exiſtentiam rei præuiſæ.

Similiter negamus & alteram partem eiuſdem propoſitionis, quia hæc neceſſitas conſequentiæ eſt tantùm ex ſuppoſitione, éſtque neceſſitas *illationis*, & non ipſius rei, quatenus ſuppoſito, quòd hoc ſit futurum, Deus præuidet illud, & econtrà ſuppoſitâ Dei præuiſione, quæ eſt eorum, quæ ſunt, vel aliquando futura ſunt, hæc & illa, quæ ab eo præuidentur, ſunt futura, quæ omnia non maiorem inducunt neceſſitatem, quàm dum video aliquem iacentem, quod eſt exemplum Boëtij libro quinto *de conſolatione* proſâ ſextâ, neceſſitas ei infertur à meo viſu, vt iaceat,
D quin potiùs neceſſitas mihi infertur à iacente, VIII.
vt quandiu verſus illum teneo oculos apertos, videam illum iacentem.

Neque propterea hæc diuina cognitio deſinit eſſe propriè ſcientia, cùm ſit certiſſima, nec falſum poſſit ei ſubeſſe: nec item ipſe euentus deſinit dici & eſſe propriè contingens, cùm accipiat hanc denominationem à modo, quo producitur à ſuis cauſis, & non à diuina eſſentia ſibi omninò extrinſeca; imò ſeipſo poſteriore ſecundùm aliquam rationem, vt explicatum eſt ſuprà.

Nec denique huic æternæ Dei cognitioni de futuris contingentibus obſtat, quòd veritas & intelligibilitas fundetur in entitate, futura autem illa contingentia actualem entitatem non habeant ab æterno: nam cogno-

I. ſcibilitas & veritas ita fundantur in coritate, A
vt tamẽ illa non debeat neceſſariò eſſe actua-
ta, cùm ad veritatem propoſitionum actualis
connexio attributi cum ſubiecto, non ſit ne-
ceſſaria, vt patet in propoſitionibus de præ-
terito: ſed ſatis eſt, quòd ſit talis connexio,
quæ ſit fundamentum ſufficiens, vt poſſit ter-
minare cognitionem intellectus: ita vt vi il-
lius quantum eſt ex parte obiecti, intellectus
concipiat rem, prout ſignificatur in propoſi-
tione: vnde ſicut in propoſitionibus de præte-
rito, veritas attenditur penes ipſum eſſe rea-
le, quod habuerunt in præterito tempore; ita
& in propoſitionibus de futuro ipſa earum
veritas attenditur penes ipſum eſſe, quod
res futuræ habituræ ſint in tempore.

II. # DISPVTATIO SEPTIMA. B

De prima & adæquata ratione cur Deus certò & infallibiliter cognoſcit futura contingentia libera.

ARTICVLVS I.

Quædam monita præmittuntur, & ſenſus difficultatis exponitur.

NOTANDVM, aliud eſſe quæ-
rere in quo tanquam formali
medio Deus cognoſcat con-
tingentia futura abſoluta, &
quærere vndenam ipſa in-
III. fallibilis certitudo ſcientiæ, C
quam Deus habet de illis, primò proueniat,
ſeu quæ ſit prima omnium cauſa, ſeu ratio
huius infallibilitatis & ſummæ certitudinis
in tali ſcientia Dei, de iis abſolutis contin-
gentibus futuris: nam cùm oſtenderimus ſu-
prà Deum cognoſcere res omnes alias à ſe, ſeu
omnes res creatas per ſuam eſſentiam, vt cog-
nitam in ratione cauſæ illarum, & eiuſmodi
contingentia ſaltem ea, quæ formaliter con-
ſiderata ſunt entia poſitiua ſint veri aliqui ef-
fectus Dei, vt habentis rationem cauſæ, nec
Deus accipiat ab aliquo ſibi extrinſeco ſuam
cognitionem, rectè intelligimus Deum cog-
noſcere hæc abſoluta contingentia futura
poſitiua per ſuam diuinam eſſentiam, vt cog-
nitam in ratione cauſæ actualis, & in actu
exercito comparatione eiuſmodi effectuum
IV. contingentium futurorum abſolutorum: ſed D
cùm Deus ita ſit illorum cauſa, vt tamen non
ſit proxima & immediata, quin potiùs volun-
tas creata, quæ de ſe eſt indifferens ad pro-
ducendum illa; & nihilominùs hæc cogni-
tio, quam Deus ab æterno habet de illis ſit
omnimodè certa & infallibilis, vt oſtendimus
articulis præcedentibus; quæritur à quo hæc
infallibilitas primò deriuetur in cognitio-
nem, quam Deus habet de eiuſmodi obiectis.
Addidi hanc particulam *primò*, & ſuperiùs
iſtam *prima omnium cauſa*, ſeu *ratio huius in-
fallibilitatis, & ſummæ certitudinis*, quia hæc
cognitio Dei poteſt habere illam ex pluribus
& variis titulis, ſeu rationibus, ſicut patebit
infrà; ſed hic quærimus primam & radicem
omnium.

Notandum ſecundò, futurum contingens V.
ſumptum formaliter dicere duas habitudi-
nes: vnam ad ſuam proximam cauſam; alte-
ram ad habendum eſſe actuale in aliqua diffe-
rentia temporis; prior habitudo conſiſtit in
eo, quòd cauſa illius proxima habeat indif-
ferentiam ad ponendum illud, quatenus po-
teſt impediri, vel à ſeipſa propter ſuam liber-
tatem ad agendum, vel non agendum, aut ab
alia, ne illud ponat, licet de facto non ſit im-
pedienda: quæ indifferentia cauſæ loquendo
generaliter poteſt appellari *impedibilitas*:
poſterior habitudo conſiſtit in tendentia ſui
ipſius eſſe poſſibilis ad habendum in aliqua
differentia temporis ipſum eſſe actuale:
iam tale futurum ex parte prioris reſpicien-
tis cauſam & modum eius agendi eſt con-
tingens; at ex parte ſuæ futuritionis eſt a-
liquo ſenſu determinatum: nam vt ſic di- VI.
cit determinationem ad aliquando exiſten-
dum, & excludit vniuerſalem negationem
exiſtendi pro omni & qualibet differentia
temporis; aliàs non ampliùs eſſet aliquod
futurum, nec eſſet maior ratio, cur appella-
retur futurum, quàm non futurum; cùm ta-
men ſupponatur eſſe aliquod futurum.
Notandum tertiò, per certitudinem & in-
fallibilitatem cognitionis nihil aliud intelli-
gi, quàm formalitatem cognitionis, quâ ni-
mirum cognoſcitur eſſe impoſſibile aſſenſum
circa tale obiectum, vt tali medio cognitum,
eſſe falſum: hæc autem certitudo prouenit ex
tribus, ſcilicet ex ipſo medio, ſeu motiuo, quo
intellectus mouetur ad aſſentiendum: dein-
de ex neceſſaria connexione huius medij, ſeu
motiui cum obiecto, ſeu cum re, quæ cogno- VII.
ſcitur; tertiò ex perfecta cognitione huius
neceſſariæ connexionis medij, ſeu motiui cum
obiecto: alioquin ſi cognitio & penetratio
huius connexionis deſit, quantumuis illa ſit
ſeipſa & de facto, nunquam tamen talis cog-
nitio erit ſcientifica, vt Dialectici docent
communiter agendo de ſcientia, & actu eius
propriè dicto. In illa cognitione, quam Deus
habet de futuris contingentibus, diximus di-
uinam eius eſſentiam vt cognitam in ratione
cauſæ, eſſe motiuum, ſeu medium formale,
quo Deus cognoſcit omnes res alias à ſe; in
præſenti difficultate obiectum, ſeu res quæ
cognoſcitur, eſt ipſa futuritio liberi euentus
contingentis, ſeu liberum contingens futu-
rum in aliqua determinata differentia tempo-
ris: quare vt poſſimus diiudicare vnde illa
infallibilis certitudo diuinæ cognitionis cir-
ca hæc obiecta primum proueniat; viden- VIII.
dum eſt quidnam ſit illud, quod facit neceſſa-
riam connexionem inter diuinam eſſentiam,
vt in ratione cauſæ cognitam cum ipſo euen-
tu libero contingenter futuro: & vnde Deus
habeat, vt illam penetret, & cùm iam oſten-
derimus eſſentiam diuinam modo illo expli-
cato habere rationem medij formalis; reſtat
inquirere quidnam ſit, quod primò omnium
facit connexionem neceſſariã inter diuinam
eſſentiam modo illo conſideratam & ipſum
liberum contingens futurum, & quomodo
Deus cognoſcat illud; iis enim obtentis ha-
bebimus & primam radicem infallibilis illius
cognitionis, quam Deus habet de eiuſmodi
futuris, ſicut nos habemus de noſtris actibus
ſcientificis: nam ſeruatâ proportione omnia

ſunt

I. ſunt paria, licet enim connexio illa horum futurorum cum eſſentia diuina, vt cognita in rationa cauſæ, non ſit ſimpliciter & abſolutè neceſſaria, ſicut eſt inter medium ſcientiæ creatæ propriè ſumptæ, & obiectum, eſt tamen ex hypotheſi & ſuppoſitione futuritionis neceſſaria, hoc ſenſu, quòd nunquam aliter de facto euenier, licet poſſit aliter euenire.

Notandum quartò, in præſenti difficultate debere diſtingui rationem, quæ in ipſo futuro contingenti libero terminat hanc cognitionem Dei, ſeu quæ attingitur per hanc diuinam cognitionem, ab illa ratione quæ ea parte ipſius obiecti facit, vt infallibiliter attingatur ratio *qua* einſmodi obiecti: hæc ratio eſt fututitio liberi euentua contingentis: iam in præſenti caſu debet aſſignari aliqua alia II. ratio, quæ ex parte obiecti, quaſi Deo propoſita & obiecta, & quæ cognita vt infal- B libiliter connexa cum ſua diuina eſſeutia cognita in ratiune cauſæ, ſit ex parte ipſiua obiecti prima radix iſtiua eins infallibilitatis in cognoſeendo tali fututo contingenti.

Notandum vltimò, rationem huius infallibilitatia poſſe aſſignari duobus modis: primò, vt aſſignetur tantùm *inadæquatè*: ſecundò, vt *tota* & *adæquata* aſſignetur: nunc inquirimus totalem & adæquatam.

ARTICVLVS II.

III. *Vtrum decretum Dei prædefiniens libera futura contingentia abſoluta, vel ideæ quas habet de illis, ſunt prima & adæquata ratio cur ea certò, & infallibiliter cognoſcat.* C

PRIMA ſit noſtra propoſitio. *Decretum diuinæ voluntatis prædefiniens libera futura contingentia, non eſt prima adæquata ratio infallibilis illius certitudinis, quâ Deus certò & infallibiliter cognoſcit futura illa libera contingentia*: ita Ochamua, Gabriel libro primo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ octauâ, & plures ea recentioribus hâc quæſtione ſancti Thomæ.

Probatur primò: inter futura libera contingentia dantur & ipſa peccata, quæ tamen non poſſunt dici eſſe prædefinita à Deo, cùm Deus non decernat peccata, ſed tantùm per-
IV. D mittat: hinc enim ſanctua Damaſcenus libro ſecundo *de fide*, capite trigeſimo ait, *Deum multa præſciuiſſe, quæ ſuâ voluntate non prædefiniuit*, quod ad minus debet intelligi de peccatis: ergo cùm eadem ſit ratio infallibilitatis diuinæ cognitionis circa vnum futurum contingens liberum, ac circa omnia, ſicut prædefinitiunm decretum non eſt ratio, cur Deus habeat infallibilem cognitionem de peccatis fnturis, ſic illud idem decretum prædefinitiuum non erit prima ratio eius infallibilitatis cognitionis, quam Deus habat de illis.

Nec eſt, quòd quis dicat Deum permittere paccata, & eo ipſo, quo ſtatuit permittere illa, eum certò ſcire peccatum illud futurum. Nam permiſſio Dei, non infert neceſſariò peccatum, cùm non tollat ab ipſa A voluntate potentiam reſiſtendi tentationibus ſibi iniectis: nec etiam ſubtrahat voluntati media ſufficientia, quibus poſſit euitare peccatum. V.

Deinde quando Deus prædefinit bonum aliquod opus exercendum ab homine, illud non prædefinit ſine aliquo reſpectu ad voluntatem, vt debentem exercere illud liberè, vt docebimus primâ ſecundæ, vbi de gratia efficaci agemus: ergo ſicut tale decretum Dei non eſt tota & adæquata ratio futuritionis iſtius operis liberè exercendi io tali & tali differentia temporis; ſic etiam non erit adæquata ratio, per quam Deus primò cognoſcat illud vt infallibiliter futurum.

Secunda propoſitio. *Prima ratio, ob quam Deus nouit certò & infallibiliter libera futura contingentia, non eſt, quòd videt illa in ſuis ideis, vt ſibi obiectiuè præſentia*: aſt contra ſan- VI.
B ctum Bonauenturam libro primo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ nonâ, articulo ſecundo quæſtione tertiâ: eſt tamen Scoti eadem diſtinctione, Ochami, & Gabrielis præcedenti diſtinctione, & plurium recentiorum ad decimum tertium articulum præſentis quæſtionis S. Thomæ.

Probatur: vel ideæ ſunt ipſi Deo prima ratio illius infallibilis cognitionis, quam habet de futuris cōtingentibus liberis, prout decretum Dei de illis creandis concipitur nondum aduenisse iſtis ideis, vel tantùm poſt tale decretum: at ideæ diuinæ ſpectatæ priori modo, non ſunt ipſi Deo talis prima ratio cognoſcendi infallibiliter hæc futura, quia ideæ diuinæ vt ſic, repræſentant tantùm rea vt poſſibiles, non autem vt determinatè futuras: ergo C Deus in ſuis idais, vt ſic cognitia, non poteſt certò & infallibiliter cognoſcera futura contingentia libera: non item poſteriori modo, VII. quia iam Deus diearetur potiùs primò cognoſcere iſta futura contingentia in dacreto ſuæ voluntatis, quàm in ſuis ideis, cùm illa non cognoſceret in ideis nudè ſpectatis, nunc verò poſt decretum illa perciperet; at ea dictia nōn ſic primò cognoſci illa futura contingentia in decreto ſuæ voluntatis: ergo neque in ſuis ideis, quatenus includunt decretum illud.

Deinde dantur futura quædam contingentia libera, quorum ideam nullam Deus habet, eniuſmodi eſt peccatum putæ omiſſionis: cùm Deus non ſit cauſa illius, nec illud habeat aliquid reale ſeu poſitiuum, quod tamen VIII.
D contingens futurnm liberum Deua certò & infallibiliter nouit: ergo prima ratio motiua obiectiua, per quam Deus infallibiliter cognoſcit futura contingantia libera, non eſt, quòd videat illa in ſuis cauſia.

Obicies: repræſentatio futurorum contingentium liberorum in eſſentia diuina eſt ſimpliciter neceſſaria antecadenter, tam ad ipſum decretum Dei de illis ponendis, quàm ad ipſas creatas cauſas eiuſmodi contingentis, quia hæc repræſentatio oritur ex ſumma infinitate Dei, quâ in ſeipſo continet omnia eminentet: ergo cùm tam decretum Dei de illis faciendis, vtpote liberum, quàm cauſæ creatæ aluſmodi contingentium ſint aliquid noſtro modo concipiendi cum fundamento in re poſterius ipsâ neceſſariâ repræſentatione contingentium, prima ratio, cur Deus nouit

I. infallibiliter eiuſmodi contingentia futura,
erit, quòd oeceſſariò repræſententur in ſua eſ-
ſentia.

Reſpondetur oegando sntecedens : nam
diuina eſſentia non eſt propriè loquendo re-
præſentatiua fututorum liberorum, vt ſic
formaliter io illo ſigno rationis, quo eam
concipimus ante omne decretum de tebus
futuris, tuoc enim oondum intelligitur., vt
proxima illorum cauſa : & hæc illorum con-
tioentia eminentialis fundatur tantùm ra-
dicaliter & remotè in infinitate diuinæ eſſen-
tiæ, & proximè io ipſo eius attributo omni-
potentiæ, iu ratione proximæ cauſæ, in quo
ſtatu conſtituitur per ſuum decretum de iſtia
bonis poſitiuis ad extra faciendis nullâ mu-
tatione circa ſeipſam factâ intrinſecè ; ſed in
ſola eius terminatione, vt commodiùs expli-
II. cabitur ad illam quæſtiooem 29. agendo de
ipſo decreto Dei, & explicando quidnam il-
lud ſit.

Articvlvs III.

Vtrum coexiſtentia futurorum liberorum contingentium æternitati Dei ſit prima & adæquata ratio cur ab illo certò & infallibiliter videantur.

Sit hæc ooſtra propoſitio. *Prima & adæ-
quata ratio, ob quam Deus certò & infalli-
biliter cognoſcit libera futura contingentia, non
eſt, quòd hæc coexiſtant æternitati Dei, vel ſint
realiter in illa* : eſt contra quamplures diſci-
pulos ſancti Thomæ, vt Caietanum, Bannes
III. & quoſdam alios ad citatum articulum deci-
mum tertium huius quæſtioois ſancti Tho-
mæ : eſt tamen Alenſis primâ parte quæſtione
decimâ quintâ : Scoti in primum ſentent. diſ-
tinctione trigeſimâ oonâ, quæſtione primâ:
imò & quorumdam diſcipulorum S. Tho-
mæ, vt Ægidij *in ſuis obſeruationibus* ad citatum
articulum decimum tertium : Herueri lib. pri-
mo ſenteotiarum diſtinctione trigeſimâ nonâ
quæſtione vnicâ : & eſt valde communis inter
tecentiores.

Probatur : futura libera contingentia non
coexiſtunt realiter diuinæ æteroitati ab æter-
no, neque realiter exiſtunt in diuina æterni-
tate : ergo realis futurotum contingentium
liberorum coexiſteotia cum æternitate diui-
na, vel realis eorum exiſtentia in æternitate
IV. Dei, non poteſt eſſe prima ratio obiectiua,
per quam Deus certò & infallibiliter cogno-
ſcat futura libera contiogentia. Conſequeo-
tia eſt per ſe euidens ; nam quod nullomo-
do eſt, nequit eſſe fundamentum, & prima
ratio alicuius alterius: ergo ſi talis coexiſten-
tia non detur, illa non poteſt eſſe fundamen-
tum ſeu prima ratio cognoſcendi certò &
infallibiliter eiuſmodi futura libera contin-
gentia.

Vt autem sntecedens probetur, ſimúlque
intelligatur quo ſenſu citati auctores velint
futura libera contingeotia coexiſtere diuinæ
æternitati, & in illa exiſtere:

Notandum eſt, io eorum ſententia hoc
verbum *eſſe* ſeu *exiſtere* non ſignificare dura-
tionem ſeu menſuram noſtri temporis, quo
hanc ipſam propoſitionem pronuntiamus,
A quaſi ſenſus ſit iſte, libera futura contingen- V.
tia ita coexiſtunt æternitati, ſeu ſunt realiter
in æternitate, vt etiam hoc ipſo tempore,
quo de illis loquimur exiſtant, & eorum co-
exiſteoria conſignificetur in hoc noſtro tem-
pore, quo loquimur : nam citati auctores fa-
tentur ſententiam ſuam hoc ſenſu intelle-
ctam eſſe falſam, quia tunc einſmodi contin-
gentia non eſſent ampliùs futura etiá reſpectu
noſtri temporis, cùm iam de facto exiſterent,
quod tamen eſt contra rationem futuri : ſed
in iſta ſua ſeotentia verbum hoc *eſt, exiſtit*,
& alias ſimiles particulas durationem impor-
tantes ; verbi gratiâ, *nunc, iam*, & id genus
alias, ſignificare tantùm durationem æterni-
tatis, vt ſit ſenſus res illas, quæ hoc ipſo in-
ſtanti temporis quo loquimur ſunt adhuc fu-
turæ, eſſe realiter præſentes ſuperiori inſtanti
æteroitatis ambienti omnia tempora & io-
B ſtantia temporis. Hoc prænotato, noſtrum VI.
prædictum antecedens probatur.

Vt aliquid reipſa & poſitiuè coexiſtat al-
teri, debet priùs ſaltem ratione exiſtere in
ſeipſo : atqui futura contingentia libera
oon habent, quòd ſiot, ſeu exiſtaot in ſeipſis:
ergo futura libera contingentia non poſ-
ſunt coexiſtere æternitati Dei, vel in illa exi-
ſtere.

Maior propoſitio probatur : realis coexi-
ſtentia duarum rerum iotet ſe nihil eſt aliud,
quàm ſimultanea exiſtentia vtriuſque rei,
quatenus id quod dicitur alteri coexiſtere,
habet propriam ſuam exiſtentiam & duratio-
oem ſimul cum exiſtentia alterius, vt ipſum
nomeo coexiſteotiæ ſonat : vnde coexiſtentia
formaliter ſumpta nihil eſt aliud, quàm quæ-
C dam relatio duarum vel plurium rerum in- VII.
ter ſe, fundata in ſimultanea earum exiſten-
tia ſeu durstione : ergo vt aliquid propriè
& formaliter coexiſtat alteri, debet priùs ſal-
tem ratione eſſe in ſeipſo, & habere propriam
ſuam exiſtentiam.

Coofirmatur: omno fundameotum relatio-
nis ſaltem creatæ eſt aliquo modo prius ſuâ
relatione : atqui coexiſtentia eſt quædam re-
latio, cuius fundamentum eſt ipſa propria
exiſtentia vtriuſque rei, prout illa eſt ſimul :
ergo omnis res coexiſtens alteri, debet ali-
quo modo priùs eſſe in ſeipſa, & propriam
ſuam exiſtentiam habere, quàm coexiſtat al-
teri.

Minor autem, quâ prædictum noſtrum
antecedens probatur, patet ex ipſa confeſſio-
ne aduerſariorum; nam futura libera contin- VIII.
D gentia ſic cooſiderata ſunt adhuc futura, &
proinde vt ſic ooo exiſtunt.

Articvlvs IV.

Refellitur reſponſio, quâ ſoluere conantur aduerſarij noſtram rationem.

Respondant ad argumentum ſuper. art.
libera hæc contingentia dici taotùm fu-
tura conſideratione noſtri temporis, nec vt
ſic eſſe iu ſeipſis ; attamen reſpectu æternita-
tis, quæ ambit totum tempus & omnes eius
differentias, ills iam habere proprium ſuum
eſſe eoram in ſeipſis pro illo tempore, iu quo
exiſteot, cui quidem futuro tempori ipſa æ-
ternitas de facto coexiſtit : vnde ipſæ res

I. ereatæ, non bis producuntur; ſemel in æter-
nitate, & ſemel in tempore, ſed vna & ea-
dem eſt prodnctio, quæ reſpectu noſtri præ-
ſentis temporis dicitur futura: at reſpectu
æternitatis eſt præſens, quia æternitas præ-
ſens coexiſtit toti noſtro tempori: cùm ſit
tota ſimul & nullam admittat ſucceſſionem.
Verùm vt oſtendatur quàm leuis ſit bæc ad-
nerſæ ſententiæ auctorum reſponſio:

Obſeruandum eſt, poſſe duobus modis in-
telligi aliquid coexiſtere æternitati Dei: pri-
mò, qnatenus ei quidem *toti* coexiſtit, non
ramen *totaliter*: ſecundò qnatenus ei *toti* &
totaliter ſumptæ coexiſtit: priori modo ali-
quid eoexiſtit æternitati Dei, quando haber
propriam ſuam exiſtentiam, ſiue illa ſit per-
manens, ſiue ſncceſſiua, ſiue nullomodo
anteà præextiterit, quia ſic coexiſtere æter-
II. nitati nihil eſt alind, qnàm actu & de facto
exiſtere: dum ipſa Dei æternitas (quæ eſt
permanens, ſemper tota ſimul abſque ali-
qua ſui dinifione & ſncceſſione partium)
ſimul exiſtit: poſteriori modo aliqnid coexi-
ſtit æternitari, quando non tantùm haber
propriam exiſtentiam de facto, dum ipſa Dei
æternitax eſt tota ſimnl: ſed etiam babet eam
realiter, dum omnes & ſingulæ virtuales
partes æternitatixetiam diuiſiuè ſumptæ exi-
ſtunt, ſen quod tandiu habet reipſa propriam
ſuam exiſtentiam, qnandiu ipſa æternitas
Dei poteſt affirmari eſſe, ſeu exiſtere: ita vt
ipſa Dei æternitas non poſſit concipi aliquan-
do extitiſſe, ſen duraſſe etiam quoad aliqnam
ſui partem, prout illa eſt virtualiter diniſibi-
lis, quin ſimul & reipſa illud quod dicitur
coexiſtere æternitati, ei ſecundùm hanc &
III. qnamlibet aliam virtualem partem coextite-
rit, ſeu qnin ſimul etiam habuerit propriam
ſnam exiſtentiam: inter quos duos modos,
hæc eſt differentia, quòd ad priorem non ſit
neceſſe illnd qnod dicitur *coexiſtere æternita-
ti*, eſſe, ſeu exiſtere ab æterno, ſeu tandiu
duraſſe, quandiu æternitas durauit etiam
ſecuodùm ſnam virtualem extenſionem: ſed
ſatis eſt aliquando hsbere actu propriam
ſnam exiſtentiam: dum ætarnitas Dei de fa-
cto exiſtit, vt patet in inſtanti noſtri tempo-
ris, quod coexiſtit toti æuo vnius Angeli,
nec ramen tandin dntat, quandin ænnm An-
geli conſideratum ſecnndùm virtualem ſuam
extenſionem dnrat: at ad poſteriorem mo-
dum eoexiſtendi æternitati diuinæ id omni-
nò & abſolutè requiritur, vt patet in eodem
IV. exemplo inſtantis noſtri temporis compara-
ti ad æuum Angeli, cui non dicitur coexi-
ſtere totaliter, eùm æunm Angeli ſecnn-
dùm ſuam virtnalem extenſionem extite-
rit & durauerit ante ipſnm inſtans noſtri
temporis, & adhuc exiſtet & durabit poſt
illud.

Hoc ergo prænotato, prædicta reſpooſio
facilè refellitur. Nam quando auctores con-
trariæ ſententiæ dicnnt ipſa libera contin-
gentia eſſe quidem futura reſpectu noſtri
temporis; attamen reſpectu æternitatis, iam
habere in ſeipſis propriam ſnam exiſten-
tiam, ſicque coexiſtere æternitati, aut vo-
lunt futura illa contingentia coexiſtere æ-
ternitati conſideratæ tantùm priori modo,
aut poſteriori, ſi tantùm priori, oon babent
intentum, quia vt iam obſeruanimus, ta-
A lis coexiſtentia nòn infert neceſſariò illud, V.
quod ſic coexiſtit æternitati, eſſe, ſeu exiſtere
realiter ab æternn, quia eſſe ab æterno patet
latiùs, & longè plura complectitur, quàm
ipſum coexiſtere toti diuinæ æternitati: hoc
enim dicit tantùm habere actualem exiſten-
tiam, quando ipſa Dei æternitss eſt tota ſi-
mul; iſtud verò ſuperaddit tandiu habere
exiſtentiam, quamdiu æternitas durat ſe-
cundùm ſe totam & ſecundùm virtualem
ſuam exteoſionem, & nunquam cœpiſſe du-
raſſe.

Si velint futura libera contingentia coexi-
ſtere realiter æternitati Dei conſideratæ po-
ſteriori modo, refelluntur. Nam quod ita co-
exiſtit æternitati, eſt abſolutè & ſimpliciter
B æternnm qnoad dnrationem: ſi enim Angelus
eſſet creatns ab æterno; ſic coexiſteret diui-
næ æternitati, quo tamen modò nunc non VI.
coexiſtit: at futura contingentia non ſunt
abſolutè & ſimpliciter æterna, vt ipſa fides
docet: neque coexiſtunt omnibus & ſingu-
lis partibus virtualis extenſionis, in quas æ-
ternitas eſt virtualiter diuiſibilis: tum quia
non coextiterunt ei parti, quæ reſpondebat
tempori iam elapſo à mille annis; ſic enim
non eſſent ampliùs futura etiam reſpectu no-
ſtri temporis; nam quæ coexiſtunt vni tertio,
& ſibi inuicem coexiſtunt, quia ſic ſunt ea-
dem: at in tali hypotheſi futura illa contin-
gentia coexiſterent iſti virtuali parti æterni-
tatis correſpondenti tempori elapſo à mille
annis: & item tempns iſtud mille annorum
elapſum coextitit ipſi prædictæ virtuali parti
diuinæ æternitatis: ergo futura illa contin-
C gentia & tempns illud iam elapſum à mille
annis coexiſterent, qnod eſt abſurdum: er- VII.
go neque fntura contingentia coexiſtunt ab
æterno ipſi æternitati Dei.

Artievlvs V.

*Soluitur primum fundamentum aduer-
ſariorum.*

PRimvm contrariæ ſententiæ auctorum
fundamentum eſt eiuſmodi: extenſio &
diuiſibilitas partium alicuius quantitatis per-
manentis æquè repugnat indiuiſibilitati rei
continentis, qnàm extenſio partium duratio-
nis ſucceſſiuæ repugnat durationi inextenſæ
& indiuiſibili, ſed res aliqua indiuiſibilis &
permanens verè coexiſtit; & continet rem VIII.
D aliam extenſam & diniſibilem ſecnndùm præ-
ſentiam localem; verbi gratiâ anima rationa-
lis, quæ eſt indiuiſibilis, continet totum cor-
pus hominis, & coexiſtit omnibns & ſingulis
eius partibus ſuam extenſionem & diuiſibili-
tatem retinentibus: item in Sacramento Al-
taris corpus Christi Domini reſpectu ſpecie-
rum ſacramentalium: ergo pari iure non re-
pugnabit dnrationem aliquam indiuiſibilem
coexiſtere alteri durationi retinenti ſuas par-
tes extenſas & diuiſibiles; ſed æternitas Dei
eſt aliqua dnratio indiuiſibilis continens in ſe
totum tempus & qnaſlibet eius differentias,
qnæ ſecundùm ſe ſunt quoad ſucceſſionem
extenſæ & diuiſibiles: ergo æternitas Dei
poteſt ſimul & ſemel coexiſtere toti tempo-
ri & omnibus eins differentiis retinentibus
propriam ſuam ſucceſſionem & diuiſionem:

I. ergo eadem æternitas Dei poteſt facere, vt res exiſtentes in tempore retiuente ſuam extenſionem & diuiſibilitatem ſibi coexiſtant.

Reſpondetur, qoòd aliod eſt æternitatem coexiſtere *totam* alicui rei ſucceſſiuè retinenti formaliter ſucceſſionem in ſuis partibus: ſícque rem ſucceſſiuam etiam coexiſtere tori æternitati, & aliud æternitatem Dei coexiſtere *totaliter* eidem æternitati; primum non infert ſecundum, quod tamen requiritor ad hoc, vt res omoes creatæ dicaotur coexiſtere æternitati, & eſſe in æternitate Dei iuxta ſenſum contrariæ ſententiæ.

Deinde ad hoc idem fundamentom poteſt reſpooderi negando paritatem illam, quæ aſſeritur maiori eius propoſitioni: nam extenſio & diuiſibilitas partium quantitatis per-
II. manentis ita ſimul & ſemel remanent cum indiuiſibilitate alterius rei continentis, vt tamen quantitas illa, cui hæc extenſio & diuiſibilitas conueniunt, intelligatur realiter exiſtete, eiúſque actualis exiſtentia præſuppooi ſimultati ſeu coexiſtentiæ indiuiſibilitatis vnius cum diuiſibilitate alterius, vt patet io exemplis ibi allatis: at in præſenti difficultate actualis exiſtentia rerum creatarum in ipſa æternitate, & ab æterno non poteſt intelligi: & fundamentalis ratio, eur res creatæ oon ſint realiter in æternitate Dei, oon petitur à repugnantia coexiſtentiæ rei ſucceſſiuæ cum alia re indiuiſibili; ſed ab eo, quòd res creatæ cœperint exiſtere in tempore, & prout æternitas noſtro modo concipiendi concipitur virtualiter diuiſa in plures veluti partes, vt explicatum eſt ſuperiùs: illæ res non co-
III. exiſtereot ſecondùm banc partialem virtnalitatem; ſed quoad aliquot alias dnntsxat partes eios, ſecundùm quas æternitas Dei correſpondet us partibus tempotis, quibus res eiuſmodi creatæ accipiunt & retinent actualem ſuam exiſtentiam.

Artícvlvs VI.

Soluitur fundamentum ſecundum aduerſariorum.

Secvndvm fundamentum iſtud eſt: de ratiooe ſuperioris, & infinitæ durationis eſt continere omnes, & quaſlibet ſibi inferiores, alioquin non eſſer infinita in tali genere: æternitas autem eſt omnium duratio-
IV. num ſuperior & infinita, nullúſque alius modus poteſt excogitari, quo duratio ſuperior contineat inferiorem, niſi ratione coexiſtentiæ ipſius inferioris duratiouis & rei, vt exiſtentis in propria meoſura ad ſuperiorem durationem.

Reſpondetur, qoòd immenſitas Dei eſt tam ſuperior & infinita in ratione virtualis extenſionis per ordiuem ad occupandum omnia loca realia, & ad inclodendum intra ſeipſam omnia & ſingula locabilia, quàm æternitas Dei ſit ſuperior, & infinita quantitas veluti extenſiua per ordinem ad durandum, hoc enim vtrumque attributum importat aliquam rationem infinitæ quaotitatis, & ſupetioris ad omnes & ſingulas quantitates eioſdem generis, vt patet ex iis, quæ de illis tradidimus ſuprà: ſed diuina immenſi-
A tas non includit de facto, & realiter omnia V.
loca realia poſſibilia, nec omnia locabilia ſimul & ſemel & ab ætetoo, ſed ad eius ſuperioritatem & infinitatem comparatione aliarum quantitatum ſibi ſimilium, ſeu locorum realium & locabilium ſufficit, quòd ex ſe & ſuâ naturâ ſit talis, vt quando loca realia, & etiam locabilia fient, & erunt, ſint intra illius terminos, eique coexiſtant de nouo: vbi & quaudo fient, & cum illis eadem ſucceſſione ſecundùm quam fiunt in tempore, tali mutatione tenente ſe tantùm ex parte locotum & locabilium, & non ex parte diuinæ immenſitatis, non autem requiritur quòd immenſitas Dei comprebendat formaliter, & actu etiam loca illa rea-
B lia & locabilia, quæ nondum ſunt; ſed ex hypotbeſi creabuntur à Deo: ergo nec ad ſuperioritatem & Infinitatem diuinæ æterni- VI.
tatis requiritur, quòd formaliter & actu contineat in ſe omnes futuras durationes & ſingulas creaturas, quæ in illis fient & accipient actualem ſuam exiſtentiam: ſed quemadmodum ad immenſitatem Dei comparatam ad loca & locabilia realia ſufficit, quòd contineat actu omnes differentias loci actu exiſtentes & omnis locabilia actu exiſtentia, licet nondom ſic contineat futura, ſeu loca & locabilia realia de oouo facienda; ſic etiam ſufficit ad diuinam æternitatem, quòd realiter, & de facto contineat in ſeipſa omnes durationes temporales dum actu exiſtunt per ſuam coexiſtentiam ad illas; non autem requiritur, vt ſic contineat eas durationes, quæ adhuc ſunt futoræ.

C Deinde poteſt reſponderi, quòd æternitas Dei poteſt conſiderari duobus modis: primò
adæquatè, & ſecundùm totam ſuam virtualem diuiſibilitatem, quam oſtendimus in illa VII.
reperiri, agendo de ea ſuperiùs: deinde poteſt conſiderari ſecundùm *ſe totam* quidem, non tamen ſecundùm *ſe totaliter* conſideratam, ſeu habitâ ratione totius virtualis ſuæ extenſionis, quatenus nimirom apprehenditur vna tota ſimul & indiuiſibilis duratio, non conſiderando virtualem illam eius extenſiooem, ratione cuius vna & eadem perſeuerans, vel potiùs ſtans correſpondet variis differentiis noſtri temporis, & aliarum durationum ſibi inferiorum: ſi æternitas conſideretur priori modo, continet in ratione durationis omnes alias durationes & omnes creaturas, quæ habent in illis exiſten- VIII.
D tiam, hoc ſenſo, quòd nulla illarum extitit vnquam, aut exiſtet, vel potuit, aut poterit exiſtere, quin etiam tunc ipſa Dei æternitas fuerit; cui tamen ſic adæquatè ſumpta pro ratione virtualis ſuæ diuiſibilitatis creatæ durationes, & res in illis exiſtentes diuerſimodè, & cum aliqua variatione ſuccedunt: ita vt iuxta illam quaſi partem eius ſeu virtoalem diuiſibilitatem, quæ correſpondet initio creati mundi, ipſe primus parens dicatur ei coextitiſſe, non autem Noë, Moſes & alij: iuxta illam verò aliam eius quaſi partem ſeu diuiſibilitatem, coi tempus Moſis Aaronis reſpondebat, dicatur primus parens iam fuiſſe & coextitiſſe æternitati, non aotem aliis temporibus ſequentibus quæ erant futora; ſed fore duntaxat, vt ſuo tempore coexiſterent æternitati

I. Dei: ſicque omnia alia, quæ ſibi inuicem ſuccedunt pro ſua tantùm duratione, ſeu conſormiter ad propriam ſuam tantùm durationem, in qua de facto exiſtent, dicantur ei coexiſtere, vel futurum, vt ei aliquando coexiſtant.

Atque hoc poteſt illuſtrari exemplo animæ rationalis, quæ cùm ſit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis habet, quòd partes corporis humani, non tantùm eæ, quæ ſunt dum illa infunditur ei à Deo; ſed etiam eæ, quibus eius corpus poſteà creſcit, coexiſtunt ei, non quidem ſimul & ſemel à primo inſtanti ſuæ vnionis ad proprium corpus, ſed cum ea ſucceſſione, quâ partes eiuſmodi accreſcunt corpori, ſicut & eæ, quæ per decretionem vel aliâ ratione deperduntur, rectè dicuntur coexiſtiſſe ei, non tamen ei adhuc coexiſtere: at ſi æternitas Dei conſideretur

II. poſteriori modo, ſeu *inadæquatè*, ſic illa non continet in ſe omnes alias durationes ſibi inferiores, nec quælibet inferior duratio correſpondet cuilibet eius quaſi parti diuiſibili, nec ei vt ſic apprehenſæ coexiſtit; ſimiliter nec res, quæ accipiunt ſuam exiſtentiam in tali duratione inferiori: ſecundùm quem tamen poſteriorem modum ſententia contraria noſtræ propoſitioni vult omnes creaturas exiſtentes in aliqua temporis differentia coexiſtere æternitati Dei, & eſſe in ipſa æternitate Dei.

Hinc etiam intelligitur hanc conſequentiam: res creatæ èxiſtunt in æternitate; ergo & exiſtunt in tempore, non eſſe loquendo propriè *à ſuperiori ad inferius*, nec etiam ab *amplo ad strictum*.

Articvlvs VII.

III. *Soluitur fundamentum tertium contrariæ ſententiæ.*

Tertivm eſt: æternitas dicitur ambire totum tempus, omnes eius differentias; imò præterita & futura dicuntur à Patribus non tranſire, ſed ſtare apud Deum, ratione ſuæ æternitatis, ſic à S. Auguſt. lib. 4. *de Trinit.* cap. 17. lib. 5. *de Trin.* cap. 16. item à S. Gregor. lib. 20. *Moralium*, cap. 23. dicente nihil eſſe futurum Deo: item à S. Anſelmo opuſculo *de concordia liberi arbitrij*, & prædicto cap. 1. aſſerente ſolum præſens tempus conuenire Deo: ergo.

Reſpondetur, quòd intelligimus æternitatem ſpectatam primo modo nobis ſuperiùs aſ-

IV. ſignato ambire totum tempus, & ſingulas eius differentias præteriti, præſentis & futuri, ratione virtualis ſuæ extenſionis & diuiſibilitatis, quæ tamen reſpectu propriarum creaturarum ſuarum durationum ſuccedunt ſibi inuicem: quando verò S. Auguſt. ait, *futura & præterita ſtare apud Deum*, loquitur de ea cognitione, quam Deus habet de illis, & ex conſequenti de *eſſe obiectiuo*, quod res creatæ habent in mente Dei, vt apertè indicat capite illo 17. libri 4. *de Trinitate*; agit enim de modis, quibus aliqui homines prænunciant futura, inter quos hunc recenſet, quòd nimirum Deus per Angelos aliqua eis reuelet: *per verbum*, inquit, *ſapientiámque ſuam indicat, vbi & futura & præterita ſtant*: quò loci hâcce eius particulâ, *vbi*, refert hunc terminum, *ſapientiámque ſuam*, & ex conſequenti iuxta

A V. mentem S. Auguſt. hæc coexiſtentia futurorum & præteritorum intelligitur eſſe penes ipſam ſapientiam Dei, quæ eſt eius cognitio: & lib. 5. *de Trinitate*, cap. 16. vult hoc tantùm ſenſu, *nec præterita tranſire, & futura eſſe facta apud Deum*, quòd licet hæc importent aliquam mutationem in rebus creatis, nullam tamen in Deo dicant, ſed nouam duntaxat habitudinem ſeu relationem rationis: item quòd quando Deus diligit aliquem in tempore, non mutetur in ſeipſo, quaſi eum diligat nouâ aliquâ dilectione, quæ anteà non erat in illo; ſed quòd vna & eadem eſt ſemper volitio Dei, quæ tamen comparatione ad creaturas ſeſe ad illas variè terminat, totâ hâc mutatione tenente ſe ex parte illarum: verba S. Aug. ſunt hæc: *quòd amicus Dei iuſtus eſſe incipit, ipſe mutetur, Deus autem vt temporaliter aliquando*

B VI. *diligat, minimè, quaſi nouâ dilectione qua antea in illo non erat, apud quem nec præterita tranſierunt, & futura iam facta ſunt*: item Gregorius eodem ſenſu loquitur, quo S. Auguſtinus, vt hæc eius verba indicant: *ſcimus, quia Deo futurum nihil eſt, ante cuius oculos præterita nulla ſunt, præſentia non tranſeunt, futura non veniunt: quippe quia omne quod nobis fuit, & erit, in eius proſpectu præſto eſt*: quò loci iſtæ particulæ, *ante cuius oculos*, & *in eius proſpectu* ſat apertè denotant, S. Gregorium affirmare hæc de eiuſmodi rebus præteritis, præſentibus, & futuris, prout illæ comparantur ad cognitionem Dei.

Denique S. Anſelm. loquitur de ipſa æternitate Dei ſumpta adæquatè, vt hæc eius verba indicant, quibus reddit rationem prædicti ſui verbi allati pro contraria ſententia; habet

VII. enim æternitas ſuum ſimul, in quo ſunt om-

C nia, quæ ſimul ſunt loco & tempore, & quæ ſunt diuerſis in locis & temporibus.

Articvlvs VIII.

Soluitur quartum fundamentum.

Qvartvm illorum fundamentum petitur ab auctoritate Patrum, qui ſatis frequenter dicunt omnia futura eſſe Deo præſentia, quod non videtur explicari ſufficienter de præſentia tantùm obiectiua, ſecundùm quam res omnes ſunt præſentes Deo illas cognoſcenti ab æterno: cùm ſancti Patres ſic loquantur, vt explicent præſcientiam ſumptam in rigore loquendi non habere locum in Deo,

D VIII. quatenus ille eâ cognitione quam habet de rebus, non eas præuenit, ſed ipſa eius cognitio, & res ſic cognitæ ſunt ſimul: alioquin bis illa cognoſceret, nimirum ſemel ante realem earum exiſtentiam, & iterum quando exiſterent in tempore, vt intelligitur ex S. Auguſt. lib. 2. *ad Simplicianum* quæſt. 2.

Reſpondetur ex dictis ſuprà, quòd quando ſancti Patres dicunt omnia futura eſſe Deo præſentia, non id intelligunt de reali eorum præſentia, ſed de obiectiua tantùm; non qualicumque, ſed quæ eſt tam perfecta & omnibus ſuis numeris abſoluta in ratione cognitionis certæ & infallibilis, ac ſi hæc futura iam exiſterent de facto: ſic S. Auguſt. in *Pſalm.* 49. ait diuinam vocem & propheticam videre futura, tanquam præſentia: ſic ad Rom. 4. Deus dicitur vocare *ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ*

I. *ſunt:* vbi iſtæ particulæ *quæ non ſunt,* ita ſigni-
ficant futura, vt tamen denotent illa etiam
reſpectu Dei (quia eſt ibi ſermo de Deo) non
eſſe realiter præſentia, ſed duntaxat reſpectu
certitudinis & infallibilitatis, quæ eſt in ſcien-
tia Dei, ſeſe habere, ac ſi iam de facto exiſte-
rent, quod altera illa ſequens particula *tan-
quam ea quæ ſunt*, ſatis apertè denotat: vnde
Patres illi opponunt præſcientiam illam Dei
in ratione infallibilitatis & notitiæ perfe-
ctæ ei cognitioni, quam homines etiam pro-
phetæ habent de rebus futuris à ſe prænun-
tiatis, nimirum quòd prophetæ videant ob-
ſcurè tantùm res, quas prædicunt, nec ſemper
cognoſcunt determinatè & diſtinctè quæ con-
tinentur in eorum prophetia: quemadmo-
dum ſanctus Thomas docet ſecundâ ſecundæ,
quæſtione centeſimâ ſeptuageſimâ tertiâ, arti-
II. culo vltimo: & quòd hæc ſit mens Patrum,
patet ex eo quòd dicant futura [illegible] præſto
ipſi Deo, eſſe in eius conſpectu, quódque
vtantur ſimilibus loquendi formulis, quæ
non tam explicant coexiſtentiam rerum eiuſ-
modi cum æternitate Dei, quàm ipſam infal-
libilitatem & certitudinem diuinæ ſcientiæ
cum talibus obiectis ſecundariis.

Hinc licet diuiſerimus ſcientiam diuinam
conſideratam ex parte obiectorum ſuorum in
ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ* & *viſionis:* atta-
men hanc non propriè ſubdiuidimus in ſcien-
tiam præteritorum, præſentium, & futuro-
rum, quia Deus ita vno ſimpliciſſimo intuitu,
eóque inuariabili fertur in res illas omnes &
ſingulas, vt ſemper feratur in eas ſecundùm
actualem exiſtentiam, quæ tamen exiſtentia
III. rerum comparata ad vnum tempus, ſeu ad
vnam temporis differentiam, dicitur *futura;*
prout vero refertur ad aliam, dicitur *præſens,*
vel *præterita:* & quia hæc comparatio eſt po-
tiùs aliqua diuerſitas in tempora, ad quod res
cognita refertur, quàm aliquid in re cognita;
ideò hæc cognitio non facit diſtinctum ali-
quod membrum ab ea ſcientia *viſionis*, quæ
eſt in Deo: ille enim videt ab æterno omnia
ſecundùm illam variationem, quam habent
in ſuis temporibus; verbi gratiâ, ab æterno
cognoſcit Chriſtum Dominum reſpectu no-
ſtri temporis iam eſſe natum, reſpectu tempo-
ris quo Herodes regnabat, naſci tali anno,
tali die, tali horâ; reſpectu temporis Moſis na-
ſciturum, quod etiam nunc idem omninò co-
gnoſcit, vt S. Auguſt. lib. 15. *de Ciuitate Dei,*
capite 21. docet.

IV. Hinc eius ſcientia eſt omninò immutabilis
non ſolùm ex parte ſuæ entitatis, ſed etiam
ex parte rei cognitæ, prout illa eſt obiectum,
& ex parte relationis illius rationis, quam
hæc ſcientia Dei dicit ad res illas, vt cogni-
tas, cùm & hoc obiectum & hic reſpectus ſeſe
eodem ſemper modo habeant comparatione
ſcientiæ Dei, in quo differt à noſtra cogni-
tione, quæ quia non fertur vnico intuitu in
ipſam rem ſecundùm omnem illam variatio-
nem, quam habuit, vel habet, vel eſt habi-
tura; ſed quia diuerſis tantùm conceptibus
fertur in eiuſmodi res & variationes eius,
fit, vt mutetur.

Et hac de cauſa ſanctus Auguſtinus libro
ſecundo *ad Simplicianum*, quæſtione ſecun-
dâ, negat eſſe propriè in Deo præſcientiam;
imò & ſcientiam de futuris attendendo ad

A notationem ſeu ſignificationem, quam hæc V.
nomina habent apud homines: nam præſcien-
tia ibi S. Auguſtino nihil eſt aliud, quàm co-
gnitio eorum, quæ poſtea ſentiuntur præſen-
tia, & anteà ſentiebantur futura: ſcientia ve-
rò eſt cùm ſenſa & intellecta, id eſt, obiecta
percepta ſenſibus, deinde intellecta memo-
riâ retinemus, ſeu vt S. Auguſtinus ibi ſei-
pſum explicat; *cùm meminimus aliquid ſenſiſſe
nos,* id eſt percepiſſe ſenſu, *vel intellexiſſe, vt
id cùm volumus, recolamus*, quæ nomina vt
ſic accepta important duos actus in cogno-
ſcente, & aliquam varietatem in obiecto,
prout illud terminat cognitionem, vt etiam
ſanctus Auguſtinus ibi expreſsè docet, & de-
clarant verba eius relata ab auctoribus con-
trariæ ſententiæ: quare cùm cognitio, quæ
eſt in Deo de rebus futuris, ſit vnus, idém-
B que ſimpliciſſimus intuitus percipiens illo- VI.
rum veritatem modo etiam innariabili, præ-
ſcientia, imo & ſcientia futurorum, vt his vo-
cabulis ſignificata non habet locum in Deo;
ſed his imperfectionibus detractis præſcien-
tiam & ſcientiam habere locum in Deo ſan-
ctus Auguſtinus ibi admittit ſic ſcribens:
cùm ergo hæc cuncta detraxero, nimirum im-
perfectiones, quas præſcientia & ſcientia ſe-
cundùm prædictam ſuam notionem & vſum
hominum important, *& reliquero ſolam viua-
citatem certæ, atque inconcuſſæ veritatis, vnâ
atque æternâ contemplatione cuncta colluſtran-
tis, inſinuatur mihi vtcumque ſcientia Dei:* ha-
ctenus ſanctus Auguſtinus, & ſic cùm *præ-
ſcire* ſumptum, prout idem ſonat, ac perfectè
modo illo nunc per ſanctum Auguſtinum
C explicato cognoſcere aliquid antequam il- VII.
lud eueniat, ſeu habeat exiſtentiam in aliqua
temporis differentia, nullam eiuſmodi dicat
imperfectionem, fit, vt rectè poſſimus di-
cere Deum habere præſcientiam futurorum
contingentium, quatenus ille ab æterno lon-
gè antequam ſint in ſuo tempore, cognouit
illa certò & infallibiliter vno eodémque ſim-
pliciſſimo intuitu ſecundùm quamlibet ſui va-
riationem.

Articvlvs IX.

Soluitur vltimum eiuſdem ſententiæ fundamentum.

VLTIMVM ipſorum fundamentum eſt:
D quòd hæc cognitio quam Deus habet VIII.
de omnibus futuris contingentibus ſit intui-
tiua & per ſcientiam viſionis; hæc autem
ſcientia ſit rerum habentium ſuam exiſten-
tiam, quæque terminetur ad res ipſas, vt actu
exiſtentes, qualis non videtur poſſe eſſe ab
æterno hæc cognitio Dei, niſi res eiuſmodi
exiſtant in æternitate Dei, eique coexiſtant.

Reſpondetur, quòd hæc cognitio rectè po-
teſt intelligi ſeſe terminare ad rem, vt præſen-
tem & ipſam eius exiſtentiam attingere, licet
quoad durationem ſit prior ipſâ vt realiter
actuatâ, quatenus ſcilicet ipſamet rei præ-
ſentia & actualis eius exiſtentia talem ſeſe ex-
hibet cognoſcendam, qualis omninò erit in
ſua propria duratione.

Quòd ſi vrgeas, iſtam præſentiam eſſe dun-
taxat obiectiuam non realem, qualem nomen
viſionis importat.

I. Reſpondetur, quòd cùm hæc ipſa Dei
cognitio ſit vna & eadem numero tam obie-
ctiuè, quàm eotitatiuè abſque aliqua ſui mu-
tatione, vt eaplicatum eſt ſuprà, & quando
ipſa res cognita eſt in propria ſua duratione,
& antequam exiſtat, & poſtqoam eſt; ſicut
ſcieotia illa Dei eſt viſionis & intuitiua dom
res eſt actu, ſic & quando tes nondum
eſt acto in propria ſua duratione, eſt etiam
intuitiua & viſionis, datúrque aliqua coe-
xiſtentia huius rei cognitæ ad bane ipſam
ſcieotiam Dei, quatenus hæc Dei ſcientia
menſorator æternitate, cui vt inadæqo atè
ſpectatur, licet oon totaliter res ſit cogoita
dum habet ſoum eſſe proptium, & eſt actu,
verè & propriè coexiſtit, præſertim cùm hæc
diuina cognitio ſimnl & ſemel babeatur per
eandem indiuiſibilem repræſeotationem om-
nium differentiarom temporis.

II.

Articvlvs X.

Soluitur dubium ad illuſtrationem noſtræ propoſitionis articulo tertio poſitæ.

QVæres, an factâ byporheſi, quòd
omnia futura libera contingeotia coe-
xiſtereor ab æreroo dioioæ æternitati, an
talis eorom coexiſtentia eſſet prima ratio,
vnde Deos illa cogooſcit certò & infallibi-
liter.

Reſponderur, noo fore ptimam rationem;
probatur: in bac bypotbeſi aliquid datur in
huiuſmodi futuris contiogentibus quod no-
ſtro modo concipiendi priùs conuenit illis,
III. quàm hæc coexiſtant æternitati diuinæ, per
quod eiuſmodi futura ſunt cognoſcibilia:
ergo cùm Deus cognoſcat illud omne quod
eſt cognoſcibile etiam pro illo ſtatu & con-
ditiooe, quibus eſt cognoſcibile: bæc co-
eaiſtentia futurorum contingentium ad æter-
oitatem Dei, & hæc eornm caiſtentia in æter-
nitate Dei, ooo erit ipſi Deo prima ratio cog-
noſcendi illa certò & infallibiliter. Conſe-
quentia per ſe patet.

Antecedens probatur: actualis exiſtentia
rei in propria ſua duratione priùs noſtro mo-
do concipiendi conuenit ei, quàm ipſa coexi-
ſteotia, & poſitio eiuſdem rei in alieoa dura-
tione, ſeu voumquodque abſolotum priùs
ſecundùm aliqoem modum exiſtit io ſeipſo,
quàm alteri coexiſtat, & hæc actualis exi-
ſteotia rei in ſoa duratione propria eſt ſpe-
IV. cialis aliqua ratio, per quam talis res exiſtens
eſt in ſe cognoſcibilis certò & infallibiliter;
ſic enim obiicitur vt determioatè eaiſtens,
& paſſiua cognoſcibilitas fundatur in entita-
te, quæ bîc reperitur actuata, ſed fotora con-
tingentia, vt ſunt in æternitate Dei, eíque
coexiſtont, ſicot vt ſic & formaliter in aliena
tantùm doratiooe, & vt ſic babent ſolùm co-
exiſtentiam ad æternitatem Dei: ergo futura
cootiogeotia, vt cooſiderata, quatenus ſunt in
æternitate Dei, eíque coexiſtont, habent ali-
quid ſibi propriom, ratione cuius ſunt cog-
noſcibilia priùs noſtro modo concipiendi,
quàm ſint io æteroitate, & priùs, quàm ei
coeaiſtant: ergo cùm Deus vnumquodquo
intelligat qoamprimum illud habet in ſe paſ-
ſiuam cogooſcibilitatem iuxta gradum illum

A certitudinis & infallibilitatis, quem habet
ipſa exiſtentia foturorum contingentium in
æternitate Dei, eorúmque coexiſtentia, ad
illa noo erit Deo ptima ratio cognoſceodi illa
certò & infallibiliter. V.

Articvlvs XI.

Vtrum veritas determinata futurorum contingentium liberorum abſolutorum conſiderata antecedenter ad decretum Dei, ſit prima, & adæquata ratio, ob quam Deus illa certò & infallibiliter cognoſcit.

SIt hæc vnica propoſitio. *Veritas determi-
nata futurorum contingentium non eſt prima
adæquata ratio, ob quam Deus certò & infallibi-*
B *liter cognoſcit futura contingentia, ſi conſideretur* VI.
antecedenter ad quodcumque decretum Dei. Pro-
poſitio eſt ſancti Thomæ hâc quæſtione arti-
culo decimo, quando ait, *futurum vt fu-
turum non poſſe ſubiici certæ alicui ſcientiæ*: eſt
etiam communis apud diſcipulos S. Thomæ
bîc.

Vt propoſitio intelligatur, notandum fo-
tora contingentia poſſe ſpectari duobus mo-
dis: primò cooſiderando futurom præcisè
ſecoodùm id, quod præcedit exiſtentiam rei
futuræ, noo ſuppooendo vel includeodo ali-
qoid, ratione cuius determioabitur ad exi-
ſteodum in tali, & tali differentia temporis,
verbi gratiâ, ſi in illo ſigno rationis, quod no-
ſtro modo concipieodi antecedit qoodcum-
qoe decretom Dei de rebos ad extra, conſi-
C deremus aliquod contingens, quod de facto VII.
eueniet aliquando: deinde futurum contin-
gens poteſt conſiderari ſuppoſito aliquo de-
creto Dei; verbi gratiâ de concurrendis cum
cauſis liberis: item ſupponendo, quòd eiuſ-
modi futura ſint habitura exiſtentiam. Senſus
ooſtræ propoſitiools eſt, determinatam veri-
tatem futurorum contingentium io primo
caſu oon eſſe primam radicem, ſeu rationem
ipſi Deo, cur certò & infallibiliter cognoſcat
futura contingentia.

Probatur: futurum liberum contingens
conſideratum illo primo modo nullam habet
determinatam veritatem pro eo ſigno rationis
& modo, quo tunc apprehenditor: ergo ve-
ritas eius determinata non poteſt eſſe ipſi Deo
prima ratio cogooſceodi illam certò & infal-
libiliter. Conſequentia patet, quia oon entis
D oullæ ſunt affectiooes ſeu proprietates: at paſ- VIII.
ſiua cognoſcibilitas eſt quædam affectio, ſeu
proprietas conſequens rationem entis, ſi-
militer & veritas; eſt enim verum aliquod
tranſcendens, quod reſpicit ipſum ens: ergo
ſi bæc futura cooſiderata hoc modo, & in tali
ſigno rationis nullam habent determinatam
veritatem, nullam etiam ea parte ſui funda-
bunt cognoſcibilitatem, nec proinde hæc con-
tingentia, vt ſic præcisè ſpectata poterunt eſſe
ipſi Deo prima ratio cognoſceodi illa certò &
infallibiliter.

Antecedens probatur: quod ſecuodùm
præciſionem meotis abſtrahit *à fore determi-
natè, & non fore determinatè*, illud nullam ha-
bet veritatem determinatam; veritas quippe
determioata euentus, ſeu effectus futuri fun-

I. datut io ipſa foturitione talis effectus deter- A
minatè euentura : nam fotorom contingens
ideò eſt determinatè verum, quia eſt poſitiuè
ſututum, qoòd cauſa eius proxima ſeſe deter-
minet ad producendum illud io tempore ſu-
turo: arqui ſuturum hoc liberum contingens
pro illo ſigno rationis antecedeore quodlibet
decretum Dei de ſeſe communicando ad ex-
tra, ſeu de aliquibus creandis, non eſt poſi-
tiuè ſututum : nam omnis poſitiua fututitio
tei cuiuſcumque eiuſmodi ad minus præſup-
ponit aliquod decretum Dei de ſeſe commu-
nicando ad extra, ſienim Deus nuoquam ſta-
tuiſſet commnnicare ſe ad extra ; nihil eſſet
poſitiuè fututum ; ſed omnia & ſingula tunc
manerent in puro & ſimplici ſtatu nudæ ſuæ
poſſibilitatis : ergo tale futorum contin-
gens ſic conſideratum, & pro tali ſtatu nul-
lam habet determinaram veritatem, nec ex
II. conſeqnenti aliquo determinata eius veritas B
poteſt eſſe ipſi Deo prima ratio cognoſcendi
certò, & infallibiliter hæc cootiogeotia fu-
tura.

Neque contra hanc noſtram propoſitionem
obiici poteſt, in illo ſigno rationis aliquas pro-
poſitiooes poſſe formari contradictorias de
eiuſmodi futuris liberis contingeotibus, &
vnam propoſitiooum contradictoriarom eſ-
ſe determinatè veram, & alteram eſſe deter-
minatè falſam: ergo cùm nulla determinata
veritas ſugiat cognitionem Dei etiam pro eo
inſtaoti & modo, quo illa ineſt & conuenit ſuo
ſubiecto, Deus in tali ſigno ratioois & inſtaoti
cognoſcet certò, & infallibiliter eiuſmodi
futura liberè contingentia, ſcilicet futurum,
vt hæc pars contradictionis eueniat, & pro-
III. inde ſit vera ; hæc autem oon eueniat & ſit C
falſa.

Hoc, inquam, non poteſt obiici : nam pro
illo ſigno, & inſtanti rationis antecedente
quodcomque liberum decretum Dei de fa-
ciendo aliquid ad extra, nullæ tales ſunt pro-
poſitiones loquendo *formaliter*; formale enim
propoſitionis eſt eſſe notam & ſignum con-
ceptoom, qui ſunt io intellectu eius, qui for-
mat talea propoſitiones : at Deos pro illo
ſigno rationis nullum habet conceprum de
fututitione, vel non ſutoritione eiuſmodi
cootingeotium, cuios conceptus hæ vel ſi-
miles propoſitiones ſint notæ, cùm pro illo
ſigno rationis ſopponatur nihil adhuc deter-
minaſſe de iis, quæ poſteà facturus eſt ad ex-
tra : vnde tunc Deus nullum poteſt de illis
habere certum & infallibile iudicium, quòd
IV. ſint ſcilicet determinatè ſotota; nec proinde D
illa vt ſic cognoſcere certò & infallibiliter;
ſed ad ſummum ſunt tantummodò *materiali-
ter* propoſitiones, ad eum planè modum, qoo
plures voces ſibi ſuccedeotes effotmatæ à
pſittaco poſſunt dici propoſitiones : ergo nec
vna illarum eſt determinatè vera, nec altera
determioatè falſa.

Confirmatur, quia ſi pro illo inſtaoti & ſigno
rationis voa pars eſſet determinatè vera, de-
beret eoenire ſaltem oeceſſitate illationis, li-
cet Deus nihil poſteà ſtatueret, & ſic accipe-
ter ſururitionem & exiſtentiam, Deo non tan-
tùm nihil ſtatuente de illa, ſed etiam volente
contrarium, quod implicat.

Dices : etiamſi pro tali ſigno rationis nullæ
dentur propoſitiones ſumptæ *formaliter* de
futuris contingentibus : attameo res de qui- V.
bus illæ formantur habeot ſecundùm ſe, &
in ſeipſis vnom ex his duobos, ſcilicet *futuri-
tionem*, vel *non futuritionem*: nam erunt, vel noo
erunt, quia nihil dator medium : ergo cùm
veritas propoſitionum de futuro dimetienda
ſit ex veritate propoſitionum de præſenti, vt
ſuprà animaduertimus ex communi doctrina
Dialecticorum, & futorum ſit, vt actualis exi-
ſtentia in nullo præſenti tempore conoeniat
ei termino, qui eſſet ſubiectum; ſi vera for-
malis aliqoa propoſitio formaretur de futoro
contiogenti, tale fotorum erit pro illo ſigno
rationis de quo loquimur, alicuius determi-
natæ veritatis, ſaltem in ſeipſo : ſi hæc actua-
lis exiſtentia ei conneoiat in aliquo tempore
præſeoti, licet nullus ſupponatur iotellectus
ſeſe occopare circa illam, ſicut licet oemo,
etiam Deus, per hypotheſim impoſſibilem co- VI.
gitet de aliqoa propoſitione ſempiternæ ve-
ritatis ; illa othilomious ſemper habet ſoam
veritatem : ergo & tale fututom habet etiam
cognoſcibilitatem paſſiuam : & proiode cùm
vt ſic aotecedat noſtro concipiendi modo
quodcomque decretum Dei de communican-
do ſe ad extra ; prima ratio cognoſceodi cer-
tò & iofallibiliter ſutura contingeotia erit
ipſi Deo determinata illorum veritas antece-
denter ad qoodcumqoe decretum Dei.

Reſpondetur, hunc termioum *non futurum*
ſumi duobus modis : primò purè ſimpliciter
negatiuè pro eo ſcilicet quod non habet na-
turam eſſendi futuri propriè dicti iuxta ſecoo-
dum oostrum notabile, ſeu qnod oon habet
omnia, quæ requiruntur ad hoc, vt aliquid
ſit propriè foturom : deinde hic idem termi- VII.
nus *non futurum* ſumitur *contrariè*, ſeu *poſitiuè*
pro eo, quod haber aliquid repugnans modo
& natoræ eſſendi ipſius futuri, quale eſt id
qnod cùm de ſe, & ex ſois propriis & intrin-
ſecis terminis eſt poſſibile, Dens tamen de-
creuit illod noo fore, ratione cuius diuini de-
creti ipſum eſſe futurum repugnat ei. Iam illà
materiales termini ſeu ſubiecta, de quibus
fotmantur prædictæ propoſiooes, habent
pro illo ſigno rationis, non fotutitiooem, ſo-
meodo *non futurum* negatioè, ad quam tamen
non ſutotitionem ſic acceptam aliqoa falſitas
determinata non ſeqoitur, vt alicuius etiam
illationis, ſeu non poteſt inferri ex tali noo fu-
turitiooe vniuerſalis excluſio ad exiſtendum;
quando aotem dicitur nihil eſſe medium *inter
futurum* & *non futurum*, tunc hic termious *fu-
turum* ſumitur *poſitiuè*, qoale futurum reperi- VIII.
tur tantùm in rebus poſt decretum Dei de
communicando ſe ad extra, ſicut & oon fu-
turum ei oppoſitum.

Deinde probatur hæc oostra propoſitio :
hîc agimus de eo, quod eſt ipſi Deo prima
ratio cognoſceodi futura contingentia per
ſcientiam *viſionis*, & non per ſcientiam *ſim-
plicis intelligentiæ*, vel per aliquam aliam ; ſed
ſcientia *viſionis*, quæ eſt in Deo reſpectu re-
rom ad extra, præſupponit decretum illod
Dei de communicando ſe ad extra, vt patet
ex dictis de illa : ergo & id, quod eſt ipſi Deo
prima ratio ad certò & infallibiliter cogno-
ſcendum hæc futura cootingentia per haoc
ſcientiam viſiooia, debet ſimiliter præſuppo-
nere hoc decretum Dei, & ex conſequenti
oulla determinata veritas vel falſitas, vt ſe

I. habet antecedeoter ad hoc decretum Dei, eſt A
ipſi Deo prima ratio cognoſcendi certò & infallibiliter futura libera contiogentia.

Articvlvs XII.

Vtrum veritas determinata futurorum contingentium liberorum abſolutorum factâ ſuppoſitione quòd futura ſint, ſit Deo prima & adaquata ratio cur certò & infallibiliter illa cognoſcat.

SIt hæc vnica propoſitio noſtra. *Veritas determinata futurorum contingentium abſolutorum liberorum etiam ex ſuppoſitione quòd futura ſint, non eſt Deo prima & adaquata ratio, cur ea certè & infallibiliter cognoſcat.* Probatur:
II. ſoppoſito quòd res ſit habitura ſuam exiſten- B
tiam in aliqua temporis differentia priùs in aliquo ſigno rationis conuenit boic rei futuræ exiſtentia, vt habenda in aliqua determinata differentia temporis, quàm ipſi eidem rei futuræ veritas determinata conueniat, qnia hæc exiſtentia eſt fundamentum & ratio iſtius determinatæ veritatis, quæ conuenit rei futuræ; qoia res ſic eſt vel erit determinata, qunad ſnam exiſtentiam, ſicut exprimitur: ſed hæc exiſtentia, vt ſic babenda à futuro contingenti, eſt certò & infallibiliter cngnoſcibilis, quia eſt certa & determinata entitas, & Dens cngnoſcit vnumquodqoe cognoſcibile pro eo ſtatu & conditione, quibus eſt cognoſcibile: ergn Deus priùs in aliquo ſigno rationis nouit certò & infallibiliter futurum cootingens,
III. quàm nnſtro mndn concipiendi cognouerit C
illud habere veritatem determinatam, & ſic determinata veritas ipſius futuri non eſt Deo prima ratio cngnnſcendi certò & infallibiliter futnra libera abſnluta contingentia.

Confirmatur: Deus ideò cognnſcit per ſcientiam *viſionis* aliquam propoſitinnem de futuro eſſe veram, quia cognoſcit rem de qua hæc propoſitin fnrmatur, habituram eſſe ſeu exiſtere in tali determioata differentia temporis futuri: nam nbiectum huius ſcientiæ, cùm illa ſit merè ſpeculatiua, ſupponitur eius cognitioni, & in hac ſcieotia obiectum eius eſt aliquo ſenſu cauſa ſeu ratio cognitiooiseius, vt intelligitur ex dictis de illa: ergo cùm id quod eſt cauſa, vel ratio ſit prius eo, cuius eſt cauſa, vel ratio, prius eſt futurum contingens habere etiam in eſſe intelligibili,
IV. & obiectiuo ſuam exiſtentiam, quàm habere D
determinatam veritatem: ergn prima ratio, cur Dens cognoſcit ſcientiâ viſionis certò & infallibiliter futora contingeotia, oon eſt ipſa eorum veritas determinata, præſuppoſito etiam quòd illa ſint habitura aliquando ſuam prnpriam axiſtcotiam.

Taodem ex prænotatis articulo 1. in cognitione infallibili alicnius obiecti aliud eſt, quod in illo formaliter attingitur, ſeu ratio quæ attingitur per actum cognitionis, eſt aliquo modo diſtincta ab ea ratione, quæ facit, vt talis ratio attingatur primò infallibiliter: ſed determinata veritas contingentis liberi abſolutè futuri eſt ratio, quæ attingitur à Den, dum cognoſcit illud certò & infallibiliter per ſcientiam *viſionis*, quia cognitio reſpicit veritatem, & verum eſt obiectum cognitionis;
ergo alia ratio debet aſſignari in illis liberis V.
contingentibus abſolutè futuris; vnde hæc illorum veritas certò & infallibiliter attingatur, vt determinatè futura in tali, & tali differeotia.

Articvlvs XIII.

Proponitur & explicatur noſtra ſententia.

REiectis hactenus variis Theologorum ſententiis, reſtat vt noſtram aperiamur; qnod hâc vnicâ propoſitinne præſtamus. *Prima & adaquata ratio cur Deus ſuppoſito aliquo ſuo decreto circa res ad extra, & ſuppoſitâ futuritione contingentium liberorum cognoſcit illa certè & infallibiliter, coaleſcit ex pluribus par-*
tialibus ſimul iunctis, quarum alia ſeſe tenent ex VI.
parte proximarum cauſarum eiuſmodi contingentium: alia ex parte ipſorummet contingentium; alia tertiò ex parte modi, quo diuina eſſentia in ratione cauſa facit ea cognoſcere, ſeu ea obiicit cognoſcenda: alia denique ex parte modi, qua infinita actualis intellectio Dei ſeſe ad illa ſub prædictis ſuppoſitionibus conſtituta terminat ab aterno.

Ex parte *proximarum cauſarum* eſt, qnòd illæ, eâ temporis differentiâ, quæ importatur per verbum, quo hæc contingentia explicantur futura, ſic ſe ad prodnctionem illnrum determinent, vt reipſa & de facto exequantor illam.

Ex parte *ipſorum contingentium* eſt, quòd hæc per ſuas eiuſmndi cauſas pnximas ſic af-
fectas tranſeant à ſtatu contingentiæ ad ſta- VII.
tum exiſtentiæ: & ſic ad ſtatum alicuins neceſſitans, quatenus vnumquodque neceſſariò eſt, quando eſt.

Ex parte *modi*, quo diuina eſſentia vt in ratione cauſæ particularium eiuſmodi effectuum penetrata obiicit illa vt futura pro en tempore, quo adhuc ſunt futura, vt præſentia pro en tempore, quo exiſtant, & præterita pro eo tempnre, quo deſierint.

Denique ex parte *modi*, quo infinita actualis intellectio Dei ſeſe ab æterno terminat ad illa ſub prædictis ſuppoſitionibus, oimirom cognitione ſupercomprehenſiuâ creatæ voluntatis, vt cauſæ proximæ eiuſmodi contingentium, quatenus non tantùm perfectè cognoſcit illam priuſquam operetur ſeſe in hanc & iſtam partem inclinare, ſed etiam quòd
in his & iſtis circumſtantiis factâ prædictâ VIII.
duplici ſuppoſitione ſeſe de factn, liberè tamen ad hanc, & non ad iſtam partem determioabit.

Hæc noſtra propoſitin ſic explicata probator: poſitis iſtis nmnibus enumeratis, Deus habet certiſſimam & infallibilem cognitionem de abſolutis liberis futuris contingentibus, dempto autem aliquo ex illis, hæc non habetur ſimpliciter & abſnlutè certa & infallibilis: ergo hæc prima adæquata ratio certitudinis, & infallibilitatis illius cognitionis, quam Deus habet de futuris contingentibus, eſt totum iſtud conflatom ex enumeratis io præſenti noſtra propoſitione. Conſequentia patet: nam illud cenſetur eſſe adæquata ratio alicoios, quo adæqoatè poſito in genere cauſalitatis requiſitæ ad aliquem effectum,

I. ille ſtatim ponitur, & quo vel totaliter, vel par-
tialiter non poſito effectus ille non ponitur, eſt
enim mutua quædam habitudo propriæ cauſæ
ad ſuum proprium effectum & econtrà: ergo ſi
aggregatum hoc explicatum noſtrâ propoſi-
tione eſt talis conditionis, vt illo poſito Deus
habeat infallibilem & omnimodè certam cog-
nitionem de abſolutis futuris liberis contin-
gentibus, & dempto aliquo ex iis, quæ ingre-
diuntur aggregatum iſtud, non habeat com-
pletè talem infallibilitatem & certitudinem
ſuæ cognitionis de futuris contingentibus li-
beris; aggregatum iſtud erit prima & adæqua-
ta ratio certitudinis infallibilis, quæ reperitur
in cognitione Dei, de iſtis futuris contingen-
tibus.

Antecedens probatur: ad completam in-
fallibilitatem & certitudinem cognitionis tria
II. requiruntur: primò obiectum ſeſe obiiciens
intellectui ſeu intellectioni, vt infallibiliter
tale; ſecundò vis intellectiua proportionata
tali obiecto in intelligente illud: tertiò quòd
ipſe intelligens penetret connexionem illam
attributi cum ſuo ſubiecto, fore infallibiliter
pro ea temporis differentia, quæ importatur
in enunciatione formata de tali obiecto: nam
ex his tribus fit, vt ſcientia propriè dicta, quæ
reperitur in hominibus de obiectis ſcientificis
ſit abſolutè certa & infallibilis; quemadmo-
dum intelligitur ex iis, quæ Ariſtoteles & om-
nes dialectici tradunt communiter libro 1.
poſteriorum de conditionibus ad actum pro-
priè ſcientificum & ad eius certitudinem re-
quiſitis; verbi gratiâ, quando dicunt eam eſſe
cognitionem rei, per veram & immediatam
cauſam, & quòd ad illam requiritur, vt cog-
noſcens ſciat hanc eſſe cauſam rei, & quòd
III. res illa non poſſit aliter ſe habere: atqui hæc
tria prout requiruntur ad infallibilem cogni-
tionem Dei de futuris abſolutis liberis con-
tingentibus continentur integrè & perfectè
in toto illo aggregato ex enumeratis hâc
præſenti noſtrâ propoſitione, & dempto ali-
quo ex illis, non eſt omnimodè certa talis cog-
nitio: ergo poſitis omnibus enumeratis Deus
habet certiſſimam & infallibilem cognitio-
nem de abſolutis futuris liberis contingenti-
bus, & ex conſequenti prima adæquata ratio,
cur Deus cognoſcit certò & infallibiliter li-
bera futura abſoluta contingentia eſt totum
iſtud aggregatum.

ARTICVLVS XIV.

IV. *Oſtenditur futurum liberum contingens in
ſenſu noſtræ propoſitionis articuli ſupe-
rioris habere certitudinem obiecti, vt eſt
obiectum diuinæ cognitionis.*

VT propoſitio præcedentis articuli, ſimul-
que minor vltima principalis argumen-
ti probentur, oſtendendum eſt primò, quòd
quando cauſæ proximæ futurorum liberorum
contingentium ſeſe determinant ad illa pro-
ducenda, vt reipſa producant, & ſic de facto
tranſeant ad actum propriæ exiſtentiæ habent
certitudinem obiecti, vt obiectum eſt diuinæ
cognitionis.

Secundò, quòd eſſentia diuina, vt cauſa
particularium eiuſmodi effectuum penetrata
obiicit illa cognitioni.

A Tertiò, quòd Deus habet actualem intel- V.
lectionem proportionatam iſtis obiectis cog-
noſcendis, & quòd hæc intellectio Dei etiam
ab æterno penetrat de facto certò & infalli-
biliter actualem illam connexionem quam
hæc contingentia habent cum futuritione:
nam his tribus probatis patebit euidenter de
veritate noſtræ propoſitionis: primum dun-
taxat oſtendemus præſenti articulo, alia duo
ſequentibus.

Probatur ergo liberum contingens fu-
turum habere certitudinem obiecti, vt eſt
obiectum diuinæ cognitionis hoc pacto: vbi
cauſæ proximæ alicuius effectus etiam liberi,
ita ſe determinant ad illum producendum, vt
reipſa producant, & ſic per illas tranſeat de
facto ad actum propriæ exiſtentiæ, tunc talis
effectus vt ſic habet ſufficientem certitudi-
B nem in actu cognitionis requiſitam ex parte VI.
obiecti, vt ſimpliciter eſt obiectum compara-
tione intellectus habentis lumen perfectiſſi-
mum, & actualem cognitionem perfectiſſi-
mam, quia in tali hypotheſi effectus iſte habet
aliquam neceſſitatem eſſendi, cùm ita ſit, vt
non poſſit fieri, quin pro eo inſtanti, quo ac-
cipit exiſtentiam, exiſtat de facto: atqui ſup-
poſito decreto Dei de ſeſe communicando ad
extra, item ſuppoſitâ futuritione horum con-
tingentium liberorum, voluntas creata etiam
agens liberè, quæ eſt cauſa proxima eiuſmodi
contingentium, ita ſeſe determinat ad pro-
ducendum illa, vt de facto producat, & hæc
etiam de facto tranſeant ad actum propriæ
ſuæ exiſtentiæ, & ex parte cognoſcentis, qui
eſt Deus, datur perfectiſſimum lumen & per-
fectiſſima actualis cognitio, quam nullum ob-
iectum cognoſcibile poteſt fugere: ergo hæc VII.
C libera contingentia abſoluta futura habent
comparatione cognitionis diuinæ ſufficien-
tem certitudinem, quanta requiritur ex parte
obiecti, vt obiectum eſt.

Confirmatur: ad rationem infallibilis cer-
titudinis in obiecto vt obiectum eſt, ſufficit,
quòd illam habeat eo inſtanti, quod impor-
tatur in ipſa enuntiatione de illo, ſeu in actu,
qui de hac eius cognitione formatur, & ſi ſit
de futuro, habeat illam determinatè tempore
futuro, vt patet in futuris contingentibus ab
extrinſeco: verbi gratiâ in eclipſi futura poſt
annum, quæ eſt peritiſſimo Aſtrologo obie-
ctum certum & infallibile alicuius actus ſcien-
tifici: atqui hæc libera contingentia futura
habebunt determinatè ſuam exiſtentiam eo VIII.
D inſtanti, quod denotatur per enuntiationem
formatam de illis; ſunt enim determinatæ ve-
ritatis, quæ fundatur in eorum exiſtentia, vt
determinatè habenda tali inſtanti: quemad-
modum patet ex dictis ſuprà; ergo hæc libera
abſoluta futura contingentia habent ſuffi-
cientem certitudinem, quantum requiritur
ex parte obiecti, vt præcisè eſt obiectum ali-
cuius certæ & infallibilis cognitionis.

ARTICVLVS XV.

*Soluuntur obiectiones aduerſariorum contra
doctrinam præcedentis articuli.*

OBIICITVR primò, hæc futura vt con-
ſiderantur ex parte proximarum ſua-
rum cauſarum habere indifferentiam ad exi-

I. ſteudum & non exiſtendum; imprimis, quia voluntas vt agens liberè eſt earum cauſa, quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poteſt non agere; ſecundò quia cauſa proxima futuri contingentis eſt adhuc indeterminata, nec actu producit ſuum effectum, eo inſtanti, quo Deus cognoſcit illum certò, quia producit eum in tempore, & Deus cognoſcit illum ab æterno: ergo hæc cauſa proxima non poteſt eſſe aliqua etiam partialis prima ratio, cur Deus cognoſcit certò & infallibiliter etiam ab æterno liberum contingens futurum in aliqua temporis differentia.

Reſpondetur ad id quod primo loco dicitur in obiectione, libera illa futura contingentia licet ſecundùm ſe & nudè ſpectata habeant indiffarentiam ad exiſtendum, & non exiſtendum, attamen prout conſiderantur

II. ſub illa ſpeciali habitudine, quâ voluntas creata cauſa illorum eſt in actu exercito determinata & producit illa, habent aliquam neceſſitatem exiſtendi, vt Ferrerienſis explicat lib. 1. *contra Gentes*, cap. 67. ad 1. argumentum contra primam propoſitionem: nam proxima determinatio cauſæ liberæ ad actum liberum à ſe elicitum propriè ſumpta nihil eſt aliud, quàm ipſummet exercitium actus hoc modo liberi.

Deinde hæc libera contingentia poſſunt adhuc duobus modis conſiderari, vel ſecundùm modum, quo procedunt à ſua cauſa proxime, vel ſecundùm quod eo ipſo, quo producuntur, deperdunt indifferentiam ad non exiſtendum: ſi ſpectentur priori modo, remanent formaliter contingentia, ſicut quilibet

III. actus liber quando exercetur de facto, eſt & remanet adhuc liber, quia procedit à cauſa determinante ſeipſam ad illum, & liberè eum eliciente quatenus ita elicit, vt etiam potuerit tunc illum non elicere; ergo à pari, quia liber ille futurus effectus contingens producit modo contingenti à ſua cauſa proxima, quatenus potuit ſeipſam impedire, ne produceret illum, vel ne illum produeat, etiamſi de facto non impediet ſeipſam, non deſinet eſſe & dici contingens, & ſicut illa actualis determinatio, quæ per actum liberè exercitum aduenit potentiæ liberæ ſeu voluntati, non tollit ab ea indifferentiam eſſentialem libertati, vt Theologi docent 1. 2. & Philoſophi in ethicis: ita & in hoc caſu actualis illa determinatio quæ aduenit cauſæ liberæ per productionem effectus contingentis liberi futuri, non tollet à tali cauſa indifferentiam propriè requiſitam, vt

IV. tam ipſa, quàm tales eius effectus ſint & appellentur contingentes.

Deinde quia inter effectus eiuſmodi futuros contingentes liberos aliqui dantur imperati, ſeu per aliam potentiā ab ipſa voluntate eliciti ex imperio voluntatis, quia adhuc poſſunt non elici, vt ratio allata primo loco in hac obiectione probet, reſpondetur voluntatem ita pro eo ſtatu & inſtanti retinere hanc indifferentiam & libertatem, quia poteſt non producere iſtum effectum, vt tamen Deus penetret quod reipſa & de facto non impediet ſeipſam à tali effectu producendo: ſicut nouit gratiam efficacem ita mouere voluntatem ad aſſenſum, vt licet voluntas poſſit diſſentire ab illa, ſciet tamen de facto illam non poſituram diſſenſum, & totum iſtud cognoſcit abſque

A vllo interuentu ſcientiæ illius mediæ, quam alij vocant *futurorum conditionatorum*, ſicut fusè docebimus primâ ſecundæ, vbi de gratia efficaci, & adhuc patebit inferiùs; & ſic patet ſolutio ad primam confirmationem huius obiectionis. V.

Ad id quod ſecundo loco dicitur in obiectione, conceſſo antecedente, negatur conſequentia. Nam cauſæ proximæ illius eclipſis, quæ futura eſt poſt ducentos annos, nondum ſunt determinatæ; & nihilominus Aſtrologus peritiſſimus poteſt illam certò & infallibiliter præuidere, quia nimirum penetrat connexionem omnium eiuſmodi cauſarum cum tali ſuo effectu: ergo pari iure cùm Deus longè perfectiori modo penetret voluntates hominum: eſt enim *ſcrutator cordium*, & vt mox oſtendetur ita perfectè comprehendat illas, vt non

B tantùm certò ſciat, quid illæ poſſint facere in his & his occaſionibus ſeu circumſtantiis, ſed etiam abſolutè quid illis poſitis facient; & omnis eius cognitio ſit ab æterno æterna vna & eadem ſemper manens inuariabilis, vt explicatum eſt ſuprà, fit, vt licet illæ cauſæ proximæ horum liberorum futurorum contingentium nondum ſint determinatæ de facto, non deſinat tam earum determinationem, quàm effectum contingentem illarum certò & infallibiliter cognoſcere. VI.

Obiicitur ſecundò: S. Thomas hîc articulo decimo tertio in corpore ait effectum contingentem vt contingentem non ſubdi per certitudinem alicui ſcientiæ: ergo ex mente ſancti Thomæ liberum contingens futurum non poteſt habere à cauſa ſua proxima, vt ſit

C obiectum infallibilis & certæ cognitionis, qualis tamen eſt cognitio illa, quam Deus habet de liberis abſolutis futuris contingentibus. VII.

Reſpondetur, effectum contingentem poſſe duobus modis conſiderari in ordine ad cauſam: primò vt nulla præſupponitur determinatio eſſa ad talem effectum, non tantùm de facto in ea, ſed etiam vt talis cauſe obiicitur cognitioni, & tantummodo conſideretur ſecundùm purum ſtatum ſuæ indifferentiæ ad producendum contingenter effectum: ſecundò eumdem effectū contingentem poſſe conſiderari in ordine ad proximam ſuam cauſam liberam, vt habentem aliquā in ſeipſa, vt obiectum eſt, determinationem ad producendum, effectum contingentem illum conſideratum priori modo, non poſſe ſubdi certæ alicui cognitioni,

D quia vt animaduertimus etiam ex Ariſtotele, cognitio certa & infallibilis debet habere certum & determinatum obiectum, vt obiectum eſt, ſeu vt obiicitur cognoſcendum: at effectus contingens conſideratus illo priori modo & præcisè ſecundùm ſtatum contingentiæ, non eſt quid certum & determinatum, cùm eius ſtatus, vt ſic, ſit tantùm ſtatus in cauſe ad vtramlibet partem, qui eſt ſtatus puræ *indeterminationis*, vt Caietanus ad articulum decimum tertium huius quæſtionis notat, vbi in rebus creatis, & etiam in effectibus contingentibus diſtinguit ſtatum à natura: effectus autem contingens conſideratus poſteriori modo debet aliquod eſſe determinatum, vt eſt in aliquo ſtatu alicuius determinationis, vt per ſe patet, & ſic poteſt ſubdi certæ alicui cognitioni, ſecundùm quam VIII.

I. poſteriorem conſiderationem præſens diffi- A
cultas loqoitor de effectu contingenti: at
ſanctus Thomas relatus io obiectione loqui-
tur de effectu contingeoti conſiderato iuxta
priorem modum, vt patet ex iſtis eius parti-
culis in corpore eiuſdem articuli, *ad vtrum-
libet contingens, nondum determinatum ad vnum:
cauſa contingens ſe habet ad oppoſitum*, condi-
tiones enim iſtæ & aliæ ſimiles reperiuntur
tantùm in effectu contingenti iuxta primam
cooſiderationem.

Et hæc explicatio confirmatoc ex eo, qoòd
idem ſanctos Thomas libro primo *contra Gen-
tes*, cap. ſexageſimo ſeptimo in 3. ratione, vbi
agit de hac difficultate præſenti, dicat Deum
æqoè certò cognoſcete futura contingentia
in eorum cauſis completis & non impeditis,
ac cogooſcit effectus noſtros in ſuis cauſis:
vbi iſtæ particolæ, *completis & non impeditis*
II. ſignificant mentem ſancti Thomæ eſſe, effe- B
ctum contingentem hoc poſteriori modo ſpe-
ctatum ſobiici certæ ſcientiæ.

Nec eſt, qoòd qois dicat iſtud ſancti Tho-
mæ intelligi tantùm de effecto caoſarom na-
tocalium, ſeu de contingenti ab extrinſeco,
vt videtur Ferrarienſi ad illum locum; nos
verò hîc agere de effectu contingenti ab in-
trinſeco: nam ſanctus Thomas ibi agit de
cognitione ſingolatium cootingentium, oon
tantùm ab extrinſeco, ſed etiam ab iotrinſe-
co: imò magis de his, quàm de iſtis, qoia vt
Ferrarienſis animaduertit ad initiom iſtios ca-
pitis, agit ibi de iis ſingularibus contingenti-
bus, quæ noo paruam habent dubitationem
propter eorum immutabilitatem; quod maxi-
mè habet locum in contingentibos ab intrin-
III. ſeco, cùm nulla videatur eſſe dobitatio de ſo- C
toris contingentibus ab extrinſeco, vt obſer-
uauimus.

Adde quòd ipſemet Ferrarienſis ibidem re-
ſpondens ad argumentum Dorandi admittit
effectum contingentem, vt conſideratur in
cauſa impedibili, nullo tameo modo impedi-
ta, neque ante productionem, neque in ipſa
prodoctione habere vt ſic aliqoam neceſſita-
tem: ergo & aliquam certitudinem ſufficien-
tem ex parte obiecti, vt certò & infallibiliter
cognoſcator; & Ferrarienſis quando dictum
illud S. Thomæ ait iotelligi de effectu tantùm
cauſarom naturalium, loquitor cum hæſita-
tione, & dobitanter, vt eodo expreſsè hâc par-
ticulâ *fortaſſis*.

Obiicitur vltimò: fotutom liberum contin-
IV. gens qoatenus conſtituitor in eſſe obiecti per D
ſuam illam proximam caoſam ita determina-
tam, vt de facto & reipſa producat illud, non
habet ampliùs rationem contingentis, ſed
alicuius determinati ad vnum, vt ſanctus Tho-
mas loco citato obſeruat: at hîc agimus de
infallibili cognitione contingentis vt con-
tingens eſt: ergo determinatio illa proximæ
cauſæ effectus liberè contingenos, qoæ de fa-
cto illod exequitur ſeo prodocit, non benè an-
numeratur tanquam partialis aliqua ratio pri-
mæ rationis adæqoatæ cor Deos certò & io-
fallibiliter cognoſcit hæc futura libera con-
tingentia, licet ſecundùm ſe & nudè ſpe-
ctata habeant iodiffereotiam ad exiſtendum
& non exiſtendum ab æterno.

Reſpondetur, ex obſeruatis ſuprà ex Caie-
tano, quod etiam facilè intelligitor ex ſancto
Thoma locis citatis, ſcilicet aliod eſſe in ipſo V.
effectu contingenti ipſam propriam *naturam
contingentis*, & aliud ipſum *ſtatum contingen-
tis*, ſicut etiam patet in nobis, qui licet ean-
dem ſemper habeamus & retineamos natu-
ram, non tamen ſemper eundem ſtatom: fa-
temor ipſum effectum contingentem tranſi-
re per hanc determinationem proximæ ſuæ
cauſæ à ſtatu contingentiæ ad vtramlibet
ſeu *indeterminationis*, ad aliquem ſtatum *de-
terminationis*; negamus tameo tunc deperde-
re naturam contingentis propriè & formali-
ter dicti; ita enim procedit à ſua caoſa, vt
hæc potuerit impediri & ille etiam potuerit
oon eſſe, quod ſufficit ad naturam contin-
gentis propriè dicti, licet cauſa illa non ſit
de facto impedita vel non impedieoda, &
ille ex conſequenti ponendus: & quando
Theologi diſputant de cognitione Dei re-
ſpectu futurorum contingentium, non diſpu- VI.
tant de illis ſecundùm purum ſtatum contin-
gentiæ, ſed ſecundũ quod illi retinentes natu-
ram effectuũ propriè contingentiom, induunt
tamen ſpecialem aliquem ſtatum, in quo po-
ſiti certò & infallibiliter cognoſcantur à Deo.

ARTICVLVS XVI.

*Oſtenditur eſſentiam diuinam vt cauſam par-
ticularium eiuſmodi effectuum, obiicere
illa cognitioni.*

ANTEQVAM id probemus, præmittimus
nos non eo ſenſu velle diuinam eſſen-
tiam cepræſentare ſingularia libera contin-
gentia, quaſi illa ſeſe habeat ad inſtar ſpeciei
C impreſſæ reſpecto Dei cognoſcentis illa: ſic VII.
enim Deus cognoſceret illa per medium oon
cognitum, cuius contrarium patet ex iis, quæ
docuimus de ea cognitione creaturarũ, quam
beati habent in Verbo, quæ eſt participatio
quædam eius cognitionis, quam Deus habet
de illis: ſed ſenſus noſter eſt, quòd immedia-
ta illa cognitio comprehenſiua, quam Deus
habet de ſua eſſentia, tanquam cauſâ omnium
& ſingolarum creaturarum etiam in particu-
lari, ſit eo ipſo manifeſtatiua ſingularium quo-
cumcumque effectuom, & hoc modo diuinam
eſſentiam mediatè tantùm illa repræſentare.
Hoc prænotato,

Probatur hæc veritas ex dictis, tam ad
quæſt. 12. quàm hîc de modo, quo Deus cog-
noſcit omnes res alias à ſe, & de modo, qoo
D beati vidẽt aliqoas creatoras in Verbo: quod- VIII.
liber obiectum immediatè vnicâ tantùm cog-
nitione neceſſariâ inuariabili & perfectiſſimè
cõprehenſiuâ cogooſcibile non ſeipſom dun-
taxat obiicit & manifeſtat, ſed ſimol mediante
ſui ipſius cognitione manifeſtat & facit cog-
noſcere vnumquodque habens ad ſe intrin-
ſecam habitudinem pro omni ea conditione,
quam hoc ſecundarium obiectum habet: at
diuina eſſentia, vt actualis cauſa omnium, quæ
ſunt ad extra eſt immediatè obiectum vnicâ
tantùm cognitione neceſſariâ inuariabili &
perfectiſſimè comprehenſiuâ cognoſcibile ipſi
Deo per ſcientiam *viſionis*: item omnia & ſin-
gula qoæque ſutura libera contingentia ha-
bent intrinſecam habitudinem ad eſſentiam
diuinam ſpectatam in ratione actualis cau-
ſæ omnium ad extra & eſſe futurum, eſſe

præſens,

I. præſens, eſſe præteritum ſunt conditiones aliquæ conuenientes ipſis contingentibus pro diuerſis differentiis temporum: ergo diuina eſſentia immediatè cognita in ratione actualis cauſæ omnium, quæ ſunt ad extra, ſimul etiam obiicit ipſi Deo cognoſcenda omnia, & ſingula futura libera contingentia, ſecundùm quamlibet ſui conditionem, ſcilicet futuri, præſentis, & præteriti, ſeu diuina eſſentia in ratione talis cauſæ penetrata, & cognita à Deo per ſuam ſcientiam viſionis facit, vt ſimul & ſemel, & eâdem omninò cognitione cognoſcat omnia & ſingula hæc futura libera contingentia, ſecundùm conditionem futuri, præſentis, & præteriti.

II. Maior huius vltimi ſyllogiſmi patet ex dictis quæſtione duodecimâ, & præſenti de cognitione vnius in alio, tanquam medio cognito, quæ cognitio quando eſt neceſſaria, & perfectiſſimè comprehenſiua, debet ex tali duplici conditione ducere neceſſariò in cognitionem omnium, quæ habent neceſſariam habitudinem ad ſuum obiectum primarium; aliàs deſineret eſſe neceſſaria & comprehenſiua.

Minor eiuſdem ſyllogiſmi quoad primam ſui partem patet ex eo, quòd ſuprà oſtendimus Deum videre omnia in ſeipſo etiam ſcientiâ viſionis, ſeu ipſam eſſentiam diuinam eſſe immediatum eius obiectum, & Deum in illa cognita, vt habet rationem cauſæ cognoſcere omnia: patet etiam quoad ſecundam partem, quæ eſt de conditionibus huius diuinæ cognitionis, & quidem de *comprehenſiua* ex eo,
III. quòd omnis cognitio perfectiſſima debet eſſe comprehenſiua omnis, & cuiuſlibet ſui obiecti.

Quòd item ſit *vnica*, & *inuariabilis*, patet ex dictis ſuprà, ſicut & quòd ſit neceſſaria: licet enim ſcientia viſionis dicatur libera, quatenus potuit ſeſe non terminare ad hæc & iſta obiecta, quæ ſunt res creatæ, quia potuit Deus nihil velle creare; attamen poſito decreto Dei de communicando ſe ad extra, & ſuppoſitâ futuritione rerum eiuſmodi, illa debuit ſeſe neceſſariò terminare ad hæc obiecta, ne aliquid cognoſcibile fugeret iſtam ſcientiam Dei.

Similiter eadem minor patet quoad eam partem, quæ aſſerit *hæc futura libera contingentia, dicere intrinſecam habitudinem*
IV. *ad eſſentiam diuinam*, in ratione cauſæ conſideratam; omnis enim effectus habet neceſſariam habitudinem ad eam cauſam, à qua pendet neceſſariò: at hæc futura contingentia ſunt aliqui effectus ad extra, quorum omnium & ſingulorum diuina eſſentia eſt etiam cauſa per ſuam omnipotentiam.

Nec obſtat, quòd aliqua futura libera contingentia non ſint entia realia ſeu poſitiua, ſed priuationes tantùm, vt aliqui cenſent de actuali peccato commiſſionis, & eſt euidens de pluribus priuationibus, quæ vel concomitantur, vel conſequuntur peccatum actuale, & proinde ſunt ſicut & illud aliquid contingens; nam præterquam quòd iſta ſemper habent aliquem actum poſi-
A tiuum pro ſuo materiali, à quo non ſeparantur, & proinde illo comprehenſiuè cognito eiuſmodi priuationes coniunctæ cognoſcuntur, adhuc tamen non ſunt abſque permiſſione Dei, & aliqua eius circa illa prouidentia, quæ licet non imponat neceſſitatem voluntati, ſed illam relinquat liberam ad non cauſandum ſuo modo eiuſmodi priuationes; attamen vbi Deus altiſſimâ ſuâ cognitione penetrat vim & efficaciam tam auxilij ſufficientis à ſe ipſo præſtiti, quàm tentationis iniectæ, & voluntatem, & quidquid eſt in illa, videt in quam partem ſit de facto non tantùm inclinatura, ſed etiam conſenſura, vt ampliùs mox patebit. V.

VI. Quòd denique *eſſe futurum, eſſe præ-*
B *ſens, eſſe præteritum*, ſint aliquæ conditiones horum contingentium, de quibus agimus, eſt magis euidens per ſe, quàm ſit opus probare.

Quòd verò hæ conditiones contingentium debeant ſimul & ſemel, & ab æterno repræſentari, ſeu obiici modo ſuperiùs explicato ipſi ſcientiæ viſionis, patet ex neceſſitate & immutabilitate, tum huius ſcientiæ, tum etiam ex ipſa comprehenſione diuinæ eſſentiæ in ratione actualis cauſæ omnium ad extra.

Sicut etiam ex eo quòd libera hæc contingentia, vt hîc agimus de illis, ſupponuntur futura, cauſæ illorum proximæ ſeſe determinent ad productionem illorum, ita vt reipſa & de facto exequantur illam, patet: nam præſens difficultas eſt ſolùm de ab-
C ſolutis futuris liberis contingentibus: at tale futurum ex ſecundo noſtro notabili dicit determinationem ad aliquando exiſtere, iuxta exiſtentiam verbi & temporalis eius differentiæ, quæ exprimuntur in propoſitione: ergo cùm vt ſic non poſſit accipere ſuum exiſtere, niſi per cauſam ſuam liberam ſeſe ad illud liberè producendum determinantem & reipſa producentem illud eâ temporis differentiâ, quâ enuntiatur eſſe futurum, hæc libera futura contingentia habent, quòd certò & infallibiliter cognoſcantur à Deo per ſuam ſcientiam viſionis, & etiam proueniunt ab ipſis eorum cauſis, ſeu à voluntate creata ſeſe determinante ad productionem illorum, & de facto illa producente in tali temporis differentia, tanquam ex parte totalis obiecti diuinæ illius cognitionis, quam ſcientiam *viſionis* appella-
D mus. VIII.

VII. (beside the line beginning "le futurum ex ſecundo")

ARTICVLVS XVII.

Oſtenditur intellectionem Dei eſſe proportionatam iſtis obiectis, & ab æterno penetrare certò, & infallibiliter actualem connexionem contingentium cum ſua propria futuritione.

VTRVMQVE probatur ex dictis ſuprà de perfectione actiuæ intelligibilitatis Dei hoc modo: nullum poteſt dari, imò nec concipi obiectum habere de facto aliquam paſſiuam intelligibilitatem pro aliqua diffe-

I. tentia etiam remotiſſima temporis futuri aut
præteriti, quam ſumma actualis intellectio
Dei per eſſeotiam non attingat : imò & pe-
netret ioſallibiliter ab æterno, qoia aliàs non
eſſet infinita in genere intellectionis, oec
neceſſaria & inuariabilis, ſed aliquid poſ-
ſet illam latere ſaltem pro illo tempore, quo
obiectum iſtud eſt duntaxar fututum poſt
durationem valde loogam : & qnia dum ta-
le ſuturum exiſteret in propria differentia
ſui temporis deberet cognoſci à Deo; tunc
cognitio illa Dei reciperet aliquam mu-
tabilitatem & varietatem, ſaltem quoad
ſuam terminationem, ſecundùm quam ta-
men diximus ſuprà illam eſſe inuariabi-
lem, quatenus ſcilicet ipſa rerum variatio
repræſentatut ei inuariabiliter : dum vna &
eadem res vnâ & eadem repræſeotatioœ vir-
II. tualiter tamen multiplici repræſentator ei
pro vno tempore futura, pto hoc alio præ-
ſens, & pro iſto præterita : sicque ſundans
diuerſa enuotiabilia pro differentiis diuer-
ſis illorum temporum, vt etiam explicatum
eſt ſuprà : ſed hæc abſoluta futura libera con-
tingentia habebunt in aliqua temporis dif-
ferentia actualem paſſiuam intelligibilita-
tem ſibi correſpondentem, quis habebunt
de facto entitatem actuatam : ergo ſumma
actualis iotellectio Dei per eſſentiam eſt ab
æterno proportionata intelligendis abſolu-
tis futuris contingentibus liberis, & re-
ipſa ab æterno cognoſcit illa certò & infal-
libiliter.

Explicatur : tunc aliquid cognoſcitur certò
& infallibiliter eſſe vel fore tale pro hac &
iſta differentia temporis, quando medium
III. repræſentans ſeu manifeſtans cognoſcenti,
repræſeotat & manifeſtat infallibiliter tale,
quale eſt, vel erit pro tali differentia, & ipſe
cognoſcens pertingit hanc repræſentatio-
nem ſeu maoifeſtatiooem vt ſic, & cum ta-
libus circumſtantiis in particulari, quæ de
facto vel iam ſunt in obiecto vel erunt, quan-
do ponetur liberè extra ſuas cauſas : atqui
vt nunc oſtendimus, eſſentia diuina io ratio-
ne actualis cauſæ horum contingentium pe-
netrata à Deo etiam ab æterno iſta ei obiicit
cognoſceoda etiam inuariabiliter ex parte
ſui iuxta quamlibet illam conditionem quam
habebunt aliquando in aliqua temporis dif-
ferentia, & hoc facit certò & infallibili-
ter, quia aliàs diuina eſſentia, vt ſic cog-
nita, non haberet loquendo propriè ratio-
IV. nem legitimi medij cogniti, ſed tantùm fal-
lacis, cuiuſmodi nihil eſt in Deo : ergo
Deus ab æteroo cognoſcit certò & infalli-
biliter hæc abſoluta futura libera contin-
geotia, hoc & iſto tempore habitura ſuam
exiſtentiam ſecuodùm hanc & iſtam coodi-
tionem.

ARTICVLVS XVIII.

Eadem veritas alterâ ratione probatur.

SECVNDA ratio pro præcedentis arti-
culi veritatis probatione, hæc eſt : ad cog-
nitionem comprehenſiuam infinitè exce-
dentem voluotatem creatam pertinet, vt
illa noo ſolùm attingat liberos eius actus,
A prout ſunt illi poſſibiles ; ſed etiam, vt a- V.
ctu futuros, dummodo reipſa ſint futu-
ri : atqui Deus cogooſcendo ſuam eſſeo-
tiam, vt cauſam abſolutorum futurorum
contingentium liberorum etiam compre-
heodit humanam voluntatem, vt proxi-
mam illorum cauſam : ergo ſe ipſum cogno-
ſcendo non debet tantùm cognoſcere certò
& infallibiliter voluntatem creatam, om-
néſque eius actus liberos merè tantùm poſ-
ſibiles; ſed etiam illos omnes & ſingulos a-
ctus liberos, qui reipſa erunt aliquando : er-
go cùm hæc futura contingentia libera,
ſint de numero iſtorum eiuſmodi actuum;
Deus debet penetrando ſuam eſſentiam in
ratione cauſæ ad extra & creatam voluntatem
vt proximam cauſam liberorum futurorum
contingentium, debet inquam, etiam cer-
B tò & infallibiliter illa vt de facto in hac VI.
& iſta temporis differentia futura cogno-
ſcere.

Maior hæc vltima patet, quia ad veram
duntaxat ſimplicem comprehenſiooem ali-
cuius cauſæ ſufficit ita penetrare illam, vt
omnes eius effectus poſſibiles, quatenus poſ-
ſibiles, ſeu vt poſſunt ab illa cauſari, cogno-
ſcantur, & cum tanta claritate, cum quo-
ta ſunt ex ſe cognoſcibiles, vt intelligitur
ex dictis ad quæſtionem 12. de vera & pro-
priè dicta comprehenſione : ergo ad ſuper-
compreheoſionem, id eſt ad cognitionem
creatæ voluntatis excedentem veram eius
comprehenſionem ſimpliciter dictam requi-
ritur, vt illa attingat etiam omnes & ſin-
gulos actus eius liberos reipſa futuros pro
ea temporis differentia, in qua erunt & pro
C variis conditionibus, quas etiam habebunt VII.
in variis differentiis temporis : ergo cùm
Deus ſupercomprehendat voluntatem crea-
tam, debet etiam hæc libera futura con-
tingentia certò & infallibiliter ab æterno
cognoſcere, prout ipſa erunt in ſuo tem-
pore.

Confirmatur : hæc ſupercomprehenſio
debet excedere comprehenſionem veram;
attameo ſimpliciter talem, non tantùm ex
parte cognoſcentis & modi eius, ſed etiam
ex parte obiecti : ita vt quæ Angelus com-
prehendendo noſtram voluntatem cogno-
ſcit tantùm vt poſſibilia; Deus cognoſcat
certò & infallibiliter vt futura, vel non fu-
tura.

Explicatur : ad rationem veræ comprehen-
D ſionis ſufficit ex parte obiecti & modi te- VIII.
nentis ſe ex parte eius, quòd attingatur ſe-
cundùm modum illum, quo ex ſe & natura-
li ſua conditione poſtulat perfectiſſimè cog-
noſci : & omnis alia perfectio, quæ poteſt
interdum reperiri ex parte cogooſcentis &
modi eius cognoſcendi, non variat loquen-
do propriè rationem comprehenſioois, cùm
ad illam, vt ſic, hoc vtrumque habeat ſe per
accidens, vt poteſt animaduerti in actu ſa-
pientiæ, quem ſecundùm propriam ſuam ra-
tionem & eſſentialem perfectionem, Ange-
lus & homo elicient circa idem obiectum eo-
dem planè modo ex parte ſui & cum illa per-
fectiooe, quâ cognoſci poſtulat : atqui com-
prehenſiua illa cognitio, quam Deus habet
de voluntate creata in ratione obiecti perfe-
ctiſſimè penetrata eſt altetius longè perfe-

I. ctionis etiam conſiderata ſecundùm ſuum obiectum, & penes modum ſeſe tenentem ex parte illius, quàm ſit illa comprehenſio eiuſdem voluntatis creatæ, quam ſupremus aliquis Angelus poteſt habere; longè enim melius penetrat vnumquodque ſecundùm id, quod in ſeipſa continet virtute; cuiuſmodi ſunt liberi etiam actus de facto eliciendi: ergo cùm Angelus naturali ſuo lumine poſſit comprehenſiuâ cognitione comprehendere omnes actus liberos humanæ voluntatis, vt poſſibiles naturaliter; Deus ipsâ cognitione perfectiſſimâ, quam habet de tali voluntate, non tantùm illos cognoſcet, vt poſſibiles, ſed etiam certò & infallibiliter, vt futuros in ſua differentia temporis ſuppoſitâ eorum futuritione.

II. ARTICVLVS XIX.

Tertia ratio proponitur pro eadem veritate.

RATIO tertia eſt talis: quicumque habet ab æterno omnipotentiſſimam voluntatem ad faciendum, vt creata voluntas exerceat in tempore actum aliquem liberè & tamen indeclinabiliter & inſuperabiliter, is debet ſimul certò & infallibiliter noſſe, quòd hæc creata voluntas ſic affecta, eliciet de facto talem actum, & non ſolummodo quòd poteſt illum elicere, vel quod eſt magna coniectura & admodum probabilis, quòd de facto illum eliciet: hic enim vterque modus
III. poſterior cognoſcēdi non correſpondet prædictæ eius volitioni omnipotentiſſimæ, quâ vult talem actum liberè quidem, ſed tamen indeclinabiliter & inſuperabiliter tali tempore exerceri: imò arguit in tali volente imperfectionem oppoſitam prouidentiæ, quòd ſcilicet decreto ſuæ voluntatis velit efficaciter & abſolutè aliquem actum elici, quem tamen non ſcit certò, ſed tantùm coniecturaliter & probabiliter eſſe ponendum de facto.

Deinde in agente prudentiſſimo, & omniſcio ſcientia & volitio efficax ſibi correſpondent, cùm ſit agens non tantùm per voluntatem, ſed etiam per intellectum: atqui Deus habet ab æterno omnipotentiſſimam ſuam voluntatem ad faciendum, vt aliqua creata voluntas, puta hominis prædeſtinati, exerceat tali temporis differentiâ actum ſuæ
IV. conuerſionis ad Deum, quo conſentit de facto efficaci gratiæ vocanti liberè quidem, ſed tamen inſuperabiliter & indeclinabiliter, vt ſanctus Auguſtinus paſſim docet diſputando contra Pelagianos, & nos etiam fusè docebimus primâ ſecundæ agendo de gratia efficaci: ergo Deus in tali hypotheſi non tantùm cognoſcit, quòd homo ſic vocatus poteſt reſpondere tali gratiæ, ſed etiam quòd de facto reſpondebit: ergo Deus ab æterno non tantùm cognoſcit liberos actus, quos voluntas creata poteſt elicere, ſed etiam determinatè, & in particulari cognoſcit certò & infallibiliter, quos de facto voluntas creata eliciet in tempore: ergo quemadmodum in hoc caſu Deus penetrando vim & efficaciam ſuæ gratiæ vocantis, quam efficaciter vult dare

A in tempore & ex perfectiſſima cognitione voluntatis creatæ, vt ſibi Deo ſummè ſubiectæ cognoſcit certò & infallibiliter iſtam voluntatem poſt mille annos elicituram de facto, liberè tamen hos & iſtos actus in particulari; ſic etiam idem Deus penetrando vim & energiam cuiuſcumque diſpoſitionis & excitationis ad exercendum quemlibet actum liberum: item & voluntatem creatam ſibi in omnibus ſubiectam ab æterno cognoſcet certò, & infallibiliter omnes, & quoſcumque actus liberos, quos voluntas creata exercebit etiam in qualibet temporis differentia. V.

Neque poteſt reſponderi primò futuritionem iſtorum actuum liberorum, quibus homo reſpondet gratiæ vocanti, præuideri certò & infallibiliter per ſcientiam illam me-
B diam, quam nonnulli vocant *futurorum conditionatorum*: deinde non eſſe parem rationem eiuſmodi conſenſus in gratiam vocantem, ac omnium aliorum futurorum contingentium actuum liberorum, cùm Deus ſemper ſit cauſa eiuſmodi conſenſus, & velit illum efficaciter: at inter libera futura contingentia multa dantur, quorum ipſe non eſt auctor, & quæ ei omninò diſplicent; cuiuſmodi ſunt ſinguli actus peccaminoſi, quos voluntas creata de facto liberè exercet in aliqua temporis differentia: hoc, inquam, non poteſt reſponderi. VI.

Non primum, quia citato nunc loco de gratia fusè docebimus, tam ex ſancto Auguſtino & aliis Patribus, quàm ratione fundatâ in Scripturis ſacris, Deum in opere prędeſtina-
C tionis, & in diſpenſatione aliorum beneficiorum gratię nullomodo fuiſſe vſum hâc ſcientiâ mediâ, illam ad id fuiſſe inutilem; imò & arguere imperfectionem in eo, qui operatur ex illa. Deinde ſanctus Auguſtinus locis ibi citatis ſemper refundit futuritionem eiuſmodi actuum in omnipotentiam diuinæ voluntatis vtentis his, & iſtis medus potentiſſimis, & habentibus à ſe, ſeu ab intrinſeco ſummam ſuam efficaciam. VII.

Secundum etiam non poteſt dici: nam vt iam animaduertimus, licet Deus alio modo velit iſtum efficacem conſenſum in gratiam vocantem, & alio modo actus peccaminoſos; iſtum voluntate *beneplaciti*, hos *permiſſiuâ* tantùm voluntate: eſt tamen ſemper eadem ratio quoad radicem certitudinis, & infallibilitatis, in cognoſcendo illos: nam cùm diuina voluntas non agat ſine cogni-
D tione præuiâ, vel comite, ſicut ex ſumma illa penetratione gratiæ, quam offert ei, quem vocat, & ſummæ ſubiectionis, quam creata voluntas habet ad eum, cognoſcit certò & infallibiliter hunc actum eſſe reipſa exercendum in tali tempore; ſic etiam quia Deus perfectè penetrat quænam ſint vires tentationis iniectæ ad peccandum, quâ homo prouocatur ad peccatum, & ſumma illa ſubiectio voluntatis creatæ ad Deum eſt ſecundùm quodcumque genus, tam cognitionis, quàm efficientiæ & cauſalitatis; hæc illorum penetratio erit ipſi Deo radix, cur non minus certò & infallibiliter cognoſcat ab æterno omnes & ſingulos actus peccaminoſos, quos ipſa voluntas de facto committet, quàm alios actus ſtudioſos. VIII.

I. Atque rotum iſtud ampliùs confirmatur ex dicendis loco citato de efficacia gratiæ; quæ enim argumenta ibi oſtendunt certitudinem diuinæ cognitionis circa illam fundari in ſumma comprehenſione auxilij efficacis & humanæ voluntatis (eâdem ſeruatâ proportione) poſſunt idem oſtendere circa cognitionem futurorum liberorum contingentium.

DISPVTATIO VIII.

De ſcientia Dei circa futura contingentia libera conditionata.

II. ### ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus cognoſcat futura libera contingentia conditionata.

PRÆMITTENDVM eſt, hæc futura conditionata eſſe duplicis generis: primum genus eſt eorum quæ aliquo modo reſpiciunt ordinem, ſiue gratiæ, ſiue naturæ, quem Deus de facto ſelegit, quatenus ſunt talia, vt ſi conditiones quibus hæc contingentia afficiuntur fuiſſent poſitæ, practica etiam eorum veritas fuiſſet ſubſequuta: alia ſunt quæ non reſpiciunt hunc ordinem, ſed alium quem Deus poterat per abſolutam potentiam inſtituere.

Notandum ſecundò, cognitionem horum futurorum poſſe duobus modis conſiderari,
III. nimirum *ſpeculatiuè* & *practicè*, & præſentem quæſtionem poſſe moueri iuxta vtrumque modum, quòd hæc ſcientia, vt *practicè* conſideratur, non ſit in Deo, fusè oſtendemus agẽdo de gratia efficaci: ſolùm reſtat hîc explicandum, an ſpectata ſpeculatiuè prout hæc futura dicunt aliquam connexionem inter dictum & conditionem, ſuppoſito aliquo conditionali decreto Dei, dicat aliquam veritatem, & ex conſequenti aliquam cognoſcibilitatem paſſiuam, quæ attingatur à Deo: nam quod ſpectat ad illa conditionata quorum fit mentio in ſacris Litteris, quia de facto reſpiciunt hunc ordinem gratiæ electum à Deo, pertinent propriè ad illam ſcientiam Dei, quam appellamus *viſionis*, vt oſtendemus loco citato.

Quod itaque ad cognitionem ſpeculatiuam conditionatorum contingentium ſpe-
IV. ctat, duæ ſunt ſententiæ; vna negans. Melior tamen eſt affirmans, quam hâc propoſitione explicamus.

Sit hæc propoſitio. *Deus certò & infallibiliter cognoſcit omnia futura libera contingentia conditionata.* Ita Abulenſis quæſtione decimâ tertiâ ad caput vigeſimum tertium libri primi Regum. Item Dominicus Soto libro tertio *ſummularum* capite octauo ſectione tertiâ: eamdem ſententiam à fortiori amplectuntur omnes illi recentiores, qui exiſtimant Deum in communicandis, & diſtribuendis benefi-

A ciis gratiæ fuiſſe de facto vſum hâc cognitione. V.

Probatur in ſenſu à nobis propoſito. Primùm auctoritate ſancti Auguſtini libro *de prædeſtinatione Sanctorum* capite nono, vbi cùm Semipelagiani contenderent eum ſuis reſponſionibus ad ſex quæſtiones paganorum, admittere Deum fuiſſe vſum hâc ſcientiâ in diſtributione donorũ gratiæ, id expreſsè negat, & ait ſe loco illo dixiſſe tantùm quod ſufficiebat ad ſolutionem quæſtionis ibi propoſitæ à paganis, nimirum Deum & Chriſtum Dominum ſciuiſſe aliqua ex his conditionatis; & quinam fuiſſent credituri in eum ex iis apud quos prædicaſſet, ſi voluiſſet apparere anteà hominibus, quàm de facto apparuit per myſterium Incarnationis.

B Referuntur etiam ab aliis aliquot alia eiuſdem ſancti Auguſtini, & aliorum Patrum teſtimonia; ſed quæ ex antecedentibus & conſequentibus poſſunt facilè intelligi procedere de eo ordine in quo nunc ſumus, & ſic pertinere tantùm ad ſcientiam viſionis. VI.

Poteſt etiam probari ex his omnibus, quæ paſſim Theologi diſputant circa myſterium Incarnationis, vt futurum primo parente non peccante: item ex iis, quæ ibidem tradunt de ipſa vnione hypoſtatica facta cum humana natura conſtituta, & remanente in ſolis ſuis naturalibus perfectionibus, & id genus quampluribus aliis, de quibus ibi diſputant, & vnam ex duabus contradictoriis probant tanquam veram.

Probatur etiam ratione: propoſitio con-
C ditionata differt tantùm ab abſoluta, quòd habeat conditionem: ergo quemadmodum abſoluta habet veritatem determinatam purè & ſimpliciter, & hæc eius veritas determinata eſt ipſi Deo optimè cognita; ſic etiam conditionata propoſitio habebit aliquam veritatem; ſed duntaxat determinatam ſub conditione ei appoſita, & ex conſequenti certò, & infallibiliter cognoſcetur à Deo futura, ſi hæc eius conditio ponatur de facto. VII.

Deinde ſuppoſito decreto Dei de communicando ſe ad extra, poſſunt dari duæ propoſitiones contradictoriæ de eiuſmodi futuris conditionatis, & extrema illarum ſunt etiam poſſibilia quoad connexionem inter ſe; & ſuppoſito ipſo decreto Dei verum
D eſt dicere, quòd vna illarum erit, ſi hæc conditio ponatur, altera minimè: ergo cùm nullum verum cuiuſcumque ſit generis, ſiue abſolutum, ſiue conditionatum poſſit latere Deum; aliàs enim non eſſet ſummè intelligens, nec eſſet eius intellectio infinita, Deus debet cognoſcere hæc futura conditionata. VIII.

Tandem aliquæ ex his rationibus, quibus ſuprà oſtendimus Deum cognoſcere libera contingentia abſoluta futura, poſſunt accommodari præſenti propoſitioni, vt quilibet poteſt facilè animaduertere.

I.

Articvlvs II.

Soluuntur duo fundamenta contraria ſententiæ.

PRimvm eſt, quòd ex regulis Dialecticorum veritas propoſitionis conditionatæ conſiſtit in bonitate & valore conſequentiæ, ſeu illationis, ſed conſequentia quæ in eiuſmodi propoſitionibus infertur ex antecedenti non eſt bona: tum quia eius oppoſitum poteſt ſtare cum antecedenti ſeu euenire, licet illud quod ſignificatur per antecedens ponatur: tum etiam quia ſi talis conſequentia eſſet bona iam eſſet neceſſaria, & non ampliùs contingens, qualem nihilominùs oppoſita ſen-
II. tentia ſupponit illam remanere.

Reſpondetur, propoſitiones de futuro contingenti conditionato habere aliquam determinatam veritatem, quia ſignificant determinatum aliquod tempus, quo ſi conditio illis appoſita completetur, fieret de facto, quod per illas enunciatur.

Ad rationem in contrarium reſpondetur conceſſâ maiore, negando minorem, ad cuius probationem reſpondetur diſtingui duplicem illationem ſeu conſequentiam apud Dialecticos: vnam *formalem, materialem* alteram; prior eſt, quæ vt formæ concludit cuicumque materiæ applicetur: poſterior, quæ ſolummodò nititur particulari connexione conſequentis cum ſuo antecedente deſumpta ex ſpeciali aliqua conditione, & habitudine conſequentis ad antecedens, inter quas eiuſmo-
III. di conſequentias hæc eſt diſtinctio, quòd prior dicat vnum eſſe aliquo modo cauſam alterius, ſcilicet antecedens ipſius conſequentis; vnde vocatur propriè illatiua conſequentia; poſterior verò dicat tantùm concomitantiam vnius cum altero, ſeu futurum, vt quod ſignificatur per conſequens ponatur ad exiſtentiam antecedentis, ſi conditio ibi poſita adimpleatur, non quidem præcisè & formaliter vi ipſius antecedentis, vt præcisè ſumpti, ſed per aliquã liberam determinationem alicuius; vnde in propoſitionibus hypotheticis, quæ formantur de illis particula conditionalis loquendo propriè ſumitur potiùs concomitanter, aut per modum alicuius ſigni, quàm illatiuè, aut formalis & veræ conſecutionis; verbi gratiâ aliquis dicat alteri; ſi veniſſes mecum, hoc vel iſtud habuiſſes, iam in propoſitionibus de liberis contingentibus fu-
IV. turis ſub conditione, conſequentia ſeu illatio non eſt formalis, ſed materialis tantùm; non enim affirmant neceſſariam conſecutionem vnius ab alio, quæ fundetur in ipſa forma & modo inferendi vnum ex alio, de qua tamen formali illatione hæc ratio primi huius fundamenti procedit: at illatio ſeu conſequentia, quæ reperitur in his propoſitionibus de liberis contingentibus futuris ſub conditione ſignificat tantùm talem eſſe concomitantiam, vel etiam connexionem cuiuſcumque illa ſit generis inter rem tali propoſitione enunciatam, & ipſam eius conditionem, quòd ſi conditio reduceretur ad actum, ipſa etiam res enunciata eſſet futura, contingenter tamen, & per liberam determinationem cauſæ ſuæ liberæ: ſicque affirmat tantùm hunc effe-

A ctum fuiſſe de facto contingendum cum iſto antecedente, ſi eius conditio ei fuiſſet appoſita, & de hypotheticis propoſitionibus huius ſecundi generis prædicta regula Dialecticorum non intelligitur. V.

Ex quo fit, vt earum veritati non obſtet, quòd abſolutè & ſimpliciter loquendo oppoſitum conſequentis poſſit ſtare cum antecedenti, vt patet in propoſitione hypothetica nunc allata in exemplum: nam hæ propoſitiones enunciant tantùm, quod de facto continget conditione reductâ ad actum, non autem quod abſolutè & ſimpliciter ſit impoſſibile rem aliter euenire: nam hæc duo ſeſe benè compatiuntur, hoc & illud fiet de facto, & non eſt abſolutè impoſſibile eius oppoſitum fieri, vt videre eſt in iis contingentibus liberis, quæ ſunt abſoluta futura, ex quo patet
B ſolutio ad primam confirmationem rationis VI. ibi allatæ pro minori.

Ad ſecundam confirmationem, reſpondetur ad ſummum illam eſſe duntaxat veram de formali illatione.

Deinde reſpondetur etiam in formali illatione hæc duo diſtingui, nec vnum eorum inferre neceſſariò aliud, formalem conſequentiam ſeu illationem eſſe bonam & talem conſequentiam ſeu illationem eſſe neceſſariam: nam in materia probabili & etiã in contingenti, tam de futuro, quàm de præſenti multæ dantur formales eiuſmodi illationes & conſequentiæ, quæ tamen loquendo abſolutè non ſunt neceſſariæ, ſed tantùm probabiles; verbi gratiâ, hæ conſequentiæ & illationes, ſi diligenter ſtudueris euades doctus, & ſi ma-
C ter eſt diligit filium, ſunt hypotheticæ, nec VII. tamen adimpletâ conditione ſunt abſolutè & ſimpliciter loquendo neceſſariæ; fit enim interdum, vt aliquis egregiam nauet operam litteris, attamen defectu alicuius alterius non euadat doctus: item vt mater non diligat proprium filium; quin potiùs odio habeat: ergo cùm in præſentibus propoſitionibus conſequentia, & illatio ſit tantùm materialis, vt oſtendimus, illarum conſequentiæ multò minus debent eſſe neceſſariæ, ſed ſufficit, quòd proportionatè ad ſuam conditionem ſint tantùm probabiles & contingentes, quæ tamen, vt penetrantur à diuina intellectione comprehendente modo perfectiſſimo ſuam diuinam eſſentiam in ratione cauſæ, attingantur certò & infallibiliter ſecundùm id, quod conditione reductâ ad actum eſſent reipſa & de facto, vel non eſſent.

D Alterum fundamentum eſt, quòd non ſit VIII. potior ratio cur aliqua propoſitio hypothetica de conditione pertinente ad rem, ſit determinatè vera, quàm aliqua alia propoſitio de conditione penitus diſparata, & omninò impertinente ſeu nihil conducente ad antecedens ipſius propoſitionis, cuiuſmodi eſt hæc propoſitio, ſi Ioannes ludit hodie, Petrus cantabit poſt annum; nam ſicut res ſignificata per hanc ſequelam in hac propoſitione eſt omninò indifferens ad ipſum eius antecedens, ſic etiam in priori propoſitione ſub conditione pertinente ſeu faciente ad rem: atqui hypothetica propoſitio de conditione diſparata eſt determinatè falſa, quia bonitas ſeu veritas hypotheticæ propoſitionis ſignificat illationem partis poſterioris ex priori, quæ tamen

I. hîc nulla eſt: cùm omnis talis illatio fundetur
in connexione vnius cum alio, quæ connexio
nulla hîc reperitur: ergo hæc futura contin-
gentia ſub conditione non ſunt alicuius de-
terminatæ veritatis: ergo cùm illud omne
quod à Deo cognoſcitur debeat habere ali-
quam veritatem determinatam, Deus non
cognoſcit hæc futura contingentia condi-
tionata ſub conditione etiam pertinente ad
rem.

Reſpondetur negando maiorem, cuius ne-
gationis hæc eſt ratio, quòd in propoſitioni-
bus de futuro contingenti ſub conditione ſpe-
ctante ad rem detur quædam connexio cum
ipſa conditione appoſita propoſitioni, quate-
nus cauſa ponet hunc effectum, ſi hæc condi-
tio ponatur; ſicque ibi reperitur aliqua de-
pendentia ſaltem in ratione ſigni, vt in illo
II. quarti libri Regum capite decimo tertio, *ſi*
percuſſiſſes quinquies, &c. vnde ex eo poteſt
inferri aliud ſaltem materiali conſequentiâ:
at in propoſitionibus hypotheticis ſub condi-
tione diſparata vna res per illas enuntiata
non importat talem connexionem, quâ ſup-
poſitâ tali conditione, res alia ſignificetur ali-
quo modo dimanare ſeu poni; ideóque tales
propoſitiones hoc modo conſideratæ ſunt
omninò falſæ, cùm conſequentia illarum ſi-
gnificetur habere aliquam dependentiam, &
connexionem cum antecedenti, quam tamen
de facto nullam habet, & hoc tantùm probat
ſecunda illa ratio; vnde loquendo propriè
propoſitiones iſtæ non ſunt appellandæ *con-*
ditionales, ſed potiùs *temporales*, quatenus ſi-
gnificant ſolam coexiſtentiam duarum rerum
III. in ordine ad eandem durationem, vel poſitio-
nem rerum duarum in diſtinctis temporibus,
quâ tamen ratione ſpectatæ, cùm vt ſic ha-
beant aliquam veritatem determinatam, &
ex duabus vna illarum ſit vera, poſſunt etiam
vt ſic cognoſci à Deo.

Articvlvs III.

De modo quo Deus certò & infallibiliter
cognoſcit hæc futura contingentia.

QVOD ſpectat ad modum quo Deus cer-
tò & infallibiliter cognoſcit hæc futura
conditionata, ille eſt proportionaliter idem
cum eo, quo præcedentibus articulis diximus
Deum cognoſcere certò & infallibiliter abſo-
luta futura libera contingentia: vnde quæ ibi
IV. diximus poſſunt hîc applicari, & iiſdem fun-
damentis & rationibus ſeruatâ proportione
ſtabiliri: nam eſſentia diuina comprehenſiuè
cognita in ratione cauſæ obiicit cognitioni
diuinæ, ſeu facit vt diuina intellectio ſeſe ter-
minet ad omnia poſſibilia ſecundùm quem-
libet modum poſſibilitatis eorum, & quomo-
do poſitis his & iſtis conditionibus cauſæ pro-
ximæ tali & tali tempore, his & iſtis circum-
ſtantiis ſeſe determinent ad producendum
hos & iſtos effectus contingentes ſub condi-
tione; imò quomodo reipſa illos produce-
rent, ſimiliter quomodo effectus illi adimple-
tâ conditione tranſirent ad aliquem ſtatum
determinationis & neceſſitatis cuiuſdam acci-
piendo exiſtentiam ſibi correſpondentem:

A hæc autem futura conditionata ſunt loquen- V.
do præciſè aliqua poſſibilia: tum quòd pro-
prij eorum termini nullam importent inter ſe
repugnantiam, cùm nihil repugnet id quod
exprimitur per ſequelam in iſtis conditionatis
propoſitionibus poni cum eo, quod ſignificat
antecedens, vbi & quando conditio illi appo-
ſita de facto poneret: tum etiam quia appel-
lantur futura ſub conditione; at futurum
quodlibet eſt alicuius rei poſſibilis ad minus
eo modo, quo enuntiatur futurum, dicit enim
aliquam habitudinem ad obtinendum ipſum
eſſe exiſtentiæ, excluditque vniuerſalem ne-
gationem exiſtendi pro omni tempore, vt an-
notauimus: ergo futura iſta conditionata ha-
bent ſufficientem neceſſitatem quantum re-
quiritur ex parte obiecti, vt aliqua certa & in-
fallibilis cognitio habeatur de illis.

B Deus etiam habet vim ſufficientem ad pe- VI.
netrandum illa ſecundùm eum ſtatum conſi-
derata, & ad percipiendum quæ & qualis ſit
connexio, & dependentia conſequentis &
conſequentiæ, cum ipſo antecedenti eiuſmo-
di propoſitionum, & etiam rationes ſuperiùs
allatæ poſſunt id oſtendere, ſi applicentur his
futuris conditionatis: ergo Deus ſimili mo-
do ſeruatâ tamen proportione cognoſcit cer-
tò & infallibiliter futura contingentia libera
abſoluta.

Et quamquam admittamus in Deo cogni-
tionem iſtorum futurorum conditionatorum,
non propterea tamen cenſemus tertiam ali-
quam ſcientiam diſtinctam propriè à ſcientia
ſimplicis intelligentiæ eſſe admittendam in
Deo, quæ diſtinctionis gratiâ appelletur *me-*
dia; nam diuiſio ſcientiæ diuinæ eſt tantùm
C per diſtinctam habitudinem ad ſua obiecta, vt VII.
ſuprà docuimus: at habitudo diuinæ cogni-
tionis ad hæc futura conditionata, vt ſic præ-
ciſè eſt tantùm ad aliquid vt poſſibile, quia
nunquam de facto exiſtent, nec vnquam exi-
ſterent, niſi Deus alium ordinem ab eo qui
nunc eſt, ſeligeret.

Nec obſtat quòd hæc contingentia enun-
tientur futura ſub conditione, quia etiam vt ſic
nunquam egrediuntur rationem poſſibilium,
cùm nunquam ſint habitura exiſtentiam; ſed
eam duntaxat poſſunt habere: ergo hæc ob-
iecta propriè pertinent ad ſcientiam ſimplicis
intelligentiæ, & vt talia per illam cognoſcun-
tur à Deo.

D DISPVTATIO NONA. VIII.

De ſcientia Dei circa non entia.

NOTANDVM eſt, nomine
non entium quatuor poſſe in-
telligi: primò ea, quæ ſunt
tantùm in potentia, vt ſunt
omnes creaturæ poſſibiles,
quatenus ſunt tantùm poſſi-
biles: ſecundò quę dicunt aliquam repugnan-
tiam & impoſſibilitatem: tertiò negationes
& priuationes: quartò & vltimò entia ra-
tionis.

I. ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus cognoſcat poſſibilia & repugnantia, & quomodo.

PRima propoſitio. *Deus cognoſcit non entia primi generis*, id eſt, *omnes & quaſlibet creaturas poſſibiles diſtinctâ cognitione*: ita omnes Theologi communiter: & probatur ea
dictis: nam quicumque cognoſcit comprehenſiuè diuinam eſſentiam, cognoſcit omnes
res poſſibiles, quia comprehenſiua cognitio
includit cognitionem eorum omnium, quæ
ſunt in obiecto cognito, & eorum quæ habent eſſentialem & neceſſarium ordinem ad
obiectum ſic cognitum: atqui Deus cogno-
II. ſcit comprehenſiuè ſuam eſſentiam, vt ſuprà
oſtendimus, & omnes creaturæ poſſibiles
continentur in eſſentia diuina, ea dictis ad
quæſtionem quartam huius partis, & ſecundùm illud eſſe, quod poſſunt habere in ſeipſis,
dicunt neceſſarium ordinem ad Deum, vt primam cauſam illarum, ſine qua nullomodo
poſſunt poni in rerum natura: ergo Deus
cognoſcit diſtinctè omnes creaturas poſſibiles.

Poteſt tantùm eſſe difficultas de duobus:
primum eſt quonam modo cognoſcat illas:
alterum eſt cùm hæc poſſibilia ſint infinita,
vtrum Deus videat illa, vt actu infinita; &
vtrum videat hoc & illud, vt determinatè vltimum. Prius iſtorum duorum eſt ſuperiùs
explicatum, quando oſtendimus omnipotentiam Dei eſſe id in quo tanquam cognito
Deus primò cognoſcit creaturas. Poſterius
III. omninò coincidit cum illa difficultate, quam
omnes Philoſophi communiter ex profeſſo
diſputant ad tertium librum *Phyſicorum*, agentes de in finito, nimirum an Deus cognoſcat infinitum *categorematicum*; an ſolummodò *ſyncategorematicum*; imò explicando iſtam
difficultatem, & hanc noſtram terminis expreſſis ſimul etiam exponunt, vt videre eſt apud Conimbricenſes ad caput octauum libri
tertij *phyſic.* quæſtione quartâ, & alios recentiores, vt Ruuium ad eundem locum tractatu
ſecundo quæſtione ſecundâ: Murciam ibidem
diſputatione ſecundâ quæſtione vltimâ, &
alios ad eundem locum Ariſtotelis: vnde prout vnuſquiſque ſentiet de iſta difficultate philoſophica idem ſibi formabit iudicium de præſenti difficultate.

Secunda propoſitio. *Deus cognoſcit non en-*
IV. *tia ſecundi generis.*

Probatur: Deus cognoſcit quidquid poteſt
fingi ab intellectu creato, quia nouit illum
comprehenſiuè: at creatus aliquis intellectus
poteſt fingere eiuſmodi non entia, vt experientia docet.

Tertia propoſitio. *Deus non cognoſcit iſta non entia ſecundi generis in ſeipſis, quaſi illa terminēt eius cognitionem: ſed cognoſcit illa per diſſenſum, ſcilicet cognoſcendo terminos conſtitutiuos entium impoſſibilium, non poſſe habere realem inter ſe coniunctionem.* Ita Capreolus in primum ſententiarum diſtinctione 38. quæſtione 4. & recentiores communiter ad articulum nonum
quæſtionis 14. huius partis.

Prior pars probatur. Cognitio rei in ſe fundatur in cognoſcibilitate ipſius eiuſdem rei,
A & hæc in ipſa eius entitate: atqui eiuſmodi V.
non entia ſeu impoſſibilia nullam habent entitatem etiā poſſibilem; aliàs enim non eſſent
ampliùs impoſſibilia: ergo neque poſſunt fundare aliquam ſui cognoſcibilitatem: ergo neque poteſt alia cognitio dari etiam in Deo,
quæ terminetur ad illa in ſeipſis.

Confirmatur ex illo vulgari, quod non eſt,
non poteſt ſciri, nimirum in ſe ipſo & eâ cognoſcibilitate, quam in ſeipſo habeat, non autem cognoſcibilitate, quæ fundetur in alio, vt
patet de negationibus & priuationibus.

Poſterior item pars eiuſdem propoſitionis
probatur: illud cenſetur cognoſci *per diſſenſum* ſeu negando, & non affirmando, quod illo vno ſimplici intuitu quo extrema eius apprehéduntur, vnum extremorum intelligitur
B diſſentire alteri, ſeu negatur poſſe coniungi
cum alio ſecundùm realem entitatem & con- VI.
iunctionem: atqui eo ipſo, quo Deus ſimplici intuitu apprehendit extrema entis impoſſibilis, intelligit vnum diſſentire alteri, ſeu iudicat vnum non poſſe coniungi alteri ſecundùm realem ſuam entitatem: ergo Deus cognoſcit iſta non entia ſeu impoſſibilia per diſſenſum.

Confirmatur: omnis perfecta cognitio apprehenſiua, qualis eſt cognitio Dei, eſt etiam
ſimul iudicatiua: ergo aut per affirmationem,
quâ vnum iudicetur conuenire alteri, aut per
negationem, quâ negetur ei conuenire: at impoſſibilia non poſſunt cognoſci priori modo;
talis enim cognitio eſſet mera quædam deceptio: ergo Deus cognoſcit tantùm impoſſibilia per diſſenſum, ſeu quatenus penetrando
ipſa extrema impoſſibilium videt & iudicat
C vnum diſſentire alteri. VII.

Hinc inter Deum cognoſcentem impoſſibilia, & nos etiam illa cognoſcentes hæc eſt
differentia, quòd nos intelligamus ea per modum poſſibilium, & ita de illis philoſophemur, ac ſi eſſent vera entia: Deus autem non
aliter quàm ſint, ac proinde per modum non
entium, penetrando perfectiſſimè eorum extrema, quorum vnum in ſeipſo importat negationem, vel incompoſſibilitatem cum alio,
& proinde vnum non poſſe eſſe aliud, vel cum
alio quopiam componere quoddam tertium;
vnde talis cognitio non æquè primò ſeſe terminat ad impoſſibilia, vt impoſſibilia, ac terminat ſe ad eorum extrema, licet iſtud totum
fiat vnico ſimpliciſſimo intuitu: ſed talis cognitio reſpicit magis proximè affirmatiuam
propoſitionem, ſcilicet hoc eſſe talis & talis
D naturæ, & veluti ex conſequenti non poſſe VIII.
huic & iſti coniungi; ſicque ex iſtis duobus
extremis poſſe tantùm reſultare ens aliquod
impoſſibile.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus cognoſcat priuationes, negationes, entia rationis, & quomodo.

PRima propoſitio. *Deus cognoſcit non entia tertij generis, ſeu priuationes & negationes per formas ſibi oppoſitas: ideóque ſi priuationes iſta & negationes ſint entium vt duntaxat poſſibilium, cognoſcuntur à Deo per ſcientiam* ſimplicis intelligentiæ: *ſi autem ſint entium actu exiſtentium, per ſcientiam* viſionis. Tota

I. propoſitio patet ex dictis ſuprà; nam eadem
eſt ſcientia obiectorum ſibi inuicem oppoſito-
rum: deinde ex ſancto Thoma hâc quæſtione
decimâ quartâ articulo decimo, Deus com-
prehendens naturas rerum & exiſtentias illa-
rum ſimul neceſſariò cognoſcit quidquid po-
teſt illis accidere corrumpens illas, vel exclu-
dens: atqui Deus per ſcientiam *viſionis* com-
prehendit res creatas, quæ habent eſſe in ali-
qua temporis differentia, & negatio & priua-
tio poſſunt illis aduenire, vt per ſe conſtat:
ergo Deus eâdem ſcientiâ viſionis, quâ videt
formas exiſtentes videt negationes & priua-
tiones illis oppoſitas, & hoc idem argumen-
tum poteſt fieri pro ipſis negationibus & pri-
uationibus, prout opponuntur formis rerum
duntaxat poſſibilium.

Eſt autem hoc diſcrimen inter modum, quo
II. Deus intelligit priuationes & negationes, &
modum noſtrum illas intelligendi, quòd nos
concipiamus illas ad modum entium poſitiuo-
rum; verbi gratiâ tenebras, tanquam inter-
uallum quoddam obſcurum: item apprehen-
dimus cæcitatem, velut aliquam formam in-
exiſtentem oculo impedientem perpetuò
actum viſionis, quo tamen modo priuationes
& negationes non ſe habent à parte rei; Deus
autem illas non apprehendat vel intelligat
aliter, quàm ſint à parte rei, nimirum qua-
tenus ſunt meræ quædam negationes termi-
norum ſibi oppoſitorum.

Secunda propoſitio. *Deus cognoſcit non en-
tia quarti generis*, id eſt, *ipſa entia rationis*. Ita
omnes communiter.

Probatur: Deus cognoſcit id omne, quod
eſt cognoſcibile & eo modo, quo eius cogni-
III. tio nullam importat imperfectionem: atqui
ens rationis eſt quoddam cognoſcibile: nam
Dialectici agunt de eo, vt eſt tale: & eius cog-
nitio poteſt haberi à Deo per illam cognitio-
nem comprehenſiuam, quam habet de om-
nibus actionibus intellectus humani, quarum
vna eſt ipſa formatio & cognitio entis ratio-
nis: & hic modus nullam dicit imperfectio-
nem, quia nihil dicit fictum ab intellectu diui-
no: ſed tantùm id, quod eſt fictum ab huma-
no intellectu obiici diuino & ab illo, vt com-
prehendente humanum intelligi: ergo Deus
cognoſcit entia rationis.

An autem Deus poſſit formare aliquod ens
rationis pendet à vera definitione entis ratio-
nis: nam ſi tota eius eſſentia conſtituatur in
ſolo eſſe *obiectiuè* in intellectu abſque eo,
IV. quod fingatur ab illo & concipiatur ad mo-
dum veri alicuius entis; Deus rectè dicetur
efformare illa, vt patet ex ratione noſtræ con-
cluſionis: ſi autem eſſentia entis rationis præ-
ter ipſum obiici intellectui poſtulet fingi ab
illo, & concipi ad modum veri entis; Deus
nulla efformat entia rationis, quia iſte modus
concipiendi aliquid, dicit imperfectionem in
eo qui ſic intelligit: in quo autem iſtorum
vera ratio entis rationis conſiſtat, Philoſophi
diſputant ex profeſſo in Dialectica & meta-
phyſica.

A DISPVTATIO X. V.

De ſcientia Dei prout eſt cauſa rerum.

ARTICVLVS PRIMVS.

*Vtrum ſcientia Dei ſit cauſa rerum, & qua-
nam ſcientia.*

SACRÆ Scripturæ paſſim tra-
dunt ſcientiam Dei, eſſe cau-
ſam rerum omnium creata-
rum Pſalmo 103. *omnia in ſa-
pientia feciſti*. Pſalmo 135. *qui
fecit cælos in intellectu*, id eſt,
per ſapientiam, vt gloſſa ibi explicat: item Sa-
pientiæ ſeptimo, *omnium artifex docuit me ſa-*
B *pientia*, & alibi paſſim: idem Ariſtoteles docet VI.
libro 12. *metaph.* cap. 2. & 8. & omnes Theo-
logi communiter: & ſuadet ratio, modus a-
gendi perfectiſſimus debet competere primæ
cauſæ omnium perfectiſſimæ: atqui Deus eſt
prima cauſa perfectiſſima omnium & modus
agendi per ſcientiam eſt perfectiſſimus om-
nium, quia ſic dirigit ſeipſum, & ſimul dirigit
agens per modum naturæ, eſtque nobilius
ſeipſum & aliud dirigere in agendo, quàm
dirigi ab alio: ergo Deus agit ad extra per
ſcientiam, & ſic eius ſcientia eſt cauſa om-
nium rerum creatarum.

Hoc autem ita eſt intelligendum, vt tamen
liberum decretum diuinæ voluntatis de pro-
ductione talis & talis rei debeat ei accedere,
vt patebit infrà agendo de voluntate Dei:
C modus verò, quo ſcientia eſt cauſa rerum, VII.
eſt per modum dirigentis, id eſt, quatenus
dirigit, vt habet ſanctus Thomas infrà quæ-
ſtione 19. articulo 1. nam ſcientia in Deo re-
ſpectu productionis creaturarũ ſeſe habet ſi-
cut cognitio eius, quod poteſt arte fieri in ar-
tifice: quemadmodũ patet ex citat. teſtimoniis
ſacræ ſcripturę: atqui cognitio in artifice diri-
git artificem, & potentiam eius executricem
in faciendo ſuo opere, vt experientia docet:
ergo hæc ſcientia Dei dirigit ipſam eius vo-
luntatem & potentiam in productione rerum:
& cauſalitatem diuinæ eſſentiæ ſic explicat
ſanctus Thomas quæſt. 14. artic. 8.

Ratio etiam eius rei poteſt peti ex illo diſ-
crimine, quod eſt inter agentia naturalia &
libera, nimirum quòd quia agentia naturalia
D ſunt determinata & habent vnum modum a- VIII.
gendi & producendi, non indigent aliquo di-
rigente extrinſeco, ſed per ipſas naturales
formas & inclinationes diriguntur ad produ-
cendum eodem ſemper modo ſuos effectus: a-
gẽtia verò libera cùm non ſint determinata ad
vnum, poſſunt producere diuerſos effectus
ſpecie; & ideò indigent aliquo dirigente &
determinante quoad ſpecificationem; tum
etiam quia agentia libera agunt per volunta-
tem: at voluntas cùm ex ſe ſit cæca, nec fera-
tur in incognitum, requirit ſcientiam quâ di-
rigatur.

Neque contra hanc explicationem poteſt
obiici ſanctum Thomam ſequenti quæſtione
15. tribuere directionem voluntatis diuinæ in
operando ipſis diuinis ideis: nam alio modo
idea dirigit operantem, ſcilicet vt exemplar,
quod res quæ producitur, imitatur, & ad

I. cuius ſimilitudinem producitur: ſcientia verò
dirigit, vt principium cognitionis tam ipſius
exemplaris, quàm rei exemplatæ ab illo.

Quæres, an ſcientia Dei ita cauſet res om-
nes ad extra per directionem, vt etiam cauſet
illas per veram efficientiam.

Reſpondetur cum Durando in primum
ſentent. diſtinct. 28. quæſtione 4. ſcientiam
diuinam eſſe duntaxat cauſam rerum dirigen-
do potentiam executricem ad exequendum
opus, præmonſtrando modum efformandi
illud, nec eam loquendo propriè eſſe effectri-
cem rerum ad extra in genere cauſæ efficien-
tis propriè dictæ.

Probatur: vt aliquid habeat rationem cau-
ſæ efficientis propriè dictæ, debet proprius
eius actus tranſire in alterum vt alterum eſt,
quia ex Ariſtotele lib. 5. *metaph.* potẽtia actiua
II. eſt principium tranſmutandi alterum ſecun-
dùm quod eſt alterum, & illa debet eſſe im-
mediata ratio producendi ſuum effectum: at-
qui diuinum ſcire, quod eſt veluti proprius
actus diuinæ ſcientiæ non eſt ipſi Deo imme-
diata ratio producendi ad extra, ſed ipſamet
diuina potentia: nam eodem modo ſeruatâ
proportione hæc tria *ſcientia, voluntas, & po-
tentia*, ſeſe habent ſecundùm ordinem ratio-
nis in Deo producente aliquid ad extra, quo
hæc eadem tria ſeſe habent in nobis, dum ali-
quod opus externum facimus: atqui ſcientia
in nobis, vt videre eſt in artifice dirigit tan-
tùm, nec immediatè attingit ipſum opus effi-
ciendo illud, cùm illa ſit actio purè immanens;
ſed ſola potentia executiua attingit immedia-
tè ſuâ productione effectum: ergo ſcientia di-
uina cauſat ſolummodò res dirigendo poten-
III. tiam, non autem efficiendo illas in genere cau-
ſæ efficientis propriè dictæ.

Dices: ſacræ Scripturæ nunc relatæ ſignifi-
cant diuinam ſcientiam cauſare per modum
artis, ſed ars definitur ab Ariſtotele in Ethicis
habitus vera cum ratione effectiuus.

Reſpondetur, artem dici ab Ariſtotele habi-
tum effectiuum, non quòd immediatè attin-
gat ipſum opus, ſed quòd ſit effectiuus illius
per potentiam executricem, quam ipſa ars di-
rigit. Nam Ariſtoteles ibi conſiderat artem,
vt relinquit poſt ſe aliquod opus externum,
cuiuſmodi eſt ars ædificandi, cuius Ariſtoteles
ibi meminit.

Dici etiam poteſt artem conſiderari duo-
bus modis: primò præcisè nudè & ſecundùm
ſe, vt eſt ars & habitus quidam intellectus di-
rectiuus operis faciendi: ſecundò prout eſt
IV. completum & perfectum principium operis;
quo poſteriori modo præter ſcientiam diri-
gentem includit etiam potentiam executri-
cem, Ariſtoteles ibi definit artem conſidera-
tam hoc poſteriori modo, quod ſatis intelli-
gitur ex eo, quòd diſtinguit ibi effectionem ab
actione, & ait expreſsè artem eſſe habitum
cum vera ratione effectiuum.

ARTICVLVS II.

Quænam ſcientia eſt cauſa rerum.

CVM ſuperiùs duas diſtinxerimus in Deo
ſcientias; vnam *viſionis*, alteram *ſimplicis
intelligentiæ*, quæritur quænam illarum pro-
priè ſit cauſa rerum.

Quidam recentiores ſancti Thomæ diſci- A V.
puli ad octauum articulum huius quæſtionis
decimæ quartæ, cenſent iſtud competere
ſcientiæ *viſionis*.

Melior tamen eſt aliorum ſententia, cum
qua concludimus *competere ſcientiæ* ſimplicis
intelligentiæ, & non viſionis *eſſe cauſam re-
rum.* Ita Heruæus in primum ſentent. diſtin-
ctione 39. quæſtione primâ, Capreolus eodem
libro diſtinctione 28. quæſtione ſecundâ arti-
culo primo, & plures alij etiam ex recentio-
ribus diſcipulis ſancti Thomæ ad citatum ar-
ticulum octauum.

Probatur: ſcientia diuina eſt eâ ratione
cauſa rerum, quâ ſcientia artificis eſt cauſa ſui
operis ex dictis ſuprà: at ſcientia artificis non
eſt propriè cauſa ſui operis, prout illa eſt *viſio-
nis*, ſeu quatenus cognoſcit illud, vt actu exi- B VI.
ſtens; hæc enim cognitio fit per ſpecies acce-
ptas ab ipſa re cognita, quæ tamen cùm ipſum
opus nondum exiſtat, non poſſunt ab illa de-
ſumi; ſed ſcientia artificis eâ tantùm ratione
eſt cauſa ſui operis, quâ cognoſcit illud &
oſtendit ſub ratione entis ab ipſo artifice fa-
ctibilis, eúmque dirigit: ergo ſcientia Dei
non eſt cauſa rerum, prout eſt *viſionis*, ſed
prout eſt ſcientia *ſimplicis intelligentiæ*.

Deinde in agente per intellectum ea ſolùm
ſcientia eſt cauſa rerum, quâ ſufficienter co-
gnoſcitur natura eius rei, quæ poteſt fieri, &
modus, quo talis res debet fieri: hoc enim po-
ſito, ſi decretum voluntatis applicans ſuffi-
ciens principium producendi talem rem acce-
dat, talis res ponetur, quia omnis alia ſcientia
eſt ad id ſuperuacanea: at Deus agit ad extra
per intellectum, & ſola ſcientia *ſimplicis in-
telligentiæ*, præciſa à ratione ſcientiæ *viſionis* C VII.
eſt talis, vt per eam natura rei cuiuſque facti-
bilis cognoſcatur; modus item quo res poſtu-
lat fieri, quia totum iſtud, vt ſic præcisè ſpecta-
tum eſt aliquod duntaxat poſſibile, cui ſi ac-
cedat decretum voluntatis applicans poten-
tiam ad producendum fiet: ergo hæc ſola
ſcientia *ſimplicis intelligentiæ* eſt cauſa rerum.

Et ex hac poſteriori ratione patet, quòd
vt Deus ratione ſuæ ſcientiæ, ſit cauſa rerum,
non eſt neceſſe hanc eius ſcientiam eſſe *pra-
cticè practicam*, ſeu dictare hîc & nunc hoc &
illud opus eſſe faciendum; ſed ſufficit, quòd
ſit *practica*, id eſt, proponat voluntati mo-
dum practicum fabricandi opus, & ſic dirigat
potentiam exequentem, vt fuſiùs docetur
primâ ſecundæ, agendo de propria indifferen-
tia libertatis.

Obiicitur primò: ea ſcientia eſt viſionis quæ D VIII.
terminatur ad exiſtentiam rei ſcitæ; ſed ſcien-
tia Dei cauſans res ipſas terminatur ad earum
exiſtentiam ponendo illas extra ſuas cauſas:
ergo eſt cauſa rerum.

Reſpondetur, duobus modis poſſe intel-
ligi ſcientiam terminari ad exiſtentiam rei
ſcitæ: primò, quatenus exiſtentia rei ſcitæ
habet rationem obiecti cogniti reſpectu talis
ſcientiæ: ſecundò, quatenus præcisè habet ra-
tionem effectus per illam producti; ſcientia
viſionis terminatur quidem ad exiſtentiam rei
ſcitæ priori modo, non tamen poſteriori mo-
do, quo ſolo ſcientia Dei eſt cauſa rerum: hoc
enim conuenit ſcientiæ *ſimplicis intelligentiæ*,
quæ prout habet decretum diuinæ voluntatis
de his & iſtis producendis ſibi annexum, vo-

I. catur etiam ſcientia *approbationis* practica per A reſpectum ad voluntatem Dei, vt ſuprà notauimus, & ſanctus Thomas habet expreſsè citato articulo octauo, ratione cuius tamen reſpectus non vẽdicat ſibi appellationem ſcientiæ *viſionis*, ſed ſemper manet intra limites ſcientiæ *ſimplicis intelligentiæ*, prout illa diſtinguitur, contra ſcientiam *viſionis*, vt patet ex dictis ſuprà de diuiſione ſcientiæ diuinæ.

Obiicitur ſecundò: ea ſcientia quæ eſt omninò indifferens ad exiſtendum & non exiſtendum non eſt cauſa rerum: atqui ſcientia *ſimplicis intelligentiæ* eſt omninò indifferens ad exiſtentiam & non exiſtentiam rerum: ergo ſcientia *ſimplicis intelligentiæ* non eſt cauſa rerum, ſed ſcientia tantùm *viſionis*.

II. Reſpondetur, illud tantùm probare ſolam diuinam ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ* ſumptam nudè & præciſè à decreto diuinæ voluntatis, B non eſſe cauſam in actu, quatenus actu non dirigit potentiã in faciendo opere, ſed ad id poſtulat actum voluntatis, quod nos ſuprà admiſimus: at hoc non facit vt talis cognitio ſit propriè *viſionis*, cùm non requiratur vt repræſentet ſuum obiectum: ſed tale decretum requiratur tantùm vt applicet cauſam ad agendum: vnde cùm hæc cognitio, quatenus præciſè eſt cognitio, remaneat intra eandem rationem, in qua erat ante iſtam actualem applicationem, ſicut ante decretum iſtud erat propriè ſcientiæ *ſimplicis intelligentiæ*; ita etiam dum voluntas vtitur illâ tanquam dirigente ad faciendum opus, erit ſcientia *ſimplicis intelligentiæ*.

Ex his facilè conciliantur inter ſe nonnullæ C

III. loquendi formulę Patrum circa ſcientiam Dei de rebus creatis, quæ alioquin videntur ſibi contrariæ: alij enim vt ſanctus Auguſtinus libro 15. *de ciuitate Dei* cap. 13. libro 9. *de Trinitate* cap. 10. Sanctus Gregorius lib. 12. *moralium* cap. 24. & ſæpè Scholaſtici dicunt, Deum non ideò cognoſcere res creatas, quia futuræ ſunt, ſed econtrà ideò res eſſe futuras, quia Deus illas nouit: alij econtrà aſſerunt idcirco Deum cognoſcere res creatas, quia futuræ ſunt: ita vt ipſa futuritio rerum ſit cauſa prænotionis illarum, quæ eſt in Deo: quomodo loquuntur ſanctus Iuſtinus Martyr in quæſt. *ad Gentes* quæſt. 58. ſanctus Hieronymus *commentario ad caput vigeſimum ſextum Ieremiæ*, & nonnulli alij. Poſſunt, inquam, iſti Patres facilè conciliari. Priores enim loquuntur de ſcientia *ſimplicis intelligentiæ*, prout ſortitur D

IV. appellationem *ſcientiæ approbationis practicæ*: poſteriores verò de ſcientia *viſionis*, quæ ſupponit futuritionem rerum, quæ licet ſit ſpeculatiua, quando tamen eſt de obiecto complacente ipſi Deo, vocatur interdum *approbationis ſpeculatiuæ*. Et Geneſeos primo capite dicitur: *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona*, particula, *vidit*, ſonat ſcientiam *viſionis*, vt indicat illa ſequens particula, *quæ fecerat*, & vltima illa particula, *erant valdè bona*, denotat approbationem ſpeculatiuam tamen, cùm ſit de opere iam peracto, quod ipſe artifex contemplatur.

Quæri tamen poteſt circa iſtas formulas loquendi Patrum, quem ſenſum faciat hæc particula *quia*, an illatiuum duntaxat; an verò *cauſalem*.

Reſpondetur facere *cauſalem*, quia ad ſenſum *illatiuum* ſufficit connexio inter rem cognitam & ipſam cognitionem ſine vlla cauſalitate, qualis eſt inter peccatum & ſcientiam, quam Deus habet de illo, vt cõmittitur: at verò Patres ſæpè volunt in vtraque loquendi formula particulam, *quia*, denotare cauſam eius rei, quam aſſerunt; ac proinde ſcientiam illam *ſimplicis intelligentiæ*, prout habet annexum ſibi decretum Dei de productione rerum in particulari, eſſe cauſam earum rerum, quæ cognoſcuntur per eiuſmodi ſcientiam; res verò cognitas per ſcientiam *viſionis* cauſare illam aliquo modo, ſcilicet quoad terminationem, & reſpectum illum extrinſecum ſeu denominationem, quâ ſcientia diuina reſpicit res, vt in aliqua temporis differentia exiſtentes; vt ampliùs intelligitur ex dictis ſuprà, de modo, quo Deus cognoſcit creaturas. V.

Ex quibus patet ſcientiam *viſionis* eſſe purè *ſpeculatiuam*: imò & ipſam ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ*, prout non ſortitur rationem ſcientiæ *approbationis practicæ*, ſub qua conſideratione propriè eſt practica, cùm vt ſic eſt de obiecto operabili, & modo operabili, ſeu in ordine ad praxim dando regulas faciendæ rei, & dirigendo ipſum artificem in ſua operatione. VI.

Quo autem modo immutabilitas diuinæ ſcientiæ conciliatur cum noſtra libertate, patet ex dictis ſuprà de cognitione, quam habet Deus de futuris liberis contingentibus: conciliatio autem noſtræ libertatis cum diuina voluntate, & eius prouidentia explicabitur infrà. VII.

AD QVÆSTIONEM XV.

DISPVTATIO VNICA.

De ideis.

QVIA agens per intellectum, & ſcientiam habet apud ſe formam, & exemplar ſui operis, fit, vt ſanctus Thomas, & reliqui Scholaſtici poſt diſputationem de ſcientia Dei agant de ideis diuinis.

ARTICVLVS PRIMVS. VIII.

Vtrum ideæ ſint in Deo.

EST autem *idea*, ſi nomen ſpectes, idem ac *forma, exemplar, ſpecies*, vnde *ideæ* vocantur à S. Auguſtino libro 83. *quæſt.* quæſt. 46. *formæ originales*: ſi rem ſpectes, *idea* nihil eſt aliud, quàm *forma intelligibilis, quam effectus imitatur ex intentione agentis ſibi finem determinantis*, ſeu vt alij dicunt, *forma intelligibilis intra ipſum artificem exiſtens, ad quam reſpiciens ipſe artifex operatur*; ita enim eam definit S. Auguſt. lib. 12. *de ciuitate Dei* cap. 25. ſanctus Thomas in quæſtionibus diſputatis *de veritate*, quæſt. 3. artic. 1. Dicitur 1. *forma intelligibilis*, vt ſic intelligatur extrinſeca effectui, & prætereà, vt diſtinguatur ab

I. externis exemplaribus, quæ artifices ſæpè ſibi
proponunt, verbi gratiâ, pictores imagines
exteriores, vt poſteà poſſint efformare ſuum
opus ad imitationem illorum.

Secundò dicitur *quam effectus imitatur*, ad
excludendum ab ipſa ratione ideæ formas il-
las quas aliæ non imitantur. Dicitur tertiò *ex
intentione agentis* ad reiterendas illas formas,
quæ fortuitò aliquam habent ſimilitudinem
ad quoſdam effectus: dicitur denique *ſibi finem
determinantis*, vt ſic à ratione ideæ excludan-
tur formæ agentium naturalium, quæ licet
producant effectus ſibi ſimiles; quia tamē non
determinant ſibi finem, cùm non agant per
intellectum & voluntatem, fit, vt eorum for-
mæ non poſſint dici ideæ. Vnde ad rationem
ideæ tria requiruntur, primò vt ſit forma in-
telligibilis; ſecundò, vt repræſentet opus; ter-
II. tiò, vt dirigat agentem per intellectum ad ef-
formandum opus; nam iuxta etymologiam
nominis, idea deriuatur à verbo Græco *ἰδω*
quod eſt *video*, quia qui eſt aliquid facturus
ideam ſuam reſpicit, vt ſecundùm illam ope-
retur. An autem idea ſit quædam ſpecialis
cauſa à quatuor vulgatis diſtincta, vel ad quam
illarum ſit reuocanda, tractant ex profeſſo
Philoſophi. His ita præſuppoſitis,

Sit hæc propoſitio. *In Deo dantur ideæ*: pro-
poſitio eſt tam certa apud omnes Scholaſti-
cos, vt non deſint qui putent illam eſſe de fide
cùm Ioan. 1. cap. habeatur, *quod factum eſt, in
ipſo vita erat*, id eſt, quod factum eſt ad extra,
ſeu creatum, viuit in ipſo Deo, non quidem
ſecundùm ſuum eſſe reale ad extra, cùm ſe-
cundùm illud non ſemper extiterit, & fuerit
III. tantùm in tempore creatum, & inter ea quæ
ſunt creata, multa ſint expertia vitæ, ſed eo
ſenſu, quod factum eſt dicitur eſſe *vita* ſeu vi-
uere in Deo ſecundùm illud eſſe intellectuale,
quod importatur nomine ideæ & ſic, vnum-
quodque creatum viuit in Deo ſecundùm
ſuam ideam in ipſo Deo exiſtentem, vt expli-
cat ſanctus Auguſtinus tract. 1. *in Ioannem*, &
lib. 83. *quæſt.* quæſt. 46. quia tamen locus ille
Euangelij ab aliis Patribus cum alia diſtin-
ctione legitur, hoc ſcilicet modo, *omnia per
ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod
factum eſt*, vt à S. Irenæo lib. 3. aduerſus hæ-
reſes cap. 11. & nonnullis aliis, ſecundùm quā
lectionem habet alium ſenſum, ſcilicet Deum
ita eſſe cauſam rerum, vt nihil ſit creatum,
quod non ſit ab illo factum; qui ſenſus nihil
IV. facit ad noſtram propoſitionem; fit vt ex iſto
loco, & ſimilibus aliis noſtra concluſio non
poſſit eſſe de fide, ſed potiùs ex communi con-
ſenſu Patrum, tanquam in rem de fide, ratio-
ne cuius S. Aug. relatus à S. Thoma *in quæſt.
diſputatis de veritate*, quæſt. 3. artic. 1. ait eum
eſſe infidelem, qui negat ideas eſſe in Deo,
quod etiam agnouit Plato *in Tymæo*, & alij
gentiles Philoſophi, & conuincit ratio allata
initio art. quæ ſic explicatur.

Omne agens in tantum agit per formam,
in quantum ſimilitudo formæ præexiſtit in
ipſo, quòd ſi agens ſit naturale, præexiſtit in
ipſo ſecundùm eſſe naturale; ſi verò ſit agens
per intellectum, præexiſtit in eius mente ſe-
cundùm eſſe intelligibile: atqui Deus in crea-
tione mundi rerum eſt agens per intellectum
ex dictis quæſtione præcedenti: ergo crean-
do mundum, & res quæ in ipſo ſunt, agit per

A formam intelligibilem ipſius mundi, & rerum V.
eius præexiſtentem in ſeipſo: hæc autem for-
ma intelligibilis nihil eſt aliud quàm idea
ipſius vniuerſi, & rerum in eo creatarum: er-
go ideæ dantur in Deo.

Explicatur ampliùs. Deus in ipſa molitione
rerum ad extra ſeſe habet vt artifex ex citatis
Scripturæ locis; atqui artifex quilibet dum o-
peratur artefactum habet in ſuo intellectu
ideam ſui operis, ad quam reſpicit dum ipſum
ſuum opus facit: ergo ideæ dantur in Deo fa-
bricante mundum, & res creatas quæ ſunt in
mundo.

Dices: quidquid eſt formaliter in Deo,
conuenit ei neceſſariò, nec poteſt non eſſe,
quia Deus eſt ens purè, ſimpliciter, & abſolutè
neceſſarium, ſecundùm illud omne quod for-
maliter habet in ſeipſo: atqui ideæ competunt
B tãtùm liberè, quia ex S. Thoma citatâ quæſt. 3. VI.
de veritate art. 1. ſi Deus eſſet agens ex neceſſi-
tate naturæ, ideæ non eſſent in eo: igitur ideę
non ſunt formaliter in Deo.

Reſpondeo conceſſâ maiore ad eius mino-
rem ex dicendis articulo tertio, ideam poſſe
ſumi duobus modis: primò pro ſola forma in-
telligibili rerum factibilium exiſtente in in-
tellectu artificis, nondum tamen adhuc ordi-
nata & applicata ad opus per voluntatem ar-
tificis: ſecundò, prout talis forma habet in-
ſuper hanc applicationem voluntatis: idea
priori modo conſiderata eſt neceſſariò in Deo,
poſteriori liberè: at ſpectata priori modo eſt
eſſentialiter idea, quia actualis applicatio ideæ
ad faciendum opus non eſt de eſſentiali ratio-
ne ideæ, ſed tantùm aliquod eius comple-
C mentum, vt patebit infrà. VII.

Deinde ad auctoritatem S. Thomæ reſpon-
deo, conſequentiam eius non eſſe hanc ibi in-
ſinuatā in obiectione, ſed iſtam: ſi Deus ageret
ex neceſſitate naturæ, non eſſent in eo ideæ:
atqui in Deo ſunt ideę: ergo Deus non agit ex
neceſſitate naturæ ſed liberè; ſicque ex pro-
prio & naturali illo agendi modo Dei ad ex-
tra rectè poteſt inferri neceſſitas idearum: &
quemadmodum modus ille agendi non deſi-
neret eſſe in Deo illum non reducente ad pra-
xim ſeu ad actum, verbi gratiâ, nihil creando,
ſic etiam ideæ non deſinerent eſſe formaliter,
in illo, licet de facto non vteretur illis nihil
faciendo ad extra.

ARTICVLVS II.

D VIII.

Quid illud ſit in Deo quod habet rationem ideæ.

PRIMA propoſitio. *Ideæ diuinæ non ſunt
ipſæ creaturæ exiſtentes obiectiuè in mente
Dei, ſed ſunt aliquid formaliter noſtro loquendi
modo ſubiectiuè in Deo.* Propoſitio eſt contra
Scotum, Okamum, lib. 1. ſentent. diſtinct.
36. & nonnullos alios.

Probatur primò ex ſanctis Patribus, vt S.
Dionyſio lib. *de diuinis nominibus* cap. 5. vbi
illas vocat *ſubſtantificas*. S. Auguſtino lib. 11.
de ciuitate Dei cap. 10. vbi dicit ideas eſſe *in-
commutabiliter permanentes*. & libro 83. *quæſt.*
quæſt. 46. ideas Dei eſſe tales, vt ex earum
inſpectione homines euadant beati, at beati-
tudo obiectiua conſiſtit in ipſomet Deo; &
ibidem ait Deum fabricando mundum non

I. reſpexiſſe ad aliquid extra ſe: & ex S. Ambroſ. lib. 1. *Hexaëmeron* cap. 1. & 2. vbi reprobat Platonis ſententiam de ideis, quòd eas probat tanquam aliquid à Deo diſtinctum ad quod Deus reſpiciens creauit res ipſas.

Probatur etiam ratione: Deus non poteſt agere ad extra ſine ideis, quia eſt agens per intellectum & voluntatem, ſed Deus poteſt agere ad extra ſine creaturis: ergo diuinæ ideæ quibus vtitur Deus in creando mundo, & producendo aliquid ad extra, non ſunt ipſæ res obiectiuè exiſtentes in mente Dei, & cùm inter Deum & creaturam nullum detur medium, ipſæ ideæ ſunt Deus ipſe.

Obiicies: eadem eſt eſſentialis ratio (ſeruatâ proportione) ideæ in Deo, ac eſt in artifice creato: at idea in artifice creato eſt ipſa
II. res facienda exiſtens obiectiuè in illo, hæc enim ſi benè concipiatur ab artifice eſt ei exemplar optimum, à quo ipſe dirigatur in illo exteriùs faciendo.

Reſpondeo primò, in artifice creato ipſum artefactum, vt eſt obiectiuè in intellectu artificis, non eſſe loquendo propriè ideam; hæc enim in nobis non eſt ipſamet res facienda, ſed aliqua eius ſimilitudo præconcepta, diſtincta realiter ab ipſa re facienda, ad quam ſimilitudinem res fit exteriùs: ergo à pari idea in Deo non erit formaliter ipſa res facienda, prout obiicitur cognitioni Dei.

Deinde, etiamſi iſtud loquendo propriè verum eſſet de idea, quæ eſt in artifice creato, attamen non poſſet eſſe verum de idea quę eſt in Deo, ſed propter modum ſciendi & cognoſcendi, qui in Deo eſt diuerſus ab eo, quo
III. homines ſciunt & cognoſcunt, ipſa idea debet in Deo eſſe aliquid aliud, quàm ipſamet res facienda, vt obiectiuè exiſtit in cognitione Dei; nam hoc eſt proprium Deo quòd non accipiat ſcientiam, & cognitionem de rebus creatis ab ipſiſmet rebus creatis, nec illis indigeat ad faciendum aliquid ad extra: nos verò ſcientiam illam quam de illis habemus, accipiamus à rebus, & illis etiam vt cauſis noſtrę ſcientiæ indigeamus: quare cùm res facienda vt exiſtens obiectiuè in Deo non ſit ipſemet Deus, nec eius eſſentia, nec aliquid eius, fit, vt quoad hoc factâ præcedenti ſuppoſitione debeat eſſe alia ratio ideæ in Deo, & alia ideæ in artifice creato, hæc in Deo debeat eſſe aliquid exiſtens formaliter in Deo, quódque ſit idem cum illo, ad cuius inſpectionem & ſimilitudinem faciat ipſum opus ad extra.

IV. Secunda propoſitio. *Eſſentia diuina quatenus ſeſe habet ad inſtar ſpeciei impreſſæ non habet rationem ideæ, nec item quatenus continet in ſe ipſa eminenter omnes creaturas.* Duæ ſunt partes propoſitionis.

Prima probatur: idea eſt formaliter ſimilis rei efficiendæ, dirigit operationem agentis, debétque cognoſci ab agente quem per ſui cognitionem dirigit: atqui eſſentia diuina habens ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ non eſt formaliter ſimillima rei efficiendæ, quia vt ſic eſt tantùm effectiua ſimilitudo, nec eſt directiua operationis ad extra; eſt enim duntaxat ſemen obiecti, nec debet cognoſci, quia vt ſic eſt ſolummodò medium non cognitum: ergo eſſentia diuina quatenus ſeſe habet ad inſtar ſpeciei impreſſæ non habet rationem ideæ in Deo.

A Poſterior item pars probatur eodem penè modo, quia ad rationem ideæ requiritur formalis ſimilitudo ſecundùm eſſe intelligibile ad opus producendum, vt intelligitur ex ſancto Thoma infrà quæſtione quadrageſimâ quartâ articulo tertio, & ex dictis ſuprà: at diuina eſſentia, vt continens in ſeipſa eminenter omnes creaturas non eſt eiuſmodi, ſed eminentialis duntaxat repræſentatio rerum factibilium: igitur eſſentia diuina vt ſic non eſt diuina idea. V.

Tertia propoſitio. *Neque ſola eſſentia diuina, vt obiicitur diuinæ cognitioni quatenus eſt imitabilis à creaturis eſt diuina idea: neque ſola diuina cognitio quatenus repræſentat creaturas eſt idea, ſed diuina eſſentia, vt iſto modo conſiderata eſt in Deo idea obiectiua: cognitio autem diuina quatenus terminatur ad eſſentiam di-*
B *uinam, vt imitabilem à creaturis in qua tanquam in obiecto primario, & formali Deus videt medium quo ſingula res ſunt producendæ, habet rationem formalis ideæ.* Hæc propoſitio conciliat duas inter ſe ſententias, quarum prior eſt S. Thomæ tam articulo tertio huius quæſtionis, quàm libro primo *contra Gentes* capite quinquageſimo quarto, & citatâ quæſtione tertiâ *de veritate* articulo ſecundo, docentis eſſentiam diuinam, obtinere rationem ideæ prout hæc eſſentia eſt imitabilis à creaturis: poſterior ſententia tribuitur ſancto Bonauenturæ in primo ſentent. diſtinctione trigeſimâ quintâ articulo primo, & eſt plurium recentiorum hîc, ſcilicet eſſentiam diuinam prout eſt formalis conceptus, & cognitio quam habet de creaturis, ad cuius imita- VI.
C tionem res creatæ producuntur, eſſe ideam in Deo; noſtra autem propoſitio tribuit vtrique rationem ideæ, ſed diuerſâ ratione. Quod vt intelligatur, VII.

Notandum eſt, nomen hoc *idea*, poſſe ſumi duobus modis: primò pro exemplari ſeu pro ipſa re obiectiuè cognita, ad cuius imitationem agens per intellectum, & voluntatem efficit aliquid, ſeu eſt illud quod artifex per effectionem ſui operis obiicit ſibi imitandum, iuxtà quam acceptionem poteſt definiri idea, *res cognita ad cuius imitationem agens per rationem producit aliquid.*

Deinde idea ſumi poteſt pro cognitione artificis quâ exemplar percipitur, ad cuius imitationem effectus producitur, potéſtque definiri *conceptio, iuxta quam agens per rationem intendit producere effectum.*

D Senſus noſtræ propoſitionis eſt, vnumquodque ex his duobus ſeorſim eſſe aliquo ſenſu ideam, neutrum tamen vt ſic habere rationem ideæ verè & propriè dictæ, ſed ideam completè ſumptam coaleſcere ex his duobus: & primò quòd eſſentia diuina modo ibi explicato ſit *idea*, S. Thom. ſatis expreſsè docet hâc quæſt. art. 2. in fine corporis, dum ſic ſcribit: *Deus in quantum cognoſcit ſuam eſſentiam, vt ſic imitabilem à tali creatura, cognoſcit eam vt propriam rationem & ideam talis creaturæ:* item art. 1. in corpore, quando ait ideam comparari ad cognoſcentem tanquam ad principium cognitionis, & ad effectum tanquam cauſam eius exemplarem; quod applicatum diuinæ ideæ non poteſt intelligi niſi de eſſentia diuina, vt eſt idea obiectiua: idem habet lib. 1. *contra Gentes* cap. 54. VIII.

Pro-

I. Probatur etiam ratione: illud habet rationem ideæ alicuius, quod cognitum per intellectionem eſt ſufficiens ratio cognoſcendi modum producendi omnes creaturas in particulari ad ipſam eius imitationem; ſic enim habet rationem formæ cuiuſdam intelligibilis; item imitabilitatem paſſiuam; habet etiam quòd ſic cognitum dirigat operantem in faciendo opere: at totum illud reperitur in eſſentia diuina, vt obijcitur intellectioni diuinæ quatenus eſt imitabilis à creaturis, vt per ſe patet: igitur diuina eſſentia vt ſic ſpectata habet rationem ideæ in Deo, & cùm totum iſtud ſeſe teneat ex parte illius, vt eſt obiectum cognitum, eſſentia diuina vt ſic conſiderata, erit in Deo idea obiectiua.

II. Quòd etiam cognitio diuina quatenus repræſentat creaturas, vt hoc & iſto modo faciendas habeat rationem ideæ, patet: illud aliquo modo vendicat ſibi rationem ideæ in Deo, B quod eſt formalis ſimilitudo operis ad extra producendi, & dirigit Deum in faciendo tali opere; ſed diuina cognitio quatenus eſt de eſſentia diuina, vt imitabili à creaturis producendis ad extra, eſt quædam formalis illarum ſimilitudo; omnis enim noſtra cognitio eſt per quandam aſſimilationem intentionalem, quæ proinde diuinæ eſſentiæ cognitio, vt per aliquã comparationem ad noſtram cognitionem concepta, erit per quandã aſſimilationem; eſt etiam hæc cognitio ipſi Deo agenti ad extra directiua operis faciendi, quatenus repræſentat modum quo quælibet res in particulari eſt facienda: igitur hæc diuina cognitio erit aliquo ſenſo idea, & cùm hæc cognitio ſit formalis, erit tantùm formalis idea.

III. Quòd etiam neutra iſtarum idearum ſeorſim ſumpta ſit diuina idea completè ſumpta, C probatur: ad rationem ideæ totaliter & completè conſideratæ requiritur, quòd ſit forma intelligibilis repræſentãs formali ſimilitudine opus ſuum faciendum, & quòd in exequendo tali opere dirigat per ſui inſpectionem ipſum operantem, vt patet ex dictis: ſed eſſentia diuina, vt eſt tantùm idea obiectiua non habet totum iſtud, nec item quatenus eſt tantùm formalis idea: non vt eſt idea obiectiua, quia vt ſic præciſè non eſt formalis ſimilitudo, cùm hoc competat tantùm actuali eius cognitioni, vt patet ex definitione cognitionis; nec item vt ſic formaliter dirigit, ſed actualis illa cognitio quam habet de ſua eſſentia diuina, ſic enim Deus eſt agens per intellectum; nec item

IV. eadem diuina eſſentia vt eſt cognitio & formalis idea habet totum iſtud, D quia idea debet dirigere *vt quod*, & non *vt quo* operantem in faciendo ſuo opere, & debet eſſe id quod ipſe operans cognoſcit in operando, & reſpicit, & non tantùm id quo reſpicit, ſicque debet eſſe aliquo modo quaſi principium cognitionis rerum, vt S. Thomas expreſsè docet hîc artic. 3. in corpore: ſed diuina cognitio vt eſt formalis idea non eſt id, quod Deus vt operans per intellectum cognoſcit *vt quod*, quia vt ſic non eſt veluti principium alicuius cognitionis, cùm non ſit tale principium reſpectu ſuipſius, nec vlla alia cognitio ibi poſſit aſſignari, cuius illa ſit quaſi principium: ſed quod Deus tunc cognoſcit *vt quod*, eſt eſſentia ſua diuina vt habens rationem ideæ obiectiuæ; item diuina cognitio eſt id quo Deus ſe-

A ipſum dirigit in faciendo ſuo opere: ergo eſſentia diuina vt habet rationem cognitionis non habet totam & adæquatam rationem ideæ diuinæ.

V. Quòd denique completa ratio ideæ diuinæ competat his duobus prout ſumuntur coniunctim, patet ex dictis, quia vt ſic habent totum illud quod diximus eſſentialiter requiri ad illam.

ARTICVLVS III.

Soluitur dubium ex præcedenti doctrina.

QVÆRAS, ſi hæc duo conſetantur inter ſe, cuinam illorum ratio diuinæ ideæ potius conueniat. Reſpondetur eſſentiæ diuinæ vt eſt idea obiectiua; tum quia illud principalius eſt idea, quod inſpicitur ab operante, & quod habet in ſeipſo paſſiuam imitabilitatem B ad quam intendit operans: at id conuenit eſſentiæ diuinæ, vt habet rationem ideæ obiectiuæ; talis enim inſpectio eſt cognitio diuinæ eſſentiæ ſub ſpeciali participabilitate, ſecundùm quam eſt imitabilis à creaturis; tum etiam quia Patres ſuprà dum loquuntur de ideis diuinis attendunt potiùs ad eſſentiam diuinam, vt habet rationem ideæ obiectiuæ, quàm vt habet rationem ideæ formalis; tum denique quia illud quod in recto exprimitur, eſt principalius eo quod tantùm exprimitur in obliquo; at idea diuina exprimitur in recto per eſſentiam diuinam, vt habet rationem ideæ obiectiuæ, in obliquo tantùm per eandem eſſentiam vt habet rationem ideæ formalis; nam primo modo denotat formam quæ inſpicitur, & dirigit operantem: ſecundo modo formam quâ operans inſpicit & dirigit C ſe in operando. VI.

Nec his obſtat quòd eſſentia diuina, vt eſt tantùm idea obiectiua, non ſit aliqua ſimilitudo formalis operis efficiendi; nam id tantùm oſtendit completam rationem ideæ non competere diuinæ eſſentiæ, vt eſt idea tantùm obiectiua: hinc cùm eſſentia diuina cognoſcatur directiſſimè à Deo vt imitabilis & participabilis à creaturis, Deus etiam cognoſcit directè ſuas ideas, & non per reflexum aliquem actum aut quaſi reflexum. VII.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſint plures ideæ in Deo.

D SIT hæc vnica propoſitio. *Non ſunt plures rerum ideæ inter ſe actu diſtinctæ in eſſentia diuina, ſed dicuntur duntaxat plures per ordinem ad diuerſa obiecta, quæ per eſſentiam diuinam in ratione completa ideæ repræſentantur.* VIII.

Probatur: idea diuina ſumpta adæquatè eſt ipſamet diuina eſſentia cognita vt participabilis, & formalis eius cognitio vt ſic ex dictis, ſed totum iſtud eſt vnum valde ſimplex in Deo, vna eſſentia ſic cognita & vna conceptio ſeu formalis cognitio: ergo non ſunt in Deo ſubiectiuè plures ideæ.

Quòd item per ordinem ad diuerſa obiecta ſint plures, probatur: quia & in vnica ſimpliciſſima eſſentia ſic obiecta, & in formali conceptu illius ſunt plures noſtro modo concipiendi repræſentationes, quæ terminantur ad diuerſa obiecta; nam vt rectè ait ſanctus Auguſtinus libro octoginta trium

I. quæſtionum quæſtione quadrageſimâ ſextâ: A
aliâ ratione homo eſt conditus, & aliâ ratione equus, vbi nomine *rationis* intelligit ideam: ergo plures ſunt ideæ in Deo.

Nec obſtat, quòd ex multitudine obiectorum ſcientiæ, & artes non dicantur plures; eſt enim quoad hoc diſpar ratio, nam artes & ſcientiæ non multiplicantur, ex multiplicitate obiectorum materialium, ſed ex diuerſo tantùm formali modo ſciendi, vt omnes dialectici docent: vnde cùm in Deo vnica ſit tantùm ratio formalis, quâ tendit in omnia obiecta, fit, vt vna tantùm in illo ſit ſcientia, quia verò formalis ratio ideæ conſiſtit in repræſentatione, hæc multiplicatur pro diuerſa ratione repræſentandi, quam diuina eſſentia habet dum alio modo repræſentat equum,
alio modo hominem, & ſic de aliis, quæ plu- B
II. ralitas idearum dici poteſt eſſe non tantùm reſpectu noſtri intellectus, quatenus ille in vno conceptu formali Dei & in eius eſſentia, vt idea obiectiua, reperit diuerſas rationes repræſentandi, & apprehendit ipſa ideata prout reſpondent veluti diuerſis ideis, ſed etiam reſpectu diuini intellectus, quia ille ſic penetrat totam ſuam eſſentiam, vt videat illam ſub ratione vnius totalis eſſe multiplicem repræſentationem plurium rerum inter ſe diſtinctarum.

ARTICVLVS V.

Quarum rerum ideæ ſunt in Deo.

PRIMA propoſitio. *Deus non habet ideam* C
III. *ſui, nec Deus Pater, Filij, & Spiritus ſancti.* Probatur: idea eſt cauſa ideati, & eſt tantùm eorum quæ fiunt aut poſſunt etiam liberè fieri: atqui Filius & Spiritus ſanctus non ſunt effectus Patris, nec liberè procedunt ab illo, ſed neceſſariò, quia ſunt ad intra, & quod producitur ad intra in diuinis eſt neceſſarium.

Secunda propoſitio. *Deus non habet ideas vniuerſalium.* Probatur: idea eſt rerum quas Deus producit aut ſaltem poteſt producere: at Deus non poteſt producere vniuerſalia, nam productio & generatio eſt rerum ſingularium.

Tertia propoſitio. *Deus non habet ideas priuationum & negationum.* Probatur: idea eſt tantùm eorum quæ Deus facit, & ex conſequenti entium poſitiuorum: atqui negationes & priuationes non ſunt entia poſitiua.

IV. Quarta propoſitio. *Deus aliquo modo habet* D
ideas rerum poſſibilium, non tamen habet diſtinctam ideam materiæ primæ, & eorum accidentium quæ comproducuntur cum ſuo ſubiecto, diſtinctam realiter ab idea ſubiecti.

Probatur propoſitio quoad ſingulas partes. Quoad primam eſt S. Thomæ in quæſtionibus diſputatis *de veritate* quæſt. 3. artic. 3. in reſponſione ad 11. vbi notat ideam poſſe ſumi duobus modis: primò pro forma artis, non ſolùm intellecta, ſed etiam ordinata per vo-
luntatem ad opus, quo modo idea dicitur ſumi *completè*, quatenus ſcilicet includit determinationem voluntatis, cuius beneficio habet ſuam cauſalitatem in effectum, & de facto eſt exemplar faciendorum: ſecundò poteſt ſumi pro ſola forma cognita rerum quidem factibilium, non tamen faciendarum, & hoc ſecundo modo dicit ideam ſumi *incompletè*, quatenus ſcilicet caret determinatione voluntatis: iuxta quam duplicem conſiderationem ſibi ipſi, & nobis S. Thom. conciliatur, dum hâc quæſt. artic. 7. negat eſſe ideas rerum poſſibilium, ſcilicet *primo modo*, & *non ſecundo*; quod totum facilè intelligitur ex dictis. V.

Secunda item pars quæ eſt *de materia prima & accidentibus comproductis*, probatur: idea eſt talis forma intelligibilis, vt ipſe artifex reſpiciens ad illam operetur ad extra rem ei ſi-
milem; atqui ſubſtantiæ ita producuntur à VI.
Deo ad extra, vt de facto materia nunquam producatur ſine forma, nec econtrà; item nunquam ſine ſubiecto accidens: ergo eadem idea materiæ primæ eſt ac materiæ ſingularis, & exiſtentis, item eadem eſt idea accidentium comproductorum, ac ſui ſubiecti.

Addidi in concluſione particulam (*quæ comproducuntur*) propter accidentia illa quæ aduenıunt ſubſtantiæ iam completæ, quia enim non producuntur eadem productione quâ ſubſtantiæ eorum, habent etiam ideam diſtinctam ab idea ſubiecti, cui aduenıunt.

Quòd ſi ſumamus ideam ſecundo modo, Deus poteſt dici habere diſtinctam ideam materiæ primæ, & accidentium, quia ſcilicet ſicut materia prima habet ſuam entitatem diſtin-
ctam à forma, ita ipſa accidentia à ſuo ſubie- VII.
cto, poſſuntque ſeparatim produci, & conſeruari à Deo.

AD QVÆSTIONES
XVI. XVII. XVIII.

QVOD ſpectat ad tres S. Th. quæſt. quæ ſunt *de veritate, de falſitate, & de vita*, ſpectant propriè ad Philoſophiam: Nam *de vero* Metaphyſicus agit ex profeſſo tractando de proprietatibus entis, & *de falſo* tanquam eius oppoſito, & *de vita* lib. *de anima*.

Et quòd veritas & vita ſint formaliter in
Deo patet; tum ex illo Chriſti Domini Ioann. VIII.
14. *Ego ſum via, veritas, & vita*: tum etiam quia ad qu. 14. oſtendimus Deum viuere vitâ intellectiuâ omnium perfectiſſimâ: tum etiam quia quæcumque dicunt perfectionem ſimpliciter ſimplicem ſunt formaliter in Deo ex dictis ſuprà: at veritas & vita dicunt perfectionem ſimpliciter ſimplicem, ſunt enim meliores enti quatenus ens eſt, quàm illarum oppoſitum: igitur veritas, & vita ſunt formaliter in Deo.

I.

AD QVÆSTIONEM XIX.

DISPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia & diuiſione voluntatis Dei.

QVONIAM appetitus ſequitur cognitionem, S. Thomas poſt explicatam ſcientiam Dei, & Scholaſtici omnes agunt de voluntate eius, de qua poteſt diſputari duobus modis: primò vt eſt *eſſentialis*, quâ ratione conſideratur,
II. quando ſpectatur prout ſolum reſpicit obiectum volitum abſque aliqua relatione productionis, diciturque *eſſentialis*, quia ſequitur diuinam eſſentiam, vt communem omnibus perſonis diuinis: ſecundò diſputari poteſt de eadem diuina voluntate, vt *eſt notionalis*, quo modo conſideratur, quando agitur de ea, non tantùm vt reſpicit obiectum volitum, ſed vt habet etiam relationem realem productionis, diciturque *notionalis*, quia vt ſic ita eſt propria Patri & Filio in diuinis, vt per illam deueniamus in aliquam notitiam iſtarum duarum diuinarum perſonarum, quatenus ſunt diſtinctæ à perſona Spiritus ſancti, quo modo non eſt communis omnibus perſonis diuinis.

Hâc præſenti quæſtione agimus tantùm de
III. diuina voluntate ſub priori modo, nam de illa ſub poſteriori agetur tractatu *de Trinitate*.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum voluntas ſit in Deo.

PRIMA ſit propoſitio. *Voluntas datur in Deo*: eſt de fide ex ſacris Scripturis, quæ illam affirmant, vt Sapient. 11. *ad Roman. 12. vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona & beneplacens*, & alibi paſſim.

Probatur etiam ratione: eſt de intrinſeca ratione viuentis intellectualis, vt habeat appetitum, quo vitaliter appetat bonum cognitum, ſeu apprehenſum per intellectum, quærendo illud, quando non habet, & quieſcendo in ipſo, quando habet; res enim quælibet habet appetitum proportionatum ſuæ natu-
IV. ræ, vt omnes philoſophi communiter docent: atqui Deus eſt viuens vitâ intellectuali, vt probatum eſt præcedenti quæſtione, & appetitus, quo viuens intellectuale appetit vitaliter bonum ab intellectu cognitum eſt ipſa voluntas; vocatur enim *appetitus rationalis*: igitur Deus habet voluntatem.

Maior probatur ex Ariſtotele libro tertio *de anima*, cap. 10. [illegible] etiam inductiona factâ per res omnes: ergo ad formam intellectiuam ſeu ad ipſam vim intelligendi, quâ bonum cognoſcitur, ſequitur appetitus intellectiuus: at appetitus iſte apud Philoſophos & Theologos nihil eſt aliud, quàm voluntas.

Probatur ſecundò: omnis perfectio nullam includens imperfectionem debet eſſe formaliter in Deo, vt ſuprà oſtendimus; at voluntas
A eſt quædam perfectio, nec in illa reperiri imperfectio aliqua poteſt; vnde quando Ariſtot. & Auerroes negant in Deo eſſe voluntatem, nomine *voluntatis*, intelligunt appetitum rei abſentis, vt rectè S. Thom. obſeruat hic art. 1. in ſolutione ad 2. quo modo voluntas imperfectionem dicit. V.

Secunda propoſitio. *Voluntas non eſt in Deo per modum potentiæ, ſeu actus primi, ſed tantùm per modum actus vltimi & puri*, id eſt, *voluntas in Deo ſumpta eſſentialiter eſt ipſamet actualis volitio, nullo autem modo potentia ſecundùm rem*. ita S. Thom. infrà quæſt. 41. art. 4. & lib. 1. *contra Gentes*, cap. 10.

Probatur: de ratione potentiæ eſt, vt ſit principium productiuum proprij ſui actus ſecundi, illúmque in ſeipſa recipiat, & ſic diſtin-
B guatur realiter ab illo, quia principium diſtinguitur realiter à principiato; atqui voluntas VI. eſſentialis in Deo non eſt principium productiuum volitionis diuinæ, nec recipit ſubiectiuè in ſeipſa volitionem diuinam; voluntas item eſſentialis in Deo, nec eſt productiua cuius in Deo, nec realem relationem habet ad aliquem terminum à ſe productum intra ipſum Deum: igitur voluntas eſſentialis in Deo non eſt per modum potentiæ, vnde ipſa volitio in Deo non debet loquendo propriè appellari *elicita*, nam actus elicitus eſt per efficientiam eius à quo elicitur.

Poſterior item pars probatur: quia Deus eſt actus puriſſimus, & quidquid eſt in Deo eſt puriſſimum, & abſolutum ab omni potentialitate: ergo cùm ex prima propoſitione voluntas de facto ſit in Deo, illa debet eſſe pu-
C riſſima ab omni potentialitate; talis autem eſſe VII. non poteſt, niſi ſit tantùm ipſa actualis volitio per modum actus ſecundi & puriſſimi, quia ſolus actus puriſſimus & vltimus excludit potentialitatem: ergo voluntas in Deo eſt ipſamet actualis volitio per modum actus vltimi puriſſimi.

Hinc quando dicimus Deum poſſe diligere, ſenſus non eſt Deum habere phyſicam potentiam, ſeu aliquid in ſeipſo, quod ſit realis potentia, quâ amet; hoc enim eſt falſum, ob ante dicta: ſed ſenſus eſt, quòd totum illud quod eſt perfectionis tam in voluntate creata, quàm in eius volitione, reperitur in illa actuali volitione Dei, modo longè altiori cum omnimoda identitate.

Addidi inter explicandum hanc propoſitionem iſtam particulam *ſecundùm rem*, quia iuxta modum noſtrum concipiendi, quo conci-
D pimus Deum ad modum creaturarum, cùm in VIII. illis actualis volitio ſupponat poſſe velle, ſit, vt hoc ipſo, quo intelligimus Deum habere actualem volitionem, intelligamus etiam eum poſſe velle.

Cæterùm voluntatem eſſe in Deo idem realiter cum ipſamet eſſentia Dei, patet ex dictis ſuprà de ſimplicitate Dei, & aliis eius perfectionibus: quòd item illa non ſit propriè aliquod prædicatum conſtitutiuum diuinæ eſſentiæ, ſed ei iam conſtitutæ quaſi adiacere, ſuprà oſtendimus ad quæſt. 14. quo tandem modo voluntas Dei diſtinguatur tam ab ipſa eius eſſentia, quàm ab aliis eius attributis, dicetur infrà agendo de myſterio Trinitatis, vbi inueſtigabimus diſtinctionem relationum diuinarum ab eſſentia diuina.

I. ## ARTICVLVS II.

De diuiſione voluntatis diuinæ in voluntatem ſigni & beneplaciti.

SICVT quæſt. decimâ quartâ conſiderauimus ſcientiam diuinam in ſe ſeu ſecundùm ſe duntaxat, deinde ſecundùm habitudinem ad ſua obiecta, ſic & hoc loco diuinam voluntatem, & quibus argumentis ibi oſtendimus vnicam, eámque ſimpliciſſimam eſſe in Deo ſcientiam ſecundùm ſe ſumptam, iiſdem applicatis præſenti difficultati conuincimus vnicam tantùm eſſe in Deo voluntatem; vnde diuiſio diuinæ voluntatis attenditur tantú prout illa conſideratur per habitudinem ad ſua obiecta, quæ varias & varias habent conditiones: Hoc prænotato,

II. Multiplex eſt apud ſanctos Patres & Scholaſticos diuiſio diuinæ voluntatis: prima in voluntatem *beneplaciti* & voluntatem *ſigni*; ita illã diuidunt Magiſter ſent. lib. 1. diſt. 49. S. Th. hâc qu. art. 11. & 12. & omnes eorũ interpretes.

Voluntas *ſigni* nihil eſt aliud, quàm tale ſignũ externum circa rem aliquam à Deo editum, quale ſolemus edere ad declarandũ nos velle, aut nolle aliquid ſic præceptũ: appellatur voluntas *ſigni*; vt enim qui aliquid præcipit indicat ſe id velle, quod præcipit; ita & præceptum Dei eſt aliquod ſignum eius voluntatis: hoc autem ſignum appellatur voluntas Dei per metaphoram ad eum modum, quo etiam hominis teſtamentum, quod eſt ſignum vltimæ voluntatis, ſolet dici *voluntas teſtatoris*: vnde pro quinque ſignis diuinæ voluntatis, hæc voluntas dicitur eſſe quintuplex, ſcilicet *præceptum, prohibitio, conſilium, operatio & permiſſio*, quæ
III. omnia continentur hoc verſu,

Præcipit, ac prohibet, permittit, conſulit, implet.

de quibus omnibus & ſingulis exempla poſſunt videri apud Magiſtrũ ſent. & S. Th. ſuprà.

Voluntas autem *beneplaciti* nihil eſt aliud, quàm ipſa actualis volitio Dei, prout terminatur & applicatur volendo alicui certo obiecto, quod placet Deo, ſic voluntas dandi gloriam prædeſtinatis eſt voluntas *beneplaciti*.

Eſt autem inter hanc vtramque voluntatem Dei diſtinctio: primò quòd voluntas *beneplaciti* ſit formaliter in Deo, cùm vt ſic dicat perfectionem ſine aliqua imperfectione; voluntas verò *ſigni* non ſit formaliter in Deo, ſicut nec ipſum ſignum externum: deinde quòd prima voluntas dicatur propriè voluntas, altera
IV. tantùm metaphoricè.

Quæres, an ſigna illa quæ metaphoricè dici ſolent *diuinæ voluntates*, ſemper ſignificent aliquam voluntatem *beneplaciti*.

Reſpondetur affirmatiuè; quia aliàs hæc ſigna obtinerent falsò nomen diuinæ voluntatis; ſic enim eſſent falſa ſigna, vt patet diſcurrenti per ſingula.

De præcepto conſtat, quia dum agimus pœnitentiam de peccato quo violauimus præceptum Dei, dolemus de eo vt contrario beneplacito Dei.

Nec obſtat quòd Deus Geneſeos 22. capite præceperit Abrahæ immolare ſibi filium ſuum Iſaac, quem de facto impediuit, ne immolaret reipſa; nam præceptum iſtud non emanat à voluntate *beneplaciti* de occiſione Iſaac realiter perficienda; ſed tantùm pendebat ex vo-
A luntate beneplaciti, quâ Deus volebat maximam illam beneuolentiam Abrahæ & præparationem animi eius ad immolandũ proprium ſuum filium; reſpectu cuius diuinæ voluntatis prædictum præceptum propriè fuit ſignum. V.

Idem patet *de prohibitione*, cùm illa ſit de eo quod eſt malum, quódque Deus vult nos euitare, & quod etiam odit: idem patet de *conſilio*, cùm hoc ſit de bono; item de *operatione*, cùm etiam illa ſit à Deo.

Si quæ ſit difficultas, eſt *de permiſſione peccati*, ſed hæc non eo ſenſu numeratur inter ſigna diuinæ voluntatis, quòd denotet Deum velle peccata, aut ſaltem ſe gerere per modum volentis ipſa peccata, quia hoc eſt blaſphemũ: ſed ipſa permiſſio peccati hoc ſenſu eſt ſignum diuinæ voluntatis, quòd ſignificet Deum velle conſtituere hominem in manibus conſilij ſui,
B & vt vtatur libertate arbitrij ſui creati: item VI.
quòd aliquando ſignificet Deum velle punire aliqua peccata præcedentia periculo conſequentium peccatorum, quibus homo priuatus à Deo ſpecialibus auxiliis, licet ſufficientibus non careat, exponitur.

Addi tamen poteſt iſta ſigna hoc ſenſu poſſe dici interdũ non ſignificare diuinam voluntatem, quatenus licet aliquando ſignificent, non tamen eam quam nos primo aſpectu concipimus, vt patet in præcepto ſuperiùs facto Abrahæ de immolando filio, & in aliis multis.

ARTICVLVS III.

De altera diuiſione voluntatis Dei in antecedentem & conſequentem.

SECVNDA diuiſio diuinæ voluntatis eſt *in*
antecedentem & conſequentem, S. Thom. hâc VII.
C qu. art. 6. & alij Scholaſtici eam deſumpſerunt ex S. Chryſoſt. homiliâ 1. in epiſt. *ad Epheſios*, S. Damaſc. lib. 2. *de orthodoxa fide*, cap. 29. & lib. *contra Manichæos*, vbi aliis verbis, idem tamen ſignificantibus, eam tradunt; quando ſcilicet dicunt voluntatem Dei aliam eſſe *primariam*, & aliam *ſecundariam*, vbi S. Damaſc. illam explicans, vnumquodque membrum appellat duobus nominibus, vnum nomine *primariæ & antecedentis*, alterum nomine *ſecundariæ & conſequentis*.

Antecedens voluntas illa eſt quæ verſatur circa bonum abſolutè & ſecundùm ſe ſpectatum, vnde dicitur *antecedens*, quia vt ſic antecedit omnem liberam cauſalitatem cauſæ ſecundæ, & alio nomine vocatur *primaria*, quia vt ſan-
D ctus Damaſcen. ſuprà explicat, ita eſt ex ſolo VIII.
Deo, & ortum habet ex ſola eius bonitate, vt nullam occaſionem ſumat ex noſtris bonis, vel malis operibus.

Voluntas conſequens ea dicitur quæ verſatur circa bonum conſideratis omnibus eius circumſtantiis, ſicque appellatur, quia vt ſic eſt aliquid poſterius bono ſecundùm ſe, & abſolutè conſiderato, & voluto, tenditque in ipſas res, vt ſunt in ſeipſis abſolutè ſimpliciter, & ſecundùm omnes ſuas circumſtantias: alio autem nomine vocatur à Patribus relatis *ſecundaria*, quia vt S. Damaſc. explicat ſuprà, ſumit occaſionem ex præuiſis operibus hominum; ſic voluntas quâ Deus vult compenſare hæc & illa bona opera pij viri, dicitur *ſecundaria*, ſicut voluntas ſaluandi omnes homines reducitur ad *antecedentem* ſeu *primariam* volunta-

tem Dei, de qua rectè intelligitur illud ſancti Pauli 1. ad Timotheum 2. *qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad cognitionem veritatis venire*; Deus enim conſiderando homines, prout ſunt ab illo creati, vult illis omnibus gloriam æternam, licet illis vt conſideratis in particulari ſecundùm circumſtantias eam tantùm velit cõferre aliquibus, quod pertinet, loquẽdo propriè, *ad conſequentẽ eius voluntatem.*

Quæres, an hæc vtraque voluntas ſit formaliter in Deo; *de conſequente* nulla eſt inter Theologos difficultas; nam paſſim in ſacris literis exprimitur per aliquod poſitiuum, quod ſit formaliter in Deo, vt Iſaiæ decimo quarto. *Iurauit Dominus exercituum dicens; ſi non vt putaui*, id eſt cogitaui, *ita erit: & quomodo mente tractaui ita eueniet*: & ibidem *Dominus decreuit, & quis poterit infirmare*, decretum autem importat firmam reſolutionem voluntatis: & ibidem cap. 46. *Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet.*

II. Deinde patet in illis actibus iuſtitiæ, quos Deus exercet circa bonos conferendo illis vitam æternam in præmium meritorum, & vindictæ circa malos, puniendo illos pœnâ gehennæ æternæ, & alijs ſimilibus actibus, qui frequenter tam à ſacra Scriptura, quàm à ſanctis Patribus tribuuntur Deo, in quorum formali ratione, cùm nulla imperfectio vel etiam indecentia includatur; & ſacræ literæ ex receptiſſima regula S. Auguſtini debeant accipi in proprio & literali ſenſu, vbi nihil occurrit, propter quod debeamus recurrere ad ſenſus metaphoricos, fit, vt ex iſtis & alijs ſimilibus locis exprimentibus voluntatem conſequentem Dei, rectè colligamus illam eſſe formaliter in Deo, cùm ſit actus aliquis poſitiuus; at hæc voluntas conſequens eſt *beneplaciti*, vt poteſt intelligi ex dictis.

III. Difficultas ſolùm reſtat de voluntate *antecedenti*, Bannes hîc art. 6. & aliqui recentiores exiſtimant illam non eſſe formaliter in Deo, ſed eſſe tantùm aliquam voluntatem *ſigni*.

Melior tamen eſt ſententia affirmans, *voluntatem antecedentem eſſe formaliter in Deo*: & eſt S. Thomæ lectione 1. in caput ſecundum prioris epiſtolæ *ad Timoth.* & in quæſtionibus diſputatis *de veritate* quæſtione 23. artic. 2. vbi diuidit voluntatem *beneplaciti*, quæ eſt formaliter in Deo, in voluntatem *antecedentem*, & *conſequentem*.

IV. Probatur primò ex pluribus locis ſacræ Scripturæ, qui ſunt de hac voluntate antecedente in Deo, nec tamen poſſunt commodè intelligi niſi de actu poſitiuo, & formaliter exiſtente in Deo, cuiuſmodi eſt illud Dei, apud Ezechielem cap. 24. *volui te mundare, & non es mundata*, & illud Chriſti Domini apud S. Matthæum cap. 23. *quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti*: hæc enim verba *quoties volui*, & ſimilitudo illa gallinæ, in qua exprimitur vehemens eius affectus erga ſuos pullos, ſatis arguunt talem voluntatem Dei fuiſſe actum aliquem poſitiuum, & formaliter exiſtentem in Deo, vt etiam ſignificant ſancti Chryſoſtomus & Damaſcenus ſuprà, & tamen hæc voluntas eſt tantùm *antecedens* ex omnibus Theologis.

Probatur etiam ratione: actus quo Deus alicui decreuit bonũ aliquod, eſt aliquid formaliter,

A & poſitiuum in Deo, ſicut & ipſum eius decretum: atqui voluntas *antecedens* in Deo eſt aliquod tale decretum; nam per illam decreuit multis etiam reprobis auxilia ſufficientia, vt vitam æternam ſibi comparent. V.

Confirmatur: Deus vult illud formaliter, quod expreſsè facit, hoc enim poſterius importat formalem volitionem: ſed Deus dat expreſsè omnibus & ſingulis hominibus media ſufficientia ad conſequendũ ſalutem æternam; & hæc collatio ſufficientium mediorum ſumpta præcisè importat actum antecedentis diuinæ voluntatis: ergo voluntas *antecedens* eſt in Deo aliquid formaliter exiſtens, & hoc totum ampliùs confirmatur ex dicendis infrà circa adimpletionem voluntatis *beneplaciti*, quæ eſt in Deo.

B

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ, & reſpondetur dubio. VI.

PRIMVM eſt: omnis voluntas exiſtens formaliter in Deo tendit in rem vt affectam ſuis circũſtantijs: nam voluntas Dei tendit ad rem ſecundùm quod illa eſt in rerum natura, nulla autem res exiſtit ſine ſuis circumſtantijs: ſed voluntas *antecedens* Dei non tendit in rem hoc modo, vt intelligitur ex dictis circa illius explicationem: ergo non eſt formaliter in Deo.

Reſpondetur, ex S. Th. in quæſt. diſput. *de veritate* quæſt. 23. art. 2. in ſolut. ad 2. hæc duo in qualibet re diſtingui, illam fieri, vel non fieri ſine his aut aliquibus circumſtantijs & conditionibus; & iſtud, omnes illas circumſtantias quæ de facto reperiuntur in tali re volita, eſſe rationem mouentem voluntatem ad

C volendũ illam, vt patet in vino, quod eſt exemplum S. Thom. ibi, in quo ſimul & ſemel reperiuntur virtus inebriandi, & ipſa eius dulcedo; nec tamen ratione virtutis ſuæ inebriandi mouet appetitum bibentis, ſed ratione dulcedinis; ſic etiam quamuis res ipſæ non producantur vel exiſtant de facto, niſi vt ſunt affectæ his & iſtis cõditionibus, & circumſtantijs, non tamen hæ omnes & iſtæ conditiones ſeu circumſtantiæ, quæ ſunt in illa re, tanquam obiecto per Deũ volito, ſunt ratio mouens Deum ad volendum illam, ſed quia in eiuſmodi obiecto multa, eáq; diuerſa reperiũtur, putà in homine, quòd ſit creatus ad Dei ſimilitudinem, quòd ſit infectus maculâ peccati mortalis, & ſic de pluribus alijs; Deus ratione primi moue- VII.

D tur ad volendum ei vitam æternam, & hoc voluntate tantùm antecedenti; qui tamen ratione poſterioris vult illi ſic morituri pœnam æternam, ſicut iudex vult homini conſeruationem vitæ, quatenus illum apprehendit vt ciuem, vt autem cognoſcit illum eſſe latronem, homicidam, & id genus cætera, vult illi eidem conſequenti quadam voluntate ſuſpendium & mortem. VIII.

Secundum fundamentum eſt: voluntas *antecedens* eſt quoddam veluti deſiderium ex S. Th. quæſt. ſeq. atqui deſiderium non eſt formaliter in Deo; ergo nec volũtas antecedens.

Reſpondetur: quidquid ſit de deſiderio prout eſt de bono alteri concupito, an ſit formaliter in Deo, nec ne, de quo dicetur quæſtione ſequenti, negatur hanc voluntatem antecedentem Dei eſſe aliquod deſiderium

loquendo proptiè, ſed eſt amor, quo de facto
I. vult æternam vitam & vltimum finem homi-
nibus, iiſque prouidet de mediis ad illam
ſufficientibus & neceſſariis: quòd ſi aliqui Pa-
trum appellent aliquando hanc voluntatem
antecedentem *deſiderium*, ſic explicandi ſunt,
quoad actum illum poſitiuum amoris, qui re-
peritur in deſiderio, non autem de illa forma-
li ratione diſtinguente illud ab amore, quæ ra-
tio eſt tendere in bonum futurum, vt eſt fu-
turum abſens.

Tertium fundamentum eſt: nulla datur in
Deo voluntas otioſa vel etiam imperfecta, at
voluntas *antecedens* videtur eſſe otioſa, cùm
nihil videatur operari quatenus illâ non ob-
ſtante Deus non deſinit velle efficaciter oppo-
ſitum per voluntatem *conſequentem*, vt vo-
luntas illa quâ Deus vult Iudam vt hominem
II. à ſe creatum ſaluari, eſt *antecedens*, & fruſtra-
nea, cùm illâ non obſtante, velit efficaciter
damnari Iudam: videtur etiam imperfecta,
quia ſic videtur tantùm importare quan-
dam velleitatem; at velleitas importat ex par-
te volentis imperfectionem, vt philoſophi
docent in ethicis: ergo non eſt formaliter in
Deo.

Reſpondetur ad primam partem huius ter-
tij fundamenti, quæ contendit hanc volunta-
tem eſſe in Deo otioſam, negando: nam in
primis ex tali voluntate omnia media & auxi-
lia ſufficientia ad conſequendam vitam æter-
nam proueniunt & conceduntur hominibus:
deinde Deus per hanc voluntatem oſtendit ſe
non eſſe cauſam cur aliqui homines peccent,
& poſteà damnentur; tertiò per illam nobis
III. manifeſtat ſuam naturam, quod ſcilicet de ſe
ſit bonus, & nonniſi noſtram ſalutem po-
ſtulet.

Ad alteram partem eiuſdem tertij funda-
menti, quæ procedit de imperfectione, nega-
tur talem voluntatem Dei eſſe duntaxat vel-
leitatem; eſt enim actus abſolutus & explica-
tur per *volo*, eſt de præſenti & fertur in obie-
ctum abſolutè bonum, vt patet ex dictis, & pa-
tebit ex dicendis artic. ſequenti.

Ex his ſequitur hanc diuiſionem non eſſe
eandem cum præcedenti, cùm vnum mem-
brum præcedentis ſit voluntas Dei, tantùm
impropriè, & metaphoricè, vtrumque verò
membrum huius ſit formaliter in Deo, & ali-
qua voluntas propriè dicta; ſed hanc ſecun-
dam diuiſionem eſſe potiùs ſubdiuiſionem il-
lius diuinæ voluntatis, quam vocant *beneplaci-*
IV. *ti*, vt intelligitur ex citato loco S. Th. quæſt. 23.
de veritate.

Quæres, an hæc diuiſio ſecunda ſit ita ſuf-
ficiens vt membrum aliquod tertium, quod
vocetur voluntas *concomitans* non poſſit ei
addi.

Reſpondetur poſſe, & probatur: tot poſ-
ſunt diſtingui in Deo voluntates, quot variis
& diſtinctis modis volitio Dei ſeſe terminat
ad creaturas, quia ex dictis initio huius arti-
culi, diuiſiones voluntatis diuinæ attendun-
tur penes variam habitudinem, & termina-
tionem ad obiecta: atqui præter duas termi-
nationes ſuperiùs explicatas inter ſe diſtin-
ctas diuinæ volitionis ad obiecta, quæ expli-
cantur duobus prædictis membris, datur &
alia tertia ſcilicet *concomitans*, quâ nimirum
Deus vult efficaciter concurrere nobiſcum ad

A producendum liberum conſenſum noſtræ vo- V.
luntatis: & hæc eſt diſtincta ab *antecedenti*,
quia *antecedens* præuenit noſtram volunta-
tem, omnem eius determinationem, & or-
tum habet ex ſola Dei bonitate; hæc verò
quam vocamus *concomitantem*, non præue-
nit noſtram voluntatem, ſed eius operatio-
nem concomitatur, & ad illam vt ſic termi-
natur.

Diſtinguitur etiam à voluntate *conſequenti*,
quia *conſequens* præſupponit ſecundùm præ-
ſcientiam meritum vel demeritum noſtri ope-
ris, & ad illud vt iam factum in præuiſione
compenſandum ſeſe terminat: at voluntas
concomitans non illud præſupponit, ſed ei
vt faciendo decernit cooperationem Dei, quæ
applicatio liberi decreti diuini eſt omninò
alia ab aliis duabus præcedentibus: igitur
B præter voluntatem *antecedentem* & *conſequen-* VI.
tem datur etiam in Deo voluntas *concomi-
tans*.

Patres ſuperiùs allati pro hac bimembri
diuiſione non fecerunt expreſſam mentionem
huius voluntatis *concomitantis* tanquam tertij
membri, quia illa videtur aliquo modo in-
cludi in antecedenti, quatenus habet hoc ſibi
commune cum antecedenti, quòd nullam ha-
beat cauſam moralem ſui in nobis, ſed fun-
detur in bonitate Dei: deinde quòd ſequatur
ad *antecedentem*, nam ex vi antecedentis diui-
næ voluntatis, ſi nullum obicem ei appona-
mus, ſequitur ipſa voluntas Dei *concomitans* &
cooperans noſtræ actioni: vnde patet maiorem
eſſe diſtinctionem inter diuinam voluntatem
conſequentem & *antecedentem*, quàm ſit inter
C *concomitantem* & *antecedentem* comparatas ad VII.
ſe inuicem.

Articvlvs V.

De diuiſione voluntatis Dei in abſolutam *&* conditionatam.

Tertia diuiſio diuinæ voluntatis eſt in
abſolutam & *conditionatam*; ea cenſetur
eſſe *abſoluta*, quæ eſt circa rem ſpectatis omni-
bus circumſtantiis, eſtque efficax, & ſemper
impletur; ea verò dicitur eſſe *conditionata*,
quæ talis eſt, vt habeat aliquam conditionem,
vnde non eſt ſemper efficax, cùm illa conditio
non ſemper ponatur; ſic poſſumus dicere
Deum voluiſſe ſaluare Iudam, eique pecca-
D tum proditionis remittere, modò illum de- VIII.
bitè pœniteret ſui peccati.

Quæres, an hæc diuiſio ſit eadem cum ſe-
cunda, ita vt *abſoluta voluntas*, ſit eadem
cum *conſequente*, & *conditionata* cum *antece-
dente*.

Reſpondetur eſſe aliam; licet enim omnis
voluntas conſequens ſit *abſoluta* & ſimpliciter
efficax, non tamen omnis *antecedens* eſt *con-
ditionata*, vel inefficax, vt patet de ea volun-
tate, quâ Deus decreuit dare nobis gratiam
vocantem, & alia dona quibus libera noſtra
cooperatio præuenitur, quæ voluntas eſt
antecedens, cùm feratur in rem ſecundùm ſe
tantùm, & non vt conſideratam in particulari
cum ſuis circumſtantiis iam poſitis.

Cæterùm licet voluntas Dei alia nobis
pateat ex ſacris literis, ſicque cenſeatur nobis
reuelata, vt patet ex locis ſacræ Scripturæ; &

I. item alia voluntas Dei ſit nobis *occulta*, vt patet ex illo Apoſtoli, *quis nouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit:* ooo propterea tamen voluntas Dei ſic benè diuiditur *in reuelatam & occultam*; vt ſuprà enim monuimus, diuina voluntas diuiditur per habitudinem ad obiecta quatenus hæc alio & alio modo terminant illam: at *eſſe arcanum & eſſe reuelatum* in ipſis rebus creatis non terminat alio & alio modo teoeote ſe ex parte rerum volitionem Dei, quatenus ſunt volitæ; ſed *eſſe reuelatum* vel *eſſe arcanum* eſt merè per accideos ad ipſam rem vt volitam, cùm non habeat à reuelatione, vel non reuelatione, quòd ſit hoc vel illo modo volita: igitur hæc diuiſio diuinæ voluntatis in *reuelatam & arcanam* eſt impertinens.

Hinc à fortiori hæc eadem diuiſio eſt reii-
II. cienda, ad illum ſenſum, quo Caluious admittit & explicat illam lib. 1. *ſuarum institutionum*, cap. 17. paragrapho 2. lib. 3. cap. 20. §. 43. eodem lib. cap. 24. §. vltimo, ſcilicet illam eſſe *reuelatam*, quâ Deus vult præcepta ſua ſeruari, & prohibet peccata; illam verò *eſſe ſecretam & occultam*, quâ ioterim occultè vult peccata, vt iode habeat occaſionem exercendi iuſtitiam vindicatiuam: hæc enim explicatio admittit in Deo aliquam voluntatum contrarietatem, & Deum ita prohibere peccatum per vnam voluntatem, ſcilicet *reuelatam*, vt tamen abſolutè velit illud per *ſecretam*, ſicque abſolutè loqueodo Deum eſſe auctorem peccati; quod eſt blaſphemum, vt Theologi docent ex profeſſo primâ ſecundæ agendo de peccatis.

ARTICVLVS VI.

III. ### *Vtrum omnis voluntas* beneplaciti, *quæ eſt in Deo, impleatur.*

SENSVS articuli eſt, an poſſit dari aliquis actus diuinæ volnutatis circa ipſum fieri alicuius obiecti, & tamen illud non fieri, ſicque dari poſſit aliquis actus inefficax, ratione cuius illa diuina voluntas, quæ eſt *beneplaciti*, poſſit adhuc diuidi in *efficacem & inefficacem*.

Scotus, Arimioeoſis, & nonnulli alij in primum ſententiarũ tuentur partem negantem.

Melior tamen eſt communis aliorum ſententia, cum qua concludimus, *dari in Deo aliquam voluntatem quæ propriè ſit beneplaciti, nec*
IV. *impleatur*: quam ſententiam S. Thomas expreſsè tradit hâc quæſt. artic. 6. in reſponſione ad primum, quando agnoſcit voluntatem antecedentem, quam ſuprà docuimus eſſe aliquam ſpeciem diuinæ voluntatis *beneplaciti*, & eſſe formaliter in Deo, non ſemper adimpleri: S. item Bonauentura citatâ diſtinct. 46. & plures alij etiam ex recentioribus.

Vbi notandum eſt, hanc noſtram propoſitionem intelligi de ſola illa diuina voluntate *beneplaciti*, quæ condiſtinguitur ab *abſoluta*; hanc enim fatemur ſemper impleri.

Noſtra itaque propoſitio probatur: primùm ex ſacris literis quæ ſic exprimunt antecedeotem voluotatem Dei *beneplaciti* circa ſalutem omnium etiam reproborum, vt ſignificent illam poſitiuè & formaliter eſſe io Deo, Ieremiæ 51. *Curauimus Babylonem & non eſt ſanata, de-*
A *relinquamus eam*: item apud S. Matthæum 23. capite ait Chriſtus Dominus de Ieruſalem, *quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti*: V.
item 1. *ad Timoth.* 2. *qui omnes homines vult ſaluos fieri*: & quòd veritas eiuſmodi propoſitioonum quatenus ſonat poſitiuam volitionem, non poſſit reſtringi ad eos ſolos, qui ſaluantur de facto, patet primò ex illa particula *volui* in ſecundò teſtimonio relato, quæ ſonat ibi talem effectum poſitiuum circa ſalutem Iudæorum, qualis eſt affectus parentum erga filios, vt obſeruauimus: deinde ex vltimo teſtimonio, quatenus Apoſtolus ibi ita præmittit: *hoc enim bonum eſt & acceptum coram Deo ſaluatore noſtro, qui omnes homines vult ſaluos fieri*: item ex eo quòd ſubiungit, *qui dedit ſemetipſum pro omnibus*: atqui Chriſtus Dominus homo habuit voluntatem poſitiuam
B redimendi omnes homines, item Apoſtolus VI.
ibi præcipit, vt preces & orationes fiant pro omnibus hominibus: ergo cùm Apoſtolus loquatur eodem modo de voluntate quam Deus habet circa ſalutem omnium hominum, ac de iſtis; quemadmodum voluotas diuina *beneplaciti* circa hæc enumerata dicit actum poſitiuum tam in Chriſto Domino, quàm io nobis, ſic & illa voluntas *beneplaciti*, quæ eſt in Deo circa ſalutem omnium hominum, erit poſitiua.

Probatur item ex Patribus, vt S. Auguſt. reſponſ. ad articulos ſibi falſò impoſitos, in reſponſione ad 2. vbi ait: *ſinceriſſimè credendum eſſe & profitendum Deum velle, vt omnes homines ſalui fiant*; item & S. Proſpero *de vocatione Gentium*, cap. 19. & 25. item in reſp. *ad capita Gallorum*, cap. 8. item ex ſanctis Chryſoſtomo & Damaſceno locis ſuprà citatis pro VII.
C 2. diſtinctione.

Tandem probatur ratione: primùm iis omnibus quibus articulo præcedenti oſtendimus voluntatem antecedentem eſſe formaliter in Deo: deinde vera & poſitiua voluntas mediorum ſupponit aliquam voluntatem finis, ad quem talia media ordinantur: atqui Deus habet veram & poſitiuam voluntatem mediorum neceſſariorum, & ſufficientium ad comparandum ſalutem reſpectu reproborum, & hæc voluotas propriè eſt *beneplaciti*, nec tamen ſemper impletor, cùm omnes reprobi, licet habeant prædicta media, damnentur: igitur noo omois diuina voluntas *beneplaciti* impletur. Maior patet, quia volitio finis eſt ratio volendi media, vt philoſophi communiter
D docent: ergo ſi volitio mediorum eſt poſitiua, VIII.
ipſa etiam volitio finis debet eſſe poſitiua, quando qui vult habere media, vno eodémque actu ſimpliciſſimo ſuæ volitioois continet quidquid eſt perfectionis in vtraque volitione tam finis quàm mediorum diuiſiuè ſumpta, cuiuſmodi eſt ipſa volitio Dei.

Minor verò quoad priorem partem, quæ aſſerit, *Deum poſitiuâ voluntate ordinare media ſufficientia ad ſalutem*, etiam *reproborum*, patet ex citatis teſtimoniis Scripturæ & Patrũ: item ex eo quòd quodlibet decretum Dei eſt poſitiuum: atqui voluntas illa Dei, quâ dat reprobis media ſufficientia neceſſaria ad ſalutem, eſt quoddam decretum Dei, quia ex ea intentione, quâ eos creauit ad gloriam æteroam voluit illis hæc media, & proinde cùm hæc ſint quædam bona Deo grata, ſunt eius voluntatis

I. *beneplaciti*, quæ tamen eſt ineſſicax, cùm ex hypotheſi ſint reprobi, nec de facto ſaluentur.

Articvlvs VII.

Soluuntur fundamenta contraria ſententiæ.

Primvm eſt, quòd paſſim in ſacris literis dicatur de Deo, *omnia quæcumque voluit fecit*; & Deus dicat apud Iſaiam prophetam, *omnis voluntas mea fiet*, ex quibus S. Auguſt. in Enchiridio *ad Laurentium*, abſolutè affirmat non poſſe dici Deum voluiſſe aliquid fieri, quod tamen factum non ſit; ideóque ſemper ita interpretatur iſtud Apoſtoli de Deo, *qui*
II. *homines omnes vult ſaluos fieri*, vt tamen nunquam fateatur aliquid fieri circa ſalutem reproborum diuinâ voluntate *beneplaciti*.

Reſpondetur ad auctoritates Scripturæ ſacræ, illas non intelligi de quacumque voluntate diuinâ *beneplaciti*, ſed de ea tantùm, quæ eſt *conſequens*, & ſimpliciter *abſoluta*, id eſt quæ eſt circa rem ſpectatis omnibus eius circumſtantiis; hæc enim ſemper eſt efficax: at præter hanc datur & alia quæ ſit voluntas *beneplaciti*, vt patet ex dictis: & hæc ſolutio eſt etiam pro auctoritatibus Patrum, quæ afferuntur pro prima iſta opinione, & teſtimonium S. Auguſt. ſoluitur teſtimonio eiuſdem relato pro noſtra propoſitione.

Secundum fundamentum eſt, quòd voluntas ineſſicax dicat imperfectionem repugnantem, vel omnipotentiæ, vel bonitati eius,
III. qui illam habet; eſt enim voluntas ineſſicax, vel quia per ſe non ſufficit, vel quia impeditur ab extrinſeco, vel quia mutatur, vel tandem ſi nihil horum obſtet, & nihilominus effectus non ſequatur, cenſetur nolle; exempli gratiâ quando quis poteſt ſaluare proximum, quem tamen non ſaluat, conuincitur noluiſſe ſaluare illum, quod eſt oppoſitum bonitati: atqui nulla datur in Deo imperfectio oppoſita eius bonitati, vel omnipotentiæ: ergo etiam nulla datur in Deo voluntas ineſſicax.

Reſpondetur, voluntatem ineſſicacem ex parte obiecti intenti tunc non arguere imperfectionem in volente, quando talis ineſſicacia non prouenit ex impotentia, vel alia ſimili imperfectione, quæ ſit in illo, ſed ex ſumma eius ſapientia & libertate, quomodo contingit in Deo, qui ita vult iſta media voluntate
IV. *beneplaciti*, vt tamen velit liberam hominum cooperationem & applicationem mediorum à ſe inſtitutorum, ſuáſque perfectiones ita manifeſtari per ſuam prouidentiam: vnde cùm iſta media habeant connexionem cum fine ſupernaturali, fit, vt eo ipſo quo Deus poſitiuâ voluntate *beneplaciti* voluit hæc media omnibus & ſingulis hominibus, illis etiam poſitiuè voluerit finem ſupernaturalem: eſt autem hæc volitio Dei actus ita abſolutus, & non conditionatus ex parte diuinæ voluntatis ordinantis & conferentis media neceſſaria, & ſufficientia ad ſalutem, vt tamen quantum ad futuritionem effectus ad quem ordinantur, & per comparationem ad eos quibus hæc media offeruntur, ſit conditionata; Deus enim vult illis ſalutem, modò tamen reſpondeant, & cooperentur eiuſmodi mediis à ſe in illo-

A rum bonum ordinatis; nam velle facere vt aliquod opus ſit alteri poſſibile, quod tamen ille non poteſt ſine aliquo meo auxilio & abſque mea cooperatione explere, idem eſt ac decernere ſub conditione ſaltem alienæ cooperationis, meam operam in illud idem opus; ſed Deus vi illius voluntatis antecedentis, quâ decernit multis, qui etiam damnantur, media ſufficientia ad ſalutem, fecit vt æterna ſalus eſſet eis poſſibilis, modò illi vellent reſpondere & cooperari eiuſmodi mediis, ſine quibus æterna ſalus eſſet eis impoſſibilis, & quòd per eos tantùm ſtaret, ſi non ſaluarentur: ergo hæc volitio Dei licet ſit actus abſolutus prout comparatur ad Deum, & ad media ſufficientia, quæ verè offeruntur cuilibet reprobo; attamen prout comparantur ad hominem cui conferuntur, & ad futuritionem
B effectus ad quem ordinantur, eſt conditionata. VI.

Confirmatur: ſi talis volitio Dei reſpectu prædictæ futuritionis eſſet actus purè & ſimpliciter abſolutus ab omni & qualibet conditione, tunc effectus ei correſpondens eueniret infallibiliter ad exhibitionem eiuſmodi auxiliorum ſufficientium; quod tamen conſtat eſſe falſum in omnibus reprobis, vt norunt omnes Theologi: ergo hæc volitio Dei vt comparata ad futuritionem eius effectus propter quem datur, & ad eum hominem cui offertur, eſt quidam actus diuinæ voluntatis tantùm conditionatus.

Ad id verò quod auctores prioris ſententiæ poſteriori loco obiiciunt, ſcilicet Deum videri nolle ſaluare, quem de facto non ſaluat, re-
C ſpondetur eſſe abſolutè falſum, quia nolle VII.
ſaluare ſimpliciter & abſolutè ſumptum, negat omnem & quamlibet volitionem ſalutis circa eum, de quo eſt ſermo; Deus autem habet aliquam volitionem ſalutis, circa reprobos, cùm det illis media neceſſaria & ſufficientia: ſi tamen prædictum iſtud nolle ſumatur vt ſolum negat conſequentem, & ſimpliciter loquendo abſolutam voluntatem Dei, tunc id eſt quidem verum; inde tamen malè infertur Deum non habere voluntatem propriè dictam ſaluandi homines, cùm voluntas *conſequens* non excludat à Deo veram voluntatem antecedentem ſaluandi eum quem omnibus ſuis demeritis conſideratis damnat ad pœnam æternam.

Hinc fit, vt multa hodie fiant contra antecedentem voluntatem Dei, exempli gratiâ
D peccata, contra conſequentem nihil; item VIII.
euenit, vt interdum qui facit contra voluntatem antecedentem Dei, dicatur aliquo modo obſequi diuinæ voluntati, non quidem in volito formali, ſed ex eo quòd id quod fit contra voluntatem diuinam, ita ei & diuinæ eius prouidentiæ ſubiicitur, vt tamen aliqua voluntas Dei ſemper ſiat circa illud; quod enim Deus vult bonâ voluntate, homo interdum vult malâ, exempli gratiâ Deus vult martyrium Sanctorum, vt det illis gloriam; tyrannus verò vt illos perdat: quâ de re S. Auguſt. in Enchiridio *ad Laurentium*, cap. 100. & ſequentibus.

I. # DISPVTATIO II.

De obiecto diuinæ voluntatis.

Articvlvs Primvs.

Quodnam ſit formale obiectum diuinæ voluntatis.

NOTANDVM eſt primò, diui-
nam voluntatem conſiderari
duobus modis: primò ſecun-
dùm intrinſecam ſuam per-
fectionem; deinde penes re-
ſpectum terminationis, ra-
tione cuius fit, vt illa ſeſe terminet circa iſtud
obiectum, & non circa aliud.

II. Deinde notandum eſt, duplex formale ob-
iectum illius poſſe diſtingui; vnum *primarium*
ſpecificatiuum illius; alterum *ſecundarium*, ſi-
cut diſtinximus ſuprà agendo de ſcientia Dei.
His prænotatis, ſit

Prima propoſitio. *Primarium formale obie-
ctum diuinæ voluntatis conſideratæ ſecundùm in-
trinſecam ſuam perfectionem, eſt ſola increata bo-
nitas Dei*: ita S. Thomas hâc quæſt. artic. 2. in
ſolutione ad 3. & libro 1. *contra Gentes*, cap. 80.
& 81.

Probatur: illud eſt primarium formale ob-
iectum diuinæ voluntatis, quod eſt illi prima-
ria ratio volendi quodcumque volibile, quia
eſſe voluntati rationem volendi, & eſſe for-
male eius obiectum, ſunt idem, ſicut etiam
ſeruatâ proportione in actibus ſcientiarum &
potentiarum: atqui ſola bonitas increata eſt
III. diuinæ voluntati primaria ratio volendi quod-
cumque volibile, vt patet ex ſacris literis,
quæ affirmant Deum condidiſſe omnia pro-
pter ſemetipſum, vt Prouerb. 16.

Deinde, illud cenſetur eſſe primarium for-
male obiectum, quo intellecto & omnibus
aliis præciſis ipſum tale obiectum voluntatis
intelligitur adhuc remanere: atqui poſitâ bo-
nitate increatâ & præciſâ aliâ quacumque bo-
nitate creatâ, voluntas diuina intelligitur eſſe
tanquam reſpiciens aliquod volibile, ſcilicet
increatam ſuam bonitatem, quia appetitus rei
cuiuſlibet fertur in proprium bonū; voluntas
autem diuina eſt proprius appetitus Dei, & bo-
nitas increata eſt proprium bonum Dei: igitur
ipſa bonitas increata Dei eſt primarium for-
male obiectum diuinæ voluntatis conſide-
IV. ratæ ſecundùm perfectionem ſuam intrinſe-
cam.

Secunda propoſitio. *Bonitas creata eſt ſe-
cundarium formale obiectum diuinæ voluntatis
conſideratæ ſecundùm ſuam terminationem.*

Probatur: illud cenſetur eſſe ſecundarium
formale obiectum diuinæ voluntatis, quoad
terminationem, quod eſt ratio proxima ad vo-
litionem huius vel alterius rei, ſeu quæ eſt ra-
tio cur volitio potiùs ſeſe terminet ad hoc vo-
litum, quàm ad aliud: atqui bonitas creata
eſt proxima ratio, licet non vltima, & prima-
ria ipſi diuinæ voluntati, vt eius volitio ſeſe
terminet ad hoc obiectum; exempli gratiâ
ſanctificans gratia quæ eſt in viro pio & iuſto,
eſt ipſi Deo ratio, ob quam Deus illum ſpeciali
amore proſequatur.

A Deinde probatur: voluntas diuina amat V.
vnumquodque prout eſt bonum: atqui vnum
ens creatum habet alio modo bonitatem, &
aliud ens creatum alio, vt ex ſe patet, & ni-
hilominus Deus vno eodémque ſimpliciſſimo
actu volitionis vult illa omnia: igitur cùm in
tali volitione ſpectata adæquatè poſſimus tan-
tùm conſiderare duo illa, ſcilicet intrinſecam
eius perfectionem & terminationem eius ad
obiecta, nec poſſumus iſtam varietatem dile-
ctionis refundere in intrinſecam perfectio-
nem diuinæ voluntatis, cùm hæc ſit omninò
immutabilis & neceſſaria, reſtat vt eam reii-
ciamus in eius terminationem ad obiecta
creata.

Neque ex hac variatione diuinæ voluntatis
& formali eius ratione quoad terminationem
ſequitur aliqua variatio in perfectione intrin-
ſeca illius, nec ſequitur diuinam volitionem
B accipere aliquam perfectionem à rebus crea- VI.
tis; nam vt inferius dicemus agendo de actu
libero Dei, hæc eſt diſtinctio inter volitionem
noſtram & Dei volitionem, quòd in volitio-
ne creata intrinſeca eius perfectio non diſtin-
guatur à terminatione eius ad rem volitam,
quia indiuidualis eius perfectio conſiſtit in
tranſcendentali habitudine ipſius actus ad
certum hoc & determinatum obiectum, à
quo habet vt ſit hic actus in indiuiduo, & non
alius, & ex conſequenti dum variatio fit in
vno, illa etiam fit in alio, & ſicut noſtra voli-
tio habet ſuam entitatem per ordinem ad tale
obiectum, ita & ſuam perfectionem accipit
ab ordine ad illud; at in diuina voluntate per-
fectio intrinſeca volitionis eſt diſtincta ab illo
reſpectu terminationis, quo fertur & ter-
C minatur ad creaturas, & hæc intrinſeca per- VII.
fectio diuinæ volitionis potuit eſſe ſine illo re-
ſpectu terminationis ad obiecta creata, quate-
nus Deus abſoluiè loquendo potuit nihil velle
creare, & nihilominus ſemper haberet ſuam
actualem volitionem, cùm illa ſit aliquid ne-
ceſſariò exiſtens in Deo, & idem realiter cum
diuina eſſentia: vnde variato iſto reſpectu
terminationis ad obiecta creata volita, nul-
la reſultat variatio in ipſa volitione Dei con-
ſiderata ſecundùm intrinſecam ſuam perfe-
ctionem.

Articvlvs II.

Conſectarium ex doctrina præcedenti.

EX his ſequitur contra Caietan. hâc quæ-
D ſtione S. Thomæ artic. 2. Deum velle alia à VIII.
ſe, ſeu ſeipſum actu communicare ad extra,
nullam loquando propriè dicere perfectio-
nem in Deo; tum quia Deus ita eſt ens neceſ-
ſarium, vt non poſſit carere ſuis perfectioni-
bus; at volitio Dei potuit carere terminatio-
ne ad obiecta creata; tum quia omnis poten-
tia paſſiua receptiua repugnat Deo, ſic enim
ille eſſet obnoxius mutationi: at hæc termina-
tio diuinæ volitionis ad res creatas aduenit
Deo per illud eius decretum, quo creat de fa-
cto; tum etiā quia eſſe cauſam in actu non dicit
formaliter aliquam perfectionem intrinſecam
in ipſo agente; nam homo eſt tam perfectus
quoad eſſentialia antequam de facto generet,
quàm quando generat, vel poſtquam gene-
rauit: tum etiam quia licet ipſum eſſe cauſam

I. in actu diceret lo nobis aliquam perſectio-
nem, nou tamen in Deo; diceret enim perfe-
ctionem in nobis ex eo quòd in rebus creatie
eſſe caoſam in ectu, & de ſacto velle aliis bo-
uom aliquod dicit in ipſo volente productio-
nem nouæ elicuios entitatis; dicit enim pro-
ductionem uoui ectus & nouæ volitionis diſ-
tinctæ ab omnibus aliis ram præcedentibus,
quàm ſubſequentibus : at in Deo ipſem eſſe
caoſam in actu ſecundo nihil reale & poſi-
tiuum ſuperaddit ei ſeu voluntati eius, quod
inſit illi formaliter & iutrinſecè, vt patebit in-
frà explicando quid ſit in Deo ipſum eius de-
cretum.

Hinc quando S. Thomas hic art. 2. probet
Deum velle alia à ſe, ex eo quòd ipſum velle
alie à ſe dicat perfectionem in creatura, &
II. omuis perſectio creeturæ eſt io Deo; ibi ter-
minus iſte, *perfectio*, nou ſumitor in ſua pro-
pria philoſophica & rigoroſa ſignificatione,
ſed in impropria, ad illum ſenſum, quo illud
quod eſt congruum & conueniens alicui, dici-
tur eſſe eius perſectio, ita vt ſenſus S. Thomæ
ibi ſit iſte, congruum eſſe vt quod eſt in actu
primo, reducatur ad actum ſecundum, &
quòd cauſa habeat aliquem effectum, & pro-
inde cùm Deus ratione ſuæ omnipotentiæ ſit
prime ceuſa, eſſet meximè congruum illum,
vt cauſam omnium nobiliorem poni in actu
ſecundo, in ordine ad obiecta realiter diſtiu-
cta à ſeipſo, & ſic manifeſtere ſuam boni-
tatem.

Et quòd hæc ſit mens ſancti Thomæ, in-
telligitur ex eius loquendi modo ibi; nem ait
III. in corpore articuli *communicare ſe, pertinere ad*
voluntatem diuinam, oon autem dixit eſſe
de perſectione voluntatis diuinæ; uam quæ
manifeſtant bonitatem Dei & eius volunta-
tem, licet eam nullomodo perficiant, non
deſinunt dici pertinere ad illam, quatenus di-
cunt aliquem decentiem & congruitatem,
quæ decentia eſt motali conſideratione ali-
quid conſequens perſectionem Dei.

ARTICVLVS III.

Quodnam ſit materiale obiectum volun-
tatis Dei, & quomodo amet
ſeipſum.

PRIMA ſit propoſitio. *Adæquatum mate-*
IV. *riale obiectum diuinæ voluntatis eſt ipſe Deus* D
& omnes creaturæ, ita vt Deus ſit primarium, &
ipſa creatura ſint duntaxat ſecundarium : ſic
communiter omnes ſcholaſtici.

Probatur : totum illod eſt obiectum adæ-
quatum alicuius actus, quod poteſt iufor-
mari ratione eius formali, vel quod de facto
ioformatne illê, vt patet etiam in omnibus
potentiis & ſcientiis, & illud eſt obiectum
primarium, quod præcipoè & nobiliori mo-
do bebet iſtam formalem rationem : atqui
bonum eſt formale obiectum diuinæ volun-
tatis, ſicut & cuiuſcomque alterius volun-
tatis, & bonum reperitor tantùm io Deo &
creaturis, & bonitas iocreata eſt primarium
formele obiectum diuinæ voluntatis, creata
verò bonitas tantùm ſecundarium, vt articulo
præcedenti oſtendimus; igitur Deus & crea-
turæ ſunt adæquatum materiale obiectum

A dioinæ voluntatis, Deus primarium, & crea- V.
turæ ſecunderium.

Secunda propoſitio. *Deus ſeipſum & ſuam*
increatam bonitatem amat neceſſariò; prout ne-
ceſſarium opponitur libero tam neceſſitate exer-
citij *quàm neceſſitate* ſpecificationis, id eſt, *ita*
neceſſariò ſe & ſuam bonitatem amat, vt non poſ-
ſit ceſſare ab actuali eius amore & delectatione,
nec poſſit ſeipſam odiſſe : ite omnes ſcholaſtici
communiter.

Probatur : bonum infinitum & ſummum
clerè intuitiuè & ſicuti eſt viſum ſeo cogni-
tum neceſſitat ſecundùm vtramque neceſſi-
tatem tam *ſpecificationis*, quàm *exercitij* ad
ſui amorem, voluntatem eius, qui vidit il-
lud clarè iotuitiuè & ſicuti eſt, quemadmo-
dum omnes ſcholaſtici communiter docent
B primê ſecundæ quæſtione 5. atqui diuina eſ- VI.
ſeotia & bonitas increata Dei eſt ſummum &
infinitum bonum, vt per ſe conſtat, & Deus
ſemper videt illud clarè intuitiuè & ſicuti eſt,
quia eſt neceſſariò beatus, & neceſſeriò com-
prehendit ſeipſum: ergo Deus vult ſeu amat
tam neceſſitate *exercitij actus*, quàm *ſpecifica-*
tionis neceſſariò increatem ſuam bonitatem.

Dices cum Henrico Gaudeuenſi quæſtio-
ne tertiâ ſuæ ſummæ articulo quadrageſimo
ſeptimo; neceſſitetem in actibus voluntatis
dicere aliquam imperfectionem, quia tollit
dominium proprierum actionum, in quo qui-
dem dominio perfectio egentis relucet: ergo
cùm omnis imperfectio remouenda ſit à Deo,
videtur potiùs dicendum Deum velle liberè
ſuam bonitatem.

Reſpondetur, duplicem diſtingui neceſſita-
C tem, vnam *coactionis*, quæ eſt ab extrinſeco, VII.
exempli grattâ, quando lapis ſurſum proiici-
tur : alteram *immutabilitatis & determinatio-*
nis, quæ eſt intrinſeca ipſi agenti, qualis illa
eſt, quâ voluntas ſemper fertor in bonum :
prior neceſſitas dicit imperfectionem, vt pa-
tet ex ſe, poſterior verò minimè, quin potiùs
excludit imperfectionem, quia excludit po-
teſtatem carendi ſuâ perfectione, & huius
generis eſt illa neceſſitas, quê Deus amat ſe-
ipſum; eſt enim ei intrinſeca, & actus ille quo
ſeipſum amat eſt ei volunterius, quia non
aliunde cogitur ad habendum illum, licet
eum non habeat liberè.

Neque eſt aliqua imperfectio, quòd Deus
non habeat dominium in illum ſuum actum, VIII.
tunc enim tantùm habere dominium in pro-
priam ſuam actionem dicit in ipſo operante
perfectionem, quando obiectum circa quod
verſatur eſt tale, vt non includat omuem per-
fectionem, & eius cerentia ſaltem ad aliquod
ſpatium includat aliquam ſaltem apparentem
rationem bonitatis, quod nullomodo poteſt
reperiri in ipſa actuali volitione Dei circa
ſuam bonitatem.

Dices ſecundò: eadem eſt ratio amandi me-
dia & finem, quia hæc duo dicuutur correla-
tiuè, ſed ex dicendis artic. ſequenti, Deus
amat liberè ipſas creaturas tanquam quædam
media ad ſeipſum: ergo pari iure amat liberè
ſeipſum & increatam ſuam bonitetem.

Reſpondetur, ipſum Deum & increatam
eius bonitatem poſſe conſiderari duobus mo-
dis; primò in ſe abſolutè, & præciſo ordine
cauſæ finalis ad media; ſecundò poſſe con-
ſiderari cum ordine finalis cauſæ, ſeu ea ra-

I. tione, quâ eſt finis rerum omnium creatarum, A
non tantùm aptitudine, ſed etiam de facto;
iam quando dicimus Deum diligere neceſſa-
riò ſeipſum, & ſuam increatam bonitatem,
id à nobis intelligitur de Deo, & increata
eius bonitate priori modo ſpectatis, quomo-
do Deus non habet rationem alicuius corre-
lati: at bonitas Dei ſpectata poſteriori modo
eſt ei ratio obiectiua liberæ electionis, vt
obiectio probat; vnde ſi Deus de facto nullas
res creatas voluiſſet, ſicut potuit nolendo ſe
communicare ad extra, tunc dilexiſſet ſuam
propriam bonitatem priori tantùm modo ſpe-
ctatam, non autem poſteriori.

ARTICVLVS IV.

II. *Vtrum & quomodo Deus amet res crea-
tas exiſtentes in aliqua temporis
differentia.* B

NOSTRA ſit propoſitio. *Deus abſolutè
loquendo amat liberè res creatas, quæ ha-
bent exiſtentiam in aliqua temporis differentia,
nimirum volendo eis actualem exiſtentiam.*

Propoſitio eſt de fide ex ſacris literis, Sa-
pientiæ 11. capite dicitur Deo, *diligis omnia quæ
ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti*, & ad
Epheſios 1. capite, Apoſtolus loquens de Deo
ait, *qui operatur omnia ſecundùm conſilium vo-
luntatis ſuæ*: idem patet ex aliis ſacræ Scri-
pturæ teſtimoniis, quæ affirmant Deum eſſe
Dominum vniuerſorum, & cuncta eſſe poſita
in eius dominatione, ex quibus & aliis ſimili-
bus locis hæc ratio deſumitur pro prima parte
propoſitionis noſtræ: Deum dare quoddam
III. bonum alicui eſt illud amare, quia amor Dei C
diſtinguitur à noſtro, quòd noſter ſupponat
bonum, amor autem Dei faciat illud, & ponat:
atqui actualis exiſtentia eſt quoddam bo-
num; imo fundamentum aliorum, & Deus dat
illam omnibus rebus creatis exiſtentibus in
aliqua temporis differentia: ergo Deus amat
res omnes creatas, quæ exiſtunt in aliqua tem-
poris differentia.

Hæc autem allata diſtinctio amoris Dei à
noſtro probatur: omnis primus amor tendens
ex ſe & naturâ ſuâ & propriâ conditione in
bonum communicatum, ponit illud; ſed
amor diuinus eſt primus amor, & bonum
creaturæ eſt bonum aliquod communicatum
ex ſe, & ex naturâ ſuâ & propriâ conditione;
eſt enim ens per participationem: ergo amor
diuinus tendens in bonum creaturæ ponit ſeu D
IV. cauſat illud. Maior hæc vltima explicatur:
omne bonum communicatum procedit ab
aliquo amore: ergo ſi talis amor feratur &
tendat in illud, debet cauſare illud.

Poſterior item pars noſtræ propoſitionis
aſſerens *Deum amare liberè creaturas*, quæ ha-
bent eſſe in aliqua temporis differentia, pro-
batur: quoad libertatem *exercitij*, ex eo quòd
amat in tantum creaturas, in quantum dat illis
exiſtentiam, vel aliam actualitatem, quam il-
lis dat ex plena libertate: deinde ex eo quòd
Deus amat tantum ea abſolutâ neceſſitate
quoad *exercitium*, quæ illi ſunt neceſſaria,
cùm etiam experiamur nos amare tantùm ne-
ceſſariò, quæ ſunt nobis neceſſaria; atqui crea-
turæ nullomodo ſunt neceſſariæ ipſi Deo iux-
ta illud Pſal. decimi quinti: *Dixi Domino, Deus
meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* V.

Nec obſtat quòd eiuſmodi res creatæ ſint
aliquod medium ipſius Dei ſeipſum amantis,
nam ita ſunt medium illius amoris, quo Deus
ſeipſum amat, vt tamen non ſint medium ne-
ceſſarium & ſine quo Deus non poſſit ſeipſum
diligere, eſt enim Deus ſibi diligendo ſuffi-
ciens, nec vllam habet dependentiam à crea-
turis; vnde cùm tunc duntaxat medium dili-
gatur neceſſariò ex vi & efficacia, quâ finis
ipſe diligitur, quando ipſum medium eſt ne-
ceſſarium reſpectu talis finis, fit, vt licet Deus
amet res creatas exiſtentes in aliqua tempo-
ris differentia tanquam medium aliquod ſui
ipſiuſmet dilecti, non tamen eas diligat ex ab-
ſoluta neceſſitate *quoad exercitium*, ſed omni-
nò liberè.

Eadem pars *de libertate quoad ſpecificationem*
patet, quia Deus non ſolùm potuit non amare
creaturas *quoad exercitium*, ſcilicet non dando VI.
eis exiſtentiam, ſed abſolutè loquendo, pro
ſumma illa libertate, quâ pollet, quæque nul-
lam in ſeipſa præcisè ſpectata importat imper-
fectionem, potuit habere hunc actum ei op-
poſitum, *nolo dare actualem exiſtentiam vllis
rebus poſſibilibus*.

Et ex hac ratione ſic explicata facilè ſoluitur
argumentum, quod poteſt contra illam fieri,
petitum à charitate, quâ ita amamus Deum,
vt etiam amemus neceſſariò proximum, à quo
tamen non dependemus: ſoluitur inquam,
quia dependemus à Deo tanquam primo
auctore rerum omnium: vnde quemadmo-
dum in amicitia non eſt ſatis amare amicum,
ſed etiam debemus amare ea quæ ſpectant ad
amicum; ſic ad hoc vt dicamur amare Deum ex
ſincera charitate, non tantùm debemus eum VII.
amare, ſed & proximum, qui eſt res Dei, & ab
eo dependens.

Obicies: inter res quæ habent exiſtentiam in
aliqua temporis differentia, ſunt tam ipſi pec-
catores, quàm vitioſi eorum habitus & actus:
at Deus non amat iſta, quin potiùs odit, iuxta
illud Pſalmi 5. *Odiſti omnes qui operantur ini-
quitatem*: & Sapient. 14. *odio ſunt Deo impius &
impietas eius.*

Reſpondeo, tam ipſum peccatorem quàm
ipſum eius peccatum & habitum vitioſum, vt
conſiderantur ſecundùm illud reale & entita-
tiuum quod in ſeipſis includunt, amari à Deo,
vt S. Thomas expreſsè docet ſequenti qu. 20.
art. 2. in ſolut. ad 4. & 1. 2. qu. 79. art. 2. at verò
vt hæc entia fiunt ex defectu liberi agentis,
& cum formali libera deordinatione, quo mo-
do important defectum, non amari à Deo; VIII.
non enim repugnat vnum & idem amari ſub
vnâ ratione & haberi odio ſub altera.

Quæres, cùm dicamus Deum velle & amare
res creatas, tanquam medium aliquod pro-
pter ſemetipſum, & propter ſuam bonitatem,
quomodo tunc non amet illas *amore concupi-
ſcentiæ*.

Reſpondeo, Deum tunc eas tantùm amare
amore amicitiæ, quia is tantùm dicitur amare
alium amore *concupiſcentiæ*, qui illum amat ob
proprium ſuum bonum & commodum quod
percipit inde; is verò dicitur amare alium *amo-
re amicitiæ*, qui eum amat propter bonũ ipſius
amati: vnde cùm Deus nullam vtilitatem per-
cipiat ex creaturis, iuxta teſtimoniũ Pſalmiſtæ
ſuperiùs relatum Pſal. decimo quinto, ſed eos

L. tantùm dirigat in eum finem, ad quem ea ſua
natura, & condirione debent referri, fit, vt
tantùm amet eas *amore amicitiæ.*
Neque exeo, quòd finis ille vltimus ad
quem Deus ordinat omnes creaturas, eſt ipſe-
met Deus, fit, vt amor iſte ſit amor *concupi-
ſcentiæ*, cùm ipſa dilectio non fiat præcisè ea
motiuo commodi, & proprij boni inde ſpe-
rati, ſed ea illo tantùm quòd ſit finis vltimus,
quæ ratio finis vltimi eſt omoìnò alia à pro-
prio commodo, & motiuo habente ſunda-
mentum in illo; nam ex eo quòd hæc duo
(*eſſe vltimum finem*, & *eſſe amicum* ſeu *bene-
factorem*) reperiuntur ſimul & ſemel con-
iuncta tn eodem agente, non poteſt rectè
inferri quòd quicquid agens illud facit per
amorem, faciat illud duntaaat per *amorem
concupiſcentiæ*, quia eſt per accidens ad actum
II. amoris *amicitiæ*, quo Deus amat creaturas,
quòd illas ordiner ad ſeipſum; non enim id
habet ea amore, quo illas proſequitur, ſed
ex eo quod eſt vltimus fiois rerum omnium.
Et hanc noſtram reſponſiooem aliqui hoc
exemplo illuſtraot; ſi per impoſſibile eſſent
duo dij, quorum vnus eſſet ſummè amicus, &
benefactor creatutarum, alter verò eſſet ea-
rom finis vltimus, deus ille qui eſſet ſummè
amicus & benefactor creaturarum perduce-
ret alias ad deum alterum, qui eſſet finis ea-
rum vltimus, & hic eius amor eſſet amor *ami-
citiæ*: ergo cùm Deus ea infinira ſua perfe-
ctione ſit ſimul & ſemel benefactor creatu-
rarum, & finis earum vlrimus, non dicetur
amare illas amore *concupiſcentiæ*, ex eo quòd
ordinet illas ad ſeipſum tanquam in vltimum
fioem, quia non eas ordinat ad ſe ea vi amo-
III. ris quem haber ad illas, ſed ex vi ſummæ il-
lius ſuæ perfectionis, quâ eſt vltimus fiois re-
rum omnium.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus amet res poſſibiles.

NOTANDVM eſt, quòd res poſſibiles
non conſiderantur hîc iuata illud eſſe
eminens quod habent in Deo, & ratione cu-
ius ſunt idem cum illo, nam vt ſeipſum amat
neceſſariò, ita & illas hoc modo conſideratas
vult, & amat neceſſariò: ſed tantùm conſide-
rantur iuxta illud eſſe quod poſſunt habere
in ſeipſis in ordine ad ſolam omnipotentiam
Dei, ſi Deus illas crearet, quod tamen eſſe nun-
quam de facto habebuot, quia Deus ſtatuit
IV. nunquam creare illas.
Quæritur ergo an Deus illas vt ſic ſpecta-
tas velit & amet. Scotus terrio ſententiarum
diſtinctione trigeſimâ ſecundâ quæſtione vni-
câ, cum oonnullis recentioribus affirmat
Deum velle & amare res eiuſmodi poſſibiles
ſimplici tantùm quodam amore *complacen-
tiæ*, quatenus gaudet, quòd res poſſibiles ha-
beant illam ſuam eſſentialem bonitatem: eſt
autem inter auctores huius ſententiæ hæc diſ-
tinctio, quòd alij vt Scotus, & aliqui recen-
tiorum velint iſtum amorem *complacentiæ* re-
ſpectu poſſibilium, quoad *exercitium* eſſe li-
berum, & duntaaat neceſſarium quoad ſpe-
cificationem; alij autem, vt Vaſqueſius ad 1.
partem S. Thomæ diſput. 79. cap. 2. velint eſſe
etiam neceſſarium *quoad exercitium.*
Oppoſita tameo ſeotentia videtur eſſe me-

A li ɔt, cum qua concludimus, *Deum loquendo pro-
priè nullo etiam ſimplici affectu complacentiæ ſiue
liberè, ſiue neceſſario amare creaturas merè poſſi-
biles per ordinem ad ſolam ſuam omnipotentiam:*
ita S. Thom. quæſt. 19. artic. 3. in reſponſione
ad 5. & art. 6. in ſolutione ad 2. vbi conſtituit
hoc diſcrimen inter ſcientiam Dei, & eius vo-
luntatem, quòd ſcientia etiam poſſibilium om-
nium ſit neceſſaria, quia intellectus non eſt
formaliter liber, ſed fertur ea neceſſitate in
omne intelligibile, comprehendendo ipſam
ſuammet eſſentiam, & proinde cùm res merè
poſſibiles habeant aliquam intelligibilitatem,
Deum cognoſcere illas neceſſariò, volunta-
tem verò diuinam, quia eſt formaliter libera,
non ferri neceſſariò in id quod eſt diſtinctum
ab eſſentia diuina.
Hæc autem noſtra concluſio probatur primò:
B in tantum aliquid amatur à Deo, in quantum VI.
eſt bonum, vel in quantum Deus illud facit
bonum, quia bonitas eſt formale obiectum
diuinæ volitionis, ea dictis ſuprà: atqui res
eiuſmodi merè poſſibiles nullam loquendo
propriè habent bonitatem: tum quia nullam
habent actualem eaiſtentiam, nec ordinem
vllum ad habendum aliquando illam; actualis
autem eaiſtentia eſt vel talis bonitas, vel fun-
damentum bonitatis ea S. Th. hâc parte qu. 6.
art. 3. vnde qu. 5. art. 3. ad 4. quia entia Mathe-
matica formaliter ſumpta prout ſubſunt abſ-
tractioni intellectus nullum dicunt ordinem
ad exiſtentiam, negat poſt Ariſtot. libro 3. Me-
taph. teatu 4. illa habere aliquam bonitatem,
atque non eſſe conueniens repenri in aliquo
rationem entis, in quo tamen bonum vel ratio
boni non ſit, cùm hæc ſit iſtâ poſterior.
C Tum etiam quia bonitas ſupra integrira- VII.
tem & perfectionem rerum, importat aliquam
conuenientiam, ratione cuius res fiant appeti-
biles: atqui nulla talis conuenientia poteſt in-
telligi in rebus merè poſſibilibus, imò boniras
tantùm abeſt à rebus merè poſſibilibus, ſeu
numquam futuris, vt ipſum ſemper caruiſſe, &
carere in perpetuum exiſtentiâ actuali ſit po-
tiùs eis aliquod malum aptū terminare actum
odij vel nolitionis, quàm affectus & amoris, vt
patet ex eo quòd res quas habemus odio, opta-
mus non eſſe, & ea eo etiam quòd S. Th. & alij
ſcholaſtici dicunt vnanimi conſenſu ſolum
Deum eſſe boaum per eſſentiam, quia ſolus il-
le eaiſtit eſſentiali neceſſitate, reliqua verò en-
ria tantùm ea beneficio Dei: ergo ſic loquen-
do ſignificant res creatas nudè & ſimpliciter
D conſideratas ſecundùm ſuam eſſentiam, abſ- VIII.
que aliquo ordine ad eaiſtentiam actualem,
(cuiuſmodi ſunt res iſtæ poſſibiles, de quibus
agimus) nullam de facto habere bonitatem &
conuenientiam, ratione cuius poſſint amari.
Secundò probatur eadem concluſio: in tan-
tum diuina voluntas fertur in aliquid diſtin-
ctum ab ipſo Deo, in quantum habet rationem
medij ad amãdum Deum ea dictis: atqui crea-
turæ poſſibiles vt ſic non poſſunt amari à Deo
tanquam tale medium, quia quæ ſic aman-
tur, debent in aliquo ſeruire diuinæ bonitati
tanquam fiot: res autem merè poſſibiles vt ſic
nullo modo inſeruiunt ei, ſed ſolùm quatenus
demandantur executioni, vel quatenus ha-
bent actualem eaiſtentiam: ergo cùm illæ nun-
quam ſint futuræ, non etiam amantur de facto
à Deo.

Dices

I. A Dices, res merè poſſibiles inſernite Deo
qnarenns Deus non poteſt eſſe omnipotens,
quin ipſæ creaturæ ſinr poſſibiles, & Deum
poſſe ſibi complacere vt ſic in illis, & gaude-
re de illis.

Sed id refellitnt primò, quia non ideò Deus
eſt omnipotens præcisè qnoniam ipſæ creatu-
ræ ſunt poſſibiles, Deus enim babet de ſe vim
infinitam producendi quicquid non implicat;
vnde creaturæ ſunt potiùs poſſibiles per or-
dinem ad omniporentiam Dei, quàm econ-
trà.

Deinde, vt Suares animadnertit in *Meta-
phyſica* diſputatione 30. ſectione 16. numero
41. iſte actus complacentiæ eſt potiùs de ipſa
omnipotentia Dei, quàm de ipſis creaturis
poſſibilibùs, quatenus Deus amando ſuam
omnipotentiam, gaudet illam eſſe talis con-
II. B ditionis, vt poſſit dare eſſe ſeu exiſtere iſtis
eiuſmodi rebus poſſibilibus, & ſic bonum
quod terminat eiuſmodi actnm complacen-
tiæ, nullomodo eſt in ipſis rebus poſſibilibus,
ſed propriè in ſolo Deo; ideóque noſtræ pro-
poſitioni adhibuimus expreſsè hanc particu-
lam, *loquendo propriè*, quatenus noſtra pro-
poſitio tantùm intendit affectum Dei non fer-
ri in ipſas res merè poſſibiles conſideraras tan-
tùm in ſuo eſſe poſſibili.

Tandem quòd Deus nullum actum, ſiue li-
berum, ſiue neceſſarium talis complacentiæ,
habeat circa res poſſibiles, hoc modo ſpecta-
tas probatur: de neceſſario quoad *ſpecificatio-
nem* patebit ex dicendis articulo ſequenti: de
libero quoad *exercitium* idem probatur: vo-
luntas tantùm neceſſitatur qnoad *exercitium*
III. C ad amandum obiectum illud qnod eſt ſum-
mum bonum; atqui illæ creaturæ tantùm poſ-
ſibiles non ſunt ſummum bonum, quia non
ſunt ipſemet Deus, cui ſoli competit eſſe ſum-
mum bonum: ergo Deus non poteſt neceſſa-
riò amare creaturas merè poſſibiles, vt ſic ſpe-
ctatas, & ex conſequenti nullum poteſt circa
illas habere affectum etiam *ſimplicis compla-
centiæ*.

Neqne aſt quòd Vaſquesius reſpondeat, a-
morem illum *complacentiæ* voluntaris diuinæ
circa res merè poſſibiles ideò eſſe neceſſarium,
quia in illis, vt ſic nulla apparet malitia; nam
beati dum amant ipſum Deum amore *beatifi-
co*, ſimul etiam amant creaturas, quas vident
in Verbo; & nihilominùs quia eiuſmodi crea-
turæ non habent rationem ſummi boni, nec
IV. D vt tale apparent eis, licet nullam in illis inue-
niãt rationem mali, eas tantùm amant liberè,
vt Theologi communiter docent primâ ſe-
cundæ agendo de amore beatifico, & Theo-
logi ſupponunt tanquam certum tertiâ parte
quæſtione decimâ nonâ, dum probant Chri-
ſtum Dominum, vt hominem adhuc in via
exiſtentem meruiſſe per amorem beatificum,
vt terminatum ad proximos: ergo etiamſi res
merè poſſibiles vt ſic nullam ex ſuppoſitione
habeant rationem mali, non propterea deſi-
nent amari à Deo liberè tantùm, cùm non ſint
ſummum bonum, & cùm non poſſint amari
liberè, non poſſunt etiam amari neceſſariò,
propter ea quæ attulimus in confirmationem
noſtræ propoſitionis; ſicque fit vt Deus nullo
modo velit ſeu amet res iſtas merè poſſibilas
hoc modo præcisè ſpectatas.

ARTICVLVS VI. V.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

PRIMVM eſt: Deus poteſt velle bonum
omne quod poteſt intelligere eſſe con-
gruum, quia facultas amandi bonum eſt con-
iuncta cum facultate intelligendi illud; atqui
Deus poteſt intelligere quoddam bonum eſſe
congruum in ipſis rebus merè poſſibilibus:
tum quia bonum eſt proprietas entis, & res
poſſibiles ſunt quædam entia; tum etiam quia
quælibet entia quatenus concipiuntur conſti-
tuta in ſolo eſſentiali eſſe habent aliquam ra-
tionem bonitatis ſecundùm ſuam eſſentiam,
præciſam à bonitate, quæ poteſt ei competere
per exiſtentiam; tum etiam quia res ipſas non
implicare contradictionem ſeu eſſe poſſibiles VI.
eſt quoddam bonum extrinſecum ipſi Deo,
quia poteſt illas efficere ad ſuum honorem:
tum denique quia ſi Deus ſolos creaſſet An-
gelos, & ſtatuiſſet nullas creare ſubſtantias
corporeas, quarum tamen cognitionem de-
diſſet alicui Angelo, Angelus ille poſſet habe-
re aliquem affectum beneuolentiæ compla-
cendo ſibi in apta diſpoſitione, & mutuo or-
dine partium phyſicarum, quæ concurrerent
ad conſtitutionem illarum: ergo cùm in hoc
nulla reperiatur imperfectio, voluntas etiam
Dei poterit idem præſtare circa res merè poſ-
ſibiles.

Reſpondetur negatâ maiori ad eius pri-
mam rationem, bonum eo modo eſſe proprie-
tatem entis, quo modo aliquid eſt ens; vnde
cùm res merè poſſibiles ſint entia tantùm in VII.
potentia, quatenus Deus poteſt illas creare,
illis dare actualem exiſtentiam, ita etiam tan-
tùm habent bonitatem in potentia, & quòd
poſſint à Deo amari, ſi ab eo reducantur ad
actum.

Ad primam confirmationem, quâ res crea-
ta nudè conſiderata ſecundùm ſuam eſſen-
tiam dicitur habere rationem bonitatis, re-
ſpondeo habere tantùm per non repugnan-
tiam, & mutuam habitudinem extremorum
ad ſe inuicem, quâ vnum coniungi poteſt alte-
ri, & non per actualem; vnde cùm bonitas
conſiſtat tantùm in aliqua actualitate, & ſic
tantùm moueat affectum, fit, vt eſſentiæ re-
rum, vt duntaxat poſſibiles reduci ad actum
exiſtentiæ, ad quem tamen nunquam redu-
centur, non propriè dicantur eſſe aliquod VIII.
bonum, & vt ſic negentur terminare volitio-
nem Dei.

Ad ſecundam confirmationem, quâ dicitur
res ipſas non implicare eſſe, ſeu eſſe poſſibi-
les, eſſe aliquod bonum extrinſecum Deo, ne-
gatur præcisè loquendo, niſi intelligatur de
bono in potentia, & tem hoc modo poſſe in-
telligi abſque eo quòd de facto aliquod bo-
num ei inſit, animaduertimus ſuprà ex ſancto
Thoma.

Ad vltimam confirmationem reſpondeo,
in tali caſu iſtam complacentiam Angeli, lo-
quendo propriè, eſſe potiùs de ipſo ſuo actu,
quo intelligit talem rem poſſibilam, quàm ſit
de ipſa re poſſibili, vel ad ſummum eſſe in or-
dine ad ipſam exiſtentiam talis rei, quatenus
aliquo modo exoptat tali rei poſſibili pro-
priam ſuam exiſtentiam, ſicut dum ægrota-

I. mus,poſſumus interdum nobis complacere in A
ſanitate, quam optamus babere, quæ compla-
centia cùm dicat imperfectionem, non poteſt
habere locum in Deo.

Alterum fundamentum, quo probare ni-
tuntur Deum neceſſariò amare res poſſibiles,
eſt einſmodi: Deus non poteſt ſe habere ne-
gatiuè circa rem aliquam, ſed eius voluntas
debet neceſſariò exercere aliquem actum vo-
litionis, vel nolitionis circa illam; nam ipſum
eiuſmodi ſe babere negatiuè, ſeu talis ſuſpen-
ſio voluntatis arguit in voluntate imperfe-
ctionem, quatenus fundatur in aliqua igno-
rantia eius, quod magis expedit, vel alia ſimi-
li, vt patet in nobis, tum etiam ex eo quòd ſi
Deus amarat tantùm liberè res poſſibiles, de-
beret aliqua variatio poſſe eſſe, vel in ipſo actu
diuini amoris, vel io ipſo obiecto amaro, vt
II. ſic actus ille eſſet liber quoad ſuam termina- B
tionem; at res omnes poſſibiles quatenus ta-
les habent ſeſe eodem ſemper modo, & actus
ille diuini amoris eſt etiam maximè inuaria-
bilis, & neceſſarius, cùm ſit ipſamet eſſentia di-
uina: igitur amor ille Dei erga res merè poſſi-
biles per ſolam omnipotentiam Dei eſt ne-
ceſſarius.

Reſpondetur, res illas poſſibiles conſiderari
duobus modis: primò pro eo inſtanti rationis,
quo intelliguntur tantùm poſſibiles & veræ,
prout ratio veri antecedit rationem boni,
quomodo concipiuntur habere tantùm con-
formitatem cum intelligente, nec dum tamen
intelliguntur proponi per intellectum volun-
tati in ordine ad fore determinatè, vel non
fore: ſecundò poſſunt conſiderari, non tan-
tùm vt ſic intelliguntur eſſe poſſibiles & ve-
III. ræ, ſed etiam vt propoſitæ per intellectum di- C
uinæ voluntati in ordine ad fore, vel noo fore
ad aliquem finem in aliquo ſequenti ſigno ra-
tionis; cùm enim voluntas ex ſe, & ſecundùm
ſe præciſè ſpectata ſit vera ſemper volitio,
præſupponit aliquo modo actum intellectus
ſeu cognitionem: iam ſi res omnes iſtæ poſſi-
biles, de quibus hîc eſt quæſtio, ſpectentur
priori modo, pro tali ſigno rationis, diuina
voluntas babet ſe circa illas negatiuè, quia
prout ſunt in tali ſigno rationis, præſcindunt
à proportione cum voluntata, cùm vt ſic nul-
lum dicant ordinem ad fore, vel non ſore de-
terminatè, ſed babeant duntaxat quandam
vnionem aptitudinalem prædicatorum, ratio-
ne cuius poſſunt concipi ab intellectu: ſi ve-
rò ſpectentur poſteriori modo, non poteſt di-
IV. uinæ voluntas ſeſe habere ad illas negatiuè; D
& bic modus habendi ſe negatiuè ad res poſ-
ſibiles ſpectatas priori modo fundatur non in
imperfectione aliqua, ſiue ea ſit ignorantia
eius quod magis expedit, ſiue in aliqua alia,
ſed in eo tantùm quòd pro eo inſtanti res
iſtæ non intelliguntur eſſe obiectum propor-
tionatum diuinæ voluntati; vnde pro eo in-
ſtanti, quia voluntas nunquam fertur in obie-
ctum niſi ſibi debitè propoſitum, ſit, vt nullum
habeat actum circa illas; ſicque licet inter eſſe
& non eſſe creaturarum nullum detur me-
dium, attamen inter velle rem eſſe, & velle
rem non eſſe, datur aliquod medium, ſcilicet
non tractare ſeu non agere de ipſo eſſe ſeu fo-
re rerum poſſibilium, ſeu nullam habere vo-
litionem de illis ponendis, vel non ponendis
in rerum natura, quia hæc duo ſunt tantùm
coottaria, & non contradictoria. V.

Ex bis omnibus ſequitur, Deum actu quo-
dam poſitiuo velle negationes rerum poſſibi-
lium, quas cùm poſſet producere, de facto ta-
men non producit, nec vnquam producet:
tum ex eo quòd voluntas diuina non poteſt
ſeſe habere negatiuè circa ipſum fore, vel non
fore rerum poſſibilium, vbi illud ei proponi-
tur ab intellectu, ob rationes allatas ſuperiori
articulo; tum etiam quia in eiuſmodi negatio-
nibus aliqua ratio conuenientiæ & appetibi-
litatis poteſt reperiri, non quidem quatenus
præciſè ſunt negationes, ſed quatenus ſunt
negationes huius vel iſtius boni, ex cuius ab-
ſentia hoc & illud attributum diuinum relu-
cet.

Articvlvs VII.

Vtrum voluntas Dei ſit malorum. VI.

Reſpondendvm eſt ex dictis ſuprà ad
quæſtionem 14. triplex diſtingui *malum:*
primù *naturæ*, ſecundum *pœnæ*, tertium *culpæ*.

Deinde notandum eſt poſſe duobus modis
intelligi malum appeti, vel *per ſe*, ſub ratio-
ne mali, vel *per accidens*, quatenus conſequi-
tur ad aliquod bonum, verbi cauſâ, quando
lupus quærens cibum appetit mortem ouis,
quâ veſcatur. His prænotatis, ſit

Prima propoſitio. *Deus neque per ſe, neque
per accidens vult malum culpæ.* Propoſitio eſt
de fide ex dictis citatâ quæſtione 14. cuius am-
plior explicatio pertinet ad quæſtionem 79.
1. 2. vbi ex profeſſo Theologi eam tradunt.

Secunda propoſitio. *Deus actu poſitiuo vult
permittere peccatum.* Duæ ſunt partes propo-
ſitionis. Prior quòd *Deus velit permittere pec-* VII.
catum, quæ probatur ex eo quòd ſpectat ad
prouidentiam prouiſoris vniuerſalis per-
mittere aliquem defectum in aliquibus parti-
cularibus ad bonum totius, cùm hoc præpon-
deret iſtis bonis aliquorum particularium;
atqui Deus eſt vniuerſalis prouiſor, qui opti-
mè nouit ex eiuſmodi malis elicere aliqua bo-
na, vt iam obſeruauimus citatâ quæſtione 14.
& ex ſancto Auguſtino.

Poſterior pars aſſerens, *hanc permiſſionem
eſſe actum aliquem in Deo poſitiuum*, probatur.
Omnis actus diuinæ prouidentiæ etiam gene-
ralis eſt aliquid poſitiuum, ſicut & ipſa gene-
ralis prouidentia Dei eſt aliquid poſitiuum;
atqui permiſſio ipſa peccati eſt aliquis actus
prouidentiæ generalis, quæ eſt in Deo, vt in-
telligitur ex prædicta ratione: ergo permiſſio VIII.
hæc dicit aliquem actum poſitiuum in Deo.

Deinde voluntas Dei non poteſt babere ſe
negatiuè circa fore & non fore rei alicuius
ſibi propoſitæ ab intellectu, ex dictis ſuprà: er-
go dum illa permiſſio peccati proponitur di-
uinæ voluntati, aut bæc vult illam, aut non
vult: non ſecundum, quia cùm voluntas Dei
ſit efficax, & peccatum nunquam committa-
tur niſi præſuppoſitâ permiſſione, nunquam
vllum peccatum committeretur, quod eſt fal-
ſum: ſi primum, ergo talis permiſſio eſt aliquis
actus poſitiuus in Deo.

Tandem probatur: hic actus permiſſionis
tanquam poſitiuus nullam in Deo arguit im-
perfectionem, vt patet conſiderando illum ſe-
cundùm omnia quæ continet: ergo eſt for-
maliter in Deo.

I. Neque hinc ſequitur Deum velle peccatum, quia vt iam obſeruauimus, ipſa permiſſio peccati non infert futurum neceſſariò peccatum, cùm poſitâ permiſſione peccati Deus non ſubtrahat auxilia gratiæ ſufficientis, & ipſa peccata poſſint euitari.

Vltima propoſitio. *Deus vult per accidens malum pœnæ & naturæ.* Probatur ex dictis ad citatam quæſt. 14. & ſuadet ratio. Deus vult vnumquodque prout eſt bonum: atqui iſta duo mala ſunt bona per accidens, cùm ex illis maius bonum ſequatur, quàm ſit illud quo malum iſtud priuat; nam ex iſtis duobus malis ſequitur bonum totius vniuerſi, quod eſt maius bono alicuius priuati, quo ipſe priuatus per eiuſmodi mala caret.

II.

DISPVTATIO III.

De libero Dei arbitrio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum liberum arbitrium ſit in Deo.

SIT hæc vnica propoſitio. *Liberum arbitrium eſt in Deo.* Propoſitio eſt de fide *ad Epheſ.* 1. cap. *qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*, id eſt, ſecundùm electionem mediorum; cùm enim Deus habeat plura media quibus creaturam rationalem

III. perducat ad ſuum finem, eligit hoc potiùs, quàm illud ex libertate ſuæ voluntatis, iuxta illud Apoſtoli, prioris *ad Corint.* 12. *Hæc autem operatur vnus & idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult*, id eſt, pro libero voluntatis arbitrio, non pro neceſſitatis obſequio, vt explicat S. Ambroſius lib. 2. *de fide* cap. 3.

Probatur item concluſio ex Patribus, vt S. Auguſtino *in Enchiridio* cap. 95. item lib. 15. *de Trinitate* cap. 18. & ex aliis Patribus dum explicant citata Scripturæ teſtimonia tam præſenti articulo, quàm ſuprà.

Probatur etiam ratione: agens illud cenſetur eſſe liberum, quod poſitis ad agendum requiſitis ex parte potentiæ conſtitutæ in actu primo adhuc poteſt pro ſua voluntate agere, vel non agere, quódque habet indifferentiam oppoſitam ei determinationi, quæ eſt propria cauſæ neceſſariæ, prout cauſa eſt ne-

IV. ceſſaria, vt Theologi communiter docent primâ ſecundæ, & Philoſophi in Ethicis agendo de libero arbitrio; atqui Deus habet hoc vtrumque reſpectu eorum quæ fiunt ad extra: primum quidem, quia poſitâ cognitione eorum quæ ſunt poſſibilia, poteſt ea producere vel non producere, habet enim efficaciſſimam voluntatem cui nihil poteſt reſiſtere, & à qua res ad extra dependent vt fiant, vel non fiant; habet item ſecundum, quia nihil eſt in Deo, quod eum neceſſitet ad agendum ad extra hoc vel illud, & Deus in aliquo ſigno rationis intelligitur à nobis indeterminatus priuſquam agat, quatenus poteſt terminare ſuam volitionem, vel non terminare ad hoc vel illud obiectum; effectus enim ſeu res omnes ad extra ſic fiunt à Deo volente, vt quòd

A fiant, vel non fiant, pendeat ex actiua eius indifferentia, quâ ſeſe determinat ad hoc & ſic agendum, vt patet ex citatis teſtimoniis Scripturæ & Patrum: igitur Deus habet liberum arbitrium reſpectu obiectorum ad extra. V.

Neque his obſtat quòd Deus non habeat indifferentiam ad eliciendum plures actus ſibi ſimiles, vel contrarios: nam indifferentia libertatis poteſt attendi penes duo. Primò penes entitatem ipſius actus, quem ſignificamus nomine volitionis, quatenus ſcilicet entitas volitionis poteſt eſſe & non eſſe, poteſt fieri & non fieri. Secundò poteſt attendi hæc indifferentia penes terminationem, quâ reſpicit ipſum volitum, & ſeſe terminat ad illud. Indifferentia conſiderata priori modo non eſt eſſentialis libertati abſolutè conſideratæ, prout libertas abſtrahit à creata & increata, ſed

B tantùm poſteriori modo: nam agens aliquod ideò eſt liberum, quia ita agit vt pro ſuo arbitrio terminet ſuam actionem ad hoc & illud, cùm ſit poteſtas agendi & non agendi, quæ dicit indifferentiam in ordine ad obiectum, quod dicitur poſſe agi & non agi, poſſe fieri & non fieri: cùm ergo diuina volitio habeat hanc poſteriorem indifferentiam, vt ampliùs patebit ex ſequentibus, fit vt ſemper voluntas Dei cenſeatur loquendo propriè eſſe libera: noſtra verò libertas præter hanc poſteriorem indifferentiam vendicat etiam ſibi priorem, ſed ex imperfectione noſtræ voluntatis, quæ ita eſt imbecillis, vt non niſi per plures diuerſos actus poſſit ferri in omnia ſua obiecta, tam ob ſuam potentialitatem, quàm etiam ob mutationem ſui medij. VI.

C

ARTICVLVS II. VII.

Vtrum actus liber Dei ſit denominatio extrinſeca.

GRAVIS eſt hæc de eſſentia liberi actus diuini difficultas, quę etiam cum maxima ratione exiſtimatur à pluribus indiſſolubilis in hac vita, quoad perfectâ eius cognitionem, & ideò varij variè de illa ſentiunt. Nos ita conabimur breuiter explicare eius veritatem, vt tamen quid improbabilitatis habeat aliorum ſententia hoc & ſequ. artic. oſtendamus.

Noſtra ſit propoſitio. *Actus liber in Deo præcisè & formaliter conſideratus non eſt tantùm aliqua denominatio extrinſeca deſumpta à productione ipſorum effectuum ad extra, quaſi Deum liberè velle creaturas nihil ſit aliud, quàm illas ita*

D *facere, vt tamen potuerit ipſas non facere; & ipſum eius nolle nihil ſit aliud quàm non facere.* Hæc propoſitio eſt contra aliquos apud Gregorium Ariminenſem lib. 1. ſent. diſtinct. 45. quæſtione primâ: contra quos probatur primò ex ſacris Litteris quæ paſſim diſtinguunt ipſum efficere Dei ad extra ab ipſo eius velle aliquid producere ad extra, tanquam effectum à cauſa, vt Pſalmo 113. *Omnia quæcumque voluit fecit*, & aliis pluribus locis citatis præcedentibus articulis. VIII.

Probatur etiam ratione: omnis vitalis denominatio debet fundari in aliqua interna forma, quia talis denominatio fit à principio vitæ, quod ſemper eſt internum, & à quo eſt ipſa actus, quemadmodum in ipſa intellectione videre eſt; atqui eſſe volentem eſt qua-

I. dam vitalis denominatio: nam ſola viuentia
dicuntur propriè velle, & Deus propriè, &
non duntaxat metaphoricè eſt volens, vt patet
ex dictis: igitur aliquid internum ipſi Deo de-
bet aſſignari à quo denominetur volens; at
res productæ ad extra non ſunt aliquid Deo
internum, vt per ſe patet: ergo actus liber
Dei, ſeu decretum Dei ſumptum formaliter
& præciſè, non poteſt eſſe mera quædam de-
nominatio extrinſeca, fundata in eo, quòd
creatura producatur ad extra.

Deinde, ſi ipſe actus liber compoſitione ali-
cuius obiecti creati, vel creati poſſibilis, nihil
ſit aliud in Deo, quàm Deum de facto creare,
& facere iſtud, ita vt potuerit illud non fa-
cere, tunc actus ille Dei iuxta hanc opinio-
nem erit tantùm liber propriè & formaliter,
II. vbi, & quando Deus de facto producet res
eiuſmodi, & nullus alius erit voluntatis actus,
circa ipſas creaturas in Deo formaliter & pro-
priè liber; ſicque quemadmodum Deus eſt
creator ex tempore, & in tempore, non au-
tem propriè loquendo & formaliter ab æter-
no eſt creans, ita etiam erit tantùm liber ex
tempore & in tempore, nec vllus alius actus
liber poterit eſſe in Deo præter ipſum facere,
& creare res: atqui totum iſtud eſt falſum,
nam Deus fuit liber ab æterno circa ipſam
creationem mundi, & ab æterno habuit vo-
luntatem creandi mundum in tempore: item
actus iſte poſterior eſt alius & diſtinctus ab
ipſa actuali creatione mundi, cùm ille ſit ſo-
lius voluntatis, vt diſtinctæ ab executiua po-
tentia, hic verò ſit aliquis actus potentiæ eius
executiuæ: igitur ipſe actus liber Dei circa
III. res creatas conſideratus præciſè, & formali-
ter non eſt Deum illas ita facere, vt tamen po-
tuerit illas non facere, nec eſt aliqua extrinſe-
ca denominatio deſumpta ab ipſa productio-
ne rerum ad extra.

Confirmatur: in nobis velle aliquid facere,
& re ipſa illud facere, ſunt duo diſtincta, quo-
rum vnumquodque eſt formaliter liberum, &
dicit actum formaliter liberum, ſed non
eſt formaliter liberum per ipſum facere re-
rum eiuſmodi, ſed per aliquid aliud ſeſe te-
nens ex parte noſtræ voluntatis, ſcilicet per
actualem determinationem voluntatis, ad fa-
cere vnum potiùs quàm aliud: ergo ſimili ra-
tione ipſe actus non eſt in Deo formaliter &
præciſè liber per aliquam denominationem
extrinſecam ſeſe tenentem ex parte actualis
productionis, & effectionis rerum ad extra,
IV. ſed per aliquid ſeſe formaliter tenens ex par-
te diuinæ voluntatis.

Articvlvs III.

Vtrum actus liber Dei ſit libera perfectio ipſi ſuperaddita.

Sit hæc propoſitio. *Actus liber Dei ſeu de-
cretum liberum in Deo non eſt formaliter lo-
quendo aliqua libera perfectio ſuperaddita ipſi
voluntati Dei*: propoſitio eſt contra Caieta-
num articulo 2. huius quæſtionis, contra quem
probatur. Nulla perfectio intrinſeca Deo
poteſt eſſe & abeſſe in Deo, ſed debet ſemper
illi ineſſe etiam ab æterno & in æternum, vt
habetur expreſsè in ſymbolo Conc. Rhemen-
ſis celebrati tempore Eugenij Tertij, contra
A propoſitiones Gilberti Porretani; atqui illa V.
perfectio quam actus liber Dei dicit forma-
liter iuxta Caietanum, eſt ita libera, vt potue-
rit abeſſe à Deo: igitur actus liber Dei non
eſt formaliter aliqua perfectio libera ipſi Deo
ſuperaddita.

Confirmatur: vt enim Deus eſt ens perfe-
ctiſſimè neceſſarium tam ab extrinſeco, quàm
ab intrinſeco; ſic etiam ea omnia quæ ſunt in
Deo formaliter debent eſſe aliquid neceſſa-
rium tam ab intrinſeco, quàm ab extrinſeco.

Deinde talis libera perfectio vel intelligi-
tur diſtingui realiter ab ipſo Deo, vel tantùm
ratione: ſi primum, ergo iam Deus non erit
maximè ſimplex, & comparabitur ad iſtam
perfectionem in ratione potentiæ tam rece-
ptiuæ quàm productiuæ tanquam ad actum
B vitæ accidentalis, ſicut contingit in nobis, VI.
quod omninò eſt abſurdum: ſi ſecundum, ſal-
tem habebit rationem alicuius accidentis,
quod iuxta Porphyrium *poteſt adeſſe, & abeſſe
à ſubiecto ſine eius corruptione*; at nullum eſt ac-
cidens in Deo, vel quidquam, quod habeat
rationem accidentis, vt oſtendimus agendo
de eius ſimplicitate.

Atque ex hac ſecunda ratione intelligitur
eſſe falſum, quod aliqui dicunt, ſcilicet eo
ipſo quo hæc perfectio adiungitur Deo illam
de facto identificari cum diuina eſſentia, ſicut
paſſiua generatio & ſpiratio paſſiua ſtatim
atque per productionem adiunguntur diuinæ
eſſentiæ, identificantur cum illa: patet, in-
quam, hoc non poſſe dici, quia iuxta hanc re-
ſponſionem eſſentia diuina eſſet in potentia
receptiua comparatione huius liberæ perfe-
C ctionis, & aliquid quod potuit non eſſe (& ſic VII.
non eſt ens neceſſarium ab extrinſeco) tranſi-
ret in ens etiam ab extrinſeco neceſſarium,
cuiuſmodi eſt quicquid eſt in eſſentia diuina.

Neque exemplum allatum iuuat iſtam re-
ſponſionem, quia iſtæ proceſſiones diuinæ
ita ſunt entia neceſſaria, & identificata cum
diuina eſſentia, vt nullum poſſit aſſignari, vel
etiam fingi inſtans rationis in æternitate, in
quo illæ potuerint nõ eſſe, & in quo re vera, &
de facto non fuerint idẽtificatæ diuinæ eſſen-
tię; non enim priùs fuerãt & poſteà vnitæ ſunt
diuinę eſſentiæ: at datur in æternitate aliquod
ſignum rationis in quo libera eiuſmodi perfe-
ctio, quam Caietanus fingit, potuit non eſſe in
Deo, & licet non repugnet vnam & eandem
rem virtute duplicem eſſe ſub vna ratione
(puta relatiuâ) producibilem, & ſub alia non
D producibilem, vt videre eſt in myſterio Trini- VIII.
tatis; attamen repugnat vnam, & eandem rem
in ſui productione eſſe ſimpliciter neceſſariam
ſub vna ratione, & ſub alia liberam, quia re-
pugnat perfectioni omnimodè neceſſariæ po-
tuiſſe non exiſtere, cuiuſmodi eſt omnis libera
perfectio.

Articvlvs IV.

Vtrum actus liber Dei ſit reſpectus rationis.

Sit hæc propoſitio. *Actus liber Dei ſeu de-
cretum liberum Dei, non conſtituitur forma-
liter per ſolum aliquem reſpectum rationis ſuper-
additum actui neceſſario ipſius Dei, quaſi actus
liber Dei nihil ſit aliud quàm ipſamet diuina
eſſentia ſignificata per modum actus vitalis cum*

I. *habitudine, & reſpectu rationis ad res creatas,*
quarum conſideratione Deus eſt tantùm liber, ita
vt reſpectus ille rationis ſit quid intrinſecum &
eſſentiale ipſi diuino actui libero. Hæc propoſi-
tio eſt contra Vaſqueſium primâ parte diſpu-
tatione 80. capite 2. & nonnullos recentiores,
contra quos

Probatur primùm hâc ratione. Nihil con-
ſtituitur in præciſa formali ſua ratione per a-
liquid poſterius ſeipſo, etiam iuxta noſtrum
modum intelligendi, quia primum quod eſt
in aliqua re, eſt ipſum eius formale conſtitu-
tiuum: ſed ex ſancto Thoma hâc parte quæſt.
14. articulo 15. in ſolutione ad primum, om-
nes illi reſpectus rationis, quos intelligimus in
actibus liberis diuinæ voluntatis conſequun-
tur ad illos: ergo actus liber Dei ſeu liberum
Dei decretum non conſtituitur formaliter
II. per ſolum aliquem reſpectum rationis.

Probatur ſecundò: nullum attributum Dei
verè & propriè dictum eſt ex aliquâ ſui parte
formaliter ens aliquod fictitium, & quidam
reſpectus rationis ſumptus formaliter, quia
quicquid eſt formaliter in Deo, eſt Deus, &
quicquid eſt Deus, eſt verè formaliter propriè
loquendo aliquid reale non fictum ab intel-
lectu, vel indigens conceptu intellectus for-
mantis ſibi aliquod ens rationis, vt verè &
propriè ſit tale ens; atqui Deum eſſe in re &
de facto volentem producere res ad extra eſt
aliquid reale in Deo, cùm ſit aliquid vitale:
ergo non poteſt eſſe aliquis reſpectus ratio-
nis, vel ſaltem illum etiam ex parte includere
in ſuo eſſe formali.

Probatur tandem: Deus ab æterno eſt liber,
III. reſpectus rationis non eſt ab æterno, quia po-
ſtulat aliquem intellectum creatum, qui for-
met illum, Deus enim vt ſuprà notauimus, non
format illum, cùm non fingat entia rationis:
ergo eiuſmodi reſpectus non poteſt eſſe for-
male conſtitutiuum diuinæ volitionis quate-
nus illa eſt formaliter libera.

Dices, hæc omnia argumenta, & alia eis ſi-
milia tantùm procedere de ente rationis ſum-
pto *formaliter*, non autem de eo vt ſumpto
fundamentaliter, ſeu de eius fundamento, de
quo tamen ſolo hæc opinio, quam præſenti
propoſitione reiicimus, intelligitur.

Sed id facilè impugnatur; nam quærimus
quid ſit illud fundamentum, & cùm illud de-
beat eſſe aliquid reale, quia aliàs hæ omnes
rationes quibus ſtabiliuimus præſentem pro-
IV. poſitionem militabunt eodem modo contra
fundamentum iſtud, vel eſt res aliqua, exiſtens
intra ipſum Deum, vel extra Deum denomi-
nans eum duntaxat extrinſecè; at non eſt ali-
quid exiſtens intra Deum: nam tale funda-
mentum iſtius prædicti reſpectus rationis, vel
eſt ipſum velle neceſſarium Dei, vt ſic, & ſub
hac conſideratione, vel eſt aliquid additum
ei: non primum, quia cùm vt ſic exiſtat, &
apprehendatur tantùm vt neceſſarium, non
poteſt vt ſic eſſe ratio alicuius intrinſecè &
formaliter liberi, & alicuius habitudinis ad
obiecta creata vt libera: non item ſecundum,
quia hoc eſt incidere in ſententiam Caietani
ſuperiùs impugnatam à nobis.

Item fundamentum iſtud non eſt aliquid
extra Deum; nam vel eſſet ipſa creatura libe-
rè poſita, & hoc non: quia eſt poſterior ipsâ
liberâ volitione, cùm hæc ſit cauſa iſtius, vel

A eſſet reſpectus rationis, & ſic præterquàm V.
quòd fuit ſuperiùs reiectum, deberet admitti
progreſſus in infinitum; nam aliud fundamē-
tum iſtius reſpectus rationis, quod appellatur
fundamentale, deberet admitti, & ita in infini-
tum, cùm omnis reſpectus rationis debeat ha-
bere aliquod fundamentum, ſicut & omnis
relatio: igitur quouis modo reſpectus iſte
conſideretur, ſiue *formaliter*, ſiue *fundamen-
taliter*, non poteſt intrinſecè includi in ipſo
libero actu Dei ſeu in decreto diuino.

ARTICVLVS V.

Quid ſit actus liber Dei.

OSTENDIMVS quid habeant improba-
bilitatis plurimæ Theologorum ſenten-
B tiæ, quibus actum Dei liberum explicant; VI.
nunc reſtat, vt noſtram mentem circa hanc
quæſtionem aperiamus, quod hâc propoſitio-
ne facimus. *Actus liber in Deo nihil eſt aliud
quàm ipſa ſimpliciſſima volitio, quâ Deus vult
neceſſario ſeipſum, prout illa eſt indifferens ad
efficiendas, & non efficiendas creaturas, ſiue vt
terminetur aut non terminetur ad illas*: ita colli-
gitur ex ſancto Thoma hâc quæſtione 19. art.
2. in reſponſione ad quartum, & articulo 3. in
reſponſione ad ſextum; nam ſicut priori loco
dixit *velle diuinum eſſe vnum & maximè ſim-
plex, ſicut & ipſum intelligere diuinum*; ita et-
iam poſteriori loco dixit *velle diuinum in eo
diſtingui à diuino intelligere, quòd diuinum intel-
ligere habeat neceſſariam habitudinem ad ſcitā,
velle autem diuinum non habeat neceſſariam ha-
C bitudinem ad volita.* Ergo cùm velle diuinum VII.
non habere neceſſariam habitudinem ad res
ad extra, nihil ſit aliud, quàm ipſum eſſe indif-
ferens ad illas efficiendas, & non efficiendas,
ſeu vt terminetur aut non terminetur ad il-
las, fit, vt ex mente ſancti Thomæ actus liber
Dei ſeu diuinum decretū nihil ſit aliud, quàm
ipſa ſimpliciſſima volitio, quâ Deus vult ne-
ceſſariò ſeipſum, prout tamen illa eſt indiffe-
rens ad efficiendas, & non efficiendas crea-
turas; qui conceptus obiectiuus cùm ſit ali-
quid reale in Deo, independens à noſtro mo-
do concipiendi, & à quolibet ente rationis fi-
cto per intellectum, facit, vt ipſa libera volitio
Dei, ſeu liberum decretum Dei ſit aliquid ve-
rè & realiter in Deo.

Hanc noſtram propoſitionem quampluri-
D mi recentiores ſequuntur ad citatum articu- VIII.
lum 2. & 3. quæſt. 19. S. Thomæ, quæ ſic pro-
batur: illud quod per modum actus vltimi &
perfectiſſimi eſt infinitum in genere volitio-
nis, debet eſſe ipſa ſimpliciſſima actualis vo-
litio, quâ vnicâ omnia & ſingula obiecta vo-
litionis attingantur ſecundùm propriam ſuā
capacitatē, ſeu prout ex ſua natura poſtulant
attingi per volitionem: atqui ipſa volitio Dei
eſt per modum actus vltimi & perfectiſſimi,
vt oſtendimus. Et præterea eſt infinita in ge-
nere volitionis; tum quia vnumquodque at-
tributum Dei eſt in ſuo genere proprio infini-
tum, vt patet ex dictis de perfectione & infi-
nitate Dei; tum etiam quia finitas, & limita-
tio volitionum in creaturis prouenit ex in-
trinſeca imperfectione creaturæ, quæ pro va-
rietate obiectorum varias etiam elicit volitio-
nes, & ex ipſa eius naturali, & intrinſeca po-

I. teotialitate, quæ non poteſt tota ſimul actuari, quæ duo non habent locum in Deo, vt patet ex dictis hâc quæſtione articulo primo, & A
de ſimplicitate Dei: igitur ipſa actualis volitio Dei ita debet eſſe vnica & ſimpliciſſima, vt omnia volibilia attingantur per eam, ſecundùm propriam ſuam capacitatem, ſeu prout ex natura ſua poſtulant attingi per voluntatem: atqui hæc eſt propria capacitas obiectorum volibilium, vt quædam eorum poſtulent eſſe volita liberè, cuiuſmodi ſunt omnes creaturæ, cùm non habeant intrinſecam neceſſitatem exiſtendi, alia verò poſtulent eſſe volita neceſſariò, cuiuſmodi eſt diuina bonitas & ipſemet Deus, qui ſolus eſt ens abſolutè neceſſarium: igitur vna & eadem eſt ſimpliciſſima volitio, quâ Deus vult neceſſariò ſeipſum,
II. & quâ vult liberè creaturas ad extra, quæ tamen vt ad Deum terminatur, eſt *neceſſaria*, & B
vt amat creaturas, eſt *libera*: igitur quemadmodum iſta vnica volitio Dei prout ſeſe terminat ad Deum, vt neceſſariò amandum, eſt actus neceſſarius Dei; ſic illa eadem vnica volitio, vt indifferens ad ſeſe terminandum ad creaturas faciendas & non faciendas, erit loquendo propriè actus liber Dei, ſeu decretum liberum diuinum.

Articvlvs VI.

Soluuntur obiectiones contra noſtram doctrinam.

III. Obiicies primò: implicat aliquam formam eſſe neceſſariam ſecundùm totam ſuam entitatem, & neceſſariò ineſſe alicui, abſque eo quòd neceſſariò conferat ei ſuum adæquatum formalem effectum, vt patet inductione factâ per omnes formas: atqui actus diuinæ volitionis apprehenditur tanquam aliqua forma ſecundùm totam ſuam entitatem neceſſaria, quia eſt ipſemet Deus, & neceſſariò ineſt ipſi Deo, quia quidquid eſt reale in Deo, ei ineſt neceſſariò, vt antè oſtendimus contra Caietanum, & adæquatus eius effectus formalis eſt ipſum velle omnia volibilia, vt patet ex dictis: ergo talis actus debet tribuere Deo velle neceſſariò omnia volibilia: ergo & velle neceſſariò omnia obiecta creata.

Reſpondetur conceſsâ maiore ad minorem, hæc duo diſtingui maximè inter ſe (velle diuinum neceſſariò dare ipſi Deo totum & adæquatum ſuum formalem veluti effectum, &
IV. velle diuinum dare Deo vt velit neceſſariò omnia & ſingula volibilia:) nam primum tantummodò ſignificat velle diuinum dare Deo ex neceſſitate ſuæ naturæ, vt velit vnumquodque obiectum iuxta propriam capacitatem ipſius obiecti volibilis, ſic enim proportio ſeruatur inter diuinum velle, & actualem volitionem Dei, vt apprehenſam veluti adæquatum formalem effectum talis velle; vnde conſequentet dat illi tantùm velle neceſſariò obiectum neceſſarium, cuiuſmodi eſt bonitas increata, & velle tantùm liberè omnia & ſingula volibilia creata; ſicque primum ex iſtis duobus non infert ſecundum.

Obiicies ſecundò: ſi talis actus liber Dei nihil ſit aliud quàm actus ille, quo Deus vult ſe ipſum neceſſariò, prout tamen eſt indifferens ad efficiendas & non efficiendas creaturas,

non erit potior ratio, cur Deus dicatur velle, quàm aliud, hoc velle facere & non V.
iſtud; quia quatenus libet, eſt indifferens: at quod eſt indifferens ad volendum & nolendum, neque vult, neque non vult: ergo cùm actualis libera volitio Dei debeat aliquid velle, & libera eius nolitio aliquid nolle, non videtur liber actus Dei conſiſtere formaliter in volitione ipſa, quâ Deus vult formaliter ſe ipſum neceſſariò, prout tamen illa eſt indifferens ad efficiendas & non efficiendas creaturas.

Reſpondetur duplicem diſtingui indifferentiam, vnam cauſæ, quæ opponitur neceſſitati eius, quatenus nihil eſt aſſignabile in ipſa cauſa antecedens actualem productionem actus, termini vel effectus eius, quod illam neceſſitet ad hic & nunc agendum: alteram eſſe in- VI.
differentiam ipſius actus vel effectus ſeu termini, quatenus nimirù cauſa non quidem ratione ſui præcisè ſpectata, ſed ratione actus vel effectus ſui termini, quo iam de facto informatur, non poteſt exercere alium actum, vel velle contrarium obiectum obiecto iſtius volitionis; inter quas duas indifferentias hæc eſt diſtinctio, quòd ſola prior conſtituat actum liberum, vt Theologi docent ex profeſſo primâ ſecundæ, & Philoſophi etiã vbi explicãt naturam & definitionem liberi arbitrij: vnde quando dicimus actualem illam volitionem Dei eſſe actum liberum Dei, id intelligimus de increata volitione Dei, quatenus tendit cum hac priori indifferentia ad volendum obiectum creatum; ſi enim præſcindamus illam à tali tendentia, intelligemus quidem Deum eſſe formaliter liberum ratione talis indifferentiæ, ſicut & nos ſumus, dum nullum actum VII.
formaliter liberum de facto exercemos, quem tamen poſſumus exercere; Deum verò ſic conſideratum non habere de facto volitionem vt actu explicito & formali liberam.

Obiicies tertiò: omnis cauſa indifferens debet determinari ab aliquo: nam dum determinatur, tranſit ab aliquo eſſe quod habebat, ad aliud quod non habebat: ergo ſi Deus quatenus liber in volendo eſt indifferens, debet determinari ab aliquo: at nihil poteſt aſſignari quod ita determinet Deum: præterea ex conſequenti debet mutari, at Deum eſſe omninò immutabilem fides Catholica docet, vt ſuprà tradidimus.

Reſpondetur, volitionem Dei determinari à ſeipſa, & ſua volitione ad hic & nunc hoc & illud volendum, & libera volitio Dei non dicitur indifferens hoc ſenſu, quòd in vero ali- VIII.
quo inſtanti fuerit verè indifferens ad agendum, & non agendum, hoc enim præterquàm quòd dicit imperfectionem repugnantem Deo, vt intelligitur ex dictis in præcedentibus articulis, non requiritur abſolutè ad volitionem propriè liberam; nam communis ſententia Theologorum ac Philoſophorum docet voluntatem noſtram eo inſtanti, quo exercet actionem ſuam liberam, eſſe adhuc ſimpliciter liberam, quatenus ſcilicet quamuis non poſſit ſimul & ſemel exercere actus oppoſitos, vel terminare vnicam ſuam volitionem ad obiecta ſibi contraria, poteſt tamẽ *diuiſim* quatenus illo inſtanti temporis, quo noſtra voluntas elicit aſſenſum circa vnum obiectum, poteſt illo eodem inſtanti

I. producere diſſenſum circa illud idem obie-
ctum, quia ergo in illo ſigno rationis quo in-
telligimus diuinam volitionem ſe ſe termina-
re ad hoc & illud obiectum volibile ad extra,
illo eodem ſigno rationis poterat ſe ſe non
terminare ad illud, ſemper cenſetur in ſeipſa
habere indifferentiam, quæ tamen nullam
mutationem ponat in Deo.

Obiicies quartò: actualis volitio Dei non
poteſt eſſe libera per id quod eſt poſterius illâ;
ſed res vt facienda vel non facienda eſt poſte-
rior ipsâ volitione Dei vt liberâ, quia vt ſic eſt
cauſa rerum faciendarum, ſicut nolitio eſt
cauſa non faciendarum, & omnis cauſa eſt
ſuo effectu prior: igitur actualis volitio Dei
non cenſetur eſſe actus liber Dei, prout illa
eſt indifferens ad creaturas faciendas & non
faciendas.

II. Quod ſi quis reſpondeat actualem volitio-
nem Dei non eſſe propriè liberam per crea-
turas faciendas & non faciendas, licet per
connotationem ad illas aliquando explicetur
à nobis, ſed eſſe formaliter per ipſammet ten-
dentiam in obiectum creatum, quâ ſe termi-
nat ad volendum illud; ſicque eſſe liberam
per aliquid, ſibi formaliter inexiſtens, & hanc
tendentiam ſignificari in hac noſtra propoſi-
tione per iſtam particulam, *prout illa eſt indif-
ferens ad faciendas & non faciendas creaturas*,
ſeu *vt terminetur aut non terminetur ad eas.*

Contra iſtam reſponſionem obiiciunt: vel
hæc tendentia volitionis diuinæ eſt aliqua en-
titas intrinſeca iſti volitioni, vel non eſt, ſed
eſt aliquid diſtinctum ab illa: ſi primum, er-
go illa debet eſſe aliquid neceſſarium, vt ſu-
prà oſtendimus contra Caietanum; ſicque
III. non erit aliquid liberum: ſi ſecundum, ergo
Deus non eſt volens liberè per aliquid vitale,
& ſibi intrinſecum, quod eſt contra rationem
volentis, qui debet eſſe volens per aliquid ſi-
bi internum & vitale.

Reſpondetur, diuinam volitionem non eſſe
formaliter liberam per rem faciendam & non
faciendam, quia hæc eſt illi extrinſeca, & de-
nominatio volentis eſt intrinſeca, & vitalis,
ſed quatenus ſeſe terminat liberè ad hoc & il-
lud obiectum, vt explicatum eſt ibi inter
obiiciendum.

Ad id quod dicitur in minori, nimirum res
facienda, vel non facienda eſt poſterior libe-
ro actu Dei: reſpondeo, rem faciendam vel
non faciendam, ſeu futuritionem vel non fu-
turitionem rei poſſe comparari ad actum libe-
rum Dei duobus modis. Primò, in ratione
obiecti propoſiti ab intellectu, ad quod volen-
IV. dum vel nolendum ipſa diuina volitio tendit
tanquam in terminum: ſecundò, poſſe conſi-
derari in ratione effectus determinati ad eſſe
futurum: decretum autem liberum Dei eſſe
tantùm cauſam rei faciendæ, vel non facien-
dæ, ſeu futuritionis, vel non futuritionis rei
ſecundùm poſteriorem conſiderationem, ſub
quâ ratione talis futuritio eſt poſterior ipſo
decreto Dei.

Ad id quod contra ſolutionem inter obii-
ciendum allatam dicitur de ipſa tendentia di-
uinæ volitionis, ſcilicet quid illa ſit: reſpon-
deo duo poſſe diſtingui in illa: primum eſt
ipſa tendentia ſecundùm quod dicit in actu
entitatem intrinſecam, & ſic nihil eſt aliud

A quàm ipſemet actus quo Deus vult, & amat V.
etiam ſeipſum: alterum eſt ipſa terminatio ta-
lis tendentiæ ad hoc vel illud obiectum, quæ
terminatio nihil eſt aliud quàm applicatio, &
coniunctio talis tendentiæ cum hoc & illo
obiecto, pro ea conditione quâ obiectum il-
lud ex ſua natura poſtulat terminare volitio-
nem; vnde cùm obiecta creata poſtulent at-
tingi liberè per volitionem Dei, talis tenden-
tia diuinæ volitionis quoad ſuam eiuſmodi
terminationẽ ad hoc & illud obiectum crea-
tum erit libera, ipsâ tamen eius tendentiâ en-
titatiuè ſpectatâ remanente omninò neceſſa-
riâ, & nullo modo ſub dominio, & poteſtate
diuinæ voluntatis.

Et hoc totum poteſt illuſtrari exemplo ſum-
pto à noſtra voluntate, quæ licet quoad ſuam
B intrinſecam entitatem non ſubſit noſtro do-
minio, ſed ſit intrinſecè, neceſſaria quatenus VI.
non eſt liberum voluntati, vt ſit vel non ſit, eo
tamen ipſo quo liberè ſe terminat ad actum,
quem producit, nec indigeat vllo alio actu
determinante ad producendum illum, ſed il-
la eſt ſibi ipſi ſufficiens, cenſetur formaliter li-
bera; ita etiam licet actus diuinæ volitionis
conſideratus ſecundùm ſuam entitatem non
ſubſit libertati Dei, vt ſit vel non ſit; quia ta-
men liberum eſt Deo, vt actus ille terminet ſe
ad hoc vel illud obiectum, vel ad nullum crea-
tum, erit perfectè liber; imò vis ipſa efficiendi
cum actiua indifferentia, in qua tota ratio li-
bertatis ſumpta præciſè conſiſtit, reperietur
modo longè perfectiori in Deo, quàm in no-
bis vel in Angelis.

Nam primò ita reperietur in creaturis, vt
C illæ habeant duntaxat dominium in exerci-
tiũ ſuorum actuum, non tamen in terminatio- VII.
nem illorum; hic enim actus in particulari ha-
bet neceſſariò quòd reſpiciat hoc obiectum in
particulari, & non aliud.

Deinde voluntas creata habet quòd rece-
ptione ſui actus quem producit, mutetur, &
acquirat relationem realem: at actiua indiffe-
rentia quæ conſtituit libertatem diuinam, ita
eſt in Deo, vt ratione illius voluntas Dei ſe
liberè terminet ad quodcumque obiectum ſi-
bi extrinſecum, abſque aliqua mutatione ſibi
adueniẽte per productionem actus: & quem-
admodum creata voluntas nullâ factâ ſui mu-
tatione, quæ præcedat productionem ſui actus
liberi, cenſetur per ſuam actiuam indifferen-
tiam exercere ſuam cauſalitatem in illum, &
ſic formaliter eſſe libera, apta dare denomina-
tiones oppoſitas, ſcilicet *volentis*, & *nolentis*;
D ſic diuina voluntas, quæ eſt etiam formaliter VIII.
libera, poterit facere vt hoc & illud obie-
ctum creatum exiſtat vi ſuæ volitionis increa-
tæ, abſque eo quòd realis aliqua mutatio inde
ſibi inferatur: & vt rectè apprehendimus crea-
tam voluntatem liberè operari, quatenus ra-
tione actiuæ ſuæ indifferẽtiæ ſeſe terminat ad
exercendum hunc & illum actum extrinſe-
cum propriæ ſuæ entitati, nec illam intrinſecè
mutantem; ita etiam rectè poſſumus intelli-
gere diuinam voluntatem liberè operari, qua-
tenus ratione actiuæ ſuæ indifferentiæ termi-
nat ipſum ſuum actum volitionis, alioqnin en-
titatiuè neceſſarium, & diuinæ eſſentiæ iden-
tificatum ad has & illas creaturas, prout vult.

I.
DISPVTATIO IV.

De aliis diuinæ voluntatis affectionibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum voluntas Dei ſit cauſa rerum.

NOTANDVM eſt, diuinam vo-
luntatem, vt virtualiter diſtin-
ctam à natura diuina poſſe cõ-
ſiderari duobus modis: primò,
vt *natura eſt*, ſeu vt eſt determi-
nata ad vnum, quo modo ſpe-
ctata in Patre & Filio producit Spiritum ſan-
ctum. Deinde poteſt conſiderari, vt *voluntas*
II. *eſt*, ſeu vt eſt libera, & indifferens ad vtrum-
libet: ſenſus præſentis articuli eſt, an id per
quod Deus cauſat res ad extra ſit, vel ipſa na-
tura diuina, vt virtualiter condiſtincta à vo-
luntate diuina, vel ipſa eius voluntas, vt *na-
tura* ſeu vt determinata ad vnum, an verò, vt
eſt *voluntas* ſeu vt eſt libera. Hoc prænotato,

Sit hæc vnica propoſitio. *Diuina voluntas
non vt natura, ſed vt libera eſt cauſa rerum om-
nium ad extra:* ita ſanctus Thomas, & omnes
Scholaſtici hâc quæſtione articulo quarto,
& eſt de fide ex illo Apoſtoli *ad Epheſios* pri-
mo, *qui operatur omnia ſecundùm conſilium vo-
luntatis ſuæ*, id eſt ſecundùm deliberatam
ſuam voluntatem, deliberata autem volun-
tas eſt libera, ſicut & conſilium eſt de rebus
liberis, non autem de iis quæ fiunt ex neceſ-
III. ſitate naturæ, vt omnes Philoſophi docent
in Ethicis, & ſanctus Thomas primâ ſecun-
dæ, & Pſalmo 134. *omnia quæcumque voluit
fecit*. & Sapientiæ 11. *quomodo poſſet aliquid
permanere, niſi tu voluiſſes?*

Probatur ratione, & primò quòd *volun-
tas Dei quatenus eſt natura, non ſit cauſa re-
rum ad extra:* illud per quod agens infinitæ
virtutis producit certas tantùm & finitas
creaturas *in numero, pondere, & menſura*, non
agit ex neceſſitate naturæ, præſertim vbi nihil
poteſt ei obſiſtere, & tale agens non poſtulat
neceſſariò materiam: (quia interdum fieri
poteſt, vt actio agentis neceſſarij impediatur
producere effectum correſpondentem ſuæ
efficaciæ propter aliquem defectum potentiæ
paſſiuæ, vt ſanctus Thomas expreſsè notat in
quæſtionibus diſputatis *de potentia*, quæſtio-
ne tertiâ articulo decimo tertio) atqui Deus
IV. eſt agens infinitæ virtutis, cùm ſit omnipo-
tens & infinitus in quolibet genere perfectio-
nis, & tamen producit de facto res omnes ad
extra certas & finitas *in numero, pondere, &
menſura*, vt Sapiens expreſsè docet libro ſuo
capite vndecimo: ergo id per quod Deus agit
ad extra, & eſt cauſa rerum, non eſt diuina
eius voluntas vt eſt natura.

Explicatur & ſimul confirmatur: hoc eſt
diſcrimen inter agens *naturale*, & agens *ex
propoſito* ſeu deliberata voluntate, quòd agens
naturale non impeditum agat toto ſuo cona-
tu, & producat effectum quàm poteſt perfe-
ctiſſimum; agens autem *ex propoſito* ſeu ex de-
liberata voluntate producat ſuum effectum
eo gradu perfectionis quo vult, quia ei pro-
ducendo applicat tantum de ſua virtute quã-
A tum vult, & illam veluti coërcet ne prorum- V.
pat in actum ei proportionatum: ergo cùm
Deus ſit agens infinitæ virtutis non indigens
materiâ & ſubiecto ad agendũ, & tamen pro-
ducat res omnes ad extra in certo *numero, pon-
dere, & menſura*, id per quod agẽs eſt ad extra,
non eſt diuina eius voluntas, vt natura eſt.

Deinde, quòd *diuina voluntas quatenus eſt
voluntas ſeu vt libera, ſit cauſa rerum ad extra*,
præterquã quòd ratio nunc allata id oſtendit,
probatur & hâc aliâ ratione: omne agens per
intellectum eſt etiam agens per voluntatem,
vt voluntas eſt, quia voluntas ſequitur intel-
lectum, vt oſtendimus art. 1. præſentis quæſt.
ſed Deus eſt agens per intellectum ex dictis ad
quæſt. 14. ergo Deus eſt etiam agens per vo-
luntatem, vt voluntas eſt, & ex conſequenti
quatenus eſt libera eſt cauſa rerum.

B Confirmatur, & ſimul vltima ratio, quâ S. VI.
Thomas hîc articulo 4. probat hanc partem
præſentis propoſitionis, explicatur: effectus
procedens per formam habentem in illo mo-
dum intelligibilem ab agẽte, procedit per vo-
luntatem talis agentis, vt hæc eſt voluntas,
ſeu quatenus illa eſt libera, vt patet in artifice,
qui quia agit per ideam domus quam habet in
intellectu, producit illam exterius voluntate
vt liberâ; cuius rei hanc rationem S. Thomas
aſſignat citato articulo 15. quæſt. 3. *de potentia;*
nam id quod eſt in intellectu, non producitur
ſeu efficitur niſi mediante voluntate tanquam
executrice intellectus; cùm enim omne agens
agat ex quadam inclinatione, quæ moueat &
veluti impellat agentem ad ponendum extra
ſe, quod habet intra ſe, & ipſa voluntas vt
voluntas eſt, ſeu vt libera ſubeat vicem huius
C inclinationis in natura intellectuali, illa mo- VII.
uebit naturam intellectualem ſeu agens intel-
lectuale, ad ponendum extra ſe id quod per
modum intelligibilem continet in ſuo intelle-
ctu: atqui res omnes creatæ procedunt ſeu à
Deo producuntur ad extra per formam ha-
bentem in eo modum intelligibilem, vt intel-
ligitur ex dictis ſuprà de ideis diuinis: ergo res
omnes creatæ procedunt ad extra à Deo per
eius voluntatem, vt hæc eſt libera.

Neque eſt quòd quis obiiciat Deum, cùm ſit
primum agens, eſſe agens *per eſſentiam*, vt S.
Thomas admittit tam hâc quæſt. art. 4. ad 2.
quàm in quæſtionibus diſputatis citatâ quæſt.

Nam imprimis S. Thomas admittit Deum
eſſe aliquod agens per ſuam eſſentiam *in ſenſu
identico*, non autem *in ſenſu virtuali formali*,
D quo modo hîc conſideramus diuinam eſſen- VIII.
tiam, & eius voluntatem, iuxta quem modum
poſteriorem, quia ſeruant inter ſe virtualem
diſtinctionem, proximum agendi principium
ad extra conuenit diuinæ voluntati, remotum
verò & radicale diuinæ eſſentiæ.

Deinde poteſt reſponderi, hunc *terminum
eſſe agens per eſſentiam*, poſſe habere dupli-
cem ſenſum; prior eſt proximam rationem
communicandi ſeu agendi ad extra conuenî-
re immediatè & proximè naturæ & eſſentiæ
eius, quod ſic denominatur agens *per eſſen-
tiam*, prout hæc eius eſſentia eſt, & diſtincta
virtualiter ab omnibus perfectionibus ad il-
lam ſeſe habentibus ad inſtar cuiuſdam formę
adiacentis; poſterior eſt, vt idem ſit *eſſe agens
per eſſentiam*, ac non eſſe agens per aliquid ſibi
extraneum, & aliunde acceptum, & hoc ſenſu

I. Deus rectè poteſt dici agens ad extra per eſſentiam, quia licet voluntas, vel omnipotentia eius non ſit de præciſo formali concepto diuinæ eſſentiæ prout hęc condiſtinguitur virtualiter ab attributis, nihilominùs tamen voluntas, vel omnipotẽtia, per quã Deus agit ad extra, non eſt extrinſeca ſuæ diuinæ eſſentiæ, ſicut nec bonitas quâ Deus dicitur eſſe *bonus per eſſentiam*, iuxta ea quæ diximus ad 6. quæſt. huius partis, quin potiùs eſſentia diuina eſt talis conditionis, vt per neceſſitatem eſſentialem poſtulet habere in ſe ipſa voluntatem, quæ ſit proximum principium agendi ad extra, quod principium non adueniat ei ab extrinſeco, ſed quòd habeat à ſe, & à nullo alio, & hoc ſenſu Deus rectè poteſt dici, & intelligi eſſe agens per eſſentiam, quomodo ad quæſt.
II. 6. huius partis diximus Filium & Spiritum ſanctum, qui accipiunt diuinam eſſentiam à Patre, non deſinere eſſe boni per eſſentiã: ſed

Quæres, cùm præcedenti quæſtione docuerimus ſcientiam Dei eſſe cauſam rerum, & præſenti quæſt. dicamus voluntatem Dei eſſe cauſam rerum ad extra, an hæc diuina voluntas ſit immediatius principium rerum creatarum, quàm ſit diuina eius ſcientia.

Reſpondetur, iſtam comparationem poſſe fieri duobus modis: primò, ita vt comparatio fiat quoad ipſam propriam cauſalitatem ſciẽtiæ & voluntatis, & quæratur quænam illarum ſit immediatior effectui, dum ſimul cauſant illum: ſecundò, ita vt cõparatio fiat quoad executionem, & quæratur quænam illarum ſit cauſa immediatior, cur aliquid fiat & ponatur, cur hoc & illud potiùs, quàm aliud fiat: ſi comparatio inſtituatur priori modo,
III. reſpondetur hoc vtrumque prædicatum Dei æquè immediatè concurrere; nam intellectus concurrit per ſuam ſcientiam dirigendo opus, & oſtendendo quâ ratione vnumquodque ſit faciendum, voluntas autem applicando virtutem actiuam ad effectum producendum: ſi verò comparatio fiat poſteriori modo; reſpondetur voluntatem eſſe immediatius principium, quia intellectus agit tantùm dirigendo, & poſitâ quacumque Dei directione nihil fieret, niſi adueniret electio voluntatis, quę vult efficaciter hoc & non aliud, quæque mouet efficaciter ad agendum facultatem exequentem, vt etiam patet in nobis.

Cæterùm, an præter electionem diuinæ voluntatis ad aliquid faciendum ad extra ſibi propoſitum per intellectum, requiratur aliquis alius actus intellectus, qui per modum
IV. *imperij* concluſionem, & propoſitum voluntatis deferat ad facultatem exequentem, non eſt huius quæſt. diſcutere, ſed pertinet ad quæſt. 17. 1. 2. vbi explicatur ex profeſſo comparatione cuiuſcumque voluntatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum poßit aßignari aliqua cauſa diuinæ volitionis.

NOTANDVM primò in volitione Dei tria poſſe diſtingui; primum eſt eius *entitas*; ſecundum eius *effectus* ad extra, qui ſit in tempore; tertium eſt ipſa *diuinæ volitionis terminatio* ad hunc effectum.

Notandum ſecundò terminationem illam
A diuinæ volitionis ad effectum poſſe duobus V.
modis conſiderari: primò ſecundùm *actiuam attingentiam*, iuxta quam ipſa volitio tendit in obiecta volita: deinde ſecundùm *terminationem paßiuam*, iuxta quam obiecta volita terminant volitionem.

Notandum tertiò, duobus modis poſſe intelligi dari cauſam aliquam diuinę voluntatis: primò accipiendo nomen *cauſa* pro vera & reali aliqua cauſa: ſecundò accipiendo nomẽ *cauſæ* impropriè, quatenus id quod eſt alteri ratio exiſtendi, vel eſſendi appellatur impropriè *eius cauſa*. His ita prænotatis, ſit

Prima propoſitio. *Actus liber diuinæ volitionis ſecundum ſuam entitatem conſideratus nullam habet cauſam ſui, ſiue* efficientem, *ſiue* meritoriam, *ſiue* finalem *propriè dictam*: ita ſanctus
B Thomas hâc quæſt. art. 5. & alij omnes com- VI.
muniter de *cauſa efficiente*, probatur: quia actus ille conſideratus ſecundùm ſuam entitatem eſt ipſamet eſſentia & ſubſtantia Dei, vt ſuprà obſeruauimus: at eſſentia diuina nullam habet cauſam ſui efficientem, eſt enim prima cauſa independens à quocumque alio.

De *cauſa meritoria* idem patet, quia aliquid habere cauſam ſui meritoriam, eſt eſſe aliquid ad extra, quod moueat & impellat, vt exiſtat ad poſtulationem alterius: ſed Deus exiſtit neceſſariò independenter à petitione, vel merito cuiuſcumque.

De *cauſa finali*, probatur: quia finis eſt id cuius gratiâ aliquid ſit, vt docet Ariſtoteles lib. 2. *Phyſic.* atqui actus diuinæ volitionis non ſit, quia non habet cauſam ſui efficientem: ergo actus diuinæ volitionis non habet cauſam finalem propriè dictam.

C Secunda propoſitio. *Actus liber diuinæ vo-* VII.
luntatis ſecundum ſuam entitatem habet noſtro modo intelligendi eſſentiam ſuam, vt amorem ſui, tanquam rationem volendi, admodum cauſa finalis, id eſt, *Deus amando ſuam bonitatem tanquam finem cenſetur moueri ad amandas creaturas, tanquam media.* Ita S. Thomas citato art. 5. & libro 4. *contra Gentes* capite 87. Probatur ex ſacris Litteris, in quibus Deus dicitur *condidiſſe omnia propter ſemetipſum.*

Probatur deinde ratione: quando duo ita ſe habent ad inuicem, vt vnum ſit obiectum primarium & alterum ſecundarium, tunc ſi vno & eodem actu percipiantur, primarium debet eſſe ratio attingendi ſecundarium, vt notauimus ſuprà de actu cognitionis, quo vnico Deus ſe & creaturas cognoſcit; atqui increata bonitas Dei eſt primarium obiectum diui-
D næ volitionis, bonitas creaturarum eſt ſecun- VIII.
darium, vt ſuprà docuimus, & Deus vno eodémque actu ſimpliciſſimo fertur in hoc vtrumque obiectum, vt docuimus: ergo volitio increatæ voluntatis quæ eſt in Deo, debet eſſe illi ratio volendi bonitatem creaturarum.

Tertia propoſitio. *Effectus liberæ volitionis Dei habet veram aliquam cauſam finalem*: probatur, quia res omnes creatæ referuntur propriè ad Deum tanquam ad vltimum ſuum finem, ex citato ſuperiùs loco Prouerbior. & inter res creatas aliæ referuntur ad alias tanquam ad proximum ſuum finem, ſic gratia ad gloriam, medicina ad ſanitatem: ergo effectus diuinæ volitionis habent veram cauſam finalem.

I. A Quarta propoſitio. *Terminatio diuina voli-*
tionis ad effectum ſecundùm attingentiam acti-
uam non habet cauſam aliquam, vel etiam ratio-
nem creatam, ſed tantùm increatam, ſi ſermo ſit
de prima ratione volendi, id eſt, *Deus non moue-*
tur tanquam à cauſa, vel finali ratione ab aliqua
bonitate creata, ſed à ſua tantùm bonitate, vt ve-
lit aliquid. Ita S. Thomas quæſt. 19. art. 1. ad
3. vbi ait diuinam voluntatem non moueri ab
alio, ſed à ſua bonitate.

Probatur primò ex citat. loco *ad Epheſios*
primo, quo Deus dicitur operari omnia ſecun-
dùm conſilium voluntatis ſuæ, & ex aliis Scri-
pturæ locis ſuperiùs citatis, quibus Deus di-
citur velle res omnes creatas propter ſemet-
ipſum. Deinde ratione: quicquid attingitur
per volitionem ſub ratione medij, illud non
habet rationem cauſæ finalis, vel etiam ratio-
II. B nis: quia medium vt medium ſemper amatur
propter aliud, ſcilicet propter finem, & nun-
quam vt ſic propter intrinſecam ſuam boni-
tatem: atqui res omnes creatæ ad quas diui-
na voluntas terminatur, attinguntur per di-
uinam volitionem, tanquam media, & ſola di-
uina bonitas tanquam finis vltimus, vt patet
ex dictis.

Nec obſtat quòd multæ res creatæ ſint a-
mabiles propter bonitatem ſuam intrinſecam;
nec item quòd res creatæ aliquem ſeruent in-
ter ſe ordinem, aliæ ſint propter alias, gratia
& merita propter gloriam.

Hæc inquam non obſtant: non primum, quia
res aliquæ creatæ ita ſunt amabiles propter
intrinſecam ſuam bonitatem, vt tamen hæc
ipſa illarum bonitas ex ſe referatur aliò, tan-
quam ad vltimum aliquem ſuperiorem finem;
III. C eſt enim tantùm illarum bonitas quędam par-
ticipatio diuinæ bonitatis: vnde cùm Deus a-
met vnumquodque vt eſt amabile, talis bo-
nitas creata non dicitur eſſe ipſi Deo prima
ratio volendi & amandi eam.

Secundum item non obſtat: poteſt enim du-
plex ordo diſtingui in ipſis rebus, vnus *cauſa-*
litatis, ſecundùm quem res quæ aliam cauſat,
illam antecedit, vt gratia & merita gloriam;
alter volitionis, ſecundùm quem vnum ita eſt
priùs volitum alio, vt etiam ſit ratio volendi
illud; iam ordo cauſalitatis obiectorum inter
ſe, non infert ordinem in ratione volendi,
quin potiùs è contra, nam quod eſt vltimum
in exequutione eſt primum in intentione; vel
ad ſummum bonitas aliqua creata poteſt dici
eſſe ratio proxima, cur aliqua alia bonitas ſit
IV. D à Deo volita, verbi gratiâ, bonitas gloriæ po-
teſt dici eſſe ratio cur Deus velit bonitatem
gratiæ potius in aliquo homine, ſed iſtud pro-
priè non eſt eſſe primam rationem volendi,
cùm talis bonitas ſemper referatur aliò.

Cæterum notandum eſt, ſenſum huius pro-
poſitionis (*Deus vult res omnes creatas, vt*
media ad ſeipſum) non eſſe hunc, quòd ipſæ
creaturæ ſint ipſi Deo media ad ſeipſum ac-
quirendum, aut aliquid quod ſit intra ipſum:
ſed ſenſum illius hunc eſſe, quòd quemad-
modum finis tribuit appetibilitatem omni-
bus medijs, & illa omnia appetuntur propter
finem, ita etiam Deus amat omnes creaturas
propter ſe, ita vt nullam poſſit amare niſi
quodammodo motus à ſua ipſa bonitate.

A

V.

ARTICVLVS III.

Vtrum voluntas Dei ſit mutabilis.

PARS negans eſt de fide Prouerb. 19. *mul-*
ta cogitationes in corde viri; voluntas autem
Dei in æternum ſtat. S. Iacob. 1. cap. *apud quem*
non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio.

Probatur item ratione: voluntas Dei eſt
idem cum Deo: ergo ſicut Deus eſt immuta-
bilis, ita erit & eius voluntas. Deinde omnis
mutatio voluntatis naſcitur ex mutatione iu-
dicij, aut ex eo quòd aliquid incipit eſſe con-
ueniens, quod antè erat diſconueniens; at de
Deo neutrum dici poteſt, quia Deus optimè
iudicat de rebus, & à primo inſtanti ſuæ æter-
nitatis vidit omnia quæ rebus ſingulis erant
B conuenientia pro quauis temporis differen- VI.
tia: hinc quando in ſacris Scripturis Deus di-
citur *duci pœnitentia*, debet id intelligi *meta-*
phoricè, quòd nempe tunc Deus dicat, vel fa-
ciat, quæ homines pœnitentes ſolent facere;
vnde tota hæc mutatio eſt tantùm in ipſo ef-
fectu.

Neque his repugnat, quòd aliquando res
aliter euenerit, quàm Deus prædixerit per
Prophetas, vt apud Iſaiam 38. cap. dicitur Re-
gi Ezechię, *diſpone domui tuæ quia morieris.* Ionæ
3. cap. *adhuc 40. dies & Niniue ſubuertetur*;
nam hæc & ſimilia intelliguntur ſecundùm
comminationem, ita vt hæc ſint euentura ſub
aliqua conditione, verbi gratiâ Niniuitis, niſi
reſipuerint, vel ſecundùm ordinem naturæ, vt
mors Ezechiæ Regis, quæ ſecundùm diſpoſi-
tionem morbi erat futura, niſi Deus illum ſa-
C naſſet miraculo. VII.

Dices: mutatio voluntatis non facit phyſi-
cam mutationem in ipſa voluntate, vt patet
in nobis: ergo malè colligimus, diuinam vo-
luntatem non poſſe mutari ex eo quòd Deus
ſit immutabilis.

Reſpondetur diſparem eſſe rationem no-
ſtræ voluntatis à voluntate Dei, quòd noſtra
non poſſit omnem rationem boni, vel mali
quæ eſt in rebus primo ſuo actu attingere; vn-
de fit vt illâ de nouo perceptâ mutet ſuum de-
cretum, & ſit tantùm in illa mutatio quædam
moralis: diuina verò voluntas eſt recta per
eſſentiam, & vnico ſuo actu omnem rationem
boni, vel mali attingit; vnde cùm ſit quædam
moralis leuitas & inconſtantia mutare volun-
tatem, vt patet in nobis, & talis leuitas non
D poſſit ſtare in voluntate cum rectitudine per VIII.
eſſentiam, quin potiùs illam tollit, & deſtruit,
fit vt non poſſimus admittere in Deo mora-
lem hanc conſilij mutationem, niſi ex conſe-
quenti velimus admittere realem & phyſi-
cam mutationem in eius voluntate, tollendo
ſcilicet ab illa, quòd ſit recta per eſſentiam,
quod eſt ei intrinſecum & eſſentiale.

Dices ſecundò: poſſet Deus non infringen-
do antiquum decretum nunc habere aliquod
nouum de re aliqua producenda de nouo, nec
hoc maiorem in illo argueret imperfectio-
nem, quàm in nobis, qui priori voluntate non
reuocatâ iterum volumus aliquid.

Reſpondetur negando antecedens, & eſt
etiam hac in re diſpar ratio diuinæ volunta-
tis ac noſtræ; diuina enim voluntas non po-
teſt ſe habere *negatiuè* ad obiecta ſibi per in-

I. intellectum propoſita, vt ſuprà diximus; vnde
in primo illo inſtanti rationis, quo concipi-
mus illam voluiſſe aliquid ad extra, voluit
has & iſtas creaturas eſſe pro hoc & illo tem-
pore, reliquas verò noluit eſſe, & proinde
cùm non poſſit ſine mutatione ſui etiam reali
velle nunc quod anteà noluit, vt mox oſten-
dimus, fit vt etiam nunc non poſſit nouum
aliquod decretum condere, quod anteà non
fuerit: noſtra autem voluntas, quia non ſta-
tim à principio fertur in omnia ſua obiecta,
ſed ſucceſſiuè, modò in vnum, poſteà in aliud,
& ita deinceps, & prætereà poteſt circa quam-
plurima illorum nunc ſe habere *negatiuè*, cir-
ca quæ poſteà ſeſe habebit *poſitiuè*, quia con-
ſiderat rationem bonitatis & conuenien-
tiæ, quam anteà non perceperat, fit vt ſine
II. ſuſpicione leuitatis, vel inconſtantiæ poſſit de
nouo velle aliquid, non reuocatâ priori vo-
luntate.

Cæterum aliqui diſputant hoc loco, an poſt-
quam voluntas Dei ab æterno ſtatuit aliquid
producere, maneat in Deo potentia ad illud
non producendum, vel econtrà, an maneat
potentia contradictionis in Deo ad creanda il-
la, quæ decreuit non creare, ſed vt rectè anim-
aduertit Bannezius artic. decimo quæſtionis
decimæ nonæ, tota hæc diſputatio eſt de no-
mine; nam omnes fatentur diuinam volunta-
tem ſecundùm ſe ſpectatam poſſe velle oppo-
ſitum eius quod voluit, non tamen factâ hy-
potheſi, quòd ipſa ſeſe iam ad vnum determi-
nauerit, quia ſic eſſet mutabilis, vt docuimus.

Articvlvs IV.

III. *Vtrum libertas diuina voluntatis ſit prima radix ſeu cauſa primaria contingentiæ rerum.*

DVÆ perfectiones poſſunt diſtingui in di-
uina voluntate: prima eſt ſumma eius
efficacia, quâ poteſt facere quicquid volt, iux-
ta quam dicit Apoſtolus, *voluntati eius quis re-
ſiſtet*: altera eſt eius *libertas*, quam eſſe perfe-
ctiſſimam ſuprà oſtendimus: iam quæritur,
cùm ſuprà docuerimus voluntatem Dei eſſe
cauſam rerum omnium ad extra, & res aliæ
ſint neceſſariæ, aliæ contingentes ad comple-
mentum vniuerſi; an diuina voluntas ratione
vtriuſque huius perfectionis ſit cauſa prima-
ria ſeu prima radix contingentiæ, quæ eſt in
hoc toto vniuerſo; an verò ratione vnius
tantùm ſcilicet ſolius ſuæ *efficaciæ*, vel ſolius
IV. ſuæ *libertatis*.

Vbi notandum eſt nos non hîc quærere cur
hic & iſte effectus ſit eſſentialiter neceſſarius,
& cur hic & iſte actus ſit eſſentialiter liber, vel
contingens; certum eſt enim, quòd vbi cauſæ
illorum ſunt iam productæ, cauſa & radix
iſtius contingentiæ & libertatis eiuſmodi effe-
ctuum refundenda eſt in ipſas earum cauſas,
quæ talis ſunt conditionis, vt illarum aliæ
producant neceſſariò ſuos effectus ob con-
nexionem neceſſariam quam habent ad illos;
aliæ verò, quia ſunt liberæ, vel contingentes,
nec habent neceſſariam connexionem cum
ſuis effectibus, producunt illos tantùm con-
tingenter, vel liberè; ſed quod quæritur eſt,
vndenam primò oriatur hæc rerum contin-
gentia, ſeu ex qua vi fiat, vt in toto vniuerſo

A aliquæ cauſæ dentur neceſſariæ, & aliæ con- V.
tingentes, & liberæ; vnde fiat, vt quædam res
habeant modum ſuæ productionis neceſſa-
rium, & aliæ liberum, & contingentem; an
ex ſola libertate Dei præcisè ſumpta, an verò
ex ſumma efficacia, quam diuina voluntas ha-
bet. His prænotatis, ſit

Prima propoſitio. *Voluntas Dei non eſt pri-
ma radix contingentiæ prout eſt libera*: eſt con-
tra Scotum libro 1. ſenten. diſtinct. 2. quæſt.
2. & diſtinct. 8. quæſt. 2. eſt tamen plurium
etiam recentiorum, vt Caiet. Bannezij ad art.
8. huius quæſt. 19. & probatur primò ex eo
quòd multi veterum Philoſophorum putaue-
runt Deum agere ex neceſſitate, qui tamen
agnouerunt contingentiam in rebus.

Deinde quia ſi per impoſſibile Deus ageret
B ex neceſſitate, cauſæ verò ſecundę agere eo-
dem modo quo nunc agũt, & noſtra voluntas VI.
eſſet eadem quę nunc, tunc contingenter age-
rent, & noſtra voluntas liberè, cùm tunc eſſet
omninò idem concurſus: quòd enim dare-
tur neceſſariò, faceret quidem vt Deus non
poſſet tunc concurſum non dare, & proin-
de vt effectus quantum eſt ex parte Dei,
non poſſet non ſequi; non tamen faceret,
vt voluntas noſtra adhiberet neceſſariò
ſuum conatum, quem ipſe effectus poſtulat,
cùm ex hypotheſi concurſus Dei tunc idem
eſſet ac nunc, hoc ſolùm excepto, quòd
daretur neceſſariò.

Tertiò probatur: ad rationem effectus
contingentis vel liberi, ſatis eſt, vt cauſa
proxima ſit libera, vel contingens, quemad-
modum videre eſt in actibus noſtris liberis,
quos non exercemus ſine concurſu primarum
C cauſarum vniuerſalium, verbi gratiâ ſolis & VII.
aliarum eiuſmodi: atqui in tali hypotheſi
cauſa proxima eſſet libera: ergo ſi per hy-
potheſim impoſſibilem Deus ageret neceſſa-
riò, ſemper aliqui actus & effectus darentur
contingentes, & liberi.

Addidi in ſecunda ratione, *ſi per impoſſi-
bile noſtra voluntas eſſet eadem, quæ nunc,* quia
ſi Deus careret libertate, eam nos non poſ-
ſemus habere, cùm enim illa ſit quædam
perfectio ſimpliciter ſimplex, ſi non ſit for-
maliter in Deo, multò minus erit in creaturis;
vnde in tali hypotheſi oportebit noſtram
voluntatem eſſe alterius conditionis, quàm
nunc ſit, & cùm quælibet perfectio creaturæ
ſit aliqua participatio diuinæ alicuius perfe-
ctionis, ſicut datâ hypotheſi, quòd volun-
tas Dei neceſſitaretur in agendo ad extra,
D ſic etiam voluntas creata debebit per aliquid VIII.
neceſſitari ad agendum, nec ampliùs eſſet
libera, ſed alium haberet modum eſſendi,
quàm nunc habeat.

Secunda propoſitio. *Prima radix contin-
gentiæ eſt ipſa voluntas Dei vt ſummè efficax*;
ita S. Thomas art. 8. quæſt. 19. & probatur r.
ex 12. cap. lib. Sapient. vbi Sapientia Dei dici-
tur *attingere à fine vſque ad finem fortiter, diſpo-
nere omnia ſuauiter*; nam illa particula *fortiter*,
ibi denotat ſummam efficaciam diuinæ vo-
luntatis eſſe rationem, cur Deus attingat *à
fine vſque ad finem*, ſcilicet, quia ita diſponit
omnia, vt alia ſint neceſſariò, alia contin-
genter, prout poſtulat ſuauis diſpoſitio vni-
uerſi.

Probatur etiam ratione ſumptâ à noſtra vo-

I. luntate, licet enim aliquid maximè velimus, quia tamẽ volnntas noſtra nõ eſt efficaciſſima, nec cauſatiua eorum omniũ quæ poteſt velle, ideò nõ poteſt facere, vt omnia ſint eo modo, & iis circumſtantiis, quibus vult: ergo à pari ſi ponatur Deus tantùm habere voluntatem, vt hæc & illa hoc & illo modo exiſtãt, & ſumma efficacia excludatur ab eius voluntate, res non fient hoc & illo modo contingẽter liberè, vel neceſſariò: ergo prima radix contingentiæ eſt ipſa ſumma efficacia diuinæ voluntatis, non quidem præciſè ſumpta à voluntate, ſed ei coniuncta, ita vt ab efficacia proueniat, quòd poſſint res eſſe contingentet, vel neceſſariò; determinatio verò, ſcilicet quòd de facto ita ſint, & fiant, ab ipſa determinatione voluntatis proueniat, vt ab applicante: vnde

II. quòd alia ſint neceſſariò, & alia contingenter, prouenit ab efficacia Dei eum reſpectu ad ipſam diuinam voluntatem ad hoc & illud determinantem.

Articvlvs Vltimvs.

Vtrum voluntas Dei imponat neceſſitatem nobis.

POTEST tantùm eſſe difficultas de noſtris actionibus liberis, an aliqua neceſſitas eis imponatur ab efficaci decreto Dei.

Notandum eſt, vt iam præmonuimus, duplex poſſe diſtingui decretum Dei circa noſtras actiones liberas; primum eſt quo Deus ab æterno ſtatuit concurrere cum libero arbitrio ad omnes & ſingulas eius actiones; alterum

III. quo ſtatuit ei dare gratiam præuenientem, & adiuuantem, ad opera ſupernaturalia exercenda. Hoc præmiſſo, ſit

Hæc noſtra propoſitio. *Neutrum ex iſtis duobus decretis diuinis imponit neceſſitatem humanis, & liberis noſtris actionibus.* Probatur quoad ſingulas partes: quoad *primum decretum*, illud quod eſt tantùm de ſeſe accommodando, voluntati ipſius liberè agentis, & liberæ eius actioni, nec ei, nec eius actioni liberæ poteſt aliquam inferre neceſſitatem, quia vt ſic ſequitur tantùm conditionem agentis & actionis eius, atqui prius illud decretum, quo Deus ab æterno ſtatuit concurrere cum libero arbitrio hominis ad omnes & ſingulas eius actiones, eſt tantùm de dando illo ſuo concurſu noſtræ voluntati, & de ſeſe illi & liberæ eius actioni accommodan-

IV. do; nam decretum illud eſt tantùm de dando tali concurſu diuino, prout de facto datur in tempore; at datur in tempore accommodando ſe nobis, & noſtris actionibus; concurſus enim cauſæ liberæ determinat concurſum Dei, vt habet verior opinio Theologorum: igitur tale decretum Dei nullam infert neceſſitatem nobis, nec liberis noſtris actionibus.

Probatur eadem propoſitio quoad ſecundam partem: in tantum decretum Dei de conferenda nobis gratia præueniente poteſt inferre neceſſitatem voluntati creatæ, in quantum hæc gratia præueniens vbi & quando datur, neceſſitat actu, & de facto creatam voluntatem, quia ſic ſolummodò tale decretum reducitur ad exequutionem; atqui gratia præueniens dum de facto datur, non neceſſitat

A voluntatem ad conſenſum ſibi præbendum, ſed tantùm allicit, vt patet ex pluribus ſacræ Scripturæ locis, in quibus patet multos reſtitiſſe præuenienti gratiæ ſibi à Deo conceſſæ, & qui præbent ei aſſenſum, per eam tamen quantumuis efficacem non prædeterminantur phyſicè ad conſenſum, vt docet ex profeſſo communior Theologorum ſententia tract. *de gratia*: igitur nec iſtud ſecundum decretum Dei aliquam infert neceſſitatem creatæ voluntati, vel eius actionibus. V.

Neque ex eo quòd ad poſitionem huius & iſtius gratiæ præuenientis in hoc & illo homine conſenſus in illam ſequatur infallibiliter, poteſt colligi talem gratiam ei aliquam inferre neceſſitatem; hoc enim tantùm prouenit ex ſpeciali quadam congruitate, quam talis

B gratia *vocans* habet ad mores, ingenium, & præſentem ſtatum eius, qui per eam vocatur, VI.
ratione cuius congruitatis ita ſuauiter vocat, vt illum infallibiliter quidem, ſed tamen ſemper liberè alliciat ad conſentiendum, & infallibilitatem conſequutionis effectus ad poſitionem ſuæ cauſæ non importare neceſſitatem ipſi cauſæ in modo agendi, & producendi ſuum effectum, norunt omnes Philoſophi: nam infallibilitas tantùm dicit certam conſequutionem effectus ad poſitionem ſuæ cauſæ, remanente tamen actiuâ indifferentiâ cauſæ liberæ ad illum producendum, vel non producendum, prout illi placuerit: at neceſſitas importat aliquid præuium in ipſa cauſa illam ita prædeterminante ad agendum, vt receptâ tali determinatione non ſit ei ampliùs liberum non agere, quo tamen modo ſeſe non

C habet gratia præueniens ad conſenſum noſtræ voluntatis, vt docent ex profeſſo Theologi tractatu *de gratia*. VII.

Ex quibus omnibus intelligitur facilè conciliatio noſtræ libertatis cum diuina voluntate, quatenus diuina voluntas ita nobis adultis vult ſua dona ſupernaturalia, vt ad fructuoſam illorum conſequutionem noſtrum ſemper exoptet liberum conſenſum, & concurſus noſtræ voluntatis liberæ ipſum Dei concurſum determinet, vt poſt Philoſophos docent Theologi cit. tract. *de gratia*.

AD QVÆSTIONEM XX.

D
DISPVTATIO VNICA. VIII.

De amore Dei.

Articvlvs Primvs.

Vtrum amor ſit in Deo, & an ſit æqualis erga omnia.

AMOREM *eſſe propriè & formaliter in Deo*, non tantùm docet ipſa fides ex illo ſancti Ioannis, *ſic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret*; ſed & ipſa ratio petita ex iis, quæ docuimus præcedentibus quæſtionibus: amor enim eſt actus, quo voluntas vult bonum aliquod, nam amare eſt velle bo-

I. num, atqui Deus vult & amat creaturas vt præcedenti quæſt. docuimus: ergo amor eſt *formaliter* in Deo.

Amor autem ille Dei quatenus eſt erga irrationales creaturas non eſt propriè loquendo *amicitia*, quia illæ non ſunt capaces amicitiæ, cùm ſint incapaces *cognitionis & redamationis*; amicitia autem ex Ariſtotele octauo *Ethicorum*, capite 8. & ex aliis ſit *mutua aliquorum beneuolentia, quæ non lateat ipſos amicos, ſed ſit illis inuicem cognita*: ſed iſte amor Dei eſt *concupiſcentiæ*; eſt enim eo modo in Deo, quo ordinat irrationales creaturas in bonum & commodum creaturæ rationalis: vnde licet Deus in ordine ad ſeipſum habeat duntaxat amorem *amicitiæ*, attamen in ordine ad creaturas irrationales habet etiam amorem *concupiſcentiæ*.

II. Cæterùm, ita Deus amat omnes creaturas, vt ſi amor eius conſideretur ex parte *actus*, ſit æqualis, quia eſt vnicus nullam in ſeipſo admittens intenſionem, vel remiſſionem: ſi autem ſpectetur ex parte *effectus* quem ponit in creaturis, ſit inæqualis, vt per ſe patet, ex eo quòd Deus det aliquibus maiorem perfectionem quàm aliis; ſic quia Chriſtus Dominus excedit quoad dona ſupernaturalia totam Eccleſiam, Deus plus amat illum, quàm totam ſuam Eccleſiam.

Nec obſtat quòd S. Bernardus ſerm. 11. *in Canticum Canticorum*, & ſermone *de S. Magdalena*, dicat Chriſtum Dominum magis dilexiſſe Eccleſiam, quàm proprium ſuum corpus, quod tamen erat vnitum hypoſtaticè Verbo diuino, nimirum quatenus illud obtulit, vt redimeret Eccleſiam: ſic enim ſanctus Bernardus loquitor quoad externum effectum, ſeu quatenus nobis apparet exteriùs;
III. nam Chriſtus Dominus moriendo ita ſe geſſit, ac ſi pluris faceret homines, quàm ſe ipſum, quia homines ſolent exponere res minoris pretij, vt conſeruent res maioris momenti: at à parte rei Chriſtus Dominus magis dilexit ſeipſum, quàm Eccleſiam; nam & ſuam mortem retulit ad maiorem gloriam ſui nominis, vt Apoſtolus docet cap. 2. ad *Philipp.* & eodem ſenſu Deus dicitur plus amare *pœnitentem* quàm *innocentem*, quatenus ſcilicet donum, quod ſit ei, qui potiùs meretur pœnam, quàm bonũ aliquod, videtur eſſe maius, quomodo apud S. Lucam 15. capite dicitur eſſe *in cælo maius gaudium ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper pluribus iuſtis*; cùm
IV. tamen loquendo ſimpliciter Deus plus amet innocentem, & eum, qui plus habet perfectionis & gratiæ.

ARTICVLVS II.

An actus voluntatis, qui paſſiones dicuntur, ſint in Deo.

CVM S. Thomas primâ ſecundæ quæſt. 23. & alibi enumeret vndecim actos voluntatis, ſcilicet *amorem, deſiderium, delectationem, odium, fugam, triſtitiam, ſpem, deſperationem, audaciam, timorem & iram*, qui vulgò vocantur à philoſophis *paſſiones*:

Quæritur, an eiuſmodi actus omnes ſint in Deo, non quidem vt habent rationem *paſſionis*, id eſt, vt important aliquam immuta-

A tionem, ſiue corpoream, ſiue ſpiritalem; ſic V.
enim illos non eſſe in Deo, eſt certum, quia aliàs Deus eſſet obnoxius mutationi; ſed, vt habent rationem *actus*.

De *amore* iam dictum eſt, de *ſpe, deſperatione, audacia & triſtitia*, reſpondetur, illos propriè non habere locum in Deo: *ſpem* quidem, quia hæc dicit tendentiam ad aliquod bonum arduum conſequendum virtute alicuius ſuperioris & potentioris, qui poſſit illud conferre; nam quod quis habet in ſua poteſtate, non dicitur *ſperare*: at Deus nullum habet ſe ſuperiorem, nec vllum eſt bonum quo ipſe careat. Idem patet de *deſperatione*: is enim dicitur *deſperare*, qui ob nimiam difficultatem deſiſtit à proſecutione alicuius boni, ac proinde apprehendit illud vt ſibi impoſſibile: at nihil eſt impoſſibile Deo, nec poteſt aliquid apprehendere vt ſic.

B Idem patet etiam de *triſtitia*: illa enim nihil eſt aliud, quàm diſplicentia mali præſentis, VI.
quod nobis accidit contra propriam voluntatem: at nullum eſt malum in Deo, nec poteſt ei aduenire.

Eſt etiam par ratio de *timore*, & licet timor & triſtitia poſſint eſſe de malo proximi, ſiue præſenti, ſiue futuro; adhuc tamen vt ſic non poſſunt propriè eſſe in Deo, quia ita ſunt de malo proximi, vt tamen ſint de illo, quatenus ita apprehenditur, ac ſi eſſet proprium malum.

De *audacia* idem patet: illa enim includit in ſuo ſubiecto defectum poteſtatis, ratione cuius aggreditur pericula, quæ videntur impedire conſecutionem rei; qui defectus non poteſt habere locum in Deo, ſicut nec *deſiderium*, quod fertur circa bonum abſens
C & nondum obtentum. VII.

De *gaudio*, ſeu *delectatione*, ſanctus Thomas docet hâc quæſtione quòd ſit in Deo: & ratio fauet, quia delectatio eſt effectus voluntatis, quo illa conquieſcit in re volitâ & amatâ & iam poſſeſsâ; vnde vocatur *quies & fruitio*: atqui Deus conquieſcit in ſua bonitate, à ſeipſo volitâ & amatâ. Nec *delectatio* eſt tantùm in Deo reſpectu boni proprij, quod eſt in illo, ſed etiam reſpectu eius, quod de facto eſt in creaturis, vt S. Thomas notat lib. 1. *contra Gentes*, capite nonageſimo: & hoc maximè conuenit perfectioni charitatis, vt patet 1. *ad Cor.* 13.

Quod verò ſpectat ad *odium*: imprimis reſpondetur, ſi nomine *odij* nihil aliud intel-
D ligatur, quàm aliqua diſplicentia obiecti, vel VIII.
efficax voluntas inferendi malum alicui, tunc odium eſſe in Deo: nam hoc vtrumque dicit perfectionem ſine imperfectione: primum quidem, vt patet in malo culpæ, & eo ipſo, quo voluntas amat aliquod obiectum acto formali & propriè dicto, illo eodem odit, ſaltem virtualiter, eius oppoſitum & deſtructiuum illius; at Deus amat gratiam ſanctificantem, & malum culpæ contrariatur gratiæ, illámque deſtruit: igitur hoc ſenſu odium eſt in Deo; ſic *Sapientiæ* decimo quarto, dicitur *odio ſunt Deo impius & impietas eius*: quod etiam ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo ſecundo in reſponſione ad quartum docet, ita vt id quod Deus habet odio in impiis & peccatoribus, ſit ipſa illorum impietas.

I. Secundum etiam pater; Dens enim verè & propriè vult damnatis pœnam æternam, quæ pœna æterna eſt maximum quoddam malum.

Secundò reſpondetur, ſi *odium* ſumarnr pro diſplicentia de aliqua creatura ſubſiſtenre, cui voluntas apperat, ſeu velit malum, ſine intuitu maioris alicuius boni; tunc tale odium non eſſe formaliter & propriè in Deo, ſed tantùm ſimilitudinariè & metaphoricè. Hæc eſt expreſſa ſentent. S. Thomæ lib. 1. *contra Gentes*, cap. 96. vt ibi etiam obſeruat Fettarienſis & interpretes S. Thomæ ad præſentem quæſtionem. Quod vt intelligatur,

Notandum eſt, amare aliquem, nihil eſſe aliud, quàm velle ei aliquod bonum, & odiſſe aliquem, nihil eſſe aliud, quàm ei tanquam ſubiecto & proinde ſubſiſtenti, velle aliquod malum; iuxta quem ſenſum, amor & odium dicuntur eſſe rei ſubſiſtenris. Hoc præmiſſo,

II. Probatur reſponſio: imprimis ex illo Sap. 11. *nihil odiſti eorum qua feciſti*: deinde probarur ratione. Malum numquam appetitur à Deo, niſi ratione cuiuſdam boni coniuncti, quod magis appetitur, quàm bonum illud, quod remouetur per tale malum, vt S. Thom. docet quæſt. præced. art. 9. ſed Deum odiſſe aliquem, eſt Deum velle ei aliquod malum, quia odiſſe aliquem, eſt ei velle aliquod malum ex animaduerſione nunc facta: igitur odium ſic ſumptum non eſt formaliter in Deo.

Minor confirmatur ex eodem S. Thoma in quæſt. diſputatis *de malo*, quæſt. 11. artic. 4. in corpore, vbi hoc diſcrimen ponit inter *odium* & *inuidiam*, quòd *odium* quærat malum proximi, ſub ratione *mali*; *inuidia* autem contrarietur bono proximi, ſub ratione *boni*, quod dictum S. Thomæ Ferrar. loco proximè citato

III. explicat, non de ratione mouente voluntatem actu *proſecutionis*, hæc enim eſt bonitas; ſed de ratione terminante duntaxat eiuſmodi actum, ſicut coloratum eſt ratio mouens potentiam ad videndum parietem, cuius tamen ratio terminans eſt album, quatenus hæc viſio terminatur ad parietem album. Plures aliæ rationes pro hac eadem reſponſione poſſunt videri apud S. Th. citato cap. 96. lib. 1. *contra Gentes*.

Tandem quod ſpectat ad *iram*: reſpondetur illam præciſè ſumptam, quatenus eſt appetitus vindictæ, eſſe in Deo: nam eiuſmodi appetitus ſecundùm ſe conſideratus habet honeſtatem in aliquo ſuperiori habente poteſtatem puniendi, quemadmodum videre eſt in Regibus, Iudicibus, & aliis conſtitutis in po-

IV. teſtate: ſed Deus habet omnimodam poteſtatem in nos, & ſæpè illum grauiter offendimus: igitur actus iræ formaliter ſumptæ erit in Deo cùm nullam habeat imperfectionem ſibi admixtam.

Et hoc modo rectè intelligitur quod Lactantius docuit toto ſuo opere *de ira Dei*, nimirum, iram loquendo propriè eſſe in Deo; ſi enim ſumatur aliter, nimirum quatenus iſte appetitus vindictæ ſupponit iraſcentem contriſtari de malo, tunc ita eſt tantùm *metaphoricè* in Deo, vt ſancti Patres docent, Ambr. in Pſal. 37. Hier. in Pſal. 29. Aug. epiſt. 157. S. Th. 1. 2. quæſt. 47. art. 1. ita enim ſic ſpectata dicit aliquam commotionem in iraſcente, quæ commotio non poteſt habere locum in Deo.

A V.

AD QVÆSTIONEM XXI.

DISPVTATIO VNICA.

De iuſtitia & miſericordia Dei.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum iuſtitia & miſericordia ſint in Deo, an iuſtitia Dei ſit veritas, & vtrum in omnibus operibus Dei ſit miſericordia cum iuſtitia.

IVSTITIAM *eſſe in Deo* paſſim ſacræ Scripturæ clamant: difficultas ſolùm poteſt eſſe, cùm iuſtitia diuidatur in *commutatiuam* & *diſtributiuam*; an illa vtraque repetiatur in Deo, vt comparatur ad homines: ſed quod ſpectat ad iuſtitiam *commutatiuam*,

B ſcholaſtici communiter partem affirmantem ſequuntur tertiâ parte, vbi agunt de rigoroſa VI.
ſatisfactione Chr. Dom. & quod ſpectat ad *diſtributiuam*, pertinet ad 1. 2. vbi diſputatur de merito: bonorum operum, quare ne materias, & explicationes illarũ confundamus, expoſitio huius difficultatis eſt repetenda ex iſtis locis.

Quod verò ſpectat ad *miſericordiam*; notandum eſt ex S. Th. hâc quæſt. art. 3. miſericordiam in nobis duo includere; vnum eſt, *compaſſio aliena miſeria*; alterum eſt, *affectus*, ſeu *voluntas ſubleuandi miſeriam alterius*: nam ex eo quòd triſtamur de alterius miſeria, mouemur ad ſubleuandum illum.

Hoc prænotato reſpondetur, miſericordiam *poſteriori modo* ſpectatam eſſe in Deo. Probatur: omnis perfectio carens imperfectione eſt formaliter in Deo: ſed miſericordia vt ſic, eſt

C perfectio ſine imperfectione, immò ſi compa- VII.
retur cum iuſtitia, videtur eſſe maior perfectio, tam ex vi formalis ſui conceptus, quàm ex ipſo effectu: ex vi quidem formalis ſui conceptus, quia miſericordia Dei eſt immediatè ex diuina voluntate nihil præſupponens ex parte hominis, ſed potiùs efficiens bonum in illo: at iuſtitia præſupponit aliquid ex parte hominis, ſcilicet peccata vel meritum: item miſericordia Dei præſupponitur ad iuſtitiam: cùm enim Deus nulli ſit debitor, non poteſt alicui benè viuenti reddere vitam æternam pro mercede, niſi quatenus præſupponimus Deũ ex liberali promiſſione ſeſe cõſtituiſſe debitorem: at hoc ſpectat ad miſericordiam Dei, quâ vult nos ſubleuare à noſtris malis. Idem paret ex parte effectus: nam Deus magis oſten-

D dit in effectu miſericordiam, quàm iuſtitiam; VIII.
non enim punit pro peccati condignitate, ſed citra illam, & præmiat vltra condignum meriti: igitur cùm tota ratio miſericordiæ formaliter ſumptæ conſiſtat in voluntate ſubleuandi miſeriam alterius, nec hoc dicat imperfectionẽ, miſericordia erit verè & formaliter in Deo.

Atque ex his conſtat, iuſtitiam & miſericordiam reperiri in quouis opere Dei; quòd enim res habeant eſſe, eſt ex miſericordia Dei, Deus enim nulli tenetur dare eſſe: item, quòd omnia habeant eſſe ſecundùm conditionem ſuæ naturæ, & iuxta æqualitatem proportionis, eſt ex aliqua iuſtitia, quatenus habent iſta omnia conformiter ad diuinam ſapientiam, quæ *ipſi Deo eſt regula & lex*: hinc Pſ. 84. *vniuerſa via Domini* dicuntur *miſericordia & veritas*, vbi nomen *veritatis*, ponitur pro iuſtitia.

I.

AD QVÆSTIONEM XXII.

DISPVTATIO VNICA.

De prouidentia Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

An Deus habeat prouidentiam, & an conſecutio finis ſit de ratione illius.

NOMINA diuinæ *prouidentiæ* nihil aliud intelligitur à Philoſophis & Theologis, quàm *actus, quo Deus ordinat res in ſuum finem, per media apta &*
II. *ſufficientia ad illum aſſequendum.* An autem hæc dicat tantùm actum *intellectus*, an ſolius *voluntatis*, vel vtriuſque, eadem eſt difficultas ac de prædeſtinatione, quam explicabimus ſequenti quæſt. *Deum habere prouidentiam rerum omnium*, ipſa fides Catholica docet, Sapientiæ octauo, & decimo quarto; item apud ſanctum Matthæum ſexto capite & paſſim alibi: quod etiam ſancti Patres fusè docent, integris tractatibus compoſitis de illa, ſanctus Chryſoſtomus *ſex ſermonibus*, ſanctus Auguſtinus libro quinto *de Ciuitate Dei*, & alij quamplures.

Idem ratio oſtendit: nam Deum prouidere rebus, nihil eſt aliud quàm eum illas dirigere in ſuum finem, per apta & ſufficientia media: at Deus hoc facit, quia producit illas propter
III. finem, & ex intentione finis, cùm ſit agens per intellectum & voluntatem, eíſque ſubminiſtrat media, quemadmodum patet ex dictis de ſcientia & voluntate Dei.

An autem prouidentia includat aliquam ſcientiam, *viſioniſne*, an *ſimplicis intelligentiæ*, eadem eſt difficultas, ac, quænam ſcientia Dei ſit cauſa rerum, cùm prouidentia reſpiciat aliquid producendum ad extra; ideóque hæc difficultas eſt eodem modo ſoluenda, quo ſuperiùs diſſoluimus aliam.

Quod ſpectat ad alteram difficultatem in titulo propoſitam: notandum eſt imprimis duplicem poſſe *diſtingui* finem rerum omnium, quæ diriguntur à Deo: vnum *communem & generalem*, qui non eſt alius, quàm manifeſtatio alicuius diuinæ perfectionis, qui
IV. poteſt aliter appellari *finis prouiſoris*: alterum *particularem*, qui poteſt aliter vocari, *finis rei prouiſæ*, cuiuſmodi eſt vita æterna reſpectu hominis: hæc præſens difficultas intelligitur de hoc fine.

Deinde notandum eſt, quòd, quemadmodum ſuprà diſtinximus in Deo duplicem voluntatem; vnam *antecedentem*, alteram *conſequentem*: ſic etiam duplicem poſſe diſtingui prouidentiam: *generalem* vnam, quâ Deus ordinat omnia in ſuos proprios fines, per media conuenientia & ſufficientia ad aſſecutionem finis; aliam *ſpecialem*, quæ reſpicit finem in particulari, per certa media, non tantùm ſufficientia, ſed etiam efficacia.

His ita prænotatis: tota varietas ſententiarum circa præſentem difficultatem facilè componitur hâc noſtrâ concluſione. *Diuina illa generalis prouidentia non includit infalli-*
A *bilem aſſecutionem finis rei prouiſæ; ſpecialis verò includit illam.* Ita ſanctus Thomas libro tertio *contra Gentes*, capite nonageſimo quarto. V.
Poſterior pars parebit ſequenti quæſtione. Prior probatur argumento ſumpto à reprobis, qui licet ſint creati & ordinati à Deo ad vitam æternam, & in hunc finem acceperint media ſufficientia, hunc tamen finem de facto non conſequuntur: ratio verò huius rei ex parte diuinæ prouidentiæ eſt, quòd voluntas illa, quâ hæc media applicantur, non *ſit conſequens*, ſed duntaxat *antecedens*: & ex parte hominis, quòd ille pro ſua libertate negligat iſta media.

Neque propterea tamen Deus fruſtratur ſuo fine *prouiſoris*, nec item eius prouidentia fallitur: quia tunc tantùm aliquis cenſetur
B falli, quando res euenit aliter, quàm ipſe præuiderit; at Deus ita prouidit rebus ſingu- VI.
lis, vt tamen voluerit quædam euenire liberè & contingenter, etiamſi adhiberet media ſufficientia & conuenientia, præuiderétque impedimentum aliquod futurum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus immediatè prouideat rebus omnibus, & an eius prouidentia rebus imponat neceſſitatem.

DEVM prouidere immediatè omnibus rebus citata præcedenti articulo teſtimonia ſacræ Scripturæ & ſanctorum Patrum docent, quod etiam ratio petita ex dictis oſtendit; nam Deus habet immediatè prouiden-
C tiam eorum omnium, quæ immediatè cauſat: VII.
atqui Deus cauſat immediatè res omnes & ſingulas, vt patet ex dictis de exiſtentia Dei in omnibus rebus, & ex dictis quæſtione decimâ quartâ, & decimâ nonâ de ſcientia & voluntate Dei, vt cauſis rerum omnium.

Neque his obſtat multitudo rerum, quia Deus diſponit omnia eiuſmodi vnicâ intellectione, & volitione, vt citatis quæſtionibus oſtendimus; quæ vnica intellectio & volitio non impedit eius beatitudinem.

Nec item obſtat, quòd multi homines peruerſi habeant optima ingenia, diuitias & id genus cætera bona; probi verò plerumque careant iſtis: nam id non prouenit ex defectu prouidentiæ, ſed ex abuſu hominum, qui malè vtuntur bonis eiuſmodi.

D Nec item obſtat, quòd Deus videat huiuſ- VIII.
modi abuſum; nam ſatis eſt, quòd Deus ita inſtituat homines in bonum finem, vt illis det accommodata media, deinde ipſum euentum relinquat libero hominum arbitrio.

Quòd autem boni ſæpiùs affligantur, mali abundent diuitiis; hoc non euertit diuinam prouidentiam: vtrinq; enim iuſtæ cauſæ dantur, nam Deus vtitur afflictionibus piorum ad exercitium virtutum, vt eas fortiter ferendo aſſequantur vitam æternam, quemadmodum Apoſtolus docet *ad Rom.* 5. cap. impiis verò datur diuitiæ vt poſſint benè vti illis erga alios; tum etiã quia aliquando improbi exercent quædã bona temporalia; quare, cùm Deus nullum bonum relinquat ſine præmio, dat illis in vita præſenti bona iſta temporalia: & quando Deus permittit peccatum eius, etiam prouidentia ſeſe ad illud extendit, quatenus

I. vtitur illo ad aliquod bonum inde elicien-dum, vt docuimus ſuprà ex S. Auguſt.

Tandem quòd prouidentia Dei nullam imponat neceſſitatem rebus, patet ex dictis præcedenti artic. & adhuc parebit ex dicendis quæſt. ſeq. de prædeſtinatione.

AD QVÆSTIONEM XXIII.

DISPVTATIO PRIMA.

De eſſentia & exiſtentia prædeſtinationis.

QVIA prædeſtinatio eſt pars quædam prouidentiæ, quâ Deus
II. ordinat creaturas rationalea ad æternam beatitudinem; ideò explicatâ prouidentiâ, rectè eius explicatio ſequitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De nomine prædeſtinationis.

PRÆDESTINATIO componitur ex duplici voce, nimirum *præ* & *deſtinatio*, quarum prior non ſignificat anteceſſionem dignitatis perſonarum ad perſonas, quaſi prædeſtinati dicantur præ aliis inſigniter electi; neque item ſignificat anteceſſionem electionis ad merita, quaſi prædeſtinati dicantur qui ante merita etiam præuiſa ſunt deſtinati ad
III. gloriam, vt placuit Catharino libro 1. *de prædeſtinatione*, capite 1. & 2. non item ſignificat anteceſſionem eorum qui ſaluantur comparatione damnatorum, vt voluit Camerarius dialogo *de prædeſtinatione*, capite primo: ſed ſignificat anteceſſionem durationis, ſeu æternitatis ad tempus, ita vt prædeſtinatio nihil ſit aliud, quàm *æterna deſtinatio quæ omne tempus antecedit, vt prædeſtinati dicantur electi à Deo & ad gloriam deſtinati ab omni æternitate ante mundi conſtitutionem*: ita Alenſis primâ parte quæſtionis vigeſimæ octauæ membro primo, & communiter omnes recentiores. Quæ explicatio probatur ex eo quòd hæc particula, *præ*, in hac voce *prædeſtinatio*, debet eodem modo accipi, ac in hac voce *præſcientia*, quando ambæ iſtæ voces vſurpantur de negotio ordinationis hominum ad
IV. vitam æternam, & iſti duo termini, *prædeſtinati*. *præſciti*, in hac materia ſibi inuicem opponuntur; nam communiter electi ad vitam æternam vocantur *prædeſtinati*, reprobi verò & damnati *præſciti*, vt ſanctus Thomas obſeruat libro primo ſententiarum, diſtinctione quadrageſimâ, quæſtione quartâ, articulo primo: ſed particula *præ* in hac voce, *præſcientia*, quando eſt ſermo de prædicta ordinatione, ſignificat tantùm anteceſſionem durationis, vt *ad Romanos* octauo, *quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini Filij ſui*: quò loci particula, *præ*, denotat tantùm anteceſſionem ſecundùm durationem ipſius ſcientiæ diuinæ ad res ſcitas conſideratas ſecundùm ſuam exiſtentiam: ſimiliter 1. ad *Cor.* 2. apud S. Matth. 25. cap. & hæc expoſitio am-
A pliùs confirmatur ex Patribus ita exponentibus prædictam particulam ſuis commentariis ad primum caput epiſtolæ *ad Epheſios*, vt ſancto Chryſoſtomo, ſancto Ambroſio, & ſancto Hieronymo. V.

Neque hinc ſequitur, vt Catharinus ſuprà obiicit, pari iure eandem particulam, *præ*, poſſe præfigi aliis actionibus Dei, verbi gratiâ creationi, vocationi, iuſtificationi, quibus tamen Apoſtolus ſuprà non præfigit illam, ſicut deſtinationi & ſcientiæ Dei: eſt enim diſpar ratio, quòd hæ poſteriores actiones Dei ſint tantùm tranſeuntes & temporales, licet volitio exequendi illas in tempore ſit immanens & æterna: at deſtinatio hominis ad vitam æternam ſit planè immanens & æterna: vnde poteſt rectè particula *præ* ei præfigi, iſtis verò minimè.

Neque etiam fauet Catharino, quòd Apo-
B ſtolus citato cap. 8. *ad Roman.* exprimat ipſam vocationem Dei per verbum præteriti temporis, ſicut & ipſam prædeſtinationem, ſic dicendo, *quos prædeſtinauit hos & vocauit*; ſenſus enim Apoſtoli non eſt, quòd ſicut iſte terminus, *prædeſtinauit*, intelligitur de prædeſtinatione, quæ eſt ab æterno in mente & decreto Dei, ſic etiam terminus iſte *vocauit*, debeat intelligi de vocatione, prout eſt in decreto Dei, & non prout eſt in tempore; nam ſi hæc eſſet mens Apoſtoli, debuiſſet ita dicere, *quos prædeſtinauit hos & prævocauit*, vt ſic etiam explicaret dignitatem, & anteceſſionem vocationis; quo tamen modo non eſt loquutus: ſed Apoſtoli hæc particula *vocauit*, ibi debet intelligi de vocatione in tempore, & verba Apoſtoli ſunt apertiſſima: hic enim eſt VI.
C eorum ſenſus, *quos Deus ab æterno prædeſtinauit, hos in tempore vocauit*; quem ſenſum ſequentia verba indicant, *quos vocauit, hos & iuſtificauit*, quod intelligitur factum in tempore: Apoſtolus autem ibi vtitur verbo præteriti temporis, ad ſignificandum certitudinem vocationis, vt rectè obſeruat S. Auguſt. lib. *de correptione & gratia*, cap. 9. & poſt illum interpretes ad iſtum locum Apoſtoli. VII.

Poſterior verò particula *deſtinatio*, item verbum *deſtino*, tria præcipuè ſignificat, quæ ad præſentem quæſtionem poſſunt facere: nam primum, *deſtino*, eſt idem ac, *mitto*, ſic dicimus hunc vel iſtum hominem fuiſſe deſtinatum ad talem locum cap. 1. lib. 2. Machab. *deſtinauerunt aliqui de populo*, id eſt, miſerunt: ſecundò idem eſt ac *deputo*, *aſſigno*, vt 1. ad
D *Corinth.* 4. *tanquam morti deſtinatos*, id eſt, deputatos: tertiò idem eſt ac *ſtatuo* 2. ad *Cor.* 9. *prout deſtinauit in corde ſuo*, id eſt, ſtatuit ac decreuit. VIII.

Sanctus Thomas art. 1. qu. 23. deducit hoc nomen *prædeſtinatio* à prima ſignificatione, dum ait prædeſtinationem eſſe tranſmiſſionem creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ: & quanquam prædeſtinatio, de qua hîc eſt ſermo, poſſit rectè ſumi, tam in prima, quàm in ſecunda & tertia ſignificatione, quia Deus illis, quos prædeſtinauit, decreuit etiam conferre ſua dona, eos etiam tranſmiſit in regnum cœleſte, & ordinauit quòd aſſequerentur illud: melius tamen videtur hoc nomen eſſe deducendum ab vltima ſignificatione, & ſaltem ex vſu & conſuetudine Scripturæ & Patrum eſſe reſtrictum, vt in præſenti materia

I. ſignificet decretnm Dei: ſic colligitur ex Apo- A
ſtolo ad *Roman.* 8. eap. vbi prædeſtinatio vo-
catnr *propoſitum Dei*, & prædeſtinati dicuntur
vocati ſecundùm propoſitum Dei: vnde S. Hier.
ad cap. 1. ad *Ephesios* notat *prædeſtinare*, idem
eſſe ac *prædefinire*; transſmiſſio autem ſignificat
taotùm actionem temporalem, ſeu executio-
nem ipſius æterni decreti diuini de ſaluandis
electis: prædicta tamen explicatio S. Thomæ
poteſt reuocari ad noſtram ſententiam, qna-
tenus tranſmiſſio illa non ſignificatur, vt exer-
eita de facto, ſed ſolùm, vt concepta in men-
te Dei, quemadmodum S. Thom. explicat.

Cæterùm hoe nomen *prædeſtinatio* ſumptum
pro firmo ſtatuto Dei habet duplicem ſignifi-
cationem, vt notat Driedo libro *de concordia
liberi arbitrij*, cap. 1. Vnam *impropriam*, & valde
amplam, iuxta quam ſignificat decretum eo-
II. rum omnium quæ finaliter euenient creatnræ B
rationali, ſecundùm quam acceprionem di-
citur tam de reprobis, quàm de ſaluandis; ſic
apud S. Auguſt. lib. 15. *de Ciuitate Dei*, eap. 1.
quando ait ex duabus illis ciuitatibns à ſe de-
clararia vnam prædeſtinari ad gloriam, alte-
ram ad ignem æternnm, ſic apud Proſper. in
reſponſionibus ad capita Gallorum, reſponſ. 14.
& 15. ſic in Concilio *Valentino* ſub Leone IV.
cap. 3. rectè tamen noa admonet S. Fulgentins
lib. 1. *ad Monimum* non poſſe dici Deum præ-
deſtinaſſe aliquos ad malum culpæ; & ratio
eſt, quia Deus non poreſt velle iſtud malum
vt docuimus ſuprà.

Alteram habet aeceptionem magiſtriſtam
& propriam, quâ ſignificat deererum efficax,
qno Deus ordinat Angelos & homines in vi-
tam æternam: & vſus iam obtinuit, vt in hac
III. tantùm ſignificatione vſurpetur; vnde voea- C
tnr paſſim in ſacris literis *propoſitum Dei, placi-
tum, liber vitæ, diſcretio, ſegregatio*, & prædeſti-
nati dieuntur, *præordinati, vocati, oues Chriſti
Domini, vaſa miſericordiæ & in honorem*; iuxta
qnam ſignificationem poſteriorem prædeſti-
natio diuiditur à nonnullis in *completam* & *in-
completam*.

Completam prædeſtinationem voeant *ſeriem
& præparationem beneficiorum*, ſeu *mediorum*,
quibus electi conſequuntur vitam æternam, in-
eludendo etiam ipſum vltimum terminum vi-
tæ: *incompletam* verò voeant *aliquam duntaxat
& non totam*, ſeu integram ſeriem & præpara-
tiooem beneficiorum, quibus ad ſalutem ten-
ditnr, ita vt non inelndatnr ipſe vltimus vitæ
terminus in gratia: ſic aliqnando viatores, imò
IV. etiam reprobi, quando ſunt iuſti, pro eo tem- D
pore, poſſunt diei prædeſtinati prædeſtinatio-
ne *incompletâ*: & hanc diuiſionem habere fun-
damentnm in Seripturis ſacris & Patribus,
præſertim in S. Auguſtino parebit inferiùs.

Cum hac diuiſione coincidit hæc prædeſti-
nationis in prædeſtinationem *ad gratiam*, &
prædeſtinationem *ad gloriam*: Prior corre-
ſpondet *incompletæ*: & de hac vtraque præde-
ſtinatione agemus hîc, & vſurpabimus hoe
nomen *prædeſtinatio*, in priori tantùm ſignifi-
catione ex duabus paulò antè aſſignatis.

ARTICVLVS II.

*Vtrum prædeſtinatio ſit actus intellectus,
an voluntatis, vel vtriuſque.*

IMPRIMIS certum eſt, *prædeſtinationem* V.
eſſe aliquem actum immanentem, eùm ſit
aliquid vitale per modum actus ſecundi.

Deinde certum eſt actû illum eſſe æternnm,
tum quia vbi Apoſt. *ad Eph.* cap. 1. dixit, *elegit
nos ante mundi conſtitutionem*, ſubdit, *qui præde-
ſtinauit nos*; tum etiam quia hæc particula *præ*
id denotat, vt docuimus articulo præcedenti;
tum quia quidquid eſt in Deo immanens, eſt
etiam ſimul æternum, aliàs Deus eſſet aliquo
modo mutabilis: & hoc ſenſu ſanctus Thom.
articnlo ſecundo huius quæſtionis vigeſimæ
tertiæ, ait prædeſtinationem nihil ponere in VI.
prædeſtinato, nimirum *formaliter*, non autem
effectiuè.

Tertiò eertum eſt, prædeſtinationem eſſe
actum liberum, vt patet ex illo *ad Eph.* cap. 1.
*prædeſtinati ſecundùm propoſitum eius, qui ope-
ratur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*:
tnm ex eo quòd illa eſt actus prouidentiæ: at
omnis actus prouidentiæ Dei eſt liber.

Difficultas ſolùm reſtat, an actus ille ſit in-
tellectus, an voluntatis, vel vtriuſque ſimul.
Et quidem diſcipuli S. Thomæ putaot præde-
ſtinationem directè eſſe actnm intellectus, &
eonnotare actum voluntatis: dicunt enim eſſe
rationem ordinis eorum, quæ ſunt ad finem,
ſeu conſiſtere in illo actu intellectus, qui or-
dinat media proportionata ad vitam æternam,
eáque intimat voluntati, vt exeqnatur illa;
indirectè autem, & in obliquo per modnm VII.
connotati importare áctum voluntatis, quo
eligat certas perſonas in vitam æternam, &
certa media ab iotellectu diſpoſita in hunc fi-
nem: admittunt enim duplicem actum intel-
lectus in hoc negotio; vnum, quo intellectus
deſignat media, & iudicat de illis; alterum
poſteriorem ipsâ electione voluntatis, quique
fit per modum imperij, vel intimationis, nec
tam loquendo propriè eſt iudicium & cogni-
tio, quàm impulſus quidam practicus, ſeu im-
perium, vel dictamen intellectus, quod fit vo-
luntati hâc vel ſimili voce explicatum, *fac hoc*:
& in iſto actu intellectus conſtituunt directè
formalem rationem prædeſtioationis, quan-
quam inter anctores iſtius ſententiæ non vi-
deantur deeſſe, qui illam directè & formali-
ter conſtituant in ſolo priori actu intellectus. VIII.

Secunda ſentent. eſt Scoti lib. 1. ſent. diſt. 40.
quæſt. 1. & plurium tam antiquorum, quàm re-
centiorum, cum quibus concludimus, *præde-
ſtinationem ita includere duos actus, nimirum in-
tellectus, & voluntatis, vt tamen principalius
formaliter & directè ſit actus voluntatis, minus
tamen principaliter & connotatiuè tantùm, ſit
actus intellectus practici, non tamen per modum
imperij, vt prima ſententia explicat.*

Probatur propoſitio qnoad ſingulas partes:
& primò prædeſtinationem *includere actum in-
tellectus*, patet: tum quia in Scripturis expli-
eatur terminis ſignificantibus actum *intelle-
ctus*; vt *ad Rom.* 8. & 11. *quos præſciuit & præ-
deſtinauit*: item, *non repulit Deus plebem quam
præſciuit*, id eſt, *prædeſtinauit*, vt S. Auguſt.
exponit libro *de dono perſeuerantiæ*, capite 18.

I. tum etiam ex eodem S. Auguſt. libro citato
cap. 14. *prædeſtinatio*, inquit, *eſt præſcientia &*
præparatio beneficiorum Dei.

Similiter includere actum *voluntatis* patet,
tum ex eo quòd ſacræ literæ explicent etiam
prædeſtinationem nominibus ſignificantibus
actum *voluntatis*, vt patet ex dictis præceden-
ti articulo circa nomen prædeſtinationis; tum
etiam quòd prouidentia, cuius eſt aliqua pars
prædeſtinatio, eſt actus voluntatis, vt ſanctus
Damaſcenus expreſsè tradit lib. 2. *de fide or-*
thodoxa, capite 29. dum ait prouidentiam eſſe
voluntatem Dei, per quam res omnes aptè con-
gruentérque gubernantur: hinc ſacræ Scriptu-
ræ & Patres explicant prædeſtinationem mo-
dò verbis ſpectantibus *ad intellectum*, modò
terminis pertinentibus *ad voluntatem.*

Secunda item pars propoſitionis probatur:
II. & primò quantum ad id quod negat *prædeſti-*
nationem principaliùs directè & formaliter eſſe
actum intellectus; nam vel actus ille eſt ſcien-
tiæ *ſimplicis intelligentiæ*, vt purè & ſimplici-
ter eſt *ſimplicis intelligentia*, aut *ſcientia viſio-*
nis: neutrum dici poteſt, quia hæc vtraque
ſcientia, ſic præcisè conſiderata, eſt purè ſpe-
culatiua, actus autem prouidentiæ & præde-
ſtinationis aliquid formaliter & directè pra-
cticum; & prior illa ſcientia eſt neceſſaria, præ-
deſtinatio autem libera: & poſterior eſt qui-
dem libera, ſed tamen non pertinens ad præ-
deſtinationem, cùm illam ſupponat & ſit merè
ſpeculatiua.

Addidi hanc particulam, *vt purè & ſimplici-*
ter eſt ſimplicis intelligentiæ; nam ſi hæc ſcientia
conſideretur, vt habet ſibi adiunctum decre-
tum diuinæ voluntatis, & conſtituitur in ra-
III. tione ſcientiæ *approbationis*: iam, ſicut hæc
approbatio cùm ſit practica, eſt formaliter
quædam electio; electio autem ſumpta for-
maliter non eſt principaliùs & directè aliquis
actus intellectus; ſic & nec ipſa prouidentia
vel prædeſtinatio erit principaliùs formaliter
& directè aliquis actus intellectus.

Nec dici poteſt dari aliquem actum, quo
nimirum intellectus iudicat de conuenientia
mediorum ad finem rei prouiſæ & prædeſti-
natæ: nam Deus totum hoc cognoſcit primo
illo actu ſcientiæ *ſimplicis intelligentiæ*, cùm
totum iſtud, vt ſic, ſit aliquid merè poſſibile,
& poſterior hic actus nihil addit priori, cùm
Deus per hunc cognoſcat comprehenſiuè
ſuam omnipotentiam, & omnes res vt merè
poſſibiles, quarum limites hæc poſterior co-
IV. gnitio non egreditur: quòd autem non poſſit
etiam eſſe *actus intellectus* per modum *imperij*
ſeu dictaminis, patebit paulò pòſt.

Probatur etiam eadem pars, quatenus aſ-
ſerit prædeſtinationem *principaliùs directè &*
formaliter eſſe actum voluntatis: primò ex no-
tatione nominis, *prædeſtinatio*, ſuperiùs aſſigna-
ta, ſecundùm quam ſignificat *ſtatutum, decre-*
tum & *definitionem*, quæ omnia ſunt formali-
ter ipſius voluntatis.

Deinde ex modo loquendi Patrum, præ-
ſertim ſancti Auguſtini, qui paſſim diſputando
contra Pelagianos, & Semipelagianos vocat
prædeſtinationem, decretum illud Dei ſepa-
randi aliquos homines à maſſa perditionis, ab
aliis in ea relictis, conferendo iis, quos voca-
uit, vocationem *altam & ſecundum propoſitum*:
at decretum & propoſitum ſunt formaliter

A voluntatis; ſic libro *de correptione & gratia* V.
cap. 9. item ex eo quòd prædeſtinationem vo-
cat, *electionem*; at electio formaliter eſt vo-
luntatis; ſic libro *de prædeſtinatione Sanctorum*
cap. 18. *elegit*, inquit, *nos prædeſtinans*; item
ex eo quòd prædeſtinationem appellat, *præ-*
parationem beneficiorum: at hæc eſt voluntatis;
eſt enim æternum decretum de danda gratia
in tempore, ſic libro de *prædeſtinatione Sancto-*
rum, cap. 2. & epiſt. 105. ſic libro *de dono per-*
ſeuerantiæ, cap. 17. dum ait Deum diſponere &
præparare in præſcientia, eſſe prædeſtinatio-
nem, ibi nomine *diſpoſitionis* intelligit decre-
tum voluntatis & electionem ad gratiam, quæ
fit ſuppoſitâ præſcientiâ: item ex aliis Patri-
bus, vt ſancto Fulgentio libro *ad Monimum*
cap. 7. S. Proſpero *ad capita Gallorum*, cap. 8.
Nemeſio libro *de opificio hominis*, capite 23. &
pluribus aliis. VI.

B Tertiò probatur ratione: prædeſtinatio pro-
priè & formaliter eſt actus eius à quo proue-
nit tota efficacia diuinæ ordinationis; ſic enim
præcisè & formaliter conſtituitur in ratione
prædeſtinationis: item prædeſtinatio eſt actus
eius cui proprium eſt ſollicitare & habere cu-
ram rerum vtilium & neceſſariarum iis, quibus
ipſa prouidentia tam generalis, quàm ſpecia-
lis prouidet: atqui hoc vtrumque eſt ſolius
voluntatis loquendo formaliter; primum qui-
dem, quia præciſo decreto voluntatis, rema-
nente tamen actu intellectus deſignantis etiam
practicè media tam neceſſaria, quàm vtilia
procurandæ vitæ æternæ huic & iſti homini,
nondum eſt prædeſtinatio; nec item directio
per intellectum eſt efficax: econtrà verò per
ipſum decretum diuinæ voluntatis fit forma-
liter efficax: ſecundum item eſt voluntatis for- VII.
C maliter, quia cura & ſollicitudo mediorum
iis, quibus prouidemus, eſt propriè voluntatis;
nemo enim loquendo propriè dicitur proui-
dere alteri per hoc ſolum, quòd deſignet per
intellectum, media ei profutura, ſed tantùm
quando efficaciter ea decernit, quæ ea ipſa
ſunt adhibenda: at hoc decretum eſt volun-
tatis.

Atque ex hac ratione ſic explicata ſoluitur
fundamentum illud, quod auctores ſenten-
tiæ repetunt, ex eo quòd ſtudium, vigilantia
& ſollicitudo concludatur in prædeſtinatione,
quæ tamen duo, *ſtudium* ſcilicet & *ſollicitudo*,
pertinent ad prudentiam ex S. Thoma 2. 2.
quæſt. 47. artic. 9. Soluitur, inquam, quatenus
duplex diſtinguitur ſollicitudo, vna in *con-* VIII.
D *ſulendo de mediis*, & hæc vel non diſtinguitur
à prudentia, vel pertinet ad prudentiam; al-
tera eſt *in exequendo*, & hæc pertinet ad vo-
luntatem, ea enim eſt quæ mouet ad execu-
tionem & conſequenter pertinet ad proui-
dentiam: non enim eum tantùm dicimus
prouidum, ſeu *prouidentem*, qui ordinatè &
debitè conſulit, ſed etiam, qui habet ad-
mixtam executionem facilem & expeditam,
quod munus eſt proprium voluntatis: iuxta
quem ſenſum poteſt accipi illud S. Auguſtini
relatum ſuprà libro *de dono perſeuerantiæ*, cap.
17. *Deum opera ſua diſponere, non eſt aliud niſi*
prædeſtinare, quatenus hæc particula *diſponere*
ibi ſumitur, prout ſignificat exequi medium
ab intellectu propoſitum voluntati, & quan-
do libro *octoginta trium quæſtionum* quæſt. 31.
dicit prouidentiam eſſe *partem prudentiæ.*

I. Tertia pars propoſitionis eſt, *prædeſtinationem importare minus principaliter & connotatiuè actum intellectus*, quod patet ex dictis pro prima parte propoſitionis; tum etiam ex eo quòd omnis volitio efficax ſupponit & coonotat cognitiooem iotellectus ſibi propottionatam, per quam dirigatur in aſſequeodo fine; at prædeſtinatio eſt quædam volitio Dei efficax.

Vltima denique pars propoſitioois, negans *actum illum intellectus practici eſſe per modum imperij & intimationis quæ fit voluntati*, probatur: tota ratio prædeſtinationis eſt completa ſine tali iotimatione facta voluntati per intellectum: ergo prædeſtinatio non poteſt formaliter conſiſtere in tali actu diuini intellectus. Conſequentia eſt euidens; antecedens probatur: ad rationem veræ & comple- II. tæ prædeſtinationis ſufficit efficax ordinatio creaturæ rationalis ad beatitudinam per media efficacia; atqui totum iſtud reperitur in actu diuinæ prædeſtinationis ſine prædicto imperio diuini iotellectus & eius intimatione facta voluntati; tum quia hæc intimatio ponitur poſterior ipsâ intellectione tam perſonæ, quàm mediorum, etiam iuxta primam ſententiam; prædeſtinatio aotem completur totâ tali electione; tum etiam quia iſte actus *imperij* ſeu *talis intimationis*, licet aliquando habeat locum in nobis, non eſt tamen neceſſarius ad determioationem voluntatis, ſed ſolùm aliqoando vtilis propter imperfectionem noſtræ voluntatis, quæ in rebus arduis experitur torporem & difficultatem in illis aggrediendis, ideóque imperium iſtud & intimatio poteſt ei interdum eſſe vtilis: ergo cùm diuina volun- III. taſnullam patiatur difficultatem in faciendis rebos quantumlibet arduis, nullâ ratione opus ei eſt tali intimatione: ergo actus prædeſtinationis rectè poteſt iotelligi completus, hoc ipſo ſolùm, quod eſt ordinatio efficax perſonæ ad vitam æternam per media efficacia ſibi per intellectiooem propoſita.

Articvlvs III.

Soluuntur fundamenta contraria doctrinæ præcedentis articuli.

PRimvm eſt: quòd in ſacris literis, & in Patribus paſſim termiois ſignificantibus *actum intellectus*, vt per oomen *præſcientia*, prædeſtinatio explicatur.

IV. Reſpoodetur, ſacram Scripturam & Patres interdum explicare prædeſtinationem per actum *cognitionis practica*, quia illum connotat, vt docuimus: deiode nomine *præſcientia* ſignificari in iſtis locis ſcieotiam *approbationis*, quatenus eſt *approbationis*, quomodo formaliter, & vt condiſtinguitur ab alia ſcientiis Dei, importat diuinam voluntatem vt, docuimus quæſt. 14.

Secuodum eſt: efficax ordinatio eſt formaliter actus intellectus practici: ſed prædeſtinatio eſt ordinatio efficax ex citatis teſtimoniis Scripturæ & Patrum: ergo eſt formaliter actus intellectus.

Confirmatur, quia ex ſancto Thoma 2. 2. quæſtiooe 48. articulo 1. prouidentia eſt pars prudeotiæ; & prædeſtioatio eſt ſpecies prouideotiæ: ergo cùm prudentia ſit formaliter in- A V. tellectus, prædeſtinatio eſt etiam formaliter ipſius intellectus.

Reſpondetur, præter id qood iam annotauimus inter probandum ſecundam partem noſtræ ſententiæ, duo poſſe diſtingui in ordinatione efficaci; primum eſt ipſa *ratio mediorum efficacium*: alterum eſt *ſtatutum & decretum de illis aſſumendis*: primum eſſe quidem rationis ſeu intellectus manifeſtantis voluntati iudicio etiam practico conuenientiam illorum ad aſſecutiooem finis: ſecundum, eſſe formaliter decretum & præciſè ſolius voluntatis, & ſic ſumptum conſtituere formalem rationem prædeſtinationis, connotando tamen iſtum actum intellectus: nam ordinate ſic ſumptum, nihil eſt aliud, quàm velle vnum eſſe propter aliud, vel vt ſit aliud; at hoc ſumptum formaliter eſt voluntatis, connotando aliquem B VI. actum intellectus.

Ad confirmationem reſpondetur, prudeotiæ partes eſſe in triplici differentia, vt tam S. Thomas quàm eius interpretes docent citato loco in iſta confirmatione argumeoti; alias eſſe *ſubiectiuas*, alias *potentiales*, alias tantùm *integrantes*: ibi ex S. Thoma prouidentiam eſſe partem duntaxat *integrantem* prudentiæ, & non partem *ſubiectiuam*: at inter omnes iſtas partes ſolæ illæ ſunt eiuſdem rationis & ab eodem principio, quæ propriè loquendo ſunt *ſubiectiua*: hæ enim ſunt quædam ſpecies, vel quædam inferiora eius, cuius dicuntur eſſe partes: prouidentia autem dicitur tantùm à ſancto Thoma ibi quædam integralis pars prudentiæ, quatenus perfectus vſus prudentiæ non poteſt haberi, niſi etiam habeat ſibi adiunctum actum prouideo- VII. tiæ, & plures alios, quos ibi recenſet; at eſſe C partem integrantem hoc modo, non magis infert eſſe eiuſdem ſpeciei, vel facultatis loqueodo phyſicè, quàm benè colligatur omnes partes integrantes corporis heterogenei eſſe eiuſdem omninò rationis & ſpeciei.

Articvlvs IV.

Quomodo prædeſtinatio definiatur.

COmpleta prædeſtinatio ſic rectè definitur, *firmum Dei propoſitum ordinandi aliquas creaturas rationales*, ſeu *intellectuales efficaciter ad vitam æternam*: hanc autem definitionem eſſe legitimam probatur: quia cootinet omnia, quæ ſunt eſſentialia prædeſtina- D VIII. tioni, ſcilicet *actum* in quo illa formaliter conſiſtit, & etiam alium quem dicit in obliquo: item *obiectum* quod reſpicit, *terminum* ad quem tendit, & *modum* ſecundùm quem tendit in illum: quod explicatur expoſitione ſingularum eius partium.

Prima eſt; *firmum propoſitum*, quæ oſtendit illam formaliter *directè*, ſeu *in recto caſu* eſſe actum voluntatis, non quemcumque, ſed talem, qui ſit ſtabile aliquod eius decretum.

Secuoda, *ordinandi*, explicat actum intellectus, quem diximus interuenire in ipſa prædeſtioatione, & præſupponi ad illud decretum diuinæ voluntatis, quatenus importat diſpoſitionem mediorum, per quæ prædeſtinatus aſſequitur infallibiliter vitam æternam.

Tertia, *aliquas creaturas intellectuales*, ex-

I. plicat proprium & adęquatum obiectum præ- A
deſtinationis, ſolos nimirum homines & Angelos poſſe dici obiectum eius: nam nomine *obiecti* hoc loco nihil aliud intelligitur, quàm res illa quæ ordinatur ad aſſequendum vitam æternam: at poſſe ſic ordinari à Deo ad talem finem cõpetit ſolis hominibus & Angelis: ſoli enim illi ex omnibus creaturis ſunt capaces vitæ æternæ, vt ſuprà docuimus ad quæſtionem 12. & licet diuinæ perſonæ ſint intelligentes, fruitionis capaces, cùm hæc ſit efficax ordinatio alicuius intelligentis in finem vltimum ſupernaturalem, diuinæ autem perſonæ ſint ipſæ finis vltimus, ad nullum alium ſunt ordinabiles.

Quarta hæc particula *efficaciter*, diſtinguit prædeſtinationem à cõmuni prouidentia, quia hæc, ex dictis ad quæſtionem 22. non dicit in-
II. ſallibilem aſſecutionem finis, quam prædeſti- B
natio dicit, vt S. Auguſtinus docet libro *de dono perſeuerantia*, capite decimo quarto, dum loquens de propriis illius medus, ita ait, *quibus certiſſimè liberantur, quicunque liberantur:* & Chriſtus Dominus ſatis expreſſit in Euangelio, dum loquens de prædeſtinatis, ſeu ſuis ouibus, ita ait, *& nemo rapiat illas de manu mea*; & ampliùs oſtendemus infrà agendo de certitudine prædeſtinationis.

Vltima hæc particula, *ad vitam æternam*, explicat terminum, quem prædeſtinatio reſpicit: nam nomine talis termini nihil aliud poteſt intelligi, quàm effectus ille ſupernaturalis, ad quem res prædeſtinata ordinatur à Deo prædeſtinante: at effectus ille in hoc myſterio eſt vita æterna: & per hanc particulam C
III. prædeſtinatio diſtinguitur etiam à prouidentia, hæc enim non tam præcisè & in particulari reſpicit vitam æternam, ſicut prædeſtinatio, vt intelligitur ex dictis ad quæſtionem vigeſimam ſecundam: ſi tamen hoc nomen *prædeſtinatio* ſumatur in ampliori ſignificatione pro qualibet diuina ordinatione reſpiciente aliquid ſupernaturale, tunc illa quæcumque res ſupernaturalis ad quam alia deſtinatur, vocatur terminus talis prædeſtinationis, & res ſic ordinata, dicitur etiam obiectum, quod prædeſtinatur ad rem illam aliam tanquam ad ſuum terminum; de qua ſignificatione videri poſſunt ſcholaſtici 3. parte, vbi agunt de prædeſtinatione Chriſti Domini.

Atque ad hanc noſtram definitionem reuocantur etiam aliæ, vt hæc Scoti lib. 1. ſentent. diſtinctione 40. prædeſtinatio eſt *electio creaturæ intellectualis ad gratiam & gloriam*, &
IV. libro tertio ſententiarum diſtinctione ſeptimâ D
quæſtione tertiâ, prædeſtinatio eſt *præordinatio alicuius ad gloriam principaliter, & ad alia in ordine ad gloriam.*

Incompleta autem prædeſtinatio, prout excludit tantùm ipſam glorificationem, ſeu vitam æternam, ſic rectè definitur: *firmum Dei propoſitum de dandis beneficiis, ſeu mediis ſupernaturalibus, quibus efficaciter tenditur ad vitam æternam:* cuius partes ſingulæ intelliguntur ex dictis circa definitionem completæ prædeſtinationis.

Et ad hanc definitionem incompletæ prædeſtinationis ſic ſumptæ, facilè reuocatur hæc eius definitio S. Auguſtini libro *de dono perſeuerantia*, cap. 14. prædeſtinatio eſt *præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſ-*
A *ſimè liberantur, quicumque liberantur*; nam im- V.
primis, quòd hæc particula, *præſcientia*, ibi apud S. Auguſtinum ſignificet ſcientiam *approbationis*, & ex conſequenti directè & formaliter actum voluntatis diuinæ, ſeu firmum aliquod eius decretum, oſtendimus ex eodem S. Auguſt. ſuprà.

Deinde quòd hæc definitio concepta ſub iis duntaxat terminis ſit tantùm incompletæ pręedeſtinationis ſic ſumptæ, patet primò ex eo quòd nulla illius particula explicitè & formaliter exprimit vitam æternam, quæ eſt proprius terminus completæ prædeſtinationis, ſed ſolummodò media vt efficacia & certiſſima ad obtinendum illam, quod tantùm ſignificant hæc verba S. Auguſt. *beneficiorum quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur:* nam prædeſtinatio eſt propriè eorum qui nondum ſunt
B beati, & particula *quibus liberantur*, habet ſi- VI.
gnificationem practicam, ſeu ſignificat in actu exercito ipſam liberationem actualem effectiuè conſideratam, quæ vt ſic ſolis beneficiis gratiæ à Deo impertitis prædeſtinatis adhuc in via exiſtentibus conuenit: & quando prædeſtinati accipiunt à Deo vitam æternam præſupponuntur extra viam, nec ampliùs propriè formaliter & practicè liberantur, ſed, loquendo magis præcisè, iam ſunt de facto liberati, donantur à Deo vitâ æternâ: vnde conformiter ad modum illum quo incompleta pręedeſtinatio ſic definitur, proprius terminus eius ad quem, eſt ipſa efficax liberatio prædeſtinati, quæ tamen liberatio, per completam prædeſtinationem, ordinatur vlteriùs ad vitam æternam, vt ad vltimum finem.
C Secundò, idem patet ex eo quòd S. Aug. VII.
ibi definit prædeſtinationem illam, de qua erat ei diſputatio cum Pelagianis & Semipelagianis; nam tam iſte eius liber, quàm alij omnes contenti poſteriori parte ſeptimi tomi operum eius, ſunt ex profeſſo contra ipſos hæreticos: at hæc diſputatio, prout pertinet ad doctrinam, & fidem Catholicam, ſeu vt eſt aliquod dogma fidei Catholicæ, erat tantùm de prædeſtinatione ad primam gratiam efficaciter vocantem, & cæteras id genus gratias ſupernaturales neceſſarias ad comparandum vitam æternam, prout illæ non includunt illam, licet ad eam dicant habitudinem, vt intelligitur ex citato opere S. Auguſt. item ex epiſtolis Sanctorum Hilarij & Proſperi *ad S. Auguſt.* & ex iis quæ agendo de gratia, primâ ſecundæ dicemus de hæreſi Pelagianorum & Semipelagianorum.
D Tertiò idem patet ex eo quòd S. Aug. plu- VIII.
ribus in locis diſtinguit prædeſtinationem *ad gratiam*, à prædeſtinatione *ad gloriam æternam*, vt oſtendetur infrà, & locis nunc citatis agit potiſſimùm de prima, de ſecunda verò non niſi obiter quaſi ex profeſſo agens aliud.

Poſſet tamen hæc definitio S. Auguſtini accommodari completæ prædeſtinationi, addendo ei hanc vel aliam ſimilem particulam, *quos efficaciter ordinauit ad vitam æternam*; tali enim, vel ſimili additione exprimitur proprius terminus & finis vltimus, ad quem Deus ipſe tali ſuo decreto ordinat prædeſtinationem.

Et quoniam prædeſtinatio diuina, vt incompleta poteſt concipi non tantùm prout formaliter & explicitè non includit gloriã æternam,

I. ſed etiam prout conſideratur tantùm quoad vnum aliquem effectum ſingularem ſupernaturalis gratiæ, verbi gratiâ, præuenientis gratiæ ſeu vocantis efficaciter, non includendo alias ſubſequentes gratias, quibus vocati certiſſimè liberantur; ideò fit, vt ſic generaliter conſiderata poſſit definiri, *propoſitum Dei de dando vno vel pluribus beneficiis quibus efficaciter tenditur ad ſalutem æternam:* quâ autem ratione gratia, tam præueniens quàm habitualis collata homini per ſuſceptionem baptiſmi, à qua tamen poſtea defecit, fuerit ei conceſſa, an ex aliqua tantùm communi prouidentia, an ex illa ſpeciali quam appellamus *prædeſtinationem*, intelligetur ex dicendis infrà de reprobatione & reprobis.

II. B Quæres, quomodo S. Auguſt. ſuprà definiat prædeſtinationem, *præparationem beneficiorum*, cùm hæc particula, *præparatio*, ſonet effectum duntaxat temporalem, & prædeſtinatio ſit æterna; nam artifex qui ſolo interiori actu decernit ædificium, non dicitur præparare neceſſaria ad conſtruendum illud: igitur cùm Deus ab æterno actu tantùm interiori ſtatuerit aliquos ordinare efficaciter ad vitam æternam, talis eius ordinatio non poteſt rectè dici præparatio beneficiorum iſtorum.

Reſpondetur hoc nomen, *præparatio*, eſſe ambiguum: ſignificat enim aliquando ſolam diſpoſitionem externam materiæ, circa quam artifex occupatur actione tranſeunte, vt patet in exemplo Architecti: ſignificat etiam aliquando ſolam interiorem diſpoſitionem operis in mente & decreto operantis contentam, ſeu promptam & expeditam eius voluntatem

III. C ad agendum, cuius tamen operis executio actualis nondum ſit, ſed adhuc facienda: quo modo aliquis dicitur in animo præparatus ad diſputandum, quando habet promptam voluntatem diſputandi, licet nondum de facto diſputet, nec ſeſe accingat ad diſputandum: iam prædeſtinatio non dicitur à S. Aug. *præparatio beneficiorum* priori modo, ſed tantùm poſteriori, quatenus eſt efficax volitio & ordinatio mediorum ſpecialium & efficacium ab æterno præconceptorum in mente Dei, dandorum tamen, ſeu exequendorum in tempore.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliqui ſint de facto prædeſtinati.

IV. D PARS affirmans eſt de fide: *de hominibus* conſtat ex Apoſtolo *ad Roman. 8. quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini Filij ſui*, ad *Epheſios* 1. cap. apud S. Matth. 24. & 25. capitibus, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi:* item ex Conciliis, vt Valentino ſuperiùs relato: item ex Patribus, qui ſæpè diuidunt omnes homines in duas claſſes, quarum vna eſt *prædeſtinatorum*, & altera *reproborum*, ſic S. Athanaſ. in ſuo Symbolo fidei.

Propoſitio etiam intellecta *de Angelis* eſt de fide: nam aliquam puram creaturam intellectualem eſſe electam à Deo ad gratiam & ad gloriam, item illam videre Deum clarè & intuitiuè, idem ſonat ac Deum habuiſſe firmum propoſitum ordinandi efficaciter talem creaturam ad vitam æternam, & ſic illam fuiſ-

A ſe prædeſtinatam: nemo enim niſi prædeſtinatus aſſequitur de facto vitam æternam, cùm nulli creaturæ quantumuis perfectiſſimæ illa poſſit eſſe debita ex naturali eius conditione, vt oſtendimus ad quæſt. 12. S. Thomæ; atqui ex tota multitudine Angelorum dantur aliqui, qui de facto vident clarè & intuitiuè diuinam eſſentiam, item aliqui illorum ſunt electi; Chriſtus enim Dominus apud S. Matth. cap. 18. ait de Angelis cuſtodibus, *Angeli eorum vident faciem Patris*, id eſt clarè & intuitiuè diuinam eſſentiam, & Apoſtol. 1. *ad Cor.* 5. Angelos vocat *electos*. V.

Nec deeſt congruentia: fuit enim conuenientiſſimũ Deum manifeſtare diuinas ſuæ *bonitatis, miſericordiæ, iuſtitiæ* etiã & *gloriæ* prout ille eſt finis vltimus ſupernaturalis creaturarum

B intellectualium: at totum iſtud manifeſtatur in ipſo myſterio prædeſtinationis hominũ & Angelorũ: in prædeſtinatione quidem *hominum*, diuitiæ *bonitatis* & *miſericordiæ* eius relucent, quia cùm eſſemus inimici eius, & per peccatum primi noſtri parentis conſtituti in maſſa perditionis, ſelegit prædeſtinatos ex tali maſſa, & ex vaſis contumeliæ, cuiuſmodi erant, fecit vaſa miſericordiæ: *iuſtitia* etiam relucet, quia dat illis gloriam proportionatè ad bona opera ſupernaturalia, quæ ex ſpeciali eius gratia tam adiuuante, quàm præcedente & ſubſequente exercuerunt in via. VI.

Idem etiam patet in prædeſtinatione *Angelorum*: nam licet numquam peccauerint, nec proinde quemadmodum homines ſint prædeſtinati, poſt ſuum aliquod peccatum præuiſum, nihilominus tamen, cùm gratia ſuper-

C naturalis & viſio beatifica ſint aliquid omninò indebitum eorum naturæ conſideratæ ſecundùm perfectiones naturales, ideò ſemper eſt ſingulare quoddam beneficium, & magnum quoddam argumentum diuinæ erga illos beneuolentiæ, & bonitatis, quòd cùm eſſent ex ſua naturali conditione peccabiles, & tam remoti à Deo, illis nihilominus decreuerit beneficia gratiæ, quibus tenderent certiſſimè & infallibiliter ad vitam æternam, & facti ſunt prope Deum: & cùm adhuc exiſtentes in via informati gratiâ ſanctificante exercuerint actus ſupernaturales meritorios, vt infrà docebitur agendo de illis, etiam iuſtitia Dei in eo reluxit, quòd ad proportionem meritorum eiuſmodi, & ſuæ habitualis gratiæ, acceperint gradus gloriæ à Deo. VII.

D Neque his obſtat, quòd Deus prædeſtinando aliquem hominem, dicatur miſereri illius, illum liberare & ſaluare: Angeli autem, qui nunc ſunt beati, nunquam fuerint miſeri, vel infecti aliquâ culpâ etiam veniali, ſed exiſtentes in via fuerint ſemper in gratia, & in aliqua beatitudine, vt etiam S. Auguſtin. notat libro *de correptione & gratia* capitibus decimo & vndecimo, & à ſtatu gratiæ nondum *conſummatæ*, tranſierint immediatè ad ſtatum gratiæ *conſummatæ*, ſeu *gloriæ*, vt docebitur infrà agendo de Angelis. VIII.

Hoc, inquam, non obſtat: primum, quia aliud eſt loqui de prædeſtinatione, quoad formalem & præciſam ſuam rationem; & aliud loqui de illa ſecundùm aliquas conditiones extrinſecas, ſuæ formali rationi, eíque duntaxat conuenientes per accidens & ratione ſtatus particularis alicuius eius obiecti: eſſentia

I. prædeſtinationis tota intrinſecè continetur firmo Dei propoſito ordinandi efficaciter creaturas intellectuales ad æternam gloriam, ibi nulla fit mentio ſubleuationis à miſeria, & ſi primi parentes non peccaſſent, & ſtatus innocentiæ perſeueraſſet, fuiſſent & illi prædeſtinati, cùm tandem forent donandi vitâ æternâ, vt communiter Theologi docent agendo de ſtatu innocentiæ: ſed quia hæc eſt diſtinctio inter Angelos & homines, quòd qui ex Angelis ſemel peccauerunt, numquam ſunt reparandi, homines verò ita ceciderunt, vt tamen eſſent reparandi per Chriſtum Dom. & omnes puri homines, (Beatiſſ. Virg. Deiparam ſemper excipimus) peccauerunt in primo parente, ſicq; in magnam miſeriam ſeſe coniecerunt, & Deus, poſt præuiſionem huius eorum miſeriæ, habuit firmum illud decretum de
II. prædeſtinandis aliquibus illorum, fit vt ſanctus Auguſtin. paſſim & alij Patres, quia loquuntur de ſola prædeſtinatione hominum, dicant illam eſſe ſubleuationem à miſeria, & Deum tunc miſereri alicuius, quando eum prædeſtinat, quia ſcilicet eruit illum ex maſſa perditionis, in qua iacebat mortuus, vt ei vitam & gloriam æternam conferat.

Deinde poteſt reſponderi duplicem poſſe diſtingui liberationem à miſeria, & ſaluationem à malo: vnam à *miſeria & malo iam incurſis*, ſaltem in præuiſione: alteram, *ab incurrendis*: prædeſtinationem hominum rectè dici, iuxta priorem modum, liberationem à miſeria & ſaluationem à malo, quæ ſignificatio ſaluationis & liberationis eſt magis propria: Angelorum verò prædeſtinationem eſſe ſolummodo liberationem à miſeria & ſaluationem à malo iuxta poſteriorem modum, quæ
III. ſignificatio ſaluationis & liberationis eſt minus propria.

DISPVTATIO II.

De cauſa prædeſtinationis ad gratiam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Status quæſtionis proponitur.

DVPLICEM ſuprà diſtinximus prædeſtinationem. Vnam *completam*, *incompletam* alteram: hanc diximus eſſe *firmum propo-*
IV. *ſitum Dei, de dando vno, vel pluribus beneficiis, ſeu mediis, quibus ad ſalutem æternam tenditur vltimâ vitæ periodo non comprehenſâ*; quæritur, cùm inter hæc beneficia ipſa gratia vocãs, ſeu excitans primũ locum obtineat, ſaltem ordine *executionis*, an detur ex parte huius, vel iſtius prædeſtinati in particulari aliqua cauſa, quæ Deum moueat ad terminandum ſuum actum talis prædeſtinationis ad primam gratiam efficacem vocationis, verbi gratiâ, ad S. Petrum potiùs, quàm ad Iudam; vnde præſens quæſtio procedit tantùm de cauſa impetratoria, ſeu meritoria, cuius occaſione Deus ab æterno decreuerit dare S. Petro, verbi gratiâ, primam vocationem efficacem.

Addidi in explicatione ſtatus quæſt. 1. hanc particulam, *ex parte ipſius prædeſtinati*; ſecundò
A iſtam, *cauſa aliqua particulariter ſumpta*; tertiò V.
hanc, *cauſa meritoria ſeu impetratoria*; quartò & vltimò addidi, præſentem quæſtionem moueri tantùm *de prima gratia*.

Ratio primæ conditionis ſeu reſtrictionis eſt, quòd certum ſit dari cauſam generalem diuinæ prædeſtinationis cuiuſcumque, nimirum ipſam diuinorum attributorum manifeſtationem, quæ in ipſa prædeſtinatione & reprobatione relucet.

Secundæ item conditionis ſeu reſtrictionis eſt ratio, quòd hic tantùm quæramus huius & iſtius gratiæ vocantis efficaciter cauſam, cur huic & iſti in particulari ſit data, an inquam iſti priuato homini inſit aliquid, quod excitauerit Deum ad illam ei concedendam: nam quod ſpectat ad Chriſtum Dominum, (qui eſt aliquid exrtioſecum ipſis aliis hominibus) non monetur hîc quæſtio. VI.

B Tertiam particulam appoſuimus, quia certũ eſt prędeſtinationem hanc ad primam gratiam efficaciter vocantem habere cauſas ſuas phyſicas, Deum principalem & efficientem, iuxta illud Pſal. *gratiam & gloriam dabit Dominus*: item & finalem, cùm *propter ſemetipſum operatus ſit omnia*: habet item materialem, ſcilicet ipſum prædeſtinatum, in quo omnes prędeſtinationis effectus fiunt, & à quo, tam *in eſſe*, quàm *in fieri*, dependent: habet denique formalem, ipſam ſcilicet naturam effectuum prædeſtinationis: ſicut enim eſſentia rei ſolet appellari forma ipſius rei, ita eſſentia, ſeu natura eiuſmodi effectuum prædeſtinationis rectè dicetur cauſa formalis prædeſtinationis.

Tandem adhibuimus vltimam particulam: cùm enim iuxta Philoſophum, cauſæ ſint ſibi
C inuicem cauſæ gratia ſanctificans, quæ eſt in homine, eſt cauſa augmenti eius, & gloriæ, VII.
quæ confertur homini iuſto in altera vita, vt docent Theologi 1. 2. qu. 114. & ſic reſtat ſola difficultas de cauſa prædeſtinationis ad primam gratiam, pro qua ſit

ARTICVLVS II.

Vtrum conſtellatio, temperamentum, aut actiones ab anima facta antequam infundatur in corpus, ſint cauſa prædeſtinationis ad primam gratiam.

PRIMA propoſitio. *Prædeſtinatio ad 1. gratiã non ſit ex conſtellatione cœli, tanquam ex cau-*
D *ſa remota, neque ex diuerſitate temperamenti in* VIII.
homine, tanquam ex cauſa proxima: eſt contra Manich. vt refert S. Aug. lib. 1. *ad Simpl.* q. 2. & contra Priſcillianiſtas, vt refert S. Greg. hom. 1. *ſuper Euang.* eſt tamen noſtra propoſitio de fide: probatur Ierem. 7. cap. *à ſignis cœli nolite metuere quæ gentes timent*, & *ad Roman.* 9. vbi Rebecca dicitur, vno, & eodem concubitu peperiſſe Iacob, & Eſaü, quorum tamen prior dicitur prædeſtinatus, & poſterior reprobatus: probatur etiam ex Patribus mox cit.

Probatur denique iis omnibus rationibus, quibus Philoſophi oſtendunt ex profeſſo, nullam dari fatalem neceſſitatem, ſed, poſitâ quacumque diſpoſitione temperamenti, hominem ſemper manere liberum: item & ex eo, quòd aliquando contingit, vt qui ſunt deterioris temperamenti, ſint probioris vitæ

I. multis aliis meliotis temperamenti, vt etiam A
docet experientia.
Secunda propoſitio. *Cauſa prædeſtinationis
ad primam gratiam non eſt petenda ex meritis,
qua animæ exercuerunt, priuſquam eſſent infuſa
ſuis corporibus:* propoſitio eſt contra Orige-
nem lib. 1. *Periarchon* capite 7. & 8. & libro ter-
tio capite decimo; Origenes enim exiſtimauit
omnes animas fuiſſe creatas ſimul cum Ange-
lis, ante mundum corporeum: eſt tamen no-
ſtra propoſitio de fide, ex Conc. I. Brachareſi
capite 6. & Lateranenſi ſub Innoc. III. ſeſſ. 8.
quæ docent animas rationales non priùs fuiſ-
ſe à Deo creatas, quàm ſuis corporibus vni-
tas, ſed tunc creari, quando infunduntur:
item ex Patribus, vt S. Hieronym. epiſtolâ *ad
Pammachium*, S. Epiphan. epiſt. *ad Ioannem
Hieroſolymitanum.*

II. ## ARTICVLVS III.

Vtrum bona opera arbitrij ſecundum naturæ vires conſiderati, ſint cauſa prædeſtinationis ad primam gratiam.

SIT hæc vnica propoſitio. *Cauſa prædeſtina-
tionis ad primam gratiam non ſunt bona opera
ipſius liberi arbitrij ſecundum naturæ vires conſi-
derati:* propoſitio eſt de fide, cõtra Maſſilien-
ſes, ſeu Semipelag. inter quos præcipuus fuit
Caſſianus. Sunt autem dicti Semipelag. quia
in aliquo conſentiabant cum Pelagio, & in
aliquo ab eo diſſentiebant: in eo ei conſentie-
bant, quòd putarent in nobis eſſe quoddam
initium, quo, abſque gratia interna, per ſolas
naturæ vires poſſemus ita incipere, & conari
benè agere, vt deinde gratia Dei ſubſequere- C
III. tur, ad promouendum noſtrum conatum, &
deſiderium: vnde hæc erat vna eorum propo-
ſitio, *labori humano ſubiungitur gratia:* item
hæc, *conatus noſtri ſunt irriti, niſi gratiâ Dei
adiuuentur & promoueantur:* ita colligitur ex
Caſſiano *collatione* 13. cap. 12. & 15. & intelligi-
tur etiam ex *epiſtola* Hilarij Arelateoſis, &
Proſperi *ad S. Auguſt.* quæ ſolet præmitti eius
lib. *de prædeſtinatione Sanctorum, & dono per-
ſeuerantia.*
Hæc autem noſtra propoſitio probatur ex
profeſſo à nobis cum Theologis 1. 2. qu. 109. &
qu. 114. in quarũ priori fusè docetur, tam ex ſa-
cris literis, quàm ex Conc. Patribus, & ratione,
nullam actionem ex ſolis naturæ viribus elici-
tam, poſſe eſſe remotè, vel proximè diſpoſi-
IV. tionem, etiam *de congruo* ad primam gratiam, D
ſiue excitantem, ſiue etiam primò iuſtifican-
tem: & in poſteriori, hominem non poſſe ſibi
promereri etiam *de congruo* excitantem: quic-
quid enim in vtroque loco pro duabus iſtis
veritatibus affertur, illud idem probat hanc
noſtram propoſitionem, cùm in re hæc duo
ſint vnum & idem, aliquem ſibi promereri
de congruo gratiam excitantem, vel ſeſe diſpo-
nere ad illam per actus ſuos, ſolis naturæ vi-
ribus elicitos, & bona opera, ſeu actus liberi
arbitrij, ex ſolis naturæ viribus elicitos, eſſe
cauſam meritoriam, vel impetratoriam talis
primæ gratiæ vocantis: nã omne meritũ *de con-
gruo* eſt aliqua cauſa meritoria eius, quod dici-
tur cadere ſub tale meritũ, & omnis vera diſpo-
ſitio quà diſpoſitio eſt, habet aliquid cauſalita-
tis, ſine remotè, ſiue proximè, iuxta modũ, quo
eſt diſpoſitio, ad hoc vt forma ei correſpondẽs V.
ſequatur, vt videre eſt in omnibus formis, in-
ductione factâ per illas; vnde cùm actus liberi
moraliter boni nullam aliam poſſint ſortiri ra-
tionem diſpoſitionis in ordine ad primam gra-
tiam, niſi moralis, quatenus illam vt ſibi, vel
de congruo, vel *de condigno* debitam poſtulant,
fit, vt omnia illa argumenta, quæ probant nul-
los actus moraliter bonos, ſolis naturæ viri-
bus elicitos, eſſe diſpoſitiuos, vel meritorios,
etiam *de congruo*, primæ gratiæ, ſiue excitan-
tis, ſiue iuſtificantis, illa eadem argumenta
probent illos eoſdem actus liberi arbitrij mo-
raliter bonos ex ſolis naturæ viribus elicitos,
nullo modo eſſe cauſam meritoriam, vel im-
petratoriam prædeſtinationis ad primam gra-
tiam excitantem. Interim tamen breuiter
probatur noſtra propoſitio.
Primò iis omnibus Scripturæ teſtimoniis,
B quæ tradunt nos ex nobis, quaſi ex nobis, id VI.
eſt, ſolis naturæ viribus, nihil poſſe, quod con-
ducat ad vitam æternam, imò, ne quidem co-
gitare, & proinde initium noſtræ ſalutis nul-
lo modo eſſe ex nobis; ſic poſterioris *ad Cor.*
cap. 3. *non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid
à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex
Deo eſt:* quem locum S. Auguſt. *de prædeſtina-
tione Sanctorum*, cap. 2. ait ex mente Apoſtoli,
intelligendum eſſe de iis, quæ pertinent ad
religionem, & pietatem, in quam ſententiam
citat S. Ambr. lib. *de dono perſeuerantia*, cap. 8.
ſic etiam Ioan. 6. ait Chriſtus Dominus, *nemo
poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me,
traxerit eum*, quod paulò pòſt iterum repetit,
ſic Ioan. 15. Chriſtus Dominus loquens de ope-
re vtili ad pietatem, & vitam æternam ait, *ſine
C me nihil poteſtis facere*, id eſt, etiam ne mini- VII.
mum quidem, vt explicat S. Auguſt. tract. 8.
in Ioannem.
Ex quibus, & ſimilibus aliis locis, formatur
hæc ratio pro noſtra propoſitione: bona ope-
ra ex ſolis naturæ viribus, & liberi arbitrij
facta, eſſe cauſam impetratoriam, vel merito-
riam prædeſtinationis ad primam gratiam, eſt
liberum noſtrum arbitrium habere à ſe ipſo
aliquam ſufficientiam cogitandi aliquid perti-
nens ad pietatem, quia prima gratia excitans
conſiſtit in piis cogitationibus intellectus, &
bonis affectionibus voluntatis à Deo nobis
iniectis, vt docent Theologi; & eo ipſo, quo
bona opera ſolius liberi arbitrij ſunt cauſa
iſtius prædeſtinationis ad primam gratiam, ha-
bent etiam aliquam ſufficientiam ad illam, &
D ad eiuſmodi pias cogitationes; nam omnis VIII.
cauſa, eo ipſo, quo eſt cauſa, habet ex parte
ſui aliquam ſufficientiam, in ordine ad ſuum
effectum, aliàs non poſſet eſſe, nec dici cauſa
talis ſui effectus: atqui liberum arbitrium nul-
lam habet à ſeipſo ſufficientiam cogitandi
aliquid pertinẽs ad pietatem ex citatis Script.
teſtimoniis: ſimiliter bona opera liberi arbi-
trij purè conſiderati eſſe cauſam prædeſtina-
tionis ad primam gratiam, eſt habere à ſeipſo,
vt veniat ad Chriſtum Deo Patre illud non
trahente, quia tractio hominis adulti ad Chri-
ſtum fit per primam gratiam efficaciter exci-
tantem, & itur ad Chriſtũ per talem gratiam:
atqui ex citatis etiam Scripturæ teſtimoniis,
liberum arbitrium non habet à ſeipſo, vt ve-
niat ad Chriſtum, ſed à Deo Patre illud tra-
hente: igitur bona opera liberi arbitrij, ſe-

Digitized by Google

I. cundùm ſuas vires conſiderati, non ſunt cau- A
ſa prædeſtinationis hominum ad primam gra-
tiam.

Probator ex Concil. vt *Arauſic.* II. can. 3.
4. 5. & 8. *Trident.* ſeſſ. 6. can. 5. item ex Patri-
bus, vt S. Aug. toto lib. *de prædeſtinatione San-
ctorum*, & lib. *de gratia Chriſti*, cap. 26. item
Proſpero Aquitanico lib. *contra collatorem*, &
lib. *ad obiectiones Gallorum*, & aliis.

Probatur tandem ratione: ſiquidem nulla
eſt proportio actus liberi, ex ſolis naturæ viri-
bus eliciti, ad primam gratiam, cùm hæc ſit
ordinis ſupernaturalis, iſte verò ordinis merè
naturalis.

Atque, iiſdem planè fundamentis, refelli-
tur opinio eorum, qui volunt bonum vſum
liberi arbitrij, qui antecedit ipſam primam
gratiam eſſe cauſam meritoriam *de congruo*
II. prædeſtinationis ad primam gratiam: nam bo- B
nus iſte vſus importat aliquem bonum actum
liberi arbitrij, & ſolis naturæ viribus elicitum;
vnde quæcumque militant contra bonum
actum liberi arbitrij, conſequenter etiam mi-
litant, contra bonum iſtum vſum. Addi etiam
poteſt plures ex antiquis philoſophis, mora-
liter loquendo, bene vixiſſe, ſicque fuiſſe
bene vſos ſuo libero arbitrio: qui tamen non
ideò dicuntur prædeſtinati ad primam gra-
tiam: econtrà aliquos malè vixiſſe, qui tamen
in fine vitæ, ducti pœnitentiâ, ſunt mortui in
gratia, vt latro pendens in cruce.

Ex iiſdem etiam fundamentis refellitur ea
aliorum opinio, quæ affirmat bonum vſum
primæ gratiæ præuiſum à Deo, eſſe cauſam
prædeſtinationis ad primam eiuſmodi gra-
III. tiam: nam Luc. 11. capite, præuidit Tyrios & C
Sidonios benè vſuros gratiâ præuenienti, ſi ta-
lis fuiſſet eis collata, qualis fuit data ciuibus
Corozain & Bethzaide, qui tamen illam ta-
lem non acceperunt: item nullus eſt dam-
natorum, quem Deus non præuiderit in ali-
quo ordine, eſſe de facto conuertendum, ſi
hanc, & iſtam ſpecialem gratiam ei tam con-
gruam pro loco, tempore, & aliis circumſtan-
tiis liberaliter concederet: nam bonitas Dei
ſuperat malitiam hominis, nec aliquis poteſt
fingi tam induratus, quem Deus loquendo
abſolutè non poſſit emollire, & facere, vt
benè vtatur gratiâ præueniente, quam tamen
de facto non concedit.

Similiter, ex iiſdem auctoritatibus, refelli-
tur illa aliorum opinio, quæ aſſerit ipſam non
reſiſtentiam, quâ homo ſinit ſe duci, non ta-
men conſentiendo poſitiuè per aliquod auxi-
IV. lium gratiæ, eſſe cauſam iſtius prædeſtinatio- D
nis ad primam gratiam: nam, cùm iſta non re-
ſiſtentia ſit aliquid purè naturale, cui nihil ſu-
pernaturale admiſcetur; tam benè ſequitur
ex illa initium ſalutis eſſe à nobis, quàm ex
aliis opinionibus hactenus reiectis: item,
vnumquemque vocatum efficaciter habere
aliquid à ſeipſo, in quo diſcernat ſeipſum ab
aliis, & in quo propterea poſſit gloriari, con-
tra doctrinam Apoſtoli 1. *ad Corinth.* 4. quâ
tamen Apoſtoli doctrinâ S. Auguſt. lib. *de præ-
deſtinatione Sanctorum*, capite 3. fatetur ſe vi-
ctum, vt crederet fidem, quâ in Deum cre-
dimus, eſſe donum Dei, cùm tamen antea ali-
quando credidiſſet illam eſſe à nobis, & per
illam nos impetrare dona Dei.

Tandem iſta non reſiſtentia, quæ de facto
reperitur in iuſtificatione, non eſt à nobis, ſed V.
à gratia, quæ ita efficaciter, & congruè mouet
voluntatem, vt eam inducat ad conſentien-
dum: qui enim dat velle, dat etiam & ipſum
non reſiſtere, vt intelligitur ex Concil. Trid.
ſeſſione 6. cap. 5.

ARTICVLVS IV.

Vtrum prædeſtinatio ad primam gratiam à mera Dei voluntate dependeat.

SIT hæc noſtra propoſitio. *Nulla datur cau-
ſa ex parte prædeſtinati, prædeſtinationis eius
ad primam gratiam; ſed totum illud pendet à
mera Dei voluntate, & eius beneplacito*: pro-
poſitio eſt de fide ex Concil. Arauſic. ſecundo,
per omnes ferè canones, & ex iis omnibus,
quæ Eccleſia definiuit contra Semipelag. Pro-
batur ex ſacris literis, *ad Coloſſ.* cap. 1. *gratias* VI.
*agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem
ſortis Sanctorum*, id eſt, gratiæ, quâ ſumus ſal-
uati, vt *ad Epheſ.* 2. cap. loquitur Apoſtolus:
quo loco nomine *ſortis* prima gratia intelligi-
tur, ad denotandum illam dari, non ex ele-
ctione, ſed ex mera voluntate Dei, vt notat
S. Auguſt. enarratione 2. in Pſal. 30. ad illum
verſiculum, *in manibus tuis ſortes meæ*: item
ad Rom. 9. *miſerebor, cuius miſereor, & miſeri-
cordiam præſtabo cuius miſerebor: non volentis,
neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* & *ad
Epheſ.* 2. *gratiâ ſaluati eſtis, per fidem, & hoc
non ex vobis, Dei enim donum eſt, non ex ope-
ribus, ne quis glorietur, ipſius enim ſumus factu-
ra, creati in Chriſto Ieſu, in operibus bonis, quæ
præparauit Deus, vt in illis ambulemus*: vbi no-
tandæ ſunt illæ particulæ, *& hoc non ex vobis,* VII.
creati in operibus bonis: nam ſignificant to-
tam rationem, cur homo habeat primam gra-
tiam, eſſe, quia Deus voluit illam dare, ſicut
ipſius creationis nulla poteſt aſſignari ratio,
quàm ipſamet voluntas Dei. Deinde pro-
batur eadem propoſitio ex iiſdem Conciliis,
Patrum auctoritatibus, & rationibus quibus
ſuprà reiecimus hæreſim Semipelag. & ſe-
quentes aliorum opiniones.

Obiicies primò, quòd Deus Matth. 25. cap.
talenta, quæ ſignificant dona gratiæ, diſtri-
buat vnicuique, ſecundùm propriam virtu-
tem: ergo.

Reſpondetur primò, quòd ex loco parabò-
lico vrgens argumentum non poteſt deſumi,
vt quæſt. 1. obſeruauimus, niſi ſenſus iſte pa-
rabolæ, à quo deſumitur argumentum, ſit à
Chriſto Domino explicatus, vel ab Eccleſia
determinatus. Deinde nomine *talenti* poſ- VIII.
ſunt ibi intelligi gratiæ gratis datæ, vt plu-
res ibi explicant, in quarum collatione Deus
aliquando habet aliquem reſpectum ad per-
fectiones naturales eorum, quibus eas con-
fert.

Tertiò, ſi nomine *talenti* ſignificetur ibi
gratia ſanctificans: Reſpondetur dici ibi dari,
iuxta propriam virtutem vniuſcuiuſque adul-
ti, quatenus datur ſingulis adultis pro ratione
ſuæ diſpoſitionis, non quidem naturalis, ſed
ex ſpeciali auxilio prouenientis, vt docet
Concil. *Trid.* ſeſſ. 6. cap. 7. quæ diſpoſitio, ſeu
virtus, dicitur *propria*, quia illa non eſt eadem
in omnibus & ſingulis, & pro hac vltima ſo-
lutione videri poteſt S. Thom. 2. 2. quæſt. 24.
art. 3. ad 1.

Obiicies

I. Obiicies ſecundò, quòd Cotoalius Ceotutio oondum fidelis vocatus fuerit ad fidem propter eleemoſynas quas faciebat cap. decimọ Actuum.

Reſpondatur, S. Anguſt. libro *de prædeſtinatione Sanctorum*, cap. 7. & poſt illum S. Thom. x. 2. quæſt. 10. art. 4. docere iſtas orationes & eleemoſynas Cornelij ſuiſſe factas, ax auxilio ſupernaruralis gratiæ, & proceſſiſſe ex ſupetnatutali fide, ſaltem implicita, ita vt vi iſtorum bonornm operum ſibi prometnetit fidem axplicitam credendorum; qnod etiam patet ex ipſo textu Actuum, in quo Cornelius dicitur *timens Deum*, & Coocil. II. *Arauſic.* caoooa vlt. idem ſentit de boc Cotnel. ac ſancti Aug. & Thnm. ſuptà.

II. Obiicies tertiò, quòd S. Chryſoſt. hom. 17. *in Ioann.* & 12. in epiſt. *ad Hebr.* dicat Deum B ſuis beneficiis noſtras voluotatcs non præueoire, na liberum arbitrium lædatut, ſed expectare.

Reſpondetur, qoòd vt rectè obſarnat Sixtus Seoenſis in ſua *Biblioth.* lib. 5. annotat. 10t. S. Chryſnſtom. eenſuit initium fidei aſſe à Deo, & actus bonos libari arbittij, ſolis naturæ vitibus elicitos, nullius planè eſſe metiti, vt nſtendit ex pluribus locis S. Chtyſnſt. vt homil. 12. in cap. 4. prioris *ad Corinthios* item 38. *ad populum Antiochenum*, quibus poſſuot addi homil. 28. in apiſtolam *ad Hebraos* & bomil. 7t. *in Ioan.* vode, quaodo ait Denm nnn præneoire noſttas voluntates, ſenſus illius aſt Deum illas noo neceſſitare, vt ſatis indicat hæc aius ratio, *ne ledatur arbitrium*, &

III. quando ait oportere oos primò eligere quæ bona ſunt, & tunc Deum iorroducturnm ſua, C loquitnr tantùm de dando conſenſu gratiæ vocantis, quem vbi dederimus, dncet Deum poſteà datutum gratiam ſanctificantem, quod eſt variſſimum, vt docet Coocilium Trideotioum ſeſſ. 6. cap. 6. & 7.

Obiicies quartò, hinc ſaqui primò Deum eſſe acceptnrem perſonatnm: ſecundò Deum ſic daodo gratiam primam vti potiùs iure tyranni quàm regentis. Tertiò ſeqni otationes pto peccatoribus ftuſtrà fieri, ſimiliter & exhortationas, increpationes, quia poſſunt reſpondete ſe oihil poſſe ſine præueoiante Dei gratia; banc autem dari ex ſola voluntate Dei, & nnn ax aliqua antecadenti diſpoſitiooe ipſius hominis, ideóqua ſibi ooo debere imputari, qnòd ooo conuertantnt.

IV. Reſpondetnr ptimnm non ſequi, quia, vt D rectè docet ſanctus Tbomas ſecundâ ſecundæ quæſt. 63. art. 1. acceptio perſnnarum ooo babet Incum in iis, quæ ſunt merè gratuita; ad bane enim dun requirũtur, primum eſt, vt bona, quæ diſtribuuntur, & in quibus æqualitas violatut per acceptionem perſonarum, ſiot commnnia, ita vt ij quibus diſtribuuotur, babeant aliquod ins ad illa, quateous ſunt patres commuoitatis: hoc enim vitium opponitut iuſtitiæ diſtributiuæ: alternm qood requiritur eſt, vt in facienda diſttibutiooe, habeatur ratin alicuius cooditionis perſonæ, quæ tamen nihil faciat ad diſtributionem. Prior conditio nullomodo repetitur in prima

A gratia vocante, quia oulla creatura, ax ſua conditiona purè natutali, babet ius ad illam, cùm eam in ptimo parente perdiderimus, & Dans potuerit oos omnas telinquere io maſſa perditionis: nec item raperitnr pnſteriot conditio, cùm Deus, ex ſolo voluntatis ſnæ beneplacitn, ptimam illam gratiam confetat, vt fusè oſtcudimns. V.

Secundum etiam non ſequitur: dum enim Deus offert gratis, & liberalitet ptimam gratiam vocantam, id ſacit iure *regentis* & *vniuerſalis prouiſoris*, offerendn media æternæ beatitudini conſequendæ ſufficiantia, & quando offert & conſeri primam gratiam ſingulariter *efficacem & congruam*, noo vtitur iute tyraoni; ſed liberalis & miſerentis, cùm illam, etiam nnn dabitam, & indigno confetat, quam aliis B noo coofert, ſioe veta voluotate perdendi illos. VI.

Non denique tertium ſequitur, quia bomo iuſtus poteſt alteri mereti *de congruo* primam gtatiam, vt patet ex cap. 9. S. Matth. & docent Tbenlogi agendo da merito, oequa reſponſio peccatotum ibi inter obiicieodnm allata habet aliquid veritatis, quia prima gratia vocaos ita datur ex mara Dei voluntata, vt nibilominns Deus illam, ſaltem qunad ſnfficiaotiam, offerat ſingulis, inxta illud Ioan. 1. *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, & Dens *in Apocal.* clamat *ſe ſtare ad oſtium*, & *pulſare*, qund maximè intelligitur de impulſu per gratiam excitantem, *& ſi aperiamus ei oſtium*, qnnd fit aſſentiendo vocanti gratiæ, promittit ſe ingreſſurum, id eſt, nns per gratiam ſanctificaotam inſtificaturum: C vnde nnbis debet impntari, ſi noo connertamut ad illũ; & otationes, & eahnrtatiooes non fieti ſtuſtra peccatoribus, docat ex profeſſo S. Auguſt. toto lib. *de corrept. & gratia.* VII.

Quætes, licet ex parte prædeſtinari oulla detur cauſa meritotia prædeſtinationis ad primam gratiam; an tamen dici pnſſit Deus dare illam ex ſua nrdinationa, & decentia bonitatis, intuitu bonotnm opetum, nno liberi arbitrij, præſettim cùm iſte mndus loqueodi, nullnm initinm fidei ponat io oobis, ſed in ſolo Deo, & eius booitata.

Reſpondetur negatiuè; primò, qoia boc ſapit Semip. & inſert quoddam meritũ *de congruo* eſſa io actibns libeti arbittij, ex ſolis naturæ viribns elicitis, ad primam gratiam ſibi impettandam, eùm metitum *de congruo* maxi- D mè ſuodetur in decentia ipſins diuinæ bonitatis, vt docent Theologi. Deinde, quia Concilia & Pattes locis ſuptà citatis ſtatuunt baoc genetalem regulam, omnem illum actum, qni noo fit ex gratia, nihil çooſerra ad ennſaquendam ſalutem ætetnam, quod aſſet falſum. Tartiò, qnia eaperientia docet illud aſſe falſum, vt expreſsè ootat ſanctus Auguſtious libro ptimo quæſt. ad Simplicanium quæſt. 2. Denique, qnia nulla talis ordinatio poteſt colligi, ſiue ex Scripturis ſacris, ſiua ex Cnncilus, ſiua ex ipſa traditinne, ſed pntiùs contraria, vt apertè cooſtabit enoluenti ſingulas definitiooes Conciliornm, & Seriptutæ, & Patrum ſententias ſuperiùs citatas. VIII.

I. DISPVTATIO III.

De cauſa prædeſtinationis ad gloriam inſigniter prædeſtinatorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliqui poßint abſolutâ Dei virtute prædeſtinari ad gloriam ante præuiſa eorum merita.

VASQVESIVS hâc parte diſp.
90. cap. 2. cum nonnullis alijs
exiſtimat talem electionem eſ-
ſe Deo impoſſibilem. Melior
ramen eſt oppoſita ſententia:
pro qua
II. Sit hæc noſtra propoſitio. *Non implicat a-
liquos ita efficaciter & abſolutè eligi ad gloriam
ante præuiſa merita, vt tamen conſequantur
tantùm per merita in tempore tantam gloriam.*
Hanc propoſitionem admittunt omnes, qui
exiſtimant electionem ad gloriam omnium
prædeſtinatorum eſſe factam ante præuiſio-
nem meritorum, de quibus infrà: & ex iis,
qui putant illam eſſe factam poſt præuiſio-
nem meritorum, Ochamus libro primo ſen-
tentiarum diſtinctione quadrageſimâ primâ
quæſtione primâ, Gabriel ibidem articulo ſe-
cundo concluſione tertiâ, & plures alij, qui
dum tuentur prædeſtinationem factam eſſe
ex præuiſione meritorum, expreſsè notant,
ſe excipere beatiſſimam Virginem Deiparam,
III. vel ſe non loqui de eius prædeſtinatione: quâ,
vel aliâ ſimili loquendi formulâ, ſatis in-
nuunt illam fuiſſe aliter electam efficaciter
ad gloriam, ſcilicet ante præuiſionem merito-
rum: & proinde, cùm à facto ad poſſe valeat
conſequentia, ſequitur modum iſtum eli-
gendi efficaciter ad gloriam eſſe poſſibilem;
ſic Leſſius diſputatione *de prædeſt.* & *reproba-
tione* ſectione 5. numero 56.
Noſtra propoſitio probatur: ſi quæ eſſet
contradictio in tali modo electionis, illa pe-
teretur vel ex parte diuinæ volitionis, idque
duobus modis; primò, quia voluntas diuina
non poteſt propter ſuam perfectionem in vo-
lendo prædefinire aliquid ſecundùm ordinem
intentionis in aliquo ſigno rationis anteceden-
ti, ſeparatim ab illis cauſis, quæ ſecundùm or-
IV. dinem *executionis* ſunt media obtinendæ tali
rei, quæ fuit prædefinita ſecundùm ordinem
intentionis: deinde, quia ordo actuum diuinæ
volitionis deſumitur ex ordine, quem ipſa ob-
iecta ſtatuant inter ſe, ita vt obiectum, quod
ſecundùm executionem eſt prius, ſit etiam &
priùs volitum & intentum à Deo: at merita
ſecundùm executionem ſunt priùs collatione
gloriæ, vt omnes agnoſcunt.
Vel ſecundò hæc contradictio peteretur
ex parte *libertatis creatæ*, quæ per talem ele-
ctionem tolleretur circa aſſecutionem glo-
riæ æternæ, quatenus voluntas perſonæ ſic
electæ neceſſitaretur ad aſſequendum illam.
Vel tertiò hæc contradictio peteretur ex
natura meriti, idque duobus modis: primò
quatenus quod datur ex merito, datur tan-
quam corona iuſtitiæ; quo tamen modo, po-
ſitâ tali electione, gloria non daretur, quia
A daretur tantùm ex liberalitate, cùm daretur V.
vi talis electionis, quæ eſſet merè gratuita, &
facta purè liberaliter: vel ſecundò quatenus
meritum poſtulat, vt quod per illud acquiri-
tur, poſſit deperdi à merente, quamuis de fa-
cto non deperdatur: qui autem eſt ita effica-
citer electus ad gloriam, agat quidquid vo-
luerit, nunquam poteſt illam deperdere, quia
tale decretum Dei eſt efficax.
Vel denique hæc contradictio peteretur
ex eo, quòd ibi eſſet aliqua acceptio perſona-
rum, quæ nulla eſt in Deo, quatenus repu-
gnat gloriæ æternæ, quæ datur tanquam mer-
ces, decerni ante merita inſpecta vni potiùs
quàm alteri ſine aliqua acceptione eiuſmo-
di perſonarum; atqui ex nullo capite iſtorum
omnium, talis modus efficacis electionis ad æ-
B ternam gloriam repugnat: igitur non impli- VI.
cat aliquos ita abſolutè & efficaciter eligi ad
gloriam ante præuiſa eorum merita, vt tamen
illam tantùm conſequantur in tempore per
merita. Maior patet enumeratione eorum
quæ reperiuntur in tali electione.
Minor probatur quoad ſingulas partes: &
primò quoad priorem modum primæ ibi præ-
tenſæ contradictionis, quæ procedit de voli-
tione Dei. Probatur, inquam, in ſententia eo-
rum, qui tuentur Verbum diuinum fore in-
carnandum, licet primus parẽs non peccaſſet,
ſecundùm quam ſententiam Deus in illo ſi-
gno rationis, quo efficaciter decreuit Ver-
bum incarnandum, fecit iſtud decretum, non
decernendo in particulari, quòd veniret in
carne paſſibili, vel tantùm impaſſibili: ſimi-
liter in communi Theologorum ſententia,
C quâ agnoſcunt primum diuinum decretum VII.
de creando homine; nam in eo non fuit fa-
cta expreſſa explicatio ſeu ordinatio, an eſſet
creandus paſſibilis, vel impaſſibilis, antequam
futurum eius peccatum præuideretur, & ni-
hilominus modus iſte in carne paſſibili, vel
impaſſibili, eſt medium, quo tale decretum
Dei perducitur ad executionem: nec tamen
talis efficax volitio Dei pro creandis primis
parentibus, ante præuiſionem peccati ab illis
commiſſi, importat aliquam imperfectionem
in tali efficaci volitione Dei: igitur pari iure
decretum illud, quo iuxta ordinem *intentio-
nis* Deus eligit efficaciter aliquos ad gloriam
æternam ante præuiſionem meritorum, qui-
bus tamen illam de facto conſequuntur, nul-
lam importat imperfectionem in ipſa voli-
tione Dei.
D Confirmatur ampliùs: quando plura dan- VIII.
tur media, vel etiam plures tituli, quibus ali-
quis finis poteſt obtineri, tunc finis ille poteſt
ordine *intentionis* priùs decerni etiam efficaci-
ter, quàm media in particulari, quibus eſt
obtinendus, maximè quando is, qui habet
efficax iſtud decretum finis, eſt talis conditio-
nis, vt eius poteſtati non repugnet facere,
quòd talis finis obtineatur infallibiliter ab
homine etiam illæſâ eius libertate; atqui vita
æterna eſt finis noſter vltimus, poteſt dari
pluribus titulis, verbi gratiâ, ſolius *heredi-
tatis*, vt patet de paruulis morientibus poſt
baptiſmum ante vſum rationis, item titulo
iuſtitiæ & meriti, vt communiter datur adul-
tis: ſunt etiam plura media quibus vita æter-
na à Deo efficaciter decreta certæ alicui per-
ſonæ, obtineatur infallibiliter: Deus enim eſt

I. maximè diues tam in bonitate, quàm in iu-
ſtitia, & omnipotentia ſua, nec vni tantùm
vel duobus mediis alligatur, ſed plura ſem-
per & plura poteſt adinuenire media, quibus
hoc & illud certò & infallibiliter eueniat,
etiam remanente libertate hominis, vt pate-
bit ex paulò pòſt dicendis: aliàs bonitas & om-
nipotentia eius eſſent arctiſſimæ.

Probatur etiam eadem pars minoris quoad
alium modum: nam ſecundùm ordinem *exe-
cutionis*, merita Patriarcharum & Patrum
veteris teſtamenti fuerunt priora ipſo myſte-
rio Incarnationis, etiam quoad ſuas circun-
ſtantias conſiderato: nec tamen priùs fuerunt
in aliquo ſigno rationis volita, quàm circun-
ſtantiæ huius myſterij, ſecundùm ſententiam,
quam hîc impugnamus, quæ exiſtimat Deum
II. non poſſe velle aliquid efficaciter niſi in indi-
uiduo & cum omnibus ſuis circunſtantiis;
ergo neque ex ipſo ordine, quem actus diui-
næ volitionis ſeruant inter ſe, repugnat Deum
efficaciter aliquem eligere ad vitam æternam
ante præuiſionem meritorum eius.

Deinde, ſi eſſet idem ordo actuum volitio-
nis diuinæ circa obiecta creata, qui eſt inter
illa ſecundùm exiſtentiam & executionem:
oporteret Deum priùs voluiſſe ſe beatiſſimam
Virginem cum omni illo gradu gratiæ & ſan-
ctitatis, quo eſt facta conueniens mater Dei,
quàm vellet Chriſtum Dominum eſſe & ex il-
la concipi & naſci, quia tam iſti gradus, quàm
beatiſſima Virgo priùs tempore extiterunt,
quàm Chriſtus Dominus de facto naſceretur:
at hoc eſt abſurdum, quia poſitâ tali volitione
ex parte Dei, beatiſſima Virgo non haberet
III. iſtum gradum gratiæ ex meritis Chriſti Domi-
ni, quod eſt falſum apud omnes Theologos,
cùm gradus iſte eſſet ei efficaciter à Deo voli-
tus ante executionem myſterij Incarnationis.

Secunda pars eiuſdem minoris probatur:
de ratione vniuerſalis & infinitè perfecti pro-
uiſoris eſt habere ex ſe ſeu ex ſua naturali con-
ditione virtutem & potentiam illimitatam ad
faciendum, vt omnes cauſæ ſibi inferiores
attingant infallibiliter omnes ſuos bonos fines
tam mediatos, quàm immediatos, vſq; ad vlti-
mum incluſiuè, abſque aliqua deſtructione na-
turarum & naturalium modorum, ſecundùm
quos eiuſmodi cauſæ agunt, & item, vt cauſæ
etiam eiuſmodi *fortiter*, id eſt infallibiliter &
ſuauiter, id eſt modo tamen agendi ſibi pro-
prio & conuenienti ſuæ naturæ, producant
quoſcunque ſuos effectus, hoc enim eſt,
IV. quod Sapiens ſignificat, quando ait Deum
*attingere fortiter à fine ad finem & ſuauiter diſpo-
nere omnia*; item ſanctus Auguſtinus in *En-
chiridio ad Laurentium* capite nonageſimo
octauo, dum ita ait: *quis tam impiè deſipiat,
vt dicat Deum malas hominum voluntates, quas
voluerit, quando voluerit, vbi voluerit, in bo-
num non poſſe conuertere.* & libro *de correptione
& gratia* capite decimo quarto, dum ita ait:
*Deo volenti ſaluum facere, nullum humanum re-
ſiſtit arbitrium, ſic enim velle & nolle in volen-
tis eſt poteſtate, vt diuinam voluntatem non im-
pediat, nec ſuperet poteſtatem*: item Eccleſia,
quando in ſecreta miſſæ Dominicæ 4. poſt
Pentecoſten ſic orat Deum, *& ad te noſtras,
etiam rebelles, compelle propitius voluntates*:
mens enim Eccleſiæ non eſt, ibi poſtulare à
Deo, vt nos neceſſitet in benè agendo, & in

A conuertendo nos ad ſe, ſed vt id efficiat effi- V.
caci quadam motione Spiritus ſancti ſuaui
tamen, & nos infallibiliter alliciente ad li-
berè conſentiendum eius vocationi, & gra-
tiæ; nam ſacræ Scripturæ, S. Auguſt. aliique
Patres, & nouiſſimè Concil. Trident. ſeſſ. 6.
docent & definiunt talem conſenſum fieri li-
berè: at Deus eſt prouiſor vniuerſalis, & infi-
nitè perfectus, quemadmodum intelligitur
ex dictis, item proprius agendi modus creatæ
voluntatis eſt agere liberè, ſic enim agit pro-
priè, vt voluntas eſt, vt omnes Philoſophi &
Theologi docent, item gloria, ſeu vita æterna
eſt finis vltimus creatæ voluntatis, vt omnes
norunt: igitur vbi Deus decreuerit alicui ef-
ficaciter vitam æternam, poterit facere, vt il-
lam liberè, & nihilominus infallibiliter aſſe-
B quatur: igitur electio efficax ad gloriam ante VI.
præuiſa merita non deſtruit libertatem ſic ele-
cti in aſſequendo illam. Tota hæc pars confir-
matur ampliùs ex iis quæ docebimus de gratia
efficaci 1. 2. artic. 9. & ſequentibus, vbi, quæ
poſſunt obiici contra hanc partem, ſoluuntur.

Tertia pars eiuſdem minoris probatur quo-
ad priorem modum: nam eodem efficaci de-
creto gloria corporis quoad ſuam ſubſtantiam
eſt à Deo decreta Chriſto Domino, quo glo-
ria animæ eſt ei decreta; quia Deus non de-
creuit Chriſto Domino gloriam imperfectam
& aliquâ ſui parte mutilam, maximè cùm glo-
ria ſit aliqua perfectio conſequens ſaltem de
facto, & vt myſterium hoc eſt peractum,
vnionem hypoſtaticam: atqui in ſigno ratio-
nis, quo Deus decreuit Chriſto Domino glo-
riam animæ, eam ei abſolutè decreuit, non
C ſtatuendo eam ei eſſe promerendam, vt con- VII.
ſtat ex eo quòd eã ſibi non promeruerit: ergo
& in iſto eodem ſigno rationis decreuit Chri-
ſto Domino gloriam corporis, non ſtatuendo
illam eſſe ab eo promerendam, & nihilomi-
nus illam ſuâ paſſione & morte promeruit, vt
fatentur omnes Theologi: ergo non repu-
gnat priùs in aliquo ſigno rationis aliquid ef-
ficaciter decerni à Deo ordine *intentionis* ab-
ſolutè poſſidendum, quod tamen in poſteriori
ſigno rationis decernitur eſſe obtinendum per
merita, quod ſpectat ad ordinem *executionis*,
ſicut etiam patet de circumſtantiis huius eiuſ-
dem myſterij, quas ſancti Patres veteris teſta-
menti promeruerunt.

Neque eſt quòd quis reſpondeat, tam glo-
riam corporis obtinendam à Chr. Dom. per
D paſſionem, & mortem fuiſſe illi efficaciter de- VIII.
cretam à Deo, quàm gloria animæ ſit illi abſo-
lutè decreta vt non obtinenda vi meritorum;
nã in iſto ſigno rationis, in quo tota beatitudo
dicitur decreta Chr. Dom. duo poſſumus diſ-
tinguere: 1. eſt tota illa beatitudo, alterum eſt
modus obtinendi gloriam corporis: primum
fuit totum abſolutè decretum, quia poſterior
beatitudo ſequitur ex quadam neceſſitate per-
fectionis ipſius beati priorem beatitudinem,
vnde eo ipſo, quo gloria animæ eſt decreta,
ſimul etiam decreta eſt gloria corporis; ergo
cùm modus obtinendi illam ſit alius à modo
obtinendi priorem, & ſit per verum & pro-
priè dictum meritum, iſtudque fuerit à Deo
ſtatutum, vt intelligitur ex illo Chriſti Dom.
Luc. 24. *nonne hæc oportuit Chriſtum pati, & ita
intrare in gloriam ſuam*, vbi particula *hæc opor-
tuit*, denotat aliquam neceſſitatem, quæ in or-

I. dine ad gloriam corporis Chriſti nulla potuit A
eſſe alia, quàm medij à Deo in hunc etiam fi-
nem ordinati, & ab ipſomet Chriſto Domino
relati, rectè intelligimus in aliquo poſteriori
ſigno rationis decreuiſſe gloriam corporis eſ-
ſe à Chriſto Domino obtineodam per meri-
tum; quod etiam patet in gloria adultorum
qoibus datur, & vt præmium ſeo merces me-
ritorum ex viadoptiouis, quam gratuitò acce-
perunt à Deo.

Atque hoc etiam argomento pars poſter.
buius tertiæ partis intelligitur eſſe vera, ſcili-
cet non eſſe de ratione eius, quod per meri-
tom acquiritur, vt poſſit deperdi à mereote,
cùm Chriſtus Dominus non potuerit corporis
gloriam perdere, quam nihilominus ſibi de
facto promeruit.

Vltima denique pars noſtræ minoris, qoæ
procedit *de acceptione perſonarum*, probatur: ibi B
II. tantùm acceptio perſonarum toteruecoit, vbi
debet eſſe actus iuſtitiæ, hoc enim vitium, vt
ſuperiori diſputat. iam obſernauimus ex ſan-
cto Thoma 2. 2. quæſt. 63. artic. 1. non haber
loeum in us, quæ ſunt merè gratuita: at modus
iſte eligendi efficaciter aliquos ad gloriam,
eſt de eo, quod eſt merè gratuitum; nam nos
omoes continebamur in maſſa perditionis,
oec vllum ius habebamus ad gloriam æter-
nam, & electio facta iuxta hunc modum eſt
merè gratuita: igitur nec etiam repugnat ex
acceptione perſonarum, quio Deus poſſit ef-
ficaciter aliquos eligere ad gloriam ante præ-
uiſa merita.

Artsovlvs II.

III. *Reſpondetur obiectionibus contra noſtra pro-* C
poſitionis probationem à ratione petitam.

OBIICITVR primò contra primam par-
tem noſtræ probationis: inteorio finis,
vt efficax, ſeu efficaa electio alicuius hominis,
qoatenus efficaa, reſpicit effectum illius exe-
quendum in tempore: ergo nihil eſt, quod,
reſpectu terminationis ad obiectum, diſtin-
guat iſtam volitionem Dei, vt eſt electio effi-
cax, à volitione executionis eius in tempore,
& ex conſequenti eodem actu efficaci, quo
Deus vult vitam æternam, vt finem, illo eo-
dem vult executionem, & medium illius exe-
queudæ: ergo eum illo eodem ſigno ratio-
nis, quo eligit efficaciter ſecundùm ordinem
intentionis, prædefiniet ea, quæ pertinent ad
IV. executionem. D

Confirmatur primùm: ideò nos incipimus
ab efficacei volitione finis, & poſtea alio actu
ſtatuimus de mediis, quia ſucceſſiuè tantùm
conſultamus, & ignoramus efficacitatem me-
diorum ad conſecutiouem finis, ſicque iſtud
prouenit ea aliqua imperfectione: ergo cùm
Deus probè nouerit efficaciam euiuſlibet me-
dij, & quæcumque poſſunt euenire in quali-
bet ſerie rerum, nec de illis deliberat, tāquam
de rebus aliquo modo à ſe ignoratis, eodem
planè inſtanti etiam ratioois, & eodem actu,
vult rem aliquam iuxta vtrumque ordioem,
intentionis ſcilicet & *executionis*: ergo eo
ipſo, quo admittimus Deum, ſecundùm or-
dinem *executionis*, velle gloriam æternam
alicui propter merita, debemus admittere il-
lum, etiam ordine *intentionis*, poſſe tantùm

A velle gloriam propter merita ſicut coronam V.
& mercedem.

Confirmatur ſecuodò: actus interous, qui
eſt cauſa operis, & actus exterior ei reſpon-
dens, ſunt ſemper eiuſdem virtutis, verbi gra-
tiâ, interior voluntas largiendi pauperibus pe-
cuniam, & externa largitio pecuniæ, ſunt actus
eiuſdem virtutis, nimirum miſericordiæ, quia
actus interior, & exterior cooſtituunt voicum
tantùm actum in genere *moris*, nec proinde
vnus illorom poteſt eſſe actus miſericordiæ,
vel liberalitatis, & alter iuſtitiæ: at exteroa
illa collatio gloriæ, quæ à Deo fit in tempore
ipſis electis, eſt opus externum correſpondens
interiori electioni factæ per eum ab æterno, &
opos hoc eſt iuſtitiæ, quia tuoc vita æterna
redditur tanquam merces ipſis electis: ergo
& ipſa ioterior Dei electio facta ab æterno
B huius & iſtius hominis ad gloriam æternam, VI.
erit actus iuſtitiæ, & ſic Deus ooo poterit ali-
quem eligere efficaciter ad gloriam ante præ-
uiſa merita, ſed vno eodémque actu vtrum-
que faciet, oimirum eligeodo propter merita.

Reſpondetur conceſſo antecedente negan-
do vtramque conſequentiam; nam efficax in-
teotio finis poteſt duobus modis reſpicere ef-
fectum illius in tempore exequendum: pri-
mò, vt exequendum per aliquod medium,
oon determinando in particulari illud, vbi &
quando eſt multiplex: deinde poteſt hæc in-
tentio & electio reſpicere effectum, vt exe-
quendum in tempore, per tale medium de-
terminatè diſtinctum ab aliis, quæ etiam poſ-
ſunt eſſe cooueuientia, vel quando illud eſt
vnicum: iam, quando efficax inteotio, vel ele-
ctio reſpicit tantùm priori modo effectum, vt
C exequendum in rempore, ooo eſt neceſſe, vt VII.
idem ille actus, qui ſe terminat ad efficacem
electiooem, ſimol etiam, & ſemel ſeſe terminet
ad medium io particulari, ita vt ſaluâ & rema-
neote tali electione, non poſſit ſeligere aliud
medium, ſed neceſſitetur ad vnum, vt videre
eſt io homine eligente efficaciter ſtatum reli-
gioois, non determinando io particulari ali-
quem ordioem, vel familiam: idem etiam pa-
tet in Deo reſpectu creationis hominis in ſtatu
paſſibili & impaſſibili ante præuiſum peccatū
primi pareotis, & circa volitiouem efficacem
myſterij Incarnationis, vt ſuprà animaduerti-
mus; at efficax electio ad gloriam habet mul-
ta media, quibus poteſt à Deo reduci ad effe-
ctum, quia poteſt dari merè gratuitò, ex pu-
ra liberalitate, nullis anteeedentibus meritis
D ipſius electi, vt etiam patet io anima Chriſti VIII.
Domini; poteſt item dari titulo iuſtitiæ ob
merita, ſeu bona opera.

Ad primam confirmatiooem reſpoodetur,
loquendo præciſè formalem rationem, quare
nos io volendo aliquid, incipiamus à fine, oon
eſſe ipſam noſtram imperfectionem, ſed ipſam-
met oaturam rei, qoæ talis eſt, quòd cùm me-
dia, quatenus media non habeant booitatem
niſi à fine, dum volumus alicui fioem ex ſolo
affectu puræ liberalitatis, vel miſericordiæ er-
ga illum, tunc ex vi & efficacia talis volitionis,
inquirimus media, quæ propter conueoien-
tiam, quam habent cum tali fioe, moueaot
oos ad acceptionem & vſum illorum, pro con-
ſequendo tali fine: nec ſemper deliberatio cir-
ca media, quando illa ſunt multa, fundatur in
ignorantia efficaciæ illorum; fit enim plerum-

I. vt ſciamus duo, vel tria, ex tota illorum mul- A
titudine, eſſe talis conditionis, quod vnum-
quodque illorum ſeorſim ſumptum, eſt opti-
mum & efficax in actu primo, & nihilominus,
quia in ipſa executione eſt tantùm opus vno,
conſultemus quodnam pro noſtra libertate ac-
cipiemus.

Deinde, etiamſi demus, & verum eſt, quòd
Deus probè nouerit efficaciam cuiuſcumque
medij, & quæcumque poſſunt euenire in qua-
libet ſerie, per ſuam ſcientiam *ſimplicis intelli-
gentiæ*; non ideò tamen volitio eius ſpectata
noſtro modo conſiderandi, debet ſecundùm
intentionem, priùs ſeſe terminare ad medium,
quàm ad ipſum effectũ propter quem eſt tale
medium, cùm velit iſtud medium eſſe propter
talem effectum, vt finem eius immediatum, &
ex conſequenti prius ſecundùm intentionem;
II. nam ordo actuum diuinæ volitionis debet ar- B
tendi penes illum ordinem cauſalitatis, quem
obiecta volita ſeruant inter ſe, in quo ordine
cauſalitatis, finis ipſe, ſeu quod habet rationem
finis, primas ſibi partes vendicat, & propterea
ordo *intentionis* dicitur communiter à Philo-
ſophis eſſe oppoſitus ordini *executionis*.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur,
duplicem poſſe diſtingui correſpondentiam
inter actum interiorem & exteriorem, prima
eſt, *quoad ſubſtantiam*, quando ſcilicet id, quod
intenditur per actum interiorem, ponitur ſe-
cundùm ſuam ſubſtantiam in executione per
actum exteriorem: ſecunda correſpondentia
eſt penes *ipſum motiuum*, quando ſcilicet actus
interior & exterior exercentur ex vno & eo-
dem motiuo, ita vt actus exterior non exercea-
III. tur, vel ex alio, vel ex pluribus motiuis, quàm C
primus ille actus interior, ſeu volitio efficax
fuit intenta; fit enim plerumq; vt, quod inte-
rior volitio voluit, etiã efficaciter ex vno mo-
tiuo non excludente alia, dum tamen reduci-
tur ad actum, fiat etiam ex aliquo alio ſpecialis
cuiuſdam honeſtatis motiuo, in qua hypotheſi,
cùm actus eiuſmodi ſit virtute multiplex, non
erit vnius duntaxat ſpecialis virtutis, ſed, pro
varietate motiuorum, erit etiam actus varia-
rum virtutũ, verbi gratiâ, interior illa volitio,
quâ Chriſtus voluit mori, eſt vnus ſimplex
actus interior, cuius tamen actus exterior, pro
varietate motiuorũ, ex quibus Chriſtus re ipſa,
& de facto ſubiit mortẽ, eſt virtute multiplex,
& correſpondet pluribus virtutibus, puta cha-
ritati, iuſtitiæ, obedientiæ, patientiæ, & pluri-
bus aliis eiuſmodi: iam quando interior actus, D
IV. & exterior correſpondens dicuntur eſſe idem
actus, & pertinere ad eandem virtutem, iſtud
intelligitur de duobus iſtis actibus ſibi inuicem
correſpondentibus adæquatè, quoad ſua mo-
tiua, & quãdo actus exterior nullo alio motiuo
informatur, vel per aliquem nouum actum in-
teriorem determinantem, ex quo ſpeciali mo-
tiuo actus ille exterior debeat exerceri: at in
præſenti caſu, interior ille actus, quo Deus vult
efficaciter, verbi gratiâ, B. Virgini vitam æter-
nam ante præuiſa eius merita, eſt talis, vt licet,
quoad ſuam ſubſtantiã materialem, & entita-
tiuã ſemper habeat correſpondentiã, quomo-
documq; reducatur ad executionẽ, quia tamen
motiuum illud, ex quo Deus eam gratis ab æ-
terno deputat efficaciter ad vitam æternã, non
excludit, quin ipſa realis executio & perductio
B. Virginis ad vitam æternam poſſit fieri per

A eius opera meritoria, actus ille exterior, pro
multiplicitate motiuorum, erit etiam virtute V.
multiplex, & non ad vnam tantùm, ſed ad plu-
res virtutes pertinebit.

Obiicies 2. contra 2. partem 1. partis eiuſdem
probationis, quòd S. Aug. paſſim diſputãs con-
tra Pelag. & Semip. probat ex eo homines eligi
à Deo ad gratiam abſque vllis eorum meritis,
quia idem Deus dat gratiam in tempore ante
merita: ergo S. Aug. cenſuit actus diuinæ voli-
tionis eundẽ inter ſe ſeruare ordinẽ, quem ipſa
eorũ obiecta in executione ſeruant in tẽpore.

Reſpondetur ratiocinationem S. Aug. eſſe
legitimam, quia procedit tantũ de prima gra-
tia vocante, quæ cùm non poſſit cadere ſub
meritum, prout conſideratur in ipſa ſui colla-
tione reſpectu eius cui de facto confertur, S.
Aug. rectè ibi colligit, homines à Deo ex mera VI.
B miſericordia eligi ad illã gratiam, ex eo quòd
Deus illam de facto confert in tempore ante
quæcunque merita: at executio electionis ad
gloriam fit per opera meritoria, vt etiam pa-
rebit ex dicendis infrà, & proinde vt ſic poteſt
cadere ſub meritum.

Obiicies 3. cõtra vltimam partem noſtræ ra-
tionis: illud quod Deus non cõfert gratis, nec
ex liberalitate, ſed ex iuſtitia, vel ſaltem quaſi
ex iuſtitia, non poteſt vni decernere, & alteri
denegare ante inſpecta eorum merita ſine ali-
qua perſonarum acceptione, vt intelligitur ex
citato loco S. Th. pro vltima noſtrâ parte; at
Deus de facto, iuxta ordinem *executionis*, con-
fert gloriam ſeu vitam æternã, non gratiâ, nec
ex liberalitate, aut miſericordia, ſed ex iuſtitia,
nimirum propter merita, vt illorum mercedem VII.
C & coronam, iuxta ſuppoſitionẽ noſtræ propo-
ſitionis: ergo Deus non poteſt ſine aliqua per-
ſonarum acceptione, decernere quibuſdã effi-
caciter gloriam, ſeu vitã æternam ante præuiſa
eorũ merita, per quæ tamen cõſequantur illa.

Reſpondetur negando maiorem: quia poteſt
eſſe alia ratio *electionis* & alia *executionis*; Deus
enim poteſt velle efficaciter alicui gloriam æ-
ternam, præcisè, vt illa eſt bonum quoddam:
nihil ſtatuendo de modo, & conditione, an li-
beraliter, ſeu gratis & ex miſericordia ſit con-
ferenda, an verò ex iuſtitia, ſeu ex meritis an-
tecedentibus: deinde in ſecundo ſigno ratio-
nis decernere, quod prior illa volũtas demao-
detur executioni tantùm per merita, vt patet
exemplo ſuperiùs allato, de volitione creandi
hominem, & myſterij Incarnationis: poteſtq;
D explicari hoc familiari exemplo: debitor ali-
quis videat ſuum creditorem conſtitutum in VIII.
magna neceſſitate, poteſt ante quodcumque
aliud, velle abſolutè, & non determinando
modum, ſubuenire illi, & poſteà ſtatuere de
modo, an purâ, & ſimplici donatione, an ve-
rò duntaxat ſolutione debiti.

ARTICVLVS III.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum, contra noſtram propoſitionem.

PRIMVM eſt: poſitâ tali electione efficaci
iam ſic electus non conſequitur liberè glo-
riam æternam, quod derogat perfectioni præ-
deſtinatorum: ergo.

Reſpondetur, quòd ex dictis inter proban-
dum noſtram propoſitionem patet, modum
hunc electionis ad gloriam non impedire, quin

I. ſic electus conſequatur liberè vitam æternam, A
ſicut qui ex mera gratuita voluntate Dei, præ-
deſtinatur efficaciter ad primam gratiam vo-
cantem, non deſinit conſentire ei liberè; &
quæcumqne poſſunt afferri in fauorem primi
iſtius ſundamenti, hæc eadem poſſunt fieri
cõtra efficacem prædeſtinatioonem ad primam
gratiam vocantē, quæ proponemus & diſſol-
uemus ex profeſſo primâ ſecundæ agendo de
illa, vbi oſtendemns potentiam, in ipſo effica-
citer electo ad gratiam primam, ad deficien-
dum ab illa, poſſe ſimul ſtare cum diuina effi-
caci electione ad primam gratiam, licet hæc
duo ſeſe non compatiantur, Deus hnnc elegit
efficaciter ad primam gratiam, & hic idem de
facto non conſentiet gratiæ vocanti: ſimilitet
hæc duo ſeſe non cõpatiuntur, Deus hunc ele-
git efficaciter ad gloriam, & hic idem damna-
bitur de facto: quæ doctrina eſt expreſsè S. Th. B
II. in quæſtionibus diſputatis *de veritate*, qu. 23.
attic. 5. in reſponſione ad tertium: bæc euim
efficax electio nullam imponit electo neceſſi-
tatem, ſed tantùm facit, vt Deus det tali electo
ſpeciales quaſdam gratiás ita ſuaues, & conue-
nieotes libertati eius, vt ad illas de facto & in-
fallibiliter, ſemper tamen liberè conſentiat,
quemadmodum eſt ibi explicatum inxta illud
Dei apud Ezechielem capite 36. *Spiritum meum
ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis
meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis.*

Secundum eſt, quòd datâ tali electione
non poſſet dici electo, *tene quod habet ne
alius accipiat*, quia eſt ei impoſſibile amittere
coronam ſeu gloriam æternam; qnod tamen
verbum dici poreſt cuilibet iuſto Apocalypſis
quinto capite, & cùm S. Paulus receuſeatur ab
III. aliquibus inter electos iuxta hnnc modū, non C
ſolummodo fruſtra, ſed etiam falsò diceret
priotis *ad Corinth.* cap. 9. *caſtigo corpus meum
& in ſeruitutem redigo, ne forte cùm aliis prædica-
uerim, ipſe reprobus efficiar.* cùm enim ſic fue-
rit electus, ei etiam fuit impoſſibile, quòd effi-
ceretur reprobus, ſimiliter iſtud Eccleſiaſt. 31.
cap. *qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus*,
non poſſet dici de quolibet ſic prædeſtioato,
quod tamen dicitur de ſingulis iuſtis putis bo-
mioibus.

Reſpondetur primò, illud Apocalyp. 3. *tene
quod habes*, &c. non dici ad literam de omni-
bus & ſingulis, ſed ex mente S. Ioan. tantùm
dici ad Epiſcopum Philadelpbiæ, vt conſtat
ex ipſo textu: deinde reſpondetur bancmoni-
tiooem, & alias ei ſimiles, poſſe verè & vtiliter
IV. dici viatoribus etiam efficaciter electis ad glo- D
riam ante præuiſa merita; verè quidem, quia
oemo viatorum nonit certò, & infallibiliter ſe
eſſe prædeſtinatum, & S. Chryſoſtom. ad illud
Apoſtoli 1. *ad Cor.* 9. *ne forte cùm aliis prædica-
uerim*, &c. S. Auguſt. ſerm. 19. *de verbis Apo-
ſtoli*, & aliqui alij docent S. Paulum id de ſe
ipſo ignoraſſe: vnde adhibeodo iſtam parti-
culam, *fortè*, talis monitio caret falſitate: iſtæ
etiam monitiones dicuutur fieri vtiliter eiuſ-
modi electis, quia vnum ex medijs, quibus
Deus vult gratiam ſanctificantem conſeruari
in iſtis vſque ad finem vitæ incluſiuè, eſt iſte ti-
mor: oam iubet *ad Philip.* 2. vt operemur no-
ſtram ſalutem *cum timore & tremore*, ex quibus
etiam patet ſolutio ad auctoritatem S. Pauli
ex cap. 9. priotis *ad Corinth.*

Ad locū Eccleſiaſtici reſpondetur, eo ipſo, quo
quis efficaciter eligitor ad gloriam ante præui- V.
ſa merita, non reddi impeccabilem, vt patet in
S. Paulo, quem nonnulli voluot fuiſſe *inſigni-
ter* prædeſtinatum, ideóq; poſſe tranſgredi, li-
cet de facto non tranſgrediatur: & communis
ſententia Theologorum 1. 2. qu. 19. eſt ſpeciale
priuilegium, quo omnia peccata, etiam venia-
lia, de facto euitantur, fuiſſe conceſſum ſoli
Virgini.

Vltimum eſt, quòd Chriſtus Dominus apud
S. Matth. 25. cap. in extremo iudicio dicet om-
nibus & ſingulis iuſtis, *venite benedicti Patris
mei, poſſidete regnum*, &c. *Eſuriui enim & dediſtis
mihi manducare*, vbi nullâ factâ diſtinctione
inter *inſigniter* prædeſtinatos & prædeſtinatos
communi viâ refundit electionem ſingulorum
iuſtorum in bona illorum opera, tanquam in
cauſam motiuam cur Deus illos ſpecialiter
elegerit ad gloriam.

Reſpondetnr ad veritatem iſtius ſenteotiæ VI.
dictæ omnibus prædeſtinatis, ſufficere, quòd
omnes, paucis admodum exceptis, conſequan-
tur beatitudinem, vt ſibi primò decretam, in-
tuitu meritorum, qnia paucorum priuilegium
non præiudicat communi legi: vnde, cùm hæc
verba contineant legem communem, fit, vt
ſtante eius veritate, aliqoi potuerint efficaciter
eligi ad gloriā ante præuiſionem meritorum.

Articvlvs IV.

*Vtrum aliqui ſint electi ad gloriam, ante
eorum præuiſa merita.*

NOTANDVM eſt 1. nos non mouere præ-
ſentem quæſtionem de omnibus prædeſ-
ſtinatis, ſed cùm inter illos aliqui dentur ma- VII.
ximè inſignes in ſanctitate, ita vt ſtatim ab in-
ſtanti ſuæ conceptionis vel paulò pòſt, etiam
ante natiuitatem ex vtero ſint conſequuti gra-
tiam ſanctificantē, alij autem viâ tantùm ordi-
nariâ nimirū prædicatione & auditione Euan-
gelij, ſuſceptione ſacramentorum & perſeue-
rantiâ in bonis operibus; quæritur an ex tota
multitudine prædeſtinatorum aliqui faleem
dentur, quibus Deus priùs in aliquo ſigno ra-
tionis voluerit efficaciter gloriam; deinde ſan-
ctitatem gratiæ & merita, ita vt Deus præde-
ſtinando aliquem ex iſtis omnibus habnerit
buoc actum, eligo hnnc & iſtum in particula-
ri ad gloriam, quia ſimpliciter volo, & tamen
quia volo actualem conſecutionem gloriæ
pendere ex meritis, faciam vt habeat merita
proportionata tali gloriæ. VIII.

Notaodum 2. nullam hîc moueri quæſt. de
Chriſto Domino; certum enim eſt apud om-
nes Theologos tertiâ parte, eum vt hominem
habuiſſe à primo inſtanti ſuæ conceptionis vi-
ſionem beatificam, nec ſibi promeruiſſe illam,
ſed vi vnionis hypoſtaticæ eam babuiſſe, vt ibi
omnes communiter explicant; vnde contro-
uerſia eſt tantùm de puris creaturis intelle-
ctualibus, quæ ordine executionis dumtaxat
conſequuntur gloriam per merita: de aliis ve-
rò prædeſtinatis non ita inſignibus dicemus
poſteà. His poſitis,

Sit hæc propoſitio. *Ex tota multitudine ele-
ctorum, aliqui fuerunt ante præuiſa eorum merita
in aliquo ſigno rationis efficaciter electi ad glo-
riam ex mera voluntate Dei.*

Probatur primò *de B. Virgine* Deipara, de

I. cuios electiooe, Partes Eccleſiæ agendo ſæpe A
dicuor illam fuiſſe electam ad tantam & tan-
tam gloriam, propter matetoitatem, eam fuiſ-
ſe electam io matrem Dei antequam merita
eius præuidereotur, vt videre eſt apud Sua-
rem tomo 2. ad 3. partem S. Thomæ diſput. 1.
ſect. 3. & ſequent.

Deinde modus ille, quo Deus ſeſe ſingulari-
ter geſſit erga B. Virginem toto decurſu eius
vitæ, factâ incboatioue à primo ioſtanti con-
ceptioois eios, arguit electionem eius fuiſſe
factam ante præuiſa eius merita, vt ſingularis
illa protectio, quâ Deus illam à primo inſtanti
ſuæ cooceptionis, oon tantùm præſeruauit à
contrahendo originali peccato, ſed etiam pro-
uidit ei modo extraordinario, vt tam ſedulò
B præueoiretur & conſeruaretur cœleſtibus af-
II. fectibus, vt ne ſemel quidem peccauerit venia-
liter per totam vitam, quemadmodum docet
Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 23. ſatis argnunt ele-
ctionem eius non fuiſſe factam ex præuiſiooe
meritorum, ſed ex eo, quòd Deus eam ſolam
inter omoes mulieres elegerit io matrem filij
ſui: vnde Eccleſia canit eam non tantùm *ele-
ctam* à Deo, ſed, *præelectam*, quâ poſteriori par-
ticulâ denotatur aliqua ſingularis excelleotia
in modo electionis eius. Idem argumentum
poteſt fieri pro iis qui ſunt ſanctificati in vtero
matris, & ſanctiſſimè vixerunt toto vitæ tem-
pore, cuiuſmodi eſt S. Ioan. Baptiſta.

Idem etiam argumentum poteſt fieri pro in-
fantibus baptiſatis decedeotibus ante vſum
rarioois, quos certum eſt ſaluari; cùm eoim du-
plex tantùm diſtioguatur titulus accipiendæ
gloriæ æteroæ; item modus duplex depotan-
III. C di aliquem efficaciter ad vitam æteroam: pri-
mus, *ex mera liberalitate Dei*: ſecundus *ex me-
rito*; & iofantes iſti oullum habeant proprium
meritum, rectè dicuntur deputari efficaciter
à Deo ad gloriam æternam, ex ſola ſua gratuita
voluntate.

Dixi, *ex propriis meritis*: oam iſti iofantes
habeut meritum Chr. Dom. ſibi applicatum
per baptiſmum: vnde gloria æterna ooo coo-
fertur illis omnioò gratis, & ſine aliquo meri-
to, cùm meritum Chriſti Domini fiat illis ali-
quo modo proprium per ſuſceptionem ba-
ptiſmi.

Ao autem alij plures ex adultis ſint efficaci-
ter electi ad gloriam ante præuiſiooem meri-
torum, eſt quæſtio facti, quam non ita facilè
poſſumos ſoluere, cùm iſtud pendeat à ſola
Dei voluntate, cuius ſigoa oon extant tam
clarè, ſiue to ſacris literis, ſiue in ipſa traditio-
IV. D oe Eccleſiæ, ac pro B. Virgioe Deipara & aliis
ſuprà: quòd eoim aliquorum cooueerſio fuerit
tam ſubita, & velutti inſperata, non arguit illos
fuiſſe iſto ſpeciali modo electos efficaciter ad
gloriam, ſed taotùm oſtendit magnam ali-
quam præueoieotem gratiam fuiſſe illis à Deo
ſingulari liberalitate conceſſam, pro tali tem-
pore, & occaſione, cui correſpondentes, ſuot
iuſtificati, & quia Deus ab æterno præuidit
hanc eorum iuſtificatiooem, & perſeueran-
tiam in gratia vſque ad fioem vitæ, etiam in-
cloſiuè, voluit eos efficaciter eligere ad ſuam
gloriam.

DISPVTATIO IV. V.

De cauſa prædeſtinationis ad gloriam eorum, qui viâ tantùm ordinariâ ſunt prædeſtinati.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præter eos qui ſunt inſigniter prædeſtinati ad gloriam, nulli alij ſint ad gloriam prædeſtinati.

CATHARINVS libro 1. *de præ-
deſtinatione*, totam hominum
multitudinem diuidit in duas
claſſes, quarum vna contioet
certum aliquem numerum eo- VI.
rum quos Deus *inſigniter* ele-
git ad gloriam, vt ſunt B. Virgo Deipara, ſan-
ctus Ioanoes, & Apoſtoli: & hos, inquit Ca-
tharinus, Deus elegit ante præuiſionem me-
ritorom, & ex mera ſua voluntate, ideóque
vocantur ſpeciali nomine *inſigniter prædeſtina-
ti*; altera claſſis continet reliquam hominom
moltitodinem, quos quidem Deus oec præ-
deſtioaoit efficaciter ad gloriam, oec reprnba-
uit, ſed eis taotùm prouidit de mediis neceſſa-
riis ad ſalotem, & proot vnuſquiſqoe vtitur
eiuſmodi mediis, aſſequitur, vel noo aſſequi-
tur vitam æternam.

Vnde ex hac ſua opiniooe duo colligit: pri-
mum eſt multos ſaluari de facto, qui non ſont
de numero prædeſtinatorum, quia multi ex
bac ſecuoda claſſe, benè vtuntur mediis ſibi VII.
à Deo conceſſis, quos homines conſequeotes
de facto æternam ſalutem (vt diſtinguat ab
inſigniter prædeſtinatis, & quatenus conſti-
tuont hanc ſecundam claſſem) vocat *indiffe-
rentes*.

Alterum qood colligit, eſt, nomerum præde-
ſtinatorum non eſſe certum, quoad *prouiden-
tiam*, quia Deus antecedenti tantùm voluo-
rate ita diſtribuit iſtis indifferentibus auxilia
ſuæ gratiæ, vt ex vi eiuſmodi diſtributionis
noo cognoſcat certò, an media eiuſmodi ſint
reducenda de facto ad praxim per hunc & il-
lum hominem in particulari, qui eſt io hac ſe-
cunda claſſe; ſed eſſe certum duntaxat ſecun-
dùm *preſcientiam*, nimirum, quatenus Deus
nouit ſcientiâ *viſionis*, quioam ſint damnandi,
quinam ſint ſaluandi. Probat autem priorem
partem ſuæ ſenteotiæ, quæ procedit de omni-
bus inſigoiter electis his omnibus argumentis, VIII.
quibus infrà aliqui conteodunt efficacem ho-
minom electiooem ad gloriam æternam fieri
ex ſola voluntate Dei aote præuiſionem meri-
torum: partem verò poſteriorem his omnibus
argumeotis, quibos alij econtrà conteodunt
electionem ad gloriam fieri ex præuiſione me-
ritorum.

Melior tameo eſt oppoſita ſeoteotia, cum
qua conclodimus. *Secunda illa claſſis indiffe-
rentium, quam Catharinus aſſignat, non datur
de facto*: hæc propoſitio eſt tam certa, vt non
deſint, qui accuſent temeritatis & erroris
prædictam opiniooem Catharini, vt Ca-
merarius dialogo *de prædeſtinatione*, capite
decimo; Soto in epiſtolam *ad Romanos*, ca-
pite ooon: Sixtus Seneoſis libro ſexto

I. *Bibliotheen ſancta*, annntatinne ducenteſimâ quadrageſimâ octanâ, licet fuerit diſcipulus Cathariοi: & dom eos, qui ſunt in ſua ſecunda claſſe vncat *indifferentes*, vūltque nec eſſe ab æteroo prædeſtinatos, nec reprobatos, ſignificat Deum babuiſſe ab æterno ſuam vnluntatem veluti ſuſpenſam circa finem illorum, & id ſibi reliqniſſe ſtatuendum in eiuſmodi fine illorum, qund non videtur ſatis congruere ſanctis literis: illæ enim, dum loquuntur de omnibus & ſiogulis ſaluandis, dicunt regnum Dei fuiſſe illis præparatum à conſtitutione mundi, apud S. Matthæum vigeſimo quioto capite: nec illæ ſacræ Scripturæ diſtinguunt inſigniter prædeſtinatos ab aliis ſaluaodis, qui tamen iuxta Catbarinum ſuot tantùm indifferentes: imò tota hominum multirudo ita ibi apnd S. Matth. diuiditur à Cbriſto Dom. vt regnum cœleſte dicatur aliis

II. præparatum ab æterno, & ignis inferni præparatus aliis ab æterno: ergo cùm illa præparatio dicat aliquem actnm, qui ab æterno fuerit in Deo, iſta claſſis iodifferentium nnn datur.

Deinde eſſe prædeſtinatum à Deo, & eſſe ſcriptum io *libro vitæ*, ſignificāt vnum & idem; ſed nemo ſaluatur, niſi qni fuerit ſcriptus in libro vitæ, & qui nno eſt ſcriptus in libro vitæ, eſt miſſus *in ſtagnum ignis*, cap. 20. Apocal. vbi infernus intelligitur *per ſtagnum ignis*: ergn nemo ſaluatur niſi qni fuerit prædeſtinatus à Den: ſed illi, quos Catbarinus vocat *indifferentes*, non ſunt à Deo prædeſtinati, vt ipſemet Catharinus fatetur: ergo nemo illorum ſaluabitur, qnod tamen eſt directè contra ſententiam eiuſdem Catharini.

III.

Articvlvs II.

An modus communior electionis hominum & Angelorum ad gloriam, ſit ante, vel poſt præuiſa merita.

Dvæ ſunt hac de re celebres ſententiæ: prinr tribuitur ſancto Tbomæ hâc quæſtione vigeſimâ tertiâ, & eſt diſcipulorum eius, eſt item Seoti primo ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ primâ quæſt. vnicâ, Dnrandi ibidem & plurium, electionem ad gloriam eſſe ſactam ex mero beneplacitn Dei, quo etiam, ante præuiſionem meritorum, voluit efficaciter huic & iſti dare glnriam æternam.

IV. Secunda verò ſeotentia, cum qua concludimus, eſt *electionem ad vitam æternam eſſe factam ex praſcientia meritorum pronenientium ex gratia, ita vt bona opera facta in & ex gratia & finalis perſeuerantia in illis ſit ratio, quæ Deum mouerit ad terminandum actum electionis ad gloriam potiùs ad hunc & illum adultum hominem, quàm alium, verbi gratiâ, potiùs ad S. Petrum, quàm ad Iudam, & ſic de aliis.*

Hæc ſeorentia eſt Alenſis 1. parte quæſt. 28. montro 3. art. 3. Alberti in 1. ſeotent. diſt. 40. & quamplurium alinrum, quns Leſſius citatâ ſuperiùs diſputatione fusè refert.

Probatur primò ex ſacris literis, quæ aſſerūnt præparationem vitæ æternæ fuiſſe factam ex præuiſione meritorum: apud ſanctum Matthæum capite vigeſimo, ait Cbriſtus Dominus, *ſedere ad dexteram meam, non eſt meum*

A *dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo:* V.
hanc verò præparatiooem factam eſſe ex præuiſis meritis ſancti Patres doceot, Cyrillus libro primo Theſauri capite 5. vbi veodicaos hunc locum à blaſphemia Arianorum qui colligebant ex eo Cbriſtum Dominum non eſſe æqualem Patri, ait iden eum dicere, *non eſt meum dare vobis, quia*, inquit, *præmia proportionaliter certantibus dantur*. Simili etiam modo S. Epipbao. hæreſi ſexageſimâ nonâ, eandem Arianorum blaſphemiam, ex eodem dicto Chriſti Domini petitam, retundit, & ſubiicit præpatationem iſtam ſic fieri prn dignitate homioū, vt ſi laborauerimus, ſit etiam regnum hoc oobis præparatum à Den Patre: item SS. Ambrnſius libro 5. *de fide*, capite ſecundn, Hieronymus ad illum locum Euangelij, eodem modo intellexeruot bane præparationem; & ſanctus Hieronymus *contra Iouinia-*
B *num*, ait ideo Cbriſtum Dominum ibi dicere, VI.
non eſt meum dare vobis, ex eo qood vnuſquiſque manſionem ſibi, non ex largitate Dei, ſed ex propriis operibus præparet, vbi etiam introducit Chriſtum Dominum ſic loquentem: *fruſtra à me petitis, quod in vobis ſitum eſt, quod Pater meus parauit, qui dignis virtutibus ad tantam aſcenſuri ſunt dignitatem*: item ſanctus Chryſoſtomus homiliâ 66. in ſanctum *Matthæum*, S. Auguſtinus in Pſalmnm 26. Tbeophylactus in citatum caput vigeſimnm *S. Matth.*

Secundos locus habetnr vigeſimo quinto capite ſaocti Matthæi, vbi Chriſtus Dominus in die iudicij dicit prædeſtinatis, *venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum paratum vobis à conſtitutione mundi: eſuriui enim & dediſtis mihi manducare*, &c. in quibus verbis
C aſſignat cauſam, propter quam regnum iſtud VII.
ſit illis præparatum: endem enim modo hæc præparatio regni, dum eſt ſermo de prædeſtioatis, debet accipi, quo præparatio ignis æterni ſumitur, quando eſt ſermo de reprobis: ſed, quando eſt ſermo de reprobis, iſta præparatio intelligitur eſſe nb præuiſa demerita; nam Deus nemini præparat æternam pœnam ſenſus, niſi nb peccata præuiſa. Maior patet ex antitbeſi, quam Cbriſtus Dominus ibi facit inter prædeſtinatos & reprobos. Minor admittitur ab omnibus Theologis.

Ex bis nmnibus Patrnm explicationibus facilè refellitur illa reſponſio, quæ poſſet adhiberi, ſcilicet Chriſtum Domiοum ibi dun-
D taxat aſſignare cauſam acceptionis, ſeu ob VIII.
quam accipiant vitam æternam; præmittit enim, *poſſidete paratum vobis regnum*: at hæc poſſeſſio acquiritur per bona opera, quod pertinet ad conſecutionem. Refellitur, inquam, hæc reſponſio; nam ita Chriſtus Dominus loquitur de accipienda iſta poſſeſſinne ob bona opera, vt tamen ſimul etiam dicat præparationem iſtius regni fuiſſe illis factam ob bona ſua opera, vt ſancti Patres nunc relati declarant.

Tertius locus habetur primæ ad Corinth. 2. vbi Apoſtolus ita ait, *quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis qui diligunt illum*: ergo Deus priùs vidit dilectionem eorum, & poſtea præparauit illis beatitudinem: ſi enim eam præparaſſet illis abſq; præuiſis operibus,

I. iam præpataſſet eam non diligentibus, ſed
odieutibus ſe, vtpote exiſtentibus in peccato
originali: ergo cùm eam ab æterno præpara-
uerit diligentibus ſe, præparauit illam ex co-
rum meritis ab æterno præoiſis.

Quartus locus habetur 2. *ad Timotheum* 2.
vbi poſtquam Apoſtolus dixit, *in magna domo*
non ſolùm ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & li-
gnea & fictilia, quadam quidem in honorem, qua-
dam in contumeliam, ſubiungit, *ſi quis emunda-*
uerit ſe ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatum
& vtile Domino ad omne opus bonum paratum:
quò loci, poſtrema hæc verba, *qui ſe emunda-*
uerit, ſunt notanda; nam per, *vas in honorem*,
ibi prædeſtinatus intelligitur, & dicitur futu-
rus talis, *ſi ſe emundauerit à peccatis*, dicitur
item futurus *vtilis & paratus ad omne opus bo-*
num: ergo cùm ex hac ſententia S. Pauli homo
II. faciat ſe prædeſtinatum per bona opera, præ-
deſtinatio fit ex præuiſis meritis.

Nec eſt quòd Bellarminus libro 2. *de gratia*
& libero arbitrio, capite 13. faciat vim in iſta
particula, *erit*, cuius loco, vt Apoſtolus lo-
queretur ad ſenſum noſtræ propoſitionis, de-
beret legi *fiet*: hoc inquam non obſtat; nam
antecedentia & conſequentia ſatis oſtendunt
verbum iſtud, *erit*, poni loco verbi *fiet*, in
qua etiam ſignificatione ſæpè vſurpatur iux-
ta communem loquendi vſum: nam vt rectè
Theodoretus notat ad iſtum locum, Apoſto-
los ibi ponit diſcrimen inter vaſa materialia &
hæc ſpiritalia, quòd natura diſcreuerit priora,
mens autem & voluntas efficiat poſteriora pre-
tioſa, & vilia, & expreſsè notat hanc ſequen-
tem periodum Apoſtoli: *ſi quis ergo emundaue-*
III. *rit ſe ab iſtis, erit vas in honorem*, hoc ipſum
docere.

Nec item ſatisfacit quod Bellarminus ait
ibidem, ſcilicet Deum efficere, vt qui iam ſunt
prædeſtinati, habeant bona opera, quibus de
facto fiant vaſa aurea, & in honorem: hoc
enim non eſt ſatis ad ſenſum Apoſtoli: nam
hæc particula *ad omne opus bonum paratum*, in-
nuit Apoſtolum loqui de prædeſtinatione,
quoad intentionem finis, per quam gloria de-
cernitur prædeſtinatis.

Denique probatur concluſio iis omnibus
ſacræ Scripturæ teſtimoniis, quæ nos admo-
nent, vt benè viuamus, quæque docent eſſe
in noſtra libertate aſſequi vitam æternam per
bona noſtra opera, vt Iſaiæ 1. ſancti Ioannis
decimo quarto, 1. ad *Corinth.* 9. ſecundæ ſan-
cti Petri 1. Apocalypſis tertio: nam ſi poſſu-
mus ſalui euadere per bona noſtra opera: er-
IV. go & per eadem bona opera poſſumus eligi
ad vitam æternam, quia ſalus æterna contin-
git ſolis prædeſtinatis.

ARTICVLVS III.

Probatur eadem veritas ex Patribus.

SECVNDVM genus argumentorum pro
noſtra propoſitione continet auctoritates
Patrum: & primò illas omnes, quas ſuprà
retulimus pro expoſitione ſacrarum Scriptu-
rarum ad ſenſum noſtræ propoſitionis: dein-
de alias, vt S. Hieronymi in caput octauum
epiſtolæ *ad Roman.* in caput primum epiſtolæ
ad *Galatas*, qui explicans verba illa, *cùm au-*
tem placuit, &c. hanc reddit rationem, cur
Deus in Scripturis dicatur alios amare, & alios

A habere odio, etiam antequam ſint nati, nimi-
rum, hoc prouenire ex præſcientia, vt quem
ſcit futurum iuſtum, prius diligat, quàm na-
ſcatur ex vtero, quem futurum peccatorem,
oderit, antequam peccet; & epiſtolâ 105. quæ V.
eſt *ad Hebidiam*, quæſtione decimâ, loquens
de prædeſtinatis, & reprobis, poſtquam ita
dixit, *non ſaluat nimirum Deus irrationabiliter*
& abſque iudicij veritate & cauſis precedenti-
bus, ſic concludit, *ex quo oſtenditur non gentes*
eligi, ſed hominum voluntates: quæ verba non
poſſunt intelligi, niſi de electione ad glo-
riam, & cùm dicit, hominum voluntates eli-
gi, *non abſque iudicij veritate*, ſed *cauſis pra-*
cedentibus, intelligit merita præuiſa: nam,
gentes non eligi, ſed voluntates, idem eſt ac
homines eligi, propter ea quæ ex recta volun-
tate ſua ſunt facturi, & per conſequens pro-
B pter merita, quoad præſcientiam anteceden- VI.
tia illorum electionem.

Item auctoritate ſancti Auguſtini libro pri-
mo *ad Simplicianum*, quæſtione ſecundâ, vbi
admittit electionem hominum ad gloriam
eſſe poſt iuſtificationem in præſcientia Dei:
ait enim ibi duplicem eſſe electionem; vnam
ad primam gratiam, quam vocat *propoſitum*
iuſtificationis, & negat eſſe ex operibus; al-
teram ad gloriam quam vocat, *ad regnum cœ-*
lorum, & dicit eam ideò eſſe, quia Deus inue-
nit opera, quæ eligat ad gloriam, ſicque con-
ſequenter vult iuſtificationem in præſcientia
Dei præcedere ipſam electionem, & ex illo
propoſito iuſtificandi, quod Deus habet, ori-
ri, vt iam in ſua præſcientia inueniat opera,
quæ eligat in regnum cœlorum: ibi enim lo-
C quens de electione ad gloriam ſic ſubiungit, VII.
non tamen electio pracedit iuſtificationem (ſcili-
cet in præſcientia) *ſed electionem iuſtificatio,*
nemo enim eligitur niſi diſtans ab illo qui reii-
citur, nimirum diſtantiâ ſeu diſparitate me-
ritorum: verba autem ſancti Auguſtini ſunt
hæc: *non ergo ſecundùm electionem propoſitum*
Dei manet, ſed ex propoſito electio, id eſt, non
quia inuenit Deus opera bona in hominibus, qua
eligat, ideo manet propoſitum iuſtificationis ipſius,
ſed quia illud manet, vt iuſtificet credentes, ideo
inuenit opera, qua iam eligat ad regnum cœlo-
rum: niſi eſſet electio, non eſſent electi, nec dice-
retur, quis accuſabit aduerſus electos Dei:
non tamen electio pracedit iuſtificationem, ſed
electionem iuſtificatio; nemo enim eligitur, niſi
iam diſtant ab illo, qui reiicitur: vnde, quod
dictum eſt, quia elegit nos Deus ante mundi
conſtitutionem, *non video quomodo ſit di-*
D *ctum, niſi praſcientiâ.* Hactenus ſanctus Au- VIII.
guſtinus.

Ad hanc auctoritatem auctores prioris ſen-
tentiæ conantur reſpondere. Bellar. lib. nunc
citato capite 15. ait, S. Auguſtinum ſcripſiſſe
hos libros quæſt. ad Simplicianum adhuc iu-
niorem, & eum ſeniorem factum reuocaſſe
iſtam ſententiam, pro qua re citat epiſtolam
eius centeſimam quintam & centeſimam ſex-
tam.

Sed id refellitur: nam tantum abeſt, vt
S. Auguſtinus retractauerit, quod olim in iſtis
libris docuerat de gratia, quin potiùs commen-
dat auctoritatem iſtius operis libro ſecundo
retractationum capite primo, nec quidquam
retractat ex hoc loco à nobis relato; ſimiliter
libro *de prædeſtinatione Sanctorum*, capite 4.

I. & *de dono perſeuerantia*, cap. 20. commendat illud idem opus: loeis autem illis à Bellarmino citatis vult duntaxat clectionem ad ptimam gratiam non eſſe ex præuiſis meritis.

Alij ſecuodò reſpondeot eſſe duplicem electionem ad gloriam ea mente S. Aug. vnam, per modum *intentionis*; aliam, pet modum *executionis*: primam eſſe ptiotem ipſâ præuiſione metitorum, ſecundam verò eſſe poſteriorem, & S. Auguſtin. ibi eſſe loquutum de bac poſtetioti.

Sed tefellitur: primò, qoia dum ibi vult electionem eſſe ea præſcientia meritorum, & exptesſè illam diſtinguit ab electione ad primam gratiam, ſatis innuit ſe ſimpliciter loqui de electione ad gloriam iuata otdinem *intentionis*. Deinde ſi S. Auguſt. ibi ſic diſtingueret duplicem electionem, oon beoè abſolutè, ſimpliciter & abſque vlla diſtinctione diceret
II. *neminem eligi niſi diſtantem ab alio*, quia iuxta primam ſententiam, eſt electio ſecundùm otdinem *intentionis*, ante præuiſa metita, ad quam tamen electi non ſupponuntut eſſe diſtantes ab aliis, qui telinquuntut, cùm omnes ſupponantut eſſe ante electionem in eadem maſſa perditionis: ergo cùm ſint tantùm diſtantes tatione metitotum, S. Auguſt. ibi vult hanc electionem, etiam iuxta otdinem intentionis, fieri ea præuiſis meritis.

Confitmatur: quemadmodum S. Auguſt. ſæpè diſputans contra Pelagianos & Semipelagianos, ex iſta loquendi formula Apoſtoli *ad Epheſios* 1. *elegit nos in ipſo, vt eſſemus ſancti*, colligit nos ea liberalitate Dei eligi ad primam gratiam, cùm non dicatut, *quia eramus ſancti*; ſic etiam ea eo quod S. Auguſt. ibi vtitut dictionibus cauſalibus ſignificantibus voluntatem daodi vitam æternam prædeſtinatis C
III. fuiſſe ex meritis gratiæ, colligimus mentem eius eſſe, electionem ad glotiam fieti ea præuiſis meritis, ait eoim ſuprà, *quia manet propoſitum iuſtificandi, ideò inuenit opera, quæ iam eligeret ad regnum cælorum*, vbi illæ cauſales particulæ (*quia & ideo*) ſunt notaodæ, nam ſigoificant eſſe loqueodum hoe modo, Deus voloit eſſe merita, vt bomo glotificaretur, noo autem iſto, quia homo etat glorificandus, voluit eſſe merita; ita vt volitio meritorum habeat ſe antecedenter ad volitionem glotiæ: eodem modo idem S. Auguſt. ſermone 7. *de verbis Domini*, cap. 7. diſtinguit duplicem electionem: vnam *ad gratiam*, alteram *ad gloriam*; banc ea metitis gratiæ, illam ſioe vllis metitis. & S. Thomas lectione 8. in capot 8. D
IV. epiſt. *ad Roman.* ait, quòd ſi prædeſtinatio conſideretur, prout ſolùm teſpicit vitam æternam, tunc rectè dici Deom aliquos prædeſtinare ex eo, quod præſcit eos benè operaturos, qoia vita æterna datur meritis.

Articvlvs IV.

Probatur eadem veritas primâ ratione.

Prima ratio pro noſtrâ propoſitione eſt eiuſmodi: qoicumque vult alteri efficaciter in particulati aliqood bonum ſolummodo in ratiooe præmij & ſtipendij, etiam ex iuſtitia diſtrabutiua, is debet prius ordine *intentionis* velle laborem, & opus, per qnod tale ſtipendium eſt obtinendum: imò, ſi ante executionem labotis, velit ei efficaciter tale ſtipendium duntaaat in tatione ſtipendij, tunc debet præuidere ipſum eius laborem, & ex cetta præuiſione illius, velle ei hoc & illud ſtipendium diſtribueodum poſt eaecutiooem operis, vel prius dandum, anticipatâ tantùm ſolutione; atqui Deus ab æterno vult ſingulis prædeſtinatis hanc & illam gloriam æternam ſolummodo in ratione ſtipendij & mercedis bonorum operum, in quibus finaliter morientut, & totum hoc ea iuſtitia diſtributiua: igitut Deus debuit prius, otdioe *intentionis*, velle prædeſtinatis opera facta, in & ea gratia, taoquam laborem per quem talis æterna glotia obtinebitut ab illis, & ea præuiſione illotum velle eis ab æterno talem & talem gloriam illis diſtribuendam in altera vita. V.

Minor ptopoſitio, quoad priorem partem, probatut iis omoibus Scripturæ, & Pattum teſtimoniis, quibus æterna vita dicitor ſopetiùs præpatata ab æterno prędeſtioatis. Quoad alteram eius partem, probatur iis omnibus Scripturæ teſtimoniis, quibus vita æterna appellatur *branium, coronæ, ſtipendium, merces*, & id genus aliis, & vita præſens, *ſtadium* in quo Chriſtiani viatores dicuotur currere, vt 1. *ad Corinth.* 9. apud S. Matth. 19. 20. 25. & confirmatur ex Patribos relatis ſuprà pro expoſitione huius verbi Chriſti Domini, *ſedere autem ad dexteram meam*, &c. VI.

Maior item probatur: primùm communi experientiâ hominom: deinde, quia merces, quatenus merces, teſpicit intrinſecè laborem, & eſt propter illum in genere cauſæ mouentis, quia ſi concedatot alio titulo, puta liberalitatis, iam depetdit tatiooem mercedis, & ſibi vendicat rationem gratiæ, vt Apoſtolus VII.
ſignificat *ad Roman.* 4. diceos *ei, qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum*: & S. Auguſt. paſſim diſputaos contra Pelagianos & Semipelag. docens primam gratiam tunc non fore gratiam, ſi detur ex præcedentibus metitis: & tatio naturalis dictat id eſſe diſctiminis intet puram ſimplicem donationem, & ſtipendium, quòd pura donatio ſit ex mera liberalitare donantis, merces verò ex operibus eius, cui ipſa tribuitur, vbi particula illa, *ex*, vtrobique denotat cauſam mouentem ad volendum alteri aliquod bonum.

Altera item pars eiuſdem maioris probatur: omnis actus iuſtitiæ diſttibutiuæ debet fieri ex certa ſcientia qualitatis & conditionis meritorum, ita vt talis cognitio & conditio operis VIII.
moueant voluntatem ad concedendum hoc & illud, vt etiam naturalis tatio docet; at actus ille, quo quis vult alteri aliquid tanquam ſtipendium operis nondum facti, ſed facturi, eſt quidam actus interior iuſtitiæ diſttibotiuæ, vt patet ea dictis: ergo ita fieri debet ex præuiſione talis operis, vt eius cognitio & conditio mooeant alium efficaciter ad volendum ei hoc & illud ſtipeodium

Confitmatur tota bæc ratio: velle tantummodo alicui vitam æternam, quatenus debet præhabere neceſſariò iuſtificationem, & perſeuerare in ea vſq; ad mortem, vt ſunt meritoria, eſt velle ei vitam æternam tantùm ea conditione bonorum opetum, ita vt bæc duo moueant volentem ad ſic volendum: at Deus vult tantùm, etiam ordine *intentionis*, glo-

I. ciam æternam prædeſtinatis, quatenus præ-
habeant iuſtificationem & perſeuerantiam
vſque ad mortem in adultis, tanquam meri-
tom, vt patet ex Apoſtolo *ad Titum* tertio, &
ex decimo capite ſancti Matthæi, *qui perſeue-
rauerit*, &c. ergo Deus tantùm intendit præ-
deſtinatis gloriam æternam, ex conditione
operum meritoriorum, & ex cooſequenti
Deus priùs iotendit efficaciter bona illo-
rum opera, quàm æternam gloriam illo-
rum.

Addidi in maiori propoſitione tam huius
primæ rationis, quàm confirmationis eius,
iſtas particulas (*tantùm, tantummodo*) vt ex
earum additione intelligeretur, haoc ratio-
nem, & eius confirmationem oollo modo pro-
cedere contra ea, quæ præcedenti diſputa-
tione docuimus de efficaci electione quo-
II. rumdam ad gloriam, ex mera gratitudine
Dei; nam ſicut in aliquo cõtractu venditionis
poſſumus diſtinguere duo: primum eſt, vnum
ſeligere ex pluribus, quibus poſſum rem
meam vendere, & hoc reſpicit perſonam ad
quam actus meæ volitionis terminatur, éſt-
que liberalitatis, & gratitudinis, vt docet
experientia, non enim ad id obligor: alte-
rum eſt, accipere iuſtum pretium eius rei,
quam vendo; & hoc eſt iuſtitiæ, & reſpi-
cit rem volitam, & modum, quo talis res
cadit ſub volitionem: quæ duo benè ſeſe ſi-
mul compatiuntur, vt etiam videre eſt in ſa-
tisfactiooe Chriſti Domioi. Pari etiam modo
poſſumus duo diſtinguere in diuina electione
alicuius creaturæ ratiooalis ad gloriam; pri-
mum eſt, terminatio diuinæ volitionis ad hãc
vel iſtam ſingularem perſonam, pro æterna
III. gloria ei efficaciter danda, & hoc reſpicit
perſonam, éſtque puræ liberalitatis, cùm
Deus potuerit oolle terminare ſuam volitio-
nem ſic ad vllam creaturam rationalem, ſed
relinquere illas omnes in maſſa perditionis,
ſicut de facto reliquit Angelos, qui pecca-
uerunt: alterum eſt perſolutio iuſti pretij tan-
tæ gloriæ, ad quam hic & iſte eſt *inſigniter* ele-
ctus, quod tam beoè poteſt eſſe ex iuſtitia,
quàm in priori exemplo ſolutio iuſti pretij
pro re empta, cùm vtrobique omnia ſint pa-
ria.

Articvlvs V.

Probatur eadem veritas ſecundâ ratione.

IV. Secvnda noſtra ratio procedit de omni-
bus hominibus diſtinctis ab *inſigniter* præ-
deſtinatis, & eſt hæc: modus efficax eligendi
omnes homines communiter ad gloriam de-
bet in Deo eſſe talis, vt cum illo ſtet ipſa obli-
gatio hominum ad eliciendum actum ſpei ſu-
pernaturalis, quia electio ad vitam æternam
non eximit electum ab obſeruatione manda-
torum: & nos omnes adulti habemus præce-
ptum exercendi actum ſpei, vt omnes Theo-
logi docent agendo de ſpe: ſed modus eligen-
di efficaciter ad gloriam, iuxta primam ſen-
tentiam, non poteſt ſtare cum hoc præcepto,
rectè tamen hoc præceptum ſtat cum modo
eligendi, quem tradit noſtra propoſitio: er-
go ſolus ille eſt verus & alter falſus. Maior
per ſe patet, & ampliùs confirmatur ex eo
quòd Deus neminem obliget ad impoſſibile.

A Minor, quoad illam partem, quæ aſſerit obli- V.
gationem eliciendi actum ſpei beoè ſtare cum
noſtra propoſitione, patet, quia tunc omnia
requiſita ad illum elicieodum ex parte Dei
concurrunt, ſcilicet auxilium ſupernaturale
& certitudo, quòd dabit gloriam, & quòd
ſincerè velit illam dare, &, ſi quis futurus ſit
defectus, totum illum prouenire à nobis, vt
docet Concilium Tridentinum ſeſſione ſextâ
capite decimo tertio.

Quoad aliam partem, ſcilicet iſtam obli-
gationem non poſſe ſtare cum mòdo eligen-
di prioris ſeotentiæ, probatur: obligatio
incluſa in actu ſpei eſt, quòd ſperans credat
fide Catholicâ Deum verè ſincerè, quantum
eſt ex parte ſua, velle iſti homini, qood ſpe-
rat, ſcilicet vitam æternam, ex Tridentino
nunc relato: ſed modus eligendi aliquos tan-
B tùm homines, ante præuiſa eorum merita, VI.
aliis relictis in maſſa perditionis, admittit in
adultis fidelibus hæſitationem rationabilem
oppoſitam prædictæ fidei: quod ſic probatur:
vbi Deus voluit efficaciter dare ex mera ſua
voluntate, etiam antecedenter ad bona ope-
ra præuiſa fidelium adultorum, aliquibus tan-
tùm perſonis ex tota hominum multitudine,
ita aliquod beneficium ſupernaturale, vt ta-
men hæc eius voluntas inferat excluſionem
infallibilem aliorum à participatione talis
beneficij etiam aote præuiſiooem malorum
eorum operum; tunc, ſi ſinguli homioes ne-
ſciant determinatè, quinam ſint iſti, vnuſ-
quiſque eorum poterit rationabiliter dubi-
tare, vtrum talis volitio Dei includat illum,
ſic enim tantam habet rationem dubitandi &
timendi ſibi ex parte voluntatis diuinæ, quan-
C tam habet rationem dubitandi & ſibi timen- VII.
di, ne defectu propriæ ſuæ cooperatioois, &
negligentiæ, excludatur à conſequeodo tali
bono: ſed electio efficax hominum ad glo-
riam eſt aliquod beneficium ſupernaturale
Dei, & iuxta priorem ſententiam, Deus ita
voluit efficaciter illud dare, ex mera ſua vo-
luntate, aliquibus duntaxat hominibus ex to-
ta hominum multitudine, antecedenter ad
bona eorum opera, etiam præuiſa, vt hæc eius
voluntas inferat conſequenter infallibilem
excluſiooem aliorum à participatione talis
beneficij, quatenus determioauit ſaluare tan-
tùm de facto ſic electos, & nullos alios, vt
oſtendimus cootra Catharinum, nec vllum
extat certum ſignum, quo fideles cognoſcant
iſtos electos viatores, vt omnes ſalentur com-
D muniter: ergo vnuſquiſque fidelium adultorũ VIII.
poteſt rationabiliter dubitare, num talis vo-
litio Dei includat illum, & proinde an Deus
ita velit ei gloriam æternam, vt iubet illam
ſperare, ita ſcilicet, quòd nihil eſt ex parte
Dei, quod remoretur hominem hunc ab illa
conſequeoda, cùm non ſit de facto conſequu-
turus illam, niſi etiam ſit de facto efficaciter
electus; ſic autem eſſe electum, etiam antece-
denter ad ipſam hominum cooperationem
præuiſam, pendeat à ſolo Deo.

Articvlvs VI.

Eadem veritas tertiâ ratione probatur.

Tertia ratio petitur ex eo, quòd mo-
dus primæ ſententiæ faciat aſſecutio-

I. nem vitæ æternæ nobis impoſſibilem primò A
& principaliter ex parte Dei, & ſolummodò
minus principaliter ex noſtra parte; quod ſic
probatur: vbi actualis conſecutio vitæ æter-
næ ex efficaci decreto Dei, antecedenter ad
præuiſionem quorumcumque operum, poſtu-
lat tanquam neceſſariú aliquid independens
à voluntate quorumcumque hominum, tunc,
ſi Deus illud non det vel offerat alicui, ipſa
conſecutio vitæ æternæ cenſetur eſſe ei im-
poſſibilis, magis principaliter ex parte Dei,
non exhibentis illud neceſſarium, quàm ex
parte ipſius hominis non habentis illud; ver-
bi gratiâ, quia vita æterna poſtulat acquiri
per media ſupernaturalia, ſi Deus non admi-
niſtraret illa ſaltem ſufficientia, ſed relinque-
ret nos noſtris tantùm naturæ viribus, tunc
aſſecutio vitæ æternæ redderetur impoſſibilis
II. nobis potiùs ex parte Dei, quàm ex noſtra, B
cùm talis defectus proueniret ex carentia ali-
cuius dependentis ſolùm à Deo; at actualis
conſecutio vitæ æternæ poſtulat, vt qui de
facto conſequitur illam, ſit efficaciter electus
à Deo ad eam, quia alius omnis de facto ex-
cluditur ex capite vigeſimo Apocalypſis ſu-
periùs relato contra Catharinum, & hæc ele-
ctio ad gloriam, antecedenter ad præuiſio-
nem quorumcumque operum creatæ volun-
tatis, eſt ſolius Dei, nullo modo ſubiacens vo-
luntati hominum, quatenus eſt facta ſine ali-
quo reſpectu ad eius opera etiam præuiſa: er-
go talis modus eligendi efficaciter homines
ad gloriam, reddit actualem conſecutionem
vitæ æternæ hominibus ſic non electis, (cu-
iuſmodi ſunt omnes reprobi) impoſſibilem,
III. quod tamen eſt abſurdum, & contra commu- C
nem ſententiam.

Nec eſt quòd quis reſpondeat iſtam im-
poſſibilitatem ſeu impotentiam non eſſe *phy-
ſicam*, cùm Deus det iſti homini, etiam non
electo, gratiam excitantem: ſitque paratus
dare ei cooperantem, ſeu adiuuantem, quæ
ſunt principia effectiua talis aſſecutionis;
háncque impotentiam eſſe duntaxat *moralem*,
quatenus eſt ſolummodo per aliquid extrin-
ſecum ipſi aſſecutioni actuali, & principiis
eius efficientibus.

Non eſt inquã, quòd aliquis ſic reſpondeat:
nam, quomodocumque hæc impotentia vo-
cetur, eſt ſemper talis conditionis, vt non ele-
ctum faciat purè ſimpliciter, abſolutè loquen-
do, impotentem, vt actu & de facto conſequa-
tur gloriam æternam; quod ſic probatur:
IV. vt aliquis adultus baptiſatus dicatur ſim-
plicitet, & abſolutè potens conſequi actu vi- D
tam æternam, requiritur, vt actualis non con-
ſecutio vitæ æternæ ſit tantùm ex ſola illius
negligentia, nec proueniat aliunde, vt patet
ex canone vigeſimo ſecundo Concilij ſecundi
Arauſicani, & Tridentini ſeſſione ſextâ cap.
quarto, vndecimo, decimo tertio, & canone
vigeſimo ſecundo, & ex ſacris Litteris paſſim
imputantibus nobis noſtram perditionem,
perditio tua ex te Iſraël; & ſi hæc impotentia
proueniat aliunde, iam homo iſte dicitur ab-
ſolutè & ſimpliciter non poſſe aſſequi vitam
æternam; verbi gratiâ, iuſtus quilibet habet
principium benè operandi ſupernaturale, ſci-
licet gratiam habitualem, ſi tamen careat illo
ſpeciali auxilio, quod requiritur ad perſeue-
randum de facto, nec poſſit illud ſibi compa-
rare, tunc cenſebitur habere impotentiam V.
moralem ad perſeuerandum, quâ caret, quia
poteſt ſuis meritis ſibi iſtud comparare, vt do-
cent Theologi primâ ſecundæ agendo de
gratia: atqui ad hoc vt aliquis adultus bapti-
ſatus conſequatur de facto vitam æternam,
requiritur abſolutè, vt ſit electus ad gloriam,
quia, ex decreto Dei, nullus alius eam conſe-
quitur; & tamen, iuxta primam ſententiam,
quòd talis electio efficax Dei ſeſe non termi-
nauerit ad Iudam, verbi gratiâ, non tenet ſe
ex negligentia ipſius Iudæ etiam præuiſa, ſed
ex ſola libertate voluntatis diuinæ, quæ vo-
litio efficax Dei nullo modo ſubiacet volunta-
ti Iudæ, etiam ſecundùm præuiſionem: igitur
poſitâ electione adultorum ad gloriam æter-
nam factâ tali modo, actualis conſecutio vitæ
æternæ eſt ipſis hominibus, etiam baptiſatis,
non tamen electis, iuxta modum primæ ſen- VI.
tentiæ, omninò, & abſolutè impoſſibilis,
quod eſt contra fidem, vt nunc obſeruaui-
mus.

Tota hæc ratio confirmatur ex eo, quòd
ſuppoſitâ primâ opinione, Deus non videatur
habere voluntatem, etiam *antecedentem* pro-
priè dictam, ſaluandi omnes, & ſingulos ho-
mines: nam, vt voluntas ſit talis, nihil eius
oppoſiti debet eſſe in ipſo volente circa ali-
quos homines, aliàs enim voluntas hæc dice-
retur eſſe ficta, non vera & fidelis; atqui vo-
luntas, quâ Deus eligit aliquos ad gloriam
efficaciter ante præuiſionem bonorum ope-
rum, eſt loquendo propriè *antecedens*, quia
tunc fertur in res abſolutè, & non ſecundùm
aliquas peculiares rationes, & circunſtantias
boni, vel mali, conſideratas in ipſis ſic electis, VII.
& actus ille, quo voluntas Dei, eligendo effi-
caciter Petrum, ita relinquit Iudam, ante
præuiſionem quorumcumque operum eius,
habet aliquid oppoſitum voluntati antece-
denti ad ſaluandum omnes homines, quia eſt
nolitio ſaltem virtualis ſaluandi Iudam, pro-
ut ille conſideratur abſolutè ante omnia ſua
opera futura & circunſtantias illorum.

Deinde confirmatur ex eo quòd noſtra ſen-
tentia pietatem & ſtudium bonorum operum
ſuadeat, contraria verò ſocordiam & negli-
gentiam illorum; imò & deſperationem ſalu-
tis; nam qui ſequitur primam opinionem, ita
ratiocinabitur: vel ſum abſolutè ante præui-
ſionem bonorum operum electus ad gloriam
æternam, vel non ſum: ſi primum, non eſt
quod timeam periculum, quia certiſſimè ſal-
uabor quicquid fecero, Deus enim procura-
bit vt reſurgam, & benè moriar in gratia VIII.
ſanctificante, quantumuis perditè viuam; ſi
verò non ſum ita electus ad gloriam, quic-
quid fecero excludar à regno cœlorum, cùm
nullis operibus poſſim à Deo impetrare, vt ab
eo eligar ad gloriam; eſt enim hæc electio om-
ninò efficax independenter à præuiſione bo-
norum operum, & quantumuis benè vixero,
Deus permittet vt decidam à gratia, & tan-
dem moriar in peccato: igitur bona opera
non debent mihi eſſe curæ pro aſſequenda vi-
ta æterna; at totum hoc eſt abſurdum: ergo
& modus eligendi efficaciter homines ad glo-
riam ante præuiſionem bonorum operum,
cui tota hæc ratiocinatio innititur.

Obiicies primò, hanc vel ſimilem ratioci-
nationem poſſe fieri contra modum illum quo

I. aliqui eliguntur inſigniter ad gloriam ante
præuiſionem mertrornm, quem tamen mo-
dum diſputationa præcedenti indicauimus
poſſibilem.

Reſpondeo negando idem poſſe nbiiei con-
tra noſtram propoſitionem de *inſigniter* præ-
deſtioaris; tunc enim tantùm hæc ratiocinatio
haber vim quando aliqui ita efficaciter eli-
guntur ad gloriam ante præuiſa merita, vt ta-
men reliqui ſolâ voluntate antecedenti à Deo
deputati ad gloriam relinquantur abſque ali-
quo alio modo, quo eligantur efficaciter ad
gloriam, ſicut contingit in modo prioris ſen-
tentiæ; nam iuxta illam prædeſtinati ita effi-
caciter eliguntur ad gloriam ante præui-
ſionem meritorum, vt reliqui omnes non ſic
electi ante præuiſionem ſuorumdemeritorum
II. relinquantur; adeò vt nunquam ſint adeptu-
ri gloriam æternam; ſicque cùm iſta virtua-
lis excluſio antecedat illorum opera etiam in
præſcientia Dei; nec talia excluſio ſubſit eo-
rum voluntati, cùm efficax electio aliorum
connotans eorum excluſionem ſit quædam
voluntas abſoluta *& efficax*, ſeu *conſequens*,
fit vt datâ tali opiniona detur locus torpori,
ne quis benè operetur, imò & deſperationi; vt
rectè explicat prædicta ratiocinatio: at quan-
do vltra modum aligendi aliquos inſigniter
ad gloriam ante præuiſionem operum datur
prætereà de facto modus eligendi cæteros,
qui fundetur in eorum meritis, tunc ceſſat
occaſio torporis & negligentiæ, cùm ſit in eo-
rum poteſtata benè viuere, & benè operari
ex gratia ſibi à Deo liberaliter conceſſa, &
tandem cum illa mori; ſicque facere vt ſint de
III. numero prædeſtinatorum, cùm Deus com-
muniter eos tantùm prædeſtinera, efficaciter
tamen, ad gloriam, quos per abſolutam ſuam
ſcientiam præuidet morituros in gratia ſan-
ctificante.

Obiicias ſecundò, hoc argumentum fuiſ-
ſe à ſanctis Hilario & Proſpero in citatis ſuis
epiſtolis ſancti Auguſtini propoſitum tan-
quam Semipelagianorum, & ab eodem S. Au-
guſtino lib. *de dono perſeuerantiæ* cap. decimo
quarto & decimo quinto ſolutum, ſcilicet ne-
gando per eiuſmodi prædeſtinationem adimi
peccatoribus curam à reſurgendo, & ſanctis
dari occaſionem peccandi.

Reſpondeo argumentum Semipelagiano-
rum à ſanctis Hilario & Proſpero ſuprà rela-
tum, & à ſancto Auguſtino ſuprà ſolutum,
IV. ſuiſſe omninò aliud à noſtro hoc argumento,
vt videre eſt apud illos: nam Maſſilienſes ſeu
Semipelagiani obiiciebant correptiones ſeu
exhortationes fieri inutiliter peccatoribus, ſi
prima gratia vocans & initium fidei ſit à ſolo
Deo; ita enim dicebant, vt ibi refert ſanctus
Auguſtinus: *ſi qui eſtis nec dum vocati, quos
gratia ſua prædeſtinauerit eligendos, accipietis
eandem gratiam, quâ velitis, & ſitis electi.
Et ſi qui obeditis, ſi prædeſtinati eſtis reiicien-
di: ſubtrahentur vobis obediendi vires, vt obe-
dire ceſſetis.* Sanctus autem Auguſtinus ibi re-
ſpondet, hoc argumentum non impedire cor-
reptionem & ſtudium benè viuendi; quod eſt
verum; quia Deus ita dat huic & iſti primam
gratiam vocantem (nam de ea tantùm ibi erat
diſputatio inter ſanctum Auguſtinum & Maſ-
ſilienſes) liberaliter, vt tamen eam ſaltem
ſufficientem deneget nemini, poſſitque qui-

A libere ei aſſentiri, ſi velit; vnde ſemper reſtat V.
locus exhortationi, & ſtudio benè viuendi,
atque ſanctus Auguſtinus ibi abſolutam il-
lam præſcientiam, quâ Deus nouit hunc de
facto conuertendum, illum verò minimè, non
impedire cohortationes, & benè viuendi ſtu-
dium; quod eſt verum, quia eiuſmodi præ-
ſcientia non antecedit noſtra opera, ſed tan-
tùm ſequitur illa, & poſterius non poteſt im-
pedire, ne quod eſt illo prius, ſit & ponatur
in rerum natura: at ratiocinatio facta vltimo
noſtro argumento procedit modo oppoſito,
quatenus iuxta priorem ſententiam de effi-
caci electione hominum ad gloriam, ante præ-
uiſionem meritorum, ſupponit excluſionem
aliquam efficacem aliorum à gloria ante præ-
uiſionem ſuorum demeritorum; vnde electis
B mala vita non obſtabit, quin tandem obti- VI.
neant vitam æternam, & bona vita non ele-
ctorum ſeu derelictorum non efficiet, vt ali-
quando gloriam obtineant, quia quod eſt
prius efficaciter volitum à Deo, independen-
ter à poſteriori, etiam in præuiſione, debet
infallibiliter euenire; ſicque hæc ratiocinatio
retinet ſuum robur contra priorem ſenten-
tiam, ſoluto tamen Maſſil. argumento.

ARTICVLVS VII.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ deſumpta ex ſacra Scriptura.

PRIMVM eſt illud Chriſti Domini apud S.
Lucam duodecimo capite: *nolite timere pu-
ſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare
C vobis regnum*; vbi nomine *complacentiæ* intel- VII.
ligitur efficax volitio, & electio ad gloriam,
quæ etiam ſecundùm intentionem antecedat
ipſam præuiſionem meritorum, quia verbum
complacere ſignificat liberalem & non remu-
neratoriam voluntatem.

Reſpondetur locum illum non eſſe intel-
ligendum de efficaci complacentia dandi
gloriam æternam hominibus ante præuiſio-
nem operum, quia Chriſtus Dominus ibi ad
minus alloquitur omnes ſuos diſcipulos, &
Apoſtolos, & in eorum perſona, reliquos fi-
deles, vt ibi interpretes obſeruant; at Chri-
ſtus Dominus non habuit talem complacen-
tiam dandi gloriam æternam Iudæ, qui ta-
men erat ex diſcipulis componentibus iſtum
gregem puſillum, conſtat enim Iudam fuiſ-
D ſe de numero reproborum, ex capite primo VIII.
Actuum; vnde ſancti Ioannis decimo ſepti-
mo capite, vocatur *filius perditionis*. Deinde,
quia Chriſtus Dominus ſtatim ibi ſic ſubiun-
git, *vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſy-
nam*, & multa alia, quibus exhortatur illos
ad bona opera: hinc verbum illud, *compla-
cuit*, ibi tantùm ſignificat voluntatem illam,
& affectum, quo Deus voluit proponere il-
lis gloriam æternam obtinendam per ſugam
auaritiæ, & contemptum rerum humana-
rum, vt ſenſus ſit iſte, ſi Deus eſt tam libe-
ralis, vt vltrò ponat vobis æternam gloriam
in præmium, quomodo non magis prouide-
bit vobis de victu, & veſtitu, quod longè mi-
nus eſt?

Secundum eſt illud Sapientiæ quarto, vbi
Sapiens ait de homine iuſto, *raptus eſt ne ma-
litia mutaret intellectum eius*, ſicut Chriſtus

I. Dominus apud ſanctum Matthæum vigeſimo A
quarto capite ait, dies fuiſſe abbreuiatos *pro-
pter electos*, & Sapiens paulò poſt verba rela-
ta ait de eodem iuſto, cui vita fuit abrepta
ante maturam ætatem, *placita enim erat Deo
anima illius, propter hoc properauit educere illum
de medio*, quod ſignificat mortem hanc imma-
turam iuſti fuiſſe ex aliquo ſpeciali & efficaci
amore ipſius Dei erga talem iuſtum, amor au-
tem iſte ſpecialis non poteſt eſſe alius, quàm
iſtius electio ad gloriam ante præuiſionem
meritorum & demeritorum.

Reſpondetur, ſiue illud Sapientiæ intelliga-
tur de ſolo Enoch, vt ſanctus Ambroſius li-
bro ſecundo *de Apologia Dauid* capite quarto,
& oratione *de obitu fratris ſui Satyri*, & mul-
ti alij, etiam ex recentioribus, cum illo in-
telligunt; ſiue intelligatur de quolibet iuſto
II. moriente ante ſenilem ætatem, vt explicatur B
à multis alijs, probare potiùs noſtram ſenten-
tiam, quàm contrariam: ſi enim textus ille
relatus in obiectione iungatur cum antece-
dentibus, ſtatim intelligemus beneficium
iſtud breuioris vitæ fuiſſe iſti conceſſum à Deo
ex meritis antecedentibus; ita enim habetur,
*placens Deo factus eſt dilectus, & viuens inter
peccatores tranſlatus eſt; raptus eſt ne malitia mu-
taret intellectum eius*: ſenſus enim eſt, *placens
Deo factus dilectus eſt*, vt ſic particula, *factus*,
cohæreat cum præcedenti particula, *placens
Deo*, & non cum ſequenti particula, *dilectus*,
quemadmodum Ianſenius in hunc locum ob-
ſeruat ex ipſomet textu Græco, quâ lectione
retentâ, tunc ſenſus erit planè pro noſtra ſen-
tentia; nam ibi ſignificabitur dilectionem il-
III. lam ſpecialem ſeu beneficiũ iſtud vitæ breuio- C
ris fuiſſe conceſſum iſti iuſto in compenſatio-
nem meritorum, ſeu quia erat *placens Deo*,
quæ poſtrema verba ſignificãt meritum bono-
rum operum, ſicut & ſequens hæc particula:
placita enim erat Deo anima illius: & hæc expo-
ſitio confirmatur ex eo, quòd Sapiens eò loci,
ſi non loquatur de Enoch, ſaltem alludit ad
id quod de eo habetur Geneſeos quinto, *am-
bulauitque cum Deo, & non apparuit quia tulit
eum Deus*, vbi eius ambulatio cum Deo, per
quam ſtatus eius in gratia, & obſeruatio man-
datorum Dei ſignificantur, præmittitur eius
raptui tanquam cauſa eius.

Ad auctoritatem S. Matthæi teſtimonio
præcedenti annexam reſpondetur, illam ad
litteram intelligi tantùm de ſalute corporis,
non autem de ſalute animæ: ibi enim Chri-
ſtus Dominus agit de euerſione Hieruſalem
IV. ſub Tito & Veſpaſiano Imperatoribus; ait- D
que tribulationem tunc fore tantam, vt nemo
ex illis Iudæis, qui detinebantur obſidione
ſuperfuiſſet, ſed periiſſent omnes fame, niſi
Deus ex ſpeciali amore erga electos qui naſci-
turi erãt ex illis, abbreuiaſſet dies iſtius tribu-
lationis; & ſic ex hoc verbo Chriſti Domini
tantùm habetur aliquid ordinis naturalis,
prout ſubeſt ſupernaturali prouidentiæ Dei,
eſſe aliquem effectum diuinæ prædeſtinatio-
nis, quod eſſe verum infrà docebimus: & pro
hac expoſitione videri poſſunt ad hunc locum
Euangelij ſanctus Chryſoſtomus, Theophy-
lactus, & alij interpretes, etiam recentiores.

Tertius locus habetur capite octauo *ad
Romanos*: *ſcimus*, inquit Apoſtolus, *quoniam
diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum
iis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti:* V.
*nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes
fieri imaginis filij ſui, quos autem prædeſtinauit,
hos & vocauit: & quos vocauit hos & iuſtifica-
uit; quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit*:
vbi Apoſtolus loquitur de electione ad glo-
riam, vt patet ex iſta gradatione.

Reſpondetur verba conſequentia ſatis de-
clarare modum, quo omnia cedunt in bonum
diligentibus Deum, vocatis ſecundùm pro-
poſitum, ſcilicet ſi compatiantur Chriſto Do-
mino; ſic enim Apoſtolus ſubiungit, *ſi compa-
timur, & conglorificabimur*: & ideò, quos præ-
ſciuit, fore conformes Chriſto Domino in vi-
ta, eos prædeſtinauit conformes fieri Chriſto
Domino in gloria, vt etiam ſancti Patres ex-
plicant, Ambroſius libro quinto *de fide* capite
tertio, Hieronymus ad caput ſecundum ſan-
cti Matthæi, Fulgentius libro primo *ad Moni-* VI.
mum capite vigeſimo quarto; & ſanctus Tho-
mas ad locum illum Apoſtoli fatetur electio-
nem efficacem hominum ad gloriam dici ra-
tionabiliter eſſe ex præſcientia meritorum.

Quartus locus habetur capite nono eiuſ-
dem epiſtolæ, vbi eſt ſermo de duobus fra-
tribus Iacob & Eſaü, & ſcribitur: *antequam
quidquam boni vel malè egiſſent, vt ſecundùm
electionem propoſitum Dei maneret, dictum eſt,
maior ſeruiet minori*, vbi non eſt ſermo de tem-
porali regno, ſed de prælatione in regno gra-
tiæ & gloriæ; cùm ergo Apoſtolus ibi dicat
non ex *operibus*, ſed ex *vocante*, &c. *vt ſecun-
dùm electionem propoſitum Dei maneret*, ſenſus
eſt electionem gratuitam Iacob fuiſſe ſine o-
peribus, & ex hac electione emanaſſe propo-
ſitum iuſtificandi, & per electionem ibi in- VII.
telligi electionem ad vitam æternam, docet
ſanctus Auguſtinus libro primo *ad Simplicia-
num* quæſtione ſecundâ, & illud quod Apo-
ſtolus ibi refert ex Propheta, *Iacob dilexi,
Eſau autem odio habui*.

Reſpondetur ibi non agi de electione ad
gloriam; & ſanctum Auguſtinum ſuprà ex-
plicare locum illum de electione ad primam
gratiam; quia enim Iudæi gloriabantur de
operibus legis, Apoſtolus oſtendit Deum in
vocatione ad fidem, & in electione ad pri-
mam gratiam, non habere vllam rationem
operum, ſed illam distribuere quibus vult, &
prout vult, quod vt oſtendat, affert exem-
plum Iacob & Eſaü, quo conſtat Iacob mi-
norem fuiſſe à Deo prælatum fratri ſuo maio-
ri Eſaü, quoad beneficia quædam, tam ſpiri-
tualia, quàm temporalia; nam verbum illud,
Eſau odio habui, idem eſt ac minus dilexi, eo VIII.
ſenſu, quo Chriſtus Dominus apud ſanctum
Lucam decimo quarto capite ait: *ſi quis venit
ad me, & non odit patrem, & matrem, non poteſt
meus eſſe diſcipulus*, id eſt, qui non minus amat
patrem & matrem, quàm me, non eſt me di-
gnus.

Hæc ſolutio ampliùs confirmatur; quia
eò loci nomine *Iacob*, qui erat minor natu
ſecundùm carnem, non intelligitur ſola per-
ſona talis Patriarchæ, ſed etiam totus popu-
lus Iſraeliticus, qui ab eo ſumpſit originem;
ſimiliter nomine *maioris*, non intelligitur ſo-
la ſingularis perſona Eſaü, ſed totus populus
oriundus ex Eſaü, vt patet ex reſponſo diui-
nitus dato Rebeccæ Geneſeos vigeſimo quin-
to capite, quod Apoſtolus ibi refert: nam ſi

I. locus ille Apoſtoli intelligeretnr de efficaci A
electione ad gloriam ipſius Iacob, & de effi-
caci reprobatione Eſaü, ſenſus Apoſtoli eſſet
omnes & ſingulos Iſtaëlitas fuiſſe de facto.
efficaciter electos ad gloriam, econtrà om-
nes Idumæos deſcendentes ab Eſaü fuiſſe ea-
cluſos efficaciter à gloria ante præuiſionem
bonorum operum, quod vtrumque eſt fal-
ſum: primum, vt patet de multis Iudæis vi-
uentibus tempore Chriſti Domini, & Apo-
ſtolorum, & ea eo quòd Apoſtolus ibidem di-
cat, *non omnes qui ſunt ex Iſraël, eſſe Iſraelitas:*
ſecundum item eſt falſum, quia patientiſſi-
mns Iob erat ex poſteris Eſaü, cùm eſſet Idu-
mæus, quem tamen conſtat fuiſſe prædeſtina-
tum, quod ſimiliter poteſt dici de pluribus
alns: ergo locus ille ad litteram non debet
intelligi de efficaci electione ad gloriam, &
II. reprobatione etiam negatiua ante præuiſio- B
nem meritorum, vel demeritorum, ſed de-
bet intelligi de quibuſdam prærogatiuis, par-
tim ſpiritalibus, partim temporalibus, qua-
rum nonnullas Apoſtolus ibi commemorat
initio noni capitis.

Sed obiicies contra hanc ſolutionem, hæc
eſſe quidem vera ſecùdùm litteralem ſenſum
duorum teſtimoniorum ea capite vigeſimo
quinto Geneſeos, & primo capite Malachiæ,
quæ Apoſtolus ibi refert: at non ad mentem
ſancti Pauli citantis illa in ſenſu allegorico
& myſtico pro ipſa efficaci electione & repro-
batione hominum ante præuiſionem quo-
rumcumque operum.

Reſpondetur, verum quidem eſſe ſanctum
Paulum etiam ibi hæc eaplicare in ſenſu my-
III. ſtico, vt verba illa eius antecedentia indicant, C
*non autem quòd exciderit verbum Dei, non enim
omnes qui in Iſraël ſunt, ij ſunt Iſraëlitæ*, &c.
nihilominùs tamen negatur ſenſum illum my-
ſticum, quo Apoſtolus hæc eaplicat, eſſe de
abſoluta & efficaci electione Dei reſpectu ho-
minum ad gloriam ante præuiſa merita: eſt
enim tantùm de electione talis modi iuſtificā-
di homines, & eos adoptandi ſcilicet potiùs
per fidem, quàm per viam carnalis generatio-
nis ea ſemine Patriarcharum, quatenus eiuſ-
modi ratio petenda eſt à liberalitate Dei vo-
lentis offerre gratiam indiſcriminatim omni-
bus, etiam gentibus, tanquam primum fun-
damentum à Deo conſtitutum ſupernaturalis
adoptionis; quæ tota intentio Apoſtoli ſatis
patet ex iis, quæ habet in fine iſtius capitis, vbi
eapreſsè loquitur de diuina voluntate pri-
mæ vocationis ad fidem, & gratiam confor-
IV. miter ad ea, quæ eodem cap. dixit de Iacob D
& Eſaü.

Vrgent & alia pleraque ſacræ Scripturæ
teſtimonia, ſed quæ potiùs videntur intelligi
de electione ad primam gratiam, ſicut locus
ille Apoſtoli *ad Epheſios, elegit nos in ipſo, vt
eſſemus ſancti*, & ſimilia quæ ea antecedenti-
bus & conſequentibus: item ea interpreta-
tione Patrum, facilè intelliguntur procedere
tantùm de gratuita electione hominum ad
primam gratiam, & ideò omittuntur à nobis.

ARTICVLVS VIII.

*Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ
petita ex Patribus.*

QVIA ſanctiſſimi Pontifices maximè com- V.
mendant doctrinam ſancti Auguſtini de
diuina gratia, vt patet ex epiſtolâ Cæleſtini
Papæ *ad Epiſcopos Galliæ*, factum eſt vt aucto-
res contrariæ ſententiæ conentur illam ad ſe
ipſos pertrahere: protulimus aliquot eius te-
ſtimonia, quæ faciunt pro nobis, nunc expo-
nemus, quæ alij pro ſua ea illo proferunt.

Vbi notandum eſt ſanctum Auguſtinum
nunquam tractaſſe ex profeſſo præſentem
difficultatem, ſed illam tantùm, quæ eſt de
prædeſtinatione *ad primam gratiam*, contra
Pelagianos & Semipelagianos, & obiter tan- VI.
tùm dixiſſe aliquid de ea, diſputando contra
prædictas hæreſes; nam liber *de prædeſtinatio-
ne Sanctorum* capite decimo octauo, ſignifi-
cat ſuam illam doctrinam de prædeſtinatio-
ne, quam ibi tractat ex profeſſo eſſe de fide,
& tam euidentiſſimè contineri in doctrina
Apoſtoli, vt non poſſit non videri certa, quod
totum verum eſt de prædeſtinatione *ad pri-
mam gratiam*, vt omnes facilè admittunt: tum
etiam ex eo quòd, quando ſanctus Auguſti-
nus diſputans contra prædictos hæreticos a-
git de electione ante merita, intelligit nomi-
ne *meriti*, merita liberi tantùm arbitrij, &
non ex gratia, iuxta mentem prædictorum
hæreticorum.

Primum itaque aliqui proferunt locum ex
libro *Soliloquiorum* capite vigeſimo octauo: VII.
ſed non immorabimur eius ſolutioni, cùm li-
ber ille non ſit ſancti Auguſtini, vt Louanien-
ſes notant ad initium iſtius libri: ſanctus enim
Auguſtinus libro primo *retractationum* capi-
te quarto, duorum duntaxat meminit libro-
rum à ſe compoſitorum, quos *ſoliloquia* vo-
cat, vltra quos, liber hic citatus recenſetur
inter opera falsò adſcripta ſancto Auguſti-
no: & præterea, ſi eſſet grauis alicuius aucto-
ris, poſſet facilè explicari de prædeſtinatio-
ne ad primam gratiam, vt patet ex ipſo
textu.

Secundum teſtimonium repetunt ex eius
libro *de correptione & gratia* capite ſeptimo,
vbi ipſam vocationem & reliquos effectus
prædeſtinationis, vſque ad finalem perſeue-
rantiam, refert ad priorem electionem Dei,
& ſpecialem eius amorem erga prædeſtina-
tos; verba autem ſancti Auguſtini ſunt hæc: VIII.
*quicumque ergo ab illa originali damnatione,
iſtâ diuina gratia largitate diſcreti ſunt, non eſt
dubium, quod & procuratur eis audiendum
Euangelium, & cùm audiunt, credunt*, & in fi-
de, quæ in dilectione operatur, *vſque in fi-
nem perſeuerant, & ſi quando exorbitant corre-
pti emendantur.* Quòd item amor ille ſpecialis
dicat ipſam electionem ad gloriam, antece-
denter ad præuiſionem operum, patet ex iſtis
eius verbis ſequentibus: *hæc enim omnia opera-
tur in eis, qui vaſa miſericordiæ operatus eſt eos,
qui & elegit eos in filio ſuo ante conſtitutionem
mundi per electionem gratiæ: ſi autem gratia, iam
non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt
gratia*: & quòd iſta electio, de qua ibi loqui-
tur, ſit electio ad gloriam, patet ex iſtis eius

I. verbis ſequentibus, *nemo eorum perit, quia*
nullâ re vincitur Deus, electi autem ſunt ad re-
gnandum cum Chriſto, id eſt, vt illi explicant,
ad obtinendum regnum Dei & ſtatum bea-
titudinis.

Reſpondetur, S. Auguſtinum ibi loqui dun-
taxat de electione ad primam gratiam, quam
ibi negat eſſe ex operibus ſolius liberi arbi-
trij: ſcopus enim eius ibi eſt oſtendere gratiam
illam ſpecialem vocationis, quam Theologi
vocant *congruam*, & per quam diſcretio ali-
quorum ex maſſa perditionis fit: item ſingu-
larem illam in ea perſeuerantiam, eſſe ex ſola
gratia, & miſericordia Dei; nam ait, ideò ta-
les eſſe electos per electionem gratiæ, quia
ſecundùm propoſitum Dei vocati ſunt; talis enim
vocatio dicitur à ſancto Auguſtino eſſe *ſecun-*
II. *dùm propoſitum Dei*, vt condiſtinguatur à vo-
catione minus congrua, ſeu inefficaci, cui vo-
catio & conſenſus vocati non reſpondet: at
ſi per electionem illam intelligeret eam, quæ
eſt ad gloriam & eſſe ante omnia merita præ-
uiſa, deberet dicere omninò contrarium, ſci-
licet, ideò tales fuiſſe vocatos *ſecundùm propo-*
ſitum Dei, quia ſunt electi, vt, iuxta hanc lo-
quendi formulam, electio efficax ad gloriam
explicetur antecedere ordine *intentionis* ipſam
vocationem congruam, & eſſe cauſam illius,
cuius tamen contrarium ibi aſſerit: igitur S.
Auguſtinus ibi per talem electionem non in-
telligit voluntatem efficacem Dei de danda
gloria, ſed tantùm de danda efficaci gratia,
abſque vllis meritis antecedentibus, & quia
electi ex vi talis electionis ad primam gra-
tiam efficaciter vocantem accipiunt gratiam
III. habitualem; eſt enim infallibilis connexio,
ipſi Deo probè cognita, inter primam gra-
tiam efficacem, & gratiam habitualem, me-
diante conſenſu etiam infallibiliter futuro
eius, qui ſic vocatur, ratione cuius connexio-
nis prima *efficax* gratia vocatur, etiam à S.
Auguſtino epiſtolâ 105. *gratia iuſtificationis*,
quæ eſt ſemen vitæ æternæ, cui, cooperando
per opera meritoria, homines deſtinantur ad
vitam æternam ex eorum præuiſione, fit, vt
tales electi dicantur à S. Auguſtino *electi ad*
regnandum cum Chriſto Domino.

Tertium teſtimonium repetunt ex libro *de*
dono perſeuerantia capite octauo & nono, vbi
ſanctus Auguſtinus quærit cur ex duobus iu-
ſtificatis per baptiſmum perſeuerantia detur
vni & alteri minimè: reſpondetque dupli-
IV. cem eſſe diſcretionem, vnam iuxta quam e-
rant *ex nobis*, nimirum quatenus per gratiam
vocantem & iuſtificantem ſunt diſcreti, & e-
ruti ex maſſa perditionis, in qua ſumus con-
ſtituti per peccatũ originale; alteram ſpecia-
lem, iuxta quam *non erant ex nobis*, inquit ſan-
ctus Ioannes primâ ſuâ canonicâ capite ſecun-
do; nam *ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique*
nobiſcum. Deinde verbis ſequentibus quærit,
quænam ſit illa ſpecialis diſcretio, ſecundùm
quam *non ſunt ex nobis*: & reſpondet, *quia*
non erant ſecundùm propoſitum vocati, non erant
in eo ſortem conſequuti, non erant prædeſtinati
ſecundùm propoſitum eius qui vniuerſa operatur.
quibus verbis ſignificat ſingularem illam diſ-
cretionem, iuxta quam ij qui non habent fi-
nalem perſeuerantiam, non dicuntur à ſan-
cto Ioanne *eſſe ex nobis*, eſſe ipſam electio-
nem ad gloriam, quâ vult primò diſcerni præ-

A deſtinatos à reprobis, ideóque illos non man- V.
ſiſſe cum prædeſtinatis, neque ſanctus Augu-
ſtinus ibi recurrit ad præuiſionem bonorum
operum: igitur videtur velle electionem ho-
minum ad gloriam eſſe priorem ipſâ præui-
ſione meritorum.

Reſpondetur illud ſimiliter intelligi tan-
tùm de electione ad primam gratiam effica-
cem, cuius electionis vult nullam dari cau-
ſam ex parte electi; ideóque, cur Deus illam
det vni & alteri minimè, dicit eſſe *inſcrutabi-*
le: & hoc totum poteſt intelligi ex lectione
ipſiuſmet loci.

Nec refert, quòd ſanctus Auguſtinus ibi
dicat, *non erant ex nobis, quia non erant ſecun-*
dùm propoſitum vocati, & cætera quæ referun-
tur in obiectione: nam hæc particula, *quia*,
B in iſta ſententia ſancti Auguſtini, non eſt *cau-* VI.
ſalis, ſeu non reddit cauſam, cur ſanctus Ioan-
nes loco ibi citato dixerit *non erant ex nobis*,
ſed eſt tantùm *explicatiua* illius, ita vt iſta
omnia, *non erant ex nobis, non erant ſecundùm*
propoſitum vocati, non erant in Chriſto electi,
non erant in eo ſortem conſecuti, non erant præ-
deſtinati ſecundùm propoſitum eius, qui vniuerſa
operatur, ſint tantùm plura ſynonyma eiuſ-
dem rei explicandæ, quam illud ſancti Ioan-
nis, *non erant ex nobis*, ſignificet; nam paulò
ante verba citata in obiectione, ita ſibi pro-
ponit hanc quæſtionem, *quid eſt quæſo, non*
erant ex nobis? Deinde reſpondendo ad hanc
quæſtionem ſubiungit verba, quæ ſunt citata
in obiectione.

Vltimum teſtimonium repetunt ex capite
decimo quarto libri citati *de correptione &* VII.
C *gratia*, vbi loquens de voluntate Dei pro ſal-
uando aliquo, ſeu eligendo ad gloriam do-
cet, diuinam voluntatem non poſſe impediri
ab humana, ex libro primo Regum capite 10.
vbi ita dicitur, *& abierunt poteſtates, quorum Deus*
tetigit corda cum Saul, ex quo probat Deum
non minus poſſe inclinare hominum volun-
tates, vt conſtituantur in regno cæleſti,
quemadmodum etiam explicat libro *de præ-*
deſtinatione Sanctorum capite vigeſimo, quàm
inclinauerit voluntates iſtorum principum
ad ſequendum Saülem in re temporali; nec
hoc vult tantùm de poſſibili, ſed etiam de fa-
cto, probátque eodem capite vigeſimo ex il-
lo Actuum decimo tertio, *crediderunt quot-*
quot erant ordinati in vitam æternam, parare &
conuertere hominum voluntates.

Reſpondetur ſimiliter S. Auguſtinum ibi VIII.
D agere tantùm de electione ad primam gra-
tiam, vt ipſemet ſignificat expreſsè eodem ca-
pite, paulò ante verba relata in obiectione,
dum ſic ait: *verùm redeamus ad oſtij apertionem,*
quam initium fidei audientium ſignificauit Apo-
ſtolus. quibus verbis declarat, ſe iterum velle
probare primam gratiam, ſeu initium fidei,
eſſe ex ſola voluntate gratuita Dei, quod pro-
bat ibi ex capite 4. *ad Coloſſ.* & ex capite 16.
Actuum, vbi Deus dicitur aperuiſſe ſenſum
mulieri Lydiæ purpurariæ, vt crederet in Chri-
ſtum; & quia Semipelagiani, tam ex epiſtola
ſancti Hilarij ad ſanctum Auguſtinum, quàm
ex hoc citato capite 20. ſancti Auguſtini, po-
nebant hoc diſcrimen inter inclinationem hu-
manæ voluntatis ad bonum aliquod tempo-
rale, & inclinationem eius ad bonum ſuper-
naturale, & ad primam gratiam, quòd admit-

I. tetent Deum poſſe inelinate volnntates hu-
manas ad bonum temporale, pront vellet;
ſicque explicabant teſtimonia ſacræ Scriptu-
ræ deſumpta à Saül & Dauide; oſtendit ſan-
ctus Auguſtinus Deum tam benè poſſe incli-
nare humanas voluntates ad bonum ſuper-
naturale, quàm ad tempotale; ſicque, quia
teſponſio ſancti Auguſtini procedit ad ſen-
ſum illius gratiæ, de qua Maſſilienſes illud to-
runt negabant, fit, vt etiam totum illnd, quod
ſanctus Auguſtinus ibi babet, intelligatur
tantùm de prima gratia effieaci; idque pater
aliis Scripturę teſtimoniis, quæ iſto eodem ca-
pite refert.

Nee quicquam innat auctores priotis ſen-
rentiæ locns ille *Actorum* 13. quem ſanctus
Auguſtinus ibi refert, *erediderunt, quotquot*
II. *erant ordinati in vitam æternam*: ſiue enim ſe-
qnamur lectionem illam, quæ huic particulæ,
ordinati, non præponit iſtam aliam particu-
lam, *præ*, conformitet ad textum Græcum, ſi-
ue ſequamur lectionem vulgatam quæ præ-
mittit illam; locus ille ita poteſt explieari, vt
nihil officiat noſtræ ſententiæ: iuxta priorem
lectionem particula, *ordinati*, idem ſignificat,
quòd diſpoſiti per gratiam vocantem, vt aliqui
interpretes explicant ad illum locum: iuxta
ſecundam, iſta præordinatio electorum ad
gloriam præſupponit in Deo ſcientiam bono-
rum operum, propter quæ Deus illos efficaci-
ter præordinet ad gloriam, vt S. Chryſoſtom.
expreſsè docet homiliâ 30. in Acta Apoſtolo-
rum: *ordinati*, inquit, *vt oſtendat quod non per*
neceſſitatẽ, quos enim præcognouit, & prædefiniuit.

III. Tandem proferunt teſtimonium ſancti Ber-
nardi libro *de gratia & libero arbitrio*, & ſer-
mone ad illa verba Sapientiæ, *iuſtum deduxit*
Dominus, vbi ita ait, *regnum conceditur, promit-*
titur, oſtenditur, percipitur: conceditur in præde-
ſtinatione, promittitur in vocatione. oſtenditur in
iuſtificatione, in glorificatione percipitur. quò lo-
ci per regnum Dei, intelligit gloriam æter-
nam, quam dicit concedi in prædeſtinatione,
quia prædeſtinati eliguntur ad illam ex mera
gratuita voluntate Dei.

Reſpondetur ſanctum Bernardum ibi per
prædeſtinationem, in qua ait regnum Dei
concedi, non intelligere electionem ad glo-
riam, ſed tantùm ipſam præparationem gra-
tiæ, vt ſtatim explicat, *in prædeſtinatione*, in-
quit, *eſt gratia, in vocatione potentia. in iuſtifi-*
catione lætitia, in magnificatione eſt gloria: vn-
IV. de eò loci *per regnum Dei*, vel intelligit gra-
tiam ſanctificantem, ratione cuius viuimus
cum Chriſto, ſumus de regno Dei, & dicimur
non eſſe de boe mundo; vel intelligit æter-
nam gloriam, quæ cenſetur nobis concedi in
prædeſtinatione, quatenus per prædeſtina-
tionem gratia nobis præparatur, quæ eſt ſe-
men vitæ æternæ, & in tali ſemine gloria æ-
terna.

ARTICVLVS IX.

Soluitur primum fundamentum aduerſariorum à ratione petitum.

PRIMA ratio aduerſariorum hæc eſt: qui-
cumque vult ordinatè aliquid efficaciter,
priùs vult finem, quàm media, quia media aſ-
ſumuntur ex affectu finis, & efficax intentio
A finis, eſt ſemper prior electione mediornm: V.
atqui gloria æterna eſt finis hominum & An-
gelorum, media illius obtinendæ ſunt bona
opera, & Deus ordinatè vult efficaciter glo-
riam æternam prædeſtinationis: igitur Deus
priùs in aliquo ſigno rationis vult illis effica-
citer gloriam, quàm velit, & cognoſcat in il-
lis meritum bonorum operum.

Hæc ratio confirmatur ex ſancto Auguſti-
no libro *de dono perſeuerantiæ* capite 14. vbi al-
latâ definitione prædeſtinationis, quærit qua-
re Tyrij & Sidonij non crediderunt, qui ta-
men potuerunt eredere, ſi vidiſſent opera
Chriſti Domini, reſpondet his verbis: *ſed quo-*
niam, vt crederent non erat eis datum, etiam vn-
de crederent eſt negatum. quibus verbis ſignifi-
cat Deum primò eligere eos, quos vult crede-
B re; & deinde eis decernere media, quibus ef- VI.
ficaciter credant, & econtrà non tribuere a-
lijs media efficacia ad credendum, quia eos
non elegerit ad talem finem: ergo etiam ex
mente ſancti Auguſtini efficax intentio finis
eſt prior efficaci intentione mediorum effica-
cium, etiam in ipſa voluntate Dei.

Reſpondetur primò, duplex diſtingui a-
gens per intellectum; vnum *perfectè cogno-*
ſcens, alterum non ita *perfectè cognoſcens*; in-
ter quæ eſt hoc diſcrimen, quòd *perfectè cog-*
noſcens non prærequirat aliquam volitio-
nem, quæ etiam ſit ſimplex quidam affectus
ipſius finis ad efficacem volitionem medio-
rum: cognoſcens autem minus perfectè re-
quirat: cuius diſcriminis hæc eſt ratio, quòd
finis ideò debet eſſe priùs volitus, vt ex præ-
ſuppoſitâ cognitione bonitatis, & volitionis
C illius ipſum agens moueatur ad inquirendum, VII.
& volendum media illi proportionata; quæ
ratio ceſſat, reſpectu illius agentis per intel-
lectum, qui eſt cognoſcens perfectiſſimo mo-
do: nam ex vi talis ſuæ perfectionis, quâ, mo-
do comprehenſiuo, penetrat quidquid eſt, &
poteſt eſſe virtutis, & efficaciæ in re, quæ ap-
pellatur medium, cùm illa ſit aliquid prius ſe-
cundùm executionem ipſo ſuo fine, poteſt,
ſuppoſitâ perfectâ illius cognitione, incipere
ab ipſa volitione medij efficacis; ſicque prius
amare illud ante finem eius, vt in ipſa execu-
tione eſt etiam prius illo: & licet ſic agendo,
non ageret propter finem priùs amatum, quia
tamen tunc ageret propter finem priùs cogni-
tum; nam ageret ex cognitione talis finis &
mediorũ eius, & ſuppoſitâ perfectâ cognitio-
D ne prædictâ, eligeret ea media, quæ apprimè VIII.
nouit eſſet cum tali fine connexa in iſto ordi-
ne, ſemper eſſet agens rationale, ſeu per intel-
lectum: quare, cùm in præſenti ratione aga-
tur de volitione Dei, qui eſt agens cogno-
ſcens perfectiſſimo modo vnumquodque, vt
patet ex dictis ſuprà ad quæſtionem decimam
quartam, non eſt neceſſe ad hoc, vt Deus ſit
ordinatè volẽs efficaciter aliquid, quòd priùs
velit finem, quàm media, ſed id habet ſolùm
locum in aliis agentibus per intellectum non
cognoſcentibus perfectè; quod patet ex hac
loquendi formula Theologorum de volitio-
ne Dei circa plures res creatas ſeruantes in-
ter ſe aliquem ordinem, Deus non vult v-
nam rem propter aliam, ſed vult vnam eſſe
vt alia ſit: quia enim Deus à nulla alia boni-
tate, quàm à ſua increata mouetur in genere
cauſæ finalis, & omnes creatæ bonitates ſunt

I. quædam media ad illam, vt ſuprà expoſuimus, A
& inter res creatas vna poteſt alteri eſſe finis,
& eſſe requiſita, vt altera exiſtat; ideò Theo-
logi ſic loquuntur, vt ſignificent Deum in vo-
litione huius, & iſtius medij creati, non mo-
ueri à propria bonitate eius rei creatæ, quæ
eſt aliquis finis tali medio: hinc quando Ari-
ſtoteles & phyſici cum illo definiunt finem
eſſe id, *cuius gratiâ aliquid fit*; ſi hæc particu-
la, *cuius gratiâ*, idem ſignificet, ac moueri a-
more, & bonitate finis, ita vt finis ſit primò
amatus & volitus, & poſteà medium, tunc de-
finiunt ſolummodò finem in ordine ad illud
agens per intellectum, quod cognoſcit tan-
tùm imperfectè; quòd ſi hæc particula, *cuius*
gratiâ, idem ſignificet, quod velle aliquid ex
quo aliud ſequatur, vel, vt ſequatur, tunc hæc
definitio finis, erit etiam per comparationem B
ad illud agens per intellectum, quod eſt co-
II. gnoſcens perfectiſſimè: Deus enim vult hoc
medium eſſe, vt talis eius finis, vel effectus ſit,
verbi gratiâ, primam gratiam vocantem, vt
ſit conſenſus, & habitualis gratia iuſtificans,
& ſic de alijs: & ad hunc modum volendi me-
dia ante finem poſſunt facilè accommodari
illa omnia teſtimonia Auguſtini, quibus, agen-
do de prima gratia efficaci contra Pelagianos,
& Semipelagianos, ſemper recurrit ad om-
nipotentiſſimam voluntatem Dei, & non ad
præſcientiam finis, vel euentum, ſicut fusè
obſeruabimus primâ ſecundæ, vbi de effica-
cia primæ gratiæ.

Deinde ad eandem rationem reſponderi
poteſt diſtinguendo maiorē de volitione, ſub
ratione *noſtri finis*, & de volitione finis, ſub ra-
III. tione *finis alterius*, per modū præmij, ſtipendij C
& mercedis: quando nobis finem volumus
ſub ratione noſtri finis, tunc nos priùs velle
efficaciter ipſum finem, quàm media; quan-
do verò volumus alteri finem, & per modum
præmij, tunc noſtra voluntas priùs fertur effi-
caciter in laborem, & meritum, quod poſtu-
lamus, quàm in eius mercedem, & noſter af-
fectus mercedis eſt ex ipſo affectu laboris, vt
patet ex eo, quòd aliquando ita ardenter vo-
lumus opus artificis, vt licet conueniamus de
pretio, nihilominus, ex quadam liberalitate,
aliquid ſuperogationis polliceamur ei, ſi
perficiat opus ſuum citiùs, quàm ipſe promi-
ſerit: at Deus vult gloriam Angelis, & homi-
nibus ſub ratione præmij & mercedis.

Addi poteſt etiam iuxta priorem ſenten-
IV. tiam, aliqua media eſſe à Deo efficaciter voli-
ta, abſque præcedenti volitione efficaci ipſius D
finis: nam Deus voluit efficaciter aliquibus
reprobis primam gratiam vocantem, certum
enim eſt aliquos ex reprobis fuiſſe aliquando
in ſtatu gratiæ iuſtificantis, à quo tales excide-
runt, quibus tamen non dicitur Deus anteà
voluiſſe efficaciter, voluntate conſequenti
abſolutâ, & omnimodè efficaci, vitam, ſeu
gloriam æternam, cùm ſint damnati in æter-
num: ergo non eſt vniuerſaliter, & ſimplici-
ter loquendo verum, omnem, qui vult effica-
citer medium, etiam velle efficaciter ipſum
eius finem vltimum, antequam velit ipſa
media.

Tertiò poſſet adhuc reſponderi, tunc non
eſſe neceſſe eum, qui vult efficacia media ad
aliquem finem, priùs velle alteri efficaciter
ipſum finem, quando vſus, & applicatio me-
diorum pendet ab aliquo alio agente libero; V.
vt enim tunc conſecutio efficax iſtius finis, et-
iam dependet ab iſto, ſic etiam poſſet ei ita
velle media efficacia, vt tamen, accommodatè
ad modum eius agendi, reſpiciant ipſum fi-
nem in executione; ſicque ab illo depen-
deant, & proptereà Deus tunc poteſt illa vel-
le efficaciter, eligendo ea independenter ab
homine, ſine quo tamen non intendat effica-
citer finem, quia hæc intentio, quoad execu-
tionem, pendet etiam ab homine.

Atque ex iis reſponſionibus facilè intelli-
gitur primam illam prædictam rationem ad-
uerſariorum, hoc modo formatam, vt à non-
nullis recentioribus proponitur, non eſſe ma-
ioris ponderis, quàm dum formatur modo
illo, quo eam propoſuimus; ſic autem iſti re-
centiores eam formant: qui ordinatè, & natu-
VI. ris rerum conformiter, ſibi, aut alteri vult fi-
nem, & media, priùs efficaciter vult, & inten-
dit finem, quàm eligat, vel reſpiciat media, ſi
modò & finis ipſe cum medijs ſit in poteſtate
eiuſmodi volentis, & finis ille ſimul ſit quid-
dam ſecundùm æſtimationem, etiam operan-
tis, ſeu volentis potiùs, ſeu principaliùs, quàm
media; atqui gloria æterna habet ſe, vt finis
hominum reſpectu meritorum, & eſt quid-
dam potiùs, magiſque principaliter à Deo in-
tentum, quàm merita, & vtraque ſunt ple-
niſſimè conſtituta in poteſtate Dei: ergo cùm
voluntas Dei reſpectu gloriæ, & meritorum
ſit optimè ordinata, & conformis eorum na-
turæ, & hominum, prior eſt in Deo intentio,
ſeu voluntas efficax gloriæ, quàm præſcientia,
aut etiam electio meritorum, ſeu prædeſtina-
VII. tio mediorum, & ex conſequenti, Deus priùs
vult illis gloriam æternam, quàm præuideat
bona eorum opera.

Poteſt, inquam, intelligi hanc rationem ſic
diſpoſitam non eſſe maioris ponderis: nam
omnes illæ diſtinctiones, ſecundùm quas di-
ximus maiorem in prima diſpoſitione eſſe in-
telligendam, habent etiam locum in maiori
propoſitione, iuxta hanc poſteriorem diſpo-
ſitionem: prima quidem, quia hæc neceſſitas
volendi priùs finem, habet etiam duntaxat
locum in eo agente, quod non eſt perfectè
cognoſcens, qualis non eſt Deus: hæc enim
prioritas intendendi finem ante media fun-
datur in eo, quòd agens debeat moueri à bo-
nitate finis ad volendum media, & etiam in
eo, quòd non ſatis probè norit efficaciam
mediorum, & connexionem eorum ad ſuum
VIII. finem; quorum neutrum reperitur in Deo,
etiam prout vult primam gratiam, & bona
opera creaturæ rationali.

Deinde Deus ita vult homini æternam glo-
riam, vt eam velit ei, in ratione præmij & ſti-
pendij, & quidem, vt vltimum finem homi-
nis, ſed non vt proprium vltimū finem ipſius
Dei, quin potiùs tanquam aliquod eius me-
dium. Item beatitudo eſt ita aliquid principa-
lius operibus meritorijs, comparatione ratio-
nalis creaturæ, vt tamen, quatenus illa eſt bo-
num talis creaturæ, non ſit aliquid principa-
lius, reſpectu diuinæ voluntatis: hæc enim
primò, per ſe, & principaliùs, reſpicit increa-
tam bonitatem Dei, & Deus vult tantùm o-
pera meritoria hominum, vt beatitudo po-
natur, tanquam aliquis moralis effectus il-
lorum, & non propter illam loquendo pro-

I. prîè in genere cauſæ ſuæ finalis.
Tertiò, bona opera, & æterna beatitudo
eius, qui prædeſtinatur à Deo, ita ſunt in ple-
niſſima, & abſolutiſſima poteſtate Dei, vt ta-
men Deus velit iſta omnia creaturæ rationali,
modo ei conuenienti, nimirum, vt agenti li-
bero, & debenti liberè applicare media, ad
ſibi comparandum talem finem: vnde tunc
non eſt neceſſe Deum priùs velle ei efficaciter
vitam æternam, quàm bona opera, quibus,
per modum laboris, illam aſſequatur, vt mer-
cedem, & finem ſuum vltimum.

Ad confirmationem petitam ex ſancto Au-
guſtino, reſpondetur eum ibi agere tantùm
de prima gratiæ efficaci: & quoniam eius con-
gruitas conſiſtit etiam in accommodatione il-
lius ad eum, qui vocatur, vt docebimus primâ
ſecundæ agēdo de gratia efficaci, & hæc, vt eſt
II. exterior, conſiſtit in quibuſdam ſignis exte- B
rioribus, aut verbis, quæ ſunt valdè congrua
mentibus eorum, qui vocantur, vt ibidem do-
cet; ideò rectè ait eiuſmodi ſigna exteriora
non fuiſſe à Deo data Tyriis & Sidoniis, quia
non vocabantur à Deo illa ſingulari gratiâ ef-
ficaci vocante, per quam incipiunt diſcerni à
maſſa perditionis: vnde ſenſus ſancti Augu-
ſtini non eſt, vt volunt auctores prioris ſen-
tentiæ, Deum primò eligere ad fidem, quos
vult credere, & deinde illis decernere media,
quibus credant; ſicque priùs illis velle effica-
citer finem ſuum vltimum, ſeu gloriam æter-
nam, tum media ad iſtum finem: ſed ſenſus
eius eſt, ex defectu formalis cauſæ vocationis
exterioris, & ex illius denegatione, oſtende-
re carentiam formalis & proprij eius effectus,
III. qui eſt credere ex præueniente gratia; ſicque
hæc particula, *vnde*, in iſto loco ſancti Augu- C
ſtini, eſt duntaxat *cauſalis*, iuxta hunc ſenſum.

ARTICVLVS X.

*Soluuntur quatuor aliæ rationes aduerſa-
riorum.*

SECVNDA ratio contrariæ ſententiæ au-
ctorum eſt eiuſmodi: electio Chriſti Do-
mini & eius prædeſtinatio eſt exemplar præ-
deſtinationis hominum, vt S. Auguſtinus do-
cet libro *de prædeſtinatione Sanctorum* capi-
te decimo quinto; ſed electio Chriſti Domini
ad gloriam non eſt facta ex præuiſione meri-
torum eius, vt omnes Theologi docent cum
ſancto Thoma tertiâ parte quæſtione decimâ
IV. nonâ: igitur nec etiam ipſa electio hominum
ad gloriam eſt facta ex præuiſis eorum me- D
ritis.

Reſpondetur ex ſancto Thoma tertiâ parte
quæſtione vigeſimâ tertiâ, prædeſtinationem
Chriſti Domini eſſe exemplar noſtræ præde-
ſtinationis quoad terminum, & effectum, ſeu
ſecundùm illud bonum ad quod aliquis præ-
deſtinatur; nam quemadmodum humanitas
Chriſti Domini eſt prædeſtinata ad vnionem
hypoſtaticam, ratione cuius Chriſtus Domi-
nus eſt naturalis filius Dei; ita nos prædeſti-
nati ſumus ad filiationem adoptiuam Dei: eſt
etiam Chriſtus Dominus aliquo modo exem-
plar noſtræ prædeſtinationis ad primam gra-
tiam, ſine aliquibus noſtris meritis, non eſt
tamen noſtra prædeſtinatio ſimilis prædeſti-
nationi Chriſti Domini, quoad omnia, quia,

A vt rectè S. Thomas ait ſuprà, non eſt neceſſe, V.
vt exemplatum conformetur exemplari, quā-
tum ad omnia: vnde & in eo, de quo præſens
quæſtio mouetur, non debet eſſe ſimilis præ-
deſtinationi Chriſti Domini: nam Chriſtus
Dominus fuit beatus à primo inſtanti, nec vl-
la merita præceſſerunt eius beatitudinem,
quibus illam ſibi promeruerit: at nos, & il-
lam nobis promeremur, & etiam naſcimur *fi-
lij iræ*.

Tertia ratio: ſi electio ad gloriam eſt facta
ex præuiſis meritis; vel ex vno, & altero meri-
to, vel ex perſeuerantia in merito vſque ad fi-
nem vitæ: non ex primo, aliàs enim omnes,
qui habent vnum, aut alterum meritum, eſ-
ſent electi ad gloriam, cùm tamen conſtet plu-
res excidiſſe à gratia ſanctificante, in qua ſa-
tis diu vixerant, & eſſe mortuos in peccato
B mortali: non item ex ſecundo, quia homo VI.
non meretur perſeuerantiam in bono, vt
Theologi docent primâ ſecundæ agendo de
merito.

Reſpondetur, prædeſtinationem non eſſe
factam præciſè ob vnum, aut alterum meri-
tum, ſed ob merita, quæ durant vſque ad fi-
nem vitæ, ſiue illa ſint plura, ſiue vnum dun-
taxat, dummodo homo moriatur in gratia ſa-
tis eſt, vt ex vi illius prædeſtinetur.

Ad id verò quod aſſertur de merito perſe-
uerantiæ, reſpondetur perſeuerantiam ſum-
ptam pro illo ſpeciali dono, quo quis infalli-
biliter, & de facto perſeuerat, non cadere ſub
meritum iuſti hominis *de condigno*, ſed tan-
tùm *de congruo*, vt docebimus ex ſancto Au-
guſtino, primâ ſecundæ, ad quæſtionem 114.
agendo de merito.

C Quarta ratio: ſi electio ad gloriam fiat ex VII.
præuiſis meritis: ergo datur aliquid in ipſo
prædeſtinato, quo ſe diſcernat à reprobo,
contra illud Apoſtoli, *quis te diſcernit*: nam
dicet ſua merita eum diſcernere à reprobo,
quæ merita ſic ſunt à gratia excitante, & adiu-
uante Dei, vt tamen ſint à libero etiam eius
conſenſu.

Confirmatur: poſito, quòd hæc electio fiat
tantùm ex præuiſis meritis, iam deputatio ad
gloriam, non tam erit à Deo, quàm ab ipſis
hominibus: nam ad hanc deputationem ha-
bebit ſe tantùm indifferenter, quia totum il-
lud prouenit ex ipſa hominum cooperatione;
ex eo enim, quòd illi benè vtantur mediis ſi-
bi præparatis à Deo, fit, vt ſint prædeſtinati,
& ex eo, quòd malè vtantur illis, fit vt ſint re-
probi: ergo quemadmodum ipſa cooperatio
D eſt ab illis, ſic & ipſa eorum deſtinatio ad glo- VIII.
riam; & ſicut Deus neminem cogit ad benè
agendum, ſed tantùm prouocat, & adiuuat,
ſic etiam Deus, ad ſummum, prouocabit tan-
tùm ipſos homines, vt illi ordinent ſe ipſos in
beatitudinem: hoc autem totum eſt contra
ſacras Literas, quæ tribuunt ſoli Deo electio-
nem hominum, vt apud S. Ioan. ſexto capite,
non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos: item *ad
Romanos* 8.

Reſpondetur ex noſtra ſententia non ſequi
eſſe aliquid in ipſo prædeſtinato, quo ſeipſum
diſcernat à reprobo: nam prima gratia, quâ
primùm diſcernitur à non iuſto, eſt illi con-
ceſſa ex mera liberalitate Dei; item conſen-
ſus in primam gratiam, quo dicitur diſcerne-
re ſe à peccatore, ſe ipſum facere vas in hono-

I. rem, ita eſt ab eius voluntate, vt tamen ab A
ea oon ſit, prout agit per vires tantummodò ſuas naturales, ſed vt eleuatur, & adiuuatur per ſpeciale aoxilium Dei: vnde cùm & iſte conſenſus ſit etiam ex ſpeciali ſopernaturali auxilio Dei, homo ille noo tam diſceroit ſeipſum à reprobo, quàm ipſummet beoeficium Dei eom diſcernir; & ideò rectè Apoſtolus primæ *ad Corinthios* qoarto ait, *quis te diſcernit, quid autem habes, quod non accepiſti, ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* neqoe etiam homo iſte diſceroit ſeipſum per alia bona opera, quæ ſequuotur ipſam iuſtificationem; vt eoim hæc ſunt ordinis ſuperoaturalis, ſic & habet illa à Deo, & ita obtioet illa, & in illis perſeuetat per metita iuſtitiæ, vt rameo ſemper hæc omnia fiaot ex gratia Dei excitaote, & adiouanre, quâ ratiooe non baber
II. aliquid in ſeipſo taoquam à ſeipſo, io quo B
poſſit gloriari, & quo ſeipſum diſceroat ab alio, qui eſt reptobus.

Ad confirmatiooem: oegatur, ex electiooe ad gloriam factaex præuiſiooe metitorum, ſequi illam magis eſſe ab ipſis homioibus, quàm ab ipſo Deo, quia & cooſenſus io gratiam vocantem, & ipſa ad eum dandum excitatio, eſt à Deo, per gratias excitantem, & adiuuantem: vnde Deus oon habet ſe iodifferenter ad prædeſtinandum, ſed actiuè, cùm oos excitet & adiuuet ſupernaturaliter, ad inquirendum, & adipiſcendum fioem vltimum ſupernaturalem, modo tamen ratiooali, nimirum requirendo etiam hac io te conſenſum noſtrum: quando verò ſacræ Scriptoræ tribuunt ſoli Deo electionem noſtram ſine
III. vllis noſtris meritis, loquuntor rantùm de C
electione ad primam gratiam, vel da electiooe ſaocti Petri, & aliorum diſcipolorum, ad dignitatem Apoſtolatus, vt illod Chriſti Domini apud ſanctom Ioaooem 6. cap. *non vos me elegiſtis, ſed ego vos.*

Quinta ratio: ſaoctos Paolus *ad Romanos* nono dum quæritur ab eo, cur Deus vnom ex duobos aſſumat in vitam æteroam, & relinquat alterum, ſic ait: *ô homo tu quis es, qui reſpondeas Deo? numquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? an non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliquod vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* & cap. 11. exclamat: *ô altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius!* & ſaoctus Auguſtioos libro *de dono perſeuerantiæ*, capite octaoo, reoocat in inſcrutabile iudicium Dei, quòd ex duobus
IV. piis hominibos, huic donetur perſeuerantia D
vſque in finem, illi verò ooo dooetur: at poſito qoòd hæc electio fiat ex præoiſis meritis, eiuſmodi admiratio & difficultas omnioò tollitur: nam ſtatim reſpoodebitur ratiooem, quòd hic vocatus ſit electus ad vitam æternam, alter verò mioimè, prouenire ex eo quòd vnus habeat merita, & ſic cooperatur vocaoti gratiæ, & ſeſe in ea exercuerit, alter verò minimè: ergo cùm tam ſanctus Paulus qoàm ſanctus Auguſtious noo fruſtrà recurrant in inſcrutabile iodiciom Dei, qoaotum ſpectat ad hanc difficultatem; & cùm vt ſic recurramos nihil aliud nobis ſuppetat, quàm aſſerere id totum pendere ex liberali voluntate Dei, concludeodum eſt electiooem hominum ad gloriam eſſe ex ſola liberali voluotate Dei.

Reſpoodetur ſanctum Paulum *ad Romanos* nooo, quando ait, *ô homo tu quis es*, &c. loqui de prima diſcretione à maſſa perditioois per electionem ad primam gratiam; hâc enim exclamatione docet rationem factorum noo eſſe exigendam à Deo, cùm ille habeat ſummum ius io omnes, & oos per peccatum originale ſimos conſtituti in maſſa perditionis, io qua poterat ex rigore iuris nos relinqoere; ſicque nemioem poſſe iuſtè conqueri, quòd ex tali maſſa liberet hooc, per primam gratiam ſpecialiter efficacem; iſtum verò relinquat, non daodo ei gratiam tam ſpecialem: ſic ſanctos Auguſtinus *in Enchiridio ad Laurentium* capite nonageſimo oono, & libro *de prædeſtinatione Sanctorum* capite octauo explicat hanc exclamatiooem Apoſtoli. V.

Ad auctoritatem ſancti Auguſtini ibi allatam reſpoodetur, eum ibi loqui de prima gratia illa, quæ ſingulari quodam modo eſt efficax: aitqoe nobis eſſe *inſcrutabile*, cur Deus det illam hoic io particulari potiùs, qoàm aliam gratiam noo ita congroam: vnde, cùm nulla in ipſis hominibus præceſſerint merita, vel demerita, in quæ, tanquam in veram aliquam caoſam poſſit iſtud reuocari, vt Maſſilienſes & Pelagiaoi cootendebant; ſanctus Auguſtinus ait, quoad haoc qoæſtionem, eſſe recurreodum ad inſcrutabile iodicium Dei: ibi autem ſaoctus Auguſtinus ooo agit de electiooe ad gloriam, de qua mouetur præſeos qoæſtio. VI.

Sexta ratio: ſi Deus eligit hominem ad gloriam propter opera præuiſa, iam Deus diligit homioem, qoia homo eſt præoiſus dilecturus Deom; amor eoim hominis ad Deum mouet VII.
Deom, vt eum eligat ad vitam æteroam, & ſic amor creaturæ erga Deum eſt prior amore Dei erga creaturam: at hoc eſt contra Apoſtolum *ad Romanos* vodecimo, & cootra S. Ioanoem primâ ſoâ canonicâ capite quarto.

Reſpoodetur dilectiooem illam, quâ Deus ordioat prædeſtioatum in vitam æteroam, præſupponere quidem dilectiooem, quâ homo diligat Deum, nec rameo dilectionem hominis præſopponi ad quamcumqoe dilectionem Dei: nam ſi agatur de prima omnium dilectione, Deus priùs diligit hominem, qoàm homo diligat Deum, Deus enim priùs dat homini primam gratiam, quâ excitetur ad amandum Deum, & ad id eum adiouat, quàm ipſe homo diligat Deum, ex amore ſoperoaturali; & de iſto amore iorelligeodus eſt ſanctus Ioanoes primâ ſuâ canonicâ capite quarto, &
ſaoctus Paulus *ad Romanos* vodecimo, cum VIII.
quo tamen amore ſtat, quòd Deus prærequirat io nobis aliqoam dilectionem, ex vi cuius mouearor ad confereodum nobis æternam gloriam.

ARTICVLVS XI.

Soluitur vltimum aduerſæ ſententiæ fundamentum à ratione petitum.

VLTIMA ratio adoerſatiorum hæc eſt: electio mediorum efficacium facta abſolutè & noo rantùm conditiooatè præſopponit in ipſo eligente efficacem volitionem finis mediorum eiuſmodi, quia *propter quod vnum quodque tale & illud magis:* atqui Deus abſolu-

I. tè & non ſub cōditione eligit media efficacia,
quibus deducat prædeſtinatos ad gloriam æ-
ternam; prædeſtinatio enim diſtinguitur à
communi prouidentia, ſeu generali penes in-
fallibilitatem mediorum, & hæc media ſunt
bona opera prædeſtinatorum: ergo talis eo-
rum efficax electio, facta abſolutè à Deo præ-
ſupponit in illo efficacem volitionem gloriæ
æternæ ipſis prædeſtinatis, & ex conſequenti
bona opera prædeſtinatorum non ſunt cauſa
electionis eorum efficacis ad gloriam.

Confirmatur: qui priùs in aliquo ſigno ra-
tionis nouit hæc media eſſe efficacia & infalli-
bilia ad aſſequendum hunc finem, alia verò
eſſe quidem ſufficientia, non tamen efficacia
& infallibilia, & poſtmodum decernit ex dua-
bus perſonis diſtinctis vni efficacia, & alteri
tantùm ſufficientia, dum decernit efficacia
II. huic potiùs quàm alteri, habet ſpecialem ali-
quem amorem erga eum quem non habet
circa alterum; ſed Deus antequam abſolutè
decernat dare huic & iſti hanc & illam gra-
tiam, nouit per ſuam ſcientiam *ſimplicis intel-
ligentiæ* hanc & illam gratiam fore huic effi-
cacem, & infallibilem, iſtam verò fore in-
efficacem alteri: deinde abſoluto decreto ſuæ
voluntatis decernit dare ſancto Petro hanc
gratiam quæ eſt efficax, iſtam quæ eſt ineffi-
cax Iudæ: ergo Deus habet ſpecialem ali-
quem amorem erga Petrum, quem non habet
erga Iudam; ſed amor ille ſpecialis non po-
teſt eſſe aliud quàm volitio efficax dandi ei
gloriam, & non ex præuiſione bonorum ope-
rum, quia tunc nulla talis præuiſio antecedit:
ergo eſt ex liberalitate pura Dei; ſicque effi-
III. cax electio ad gloriam fit ex mera Dei libera-
litate, & non ex præuiſis meritis.

Reſpondetur patere ſolutionem ex dictis
ad primam rationem: vbi enim animaduerti-
mus nihil creatum, quodcumque illud ſit, ex-
ercere cauſalitatem finalem circa diuinam
voluntatem, ſed hoc conuenire tantùm boni-
tati creatæ, per reſpectum cuius, omnia crea-
ta ſunt tantùm quædam media: iſtud autem
axioma, *propter quod vnumquodque tale, & il-
lud magis*, non poſſe habere locum in præſen-
ti negotio, iuxta primam reſponſionem ibi
allatam, patet ex eo quòd vna ex conditioni-
bus requiſitis ad veritatem iſtius axiomatis,
ſit, vt illud, in quo fit comparatio, conueniat
vni ratione alterius, vt interpretes Ariſtote-
lis obſeruant libro primo *poſteriorum*, vbi diſ-
putant, an in demonſtratione magis aſſentia-
IV. mur principiis, quàm concluſioni, & poteſt
intelligi ex ſancto Thoma primâ parte quæ-
ſtione octogeſimâ ſeptimâ articulo ſecundo in
reſponſione ad tertium: at iuxta primam re-
ſponſionem finis ipſe vltimus hominis non
eſt ipſi Deo, vtpote perfectiſſimè cognoſcen-
ti, ratio volendi primam gratiam, vel etiam
ſecundam eiuſmodi homini, vt ibi explicatum
eſt. Aliæ autem ſolutiones ibi poſitæ pro pri-
ma iſta ratione, poſſunt etiam facilè accom-
modari huic vltimæ rationi auctorum prioris
ſententiæ.

Ad id autem quod dicitur, ſcilicet præde-
ſtinationem eſſe prouidentiam ſpecialem diſ-
tinctam à communi prouidentia penes infal-
libilitatem mediorum, reſpondetur, vt colla-
tio primæ efficacis gratiæ, & aliorum eiuſmo-
di beneficiorum dicatur pertinere ad ſpecialē

A prouidentiam Dei, non eſſe neceſſarium illam V.
procedere ex ſpeciali efficaci omnimodè ab-
ſoluta & expreſſa, ſeu formali intentione
dandi iſti homini infallibiliter vitam æter-
nam, cùm Deus non moueatur à tali fine ad
volendum illam, vt animaduertimus: ſed ad
id ſufficere, quòd Deus conferat homini do-
na eiuſmodi ſpecialia.

Ad confirmationem reſpondetur, verùm
quidem eſſe, vt probat hæc ratio, Deum con-
ferendo ſpecialem gratiam, quam antea no-
uit per ſcientiā *ſimplicis intelligentiæ*, eſſe effi-
cacem, habere aliquem ſpecialem affectum
amoris erga eum, cui dat talem gratiam, quem
affectum non habet ita ſpecialem erga alte-
rum, cui dat gratiam ſolummodò ſufficien-
tem: & poteſt confirmari ex doctrina ſancti
Auguſtini, qui paſſim ſcribens contra Pela-
B gianos & Semipelagianos, vocationem ho- VI.
minum per gratiam efficacem appellat *altam*,
&, poſt Apoſtolum *ad Romanos* octauo, *voca-
tionem ſecundùm propoſitum Dei*, ipſos item præ-
deſtinatos, vocatos *ſecundùm propoſitum Dei*;
aliorum autem vocationem, per gratiam dun-
taxat ſufficientem, appellat vocationem *non
ſecundùm propoſitum*: cuius appellationis ratio
hæc poteſt eſſe, quòd, ſicut propoſitum dicit
aliquem ſpecialem actum voluntatis, ita et-
iam Apoſtolus & ſanctus Auguſtinus velint
Deum, ſic conferendo primam gratiam ita ef-
ficacem aliquibus, habuiſſe erga illos ſpecia-
lem aliquem amorem: negamus tamen inde
ſequi amorem hunc eſſe formaliter, vel effi-
cacem electionem iſtorum hominum ad glo-
riam, vel præſupponere formaliter in Deo
abſolutam aliquam voluntatem gloriæ æter-
C næ erga illos: cuius rei hæc eſt ratio, quòd VII.
tunc tantùm volitio Dei dicitur eſſe formali-
ter talis, & talis obiecti, quando illa ſeſe for-
maliter ad illam vt talem terminat, quemad-
modum patet ex dictis de decreto libero Dei,
& de formali eius ratione; at Deus, pro illo
ſigno rationis, vel in aliquo alio priori, non
terminat formaliter ſuam volitionem ad æ-
ternam gloriam prædeſtinatorum, vt illis effi-
caciter volitam, ſed ex pura tantùm & inſigni
quadam liberalitate, ad illam *altam*, & ſecun-
dùm *Dei propoſitum* gratiam vocantem, & ad
alia eiuſmodi beneficia ſpecialia, cùm mouea-
tur à ſola ſua increata bonitate ad volendum
illa, & non à creata bonitate vitæ æternæ, vt
oſtendimus.

Addidi inter reſpondendum hanc particu-
D lam, *formaliter*, quia ſi agatur tantùm de vir- VIII.
tuali volitione alicuius effectus in ſua cauſa,
quia hæc ſpecialia beneficia gratiæ, quæ ſunt
propria prædeſtinatorum, continent vir-
tualiter perſeuerantiam, & gloriam æternam,
fatemur Deum, ſic vocando hominem, & ei
conferendo hæc ſpecialia beneficia gratiæ,
tunc intendere virtualiter, & inchoatiuè ho-
minibus ſic vocatis æternam gloriam, quate-
nus in volitione abſolutè efficaci mediorum
ſimiliter efficacium, ipſa volitio finis corre-
ſpondens eis continetur virtute & inchoati-
uè: ex quo tamen non poteſt inferri Deum
formaliter voluiſſe iſtis hominibus æternam
gloriam, ante præuiſa merita; ſed ſolùm po-
teſt inferri, id in quo perſeuerantia, & gloria
continentur virtualiter, eſſe à Deo formaliter
volitum, ante vlla merita, etiam præuiſa,

I. quod non impadit, quin Deus, poſt præuiſio-
nem illotum, voluerit, & intenderit fotma-
liter æternam gloriam, vt coronam, & præ-
mium aiuſmodi meritorum.

Quomodo autem ex illa cognitione, quâ
Deus per ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ*, vel
etiam *viſionis*, nouit gratiam, duntaxat ſuf-
ficientem non habitutam reipſa, ſiue effectum
ſiue conſenſum huius & iſtius hominis, verbi
gratiâ Iudæ, non poſſit inferri Deum nolle illi
æternam glotiam, explicabitur agendo de re-
probatione, & cauſa illius.

Artscvlvs XII.

*Vtrum merita puri alicuius hominis poſſunt
eſſe aliquo modo cauſa prædeſtinationis
alterius, vel illam iuuare.*

II. Sit hæc vnica propoſitio. *Omnibus medis qui-
bus vnus ſanctus poteſt alteri promereri pri-
mam gratiam* de congruo, *& alia media aſſe-
quendæ vitæ æternæ, poteſt etiam* de congruo
promereri alteri prædeſtinationem. Probatur:
prædeſtinatio nihil eſt aliud quàm ſeries ali-
qua beneficiorum iuſtificationis, etiam inclu-
dendo vltimam vitæ periodum, ſi conſidere-
tur, vt *completa*; atqui fieri poteſt, vt iuſtus
aliquis viator prometeatur alteri *de congruo*
primam vocantem gratiam, item augmentom
gratiæ habitualis, aliquod exarcitium bono-
rum operum, item fraquenti repetitione fer-
uentis ſuæ orationis, felicem periodum vlti-
mam vitæ, & aliquam perſeuerantiam proxi-
mi in gratia habituali: ergo aliquis iuſtus po-
teſt *de congruo* promereri alicui alteri præ-
deſtinationem, vel etiam illam iuuare ſuis
precibus. Maior ſatis patet ex ſe.

III. Minor probatur primò ex orationibus Ec-
cleſiæ in celebratione miſſarum, quibus à Deo
petimus proximis charitatem, humilitatem,
& cætera id genus dona, quæ etiam perſeue-
rent vſque ad exitum vitæ, etiam excluſi-
uè: ergo cùm Eccleſia quæ regitur à Spiritu
ſancto, non poſſit malè orare, prædeſtinatio
etiam completa poteſt cadere ſub meritum
de congruo, alicuius *inſigniter* ſancti, & perſe-
uerantet, feruenter & fideliter orantis pro
proximo. Item ex ſancto Auguſtino libro
de dono perſeuerantiæ capite vigaſimo ſecundo,
cur inquit, non potiùs ita dicitur, *Etſi, qui ſunt
nendum vocati, pro eis vt vocentur, oremus, for-
taſſis enim ſic prædeſtinati ſunt vt noſtris oratio-
nibus concedantur, & accipiant eandem gratiam,
quâ velint & efficiantur electi.* Item ex eodem
IV. S. Auguſtino ſermone primo *de ſancto Stepha-
no: ſi Stephanus ſic non oraſſet*, inquit, *Eccleſia
Paulum non haberet.*

Fauet ratio: congruum eſt, vt Deus exau-
diat orationes ſuorum amicorum, iuxta il-
lud Pſalmiſtæ, *voluntatem timentium ſe fa-
ciet & deprecationem eorum exaudiet*: ſed ſancti
ſunt amici Dei, ſic enim vocantur paſſim
in ſcriptura, & illi ſæpe orant Deum, vt
dignetur dare peccatoribus primam gra-
tiam vocantem, vt patet ex locis citatis: item
vt det augmentum gratiæ & gloriæ, perſeue-
rantiam in bonis operibus & felicem diſceſ-
ſum ex hac vita, vt videre eſt tam in epiſtolis
Apoſtolorum, quàm in orationibus Eccleſiæ.

Obiicies primò, Concilium Arauſicanum
canone tertio damnare eum, qui dicit gratiam
A Dei conferri ad inuocationem humanam; V.
quod etiam anteà damnarat S. Auguſtinus li-
bro *de dono perſeuerantiæ* capite decimo ſexto;
at orationes ſanctorum, & eorum merita ſunt
quædam inuocationes humanæ.

Reſpondetur, in illo canone Arauſicano &
loco ſancti Auguſtini per inuocationem hu-
manam, non intelligi orationem factam in
gratia & ex gratia Chriſti Domini, ſed ex ſolis
viribus naturæ, ex cuius efficacia, Maſſilien-
ſes volebant Deum dare gratiam; quod ibi
condemnatur à Concilio, & S. Auguſtino; nos
autem hîc loqui de illis ſolùm orationibus
ſanctorum, quæ ſunt ex gratia & in ſtatu gra-
tiæ Chriſti factæ.

Obiicies ſecundò: ſi vnius prædeſtinatio iu-
uetur meritis & orationibus iuſtorum: ergo
prædeſtinatio alicuius hominis, conſiderata
B ſecundùm ſe totam, non erit ex mera volunta- VI.
te Dei, ſed habebit aliquam ſui cauſam in
creatura, contra Patres & Theologos, apud
quos idem eſt, poſſe mereri primam gratiam
& mereri prædeſtinationem ſeu diuinam ele-
ctionem, vt videre eſt apud S. Auguſtinum li-
bro *de dono perſeuerantiæ*, cap. 1. & 14. & fa-
cilè probatur.

Quicunque enim meretur donationem pri-
mæ gratiæ, meretur & præparationem æter-
nam iſtius gratiæ; nam ſi donatur ob noſtrum
meritum, etiam præparatur ob noſtrum me-
ritum, ex ſancto Auguſtino nunc relato; ſed
prima gratia, augmentum gratiæ ſanctifican-
tis, gloriæ, & perſeuerantia in bonis operibus,
cum felici exitu ex hac vita, datur ex orationi-
bus ſanctorum, iuxta noſtram reſponſionem:
ergo & prædeſtinatio hominis ad gloriam, imò
quoad omnes ſuos effectus, fiet ex merito VII.
C alicuius puræ creaturæ, & non ex ſola volunta-
te gratuita Dei.

Reſpondetur, quando Patres negant præ-
deſtinationem habere aliquam cauſam, vel
occaſionem quoad omnes ſuos effectus, loqui
tantùm de ipſo prædeſtinato, ita vt velint in
eo nihil eſſe, quod fuerit cauſa Deo cur illum
prædeſtinauerit ad primam gratiam; non au-
tem id intelligunt de quolibet alio iuſto, qui
diſtinguitur ab eo qui tunc prædeſtinatur:
nam certum eſt ex Apoſtolo *ad Romanos* octa-
uo, ad *Epheſios* primo, & ex omnibus Theolo-
gis tertiâ parte quæſtione decimâ nonâ & vi-
geſimâ quartâ, nos fuiſſe prædeſtinatos in
Chriſto ad primam gratiam; item remiſſionem
peccatorum, augmentum gratiæ & gloriæ &
D ipſam gloriam nobis dari, ſicut & gratiam ha- VIII.
bitualem, ex meritis Chriſti.

Addi etiam poteſt, quòd licet talis gratia
detur ex merito Chriſti Domini, vel ex meritis,
& precibus ſanctorum fundatis in gratia
Chriſti, non deſinit dari ex gratuita voluntate
Dei, quatenus prima illorum omnium radix
eſt ex mera gratuita voluntate Dei: vis enim
illa gratiæ Chriſti Domini fundatur in vnione
hypoſtatica, etiam reſpectu Chriſti, facta me-
rè gratuitò, vt Auguſtinus docet libro *de præ-
deſtinatione ſanctorum*, capite decimo quinto:
igitur ſemper prædeſtinatio hominum, ſum-
pta ſecundùm ſe totam, & omnes ſuos effe-
ctus, eſt facta merè gratuitò, in prima ſua
cauſa & radice omnium ſuorum effectuum.
Chriſtus tamen in eo differt à cæteris ſanctis,
quòd id habeat reſpectu omnium, adeò-

I. que ſacris in Scripturis vocatur *caput corporis Eccleſiæ*, *ad Coloſſenſes* primo, & *Epheſiorum* primo, *caput ſuper omnem Eccleſiam*, & ibidem dicimur *prædeſtinati per Ieſum Chriſtum in ipſum*: at ſancti circa vnum aut plures, non tamen circa omnes.

Deinde, quòd Chriſtus Dominus id habeat ea vi ſuorum meritorum, præſuppoſito pacto Dei, quæ eius merita non fundantur in meritis alicuius alterius: ſancti verò in ſuis quidem meritis, non tamen ſumptis præciſè vt ſunt ab illis, ſed vt fundantur in meritis Chriſti Domini, à quibus ſuam mutuantur efficaciam, vt palmites ab ipſa vite, iuxta illud Chriſti apud Ioannem decimo quinto capite: *ego ſum vitis & vos palmites, & ſine me nihil poteſtis facere.*

II. # DISPVTATIO QVINTA.

De effectibus prædeſtinationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quænam ſint conditiones & quot effectuum prædeſtinationis.

HACTENVS egimus de natura, diuiſione, cauſis ipſius prædeſtinationis, nunc de eius effectibus eſt agendum: & quia prædeſtinatio incompleta eſt duplex: vna *ad primam gratiã*, & ad alia beneficia gratiæ, quibus homo certiſſimè liberatur; altera *ad gloriam*: Primò quæri poteſt, quidnam ſit *eſſe effectum*
III. *prædeſtinationis*: &, *cuius incompleta prædeſtinationis* ſint effectus ea, quæ poſt modum explicabuntur, tanquam effectus eius.

Ad primum reſpondetur, illud nihil eſſe aliud, quàm habere aliquo modo ortum ſuum à decreto, quod ipſa prædeſtinatio importat: nam effectus præciſè, & formaliter ſumptus, ſeu quatenus effectus, eſt de genere relationi: ergo, quod eſt, & denominatur propriè effectus, debet eſſe formaliter tale, & dici in ordine ad cauſam: ergo illa, quæ formaliter, & propriè dicuntur eſſe effectus prædeſtinationis, debent eſſe, & dici talia, per ordinem ad illud decretum, quod ipſa prædeſtinatio formaliter importat, & ex conſequenti, habere aliquo modo ſuum ortum ab illo: ergo il-
IV. lud dumtaxat poteſt eſſe, & dici, loquendo propriè, aliquis effectus prædeſtinationis ipſius, quod ex illa ſequitur.

Ad ſecundum primò reſpondetur, ſumendo prædeſtinationem, pro ſola efficaci electione *ad gloriam æternam*, tunc iuxta primam ſolutionem articulo nono præcedentis diſputationis traditam ad primam rationem aduerſariorum ſententiæ, nullum loquendo propriè dari effectum prædeſtinationis.

Probatur hæc noſtra reſponſio: quia, ex nunc dictis, vt aliquid ſit proprius effectus prædeſtinationis, debet habere ſuum ortum à firmo illo decreto, quod formaliter importatur nomine prædeſtinationis: ſed nihil eorum, quæ à Theologis recenſentur, vt effecta prædeſtinationis, habet ſuum ortum ab ipſa electione efficaci ad gloriam, quatenus hæc præ-

A ſcindit ab altera prædeſtinatione incompleta, V.
quia, iuxta noſtram ſententiam, hæc electio ad gloriam eſt ex præuiſione meritorum, & ex conſequenti poſt illam; poſterius autem volitum non poteſt eſſe ratio, cur, quod eſt illo prius volitum, ſit formaliter volitum: tum etiam quia Deus, cùm ſit perfectiſſimè cognoſcens, non vult media, ex formali volitione antecedenti volitionem eius, quod dicitur eſſe medium conſequendo ipſi fini.

Secundò reſpondetur, ſumendo prædeſtinationem pro incompleta, ſeu pro efficaci decreto *ad primam gratiam efficacem*, ſeu, ad alteram illam, ſecretam, & ſecundùm propoſitum Dei vocationem, tunc, loquendo propriè, aliqua eſſe illius effecta, ſeu quædam poni in rerum natura, quæ habeant ſuum ortum ab illa, vt patebit ex dicendis infrà.

Addidi in prima reſponſione ad ſecundum
B hanc particulam, *ſi ſequamur primam reſponſionem ad primam rationem aduerſariorum ſententiæ*; nam, ſequendo illas alias, quæ præſupponunt aliquem affectum Dei, ſaltem ſimplicem, & intentionem non omnimodè, & abſolutè efficacem erga homines de danda illis vita æterna, dici poteſt illa, quæ dicuntur effectus prædeſtinationis, poſſe conformiter ad iſtam reſponſionem, dici aliquo modo effectus prædeſtinationis ſic ſumptæ, ſeu electionis ad gloriam, quatenus dantur ex aliqua intentione illius, vt ibi explicatum eſt. Hoc præmiſſo, VI.

Reſpondetur ad difficultatem propoſitam articulo præſenti, omnes conditiones eiuſmodi effectuum poſſe reuocari ad quatuor. Prima eſt, *quòd ſint à Deo, vt prædeſtinante, & aliquâ ratione originentur in decreto Dei.* Secunda, *vt pertineant ad ordinem ſupernaturalem.* Ter-
C tia, *vt ſint ex gratia Chriſti.* Quarta & vltima, *vt non tantum aptitudine, ſed etiam, vt per illam, beatitudo æterna habeatur de facto, & ſic conducant ad illam.* VII.

De prima conditione, patet ex præmiſſis ad hanc reſponſionem, & ſatis intelligitur ex definitione prædeſtinationis allata ſuperiùs ex S. Auguſtino, ſcilicet *præparatio beneficiorum gratiæ, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur*: nam S. Auguſtinus ibi, per *beneficia gratiæ*, intelligit effecta prædeſtinationis, & per *præparationem*, decretum illud prædeſtinationis: item ex eo quòd lib. *de prædeſtinatione ſanctorum*, capite decimo ait, *hoc intereſſe inter prædeſtinationem, & gratiam, quòd prædeſtinatio ſit præparatio gratiæ, gratia autem*
D *ipſa donatio.* VIII.

Confirmatur ampliùs ex Apoſtolo *ad Romanos* octauo, ponente ſeriem effectuum prædeſtinationis: vbi enim poſuit decretum eius, ſtatim ſubiungit, *Hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit; quos autem iuſtificauit, hos & glorificauit.* Deinde, omnis ille effectus, quo aliqua creatura ordinatur, & dirigitur, debet eſſe alicuius diuinæ prouidentiæ ſibi correſpondentis, & ab illa repetere ſuum ortum; quidquid enim ſic dirigitur, per prouidentiam Dei dirigitur: ſed omnia, & ſingula, quæ recenſentur tanquam effecta prædeſtinationis, ſunt ſpecialis prouidentiæ ſupernaturalis, & condiſtinctæ à communi, & generali prouidentia, & decretum prædeſtinationis pertinet ad ſpecialem illam ſupernaturalem prouidentiam: igitur illa omnia, quæ

dicuntur effecta prædeſtinationis, debent A
I. aſſe, & oriri à tali decreto.
De ſecunda conditione patet: nam eo ipſo,
quo prædeſtinatio eſt ad aliquid ſupernatura-
le, puta ad gratiam iuſtificationis, quæcum-
que dantur, vel ad diſponendum ad illam, vel
ad obtinendum illam, vel ad conſeruandum,
& faciendum illam iam obtentam, & ad po-
nendum vltimum eius effectum, debent ſimi-
liter eſſe ordinis ſupernaturalis, vt ſic legiti-
ma & conueniens proportio ſeruetur.
De tertia conditione probatur ex illo Apo-
ſtoli *ad Epheſios* primo loquentis de Deo, *præ-
deſtinauit nos per Ieſum Chriſtum*, &c. Et Chri-
ſtum Dominum eſſe cauſam finalem, & meri-
toriam noſtræ prædeſtinationis, docent Theo-
logi ex profeſſo tertiâ parte q. 24.
De quarta conditione probatur ea illa
particula definitionis prædeſtinationis, relatæ
II. ſuprà ex S. Auguſtino, *quibus certiſſimè libe-* B
rantur; nam denotat efficaciam infallibilem
eiuſmodi effectuum prædeſtinationis, & vim
illorum non tantùm eſſe in aptitudine, ſed
etiam in actu exercito practicam, dum reipſa
applicantur. Deinde, effectus ipſi debent cor-
reſpondere decreto importato per prædeſti-
nationem, ſicut ſuæ cauſæ: at decretum hoc
eſt abſolutè ſimpliciter & omnimodè efficax:
ergo & ea quæ habent rationem effectus com-
paratione illius, debent infallibiliter, actu, &
de facto inſeruire beatitudini acquirendæ:
vbi tamen
Notandum eſt, modum illum inſeruiendi
fore ſufficientem, ſi illud, quod eſt talis effe-
ctus, inſeruiat aliquo modo, ſiue diſpoſitiuè
tantùm, ſiue effectiuè meritoriè de congruo,
III. vel de condigno, ſiue proximè, ſiue tantùm C
remotè, ſiue remouendo impedimenta, quæ
poſſent obſiſtere aſſecutioni vitæ æternæ, ſiue
præſtando aliquid aliud, quod reipſa proficit
ad æternam beatitudinem, quatenus acquiri-
tur actu: ſic enim colligimus ex illo Apoſtoli,
*omnia cooperantur in bonum iis, qui vocati ſunt
ſecundum propoſitum Dei.*
Et per hanc conditionem excluduntur à
numero & ratione effectuũ prædeſtinationis
omnia illa, quæ, quoad ſuam ſubſtantiam ſu-
pernaturalia, ſunt quidem apta conducere ad
acquiſitionem vitæ æternæ, de facto tamen,
licet applicata hominibus, ei non inſeruiunt,
ſed tunc cenſentur potiùs eſſe generalis cu-
iuſdam prouidentiæ ſupernaturalis ſeſe ex-
tendentis ad omnes quoſcumque homines,
IV. quàm ſpecialis illius ſupernaturalis proui- D
dentiæ, ad quam prædeſtinatio pertinet; hæc
enim omnia, vt ſic ſpectata, non procedunt
ex illa ſpeciali volitione Dei, quæ reſpicit vo-
cationem *altam, ſecretam*, & *ſecundum propo-
ſitum Dei.*

Articvlvs II.

Quænam bona ſupernaturalia ſint effectus prædeſtinationis.

Notandvm eſt, effectus prædeſtina-
tionis eſſe in triplici differentia: alij enim
ſunt bona abſolutè, & ſimpliciter, id eſt, ſecun-
dùm ſubſtantiam, & modum ſupernaturalia;
alij ſunt bona quidem naturalia, ſecundùm
ſuam ſubſtantiam, attamen ſecundùm quid,
ſeu, quoad modum ſupernaturalia: alij deni- V.
que ſunt quædam mala. Hoc prænotato,
Sit hæc noſtra propoſitio. *Vocatio, iuſtifica-
tio, perſeuerantia in gratia, quodcumque opus
bonum ſupernaturale prædeſtinati, & ipſa eius
glorificatio, ſunt & rectè appellantur effectus præ-
deſtinationis.* Hæc propoſitio eſt recepta ab
omnibus.
Probatur primò ex Apoſtolo *ad Romanos*
octauo, vbi faciens gradationem, & enume-
rationem eorum, quæ à Deo conferuntur præ-
deſtinatis, ea vi efficacis illius decreti, quo il-
los prædeſtinat, enumerat iſta omnia: *Quos
præſciuit*, inquit, *hos prædeſtinauit: quos præde-
ſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos &
iuſtificauit: & quos iuſtificauit, hos & glorifica-
uit.* Vbi nomine *vocationis*, intelligit voca-
tionem interiorem, quæ fit per inſpirationem,
& pias motiones intellectus, & voluntatis:
nam de vocatione exteriori, quæ fit per præ- VI.
dicationem verbi diuini, ait *ad Romanos* primo:
fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei:
& de eadem vocatione exteriori, prout illa
fit per miracula, Chriſtus ſæpè agit in Euan-
gelio, quando agit de ſuis miraculis, haben-
tibus vim ad alliciendum homines ad fidem,
& Apoſtolus, dum ait ſigna eſſe data infideli-
bus; Apoſtolus autem, loco citato, nomine
glorificationis, intelligit conſecutionem vitæ
æternæ, vt S. Auguſtinus explicat libro *de
prædeſtinatione ſanctorum*, capite decimo ſe-
ptimo.
Probatur ratione: ea omnia, & ſingula ſunt
aliqui effectus prædeſtinationis, quæ ita ſunt
ordinis ſupernaturalis, vt dentur à Deo, ex vi
ſpecialis diuinæ volitionis, & illius decreti,
quod importatur in iſta prædeſtinatione, quæ- VII.
que dantur nobis à Deo, ex meritis Chriſti, &
habent actualem concurſum circa beatitudi-
nem, vt de facto, & reipſa acquiritur: ſed ſin-
gula hæc enumerata in noſtra propoſitione
habent has omnes conditiones, vt patet diſ-
currendo ſigillatim per illa: ergo vocatio, iu-
ſtificatio, perſeuerantia in gratia, & glorifica-
tio, ſunt propriè loquendo effectus prædeſti-
nationis.
Minor probatur: & primò de *vocatione*:
nam ex Concilio *Tridentino* ſeſſione ſextâ ca-
pite quinto, hæc eſt, vnde iuſtificatio adulti
ſumit exordium: & Apoſtolus, loco citato, fa-
ciens prædictam gradationem, & enumeratio-
nem, ſatis apertè ſignificat vocationem hanc
ad primam gratiam habere ſuum ortum, ſeu
cauſari in nobis à Deo ex illo ſingulari affe- VIII.
ctu, & ſpeciali volitione, quæ importatur in
decreto prædeſtinationis, etiam vt hæc voca-
tio præſcindit à conſenſu vocati, ſeu vt ipſe,
qui vocatur, nondum intelligitur conſentire:
hoc enim modo ſcripturæ dicunt Deum pul-
ſare ad oſtium, vt ei aperiatur, facere, vt ve-
limus, dare, & immittere pias illuſtrationes
intellectui, & bonas affectiones voluntati,
quæ ſint quidem à nobis, vt illas elicienti-
bus, non tamen à nobis, vt humano, & libero
modo agentibus, ſicut explicatur primâ ſecun-
dæ agendo de illa.
Quòd etiam *vocatio ad gratiam* prout in-
cludit *conſenſum voluntatis*, ſit aliquis effectus
prædeſtinationis, patet ex eo, quòd ſit à Deo
vt prædeſtinante; nam Deus paſſim dicitur ab
Apoſtolo dare nobis *velle & perficere*, quæ

I. verba S. Auguſtinus paſſim vrget, diſputando
contra Pelagianos & Semipelagianos: &
quòd hæc vocatio, vt efficax in actu ſecundo,
ſit ex illa ſpeciali volitione importata per de-
cretum prædeſtinationis, patet ex eo quòd S.
Auguſtinus locis citatis ſuprà dicat non præ-
deſtinatos non conſenſiſſe vocationi ſibi à
Deo iniectæ, quia non erant vocati *altâ, ſecre-
tâ, & ſecundum propoſitum Dei* vocatione; & ex
dicendis primâ ſecundę, de infallibilitate gra-
tiæ efficacis ad conſenſum inducendum, ſatis
intelligitur, tam conſenſum in illam, quàm
illam ipſam dari ex hac ſpeciali prædicta vo-
litione.

Et quòd hæc vocatio habeat cauſalitatem
in æternam beatitudinem, patet ex eo quòd
per illam mereamur *de congruo* habitualem
gratiam, quâ formaliter iuſtificamur, & acqui-
II. rimus ius ad vitam ęternam, vt oſtenditur pri-
mâ ſecundæ, vbi de merito: &, quòd illa fun-
detur in gratia Chriſti, patet ex illo eius ver-
bo, *ſine me nihil poteſtis facere*, & ex iis, quibus
Theologi probant primâ ſecundæ, quidquid
eſt boni ſupernaturalis in nobis, id totum eſſe
ex Chriſti meritis, vt etiam fuſiùs docent tertiâ
parte, vbi de merito Chriſti Domini. Ex quo
loco, idem probatur *de actibus meritoriis*: ibi
enim docebimus, eos eſſe meritorios *de condi-
gno* augmeno gratiæ, & gloriæ.

De ipſa etiam *perſeuerantia*, patet ex illo
Chriſti Domini, *qui perſeuerauerit vſque in fi-
nem, hic*, &c. & ex eo, quod citato illo loco
oſtendimus, ſpeciale donum perſeuerantiæ
eſſe propriè prædeſtinatorum, iuxta receptiſ-
ſimam doctrinam ſancti Auguſtini toto ſuo
III. libro *de dono perſeuerantiæ*.

Tandem idem patet *de glorificatione*; ſuprà
enim oſtendimus in prædeſtinatione propriè
dicta, *ad gratiam efficacem*, contineri virtuali-
ter volitionem glorificandi, & cùm glorifica-
tio nihil ſit aliud, quàm ipſamet actualis con-
ſecutio beatitudinis æternæ, patet illam ha-
bere ortum à prædeſtinatione, & conducere
ad vitam æternam: ſicque eſſe, loquendo
propriè, aliquem effectum prædeſtinationis.

ARTICVLVS III.

*Soluuntur aliquæ obiectiones contra doctri-
nam præcedentis articuli, & ſatisfit dubio.*

OBIICIES primùm: prima vocatio, iuſtifi-
catio, ipſum exercere aliqua opera ex
gratia, & in ſtatu gratiæ ſanctificantis, & eſſe
IV. meritorium vitæ ęternæ, in iſtis operibus, ſunt
aliquid commune prædeſtinatis cum repro-
bis: effectus autem prædeſtinationis debent
eſſe proprij ſolis prædeſtinatis, aliàs non ma-
gis erunt effectus prædeſtinationis, quàm re-
probationis.

Reſpondetur Apoſtolum nullâ factâ diſtin-
ctione, ſed, loquendo vniuerſaliter, dicere
omnia cooperari in bonum iis, qui ſecundùm
propoſitum vocati ſunt ſancti: quod ad minus
debet intelligi de omnibus bonis ſupernatu-
ralibus, quæ aliquando de facto reperiuntur
in illis: at omnia hæc enumerata ſunt bona ſu-
pernaturalia, &, vt cõmuniter Theologi do-
cent agẽdo de reuiuiſcentia bonorũ operum,
concurrunt de facto ad beatitudinem, quate-
nus quidquid in illis erat meriti, etiam ſi eſſet

A mortificatum, ſeu impeditum per commiſſio- V.
nem peccati mortalis ſubſequẽtis, adueniẽn-
te tamen pœnitentiâ, tanquam remouẽte im-
pedimentum, incipit reuiuiſcere, à Deo com-
putari in meritum, & poſt mortẽ compenſari
gradu gloriæ ſibi correſpondente: hæc etiam
bona omnia ſupernaturalia, vt reperiuntur in
prædeſtinatis, habent ortum ab illa ſpeciali
volitione, quæ, per decretum prædeſtinatio-
nis importatur, quatenus ita ſunt volita à Deo
iſtis hominibus in particulari, vt, licet interrũ-
pantur, Deus tamẽ vtatur eorũ interruptione
in bonum prędeſtinatorum; ſicque volitio eo-
rum continetur virtualiter, & implicitè in illa
ſpeciali volitione, quam prædeſtinatio dicit.

Ex quo patet ſolutio ad hanc obiectionem:
nam hæc omnia ſunt tantùm reprobis com-
munia cum prædeſtinatis, ſecundùm genera-
B lem aliquam rationem prouidentiæ ſuperna- VI.
turalis, quatenus conueniunt in eo, quòd ſint
ordinis ſupernaturalis, & dentur à Deo, ex a-
liqua volitione beatitudinis æternæ eis, qui-
bus offeruntur, & conferuntur: at, ſecun-
dum rationem ſpecialis prouidentiæ differũt,
quatenus, vt dantur prædeſtinatis, oblatio, &
collatio eorum radicatur in illa ſpeciali voli-
tione, quam decretum prædeſtinationis im-
portat, quam radicationem non habent, vt
conferuntur iis, qui non vocantur à Deo illâ
ſpeciali vocatione, quæ eſt, & dicitur ab Apo-
ſtolo *ſecundum propoſitum Dei*.

Obiicies ſecundò: in ipſiſmet prædeſtinatis
prima vocatio etiam efficax habens conſen-
ſum ſibi annexum, item iuſtificatio conſe-
quens illam, & opera meritoria facta in ſta-
C to iuſtitiæ, plerumque interrumpuntur & VII.
mortificantur, per aliqua mortalia ſubſe-
quentia, per quæ deperditur gratia ſanctifi-
cans, & ius ad vitam æternam: ergo.

Reſpondetur, quòd cùm gratia ſanctifi-
cans accepta in prima iuſtificatione; item qui-
libet eius gradus, & quælibet bona opera, non
obſtante quacumque interruptione illorum,
reuiuiſcant vi pœnitentiæ, vt animaduerti-
mus, & prædeſtinatus ſemper moriatur in
gratia, eorúmq; collatio radicetur in illa ſpe-
ciali dilectione Dei contenta in decreto præ-
deſtinationis ad primam gratiam; ſitque to-
tum iſtud ordinis ſupernaturalis, & funda-
tum in meritis Chriſti Domini, ſemper erit a-
liquis effectus prædeſtinationis, neque enim
ad effectum prædeſtinationis requiritur, vt
ſit aliquid non interruptum, ſeu continua-
tum cum aliis effectibus, qui ſunt inter ipſum,
D & glorificationem, ſed ſatis eſt, quòd conne- VIII.
ctatur cum vltimo fine, quomodo gratia ſan-
ctificans, quilibet gradus illius, & quodli-
bet meritum, & quælibet id genus bona mor-
tificata connectuntur cum gloria, eo ipſo,
quo prædeſtinatus moritur pœnitens, & in
ſtatu gratiæ: cùm enim bona iſta ſupernatu-
ralia ordinarentur ex ſua conditione, & ex
intentione operantis illa, ad vitam æternam,
& hæc eorum ordinatio tantùm impediatur
per peccatum mortale ſubſequens in ipſo via-
tore, fit, vt ſublato hoc impedimento per
pœnitentiam, recuperet priſtinam illam con-
nexionem cum gloria æterna, quam habebat
anteà.

Neque facit in contrarium, quòd hæc pri-
ma gratia vocans, & etiam iuſtificans eum qui

I. A habet hæc bona ſupernaturalia mortificata, non connectatur cum præcedenti deperdita, tanquam cum aliqua ſua cauſa; nec etiam, quod, iuxta noſtram reſponſionem, omnes, & ſinguli effectus prædeſtinationis non ſint connexi inter ſe: nam non eſt de intrinſeca, & formali ratione effectuum prædeſtinationis, vt ſemper prior ſit cauſa poſterioris, & ſic deinceps, vſque ad vltimum; nec requiritur, quòd habeant influxum aliquem phyſicum, ſed ſatis eſt, quòd ita ſint, & oriantur à prædeſtinatione ad primam gratiam, fundentur in gratia Chriſti Domini, ſint proportionata vitæ æternæ, & habeant aliquam cauſalitatem circa illam, quæ omnia reperiuntur hîc, admiſſâ etiam aliquâ interruptione inter eiuſmodi bona, cùm hic eorum influxus in vitam æternam, vel in alia bona ſupernatura- II. B lia, ſit non phyſicus, ſed tantùm moralis, & in genere meriti, & cùm reminiſcentia, quæ hîc reperitur, ſit, ex prædicta ſpeciali dilectione Dei, & conducat ad hoc, vt prædicta merita remunerentur à Deo, eſt etiam, hac ex parte, aliquis effectus prædeſtinationis, vt intelligitur ex obſeruatione poſita in fine articuli primi huius diſputationis.

Addimus ampliùs, inefficaces illas vocationes, quibus non reſpondet qui vocatur, ſi tamen ita emolliant voluntatem eius, vt, licet nondum conſentiat, eam tamen aliquo modo, etiam remotè, diſponant, & poſteà conſentit alteri ſibi oblatæ à Deo, non tantùm hæc poſterior, ſed etiam aliæ præcedentes, hoc modo inefficaces, ſunt aliquis effectus prædeſtinationis, cùm ea dictis, habeant omnia, ad talem formalem rationem participandam III. C eſſentialiter requiſita, vt quilibet facilè poteſt animaduertere.

Obiicies tertiò, quòd glorificatio videatur eſſe finis prædeſtinationis, & ſic cùm non habeat rationem alicuius medij, circa quod verſetur prædeſtinatio, tanquam ſpecialis prouidentia, deficere à ratione effectus prædeſtinationis.

Reſpondetur hoc non obſtare, ſcilicet, quòd glorificatio videatur eſſe finis prædeſtinationis: nam, quidquid eſt ordinis ſupernaturalis fundatum in meritis Chriſti Domini, & ponitur dependenter tam à prima gratia efficacis vocationis, quàm à bonis operibus ſubſequentibus illam, conferétque ad æternam beatitudinem, eſt aliquis effectus prædeſtinationis, loquendo propriè; at glorificatio po- IV. D nitur dependenter à bonis, ſeu meritoriis operibus, & iuſtificatione, vt per ſe conſtat, item, per ſe, & naturâ ſuâ, eſt ordinis ſupernaturalis, datur ex Chriſti Domini meritis paſſim apud Apoſtolum, & habet intrinſecum ordinem actualem in actu exercito ad gloriam æternam, ſicut actualis conſecutio finis ad ipſummet finem: igitur & glorificatio eſt aliquis effectus prædeſtinationis.

Deinde: eodem modo ſeſe habet glorificatio, reſpectu prædeſtinationis, quomodo ſeſe habet damnatio, reſpectu reprobationis, quia vtrobique videtur par eſſe ratio: ſed æterna damnatio, prout dicit inflictionem pœnæ æternæ, eſt effectus reprobationis, vt etiam Durandus fatetur in primum ſententiarum, diſtinctione 40. quæſtione 2. qui ſequenti diſtinctione, quæſtione 2. excludit glorificationem à numero effectuum prædeſtinationis: igitur glorificatio eſt etiam aliquis effectus prædeſtinationis; & eſt expreſſa ſententia S. Thomæ hîc quæſtione vigeſimâ tertiâ articulo tertio, & in quæſtionibus diſputatis *de veritate*, quæſtione ſextâ articulo primo. V.

Neque facit in contrarium, quòd, vt Durandus ſuprà obiicit, prædeſtinatio, & eius effectus ſint aliquid prouidentiæ, & prouidentia ſit circa media; glorificatio autem ſit finis vltimus: nam, in præſenti negotio, ſicut ſimiliter & in pluribus aliis, etiam moralibus, aliud eſt aliquid eſſe immediatum, & proximum vltimum finem prædeſtinationis; & aliud eſſe, ſimpliciter, & abſolutè loquendo, finem vltimum prædeſtinationis; quod enim eſt tantùm finis immediatus prædeſtinationis, poteſt eſſe etiam, & dici eius effectus in exe- B cutione, cùm ſit ex ſpeciali volitione incluſa in decreto prædeſtinationis, & deſeruiat ad obtinendum finem vltimum, ſeu æternam beatitudinem, & proinde diuina prouidentia poteſt circa illum, vt ſic ſpectatum, ſeſe occupare: at beatitudo æterna, ſeu gloria ſecundùm ſe conſiderata, eſt finis vltimus ſimpliciter, & non tantùm immediatus, ad quam hæc conſecutio tandem, & vltimatè refertur: & hoc poteſt explicari exemplo ſanitatis, prout conſideratur per comparationem ad ægrotum intendentem illam, hæc enim, ſecundùm ſe ſpectata, eſt finis vltimus, eius tamen adeptio, per tot, & tam multa remedia imperata à medicis, eſt potiſſimus effectus volitionis eius, quam ipſe æger habet, circa ipſam ſanitatem recuperandam. VI.

Quæres, vtrum bonus vſus liberi arbitrij, C quo ipſe prædeſtinatus cooperatur Deo vocanti, conſideratus ſub ea ratione, quâ procedit à libero arbitrio prædeſtinati, ſit aliquis effectus prædeſtinationis. VII.

Reſpondetur affirmatiuè: habet enim omnes conditiones explicatas articulo primo huius diſputationis: cauſatur enim *à Deo, vt prædeſtinante*: nam omne quodcumque bonum velle prædeſtinati eſt à Deo, vt docet Apoſtolus, eſt etiã *ſupernaturalis ordinis*, quatenus non eſt, per ſolas naturæ vires, ſed per potentiam obedientialem voluntatis, quatenus elicitur à nobis, vt habentibus Deum ſpeciali modo aſſiſtentem, quemadmodum oſtenditur agendo de gratia *operante, & cooperante* in primâ ſecundæ. Deinde, eſt *ex meritis Chriſti Domini*, vt docet Concilium *Tridentinum* D ſeſſione ſextâ capite quinto, Cæleſtinus Papa in ſua epiſtola *ad Epiſcopos Galliæ*; habet item, quòd de facto concurrat *ad conſecutionem vitæ æternæ*, quatenus ſaluamur per gratiam cooperantem: ergo talis vſus liberi arbitrij eſt aliquis effectus prædeſtinationis. VIII.

ARTICVLVS IV.

Vtrum res aliqua ordinis naturalis ſint effectus prædeſtinationis, quænam illæ ſint, & quomodo.

NOTANDVM eſt, res ordinis naturalis poſſe conſiderari duobus modis: primò, abſolutè, ſecundùm ſe tantùm, & prout ſolùm fiunt virtute naturali, Deo cooperante duntaxat iuxta exigentiam cauſarum natu-

I. ralium natnraliter agentium: deinde poſſunt conſiderari, prout aliquando fiunt, per eſtraordioarium Dei influxum ſuperiotis ordinis, quàm ſit influxus ille, quem cauſæ naturales illorum naturaliter poſtulaot, vel etiam, quateous interdum danrur nonnullis à Deo, ex aliqua ſpeciali iutentione, ad bonum aliqnod ſuperoaturale. Hoc prænotato & animaduerſo, ſit A

Prima noſtra propoſitio. *Res ordinis naturalis, ſpectata priori modo, non ſunt propriè loquendo, aliquis effectus prædeſtinationis*: ita omnes communiter: & probatur primò auctoritate S. Auguſtini libro *de prædeſtinatione Sanctorum* capite ſecundo, & epiſtolâ nonageſimâ quintâ, & alibi paſſim, vbi diſputans contra Pelagianos, diſtinguit gratiam, & effe-

II. ctum prædeſtioatioois, à gratia creatioois, B negátque Chriſtum Dominum eſſe mortuum pro nobis, vt homines eſſemus.

Deinde probatur ratiooe: códitiones requiſitę in effectu prędeſtioatioois non conneniũt rebus ordinis oaturalis, pronr conſiderantur priori modo, vt quilibet poreſt animaduertere. Hioe nec ipſa ſubſtantia, nec creatio, nec exiſtentia hominis prædeſtinati, ſunr aliqui effectus prædeſtinationis eius: ooo eoim fundantur in meritis Chriſti Domini, etiam prænifis, ſed præſuppoouotur prædeſtinationi: uam priùs Deus, in aliquo ſigno rationis, vidit Petrum, verbi gratiâ, conſtitutum in maſſa perditionis, per peccatum primi parentis, quàm ei præparauerit de facto aliquam gratiam, per quam erueretor à tali maſſa, & perdnceretur ad beatitudioem: at Deus non po-

III. tnit præuidere illum, vt poſitum in rali maſſa C perditionis, oiſi priùs in aliquo ſigno ratioois, præuideret eum creatum, & exiſteotem, quia Petrus debet priùs ratione intelligi creatus, & exiſtens, quàm præuideri exiſtere in rali maſſa perdirionis.

Secunda propoſitio. *Res ordinis naturalis conſiderata poſteriori modo, ſunt effectus prædeſtinationis.* Probatur: omnes conditiones reqniſitæ ad effectum prædeſtinaoionis reperiuntur iu eiuſmodi rebus, iſto modo conſideratis: ſunt enim ex ſpeciali affectu importato io decreto prædeſtioationis ad primam gratiam, vt ſanctus Thomas expreſsè docet de ipſa natiuitate Iſaac hîc quæſtione vigeſimâ tertiâ articulo octauo, in argumento *ſed contra*.

Nec poteſt reſponderi hanc natiuitatem

IV. Iſaac, & aliquot alia einſmodi, fuiſſe quidem D ſupra curſum cauſarum naturalium, ſed id oon ſufficere ad ratiouem effectus prædeſtioationis, vlteriúſque requiri, vt conducat ad vitam æternam: oam ſanctus Thomas ibi loquens de iſta natiuitate, vt miraculoſa, & ſubiiciens hæc verba, *non autem fuiſſet impleta prædeſtinatio, ſi natus non fuiſſet*, & inferens inde, prædeſtioationem iuuari precibus ſaoctorum, ſatis apertè ſignificat natiuitatem iſtam, & id geous cætera bona ordiois uaturalis, conſiderata hoc poſteriori modo, etiam conducere ad vitam æteroam, & conſequeoter radicari in ſpeciali illa dilectiooe, quæ importatur per decretum prædeſtinationis ad primam gratiam.

Res item eiuſmodi ſunt eo modo ſuperoaturales, non quidem, quoad ſubſtantiam, ſed, quoad modum, quo finnt, & quoad fi-

uem, quem reſpiciunt, ſcilicet, procurare huic, & iſti bonum gloriæ: ſunt etiam aliquo modo ex gratia Chriſti Domini, quatenus ſæpè impetrantur ab hominibns per orationes fundatas in meritis Chriſti Domioi; ſic natiuitas Samnëlis, S. Ioaonis Baptiſtæ, S. Nicolai, & plurium aliorum, dicuntur eſſe effectns prædeſtinationis illornm, quatenus impetrati à Deo precibus parentum, ab eo acceperunt beneficia quædam ſpecialia, ſunt fideliter, & ſedulò eruditi à parentibus, tam de iis, quæ ad ſanctitatem morum, quàm ad rectam fidem pertinent, & tandem facti adulti, per iſta ſuot adepti, & conſecuti beatitudinem æternam. V.

Articvlvs V. VI.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli, & quædam conſectaria proponuntur.

Obiicies primò, effectum prædeſtinationis propriè dictum debere eſſe aliquid ſuperadditum gratiæ creationis, vt patet ex S. Auguſtioo relato pro prima propoſitione: hanc verò ſanctorum natinitatem uon eſſe aliqnid ſuperadditum creationi eorum, ſed eſſe ipſammet creationem eiuſmodi perſonarum, cùm non cenſeantur aliter creari, quàm accipiendo eſſe, per generationem & natiuitatem, à ſuis ipſis parentibus.

Reſpondetur, quòd quia in natinirate hominum poſſumus duo diſtinguere: primum eſt ſubſtantia natiuitatis, ſeu ipſa oatiuitas, ſpectata oudè, & ſecundùm ſe: alternm eſt VII. ipſe modus natiuitatis, qno hic, & ille naſcitur: primum duntaxat importat beneficium creationis: alterum in iis, in quibus aſt ſpeciale, & ſupra oaturalem modum agendi cauſarum naturalium, eſt aliquod ſingulare beneficium ſnperadditum beneficio creationis, vt patet ex uunc dictis de ſancto Ioanne Baptiſta, & aliis.

Obiicies ſecuodò: eodem argumeuto probatur natiuitaté io prædictis ſanctis non eſſe aliquem effectum prædeſtioationis, quo ſuprà oſtendimus ipſam exiſteotiam homioum oon eſſe aliquem effectum eius; hoc enim ſecnndum oſtendimus ex eo, quòd tam creatio perſonæ, quàm eius exiſtentia præſupponantur cotum prædeſtinationi; quæ ratio eodem prorſus modo militat pro natiuitate, etiam conſiderata modo poſteriori. VIII.

Reſpondetur quòd eſt longè alia ratio ipſius natiuitatis, ac exiſtentiæ: nam, licet natiuitas prædeſtinati præſupponatur in præſcientia Dei, ſicut & exiſtentia eiuſdem prædeſtinati, ob rationem ſnperiùs aſſignatam, cùm prædeſtinatio propriè ſit ſuppoſiti, vt S. Thomas habet tertiâ parte quæſtione vigeſimâ quartâ articulo primo in ſolutione ad ſecundum; attamen, quia natiuitas alicuius ſingularis perſonæ ita poteſt concipi, & per conſequens obiici diuinæ cognitioni; imò & pooi in rerum natura abſque eo, quòd intelligatur eſſe neceſſariò, & eſſentialiter ab his, & iſtis duabus perſonis particularibus, tanquam propriis parentibus, verbi gratiâ, Natiuitas ſancti Ioannis Baptiſtæ, abſque eo, quòd eſſet à Zacharia, & Eliſabeth, tanquam propriis pa-

I. A rentibus, cùm parentes reſpectu prolis ſint tantùm cauſæ efficientes, & ex conſequenti extrinſecæ ipſi effectui, poſsítque res quælibet concipi eſſe eadem numero, licet alias, & alias habeat cauſas extrinſecas, & efficientes, vt patet in corpore Chriſti Domini, quod eſt idem numero per conſecrationem, quod fuit per conceptionem, & generationem beatiſſimæ Virginis, item in reſurrectione noſtrorum corporum, fit, vt, per abſolutam potentiam Dei, S. Ioannes Baptiſta potuerit concipi, & naſci, abſque eo, quòd intelligeretur de facto naſci ex iſtis parentibus in particulari: econtrà verò, quia exiſtere, ſeu exiſtentia ſubſtantiæ non poteſt apprehendi eſſe alia, & alia vnius, & eiuſdem ſingularis ſubſtantiæ, cùm ſit formalis ratio, per quam eſt actu formaliter; ideò fit, vt licet tam natiuitas ipſius

II. B prędeſtinati, conſiderata ſecundùm ſuam ſubſtantiam, ſupponatur prædeſtinationi, in præuiſione Dei, quàm ipſa exiſtentia prædeſtinati; attamen natiuitas prædeſtinati, & ex his, & ex iſtis parentibus determinatè futura, non præſupponatur; ſicque poſſit, ex ſingulari beneficio Dei, ordinari in aliquod bonum ſupernaturale ipſius hominis.

Obiicies tertiò: prædeſtinatio & eius effectus debent præſupponere naturalem prouidentiam, & naturales eius effectus circa prædeſtinatos, tanquam ſubiectum prædeſtinationis: hæc autem bona ordinis naturalis ſunt naturalis prouidentiæ, vel ſaltem nulla alia ſupponunt ſimilia, quæ correſpondeant naturali prouidentiæ.

Reſpondetur, quòd ſi hæc præſuppoſitio

III. C prouidentiæ naturalis intelligatur extendi ad omnes modos, & effectus, qui conueniunt rei ſecundùm ordinem naturæ, ita vt debeant priùs, ſaltem in præuiſione, exiſtere, vt determinatè futura, patet eſſe falſum, in ipſa prætmatura morte iuſti, quam ſanctus Auguſtinus, iuxta illud Sapientis, *raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius*, recenſet inter effectus prædeſtinationis, libro ſuo *de dono perſeuerantia*; ſed ſufficit, quòd Deus, ex ſingulari prædicta dilectione, negotietur aliquid, circa effectus illos naturales, ex gratia Chriſti Domini, quod proficiat actu ad conſecutionem vitæ æternæ, ſiue tantummodò remotè, ſiue etiam proximè, cuiuſmodi ſunt hæc bona ordinis naturalis: nam & gratia externæ *protectionis*, de qua Theologi agunt primâ ſecundæ, diſputando de neceſſitate gratiæ, eſt etiam aliquis effectus prædeſtinationis: & tamen interdum

IV. D conſiſtit in eiuſmodi bonis ordinis naturalis, vt reſpicientibus ſpeciali modo hunc hominem in ordine ad vitam æternam.

Ex dictis ſequitur primò, ipſum etiam intellectum, & alias perfectiones naturales, quatenus ex aliqua ſpeciali dilectione Dei, conferuntur nobis, & adiuuantur ſupernaturali auxilio ad benè operandum in finem ſupernaturalem, rectè dici effectus prædeſtinationis, cùm vt ſic deſeruiant aſſequendæ gloriæ æternæ, ſaltem remotè, & mediatè, quod ſufficit ex parte cauſalitatis, túncque habeant alias conditiones requiſitas in vero effectu, vt facilè patet ex dicta inductione factâ per illas: ſi autem careant eiuſmodi perfectiones naturales aliquâ ex prædictis conditionibus, tunc quia bonum ex integra cauſa, & malum

A ex quocumque defectu, non erunt effectus prædeſtinationis: eodem modo philoſophandum eſt de bonis operibus virtutum acquiſitarum; ſi enim exerceantur ex imperio charitatis ſupernaturalis à iuſtu, & ab eo referantur in finem ſupernaturalem, tunc, quia iſte vſus, cùm ſit bonus, & ſic ordinatus eſt ex gratia Chriſti D. & proficit ad conſecutioné vitæ æternæ, erunt effectus prædeſtinationis. V.

Sequitur ſecundò, bona illa opera moralia, quæ exercentur ab infidelibus ſine aliqua mala circumſtantia, ante primam eorum vocationem, & ante pium illum affectum ſupernaturalem liberum piæ credulitatis in Deum, non eſſe aliquem effectum prædeſtinationis eorũ, licet poſteà conuertantur ad fidem, & ſaluentur: cuius rei eſt hæc ratio, quòd gratia Chriſti Domini, per quam adulti iuſtificantur, in-

B cipit à prima vocatione eorum, quâ ita excitantur à Deo, vt ei aſſentiendo liberè per gratiam adiuuantem, & ei cooperando, diſponantur, vt Concilium *Tridentinum* ſeſſione 6. capite 5. explicat: cùm ergo iſta bona opera moralia adultorum infidelium præceſſerint hanc primam illorum vocationem, & omnes effectus prędeſtinationis ſint ex gratia Chriſti Domini, fit, vt actus illi virtutum moralium exerciti ab infidelibus abſque vlla mala circumſtantia, non ſint aliqui effectus prædeſtinationis eorum, etiam ſi poſteà vocentur efficaciter, iuſtificentur, & tandem ſaluentur. VI.

ARTICVLVS VI.

Vtrum aliqua mala, & quanam poſſint eſſe
C ### *effectus prædeſtinationis.* VII.

DIFFICVLTAS ſolùm eſt de malo *culpæ & pœnæ*, vel potiùs *de permiſſione culpæ*, an ſint aliquomodo effectus prædeſtinationis.

Prima ſit propoſitio. *Malum pœnæ poteſt eſſe effectus prædeſtinationis*. Probatur ex Apoſtolo *ad Philippenſes* ſecundo: *vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm vt in eum credatis, ſed etiam vt pro ipſo patiamini*: & alibi paſſim viri ſancti dicuntur per multas tribulationes acquiſiuiſſe ſibi vitam æternam. Item probatur ex ſancto Auguſtino libro *de gratia & libero arbitrio* capite decimo ſeptimo, ſanctis Chryſoſtomo, Hieronymo, & aliis, ad octauum caput epiſtolæ *ad Romanos*, explicantibus illud, *diligentibus omnia cooperantur in bonum*, de tribulationibus huius vitæ, quia Apoſtolus

D præmiſit iſtud: *non ſunt condigna paſſiones huius ſæculi, ad futuram gloriam*. Item ex *Tridentino* ſeſſione decimâ quartâ capite nono dicente, nos non tantùm ſatisfacere pœnis ſponte ſuſceptis, ſed etiam temporalibus flagellis à Deo inflictis, & patienter toleratis à nobis. VIII.

Fauet etiam ratio: nam omnes, & ſingulæ conditiones requiſitæ ad effectum prædeſtinationis poſſunt in illis reperiri, vt facilè poteſt intelligi inductione factâ per illas: hinc cùm ipſa mors ſit aliquod malum *pœnæ*, ratione peccati originalis, vt Concilia Mileuitanum canone primo, Arauſicanum can. ſecundo definiunt, & omnes communiter Theologi docent, agendo de peccato originali, mors alicuius hominis poteſt interdum eſſe aliquis

I. effectus prædeſtinationis eius, vt intelligitur A ex illo Sapientiæ 4. *raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius:* imò & mors fortuita illius prædeſtinati, qui vel natans ſuffocatur, vel iter faciens interficitur ſubitò à latronibus, vel aliquo alio caſu fortuito, poterit eſſe talis effectus: vbi enim Deus præuidit cauſam talis euentus fortuiti, potuit illâ vti in bonum prædeſtinati: quod etiam dicendum eſt de morte Martyrum, quatenus vbi Deus præuidit voluntates tyrannorum determinatas ad inferendum malum ſuis ſanctis, tunc vſus eſt illis ad bonum ſanctorum, & ad comparandum illis vitam æternam, quod genus mortis, cùm ſit beneficium quoddam gratiæ, & fundetur in meritis Chriſti Domini, erit effectus prædeſtinationis.

II. Tandem: illud omne, quo mediante, tanquam conditione neceſſariâ, vt gratia ſanctificans, B habeat hîc, & nunc rationem ſingularis doni perſeuerantiæ, & conſummationẽ ſuam, eſt effectus prædeſtinationis: at hæc mors, quâ prædeſtinatus, exiſtens in gratia habituali, ſuffocatur natans; vel interficitur fortuitò faciens iter, nihil cogitans de morte, eſt hîc, & nunc, in præſenti caſu, conditio, quâ mediante, gratia eius ſanctificans conſummatur, nec poteſt ampliùs deperdi: igitur talis mors fortuita eſt aliquis effectus prædeſtinationis in prædeſtinatis, qui ita moriuntur.

Nec obſtat quòd cauſa mortis fortuitæ, interdum ſit aliquod peccatum: nam Deus non vult peccatum, ſed ſolùm permittit, & morte, quæ ſequitur ex peccato, vtitur in bonum, & commodum ipſius prædeſtinati.

III. Secunda propoſitio. *Malum culpa, ſeu peccatum, non poteſt eſſe effectus prædeſtinationis:* C ita omnes communiter. Probatur: effectus prædeſtinationis ordinatur ad beatitudinem, & reſpicit ſalutem animæ, éſtque ex meritis Chriſti Domini: at peccatum opponitur ſaluti animæ, eſt opus quoddam diaboli, ex capite tertio primæ S. Ioannis, ad quod diſſoluendum Chriſtus Dominus venit.

Dices experientiâ conſtare multos prædeſtinatos profeciſſe ex peccatis, vt etiam S. Auguſtinus docet libro 14. *de ciuitate Dei* capite 13. ſic ſcribens: *audeo dicere ſuperbis eſſe vtile cadere in aliquod apertum, manifeſtúmque peccatum; vnde ſibi diſpliceant, qui iam, ſibi placendo, ceciderant.*

Reſpondetur, illud probare tantùm Deum, ex peccato iam commiſſo, accipere occaſionem adiuuandi prædeſtinatos per auxilia di-
IV. uerſa ab ipſis eorũ peccatis, quod eſt aliquid D omninò diſtinctum ab ipſo peccato, quatenus occaſio eiuſmodi eſt ratio, cur homo impoſterum ſit humilior, & cautior, vt S. Auguſt. docet libro *de correptione & gratia* capite 9. iuxta quam expoſitionem, illud etiam Apoſtoli verificatur *ad Romanos* 8. *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

Tertia propoſitio. *Permiſſio peccati in homine prædeſtinato, ſi per ſe ſpectetur, reſpectu prædeſtinati, non eſt propriè effectus prædeſtinationis.* Probatur: omne, quod eſt effectus prædeſtinationis eſt gratia, & fauor exhibitus homini, ex meritis Chriſti Domini, vt patet ex dictis: ſed permiſſio peccati, ſpectata ſecundùm ſe, non eſt fauor, ſeu gratia conceſſa prædeſtinato ex meritis Chriſti Domini: neque enim Chriſtus Dominus mortuus eſt, vt permitteret labi in peccatum, ſed vt honeſtè viueret, & ita meruit principia benè viuendi: V. imò ipſa permiſſio peccati eſt potiùs denegatio beneficij cuiuſdam ſpecialis: nimirum efficacis gratiæ excitantis pro vitando peccato: vnde in oratione Dominica ſic oramus, *& ne nos inducas in tentationem,* quatenus rogamus Deum, ne permittat nos tentari, vt Patres explicãt, SS. Cyprianus ſermone *de oratione Dominica,* Gregorius Nyſſenus oratione quinta *de oratione Dominica,* Chryſoſtomus ad caput ſextum ſancti Matthæi, & alij. Adde, quòd permiſſio peccati non influit per ſe in beatitudinem prædeſtinati; imò illi obeſt, cùm eum retrahat à beatitudine, & ex ſe ordinetur ad peccatum.

Addidi illam particulam, *per ſe,* quia, *per accidens,* poteſt eſſe effectus prædeſtinationis, VI. nimirum, quando Deus, ex tali permiſſione, deſumit occaſionem reddendi prædeſtinatos prudentiores, & humiliores, oſtendendo eis turpitudinem peccati, & excellentiam ſtatus à quo deciderunt: neque propterea tamen hæc permiſſio peccati eſt aliquis effectus prædeſtinationis, quia hæc ordinatio, quâ Deus vult vti peccato prædeſtinati in bonum eius, eſt poſterior ipſâ permiſſione peccati: hæc enim ordinatio nihil eſt aliud, quàm Deum velle elicere bonum ex malo à ſe præuiſo, non tamen intento, & ſic bonum illud, quod Deus per illam efficacem cogitationem quam immittit, & quâ, qui peccauit, reſurgit cautior, elicit, eſt potiùs loquendo propriè effectus ipſius prædeſtinationis, quàm ſit ipſa permiſſio labendi in peccatum. VII.

Dices: pœnitentia eſt, per ſe, effectus prædeſtinationis: atqui hæc præſupponit permiſſionem peccati; imò & peccatum, quod deleatur per illam, nec pœnitentia poteſt intendi efficaciter, niſi & ipſa permiſſio peccati efficaciter intendatur, quia vna non eſt ſine altera.

Reſpondetur, pœnitentiam præſupponere quidem permiſſionem peccati, ſed non ſecundùm eandem partem prouidentiæ: eſt enim hæc permiſſio ex communi prouidentia Dei, quæ prouidendo rebus omnibus, ſinit aliquas cauſas interdum deficere ad maius bonum vniuerſi; at pœnitentia in prædeſtinato, eſt ex ſpeciali prouidentia Dei, quâ prouidit prædeſtinato de pœnitentia, tanquam remedio maximè congruo ad ſeſe purgandum à peccato: &, ſi quælibet præſuppoſitio peccati, vel permiſſionis eius, poſſet ab aliquo tollere ra- VIII. tionem effectus prædeſtinationis, poſſet etiam excludere à numero eiuſmodi effectuum & ipſum donum perſeuerantiæ; nam ſæpè contingit, vt illa gratia, in qua prædeſtinatus moritur, ſit ei conceſſa per ſacramentum ipſius pœnitentiæ.

Nec obſtat quòd permiſſio peccati interdum cooperetur prædeſtinatis in bonum: hoc enim vnicum non ſufficit, ſed debet inſuper habere & alias conditiones ſuperius requiſitas in effectu prædeſtinationis.

Cæterùm, poſſet hîc moueri quæſtio de ordine, quo prædeſtinatio eſt facta, nimirum, an ante præuiſum peccatum originale, vel tantùm poſt: ſed hæc difficultas poteſt breuiter expediri. Quoad Angelos, dicitur infe-

I. riùs de illa, agendo de Angelis. De Chriſto A
Domino, tertiâ parte, ſicut & de beatiſſima Virgine, vbi agitur de exemptione eius à peccato originali. De reliquis verò hominibus, ſententia communis eſt ſancti Auguſtini paſſim, & aliorum, illam eſſe factam poſt præuiſum lapſum primi parentis: vnde prædeſtinati dicuntur *eruti ex maſſa perditionis, diſcreti*: & aliis eiuſmodi loquendi formulis explicantur, quæ ſignificant eos ante ſuam prædeſtinationem, fuiſſe conſtitutos in peccato originali, ſecundùm aliquam præſcientiam Dei: ſic ſanctus Auguſtinus libro ſecundo *contra duas epiſtolas Pelagianorum* capite ſeptimo, & libro quarto contra eaſdem capite ſexto, ſic libro *de dono perſeuerantia* capite decimo quarto, & ſæpè alibi ait, homines ante
II. prædeſtinationem fuiſſe in communi maſſa B
perditionis.

DISPVTATIO VI.

De certitudine prædeſtinationis & numero prædeſtinatorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prædeſtinatio ſit certa.

NOTANDVM eſt, prædeſtinationem eſſe certam, non eſſe, quòd prædeſtinati nunquam ſint in peccato, ſeu extra ſta-
III. tum gratię in hac vita, quemad- C
modum Vviclefus, apud Vvaldenſem tomo ſecundo, exiſtimauit falsò: nam conſtat ex ſacris Litteris, & iam animaduertimus multos eſſe prædeſtinatos, qui tamen fuerunt aliquando infecti peccato, vt patet de ſanctis Petro, Paulo, Matthæo: imò certum eſt, his duobus exceptis, Chriſto Domino nimirum & beatiſſimâ Virgine Deiparâ, omnes homines fuiſſe in peccato, ſaltem originali.

Neque etiam prædeſtinationem eſſe certam, eſt prædeſtinatum, poſtquam ſemel eſt in gratia, non ampliùs decidere ab illa, vt Caluinus, & aliqui alij hæretici noſtri temporis cenſuerunt: nam & Apoſtolus, etiam iuſtificatus, ait de ſeipſo, *nihil mihi conſcius ſum, in hoc tamen iuſtificatus non ſum*: &, *caſtigo corpus*
IV. *meum, & in ſeruitutem redigo, ne reprobus effi-* D
ciar.

Prædeſtinationem igitur eſſe certam, nihil eſt aliud, quàm illam non fruſtrari ſuo effectu, ſeu illud infallibiliter euenturum, quod Deus ordinauit, & ſtatuit per decretum prædeſtinationis: hinc certitudo prædeſtinationis eſt duplex: vna *cognitionis*, quâ ſcilicet Deus certò nouit effectum futurum, quæ vocatur, *formalis*, ad diſtinctionem cognitionis illius, quâ certò & infallibiliter cognouit has tantùm perſonas, & tot, & non plures, quoad numerum, eſſe electas ad gloriam: altera certitudo eſt *medij & cauſalitatis*, quatenus medium illius exequendæ eſt tale, vt eo poſito, effectus certò & infallibiliter ſit futurus.

His præmiſſis, ſit V.

Prima propoſitio. *Prædeſtinatio electorum eſt ipſi Deo certiſſima, certitudine ſcientia viſionis.* Probatur ex Apoſtolo ſecundæ *ad Timotheum* ſecundo: *firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc; nouit Dominus qui ſunt eius*: & quòd hæc ſcientia intelligatur ibi ab Apoſtolo de prædeſtinatis, patet ex iſtis eius verbis ſequentibus, *in magna domo, non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed etiam lignea, & fictilia*, quem locum Patres explicant communiter de prædeſtinatis & reprobis.

Probatur item ex ſancto Auguſtino libro *de correptione & gratia* capite decimo quarto, & libro *de prædeſtinatione Sanctorum* capite decimo octauo.

Tandem iis omnibus, quibus ſuprà quæſtione decimâ quartâ docuimus ſcientiam Dei
eſſe certam & infallibilem, ideóque vt docui- VI.
mus ibi, Deum cognoſcere vnumquodque, cognitione maximè diſtinctâ: ſic etiam nouit certiſſimè numerum omnium prædeſtinatorum.

Secunda propoſitio. *Prædeſtinatio electorum ad gloriam eſt etiam certa certitudine medij, & cauſalitatis*: ita ſanctus Thomas expreſsè *in quæſtionibus diſputatis de veritate*, quæſtione ſextâ articulo tertio, &

Probatur primùm ex illo Chriſti Domini apud ſanctum Ioannem capite decimo, loquentis de electis efficaciter perducendis ad vitam æternam, *non peribunt in æternum, & nemo rapiet eos de manu mea*: quâ vltimâ particulâ ſignificat vim & efficaciam ſuæ gratiæ ita eſſe ſingularem, vt, eâ poſitâ, ſit infalli-
biliter futurum, vt prædeſtinati conſequan- VII.
tur æternam gloriam: item ex hoc alio eius verbo apud ſanctum Matthæum, *vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, electi*: quod ibi dicitur ad exaggerandum vehementiam tentationum.

Probatur deinde ex Patribus, vt ſancto Auguſtino libro *de correptione & gratia* capite decimo quarto; item libro quinto *contra Iulianum* capite quarto, vbi loquens de prædeſtinatis, ſic ſcribit: *ex his nemo perit, quacumque ætate moriatur: abſit enim, vt prædeſtinatus ad vitam, ſine ſacramento mediatoris, finire permittatur hanc vitam*: item libro *de dono perſeuerantia* capite decimo quarto, vbi prædeſtinatio definitur, *præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur.*

Tandem probatur, ex eo quòd prædeſtina- VIII.
tio diſtinguatur à communi prouidentia, quòd hæc in ſua formali ratione non includat infallibilem aſſecutionem finis, vt docuimus ſuprà quæſtione vigeſimâ ſecundâ: prædeſtinatio autem includit illam, vt notauimus ſuprà, circa definitionem prædeſtinationis.

An autem iſta certitudo cauſandi effectum prædeſtinationis conueniat mediis eius, conſideratis tantùm ſecundùm ſe, & in ſe ipſis, abſque aliqua veluti dependentia à ſcientia Dei, explicatur primâ ſecundę agendo de efficacia gratiæ, vbi oſtendemus fusè, iſtam efficaciam, & certitudinem conuenire eiuſmodi mediis, independenter à ſcientia, eiuſmodi mediis ſecundùm ſe conſideratis.

I. **ARTICVLVS II.**

Vtrum prædeſtinatio ſit in poteſtate prædeſtinati, & an prædeſtinatus poſsit non ſaluari.

REPETENDVM eſt ex dictis ſuprà, nomen prædeſtinationis ſumi primò, pro ipſa præparatione primæ gratiæ vocantis, & aliorum eiuſmodi beneficiorum: deinde, pro ipſa efficacei electione ad gloriam: nos hic agere duntaxat de hac poſteriori, & ſenſum præſentis difficultatis tantùm eſſe, an ſit in poteſtate hominis facere, quòd prædeſtinatio, prout dicit efficacem electionem alicuius hominis ad gloriam, ſeſe terminet ad illum; nam prædeſtinationem ad primam gratiam
II. efficacem in actu primo non eſſe in poteſtate cuiuſquam hominis, ſed à Deo dari merè gratuitò oſtendimus ſuprà, & adhuc dicemus primâ ſecundæ, ſimiliter conſenſum in gratiam vocantem eſſe nobis liberum & in noſtra poteſtate.

Reſtat ſolùm difficultas de prædeſtinatione ad gloriam, pro cuius explicatione ſit

Prima propoſitio. *Prædeſtinatio, prout dicit efficacem electionem Dei ad gloriam æternam, ſeſe terminantem ad hunc, & illum hominem in particulari, eſt in poteſtate ipſius prædeſtinati.*

Probatur: qui habet in ſua poteſtate efficax motiuum efficacis electionis hominum ad gloriam æternam, is habet in ſua poteſtate ipſam electionē Dei ad gloriam, vt ad ſe ipſum terminandam, quia tale motiuum eſt cauſa
III. efficax talis electionis; &, qui habet in ſua poteſtate cauſam efficacem, habet & effectum correſpondentem tali cauſæ in ſua poteſtate: atqui efficax motiuum, quo Deus deputat efficaciter homines ad gloriam æternam, conſiſtit in bonis operibus factis ex gratia, & in ſtatu gratiæ, item in perſeuerantia huius vtriuſque, ad finem vitæ incluſiuè, vt ſuprà docuimus, & hæc ſunt in poteſtate cuiuſcumque adulti hominis, vt Theologi docent primâ ſecundæ, agendo, tum de libero arbitrio hominis, tum de prima gratia, tum de iuſtificatione, & merito adulti: igitur prædeſtinatio prout dicit efficacem electionem ad gloriam æternam eſt in poteſtate prædeſtinati.

Secunda propoſitio. *Prædeſtinatus, conſideratus* in ſenſu diuiſo, *habet in ſua libertate non ſaluari; at ſpectatus* in ſenſu compoſito, *non habet, vt pro ſua libertate damnari poſſit.*

IV. Propoſitio explicatur, & ſimul probatur, quoad priorem partem; prædeſtinatum, conſideratum *in ſenſu diuiſo*, habere in ſua poteſtate non ſaluari, nihil eſt aliud, quàm hunc hominem, verbi gratiâ, Petrum ſpectatum in ſeipſo, habere poteſtatem peccandi mortaliter, perſeuerandi in iſto peccato, & in illo moriendi: his enim poſitis ſaluatio excluditur, & damnatio ſequitur: ſed quilibet prædeſtinatus habet hoc totum, quia prædeſtinatio non reddit eum impeccabilem, nec tollit ab eo libertatem, ſiue *contrarietatis*, ſiue *contradictionis*, cùm electio ad gloriam ſit aliquid poſterius, ſaltem in diuina præſcientia, ipſis omnibus bonis operibus, & etiam ipſo fine vitæ prædeſtinati, quia hæc eſt tantùm facta poſt præuiſionem bonorum operum: tum
A quia, ſi hæc electio faceret iſtud, maximè vi. V.
& efficaciâ gratiæ ſanctificantis; at hæc poteſt amitti, vt Concilium *Tridentinum* definit, ſeſſione ſextâ canone vigeſimo octauo: igitur prædeſtinatus conſideratus *in ſenſu diuiſo* habet in ſua libertate non ſaluari.

Poſterior item pars explicatur, & ſimul probatur: prædeſtinatum, conſideratum *in ſenſu compoſito*, poſſe damnari, eſt hæc duo, damnationem ſcilicet, & ſaluationem, reſpectu vnius & eiuſdem hominis, eodem modo conſiderati, poſſe ſimul coniungi, ex libertate ipſius hominis: at talis coniunctio implicat, cùm vnum ex iſtis extremis excludat alterum, & dicat oppoſitionem ad illud, vt per ſe patet; igitur prædeſtinatus vt ſic conſideratus *in ſenſu compoſito* non poteſt damnari, ſicque, licet vt homo eſt, poſſit exiſtens in peccato morta-
B li interfici ex improuiſo ante peractam pœni- VI.
tentiam, attamen conſiderando illum *in ſenſu compoſito*, & quatenus Deus præuidit illum de facto moriturum in gratia ſanctificante, tunc non poteſt ſic mori.

Neque hæc impoſſibilitas quidquam derogat eius libertati, quin potiùs illam adſtruit: cùm enim efficax electio ad gloriam æternam fiat tantùm à Deo ex præuiſis meritis, cum quibus homo finaliter moritur, & ille, ex pleno dominio ſuæ voluntatis adiutæ ſupernaturali gratiâ, & ſpecialibus auxiliis, exercuerit bona eiuſmodi opera, refugerit vitia, & voluerit mori in ſtato gratiæ ſanctificantis, fit, vt hæc efficax electio Dei poſterior, ſaltem in cognitione Dei bonis operibus prædeſtinati, ſicque eis extrinſeca, inducat tantùm neceſſitatem hypotheticam nullo modo eius liber-
C tati derogantem. Eodem etiam modo diuina VII.
ſcientia conciliatur cum ipſa prædeſtinatione hominis: cùm enim hæc ſit *viſionis*, & præſupponat res, quas Deus cognoſcit per illam, atque illis poſterior, nullam imponit neceſſitatem humanæ voluntati, ſed rectiſſimè conſiſtit cum eius libertate.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis poſsit ſcire certò ſe eſſe de numero prædeſtinatorum.

SIT hæc noſtra propoſitio. *Nemo poteſt certò ſcire ſe eſſe de numero prædeſtinatorum, abſque aliqua ſpeciali reuelatione ſibi à Deo facta.* Hæc propoſitio eſt contra Caluinum libro 3.
D ſuarum *inſtitutionum* cap. 24. §. 8. aſſerentem VIII.
vnumquemque fidelem debere certâ fide credere ſe eſſe prædeſtinatum; eſt tamen de fide ex Concilio *Tridentino* ſeſſione 6. capite 12. & canone 15. Probatur ex illo *Eccleſiaſtic. 9. neſcit homo, vtrum amore, vel odio dignus ſit, ſed omnia, in futurum reſeruantur dubia, & incerta.*

Neque eſt quòd Caluinus reſpondeat, ſenſum huius loci eſſe hominem neſcire, vtrum ametur, vel odio habeatur ab hominibus qui tamen videntur eius amici: nam Eccleſiaſtes ibi loquitur de homine & eius operibus conſideratis, vt ſunt coram Deo, vt patet ex antecedentibus, & conſequentibus, & docet ex iis hominem non poſſe deuenire in certam cognitionem, quòd ſit conſtitutus in gratia ſanctificante, quòd ſit dignus vitâ æternâ, an

I. verò ſit in peccato & dignus pœnâ æternâ.

Probatur item ex illo *Prouerbiorum* capite vigeſimo octauo: *beatus homo, qui ſemper eſt pauidus:* cui teſtimonio & hæc Apoſtoli correſpoodent primæ ad *Corinth.* decimo, *qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat*, & ad *Philippenſes* ſecundo, *cum metu, & tremore, veſtram ſalutem operamini.*

Probatur item ex Patribus, vt ſancto Auguſtino libro *de correptione & gratia*, capite decimotertio ita ſcribentu, *quis ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate viuitur, in numero prædeſtinatorum ſe eſſe præſumat:* & alis in citatum caput Eccleſiaſtis, & vtrumque teſtimonium Apoſtoli. Item omoibus iis rationibus, quibus Theologi primâ ſecundæ docent, nemioem ſcire, certitudine fidei, ſe eſſe conſtitutum in gratia ſanctificante: quibus poteſt addi, prædeſtinationem ad
II. gloriam pendere ab vltimo vitæ fine, & à perſeuerantia finali in gratia ſanctificante, & bonis operibus; atqui oullus certò nouit, quis, & qualis ſit futurus eius exitus ex hoc ſæculo.

Nec iis obſtat illud Apoſtoli *ad Romanos* octauo: *certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes,* &c. *poterit ſeparare nos à charitate Dei:* nam primò, vt Latini interpretes obſeruant ad hunc locum, Apoſtolus loquitur io perſooa electorum, io genere, & noo in particulari, vt patet ex hac eius particula ibidem, *quis accuſabit aduerſus electos Dei?* deinde, ſi quis velit Apoſtolum loqoi de ſe ipſo, reſpondetur particulam illam editionis Latinæ, *certus ſum*, idem ſonare, ac perſuaſum habeo, vt edi-
III. tio Græca etiam ſigoificat, & Tertulliaous etiam legit libro ſuo, qui inſcribitur *Scorpiacus* aduerſus *gnoſticos*, capite decimo tertio; imò & ipſe Beza ad illum locum Apoſtoli: at perſuaſio, & coofideotia conjecturalis poteſt aliqua haberi, quòd quis ſit prædeſtinatus, oimirum ex aliquibus circumſtaotiis, ſicut etiam quòd aliquis ſit in ſtatu gratiæ, vt doceot Theologi primâ ſecundæ.

ARTICVLVS IV.

Vtrum certus ſit numerus prædeſtinatorum, & cui cognitus.

PRIMA ſit propoſitio. *Numerus electorum eſt certus.* Probatur ex ſcripturis, Matthæi decimo octauo, & Lucæ vigeſimo ſecundo:
IV. probatur item ex ſancto Auguſtioo libro *de correptione & gratia* capite decimo tertio: *eorum*, inquit, *qui prædeſtinati ſunt in regnum Dei, ita certus eſt numerus, vt nec addatur eis quiſquam, nec minuatur ex illis.*

Secuoda propoſitio. *Certus numerus electorum eſt ſoli Deo cognitus certò.* Ita docent ſanctus Auguſtinus *in Enchiridio* ad Laureotium capite vigeſimo nono, ſanctus Thomas hîc quæſtione vigeſimâ tertiâ articulo ſeptimo, & profitetur Eccleſia, ſic orando Deum, *Deus, cui ſoli cognitus eſt numerus electorum in ſuperna*

A *felicitate locandus*, &c. io tertia oratione ſecreta quadrageſimę: quod tamen non videtur ita intelligendum, quaſi numerus prædeſtinatorum conſideratus, ſiue formaliter, ſiue materialiter, ſit etiam ignotus animæ Chriſti Domini: cùm enim ille, vt homo, ſit futurus iudex omnium hominum; item ſit paſtor eorum apud ſanctum Ioannem decimo capite, omnes prædeſtinati ſint eius oues, paſtor boous noſcat ſuas oues nominatim, eas educat, debet cognitio iſtius numeri prædeſtioatorum conuenire Chriſto Domino, etiam taoquam homini, & prædicta oratio ſecreta Eccleſiæ intelligi de puris creaturis, vt excluſis à tali cognitione prædeſtinatorum; quod totum poteſt ampliùs confirmari ex iis, quæ Theologi tradunt tertiâ parte de perfecta ſcientia Chriſti Domini. VI.

B

ARTICVLVS V.

Vtrum numerus prædeſtinatorum excedat numerum reproborum.

SIT hæc vnica propoſitio. *Si comparatio fiat dumtaxat inter homines prædeſtinatos, & homines reprobos, numerus prædeſtinatorum eſt ſimpliciter, & abſolutè loquendo, minor numero reproborum.* Probatur primò ex illo Matthæi, capite ſeptimo, *arcta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui intrant per eam.*

Probatur ſecundò: ſi omoes Chriſtiani conferantur cum iofidelibus, oumerus infidelium maior eſt numero Chriſtianorum, vt patet facta inductione per prouincias, quas infideles
C occupant: ergo cùm infideles morientes io ſua infidelitate, ſiot reprobi; iam, hac ex parte, numerus reproborum eſt maior onmero prædeſtinatorum. Deiode, ſi Chriſtiaoi conferaotur inter ſe, multi ex illis ſunt hæretici, & moriuntur io hæreſi, & ſchiſmate. Denique ex Catholicis, multi malè viuuot, & moriuotur io ſuis peccatis mortalibus: ergo certè ſequitur numerum prædeſtioatorum eſſe longè minorem oumero reproborum. VII.

Atque ita doceot ſanctus Auguſtinus libro tertio *contra Creſconium* capite ſexageſimo ſexto, & clariùs libro quarto capitu quioquageſimo tertio, ſanctus Chryſoſtomus homilus *ad populum Antiochenum:* vnde quando oumerus prædeſtinatorum dicitur magnus, vt Apocalypſeos capite quarto, *vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat,* &c. VIII.
D id oon eſt iotelligendum, comparatione factâ ad reprobos, ſed quòd ipſe oumerus prædeſtinatorum, conſideratus ſecundùm ſe, & in ſe, componatur ex aliqua ingeoti multitudine hominum, quæ tameo ſit mioor multitudioe reproborum.

Dixi io propoſitiooe, *ſi fiat comparatio ad prædeſtinatos, & reprobos homines*; nam, ſi comparatio fiat ad Aogelos reprobos, iſtud eſt incertum, ſolíque Deo, & animæ Chriſti Domini cognitum, vt intelligitur ex dictis.

I. # DISPVTATIO VII.

De eſſentia & exiſtentia reprobationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

De nomine ac eſſentia reprobationis.

QVONIAM reprobatio opponi-
tur approbationi, ſi ſolevis no-
minis ſpectetur, reprobatio idem
eſt *ac reiectio, refutatio*: vnde cùm
reprobatio hîc ſumatur ad ſigni-
ficandum aliquid practicum, non
ſignificat primò, & per ſe, in recto caſu, ali-
quem actum intellectus, ſed voluntatis oppo-
ſitum electioni, connotendo tamen actum
II. intellectus, ſeu iudicium rationis, vt intelli-
gitur ex illo Iſaiæ ſeptimo capite: *butyrum, &
mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & elige-
re bonum*: item, Sapientiæ nono, *da mihi ſe-
dium tuarum aſſiſtricem ſapientiam, & noli me
reprobare à pueris tuis*, id eſt reiicere, & ex-
cludere à numero ſeruorum tuorum.

Hinc, quia in hac quæſtione nomen *repro-
bationis* ſumitur pro excluſione aliquorum à
regno cœleſti, benè ſequitur illam propriè, &
in recto caſu, eſſe aliquem actum diuinæ vo-
luntatis, oppoſitum electioni, connotendo
tamen aliquem actum diuini intellectus.

Quod primò probatur iis omnibus rationi-
bus, quibus ſuprà oſtendimus, prædeſtina-
tionem eſſe actum voluntatis, connotantem
aliquem actum intellectus. Deinde ex S. Tho-
III. ma in quæſtionibus diſputatis *de veritate*, quæ-
ſtione ſextâ articulo primo in reſponſione ad
vltimum, dicente reprobationem opponi ele-
ctioni, quâ qui eligit, accipit alterũ; eámque,
ratione ſui nominis, magis pertinere ad vo-
luntatem: eſt tamen diſpar ratio ipſius iudicij
rationis, quod prædeſtinatiò connotet, ab eo,
quod reprobatio connotat, quatenus hæc præ-
ſupponit cognitionem malorum operum re-
probi, quorum Deus nec eſt auctor, nec inſti-
gator, propter quæ iudicet reprobum mo-
rientem in illis, eſſe dignum excluſione regni
cœlorum, & de facto excludit, eúmque adiu-
dicat pœnis æternis; ille verò, prædeſtinatio
ſcilicet, præſupponet quidem cognitionem
bonorum operum, in quibus prædeſtinatus
moritur, ſed, quæ, Deo excitente, & adiuuan-
IV. te exercuit, cùm tamen Deus noluerit mala
opera reprobi, ſed, quaſi inuitus, queratur
contra ſuam voluntatem antecedentem, quâ
vult illi beatitudinem; attamen ex occaſione
peccati, ſiue originalis, ſiue mortalis in quo
moritur, excludit illum à gloria æterna.

Et nomen reprobationis ſumi in ſcripturis
hoc modo, patet ex prioris *ad Corinthios* capi-
te nono: *caſtigo corpus meum & in ſeruitutem
redigo, ne fortè cùm aliis prædicauerim, ipſe re-
probus efficiar*, quem locum notauimus ſuprà,
ex ſanctis Patribus, intelligendum eſſe de ex-

A clusione à gloria æterna; & locum *Sapientiæ* V.
ſuprà citatum, multi hoc modo explicant, vt
Sapiens ibi roget Deum, ne permittat eum eſſe
de numero reproborum.

Et vt ſuprà diximus duplicem dari prædeſti-
nationem; ſic poſſumus dicere duplicem dari
reprobationem: vnam *incompletam*, quæ eſt
excluſio ab aliqua gratia ſupernaturali, defe-
ctu cuius homo non obtinet gloriam æter-
nam: alteram *completam*, quâ in peccato ori-
ginali, vel mortali morientes excluduntur à
gloria æterna: & hoc loco ſolùm de illa diſpu-
tamus.

Habent autem reprobi & alia nomina in
Scriptura, & Patribus: nam dicuntur *filij per-
ditionis, deſpecti à Deo, excæcati, hœdi, vaſa
iræ, vaſa contumeliæ, præſciti*: & quanquam
nomen hoc *præſcientia*, ſit aliquid commune
B ſeſe extendens tam ad prædeſtinatos, quàm
ad reprobos, Deus enim habet præſcientiam VI.
de vtriſque; attamen peculiari ratione, tri-
buitur reprobis, quia ſcilicet, vt ſanctus
Thomas animaduertit libro primo ſenten-
tiarum diſtinctione quadrageſimâ articulo
primo, præſcientia, quantum eſt de ſe, non
importat eſſe cauſam eorum, quæ præſciun-
tur: Deus enim præſcit mala, & tamen eo-
rum non eſt cauſa: & ideò, ad ſignificandum
Deum non eſſe cauſam malorum, quæ con-
tingunt reprobis, ſed ea omnia euenire illis,
ex malo culpæ, quod committunt, nomen
hoc *præſciti*, relictum eſt ſolis reprobis, cùm
Deus ſit cauſa mediorum, quibus prædeſtina-
ti aſſequuntur vitam æternam.

ARTICVLVS II. VII.

C ### *De exiſtentia reprobationis.*

QVOD aliqui reprobi dentur de facto,
eſt de fide, ex illo Chriſti apud Mat-
thæum capite ſeptimo: *tunc confitebor illis
quia neſcio vos*: item, *multi vocati, pauci ele-
cti*: item capite vigeſimo quinto, *diſcedite à
me maledicti in ignem æternum*, & alibi paſ-
ſim, vbi ſcripturæ teſtantur aliquos eſſe dam-
natos, vel damnandos: et eſſe damnatum,
vel damnandum finaliter, & in æternum,
idem eſt in re, ac eſſe reprobum, vt patet ex
dictis.

Congruentia verò, propter quam eſt re-
probatio, hæc eſt apud ſanctum Thomam
hîc quæſtione vigeſimâ tertiâ articulo ter-
D tio: quod ſpectat ad prouidentiam Dei, VIII.
non ſolùm ordinare creaturas in ſuum fi-
nem, ſed etiam permittere, vt aliquæ ex iis,
quæ ſunt defectibiles, deficiant ab illo: at
quælibet rationalis creatura eſt defectibilis
à ſuo fine vltimo per liberum arbitrium:
igitur, vt iura libertatis eius conſeruentur,
ſpectat ad prouidentiam Dei, permittere ali-
quos homines deficere, tam circa finem vl-
timum, quàm circa media ad illum, & hoc pa-
cto reprobari.

I. # DISPVTATIO VIII.

De cauſa reprobationis.

ARTICVLVS PRIMVS.*

Vtrum Deus ante prauiſa mala opera habuerit voluntatem efficacem excludendi aliquos à gloria, & ad pœnas æternas deputandi.

CALVINVS libro tertio Inſtitutionum capite vigeſimo primo, §. quinto, ſexto, octauo & capite ſequenti, item Beza in reſponſione *ad Caſtalionem* de æterna prædeſtinatione,

II. B poſt ant iquiores hæreticos, vt Condeſcalcum, Scotum, tempore Lotharij anno Domini octuageſimo quinquageſimo quinto; item Vvicleſum & Ioannem Hus, vt refert Vvaldenſis libro primo Doctrinalis fidei, exiſtimant Deum, ante præuiſionem cuiuſcumque peccati, non tantùm efficaci voluntate, excluſiſſe aliquos à cæleſti gloria, ſed etiam eos deputaſſe efficaciter ad pœnam æternam: vnde Caluinus capite vigeſimo quarto §. duodecimo, ait reprobos, vt perueniant efficaciter ad hunc finem ſibi à Deo efficaciter intentum, priuari à Deo, nunc facultate audiendi verbi diuini, nunc excæcari à Deo, & capite vigeſimo tertio §. nono ait, ex Dei ordinatione, inuci reprobis neceſſitatem peccandi, quam ipſi nequeant euadere.

Melior tamen eſt contraria ſententia, pro

III. C qua ſit noſtra propoſitio. *Deus, ante omnem prauiſionem malorum operum, non habuit aliquem actum poſitiuum voluntatis, quo excluſerit aliquos efficaciter à gloria æterna, eóſque deputauerit ad pœnam æternam.* Propoſitio eſt de fide ex Concilio Arauſicano, canone vigeſimo quinto, vbi Patres dicunt anathema aſſerentibus Deum aliquos prædeſtinaſſe ad malum. Item ex Valentino capite tertio ita dicente, *fatemur prædeſtinationem electorum ad vitam, & impiorum ad mortem, in electione tamen ſaluandorum, miſericordiam præcedere, in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere iuſtum iudicium.* Item ex Trid. ſeſſ. 6. can. 17.

Probatur primò ex ſcripturis, quæ teſtan-

IV. D tur paſſim Deum non feciſſe mortem, non delectari in perditione viuentium, nolle aliquos perire: & *Sapientiæ* ſecundo: *inuidiâ diaboli mors introiuit in orbem terrarum:* Item *Eccleſiaſtici* decimo quinto. *Ezechielis* trigeſimo tertio capite: *viuo ego, & nolo mortem peccatoris, ſed vt ipſe conuertatur & viuat.*

Probatur ſecundò ex Patribus, vt Auguſtino epiſtolâ centeſimâ quintâ, vbi docet Deum non priùs eſſe vltorem, quàm homo ſit peccator: item libro tertio *contra Iulianum* capite decimo octauo: *bonus eſt*, inquit, *Deus, iuſtus eſt Deus, poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt: non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt*; quod idem habet epiſtolâ centeſimâ ſextâ. Item ex eo, quòd tam iſtis locis, quàm aliis, vbi agit de prima cauſa reprobationis, ſemper ait illam

A eſſe, vel peccatum originale, vel aliquod mortale actuale: item ex ſancto Proſpero libro primo reſponſionum *ad capitula Gallorum*, in reſponſione ad primam, tertiam, ſeptimam, octauam obiectiones, & libro ſecundo, in reſponſione ad ſecundam obiectionem, docet neminem eſſe à Deo creatum, vt periret, atque prorſus eſſe alienum à Deo, quidquid in vnoquoque damnandum eſt. Item ex diuo Fulgentio libro *ad Monimum*, capite decimo, & pluribus aliis. V.

Probatur tertiò: velle, quantum eſt ex ſe, ſalutem omnium hominum, &, non expectato cuiuſquam demerito, velle efficaciter damnationem aliquorum, ſibi inuicem repugnant, vt intelligetur ex dicendis inferiùs: atqui Deus, in primo illo ſigno rationis, quo concipitur à nobis cogitaſſe de creandis hominibus, voluit illis, quantum eſt

B ex ſe, ſalutem, ſeu gloriam æternam; vt patet ex dictis de voluntate antecedenti, & ex eo, quòd creauerit illos ad vitam æternam: igitur repugnat, Deum in primo illo ſigno rationis, cogitaſſe de hominibus creandis, etiam efficaciter deputandis ad æternam damnationem, non expectato demerito cuiuſquam. VI.

Deinde, ſi Deus velit efficaciter aliquibus pœnam æternam ante præuiſum quodlibet eorum demeritum, vel illam eis vult, vt finem, vel vt aliquod ſtipendiū, vel vt aliquod medium manifeſtandæ ſuæ iuſtitiæ vindicatiuæ: at nullo iſtorum modorum vult illis damnationem: non primo, quia qui vult efficaciter finem, vult, ſaltem virtualiter, aliqua media, quibus finis ipſe obtineatur; at media, quibus damnatio, & pœna æterna obtinentur, ſunt peccata originale, vel mortale, finalis VII.

C perſeuerantia in illis, quæ Deus odit, nec eſt eorum auctor, vt Theologi docent ex profeſſo primâ ſecundæ.

Nec item ſecundo modo, quia, vt oſtendimus, quando aliquid volumus alteri, vt ſtipendium, vel, vt pœnam, ſi ſtipendium iſtud ſit quoddam bonum, priùs volumus id propter quod tale ſtipendium confertur, &, ſi ſit pœna, ſaltem præcognoſcimus malum, vt ei adaptemus pœnam, & hæc proportionetur ei, aliàs irrationabiliter pœna decerneretur: atqui, iuxta Caluinum, Deus, in illo ſigno rationis, nondum præuidit aliquod demeritum ipſius hominis.

Non denique tertio modo, quoniam iuſtitia vindicatiua eſt de numero earum perfe-

D ctionum, quarum manifeſtatio ſpectat tantùm ad perfectionem vniuerſi, ex præſuppoſitione alicuius mali, cui medendum eſt: vnde, ſi nullum præſupponatur malum, ſaltem in præuiſione, vt in præſenti caſu, nihil debet decerni in manifeſtatione, & oſtenſione talis perfectionis. VIII.

Tandem tenemur ſentire de Deo in bonitate, & non in crudelitate, *Sapientiæ* primo capite; atqui credere Deum, in illo ſigno rationis, ante præuiſum aliquod malum opus, velle efficaciter aliquibus damnationem æternam, non eſt ſentire de Deo in bonitate, ſed illum facere crudeliorem hominibus, cùm tamen dicat, ſe plus amare homines, quàm mater amet proprium filium: ergo debemus credere Deum, in illo ſigno rationis, ante præuiſionem aliquorum demeritorum, non

I. deputaſſe aliquos homines efficaciter ad æternam damnationem, & æternam pœnam.

ARTICVLVS II.

Reſpondetur obiectionibus contra doctrinam præcedentis articuli.

CALVINVS obiicit primò, illud Apoſtoli *ad Romanos* nono: *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui*: & illud, *non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei.* At hæc teſtimonia ſunt à nobis ſuperiùs expoſita de electione ad primam gratiam, & prælatione ipſius Iacob ſupra fratrem ſuum Eſaü, quoad ſpecialia quædam dona, tam ſpiritalia, quàm temporalia.

Poſſet quoque pro Caluino obiici duodecimum caput libri *Sapientiæ*, vbi olim ſic lege-
II. batur: *neque rex, neque tyrannus in conſpectu tuo, inquirent de his, quos perdidiſti: cùm ergo ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis, ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnas, & exterum æſtimas à tua virtute.* Sed

Reſpondetur talem lectionem iſtius loci eſſe mendoſam, ideòque in vulgata editione, recognita auctoritate ſummorum Pontificum, Sixti quinti & Clementis octaui, locum hunc ſic fuiſſe reſtitutum ſuo genuino ſenſui: *cùm ergo ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis, ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnare exterum æſtimas à tua virtute*: qui ſenſus eſt apertus, & directè facit contra Caluinum. Et hæc lectio probatur ex ipſomet textu Græco, vt Vatablus obſeruat ad illum locum Sapientiæ.

Secundo loco Caluinus obiicit illud Apo-
III. ſtoli *ad Romanos* nono, repetitum ex nono capite Exodi, *quia in hoc ipſum excitaui te*, ſcilicet Pharaonem, *vt oſtendam in te virtutem, & vt annuntietur nomen meum in vniuerſa terra. Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*: & paulò pòſt: *numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? an non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa, facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* at, ex dictis ſuprà facere vas in honorem, eſt facere prædeſtinatum, ſeu eligere ad gloriam, & facere vas in contumeliam, eſt facere reprobum, ſeu reprobare aliquem: ergo Deus, ex ſola ſua voluntate, & poteſtate, aliquem reprobat.

Confirmatur: Deus habet plenum dominium in omnes homines, & longè maius, quàm
IV. figulus luti in maſſâ luti, quia poteſt illos, pro ſua tantùm voluntate abſoluta, ſine aliquo præcedenti eorum demerito, annihilare: ergo ratione iſtius pleniſſimi, & perfectiſſimi ſui dominij, poterit aliquos eo fine creare, vt eos deponet ad æternas pœnas, etiam ante præuiſionem alicuius demeriti.

Confirmatur ampliùs ex eo, quòd *Prouerbiorum* decimo ſexto, Deus dicitur eſſe operatus omnia *propter ſemetipſum*, impium etiam *in diem malum.*

Verùm ad hæc reſpondetur: & primò ad illud ſancti Pauli, repetitum ex nono capite *Exodi*: in iſto opere Dei circa Pharaonem, ſicut & in aliis eius operibus, circa peccatores, duplicem diſtingui intentionem Dei, & duplicem finem: vna intentio eſt *primaria*, nimirum ſuâ longanimitate adducere peccatores

A ad pœnitentiam, cuius proximus finis eſt exer- V.
cere in illos ſuam miſericordiam, vt tandem perducat eos ad gloriam, quemadmodum Apoſtolus ſignificat *ad Romanos* ſecundo capite, quando alloquens peccatorem ita ait: *an diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* altera intentio eſt *ſecundaria*, vt nimirùm, ſi hæc primaria non conſequatur ſuum effectum, tunc potentia, iuſtitia, & ſapientia Dei manifeſtentur circa eiuſmodi peccatorem, quatenus per hoc quod peccator non emollitur ad pœnitentiam, ex ipſa bonitate Dei eum prouocante ad illam, ſed potiùs obdureſcit in peccatis, inde Deus accipit occaſionem manifeſtandi ſuam potentiam, iuſtitiam, & ſapientiam, puniendo eum, vt ibidem Apoſtolus ſignificat, ſic alloquendo prædictum peccatorem: *ſecundùm*
B *autem duritiem tuam, & impœnitens cor tuum,* VI.
theſauriſas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei: iam ſanctus Paulus, citans prædictum locum Exodi, loquitur tantùm de hac ſecundaria intentione, quatenus Deus permiſit Pharaonem iam promerentem grauiſſimas pœnas ob peccata ſua antecedentia, & abutentem diuinâ longanimitate, regem permanere, & obdureſcere, vt ipſa Dei potentia, & iuſtitia oſtenderetur circa illum. Atque hunc eſſe ſenſum Apoſtoli, docent hæc verba ſtatim ſequentia: *quòd ſi Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia, vaſa iræ apta in interitum,* &c. Hæc enim particula, *ſuſtinuit in multa patientia,* denotat magnam tolerantiam Dei circa peccatores, dum illos expectat
C ad pœnitentiam: & ſanctus Auguſtinus libro
quæſtionum *in Exodum*, quæſtione trigeſimâ VII.
ſecundâ, ita locum illum Exodi explicat, non quòd Deus humanam naturam creet ad malitiam, ſed quòd vtatur malis hominibus ad admonitionem, vel exercitationem bonorum.

Neque huic expoſitioni obſtat iſtud, quod ſubiungit ibi Apoſtolus: *ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*: hoc enim tantùm ſignificat ſpecialem illam gratiam, quam Theologi vocant *efficacem in actu primo*, per quam fit, vt peccator liberè quidem, ſed tamen infallibiliter, conſentiat vocationi, dari à Deo vni potiùs, quàm alteri, ex ſpeciali miſericordia Dei, quod omnes Theologi docent agendo de illa: & Deum aliquibus peccatoribus, in pœnam peccatorum, quibus inhærent, ſub-
D trahere ſpecialia quædam auxilia, relinquen- VIII.
do tamen illis ſufficientia, ſicque indurare illos, quatenus eis non dat auxilia ſpecialia, quibus de facto infallibiliter emollirentur, quod facere eſt liberæ voluntatis Dei, quemadmodum ſanctus Auguſtinus explicat *Epiſtolâ* centeſimâ quintâ, & tractatu quinquageſimo tertio in ſanctum Ioannem, & alibi ſæpè.

Nec item obſtat exemplum deſumptum à figulo, quo Apoſtolus ibi vtitur: iſtud enim affertur ad retundendam audaciam, & temeritatem eorum, qui volunt exigere à Deo rationem, cur ex duobus peccatoribus, det vni gratiam ſpecialem valde congruam, quâ nouit eum de facto conuertendum; alteri verò, etiam peccatori, det ſolummodo auxilia ſufficientia, nimirum, totum hoc eſſe, ex ſola vo-

I. luntate libera Dei, qui, ex mera ſua liberalitate, diſtribuit eiuſmodi gratias: & ſimilitudo Apoſtoli eſt in eo, quòd, ſicut figulus abſque vlla iniuriâ habet poteſtatem faciendi ex eadem maſſa luti, vnum vas in honorem, & aliud in contumeliam, ita Deus, ſine vlla iniuria vel etiam indecentia, habet poteſtatem, ex duobus peccatoribus, luto, ratione ſui peccati mortalis, vilioribus, efficere vnum vas in honorem, præbendo et ſpecialiſſima auxilia, quibus infallibiliter ſaluabitur; alterum verò relinquere vas in contumeliam, quale, ſe ipſum peccando effecit, nimirum nulla tribuendo ei auxilia ſpecialiſſima, ſed tantùm auxilia aliqua ſufficientia. A

Ad illud verò, quod ibi ſubſumitur in obiectione, nimirum, facere vas *in contumeliam*, eſſe facere reprobum, & reprobare. B

Reſpondetur ex dictis ſuprà, duplicem diſ-

II. tingui etiam reprobationem; vnam dumtaxat *inchoatam*, quæ eſt ad gratiam efficacem ſingulariter infallibilem: alteram, quæ ſignificet electionem ad vitam æternam, &, pro reprobatione, excluſionem à regno æterno, nos hîc de hac tantùm diſputare: Apoſtolum verò, loco illo citato, agere tantùm de priori illa incompleta reprobatione: hanc enim ſimilitudinem figuli deſumpſit ex decimo octauo capite *Ieremiæ*, apud quem ſic Deus loquitur: *ſicut lutum in manu figuli, ſic vas in manu mea*, deinde ſubiungit, *ſi pœnitentiam egerit gens illa, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei: & ſubito loquar de gente, & de regno vt ædificem, & plantem*: quo loco Propheta docet eos, qui ſunt vaſa contumeliæ, poſſe agere pœ- C

III. nitentiam; & Deum illos eſſe facturum vaſa honoris, ſi eos pœniteat ſui peccati; quod rectè poteſt intelligi de hac reprobatione tantùm inchoata.

Ad primam confirmationem reſpondetur, conceſſo antecedente, negando conſequens: ſicut enim omnipotentia Dei non poſtulat, vt Deus poſſit peccare, quia hoc eſt quædam imperfectio, ita nec pleniſſimum illud dominium, quod Deus habet in quamlibet creaturam intellectualem, poſtulat, vt poſſit illam creare, fine, & intentione deputandi eam efficaciter ad pœnas æternas, ante præuiſionem alicuius culpæ, quia hoc pugnat cum attributo diuinæ iuſtitiæ; at attributa Dei ſeſe non inuicem deſtruunt, nec ſibi inuicem repugnant. D

IV. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, Sapientem ibi velle tantùm Deum feciſſe, ſeu ordinaſſe omnia ad ſuam gloriam, & quoniam impius, quatenus talis, poterat videri non comprehendi, quia ſic eſt contra gloriam Dei; ideò Sapiens ſubiungit, etiam *ipſum impium, ad diem malum*, id eſt, & in eo, quem præſciuit futurum impium, ſpectauit etiam Deus hunc finem ſuæ gloriæ, vt nimirum iuſtè puniretur pro ſua impietate, & per hoc etiam gloria Dei commendaretur in illo.

ARTICVLVS III. V.

Vtrum Deus ante præuiſa peccata habuerit efficacem voluntatem excludendi aliquos à gloria, ad ſplendorem ſuæ gloriæ & iuſtitiæ manifeſtationem.

SANCTVS Thomas hâc quæſtione 23. & aliqui eius diſcipuli ibi, item Gregorius Ariminenſis in primum ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ primâ quæſtione primâ, putant Deum, ante quamlibet præſcientiam peccatorum ſiue originalis, ſiue mortalis, ſiue actualis, habuiſſe actum aliquem poſitiuum, quo voluit efficaciter excludere aliquos à gloria æterna, ſic veluti dicendo, *volo hos & iſtos excludere à vita æterna*. VI.

Quòd ſi quis dicat, talem excluſionem habere rationem alicuius pœnæ, ſaltem *damni*, eſſe autem abſurdũ aliquem efficaciter ordinari ad pœnam, ante peccatũ eius etiam præuiſum; illi notant excluſionem à gloria æterna poſſe ſumi duobus modis: primò vt habet rationem alicuius priuationis, & pœnæ, ſaltem *damni*, & ſic ſupponere culpam ſaltem in præſcientia: ſecundò poſſe ſumi vt tantùm importat actum poſitiuum, non dandi aliquibus beatitudinem, ordinando id ad manifeſtationem ſuæ iuſtitiæ, & gloriæ, & ad maiorem ſplendorem, tum iuſtitiæ, tum etiam miſericordiæ erga electos; & hoc poſteriori modo hanc excluſionem improborum fuiſſe à Deo volitam poſitiuè, & efficaciter. His tamen non obſtantibus,

Sit hæc noſtra propoſitio: *Deus ante præuiſionem cuiuſcumque peccati hominum tam actualis, quàm originalis, non habuit aliquem actum poſitiuum, quo efficaciter excluſerit aliquos à gloria æterna, etiam non conſiderando iſtam excluſionem, per modum priuationis, & pœnæ, ſed alicuius tantùm modi, ad ſplendorem ſuæ gloriæ, & manifeſtationem ſuæ iuſtitiæ vindicatiuæ.* VII.

Probatur primùm iis omnibus teſtimoniis ſacræ ſcripturæ, quibus Deus dicitur valde exoptare ſalutem omnium, & ſingulorum hominum, nullo excepto, vt primæ ad *Timotheum* 2. item iis omnibus, quibus ait ſe nihil omiſiſſe eorum, quæ erant neceſſaria ad eorum ſalutem, vt Iſaiæ quinto, *quid debui facere vineæ meæ, & non feci*. Item iis omnibus, quibus Apoſtolus paſſim teſtatur Chriſtum Dominum eſſe mortuum pro omnibus, & ſingulis hominibus, nullo excepto: quæ tria omninò ruerent, ſi Deus habuiſſet talem voluntatem efficacem circa aliquem. VIII.

Primum quidem, quia voluntas ordinans omnes & ſingulos homines, eodem modo conſideratos, ex parte ſui, ad gloriam æternam, tanquam in finem ſupernaturalem, & quæ in hunc finem deputauit illis media ſufficiẽtia, & voluntas excludendi aliquos ex iſtis hominibus efficaciter, & poſitiuè ab eiuſmodi gloria æterna, non poſſunt ſimul ſtare, ſicut veritas alicuius propoſitionis vniuerſaliter affirmantis, non poteſt ſtare cum veritate alicuius propoſitionis particularis negantis oppoſitæ iſti vniuerſali, cùm affirmans vniuerſalis debeat verificari in omnibus & ſingulis ſuis indiuiduis: at Deus, ex citatis ſcripturis,

I. primo loco habuit voluntatem dandi gloriam A
æternam omnibus, & ſingulis hominibus, nul-
lo excepto : ergo Deus non habuit actum po-
ſitiuum voluntatis, quo aliquos ex omnibus
hominibus conſideratis ſecundùm talem ſta-
tum, excluſerit efficaciter à gloria æterna,
quouis modo conſiderata.
Quòd item ſecundum dictum ſacræ Scriptu-
ræ rueret, probatur : nam, vbi eſt efficax ex-
cluſio à vita æterna, ante quodcunque opus
præuiſum creaturæ rationalis ita excluſæ, ibi
ſincerus amor dandi iſti creaturæ vitam æter-
nam non poteſt dici eſſe, item cura, & ſollicitu-
do diligens adminiſtrandi ei, quæ ſunt neceſ-
ſaria, ad illam comparandam, non poteſt dici
eſſe ibi, ita vt ſteterit per ſolam creaturam ra-
tionalem, quin de facto illam ſit conſecuta,
quia ſincerus amor, & ſincera volitio vitæ æter-
næ alicui creaturæ, opponitur eius excluſioni B
II. efficaci à tali fine, ſicut etiam prædicta cura
mediorum ei opponitur : vbi enim aliquis eſt
antecedenter excluſus, abſolutè, & ſimplici-
ter, ibi diligens prouiſio mediorum ad id à quo
efficaciter eſt excluſus, eſt ridicula, quando ta-
lis prouiſor nouit talem efficacem excluſionem
eſſe immutabilem ; verbi gratiâ, medicus, qui
probè nouit hominem iam eſſe mortuum, ſeſe
ridiculum redderet, ſi prouideret ei de reme-
diis contra mortem : at ex teſtimoniis ſacræ
Scripturæ poſitis ſecundo loco, Deus habet
ſincerum amorem perducendi omnes homi-
nes, nullo excepto ad gloriam æternam, qua-
tenus voluit ante præuiſionem cuiuſcumque
illorum operis, creare illos in finem gloriæ
æternæ, illiſque ſollicitè prouidere de mediis
neceſſariis ad iſtum finem: ergo Deus tunc non
III. potuit habere efficacem voluntatem excludē- C
di efficaciter aliquos homines à gloria æterna.
Probatur denique tertium pronuntiatum
ſacræ Scripturæ, iuxta oppoſitam opinionem,
etiam euerti : Chriſtus Dominus nullo modo
eſt mortuus pro iis, quos præſciuit Deum de-
creto efficaci, eóque omnimodè abſoluto, ex-
cluſiſſe à ſupernaturali beatitudine in perpe-
tuum, antecedenter ad quæcumque eorum
opera, nec inſtituit ſacramenta ſua, pro tali
beatitudine illis acquirenda, vt patet de An-
gelis damnatis, & ex eo, quòd voluntas Chriſti
Domini non fuit cōtraria Dei voluntati abſo-
lutæ, & conſequenti, vt Theologi docent ter-
tiâ parte quæſtione decimâ octauâ ; nec item
Deus, quantum eſt ex ſe, dat hominibus, ſic à
ſe efficaciter excluſis, aliquod ius ad gloriam
IV. æternam, per legitimam ſuſceptionem ſacra- D
mentorum nouæ legis, quia aliàs efficax de-
cretum prædictæ excluſionis deberet eſſe tan-
tummodo conditionatum, ac mutatio fieret
in diuina voluntate, per tale ius acquiſitum ab
illis : atqui aliqui homines dantur, qui iuxta
oppoſitam opinionem ſunt excluſi in perpe-
tuum à ſupernaturali beatitudine, per efficax
decretum Dei, etiam antecedenter ad omnia,
& quæcunque eorum opera præuiſa, & Chri-
ſtus Dominus hoc ſciuit ante ſuam mor-
tem, & ſacramentorum ſuorum inſtitutio-
nem, fuit enim beatus à primo inſtanti ſuæ
conceptionis, vt docetur tertiâ parte quæſtio-
ne decimâ, viditque omnia, quæ Deus nouit,
per ſcientiam *viſionis*, quâ quidem ſcientiâ no-
uit Deus iſtos eſſe excluſos in perpetuum ab
æterna beatitudine : igitur de facto dantur ali-

qui homines, pro quibus Chriſtus Dominus V.
nullo modo eſt mortuus, & quibus etiam
Deus, quantum eſt ex ſe, nullum conſert ius ad
gloriam æternam, per ſuſceptionem legitimam
ſacramentorum nouæ legis, quod tamen
vtrumque eſt hæreticum : primum quidem, ex
ſacris litteris ſuperiùs citatis : ſecundum item,
quia eſt expreſsè damnatum in Concilio *Tri-
dentino* ſeſſione ſeptimâ & capite ſeptimo.
Quòd verò talis excluſio non poſſit eſſe à
Deo purè, & ſimpliciter in ordine ad maniſe-
ſtationem ſuæ iuſtitiæ, patet argumento facto
pro articulo primo huius diſputationis, con-
tra Caluinum, & ex dictis ſuprà.

Articulus IV.

Soluuntur duæ obiectiones contra doctrinam ſuperioris articuli. VI.

Avctores primæ ſententiæ obiiciunt
primùm, ſanctum Auguſtinum *epiſtolâ*
centeſimâ ſeptimâ, & libro *de dono perſeueran-
tiæ* capite duodecimo, dicere multos non fie-
ri ſaluos Deo nolente, vel Deo volente, illos
non fieri ſaluos ; cuius rei exemplum repetit à
paruulis, qui parentibus eorum cupientibus,
& miniſtris Eccleſiæ feſtinantibus ad dandum
eis baptiſmum, derepente moriuntur, ante-
quam ſuſcipiant illum : at modus iſte loquen-
di importat actum aliquem poſitiuum effica-
cem diuinæ voluntatis, quæ iam excluſerat
hunc paruulum ab æterna gloria.
Reſpondetur, ſanctum Auguſtinum totâ illâ
epiſtolâ, tantùm agere de prædeſtinatione ad
primam gratiam ſpecialiter efficacem, vt ipſe- VII.
met paulò antè teſtatur, quæ gratia datur ex
mera Dei voluntate gratuita : hîc autem agi-
mus tantùm de electione ad gloriam, & ex-
cluſione ab illa. Deinde poteſt reſponderi lo-
cum illum ſignificare tantummodo nudam
permiſſionem Dei ; cùm ipſemet ſanctus Augu-
ſtinus, etiam agens de reprobatione paruulo-
rum, ſemper aſſignet peccatum originale in
quo decedunt ante ſuſceptum baptiſma, vel
in lege Moſaïca ante circumciſionem, vel aliud
remedium, pro cauſa reprobationis illorum :
hinc citatus canon Concilij Valentini red-
dens adæquatam rationem prædeſtinationis
electorum ad gloriam, & periturorum ad ma-
lum, ait, malum meritum præcedere hanc
ipſam poſteriorem prædeſtinationem.
Obiicies ſecundò : beatitudo ſupernatura- VIII.
lis nulli creaturæ rationali ſecundùm ſua na-
turalia conſideratæ, eſt debita : ergo Deus pro
ſua voluntate abſque aliqua iniuria potuit ab
æterno ante præſcientiam cuiuſcumque boni
vel mali vſus liberi arbitrij eligere quoſdā ad
vitam æternam, & quoſdam poſitiuè & effica-
citer excludere à vita æterna, cùm ſæpè iam
monuimus ex ſancto Thoma, acceptio perſo-
narum non habeat locum in gratuitis.
Reſpondetur hominem poſſe conſiderari
duobus modis : primò, ſecundùm pura ſua na-
turalia, non conſiderando eum, vt eſt, ex gra-
tuita voluntate Dei, ordinatus ad finem ſuper-
naturalē, quomodo, ſi voluiſſet, potuit creare
eum, cum perfectionibus tantùm naturalibus,
& ordinatione ad beatitudinem duntaxat na-
turalem : deinde poteſt conſiderari, prout eſt
ordinatus ad beatitudinem ſupernaturalem.

I. Deinde poteſt duplex diſtingui debitum: vnum *congruentiæ*, quo, verbi gratiâ, dato corpore benè diſpoſito, & organiſato, forma ei correſpondens dari debet; alterũ *iuſtitiæ*, quo, quis tenetur dare aliquid alteri: ſi homo ſpectetur priori modo, & ſecundùm prius debitum, verum eſt quod obiectio habet, & tamen, quia Deus de facto creauit hominem, modo dumtaxat poſteriori, vt Theologi docent primâ ſecundæ, agendo de vltimo fine hominis, &, quicumque vult alicui finem excedentem vires eius, debet, ſaltem ex debito congruentiæ, velle ei, & dare, quantum eſt ex ſe, media ad conſequendum illum; fit, vt Deus ſeſe conſtituerit hominibus ſingulis debitorem conferendæ illis beatitudinis ſupernaturâlis, quantum eſt ex parte ſui, nec proinde poſſit aliquos ab illa excludere, efficaci quadam voluntate, ante mala
II. eorum opera, ſaltem præuiſa, aliàs negaret ſe ipſum, quod implicat.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus aliquos, ante præuiſa eorum mala opera, negatiuè reprobauerit.

ALIQVI ex diſcipulis ſancti Thomæ hâc quæſtione admittunt duplicem reprobationem, vnam *poſitiuam*, quâ Deus actu aliquo, nonnullos excludit à gloria, eóſque illâ punit, tanquam pœnâ *damni*, vel etiam eos vlteriùs deputat ad pœnam æternam *ſenſus*, & hanc volunt fieri, ex præuiſione peccati originalis, vel alicuius actualis mortalis, in quo ipſe homo moritur: al-
III. teram *negatiuam*, quatenus in eorum ſententia Deus ſeſe habuit poſitiuè circa aliquos, ſcilicet eos in particulari ſeligendo, ex tota hominum multitudine, efficaciter ad gloriam æternam ante præuiſionem bonorum operum, habendo ſe negatiuè circa reliquos, ſeu, in illo eodem ſigno rationis, non ordinando eos ad gloriam æternam, ſed relinquendo in maſſa perditionis, quos vbi in aliquo ſigno rationis, præuidit morituros in peccato mortali actuali, vel originali deputauit *poſitiuè*, ad pœnam *damni*, ſi cum ſolo originali, vel etiam ad pœnam *ſenſus*, ſi ſint præuiſi morituri in peccato actuali mortali.

Melior tamen eſt contraria ſententia, cum qua concludimus: *Deus nullos reprobauit effi-*
IV. *caciter, etiam negatiuâ tantùm reprobatione, ante mala eorum opera præuiſa, in quibus, & cum quibus morerentur.*

Probatur primùm ex iis omnibus, quibus, agendo de voluntate Dei, diximus Deum non poſſe habere ſe negatiuè circa aliquod obiectum ſibi debitè propoſitum. Deinde ex his omnibus, quæ præcedentibus articulis attulimus: quod enim auctores illi explicant, Deum facere, per volitionem formalem, quâ poſitiuè, & efficaciter aliquos excludit à gloria æterna; hoc idem cenſent auctores contrariæ ſententiæ, per volitionem dumtaxat *interpretatiuam*: at abſurdum eſt dicere Deum, actu quodam interpretatiuo, qui tamen ſit efficax, velle excluſionem aliquorum ab æterna beatitudine, ante omnem præuiſionem cuiuſcumque peccati: quod enim eſt

A volitum *interpretatiuè*, cenſetur in moralibus eſſe ſimpliciter volitum, vt Theologi do- V.
cent primâ ſecundæ: at, ex dictis ſuprà, abſurdum eſt dicere Deum habuiſſe volitionem efficacem formalem *virtualiter*, aut *interpretatiuè*, quâ, ante præuiſionem omnem peccati, excluſerit aliquos efficaciter ab æterna gloria: igitur abſurdum etiam eſt dicere, Deum aliquos reprobaſſe efficaciter, antequamlibet præuiſionem malorum operum.

Quòd autem hæc negatiua reprobatio ſit quædam *interpretatiua* volitio excluſionis eiuſmodi hominum à gloria, probatur ſumpto exemplo ab Architecto volente aliquam domum ædificare; nam ſatis frequenter gloria æterna in ſacris literis vocatur *Hieruſalem cæleſtis*; item *domus & ciuitas beatorum*; ſimiliter Deus appellatur artifex illius componendæ: ſit igitur aliquis Architectus,
B qui penes ſe habeat ingentem numerum lapidum, puta octo mille, concipiat in mente VI.
aliquam domum fabricandam in certa & determinata menſura, iam quatuor millia lapidum ei ſufficiant conſtruendæ, prout illam determinauit, &, ex illo ingenti cumulo octo millium, in quo omnes lapides ſunt pares inter ſe, ſeligat quatuor millia, quibus formam, & figuram præfiniat, ſciátque certò rem ita futuram infallibiliter, nec vnum quidem lapidem, ex iſtis omnibus, defecturum ab eo fine, ad quem deſignauit illum, cenſetur interpretatiuè excluſiſſe efficaciter totam reliquam congeriem lapidum à compoſitione ſui ædificij: atqui Deus, tanquam Architectus quidam, voluit conſtruere regnum cælorum, ex prædeſtinatis, tanquam viuis lapidibus, quos
C ſelegit ex tota hominum multitudine, aliàs VII.
ſibi æqualium, quos prædeſtinatos voluit eſſe tantùm in aliquo determinato numero, cui nullus poſſet addi, nec detrahi, vt intelligitur ex capite vigeſimo Apocalypſis: igitur Deus, eo ipſo, cenſetur, interpretatiuâ voluntate, excluſiſſe à regno cælorum reliquam multitudinem hominum.

Neque his obſtat, quòd Deus ſemper det iſtis hominibus media ſufficientia: quia, tunc tantùm Deus cenſetur dare media ſufficientia alicui adulto, ad conſequendum gloriam æternam, quando ſolummodo ſtat per negligentiam eius, cui dat iſta media, quòd de facto non ſaluatur, vt Theologi docent, agendo de gratia ſufficienti: ſed datâ iſtâ reprobatione negatiuâ, non ſolùm ſtat, ex negligentia iſtius
D hominis ita reprobati, ſed ex parte Dei, etiam VIII.
antecedenter ad omnem & quamlibet volitionem iſtius hominis, quatenus Deus, vi ipſius decreti, tantùm voluit hos, & illos aſſumere ad vitam æternam; & præterea nullum factum eſt decretum conditionatum dependens à voluntate hominis, ſic negatiuè reprobati, quantum ad mala eius opera, propter quæ reprobaretur: igitur eiuſmodi auxilia, quoquo modò ſpectentur, non ſunt, loquendo propriè, ſufficientia.

Secundò probatur: prius eſt homines deſerere Deum, quàm Deum deſerere homines, ex ſancto Auguſtino paſſim contra Pelagianos, & ex *Tridentino*, ſeſſione ſextâ capite vndecimo: at, datâ reprobatione negatiuâ, hoc modo factâ, Deus priùs deſerit hominem, quàm homo Deum: talis enim reprobatio ne-

I. gatiua efficax, eſt, propriè loquendo, quæ- A
dam deſertio ipſius hominis.

Nec eſt, quòd, quis dicat homines priùs de-
ſeruiſſe Deum, ſcilicet peccando in primo pa-
rente: nam primò, ſecundùm aliquos aucto-
res iſtius ſententiæ, hæc reprobatio negati-
ua, eſt facta antecedenter ad præuiſionem
peccati primi parentis: & proinde ſunt effica-
citer derelicti à Deo, antequam præcogno-
ſcerentur deſerere Deum. Deinde, iuxta illos,
qui volunt hanc reprobationem negatiuam
eſſe duntaxat factam, poſt præuiſos homines
conſtitutos in communi maſſa perditionis,
per peccatum primi parentis; multi, ex re-
probatis negatiuè, conſecuti ſunt, de facto,
remiſſionem, non tantùm originalis peccati,
per baptiſmum, ſed etiam actualium com-
miſſorum poſteà, nimirum vi ſacramenti pœ-
II. nitentiæ; ſicque, non priùs, etiam in præui- B
ſione, deſeruerunt Deum, quàm Deus illos
deſeruerit, & prætereà, Deus, præuiſâ eorum
præuaricatione in primo parente, voluit illis
in Chriſto Domino, ſincerè, & ex animo re-
media, non tantùm aduerſus originale, ſed
etiam aduerſus alia omnia, eiſque prouidit
de medijs ſufficientibus, ad aſſequendum vi-
tam æternam: at hæc præuiſio non poteſt
conſiſtere cum reprobatione negatiua eorum
facta, antecedenter ad alia eorum præuiſa de-
merita, vt facilè intelligitur ex dictis.

Dices, Deum nulli facturum eſſe iniuriam,
ſi, poſt præuiſos homines in communi maſſa
perditionis, aliquos erueret liberaliter, & ali-
quos, pro ſua voluntate relinqueret, ſicut
ſi princeps, ex multis iuſtè condemnatis ad
III. mortem, ſaluet aliquos duntaxat, relinquen- C
do alios.

Reſpondetur: ſi Deus conſideretur ante
volitionem, & decretum de dandis medijs,
quibus omnes homines, nemine excepto,
poſſent, quantum eſt ex parte eius, & Chriſti
Domini, erui è tali maſſa, & peruenire ad vi-
tam æternam, tunc Deum, in tali ſigno ratio-
nis, potuiſſe relinquere aliquos in maſſa per-
ditionis, alijs ex ea extractis, pro ſua gratuita
voluntate, & exemplum nunc allatum ad id
valere, & iſtud, ſicut ſanctus Auguſtinus ſæpè
facit, poſſet vrgeri contra eos, qui conquere-
rentur de eo, quòd Deus det aliquibus gratias
magis efficaces, & valde congruas, quàm
alijs, quibus dat tantùm ſufficientes: at, ſi
Deus conſideretur, vt, poſt præuiſum pecca-
tum Adæ, & lapſum hominum in illo, adhuc
voluit omnibus hominibus, nullo excepto,
IV. vitam æternam, & remedia contra quodcum- D
que peccatum, ſicut patet illum voluiſſe, ex
teſtimonijs ſacræ Scripturæ ſuperiùs citatis,
non potuit habere aliquam voluntatem, et-
iam interpretatiuam, excludendi efficaciter
aliquos ab æterna beatitudine, antequàm
præuideret illos morituros in aliquo ſuo pec-
cato, ſiue originali, ſiue mortali actuali: quia,
vt ſuperiùs probatum eſt, talis volitio non po-
teſt ſimul compati cum illa alia eius voluntate
antecedenti, quâ vult omnibus, & ſingulis ſa-
lutem, & gloriam æternam.

Articvlvs VI.

Vtrum Deus poſt præuiſa mala opera tantùm reprobet homines.

Sit hæc noſtra propoſitio. *Deus tantùm* V.
*habuit actum poſitiuum, & efficacem volunta-
tem excludendi aliquos à vita æterna, poſtquam
certè, & infallibiliter, præuidit eos morituros fi-
naliter in ſuo originali peccato, vel in aliquo a-
ctuali mortali.*

Probatur ijs omnibus, quibus oſtendimus,
Deum non eſſe priùs vltorem, quàm homo ſit
reus. Item ex ijs omnibus, quibus oſtendi-
mus, aliquorum ordinationem ad mortem,
præſupponere aliquod eorum demeritum:
item ex ijs, quibus probauimus Deum nul-
lum habuiſſe actum poſitiuum; imò nec inter- VI.
pretatiuum, quo excluderet aliquos ab æter-
na vita, ante præuiſionem operum, nec vo-
luntatem Dei ſeſe habuiſſe tantùm negati-
uè, circa aliquos ſibi ab intellectu propo-
ſitos.

Articvlvs VII.

Vtrum aliqua cauſa reprobationis detur ex parte reprobi.

Facilis eſt reſponſio, ſuppoſitâ doctri-
nâ articulorum præcedentium, nimirum,
*peccatum illud, ſiue ſit originale tantùm, ſiue
actuale mortale, vnum, vel multiplex, cum quo
homo moritur, eſſe cauſam adæquatam reproba-
tionis eius: &, cum peccatum iſtud ſeſe teneat ex* VII.
*parte hominis, dari in reprobo veram aliquam
cauſam reprobationis eius.* Ita Alenſis primâ
parte quæſtione vigeſimâ ſecundâ membro
tertio articulo primo, ſanctus Thomas le-
ctione ſecundâ, & tertiâ in caput nonum epi-
ſtolæ *ad Romanos*, ſanctus Bonauentura libro
primo ſententiarum diſtinctione quadrageſi-
mâ primâ articulo primo, & alij plures ibi-
dem, & præſenti quæſtione.

Probatur primò ex ijs omnibus teſtimo-
nijs ſacræ Scripturæ, quæ aſſerunt perditio-
nem hominum prouenire ex illis. Deinde ex
Patribus, vt ſancto Auguſtino libro primo
ad Simplicianum quæſtione ſecundâ, vbi re-
fundit reprobationem Eſaü, in contemptum
vocationis, quâ vocabatur à Deo, & ex con-
ſequenti, in peccatum eius, & perſeueran-
tiam in peccato: item ex eo, quòd ibidem ait VIII.
Deum non odiſſe Eſaü hominem, ſed Eſaü
peccatorem: item libro *de prædeſtinatione
Sanctorum* capite octauo & duodecimo ait eos,
qui non liberantur, id eſt, qui reprobātur, de-
bere agnoſcere debitum, & iuſto Dei iudicio
non liberati: at iuſtum iudicium ſupponit cul-
pam originalem, vel actualem mortalem: item
ex S. Proſpero lib. primo *reſponſionum*, reſpon-
ſione ad ſeptimam obiectionem, vbi, ait re-
probos ruituros, quia Deus præſciuit pro-
priam illorum voluntatem inhærentem pec-
catis. Patres etiam Concilij Valentini ſupe-
riùs relati idem tradunt.

Addidi in reſponſione hanc particulam,
cum quo homo moritur, quia peccatum origi-
nale, quatenus ſumitur præcisè, vt origina-
le, quamuis, vt ſic, ſit cauſa, ex ſe idonea

I. A ad reprobandum aliquem, quatenus facit, vt homo nullum habeat ius ad vitam æternam, ſicque inimicus Dei, ſimiliter etiam peccatum actuale mortale, præciſè ſpectatum: attamen ad hoc, vt alterutrum iſtorum peccatorum, vel vtrumque ſimul applicetur, ad cauſandum in actu ſecundo reprobationem alicuius, requiritur, vt in eo perſeueret, vſque ad mortem incluſiuè: nam, in iis reprobis, quibus originale fuit remiſſum per baptiſma, illud nihil influit in eorum reprobationem, cùm ſit totaliter ablatum, & Deus nihil oderit in renatis, vt docet ex Apoſtolo, Concilium *Tridentinum* ſeſſione quintâ, in decreto *de peccato originali*, canone quinto; ſicut, nec in adultis baptiſatis, mortale illis remiſſum per debitam pœnitentiam, quia peccata ſemel remiſſa nunquam redeunt.

II. B Hinc, in paruulis, ante ſuſceptionem baptiſmi morientibus, ſolum originale eſt cauſa reprobationis eorum: in adultis verò non baptiſatis, totus cumulus peccatorum, in quibus, & cum quibus moriuntur: in adultis baptiſatis, ſola mortalia non remiſſa, cum quibus decedunt ex hoc mundo: denique, in Angelis reprobis, mortale illud actuale peccatum, in quo, & cum quo obſtinaces tranſierunt à ſtatu ſuæ viæ ad ſuum vltimum terminum.

Quæres primò, an quemadmodum ex parte reprobi, datur aliqua cauſa reprobationis eius, vt ille conſideratur in ſe, an etiam, pari modo, detur aliqua cauſa huius connexi, cur iſte reprobetur, & cur Deus miſereatur huius.

III. C Si ſenſus quæſiti ſit iſte, cur ex duobus obſtrictis aliquo peccato originali, vel actuali mortali, Deus aſſumat vnum, & alterum relinquat, cùm tam benè poſſit dare vtrique efficacem gratiam, & ſingulare donum perſeuerantiæ, cur præponat vnum alteri? Reſpondetur, nullam dari cauſam ex parte reprobi: ibi enim quæſtio mouetur de prælatione vnius ad alterum, & non ſimpliciter de cauſa reprobationis: at iſtius prælationis nulla datur cauſa, ſiue in reprobo, ſiue in prædeſtinato; ſed totum iſtud eſt diuinæ voluntatis, quæ circa vnum exercet miſericordiam, & iuſtitiam circa alterum: nam, ſi quæ cauſa huius rei daretur in hominibus, daretur etiam in illis aliqua cauſa illius ſingularis gratiæ, quam Theologi vocant *efficacem*, quod eſt contra fidem. Et hæc noſtra reſponſio eſt

IV. D expreſſa doctrina S. Auguſtini lib. *de prædeſtinatione Sanctorum* capite octauo, nono, vndecimo, item libro quæſtionum *ad Simplicianum*, quæſtione ſecundâ, & tractatu 86. in ſanctum Ioannem.

Quæres ſecundò, quomodo diximus peccatum originale remiſſum in baptiſmo, non pertinere ad cauſam reprobationis eorum reproborum, qui fructuosè baptiſati fuerunt, cùm ſanctus Auguſtinus paſſim doceat, omnes reprobos pertinere ad maſſam perditionis: hæc autem maſſa nihil ſit aliud, quàm ipſum genus humanum infectum peccato primi parentis, in quo omnes homines, exceptâ beatiſſimâ Virgine Deiparâ, continebantur, & à quo eſt origo totius damni noſtri, ſicut & noſtræ naturæ.

Reſpondetur, aliquem poſſe duobus mo- A dis eſſe in maſſa perditionis, ſeu pertinere ad illam: primus modus eſt, *contagione ipſius peccati originalis*, quatenus ſcilicet, contraxit illud à primo parente, & adhuc eſt illo infectus, cuiuſmodi ſunt omnes non baptiſati in re vel in voto: ſecundus modus eſt, *ſimilitudine morum*, quatenus, qui etiam eſt fructuosè baptiſatus, & poſteà peccat mortaliter, imitatur, & exprimit veterem Adamum, eiúſque actus, & vitium illud, quod contractus in Adamo & infectus peccato originali, habebat in radice, iam habet re ipſa, per actualem commiſſionem; licet enim, per gratiam baptiſmi, ſit erutus ex maſſa perditionis, quia tamen in peccatum relabitur, ſeu de nouo peccat, redit *morum ſimilitudine* ad maſſam perditionis, & conſideratur cum primo parente peccatore, tanquam cum vitiata, & damnata maſſa: iam apud ſan- V.

B ctum Auguſtinum, maſſa perditionis non eſt tantùm maſſa eorum, qui ſunt infecti peccato originali, ſed eſt ea, quæ eſt digna morte æternâ, propter peccatum, quodcumque illud ſit: quare reprobi fructuosè baptiſati, dum poſteà incidunt in peccata mortalia, & *morum ſimilitudine* redeunt ad illam maſſam perditionis, rectè à ſancto Auguſtino dicuntur eſſe in tali maſſa, pertinere ad maſſam perditionis, quemadmodum videre eſt libro quæſtionum *ad Simplicianum* quæſtione ſecundâ, libro *de correptione & gratia* capite ſeptimo, libro *de dono perſeuerantiæ*, capite octauo & vndecimo: libro *octoginta trium quæſtionum*, quæſtione ſexageſimâ octauâ, & ſatis frequenter alibi. VI.

C

DISPVTATIO IX. VII.

De effectibus reprobationis.

Articvlvs I.

Quænam ſint conditiones effectuum propriè dictorum reprobationis.

QVIA reprobatio opponitur electioni ad gloriam, & eſt pars diuinæ prouidentiæ, vt ſanctus Thomas docet hîc, quæſtione vigeſimâ tertiâ, articulo tertio, & commentario in epiſtolam *ad*

D *Romanos* lectione 2. ad caput nonum, ideò, vt, VIII. poſt explicatas cauſas prædeſtinationis de eius effectibus egimus, ita & hoc loco agendum nobis eſt de effectibus ipſius reprobationis: & quemadmodum diximus illos debere eſſe, ex aliqua volitione Dei, illos debere influere in aſſecutionem vitæ æternæ: ſic etiam, vt aliquid loquendo propriè ſit effectus reprobationis, debet eſſe à Deo, ex aliqua intentione excludendi hominem à vita æterna, vel etiam ad illum vlteriùs adiudicandum pœnæ æternæ, non damni, ſed ipſius ſenſus.

Ea autem, quæ ad executionem reprobationis videntur facere, ſunt hæc: primò, *permiſſio peccati*, ſiue *originalis*, ſiue *actualis*, tam *primi*, quàm *ſecundi*: deinde, *ipſum actuale peccatum*: tertiò, *perſeuerantia in illo*: quartò,

I. *obduratio, & excæcatio in peccatis:* quintò,
mors: vltimò, *ipſa inflictio pœna æterna:* de
quibus omnibus difficultas poteſt moueri, an
ſint propriè effectus reprnbationis: quare ſit

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum ſit propriè dictus effectus reprobationis.

NOTANDVM eſt, peccatum poſſe ſpe-
ctari dupliciter; primò, vt eſt malum
culpæ: deinde, vt aliquando eſt pœna *alterius*
peccati.

Prima propoſitio. *Peccatum, quatenus eſt ma-*
lum culpæ, non eſt propriè effectus reprobationis.
Prnbatur: illud nmne, quod eſt prnptiè aliquis
II. affectus reprobationis, debet eſſe à Dao effe-
ctiuè, morali modo ageote, vt iotelligitur ex
dictis: at peccatum, quatenus eſt malum *culpæ,*
non eſt effectiuè à Den, vt morali oıodo agen-
ta; Deus eoim non eſt talis cauſa peccati,
vt Theologi doceot ex profeſſo primâ ſa-
cundæ.

Sacuoda propoſitio. *Peccatnm, quatenus*
eſt pœna alterius peccati præcedentis, non eſt
propriè effectus reprobationis. Propoſitio eſt
contra Caietanum in caput duodecimum &
decimum ſextum libri ſecuudi *Regum.*

Prnbatur: peccatum aliqund eſt ſolummo-
do pœna alterius, vel ſecundùm ea, quæ an-
tecedunt illud, cuiuſmodi ſunt permiſſin pec-
cati, ſubtractio gratiæ ſpecialis, quæ, ſi dare-
tur, alterum peccatum euitaretur, vel eſt ſo-
lùm pœna, ſecundùm ea, quæ ſequuntur illud,
III. cuiuſmodi ſunt infamia, labot, anxietas aoimi,
priuatio gratiæ, & id genus alia, vt ſanctus
Thomas docer primâ ſecundæ quæſtinna
octuageſimâ ſeptimâ articulo rertio, quando
ait, peccatum eſſe taotùm per accidens pœ-
nam alterius peccati, vt interpretes eius an-
notant ad illum locum: atqui ea, quæ an-
teceduot vel ſeqouotur aliquod peccatum,
non ſunt ptoptij aliqui effectus reprobatinnis,
vt patebit ex dicendis.

Nec eſt, quòd Caietanus obiiciat, id quod
habet rationem pœnæ, eſſe booum laudabile,
& proiode effectiuè à Den, & ex conſequenti
poſſe eſſe effectum reprobationis: non eſt, in-
quam, quòd Caietanus id obiiciat: nam ſan-
ctus Auguſtinus libro quinto *contra Inlianum*
capite tertio, fusè docet non id omoe, quod
habet aliquam rationem pœnæ, eſſe lauda-
IV. bile, vel debete tolerari: ſed eam tantùm pœ-
nam eſſe laudabilem, & patienter toleran-
dam, quæ nec libido eſt, nec errnr: & ex
conſequenti, eam omnem, quæ eſt libidn,
vel error, non aſſe ptopriè à Deo, oiſi vt
permitteote.

ARTICVLVS III.

Vtrum permiſſio peccati, & perſeuerantia in peccato, ſint effectus reprobationis propriè dicti.

PERMISSIONEM peccati eſſe effectum
reprobationis, exiſtimant Durandus, &
Ariminenſis io 1. ſent. diſt. 41. quæſt. 2. Alij
diſtinguunt, & volunt permiſſioné in ptimum
peccatum, non eſſe effectum reprobationis:

A ar in ſecundum peccatum, eſſe. Ita Fettar. V.
lib. 1. *contra gentes* cap. 16t.

Melior tamen eſt cootraria ſententia, pro
qua ſit prima noſtra propoſitio. *Ipſa permiſſio*
peccati, ſiue primi, ſiue ſecundi, non eſt propriè
loquendo, effectus reprobationis.

Probatur: effectus reprobatinois debet eſſe
vnlitus à Deo, ex aliqua intentiooe reproba-
tionis, & fine eius; vt intelligitur ex dictis: at
finis reprobationis eſt damnatio creaturæ ra-
tiooalis, quam Deus ex ſe nulli vult, vt do-
cuimus cnntra Caluinum.

Confirmatur: priùs, in aliqno ſigno rationis,
Deus vult permiſſionem peccati, quàm præ-
uideat peccatum futurum, quia nno eſſet fu-
turum, niſi fuiſſet permiſſuio fieri, & Deus
priùs etiam præuidet peccatum, quàm velit
æternam damnatinnem reprobi: nam repro- VI.
B batin fit ex præuiſis demeritis: ergo, cùm po-
ſterius non ſit cauſa prioris, nec, quod eſt
prius, ſit effectus poſterioris, talis permiſſio
peccati non aſt effectus reprobationis.

Obiiciunt primò modũ loqueodi ſacræ Scri-
pturæ, quæ, dum loquitur de iſta permiſſione,
ſæpè habet particulas aliquas cauſales id ſigni-
ficantes. Sed de hoc modo loqueodi ſcriptu-
rarum agemus articulo ſequenti, vbi oſteode-
mus, qund non ſignificeot *cauſam finalem*, ſed
euentum rei.

Obiiciunt ſecundò: ad hoc vt aliquid ſit
effectus reprobationis, ſufficit, quòd ſit ex ſim-
plici complacentia excludendi aliquos à glo-
ria: atqui Deus habet aliquam complacentiam
excludendi aliquos à vita æterna, permitteo-
do illos incidera io peccatum: ergo, &c.

C Reſpnndetur, ſimplicem complacentiam VII.
excludendi aliquos à gloria æterna oon eſſe in
Den admittendam, niſi, quatenus is, qui ex-
cluditur, præuidetur eſſe, & mori in peccato
mortali: vode videtur eſſe contra bonitatem
Dai, quòd ei homini, coi dat media ſufficien-
tia ad reſurgendum à peccato, quamdiu viuit,
velit aliquando malum, eâ ioteotione fnrma-
li, vel ioterpretatiuâ, vt babeat occaſionem
excludendi eum à gloria æterna, cùm potiùs
permittat malum illud aduenire, in punitin-
oem ſuorum præcedentium peccatorum.

Secunda prnpnſitio. *Perſeuerantia in pecca-*
to, non eſt effectus reprobationis. Probatut:
quia hæc oihil eſt aliud quàm cootiouatio ma-
li culpæ: ergo quemadmodum malum culpæ
non eſt propriè loquendn effectus reproba-
tinnis, ita & perſeuerantia in peccato oon
D eſt aliquis effectus illius. VIII.

ARTICVLVS IV.

Vtrum obduratio, & excæcatio ſint propriè effectus reprobationis.

SIT hæc vnica propoſitio. *Obduratio, & ex-*
cæcatio non poſſunt propriè eſſe effectus re-
probationis. Probatur, & ſimnl explicatur:
duo poſſunt diſtingui in obduratione, & ex-
cæcatione: primum eſt, ſubtractin cuiuſdam
ſpacialis auxilij, ſeu oegatin gratiæ ſpecialis,
quæ ſi pooeretur, peccator reſurgeret à pec-
cato; alterum eſt, quod explicamus poſitiuo
modo lnquendi, ipſa ſcilicet animi obſtinatio
io malum: iam, ratione neutrius, obduratio
poteſt dici effectus reprobationis, quia, vt ali-

I. verò ſit in peccato & dignus pœnâ æternâ.
Probatur item ex illo *Prouerbiorum* capite
vigeſimo octauo: *beatus homo, qui ſemper eſt
pauidus:* cui teſtimonio & hæc Apoſtoli cor-
reſpondent primæ ad *Corinth.* decimo, *qui ſe
exiſtimat ſtare, videat ne cadat*, & ad *Philip-
penſes* ſecundo, *cum metu, & tremore, veſtram
ſalutem operamini.*
Probatur item ex Patribus, vt ſancto Au-
guſtino libro *de correptione & gratia*, capite
decimotertio ita ſcribente, *quis ex multitu-
dine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vi-
uitur, in numero prædeſtinatorum ſe eſſe præſu-
mat:* & alus in citatum caput Eccleſiaſtis, &
vtrumque teſtimonium Apoſtoli. Item om-
nibus iis rationibus, quibus Theologi primâ
ſecundæ docent, neminem ſcire, certitudine
fidei, ſe eſſe conſtitutum in gratia ſanctifican-
te: quibus poteſt addi, prædeſtinationem ad B
II. gloriam pendere ab vltimo vitæ fine, & à per-
ſeuerantia finali in gratia ſanctificante, & bo-
nis operibus; atqui nullus certò nouit, quis,
& qualis ſit futurus eius exitus ex hoc ſæculo.
Nec iis obſtat illud Apoſtoli *ad Romanos*
octauo: *certus ſum, quia neque mors, neque
vita, neque Angeli, neque principatus, neque
virtutes*, &c. *poterit ſeparare nos à charitate Dei:*
nam primò, vt Latini interpretes obſeruant
ad hunc locum, Apoſtolus loquitur in perſo-
na electorum, in genere, & non in particula-
ri, vt patet ex hac eius particula ibidem, *quis
accuſabit aduerſus electos Dei?* deinde, ſi quis
velit Apoſtolum loqui de ſe ipſo, reſponde-
tur particulam illam editionis Latinæ, *certus
ſum*, idem ſonare, ac perſuaſum habeo, vt edi-
III. tio Græca etiam ſignificat, & Tertullianus C
etiam legit libro ſuo, qui inſcribitur *Scorpia-
cus* aduerſus *gnoſticos*, capite decimo tertio;
imò & ipſe Beza ad illum locum Apoſtoli: at
perſuaſio, & confidentia coniecturalis poteſt
aliqua haberi, quòd quis ſit prædeſtinatus,
nimirum ex aliquibus circumſtantiis, ſicut
etiam quòd aliquis ſit in ſtatu gratiæ, vt do-
cent Theologi primâ ſecundæ.

Articvlvs IV.

*Vtrum certus ſit numerus prædeſtinatorum,
& cui cognitus.*

PRima ſit propoſitio. *Numerus electorum
eſt certus.* Probatur ex ſcripturis, Matthæi
decimo octauo, & Lucæ vigeſimo ſecundo:
IV. probatur item ex ſancto Auguſtino libro *de* D
correptione & gratia capite decimo tertio: *eo-
rum*, inquit, *qui prædeſtinati ſunt in regnum
Dei, ita certus eſt numerus, vt nec addatur eis
quiſquam, nec minuatur ex illis.*
Secunda propoſitio. *Certus numerus electo-
rum eſt ſoli Deo cognitus certò.* Ita docent ſan-
ctus Auguſtinus *in Enchiridio* ad Laurentium
capite vigeſimo nono, ſanctus Thomas hìc
quæſtione vigeſimâ tertiâ articulo ſeptimo, &
profitetur Eccleſia, ſic orando Deum, *Deus,
cui ſoli cognitus eſt numerus electorum in ſuperna*

A *felicitate locandus*, &c. in tertia oratione ſecre- V.
ta quadrageſimæ: quod tamen non videtur ita
intelligendum, quaſi numerus prædeſtinato-
rum conſideratus, ſiue formaliter, ſiue mate-
rialiter, ſit etiam ignotus animæ Chriſti Do-
mini: cùm enim ille, vt homo, ſit futurus iu-
dex omnium hominum; item ſit paſtor eorum
apud ſanctum Ioannem decimo capite, om-
nes prædeſtinati ſint eius oues, paſtor bonus
noſcat ſuas oues nominatim, eas educat, de-
bet cognitio iſtius numeri prædeſtinatorum
conuenire Chriſto Domino, etiam tanquam
homini, & prædicta oratio ſecreta Eccleſiæ
intelligi de puris creaturis, vt excluſis à tali
cognitione prædeſtinatorum; quod totum
poteſt ampliùs confirmari ex iis, quæ Theolo-
gi tradunt tertiâ parte de perfecta ſcientia
Chriſti Domini. VI.

B

Articvlvs V.

*Vtrum numerus prædeſtinatorum excedat
numerum reproborum.*

SIt hæc voica propoſitio. *Si comparatio fiat
dumtaxat inter homines prædeſtinatos, &
homines reprobos, numerus prædeſtinatorum eſt
ſimpliciter, & abſolutè loquendo, minor numero
reproborum.* Probatur primò ex illo Matthæi,
capite ſeptimo, *arcta eſt via, quæ ducit ad vi-
tam, & pauci ſunt, qui intrant per eam.*
Probatur ſecundò: ſi omnes Chriſtiani con-
ferantur cum infidelibus, numerus infidelium
maior eſt numero Chriſtianorum, vt patet fa-
ctâ inductione per prouincias, quas infideles
C occupant: ergo cùm infideles morientes in VII.
ſua infidelitate, ſint reprobi; iam, hac ex
parte, numerus reproborum eſt maior nu-
mero prædeſtinatorum. Deinde, ſi Chriſtia-
ni conferantur inter ſe, multi ex illis ſunt hæ-
retici, & moriuntur in hæreſi, & ſchiſmate.
Denique ex Catholicis, multi malè viuunt, &
moriuntur in ſuis peccatis mortalibus: ergo
rectè ſequitur numerum prædeſtinatorum
eſſe longè minorem numero reptoborum.
Atque ita docent ſanctus Auguſtinus libro
tertio *contra Creſconium* capite ſexageſimo
ſexto, & clariùs libro quarto capite quin-
quageſimo tertio, ſanctus Chryſoſtomus ho-
milia *ad populum Antiochenum:* vnde quando
numerus prædeſtinatorum dicitur magnus,
vt Apocalypſeos capite quarto, *vidi turbam
D magnam, quam dinumerare nemo poterat*, &c. VIII.
id non eſt intelligendum, comparatione factâ
ad reprobos, ſed quòd ipſe numerus præde-
ſtinatorum, conſideratus ſecundùm ſe, &
in ſe, componatur ex aliqua ingenti multitu-
dine hominum, quæ tamen ſit minor multi-
tudine reptoborum.
Dixi in propoſitione, *ſi fiat comparatio ad
prædeſtinatos, & reprobos homines*; nam, ſi com-
paratio fiat ad Angelos reprobos, iſtud eſt
incertum, ſoliſque Deo, & animæ Chriſti Do-
mini cognitum, vt intelligitur ex dictis.

I.

DISPVTATIO VII.

De eſſentia & exiſtentia reprobationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

De nomine ac eſſentia reprobationis.

QVONIAM reprobatio opponitur approbationi, ſi ſola vis nominis ſpectetur, reprobatio idem eſt *ac reiectio, refutatio*: vnde cùm reprobatio hîc ſumatur ad ſignificandum aliquid practicum, non ſignificat primò, & per ſe, in recto caſu, aliquem actum intellectus, ſed voluntatis oppoſitum electioni, connotando tamen actum
II. B intellectus, ſeu iudicium rationis, vt intelligitur ex illo Iſaiæ ſeptimo capite: *butyrum, & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum*: item, Sapientiæ nono, *da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis*, id eſt reiicere, & excludere à numero ſeruorum tuorum.

Hinc, quia in hac quæſtione nomen *reprobationis* ſumitur pro excluſione aliquorum à regno cæleſti, benè ſequitur illam propriè, & in recto caſu, eſſe aliquem actum diuinæ voluntatis, oppoſitum electioni, connotando tamen aliquem actum diuini intellectus.

Quod primò probatur iis omnibus rationibus, quibus ſuprà oſtendimus, prædeſtinationem eſſe actum voluntatis, connotantem aliquem actum intellectus. Deinde ex S. Tho-
III. C ma in quæſtionibus diſputatis *de veritate*, quæſtione ſextâ articulo primo in reſponſione ad vltimum, dicente reprobationem opponi electioni, quâ qui eligit, accipit alterũ; eámque, ratione ſui nominis, magis pertinere ad voluntatem: eſt tamen diſpar ratio ipſius iudicij rationis, quod prædeſtinatio connotat, ab eo, quod reprobatio connotat, quatenus hæc præſupponit cognitionem malorum operum reprobi, quorum Deus nec eſt auctor, nec inſtigator, propter quæ iudicat reprobum morientem in illis, eſſe dignum excluſione regni cælorum, & de facto excludit, eúmque adiudicat pœnis æternis; illa verò, prædeſtinatio ſcilicet, præſupponat quidem cognitionem bonorum operum, in quibus prædeſtinatus moritur, ſed, quæ, Deo excitante, & adiuuan-
IV. D te exercuit, cùm tamen Deus noluerit mala opera reprobi, ſed, quaſi inuitus, quatenus contra ſuam voluntatem antecedentem, quâ vult illi beatitudinem; attamen ex occaſione peccati, ſiue originalis, ſiue mortalis in quo moritur, excludit illum à gloria æterna.

Et nomen reprobationis ſumi in ſcripturis hoc modo, patet ex prioris *ad Corinthios* capite nono: *caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar*, quem locum notauimus ſuprà, ex ſanctis Patribus, intelligendum eſſe de ex-
A cluſione à gloria æterna; & locum *Sapientiæ* ſuprà citatum, multi hoc modo explicant, vt Sapiens ibi roget Deum, ne permittat eum eſſe de numero reproborum. V.

Et vt ſuprà diximus duplicem dari prædeſtinationem; ſic poſſumus dicere duplicem dari reprobationem: vnam *incompletam*, quæ eſt excluſio ab aliqua gratia ſupernaturali, defectu cuius homo non obtinet gloriam æternam: alteram *completam*, quâ in peccato originali, vel mortali morientes excluduntur à gloria æterna: & hoc loco ſolùm de illa diſputamus.

Habent autem reprobi & alia nomina in Scriptura, & Patribus: nam dicuntur *filij perditionis, deſpecti à Deo, excæcati, hœdi, vaſa iræ, vaſa contumeliæ, præſciti*: & quanquam nomen hoc *præſcientiæ*, ſit aliquid commune
B ſeſe extendens tam ad prædeſtinatos, quàm
ad reprobos, Deus enim habet præſcientiam VI.
de vtriſque; attamen peculiari ratione, tribuitur reprobis, quia ſcilicet, vt ſanctus Thomas animaduertit libro primo ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ articulo primo, præſcientia, quantum eſt de ſe, non importat eſſe cauſam eorum, quæ præſciuntur: Deus enim præſcit mala, & tamen eorum non eſt cauſa: & ideò, ad ſignificandum Deum non eſſe cauſam malorum, quæ contingunt reprobis, ſed ea omnia euenire illis, ex malo culpæ, quod committunt, nomen hoc *præſciti*, relictum eſt ſolis reprobis, cùm Deus ſit cauſa mediorum, quibus prædeſtinati aſſequuntur vitam æternam.

ARTICVLVS II.

C *De exiſtentia reprobationis.* VII.

QVOD aliqui reprobi dentur de facto, eſt de fide, ex illo Chriſti apud Matthæum capite ſeptimo: *tunc confitebor illis quia neſcio vos*: item, *multi vocati, pauci electi*: item capite vigeſimo quinto, *diſcedite à me maledicti in ignem æternum*, & alibi paſſim, vbi ſcripturæ teſtantur aliquos eſſe damnatos, vel damnandos: at eſſe damnatum, vel damnandum finaliter, & in æternum, idem eſt in re, ac eſſe reprobum, vt patet ex dictis.

Congruentia verò, propter quam eſt reprobatio, hæc eſt apud ſanctum Thomam hîc quæſtione vigeſimâ tertiâ articulo ter-
D tio: quod ſpectat ad prouidentiam Dei, VIII.
non ſolùm ordinare creaturas in ſuum finem, ſed etiam permittere, vt aliquæ ex iis, quæ ſunt defectibiles, deficiant ab illo: at quælibet rationalis creatura eſt defectibilis à ſuo fine vltimo per liberum arbitrium: igitur, vt iura libertatis eius conſeruentur, ſpectat ad prouidentiam Dei, permittere aliquos homines deficere, tam circa finem vltimum, quàm circa media ad illum, & hoc pacto reprobari.

I.
DISPVTATIO VIII.

De cauſa reprobationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ante præuiſa mala opera habuerit voluntatem efficacem excludendi aliquos à gloria, & ad pœnas æternas deputandi.

CALVINVS libro tertio inſtitutionum capite vigeſimo primo, §. quinto, ſexto, octauo & capite ſequenti, item Beza in reſponſione *ad Caſtalionem* de æterna prædeſtinatione,
II. poſtant iquiores hæreticos, vt Gondeſcalcum, B
Scorum, tempore Lotharij anno Domini octuageſimo quinquageſimo quinto; item Vuiclefum & Ioannem Hus, vt refert Vualdenſis libro primo Doctrinalis fidei, exiſtimant Deum, ante præuiſionem cuiuſcumque peccati, non tantùm efficaci voluntate, excluſiſſe aliquos à cæleſti gloria, ſed etiam eos depotaſſe efficaciter ad pœnam æternam: vnde Caluinus capite vigeſimo quarto §. duodecimo, ait reprobos, vt perueniant efficaciter ad hunc finem ſibi à Deo efficaciter intentum, priuari à Deo, nunc facultate audiendi verbi diuini, nunc excæcari à Deo, & capite vigeſimo tertio §. nono ait, ex Dei ordinatione, inijci reprobis neceſſitatem peccandi, quam ipſi nequeant euadere.

Melior tamen eſt contraria ſententia, pro
III. qua ſit noſtra propoſitio. *Deus, ante omnem præuiſionem malorum operum, non habuit aliquem actum poſitiuum voluntatis, quo excluſerit aliquos efficaciter à gloria æterna, eóſque deputauerit ad pœnam æternam.* Propoſitio eſt C
de fide ex Concilio Arauſicano, canone vigeſimo quinto, vbi Patres dicunt anathema aſſerentibus Deum aliquos prædeſtinaſſe ad malum. Item ex Valentino capite tertio ita dicente, *fatemur prædeſtinationem electorum ad vitam, & impiorum ad mortem, in electione tamen ſaluandorum, miſericordiam præcedere, in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere iuſtum iudicium.* Item ex Trid. ſeſſ. 6. can. 17.

Probatur primò ex ſcripturis, quæ teſtan-
IV. tur paſſim Deum non feciſſe mortem, non de- D
lectari in perditione viuentium, nolle aliquos perire: & *Sapientiæ* ſecundo: *inuidiâ diaboli mors introiuit in orbem terrarum:* Item *Eccleſiaſtici* decimo quinto. *Ezechielis* trigeſimo tertio capite: *viuo ego, & nolo mortem peccatoris, ſed vt ipſe conuertatur & viuat.*

Probatur ſecundò ex Patribus, vt Auguſtino epiſtolâ centeſimâ quintâ, vbi docet Deum non prius eſſe vltorem, quàm homo ſit peccator: item libro tertio *contra Iulianum* capite decimo octauo: *bonus eſt*, inquit, *Deus, iuſtus eſt Deus, poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt: non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt*; quod idem habet epiſtolâ centeſimâ ſextâ. Item ex eo, quòd tam iſtis locis, quàm aliis, vbi agit de prima cauſa reprobationis, ſemper ait illam

A eſſe, vel peccatum originale, vel aliquod mor- V.
tale actuale: item ex ſancto Proſpero libro primo reſponſionum *ad capitula Gallorum*, in reſponſione ad primam, tertiam, ſeptimam, octauam obiectiones, & libro ſecundo, in reſponſione ad ſecundam obiectionem, docet neminem eſſe à Deo creatum, vt periret, atque prorſus eſſe alienum à Deo, quidquid in vnoquoque damnandum eſt. Item ex diuo Fulgentio libro *ad Monimum*, capite decimo, & pluribus aliis.

Probatur tertiò: velle, quantum eſt ex ſe, ſalutem omnium hominum, &, non expectato cuiuſquam demerito, velle efficaciter damnationem aliquorum, ſibi inuicem repugnant, vt intelligetur ex dicendis inferiùs: atqui Deus, in primo illo ſigno rationis, quo concipitur à nobis cogitaſſe de creandis hominibus, voluit illis, quantum eſt
B ex ſe, ſalutem, ſeu gloriam æternam; vt patet VI.
ex dictis de voluntate antecedenti, & ex eo, quòd creauerit illos ad vitam æternam: igitur repugnat, Deum in primo illo ſigno rationis, cogitaſſe de hominibus creandis, etiam efficaciter deputandis ad æternam damnationem, non expectato demerito cuiuſquam.

Deinde, ſi Deus velit efficaciter aliquibus pœnam æternam ante præuiſum quodlibet eorum demeritum, vel illam eis vult, vt finem, vel vt aliquod ſtipendiũ, vel vt aliquod medium manifeſtandæ ſuæ iuſtitiæ vindicatiuæ: at nullo iſtorum modorum vult illis damnationem: non primo, quia qui vult efficaciter finem, vult, ſaltem virtualiter, aliqua media, quibus finis ipſe obtineatur; at media, quibus damnatio, & pœna æterna obtinentur, ſunt peccata originale, vel mortale, finalis VII.
C perſeuerantia in illis, quæ Deus odit, nec eſt eorum auctor, vt Theologi docent ex profeſſo primâ ſecundæ.

Nec item ſecundo modo, quia, vt oſtendimus, quando aliquid volumus alteri, vt ſtipendium, vel, vt pœnam, ſi ſtipendium iſtud ſit quoddam bonum, priùs volumus id propter quod tale ſtipendium confertur, &, ſi ſit pœna, ſaltem præcognoſcimus malum, vt ei adaptemus pœnam, & hæc proportionetur ei, aliàs irrationabiliter pœna decerneretur: atqui, iuxta Caluinum, Deus, in illo ſigno rationis, nondum præuidit aliquod demeritum ipſius hominis.

Non denique tertio modo, quoniam iuſtitia vindicatiua eſt de numero earum perfe-
D ctionum, quarum manifeſtatio ſpectat tantùm VIII.
ad perfectionem vniuerſi, ex præſuppoſitione alicuius mali, cui medendum eſt: vnde, ſi nullum præſupponatur malum, ſaltem in præuiſione, vt in præſenti caſu, nihil debet decerni in manifeſtatione, & oſtenſione talis perfectionis.

Tandem tenemur ſentire de Deo in bonitate, & non in crudelitate, *Sapientiæ* primo capite; atqui credere Deum, in illo ſigno rationis, ante præuiſum aliquod malum opus, velle efficaciter aliquibus damnationem æternam, non eſt ſentire de Deo in bonitate, ſed illum facere crudeliorem hominibus, cùm tamen dicat, ſe plus amare homines, quàm mater amet proprium filium: ergo debemus credere Deum, in illo ſigno rationis, ante præuiſionem aliquorum demeritorum, non

I. deputaſſe aliquos homines efficaciter ad æternam damnationem, & æternam pœnam. A

Articvlvs II.

Reſpondetur obiectionibus contra doctrinam præcedentis articuli.

Calvinvs obiicit primò, illud Apoſtoli *ad Romanos* nono: *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui*: & illud, *non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei.* At hæc teſtimonia ſunt à nobis ſuperiùs expoſita de electione ad primam gratiam, & prælatione ipſius Iacob ſupra fratrem ſuum Eſaü, quoad ſpecialia quædam dona, tam ſpiritalia, quàm temporalia.

II. Poſſet quoque pro Caluino obiici duodecimum caput libri *Sapientiæ*, vbi olim ſic legebatur: *neque rex, neque tyrannus in conſpectu* B *tuo, inquirent de his, quos perdidiſti: cùm ergo ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis, ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnas, & exterum æſtimas à tua virtute.* Sed

Reſpondetur talem lectionem iſtius loci eſſe mendoſam, ideóque in vulgata editione, recognita auctoritate ſummorum Pontificum, Sixti quinti & Clementis octaui, locum hunc ſic fuiſſe reſtitutum ſuo genuino ſenſui: *cùm ergo ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis, ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnare exterum æſtimas à tua virtute*: qui ſenſus eſt apertus, & directè facit contra Caluinum. Et hæc lectio probatur ex ipſomet textu Græco, vt Vatablus obſeruat ad illum locum Sapientiæ.

III. Secundo loco Caluinus obiicit illud Apoſtoli *ad Romanos* nono, repetitum ex nono capite Exodi, *quia in hoc ipſum excitaui te*, ſcilicet Pharaonem, *vt oſtendam in te virtutem, & vt annuntietur nomen meum in vniuerſa terra. Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*: & paulò pòſt: *numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? an non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa, facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* at, ex dictis ſuprà facere vas in honorem, eſt facere prædeſtinatum, ſeu eligere ad gloriam, & facere vas in contumeliam, eſt facere reprobum, ſeu reprobare aliquem: ergo Deus, ex ſola ſua voluntate, & poteſtate, aliquem reprobat.

IV. Confirmatur: Deus habet plenum dominium in omnes homines, & longè maius, quàm figulus luti in maſsâ luti, quia poteſt illos, pro D ſua tantùm voluntate abſoluta, ſine aliquo præcedenti eorum demerito, annihilare: ergo ratione iſtius pleniſſimi, & perfectiſſimi ſui dominij, poterit aliquos eo fine creare, vt eos deputet ad æternas pœnas, etiam ante præuiſionem alicuius demeriti.

Confirmatur ampliùs ex eo, quòd *Prouerbiorum* decimo ſexto, Deus dicitur eſſe operatus omnia *propter ſemetipſum*, impium etiam *in diem malum.*

Verùm ad hæc reſpondetur: & primò ad illud ſancti Pauli, repetitum ex nono capite *Exodi*: in iſto opere Dei circa Pharaonem, ſicut & in aliis eius operibus, circa peccatores, duplicem diſtingui intentionem Dei, & duplicem finem: vna intentio eſt *primaria*, nimirum ſuâ longanimitate adducere peccatores A ad pœnitentiam, cuius proximus finis eſt exercere in illos ſuam miſericordiam, vt tandem perducat eos ad gloriam, quemadmodum Apoſtolus ſignificat *ad Romanos* ſecundo capite, quando alloquens peccatorem ita ait: *an diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* altera intentio eſt *ſecundaria*, vt nimirùm, ſi hæc primaria non conſequatur ſuum effectum, tunc potentia, iuſtitia, & ſapientia Dei manifeſtentur circa eiuſmodi peccatorem, quatenus per hoc quod peccator non emollitur ad pœnitentiam, ex ipſa bonitate Dei eum prouocante ad illam, ſed potiùs obdureſcit in peccatis, inde Deus accipit occaſionem manifeſtandi ſuam potentiam, iuſtitiam, & ſapientiam, puniendo eum, vt ibidem Apoſtolus ſignificat, ſic alloquendo prædictum peccatorem: *ſecundum* B *autem duritiem tuam, & impœnitens cor tuum, theſauriſas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei*: iam ſanctus Paulus, citans prædictum locum Exodi, loquitur tantùm de hac ſecundaria intentione, quatenus Deus permiſit Pharaonem iam promerentem grauiſſimas pœnas ob peccata ſua antecedentia, & abutentem diuinâ longanimitate, regem permanere, & obdureſcere, vt ipſa Dei potentia, & iuſtitia oſtenderetur circa illum. Atque hunc eſſe ſenſum Apoſtoli, docent hæc verba ſtatim ſequentia: *quòd ſi Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia, vaſa iræ apta in interitum,* &c. Hæc enim particula, *ſuſtinuit in multa patientia,* denotat magnam tolerantiam Dei circa peccatores, dum illos expectat C ad pœnitentiam: & ſanctus Auguſtinus libro quæſtionum *in Exodum*, quæſtione trigeſimâ ſecundâ, ita locum illum Exodi explicat, non quòd Deus humanam naturam creet ad malitiam, ſed quòd vtatur malis hominibus ad admonitionem, vel exercitationem bonorum. VII.

Neque huic expoſitioni obſtat iſtud, quod ſubiungit ibi Apoſtolus: *ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*: hoc enim tantùm ſignificat ſpecialem illam gratiam, quam Theologi vocant *efficacem in actu primo*, per quam fit, vt peccator liberè quidem, ſed tamen infallibiliter, conſentiat vocationi, dari à Deo vni potiùs, quàm alteri, ex ſpeciali miſericordia Dei, quod omnes Theologi docent agendo de illa: & Deum aliquibus peccatoribus, in pœnam peccatorum, quibus inhærent, ſubtrahere ſpecialia quædam auxilia, relinquendo tamen illis ſufficientia, ſicque indurare illos, quatenus eis non dat auxilia ſpecialia, quibus de facto infallibiliter emollirentur, quod ſacere eſt liberæ voluntatis Dei, quemadmodum ſanctus Auguſtinus explicat *Epiſtolâ* centeſimâ quintâ, & tractatu quinquageſimo tertio in ſanctum Ioannem, & alibi ſæpè. VIII.

Nec item obſtat exemplum deſumptum à figulo, quo Apoſtolus ibi vtitur: iſtud enim aſſertur ad retundendam audaciam, & temeritatem eorum, qui volunt exigere à Deo rationem, cur ex duobus peccatoribus, det vni gratiam ſpecialem valde congruam, quâ nouit eum de facto conuertendum; alteri verò, etiam peccatori, det ſolummodo auxilia ſufficientia, nimirum, totum hoc eſſe, ex ſola vo-

I. luntate libera Dei, qui, ex mera ſua liberalitate, diſtribuit eiuſmodi gratias: & ſimilitudo Apoſtoli eſt in eo, quòd, ſicut figulus abſque vlla iniuriâ habet poteſtatem faciendi ea eadem maſſa luti, vnum vas in honorem, & aliud in contumeliam, ita Deus, ſine vlla iniuria vel etiam indecentia, habet poteſtatem, ea duobus peccatoribus, luto, ratione ſui peccati mortalis, vilioribus, efficere vnum vas in honorem, præbendo ei ſpecialiſſima auxilia, quibus infallibiliter ſaluabitur; alterum verò relinquere vas in contumeliam, quale, ſe ipſum peccando effecit, nimirum nulla tribuendo ei auxilia ſpecialiſſima, ſed tantùm auxilia aliqua ſufficientia.

Ad illud verò, quod ibi ſubſumitur in obiectione, nimirum, facere vas *in contumeliam*, eſſe facere reprobum, & reprobare.

II. Reſpondetur ex dictis ſuprà, duplicem diſtingui etiam reprobationem; vnam dumtaxat *inchoatam*, quæ eſt ad gratiam efficacem ſingulariter infallibilem: alteram, quæ ſignificet electionem ad vitam æternam, &, pro reprobatione, excluſionem à regno æterno, nos hîc da hac tantùm diſputare: Apoſtolum verò, loco illo citato, agere tantùm de priori illa incompleta reprobatione: hanc enim ſimilitudinem figuli deſumpſit ex decimo octauo capite *Ieremiæ*, apud quem ſic Deus loquitur: *ſicut lutum in manu figuli, ſic vas in manu mea*, deinde ſubiungit, *ſi pœnitentiam egerit gens illa, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei: & ſubitò loquar de gente, & de regno vt ædificem, & plantem*: quo loco Propheta docet eos, qui ſunt vaſa contumeliæ, poſſe agere pœnitentiam; & Deum illos eſſe facturum vaſa honoris, ſi eos pœniteat ſui peccati; quod rectè poteſt intelligi de hac reprobatione tantùm inchoata.

III. Ad primam confirmationem reſpondetur, conceſſo antecedente, negando conſequens: ſicut enim omnipotentis Dei non poſtulat, vt Deus poſſit peccare, quia hoc eſt quædam imperfectio, ita nec pleniſſimum illud dominium, quod Deus habet in quamlibet creaturam intellectualem, poſtulat, vt poſſit illam creare, fine, & intentione deputandi eam efficaciter ad pœnas æternas, ante præuiſionem alicuius culpæ, quia hoc pugnat cum attributo diuinæ iuſtitiæ; at attributa Dei ſeſe non inuicem deſtruunt, nec ſibi inuicem repugnant.

IV. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, Sapientem ibi velle tantùm Deum feciſſe, ſeu ordinaſſe omnia ad ſuam gloriam, & quoniam impius, quatenus talis, poterat videri non comprehendi, quia ſic eſt contra gloriam Dei; ideò Sapiens ſubiungit, etiam *ipſum impium, ad diem malum*, id eſt, & in eo, quem præſciuit futurum impium, ſpectauit etiam Deus hunc finem ſuæ gloriæ, vt nimirum iuſtè puniretur pro ſua impietate, & per hoc etiam gloria Dei commendaretur in illo.

A

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus ante præuiſa peccata habuerit efficacem voluntatem excludendi aliquos à gloria, ad ſplendorem ſuæ gloriæ & iuſtitiæ manifeſtationem. V.

SANCTVS Thomas hâc quæſtione 23. & aliqui eius diſcipuli ibi, item Gregorius Ariminenſis in primum ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ primâ quæſtione primâ, putant Deum, ante quamlibet præſcientiam peccatorum ſiue originalis, ſiue mortalis, ſiue actualis, habuiſſe actum aliquem poſitiuum, quo voluit efficaciter excludere aliquos à

B gloria æterna, ſic veluti dicendo, *volo hos & iſtos excludere à vita æterna.* VI.

Quòd ſi quis dicat, talem excluſionem habere rationem alicuius pœnæ, ſaltem *damni*, eſſe autem abſurdū aliquem efficaciter ordinari ad pœnam, ante peccatū eius etiam præuiſum; illi notant excluſionem à gloria æterna poſſe ſumi duobus modis: primò vt habet rationem alicuius priuationis, & pœnæ, ſaltem *damni*, & ſic ſupponere culpam ſaltem in præſcientia: ſecundò poſſe ſumi vt tantùm importat actum poſitiuum, non dandi aliquibus beatitudinem, ordinando id ad manifeſtationem ſuæ iuſtitiæ, & gloriæ, & ad maiorem ſplendorem, tum iuſtitiæ, tum etiam miſericordiæ erga electos; & hoc poſteriori modo hanc excluſionem improborum fuiſſe à Deo volitam poſitiuè, & efficaciter. His tamen non

C obſtantibus,

Sit hæc noſtra propoſitio: *Deus ante præuiſionem cuiuſcumque peccati hominum tam actualis, quàm originalis, non habuit aliquem actum poſitiuum, qui efficaciter excluſerit aliquos à gloria æterna, etiam non conſiderando iſtam excluſionem, per modum priuationis, & pœnæ, ſed alicuius tantum modi, ad ſplendorem ſuæ gloriæ, & manifeſtationem ſuæ iuſtitiæ vindicatiuæ.* VII.

Probatur primùm iis omnibus teſtimoniis ſacræ ſcripturæ, quibus Deus dicitur valde exoptare ſalutem omnium, & ſingulorum hominum, nullo excepto, vt primæ ad *Timotheum* 2. item iis omnibus, quibus ait ſe nihil omiſiſſe eorum, quæ erant neceſſaria ad eorum ſalutem, vt Iſaiæ quinto, *quid debui facere vineæ meæ, & non feci.* Item iis omnibus, quibus

D Apoſtolus paſſim teſtatur Chriſtum Dominum eſſe mortuum pro omnibus, & ſingulis hominibus, nullo excepto: quæ tria omninò caderent, ſi Deus habuiſſet talem voluntatem efficacem circa aliquem. VIII.

Primum quidem, quia voluntas ordinans omnes & ſingulos homines, eodem modo conſideratos, ex parte ſui, ad gloriam æternam, tanquam in finem ſupernaturalem, & quæ in hunc finem deputauit illis media ſufficiētia, & voluntas excludendi aliquos ex iſtis hominibus efficaciter, & poſitiuè ab eiuſmodi gloria æterna, non poſſunt ſimul ſtare, ſicut veritas alicuius propoſitionis vniuerſaliter affirmantis, non poteſt ſtare cum veritate alicuius propoſitionis particularis negantis oppoſitæ iſti vniuerſali, cùm affirmans vniuerſalis debeat verificari in omnibus & ſingulis ſuis indiuiduis: at Deus, ex citatis ſcripturis,

primo

I. primo lucu habuit vuluntatem dandi gloriam A
æternam omnibus, & ſingulis huminibus, nul-
lu excepto : ergu Deus non habuit actum po-
ſitiuum vuluntatis, quo aliquos ex umuibus
hominibus conſideratis ſecundùm talem ſta-
rum, excluſerit efficaciter à gluria æterua,
quouia mudu cunſiderata.
Quòd item ſecundum dictum ſacræ Sctiptu-
ræ rueret, prubatur : nam, vbi eſt efficax ex-
cluſiu à vita æterna, aute quudcunque upua
præuiſum creaturæ rationalis ita excluſæ, ibi
ſincetus amot dandi iſti creaturæ vitam æter-
nam nun poteſt dici eſſe, item cura, & ſulicitu-
do diligens adminiſtrandi ei, quæ ſunt neceſ-
ſaria, ad illam cumparandam, non poteſt dici
eſſe ibi, ita vt ſteterit per ſolam creaturam ra-
riuualem, quin de factu illam ſit cunſecuta,
quia ſincerus amur, & ſincera vulitio vitæ æter-
uæ alicui creaturæ, oppouitur eius excluſioni B
II. efficaci à tali fine, ſicnt etiam prædicta cura
mediurum ei oppunitut : vbi eoim aliquis eſt
anreeedenter exeluſus, abſolutè, & ſimplici-
rer, ibi diligens pruuiſio mediurum ad id à quu
efficaciter eſt excluſos, eſt ridicula, quandu ta-
lis pruuiſur nonit talem efficacem exclnſiunem
eſſe immutabilem; verbi gratiâ, medicus, qoi
probè nuuit hominem iam eſſe mortuum, ſeſe
tidiculum redderet, ſi pruuideret ei de reme-
diis cuntra murtem : at ex teſtimoniis ſacræ
Sctipturæ puſitis ſecundo loco, Deus haber
ſincerum amurem perducendi umnes homi-
oes, nullo excepto ad gloriam æternam, qua-
tenua vuluit ante præuiſionem cuiuſcumque
illorum operis, creare illos in finem gloriæ
æternæ, illiſque ſollicitè prouidere de mediis
oeceſſariis ad iſtum finem: ergo Deus tunc uoo
III. potuit habere efficacem vuluurarem excludē- C
di efficaciter aliquos homines à gloria æteroa.
Probatur denique tertium pronuntiatum
ſacræ Seripturæ, iuxta oppoſitam opiniunem,
etiam euerti : Chriſtus Dominns nullo modo
eſt murtuus pro iis, quos præſciuit Deum de-
creto efficaci, eóque omnimudè abſoluto, ex-
cluſiſſe à ſupernaturali beatitodine in perpe-
toum, aotecedenter ad quæcumque eornm
opera. oec inſtituit ſacramenta ſua, pru tali
beatitudine illis acqnitenda, vt patet de An-
gelis damnatis, & ex eo, qoòd voluntas Chriſti
Domini nun fuit cõtraria Dei voluntati abſo-
lutæ, & conſequenti, vt Theologi docent ter-
tiâ parte quæſtiune decimâ uctauâ; oec item
Deus, quantum eſt ex ſe, dat hominibus, ſic à
ſe efficaciter excluſis, aliquod ius ad gloriam
IV. æternam, per legitimam ſuſceptionem ſacra- D
meotorum nouæ legis, quia aliàs efficax de-
cretom prædictæ excluſiouis deberet eſſe tan-
tummodo conditiouatum, ne mutatio fieret
in diuina vuluutate, per tale ius acquiſitum ab
illis : atqui aliqui homioes dantur, qui iuxta
oppoſitam opinionem ſuot excluſi io perpe-
ruum à ſupetuaturali beatitudine, per efficax
decretom Dei, etiam antecedeoter ad omnia,
& quæcunqoe eorum opera præoiſa, & Chti-
ſtus Dominus boc ſcioit ante ſuam mor-
tem, & ſacrameoturum ſuorum inſtitutio-
oem, fuit enim beatus à primo ioſtanti ſuæ
euoceptionis, vt docetur tertiâ parte quæſtio-
oe decimâ, vidítque omnia, quæ Deus oouit,
per ſcientiam *viſionis*, qoâ quidem ſcientiâ n-
uit Deus iſtos eſſe excluſos in perpeioum ab
æterna beatitodine: igitur de facto dantur ali-

qui humines, pru quibus Chriſtus Duminus V.
nullu mudu eſt murtuus, & quibus etiam
Deus, quantum eſt ex ſe, nullum confett ius ad
gluriam æteruam, per ſuſceptionem legitimam
ſacramentorum nuuæ legis, quod tamen
vtrumque eſt hæreticum: primum qoidem, ex
ſactis litteris ſupetiùs citatis : ſecundum item,
quia eſt exptesſè damnatum in Cunciliu *Tri-
dentino* ſeſſione ſeptimâ & capite ſeptimu.
Qnòd verò talis excluſio non poſſit eſſe à
Deo purè, & ſimplicitet in urdine ad manife-
ſtatiunem ſuæ iuſtitiæ, patet argumentu factu
pru articulu primu buius diſputationis, cun-
tra Caluinum, & ex dictis ſuprà.

Articvlvs IV.

Soluuntur dua obiectiones contra doctrinam ſuperioris articuli. VI.

AVctores primæ ſententiæ obiiconr
primùm, ſanctum Auguſtinum *epiſtolâ*
centeſimâ ſeptimâ, & libro *de dono perſeuerantiæ*
capite duudecimu, dicere multus non fie-
ri ſaluoa Deo nolente, vel Deo vulente, illos
non fieri ſaluus, cuius rei exemplum repetit à
paruulis, qui parentibus eorum cupientibus,
& miniſtris Eccleſiæ feſtinautibus ad dandum
eis baptiſmum, derepente moriuntnr, ante-
quam ſuſcipiant illum : at modus iſte loquen-
di importar actum aliquem poſitiuum effica-
cem diuinæ voluntatis, quæ iam excluſerat
hunc paruulum ab æterua gluria.
Reſpondetur, ſanctum Auguſtinum totâ illâ
epiſtulâ, tantùm agere de prædeſtiuatiuoe ad
primam gratiam ſpecialiter efficacem, vt ipſe- VII.
met paolò aotè teſtatur, quæ gratia datur ex
mera Dei voluntate gtatuita : hîc autem agi-
mus tantùm de electiune ad gloriam, & ex-
elusione ab illa. Deinde poteſt teſponderi lo-
cum illum ſignificare tantummodo nudam
permiſſionem Dei; cùm ipſemet ſanctus Augu-
ſtinua, etiam ageoa de reptubatione paruulo-
rum, ſemper aſſignet peccatum originale in
quo deeedunt ante ſuſceptum baptiſma, vel
in lege Moſaïca ante circumciſionem, vel aliud
remedium, pro caoſa reprobatiunis illorum :
hioe citatus canun Concilij Valentini red-
dens adæquatam ratiunem prædeſtinationis
electorom ad gloriam, & perituruturn ad ma-
lum, ait, malum meritum præeedere hanc
ipſam poſteriorem prædeſtinaiionem.
Obiicies ſecundò : beatitudo ſupernatura- VIII.
lis nulli ctea turæ ratiooali ſecundùm ſua na-
turalia conſideratæ, eſt debita : ergo Deus pro
ſua voluntate abſque aliqua iniuria potuit ab
ætetno ante præſcientiam cuiuſcumque boni
vel mali vſus liberi arbitrij eligete quoſdã ad
vitam æternam, & quoſdam poſitiuè & effica-
citer excludere à vita æterna, cùm ſæpè iam
monuimus ex ſancto Thoma, acceptiu perſo-
oarum oou habear locum in gratuitis.
Reſpondetur hominem puſſe cunſiderari
duubus modis : primò, ſecundùm puta ſua na-
toralia, non conſiderandu eum, vt eſt, ex gra-
tuita vuluntate Dei, ordinatus ad fioem ſuper-
naturalē, quomodo, ſi voluiſſet, potuit creare
eum, cum petfectionibus tantùm naturalibus,
& ordinatione ad beatitudinem duntaxat na-
turalem : deinde puteſt conſiderari, prout eſt
ordioatus ad beatitudinem ſupernaturalem.

Deinde poteſt duplex diſtingui debitum:
I. vnum *congruentiæ*, quo, verbi gratiâ, dato corpore benè diſpoſito, & organiſato, forma ei correſpondens dari debet; alterũ *iuſtitiæ*, quo, quis tenetur dare aliquid alteri: ſi homo ſpectetur priori modo, & ſecundùm prius debitum, verum eſt quod obiectio habet, & tamen, quia Deus de facto creauit hominem, modo dumtaxat poſteriori, vt Theologi docent primâ ſecundæ, agendo de vltimo fine hominis, &, quicumque vult alicui finem excedentem vires eius, debet, ſaltem ex debito congruentiæ, velle ei, & dare, quantum eſt ex ſe, media ad conſequendum illum; fit, vt Deus ſeſe conſtituerit hominibus ſingulis debitorem conferendæ illis beatitudinis ſupernaturalis, quantum eſt ex parte ſui, nec proinde poſſit aliquos ab illa excludere, efficaci quadam voluntate, ante mala
II. corum opera, ſaltem præuiſa, aliàs negaret ſe ipſum, quod implicat.

Articvlvs V.

Vtrum Deus aliquos, ante præuiſa eorum mala opera, negatiuè reprobauerit.

Aliqvi ex diſcipulis ſancti Thomæ hâc quæſtione admittunt duplicem reprobationem, vnam *poſitiuam*, quâ Deus actu aliquo, nonnullos excludit à gloria, eóſque illâ punit, tanquam pœnâ *damni*, vel etiam eos vlteriùs deputat ad pœnam æternam *ſenſus*, & hanc volunt fieri, ex præuiſione peccati originalis, vel alicuius actua-
III. lis mortalis, in quo ipſe homo moritur: alteram *negatiuam*, quatenus in eorum ſententia Deus ſeſe habuit poſitiuè circa aliquos, ſcilicet eos in particulari ſeligendo, ex tota hominum multitudine, efficaciter ad gloriam æternam ante præuiſionem bonorum operum, habendo ſe negatiuè circa reliquos, ſeu, in illo eodem ſigno rationis, non ordinando eos ad gloriam æternam, ſed relinquendo in maſſa perditionis, quos vbi in aliquo ſigno rationis, præuidit morituros in peccato mortali actuali, vel originali deputauit *poſitiuè*, ad pœnam *damni*, ſi eum ſolo originali, vel etiam ad pœnam *ſenſus*, ſi ſint præuiſi morituri in peccato actuali mortali.

Melior tamen eſt contraria ſententia, cum qua concludimus: *Deus nullos reprobauit effi-*
IV. *caciter, etiam negatiuâ tantùm reprobatione, ante mala eorum opera præuiſa, in quibus, & cum quibus morerentur.*

Probatur primùm ex iis omnibus, quibus, agendo de voluntate Dei, diximus Deum non poſſe habere ſe negatiuè circa aliquod obiectum ſibi debitè propoſitum. Deinde ex his omnibus, quæ præcedentibus articulis attulimus: quod enim auctores illi explicant, Deum facere, per volitionem formalem, quâ poſitiuè, & efficaciter aliquos excludit à gloria æterna; hoc idem cenſent auctores contrariæ ſententiæ, per volitionem dumtaxat *interpretatiuam*: at abſurdum eſt dicere Deum, actu quodam interpretatiuo, qui tamen ſit efficax, velle excluſionem aliquorum ab æterna beatitudine, ante omnem præuiſionem cuiuſcumque peccati: quod enim eſt

A volitum *interpretatiuè*, cenſetur in moralibus eſſe ſimpliciter volitum, vt Theologi docent primâ ſecundæ: at, ex dictis ſuprà, abſurdum eſt dicere Deum habuiſſe volitionem efficacem formalem *virtualiter*, aut *interpretatiuè*, quâ, ante præuiſionem omnem peccati, excluſerit aliquos efficaciter ab æterna gloria: igitur abſurdum etiam eſt dicere, Deum aliquos reprobaſſe efficaciter, ante quamlibet præuiſionem malorum operum. V.

Quòd autem hæc negatiua reprobatio ſit quædam *interpretatiua* volitio excluſionis eiuſmodi hominum à gloria, probatur ſumpto exemplo ab Architecto volente aliquam domum ædificare; nam ſatis frequenter gloria æterna in ſacris literis vocatur *Hieruſalem cæleſtis*; item *domus & ciuitas beatorum*; ſimiliter Deus appellatur artifex illius componendæ: ſit igitur aliquis Architectus,
B qui penes ſe habeat ingentem numerum lapidum, puta octo mille, concipiat in mente aliquam domum fabricandam in certa & determinata menſura, iam quatuor millia lapidum ei ſufficiant conſtruendæ, prout illam determinauit, &, ex illo ingenti cumulo octo millium, in quo omnes lapides ſunt pares inter ſe, ſeligat quatuor millia, quibus formam, & figuram præfiniat, ſciátque certò rem ita futuram infallibiliter, nec vnum quidem lapidem, ex iſtis omnibus, defecturum ab eo fine, ad quem deſignauit illum, cenſetur interpretatiuè excluſiſſe efficaciter totam reliquam congeriem lapidum à compoſitione ſui ædificij: atqui Deus, tanquam Architectus quidam, voluit conſtruere regnum cælorum, ex prædeſtinatis, tanquam viuis lapidibus, quos VI.
C ſelegit ex tota hominum multitudine, aliàs ſibi æqualium, quos prædeſtinatos voluit eſſe tantùm in aliquo determinato numero, cui nullus poſſet addi, nec detrahi, vt intelligitur ex capite vigeſimo Apocalypſis: igitur Deus, eo ipſo, cenſetur, interpretatiuâ voluntate, excluſiſſe à regno cælorum reliquam multitudinem hominum. VII.

Neque his obſtat, quòd Deus ſemper det iſtis hominibus media ſufficientia: quia, tunc tantùm Deus cenſetur dare media ſufficientia alicui adulto, ad conſequendum gloriam æternam, quando ſolummodo ſtat per negligentiam eius, cui dat iſta media, quòd de facto non ſaluatur, vt Theologi docent, agendo de gratia ſufficienti: ſed datâ iſtâ reprobatione negatiuâ, non ſolùm ſtat, ex negligentia iſtius
D hominis ita reprobari, ſed ex parte Dei, etiam antecedenter ad omnem & quamlibet volitionem iſtius hominis, quatenus Deus, vi ipſius decreti, tantùm voluit hos, & illos aſſumere ad vitam æternam; & præterea nullum factum eſt decretum conditionatum dependens à voluntate hominis, ſic negatiuè reprobati, quantum ad mala eius opera, propter quæ reprobaretur: igitur eiuſmodi auxilia, quoquo modo ſpectentur, non ſunt, loquendo propriè, ſufficientia. VIII.

Secundò probatur: prius eſt homines deſerere Deum, quàm Deum deſerere homines, ex ſancto Auguſtino paſſim contra Pelagianos, & ex *Tridentino*, ſeſſione ſextâ capite vndecimo: at, datâ reprobatione negatiuâ, hoc modo factâ, Deus prius deſerit hominem, quàm homo Deum: talis enim reprobatio ne-

I. gatiua efficax, eſt, propriè loquendo, quæ- A
dam deſertio ipſius hominis.

Nec eſt, quòd, quis dicat homines priùs deſeruiſſe Deum, ſcilicet peccando in primo parente: nam primò, ſecundùm aliquos auctores iſtius ſententiæ, hæc reprobatio negatiua, eſt facta antecedenter ad præuiſionem peccati primi parentis: & proinde ſunt efficaciter derelicti à Deo, antequam præcognoſcerentur deſerere Deum. Deinde, iuxta illos, qui volunt hanc reprobationem negatiuam eſſe duntaxat factam, poſt præuiſos homines conſtitutos in communi maſſa perditionis, per peccatum primi parentis; multi, ea reprobatis negatiuè, conſecuti ſunt, de facto, remiſſionem, non tantùm originalis peccati, per baptiſmum, ſed etiam actualium commiſſorum poſteà, nimirum vi ſacramenti pœ-
II. nitentiæ, ſicque, non prius, etiam in præui- B
ſione, deſeruerunt Deum, quàm Deus illos deſeruerit, & præterea, Deus, præuiſâ eorum præuaricatione in primo parente, voluit illis in Chriſto Domino, ſincerè, & ex animo remedia, non tantùm aduerſus originale, ſed etiam aduerſus alia omnia, eiſque prouidit de medijs ſufficientibus, ad aſſequendum vitam æternam: at hæc præuiſio non poteſt conſiſtere cum reprobatione negatiua eorum facta, antecedenter ad alia eorum præuiſa demerita, vt facilè intelligitur ex dictis.

Dices, Deum nulli factorum eſſe iniuriam, ſi, poſt præuiſos homines in communi maſſa perditionis, aliquos erueret liberaliter, & alios, pro ſua voluntate relinqueret, ſicut ſi princeps, ex multis iuſtè condemnatis ad
III. mortem, ſaluet aliquos duntaxat, relinquen- C
do alios.

Reſpondetur: ſi Deus conſideretur ante volitionem, & decretum de dandis medijs, quibus omnes homines, nemine excepto, poſſent, quantum eſt ex parte eius, & Chriſti Domini, erui è tali maſſa, & peruenire ad vitam æternam, tunc Deum, in tali ſigno rationis, potuiſſe relinquere aliquos in maſſa perditionis, alijs ex ea extractis, pro ſua gratuita voluntate, & exemplum nunc allatum ad id valere, & iſtud, ſicut ſanctus Auguſtinus ſæpè facit, poſſet vrgeri contra eos, qui conquererentur de eo, quòd Deus det aliquibus gratias magis efficaces, & valde congruas, quàm alijs, quibus dat tantùm ſufficientes: at, ſi Deus conſideretur, vt, poſt præuiſum peccatum Adæ, & lapſum hominum in illo, adhuc voluit omnibus hominibus, nullo excepto,
IV. vitam æternam, & remedia contra quodcum- D
que peccatum, ſicut patet illum voluiſſe, ex teſtimonijs ſacræ Scripturæ ſuperiùs citatis, non potuit habere aliquam voluntatem, etiam interpretatiuam, excludendi efficaciter aliquos ab æterna beatitudine, antequàm præuideret illos morituros in aliquo ſuo peccato, ſiue originali, ſiue mortali actuali: quia, vt ſuperiùs probatum eſt, talis volitio non poteſt ſimul comparari cum illa alia eius voluntate antecedenti, quâ vult omnibus, & ſingulis ſalutem, & gloriam æternam.

ARTICVLVS VI. V.

Vtrum Deus poſt præuiſa mala opera tantùm reprobet homines.

SIT hæc noſtra propoſitio. *Deus tantùm habuit actum poſitiuum, & efficacem voluntatem excludendi aliquos à vita æterna, poſtquam certè, & infallibiliter, præuidit eos morituros finaliter in ſuo originali peccato, vel in aliquo actuali mortali.*

Probatur ijs omnibus, quibus oſtendimus, Deum non eſſe prius vltorem, quàm homo ſit reus. Item ex ijs omnibus, quibus oſtendimus, aliquorum ordinationem ad mortem, præſupponere aliquod eorum demeritum: item ex ijs, quibus probauimus Deum nul-
lum habuiſſe actum poſitiuum; imò nec inter- VI.
pretatiuum, quo excluderet aliquos ab æterna vita, ante præuiſionem operum, nec voluntatem Dei ſeſe habuiſſe tantùm negatiuè, circa aliquos ſibi ab intellectu propoſitos.

ARTICVLVS VII.

Vtrum aliqua cauſa reprobationis detur ex parte reprobi.

FACILIS eſt reſponſio, ſuppoſitâ doctrinâ articulorum præcedentium, nimirum, *peccatum illud, ſiue ſit originale tantùm, ſiue actuale mortale, vnum, vel multiplex, cum quo homo moritur, eſſe cauſam adæquatam reproba-*
tionis eius: &, cùm peccatum iſtud ſeſe teneat ex VII.
parte hominis, dari in reprobo veram aliquam cauſam reprobationis eius. Ita Alenſis primâ parte quæſtione vigeſimâ ſecundâ membro tertio articulo primo, ſanctus Thomas lectione ſecundâ, & tertiâ in caput nonum epiſtolæ *ad Romanos*, ſanctus Bonauentura libro primo ſententiarum diſtinctione quadrageſimâ primâ articulo primo, & alij plures ibidem, & præſenti quæſtione.

Probatur primò ex ijs omnibus teſtimonijs ſacræ Scripturæ, quæ aſſerunt perditionem hominum prouenire ex illis. Deinde ex Patribus, vt ſancto Auguſtino libro primo *ad Simplicianum* quæſtione ſecundâ, vbi refundit reprobationem Eſaü, in contemptum vocationis, quâ vocabatur à Deo, & ea conſequenti, in peccatum eius, & perſeueran-
tiam in peccato: item ex eo, quòd ibidem ait VIII.
Deum non odiſſe Eſaü hominem, ſed Eſaü peccatorem: item libro *de prædeſtinatione Sanctorum* capite octauo & duodecimo ait eos, qui non liberantur, id eſt, qui reprobātur, debere agnoſcere debitum, & iuſto Dei iudicio non liberari: at iuſtum iudicium ſupponit culpam originalem, vel actualem mortalem: item ex S. Proſpero lib. primo *reſponſionum*, reſponſione ad ſeptimam obiectionem, vbi, ait reprobos ruituros, quia Deus præſciuit proprio illorum voluntatem inhærentem peccatis. Partes etiam Concilij Valentini ſuperiùs relati idem tradunt.

Addidi in reſponſione hanc particulam, *cum quo homo moritur*, quia peccatum originale, quatenus ſumitur præciſè, vt originale, quamuis, vt ſic, ſit cauſa, ex ſe idonea

I. *obduratio, & excæcatio in peccatis*: quintò,
mors: vltimò, *ipſa inflictio pœna æternæ*: de
quibus omnibus difficultas poteſt moueri, an
ſint propriè effectus reprobationis: quare ſit

Articvlvs II.

Vtrum peccatum ſit propriè dictus effectus reprobationis.

NOTANDVM eſt, peccatum poſſe ſpectari dupliciter: primò, vt eſt malum *culpæ*: deinde, vt aliquando eſt pœna *alterius peccati*.

Prima propoſitio. *Peccatum, quatenus eſt malum culpæ, non eſt propriè effectus reprobationis.*
Probatur: illud omne, quod eſt propriè aliquis
effectus reprobationis, debet eſſe à Deo effe-
II. ctiuè, morali modo agente, vt intelligitur ex
dictis: at peccatum, quatenus eſt malum *culpæ*,
non eſt effectiuè à Deo, vt morali modo agen-
te; Deus enim non eſt talis cauſa peccati,
vt Theologi docent ex profeſſo primâ ſe-
cundæ.

Secunda propoſitio. *Peccatum, quatenus eſt pœna alterius peccati præcedentis, non eſt propriè effectus reprobationis.* Propoſitio eſt contra Caietanum in caput duodecimum & decimum ſextum libri ſecundi *Regum*.

Probatur: peccatum aliquod eſt ſolummo-
do pœna alterius, vel ſecundùm ea, quæ an-
tecedunt illud, cuiuſmodi ſunt permiſſio pec-
cati, ſubtractio gratiæ ſpecialis, quæ, ſi dare-
tur, alterum peccatum euitaretur, vel eſt ſo-
lùm pœna, ſecundùm ea, quæ ſequuntur illud,
III. cuiuſmodi ſunt infamia, labor, anxietas animi,
priuatio gratiæ, & id genus alia, vt ſanctus
Thomas docet primâ ſecundæ quæſtione
octuageſimâ ſeptimâ articulo tertio, quando
ait, peccatum eſſe tantùm per accidens pœ-
nam alterius peccati, vt interpretes eius an-
notant ad illum locum: atqui ea, quæ an-
tecedunt vel ſequuntur aliquod peccatum,
non ſunt proprij aliqui effectus reprobationis,
vt patebit ex dicendis.

Nec eſt, quòd Caietanus obiiciat, id quod
habet rationem pœnæ, eſſe bonum laudabile,
& proinde effectiuè à Deo, & ex conſequenti
poſſe eſſe effectum reprobationis: non eſt, in-
quam, quòd Caietanus id obiiciat: nam ſan-
ctus Auguſtinus libro quinto *contra Iulianum*
capite tertio, fusè docet non id omne, quod
habet aliquam rationem pœnæ, eſſe lauda-
IV. bile, vel debere tolerari: ſed eam tantùm pœ-
nam eſſe laudabilem, & patienter toleran-
dam, quæ nec libido eſt, nec error: & ex
conſequenti, eam omnem, quæ eſt libido,
vel error, non eſſe propriè à Deo, niſi vt
permittente.

Articvlvs III.

Vtrum permiſſio peccati, & perſeuerantia in peccato, ſint effectus reprobationis propriè dicti.

PERMISSIONEM peccati eſſe effectum
reprobationis, exiſtimant Durandus, &
Ariminenſis in 1. ſent. diſt. 41. quæſt. 2. Alij
diſtinguunt, & volunt permiſſioné in primum
peccatum, non eſſe effectum reprobationis:
A at in ſecundum peccatum, eſſe. Ita Ferrar. V.
lib. 1. *contra gentes* cap. 161.

Melior tamen eſt contraria ſententia, pro qua ſit prima noſtra propoſitio. *Ipſa permiſſio peccati, ſiue primi, ſiue ſecundi, non eſt propriè loquendo, effectus reprobationis.*

Probatur: effectus reprobationis debet eſſe volitus à Deo, ex aliqua intentione reprobationis, & fine eius; vt intelligitur ex dictis: at finis reprobationis eſt damnatio creaturæ rationalis, quam Deus ex ſe nulli vult, vt docuimus contra Caluinum.

Confirmatur: priùs, in aliquo ſigno rationis,
Deus vult permiſſionem peccati, quàm præ-
uideat peccatum futurum, quia non eſſet fu-
turum, niſi fuiſſet permiſſum fieri, & Deus
priùs etiam præuidet peccatum, quàm velit
æternam damnationem reprobi: nam repro- VI.
B batio fit ex præuiſis demeritis: ergo, cùm po-
ſterius non ſit cauſa prioris, nec, quod eſt
prius, ſit effectus poſterioris, talis permiſſio
peccati non eſt effectus reprobationis.

Obiiciunt primò modũ loquendi ſacræ Scripturæ, quæ, dum loquitur de iſta permiſſione, ſæpè habet particulas aliquas cauſales id ſignificantes. Sed de hoc modo loquendi ſcripturarum agemus articulo ſequenti, vbi oſtendemus, quòd non ſignificent *cauſam finalem*, ſed *euentum rei*.

Obiiciunt ſecundò: ad hoc vt aliquid ſit
effectus reprobationis, ſufficit, quòd ſit ex ſim-
plici complacentia excludendi aliquos à glo-
ria: atqui Deus habet aliquam complacentiam
excludendi aliquos à vita æterna, permitten-
do illos incidere in peccatum: ergo, &c.
C Reſpondetur, ſimplicem complacentiam VII.
excludendi aliquos à gloria æterna non eſſe in
Deo admittendam, niſi, quatenus is, qui ex-
cluditur, præuidetur eſſe, & mori in peccato
mortali: vnde videtur eſſe contra bonitatem
Dei, quòd ei homini, cui dat media ſufficien-
tia ad reſurgendum à peccato, quamdiu viuit,
velit aliquando malum, eâ intentione forma-
li, vel interpretatiuâ, vt habeat occaſionem
excludendi eum à gloria æterna, cùm potiùs
permittat malum illud aduenire, in punitio-
nem ſuorum præcedentium peccatorum.

Secunda propoſitio. *Perſeuerantia in peccato, non eſt effectus reprobationis.* Probatur:
quia hæc nihil eſt aliud quàm continuatio ma-
li culpæ: ergo quemadmodum malum culpæ
non eſt propriè loquendo effectus reproba-
D tionis, ita & perſeuerantia in peccato non VIII.
eſt aliquis effectus illius.

Articvlvs IV.

Vtrum obduratio, & excæcatio ſint propriè effectus reprobationis.

SIT hæc vnica propoſitio. *Obduratio, & excæcatio non poſſunt propriè eſſe effectus reprobationis.* Probatur, & ſimul explicatur: duo poſſunt diſtingui in obduratione, & excæcatione: primum eſt, ſubtractio cuiuſdam ſpecialis auxilij, ſeu negatio gratiæ ſpecialis, quæ ſi poneretur, peccator reſurgeret à peccato; alterum eſt, quod explicamus poſitiuo modo loquendi, ipſa ſcilicet animi obſtinatio in malum: iam, ratione neutrius, obduratio poteſt dici effectus reprobationis, quia, vt ali-

I. quid ſit tale, debat fieri à Deo, vt ipſa reprobatio demandetur executioni; at Deua neutrum facit eo fine. A

Non primum, quia, ex ſanctо Auguſtino ſermone octuageſimo octauo *de tempore*, hæc deſertio prouenit ex peccatis antecedentibus: deinde, denegare aliquid maximè vtile alicui, eâ intentione, vt damnetur, redolet aliquid crudelitatis in denegante, & eſt aliqoid contrarium ei, quod Deua paſſim dicit per Prophetas, nimirum ſe expectare grauiſſimos peccatores ad pœnitentiam, & expetere, vt conuertantur, & viuant; at nihil eſt crudelitatis in Deo, etiam vt reprobante hominea, imò Deus admiſcet aliquid miſericordiæ, in ipſa æterna punitione peccatorum, vt docuimus qoæſtione vigeſimâ primâ: ergo induratio, & excæcatio, ſecundùm hanc conſiderationem, non ſunt effectus ipſius reprobatinnis.

II. Idem etiam probatur de eo, quod per modum poſitiuum loquendi explicamus, in ipſa obduratione: quia, quidquid ſit illud, Deus non concurrit ad illud, intentinne damnandi reprobum. Deinde illud nihil dicit aliud, quàm obſtinationem in peccato, & conceptam deſperationem veniæ peccatorum, vt paret ex illo verbo Cain *Geneſeos* quarto, *maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear*, & ex deſperatione Iudæ proditoris, quâ ſuſpendit ſe laqueo; atqui deſperatio non eſt à Deo, eſt enim intrinſecè peccatum contra Spiritum ſanctum: ergo neque excæcatio, & induratio, ſecundùm hoc poſterius, ſunt effectiuè à Deo, nec proinde effectus reprobationis propriè dicti. B

III. Nec obſtat, quòd, quando Deua dicitur in ſacris litteris indurare aliquos, dicatur id facere, vel, vt non videant, vel, vt non intelligant, vel, vt faciant aliquid aliud, quod etiam ſit peccatum; nam in iſtis locis hæc particula, *vt*, vel alia ſimilis, non ſignificat *cauſam finalem*, ſed *euentum rei*, quemadmodum ſanctus Damaſcenus docet, libro tertio *de fide Orthodoxa* capite vigeſimo: quod etiam probatur ex iis ſacræ Scripturæ locis, quibus hoc, vel illud dicitur eſſe factum, vt ſcriptura adimpleretur, apud ſanctum Matthæum capite ſecundo, apud ſanctum Ioannem decimo nono: nam volitio talis effectus fuit noſtro modo intelligendi prior in Deo, quàm volitio iſtius prophetiæ: eodem modo particula, *vt*, in excæcatione, & obduratione ſignificat; ex ſubtractione auxiliorum ſpecialium, factum eſſe quadam conſequutione, ſeu eueniſſe, vt obdurati, & excæcati poſteà perierint, quemadmodum videre eſt apud ſanctum Hieronymum quæſtione decimâ *ad Hedibiam*, quia nimirum Deus offert aliquas occaſiones, ex quibus tamen obdurati accipiunt occaſionem euadendi obſtinatiores, & de nouo peccandi, non, quòd Deua offerat illas intentione inducendi obduratos ad peccatum; Deua enim *malorum intentator eſt*, vt habetur primo capite *epiſtolæ* ſancti Iacobi; ſed eo ſenſu, quo pater vulgò dicitor perdere filium, quando ita ſe gerit erga illum, vt, etiam benefaciendo ei, per indulgentiam filius accipiat anſam liberiùs peccandi. C

IV. Nec obſtat, quòd iſta reperiantur in omnibus reprobis: non enim id omne qood ad reprobationem præſupponitur, eſt aliquis effectus eius propriè dictus, ſicut nec id omne, quod ad prædeſtinationem præſupponitur, eſt aliquis effectus prædeſtinationis propriè dictus, ſed præterea oportet, quòd habeat alias conditiones ad id reqoiſitas. D A

Articvlvs V.

Vtrum inflictio pœna æterna ſit propriè effectus reprobationis.

V. SIt hæc vnica propoſitio. *Inflictio pœnæ æternæ eſt propriè effectus reprobationis.* ita ſanctus Thomas hîc quæſtione vigeſimâ tertiâ articulo tertio in ſolutione ad ſecundum.

VI. Probatur: illud propriè eſt effectus reprobationis, quod ex ſpeciali ordinatione Dei, eſt medium illius exequendæ, éſtque à Deo, vt agente modo morali; atqui inflictio pœnæ æternæ eſt medium exequendæ reprobationis, & eſt, ex ſpeciali ordinatione Dei, quia eſt aliquis actus vindicatiuæ iuſtitiæ Dei, & eum, cui infligitur, excludit in perpetuum à gloria æterna: igitur inflictio pœnæ æternæ eſt effectus reprobationis propriè dictus. B

Dices: vnum & idem eodem modo conſideratum, non poteſt eſſe cauſa, & effectus; ſed reprobatio nihil aliud dicit, præter pœnam æternam, vel *damni* tantùm, vel etiam *ſenſus ſimul*: igitur inflictio pœnæ æternæ non poteſt eſſe effectus reprobationis.

VII. Reſpondetur reprobationem, præcisè conſideratam, dicere excluſionem à gloria, quæ quidem excluſio ſumpta præcisè, non dicit repugnantiam cum aliqua pœna *ſenſus*; poſſet enim Deus facere, vt animæ purgatorij, etiam patiendo, viderent Deum, & ſic ipſa excluſio à gloria æterna, eſt aliquid diſtinctum ab ipſa inflictione pœnæ: quia ver[illegible] lege ordinaria Dei, pœna illa æterna ſen[illegible]t incompoſſibilis cum beatitudine, & pœna illa tamdiu durat in homine, quamdiu eius peccatum durat; ideò fit, vt pœna illa, quæ eſt effectiuè à Deo, & æterna in ipſo homine, ex intentione Dei, ſit proprius effectus reprobationis, & ita, quamdiu homo viuit, nullus ex parte Dei datur effectus reprobationis eius, niſi, quando, ex ſpeciali ordinatione Dei, aliqui ita moriuntur, vt mors illorum ſit pœna peccatorum præcedentium, Deúſque tunc incipiat punire illos in æternum, ſicut contigit in Dathan, & Abiron, qui viuentes deſcenderunt in infernum cap. 16. Numerorum. C

VIII. Dixi, *ſpeciali ordinatione Dei*, quia, etiamſi omnes reprobi moriantur in peccato mortali, mors tamen illorum non eſt à Deo decreta per aliquam veluti ſententiam, ſed Deus tantùm præuidit peccatum illud reprobi fore vltimum, & finale, ſi permittat, & non impediat, quod tunc non impedit: ex quo fit, vt eiuſmodi mors reprobi, proueniat ex cauſis naturalibus, & generalibus non impeditis, quæ hoc & iſto modo diſpoſitæ, poſtulant talem mortem: vnde mors illa reprobi in peccato non eſt propriè effectus reprobationis. D

Dices: cùm ergo infantes, qui moriuntur ſine baptiſmo, ante vſum rationis, ſint reprobi, oes

I. A ſuſtineant aliquam pœnam *ſenſus*, nullus erit effectus reprobationis illorum: nam, ſi quis eſſet, maximè pœna *damni*, ſeu damnatio æterna, vt etiam habet S. Thomas hîc quæſtione vigeſimâ tertiâ articulo tertio in ſolutione ad ſecundum; at talis damnatio nihil eſt aliud, quàm ipſa eorum reprobatio. Nihilominus tamen, ex parte eorum, datur quædam ratio ſufficiens, cur excludantur à gloria æterna, ſcilicet peccatum originale, quemadmodum & in aliis, qui ſuſtinent pœnam *ſenſus*, peccatum illud actuale, in quo diſcedunt ex hac vita, eſt cauſa illorum reprobationis.

Quamuis autem ex dictis conſtet, nec peccatum, aut eius permiſſionem ac perſeuerantiam in eo, nec obdurationem & excæcationem, nec mortem in illo, eſſe effectus reprobationis propriè dictos; ſi tamen ſumamus
II. B nomen, *effectus reprobationis*, pro eo omni, quo homo, vel incurrit excluſionem à gloria æterna, vel viam ſibi parat ad illam, non requirendo ad rationem talis effectus, quòd ſit à Deo, vt agente moraliter, & ex intentione excludendi hominem à gloria æterna, facilè admittemus, tam ipſam *permiſſionem peccati, ſiue primi, ſiue ſecundi*, quàm *ipſum peccatum, perſeuerantiam in illo, excæcationem, obdurationem, & mortem in illo*, eſſe aliquos effectus reprobationis: quia homo, iis omnibus, ſeipſum de facto excludit à regno cæleſti; & ſic nobis facilè conciliantur auctores contrariæ ſententiæ.

Cæterùm, quod ſpectat ad conciliandum libertatem creatam cum reprobatione; item
III. vtrum reprobus poſſit ſaluari, & fieri prædeſtinatus, intelligitur eſſe ſolutum ex dictis ſu-
C prà in ſimili quæſtione de prædeſtinatione: nam, cùm reprobatio fiat tantùm, ex præuiſione demeritorum, ſicut prædeſtinatio, ex præuiſione bonorum operum, quemadmodum prædeſtinatio ad gloriam rectè ſtat cum noſtra libertate, ita & libertas reprobi ſaluatur cum eius reprobatione, & quomodo prædeſtinatus poteſt damnari, ſic & reprobus ſaluari: & item reprobatio eſt certa certitudine *cognitionis*: item numerus reproborum certus in præſcientia Dei, cui ſoli, & nulli puræ creaturæ certò & infallibiliter eſt cognitus numerus reproborum, ſicut & ei ſoli numerus prædeſtinatorum innoteſcit, cùm omnia & ſingula teſtimonia ſacræ Scripturæ, & Patrum, quæ adſtruunt hoc ſecundum, affirment & primum.

IV.

D

AD QVÆSTIONEM XXIV.

DISPVTATIO VNICA.

De libro vitæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit liber vitæ.

QVod ſpectat ad hoc nomen *liber vitæ*, quia communiter nomine *libri* intelligitur, quod in ſe continet aliquid ſcriptum ad efformandam, vel retinendam notitiam rei alicuius, & nomine *vitæ* in ſacris Litteris modò *Chriſtus Dominus* intel-
V. A ligitur, vt apud S. Ioannem primo & decimo quarto capitibus, modò *gratia ſanctificans*, vt *ad Coloſſ. 3.* modò *gloria æterna*, quæ eſt beata vita; ideò fit vt liber ſumptus metaphoricè in ampliſſima ſignificatione apud ſacros auctores, ſignificet illud omne quod continet in ſeipſo omnia quæ conferunt ad efformandam & retinendam notitiam eorum quæ pertinent ad gratiam & gloriam; ſicque primò ſignificat totam ſacram Scripturam, quia promiſſiones vitæ æternæ, & præcepta neceſſaria ad illius conſequutionem continentur in illa, ſic *Eccleſiaſtici* vigeſimo quarto. Secundò *liber vitæ* ſignificat illud, virtute cuius omnia geſta præſentis vitæ ponentur ante oculos vniuſcuiuſque in extremo iudicio, quo modo accipitur vigeſimo capite *Apocalypſis*, de quo libro ſanctus Auguſtinus eſt videndus libro
VI. B vigeſimo *de ciuitate Dei*, capite decimo quarto. Tertiò *liber vitæ* ſignificat notitiam illam Dei, quâ firmiter nouit eos, quos prædeſtinauit ad gloriam; vnde tunc hæc particula *vitæ* ſignificat obiectum & terminum talis ſcriptionis in libro, ad quem homines ibi deſcripti deputantur, & ſic *liber* aliquando ponitur abſolutè, & ſine vlla additione, vt Danielis ſecundo, aliquando cum hoc addito *vitæ*, vt vigeſimo capite *Apocalypſis*, aliquando additâ inſuper hâc particula *agni*, vt vigeſimo primo capite *Apocalypſis*, vbi hæc particula *agni* non denotat alium librum diſtinctum à libro vitæ, ſed additur duntaxat ad ſingularem honorem Chriſti Domini, vt ſignificetur totam gloriam beatorum, quæ ſignificatur nomine *vitæ*, acquiri per merita Chriſti
VII. C Domini.

Atque hâc quæſtione, hoc nomen *liber vitæ*, ſumitur in hac tertia ſignificatione, nihil éſtque aliud, quàm *ipſa Dei notitia, quâ firmiter retinet eos, quos elegit efficaciter ad gloriam*, qui *liber* eſt planè idem cum iſta *prædeſtinatione*, vt ſanctus Auguſtinus docet libro vigeſimo *de ciuitate Dei* capite decimo quinto, tantùmque ab ea diſtinguitur, vt ſanctus Thomas docet hâc quæſtione vigeſimâ quartâ articulo tertio in ſolutione ad quartum, quòd *prædeſtinatio* ſumpta completè inuoluat actum, tam voluntatis, quàm intellectus, ſitque aliquid practicum, vt infrà oſtendetur; *liber vitæ* verò ſit tantùm ſpeculatiua notitia, ſeu Catalogus omnium ſaluandorum in mente Dei, præſupponens actum illum practicum Dei, quo hic & iſte eſt electus efficaciter & ordinatus ad vitam æternam: & quemadmodum, vt
VIII. D animaduertimus ſuprà, vita prædeſtinatorum eſt duplex, vna *gratiæ ſanctificãtis* pro præſenti, & altera *gloriæ* pro futura: item vt eſt duplex prædeſtinatio, vna *incompleta*, quæ tantùm eſt ad gratiã; altera *completa*, quæ etiã eſt ad gloriam æternã: ſic etiam duplex conſtituitur *liber vitæ*: vnus vitæ tantùm *præparatoriæ*, nimirum per gratiam ſanctificantem: alter vitæ etiam *æternæ* per gloriam, vt ſanctus Thomas notat hâc quæſtione vigeſimâ quartâ articulo tertio; prior eſt, in quo ij ſoli ſcribuntur, quos Deus nouit eſſe tantùm iuſtos, ſeu in gratia ſanctificante, ſecundùm præſentem ſtatum, qui, quandiu ſunt in gratia, dicuntur eſſe ſcripti in libro vitæ, quamuis poſteà deficiant à tali ſtatu gratiæ, dicunturque ab aliis Theologis ſcripti tantùm *foris & extrinſecus*; poſte-

I. rior liber reſpondens completæ prædeſtinationi eſt is, in quo ij ſoli ſcribuntur, quos Deus ea decreto infallibili prædeſtinationis ordinauit efficaciter ad gloriam, dicunturque à nonnullis Theologis eſſe ſcripti *intus*, quia nunquam omnimodè & ſimpliciter delebuntur de hoc libro vitæ, quatenus licet pro aliquo tempore deficiant à gratia ſanctificante, ita tamen deficiunt ab illa, vt tandem ſint redituri ad illam, & in illa morituri, ſicque infallibiliter aſſequentur gloriam æternam, ad quam ſunt ordinati.

Articvlvs II.

Vtrum aliquis poſſit deleri de libro vitæ.

II. EX dictis præcedenti quæſt. facilè colligitur ſimpliciter & abſolutè loquendo, neminem deleri è libro vitæ, vt ſanctus Auguſtinus docet in Pſalmum ſexageſimum tertium concione ſecundâ: nam aliquem ſimpliciter & abſolutè loquendo deleri de libro vitæ nihil eſt aliud, quàm aliquem qui anteà præſciebatur à Deo ſimpliciter, & abſolutè ſaluandus, non ampliùs præſciri à Deo, vt abſolutè & ſimpliciter ſaluandum, quemadmodum intelligitur ex dictis articulo primo præcedentis quæſtionis; at hoc fieri non poteſt, ſic enim aliqua variatio daretur in ſcientia Dei, nec illa eſſet certa & infallibilis, qualem tamen docuimus eam eſſe quæſtione decimâ quartâ.

Addidi huic corollario hanc particulam, *ſimpliciter & abſolutè loquendo*, quia ſecundùm quid, & ad quoddam tempus aliqui ex
III. C prædeſtinatis dici poſſunt deleri de libro vitæ, quatenus tranſeunt à ſtatu iuſtitiæ, ad ſtatum peccati mortalis, & cognoſcuntur à Deo tanquam peccatores, & quandiu tales ſunt dicuntur deleri de libro vitæ, quia pro tali tempore, non ampliùs numerantur inter iuſtos, non tamen finaliter, quatenus Deus prævidit illos reſurrecturos per pœnitentiam, & morituros in gratia finali; ſicque abſolutè & ſimpliciter deſcriptos in libro vitæ.

Hinc illud Moſis Exodi trigeſimo ſecundo deprecantis veniam pro populo his verbis: *aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti*, intelligitur de illo ſingulari affectu charitatis ipſius Moſis, non quidem erga populum, ſed erga Deum, quo præferebat honorem Dei, viſioni diuinæ eſſentiæ, quod eſt ſignum ardentiſſimi amo-
IV. D ris, vt ſanctus Chryſoſtomus explicat libro tertio *de prouidẽtia Dei*, & homiliâ decimâ ſextâ in epiſtolam *ad Romanos*; Moſes enim, vt intelligitur ex eodem cap. videbat quòd ſi Deus deleret populum Iſraëliticum, eſſet futurum, vt nomen Dei blaſphemaretur ab Ægyptiis, dicenténtque, callidè eduxit, eos, vt interficeret eos in montibus, & deleret è terra; ideóque ad vitandum hanc blaſphemiam, offert in aliquam ſatisfactionem tantæ iniuriæ Deo illatæ à populo, vt deleatur de *libro vitæ*, ſeu priuetur beatâ viſione: vel vt ſanctus Auguſtinus explicat lib. quæſtionum in Exodum quæſt. 147. Moiſes id dixit, non quòd abſolutè vellet deleri de libro vitæ, ſed ex ſingulari quadam confidentia, ſeu fiducia quâ confidebat Deum, multò libentiùs eſſe re-

A miſſurum iſtud peccatum filiis Iſraël; hoc enim ferè modo Moiſes ibi argumentatur, *vel dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro vitæ*, ſed non delebis me de libro vitæ: igitur dimitte eis hanc noxam. V.

Illud autem ſancti Pauli *ad Romanos* nono, *optabam ego anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis*, intelligitur à ſanctis Hieronymo, & Anſelmo in iſtum locum eſſe dictum ab Apoſtolo de tempore, quo adhuc erat in Iudaïſmo, ac de zelo, quo tunc proſequebatur populum Iſraëliticum, & cæremonias legis antiquæ; cùm enim capite præcedenti multa dixiſſet, quæ videbantur eſſe contra Iudæos, & hoc capite nono ageret de excluſione illorum à gratia, ne Iudæi putarent id totum dici à S. Paolo ex odio, affirmat ſe dolere de reproba-
B tione illorum, in cuius doloris teſtimonium, ait ſe olim tanto amore proſequutum eſſe illos, & cæremonias legis eorum, vt propterea olim optauerit eſſe ſeparatus à Chriſto. VI.

AD QVÆSTIONEM XXV.

DISPVTATIO VNICA.

De potentia Dei.

Articvlvs Primvs.

Vtrum in Deo ſit potentia.

C NOmine *potentiæ*, Theologi nihil aliud hoc loco intelligunt, quàm principium aliquod effectus alicuius & actionis: tale autem principium poteſt eſſe duplex; *paſſiuum* vnum, *actiuum* alterum. Potentiam *paſſiuam* nullo modo habere locum in Deo, patet ex dictis ſuprà de ſimplicitate Dei: hinc, quando inter explicandum æternam generationem Filij, & proceſſionem Spiritus ſancti, vtimur verbis paſſiuis, id tantùm prouenit ex imperfecto noſtro modo intelligendi, qui non poſſumus hæc ſublimia myſteria, tam benè, & appoſitè percipere, & explicare, quàm ſint à parte rei, & ex defectu verborum exprimentium rem ipſam, prout eſt de facto: ſic quando dicimus Verbum diuinum eſſe in Deo Patre, Patrem producere Verbum ad intra, ſen- VII.
D ſus noſter non eſt, quòd Verbum diuinum, ſeu ſecunda perſona Trinitatis, recipiatur in Deo Patre, eo ſenſu, & modo, quo noſtrum verbum mentale inhæret noſtro intellectui: ſed id tantùm, eo ſenſu dicimus, quòd, quemadmodum verbum in creato intelligente eſt ita terminus intellectionis eius, vt tamen maneat in ipſo intelligente, cùm intellectio ſit actio immanens, ita vt ſi verbum noſtrum non eſſet accidens, non tamen deſineret eſſe in noſtro intellectu ſine vlla inhæſione, tanquam in eo principio, à quo emanat, & cuius eſt expreſſa imago: ſic etiam Verbum diuinum, quod eſt aliquid perfectè ſubſiſtens, eſt in Deo Patre, tanquam terminus intellectionis paternæ, & cum Deo Patre, eiuſdem naturæ. Hoc præmiſſo, VIII.

I. Sit vnica propoſitio. *Actiua potentia datur* A *in Deo:* eſt de fide ex ſacris Litteris, Concilijs, & Patribus definientibus in ſymbolis fidei Deum eſſe potentem, omnipotentem; item ex iis, quibus potentia Dei commendatur, vt libri *Iob* capite decimo octauo: *contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam:* item Pſalmo ſexageſimo quarto, octogeſimo octauo, & centeſimo quinto, & alibi.

Deinde probatur à poſteriori, ex omnibus rebus creatis, quæ clamant Deum feciſſe illas, Pſalmo nonageſimo nono: *ſcitote, quoniam Dominus ipſe Deus eſt, ipſe fecit nos, & non ipſi nos.*

Secundò: omnis perfectio ſimpliciter ſimplex eſt formaliter in Deo, ex quæſtione quartâ huius partis; at actiua potentia eſt talis perfectio; II. B nam hæc, ad extra, dicit tantùm poſſe eſſe principium alicuius effectus, qui dependeat ab illa, non importando, quòd hæc potentia etiam dependeat ab aliquo alio; at eſſe talis conditionis, vt alia dependeant à ſe, abſque eo, quòd dependeat, eſt quædam perfectio: igitur talis actiua potentia eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, & proinde eſt formaliter in Deo.

Obiicies, actum correſpondentem potentiæ eſſe meliorem, ſeu nobiliorem ipsâ potentiâ, ſecundùm Ariſtotelem libro nono *Metaphyſicorum* textu decimo nono: ergo potentia non eſt in Deo perfectio ſimpliciter ſimplex, nec ex conſequenti, eſt formaliter in Deo.

Reſpondetur, dictum illud Ariſtotelis non eſſe ſemper, ſimpliciter, & abſolutè verum, III. nam calor eſt actus, ſeu effectus ſolis, à quo C tamen exceditur: ſed Ariſtoteles ibi vult duntaxat, in rebus creatis, ipſum actum potentiæ eſſe ſecundùm quid nobiliorem ſuâ potentiâ, quatenus talis actus affert reductionem virtutis cauſæ, aliàs ex ſe indifferentis ad oppoſita, determinatam ad exercitium & ad vnum.

Articvlvs II.

Vtrum actiua Dei potentia formaliter conſiderata, ſit ipſa diuina eſſentia.

Sit hæc noſtra propoſitio. *Actiua potentia Dei, ſumpta præciſè, in ſuo conceptu formaliſſimo, vt eſt actiua potentia, non eſt ipſamet diuina eſſentia, vt hæc eſt ipſum eſſe per eſſentiam.* IV. D Propoſitio eſt contra Suarem *in Metaphyſicis* diſputatione trigeſimâ, ſectione decimâ ſeptimâ numero quadrageſimo ſeptimo, & quoſdam alios: eſt tamen ſatis communis inter Scholaſticos, tam hîc, quàm primo ſententiarum diſtinctione 38.

Probatur: illud, quod præciſè, & in ſuo conceptu formaliſſimo, non eſt aliquod attributum eſſentiæ diuinæ propriè dictum, non eſt, vt ſic, diuina eſſentia, quatenus hæc præſcindit à ſuis attributis propriè dictis, quia nihil ſe ipſum ſupponit, vt iam conſtitutum; quodlibet verò attributum diuinum ſupponit eſſentiam diuinam, vt iam conſtitutam, & apprehenditur per modum formæ alicuius ei ſuperuenientis, & adiacentis, vt intelligitur ex dictis ſuprà quæſtione tertiâ de ratione attributi: ſed actiua potentia Dei ſumpta præciſè, & in ſuo conceptu formaliſſimo, eſt aliquod ſpeciale attributum diuinæ eſſentiæ propriè dictum, iuxta omnes Theologos, V. vt ipſemet Suares fatetur libro ſeptimo *de eſſentia Dei*, capite nono numero ſeptimo, & libro tertio *de attributis poſitiuis* capite nono, & patet facilè, ex conditionibus requiſitis in attributo ſuperiùs explicatis citatâ quæſtione tertiâ: igitur potentia actiua Dei, in ſuo formaliſſimo conceptu, non eſt ipſamet eſſentia diuina, prout hæc eſt ipſum eſſe per eſſentiam.

Obiicies: illud habet in Deo rationem actiuæ potentiæ, ratione cuius Deus continet eminenter omnia in ſe ipſo, quia ſemper effectus continetur in ſua cauſa: ſed Deus continet eminenter in ſe omnia ratione ſuæ eſſentiæ, quatenus illa eſt ipſum eſſe per eſſentiam, ex ſancto Thoma, quæſtione quartâ huius partis. VI.

Reſpondetur, conceſſâ maiore, negando minorem de diuina eſſentia, vt præſcindit ab omnibus ſuis attributis: nam, citatâ quæſtione, oſtendimus id competere diuinæ tantùm eſſentiæ, mediante attributo omnipotentiæ, & diuinam eſſentiam, vt præſcindit à ſuis attributis, continere omnia, tantùm radicaliter, & immediatam continentiam eminentialem rerum omnium ei competere, prout complectitur ea omnia, quæ in Deo appellantur eſſentialia, vt eſſentialia condiſtinguuntur à relatiuis.

Articvlvs III.

Vtrum actiua Dei potentia formaliter ſumpta, ſit idem cum intellectu & voluntate. VII.

Sit hæc noſtra propoſitio. *Actiua potentia Dei immediatè operatiua ad extra, non eſt formaliter & præciſè intellectus, & voluntas Dei, ſed aliquod ſpeciale attributum, virtualiter ab illis diſtinctum:* eſt contra Scotum in primum ſententiarum diſtinctione trigeſimâ ſeptimâ, contra Gregorium à *Valentia* hîc puncto primo, & Vaſqueſium hâc parte diſputatione centeſimâ ſecundâ capite tertio: eſt tamen Durandi in primum ſententiarum diſtinctione trigeſimâ octauâ quæſtione primâ, Richardi ibidem articulo primo quæſtione primâ.

Probatur primùm auctoritate ſancti Thomæ hâc parte quæſtione decimâ nonâ articulo quarto ad quartum, & præſenti, articulo primo, VIII. vbi ita loquitur de intellectu, voluntate, & potentia in Deo, vt dicat illa omnia eſſe vnum, & idem, ſecundùm rem, ſingula tamen eſſe à ſe inuicem diſtincta, ſecundùm rationem, id eſt virtualiter, *in quantum potentia,* inquit, *importat principium exequens id quod voluntas imperat, & ad quod faciendum, ſcientia dirigit voluntatem.*

Probatur etiam ratione: in diuinis illa ſunt à ſe inuicem virtualiter formaliter diſtincta, quorum conceptus ſunt diſtincti, & extra ſe inuicem virtualiter formaliter, & quorum conceptus ſunt etiam in nobis diſtincti, quia diſtinctio attributorum in Deo cognoſcitur etiam ex ea diſtinctione, quam perfectiones creatæ correſpondentes illis, ſeruant in nobis, ita vt, quæ ſunt in nobis diſtincta, vel realiter, vel formaliter, ſunt in Deo tantùm diſ-

I. tincta virtualiter: atqui præciſos conceptus A actiuæ potentiæ in Deo, ad extra, eſt alius, etiam virtualiter formaliter diſtinctus, à proprio conceptu intellectus, & voluntatis in Deo; nam conceptus intellectus eſt conceptus, quaſi potentiæ reſpicientis ens, vt intelligibile, per actū cognitionis, & conceptus voluntatis, quaſi potentiæ, vt reſpicientis bonum, per dilectionem, & amorem; conceptus autem actiuæ potentiæ ad extra eſt conceptus, quaſi naturalis facultatis, vt reſpicientis, quidquid non implicat contradictionem fieri, illud in ſeipſa continentis: ſimiliter in nobis conceptus intellectus, voluntatis, & potentiæ ſunt diſtincti: nam omnes Philoſophi, & Theologi admittunt inter illas diſtinctionem ad minus formalem: igitur & actiua potentia Dei eſt quoddam attributum virtualiter diſtinctum ab intellectu, & voluntate Dei.

II. B Confirmatur: illa quæ à nobis concipiuntur in Deo, per modum aliquarum potentiarum, habéntque obiecta formaliter diſtincta, & actus etiam diſtinctos, ſunt virtualiter formaliter à ſe inuicem diſtincta in Deo, quia diſtinctio potentiarum attenditur penes diſtinctionem formalem obiectorum; atqui ipſum ens, vt intelligibile, bonum, vt formaliter bonum, & ipſum, quod non repugnat produci, vt factibile, ſiue ex nihilo, ſiue ex aliquo, ſunt obiecta formalia intellectus, voluntatis, & actiuæ potentiæ in Deo, & proprij actus intellectus, & voluntatis ſunt omninò immanentes, actus verò potentiæ actiuæ eſt tranſiens: igitur actiua potentia in Deo eſt aliquod attributum virtualiter formaliter diſtinctum ab intellectu, & voluntate Dei.

III. C Confirmatur amplius: intellectus, & voluntas in Deo apprehenduntur ſemper eſſe, & fuiſſe cum proprio ſuo actu. Deus enim non cœpit aliquando in tempore intelligere, aut velle, ſed eandem ſemper ab æterno habuit, & habet intellectionem, & volitionem, vt patet ex dictis de ſcientia, & voluntate Dei: actiua autem potentia Dei non ſemper fuit coniuncta cum actu ſuo proprio, qui eſt aliquid producere ad extra, ſed tantùm in tempore: igitur illa eſt attributum diſtinctum ab intellectu, & voluntate Dei.

Neque noſtræ propoſitioni obſtat modus ille loquendi ſacræ Scripturæ, Pſalmo centeſimo quadrageſimo ſecundo: *omnia quæcumque Dominus voluit fecit*, & Pſalmo centeſimo quadrageſimo octauo, *ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt*, & illud ſanctorum Patrum de Deo, cuius potentia eſt voluntas.

IV. D Hoc inquam non obſtat: quia modus iſte loquendi ſacræ Scripturæ, oſtendit tantùm productionem rerum ad extra pendere à voluntate Dei, vt decernente, & ab eius ſcientia, vt dirigente, quod docuimus ſuprà: modus verò loquendi Patrum indicat tantùm non eſſe diſtinctionem propriè formalem, vel realem inter voluntatem Dei, & eius potentiam.

Nec obſtat ſecundò, quòd voluntas Dei ſit efficaciſſima: quia ſumma efficacitas voluntatis diuinæ debet attendi, in ſuo genere proprio, & iuxta proprium, & peculiarem ſuum modum, ſcilicet, quòd quemadmodū eſt proprium voluntatis applicare principium agendi ad id, quod illa vult, & intendit, ſic etiam A V. diuina voluntas tantam habet, & tam ſingularem efficaciam applicatiuam, vt quidquid illa abſolutè, & efficaciter vult, fiat, vbi, quando, & quomodo illa intendit & vult.

Nec obſtat tertiò, quòd Ariſtoteles libro tertio *de anima* cap. decimo ſignificet potentiam motricem, in entibus à materia ſeparatis, non eſſe aliquid diſtinctum à potentia eorum appetitiua.

Hoc, inquam, non obſtat: ibi enim Ariſtoteles vocat ſolummodò appetitum, vim mouentem, non, quòd appetitus ſit immediatum principium productiuum ipſius motus, ſed quòd duntaxat ſit principium impellens potentiam loco motiuam: nam, & in doctrina Ariſtotelis, potentiam loco motiuam eſſe aliam, & diſtinctam ab ipſo appetitu, & aliis potentiis etiam in Angelis, Conimbricenſes B VI. oſtendunt lib. 2. *de cælo* cap. 5. quæſtione ſeptimà, & in librum tertium *de anima* capite decimo tertio quæſtione quintà articulo ſecundo, & ſequentibus.

Quænam autem ex iſtis agat immediatiùs, explicatum eſt ſuprà, agendo de ſcientia, & voluntate Dei. Quòd ſi hæc tria conſiderentur in Deo, ſecundùm aliquam rationem potentiæ, & comparentur ad ſe inuicem, in prioritate rationis, tunc intellectus, & voluntas intelliguntur eſſe priùs in Deo, quàm ipſa potentia: ipſum quidem intelligere, quia eſt de formali conceptu diuinæ eſſentiæ, vt ſuprà docuimus, & omnipotentia aliquod eius attributum: tum etiam, quia vnumquodque prius perficitur in ordine ad ſeipſum, quàm in ordine ad aliud: at diuina eſſentia perficitur C VII. in ordine ad ſeipſam, per intellectum, & voluntatem; perficitur autem in ordine ad aliud per omnipotentiam, quatenus, per illam, quodlibet non implicans contradictionem fieri, poteſt accipere exiſtentiam: & actus illarum ſimilem ſeruāt inter ſe ordinem: nam primò, actus intellectus ponitur; deinde, voluntatis; tertiò, exequutio ſequitur.

Si verò hæc potentia, etiam conſiderata quaſi ſecundùm habitum, comparetur cum actibus intellectus, & voluntatis, tunc actiua potentia Dei intelligitur, imperfecto noſtro modo concipiendi, eſſe prior ipsâ intellectione, & volitione, quatenus apprehendimus obiectum aliquod eſſe prius ipſo actu ſeſe terminante ad illud: & ita hæc propoſitio eſt vera, Deus de facto, & reipſa intelligit omnia, D VIII. quia eſt omnipotens.

Articvlvs IV.

Vtrum actiua Dei potentia ſit infinita.

NOSTRA ſit propoſitio. *Actiua potentia Dei ad extra, eſt infinita.* Propoſitio eſt de fide, Pſalmo cēteſimo quadrageſimo quarto: *Magnus Dominus, & magnitudinis eius non eſt finis*, id eſt, *potentia*: apud ſanctum Lucam capite primo, Angelus ait beatiſſimæ Virgini, *non erit impoſſibile apud Deum omne verbum*; quò loci particula, *verbum*, ponitur pro *re*, vt ſit ſenſus, quidquid non implicat fieri, ſeu habet rationem entis poſſibilis, illud poteſt à Deo fieri: eſt enim familiare ſacris Litteris ſumere hunc terminum, *verbum*, pro *re*, ſic li-

I. bro quarto *Regum* capite vigeſimo, ſancti Lucæ capite ſecundo, ſaocti Matthæi capite 4. A

Probatur atiam propoſitio ex Concilus, & Patribus in ſymbolo fidei profitentibus, & coufitētibus vnâ voce, Deom eſſe *omnipotentē*.

Probatur etiam tatioue; actiua naturalia potentia ſequitur eſſentiam eius, cuius eſt potenuia, vt patet inductione factâ per omnes res, iſta enim debet eſſe huic propottionata: ſed eſſentia Dei, in tatione eſſeotiæ, eſt iofinita, vt oſtendimus quæſtione ſeptimâ, & eſt eſſentia primi entis, ſeſe extendentis ad omue, quod poteſt participare rationem entis, aliàs non eſſet loquendo proptiè primum ens: igitut actiua potcotia Dei eſt infinita, & vera omnipotentia proptiè, & formaliter dicta.

Confitmatur: vt aliqua vis actiua deuominetur ſimplicitet, *omnipotentia*, ſufficit quòd
II. nullus ſit defectus ex patte agentis, ad efficiendum, quidquid non implicat fieri: atqui B nullus talis defectus poteſt à nobis fingi eſſe in Deo, quòd ex dictis quæſtione quattâ ſit parfectiſſimus in omni genere: igitur Deus eſt omnipotens. Et hæc tatio, cum ſua confirmatione, oſtendit banc noſtram propoſitionem eſſe etiam cogoitam lumine natutali.

Quæres, vudenam hæc poteutia habeat infiuitatem?

Reſpondetur cum ſaucto Thoma in quæſtiooibus diſputatis *de potentia*, quæſtioue primâ articnlo ſecundo, duplieem diſtingui infinitatem iu poteutia actiua Dei: vnam *intrinſecam*, quam habet ab eſſentia diuina, vt radicalitet contineote in ſe, omnia eminenter, quæ uon poteſt limitati ad aliquod genus
III. perfectiouis, quæ radicalis contioentia eminentialis, vt eſt iutrinſeca eſſentiæ diuinæ, & C ex illa, noſtro conſidetandi modo, vis efficieodites omnes teſultat, ſic etiam reſultat infioitas, quæ ſit ei iuttinſeca. Alteram iofinitatem diſtinguimos, quam tectè poſſumus voeate *extrinſecam*, quia poteotia Dei habet illam, ab actione tranſeuote, modo illius, & obiecto, quæ omnia ſunt exttinſeca ipſi actiuæ potentiæ Dei: nam tatioue *obiecti* dieitut *infinita*; quia noo tot producit effectus, quin multò plutes poſſit producete: tatiooe verò *actionis*, quia oon operatut tam perfectè, quin adbuc poſſit operari perfectiùs: & bæc duplex infinitas poteſt explicari duobus alus nominibus, ita vt priot appelletur *intenſiua*, poſteriot verò appelletut *extenſiua*.

IV. ARTICVLVS V. D

Quodnam ſit obiectum actiua Dei potentia.

NOSTRA ſit propoſitio. *Adaquatum obiectū actiua potentia Dei eſt illud omne, quod ita non implicat contradictionem, vt tamen non ſit ens, etiam ab extrinſeco neceſſarium, ſed contingent, & factibile ab alio*: eſt ſancti Thomæ in præſeuti quæſtione atticulo tertio, Scoti primo ſenteotiatum diſtinctione quadrageſimâ tettiâ quæſtione vnicâ: imò, quoad tem, omuium, communiter eoim alij, pro tali obiecto diuinæ omnipotentiæ, aſſignaot omne poſſibile, ſumptum abſolutè, ſeu, quod ſumptum præcisè, ſecundùm ſuos terminos, uullam habet tepugnantiam coniunctionis cum ſubiecto.

Probatur: quidquid poteſt habere rationem entis ab alio accepri, per aliquam efficieotiam, eſt obiectum adæquatum actiuæ potentiæ Dei, ſeu omuipotentiæ Dei; nam omnipoteutia ſonat cauſam efficientem, & finis efficientiæ eſt dare aliquod eſſe: ſed illud omne, quod ita uoo implicat, vt tamen non ſit ens, etiam ab extrinſeco ueceſſarium; poteſt habere rationem entis, acceptam ab alio pet efficientiam, quia ſic eſt aliquid factibile: igitur illud omne, quod ita noo implicat conttadictionem, vt tamen non ſit, etiam ab extrinſeco neceſſarium, eſt adæquatum obiectum diuinæ omnipotentiæ Dei. V.

Io hac propoſitione ſumus vſi potiùs hoc termiuo, *quod non implicat*, quàm iſto, *poſſibile abſolutè*, quia, licet re ipſa coincidant, vt patet explicatione illius vtriuſque termini, attamen vtendo particulâ, *poſſibile*, circulus nou VI. vitatur, vt etiam notat ſanctus Thomas hâc quæſtioue articulo tertio: ſic eoim omoipotentia diceretut eſſe ad omne poſſibile, & illud eſſe poſſibile, quod potentia Dei poteſt efficete, quod videtur vitioſum, cùm ſic vnum, & idem, ſeipſo eodem definiatur: at vtendo hâc particulâ, *quod non implicat*, talis circulus uon committitur, cùm cooceptus per illam importatus ſit aliquo modo diſtiuctus ab eo, qui exprimitur per ipſam Dei omnipoteutiam.

Deiude, iu eadem propoſitione addidi bane particulam, *vt tamen non ſit ens ex ſe, etiam ab extrinſeco neceſſarium*, vt ſic excludetem & ſingulas eius perfectiones exiſtentes in illo, à tatione obiecti diuinæ omnipotentiæ: Deos enim, & quidquid eſt in illo tale, VII. eſt ens, quod non implicat contradictionem, ſeu, cui tatio entis conuenit; quia tamen eſt tale ens, vt ſit ens neceſſarium, etiaio ab extrinſeco, nec ſit cuntingeos, & factibile: omnipoteutia autem Dei eſt duntaxat eotom, quæ oon repugnant fieri, & accipere ſuum eſſe, dependentet ab alio, ſit, vt Deus nullo modo contiueatut in obiecto adæquato diuinæ omoipoteotiæ.

Ex bis refellitur Vaſqueſius, dum hâc parte diſputatione centeſimâ quattâ capite quinto, vult omnipotentiam Dei verſari etiam circa eos impoſſibile, & inuoluens contradictionem, ſicut viſus etiam verſatur circa tenebrar, quia uoo eos eſt negatio actus in omnipoteutia, & eadem eſt potentia oppoſitorum.

Refellitur, inquam: quidquid enim attingitot ab omnipotentia Dei, vel attingitur ab illa, per coocurſum poſitiuum, vel per ſubtra- VIII. ctionem diuini concutſus: at omuipotentia Dei oeutto modo ſe terminat ad tale non ens: uon primò, quia implicat id, quod eſt impoſſibile, accipete aliquod eſſe: uon item ſecundò, quia id tantùm attingitut per ſubtractionem diuini concutſus, quod, vel aonihilatur, vel cortumpitur, vel quod eſt tale, vt, cùm ei non repugoet exiſtere, attameo defectu diuini coucutſus, nou accipit exiſtere: ſed quod eſt tale oon ens, ſeu impoſſibile, nullo iſtotum modotum poteſt attiugi à diuina potentia, vt facilè poteſt intelligi.

Et quoad hoc, loogè eſt diſpat tatio ipſius viſus qui poteſt ſeſe aliqoo modo terminate ad tenebtas; quia eoim viſus eſt potentia quædam cognoſcitiua, & potentiæ cognoſcitiuæ

I. iudicant de ſuis obiectis per aliquam compa- A
rationem extremorum, ſit, vt viſus, iudican-
do non eſſe hîc, & ibi lucem, iudicet, & cog-
noſcat ibi eſſe tenebras, quæ opponuntur lu-
ci; ſicque eadem potentia cognoſcitiua eſt
oppoſitorum: at omnipotentia eſt tantùm po-
tentia factiua rerum, & non cognoſcitiua:
ideóqne, ſicut potentia calefaciendi eſt tan-
tùm calidi, & non frigidi, ita etiam omni-
potentia Dei eſt tantùm entis poſſibilis, &
non eius, quod eſt tale non ens, vt inuolnat
contradictionem.

Obiicies: ſi omnipotentia Dei conſiſtat in
eo, quòd poſſit facere, quidquid non impli-
cat contradictionem, potentia Dei poterit ex-
hauriri, quia poteſt prodncere omne poſſibi-
le, & ſic, vbi illud erit actu, & de facto poſi-
tum in rerum natura, nihil poterit amplius
II. producere, ſicque erit exhauſta.

Reſpondetur, illud omne, quod eſt poſſibi-
le, non poſſe ſimul, & ſemel produci à Deo,
quia eſt infinitum quoddam *ſyncategoremati-
cum*, admodum continui; quod ita eſt diuiſi-
bile in infinitas partes, vt vltima pars nun-
quam poſſit de facto aſſignari, nec item vlti-
ma res poſſibilis produci: Deus enim non po-
teſt tot, & tam multas res facere, quin adhuc
plures poſſit creare: vnde eius potentia nun-
quam exhaurietur.

Quæres, an quemadmodum obiecta infini-
tæ Dei potentiæ ſunt multiplicia, ſic etiam &
potentia Dei ſit multiplex.

Reſpondetnr illam eſſe vnam, non plures,
cùm vnum duntaxat habeat obiectum adæ-
quatum, ſcilicet omne, qnod non implicat fie-
ri: item, vnus ſit tantùm modus operandi, ni-
III. mitum per voluntatem applicantem, & in-
tellectum dirigentem.

Articvlvs VI.

Quædam colliguntur & ponuntur conſectaria ex præcedentis articuli doctrina.

PRimvm eſt: res non ideò dici poſſibiles,
qnia poſſunt fieri à Deo, ſed econtrà, vt
etiam intelligitur ex illo citato, *non erit impoſ-
ſibile apud Deum omne verbum*: ſicque impoſſi-
bilitas Dei, quæ datur, nunquam tenet ſe, ex
parte Dei, hoc enim argueret in illò defe-
ctum, ſed tenet ſe, ex parte obiecti, quod re-
pugnet dari tale: ideóque ſanctus Thomas
hâc quæſtione articnlo tertio monet melius
ita dici, hæc, & illa non poſſunt fieri, quàm
IV. hoc modo, Deus non poteſt hæc, & illa fa-
cere.

Dices, ex hoc corollario ſequitur, ſublatâ
à Deo omnipotentia, res adhuc fore poſſibi-
les, cùm non ideò ſint poſſibiles, quia poſſunt
fieri à Deo, ſed econtrà: & proinde illas, vt
ſic, nullam habere à Deo dependentiam: nos
tamen docuiſſe, quæſtione decimâ quartâ,
ſublatâ à Deo omnipotentiâ, nullam poſſibi-
litatem ampliùs remanere in rebus.

Reſpondetur primùm, dependentiam pro-
priè loquendo poſſe tantùm competere enti
habenti ſuam exiſtentiam, quia prius eſt, no-
ſtro modo conſiderandi, aliquid exiſtere,
qnàm dependere, cùm ipſum dependere ſit
exiſtere tali modo, & dependentia in ente di-
cat aliqnam eius modificationem: vnde, cùm
res merè poſſibiles, vt ſic, nullam habeant V.
exiſtentiam, ex conſequenti, nullam habent,
propriè dependentiam.

Deinde reſpondetur, nos ſuprà diſtinxiſſe
duplicem omnipotentiam in Deo: vnam ra-
dicalem, formalem alteram: ſnblatâ formali,
& remanente radicali, res adhuc habere ſuam
poſſibilitatem, eſto ex carentia formalis om-
nipotentiæ, non poſſint de facto accipere rea-
lem exiſtentiam: ſicque non ideò ſunt poſſi-
biles, quia poſſunt accipere exiſtentiam à for-
mali potentia.

Tandem reſpondetur, in ipſa poſſibilitate
rerum, dno poſſe diſtingui, quæ tamen mutuò
ſeſe conſequuntur: primum eſt, ipſa non re-
pugnantia extremorum inter ſe, alterum eſt
coniunctio eiuſmodi extremorum inter ſe,
B per ordinem ad exiſtentiam realem: quæ dno VI.
patet diſtingui aliquo modo inter ſe; nam
multa ſunt, quæ talem non repugnantiam ex-
tremorum habent, ex ſe, qnorum tamen con-
iunctio non poteſt reduci ad actum, à quouis
agente, etiam ſui ordinis, vt patet in multis
rebus poſſibilibus ordinis purè naturalis. Iam
ſi res poſſibiles ſpectentur quoad primum,
reſpondetur, illas habere illud à ſua condi-
tione; ſicqne eſſe intelligendum primum hoc
corollarium: ſi verò ſpectentur qnoad ſe-
cnndum, id habent ab omnipotentia Dei, &,
quia eſt quidam intrinſecus ordo talis non re-
pugnantiæ extremorũ ad ipſum poſſe accipe-
re realem exiſtenriam ab aliqno, vt, hoc ſe-
cnndo deficiente, penitus prædicta etiam illa
non repugnantia extremorum inter ſe defi-
ciat, fit, vt rectè ibi diximus, ſublatâ peni-
tus à Deo omnipotentiâ, nullas ampliùs res
C fore poſſibiles. VII.

Secnndò ſequitur ex dictis, Plinium libro
ſeptimo *naturalis hiſtoriæ* capite ſecundo, ma-
lè negare Deum eſſe omnipotentem, ex eo
quòd non poteſt ſibi mortem conſciſcere; ſi-
cut etiam & quod alij dicunt ex eo, quòd
non poteſt peccare: hæc enim inuolnunt con-
tradictionem, quia, cùm Deus ſit ens primum,
per ſe viuens; imò & ipſa vita, & omnia alia
non niſi, per eum, viuant, item mors oppo-
natur vitæ, fit, vt ſit contradictio Deum ſibi
mortem conſciſcere: item, cùm Deus ſit bo-
nus per eſſentiam, & ſimiliter ſapiens, infinitè
perfectns, ſine vlla imperfectione; peccatum
verò dicat intrinſecè imperfectionem, fit, vt
ſit contradictio Denm peccare: & proinde,
cùm omnipotentia ſit tantùm reſpectu entium
abſolutè poſſibilium, cuiuſmodi non ſunt,
D quæ inuoluunt contradictionem, iſti malè VIII.
negant eſſe in Deo omnipotentiam, ex eo,
quòd non poteſt peccare, nec mori.

Poſtremò ſequitur, quòd licet cognoſca-
mus natnrali lumine omnipotentiam Dei, nos
tamen non poſſe cognoſcere ſingula, circa
quæ illa ſeſe extendit: cùm enim omnipoten-
tia Dei ſit dimetienda ex eo, quod eſt tale, vt
non repugnet eius attributum coniungi ſub-
iecto; nos autem non ſemper poſſumus pe-
netrare hanc repugnantiam, vel non repu-
gnantiam: fit, vt licet agnoſcamus in Deo eſſe
omnipotentiam, non tamen ſemper poſſumus
cognoſcere, an hoc, & illud in particulari,
poſſit à Deo fieri, & plerumque de illo diſce-
ptemus inter nos.

Cæterùm omnipotentia Dei poteſt alicui

crea-

I. A creaturæ, tanquam instrumento, communica-
ri: quia creatura habet potentiam obedientia-
lem, per quam Deus poteſt, quidquid non im-
plicat, in genere puræ efficientiæ: non tamen
poteſt ita communicari, vt talis creatura ſit
cauſa prima, &, vt eſt propria Deo, quia, ex
dictis, ſequitur conditionem entis, cuius eſt
potentia: & proinde, ſicut diuina eſſentia non
poteſt ita communicari creaturę, vt ſit propria
eius eſſentia, ſic enim deficeret à ratione entis
increati, ita, nec infinita potentia Dei poteſt
communicari hoc modo alicui creaturæ.

Articvlvs VII.

Vtrum Deus poſſit facere quòd præterita non fuerint, præſentia non ſint, & futura non futura ſint.

II.
NOTANDVM eſt, in præteritis, & futuris
duo poſſe diſtingui: vnum eſt, ipſa res,
quæ denominatur præterita, vel futura: alte-
rum eſt, ipſa eius præteritio, vel futuritio: vn-
de conſequenter præteritum, & futurum, poſ-
ſunt conſiderari duobus modis, ſcilicet *mate-
rialiter*, & *formaliter*.
Præſens difficultas non mouetur, de mate-
riali ipſius præteriti, vel futuri, ſcilicet, an
Deus poſſit, vel non poſſit rem, quæ iam præ-
teriit, & deſiit exiſtere, iterum reproducere,
& rem illam, quæ nunc exiſtit, & eſt præſens,
annihilare, & rem, quæ aliàs eueniret, impe-
dire, ne eueniat: nam Deum poſſe hæc facere,
nemo poteſt dubitare: nam primum patet ex
reſurrectione corporum, quam fide Catholi-
câ credimus eſſe futuram, & ex miraculis
III. Chriſti circa Lazarum, & reliquos, quos suſci-
tauit à mortuis: item, ex effectu ſacramento-
rum nouæ legis, quorum quædam conferunt
nouitatem vitæ, & gratiam per peccatum per-
ditam, quæque non tantùm tegunt, aut abra-
dunt peccata, ſed penitus delent: item ex eo,
quòd ratione ſupremi illius dominij, quod
habet in res omnes, & ratione dependentiæ,
quam illæ, non tantùm in ſuo eſſe, ſed & in
ſuo conſeruari, habent à Deo, & ratione ſum-
mæ ſuæ libertatis, circa ea, quæ ſunt ad extra,
poſſit ſubtrahere ſuum concurſum à conſerua-
tione illarum, quâ ſubtractione factâ, res illæ
creatæ, qualeſcumque ſint, redigentur in ni-
hilum. Poteſt Deus item facere, vt res, quæ
ſunt futuræ, non eueniant; ſicut videmus ma-
IV. la pœnæ nobis imminere, quæ tamen Deus
auertit, quia ab æterno, poſt præuiſam no-
ſtram pœnitentiam, ſtatuit impedire illa.
Sed præſens quæſtio eſt tantùm de ipſa præ-
teritione, præſentia, & futuritione rerum,
ſumptis formaliter, ita, vt ſenſus ſit, an Deus
poſſit facere, vt, quod verè, & formaliter eſt
præteritum, non ſit verè, & formaliter præ-
teritum, ſed deſinat fuiſſe præteritum, & ve-
rè, & formaliter nunquam fuerit. Similiter,
an Deus poſſit facere, vt, quod verè, & for-
maliter eſt præſens, non habeat ipſum eſſe
præſens in tali tempore correſpondente a-
ctuali ſuæ exiſtentiæ. Hoc prænotato, ſit
Propoſitio vnica. *Deus non poteſt facere, vt
præterita, quatenus præterita, non fuerint, nec,
vt præſentia, quatenus præſentia, non ſint: nec
denique, vt futura, quatenus futura, non ſint
futura.* Tres ſunt partes propoſitionis.
Prima probatur: primò ex Patribus, vt Hie- V.
ronymo epiſtolâ *ad Euſtochium* de cuſtodia
virginitatis, *audenter loquar*, inquit, *cùm omnia
Deus poſſit, ſuſcitare virginem non poteſt poſt rui-
nam:* id eſt, Deus non poteſt facere, vt hæc,
quæ erat virgo, non fuerit corrupta; nam cer-
tum eſt Deum poſſe reſtituere ſanctimoniam
mentis, & integritatem corporis ei, quæ fuit
corrupta, vt iam obſeruauimus, & ſanctus
Thomas expreſsè docet, hîc articulo quarto,
in ſolutione ad primum: item ſanctus Augu-
ſtinus libro vigeſimo ſexto *contra Fauſtum*
capite quinto, ſanctus Anſelmus libro *de con-
cordia prædeſtinationis & liberi arbitrij:* imò
&, ante hos Patres, id agnouit Ariſtoteles li-
bro ſexto *Ethicorum* capite ſecundo, vbi pro-
bat hæc carmina Agathonis,

Hoc etiam ipſe Deus, ſolòque carere videtur, VI.
B *Infectum, vt faciat, quod factum eſt, atque
peractum.*

& Plinius etiam libro citato.
Tertia etiam pars noſtræ propoſitionis fun-
datur in ſancto Auguſtino loci nunc citati ca-
pite quarto, vbi ait, *tam non poſſunt futura non
fieri, quàm non fuiſſe facta præterita.*
Probatur etiam ratione: Deus non poteſt,
quæ implicant contradictionem, ex dictis:
at tria hæc commemorata in noſtra propoſi-
tione, implicant contradictionem: præteri-
tum quidem non fuiſſe, quia de eodem, ſub
eadem conſideratione ſimul & affirmatur, &
negatur ipſum fuiſſe, & non fuiſſe, quæ eſt
manifeſta contradictio; nam quatenus dici-
tur præteritum, habuit aliquando eſſe, quia
eſt de ratione præteriti, vt habuerit eſſe, qua-
C tenus autem ponitur effici vt non fuerit, nun-
quam habuit eſſe, quia, hæc particula, *non*, VII.
eſt negatio *malignantis naturæ*, quæ iuxta Phi-
loſophos, deſtruit totum, quod reperit poſt
ſe: vnde quando dicitur, *præteritum non fuit*,
negatur iſtud, quod dicitur, præteritum ali-
quo modo habuiſſe exiſtentiam, & aliquam
durationem: igitur, cùm habuiſſe aliquando
exiſtentiam, & nunquam habuiſſe illam, ſint
contradictoria, Deus non poterit facere, vt
præteritum non fuerit.
Idem patet in præſenti: implicat vt, quod
eſt præſens actu, dum ita præſens eſt, non ſit
præſens, quia eſſet, & non eſſet præſens; eſſet
præſens, quia, tunc ſupponitur præſens, &
de facto, tunc exiſtens etiam; non eſſet præ-
ſens, quia negaretur eſſe: vnde, cùm contra-
D dictoria non poſſint fieri à Deo, non poteſt VIII.
fieri, vt quod eſt præſens, non ſit præſens.
Denique idem patet eodem modo de fu-
turis: nam futurum quatenus futurum, di-
cit aliquid eſſe habiturum ſuam exiſtentiam,
& durationem, ex determinatione, & ſcien-
tia eorum, ſine quibus nihil reale eſt futu-
rum, & ſic, quatenus ſubeſt diuinæ ſcien-
tiæ, quæ eſt infallibilis, non poteſt non eſſe:
quatenus verò futurum dicitur non futurum,
negatur illud eſſe habiturum exiſtentiam, &
durationem in tempore ſequenti: ergo futu-
rum, & non futurum, vt ſic, eſt aliquid con-
tradictorium, quod non poteſt fieri à Deo.
Obiicies primò: Deus nunc eſt æquè po-
tens, ac antequam faceret res iſtas: ergo, ſi-
cut potuit facere, vt res non eſſent, ſeu care-
rent omni exiſtentiâ, ſic etiam poterit nunc fa-
cere, vt nullum eſſe haberint.

I. Reſpondent, conceſſo antecedente, ne-
gando conſequentiam: huius negationis ta-
tio eſt, quòd, hic defectus, nimirum face-
re, vt res, quæ iam de facto exiſtunt, non
fuerint, non tenere ſe, ex parte Dei, ſed ex
parte obiecti, quod eo ipſo, quod ſemel ha-
buit eſſe, amiſit poteſtatem ad non aliquan-
do extitiſſe, & ita de aliis: vnde, cùm aliquod
agens tunc tantùm dicatur eſſe impotens, vel
minus potens, quando defectus ſeſe tantùm
tenet ex parte actiui principij, non autem
quando ſeſe tantùm tenet ex parte obiecti,
& hæc impoſſibilitas, cuius fit mentio in ob-
iectione, ſeſe tantùm teneat ex parte obiecti,
fit, vt Deus ſit nunc æquè potens, ac fuit ab
æterno.

Obiicies ſecundò: Deus poteſt ſeparare
quodlibet accidens commune à ſuo ſubiecto,
II. ſed ipſa præteritio eſt aliquod accidens com-
mune cuilibet ſubſtantiæ creatæ: ergo poteſt
ab illa ſeparare præteritionem; ſicque facere
vt præteritum non præterierit.

Reſpondetur hæc duo diſtingui, aliquid
eſſe accidens rei, quæ denominatur præteri-
ta, & eſſe aliquod accidens tali denominatio-
ni formaliter ſumptæ, vel rei, vt ſic forma-
liter denominatur, ſicut aliud eſt, albedi-
nem eſſe aliquod accidens parietis, & eſſe
aliquod accidens ipſi albo, vt formaliter
eſt album: primum eſt verum, ſecundum eſt
falſum, quia eſt de eſſentia parietis, vt for-
maliter albi, quòd habeat albedinem forma-
liter, per quam denominetur formaliter al-
bus, tanquam à forma ſibi inhærente: &, li-
cet albedo ſit accidens commune ipſi parieti,
ſecundùm ſe ſpectato, & conſequenter ab illo
III. ſeparabile, non tamen poſteriori modo: pari
iure, licet præteritio ſit aliquod accidens com-
mune rei, quæ denominatur præterita, non
tamen, quatenus conſideratur, vt formaliter
præterita, eſt enim de formali eius ratione, vt
ſic, quòd iam fuerit, & defierit, ſecundùm a-
liquid ſuæ durationis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Deus poſſit facere quæ non facit.

NOTANDVM imprimis duplicem diſtin-
gui potentiam in Deo: vnam *ordinariam*,
alteram *abſolutam*. Deus dicitur poſſe illud
iuxta potentiam ordinariam, quod poteſt, ſtan-
te ordinatione, & decreto, quod habuit de
IV. faciendo hoc, & illo: vnde hæc potentia at-
tenditur penes decretum efficacis voluntatis
diuinæ, quod iam de facto habuit, de rebus
creandis, ideóque à nonnullis vocatur *or-
dinata*, hoc ſenſu, quòd ſit regulata, ex ſtatu-
to legis iam poſitæ, cui Deus, pro ſua volun-
tate, ſeſe aſtrinxit: non autem, quaſi hæc ſola
potentia operetur, ex applicatione, & impe-
rio voluntatis, & directione intellectus: hoc
enim competit etiam potentiæ extraordi-
nariæ, cùm modus iſte agendi ſit proprius iis,
quæ agunt per intellectum, & voluntatem,
cuiuſmodi eſt Deus.

Illud autem Deus dicitur poſſe *abſolutâ po-
tentiâ*, quod ſimpliciter, & abſolutè poteſt
facere, habito ſolùm reſpectu ad infinitam
A ſuam potentiam, & non ad repugnantiam ter- V.
minorum, ſecundùm quam conſiderationem,
potentia eſt ſoluta, & libera ab omni decreto
diuinæ voluntatis, ideóque latiùs patet prio-
ri: licet enim ſit vna & eadem, ex parte ſuæ
entitatis, etiam cum ipſo decreto Dei, ta-
men, ex parte obiecti, latiùs patet: decretum
enim ſeſe tantùm extendit ad certum quem-
dam numerum creandum, ex infinitis poſſi-
bilibus, quæ Deus ſibi determinauit; ſicque
potentia ordinaria non patet latiùs ipſo Dei
decreto: at abſoluta, & extraordinaria, ſeſe
extendit ad omnia poſſibilia.

Notandum eſt ſecundò, quòd ſicut diſtin-
guimus duplex decretum in Deo: vnum, quod
eſt tantùm de iis rebus, quæ pertinent ad or-
dinem *naturæ*: alterum, de iis, quæ ſpectant
B ad ordinem *gratiæ*: ſic etiam Theologi ſæpè
dicunt illud fieri *potentiâ extraordinariâ*, VI.
quod fit ex decreto ſpectante ad ordinem
gratiæ, ſic miracula omnia dicuntur fieri *po-
tentiâ extraordinariâ*: nos tamen, hoc loco, lo-
quimur abſolutè, & quærimus, an Deus poſſit
facere multa, quæ tamen non facit, nec deter-
minauit facere.

Pars affirmans eſt de fide, ex Concilio Con-
ſtantienſi ſeſſione octauâ, contra Vvicleſum,
apud Vvaldenſem tomo primo capite 23. li-
bri tertij, & contra Caluinum libro tertio
inſtitutorum capite 23. Contra quos

Probatur, ex illo Chriſti apud Lucam ca-
pite tertio, *dico vobis, quia potens eſt Deus, de
lapidibus iſtis, ſuſcitare filios Abrahæ*: apud ſan-
ctum Matthæum vigeſimo ſexto capite, *an
putas, quia non poſſum rogare Patrem meum, &
exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones An-*
C *gelorum*. VII.

Probatur ratione: actiua potentia Dei, ſpe-
ctata abſolutè, ſecundùm ſuam totam effica-
ciam, vt nullum ſupponit decretum diuinæ
voluntatis applicantis, & determinantis illam
ad certum, & determinatum quoddam obie-
ctum, tam latè patet, & ſe extendit, quàm to-
tum illud, quod non implicat fieri, latè patet,
& ſe extendit, quia hoc eſt adæquatum eius
obiectum, vt oſtendimus, & quælibet poten-
tia, conſiderata ſecundùm ſuam adæquatam
efficaciam, debet poſſe attingere, quidquid
eſt intra latitudinem adæquati ſui obiecti, ſic
enim ſibi inuicem proportionantur; atqui
plura ſunt, quæ non implicant fieri, quàm
quæ ſunt de facto, & reipſa creata, & facta, vt
patet ex Scripturis, & Patribus citatis: ergo
Deus, loquendo abſolutè, poteſt facere plu-
D ra, quàm fecit. VIII.

Hinc, quando in ſacris Litteris & Patribus
dicitur, non potuiſſe facere aliqua, quæ ta-
men, ſecundùm veritatem rei, implicant; de-
bet iſtud intelligi, non de potentia Dei conſi-
derata abſolutè, ſed comparatè ad aliquod de-
cretum ſuæ voluntatis, cui, ex ſua libertate,
voluit, pro tali ordine rerum, alligare ſuam
potentiam: quod autem, & quale ſit illud de-
cretum diuinæ voluntatis, poteſt facilè intel-
ligi ex eiuſmodi locis Scripturæ & Patrum,
accommodatè tam ad antecedentia & con-
ſequentia, quàm ad naturam & conditionem
rerum, de quibus ibi eſt ſermo.

I. ## Articvlvs Vltimvs.

Vtrum Deus poſſit facere meliora iis quæ fecit.

PRIMA ſit propoſitio. *Deus non poteſt facere meliora eſſentialiter ea, quæ fecit, poteſt tamen accidentaliter:* ita ſanctus Thomas hîc articulo tertio.

Probatur prior pars: vt res fiant meliores, quoad eſſentiam, oportet eandem numero eſſentiam remanere in illis: ſed, eſſentiis rerum remanentibus eiſdem, nihil eſſentiale poteſt addi, vel detrahi, cùm eſſentiæ rerum, ex Ariſtotele libro octauo *Metaphyſicorum* capite tertio, ſint tanquam numeri: ergo res non poſſunt fieri meliores eſſentialiter.

Poſterior pars probatur: Deus poteſt dare
II. maiores perfectiones, tam ſupernaturales, quàm naturales vni indiuiduo eiuſdem ſpeciei, quàm alteri; verbi gratiâ vni homini, quàm alteri, vni Angelo ſupra alterum: ergo Deus poteſt facere res, quæ iam ſunt, meliores accidentaliter. Et ſanctus Thomas hoc etiam intellexit hîc in ſolutione ad tertium, de hoc vniuerſo, ſpectato ſecundùm ſuas partes permanentes, quatenus poteſt addere illis aliquid accidentale, quo totum vniuerſum reddatur melius.

Obiicies ex ſancto Thoma hîc articulo ſexto in ſolutione ad quartum: aliquæ creaturæ dantur, quibus nihil poteſt fieri melius, verbi gratiâ, humanitas Chriſti Domini, poſito, quòd ſit vnita Verbo diuino: item beatitudo creata, hoc ipſo, quòd eſt fruitio Dei: item
III. beatiſſima Virgo, hoc ipſo, quòd eſt mater Dei: hæc enim quandam habent dignitatem infinitam ex bono infinito: ergo aliqua creata dantur, quæ, ne accidentaliter quidem, poſſunt à Deo fieri meliora, quàm ſint.

Reſpondetur, illud ſancti Thomæ intelligendum eſſe, de ea tantùm bonitate, quæ illis conuenit in tali genere, &, vt perfectiones iſtæ conſiderantur, vel ſecundùm quædam accidentia, vel, iuxta aliquam perfectionem, ſolummodò *extenſiuam:* cùm enim tres diuinæ perſonæ ſint aliquod bonum *extenſiuè* perfectius, quàm ſola perſona filij, & tres diuinæ perſonæ potuerint aſſumere vnam, & eandem numero humanitatem, vt ſanctus Thomas docet tertiâ parte, Deus per talem aſſumptionem, poſſet facere aliquid *extenſiuè* perfectius, ipſâ humanitate Chriſti Domini, vt vnitâ tantùm Verbo. Idem poteſt ſimiliter di-
IV. ci de beatiſſima Virgine, vt eſt mater Dei; nam datâ præcedente hypotheſi, de humanitate aſſumpta à tribus perſonis diuinis, Deus potuit facere, vt eadem beatiſſima Virgo, tunc eſſet mater iſtius Dei hominis; ſicque eſſet mater totius Trinitatis. Similiter, eſto Deus non poſſit facere, vt aliqua viſio beatifica ſit alterius ſpeciei ab ea, quæ nunc eſt, attamen poteſt adhuc illam amplius, & amplius augere, quatenus poteſt facere, vt vnus beatus videat eſſentiam diuinam, modo perfectiori, & adhuc ſemper modo perfectiori, & ſemper plura in infinitum, quàm alius beatus, cùm eſſentia diuina ſit infinitæ perfectionis, & incomprehenſibilis cogitatu.

Secunda propoſitio. *Datâ qualibet re creatâ, Deus ſemper poteſt aliam rem, intra eandem*
A *ſpeciem, creare accidentaliter perfectiorem, & aliquando, datâ aliquâ ſpecie creatâ, poteſt aliam ſpeciem creatam, intra idem genus, adhuc eſſentialiter perfectiorem creare; non tamen ſemper.* Tres ſunt partes huius propoſitionis: V.
prima eſt ſancti Thomæ in quæſtionibus diſputatis *de potentia* quæſtione primâ, & expreſsè hîc articulo ſexto, tam in corpore quàm in ſolutione ad primum. Probatur ex nunc dictis; tum etiam ex eo quòd omnes Theologi tertiâ parte, admittunt habitualem gratiam animæ Chriſti Domini eſſe maximam omnium quæ de facto ſunt collatæ, vel conferentur creaturis, illam nihilominùs de potentia abſoluta Dei adhuc poſſe augeri: tum denique quia quando potentia agêtis eſt infinita, & diſtantia acceſſus & receſſus inter id quod participatur, & id quod participat, eſt etiam infini-
B ta, tunc agens illud poteſt producere effectus, VI.
qui ſemper magis ac magis accedant ad id, cuius ipſe effectus eſt quædam participatio; atqui potentia Dei agentis eſt infinita, omnes & ſingulæ creaturæ ſunt quædam participationes ipſius diuinæ eſſentiæ, & diſtantia acceſſus & receſſus creaturarum ad Deum eſt infinita, vt ex ſe patet: ergo Deus poteſt facere ſemper res alias aliis perfectiores in infinitum.

Reliquæ duæ partes propoſitionis noſtræ proponuntur ad conciliandum inter ſe ſcholaſticos; alij enim, vt Scotus tertio ſentent. diſtinctione decimâ tertiâ quæſtione primâ, Durandus in primum ſentent. diſtinctione 44. quæſt. 2. negant Deum poſſe quacumque ſpecie creatâ aliam perfectiorem creare; econ-
C trà affirmant alij, vt Caietanus articulo vlti- VII.
mo huius quæſtionis, Ferrarienſis lib. 2. *contra gentes* capite 22. & 27.

Secunda itaque pars propoſitionis probatur: in ſententia S. Thomæ omnes Angeli diſtinguuntur ſpecie; at Deus poteſt ſemper alium & alium Angelum perfectiorem creare: ergo aliam & aliam ſpeciem perfectiorem eſſentialiter ſpecie iam productâ. Deinde vbi aliqua forma eſt non vniuoca cum iis à quibus participatur, ſed tantùm æquiuoca, & eſt in ſe ſecundùm ſe infinita, infinitè participabilis, & in agendo virtutis infinitæ, tunc illa poteſt ſub certis aliquibus generibus producere plures ſemper, & plures ſpecies eſſentialiter perfectiores aliis ſpeciebus.

Probatur: nulla ibi eſt repugnantia, non ex parte *agentis*, cùm habeat virtutem infinitam agendi; non item ex parte *formæ participabilis*,
D cùm hæc ſit æquiuoca, & infinitè participabilis, VIII.
non item ex parte *obiecti*, quia eiuſmodi participationes ſunt ſemper finitæ ſecundùm ſe, & cùm ſint participationes cauſæ æquiuocæ, erũt etiã effectus æquiuoci, & proinde diſtincti ſpecie: atqui Deus reſpectu eorum à quibus participatur, eſt forma quædam æquiuoca, omnes enim & ſingulæ creaturæ ſunt alterius omninò ſpeciei, & longè inferioris à Deo; Deus item eſt infinitè participabilis, quia eminentialis eius continentia eſt infinita, eſt etiam infinitæ virtutis ex dictis ſuprà: igitur Deus poteſt ſaltem ſub certis aliquibus generibus producere plures ſemper & plures ſpecies perfectiores aliis ſpeciebus iam productis; & hæc eſt expreſſa ſententia S. Th. in quæſtionibus diſputatis *de veritate*, quæſtione ſecun-

I. dâ articulo quarto *in corpore*, vbi hanc reddit
rationem, nunquam id quod factum eſt, fa-
cientis virtutem adæquare poteſt.
Neque vis obſtat, quòd ſic daretur proceſſus
in infinitum, nec vlla poſſet aſſignari ſpecies,
quæ ſit vltima omnium perfectiſſima & men-
ſura reliquarum, cùm progreſſus iſte arguit
perfectionem in Deo primo agente, quatenus
oſtendit eius potentiam illimitatam, & ſuffi-
cit ad rationem menſuræ, quòd Deus ipſa ſit
prima omnium ſubſtantia, per ordinem ad
quam perfectio omnium rerum creatarum
attendatur.
Tertia denique pars probatur: primùm ex
ſancto Thoma hîc articulo vltimo in ſolutio-
ne ad quartum, vbi agnoſcit implicare Deum
facere aliquid melius iſtis in obiectione præ-
cedentis propoſitionis enumeratis; quod ex
II. dictis ibi poteſt tantùm intelligi intra idem B
genus, & quoad eſſentialia ſpecifica, non au-
tem quoad accidentalia: idem patet in homi-
ne, licet ſub animali ſint plures ſpecies, aliæ
aliis perfectiores, attamen homo ita eſt no-
biliſſima ſpecies, vt ſub animali non poſſit da-
ri perfectior, quia vbi aliquod genus contra-
hitur per vltimam differentiam gradus ſupe-
rioris, ibi ſpecies non poſſunt ampliùs multi-
plicari ſub tali genere per aſcenſum, aliàs ta-
lis differentia non eſſet ſub tali gradu ſupe-
riori, & ex propria ſua conditione vltima, ſed
tantùm per accidens, quatenus Deus noluit
producere plures ſpecies ſub vno eodémque
genere, & ſub aliqua differẽtia alicuius ſupe-
rioris gradus adhuc diuiſibilis; atqui rationa-
le eſt differentia contrahens gradum anima-
lis ad eſſe ſpecificum hominis, ita tamen vt ſit
III. infima differentia reſpectu gradus ſuperioris C
nimirum intellectualis: ergo Deus non poteſt
facere ſub genere animalis aliquam ſpeciem
eſſentialiter nobiliorem homine.
Neque huic propoſitioni obſtat illud ſan-
cti Auguſtini libro tertio *de libero arbitrio* ca-
pite quinto, *quidquid verâ ratione melius oc-
curreris, ſcias feciſſe Deum, tanquam bonorum
omnium conditorem*; nam aliquid poteſt dici
melius, vel ſecundùm ſe quatenus in ſuo ge-
nere, vel ſpecie, nihil melius poteſt fieri, vel
ex ſuppoſitione finis intenti à Deo, noſtra
propoſitio procedit de meliori ſumpto priori
modo; ſanctus autem Auguſtinus ſumit hanc
particulam, *melius*, iuxta poſteriorem mo-
dum.
Et ad conciliandum varias Patrum lo-
quendi formulas circa præſentem difficulta-
tem, animaduertendum eſt hanc particulam,
melius, poſſe in eiuſmodi enunciationibus ha-
bere multiplicem connexionem: nam impri-

A mis poteſt tenere ſe ex parte ipſius *facientis*, IV.
ita, vt importet modum eius in operando, ad
extra, & tunc verum eſt Deum non poſſe fa-
cere melius, quàm fecerit; cùm enim ſapien-
tia & bonitas in Deo non admittant magis &
minus, Deus non poteſt, ex parte ſui aliquid
facere, ex maiori ſapientia, & bonitate, quàm
fecerit, vt etiam S. Thomas aduertit hîc arti-
culo ſexto in ſolutione ad primum.
Deinde, eadem particula, *melius*, poteſt ſe-
ſe tenere, ex parte *modi rei factæ*, & tunc, Deus
poteſt aliquid facere melius, quàm fecerit, vt
patet ex dictis in prima propoſitione.
Tertiò, eadem particula, *melius*, poteſt ſe-
ſe tenere, ex parte *finis*, ita, vt dicatur Deus V.
poſſe ordinare res ad meliorem finem, quàm
de facto ordinauerit: & hoc ſenſu propoſitio
eſt falſa, cùm Deus de facto ordinauerit vni-
B uerſum ad ſeipſum Deum, quo nihil poteſt
fingi melius, licet, intra hunc eundem finem,
poſſit illud magis perficere.
Quartò, poteſt eadem particula tenere ſe,
ex parte rei creatæ, vel creandæ, quæ etiam
dicatur poſſe fieri eſſentialiter perfectior aliâ
re iam creatâ, intra idem genus: quomodo
poteſt eſſe vera propoſitio, de aliquibus rebus
ad ſe inuicem comparatis, vt patet ex ſecun-
dâ, & tertiâ parte ſecundæ noſtræ propoſi-
tionis.
Quæres, cùm dicamus Deum aliquando id
poſſe, aliquando id non poſſe, in ſecundâ &
tertiâ parte vltimæ propoſitionis, & talis im-
poſſibilitas non ſe teneat ex parte Dei; vnde
diſcernemus quando id fieri poſſit; & quan-
do non poſſit.
Reſpondetur, id eſſe diſcernendum, ex præ-
C ciſa ratione differentiarum, prout illæ com- VI.
parantur ad gradus genericos; an nimirum,
ſint talis conditionis, vt poſſint pati talem
multiplicationem ſpecificam, ſiue, quoad a-
ſcenſum, ſiue, quoad deſcenſum.

AD QVÆSTIONEM XXVI.

QVod ſpectat ad hanc quæſtionem,
quę eſt de diuina beatitudine, quia
eius explicatio ſolet ab omnibus
reiici in primam ſecundæ, vbi agi-
tur de beatitudine, & nos illam in
eundem locum reiicimus, quamquam, & a-
gendo ſuperiùs de ipſa Dei incomprehenſi-
bilitate, & ſcientia, aliquid diximus de bea-
titudine Dei.
Atque hactenus de attributis diuinis.

FINIS.

DE MYSTERIO TRINITATIS.

I. RECTE ſanctus Bernardus libro quinto *de conſideratione ad Eugenium* capite ſeptimo & octauo, admonet *inducere Trinitatem diuinarum perſonarum, non eſſe vnitatem Dei deſtruere, ſed ſtatuere,* cùm inter omnia, quæ rectè dicuntur *vnum,* vnitas illa, quâ tres diuinæ perſonæ ſunt vna ſubſtantia, teneat principatum. Vt igitur tota explicatio diuinæ vnitatis & perfectionum illam conſequentium, quam hactenus tradidimus, ſit omnibus ſuis numeris abſoluta, tremendum Sacroſanctæ Trinitatis myſterium explicare aggredimur.

II. AD QVÆSTIONEM XXVII.

DISPVTATIO PRIMA.

De pluralitate perſonarum diuinarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Eſſe plures perſonas in Deo, contra Iudæos probatur.

QVAMVIS nomen hoc *Trinitas* iuxta præciſam *proprietatem* vocis, ſolùm ſignificet trium diuinarum perſonarum *multitudi-*
III. *nem*, & non earum *vnitatem* in
eſſentia, vt ſanctus Thomas infrà docet quæſtione trigeſimâ primâ articulo primo; quia tamen ſatis communiter, ex *praxi Eccleſiæ & Patrum* ſumitur pro multitudine trium perſonarum *in vna numero eſſentia diuina*, vt patet ex illo ſymboli ſancti Athanaſij, *fides Catholica hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur;* ideò in hac ſignificatione illud in præſenti accipimus, ita vt ſenſus huius controuerſiæ ſit, *an de facto detur Trinitas perſonarum in eadem numero diuina eſſentia.*

Hæc autem controuerſia poteſt reuocari ad *duo capita*, ita vt *primò* quæratur an ſit pluralitas perſonarum in diuinis: *ſecundò*, an propriè loquendo ſingulæ illæ perſonæ ſint diui-
A næ, ſeu habeant in ſe diuinam eſſentiam, quæ IV.
cùm ſit vna ſimpliciſſima, faciat vt Deus ſit vnus & trinus: de priori agemus in præſenti diſputatione, acturi de poſteriori inſequenti.

Qui impugnant hanc pluralitatem perſonarum poſſunt reduci ad *duas claſſes*, ita vt *prima* claſſis contineat eos, qui nunquam fuerunt Chriſtiani, cuiuſmodi ſunt *Gentiles, & Iudæi; ſecunda* contineat *hæreticos* propriè dictos.

Quod ſpectat ad Gentiles, quia *myſterium Trinitatis* habetur ex ſola reuelatione Dei, nec aliquâ efficaci ratione naturali poteſt probari, vt parebit infrà; illi verò diuinas reuelationes in vtroque Teſtamento contentas aut factas Eccleſiæ, aut per ſolam traditionem retentas, reiiciunt; ideò nobis nullum argumentũ ſupereſt, quo illud eis *poſitiuè* probemus, ſed *duo* ſolùm poſſumus contra illos;
B *primum* eſt, agere *ex motiuis credibilitatis fidei* V.
Catholicæ, vt Theologi vocant, id eſt, rationibus & ſuaſionibus oſtendere fidem Catholicam eſſe dignam, cui credatur, & proinde cùm Trinitas perſonarum in eadem numero eſſentia diuina, ſit vnus ex eius articulis, talem articulum eſſe habendum pro vero: *alterum* eſt, diſſoluere argumenta quibus impugnant hoc myſterium, oſtendendo ea non cõuincere noſtrum intellectum, remouendo omnia quæ videntur deſtruere veritatem tanti myſterij, quod Theologi aliter vocant probare *negatiuè*: primum propriè ſpectat ad tractatum de fide, ſecundum ad præſentem, quod hîc præſtabitur à nobis in toto eius de-
C curſu, prout locus & occaſio poſtulabunt, verbi VI.
gratiâ ſoluendo argumenta Arianorum, Macedonianorum, & aliis locis.

Igitur ex aduerſariis primæ claſſis ſoli reſtant Iudæi, quos ex veteri Teſtamento, quia profitentur illud eſſe reuelatum à Deo, poſſumus reuincere: hoc genus argumenti fusè perſequuntur Lyranus opuſculo *contra Iudæos*, Abulenſis opuſculo *de Trinitate*, Galatinus toto libro ſecundo *de arcanis*: nos paucis aliquot vrgentioribus teſtimoniis erimus contenti.

Primum repetimus ex capite primo Geneſeos in illis verbis: *dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: vbi ſermo eſt in plurali numero, & qui ordinatur ad perſonas diſtinctas ab ipſo loquente, quæ

I. tamen cùm illo creent hominem ad ſuam plu-
rium perſonarum ſimul ibi operantium ima-
ginem, vt hæc particula indicat, *ad imaginem*
noſtram: atqui non poſſunt aliæ perſonæ, quæ
ibi colloquuntur intelligi, quàm diuinæ; tum
quia ibi agitur de creatione hominis, quæ de
facto eſt à Deo ſolo, & non ab aliquo Ange-
lo, etiam quaſi inſtrumento, vt Moïſes ſatis
ibi explicat, dum ſubdit, *formauit itaque Deus*
hominem de limo terræ, inſpirauit in faciem eius;
item *creauit hominem ad imaginem ſuam:* tum
etiam quia homo non eſt creatus ad imaginẽ
& ſimilitudinem Angeli, ſed ſolius Dei, ſeu
trium diuinarum perſonarum: quia ratio ima-
ginis attenditur penes animam rationalem,
& eius facultates repræſentantes vnitatem
eſſentiæ, & Trinitatem perſonarum.

II. Neque Iudæus aliquis poteſt reſpondere
Deum ſubſiſtentem in vna tantùm numero
perſona, ſic eſſe locutum in plurali, in ſignum
ſuæ maieſtatis, ſicut principes terræ ſolent
plerumque. Id enim refellitur ex capite ter-
tio Geneſeos, vbi Moïſes ita ſcribit de Deo lo-
quente per ironiam de primo parente, *& ait:*
ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, quò
loci hæc particula, *& ait*, explicat vnitatem
eſſentiæ, iſta verò *vnus ex nobis* pluralitatem
& diſtinctionem perſonarum, hæc enim for-
mula loquendi poteſt tantùm rectè vſurpari,
vbi quædam multitudo reperitur; vt vſus
communis loquendi docet.

Atque ita hunc locum Patres intellexerunt,
& eo ſunt vſi contra Iudæos, S. Athanaſius
oratione *contra idola*, S. Hilarius lib. 5. *de Tri-*
nitate, S. Auguſtinus lib. 12. *de Trinitate* cap.
III. 6. & Galatinus lib. 2. *de arcanis* cap. 9. con-
firmat hanc expoſitionẽ teſtimonio Iudæorũ.

Secundum teſtimonium repetitur ex cap.
48. Iſaiæ, vbi diſtinguuntur tres in Deo per-
ſonæ, *Pater, Spiritus eius, & ſecunda*, quæ eſt
Chriſtus, aſſerens ſe etiam eſſe auctorem legis
traditæ ipſi Moſi in monte Sinaï: verba autem
ſunt hæc, *accedite ad me, & audite hic: non à*
principio in abſcondito loquutus ſum: ex tempore
antequam fieret ibi eram: (quibus verbis æter-
nitas eius exprimitur) *& nunc Dominus meus*,
(nimirum Pater) *miſit me, & Spiritus eius*, en
tertia perſona Trinitatis, quia ratione con-
iunctionis humanitatis cum Verbo factæ à to-
tâ Trinitate, & quia eſt beneficium gratiæ at-
tributum Spiritui ſancto, dicitur etiam Chri-
ſtus miſſus à Spiritu ſancto.

IV. Tertium teſtimonium repetimus ex Pſalmo
109. in illis verbis, *dixit Dominus Domino meo*,
&c. *ex vtero ante Luciferum genui te*; nam im-
primis hunc locum eſſe potentiſſimum con-
tra Iudæos pro aſſerenda ſecunda perſona
Trinitatis, quæ per Incarnationem fit homo,
patet ex cap. 22 S. Matthæi, vbi Iudæi nihil
potuerunt reſpondere Chriſto Domino pro-
banti ex hoc loco ſuam diuinitatem.

Deinde locum hunc eſſe Pſalmiſtę Dauidis,
& non alicuius alterius, patet ex eo quòd, ſi
hic Pſalmus eſſet Melchiſedech, aut ſerui
Abraham, quemadmodum Iudæi recentiores
calumniantur, patres illorum non omiſiſſent
obiicere iſtud Chriſto Domino profitenti
eum tanquam Dauidis, quod tamen non fe-
cerunt: vnde veteres Rabbini attribuunt il-
lum Dauidi, vt Genebrardus notat ſuis com-
mentariis ad illum Pſalmum.

A Tertiò patet hanc particulam, *Domino meo*, V.
aliam & diſtinctam perſonam denotare ab ea
quæ ibidem explicatur in iſta particula, *dixit*
Dominus: tum ex eo quòd vna perſona ibi in-
troducatur loqui alij perſonæ, tum quòd vna
dicatur generare & alia generari: at gene-
rans & genitus diſtinguuntur perſonaliter,
cùm nihil generet ſeipſum.

Quartò, perſonam quæ hîc loquitur eſſe
propriè diuinam, patet ex eo quòd illa in He-
bræa dictione exprimatur per nomen *tetra-*
grammaton, quod iuxta Hebræos interpretes
ad caput 15. Exodi eſt vnum ex propriis nomi-
nibus Dei, & ſignificat eum, qui eſt Deus per
eſſentiam.

Similiter aliam perſonam, cui hæc perſona
loquitur, eſſe propriè diuinam, patet impri-
B mis ex eo, quòd perſona, quæ hîc loquitur, & VI.
quam oſtendimus eſſe diuinam, dicit ſe illam
genuiſſe *ex ſuo vtero*, quod idem ſonat ac *de*
ſua ſubſtantia, ſeu *eſſentia*, & propriè loquen-
do ſibi conſubſtantiali, ſicut filius qui ex vte-
ro ſuæ matris generatur, propriè eſt conſub-
ſtantialis, & ex conſequenti quemadmodum
Deus hic generans eſt propriè Deus & perſo-
na diuina, ſic is qui dicitur hoc loco generari
eſt aliqua perſona diuina.

Secundò, ex eo quòd perſona hîc loquens
dicat hanc ſecundam ex ſe genitam eſſe æter-
nam in iſta particula, *ante Luciferum genui*
te: hæc enim idem ſonat ac ante quamlibet
rem creatam, ſeu ante omnia ſæcula; eſt enim
ipſe Lucifer ſymbolum temporariæ duratio-
nis & ſæculorum, vt Genebrardus ibi obſer-
nat: at eſſe & fuiſſe ante quamlibet rem crea-
C ram eſt proprium ſoli Deo, cui ſoli æternitas VII.
propriè dicta competit.

Et hoc vtrumque confirmatur ex collatione
huius loci cum aliis duobus eiuſdem veteris
Teſtamẽti: nam illud quod retulimus ex Pſal-
mo 109. idem planè habetur Pſalmo 2. in iſtis
verbis, *ego hodie genui te*, & apud Michæam
Prophetam cap. 5. in illis verbis, *& egreſſus eius*
à diebus æternitatis, vt notant interpretes ex
commentariis Rabbi Samuëlis circa primum
locum; & eſſe genitum *ante Luciferum*, & eſſe
egreſſum *ab initio, & à diebus æternitatis*, idem
ſonãt reſpectu vnius & eiuſdem perſonæ, cùm
egreſſus iſte non poſſit eſſe niſi per proceſſio-
nem ſeu emanationem ab alio: atqui duo hæc
poſtrema teſtimonia intelliguntur de Chriſto
Domino, quem profitemur eſſe ſecũdam per-
D ſonam Trinitatis: prius quidem, quia illud *ego* VIII.
genui te intelligitur de eodem, de quo iſtud
eiuſdem Pſalmi 2. *apprehendite diſciplinam*,
iuxta Hebraicam editionem, quæ loco huius
ita habet *oſculamini filium*: ſed hoc ſecundum
intelligitur de ſecunda diuina perſona Trini-
tatis, quæ eſt ipſemet Meſſias. Nam Rabbini
apud Galatinum lib. 3. *de arcanis* cap. 7. agno-
ſcunt agi de illo in iſto Pſalmo, & hæc parti-
cula *hodie* ibi ſignificat æternitatem; verbum
item Hebræum, quod huic Latino reſpondet
genui, iuxta propriam ſuam ſignificationem
idem eſt, ac parere.

Poſterius etiam teſtimonium idem planè ſi-
gnificat; nam apud S. Matthæum cap. 2. prin-
cipes ſacerdotum & ſcribæ interrogati ab He-
rode de loco natiuitatis Meſſiæ, reſponderunt
in *Bethleem Iuda*, & in huius rei confirmatio-
nem protulerunt hunc locum Michææ: ergo

I. pari modo verba relata ex Pſalmo 109. debent
intelligi de æterna generatione diuinæ ali-
cuius perſonæ diſtinctæ à generatione etiam
diuina; ſicque ex hoc teſtimonio dantur plu-
res perſonæ in diuinis, quàm vna.

Hæc ſunt vrgentiora teſtimonia, nam quod
ſpectat ad illum verſum cantici trium puero-
rum, prout decantatur ab Eccleſiâ, *benedica-
mus Patrem & Filium, cum ſancto Spiritu*, cùm
non habeatur apud Danielem, & ſit poſitus ab
Eccleſiâ, non poteſt facere fidem contra Iu-
dæos. Hoc autem myſterium haberi obſcurè
reuelatum in veteri Teſtamento, patet ex eo
quòd Chriſtus Dominus ſancti Ioannis quinto
agens de ſuâ diuinitate remittit Iudæos ad ve-
tus Teſtamentum; *ſcrutamini* (inquit) *ſcri-
pturas*; & apud ſanctum Matthæum capite vi-
geſimo ſecundo. Fuit verò illis traditum ob-
II. ſcurè ad euitandum periculum idololatriæ, ad
quam Iudæi erant valde procliues, & quia cla-
rior reuelatio reſeruabatur in tempus nouæ
legis.

Articvlvs II.

*Expenduntur quatuor Iudæorum reſponſiones
tertio argumento ſuperioris articuli.*

Respondent primò apud ſanctum Iu-
ſtinum libro *contra Triphonem*, & apud
Tertullianum libro quinto *contra Marcionem*,
capite nono, particulam iſtam, *Domino meo
ſede à dextris meis*, intelligi de Ezechia Rege,
quem dicunt ſediſſe ad dexteram templi, &
Deum euertiſſe hoſtes eius.

Sed non euertit hæc reſponſio noſtram ra-
III. tionem: primùm quia Dauid non appellaſſet
Ezechiam Dominum ſuum, cùm eſſet vnus
ex eius prædeceſſoribus: deinde qui ſic appel-
latur à Dauide, dicitur eſſe *ſacerdos ſecundum
ordinem Melchiſedech*: Ezechias autem nullo
modo fuit ſacerdos. Adde quòd libro quarto
regum capite decimo nono tantùm legamus
Ezechiam aſcendiſſe, & intraſſe in domum
Domini, ibique oraſſe: at de ſeſſione, ne ver-
bum quidem.

Reſpondent ſecundò, quòd in textu He-
braico ſcribatur priori loco nomen *tetragram-
maton*, quod ſignificat Deum per eſſentiam;
poſteriori loco nomen *Adonai*, quod ſignifi-
cat Dominum, & eſt tantùm nomen appella-
tiuum, ac proinde non poſſe ex eo inferri ſe-
IV. cundam perſonam eſſe Deum.

Sed nec obſtat iſta reſponſio; nam & alibi
vt Hieremiæ trigeſimo ſecundo nomen illud
Dei *tetragammaton* tribuitur ipſi Chriſto Do-
mino. Deinde quia Dauid loquitur ibi de ſe-
cunda perſona Trinitatis vt incarnata, & hæc
præter dominium illud ſibi commune cum
patre, habet & aliud ſpeciale ratione vnionis
hypoſtaticæ, vt Theologi docent tertiâ parte;
ideò Dauid vocat ibi illum non ſimpliciter
Dominum, ſed Dominum ſuum, & ſequens
hæc particula, *ante Luciferum*, quæ idem ſonat
ac *ante creationem mundi, antequam quicquam
faceret*, vt Prouerbiorum octauo, ſatis indicat
eiuſmodi perſonam eſſe increatam, & proinde
diuinam.

Reſpondent tertiò, voces iſtas *ante Luci-
ferum genui te*, non poſſe intelligi de æterna ge-
neratione, cùm iſta generatio dicatur eſſe *ex*
A *vtero*, vel ex vulua; quæ Deo non poteſt V.
tribui.

Verùm nec tertium iſtud obſtat: quia illud
ex vtero, idem eſt ac ex mea ſubſtantia, vt
Theodoretus explicat ad illum locum: vterum
autem & vuluam metaphoricè tribui Deo, pa-
tet ex capite quadrageſimo ſexto Iſaiæ, apud
quem Deus ita loquitur, *audite me domus Ia-
cob, qui portamini à meo vtero & geſtamini à
mea vulua*. Hæc autem diuina generatio ex-
primitur potiùs per *vterum* & vuluam, quæ
propriè pertinet ad matrem, vt hæc ſecunda
perſona diuina genita oſtendatur conſubſtan-
tialis primæ: nam hæc conſubſtantialitas ma-
gis elucet in partu matris.

Reſpondent quartò, verſum hunc *tecum
principium*, &c. aliter legi in textu Hebraico,
B quàm in editione ſeptuaginta interpretum, & VI.
in noſtra vulgata.

Verùm nec vltimum iſtud obſtat: nam vt
interpretes ibi docent, eſt idem planè ſenſus,
& tam ſeptuaginta interpretes, quàm vulga-
ta editio magis attenderunt ad ſenſum, quàm
ad verba. Si enim ſenſus iſtarum editionum
eſſet alius à ſenſu Hebraico, primùm Ariani
cùm viderent ſe valde premi hâc auctoritate
Pſalmi centeſimi noni pro aſſerenda diuini-
tate filij, non omiſiſſent exprobrare Patribus
ſenſum iſtius loci eſſe falſatum & corruptum,
cùm inter illos reperirentur aliqui peritiſſimi
trium eiuſmodi linguarum, quod tamen nun-
quam fecerunt.

Articvlvs III.

C *Eſſe plures perſonas in Deo, contra hæreticos* VII.
probatur.

Sabellius circa annum ducenteſimum
ſexageſimum Chriſti Domini, ex omnibus
hæreticis acceſſit proximè ad errorem Iudæo-
rum: is enim ita admittebat Patrem, Filium,
& Spiritum ſanctum in diuinis, vt tamen ne-
garet eſſe diſtinctas perſonas, ſed vnam tan-
tùm eſſe aſſereret, quæ pro diuerſitate effe-
ctuum, modò *Pater*, modò *Filius*, modò *Spi-
ritus ſanctus* diceretur. *Pater* quatenus eſt
principium creaturarum; *Filius* quatenus aſ-
ſumpſit naturam humanam: & *Spiritus ſan-
ctus* quatenus ſanctificat creaturas rationales.
Vnde credebat Deum eſſe dumtaxat *trinomi-
nem*, id eſt vnum in perſona, habentem tamen
tria nomina: ſic refert ſanctus Epiphanius ad-
D uerſus *hæreſes*, hæreſi ſexageſimâ ſecundâ, & VIII.
licet, vt ſanctus Auguſtinus rectè notat libro *de
hæreſibus* hæreſi quadrageſimâ primâ, Sabel-
lius fuerit famoſior propugnator huius hære-
ſis, ideóque ab illo celebrius nomen accepe-
rit, dictáque ſit *Sabelliana*, eius ſectatores *Sa-
belliani*; non tamen fuit primus auctor illius:
nam ante illum Noëtus quidam (à quo *Noe-
tiani* hæretici dicti ſunt) eamdem hæreſim
defenderat: imò & hæc hæreſis fuit tempore
ſancti Ignatij, vt patet ex octaua eius epiſtola,
vbi meminit quorumdam hæreticorum, qui
Patrem natum & paſſum aſſerebãt, vt faciunt
Sabelliani, qui ideò dicti ſunt *Patripaſſiani*,
vt conſtat ex ſancto Hilario libro quarto *de
Trinitate*, & ſancto Auguſtino libro citato.
Plures alij hæretici ſecuti ſunt Sabellium, vt
Priſcillianiſtæ, quemadmodum ſanctus Augu-

I. ſtinus refert libro nunc citato hæreſi ſeptua- A
geſimâ.

Sit contra Sabellium & eius ſectatores hæc noſtra propoſitio. *Plures ſunt perſonæ in Deo:* eſt de fide, ex Symbolo Apoſtolorum; item ex confeſſione fidei omnium Conciliorum.

Probatur ex ſacris literis, & primùm ex veteri Teſtamento, teſtimoniis allatis contra Iudæos, quibus addi poteſt aliud excellens, ex capite ſexto Iſaiæ, vbi duo Seraphim cantant Deo triſagiom, ſeu Deo ſanctum hymnum; licet enim Iudæi, qui nullam agnoſcunt auctoritatem Eccleſiæ, & Patrum, pro explicandis ſacris Scripturis, in vero ſenſu facilè eludant illud, dicendo apud Lyranum Iſaiæ ſexto trinam repetitionem huius termini *ſanctus*, poni ad maiorem expreſſionem diuinæ ſanctitatis, ſicut Ieremiæ vigeſimo ſecundo hæc dictio *terra* ponitur ter ad excitandum maiorem at-
II. tentionem: attamen prolatum contra hæreti- B
cos, qui adhuc agnoſcunt aliquam auctoritatem Eccleſiæ & Patrum pro vero ſenſu ſacræ Scripturæ, eſt potentiſſimum pro noſtra concluſione. Hunc enim hymnum *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum*, duo illi Seraphim cantant in laudem & gloriam totius ſanctiſſimæ Trinitatis, prout illa eſt vna numero diuina ſubſtantia, ſeu eſſentia in tribus perſonis, ſeu prout ſunt tres diuinæ perſonæ, in vna & eadem numero diuina eſſentia: ſic enim tradunt Græci Patres relati à ſancto Damaſceno in ſua epiſtola *de triſagio*, & ex Latinis, ſanctus Hieronymus ad illum locum Iſaiæ, ſanctus Ambroſius libro ſecundo *de fide ad Gratianum*, capite quarto, & plures alij quos Durantus libro ſecundo *de ritibus Eccleſiæ* capite trigeſimo primo numero trigeſimo refert. C
III. Imo hæc explicatio eſt adeò vera, vt Felix tertius epiſtolâ ſuâ tertiâ ex Synodo Romana *ad Petrum Fulonem*, ſanctus Damaſcenus ſuprà, & plures alij Epiſcopi epiſtolis ſuis commonitoriis ad *eundem Fulonem*, quæ habentur tomo ſecundo Conciliorum, tradant hoc triſagium, vel iſtud poſterius tempore Procli Epiſcopi Conſtantinopolitani acceptum, *ſanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis*, non poſſe abſque calumnia vni tantùm perſonæ diuinæ aliis duabus excluſis, decantari. Nam inter varias mutationes, quas Fulo faciebat in vtroque triſagio, & quas etiam condemnant, hanc etiam recenſent, quâ ſcilicet vni tantùm perſonæ aliis duabus ſecluſis decantabat, & aſſerebat poſſe decantari.

IV. Huius doctrinæ ratio fundamentalis eſt D
hæc, vt apud illos videre eſt, locis citatis: vbi aliquod ſignũ eſt ex cœleſti impoſitione & traditione ſacta Eccleſiæ determinatum formaliter ad certam & ſpecialem ſignificationem, & ſic in praxi vſurpandum, illud non poteſt humanâ impoſitione vel vſu transferri ad aliam ſignificationem ei oppoſitam, vel formaliter diſtinctam in praxi vſurpandam; aliàs cœleſtis illa impoſitio & traditio violaretur, vt patet in materiis & formis ſacramentorum nouæ legis, & in hac voce *trinus*, quæ non poteſt dici de vna tantùm perſona diuina, ſed ſolummodo de tribus diuinis: atqui hoc triſagium eſt aliquod ſignum laudis & honoris exhibitum Deo formaliter, determinatum ex cœleſti impoſitione & traditione Iſaiæ ſexto capite, ad ſolam ſanctitatem & gloriam totius ſanctiſſi-
mæ Trinitatis, prout illa eſt vna numero ſub- V.
ſtantia in tribus perſonis, ſeu prout ſunt tres diuinæ perſonæ in vna numero natura, & ad talem laudem ipſi Deo vt vni & trino in vſu & praxi reddendam; & applicatio huius triſagij facta vni tantùm ex perſonis diuinis eſt oppoſita tali cæleſti impoſitioni & traditioni, eiuſque diſtinctiua, vt omnes illi Patres citatis ſuis epiſtolis fusè exprimunt tanquam receptum ab Eccleſia & indubitatum; igitur hoc triſagium quod eſt apud Iſaiam, ſimiliter & alterum debet practicè decantari in Eccleſia toti dumtaxat Trinitati, & proinde ex hoc triſagio Trinitas perſonarum efficaciter probatur. Hinc ſanctus Ambroſius ſuprà: *Seraphim*, inquit, *dicunt Sanctus, Sanctus, Sanctus: quid ſibi vult*, inquit, *ſub vno nomine trina ſanctitatis repetitio? ſi trina repetitio, cur vna laudatio? niſi quia Pater, Filius & Spiritus ſanctus ſancti-*
tate vnum ſunt? non dixit ſemel, ne Filium ſe- VI.
queſtraret, non bis, ne Spiritum ſanctum præteriret; non quater ne creaturas coniungeret. Et vt oſtenderet vnam eſſe Trinitatis deitatem, cùm tertiò dixiſſet Sanctus, Sanctus, Sanctus, *addidit ſingulariter, Dominus Deus ſabaoth.*

Probatur etiam ex nouo Teſtamento, vt ex illo Chriſti Domini apud ſanctum Ioannem capite decimo quarto, *ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis*: quem locum ſanctus Athanaſius oratione *contra gregales Sabellij* pulchrè vrget, *cùm Chriſtus de ſe loquitur, ego*, inquit, *cùm de Patre, ille, dicit, cùm de Spiritu ſancto, alium ſubiungit, cur non igitur manifeſta pertinacia eſt negare tria?* Eundem locum eodem ferè modo vrget ſanctus Baſilius ſermone *contra Sabellium*.

Probatur item ex illo Chriſti Domini Ioan-
nis quinto: *alius eſt qui teſtimonium perhibet* VII.
de me, nimirum pater, & capite octauo, *ſolus non ſum, ſed qui miſit me pater, mecum eſt*: & apertiſſimum pro noſtra propoſitione teſtimonium habetur primâ Canonicâ ſancti Ioan. capite quinto: *tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo; Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus; & hi tres vnum ſunt.* Et primò quòd tres iſti ſint *Deus*, & non aliquid creatum exiſtens in cælo, cuiuſmodi ſunt Angeli, patet ex eo quod paulò pòſt vocet hoc teſtimonium Dei iſtis verbis: *ſi teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei maius eſt.* Vnde *dari teſtimonium in cælo* ibi idem ſonat ac ferre teſtimonium diuinum.

Deinde quòd hi tres ſint à ſe inuicem diſ-
tincti realiter, & non ſolis nominibus, patet VIII.
ex eo, quòd S. Ioan. in explicatione iſtius diuini teſtimonij conſtantis ex tribus perſonis, ſubiungit aliud terrenum ex tribus à ſe inuicem diſtinctis deſumptum, ita ſubiungens, *& tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis; ſpiritus* quidem, id eſt anima Chriſti Domini, vt explicat ſanctus Auguſtinus libro tertio *contra Maximinum*, cap. 22. quæ, dum eam Chriſtus emiſit de corpore, moriendo, tulit teſtimonium Chriſtum eſſe verum hominem; *aqua* item & *ſanguis*, quæ verè effluxerunt ex ipſo eius latere, dum mortuus eſt, quæ tria ſunt à ſe inuicem diſtincta realiter. Tandem vltima hæc particula *& hi tres vnum ſunt*, ſignificat vnitatem eſſentiæ trium diuinarum perſonarum.

Verùm contra efficaciam huius teſtimonij

I. obiicitur primò illud non haberi in editione A
Syra, multóſq; codices Græcos illud non habere, & à quibuſdam Patribus antiquis non legi, vnde ex illo nullum poteſt validum argumentum peti pro noſtra concluſione.

Reſpondetur hoc non obſtare efficaciæ noſtræ rationis, quia ex quamplurimis codicibus vetuſtiſſimis tam Græcis quàm Latinis è Gallia, Italia & Hiſpania petitis, pauci verſum illum omiſerunt; & ante hæreſim Arij S. Hyginus, qui ſedit anno Chriſti Domini 154. citat hunc verſum, primâ ſuâ epiſtolâ cap. 1. & S. Hieronymus ſuâ præfatione ad epiſtolas Canonicas teſtatur Arianos hunc locum S. Ioan. corrupiſſe in ſua editione, *teſtimonium Patris, Verbi ac Spiritus* omittendo, in quo maximè fides Catholica roboratur.

Obiicitur ſecundò: quòd Græci codices
II. qui retinent hunc verſum non legant, *& hi* B
tres vnum ſunt, ſed hoc modo, hi tres in vnum ſunt, quod non denotat vnitatem eſſentiæ, ſed tantùm aliquam conſenſionem ad aliquid.

Reſpondetur, codices emendatiores Græcos omittere iſtam particulam *in*, & ſcopus S. Ioan. id poſtulat, is enim eſt oſtendere Chriſtum eſſe, non tantùm verum hominem, ſed etiam verum Deum, & verum Filium Dei, vt patet ex ipſo eius textu; vnde cùm non poſſit eſſe verus & naturalis Filius Dei, verus item Deus, niſi ſit conſubſtantialis Patri, ſimiliter etiam & Spiritui ſancto, fit, vt hæc particula debeat ita accipi, vt tres perſonæ ibi enumeratæ dicantur eſſe *vnum*, quatenus habent eandem numero eſſentiam. Addunt & aliqui
III. eſſe Hebraiſmum, quo eſſe *in vnum* idem eſt C
ac eſſe *vnum*, ſicut eſſe *in protectorem & in populum*, alibi idem ſonat, ac eſſe *protectorem & populum*.

Obiicitur tertiò: quòd eodem modo *terreni teſtes* ibidem à ſancto Ioanne enumerati dicantur eſſe *vnum*, ac *tres illi cæleſtes* ibi recenſiti; atqui terreni illi teſtes non dicuntur eſſe vnum, quaſi habeant vnam numero eſſentiam, cùm ſit certum quoad illam diſtingui realiter inter ſe, ſed tantùm intelliguntur de vnitate conſpirationis ad vnam & eandem rem ſignificandam: ergo pari modo hæc particula in teſtimonio diuino, *& hi tres vnum ſunt*, non denotabit vnitatem eſſentiæ Patris, Filij, & Spiritus ſancti, ſed tantùm concordiam in teſtimonio ferendo.

Reſpondetur illud etiam non obſtare, quia pręterquàm quòd non deſunt, qui velint hãc
IV. particulam, *vnum*, fuiſſe poſteriori loco po- D
ſitam ab Arianis, ad minuendam auctoritatem huius loci, pro vnitate eſſentiæ trium perſonarum; inter quos citatur ſanctus Thomas opuſculo 24. quia tamen vulgata editio ita legit, reſpondetur hæc verba in poſteriori loco dici cum diuerſa accommodatione ad ea, quæ dicuntur in priori loco, vt patet ex ipſomet textu; cùm enim S. Ioan. ibi probet Chriſtum Dominum eſſe verum Deum, verum Filium Dei, idque probet teſtimonio diuino trium perſonarum, & Deus ſit vnus tantùm numero, hæc particula *& hi tres vnum ſunt*, appoſita diuino teſtimonio denotat eſſe vnitatem eſſentiæ inter eiuſmodi perſonas: at in poſteriori loco, quia ſatis conſtat vnicuique tres illos teſtes terrenos, eſſe à ſe inuicem diſtinctos, etiam quoad eſſentiam, ibi hæc par- V.
ticula *& hi tres vnum ſunt*, ſatis intelligitur tantùm denotare conſenſum horum trium ad vnam & eandem rem teſtandam.

Tandem probatur ratione fundatâ in ſacris Literis, quam ſanctus Athanaſius ſuprà, Tertullianus libro *contra Praxeam* vrgent, quæ eſt talis: qui accipit eſſe ab alio, diſtinguitur realiter ab eo, quia nihil ſeipſum producit: atqui ex ſacris Literis, vt ſancti Ioannis primo & ſexto, & aliis infrà citandis, Filius accipit eſſe à Patre, & Spiritus S. à Patre & Filio: igitur Pater, & Filius, & Spiritus S. in diuinis diſtinguũtur realiter à ſe inuicem: ſicque dantur tres perſonæ in Deo.

Sabellius præcipua fundamenta de ſumebat ex duobus: primùm ex iis omnibus ſcripturæ teſtimoniis, & rationibus, quæ com- VI.
mendant vnitatem Dei. Deinde ex falſo quodam Euangelio Ægyptiorum, in quo vt ſanctus Epiphanius ſuprà refert, Chriſtus Dominus introducitur declarare diſcipulis ſuis eundem eſſe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum; ſed vnitatem Dei benè conſiſtere cum Trinitate perſonarum, patebit ex dicendis infrà. Et Euangelium iſtud Ægyptiorum eſſe apocryphum, & nullius auctoritatis, imò plenum mendaciis, præterquàm, quòd S. Epiphanius notat ſuprà, docet vniuerſalis Eccleſia, quæ quatuor tantùm admittit Euangelia, inter quæ iſtud Ægyptiorum nullo modo recenſetur.

DISPVTATIO II. VII.

De conſubſtantialitate perſonarum diuinarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Patrem eſſe verum Deum, & Filium eſſe Patri conſubſtantialem.

OSTENDIMVS ſuperiori diſputatione, ex ſacris Literis eſſe in Deo Trinitatem perſonarum, nunc probabimus vnamquamque illarum eſſe Deum, & cùm natura diuina ſit tantùm vna numero, ſecundam perſonam eſſe conſubſtantialem Patri, & tertiam eſſe con- VIII.
ſubſtantialem Patri & Filio. Vbi primò notandum eſt, *Verbum Dei, Filium Dei, & Meſſiam*, eſſe vnam eamdémque numero perſonam, vt patet infrà.

Secundò notandum eſt hoc nomen ὁμοούσιον, quod Latinè redditur *conſubſtantiale*, fuiſſe receptum & probatum à Patribus Concilij Niceni, ad diſtinguendum Catholicos ab Arianis, qui volebant Filium eſſe duntaxat ὁμοιούσιον & ἑτερούσιον, ſeu *ſimilis, alterius* tamen ſubſtantiæ à Patre; & huius vocis ὁμοούσιον vſurpandæ in Eccleſia Euſebius Nicomedienſis Epiſcopus Arianus dedit occaſionem, vt teſtatur ſanctus Ambroſius libro tertio *de fide* capite vltimo: cùm enim, inquit ibi ſanctus Ambroſius, eius epiſtola lecta eſſet in Concilio, in qua ita habebatur, *ſi verum Dei Filium*

& increatum dicimus, ὁμοούσιον cum Patre incipi-
I. *mus confiteri.* Quæ verba cùm Pattes Cooci-lij Nicæoi audiuiſſeot, hanc vocem ὁμοούσιον in tractatu fidei poſuetunt; quòd videreot aduerſariis eſſe fotmidioi, vt tanquam euaginato ab ipſis gladio, ipſorum nefandum caput hæteſis amputarent, & quòd iodicareot illam eſſe valde accommodatam ad exprimendum vnitatem, & identitatam ſobſtantiæ Filij & Pattis.

Eſt tamen verom aliquos Patres vſos ſoiſſe iſto oomioe io hac ſignificatiooe, aote Concilium Nicænum, vt ſaoctus Athanaſius obſeruat in epiſtolâ decretotum Concilij Nicæni.

Quando verò oomen boc teptobatur à Patribus Aotiocheni Coocilij, boc tantùm ſeoſu teiicitur, quo Paulus Samozatenus bæreticus admittebat illod, oimirum prout ſigoificat
II. duo iodiuidua habere eamdem tantùm ſpecie & noo numero ſubſtantiam ſeu eſſentiam, vt intelligitur ex ſancto Athanaſio in epiſtola de *Synodis*. His prænotatis,

Sit prima propoſitio. *Pater ſeo prima perſona Trinitatis eſt verus Deus.* Propoſitio eſt de fide, quam adhuc oulli ex bæreticis oegarunt.

Probatur ex ſactis literis, io quibus Chtiſtus Domious affitmat paſſim Patrem eſſe verum Deum, vt apod ſanctum Ioannem octauo, decimo ſeptimo, & vigeſimo capitibus. Item Apoſtoli in ſuis epiſtolis, ſaoctus Paulus ſecuodæ *ad Corinthios* primo, primæ *ad Theſſalonicenſes* primo, ſaoctus Petros primâ ſuâ canonicâ capite primo, ſaoctus Iudas io ſua ca-
III. oonica.

Secuoda propoſitio. *Filius ſeu ſecunda perſona Trinitatis eſt verus Deus Patri conſubſtantialis.* Propoſitio eſt de fide ex Symbolo Nicæno, & Symbolis aliorum ſubſeqoeotium Conciliotum contra Arium, qui tempore ſancti Silueſtri Papæ & Conſtantini Imperatoris circa aooum Chriſti Domini treceoteſimum decimum quartum ita admittebat tres perſonas contra Sabellium, diſtinctas realiter à ſe inuicem, vt tamen oegaret Filium eſſe propriè Deum, ſed aſſereret eſſe tantùm aliquam cteatutam ſactam à Deo ante booc mundum, & oon eioſdem cum Deo naturæ, ſed diuerſæ, vt patet ex ipſis epiſtolis Atij *ad Euſebium*, & *ad Alexandrum*, quas ſanctus Epiphanius hæreſi ſexageſimâ nonâ refert.

Noſtra autem propoſitio probatur: pri-
IV. mùm ex ptimo capite ſancti Ioannis: *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*; quò loci Euaogeliſta vtitor particulâ *erat*, quæ ſignificat tempus indefinitum, vt explicaret Verbum illud diuinum eſſe, & fuiſſe ab æterno, & oe quis ſuſpicaretur illud eſſe alterius naturæ à Deo, apud quem dixerat illud eſſe, ſtatim ſubiungit, *& Deus erat Verbum*, quo affirmat ipſum Verbum babere in ſeipſo diuinitatem, & ſic eſſe Deum; bæc eoim propoſitio Euangeliſtæ eſt inoerſa, id eſt, in qoa attributum ponitur loco ſubiecti, pro illa *Verbum eſt Deus*, vt ex ſancto Hilario libro ſeptimo *de Trinitate*, & ex ſancto Baſilio interpretes notant ad illum locum Euangelij, quia Euangeliſta eò loci docet quid ſit Verbum, ſcilicet Deus; qoando fuerit, oimirum ſemper, & ab æterno, quid

A fecerit, ſcilicet omnia, *& omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, & proinde cùm Verbum ſit aliquid dioinum, oon poteſt aliquid eſſe factum ſiue creatum. V.

Coofirmatur ex ea intentione, quæ mouit ſanctum Ioaooem, vt ſcriberet Euangelium, ſcilicet vt cootra Cherintum & Ebionitas oſtenderet Chriſtum Dominum ſoiſſe ante beatiſſimam Virgioem; vnde & compulſus eſt diuinam eius oatiuitatem edicere, vt rectè obſeruat ſanctus Hierooymus libro *de ſcriptoribus Eccleſiaſticis* Io Ioanne.

Neque huic rationi ſatisfacit, qoòd Ariaoi obiiciunt primò hanc ſeotentiam ſancti Ioanois ſic eſſe legeodam: *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat.* Figendo ibi punctum, quatenus ſignificatur exiſtentia ipſios Dei, & ſequens ſeoteotia
B Eoangeliſtæ ſic iocipiat, *Verbum hoc erat apud* VI.
Deum: ioxta quam lectiooem diuinitas oon affirmatur de ipſo Verbo.

Hnc ioquam noo ſatisfacit; quia modus ille legendi cum prædicta puoctuatione apparet ineptus ex hoc texto; tunc enim ſequens illa ſeotentia, *Verbum hoc erat apud Deum*, eſſet mera quædam repetitio huius præcedentis, *& Verbum erat apud Deum*, quæ eſt planè io otilis, ideòque noo tribueoda Euangeliſtæ ſcribenti dictaote Spiritu ſancto. Deinde tota illa ſententia eſt ad enuntiandom exiſtentiam, naturam, & potentiam ipſius Verbi, & oon ad affirmandom exiſtentiam Patris, quam ſatis expreſſerat diceodo, *& Verbum erat apud Deum*, vt patet ex toto decurſu ipſius textos.

C Neque magis ſatisfaciuot, cùm dicunt, quòd
retentâ noſtrâ lectioge oon habemus Verbom VII.
eſſe propriè & eſſentialiter Deum, quia qoando Verbum dicitur boc loco eſſe *Deus*, particula Græca θεὸς huic reſpoodeos ooo habet articulum ſibi præfixum, quem tameo ſolet habere, quando ſignificat Deum per eſſentiam, ſicut ſolet eo carere, qoando tantùm ſigoificat Deum per aliquam ſimilitudioem & patticipationem, vt ſanctos Cyrillus teſtator libro primo *in ſanctum Ioannem* capite quarto.

Non magis, ioquam, ſatisfaciunt, quia in noon Teſtamento particula θεὸς, quæ Latinè ſignificat *Deum*, ſatis frequeoter ponitur ſine articulo, dum ſignificat Deum per eſſentiam, & boc eodem capite primo ſancti Ioaonis, *fuit homo miſſus à Deo*, nomeo boc *Deus* ſignificat
D Deum per eſſentiam, vt Ariani etiam agoo- VIII.
ſcnot, & ſatis conoiocitur ex ipſa miſſione ſancti Ioaooìs Baptiſtæ, & tameo ibi in Græca editione aliquis articulus ooo præfigitur. Item *ad Epheſios* quarto: *vnus Deus & pater omnium*, & ſæpè alibi oollus præfigitur articulus; & ſaoctus Cyrillus citatus ſuprà ita vult boc oomeo θεὸς poſitum cum articulo ſignificare Deum per eſſentiam, vt tameo oon afferat illod poſitum ſine articulo, ſemper ſumi impropriè, pro Deo tantùm per participationem: ſed id debet iotelligi ex conditione rei cui tribuitur, & ex antecedeotibus & conſequentibus, quæ id indicabuot. Adde qoòd ſanctus Chryſoſtomus homiliâ tertiâ in ſanctum Ioannem plura refert ſacræ Scripturæ teſtimooia, qoibus nomen hoc θεὸς tributum Chriſto Domino habet articulum ſibi præfixum, & Ori-

I. genes tomo ſecundo *in ſanctum Ioannem* notat ideò poni hoc loco ſine articulo, vt Verbum denotetur eſſe *Deus* de Deo, habere diuinam eſſentiam à Patre per generationem.

Denique non officit noſtræ probationi, quod addunt modum loquendi ſcripturæ innuere Verbum eſſe tantùm cauſam inſtrumentalem, ac proinde non eſſe Deum, quia dicitur primo capite ſancti Ioannis de Verbo, *omnia per ipſum facta ſunt*, particula autem *per* denotat tale genus efficientiæ. Nam particula *per* etiam ſæpè tribuitur cauſæ principali, vt primæ *ad Corinthios* primo, *fidelis Deus per quem vocati eſtis in conſortium Filij ſui*, & tamen Ariani non audebunt dicere Deum Patrem eſſe cauſam inſtrumentariam vel miniſterialem. Sic hoc loco eadem particula ſignificat Verbum diuinum eſſe etiam cauſam principalem omnium rerum ad extra, cùm eamdem cum Pa-
II. tre habeat potentiam & virtutem operandi.

ARTICVLVS II.

Eadem veritas altero probatur argumento.

PROBATVR etiam concluſio ex capite 10. ſancti Ioannis, vbi Chriſtus Dominus affirmat ſe eſſe Filium Dei, & habere eamdem cum Deo Patre virtutem & potentiam. His enim verbis loquens de ouibus ſuis: *& non rapiet eas quiſquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius eſt omnibus, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei, ego & Pater vnum ſumus.* Ita videtur argumentari. Nemo poteſt rapere meas oues de poteſtate Patris mei; manus enim ibi ſignificat poteſtatem: er-
III. go neque de mea poteſtate. Probat conſequentiam, *ego & Pater vnum ſumus* ſcilicet *potentiâ*: ergo ſi nemo poteſt rapere de poteſtate Patris mei, neque de mea: ergo cùm in Deo potentia ſit idem cum ipſa eius eſſentia, & Filius ſit idem cum Patre in potentia, eſt etiam planè idem cum illo in eſſentia.

Non eſt quòd Ariani dicant locum hunc eſſe duntaxat intelligendum de vnitate concordiæ, eò quòd Chriſtus Dominus S. Ioannis decimo ſeptimo capite orans pro vnitate & concordia omnium fidelium ita dicat, *vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, & vt ipſi in nobis vnum ſint*, & paulò pòſt, *vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus.*

Non eſt inquam quòd etiam hoc reſpondeant. Nam ex antecedentibus & conſequen-
IV. tibus vtriuſque loci, patet Chriſtum Dominum alio modo accipere particulam illam *vnum ſumus*, in priori loco, & alio modo in poſteriori: in priori accipere pro vnitate eiuſdem omninò eſſentiæ, in poſteriori pro vnitate tantùm concordiæ.

Prior pars huius reſponſionis patet non tantùm ea modo, quo nunc expoſuimus rationem Chriſti Domini, ſed etiam ex eo, quòd cùm Iudæi iſtud intellexiſſent de vnitate ſubſtantiali, & quoad eſſentiam, iuxta quam faciebat ſe Filium verum & naturalem, eiuſdémque cum illo ſubſtantiæ, vt intelligitur ex accuſatione illorum de blaſphemia commiſſa per Chriſtum Dominum, propter quam voluerunt eum lapidare, ſcilicet quòd ſe Filium Dei feciſſet, cùm eſſet homo; ibi Chriſtus Dominus non corrigit eorum ſenſum, negando

A ſe eſſe verum, & naturalem Filium Dei, vt debebat facere, ſi res ita ſe non haberet: vt ſanctus Ioannes Baptiſta capite primo ſancti Ioannis fecerat; item ſanctus Paulus & Barnabas Actorum decimo quarto; quin potiùs affirmauit ſenſum illorum eſſe verum, & magis confirmauit argumento à minori ad maius ſic; Scriptura ſacra quæ falli non poteſt, eos quibus lex eſt data, vocat *Deos*: ergo à fortiori is quem Pater ſanctificauit, id eſt, cui Deus Pater communicauit propriam ſuam diuinitatem, erit Deus, & quem voluit incarnandum; hoc enim ſignificat illud quod ſubiungit, *& miſit in mundum*, quia miſſio perſonæ diuinæ ab alia nihil eſt aliud, quàm origo perſonæ miſſæ à mittente cum aliquo effectu ad extra, qui reſpectu ſecundæ perſonæ Trinitatis eſt ipſa eius incarnatio, vt infrà dice-
B tur: ergo cùm Chriſtus Dominus ibi dicit ſe eſſe ſanctificatum à Patre & miſſum ab eo in mundum, aſſerit ſe eſſe Deum, & naturalem Filium Dei. VI.

Hoc etiam ibidem confirmat ampliùs argumento ſumpto à ſuis miraculis, quæ id oſtendebant; *ſi non facio opera Patris mei, nolite credere mihi, ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre*, id eſt, Pater & ego ſumus vnum & eiuſdem omninò naturæ: vna autem diuina perſona dicitur eſſe in alia ratione diuinæ eſſentiæ, quæ eſt vna & eadem in omnibus & ſingulis perſonis diuinis.

Et hoc argumentum confirmatur ampliùs ex eo, quòd Chriſtus Dominus etiam publicè apud Caipham in Concilio Iudæorum profeſ-
C ſus eſt ſe Filium Dei naturalem, ſicut & alibi VII.
in reſuſcitatione Lazari; ſicque locus ille ſancti Ioannis, *ego & Pater vnum ſumus* tam ratione antecedentium, conſequentium, quàm aliorum locorum ſcripturæ, in quibus ſe profitetur Filium Dei, intelligitur de vnitate *eſſentiæ*, non autem ſolius *concordiæ*.

Econtrà poſteriori loco ſcilicet 17. S. Ioan. quia Chriſtus D. ibi orat pro vnitate & concordia fidelium, non tantùm qui erant tunc, ſed etiã qui futuri erãt, & hæc vnitas fidelium, inter ſe eſt tantùm charitatis, & fidei, & aliorum eiuſmodi donorum, quorum ratione dicuntur paſſim in ſacris literis manere in Deo, & Deus in illis; fit vt hæc particula, *omnes vnum ſint, ſicut tu Pater*, &c. in hoc poſteriori loco ſignificet ſolummodo imitationem huius vnionis per charitatem inter fideles, ad vnita-
D tem ſubſtantialem, quæ eſt inter Patrem & VIII.
Filium; non verò ſignificet æqualitatem perfectionis, quo modo Chriſtus Dominus ſancti Matthæi quinto dicit: *eſtote perfecti ſicut Pater veſter perfectus eſt*, vbi particula *ſicut* non ſignificat identitatem vel æqualitatem, ſed tantùm ſimilitudinem imitationis. Vt etiam ſancti Patres explicant, Chryſoſtomus homiliâ octogeſimâ primâ *in ſanctum Ioannem*, Ambroſius libro quarto *de fide* capite ſecundo, Auguſtinus tractatu centeſimo decimo in *ſanctum Ioannem*.

Atque totum hunc locum ſic intellexerunt Tertullianus libro contra *Praxeam* capite viceſimo ſecundo, S. Hilarius libro ſeptimo & octauo *de Trinitate*, ſanctus Ambroſius libro tertio *de Spiritu ſancto* capite decimo

I. octauo, ſanctus Auguſtinus tractatu quadrageſimo octauo *in ſanctum Ioannem*, vbi ſingulas partes iſtius ſententiæ expendunt, ſicut fecimus, addùntque Chriſtum Dominum iſtis duobus verbis *venm ſumes*, duas ſimul hæreſes confodiſſe, *Arianam*, & *Sabellianam*: *Ariaeam* dicendo *vnem*, quo verbo esplicat ſe eſſe conſubſtantialem Patri; *Sabellianam* dicendo in plurali *ſumus*, quo esprimit diſtinctionem perſonarum diuinarum.

Tandem propoſitio noſtra probatur relatis ſcripturis articulis præcedentibus ex Pſalmo centeſimo nono, & aliis: item iis, in quibus Chriſtus Dominus dicitur, *Filies Dei veigenitus eſſe in ſiee Patris*, vt ſancti Matthæi decimo ſexto, ſancti Ioannis primo, & paſſim apud Apoſtolum.

II. ARTICVLVS III.

Soluuntur argumenta Arianorum contra praecedentem doctrinam.

ARGVMENTA Arianorum poſſunt reuocati ad duo generalia capita; alia enim petebant ex ſacris literis, alia à ratione: nam quod ſpectat ad auctoritates Patrum vix vrgebant illas: ſanctus enim Athanaſius epiſtolâ *de decretis* Nicænæ Synodi, ait nullos ex antiquis Patribus potuiſſe allegari pro hæreſi Arianorum, ibique citat Origenem pro noſtra ſententia, quem aliqui putant idem ſenſiſſe, quod Arius, à quo tamen crimine plures illum excuſant, imo & ipſemet ſanctus Athanaſios, dum eum citat pro conſubſtantialitate Filij, vt obſeruat Socrates lib. 6. hiſtoriæ

III. Eccleſiaſticæ capite duodecimo: & quia argumenta ſecundi capitis impugnant potiùs proceſſionem ſeu emanationem Filij à Patre, quàm eius conſubſtantialitatem, ideò illa reiiciemus in eum articulum, quo agemus de proceſſione Filij.

Primùm itaque deſumunt argumenta ex iis Scripturæ locis, qui videntur indicare ſolum Patrem eſſe Deum, vt ſancti Ioannis decimo ſeptimo, ſancti Marci decimo, primæ ad *Timotheem* vltimo.

Deinde ex iis, qui dicunt Filium eſſe minorem Patre, vt ſancti Ioannis decimo quarto. Et ſanctus Hilarius libro nono *de Trinitate*, ait, *Patrem eſſe auctoritate maiorem Filio*.

Tertiò ex iis, ex quibus Filius dicitur omnia *habere à Patre, eihil à ſe*, vt ſancti Matthæi

IV. vndecimo, ſancti Ioannis tertio; item *neſcire diem extremi iudicij*, ſancti Marci decimo tertio, item eius non eſſe dare beatitudinem, ſed Patris, ſancti Matthæi vigeſimo; hæc enim omnia videntur dicere imperfectionem, ſcilicet indigentiam, dependentiam ab alio, quæ imperfectiones non poſſunt cadere in Deum.

Tandem ex iis omnibus, in quibus Chriſtus Dominus dicitur *creatus*, Eccleſiaſtici vigeſimo quarto, item primæ *ad Corinthios* primo *factus*, ſancti Ioannis primo & *ad Hebræos* primo capite.

Sed hæc ſoluuntur ex aliqua trium regularum: prima eſt, particulas excluſiuas qualis eſt hæc *ſolus*, in propoſitione de perſonis diuinis, in qua attributum eſt eſſentiale, ſignificare tantùm excluſionem eorum, quæ ſunt alte-

A rius & diuerſæ naturæ à diuina, non autem excluſionem perſonarum: quia vt dialectici dicunt, eiuſmodi particulæ non excludunt concomitantia: vnde cùm vna perſona diuina ſit in alia, vt oſtendetur inferiùs, & eſſe Deum, eſſe bonum, eſſe omnipotentem, eſſe beatum, & id genus cætera ſunt attributa eſſētialia, fit, vt dum tribuuntur vni perſonæ diuinæ, etiam cum aliqua particula excluſiua, non excludant reliquas à communicatione eiuſmodi attributorum, & hanc regulam ſanctus Auguſtinus tradit libro tertio *contra Maximinem* capite decimo tertio, & libro ſecundo *de Trinitate*, capite ſexto, vbi vrget locum illum Apoſtoli primæ *ad Timotheem* ſexto, *qui ſolet habet immortalitatem*, & docet etiam ſi haberetur, *ſoles Pater*, ex eo tamen Filium non excludi, pro- V.

B batúrque aliis ſcripturæ loquendi formulis, vt Eccleſiaſtici vigeſimo quarto, vbi Sapientia increata ait, *gyrum cœli circeiei ſola*, nec tamen Deus Pater excluditur. VI.

Secunda regula eſt, duas naturas diſtingui in Chriſto Domino, vnam *diuinam, hemanam* alteram, & nonnulla dici de Chriſto Domino ſecundùm vnam, quæ ei non conueniūt ſecundùm alteram. Sic conſideratus ſecundùm *humanitatem* dicitur *miner Patre, ſebiectus Patri, factes, creatus, primogenitus omnis createre*, & & hanc regulam ſanctus Auguſtinus tradit libro primo *de Trinitate* capite ſeptimo & duodecimo.

Tertia regula eſt, quâ Filius accipiendo eſſentiam à Patre per generationē, ſimul etiam accipit ab illo id omne, quod idem eſt cum eſſentia Dei, & cùm diuina ſciētia, potētia, & cæ-

C tera attributa eſſentialia Dei ſint idem cum eſſentia diuina, fit vt Filius Dei ratione talis generationis, quâ habet eſſe à Patre, dicatur *audire à Patre, diſcere à Patre, nihil poſſe facere, niſi quod viderit Patrem facientem*: quibus loquendi formulis tantùm ſignificatur Filium eamdem cum Patre habere potentiam, ſcientiam & cætera attributa per generationem à Patre, & non habere illa à ſeipſo, ſicut nec habet eſſentiam à ſeipſo. Atque hanc regulam ſanctus Auguſtinus tradit libro ſecundo *de Trinitate* capite primo, ſecundo, & tertio, vbi notat aliquid dici tribus modis de Filio in ſacris literis; quædam enim ſignificant eius æqualitatem cum Patre, *ego & Pater vnum ſumus*; quædam eum eſſe minorem Patre, *Pater maior me eſt*; quædam denique ſignificare duntaxat eum procedere à Patre, iuxta quem modum ait VII.

D ibi iſtud Chriſti Domini, *mea doctrina non eſt mea, ſed eies qui me miſit*, intelligi. VIII.

Argumenta petita ex ſcriptura primo loco relata ſoluuntur ex prima regula. Addi poteſt ad explicationem loci ſancti Marci capite decimo: *quid me vocat bonum, nemo bones, niſi ſolus Deus*, Chriſtum Dominum ibi non negare ſe eſſe bonum per eſſentiam, vel Deum, ſed ſolummodo argumentari ad hominem; cùm enim is qui dicebat Chriſtum eſſe bonum, eum non agnoſceret Deum, ſed tantùm hominem, ſtatim Chriſtus Dominus ſubiecit, *quid me vocas bonem, nemo bonut niſi Deus*.

Auctoritates autem relatæ ſecundo & quarto loco ſoluuntur ex ſecundâ regulâ; cùm enim Filius agnoſcit ſe minorem Patre: item quando diſtinguit ſuam voluntatem à voluntate

I. A Patris, item cùm dicitur factus & creatus ſatis conſtar locos illos eſſe de ipſo intelligendos ſecundùm humanitatem.

Ad locum ſancti Hilarij reſpondetur nomen hoc, *auctoritas*, ibi rantùm denotare originem, vt ſenſus ſit Patrem eſſe maiorem Filio, quia eſt prior origine, & Filius accipit originem, non econtrà: quomodo ſanctus etiam Damaſcenus libro primo *de fide* capite nono ait Patrem eſſe maiorem Filio: & quòd ſanctus Hilarius ibi non intendat ponere inæqualitatem inter Patrem & Filium, patet ex eo quod ibidem ait illos habere idem eſſe diuinum, quódque ſanctus Hilarius fuerit acerrimus propugnator conſubſtantialitatis, & æqualitatis inter Patrem & Filium.

Ex tertia autem regula auctoritates relatæ tertio loco ſoluuntur.

II. B Eo autem ſenſu Filius Dei dicitur *ignorare diem extremum iudicij*, quòd nimirum neſciret eo fine, vt eum reuelaret alijs. Quemadmodum ſancti Patres reſpondent; ſanctus Athanaſius libro quarto *contra Arianos*; ſanctus Baſilius libro quarto *contra Eunomium*; ſanctus Ambroſius libro quinto *de fide* capite ſeptimo, Auguſtinus libro primo *de Trinitate* capite duodecimo; ſanctus Gregorius libro quarto *epiſtolarum*, epiſtolâ quadrageſimâ ſecundâ; vel quòd alijs occultaret, vt ſanctus Auguſtinus ſuprà oſtendit alijs exemplis ſcripturæ.

Chriſtus autem Dominus apud ſanctum Matthæum vigeſimo capite negat eſſe ſuum dare beatitudinem, quia ibi loquitur de ſeipſo ſecundùm humanitatem, penes quam vt cauſam principalem non eſt dare, vel
III. C non dare beatitudinem, ſed tantùm penes Deum, vt ſanctus Auguſtinus loco nunc citato explicat, & amplius confirmatur ex eo, quòd ibi duo Filij Zebedæi id petebant iure conſanguinitatis.

Atque ex iis omnibus ſatis intelligitur nullam eſſe in Filio Dei dependentiam à Patre vel indigentiam. Nam *dependere* ſignificat ipſum eſſe dependentis eſſe diſtinctum & cauſatum ab eo à quo dependet; eſſentia verò Filij eſt vera, & eadem numero cum eſſentia Patris, nec item eſt indigentia, quia loquendo propriè, nihil ſeipſo indiget, & perſona Filij identificatur eſſentię diuinæ.

ARTICVLVS IV.

IV. D *Spiritum ſanctum eſſe verum Deum conſubſtantialem Patri & Filio.*

QVOD Arius & eius ſectatores cenſuerunt de Filio Dei, hoc idem poſtea circa annum Domini treceuteſimum ſexageſimum ſub Conſtantio, Macedonius docuit de Spiritu ſancto, eum ſcilicet non eſſe Deum, ſed aliquam ſubſtantiam ſpiritualem ſuperiorem omnibus Angelis, creatam tamen à Patre per Filium, vt foueat, conſeruet, & moueat omnia. Vnde eum vocabat miniſtrum & famulum Dei, & quæ conueniunt Angelis, ita tribuebat ei, vt tamen exiſtimaret illum differre ab illis ſolummodo gradu; quemadmodum intelligitur ex epiſtola Serapionis *ad ſanctum Athanaſium*, & ex Sozomeno libro quarto capite vigeſimo ſexto.

V. Sectatores huius hæreſis dicti ſunt *Macedoniani* à nomine ſui auctoris; item à Marathonio quæſtore, acerrimo propugnatore illius, Marathoniani, vt eſt apud Sozomenum ſuprà. Iidem dicti ſunt Ariani, qui & Macedoniani; quia Ariani libenter amplexati ſunt hanc hæreſim vt ſuæ affinem: idcóque ad illam magis fulciendum falſabant ſacros codices, vt conſtat ex ſancto Ambroſio libro tertio *de Spiritu ſancto* capite vndecimo, vbi conqueritur eos expunxiſſe ex Euangelio illud Chriſti Domini, *Deus ſpiritus eſt*, quia exiſtimabant hunc locum facere pro diuinitate Spiritus ſancti.

Aduerſus tamen hanc hæreſim ſit hæc noſtra propoſitio. *Spiritus ſanctus eſt verè & propriè Deus Patri & Filio conſubſtantialis.* Eſt de fide, definita contra Macedonium in Conci-
VI. lio primo Conſtantinopolitano ſub Damaſo anno Chriſti Domini treceteſimo octogeſimo primo.

Probatur ex iis ſcripturæ locis, qui ſine controuerſia intelliguntur de Deo verè & propriè dicto, quos tamen ſacra Scriptura tanquam ſui interpres exponit de Spiritu ſancto, vt Iſaiæ ſexto, *vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum*, vbi per particulam *Dominum ſedentem* intelligitur Deus ſecundùm omnes interpretes, & patet tam ex antecedentibus, quàm conſequentibus. Et tamen ſanctus Paulus Actuum vigeſimo octauo explicat hunc Deum eſſe Spiritum ſanctum, ita dicens, *benè Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiam ad patres noſtros dicens, vade ad populum iſtum*, &c. Quem locum Iſaiæ ſanctus Ioannes capite duodecimo ſui Euangelij eſt
VII. etiam interpretatus de Filio, quia ſcilicet, vt ad illum locum Euangeliſtæ Toletus animaduertit, & ante eum ſanctus Athanaſius libro *de communi eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, capite nono ſignificauit, ſpecies illa ſedens in ſolio apud Iſaiam non repræſentabat vnicam duntaxat Trinitatis perſonam, ſed fuit imago totius Trinitatis: ita vt ſicut Abraham in Geneſi tres vidit, & vnum adorauit, ſic & Iſaias hoc loco. Id confirmat totum illud quod ſuprà diximus de triſagio.

Probatur etiam ex alijs ſcripturæ locis, nam ille verè & propriè eſt Deus, qui *eſt locutus per os ſanctorum, qui à ſeculo ſunt Prophetarum eius*, vt Zacharias teſtatur apud ſanctum Lucam capite primo: at Spiritum ſan-
VIII. ctum eſſe illum, qui locutus eſt per Prophetas, affirmat Chriſtus Dominus apud ſanctum Marcum duodecimo capite, ſanctus Petrus capite primo primæ ſuæ epiſtolæ. Item ſanctus Petrus capite quinto Actuum ait Ananiam eſſe mentitum *Spiritui ſancto*, & eum non eſſe mentitum *hominibus*, ſed *Deo*. Item tribuuntur Spiritui ſancto paſſim in ſacris literis, quæ ſoli Deo conueniunt, vt *ſanctificare* Leuitici vigeſimo ſecundo, ſancti Ioannis vigeſimo, item primæ *ad Corinthios* duodecimo.

Probatur item ex Concilio Nicæno in Symbolo fidei, quod ita habet, *crede in Spiritum ſanctum*: at ita credere eſt eum agnoſcere Deum, & in illum vt auctorem bonorum omnium tendere: quemadmodum Theologi docent ſecundâ ſecundę agendo de actibus fidei,

I. & S. Gregorius Nazianzenus oratione quintâ *de Theologia* vrget hoc argumentum; & quòd mens Patrum Concilij Nicæni fuerit profiteri Spiritum ſanctum, eſſe verè & propriè Deum docet S. Athanaſius in libro *Nicænæ fidei*; hácque huius rei rationem reddit, ſcilicet, vt Patres abſolutam & perfectam de ſancta Trinitate confeſſionem fidei traderent, quam poſteà ampliorem tradiderunt: quia, vt ait ſanctus Hieronymus in epiſtola *ad Pammachium*, in Concilio Nicæno quæſtio tantùm fuit de Filio & non de Spiritu ſancto: *Patres*, inquit, *confeſſi ſunt quod negabatur, tacuerunt de quo nemo quærebat*. Idem patet ex alijs omnibus Concilijs ſequentibus, quæ in ſuis Symbolis ſemper profitentur Spiritum ſanctum eſſe verum & propriè Deum.

Tandem probatur ex Patribus, vt ſancto
II. Athanaſio epiſtolâ *ad Serapionem* de Spiritu ſancto, vbi ait ſe noſtram propoſitionem docere ex Apoſtolica & Patrum traditione: S. Baſilio libro tertio *contra Eunomium*, ſancto Gregorio Nazianzeno ſuprà, Ambroſio tribus libris *de Spiritu ſancto*, ſancto Hieronymo citatâ epiſtolâ: ſancto Auguſtino libro primo *de Trinitate* capite ſexto, vbi id probat ex eo quòd cultus latriæ, qui debetur ſoli Deo, exhibeatur Spiritui ſancto; item libro ſecundo capite quinto, vbi id probat ex eo quòd Spiritus ſanctus ſit vbique, quod competit ſoli Deo.

Ex quibus omnibus facilè refellitur impoſtura hæreticorum, qui volunt Patres antiquos dubitaſſe de diuinitate Spiritus ſancti, putántque ſe id colligere ex ſancto Grego-
III. rio Nazianzeno ſuprà, vbi loquens de Spiritu ſancto: *Noſtri*, inquit, *ſapientes partim vim quandam, & facultatem ipſum exiſtimarunt, partim creaturam, partim Deum, & vtro nomine potius vocandus eſſet, minimè certum & exploratum habuerunt*. Refellitur inquam, hæc impoſtura ex Patribus nunc citatis, & ad hanc auctoritatem ſancti Gregorij reſpondetur, eum per hanc particulam *ſapientes noſtri*, non intelligere aliquos Patres Orthodoxos, ſed alios fideles, qui poſteà defecerunt à fide. Quod ſatis intelligitur ex verbis eius ſequentibus, vt quòd paulò inferiùs eos ſolos vocet pios, & Orthodoxos, qui credunt Spiritum ſanctum eſſe Deum, & acriter reprehendat eos qui negant.

Articvlvs V.

IV.

Soluuntur fundamenta Macedonianorum contra præcedentem doctrinam.

PRIMVM eſt, quòd in ſacris literis aliqua dicantur de Spiritu ſancto, quæ ſunt propria creaturis, verbi gratiâ, *formari*, *creari*.

Reſpondeo, non vbicumque ponitur nomen *Spiritus*, in Scripturis ſacris, ſumi ibi pro tertia perſona Trinitatis, ſed id debere diiudicari ex antecedentibus & conſequentibus, vt Didymus notat libro primo de *Spiritu ſancto*, & ſanctus Hieronymus in Michæam Prophetam.

Secundum eſt: Spiritus ſanctus dicitur *effundi*, Ioëlis ſecundo *effundam* de Spiritu meo, item dicitur *contriſtari*, *ad Epheſios* quarto, *po-*
A *ſtulare gemitibus inenarrabilibus*, *Romanorum* octauo; at *effundi*, *contriſtari*, *poſtulare cum lachrymis*, creaturæ eſt, non Dei: ergo Spiritus ſanctus non eſt Deus. V.

Reſpondetur aliquando in ſacris literis illud affirmari de Spiritu ſancto, quod ipſemet Spiritus ſanctus efficit in nobis, vel quod ſingulari eius beneficio facimus, ſic dicitur effundi ratione *donorum*, quæ diffunduntur in cordibus fidelium, & quæ per *appropriationem* tam in ſanctis literis, quàm apud ſanctos Patres ei attribuuntur. Dicitur enim Spiritus ſanctus *contriſtari*, non quòd triſtitiæ ſit capax, ſed quia habitat in ſanctis per gratiam, qui de lapſu peccatorum contriſtantur, ab eo nimirum effectu, quem producit in ſanctis, vt ſanctus Auguſtinus explicat libro quarto *de Geneſi*
B *ad literam* capite nono. Dicitur & *poſtulare gemitibus* pro nobis, non quòd ipſe poſtulet, ſed VI.
quòd nos faciat poſtulare, nam generat in nobis amorem, amor deſiderium, deſiderium verò incitat nos, vt poſtulemus; ita locum hunc explicat ſanctus Auguſtinus libro primo *contra Maximinum* aliquantò poſt initium.

Atque ex his duabus regulis, quarum prima eſt, non ſemper nomen *Spiritus* in ſcripturis ſumi pro tertia perſona Trinitatis; altera eſt, quòd illud aliquando in ſcripturis de Spiritu ſancto prædicetur, quod ipſemet in nobis efficit, vel quod nos eius beneficio facimus, facile eſt reſpondere omnibus iſtorum hæreticorum argumentis.

C VII.

DISPVTATIO III.

De proceſſionibus diuinis in genere.

EXPLICATA conſubſtantialitate diuinarum perſonarum, videndum eſt, an quæ, & qualis detur proceſſio in diuinis.

Articvlvs I.

Quid & quotuplex ſit proceſſio.

IMPRIMIS notandum eſt, nomine *proceſſionis* hoc loco nihil aliud intelligi, quàm
D *originem*, ſeu *emanationem vnius ab alio tan-* VIII.
quam à ſuo principio: vnde quòd hoc nomen *proceſſio* vſurpetur ſpecialiter ad explicandum emanationem Spiritus ſancti, vt in Symbolo ſancti Athanaſij, vbi Filius dicitur *genitus*, & Spiritus ſanctus *procedens*, factum eſt ex accommodatione Eccleſiæ, & non ex vi ſignificationis talis nominis.

Secundò notandum eſt eiuſmodi proceſſionem eſſe duplicem, *tranſeuntem* vnam, alteram *immanentem*: illa dicitur *tranſiens*, quæ eſt extra ſuum principium vel cauſam; cuiuſmodi eſt calefactio ſeu proceſſio caloris ab igne in lignum; *immanens* dicitur quæ manet intra ſuum principium vel cauſas, cuiuſmodi eſt productio verbi noſtri mentalis.

Tertiò notandum eſt, proceſſionem imma-

I. nentem adhuc eſſe duplicem, vnam *metaphyſicam*, alteram *phyſicam*, ea dicitur *phyſica*, quâ vnum ab alio procedit actione quadam phyſicâ, id eſt includente mutationem, dependentiam & diuerſitatem naturę eius, quod ab alio procedit, cuiuſmodi eſt noſtra intellectio, quâ verbum mentale procedit; ea dicitur *metaphyſica*, quæ in ſuo conceptu includit tantùm emanationem ſeu originem, quâ vnum ab alio producitur ſeclusâ omni imperfectione mutationis, diuerſitatis & dependentiæ, remanentibus tantùm iſtis duobus reſpectibus, *à quo alius, & qui ab alio*, inter ipſum productum & producentem; quâ ratione proceſſio ſumpta præciſè non eſt propriè loquendo actio, vt rectè S. Thomas docet infrà quæſtione quadrageſimâ primâ articulo primo in ſolutione ad ſecundum & tertium, ſed tantùm vt vulgò di-
II. cunt, *grammaticalis*, id eſt, quæ exprimitur ad B
modũ actionis: nam actio propriè ſumpta eſt aliquid intermedium inter proximum principium *quo*, & terminum productum ab illo, eſtque via per quam proximum principium tribuit alteri totum eſſe, & ſonat ſpecialem dependentiam producti à ſuo producente principio, ſine quibus omnibus proceſſio metaphyſica benè concipitur.

Articvlvs II.

Vtrum ſit proceſſio in diuinis.

SIt hæc propoſitio. *Proceſſio verè & propriè datur in diuinis:* ita S. Thomas hâc quæſtione vigeſimâ ſeptimâ articulo primo, & eſt de
III. fide ex capite decimo ſexto ſancti Ioannis, vbi C
Chriſtus Dominus ita ait: *Exiui à Patre, & veni in mundum:* quò loci prior particula denotat eius æternam emanationem à Patre: ſi enim intelligeretur de ſola incarnatione, excludendo æternam emanationem eius à Deo Patre, ſatis ei fuiſſet dicere: *Veni in mundum*, vt ſanctus Auguſtinus rectè expendit tractatu quadrageſimo ſecundo *in ſanctum Ioannem* ad ſimilem locum, quo capite octano eiuſdem Euangeliſtæ ſic ait: *ego à Deo proceſſi & veni.* Et hoc confirmatur ampliùs ex capite quinto Michææ ſic loquentis de Chriſto Domino, *& egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis*, quò loci particula *egreſſus* ſignificat originem: item capite decimo quinto S. Ioan. dicitur de Spiritu ſancto, *qui à Patre procedit*, id eſt, qui emanat, vt S. Auguſtinus explicat libro ſecundo *de Trinitate* capite tertio.
IV. Et tota hæc ratio confirmatur ex illa recep- D
tiſſima regula S Auguſtini libro tertio *de doctrina Chriſtiana* capite decimo ſexto, quâ aſſerit verba ſacræ Scripturæ explicari debere in ſua propria ſignificatione, vbi nihil eſt, quod nos cogat recurrere ad metaphoricas, ſicut in iſtis locis, vt patebit infeiùs agendo de generatione & proceſſione Filij.

Secundò probatur ex Patribus, qui ſolum Patrem in diuinis agnoſcunt *innaſcibilem*, ſolum Filium *genitum* à Patre, ſolum Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio: & hæc nomina, *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus*, tam in ſacris literis, quàm apud Patres indicant iſtas emanationes perſonarum diuinarum.

Nulla autem naturalis ratio poteſt probare V.
eiuſmodi proceſſionem, cùm habeatur duntaxat per reuelationem; poteſt tamen ſuppoſitâ fide explicari: nam admiſsâ multitudine perſonarum in diuinis, debet admitti primùm, quia aliàs non poteſt intelligi, quomodo illa ſint diſtincta realiter à ſe inuicem, cùm omnia abſoluta & eſſentialia ſint communia omnibus perſonis diuinis, & penes relatiua tantùm diſtinguãtur; omnis autem earum relatiua diſtinctio ſundetur in origine vnius ab alia. Deinde quia in omni multitudine benè ordinata, qualis eſt multitudo perſonarum in Deo, in quo omnia ſunt quàm perfectiſſima, debet dari aliquid primum; at ſublatâ proceſſione, quæ conſtituit ordinem originis, nulla ex perſonis diuinis eſt prima propriè, nulla ſecunda, nulla
tertia, cùm omnes illæ ſint quoad ęternitatem, VI.
quoad dignitatem & perfectioné ſibi inuicem æquales, ſicut & conſubſtantiales in eſſentia; nec aliquâ etiam rudi terminorum expoſitione poteſt explicari, quâ ratione, & vnde omnes illæ perſonæ eandem omninò habeant eſſentiam, cùm ſublatâ proceſſione nulla ſit, quæ habens illam à ſe, eam aliis communicet: ergo ſuppoſitâ vnitate Dei & multitudine perſonarum in illo, ad vitandum hæc & ſimilia incommoda, debet aliqua proceſſio admitti in diuinis.

Neque hinc ſequitur Patrem in diuinis eſſe *eſſentiaterem*, & Filium *eſſentiatum*; nam Deus Pater ita communicat eſſentiam diuinam Filio, vt tamen diuina generatio non ſeſe terminet ad diuinam eſſentiam: hæc enim vt definitur capite *damnamus*, extra de ſumma Trinita-
te, *nec generat, nec generatur*, vt infrâ docebitur, VII.
vnde cùm *eſſentiator* iuxta vim nominis, idem ſit ac productor eſſentiæ, & *eſſentiatus*, ac qui habet eſſentiam productam, Pater in diuinis non poteſt dici *eſſentiator*, nec Filius *eſſentiatus*.

Nec item Filius ex eo quòd emanet à Patre, poteſt dici eſſe Deus *precariò*; quia tunc aliquis dicitur eſſe talis *precariè*, quando habet ex libera voluntate alicuius, quòd ſit talis; at Filius in diuinis habet neceſſariò diuinam eſſentiam; hæc enim ex intrinſeca ſua perfectione, poſtulat eſſe in tribus perſonis; & ſi aliqui Patrum aliquãdo vocent Filium αὐτόθεον, hoc eſt *Deum à ſeipſo*, id tantùm hoc ſenſu intelligunt, quòd non alienam, ſed ſibi propriam & debitam eſſentiam habeat: ſicut ſi qui Patrum dicant illum eſſe *eſſentiatum*, & Patrem *eſſentiaterem*, hoc tantùm ſenſu id volunt, quòd Filius ha-
beat diuinam eſſentiam ſibi communicatam à VIII.
Patre.

Articvlvs III.

Vtrum proceſſio quæ eſt in diuinis, ſit tranſiens, vel immanens, phyſica vel metaphyſica.

PRima propoſitio. *Proceſſio quæ eſt in diuinis neque eſt tranſiens, neque immanens phyſica.* Propoſitio eſt de fide contra Arium, Macedonium & alios eiuſmodi. Probatur: omnis proceſſio phyſica ſiue tranſiens, ſiue immanens, eſt vera emanatio effectus à ſua cauſa, & proinde rei alicuius creatæ, includentis in ſe mutationem, diuerſitatem

I. eſſentiæ à ſuo principio, & aliquam depen-
dentiam ab illo, vt patet ex dictis articulo pri-
mo, & inductione factâ per omnes eiuſmodi
proceſſiones: atqui Filius in diuinis non ema-
nat à Patre tanquam effectus à ſua cauſa; nec
tanquam aliquid creatum, nec habet aliam
eſſentiam à Patre, nec ab illo dependet, vt
patet ex dictis contra Macedonium; ergo
proceſſio quæ eſt in diuinis, neque eſt tranſ-
iens, neque immanens phyſica.

Secunda propoſitio. *Proceſſio in diuinis eſt
immanens metaphyſica, & habet aliquam ſimi-
litudinem cum emanatione verbi noſtri mentalis.*
Duæ ſunt partes propoſitionis.

Prima eſt de fide ex capite primo ſancti
Ioannis, *Verbum erat apud Deum*, id eſt, apud
Patrem, vt explicant ſanctus Hilarius libro
tertio *de Trinitate*, ſanctus Baſilius ad illa ver-
II. ba ſancti Ioannis; cùm enim Verbum diui-
num ſit mentale intellectuale, & omne ver-
bum mentale ſit, & maneat intra ipſum intel-
ligentem, & producentem illud, Filius ver-
bum Patris diuini debet eſſe, & eſt intra ipſum
Patrem diuinum, & hoc eſt quod eodem ca-
pite primo dicitur his verbis, *vnigenitus qui
eſt in ſinu Patris*. Hæc enim duo, *Verbum eſſe a-
pud Patrem*, & *vnigenitum eſſe in ſinu Patris*,
ſignificant vnum & idem: & Patres ſuperiùs
citati tam benè vrgent hæc poſteriora verba
Euangeliſtæ pro ipſa conſubſtantialitate Filij,
quàm priora: vt etiam ſanctus Cyrillus libro
primo *in ſanctum Ioannem* capite vigeſimo ſe-
cundo; ſanctus Chryſoſtomus homiliâ deci-
mâ quartâ *in ſanctum Ioannem*, & alij.

Eadem pars prout procedit de Spiritu ſan-
cto, patet: ſi enim ſpiritus hominis eſt in ipſo
III. homine, vt ſanctus Paulus habet primæ *ad Co-
rinthios* ſecundo, quanto magis Spiritus ſan-
ctus erit in Deo, & proinde erit Deus, cùm
quidquid eſt in Deo, Deus eſt, vt ſanctus
Athanaſius in confeſſione fidei rectè ratioci-
natur.

Quòd item duæ illæ proceſſiones ita ſint im-
manentes, vt ſint duntaxat *metaphyſicæ*, patet
ex eo quòd vbi eadem numero eſſentia cum
omnibus ſibi eſſentialibus verè & propriè
communicatur diſtinctis realiter perſonis ab
alia procedentibus, ibi reperitur emanatio,
purè & ſimpliciter *metaphyſica*, quia ibi ſunt
tantùm principium vt producens, quod ex-
plicatur hoc reſpectu *à quo alius*, & ipſe ter-
minus vt productus, qui explicatur per hunc
terminum *qui ab alio*, nec aliquid aliud in
IV. quo talis emanatio conueniat cum phyſicis
emanationibus poteſt effingi, vt patet indu-
ctione factâ per illas: atqui in diuinis emana-
tionibus eadem numero diuina eſſentia cum
omnibus ſibi eſſentialibus communicatur à
Patre & Filio ipſi Spiritui ſancto, vt patet ex
dictis contra Arium & Macedonium, & pa-
tebit ex dicendis infrà de generatione Filij,
& ſpiratione Spiritus ſancti: igitur proceſ-
ſio quæ eſt in diuinis eſt propriè emanatio me-
taphyſica.

Secunda item pars propoſitionis, nimirum,
*diuinas emanationes habere aliquam ſimilitudi-
nem, cum tamen aliqua diſparitate ad emanatio-
nes illas quæ ſunt in nobis per intellectum & vo-
luntatem*, explicatur & ſimul probatur: eſt
quidem *ſimilitudo*, quia vt noſter intellectus
dum intelligit producit ſuâ actione aliquid ſi-
A bi ſimile diſtinctum realiter à ſe, habens rela- V.
tionē realem ad illum, vt *ad ſuum* principium
producens, éſtque terminus intellectionis,
& vocatur à Philoſophis *verbum mentis*, quia
profertur ore cordis, ſicut verbum vocale ore
corporis, vt S. Thomas hîc explicat in corpo-
re primi articuli: ita etiam Pater in diuinis ſe-
ſe intelligendo producit aſſimilationem ſeu
verbum, quod ad illum habet relationem rea-
lem; item ſicut noſtra voluntas dum vult ſuâ
actione, producit intra ſeipſam aliquem im-
pulſum, pari modo Pater & Filius producunt
ſuâ volitione Spiritum ſanctum.

Hæc eſt autem diſparitas inter verbum Pa-
tris diuini & noſtrum; quòd noſtrum habeat
propriè rationem effectus & dependentiam
ab intellectu, quia habet diuerſam naturam
ab illo, ſimiliter & impulſus productus à no-
B ſtra voluntate intra ſeipſam eſt effectus pro- VI.
priè dictus, habétque naturam diuerſam à vo-
luntate: at cùm Verbum diuinum ſit eiuſdem
numero eſſentiæ cum Patre, nihil habet in ſe,
quod Deus Pater non habeat idem numero,
præter relationem quâ reſpicit Patrem: ſimi-
liter etiam Spiritus ſanctus eandem numero
accipit à Patre & Filio eſſentiam, quam ipſi
habent; ſicque proceſſio quæ eſt in diuinis
habet aliquam diſparitatem cum proceſſione
verbi noſtri mentalis.

Hinc ex eo quòd verbum mentis produci-
tur in nobis, non poteſt probari validâ ratio-
ne diuinum Verbum produci, quia gentilis
Philoſophus vrgeret prædictam diſparitatem,
& diceret, ideò nos intelligendo producere
aliquod verbum, quia intellectus noſter non
poteſt eſſe in actu ſecundo intellectionis abſ-
C que aliqua noua entitate ſuperaddita ob ſuam VII.
imperfectionem & limitationem, quæ imper-
fectio & limitatio non habent locum in Deo,
& nos Catholici fatemur Filium & Spiritum
ſanctum verè intelligere ſine vlla productio-
ne alicuius verbi mentalis.

Neque obſtat quòd S. Patres, vt S. Athana-
ſius ſermone 3. *contra Arianos*, S. Thomas hîc
articulo 1. & alij, dum agunt de myſterio Tri-
nitatis, & proceſſione Filij in diuinis, ſæpè v-
tuntur exemplo verbi creati. Nam id non fa-
ciunt vt probent firmâ aliquâ ratione contra
gentiles aut hæreticos verbum dari in diui-
nis; hoc enim probari non poteſt ratione na-
turali: ſed vt, ſuppoſitâ fide quæ id reuelat,
explicent aliquo modo generationem Filij in
diuinis, ſicut Theologi ſolent alia myſteria
D noſtræ fidei explicare congruenti quâdam ra- VIII.
tione, non tamen neceſſariâ.

ARTICVLVS IV.

Conſectaria ex doctrina præcedenti.

EX his omnibus quamplures Arianorum,
& Macedonianorum rationes contra pro-
ceſſiones diuinas facilè ſoluuntur; verbi gra-
tiâ imprimis quòd proceſſio dicat mutationē
paſſiuam; ſecundò dependentiam producti à
producente: tertiò inæqualitatē, cùm ex cap.
20. Actuum, *beatius ſit dare quàm accipere*, per-
ſona autem procedens accipiat eſſe ab alia à
qua procedit, & non econtrà, & id quod pro-
cedit ab alio non videatur habere tantam ne-
ceſſitatem exiſtendi, quantam habet is à quo

I. procedit: quartò eſſe contra rationem Dei, A quòd ſit ab alio, cùm Deus ſit primum principium primum ens, & à ſe.

Hæ inquam obiectiones ſoluuntur ex noſtris propoſitionibus. Nam vt vno verbo reſpondeatur illis, vrgent tantùm de proceſſione vel tranſeunti vel immanēti phyſica, quam negauimus in Deo, & non de immanenti tantùm metaphyſica, qualem ſolùm admittimus in diuinis, vt facilè poteſt animaduerti, tam ex noſtris notabilibus, quàm ex probatione propoſitionum.

Et in particulari tres primæ intelliguntur eſſe ſolutæ, ex eo quòd mutatio eſt à non eſſe ad eſſe, vel ſimpliciter, vel ſecundùm quid, ſeu ad eſſe tale: at nihil eſt quod per emanationes diuinas ſic tranſeat, cùm eſſentia quæ eſt in Patre communicetur eadem omninò numero cum omnibus abſolutis ſuis perfectionibus Fi- II. B lio & Spiritui ſancto, & proinde cùm vt ſic, eodem planè modo exiſtat in illis, ac eſt in Patre, quemadmodum nullam dicit dependentiam in Patre, nec aliud eſſe cauſatum ab aliquo, ſic nec in Filio, & Spiritu ſancto.

Nec item Filius accipiens illam à Patre, & Spiritus ſanctus à Patre & Filio poſſunt reſpectu illius dici eſſe in aliqua paſſiua potentia; quia nec per informationem, nec per vnionem aliquam accipiunt illam, ſed omninò eandem, quam habet Pater, vt planè identificetur cum illis. Ideóque ſicut Pater habens illam eſt puriſſimus actus carens omni paſſiuâ potentialitate, ſic & Filius & Spiritus ſanctus accipientes illam ab alio, & cùm omnia ad in- III. tra in Deo ſint ei intrinſeca, eſſentia diuina C tantam habet neceſſitatem exiſtendi in Filio & Spiritu ſancto, quantam habet neceſſitatem exiſtendi in Patre, cùm ex ſe & ſua perfectione naturali poſtulet eſſe in tribus perſonis, ſicque eius communicatio nullam arguit inæqualitatem in perſonis, ſed tantùm ordinem originis.

Neque etiam dependentia dari poteſt in perſona diuina procedēte, ratione proprietatis ſuæ perſonalis ſeu relationis, quia licet relatio mutua non poſſit eſſe ſine alia ſibi correſpondente, nec ſimiliter relatum ſine ſuo correlato, non propterea tamen dependet; relatum enim definitur *quod eſt ad aliud*, & ad veram dependentiam vnius ab aliquo requiritur, vt id ſine quo aliud non poteſt eſſe, ſit diſtinctum quoad naturam & habeat lo- IV. D quendo propriè eſſe cauſatum, quod non reperitur in perſonis diuinis, vt ampliùs patebit ex dicendis infrà.

Nec eſt ad rem, quod citatur ex capite vigeſimo Actuum, cùm intelligatur duntaxat de collatione eleemoſynæ, & non de natura, quæ neceſſariò communicatur eadem cum omnibus & ſingulis perfectionibus, qualis eſt in communicante.

Solutio denique vltimæ obiectionis etiam colligitur ex dictis; cùm enim omnes Philoſophi per *ens ab alio* intelligant illud, quod accipit ab alio naturam diuerſam cum vera dependentia, & cauſalitate, quia tunc particula *ens* ſumitur *nominaliter*, & non *participialiter*; (id eſt prout idem ſonat ac exiſtens) diuinæ verò perſonæ procedentes accipiant eandem omninò eſſentiam, quam habet Pater, ſit, vt nulla illarum ſit hoc modo *ab alio*, V. ſed diuinæ omnes perſonæ ſimul ſunt vnum duntaxat *ens à ſe*, & *à nullo alio*.

At ſi *eſſe ab alio* ſumatur latiùs pro eo etiam, quod eſt produci ab alia perſona, quæ communicet ſuam eandem numero naturam, tunc negamus eſſe de ratione omnis & cuiuſlibet perſonæ, quæ eſt Deus, vt iuxta hanc acceptionem non ſit ab alio, etiam tanquam principio; quia vt ſanctus Thomas rectè animaduertit hâc quæſtione articulo primo in ſolutione ad primum, de ratione primi principij tantùm eſt, vt non ſit ab alio principio ſibi in natura extraneo & diuerſo.

ARTICVLVS V.

Vtrum principium immediatum diuinarum proceſſionum ſit diuina natura, an verò intellectus & voluntas eius. VI.

SENSVS articuli eſt, an natura diuina quatenus ſolummodo cōſideratur vt *fœcunda & infinita*, præſcindēdo ab eo, quòd ſit *intelligēs & volens*, ſit formaliter principium immediatum *quo* diuinarum proceſſionum; ita vt intellectu & voluntate à Deo præciſis per noſtram cogitationem, remanente ſolâ naturâ Dei adhuc intelligeremus dari duas proceſſiones in diuinis, ſeu Filium & Spiritum ſanctum procedere: an verò intellectus & voluntas ſint tantùm eiuſmodi *principium immediatum*, ſeu natura diuina, prout tantummodo eſt formaliter intelligens & volens.

Durandus primo ſententiarum diſtinctione ſextâ quæſtione ſecundâ exiſtimat principium immediatum harum proceſſionum eſſe natu- VII. ram diuinam *quatenus eſt fœcunda* & infinita, non autem quatenus eſt *intelligens & volens*.

Contraria tamen ſententia, quam loco propoſitionis ponimus, eſt communis, nimirum, *diuinas proceſſiones eſſe per intellectum & voluntatem, ſeu per intellectionem & volitionem.* ita ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo primo & quinto. Scotus primo ſententiarum diſtinctione ſecundâ, & alij omnes tam recentiores, quàm veteres hîc & libro primo ſententiarum: vnde notant grauiſſimis cenſuris ſententiam Durandi, his nimirum & ſimilibus *eſſe, erroneam, proximam errori, periculoſam in fide, contrariam fidei*, Bannes & alij hoc loco.

Probatur ex multis locis ſacræ Scripturæ, in quibus Filius paſſim vocatur *Verbum*, ſancti Ioannis primo capite, Eccleſiaſtici pri- VIII. mo. Si enim Filius non procedit per actum intellectus: ergo non eſt *Verbum*, cùm non procedat per actum *dicendi*, qui propriè eſt intellectus.

Nec poteſt reſponderi Filium vocari in ſacris literis Verbum *per appropriationem* ſeu accommodationem; nam *Alogiani* hæretici (ſic dicti, quia negabant dari *Verbum* in diuinis, vt dicetur infrà agendo de ſecunda perſona Trinitatis) non negabant nomen hoc *Verbum* tribui ſecundæ perſonæ Trinitatis *per appropriationem* in ſacris literis; ſed negabant ei conuenire ſecundùm proprietatem & *veritatem rei*: ergo ne Durandus incidat in eorum hæreſim, debet admittere ſecundam perſonam Trinitatis eſſe propriè *Verbum*: ergo ſicut *Verbū* propriè producitur per intellectū,

I. ne comprehenſiuâ, vt etiam producat termi-
num, ſolus ille cenſetur in diuinis *dicere*, vt rectè ſanctua Auguſtinus obſeruat libro 15. *de Trinitate* capite decimo quarto, reliquæ verò perſonæ diuinæ ſolum *intelligere*, quamuis earum intelligere ſit idem, qnod ipſum dicere in Patre.

Neque his obſtat, quòd in diuinis *eſſentiale* diſtingnatur ſaltem *virtualiter à relatiue*, & quòd virtualis diſtinctio repetiatur in latitudine diuinæ ſubſtantiæ, quatenus ſub ratione *eſſentia* eſt *abſoluta*, & ſub ratione *ſubſiſtentia* eſt *relatiua*, quod ſanctus Auguſtinus libro decimo quinto *de Trinitate* capite decimo nono agnouit, ponens in Deo duplicem *charitatem*, vnam communem, *& eſſentialem*; aliam propriam *& notionalem*. Nec obſtat quòd S. Anſelmus *in monologie* capite trigeſimo, &
II. aliquibus ſequentibus, velit *ipſum dicere* eſſe
commune tribus perſonis diuinis.

Hæc inquam nihil obſtant veritati huius noſtri corollarij; nam vt patebit inferiùs, ad hoc vt aliqua dicantur propriè diſtingui *virtualiter*, debent fundare duos conceptus à ſe inuicem *diſtinctos*, quorum vnus ſit extra alium: quod enim eſt tale, dicitur virtute duplex, quatenus poteſt fungi officio duorum à ſe inuicem diſtinctorum: at *intelligere* eſſentiale non eſt extra ipſum *dicere*, quin potiùs conceptus eius includitur formaliter in ipſo *dicere*: hoc enim non eſt tantùm producere, loquendo præcisè, ſed cognoſcere rem obiectam, & illam cognoſcendo, exprimere eius ſimilitudinem: vnde *duplicem* importat *habitudinem*, *vnam* cognoſcentia ad obiectum,
III. vt cognitum, *aliam* producentia ad produ-
ctum: ipſum autem *intelligere* eſſentiale primam duntaxat importat, & quãdo relatiuum dicitur eſſe diſtinctum *virtualiter* ab eſſentiali, debet intelligi de relatiuo *in abſtracto* ſeu purè & totaliter relatiuo; non autem de eo quod enuntiatum *in concreto*, habet etiam formaliter & intrinſecè aliquid eſſentiale; & licet diuina paternitas, ratione cuius *τὸ intelligere* eſſentiale eſt principium, & eſt *dicere* ſit virtualiter diſtincta ab intelligere eſſentiali præcisè ſumpto: quia tamen non dicit ſolam relationem, ſed inſuper *τὸ intelligere eſſentiale*, non poteſt rectè inſerri hæc duo *dicere*, & *intelligere* eſſentiale, diſtingui virtualiter, ſicut nec perſonæ diuinæ ſumendo nomen perſonæ *in concreto* poſſunt dici virtualiter diſtingui ab eſſentia diuina.

IV. Neque ſanctus Auguſtinus loco citato diſ-
tinguit duplicem charitatem; imò vnam duntaxat recenſet in diuinis, ſicut vnam tantùm ſapientiam; ſed ibi vult ſolum nomen hoc *charitas*, quod eſt idem ac *amor*, ſumi duobus modis in ſacris Litteris: primò *eſſentialiter*, & ſic eſſe totius Trinitatis: deinde *notionaliter*, & ſic eſſe nomen aliquod proprium Spiritus ſancti, vt infrà explicabitur.

Quod verò ſanctus Anſelmus ait omnes perſonas diuinas *dicere*, tunc vſurpat *dicere*, pro *intelligere* eſſentiali, contemplari & cognoſcere, vt ſanctus Thomas notat infrà quæſtione trigeſimâ quartâ articulo primo *in ſolutione ad ſecundum & tertium*.

Secundò ex eadem reſponſione ad primam rationem Durandi patet id quod *dicere* ſuperaddit intelligere eſſentiali, eſſe relationem pa-

A ternitatis, ſeu producentis in principio: & *intelligere eſſentiale*, & *dicere* ad inuicem comparata, ſe habere aliquo modo ad inſtar *ſuperioris ad inferius*, quatenus dicere includit formaliter intelligere, & non econtrà. V.

Dixi *aliquo modo ad inſtar ſuperioris & inferioris*, quia relatio paternitatis, ratione cuius *intelligere* euadit *dicere*, non ſe habet ad intelligere eſſentiale, tanquam *differentia* contrahens illud ad tale intelligere, ſicut differentia contrahit genus ad aliquam ſpeciem: cùm vt oſtendimus, nullum aliud intelligere prout eſt intelligere, poſſit intra genus cognitionis aſſignari in ipſo *dicere*, quã illud, quod eſt eſſentiale, vt oſtendimus primo noſtro corollario, ſed *paternitas* addita ſupra *intelligere* eſſentiale ad conſtituendum *dicere*, habet ſe
B tanquam *aliquis modus* alterius rationis de- VI.
terminans *intelligere* eſſentiale in ratione talis principij, vt ampliùs explicabitur infrà, vbi agetur de *potentia* ad actus notionales: quo etiam loco explicabitur an *intelligere* & *velle* in Deo, ſint proxima principia *communicatiua*, eſſentiæ & naturæ; an verò etiam *immediata principia* producendi Filium & Spiritum ſanctum.

DISPVTATIO IV.

De diſtinctione quæ inter proceſſionem Filij & Spiritus ſancti intercedit.

ARTICVLVS PRIMVS.

C ### *Quid ſit vitalis generatio.* VII.

QVIA Catholica fides docet proceſſionem Filij eſſe generationem, proceſſionem verò Spiritus ſancti minimè; vt faciliùs explicemus hoc vtrumque, præmittemus expoſitionem definitionis generationis vitalis, exemplo ſancti Thomæ hâc quæſtione articulo ſecundo, item libro quarto *contra gentes* capite decimo & vndecimo.

Notandum itaque eſt nomen *generationis*, vt ſignificat productionem ſubſtantiæ ſimplicem, ſumi duobus modis: primò valde generaliter, prout competit omnibus entibus cor-
D ruptibilibus, & definitur ab Ariſtotele in phy- VIII.
ſicis, *productio rei ex præſuppoſito ſubiecto*, & *mutatio de non eſſe ad eſſe*: deinde ſumitur ſtrictiùs pro ſola generatione viuentium, hæc enim dicuntur naſci. Cùm verò viuentia ſint duplicis generis, quorũ alia nõ ſunt cognoſcitiua, vt plantæ; alia verò cognoſcunt: & cognoſcitiua, alia cognoſcant per ſenſus tantùm; alia verò cognitione intellectuali, generatio aliquando ſumitur pro illa, quæ reperitur in rebus cognoſcentibus intellectualibus, cuius principium dicitur *Pater*, & terminus productus *Filius*; hæc enim nomina cùm importent aliquem mutuum amorem, faciunt vt hæc generatio poſſit tantùm competere ſolis viuentibus per cognitionem intellectualem, vt ſanctus Thomas obſeruat tertiâ parte quæſtione trigeſimâ ſecundâ articulo tertio, & ad tertium caput epiſtolæ *ad Epheſios* le-

I. ctione quartâ; imò & ipſi grammatici quan-
do inquiunt deriuationem huius nominis
Filius, quo modo productio plantæ ex alia
planta non eſt generatio; & hoc ſolo poſte-
riori modo generatio hîc conſideratur à no-
bis. Nam ſumpta prioribus modis dicit mul-
tas imperfectiones, ob quas non habet locum
in Deo, vt docent ſancti Patres, ſanctus Baſi-
lius libro ſecundo *contra Eunomium*, ſanctus
Auguſtinus libro tertio *contra Maximinum*
capite decimo quarto.

Generatio igitur viuentium cognoſcen-
tium intellectualium, ita rectè definitur à S.
Thoma locis nunc citatis, *proceſſio*, ſeu *origo
viuentis à viuente principio coniuncto in ſimili-
tudinem naturæ*, ſeu vt loquitur ſanctus Tho-
mas, *ſecundùm ſimilitudinem naturæ*: quæ defi-
nitio ſumpta videtur ex Ariſtotele ſeptimo
II. *Metaphyſicorum* textu vigeſimo octauo, libro
octauo *Ethicorum* capite duodecimo, & ex
ſancto Damaſceno libro primo *de fide orthodo-
xa* capite octauo.

Dicitur imprimis *proceſſio* ſeu *origo*, non au-
tem mutatio, vel actio; quia proceſſio latiùs
patet, quàm actio vel mutatio, hæc enim duo
vt iam animaduertimus, non habent locum
in Deo, in quo tamen vera proceſſio reperi-
tur. Deinde dicitur *origo* ſeu *proceſſio*, vt tam
actus ipſius principij generantis ſignificetur,
quàm ipſa res generata, in quantum eſt paſſi-
uè à principio; in hac autem definitione ſu-
mitur hoc ſecundo modo, vt ſequens hæc par-
ticula *viuentis* denotat, quæ ſignificat termi-
num productum debere eſſe totum & inte-
grum ſuppoſitum viuens: quâ particulâ exclu-
duntur à ratione generationis primùm pro-
III. ductio accidentium & ſubſtantiarum, quæ
non ſunt viuentes, & cùm agamus tantùm de
viuentibus cognoſcentibus, per hanc eandem
particulam productio eorum, quæ viuunt vi-
tâ tantùm vegetante, excluditur: deinde nu-
tritio, hæc enim eſt tantùm origo partialis
quidem, ſed non totalis alicuius viuentis, vt
Philoſophi docent in libris *de anima*.

Tertiò, in hac definitione additur *à viuen-
te principio*, vt denotetur actiuum princi-
pium eiuſmodi proceſſionis debere eſſe vi-
uens, & vitali modo procedere per princi-
pium aliquod vitale, quâ particulâ excludun-
tur primùm à ratione generationis produ-
ctiones entium, quæ ſunt à cauſis non viuenti-
bus, vt quando ſol producit ſuo calore ranas,
IV. vel alia eiuſmodi imperfecta animalia: gene-
ratio enim maximè propriè ſumpta requirit
principium eſſe animatum ſeu viuens, ſicut
poſtulat ſuum formalem terminum eſſe vi-
uentem. Secundò, hac eâdem particulâ ex-
cluditur à ratione veræ generationis proceſ-
ſio Euæ ex Adamo, quia Adamus non fuit
actiuum eius principium, ſed tantùm mate-
riale, quatenus Deus ædificauit Euam ex co-
ſtis Adæ in mulierem, vt loquitur ſacra Scri-
ptura ſecundo capite Geneſeos.

Quartò, hæc particula *coniuncto*, ponitur
in hac definitione primùm vt ſignificetur ad
veram generationem requiri, vt virtus quâ
viuens producit ſubſtantiam viuentem, ſit
intima & coniuncta principio producenti,
quemadmodum ſemen ſeſe habet in animali-
bus, antequam decidatur ab illis, & proinde
debere eſſe aliquid de ſubſtantia generantis.

A Secundò, vt ſignificetur ita debere coniungi V.
termino producto, vt ſaltem quoad aliquid
ſui permaneat in ipſo fœtu producto, ob id-
que producens & productum ſint ſemper ibi
inuicem aliquo modo coniuncta. Quod to-
tum patet in generatione humana: nam ſemen
quo tanquam principio pater generat filium,
eſt aliquid de ſubſtantia patris, & ex conſe-
quenti aliquid coniunctum genitori: filius
enim vocatur *ſemen deciſum à patre, pars pa-
tris, aliquid patris*, & quia pars illa ſeminis à
patre deciſi eſt materia geniti in eo remanens,
rectè ratione illius genitus dicitur eſſe, & ma-
nere coniunctus ſuo genitori; vt etiam Ari-
ſtoteles notat libro octauo *Ethicorum* capite
duodecimo. Hâc autem particulâ præſentis
definitionis excluduntur à ratione genera-
tionis propriè dictæ, primò illa, quæ licet ſint
B viuentia, & à Deo effectiuè principio viuen- VI.
te, non tamẽ ſunt de eius ſubſtantia, vt Angeli
& homines creati à Deo. Deinde illa quæ licet
ſint viuentia, & à principio vitæ coniuncto,
non tamen per modum cauſæ efficientis, ſed
duntaxat per modum cauſæ materialis, cuiuſ-
modi eſt productio Euæ ex coſta Adæ: at in
generatione hominis, eſto ſecundùm aliquos
ſemen matris non concurrat actiuè in forma-
tione membrorum, non tamen ipſa mater de-
ſinit actiuè illud conferre, vt inde filius pro-
ducatur.

Vltima pars definitionis eſt (*in ſimilitudi-
nem naturæ*) quæ ſignificat generationem pro-
priè dictam ex formali ſua ratione tendere in
ſimilitudinem rei producentis, ad minus in
ſpecie infima, quatenus ad veram generatio-
C nem requiritur, vt terminus eius ſit eiuſdem VII.
prorſus ſpeciei cum generante, & ad ſummum
ſolo numero diſtinguitur ab eo, & hoc ex pro-
pria intentione naturæ.

Et quia ex hac particula potiſſimùm oſten-
demus proceſſionem Spiritus ſancti non eſſe
generationem propriè, ideò paulò fuſiùs pro-
bamus conditionem iſtam eſſe eſſentialem
generationi propriè dictæ; probatur itaque
primò ex ſacris Litteris, Geneſeos quinto ca-
pite, *genuit Adam filium ad imaginem & ſimi-
litudinem ſuam*: quod ſanctus Chryſoſtomus
homiliâ trigeſimâ primâ *in Geneſim* explicat
ſecundùm ſuam ſpeciem.

Deinde ex Ariſtotele ſecundo *Phyſicorum*
textu decimo quarto, vbi ait generationem
eſſe *viam ad naturam*; at via formaliter & pri-
D mò per ſe tendit in terminum: ergo & gene- VIII.
ratio tendit in naturam: & Ariſtoteles ibidem
oſtẽdit iſtud, ex diſcrimine medicationis à ge-
neratione, quòd denominatio medicationis
deſumatur non ex ſanitate, quæ eſt eius termi-
nus ad quem, ſed à medicina à qua procedit
tanquam principio; generationis autem de-
nominatio ſumatur à termino, ad quem primò
& per ſe illa tendit: vnde ex eo quòd genera-
tio tendit per ſe primò ad formam, probat
ipſam formam eſſe naturam: quòd autem
Ariſtoteles ibi agat de generatione viuen-
tium, interpretes eius notant ad illum locum,
& id indicat ipſum nomen *φύσεως*, quo ibi vti-
tur: quia *naſci* & *natiuitas* dicuntur tantùm
de viuentibus, vt Ariſtoteles notat *in Meta-
phyſicis*.

Tandem probatur ratione: generatio ex ſe
& formaliter tendit ad conſtituendum ſimili-

& increatum dicimus, ὁμοούσιον cum Patre incipi-
I. *mus confiteri.* Quæ verba cùm Patres Concilij Nicæni audiuiſſent, hanc vocem ὁμοούσιος in tractatu fidei poſuerunt; quòd viderent aduerſariis eſſe formidini, vt tanquam euaginato ab ipſis gladio, ipſorum nefandum caput hæreſis amputarent, & quòd iudicarent illam eſſe valde accommodatam ad exprimendum vnitatem, & identitatem ſubſtantiæ Filij & Patris.

Eſt tamen verum aliquos Patres vſos fuiſſe iſto nomine in hac ſignificatione, ante Concilium Nicænum, vt ſanctus Athanaſius obſeruat in epiſtolâ decretorum Concilij Nicæni.

Quando verò nomen hoc reprobatur à Patribus Antiocheni Concilij, hoc tantùm ſenſu reiicitur, quo Paulus Samozatenus hæreticus admittebat illud, nimirum prout ſignificat
II. duo indiuidua habere eamdem tantùm ſpecie & non numero ſubſtantiam ſeu eſſentiam, vt intelligitur ex ſancto Athanaſio in epiſtola de *Synodis*. His prænotatis,

Sit prima propoſitio. *Pater ſeu prima perſona Trinitatis eſt verus Deus.* Propoſitio eſt de fide, quam adhuc nulli ex hæreticis negarunt.

Probatur ex ſacris literis, in quibus Chriſtus Dominus affirmat paſſim Patrem eſſe verum Deum, vt apud ſanctum Ioannem octauo, decimo ſeptimo, & vigeſimo capitibus. Item Apoſtoli in ſuis epiſtolis, ſanctus Paulus ſecundæ *ad Corinthios* primo, primæ *ad Theſſalonicenſes* primo, ſanctus Petrus primâ ſuâ canonicâ capite primo, ſanctus Iudas in ſua canonica.

III. Secunda propoſitio. *Filius ſeu ſecunda perſona Trinitatis eſt verus Deus Patri conſubſtantialis.* Propoſitio eſt de fide ex Symbolo Nicæno, & Symbolis aliorum ſubſequentium Conciliorum contra Arium, qui tempore ſancti Siluestri Papæ & Conſtantini Imperatoris circa annum Chriſti Domini trecenteſimum decimum quartum ita admittebat tres perſonas contra Sabellium, diſtinctas realiter à ſe inuicem, vt tamen negaret Filium eſſe propriè Deum, ſed aſſereret eſſe tantùm aliquam creaturam factam à Deo ante hunc mundum, & non eiuſdem cum Deo naturæ, ſed diuerſæ, vt patet ex ipſis epiſtolis Arij *ad Euſebium*, & *ad Alexandrum*, quas ſanctus Epiphanius hæreſi ſexageſimâ nonâ refert.

Noſtra autem propoſitio probatur: pri-
IV. mùm ex primo capite ſancti Ioannis: *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*; quò loci Euangeliſta vtitur particulâ *erat*, quæ ſignificat tempus indefinitum, vt explicaret Verbum illud diuinum eſſe, & fuiſſe ab æterno, & ne quis ſuſpicaretur illud eſſe alterius naturæ à Deo, apud quem dixerat illud eſſe, ſtatim ſubiungit, *& Deus erat Verbum*, quo affirmat ipſum Verbum habere in ſeipſo diuinitatem, & ſic eſſe Deum; hæc enim propoſitio Euangeliſtæ eſt inuerſa, id eſt, in qua attributum ponitur loco ſubiecti, pro illa *Verbum eſt Deus*, vt ex ſancto Hilario libro ſeptimo *de Trinitate*, & ex ſancto Baſilio interpretes notant ad illum locum Euangelij, quia Euangeliſta eò loci docet quid ſit Verbum, ſcilicet Deus; quando fuerit, nimirum ſemper, & ab æterno, quid

A fecerit, ſcilicet omnia, *& omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, & proinde cùm Verbum ſit aliquid diuinum, non poteſt aliquid eſſe factum ſiue creatum. V.

Confirmatur ex ea intentione, quæ mouit ſanctum Ioannem, vt ſcriberet Euangelium, ſcilicet vt contra Cherintum & Ebionitas oſtenderet Chriſtum Dominum fuiſſe ante beatiſſimam Virginem; vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere, vt rectè obſeruat ſanctus Hieronymus libro *de ſcriptoribus Eccleſiaſticis* in Ioanne.

Neque huic rationi ſatisfacit, quòd Ariani obiiciunt primò hanc ſententiam ſancti Ioannis ſic eſſe legendam: *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat.* Figendo ibi punctum, quatenus ſignificatur exiſtentia ipſius Dei, & ſequens ſententia
B Euangeliſtæ ſic incipiat, *Verbum hoc erat apud Deum:* iuxta quam lectionem diuinitas non affirmatur de ipſo Verbo. VI.

Hoc inquam non ſatisfacit; quia modus ille legendi cum prædicta punctuatione apparet ineptus ex hoc textu; tunc enim ſequens illa ſententia, *Verbum hoc erat apud Deum*, eſſet mera quædam repetitio huius præcedentis, *& Verbum erat apud Deum*, quæ eſt planè inutilis, ideòque non tribuenda Euangeliſtæ ſcribenti dictante Spiritu ſancto. Deinde tota illa ſententia eſt ad enuntiandum exiſtentiam, naturam, & potentiam ipſius Verbi, & non ad affirmandum exiſtentiam Patris, quam ſatis expreſſerat dicendo, *& Verbum erat apud Deum*, vt patet ex toto decurſu ipſius textus.

C Neque magis ſatisfaciunt, cùm dicunt, quòd retentâ noſtrâ lectione non habemus Verbum eſſe propriè & eſſentialiter Deum, quia quando Verbum dicitur hoc loco eſſe *Deus*, particula Græca θεὸς huic reſpondens non habet articulum ſibi præfixum, quem tamen ſolet habere, quando ſignificat Deum per eſſentiam, ſicut ſolet eo carere, quando tantùm ſignificat Deum per aliquam ſimilitudinem & participationem, vt ſanctus Cyrillus teſtatur libro primo *in ſanctum Ioannem* capite quarto. VII.

Non magis, inquam, ſatisfaciunt, quia in nouo Teſtamento particula θεὸς, quæ Latinè ſignificat *Deum*, ſatis frequenter ponitur ſine articulo, dum ſignificat Deum per eſſentiam, & hoc eodem capite primo ſancti Ioannis, *fuit homo miſſus à Deo*, nomen hoc *Deus* ſignificat Deum per eſſentiam, vt Ariani etiam agno- VIII.
D ſcunt, & ſatis conuincitur ex ipſa miſſione ſancti Ioannis Baptiſtæ, & tamen ibi in Græca editione aliquis articulus non præfigitur. Item *ad Epheſios* quarto: *vnus Deus & pater omnium*, & ſæpè alibi nullus præfigitur articulus; & ſanctus Cyrillus citatus ſuprà ita vult hoc nomen θεὸς poſitum cum articulo ſignificare Deum per eſſentiam, vt tamen non aſſerat illud poſitum ſine articulo, ſemper ſumi impropriè, pro Deo tantùm per participationem: ſed id debet intelligi ex conditione rei cui tribuitur, & ex antecedentibus & conſequentibus, quæ id indicabunt. Adde quòd ſanctus Chryſoſtomus homiliâ tertiâ in ſanctum Ioannem plura refert ſacræ Scripturæ teſtimonia, quibus nomen hoc θεὸς tributum Chriſto Domino habet articulum ſibi præfixum, & Ori-

I. genes tomo ſecundo *in ſanctum Ioannem* notat ideò poni hoc loco ſine articulo, vt Verbum denotetur eſſe *Deus* de Deo, habere diuinam eſſentiam à Patre per generationem.

Denique non officit noſtræ probationi, quod eddunt modum loquendi ſcripturæ innuere Verbum eſſe tantùm cauſam inſtrumentalem, ac proinde non eſſe Deum, quia dicitur primo capite ſancti Ioannis de Verbo, *omnia per ipſum facta ſunt*, particula autem *per* denotat tale genus efficientiæ. Nam particula *per* etiam ſæpè tribuitur cauſæ principali, vt primæ *ad Corinthios* primo, *fidelis Deus per quem vocati eſtis in conſortium Filij ſui*, & tamen Ariani non audebunt dicere Deum Patrem eſſe cauſam inſtrumentariam vel miniſterialem. Sic hoc loco eadem particula ſignificat Verbum diuinum eſſe etiam cauſam principalem omnium rerum ad extra, cùm eamdem cum Pa-
II. tre habeat potentiam & virtutem operandi.

ARTICVLVS II.

Eadem veritas altero probatur argumento.

PROBATVR etiam concluſio ex capite 10. ſancti Ioannis, vbi Christus Dominus affirmat ſe eſſe Filium Dei, & habere eamdem cum Deo Patre virtutem & potentiam. His enim verbis loquens de ouibus ſuis: *& non rapiet eas quiſquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius eſt omnibus, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei, ego & Pater vnum ſumus.* Ita videtur argumentari. Nemo poteſt rapere meas oues de poteſtate Patris mei; manus enim ibi ſignificat poteſtatem: er-
III. go neque de mea poteſtate. Probat conſequentiam, *ego & Pater vnum ſumus* ſcilicet *potentiâ*: ergo ſi nemo poteſt rapere de poteſtate Patris mei, neque de mea: ergo cùm in Deo potentia ſit idem cum ipſa eius eſſentia, & Filius ſit idem cum Patre in potentia, eſt etiam planè idem cum illo in eſſentia.

Non eſt quòd Ariani dicant locum hunc eſſe duntaxat intelligendum de vnitate concordiæ, eò quòd Christus Dominus S. Ioannis decimo ſeptimo capite orans pro vnitate & concordia omnium fidelium ita dicat, *vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, & vt ipſi in nobis vnum ſint*, & paulò pòſt, *vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus.*

Non eſt inquam quòd etiam hoc reſpondeant. Nam ex antecedentibus & conſequen-
IV. tibus vtriuſque loci, patet Christum Dominum alio modo accipere particulam illam *vnum ſumus*, in priori loco, & alio modo in poſteriori: in priori accipere pro vnitate eiuſdem omninò eſſentiæ, in poſteriori pro vnitate tantùm concordiæ.

Prior pars huius reſponſionis patet non tantùm ex modo, quo nunc expoſuimus rationem Christi Domini, ſed etiam ex eo, quòd cùm Iudæi iſtud intellexiſſent de vnitate ſubſtantiali, & quoad eſſentiam, iuxta quam faciebat ſe Filium verum & naturalem, eiuſdémque cum illo ſubſtantiæ, vt intelligitur ex accuſatione illorum de blaſphemia commiſſa per Christum Dominum, propter quam voluerunt eum lapidare, ſcilicet quòd ſe Filium Dei feciſſet, cùm eſſet homo; ibi Christus Dominus non corrigit eorum ſenſum, negando

A ſe eſſe verum, & naturalem Filium Dei, vt debebat facere, ſi res ita ſe non haberet: vt ſanctus Ioannes Baptiſta capite primo ſancti Ioannis fecerat; item ſanctus Paulus & Barnabas Actorum decimo quarto; quin potiùs affirmauit ſenſum illorum eſſe verum, & magis confirmauit argumento à minori ad maius ſic; Scriptura ſacra quæ falli non poteſt, eos quibus lex eſt data, vocat *Deos*: ergo à fortiori is quem Pater ſanctificauit, id eſt, cui Deus Pater communicauit propriam ſuam diuinitatem, erit Deus, & quem voluit incarnandum; hoc enim ſignificat illud quod ſubiungit, *& miſit in mundum*, quia miſſio perſonæ diuinæ ab alia nihil eſt aliud, quàm origo perſonæ miſſæ à mittente cum aliquo effectu ad extra, qui reſpectu ſecundæ perſonæ Trinitatis eſt ipſa eius incarnatio, vt infrà dice-
B tur: ergo cùm Christus Dominus ibi dicit ſe VI.
eſſe ſanctificatum à Patre & miſſum ab eo in mundum, aſſerit ſe eſſe Deum, & naturalem Filium Dei.

Hoc etiam ibidem confirmat ampliùs argumento ſumpto à ſuis miraculis, quæ id oſtêdebant; *ſi non facio opera Patris mei, nolite credere mihi, ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre*, id eſt, Pater & ego ſumus vnum & eiuſdem omninò naturæ: vna autem diuina perſona dicitur eſſe in alia ratione diuinæ eſſentiæ, quæ eſt vna & eadem in omnibus & ſingulis perſonis diuinis.

Et hoc argumentum confirmatur ampliùs ex eo, quòd Christus Dominus etiam publicè apud Caipham in Concilio Iudæorum profeſ-
C ſus eſt ſe Filium Dei naturalem, ſicut & alibi VII.
in reſuſcitatione Lazari; ſicque locus ille ſancti Ioannis, *ego & Pater vnum ſumus* tam ratione antecedentium, conſequentium, quàm aliorum locorum ſcripturæ, in quibus ſe profitetur Filium Dei, intelligitur de vnitate *eſſentiæ*, non autem ſolius *concordiæ*.

E contrà poſteriori loco ſcilicet 17. S. Ioan. quia Christus D. ibi orat pro vnitate & concordia fidelium, non tantùm qui erant tunc, ſed etiã qui futuri erãt, & hæc vnitas fidelium, inter ſe eſt tantùm charitatis, & fidei, & aliorum eiuſmodi donorum, quorum ratione dicuntur paſſim in ſacris literis manere in Deo, & Deus in illis; fit vt hæc particula, *omnes vnum ſint, ſicut tu Pater*, &c. in hoc poſteriori loco ſignificet ſolummodo imitationem huius vnionis per charitatem inter fideles, ad vnita-
D tem ſubſtantialem, quæ eſt inter Patrem & VIII.
Filium; non verò ſignificet æqualitatem perfectionis, quo modo Christus Dominus ſancti Matthæi quinto dicit: *eſtote perfecti ſicut Pater veſter perfectus eſt*, vbi particula *ſicut* non ſignificat identitatem vel æqualitatem, ſed tantùm ſimilitudinem imitationis. Vt etiam ſancti Patres explicant, Chryſoſtomus homiliâ octogeſimâ primâ *in ſanctum Ioannem*, Ambroſius libro quarto *de fide* capite ſecundo, Auguſtinus tractatu centeſimo decimo in *ſanctum Ioannem*.

Atque totum hunc locum ſic intellexerunt Tertullianus libro contra *Praxeam* capite vigeſimo ſecundo, S. Hilarius libro ſeptimo & octauo *de Trinitate*, ſanctus Ambroſius libro tertio *de Spiritu ſancto* capite decimo

I. octauo, ſanctus Auguſtinus tractatu quadra- A
geſimo octauo *in ſanctum Ioannem*, vbi ſin-
gulas partes iſtius ſententiæ expendunt, ſicut
fecimus, addúntque Chriſtum Dominum
iſtis duobus verbis *vnum ſumus*, duas ſimul
hæreſes confodiſſe, *Arianam*, & *Sabellianam*:
Arianam dicendo *vnum*, quo verbo eſplicat
ſe eſſe conſubſtantialem Patri; *Sabellianam* di-
cendo in plurali *ſumus*, quo exprimit diſtin-
ctionem perſonarum diuinarum.

Tandem propoſitio noſtra probatur relatis
ſcripturis articulis præcedentibus ex Pſalmo
centeſimo nono, & aliis: item iis, in quibus
Chriſtus Dominus dicitur, *Filius Dei vnige-
nitus eſſe in ſinu Patris*, vt ſancti Matthæi de-
cimo ſexto, ſancti Ioannis primo, & paſſim
apud Apoſtolum.

B

II.

ARTICVLVS III.

Soluuntur argumenta Arianorum contra præcedentem doctrinam.

ARGVMENTA Arianorum poſſunt re-
uocari ad duo generalia capita; alia
enim petebant ex ſacris literis, alia à ratione:
nam quod ſpectat ad auctoritates Patrum vix
vrgebant illas: ſanctus enim Athanaſius epi-
ſtolâ *de decretis* Nicænæ Synodi, ait nullos
ex antiquis Patribus potuiſſe allegari pro hæ-
reſi Arianorum, ibique citat Origenem pro
noſtra ſententia, quem aliqui putant idem
ſenſiſſe, quod Arius, à quo tamen crimine
plures illum excuſant, imò & ipſemet ſanctus
Athanaſius, dum eum citat pro conſubſtantia-
litate Filij, vt obſeruat Socrates lib. 6. hiſtoriæ C
III. Eccleſiaſticæ capite duodecimo: & quia argu-
menta ſecundi capitis impugnant potiùs pro-
ceſſionem ſeu emanationem Filij à Patre,
quàm eius conſubſtantialitatem, ideò illa
reiiciemus in eum articulum, quo agemus de
proceſſione Filij.

Primùm itaque deſumunt argumenta ex
iis Scripturæ locis, qui videntur indicare ſo-
lum Patrem eſſe Deum, vt ſancti Ioannis de-
cimo ſeptimo, ſancti Marci decimo, primæ ad
Timotheum vltimo.

Deinde ex iis, qui dicunt Filium eſſe mino-
rem Patre, vt ſancti Ioannis decimo quarto. Et
ſanctus Hilarius libro nono *de Trinitate*, ait,
Patrem eſſe auctoritate maiorem Filio.

Tertiò ex iis, ex quibus Filius dicitur omnia
IV. *habere à Patre, nihil à ſe*, vt ſancti Matthæi
vndecimo, ſancti Ioannis tertio; item *neſcire* D
diem extremi iudicij, ſancti Marci decimo ter-
tio, item eius non eſſe dare beatitudinem, ſed
Patris, ſancti Matthæi vigeſimo; hæc enim
omnia videntur dicere imperfectionem, ſci-
licet indigentiam, dependentiam ab alio,
quæ imperfectiones non poſſunt cadere in
Deum.

Tandem ex iis omnibus, in quibus Chriſtus
Dominus dicitur *creatus*, Eccleſiaſtici vigeſi-
mo quarto, item primæ *ad Corinthios* primo
factus, ſancti Ioannis primo & *ad Hebræos* pri-
mo capite.

Sed hæc ſoluuntur ex aliqua trium regula-
rum: prima eſt, particulas excluſiuas qualis eſt
hæc *ſolus*, in propoſitione de perſonis diuinis,
in qua attributum eſt eſſentiale, ſignificare
tantùm excluſionem eorum, quæ ſunt alte-
A rius & diuerſæ naturæ à diuina, non autem ex- V.
cluſionem perſonarum: quia vt dialectici di-
cunt, eiuſmodi particulæ non excludunt con-
comitantia: vnde cùm vna perſona diuina
ſit in alia, vt oſtendetur inferiùs, & eſſe Deum,
eſſe bonum, eſſe omnipotentem, eſſe beatum,
& id genus cætera ſunt attributa eſſẽtialia, fit,
vt dum tribuuntur vni perſonæ diuinæ, etiam
cum aliqua particula excluſiua, non excludant
reliquas à communicatione eiuſmodi attribu-
torum, & hanc regulam ſanctus Auguſtinus
tradit libro tertio *contra Maximinum* capite
decimo tertio, & libro ſecundo *de Trinitate*,
capite ſexto, vbi vrget locum illum Apoſtoli
primæ *ad Timotheum* ſexto, *qui ſolus habet im-
mortalitatem*, & docet etiam ſi haberetur, *ſolus
Pater*, ex eo tamen Filium non excludi, pro-
B batúrque aliis ſcripturæ loquendi formulis, VI.
vt Eccleſiaſtici vigeſimo quarto, vbi Sapientia
increata ait, *gyrum cœli circuiui ſola*, nec ta-
men Deus Pater excluditur.

Secunda regula eſt, duas naturas diſtingui
in Chriſto Domino, vnam *diuinam*, *humanam*
alteram, & nonnulla dici de Chriſto Domino
ſecundùm vnam, quæ ei non conueniũt ſecun-
dùm alteram. Sic conſideratus ſecundùm *hu-
manitatem* dicitur *minor Patre, ſubiectus Patri,
factus, creatus, primogenitus omnis creaturæ*, &
& hanc regulam ſanctus Auguſtinus tradit
libro primo *de Trinitate* capite ſeptimo &
duodecimo.

Tertia regula eſt, quâ Filius accipiendo eſ-
ſentiam à Patre per generationẽ, ſimul etiam
accipit ab illo id omne, quod idem eſt cum eſ-
ſentia Dei, & cùm diuina ſciẽtia, potẽtia, & cæ-
C tera attributa eſſentialia Dei ſint idem cum eſ- VII.
ſentia diuina, fit vt Filius Dei ratione talis ge-
nerationis, quâ habet eſſe à Patre, dicatur *au-
dire à Patre, diſcere à Patre, nihil poſſe facere, niſi
quod viderit Patrem facientem:* quibus loquen-
di formulis tantùm ſignificatur Filium eam-
dem cum Patre habere potentiam, ſcientiam
& cætera attributa per generationem à Patre,
& non habere illa à ſeipſo, ſicut nec habet eſ-
ſentiam à ſeipſo. Atque hanc regulam ſanctus
Auguſtinus tradit libro ſecundo *de Trinitate*
capite primo, ſecundo, & tertio, vbi notat ali-
quid dici tribus modis de Filio in ſacris lite-
ris; quædam enim ſignificant eius æqualitatem
cum Patre, *ego & Pater vnum ſumus*; quædam
eum eſſe minorem Patre, *Pater maior me eſt*;
quædam denique ſignificare duntaxat eum
procedere à Patre, iuxta quem modum ait
D ibi iſtud Chriſti Domini, *mea doctrina non eſt* VIII.
mea, ſed eius qui me miſit, intelligi.

Argumenta petita ex ſcriptura primo lo-
co relata ſoluuntur ex prima regula. Addi
poteſt ad explicationem loci ſancti Marci ca-
pite decimo: *quid me vocas bonum, nemo bonus,
niſi ſolus Deus*, Chriſtum Dominum ibi non
negare ſe eſſe bonum per eſſentiam, vel
Deum, ſed ſolummodo argumentari ad ho-
minem; cùm enim is qui dicebat Chriſtum eſſe
bonum, eum non agnoſceret Deum, ſed tan-
tùm hominem, ſtatim Chriſtus Dominus
ſubiecit, *quid me vocas bonum, nemo bonus
niſi Deus.*

Auctoritates autem relatæ ſecundo & quar-
to loco ſoluuntur ex ſecundâ regulâ; cùm enim
Filius agnoſcit ſe minorem Patre: item quan-
do diſtinguit ſuam voluntatem à voluntate

I. Patris, item cùm dicitur factus & creatus ſatis
conſtat locos illos eſſe de ipſo intelligendos ſecundùm humanitatem.

Ad locum ſancti Hilarij reſpondetur nomen hoc, *auctoritas*, ibi tantùm denotare originem, vt ſenſus ſit Patrem eſſe maiorem Filio, quia eſt prior origine, & Filius accipit originem, non econtrà: quomodo ſanctus etiam Damaſcenus libro primo *de fide* capite nono ait Patrem eſſe maiorem Filio: & quòd ſanctus Hilarius ibi non intendat ponere inæqualitatem inter Patrem & Filium, patet ex eo quod ibidem ait illos habere idem eſſe diuinum, quódque ſanctus Hilarius fuerit acerrimus propugnator conſubſtantialitatis, & æqualitatis inter Patrem & Filium.

Ex tertia autem regula auctoritates relatæ tertio loco ſoluuntur.

II. Eo autem ſenſu Filius Dei dicitur *ignorare diem extremum iudicij*, quòd nimirum neſciret eo fine, vt eum reuelaret alijs. Quemadmodum ſancti Patres reſpondent; ſanctus Athanaſius libro quarto *contra Arianos*; ſanctus Baſilius libro quarto *contra Eunomium*; ſanctus Ambroſius libro quinto *de fide* capite ſeptimo; Auguſtinus libro primo *de Trinitate* capite duodecimo; ſanctus Gregorius libro quarto *epiſtolarum*, epiſtolâ quadrageſimâ ſecundâ; vel quòd alijs occultaret, vt ſanctus Auguſtinus ſuprà oſtendit alijs exemplis ſcripturæ.

Chriſtus autem Dominus apud ſanctum Matthæum vigeſimo capite negat eſſe ſuum dare beatitudinem, quia ibi loquitur de ſeipſo ſecundùm humanitatem, penes quam vt cauſam principalem non eſt dare, vel
III. non dare beatitudinem, ſed tantùm penes Deum, vt ſanctus Auguſtinus loco nunc citato explicat, & ampliùs confirmatur ex eo, quòd ibi duo Filij Zebedæi id petebant iure conſanguinitatis.

Atque ex iis omnibus ſatis intelligitur nullam eſſe in Filio Dei dependentiam à Patre vel indigentiam. Nam *dependere* ſignificat ipſum eſſe dependentia eſſe diſtinctum & cauſatum ab eo à quo dependet; eſſentia verò Filij eſt vera, & eadem numero cum eſſentia Patris, nec item eſt indigentia, quia loquendo propriè, nihil ſeipſo indiget, & perſona Filij identificatur eſſentię diuinæ.

ARTICVLVS IV.

IV. *Spiritum ſanctum eſſe verum Deum conſubſtantialem Patri & Filio.*

QVOD Arius & eius ſectatores cenſuerunt de Filio Dei, hoc idem poſtea circa annum Domini trecenteſimum ſexageſimum ſub Conſtantio, Macedonius docuit de Spiritu ſancto, eum ſcilicet non eſſe Deum, ſed aliquam ſubſtantiam ſpiritualem ſuperiorem omnibus Angelis, creatam tamen à Patre per Filium, vt foueat, conſeruet, & moueat omnia. Vnde eum vocabat miniſtrum & famulum Dei, & quæ conueniunt Angelis, ita tribuebat ei, vt tamen exiſtimaret illum differre ab illis ſolummodo gradu; quemadmodum intelligitur ex epiſtola Serapionis *ad ſanctum Athanaſium*, & ex Sozomeno libro quarto capite vigeſimo ſexto.

A Sectatores huius hæreſis dicti ſunt *Macedoniani* à nomine ſui auctoris; item à Marathonio quæſtore, acerrimo propugnatore illius, Marathoniani, vt eſt apud Sozomenum ſuprà. Iidem dicti ſunt Ariani, qui & Macedoniani; quia Ariani libenter amplexati ſunt hanc hæreſim vt ſuæ affinem: ideóque ad illam magis fulciendum falſabant ſacros codices, vt conſtat ex ſancto Ambroſio libro tertio *de Spiritu ſancto* capite vndecimo, vbi conqueritur eos expunxiſſe ex Euangelio illud Chriſti Domini, *Deus ſpiritus eſt*, quia exiſtimabant hunc locum facere pro diuinitate Spiritus ſancti. V.

Aduerſus tamen hanc hæreſim ſit hæc noſtra propoſitio. *Spiritus ſanctus eſt verè & propriè Deus Patri & Filio conſubſtantialis.* Eſt de fide, definita contra Macedonium in Concilio
B primo Conſtantinopolitano ſub Damaſo anno Chriſti Domini trecenteſimo octogeſimo primo. VI.

Probatur ex iis ſcripturæ locis, qui ſine controuerſia intelliguntur de Deo verè & propriè dicto, quos tamen ſacra Scriptura tanquam ſui interpres exponit de Spiritu ſancto, vt Iſaiæ ſexto, *vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum*, vbi per particulam *Dominum ſedentem* intelligitur Deus ſecundùm omnes interpretes, & patet tam ex antecedentibus, quàm conſequentibus. Et tamen ſanctus Paulus Actuum vigeſimo octauo explicat hunc Deum eſſe Spiritum ſanctum, ita dicens, *benè Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiam ad patres noſtros dicens, vade ad populum iſtum*, &c. Quem locum Iſaiæ ſanctus Ioannes capite duodecimo ſui Euangelij eſt
C etiam interpretatus de Filio, quia ſcilicet, vt VII.
ad illum locum Euangeliſtæ Toletus animaduertit, & ante eum ſanctus Athanaſius libro *de communi eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, capite nono ſignificauit, ſpecies illa ſedens in ſolio apud Iſaiam non repræſentabat vnicam duntaxat Trinitatis perſonam, ſed fuit imago totius Trinitatis: ita vt ſicut Abraham in Geneſi tres vidit, & vnum adorauit, ſic & Iſaias hoc loco. Id confirmat totum illud quod ſuprà diximus de triſagio.

Probatur etiam ex aliis ſcripturæ locis, nam ille verè & propriè eſt Deus, qui *eſt locutus per os ſanctorum, qui à ſæculo ſunt Prophetarum eius*, vt Zacharias teſtatur apud ſanctum Lucam capite primo: at Spiritum ſanctum eſſe illum, qui locutus eſt per Pro-
D phetas, affirmat Chriſtus Dominus apud VIII.
ſanctum Marcum duodecimo capite, ſanctus Petrus capite primo primæ ſuæ epiſtolæ. Item ſanctus Petrus capite quinto Actuum ait Ananiam eſſe mentitum *Spiritui ſancto*, & eum non eſſe mentitum *hominibus*, ſed *Deo*. Item tribuuntur Spiritui ſancto paſſim in ſacris literis, quæ ſoli Deo conueniunt, vt *ſanctificare* Leuitici vigeſimo ſecundo, ſancti Ioannis vigeſimo, item primæ *ad Corinthios* duodecimo.

Probatur item ex Concilio Nicæno in Symbolo fidei, quod ita habet, *credo in Spiritum ſanctum*: at ita credere eſt eum agnoſcere Deum, & in illum vt auctorem bonorum omnium tendere: quemadmodum Theologi docent ſecundâ ſecundę agendo de actibus fidei,

I. & S. Gregorius Nazianzenus oratione quintâ *de Theologia* vrget hoc argumentum; & quòd meos Patrum Concilij Nicæni fuerit profiteri Spiritum ſanctum, eſſe verè & propriè Deum docet S. Athanaſius in libro *Nicanæ fidei*; hancque huius rei rationem reddit, ſcilicet, vt Patres abſolutam & perfectam de ſancta Trinitate confeſſionem fidei traderent, quam poſteà ampliorem tradiderunt: quia, vt ait ſanctus Hieronymus in epiſtola *ad Pammachium*, in Concilio Nicæno quæſtio tantùm fuit de Filio & non de Spiritu ſancto: *Patres*, inquit, *confeſſi ſunt quod negabatur, tacuerunt de quo nemo quærebat*. Idem patet ex aliis omnibus Conciliis ſequentibus, quæ in ſuis Symbolis ſemper profitentur Spiritum ſanctum eſſe verum & propriè Deum.

Tandem probatur ex Patribus, vt ſancto
II. Athanaſio epiſtolâ *ad Serapionem* de Spiritu ſancto, vbi ait ſe noſtram propoſitionem docere ex Apoſtolica & Patrum traditione: S. Baſilio libro tertio *contra Eunomium*, ſancto Gregorio Nazianzeno ſuprà; Ambroſio tribus libris *de Spiritu ſancto*, ſancto Hieronymo citatâ epiſtolâ: ſancto Auguſtino libro primo *de Trinitate* capite ſexto, vbi id probat ex eo quòd cultus latriæ, qui debetur ſoli Deo, exhibeatur Spiritui ſancto; item libro ſecundo capite quinto, vbi id probat ex eo quòd Spiritus ſanctus ſit vbique, quod competit ſoli Deo.

Ex quibus omnibus facilè refellitur impoſtura hæreticorum, qui volunt Patres antiquos dubitaſſe de diuinitate Spiritus ſancti, putántque ſe id colligere ex ſancto Grego-
III. rio Nazianzeno ſuprà, vbi loquens de Spiritu ſancto: *Noſtri*, inquit, *ſapientes partim vim quandam, & facultatem ipſum exiſtimarunt, partim creaturam, partim Deum, & vtro nomine potius vocandus eſſet, minimè certum & exploratum habuerunt*. Refellitur inquam, hæc impoſtura ex Patribus nunc citatis, & ad hanc auctoritatem ſancti Gregorij reſpondetur, eum per hanc particulam *ſapientes noſtri*, non intelligere aliquos Patres Orthodoxos, ſed alios fideles, qui poſteà defecerunt à fide. Quod ſatis intelligitur ex verbis eius ſequentibus, vt quòd paulò inferiùs eos ſolos vocet pios, & Orthodoxos, qui credunt Spiritum ſanctum eſſe Deum, & acriter reprehendat eos qui negant.

ARTICVLVS V.

IV. *Soluuntur fundamenta Macedonianorum contra præcedentem doctrinam.*

PRIMVM eſt, quòd in ſacris literis aliqua dicantur de Spiritu ſancto, quæ ſunt propria creaturis, verbi gratiâ, *formari, creari*.

Reſpondeo, non vbicumque ponitur nomen *Spiritus*, in Scripturis ſacris, ſumi ibi pro tertia perſona Trinitatis, ſed id debere diiudicari ex antecedentibus & conſequentibus, vt Didymus notat libro primo de *Spiritu ſancto*, & ſanctus Hieronymus in Michæam Prophetam.

Secundum eſt: Spiritus ſanctus dicitur *effundi*, Ioëlis ſecundo *effundam de Spiritu meo*, item dicitur *contriſtari, ad Epheſios* quarto, *po-*
A *ſtulare gemitibus inenarrabilibus, Romanorum* V.
octauo; at *effundi, contriſtari, poſtulare cum lachrymis*, creaturæ eſt, non Dei: ergo Spiritus ſanctus non eſt Deus.

Reſpondetur aliquando in ſacris literis illud affirmari de Spiritu ſancto, quod ipſemet Spiritus ſanctus efficit in nobis, vel quod ſingulari eius benaficio facimus, ſic dicitur effundi ratione *donorum*, quæ diffunduntur in cordibus fidelium, & quæ per *appropriationem* tam in ſanctis literis, quàm apud ſanctos Patres ei attribuuntur. Dicitur enim Spiritus ſanctus *contriſtari*, non quòd triſtitiæ ſit capax, ſed quia habitat in ſanctis per gratiam, qui de lapſu peccatorum contriſtantur, ab eo nimirum effectu, quam producit in ſanctis, vt ſanctus Auguſtinus explicat libro quarto *de Geneſi*
B *ad literam* capite nono. Dicitur & *poſtulare ge-*
mitibus pro nobis, non quòd ipſe poſtulet, ſed quòd nos faciat poſtulare, nam generat in nobis amorem, amor deſiderium, deſiderium verò incitat nos, vt poſtulemus; ita locum hunc explicat ſanctus Auguſtinus libro primo *contra Maximinum* aliquantò poſt initium. VI.

Atque ex his duabus regulis, quarum prima eſt, non ſemper nomen *Spiritus* in ſcripturis ſumi pro tertia perſona Trinitatis; altera eſt, quòd illud aliquando in ſcripturis de Spiritu ſancto prædicetur, quod ipſemet in nobis efficit, vel quod nos eius beneficio facimus, facile eſt reſpondere omnibus iſtorum hæreticorum argumentis.

C VII.

DISPVTATIO III.

De proceſſionibus diuinis in genere.

EXPLICATA conſubſtantialitate diuinarum perſonarum, videndum eſt, an quæ, & qualis detur proceſſio in diuinis.

ARTICVLVS I.

Quid & quotuplex ſit proceſſio.

IMPRIMIS notandum eſt, nomine *proceſſionis* hoc loco nihil aliud intelligi, quàm
D *originem*, ſeu *emanationem vnius ab alio tan-*
quam à ſuo principio: vnde quòd hoc nomen *proceſſio* vſurpetur ſpecialiter ad explicandum emanationem Spiritus ſancti, vt in Symbolo ſancti Athanaſij, vbi Filius dicitur *genitus*, & Spiritus ſanctus *procedens*, factum eſt ex accommodatione Eccleſiæ, & non ex vi ſignificationis talis nominis. VIII.

Secundò notandum eſt eiuſmodi proceſſionem eſſe duplicem, *tranſeuntem* vnam, alteram *immanentem*: illa dicitur *tranſiens*, quæ eſt extra ſuum principium vel cauſam; cuiuſmodi eſt calefactio ſeu proceſſio caloris ab igne in lignum; *immanens* dicitur quæ manet intra ſuum principium vel cauſas, cuiuſmodi eſt productio verbi noſtri mentalis.

Tertiò notandum eſt, proceſſionem imma-

I. A nentem adhuc eſſe duplicem, vnam *metaphyſicam*, alteram *phyſicam*, ea dicitur *phyſica*, quâ vnum ab alio procedit actione quadam phyſicâ, id eſt includente mutationem, dependentiam & diuerſitatem naturę eius, quod ab alio procedit, cuiuſmodi eſt noſtra intellectio, quâ verbum mentale procedit; ea dicitur *metaphyſica*, quæ in ſuo conceptu includit tantùm emanationem ſeu originem, quâ vnum ab alio producitur ſecluſâ omni imperfectione mutationis, diuerſitatis & dependentiæ, remanentibus tantùm iſtis duobus reſpectibus, *à quo alius*, & *qui ab alio*, inter ipſum productum & producentem; quâ ratione proceſſio ſumpta præciſè non eſt propriè loquendo actio, vt rectè S. Thomas docet infrà quæſtione quadrageſimâ primâ articulo primo in ſolutione ad ſecundum & tertium, ſed tantùm vt vulgò di-
II. B cunt, *grammaticalis*, id eſt, quæ exprimitur ad modũ actionis: nam actio propriè ſumpta eſt aliquid intermedium inter proximum principium *quo*, & terminum productum ab illo, éſtque via per quam proximum principium tribuit alteri totum eſſe, & ſonat ſpecialem dependentiam producti à ſuo producente principio, ſine quibus omnibus proceſſio metaphyſica benè concipitur.

Articvlvs II.

Vtrum ſit proceſſio in diuinis.

Sit hæc propoſitio. *Proceſſio verè & propriè datur in diuinis:* ita S. Thomas hâc quæſtione vigeſimâ ſeptimâ articulo primo, & eſt de
III. C fide ex capite decimo ſexto ſancti Ioannis, vbi Chriſtus Dominus ita ait: *Exiui à Patre, & veni in mundum:* quò loci prior particula denotat eius æternam emanationem à Patre: ſi enim intelligeretur de ſola incarnatione, excludendo æternam emanationem eius à Deo Patre, ſatis ei fuiſſet dicere: *Veni in mundum*, vt ſanctus Auguſtinus rectè expendit tractatu quadrageſimo ſecundo *in ſanctum Ioannem* ad ſimilem locum, quo capite octauo eiuſdem Euangeliſtæ ſic ait: *ego à Deo proceſſi & veni.* Et hoc confirmatur ampliùs ex capite quinto Michææ ſic loquentis de Chriſto Domino, *& egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis*, quò loci particula *egreſſus* ſignificat originem: item capite decimo quinto S. Ioan. dicitur de Spiritu ſancto, *qui à Patre procedit*, id eſt, qui emanat, vt S. Auguſtinus explicat libro ſecundo *de Trinitate* capite tertio.

IV. D Et tota hæc ratio confirmatur ex illa receptiſſima regula S. Auguſtini libro tertio *de doctrina Chriſtiana* capite decimo ſexto, quâ aſſerit verba ſacræ Scripturæ explicari debere in ſua propria ſignificatione, vbi nihil eſt, quod nos cogat recurrere ad metaphoricas, ſicut in iſtis locis, vt patebit inferiùs agendo de generatione & proceſſione Filij.

Secundò probatur ex Patribus, qui ſolum Patrem in diuinis agnoſcunt *innaſcibilem*, ſolum Filium *genitum* à Patre, ſolum Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio: & hæc nomina, *Pater, Filius*, & *Spiritus ſanctus*, tam in ſacris literis, quàm apud Patres indicant iſtas emanationes perſonarum diuinarum.

Nulla autem naturalis ratio poteſt probare eiuſmodi proceſſionem, cùm habeatur duntaxat per reuelationem; poteſt tamen ſuppoſitâ fide explicari: nam admiſſâ multitudine perſonarum in diuinis, debet admitti primùm, quia aliàs non poteſt intelligi, quomodo illa ſint diſtincta realiter à ſe inuicem, cùm omnia abſoluta & eſſentialia ſint communia omnibus perſonis diuinis, & penes relatiua tantùm diſtinguãtur; omnis autem earum relatiua diſtinctio fundetur in origine vnius ab alia. Deinde quia in omni multitudine benè ordinata, qualis eſt multitudo perſonarum in Deo, in quo omnia ſunt quàm perfectiſſima, debet dari aliquid primum; at ſublatâ proceſſione, quæ conſtituit ordinem originis, nulla ex perſonis diuinis eſt prima propriè, nulla ſecunda, nulla V.
tertia, cùm omnes illæ ſint quoad ęternitatem, VI.
quoad dignitatem & perfectionẽ ſibi inuicem æquales, ſicut & conſubſtantiales in eſſentia; nec aliquâ etiam rudi terminorum expoſitione poteſt explicari, quâ ratione, & vnde omnes illæ perſonæ eandem omninò habeant eſſentiam, cùm ſublatâ proceſſione nulla ſit, quæ habens illam à ſe, eam aliis communicet: ergo ſuppoſitâ vnitate Dei & multitudine perſonarum in illo, ad vitandum hæc & ſimilia incommoda, debet aliqua proceſſio admitti in diuinis.

Neque hinc ſequitur Patrem in diuinis eſſe *eſſentiatorem*, & Filium *eſſentiatum*; nam Deus Pater ita communicat eſſentiam diuinam Filio, vt tamen diuina generatio non ſeſe terminet ad diuinam eſſentiam: hæc enim vt definitur capite *damnamus*, extra de ſumma Trinita-
te, *nec generat, nec generatur*, vt infrà docebitur, VII.
vnde cùm *eſſentiator* iuxta vim nominis, idem ſit ac productor eſſentiæ, & *eſſentiatus*, ac qui habet eſſentiam productam, Pater in diuinis non poteſt dici *eſſentiator*, nec Filius *eſſentiatus*.

Nec item Filius ex eo quòd emanet à Patre, poteſt dici eſſe Deus *precariò*; quia tunc aliquis dicitur eſſe talis *precariò*, quando habet ex libera voluntate alicuius, quòd ſit talis; at Filius in diuinis habet neceſſariò diuinam eſſentiam; hæc enim ex intrinſeca ſua perfectione, poſtulat eſſe in tribus perſonis; & ſi aliqui Patrum aliquãdo vocent Filium *αὐτόθεον*, hoc eſt *Deum à ſeipſo*, id tantùm hoc ſenſu intelligunt, quòd non alienam, ſed ſibi propriam & debitam eſſentiam habeat: ſicut ſi qui Patrum dicant illum eſſe *eſſentiatum*, & Patrem *eſſentiatorem*, hoc tantùm ſenſu id volunt, quòd Filius ha-
beat diuinam eſſentiam ſibi communicatam à VIII.
Patre.

Articvlvs III.

Vtrum proceſſio quæ eſt in diuinis, ſit tranſiens, vel immanens, phyſica vel metaphyſica.

Prima propoſitio. *Proceſſio quæ eſt in diuinis neque eſt tranſiens, neque immanens phyſica.* Propoſitio eſt de fide contra Arium, Macedonium & alios eiuſmodi. Probatur: omnis proceſſio phyſica ſiue tranſiens, ſiue immanens, eſt vera emanatio effectus à ſua cauſa, & proinde rei alicuius creatæ, includentis in ſe mutationem, diuerſitatem

I. eſſentiæ à ſuo principio, & aliquam depen-
dentiam ab illo, vt patet ex dictis articulo pri-
mo, & inductione factâ per omnes eiuſmodi
proceſſiones: atqui Filius in diuinis non ema-
nat à Patre tanquam effectus à ſua cauſa; nec
tanquam aliquid creatum, nec habet aliam
eſſentiam à Patre, nec ab illo dependet, vt
patet ex dictis contra Macedonium: ergo
proceſſio quæ eſt in diuinis, neque eſt tranſ-
iens, neque immanens phyſica.

Secunda propoſitio. *Proceſſio in diuinis eſt
immanens metaphyſica, & habet aliquam ſimi-
litudinem cum emanatione verbi noſtri mentalis.*
Duæ ſunt partes propoſitionis.

Prima eſt de fide ex capite primo ſancti
Ioannis, *Verbum erat apud Deum*, id eſt, apud
Patrem, vt explicant ſanctus Hilarius libru
tertiu *de Trinitate*, ſanctus Baſilius ad illa ver-
II. ba ſancti Ioannis; cùm enim Verbum diui-
num ſit mentale intellectuale, & omne ver-
bum mentale ſit, & maneat intra ipſum intel-
ligentem, & producentem illud, Filius ver-
bum Patris diuini debet eſſe, & eſt intra ipſum
Patrem diuinum, & hoc eſt quod eodem ca-
pite primo dicitur his verbis, *vnigenitus qui
eſt in ſinu Patris*. Hæc enim duo, *Verbum eſſe a-
pud Patrem*, & *vnigenitum eſſe in ſinu Patris*,
ſignificant vnum & idem: & Patres ſuperiùs
citati tam benè vrgent hæc poſteriora verba
Euangeliſtæ pro ipſa conſubſtantialitate Filij,
quàm priora: vt etiam ſanctus Cyrillus libro
primo *in ſanctum Ioannem* capite vigeſimo ſe-
cundo: ſanctus Chryſoſtomus homiliâ deci-
mâ quartâ *in ſanctum Ioannem*, & alij.

Eadem pars prout procedit de Spiritu ſan-
cto, patet: ſi enim ſpiritus hominis eſt in ipſo
III. homine, vt ſanctus Paulus habet primæ *ad Co-
rinthios* ſecundo, quanto magis Spiritus ſan-
ctus erit in Deo, & proinde erit Deus, cùm
quidquid eſt in Deo, Deus eſt, vt ſanctus
Athanaſius in confeſſione fidei rectè ratioci-
natur.

Quòd item duæ illæ proceſſiones ita ſint im-
manentes, vt ſint duntaxat *metaphyſica*, patet
ex eo quòd vbi eadem numero eſſentia cum
omnibus ſibi eſſentialibus verè & propriè
communicatur diſtinctis realiter perſonis ab
alia procedentibus, ibi reperitur emanatio,
purè & ſimpliciter *metaphyſica*, quia ibi ſunt
tantùm principium vt producens, quod ex-
plicatur hoc reſpectu *à quo alius*, & ipſe ter-
minus vt productus, qui explicatur per hunc
terminum *qui ab alio*, nec aliquid aliud in
IV. quo talis emanatio conueniat cum phyſicis
emanationibus poteſt effingi, vt patet indu-
ctione factâ per illas: atqui in diuinis emana-
tionibus eadem numero diuina eſſentia cum
omnibus ſibi eſſentialibus communicatur à
Patre & Filio ipſi Spiritui ſancto, vt patet ex
dictis contra Arium & Macedonium, & pa-
tebit ex dicendis infrà de generatione Filij,
& ſpiratione Spiritus ſancti: igitur proceſ-
ſio quæ eſt in diuinis eſt propriè emanatio me-
taphyſica.

Secunda item pars propoſitionis, nimirum,
*diuinas emanationes habere aliquam ſimilitudi-
nem, cum tamen aliqua diſparitate ad emanatio-
nes illas quæ ſunt in nobis per intellectum & vo-
luntatem*, explicatur & ſimul probatur: eſt
quidem *ſimilitudo*, quia vt noſter intellectus
dum intelligit producit ſuâ actione aliquid ſi-

A bi ſimile diſtinctum realiter à ſe, habens rela- V.
tionẽ realem ad illum, vt *ad ſuum* principium
producens, eſtque terminus intellectionis,
& vocatur à Philoſophis *verbum mentis*, quia
profertur ore cordis, ſicut verbum vocale ore
corporis, vt S. Thomas hîc explicat in corpo-
re primi articuli: ita etiam Pater in diuinis ſe-
ſe intelligendo producit aſſimilationem ſeu
verbum, quod ad illum habet relationem rea-
lem; item ſicut noſtra voluntas dum vult ſuâ
actione, producit intra ſeipſam aliquem im-
pulſum, pari modo Pater & Filius producunt
ſuâ volitione Spiritum ſanctum.

Hæc eſt autem diſparitas inter verbum Pa-
tris diuini & noſtrum; quòd noſtrum habeat
propriè rationem effectus & dependentiam
ab intellectu, quia habet diuerſam naturam
ab illo, ſimiliter & impulſus productus à no-
B ſtra voluntate intra ſeipſam eſt effectus pro- VI.
priè dictus, habétque naturam diuerſam à vo-
luntate: at cùm Verbum diuinum ſit eiuſdem
numero eſſentiæ cum Patre, nihil habet in ſe,
quod Deus Pater non habeat idem numero,
præter relationem quâ reſpicit Patrem: ſimi-
liter etiam Spiritus ſanctus eandem numero
accipit à Patre & Filio eſſentiam, quam ipſi
habent; ſícque proceſſio quæ eſt in diuinis
habet aliquam diſparitatem cum proceſſione
verbi noſtri mentalis.

Hinc ex eo quòd verbum mentis produci-
tor in nobis, non poteſt probari validâ ratio-
ne diuinum Verbum produci, quia gentilis
Philoſophus vrgeret prædictam diſparitatem,
& diceret, ideò nos intelligendo producere
aliquod verbum, quia intellectus noſter non
poteſt eſſe in actu ſecundo intellectionis abſ-
C que aliqua noua entitate ſuperaddita ob ſuam VII.
imperfectionem & limitationem, quæ imper-
fectio & limitatio non habent locum in Deo,
& nos Catholici fatemur Filium & Spiritum
ſanctum verè intelligere ſine vlla productio-
ne alicuius verbi mentalis.

Neque obſtat quòd S. Patres, vt S. Athana-
ſius ſermone 3. *contra Arianos*, S. Thomas hîc
articulo 1. & alij, dum agunt de myſterio Tri-
nitatis, & proceſſione Filij in diuinis, ſæpè v-
tuntur exemplo verbi creati. Nam id non fa-
ciunt vt probent firmâ aliquâ ratione contra
gentiles aut hæreticos verbum dari in diui-
nis; hoc enim probari non poteſt ratione na-
turali: ſed vt, ſuppoſitâ fide quæ id reuelat,
explicent aliquo modo generationem Filij in
diuinis, ſicut Theologi ſolent alia myſteria
D noſtræ fidei explicare congruenti quâdam ra- VIII.
tione, non tamen neceſſariâ.

ARTICVLVS IV.

Conſectaria ex doctrina præcedenti.

EX his omnibus quamplures Arianorum,
& Macedonianorum rationes contra pro-
ceſſiones diuinas facilè ſoluuntur; verbi gra-
tiâ imprimis quòd proceſſio dicat mutationẽ
paſſiuam; ſecundò dependentiam producti à
producente: tertiò inæqualitatẽ, cùm ex cap.
20. Actuum, *beatius ſit dare quàm accipere*, per-
ſona autem procedens accipiat eſſe ab alia à
qua procedit, & non econtrà, & id quod pro-
cedit ab alio non videatur habere tantam ne-
ceſſitatem exiſtendi, quantam habet is à quo

I. procedit : quartò eſſe contra rationem Dei, quòd ſit ab alio, cùm Deus ſit primum principium primum ens, & à ſe.

Hæ inquam obiectiones ſoluuntur ax noſtris propoſitionibus: Nam vt vno verbo reſpondeatur illis, vrgent tantùm de proceſſione vel tranſeunti vel immanēti phyſica, quam negauimus in Deo, & non de immanenti tantùm metaphyſica, qualem ſolùm admittimus in diuinis, vt facilè poteſt animaduerti, tam ex noſtris notabilibus, quàm ex probatione propoſitionum.

Et in particulari tres primæ intelliguntur eſſe ſolutæ, ex eo quòd mutatio eſt à non eſſe ad eſſe, vel ſimpliciter, vel ſecundùm quid, ſeu ad eſſe tale: at nihil eſt quod per emanationes diuinas ſic transeat, cùm eſſentia quæ eſt in Patre communicetur eadem omninò numero cum omnibus abſolutis ſuis perfectionibus Fi-
II. lio & Spiritui ſancto, & proinde cùm vt ſic, eodem planè modo exiſtat in illis, ac eſt in Patre, quemadmodum nullam dicit dependentiam in Patre, nec aliud eſſe cauſatum ab aliquo, ſic nec in Filio, & Spiritu ſancto.

Nec item Filius accipiens illam à Patre, & Spiritus ſanctus à Patre & Filio poſſunt reſpectu illius dici eſſe in aliqua paſſiua potentia; quia nec per informationem, nec per vnionem aliquam accipiunt illam, ſed omninò eandem, quam habet Pater, vt planè identificetur cum illis. Ideòque ſicut Pater habens illam eſt puriſſimus actus carens omni paſſiuâ potentialitate, ſic & Filius & Spiritus ſanctus accipientes illam ab alio, & cùm omnia ad in-
III. tra in Deo ſint ei intrinſeca, eſſentia diuina tantam habet neceſſitatem exiſtendi in Filio & Spiritu ſancto, quantam habet neceſſitatem exiſtendi in Patre, cùm ex ſe & ſua perfectione naturali poſtulet eſſe in tribus perſonis, ſicque eius communicatio nullam arguit inæqualitatem in perſonis, ſed tantùm ordinem originis.

Neque etiam dependentia dari poteſt in perſona diuina procedēte, ratione proprietatis ſuæ perſonalis ſeu relationis, quia licet relatio mutua non poſſit eſſe ſine alia ſibi correſpondente, nec ſimiliter relatum ſine ſuo correlato, non propterea tamen dependet; relatum enim definitur *quod eſt ad aliud*, & ad veram dependentiam vnius ab aliquo requiritur, vt id ſine quo aliud non poteſt eſſe, ſit diſtinctum quoad naturam & habeat lo-
IV. quendo propriè eſſe cauſatum, quod non reperitur in perſonis diuinis, vt ampliùs patebit ex dicendis infrà.

Nec eſt ad rem, quod citatur ex capite vigeſimo Actuum, cùm intelligatur duntaxat de collatione aleemoſynæ, & non de natura, quæ neceſſariò communicatur eadem cum omnibus & ſingulis perfectionibus, qualis eſt in communicante.

Solutio denique vltimæ obiectionis etiam colligitur ex dictis; cùm enim omnes Philoſophi per *ens ab alio* intelligant illud, quod accipit ab alio naturam diuerſam cum vera dependentia, & cauſalitate, quia tunc particola *ens* ſumitur *nominaliter*, & non *participialiter*; (id eſt provt idem ſonat ac exiſtens) diuinæ verò perſonæ procedantes accipiant eandem omninò eſſentiam, quam habet Pa-

A ter, ſit, vt nulla illarum ſit hoc modo *ab alio*, V.
ſed diuinæ omnes perſonæ ſimul ſunt vnum duntaxat *ens à ſe*, & *à nullo alio*.

At ſi *eſſe ab alio* ſumatur latiùs pro eo etiam, quod eſt produci ab alia perſona, quæ communicet ſuam eandem numero naturam, tunc negamus eſſe de ratione omnis & cuiuſlibet perſonæ, quæ eſt Deus, vt iuxta hanc acceptionem non ſit ab alio, etiam tanquam principio; quia vt ſanctus Thomas rectè animaduertit hâc quæſtione articulo primo in ſolutione ad primum, de ratione primi principij tantùm eſt, vt non ſit ab alio principio ſibi in natura axtraneo & diuerſo.

ARTICVLVS V.

B *Vtrum principium immediatum diuinarum* VI.
proceſſionum ſit diuina natura, an verò intellectus & voluntas eius.

SENSVS articuli eſt, an natura diuina quatenus ſolummodo cōſideratur vt *fœcunda & infinita*, præſcindēdo ab eo, quòd ſit *intelligēs & volens*, ſit formaliter principium immediatum *quo* diuinarum proceſſionum; ita vt intellectu & voluntate à Deo præciſis per noſtram cogitationem, remanente ſolâ naturâ Dei adhuc intelligeremus dari duas proceſſiones in diuinis, ſeu Filium & Spiritum ſanctum procedere: an verò intellectus & voluntas ſint tantùm eiuſmodi *principium immediatum*, ſeu natura diuina, prout tantummodo eſt formaliter intelligens & volens.

Durandus primo ſententiarum diſtinctione ſextâ quæſtione ſecundâ exiſtimat principium
C immediatum harum proceſſionum eſſe natu- VII.
ram diuinam *quatenus eſt fœcunda* & infinita, non autem quatenus eſt *intelligens & volens*.

Contraria tamen ſententia, quam loco propoſitionis ponimus, eſt communis, nimirum, *diuinas proceſſiones eſſe per intellectum & voluntatem, ſeu per intellectionem & volitionem.* ita ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo primo & quinto. Scotus primo ſententiarum diſtinctione ſecundâ, & alij omnes tam recentiores, quàm veteres hîc & libro primo ſententiarum: vnde notant grauiſſimis cenſuris ſententiam Durandi, his nimirum & ſimilibus *eſſe, erroneam, proximam errori, periculoſam in fide, contrariam fidei*, Banes & alij hoc loco.

Probatur ex multis locis ſacræ Scripturæ, in quibus Filius paſſim vocatur *Verbum*, ſan-
D cti Ioannis primo capite, Eccleſiaſtici pri- VIII.
mo. Si enim Filius non procedit per actum intellectus: ergo non eſt *Verbum*, cùm non procedat per actum *dicendi*, qui propriè eſt intellectus.

Nec poteſt reſponderi Filium vocari in ſacris literis Verbum *per appropriationem* ſeu accommodationem; nam *Alogiani* hæretici (ſic dicti, quia negabant dari *Verbum* in diuinis, vt dicetur infrà agendo de ſecunda perſona Trinitatis) non negabant nomen hoc *Verbum* tribui ſecundæ perſonæ Trinitatis *per appropriationem* in ſacris literis; ſed negabant ei conuenire ſecundùm proprietatem & *veritatem rei*: ergo ne Durandus incidat in eorum hæreſim, debet admittere ſecundam perſonam Trinitatis eſſe propriâ *Verbum*: et go ſicut *Verbū* propriè producitur per intellectū,

I. ita & ſecunda perſona Trinitatis per actum A
intellectus.
Idem probatur de Spiritu ſancto, ſcilicet
illum procedere per actum voluntatis, ex his om-
nibus ſacræ Scripturæ locis, in quibus peculia-
ri ratione vocatur *amor & charitas*, quæ nomi-
na tribuuntur ei, quia propriè procedit per a-
ctum voluntatis, vt oſtendetur infrà.
Probatur item ex Patribus; & *de proceſſione*
Filij, quòd ſit *per intellectum*, docent ſancti Pa-
tres ad primum caput ſancti Ioannis, ſanctus
Cyrillus libro primo in *ſanctum Ioannem* ca-
pite 5. S. Damaſcenus libro primo *de fide* cap.
ſexto; ſanctus Auguſtinus libro decimo quin-
to *de Trinitate* capite decimo quarto.
Quòd item proceſſio Spiritus ſancti ſit *per*
actum voluntatis, docet ſanctus Auguſtinus li-
bro ſeptimo *de Trinitate* capite ſecundo; libro
II. *de cognitione vera vita*, capite decimo quarto,
& alij docentes Spiritum ſanctum procedere
ab vtroque, quia eſt *charitas amborum*.
Tandem probatur ratione: proceſſio in di-
uinis eſt per illud tanquam *immediatum prin-*
cipium quo, per quod vita diuina ſeſe commu-
nicat *ad intra*, quia *proceſſio* in diuinis, nihil
eſt aliud, quàm communicatio vitæ diuinæ,
datæ Filio & Spiritui ſancto; atqui vita diui-
na ſeſe tantum communicat *ad intra* per in-
tellectionem & volitionem, quia propria vita
Dei, eſt intellectiua, vt per ſe patet, & vita
intellectiua habet tantùm hos duos actus,
intellectionem & volitionem ſcilicet, vt vi-
dere eſt in Angelis, & nobis: ergo cùm intel-
lectualis vita ſit modo perfectiſſimo in Deo,
non accidentali, ſed *ſubſtantiali*, debet tota
III. eſſe per actum intelligendi & volendi; & ex C
conſequenti proceſſio diuinarum perſona-
rum, quæ eſt communicatio vitæ diuinæ, de-
bet eſſe neceſſariò per actum intellectionis &
volitionis.
Deinde admiſſâ ſententiâ Durandi nulla ra-
tio poteſt aſſignari propter quam Filius ſit *ge-*
nitus, non item Spiritus ſanctus; nam ſi ambæ
illæ proceſſiones ſunt immediatè à diuina na-
tura *vt fœcunda*, & prout præſcindit ab actua-
li volitione & intellectione, quare Spiritus
ſancti proceſſio non tam benè erit generatio,
quàm proceſſio Filij? & tamen proceſſionem
Filij eſſe propriè generationem, proceſſionem
verò Spiritus ſancti non item, eſt de fide,
quod benè explicatur in noſtra ſententia, vt
patebit inferius.
Similiter in ſententia Durandi non poteſt
IV. explicari, quare cùm *fœcunditas* eſſentiæ di- D
uinæ ſit infinita, non plures tamen dentur
proceſſiones duabus; ſimiliter Durandus
non poteſt explicare quare Filius ſit neceſſa-
riò *prior origine* Spiritu ſancto; quod tamen
vtrumque omnes Patres docent: in noſtra au-
tem ſententia rectè poteſt explicari; *primum*
quidem, ex eo quòd communicatio naturæ di-
uinæ ſit tantùm per intellectionem & voli-
tionem, vnde cùm vnica ſit in Deo intellectio
infinita in genere intellectionis, item vnica vo-
litio infinita in genere volitionis, vnaquæque
illarum adæquat in ſuo genere totam fœcun-
ditatem naturæ diuinæ, ſicque duæ duntax-
at proceſſiones poſſunt dari in diuinis.
Secundum item rectè explicatur in noſtra
ſententia, ſcilicet, intellectionem & terminum
per illam productum præſupponi volitioni, &

eius termino; quia *nihil eſt volitum, quin præ-* V.
cognitum, vnde cùm Filius in diuinis ſit termi-
nus productus per cognitionem Patris diuini,
& Spiritus ſanctus producatur per volitionem
Patris & Filij; Filius debet neceſſariò eſſe prior
origine Spiritu ſancto.

ARTICVLVS VI.

Soluuntur fundamenta ſententiæ Durandi.

PRIMVM eſt deſumptum ex Patrum au-
ctoritate, ſancto Hilario qui libro *de Sy-*
nodis dicit, quòd *omnibus creaturis ſubſtan-*
tiam Dei voluntas attulit, Filio Dei natura de-
dit: cui conformiter ſanctus Auguſtinus ait
verbum diuinum eſſe Filium Dei, & ſanctus VI.
Damaſcenus libro primo *de fide* capite deci-
mo tertio, agens de generatione Filij Dei ait,
generationem eſſe opus naturæ.
Reſpondetur ad Patrum auctoritates, his &
ſimilibus loquendi formulis tantùm ſignifi-
cari proceſſiones diuinas *non eſſe liberas, ſed*
neceſſarias, quod nos libenter admittimus,
& hoc patet maximè ex modo loquendi ſan-
ctorum Hilarij & Auguſtini; ſanctus autem
Damaſcenus ait generationem eſſe *opus na-*
turæ, ratione *primi & radicalis principij*; eſt
enim *fœcunditas* primò & *radicaliter* in ipſa
natura, vt etiam patet in creaturis. Genera-
tio etiam poteſt dici *opus naturæ*, quia gene-
ratio eſt in ſimilitudinem producentis, &
natura dicitur vis quædam inſita rebus ad pro-
ducendum ſibi ſimilia. VII.
Secundum fundamentum: actus intelle-
ctus & voluntatis in Deo, ſunt *eſſentiales* &
communes omnibus perſonis diuinis; proceſ-
ſiones verò perſonarum non item; & cui com-
petit actus per quem perſona producitur, ei
competit producere perſonam ad quam talis
actus terminatur: atqui *intelligere* & *velle*
competunt omnibus & ſingulis perſonis diui-
nis, & actus illi terminantur ad Filium & Spi-
ritum ſanctum vt perſonas productas: ergo
etiam competit illis producere Filium & ſpi-
rare Spiritum ſanctum, quod tamen eſt hæ-
reticum: ergo etiam erit falſum, Filium &
Spiritum ſanctum procedere per actus intelle-
ctus & voluntatis.
Reſpondetur, actus illos eſſentiales intelle-
ctus & voluntatis poſſe conſiderari *duobus*
modis; *primò* quatenus intelligere Dei non ha- VIII.
bet relationem paternitatis *ſibi ipſi coniunctam*,
ſeu vt reperitur in aliquibus ſine relatione
paternitatis: ſimiliter velle Dei quatenus non
habet relationem ſpiratoris *ſibi veluti coniun-*
ctam. Secundò illi iidem actus conſiderari
poſſunt vt reperiuntur *quaſi coniuncti* cum
prædictis relationibus in habentibus illas.
Priori modo actus eiuſmodi ſunt purè & ſim-
pliciter *eſſentiales*, & vt ſic *communes* omnibus
perſonis, nec vt ſic præcisè ſunt *principium per-*
ſonarum procedentium, quia vt ſic reſpiciunt
ſolummodo ſua obiecta vt *cognita & amata*: illi
iidem actus conſiderati *modo poſteriori* ſunt
actus *notionales*, proprij aliquibus tantùm per-
ſonis: hoc intelligere ſpeciali vocabulo appel-
latur *dicere, dictio*, velle, *ſpirare, ſpiratio*, &
ſic ſunt principia, quia ſic conſiderati non tan-

I. tùm reſpiciunt ſua obiecta, vt cognita & amata, ſed inſuper reſpiciunt vt aliquem terminum à ſe productum; cùm enim in diuinis ſola relatio multiplicet, hoc poſterius *intelligere* eſt generatiuum verbi, & *velle*, productiuum Spiritus ſancti: & cùm *intelligere* eſſentiale vt *quaſi coniunctum* cum paternitate (quo modo eſt proximum principium adæquatè ſumptum producendi Filium) reperiatur in ſolo Patre, & velle eſſentiale *vt quaſi coniunctum* cum relatione ſpiratoris in Patre tantùm & Filio, (quo etiam modo eſt proximum principium adæquatè ſumptum producendi Spiritum ſanctum) fit, vt *intelligere* eſſentiale, vt eſt duntaxat in Patre diuino, & *velle* eſſentiale, vt eſt in Patre & Filio, ſint ſolummodò principia proxima Filij & Spiritus ſancti in diuinis, non autem vt reperiun-
II. tur in alijs perſonis.

Tertium eſt: productiones perſonarum diſtinguuntur realiter: at *intelligere* & *velle* in diuinis non diſtinguuntur realiter, quia nullam habent oppoſitionem ad ſe inuicem: ergo intelligere & velle non ſunt productiones perſonarum.

Reſpondetur negando maiorem, eſt enim virtualis diſtinctio inter intellectionem & volitionem Dei, vt patebit infrà; cuius diſtinctionis efficacia hæc eſt, quòd ratione illius res diſtinctæ poſſint procedere ab vno, & eodem re principio, ac ſi procederent à pluribus diſtinctis principijs. Deinde poteſt addi hanc rationem Durandi niti falſo fundamento, eo ſcilicet, *diſtinctos ſpecie terminos, vel effectus poſtulare diſtincta realiter principia, vel actio-*
III. *nes realiter diſtinctas*; cùm & in rebus naturalibus ſæpè contingat, quòd ab vno & eodem principio, & per vnam eandémque actionem effectus *ſpecie diuerſi* procedant, vt patet in effectibus ſolis.

Quartum eſt illud, cuius conditio eſt oppoſita fœcunditati, non poteſt eſſe principium actus, quo aliquid producitur, quia omnis productio prouenit ex fœcunditate: atqui conditio actuum intelligendi, & volendi eſt oppoſita fœcunditati, quia ſunt actus *immanentes*, & hæc eſt conditio actuum *immanentium*, vt Ariſtoteles notat libro nono *Metaphyſicorum* textu 26. quòd ſunt *ſteriles*.

Reſpondetur conceſsâ maiore negando minorem, ad cuius probationem deſumptam ex Ariſtotele, dicimus auctoritatem Ariſtotelis tantùm intelligi de *opere externo*; nam ibi ponit diſcrimen inter actionem *immanentem*
IV. *& tranſeuntem*, quòd *tranſiens* habeat terminum productum extra principium producens; *immanens* verò minimè, quo ſenſu dici poteſt *ſterilis*.

Quintum eſt: fœcunditas competit Deo & creaturis *ſecundùm* aliquam *proportionem*; atqui fœcunditas aliquid producendi competit creaturis, non ex eo, quòd ſint *intelligentes & volentes*, ſed per aliquid prius, & commune, non pertinens ad intellectionem & volitionem; imò ſi ignis eſſet intelligens & volens non produceret quatenus intelligens & volens, ſed ex fœcunditate ſuę naturæ, ſicut nunc facit: ergo & ipſi Deo conueniet producere ex fœcunditate ſuę naturæ, & non ex eo, quòd ſit intelligens & volens.

Reſpondetur admiſsâ maiore, ad minorem,

A fœcunditatem competere quidem creaturis, V.
primò & radicaliter per naturam, ita tamen, vt *immediatum principium* illius reuocandæ ad actum ſit aliqua *potentia corporea* reſpondens entitati illarum, quæ eſt veluti *vehiculum* ad faciendam communicationem naturæ; vnde cùm creatura generet tanquam corporea, & actione ſibi proportionatâ, fit, vt non producat per intellectum & voluntatem, ſed per potentiam corpoream generatiuam, licet talis creatura ſecundùm aliquam ſui partem ſit intelligens, & ſpiritalis: at verò Deus Pater non eſt tantùm purus & ſimpliciſſimus ſpiritus; ſed etiam producit Filium & Spiritum ſanctum, quatenus eſt *ſpiritalis ſubſtantia*; ideóque, ſeruatâ eâdem proportione, ac in rebus corporeis, debet *immediato* principio ſpiritali producere; & cùm eiuſmodi princi-
B pis *immediata*, non poſſint eſſe niſi eius *intelligere & velle*, hæc duo ſunt *immediatum* principium diuinarum proceſſionum: & ex hoc ſatisfit exemplo ibi allato de igne, qui ſi eſſet intelligens, non aliter produceret ignem, quàm nunc producit. VI.

ARTICVLVS VII.

Conſectaria ex doctrina præcedenti.

EX reſponſione ad ſecundum Durandi fundamentum duo colliguntur: *primum* eſt *intellectionem & dictionem* in diuinis, ſeu *intelligere* eſſentiale, & notionale, non eſſe duos actus, etiam virtute tantùm diſtinctos; ſed *intellectionem & dictionem* eſſe vnum actum dun-
C taxat; ſimiliter volitionem & ſpirationem: ſi VII.
enim eſſent duo actus cognoſcendi virtute diſtincti à ſe inuicem, oporteret aliquod obiectum cognoſci per vnum iſtorum actuum, quod non cognoſcitur per alium, vel ſaltem cognoſci aliâ ratione, quia actus cognoſcendi diſtinguuntur *penes obiecta*: atqui nihil cognoſcitur à Patre per intellectionem notionalem, quod idem & ſub eadem ratione non cognoſcatur ab alijs perſonis diuinis, in quibus tamen *intelligere* eſſentiale reperitur; aliàs enim cognitio quæ eſt in ipſis, eſſet minus perfecta eâ, quæ eſt in Patre, quod arguit imperfectionem & inæqualitatem in perſonis procedentibus, vt comparatis cum perſona Patris: & hoc argumentum poteſt facilè ab vnoquoque applicari ad probandum idem, de *volitione* eſſentiali & notionali.

Hoc ampliùs confirmatur ex eo, quòd illud,
D quod diſtinguit in diuinis *notionale* ab *eſſen-* VIII.
tiali, non poteſt eſſe niſi *relatiuum*, atqui relatio, vt ſic & præcisè ſumpta, non eſt cognitio, vel volitio, cùm nulla perſona intelligat aut velit per relationem ſumptam præcisè: igitur *intelligere* eſſentiale & notionale ſunt *vnus* ſimpliciſſimus actus, qui tamen prout ſimpliciter eſt *intellectio eſſentialis* denotat tantum perceptionem obiecti; vt verò eſt *notionalis* & appellatur *dictio*, ei ſuperaddit productionem termini ipſius cognitionis; quod quidem ſuperadditum cùm non determinet hanc cognitionem in ratione *intellectionis*, quâ eſt intellectio, ſed tantùm in ratione *principij*, facit vt actus ille *dicendi* non ſit alius ab actu *intelligendi* eſſentialiter; vnde cùm ſolus Pater ita ſeipſum, & omnia cognoſcat cognitio-

I. ne comprehenſiuâ, vt etiam producat termi- A
num, ſolus ille cenſetur in diuinis *dicere*, vt
rectè ſanctus Auguſtinus obſeruat libro 15.
de Trinitate capite decimo quarto, reliquæ ve-
rò perſonæ diuinæ ſolum *intelligere*, quamuis
earum intelligere ſit idem, quod ipſum dice-
re in Patre.

Neque his obſtat, quòd in diuinis *eſſentiale*
diſtinguatur ſaltem *virtualiter à relatiuo*, &
quòd virtualis diſtinctio reperiatur in latitu-
dine diuinæ ſubſtantiæ, quatenus ſub ratione
eſſentiæ eſt *abſoluta*, & ſub ratione *ſubſiſtentiæ*
eſt *relatiua*, quod ſanctus Auguſtinus libro
decimo quinto *de Trinitate* capite decimo no-
no agnouit, ponens in Deo duplicem *chari-
tatem*, vnam communem, *& eſſentialem*; aliam
propriam *& notionalem*. Nec obſtat quòd S.
Anſelmus *in monologio* capite trigeſimo, & B
II. aliquibus ſequentibus, velit *ipſum dicere* eſſe
commune tribus perſonis diuinis.

Hæc inquam nihil obſtant veritati huius
noſtri corollarij; nam vt patebit inferiùs, ad
hoc vt aliqua dicantur propriè diſtingui *vir-
tualiter*, debent fundare duos conceptus à ſe
inuicem *diſtinctos*, quorum vnus ſit extra a-
lium: quod enim eſt tale, dicitur virtute du-
plex, quatenus poteſt fungi officio duorum à
ſe inuicem diſtinctorum: at *intelligere* eſſen-
tiale non eſt extra ipſum *dicere*, quin potiùs
conceptus eius includitur formaliter in ipſo
dicere: hoc enim non eſt tantùm producere,
loquendo præciſè, ſed cognoſcere rem obie-
ctam, & illam cognoſcendo, exprimere eius
ſimilitudinem: vnde duplicem importat *ha-
III. bitudinem, vnam* cognoſcentis ad obiectum,
vt cognitum, *aliam* producentis ad produ- C
ctum: ipſum autem *intelligere* eſſentiale pri-
mam duntaxat importat, & quãdo relatiuum
dicitur eſſe diſtinctum *virtualiter* ab eſſentia-
li, debet intelligi de relatiuo *in abſtracto* ſeu
purè & totaliter relatiuo; non autem de eo
quod enunciatum *in concreto*, habet etiam for-
maliter & intrinſecè aliquid eſſentiale; & li-
cet diuina paternitas, ratione cuius *τὸ intelli-
gere* eſſentiale eſt principium, & eſt *dicere* ſit
virtualiter diſtincta ab intelligere eſſentiali
præciſè ſumpto: quia tamen non dicit ſolam
relationem, ſed inſuper *τὸ intelligere eſſentia-
le*, non poteſt rectè inferri hæc duo *dicere*, &
intelligere eſſentiale, diſtingui virtualiter, ſi-
cut nec perſonæ diuinæ ſumendo nomen per-
ſonæ *in concreto* poſſunt dici virtualiter diſtin-
gui ab eſſentia diuina. D

IV. Neque ſanctus Auguſtinus loco citato diſ-
tinguit duplicem charitatem; imò vnam dun-
taxat recenſet in diuinis, ſicut vnam tantùm
ſapientiam; ſed ibi vult ſolum nomen hoc
charitas, quod eſt idem ac *amor*, ſumi duobus
modis in ſacris Litteris: primò *eſſentialiter*, &
ſic eſſe totius Trinitatis: deinde *notionaliter*,
& ſic eſſe nomen aliquod proprium Spiritus
ſancti, vt infrà explicabitur.

Quod verò ſanctus Anſelmus ait omnes
perſonas diuinas *dicere*, tunc vſurpat *dicere*,
pro *intelligere* eſſentiali, contemplari & cog-
noſcere, vt ſanctus Thomas notat infrà quæ-
ſtione trigeſimâ quartâ articulo primo *in ſolu-
tione ad ſecundum & tertium*.

Secundò ex eadem reſponſione ad primam
rationem Durandi patet id quod *dicere* ſuper-
addit intelligere eſſentiali, eſſe relationem pa-
ternitatis, ſeu producentis in principio: & V.
intelligere eſſentiale, & *dicere* ad inuicem com-
parata, ſe habere aliquo modo ad inſtar *ſupe-
rioris ad inferius*, quatenus dicere includit
formaliter intelligere, & non econtrà.

Dixi *aliquo modo ad inſtar ſuperioris & infe-
rioris*, quia relatio paternitatis, ratione cuius
intelligere euadit *dicere*, non ſe habet ad in-
telligere eſſentiale, tanquam *differentia* con-
trahens illud ad tale intelligere, ſicut diffe-
rentia contrahit genus ad aliquam ſpeciem:
cùm vt oſtendimus, nullum aliud intelligere
prout eſt intelligere, poſſit intra genus cogni-
tionis aſſignari in ipſo *dicere*, quã illud, quod
eſt eſſentiale, vt oſtendimus primo noſtro co-
rollario, ſed *paternitas* addita ſupra *intelligere*
eſſentiale ad conſtituendum *dicere*, habet ſe
tanquam *aliquis modus* alterius rationis de- VI.
terminans *intelligere* eſſentiale in ratione ta-
lis principij, vt ampliùs explicabitur infrà, vbi
agetur de *potentia* ad actus notionales: quo
etiam loco explicabitur an *intelligere* & *velle*
in Deo, ſint proxima principia *communicati-
ua*, eſſentiæ & naturæ; an verò etiam *imme-
diata principia* producendi Filium & Spiritum
ſanctum.

DISPVTATIO IV.

De diſtinctione quæ inter proceſſionem Filij & Spiritus ſancti intercedit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit vitalis generatio.

QVIA Catholica fides docet
proceſſionem Filij eſſe gene-
rationem, proceſſionem verò
Spiritus ſancti minimè, vt fa-
ciliùs explicemus hoc vtrum-
que, præmittemus expoſitio-
nem definitionis generationis vitalis, exem-
plo ſancti Thomæ hâc quæſtione articulo ſe-
cundo, item libro quarto *contra gentes* capite
decimo & vndecimo.

Notandum itaque eſt nomen *generationis*,
vt ſignificat productionem ſubſtantiæ ſimpli-
cem, ſumi duobus modis: primò valde gene-
raliter, prout competit omnibus entibus cor-
ruptibilibus, & definitur ab Ariſtotele in phy- VIII.
ſicis, *productio rei ex præſuppoſito ſubiecto*, &
mutatio de non eſſe ad eſſe: deinde ſumitur ſtri-
ctiùs pro ſola generatione viuentium, hæc e-
nim dicuntur naſci. Cùm verò viuentia ſint
duplicis generis, quorũ alia nõ ſunt cognoſci-
tiua, vt plantæ; alia verò cognoſcunt: & cog-
noſcitiua, alia cognoſcant per ſenſus tan-
tùm; alia verò cognitione intellectuali, gene-
ratio aliquando ſumitur pro illa, quæ reperi-
tur in rebus cognoſcentibus intellectualibus,
cuius principium dicitur *Pater*, & terminus
productus *Filius*; hæc enim nomina cùm im-
portent aliquem mutuum amorem, faciunt
vt hæc generatio poſſit tantùm competere ſo-
lis viuentibus per cognitionem intellectua-
lem, vt ſanctus Thomas obſeruat tertiâ parte
quæſtione trigeſimâ ſecundâ articulo tertio,
& ad tertium caput epiſtolæ *ad Epheſios* le-

I. ctione quartâ; imò & ipſi grammatici quando inquirunt deriuationem huius nominis *Filius*, quo modo productio plantæ ex alia planta non eſt generatio; & hoc ſolo poſteriori modo generatio hic conſideratur à nobis. Nam ſumpta prioribus modis dicit multas imperfectiones, ob quas non habet locum in Deo, vt docent ſancti Patres, ſanctus Baſilius libro ſecundo *contra Eunomium*, ſanctus Auguſtinus libro tertio *contra Maximinum* capite decimo quarto.

Generatio igitur viuentium cognoſcentium intellectualium, ita rectè definitur à S. Thoma locis nunc citatis, *proceſſio*, ſeu *origo viuentis à viuente principio coniuncto in ſimilitudinem naturæ*, ſeu vt loquitur ſanctus Thomas, *ſecundum ſimilitudinem naturæ*: quæ definitio ſumpta videtur ex Ariſtotele ſeptimo
II. *Metaphyſicorum* textu vigeſimo octauo, libro octauo *Ethicorum* capite duodecimo, & ex ſancto Damaſceno libro primo *de fide orthodoxa* capite octauo.

Dicitur imprimis *proceſſio* ſeu *origo*, non autem mutatio, vel actio; quia proceſſio latiùs patet, quàm actio vel mutatio, hæc enim duo vt iam animaduertimus, non habent locum in Deo, in quo tamen vera proceſſio reperitur. Deinde dicitur *origo* ſeu *proceſſio*, vt tam actus ipſius principij generantis ſignificetur, quàm ipſa res generata, in quantum eſt paſſiuè à principio; in hac autem definitione ſumitur hoc ſecundo modo, vt ſequens hæc particula *viuentis* denotat, quæ ſignificat terminum productum debere eſſe totum & integrum ſuppoſitum viuens: quâ particulâ excluduntur à ratione generationis primùm pro-
III. ductio accidentium & ſubſtantiarum, quæ non ſunt viuentes, & cùm agamus tantùm de viuentibus cognoſcentibus, per hanc eandem particulam productio eorum, quæ viuunt vitâ tantùm vegetante, excluditur: deinde nutritio, hæc enim eſt tantùm origo partialis quidem, ſed non totalis alicuius viuentis, vt Philoſophi docent in libris *de anima*.

Tertiò, in hac definitione additur *à viuente principio*, vt denotetur actiuum principium eiuſmodi proceſſionis debere eſſe viuens, & vitali modo procedere per principium aliquod vitale, quâ particulâ excluduntur primùm à ratione generationis productiones entium, quæ ſunt à cauſis non viuentibus, vt quando ſol producit ſuo calore ranas,
IV. vel alia eiuſmodi imperfecta animalia: generatio enim maximè propriè ſumpta requirit principium eſſe animatum ſeu viuens, ſicut poſtulat ſuum formalem terminum eſſe viuentem. Secundò, hâc eâdem particulâ excluditur à ratione veræ generationis proceſſio Euæ ex Adamo, quia Adamus non fuit actiuum eius principium, ſed tantùm materiale, quatenus Deus ædificauit Euam ex coſtis Adæ in mulierem, vt loquitur ſacra Scriptura ſecundo capite Geneſeos.

Quartò, hæc particula *coniuncto*, ponitur in hac definitione primùm vt ſignificetur ad veram generationem requiri, vt virtus quâ viuens producit ſubſtantiam viuentem, ſit intima & coniuncta principio producenti, quemadmodum ſemen ſeſe habet in animalibus, antequam decidatur ab illis, & proinde debere eſſe aliquid de ſubſtantia generantis.

A Secundò, vt ſignificetur ita debere coniungi termino producto, vt ſaltem quoad aliquid ſui permaneat in ipſo fœtu producto, ob idque producens & productum ſint ſemper ſibi inuicem aliquo modo coniuncta. Quod totum patet in generatione humana: nam ſemen quo tanquam principio pater generat filium, eſt aliquid de ſubſtantia patris, & ex conſequenti aliquid coniunctum genitori: filius enim vocatur *ſemen deciſum à patre, pars patris, aliquid patris*, & quia pars illa ſeminis à patre deciſi eſt materia geniti in eo remanens, rectè ratione illius genitus dicitur eſſe, & manere coniunctus ſuo genitori; vt etiam Ariſtoteles notat libro octauo *Ethicorum* capite duodecimo. Hâc autem particulâ præſentis definitionis excluduntur à ratione generationis propriè dictæ, primò illa, quæ licet ſint V.
B viuentia, & à Deo effectiuè principio viuente, non tamē ſunt de eius ſubſtantia, vt Angeli & homines creati à Deo. Deinde illa quæ licet ſint viuentia, & à principio vitæ coniuncto, non tamen per modum cauſæ efficientis, ſed duntaxat per modum cauſæ materialis, cuiuſmodi eſt productio Euæ ex coſta Adæ: at in generatione hominis, eſto ſecundùm aliquos ſemen matris non concurrat actiuè in formatione membrorum, non tamen ipſa mater deſinit actiuè illud conferre, vt inde filius producatur. VI.

Vltima pars definitionis eſt (*in ſimilitudinem naturæ*) quæ ſignificat generationem propriè dictam ex formali ſua ratione tendere in ſimilitudinem rei producentis, ad minus in ſpecie infima, quatenus ad veram generatio-
C nem requiritur, vt terminus eius ſit eiuſdem prorſus ſpeciei cum generante, & ad ſummum ſolo numero diſtinguitur ab eo, & hoc ex propria intentione naturæ. VII.

Et quia ex hac particula potiſſimùm oſtendemus proceſſionem Spiritus ſancti non eſſe generationem propriè, ideò paulò fuſiùs probamus conditionem iſtam eſſe eſſentialem generationi propriè dictæ; probatur itaque primò ex ſacris Litteris, Geneſeos quinto capite, *genuit Adam filium ad imaginem & ſimilitudinem ſuam:* quod ſanctus Chryſoſtomus homiliâ trigeſimâ primâ *in Geneſim* explicat *ſecundùm ſuam ſpeciem*.

Deinde ex Ariſtotele ſecundo *Phyſicorum* textu decimo quarto, vbi ait generationem eſſe *viam ad naturam*; at via formaliter & pri-
D mò per ſe tendit in terminum: ergo & generatio tendit in naturam: & Ariſtoteles ibidem oſtēdit iſtud, ex diſcrimine medicationis à generatione, quòd denominatio medicationis deſumatur non ex ſanitate, quæ eſt eius terminus ad quem, ſed à medicina à qua procedit tanquam principio; generationis autem denominatio ſumatur à termino, ad quem primò & per ſe illa tendit: vnde ex eo quòd generatio tendit per ſe primò ad formam, probat ipſam formam eſſe naturam: quòd autem Ariſtoteles ibi agat de generatione viuentium, interpretes eius notant ad illum locum, & id indicat ipſum nomen *γένεσις*, quo ibi vtitur: quia *naſci* & *natiuitas* dicuntur tantùm de viuentibus, vt Ariſtoteles notat *in Metaphyſicis*. VIII.

Tandem probatur ratione: generatio ex ſe & formaliter tendit ad conſtituendum ſimili-

I. A tudinem inter generantem & genitum, ex
Ariſtotele libro quarto *de generatione anima-*
lium capite tertio: atqui talis ſimilitudo non
poteſt eſſe niſi ad minimum ſpecifica. Nam
triplex poteſt diſtingui ſimilitudo, prima eſt
accidentalis, quæ attenditur penes lineamen-
ta vultus, & alia id genus accidentia commu-
nia; ſecunda eſt *indiuidualis*, quæ attenditur
quoad proprietates indiuiduantes generatio-
nis; tertia eſt ſpecifica, quãdo forma generan-
tis, & forma geniti ſunt eiuſdem ſpeciei: ſed
generatio non tendit formaliter in ſimilitudi-
nem accidentalem: tum quia generatio ha-
bet terminum ſubſtantialem: tum etiam quia
plerumque veri filij carent hâc ſimilitudine
accidentali, vt experientia docet, cuius varias
cauſas Ariſtoteles reddit libro quarto *de gene-*
II. B *ratione animalium* capite quarto: nec item ſe-
cunda ſimilitudo eſt intrinſecè neceſſaria ad
generationem; licet enim generans intendat
illam, quantum in ſe eſt, ſæpè tamen deficit in
vera generatione, vt experientia docet, &
Ariſtoteles ſuprà: igitur cùm generatio ten-
dat in ſimilitudinem, tendit ad minus in ſpe-
cificam ſimilitudinem.

Hinc defectu huius ſimilitudinis ſpecificæ
ſanctus Thomas hîc articulo ſecundo exclu-
dit à ratione generationis productionem ver-
mium, qui naſcuntur ex aliis animalibus ſpe-
cie ab illis diſtinctis. Hinc etiam excludit pro-
ductionem pilorum, qui licet ſint ab homine,
non tamẽ ſunt in ſimilitudinem naturæ ipſius
hominis: & licet omnes communiter dicant
debere eſſe ſpecificam ſimilitudinem in gene-
ratione, id tamen non impedit, quin ſi hæc ſi-
III. militudo poſſit haberi per communicationem
C eiuſdem numero naturæ, dicatur propriè ge-
neratio; imò tantò perfectior, quantò maior
eſt ſimilitudo naturæ, vt patet ex fine ipſius
generationis.

Cæterùm plerique addunt huic definitioni
hanc particulam, *ex vi proceſſionis*, quam ſan-
ctus Thomas hîc articulo quarto indicat, vt
ſic doceant hanc ſimilitudinem debere eſſe ex
vi ipſius generationis, ſeu ex vi ipſius modi,
quo terminus procedit ab ipſo principio vi-
uente: ſed vt alij rectè notant, non videtur
neceſſaria; nam ſatis ſubintelligitur in allata
definitione per hanc particulam, *in ſimilitudi-*
nem eiuſdem naturæ: hæc enim particula, *in*,
iuncta accuſatiuo caſui denotat formalem
tendentiam productionis, vt Grammatici no-
tant, & ſignificat eſſe de formali ratione ge-
nerationis, vt tendat formaliter *in ſimilitudi-*
IV. D *nem*, id eſt, in eandem naturam, quæ eſt in
ipſo generante.

Articvlvs II.

Vtrum proceſſio Filij ſit vera generatio.

PARS affirmans eſt de fide ex ſacris Litte-
ris, vt Pſalmo ſecundo, *ego hodie genui te*,
quem locum Apoſtolus *ad Hebræos* primo, ex-
plicat de æterna generatione Filij diuini, dum
ex illo probat diuinitatem Chriſti Domini:
ſimiliter ſanctus Athanaſius libro *de decretis*
ſynodi Nicænæ; ſanctus Baſilius libro ſecundo
contra Eunomium: ſanctus Auguſtinus, & alij
ad illum locum Pſalmiſtæ: item Ioannis pri-
mo: *vnigenitus qui eſt in ſinu Patris.*

Probatur item ex Conciliis: nam in ſym- V.
bolo Nicæno & in omnibus ſymbolis Conci-
liorum ſubſequentium, profitemur ſecundam
Trinitatis perſonam eſſe Filium Dei vnigeni-
tum, eſſe genitum non factum, & his ſimilia:
omnes verò Patres idem fusè tradunt, his
libris quos ſcripſere contra Arianos.

Tandem probatur ratione, applicando pro-
ceſſioni Filij diuini definitionem generatio-
nis ſuperiùs explicatam: primùm enim eſt *pro-*
ceſſio viuentis, iuxta illud Chriſti Domini a-
pud ſanctum Ioannem capite quinto: *ſicut Pa-*
ter habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit Filio ha-
bere vitam in ſeipſo, quem locum ſanctus Au-
guſtinus tractatu vigeſimo ſecundo *in ſanctum*
Ioannem explicat de æterna generatione Chri-
ſti Domini: & primæ ſancti Ioannis primo fi-
lius vocatur *verbum vitæ*, item *vita æterna,* VI.
quæ erat apud Patrem.

Deinde proceſſio Filij in diuinis eſt *à vi-*
uente principio, quia Pater, qui per intellectio-
nem notionalem eſt eius principium, eſt vi-
uens vitâ intellectuali: nam ſancti Matthæi
decimo ſexto Chriſtus Dominus abſolutè, &
ſimpliciter dicitur *Filius Dei viui*, & ex ci-
tato capite quinto ſancti Ioannis, *Deus Pater*
habet vitam in ſemetipſo.

Proceſſio etiam Filij eſt *à principio coniun-*
cto, quia Filius producitur de ſubſtantia Pa-
tris Pſalmo centeſimo nono, *ex vtero ante*
Luciferum genui te, id eſt, ex mea ſubſtantia,
quæ eadem numero manet in Filio, quæ eſt in
me Patre.

Denique proceſſio Filij eſt *in ſimilitudinem*
naturæ, non ſolùm eiuſdem ſpeciei, ſicut ge-
neratio creata; ſed etiam numericæ; ſicque
eſt generatio perfectiſſima, & Filius in diuinis VII.
hoc habet ex formali ratione ſuæ proceſſio-
nis, vt Apoſtolus indicat capite primo *ad He-*
bræos, dum ita loquitur de Filio, *cùm ſit ſplen-*
dor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius, id eſt Patris,
quo loci, pro eo quod Latinè habemus *figura*,
habetur Græcè χαρακτὴρ, quæ particula ſigni-
ficat formam expreſſam ex alio, ſeu impreſſam
alicui, vt Apoſtolus hâc loquendi formulâ ſi-
gnificet Filium, ita eſſe ſeu procedere à ſuo
Patre, vt vi ſuæ proceſſionis ſit expreſſa ſimi-
litudo Patris, qui eum refert per omnia.

Verùm contra hanc noſtram aſſertionem
Ariani obiiciunt primò: nulla datur ſucceſ-
ſio, vel tranſitus ab vno ſtatu ad alium ad in-
tra in diuinis, quia Deus eſt maximè immuta-
bilis: atqui admiſsâ generatione Filij in diui-
nis quidam tranſitus datur ab vno ſtatu ad a-
lium etiam ad intra. Nam Deus Pater, vel VIII.
nunc perfectè generauit Filium, & Filius iam
eſt perfectè genitus, vel Deus Pater adhuc
generat illum, & ſic Filius nondum eſt perfe-
ctè genitus: ſi primum, Pater tranſiit à ſtatu
nunc producentis de facto, ad ſtatum ceſſan-
tis producere Filium; ſi ſecundum, ergo cùm
Pater generet Filium ab æterno, nec dum
perfecta ſit eius generatio, Filius debet eſſe
genitus ſecundùm vnam ſui partem, & adhuc
generari ſecundùm aliam, quod eſt admitte-
re tranſitum ab vno ſtatu ad alium ad intra
in diuinis, quod eſt abſurdum: ergo inquiunt
Ariani, cùm ex vtraque parte aliquod incom-
modum ſequatur, dicendum eſt Filium non
generari.

Reſpondetur conceſsâ maiore negando

I. minnrem, ad cuius probationem dicimus in ea vel moueri quæſtionem *de re*, vel *de modo loquendi*; ſi agatur *de re*, reſpondetur Patrem genuiſſe Filinm perſcctè; item Filium eſſe perſcctè genitum, & nihilominùs adhuc Patrem generare Filium, & ſimiliter Filium adhuc generari à Patre: quia hæc eſt ratio eorum, quæ habent totum ſuum eſſe ſimul, & ſemel perfectnm, vt quamprimum eſt actio, per quam producuntur, ſint tota ſimul perfecta, & quandiu eiuſmodi illorum actio productiua durat, dicantur adhuc produci, etiam ſi nulla pars entitatis illorum ſuperſit producenda, vt patet in beatitudine Sanctorum, in qua quamprimum vident eſſentiam Dei, videndo illam, ſibi efformant aliqund verbum mentis, perſeuerant in tali viſinne beatâ, non tantùm dicuntur efformaſſe tale verbum, ſed
II. etiam adhuc efformare, & tale verbum dicitur etiam perfectè efformatum: quod idem patet in viſinne continuata eiuſdem obiecti: at in diuinis generatio Filij eſt tota ſimul perfecta, non per partes, quia durat æternitate, ſicut & ipſe Deus: ideò Filius in diuinis non tantùm eſt totus ſimul & perfectus, ſed etiam generatur in ſempiternum, vt ſatis ſancti Patres docent, ſanctus Athanaſius *in expoſitione fidei*, ſanctus Augustinus epiſtolâ centeſimâ ſeptuageſimâ quartâ *ad Paſcentium*. Quod verò ſpectat ad modum loqnendi, ſcilicet, an debeamus dicere Filium ſemper genitum eſſe, an verò ſemper generari; reſpondetur cum ſancto Auguſtino in Pſalmum ſecundum, melius eſſe dicere Filium *ſemper genitum eſſe*, vt hâc particulâ, *ſemper*, explicemus æternita-
III. tem, & hâc particulâ, *genitum eſſe*, perfectionem illius.

Obiiciunt ſecundò: ſi Filius in diuinis generatur, vel generatur exiſtens, vel non exiſtens: atqui nnn generatur exiſtens, quia quod exiſtit non generatur; non item generatur nnn exiſtens, quia aliàs aliqnando non fuit, qund tamen omnes Catholici negant.

Reſpondetur cum ſancto Baſilio *contra Eunomium*, Deum Patrem genuiſſe Filium exiſtentem, ſed tamen exiſtentem à Patre, vi generationis, quod eſt commune omni generationi, & productioni inſtantaneæ.

Obiiciunt vltimò: *genitum* & *ingenitum*, non poſſunt dici de diuinis; quia ſi dicātur de Deo, vel dicuntur ſubſtantialiter, vel accidentaliter: non ſubſtantialiter, quia aliàs dicerentur de omnibus & ſingulis perſonis diuinis, cùm omnes perſonæ diuinæ habeant
IV. eandem ſubſtantiam; at duo iſta *genitum* & *ingenitum* dici de omnibus & ſingulis perſonis diuinis omnes Catholici negant: deinde eadem eſſentia eſſet ſimul genita & ingenita, ſéque ipſam generaret, quæ omnia implicant: non autem dicuntur accidentaliter, quia nullum eſt accidens in Deo: igitur genitum & ingenitum non dicuntur de Deo, nec proinde in diuinis erit Filius, qui dicatur genitus.

Reſpondetur ex ſancto Auguſtino epiſtolâ centeſimâ ſeptuageſimâ octauâ, *genitum* & *ingenitum* non ſignificare ſubſtantiam, ſed modum duntaxat habendæ ſubſtantiæ; nam Adam & Abel ſunt eiuſdem inter ſe ſubſtantiæ, quorum tamen prior eſt *ingenitus*, poſterior verò *genitus*: vnde loquendo præciſè, inter hæc, dici de aliquo ſubſtantialiter, & dici

A accidentaliter, datur quoddam medium, ſci- V.
licet dici ſecundùm modum habendæ ſubſtantiæ: ſicut enim ex omnibus philoſophis aliquid medium datur inter ſubſtantiam & accidens, nimirum modi ſubſtantiales & accidentales, ſic etiam inter dici de aliquo ſubſtantialiter, & dici de aliquo accidentaliter, datur dici de aliquo ſecundùm modum habendæ ſubſtantiæ, vel entitatis: quòd autem eſſentia diuina nec generet nec generetur, oſtendetur infrà.

ARTICVLVS III.

Vtrum detur in diuinis proceſſio alia à proceſſione Verbi, quæ ſit generatio.

SENSVS quæſtionis eſt, an per aliquam
B proceſſionem diſtinctam à proceſſione VI.
Verbi, aliqua alia perſona procedat, quæ etiam ſit verè *Deus*, & cuius item proceſſio ſit *generatio* propriè dicta.

Prima ſit propoſitio. *Aliqua ſecunda proceſſio datur in diuinis, quâ perſona alia à Verbo procedat, & eſt verè Deus.* Propoſitio eſt de fide, ex his omnibus ſacræ Scripturæ, Conciliorum, & Patrum teſtimoniis, quibus ſuprà oſtendimus Spiritum ſanctum tertiam Trinitatis perſonam eſſe verè & propriè Deum: item his omnibus, quibus infrà oſtendemus Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio.

Tandem probatur hâc vnâ ratione fundatâ in modo, quo ſuprà oſtendimus contra Durandum, diuinam naturam eſſe communicabilem per intellectionem & volitionem, quæ
C ratio eſt eiuſmodi: omnis communicatio na- VII.
turæ diuinæ eſt per actus immanentes ipſius Dei; ita vt quando actus immanentes ſeſe habent per modum actionis, debeant producere aliquem terminum; quia cuiuſcumque actionis debet dari terminus aliquis, qui producatur per illam: atqui in Deo præter ipſum intelligere datur etiam velle, per modum actionis immanentis, vt patet ex dictis ſuprà de velle notionali: igitur quemadmodum propter intellectionem notionalem Dei datur proceſſio Verbi, ita & propter volitionem notionalem alia proceſſio dabitur, quæ poteſt dici *ſpiratio*, per quam Spiritus ſanctus procedat, & cùm quidquid eſt in Deo, ſit ipſemet Deus, & communicatio diuinæ naturæ ſit per communicationem eiuſdem numero naturæ, oportet vt, quod producitur per talem proceſſionem, ſit Deus.

D Secunda propoſitio. *Hæc proceſſio Spiritus* VIII.
ſancti non eſt generatio: eſt de fide. Probatur primùm ex pluribus ſacræ Scripturæ locis, in quibus ſecunda perſona Trinitatis dicitur *vnigenitus*, vt primo capite ſancti Ioannis, *vnigenitus qui eſt in ſinu Patris enarrauit nobis*, & ibidem, *vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre*, vbi hæc particula, *quaſi*, non eſt diminuens, ſed potiùs explicatiua veritatis, vt Patres notant ad illum locum, ſic enim loquendo de rege dicimus, incedit *quaſi rex*, id eſt, vt regem decet, & de viro iuſto dicimus, fecit *vt vir iuſtus*, id eſt, vt decet iuſtum. Et hæc explicatio confirmatur ex aliis locis ſacræ Scripturæ, in quibus Filius Dei vocatur ſimpliciter *vnigenitus*, vt ſancti Ioannis tertio, *ſic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigeni-*

I. *tum dares*, & alibi paſſim. Hæc eſt autem propria ſignificatio huius vocis *vnigenitus*, vt excludat conſortium alterius geniti ſeu Filij, vt patet ex communi conceptione hominum: vnde quando Chriſtus Dominus vocatur *primogenitus*, vt *ad Coloſſenſes* 1. & alibi, non ſic vocatur comparatione diuinarum perſonarum, ad quarum tamen reſpectum dicitur *vnigenitus* ſed comparatione hominū & creaturarum, quarum quatenus homo, eſt *caput*, & etiam dicitur *primus prædeſtinatorum*, vt Theologi docent tertiâ parte. A

Neque huic propoſitioni obſtat, quòd Salomon Prouerbiorum quarto dicatur *vnigenitus*, quem tamen ex capite tertio libri primi Paralipomenon conſtat habuiſſe fratres: non enim ait ſimpliciter ſe eſſe vnigenitum, ſed
II. addit ſe fuiſſe *tenellum & vnigenitum coram* B
matre ſua, quâ loquendi formulâ tantùm denotat ſe eo amore fuiſſe dilectum à matre, quo vnigenitus ſolet diligi à matre; vel ſi quis velit nomen hoc *vnigenitus* ibi ſumi propriè, reſpondemus Salomonem loqui de tempore, quo nondum habebat fratres, & hoc innuit hæc particula, *tenellus*, quæ propriè accommodatur infanti: quòd enim Dauid ex Bethſabee matre Salomonis alium ſuſceperit filium priorem Salomone, non impedit, quin Salomon dicatur ſimpliciter fuiſſe eo tempore *vnigenitus*: quia puer ille Dauidis prior Salomone non fuerat ſuſceptus ex legitimo matrimonio, ſed ex ipſa Berbſabee adhuc iuncta matrimonio Vriæ, vt patet ex capite vndecimo libri ſecundi Regum, ideóque Salomon erat pro iſto tempore filius vnigenitus Dauidis & Bethſabeæ.
III. C

Concluſio noſtra probatur etiam ex ſymbolis Conciliorum, in quibus illam profitemur, vt in ſymbolo Concilij Nicæni, item decimi & vndecimi Toletani Concilij, ſancti Athanaſij, & ex omnibus Patribus tam Græcis, quàm Latinis, qui diſputantes aduerſus Arianos dicunt ſolam proceſſionem Filij eſſe generationem, item ſolum Filium in diuinis eſſe genitum. Sic S. Athanaſius epiſtolâ *ad Serapionem*; ſanctus Gregorius Nazianzenus *oratione quintâ de Theologia*; ſanctus Auguſtinus libro tertio *contra Maximinum*, & alij communiter.

Fauet etiam ratio: generatio Filij in diuinis propter ſuam infinitatem expleuit totam fœcunditatem, quæ eſt in Patre ad producen-
IV. dum Filium, cùm ſit neceſſariò & modo ne- D
ceſſario: ergo nullum reliquit locum ad aliam generationem ſecundi filij: ergo cùm vltra proceſſionem Filij alia ſecunda proceſſio detur, quæ eſt Spiritus ſancti, illa non erit generatio, nec eius terminus dicetur, *filius*, *natus*, *genitus*.

Sed contra doctrinam huius vtriuſque propoſitionis Ariani obiiciunt: ſi Spiritus ſanctus eſt Deus, vel eſt genitus, vel ingenitus; ſi ingenitus, ergo duæ ſunt perſonæ in diuinis expertes originis; ſicque duo Dij, quod eſt hæreticum: ſi eſt genitus, vel à Patre, ſicque erit frater Verbi, & Filius Patris, túncque Verbum non erit Filius vnigenitus, vel eſt à Filio & ſic eſt expers Patris; vel denique ab vtroque: ergo vnus ſe habet vt Pater, & alius vt mater: at hoc admittere in diuinis eſt abſurdū: ergo & admittere Spiritum S. eſſe Deum.

A Reſponderut, hoc nomen *ingenitum*, vt Patres obſeruant, ſumi tribus modis: primò quatenus ſignificat negationem omnis, & cuiuſcumque proceſſionis, tam *metaphyſicæ*, quàm *phyſicæ*, quomodo idem ſonat, ac nullo modo habere eſſe ab alio: deinde ſumitur quatenus ſignificat tantùm negationem generationis propriè dictæ: tertiò ſumitur quatenus ſignificat negationem creationis & dependentiæ ex nihilo, quomodo idem ſonat, ac non factum, non creatum, infectum, increatum. Iam ad argumentum reſponderut, Spiritum ſanctum eſſe ingenitum *ſecundo modo*, quia eius proceſſio non eſt generatio propriè dicta, & cùm Spiritus ſanctus ſit propriè Deus, cui repugnat eſſe factum, eſſe creatum, reſpondetur illum etiam eſſe tertio modo ingeni- V.
B tum, ſimiliter Patrem & Filium; ſolum verò VI.
Patrem in diuinis eſſe *primo modo* ingenitum. Vnde non ſequitur dari in diuinis duas perſonas expertes originis, ſed vnam duntaxat ſcilicet Patrem. Nec item ſequitur Spiritum ſanctum eſſe fratrem Verbi, cùm fraternitas propriè dicta fundetur in eo modo, quo duæ perſonæ procedunt ab eodem parente per generationem propriè dictam, ob quam rationem Spiritus ſanctus non eſt etiam nepos Patris diuini, licet emanet etiam à Filio, quatenus eius emanatio non eſt generatio propriè dicta. Nec denique ſic emanat ab vtroque quaſi ſit Filius vtriuſque, cùm ſecunda perſona non ſubeat vicem matris: nam pater & mater propriè attenduntur penes eam tantùm generationem propriè dictam, quæ fit ex commixtione ſeminum patris & matris, vt
C videre eſt in generatione animalium: at in Pa- VII.
tre & Filio eſt vna & eadem numero vis ſpiratiua, per quam Pater & Filius tanquam vnum principium communicant Spiritui ſancto vnam & eandem numero eſſentiam.

ARTICVLVS IV.

Rationes Patrum, ob quas proceſſio Verbi eſt generatio, proceſſio autem Spiritus ſancti non item.

LICET præcedenti articulo ſit ſatisfactum cauillationi Arianorum, quâ apud ſanctum Gregorium Nazianzenum oratione 5. *de Theologia* contendebant Spiritum ſanctum non eſſe Deum, ex eo quòd non ſit genitus:
D quia tamen in ſententia omnium Catholico- VIII.
rum Spiritus ſanctus ita eſt Deus, vt procedat viuens *vitaliter* à Patre & Filio, tanquam vno principio illis conſubſtantialis, ſeu cum identitate eiuſdem omninò naturæ, quæ omnia conſideranti definitionem generationis ſuperiùs allatam, videntur primâ fronte ſufficere ad veram generationem; ideò Ariani & Macedoniani vrgebant Patres, vt vel aſſererent Spiritum ſanctum eſſe genitum, proceſſionem eius eſſe generationem, vel aſſignarent aliquod legitimum diſcrimen inter vtramque proceſſionem, ratione cuius vna eſſet propriè generatio, alia verò minimè.

Aliqui Patrum & Scholaſticorum iudicarunt eſſe tantæ difficultatis aſſignare hoc diſcrimen, vt dixerint nullam illius rationem ſufficientem poſſe à nobis dari, quandiu ſumus in hac vita: vt ſanctus Athanaſius epi-

I. ſtolâ *ad Serapionem*, Gregorius Nazianzenus citatâ oratione quiotâ, ſanctus Auguſtinus libro tertio *contra Maximinum* capite decimo quarto: imò addunt hoc noo eſſe inquireodum, eſſe Angelis incognitum, ſoli Deo notom: ſic ſanctus Athanaſius ſermone tertio *contra Arianos*, ſanctus Hilatins libro ſecundo *de Trinitate*; ſanctus Ambroſius libro primo *de fide* capite primo. Et pro hoc diſcrimine, eas congruitates oobis ſufficere, quibus myſterium iſtud redditur credibile: nullum aliud reſponſum pro hac re eſſe daodum hæreticis, quàm ex eo, quòd iſtud oos lateat, noo. benè ſequitur aliquid eſſe coorrarium huic myſterio, cùm hæc duo, nimirum *latere*, & *ſimul verum eſſe* quod credimus, poſſunt ſimul cohærere; ideóque negandum eſſe qoidquid hæretici inferuot contra veritatem II. huius myſterij; & Deum poſuiſſe teoebras latibulum ſuum.

Sed quanquam hæc ita ſe babeant, ſi quæſtio moueatur de perfecta & omnimoda ratione huius diſcriminis: quia tamen Theologus tenetur tueri myſteria noſtræ fidei à cootradictione, item debet ea principiis reuelatis per aliquam analogiam creatarum proceſſionum quibus conuenit vel non conuenit ratio generationis, cõciliare illud, quod fides affirmat de proceſſiooe Filij, cùm eo, quod eadem fides negat de proceſſione Spiritus ſaocti, & ita afferre aliquam rationem diſcrimiois, cur vna proceſſio ſit propriè generatio, alia verò mioimè.

Ad id præſtandum Patres excogitarunt varias ratiooes; imprimis S. Athanaſius epiſtolâ *ad Serapionem*. Idcò, inquit, Filius in diui-III. nis Pater eſſe non poteſt, quia accipit integram naturam à Patre, & eſt integer integri Patris ſplendor & imago; at in humanis filius accipit partem naturæ à patre ſuo, atque ideò quaſi diuiſam natotam; vnde prouenit, vt non poſſit generare, ſicut eſt genitus.

Verùm bæc ratio parum probat, quia ſicut Filius in diuinis accipit integram naturam à Patre, ita & Spiritus ſanctus accipit integram naturam à Patre & Filio, & eſt ſimilis in natura; cur ergo Spiritus ſanctus ooo procedit vt Filius.

Secuoda ratio eſt ſancti Gregorij Nazianzeni oratione quintâ *de Theologia*, nimirum quod ſicut Eua & Seth procedunt ab Adam in eadem natura, & tamen proceſſio Seth eſt IV. generatio, Euæ autem proceſſio non item: ſic Verbum & Spiritus ſanctus procedunt à Patre in eadem natura, & tamen proceſſio Verbi eſt generatio, proceſſio autem Spiritus ſancti non item.

Sed hæc reſponſio noo aſſigoat rationem, quare proceſſio Spiritus ſancti ooo ſit propriè generatio, & eſt manifeſtum diſcrimen inter exemplum allatum, & proceſſiones diuinas. Nam proceſſio Euæ ab Adamo non fuit ab illo tanquam à priocipio vitali, vt animaduertimus: at proceſſio Spiritus ſancti eſt à Patre & Filio, vt principio vitali, nimirum volitione diuina. Vnde etiam S. Gregorius ibi addit exemplum hoc non quadrare, ſed tantùm ſe illud aſſignaſſe, vt oſtenderet eandem oaturam ita poſſe ab eodem principio communicari duobus, vt vnus eorum dicatur propriè geoerari, alius verò minimè.

A Tertia ratio eſt ſancti Baſilij libro tertio *contra Eunomium* capite duodecimo, ideò Spiritum ſanctum non dici Filium, oe in Trinitate ſit Filius Filij, & ita veniamus in ſuſpicionem, quòd ſint iofiniti Filij io diuiuis. V.

Sed hæc ratio nullo modo ſatisfacit: ſi enim reuera Spiritus ſanctus eſt Filius, nullum eſt inconueniens eum ita appellare: neque eoim fides Catholica poteſt affirmare aliquid falſi, pro vitanda aliqua ſuſpicione. Hæc tamen ratio ſancti Baſilij poteſt ſic accipi, vt tantùm velit aſſerere proceſſionem Spiritus ſancti, non eſſe generationem, quia infinita potentia generandi, quæ eſt io Patre iam eſt exhauſta per proceſſionem Filij, quod quidem verum eſt, non eſt tameo præciſa ratio ob quam Spiritus ſanctus non dicatur generari.

B Quarta ratio eſt ſancti Auguſtini libro quinto *de Trinitate* capite decimo quarto, *quod*, inquit, *Filius procedat vt natus, Spiritus ſanctus, vt datus*. VI.

Verùm neque hoc ſatisfacit, qoia eſt quod quæritur, nimirum cur Filius procedat, vt *natus*, Spiritus ſanctus non item, quod prædicta ratio non ſoluit.

Idem itaque S. Auguſtinus libro nono *de Trinitate* capite 12. hanc aliam reddit rationem, ſcilicet Filium dici *genitum*, quia procedit per intellectum, Spiritum ſanctum verò mioimè, quia procedit per volootatem. Quod enim procedit per intellectum, procedit per inquiſitionem, qui autem inquirit conatur aliquid reperire per inquiſitiooem, & poſtquàm illud repetit, dicitur repertum, & partũ, quia C idem ſuot *repertum*, ac *partum*: qui autem operatur per voluotatem, non ita inquirit, ſed VII. ſine labore agit; vnde quod procedit per illam, noo dicitur *partum*.

At hæc ratio eſt tantùm metaphorica, & ad ſummum probat ſolummodò ſecundam perſonam Trinitatis dici *metaphoricè* Filium, item generari, quod eſt falſum. Deinde etiamſi loquendo propriè illud diceretur *partum*, item generari io nobis, quod eſt repertum per inquiſitionem & laborem iotellectus, quia tameo eiuſmodi inquiſitio laborioſa, oullum habet locum in Deo, dum operatur per intellectum, ſecunda perſona Trinitatis non diceretur propriè generari, quod eſt contra doctrinam præcedentis articuli.

Quinta ratio eſt eiuſdem ſancti Auguſti-D ni libro decimo quioto *de Trinitate* capite VIII. vigeſimo ſeptimo, Spiritum ſanctum non dici Filium, vel geoerari; quia ad hoc vt quod procedit à duobus, dicatur filius, & geoerari, oportet ita procedere, vt vnus eorum à quibus procedit, ſit pater, & alter mater, quia oullus eſt filius duorum niſi patris & matris, quod admittere in myſterio Trinitatis eſt abſurdiſſimum, cùm ſexus diſtinctio ad hoc requiratur, quæ nulla eſt in Deo, vt etiam ſanctus Gregorius Nazianzenus oratione quintâ *de Theologia* obſeruat.

Verùm oeque bæc ratio ſatisfacit, quia Spiritus S. oon procedit à Patre & Filio, vt duobus principiis, ſed vt ab vno principio, quemadmodum dicetur inferſus: ergo ex eo quòd procadat à duabus perſonis, quarum neutra eſt mater, proceſſio eius ooo excludetur à ratione generationis, cùm etiam ſecunda per-

I. ſona Trinitatis ab vno principio procedat, & A
nihilominus dicatur propriè generari: ergo
alia eſt quærenda ratio diſcriminis inter pro-
ceſſionem Verbi diuini, & proceſſionem Spi-
ritus ſancti.

Articvlvs V.

Proponitur & refellitur ratio S. Bonauenturæ, ob quam Filij proceſſio eſt generatio, & non proceſſio Spiritus ſancti.

Qvia præſens difficultas eſt vna ex
præcipuis totius Theologiæ, vt iudicium
ſanctorum Patrum præcedenti articulo rela-
tum ſatis indicat, non erit inutile breuiter exa-
minare celebriores Scholaſticorum rationes
II. pro hoc diſcrimine, vt tandem eam eligamus, B
quæ videtur omnium probabiliſſima.

Primùm itaque referri poteſt ſententia S.
Bonauenturæ in primum ſententiarum diſtin-
ctione 13. quæſt. 2. vbi conſtituit triplicem mo-
dum procedendi: primus eſt ſecundùm *volun-
tatem*, quomodo Adam eſt productus à Deo,
& hic modus non vendicat ſibi rationẽ gene-
rationis; ſecundus eſt præter *naturam*, quo-
modo Eua fuit producta ex coſta Adæ, qui mo-
dus etiam non eſt generatio, vt obſeruauimus:
tertius eſt ſecundùm *naturam*, quo pacto Abel
procedit ab Adamo, & hic modus dicitur ge-
neratio, & eius terminus filius. Hoc poſito,
reſpõdet ideò ſecundam perſonam Trinitatis
dici generari, & eſſe Filium, quia eſt ſecundùm
naturam, ſcilicet per intellectum, tertiã verò
III. perſonam minimè, quia eſt per voluntatem:
quam rationem aliquâ ex parte Durandus ſe- C
quitur, quando ait primo ſententiarum diſtin-
ctione ſextâ quæſtione ſecundâ procedere ſe-
cundùm voluntatem, ſeu per modum volun-
tatis, eſſe procedere à duobus principijs, quo-
rum quodlibet erat per ſe ſufficiẽs, ac proinde
quando ſimul producũt vnum, videntur con-
iungi voluntariè: per modum verò *naturæ* pro-
cedere, eſſe ab vno tantùm procedere; ideóq;
quoniam ſecunda perſona Trinitatis procedit
tantùm ab vno, dici Filium, & eſſe per mo-
dum *naturæ*: at verò Spiritum ſanctum non
generari, quia eſt à Patre & Filio.

Verùm hæc ſententia refellitur inductione
factâ per varios modos, quibus S. Bonauen-
tura, & aliqui alij hanc eius opinionẽ ſequen-
tes explicant in præſenti negotio hunc ter-
IV. minum *per modum naturæ*: nam vel eſt idem ac D
procedere nullâ aliâ ſubſtantiali operatione
præſuppoſitâ in ipſo operante, vel eſt idem ac
procedere neceſſariò, & per principiũ deter-
minatũ ad vnum, cui procedendi modo oppo-
nitur *procedere per voluntatem*, quæ eſt princi-
pium liberum, vel denique idem eſt ac proce-
dere ex fœcunditate naturæ, vt S. Bonauentu-
ra explicat ſuperiùs: at nullus iſtorum modo-
rum ponit ſufficiens diſcrimen inter Filium &
Spiritum ſanctum, vt proceſſio iſtius ſit verè &
propriè generatio, huius autem proceſſio mi-
nimè. Non primus, nam eſt impertinens ad
rationem generationis propriè dictæ, cùm
in eius definitione, nulla fiat mentio huius
conditionis, & in humanis vera proceſſio
ſecundi filij, tertij, quarti, quinti, & aliorum
ſubſequentium tam propriè & ſimpliciter
ſit & dicatur generatio, quàm proceſſio pri-
mò geniti à ſuis parentibus. V.

Secundus item modus non eſt ſufficiẽs, quia
etiã Spiritus ſanctus procedit à diuina volun-
tate, vt determinata ad vnum, vt neceſſaria,
non vt libera ad producendum Spiritum ſan-
ctum; eius enim proceſſio eſt ad intra, & om-
nia quæ in diuinis ſunt ad intra, ſunt neceſſa-
ria, ita vt, quemadmodum Deus eſt ens neceſ-
ſarium, exiſtens neceſſariò, ſic etiam & ambæ
proceſſiones Filij & Spiritus ſancti ſunt neceſ-
ſariæ, & neceſſariò: nec Pater & Filius libe-
rè, ſed neceſſariò conueniunt ad ſpirandum
Spiritum ſanctum, cùm non poſſint non il-
lum ſpirare, nec ille non poſſit non ſpirari;
aliàs non eſſet propriè Deus ens neceſſarium,
& omnimodè independens contra ſuperiùs
dicta aduerſus Macedonium.

Tertius denique modus non eſt ſufficiens; VI.
nam & Spiritus ſanctus procedit etiam ex fœ-
cunditate diuinæ naturæ. Hæc enim eſt fœ-
cunda duobus modis, ſicut in diuinis duę dan-
tur veluti actiones immanentes, quibus diui-
na vita communicetur: igitur ratio ſufficiens
ob quam proceſſio Spiritus ſancti non eſt pro-
priè generatio, & proceſſio Verbi eſt vera ge-
neratio, non eſt quòd Filius in diuinis proce-
dat à Patre ſecundùm naturam, & Spiritus
ſanctus ſecundùm voluntatem, ſumendo hos
terminos, *ſecundùm naturam, ſecundùm volun-
tatem*, aliquo ſenſu ex tribus explicatis.

Articvlvs VI.

Expenditur ratio Richardi à S. Victore.

Secvnda ſententia eſt Richardi *à ſancto* VII.
Victore libr. [illegible]. *de Trinitate* cap. 18. Alen-
ſis primâ parte quæſt. 42. membro ſecundo,
Maioris in primum ſententiarum diſtinctione
tertiâ quæſtione vnicâ, quam etiam hoc no-
ſtro tempore nonnulli recentiores ſequun-
tur, ſcilicet eſſe de formali ratione Filij, vt ac-
cipiat naturam à Patre, cum virtute eam
communicandi alicui; vnde cùm ſecunda per-
ſona Trinitatis vi ſuæ proceſſionis, ita acci-
piat à Patre diuinam naturam, vt poſſit illam,
imò & de facto communicet Spiritui ſancto,
eſſe propriè Filium, eius proceſſionem eſſe
generationem propriè dictam. Quia verò Spi-
ritus ſanctus ita illam accipit à Patre & Filio,
vt eam tamen nulli communicare poſſit, eum
non eſſe propriè Filium, nec eius proceſſio-
nem dici poſſe generationem: ideóque volunt VIII.
hanc particulam poſitam in definitione gene-
rationis (*in ſimilitudinem naturæ*) eſſe intel-
ligendam, non tantùm de ſimilitudine in ſub-
ſtantia & eſſentia, ſed etiam de ſimilitudine
in præcipuo modo operandi proprio viuen-
tium, qui eſt producere de ſua ſubſtantia a-
liud ſuppoſitum viuens, ita vt ſi per impoſſi-
bile, vel poſſibile aliquod viuens creatum pro-
cederet à viuente *modo vitali*, abſque pote-
ſtate ſaltem radicali communicandi ſuam eſ-
ſentiam alteri, iam tale viuens ita productum
non eſſet propriè filius; & auctores iſti putant
hanc ſuam opinionem ſupponi à ſancto Baſi-
lio tanquam veriſſimam articulo 4. huius diſ-
putationis relato, dum negat Spiritum ſan-
ctum eſſe Filium, eſſe natum de Filio, ne mul-
titudo filiorum putetur eſſe in diuinis, quia
aliàs hæc eius ratio nullius eſſet momenti.

I. Verùm hæc ſententia refellitur primùm ex- A
preſsâ auctoritate S. Thomæ hâc parte infrà
quæſt. 35. art. 2. in corpore, vbi ſuppreſſo no-
mine Richardi *à ſancto Victore* huius, eius ſen-
tentiæ meminit, & illam refellit, quòd eadem
omninò ſimilitudo requiritur in vera imagi-
ne, & propriè dicta, & eodem modo accepta,
quæ & quomodo requiritur in vera & propriè
dicta generatione; ratio enim imaginis fũdatur
in natura acceptâ, & in modo accipiendi illam
per generationem: atqui ſimilitudo fundans
rationem imaginis in Filio diuino compara-
tione Patris diuini, non eſt ex S. Thoma ibi,
quòd vltra naturam habeat, etiam aliquid no-
tionale ſibi cõmune cum Patre, cuiuſmodi eſt
vis ſpiratiua, & virtus communicandi naturã
acceptam alicui, vt ibi probat S. Thomas, ex S.
Auguſtino, ſed eſt ſimilitudo eiuſdem naturæ,
II. vt acceptæ vi ſuæ proceſſionis: quemadmodũ B
explicat tam in corpore, quàm in ſolutione ad
tertium: ergo ſimilitudo, quam vera generatio
iuxta S. Thomam poſtulat in producto, non eſt
penes communicationem naturæ acceptæ, vt
alteri faciendã: igitur non ideò præciſè Filius
in diuinis generatur, & eius proceſſio eſt pro-
priè generatio, quia accipit à Patre naturã di-
uinã, vt etiam à ſe cõmunicandam Spiritui S.
Ex qua ratione S. Thomæ ſic explicata patet
auctores huius ſententiæ malè eum interpre-
tari, quando dicunt duplicem diſtingui ſimi-
litudinem inter perſonas diuinas, vnam purè
eſſentialem, nimirum præciſè in eſſentia, aliam
notionalem, vt inter Patrem & Filium, penes
eandem numero ſpirationem & virtutem ſpi-
randi; S. Thomam ibi non loqui de ea ſimili-
III. tudine, quæ ſit neceſſaria ad generandum Fi- C
lium, cuiuſmodi eſt notionalis, ſed de purè
eſſentiali; nam verbis expreſſiſſimis habet
poſteriorem hanc ſimilitudinem, ſcilicet no-
tionalem non requiri in vera generatione.
Secundò refellitur: eo ſolo præciſè ſumpto
ſaluatur ratio generationis, quo ſolo poſito, &
aliis præciſis, ſtatim relatio geniti ad genito-
rem, ſeu filij ad patrem neceſſariò reſultat,
nullo alio ſubſequente expectato, quia ſicut
pater conſtituitur in eſſe patris, ſolâ relatione
genitoris ad genitum, ita filius conſtituitur
in eſſe filij, ſolâ relatione geniti ad genitorem;
atqui ad ſolam communicationem eiuſdem
numero vel ſpecie naturæ factam producto à
producente, præciſis omnibus aliis ſubſequẽ-
tibus relatio geniti ad genitorem ſtatim ſe-
quitur, & ipſa vis communicandi naturam in
generatione acceptam, eſt aliquid ſubſequens
IV. talem communicationem naturæ: igitur ratio D
generationis propriiſſimè ſumptæ ſaluatur
præciſè in communicatione eiuſdem naturæ
ipſius producentis facta producto etiam ipſâ
virtute communicandi illam præciſâ.
Maior probatur ex illa communi regula,
quam Dialectici tradunt pro dignoſcendis eſ-
ſentiis, & rationibus formalibus rerum.
Minor probatur quoad primam partem, quę
eſt de reſultantia relationis: relatio geniti ad
genitorẽ ſtatim reſultat ad poſitionẽ ſui fun-
damenti: at hoc fundamentum eſt eadem na-
tura ſpecie, vel numero accepta præciſè, nam
cùm fundamentũ debeat tandiu durare, quan-
diu relatio ſuper illud fundata durat, & tranſ-
actâ generatione ſeu proceſſione filij à ſuo
patre relatio filiationis duret, vt videre eſt in
generatione filij creati, actio generatiua eſt V.
tantùm quędam conditio, vt ipſa relatio velo-
ti incipiat, non autem vt duret & permaneat.
Sed fundamentum iſtius relationis eſt ipſa na-
tura, quæ tranſacto generationis actu ſemper
manet & perſeuerat in filio, ratione cuius fi-
lius dicitur pars patris, & ſemen deciſum à pa-
tre: igitur relatio geniti ad genitorem ſtatim
reſultat ad ſolam communicationem eiuſdem
ſpecie, vel numero naturæ à producente facta
ipſi producto.
Eadem minor probatur quoad ſecundam
partẽ: omnis proprietas ſubſequitur id cuius
eſt proprietas: at ipſum poſſe communicari
alteri in natura per generationem accepta eſt
duntaxat ad ſummum aliqua eius proprietas,
non eſſentia. Nec poteſt reſponderi id eſſe ve-
rum de proxima virtute communicandi natu-
ram, & non de radicali, quæ eſt ipſamet natu- VI.
ra communicata: nam iſtud principium radi-
cale ita eſt idem cum natura, quæ communica-
tur, vt tamen non ſit de præciſo formali eius
conceptu, ſed ad minus diſtinguitur virtuali-
ter ab illo in rebus creatis. Imò non tantùm
Deus poteſt ſaluare rationem animalis in ali-
quo ſine hac virtute radicali, quin etiam de
facto illam ſaluat in phœnice, qui nullum ſibi
ſimilem poteſt generare, licet viuat quàm diu-
tiſſimè, vt Plinius refert lib. 10. hiſtoriæ natu-
ralis cap. 1. & alij, qui agunt de natura anima-
lium; vnde cùm nulla detur potentia in rebus
naturalibus, quin in aliquo ſaltem indiuiduo
reuocetur ad actum, aut poſſit reuocari, ne ſit
fruſtrà; talis virtus cõmunicandi non eſt de eſ-
ſentia animalis, quà animal eſt, cùm phœnix ſit
vniuocè animal cum cæteris animantibus. VII.
Tertiò hæc ſententia refellitur: quia non eſt
potior ratio cur ad præciſam rationem filij
propriè geniti, requiratur eſſentialiter, quòd
accipiat à patre naturam, vt alteri communi-
candam, abſtrahẽdo à modo, quo poteſt com-
municari, puta generationis, ſpirationis, vel
alio, ſi poteſt fingi; quàm requiratur, vt filius
illã accipiat, vt cõmunicandam alteri per ve-
ram, & propriè dictã generationẽ, quia ſecun-
dùm hãc ſententiã tota ratio iſtius neceſſitatis
eſt, quòd filius debeat illam à patre accipere
talem, qualis eſt in patre, vt hoc modo ſit ei
ſimilis, & procedat in ſimilitudinem naturæ;
at hoc non requiritur ad formalem rationem
filij propriè dicti, vt patet in ſecunda perſo-
na Trinitatis, quæ tamen ſecundùm fidem eſt
propriè Filius. Deinde præciſâ per intellectũ
virtute ſpiratiuâ à ſecunda perſona Trinita-
tis, adhuc illa intelligeretur eſſe verè & pro- VIII.
priè Filius, vt patet in hæreſi Græcorum ne-
gantium Spiritum ſanctum procedere à Filio.
Confirmatur: ſecunda perſona Trinitatis
eo formaliter eſt Filius, quo eſt formaliter
Verbum, ex ſancto Auguſtino libro ſeptimo
de Trinitate capite ſecundo, ſic dicente, *eo
Verbum, quo Filius, & eo Filius, quo Verbum.*
Nam iſtæ particulæ, *eo*, & *quo*, iuxta formu-
lam loquendi Dialecticorum, denotant præ-
ciſè formales rationes rei; atqui in hæreſi
Græcorum, ſecunda perſona Trinitatis non
haberet virtutem communicandi eſſentiam di-
uinam Spiritui ſancto, & tamen adhuc eſſet
formaliter Verbum, quia procederet per ve-
rum actum dicendi, & vt ſic haberet totam
diuinam eſſentiam; & non tantùm aliquam

I. A quaſi virtualem partem illius. Tum quia vt ſic eſſet omninò conſubſtantialis primæ perſonæ; quod autem eſt conſubſtantiale ſuo principio debet totam eandem cum illo habere ſubſtantiam ſeu eſſentiam; tum quia hæc ſecunda perſona eſſet completa, tam in ratione ſubſtantiæ quàm perſonæ, & proinde conſtaret totali naturâ & ſubſiſtentiâ ſeu relatione perſonali: igitur in tali hæreſi Græcorum ſecunda perſona Trinitatis eſſet propriè Filius: ergo cùm tunc non poſſet communicare Spiritui ſancto diuinam eſſentiã, hæc ſecunda perſona Trinitatis, non ideò præciſè & formaliter eſt Filius, & eius proceſſio vera & propriè dicta generatio, quia accipit à Patre diuinam eſſentiam, vt communicandam alicui ſeu Spiritui ſancto.

II. B Nec ſatisfacit quod reſpondent aliqui, hanc perſonam *vt Verbum*, non accipere totam eſſentiam, ſed aliquam duntaxat virtualem partem eius: nam præterquàm quòd id refellitur ex nunc dictis, poteſt vrgeri, quòd adhuc non deſineret eſſe Filius, quia non eſt de ratione Filij, quà ſimpliciter eſt Filius, etiam vt Filius abſtrahit ab increato & creato, quòd per generationem accipiat à Patre totam ſuam ſubſtantiam ſeu naturam, ſed ſufficit quòd ita accipiat aliquam eius partem, vt ex vi & natura actionis generatiuæ habeat illã conſequenter totam, completam, & integram, eiuſdem ſpeciei, ac eſt in ipſo ſuo parente: quemadmodum videre eſt in filio humano, qui ratione ſeminis à ſuo patre deciſi, quod eſt tantùm aliqua pars ſubſtatiæ patris verè & propriè procedit ab illo per generationẽ, & verè, & formaliter eſt eius filius: ergo etiam ſi in iſta hy-

III. C potheſi ſecunda perſona Trinitatis acciperet tantùm aliquam quaſi partem virtualem eſſentiæ diuinæ, quia tamen ita acciperet illam, vt ex vi, & efficacia ſuæ proceſſionis formaliter conſideratæ, acciperet totam illam *conſequenter*, non deſineret eſſe propriè & formaliter Filius, eiúſque proceſſio eſſe generatio verè & propriè dicta.

Tandem refellitur; quia ſcilicet illa proceſſio ſecundæ perſonæ Trinitatis eſſet generatio longè imperfectior, quàm ſit generatio hominum, & ſecunda perſona Trinitatis eſſet imperfectiori modo Filius, quàm homines reſpectu ſuorum parentum; ij enim accipiunt naturam à parentibus cum tanta fœcunditate, & virtute ſaltem radicali communicandi eam alijs, cum quanta parentes eorum habẽt illam; ſecunda autem perſona Trinitatis cum ſola

IV. D virtute eam duntaxat communicandi per ſpirationem; cùm tamen pater illam habeat, vt communicandam per generationem & ſpirationem; at dicere generationem ſecundæ perſonæ Trinitatis eſſe imperfectiorẽ generatione hominum in ratione generationis eſt abſurdum: quia ſicut paternitas primæ perſonæ eſt perfectior, quauis paternitate creatâ in ratione paternitatis, ſic etiam & filiatio ſecundæ perſonæ Trinitatis debet eſſe perfectior quauis filiatione creatâ; vt etiam S. Thomas docet infrà quæſt. 33. art. 2. in reſponſione ad 4. igitur ratio generationis & filiationis in ſecunda perſona Trinitatis, non attenditur penes id, quòd hæc ſecunda perſona accipiat eſſentiam à Patre, vt communicandam Spiritui ſancto.

V. A

Articvlvs VII.

Soluitur fundamentum præcedentis ſententiæ Richardi.

Avctores aduerſæ ſententiæ eo vtuntur fundamento: quod eſt de ratione filij creati & increati, eſt de ratione filij abſtracti ab vtroque; & ex conſequenti de formali ratione omnium filiorum, tam per diuinam generationem, quàm per creatam poſſibilium: atqui eſt de ratione filij creati & increati eſſe ſimilem producenti, in præcipua virtute communicandi naturam acceptam à patre: ergo eſt de ratione filij, vt filius

VI. B eſt, abſtrahendo à creato & increato, eſſe ſimilem patri, in præcipua virtute communicandi alicui naturam acceptam à patre: ergo erit etiam de formali ratione Filij diuini: ergo cùm hæc ratio reperiatur in ſecunda perſona Trinitatis, non item in tertia, hæc erit ſufficiens ratio, cur ſit Filius & eius proceſſio; generatio, Spiritus ſanctus verò minimè. Maior per ſe conſtat.

Minor probatur, & primùm de filio creato, hoc modo: de cuius formali ratione eſt, vi ſuæ generationis accipere animam ſenſitiuam, eſt de eius formali ratione accipere naturam ſimilem producenti, cum virtute communicandi eam alteri, quia eſt de eſſentia animæ ſenſitiuæ eſſe principium radicale communicandi naturam, cùm talis communicatio ſit operatio ſubſtantialis: atqui eſt de formali ratione cuiuſcumque filij creati accipe-

VII. C pere animam ſeu formam ſenſitiuam à patre vi ſuæ generationis, vt patet in quocumque animali genito: igitur eſt de ratione cuiuſcumque filij creati accipere naturam ſimilem producenti, quo ad virtutem communicandi illam alteri.

Eadem minor probatur de Filio increato: eſt de eſſentia diuini Filij, quòd accipiat à Patre diuinam eſſentiam, vt à ſe ſimul cum Patre communicandam Spiritui ſancto; quia virtus ſpiratiua, quæ prædicatur de illo quidditatiuè, eſt omnimodè ab illo indiſtincta, & ſi per impoſſibile Spiritus ſanctus ab eo non procederet, non eſſet idem numero Filius, qui nunc eſt; & nomen hoc *Filius*, quod propriè conuenit ſecundæ perſonæ Trinitatis eſt impoſitum ab hominibus ad ſignificandum eum, qui accipit à ſuo principio natu-

VIII. D ram, vt alteri communicandam: ergo eſt etiam de eſſentia Filij increati, quòd accipiat à Patre naturam, vt à ſe communicandam alicui alteri.

Confirmatur inductione factâ per omnes & ſingulas generationes, per quas terminus, qui producitur, ſemper producitur cum virtute communicandi virtutem alteri.

Reſpondetur, formalem rationem animæ ſentientis poſſe conſiderari duobus modis: primò *completè* prout illa conſideratur totaliter, & quatenus coaleſcit, tam ex ſecundaria ſua ratione, & veluti ſibi ſuperaddita, quàm ex primaria & ſubſtantiali. Deinde poteſt conſiderari prout tantùm complectitur primariam ſuam & ſibi intrinſecam formalitatem, excludendo ſecundariam. Si ani-

I. ma ſentiens conſideretur *poſteriori modo*, non
eſt de tali eius ratione formali, quòd ſit
principium radicale, & præcipuum commu-
nicandi naturam alicui, ſed ſolummodò quòd
ſit principium ſentiendi, ſeu operationum
vitalium vitæ ſentientis, intra ipſum vitens,
vt rectè intelligitur ex eo, quòd talis commu-
nicatio fiat tantùm à natura ex alimento ſu-
perfluo; nam ipſa generatio reſpicit ipſum ali-
mentum, vt ſuperfluum, quemadmodum Phi-
loſophi docent ad caput quartum libri ſecun-
di *de anima*, & in libris *de generatione*: ſi autem
formalis illa ratio animæ ſenſitiuæ conſidere-
tur ſecundùm eum totalem modum, quem
nunc habet in animantibus, ſic eſt de eius
formali ratione. Similiter in generationa du-
plex poteſt diſtingui intentio etiam ipſius na-
turæ, vna *primaria*, altera *ſecundaria*: *prima-*
II. *ria* eſt producere ſibi ſimile in ſubſtãtia, *ſecun-*
daria eſt cùm vnumquodq; deſiderat conſer-
uare ſeipſum in perpetuum, vbi generans eſt
obnoxium corruptioni, tunc reddere ſeſe im-
mortale in aliis ſaltem indiuiduis eiuſdem
ſpeciei à ſe deſcendentibus, in quem finem
ipſa anima accepit à Deo, non tantùm vim
generandi, ſed etiam virtutem communi-
candi alteri ſuam naturam cum tali virtute:
& ratione huius ſecundariæ formalitatis, &
ſecundariæ intentionis ipſius naturæ gene-
rantis, Ariſtoteles libro ſecundo *de anima* ca-
pite quarto, ait vnicuique viuenti eſſe natu-
rale procreare ſibi ſimile, vt ſic immortalita-
tem obtineat.

Iuxta hæc reſpondemus ad argumentum in
forma, eſſe quidem de formali ratione ani-
mæ ſentientis, ſpectata totaliter, & comple-
III. tè, quòd ſit etiam præcipuum principium
communicandi ſuam naturam alteri; at id
non eſſe de primaria & ſubſtantiali eius ra-
tione formali, ſumpta tantùm præcisè; nec
item ex primaria intentione naturæ generan-
tis ſumpta præcisè, ſed tantùm de ſecundaria,
quæ ipſi primariæ eſt ſuperaddita; quare, ſi
quod animal ita virtute diuinâ generaret a-
liud ſibi ſimile in natura, cui tamen ipſum ge-
nerans non communicaret virtutem radica-
lem producendi aliud ſibi ſimile, tunc animal
iſtud ita productum non deſineret eſſe, & di-
ci filius prædicti generantis, & eius ab illo
proceſſio eſſe, & dici propriè generatio, quia
ſemper eſſet eiuſdem ſpeciei cum ſuo gene-
rante: item & vi ſuæ proceſſionis ab illo, eſſet
IV. ei ſimilis in forma, & in ſuo gradu differen-
tiali. Et ſanctus Thomas tam hâc præſenti
quæſtione, quàm ſequenti articulo quinto,
hanc ſimilitudinem formæ poſtulat in genera-
tione. Ad confirmationem ibi petitam ab in-
ductione facta per omnia animantia reſpon-
detur ex dictis, iſtud prouenire ex ſecundaria
tantùm formalitate animæ ſentientis, quæ ſe-
cundaria formalitas propter bonum ſpeciei,
reperitur in omnibus indiuiduis animalium,
& non ex primaria eius formalitate ſumpta
præcisè, nec ex primaria intentione ipſius ge-
nerationis ſumpta etiam præcisè.

Ad rationem quæ ibi ſubiungitur ad pro-
bandum idem de Filio increato reſpondetur,
Filium in diuinis vi quidam generationis ac-
A cipere à Patre diuino eſſentiam, vt commu- V.
nicandam Spiritui ſancto, non tamen prima-
riò, & ex præciſa ratione generationis, quâ
generatio eſt, loquendo abſtractè, ſed ſecun-
dariò & ex præciſa tantùm ratione generatio-
nis, vt eſt hæc in particulari, per quam diuina
eſſentia communicatur neceſſariò talis Filio,
qualis eſt in ſeipſa, & cum iis omnibus in qui-
bus non opponitur relatiuè Patri, de quorum
numero eſt virtus actiua ſpirandi; ſicque di-
uinam filiationem ſecum aduehere vim ſpira-
tiuam, vt ampliùs explicabitur infrà.

Ad probationem eiuſdem minoris, prout
illa procedit de Filio increato, petitam à vir-
tute ſpiratiua, quæ dicitur prædicari quiddita-
tiuè de Filio Dei, & eſſe omninò indiſtincta ab
illo, reſpondetur Filium Dei poſſe conſidera-
ri duobus modis: primò præcisè, vt duntaxat
B eſt Filius, & præſcindit à ratione ſpiratoris: VI.
ſecundò vt eſt Filius & ſimul ſpirator cum
Patre; ſi virtus ſpiratiua conſideretur priori
modo, non prædicatur quidditatiuè de illo,
cùm etiam nunc vt eſt in illo, ſit diſtincta vir-
tualiter ab eius filiatione, vt infrà docebitur;
ſi autem Filius Dei ſpectetur vt etiam eſt ſpi-
rator, tunc eſt de quidditate illius, ſicut om-
nia conſtituentia formalia ſunt de formali ra-
tione entis, quod in eſſe totali conſtituunt
formaliter: quare ſicut filiatio & ſpiratio acti-
ua fundant duos conceptus obiectiuos à ſe
inuicem virtualiter diſtinctos, & extra ſeſe in-
uicem, ſic etiam Filius diuinus, quà præcisè Fi-
lius & ſolà vi ſuæ filiationis præcisè & dun-
taxat ſecundùm ſe conſideratæ non habet, vt
poſſit aliis communicare naturam diuinam
C acceptam à Patre per generationem, aliàs vir-
tus ſpiratiua, quam diuina filiatio, vt eſt hæc, VII.
aduehit ſecum, eſſet in illo ſuperflua.

Ad ſecundam rationem minoris reſponde-
tur, quòd quamuis in tali hypotheſi Filius di-
uinus non eſſet omninò idem numero, qui
nunc eſt, attamen ſemper eſſet Filius, cùm
procederet viuens à viuente principio con-
iuncto in ſimilitudinem naturæ: quâ autem ra-
tione tunc perſona Filij & Spiritus ſancti eſſet
vnica, explicabitur inferiùs contra Græcos
quæſtione 35.

Ad tertiam rationem minoris petitam ab
hoc nomine *Filius*, reſpondetur imprimis
falſum eſſe, nomen hoc ex primaria ſua im-
poſitione fuiſſe inſtitutum ad tale ſignifica-
tum: ſi tamen Latinè conſideretur, accepit
D ſuam ſignificationem ab amore patris ad fi- VIII.
lium, vel vt alij volunt à fiducia, quòd paren-
tes nulli magis fidant, quàm ſuis filiis: at hoc
vtrumque rectè ſaluatur ſine conſideratione,
quòd filius acceperit à patre ſuam naturam,
vt communicandam alteri, præſertim cùm
mulus, qui caret hâc virtute communicandi,
& ij, qui à natura ſunt Eunuchi, non deſinant
appellari filij. Deinde reſpondetur: etiam ſi
vera eſſet impoſitio hæc, tamen non eſſet ali-
quod efficax argumentum, cùm res non ſem-
per accipiant ſua nomina à propria formali
ſua ratione, ſed plerumque ab aliqua earum
proprietate, aut aliquo alio earum eſſentiæ
extrinſeco, vt quilibet poteſt facilè animad-
uertere in variis nominibus.

I. ARTICVLVS VIII.

Reiicitur ratio Scoti.

SCOTVS primo ſententiarum diſtioctione
13. cenſet proceſſionem Filij eſſe ſeipsâ
talem, & proceſſionem Spiritus ſancti eſſe ſe-
ipsâ talem, vt ſcilicet non ſit generatio, ſed
tantùm ſpiratio; verùm hæc reſponſio vide-
tur potiùs fugera difficultatem quàm ſoluere.
Et refellitur ex eo, quòd ambæ illæ proceſſio-
nes in eo conueniant, quòd ſint immanentes,
quòd ſint vitales, quòd, per vtramque illa-
rum, eadem numero diuina natura commu-
nicetur, & diſtingnantur in eo, quòd vna illa-
rom ſit generatio propriè dicta, alia verò mi-
nimè: ergo aliquid debet ineſſe vni & in alia
II. non reperiri, ratione cuius ſit propriè genera-
tio, non item poſterior, & hoc eſt quod inqui-
rimus.

ARTICVLVS IX.

Refellitur ratio Torrenſis.

TORRENSIS hâc quæſtione S. Thomæ,
Vaſques ibidem, & nonnulli recentiores
cenſent Verbũ in diuinis dici generari, & eſſe
Filium, quia ex vi ſuæ proceſſionis aſt ſubſtan-
tialis imago Patris, vt infrà docebitur; at ve-
rò Spiritus ſanctus non item: eſt autem de ra-
tione Filij, vt ſit imago Patris; nam imago eſt
expreſſa repræſentatio eius, quod eſt princi-
pinm à qno emanat imago, ſed ſecunda per-
ſona Trinitatis ex vi ſuæ proceſſionis eſt Ver-
bum, & Verbum eſt ſimilitudo expreſſa eius,
qood eſt in ipſo intelligente: ergo ſecunda
III. perſona Trinitatis eſt imago, & proinde Fi-
lius: Spiritus ſaoctus verò minimè, quia pro-
cedit per voluntatam, vt amor, qui ex ſe, &
natnra ſua non eſt ad repræſentandum, ſed
ad inclinandum; idéóque iſti auctores vo-
lunt particulam banc definitionis generatio-
nis *in ſimilitudinem naturæ*, idem ſonate ac
per modum imaginis, repræſeotantis eum à
quo procedit.

Probant ſuam ſenrentiam ex eo, quòd filij
ſint ad repræſentandum patrem ratione ſuæ
ſubſtantiæ, quam ab eo acceperont; vnde ſi
aliquis detur ſimilis alteri in ſubſtantia, & li-
neamentis externis, ſi tamen non procedat
ab eo, non dicetur imago illius, quia non fuit
ordinatus ad eum repræſentandum, vi ſuæ
IV. prodnctionis, nec accepit ab illo ſuum eſſe, &
cùm Filius in diuinis ita procedat per intelle-
ctionem Patris, vt etiam ex vi ſuæ proceſſio-
nis exprimat & repræſentet totam eius ſub-
ſtaotiam, Spiritns ſanctus verò minimè, ſola
ſecunda perſona Trinitatis dicetur Filius, &
genetari, tertia verò minimè.

Verùm hæc ſententia refellitur: oam oihil
conſtituitur io ſua formali ratione per aliquid
illâ poſterius, eſt enim formalis ratio primùm
in qnalibet re; at ratio imaginis eſt aliquid
poſtetius ipsâ filiatione tam in Verbo diui-
no, quàm in quolibet alio filio. Maiot patet:
minor probatur primò auctoritate ſancti Au-
guſtini libro quæſtionum *in Deuteron.* quæ-
ſtione quartâ, ita loquentis de quouis filio: ſi
antem patris filius ſimilis ſit, etiam imago re-
ctè dicetur, vbi nomine *ſimilitudinis*, intelli-
A git eandem ſalrem ſpecie natnram, & ex illa V.
vt à patre accepra infert filium rectè dici ima-
ginem patris, quatenus imago eſt velut quæ-
dam proprietas conſequens neceſſariò ſimili-
tudinem naturæ acceptæ pet generationem.

Probatur item ratione: prins eſt accipere
ab alio ſuam natutam, quàm illum in eadem
natura repræſentare, qnia omne fundamen-
tum præintelligitur eo cuius eſt fundamen-
tnm, & ipſum accipere eandem natutam ab
alio, eſt fnndamenium talis repræſentatio-
nis; at ipſum accipere ſuam naturam ab a-
lio conſtituit filium: ipſum varò repræſen-
tare conſtituit imaginam illius: ergo prius
eſt aliquam eſſe filium alicuius, quàm eſſe
imaginem illius, & proinde præciſa ratio ima-
ginis non eſt prima ratio, cur ſecunda perſona
Trinitatis ſit Filius.

Deinda ſecunda perſona Trinitatis eo mo- VI.
B do (iuxta hanc ſententiam) eſt Filius, quo
Vetbum eſt expreſſa imago intelligentis, &
quo modo intellectus ex vi ſuæ intellectionis
tendit ad efformandnm imaginem rei intel-
lectæ, quia foodat rationem talis imaginis in
tali repræſentatione efformata pes intelle-
ctum vi ſuæ intallectionis, quà eſt intellectio:
atqui talis repræſentatio & imago non eſt
ſufficiens ad conſtituendum aliquid formali-
ter in eſſe filij propriè dicti: igitnr neque ſe-
cuoda perſona Trinitatis erit propriè Filios,
ax eo quòd tali modo ſit imago Patris. Maior
ſatis patet ipsâ explicatione hnius ſententiæ.
Minor probatnr: quod eſt cooſtitutiuũ Filij in
eſſe Filij à Patre, debet eſſe aliqnid ſubſtãtiale,
rationa cuius Filius procadat à Patte in ſimi-
litudinem naturæ, vt ſanctus Thomas ex-
C preſsè docet libro qnarto *contra gentes* capi- VII.
te vndacimo, quia Filius, quà Filius eſt ſub-
ſtantialis imago Patris, & non tantùm inten-
tionalis, vt patet io Angelis, & nobis, in qui-
bus Vetbnm mentis non poteſt dici *Filius*
propriè, vel *generari*, non item eſt artificialis,
vt patet in imagine, quâ pictor alius ſeipſum
repræſentat in tabella, quæ non poteſt et-
iam dici aius filius: atqui imago & repræſen-
tatio illa intelligentis, in quam, vt efforman-
dam, vi ſuæ intallectionis, intellectus ten-
dit, eſt tantùm intentionalis, & non ſubſtan-
tialis, quia intellectus, vt intellectus, ſolnm-
modo tendit in hanc imaginem: igitur talis
imago non eſt aliqnod ſufficiẽs conſtitutiuum
Filij in eſſe Filij: igitur nec per talem ratio-
oem imaginis ſecnnda perſona Trinitatis con-
ſtituitur formaliter in eſſe Filij propriè dicti. VIII.
D Dices talem imaginem in diuinis eſſe neceſ-
ſariò ſubſtantialem, quia quidquid eſt in Deo
eſt ſubſtantiale, & eſt etiam Dcus.

Sed hæc reſponſio refellitur; nam talis
imago poteſt duobus modis intelligi eſſe *ſub-
ſtantialis*; primò *formaliter & intrinſecè*, conſi-
detando illam tantùm præcisè quatenus pro-
cadit per intellectum, abſtrahendo ab eo
quòd ſit à tali intellectn, in particulari, nimi-
rum diuino: ſecundò *extrinſecè* tantùm, & ra-
tione ſolius ſubiecti in quo eſt, qood ſubiectũ
ex ſua ſpeciali natura talis eſt conditionis, vt
poſtulet quidquid eſt in illo, eſſe neceſſariò
ſubſtantiale, & ſibi identificatum: atqui ima-
go illa in quam intellectus diuinus tendit, vt
effotmandam vi ſuæ intellectionis, non eſt
formaliter & intrinſecè ſubſtantialis, qnia

I. aliàs quilibet intellectus etiam creatus, dum
intelligit, tenderet in talem imaginem ſub-
ſtantialem, cùm intellectio quatenus præcisè
intellectio, reperiatur in illis, à quibus tamen
ſubſtantialis imago non producitur, quin po-
tiùs talis imago in Deo eſt tantùm ſubſtantia-
lis *extrinſecè*: at imago, quæ tantùm *extrinſecè*
eſt ſubſtantialis, non eſt ſufficiens ad conſti-
tuendum Filium in eſſe Filij propriè dicti,
etiam in diuinis; nec ad conſtituendum diſcri-
men inter proceſſionem Filij & proceſſionem
Spiritus ſancti, vt ſanctus Thomas expreſsè
tradit, præſenti quæſtione articulo quarto in
reſponſione ad primum, dum ait, *ex parte illius
vnitatis, quâ in diuinis omnia ſunt vnum, non
poſſe accipi propriam rationem huius vel illius
proceſſionis diuinæ*, quia diuinæ proceſſiones
debent à ſe inuicem diſtingui per aliquid ſibi
non commune: igitur neque ſecunda perſona
II. Trinitatis eſt propriè Filius, ex eo quòd ſit
ſubſtantialis imago, in quam diuinus intel-
lectus tendit efformandam vi ſuæ intelle-
ctionis.

Atque ex his fundamenta huius ſenten-
tiæ facilè intelliguntur eſſe ſoluta.

ARTICVLVS X.

*Examinatur ratio quorumdam Thomi-
ſtarum.*

NONNVLLI diſcipulorum ſancti Tho-
mæ hâc quæſtione & primo ſententiarum
diſtinctione 13. necnon Ferrarienſis lib. 4. *contra
Gentes* cap. 11. exiſtimãt proceſſionem ſecundę
III. perſonæ Trinitatis eſſe generationem propriè
dictam, quia eſt per intellectum; proceſſionem
verò tertiæ perſonæ non item, quia eſt per vo-
luntatem, ex eo quòd illud, quod procedit per
intellectum, procedit formaliter, & ex vi ſuæ
proceſſionis ſimile intelligenti, vt informato
ſpecie impreſſâ: nam intellectio tendit ad ſi-
militudinem expreſſam ſeu Verbum: quod au-
tem eſt per voluntatem, non eſt ſimile volen-
ti, vel voluntati, ſed tantùm eſt quidam im-
pulſus; ideóque cùm Pater diuinus producat
ſuum Filium per intellectum informatum di-
uinâ eſſentiâ tamquam ſpecie impreſſâ, pro-
ducit illum ſibi ſimilem, & proinde Filium;
at verò Spiritus ſanctus, quia procedit per vo-
luntatem, de cuius formali ratione non eſt
producere ſimilitudinem ſui vel rei amatæ,
IV. ſed tantùm impulſum in rem amatam, non
producitur ex vi ſuæ productionis ſimilis Pa-
tri & Filio, nec proinde dicitur genitus vel
Filius.

Verùm ſententia hæc refellitur; quia quan-
do ait intellectum producere terminum ſibi
ſimilem, aut id intelligit de intellectu, vt in-
tellectus eſt, ita vt omnis proceſſio per intel-
lectum, ſit productiua termini ſimilis ipſi in-
tellectui in natura, aut tantùm intelligit id
de hoc intellectu particulari; nimirum diui-
no, ſeu quatenus eſt Dei: primum non poteſt
dici, nam quod conuenit intellectui vt intel-
lectus eſt, debet conuenire omni & cuilibet
intellectui, ſicut quod eſt de ratione animalis,
vt eſt animal, debet ineſſe cuilibet animali; at
eſſe productiuum termini ſibi ſimilis in natu-
ra, non conuenit omni & cuilibet intellectui,
vt patet in noſtro & Angelorum intellectu,

A qui producit ſimilitudinem duntaxat obie- V.
ctiuam, & intentionalem: ſecundum etiam
dici non poteſt, quia vt iam obſeruauimus ex
ſancto Thoma proceſſio Filij debet eſſe ſub-
ſtantialis generatio formaliter *intrinſecè*, &
non ſolùm *extrinſecè* ſeu vi ſui ſubiecti: atqui
intellectus diuinus habet tantùm *extrinſecè*,
quòd producat ſibi ſimile ſubſtantialiter, vt
iam obſeruatum eſt: ergo ſecũda perſona Tri-
nitatis vt producta per intellectum Patris di-
uini non poteſt ex eo habere, quòd propriè
ſit Filius, & eius proceſſio ſit propriè genera-
tio. Deinde eodem modo conuenit diuinæ
voluntati producere ſibi ſimile in ſubſtantia,
quatenus ſcilicet eſt talis voluntas ſeu diuina:
igitur eodem iure proceſſio Spiritus ſancti
erit propriè generatio, & Spiritus ſanctus erit
propriè Filius, quod eſt hæreticum.

Dices intellectioni diuinæ quatenus intel-
B lectio eſt, conuenire, vt ſit productiua termini VI.
ſibi ſimilis, quod non conuenit voluntati, ſeu
volitioni. Reſpondetur terminum illum eſſe
tantummodo ſimilitudinem *obiectiuam*, non
ſubſtantialem, vt oſtendimus; quam tamen
ſubſtantialem generatio propriè dicta neceſ-
ſariò requirit, vt patet ex dictis circa eius de-
finitionem.

Sed ſi inſtes: ſaltem intellectioni, vt intel-
lectio eſt, non repugnat, vt ex eius vi ſimile
etiam in natura procedat, vt patet in intelle-
ctione diuina; id autem repugnare proceſſioni
per voluntatem.

Reſpondetur aliquem poſſe ſimili mo-
do dicere proceſſioni per voluntatem non
repugnare producere ſibi ſimile, quia id re-
peritur in volitione diuina: ergo quemadmo-
C dum rectè negamus proceſſionem Spiritus VII.
ſancti eſſe generationem, licet quatenus eſt
talis, conueniat ei producere ſibi ſimile in
natura; ſic etiam negabimus proceſſionem ſe-
cundæ perſonæ eſſe generationem, ex eo præ-
cisè, quòd quatenus eſt talis, ſeu talis ſubiecti,
tendit in ſimilitudinem naturæ.

Obiicitur primò: ad rationem generationis
conſideratæ ſecundùm ſe requiritur tantùm,
quòd eius terminus ſit ex vi & natura ſua ſimi-
lis agenti, ſecundùm rationem agendi formali-
ter: atqui in diuinis ſecunda perſona eſt ex vi
& naturâ ſuâ ſimilis Patri, & habet hanc ſimi-
litudinem ſecundùm rationem, quâ Pater eſt
formaliter producens, quia Pater eſt produ-
cens vt intelligens, & vt intelligens producit
Verbum ſibi ſimile; ſecunda autem perſona
D Trinitatis producitur vt Verbum; ergo ſe- VIII.
cunda perſona Trinitatis, ex vi ſolius intelle-
ctionis, quatenus importat ſimilitudinem ad
ſuum principium, erit Filius, & eius proceſſio,
erit generatio.

Reſpondetur negando maiorem, ſi illa,
vt debet, intelligatur de generatione pro-
priè dicta. Nam oſtendimus requiri in illa ſi-
militudinem ſubſtantialem ſeu in natura; aliàs
enim noſtræ, & Angelorum intellectiones eſ-
ſent generationes propriè dictæ, quod ſanctus
Thomas hîc articulo ſecundo ad ſecundum
negat.

Obiicies ſecundò: quando principium ali-
cuiuſuis cognitionis eſt accidentale, item quã-
do ſpecies ſupplens vicem obiecti eſt ſimiliter
accidentalis, tunc terminum talis cognitionis
eſſe duntaxat accidentalem; & talem ſimilitu-

I. dinem eſſe tantùm accidentalem: ergo quan-
do principium elicitiuum, aut quaſi elici-
tiuum cognitionis, eſt ſubſtantia, & id quod
in tali cognitione ſeſe habet ad inſtar ſpeciei
impreſſæ eſt ſubſtantia, tunc terminus, qui
producitur per talem cognitionem debet eſſe
ſubſtantialis; ſed in myſterio Trinitatis prin-
cipium quaſi elicitiuum primæ proceſſionis
eſt ſubſtantia, quia eſt diuina eſſentia, & ſe-
cunda perſona Trinitatis, quæ eſt terminus
per talem cognitionem productus eſt ſubſtan-
tia: ergo ſimilitudo ſubſtantialis, proindéque
eius proceſſio ex tali ratione erit generatio
propriè dicta.

Reſpondetur, eam obiectionem probare
tantùm talem ſimilitudinem in diuinis eſſe
quidem ſubſtantialem *identicè*, ſed non pro-
bare eſſe talem *formaliter & intrinſecè*, quod
II. tamen requiritur ad veram generationem: ſi
enim ad habendum formaliter & intrinſecè ſi-
militudinem requiſita ad generationem, ſuf-
ficiat habere principium ſubſtantiale & termi-
num item ſubſtantialem, reuera Spiritus ſan-
ctus erit genitus, eius proceſſio generatio,
quia iſta omnia reperiuntur ibi, voluntas &
volitio, quæ eſt quid ſubſtantiale in Deo, item
bonitas Dei, quæ eſt obiectum amoris, quo
producitur Spiritus ſanctus, & denique Spi-
ritus ſanctus eſt ſubſtantialis: ergo ad ratio-
nem generationis, aliquid ampliùs requiri-
tur, nimirum vt terminus procedat à ſuo prin-
cipio ſub ratione formali & intrinſeca ſuæ
naturæ, quemadmodum patet ex dictis. Vnde
cùm iuxta opinionem, quam hîc refellimus,
intellectio non ſit de ratione intrinſeca diuinę
III. naturæ, ſed ſit aliquid, noſtro modo conſide-
randi, ſupponens illam iam conſtitutam, non
magis efficiet, vt proceſſio ſecundæ perſonæ
ſit generatio, quàm proceſſio Spiritus ſancti.
Hæc enim longè diſtinguuntur (*in diuinis
eſſe ſubſtantiale*, & *eſſe formaliter naturam di-
uinam*) nam & diuinæ perſonalitates ſunt ra-
tiones ſubſtantiales, nec tamen includuntur
in formali conceptu naturæ diuinæ, prout à
nobis concipitur in ratione eſſentiæ, & pro-
pterea ex eo quòd aliquid eſt ſubſtantiale in
Deo, non benè colligitur eſſe de intrinſeca
ratione naturæ diuinæ, ſed tantùm eſſe *iden-
ticè* naturam & eſſentiam diuinam: eodem mo-
do, licet intellectualis ſimilitudo & eſſentialis
ſunt idem realiter in diuinis, quia tamen no-
ſtro modo conſiderandi, cum fundamento in
re, ratio vtriuſque eſt diſtincta, non benè col-
IV. ligitur ex tali identitate intellectionem illam,
quatenus intellectio eſt, eſſe formaliter aſſimi-
latiuam termini in ſubſtantia, & natura, cùm
iſtud tantùm ei conueniat extrinſecè, identicè,
& ratione ſubiecti.

Neque ex eo quòd Verbum diuinum eſt
adæquatus terminus diuinæ cognitionis, po-
teſt rectè colligi, illud debere eſſe, quoad ſuam
naturam, ſimile ipſi intelligenti. Nam & An-
gelus, cùm ſeipſum comprehendit per ſuam
ſubſtantiam ſeſe habentem ad inſtar ſpeciei
impreſſæ, producit verbum mentis adæqua-
tum ſuæ cognitioni comprehenſiuæ, nec ta-
men verbum iſtud eſt ipſi Angelo ſimile in
natura.

Atque eodem modo refellitur illa ratio,
quâ Ferrarienſis ſuprà defendit hanc ſenten-
tiam, dum ait proceſſionem Verbi diuini poſſe

A conſiderari duobus modis; primò abſolutè V.
quatenus eſt proceſſio per intellectum. Dein-
de quatenus eſt proceſſio perfectiſſimi Verbi;
ex primo habere, quòd ſit ſimilitudo, ex ſecun-
do quòd ſit ſubſtantialis, & ita eſſe generatio-
nem propriè dictam.

Refellitur inquam eodem modo, quia con-
ſiderare intellectionē vt perfectiſſimā, vel eſt
idē ac conſiderare illā vt eſt diuina, vel vt eſt in
genere intellectionis: ſi cōſideretur priori mo-
do, verum quidē eſt illam habere, vt producat
terminum ſimilem in ſubſtantia, ſed tamen id
tantùm habet extrinſecè & non formaliter, vt
ſuprà eſt explicatum, quod non ſufficit ad ra-
tionem generationis: ſi conſideretur ſecundo
modo, poſtulat tantùm vt, quemadmodum eſt
perfectiſſima in ratione intellectionis, ſic ha- VI.
B beat ſimilitudinem obiectiuam & intentiona-
lem quàm perfectiſſimam, quia intellectio
vt intellectio facit tantùm ſimilitudinem ob-
iectiuam.

Eodem etiam recidit illa quorumdam re-
centiorum explicatio, ſcilicet intellectum abſ-
trahendo ab intellecto creato & increato, ha-
bere pro ratione formali ſuæ intellectionis
exprimere ſimilitudinem rei cognitæ, abſtra-
hendo à naturali & intentionali, prout verò
contrahitur ad increatum, quia ille loco ſpe-
ciei impreſſæ vtitur diuinâ eſſentiâ infinitâ
realiter ſibi vnitâ per modum obiecti, habere
pro ſua formali ratione quaſi ſpecifica produ-
cere ſimilitudinem naturalem & ſubſtantia-
lem, creatum autem intellectum ob conditio-
nes omninò oppoſitas habere ex ſua formali
ratione, vt producat ſimilitudinem duntaxat
C intentionalē, ſicque ſecundam perſonam Tri- VII.
nitatis ex vi ſuæ productionis eſſe ſimilitudi-
nem ſubſtantialem, & propriè Filium; volun-
tatem autem, quia ex ſua formali ratione non
eſt aſſimilatiua rei amatæ, ſed tantùm pondus
quoddam & aliquam inclinationem in rem a-
matam producit, non generare; ideóque cùm
Spiritus ſanctus procedat à Patre & Filio per
voluntatem ſeu volitionem, proceſſionem
eius non eſſe generationem, nec illum eſſe
Filium.

Eodem inquam recidit hæc reſponſio, &
refellitur eodem modo: nam ſicut in hac ſen-
tentia intellectus conſideratur vt abſtrahens
ab increato & creato, ſic & voluntas poteſt
conſiderari vt abſtrahens ab increata & crea-
ta, quemadmodum intellectus vt abſtrahens
D habet vi ſuæ cognitionis facere ſibi ſimile, ſic
voluntas amans habet facere amantem vnum VIII.
cum re amata, & eâ vnitate omnium perfectiſ-
ſimâ, quæ ei ſit poſſibilis, vt ſanctus Thomas
docet primâ ſecundæ quæſtione 28. articulo 1.
in reſponſione ad ſecundum ex Ariſtotele li-
bro ſecundo *politicorum* cap. 20. confirmante
iſtud teſtimonio Ariſtophanis dicentis, *aman-
tes deſiderare ex ambobus fieri vnum*: ſicque
amor vt abſtrahens à creato & increato tendit
ex præciſa ſua formali ratione in identitatem
naturæ amantis cum re amata: item ſicut in-
tellectus poteſt tantùm facere quatenus eſt
creatus, ſimilitudinem intentionalem, vt verò
eſt entis increati, habet facere ſimilitudinem
naturalem & ſubſtantialem vt omnium perfe-
ctiſſimam; ita & voluntas, vt eſt creata, habet
tantùm tendere in rem amatam per affectum,
& ex vi ſua & formali ratione producere dun-

I. taxat aliquod pondus & quendam impulſum
in rem amatam, vt autem eſt increata, habet
modo longè perfectiori tendere in rem ama-
tam, ſcilicet ad vnitatem eiuſdem numero na-
turæ, ſeu ex vi ſua propria tendere in produ-
ctionem termini, eiuſdem planè naturæ & ſub-
ſtantiæ, cum duabus perſonis diuinis ſeſe mu-
tuò amantibus. Sicque iuxta hunc modum
ratiocinandi Spiritus ſanctus tam benè erit Fi-
lius Patris & Filij, item eius proceſſio genera-
tio propriè dicta, quàm ſecunda perſona Tri-
nitatis ſit Filius, & proceſſio eius ſit generatio;
quod eſt hæreticum.

Confirmatur: quia ſecundùm hunc expli-
candi modum omnis illa proceſſio, quę ex for-
mali generica ratione tendit in ſimilitudinem
cum principio producente, & ex ſpeciali ſua
ratione contrahente genericam tendit in ſimi-
II. litudinem naturalem & ſubſtantialem eſt ge-
neratio propriè dicta; at proceſſio per volun-
tatem ex formali ratione generica tendit in ſi-
militudinem ſui termini faciendam cum ſuo
principio producente, vt patet ex citato teſti-
monio ſancti Thomæ referentis Ariſtotelem
& Ariſtophanem, & etiam ex ipſa generatio-
ne Filij diuini, quæ, quia eſt ad eandem nume-
ro eſſentiam Filio communicandam, eo etiam
cenſetur generatio eſſe perfectior, & præterea
in diuinis proceſſio Spiritus ſancti per volun-
tatem ex ſpeciali ſua ratione contrahente ge-
nericam tendit ad producendam ſimilitudi-
nem naturalem & ſubſtantialem, quia tendit
ad vnitatem faciendam Patris & Filij (qui ſunt
res amata) in Spiritu ſancto, vt docet modus
orandi Eccleſię, quo terminans ſuas orationes
III. profitetur Patrem & Filium viuere & regna-
re *in vnitate Spiritus ſancti*; igitur quo iure
propter iſtam ſententiam recentiorum proceſ-
ſio Filij eſt generatio propriè dicta, eodem
proceſſio Spiritus ſancti, erit generatio, quod
eſt hæreticum.

Neque reſponderi poteſt illud ſancti Tho-
mæ, Ariſtotelis, & Ariſtophanis relatum ſuprà
intelligi tantùm de vnitate vel identitate mo-
rali, ſeu per affectum, maximè cùm obiectum
amatum non concurrat ad actum amoris, niſi
in ratione finis, & metaphoricè; obiectum ve-
rò, quod debet cognoſci, concurrat realiter
ſimul cum potẽtia ad cognitionem, per ſeipſũ,
vel per ſpeciem ſui: vnde cùm obiectum vel
ipſa eius ſpecies ſit ipſi intellectui ratio per
quã agat, & intellectus producat illam ſimili-
tudinem talem, qualis ipſe & eius forma ſunt,
IV. item cum tanta ſimilitudine ſeu identitate,
cum quanta natura ipſius, & forma per quam
agit, & conditio vnionis illorum patiuntur;
intellectus autem Patris diuini ſit ſubſtantia,
vel aliquod ſubſtantiale, ſimiliter & forma,
per quam intelligit (hæc enim eſt diuina eſ-
ſentia, ei quaſi vnita ad inſtar ſpeciei impreſ-
ſæ) producet ex vi ſibi propria ſimilitudinem
naturalem ſeu terminum ſubſtantialem ſibi ſi-
milem in natura; ſicque hæc proceſſio erit
propriè generatio, non item proceſſio Spiri-
tus ſancti, cùm ſit duntaxat per voluntatem,
de cuius ratione non eſt, quòd obiectum con-
currat realiter, ſed tantùm metaphoricè ad
actum amoris.

Hoc inquam non poteſt reſponderi: nam
imprimis quod ſpectat ad auctoritatem ſancti
Thomæ & dictum Ariſtophanis ab eo relatum

A ex Ariſtotele, qui legerit nudum textum ſan- V.
cti Thomæ, videbit eum loqui, & ſimul etiam
intelligere iſtud Ariſtophanis *de identitate in
natura*, ſeu *reali*, quòd ſcilicet amor perfectiſ-
ſimus in quantum talis, tendit quantum po-
teſt & patitur ſua conditio, & eius, qui amat,
in vnitatem realem amantis cum re amata: &
quòd hæc vnio ſit tantùm per affectum in no-
bis, prouenire ex particulari conditione tam
amantis, quàm amati, quatenus ex amore ſic
terminato ad realem identitatem vel vnita-
tem ſequitur alicuius eorum destructio; hanc
enim ibi tradit rationem, propter quam hæc
identitas non habeat locum in amore creato,
quæ exceptiua ratio aliàs eſſet nulla: vnde in
corpore articuli, referens hanc definitionem
amoris ex ſancto Auguſtino, *amor eſt quaſi iun-
ctura quadam, duo aliqua copulans vel copula-
B *re appetens*, notat expreſsè primâ iſtâ parti- VI.
culâ (*aliqua copulans*) denotari vnionem per
affectum: per iſtam (*copulare appetens*) de-
notari vnionem realem amantis cum re ama-
ta, quam amor, quantum eſt in ſe, deſiderat &
requirit.

Neque actus amoris impeditur tendere in
vnitatem realem cum re amata, ſeu facere vt
amans ſit realiter cum obiecto amato, ex eo,
quòd hoc obiectum moueat tantummodo
metaphoricè, & in genere cauſæ finalis. Nam
bonitas increata & diuinæ perſonæ Patris &
Filij, vt ſunt obiectum amoris illius, quo ſpi-
rant Spiritum ſanctum, in quo Spiritu ſancto
tanquam termino ſunt vnum, non mouent di-
uinam voluntatem niſi metaphoricè, & in ge-
nere cauſę finalis: ergo tendentia potentię aut
C actionis eius, vel quaſi actionis in vnitatem VII.
vel identitatem realem cum obiecto, non pro-
uenit à concurſu reali ipſius obiecti cum po-
tentia ad actum ſibi correſpondentem, vel
ſaltem hæc tendentia in realem identitatem
amantis cum amato, non impeditur per caren-
tiam concurſus realis ex parte obiecti ad
actum.

Deinde ad id, quod dicitur ibi ſpeciem
impreſſam eſſe rationem, per quam intelle-
ctus agit, & eam ſemper producere tantam &
talem ſimilitudinem, quanta & qualis eſt ipſa
ſpecies, reſpondetur ſpeciem impreſſam non
eſſe intellectui principium formale intelli-
gendi, ſed hoc tantùm ſenſu eſſe illi rationem
agendi, quatenus illum determinat ad cogno-
ſcendum obiectum, quod repræſentat potiùs,
quàm aliud, & quod per intimam ſui aſſiſten-
D tiam faciat, vt intellectus ſit expeditus ad cog- VIII.
noſcendum illud, at hoc vtrumque præſtare
intellectui, non infert ſimul etiam dare illi, vt
producat talem & tantam ſimilitudinem, in
entitate reali ſubſtantiali vel accidentali, in
tali & quanta eſt, vel ipſa ſpecies impreſſa,
vel id quod in cognitione habet ſe ad inſtar
ſpeciei impreſſæ, vt iam animaduertimus in
ea cognitione, quâ Angelus ſeipſum cognoſcit
per ſuam ſubſtantiam: ſed quemadmodum
ſpecies impreſſa vt talis eſt, habet aliquod
eſſe intentionale, & vt ſic concurrit ad cog-
nitionem & productionem termini eius,
concurſu quidem reali, ſed duntaxat inten-
tionali ſeu obiectiuo, quatenus mouet intel-
lectum & ſimul cum illo concurrit ad effor-
mationem ſimilitudinis intentionalis, ſeu re-
præſentationis in eſſe intelligibili eius rei,

I. cuius eſt ſpecies, ſic etiam quando aliqua ſubſtantia creata vt in Angelo, vel increata, vt eſſentia diuina in cognitione Patris diuini ſeſe habet ad inſtar ſpeciai impreſſæ, licet ſit maximè realis & ſobſtantialis quoad ſuam entitatem, quia tamen ibi ſolùm ſeſe habet ad inſtar ſpeciei impreſſæ, debet ex hac præciſa ſua ratione ſolummodo tendere in ſimilitudinem intentionalem proportionatam intellectui & ſpeciei impreſſæ. Nam adæqnata & formalis ratio verbi eſt, eſſe expreſſiuum totius eſſe intelligibilis ipſius obiecti, ſeu intelligibilitet repræſentare obiectum, ſicque cognitio Patris diuini, quatenus præciſè eſt cognitio, & conſideratur formaliter, poſtulabit tantùm perfectiſſimam ſimilitudinem intentionalem, realem verò & ſubſtantialem duntaxat identicè & ratione ſubiecti.

II. Neque his obſtat, quòd ſpecies impreſſa, vel quod ſe habet ad inſtar illius, concurrat ſimul cum intellectu ad cognitionem, iuxta vulgare illud, *cognitio à potentia & obiecto paritur*, intellectus autem concurrat actiuè realiter eliciendo illam, & non tantùm intentionaliter. Nam dictum iſtud eſt quidem verum, ſed ita, vt potentia & ſpecies obiecti concurrant ad cognitionem concurſu diſtincti ordinis eſſentialiter: quemadmodum Scotus rectè animaduertit libro primo ſententiarum diſtinctione tertiâ quæſtione ſeptimâ, & patet ex eo, quòd ſi eſſent eiuſdem ordinis, potentia non abſolutè indigeret concurſu ſpeciei: poſſet enim concurſus intellectus intendi, & ſic intellectus cognoſcere abſque obiecto vel ſpecie, & cùm vnumquodque influat ſecundum
III. proprium eſſe, quod vt ſic habet, & ſpecies impreſſa vt ſic, habeat eſſe duntaxat intentionale, producet tantùm ſimilitudinem intentionalem; ſicque diuina eſſentia vt habet ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ in cognitione Patris diuini, non tendet formaliter & intrinſecè, ſed tantùm extrinſecè in ſimilitudinem naturalem & realem.

Articvlvs XI.

Affertur ratio probabilior, propter quam proceſſio Filij ſit generatio, non autem proceſſio Spiritus ſancti.

Reiectis aliis Scholaſticorum rationibus tanquam minùs probabilibus, reſtat, vt eam, quæ nobis in re tam difficili probabi-
IV. lior, quæque minores patitur difficultates, magiſque videtur ſatisfacere, explicemus; quod duabus propoſitionibus & earum explicatione præſtabimus: quarum hæc ſit

Prima propoſitio. *Radix eius diſcriminis, quod eſt inter proceſſionem ſecundæ perſonæ Trinitatis, & proceſſionem tertiæ, ſeu quare iſta propriè generatio ſit, hæc verò minimè, eſt quòd prior ſit per intellectionem, poſterior per volitionem.* Ita ſanctus Auguſtinus relatus ſuprà, & omnes ferè Scholaſtici.

Probatur: ratio diſtinguendi proceſſiones vitales eſt per vitale illarum principium, & formalem terminum earum, quatenus ſcilicet principium vnius communicationis eſt ita diſtinctum à formali principio ſequentis proceſſionis, vt tendat in ſuum terminum, ſub alia formali ratione, quàm alia proceſſio ſequens,

A & quatenus habet etiam alium formalem terminum, vt patet in noſtris emanationibus intellectus & voluntatis, & ex omnibus Philo- V.
ſophis, vbi agunt de vitalibus actionibus & formali earum diſtinctione: at formale principium illius communicationis naturæ diuinæ, quæ repetitur in proceſſione ſecundæ perſonæ Trinitatis, eſt intellectio, formale autem principium illius communicationis diuinæ naturæ, quæ reperitur in proceſſione tertiæ perſonæ eſt volitio, vt ſuprà oſtendimus contra Durandum, & terminus primæ proceſſionis vt ſic habet aliam formalitatem, quàm terminus ſecundæ proceſſionis habeat; item intellectus ſub alia formali ratione tendit in ſuum obiectum & terminum, & ipſa etiam volitio ſub alia: quemadmodum omnes Philoſophi
B docent de omni intellectione & volitione, &
omnes Theologi admittunt de intellectione VI.
& volitione diuinis: igitur prima radix eius diſcriminis, quod eſt inter proceſſionem ſecundæ perſonæ Trinitatis, & proceſſionem tertiæ, eſt quòd prior ſit per intellectum, & poſterior per voluntatem.

Secunda propoſitio. *Proxima radix ſeu ratio propter quam proceſſio ſecundæ perſonæ Trinitatis* (quæ eſt per intellectionem) *eſt generatio, & terminus eius Filius, eſt quòd ſecunda perſona Trinitatis procedat à Patre per intellectum ſub ratione actualis intellectionis per eſſentiam; Spiritus ſanctus verò per voluntatem, ſub ratione amoris actualis: actualis autem intellectio ſit veluti vltima & conſtitutiua differentia naturæ diuinæ: amor verò ſupponit naturam diuinam veluti conſtitutam.* Ita Suares *in metaphyſicis*,
C diſp. 13. ſectione 15. num. 12. & ſequentibus VII.
item libro 11. *de Trinitate* capite 5. & plures interpretes ſancti Thomæ hâc eius præſenti quæſtione; imò aliqui ex auctoribus præcedentium ſententiarum articulis præcedentibus reiectarum, exiſtimarunt eam eſſe omnium facillimam, & eo duntaxat titulo non amplectuntur illam, quòd non ſatis penetrent rationes eius; & videtur eſſe ſancti Thomæ hâc quæſtione articulo ſecundo, quando ait *ipſum eſſe Dei, eſſe eius intelligere*, & eamdem naturam, quæ eſt in Patre, communicari Filio ex vi ſuæ proceſſionis, ſeu quia procedit per intellectum: vt enim hæc ratio probet efficaciter intentum, debet neceſſariò accipi in ſenſu maximè *formali* & non tantùm *identico*, ita vt ſanctus Thomas velit ideò Patrem in diuinis producere ſecundam perſonam Trinitatis
D generatione propriè dictâ, ſeu *formaliter in ſi- VIII.
militudinem naturæ diuinæ*, quia producit illam ſub ratione actualis intellectionis per eſſentiam, quæ actualis intellectio eſt de formali & intrinſeco conceptu naturæ diuinæ, de quo tamen ipſa volitio, per quam Pater & Filius producunt Spiritum ſanctum, non eſt, vt fuſiùs deduximus ſuprà ad quæſtionem 14. ſancti Thomæ.

Eſt autem imprimis præmittendum nos hîc per *intellectionem actualem per eſſentiam*, intelligere duntaxat eſſentialem, prout hæc præſcindit à quocumque notionali, tum quia vt eſſentia diuina conſiderata in præciſo ſuo conceptu, abſtrahit à notionalibus & ſecundùm aliquam conſiderationem eſt prior illis; ſic etiam & id quod conſtituit illam formaliter *in eſſe quaſi ſpecifico* (cuiuſmodi eſt id quod

I. habet rationem quaſi differentiæ eius) debet A
eſſe, vt ſic purè eſſentiale & abſolutum: &
quemadmodũ diuina eſſeotia loquendo pro-
priè vt ſic præcisè ſumpta, communicator to-
ta, etiam ſpecificè conſidetata, à Patre & Filio
per ſpiratiooem Spiritui ſancto; ita etiam &
actualem intellectinnem per eſſentiam eidem
Spiritui ſancto commuoicari, eo planè modo
& fotmali ratione, quâ eſſentia diuina ei com-
municatut.

Præmittendom ſecundò, haoc actualem
iotellectiooem per aſſentiam, non conſtitui à
nobis talem differentiam præcisè, quâ eſt a-
ctualis & talis per eſſeotiam, quia & volitio
Dei eſt & actualis, & talis per eſſentiam, ſed
per *præciſam ſuam rationem actualis intellectio-
nis*, nam vt ei additur hæc particula, *per eſſen-
tiam*, diſtioguitur ab omnibus intellectioni-
bus rerum creatarum; vt verò dicitur *intel-*
II. *lectio* diſtinguitur ab omnibus aliis gradibus, B
qui poſſunt reperiri io diuina eſſentia, qui-
qua conſiſtunt in ſimplici & valde pura a-
ctualitate etiam intra ſuom geous per eſſen-
tiam, qui tamen gtadus, quia vel teneor ſe
ex parte diuinæ eſſentiæ cooſideratæ quaſi
genericè, vel ex parte gtaduum vltatiotum,
qui ſupponunt eſſentiam diuioam iam conſti-
tutam in ſuo eſſe qoaſi ſpacifico oaturæ diui-
næ, non poſſunt ſibi vendicare hanc ratiooem
quaſi differeotiæ in eſſentia diuina: bis præno-
tatis,

Secunda propoſitio probatur: tuoc pro-
priè & verè eſt generatio, quando producaos
commnoteat tetmioo producto ſuam oatu-
ram, ſub ea vltima differentia, quâ iſte produ-
cens cooſtituitur in ſua natura: at Deus Pater
III. communicar formaliter natoram dioino Fi- C
lio, ſub ratiooe actualis intellectionis *per eſſen-
tiam*, quateous actualis illa intellectio par
eſſentiam eſt vltima veluti differentia conſti-
tutioa naturæ diuinæ, Pater verò & Filius
commuoicaot Spiritui ſancto oaturam dioi-
nam per voluntatem, ſub ratiooe amoris; amor
autem non conſtituit naturam diuinam; ſed
potiùs illam ſupponit iam conſtitutam: igitur
proceſſio Filij to diuinis eſt propriè genera-
tio; Spiritus ſancti procaſſio noo item: & hu-
ius diſcriminis ratio proxima eſt, quòd ſecoo-
da perſooa Trinitatis procedat ſob rationa a-
ctualis intellectionis par aſſeotiam, quæ aſt
veluti vltima differantia naturæ diuinæ, pro-
ceſſio verò Spiritus ſancti ſub ratione amoris,
IV. qui ſuppooit naturam iam cooſtitutam. Ma-
ior probatur ex dictis ſuprà citea definitio- D
oem generationis, vbi oſtendimus ſimilitudi-
oem in natura requiri ad illam, ita vt gaoera-
tio ſit via ad naturam ſub illa formali ratio-
ne, & vltimò conſtitutiua, quâ aſt in ipſo pro-
ducente.

Quòd autem gaoeratio etiam in diuinis de-
beat eſſe talis, & quòd ooo ſit alia ratio dioi-
næ generationis, quoad hoc, & geoerationis
ſubſtaotiarom corruptibilium, patet ex ſan-
cto Thoma iofrà quæſtiooe 33. articulo 2. io
ſolutiooe ad quartum, vbi ait nomeo gene-
rationis & paternitatis dici propriè de Deo, &
quantom ſpectat *ad rem ſignificatam*, priùs di-
ci de Deo, quàm de creatoris, & cùm res ſigni-
ficata per hoc oomen *generatio* ſit proceſſio
ſubſtaotiæ viuentis à viueote principio in ſi-
militudinem naturæ, ſeu ſit commonicatio

oaturæ ſub ea formali ratiooe, & differentia V.
conſtitotiua ſub qua eſt in ipſo producente,
etiam generatio in diuinis debabit eſſe com-
monicatio naturæ diuioæ, ſub eâ vltimâ
veluti differeotiâ, quâ cooſtituitur in tali
eſſe.

Deiode ſi generatio diuina oon eſſet com-
municatio diuinitatis ſub hac ratione, iam di-
uioa geoeratio eſſet imperfectior generatio-
oe hominum, quia hæc ptimò & per ſe for-
maliter teodit in ſuum formalem terminum,
primóque inteodit communicare oatoram
producentis ſub iſta ratiooe, ſacuodariò ſeu
conſequenter, vel cooeomitanter ea omnia,
quæ coocomitantur vel conſequuotur illam,
verbi gratiâ, homo per generationem ioteo-
dit communicate formalem gradum hominis,
& ex conſequeoti quæcumque cooſequontur
iſtum gradum; at econtrà geoeratio diuioa VI.
communicaret tantùm conſeqoenter Filio
talem gradum, qoataous nimirum conſequi-
tur oaturam diuioam, vt iam cooſtitutam in
ſuo eſſe quaſi ſpecifieo: qood dicere eſt ab-
ſurdum, vt patet ex ſancto Thoma ounc ci-
tato, & ex Apoſtolo *ad Epheſios* tertio, ſic lo-
quente: *flecto genua mea ad Patrem Domini mei
Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælo & in
terra nominatur*, id eſt exiſtit: argo cùm omnis
geoeratio, quâ eſt generatio, tendat ad com-
monicaodum naturam, ſub ea formali ratio-
ne & veluti differeotia, quâ cooſtituitor talis
in ipſo generante, generatio etiam diuina,
quæ eſt generatio magis propriè, quàm huma-
na, etiam tendit ad commooicandum diui-
nam naturam Filio ſob illa formali rationa &
vltima veluti differentia, quâ cooſtituitur in
aſſe dioinæ oaturæ; ſicque maior propoſitio VII.
noſtri ſyllogiſmi eſt veriſſima, ſiua intelliga-
tur de generatione diuina, ſiue de geoeratio-
ne ſubſtantiarom corruptibilium.

Probata maiori propoſitiona principalia
noſtri ſyllogiſmi veniendum ad minorem, cu-
ius quatuor ſont partes: prima, *Deum Patrem
communicare Filio per intellectum naturam diui-
nam, quatenus hæc eſt actualis intellectio per
eſſentiam*: ſecunda eſt, *hanc actualem intelle-
ctionem eſſe veluti differentiam conſtitutiuam
diuinæ naturæ*: tertia eſt, *Patrem & Filium per
voluntatem communicare Spiritui ſancto natu-
ram diuinam, quatenus eſt amor*: quarta eſt, *amo-
rem in diuinis veluti ſupponere naturam diuinam
iam conſtitutam, nec proinde illam conſtituere.*
Sed quia ſecunda & qoarta fuſiùs à nobis pro- VIII.
batæ ſunt ad quæſtiooem 14. *de ſcientia Dei*,
oe actum agamus, poteſt illarum probatio ex
iis locis peti.

Prima ergo pars ſic probatur: omne gaoe-
rans genaratiooe propriè dictâ tendit primò
par ſe formaliter, & ex vi actiuæ ſuæ gene-
ratiooîs ad commonicandum genito pro-
priam ſuam naturam, proot hæc habet vitam
ſubſtantialem ſibi propriam, quia ex dictis,
generatio eſt *proceſſio viuentis à viuente in ſi-
militudinem naturæ*; vbi autem oatura, quæ
communicatur, caret vitâ, vel aliam accipit
ſpeciem, quàm illa, quæ eſt io generaote, non
eſt ampliùs io ſimilitudinem oaturæ, ſed de-
ficit à generatione; at Deus Pater generat Fi-
lium per intellectum, communicando ei ſuam
propriam dioioam oaturam, ex dictis ſuprà,
& actoalis intellectio per eſſeotiam eſt pro-

I. pria ſubſtantialis vita diuinæ naturæ, vt ſan- A
ctus Thomas docet ſuprà quæſtione 18. arti-
culo tertio in corpore, dum ex eo quòd natu-
ra diuina eſt ipſum ſuum intelligere, probat
Deum ita viuere, vt etiam habeat ſummum
gradum vitæ, qui non poteſt concipi eſſe a-
lius, quàm ipſamet actualis intellectio per eſ-
ſentiam. Quod confirmat ibi ex Ariſtotele lib.
12. *metaph.* textu 51. igitur Deus Pater gene-
rando Filium per intellectum, vi talis ſuæ ge-
nerationis actiuè communicat ei primò per ſe
& formaliter naturam diuinam, quatenus hęc
eſt actualis intellectio per eſſentiam.

Et quòd hæc vltima maior propoſitio ha-
beat veritatem etiam in diuinis, & increata
generatione, probatur ampliùs ex capite quin-
to ſancti Ioannis, vbi Chriſtus Dominus ita lo-
quitur: *ſicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic*
II. *dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo*, id eſt, B
vt Deus Pater eſt vita ſubſiſtens, ita etiam ge-
nuit Filium vt vitam ſubſiſtentem, quemad-
modum ſanctus Auguſtinus explicat, libro
contra ſermonem Arianorum, cap. 17. & quòd
tam illud Chriſti Domini, quàm iſta eius in-
terpretatio ſancti Auguſtini debeat ſumi in
ſenſu propriè formali, patet ex eodem ſancto
Auguſtino ibidem, dum ita ait: *ſic poteſt dici
Patrem dediſſe Filio Verbum, hoc eſt, vt Verbum
ſit, quemadmodum dicitur dediſſe Filio vitam, hoc
eſt vt vita ſit:* at (tam ſubſumo) Deus Pater
communicando eſſentiam diuinam per intel-
lectum primò per ſe & formaliter dedit ei, vt
eſſet Verbum, quia verbum propriè eſt termi-
nus ipſius producentis per intellectum: ergo
Deus Pater communicando Filio naturam di-
uinam primò per ſe & formaliter dedit illi vi-
III. tam, ſeu vt ſit vita ſubſiſtens. Et hanc expli-
cationem huius ſententiæ Chriſti Domini ſan- C
ctus Auguſtinus perſequitur fuſiùs tractatu
decimo nono *in Ioannem*, & verbis expreſſis
docet Patrem diuinum dediſſe Filio, vt habe-
ret vitam in ſeipſo, eſſe idem ac ipſum genuiſ-
ſe, & S. Auguſtinus cenſet generationem etiam
in diuinis tendere primò per ſe & formaliter
ad vitam ſubſtantialem, & S. Ambroſius eo-
dem modo intellexit hoc verbum Chriſti Do-
mini. Nam illud vrgens contra Arianos ait Fi-
lium Dei accipere à Patre ex generationis pro-
prietate & quaſi Filium coæternum vitam ha-
bere in ſemetipſo: ſic lib. 3. *de fide* cap. vltimo
lib. 4. *de fide* cap. 5. lib. 5. *de fide* cap. primo.

Minor etiam vltima ſic confirmatur: omnis
ſubſtantia ſpiritualis & immaterialis viuit vitâ
intellectuali, vt patet factâ inductione: ergo
IV. ſubſtantia ſummè ſpiritalis viuit vitâ ſummè D
intellectuali: ſed Deus eſt ſubſtantia ſummè
ſpiritalis, vt per ſe conſtat, & actualis intelle-
ctio per eſſentiam eſt vita ſummè intellectua-
lis: igitur vita propria Dei eſt actualis intelle-
ctio per eſſentiam; ſicque prima pars huius
minoris noſtræ principalis rationis poteſt eſſe
veriſſima.

Tertia pars eiuſdem minoris, quæ aſſerit
Patrem & Filium communicare per volunta-
tem Spiritui ſancto naturam diuinã quatenus
eſt amor, patet ex dictis ſuprà contra Duran-
dum, & probabitur vbi agemus tam de pro-
ceſſione eius, vt à Patre & Filio, quàm de amo-
re notionali, tanquam proprio nomine illius,
iuxta communem doctrinam Patrum & Scho-
laſticorum.

Articvlvs XII. V.

*Soluitur obiectio contra primam maiorem
primi noſtri argumenti.*

Obiicitvr contra primam maiorem
propoſitionem: homo dum hominem
generat, non producit eum ſub ratione *ra-
tionalis*, quia iſte generans non poteſt attinge-
re gradum iſtum, quandoquidem agit ſolum-
modo, vt agens corporeum, cuiuſmodi non eſt
ipſum rationale: ergo etiamſi ex hypotheſi
Deus Pater communicet Filio diuino naturam
diuinam ſub ratione actualis intellectionis per
eſſentiam, & hæc ſit veluti vltima differentia
conſtitutiua diuinæ naturæ, non tamen ſecun-
da perſona Trinitatis dicętur ex eo præciſè *Fi-* VI.
lius & genitus.

Reſpondetur ad antecedens, apud omnes
Philoſophos & Scholaſticos hæc (*attingere rem
aliquam ſub hac vel iſta ratione formali*, & *at-
tingere ipſam rationem formalem*) diſtinguũt in-
ter ſe: *primum* dicit & importat præciſè modum
ſub quo & ex vi cuius actio, quatenus talis, ten-
dit in ſuum terminum vel obiectum, & modũ
ſub quo terminus procedit vt talis: *ſecundũ* im-
portat nudã attingentiã termini vel obiecti ab
actione, id eſt ſignificat tantùm actionem ſeſe
terminare ad hunc terminũ, vel ad hoc obie-
ctum, non ſignificando ſimul *formalitatem ſub
qua* tendit in terminum, & ex cuius vi termi-
nus producitur vt talis; & hoc poteſt explica-
ri ſumpto exemplo à quolibet effectu, qui ſi-
mul eſt à Deo, & aliqua cauſa ſecunda; in quo
quidem effectu nihil eſt entitatis, quantumli-
bet minimæ, quod non producatur ab vtraq; VII.
cauſa, ſed diuerſo tamen modo, à cauſa prima,
ſub ratione entis, à cauſa ſecunda ſub ratione
talis entis in particulari; inter quæ duo iſtud
eſt diſcriminis, quòd ad hoc vt productio rei
alicuius dicatur eſſe huius vel iſtius ſpeciei, &
eius etiam terminus denominetur talis, ſecun-
dum ex prædictis duobus non ſufficiat, ſed pri-
mum requiratur, id eſt, non ſit ſatis, quòd pro-
ducens vel agens ſuâ productione vel actione
attingat eiuſmodi terminum, ſed abſolutè re-
quiritur, vt producens, quatenus ſic produ-
cens, tendat præciſè in terminum, ſub ea for-
mali ratione, quæ illum conſtituit in tali ſpe-
cie, vt patet in exemplo allato de Deo, & ho-
mine ſimul concurrentibus ad productionem
Petri, verbi gratiâ, qui reſpectu hominis dici-
tur propriè generari, & productio eius gene-
ratio, non autem reſpectu Dei: quod etiam vi- VIII.
dere eſt in omnibus aliis ſimilibus actionibus
ſiue proceſſionibus, verbi gratiâ, licet ſit idem
numero Chriſtuş Dominus, qui eſt genitus ex
beatiſſima Virgine, qui reſurrexit tertiâ die,
qui eſt in Sacramento altaris; attamen ſingulæ
illę actiones, quibus generatur reſurgit, & po-
nitur in Sacramento altaris, ſunt à ſe inuicem
formaliter diſtinctæ, quia ſub diuerſo ſeu alio
& alio modo tendunt formaliter in eiuſmodi
terminum.

Deinde vt producens vel eius productio di-
catur attingere rem ſeu terminum formaliter
ſub hac ratione formali, non requiritur ab-
ſolutè, quòd ipſe vel eius productio attingat
per ſe ipſam immediatè formam conſtituen-
tem terminum in tali ſpecie, aliàs nulla homi-

num

I. num productio à propriis ſuis parétibus, eſſet A
generatio propriè dicta, quod eſt abſurdum
apud omnes Philoſophos, ſed ſufficit, quòd
hoc modo illam mediatè attingat, quatenus
ſcilicet ex vi ſuæ actionis, & ex primaria eius
intentione, prout hæc actio eſt talis, operetur
aliquid, quòd neceſſariò & naturâ ſuâ poſtulet
naturam ſub tali gradu, eſto non attingat il-
lam immediatè per ſeipſum, vtpote quæ eſt
alterius conditionis, quoad ſuam entitatem,
vt videre eſt in productione hominis, in qua,
quia actio parentum eſt tam perfecta, vt ex
ſua propria conditione poſtulet animam ratio-
nalem, & tendat in illam vniendam cum cor-
pore; eſto, hæc actio hominis non attingat per
ſeipſam & immediatè animam, nihilominus
hominis productio non deſinit eſſe generatio,
nec parentes deſinunt communicare ei natu- B
II. ram ſuam ſub illa formali ratione ſua & pro-
pria differentia, cùm anima rationalis ita
creetur à Deo, vt tamen ex vi diſpoſitionum
ab ipſis parentibus productarum ponatur,
quæ diſpoſitiones poſtulant talem formam ſi-
bi dari: ergo ad rationem veræ generationis
loquendo præcisè non requiritur, vt ipſe pro-
ducens attingat realiter modum ſeu forma-
lem rationem, ſub qua tendit in ſuum termi-
num formalem.

ARTICVLVS XIII.

Soluitur obiectio altera contra noſtram doctrinam.

OBIICITVR ex noſtræ concluſionis do-
III. ctrina ſequi Spiritum ſanctum non ita C
propriè formaliter & verè eſſe Deum, ac eſt
ipſe Filius, cùm non accipiat formaliter di-
rectè primò per ſe & primariò diuinam eſſen-
tiam à Patre, & Filio, ſed eſſe duntaxat Deum
per accidens, ſecundariò & conſequenter,
cùm accipiat tantùm ſecundariò & conſe-
quenter diuinam eſſentiam: primariò autem
& directè prout illa eſt amor diuinus: at dice-
re Spiritum ſanctum eſſe ſolummodò Deum
per accidens, non formaliter ſecundariò tan-
tùm & conſequenter eſt blaſphemum, quia
hoc eſt ponere aliquam inæqualitatem, quo-
ad eſſentialia inter perſonas diuinas.

Confirmatur: quidquid habet Spiritus ſan-
ctus habet vi ſuæ proceſſionis, & quidquid
Spiritus ſanctus habet vi ſuæ proceſſionis, il-
lud competit ei formaliter directè, quia aliàs D
IV. non cōueniret ei eſſentialiter: at Spiritus ſan-
ctus habet quòd ſit Deus, vt profitemur in
Symbolis fidei formaliter intrinſecè directè,
& ſimpliciter propriè abſolutè ſine vlla parti-
cula diminuente dicitur *Deus:* ergo Spiritus
ſanctus habet vi ſuæ proceſſionis primariò di-
rectè & formaliter vt ſit Deus: ergo eius pro-
ceſſio tam benè dicetur generatio, quàm pro-
ceſſio Filij.

Reſpondetur negando id ſequi, nam ad
hoc vt Spiritus ſanctus ſit verè, propriè, for-
maliter *Deus*, ſufficit quòd verè propriè, &
formaliter habeat in ſeipſo deitatem ſeu eſ-
ſentiam diuinam, quam aliæ diuinæ perſonæ
habent, cùm vnumquodque denominetur
tale formaliter verè & propriè ex eo, quod ha-
bet formaliter & verè formam aut quaſi for-
mam ſic denominantem: nam Pater eſt verè

& propriè Deus, licet à nullo procedat, quia V.
nimirum habet in ſe verè & propriè naturam
diuinam; eſt etiam Spiritus ſanctus propriè
perſona diuina, quia ſubſiſtit incommunicabi-
liter in natura diuina, & hæc duo diſtinguun-
tur inter ſe, nimirum accipere aliquid forma-
liter directè primò per ſe & primariò per ſuam
proceſſionem; & hoc ſecundum, eſſe in ſeipſo
tale formaliter verè & per ſuam proceſſionem,
eodem ferè modo, quo ſuprà diximus iſta duo
attingere terminum, & ferri in illum ſub tali
ratione, diſtingui à ſe inuicem; primum enim
ſignificat modum ſpecialem ſub quo talis pro-
ceſſio tendit in terminum, ſecundum verò tan-
tùm ſignificat terminum productum accipere
per ſuam proceſſionem verè & propriè talem
naturam; quod poteſt intelligi eſſe verum, li-
cet talis eius proceſſio non tendat formaliter VI.
primò per ſe primariò & directè in talem natu-
ram, vt patet in primo parente habente eſſe
per creationem, & in Abele habente ſuum eſſe
per veram generationem, Abel enim tam verè
propriè & formaliter eſt homo, quàm primus
parés & econtrà, nec tamen primus parés for-
maliter directè primò per ſe primariò per ſuá
proceſſionem, quá creatio eſt, accipit ſuam na-
turam, quá eſt præcisè creatio, ſic enim eſt tan-
tùm productio entis ex nihilo ſui, ſed quate-
nus eſt creatio talis entis talis ſubiecti ſeu ter-
mini; pari modo philoſophandum eſt de pro-
ceſſione Spiritus ſancti comparata ad proceſ-
ſionem Filij, vt enim Adam eſt per ſe homo,
quia in tali propoſitione attributum eſt de eſ-
ſentia ſubiecti, & non per accidens, ſimiliter
nec Spiritus ſanctus eſt Deus per accidens,
cùm hæc propoſitio *Spiritus ſanctus eſt Deus* VII.
ſit tam eſſentialis, & per ſe, quàm ſit iſta *Adam
eſt homo*, & vt Adam non accipit primariò for-
maliter directè per ſuam creationem, quá
eſt præcisè creatio, naturam rationalem, ſed
tantùm conſequenter, ita & Spiritus ſan-
ctus.

Vnde in hac propoſitione, Spiritus ſanctus
procedit vt Deus, ſi hæc particula (*vt*) deno-
tet formalem rationem ſub qua Spiritus ſan-
ctus primò per ſe formaliter & ex vi ſuæ pro-
ceſſionis procedit, eſſe ipſam deitatem ſeu a-
liquid de illius formali conceptu, prout hæc
præſcindit ab omnibus ſuis attributis, eſt falſa
in rigore logico, & formaliſſimo ſenſu, quam-
uis ſit vera in ſenſu identico, quia vt oſtendi-
mus procedit ſub ratione amoris, qui eſt ali-
quid conſequens diuinam eſſentiam: ſi autem
huic prædictæ propoſitioni addatur *ſpiratus*, VIII.
& ſit talis propoſitio, Spiritus ſanctus proce-
dit vt Deus ſpiratus, quia hic terminus eſt no-
tionalis, & attributum attrahit ad ſe ſubie-
ctum, vt docent dialectici, eſt vera in ſenſu
formali; nam ſignificat Spiritum ſanctum
accipere vi ſuæ proceſſionis naturam diui-
nam ſub ratione amoris & impulſus.

Neque hoc aliquam ponit inæqualitatem
inter perſonas diuinas, cùm hæc debeat at-
tendi penes eſſentiam & perfectiones eius,
quæ tamen omnes ſunt omninò eædem in
ſingulis perſonis; non autem debet attendi
æqualitas penes modum habendi vel acci-
piendi illas, vt patet de Patre diuino, & de
Abele & Adam.

Ad confirmationem reſpondetur eſſe qui-
dem verum, quòd quidquid Spiritus ſanctus

I. haber, illud habeat vi ſuæ proceſſionis, ſed A
vel primatiò & primò per ſe, vel dumtaxat
conſequenter, primatiò accipit à Patre &
Filio naturam diuinam, ſub ratione amoris,
& conſequenter ſecundùm alias omnes ſuas
rationes & perfectiones, qui tamen modus
accipiendi illas non impedit, quin formaliter
ei conueniant, vt animaduertimus.

Et quamquam inter perfectiones, quas Spi-
ritus ſanctus accipit conſequenter ex vi ſuæ
proceſſionis, ſit & ipſa actualis intellectio
per eſſentiam, dum enim emanat à Patre &
Filio, accipit totam diuinam eſſentiam, ſpeci-
ficè conſideratam, & omnia attributa eius eſ-
ſentialia, imò ordine *executionis* prius ſecun-
dùm rationem accipiat illam, quàm attribu-
tum amoris, cùm hoc iſtam præſupponat, &
in humanis filius cenſeatur propriè generari
II. à ſuis parentibus, quia iſti ponunt vltimas diſ- B
poſitiones, ad quarum poſitionê anima ratio-
nalis ponitur; non proptereà tamen Spiritus
ſanctus erit Filius primæ & ſecundæ perſonæ
Trinitatis, nec eius proceſſio erit generatio,
illi enim ita cõmunicant Spiritui ſancto actua-
lem intellectionem, vt tamen ei non commu-
nicent ex exigentia, & intentione illius pro-
ceſſionis, quâ emanat formaliter conſiderata,
ſed tantùm materialiter, & quatenus eſt ta-
lis ſubiecti, hæc enim intentio in diuinis, rectè
attenditur tam penes principium proximum,
quod reſpectu Spiritus ſancti eſt voluntas, ſeu
volitio, quàm penes rationem ſub qua diui-
na volitio tendit in ſuum terminum, quæ ra-
tio eſt ipſe amor; at in humanis parentes licet
ponant vltimas diſpoſitiones tantùm quoad
executionem, quia tamen quantum eſt in ſe,
III. & quoad intentionem ponendo vltimas diſ- C
poſitiones, hæc eorum actio exigit animam
rationalem, & pro ſuo totali termino, homi-
nem, & eiuſmodi actiones ſpecificantur à ta-
li ordine intentionis, fit, vt hæc parentum
actio ſit generatio propriè dicta, & eius ter-
minus ſit Filius etiam propriiſſimè dictus.

DISPVTATIO V.

De numero proceſſionum diuinarum.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum ſint plures proceſſiones quàm duæ.

IV. SENSVS articuli eſt, an mo- D
di quibus perſonæ diuinæ
procedunt, ſint plures quàm
duo.

Pars negans eſt de fide
ex ſacris Scripturis, Conci-
liis & Patribus, qui duas tantùm in diuinis
enumerant perſonas procedentes; non enim
paſſiuæ proceſſiones poſſunt eſſe plures,
quàm ſint perſonæ procedentes, quia paſſi-
ua productio eſt idem cum perſona produ-
cta. Deinde omnis paſſiua proceſſio in di-
uinis eſt per actus proprios naturæ intelle-
ctuali, vt ſuprà oſtendimus: at Deus eſt
ſubſtantia intellectualis, cuius actus ſunt
tantùm duo, ſcilicet intellectio & volitio.

Quòd item ſint duo tantùm termini ſeu
vnicus Filius in diuinis, vnicus Spiritus ſan- V.
ctus, patet, tum ex eo quòd ipſum intelli-
gere eſt in ſolo Patre productiuum, quia
eſt tantummodo dicere in illo; item velle
eſt ſolum notionale & productiuum in ſolo
Patre & Filio, vt ſuprà docuimus, & quan-
do aliquid producens producit ex neceſſi-
tate independenter à quocumque alio etiam
limitante vel impediente eius productio-
nem, & præterea ita vniformiter, vt nun-
quam ceſſet à tali ſua productione, tunc
eius fœcunditas tota exhauritur & adæqua-
tur tam intenſiuè, quàm extenſiuè per vni-
cum terminum ſibi correſpondentem; aliàs
enim tale producens non produceret ne-
ceſſariò vel independenter, vel abſque ali-
quo impediente, vel limitante eius produ-
ctionem; at Pater reſpectu productionis Fi-
lij, item Pater & Filius reſpectu productio- VI.
nis Spiritus ſancti habent omnes iſtas condi-
tiones, vt patet facilè cuilibet conſideranti;
ergo Pater producit Filium adæquantem tam
intenſiuè quàm extenſiuè totam ſuam fœ-
cunditatem; ſimiliter Pater & Filius produ-
cunt Spiritum ſanctum adæquantem exten-
ſiuè & intenſiuè totam ſuam vim actiuam
ſpirandi.

Cæterùm licet hæc admittantur ab omni-
bus Theologis, non tamen deſunt argumen-
ta, quæ faceſſant aliquod negotium; quæ
ſunt eiuſmodi.

Obiicitur primò: in diuinis vnica tantùm
eſt veluti actio, quæ ſimul eſt intellectio &
volitio: ergo vnica tantùm erit proceſſio in
diuinis. Confirmatur: pluralitas proceſſio-
num non poteſt eſſe in diuinis, niſi prima
illarum ſit principium ſecundæ, & ad illam VII.
habeat realem relationem, quia in diuinis
omnis multiplicatio attenditur penes oppo-
ſitionem relatiuam, & penes id, quod vnum
ſit ab alio: at ex duabus illis proceſſionibus
prima non eſt principium ſecundæ, nec ha-
bet realem oppoſitionem ad illam, non enim
proceſſio Verbi poteſt eſſe principium proceſ-
ſionis Spiritus ſancti, & ad illam habere rela-
tionem realem, niſi ſimul ſit principium iſtius
actionis, quâ Spiritus ſanctus procedit; ſed
proceſſio Verbi non poteſt eſſe principium
iſtius actionis, quâ Spiritus ſanctus procedit,
quia talis actio eſt vna & eadem cum illa, quâ
filius procedit, cuius tamen Filius non eſt prin-
cipium, aliàs enim produceret ſeipſum.

Reſpondetur intellectionem & volitionem
diuinam eſſe realiter vnicam ſimpliciſſimam VIII.
entitatem, quæ tamen propter ſuam eminen-
tiſſimam perfectionem eſt virtute duplex, at-
que ideò poteſt totum id præſtare, quod duæ
entitates realiter à ſe inuicem diſtinctæ poſ-
ſent.

Ad confirmationem conceſſâ maiore nega-
tur minor, ſi intelligatur (vt debet) de paſſiua
proceſſione; cùm enim paſſiuæ proceſſiones
ſint idem cum perſonis procedentibus, & ſit
oppoſitio relatiua inter Filium & Spiritum ſan-
ctum perſonas procedentes, & vna ſit ab alia,
vna etiam proceſſio erit ab alia, & ad illam ha-
bebit eamdem realem oppoſitionem, quam
vna perſona habet ad aliam.

Ad id verò quod dicitur, ſcilicet proceſſio-
nem Filij non poſſe eſſe principium proceſſio-
nis Spiritus S. niſi ſimul ſit principiũ actionis,

I. A quâ Spiritus ſanctus procedit, admittitur hoc ſenſu, quòd nimirum Filius, qui eſt prima proceſſio paſſiua, debeat eſſe principium actiuum per voluntatem, emanationis Spiritus ſancti.

Ad id verò quod affertur in contrarium, ſcilicet (actionem illam eſſe vnam & eandem cum intellectione, quâ Filius procedit, & proinde, ſi ſit principium illius etiam fore principium ſui ipſius) reſpondetur Filium propriè non dici principium veluti actionis illius, quâ Spiritus ſanctus procedit, quatenus illa eſt volitio, quia ratio principij importat diſtinctionem realem inter principium & principiatum; at illa volitio actiua, quæ concipitur ad modum actionis eſt aliquid idem cum ipſo Filio, quia ſicut paſſiuæ proceſſiones ſunt idem cum perſonis procedentibus, ſic & actiuæ proceſſiones ſunt idem cum perſonis à quibus aliæ procedunt: B II. ſed Filium dici principium Spiritus ſancti, & ipſam eius volitionem eſſe potiùs noſtro modo conſiderandi veluti viam ad ipſum Spiritum ſanctum producendum tanquam terminum. Quòd autem, ex eo quòd volitio, quæ concipitur vt actio etiam notionalis in Filio, ſit idem cum ipſa intellectione per quam Filius producitur à Patre, non faciat vt hic cenſeatur producere ſeipſum patet, quia volitio & intellectio in Deo ſunt vnum quid duntaxat realiter, & ſeruant inter ſe diſtinctionem virtualem, hæc entitas eſt intellectio ſub alia ratione, & ſub alia volitio: quod ſufficit vt aliquid non cenſeatur producere ſeipſum, vt patet in ipſomet myſterio Trinitatis, in quo perſona diſtinguitur ſolùm virtuali diſtinctione ab eſſentia, & tamen dum C III. Pater generat Filium non cenſetur vel ſeipſum, vel diuinam eſſentiam generare.

Obiicitur ſecundò: vnica proceſſio eſt infinitè perfecta: ergo exhaurit totam vim quæ eſt in illa vnica veluti actione, quæ ſimul eſt intellectio & volitio: ergo nullum locum reliquit ſecundæ proceſſioni.

Reſpondetur vim productiuam in diuinis non exhauriri vnicâ proceſſione, quia licet illa ſit infinita, attamen vt habet in ſe ipſam virtualem diſtinctionem, eſt tantùm infinita in ſua ratione, nimirum generationis, vel ſpirationis, & proinde dum exhauritur ſub ratione generationis, per productionem Filij non exhauritur ſub illa alia ratione, nimirum ſpirationis, quam adhuc retinet, & quæ tantùm exhauritur per proceſſionem Spiritus D IV. ſancti.

Obiicitur tertiò: diſtinctio & multiplicatio proceſſionis attenditur penes diſtinctionem terminorum formalium, ſed eſt idem formalis terminus vtriuſque diuinę proceſſionis, ſcilicet natura diuina, quæ vna & eadem communicatur Filio & Spiritui ſancto.

Reſpondetur, ſi quæſtio ſit de reali diſtinctione harum proceſſionum, eam non ſumi à natura, quæ communicatur, ſed ab origine & relatione oppoſita, vt inferiùs dicetur: ſi verò quæſtio ſit de diſtinctione quaſi formali, dico illas eſſe diſtinctas quaſi formaliter, & habere diſtinctos terminos formales; ratio enim formalis termini eſt potiùs deſumenda ex modo, quo res producta terminat actionem, quâ producitur, quàm ex ipſa forma, quâ res producta informatur; vt enim res producta A dicitur terminus reſpectu productionis, ita etiam dicitur formalis terminus, ex modo terminandi illam formaliter, non verò ex eo, quòd ſit forma rei productæ, ſicut nec materia rei productæ dicitur terminus materialis, ex eo quòd ſit eius materia; imò aliquando materia eſt pars termini formalis, vt in creatione: at verò modus ille, quo natura diuina communicatur Filio, eſt diſtinctus ab illo, quo communicatur Spiritui ſancto: quia huic communicatur ſub ratione volitionis, amoris, & veluti impulſus; iſti verò ſub ratione intellectionis, vt patet ex dictis; qui duo modi diſtinguuntur à ſe inuicem, vt ſatis intelligitur: vnde quamuis ambæ illæ diuinæ perſonæ eandem habeant eſſentiam diuinam, proceſſiones tamen illarum non deſinunt diſtingui à ſe inuicem formaliter, ſicut licet primus parens & Abel eandem habeant ſpecie naturam, B proceſſiones tamen illorum ſunt formaliter à ſe inuicem diſtinctæ, vna eſt creatio, altera generatio. V. VI.

Obiicitur quartò: ſi ſunt duæ proceſſiones in diuinis, aut illæ diſtinguuntur ſolo numero vel ſpecie: non primum, quia non ſunt actus eiuſdem ſpeciei, ſi conſiderentur formaliter, vt enim intellectus eſt alterius ſpeciei à voluntate, ita & intellectio & volitio, per quas ſunt paſſiuæ proceſſiones, erunt alterius ſpeciei à ſe inuicem: non item ſecundum, quia paſſiuæ proceſſiones, ſunt idem cum perſonis procedentibus, at perſonæ diuinæ procedentes non diſtinguuntur ſpecie à ſe inuicem, cùm non habeant diſtinctam ſubſtantiam ſeu naturam.

C Reſpondetur ex hoc dictis, proceſſiones illas formaliter conſideratas diſtingui à ſe inuicem ſpecie iuxta noſtrum loquendi modum; nam in eo conueniunt, quòd ambæ ſint reales, diuinæ, & nullam includant imperfectionem; vnde non ſunt primò diuerſæ & ſe ipſis diſtinctæ, vt aliqui voluerunt; illa enim dicuntur primò diuerſa, quæ in nullo conueniunt, iſtæ autem duæ proceſſiones in hoc diſtinguuntur, quòd ſcilicet ſint modi diſtincti habendæ ſubſtantiæ; vnde ſicut vniuocatio ſpecifica, vel numerica ſubſtantiæ attenditur penes ſpecificam vel numericam vnitatem formæ, ſeu naturæ communicatæ, ſic etiam ſpecifica diſtinctio proceſſionũ penes eoſdem vel diſtinctos modos habendæ ſubſtantiæ, & naturæ, ſiue illa natura, quæ communicatur, ſit eiuſdem ſpeciei, ſiue non. Neque refert D quòd paſſiuæ proceſſiones ſint idem cum perſonis procedentibus; hoc enim eſt verum de identitate reali, at noſtro conſiderandi modo diſtinguitur aliquo modo, quatenus ſcilicet proceſſiones concipiuntur à nobis tanquam viæ quibus perſonæ diuinæ producuntur. VII. VIII.

Obiicitur vltimò, non videri potiorem rationem admittendi duas proceſſiones in diuinis per intellectum & voluntatem, quàm duas alias, ſcilicet per potentiam & bonitatem Dei, cùm Deus per hæc duo etiam ſeſe communicet.

Ad vltimum reſpõdetur, non eſſe parem rationem admittẽdi duas alias proceſſiones per potentiã & bonitatẽ, hîc enim tantùm agitur de cõmunicatione naturæ diuinæ per proceſſionẽ ad intra; vnde cùm potentia ſit tantùm

I. principium omnium creaturarum, ſit vt in di-
uinis ad intra non detur proceſſio correſpon-
dens huic principio; nec item detur pro-
ceſſio correſpondens diuinæ bonitati, quia
illa non eſt principium actiuum, nec reuo-
catur ad cauſam efficientem, ſed duntaxat
ad finalem: at omnis perſona procedens de-
bet emanare ab alia, vt à principio; & pro hac
reſponſione videri poteſt hâc quæſtione ſan-
ctus Thomas.

Ex his intelligitur etiam non debere aſſi-
gnari aliquas proceſſiones correſpondentes
ſcientiæ diuinæ, prout illa diuiditur in *ſpecu-
latiuam* & *practicam*, non tantùm quia eiuſ-
modi ſcientiæ ex parte entitatis, quam di-
cunt in Deo, non diſtinguuntur virtualiter
inter ſe, ſicut intellectio & volitio; ſed etiam
quia hîc tantùm agitur da communicatione
II. naturæ diuinę ad intra: ſcientia autem *pra-
ctica* Dei eſt tantùm pro rebus producendis
extra Deum, quatenus illa dirigit potentiam
in operando. Tum etiam quia ſcientia *ſim-
plicis intelligentiæ* in Deo prout tantùm di-
cit nudam perceptionem omnium creatura-
rum poſſibilium, non eſt productiua, cùm
vt ſic non ſit notionalis, ſed communis om-
nibus perſonis diuinis, ideóque et vt ſic, nul-
la proceſſio correſpondere debet.

AD QVÆSTIONEM XXVIII.

DISPVTATIO PRIMA.

III. *De exiſtentia, eſſentia & diuiſione re-
lationum diuinarum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

*Vtrum aliqua relationes reales ſint
in Deo.*

RELATIONVM diuinarum
ſumptarum ſecundùm totam
ſuam latitudinem, aliæ ſunt,
quibus Deus reſpicit creatu-
ras, cuiuſmodi eſt relatio *crea-
toris, domini*; aliæ quibus per-
ſonæ diuinæ reſpiciunt ſeſe inuicem, ſine a-
liquo ordine ad extra; hæ autem adhuc ſunt
IV. in duplici differentia, aliæ enim ſunt & di-
cuntur *originis*, aliæ *non originis*: illæ dicun-
tur eſſe *originis*, quæ fundantur in proceſſio-
ne ſiue actiua, ſiue paſſiua vnius perſonæ ab
alia, & quæ comparatæ ad relationes crea-
tas videntur habere aliquam analogiam cum
his relationibus creatis, quas Ariſtoteles quin-
to *Metaphyſicorum* & alij Philoſophi dicunt
fundari in actione & paſſione, cuiuſmodi ſunt
paternitas & filiatio.

Relationes diuinæ *non originis* eæ ſunt,
quæ fundantur in vnitate naturæ, perfectio-
nis, & attributorum, vt ſunt æqualitas, iden-
titas, & quæ comparatæ ad relationes crea-
tas, correſpondent iis quas Ariſtoteles &
Philoſophi dicunt fundari in vnitate ſub-
ſtantiæ, quantitatis, & qualitatis; nam gra-
dus perfectionis vocatur à Theologis & Phi-

A loſophis quantitas *virtutis*, & diuina attribu- V.
ta licet non ſint perfectiones accidentariæ,
attamé comparantur cum diuina natura, tan-
quam qualitates ſaltem eſſentiales, iuxta eam
loquendi formulam, quâ Ariſtoteles differen-
tiam eſſentialem conſtitutiuam ſpeciei, quali-
tatem *generis* vocat.

Non eſt hîc diſputatio de primo genere di-
uinarum relationum, quia hîc ſolummodo
conſideramus Deum ad intra; neque item no-
bis hîc eſt diſputatio de relationibus *non ori-
ginis*, de his enim agemus infrà cum ſancto
Thoma; ſed tantùm de his quæ ſunt *origi-
nis*.

Primum autem, quod occurrit explican-
dum circa illas, eſt earum exiſtentia, ſcilicet
vtrum dentur in Deo: pars affirmans eſt de fide
ex vndecimo Concilio Toletano in confeſſio-
B ne fidei, in qua expreſsè habetur diuinas per- VI.
ſonas referri relationibus, & ex Florentino
ſeſſione decimâ octauâ, vbi Ioannes agés par-
tes Latinorum, ait apud omnes doctores Ec-
cleſiæ tam Græcos, quàm Latinos ſolâ relatio-
nem diuinâ proceſſione multiplicare perſo-
nas. Item ex ſcripturis, quibus prima perſona
Trinitatis reſpectu ſecundæ dicitur Pater, &
ſecunda reſpectu primæ dicitur non tantùm
Filius Dei, ſed etiam verus Filius Dei, vt pri-
mæ ſancti Ioannis quinto: ergo ſi ſecunda per-
ſona eſt verus Filius, habet veram filiationem,
& cùm Filius vt ſic, non ſit ſuipſius Filius, quia
nihil generat ſeipſum, ſed eſt alicuius diſtinctę
perſonæ, filiatio debet eſſe ratio quædam re-
ſpectiua, quâ Filius per veram relationem re-
ſpiciat primam perſonam Trinitatis, ſeu Pa-
C trem, ſimiliter & paternitas, quâ prima perſo- VII.
na Trinitatis reſpicit ſecundam.

Atque hæc doctrina eſt communis omnium
Patrum: ſancti Athanaſij oratione ſecundâ &
quartâ *contra Arianos*, ſancti Gregorij Na-
zianzeni oratione quartâ *de Theologia*, ſan-
cti Baſilij libro tertio *contra Eunomium*, ſan-
cti Auguſtini libro quinto *de Trinitate* capite
octauo, vbi ait relationem propriè inueniri in
Deo. Et etiam omnium Scholaſticorum hîc &
libro primo ſententiarum diſtinctione 20.
Ratio autem, quam ſanctus Thomas hîc arti-
culo primo, & libro quarto *contra Gentes* capi-
te decimo quarto attigit: eſt autem hæc,
quando producens & productum ſunt eiuſ-
dem ordinis, id eſt referibilitatis, & eiuſdem
naturæ, ſeu neceſſitatis ad exiſtendum, tunc
verè reales relationes dãtur inter illa; ſic enim
D reperiuntur ibi omnes conditiones relatio- VIII.
num realium, ſcilicet extrema realiter diſtin-
cta, mutuus ad ſe inuicem reſpectus æquè ne-
ceſſarius, & æqualis neceſſitas vtriuſque ex-
tremi in exiſtendo: at in diuinis Pater & Filius
ſunt producens & productũ, item Pater & Fi-
lius comparatione Spiritus ſancti ſunt produ-
cẽs, & Spiritus ſanctus comparatione illorum
eſt aliquid productum; item Pater & Filius
ſunt eiuſdem ordinis ſeu referibilitatis, quià
Pater eſt Filij Pater, & Filius eſt Patris Fi-
lius: item Pater & Filius vt ſpirator, ſunt
Spiritus ſancti ſpirator, & Spiritus ſanctus
vt Spiritus ſanctus eſt ſpiratus ſpiratoris,
ſeu Patris & Filij vt ſunt ſpirator; item
ſunt eiuſdem neceſſitatis in exiſtendo, quia
ſunt correlata mutua: ergo relationes quæ
ſunt inter illos ſunt reales: ergo aliquæ re-

I. lationes reales dantur in diuinis.

Maior patet inductione factâ per omnes relationes, quæ communiter admittuntur à Philoſophis eſſe reales. Et probatur etiam ex ſancto Thoma ſuperiùs quæſtione decimâ tertiâ articulo ſeptimo, relatiua verè & perfectè accipit ſpecificationem, & veluti complementum à termino ſibi correlato; nam eius perfectio relatiua eſt quòd referatur ad aliud: ergo poſtulat neceſſariò exiſtentiam ſui correlati: ergo vera & propriè dicta correlata debent eſſe paria & æqualis neceſſitatis, quoad exiſtentiam & proinde eiuſdem ordinis.

ARTICVLVS II.

Reſpondetur obiectionibus contra doctrinam præcedentis articuli, & ſoluitur dubium.

II. OBICITVR primò, realem relationem dicere intrinſecè mutuam dependentiam extremorum inter ſe, quæ dependentia nulla eſt in diuinis, cùm dicat imperfectionem.

Confirmatur, quia ex Ariſtotele in categoriis capite *de relatis*, relata ſunt, *quorum totum eſſe eſt ad aliud*: at totum eſſe Patris, verbi gratiâ, diuini non eſt ad aliud; tum quia habet aliquod eſſe, quod eſt idem in filio, tum etiam quia filius non eſt aliud à patre, ſed ſolummodo alius, vt inferiùs obſeruabitur.

III. Reſpondetur relationem præciſè conſideratam non dicere dependentiam, ſed mutuam tantùm habitudinem, & connexionem extremorum inter ſe, relatio enim eſt habitudo ad terminum, quæ ſumpta præciſè nullam dicit imperfectionem. Nam & ſcientia dicit habitudinem ad obiectum, cùm requirat illud, neque propterea excluditur à Deo: & dependentia ſignificat illud, quod dicitur dependere, habere eſſe omninò aliud, ſeu diſtinctum ab eo, à quo dependet: vnde cùm diuinæ relationes non habeant eſſe diſtinctum ab ipſo eſſe naturæ diuinæ, vt dicetur infrà, & hoc eſſe ſit idem in omnibus perſonis diuinis, fit, vt diuinæ relationes nullam dicant dependentiam: multò minus ſequitur quamlibet perſonam relatam eſſe ab alia ſibi correlata; hæc enim diſtinguuntur habere *eſſe ab alio*, & *habere eſſe ad alium*: primum

IV. dicit emanationem vnius ab altero, ſecundum dicit habitudinem vnius ad alium, tanquam terminum ſibi correlatum, quæ habitudo reperitur in Patre ad Filium, ſiue aliqua emanatione ſui à Filio.

Hinc patet ſolutio ad illas Patrum & Scholaſticorum auctoritates, in quibus agendo de hac mutua habitudine vnius, vel duarum perſonarum diuinarum ad aliam, ratione relationis, vtuntur his duobus terminis (*dependere, dependentia*) vt ſancti Gregorij Nyſſeni, libro *de differentiis eſſentiæ, & hypoſtaſeos*, item epiſtolâ *de imagine & ſimilitudine* contra Apollinarem, Cyrilli Alexandrini libro decimo tertio Theſauri capite ſecundo, Alenſis primâ parte quæſtione nonageſimâ primâ membro primo in ſolutione ad ſecundum, & aliquorum aliorum: tunc enim vſurpant

A hos terminos in ampliori ſignificatione, nimirum prout ſignificant, quandam duntaxat exigentiam vnius termini ad poſitionem alterius; non autem in præciſa & ſtricta nunc explicata; eodem planè modo quo Patres Græci interdum de diuinis proceſſionibus, vtuntur his nominibus (*cauſa, cauſatum*) in ampliori ſignificatione, quàm Latini, vt etiam Cardinalis Beſſarion obſeruauit ſuâ oratione ad Patres Concilij Florentini ſeſſione vltimâ. Nam dependentia propriè ſumpta ſupponit in eo, quòd dicitur dependere, egeſtatem, infirmitatem, & limitationem propriæ ſuæ eſſentiæ, vt non habentis à ſe ipſa, quidquid requiritur, ſed ad id indigentis auxilio alterius, & proinde ipſa dependentia propriè ſumpta ei tantùm rei competit,

B cuius entitas poteſt abſolutè loquendo non exiſtere, cuiuſmodi non eſt diuina eſſentia, ſiue in Spiritu ſancto, ſiue in Filio, vel aliquid etiam relatiuum, quod eſt in illis: cùm quidquid illa habet in vnoquoque illorum, iſtud tanquam naturali neceſſitate ſibi debitum vendicet, & ſingulæ perſonæ diuinæ ſint paris neceſſitatis in exiſtendo. VI.

Ad confirmationem primùm reſpondetur; quod ſpectat ad particulam illam (*totum eſſe*) quando in definitione relationis, ſeu relatorum totum eſſe autem dicitur eſſe ad aliud, ſeu conſiſtere in reſpectu, particulam illam *totum eſſe*, non excludere illud, quod eſt de communi ratione relationis, & ipſius relati: verbi gratiâ, quia relatio creata ex ratione ſua communi & generica habet, quòd ſit accidens, in quo conuenit cum

C aliis nouem categoriis poſterioribus, per prædictam particulam (*totum eſſe*) non excluditur communis illa eius ratio inhærentiæ in ſubiecto, ſed ſpecialis eius ratio tantùm explicatur, iuxta quam diſtinguitur ab aliis accidentibus, quæ eſt eſſe reſpectiuum: vt Dialectici explicant in categoriis ad caput *de relatis*: & ideò licet Pater, Filius, & Spiritus ſanctus habeant aliquod eſſe eſſentiale, in quo conueniunt, quia tamen præter iſtud eſſe, vnaquæque perſona diuina habet ſpeciale ſuum eſſe relatiuum, & illud habet totam ſuam rationem poſitam in reſpectu, & habitudine ad aliam perſonam, rectè dicitur habere totum ſuum eſſe ad aliud. VII.

Deinde reſpondetur quantum ſpectat ad ſecundam iſtam particulam (*aliud*) eam ſumi poſſe duobus modis: primò *ſubſtantiuè*

D quatenus ſignificat aliam & diſtinctam ſubſtantiam, ſeu eſſentiam eſſe in termino correlato, ab ea quæ eſt in relato; ſecundò poſſe accipi *adiectiuè*, quatenus ſcilicet ſignificat aliud correlatum, ita vt ſenſus definitionis ſit iſte, formalis ratio relatorum eſt ad aliud correlatum, ſeu reſpicere correlatum, particulam iſtam (*aliud*) in definitione relatorum non ſumi priori modo, ſed tantùm poſteriori, quomodo competit etiam diuinis relationibus. Nam & Ariſtoteles in categoriis capite *de relatis*, inſinuat hanc explicationem, & hunc eſſe ſenſum definitionis relatorum, dum illa ſic definit: *ea dicuntur ad aliquid, quæ id quod ſunt aliorum eſſe, aut ad aliquid, aliquo alio modo dicuntur*, & quando hæc particula *aliud* in iſta definitione ſumitur *ſubſtantiuè*, tunc talis definitio competit tan- VIII.

I. tùm relationibus creatis: quatenus illæ ſem- A
per reſpiciunt terminum diſtinctum in eſſen-
tia ſaltem eſſentiali indiuiduali; vt patet fa-
ctâ inductione per illas. Vnde Boëtius rela-
tus hîc à S. Thoma art. primo in primo argu-
mento negans relationem prædicari de Deo,
id intelligit ſecundùm eum modum, quo
creatæ relationes prædicantur de rebus crea-
tis, nimirum inhærendo illis, & quatenus re-
ſpiciunt terminos diſtinctos in ſua ſubſtantia
ſaltem indiuiduali, quomodo diuina relatio
non prædicatur de Deo.

Obiicitur ſecundò: ſi relatio eſſet in di-
uinis, illa deberet prædicari de Deo, vel
ſubſtantialiter, vel accidentariò, non ſub-
ſtantialiter; quæ enim ſic prædicantur, non
dicunt ordinem ad aliud, ex ſancto Auguſti-
no libro quinto *de Trinitate* capite quarto,
II. quinto & ſexto, non item accidentariò, quia B
modus iſte prædicandi denotat id, quod præ-
dicatur, inhærere ei, de quo prædicatur; vt
dialectici docent: at in Deo nihil eſt inhæ-
ſiuè.

Reſpondetur relationem neque ſubſtan-
tialiter ſeu eſſentialiter, neque accidenta-
riò prædicari de Deo, ſed tantùm ſecundùm
relationem, quatenus refert vnum terminum
ad alium.

Obiicitur tertiò: ex eo quod in ſcripturis
ſecunda perſona Trinitatis dicitur verus Fi-
lius, item prima, Pater, non videtur benè
colligi diuinas relationes eſſe reales, nam
Deus eſt etiam verè dominus, & creator om-
nium, item columna eſt verè nobis dextra,
vel ſiniſtra; & tamen relatio illa, quæ eſt
Dei creatoris & domini ad creaturas eſt tan- C
III. tùm rationis, ex ſancto Thoma ſuperiùs quæ-
ſtione decimâ tertiâ, articulo ſeptimo, ſimi-
liter ratio dextri & ſiniſtri: ergo neque ex eo,
quòd prima perſona Trinitatis dicitur in ſcri-
pturis, Pater, & ſecunda verus Filius Dei, be-
nè colligitur aliquas relationes dari in Deo,
quæ ſint reales.

Reſpondetur relationes paternitatis & fi-
liationis non intelligi eſſe in diuinis tantùm,
& ſimpliciter, ex eo quòd prima perſona Tri-
nitatis dicitur in ſcripturis Pater, & ſecunda
Filius: ſed præterea ex eo, quòd illæ perſo-
næ, ita dicantur Pater & Filius, vt tamen ſi-
gnificentur eſſe eiuſdem ordinis, & neceſſi-
tatis quoad exiſtentiam: quòd nimirum vna
perſona requirat neceſſariò aliam, ita vt eo
ipſo, quo vna perſona intelligitur capax re- D
lationis, vel illam habere, ſic etiam & alia;
IV. cùm nulla poſſit eſſe ratio, cur ſcilicet vna
perſona referatur reali relatione, & alia non
referatur; vnde talis relatio eſt propriè mu-
tua: at diſpar eſt ratio relationis domini, &
creatoris; nam & Deus quatenus creator &
dominus non eſt eiuſdem ordinis cum ipſis
creaturis, ad quas habet relationem ratio-
nis, nec habet à tali relatione, quòd ſit crea-
tor, quòd ſit dominus, ſicut Deus Pater ha-
bet formaliter à relatione paternitatis in ſe-
ipſo ſubſiſtente, quòd ſit Pater, item Filius
à relatione filiationis in ſeipſo ſubſiſtente ha-
bet, quòd ſit Filius. Deus autem dicitur for-
maliter creator, & dominus tum ab effectu
creationis & dominij, qui adhuc perſeuerat
in effectu; fundamentaliter verò ab illa ſum-
ma potentia, quæ poteſt aliquid facere ex ni-
hilo, ſicut ex illa poteſtate, quam habet in V.
ſubditos, vocatur etiam dominus; relatio au-
tem dextri & ſiniſtri eſt tantùm rationis, nec
tamen ipſa columna deſinit dici ſiniſtra, vel
dextra, nemine etiam cogitante per quandam
denominationem extrinſecam.

Quæras cùm quatuor oppoſitorum genera
diſtinguantur à Philoſophis, quare ſola oppo-
ſita *relatiua* locum habent in Deo.

Reſpondetur hanc poſſe dari rationem, ſci-
licet, quòd in aliis omnibus oppoſitis, vnum
extremorum ſemper dicat intrinſecè aliquam
imperfectionem; vnde cùm nulla imperfe-
ctio ſit in Deo, alia oppoſita nullum locum
poſſunt habere in Deo, & quòd alia oppoſita
dicant intrinſecè imperfectionem, patet diſ-
currendo per illa: in oppoſitione *contradi-*
ctoria vnum oppoſitorum debet negari de VI.
eodem, ſub eadem omninò ratione, ſecun-
dùm quam affirmatur de illo, ſicque ſimul
eſſe, & non eſſe, quod eſt impoſſibile; in op-
poſitione *priuatiua* vnum extremorum eſt
negatio formæ in ſubiecto apto, quam alte-
rum extremum importat: at Deum carere a-
liquo ſibi conuenienti apto & debito eſt im-
perfectio; in oppoſitione *contraria* vnum con-
trariorum eſt ſemper minus perfectum alio,
magis autem & minus perfectum non habent
locum in perſonis diuinis, vt profitemur in
Symbolo ſancti Athanaſij, ideóque nulla iſta-
rum trium oppoſitionum reperitur in diuinis:
at *relatiua* oppoſitio eſt aliquid poſitiuum
nec aliquam includit imperfectionem, & ſola
illa rectè multiplicat in diuinis.

ARTICVLVS III. VII.

Iuxta quam rationem relationes diuinæ ſint reales.

VT præſens difficultas intelligatur, no-
tandum eſt relationem poſſe duobus
modis conſiderari: primò quoad rationem
exiſtendi in ſubiecto, ſeu per ordinem ad ſuum
ſubiectum, & hoc Philoſophi & Theologi
vocant *eſſe in* relationis, quia relatio vt ſic,
conſideratur ſecundùm inhærentiam, quam
habet in ſubiecto, quæ ratio eſt ei communis
cum omnibus aliis accidentibus, vt per ſe pa-
tet. Deinde relatio poteſt conſiderari ſecun-
dùm habitudinem ad ſuum terminum, id eſt
correlatum, quod reſpicit, ſeu iuxta rationem
reſpiciendi terminum ſibi correlatum, & ta-
lis eius ratio communiter vocatur à Philoſo- VIII.
phis & Theologis (*eſſe ad*) penes quod (*eſſe*
ad) ipſa relatio diſtinguitur ab omnibus aliis
accidentibus, cùm vt ſic conſtituat diſtinctum
genus categoriæ, vt Dialectici docent agendo
de categoriis.

Secundò notandum, talem dari proportionẽ
diuinarum relationum ad creatas, vt, quia nul-
lum eſt accidens in Deo, ſed totum quod eſt
in eo, eſt ſubſtantiale, illud (*eſſe in*) quod eſt
in diuinis relationibus, tranſeat in ſubſtan-
tiam Dei, ſeu identificetur cum diuina eſſen-
tia; ſicque diuinas relationes nullam dicere
inhærentiam in ſubiecto, ſed eſſe ſubſiſtentes:
& quòd diuinæ relationes conſideratæ hoc
modo ſint reales, loquendo propriè, nemo re-
uocat in dubium, ſed cùm præter iſtam ratio-
nem importatam hâc particula, *eſſe in*, ha-

I. beant & aliam rationem imputatam hâc particulâ, *eſſe ad*, quâ propria earum ratio reſpiciendi explicatur, quæritur an diuinæ illæ relationes ſint etiam reales, iuxta hanc rationem; an verò ſint tantùm aliquid rationis, & hic eſt proprius ſenſus huius articuli.

Prima ſententia tribuitur Capreolo libro primo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ tertiâ, & aliis nonnullis, negans relationes diuinas conſideratas ſecundùm *eſſe ad* eſſe reales, & affirmans eſſe tantùm aliquid rationis.

Melior tamen eſt communis aliorum ſententia, cum qua concludimus, *diuinas relationes eſſe reales ſecundùm ſuum eſſe ad:* quæ ſententia eſt tam certa, vt multi interpretum S. Thomæ hîc doceant contrariam ſententiam
II. eſſe erroneam in fide; quæ cenſura videtur etiam eſſe ſancti Thomæ in quæſtionibus diſputatis *de potentia* quæſtione octauâ articulo primo in principio corporis, dum ita ſcribit: *ſententiam fidei Catholicæ ſequentes, oportet dicere in diuinis relationes reales eſſe*. & oppoſita ſententia ſapit hæreſim Sabellij, quia datâ illâ tres diuinæ perſonæ non erunt inter ſe realiter diſtinctæ, omnis enim realis diſtinctio inter aliqua realia debet eſſe per aliquid reale: nam implicat effectum realem exerceri à forma non reali: at quod habet tantùm eſſe per operationem intellectus, non poteſt fundare diſtinctionem verè realem inter duo: ſed inter perſonas diuinas datur verè diſtinctio realis: ergo illa debet eſſe per aliquid reale: ſed iſtud reale diſtinctiuum perſonarum diuinarum eſt relatio originis conſiderata ſecundùm
III. ſuum *eſſe ad*: ergo diuina relatio originis ſpectata ſecundùm ſuum *eſſe ad* eſt realis.

Explicatur, & confirmatur: in perſonis diuinis poſſumus conſiderare duo, nimirum eſſentiam, & relationem: deinde ipſam relationem adhuc duobus modis, primò iuxta ſuum *eſſe in*, ſecundò iuxta ſuum *eſſe ad*, perſonæ diuinæ non ſunt à ſe inuicem realiter diſtinctæ per eſſentiam, hæc enim eſt vna & eadem in omnibus: quod autem idem eſt & commune pluribus, non diſtinguit illa, nec item diuinæ perſonæ ſunt realiter diſtinctæ per diuinas relationes conſideratas ſecundùm *eſſe in*, quia illud tranſit in ſubſtantiam ſeu eſſentiam diuinam, quæ vt nunc oſtenſum eſt non diſtinguit illas: ergo reſtat vt relationes diuinæ diſtinguant perſonas diuinas realiter conſideratas ſecundùm *eſſe ad*. Vltima hæc conſequentia probatur: diuinæ perſonæ
IV. per illud à ſe inuicem diſtinguuntur, per quod ſibi inuicem opponuntur, iuxta illud vulgare Theologorum axioma in diuinis, *omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio*: atqui perſonæ diuinæ non opponuntur ſibi inuicem per ipſas ſuas relationes *originis*, præciſè conſideratas ſecundùm *eſſe in*, quia in eo omnes perſonæ diuinæ identificantur, ſed tantùm opponuntur per ſuas relationes ſecundùm ſuum *eſſe ad*: ergo & per illas, vt ſic diſtinguuntur, & ex conſequenti diuinæ relationes conſideratæ ſecundùm ſuum *eſſe ad*, ſunt reales.

Fundamenta contrariæ ſententiæ duo ſunt. Primum eſt: illud *eſſe ad* relationis diuinæ, eſt eiuſdem rationis, ſaltem loquendo analogicè, & ſecundùm proportionem, ac *eſſe ad*, quod

A eſt in relationibus creatis; ſed *eſſe ad*, quod eſt V.
in relationibus creatis eſt tantùm aliquid rationis, quia eſt commune tam relationibus rationis, quàm realibus: igitur & *eſſe ad* relationum diuinarum eſt tantùm aliquid rationis.

Reſpondetur negando *eſſe ad* in omnibus relationibus creatis eſſe aliquid rationis; nam illud verè & propriè eſt reale, per quod præciſè ipſum ens contrahitur, vt conſtituat ſpecialem quandam categoriam, quia ſeries categoriarum eſt tantùm pro entibus realibus; vt Dialectici communiter docent; ſed ipſum *eſſe ad* contrahit accidens, vt conſtituat prædicamentum relationis diſtinctum à cæteris prædicamentis, vt Dialectici tradunt, & ipſum *eſſe ad* non eodem modo ineſſe relationibus
B creatis realibus, & relationibus rationis iidem VI.
Dialectici docent; his tantùm conuenire per operationem mentis, illis citra mentis operationem.

Alterum fundamentum tale eſt: relatio habet à ſuo fundamento, *eſſe in*, à ſuo termino *eſſe ad*: at non poteſt intelligi, quomodo terminus valdè remotus à correlato, influat aliquod eſſe in ipſum correlatum.

Confirmatur: quia ſi vtrumque eſſe relationis, nimirum *eſſe in*, & *eſſe ad*, eſt aliquid reale, iam relatio vt ſic erit aliquid compoſitum, & non vna ſimplex entitas; ſicque non habebit locum in categoriis, contra communem ſententiam Philoſophorum.

Confirmatur ſecundò auctoritate S. Thomæ, quando hâc quæſtione articulo primo, ait in ſolo prædicamento relationis inueniri aliqua *ſecundùm rationem tantùm*, & *non ſecun-*
C *dùm rem*; hoc enim ſolùm poteſt intelligi de VII.
ipſo *eſſe ad*, in quo relatio diſtinguitur ab omnibus aliis prædicamentis: ergo cùm diuinæ relationes ſint veræ relationes, erunt tantùm reales ſecundùm ſuum *eſſe in*, & non ſecundùm *eſſe ad*.

Reſpondetur, ex communi doctrina Philoſophorum, relationem reſultare ad poſitionem termini, cùm enim vnum extremum, illam quaſi implicatam in ſe, & virtute continet, eius habitudo explicatur ad poſitionem alterius extremi; ſicque cùm totum eius eſſe ſit reſpicere alium terminum, eius eſſe reſultat ad poſitionem alterius termini.

Ad primam confirmationem reſpondetur, non quodlibet compoſitum excludi à prædicamentis: nam homo eſt quid compoſitum, & tamen habet locum in prædicamento ſub-
D ſtantiæ; ſed ea tantùm compoſita reiiciuntur VIII.
à ratione prædicamenti, quæ faciunt ens per accidens, nec ſunt entia completa; ideóque licet duæ illæ rationes *eſſe in*, & *eſſe ad*, diſtinguantur in relatione creata, quia tamen faciunt vnum quid completum in genere accidentis, relatio non reiicietur propterea à numero categoriarum, cùm talis compoſitio reperiatur etiam in aliis prædicamentis.

Ad confirmationem ſecundam ex S. Thoma reſpondetur, eius ſenſum eſſe in ſola categoria relationis intellectû poſſe fingere aliquid, quod proportionem aliquam habeat ad veram relationem categoricam, non autem poſſe fingere quid tale in aliis categoriis; qua de re philoſophi ex profeſſo diſputant in metaphyſicis, vbi agunt de ente rationis.

I.

ARTICVLVS IV.

Quot ſint diuinæ relationes originis.

SIT vnica propoſitio: *quatuor tantùm ſunt diuinæ relationes originis*, ſcilicet *paternitas, filiatio, ſpiratio actiua, & ſpiratio paſſiua.* Sic ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo quarto, & alij omnes communiter.

Probatur: diuinæ relationes originis tot ſunt & debent ſolùm admitti, quot poſſunt, & debent correſpondere diuinis proceſſionibus ad intra, & perſonis tam procedentibus, quàm producentibus, quia (vt ipſũ nomẽ *originis* indicat) eiuſmodi relationes fundantur in diuinis proceſſionibus; imò & identificantur cum ipſis: at duæ tantùm non plures, ne- II. que pauciores dantur in diuinis proceſſiones, vt ſuprà oſtendimus: item duæ tantùm perſonæ dantur procedentes, & vna omninò improducta, ſeu nullo modo procedens, vt etiam docuimus, & vnicuique proceſſioni duæ tantùm poſſunt correſpondere relationes, vna ex parte principij, alia ex parte termini, vt primæ proceſſioni ex parte principij, *paternitas*, ex parte termini, *filiatio*, ſecundæ item proceſſioni, ex parte principij, *ſpiratio actiua*, & ex parte termini, *ſpiratio paſſiua*: ergo quatuor tantùm ſunt in diuinis relationes originis.

Neque his obſtat, quòd inter Patrem & Filium in diuinis detur relatio *dicentis ad dictum*, eáque realis, quæ videatur eſſe alia à paternitate, & filiatione. Nec item quòd actiua ſpiratio ſit in duabus perſonis, nimirum Pa- III. tris & Filij; in humanis verò, quia vis generatiua eſt in vtroque parente, duas etiam dari relationes, vnam *paternitatis*, alteram *maternitatis.*

Hæc inquam non obſtant: primum quidem, quia in diuinis relatio *dicentis ad dictum* eſt eadem cum relatione paternitatis, & relatio *dicti ad dicentem*, eadem omninò cum relatione filiationis; nam ex ſancto Auguſtino libro ſeptimo *de Trinitate* capite ſecundo, ſecunda perſona Trinitatis, eo eſt ſubſtantiale & perſonale Verbum Patris diuini, quo eſt Filius, & eo eſt Filius, quo Verbum ſubſtantiale, & perſonale Patris, vt poteſt intelligi ex dictis de generatione Filij, & ex dicendis infrà de productione eius ex comprehenſiua cognitione ipſius Patris, & ex dicendis de no- IV. mine *Verbi.*

Secundum item non obſtat, ita enim relatio ſpirationis actiuæ eſt in duabus perſonis, nimirum Patris & Filij, vt tamen illa ſit omninò vnica, indiuiſa, & non duæ; & vnicus tantùm terminus ſecundùm eandem omninò rationem conſideratus correſpondeat ei; at in creatis eſt diſpar ratio, nam relatio paternitatis eſt omninò diſtincta à relatione maternitatis, quia illæ duæ relationes fundantur in diſtinctis virtutibus agendi, quarum vna eſt in ſolo patre, & alia in ſola matre, & filius, qui eſt adæquatus terminus generationis reſpondet vnicuique ſecundùm diuerſam rationem, quod nullo modo habet locum in diuina ſpiratione, ſiue actiua, ſiue paſſiua.

A V.

DISPVTATIO II.

De diſtinctione relationum originis à ſe inuicem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diuinæ relationes originis diſtinguantur inter ſe realiter.

TOTA difficultas reuocari poteſt ad duo: primum eſt, an realis diſtinctio detur inter aliquas ex enumeratis ſuperioris diſput. artic. vlt. diuinis relationibus originis; ſecundum B eſt, inter quas hæc realis diſtinctio reperiatur, VI. & potiſſimùm an illa detur inter ſpirationem actiuam & paternitatem, & filiationem. Quod ſpectat ad primum,

Sit hæc propoſitio. *Realis diſtinctio datur inter diuinas relationes originis*: eſt de fide ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio, & refertur capite *firmiter* de ſumma Trinitate, & fide Catholica, & ex Concilio Toletano vndecimo in confeſſione fidei, vbi dicitur in relatione terni numerum perſonarum: item ex Boëtio libro *de Trinitate*, ſancto Anſelmo libro *de proceſſione Spiritus ſancti* capite tertio, & aliis dicentibus relationem multiplicare Trinitatem. Ex quibus hæc probatio elicitur: quidquid diſtinguit realiter vnum ab alio, debet eſſe realiter diſtinctum à reali diſtinctiuo alterius: at diuinæ relationes origi- C nis diſtinguunt realiter diuinas perſonas à ſe VII. inuicem, vt infrà docebitur: ergo diuinæ relationes originis ſunt inter ſe realiter diſtinctæ.

Probatur etiam & aliâ ratione ſancti Thomæ hâc quæſtione articulo tertio: ea inter quę eſt realis oppoſitio, diſtinguuntur à ſe inuicem realiter, quia nihil opponitur ſibi ipſi realiter: at inter relationes originis datur realis quædam oppoſitio, vt inter paternitatem & filiationem, ſpirationem actiuam, & paſſiuam, quia Ariſtoteles in poſtprædicamentis vbi recenſet varias ſpecies oppoſitionum, recẽſet & oppoſitionem relatiuam, de cuius genere eſt oppoſitio, quę reperitur inter diuinas relationes originis: ergo aliquæ relationes diuinæ originis diſtinguuntur realiter à ſe inuicem.

Obiicitur vulgare illud axioma, *quæ ſunt* D *eadem vni tertio, ſunt etiam eadem inter ſe*; at VIII. diuinæ relationes originis, ſunt idem cum diuina eſſentia, quia nullam habent oppoſitionem relatiuam cum illa, & in diuinis omnia ſunt idem, vbi oppoſitio relationis non obuiat: ergo diuinæ relationes originis ſunt quid idem inter ſe, nec per conſequens aliquæ illarum diſtinguuntur realiter à ſe inuicem.

Reſpondetur, hoc axioma tunc tantùm eſſe verum, quando tertium illud ſumptum adæquatè non eſt ſimul communicabile & incommunicabile, ſed eſt duntaxat incommunicabile; nam quando eſt tantùm incommunicabile, quæcumque habent illud, ſunt vnum inter ſe, quia tunc ipſum tertiũ ſumitur completè, pro eo toto, pro quo poteſt ſupponere; ſicque quidquid eſt illud tertium, eſt etiam illud ipſum, quod eſt idem cum illo tertio: at

I. quando illud tertium eſt ſimul cõmunicabile, A & incommunicabile, cuiuſmodi eſt diuina eſſentia, ſumpta ſecundùm totã ſuam latitudinẽ, quatenus eſt ſimul ens abſolutũ & relatiuum, ſuprà citatum axioma non habet veritatẽ: tunc enim illud tertium non diſtribuitur perfectè, ſeu non ſumitur pro eo omni, pro quo poteſt ſupponere, vt patet in hoc ſyllogiſmo: *Deus eſt Pater, Filius eſt Deus: ergo Filius eſt Pater:* nam ibi terminus ille, *Deus*, licet ſignificet rem ſingularem, quia tamen diuina eſſentia eſt quaſi vniuerſalis, quatenus ita eſt maximè ſingularis, vt vna eadémque numero, & manens indiuiſa ſit communis pluribus ſuppoſitis à ſe inuicem realiter diſtinctis, & modò ſupponit pro perſona, modò pro eſſentia, modò rem vt incommunicabilem denotat, modò vt communicabilem, fit, vt in hoc relato ſyllo-
II. giſmo legitima concluſio non eliciatur. B

Quod ſpectat ad ſecundum, difficultas eſt tantùm de actiua ſpiratione comparata ad paternitatem & filiationem; nam alias relationes originis diſtingui realiter à ſe inuicem præterquam quòd omnes Theologi fatentur, & rationes allatæ pro præcedenti parte, probant.

Quod ergo ſpectat ad illam, Durandus libro primo ſententiarum diſtinctione decimâ tertiâ quæſtione ſecundâ, exiſtimat illam diſtingui realiter à paternitate & filiatione.

Melior tamen eſt ſententia ſancti Thomæ hic & diſcipulorum eius, cum qua concludimus: *ſpirationem actiuam nec realiter, nec formaliter diſtingui à paternitate in patre, nec à filiatione in filio; ſed tantùm virtualiter.* Duæ ſunt partes propoſitionis, poſterior probatur
III. iiſdem omninò argumentis, quibus infrà oſtendemus relationes diuinas ſimiliter, & attributa diſtingui tantùm virtualiter ab eſſentia diuina. C

Prior pars probatur: primò ex Concilio Lateranenſi, & refertur capite *damnamus*, extra de ſumma Trinitate, vbi Concilium aduerſus Abbatem Ioachim, expreſsè damnat omnem quaternitatem rerum in diuinis: at poſitâ diſtinctione reali inter actiuam ſpirationem, & paternitatem, & filiationem, erit vera quaternitas rerum in diuinis: nam erunt quatuor res, omninò inter ſe diſtinctæ realiter, quia iam ſunt tres relationes, ſcilicet paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua, præter quas Durandus admittit ſpirationem actiuam, vt realiter diſtinctam ab iſtis omnibus.

IV. Nec Durandus ſoluit hoc argumentum, dicendo Concilium non damnare quamlibet D quaternitatem, ſed quaternitatem duntaxat perſonarum, cum ipſis abſolutis.

Hoc inquam non ſoluit, primò quia ipſamet Durandus ſuprà numero vigeſimo nono, fatetur Concilium hoc ibi etiam concomitatiuè damnaſſe quaternitatem rerum. Deinde Concilium ibi damnat quamlibet quaternitatem rerum in diuinis, vt patet ex lectione citati eius capitis, in quo nulla fit mentio quaternitatis perſonarum, & etiam patet ex occaſione huius definitionis, quæ occaſio fuit, quòd prædictus Abbas arguens erroris Magiſtrum ſententiarum dicentem tres eſſe perſonas, in diuinis incommunicabiles, & in iis vnam eſſentiam, quæ nec generat, nec generatur; ex quibus Abbas ille inferebat Magiſtrum ſententiarum conſtituere eſſentiam V. velut rem quartam diſtinctam à tribus perſonis; ad quem errorem vitandum Abbas ille dicebat tres perſonas diuinas eſſe duntaxat vnum inter ſe vnitate *ordinis*, & nexus, non tamen vnitate eſſentiæ: Concilium verò ita ibi tuetur Magiſtrum ſententiarum, vt dicat eum non admiſiſſe aliquam quaternitatem rerum, quia Magiſter docuit diuinas perſonas identificari cum eſſentia, ac proinde Concilium damnat quamlibet quaternitatem rerum in diuinis; & ob hanc definitionem Concilij plerique Theologi iudicant ſententiam Durandi temerariam, erroneam, aut ſaltem errori valde proximam.

Secundò probatur auctoritate Patrum, quos in ſequentibus referemus, pro identitate reali diuinorum attributorum, tam abſolutorum, quàm relatiuorum cum diuina eſſentia. VI.

Probatur tertiò ratione: vbicumque eſt ſubſiſtens diſtinctũ ab aliis, ibi eſt & diſtincta perſona ab aliis, quia eiuſmodi ſubſiſtens diſtinctum realiter eſt incommunicabile: at admiſsâ eiuſmodi diſtinctione reali inter ſpirationem actiuam, & paternitatem, & filiationem, eſt ſubſiſtens diſtinctum ab aliis tribus ſubſiſtentiis relatiuis: quia omnis & quælibet relatio diuina eſt ſubſiſtens, & ſpiratio actiua, quæ eſt ſubſiſtens eſt etiam incommunicabilis; nam omnis communicabilitas fit, vel per identitatem in ipſa re, cui aliquid dicitur communicari, aut per vnionem ad rem ab ea diſtinctam; ſpiratio actiua eſt incommunicabilis priori modo, quia non eſt iuxta Durandum, eadem res cum paternitate & filiatione: item poſteriori modo, quia aliàs conſtitueret perſonam Patris compoſitam; adde quòd ipſa VII. actiua ſpiratio reddat paternitatem iam conſtitutam incommunicabilem Spiritui ſancto: argo cùm perſona ſit id, quo aliqua res redditur alij incommunicabilis, actiua ſpiratio erit perſona verè & propriè dicta; ſicque erunt in diuinis quatuor perſonæ, quod eſt contra fidem.

Tandem: omnia ſunt vnum & idem in diuinis, vbi oppoſitio relationis non obuiat ex Concilio Florentino: at paternitas & filiatio nullam habent oppoſitionem relatiuam cum actiua ſpiratione, vt ſatis per ſe conſtat: ergo neque diſtinguuntur realiter.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta Durandi. VIII.

PRIMVM Durandi fundamentum tale eſt: illæ relationes, quæ habent terminos formaliter & realiter diſtinctos, diſtinguuntur formaliter, & realiter à ſe inuicem; nam relationes deſumunt ſuam vnitatem, & diſtinctionem à terminis: at paternitas & filiatio habent diſtinctos formaliter & realiter terminos à termino ipſius ſpirationis actiuæ; hæc enim habet Spiritum ſanctum, illa Patrem & Filium: ergo diſtinguuntur realiter.

Reſpondetur ad hoc argumentum, relationem poſſe conſiderari duobus modis: primò ſecundùm ſuam entitatem præciſè: deinde ſecundùm terminum, quem formaliter reſpicit, quatenus relatio eſt: iam ab hoc poſte-

I. riuri relatio haber, qoòd ſit vna, vel plores,
& oon à priori : ita vt ſi plures termini reales
inter ſe diſtincti formaliter, & realiter reſpi-
ciantur ab voa & eadem numero entitate,
rectè dicantur eſſe plures reales relationes,
ſicut ideæ rectè dicuntur eſſe plures, licet
ſiot vna ſimplicisſima entitas, qoia ad plurifi-
eatiooem eiuſmodi oominum, ſufficit for-
male ſignificatum illorum multiplicari : at
formale ſignificatum relationis eſt raſpectus
ad termioum; vnda ſicut terminus multipli-
eatur in ratiooe termini, ſic & relatio in ra-
tiooe relatioois, licet ipſa eius entitas oon
multiplieetur, quia relationes numerantur
per ſuos terminos, & non per ſuas entitates,
ſic qoia vna & eadem albedo poteſt reſpicere
duos terminos, diuerſâ ratione, voum enim
qoo conuenit in albedine, alterum à quo diſ-
II. conuenit propter nigredinem, quam habet,
fundat duas relationes, vnam *ſimilitudinis*, al-
teram *diſſimilitudinis* reſpicientes terminos
formaliter diuerſos; pari modo licet geoerari
& ſpirari ſiot duæ relationes, quaſi ſpecie diſ-
ferentes, & habeaot duas alias relationes, qua-
ſi ſpecie differeotes ſibi in ratiooe reſpectus
correſpoodentes, ſcilicet paternitatem & ſpi-
ratiooem actiuam, ooo propterea tameo de-
bent aſſe diſtinctæ quoad ſuam entitatem;
imò non implicat duas relationes, qoarom
vna ſit produceutis, & alia producti, reſpectu
tameo diuerſorum termioorum eſſe voam &
eandem eotitatiuè conſideratas, modò illa
entitas habeat aliquam emioenoam, ratione
cuius manens vnica quoad antitatem, poſſit
habera duplicem eiuſmodi reſpectum, quo
modo generari & ſpirare ſeſe habent io Filio
III. diuioo; & ſi tale quid oon reperitur in rela-
tionibos ereatis, id noo prouanit ea præciſa
ratione relationis, ſed ex defectu eminentiæ
ad id, in ipſa entitate requiſitæ.

Neque his obſtat, quòd aſſe relatioois di-
catur *eſſe totum ad aliud*, ſenſus enim oon eſt,
quòd vnaquæqua relatio eotitatiuè conſide-
rata debeat vnum duntaxat reſpicere termi-
oum noo plures, ſed quòd, qoaodo illa eſt ad
vnicum ſolummodò terminum, tuoc debet
reſpicere illum adæquatè, qoando verò eſt
ad plures inadæqoatè voumquemqua termi-
num ſeorſim cooſideratum, & omnes ſimul
ſumptos adæquatè; ſicque ſemper totum eios
aſſe eſt ad aliud.

Dicea: multiplicato inferiori debet & ſupe-
rius multiplicari : at relatio eſt aliquid iofe-
rius ad rem, & relatio multiplicatur in diuiois
IV. vſqoe ad numerum quaternarium, quia ſunt
quatuor relationes reales : ergo & res multi-
plicabitur; ſicqua in diuinis eront quatuor
res, qood eſt cootra eitatum Concilium Late-
ranenſe.

Reſpondetur maiorem propoſitionem eſſe
veram, modò appellatio tarminorom, vt Dia-
lectici loquootur, noo varietur; at io præſenti
caſu variatur, quia relationes aliunde habent,
vt ſint multæ relationea, aliunde vt ſint mul-
tæ res, hoc poſterios habant à ſua entitate,
prius à ſolis tarminis, quos formaliter reſpi-
ciunt.

Secoodom eſt : ad diſtinctionem realem in
diuinis, ſufficit vnum eſſe principium alte-

A rius; nam ratione originis ſit, vt principiatum V.
dicat relationem ad ipſum ſuum principium:
at ſpiratio actiua io filio eſt ab eius geoeratio-
ne; ex eo enim, quòd filius accipit eſſe à patra
per generationem, ſit, vt habeat ſpirationem
actiuam.

Reſpondetur actiuam ſpirationem Filij lo-
queodo propriè noo eſſe ab actiua generatio-
ne illius, quia in illo priori origiois, quo Pater
generat, needum apprehenditur cum filio
ſpirare, nondum Pater iorelligitur habera
formalitar actiuam ſpiratiooem, cùm illa non
ſit formaliter, niſi quando eſt proceſſio Spiri-
tus ſaocti, quem reſpicit, qui tamen tunc oon-
dum apprehenditur eſſe : ſed taotùm hoc ſen-
ſu dicitur eſſe ab actiua generatione, quòd
Pater Filium generando, communicauit ei
totam ſuam eſſentiam, & quia in illa vt ſic,
B ipſa ſpiratio actiua cootinebatur radicaliter, VI.
Filius conſequenter hoc modo habet à Patre
ſpiratiooem actiuam, quod oon eſt generatio-
nem actioam eſſe principiom actiuæ ſpiratio-
nis in Filio, ſed tantùm aſt eſſe rationem, cur
ei conueoiat : qoæ duo longè differunt, vt et-
iam videre eſt in ipſis attributis diuiois, qoo-
rum vnum poteſt eſſe ratio alterius, non ta-
men prioeipium, qoia ad rationem principij
requiritur actualis emanatio ab illo, & realis
diſtinctio voius ab alio: at vt aliquid ſit ratio
alterios attributi, ſatis eſt, quòd ſit fonda-
mentum, cur vnum conueniat, etiamſi non
dimanet ab illo, vt patet in æternitate, quæ
licet non emanet ab immutabilitate Dei, ipſa
tamen immutabilitas aſt ratio, cur æternitas
competat Deo.

C Tertium fundamentum eſt : ſicut paternitas VII.
tas ſeſe habet ad filiationem, ſic actiua ſpira-
tio ſeſe habet ad ſpirationam paſſiuam, qoia
vtrobique eſt relatiua oppoſitio, & diſtinctio
realis : ergo à commutara proportione, ſicut
filiatio ſe habet ad ſpirationem paſſiuam, ita
paternitas ſeſe habat ad ſpirationem actiuam:
at filiatio & ſpiratio paſſiua diſtinguuntur à ſe
inuicem realiter : ergo etiam pateroitas & ſpi-
ratio actiua diſtioguuntur realiter.

Reſpondetur argumentum à commutara
proportione valere in ſolis quantitatibus,
cuiuſmodi oon ſunt relationea; aliàs enim per
proportionem ſimiliter commoratam proba-
remus perſonam generantem & ſpirantem eſ-
ſe duas perſooas diſtinctas hoc modo : ſicut ſe
haber Pater ad Filium, ita ſpirator ad Spiri-
tum ſanctum : ergo à commutata proportiooa
D ſicut Filius & Spiritus ſanctus ſeſe habent, ita VIII.
Pater & ſpirator; ſed Filius & Spiritus ſanctus
ſuot duæ perſooæ realiter diſtinctæ : ergo Fi-
lius & ſpirator erunt duæ diſtinctæ realiter
perſonæ : ſicque quatuor perſonæ eroot in di-
uiois, quod eſt hæreticum.

Vltimom eſt : eadem res ooo poteſt eſſe pro-
duceoa & producta per idem : at Filius eſt pro-
duceos per ſpirationem actioam & per filia-
tiooem eſt productus; ergo filiatio & ſpiratio
non ſuot idem realiter.

Ad vltimum reſpondetur, idem virtute du-
plex poſſe eſſe produeens & productum, pro
diſtincta ratiooe, ſicut Filius eſt idem cum Pa-
tre ratione diuinæ naturæ, à quo tamen Patre
Filius geoeratur.

I.

DISPVTATIO III.

De diſtinctione relationum originis ab eſſentia diuina.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum relationes originis diſtinguantur ab eſſentia diuina.

REPERIENDVM eſt ex metaphyſicis præter diſtinctionem realem, quâ duo diſtinguuntur à ſe omninò inuicem realiter, tanquam res à re, verbi gratiâ, Petrus à Paulo (quæ diſtin-
II. ctio alio nomine dicitur *maior diſtinctio realis*) dari adhuc aliam, quæ vocatur diſtinctio *ex natura rei*, ſeu *minor realis*, quæ eſt ante omnem operationem intellectus, & eſt, quando duo ita ſeſe habent ad inuicem, vt, licet ſint vnum quid realiter in aliquo indiuiduo, nihilominus vnumquodque illorum habet entitatem diſtinctam ab entitate alterius, licet non poſſit exiſtere ſine illo, ſic quantitas, figura, color diſtinguuntur inter ſe, vt etiam S. Auguſtinus docet libro ſexto *de Trinitate* capite ſexto; non enim poteſt dari color ſine quantitate, nec quantitas extenſa ſine aliqua figura; vnde eiuſmodi diſtinctio reperitur in iis, quæ cùm ſint vnum quid in ſe, duos tamen habent conceptus obiectiuos inter ſe diſtinctos, cuius diſtinctionis fundamentum eſt actualis diſtinctio entitatis illorum, & non-
III. nulli hanc diſtinctionem vocant *formalem*.

Notandum ſecundò, hanc diſtinctionem *ex natura rei*, ſeu *formalem* poſſe duobus modis conuenire alicui; primò *actu & formaliter*, ſecundò *virtute & eminenter*: conuenit priori modo, quando alicui rei conuenit iuxta eius explicationem nunc aſſignatam; poſteriori autem modo conuenit, quando vna & eadem entitas eſt ita ſimplex & perfecta, vt exiſtens vna, eadémque ſimpliciſſima, poſſit per ſeipſam præſtare ea, quæ aliæ naturæ per multas virtutes & qualitates diſtinctas inter ſe ex natura rei præſtant. Sic anima rationalis dicitur in eodem homine diſtingui *virtualiter* à vegetatiua & ſenſitiua, ſic in ſole vis calefactiua, ſiccitiua, & productiua aliorum effectuum: hæc autem diſtinctio tunc maximè reperitur, quando eiuſmodi entia ſimplicia non conſi-
IV. derantur ſecundùm adæquatam ſuam virtutem, ſed tantùm inadæquatè, aliis perfectionibus & virtutibus quas habent, veluti ſeiunctis; ſic anima rationalis communicat homini gradum vegetandi & ſentiendi, prout conſideratur ſecundùm inadæquatam tantùm ſuam virtutem, quia vltra hos duos gradus habet, quòd tribuat homini eſſe rationale. His præmonitis.

Quod ſpectat ad præſentem difficultatem: prima opinio fuit Gilberti Porretani Epiſcopi Pictauienſis, cuius meminit ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo ſecundo, & contra quem actum eſt primò Antiſiodori: deinde Pariſiis, tandem Rhemis, in Concilio Rhemenſi ſub Eugenio tertio, vt referunt Otho Friſingenſis libro de *geſtis Friderici* primo,
A V. capite quinto, & alij apud Cardinalem Baronium tomo duodecimo Annalium ad annum Chriſti Domini milleſimum centeſimum quadrageſimum ſeptimum, & centeſimum quadrageſimum octauum, in quo Rhemenſi Concilio Porretanus condemnatus reſipuit, vt refert ſanctus Bernardus ſermone octogeſimo *in Cantica Canticorum*, & prædicti auctores notant. Eius autem opinio fuit, relationes diuinas realiter diſtingui ab eſſentia diuina, eſſéque ipſi veluti aſſiſtentes, & affixas.

Atque hanc eius fuiſſe mentem, & non eam, quòd ſcilicet tantummodò conſtitueret actualem diſtinctionem, ſeu *ex natura rei*, inter eſſentiam diuinam & relationes, vt vult Vaſquesius ad præſentem quæſtionem ſancti Thomæ, patet, tum ex eo, quòd primo capite ſuæ
B accuſationis & reſponſionis ad interrogatio-
VI. nem ſummi Pontificis, aſſereret diuinam eſſentiam non eſſe Deum, quatenus hoc nomen *Deus* ponitur in deſignationem perſonæ, vt prædictus Otho refert ſuprà capite 56. at diſtinctio actualis, ſeu tantùm *ex natura rei*, non tollit identitatem eſſentiæ, & relationum diuinarum, nec ſufficit, vt eſſentia negetur de perſonis diuinis, quemadmodum obſeruant diſcipuli Scoti: tum etiam, quòd propoſitiones illæ, quas tunc ſanctus Bernardus & Epiſcopi Galliæ tanquam Catholicas oppoſuerunt prædictis propoſitionibus dicti Gilberti, quæque poſteà redactæ ſunt in ſymbolum Rhemenſe, & rationes, quibus ſanctus Bernardus ſuprà refellit opinionem Porretani, indicant illum aſſeruiſſe diſtinctionem realem eſſentiæ à diuinis relationibus. Tum etiam quòd communiter tribuatur Scoto, quòd ve-
C VII. lit eſſe diſtinctionem ex natura rei, inter eſſentiam & diuinas relationes, non tamen eius opinio damnetur, tanquam hæretica, quod aliàs eſſet faciendum, ſi opinio Porretani procederet tantummodò de tali diſtinctione.

Contraria tamen ſententia, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus, eſt de fide ex Concilio Rhemenſi ſub Eugenio tertio, cuius acta & canones fusè Baronius refert ſuprà; ſic enim habetur in tertio articulo ſymboli: *credimus & confitemur, ſolum Deum Patrem & Filium & Spiritum ſanctum æternum eſſe, nec aliquas omninò res; ſiue relationes, ſiue proprietates, ſiue ſingularitates, vel vnitates dicantur, vel alia eiuſmodi, adeſſe Deo, quæ ſint ab æterno, & non ſint Deus.* Item ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio, & refertur citato capite *[dam]namus*, vbi omnis *quaternitas* in diuinis
D VIII. damnatur, vt oſtendimus contra Durandum: at poſitâ opinione Gilberti, datur quaternitas rerum in diuinis; cùm relationes perſonales diuinæ realiter diſtinguantur à ſe inuicem, & in opinione Gilberti diſtinguantur etiam realiter ab eſſentia. Probatur etiam ex Concilio Florentino ſeſſione decimâ octauâ, decimâ nonâ, vigeſimâ quartâ, & vltimâ, vbi Patres tam Græci, quàm Latini paſſim profitentur hypoſtaſes perſonarum diuinarum, non diſtingui re ab eſſentia diuina.

Probatur item auctoritatibus Patrum, quas Magiſter ſententiarum fusè refert libro primo, tam diſtinctione octauâ quàm trigeſimâ primâ, & Scholaſtici ibi, & hâc quæſtione S. Thomæ, & ex auctoritate expreſſiſſimâ ſancti Bernardi ſermone 80. *in Cantica Canticorum*,

I. vbi ex profeſſo defeodit noſtram concluſio-
nem contra Gilberrum, & aliquos eius diſci-
pulos.
Tandem primò probatur ratione, quæ eſt
ſancti Bernardi ſuprà; relatio diuina vel eſt a-
liquid, quod eſt Deus, vel aliquid quod noo
eſt Deus, vel eſt nihil; ſed diuina relatio oon
eſt nihil, ſuprà enim oſtendimus relationes di-
uinas eſſe reales; noo eſt item aliquid, quod
non eſt Deus, quia vel illud eſt minus, vel ma-
ius, vel par ipſi Deo: ſi eſt maius; ergo Deus
ſeu diuina eſſentia oon eſt ſummum bonum,
quia ſummo bono nihil poteſt dari maius: ſi
eſt par; ergo iam ſummum bonum non eſt v-
num duntaaat, ſed duo: & ſic erunt duo fines
vltimi, quod eſt abſurdum: non poteſt item
dici minus, quia ea ſymbolo ſancti Athanaſij
in Trinitate nihil eſt maius aut minus: ergo re-
II. ſtat vt relatio diuina ſit ipſe Deus, ſeu vt rela-
tio & eſſentia in diuinis ſint neceſſariò idem.
Secunda ratio: ſi relationea diuinæ eſſent
diſtinctæ tealiter ab eſſentia diuina, iam ali-
qua compoſitio eſſet in Deo, repugnans eius
ſimplicitati, nimirum multitudo realitatum
à ſe inuicem realiter diſtinctatum, quæ tamen
eſſent vous Deus; item ſingulæ perſonæ eſ-
ſent compoſitæ ex diuina eſſentia & proprie-
tate relatiua, tunc enim diuina eſſentia eſſet
in potentia phyſica ad recipiendum in ſe ipſa
relationes diuinas ſibi non identificatas.
Tandem datâ opinione Gilberti quatnot
dij debeseot admitti; nam omnia illa res, quæ
ita babet intrinſecè neceſſitatem exiſtendi,
vt à nullo alio ſibi extrinſeco poſſit deſtrui, eſt
neceſſariò reipſa Deus: ſic enim eſt ens inde-
pendens à quocumque alio: at poſitâ opinione
III. Gilberti dantur quatuor res eiuſmodi: nam
vnaquæque relatio diuina perſonalis eſt res,
non tantùm ab alia ſimul, relatione realiter
diſtincta, ſed etiam à diuina eſſentia, & voa-
quæq; illarum perſonalium relationum tantã
habet intrinſecè neceſſitatem exiſtendi, quàm
diuina eſſeotia habeat, quia vnaquæque illa-
rum eſt res æterna, nec poteſt non exiſtere:
nam ex tertia aſſertione Gilberti apud Baro-
nium ſuprà diuinæ perſonæ ſunt diſtioctæ tri-
bus perſonalibus relationibus, item perſonæ
non poſſunt exiſtere, quin exiſtant realiter à
ſe inuicem diſtinctæ; nec hæc illarum diſtin-
ctio poteſt à quocumque deſtrui, & præter il-
las datur adhuc diuioa eſſentia, iuxta Gilber-
tum diſtincta realiter à prædictis relationi-
bus, & illa habet etiam intrinſecam neceſſ[illegible]a-
IV. tem exiſtendi, quia implicat illam non exi[illegible]
re: ergo in opinione Gilberti erunt quatuor
dij, quod eſt hæreticum & blaſphemum.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta Gilberti Porretani.

PRIMVM eſt: quòd multa negentur de
eſſentia diuina, quæ tamen verè affirman-
tur de relationibus, & perſonis diuinis, vt
quod eſſentia, nec generet, nec generetur,
econtrà perſooa nimirum Patris generet ſe-
cundam perſonam Trinitatis, diuina eſſentia
non dicatur incarnata, ſed perſona diuini
Verbi: ergo ad veritatem iſtarum propoſitio-
num, & ad vitandum hæreſim Sabellij, con-
fuodentis omnes diuinas perſonas, videtur,

A loquiebat ille, dicendum proprietatem per- V.
ſonalem in diuinis ita eſſe diſtinctam realiter
à diuina eſſentia, vt tantùm ſit ei & veluti aſſi-
ſtens & affixa.
Reſpondetur diſtinctioné virtualem, quam
inferiùs aſſignabimus inter diuinam eſſen-
tiam, & eius relationes ſufficere, vt aliquid af-
firmetur de eſſeotia diuina, quod tamen oe-
gatur de eius relationibus, & econtrà, vt ibi
explicabitur: incarnationem verò fuiſſe fa-
ctam immediatè in hypoſtaſi Verbi, & noo in
eſſentia diuina, non obſtante identitate reali
inter hypoſtaſim Verbi & eſſentiam diuinam,
docent omnes Theologi quæſtione ſecundâ
tertiæ partis.
Alterum eſt: quòd aliàs veritas huius my-
ſterij non videatur poſſe ſtare, niſi hoc princi-
pium totius formæ ſyllogiſticæ etiam funditus
B euertatur, nimirum *quæ ſunt eadem vni tertio,* VI.
ſunt eadem inter ſe; ſi enim illud axioma ma-
neat verum, neceſſarium erit etiam fateri
ipſas diuinas relationes, quæ identificantur
cum eſſentia, non diſtingui realiter à ſe inui-
cem; ſicque totum myſterium Trinitatis con-
ſiſtere in ſola appreheoſione hominum, quod
eſt blaſphemum.
Reſpondetur totam rationem ſyllogiſticam
non fundari in iſto axiomate, *quæ ſunt eadem
vni tertio*, &c. ſed in iſtis duobus, *dici de omni,
dici de nullo*, hoc eſt, quidquid dicitur de ali-
quo vniuerſali, dicitur etiam de quolibet con-
tento ſub illo, & quidquid negatur de v-
niuerſali, negatur etiam de quolibet con-
tento ſub illo: hæ enim ſunt regulæ quas
Dialectici tradunt communiter ad manife-
ſtandum conſeqoentiam modorum primæ fi-
C guræ, ad quam cæteræ reducuntur. VII.
Deinde vt ex hoc axiomate aliquid vi for-
mæ ſyllogiſticæ ſequeretur contra myſterium
Trinitatis, eſſet neceſſe terminum medium in
ſyllogiſmo ſumi completè & adæquatè, ſeu
pro eo omni, quod ſignificat, quia iſtud axio-
ma poteſt ad ſummum intelligi de iis tantùm
extremis, quorum vnumquodque eſt com-
pletè, & adæquatè idem cum ipſo tertio, pro-
vt comparantur cum illo: at in myſterio Tri-
nitatis nunquam legitimus ſyllogiſmus poteſt
formari, in quo duo extrema ſint, vel aliquæ
ex diuinis relationibus ita adæquantes totum,
& totaliter, quod eſt in Deo, vel quod eſt di-
uina eſſeotia, ſumpta completè & adæquatè,
ideóque nuoquam poteſt contingere, vt hoc
myſterium Trinitatis ſit contra formam ſyl-
D [illegible]giſticam, etiam ſi ex ſuppoſitione fundare- VIII.
[illegible] in prædicto axiomate.
Addi etiam poteſt hoc axioma nunquam eſ-
ſe verum in iis, quæ aliquam habent inter ſe
oppoſitionem, licet enim hæc aliquando iden-
tificeatur in aliquo tertio, cum quo nullam
habeot oppoſitionem, nihilominus, quia hæc
oppoſitio inter eiuſmodi oppoſita non tolli-
tur per identificationem eorum in tertio, &
hæc oppoſitio eſt eſſentialis, identificatio au-
tem non deſtruit eſſentiam identificatorum;
ideò fit, vt hæc ad ſe inuicem comparata noo
poſſunt dici eſſe vnum, & idem: in huius rei
exemplum ſanctus Thomas hâc quæſtione ar-
ticulo tertio in ſolutiooe ad primum profert
ex libro tertio *phyſicorum* textu vigeſimo ſe-
cundo actionem & paſſionem, quæ licet ſint
idem cum motu, ſeu identificentur cum mo-

I. tu, quia tamen ſibi inuicem opponuntur, non ſunt idem inter ſe; at diuinæ relationes ſunt ſibi inuicem oppoſitæ: ergo rectè poſſumus intelligere illas ita idẽtificari cum diuina eſſentia, vt tamen ad ſe inuicem comparatę nunquã ſint idem inter ſe, ſed quòd ſemper ſeruent realem ſuam diſtinctionem: maximè cùm in diuinis ibi tantùm reperiatur diſtinctio realis, vbi eſt relatiua oppoſitio, quæ non reperitur inter eſſentiam diuinam, & eius relationes; reperitur tamen & ſemper manet inter relationes diuinas originis comparatas ad ſe inuicem.

Articvlvs III.

Vtrum relationes originis ſolo nomine ab
II. *eſſentia diuina diſtinguantur.*

Tribvitvr affirmans ſententia Aureolo in primum ſententiarum diſtinctione primâ, & in ſecundum diſtinctione 33.

Contraria tamen ſententia, quam loco noſtræ propoſitionis poſuimus, eſt communis inter omnes: probatur primò ex Concilio Lateranenſi ſuperiùs relato, vbi illæ propoſitiones *eſſentia generat, eſſentia generatur,* damnãtur, tanquam hæreticæ, ex quo hæc ratio formatur pro noſtra propoſitione: vbi aliqua ita ſe habent ad inuicem, vt nemine cogitante aliquid inſit, & conueniat vni eorum, quod alij non ineſt, nec conuenit, ibi eſt aliqua diſtinctio inter illa pluſquàm *rationis ratiocinantis*, quia hæc tota pendet ab intellectu fabricante illam, & proinde ſi nullus cogitet, non
III. erit: at nemine cogitante conuenit eſſentiæ diuinæ, vt nec generet, nec generetur, Patri verò ratione ſuæ paternitatis, quòd generet, & Filio, quòd generetur, ex Concilio nunc citato loquente de eſſentia, & diuinis perſonis, non vt tantùm ſubſunt noſtris conceptibus, ſed prout hoc myſterium eſt à parte rei, & ſecundùm ſe in Deo: ergo inter eſſentiam diuinam & relationes eius eſt maior diſtinctio, quàm ſit ſola diſtinctio rationis ratiocinantis.

Confirmatur: à parte rei, & nemine cogitante diuina eſſentia eſt communicabilis, imò reipſa eſt in omnibus perſonis diuinis: at relatio paternitatis, verbi gratiâ, conuenit ſoli Patri, filiatio ſecundæ tantùm perſonæ, ideóque in præfatione Miſſæ de ſancta Trinitate ſic Eccleſia canit: *vt in confeſſione veræ ſempi-*
IV. *ternæque deitatis, & in perſonis proprietas, & in eſſentia vnitas, & in maieſtate adoratur æqualitas:* & ſanctus Baſilius etiam referente Marco Epheſino ſeſſione decimâ octauâ Concilij Florentini, in quo ille agebat partes Græcorum, ait eſſentiam diuinam diſtingui à perſonis & relationibus, tanquam commune à proprio, in quo etiam Latini conſentiunt ibi.

Tandem ſi diuina relatio & eſſentia hoc ſolùm modo diſtinguerentur, fruſtrà Patres Latini & Græci, tandiu laboraſſent & diſceptaſſent de admittenda, vel non admittenda aliqua diſtinctione vera, inter ſignificatum horũ nominũ *ſubſtantia, eſſentia*, & huius alterius nominis *hypoſtaſis*: quam tamen ex communi conſenſu vtriuſque Eccleſiæ admiſerunt, vt non fabricatam à noſtro intellectu, & ſi hæc tantùm diſtinctio inter illas admittatur, tollitur omninò myſterium Trinitatis, & hæreſis

A Sabellij vera erit, vt quilibet poteſt per ſeipſum animaduertere: ergo maior aliqua diſtinctio datur inter eſſentiam diuinam, & eius relationes, quàm ſit etiam ſola diſtinctio rationis ratiocinantis. V.

Articvlvs IV.

Soluuntur fundamenta ſententiæ ſuperiori articulo recitæ.

Primvm eſt: vbi datur diſtinctio eorum, quæ in aliquo ſunt vnum, ibi neceſſariò datur compoſitio eiuſdem generis, & conditionis ex iis prout ſunt vnum; at nulla datur propriè compoſitio etiam rationis ex diuina eſſentia, & diuinis relationibus, quia hoc re-
B pugnat diuinæ ſimplicitati, vt docuimus ad quæſtionem tertiam huius partis: igitur non datur diſtinctio inter eſſentiam diuinam & relationes. VI.

Reſpondetur negando maiorem: nam ad compoſitionem propriè dictam etiam rationis, virtualem diſtinctionem non ſufficere, ſed requiri formalem, vel modalem oſtendimus ſuprà ad quæſtionem tertiam huius partis; niſi enim ſint diſtinctæ actualitates ſeu realitates, non faciunt numerum, nec compoſitionem, cùm nihil componat ſeipſum; tum etiam quia ad veram compoſitionem requiritur, vt vnum habeat rationem potentiæ, vel perfectibilis, & alterum rationem actus, vel perfectiui, vt intelligitur ex Ariſtotele libro ſeptimo *metaphyſicorum* capite decimo ſexto, & libro octauo *metaphyſicorum* capite ſexto; ſicque faciant
C aliquem numerum: at verò diuina eſſentia comparata ad relationes diuinas, non habet rationem potentiæ, cùm inter illas & diuinam eſſentiam ſumma & omnibus modis perfecta identitas realis, ſeu omnimoda realitas detur: hæc autem omnimoda realitas excludat omnem rationem potentiæ, inter ea, quæ ſic realiter identificantur, cùm neutrum eorum poſſit habere realitatem, niſi omnimodè identificatam cum realitate aliûs; ſicque non poteſt eſſe potentia ſecundùm vnam rationem, & eſſe actus ſecundùm aliam: nec etiam diuina eſſentia propriè importat rationem perfectibilis, quia hæc denotat paſſiuam potentialitatem, quæ nulla eſt in Deo. VII.

Addidi inter reſpondendum iſtam particulam (*ſumma & omnimoda realitas, ita vt neu-*
D *trum eorum, quæ ſic identificantur, poſſit habere realitatem niſi identificatam cum realitate aliûs*) vt per hanc particulam via excluderetur obiectioni, quæ formari poſſet in contrarium de gradibus metaphyſicis, qui licet realiter identificentur, vnus tamen eorum habet rationem potentiæ, & alter actus, exempli gratiâ, animal identificatur realiter cum rationali in homine, in quo tamen habet rationem potentiæ; nam quoad præſentem difficultatem eſt diſpar ratio vtriuſque, quòd nimirum illi gradus metaphyſici, non tam perfectam & omnimodam identitatem realem habent inter ſe, quàm eſſentia diuina & eius relationes habeant; quia aliquid poteſt eſſe animal, quod tamen identitate reali ſpectatâ in particulari non ſit rationale, verbi gratiâ, quando animal eſt in bruto, vbi de facto datur ſine rationali ſibi realiter identificato, ſicque animal VIII.

I. poteſt contrahi tanquam genus, ſeu potentia A
metaphyſica, per rationale velut differentiam,
ſeu actum metaphyſicum, vt conſtituat ho-
minem, & ſic defectu perfectiſſimæ & om-
nimodæ identitatis realis, vnum poteſt habe-
re rationem potentię vt comparatur ad aliud:
at in re præſenti omninò contrarium reperi-
tur; nam vbicumque eſt diuina eſſentia, ibi
eſt ſecundùm identitatem realem & diuina
relatio, & econtrà, & ſic eſſentia diuina non
habet propriè rationem potentiæ, nec relatio
rationem actus, & proinde nulla ibi reperitur
compoſitio.

Secundum eſt: res illæ, quæ carent nume-
ro, ſecundùm quod ſunt in intellectu, ſiue
Angelico, ſiue humano, carent etiam aliquâ
vnitate, ſub qua, vna iſtarum rerum concipia-
tur abſtracta, & quaſi diſtincta ab alia, ſi enim
II. haberent talem aliquam vnitatem, facerent B
ſaltem in intellectu aliquem numerum: ſed
diuina eſſentia nullum facit numerum cum
ipſis ſuis relationibus, vt habetur citato capi-
te *damnamus*: ergo etiam non habet aliquam
diſtinctionem à ſuis relationibus.

Reſpondetur negando maiorem, quia ad
hoc vt aliqua, quæ ſunt vna tantùm res, ſeu
idem omninò realiter, concipiantur alio mo-
do diſtincta, quàm realiter, non eſt neceſſe, vt
faciant aliquem numerum, propriè loquen-
do, quatenus numerus dicit multitudinem
entitatum actualium à ſe inuicem de facto
diſtinctarum; ſed ſufficit, vt conceptus poſte-
rior illius eiuſdem rei, dicat aliquid reale ſu-
peradditum priori conceptui eiuſdem rei, &
entitatis inadæquatè conſideratæ, vt patet ex
exemplis ſuperiùs allatis in ſecundo notabili;
III. ideóque licet diuina eſſentia cum relationi- C
bus diuinis non faciat numerum, non pro-
pterea tamen deſinet habere aliquam diſtin-
ctionem ab illis.

Tertium eſt: quando duo conceptus ita ſe
habent, vt vnus nihil addat ad alium, tunc per
vtrumque idem concipitur, & ſecundùm ean-
dem omninò vnitatem, & ſic nulla datur diſ-
tinctio inter illa; at conceptus paternitatis ni-
hil addit ſupra conceptum diuinæ eſſentiæ,
nec item è conuerſo, quia aliàs eſſentia diuina
& paternitas iam eſſent duæ res: ergo idem
concipitur per conceptum diuinæ eſſentiæ, &
per conceptum paternitatis, & ex conſequenti
eſſentia diuina & paternitas non diſtinguun-
tur à ſe inuicem etiam ratione ratiocinante.

Reſpondetur negando minorem; nam con-
IV. ceptus relationis, exempli gratiâ, paternitatis, D
addit aliquid reale ſupra diuinam eſſentiam,
nimirum rationem reſpiciendi Filium; quæ
tamen relatio non diſtinguitur realiter à diui-
na eſſentia: quando enim hæc concipitur in
ratione eſſentiæ duntaxat, non concipitur in
ratione alicuius reſpectiui, quo tamen modo
concipitur per conceptum paternitatis, filia-
tionis & ſpirationis; neque ex eo, quòd duo
iſti conceptus inadæquati diſtinguuntur à ſe
inuicem, vnus ſit poſterior, alius ſit prior, be-
nè ſequitur eſſentiam diuinam, & aliquam ex
eius relationibus eſſe duas res, quia ad hoc
virtualis diſtinctio inter illas ſufficit; vt pate-
bit ampliùs explicando noſtram ſententiam.

ARTICVLVS V. V.

*Verum relationes originis diſtinguantur for-
maliter, ſeu ex natura rei, ab eſſentia
diuina.*

CENSET Scotus libro primo ſenten-
tiarum diſtinctione primâ quæſtione ſe-
ptimâ, & alibi, item diſcipuli eius, dari verè
propriè & formaliter diſtinctionem actua-
lem, ſeu ex natura rei, inter diuinam eſſentiam
& relationes eius, ita vt etiam ſi diuina eſſen-
tia, & eius relationes ſunt vna & eadem res,
nihilominus tamen illa per vnam formalita-
tem propriè ſumptam, eſſe & dici eſſentiam,
per aliam verò formalitatem diſtinctam actu
ſeu ex natura rei, & formaliter à præcedente
eſſe & dici relationem. VI.

Contraria tamen ſententia, quam loco no-
ſtræ propoſitionis ponimus, eſt communis in-
ter omnes diſcipulos ſancti Thomæ, & alios
à Scotiſtis & Nominalibus hâc quæſtione ſan-
cti Thomæ, & primo ſententiarum diſtinctio-
ne trigeſimâ tertiâ, ſcilicet *nullam eſſe de fa-
cto, & actu diſtinctionem formalem propriè
dictam, ſeu ex natura rei, inter eſſentiam di-
uinam, & relationes eius*; imò hæc noſtra
propoſitio eſt tam communis inter ſcholaſti-
cos, vt Scotus in primum ſententiarum diſ-
tinctione ſecundâ quæſtione primâ, non ſit
auſus diſcedere ab ea aſſertione, ſed tantùm
diſputando & ſine præiudicio melioris ſen-
tentiæ, vt patet ex eius verbis ibi; item, vt
plures exiſtiment hanc tertiam opinionem
eſſe parum tutam in fide, vt pote aſſerentem
quaternitatem rerum in diuinis, & tollentem VII.
ſummam ſimplicitatem Dei, de quorum nu-
mero ſunt Molina, Valentia ad præſentem
quæſtionem ſancti Thomæ, Suares libro quar-
to *de Trinitate* capite quarto numero deci-
mo tertio, & aliqui alij: quorum tamen cen-
ſuram, vt nimis rigoroſam, non tantùm Sco-
tiſtæ, ſed etiam aliqui alij reprehendunt, &
hanc ſententiam Scoti poſſe defendi ſine vl-
lo periculo fidei fusè docet Ægidius *in præſen-
tatione* tractatu *de beatitudine*, libro quinto
de viſione diuinæ eſſentiæ, quæſtione duode-
cimâ articulo tertio paragraphis quinto, ſex-
to, ſeptimo, octauo, licet noſtram ſententiam
explicatam hâc propoſitione exiſtimet eſſe
veriſſimam.

Noſtra probatur propoſitio: primò, & po-
tiſſimùm auctoritate vtriuſque Eccleſiæ, ni- VIII.
mirum Orientalis & Occidentalis in Concilio
Florentino ſeſſione decimâ octauâ, vbi Ioan-
nes Theologus diſputans pro Latinis contra
Marcum Epheſinum agentem partes Græco-
rum, docet diuinam eſſentiam, ſeu ſubſtantiam
& perſonam re eſſe idem, & tantùm diſtingui
ſecundùm noſtrum modum intelligendi; &
Marcus Epheſinus ſtatim ſubiungit Græcos
hac in re non diſſentire à Latinis; quod idem
repetitur ſeſſione decimâ nonâ, vigeſimâ
quartâ, & vigeſimâ quintâ. E quibus teſtimo-
niis ea ratio poteſt formari pro noſtra propo-
ſitione: diſtinctio ex natura rei actu de facto
formaliter exiſtens eſt talis conditionis, vt ad
perfectam eius rationem non ſit opus crea-
tum intellectum aliquid negotiari; nam qua-
tenus talis, antecedit omnem operationem

I. intellectus, ſeu eſt omninò completa ante
illam, & ideò dicitur *realis minor*, vt monui-
mus: at ex auctoribus Concilij Florentini
nunc relatis, noſter intellectus negotiatur a-
liquid circa diſtinctionem eſſentiæ diuinæ à
diuinis relationibus originis, quia ibi dicun-
tur diſtingui duntaxat ſecundùm modum no-
ſtræ intellectionis, ſolâ item ratione & intel-
ligentiâ (his enim terminis expreſsè declara-
tur ibi hæc diſtinctio illarum à ſe inuicem) &
vera formalis & actualis diſtinctio ſeu ex na-
tura rei non eſt inter eſſentiam diuinam, &
eius relationes originis.

Neque eſt, quòd quis reſpondeat iſtas au-
ctoritates non haberi in definitionibus dicti
Concilij Florentini, ſed totum iſtud fuiſſe ſo-
lummodò dictum inter diſputandum; nam
II. ita dictum eſt ab vtraque parte inter diſpu-
tandum, vt ſæpè fuerit repertum, nec ab ali-
quo Concilij, ſiue ex parte Græcorum, ſiue ex
parte Latinorum reprehenſum. Vnde ad mi-
nus videtur eſſe tacitè receptum ab omnibus
tanquam vera, & communis quædam doctri-
na vtriuſque Eccleſiæ Orientalis nimitum &
Occidentalis.

Secundò probatur auctoritate Patrum, vt
ſancti Athanaſij, qui dialogo primo *de Tri-
nitate* ſatis longè à fine agens de diſtinctio-
ne immortalitatis diuinæ, & aliorum eiuſ-
modi attributorum abſolutorum ab hypoſta-
ſi, ait Deum hæc dici *non per compoſitionem*,
quâ loquendi formulâ ſignificat tantam eſſe
ſimplicitatem Dei, & identitatem inter eſ-
ſentiam diuinam, relationes eius, & etiam
perſonas diuinas, vt diſtinctio earum ad ſe
III. inuicem compleatur ab intellectu: item ex
ſancto Damaſceno libro primo *de fide orthodo-
xa* capite vndecimo, vbi agens de eſſentia
diuina, de iis, quæ ſunt in illa, & de eorum
diſtinctione inter ſe, ita ait: *quod autem in ea
diſtinctum eſt cogitatione ſolâ diſtinguitur*, qui
loquendi modus ſatis clarè oſtendit non dari
actualem diſtinctionem, ſeu ex natura rei, in-
ter eſſentiam, relationes eius, & alia attributa
eſſentialia: nam hæc particula excluſiua *ſola*
excludit omnem aliam diſtinctionem actu rea-
lem, cuiuſmodi eſt diſtinctio ex natura rei.

Tandem probatur ratione: diuina eſſen-
tia & eius relationes non eâ diſtinctione cum
identitate reali diſtinguuntur inter ſe, quâ
perfectior poteſt dari identitas, & maior ſim-
plicitas inter illas, cum ſufficienti ratione
ſaluandi omnia, quæ pertinent ad myſterium
tam Trinitatis in perſonis, quàm vnitatis in
IV. eſſentia: quia ſicut Deus eſt primum ens om-
nium nobiliſſimum, ita habet in ſeipſo ſim-
plicitatem perfectiſſimam omnium, & pro-
inde identitatem perfectiſſimam inter ea,
quæ ſunt in illo, quantum veritas huius my-
ſterij pati poteſt: at perfectior identitas &
maior ſimplicitas eſſentiæ diuinæ cum ſuis
relationibus poteſt dari per ſolam virtualem
diſtinctionem inter illas, cum ſufficienti ra-
tione ſaluandi omnia, quæ pertinent ad my-
ſterium Trinitatis perſonarum, & vnitatis ea-
rum in eſſentia, quàm detur de facto per diſ-
tinctionem formaliter actualem, ſeu ex natu-
ra rei inter eſſentiam diuinam, & eius rela-
tiones: ergo eſſentia diuina & eius relatio-
nes non diſtinguuntur inter ſe diſtinctione
formaliter actuali, ſeu ex natura rei. Ma-

A ior patet ex conditione & perfectione ipſius V.
Dei.

Minor quoad primam ſui partem, quæ aſ-
ſerit, *dari perfectiorem identitatem, & maio-
rem ſimplicitatem eſſentiæ diuinæ, & relatio-
num eius per ſolam virtualem diſtinctionem in-
ter illas*, probatur: ea quæ ita ſunt vnica ſim-
pliciſſima entitas, vt tamen virtute æqui-
polleant pluribus realiter, vel formaliter à
ſe inuicem diſtinctis, ſunt magis ſibi inui-
cem identificata, quàm quæ ſeruant inter ſe
diſtinctionem formalem, ſeu ex natura rei,
quia ſic magis recedunt à diſtinctione reali,
& accedunt ad identitatem inter ſe, & pro-
inde arguunt maiorem ſimplicitatem; quæ
verò ſeruant inter ſe diſtinctionem formali-
ter actualem, & ex natura rei, recedunt ma-
B gis ab identitate, & magis accedunt ad diſtin- VI.
ctionem realem, vt per ſe patet; ſed quæ ſer-
uant duntaxat virtualem diſtinctionem inter
ſe ſunt talia, & vnica ſimpliciſſima entitas, vt
patet ex dictis ſuprà, & talis ſolùm eſt diſtin-
ctio eſſentiæ diuinæ à ſuis relationibus, vt
oſtendemus infrà: ergo maior eſt identitas &
ſimplicitas eſſentiæ diuinæ & relationum eius
per diſtinctionem tantùm virtualem inter il-
las, quàm ſit per diſtinctionem formalem pro-
priè actualem & ex natura rei.

Secunda item pars eiuſdem minoris, ſci-
licet *hanc diſtinctionem virtualem ſaluare ſuf-
ficienter omnia, quæ pertinent ad myſterium Tri-
nitatis perſonarum & vnitatis earum in eſſen-
tia*, patebit tum explicatione & probatio-
ne noſtræ propoſitionis articulo ſeptimo;
tum etiam ſolutione argumentorum huius
C ſententiæ. VII.

ARTICVLVS VI.

Soluuntur fundamenta ſententiæ Scoti.

PRIMVM deſumitur ex auctoritate ſancti
Auguſtini, qui paſſim loquens de diuina
eſſentia, eius relationibus, & perſonis diui-
nis, ſignificat hanc eſſe diſtinctionem inter il-
las; nam libro ſeptimo *de Trinitate* capite pri-
mo, ait Patrem non eſſe ſapientem ſapientiâ
genitâ, quia ſequeretur eſſentiam diuinam
eſſe quid relatiuum: ergo cùm ſapientia geni-
ta ſit Filius, illa diſtinguetur actu à ſapientia
ingenita, quæ eſt diuina eſſentia. Item ibidem
ait id quod relatiuè dicitur, eſſe aliquid *ex-
cepto relatiuo*: ergo ex mente ſancti Augu-
ſtini in prima perſona Trinitatis præter pater-
D nitatem eſt aliquid abſolutum; at quod eſt ex- VIII.
cepto alio, non eſt illud actu: ergo diuina re-
latio puta paternitatis non eſt actu ipſa diuina
eſſentia: ergo diſtinguitur actu, & ex natura
rei. Item capite quinto & ſexto eiuſdem libri
loquens de Patre diuino ait eum non eo eſſe
Patrem, quo Deus eſt; quod tamen eſſet fal-
ſum, ſi diuina eſſentia & paternitas ita eſſent
idem, vt non diſtinguerentur ex natura rei;
tunc enim haberent tantùm diſtinctionem
inter ſe per operationem intellectus.

Reſpondetur negando hæc teſtimonia pro-
bare dari de facto diſtinctionem ex natura rei
inter eſſentiam diuinam, & relationes eius:
quia quæcumque ſanctus Auguſtinus ibi re-
fert & vrget, poſſunt rectè intelligi eſſe vera
cum ſola virtuali diſtinctione inter eſſentiam

I. diuinam, & relationes eius; ſic enim poſſu-
mus intelligere diuinam eſſentiam non eſſe
ſapientiam genitam identitate virtuali perfe-
ctâ, ſed eſſe diſtinctam ab illa virtualiter, li-
cet non ſit diſtincta ab illa ex natura rei: ſic
rectè intelligitur, id quod relatiuè dicitur eſſe
aliquid *excepto relatiuo*, id eſt naturam diui-
nam eſſe aliquid abſolutum, diſtinctum vir-
tualiter à ſua relatione, quia perſona diuina
conſtituitur eſſentiâ & relatione, non tamen
eſſe diſtinctum ex natura rei: pari iure intel-
ligitur Deum Patrem non eo eſſe Deum, quo
eſt Pater, nec eo eſſe Patrem, quo Deus eſt;
ſumptâ iſtâ particulâ *(eo, quo)* pro ratione,
quæ ſit eadem, non tantùm formaliter, &
ex natura rei, ſed etiam ita eadem, vt virtua-
liter diſtinguatur ab alia, quâ Pater eſt Deus.
Nec inde ſequitur eſſentiam diuinam & re-
II. lationes eius diſtingui tantùm inter ſe per o-
perationem intellectus: nam infrà oſten-
demus quomodo hæc virtualis diſtinctio
ſit ante operationem cuiuſcumque intelle-
ctus creati, & quomodo etiam cognoſcatur à
Deo.

Secundum eſt eiuſmodi: Pater intelligens
ſeipſum in primo ſigno originis, vel intelli-
git eſſentiam & paternitatem, tanquam duo
obiecta formaliter, & ex natura rei diſtincta,
vel vt idem obiectum ſub alio, & alio conci-
piendi modo; non hoc ſecundo modo; tunc
enim non eſſet maior diſtinctio inter pater-
nitatem & deitatem, quàm inter Deum &
& deitatem; quod tamen eſt falſum, cùm
deitas ſit communicabilis, & ſic concipiatur
à Deo Patre; paternitas verò ſit incommuni-
cabilis, & ſic intelligatur à Patre: ergo Pater
III. intelligit in primo ſigno originis diuinam eſ-
ſentiam & paternitatem, vt duo obiecta for-
maliter & ex natura rei à ſe inuicem diſtincta;
ergo cùm hæc cognitio Patris diuini ſit intui-
tiua, & terminetur ad rem vt eſt in ipſa, eſſen-
tia diuina debet eſſe diſtincta formaliter, &
ex natura rei ab ipſa paternitate, quæ eſt re-
latio.

Reſpondetur, Deum Patrem in primo il-
lo ſigno originis, non intelligere diuinam
eſſentiam & paternitatem, vt duo obiecta
diſtincta realiter, & ex natura rei, ſed vt v-
num virtute tamen multiplex, vt mox expli-
cabitur.

Ad id verò, quod ibidem obiicitur, nimi-
rum, *negatâ actuali diſtinctione, ſeu ex natu-*
IV. *ra rei inter eſſentiam diuinam, & eius relatio-*
nes, ſequi non fore maiorem diſtinctionem inter
paternitatem & deitatem, quàm ſit inter Deum
& deitatem. Reſpondetur id eſſe falſum; nam
Deus & deitas eo tantùm modo diſtinguun-
tur, quo concretum à ſuo abſtracto, ſcilicet in
modo ſignificandi, vt Dialectici communi-
ter tradunt: at deitas & paternitas magis diſ-
tinguuntur inter ſe: cùm illi conceptus quos
formamus de deitate & paternitate ſint ma-
gis diſtincti inter ſe, quàm conceptus illi quos
formamus de deitate & de Deo, vtpote qui
habeant ſuæ diſtinctionis maius fundamen-
tũ in ipſa re, quàm ſit ſolus modus diuerſimo-
dè ſignificandi. Nec quidquam fauet, quòd
modus iſte, quo concretum diſtinguitur ab
abſtracto, ſit etiam rationis; nam hæc diſtin-
ctio habet aliquam latitudinem, iuxta quam
alia aliis magis diſtinguuntur, ſcilicet quate-

A nus habent maius fundamentum ſuæ diſtin- V.
ctionis in ipſa re, quomodo ſemper deitas &
paternitas magis diſtinguuntur inter ſe,
quàm Deus & deitas.

Tertium eſt: repugnat idem formaliter, &
ex natura rei eſſe rationem conuenientiæ, &
diſtinctionis inter aliqua; item aliquid om-
ninò idem ex natura rei eſſe de facto com-
municabile & incommunicabile; item con-
traria verificari de duobus, quæ in re aliquo
modo non diſtinguuntur, quia aliàs contra-
dictoria ſimul eſſent vera de eodem: at eſſen-
tia diuina eſt ratio conuenientiæ inter omnes
perſonas diuinas, quatenus omnes illam ean-
dem numero habent: relatio item eſt ratio
diſtinctionis, exempli gratiâ, paternitas & fi-
liatio diſtinctionis realis, quæ eſt inter Pa-
trem & Filium: item diuina eſſentia eſt com-
B municabilis, paternitas verò, ſimiliter filia- VI.
tio incommunicabilis: item verificatur de di-
uina eſſentia quòd non generet, nec genere-
tur: ergo diuina eſſentia & eius relationes
non ſunt vnum & idem formaliter, ſeu ex na-
tura rei; ſed diſtinguuntur à ſe inuicem rea-
liter, & ex natura rei.

Reſpondetur negando maiorem, nam quod
eſt ita idem formaliter actu, & ex natura rei,
vt tamen ſit virtute multiplex, ei non re-
pugnat eſſe ſimul communicabile & incom-
municabile; nec item, vt duo contradicto-
ria verificentur de illo, quia virtualis diſtin-
ctio, quæ reperitur in tali ente ſimpliciſſimo,
præſtat idem quod diſtinctio verè de facto a-
ctualis, ſeu ex natura rei, vel etiam realis
præſtaret: quia talis ſimplex entitas æquipol-
C let pluribus entitatibus, quatenus vna illa- VII.
rum eſt communicabilis, & alia incommu-
nicabilis: item quòd hoc vel illud conue-
nit huic rei, iſti verò non conuenit; ſic et-
iam aliquid poteſt affirmari de illa entitate
ſimplici, prout in ea adæquatè ſumpta ſunt
virtute plura, iuxta inadæquatum ſuum con-
ceptum obiectiuum habere hanc rationem,
quæ ratio de illa eadem entitate, iuxta alium
conceptum inadæquatum obiectiuum nega-
tur, nec tunc erit vera, & propriè dicta con-
tradictio; quia non eſt affirmatio & negatio
de vno & eodem, ſub eadem omninò ratio-
ne, & ſecundùm vnam & eandem omninò
formalitatem tam virtualiter indiſtinctam,
quàm alio quolibet modo.

Quartum eſt: ante omnem operationem
D intellectus, paternitas conſtituit Patrem in VIII.
eſſe perſonæ realiter diſtinctæ à Filio, quia
conſtitutio primæ perſonæ Trinitatis, vel ali-
cuius alius ex perſonis diuinis non eſt per me-
rum aliquod ens rationis: ergo vel paterni-
tas conſtituit Patrem in tali eſſe perſonæ,
quatenus hæc diuina paternitas eſt idem for-
maliter, & ex natura rei, cum diuina eſſen-
tia, vel vt ab ea diſtinguitur formaliter, &
ex natura rei: ſi ſecundum, ergo datur verè
& de factò formalis diſtinctio ex natura rei
inter diuinam eſſentiam & relationem eius,
quod hæc ſententia intendit: ſi primum, er-
go diuina eſſentia, vt eſt diuina eſſentia, con-
ſtituit Patrem in eſſe Patris, & diſtinguit eum
realiter à Filio, & ex conſequenti diuina eſ-
ſentia eſt ratio conſtituendi, & diſtinguen-
di perſonas diuinas à ſe inuicem; quod apud
omnes eſt falſum, cùm omnes diuinæ perſo-

I. næ ſint vnum, & idem in diuina eſſentia. Hæc vltima conſequentia probatur: diuina eſſentia, vt eſt idem formaliter, & ex natura rei cum ſuis relationibus eſt eſſentia, & talis qualis eſt communis omnibus perſonis diuinis: ergo ſi illa, quatenus eſt idem & formaliter ex natura rei cum ſuis relationibus conſtituit perſonam Patris, conſtituit illam, vt eſt eſſentia, quod ex dictis patet eſſe falſum

Reſpondetur paternitatem conſtituere Patrem in eſſe perſonæ diſtinctæ à Filio ante omnem operationem intellectus, illam enim vt ſic conſtituit, non prout diſtinguitur formaliter ſeu ex natura rei ab eſſentia, ſed prout virtualiter formaliter diſtinguitur ab illa; nam illa ſimplex entitas adæquatè ſumpta, cùm ſit virtute tantùm, & non actu multi-
II. plex, prout ſub vno ſuo conceptu obiectiuo habet rationem abſoluti, conſtituit eſſentiam, prout autem ſub alio conceptu obiectiuo, habet rationem talis relationis, exempli gratiâ, paternitatis, cõſtituit Patrem in eſſe Patris, & ſic rectè intelligitur, quomodo eſſentia diuina quatenus eſt eſſentia, ſeu ſub ratione eſſentiæ formaliter conſideratæ non conſtituat Patrem diuinum in eſſe talis perſonæ.

Vltimum fundamentum tale eſt: ea diſtinguuntur ex natura rei, & formaliter, quorum conceptus eſſentiales & quidditatiui ſunt extra ſe inuicem; at conceptus quidditatiuus diuinæ eſſentiæ eſt extra conceptum quidditatiuum diuinarum relationum; ergo diuina eſſentia & eius relationes diſtinguuntur à ſe inuicem ex natura rei & formaliter.

III. Reſpondetur duos conceptus eſſentiales obiectiuos poſſe duobos modis intelligi eſſe extra ſe inuicem, vno *formaliter*, & ex *natura rei*; deinde tantùm *virtualiter*, conceptum obiectiuum diuinæ eſſentiæ hoc tantùm poſteriori modo eſſe extra conceptum obiectiuum diuinæ relationis, & econtrà, quod non ſufficit ad inducendum inter illas diſtinctionem formaliter actualem & propriè ex natura rei.

Articvlvs VII.

Vtrum relationes originis diſtinguantur ratione ratiocinatâ ab eſſentia diuina.

SIT hæc noſtra propoſitio. *Datur virtualis tantùm diſtinctio inter relationes originis, & eſſentiam diuinam*: ita ſanctus Thomas hîc ar-
IV. ticulo ſecundo in extrema corporis parte, dum ait *eſſentiam, & relationes differre tantùm ſecundùm rationem intelligentiæ, prout in relatione importatur reſpectus ad ſuum oppoſitum, qui non importatur in nomine eſſentiæ*: & quòd intelligat hanc diſtinctionem eſſe *rationis ratiocinatæ*, quæ propriè ſit *virtualis*, patet ex eius ſolutione ibi ad ſecundum & tertium, vbi ait eſſentiam & relationem non eſſe aliam, & aliam rem in Deo, ſed vnam eandem, quæ non perfectè exprimitur relationis nomine: item quando ait plus contineri in eſſentia diuina, quàm exprimatur nomine relationis, vel ſapientiæ, aut alicuius ſpecialis attributi; hoc enim totum nihil eſt aliud, quàm eſſentiam diuinam adæquatè ſumptam, ita eſſe vnam entitatem perfectiſſimam

A & ſimpliciſſimam, vt tamen ſit virtute multiplex, quatenus ſumpta inadæquatè eſt eſſentia & ſub alia inadæquatione eſt relatio; & ſic de aliis. Quæ omnia, quia ſub illa actuali indiſtinctione, quam habent in eſſentia diuina, ſunt vna entitas, valens ad omnia eiuſmodi, ac ſi eſſent plura actu diſtincta, dicuntur à Theologis virtualiter duntaxat, à ſe inuicem diſtingui. V.

Prouenit itaque hæc virtualis diſtinctio ex duplici capite; primum eſt, ſumma excellentia & eminentia naturæ diuinæ, vt etiam ſanctus Thomas docet primo ſententiarum diſtinctione ſecundâ quæſtione primâ articulo primo, quæ eminentia conſiſtit in duobus; primùm in infinitate, deinde in ſimplicitate ipſius naturæ diuinæ, prout adæquatè ſumitur: ex primo quatenus ratione illius eſſentia
B diuina ambit omnem rationem entis, quæ ſumpta vniuerſim, cùm ſit abſoluta & relatiua, facit, vt eſſentia Dei ſumpta adæquatè ſit ens abſolutum & relatiuum ſimul; ratione verò ſuæ ſimplicitatis continet iſta omnia, & omnes perfectiones cum ſumma identitate & indiuiſibilitate, quod poteſt explicari exemplo diuinæ æternitatis: nam ſicut hæc, quia eſt infinitæ durationis, & indiuiſibilis ratione ſuæ infinitatis ambit omne tempus, & omnes eius differentias, & ipſum eius nunc quantumlibet indiuiſibile, ob ſui eminentiam in genere durationis, reſpondet infinitis nunc noſtri temporis, cum tanta diſtinctione, vt verè prout reſpondet vni, non reſpondeat alteri, ac ſi eſſet realiter diſtinctum; ſic etiam illa perfectio diuinæ eſſentiæ, quæ eſt ipſa deïtas VI.
C in eſſe rei reſpondet infinitis perfectionibus, quæ in creaturis propter earum limitationem ſunt diſtinctæ, & variis etiam realiter, vel ex natura rei diſtinctis conceptibus obiiciuntur. VII.

Alterum caput, ex quo hæc virtualis diſtinctio oritur, eſt ipſa imbecillitas intellectus creati, cuius virtus & efficacia, cùm ſit longè inferior, quàm ſit intelligibilitas eſſentiæ diuinæ ſecundùm ſuam rationem adæquatam conſideratæ, diuidit illam in plures conceptus inadæquatos, quatenus licet per omnes iſtos conceptus inadæquatos, eadem res ſeu entitas ſimpliciſſima concipiatur, per nullum tamen eiuſmodi conceptum ſumptum ſeorſim & ſolitariè, totum, quod eſt in tali entitate ſimplici, percipitur; ſicque reperitur ſufficiens fundamentum concipiendi eſſentiam diuinam æquiualentem pluribus &
D infinitis perfectionibus, modò ſub ratione vnius tantùm perfectionis, modò ſub ratione alicuius alterius, & ſic illam quaſi partiendi in plures conceptus obiectiuos, correſpondentes formalibus ſuis conceptibus, præſertim cùm, vt ſanctus Thomas docet hâc parte quæſtione decimâ tertiâ articulo tertio & quarto, modus noſter intelligendi Deum & perfectiones eius, ſit illas apprehendere, ſecundùm quod ſunt in creaturis, & per nomina, & propoſitiones illas ſignificare, ſecundùm quod apprehendit eas. VIII.

Atque hæc virtualis diſtinctio poteſt explicari exemplo illius virtutis, quæ eſt in ſole ad calefaciendum, ad emolliendum, ad indurandum, & ad alios plures effectus; hæc enim eſt vna & eadem ſimplex entitas in ipſo ſole,

I. & tamen, dum illam concipio vt calefactiuam, vel vt emollitiuam, vel vt indurantem, non concipio illam integrè, & adæquatè ſecundùm totum illud, quod hæc virtus poteſt præſtare, ſed illam partior: ſi enim vellem formare conceptum adæquatum iſtius virtutis, oporteret talem conceptum in ſeipſo continere, & exprimere modo indiuiſibili, omnes iſtos partiales conceptus, in quos anteà diuiſi totam illam, & integram prædictam virtutem ſolis. Hinc Caietanus tertiâ parte quæſtione tertiâ articulo tertio, rectè ait diſtinctionem actualem ſeſe habere, ſicut effectus cauſæ æquiuocæ: nam vt cauſa æquiuoca nunquam cauſat effectum adæquatum toti ſuæ virtuti, quique illam exhauriat, ſed producendo varios effectus, oſtendit excellentiam ſuæ virtu-
II. tis, in qua omnes illos vnitim præhabet, ſic etiam eminentia cauſat in intellectu creato virtualem diſtinctionem, dum ſeſe obiicit illi, non ſecundùm totam & integram quantitatem ſuæ virtutis, ſeu quoad totam ſuam perfectionem, vno conceptu totaliter percipiendam, ſed ſecundùm partiales duntaxat conceptus obiectiuos, quos tamen tantæ rei eminentia ſimpliciſſimè & vnitiſſimè præhabet in ſuo conceptu adæquato: & ſic intelligitur hæc duo eſſe valde diſtincta *(aliquid obiici totum intellectui alicui, & ei obiici non ſolummodò totum, ſed etiam totaliter)* entitas illa præhabens in ſe vnitim & modo indiuiſibili prædictos omnes inadæquatos conceptus obiectiuos, quia ratione ſuæ eminentiæ & ſimplicitatis, eſt indiuiſibilis, & virtute tantùm multiplex, non poteſt obiici noſtro intelle-
III. ctui, quin tota obiiciatur, benè tamen poteſt ita ei tota obiici, vt nihilominus non totaliter ei obiiciatur, id eſt eo omni modo, quo eſt conceptibilis, ad eum modum, quo omnes Theologi communiter dicunt quæſtione duodecimâ huius partis, Deum videri totum à Beato, non tamen totaliter.

Virtuali diſtinctione & eius fundamento ſic explicatis, prædicta noſtra propoſitio probatur. Primò auctoritate Patrum, vt ſancti Dionyſij libro *de diuinis nominibus* capite quinto, dum ait omnes bonos proceſſus, & à nobis laudatas denominationes Dei (id eſt attributa) eſſe vnius eſſentiæ, S. Baſilij epiſtolâ octogeſimâ, dum ſic ait: *quæcumque nomina diuina protuleris, vnum eſt perpetuò quod ſignificatur:* ſancti Auguſtini libro decimo quinto *de Tri-*
IV. *nitate* capite quinto, ſancti Bernardi ſermone octogeſimo *in Cantica*, & aliorum docentium omnes quaſcumque perfectiones tam relatiuas, quàm abſolutas in Deo eſſe vnum quid ſimpliciſſimum.

Probatur item ex Concilio Rhemenſi & Lateranenſi relatis, quæ non poſſunt intelligi de alia diſtinctione, quàm virtuali. Nam Florentinum dicit illam eſſe rationis, at non ratiocinantis, quia ſublato omni creato intellectu hæc propoſitio eſt falſa, *eſſentia diuina generat, vel generatur*; hæ autem Catholicæ, *paternitas eſt incommunicabilis, eſſentia communis:* ergo debet intelligi de diſtinctione rationis ratiocinatæ, quæ coincidit cum virtuali: & Rhemenſe articulo tertio ſymboli profitetur, ita tres perſonas diuinas eſſe vnam ſubſtantiam, & è conuerſo vnam diuinam ſubſtantiam eſſe tres perſonas diuinas, vt tamen

A articulo primo credat ſimplicem naturam diuinitatis eſſe Deum, quo loquendi modo ſatis denotat totum illud tam relatiuum, quàm abſolutum, quod eſt in Deo, eſſe vnam tantùm de facto rationem formalem, quæ tamen ſit virtute plures. V.

Tandem probatur ratione: primò ex eo, quòd præcedentibus articulis oſtenderimus nullam dari realem diſtinctionem ſiue minorem, ſiue maiorem, nec etiam ſolius rationis ratiocinantis, inter diuinam eſſentiam, & eius relationes originis: ergo cùm nulla ampliùs reſtet diſtinctio, quàm virtualis, & aliqua conueniant relationibus, quæ non conueniunt eſſentiæ diuinæ, vt animaduertimus, oportet eſſentiam diuinam diſtingui virtualiter à ſuis eiuſmodi relationibus.

B Deinde quando aliquod ens eſt ita perfectum & ſimplex, vt per vnicam ſimpliciſſimam & indiſtinctam ſuam entitatem poſſit ea omnia præſtare, quæ nos præſtamus per multas virtutes & perfectiones, ſiue realiter, ſiue formaliter inter ſe diſtinctas, tunc multa illa in eo contenta diſtinguuntur virtute à ſe inuicem, maximè ſi noſter intellectus non vno conceptu, ſed pluribus inadæquatis apprehendat rem illam perfectam, vt patet tota explicatione virtualis diſtinctionis: at entitas diuinæ eſſentiæ & eius relationum originis, eſt vnica ſimpliciſſima & indiſtincta, quæ iuxta conceptum ſuum adæquatum eſt ens ſimul abſolutum & relatiuum, & Deus poteſt præſtare per hanc vnicam ſimpliciſſimam entitatem, quod nos præſtamus per diſtinctas formaliter, vel realiter entitates, vt intelligitur ex VI.
C Patribus relatis; & quilibet intellectus creatus, ita inadæquatè concipit iſtam ſimpliciſſimam entitatem, vt neceſſariò apprehendat eam multis conceptibus, ſcilicet vno, ſub conceptu eſſentiæ, alio, ſub conceptu relationis, vt patet ex Conciliis & Patribus: ergo eſſentia & eius relationes originis diſtinguuntur à ſe inuicem virtualiter. VII.

DISPVTATIO IV.

De diſtinctione attributorum abſolutorum tam à ſe inuicem, quàm ab eſſentia, & diuinis relationibus.

D

ARTICVLVS I. VIII.

Quomodo attributa abſoluta tam à ſe inuicem, quàm à diuinis relationibus & eſſentia diſtinguantur.

NOMINA attributorum abſolutorum nihil aliud intelligunt Theologi, quàm quaſdam perfectiones abſolutas, quas concipimus per modum quarumdam formarum adiacentium eſſentiæ diuinæ, iam conſtitutæ in ſuo eſſe vltimo quaſi ſpecifico, cuiuſmodi ſunt voluntas, bonitas, iuſtitia, miſericordia, & id genus cætera. Hoc præmiſſo,

Sit vnica propoſitio. *Nulla datur diſtinctio realis ſeu maior, ſeu minor, vel ſolius rationis ra-*

I. *ratiocinantis, ſed ſolummodò virtualis, tam inter attributa abſoluta ad ſe inuicem, & etiam ad relatiua comparata, quàm vt comparantur ad eſſentiam diuinam.* Ita omnes communiter, qui ſequuntur noſtram ſententiam diſputatione præcedenti explicatam.

Probatur: quia eadem eſt ratio iſtorum omnium, ac relationum diuinarum comparatarum ad eſſentiam diuinam; omnes enim auctoritates Patrum & Conciliorum, item rationes, quæ veramque realem diſtinctionem & ſolius rationis ratiocinantis reiiciunt à relationibus diuinis comparatis ad eſſentiam, & aſtruunt ſolam virtualem, eædem probant idem omninò de attributis abſolutis, tam ad ſe inuicem, quàm ad eſſentiam diuinam comparatis: id enim Patres expreſsè teſtantur de eiuſmodi attributis, Origenes in caput deci-
II. mum Leuitici, ſanctus Auguſtinus libro ſeptimo *de Trinitate*, ſanctus Bernardus duobus locis ſuprà citatis; ſimiliter rationes factæ pro doctrina ſuperiùs explicata applicatæ præſenti propoſitioni, idem confirmant, vt quilibet poteſt facilè animaduertere: pari iure omnes eæ rationes, quas ſuprà protulimus pro ſententia Scoti, & aliorum, quáſque ibi diſſoluimus, eædem ſolent afferri contra præſentem propoſitionem, ideóque cenſeri debent ibi diſſolutæ.

Tantùm poteſt eſſe difficultas circa hanc Scoti rationem, nec ibi propoſitam, nec ſolutam, ſcilicet bonitas in genere diſtinguitur ex natura rei & formaliter à ſapientia in genere, quia definitio & formalis ratio bonitatis eſt alia à definitione, & formali ratione ſapientiæ:
III. ergo etiam infinita bonitas & ſapientia infinita diſtinguentur à ſe inuicem formaliter, & ex natura rei: nam infinitas addita bonitati vel ſapientiæ non deſtruit naturam illius: ergo ſicut bonitas & ſapientia diſtinguuntur inter ſe formaliter, & ex natura rei, ita etiam bonitas infinita, quæ eſt in Deo, diſtinguetur formaliter & ex natura rei ab infinita ſapientia, quæ eſt in eodem Deo.

Verùm hæc ratio Scoti & eius diſcipulorum ſoluitur: nam ibi per bonitatem in genere & ſapientiam in genere, vel intelligit bonitatem & ſapientiam, prout abſtrahunt à bonitate & ſapientia creata & increata, vel tantùm intelligit bonitatem & ſapientiam creatam, prout duæ illæ perfectiones abſtrahunt ab omnibus, & ſingulis tantùm bonitatibus & ſapientiis creatis: ſi Scotus id intelligat priori modo; re-
IV. ſpondetur tunc inter illas non dari diſtinctionem formalem, & ex natura rei; quia, quæ ſunt communia Deo & creaturis, in illa ſua communitate analoga, nullam dicunt naturam, vel gradum eſſendi, præciſum ab inferioribus, vt Philoſophi cõmuniter docent in Metaphyſicis: qua de re videri poteſt Fonſeca in librum quartum *metaphyſicorum* diſputatione 2. ſectione 3. numero ſeptimo: vnde quia diſtinctio ex natura rei, poteſt tantùm conuenire ei, quod eſt aliqua entitas alia ab ea, à qua dicitur ſic diſtingui, & hoc non habet locum in diuina bonitate comparata ad ſapientiam diuinam; ideò bonitas Dei & eius ſapientia non

A dicentur propriè diſtingui ex natura rei, ſeu formaliter à ſe inuicem: ſi verò Scotus tantùm intelligat poſteriori modo, ſcilicet de bonitate in genere, & ſapientia in genere, prout iſtæ perfectiones abſtrahũt ſolummodò à creatis; reſpondetur, tunc quidem eſſe verum illas vt ſic conſideratas diſtingui realiter, & ex natura rei à ſe inuicem: inde tamen non ſequi illas ſimiliter debere diſtingui in Deo, non tantùm ob rationem nunc aſſignatam, ſed etiam quia, quæ ſunt diſtincta in creaturis, ea ſunt vnita, & indiſtincta in Deo, & propter maximam perfectionem diuinæ ſimplicitatis, ſufficit, quòd duæ illæ perfectiones ſunt à ſe inuicem virtualiter tantùm formaliter diſtinctæ. V.

Obiicies ex doctrina huius & præcedentis articuli ſequi omnia illa nomina, quibus iſtas
B perfectiones Dei explicamus, eſſe verè & propriè ſynonyma, imò eſſentiam diuinam attributa eius tam relatiua, quàm abſoluta eſſe quædam ſynonyma; at hoc eſt falſum, quia aliàs propoſitiones formatæ de illis eſſent nugatoriæ. VI.

Reſpondeo ex ſancto Thoma hâc parte quæſtione decimâ tertiâ articulo quarto, quòd licet iſta omnia ſignificent vnam & eandem rem formaliter, & ex natura rei, indiſtinctam, non propterea tamen eſſe ſynonyma, nam ea dicuntur eſſe ſynonyma, quæ ita vnum ſignificant, vt illud ſignificent ſecundùm vnam & eandem rationem, prout ſubeſt conceptui intelligentis, ita vt nulla alia ſit differentia, niſi in vocibus: at hæc nomina *eſſentia, relatio, voluntas, iuſtitia*, &c. quæ ſunt formaliter in Deo, ita ſignificant
C vnam & eandem ſimpliciſſimam infinitam entitatem, vt tamen quatenus exprimuntur à nobis, per iſta varia & diſtincta nomina, & vt ſubſunt noſtris conceptibus, non ſignificent illam ſecundùm vnam & eandem omninò rationem correſpondentem formali noſtro conceptui; ſed nomine eſſentiæ exprimitur, vt habet rationem naturæ, & eſt aliquid abſolutum per modum ſubſtantiæ, ratione voluntatis, iuſtitiæ, & reliquorum eiuſmodi abſolutorum, vt habet ſpecialem rationem alicuius perfectionis, & formæ quaſi adiacentis ipſi ſubſtantiæ nomine relatiuo, vt habet ſpecialem rationem reſpectiui. VII.

Nec eſt, quòd quis inſtet hæc omnia, ſaltem per comparationem ad intellectum diuinum concipientem modo perfecto eſſentiam diuinam, ſicuti eſt, fore ſynonyma: non
D eſt inquam, quòd quis ſic inſtet, quia quidquid Deus intelligit, vnico conceptu, & non pluribus, intelligit: at ſynonymia ibi tantùm reperitur, vbi plures poſſunt formari conceptus, ſicut nomina ſynonyma ſunt, quando idem ſecundùm eandem rationem concipitur, & nihilominus diuerſis nominibus hoc planè idem ſignificantibus exprimitur. Deinde vt iam diximus, ita vnico & valde ſimplici conceptu cognoſcit ſuam eſſentiam totam, & totaliter, vt tamen cognoſcat eſſe virtute multiplicem, & ſub hac ratione eſſe aliquid abſolutum, ſub alia eſſe aliquid reſpectiuum, & ſic de reliquis. VIII.

I. ARTICVLVS II.

Vtrum hæc diſtinctio virtualis ſuperiùs explicata, ſit abſque vllo ordine ad creaturas tam reſpectu intellectus increati, quàm creati.

SENSVS articuli eſt, an hæc diſtinctio in-
ter diuinam eſſentiam & relationes origi-
nis, item inter attributa eius abſoluta & illam,
ſit de facto & re ipſa in Deo, an verò ſolùm
quatenus cognoſcimus Deum per aliquam a-
nalogiam, quam creaturæ habent ad Deum,
ſeu quatenus intelligimus Deum, ex ipſis re-
bus creatis, & ſi hæc diſtinctio ſit de facto a-
liquâ ratione in Deo, an ſit tam reſpectu diui-
ni intellectus penetrantis totum, quod eſt in
II. Deo, quàm reſpectu intellectus creati, qui ex
ſua imperfectione & excellentia obiecti non
poteſt totum Deum & totaliter apprehende-
re. Pro cuius faciliori explicatione,
Notandum duobus modis poſſe accipi hanc
virtualem diſtinctionem eſſe & intelligi ab ali-
quo intellectu cum aliquo ordine ad creatu-
ras: primò vt id nihil ſit aliud, quàm illam eſſe,
vel intelligi in Deo per efformationē plurium
conceptuum inadæquatorum, quibus cogni-
tiones, quas ſparſas cognoſcimus in creaturis,
transferimus in ipſum Deum; iuxta quem mo-
dum, ordo ille ad creaturas importat aliquid
ſubiectiuè in ipſo ſic intelligente virtualem
diſtinctionem, quæ eſt in Deo, ſcilicet plura-
litatem conceptuum: ſecundo modo iſtud
poteſt accipi, ita vt intelligere hanc diſtinctio-
III. nem cum aliquo ordine ad creaturas, nihil ſit
aliud, quàm hanc diſtinctionem poſſe dari, vel
etiam intelligi, ita vt etiam perfectiones crea-
tæ per comparationem ad quas hæc ſumma, e-
minens & ſimpliciſſima entitas Dei eſt virtute
multiplex, etiam cognoſcantur. Præſens diffi-
cultas non mouetur iuxta hunc poſteriorem
ſenſum, ſed duntaxat iuxta priorem; eſt enim
ſatis euidens illam ſic ſpectatam non poſſe eſſe
& cognoſci, niſi & illæ perfectiones creatæ
ſint ipſi Deo præſentes obiectiuè, & ipſa ha-
bitudo, quam hæc virtualis diſtinctio impor-
tat ad illas, ſimul etiam cognoſcatur, quippe
cùm implicet cognoſcere vnum relatum alio
eius correlato non cognito, & cognoſcere a-
liquam potentiam eius termino non cognito,
hæc autem virtualis diſtinctio conſiderata pe-
IV. nes ſuum fundamentum, quod eſt æquipol-
lentia multorum ſeu vis ſimplex eminens, vir-
tute tamen multiplex, eſt aliquid relatum
tranſcēdentale, ſic enim dicit ordinem ad plu-
ra actu & re ipſa diſtincta: ergo virtualis hæc
diſtinctio, quæ eſt in Deo, conſiderata hoc
poſteriori modo, non poteſt cognoſci ſine a-
liquo ordine & reſpectu ad creaturas.
Notandum ſecundò, virtualem iſtam diſtin-
ctionem poſſe conſiderari duobus modis: pri-
mò ſecundùm illud, quod in Deo actu indiſ-
tinctum & ad omnia æquiualens, ſeu eſt
virtute multiplex: deinde poteſt conſiderari
penes inadæquatos illos conceptus, quos for-
mamus de eſſentia & attributis eius diſtinctis
virtualiter; hæc diſtinctio iuxta priorem mo-
dum vocatur à nonnullis inchoata, ſeu *incom-
pleta*, quia ſic eſt in ipſo Deo plenitudo diuini

A eſſe, vt tantùm eſt perceptibilis per æquiua- V.
lentiam ad plura actu diſtincta; poſteriori mo-
do dicitur *completa & perfecta* & eſt ipſamet
plenitudo eſſendi concepta actu & de facto
per plures conceptus, quibus illa æqui-
ualet.
Notandum tertiò, intellectum creatum poſ-
ſe quantum ad præſentem difficultatem con-
ſiderari tribus modis: primò quatenus eſt via-
toris, & modo tantùm naturali, ſeu propor-
tionato ſuo ſtatui intelligit; ſecundò quatenus
eſt quidem viatoris intellectus, ſed tamen in-
telligit per ſpecies infuſas per ſe, ſibi à Deo
conceſſas, ſine vlla conuerſione ad phantaſ-
mata: tertiò quatenus eſt intellectus compre-
henſoris, ſeu beati, & ſic adhuc duobus mo-
dis, primò ſecundùm actum cognitionis *ma-
tutinæ*, ſeu viſionis beatificæ; deinde ſecun-
dùm actum cognitionis *veſpertinæ*, ſeu extra
B Verbum. His præmiſſis, VI.
Prima ſit propoſitio. *Diſtinctio virtualis pri-
mo modo conſiderata ſecundi noſtri notabilis ineſt
& conuenit Deo abſque vllo ordine ad creaturas.*
Ita Caietanus ad primum articulum ſequentis
quæſtionis trigeſimæ nonæ, & plures ex recen-
tioribus.
Probatur: virtualem hanc diſtinctionem ſic
dari, nihil eſt aliud, quàm ſecluſâ omni ope-
ratione cuiuſcumque intellectus creati, dari
de facto, & eſſe in Deo vnicam ſimpliciſſimam
entitatem, quæ ſit virtute multiplex, & quæ
per ſeipſam ſolam poſſit præſtare ea omnia,
quæ nos vel aliæ creaturæ poſſunt præſtare,
per multas virtutes, ſeu entitates, ſiue reali-
ter, ſiue formaliter à ſe inuicem diſtinctas, vt
patet ex dictis; at hoc totum datur in Deo ſe-
Ç cluſâ quacumque operatione intellectus crea- VII.
ti, quia nemine cogitante, imò ſublatâ omni
creaturâ Deus eſt trinus, & vnus, item eſſen-
tia diuina non generat nec generatur, ſed Pa-
ter generat, & Filius generatur; item Pater
& Filius ſpirant Spiritum ſanctum, non in-
tellectione, ſed volitione, & hoc totum eſt ab
vnica ſimpliciſſima entitate perfectiſſima, quæ
ſub vna ſua inadæquatione præſtat, quod eſt
proprium eſſentiæ, ſub alio conceptu obiecti-
uo inadæquato, præſtat, quod eſt proprium
relationi, verbi gratiâ paternitati, ſub alio,
quod eſt proprium volitioni, & ſic de reliquis,
vt patet ex præcedentibus articulis: ergo diſ-
tinctio virtualis primo modo ſecundi noſtri
notabilis conſiderata eſt verè & propriè in
Deo, eique conuenit abſque vllo ordine ad VIII.
D creaturas.
Secundò probatur: illud quod intrinſecè
& neceſſariò importatur in ipſa communica-
tione diuinæ eſſentiæ ad intra, eſt omninò in-
dependens ab eo, quod tantùm includitur in
actuali aliqua communicatione Dei ad extra,
quia prius non pendet à poſteriori, & diuina
eſſentia intelligitur eſſe priùs in aliquo ſigno
rationis fœcunda in ordine communicationis
ad intra, quàm in ordine communicationis
ad extra: cùm per hoc ſecundum compleatur
tantùm quodammodo in ordine ad aliud, &
per primum in ordine ad ſe; vnumquodque
autem intelligatur priùs compleri in ordine
ad ſeipſum, quàm ſecundùm ea, quæ ipſum
ſolummodo perficiunt in ordine ad aliud: at
virtualis diſtinctio inter diuinam eſſentiam &
relationes eius, conſiderata primo modo ſe-

I. cundi noſtri notabilis importatur intrinſecè,
& neceſſariò in ipſa comunicatione diuinæ eſ-
ſentiæ ad intra, vt patet ex præcedenti ratio-
ne: & quæcumque operatio intellectus erea-
ti includitur ſolùm in actuali communica-
tione Dei ad extra, vt per ſe patet: ergo vir-
tualis illa diſtinctio ſic conſiderata eſt, &
conuenit propriè Deo ſine aliquo ordine ad
creaturas.
Secunda propoſitio. *Diſtinctio virtualis in-
ter eſſentiam diuinam & attributa eius, prout
conſtituitur ab intellectu creato exiſtente in via
& intelligente modo tantùm naturali ſeu propor-
tionate ſuo ſtatui, ſit per ordinem & reſpectum ad
creaturas.* Ita Gandauenſis quodlibero quin-
to quæſtione primâ, ſanctus Thomas tertiâ
quæſtione huius partis articulo qoarto, & plu-
res alij.
II. Probatur: omnis illa cognitio de Deo, &
eius perfectionibus, quæ fit ab intellectu crea-
to ex cognitione creaturarum, transſerendo
illarum perfectiones ad ipſum Deum, fit, & eſt
per ordinem & reſpectum aliquem ad creatu-
ras: at illa virtualis diſtinctio, quam intelle-
ctus creatus vt in hac vita conſtitutus, ponit
inter eſſentiam diuinam, & eius attributa, eſt
quædam cognitio, quæ tranſfert perfectio-
nes, quas videt in creaturis, in ipſum Deum,
in quo omnes perfectiones debent eſſe modo
longè perfectiori, quàm in qualibet creatura:
ergo diſtinctio illa virtualis inter eſſentiam
diuinam & eius attributa prout conſtituitur
ab intellectu creato exiſtente in via, & intel-
ligente modo tantùm naturali, eſt per reſpe-
ctum ad creaturas. Maior patet.
Minor quoad priorem partem, quæ aſſerit
istam diſtinctionem eſſe quandam cognitio-
III. nem, patet etiam ex communi doctrina Phi-
loſophorum, quâ agendo de actibus cognoſci-
tiuis intellectus recenſent & ipſam diſtinctio-
nem. Secunda pars eiuſdem minoris proba-
tur, ex Apoſtolo *ad Romanos* primo docente
inuiſibilia Dei ſeu eſſentiam eius, & attributa
cognoſci ab homine ex rebus creatis; item ex
iis quæ Theologi tradunt tertiâ quæſtione
huius partis, ſcilicet nos ea quæ per viam affir-
mationis cognoſcimus de Deo, transferre à
creaturis ad Deum; at cognoſcimus viâ affir-
mationis Deum eſſe bonum, eſſe ſapientem,
volentem, eſſe in Deo paternitatem, filiatio-
nem, & cætera eiuſmodi attributa: ergo ea
transfcreodo à creaturis ad Deum, & ex conſe-
quenti per ordinem ad creaturas.
Tertia propoſitio. *Deus & beatus in viſio-
IV. ne beatifica diſtinguunt attributa Dei à ſe inui-
cem virtualiter, diſtinctione virtuali conſideratâ
iuxta priorem modum ſecundi noſtri notabilis,
non tamen iuxta poſteriorem.* Prior pars propo-
ſitionis patet, quia ſic diſtinguere virtualiter
attributa Dei, nihil eſt aliud, quàm cogno-
ſcere aliquam entitatem valde ſimplicem, vt
de facto virtute multiplicem: at tam Deus,
quàm beati in Verbo vident hoc modo pro-
ceſſionem Filij & Spiritus ſancti, quia vident
vnam eſſe propriè generationem, aliam verò
minimè, & hanc veluti actionem eſſe vnicam
& ſimpliciſſimam, quæ tamen vnico termino
non adæquetur, ſed duos realiter diſtinctos
requirat: ſimiliter Deus, quia penetrat intimè
ſeipſum, eo omni modo, quo eſt cognoſcibi-
lis, & quæ ſunt in ſeipſo; eſt autem cognoſci-

A bile in Deo vnicam iſtam veluti actionem non V.
adæquari ſolo Verbo, ſed etiam requirere
Spiritum ſanctum tanquam terminum, &
prætereà Deus Pater, dum generat Filium,
ſciens, & videns, illum generat; eum enim
generat per intellectum: ergo videt & cogno-
ſcit illum vt procedentem à ſe per actionem il-
lam, vt inadæquatè conſideratam & vt diſtin-
ctam à ſe ipſa virtualiter, quatenus eſt voli-
tio; ſimiliter beati, quia vident in Verbo om-
nia myſteria, quæ hic crediderunt, & credi-
derunt proceſſionem Filij eſſe propriâ gene-
rationem, proceſſionem Spiritus ſancti mini-
mè, & hoc fundatur in diſtinctione illa vir-
tuali, ex parte principij priori modo conſide-
rata, fit, vt cognoſcant virtualem eiuſmodi
diſtinctionem inter eſſentiam diuinam, & eius
attributa ſine ordine ad creaturas.
B Confirmatur: ea quæ ſunt in Deo, ſic ſe ha- VI.
beot ad cognoſci reſpectu diuini intellectus,
comprehenſiuè cognoſcantis ſuam eſſentiam,
& reſpectu intellectus creati beatifici, quo-
modo ſeſe habent ad eſſe, quia cognoſcunt
Deum ſicuti eſt; ſed hæc virtualis diſtinctio
conſiderata priori modo eſt in Deo indepen-
denter à creaturis: ergo & ſine aliquo ordine
ad illas Deus, & beati cognoſcuot illam prio-
ri modo conſideratam.
Poſterior pars probatur: imprimis de Deo;
quia Deus vnicam habet intellectionem, quâ
ſeipſum comprehenſiuè cognoſcit: ergo non
efformat de ſeipſo plures inadæquatos conce-
ptus: ergo neq; diſtinguit virtualiter in ſeipſo
diuina attributa tam à ſe inuicem, quàm à ſua
eſſentia, conſiderando diſtinctionem virtua-
lem hoc poſteriori modo.
C Similiter eadē pars probatur de beatis: quia VII.
beati vnicam duntaxat habent viſionem bea-
tificam, quâ vident Deum ſicuti eſt, cùm viſio
beatifica duret æuo, & ita ſit tota ſimul, vt
nunquam ſit habitura finem, & tam Deus,
quàm beatus neceſſitetur in ipſa cognitione
beatifica, vt docuimus ad quæſtionē duodeci-
mam huius partis: ergo etiam beatus in viſio-
ne beatifica, non diſtinguit virtualiter iuxta
hunc modum poſteriorem attributa diuina à
ſe inuicem, & ab eſſentia diuina.
Vltima propoſitio. *Beatus in cognitione ve-
ſpertina ſeu extra Verbū diſtinguit attributa Dei
à ſe inuicem & ab eſſentia virtualiter, etiam ſe-
cundùm efformationem plurium conceptuum in-
adæquatorum.* Probatur: efformatio plurium
conceptuum inadæquatorum naſcitur ex
duobus, nimirum ex eminenti perfectione VIII.
D obiecti, & ex limitata virtute intellectus,
quæ longè ſit inferior, quàm ſit intelligibi-
litas obiecti conſiderati ſecundùm rationem
ſuam adæquatam, vt oſtendimus: at Deus
ſemper eſt eminentiſſimè perfectus, & intel-
lectus beati ſecundùm cognitionem veſperti-
nam eſt improportionatus Deo cognoſcen-
do, per vnicum conceptum adæquatum, &
tamen non deſinit cognitione *veſpertinâ* cog-
noſcere Deum, & eius attributa: ergo tunc
cognoſcit Deum efformando plures inad-
æquatos conceptus de Deo, & eius attri-
butis.
Maior ſatis probata eſt articulo præceden-
ti, & prior pars minoris ad quartam quæſtionē
huius partis: quoad poſteriorem verò partem,
quæ aſſerit *intellectum beati ſecundùm cognitio-*

I. *nem veſpertinam eſſe improportionatũ Deo cogno-*
ſcendo per vnicum conceptum adæquatum, proba-
tur; quia intellectus beati ſit tantùm propor-
tionatus Deo ſic cognoſcendo per lumen glo-
riæ, vt intelligitur ex iis, quæ omnes Theo-
logi tradunt quæſtione duodecimâ huius par-
tis, at lumen gloriæ naturâ ſuâ eſt tantùm pro
viſione beatifica, quia eſt, vt reddat intelle-
ctiuam potentiam habilem ad Deum clarè &
intuitiuè videndum, quomodo non cogno-
ſcitur *veſpertinâ* cognitione: ergo intellectus
beati ſecundùm cognitionem *veſpertinam* eſt
improportionatus Deo cognoſcendo per vni-
cum adæquatum conceptum.

Vltima pars minoris, quæ aſſerit *beatum co-*
gnitione veſpertinâ cognoſcere Deum, & attribu-
ta eius, probatur: beatus per hanc ſcientiam
vtpote perfectiorem cognoſcit modo etiam
II. perfectiori, quæcumque nouit per inferiores
ſcientias; nam animæ Chriſti Domini per illam
cognouit, quæ nos cognoſcimus per ſcien-
tiam acquiſitam, vt Theologi communiter
docent tertiâ parte quæſtione vndecimâ cum
ſancto Thoma: at beati quando erant viato-
res, cognoſcebant per ſcientiam acquiſitam
attributa abſoluta Dei eſſe à ſe inuicem & ab
eſſentia diuina virtualiter diſtincta, & hoc per
conceptus tantùm inadæquatos, vt patet in
nobis: ergo etiam beati cognitione veſperti-
nâ cognoſcunt Deum, & eius attributa per
conceptus inadæquatos.

Atque ex iis diuerſæ auctorum ſententiæ
conciliari poſſunt, qui enim negant Deum &
beatos diſtinguere virtualiter attributa diui-
III. na ab eſſentia, explicari poſſunt iuxta ſecundã
partem noſtræ tertiæ propoſitionis: qui verò
affirmant, iuxta ea quæ diximus tam ſecundâ
parte tertiæ propoſitionis, quàm in reliquis.

DISPVTATIO V.

De ratione formali relationum originis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diuinæ relationes originis ſint de in-
trinſeca ratione diuinæ eſſentiæ.

SENSVS quæſtionis eſt, an re-
lationes diuinæ ſint de forma-
li ratione eſſentiæ, prout eſ-
IV. ſentia diuina conſideratur in
ſuo eſſe quaſi ſpecifico. Nam
quòd relationes diuinæ ſint
de formali ratione diuinæ eſſentiæ, prout hæc
ſumitur completè & adæquatè, ſatis intelligi-
tur ex ſuperiùs dictis, cùm illa ſit vnum ens
ſimpliciſſimum abſolutum ſimul & relatiuum,
& ſi poſſet definiri, non minus hoc vtrum-
que deberet poni in eius definitione, quàm
formalia conſtitutiua rerum creatarum po-
nuntur neceſſariò in earum definitionibus.
Hoc prænotato,

Duæ ſunt ſententiæ: vna affirmans Banne-
ſij hâc quæſtione articulo ſecundo dubio ter-
tio, & aliquorum aliorum.

Melior tamen eſt & communior ſententia
negans, cum qua concludimus; & videtur eſſe

A expreſſa ſententia ſancti Thomæ ſequenti V.
quæſtione trigeſimâ tertiâ articulo tertio ad
primum, vbi ait in Trinitate propria non eſſe
de conceptu communium: Scotus, Durandus
locis ſuprà citatis pro diſtinctione relationum
à diuina eſſentia, item Ferrar. libro ſecundo
contra Gentes capite nono, & plures alij hâc
quæſtione ſancti Thomæ tuentur eandem ſen-
tentiam.

Probatur: primò auctoritate Conciliorum,
vt Toletani vndecimi, quando in confeſſione
fidei ait, Deum non *dici ad aliquid, ſed ad ſe*,
id eſt naturam diuinam, ſeu eſſentiam eſſe ali-
quid abſolutum. Item Lateran. ſub Innocen-
tio tertio, & refertur capite *firmiter* extra de
ſumma Trinitate & fide Catholica, dum ſic
ait: *hæc Trinitas ſecundùm eſſentiam communem*
indiuidua, & ſecundùm perſonales proprietates
B *diſcreta*. Item ſequenti capite (*damnamus*) vbi VI.
definit Patrem diuinum non aliquam ſuæ eſ-
ſentiæ partem dediſſe Filio, ſed totam: at Pa-
trem diuinum non communicaſſe Filio ſuam
paternitatem Concilium Florentinum docet
in litteris vnionis, dum expreſsè ait Patrem
in diuinis omnia communicaſſe Filio exceptâ
paternitate: ergo cùm ex præcedenti Conci-
lio Lateranenſi Deus Pater communicauerit
Filio non partem ſuæ eſſentiæ, ſed totam il-
lam, & ex poſteriori non communicauerit ei
paternitatem, ipſa paternitas debet eſſe ali-
quid non incluſum virtualiter formaliter &
præcisè in formali, & præciſa ratione diuinæ
eſſentiæ.

Probatur ſecundò ex ſancto Auguſtino li-
bro quinto *de Trinitate* capite ſexto & ſe-
C quentibus, vbi docet relationem non prædi- VII.
cari de Deo *ſecundùm ſubſtantiam*, nec item
ſecundùm accidens, ſed vt *ad aliquid*, item libro
ſeptimo *de Trinitate* capite primo, dum ſic ait,
ſi eſſentia ipſa relatiuè dicitur, ipſa non eſt eſſen-
tia, & eodem libro capite quarto dum ita
ſcribit: *iam ſubſtantia non erit ſubſtantia, quia*
relatiuum erit, & paulò pòſt, *abſurdum eſt, vt*
ſubſtantia relatiuè dicatur.

Tandem probatur ratione; illud non eſt de
præciſa ratione formali diuinæ eſſentiæ, quo
non intellecto, adhuc diuina eſſentia intelligi-
tur, quia nihil poteſt concipi ſine ſuo formali;
item illud non eſt de formali ratione diuinæ
eſſentiæ, quo non communicato diuina ta-
men eſſentia communicatur; at non intelle-
ctis relationibus diuinis adhuc eſſentia di-
D uina intelligitur, nam diſtinguuntur virtuali- VIII.
ter ab illa, & eorum, quæ diſtinguuntur vir-
tualiter, vnum poteſt intelligi alio nõ intelle-
cto, vt patet ex natura & conditione virtualis
diſtinctionis; item eſſentia diuina communi-
catur Filio à Patre, & à Patre & Filio Spiritui
ſancto; quibus tamen paternitas, filiatio &
ſpiratio actiua non communicantur reſpecti-
uè, ex citato Concilio Florentino.

Secunda ratio: ſi diuinæ relationes originis
eſſent de formali ratione diuinæ eſſentiæ, nul-
la ex perſonis diuinis ſeorſim & ſecundùm ſe
ſumpta, eſſet perfectè Deus; quia ad hoc vt
aliqua perſona ſit perfectè Deus, debet habere
quidquid eſt de formali ratione diuinæ eſſen-
tiæ; at nulla ex perſonis diuinis ſumpta ſeor-
ſim ab aliis habet relationem originis ſibi op-
poſitam; verbi gratiâ Filius paternitatem, Pa-
ter filiationem; ergo nulla ex diuinis perſonis

I. ſumpta ſeorſim eſt perfectè Deus, quod eſt hæreticum; contrarium enim profitemur in Symbolo ſancti Athanaſij.

Tandem quod eſt incommunicabile non poteſt vt ſic eſſe de formali ratione eius, quod ſecundùm ſe & præciſè ſumptum eſt communicabile, quia idem eſſentialiter conſideratum ſub eadem formalitate etiam virtualiter indiſtinctum eſſet incommunicabile & communicabile, quod implicat: at relatio originis, verbi gratiâ, paternitas & alia quælibet ex Concilio & Patribus ſuprà citatis, eſt incommunicabilis, è contrà diuina eſſentia ſecundùm totum, quod importat, quatenus præciſè eſt eſſentia, eſt communicabilis, imò communicata ex iiſdem Patribus & Concilio: ergo diuinæ relationes originis non poſſunt eſſe de formali ratione diuinæ eſſentiæ.

II. Atque rationes iſtæ tam concludunt de diuinis relationibus originis, prout ſunt virtualiter diſtinctæ ab eſſentia à parte rei, & ſine ordine ad intellectum creatum, quàm prout concipiuntur à nobis, & ſubſunt formalibus noſtris conceptibus; nam Concilia citata pro noſtra propoſitione loquuntur de diuina eſſentia, & eius relationibus originis, vt ſunt verè propriè & à parte rei in ipſo Deo; & hæc eminens perfectio, quâ vna ſimpliciſſima entitas totaliter & integrè ſumpta eſt ſimul & ſemel ens abſolutum & relatiuum, & iuxta vnam rationem huius totalis ſui obiectiui conceptus eſt duntaxat abſolutum, & iuxta aliam, eſt relatiuum, eſt verè propriè & formaliter in Deo, vt docuimus, item verè & & propriè etiam citra formalem conceptum
III. cuiuſcumque intellectus creati perſonalitas vna diuina, verbi gratiâ, paternitas eſt aliquid relatiuum, & vt ſic non communicatur, eſſentia eſt aliquid abſolutum, & communicatur omnibus perſonis; item quòd Filius ſit Filius, quòd habeat filiationem, quam Pater non habet formaliter, quòd item prima perſona habeat formaliter paternitatem, quam Filius vt ſic non habet, eſt verum, ſine vlla operatione cuiuſcumque intellectus creati: ergo & quòd præciſa ratio relationis diuinæ originis in ratione conceptus obiectiui ſit etiam extra præciſam rationem diuinæ eſſentiæ in ratione entis abſoluti, quoad conceptum ſuum præciſum obiectiuum, erit etiam independens à quacumque operatione intellectus creati, aliàs totum myſterium Trinitatis eſſet ſolummodo aliquod ens rationis, quod ad
IV. ſummum haberet aliquod fundamentum in re; quod dicere eſt blaſphemum & abſurdum.

Similiter quæ diximus pro noſtra propoſitione oſtendunt inutilem eſſe, in præſenti difficultate diſtinctionem illam, quâ nonnulli recentiorum dicunt diuinas relationes includi implicitè in obiectiuo conceptu naturæ diuinæ, & ſic illas eſſe de formali illius ratione, eſſentiam verò diuinam explicitè conſideratam non importare niſi ſolas perfectiones abſolutas: nam infrà oſtendemus præciſam rationem obiectiuam diuinarum relationum originis eſſe extra præciſum conceptum diuinæ eſſentiæ, & ſi eſſentia diuina in ratione abſoluti, & vt eſt eſſentia includeret ſaltem implicitè diuinas relationes, tunc illa non poſſet adæquato conceptu diuinæ eſſentiæ vt en-

A tis abſoluti, concipi, niſi & relationes diuinæ ſimul etiam conciperentur, & ſi relationes illæ ſic ſe haberent iuxta veritatem rei in Deo, ſimiliter eſſentia diuina non poſſet in ratione entis abſoluti communicari Filio à Patre, niſi ſimul & implicitè & conſequenter paternitas ei communicaretur, quod repugnat Patribus, ſicut non poteſt communicari de facto alicui animal, quod explicitè dicit ſenſibilitatem, niſi ſimul implicitè ei communicetur ratio ſubſtantiæ, quam ipſum animal dicit implicitè: at hoc totum eſt contra relatos Patres. V.

Articulus II.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

B Primum deſumitur ex modo loquendi Patrum, vt ſancti Athanaſij oratione *contra Gregales Sabellij*, ſancti Gregorij Nazianzeni oratione *in ſancta lumina*, qui ita loquuntur de diuina eſſentia & eius relationibus, vt ſignificent ipſas relationes diuinas eſſe ipſammet diuinitatem: item ex ſancto Thoma hâc parte quæſtione vigeſimâ ſeptimâ articulo ſecundo ad tertium, vbi ait, *in perfectione diuini eſſe contineri & Verbum intelligibiliter procedens, & principium Verbi, & quæcumque ad eius perfectionem pertinent*; & ſequenti quæſtione 39. articulo ſexto in ſolutione ad ſecundum, ait hanc propoſitionem *Deus eſt Pater* eſſe per ſe, ſicut & iſta *Pater eſt Deus*. VI.

C Reſpondetur Patres ibi relatos loqui tantùm de identitate reali, & verè formali propriè dicta, quam ſuprà diximus reperiri inter eſſentiam & relationes originis, non autem loqui de identitate virtuali, ſecundùm quam diuinæ relationes originis ſunt extra præciſam rationem eſſentiæ diuinæ, quomodo etiam ſanctus Thomas intelligitur relatus in hoc primo argumento. Nam eò loci accipit eſſe diuinum pro eſſentia diuina adæquatè ſumpta, quatenus eſt ens abſolutum ſimul & relatiuum, cùm dicat *Verbum intelligibiliter procedens* (id eſt Filium) *& principium Verbi* (id eſt Patrem) *& quæcumque pertinent ad eius perfectionem*, contineri in perfectione diuini eſſe. VII.

Ad alteram auctoritatem S. Thomæ petitam ex ſequenti quæſtione trigeſimâ nonâ articulo
D ſexto reſpondetur, eum ibi ſeſe explicare de identitate reali, quando ait eiuſmodi propoſitiones eſſe prædicationes per identitatem, & illas nullo modo eſſe per accidens, quatenus hæc formula loquendi (*attributum ineſſe ſubiecto per accidens*) ſignificat prædicatum poſſe non ineſſe ſubiecto, vt fuſiùs explicabitur eò loci. VIII.

Secundum eſt: ſi duæ relationes originis non pertinent intrinſecè & eſſentialiter ad diuinam eſſentiam: ergo pertinent extrinſecè & accidentaliter, quia non datur medium: at hoc ſecundum eſt falſum, nihil enim de Deo prædicatur accidentariò; igitur pertinent intrinſecè & eſſentialiter ad diuinam eſſentiam.

Reſpondetur negando ſimpliciter & abſolutè diuinas relationes originis dici intrin-

I. ſecè de eſſentia dinina ſeu conuenire ei In-
trinſecè, quatenus eſſentia diuina & eiuſmo-
di relationes conſiderantur vt à ſe inuicem
diſtinctæ virtualiter, quia illas ſic conuenire
intrinſecè diuinæ eſſentiæ eſt eas prædicari de
eſſentia in primo modo dicendi per ſe: præ-
tereà negamus ex eo quòd relationes origi-
nis non conueniunt intrinſecè diuinæ eſſentiæ
ſequi illas ei tantùm accidentariò conuenire:
quia inter hæc duo, detur aliquod medium
in myſterio Trinitatis, vt iam obſeruauimus,
nimirum conuenire, & dici *relatiuè*, qui mo-
dus conueniendi & prædicandi non eſt pro-
priè loquendo accidentalis; ſed diuinæ rela-
tiones poſſunt dici conuenire diuinæ eſſentiæ
in ſecundo modo dicendi per ſe, quatenus
virtualiter diſtinctæ ab eſſentia habent neceſ-
ſariam & inſeparabilem connexionem eum il-
II. la, imò cum ea ſic identificantur, vt ſunt vna
ſimpliciſſima entitas, quæ tamen ratione ſuæ
ſummæ perfectionis vendicat ſibi ſub vno
conceptu inadæquato etiam obiectiuo ratio-
nem abſoluti & eſſentiæ, & ſub alio conceptu
item obiectiuo rationem huius & iſtius diuinæ
relationis originis.

Tertium eſt: eſſentia diuina neceſſariò eſt
Pater, ſed eſſe neceſſariò Patrem non compe-
tit diuinæ eſſentię tanquam propria paſſio, nec
tanquam modus ab illa diſtinctus: ergo com-
petit ei intrinſecè & eſſentialiter.

Reſpondetur diuinam eſſentiam eſſe neceſ-
ſariò Patrem identicè, quatenus eſt vna & ea-
dem ſimpliciſſime entitas, attamen paternitas
ſumpta vt virtualiter diſtincta ab eſſentia non
eſt hoc ſenſu neceſſariò Pater, quaſi eſſe Pa-
III. trem ſit de præciſa formali ratione diuinæ eſ-
ſentiæ, ſed eſt extra illam, & tunc hoc tantùm
ſenſu diuina eſſentia dicitur eſſe neceſſariò Pa-
ter, quòd eſſentie diuina & paternitas ha-
beant hene inſeparabilem connexionem, vt
vbicumque eſt diuina paternitas, ibi & ſit eſ-
ſentia diuina, licet non econtrà; an autem
hæ & aliæ ſimiles propoſitiones ſint in aliquo
modo dicendi per ſe, & in quo, explicabitur
inferiùs ad quæſtionem trigeſimam nonam
ſancti Thomæ.

Quartum eſt: quidquid conuenit realiter
diuino eſſe, conuenit etiam eſſentialiter diui-
niteti; ſed diuino eſſe propter ſuam infinita-
tem conuenit etiam eſſentialiter eſſe Patrem,
Filium, & Spiritum ſanctum, aliàs non habe-
ret omnem perfectionem, tam relatiuam,
quàm abſolutam: igitur relationes ſunt de
IV. conceptu formali eſſentiæ diuinæ.

Reſpondetur conceſſâ maiore prout intelli-
gitur de diuino eſſe eſſentiali condiſtincto à
quolibet eſſe relatiuo negando minorem; ſi il-
la vt debet procedat de eſſe relatiuo perſona-
rum diuinarum, illud enim eſſe relatiuum non
formaliter, ſed radicaliter duntaxat conuenit
diuino eſſe abſoluto, quatenus ſumma & infi-
nita eius perfectio eſt veluti radix, ſeu ratio, vt
ſint tres diuinæ perſonæ relatiuæ, quemad-
modum patet ex dictis de principiis diuina-
rum emanationum.

Ad illud autem quod tanquam inconueniẽs
aliquod infertur, ſcilicet *diuinam eſſentiam tunc
non habituram eſſe omnem perfectionem tam rela-
tiuam quàm abſolutam*, reſpondetur vtramque
illam perfectionem debere tantùm competere
diuinæ eſſentiæ, prout conſideratur ſecundùm
A totam & adæquatam ſuam rationem, vt docui- V.
mus ſuprà ad quartam quæſtionem huius par-
tis, vbi etiam expoſuimus quo ſenſu, & ſecun-
dùm quam rationem diuina eſſentia inad-
æquatè ſpectata debeat eſſe infinita.

Vltimum eſt eiuſmodi: de ratione formali
diuinæ eſſentiæ eſt vt ſit fœcunda, communi-
cabilis, imò vt ſit communis tribus perſonis;
ſed diuina eſſentia non poteſt eſſe fœcunda,
communicabilis, vel communicare niſi ratio-
ne relationum originis, quia ſola relatio mul-
tiplicat in diuinis, & facit, vt diuina eſſen-
tia communicetur: ergo illæ relationes ori-
ginis ſunt de ratione formali eſſentiæ di-
uinæ.

Ad hoc argumentum vt reſpondeatur, no-
tandum primò hæc duo diſtingui (*communitas
B naturæ diuinæ*, & *fœcunditas* ſeu *communicabi-* VI.
litas naturæ diuinæ;) nam actualis & formalis
communitas naturæ diuinæ importat tan-
tùm identitatem realem eiuſdem numero na-
turæ diuinæ in tribus perſonis, non denotan-
do talem naturam haberi ab alio; ſicque na-
tura diuine dicitur communis tribus perſo-
nis diuinis: at communicabilitas ſupra com-
munitatem addit talem naturam eſſe ab a-
lio, ita vt vi proceſſionis communicetur per-
ſonæ procedenti à perſona producente; vnde
cùm duæ tantùm ſint perſonæ diuinæ proce-
dentes, eſt etiam natura diuina propriè lo-
quendo communicabilis tantùm duabus per-
ſonis, Filio ſcilicet & Spiritui ſancto.

Notandum ſecundò duplicem poſſe diſtin-
gui fœcunditatem ſeu communicabilitatem
naturæ diuinæ, vnam duntaxat *radicalem* &
C *remotam*, alteram *formalem* & actualem; radi- VII.
calis fœcunditas ſeu communicabilitas nihil
eſt aliud, quàm infinita illa perfectio diuinæ
eſſentiæ, quâ poſtulat ita ſubſiſtere tribus ſub-
ſiſtẽtiis relatiuis, vt cõmunicetur duabus per-
ſonis; actualis verò ſeu formalis & proxima eſt
ipſa diuinæ eſſentiæ communitas, prout de fa-
cto perficitur, per intellectionem notionalem,
& volitionem notionalem; cùm enim, vt do-
cuimus contra Durandum, communicatio na-
turæ diuinæ non poſſit aliter fieri, ſeu eſſe de
facto, quàm duabus iſtis veluti actionibus, &
ipſa communicabilitas naturæ diuinæ dicit a-
iuſmodi communicationem in actu exercito,
actualis & formalis communicabilitas diuinæ
eſſentiæ non poterunt intelligi, niſi ſimul iſtæ
actiones notionales, & proceſſiones perſona-
rum diuinarũ aliquo modo inuoluantur, cùm
D noſtro conſiderandi modo talis communica- VIII.
bilitas fundetur in ipſa proceſſione, & origine
perſonæ procedentis à producente; verbi gra-
tiâ Deus Pater ex eo communicat eſſentiam
Filio, quia eum generat, item Pater & Filius
Spiritui ſancto, quia ſpirant illum.

Ex iis ſic prænotatis reſpondetur ad vltimã
rationem, eſſe tãtùm de formali ratione diui-
næ eſſentiæ, vt ſit fœcunda & communicabilis
fœcunditate & communicabilitate tantùm ra-
dicali & remotâ, non verò actuali & formali;
priori modo non requirere diuinas relationes
originis, & fœcunditatem radicalem eſſe de
formali ratione diuinæ eſſentiæ vt eſſentia eſt,
præciſis relationibus, patet ex eo, quòd ei con-
ueniat prius ratione, quàm ſubſiſtat relatiuè;
inde tamẽ non ſequi actualem fœcunditatem
& communicabilitatem, vel etiam communi-

tatem

I. ratem eſſe de formali ratione diuinæ eſſentiæ, ſicut nec ex eo, quòd accidens dicit intrinſecè & formaliter ordinem ad ſubſtantiam vt ſubiectum, ſequitur actualem inhærentiam eſſe de formali eius ratione.

ARTICVLVS III.

Soluuntur duæ obiectiones contra ſolutionem vltimi fundamenti aduerſariorum.

PRIMA eſt: in æternis idem ſunt eſſe & poſſe; at poſſe terminari tribus ſubſiſtentiis relatiuis eſt eſſentiale diuinæ eſſentiæ, ſicut & poſſe communicari duabus perſonis: ergo & de facto terminari relatiuè tribus ſubſiſtentiis relatiuis, & actualis communicabilitas erit eſſentialis ipſi diuinæ eſſentiæ, ſicque
II. cùm ſola relatio multiplicet in diuinis, relationes originis, & formalis ſeu actualis fœcunditas & communicabilitas erunt de formali ratione diuinæ eſſentiæ.

Reſpondetur iſtud axioma intelligi de poſſibilitate Logica, ſeu per non repugnantiam, vt ſenſus ſit, Deus eſt id omne, quod non repugnat eum eſſe ad intra, & ſecundùm ſe, & æterna ſunt id omne, quod non repugnat ea eſſe: iuxta quam expoſitionem prædictum axioma nihil facit aduerſus noſtram reſponſionem, ex eo enim ſic explicato tantùm colligitur, quòd quemadmodum non repugnat diuinæ naturæ terminari tribus ſubſiſtentiis relatiuis, ita etiam de facto terminatur illis neceſſariò, & ex conſequenti, quod ei non repugnat, cùm omnia ad intra ſint neceſſaria, ſimiliter, quia ei non repugnat, quòd ſit communis pluribus, quòd communicetur duabus
III. perſonis per duas proceſſiones, ſequitur tantùm eam neceſſariò eſſe in pluribus perſonis, & vi proceſſionis neceſſariò communicari Filio & Spiritui ſancto, non autem infertur ex eo, quòd hæc aptitudo ad communicabilitatem actualem, ſeu ex eo quòd remota illa & radicalis fœcunditas eſt eſſentialis naturæ diuinę, ſimiliter formalem fœcunditatẽ eſſe etiam illi eſſentialẽ ob rationes ſuperiùs allatas.

Altera obiectio eſt: quod eſt eſſentiale diuinæ naturæ, illud eſt etiam eſſentiale ſingulis perſonis diuinis: ergo ſi radicalis fœcunditas eſt eſſentialis deitati, erit etiam quælibet perſona diuina fœcunda & communicabilis; at hoc eſt falſum, & contra præciſam rationem perſonæ, quæ vt ſic eſt incommunicabilis: ergo hæc ſolutio non videtur admittenda.

IV. Reſpondetur prædicata, quæ præciſè conueniũt diuinæ eſſentię, vt virtualiter diſtinctę à proprietatibus perſonalibus, eſſe in duplici differẽtia, alia ſũt, quæ in ſuo formali cõceptu connotant aliquid ſibi quodammodo oppoſitum, ſeu important negationem alicuius ſibi oppoſiti, quod tamen oppoſitum verè & propriè competit eidem diuinæ eſſentiæ ſub alio ſuo conceptu inadæquato, etiã obiectiuo; verbi gratiâ, *eſſe ens abſolutum,* cuius oppoſitum eſt ens relatiuum, quod etiam competit eidem diuinæ eſſentiæ ſecundùm alium inadæquatum eius conceptum; cùm hæc ſumpta adæquatè ſit ens abſolutum ſimul & relatiuum: alia ſunt prædicata, quæ ita conueniunt diuinæ eſſentiæ, vt tamen non connotent aliquid ſibi oppoſitum, ſeu non importent negationẽ

A alicuius oppoſiti, quod nihilominus eidem diuinæ eſſentiæ ſub aliquo eius conceptu inadæquato conueniat, verbi gratiâ, æternitas & id genus cætera: inter iſta autem prædicata eſt hæc diſtinctio, quòd priora, quia dicunt aliquam repugnantiam cum proprio quaſi effectu diuinarum relationum originis, quę tamen ſunt conſtitutiuæ diuinarum perſonarum, ſcilicet cum incommunicabilitate, non conueniant in recto caſu alicui perſonæ diuinæ, nec poſſunt de illa vt ſic purè & ſimpliciter prædicari, verbi gratiâ, non poſſumus abſolutè & ſimpliciter dicere, prima perſona Trinitatis eſt ens abſolutum, nec itẽ de reliquis duabus, quia ſunt ſimpliciter relatiuæ, cùm formaliter conſtituantur relationibus, ſed hoc modo tantùm dicuntur in obliquo, ſic exempli gratiâ, prima perſona ratione naturæ diuinæ in illa incluſæ eſt aliquid abſolutum, ſicut non dici- V.
B mus purè & ſimpliciter hominem eſſe ſubſtantiam ſpiritalem, ſed tantùm in obliquo, ſcilicet hominem ſecundùm animam conſideratum eſſe ſubſtantiam ſpiritalem; poſteriora verò poſſunt dici in recto caſu, de qualibet perſona diuina; iam radicalis fœcunditas eſt aliquid eſſentiale diuinæ naturæ prioris tantùm conditionis, vnde non poſſumus dicere in recto caſu quamlibet perſonam diuinam eſſe radicaliter fœcundam, & communicabilem; ſed tantùm in obliquo, ſcilicet quòd eſſentia diuina, quæ includitur in qualibet perſona diuina eſt communis, fœcunda, communicabilis: & hoc poteſt etiam vtcumque illuſtrari exemplo ſumpto à natura communi, quæ iuxta multos Philoſophos eſt à parte rei, & ſecundum ſe vniuerſalis, cui tamen vt contractæ ad aliquid VI.
C ſingulare, hoc eius prædicatum (*eſſe aptum ineſſe multis*) non conuenit in recto caſu propter oppoſitionem, quam habet cum ſingularitate, ſed ei tantùm conuenit in obliquo; hoc nimirum modo, humana natura, quæ eſt in Petro, ſpectata ſecundùm ſe & nudè eſt vniuerſalis, ſeu apta ineſſe multis, non autem ſic, Petrus eſt vniuerſalis, ſeu aptus ineſſe multis. VII.

Cæterum quando eſſentia diuina dicitur non poſſe eſſe fœcunda, communicabilis, vel communicata, niſi ratione relationum originis, id tantùm eſt verum de formali & proxima fœcunditate, & communicabilitate eius, vt intelligitur ex prænotatis ad ſolutionem vltimæ rationis ſuper. articuli.

ARTICVLVS IV.

D *Vtrum eſſentia diuina ſit de formali ratione ſingularum diuinarum relationum originis.* VIII.

NOTANDVM eſt, hanc quæſtionem non moueri de diuina eſſentia comparata ad perſonas diuinas; certum enim eſt perſonas diuinas in ſuo formali conceptu includere eſſentiam diuinam, cùm vnaquæque illarum ſit eſſentialiter Deus, ſecundùm fidem, vt patet ex Symbolo ſancti Athanaſij, ſicut Petrus eſt eſſentialiter homo; nam vnaquæque perſona diuina habet naturam diuinam, & hypoſtaſim, ſeu perſonalitatem, ſicut Petrus humanam naturam habet cum ſuo ſuppoſito; ſed præſens quæſtio mouetur tantùm de ipſis diuinis relationibus originis præci-

I. ſè cnnſideratis, verbi gratiâ, de patetnitate A & alus: an illæ prnur diſtinguuntur virtualiter ab eſſentia diuina, licet oon ſiot de ſnrmali cnnceptu illius, vt præcedentibus articulis dncuimus, an nihilominus diuina eſſentia ſit de ſormali raſione vniuſcuiuſque diuinæ relationis originis.

Da hac re duæ ſunt ſententiæ: vna affirmaos ſatis enmmunis etiam inter tecentiores, quam tradunt Gandaoenſis qnodlibeto qninto quęſtione ſeatâ, & ex receminribus Torres ad quæſtionem præſentem ſancti Thomæ articulo ſecundo diſputatione voicâ, Suares tam in metaphyſicis diſputatione vigeſimâ octanâ ſectiona nonâ numeto oono & decimn, quàm libto quarto *de Trinitate* capite ſeptimo numero quinto, & plures alij interpretes ſancti Thomæ ad præſentem quæſtiooem, putántque eſſe illius, dum quæſtinne trigeſimâ
II. tertiâ articuln tertio ad primum ait omnia communia includi in intellectu prnpriorum.

His tamen non obſtantibus concludimus cum ſeotentia negante, quæ eſt apertè ſancti Thomæ in primum ſententiarum diſtinctioos trigeſimâ tartiâ quæſtione primâ articuln primo, maximè io reſponſinne ad quintũ, vbi ait, rationẽ diuinæ relationis, ita eſſe aliam à rationa diuinæ eſſentiæ, vt ſit cõdiuiſa & coodiſtincta ab illa: & in quæſtionibus diſputatis *de potentia* quæſtione octauâ articulo ſecundo io reſpnnſione ad ſextum, ait hanc propoſitiooem *paternitas eſt eſſentia*, eſſe per ſe petſeitate tantùm idenricâ nno ſotmali: quia vt ibidem dicit & in ſnlutiooe ad ſecundũ, alia eſt & condiuiſa ratin ſeu quidditas eſſeotiæ, &
III. alia ipſius diuioæ ſelationis: quibus auctoritatibos ſancti Thomę non obſtat auctoritas eiuſdem allata ab aduerſariis ex ſequeoti quæſtiooe trigeſimâ tertiâ, hæc enim intelligitur de proprtis ſumptis in concteto, & noo in abſtracto, prout hîc agimns de illis; eſt etiam ooſtra hæc ſententia Durandi io primum ſeotentiarum diſtinctione decimâ tertiâ quæſtiooe primâ atticulo tertio, Ferrarieo. libto ſecundo *contra Gentes* capite nono, Caietaoi ſequeoti quæſtione articulo ſeatn ad ſextom, & plutium recentiornm hîc.

Prnbatur tatiooe. Prima eſt: vbi duo prædicamenta repetiuntur propriè ſecundùm generales & enmmunes ſuas rationes, ibi voum illorum nnn eſt de iotrinſeca ratinoe alterius; at iu diuinis hæc duo prædicamenta *ſubſtantia & relatio* repetiuntur propriè ſecundùm ge-
IV. oetales & cnmmunes ſuas ratiooes: ergn io diuinis ſubſtantia ſeu eſſantia non eſt de ſnrmali & intrinſeca tatiooe diuinæ relatioois, nec ecootrà. Maior probator ex omoibos dialecticis & Metaphyſicis, vbi agunt de diſtioctione prædicamentorum; docent enim omnia illa eſſe impermiata, ita vt eſſentialis ratio vnius non inclndat eſſentialem tationem alterius, quia aliàs duntaxat vnicum cnoſtitnerent prædicamentum, & onn plura. Minor eſt ſancti Auguſtioi locis citatis, vt libro quinto *de Trinitate* capite tertio, quarto, quinto; item libto ſeptimo *de Trinitate* cap. 4. & ſequentibns; item ſancti Thomæ hâc præſenti qnæſtione atticolo ſecundo. Et probatur ratione: *eſſe ad ſe* & *eſſe ad aliud* ſunt dnæ rationes incompoſſibiles: ergo vna illarnm nno inclnditur intrinſecè in alia: ergo cùm

A diuinæ relationes otiginis dicant præciſè *eſſe ad aliud* nnn includeot in ipſa præciſa ſua V.
ratione diuinam eſſentiam, quæ dicit eſſe *ad ſe*. Antecedens probatur ea ſancto Augnſtino relato ſuprà articnlo primo ita dicente, *ſi eſſentia ipſa relatiuè dicitur, eſſentia ipſa non eſt eſſentia*, id eſt ſi diuina eſſentia in præciſa & formali ſua ratione includat eſſe ad aliud, iam oon eſt eſſentia: ergo ſanctus Augnſtinus iudicat hæc duo *eſſe ad aliud*, quod eſt proprium relatinni, & *eſſe ad ſeipſum* quod eſt prnprium ſubſtantiæ, aſſe rationes ita incompoſſibiles, vt vna excludat aliam.

Coofirmatur per conuerſionem illius propoſitinnis ſancti Auguſtini, *eſſentia ita eſt ad ſe, vt ſi eſſet ad aliud, iam non eſſet eſſentia:*
B ergn è conuerſo, relatio ita eſt ad aliud, vt VI.
ſi eſſet ad ſeipſam, iam noo eſſet relatio; at ſi relatin includeret in ſun formali cnoceptu diuinam eſſeotiam, aſſet ad ſe: ergo tunc deſioeret eſſe relatio, quod implicat.

Secnoda ratio: omoia conſtitoentia ſeſe excludunt mutuò, vt patet inductione factâ per omnes & ſingulas conſtituiones, quæ repetiuntur in creaturis: at ipſa conſtituentia aliquam perſooam diuioam in eſſe perſonæ, ſunt eſſeotia diuina, & prnptia relatio talis perſooæ, ex Concilio Floreotioo ſeſſione decimâ nonâ, & ex diceodis ioſtrà: ergo diuinæ relatinnes nriginis & diuina eſſeotia ſeſe mutuò excludunt; nec ex conſequenti diuioa eſſeotis eſt de formali ratione ſingularum diuinarum ſelatiooum nriginis.
C Confirmatur: plus exprimitur oomine per- VII.
ſonæ, quàm oomine ſolius relationis originis, verbi gratiâ, oomine Patris, quàm ſoln nomine pateroitatis, quia nomine paternitatis, ſola proprietas primæ perſonæ, quæ aſt omnind tncnmmunicabilis exprimitur, & oomine Patris atiam dinioa eſſentia, quæ eſt aliquid communicabile, exprimitur; ſed ſi diuina eſſeotia eſſet de ſormali ratione ſingularum relationum originis, non plus axprimeretur nomine proprio voius perſonæ, quàm ſolo nomine prnprietatis eius, quia cùm tunc eſſentia diuina eſſet de formali ratione ſingnlarnm relatiooum originis, dum aliqond nnmen proprietatis perſonalis exprimeremus, ſimul etiam exprimeremus ipſam diuinam eſſentiam.

Tertia: eorum, quæ à ſe iouicem diſtio-
D guuntur virtualiter, voum non eſt da ſnrmali ratione alterius, quia aliàs vt ſic noo VIII.
ampliùs diſtinguerentur virtualiter, cùm idem nnn diſtiognatur à ſeipſo: at diuina eſſeotia & ſingulæ relatiooes originis vt compataotur ad ſe iouicem, diſtinguuotur virtualiter, vt oſtendimus.

Vltima: quod verè determinat aliquid communicabile ad eſſe incommonicabile, vt ſic nooiocludit in ſua formali ratione iſtud communicabile, quod ſic determinat, quia aliàs idem omninò eſſent determinaos & determioatum, communicabile & incommunicabile; item illud, quod eſt incommunicabile, eſſet communicabile ſaltem aliquo ſui, ſicque falſò diceretnr abſolutè & ſimpliciter incõmunicabile: at voaquæque perſonalis relatio origiois determinat eſſentiam diuinam ad eſſe

I. perſonale & iocommunicabile vt ſic, verbi
gratiâ, paternitas ad eſſe perſonale Patris, &
ſub hac ratione ſubſiſtendi diuina eſſentia eſt
omninò incommunicabilis cuinis alij ſuppoſi-
to, vt etiam Suares agnoſcit libro ſeptimo *de
Trinitate* capite tertio. Vnde talis proprietas
vocatur nonnunquam à Patribus Græcis *cha-
racter*, & proprietates iſtæ dicuntur ab illis
characteriſare diuinam eſſentiam, vt à Sophro-
nio Patriarcha iu ſexta Synodo generali actio-
ne vndecimâ, ſancto Damaſceno libro primo
de fide Orthodoxa capite oono & decimo.

Tandem hæc ratio confirmatur : ſi diuina
eſſentia includeretur intrinſecè in ipſa diui-
na relatione originis, iam ipſa relatio ſeu
perſonalis proprietas eſſet communicabilis
ſaltem ſecundùm aliquid ſui : at hoc eſt ex-
preſsè contra ſanctum Baſilium epiſtolâ qua-
II. dragesimâ tertiâ, vbi ait Filium in ſua pro-
prietate nihil habere commune cum Patre
& Spiritu ſancto; & etiam contra id, quod
Ioannes Theologus io Concilio Florentino
ſeſſione decimâ octauâ ita ait, *proprietas com-
municabilis non eſt, aliàs non eſſet proprietas:*
ergo eſſentia diuina non includitur in præci-
ſa & formali ratione ſingularum diuina-
rum relationum originis. Et quemadmo-
dum ſuprà animaduertimus ſententiam no-
ſtram non poſſe conciliari cum contraria
per diuerſam conſiderationem eſſentiæ diui-
næ, nimirum vt eſt à parte rei, & ſubeſt for-
malibus noſtris conceptibus; item vt conſi-
deratur explicitè & implicitè; ſic etiam ob
eaſdem rationes dicimus noſtram hanc præ-
ſentis articuli concluſionem debere intelli-
III. gi de ipſis relationibus diuinis originis, vt à
parte rei diſtinguuntur ab eſſentia formali-
ter, & vt ſubſunt formalibus noſtris conce-
ptibus, ob eaſdem rationes ibi commemo-
ratas.

ARTICVLVS V.

Soluuntur tria contraria ſententiæ fundamenta.

PRIMVM repetunt ex Patribos, qui ita lo-
quuntur de diuina eſſentia, & relationibos
originis, vt ſignificent eſſentiam includi in con-
ceptu relationum; ſic Patres Concilij Rhe-
menſis ſuperiùs relati, ſic ſanctus Auguſtinus
libro ſeptimo *de Trinitate* capite ſexto, ſan-
ctus Damaſcenus libro primo *de fide Orthodo-*
IV. *xa* capite vndecimo, ſanctus Anſelmus *in Mo-
nologio* capite decimo ſexto, vbi ait, *quidquid
eſt in Deo, eſſe eſſentialiter vnam conſideratio-
nem, vnam rationem*, & capite quadrageſimo
tertio ait, *Patri & Filio non aliud eſſe habere
eſſentiam, quàm eſſe eſſentiam.*

Reſpondetur eos Patres tantùm loqui *in
ſenſu identico*, & Concilium Rhemenſe tan-
tùm definire contra Gilbertum diuinas rela-
tiones originis eſſe Deum, nec diſtingui reali-
ter ab eſſentia diuina, non autem definire illas
includere in ſuo formali concepto diuinam
eſſentiam, quod tantùm hîc negamus; ſanctum
verò Auguſtinum loqui tantùm de perſonis
in concreto, ſolùmque ſignificare eſſe realem
identitatem inter eſſentiam & perſonas, nul-
lum ibi habere verbum, quo dicat eſſentiam
diuinam in ſenſo virtuali formali eſſe omninò

A idem cum diuinis relationibus originis, vel V.
diuinam eſſentiam includi in formali conce-
ptu illatum.

Quod ſpectat ad auctoritatem ſancti An-
ſelmi, reſpondetur eum eodem capite decimo
ſexto monologij explicare ſeipſum, quo ſen-
ſu iſtud intelligat, (ſcilicet *quidquid eſſentia-
liter dicitur de ſumma ſubſtantia, vno modo &
vnà conſideratione dicitur*) nam verbis ſtatim
ſequentibus explicat iſta omnia ita eſſe vnam
ſimpliciſſimam entitatem io re, vt tamen ſit
virtute multiplex, dum ſic ſubiungit; *illa
verò ſumma eſſentia nullo modo ſic eſt aliquid,
vt illud idem ſecundùm alium modum, aut ſecun-
dùm aliam conſiderationem non ſit.*

Secundum fundamentum repetunt à ratio-
ne, quæ eſt Gandauenſis ſuprà : nulla relatio
refert aliquid ad aliud, niſi ratione alicuius
B abſoluti, per quod relatio ineſt ſubiecto; at- VI.
qui diuina relatio refert vnam perſonam ad a-
liam: ergo eam refert ratione alicuius abſolu-
ti, ex quo habet rationem *in*, ſed io Deo nihil
eſt abſolutum, quàm diuina eſſentia, ergo di-
uina relatio originis includit eſſentialiter di-
uinam eſſentiam.

Reſpondetur negando maiorem aſſerentem
purè & ſimpliciter eſſe neceſſarium relatio-
nem referre aliquid abſolutum, nam & in re-
bus creatis aliqua relatio ſimilitudinis poteſt
dari inter duas alias relationes, quæ referan-
tur ad ſeſe inuicem, & diuinæ relationes, exem-
pli gratiâ paternitas non refert diuinam eſſen-
tiã, ſed Patrẽ, ſicut filiatio Filium, eſt enim iſte
reſpectus mutuus Patris ad Filium, & econtrà,
non autem diuinæ eſſentiæ; non tamen nega-
C mus in aliquo ſigno rationis eſſentiam diui- VII.
nam præſupponi relationibus diuinis, ſicut eſ-
ſentialia præſupponuntur notionalibus, inde
tamen non ſequitur eſſentiam formaliter in-
cludi in illis, vt etiã patet in multis rebus crea-
tis, quarum aliæ neceſſariò & intrinſecè præ-
ſupponunt alias, quæ tamen non ſunt de for-
mali ratione illarum, verbi gratiâ, volun[illegible]
intellectum, volitio intellectionem.

Tertium Torrenſis eſt eiuſmodi : ſicut ens
ſeſe habet ad omnia entia, ſic deitas ſeu eſſentia
diuina ſeſe habet ad omnia diuina; at ens eſt
de formali conceptu ſingulorum entium: ergo
eſſentia eſt de conceptu formali relationum.

Confirmatur primò: vnaquæque diuina re-
latio originis eſt ens actuale, ergo creatum, vel
increatum, ergo ens à ſe, vel ab alio, ergo fini-
tum vel infinitum; at illud actuale, quod illa
D diuina relatio importat in ſua formali ratio- VIII.
ne, non eſt quid creatum, quid finitum, quid
ab alio, quia hæc omnia dicunt formaliter im-
perfectionem, ſcilicet eſſe ab alio cum depen-
dentia, & in Deo nulla eſt imperfectio : ergo
illud actuale, quod vnaquæque diuina relatio
importat, debet eſſe increatum, infinitum, à ſe
& non ab alio; at totum iſtud habetur dunta-
xat formaliter & præcisè ab eſſentia diuina,
quia proprium conſtitutiuum deitatis, vel ſal-
tem vnum ex eius prædicatis eſſentialibus eſt
eſſe à ſe, & non ab alio, carere omni cauſâ: er-
go eoipſo, quo quælibet diuina relatio eſt a-
liquid actuale infinitum, increatum, non ab a-
lio includit formaliter diuinam eſſentiam.

Eadem ratio ſecundò confirmatur; impoſ-
ſibile eſt aliquid eſſe tale formaliter & eſſen-
tialiter, niſi in præciſo ſuo conceptu forma-

I. li ineludat formam dantem tale eſſe forma- A
liter ; at vnaquæque relatio originis in Deo
eſt formaliter Deus, ex Coucilus Rhemenſi
& Florentino ſuprà citatia, & ex illo com-
munitat recepto apud omnes Theologos,
quidquid eſt in Deo, eſt Deus, & forma dans
formaliter eſſe Deum, eſt ipſa diuina eſſentia
ſeu deitas : nam ideò trea diuinæ perſonæ
funt vnus tantùm numero Deus, quia ha-
bent tantùm vnam numero diuinam eſſen-
tiam, ſeu deitatem : ergo vnaquæque relatio
originis includit in ſuo formali conceptu di-
uinam eſſentiam.

Reſpondetur negando maiorem, Imprimis
quia ens eſt aliquod tranſcendens ad ſingula
entia, ita vt prædicetur de illis eſſentialiter,
& in recto caſu : at diuina eſſentia non eſt ali-
quid tranſcendens reſpectu diuinarum rela-
II. tionum originis, nec prædicatur de illis in B
recto iuxta præciſum ſenſum formalem, quia
ab illis diſtinguitur prædicamento diuino.
Deinde, quia ratio entis non poteſt vna abſtra-
hi ab omnibus ſuis inferioribus, ſed illis tan-
tùm conuenit analogicè : at ratio diuinæ eſ-
ſentiæ eſt vna ſimpliciſſima in omnibus & ſin-
gulis perſonis diuinis. Tertiò, quia ratio en-
tis particularis non poteſt concipi, quin in-
cludat ſaltem confusè rationem entis in
communi : at diuina relatio poteſt diſtin-
ctè concipi, & in Deo aliquid reſpondet eius
conceptui formali, etiamſi eſſentia diuina
non ibi includatur, vel concipiatur, vt oſten-
dimus, cùm habeant virtualem diſtinctionem
ab eſſentia.

III. Ad primam confirmationem huius ratio-
nis reſpondetur, diuinam relationem origi- C
nis eſſe ens actuale, increatum à ſe, & non
ab alio per dependentiam & etiam infinitum:
ad minorem reſpondetur, duobus modis poſ-
ſe intelligi iſta omnia haberi ab ipſis relatio-
nibus præciſè & formaliter per diuinam eſ-
ſentiam : primò vt ſit ſenſus diuinam eſſen-
tiam eſſe rationem, vt diuinæ relationes tan-
tæ perfectionis conueniant Deo, ſicut eſſen-
tia hominis eſt ratio, cur riſibilitas debeatur
ei : ſecundò vt ſenſus ſit iſte, in formali con-
ceptu diuinarum relationum originis eſſen-
tiam diuinam formaliter includi tanquam
proprium aliquod prædicatum conſtitutiuum
illarum : primo ſenſu verum eſt diuinas rela-
tiones originis habere formaliter ab eſſentia
diuina quòd ſint ens, actuale, increatum,
IV. infinitum à ſe, & non ab alio per depen- D
dentiam : in ſecundo autem ſenſu eſſe fal-
ſum, iuxta quem præſens quæſtio mouetur,
& ex primo ſenſu ſecundum non rectè
inferri, patet exemplo riſibilitatis nunc al-
lato.

Deinde poteſt reſponderi hæc omnia, quæ
proferuntur in argumento, reſpicere entita-
tem relationum diuinarum, vt eſt in ſe purè
& ſimpliciter, non autem prout manens vnica
ſimpliciſſima in ſe eſt de facto virtute multi-
plex ; & ſic cùm entitas relationum diuina-
rum ſit eadem in re, cum ipſa entitate diuinæ
eſſentiæ, ſicut hæc eſt independens ab alio, in-
finita, increata, ſic & diuinæ relationes origi-
nis, maximè cùm eſſe increatum, indepen-
dens ſint potiùs aliqui modi, quibus talis en-
titas eſt modo perfectiſſimo. Adde quòd hoc
idem argumentum poteſt retorqueri contra
aduerſarios, nam illi admittunt diuinas rela- V.
tiones originis non eſſe de formali conceptu
diuinæ eſſentiæ, & proinde poteſt quæri ab
illis, an relationes diuinæ ſecundùm illud,
quo non includunt eſſentiam diuinam, ſunt
aliquid formaliter increatum, infinitum à ſe,
& non ab alio per dependentiam, & quod
reſpondebunt, poteſt & huic eorum argu-
mento applicari.

Ad ſecundam confirmationem reſponde-
tur, vnamquamque diuinam relationem eſſe
actualiter formaliter Deum : ita vt hæc pro-
poſitio, paternitas eſt Deus, ſit vera in ſenſu
actuali formali propriè ſumpto ; ſi tamen vt
noſtra quæſtio procedit, intelligatur in ſen-
ſu virtuali formali, negatur relationem ſic
præcisè ſumptam eſſe formaliter Deum, qua-
tenus eſſe tale formaliter, idem ſonat, ac eſſe VI.
tale per aliquid ſibi intrinſecum & eſſentia-
le, ſic enim vnaquæque diuina relatio eſt
Deus tantùm identicè : nec Concilium Rhe-
menſe plus aliquid definit, iuxta quem ſen-
ſum intelligitur & iſtud, *quidquid eſt in Deo,
eſt ipſemet Deus* : maximè cùm ex communi
Patrum ſuperiùs relatorum doctrina, illæ
perfectiones diuinæ, quæ dicuntur propriè à
Theologis *attributa*, & concipiuntur aduen-
re ipſi diuinæ eſſentiæ iam conſtitutæ, ad mo-
dum quarumdam formarum adiacentium,
non ſint niſi identicè diuina eſſentia, cùm id
quod alicui quaſi aduenit, non ſit propriè lo-
quendo virtualiter formaliter illud idem, cui
aduenit; quia nihil ſub eadem virtuali forma-
li ratione ſibi ipſi aduenit.

Ad id, quo dicitur eſſentiam diuinam eſſe
formam dantem formaliter eſſe Deum; ideó- VII.
que tres diuinas perſonas eſſe vnum Deum,
reſpondemus eſſe verum, & vnamquam-
que diuinam perſonam ideò eſſe propriè &
formaliſſimè Deum, quia in formali ſuo
conceptu includit eſſentiam diuinam : at vt
aliquid ſit Deus tantùm identicè, ſatis eſt,
vt eius identitas, tam realis, quàm actua-
lis formalis ſit idem cum ipſa diuina eſſen-
tia, quæ reperitur inter omnia, quæ ſunt in
Deo, prout comparantur ad eſſentiam di-
uinam.

ARTICVLVS VI.

*Soluuntur alia eiuſdem aduerſariorum ſen-
tentiæ fundamenta.*

PRIMVM eſt Suarij : deitas eſt de eſſen- VIII.
tia Patris : ergo eſt de eſſentia paternita-
tis ; & ſic de alijs ſimilibus relationibus. An-
tecedens patet ex noſtro notabili præmiſſo
articulo quarto. Conſequentia probatur : in
diuinis abſtractum & concretum ita compa-
rantur, vt vnum eorum nihil eſſentialiter
includat, quod aliud etiam non includat,
præſertim quando eſt ſermo de concreto
immediato & adæquato ipſi abſtracto : nam
concretum in Deo nihil eſt aliud, quàm
ipſa forma ſubſiſtens, propter ſummam a-
ctualitatem, & ſimplicitatem Dei ; at Pa-
ter eſt concretum, & paternitas abſtra-
ctum eius, & diuinitas eſt de eſſentia Patris ;
ergo eſt etiam de formali ratione paterni-
tatis.

Reſpondetur concesso antecedente na-

I. gando conſequentiam : ad coina probatio-
nem reſpondetur maiorem eſſe tantùm ve-
ram de concretis & abſtractis ſibi inuicam
adæquatis, id eſt, in quibos fotma abſtrahi-
tur, non ab vna tantùm parte totius, ſed à
toto ipſo, vt ſunt Deus, deitas, homo, hu-
manitaš, Pettus, petteitas : quando verò abſ-
tractum oon eſt adæquatum ipſi coocreto,
tunc maiot illa propoſitio eſt falſa ; tunc e-
nim non eſt tantùm diſtinctio penes modum
ſignificandi, quatenus ſcilicet, vt abſtractum
ſignificatur ſolommodò per modum formæ,
quæ licet ſubſiſtat, non tamen explicatot vt
ſubſiſtens, ſed eſt etiam diſtinctio penea ali-
quid verè & propriè exiſteos io concreto,
quod oon repetitot in eius abſtracto : verbi
gratiâ, ſi humanitas abſtaheretur tantùm à
natura humana, vt exclodente ſubſiſten-
II. tiam, tunc in hoc conereto (*homo*) includi-
tur ſubſiſteotia, quæ non repetitot in eius
abſtracto ; at in præſenti caſu paternitas,
quatenus præcisè eſt relatio, ſeu perſonalia
proptietas Patris, à qua ſola vt ſic præciaè
conſiderata Pater eſt concretum, & ſub qua
tatiooe hìc de illa diſputamus, non eſt abſtra-
ctnm adæquatum Patris, prout Patet dicit
aliquid conſtitutum ex eſſentia & patetnita-
te : nam Pater vt ſic præter hanc proprie-
ratem habet & dioinam eſſentiam, qoam
hæc patetoitas vt ſic præcisè ſumpta non
includit, vnde non poteſt inferri diuinam
eſſentiam eſſe de formali tatione paterni-
tatia.

Quod vt meliùs intelligatut, notandum
eſt hoc nomen (*Pater*) in diuinis poſſe duo-
bus modis eſſe coocretum, primò quatenus
III. ſignificat totam oatoram diuiaæ perſonæ
conſtitutam ex diuina eſſentia & paternitate,
quomodo paſſim ſumitur in nouo teſtameo-
to & Pattibus ; & ſicut Pater hoc modo eſt a-
liquid abſolutum & relatiuum, ſimul ad-
æquatè, ita paternitas ab illo vt ſic conſide-
rato abſtracta debet includere tam aliquid
abſolutum, quàm relatiuum : ſecondò Patet
poteſt ſumi quatenus eſt coocretum à ſola pa-
ternitate, quæ eſt proprietas relatiua, quate-
ous nimitum eſt forma ipſius paternitatis in
præciſa ratione relationis, qoemadmodum
poteſt facilè diſtingui in patetnitate creata, &
quemadmodum concretum eios vt ſic non io-
clodit eſſentiam diuinam in ſua teali ratiooe,
ita nec abſtactom eios, ſicque relatio ſumpta
hoc modo non inclodit eſſentiam diuinam in
ſuo formali conceptu.

IV. Secundum eſt : ea omnis excelleotia eſt
tribuenda diuiois relatiooibus, quæ poteſt
cõſiſtere cum proptietate illarum, quia qoid-
quid eſt in Deo, eſt modo omnium perfectiſ-
ſimo, cùm omnia io Deo ad intra ſint ne-
ceſſaria, & io æterois eſſe & poſſe ſint idem:
at incluſio diuinæ eſſeotiæ in diuinis relatio-
oibus eſt illis magna excellentia, qoia oihil
poteſt cogitari perfectius, quàm eſſe formali-
ter, & in ſenſu maximè fotmali Deum, &
ooo tantùm in ſeoſu identico, & hæc excel-
lentia poteſt conſiſtera cum proprietata cu-
iuſlibet diuinæ relationis origiois, & veritate
myſterij Trinitatis, qnia tatione reſpectua,
quem relatio ſuperaddit diuinæ eſſentiæ, re-
ctè dioina proceſſio, & Trinitas diuinarum
perſonatum iotelligitor.

A Reſpondetor, quòd quemadmodum re- V.
lationes diuinæ ſunt eerti & determinati
generis, oimirum reſpectiui, ita etiam ſuffi-
cit, vt ſiot perfectiſſimæ in genere relatio-
ois, & habeant excellentiam iofinitam in hoc
genere, non eſſe autem neceſſe, quòd habeant
abſolotè & ſimpliciter omnem & qoamlibet
perfectionem infinitam in qooois geoere ; ſic
enim in ſoo formali conceptu deberet inclu-
dete omnia & ſingula attributa eſſentialia,
& non tantùm eſſentiam dioioam, qood oe-
mo admittet.

Deioda reſpoudetur, hanc excellentiam
(ſcilicet quòd relationes dioinæ ita ſint Deus,
vt in ſuo fotmali concepto includant diui-
nam eſſeotiam) noo poſſe conſiſtera cum
myſtetio Trinitatis perſonarum, quia tunc
deſtruitut cooſtitutio perſooarom dininarum
B ex eſſeotia & telatione : item diſtinctio duo- VI.
rom prædicamentorum in Deo ſecundùm
ſuas proprias & generales tationes ; item &
ipſa iucommonicabilitas perſonalium pro-
ptietatum, vt fuſiùs ſuprà deduximus intet
probandum noſtram ſententiam.

Vltimum eſt : omnis compoſitio etiam per
intellectum, repugnat Deo & ſingulari eius
ſimplicitati ; at poſito, quòd eſſentia diuina
non includatur in formali concepto ſingo-
larum diuinatum relationum originis, da-
tur quædam compoſitio ſaltem per iotelle-
ctum, io qualibet perſooa diuina, quia eſ-
ſeotia diuina & relatio origiois, ex quibos
quælibet perſona diuina cooſtat, ſunt diſtin-
ctæ à ſe inuicem, & compoſitio oihil eſt a-
liod, quàm duorum vel plorium ſeſe oou
includentium conionctio : ergo ne incida-
C mua io iſtud iocommodom, dicendum eſt re- VII.
lationes diuinaa otiginis, formali ſuâ ratiooe
includere dininam eſſeotiam.

Reſpondatur primò, aliqoos ex aduetſariis
admittere compoſitionem rationis in Deo, io-
ter quos eſt ipſe Torreoſis qoæſt. quadrage-
ſimâ ſancti Thomæ articulo quarto. Dein-
de reſpoodetut negando id ſequi in noſtra
ſeotentia, noo taotùm qoia vera compoſi-
tio eſt ex actu & potentia, diuina aurem eſ-
ſentia non haber tationem veræ alicuius
poteotiæ paſſiuæ reſpectu diuinarum rela-
tionum, ſed etiam quia vera compoſitio eſt
doarum entitatum ſaltem ex natura rei, ſic
à ſe inuieem diſtinctatum ad aliquod ter-
tium componendum coniuoctio, vt vbicom-
que vna illarum reperitor, ibi non reperia-
tut & alia, etiam identicè, quod oon habet
D locum in perſonis diuinis, vt præmonui- VIII.
mus. Imò licet virtualis illa diſtinctio, in-
ter eſſentiam diuinam & eius telationes ſit
verè de facto, & citra mentis operationem,
modo à nobis explicato ; non propterea ta-
men iode ſequitur dati io Deo virtualem
compoſitiooem ex diuina eſſentia, & præ-
dictis eius relationibus, eſt enim diſpar v-
triuſque ratio : ad iſtam ſufficit ſumma per-
fectio, quâ vna ſimpliciſſima entitaa io
ſeipſa indiuiſa, ita eſt eminens, vt ſit virtu-
te multiplex, abſqua ao quòd vera aliqua &
realis multiplicatio rationum ſit verè & propriè
& ſubiectiuè io Deo, ſed vnica taotùm ſimpli-
ciſſima, quæ tamẽ, quia vt eſt vittute moltiplex,
indnit conditiooem autis coiuſdam reſpecti-
ui, & eiuſmodi eotibus eſt proprium enumerati

I. per ſuos terminos, dicatur plures, pro aa pluralitare perfectioonum, quibus ipſa æquinalet: ad hanc verò, id eſt ad compoſitionem virtualem, quia compoſitio importat aliquam pluralitatem extremorum ſeſe mutuò excludentium, ioter ſe tameo cum hac mutua excloſione vniorum, ad componendum aliquod tertium, requiritur vera multiplicitas rationum actu & ſubiectiuè in Deo exiſtantium: cuius multiplicitatis partes ſunt ſibi inuicem vnibiles, quod non reperitur in Deo, in cuius eſſentia nuſquam aliqua plura ſibi propriè vniuntur, vel poſſunt vniri, quin potiùs quæcumque ſunt in illa, ſibi inuicem identificantur, & ad haoc rem maximè faciunt: quæ ſanctus Bernardos libro quinto *de conſideratione* capite ſeptimo & octauo baber de ſumma ſimplicitate Dei, & identitate aorum, quæ ſunt in illo.

II.

DISPVTATIO VI.

De formali ratione attributorum diuinorum.

Articvlvs Vnicvs.

Vtrum attributa eſſentialia ſint de formali ratione diuina eſſentia, & econtrà, item an illa ſeſe mutuò includant, & quomodo tunc hac de ſeſe inuicem, tum relationes pradicentur de diuina eſſentia.

III. EX hactenus dictis de diſtinctione relationum diuinarum ab eſſentia, reſolutio horum omnium eſt facilis. Sit itaque

Hæc prima propoſitio. *Eſſentia diuina non includit attributa eſſentialia in ſuo formali concepta, nec item attributa eſſentialia includunt diuinam eſſentiam in ſua formali ratione, nec ſimiliter vnum attributum eſſentiale includit aliud.*

Probatur: primò ex modo loquendi Patrum de iſtis omnibus, vt ſancti Auguſtini libro decimo quinto *de Trinitate* cap. 5. qui loquens de Deo & eius attributis, ita ait: *ſi dicamus iuſtus, bonus, ſpiritus, horum omnium nouiſſimum quod poſui, quaſi tantummodo videtur ſigni-*
IV. *ficare ſubſtantiam, catera verò huius ſubſtantia qualitates.* Item S. Damaſceni libro primo *de fide Orthodoxa* capite quarto, vbi docet hæc attributa non dicere naturam Dei, ſed ea tantùm, quæ ſunt circa naturam eius; & rationes ſuperiùs allatæ pro diſtinctione virtuali inter eſſentiam & relationes, & attributa item eſſentialia, ſimiliter pro excluſione diuinæ eſſentiæ à formali conceptu relationum, & econtrà, probant idem.

Addi poteſt & hæc ratio fundata in Patribus nunc relatis: quidquid habet ſe tanquam forma quædam adiacens alicui, nunquam vt ſic eſt de formali ratione eius, cui adiacet, & quidquid habet ſe per modum qualitatis, nunquam eſt de formali ratione ſubſtantiæ, & quod habet rationem vnius quaſi qualitatis, non eſt de præciſo conceptu illius, quaſi qua-

A litatis, quæ eſt diſtinctæ ſpeciei, vt patet induV.
ctione: atqui ex Patribus nunc citatis attributa eſſentialia ſunt quaſi formæ quædam adiacentes diuinæ eſſentiæ, quaſi quædam eius qualitates, ſuntque diſtinctarum veluti ſpecierum, iuxta quandam analogiam ad noſtras perfectiones, illis aliquo modo correſpondentes; vt patet conſideranti ſingula attributa diuina: ergo nec attributa ſunt de formali ratione diuinæ eſſentiæ, nec item diuina eſſentia de formali ratione illorum, nec denique vnum eorum de ratione aliorum.

Et quemadmodum ſuprà diximus ſatis eſſe ad infinitatem diuinæ relationis, quòd illa ſit ſumma in ſuo genere, ita etiam ſufficit ad infinitatem vnius cuiuſcumque attributi, quòd habeat infinitam perfectionem in ſuo genere, & ad infinitatem diuinæ eſſentiæ, quòd VI.
B quatenus eſt diuina eſſentia, ſibi vendicet in ſuo conceptu formali primariam infinitatem & perfectionem infinitam in ratione eſſentiæ, iuxta explicationem traditam quæſtione quartâ huius partis.

Secunda propoſitio. *Tam ipſa eſſentia diuina dicitur de ſuis attributis abſolutis, quàm econtrà, & attributa abſoluta de ſeſe inuicem pradicantur, ſimiliter diuina relationes originis de diuina eſſentia, tantùm in ſenſu identico & non in formali.*

Prior pars propoſitionis eſt de fide, ex citatis Conciliis & Patribus, nullam realem diſtinctionem ponentibus inter eſſentiam diuinam & ſingula eius attributa, nec inter abſoluta attributa ad ſeſe inuicem, vel ad relationes comparata, ſed ſummam tantùm iden-
C titatem ſimpliciſſimæ entitatis, quæ tamen ſit VII.
virtute multiplex. Ex quibus hæc poteſt formari ratio:

Modus prædicandi ſequitur modum eſſendi, vt habet vulgaris regula dialecticorum, & tunc aliqua prædicantur de ſe inuicem *in ſenſu identico*, quando ipſum eſt idem realiter cum illo: at eſſentia diuina, omnia eius attributa abſoluta, item & relationes originis ſunt vna realiter ſimpliciſſima entitas, ex Conciliis & Patribus: ergo rectè *in ſenſu identico* prædicabuntur de ſe inuicem.

Poſterior pars propoſitionis, quæ eſt Capreoli in primum ſententiarum diſtinctione octauâ, & plurium recentiorum hîc, quæque habet fundamentum in ſancto Thoma, in quæſtionibus diſputatis *de potentia*, quæ- VIII.
D ſtione octauâ articulo ſecundo, & hâc parte quæſtione trigeſimâ nonâ articulo ſexto, probatur: vnum prædicari de alio *in ſenſu formali*, nihil eſt aliud, quàm ipſum prædicatum, quatenus tale eſt, eſſe præciſam rationem formalem, cur ſubiectum propoſitionis ſit tale, vnde ſic vocatur, quòd ſit veluti forma ſubiecti in tali eſſe; at diuina eſſentia non habet à ſuis attributis, quòd ſit eſſentia, nec vnum attributum eſt quaſi formalis ratio, cur aliud attributum de quo enuntiatur, ſit tale, verbi gratiâ, in his propoſitionibus, eſſentia diuina eſt voluntas Dei, iuſtitia eſt miſericordia Dei, & ſic de cæteris: non enim habet diuina eſſentia, quòd ſit eſſentia à voluntate Dei, nec iuſtitia, quòd ſit talis à miſericordia, nec econtrà, & ſic de aliis: ergo propoſitiones

I. illæ oon ſunt propriè veræ *in ſenſu formali.*

Vbi notaodum ex eo quòd prædictæ propoſitiones ſint veræ *in ſenſu identico*, ooo poſſe inferri eſſe veras propter variatiooem ſuppoſitionis, & diſtinctionem virtoalem, quam hæe prædicata & attributa ſeruaor in ſe; ſufficere, vt eiuſmodi propoſitiones ſiot falſæ *in ſenſu formali*, patet ex dictis ſuprà eirca talem diſtinctionem.

DISPVTATIO VII.

De perfectione diuinarum relationum.

ARTICVLVS I.

II. *Vtrum vnaquaque diuinarum relationum dicat formaliter perfectionem entitatiuam.*

REPATENDVM eſt tam ex Ariſtotele libro quioto *metaphyſicorum*, & omnibus Philoſophis diſputatione *de bono*, vbi agunt de tranſcendeotibus, quàm ex S. Thoma hâc parte quæſtiooe quartâ articulo primo in ſolutiooe ad primum, illud dici & eſſe perfectum, cui nihil deeſt, quo modo dicitur etiam *bonum*, & *bonitas*, & *perfectio* ſunt voum & idem.

III. Notandam ſecuodò, quòd quemadmodum aliquid poteſt eſſe booū *duobus modis*, ſcilicet comparatiooe *ſui*, quatenus habet totum illud, quo intrinſecè cooſtituitur; deinde comparatione *alterius*, nimirum quatenus vel conſtituit illud, vel facit vt ſeſe meliùs habeat, ſic etiam duplex diſtinguitur perfectio, vna *entitatiua*, ſecundùm quam ea dicuntur perfecta, quæ habeot quidquid eorum eotitas intrinſecè requirit, & quæ maiaris diſtinctionis gratiâ poteſt aliquo modo appellari *abſoluta*, quia reſpicit conſtitutionem rei io ſeipſa; alia ſecundùm quam vel conſtituit aliquid, quemadmodum anima homioem, vel facit vt ſeſe meliùs, & cooueoientiùs habeat, licet iotrinſecam eius conſtitutionem non ingrediatur, quo modo oaturales potaotiæ, itam virtotes tam infuſæ quàm acquiſitæ dicuntur eſſe perfectiones, reſpectu ſuorum ſubiectorum; & hæc perfectio ad diſtinctionem prioris poteſt

IV. appellari aliquo modo *reſpectiua*, quatenus eſt ad peeficieodum aliquid ſuo formali & peæciſo conceptui extrinſecum.

Tandem repetenda eſt ex eitata quæſtione quartâ, diſtioctio illa perfectionis, *in perfectionem ſimpliciter ſimplicem*, & *in ſimplicem* duntaxat; iam quæritur an relationes diuinæ habeant, vel omnes, vel aliquas, vel nullas ex iſtis perfectionibus.

Qua de re variæ ſuot Theologorum ſententiæ; alij eoim, vt Scotus quodlibeto quinto, Durandus io tertium ſeotentiarum diſtinctione primâ quæſtione tertiâ, Caietanus hâc quæſtione ſancti Thomæ articulo ſecundo, & aliqui alij negaot diuinas relationes habere aliquam perfectionem; alij verò econtrà affirmant, Gabriel in primum ſententiarum

A diſtinctione ſeptimâ quæſtione tertiâ articulo tertio, Suares libro tertio *de Trinitate* capite nono, & plures etiam ex receentioribus; alij V.
denique ioter vtroſque medij affirmaot relationem diuinam, vt eſt præciſè relatio, dicere perfectionam, negant tamen plures eſſe perfectiones, licet ſiot plures diuinæ relationes origioie, ſic Torres ad ſecoodum articulum huius quæſtionis, Banoes, Vaſqoeſius, & aliqui alij ibidem.

Verùm vt tota veritas huius rei facilè intelligatur, hoc articulo quæremus ſolùm, an dicat relatio diuina perfectionem entitatiuam, reliqua ſequentibus articulis expeodemus. Pro quo

Noſtra ſit propoſitio. *Vnaquaque diuinarum relationum originis dicit formaliter perfectionem entitatiuam*: ita ſentiuot nobiſcum
B citati auctores ſecundæ ſententiæ: pro hatue primò ax Patribus, vt ſancto Cyrillo libro primo *theſauri* capite ſexto, vbi loqnens de prima perſona Trinitatis, ait expreſsè Patrem eſſe perfectum, non tantùm quia Deos eſt, ſed etiam, quia eſt Pater; ſancto Damaſceno libro primo *de fide orthodoxa* capite vndecimo, vbi proprietates perſonales Patris, Filij, & Spiritus ſancti vocat *perfectiones*; & ex ſancto Thoma infrà quæſtione quadrageſimâ articulo tertio, in ſolutione ad primum, quando ait proprietatem diſtinguentem perſonas (quæ eſt relatio) pertioere ad dignitatem perſonæ conſtitutæ: at quod eſt dignitas eſt perfectio, & in quæſtionibus diſputatis *de potentia* quæſtione octauâ articulo tertio, ait expreſsè proprietatem conſtituentem eſſe perfectio- V I.
C nem, & opuſculo primo *contra errores Græcorum* capite ſeptimo, ait Patrem non fore perfectum, oiſi haberet Filium, ergo & ſine paternitate: ergo patetoitas ex meote S. Thomæ, dicit aliquam perfectionem. V II.

Deinde probatur ratione: quidquid habet ratiooem veri entis propriè dicti, habet & perfectionem entitatiuam, cùm enim dicat actualem exiſtentiam; & nihil poſſit apprehendi exiſtens ſine eo, quo intrinſecè conſtituitur, & talis perfectio in hoc præciſè conſiſtat, debet eo ipſo habere perfectionem entitatiuam: at vnaquæque diuina relatio originis formaliter conſiderata, prout virtualiter diſtinguitur ab eſſentia diuina, habet rationem veri realis entis, ſuo actu exiſtentis, vt patet ex dictis ſuprà: ergo vnaquæque diuina relatio origiois habet perfectionem entitatiuam.

D Confirmatur ex ſancto Thoma, quia eatenus aliquid eſt perfectum, ſeu dicit perfectionem, quatenus eſt actu: at voaquæque dioina relatio originis eſt actu, quia eſt realis: ergo vnaquæque diuina relatio originis dicit perfectionem. V III.

Neque hoic rationi & eius confirmationi ſatisfacit quod aliqui reſpondent, ſcilicet rationem perfectionis eſſe aliquid abſolutum, & ea quæ ſunt de genere abſolutorum vt ſic, ooo conuenire relatiuis: at diuinæ relatiooes cooſiderantur hîc præciſè vt ſuot relationes, & vt virtualiter diſtinguuotor ab eſſentia dioina.

Hoc inquam non ſatisfacit: primò, quia perfectio accepta iuxta ſenſum noſtræ propoſitionis, tam latè patet, quàm pateat ratio en-

I. tis, quia eſt bonitas rranſcendens; at diuinæ A
relationes originis dicunt verè formaliter &
totrioſecè veram & realem aliquam entitatem;
ſunt enim ſpectatæ ſecundùm ſuum *eſſe ad*
reales, vt ſuprà oſtendimus: ergo vt ſic de-
bent importare veram aliquam perfectionem
entitatiuam.

Deinde id quo ſecuoda perſona Trinitatis
terminat formaliter & præcisè oaturam bu-
manam aſſumptam, dicit aliqnam perfectio-
nem & dignitatem; tum quia ea eo habet ho-
manitas ſic aſſumpta, quòd eius actiones ſint
infinitæ in genere valoris, meriti, & ſatisfa-
ctionis, vt docetor tertiâ parte; tum etiam
quòd ſit capaa adorationis latriæ, vt eâdem
tertiâ parte docetur, omnis autem adoratio
habet pro ſuo motino aliqnam eacellentiam,
perfectionem, & dignitatem; ſed ſecunda
II. perſona Trinitatis terminat hnmanam natu- B
ram aſſumptam ſnâ proprietate relatiuâ ſeu
ſubſiſtentiâ & perſonalitate relatinâ, vt doce-
tur tertiâ parte: ergo diuina relatio originis
ſumpta formaliter & præcisè, vt condiſtincta
virtualiter ab eſſentia diuina, dicit formaliter
aliquam perſectionem entitatiuam.

Neque his obſtat, quòd ſanctus Auguſti-
nus paſſim in libris *de Trinitate*, vt libro ſex-
to capite ſecundo & tertio, item libro ſeptimo
capite primo, dicat magnitudinem Dei dici
abſolutè, & bæc magoitudo nihil ſit aliud,
quàm perfectio Dei ea ſancto Thoma quæ-
ſtione quadrageſimâ ſecundâ articulo primo
ad primum, & quòd ſanctus Thomas iſtâ quæ-
ſtione articulo quarto tam in corpore, quàm
in reſponſione ad ſecundum dicat magnitu-
dinem in diuinis ſignificare perſectionem na-
III. turæ & pertinere ad eſſentiam. C

Nam ſancti Petres in iſtis locis, & aliis ſimi-
libus loquuntur tantùm de ea parfectione,
quæ conſequitur eſſentiam, prout bæc impor-
tat naturam condiſtinctam virtualiter à diui-
nis relationibus originis, quæ perfectio diui-
oæ eſſentiæ, ſicut & ipſa diuina eſſentia, vt ſic
præcisè conſiderata, eſt aliquid purè & ſimpli-
citer abſolutum; non autem loquuntur de ea
perſectione diuina, quę conſequitur ad quam-
libet veram entitatem diuinam, prout eſt ali-
que vera entitas, qualis eſt quælibet diuina
relatio originis: & quòd bæc ſit eorum mens
patet ea ſancto Auguſtioo, quia ibi loqoitor
de eſſentia diuioa, vt eſt aliquid abſolutum,
& de eius attributis ſolùm eſſentialibus; de
IV. ſancto Thome ex citata eius ſolutione ad pri- D
mum primi articuli citatæ quæſtionis quadra-
geſimæ ſecundæ, vbi diſertè ait banc magni-
tudioem, & perfectionem, de que ibi agit, et-
tendi penes ipſam formam ſeu naturam, quæ
eſt radicele principium agendi ad eatra, &
penes proſimum eius principium, quod eſt
forma; at certum eſt diuinas relationes origi-
nis nullam ſortiri retionem principij ageodi
ad eatra, ſed ſolam ipſam eius eſſentiam & po-
teotiam, vt ſuot aliqnid ſolummodò abſo-
lutum.

ARTICVLVS II. V.

Vtrum tot ſint perfectiones relatiua, quot ſunt relationes perſonales, & an vnaquaque earum ſit infinita in ſuo genere.

NOSTRA ſit propoſitio. *Sicut tres ſunt
diuina relationes originis perſonales, ita
ſunt & tres perfectiones tribus iſtis relationibus
correſpondentes, quarum vnaquaque eſt infinita
in ſuo genere:* propoſitio eſt contra auctores
tertiæ ſeuteutiæ ſuperiori articulo relatæ,
eam tamen probant auctores ſecundæ ibidem
relatæ.

Prima pars probatur: multiplicatâ entita-
te actuali debet & entitatiua perfectio multi-
plicari, quia hæc neceſſariò ſeqnitor illam ex
obſeruatis ſuprà: at daotur tres actuales di- VI.
uinæ relationes perſonales diſtinctæ virtuali-
ter ab eſſentia diuina, vt oſtendimus: ergo
dantur tres perfectiones illis correſponden-
tes diſtinctæ virtualiter ab eſſentie diuina.

Confirmatur: quæcumque diuinis perſonis
conueniuot ea præciſa ratione ſnarum rela-
tionom, penes qnas realiter à ſe inuicem diſ-
tinguuntur, illa multiplicantur, quia io diui-
nis ſola relatio multiplicat, & hæc ſequuntur
conditionem relationum; at bæc perfectio
entitatiua conuenit perſonis diuinis, ratiooe
ſnarum relationum, quateous ſcilicet vna-
quæque illarum eſt quædam actualis entitas
diſtincta realiter ab aliis actualibus relatio-
nibus: ergo quemadmodum ſnot tres perſo-
nales relationes actueles à ſe inuicem diſtin-
ctæ realiter, ſic etiam tres erunt perfectiones
relatiuæ correſpondentes illis. VII.

Poſterior pers probatur: primò, quia infini-
tas perſectionis ſequitur conditionem entis,
cuius eſt perfectio: at hæc perfectio eſt diui-
næ relationis ſubſiſtentis, & relatio diuina, vt
ſubſiſtens etiam præciſe ab eſſeotia diuina eſt
infinite; tum quia ob hanc rationem Theolo-
gi, tertiâ parte docent communiter quamli-
bet diuioam ſubſiſteotiam perſooalem poſſe
terminare qnamlibet oaturam creatam. De-
inde quidqnid facit ſubſiſtere modo iofinito
relatino aliquam ſubſtantiam, debet hebere
infinitatem in tali genere, vt ſic quædam pro-
portio detur inter oaturam & eius ſubſiſten-
tiam; at vnaquæque diuioa perſonalis reletio
facit ſubſiſtere diuinam eſſeutiam modo infi-
nito, paternitas in ratione paternitatis, filia- VIII.
tio in ratione filiationis, ſpiratio in ratione
ſpirationis, & hoc tam inteoſiuè quàm exten-
ſiuè intra ſuam ſpeciem, cùm repugnet plures
dari proceſſiooes duabus, & pluree terminos
illarum duobus, & eiuſmodi proceſſiones
fundeotur in relationibus originis: ergo diui-
næ perſonales relationes originis ſunt tres
perfectiones reletiuæ, & æquâ infinitæ in ſuo
genere.

Obiicitur primò, hinc ſequi aliquam per-
fectionem dari de facto io vna perſona diui-
na, quæ non eſt io alia, cùm vna perſonalis re-
latio detur, quæ non eſt in alia perſona diui-
na; ſicque vnam perſonam non eſſe æquè per-
fectam, ac eſt alia.

Reſpondetur, duobus modis poſſe intelligi
aliqnam perfectionem eſſe in vna perſone di-
uina, quæ tamen noo ſit in alia: primò non

I. purè, abſolutè & ſimpliciter, ſed cum hoc ad-
dito (quatenus relatiua eſt;) ſecundò porè &
ſimpliciter, quatenus ita eſt in vna perſona,
vt nullo modo ſit in alia: iuxta primum mo-
dum poſſe admitti aliquam perfectionem re-
latiuam eſſe in aliqua perſona diuina, quæ ta-
men non ſit in alia, verbi gratiâ, paternitatem
eſſe in prima perſona Trinitatis, quæ, quate-
nus eſt relatiua perfectio, reperitur in ſolo
Patre, & non in aliis duabus perſonis diuinis:
& hoc conformiter ad Concilium Florenti-
num, ad ſanctum Baſilium, & alios ſanctos Pa-
tres relatos, qui dicunt Patrem diuinum om-
nia communicaſſe Filio exceptâ paternitate:
item proprietates perſonales ita eſſe proprias
ſuis perſonis diuinis, vt non conueniant aliis;
iuxta ſecundum verò modum non poſſe dici,
II. quia tali propoſitione ſignificatur ipſam per-
fectionem, quæ eſt in vna perſona diuina, nul-
lomodò reperiri in aliis perſonis diuinis, cùm
negatio, vt Dialectici loquuntur ſit *malignan-
tis naturæ*, & deſtruat quodcumque reperit
poſt ſe, quæ tamen perfectio in vnaquaque
perſonarum diuinarum reperitur, quatenus
omnis relatiua perfectio identificatur cum eſ-
ſentia diuina, & in ea continetur radicaliter,
quæ eſſentia diuina eſt vna, & eadem nume-
ro in omnibus & ſingulis perſonis diuinis; vn-
de ſicut *à dicto ſecundùm quid ad dictum ſim-
pliciter conſequentia non valet*, ſic etiam à ne-
gatione vnius diuinæ perfectionis, in aliqua
perſona diuina, quatenus talis perfectio eſt
verè & propriè relatiua, non poteſt abſolutè
& ſimpliciter inferri, quòd hæc vel alia ſimi-
lis perfectio non ſit in aliis perſonis, ſed in vna
III. tantùm.

Obiicitur ſecundò, hinc ſequi omnes tres
perſonas diuinas ſimul ſumptas fore perfe-
ctiores vnicâ tantùm perſonâ, cùm omnes ſi-
mul ſumptæ includant omnes & ſingulas re-
lationes originis, quas tamen vna tantùm per-
ſona non includit; at hoc eſt contra ſanctum
Auguſtinum libro ſexto *de Trinitate* capite
ſeptimo & octauo, vbi expreſsè docet ſolum
Patrem, vel ſolum Filium, vel ſolum Spiritum
ſanctum eſſe tantum, quanti ſunt Pater, Filius,
& Spiritus ſanctus ſimul ſumpti.

Reſpondetur falſum eſſe tres perſonas Tri-
nitatis ſimul ſumptas eſſe perfectiores vnâ,
cùm iſte loquendi modus ſit ſimplex & abſo-
lutus, vt per ſe patet, & quælibet perſona di-
uina ratione eſſentiæ diuinæ, cum qua omnes
& ſingulæ perfectiones relatiuè identifican-
tur, & in qua etiam radicaliter continentur,
IV. tam benè habeat illas omnes, quàm omnes
perſonæ diuinæ ſimul. Deinde quia vnaquæ-
que perſona diuina ratione *circumminceſſionis*,
quæ eſt, vt explicabitur, inter perſonas diui-
nas, & item ratione ſuæ proceſſionis, quæ eſt
vitalis & immanens, vt ſuperius explicatum
eſt, habet in ſeipſe alias perſonas, iuxta illud
Chriſti Domini, *ego in Patre, & Pater in me
eſt*, & ex conſequenti, quidquid perfectionis
eſt in omnibus perſonis ſimul ſumptis, eſt et-
iam in vnica illarum, iuxta quam vtramque
explicationem ſanctus Auguſtinus in obie-
ctione citatus ait non eſſe plus perfectionis
in tribus diuinis perſonis, quàm ſit in vnica.

Poteſt etiã addi in rigore metaphyſico hinc
tantùm ſequi dari in omnibus perſonis diuinis
ſimul ſumptis plures perfectiones ſub aliqua

A ſpeciali ratione etiam explicita, ſcilicet qua- V.
tenus ſunt relatiuæ, quàm ſunt in vna tantùm
diuina perſona; quod tam benè poteſt con-
cedi, quàm poteſt admitti iuxta Florentinum,
Patrem non communicaſſe Filio paternita-
tem.

Tandem dici poteſt hoc etiam ſenſu tres
perſonas diuinas poſſe dici extenſiuè perfe-
ctiores vnicâ, quatenus perfectio, quæ eſt in
pluribus ſuppoſitis, cenſetur aliquo modo
(ſcilicet ſecundùm extenſionem) eſſe maior
etiam ſeipſâ, prout eſt tantùm in vno ſuppoſi-
to, quâ ratione ad citatã quæſtionem quartam
huius partis docuimus Deum ſimul cum vni-
uerſo eſſe quid perfectius ſeipſo, ſolitariè
ſumpto: ſed iſta conſideratio ex ſola multitu-
dine ſuppoſitorum non facit ſimpliciter ad
B perfectionem, cùm hæc ſemper attendatur VI.
penes intenſionem, vt etiam patet in ipſis qua-
litatibus creatis.

ARTICVLVS III.

*Vtrum vnaquæque relatio diuina originis di-
cat formaliter perfectionem reſpectiuam.*

VNICA ſit propoſitio. *Vnaquæque diui-
na relatio originis dicit formaliter perfe-
ctionem reſpectiuam*, id eſt, *tam in ratione con-
ſtitutiui diuinæ perſonæ, & eſſentiæ diuinæ, ſum-
ptæ ſecundùm totam ſuam latitudinem, quatenus
eſt ens abſolutum ſimul & relatiuum, quàm ipſius
etiam diuinæ eſſentiæ ſpecificè ſumptæ; quatenus
facit illam ſeſe habere modo conuenienti.* Hæc
propoſitio eſt Ochami, Gabrielis primo ſen-
C tentiarum diſtinctione ſeptimâ quæſtione ter- VII.
tiâ, & communis ferè omnium auctorum ſe-
cundæ ſententiæ articulo primo relatæ. Cuius
prima pars

Probatur de perfectione relationum *in ra-
tione conſtitutiui*: illud cenſetur eſſe perfectio
alicuius iuxta hunc modum, quod eſſentiali-
ter ingreditur conſtitutionem eius, vt ſuprà
explicatum eſt: at relatio paternitatis ingre-
ditur conſtitutionem primæ perſonæ, filiatio
ſecundæ, ſpiratio paſſiua tertiæ, vt inſinua-
tum eſt ſuprà, & fuſiùs oſtendetur infrà, ſi-
militer omnes diuinæ relationes ſimul ſumptę
ingrediuntur totam diuinitatem adæquatè
ſumptam, quia hæc eſt ens abſolutum & rela-
tiuum ſimul, éſtque de intrinſeco conceptu
adæquato Dei, vt ſit non tantummodò vnus,
ſed etiam trinus, qualis tantùm eſt per rela-
tiones originis: ergo diuinæ relationes in ra-
D tione conſtitutiui ſunt perfectiones tam eſſen- VIII.
tiæ diuinæ ſumptæ adæquatè, quàm omnium
perſonarum diuinarum.

Altera pars propoſitionis, quæ procedit
de perfectione *ſecundùm rationem conuenientis
per comparationem ad eſſentiam diuinam, & ab-
ſoluta eius attributa vt virtualiter diſtincta à re-
lationibus originis*, probatur: quidquid quaſi
complet vltimò naturalem capacitatem ali-
cuius, cenſetur illud perficere, & ex conſe-
quenti eſſe aliqua eius perfectio; vt patet in
noſtris potentiis, in modis ſubſtantialibus &
accidentalibus, item in virtutibus tam acquiſi-
tis quàm infuſis, quæ communiter dicuntur
à Philoſophis perficere ſubſtantias & acciden-
tia: at diuina eſſentia, vt pręſcindit virtualiter à
diuinis relationibus, habet capacitatem, vt ſit

I. in tribus perſonis, ſimiliter fœcunditatem,
vt communicetur per generationẽ & proceſ-
ſionem, & tam hæc capacitas, quàm fœcun-
ditas completur tantùm per diuinas relatio-
nes originis, quia diuina eſſentia ſubſiſtit tan-
tùm tribus ſubſiſtentiis relatiuis, ſoláque rela-
tio multiplicat in diuinis: ergo diuinæ rela-
tiones originis ſunt perfectiones diuinæ eſſen-
tiæ, quatenus faciunt, vt illa ſeſe habeat con-
ſentaneè ſuæ capacitati.

Atque inter hunc vtrumque modum per-
fectionis, hæc eſt diſtinctio, quòd iuxta prio-
rem relatio non dicatur propriè loquendo
addere aliquam perfectionem diuinæ eſſen-
tiæ, vel perſonis diuinis, quia quod propriè
additur ſupponit illud, cui ſuperadditur iam
eſſe conſtitutum: at diuinæ relationes iuxta
priorem modum non ſupponunt totam eſſen-
II. tiam diuinam adæquatè ſumptam, prout eſt
ens abſolutum & relatiuum ſimul, ſed vt ſic
ingrediuntur illam, tanquam aliquid intrin-
ſecum conſtitutiuum illius; ideóque vt ſic
potiùs dicuntur importare in ſe ipſis aliquam
perfectionem, quàm eam ſuperaddere alicui;
at iuxta poſteriorem modum, quia diuinæ re-
lationes ſunt extra præciſum conceptum eſ-
ſentiæ diuinæ, & illam ſupponunt conſtitu-
tam in ratione eſſentiæ, ſimiliter & attributa
eſſentialia; ideò rectè poteſt dici ſuperaddere
diuinæ eſſentiæ, & attributis eſſentialibus ali-
quam perfectionem.

Neque his obſtat, quòd Vaſquez hâc par-
te diſputatione centeſimâ vigeſimâ ſecundâ
capite ſexto, obiicit perfectionem ſonare, vel
duntaxat integritatem, quâ res aliqua conſti-
tuatur ſuis omnibus numeris abſoluta, & ſic
III. cùm diuinæ relationes, & eſſentia ſimul quaſi
integrent vnum totum Deum abſolutè & re-
latiuè conſideratum, illas non plures dicere
perfectiones in diuinis, ſed vnam tantùm, vel
perfectionem ſignificare id, quod perficit ali-
quid tanquam ei conſentaneum, & diuinas
relationes non eſſe hoc modo aliquam perfe-
ctionem eſſentiæ diuinæ, cùm talis perfectio
debeat diſtingui realiter ab eo, quod ſic per-
ficit, relationes autem diuinæ ſint idem reali-
ter cum diuina eſſentia.

Neutrum inquam eorum obſtat: non pri-
mum, quia quando dantur duo, vel plura
conſtituentia alicuius, tunc vnumquodque
illorum, poteſt dici perfectio, iuxta hunc
priorem modum, cùm hæc denominatio fun-
detur in ipſa formali ratione conſtitutionis; at
IV. conſiderando totum Deum, prout eſt aliquid
relatiuum & abſolutum ſimul, diuinæ relatio-
nes ſunt aliquod eius conſtitutiuum, ſicut &
abſolutum eius, & hæc ſeruant inter ſe ali-
quam diſtinctionem virtualem; ergo quem-
admodum poſſunt dici plura conſtituentia,
poterunt etiam dici plures perfectiones.

Confirmatur ex eo, quòd attributa Dei re-
ctè dicantur eſſe plura, ob eam diſtinctionem,
quam ſeruant inter ſe. Deinde relationes di-
uinæ non ſatis propriè dicuntur integrare dei-
tatem, ſeu diuinam eſſentiam, quia aliàs vna-
quæque diuina perſona ſumpta ſeorſim ab a-
liis, non eſſet Deus integer, & perfectus, quod
eſt blaſphemum, & ea, quæ ſortiuntur appel-
lationem partium integrantium, non habent
aliquam identitatem verè & propriè dictam
inter ſe, ſed ſeruant diſtinctionem realem in-
A ter ſe, qualis nullo modo reperitur inter di- V.
uinam eſſentiam, & diuinas relationes ori-
ginis.

Neque etiam dictum ſecundum obſtat; eſt
enim falſum perfectionem ſumptam hoc ſe-
cundo modo poſtulare realem diſtinctionem
inter ſe, & illud, quod perficit; nam ſingula
attributa eſſentialia ſunt, & paſſim dicuntur à
Patribus perfectiones Dei, ſeu diuinæ eſſen-
tiæ, à qua tamen non diſtinguuntur realiter.

ARTICVLVS IV.

Vtrum diuinæ relationes originis dicant perfectionem ſimpliciter ſimplicem, an tantùm ſimplicem.

SIT hæc vnica propoſitio. *Diuinæ relationes
originis non dicunt perfectionem ſimpliciter* VI.
B *ſimplicẽ, ſed tantummodò ſimplicem.* Patet ex di-
ctis quæſt. 4. huius partis: ea perfectio dicitur
ſimpliciter ſimplex ex S. Anſelmo, *quæ melior
eſt ipſa enti quatenus eſt ens, quàm nõ ipſa*, id eſt,
quã habere eſt melius alicui quatenus eſt ens,
quàm non ipſa, id eſt, quàm habere aliam cum
illa incompoſſibilẽ; ea verò perfectio dicitur
tantummodo *ſimplex*, quæ vel in præciſo &
formali ſuo conceptu importat imperfectio-
nem, & quã proinde vt ſic melius eſt carere,
vel quæ habet aliquam incompoſſibilitatem
cum æquali, vel maiori perfectione: at rela-
tiones diuinæ ſunt quædam perfectiones, vt
oſtendimus, quarum vna habet incompoſſi-
bilitatem cum alia in eodem ſuppoſito, vt per
ſe patet: ergo diuinæ relationes ſunt perfe-
ctiones tantummodò ſimplices.

Sed obiicitur primò: omnes diuinas rela- VII.
C tiones originis eſſe in ſingulis perſonis diui-
nis per circumincẽſſionem, filiationem in Pa-
tre, paternitatem in Filio, ſpirationem paſſi-
uam in Patre & Filio, & actiuam ſpirationem
in Spiritu ſancto, ſiue per hanc circumince-
ſionem vna perſona diuina eſt in aliis, & aliæ
in illa: ergo perfectiones iſtæ non habent in-
compoſſibilitatem in eodem ente: ergo cùm
ſint eiuſmodi relationes formaliter in Deo,
nec aliquam includant imperfectionem, vel
incompoſſibilitatem cum alia æquali, vel ma-
iori perfectione, erunt perfectiones ſimpli-
citer ſimplices.

Reſpondetur, conceſſo antecedenti negan-
do conſequentiam; nam incompoſſibilitas a-
liquarum perfectionum inter ſe requiſita in
D perfectione ſimpliciter ſimplici, non attendi- VIII.
tur præciſè penes quamlibet poſſeſſionem, &
vt ita dicam, habitionem perfectionum eiuſ-
modi, nudè & ſimpliciter conſideratam, ſed
penes formalem illam ſuam rationem, quâ
aliqua perfectio ſic afficit ſubiectum, vt illud
denominet, eique tribuat eſſe formaliter ta-
le, vel per ſui inhæſionem, ad modum acci-
dentis, vel per informationem ad modum
formæ ſubſtantialis, vel per modum alicuius
conſtituentis vnum per ſe, quemadmodum
patet de omnibus & ſingulis perfectionibus:
at paternitas, quæ eſt in Filio, nullo ex iſtis
modis eſt in illo, ſed prout identificatur cum
eſſentia diuina, quæ formaliter eſt in illo, &
non illum denominat formaliter Patrem, nec
illi tribuit, vt ſit formaliter Pater; quod idem
eſt dicendum de filiatione comparatione Pa-

I. tris, de ſpiratione actiua comparatione Spi-
ritus ſancti, & de paſſiua ſpiratione compara-
tione Patris & Filij: & cùm incompoſſibilitas
importet aliquam veluti repugnantiam ter-
minorum inter ſe, adhoc, vt aliqui termini
dicantur ſibi incompoſſibiles, debent conſi-
derari præcisè ſecundùm formalem rationem,
cùm vt ſibi inuicem identificantur, nullam ha-
beant repugnantiam; item quando vna ex
perſonis diuinis dicitur eſſe in alia per cir-
cumineeſſionem, dictum iſtud ita accipitur,
quòd vna perſona aliam poſtulet, vel tan-
quam terminum ſuæ vitalis & immanentis o-
perationis, quomodo Filius eſt in Patre, Spi-
ritus ſanctus in Patre & Filio, vel tanquam
intimum principium vitæ, quam perſona pro-
ducta babet in eadem natura communem,
II. cum ipſa perſona producente, quomodo Pa-
ter eſt in Filio, & Pater & Filius in Spiritu ſan-
cto, qui modi exiſtendi in alio non faciunt, vt
id quod inexiſtit, tribuat ſuum formalem effe-
ctum ei, cui ſic tantùm inexiſtit, nec facit vt
ſit vel denominetur formaliter tale.

Obiicitur ſecundò: vt aliqua perfectio ſit
ſimpliciter ſimplex, ſufficit, quòd nullam di-
cat imperfectionem, & quòd in eo quaſi ſubie-
cto, cui tribuit effectum ſuum formalem ſit
compoſſibilis cum omni alia æquali, vel maio-
ri perfectione: ſed illud, cui tanquam ſubie-
cto diuinæ relationes originis tribuunt ſuum
quaſi effectum formalem, eſt ipſa diuina eſſen-
tia; hic enim earum effectus eſt terminare di-
uinam naturam, facere illam ſubſiſtere: &
eiuſmodi diuinæ relationes ita ſingulæ ter-
minant, & faciunt ſubſiſtere vnam & ean-
III. dem omnimodè diuinam eſſentiam, vt ſimul
& ſamel ſeſe compatiantur in illa, cùm vna-
quæque illarum faciat ſimul & ſemel illam
ſubſiſtere modo ſibi proprio & peculiari: er-
go diuinæ relationes originis ſunt perfectio-
nes ſimpliciter ſimplices.

Reſpondetur aliquam perfectionem poſſe
habere ſe duobus modis ad aliquod ſubie-
ctum: primò quatenus ſolummodò afficit il-
lud, nec hæc eius afficientia tendit vlterius
ad conſtituendum aliquod vnum per ſe, quo-
modo perfectiones accidentales ſeſe habent
ad ſua ſubiecta: ſecundò quatenus hæc eius
afficientia ſui ſubiecti non ibi ſiſtit, ſed ex ſe
tendit ad aliquod vnum per ſe conſtituen-
dum, quo modo ſeſe habet in creatura ſub-
ſtantiali, forma eius ſubſtantialis, vel etiam
IV. proptia eius ſubſiſtentia, quæ ita primò ſecun-
dùm ordinem *executionis*, & rationis afficit
materiam, & naturam ſubſtantialem, vt ta-
men vlterius tendat, & quoad *intentionem*
primò ad vnum aliquod per ſe conſtituen-
dum: iam quando aliqua perfectio ſeſe tan-
tùm habet primario modo ad aliquod ſubie-
ctum, tunc ad rationem perfectionis ſimpli-
citer ſimplicis, ſufficit ex parte compoſſibili-
tatis, quòd non habeat aliquam repugnan-
tiam, cum alia æquali, vel maiori perfectione
in tali ſubiecto, & quòd ambæ illæ, vel plures
poſſint ſimul illud afficare; quando autem ali-
qua perfectio habet ſe poſteriori modo, tunc
quia eiuſmodi afficientia eſt ordine *intentionis*
ad conſtituendum aliquod vnum per ſe, &
vnumquodque debet potiùs diiudicari ſe-
cundùm id, quod reſpicit per ordinem *inten-
tionis*, quàm ſecundùm id, quod reſpicit per

A ſolum ordinem *executionis*; ideò ipſa com- V.
poſſibilitas perfectionis cum alia æquali, vel
maiori perfectione, quæ requiritur ad ratio-
nem perfectionis ſimpliciter ſimplicis, de-
bet attendi penes ipſum conſtitutum, quate-
nus ſcilicet talis perfectio compatitur ſecum
in ipſo conſtituto aliam æqualem vel maio-
rem perfectionem: at in præſenti difficulta-
tate quælibet perſonalis relatio ita afficit eſ-
ſentiam diuinam, vt tamen ibi non ſiſtat, ſed
tendat vlterius ad aliquod vnum per ſe con-
ſtituendum, exempli gratiâ, relatio paternita-
tis ad conſtituendum perſonam Patris, & ſic
de aliis, & ita quoniam filiatio & paternitas
habent incompoſſibilitatem in eodem conſti-
tuto, ſeu in vna & eadem perſona diuina, ſpi-
ratio actiua cum ſpiratione paſſiua, fit, vt nulla
B eiuſmodi perſonalium relationum ſit propriè VI.
aliqua perfectio ſimpliciter ſimplex.

Tertiò obiicitur: quod eſt Deus importat
perfectionē ſimpliciter ſimplicem, quia Deus
eſt perfectiſſimus ſimpliciter; ſed quælibet di-
uina relatio originis eſt Deus ex dictis ſuprà
contra Gilbertum: ergo quælibet diuina re-
latio originis eſt perfectio ſimpliciter ſimplex.

Reſpondetur, id, quod eſt Deus, ſemper di-
cere perfectionem, ſed id, quod eſt tantùm
Deus identicè non ſemper dicere perfectio-
nem ſimpliciter ſimplicem, ſed poſſe eſſe in-
terdum aliquam perfectionem duntaxat ſim-
plicem, eo quòd conditiones requiſitæ in tali
perfectione, & explicatæ quæſtione quartâ
huius partis non reperiuntur in illo: at quæ-
libet perſonalis diuina relatio originis eſt tan-
tùm Deus identicè, vt ſuprà expoſuimus.
C VII.

AD QVÆSTIONEM XXIX.

DISPVTATIO VNICA.

De perſonis diuinis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit perſona.

QVA relationes in diuinis
multiplicant perſonas, ideò
explicatis proceſſionibus &
D relationibus diuinis, agen- VIII.
dum eſt de perſonis, & vt il-
larum explicatio ſit facilior,
breuem præmittemus expoſitionem defini-
tionis perſonæ: nam de illa, ſuppoſito, ſub-
ſiſtentia, & aliis eiuſmodi Philoſophi agunt ex
profeſſo in Metaphyſicis, & Theologi tertiâ
parte agendo de vnione Verbi diuini.

Quod ſpectat ad ſignificationem nominis
perſona, primò certum eſt apud Latinos idem
aliquando ſonare, quod *laruа*, aliquando ſi-
gnificare qualitatem, & repræſentationem
ſtatus alicuius hominis, quomodo hiſtrio in
ſpectaculis dicitur induere perſonā huius, vel
iſtius, quem refert in theatro; vnde apud
Tertullianum libro *de ſpectaculis* dicitur *opus
perſonarum* capite vigeſimo tertio, ſic etiam pro
qualitate & conditione hominum videtur ac-
cipi capite primo Deut. vbi Deus ſic ait, *ita*

I. *paruum audieris vt magnum, nec accipietis cuiuſquam perſonam*, id eſt, non conſiderabitis A
qualitatem & conditionem eius, qui iudicandus eſt; aliquando etiam ſignificat *imaginem*, vt apud Tertullianum libro tertio *contra Marcionem*, vbi vocat Chriſtum Dominum *perſonam Patris*, id eſt imaginem: aliquando & communiùs apud Patres tam in ſuis priuatis ſcriptis, quàm in Conciliis & definitionibus, item apud Philoſophos ſumitur pro ſubſtantia incommunicabili alicuius naturæ intellectualis; ſic paſſim apud ſanctum Hieronymum, ſanctum Ambroſium, ſanctum Auguſtinum, & alios profitentes tres eſſe perſonas in diuinis; ſic apud Boëtium relatum hîc à ſancto Thoma articulo primo, & apud omnes Scholaſticos in hac diſputatione & aliis ei ſimilibus: vnde omnes Theologi communi-
II. ter arguunt Laurentium Vallam nimiæ im- B
pudentiæ & temeritatis, quòd libro ſexto *Elegantiarum* capite vigeſimo ſexto audeat ſuſtinere perſonam in hac vltima ſignificatione, non magis reperiri in Deo, quàm in bruto, & vocabulum iſtud, *perſona*, non ſignificare ſubſiſtentiam incommunicabilem naturæ intellectualis, ſed qualitatem tantùm, ſtatum, & profeſſionem, quódque glorietur ſe oſtenſurum, quòd Boëtius homo Romanus neſciat Latinè loqui; nam Lactantius, ſanctus Hieronymus, & plures alij Patrum norunt longè meliùs loqui Latinè, quàm Valla, vt conſtat ex eorum ſcriptis, qui tamen hoc nomen, *perſona*, vſurpant pro ſubſiſtentia incommunicabili naturæ intellectualis.

Secundò notandum hoc nomen, *perſona*,
III. poſſe accipi duobus modis: primò in *concreto*, C
pro toto conſtituto ex natura intellectuali, & actu reddente naturam intellectualem incommunicabilem: ſecundò in *abſtracto*, pro ſolo illo actu, qui naturam intellectualem reddit incommunicabilem, quo modo ſignificantiùs appellatur *perſonalitas*, & inquirimus definitionem *perſonæ*, hoc modo conſideratæ.

Hæc autem communiter traditur à Theologis, vt ſancto Thoma hîc articulo primo, & aliis ex Boëtio libro *de duabus naturis*, perſona eſt, *rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia*: primò dicitur, *rationalis naturæ*, id eſt, ſubſtantiæ intelligentis, abſtrahendo à modo, quo intelligit, ſiue per diſcurſum, ſiue abſque diſcurſo, quo modo hæc particula, *rationalis naturæ*, ſumitur in ampliſſima ſignificatione, quia nomen hoc *perſona*, importat dignitatem
IV. eius naturæ, cui tribuitur, ſupra alias; nam D
licet ipſum ſubſiſtere, eſſe in ſeipſo, & non in alio conueniat omnibus ſubſtantiis particularibus etiam materialibus, & inſenſibilibus, attamen ad denotandum ſpecialem dignitatem intellectualis naturæ ſupra omnes alias, ſubſiſtentia eius hoc nomen tanquam ſibi ſoli proprium & peculiare retinet; omnes autem aliæ dicuntur ſubſiſtere, eſſe ſubſiſtentes, eſſe ſuppoſita, habere ſuas hypoſtaſes, nunquam tamen dicuntur habere ſuas perſonalitates, licèt econtrà hæc alia nomina paſſim accommodentur etiam naturis intellectualibus. Secundò eadem pars ponitur, vt ſubſtantia ſeu eſſentia, & natura ſingularis denoterur, quia perſonalitas eſt ad ſingularem ſubſtantiam intellectualem vltimò complen-
dam; vnde ſatis communiter vocatur à Theo- V.
logis & Philoſophis, *vltimum complementum ſubſtantiæ*.

Secundo loco ponitur hæc particula, *indiuidua*, quò loci non idem ſonat, ac *indiuiduum*, prout indiuiduum opponitur ſpeciei, vel alteri vniuerſali, quaſi ratio perſonæ excludat tantùm ſubſtantiam realiter vniuerſalem, & omnis ſubſtantia ſingularis intellectualis eò præcisè, quò eſt ſingularis natura, ſubſtantialis intellectualis, ſit propriè perſona; hoc enim eſſe falſum, patet in diuina natura, vt præſciſa à diuinis relationibus perſonalibus, quæ vt ſic eſt maximè ſingularis, nec tamen eſt perſona: item in ipſa humanitate Chriſti Domini, quæ præſciſa à Verbo diuino ſuſtentante illam, eſt ſingularis; nec tamen vt ſic & pro eo ſtatu dicitur habere perſonali-
tatem, vel eſſe perſonam; ſed hæc particula VI.
in tali definitione *indiuidua*, ſumitur pro incommunicabili, quatenus ſignificat modum ſpecialem ſubſiſtendi, qui primis ſeu particularibus ſubſtantiis conuenit, quatenus exiſtunt in ſe, & per ſe incommunicabiliter: hæc autem incommunicabilitas in eo conſiſtit, quòd natura ſubſtantialis indiuidua ſeu ſingularis ita exiſtat completè per ſe, & in ſe, vt ratione ſuæ perſonalitatis, & ex vi illius reddatur incommunicabilis alteri, cui actu vel aptitudine naturali inſit, vt toti per ſe, cuius ipſa ſubſtantia ſit pars: quemadmodum Theologi communiter docent tertiâ parte quæſtione ſecundâ, & nos ibi fusè.

Vltima particula definitionis eſt hæc, *ſubſtantia*, quæ, ſi perſona definiatur in concreto,
debet ſumi pro prima completa ſubſtantia, VII.
vel vt videtur melius ſancto Thomæ hîc articulo primo in ſolutione ad ſecundum, pro ſubſtantia abſtrahente à prima & ſecunda, quæ tamen per hanc particulam, *indiuidua*, trahatur ad ſtandum pro prima ſubſtantia; ſi autem perſona hîc definiatur in abſtracto, debet prædicta particula ſumi pro ſubſiſtentia, ſeu exiſtentia in ſe; vnde ſanctus Thomas hîc articulo tertio in ſolutione ad quartum, refert quoſdam dixiſſe Richardum à ſancto Victore emendaſſe, ſeu potiùs explicaſſe hanc definitionem perſonæ, ſic tradendo illam, libro quarto *de Trinitate* capite decimo octauo, vigeſimo primo, & vigeſimo tertio, perſona eſt *rationalis naturæ incommunicabilis exiſtentia ſeu ſubſiſtentia*, quomodo tota coincidit cum ea, quam nunc aſſignauimus ex Boëtio, iuxta eius expoſitionem nunc etiam tra-
ditam. VIII.

ARTICVLVS II.

Vtrum perſona ſit idem quod hypoſtaſis, ſubſiſtentia & ſubſtantia.

ETIAMSI olim bis inter Græcos & Latinos fuerit grauiſſimè diſputatum de iſtis vocibus, *hypoſtaſis, ſubſtantia*, vtrum idem eſſent cum *perſona*, & cum *eſſentia*, quam Græci vocant *οὐσίαν*: primùm quidem tempore ſancti Athanaſij, vt conſtat ex ſancto Gregorio Nazianzeno oratione vigeſimâ primâ, & hæc controuerſia fuerit ſopita eius ſtudio, vt ibidem ſanctus Gregorius refert: deinde tempore ſancti Hieronymi eadem controuerſia

fuerit

I. fuerit excitata, vt conſtat ex eius epiſtolâ A quinquageſimâ ſeptimâ, quæ eſt *ad Damaſum*, & ex ſancto Auguſtino libro quinto *de Trinitate* capite octauo & nono, Græcis affirmantibus eſſe tres hypoſtaſes, & vnicam οὐσίαν, econtrà Latinis renuentibus id admittere, quia vt inquit ſanctus Hieronymus epiſtolâ citatâ tota ſæcularium litterarum ſchola nihil hypoſtaſim niſi οὐσίαν nouit, nihilominus tamen eò res hæc tandem deuenit, vt ex communi conſenſu vniuerſalis Eccleſiæ tam Orientalis, quàm Occidentalis hæc nomina diſtinguerentur hoc modo, quòd ſcilicet οὐσία, ipſam naturam, eſſentiam, & deitatem communem omnibus diuinis perſonis ſignificaret: nomen verò ὑπόστασις ſignificaret perſonam, ſeu id quod vnicuique perſonæ eſt proprium; ſic fusè tradunt S. Gregorius Nazianzenus

II. ſuprà, Baſilius epiſtolâ quinquageſimâ octauâ B *ad fratrem ſuum*, Nicephorus ex Concilio Alexandrino libro 10. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capite 15. Socrates libro 3. capite 7. vnde in pluribus Conciliis quando agitur de vnione Verbi diuini cum humanitate, illa dicitur facta ſecundùm hypoſtaſim, negatur duas eſſe in Chriſto Domino hypoſtaſes, ſic in Concilio Chalcedonenſi actione quintâ, in ſecunda fidei confeſſione, ſic in Concilio ſecundo Conſtantinop. collatione octauâ canone quarto, ſic in Epheſ. anatematiſmo quarto & quinto, qui habentur epiſtolâ 10. S. Cyrilli & alibi ſæpiùs: imò & in hac ſignificatione hoc nomen *hypoſtaſis* fuiſſe à S. Paulo vſurpatum *ad Hebræos* capite primo nonnulli exiſtimant, quando Filium Dei vocat *characterem ſubſtantiæ Patris*; textus enim Græcus ha-

III. bet hanc particulam ὑποστάσεως, ſic ſanctus Ba- C ſilius ſuprà, & aliqui alij ex recentioribus: Filius enim eſt imago non diuinæ eſſentiæ, vt abſtractæ à perſonalitate primæ perſonæ, ſed Patris: quam tamen expoſitionem alij reiiciunt, eo quòd dum ſanctus Paulus hæc ſcriberet, nondum hæc dictio ὑπόστασις erat vſu recepta ad ſignificandum perſonam, vt videtur colligi ex ſancto Hieronymo citatâ epiſtolâ *ad Damaſum*: tum etiam quia interpres Syrus particulam iſtam ſancti Pauli χαρακτὴρ ὑποστάσεως, reddit imaginem eſſentiæ, iuxta quam lectionem Filius dicitur eſſe imago diuinæ eſſentiæ, prout illa eſt in ipſo Patre, qua de re inferiùs.

IV. Hinc patet nomen hoc ὑπόστασις fuiſſe ali- D quando vſurpatum ad ſignificandam eſſentiam communem tribus perſonis diuinis; ſic in Concilio Sardicenſi, cui Oſius interfuit, ſtatuitur hanc eſſe fidem Catholicam, vt ſit vna ſubſiſtentia Patris, Filij, & Spiritus ſancti, ibi enim in textu Græco habetur ὑπόστασις, ſed hæc ſignificatio eſt ſatis rara.

Quod tandem ſpectat ad hæc duo nomina (*ſubſtantia, ſubſiſtentia*) communis vſus Eccleſiæ obtinuit, vt nomen hoc *ſubſtantia* ſumatur pro eſſentia, & natura communi tribus perſonis diuinis, ſicut apud Græcos οὐσία, vt ſanctus Auguſtinus expreſsè notat libro quinto *de Trinitate* capite octauo; hoc verò nomen *ſubſiſtentia* pro hypoſtaſi, perſonalitate ſeu ſuppoſitalitate; vnde vt ſanctus Auguſtinus obſeruat loco nunc citato, non audemus dicere tres ſubſtantias in Deo, ſed vnam, & qui abſolutè diceret in diuinis eſſe tres ſubſtantias, cenſeretur hæreticus, ex V. modo loquendi, niſi adderet aliquam particulam, quæ denotaret nomen *ſubſtantia*, tunc ſumi pro ſubſiſtentia, & perſona, quo modo aliqui nonnunquam acceperunt nomen ſubſtantiæ, vt ſanctus Hilarius libro *de ſynodis*, & aliqui alij, ſed acceptio iſta eſt rarior, verùm ex antecedentibus quàm conſequentibus poteſt intelligi, eos ibi accipere nomen ſubſtantiæ, pro hypoſtaſi ſeu ſubſiſtentia, vt ſanctus Auguſtinus libro ſeptimo *de Trinitate* capite ſexto explicat de ipſis Græcis.

ARTICVLVS III.

Vtrum nomen perſona ſit ponendum in diuinis.

SIT hæc propoſitio. *Nomen perſona admittendum eſt in diuinis*; ipſa fides docet in de- VI. finitionibus Conciliorum, & Patrum relatis præcedenti articulo, quibus Concilia hæc Lateranenſe ſub Innocentio tertio, Tolet. vndecimum, & plurima alia ſubſequentia addi poſſunt: item & omnes Patres, qui dum agunt de hoc myſterio tribuunt nomen perſonæ Patri, Filio & Spiritui ſancto.

Fauet ratio: tunc enim aliquod nomen rectè admittitur in diuinis, quando res ſignificata per illud reperitur in diuinis; at res ſignificata per hoc nomen *perſona*, *eſt natura rationalis indiuidua ſubſtantia*, ſeu *incommunicabilis ſubſiſtentia*, vt primo articulo oſtendimus, & totum iſtud ibi reperitur. Nam in diuinis eſt Pater, eſt Filius, eſt Spiritus ſanctus, & Pater VII. non eſt Filius, nec econtrà, item Pater & Filius non ſunt Spiritus ſanctus, nec econtrà, quia ſibi inuicem opponuntur relatiuè, & vnum relatorum non eſt aliud: ergo nomen perſonæ rectè admittitur in diuinis: deinde res ſignificata hoc nomine *perſona*, reperitur etiam in ſacris litteris loquentibus de Deo, vt capite vltimo primæ epiſtolæ ſancti Ioannis, *tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*: cùm enim, vt ſanctus Auguſtinus notat libro ſeptimo *de Trinitate* capite quarto, Catholici vrgerentur ab Arianis, vt explicarent, quid illa particula, *tres*, denotaret loco illo ſancti Ioannis, Catholici reſponderūt denotare tres perſonas; hinc quia perſona & prima ſubſtantia ſunt vnum & idem, vt præcedenti articulo obſeruauimus, rectè dicimus Deum eſſe pri- VIII. mam ſubſtantiam.

Quæres, an non ſolùm Deus ſumptus concretè, ſed etiam deitas ſecundùm ſe, & vt eſt à parte rei ſecluſo quocumque intellectu, ſit verè & propriè perſona & prima ſubſtantia.

Reſpondetur primò, quemadmodum deitas citra mentis operationem diſtinguitur virtualiter à relationibus, deitatem vt ſic non eſſe verè & propriè perſonam, ſiue abſolutam, ſiue relatiuam; non abſolutam, quia nulla talis datur in diuinis, vt omnes Catholici fatentur, & patebit infrà; non item relatiuam, quia diuina eſſentia in eo ſtatu non includit relationes, cùm diſtinguatur ab illis virtualiter.

Reſpondetur ſecundò, quòd ſi deitas conſideretur adæquatè, vt eſt à parte rei ens abſo-

I. lutum ſimul & relatiuum, tunc eſſe propriè perſonam, eámque triplicem, ſeu trinam relatioã. Probatur: ei, quod ſecundùm ſe, & vt eſt in ſe adæquatè, eſt Pater, Filius, & Spiritus S. cõuenit eſſe perſonam propriè dictam, eámq; triplicem, ſeu trinam relatioã, vt enim Pater, Filius, & Spiritus S. ſoot tras, ita & perſonalitates illorum, quæ ſunt relatiuæ ſunt tres; at deïtas vt eſt in ſe, & conſideratur adæquatè, eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, tres enim iſtæ perſonæ ſunt vnus, & trinus Deus: ergo deïtas ſumpta ſecundùm ſe, & adæquatè eſt perſona triplex, ſeu trina relatiua.

Sed quæres, an quemadmodú perſooalitas in rebus creatis eſt aliquis modus ſuæ ſubſtantiæ, ita etiam & diuinæ perſnualitates ſunt modi eſſeotiæ diuinæ.

.Reſpondetur primò, quamlibet perſonalita-
II. tem dioinam eſſe aliquid poſitiuum, quia perſonalitas Verbi diuini ſupplet perſnualitatem creatá in humanitate Chriſti Domini, ſeu facit humanitatem ſubſiſtere, & hoe ratione ſuæ infinitæ perfectionis, quâ in ſeipſa cootinet omoes perfectionès ſubſiſtentiarũ creatarum, vt omnes Theologi communiter docent tertiâ parte: at hoc totum arguit perſooalitaté Verbi diuini eſſe aliquid poſitiuũ. Deinde ſi ratio perſonalitatis dioinę eſſet formaliter quid negatiuum, tunc totum myſterium Trinitatis, quod formaliter conſiſtit in iſta pluralitate perſonatũ, eſſet tantùm mera quædam negatio, quod eſt abſurdũ, cùm in diuinis ſint realiter tres perſonæ à ſe inuicẽ realiter diſtinctæ, & omnis diſtinctio raalis inter aliqua realia, debeat eſſe per aliquid reale. Tandem quia
III. perſonalitas creaturæ eſt aliquid reale & poſitiuom, vt habet communior ſenteotia Philoſuphorum io Metaphyſicis, & Theologorum tertiâ parte, vbi iſtud ex profeſſo probabimus.

Nec obſtat, quòd natura & eſſeotia perſonaliter explicetut, per incommuoicabilitaté, vt intelligitut ex dictis, & incommunicabilitas videatur eſſe aliquid negatiuum, vt ipſum oomen ſonat: nam non ideò à priori aliqua ſingularis ſubſtantia eſt perſona, quia eſt incommunicabilis, ſed econtrà, ideò aliqua ſingularis ſubſtantia eſt incommunicabilis, quia eſt perſooa, ita vt eſſe incommunicabile ſit propria veluti paſſio ipſius perſonalitatis, quæ actuando ſeipſâ ſubſtantiam dat ei hanc incommunicabilitatem, ſicut aliquando contingit aliquid poſitiuum eſſe cauſam, vel rationem alicuius negationis: & quia hæc incom-
IV. municabilitas eſt tam intrinſecè annexa perſooalitati, vt ne per dioinam quidem poteotiam poſſit eſſe ſine illa, ideò Theologi & Philoſophi communiter explicant rationem perſonæ per prædictam incommunicabilitatem, ſicot plerumque ſolent definire alias res per ſuas proprias paſſiooes.

Reſpondetur ſecundò, perſonalitates diuinas, non eſſe aliquos modos propriè dictos eſſentiæ diuinæ, ſed tãtùm concipi à nobis tanquam aliqoos modos poſitiuè conſtituentes diuinam eſſentiam incommunicabilem. Prior pars probatur, quia modi propriè dicti dantur tantùm ob imperfectionem eorum, quorum ſunt modi, quatenus ſcilicet, res quas modificant, ſunt verè dependentes, vel compoſitæ, vel limitatæ, vel mutabiles, vel habent quid

A ſimile, ratione cuius poſtulent hunc, vel illum modum, vt fuſiùs docet Suares *in metaphyſicis* diſput. 7. ſect. 1. num. 18. Deinde quia modus propriè dictus diſtioguitor actualiter & ea natura rei à re cuius eſt modus: at diuina eſſentia caret omni imperfectione tam dependentiæ, quàm compoſitionis, limitationis, mutabilitatis, vel cuiuſcumque alterius, vt oſtẽdimus quæſtione quartâ huius partis; item dioinæ relationes ſeu perſonalitates non diſtinguuntur ex natura rei ab aſſentia diuina, ſed tantùm virtualiter, vt ſuprà docuimus. V.

Addidi hoius partia reſponſioni hanc particulam, *propriè*, quia ſi iſte terminus, *modus*, ſumatur in ampliori & propria ſignificatione, ſecundùm quam generali loquendi formulâ ſignificat omne quaſi cootrahens determinans, vel actuans aliquid, quo modo ratio-
B nale poteſt dici modus animalis, quia contrahit animal ad hominem, tunc quia perſonalitates diuinæ ita quodammodo actuãt & quaſi perficiunt diuinã eſſentiam, ſcilicet faciendo illam formaliter ſobſiſtere, poterunt appellari *modi*. VI.

Poſterior pars reſponſionis probatur: quia iotelligimus res diuinas ad modum rerom creatarum, ſed io creaturis intellectualibus perſonalitas dicit modum aliquem poſitiuum diſtinctum à ſubſtantia, qui ita modificat illam, vt eam reddat incommunicabilem duplici incommunicabilitate ſuperiùs aſſignatâ: vnde diuina perſonalitas licet non conueniat in materiali cum perſonalitate creata, quatenus hæc eſt verus modus ſubſtantialis, eum ea tamen conuenit io formali, quod eſt face-
C re ſubſiſtere; ita enim paternitas conſtituit io ſeipſa & per ſe diuinam eſſentiam, vt ſit incommunicabilis cuilibet alij ad hoc, vt ſic termioetur, ſimiliter filiatio & ſpiratio paſſiua, & licet oon ſola paternitas Patris faciat ſubſiſtere diuinam eſſentiam, cùm hæc ſubſiſtat etiam perſnualitate Filij & Spiritus ſancti, noo proptereà tameo deſinit eſſe vera perſonalitas, quia iſtæ doæ perſonalitates ſunt tam propriæ eſſentiæ diuinæ, quàm perſonalitas Patris, cùm diuinitas ratione perfectiſſimæ ſuæ fœcunditatis poſtulet ex oaturali, & iotrioſeca ſua ratione ſubſiſtere tribus ſubſiſtentiis relatiuis, & propria perſonalitas reddat propriam ſuam ſubſtantiam incommunicabilem alieno tantùm ſuppoſito, vt ſuſtentaoti illam, & ſubiecto vt recipienti eam in ſe ipſo inhæſiuè; cuius vtriuſque conditionis reliquæ doæ perſonalitates diuinæ Filij & Spiritus VII.
D ſaocti non ſont. VIII.

ARTICVLVS IV.

Quid ſit perſonalitas in diuinis, & quid nomen perſona ſignificet, prout Deo competit.

SEd ex dictis naſcuntur difficultates, oimirũ quòd ſit hæc perſooalitas in diuinis, & prætereà quid nobis ſignificet ipſum nomen perſonæ, prout Dao competit: fit enim aliquando, vt res ſecundùm ſe & in ſeipſa ſit relatiua, quæ tameo ſuo nomine exprimatur per modum alicuius abſoluti, & ecootrà, vt id quod verè & propriè eſt in ſeipſo abſolutum, explicetur ad modom relatiui.

I. Quod ſpectat ad primum : reſpoodetur eſſe
diuinam relatioué, tum qoia ſola relatio mul-
tiplicat in diuinis , vt iam notauimus ex Con-
ciliis & Pattibus : at multitudo perſooalitatũ
ſicut & perſonarum datur in Deo ; tum quia
diuina perſonalitas eſt formaliter , & præciſè
id quod conſtituit formaliter, & diſtinguit
perſonas diuinas, quia formale cooſtitutiuum
perſonæ eſt ipſa eius perſonalitas : at perſonæ
diuinæ conſtituuntur formaliter & præciſè;
item diſtinguuntur diuinis relationibus, vt
oſtendetur ad quæſtionem 40. S. Thomæ.
Tum denique quia in diuinis perſonis nihil
datur præter eſſentiam, attributa eſſentialia,
& relationes diuinas, vt patet ex dictis : at per-
ſonalitas diuina non eſt præciſè eſſentia diui-
na ſecundùm ſenſum formalem, vt docuimus,
II. nec item eſt aliquid abſolutum , quia abſolu-
ta communia ſunt ſingulis perſonis, perſona-
litates autem ſunt propriæ & ſingulares ſuis
perſonis diuinis : ergo in diuinis perſonalitas
propriè vt ſpectatur ſecundùm ſe eſt quædam
diuina relatio.

Quod ſpectat ad ſecundum , vt faciliùs ex-
plicetur, notandũ ex Dialecticis aliquod no-
men poſſe habere duplex ſignificatum ; vnum
formale, quod directè & in recto ſeu nomina-
tiuo caſu explicatur; alterum *materiale*, quod
in obliquo caſu & indirectè explicatur , verbi
gratiâ, formale ſignificatum huius nominis
album eſt albedo, materiale eſt eius ſubiectũ.

Notandum ſecundò , diuinam perſonalita-
tem poſſe in ordine ad noſtrum intellectum
fundare duos conceptus; vnum, quo poſſumus
illam concipere , iuxta modum proprium &
III. peculiarem, quo reddit naturã diuinam ſub-
ſiſtentem , ſcilicet quatenus concipitur & ex-
primitur, vt *relatiua*, ſub qua formali ratione
diuina perſonalitas reddit naturam diuinam
de facto, & ſecundùm rei veritatem incom-
municabilem : alter conceptus eſt , quo conci-
pimus diuinam perſonalitatem, vt reddentem
naturam diuinam incómunicabilem ſeu ſubſi-
ſtentem, non tamen exprimendo apertè pecu-
liarẽ illum modũ, quo talis perſonalitas facit
ſubſiſtere diuinam naturã ; hæc enim eſt vis &
efficacia noſtri intellectus, vt vbi vna & eadem
entitas propter ſuam eminentiã fundat duos
conceptus, vnum magis confuſum, & alterum
magis diſtinctum, tunc poſſit illam apprehen-
dere ſub duobus cóceptibus. His prænotatis,

Ad ſecundum dubium reſpondetur, nomen
IV. [illegible]oc *perſona, perſonalitas*, quatenus eo concipi-
mus aliquam perſonã diuinam, vel perſonali-
tatem, ſeu prout res ſignificata per hoc nomẽ,
ſubeſt noſtro conceptui , non ſignificare for-
ma[illegible]relationem ſub ratione relationis, &
qua[illegible]s dicit habitudinem ad aliud, ſed tan-
tùm materialiter & veluti *conſecutiuè* , ſeu vt
loquitur S. Thom. hîc art. 4. quatenus ſignifi-
cat relationẽ per modum formæ hypoſtaticæ,
non autẽ, vt exercet habitudinẽ ad correlatũ,
ita S. Thomas hîc & communiter recentiores.

Prior pars probatur , primò ex S. Auguſtino
lib. 7. *de Trinitate* cap. 6. vbi ait nomen perſo-
næ non dici relatiuè, ſicut Pater ; quod non
poteſt aliter intelligi de perſona diuina, quàm
quia nomine perſonæ non exprimitur rela-
tio, vt ſic, non enim rectè dicimus de perſona
Filij, quòd ſit perſona Patris , ſicut rectè dici-
mus Pater eſt Filij Pater, & Filius eſt Patris Fi-
A lius. Deinde illud per nomen *perſona, & per-* V.
ſonalitatis, ſignificatur formaliter & expreſsè,
quod formaliter & præciſè explicatur per de-
finitionem talis rei; at per definitionem *perſo-
na & perſonalitatis*, forma hypoſtatica ſeu ſub-
ſiſtentia reddens naturam incommunicabi-
lem explicatur formaliter & expreſsè , & non
relatio, vt patet ex dictis articulo primo huius
quæſtionis. Tandem nomen perſonæ in diui-
nis ſumptum præciſè ita nobis ſignificat per-
ſonalitatem, ac[illegible]ſignificaret illam, ſi vnica tan-
tùm eſſet perſona in Deo ; at in tali hypotheſi
nomen hoc *perſona* , non ſignificaret nobis ex-
preſsè & formaliter relationẽ, cùm tunc nulla
eſſet, ſed tantùm ſignificaret ſubſtantiam in-
communicabilem : ergo & nunc hoc nomen
perſona, perſonalitas prout ſubeſt noſtro con-
B ceptui ſignificat tantùm formaliter, & expreſ- VI.
sè formam hypoſtaticam in Deo.

Poſterior item pars einſdem reſponſionis
probatur ex primo notabili : túc aliquid ſigni-
ficatur *materialiter & conſecutiuè* , ſeu *in obli-
quo*, quando eſt id cui forma ſignificata per ta-
le nomen conuenit : at relatio in diuinis eſt id
cui diuina ſubſiſtentia, ſeu perſonalitas con-
uenit ; quia diuinæ relationes ſunt ſubſiſten-
tes, & eſſentia diuina ſubſiſtit per illas : ergo
hoc nomen *perſona* in diuinis ſignificat tan-
tùm *materialiter & conſecutiuè* relationem.

Atque iuxta hæc poſſunt facilè conciliari
ſententiæ Theologorum, alioquin contrariæ;
nam qui dicunt hoc nomen *perſona* in diuinis
ſignificare formaliter relationem, loquuntur
de re, per hoc nomen ſignificata, vt eſt [illegible]arte
rei, & exprimitur diſtincto cóceptu : qui verò
C negant, loquuntur tantùm de re ipſa ſignifica- VII.
ta, prout illa ſubeſt noſtro conceptui , & ap-
prehenditur à nobis per hoc nomen *perſona*.

Quæres, an quemadmodum ex hac re-
ſponſione ad primum coouenit realiter diui-
nis perſonalitatibus , quatenus ſunt tales,
quòd ſint relationes ; an inqoam pari iure
conueniat eſſentialiter diuinis relationibus ,
vt ſumptæ propriiſſimè io ſenſu formali ſint
perſonalitates.

Reſpondetur primò, id non conueoite om-
nibus & ſingulis relationibus diuinis , quia
ſpiratio actiua eſt vera relatio , nec tamen eſt
propriè , & formaliter aliqua perſonalitas, vt
patebit inferiùs, aliàs eſſent quatuor perſonæ
in diuinis; quod eſt hæreticum.

Reſponderor ſecundò , non conuenire eſ-
D ſentialiter perſonalibus relationibus, quòd VIII.
ſint perſonalitas, ex illo ſoo conceptu præci-
ſo, quo ſunt diuinæ relationes ſubſtantiales ;
nam totum iſtud reperitor in ſpiratione acti-
ua , quæ tamen in ſenſu formaliſſimo non eſt
aliqua perſonalitas.

Reſpondetur tertiò, eſſentialiter compete-
re tribus relationibus perſonalibus, nimirum
paternitati, filiationi & ſpirationi paſſiuæ ,
quòd ſint perſonalitates ex ſpeciali ſua ratio-
ne, ſcilicet quatenus vnaquæque eſt talis ſe-
cundùm aliquem gradum inferiorem , quo
veluti conſtituitur ſub diuina relatione : nam
talis relatio primæ perſonæ , exempli gratiâ,
paternitas eſt eſſentialiter perſonalitas, quid-
quid enim in abſtracto prædicatur in quid de
ſubiecto, eſt de eſſentia ſui ſubiecti, quia apud
Dialecticos prædicari *in quid* eſt prædicari eſ-
ſentialiter ; ſed hæc relatio (paternitas diui-

I. na) ſumpta in abſtracto prædicatur *in quid* de
prima perſonalitare; rectè enim dicimus, pri-
ma perſonalitas in Deo eſt diuina paternitas:
qnia eſt ratio ſubſiſtendi diuinæ eſſentiæ, vt
eſt in Patre & conſtituit diuinam naturam,
hoc modo incommunicabilem, vt ſuprà a-
nimaducetimus: ergo quælibet diuina rela-
tio perſonalis, quatenns eſt talis relatio, habet
eſſentialiter, quòd ſit perſonalitas.

AD QVÆSTIONEM XXX.

DISPVTATIO PRIMA.

De nomine & ratione perſonæ communis perſonis diuinis.

II. ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum nomen & ratio perſonæ ſit aliquid commune tribus diuinis perſonis, & quomodo.

PERSONAS diuinas ita eſſe tres,
vt non poſſint eſſe plures, vel
pauciotes, docuimus ſuprà ad
quæſt. 27. S. Thomæ; vnde circa
einſmodi pluralitatem reſtat ex-
plicandum, quomodo nomen & tatio *perſonæ*
conueniat tribus perſonis diuinis: deinde
quæ pluralitas repetiatur in diuinis: hoc ar-
ticulo primum exponemus: itaque

Reſpondetur primò, perſonas diuinas non
habe[illegible] eodem modo conuementiã in ratione,
& nomine perſonæ, quo habẽt illam in nomi-
ne & ratione deitatis, ſeu diuinæ eſſentiæ; quia
omnes & ſingulæ perſonæ diuinæ babent ali-
III. quam realem communitatẽ vnius, & eiuſdem
numero deïtatis ſeu eſſentiæ diuinæ; at omnes
tres perſonę diuinæ non babent aliquã realem
communitatẽ vnius perſonæ, nõ enim ita ſunt
vna numero parſona, quo modo ſunt vnus
numero Deus, ſed verè & proptiè loquendo
ſunt tres perſonæ realiter à ſe inuicem diſtin-
ctæ, babentqne tres relatiuas perſonalitates
à ſe inuicem realiter diſtinctas.

Reſpondetur ſecundò, perſonas diuinas ha-
bere aliquã cõmunitatem tam in ratione per-
ſonæ, quàm in nomine; nimirum per conſide-
rationẽ noſtri intellectus: nam & ratio perſo-
nalitatis conuenit vnicuiq; perſonæ, qnia vna-
quæq; diuina perſona eſt verè & proptiè per-
ſona, vt patet ex dictis circa definitionẽ perſo-
IV. næ, & ipſum etiã nomen perſonę cõuenit, quia
Patres, & Concilia rectè dicunt eſſe tres perſo-
nas in diuinis, & aliam eſſe perſonam Patris,
aliam Filij, aliam Spiritus ſancti; & ſicut per-
ſonalis relatio eſt de intrinſeco cõceptũ cuiuſ-
cumque perſonæ diuinæ ſumptæ in conctato,
quia eſt aliquid conſtitutiuum, ſic etiam dica-
tur de illa qnidditatiuè & formalitet.

Reſpondetur tertiò, iſtam commnnitatem
perſonæ reſpectu ttium diuinatum perſonarũ
loquendo propriè non eſſe vniuerſalem, vni-
uocam. Ptobatur, quia ex S. Thoma hâc quæ-
ſtione art. 4. & ex Philoſophis, ad ratiunem
vniuerſalis propriè dicti requiritur, vt dicat
gradum aliquẽ diſtinctum à ſuis inferioribus,
& quòd differentiæ, quæ cõtrahunt illud, ſint
extra eius conceptum, quia ex Porphyrio dif-
ferentia eſt id *quo ſpecies ſuperat genus*, & ip-

A ſum vniuerſale non ſignificat actu ſua inferio- V.
ra; at loquendo propriè non datur aliquis gra-
dus diuinæ perſonæ diſtinctus à gradibus inſe-
rioribus ſingularum perſonarum diuinarum,
qui contrahatur per differentias poſitas extra
conceptum diuinæ perſonæ, quia perſonæ di-
uinæ ſunt maximè ſingulares, & ſi inter ſe
comparentur, quoad rem ſignificatam, vi-
dentur eſſe potiùs quaſi diſſimiles, eo modo,
quo ſunt ipſa indiuidua contenta ſub indiui-
duo vago, quæ quatenus talia, non conſti-
tuunt aliquam rationem vniuerſalis propriè
dicti, quia alia & alia ſpecialis ratio indiuidui
datur in vnoquoque illorum; ſic etiam vna-
quæque perſona diuina licet ſit relatiua, ni-
hilominus tamen ſingulari ratione eſt alia &
alia perſona, in qua, quia ipſa ratio perſonæ
imbibitur, ideò communitas perſonæ reſpe-
B ctu diuinarum perſonarum non poteſt eſſe VI.
propriè vniuerſalis, & vniuoca; & hæc eſt ſen-
tentia S. Thomæ, hâc quæſtione articulo 4.

Reſpondetur quartò, rationem perſonæ
non eſſe etiam analogicè vniuerſalem ad
diuinas perſonas, quia in omni analogia
propriè dicta, vel eſt aliqua dependentia vnius
ab alio tanquam præcipuo analogato, vel
ſaltem vnum ſeſe babet ad alia tanquam prin-
cipala, quatenus per analogiam propor-
tionalitatis vnum ita ſeſe haber ad aliquid,
ſicut & aliud ſeſe habet, verbi gratiâ, vt pes
hominis ſeſe habat ad corpus, ita pes montis ſe-
ſe babet ad ipſum montem; ſed in diuinis lo-
qnendo propriè nulla datur dependentia v-
nius ab alio, nec item datur aliquid principa-
le per proportionem ad qnod duæ reliquæ
perſonæ diuinæ dicantur perſonæ: nam eſt
maxima æqualitas in perſonis diuinis, ideòq;
C non eſt potiot ratio, cur iſta analogia pro- VII.
portionalitatis deſumatur per ordinem ad pri-
mam vel ſecundam perſonam, quàm ad ter-
tiam, præſertim, cùm ratio perſonæ diuinæ,
vt ſubeſt noſtro conceptui non apprehendatur
ſub ratione alicuius relatiui, vel relationis, ſed
ſub rationa alicuius abſoluti, vt docuimus
quæſtione præcedenti.

Reſponderur quintò, ſi ratio perſonæ diui-
næ conſideretur ſecundùm modum ipſum ſi-
gnificandi, tunc imitari vniuerſale vniuocum
comparatum ad ſua inferiora. Probatur: ratio
perſonæ conuenit omnibus & ſingulis perſo-
nis diuinis, vt per ſe patet, illis applicando
ſigillatim definitionem perſonæ, & ex ſym-
bolo S. Athanaſij: item æquè primò & abſq;
D aliqua dependentia vel inæqualitate: ergo di- VIII.
uina perſona conſiderata penes modum ſigni-
ficandi, imitatur rationem vniuerſalis vniuo-
ci, prout diuina perſona comparatur [illegible]
nes diuinas perſonas.

Reſpondetur ſextò, iſtam imitationem vni-
uerſalis, quæ repetitur in perſona diuina
compatata ad ſingulas diuinas perſonas eſſe
quaſi alicuius generis ad ſua inferiora, quaſi
diſtinctæ ſpeciei. Probatur: perſona diuina
prędicatur eſſentialiter de vnaquaq; ſingulari
perſona diuina, & perſonalitas diuina in abſ-
tracto, de vnaquaque perſonalitate diuina
in particulari: at talis prædicatio non eſt qua-
ſi ſpeciei infimæ de ſuis indiuiduis, quia vna-
quæque perſona diuina habet perſonalita-
tem alterius quaſi ſpeciei ab alia, & perſona-
litas Filij alio modo quaſi ſpecifico facit for-

I. maliter ſubſiſtere eſſentiam diuinam, & perſonalitas Patris alio modo quaſi ſpecifico, ſimiliter perſonalitas Spiritus ſancti, alio etiam modo quaſi ſpecifico, faciunt illam ſubſiſtere, ſicut & docuimus proceſſiones diuinas diſtingui inter ſe quaſi ſpecie, & horum veluti ſpecie diſtinctorum, quaſi genus erit incommunicabile, quod prædicatur de ſingulis tribus perſonis diuinis.

Reſpondetur tandem eodem modo eſſe philoſophandum de relatione diuina, vt ſumitur ſecundùm ſe, & comparatur ad ſingulas relationes diuinas.

DISPVTATIO II.

De pluralitate exiſtentiarũ diuinarum.

II.

ARTICVLVS I.

Vtrum detur in diuinis vna exiſtentia abſoluta.

DVÆ ſunt hac de re ſententiæ: prima quorumdam apud Suarem tomo 2. ad 3. partem S. Thomę diſputatione 11. ſectione 1. qui negant dari in diuinis aliquam exiſtentiam abſolutã, quæ competat eſſentiæ diuinæ, quatenus hæc diſtinguitur virtualiter à relationibus diuinis, ſed exiſtimant illam duntaxat exiſtere per exiſtentiam relationum diuinarum.

Communis tamen omnium ſententia, quam ponimus loco noſtræ propoſitionis, eſt, *Vnam abſolutam exiſtentiam eſſentia diuina, vt virtualiter diſtincta à relationibus diui-*

III. *nis, dari in Deo, & hanc exiſtentiam abſolutam eſſe communem omnibus, & ſingulis perſonis diuinis, ſicut eſt & ipſa diuina eſſentia:* ſic S. Thomas hâc primâ parte quæſtione 13. vbi docet ipſum, *qui eſt*, quo denotatur exiſtentia, eſſe nomen Dei maximè proprium; quam ſententiam omnes diſcipuli S. Thomæ docent etiam quæſtione tertiâ huius partis, vbi communiter tradunt exiſtentiam actualem eſſe de præciſo formali conceptu diuinæ eſſentiæ.

Noſtra propoſitio probatur: vnumquodque ens actuale eo modo habet exiſtentiam, quo eſt ens actuale, quia ex S. Thoma quæſtione 3. huius partis articulo 4. eſſe ſeu exiſtere eſt actualitas omnis, & cuiuſlibet formæ & naturæ, & aliquid in tantũ ſignificatur eſſe in actu, in quantũ ſignificamus illud exiſtere, & aliquid cõſtituitur in actu per illud, per quod

IV. cenſetur eſſe extra ſuas cauſas, & quod ſignificatur per verbũ ſubſtantiuum *eſt*, in propoſitione de ſecundo adiacente: at eſſentia diuina, vt diſtincta virtualiter à relationibus diuinis, eſt propriè loquendo aliquod ens actu ſeu actuale, & non merum aliquod poſſibile: tum quia vt ſic eſt ens intrinſecè neceſſarium, quod autem eſt intrinſecè neceſſarium includit neceſſariò exiſtentiam: tum quia vt ſic eſt extra ſtatum puræ poſſibilitatis, & de ea, vt ſic, rectè formatur hæc propoſitio de ſecundo adiacente, *diuina eſſentia eſt*, in qua verbum *eſt* iuxta omnes Dialecticos idem ſonat ac exiſtit: tum etiam quia vt ſic eſt æterna, æternitas autem cùm ſit aliqua duratio rei, importat, vel ſupponit ipſam eius exiſtentiã: ergo diuina eſſentia, vt virtualiter diſtincta à diuinis rela-

A tionibus, debet habere propriam ſuam exiſtentiam: ergo cùm eſſentia, vt ſic, ſit tantùm aliquid abſolutum, & commune omnibus, & ſingulis diuinis perſonis, erit etiam hæc eius exiſtentia abſoluta, & communis ſingulis perſonis diuinis, cùm vnumquodque habeat exiſtentiam iuxta propriam ſuam exigentiam; & proinde quemadmodum eſſentia diuina, & relationes eius ſeruant tantùm inter ſe diſtinctionem virtualem, & relationes identificantur in eſſentia diuina, ſic etiã & hæc exiſtentia abſoluta diuinæ eſſentiæ diſtinguetur tantùm virtualiter ab aliis exiſtentiis relatiuis, quæ omnes ſibi inuicem identificabuntur in eſſentia diuina. V.

Obiiciunt auctores contrariæ ſententiæ, eſſentiam diuinam ſubſiſtere per ſubſiſtentias

B relatiuas tantùm, & non per abſolutam: ergo & exiſtere per exiſtentias relatiuas, & non per abſolutam. VI.

Reſpondetur, longè aliam eſſe conditionem perſonalitatis ſeu ſubſiſtentiæ, & aliam ipſius exiſtentiæ: poſſumus apprehendere rem eſſe actu, licet non apprehendamus illam ſubſiſtere, & Deus poteſt facere, vt aliqua ſubſtantia ſit actu, & de facto in rerum natura, abſque omni, & qualibet ſubſiſtentia, cùm poſſit impedire, ne ſubſiſtentia reſultet à ſua ſubſtantia propria, ſcilicet ſubtrahendo concurſum ſuum, & conſeruando ſubſtantiam ſic exiſtentem: at implicat aliquid eſſe ens actu, eſſe ens neceſſarium intrinſecè, eſſe ens intrinſecè æternum, & non habere exiſtentiam, quia ſic eſſet tantùm ens poſſibile; cùm eſſentia præciſa ab actuali exiſtentia dicat tantùm merum

C ens poſſibile. VII.

ARTICVLVS II.

Vtrum præter exiſtentiam abſolutam, dentur tres relatiuæ.

DVÆ ſunt hac de re ſententiæ: prima eſt Capreoli in tertium ſententiarum diſtinctione primâ quæſtione primâ, & plurium diſcipulorum ſancti Thomæ ad præſentem eius quæſtionem, quos Vaſqueſius ſequitur hâc primâ parte diſputatione 126. negans præter exiſtentiam abſolutam dari in Deo tres relatiuas exiſtentias.

Melior tamen eſt affirmans, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus. *Præter abſolutam exiſtentiam dantur in Deo tres aliæ exiſtentiæ relatiuæ à ſe inuicem diſtinctæ realiter, quibus diuinæ perſonæ exiſtunt in ratione perſonarum*

D *relatiuarum, quæ tamen exiſtentiæ relatiuæ diſtinguuntur tantùm ratione, ſeu virtualiter ab exiſtentia abſoluta & communi.* Ita Richardus *à ſancto Victore* libro quarto *de Trinitate* capite decimo ſexto, vbi expreſsè ait exiſtentiam in diuinis aliquando deſignare ſubſtantiale eſſe, & quod eſt ex communi, aliquando deſignare illud eſſe, quod eſt ex incommunicabili proprietate; at per hoc eſſe poſterius nihil aliud poteſt intelligi, quàm ipſum eſſe ſeu exiſtere perſonalis relationis: nam ſiue illud ſumatur in concreto, ſiue in abſtracto, cùm dicat illud eſſe aliud, & ſic aliquam ponat diſtinctionem inter iſta duo eſſe, & propterea non poſſit eſſe aliud eſſe, ſeu exiſtere etiam in concreto, niſi & alia exiſtentia detur in abſtracto, quia nomina ſubſtanti- VIII.

I. ua non multiplicantur, niſi & formæ illorum
ſimul multiplicentur, dum dicit dari eſſe ab-
ſolutum, ſeu ea his exiſtere vnum eſſe eſſen-
tiale & commune, aliud verò eſſe ſeu exiſtere
eſſe incommunicabile, cenſet præter exiſten-
tiam abſolutam in diuinis aliquando etiam
alias exiſtentias relatiuas dari: eandem am-
plectuntur ſententiam Scotus, & plures alij,
quos refert, & ſequitur Suarez libro tertio
de Trinitate capite quinto, & alibi.

Probatur primò: vbicumque vera, realis,
& propriè dicta productio termini realis diſ-
tincti realiter à reali termino producto per
aliam productionem propriè dictam ſeu pro-
ceſſionem reperitur, ibi debet etiam dari vera
realis propriè dicta, & realiter diſtincta exi-
ſtentia terminorum, quia omnis vera ſimplex
productio tendit ad dandum exiſtentiam ei
II. rei, quam producit; at in diuinis dantur duæ
veræ & propriè dictæ productiones, vna Fi-
lij, alia Spiritus ſancti, quarum termini ſunt à
ſe inuicem realiter diſtincti, vt intelligitur ex
dictis: ergo duo termini iſtarum productio-
num, id eſt, Filius & Spiritus ſanctus debent
habere diſtinctam realiter exiſtentiam, ſed non
poſſunt habere illam, vt ſic diſtinctam, niſi hęc
vtreque ſit relatiua, quia ſola relatio multipli-
cat in diuinis, facitque oppoſitionem & diſtin-
ctionem realem: ergo duæ exiſtentiæ iſtarum
terminorum debent eſſe relatiuæ.

Quòd item Deus Pater habeat aliam exi-
ſtentiam relatiuam, probatur: quia nihil ſim-
plici productione producit ſeipſum: ergo de-
bet habere aliam exiſtentiam ab ea, ad quam
realis eius actiua productio terminatur: ergo
III. cùm Deus Pater verè & propriè producat Fi-
lium, verè & propriè ſpiret Spiritum ſanctum,
debet vt Pater habere aliam exiſtentiã, quàm
Filius & Spiritus ſanctus, quatenus tales ha-
beant: ergo ob rationem proximè factam ta-
lis exiſtentia Patris diuini erit relatiua, ſicque
tres relatiuæ exiſtentiæ erunt in diuinis.

Neque huic rationi ſatisfit, ſi dicatur di-
uinas productiones tendere quidem ad dan-
dum Filio & Spiritui ſancto exiſtentiam, ſed
duntaxat abſolutam & communem, quam
eſſentia diuina habet, & ad diſtinctionem rea-
lem tam eiuſmodi productionum, quàm ter-
minorum ſufficere, quòd hæc vna & eadem
exiſtentia communicetur diſtinctis quaſi ſpe-
cie proceſſionibus, & terminis à ſe inuicem
diſtinctis realiter, eiuſmodi ſunt Filius &
IV. Spiritus ſanctus, qui ratione ſuarum perſona-
litatum terminant eiuſmodi proceſſiones,
quemadmodum licet ſit eadem numero diui-
na eſſentia, quam Pater per generationem in-
tendit communicare Filio, & quam etiam Pa-
ter & Filius intendunt communicare Spiri-
tui ſancto per ſpirationem, non propterea ta-
men proceſſio Spiritus ſancti deſinit eſſe diſ-
tincta, tam quoad ſuum terminum, quàm
quoad ſe à termino & proceſſione ipſius diui-
ni Filij.

Hoc inquam non ſatisfacit, quia ſimplex
productio diſtinguitur à productione ſecun-
dùm quid, ſeu à reproductione propriè ſum-
pta, in eo, quòd hæc ſit iterata eiuſdem entis
& exiſtentiæ iam actu poſitæ productio, quæ
exiſtentia eſt extra nihil, ſeu propriè eſt in re-
rum natura, vel ſaltem aliquando fuit præeità
aliâ ſecundâ productione, ſiue realiter, ſiue

A per intellectum, vt patet in productione cor-
poris & ſanguinis Chriſti Domini per conſe-
crationem in ſacramento altaris, & in reſur-
rectione corporum; ſimplex autem productio
ſumpta propriè dicat nouam & diſtinctam
exiſtentiam, ſicut & terminus eius eſt ſimplici-
ter nouus & diſtinctus: at diuinæ proceſſiones
ſunt ſimplices productiones, nec vllo modo
dici poſſunt reproductiones: ergo non debent
tendere ad dandum duabus perſonis proce-
dentibus eandem exiſtentiam, ſed diſtinctam.

Confirmatur: nunc duæ illæ productio-
nes Filij ſcilicet, & Spiritus ſancti, ſe alio mo-
do habent, quoad dandum exiſtentiam, quàm
ſeſe haberent, ſi per impoſſibile Spiritus ſan-
ctus eſſet à ſolo Patre, quia in hac hypotheſi
iuxta ſententiam ſancti Thomæ, & magis re-
ceptam apud Scholaſticos, Filius & Spiritus
B ſanctus, eſſent vna & eadem perſona; at tunc VI.
Filius & Spiritus ſanctus, haberent eandem
omninò exiſtentiam perſonalem, eſſéntque
vna tantùm numero entitas actualis, quia pro-
ceſſio Spiritus ſancti, tunc eſſet tantùm itera-
ta productio perſonæ Filij, ſub alia ratione,
nimirum amoris, vt explicabitur inferiùs: er-
go nunc ſicut diuina proceſſio Spiritus ſancti
tendit ad terminum realiter diſtinctum à ter-
mino primæ productionis, ſic etiam debet
tendere ad dandum illi aliam & diſtinctam
exiſtentiam realiter, ab exiſtentia termini pri-
mæ proceſſionis.

Confirmatur ſecundò: Filius & Spiritus
ſanctus, prout ſunt duo termini adęquati dua-
rum proceſſionum, dicunt aliquid reale actua-
le aliquo modo diſtinctum, ab eo omni, quod
C in diuinis eſt abſolutum, & eſſentiale, in quo VII.
etiam, vt reali actuali diſtinguuntur realiter à
ſe inuicem, quia ſic in eo opponuntur ſibi in-
uicem, & ſunt actu perſonæ realiter diſtinctæ:
ergo ſic debẽt formaliter dicere aliquam exi-
ſtentiam, per quam ſint de facto & formaliter
reales actuales, illa autem non poteſt eſſe niſi
relatiua: ergo dantur in diuinis tres exiſten-
tiæ relatiuæ à ſe inuicem diſtinctæ realiter.

Neque contra primam hanc noſtram ratio-
nem facit pro aduerſariis exemplum illud,
quod afferunt de diuina eſſentia, quæ eadem
numero communicatur diſtinctis quaſi ſpecie
proceſſionibus: nam alia eſt ratio puræ tan-
tùm communicationis, & alia eſt ratio veræ
& ſimpliciter dictæ productionis, quia enim
communicatio eſt in genere cauſæ formalis,
D aut quaſi formalis, non poſtulat, vt, quod cõ-
municatur, ſit diſtinctum realiter ab ipſo com- VIII.
municante, cùm nihil repugnet aliquid com-
municare ſeipſum, & eadem anima rationalis
communicetur nouæ parti materiæ per nutri-
tionem acquiſitæ, quæ tamen anima ſimul ea-
dem remanet cum aliis partibus præcedenti-
bus materiæ: at vera propriè, & ſimpliciter
dicta productio, quia eſt in genere cauſæ effi-
cientis, aut quaſi efficientis, ſeu originantis, &
vera & ſimpliciter dicta productio eſt ad dan-
dum exiſtentiam ipſi producto, quia produce-
re nihil eſt aliud, quàm dare exiſtere, & nihil
ſeipſum producit & generat, ſed producens
& productum ſemper diſtinguuntur realiter,
ſit, vt talis productio tendat neceſſariò in exi-
ſtentiam dandam ipſi producto, quæ ſit om-
ninò alia, & diſtincta realiter ab ipſa exiſtentia
producentis illud.

I.

ARTICVLVS III.

Eadem veritas duabus aliis rationibus probatur.

SECVNDA ratio pro nostra propoſitione eſt hæc: vbicumque plures ſunt entitates actuales à ſe inuicem realiter diſtinctæ, & oppoſitæ ſibi inuicem relatiuè, ibi neceſſariò ſunt plures exiſtentiæ relatiuæ realiter diſtinctæ, & ſibi inuicem oppoſitæ: at in diuinis tres ſunt entitates actuales diſtinctæ realiter à ſe inuicem, & relatiuæ ſibi inuicem oppoſitæ, nimirum paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua, & vt ſic ſunt entitates actuales, quia ſunt extra nihil, & aliquid reale; paternitas enim in prima perſona eſt aliquid poſitiuum, quod tamen non communicat Filio, ſimiliter filia-
II. tio in ſecunda perſona, ſpiratio paſſiua in tertia, cùm ſint rationes formaliter conſtitutiuæ perſonarum realiter diſtinctarum à ſe inuicem, & principium formaliter conſtitutiuum debeat eſſe formaliter in conſtituto: ergo dantur in diuinis plures exiſtentiæ relatiuæ ſibi inuicem oppoſitæ, & à ſe inuicem realiter diſtinctæ. Maior probatur: vbicumque conſtitutum multiplicatur, ibi & ratio conſtitutiua debet multiplicari, quando conſtitutum ſumitur ſubſtantiuè; at conſtitutiuum entitatis actualis realiter diſtinctæ ab alia entitate actuali ſibi relatiuè oppoſita, eſt ipſa exiſtentia relatiua correſpondens tali entitati: quia per id aliquid cenſetur eſſe formaliter actu, per quod eſt formaliter extra ipſum nihil; hoc autem eſt formaliter per exiſtentiam,
III. quandiu enim caret illâ verè & propriè, eſt nihil, & pura quædam potentia tantùm ad eſſendum, vt patet in omnibus creaturis, antequam Deus creaſſet mundum: ergo vbicumque ſunt plures entitates actuales à ſe inuicem realiter diſtinctæ, & ſibi inuicem relatiuè oppoſitæ, ibi neceſſariò dantur plures exiſtentiæ relatiuæ, à ſe inuicem realiter diſtinctæ.

Dices maiorem huius noſtræ propoſitionis, & confirmationem eius eſſe tantùm veras de entitatibus actualibus, quæ non ſunt modi intrinſeci alicuius entitatis actualis, quia etiam ex Suare in Metaphyſicis diſputatione ſeptimâ ſectione primâ numero vigeſimo quinto, tales modi non important aliam entitatem diſtinctam ab entitate rei, quam modificant,
IV. ſed tantùm modaliter diſtinctam, quatenus vnum illorum ſe habet vt res ſeu entitas, & alterum, vt modus eius intrinſecus, qui appellatur *intrinſecus*, quia rem ita modificat, vt etiam ſine illa non poſſit concipi, vt patet in exiſtentia, & duratione, quæ ſine re aliqua exiſtente vel durante non poſſunt concipi, vnde ſicut alij modi non dicunt aliquam entitatem diſtinctam ab entitate, quam ſic modificant, ita etiam nec debent habere aliam exiſtentiam à propria exiſtentia rei, quam ſic modificant; diuinas autem relationes eſſe aliquos modos intrinſecos eſſentiæ diuinæ, quatenus eam modificant in exiſtendo & ſubſiſtendo, & proinde illas non dicere entitatem diſtinctam ab entitate diuinæ eſſentiæ, ſed aliquam tantùm modificationem eius, nec conſequenter poſtulare diſtinctum exiſtere

A ſeu diſtinctam exiſtentiam ab exiſtentia diui- V.
næ eſſentiæ.

Verùm hæc reſponſio refellitur: primò quia oſtendimus relationes diuinas non eſſe propriè aliquos modos diuinæ eſſentiæ: cui poteſt addi modos propriè dictos intrinſecos nunquam verè & propriè produci per ſe, ſed tantùm comproduci, ſeu ad productionem per ſe rerum, quarum ſunt modi, ſimul produci: at perſonales relationes, quæ ſunt in Deo, ſunt ſubſiſtentes, & ipſæmet diuinæ perſonæ producuntur per ſe, non autem comproducuntur cum eſſentia diuina: hæc enim nec generat, nec generatur, nec ſpirat, nec ſpiratur. Deinde omnis modus propriè dictus ſonat aliquam imperfectionem, non tantùm in re, quam modificat, ſed & in ſeipſo, iuxta hanc ſolutionem, quia non dicit propriè aliquam entitatem, nec actualitatem ſibi propriam, ſed
B tantùm quaſi alienam: at perſonales diuinæ VI.
relationes ſunt quid perfectiſſimum, vt oſtendimus, & tantùm dicuntur modi, non quòd ſint tales, ſed quòd concipiantur à nobis per ſpecies ſubſtantiarum creatarum, quæ ſunt aliqui ſubſtantiales modi.

Tertiò etiamſi perſonales illæ relationes eſſent modi propriè dicti eſſentiæ diuinæ, adhuc deberent habere aliquam entitatem modalem, ratione cuius ſic modificarent eſſentiam diuinam, eámque diſtinctam ab actuali entitate diuinæ eſſentiæ, ſicut in nobis perſonalitas, licet ſit modus ſubſtantialis, nihilominus tamen habet realem ſuam modalem entitatem, quæ ſuâ exiſtentiâ modificet ſubſtantiam, vt poteſt intelligi ex myſterio incarnationis, in quo humanitas Chriſti Domini pro-
C priam non habet ſubſiſtentiam, ſed Verbum VII.
diuinum ſupplet illam, non accipiendo à natura humana aliquam entitatem & actualitatem, quia hoc repugnat eius perfectioni, ſed impertiendo ei aliquam: ergo etſi perſonales diuinæ relationes eſſent aliqui modi eſſentiæ diuinæ, & tales quales ſunt perſonalitates in creaturis intellectualibus ſeruatâ proportione, adhuc tamen eſſent actuales aliquæ entitates diſtinctæ virtualiter ab eſſentia diuina, & proinde ſemper adhuc haberent diſtinctam exiſtentiam ab exiſtentia diuinæ eſſentiæ.

Nec obſtat communis illa loquendi formula Philoſophorum, quâ dicunt modos intrinſecos non afferre diſtinctam entitatem, ſed modificare tantùm eam, quam habet res, cu- VIII.
D ius ſunt modi intrinſeci: nam ſenſus iſtius formulæ loquendi non eſt, quòd iſti modi careant propriâ ſuâ modali exiſtentiâ, quaſi actualitas formalis illorum ſit ipſa exiſtentia, ſeu formalis actualitas rei, quam ſic modificant: hoc enim patet eſſe falſum, ex eo, quòd quatenus modi præciſè ſumpti ſint tale quid reale, actuale, quod etiam interdum poteſt impediri in ipſa re, cuius eſt modus, eâ tamen re manente, vt ſuprà animaduertimus in humanitate Chriſti Domini. Et etiam patet ex eo, quòd tales modi, quatenus tales, habeant locum in categoria, dum ponuntur ad latus in ea categoria, in qua res per illos modificata reponitur, vnde non ſunt aliquod nihil; ſed hoc tantùm ſenſu dicuntur non afferre diſtinctam entitatem ab entitate rei, quam ſic modificant, quòd non afferant ei entitatem

I. alterins rationis, & prædicamenti ab ea enti- A
tate, quam res iam babet, ſed eiuſdem, eam
tamen intra eandem rationem, & idem præ-
dicamentum aliquâ ratione modificantem, &
ſe ſolâ ſeu extra rem, quam modificat, non
ſufficientem conſtituere aliquam entitatem in
rerum natura, econtrà verò modi extrinſeci
afferunt rebus, quas modificant entitates di-
uerſæ rationis & prædicamenti, quæque poſ-
ſint ex ſe & ſine incluſione rerum, quas modi-
ficant, conſtituere aliquam entitatem in re-
rum natura, vt videre eſt in accidentibus, quæ
ſubſtantias modificant.

Tandem probatur noſtra propoſitio: vnum-
quodque debet actuari iuxta ſuam exigentiã,
& modo ſibi proportionato, ita vt ſi res illa,
cuius exiſtentia eſt actus in ſe & ſecundùm ſe,
ſit abſoluta & propria, eius exiſtentia ſimiliter
II. debeat eſſe abſoluta, ſi relatiua, relatiua: ſic B
enim verè & propriè eſt eos abſolutum vel re-
latiuum: at quælibet diuina perſonalis relatio
eſt entitas propriè & formaliter relatiua, or-
dinata ad aliud, & exiſtentia eſt aliquis pro-
prius eius actus, quia facit illam formaliter a-
ctualem: ergo illa debet eſſe relatiua, & ſic,
quemadmodum tres perſonales diuinæ rela-
tiones ſunt formaliter actualitates relatiuæ ſi-
bi inuicem oppoſitæ, & à ſe inuicem diſtinctæ
realiter, ſic etiam debent habere diſtinctas à
ſe inuicem realiter, & ſibi inuicem oppoſitas
relatiuas exiſtentias.

Hinc quantumcumque exiſtentia abſoluta
diuinæ eſſentiæ ſit infinita, quia tamen non eſt
proportionata diuinæ eſſentiæ, nec ſecundùm
III. eius exigentiam, vt hæc eſt aliquod ens reſpe-
ctiuum, non deſinit vltra hanc abſolutam e- C
xiſtentiam babere tres alias relatiuas, prout
illa eſt ens aliquod relatiuum. Addi etiam po-
teſt talem exiſtentiam abſolutam eſſe tantùm
infinitam in ſuo genere, & non in quolibet
genere, & proinde non facere, vt diuina eſ-
ſentia exiſtat totaliter, & omnibus modis, qui-
bus poteſt ſola ſeipſa, ſed inſuper requirere,
quatenus eſt ens relatiuum, tres prædictas re-
latiuas exiſtentias.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ ab auctoritate petita.

PRIMVM aduerſarij repetunt ſuæ ſenten-
tiæ fundamentum ab auctoritate S. Tho-
IV. mæ in pleriſque locis, quibus docet eſſe diui- D
næ relationis non eſſe *reſpectiuum*: imò in
quæſtionibus diſputatis quæſtione octauâ *de
potentia* articulo ſecundo ad vndecimum, ex-
preſsè negat dari duplex eſſe in Deo, vnum *ab-
ſolutum*, & alterum *reſpectiuum*.

Reſpondetur ad auctoritatem ſancti Tho-
mæ, eum aliquibus videri quæſtione nonâ *de
potentia* articulo quinto in ſolutione ad deci-
mum ſeptimum, & aliis ſimilibus locis, tantùm
agere de eſſe ſeu exiſtere abſoluto & eſſentia-
li, non de reſpectiuo, vt ſatis denotat hæc ra-
tio quam ſubiungit: *omnis forma addens ali-
quod eſſe ſupra eſſe ſubſtantiale, facit compoſitio-
nem cum ſubſtantia, & ipſum eſſe eſt accidenta-
le, ſicut eſſe albi & nigri*; nam ſuprà obſeruaui-
mus diuinas relationes, quia tantùm virtua-
liter diſtinguuntur ab eſſentia diuina, nullam
cum illa facere compoſitionem: & hæc ſolutio V.
videtur confirmari ex citata quæſtione octauâ
de potentia articulo ſecundo, vbi docet rela-
tiones eſſe aliquid verè & propriè inexiſtens
Deo; tum etiam ex eo quòd quæſtione tertiâ
huius partis expreſsè dicat vnumquodque ha-
bere eſſe actu ſeu actualitatem ab ipſa exi-
ſtentia.

Secundum repetunt ex auctoritate ſancti
Auguſtini libro ſeptimo *de Trinitate* capite
quarto ſub finem, vbi primùm ex eo quod
Deo *eſſe* eſt idem ac *eſſe Deum*, ait eſſe *tam
nefas dicere tres eſſentias in diuinis, ac dicere
tres deos*: ergo cenſet dari vnicum exiſtere in
diuinis; ſicut vnus tantùm datur Deus. Dein-
de ibidem ait illud, *quod eſt, dici ad ſe*, id eſt
eſſe *abſolutum*, & non *relatiuum*: ergo ipſum
eſſe ſeu exiſtere non poteſt iuxta mentem ſan- VI.
cti Auguſtini competere diuinis relationibus,
quæ totaliter ſunt aliquid merè *reſpectiuum*:
tandem ait ibidem, ab eo *quod eſt eſſe appella-
tur eſſentia*: at ex omnibus Theologis datur in
diuinis vnica tãtùm eſſentia abſoluta, & nullæ
relatiuæ propriæ ſolis relationibus diuinis.

Hæc ratio petita ex ſancto Auguſtino con-
firmatur primò ex eo quòd in creaturis tot
tantùm ſint exiſtentiæ, quot ſunt eſſentiæ,
item ex eo quòd exiſtentia ſecundùm commu-
nem vſum ſignificet actualitatem eſſentiæ, ſit-
que proprius & formaliſſimus actus eſſentiæ
diuinæ: ergo ſicut vna tantùm propriè lo-
quendo datur eſſentia in Deo abſoluta, &
communis omnibus perſonis, ſic etiam vna
tantùm erit in Deo exiſtentia abſoluta, nullæ
verò relatiuæ.

Confirmatur ſecundò ex eo, quòd in crea- VII.
turis, verbi gratiâ in homine, vt includit per-
ſonalitatem, duplex exiſtentia non diſtingui-
tur, vna ſolius humanitatis, & altera perſo-
nalitatis, ſicut nec in ſubſtantia informata ac-
cidente diſtinguitur vna exiſtentia ſubſtantiæ,
& altera accidentis inhærentis ei, ſed vna tan-
tùm, cùm iſta ſint tantùm modi, & modi e-
xiſtant ſolummodò per exiſtentiam rerum,
quarum ſunt modi: at relationes perſonales
in Deo ſeſe babent ad eſſentiam diuinam, ſicut
& noſtræ perſonalitates ad noſtram humanam
naturam, ſuntque velut modi ipſius eſſentiæ
diuinæ, vt patet ex eo quòd concipiatur à no-
bis per ſpecies perſonalitatum creatarum, &
tanquam aliqui modi ipſius eſſentiæ diuinæ:
ergo perſonales diuinæ relationes exiſtent
tantùm exiſtentiâ abſolutâ diuinæ eſſentiæ & VIII.
nullis propriè loquendo relatiuis.

Reſpõdetur auctor. S. Aug. rectè explicari de
vnica exiſtẽtia abſoluta, quæ reſpondeat diui-
næ eſſentiæ, tanquam entitati actuali; quando
verò ibidem ait, *quod eſt, dici ad ſe*, tantùm
intendit ipſum *eſſe*, ſeu *exiſtere* ſignificari per
modum alicuius abſoluti; qui tamen modus
ſignificandi non impedit, quin ipſa exiſtentia
ſit aliquando relatiua, vt in diuinis perſonali-
bus relationibus: quemadmodum patet ex
dictis de perſona & perſonalitate in diuinis.
Deinque quando ſanctus Auguſtinus ibidem
ait, *ab eo quod eſt eſſe appellatur eſſentia*, id
propriè intelligit de ipſa notatione & im-
poſitione nominis, vt patet ex iſtis eius ver-
bis immediatè ſequentibus, *ita ab eo quod
eſt ſubſiſtere ſubſtantiam dicimus*: quibus
verbis ſignificat quemadmodum ſubſtantia

I. dicitur à ſubſiſtendo, ſic etiam hoc nomen eſſentiæ deducitur ab hoc verbo eſſe: inde tamen non ſequitur, quòd ſicut vnica tantùm eſt eſſentia in diuinis, ſic etiam vnica tantùm ſit in diuinis exiſtentia abſoluta & eſſentialis, nulla omninò relatiua, fit enim plerumque, vt alia ſit impoſitio nominis, & alia ratio, quæ importatur ipſâ eius ſignificatione, vt etiam patet in ipſo nomine *ſubſtantia*, de quo ſanctus Auguſtinus ibi agit, & quia nomen hoc *eſſentia*, *ſubſtantia* ex communi vſu Eccleſiæ Patrum & Doctorum ſignificat ipſam naturam & diuinitatem communem omnibus diuinis perſonis, quæ eſt vnica ſimpliciſſima eadē numero in omnibus, & ſingulis perſonis diuinis, non poſſumus dicere dari in Deo tres eſſentias; econtrà quia exiſtentia eſt id, quod dat formaliter eſſe actualem en-

II. titatem, & rectè intelligimus eſſe in diuinis tres entitates relatiuas actuales, quæ ſunt tres perſonales relationes, ideò cum iſta additione (*relatiua*) rectè poſſumus dicere dari in diuinis præter exiſtentiam abſolutam, tres alias relatiuas perſonales exiſtentias.

Ad primam confirmationem negatur etiam in creaturis tot tantùm eſſe exiſtentias, quot ſunt eſſentiæ, nam exiſtentia reſpondet entitati actuali, & eſt aliquod prædicatum latiùs patens ipſâ eſſentiâ; ſicut entitas actualis latiùs patet eſſentiâ propriè dictâ, etiam actuali, vt videre eſt in quolibet ſingulari homine realiter ſubſiſtente, in quo præter eſſentialia principia conſtituentia eum intrinſecè in eſſe hominis, diſtinguimus plures alias entitates actu ei inexiſtentes, quæ tamen non ſunt de

III. illius eſſentia præciſè conſiderata, cùm apud omnes Philoſophos & Theologos nomine *eſſentia*, ea tantùm intelligatur communiter quidditas in ſubſtantiis, quæ eſt illis intrinſeca, & de formali conceptu eiuſmodi ſubſtantiarum. Exiſtentia autem dicitur actus formaliſſimus eſſentiæ, quia cùm eſſentia purè & ſimpliciter conſiderata in rebus creatis ſonet tantùm potentiam obiectiuam rei, ſeu non repugnantiam ad exiſtendum, cui actualitas, quæ formaliter eſt per exiſtentiam, opponitur, & per quam reducitur ad actum, fit, vt ipſa exiſtentia rectè dicatur actus formaliſſimus, & proprius eſſentiæ, ſed hoc tantùm quatenus tranſit de eſſe merè, & purè poſſibili ad eſſe actuale; ideòque cùm aliæ etiam dentur entitates, quæ ſint actuales, nec tamen ingrediuntur quidditatem ſeu eſſentiam huius rei,

IV. cuius ſunt entitates, fit vt exiſtentia non ſit actus ſolius eſſentiæ, ſed & cuiuſlibet entitatis actualis, ſiue hæc ſit eſſentia propriè dicta, ſiue ſit aliud quidpiam.

Ad ſecundam confirmationem negatur maior, nam vt in nobis perſonalitas eſt aliqua modalis entitas actualis diſtincta à noſtra humana natura, ſic etiam habet propriam ſuam exiſtentiam modalem proportionaliter diſtinctam ab exiſtentia noſtræ naturæ, quæ etiam modificet exiſtentiam noſtræ naturæ, ſicut & eius entitas modalis entitatem noſtræ humanitatis modificat. Et hoc poteſt confirmari exemplo deſumpto ab humanitate Chriſti Domini, cuius propriam perſonalitatem Verbum diuinum ita ſuppleuit, vt etiam ſuppleuerit illud exiſtere, quod propria ſubſiſtentia dediſſet humanitati, & cùm Verbum diuinum

A terminauerit humanitatem Chriſti Domini, & eius perſonalitatem ſuppleuerit per relatiuam, & perſonalem ſuam proprietatem, non autem per aliquid abſolutum & eſſentiale, vt docetur tertiâ parte, ſi perſonalitas Verbi diuini non haber propriam exiſtentiam relatiuam, quomodo in ſententia diſcipulorum ſancti Thomæ dicitur dari vnicum eſſe, ſeu exiſtere numero in Chriſto Domino? & Verbum diuinum ſuâ exiſtentiâ ſupplere exiſtentiam humanitatis? an per abſolutam exiſtentiam diuinæ eſſentiæ, quatenus eſt in Verbo? at hæc ita eſt in Verbo, vt ſit tamen communis omnibus perſonis diuinis, & quidquid Verbum hypoſtaticè vnitum ſuppleuit, illud ſuppleuit per aliquid ſibi proprium; aliàs hæc vnio poſſet aliquo modo dici facta in aliquo eſſentiali, quod tamen eſt falſum: ergo vt dicatur per-

B ſonalis (qualis eſt) ſi diſcipuli ſancti Thomæ velint Verbum diuinum ſuppleuiſſe exiſtentiam humanitatis Chriſti Domini, debent agnoſcere in Verbo diuino aliquam exiſtentiam relatiuam, & ſimiliter in noſtra perſonalitate aliquid correſpondens entitati eius, quod modificet exiſtentiam noſtræ humanitatis. VI.

Similiter falſum eſt in ſubſtantia informata accidente aliam exiſtentiam ſubſtantiæ, & aliam accidentis ei inhærentis non diſtingui; nam fide cognoſcimus in verborum conſecrationis accidentia ſeparata à ſubſtantia panis & vini, cui antea inhærebant eadem exiſtere: præterea exiſtentia ſubſtantiæ panis & vini erat ſubſtantialis, accidentium verò merè accidentalis, ſicut & ipſa eorum entitas.

Deinde ad minorem eiuſdem ſecundæ con-

C firmationis reſpondetur, diuinas relationes perſonales in Deo habere ſeſe eodem modo ad diuinam eſſentiam, quo noſtræ perſonalitates ad noſtras naturas, quo ad ipſum ſubſiſtere formaliter, quatenus faciunt illam formaliter ſubſiſtere incommunicabiliter, non tamen ſeſe habere eodem modo, quo ad ſuam entitatem, ſeu ſecundùm id, quod ſunt: nam noſtræ ſunt aliqui modi propriè dicti, diuinæ verò perſonalitates minimè, vt ſuprà oſtendimus. VII.

ARTICVLVS V.

Soluuntur fundamenta contraria ſententia à ratione petita.

D PRIMVM eſt: quòd in relationibus diuinis duo tantùm poſſumus diſtinguere, *eſſe in*, & *eſſe ad*, ſed neutro iſtorum modorum diuinæ relationes habent triplex eſſe, ſeu exiſtere: non primo, quia *eſſe in* vnius diuinæ relationis non habet oppoſitionem ad aliud *eſſe in* alterius relationis, ea autem multiplicantur tantùm in diuinis, quæ ſibi inuicem relatiuè opponuntur. Deinde quia *eſſe in* relationum diuinarum identificantur cum eſſentia diuina, & proinde ſicut diuina eſſentia habet vnicum eſſe, ſeu exiſtere, illúdque abſolutum & commune omnibus perſonis diuinis, ſic etiam *eſſe in*, diuinarum relationum habebit vnicum eſſe ſeu exiſtere, illúdque abſolutum. Nec item relationes diuinæ ſpectatæ ſecundo modo, id eſt, *formaliter*, & per ſuum *eſſe ad* habent triplex exiſtere, quia totum iſtud *eſſe ad* relationis eſt ipſa habitu- VIII.

I. do, & reſpectus ad terminum, & eſt à termi-
no: at talis habitodo ſeu reſpectus non dicit
loquendo propriè aliquam exiſteotiam, quia
exiſtentia relationis potiùs reſpicit ſubiectum
relationis, quàm ipſum terminum habitudi-
ois eios, qui quoad ſuam exiſtentiam eſt extra
illam: ergo diuinæ relationes perſonales non
habent exiſtentias relatiuas.

Confirmatur: ſi tres relationes diuinæ per-
ſonales ſumptæ *formaliter* ſecundùm ſuum
eſſe ad dicaot tres exiſtentias relatiuas, cùm
io diuiois deotur quatuot relaniooes, prout
ſpectantor ſecuodùm *eſſe ad*, oportebit dari
& quartam exiſteotiam correſpondentem
qoartæ relatiooi diuinæ, ſcilicet ſpirationi a-
ctioæ, quia non videtur potior ratio, cur aliæ
tres diuinæ relationes ſpectatæ ſecundum
ſuum *eſſe ad* habeant ſuas diſtinctas relatiuas
II. exiſteotias, quàm hæc quarta relatio, cùm
tam benè habeat ſuum *eſſe ad*, quàm tres a-
liæ.

Reſpondetur diuinas relationes perſona-
les, tam prout conſiderantur ſecuodùm ſuum
eſſe in, qoàm prout ſpectantur ſecundùm
ſuum *eſſe ad*, eſſe entitates actuales, & proio-
de vt ſic babere ſuas exiſteotias relatiuas diſ-
tioctas realiter à ſe inuicem; quod tamen oon
eſt ita accipiendum, quaſi ſecundùm baoc du-
plicem conſiderationem vnaquæque illarum
habeat duplicem entitatem, & exiſtentiam,
ſed quòd vnaquæque illarum vt eſt vnica ſim-
pliciſſima entitas, quæ licet ſit totaliter rela-
tiua (eſt enim veluti quædam forma iotrinſe-
cè & formaliter ſeſe tota referens vnum ad a-
liud, & vt ſic verè exiſtens in Deo aliquid
idem realiter cum diuina eſſentia. quòdque
III. realiter eſt Deus, vt patet ex dictis coutra
Porretanum) nihilomious rameo coofidera-
tur à nobis per duplicem ordinem, per pri-
mum ad diuioam eſſentiam, cum qua oullam
exercet oppoſitionem, qoomodo dicitur
traoſire io ſubſtaotiam, quòd ſic concipiatur,
à nobis ad modum abſoluti, qood abſolutum
in Deo ſatis frequenter à ſancto Auguſtino li-
bris *de Trinitate* axplicatot nomioe *ſubſtan-
tia*, per ſecundum ad termioum ſibi relatiuè
oppoſitum: ſic etiam vnicam duntaxat habet
exiſtentiam relatiuam ſibi correſpondentem,
ſecundùm quam reipſa opponitur exiſtentiæ
relationis ſibi oppoſitæ, ſicut & ipſum *eſſe in*,
vnius relationis opponitur ipſi *eſſe in* relatio-
nis ſibi oppoſitæ de facto, & re ipſa, licet ta-
lis oppoſitio non exprimator à nobis per iſtam
particolam eodem modo, quo diuina perſo-
IV. nalitas eſt verè relatioa, licet ipſum eius no-
men id oobis non explicet: nam diuina pa-
ternitas aliâ ſpeciali ratione eſt in eſſentia di-
uioa, eámque quaſi afficit; & aliâ ſpeciali ra-
tiooe diuina filiatio, ſimiliter & paſſiua ſpira-
tio aliâ ſpeciali ratiooe quaſi afficiunt eſſen-
tiam diuioam, cùm illam faciant alio & alio
ſpeciali modo ſubſiſtere relatiuè, & ſub a-
lia & alia ſpeciali ratione eam quaſi perfi-
ciant.

Neque huic multiplicationi (*eſſe in*) diui-
narom relationom obſtat, quòd omnia *eſſe in*
diuinarum relationum identificentur in eſſen-
tia diuina, nam & diuinæ relationes pari iure
ſibi inuicem identificantur in eſſentia, oeque
propterea vt comparaotur ad ſe inoicem, de-
ſinuot ſibi inuicem opponi relatiuè, & diſtin-

A gui realiter à ſe iouicem: ergo pari modo licet V.
ipſa *eſſe in* diuinarum relationum, prout com-
parantur ad eſſentiam diuioam ſibi inuicem
idəntificentur, vt tamen comparaotur ad ſe
inuicem, oon deſioent ſibi opponi, & quo-
oiam ipſom *eſſe ad* relationum diuinarum in
re & de facto eſt eadem ſimpliciſſima entitas,
ac ipſum *eſſe in* earumdem relationum, ideò
relationes diuinæ perſooales etiam ſecundùm
ſuum *eſſe ad* habent exiſtentiam ab exiſten-
tia relationis ſibi oppoſitæ realiter diſtin-
ctam.

Nec obſtat quòd ipſum *eſſe ad* ſit habitu-
do & reſpectus ad terminum, ſi enim velimus
propriè loqui, relatio ſecundùm ſuum *eſſe ad*
eſt veluti aliqua forma exiſtens, cuius totum
eſſe eſt formaliter referre *ad aliud*, vt iotel-
ligitur ex definitiooe relationis, apud Ariſto-
B telem in categoriis; vode ſanctus Thomas in VI.
qoæſtiooibus diſputatis *de potentia* quæſtione
octauâ articulo ſecundo, ait nihil prohibere
aliquid eſſe de facto inhærens, quod tamen
non ſignificetur vt inhærens, & ad aliquid,
ſeu relationem non ſignificari vt inhærens, at-
tamen oportere, vt ſit inhærens, ſicque coo-
cludit relationes diuinas formaliter ſumptas,
licet non ſignificentor vt aliquid inexiſtens
ſubſtantialiter Deo, qoia ſignificantur per re-
ſpectum ad termioum, oihilomious illas ſe-
cundùm rem & de facto eſſe diuioam ſubſtan-
tiam.

Ad coofirmatiooem reſpondatur, licet den-
tur in diuinis quatuor relationes reales, inde
tamen oon ſequi etiam dari quatuot exiſten-
tias relatiuas correſpondentes illis, quia ra-
tio exiſteotiæ fundatur io actuali entitate; vo-
C de cùm diuinæ qoatoor relatiooes non ſint VII.
qoatuor entitates actuales, vt docuimus, non
erunt etiam io diuinis quatuor relatiuæ exi-
ſtentiæ.

Obiicitur, nos ſupra docoiſſe actiuam ſpi-
rationem eſſe virtualiter diſtinctam à paterni-
tate & filiatiooe: ergo cùm vt ſic ſit quædam
entitas actualis virtualiter diſtiocta ab aliis,
habebit etiam propriam ſuam exiſtentiam,
ſicque quatuor erunt exiſteotiæ relatiuæ.

Reſpondetur nos hîc tantùm loqui de exi-
ſteotiis relatiois diſtioctis à ſe inuicem reali-
ter, quo ſeoſu nulla datur quarta exiſteotia
in diuinis relatiua, & ſi ſit loqueodom abſo-
lutè & ſimpliciter, quia quaternitas exiſten-
tiarum relatiuarum in diuinis denotaret qua-
ternitatem actualium entitatum à ſe iouicem
realiter, aut ſaltem ex natura rei diſtinctarom; VIII.
D (qoalis quaternitas nulla datur io diuinis)
ideò non eſt ſimpliciter admittendum dari io
diuinis quatuor exiſtentias relatioas, licet
cum aliqua reſtrictione poſſit admitti, ſcilicet
dicendo reperiri io Deo qoatuor relatiuas e-
xiſtentias, quarum tres ſunt diſtioctæ realiter
à ſe iouicem, & quarta, quæ reſpondet ſpira-
tioni actiuæ, eſt tantùm virtualiter diſtincta
ab exiſtentiis relatiuis, omitum paternitate
& filiatiooe: nam cum hac limitatione euita-
tur aſſertio quaternitatis in diuinis, ſimúlque
explicator relationem ſpirationis actiuæ eſſe
actu & de facto, & non tantùm ſecuodùm ra-
tionem alicoius merè poſſibilis, vel poten-
tialis in duabus primis perſonis diuinis.

Secoodum eſt: ſi tres exiſtentiæ relatiuæ
deotur in diuinis, erunt etiam in Deo tres

I. actualitates puriſſimæ, ſeu tres puriſſimi actus, quia vnaquæque relatiua exiſtentia erit vna puriſſima actualitas in genere entis: at implicat dari plures actualitates in genere entis, quia puriſſima actualitas in genere entis eſt infinitè perfectiſſima, cùm includat omnem rationem entis: at implicat dari plura infinita: ergo etiam implicat dari plures exiſtentias relatiuas.

Reſpondetur nihil repugnare dari in Deo tres actus relatiuos puriſſimos, cùm vnaquæque diuina perſonalis relatio excludat omnem & quamlibet potentialitatem, ſicut non repugnat dari in Deo tres relationes perſonales realiter diſtinctas, quarum vnaquæque ſit actualis entitas perfectiſſima, & infinita in ſuo genere, excludens omnem & quamlibet potentialitatem ſibi correſpondentem, cùm

II. tantùm repugnet plura infinita intra idem genus, & intra eandem planè rationem dari in Deo, eo quòd talis pluralitas eſt nota quædam alicuius limitationis quoad perfectionem in vnoquoque.

Tertium tandem eſt eiuſmodi: admiſſis tribus relatiuis exiſtentiis in Deo, debent etiam admitti tres durationes, tres æternitates, contra illud Symboli ſancti Athanaſij, *non tres æterni, ſed vnus æternus:* quia quælibet exiſtentia habet propriam ſuam durationem & æternitatem, cùm duratio non diſtinguatur ab exiſtentia, ſed ſolummodò dicat permanentiam in illa, & proinde quemadmodum tres illæ relatiuæ exiſtentiæ permanent, ſic habebunt diſtinctas durationes, quibus formaliter durent, & cùm quælibet illarum durationum

III. ſit tota ſimul, & omninò interminabilis, quælibet illarum erit æternitas contra communem modum loquendi ſcripturæ & Patrum.

Reſpondet ad hoc argumentum Suares cum nonnullis aliis, non tantùm tres durationes poſſe admitti in diuinis, ſed & tres æternitates, non quidem abſolutè & ſimpliciter, ſed cum hoc addito *relatiuas;* ſanctum verò Athanaſium & alios Patres eſſe tantùm loquutos de ea æternitate, quæ ſequitur exiſtentiam abſolutam deitatis.

Deinde poteſt reſponderi, quòd licet vnaquæque diuina perſonalis relatio habeat veram permanentiam internam in ſua exiſtentia relatiua, & ſic proinde vnaquæque illarum habeat ſpecialem ſuam internam durationem, increatam, & infinitam, illam tamen tam

IV. ex communi vſu ſcripturæ, quàm Patrum, non intelligi nomine æternitatis, ſed abſolutam duntaxat, ſicut licet vnaquæque perſona diuina, vel etiam diuina perſonalitas ſit vbique locorum, & habeat ſuam entitatem vbique locorum præſentem; quia tamen hoc nomen (*immenſitas*) ex vſu ſacræ Scripturæ & Patrum eſt tantùm impoſitũ ad denotandam diuinam immenſitatem, prout illa eſt aliquod attributum eſſentiale, non dicuntur in diuinis eſſe tres immenſitates, ſed vnus tantùm immenſus: ſic etiam & vnus tãtùm æternus, & nõ tres æterni; vt non tres immẽſitates, ita nec tres ęternitates, eodẽ iure, quo licet in diuinis tres ſint entitates actuales relatiuę, non tamẽ ſunt tres eſſentiæ: quia hoc nomen (*eſſentia*) eſt impoſitum ad ſignificandum naturam duntaxat, vt ſuprà docuimus: imò licet tres

A diuinæ perſonales entitates actuales hoc ſenſu ſint increatæ, quia non ſunt aliquid per creationem productum, vel quod per creationem poſſit produci, item hoc ſenſu ſint æternæ, quia ſunt totæ ſimul, & intrinſecè carent qualibet terminabilitate; nihilominus tamen accipiendo iſtos terminos, prout vſurpantur à Patribus, non poſſunt dici æternæ, vel increatæ, nec plures admitti æternitates, vel res increatæ: æternitas quidem non poteſt de illis dici propriè, tum ob rationes iam expoſitas, tum quia hæc tam iuxta Boëtium, quàm iuxta ſanctum Thomam quæſtione decimâ huius primæ partis articulo primo, & alios Scholaſticos, communiter definitur *interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio:* at nulla perſonalis diuina relatio, vt præ- V.

B ſcindit virtualiter à b eſſentia diuina, & attributis eſſentialibus, includit talem & tam perfectam poſſeſſionem vitæ, cùm vita Dei ſit actualis intellectio per eſſentiam, & perfecta eius poſſeſſio includat etiam perfectiones attributales, quas tamen nulla ex diuinis relationibus ſumpta præcisè includit, vt ſuprà oſtendimus. VI.

Item ratio increati non poteſt competere alicui eiuſmodi relationum ſumptæ, vt præſcindit ab eſſentia diuina, & eius attributis eſſentialibus, quia hæc vox (*increatum*) ex communi vſu ſcripturæ, & Patrum propriè ſignificat entitatem illam, quæ ita habet eſſe à ſe, & à nullo alio, vt illa ſit prima radix, vnde in aliquo proueniat non poſſe terminare creationem; ideóque cùm propriè loquendo hoc conueniat ſoli diuinæ eſſentiæ, quæ ſolâ

C ratione ſuæ perfectionis eſt veluti radix omnium, quæ ſunt in ea, & eorum quæ illis conueniunt, hæcque ſit vnica ſimpliciſſima in omnibus & ſingulis perſonis diuinis, fit, vt rectè tam ſanctus Athanaſius in ſuo Symbolo, quàm alij Patres & Scholaſtici, dicant non dari in diuinis tres increatos, nec tres æternos, ſed vnum duntaxat æternum, & vnum duntaxat increatum. VII.

DISPVTATIO III.

De communi & abſoluta ſubſiſtentia.

ARTICVLVS PRIMVS.

D *Vtrum communis & abſoluta quadam ſubſiſtentia detur in diuinis.* VIII.

SENSVS articuli eſt, an ſingularis aliqua perfectio abſoluta, & proinde communis omnibus perſonis diuinis ſit in Deo, quæ reddat naturam diuinam ſubſiſtentem, quatenus diuinitas accipitur præcisè ſine perſonalitatibus.

Duæ ſunt hac de re ſententiæ: prima affirmans, ſed quæ duplici viâ aſſeritur; primâ ita vt præter illam tres etiam aliæ relatiuæ ſubſiſtentiæ dentur in Deo, quibus natura diuina redditur incommunicabilis; ſecundâ, quâ abſoluta & communis ſubſiſtentia ita affirmatur in diuinis, vt nulla tamen admittatur rela-

I. tiua, nos præſenti diſputatione agimus de illa A
priori tantùm ratione, acturi de illa ſecun-
dùm poſteriorem conſiderationem ſequenti.
Igitur abſolutam ſubſiſtentiam iſto priori
modo dari in Deo Caietanus docet ad articu-
lum quartum quæſtionis præcedentis, Suares
locis citatis diſputat. præcedenti, & plures
ex recentioribus ad præſentem & præceden-
tem quæſtionem ſancti Thomæ.
Melior videtur ſententia negans, cum qua
concludimus, quæ eſt antiquorum Scholaſti-
corum, vt Alenſis tertiâ parte quæſtione ſe-
cundâ membro tertio, ſancti Bonauenturæ
tertio ſententiarum diſtinctione ſecundâ art.
1. quæſtione tertiâ, & plurium recentiorum
ad præſentem quæſtionem ſancti Thomæ.
Probatur: primò ex modo loquendi Pa-
trum & Conciliorum, illi enim agendo de
myſterio Trinitatis & Incarnationis, dum v-
II. tuntur nomine *hypoſtaſis*, vel *ſubſiſtentiæ*, ſu- B
munt illud in ea ſignificatione, quâ ſignificat
aliquid eſſe incommunicabile; ſic in Conci-
lio Epheſino anathemat. tertio vna tantùm
ſubſiſtentia dicitur eſſe in Chriſto Domino,
quia in eo vnica tantùm eſt perſonalitas, ſic in
quinta Synodo generali collatione octanâ a-
nathemate primo diuinitas dicitur eſſe in tri-
bus ſubſiſtentiis, & in omnibus Conciliis con-
gregatis, tam contra Neſtorium, quàm con-
tra Eutychen & alios ſimiles hæreticos, imò
ex edicto Iuſtiniani Imperatoris edito de fide,
& approbato à Vigilio ſummo Pontifice epi-
ſtolâ quartâ & à quinta Synodo generali, in
qua refertur, conſtat apertè nullam abſolu-
tam ſubſiſtentiam dari in diuinis; ita enim
paulò ante anathemata prædictum edictum
III. habet de diuinitate, *quoniam cùm per ſe abſo-* C
lutè natura dicitur, non adiecta ei ſpeciali cuiuſ-
dam perſonâ, infinitum & non ſubſiſtens aliquid
ſignificat, quin imò paulò antè ibidem notat
iſtud diſcrimen, quod iam obſeruauimus arti-
culo ſecundo quæſtione vigeſimâ nonâ eſſe
inter naturam & ſubſiſtentiam, ita enim ha-
bet, *omnes ſancti Patres conſonanter nos docent,*
aliud eſſe naturam ſiue ſubſtantiam & formam, &
aliud ſubſiſtentiam, ſiue perſonam; & naturam
quidem, vel ſubſtantiam & formam, hoc quod eſt
commune ſignificare, ſubſiſtentiam autem, ſiue per-
ſonam hoc quod eſt ſpeciale: ergo cùm in diui-
nis commune diſtinguatur à ſpeciali, & totum
quod diuina eſſentia includit ſit commune,
ſubſiſtentia verò in diuinis ſit aliquid ſpecia-
le, diuina eſſentia præciſa à ſuis perſonalibus
IV. relationibus, non habebit ex modo loquendi D
Patrum & Conciliorum aliquam communem
abſolutam ſubſiſtentiam, & Sophronius Hie-
roſolym. epiſtolâ ſuâ *ad Sergium*, quæ fuit le-
cta & approbata à ſexta Synodo actione vnde-
cimâ, ait ferè in principio ſuæ confeſſionis fi-
dei, *Trinitatem, quatenus eſt vnus Deus, & tres*
ſubſiſtentiæ, non colligi in vnam ſubſiſtentiam,
eſſéque Sabellianum tres diuinas perſonas in v-
nam ſubſiſtentiam confundere; quod tamen te-
nentur facere, qui præter tres ſubſtantias
relatiuas admittunt quartam abſolutam, cùm
in diuinis relatiua non diſtinguantur realiter
ab abſolutis, ſed identificentur cum illis.
Neque eneruat vim huius probationis,
quod aliquando etiam in aliquibus Conciliis
vna ſubſiſtentia dicatur eſſe in diuinis: nam
vt animaduertimus, tunc nomen hoc *ſubſiſten-*
tia ponitur loco huius nominis *ſubſtantia, eſ-* V.
ſentia: vnde fit, vt nonnullæ editiones Con-
ciliorum legant *vnam ſubſtantiam*, vbi aliæ
editiones legunt *vnam trium ſubſiſtentiam*,
ſic apud ſanctum Cyrillum anathematiſmo
tertio duæ ſubſiſtentiæ dicuntur eſſe vnitæ in
Chriſto, id eſt duæ ſubſtantiæ, nimirum diui-
na & humana in Verbo.
Neque ſecundo loco ſatisfaciet huic pro-
bationi, qui dixerit dum citati Patres negant
locis illis communem ſubſiſtentiam, ibi per
ſubſiſtentiam intelligere perſonam, vt colli-
gitur ex eo, quòd plerumque ibi hunc vtrum-
que terminum *ſubſiſtentiam* & *perſonam* tan-
quam ſynonyma coniungant, vt patet ex ci-
tata epiſtola Sophronij, ideóque eos tantùm
negare dari in diuinis quartam aliquam per-
ſonalitatem ſeu perſonam propriè abſolutam:
at illa ſubſiſtentia, quæ aſſeritur ab auctori-
B busprecedentis ſententiæ, non eſt perſonali- VI.
tas, nec conſtituit perſonam, cùm non red-
dat naturam diuinam incommunicabilem.
Hæc inquam reſponſio non ſatisfacit, quin
potiùs confirmat hanc noſtram probationem,
nimirum iſta duo, *ſubſiſtentia, perſonalitas*, ſe-
cundùm vſum Eccleſiæ & Patrum, vbi affir-
mantur de ſubſtantia intellectuali eſſe ſyno-
nyma, vno negato aliud negari, & vno affir-
mato affirmari & aliud, vnde in quarta &
quinta Synodo Eutyches condemnatur hæ-
reſeos, quòd negaret vnionem Verbi diuini
cum humanitate eſſe factam ſecundùm ſub-
ſiſtentiam, qui tamen ſaltem ex tali modo lo-
quendi non fuiſſet hæreticus, admiſſâ priori
opinione, quod poteſt eſſe falſum, ex eo quòd,
qui hoc noſtro tempore ita ſimpliciter loque-
C retur, cenſeretur ex tali modo loquendi hæ- VII.
reticus, & negare vnionem Verbi diuini cum
humanitate eſſe factam in perſonalitate Ver-
bi diuini.

Articulus II.

Eadem veritas probatur ratione.

NOSTRA propoſitio probatur tribus ra-
tionibus. Prima: eſt de formali conce-
ptu ſubſiſtentiæ, quòd ſit aliquid poſitiuum,
quod ſeipſo formaliter fundet in ſubſtantia
negationem tam aptitudinalem quàm actua-
lem exiſtendi in alio, ſicut in ſuſtentante (id
eſt vt in aliquo toto per ſe, cuius talis ſub-
ſtantia ſit pars, aut quaſi pars, quæ ex ſua con-
D ditione poſtulet compleri ab illo alio, & ita VIII.
cum eo componere, aut quaſi componere ſeu
conſtituere aliquod totum per ſe) ſiue etiam
vt in ſubiecto, cui inhæreat, ſicque ſeipſo
reddat ſubſtantiam, cui formaliter ineſt com-
pletam, & incommunicabilem: at nihil tale
datur in eſſentia diuina, prout hæc præſcindit
à relationibus perſonalibus: ergo eſſentia di-
uina vt præſcindit ab iſtis relationibus, nul-
lam habet ſubſiſtentiam. Minor facilè patet,
quia totum quod eſt in eſſentia diuina, vt ſic
conſiderata, eſt communicabile, nimirum cui-
libet perſonali relationi, cum qua facit vnum
ens completum, & totum quoddam per ſe, cui
repugnat inhærere ſubiecto.
Maior probatur ex dictis ſuprà de propria
incommunicabilitate ſubſiſtentiæ, ſeu perſo-
nalitatis, quæ conſiſtit in formali ratione con-

I. ſtitutioa iſtius duplicis negationis ad inexiſtẽdum. Et poteſt ampliùs confirmari ex eo, quòd humanitas, quæ eſt aſſumpta à Verbo diuino in illo priori naturæ, quàm aſſumeretur, habebat negationem aptitudinalem, & actualem exiſtendi in alio, tanquam ſubiecto, etiam poſitiuè, quia tunc intrinſecè & formaliter erat ſubſtantia, & poſſe inhærere repugnat ſubſtantiæ, quia ſubſtantia & accidens condiuidunt ipſum ens, & nihilominus, quia humanitas hæc in tali priori naturæ ita exiſtebat poſitiuè, vt tamen adhuc non haberet prædictam negationem exiſtendi in alio, vt in toto, & vt in ſuſtentante, modo nunc explicato, non dicebatur habere pro tali ſtatu ſubſiſtentiam: ergo quæcumque ſubſtantia ita exiſtit poſitiuè, vt de facto habeat vtramque prędictam negationem, eſt propriè ſubſiſtens: ergo cùm diuina eſſentia præciſa à relatio-

II. nibus perſonalibus non habeat eatenus priora negationis, non cenſetur vt ſic loquendo propriè habere aliquam ſubſiſtentiam.

Atque hinc facilè refellitur, quod auctores prioris ſententiæ dicunt, ſcilicet in ipſa ſubſiſtentia, ſeu vt nos confundimus in perſonalitate, duo poſſe diſtingui, vnum eſt facere formaliter ſubſtantiam *eſſe in ſe*, alterum eſt illam reddere formaliter *incommunicabilem*; diuinam verò eſſentiam antequam diuinæ relationes perſonales concipiantur aduenire ei, habere primum, & hoc ſolùm ſenſu dici habere ſubſiſtentiam eſſentialem; poſterius verò accipere à relationibus perſonalibus, ſicque per iſtam ſubſiſtentiam non conſtitui incommunicabilem, & in ratione perſonæ.

III. Refellitur inquam exemplo ſumpto ab humanitate à Verbo diuino aſſumpta; hæc enim in priori naturæ, quàm aſſumeretur, erat, non tantùm per ſe hoc ſenſu, quatenus erat vera & propriè dicta ſubſtantia, quæ nulli tanquam ſubiecto inhærebat, ſicut accidens, ſed etiam erat poſitiuè in ſe ipſa, hoc ſenſu, quòd habebat propriam exiſtentiam, per quam erat formaliter actu & poſitiuè, cùm exiſtentia ſit veluti quædam forma realis communicans effectum formalem poſitiuè, ſcilicet actualitatem veram & realem; & nihilominus quia talis ſubſtantia etiam exiſtens & ſingularis non erat in ſe, tanquam in ſuſtentante, ſeu cum duplici negatione ſuperiùs explicata, negatur ab omnibus Theologis habuiſſe pro eo ſtatu aliquam

IV. ſubſiſtentiam: ergo ratio ſubſiſtentiæ ſumpta præciſè non conſiſtit in tali ratione exiſtendi *per ſe & in ſe*.

Deinde ſubſiſtentia præciſè ſumpta in ſubſtantiis creatis, eſt modus aliquis poſitiuus, diſtinctus minori diſtinctione reali à ſubiecto, cuius eſt modus, vt patet in humanitate Chriſti Domini: ergo ſeruatâ proportione ſubſiſtentia in diuinis debet eſſe aliquid poſitiuum aliquâ ratione diſtinctum ab exiſtentia diuinæ eſſentiæ; at nulla talis diſtinctio poteſt afferri, quàm quod ſubſtantialis exiſtentia det formaliter ſubſtantiæ eſſe actu in ſe, & per ſe hoc ſenſu, quòd non ſit accidens, ſed ſubſtantia actu & de facto exiſtens in rerum natura; ſubſiſtentia verò ſuperaddit ei aliquid poſitiuum, quo talis ſubſtantia ita ſit per ſe & in ſe, vt non

ſit in alio, tanquam in ſuſtentante, modo ſuperiùs explicato: ergo cùm illa ſubſiſtentia, quam auctores prioris ſententiæ fingunt, id non præter diuinæ eſſentiæ, non erit in Deo alique abſoluta propriè dicta ſubſiſtentia. V.

Neque eſt, quòd quis dicat proprium & formalem quaſi effectum exiſtentiæ eſſe ſolummodò dare actualitatem, & tribuere eſſe poſitiuè, per ſeipſum autem non inniti alteri ad modum accidentis, eſſe extra rationem exiſtentiæ, ideóque non poſſe prouenire ab illa, ſed ab aliquo alio, quod in diuina eſſentia non poteſt eſſe aliud, quàm abſoluta & communis illa ſubſiſtentia.

Non eſt inquam, quòd quis id dicat, nam licet ſit extra rationem exiſtentiæ, quatenus exiſtentia abſtrahit ab exiſtentia ſubſtantiæ & accidentis, tribuere eſſe poſitiuum per ſe, &

non inniti alteri, ad modum accidentis, totáque præciſa ratio exiſtentiæ, vt ſic præciſè conſideratæ, ſit ſolummodò dare actualitatem; attamen vt in particulari & de facto eſt ſubſtantialis exiſtentia, ſeu in genere determinato ſubſtantiæ, eſt illi intrinſecum dare ſuæ entitati eſſe, ſeu exiſtere de facto poſitiuè per ſe & non inniti alteri ad modum accidentis, quia vt ſic eſt modus quidam ſubſtantialis, & modus ſubſtantialis debet communicare entitati, quam afficit, aliquid ſubſtantiale: ergo cùm exiſtentia ſubſtantialis communicet ſubſtantiæ exiſtentiam ei proportionatam, communicabit ei illam, quâ per ſe exiſtit, quia non eſt accidens, nec innititur ad modum accidentis. VI.

Nec eſt, quòd quis dicat tertiò, tunc aliquam

ſubſiſtentiam eſſe propriè perſonalitatem, & dare ſubſtantiæ ſuæ incommunicabilitatem ſibi propriam, quando ſimul cum natura conſtituit aliquid ita per ſe, vt non poſſit communicari alteri ad componendum aliquod totum per ſe, vel ad ſubſiſtendum in eodem genere: at diuina illa ſubſiſtentia abſoluta facit ſubſiſtere diuinam naturam in alio genere, quàm diuinæ perſonalitates relatiuæ, cùm faciat illam ſubſiſtere abſolutâ tantùm ſubſiſtentiâ, & communicabili, relatiuæ autem perſonalitates in alio genere & incommunicabiliter, atque prior illa non eſt perſonalitas propriè dicta, poſteriores verò ſunt. VII.

Non eſt inquam, quòd quis hoc reſpondeat; nam primum ex iſtis duobus refellitur exemplo ſuperiùs petito ab humanitate Chri-

ſti Domini, ſecundum item, quia ratio perſonalitatis ſumpta propriè non conſiſtit in faciendo ſubſiſtere in alio genere, quàm ſubſtantia ſubſiſtat, ita vt ideò ſubſiſtentia relatiua in diuinis ſit perſonalitas, quia facit ſubſiſtere diuinitatem in alio genere, nimirum relatiuo, quàm abſoluta ſubſiſtentia faciat; nam ratio perſonalitatis ſecundùm ſe conſiderata abſtrahit ab abſoluta & relatiua, vt patet ex dictis de illa, cùm in Angelis & nobis ſit abſoluta, & in Deo ſit tantùm relatiua; & licet Pater & Spiritus ſanctus facerent ſubſiſtere alio ſpeciali modo humanitatem iam aſſumptam à Verbo, ſi illam ſibi vnirent (quod poſſe fieri ſanctus Thomas, & eius diſcipuli docent tertiâ parte) non propterea tamen perſonalitas Verbi diuini negaretur perſonare illam; VIII.

I. ſicut licet tres diuinæ perſonalitates faciaot A
ſubſiſtere diuiuam eſſentiam diuerſimodè, id
tamen non impedit, quin ſiogulæ ſint, &
dicantur propriè perſooalitates: ergo ex eo
quòd ſubſiſtentia illa communis eooficta ab
auctntibus pritris ſeotentiæ dicitur ſacere
ſubſiſtere diuinitatem io alio geoere, quàm
relatiui, non poterit ſibi vendicare vel for-
malem rationem ſubſiſteotiæ, vel effugere
veram & propriè dictam ratinnem perſonali-
taris; ſicque quarta quædam perſona admit-
tetur to diuinis contra fidem, vel quælibet
abſoluta commuois & eſſentialis ſubſiſteo-
tia purè & ſimpliciter oegabitur io diui-
nis.

Noſtra propoſitio probator ſecundò: quo-
tieſcumque aliqua fnrma, ſiue actus aliquis
poſitiuos babet ſibi annexam intrinſecè oe-
gationem alicuius alterius; tunc vbicumque B
II. talis forma vel actus reperitur de facto, ibi
etiam & negatio alterius ei anoexa reperi-
tur neceſſariò, quia talis formalitas tunc v-
trumque præſtat, voum directè, alterum ex
conſequenti; exempli gratiâ, quia rectitudo
in lineæ importat negationem curuitatis, ra-
tionale oegatiooem irrationalis, ea fnrmali-
tas, quæ dat lineæ vt ſit recta, dat ei neceſ-
ſariò oegatiooem curuitatis, ſimiliter fnrma-
litas, quæ dat homini, vt ſit rationalis, dat
ei negatinnem irrationalis, quia omne poſi-
tiuum includit formaliter negationem ſibi
oppoſiti: at illa communis ſubſiſtentia, quæ
aſſeritur io diuinis, eſt actus aliquis poſi-
tiuus, quo eſſeotia diuina eſt io ſemetipſa
ad modum alicuius ſubſiſtentis, negatio au-
tem intrinſecè annexa ipſi exiſtere io ſe par
III. modum ſubſiſteotis eſt ipſa negatio tam apti-
tudinalis, quàm actualis exiſtentiæ io alio, C
tanquam io ſuſteotanta ſeu io toto per ſe
tanquam pars illius: ergo talis ſubſiſtentia
communis debet etiam dare diuinæ eſſentiæ
hanc negationem: ſed hæc negatio in ſub-
ſiſtentia cooſtituit illam incnmmunicabilem
in ratione perſonæ: ergo talis ſubſiſteo-
tia communis debet cooſtituere diuinam eſ-
ſentiam in ratione perſonæ, ſicque quatuor
perſonæ, ſcilicet tres relatiuæ & vna abſolu-
ta dabuntur in diuinis, quod eſt hæreticum.
Maior propoſitio ſatis patet ex exemplis ibi
appoſitis.

Mioor duas babet partes. Prior admitti-
tur ab auctoribus prioris ſententiæ, dicuot
IV. enim diuioam eſſentiam præciſam à relati-
uis perſonalitatibus, eſſe ſubſiſtentem, &
de facto ſubſiſtere. Poſterior probatur: ne- D
gatio iotrinſecè annexa alicui modo exiſten-
di, aut ei, quod concipitur ad ioſtar modi a-
licuius exiſtendi, nihil eſt aliud, quàm ipſa-
met careotia alterius modi, vel alicoius,
quod concipitur ad inſtar mndi, incompoſſibi-
le iſti priori, quaſi modo, quia licet res illæ
ſint aliquid poſitiuum, oihilominus tamen
fundaot aliquam mediatam cootradictio-
nem, vt patet exemplis allatis pro maiori
propoſitiooe: at modus, vel qund conci-
pitur ad inſtar modi incompnſſibilis cum
ſubſiſteotia dante ipſi diuioæ eſſeotiæ, tan-
quam ſubſtantiæ exiſtere in ſe ipſa par mo-
dum alicuius ſubſiſtentis, eſt illud, quod ex-
plicatur per oegationem tam actualis, quàm
aptitudinalis exiſtentiæ in alio vt ſuſten-

tante; quemadmodum patet ex eo, quod iſti V.
termini tam ſibi iouicem oppooantur, quàm
iſti ratiooale, irrationale, curuum, rectum;
tum etiam quia Scholaſtici communiter do-
ceot tertiâ parte quæſtione quartâ repugoa-
re aliquam ſubſtantiam creatam propriâ
ſubſiſtentiâ ſubſiſtentem aſſumi etiam ab a-
liqua ex perſonis diuinis; quia iſti modi (*eſſe
in ſe & eſſe in alio, tanquam ſuſtentante actu
vel aptitudine*) ſunt ſibi iocompoſſibiles: er-
go negatio intrinſecè aooexa ſubſiſteotiæ
ſeu ipſi ſubſiſtere in ſe, eſt negatio tam apti-
tudinalis quàm actualis exiſteotiæ io alio,
tanquam in ſuſteotaote, vel vt in ſubiecto
iohæſinnis.

Probator tertiò: de ratione ſubſiſteotiæ
eſt loqueodo propriè, quòd ſit terminus ip-
ſius ſubſtaotiæ exiſtentis, ita compleat il-
lam, vt remaneodo intra limites vnius to-
tius entis per ſe, & cnmpleri non poſſit vl- VI.
teriori termino compleri, & vt quidquid
ſuperadditur illi, faciat com illa eos ali-
quod per accidens, vt patet per qoaſcum-
que ſubſiſtennias: at hæc abſoluta ſubſiſten-
tia oon complet vltimò diuioam eſſeotiam:
hæc enim vt præciſa à diuiois perſnnalitati-
bus, apprebenditur vt vlteriùs terminabilis
per relatiuas perſooalitates, & vt adhuc
apta compleri io ratiooe alicuius totius en-
tis per ſe completi. Deinde iſta ſubſiſteo-
tia abſoluta nihil quidquam præſtat am-
pliùs, quàm communis & abſnluta exiſten-
tia præſtet diuinæ eſſeotiæ; quemadmodum
poteſt facilè iotelligi, comparando ea, quæ
attribuuntur iſti abſolutæ ſubſiſteotiæ cum
iis, quæ diuinæ eſſeotiæ conueniunt ratio-
ne ſuæ communis abſnlutæ, & eſſentialis VII.
exiſtentiæ: ergo talis abſoluta & eſſeotialis
ſubſiſteotia nullo modo eſt verè & propriè
dicta ſubſiſtentia.

ARTICVLVS III.

*Soluuntur fundamenta ſententia aduerſa-
riorum ab auctoritate deſumpta.*

PRIMVM eſt ex ſancto Thoma hâc parte
quæſtione tertiâ articulo ſecoodo io ſo-
lutinoe ad tertium, vbi ait formam illam,
qua non eſt receptibilis in materia eſſe ſubſi-
ſtentem per ſe, & eiuſmodi formam eſſe
Deum. Eadem quæſtinne articulo tertio in
corpore articuli ait, *in iis, qua non ſunt com-
poſita ex materia & forma, ſed ipſa forma per* VIII.
*ſe indiuiduantur, oportere, quia ſint ſuppoſita
ſubſiſtentia*; at Deus & deitas eſt talis ex eo-
dem ſancto Thnma ibi, vode eodem articu-
lo io ſolutinne ad primum ait Deum & dei-
tatem ita eſſe idem, vt tamen quia *de rebus
ſimplicibus non poſſumus loqui niſi per modum
compoſitorum, à quibus accipimus cognitionem;
ideo loquentes de Deo vtimur nominibus concre-
tis, vt ſignificemus ſubſiſtentiam eius*; quia a-
pud nos non ſubſiſtunt niſi compoſita; ex
quo iofert talem diuerſitatem prouenire
tantùm ex noſtro modo conſiderandi, &
proinde cenſet deitatem in re ipſa & de fa-
cto habere ſubſiſtentiam, prout illa præ-
ſcindit à diuinis perſonalitatibus: vnde li-
bro primo ſeotentiarum diſtinctione vi-
geſimâ primâ quæſtione ſecundâ articulo

I. primo loquens de natura diuina ſic ſcribit, A
quin etiam in ſe eſt habens eſſe ſubſiſtens nullâ
perſonarum diſtinctione intellectâ, & tertiâ par-
te quæſtione tertiâ articulo tertio in ſolutio-
ne ad primum & tertium, ait naturam diui-
nam adhuc remanere ſubſiſtentem perſona-
litatibus ſublatis per intellectum; & in cor-
pore eiuſdem articuli concludit ſublatis per
noſtram conſiderationem illis perſonalitati-
bus, nos adhuc intelligere poſſe, diuinam
naturam poſſe aſſumere, ſeu ſibi vnire ali-
quam ſubſtantialem naturam creatam.

Reſpondetur nihil ex iſtis locis poſſe col-
ligi contra nos; nam vt eius interpretes anim-
aduertunt ad illam tertiam quæſtionem, du-
bium eſt, quid ſanctus Thomas eo loci in-
telligat nomina *ſuppoſiti* & *ſubſiſtentis*, & ſi
primus locus benè expendatur, ſanctus Tho-
II. mas videbitur ibi ſumpſiſſe *ſuppoſitum* ſeu B
ſubſiſtens pro indiuiduo, quatenus ibi vult
hanc eſſe diſtinctionem inter res ſpirituales,
& materiales, quòd iſtæ indiuiduentur ſe
ipſis, ideóque ſint formæ per ſe ſubſiſtentes,
id eſt ſeipſis indiuiduæ; vnde ſenſus ſancti
Thomæ iſtis omnibus locis erit, quòd diui-
na eſſentia habet à ſe ipſa, quòd ſit indiui-
dua, maximè ſingularis, & quòd nos abſtra-
ctis per intellectum diuinis perſonalitatibus
poſſumus eam adhuc intelligere indiuiduam,
& ſingularem; quemadmodum ampliùs ſi-
gnificatur in corpore tertij articuli. Adde
quòd ſanctus Thomas ibi non tam agit de
virtuali diſtinctione attributorum diuino-
rum inter ſe, quàm de ſumma earum iden-
III. titate, attendendo duntaxat propriam natu-
ram, vt etiam Bannés annotauit dubio pri- C
mo ad articulum primum tertiæ illius quæ-
ſtionis, quatenus ſanctus Thomas vult dei-
tatem ſeu diuinam eſſentiam adæquatè ſum-
ptam includere in ſe ipſa omnia illa, de qui-
bus ibi diſputat, nec quoad hæc parem eſſe
conditionem Dei, ac creaturarum, de qua-
rum eſſentia etiam adæquatè ſpectata eiuſmo-
di rationes non ſunt.

Confirmatur ampliùs ex eo quòd ſanctus
Thomas nunquam quartum aliquod ſuppo-
ſitum admiſit in diuinis, & proinde cùm ibi
vtatur termino *ſuppoſiti & ſubſiſtentis*, vſur-
pat illud pro indiuiduo; qua de re plura poſ-
ſunt videri apud eius interpretes ad citatam
quæſtionem tertiam.

Quando autem tertiâ parte quæſtione ter-
IV. tiâ articulo tertio ait, *ſublatis per intellectum*
perſonalitatibus diuinam naturam adhuc rema- D
nere ſubſiſtentem, & poſſe à nobis intelligi vt
potentem aſſumere aliquam ſubſtantiam, mens
eius non eſt, quòd de facto & re ipſa præ-
ter relatiuas perſonalitates, quas in tali
præciſione non apprehendimus, aliqua alia
ſubſiſtentia detur, per quam eſſentia diuina
ſubſiſtat, & in qua vnio poſſit fieri cum ali-
qua ſubſtantia creata; ſed quòd tunc appre-
henderemus diuinam eſſentiam adhuc ſubſi-
ſtentem, ſicut Iudæi & Gentiles apprehen-
dunt illam, & in tali ſubſiſtentia ſic appre-
henſa, quæ tunc eſſet perſonalitas quædam
abſoluta, adhuc intelligeremus poſſe fieri v-
nionem; & quòd hæc ſit mens ſancti Tho-

A mæ, patet ex eius ſolutione ibi ad ſecundum, V.
quando ait, *circumſcriptis per intellectum per-*
ſonalitatibus trium perſonarum, remanere vnam
perſonalitatem Dei, quemadmodum Iudæi intel-
ligunt; quod etiam patet ex vltima parte
corporis eiuſdem articuli.

Secundum eſt ex auctoritate Patrum, vt
ſancti Auguſtini libro ſeptimo *de Trinitate*
capite quarto circa finem ita loquentis, *om-*
nis res ad ſe ſubſiſtit, quanto magis Deus? ſan-
cti Hieronymi epiſtolâ quinquageſimâ ſepti-
mâ, quæ eſt *ad Damaſum*, vbi licet exiſtimet
nomen hoc *hypoſtaſis* ſignificare *οὐσίαν* ſeu eſ-
ſentiam, attamen agnoſcit eſſentiam diuinam
non habere aliunde, quòd ſubſiſtat: item A-
gathonis Papæ, qui illâ ſuâ epiſtolâ, quæ ha-
betur in ſextâ Synodo actione quartâ, fate-
tur in Deo eſſe *vnam trium perſonarum ſubſi-* VI.
B *ſtentiam*: item ſancti Cyrilli & Anaſtaſij in
compendiaria explicatione fidei, quæ ha-
betur tomo 4. Bibliothecæ, vbi loquens de
diuina eſſentia ita ait: *quid eſt eſſentia? res quæ*
per ſe eſt, neque altero indiget vt ipſa ſubſiſtat,
& aliis ſimilibus loquendi formulis, quibus
Patres interdum vtuntur agentes de myſterio
Trinitatis.

Reſpondetur primò ad auctoritatem ſan-
cti Auguſtini, eum ibi non accipere hoc ver-
bum (*ſubſiſtere*) prout ſolet accipi à Theolo-
gis, & Philoſophis, quando agunt de ſubſi-
ſtentia & ſuppoſito, ſed pro *eſſe ſubſtantiam*;
ibi enim probat naturam diuinam verè eſſe
ſubſtantiam, ex eo quòd ſicut eſſentia dici-
tur *ab eſſe*, ita & ſubſtantia *à ſubſiſtendo*, quo-
modo etiam dialectici deriuant notationem
C nominis *ſubſtantia*: & quòd hoc Verbum *ſub-* VII.
ſiſtere ſumatur eo loci pro *eſſe ſubſtantiam*,
prætetquàm quòd ſatis clarè intelligitur ex
ſequenti capite quinto, notauit etiam ex-
preſsè Franciſcus Maïeronius ſuis commen-
tarijs in libros *de Trinitate* ſancti Augu-
ſtini.

Simili modo auctoritas Hieronymi expli-
catur, ait enim vnam tantùm & ſolam eſſe
Dei naturam, quæ verè eſt, & quia eſſentia
Dei eſt à ſe, ſeu non habet eſſe ab alio, ſed in
ſuo formali conceptu includit exiſtentiam,
ait illam *non habere aliunde, quòd ſubſiſtat;*
ſed eſſe ſuum eſſe, ſeu diuinam eſſentiam non
diſtingui à ſua exiſtentia, quin potiùs in hoc
differre ab omnibus aliis, quòd cætera ali-
quando non fuerunt, at Deus ſolus ſemper
extiterit: de abſoluta verò ſubſiſtentia nul- VIII.
D lum verbum ſanctus Hieronymus ibi ha-
bet.

Eadem etiam ratione auctoritas ſancti Cy-
rilli ab aduerſarijs relata poteſt explicari, vult
enim tantùm eſſentiam diuinam neceſſariò e-
xiſtere, nec vllo ſibi extraneo indigere ad e-
xiſtendum, ſicut quælibet res creata indiget
aliquâ cauſâ tam productiuâ ſui, quàm con-
ſeruatiuâ.

Auctoritas etiam Agathonis Papæ explica-
tur ex ea obſeruatione, quâ diximus interdum
(rarò tamen) hæc nomina *ſubſtantiam, ſubſi-*
ſtentiam ſumi apud Patres, & in Concilijs in
eadem ſignificatione.

I.

Articvlvs IV.

Soluitur primum aduersariorum fundamentum à ratione petitum.

Tale eſt hoc primum argumentum à ratione deſumptum: de ratione perfectiſſimæ & completæ ſubſtantiæ eſt, quòd ſit ſubſiſtens, ſeu habens ſubſiſtentiam, tanquam proprium complementum, antequam intelligatur habere ſuas proprietates, facultates, & operationes illarum: quia primum, quod emanat à ſubſtantia, eſt ipſa eius ſubſiſtentia, & ſubſiſtentia eſt id, quo ſubſtantia redditur completum & adæquatum principium ſuarum operationum; at eſſentia diuina vt diſtincta virtua-
II. liter à relationibus, & antequam diuinæ relationes intelligãtur ei quaſi aduenire, vel in ea eſiſtere, eſt ſubſtantia maximè completa & perfectiſſima in ratione ſubſtantiæ, etiam in ordine ad ſuas operationes ad intra, quia ſubſiſtentiæ relatiuæ ſeu perſonales fundantur in productionibus diuinis, & proinde ſupponunt illas: ergo eſſentia diuina antequam intelligatur habere perſonales diuinas relationes, verè & propriè ſubſiſtit, non per relatiuam ſubſiſtentiam, quia vt ſic præſcindit ab omni relatiuo, & præintelligitur illo: ergo ſubſiſtit per abſolutam communem & eſſentialem ſubſiſtentiam.

Confirmatur primò: relatiuæ perſonales ſubſiſtentiæ ea tantùm faciunt ſubſiſtere, quæ primò per ſe communicantur vi proceſſionum diuinarum, quia ea tantùm veluti
III. modificant, & ſubſiſtentia eſt veluti modus eſſentiæ; at natura diuina communicatur primò per ſe ſub ratione actualis intellectionis per eſſentiam vi proceſſionis prioris, & eadem natura communicatur tantùm ſub ratione amoris ex vi poſterioris proceſſionis: ergo relatiuæ illæ perſonales ſubſiſtentiæ facient tantùm ſubſiſtere diuinam eſſentiam, quoad illas perfectiones: ſed præter illas aliæ plures dantur, quæ ſunt etiam ſubſtantiales, cuiuſmodi ſunt alia ſingula prædicata & attributa eſſentialia: ergo debent ſubſiſtere aliquâ ſubſiſtentiâ: ergo cùm non ſubſiſtant primò per ſe relatiuis ſubſiſtentiis, debent ſubſiſtere aliquâ aliâ ſibi correſpondente, quæ ſit abſoluta & eſſentialis, ſicque quædam ſubſiſtentia eſſentialis datur.

Confirmatur ſecundò: ſi diuina eſſentia
IV. ſubſiſtit tãtùm perſonalitatibus, ſeu ſubſiſtentiis relatiuis, iam eſt ſubſtantia incompleta; illud enim cenſetur incompletum in genere ſubſtantiæ, quod poſtulat vel aliam ſubſtantiam, ſicut forma materiam, vel aliquem terminum ſubſtantialem, vt cum illo conſtituat aliquid perfectum & completum, ſicut eſt ſubſtantia creata, quæ poſtulat ſubſiſtentiam, cum qua conſtituat ſubſtantiam primam & completam; imò tunc talis ſubſtantia cenſetur emendicare ſuum complementum ab eiuſmodi termino ſubſtantiali, & proinde ſic ſpectata indigere aliquo; at dicere eſſentiam diuinam præcisè ſpectatam eſſe ſubſtantiam tantùm incompletã, indigere relationibus, & emendicare ab illis complementum, eſt abſurdum, cùm hæc ſit ens per eſſentiam perfectiſſimum.

Reſpondetur primam maiorem eius argu-

A menti eſſe tantùm veram de completis illis ſubſtantiis, quarum proprietates & operationes ſunt quædam accidentia propriè dicta; V. tunc enim, quia ſubſtantia reſpectu ſuarum proprietatum habet rationem ſubiecti, & proprietates comparatione ſuarum operationum rationem alicuius principij propriè dicti, quod ad illas præſupponitur, & ſubſtantia eſt priùs in ordine ad ſe perfecta, quàm in ordine ad aliud, ſecundùm quam rationem perficitur per ſuas proprietates, & operationes; tunc inquam oportet tales ſubſtantias priùs compleri per proprias ſuas ſubſiſtentias, quàm proprietates illarum dimanent & operentur: at nec prædicata illa, quæ à nobis concipiuntur ad modum quarumdam proprietatum eſſe in Deo, nec item operationes,
B quæ ſunt in Deo, ſunt quædam accidentia, VI. ſed aliquid purè ſimpliciter loquendo ſubſtantiale, cùm ſit ipſemet Deus, nec inter iſtas proprietates diuinas, & diuinam eſſentiam aliqua prioritas naturæ datur, in qua oporteat diuinam eſſentiam eſſe prius, deinde proprietates diuinas dimanare ab illa, ſicut in ſubſtantiis creatis.

Quòd ſi quis vrgeat iſtam prioritatem eſſe duntaxat attendendam penes ordinem illum, quem conceptus illi obiectiui, qui reſpondent iis, quos formamus de diuina eſſentia, eius attributis, & operationibus, ſeruant inter ſe; hæc verò talem inter ſe ſeruare ordinem, vt eſſentia diuina ſupponatur completa priùs in ratione ſubſtantiæ, quàm proprietates attributales apprehendantur eiineſſe, aut quaſi adiacere, & ha-
C bere aliquam operationem, ſicque ſemper VII. eſſentiam diuinam debere ſupponi priùs ſubſiſtentem.

Reſpondetur primò, tunc eſſentiam diuinam in iſto priori non poſſe intelligi conſtitutam in præciſa ratione diuinæ eſſentiæ ſpecificè conſideratæ, niſi actualis intellectio per eſſentiam ibi etiam includatur, quia diximus hanc eſſe veluti differentiam eius, & proinde cùm ſubſiſtentia ſit noſtro modo conſiderandi aliquid conſequens eſſentiam actuatam ſuâ exiſtentiâ, omnia prædicata conſtitutiua diuinæ eſſentiæ, debere præintelligi cuilibet ſuæ ſubſiſtentiæ, cuiuſcumque conditionis talis ſubſiſtentia fingatur eſſe.

Deinde, vt etiam ſatisfiat ei obiectionis parti, quâ agitur de attributis & perfectioni-
D bus quaſi adiacentibus diuinæ eſſentiæ, & ſe VIII. habentibus ad modum quarumdam proprietatum, reſpondetur, quia diuina eſſentia eſt tantùm nata ſubſiſtere relatiuis perſonalitatibus ſeu ſubſiſtentiis, & hic eſt ordo abſolutorum & relatiuorum in Deo, vt hæc ſint aliquâ conſideratione poſteriora, iſta priora, quemadmodum inter arguendum notauimus ex ſancto Thoma, & aliis Theologis: attributa autem diuina eſſentialia ſunt abſoluta, ideò rectè intelligimus ordine quodam rationis perfectiones iſtas eſſentiales priùs noſtro modo conſiderandi quaſi adiacere diuinæ eſſentiæ, quàm intelligamus rationes perſonales & ſubſiſtentias relatiuas ei quaſi aduenire; ſicque quoad hoc diſparem eſſe rationem eſſentiæ diuinæ, ac quarumlibet ſubſtantiarum creatarum, ſicut etiam quoad opera-

I. tiones, nam quia operationes ſubſtantiarum
creatarum ſunt tantùm quædam accidentia,
quæ ſunt à ſuis potentiis, vt à principiis pro-
priè dictis, fit, vt oporteat illas ſubſtantias
priùs compleri per ſubſiſtentiam, quàm agant:
at illę operationes Dei (*intelligere, velle*) vt ſunt
eſſentiales, & præſupponuntur notionalibus,
ſunt aliquid ſubſtantiale in Deo, nec propriè
ſunt ab aliquo principio, ſic enim eſſent diſtin-
ctæ ab illo.

Ad minorem primæ eiuſdem rationis re-
ſpondetur negando eſſentiam diuinam, prout
concipitur virtualiter diſtincta à relatiuis per-
ſonalitatibus, illáſque nondum habere, eſſe
completam in ratione ſubſtantiæ, quia prout
præcisè ſubeſt iſti conſiderationi, nondum
intelligitur habere aptitudinalem negationem
exiſtendi in toto, ad quod componendum, aut
II. quaſi componendum ordinetur ex ſua condi-
tione; quam tamen negationem exiſtendi oſ-
tendimus ſuprà requiri in ſubſtantia com-
pleta, tunc enim diuina eſſentia ſic præſciſa
à ſubſtantiis relatiuis habet, quòd poſtulet
vnamquamque illarum, vt cum illis quaſi
componat vnum aliquod totum per ſe, ſic-
que prout apprehenditur eſſe ſine illis, co-
gitatur tanquam incompleta, & ordinata ad
illas, vt ſic conſtituatur quædam ſubſtantia
completa: vbi verò habet illas, & vt appre-
henditur cum illis, tunc exiſtit & apprehen-
ditur tanquam completa quædam ſubſtan-
tia, habens vltimum ſuum complementum,
quod eſt perſonalitas; imò quando eſſentia
diuina apprehenditur cum vnica tantùm ſub-
ſiſtentia relatiua, (puta paternitate) licet vt
III. ſic ſit ſubſtantia completa in ratione talis
ſuppoſiti, & perſonæ ex diuina eſſentia con-
ſtitutæ, & paternitate, quia tamen conſide-
rata ſpecificatiuè & adæquatè ſecundùm to-
tam illam naturalem ſuam habitudinem, quâ
ex ſua ſumma perfectione & infinitate poſtu-
lat eſſe in tribus ſuppoſitis, adhuc vt ſic non
habet aptitudinalem illam ſuperiùs explica-
tam negationem exiſtendi in duabus reliquis
perſonalitatibus, cum quibus eſt etiam nata
componere aliquod totum per ſe, tunc quate-
nus apprehenditur, vt nondum cum illis, ideò
conſequenter nondum apprehenditur tan-
quam ſubſtantia purè abſolutè & ſimpliciter
loquendo completa, & Deus Pater communi-
cando per generationem Filio naturam diui-
nam, illi eam non communicat, hoc ſenſu
completam, quaſi ſimul etiam ei communicet
IV. ſuam paternitatem, quâ in illo ſigno rationis
apprehenditur eſſe completa; nam ſuprà ob-
ſeruauimus Deum Patrem omnia quidem cõ-
municare Filio, ſed ſemper excipi paternita-
tem: ſed hoc ſenſu communicat completam,
quatenus totam eſſentiam, & omnia item at-
tributa, quæ conueniunt diuinæ eſſentiæ præ-
cisè ſpectatæ, communicet ei, ſimiliter Pater &
Filius communicant Spiritui ſancto eſſentiam
diuinam eodem modo completam.

Ad illud verò quod in eadem minori di-
citur, nimirum *diuinas perſonales ſubſiſtentias
fundari in diuinis productionibus, & proinde
illas ſupponere*, reſpondetur illud poſſe in-
telligi duobus modis: primò ex parte *rei con-
cepta*, ſecundò *ex noſtro tantùm modo conci-
piendi*; ex parte quidem *rei concepta*, ita vt di-
uina perſonalis relatio habeat in Deo veram

A aliquam rationem realem, aut ſaltem virtua- V.
lem fundandi, à qua talis perſonalis relatio di-
ſtinguatur aliquo modo virtualiter, aut reali-
ter eo modo, quo in creatis noſtris relationi-
bus ipſa ratio fundandi relationem effectus,
aut quaſi effectus diſtinguitur à relatione, quæ
reſultat ad eius poſitionem, ſecundo modo ſeu
ex noſtro tantùm concipiendi modo, quatenus ni-
mirum relationes diuinę perſonales cõcipiun-
tur à nobis per ſpecies ſimilium perfectionum
creatarum, quæ habent rationes fundandi, ni-
mirum productiones: iam ſi duæ perſonalita-
tes vel relationes diuinæ ſubſiſtentes conſide-
rentur priori modo (quo debent conſiderari
vt argumentũ, quod hîc ſoluimus, ſit ad pro-
poſitum) nullam habent loquendo propriè ra-
tionem fundandi, nec fundantur in diuinis
productionibus, nec eas ſupponunt, nam cùm
B ſuprà ageremus de diuinis proceſſionibus, do- VI.
cuimus perſonas procedentes, nullo modo in
re ipſa, ne virtute quidem diſtingui à ſuis pro-
ceſſionibus, ſeu productionibus paſſiuis, nec
item productiones actiuas ab ipſis perſonis
producentibus, ſed eiuſmodi proceſſiones im-
portare tantùm iſtos duos reſpectus (*à quo a-
lius, & qui ab alio*) & proinde cùm iſti reſpe-
ctus dicant intrinſecè ipſas relationes diuinas
ſubſiſtentes & incommunicabiles, nullum ha-
bent etiam virtuale fundamentum, quod præ-
ſupponant in Deo.

Neque dici poteſt id quidem eſſe verum, ſi
tantùm agatur de re ipſa, non tamen ſi agatur
de ea, prout cõcipitur à nobis, cum aliquo fun-
damento in re, quia ita apprehendimus per-
ſonales diuinas relationes ſubſiſtentes, vt ta-
men habeamus in ipſomet Deo aliquod fun-
C damentum talis conceptus, qui præſupponat VII.
productiones ad perſonalitates diuinas ſubſi-
ſtentes, ſicut ponimus aliquem ordinem ſal-
tem rationis inter quædam attributa Dei, e-
xempli gratiâ inter immutabilitatem, & æter-
nitatem.

Hoc inquam dici non poteſt; nullum enim
tale fundamentum deſumptum ex parte rei
conceptæ poteſt aſſignari in Deo, ſicut aſſigna-
tur quando concipimus immutabilitatem in
Deo, vt rationem æternitatis, vtraque enim
hæc perfectio eſt in Deo, & vna eſt virtualis
ratio alterius, ſeruántque virtualem inter ſe
diſtinctionem: at proceſſio ita eſt in diuinis,
vt hæc nullo modo etiam virtualiter diſtin-
guatur à perſona procedente: vnde cùm om-
nis ratio fundans, & præſuppoſita alicui de-
beat diſtingui ſaltem virtualiter ab eo, quod VIII.
D præſupponit, & quod eſt eius ratio fundan-
di, non poteſt noſter intellectus rectè con-
cipere cum aliquo fundamento ex parte rei
conceptæ ipſam productionem in diuinis
præſupponi ad perſonalitates diuinas ſubſi-
ſtentes.

Si autem conſideremus perſonales relatio-
nes ſubſiſtentes ſecundùm noſtrum modũ eas
concipiendi, iam diximus illas vt ſic habere a-
liquam rationem fundandi, quam præſuppo-
nunt, ſcilicet ipſas productiones; ſic enim eas
concipimus, ac ſi ipſæ origines perſonarum
eſſent rationes fundandi eas in perſonis, qui-
bus conueniunt; cuius noſtræ conceptio-
nis hæc eſt ratio, quòd tunc concipiamus ip-
ſas relationes perſonales diuinas per ſpe-
cies ſimilium perfectionum, quæ ſunt in

I. creaturis; at relationes eiuſmodi, vt ſunt in creaturis, habent productiones tanquam proprias ſuas rationes fundandi, vt dialectici communiter docent agendo de relatione: neque modus iſte concipiendi eſt falſus, quia ſequitur ſpeciem, per quam apprehenditur, ſicut nec conceptus perſonalitatis in diuinis per modum alicuius abſoluti, licet perſonalitas in Deo ſit aliquid purè & ſimpliciter relatiuum.

Ad primam confirmationem negatur diuinas perſonales relatiuas ſubſiſtentias facere tantùm ea ſubſiſtere in Deo, quæ primò per ſe communicantur vi proceſſionum diuinarum, nam ipſum facere ſubſiſtere diuinam eſſentiam reſpectu relatiuæ perſonalitatis ſequitur noſtro modo concipiendi ipſam actualem & realem communicationem diuinæ eſſentiæ in re ipſa, & de facto, quia tota eſſen-
II. tia diuina in vnaquaque perſona diuina ſubſiſtit propriâ & relatiuâ perſonalitate talis perſonæ, aliàs non eſſet perſona, & completa ſubſtantia; ideòque cùm eſſentia diuina, quatenus tota, non dicat tantùm eam formalem rationem, ſecundùm quam intenditur primò per ſe communicari vi talis proceſſionis, ſed etiam omnia alia eſſentialia, fit, vt vnaquæque relatiua perſonalitas faciat ſubſiſtere totam eſſentiam diuinam, nec ſit opus aliâ ſpeciali ſubſiſtentiâ abſolutâ, quâ eadem eſſentia diuina ſubſiſtat, prout importat alias eſſentiales perfectiones, ſicut in diuinis non eſt opus aliâ proceſſione, ab ipſa generatione Verbi diuini, quâ eſſentia diuina communicetur eidem Verbo, ſecundum alias & diſtinctas e-
III. tiam virtualiter rationes & perfectiones ab ipſa actuali intellectione per eſſentiam.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur eſſentiam diuinam tunc apprehendi completam in ratione eſſentiæ, quando apprehenditur vt nondum ſubſiſtens perſonali relatiuâ ſubſiſtentiâ, quia in ſua ratione ſpecifica eſſentiæ nullas eiuſmodi rationes ſubſiſtendi includit, tunc verò ſub tali conceptu apprehenſam, non eſſe propriè incompletam ſubſtantiam conceptu negatiuo, ſed tantùm præciſiuo, id eſt, non eſſe talem, vt de facto careat aliquo vltimo complemento, nam verè & propriè habet illud, cùm ſit de facto perſonata triplici relatiuâ perſonalitate, ſed tantùm apprehenditur à nobis purè & ſimpliciter, vt eſt eſſentia actualis perfectiſſima omnium eſſentiarum actualium, quæ poſſunt apprehendi, non cogitando tamen de aliqua propria eius
IV. perſonalitate, vel affirmando, vel negando illam eas habere, quas tamen habet de facto.

Deinde poſſumus dicere eſſentiam diuinam quatenus ſubeſt tali noſtro conceptui, & prout diſtinguitur virtualiter à relatiuis perſonalitatibus non eſſe vt ſic præcisè ſubſtantiam completam, eo modo, quo requiritur ad eſſe perſonam, vel ſubſiſtentem: nec hoc ſonare aliquam imperfectionem, ſicut eſſentia diuina, prout præcisè concipitur vt conſtituta in ſolis veluti ſuis gradibus, eam ſpecificè conſtituentibus in ratione diuinæ eſſentiæ, non cenſetur eſſe imperfecta, licet vt ſic non includat volitionem, & alia attributa, nec item in ſententia priori eſſentia diuina cenſetur eſſe incompleta, & imperfecta, vel

A ſaltem hoc ſonare imperfectionem, quando in tali ſuo conceptu nullam includit perſonalitatem, quâ tamen eſt vlteriùs complenda. V.

Ad illud, quod dicitur (*nimirum tunc eſſentiam diuinam emendicare ſuum complementum à diuinis relationibus, & talem emendicationem, ſeu indigentiam ſonare imperfectionem*) reſpondetur tunc tantùm loquendo propriè vnum emendicare ſuum complementum ab aliquo, & eo indigere, quando eſt omninò aliud ab illo, diſtinctum reali diſtinctione ſaltem minori ab eo, cuius eſt complementum; & quo dicitur indigere, nec enim loquendo propriè aliquid indiget eo, quod ſibi ipſi identificatur, aliàs nihil eſſet in rerum natura, quod non eſſet indigens, & in ſententia aduerſariorum diuina eſſentia diceretur indigere perſonalitatibus relatiuis, ſed propriè a-
B liquid eo tantùm dicitur indigere, quod eſt aliud ab eo, vel quod poteſt ab eo ſeparari realiter: ſicut quia noſtra ſubſtantia poteſt diuinitus priuari ſuâ perſonalitate, rectè dicitur eâ indigere, eâ perfici tanquam aliquo ſui complemento, emendicare ab illa ſuam perfectionem, econtrà licet diuina voluntas & alia attributa eſſentialia conferant ad perfectionem eſſentiæ diuinæ, hæc tamen propriè non dicitur illis indigere, cùm hæc identificentur cum illa, nec poſſint aliquâ ratione ſeparari realiter ab illa. VI.

Articvlvs V.

Soluuntur alia fundamenta à ratione.

C SECVNDVM fundamentum à ratione petitum iſtud eſt: ſubſiſtentia propriè eſt illud, quo ſubſtantia formaliter eſt poſitiuè per ſe, nec alteri innititur etiam aptitudine per modum accidentis; at diuina eſſentia præciſa à relationibus diuinis perſonalibus habet hoc totum, quia pro eo ſtatu ita exiſtit per ſe, vt ei repugnet eſſe inhæſiuè in aliquo ſubiecto, imò & communicari alieno ſuppoſito, quia tunc admittendo ſuppoſitum alienum deberet recipere nouum aliquem modum, quo tale ſuppoſitum vniretur ei, ſicque mutari, quod implicat: ergo diuina eſſentia pro eo ſtatu, quo præſcindit à ſubſiſtentiis relatiuis, eſt ſubſiſtens aliquâ abſolutâ & eſſentiali ſubſiſtentiâ. VII.

Reſpondetur maiorem eius argumenti eſſe falſam, vt patet ex dictis de formali ratione ſubſiſtentiæ, & de humanitate Chriſti Domini,
D ſi hæc maior propoſitio per iſtam particulam (*eſſe poſitiuè per ſe, nec alteri inniti etiam aptitudine per modum accidentis*) intelligat verè & propriè exiſtere realiter ita per ſe, vt ne aptitudine quidem poſtulet inhærere alicui ſubiecto; ſi autem per iſtam particulam intelligat aliam negationem, quatenus ſubſtantia ita eſt poſitiuè per ſe, vt neget eſſe in alio, etiam cum aptitudine, vt in toto & ſuſtentante, ſicut requiſiuimus ad rationem veræ ſubſiſtentiæ, tunc minor propoſitio eſt falſa, quia diuina eſſentia ad talem perſeitatem requirit perſonalitates relatiuas, vt patet ex dictis pro noſtra propoſitione. VIII.

Ad id verò quod ſubiicitur (*ſcilicet repugnare diuinæ naturæ etiam pro eo ſtatu, quo non cogitatur habere perſonalitates relatiuas vniri alieno ſubiecto vel etiam alieno ſuppoſito*) re-

I. ſpondetur id verum eſſe, ſed huius repugnan- A
tiæ rationem non eſſe, quòd eſſentia diuina
tum ſit in ſeipſa, per veram aliquam ſubſiſten-
tiam: ſed primum ei repugnat præcisè, quia
eſt formaliter & eſſentialiter ſubſtantia, cui
inhærentia etiam aptitudinalis per modum
accidentis repugnat, vt iam obſeruauimos:
ſecundum verò repugnat eſſentiæ diuinæ,
quia hæc ex ſe, & ſumma ſua perfectione nulli
enti creato eſt per ſe ipſam immediatè vnibi-
lis, ſeu apta vniri ad faciendum totum ali-
quod vnum per ſe, vt Theologi docent cum
ſancto Thoma tertiâ parte quæſtione ſecundâ
articulo primo. Deinde eſt etiam eſſentia di-
uina inunibilis cuilibet creato ſuppoſito, vt
ſuſtentetur ab eo, cùm eius ſuſteotatio quaſi
paſſiua ſit extra omnem actiuam capacitatem,
II. cuiuſcumque ſuppoſiti, quod Deus poteſt B
creare, cùm hoc ſemper ſit futurum limitatæ
perfectionis, illa verò ſemper infinitæ.
Tertium eſt: diuina eſſentia ex ſe, & ante-
quam concipiamus ipſas relationes aduenire
ei, habet omnes perfectiones ſimpliciter ſim-
plices, quia in illo ſtatu eſt infinita in omni
genere entis: at ſubſiſtentia eſt aliqua perfe-
ctio ſimpliciter ſimplex, quia melius eſt enti
quatenus ens eſt ſubſiſtere, quâm non ſubſi-
ſtere: ergo datur ſubſiſtentia abſoluta.
Reſpondetur conceſſâ maiori negando
minorem de ſubſiſtentia propriè ſumpta, pro-
vt ſubſiſtere idem eſt ac eſſe vltimò termina-
tum, & exiſtere incommunicabiliter; nam ta-
le exiſtere eſt tantùm ſimplex quædam perfe-
ctio, cùm in diuinis admittat aliquam oppoſi-
tionem, & incompoſſibilitatem cum aliqua
III. ſibi æquali, vt diximus de diuinis relationi- C
bus, & eo planè argumento, quo quis oſten-
det ſubſiſtentiam dicere talem perfectionē, oſ-
tendet etiam & ipſam perſonalitatem propriè
ſumptam ſimiliter dicere perfectionem ſim-
pliciter ſimplicem, & quâ ratione id negabit
de perſonalitate propriè ſumpta, eadem pla-
nè ratione ei negandum eſt de ipſa ſubſiſten-
tia: ſi autem ſubſiſtentia ſeu ſubſiſtere ſuma-
tur impropriè prout idem ſonat, ac ſic exiſte-
re in ſe, vt non ſit in alio, etiam aptitudine,
tanquam in ſubiecto inhæſionis, ſicque non
indigeat alio; tunc hoc importat aliquam per-
fectionem ſimpliciter ſimplicem, ſed talis per-
fectio non prouenit formaliter à ſubſiſtentia
propriè dicta, ſed ab exiſtentia ſubſtantiali,
quam eſſentia diuina etiam præciſa à relati-
uis perſonalitatibus habet, vt docuimus.
Nec eſt quòd quis inſtet in rebus creatis
IV. eſſe melius ſubſiſtere, quàm non ſubſiſtere; D
nam ad rationem talis perfectionis, ſcilicet
ſimpliciter ſimplicis, non ſufficit, quòd eius
ratio ſit melior alicui enti; imò & omni enti
creato, quàm eius oppoſitum, ſed prætereà
requiritur, vt ſit compoſſibilis cum omni alia
æquali, vel maiori perfectione, quod hîc non
habet locum, ſi ſubſiſtere ſumatur propriè,
& non ſolùm pro ipſo exiſtere per ſe abſque
aptitudine ad inhærendum ſubiecto.
Vltimum fundamentum: eſſentialia ſunt
priora notionalibus, ex ſancto Thoma, & om-
nibus Theologis infrà quæſtione trigeſimâ
tertiâ articulo primo; at *hic Deus* eſt aliquid
abſolutum, quia eſt aliquid commune omni-
bus & ſingulis perſonis diuinis, & *hic Deus*
importat ſubſiſtentiam; nam *hic Deus*, vel *v-*
nus Deus non poteſt intelligi, niſi vt ſubſiſtens, V.
& habens deitatem, ſed habens deitatem eſt
ſubſiſtens, tunc enim deitas ſignificatur non
vt quo, ſed *vt quod*, qui modus ſignificandi eſt
proprius rei ſubſiſtentis, vt Dialectici docent.
Reſpondetur primò, eſſentialia in Deo
poſſe conſiderari duobus modis: primò purè,
ſimpliciter ſecundùm ſe, & vt ſeorſim à notio-
nalibus: deinde vt quaſi coniuncta illis ad
conſtituendum aliquid ex ipſo eſſentiali &
notionali ſimul, ſiue illud conſtitutum dicat
magis directè ipſum eſſentiale, ita incluſum
in tali conſtituto; ſiue ipſum notionale, & mi-
nus directè eſſentiale: iam quando Theologi
dicunt eſſentialia eſſe priora notionalibus lo-
quuntur de eſſentialibus conſideratis priori
modo, & non de illis conſideratis poſteriori
modo, quia ſic eſſentialia habent, vt ſint ſimul
cum notionalibus, cùm conſtitutum ex illis, VI.
includat vtrumque, & proinde vt ſic, vnum
non eſt prius alio: at *hic Deus* ita eſt aliquid
abſolutum ratione deitatis, vt tamen, quia ex
modo ſuo ſignificandi denotat illam ſubſi-
ſtentem, & deïtas non ſubſiſtit, niſi ſubſiſten-
tiis relatiuis, tunc etiam notionalia ſeu ſubſi-
ſtentiæ eius relatiuæ includantur; ſicque *hic*
Deus loquando propriè etiam noſtro modo
concipiendi, non eſt prius in aliquo ſigno ra-
tionis, quàm ipſæ perſonalitates relatiuæ, qua-
ſi inſint, vel quaſi aduenerint naturæ diuinæ,
vnde non ſequitur iſtis perſonalitatibus rela-
tiuis præſupponi aliquam ſubſiſtentiam com-
munem, ratione cuius hoc prædicatum (*hic*
Deus, vel *vnus Deus*) intelligatur eſſe in eſſen-
tia diuina antequam diuinæ perſonalitates re-
latiuæ ei quaſi aduenient.
Secundò reſpondetur ad minorem, hunc VII.
terminum *hic Deus* eſſe quidem abſolutum,
non tamen ratione alicuius ſubſiſtentiæ com-
munis & abſolutæ, ſed ratione deitatis, quam
directè & de ſuo formali ſignificat, hæc eſt e-
nim natura eiuſmodi nominum concretorum,
vt directum & formale eorum ſignificatum
ſit ipſa natura, ſubſiſtentia verò duntaxat in-
directum, ſeu ſignificetur tantùm in confuſo,
vt patet in hac voce, *homo*, quæ tam benè ſi-
gnificat Chriſtum hominem, quàm Petrum,
Paulum conuenientes ſynonymè in natura
humana, licet maximè diſtinguantur hypoſta-
ſi, ac proinde *hic Deus*, vel *Deus*, rectè intel-
ligetur eſſe aliquid abſolutum abſque ſubſi-
ſtentia abſoluta, quia ad hoc ſufficit, quòd a-
liqua ſubſiſtentia connotetur, non quidem
determinatè hæc vel illa, ſed abſtrahendò ab
hac & illa, & includendo tantùm aliquem in VIII.
confuſo, in qua communitate paternitas, fi-
liatio, & ſpiratio paſſiua, quæ ex vi proceſſio-
num intelliguntur aduenire diuinæ natu-
ræ, includuntur. Vnde ſequitur hoc præ-
dicatum *hic Deus*, alio modo eſſe commune
ex parte naturæ, quam directè & formaliter
ſignificat, & alio modo ex parte ſubſiſtentiæ,
quam tantùm connotat in confuſo; nam ex
parte naturæ eſt commune communitate, &
vnitate reali numericâ, quia eadem eſt nume-
ro deïtas in omnibus & ſingulis perſonis di-
uinis; at ex parte ſubſiſtentiæ, quæ per illud
connotatur, eſt tantùm commune communi-
tate & vnitate quaſi vniuerſali, quatenus, *hic*
Deus, vt ſupponit pro Patre, habet veram qui-
dem ſubſiſtentiam, ſed aliam à ſubſiſtentia,

I. quando dicitur de ſolo Filio, vel de Spiritu ſancto.

Tandem ad id, quod vltimo loco dicitur, *Deus non poteſt intelligi, niſi vt habens deitatem, at habens deitatem eſt ſubſiſtens*, reſpondetur quòd licet *Deus & habens deitatem* ſignificent vnum & idem, attamen in modo ſignificandi ſeſe alio modo habent, nam *Deus* directè & pro ſuo formali ſignificat deitatem connotando ſuppoſitum aliquod; at *habens deitatem* ſicut & ipſum ſubſiſtens econtrà ſignificat directè, & de formali ipſum ſuppoſitum, deitatem tantùm connotando. Nam *habens deitatem* modo ſubſtantiuo enuntiatum, & *perſona diuina* ſunt ſynonyma: vnde vt perſona ſignificat primo directè & de formali hypoſtaticam formam, connotando naturam, ita & ipſum habens deitatem & ipſum ſubſi-
II. ſtens diuinum: ſicque aliqua poſſunt dici in plurali de ipſo habente deitatem, quæ non poſſunt dici de Deo, ſicut poſſumus dicere eſſe tres perſonas in Deo, ita tres ſubſiſtentes, tres habentes deitatem, ſumendo iſtos terminos, *habens & ſubſiſtens*, ſubſtantiuè, quo tamen loquendi modo non poſſumus dicere eſſe tres Deos.

DISPVTATIO IV.

De ſubſiſtentiis diuinis relatiuis.

ARTICVLVS I.

Vtrum tres ſubſiſtentiæ relatiuæ dentur in
III. *diuinis.*

SENSVS articuli eſt, an dentur tres rationes ſubſiſtendi relatiuæ, à ſe inuicem realiter diſtinctæ, ita vt quælibet perſona diuina habeat ſpecialem relatiuam rationem, quâ ſubſiſtat; an verò vnica tantùm & communis ſubſiſtentia detur, quâ omnes & ſingulæ perſonæ diuinæ ſubſiſtant, ſicut vna tantùm datur eſſentia in perſonis diuinis, quâ illæ ſunt vnus Deus, ita vt omnes & ſingulæ perſonæ habeant ab hac communi ſubſiſtentia, quòd ſubſiſtant, & à ſuis perſonalitatibus incommunicabilitatem.

Durandus in primum ſententiarum diſtin-
IV. ctione decimâ tertiâ quæſtione ſecundâ numero vigeſimo ſecundo & ſequentibus, & fuſiùs tertio ſententiarum diſtinctione primâ quæſtione ſecundâ numero ſeptimo, Capreolus ibidem quæſtione primâ, & alij nonnulli negant dari tres ſubſiſtentias relatiuas in Deo, ſed vnam duntaxat admittunt abſolutam modo nunc explicato.

Melior tamen eſt affirmans ſententia, nimirum *dari in diuinis tres relatiuas ſubſiſtentias in abſtracto, ſeu tres rationes ſubſiſtendi relatiuas diſtinctas à ſe inuicem realiter.* Sic tuentur non modò, qui nobiſcum negant ſubſiſtentiam abſolutam dari, ſed & ex his, qui eam admittunt, plurimi, vt Caietanus hâc parte quæſtione tertiâ, quæſtione vigeſimâ nonâ, & trigeſimâ nonâ, Suares & alij ſuperiùs citati. Addidi tam in explicatione tituli, quàm in no-
A ſtra propoſitione iſtam particulam, *in abſtracto*; nam ſi ſubſiſtentia ſumatur in concreto, V.
prout idem eſt, ac *hypoſtaſis*, eſt de fide dari tres ſubſiſtentias relatiuas in Deo, diſtinctas à ſe inuicem realiter ex quinta Synodo generali canone primo, vbi ita habetur; *ſi quis non confitetur vnam deitatem in tribus ſubſiſtentiis, ſiue perſonis adorandam, anathema ſit*, & ex Conciliis & Patribus ſuperiùs relatis, quando egimus de iſtis nominibus, *perſona, hypoſtaſis ſubſiſtentia*, nunc autem noſtra propoſitio procedit tantùm de ſubſiſtentia *in abſtracto*: quo modo

Probatur primò ex epiſtola Sophronij ſuperiùs citatâ, in qua Trinitas dicitur *numerabilis tribus ſubſiſtentiis perſonalibus*: quò loci hæc particula, *ſubſiſtentiis*, debet neceſſariò
B accipi in abſtracto, cùm terminus ille adiectiuus *perſonalibus* ei adiungatur, quam loquendi formulam etiam ſeptima Synodus actione tertiâ vſurpat. VI.

Probatur ratione: quia vt oſtendimus, perſonalitas, & ſubſiſtentia in abſtracto ſunt vnum, & idem in natura intellectuali: at in diuinis dantur tres relatiuæ perſonalitates in abſtracto, cùm ſecundùm fidem tres ſint, perſonæ in diuinis.

Confirmatur: ſubſiſtentia ſumpta in abſtracto, nihil eſt aliud, quàm forma, ſeu ratio, quâ ſubſtantia aliqua exiſtit in ſe, per ſe, incommunicabiliter, vt patet ex dictis; at dantur in diuinis tres formæ, ſeu rationes relatiuæ à ſe inuicem diſtinctæ realiter, quibus tres diuinæ perſonæ ſunt in ſe, & per ſe incommunicabiliter; quia paternitas, vt eſt formaliter
C paternitas, eſt incommunicabilis Filio, ſimiliter filiatio, vt filiatio formaliter eſt incommunicabilis Patri, & Spiritui ſancto: item ſpiratio paſſiua eſt incommunicabilis Patri & Filio, & ſingulæ iſtæ relationes ſunt per ſe ſubſiſtentes, vt docuimus: ergo tres ſubſiſtentiæ relatiuæ dantur in diuinis. VII.

Probatur ſecundò: terminus numerabilis additus nomini ſubſtantiuo, non tantùm numerat ſuppoſita, ſed etiam formalem rationē tali nomine ſubſtantiuo ſignificatam directè & formaliter; hâc enim ratione negamus tres Deos, quia tunc deberent eſſe tres deitates, cùm hoc nomen Deus ſit ſubſtantiuum, & alioqui dentur tres perſonæ, ſeu tria ſuppoſita in diuinis; at ſubſiſtentia ſumpta in abſtracto eſt nomen aliquod ſubſtantiuum, vt per
D ſe patet, ſicut & ipſa deitas, & nihilominus additur ei terminus numerabilis, ſcilicet *ternarius*, locis ſuperiùs citatis ex Patribus, in VIII.
quibus deitas dicitur *numerari tribus ſubſiſtentiis*: ergo tres ſubſiſtentiæ dantur in diuinis.

Quòd autem illæ ſubſiſtentiæ diuinæ ſint relatiuæ, & diſtinctæ realiter à ſe inuicem, probatur: quia ſola relatio multiplicat in diuinis, vt ex Conciliis, & Patribus obſeruauimus, & ea omnia diſtinguuntur in Deo à ſe inuicem realiter, quæ ad ſe inuicem habent oppoſitionem realem relatiuam; at ex præcedenti parte præſentis propoſitionis, ſubſiſtentiæ etiam in abſtracto multiplicantur in diuinis: ergo illa multitudo debet eſſe ſubſiſtentiarum relatiuarum: ergo & à ſe inuicem realiter diſtinctarum.

Confirmatur: perſonalitates diuinæ ſunt

I. formaliter ſubſiſtentiæ in abſtracto, vt patet ex dictis de perſona & perſonalitate in diuinis, ſed tres diuinæ perſonalitates ſunt formaliter relatiuæ, & à ſe inuicem diſtinctæ realiter, vt ſuprà oſtendimus: ergo & tres diuinæ ſubſiſtentiæ ſunt relatiuæ, & à ſe inuicem diſtinctæ realiter. A

Fundamentum Durandi eſt, tum auctoritas ſancti Auguſtini libro ſeptimo *de Trinitate* capite quarto: tum etiam quòd ſubſiſtere magna ſit perfectio, quæ proinde debeat eſſe ab eſſentia, & non à relatione, ne aliqua perfectio detur, quæ ſit in vna perſona & non in alia. Item quòd nulla perfectio ſimpliciter ſimplex multiplicetur in diuinis, vt patet inductione.

Sed vtrumque hoc fundamentum eſt à nobis ſolutum in ſuperioribus; ſicut & aliud illud,
II. quòd ſcilicet perſonæ diuinæ ſufficienter dicuntur ſubſiſtere per vnicam communem ſubſiſtentiam, quódque relatio quatenus relatio non det ſubſiſtere, ſed tantùm reſpicere, & opponi relatiuè, hoc enim ſoluimus cùm ageremus de ratione diuinæ perſonalitatis, & infinitate diuinæ eſſentiæ, quâ poſtulat ſubſiſtere tribus ſubſiſtentiis relatiuis. B

ARTICVLVS II.

Vtrum tres res, tres entitates, tria entia, tria indiuidua, tres vnitates, tres bonitates, & tres veritates, & tria indiuidua ſint in Deo.

III. PRIMA ſit propoſitio. *Rectè poſſumus dicere eſſe in Deo tres res, tria entia, tres vnitates.* Probatur primò, ex modo loquendi Patrum, vt ſancti Auguſtini libro primo *de doctrina Christiana*, capite quinto, dicentis tres diuinas perſonas eſſe *res quibus nobis fruendum eſt*, ſancti Anſelmi libro *de Incarnatione Verbi* capite tertio, dicẽtis perſonas Patris & Filij rectè dici *duas res*: deinde ex communi conſenſu Magiſtri ſententiarum & ſcholaſticorum libro primo ſententiarum diſtinctione vigeſimâ quintâ. C

Probatur ratione: tot ſunt in Deo res, tot entitates, tot entia, quot ſunt actuales entitates & realitates exiſtentes diſtinctæ à ſe inuicem realiter, quia quidquid eſt entitas actualis, ſeu realitas exiſtens loquendo propriè, illud etiam eſt res, entitas, ens, ac quòd ens, entitas, & res vel ſunt verè ſynonyma,
IV. vel ſaltem res, & vnum ſunt proprietates entis, quæ vulgò *tranſcendentia* dicuntur, & propterea conueniunt omni & cuilibet enti, vt Philoſophi docent in Metaphyſicis: at in Deo tres ſunt actuales entitates, tres realitates exiſtentes diſtinctæ à ſe inuicem realiter, quia dantur in diuinis tres perſonæ realiter à ſe inuicé diſtinctæ, & quarum ſingulæ habent ſuam ſpecialem exiſtentiã relatiuã diſtinctam realiter à ſpeciali relatiua exiſtẽtia alterius perſonæ diuinæ, vt oſtẽdimus, & Pater in diuinis ita eſt Pater, vt non ſit Filius, item paternitas formaliter, vt non ſit formaliter filiatio, ſimiliter nec ſpiratio paſſiua, quin potiùs exercent inter ſe mutuam oppoſitionem; propterea vnaquæque diuina perſonalitas eſt realiter diſtincta ab alia perſonalitate diuina, ſicut & D

A eſt alia perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti, ita vt ſit etiam indiuiſa in ſe, & diuiſa ſeu diſtincta à quacumque alia: ergo cùm illud ſit vnum, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quocumque alio, rectè poſſumus dicere eſſe in Deo tres vnitates, tres entitates, tria entia. V.

Deinde probatur: quoties formæ primò & formaliter ſignificatæ per nomina ſubſtantiua multiplicantur, & ipſa etiam ſuppoſita, quæ connotantur iſtis nominibus, toties iſta nomina multiplicantur, ſeu poſſunt etiam enuntiari in plurali numero ex communi regula Dialecticorum de nominibus ſubſtantiuis, nimirum illa ad ſui multiplicationem requirere multiplicationem & formarum, quas ſignificant, & ſuppoſitorum ſimul: at in præſenti difficultate ipſa ſuppoſita multiplicantur, quia tres ſunt perſonæ diuinæ, item & formæ importatæ prædictis nominibus; nam B VI.
aliâ entitate actuali ſeu etiam exiſtentiâ relatiuâ paternitas conſtituitur: item filiatio in ſuo eſſe formali aliâ realiter diſtinctâ realitate actuali ſeu exiſtentiâ relatiuâ conſtituitur, & aliâ denique ſpiratio paſſiua: ergo hæc nomina, ens, entitas, realitas, & vnitas, quæ importantur prædictis nominibus, poterunt multiplicari vſque ad ternarium numerum; ſicque poterimus rectè dicere eſſe in Deo tres entitates, tria entia, tres res, tres realitates, tres vnitates.

Quæres, quæ, & qualis ſit hæc vnitas, ſecundùm quam vnaquæque diuina perſona eſt, & dicitur vna. Reſpondetur rectè appellari *perſonalem*, quia ſequitur rationem perſonæ, quæ
C multiplicatur in Deo, nec poſſe appellari *ſpecificam*, ob eam rationem, quâ docuimus conuenientiam illam, quam diuinæ perſonæ habent in ratione perſonæ, non eſſe propriè *ſpecificam*, vel *vniuocam*: nec item poteſt dici propriè *numerica*, prout vulgò vſurpamus *numericam* vnitatem, pro ea vnitate, quâ vna & eadem ſpecie natura debet reddi particularis; hoc enim non habere locum in myſterio Trinitatis patet ex dictis ſuprà, cùm diuina eſſentia ita ſit eadem numero in vna perſona, vt tamen ſit eadem numero in aliis perſonis diuinis. VII.

Secunda propoſitio. *Rectè poſſumus etiam dicere eſſe in diuinis tres veritates, tres bonitates, & tres aliquos.* Hæc propoſitio probatur iiſdem fundamentis quibus præcedens; deinde in particulari.

Probatur: tres ſunt in Deo perſonalitates
D realiter diſtinctæ à ſe inuicem, quarum vnaquæque eſt vera per propriam ſuam veritatem tranſcendentalem, quia habet conformitatem ad verum iudicium, quod Deus format de illa, & in re eſt talis, qualis cogitatur à Deo, & iudicatur eſſe, qua in re ratio veritatis tranſcendentalis conſiſtit, vt Philoſophi docent in Metaphyſicis: item prima perſona Trinitatis, ſicut in quantum Deus eſt verus Deus verâ deitate, ſic etiam in quantum Pater eſt verus Pater per veram & propriam paternitatem: & quemadmodum Pater eſt aliò Pater, & aliò eſt Deus, vt notauimus ex ſancto Auguſtino, ſic etiam aliâ tranſcendentali veritate diſtinctâ virtualiter eſt verus Pater, & aliâ veritate tranſcendentali eſt verus Deus: item ſicut perſonalitas Patris eſt alia VIII.

Digitized by Google

I. realiter à perſonalitate Filij, & Spiritus ſancti, & econtrà, ſic etiam & aliâ tranſcendentali veritate realiter diſtincti eſt vera ab ea veritate, quâ perſonalitas Filij, & item paternitas Spiritus ſancti eſt vera.

Quòd item rectè poſſimus dicere eſſe in diuinis *tres bonitates*, docuimus ad quæſtionem vigeſimam octauam, quando oſtendimus ſingulas relationes perſonales dicere perfectionem; ibi enim notauimus *bonum* & *perfectum*, ſeu bonitatem & perfectionem tranſcendentalem eſſe vnum & idem.

Vltimò idem patet de *aliquo*, imprimis ex eo, quòd Richardus *à ſancto Victore* libro 4. *de Trinitate* capite octauo, dicat tres diuinas perſonas eſſe *tres aliquos*: item ex eo, quòd ipſum *aliquid* eſt tranſcendentale quoddam, & proinde debet eſſe diſtinctum in quocumque vero ente diſtincto, in quacumque vera
II. entitate & realitate actuali, & hac multiplicatâ debet etiam multiplicari: at ſuprà oſtendimus dari tres entitates actuales relatiuas diſtinctas realiter à ſe inuicem in Deo: ergo tres aliqui dantur in diuinis. Deinde ipſum *eſſe aliquid* in ente nihil eſt aliud, quàm vel habere aliquam quidditatem, prout ipſum *eſſe aliquid* opponitur contradictoriè ipſi nihil: quo modo eſt ſynonymum eum ente actuali reali, vel nihil eſt aliud, quàm eſſe diſtinctum ab alio, ſeu habere negationem identitatis cum alio, quatenus *aliquid* dicitur quaſi *aliud quid*, quo modo ſumptum non eſt attributum diſtinctû ab vno, vel ſaltè includitur in vno, tanquam aliquid conſequens illud, vt Philoſophi docent in metaphyſicis agendo de tranſcendentibus: at ipſum *aliquid* vtroque modo ſumptum multiplicatur vſque ad numerum
III. rerum, priori quidem modo, quia tres entitates actuales habentes oppoſitionem contradictoriam, cum ipſo nihil dantur in Deo, quæ entitates ſunt realiter diſtinctæ à ſe inuicem, vt patet ex dictis primâ propoſitione.

Poſteriori item modo, vt etiam patet ex dictis, vbi de tribus vnitatibus in Deo diſtinctis à ſe inuicem realiter: tum etiam, quia in Deo tres ſunt negationes entitatis ſuo modo realiter à ſe inuicem diſtinctæ; nam verè Pater vt Pater non eſt Filius vt Filius, nec paternitas vt ſic eſt filiatio vt ſic, nec filiatio formaliter vt ſic eſt paſſiua ſpiratio vt ſic, nec econtrà: ergo tres aliqui à ſe inuicem relatiuè & realiter diſtincti, rectè dicuntur eſſe in diuinis.

IV. Obijcitur Boëtium libro ſecundo *de Trinitate*, ſanctum Bernardum *ſermone 80. in Cantica Canticorum*, loquentes de tribus perſonis diuinis dicere eas eſſe *vnam veritatem*; vnde ſanctus Thomas hâc parte quæſtione decimâ ſextâ articulo ſexto, ait, *ſicut eſt vna eſſentia in tribus perſonis diuinis, ita etiam eſſe in illis vnam tantùm veritatem*: & ſanctus Auguſtinus libro octauo *de Trinitate* cap. ſecundo ait veritatem in Deo eſſe *idem quod magnitudo*: ergo cùm vna tantùm magnitudo ſit in Deo, vna etiam tantùm veritas erit in Deo, ſicut etiam vna eſt tantùm intelligibilitas.

Reſpondetur, quemadmodum diximus etiam conformiter ad Patres duplex eſſe in Deo, vnum *eſſentiæ*, ſecundum *relationum*, ſeu *perſonalitatis*, quod poſterius eſt *triplex*, ita ſimiliter aliam diſtinguimus veritatem correſpon-

A dentem diuinæ eſſentiæ, & aliam correſpondentê diuinis relationibus ſeu perſonalitatibus, maximè cùm veritas tranſcêdentalis, de qua noſtra propoſitio procedit, ſequatur entitatê. Patres citati dum dicunt vnâ tantùm eſſe in Deo veritatem, loquuntur de abſoluta, quæ ſequitur diuinam eſſentiam, quemadmodum indicat illa eorum ratio, quâ fundant iſtam vnitatem veritatis, in vnitate diuinæ eſſentiæ: at noſtra propoſitio procedit tantùm de veritate, cum iſto addito, nimirum *relatiua*, vnde cùm ens, entitas, res & cætera id genus abſolutè poſita & enuntiata de Deo iuxta communem vſum Patrum & Theologorum, intelligantur de eſſentia diuina, fit, vt ad tollendum omnem ambiguitatem & æquiuocationem, non debeamus dicere eſſe in Deo tres
B res, tria entia, tres entitates, tres realitates, tres bonitates, tres perfectiones, ſed cum hoc vel alio addito æquipollenti *relatiua*, *perſonales*. V.

Vltima propoſitio. *Non poſſumus dicere eſſe in diuinis tria indiuidua*. Probatur: ibi tantùm plura indiuidua dicuntur eſſe, vbi plures ſunt naturæ numero diſtinctæ, quæ ipſis proprietatibus ſingularibus indiuiduentur, vt habet communis vſus, & acceptio huius termini *indiuiduum*: at licet in diuinis tres relatiuæ perſonalitates dentur, tres perſonæ, & tria alia id genus recenſita ſuperioribus propoſitionibus; attamen vnica numero tantùm eſt diuina eſſêtia in omnibus & ſingulis perſonis diuinis: ergo plura indiuidua non erunt in diuinis. Hinc quando egimus de definitione perſonæ, obſeruauimus hanc particulam *indiuidua* demibi ſonare ac incommunicabilis. VI.

C Sed quæres quomodo poſſumus dicere, *quamlibet perſonam diuinam eſſe vnam* item, *perſonas eſſe tres*: item, *perſonalitates in Deo eſſe tres*, & his ſimilia; cùm hæc importent aliquê numerum, & S. Bern. in paruis & varijs ſuis ſermonibus, dicat *ſolum eſſe Deum in quem numerus non cadat*, & libro quinto *de conſideratione ad Eugenium* capite ſeptimo, dicat eum *nil habere, quod ad numerum diuidat, nec etiam quæ colligat ad vnum*, quò loci ſanctus Bernardus probat illud Boëtij dicentis *nullum eſſe in Deo numerum*. VII.

Reſpondetur primò, ſanctum Bernardum capite octauo ſequenti agnoſcere aliquem numerum in Deo, & aliquam etiam vnitatem: ait enim nos verè & Catholicè dicere vnum Deum, tres perſonas, & nos aliquam in
D Deo vnitatem, aliquam item pluralitatem debere credere. VIII.

Secundò reſpondetur, numerum illum quem Philoſophi vocant *categoricum*, & qui eſt aliqua ſpecies quantitatis, non reperiri in Deo, hic enim eſt aliquod accidens, quod nullum eſt in Deo: & hoc modo ſanctus Bernardus nunc relatus intelligitur, & Concilium Toletanum vndecimum, quando in confeſſiona fidei ait Deum *non capi numero*: præter autem hunc numerum categoricum Philoſophi admittunt alium, quem vocant *tranſcendentalem*, qui nihil eſt aliud, quàm collectio plurium entitatum, quarum quælibet denotat in ipſo ente, quod denominatur vnum, duplicem negationem, ſcilicet identitatis cum alio, & diuiſionis ſeu multitudinis in ſe ipſo, & hoc modo eſt vnitas naturæ in Deo;

I. imò & vnaquæque perſona eſt etiam hoc mo- A
do vna, eſt item & numerus reſpectu perſonarum diuinarum, quæ ita ſunt tres, vt vnaquæque illarum habeat vtramque prædictam negationem, vt oſtendimus, & Concilium Toletanum ſuprà hoc modo ait, *Deum non recedere à numero*, & ſanctus Bernardus ſuprà, nos admittere aliquam pluralitatem in diuinis.

Reſpondetur tertiò, ſi eſſe *vnum numero tranſcendentali*, vel habere vnam numero eſſentiam, ita ſumatur poſitiuè, vt etiam tacitus reſpectus, ſeu comparatio ſignificetur ad alium Deum, vel aliam diuinam eſſentiam, quę licet non detur, ſit tamen logicè poſſibilis per non repugnantiam, ſicut communiter dicimus ſolem eſſe vnum tantùm, & naturam ſpeciei poſſe ſaluari in vnico indiuiduo; hoc ſenſu falſum eſt, Deum eſſe vnum numero:
II. item diuinam eſſentiam eſſe vnam numero, B
quia tunc iſtâ loquendi formulâ ſignificatur non repugnare dari plures Deos, plures diuinas eſſentias, quod eſt hæreticum; quo etiam ſenſu eſt falſum perſonas diuinas diſtingui numero à ſe inuicem, cùm vnaquæque illarum in ratione talis perſonæ ſit ita vna, verbi gratiâ, Pater ita eſt vnus, vt repugnet plures Patres dari in diuinis: ſi autem *eſſe vnum numero tranſcendentali*, vel habere vnam numero eſſentiam, ita ſumatur negatiuè, vt ſignificet negationem, & excluſionem cuiuſcumque alterius, ſecundùm quamcumque potentiam etiam logicam, verbi gratiâ, Deum ita eſſe vnum numero, vt etiam repugnet dari plures Deos, Deum ita habere vnam eſſentiam, vt repugnet, plures eiuſmodi eſſentias dari; tunc
III. modus ille loquendi eſt veriſſimus. C

AD QVÆSTIONEM XXXI.

DISPVTATIO VNICA.

De iis quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in diuinis.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum & quomodo hæc dicantur de Deo, vel de aliqua perſona diuina, nimirum Trinitas, trinus, triplex, alius, diſtinctus,
IV. differens, diuerſus, diuiſus, *&* ſolus. D

SANCTVS Thomas totâ hâc quæſtione agit de modo loquendi in explicando myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, de quo in vniuerſum hæc generalis regula poteſt ſtatui, ex qua vnuſquiſq; poterit formare iudiciũ in particulari de ſingulis quibuſque formulis loquendi de hoc myſterio: eſt autem hæc regula: in explicando myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis eſt ſolummodò vtendum his vocibus, quæ ſignificant diſtinctionem ſuppoſitorum, quando proferuntur, vel in plurali numero, vel important aliquam pluralitatem: eſt autem abſtinendum ab iis, quæ ſimul cum diſtinctione perſonarum, important etiam vel diſtinctio-
A nem naturarum, vel inæqualitatem inter per- V.
ſonas: cuius regulæ hæc eſt optima ratio, quòd ita debemus loqui de myſteriis noſtræ fidei, vt eorum veritatem explicemus, nullâ admixtâ falſitate, & euitando hæreſes, prout imbecillitas noſtri intellectus poteſt pati: at loquendo de myſterio Trinitatis, iuxta hanc regulam explicamus eius veritatem, nimirum tres tantùm perſonas dari in diuinis, diſtinctas à ſe inuicem realiter, quæ vnam tantùm ſimpliciſſimam habent eſſentiam: item euitamus hæreſim Arij admittentis pluralitatem, & inæqualitatem naturarum, ſeu eſſentiarum in diuinis, ſimiliter fugimus hæreſim Sabellij vnicam tantùm admittentis eſſentiam, ſed negantis pluralitatem, & realem diſtinctionem perſonarum in diuinis.
B Hinc variæ poſſunt concluſiones deduci de VI.
bonitate plurium loquendi formularum in particulari: quarum hæc ſit prima: rectè poſſumus dicere *eſſe Trinitatem in diuinis*, *Deum eſſe trinum*, non tamen dicere poſſumus propriè *eſſe in diuinis triplicitatem*, *Deum eſſe triplicem*; ita ſanctus Thomas hîc articulo primo. Et probatur, quia Trinitas propriè ſignificat tantùm multitudinem trium diuinarum perſonarum, vt habet ſanctus Thomas hîc, vel ſecundùm vſum Patrum ſatis communem ſignificat prædictam multitudinem cum vnitate eiuſdem eſſentiæ, ſeu naturæ: at hoc totum reperitur in Deo, vt docuimus; vnde quando Concilium Toletanum ſecundum negat rectè dici eſſe Trinitaté in Deo, id tantùm intelligit de Trinitate naturæ ſeu eſſentiæ.
Pari modo rectè dicimus *Deum eſſe trinum*,
C & *Deum eſſe ipſam Trinitatem*: nam priori for- VII.
mulâ explicamus numerum & diſtinctionem perſonarum; poſteriori aſſerimus tres diuinas perſonas, in vna eâque ſimpliciſſima eſſentia eſſe Deum, & tres perſonas diuinas ſibi inuicé identificari in eſſentia, & cum eſſentia; quod eſſe veriſſimum patet ex dictis ſuperiùs de diuina eſſentia adæquatè ſumpta, & de diſtinctione diuinarum relationum ab eſſentia.
Quòd item Deus non poſſit dici *triplex*, ſanctus Auguſtinus docet libro ſexto *de Trinitate* capite octauo, & ſanctus Thomas hîc in ſolutione ad tertium, quia vox illa *triplex*, in rigore grammaticali ſignificat multitudinem cum proportione inæqualitatis; quod enim eſt triplex, eſt maius eo reſpectu, cuius dicitur triplex: tum etiam quia dicere Deum
D eſſe triplicem eſt affirmare Deum habere tres VIII.
eſſentias; hæc enim particula, *triplex*, denotans multiplicitatem, cadit ſupra hunc terminum *Deus*, cuius primarium & formale ſignificatum eſt ipſa deitas ſeu eſſentia diuina: ſi tamen ſpectemus vſum ſatis frequentem huius vocis, *triplex*, qui eſt denotare aliquam ſimilitudinem formarum ſignificatarum per terminum, cui adiungitur, non connotando aliquem exceſſum vel inæqualitatem; tunc rectè poſſumus coniungere hunc terminum alicui alij termino ſignificanti aliquid relatiuum, quod multiplicetur, verbi gratiâ, dicere in diuinis *eſſe triplicem perſonam*, *triplicem ſubſiſtentiam*, & ſic de aliis: nam & ſanctus Thomas in quæſtionibus diſputatis *de potentia* quæſtione decimâ, ait in Deo eſſe *duplicem proceſſionem*, id eſt duas, quarũ tamen vna non eſt imperfectior aliâ, vel ei inæqualis.

I. Quæres, an poſſumus dicere Trinitatem eſſe *trinam*, vel etiam diuinam eſſentiam ſeu deitatem eſſe *trinam*.

Reſpondetur cum ſancto Thoma hîc articulo primo, primum non poſſe dici, quia ſignificat multiplicationem ipſius Trinitatis per numerum ternarium in ſe ductum, ſicque eſſent nouem perſonæ diuinæ, quod eſt blaſphemum & hæreticum, & eſt lapſus Typographi, quando in Concilio Toletano vndecimo ſic de Trinitate dicitur, quæ non tres ſed *tria dici & credi debet*, notant enim aliqui ita debere ſcribi, *quæ Trinitas dici & credi debet*; ſicque in codicibus emendatioribus legi.

Secundum verò poteſt habere aliquem bonum ſenſum, quatenus eſſentia diuina ſeu dei-
II. tas dicitur *trina*, non quòd in ſeipſa, ſeu in ratione deitatis & eſſentiæ admittat multitudinem, ſed quòd ſit & exiſtat in tribus perſonis, per ordinem ad quas tres perſonas, dicitur *trina*, iuxta quem modum Eccleſia in officio ſacro-ſancti ſacramenti Euchariſtiæ ſic canit, *te trina deitas, vnáque poſcimus*, nec Eccleſia illud aliquo modo immutauit, quando breuiarium Romanum eſt recognitum auctoritate Clementis octaui, quia ſequens hic terminus, *vnáque*, quo vnitas eſſentiæ ſignificatur, facit, vt alius iſte terminus, *trina*, ſupponat pro perſonis, & vt per ordinem ad illas dicatur *trina*, & quia in ſuperioribus tres admiſimus vnitates in Deo relatiuas, ſic rectè poteſt dici in Deo *vnitas eſt trina*, intelligendo de relatiua.

Secunda propoſitio. *Loquendo ſimpliciter &*
III. *ſine addito poſſumus dicere Filium eſſe alium à Patre & Spiritu ſancto, ſumendo hunc terminum*, alium, *maſculinè, non tamen poſſumus dicere Filium eſſe alium etiam maſculinè, prout terminus ille coniungitur alicui termino abſoluto & eſſentiali*; verbi gratiâ, *non poſſumus dicere, Filius eſt alius Deus, nec item poſſumus abſolutè dicere Filium eſſe aliud à Patre, ſumendo terminum* (aliud) *in neutro genere, benè tamen cum aliquo addito perſonali*; verbi gratiâ, *eſt aliud ſubſiſtens, eſt aliud ſuppoſitum*: tota propoſitio probatur ex præcedenti regula, quia hic terminus ſumptus maſculinè, & ſimpliciter tantùm poſitus dicit alietatem duntaxat perſonalem, ſicut & aliud neutraliter iunctum termino ſignificanti ſubſiſtentiam; at eſt alietas perſonalis, ſeu diſtinctio realis perſonarum in diuinis, vt expreſsè profitemur in ſymbolo
IV. ſancti Athanaſij, & patet ex dictis, econtrà, *alius*, etiam maſculinè, quatenus additur alicui termino ſignificanti aliquid eſſentiale, verbi gratiâ, iſti *Deus*, vel poſitum abſolutè in neutro genere ſignificat alietatem diuinæ eſſentiæ, vel alicuius attributi eſſentialis in ipſis diuinis perſonis diſtinctis; nam aliud in neutro genere ſubſtantiuatum, vt grammatici dicunt, quando ſimpliciter ponitur, ſignificat omnimodam alietatem in ſubſtantia; vnde ſequitur conditionem nominum ſubſtantiuorum, ac proinde ſicut hæc ad ſui multiplicationem poſtulant non ſolùm multiplicationem ſuppoſitorum, ſed etiam formarum, quæ illis importantur, & eſſentia diuina, vel attributa eſſentialia non multiplicantur: iſte terminus, *aliud*, ſimpliciter poſitus non poterit dici pluraliter de diuinis; quia verò

A idem terminus, *aliud*, iunctus huic ſubſtan- V.
tiuo, *ſuppoſitum*, *ſubſiſtens*, reſtringitur ad ſuppoſitum, pro eo quod denotatur hoc nomine *ſuppoſitum, ſubſiſtens*, iuxta leges grammaticorum de nomine adiectiuo, & in diuinis eſt alietas & multitudo ſuppoſitorum, fit, vt rectè cum hoc addito Filius dicatur eſt aliud ſuppoſitum.

Tertia propoſitio. *Loquendo ſimpliciter rectè poſſumus dicere Filium eſſe diſtinctum à Patre & Spiritu ſancto, vel econtrà, non tamen poſſumus dicere Filium eſſe diuerſum, diſcrepantem, differentem, diſparem, vel alterum à Patre & Spiritu ſancto, nec item poſſumus ſimpliciter loquendo dicere perſonam diuinam eſſe ſolitariam, vnicam, vel ſingularem.*

Probatur quoad ſingulas partes, & primò
B quoad hunc terminum, *diſtingui, diſtinctus*, VI.
quia ſignificat tantùm diſtinctionem eius, cui applicatur, ab alio; vnde cùm diſtinctio perſonalis detur in diuinis, rectè Filius dicitur eſſe *diſtinctus*, vel *diſtingui à Patre*, & econtrà.

Altera pars, quæ procedit de iſtis terminis, *diuerſus, diſcrepans, alienus, differens, diſpar, ſeparatus, alter*, & aliis ſimilibus, probatur: quia ex communi vſu ſignificãt diſtinctionem in natura, quæ nulla eſt in perſonis diuinis; attamen diuinæ perſonæ poſſunt dici diſcretæ ſicut & diſtinctæ, vt patet ex ipſa præfatione Miſſæ de ſanctiſſima Trinitate.

Vltima pars quæ procedit de iſtis terminis, *ſolitaria, vnica, ſingularis*, probatur: quia iſtæ formulæ loquendi ſimpliciter prolatæ in ſingulari numero ſignificant vnam tantùm dari perſonam in diuinis, quod eſt hæreticum: tunc
C enim nullâ afficiuntur particulâ, quæ deno- VII.
tet earum ſenſum eſſe ſolummodo quamlibet perſonam diuinã ſumptam in particulari eſſe *vnam ſingularem* in ratione perſonæ: ideóque ſi addantur alicui termino perſonali, tunc rectè vſurpantur, vt ſi dicamus vnicum eſſe Filium in diuinis, vnicum Patrem, vnicum Spiritum ſanctum, pari modo in eodem ſenſu Filium in diuinis eſſe ſingularem, ſicut etiã Deum eſſe ſingularem, ſuprà expoſuimus.

Cæterùm licet hæc ita ſeſe habeant, ſi loquendum ſit in rigore, attamen Patres, & etiam Theologi non ſemper id obſeruant rigidè; nam ſanctus Gregorius Nazianzenus oratione trigeſimâ quintâ, Damaſcenus libro tertio *de fide* capite ſexto, & Magiſter ſententiarum libro primo diſtinctione vigeſimâ quartâ, admittunt vnam perſonam *differre ab*
D *alia*, & ſanctus Thomas ſuprà quæſtione vi- VIII.
geſimâ octauâ articulo ſecundo, ait, *perſonas diuinas differre ratione ab eſſentia*, vbi vſurpant *differre* pro *diſtingui*, ideóque notant aliqui, iam nihil eſſe periculi in vſurpanda hâc voce *differre*, quia vſus obtinet, vt ſit ſynonymum cum verbo *diſtingui*.

Quarta propoſitio. *Particula* ſolus, *ſumpta ſyncategorematicè poteſt addi termino eſſentiali, ſumpta verò categorematicè non poteſt.* Ita ſanctus Thomas hîc articulo tertio. Prior pars probatur: tunc hæc particula *ſolus* ſumitur *ſyncategorematicè* ſeu *compredicatiuè*, quãdo ſignificat excluſionem omnium aliorum à conſortio & communicatione prædicati, quo modo tantùm ſignificat ordinem attributi ad ſubiectum, quatenus attributum eſt tale, vt tantùm conueniat ſubiecto propoſitionis, exempli

I. gratiâ, *ſolus Deus eſt infinitus*, id eſt, nihil, quod A
non ſit Deus, eſt infinitum: at multa ſunt attri-
buta, quæ ſoli Deo, ſoli diuinæ eſſentiæ conue-
niunt, verbi gratiâ, quòd eſſentia diuina ſit
communicabilis: hinc rectè poſſumus dicere
in diuinis, *ſola eſſentia* (prout eſſentia ſumi-
tur inadæquatè pro eo omni quod in diuinis
non eſt relatiuum, ſed abſolutum) *eſt commu-
nicabilis:* item ſolus Deus eſt purus actus, ſo-
lus Deus eſt ſimpliciter omnipotens, & ſic de
pluribus aliis.

Poſterior pars probatur: tunc hæc particu-
la *ſolus* ſumitur *categorematicè*, quando abſo-
lutè conuenit ſubiecto, vel etiam quando fun-
gitur vice attributi, exempli cauſâ *Deus ſolus
eſt ens, Deus eſt ſolus:* at vtroque modo falſum
aſſeritur, priori quidem, quia ratio entis & e-
II. xiſtentiæ ſic Deo tribuitur in iſtis propoſitio- B
nibus, vt ſignificetur non conuenire aliis,
quod eſt falſum: item poſteriori, quia ſignifi-
catur Deum ita eſſe ſolitarium, vt nullum ha-
beat cõſortium perſonarum, quod eſt hæreti-
cum: vnde quando Deuteronomij trigeſimo
ſecundo Deus ait, *videte quòd ego ſim ſolus,* &
libro Iob capite 14. dicitur de Deo, *tu qui ſo-
lus es,* particula *ſolus* ſumitur *ſyncategoremati-
cè:* priori quidem loco, quia ibi ſignificat ex-
cluſionem aliorum deorum, vt patet ex ipſo
textu: item poſteriori, quia ſignificat illum
ſingularem modum, quo Deus exiſtit per ſe,
& independenter à quocumque alio.

Vltima propoſitio. *Particula,* ſolus, *poteſt
coniungi termino perſonali, quando prædicatum
eſt perſonale, & proprium ei ſoli perſonæ, quæ eſt
ſubiectum in propoſitione: quando verò prædica-
III. tum eſt commune ſeu eſſentiale, tunc non poteſt ad- C
di termino perſonali.* Ita ſanctus Thomas hîc
articulo vltimo.

Prior pars probatur: quia tunc ſumitur
ſyncategorematicè, & attributum in tali propo-
ſitione ita conuenit perſonæ, quæ ibi eſt ſub-
iectum, vt conueniat ei ſoli etiam ad exclu-
ſionem aliorum: ſic rectè dicimus, ſolus Pater
in diuinis generat, ſolus Filius in diuinis gene-
ratur.

Poſterior item pars probatur: quia tunc
particula *ſolus* ſumitur *ſyncategorematicè*, & ta-
men attributum propoſitionis eſt commune
aliis: hinc quando vel in ſacris literis, vel a-
pud ſanctos Patres additur termino perſo-
nali, & attributum eſt eſſentiale, tunc ex re-
gula ſancti Auguſtini relata ſuperiùs inter
reſpondendum ad argumenta Arianorum,
IV. non ſumitur *excluſiuè* per comparationem ad D
alias perſonas diuinas, vt ibi fuſiùs eſt expli-
catum.

AD QVÆSTIONEM XXXII.

DISPVTATIO VNICA.

De cognitione diuinarum perſonarum.

QVIA ſanctus Thomas ſuperiùs do-
cuit tres eſſe perſonas, & vnam
duntaxat eſſentiam in diuinis, iam
agit de modo, quo hoc myſte-
rium cognoſcatur.

V. ARTICVLVS PRIMVS.

*Vtrum adorandum myſterium ſanctiſſimæ
Trinitatis poſſit cognoſci ratione naturali.*

IMPRIMIS certiſſimum eſt apud omnes
Theologos hoc myſterium non eſſe contra
rationẽ: tum quia verum non repugnat vero,
ſed aſſenſus, qui eſt ſecundùm rectam rationẽ
naturalem, eſt verus; ſimiliter & aſſenſus fidei,
qui eſt circa hoc myſteriũ, cùm ſit ſpecialiter à
Deo, qui nec poteſt fallere, nec falli. Tum etiã,
quia illud ſolummodò cenſetur eſſe contra ra-
tionem naturalem, quod ita repugnat naturæ
totius vniuerſi, vt illud dari inuoluat aliquam
contradictionẽ, vel ad cuius diſſenſum datur
VI. poſitiua inclinatio etiam naturalis intellectus
creati, tanquam ad id, quod eſt falſum: at non
repugnat hoc myſterium dari, cùm detur de
facto, vt ipſa fides docet, & quæ contradicũt,
ſint abſolutè impoſſibilia; & præterea reſpon-
dendo ad argumenta Arianorum, Macedo-
nianorum, Sabellianorum, & explicando ge-
nerationem Filij, & proceſſionem Spiritus S.
diſſoluerimus argumenta petita à ratione, quę
videbantur obſiſtere veritati huius myſterij.

Nec item datur in homine, vel Angelo con-
ſiderato præciſè ſecundùm vim naturalem ali-
qua inclinatio poſitiua, tanquam ad id, quod
eſt falſum, quia cùm hæc inclinatio eſſet natu-
ralis, & ei inſita deberet eſſe à Deo; at Deus
non inclinat poſitiuè & per ſe primò ad fal-
ſum, vt Theologi docent agendo de fide.

Tum denique quia Lateranenſe Concilium
ſub Leone X. docet in noſtra fide, ſeu religio-
VII. ne, nihil eſſe contra naturam, ideóque quando
aliqui Patrum dicũt in noſtra religione aliqua
fieri *contra naturam*, non ſumunt iſtam parti-
culam, prout ſignificat falſum aliquem diſſen-
ſum, oppoſitum rectæ rationi, ſed vel ſumũt in
ampliori ſignificatione, quatenus quod eſt *ſu-
pra naturã* dicitur eſſe aliquo modo contra illã:
vel quod eſt cõtra ſpecialem inclinationẽ ali-
cuius naturæ particularis conſideratæ ſecun-
dùm ſolas ſuas vires naturales, exempli gratiâ,
ferrũ ſupernatare aquis, & alia his ſimilia, quæ
tamen ipſis creaturis, quatenus ſunt maximè
obedientes Deo, non repugnãt. His præmiſſis,

Primùm quæri poteſt, an hoc myſterium ita
ſit iuxta naturam, vt poſſit ſimpliciter probari
ratione naturali. Secundò, an ſaltem ſuppoſitâ
VIII. fide nõ quidẽ ratione Theologicâ, ſed purè tã-
tùm & ſimpliciter naturali efficaciter probari.

Prima propoſitio. *Trinitas perſonarũ diuina-
rũ, vel diuinæ emanationes, vel propria earũ ratio,
nimirũ quòd prima ſit generatio, ſecunda minimè,
non poſſunt probari ratione naturali:* ita S. Tho-
mas hîc articulo primo, & communiter omnes
contra Remondum Lullum, & aliquos alios.

Probatur primò ex Scripturis, & Patribus,
qui docent totum iſtud haberi tantùm ex di-
uina reuelatione, vt apud S. Matthæum 16.
cap. Chriſtus Dominus ait, *nemo nouit Filium
niſi Pater, neque Patrem quis nouit, niſi Filius,
& cui Filius voluerit reuelare:* quò loci addit,
non carnem & ſanguinem, id eſt, nullum purum
hominem mortalem, ſed Deum Patrem per
reuelationem iſtud myſterium docuiſſe ſan-
ctum Petrum: item ex Patribus, vt S. Baſilio
epiſtolâ 43. S. Ambroſio, & pluribus aliis, quos

I. Feuardentius ſuis commentatiis ad caput 5.
libri ſecundi S. Irenæi, aduerſus hæreſes, &
capite 48. refert.
Secundò probatur ratione: nullum datur
medium petitum à rebus ſolùm naturaliter
cognitis, quo cognoſcamus, vel à priori, vel à
poſteriori eſſe in Deo tres perſonas realiter
diſtinctas, ſecundam procedere per genera-
tionem à prima, & tertiã à duabus primis, non
quidem *à priori*, quia ſiſtendo in ſolo lumine
naturali videmus generationẽ conuenire tan-
tùm viuentibus ſuâ naturâ corruptibilibus:
nam Angeli nec generant, nec generantur: at
naturaliter cognoſcimus Deum eſſe incorru-
ptibilẽ, immotabilem, & licet naturaliter cog-
noſcamus cognitionem & amorẽ eſſe in Deo,
non tamen naturaliter cognoſcimus perſonas
aliquas diuinas produci ad intra, diſtinctas
II. realiter ab intelligente & amante, cùm etiam
nos Chriſtiani credamus Filium & Spiritum
ſanctum cognoſcere, item Spiritum ſanctum
diligere, nec tamen credamus, imò negemus
Filium ad intra producere aliquid per ſuam
cognitionem, item Spiritum ſanctum produ-
cere aliquid per dilectionem: tum etiam quia
omnis cognitio *à priori* eſt per cauſam: at in
Deo ad intra nihil eſt creatum, & quando v-
num eſt ratio ponendi aliud ad intra, quantũ
pertinet ad ea, quæ reſpiciunt hoc myſterium,
ea ſunt omninò nobis incognita per rationem
naturalem, vt ratio ſequentis partis oſtendit.
Quòd etiam myſterium hoc non poſſit pro-
bari *à poſteriori*, ſeu *per effectus*, probatur: om-
nes effectus procedũt à Deo, vt eſt vnus: vnde
vulgare illud axioma, *actiones Dei ad extra ſunt*
III. *indiuiſæ*, quia ſunt à tribus perſonis, quantum
vnam tantùm numero habẽt potentiã crean-
di: & licet tres ſint perſonæ, quæ creant, nec
vna perſona diuina creet ſine aliis duabus,
nec econtra; attamen ipſe effectus non id
oſtendit per ſeipſum: tum quia ſuppoſitũ præ-
ciſe ſumptum non concurrit efficiẽter ad pro-
ductionem effectus, ſed eſt ſolummodò tan-
quam conditio quædam prærequiſita ad agen-
dum, vt patet ex myſterio Incarnationis: tum
etiam quia per relationem effectus ad cauſam
ipſa ſolummodò virtus producendi cognoſci-
tur explicitè, & non ipſum habens vim produ-
cendi effectum, quia virtus agendi ſeſe habet
ad illum formaliter; ſuppoſitum verò dunta-
xat materialiter, tanquam id quod eſt habens
talem virtutem in ſeipſo; vnde ad cognoſcen-
IV. dum virtutem ex ſuo effectu, ſatis eſt ex parte
ſuppoſiti eius cognoſcere indeterminatè, & in
cõfuſo illam eſſe in ſuppoſito, nec eſt neceſſa-
riũ ſcire eam eſſe in pluribus ſuppoſitis, vel in
vno tantùm, quãdo ipſe effectus non repræſen-
tat illam perfectè, vt eſt in tribus ſuppoſitis.
Nec obſtat, quòd veſtigium Trinitatis dica-
tur relucere in creaturis, nec quòd dicamur
creati ad imaginẽ Dei. Nam hoc tantùm ſenſu
aliquod veſtigium Trinitatis dicitur relucere
in creaturis, quia quædam in illis relucẽt, quæ
per appropriationem accõmodantur ipſis di-
uinis perſonis, quæ tamen à parte rei, & de fa-
cto ſunt abſoluta eſſentialia, & cõmunia om-
nibus perſonis diuinis, quemadmodũ veritas
Patri, ſapientia Filio, bonitas Spiritui ſancto,
vel quia potentiæ dantur in noſtra anima ra-
tionali, quæ ſeruant aliquam inter ſe diſtin-
ctionem, & habent aliquam identitatem cum

A anima, vel etiam ratione actuum eiuſmodi V.
potentiarum; quo pacto homo dicitur etiam
factus ad imaginem Dei: ſed cùm hæc ratio
imaginis ſit imperfecta, non poteſt nos dedu-
cere in cognitionem Trinitatis.
Et hæc non tantùm probant hoc myſterium
eſſe de facto inſcrutabile ſolâ naturali ratio-
ne, ſed etiam poſſibilitatem eius eſſe inſcruta-
bilẽ ratione naturali, cùm enim eſſe & poſſe in
Deo ad intra identificẽtur, qui ratione natura-
li probaret tres perſonas poſſe eſſe in diuinis,
probaret rem de facto ita ſeſe habere.
Obiicitur multa apud Philoſophos Gen-
tiles, vt apud Triſmegiſtum, apud Platonem,
apud Sibyllas in ſuis verſibus, & apud pleroſ-
que alios, (vt Auguſtinus Eugubinus fusè per-
ſequitur libro 1. *de perenni Philoſophia* cap. 5.
& ſequentibus) haberi de hoc myſterio Tri- VI.
B nitatis, quibus conſtat eos cognouiſſe illud.
Reſpõdetur Philoſophos Gentiles accepiſſe
iſtam cognitionem ab Hebræis, cum quibus
aliqui eorum ſunt conuerſati, vel ex lectione
librorum Hebræorũ; ſicque ſemper habuiſſe
totum iſtud ex aliqua reuelatione ſaltem me-
diata, quatenus nimirum hoc myſterium fuit
per fidem reuelatũ iſtis Hebræis, qui id docue-
runt iſtos Philoſophos, vel ſaltem reliquerunt
ſcripto, quod deuenit in manus iſtorum Gen-
tiliũ, vt S. Iuſtinus Martyr docet oratione pa-
rænetica *ad gentes*, Clemens Alexandr. lib. 6.
ſtromatum. Et quod ad Sibyllas ſpectat S. Hie-
ronymus lib. 1. *contra Iouinianum*, S. Auguſti-
nus lib. 18. *de Ciuitate Dei* cap. 23. docent eas
id accepiſſe per reuelationem à Deo in præ-
mium ſuæ virginitatis.
C Secunda propoſitio. *Suppoſitâ etiam reuela-* VII.
tione huius myſterij, nimirum, quòd detur de fa-
cto, adhuc tamen veritas eius non poteſt probari
euidenter aliquâ efficaci ratione purè naturali.
Propoſitio eſt contra Richardum à *S. Victore*
lib. 1. *de Trinitate* cap. 4. lib. 3. cap. 5. eſt ta-
men communis, & ſequitur ex præcedenti
propoſitione.
Probatur: vt aliqua veritas fidei oſtendatur
euidenter per aliquam rationem efficacem
purè naturalem, ſuppoſitâ etiam eius reuela-
tione, requiritur, vt eius medium ſit purè na-
turale, deſumptũ ex rebus creatis, vt conten-
tis intra ordinem naturæ, & quòd habeat ne-
ceſſariam claram & euidentẽ connexionẽ, cum
exiſtentia huius myſterij; quia omnis noſtra
cognitio naturalis de Deo deſumitur ex crea-
D turis, vt colligitur ex cap. 1. *ad Romanos*: at vt VIII.
patet ex dictis, nullum tale medium datur,
quia omnis creatura eſt à Deo vt vno: ergo
veritas huius myſterij etiam ſuppoſitâ fide &
eius reuelatione non poteſt clarè, & efficaci-
ter oſtendi ſolâ naturali ratione.
Addidi primùm huic concluſioni hanc par-
ticulam, *ratione purè naturali*, quia hæc veritas
poteſt oſtendi aliquâ ratione Theologicâ, id
eſt, vel ex vna de fide, & altera naturali, vel
ex duabus de fide, vt patet ex pluribus, quæ
diximus de diuinis proceſſionibus, & perſo-
nis: ſed talis ratio non eſt propriè loquendo
purè naturalis, vt docuimus primâ quæſtione
huius partis.
Secundò loco addidi hanc particulam *eui-*
denter & efficaci ratione, certum enim eſt ſup-
poſitâ fide quædam motiua etiam naturalia
poſſe excogitari à Theologo, quibus proba-

I. bilis, & prudens aſſenſus ingeneretur, eirca A
hoc myſteriom, quateous ſic oſtenditor ſol-
uendo omoia argumenta, quæ fiunt contra il-
lud, & petuntur ea rebus natoralibus, vel
ex attributis Dei cognitis ſolo naturæ lumine
oihil obſtare, quin vna tantùm eſſeotia diui-
na & tres perſonæ ſint in Deo, & proinde rem
ita ſe habere. Hæc tamen argumenta præciſè
ſumpta non coguot intellectum ad oeceſſa-
rium & euidentē aſſenſum, ſicut oec medium
ſolummodò probabile, ex vi propria cogit in-
tellectum ad euidenter, & oeceſſariò aſſen-
tiendum concluſioni veræ quidem & oeceſſa-
riæ, ſed tamen ſolummodò oſtenſæ per me-
dium probabile.

Hinc patet quid ſentiendum ſit de omnibus
illis rationibus, quas tam Richardus *à ſancto*
II. *Victore*, quàm Remondus Lullus & alij con- B
gerunt, vel adhuc poſſunt excogitare pro de-
monſtranda veritate huius myſterij, per ra-
tiones euidentes neceſſarias, purè tameo na-
turales: ſcilicet illas habere tantùm ſpeciem
probabilitatis, vt ſuadeant, oon tamen vt
cogant ad aſſenſum, ſed ſemper reſtare ali-
quid Philoſophu, quod reſpondeat, ne coga-
tur aſſentiri, vt inooreſcet diſcurrenti per eiuſ-
modi ratioues; oon quòd iotellectus per ta-
lem aſſenſum, vel diſſenſum iudicet rem ea
parta obiecti ſeſe habere aliter, vel poſſe ſe
habere; hic enim aſſenſus oon reperitur in ho-
mine verè Chriſtiano, ſed iudicabit tantùm,
quòd licet obiectum ita ſeſe habeat de facto,
id tamen non iudicari certum ea vi & efficacia
talis medij, ſeu motiui, quod tantùm eſt pro-
babile.

III. Neque hoc quidqoam derogat dignitati hu- C
ius myſterij, quin potiùs ad illam cōfert. Nam
quò aliquid eſt remotius à rebus creatis, eò vi-
detur eſſe diuinius, & minima etiā de illo cog-
oitio nobilior, vt ipſemet Ariſtoteles in Meta-
phyſicis cenſet de ea cognitiooe, quam habe-
mus de Deo.

An autem aliqua euidēs cognitio huius my-
ſterij poſſit aliter haberi, quàm vel per fidem,
vel per claram viſionū eſſentiæ diuioæ, diſpu-
tatur ex profeſſo à Theologis tertiâ parte, vbi
agunt de ſciētia infuſa animæ Chriſti Domini.

Articvlvs II.

Quid ſit notio.

CVm præcedenti artic. docuerimus myſte-
IV. rium hoc ſolâ reuelatione eſſe cogoi- D
tum, & tradiderimus io Deo tres eſſe diſtin-
ctas perſonas, habētes vnam, eandémque ou-
mero ſubſtātiam: nunc videndum eſt, quibus
modis vel ſignis, illud oobis innoteſcat, vel
etiam aliis nos de hoc interrogantibus expli-
care poſſimus: illud autem, quo hanc diſtin-
ctiooē perſonarū dignoſcimus, vocatur *notio*.

Duplex autem poteſt diſtingui *notio*, *forma-*
lis vna, altera *obiectiua*. Prior nihil eſt aliud,
quàm formalis ille cooceptus, quo iotelligi-
mus, vel explicamus propriā rationē alicuius
perſonæ, *obiectiua* eſt obiectiuus ille cōceptus,
ſeu ratio quâ conſideramos io reipſa, ſeu quâ
cognoſcimus, & explicamus rem cognitam, vt
ab aliis diſtinctam; vnde hæc tenet ſe ex parte
rei cognitæ, eique ineſt, illa verò ineſt tantùm
iotellectui cognoſceoti: hic agimus tantùm

de notiooe ſumpta poſteriori modo. V.
Quod ergo ſpectat ad hāc quæſt. in titulo art.
propoſitam, reſpondetur notionē rectè poſſe
hoc modo definiri: *Notio eſt propria quædam*
ratio cognoſcendi, ſeu *quædam proprietas alicuius*
perſonæ diuinæ, quæ per cognitionem apprehenſa
facit cognoſcere eam perſonam, cuius eſt notio, eſſe
diſtinctam ab alia: hæc definitio colligitur ex
S. Thoma, hâc quæſtione articulo 3. & omnes
Scholaſtici eam communiter admittunt.

Probatur explicatione ſingularum eius par-
tium, & primò, loco generis ponitur, *ratio*, quia
ootio debet eſſe aliqua forma enūtiata in abſ-
tracto, quatenos ita eſt propria ratio cogno-
ſcendi, vt ſit magis præcipua, quâ cognoſca-
mus vnam ex perſonis diuinis, eſſe diſtinctam
ab alia; ſi enim attendamus tantùm ad vim, &
ſignificationem huius nominis, *notio*, non eſt VI.
abſolutè requiſitum, vt id, quod eſt ootio, ſit
forma quædam in abſtracto; ſed ſufficit, quòd
ſit nobis ſignum cognoſcendi vnum, vt diſtin-
ctum ab alio, quod etiam poteſt habere locum
in quibuſdam concretis, vt poteſt facilè anim-
aduerti etiam in rebus creatis.

Deinde eadem particula, *ratio*, ſeu *proprie-*
tas, additur, vt intelligamus, quòd inter con-
ditiooes ootioois requiratur, vt hæc ratio ſeu
proprietas ſit in ratione proprietatis adæqua-
ta, completa, totalis, & non tantùm aliqua
partialis, quia omnes & ſingulæ partiales eiuſ-
modi ratiooes includuntur in totali, comple-
ta, & adæquata, & ſic hâc cognitâ, & illæ ſimul
cognoſcuntur; ſicque oon poſſuot facere ali-
quam ſpecialem notionem.

Secundò eadem particula additur, vt ſigni-
ficetur requiri ad ratiooem notionis, quòd ſit VII.
forma ſeu proprietas importata per modum
formæ permanentis, ſtabilis, & oon per mo-
dum duntaxat alicuius tendentis in terminū,
quia perſona eſt ſtabilis, & forma, & perſona-
litas eſt forma quædam permanēs, & quæ ha-
bet ſignificatiooē ad modum rei permanentis.

Secundo loco in hac definitione notionis,
additur hæc particula, *propria*, quoniam illud
quod eſt cōmune, non poteſt eſſe ratio cogno-
ſcendi vnū, prout diſtinguitur ab alio: at notio
io diuinis debet eſſe ratio cognoſcendi vnam
perſonam, vt diſtinctam ab alia, vel duabus.

Tertiò hæc particula, *per cognitionem appre-*
henſa, quia in tantum aliqua proprietas eſt no-
tio, in qoantum cooperat cognitionem, quam
cauſat io oobis de re cognita, vt diſtincta ab a-
liqua alia: & quia talis ootio nihil eſt aliud io VIII.
re, quàm conceptus aliquis obiectiuus, nobis
notificans eius diſtinctionem & conditionem;
ideò ſicut aliquid in tantum dicitur propriè
conceptus obiectiuus, in quātum reſpondere
poteſt alicui formali cōceptui ſeu cognitioni,
ita etiam in tantum aliquid propriè eſt notio,
in quantom habet ordinem ad cognitiooem,
quæ poſſit ab intellectu formari.

Vltima pars additur, vt diuinæ notiones diſ-
tinguātur à notionibus aliarū rerum; nam di-
uinæ ſunt pro diſtinguendis & dignoſcendis
perſonis diuinis, vt diſtinctis à ſe inuicem.

Aliqui inſuper addunt, vt ratio illa, quæ
propriè eſt notio, importet aliquam dignita-
tem eius perſonæ, cui eſt propria: & ſanctus
Thomas hâc quæſtione articulo tertio io ſo-
lutione ad quartum videtur indicare. Secun-
dò, vt hæc ratio, ſeu forma, quam ootio im-

I. portat, ſit aliquid reale & poſitiuum: ſed ſi ſpectemus præciſam rationem notionis, quatenus notio eſt, neutrum videtur eſſe abſolutè neceſſarium ad notionem, quia ſufficit ad illam, quòd ſit aliqua ratio obiectiua in re, quâ cognoſcamus vnum diſtingui ab alio, & quòd cognoſcamus illud, vt tale: at hoc poteſt competere alicui negationi, quia ipſemet etiam Deus cognoſcitur, non tantùm viâ affirmationis, ſed etiam negationis, vt poſt ſanctum Dionyſium libro *de cœleſti hierarchia* capite primo, poſt ſanctum Auguſtinum tractatu vigeſimo tertio in S. Ioannem, & in Pſalmum 85. S. Thomas monet quæſtione tertiâ huius partis. Similiter ratio notionis poteſt conuenire alicui, quòd nullam perfectionem dicat in obiecto cognoſcendo, ſed potiùs abſtrahat ab illa, dummodo noſter intellectus per il-
II. lud poſſit deuenire in cognitionem rei tanquam diſtinctæ ab alia, & illud ſit aliquid proprium obiecti cognoſcendi.

Nec obſtat, quòd notio debeat eſſe aliqua ratio obiectiua, nulla autem negatio ſit propriè in Deo, cùm Deus ſit ens maximè poſitiuum, & perfectum, nam Deus ita eſt ens maximè poſitiuum, vt tamen ſint in illo aliquæ rationes poſitiuæ minus nobis cognitæ, quæ fundent aliquas negationes, vt patet ex dictis de vnitate, per quas negationes deueniamus in cognitionem alicuius perfectionis exiſtentis in illo etiam formaliter, vt per negationē materiæ, compoſitionis, mutationis cognoſcimus eum eſſe maximè ſimplicem, actum puriſſimum, & ſummè ſpiritualem, & hoc tunc habet locum, quando eiuſmodi negationes ſunt nobis notiores propriis ſuis fundamentis, vt
III. ſæpè contingit etiam in rebus creatis, ſicque ad rationem notionis ſumptam præciſè non requiritur abſolutè, quòd notio ſumpta formaliter ſit aliquid reale, poſitiuum & importans aliquam dignitatem eius, cuius eſt notio.

Articvlvs III.

Vtrum notiones admittendæ ſint in diuinis.

QVOD ſpectat ad difficultatem in titulo propoſitam, Præpoſitiuus doctor antiquiſſimus exiſtimauit, vt eſt apud S. Thomam, hâc quæſtione art. 2. & poſt illum nonnulli alij, notiones non eſſe admittendas in diuinis, quòd illæ videantur repugnare ſimplicitati Dei, cùm notio debeat eſſe forma quædā abſtracta, & proinde diſtincta ab eo, in quo eſt; ſicque denotare in Deo aliquam compoſitio-
IV. nem, nimirum ex tali forma, & eo, quod conſtituitur in tali eſſe formali: at nulla compoſitio datur in diuinis, quælibet diuina perſona eſt ſimpliciſſima: ergo nullam debet habere notionem in ſeipſa; vnde Præpoſitiuus nullum admittebat abſtractum in Deo, & vbicumque reperiebat illud dictū de Deo, explicabat per concretum, exempli gratiâ, paternitas Pater, filiatio Filius, & ſic de reliquis.

Communis tamen ſententia Theologorum, cum qua concludimus, eſt, *aliquas notiones eſſe admittendas in diuinis*: ita S. Thomas hîc art. 2. omnes eius interpretes & alij Scholaſtici in primum ſententiarum ad diſtinctionem 26. & alios ſequentes.

Probatur primò auctoritate Patrum, vt S. Baſilij epiſtolâ quadrageſimâ tertiâ, vbi ait, eas
A eſſe neceſſarias, vt de Trinitate habeatur inconfuſa cognitio: ſancti etiam Auguſtini libro quinto *de Trinitate* capite ſexto, vbi ait, aliam eſſe notionem, *quâ Pater æternus intelligitur, vt genitor, & aliam, quâ ingenitus*: quod teſtimonium ſancti Auguſtini non ſoluitur, ſi quis dicat illud tantùm intelligi de actu intelligendi, ſeu de notione tantùm formali: nam ex antecedentibus, & conſequentibus ſatis patet eum admittere notionem obiectiuam in diuinis: & præterea patet ex dictis aliquam obiectiuam notionem ex parte rei, debere correſpondere formali noſtræ notioni. V.

Probatur ratione fundatâ in neceſſitate admittendi illas: nam oportet Catholicos ab hæreticis interrogatos, quonam modo vna perſona diuina, exempli causâ, Pater con-
B ſtituatur Pater, & quomodo dignoſcatur diſtinctus à Filio, reſpondere aliquid, aliàs fides VI.
noſtra de hoc myſterio videretur eſſe inanis: at tali quæſtioni & aliis ſimilibus rectè reſpondemus per ipſas notiones, ſcilicet Patrem conſtitui paternitate, & per illam cognoſci, vt diſtinctum à Filio, & ſic de cæteris notionibus: nam vnicuique illarum eſt ſpecialis quædam ratio obiectiua, quâ ſpeciali modo vna perſona diuina cognoſcatur, vt diſtincta ab aliis.

Neque argumentum Præpoſitiui obſtat quidquam veritati huius propoſitionis, nam ita admittimus in diuinis abſtracta, vt tamen illa non diſtinguantur formaliter, vel realiter, vel ex natura rei à ſuis concretis, ſed tantùm vel virtualiter ab eſſentia, vel à ſuis concretis ſolummodò penes modum ſignificandi, & vt incluſum, ab includente, quemad-
C dum patet ex dictis: at diſtinctio virtualis, vel VII.
alius ſolummodò, & alius modus ſignificandi non tollit ſimplicitatem, nec inducit compoſitionem, vt ſuprà obſeruauimus.

Vltimò, vtimur tantùm nominibus abſtractis, vt ſignificemus maximam ſimplicitatem eorum, quæ ſunt in Deo, vt ſanctus Bernardus ſermone 80. *in Cantica Canticorum*, & ſanctus Thomas hîc articulo ſecundo docent: dum verò vtimur concretis nominibus ſignificamus ea eſſe entia completa ſubſiſtentia, quod genus loquendi nullam arguit in illis imperfectionem, vel compoſitionem propriè dictam.

Articvlvs IV.

Quot ſint notiones in diuinis.

D SIT hæc propoſitio. *Quinque tantùm notiones dantur in diuinis*, ita S. Thomas hîc articulo tertio, & omnes communiter, nimirum, VIII.
innaſcibilitas, paternitas, filiatio, ſpiratio actiua, & ſpiratio paſſiua.

Probatur: tot dantur ſolummodò notiones in diuinis, quot haberi poſſunt ex his duobus reſpectibus *à quo alius*, & *qui ab alio*, quia penes eos eſt omnis diſtinctio perſonarum in diuinis, ſed hi duo reſpectus dant ſolummodò quinque notiones, nunc enumeratas; primus quidem reſpectus tres in Patre, ſcilicet *innaſcibilitatem, paternitatem, & ſpirationem actiuam*: *innaſcibilitatem*, quia Pater ita eſt *à quo alius*, vt ipſe à nullo ſit, quouis genere proceſſionis, & hoc eſt proprium & peculiare illi; nam duæ aliæ perſonæ ema-

Digitized by Google

I. nant, & habent principium aliquod, vt patet
ex dictis de diuinis emanationibus, & ex di-
cendis proximâ quæſtione.
Secundo loco illa eadem habitudo, ſeu re-
ſpectus dat aliam ſpecialem notionem diſtin-
ctam à præcedenti, in ratione notionis, quia
eſt quædam ſpecialis ratio cognoſcendi Pa-
trem, quatenus Filius eſt ab illo, ſecundùm
quam non cognoſcitur per innaſcibilitatem,
quia cognoſcendo vt Patrem, loquendo præ-
ciſè, non cognoſcimus eum vt primam per-
ſonam improductam, quouis genere proceſ-
ſionis, cùm & in rebus creatis videamus pa-
ternitatem coniunctam cum modo eſſendi ab
alio, tanquam principio, & Pater diuinus his
duabus notionibus diſtinguitur à Filio diui-
no, & vt talis cognoſcitur à nobis.
Tertiò, illa eadem habitudo ſeu reſpectus
II. dat Patri diuino tertiam aliam notionem, ſci-
licet *actiuam ſpirationem*, quia eſt is, à quo eſt
etiam Spiritus ſanctus, qui eſt alius, & ab eo
diſtinctus, & per hanc notionem cognoſci-
mus Patrem eſſe diſtinctum à Spiritu ſancto:
quia verò eſſe principium Spiritus ſancti eſt
commune Patri & Filio, fit, vt hæc notio ni-
mirum actiua ſpiratio, ſit communis notio Pa-
tri & Filio quæ tamen communitas, quia non
eſt reſpectu omnium perſonarum diuinarum,
ſed tantùm reſpectu duarum, non impedit,
quin hæc actiua ſpiratio maneat vera & pro-
priè dicta notio, cùm per illam duæ illæ per-
ſonæ innoteſcant nobis, vt diſtinctæ realiter à
tertia.
Ab eo item reſpectu, quem vocamus, *qui ab
alio*, duas adhuc habemus notiones, primò *fi-
III. liationem*, eo enim ipſo, quo Filius eſt per ge-
nerationem à Patre, cognoſcimus illum eſſe
diſtinctum à Patre, cùm nihil generet ſeipſum:
deinde habemus & *ſpirationem paſſiuam*,
quia enim Spiritus ſanctus procedit à Patre
& Filio, eo ipſo, quo ab illis ſpiratur, ſatis in-
noteſcit nobis diſtinctus ab aliis duabus per-
ſonis; ſicque dantur in diuinis prædictæ quin-
que notiones.
Quòd verò nullæ aliæ dentur præter iſtas
quinque, probatur: nam vel illæ eſſent iſtæ,
nimirum *ingenerabilitas actiua, & inſpirabili-
tas paſſiua in Filio*; item *ingenerabilitas paſſiua,
& inſpirabilitas actiua in Spiritu ſancto*; vel eſ-
ſet *ipſa potentia generandi in Patre*, vel *actus
generationis*, vel *ipſa ratio, & habitudo princi-
pij*, vel *ipſamet origo perſonarum diuinarum*: at
nihil horum auget numerum diuinarum no-
IV. tionum, quia de ratione notionis propriè di-
ctæ eſt, quòd in ratione notionis, ita ſit diſ-
tincta ab alia, vt vna perſona diuina cogno-
ſcatur per eam ſpeciali modo diſtincta ab alia
perſona diuina, ſecundùm quam non cogno-
ſcitur, per aliam notionem: ſicque ad hoc, vt
noua detur notio diſtincta ab enumeratis, de-
bet in nulla illarum includi, in ratione notio-
nis, vt etiam patet ex obſeruatis articulo ſe-
cundo, circa primam particulam definitionis
diuinæ notionis: at omnes illæ rationes cog-
noſcendi, quæ iſtis nominibus nunc enumera-
tis ſignificantur, ita quinario illo numero à no-
bis aſſignato includuntur, vt vel careant con-
ditionibus requiſitis ad notionem, vel vt in-
telligantur in illis quinque.
Et primò id oſtenditur *de ingenerabilitate
actiua & inſpirabilitate paſſiua*, reſpectu Filij,
A quia filiatio illa, quam nos Catholici appre- V.
hendimus in ſecunda perſona Trinitatis, non
eſt qualiſcumque, ſed quæ tam extenſiuè,
quàm intenſiuè adæquet totam vim generan-
di, quæ eſt in diuinis, quæque vim ſpirandi
ſecum aduehat, quia per illam quidquid eſt
in Patre exceptâ ſolâ paternitate communi-
catur Filio, & proinde hæc notio facit, vt no-
ſter intellectus cognoſcat ſecundam perſo-
nam Trinitatis etiam carere actiuâ generabi-
litate, paſſiuâ ſpirabilitate, & ſic duæ illæ con-
fictæ notiones ſunt ſuperuacaneæ.
Et quod dicimus de iſta *ingenerabilitate,
& inſpirabilitate* reſpectu Filij, hoc idem ac-
commodari poteſt tam ingenerabilitati paſ-
ſiuæ Spiritus ſancti, quàm actiuæ eius in-
ſpirabilitati; nam nomine *ſpirationis* intelli-
gimus in diuinis vim adæquatam intenſiuè &
B extenſiuè. VI.
Deinde poteſt addi, quòd licet notio præ-
ciſè quatenus notio non debeat neceſſariò
importare, ſeu denotare aliquam ſpecialem
dignitatem in eo cuius eſt notio, vt oſtendi-
mus; attamen quatenus eſt notio perſonæ, ſeu
quædam ratio notificans nobis perſonam di-
uinam, vt diſtinctam à quacumque alia per-
ſona diuina in ratione perſonæ, debet ſigni-
ficare aliquam excellentiam, & dignitatem
in ea, quia vt etiam agendo de ratione per-
ſonalitatis docuimus, denominatio perſonæ,
& perſonalitatis tribuitur ſpeciali titulo natu-
ræ intellectuali, ad denotandam eius digni-
tatem: ergo vt aliquid nobis notificet perſo-
nam diuinam ab alia diſtinctam in ratione per-
ſonæ, & quatenus eſt talis, debet ex præciſa
C ſua ratione importare aliquam dignitatem in VII.
tali perſona: quo modo ſanctus Thomas rela-
tus ſuprà eſt intelligendus & conciliandus
cum iis, quæ diximus: at hæc vtraque inge-
nerabilitas actiua in Filio, & Spiritu ſancto,
item paſſiua in Spiritu ſancto, item inſpirabi-
litas paſſiua in Filio, actiua in Spiritu ſancto,
nullam important in illis ſpecialem digni-
tatem, quæ non includatur & intelligatur per
filiationem, & ſpirationem paſſiuam: vnde
non debent augere quinarium numerum di-
uinarum notionum.
Idem probatur *de potentia generatiua, & actu
generationis in Patre*: hæc enim non conſtituũt
alias notiones à paternitate; nam vel ſumun-
tur ſecundùm illud eſſentiale, quod includunt
præciſè in ſeipſis, abſque eo quod illa conſti-
tuit in eſſe notionali, & proprio alicuius per-
D ſonæ diuinæ, vel ſumuntur ſecundùm illud, VIII.
quod facit, vt ſint notionalia: ſi conſideren-
tur priori modo, non poſſunt conſtituere ali-
quam ſpecialem notionem, quia ſic ſunt ali-
quid commune omnibus perſonis diuinis;
nam eſſentialia ſunt communia omnibus: no-
tio autem debet neceſſariò eſſe aliquid pro-
prium eius perſonæ, cuius eſt notio, vt patet
ex dictis circa definitionem notionis: ſi conſi-
derentur ſecondo modo, iam ita ſunt idem
cum paternitate, vt nullâ ſpeciali ratione diſ-
tincta ab aſſignatis notionibus notificent no-
bis primam perſonam Trinitatis; quod idem
poteſt dici *de potentia actiua ſpiratiua, & de
actu ſpirationis*.
Tertiò, idem oſtenditur *de ipſa ratione, &
habitudine principij*; hæc enim importatur, &
explicatur ipſâ relatione paternitatis in Pa-

I. tre, & ſpirationis actiuæ in Patre & Filio, hæc A
ratio principij in diuinis ad intra quidquam
amplius nobis notificat, quàm duæ illæ notio-
nes diuinæ, *paternitas, & ſpiratio actiua* nobis
notificent, ſicut nec *ratio principiati* pro co-
gnoſcenda diſtinctione perſonarum diuinarum
à ſe inuicem, nihil amplius declarat nobis,
quàm *filiatio & ſpiratio paſſiua* explicent, ſimi-
liter nec *ratio imaginis*, aut *Verbi*, plus nobis
ſignificat de ſecunda perſona Trinitatis, vt
ſpecialiter diſtincta à Patre, vel Spiritu ſan-
cto, quàm ipſa eius *filiatio*; ſicque defectu
ſecundæ conditionis requiſitæ ad notionem,
hæc & ſimilia non poſſunt eſſe notiones.
Vltimò idem probatur *de ipſis originibus di-
uinis*, quia notio debet eſſe aliqua ratio, quæ
apprehendatur, vt quaſi exiſtens ſtabilis in
perſona diuina, cuius eſt notio: quemadmo-
II. dum patet ex definitione notionis: at ipſæ B
origines diuinæ non apprehenduntur tan-
quam aliquid exiſtens in perſonis, ſed per
modum cuiuſdam viæ, & tendentiæ ad per-
ſonas diuinas, tanquam ad terminos, vt per ſe
patet: ergo diuinæ origines non poſſunt ſibi
vendicare rationem notionis.
Obiicitur ex nunc dictis: licet ad rationem
notionis, quâ præcisè eſt notio, non requira-
tur, quòd ſit aliquid poſitiuum, vel impor-
tans dignitatem; attamen quatenus eſt notio
perſonæ, debet ſignificare dignitatem, & eſſe
aliquid poſitiuum, cùm ſit aliqua eius pro-
prietas, & obiectiua ratio inexiſtens ei: at ipſa
innaſcibilitas, quam recenſemus inter varas
notiones perſonarum diuinarum, non eſt for-
maliter aliquid poſitiuum, cùm ſit mera ne-
III. gatio cuiuſcumque proceſſionis paſſiuæ, ſeu C
eſſendi ab alio, nec importat aliam dignita-
tem, ab ea, quæ importatur in diuina pater-
nitate: ergo vel innaſcibilitas nullam conſti-
tuit notionem in diuinis, vel ad ſummum non
aliam & diſtinctam à notione paternitatis; ſic-
que non erunt quinque, ſed tantùm quatuor
diuinæ notiones.
Reſpondetur notionem innaſcibilitatis poſ-
ſe conſiderari duobus modis: primò iuxta
ſuum formale conſtitutiuum in ratione talis,
ſeu innaſcibilitatis; deinde ſecundùm modum
ſignificandi, iuxta quem à nobis explicatur:
ſi ſpectetur poſteriori modo, illam eſſe nega-
tionem, quia hæc eſt ratio primi principij,
quam innaſcibilitas etiam importat, vt non
poſſit explicari niſi per negationem accipien-
di ſuum eſſe ab alio, quamadmodum patet ex
ipſa definitione principiorum, apud Ariſtote-
IV. lem libro primo *phyſicorum* capite quinto, D
principia ſunt, *quæ neque ex ſeſe inuicem, nec
ex aliis, ſed ex quibus omnia ſiunt*, vt ſanctus
Thomas etiam notat ſequenti quæſtione arti-
culo quarto in ſolutione ad primum: ſi autem
innaſcibilitas conſideretur ſecundùm ſuum
formale, quod eſt radix negationis illius, per
quam explicatur à nobis, tunc illam eſſe ali-
quid reale, & poſitiuum, incluſum quidem in
ipſa paternitate, vt eſt talis primæ perſonæ in
diuinis, quia eſt vna ſimpliciſſima ratio, non
tamen completè ſignificata, nec à nobis ex-
plicata ex modo noſtro ſignificandi, & expli-
candi ſolo nomine paternitatis: cùm enim di-
uinæ notiones admittantur potiſſimùm pro-
pter noſtrum modum cognoſcendi, & diſtin-
guendi perſonas diuinas, & propter noſtrum
modum loquendi de illis, vt patet ex ſancto V.
Auguſtino libro quinto *de Trinitate* capite
ſexto, & ex dictis ſuprà, & præterea nomina
à nobis impoſita Deo imponantur ei ex co-
gnitione creaturarum, quatenus cognoſcendo
aliquam perfectionem in creaturis, vel ali-
quid eſſe perfectionem, quod tamen non eſt
in creaturis, transferimus eam ad Deum, &
nomen quod eam ſignificat, tribuimus Deo,
vt docet ſanctus Thomas hâc parte quæſtione
decimâ tertiâ, per aliquem ordinem, & pro-
portionem perfectionum, quas eiuſmodi no-
mina ſignificant in creaturis; ideò fit, vt, quia
paternitas in rebus creatis eam tantùm nobis
ſignificat dignitatem perſonæ, quâ vna pro-
cedit ab alia, per generationem, nec ſimul
nobis ſignificat perfectionem eſſendi à nullo
alio; ideò inquam fit, vt præter paternitatem
debeat etiam admitti à nobis ipſa *innaſcibili- VI.
tas* in ratione ſpecialis diuinæ notionis, quæ
ſignificet, & explicet nobis ſpecialem illam
dignitatem primæ perſonæ, quâ per nullam
omnino proceſſionem eſt ab alio; reliquæ ve-
rò commemoratæ negationes ingenerabilita-
tis & inſpirabilitatis minimè, cùm illæ nihil
explicent ſpeciale, quàm quod filiatio & ſpi-
ratio diuinæ nobis ſignificent.
Atque ex nunc dictis patet, quid ſit reſpon-
dendum ad id, quod nonnulli obiiciunt, ſci-
licet ſi paternitas conſiderata inadæquatè, &
incompletè, vt eſt aliquid poſitiuum, fundat
duas notiones in prima perſona Trinitatis,
futurum, vt quia poſſumus conſiderare alias
notiones diuinas etiam incompletè & inadæ-
quatè, nunc ſub vna ratione, nunc ſub alia,
vt ſint longè plures notiones, quàm quinque, VII.
quod tamen eſt contra noſtram propoſitio-
nem.
Patet, inquam, quid ſit reſpondendum, ſci-
licet diuinas notiones admitti potiſſimùm
propter noſtrum modum diſtinguendi, &
cognoſcendi perſonas diuinas, vt diſtinctas:
iuxta quem noſtrum modum diuina paterni-
tas, ſub duobus inadæquatis conceptibus in-
tellecta rectè fundat nobis duas prædictas no-
tiones, vt nunc expoſuimus. reliquas verò et-
iam inadæquatè & incompletè conceptas mi-
nimè: cùm modus ille noſter concipiēdi fun-
detur in ea cognitione, quam habemus de
creaturis, quæ tranſlata in Deum non ſubmi-
niſtrat nobis in vnaquaque notione duos, vel
plures conceptus inadæquatos, qui per or-
dinem ad cognitionem, quam habemus de
creaturis, fundant nobis duas, vel plures ra-
tiones perfectas in ratione notionis, quibus VIII.
diſtinguamus vnam perſonam diuinā ab aliis,
& vt ſic diſtinctam cognoſcamus: quomodo
autem innaſcibile ſeu ingenitum negetur da
prima perſona Trinitatis ab aliquot ſanctis
Patribus, & quo etiam ſenſu poſſit interdum
dici de eſſentia diuina; explicabitur ad quæ-
ſtionem ſequentem.

ARTICVLVS V.

Reſpondetur quibuſdam dubiis.

QVÆRES primùm quiſnam ſit ordo in-
ter has quinque notiones.
Reſpondetur, ſi notiones comparentur in
ratione notionum, *paternitatem* eſſe primam,

I. ſecundò *innaſcibilitatem*, tertiò *filiationem*,
quartò *ſpirationem actiuam*, quintò *ſpiratio-
nem paſſiuam*. Probatur: modus noſter cog-
noſcendi perſonas diuinas, vt diſtinctas, pe-
titur, vel ex eo modo, quo aliquâ proportio-
ne cognoſcimus in creaturis perfectiones, ſeu
dignitates importatas iſtis notionibus diuinis,
vel ex eo, quòd primũ apprehendimus in per-
ſonis diuinis, & in prima illarum, quatenus
nobis innoteſcit diſtincta ab aliis: atqui mo-
dus ille, quo proportione quâdam ad cogni-
tionem, quam habemus de creaturis, cogno-
ſcimus dignitates, quæ importantur diuinis
notionibus, eſt, quòd primo loco apprehen-
damus *paternitatem* in prima perſona: dein-
de *innaſcibilitatem*, & poſteà reliquas ordine
annumerato; primò quidem *paternitatem*, ante
II. *filiationem*, quia Pater eſt principium Filij: de-
inde ante reliquas, quia apprehendimus
Deum Patrem producere per intellectum,
ſpirare tantùm per voluntatem; ſed opera-
tio, vel quaſi operatio intellectus præſuppo-
nitur, & præintelligitur ad operationem, vel
quaſi operationem voluntatis, & terminum
eius, tam ſecundùm veritatem rei in priori
originis, quàm iuxta noſtrum modum cogno-
ſcendi: deinde apprehendimus paternitatem
ante *innaſcibilitatem*, quia in rebus creatis ex
quarum analogia transferimus paternitatem
ad primam perſonam Trinitatis, priùs intelli-
gimus aliquid eſſe patrem generando, quàm
habere hanc ſpecialem conditionem, in ra-
tione principij, quòd nimirum ſit à nullo alio.
Deinde ſi agatur de re ipſa, prius eſt aliquo
modo conſiderandi eſſe principium alicuius,
III. quàm eſſe tale principium carens omni alio
principio: at paternitas ſeu eſſe Patrem ſum-
ptum præciſè dicit ſolummodò in prima per-
ſona Trinitatis eſſe principium Filij per gene-
rationem, innaſcibilitas verò ſeu eſſe innaſci-
bilem ſignificat eſſe tale principium, vt ſit im-
productum omni productione poſſibili: ergo
paternitas eſt prior ipſâ innaſcibilitate. Addi
poteſt, quòd ipſa innaſcibilitas formaliter ex-
plicata per negationem ſit poſterior eo poſi-
tiuo, quod eſt veluti fundamentum & radix
eius; ſed ipſa paternitas primæ perſonæ diui-
næ, quatenus eſt talis paternitas in particula-
ri, ſumpta completè eſt fundamentum, ſeu
veluti radix iſtius negationis: ergo paternitas
eſt aliquo modo etiam in ratione notionis
prior ipſâ innaſcibilitate.

Nec obſtat, quòd ipſa innaſcibilitas com-
IV. muniter recenſeatur prima omnium inter di-
uinas notiones; hoc enim ideò fit, quia expli-
catur per modum cuiuſdam abſoluti, ſcilicet
eſſe *à ſe ipſo, & à nullo*: reliquæ verò notio-
nes per modum cuiuſdam relatiui; at abſolu-
tum in diuinis præcedit relatiuum.

Quæres ſecundò, an & quomodo diuinæ
notiones diſtinguantur tam à ſe inuicem,
quàm à diuinis relationibus & perſonis, qui-
bus ſunt propriæ.

Reſpondetur primò, diuinas notiones ex il-
la ratione præciſa, quâ ſunt formaliter notio-
nes, non poſtulare realem, vel virtualem diſ-
tinctionem inter ſe ipſas, ſed ſolam diſtinctio-
nem rationis fundatam in noſtro modo ap-
prehendendi aliquam rationem obiectiuam
incompletè, vel etiam ſub alia, & alia conno-
tatione: cuius reſponſionis hæc eſt ratio, quòd
A vt vna notio ſit diſtincta ab alia, in ratione V.
notionis, ſatis eſt eam in ratione conceptus
obiectiui terminare alio modo vnum conce-
ptum, quem formamus de aliqua re diſtincta,
quàm eadem ratio alium terminet formalem
conceptum, quo rem eandem, vt diſtinctam
ab alia cognoſcimus: ſic enim retinet totam
& integram formalem rationem notionis, vt
patet ex eius definitione; at vna & eadem ra-
tio obiectiua manens indiſtincta in ſe tam vir-
tualiter, quàm formaliter & realiter, poteſt
in ratione conceptus obiectiui terminare alio
& alio modo conceptus illos, quos de vna &
eadem re cognita formamus, quatenus alio
& alio modo eam apprehendimus, vt patet
in multis rebus creatis, quarum entitas licet
ſit omnimodè vnica, quia tamen aliam &
B aliam habet connotationem ad hoc & illud, VI.
aliam etiam & aliam nobis ingenerat ſui cog-
nitionem, & proinde aliam & aliam diſtin-
ctionem ſui ab aliis rebus: quod idem patet
in diuinis notionibus, exempli causâ, in in-
naſcibilitate & paternitate, quæ ne virtua-
lem quidem ſeruant inter ſe diſtinctionem:
ergo notiones quatenus ſunt plures non po-
ſtulant realem, aut virtualem, ſeu formalem
inter ſe diſtinctionem, ſed tantùm rationis.

Secundo reſpondetur, cùm diuinarum no-
tionum aliæ ſint *perſonales*, quæ conſtituunt
perſonas, ſcilicet *paternitas, filiatio, ſpiratio
paſſiua*, aliæ *relatiuæ*, eiuſmodi ſunt quatuor
diuinæ relationes, alia denique ſit tantum-
modò *notio*, cuiuſmodi eſt *innaſcibilitas*, quæ
formaliter ſumpta nec eſt relatio, nec pro-
prietas conſtitutiua perſonæ: reſpondetur,
C inquam, quòd quatuor relationes, & qua- VII.
tuor illæ notiones relatiuæ, vt conſiderantur
in ratione relationis, & notionis, loquendo
præciſè diſtinguuntur ſolummodò denomi-
natione quadam extrinſecâ, quòd nempe di-
cantur *relationes*, prout referunt vnam per-
ſonam ad aliam, appellantur verò *notiones*,
quatenus eædem relationes ſunt quædam no-
tæ, quæ nos deducunt in cognitionem vnius,
vel duarum perſonarum diuinarum, vt à ſe
inuicem diſtinctarum; vocentur denique *pro-
prietates perſonales*, quòd ſint conſtitutiuæ
perſonarum diuinarum. Si autem notiones
iſtæ diuinæ comparentur inter ſe, reſponde-
tur *perſonales* eo modo diſtingui à ſe inuicem,
quo proprietates conſtitutiuæ perſonarum
diuinarum, *relatiuas* item, eo modo, quo di-
uinæ relationes diſtinguuntur à ſe inuicem,
D ratione entitatum, quas important; ipſam au- VIII.
tem *innaſcibilitatem* ſpectatam quoad illud
poſitiuum, quod dicit in Patre, diſtingui tan-
tùm ratione à paternitate, quatenus licet in-
naſcibilitas ſit de facto incluſa in ipſa paterni-
tate, eam tamen per conceptum ſolius pater-
nitatis non explicamus, ſed alio: ſi autem in-
naſcibilitas ſpectetur formaliter, quatenus
eſt quædam negatio, diſtinguitur ab illo, in
quo dicitur fundari, eo modo, quo negatio-
nes dicuntur à Philoſophis diſtingui ab eo, in
quo fundantur: tandem diuinæ notiones diſ-
tinguuntur à perſonis diuinis, quibus ſunt
propriæ, ſicut incluſum ab includente, quem-
admodum ſuprà diximus diuinas relationes
diſtingui à perſonis, in quibus ſunt.

Hinc ſi hæc tria *notio, relatio, & proprietas*,
in diuinis comparentur ad ſe inuicem, ita ſa

I. habent, vt quælibet proprietas conſtitutiua A perſonæ ſit *notio*; quomodo ſanctus Baſilius citatâ epiſtolâ quadrageſimâ tertiâ eſt intelligendus, dum dicendo Patrem & Filium non communicare inter ſe in propriis notionibus, negat ſpirationem actiuam eſſe notionem, ſcilicet *perſonalem*; quod ſimiliter negatur de ipſa innaſcibilitate; non tamen econtrà, omnis realis relatio diuina ſit aliqua proprietas perſonalis, ſeu conſtitutiua perſonæ diuinæ, vt pater de ſpiratione actiua. Secundò ita poſſunt comparari, vt ipſa relatio in diuinis, pateat latiùs proprietate perſonali, ſicque omnis & quælibet relatio realis diuina ſit *notio*; non tamen econtrà, omnis diuina realis relatio ſit aliqua proprietas perſonalis, vt nunc animaduertimus in ſpiratione actiua; nàm plura requiruntur ad proprietatem perſonalem, quàm
II. ad relationem, & plura ad relationem, quàm B ad notionem, quia ad notionem ſufficit, quòd notificet perſonam vt diſtinctam ab alia; poteſt autem dari aliqua talis ratio notificans, licet illa non ſit, vel relatio realis, vel aliqua proprietas perſonalis, vt patet de ipſa innaſcibilitate.

Quæres tertiò, an quemadmodum Deus rectè dicitur *trinus*, propter tres perſonas, poſſit etiam rectè dici *quinus* vel *quinarius* propter quinque enumeratas notiones.

Reſpondetur non poſſe: & ratio eſt, quòd nomina eiuſmodi numeralia, & alia iſtis ſimilia, quæ poſſunt fingi, ſignificant aliquid, *vt rem*; quia enim tres relatiuæ perſonæ ſeu perſonalitates diuinæ ſunt tres res relatiuæ, vt docuimus, rectè dicimus Deum eſſe trinum:
III. item quia eſſentia diuina eſt *res*, rectè dicimus C Deum eſſe vnum; & quia diuina eſſentia cum tribus diuinis perſonalitatibus non facit quatuor res, ideò non dicimus Deum eſſe, vt ita loquar, *quadrinum*; pari modo, quia notiones diuinæ non ſignificant aliquid, *vt rem*, ſed tantùm vt quaſdam rationes, quę nobis notificant perſonas diuinas, ideò non poſſumus dicere Deum eſſe *quinum*, ſeu *quinarium*, benè tamen poſſumus dicere eſſe in diuinis quinque rationes cognoſcendi perſonas diuinas, vt diſtinctas à ſe inuicem.

Quæres vltimò, an iſte numerus quinarius notionum, ita ſit determinatus, vt ſaluâ fide non liceat aliquid addere vel detrahere.

Reſpondetur primò, rationes importatas per quinque notiones ſuperiùs explicatas non poſſe ſine aliquo periculo fidei, negari eſſe
IV. in Deo: nam imprimis eſt de fide dari relatio- D nes in Deo, eáſque eſſe quatuor, vt ſuprà docuimus ex Conciliis ad quæſtionem vigeſimam octauam, & Concilium Florentinum docet ſpirationem actiuam eſſe in Patre & Filio, vt patebit infrà: deinde quòd ratio ſignificata per innaſcibilitatem inſit ſoli Patri, non poteſt negari citra periculum fidei, quia duæ aliæ perſonæ diuinæ ſecundùm omnes Patres & Concilia emanant, & ſolus Pater eſt à ſe, hoc ſpeciali modo, ex Patribus referẽdis quæſtione ſequenti: ergo quinque iſtæ notiones hoc modo ſpectatæ non poſſunt citra aliquod fidei periculum negari eſſe in Deo.

Reſpondetur ſecundò: ſi ipſæ notiones ſpectentur tantùm penes numerum maiorem vel minorem, verbi gratiâ, quatenus aliquæ adduntur iſtis, aut vna ex iſtis contenditur eſſe
A inclusa in alia, tunc citra periculum fidei iſtud poteſt diſputari in vtramque partem. V.

AD QVÆSTIONEM XXXIII.

DISPVTATIO VNICA.

De perſona Patris.

EXPLICATIS iis, quę ſpectant ad perſonas diuinas in communi, agendum eſt de iis, quæ vnicuique in particulari competunt, & quia Pater eſt prima perſona Trinitatis, primùm a-
B gitur de illo, & quæritur quænam ratio principij conueniat illi: pro cuius explicatione ſit VI.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Pater ſit principium Filij & Spiritus ſancti.

NOTANDVM ex Ariſtotele libro quinto *metaphyſicorum* capite primo, principium illud eſſe *vnde aliquid eſt*, & propterea cùm aliquid duobus modis ſit à Deo, nimirum, vel proceſſione *ad intra*, vt ſunt Filius & Spiritus ſanctus, vel proceſſione *ad extra*, vt ſunt creaturæ; principium ſumitur duobus modis, primùm pro *notionali* principio, ſeu
C *ad intra*, deinde pro *eſſentiali* ſeu *ad extra*; VII.
hoc autem loco diſputatur tantùm de principio notionali. Hoc præmiſſo,

Sit hæc propoſitio. *Pater in diuinis rectè dicitur, & eſt principium ad intra.* Propoſitio eſt de fide ex Concilio Lugdunenſi ſub Gregorio decimo, ex Florentino ſeſſione vltimâ, & ex Patribus, vt ſanctu Auguſtino libro ſexto *de Trinitate* capite ſecundo, vbi illud ſancti Ioannis, *in principio erat Verbum*, ſic explicat, id eſt, *in Patre*.

Probatur etiam ex definitione principij nunc allata: nam principium eſt illud, *vnde aliquid eſt*: at Filius & Spiritus ſanctus ſunt à Patre ex Nicæno Symbolo.

Quòd item hoc ſit proprium ſoli Patri, probatur: quia principium hîc ſumitur pro eo, quod eſt ita vniuerſale principium, vt omnia
D principiata ſint ab eo, in illo ordine, ratione VIII.
cuius dicitur eſſe principium, ipſum autem à nullo ſit: at eiuſmodi ratio principij conuenit ſoli Patri, vt patet ex dictis de innaſcibilitate.

Hinc Deus Pater vocatur à ſanctis Patribus *principium totius diuinitatis*, à ſancto Auguſtino libro quarto *de Trinitate* capite vigeſimo circa finem, non quòd ipſa diuinitas generetur, vel quòd ab aliquo procedat, hoc enim eſt hæreticum, & damnatum in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio, & refertur extra de ſumma Trinitate capite *damnamus*; & fauet ratio: principium debet eſſe realiter diſtinctum ab eo, cuius propriè eſt principium: at Deus Pater non diſtinguitur realiter ab eſſentia diuina, vt oſtendimus.

Neque item Pater diuinus dicitur hoc ſen-

I. A ſit *principium totius deitatis*, quia ſimpliciter eſt principium duarum perſonarum, in quibus tota diuinitas eſt; nam & Filius diuinus poſſet dici hoc ſenſu principium & ſons totius diuinitatis, cùm loquendo propriè, vt dicetur inferiùs, ſit principium Spiritus ſancti, in quo eſt tota diuinitas.

Neque tertiò Pater diuinus dicitur hoc tantùm ſenſu principium totius deitatis, quia ſcilicet eſt principium omnis proceſſionis, per quam diuinitas communicatur de facto; nam ſi per hypotheſim impoſſibilem duo innaſcibiles darentur in Deo, neuter illorum propriè diceretur *fons & principium totius deitatis*, ſicut ſi Adam & Eua fuiſſent immediatè creati à Deo, nec Eua formata fuiſſet ex coſta Adæ, & illi ambo propagaſſent genus humanum per generationem, nec ſolus Adam, nec

II. B Eua ſola propriè diceretur principium totius humani generis, quamuis ambo eſſent principium eorum omnium, qui per generationem producerentur, quia tunc aliqui homines ſcilicet illi duo primi, in quibus natura humana reperiretur, darentur, nec tamen eſſent iſto modo ab aliis.

Sed hoc igitur tantùm ſenſu Pater in diuinis dicitur eſſe *principium* & *fons deitatis*, quatenus eſt principium & fons omnium perſonarum, præter ſe, quæ ſunt in Deo, ſicut nunc communiter Adam dicitur eſſe principium totius humani generis, non quòd ſit principium ſui, ſed quia eſt principium omnium hominum, ſe tantùm excepto, quâ etiam ratione formula illa loquendi, quâ Concilium Vvormacienſe vtitur in confeſſione fidei, Pater eſt *principium totius Trinitatis*, poteſt ex-

III. C plicari, quatenus eſt principium omnium perſonarum, quæ ſunt in Trinitate, præter ſe, ſeu ſe ſolùm excepto.

Quæres primò, an hoc nomen *principium* ita conueniat Patri, primæ perſonæ Trinitatis, vt etiam ſumptum *notionaliter* non conueniat Filio.

Reſpondetur, ſi nomen hoc *principium* ſumatur, prout ſignificat omnem primitatem in originando, eſſe proprium ſoli primæ perſonæ: ſi autem ſumatur ſimpliciter, prout illud dicitur *principium*, quod habet primitatem in aliquo determinato genere, licet non habeat in omni & quolibet, iuxta quem modum priuatio, materia, & forma dicuntur eſſe principia in phyſicis; tunc Filium in diuinis poſſe dici & verè eſſe principium, quia primitas in

IV. originãdo per voluntatem ad intra, conuenit

D Filio, eſt enim ſimul cum Patre vnum principium Spiritus ſancti, & per ordinem ad vnum & eumdem numero terminum, ſcilicet Spiritum ſanctum: attamen ad diſtinguendum hanc rationem principij in Patre & Filio, Pater diuinus rectè poteſt purè abſolutè dici *principium*, Filius autem *principium de principio*, quomodo ſanctus Auguſtinus libro tertio *contra Maximinum* capite decimo ſeptimo loquitur de Filio, & poſt illum Magiſter ſententiarum libro primo diſtinctione vigeſimânonâ. Nec tamen Pater & Filius ideò ſunt duo principia in diuinis ad intra, quia ſpiratio actiua, per quam Pater eſt principium Spiritus ſancti, non diſtinguitur realiter à paternitate, ratione cuius Pater eſt principium Spiritus ſancti, vt oſtendimus, & hoc nomen

(*principium*) eſt ſubſtantiuum, ad cuius multiplicationem, præter multiplicationem ſuppoſitorum, & ipſa multiplicatio formæ per nomen ſignificatæ requiritur: & quanquam Filius in diuinis poſſit hoc modo dici *principium ad intra*; non poteſt tamen dici *fons & origo diuinitatis*, quia iſti termini (*fons, origo*) denotant primum principium ſimpliciter & abſolutè, in omni genere communicationis, & productionis, quod competit ſoli primæ perſonæ Trinitatis, iuxta quem modum loquendi ſanctus Athanaſius ait de Patre oratione contra *gregales Sabellij*, eum ſolum eſſe *fontem deitatis*. V.

Quæres ſecundò, cùm ratio principij in diuinis dicatur notionaliter & eſſentialiter, en vt abſtrahit dicatur *vniuocè*, an tantùm *analogicè* de illis?

Reſpondetur dici tantùm *analogicè*, quia modus denominandi extrinſecè, & modus denominandi intrinſecè non poteſt eſſe vniuocus; item nihil poteſt eſſe vniuocum abſoluto & relatiuo, ſed duntaxat analogicum: at prima perſona Trinitatis eſt notionale principium per denominationem intrinſecam, ſcilicet paternitatem, ratione cuius habet reſpectum realem ad Filium, & per ſpirationem actiuam, ratione cuius habet realem reſpectum ad Spiritum ſanctum, & tota Trinitas eſt duntaxat principium ad extra, ſeu creaturarum, per reſpectum rationis, & per ſuam omnipotentiam, quæ eſt aliquid abſolutum, paternitas verò relatiuum: ergo eſſe principium dicitur tantùm *analogicè* de Deo, vt eſt principium notionale, ſeu ad intra, & vt eſt principium eſſentiale, ſeu ad extra. VI.

Quæres tertiò, an Filius & Spiritus ſanctus poſſint per comparationem ad Patrem diuinum, qui propriè eſt principium illorum, ſeu à quo procedunt, poſſint inquam dici *principiata*. VII.

Reſpondetur poſſe, quia principium & principiatum ſunt correlata, & proinde ſicut Pater rectè dicitur *principium*, ſic & aliæ duæ perſonæ rectè poſſunt dici *principiata*. Tum etiam quia ſicut principium abſtrahit à dependentia & imperfectione, & tantùm ſignificat eſſe id, à quo aliquid eſt, ſic etiam principiatum abſtrahit ab ipſa dependentia, minoritate, & ſubiectione: & quemadmodum eſſe principium non ſignificat aliquam durationem antecedentem, in eo, quod dicitur eſſe principium, ſic etiam nec ipſum principiatum ſignificabit aliquam minoritatem, VIII. vel diuerſitatem naturæ, quia ſolum ſignificat ordinem vel proceſſionem eius, qui eſt ab alio: atque hoc modo ceſſat illa ratio periculi, ob quam ſanctus Thomas hîc articulo primo non vult, aut potiùs veretur admittere in diuinis principiatum dici de ſecunda & tertia perſona in diuinis.

ARTICVLVS II.

Vtrum Pater ſit cauſa, auctor & initium reſpectu Filij & Spiritus ſancti.

PRIMA propoſitio. *Propriè loquendo iuxta vſum linguæ Latinæ Deus Pater non poteſt dici cauſa Filij & Spiritus ſancti.* Ita ſanctus Thomas hîc articulo primo, & communiter

I. omnes Scholaſtici: probatur primò ex Concilio Florentino in literis vnionis, vbi habetur Patrem in diuinis apud Latinos, non dici *cauſam*, ſed *principium*; & ratio eſt, quòd vt Philoſophi communiter docent libro ſecundo Phyſicorum, & in Metaphyſicis, cauſa definitus *principium per ſe influens in effectum*, ſeu vt alij definiunt, cauſa eſt *à qua per ſe pendet effectus*; vnde principium latiùs patet, quàm cauſa, habétque ſe ad cauſam, tanquam ſuperius ad inferius; ideóque plura requiruntur ad eſſe cauſam, quàm ad eſſe principium, vt patet in ipſa priuatione, quæ communiter recenſetur ab omnibus Philoſophis inter principia rerum naturalium, nunquam tamen reputatur aliqua vera cauſa illarum, quia nullum influxum habet in illas, & ſi quando vocetur *cauſa*, id tantùm eſt impro-
II. priè, ſumpto nomine *cauſa* in ampliſſima ſignificatione, vt ſecundo Metaphyſicorùm textu duodecimo ait cauſam & principium conuerti; at Pater in diuinis non influit in Filium vel Spiritum ſanctum, tanquam in effectum, quia ex Concilio Niceno in Symbolo fidei, ita Filius procedit à Patre per generationem, vt non dicatur *fieri* vel *factus à Patre*; ſic enim profitemur *genitum non factum conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt*: nec datur de facto in diuinis influxus aliquis, quo mediante Pater cauſet Filium, vel Spiritum ſanctum, ſed mera tantùm origo vnius ab alio, ſine aliqua vera & propriè dicta actione, quæ ſit cauſalitas ipſius Patris agentis in genere cauſæ efficientis propriè dictæ.

Deinde in omni vero effectu eſt aliud eſſe
III. ab ipſo eſſe, quod eſt in eius cauſa, & dependens ab eſſe cauſæ, vt prior definitio cauſæ explicat: at Filius & Spiritus ſanctus in diuinis ita procedunt à Patre, vt tamen habeant idem omninò ſubſtantiale & eſſentiale, quod ipſemet Pater habet, nec aliqua dependentia Filij & Spiritus ſancti à Patre diuino datur loquendo propriè; cùm dependentia arguat inæqualitatem cum eo, à quo dicitur dependere, & nulla ſit inter perſonas diuinas inæqualitas, & omne ens dependens ſit tantùm ens participatum; at Filius & Spiritus ſanctus non ſunt entia per participationem, ſed Filius eſt ens per eſſentiam, ſimiliter & Spiritus ſanctus, vt iam obſeruauimus.

Nec iis obſtat, quòd relationes diuinæ perſonales habeant diſtinctum eſſe relatiuum ab ipſo eſſe, ſeu exiſtere Patris: hoc inquam non obſtat, primùm quia ratio cauſalitatis propriè
IV. attenditur penes id, quod primò, & per ſe communicatur, quando ſcilicet iſtud eſt per cauſalitatem, ſeu accipit ſuum exiſtere ab ipſo producente, quia cauſalitas cauſæ efficientis, ad quam reuocari deberet Pater in diuinis, ſi propriè eſſet cauſa Filij, vel Spiritus ſancti, cùm ad nullam aliam cauſam reuocari poſſit, eſt via per quam entitas tribuitur alteri, & proinde, quæ primò & per ſe intenditur: at, quod per diuinas proceſſiones primò & per ſe intenditur communicari, eſt ipſa diuina eſſentia, per primam ſub ratione actualis intellectionis per eſſentiam, quatenus hæc eſt veluti vltima eius differentia, per ſecundam ſub ratione volitionis & amoris, & ipſa diuina eſſentia vt à Patre communicatur Filio non accipit aliud eſſe, quàm quod habet in Patre,

A quia eadem eſſentia communicatur omnibus: V.
ergo dum Pater diuinus communicat per generationem Filio diuinam eſſentiam, non habet propriè loquendo rationem cauſæ efficientis.

Et hoc explicari poteſt exemplo ſumpto à myſterio incarnationis, in quo, quia ipſa communicatio naturæ humanæ intenditur primò & per ſe per generationem temporalem Chriſti Domini, & ſubſiſtentia Verbi diuini conſequitur illam vt ſic in particulari, fit, vt ſola natura humana in Chriſto Domino, non autem ipſa perſonalitas Verbi diuini dicatur propriè eſſe creata, & dependens: ergo cùm diuina perſonalitas conſequatur eſſentiam diuinam, vt primò per ſe intentam, ad cuius communicationem diuinæ perſonalitates conſequuntur, tanquam aliquot proprie-
B tates Dei, fit, vt licet illæ habeant eſſe relatiuum à ſe inuicem realiter diſtinctum, illud VI.
tamen propriè non dicatur cauſari vel eſſe dependens, nec proinde prima perſona Trinitatis reſpectu ſecundæ conſideratæ quoad ſuam perſonalitatem dicetur propriè cauſa illius, prout hoc nomen *cauſa* vſurpatur à Latinis.

Secundo loco reſponderi poteſt ad rationem veræ cauſalitatis, & effectus propriè dicti, requiri, vt tota entitas eius, quod propriè denominatur effectus, & dicitur cauſari, accipiat eſſe ab alio, à quo dicitur cauſari & produci, tam quoad ſuam entitatem, quàm quoad omnia, quæ identificantur cum illa, nec ab ea diſtinguuntur ex natura rei, quoniam ipſa cauſalitas cauſæ efficientis, nihil aliud eſt, quàm via, per quam tota entitas tri-
C buitur effectui, ſeu termino producto: at licet VII.
per primam proceſſionem Filius à Patre accipiat eſſe, item Spiritus S. per ſecundam; attamen eſſentia diuina, quæ ex natura rei eſt idem cum ipſo exiſtere perſonali ſecundæ & tertiæ perſonæ in diuinis, vt docuimus, non procedit, nec producitur, quia ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio, *diuina eſſentia nec generat nec generatur*: ergo licet ipſum eſſe ſeu exiſtere relatiuum Filij diſtinguatur realiter ab eſſe relatiuo Patris, & Spiritus ſancti, & Filius ſimiliter, & Spiritus ſanctus emanet à Patre, Pater nunquam poterit dici *cauſa Filij* in diuinis.

Addidi huic primæ propoſitioni hanc particulam (*iuxta vſum linguæ Latinæ*) nam Græcum hoc nomen, *αἰτία*, quod Latinè redditur *cauſa*, apud Græcos latiùs patet, quàm hoc nomen *cauſa* apud Latinos, quatenus ſcilicet
D apud Græcos ſumitur pro eo omni, quod eſt VIII.
principium alicuius, abſtrahendo à dependentia & ſimili imperfectione incluſa in propria ſignificatione huius nominis *cauſa* apud Latinos, vt Cardinalis Beſſarion notauit oratione illâ, quam habuit in Concilio Florentino, & refertur ſeſſione vltimâ eiuſdem Concilij, vbi poſtquam ſæpè eſt vſus nomine *cauſa* & *cauſari*, ſubiungit ſe fuiſſe vſum illo, quia loquebatur cum Græcis, apud quos hoc nomen *cauſa* nihil aliud ſignificat, quàm id, à quo aliquid emanat; ſicque ad hunc ſenſum Græci dicunt Patrem eſſe cauſam Filij & Spiritus ſancti: addunt etiam aliquando Spiritum ſanctum dependere à Filio, vt cauſâ, ſic ſanctus Baſilius tertio libro contra *Eunomium*, vt refertur in Concilio Florentino ſeſſione de-

I. cimâ nonâ, quam loquendi formulam Ioan-
nes Theologus agens in prædicto Concilio
Florentino partes Latinorum, etiam vſurpat
ſeſſione vigeſimâ primâ; quia ibi diſputabat
cum Græcis.

Aliquando etiam Latini Patres extendunt
hanc formulam loquendi ad denotandum
Deum habere à ſe ipſo, & à nullo alio eſſen-
tialia ſua attributa; tuncque terminus hic *eſſe*
cauſam, non ſumitur *poſitiuè*, quaſi ſenſus
ſit, Deum eſſe principium, vel cauſam ema-
nationum eiuſmodi perfectionum; hoc enim
patet ex dictis eſſe falſum, cùm inter ea diſtin-
ctio realis nō intercedat, ſed ſumitur *negatiuè*,
quatenus ſenſus illius tunc eſt, exempli gra-
tiâ, voluntatis, quæ eſt in Deo attributum
eſſentiale, nullum dari principium, vel cau-
ſam, quo modo ſanctus Hilarius libro quar-
to *de Trinitate*, ſanctus Auguſtinus libro ſe-
II. ptimo *de Trinitate* capite primo dicunt Deo
idem eſſe, eſſe cauſam, vt ſit, & vt ſapiens
ſit; ſic ſanctus Auguſtinus libro 83. quæſtio-
num quæſtione decimâ quintâ & decimâ ſextâ
ait Deum eſſe *cauſam ſempiternæ ſuæ ſapientiæ*,
vbi loquitur de diuina ſapientia. Sanctus item
Hieronymus ſuis commentariis ad tertium
caput epiſtolæ *ad Epheſios* ait, Deum eſſe ori-
ginem ſui, ſuæque ſubſtantiæ cauſam: ſed
quando Patres citati dicunt Spiritum ſan-
ctum dependere à Filio tanquam causâ, quia
ibi accipiunt cauſam pro principio tantùm o-
riginis, abſque vera tantùm cauſalitate; ideò
etiam hæc particula *dependet*, ibi tantùm ſonat
nudam proceſſionem, ſeu emanationem v-
nius ab alio tanquam principio.

Secunda propoſitio. *Hoc nomen* (auctor)
III. *poteſt in aliquo vero ſenſu dici de Patre & Filio,*
poteſt item in aliquo alio ſenſu negari de illis:
explicatur, & ſimul probatur propoſitio: hoc
nomen *auctor* aliquando apud Patres idem
ſonat, ac eſſe *principium* ſimpliciter abſque a-
liqua diuerſitate, inferioritate, & inæqualita-
te ipſius principiati ad ſuum principium, &
tunc quia hæc ratio principij conuenit Patri
reſpectu Filij, item Patri & Filio reſpectu Spiri-
tus S. Pater rectè dicitur eſſe *auctor Filij & Spi-*
ritus ſancti: ſic ſanctus Hilarius libro quarto
de Trinitate, ſanctus Auguſtinus libro tertio
contra Maximinum capite decimo quarto: &
quemadmodum Pater eſt principium abſque
vllo principio à quo emanet, Filius verò ita
eſt principium Spiritus ſancti, vt tamen ema-
net ab alio: ita etiam Pater diuinus appella-
IV. tur *auctor ſine auctore*. Econtrà quia Ariani,
vt eſt apud S. Auguſtinum loco nunc citato,
volebant eum duntaxat eſſe & dici auctorem,
qui eſt maior eo, cuius eſt auctor, & qui item
eſt diuerſæ ab eo naturæ, Pater diuinus non
poteſt ad hunc ſenſum dici *auctor Filij*, nec Fi-
lius Spiritus ſancti.

Vltima propoſitio. *Nomen hoc* (initium) *non*
poteſt dici de Patre reſpectu Filij, nec de Filio re-
ſpectu Spiritus ſancti. Ita omnes Scholaſtici
communiter poſt Magiſtrum ſententiarum
libro primo diſtinctione vigeſimâ nonâ: &
ratio eſt, quòd initium propriè dicatur de
principio durationis, vt Magiſter ſententia-
rum citatâ nunc diſtinctione obſeruat ex ſan-
cto Hilario libro quarto *de Trinitate*: at Filius
ut diuinus eſt æternus, nullum habet princi-
pium ſuæ durationis.

A Nec obſtat, quòd Eccleſiaſtici vigeſimo quar- V.
to Sapientia increata dicat *ab initio & ante ſæ-*
cula creata ſum. Nam imprimis hæc particula
creata ſum, idem eò loci ſonat, ac *ſum genita*:
eſt enim idem ſenſus, ac iſtius præcedentis in
eodem capite *ex ore altiſſimi prodiui*, quæ ſi-
gnificat proceſſionem Verbi diuini ex ſubſtan-
tia Patris per intellectionem, quæ ſit dictio.
Et hoc Verbum *creare* aliquando idem eſſe, ac
gignere, in Scripturis, patet ex illo Pſalmo
centeſimo primo *populus, qui creabitur, lau-*
dabit Dominum, id eſt qui viâ ordinaria gigne-
tur, ex ſuis parentibus: ſecundò ibidem Ec-
cleſiaſtici vigeſimo quarto, additur hæc par-
ticula, *ante ſæcula*, ſicut & capite quinto Mi-
cheæ dicitur de Filio Dei, *Egreſſus eius ab ini-*
tio, & ſtatim additur terminus iſte *à diebus*
æternitatis; quæ duæ particulæ ſatis denotant
B iſtam aliam particulam *initium* non denotare
aliquod principium durationis, ſed tantùm VI.
explicare æternitatem Filij diuini.

ARTICVLVS III.

Vtrum hoc nomen Pater *ſit proprium primæ*
perſonæ Trinitatis.

PARS affirmans eſt de fide ex pluribus lo-
cis ſcripturæ, in quibus, quando agitur de
Patre ſumpto *notionaliter*, hoc nomen *Pater*
tribuitur ſoli primæ perſonæ ex diuinis, vt ad
Epheſios tertio, & alibi paſſim: tum etiam ex
iis, quibus oſtendimus ſolam ſecundam per-
ſonam Trinitatis propriè generari in diuinis.
Nam hoc nomen *Pater* ſumptum propriè ſi-
C gnificat eum, qui propriè generat, & à quo VII.
quis per veram & propriè dictam generatio-
nem procedit. Tum denique hoc nomen *Pa-*
ter ineſt ſoli primæ perſonæ Trinitatis pro-
prium, quia formale eius ſignificatum, quod
eſt paternitas ſoli illi ineſt, & eam nobis ſi-
gnificat, vt diſtinctam realiter à quauis alia
perſona diuina.

Quæres primò, cùm paternitas ſit ita rela-
tiua proprietas, vt contineatur radicaliter in
eſſentia diuina, quomodo emanet ab illa, non
quidem emanatione propriè dictâ, ſed tantùm
Metaphyſicâ, quatenus id, quod eſt proxima
ratio alicui vt ſit, dicitur eſſe id, vnde aliud
emanat.

Reſpondetur eam emanare ab eſſentia diui-
na, quatenus eſt actualis intellectio per eſſen-
D tiam, ita vt eſſentia diuina conſtituta ſub hac VIII.
ratione, vbi habet omnia ſua attributa eſſen-
tialia, ſit etiam ratio, vt habeat paternitatem,
tanquam perſonalitatem, cùm perſonalitas,
quam habet, ſit ei debita propter fœcundita-
tem, & hæc prima perſonalitas non poſſit ei
quaſi aduenire per aliquam proceſſionem,
quia prima perſona à nullo procedit: eſt au-
tem hæc perſonalitas prior aliis, quia intelle-
ctio per eſſentiam, & fœcunditas per intelle-
ctum antecedit aliquo ordine rationis voli-
tionem & fœcunditatem per voluntatem: &
licet diuina eſſentia vt habens rationem actua-
lis intellectionis per eſſentiam, ſit etiam in Fi-
lio & Spiritu ſancto, quia tamen vt eſt in Pa-
tre, eſt ſine productione, in Verbo autem eſt
vt communicata per productionē, ideò eſt a-
lio modo fundamentum paternitatis in prima

I. perſona, & alio modo fundamentum filiationis in ſecunds.

Quod verò aliqui obiiciunt, diuinas perſonalitates fundari in ipſis proceſſionibus, ſi ſumatur abſolutè, & de proceſſionibus, vt ſunt à parte rei, patet eſſe falſum ex dictis, & peternitas in prima perſone Trinitatis non ſupponit illum generaſſe Filium, ſed eſt in illo, vt generet, & vt ſit principium Filij, & ſecundùm prioritatem originis antecedit ipſum Filium.

Quæres ſecundò, an tam res ſignificata per hoc nomen *Pater*, quàm ipſum hoc nomen, priùs vel etiam magis propriè conueniat Deo Patri, vt generanti Filium, quàm ipſi Deo vt principio creaturarum, vel quàm conueniat etiam alicui patri creato generanti filium.

Reſpondeo primò, ſi agatur de re ſignificata per hoc nomen *Pater*, eam magis II. propriè conuenire Deo, vt generanti ad intra, quàm Deo vt producenti creaturas ad extra. Probatur: quia res ſignificata per hoc nomen, nihil eſt aliud, quàm principium actiuum viuens producens generatione viuentium propriiſſimè dictâ, & habente omnes conditiones ſuperiùs requiſitas ad generationem, dum ageremus de proceſſione Filij: et eſſe einſmodi principium magis propriè conuenit primæ perſonæ diuinæ, vt producenti Filium ad intra, quàm toti Trinitati, vt producenti creaturas ad extra, quia ſimilitudo ſubſtantialis inter Filium & Patrem in diuinis maior eſt etiam vi proceſſionis, inter Filium vt procedentem è Patre, quàm ſit inter Trinitatem & creaturas, cùm hæc ſit tantùm analoga & per III. participationem, illa verò per identitatem eiuſdem omninò eſſentiæ.

Ex quo etiam patet rem ſignificatam eiuſmodi nomina perfectiori modo conuenire primæ perſonæ generanti ad intra, quàm cuilibet patri creato producenti filium: quia quò generatio eſt perfectior in ſua formali & propria ratione, eò & ipſe generans in ratione Patris eſt perfectior: at generatio Filij in diuinis eſt longè perfectior etiam in formali ratione generationis, quàm ſit quælibet generatio creaturarum propriè dicta, quia creaturę dum generant, communicant ſolummodò ſuam eamdem ſpecie naturam; at Pater diuinus eamdem numero: ſicque ſubſtantialis ſimilitudo maior eſt inter Patrem & Filium in diuinis, vi ipſius generationis, quàm ſit inter pa- IV. trem & filium in creaturis.

Reſpondetur ſecundò: res ſignificata per hoc nomen *Pater*, conuenit priùs perſonæ primæ in diuinis ad intra, in ordine ad Filium diuinum, quàm conueniat toti Trinitati in ordine ad creaturas: ita ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo tertio; & probatur: attributa eſſentialia Dei, quæ important reſpectum ad creaturas fundatum in aliqua actione tranſeunte, ſunt poſteriora attributis notionalibus Dei, quia vnumquodque habet priùs ſaltem ratione, quod ſibi neceſſarium eſt ad ſui conſtitutionem in totali ſuo eſſe, quàm quod ſolummodò requirit ſibi ad perficiendum aliud diſtinctæ naturæ à ſe ipſo: at eſſe Patrem in Deo ratione rerum creatarum, ita eſt attributum eſſentiale Dei conueniens toti Trinitati, vt tamen fundetur in illa A actione, quâ Deus produxit creaturas ad extra; V. eſſe verò Patrem in diuinis ad intra, eſt aliquid notionale primæ perſonæ, quod in nulla actione tranſeunte fundetur, quódque eſt neceſſarium ipſi Deo, cùm ſit ad intra, & Deus adæquatè conſideratus ſit ens abſolutum, & ſimul relatiuum; item tres perſonæ diuinæ, prima generans, ſecunda genita, & tertia procedens non ſint contingenter, vel etiam liberè, ſed neceſſariò, econtrà creaturæ exiſtunt ex ſumma, eáque liberali gratitudine Dei. Adde quòd prima perſona ex diuinis eſt verè completè & actu formaliſſimo Pater ab æterno; at Deus eſt tantùm Pater in tempore reſpectu creaturarum: licet enim eius omnipotentia ſit ab æterno æterna, & eſſentialis ei; quia tamen hæc non fundat iſtam denominationem Patris, niſi prout tranſit ad actum ſe- B cundum, ideò, quia Deus creauit mundum duntaxat in tempore, non propriè denominat VI. eum ab æterno Patrem.

Reſpondetur tertiò, ſi paternitas conſideretur tantùm penes modum ſuum ſignificandi, & penes primam impoſitionem eiuſmodi nominis, tunc illam priùs conuenire patri creato reſpectu ſui filij creati, quàm conuenit primæ perſonæ diuinæ reſpectu Filij, vel quàm conueniat toti Trinitati reſpectu creaturarum, quas producit. Ita ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo ſecundo in ſolutione ad quartum. Probatur: hoc nomen *Pater* priùs habuit ſuam ſignificationem inter homines, quàm myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis & generationis Filij in diuinis innoteſceret eis.

C Poſterior item pars probatur ex eo, quòd VII. vt iam obſeruauimus ex ſancto Thoma quæſtione decimâ tertiâ huius partis, nomina, quæ ſignificant nobis Deum, & eius perfectiones, ſunt ei impoſita ab hominibus ex perfectionibus, quas illi agnouerunt in rebus creatis, & quas tribuendo Deo, vel agnoſcendo ex rebus creatis competere illi, ſimul etiam & nomina eiuſmodi perfectionum tribuerunt ei: ergo paternitas conſiderata penes ſuum duntaxat ſignificandi modum, & penes primam impoſitionem priùs competit patri creato reſpectu filij ſui creati, quàm conueniat primæ perſonæ ex diuinis, reſpectu Filij ſui increati.

ARTICVLVS IV.

D *Vtrum eſſe ingenitum ſit proprium ſoli Patri.* VIII.

QVIA nomen hoc *ingenitum* variè ſumitur apud antiquos, tam Orthodoxos, quàm hæreticos, vt conſtet, quo ſenſu affirmetur, vel negetur de perſona Patris diuini, vel etiam de aliis diuinis, reſpondebimus ſequentibus propoſitionibus. Sit itaque

Prima propoſitio. *Si ingenitum ſumatur pro eo, quod nullo modo eſt ab alio, ſeu nullo proceſſionis genere, ſiue per creationem, ſiue per generationem, ſiue per emanationem, ſiue per aliquam aliam viam habet propriè eſſe ab alio, dicitur propriè de ſola prima perſona Trinitatis.*

Probatur ex ſanctis Patribus, ſancto Hilario libro quarto *de Trinitate*, ſancto Augu-

I. ſtino libro 15. *de Trinitate* cap. 26. & aliis, qui
Patrem diuinum communitet vocant hoc mo-
do *ingenitum*. Deinde probatur ex iis quæ di-
ximus de numeto processionum diuinarum,
& de ipſa innaſcibilitate, quæ in prima perſona
ſanctiſſimæ Trinitatis negat omnem & quem-
cumque modum procedendi ab alio.

Secunda propoſitio. *Si ingenitum ſumatur
pro eo, quod non eſt ab alio per generationem
propriè dictam, ita tamen, vt tantum dicat ne-
gationem generationis propriè dicta, tunc* eſſe
ingenitum *non ſoli Patri conuenit in diuinis,
ſed etiam Spiritui ſancto*. Probatur ex dictis
ſuprà, vbi oſtendimus proceſſionem Spiritus
ſancti non eſſe generationem: & Pattes ali-
quando, vt ſanctus Gregotius Nazianaenus
ſermone *de Epiphania*, Spiritum ſanctum vo-
cant *ingenitum* iuxta hunc modum.

Tertia propoſitio. *Si* ingenitum *ſumatur pro*
II. *eo quod non eſt factum, tunc* eſſe ingenitum *non
conuenit ſoli Patri, ſed duabus aliis perſonis, &
diuina eſſentia*. Propoſitio eſt contra Arianos,
vt conſtat ex ſancto Athanaſio epiſtolâ *de de-
cretis* Nicænæ Synodi, ſancto Baſilio libro
primo *contra Eunomium*; nam Atiani, vt colli-
gerent Filium eſſe diſtinctum in natura à Pa-
tre, dicebant ſolum Patrem *eſſe ingenitum*, vn-
de propter hanc variam acceptionem huius
termini, contigit, vt aliqui Patrum dixerint,
hoc nomen *ingenitum* eſſe ſuſpectum, quia A-
riani deriuabant illud in ſuum ſenſum. Hæc
vltima propoſitio patet ex illo Symboli Nicæ-
ni de Filio diuino *genitum non factum*, & ex
Symbolo ſancti Athanaſij.

Cæterùm apud ſanctos Patres *ingenitum* ſu-
mitur communiter, pro negatione cuiuſcum-
III. que proceſſionis, quatenus aliqua perſona e-
iuſdem etiam naturæ cum aliis, nullâ ratione
procedit ab alia, ſed habet omnimodam im-
proceſſibilitatem ſeu improducibilitatem, quo
modo Pattes docent paſſim ſolum Patrem in
diuinis *eſſe ingenitum*.

Obiicitur: omnimoda improceſſibilitas con-
uenit diuinæ eſſentiæ: hæc enim nec generat,
nec generatur, nec ſpirat, nec ſpiratur: ergo *eſſe
ingenitum* etiam ſumptum hoc modo non eſt
proprium ſoli Patri; imò quia eſſentialia ſunt
communia omnibus perſonis diuinis erit ali-
quid commune.

Reſpondetur *ingenitum* poſſe dici de aliquo
duobus modis; primo *negatiuè*, quatenus dicit
meram negationem, ſeu carentiam proceſſio-
nis in aliquo, nullam habente aptitudinem, vt
IV. producatur: alio modo *priuatiuè* quatenus di-
cit negationem ſeu carentiam cuiuſcumque
proceſſionis, in eo, quod tamen eſt aptum pro-
duci ſeu procedere: & hoc adhuc duobus mo-
dis; primò prout dicit negationem formæ re-
quiſitæ in ſubiecto conſiderato, ſecundùm
propriam ſuam & vltimam conſtitutionem,
cuiuſmodi eſt cæcitas in Petro, Paulo, & aliis:
deinde prout dicit negationem formæ poſiti-
uæ conuenienti ſubiecto; non quidem conſi-
derato ſecundùm vltimam ſui conſtitutionem,
ſed ſecundùm aliam ſibi magis communem,
quomodo cæcitas in talpa dicitur eſſe priua-
tio, quia licet talpa, prout eſt talis ſpecies, non
ſit capax viſus, attamen quia ſecundùm proxi-
mum & immediatum ſuum genus, ſcilicet ani-
mal, eſt capax illius talis cæcitatis, dicitur *pri-
uatiuè* de talpa.

A Ergo ad obiectionem reſpondetur, *eſſe inge-
nitum* dici ſimpliciter & abſolutè loquendo *ne-
gatiuè* de diuina eſſentia, ſed dici *priuatiuè* in
diuinis de ſolo Patre, iuxta hunc ſecundum
modum poſteriorem: licet enim Pater diuinus
conſideratus ſecundùm vltimam ſui conſtitu-
tionem non poſſit habere illud poſitiuum,
quod negat *ingenitum* acceptum ſecundùm
primam propoſitionem; ſi tamen Pater diui-
nus ſpectetur penes rationem tantùm commu-
nem diuinæ perſonæ, in quantum præciſè eſt
diuina, non repugnat procedere ab alia, imò
conuenit aliquibus, vt ſecundæ & tertiæ; tunc
ingenitum dicitur *priuatiuè* de ſolo Patre di-
uino.

VI.

B

AD QVÆSTIONEM XXXIV.

DISPVTATIO PRIMA.

De nomine Verbi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Verbum in diuinis ſit nomen perſonale.

DVRANDVS primo ſententia-
rum diſtinctione vigeſimâ ſa-
ptimâ quæſtione tertiâ, exiſti-
mat hoc nomen *Verbum* eſſe
eſſentiale, tantúmque ſoli Fi-
C lio tribui per appropriatio-
nem, ſicut ipſum nomen *ſapientia*, licet ſit VII.
commune toti Trinitati, quia eſt abſolutum,
quod appropriatur tamen in diuinis ſoli Filio:
quia ſolus ille procedit per intellectum, in quo
ſapientia reſidet, & à quo ſunt ipſi actus ſa-
pientiæ.

His tamen non obſtantibus prima ſit pro-
poſitio. *Nomen hoc* Verbum *eſt nomen perſo-
nale Filij diuini*; ita ſanctus Thomas hâc quæ-
ſtione articulo primo, & communiter om-
nes Scholaſtici: probatur primò ex ſcriptu-
ris, vt ex capite primo Euangelij ſancti Ioan-
nis, ex eius Apocalypſi, vt capite decimo
nono, eius epiſtolis, vbi nomen hoc *Verbum*
referunt tanquam nomen proprium, & per-
ſonale ſecundæ perſonæ Trinitatis. Deinde
probatur ex Patribus, vt ſancto Hilario li-
D bro ſecundo *de Trinitate*, ſancto Ambroſio VIII.
libro primo *de fide* contra Arianos capite
ſecundo, ſancto Auguſtino libro ſexto *de
Trinitate* capite ſecundo, libro ſeptimo *de
Trinitate* capite primo: ſancto Cyrillo Alexan-
drino lib. ſeptimo theſauri cap. 1. & aliis pluri-
bus, quos interpretes S. Ioannis fusè referunt
ad citatum primum caput Euangelij eius.

Tandem probatur ratione: Verbum men-
tis nihil eſt aliud, quàm expreſſa ſimilitudo,
& imago rei intellectæ producta per intellectũ
ſeu per intellectionem; at Filius in diuinis eſt
propriè Verbum, & eſt expreſſa ſimilitudo, &
imago Patris diuini producta per intellectio-
nem eius notionalẽ ſeſe ipſum intelligentis, vt
patet ex dictis: ergo Filius in diuinis eſt pro-
priè Verbum. Deinde nomen illud propriè
dicitur eſſe perſonale in diuinis, quod cõuenit

I. alicui perſonæ diuinæ in perticulari, ratione A
alicuius proprietetis perſonelis ſibi ſoli pro-
priè conuenientis; at hoc nomen *Verbum*
conuenit ſecundæ perſonæ Trinitatis ratio-
ne ſuæ emanetionis, quâ ſcilicet Filius Dei
procedit ſpeciali modo explicato per præce-
dentem retionem, qui procedendi modus
eſt ei ſoli proprius, vt patet ex dictis, tam
de diuinis proceſſionibus, quàm de notio-
nibus: ergo hoc nomen *Verbum* eſt proprium
Filij Dei.

Quòd item hoc nomen *Verbum* non ſit eſ-
ſentiale, probatur: quia eſt de ratione eius,
quod ſignificetur nomine eſſentiali, vt non
emanet: nam in diuinis eſſentia nec generat,
nec generetur, nec ſpiret, nec ſpiretur, ſi-
militer & ipſe eſſentielis: et de ratione Ver-
bi eſt, vt emanet à dicente, quemedmodum
omnes Philoſophi docent libris *de anima*, B
II. vbi egunt de intellectu & intellectione: ergo
nomen hoc *Verbum* non poteſt eſſe eſſen-
tiale.

Hinc colligitur eos decipi, qui putant *con-
ceptum* dici eſſentialiter in diuinis, & ſingulas
perſonas poſſe dici formare conceptum de re-
bus, quas intelligunt. Eſt enim, vt ſanctus
Thomas indicat hic articulo primo, & docet
expreſsè libro quarto *contra Gentes* capite ſe-
cundo de ratione conceptus, vt procedat à
concipiente, & quòd ſit expreſſa ſimilitudo
rei intellectæ, quare cùm ſola perſona ſecun-
da ſanctiſſimæ Trinitatis ſit expreſſa ſimilitu-
do & imago intelligentis, ſic etiam ſolus Fi-
lius eſt Verbum, ſic ſolus Filius eſt expreſſa ſi-
militudo, & imago intelligentis ſe, ob quam
III. rationem ille etiam ſolus dicetur propriè con- C
ceptus Patris.

Quæres primò, an hæc duo nomina *Verbum*,
Filius ſint vnum & idem in diuinis.

Reſpondetur quoad rem ſignificatam eſſe
vnum & idem, quia vtrobique relatio producti
ad producentem ſignificatur, vnde vtrumque
nomen eſt perſonale, & veteres quidem hære-
tici nomine Alogieni, qui apud ſanctum Epi-
phanium hæreſi quinquegeſimâ primâ ſic ap-
pellantur, quòd negarent Verbum, & dice-
rent illud nihil eſſe, & quòd conſequenter re-
ſpuerent totum Euangelium ſancti Ioannis, &
eius epiſtolas, in quibus mentio Verbi diuini
paſſim fit, refelluntur: de quibus hæreticis poſ-
ſunt videri Patres, ſanctus Epiphanius loco
nunc citato, ſanctus Auguſtinus libro *de hære-
ſibus* hæreſi trigeſimâ, item Alphonſus *à Castro*
IV. libro *de hæreſibus*, verbo *Deus*, hæreſi ſeptimâ: D
diſtinguuntur autem hæc duo in eo, quòd no-
men *Filius* ſignificet rem vt ſubſiſtentem, quia
Filius vt Filius ſemper dicit aliquid ſubſtantia-
le: et hoc nomen *Verbum* quatenus præciſè
Verbum eſt, & etiam extendit ſe ad noſtrum
verbum mentale, non ſignificat rem vt ſubſi-
ſtentem; quemadmodum patet in noſtro ver-
bo mentali: & hoc nomen *Verbum* vltra habi-
tudinem producti ad producentem ſuperiùs
explicatam dicit etiam aliquam habitudinem
ad res, per Verbum repræſentatas, quam habi-
tudinem hoc nomen Filius præciſè ſumptum
non importat, & hoc nomen *Verbum* ex dua-
bus illis habitudinibus importat principaliùs
habitudinem producti termini ad ſuum prin-
cipium producens, quia perſonæ diuinæ, de
quarum numero eſt Filius ſeu Verbum diui-

num, conſtituuntur proprietatibus relatiuis; V.
& talis proprietas in Filio diuino importatur
nomine ipſius Verbi, & relatione eius produ-
cti ad producentem.

Quæres ſecundò, an Filius diuinus poſſit di-
ci *ſermo*, & vtrum meliùs dicatur *ſermo*, quàm
Verbum.

Reſpondetur rectè dici & *Verbum* & *ſermo-
nem*, cùm ſcripturæ loquendo de ſecunda per-
ſona Trinitatis vtantur vtroque nomine: no-
mine quidem *Verbi* cap. 1. Euangelij S. Ioan-
nis, & in eius epiſtolis; item nomine *ſermonis*
alibi, vt Sapientiæ decimo octauo, vbi ſic ha-
betur, *omnipotens ſermo tuus*, &c. quem locum
plerique Patres explicant de ſecunda perſona
Trinitatis.

Attamen meliùs dicitur *Verbum*, quàm *ſer-
mo* iuxta ſanctum Auguſtinum, quia per Ver-
bum non tantùm reſpectus ad Patrem ſignifi- VI.
catur, ſed etiam reſpectus ad illa, quæ facta
ſunt per Verbum operatiuâ potentiâ; quem-
admodum ſanctus Auguſtinus loquitur octo-
ginta trium quæſtionum quæſtione ſexageſi-
mâ tertiâ: ratio autem & *ſermo* etiam dici-
tur, licet nihil fiat. Adde quòd nomen Ver-
bi meliùs repræſentat ſimplicitatem Filij di-
uini, quàm hoc nomen *ſermo*: quod inuol-
uit compoſitionem plurium dictionum. At-
que hinc conſtat Eraſmum Caietanum & Lau-
rentium Vallam rectè fuiſſe reprehenſos, quòd
maluerint dicere, *in principio erat ſermo*, *in
principio erat ratio*, quàm vulgatam editio-
nem ſequi, quæ habet capite primo Euan-
gelij ſancti Ioannis, *in principio erat Ver-
bum*. VII.

ARTICVLVS II.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam præcedentis articuli.

OBIICIES primò ſanctum Baſilium, qui
libro quinto contra *Eunomium* capite
vndecimo Spiritum ſanctum appellat *Verbum
Filij*: ergo nomen hoc *Verbum* in diuinis non
eſt nomen perſonale.

Reſpondetur eum non vocare Spiritum
ſanctum propriè *Verbum Filij*, ſed tantùm
metaphoricè & per aliquam analogiam ad no-
ſtrum verbum externum & vocale, quatenus
noſtrum verbum vocale ſicut eſt manifeſta-
tiuum interioris conceptus, ſic etiam Spiritus
ſanctus manifeſtat nobis Filium diuinum, dum VIII.
eius diuinitas, proceſſio & alia & propriè in-
noteſcunt nobis per fidem infuſam, quæ eſt a-
liquod donum Spiritus ſancti.

Obiicies ſecundò: ad rationem Verbi pro-
priè dicti non eſt ſatis, quòd emanet per in-
tellectum, ſed præterea requiritur vt per-
ſona producens loquatur illud alicui, & per
illud manifeſtet ei aliquid; ſed Filius in di-
uinis non producitur à Patre tanquam ali-
quid ſignificans alicui, & per quod loqua-
tur alicui, quia ſic loqui eſt manifeſtare, &
Deus Pater nihil per productionem Verbi
manifeſtat ſibi, cùm vi intellectionis eſſen-
tialis, quæ noſtro modo conſiderandi præ-
ſupponitur huic productioni, intelligat, & pe-
netret omnia.

Reſpondetur loquendo abſolutè maiorem
eius eſſe falſam, ſcilicet in Verbo propriè

I. dicto, vltra eius emanationem ab intellectu A
dicentis, hoc etiam requiri inter alia, vt pro-
ducens ſiue dicens loquatur alicui diſtincto à
ſe, nã aliquis poteſt, & ſibi ſoli interiùs loqui,
iuxta illud Pſalmiſtæ, *dixit inſipiens in corde
ſuo, non eſt Deus*, quod tamen inſipiens iſte
nulli alij à ſeipſo dicit, producendo intra ſe-
ipſum ſimilitudinem expreſſam huius obiecti,
ita à ſe apprehenſi & iudicati, & verbum vo-
cale & mentale in hoc diſtinguuntur à ſe inui-
cem, quòd mentale ſit ſimilitudo rei intelle-
ctæ, manens intra ipſum intelligentem ab eo
producta, non ex aliqua indigentia, ſcilicet
ad repræſentandum obiectum cognoſcen-
dum alioquin abſens, & importunnatum
intellectui; aliàs enim nec Deus Pater intelli-
gens ſeipſum, nec Angelus intelligendo ſuam
ſubſtantiam deberent producere aliquod Ver-
II. bum, ſed tum ex ipſa fœcunditate intelligen- B
tis, tum etiam ex eo, quòd nulla actio detur ſine
termino, qui producatur per illam. Vnde cùm
Deus Pater habeat fœcunditatem ad produ-
cendum ad intra per intellectum, & eius in-
tellectio notionalis ſit per modum actionis, vt
docuimus ſuprà, debet ex conſequenti habere
terminum, quem producat, & quem nos vo-
camus *Verbum diuinum*: at verbum externum
& vocale eſt tantùm ſignum aliquod inſtru-
mentale, quo explicamus ſenſa animi aliis, vt
Ariſtoteles & eius interpretes docent libro
primo *de interpretatione*, & ſi talis manifeſta-
tio eſſet intrinſeca verbo mentali, quotieſ-
cumque aliquid cogitaremus interiùs, quod
non explicaremus foris, toties nullum produ-
ceremus verbum mentale intelligendo; quod
tamen eſt contra communem ſententiam
III. Philoſophorum diſputantium de verbo men- C
tali. Et totum hoc poteſt ampliùs cõfirmari ex
iis, quæ tradidimus de diſtinctione dictionis
ab intellectione, ad quæſtionem vigeſimam
ſeptimam, eſt autem aliqua diſtinctio inter ip-
ſum *loqui ſimpliciter*, & *loqui aliis*: quia hoc ſe-
cundum importat ipſum loquentem reddere
eum, cui loquitur, cognoſcentem, quod ip-
ſum loqui poſitum ſimpliciter non importat.
Vnde aliquis hoc ſenſu poterit admittere Deũ
Patrem producendo Filium loqui Filio, quia
Filius in diuinis ex vi ſuæ proceſſionis accipit
primò & per ſe à Patre diuinam eſſentiam, ſub
ratione actualis intellectionis per eſſentiam,
& proinde Pater eum generando reddit eum
cognoſcentem, quomodo Chriſtus Dominus
apud ſanctum Ioannem ait, *mea doctrina non
eſt mea*, vt etiam ſanctus Auguſtinus explicat
IV. ad illum locum. D

Obiicies tertiò: eadem eſt ratio Verbi ac
amoris in diuinis, quia vt Filius procedit per
intellectum, ſic Spiritus ſanctus per volunta-
tem; at amor non eſt aliquod perſonale Spiri-
tus ſancti, ſed tantummodò ei conueniens per
aliquam appropriationem: ergo neque hoc
nomen *Verbum* erit aliquod nomen perſona-
le ipſius ſecundæ perſonæ Trinitatis.

Reſpondetur aliam eſſe conditionem huius
nominis *Verbum* ab hoc nomine *amor*; nam a-
mor, cùm duo ſignificet, nimirum propenſio-
nem in rem amatam, & præterea terminum,
qui per actum dilectionis producitur, ratio-
ne prioris eſt eſſentiale nomen, & ratione po-
ſterioris eſt perſonale nomen; at hoc no-
men *Verbum* ſignificat tantummodò ter-
minum productum per intellectionem, vn- V.
de cùm ſolus Filius in diuinis ſit terminus
productus per intellectionem, fit, vt hoc no-
men *Verbum* ſit proprium & perſonale ſecun-
dæ perſonæ Trinitatis.

DISPVTATIO II.

De obiecto ex cuius cognitione procedit Verbum diuinum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Verbum diuinum procedat ex cognitione diuinæ eſſentiæ & omnium perſonarum diuinarum.

SENSVS præſentis difficul- VI.
tatis non eſt, quemadmo-
dum placet aliquibus, an di-
uina eſſentia & diuinæ per-
ſonæ concurrant ad produ-
cendum Verbum diuinum,
in ratione obiecti motiui, quatenus eſſentia
diuina continens radicaliter in ſeipſa diui-
nas perſonalitates, vt vnita diuino intelle-
ctui, ad inſtar ſpeciei impreſſæ determinat in-
tellectum ad intelligendum, quemadmodum
contingit in noſtra cognitione: talem enim
motionem non requiri ex parte obiecti in
diuina, & increata cognitione docuimus ex-
preſsè ſuprà ad quæſtionem decimam quartã,
& iterum agendo de generatione Verbi diui-
ni, & id tantùm requiri in eo intelligente, in VII.
quo ipſum intelligere habet rationem veræ
potentiæ; quo tamẽ modo ſe non habet ipſum
intelligere in Deo: ſed verus ſenſus huius diffi-
cultatis eſt, an cùm ex dictis priùs ad quæſtio-
nem vigeſimam ſeptimam Pater diuinus pro-
ducat Filium per intellectionem, vtrum intel-
lectio hæc, quâ Filius procedit, & generatur,
quatenus conſideratur reduplicatiuè, reſpi-
ciat ſolam diuinam eſſentiam, tanquam obie-
ctum terminatiuum; an verò iuxta hunc mo-
dum reſpiciat etiam vel omnes perſonas diui-
nas, vel ſaltem aliquas; nam omnes admittunt
Deum Patrem eâ cognitione, quâ intelligit ſuã
eſſentiam ſimul, ſeu per concomitantiam in-
telligere etiam perſonas diuinas, cùm tamen
aliqui negent Verbum diuinum procedere
ex tali cognitione, quatenus purè ſimpliciter
& abſolutè eſt perſonarum diuinarum, quod VIII.
eſt conſiderare eiuſmodi cognitionem *redu-
plicatiuè*.

Secundò repetendum eſt ex dictis quæſt. 14.
huius partis, ſcientiam Dei aliam eſſe *ſimplicis
intelligentiæ*, quâ ſcilicet nuda poſſibilitas re-
rum cognoſcitur abſq; actuali earum exiſtẽtia,
aliam eſſe *viſionis* ſeu intuitiuam, quâ nimirum
res cognoſcitur vt præſens, & aliquâ ratione
coexiſtens cognitioni, quæ habetur de ea, vt
ibi explicatum eſt fuſiùs. His præmiſſis,

Prima ſententia, quæ communiter tribuitur
Scoto lib. 1. ſentẽtiarum, eſt Verbum diuinum
procedere ſolummodò ex cognitione diuinæ
eſſentiæ & attributorum eius eſſentialium,
non autem à cognitione diuinarum perſona-
rum; ad quam opinionem Vaſqueſius ali-

I. qua ea parte accedit, dum hîc diſp. 142. negat Verbum procedere ex cognitione Spiritus ſancti.

Vt autem hæc ſententia & eius rationes meliùs percipiantur, notandum eſt duplex ab illa conſtitui obiectum, diuinæ cognitionis; vnum *primarium*, ſcilicet diuinam eſſentiam; alterum *ſecundarium*, ſcilicet ipſas perſonas diuinas, & omnes creaturas, ratione duplicis huius obiecti conſtituere in actibus proceſſionum diuinarum quatuor inſtantia, duo ex parte intellectus, duo item ex parte voluntatis; primum inſtans ex parte intellectus eſt illud, quo Deus Pater cognoſcit ſolummodò ſuam eſſentiam, ſicque eſt beatus, & tale inſtans reſpondet cognitioni primarij obiecti; ſecundum inſtans eſt, quo Deus Pater intelligit diuinas perſonas, & creaturas, quod inſtans reſpondet obiecto
II. ſecundario; primum verò inſtans ex parte diuinæ voluntatis eſt illud, quo ſolùm amat ſuam eſſentiam; ſecundum eſt, quo amat creaturas, & hæc prima ſententia exiſtimat Verbum diuinum produci ex ſolo primo actu cognitionis diuinæ.

Secunda ſententia, cum qua concludimus, eſt ſancti Thomæ hîc articulo primo in ſolutione ad tertium, & omnium eius diſcipulorum, quam explicabimus ſequentibus propoſitionibus.

Prima propoſitio. *Diuinum Verbum procedit ex intuitiua cognitione diuinæ eſſentiæ, & omnium attributorum eius eſſentialium.* Ita omnes communiter tam Scoti, quàm ſancti Thomæ diſcipuli ſuprà: duæ ſunt partes propoſitionis, quæ vt probentur, ſupponendum quod nos fusè docuimus ſuprà queſtione vigeſimâ ſepti-
III. mâ, Deum Patrem producere Filium per intellectionem: quo ſuppoſito,

Probatur prior pars propoſitionis: quidquid producitur ex ea ſcientia, quæ eſt neceſſaria, & prima omnium, debet procedere ex illa, prout talis ſcientia ſeſe terminat ad ſuum obiectum primarium ſibi intrinſecè neceſſarium: nam quando duo dantur obiecta vnius & eiuſdem cognitionis, vnum primarium, & alterum ſecundarium, tunc primarium eſt ratio cognoſcendi ſecundarium; at Verbum diuinum producitur ex ſcientia Dei Patris, vt oſtendimus ad quæſtionem vigeſimam ſeptimam, eáque neceſſariâ, quia eſt ad intra; item primâ omnium, quia ante hanc, nullam poſſumus in
IV. Deo intelligere ſcientiam productiuam, ſeu quâ Pater producat Filium, cùm nulla alia antecedens proceſſio detur, & præterea diuina eſſentia ſumpta præcisè, vt condiſtincta à diuinis perſonalitatibus eſt aliquo modo primariũ obiectum eius cognitionis, quæ eſt in Deo, & diuinæ perſonalitates aliquo modo ſecundarium; ſicut enim earum entitas radicatur in diuina eſſentia, ſic etiam intelligibilitas illarum: ergo Verbum diuinum procedit ex ſcientia Dei Patris, vt terminata ad eſſentiam diuinam.

Poſterior pars propoſitionis probatur, ſcilicet *hanc cognitionem eſſe intuitiuam*: tunc cognitio eſt intuitiua, quando cognitio eſt obiecti vt præſentis, & coexiſtentis ipſi cognitioni, vt patet ex ſecundo notabili, ſed hæc ſcientia Dei Patris, quâ producit Filium, eſt diuinæ eſſentię, tanquam obiecti, vt actualiſſimè exiſtentis, quia eſt de diuina eſſẽtia, vt ſeſe habet, forma-

A liter intrinſecè & quidditatiuè; at exiſtentia actualis eſt de intrinſeco conceptu diuinæ eſſentiæ, vt docuimus agendo de illa: ergo talis ſcientia Patris diuini eſt de eſſentia diuina tanquam de obiecto actu exiſtente & præſente: ergo intuitiua. V.

Secunda propoſitio. *Deus Pater producit Filium ex cognitione trium diuinarum perſonarum, eáque intuitiua.*

Probatur prima pars: Deus Pater producit Filium ex cognitione comprehenſiua diuinæ eſſentiæ, ſed hæc cognitio eſt etiam cognitio trium perſonarum diuinarum: ergo Pater diuinus producit Filium ex cognitione trium diuinarum perſonarum. Maior patet, quia Deus Pater producit Filium ex ea cognitione diuinæ eſſentiæ, quâ eam cognoſcit tantum, quantum illa eſt in ſe intelligibilis, & quantũ poteſt VI.
B intelligi à ſe, cùm talis cognitio ſit neceſſaria; ſed diuina eſſentia eſt comprehenſiuè intelligibilis à Deo Patre, vt oſtenſum eſt ſuprà quæſtione decimâ quartâ huius partis: ergo talis cognitio, quâ Pater in diuinis producit Filiũ, eſt comprehẽſiua diuinæ eſſentiæ. Minor item eiuſdem ſyllogiſmi, ſcilicet *cognitionem comprehenſiuam eſſentiæ diuinæ includere cognitionem trium diuinarum perſonarum*, probatur: tunc propriè aliquid comprehenditur, quando totum, quod eſt in illo, cognoſcitur cum tanta claritate, cum quanta poſtulat cognoſci ex ſua conditione, vt oſtendimus ſuprà: atqui perſonalitates diuinę continentur radicaliter in diuina eſſentia, & inſuper diuina eſſentia vt pręcisè talis poſtulat cõmunicari tribus perſonis, & vt ſic eſt aliquo modo intelligibilis, quia à
C parte rei eſt talis, & intelligibilitas ſequitur VII.
entitatem, & conditionem eius: ergo comprehenſiua cognitio diuinæ eſſentiæ includit cognitionem trium perſonarum diuinarum.

Secundò eadem pars probatur de ſingulis perſonis; & primò, quòd Filius *procedat ex cognitione Patris*, Filius procedit ex cognitione eius perſonæ, cuius propriè eſt imago, vt patet ex ratione imaginis; at Filius eſt imago Patris diuini, vt inferiùs oſtendetur: ergo Filius in diuinis procedit ex cognitione primæ perſonæ Trinitatis ſeu Patris.

Quòd item Filius in diuinis procedat *ex cognitione ſui ipſius*, probatur: quidquid procedit ex comprehenſiua cognitione vnius relati, vt formaliter conſiderati, procedit etiam ex cognitione eius correlati, quia hæc cogni-
D tio eſt vna & eadem, cùm relatum non poſſit VIII.
comprehenſiuè cognoſci, niſi & correlatum eius cognoſcatur: at Pater & Filius in diuinis ſunt correlata, & ex præcedenti propoſitione, Verbum diuinum procedit ex cognitione comprehenſiua Patris diuini, quatenus eſt Pater, quia Verbum diuinum eſt eius vt ſic imago: ergo Verbum diuinum etiam procedit ex cognitione ſui ipſius.

Denique quòd Filius procedat etiam *ex cognitione Spiritus ſancti*, eadem ratione applicatâ huic parti, probatur: quidquid procedit ex cognitione comprehenſiua Patris, procedit etiam ex cognitione eorum, quæ ratione alicuius in eo exiſtentis dicunt habitudinẽ intrinſecam etiam duntaxat radicalem ad illum; quia totum, quod eſt in Patre cognito comprehenſiuè, & ad quod vt ſic aliquem habet ordinem, debet penetrari: at Filius procedit

I. ex cognitione comprehenſiua Patris, vt patet ex dictis, & Pater vt ſpectatus in ſe & adæquatè habet vim ſpiratiuam, quâ etiam eſt fœcundus ad ſpirandum Spiritum ſanctum, & iſta vis ſpiratiua, ſeu fœcunditas Patris ad ſpirandum non poteſt cognoſci perfectè, niſi & terminus, quem illa reſpicit, qui eſt Spiritus ſanctus, cognoſcatur, quia omnis habitudo, virtus ſeu fœcunditas cognoſcitur per proprium ſuum terminum: ergo Filius in diuinis procedit à Patre etiam ex ipſa cognitione Spiritus ſancti.

Altera pars propoſitionis, nimirum quòd *hæc cognitio perſonarum diuinarum ſit intuitiua*, probatur: ea, quæ ſunt intrinſecè & formaliter conſtitutiua Dei tam in eſſe vnius, quàm in eſſe trini, poſſunt ſolummodò cognoſci à Patre diuino, vt exiſtentia, non verò prout
II. abſtrahunt ab exiſtentia, & prout nudam tantùm important poſſibilitatem, quia aliàs cognitio non reſponderet veritati ſui obiecti, quod includit intrinſecè & neceſſariò exiſtentiam, & quod eſt non neceſſarium tam ab extrinſeco quàm ab intrinſeco; at tres diuinæ perſonæ vt actu & formaliter exiſtentes conſtituunt intrinſecè & formaliter Deum in eſſe trini, quia Deus eſt trinus ratione trium perſonarum diuinarum: ergo diuinæ perſonæ, dum à Deo Patre cognoſcuntur, debent cognoſci vt exiſtentes: ergo vt præſentes: ergo & cognitione intuitiuâ. Hæc conſequentia vltima patet ex ſecundo notabili, & ex dictis pro præcedenti propoſitione.

Deinde probatur: cognitio, quæ eſt obiecti vt præſentis, & coexiſtentis, ſeu vt exiſtentis in illa eadem duratione, in qua hæc eius cognitio exiſtit, eſt propriè loquendo intuitiua:
III. at cognitio, quâ Deus Pater producit Filium in diuinis, eſt reſpectu Filij & Spiritus ſancti vt obiectorum tanquam præſentium, & vt exiſtentium in illa eadem duratione, in qua Deus Pater habet de facto cognitionem illam, quâ producit Filium, quia nullum poteſt fingi inſtans in æternitate, in quo duæ illæ perſonæ non ſint: ergo hæc cognitio Filij & Spiritus ſancti, tanquam obiectorum, quâ Pater diuinus producit Filium, eſt propriè intuitiua.

Dices, licet æternitas ſit formaliter & intrinſecè tota ſimul, & indiuiſibilis, nihilominus ex dictis de illa, ad decimam quæſtionem huius partis, illa eſt diuiſibilis virtualiter, & plura ſigna poſſunt in illa diſtingui; ideóque licet omnes & ſingulæ perſonæ ſint
IV. ſimul duratione, & in eadem æternitate, poſſe vnum aliquod ſignum diſtingui in illa prius alio, & ſic vnam perſonam poſſe eſſe aliâ priorem.

Verùm id non euertit efficaciam noſtræ rationis. Nam æternitas dicitur virtualiter diuiſibilis per comparationem ad aliquas alias durationes ſucceſſiuas, quibus illa vna & eadem ſimpliciſſima manens in ſeipſa, poteſt coexiſtere, & tunc plura ſigna poſſunt diſtingui in æternitate, vt ſibi in duratione aliquo modo ſuccedentia, quando aliqua variatio poteſt dari in ipſis rebus, quæ ſic dicuntur ſibi ſuccedere; aliàs enim cùm æternitas in ſeipſa ſit intrinſecè inuariabilis, & tota ſimul, non poteſt aliqua ratio fingi, cur ea pluribus rebus durantibus verâ

A æternitate, vna in aliquo ſigno æternitatis exiſtat priùs aliâ: at nulla poteſt fingi duratio intrinſeca, per comparationem ad quam, V.
æternitas illa, quâ tres diuinæ perſonæ durant, & ipſa etiam cognitio Patris diuini producentis Filium ad intra, ſit virtualiter diuiſibilis, & per comparationem illam, ad quam poſſumus diſtinguere vnam quaſi partem æternitatis, in qua generatiua cognitio Patris diuini ſit, & perſonæ Filij, & Spiritus ſancti non ſit; nec item aliqua variatio fieri, aut fingi poteſt in ipſis perſonis Filij & Spiritus ſancti, cùm ſint neceſſariò & neceſſariæ & immutabiles tam ab extrinſeco, quàm ab intrinſeco. Item Deus Pater nunc cognoſcit Filium & Spiritum ſanctum eadem cognitione, ſecundùm quamlibet rationem, quâ cognouit illos in primo ſigno æternita-
B tis, ſi quod tale primum ſignum fingi poteſt, aliàs vel iſtæ perſonæ eſſent in ſe ipſis VI.
mutatæ, vel hæc cognitio Dei Patris mutata & variata, quod vtrumque eſt abſurdum: ergo ſicut illa cognitio, quam Deus Pater nunc habet de illis duabus perſonis diuinis eſt intuitiua, ſic etiam & hæc, quam in quolibet primo ſigno æternitatis habuit de illis, & quâ generat Filium, eſt intuitiua.

Tandem ibi tantùm dari poteſt cognitio abſtractiua, & non intuitiua alicuius obiecti, vbi vel ipſum obiectum non includit intrinſecè, & eſſentialiter exiſtentiam, vel vbi intellectus cognoſcentis poteſt pro ſua libertate, vel pro ſua imbecillitate apprehendere nudam eius poſſibilitatem, non terminando ſuam
C cognitionem ad exiſtentiam, & præſentiam VII.
obiecti etiam tunc exiſtentis, quatenus abſtrahit ab exiſtentia & præſentia eius; ſed Filius & Spiritus ſanctus in diuinis includunt intrinſecè ſuas exiſtentias, & intellectus Patris diuini licet quamperfectiſſimus neceſſitatur in tali cognitione, quia hæc eſt ad intra, & omnia ad intra ſunt neceſſariò & neceſſaria; ergo hæc cognitio Patris de Filio & Spiritu ſancto non poteſt eſſe abſtractiua, ſed eſt neceſſariò intuitiua.

Neque poteſt reſponderi omnes iſtas rationes probare hanc cognitionem Patris diuini eſſe *intuitiuam*, prout illæ perſonæ diuinæ conſiderantur vt ſunt in produci, non autem vt ſunt termini iam producti. Nam agendo ſuperiùs de diuina generatione Filij animaduertimus, in inſtantaneis immanentibus & æternis idem eſſe produci & eſſe productum, VIII.
D nullum ſignum poſſe intelligi, in quo res eiuſmodi ſint in via, & non in termino, in quo habeant futuritionem & nondum exiſtentiam: aliàs enim poſſent intelligi, quatenus procedunt de potentia ad actum, quod importat aliquam imperfectionem, puta mutabilitatem: ſed perſonæ Filij & Spiritus S. producuntur productione æternâ, immanente, & inſtantaneâ, vt patet ex dictis de proceſſionibus diuinis: ergo diuina illa cognitio, quâ Pater generat Filium, debet eſſe intuitiua Filij, & Spiritus ſancti, vt ſunt producti; nec talis cognitio etiam vt productiua reſpicit Verbum diuinum tanquam poſterius ſeipſâ, niſi ſecundùm originem, non autem ſecundùm durationem, cuius ſimultas rectè poteſt conſiſtere in poſterioritate originis.

I. Tertia propoſitio. *Verbum diuinum proce-* A
dit per ſe & non tantùm concomitanter ex cog-
nitione omnium ſingularum perſonarum diuina-
rum, id eſt, *diuinæ perſonæ Patris, Filij, & Spiri-*
tus ſancti, vt exiſtentes in ſeipſis requiruntur
per ſe ad productionem Verbi diuini, tanquam
obiecta per ſe terminantia cognitionem intuiti-
uam, quâ Filius procedit à Patre. Hæc propo-
ſitio eſt expreſsè contra Vaſquezium loco ſu-
periùs citato, & nonnullos ex recentioribus,
eſt tamen valde communis inter diſcipulos
ſancti Thomæ, & rationes allatæ pro præce-
dentibus propoſitionibus facilè poſſunt ei
probandæ accommodari: nam Verbum diui-
num ex illo tanquam obiecto per ſe terminan-
te cognitionem ex qua procedit, oritur, quod
neceſſariò intrinſecè & eſſentialiter requiri-
tur, vt hæc cognitio productiua ſit talis, qua-
II. tenus formaliter eſt productiua talis termini B
conſiderati in ſe, & ſecundùm proprias ſuas
rationes, ſed cognitio Patris diuini vt produ-
ctiua Verbi diuini eſt formaliter, & ex præciſa
ſua ratione comprehenſiua, quia vt ſic eſt om-
nium perfectiſſima ex dictis, pro præcedenti-
bus propoſitionibus, & diuina cognitio Pa-
tris diuini vt comprehenſiua eſt etiam per ſe
de ſingulis perſonis diuinis Patre, Filio & Spi-
ritu ſancto, vt per ſe terminantibus talem co-
gnitionem, vt ſatis intelligitur ex ipſa ratio-
ne cognitionis comprehenſiuæ, & ex dictis:
ergo Verbum diuinum procedit per ſe, & non
tantùm concomitanter ex cognitione omnium
& ſingularum perſonarum diuinarum, vt illæ
ſunt exiſtentes in ſeipſis.

Deinde obiectum illud eſt per ſe, & non
ſolùm concomitanter requiſitum in ratione
III. terminantis, ad illam cognitionem, ex qua Ver- C
bum diuinum procedit, quo ablato vel præci-
ſo Verbum diuinum non procedit tale intrin-
ſecè & eſſentialiter, quale nunc eſt, nec cum
illa perfectione, quam nunc habet: at datâ hy-
potheſi, quòd per impoſſibile Verbum diui-
num non procederet ex cognitione Spiritus
ſancti, tanquam obiecti terminãtis talem cog-
nitionem producentem, Filius Dei ſeu Ver-
bum diuinum non eſſet formaliter & intrinſe-
cè tale, quale nunc eſt, quia tunc non eſſet ex-
preſſiuum Spiritus ſancti, nec item eſſet ſpira-
tor; quæ tamen duo nunc ſunt illi intrinſeca
& eſſentialia: ergo Verbum diuinum procedit
per ſe & non tantùm concomitanter ex Spiri-
tu ſancto, vt obiecto terminante cognitionem
illam Patris diuini, ex qua producitur.

IV. Nec obſtat, quòd quamuis diuinum Ver-
bum nunc non procedat ex cognitione crea- D
turarum, vt exiſtentium, adhuc tamen ſit ex-
preſſiuum illarum; eſt enim diſpar ratio, quia
in prædicta hypotheſi Spiritus ſanctus nõ eſſet
poſſibilis, cùm quidquid eſt ad intra poſſibile,
ſit re vera, & de facto, & actu, & ſic in tali hy-
potheſi Verbum diuinum ſecundùm nullam ra-
tionem eſſet expreſſiuum Spiritus ſancti: at
creaturæ licet non exiſtant, habent poſſibili-
tatem, & ipſum illarum eſſe poſſibile, quod eſt
ſuo modo reale, nihil amplius habet vt reda-
ctum ad exiſtentiam, quàm quod includitur in
tali eſſe poſſibili, & tantùm addit, vt quod erat
ſolummodò in potentia logica, tranſeat ad a-
ctum, & habeat aliquam connotationem ad
tempus, & durationem realem; ſicque licet de
facto non ponatur in rerum natura, & in aliqua

A temporis differentia, non deſinit habere ali- V.
quod eſſe, quod eſt expreſſibile, imò & quod
exprimatur de facto per Verbum cognoſcen-
tis, dicentis, & intelligentis notionaliter: at in
prædicta hypotheſi impoſſibili Spiritus ſanctus
nullum haberet eſſe, quod exprimi poſſet per
Verbum, cùm eſſet intrinſecè impoſſibilis, &
ſic in tali ſuppoſitione Verbum diuinum de-
beret eſſe aliud omninò, & diſtinctum ab eo
Verbo diuino, quod nunc eſt.

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

PRIMVM eſt: Pater in diuinis priùs intel-
ligit primarium obiectum ſuæ cognitionis,
& quæ in diuinis ſunt aliquo modo priora
B aliis: at primarium obiectum diuinæ cognitio- VI.
nis eſt eſſentia eius, & attributa eius eſſentia-
lia ſunt priora notionalibus, ſeu ipſis perſona-
litatibus diuinis: ergo diuinus Pater priùs in-
telligit ſuam eſſentiam, & attributa ſua eſſen-
tialia, quàm cognoſcat perſonas diuinas: at
talis intellectio non eſt infœcunda, cùm ſit in-
finita, nec aliquo careat, quo ſit inſufficiens ad
producendum Filium: ergo cùm talis produ-
ctio ſit ad intra, vbi omnia ſunt neceſſaria &
neceſſariò, talis cognitio producet Filium, ſic-
que Verbum diuinum producetur ex cogni-
tione ſolius eſſentiæ, & attributorum eius eſ-
ſentialium.

Confirmatur: Deus Pater eſt generans Fi-
lium, eâ cognitione, quâ eſt perfectè beatus, vt
illud eius verbum de ſuo Filio apud S. Mat-
thæum cap. 3. indicat, *hic eſt Filius meus dile-*
C *ctus, in quo mihi complacui*; at Deus Pater eſt VII.
perfectè beatus ex cognitione ſolius diuinæ eſ-
ſentiæ, cùm hæc ſola ſit bonum infinitum in
omni genere entis.

Reſpondetur maiorem eſſe falſam, quando
procedit de obiecto comprehenſiuè cognito;
tunc enim propter intrinſecam habitudinem
vnius ad alterum, vtrumque debet ſimul co-
gnoſci: vnde licet diuina eſſentia cum ſuis at-
tributis eſſentialibus ſit primarium obiectum
paternæ cognitionis, & perſonalitates diuinæ
ſint obiectum ſecundarium; quia tamen Deus
Pater producit Filium ex comprehẽſiua cog-
nitione ſuæ eſſentiæ, debet etiam illum pro-
ducere ex cognitione trium perſonarum diui-
narum; quòd ſi Deus Pater haberet duas cog-
nitiones ſuæ eſſentiæ, vnam quidem ſolum-
modò *quidditatiuam*, non tamen comprehen- VIII.
D ſiuam, & alteram comprehenſiuam illius, tunc
hoc argumentum poſſet habere aliquam vim;
at duplex illa cognitio non poteſt admitti in
Deo, cùm actualis exiſtentia ſit etiam de quid-
ditate diuinæ eſſentiæ, & eſſe comprehenſiuũ
ſui obiecti ſit de ratione illius veræ ſcientiæ,
quæ neceſſariò reperitur in intelligente per-
fectiſſimo, cuiuſmodi eſt Pater diuinus produ-
cens Filium diuinum.

Ad confirmationem huius argumenti re-
ſpondetur admiſſâ maiore, negando Deum Pa-
trem eſſe perfectè beatum cognitione ſolius
ſuæ eſſentiæ, quia eius beatitudo debet con-
ſiſtere in cognitione perfectiſſima diuinæ eſ-
ſentiæ, cuiuſmodi eſt ſola comprehenſiua.

Nec obſtat, quòd beatitudo alicuius creatu-
ræ intellectualis poſſit per abſolutã potentiam

I. Dei conſiſtere in clara viſione ſolius diuinæ eſſẽtiæ; eſt enim quoad hoc diſpar ratio beatitudinis creaturarũ, ac ipſius Dei, nam Deo debetur cognitio, & beatitudo omniũ perfectiſſima, quæ poteſt excogitari, correſpondens actiuitati & perfectioni intellectionis diuinæ, ac proinde comprehenſiuã; ipſis verò creaturis ſolummodò proportionata ad merita illarum, & ad efficaciam luminis gloriæ, quod illis confertur: vnde quia Deus poſſet infundere alicui creaturæ intellectuali lumen gloriæ, quod tantùm haberet habitudinem ad videndum clarè & intuitiuè diuinam eſſentiam; cuius tamen merita poſtularent claram viſionem diuinarum perſonalitatum, defectu ordinationis tam ex parte merentis, quàm ex parte ipſius Dei conſtituentis præmia, poſſet Deus ſolâ ſuâ eſſentiâ oſtenſâ intuitiuè beare eiuſmodi creaturam, vt ampliùs diximus ad

II. quæſtionem duodecimam huius partis.

Secundum eſt: omne obiectum illius ſcientiæ, quâ diuinum Verbum procedit, eſt aliquod principium ipſius Verbi producti, per talem ſcientiam, quia talis cognitio producitur tam ab obiecto, quàm à potentia cognoſcente, & ex conſequenti cùm cognitio ſit aliquod principium termini producti, à ſe, & quod eſt principium principij ſit etiam principium principiati ab illo, tale obiectum erit etiam aliquod principium ipſius producti, ex ſua cognitione: at Verbum in diuinis non eſt aliquod principium ſui ipſius, cùm non emanet à ſe, ſed ſolus Pater à quo emanat: ergo Verbum diuinum non eſt etiam obiectum eius ſcientiæ, & cognitionis, per quam producitur à Deo Patre.

III. Reſpondetur duplicem poſſe diſtingui rationem in obiectis cognitis ab intellectu creato, vnam *mouentis*, ſeu *motiui*, quatenus eſt id, quod determinat potentiam, & quod concurrit cum illa ad hîc, & nunc cognoſcendum; aliam *terminatiui*, quatenus eſt id, ad quod ipſa cognitio ſeſe terminat, iam illa ratio principij reſpectu cognitionis reperitur tantùm in eo, quod propriè habet rationem obiecti motiui, & determinantis, & in quo cognitio obiecti habet rationem alicuius actionis elicitæ à potentia propriè dicta, ſed diuina eſſentia reſpectu cognitionis illius, quæ eſt in Deo Patre, non habet rationem motiui, cùm hæc intellectio nullo modo ſit potentialis, ſed actualis duntaxat, & neceſſaria; vt obſeruauimus initio præcedentis articuli: vnde

IV. etiamſi ita mouere Patrem ad intelligendum competeret ipſi diuinæ eſſentiæ, adhuc tamen non ſequeretur perſonas Filij, & Spiritus ſancti eſſe aliquod principium ipſius Filij, quia tunc tantùm mouerent Patrem, quatenus repræſentantur & continentur in eſſentia diuina: ideóque cùm iſtud eſſe repræſentatiuum non ſit formaliter ipſum eſſe perſonalitatum, eiuſmodi perſonæ diuinæ non poſſunt dici eſſe aliquod principium Verbi diuini.

Tertium eſt: Verbum diuinum procedit ex cognitione illius tantùm obiecti, cuius propriè eſt imago, quia ſicut noſtrum verbum mentis eſt imago rei intellectæ, ſic & Verbum diuinum eſt imago rei intellectæ à Deo Patre: at Verbum diuinum non eſt imago, vel ſui ipſius, vel etiam Spiritus ſancti, ſed ſolius diuini Patris, vt infrà oſtendetur: ergo Verbum diuinum non poteſt procedere ex cognitione ſui ipſius & Spiritus ſancti. V.

A

Reſpondetur, terminum productum ex cognitione eſſe tantùm propriè imaginẽ eius, quod ſeſe tantùm habet in tali productione vt principium *quod* producẽdi, nec eſſe imaginem eorum omniũ, quæ percipiuntur tali notitiâ; vt patet in noſtro verbo mentali, quod propriè dicitur intentionalis imago noſtri intellectus, vt informati ſpecie impreſſâ, quia ab illo vt ſic informato procedit; licet enim ſit etiam expreſſio, & ſimilitudo repræſentans ea, quæ percipiuntur tali cognitione, quia tamen ad rationem imaginis requiritur, vt ſit tanquam à principio *quod*, ab eo cuius eſt imago, vt etiam videre eſt in imagine ſubſtantiali & naturali, nimirum in filio, qui eſt imago ſui patris, ideò fit, vt licet Filius diuinus

B

procedat ex cognitione Filij ipſius & Spiritus ſancti, attamen non ſit propriè imago ſui & Spiritus ſancti. VI.

Quartum eſt: aut Verbum diuinum procedit ex cognitione *ſimplicis intelligentiæ*, ſeu abſtractiua ipſiuſmet Verbi diuini, & Spiritus ſancti, quatenus nimirum habent tantùm rationem entis cuiuſdam poſſibilis, aut *ex intuitiua*, ſeu rei tanquam exiſtentis præſentis, & habentis exiſtentiam actualem ſimul, & quando eſt ipſa cognitio; at Verbum diuinum ex neutra cognitione ſui ipſius, & Spiritus ſancti procedit à Patre; non ex prima, quia talis cognitio connotat imperfectionem in obiecto ſic cognito, quatenus eſt indeterminatum ſeu indifferens ad non eſſe, & actualis exiſtentia non eſt de intrinſeca ratione illius; ſicque non

C

eſt aliquod ens neceſſarium, tam ab extrinſeco, quàm ab intrinſeco, quod affirmari non poteſt de perſonis diuinis, cùm illæ ſint aliquid ad intra, & omnia ad intra ſint abſolutè & ſimpliciter neceſſaria; item Verbum diuinum non poteſt produci ex intuitiua cognitione ſui ipſius, & Spiritus ſancti, quia in illo ſigno rationis, quo talis cognitio apprehenditur, Spiritus ſanctus nondum eſt; nam eius proceſſio eſt poſterior totâ proceſſione Filij, nec item Verbum in iſto ſigno rationis apprehenditur exiſtẽs, quia omne principium præſupponit etiam exiſtens rei, cuius eſt principium; at illa cognitio, quâ Pater producit Filium, eſt aliquod principium Filij, cùm Filius ex illa procedit: ergo talis cognitio præſupponitur exiſtens ipſi Verbo diuino, ſicque quatenus eſt cognitio de Filio & Spiritu ſancto, non poteſt eſſe intuitiua. VII.

D

Confirmatur: priùs has duas perſonas, ſcilicet Filium & Spiritum ſanctum cognoſci à Patre, quàm Filium produci à Patre, quia Deus Pater in aliquo priori cognoſcit Filium, quàm producat illum, cùm talis cognitio ſit quædam via ad ipſum eius produci: ergo cùm intuitiua cognitio ſit illius tantùm obiecti, quod ſimul exiſtit cum ipſa cognitione ſui, diuinus Pater non dicetur producere Filium, ex cognitione intuitiua perſonarum Filij & Spiritus ſancti. VIII.

Reſpondetur, Filium in diuinis procedere ex intuitiua cognitione perſonarum diuinarum, vt oſtendimus. Ad illud quod in contrarium affertur, ſcilicet in eo ſigno rationis, quo talis cognitio apprehenditur, nondum eſſe Spiritum ſanctum, reſpondetur id poſſe

I. inteilıgi duohus modis: primò ita vt in te, &
de facto aliqua prioritas detur, in qua talis
cognitio diuioı Patris genetantis exiſtat, nec
taman perſona Spiritus ſancti adhuc exiſtatı
ſrcundò poteſt intelligi, vt ſenſus ſir, quòd
reſpectu modi noſtri conſiderandi, quo per
ordinem ad tes creatas apptehendimus actua-
lem cognitionem Dei Patris par modum cu-
iuſdam viæ, & tendentiæ in Verhum produ-
cendum tanquam terminum, & intelligimua
cognitionem eiúſque terminum productum,
antequam apptebendamus opetatiooem vo-
luntatis, & tetminum eıus productum; ſi il-
lud dictum intelligatur ptiori modo, eſt om-
ninò falſum, cùm enim illa notitia ſit æterna
& ab ætarno, æternitate quoinodocumque
conſideratâ, & intellectio actnalis ſit tota ſi-
II. mul, non poteſt eſſa, imò nec appteheodi vt
actualis ſine termioo à ſe producto, etiam tuoc
ah æterno exiſtente; ſimiliter, quia diuina no-
tionalis volitio eſt æterna eodem planè modo,
& actualis noo poteſt fieri, quin tam illa, qoàm
eins terminus ſint æquè ah ætetno & ætarni,
qnàm ipſa notionalis cognitio diuini Pattis &
Vethum eius.

Nec ohſtat, quòd Filius procedat à Patte,
& Spiritus ſanctns à Patre & Filio: nam ad
hoc ſufficir prioritas, *à quo*, ſeu *originis*, quâ
ſcilicet vnnm eſt ah alio, licet non exiſtat priùs
illo, in aliquo inſtanti dnrationis, vel etiam
naturæ; hæc enim prioritas *à quo* ſeu *originis*
non tollit comptæſeotiam, & coexiſteotiam
rerum, ſed ponit tantùm intet illas ordioem
& explicat voam eſſe ah alia. Vnde hæc con-
ſequentia aſt mala, *Pater priùs origine intelli-*
III. *git, quàm diuina perſona procedant ab illo: er-*
go in illo priori perſona producta non exiſtunt:
eſt inqnam conſeqnentia mala, quoniam eſt
ab inſtanti *à quo*, ad inſtans *in quo*, vt diale-
ctici loquuntut: nam hæc particula *prius* in
antecedenri intelligitur tantùm da prioritate
originis; at in conſeqneoti accipitur de prioti-
tate *durationis*, ſeu in axiſtendo, & de ioſtan-
ti *in quo*, qui modus argumenrandi eſt falſus,
propter variationem terminorum, & ex ptimo
non ſequitur hoc ſecundum.

Si autem eiuſmodi dictum intelligatur mo-
do poſteriori, reſpondetur adhuc poſſe in-
telligi duobus modis. Primò ita vt intellactus
noſter apprehendat quidem cognitionem no-
tionalem Patris diuini, aotequam apprehen-
[illegible] volitionem & termioum eıus, propter or-
[illegible]nem originis, quem iſti termini ſeruant in-
IV. ter ſe, non tamen iudicet intellectionem no-
tionalem eſſe priotem in exiſtendo ſeu dura-
tiooe, ſeu in aliquo inſtaoti, *in quo*, quàm ſit
notionalis volitio producta, & terminus eius
productus. Secundò ita vr iudicer in re ipſa
priùs in aliquo inſtanti *in quo* generatiooem
Verhi eſſe, & exiſtere, qnàm ſit proceſſio Spi-
ritus ſaocti: iam ſi hoc dictum affirmetur po-
ſteriori modo, eſt omoinò falſnm, vt patet ex
dictis; ſi autem affirmetur tantùm priori mo-
do, eſt quidem verum, ſed tunc nullo modo
obſtar veritati noſtræ propoſitionis, quia pro-
ceſſiooes diuinarum perſooarum, & intuitina
cognitio Dei, cùm ſint à parte tei, ſecluſo quo-
cumque intellectu creato, non debent æſti-
mati vel menſurari ex imperfecto noſtro
modo concipiendi, ſed ex ſuo modo per-
fectiſſimo, quem habent indepeodenter à

A quocumqua intellectu ereato. V.

Atque ex his ſolutio patet ad confirmatio-
nem huius argumenti, ſcilicet Deum Patrem
priùs tantùm origine cognoſcete perſooas di-
uinas, non tamen priùs aliqoâ priotitata *in*
quo, quàm illæ diuinæ perſonæ exiſtant, quod
tamen obiectio intendit.

Artıcvlvs III.

Vtrum Verbum diuinum procedat ex cogni-tione omnium creaturarum purè poſſibilium.

PRima ſententia, quæ tribuitur Scoto, &
nonnullis aliis etiam ex recentioribus, ne-
B gat Filium diuinum produci à Patre, ex cog- VI.
nitione creaturatum purè poſſibilium.

Melior tamen eſt oppoſita ſeotentia, cum
qna concludimus, *Verbum in diuinis procedere*
formaliter ex cognitione omnium creaturarum
poſſibilium, vt purè ſunt poſſibiles. Ita Caieta-
nus hîc quæſtione trigeſimâ quartâ articulo
tertio, Banoes & alij Scholaſtici communitet,
& babet efficaciſſimum fundamentum io ſan-
cto Thoma hâc quæſtione artic. 1. in ſoluriona
ad ptimum, ex quo formatur hæc ratio: Ver-
bnm diuinum procedit ex his omnihus, quæ
ſunt in ipſo Patre diuino: at omnes cteaturæ
poſſibiles ſunt & continantur in diuina eſ-
ſentia, ex communi Patrum, & Theologo-
tum doctrina, ad quæſtionem quartam hu-
ins partis: argo Verbum diuinum procedit à
Patre ex cognitione omninm creaturatum
C poſſibilium. VII.

Probatur ſecundò ratione articuli ptimi
huius diſputationis applicatâ hnic propoſitio-
ni: Deus Pater prodocit Filium ex cogoitiona
comptehenſiua ſuæ omnipotentiæ, quia cum
producit ex comprehenſiua cognitiona, non
tantùm ſuæ eſſentiæ, ſed etiam ſuotum eſſen-
tialium attrihutotum, de quorum numero eſt
omnipotentia: at omnipotentia Dei cognita
comprehenſiuè includit cognitionem om-
nium creaturarum poſſibilium: etgo Deus
Patet produciı Filium ex cognitione omnium
cteatutarum poſſibilium.

Minor prohatnr: qnicumque perfectè cog-
noſcit rem aliquam, cogooſcit omnia, quæ
verè poſſunt diei de illa, & quæ ei conueniuot
ſecuodùm ſnam oatutam, ex ſancto Thoma li-
bro primo *contra Gentes* capite quadrageſimo
D nono; at omnipotentia Dei eſt cauſa omnium VIII.
terum poſſibilium, quatenns poſſibilitas illa-
rum poteſt taorùm redaci ad actum per om-
nipotentiam Dei, quia ſine Deo nihil poteſt
fieri, & quæcumque non implicant, (cuiuſ-
modi ſuot omnes creatnræ poſſibiles) poſſunt
à Deo fieri per ſuam omnipotentiam, iuxta
illud Angeli apud ſanctum Lucam capire pri-
mo, *non erit impoſſibile apud Deum omne Ver-*
bum; & item Deus Pater cognoſcendo com-
prehenſiuè ſuam omnipotentiam cognoſcie
illam parfectiſſimè, quia nulla cognitio poteſt
dari perfectior comprehenſiuâ, & præterea
intrioſecè & eſſentialiter conuenit diuinæ
omniporeotiæ, vt ſit talis conditionis, & tam
perfectiſſima, vt res omnes poſſibiles depeo-
deant ab illa in ſuo fieri, ſeu vt reducantur
ad actum ſecundum: ergo quicumqua cogno-

I. ſcit comprehenſiuè omnipotentiam Dei, de-
bet etiam cognoſcere omnes creaturas poſ-
ſibiles, & ex conſequenti quidquid produ-
citur formaliter ex cognitione comprehen-
ſiua diuinæ omnipotentiæ, producitur etiam
formaliter ex cognitione omnium creatura-
rum poſſibilium.
Atque ex hac ratione ſic explicata, primùm
via præcluditur ei ſolutioni, quâ aliqui reſpō-
dent cognitionem omnium poſſibilium non
includi in comprehenſiua cognitione Dei,
ſed tantùm conſequi ex illa ſecundariò, qua-
tenus Deus ita perfectè cognoſcit ſuam eſſen-
tiam, vt ex eius vi cognitio creaturarum poſt-
eà ſequatur; hæc enim noſtra ratio præcisè
fundatur in ipſa comprehenſione diuinæ om-
nipotentiæ, vt hæc eſt aliquod attributum
virtualiter diſtinctum ab eſſentia diuina, vel
II. ſi velint illud intelligere de diuina omnipo-
tentia, radicaliter conſiderata, iam cùm illa
ſit aliquod prædicatum intrinſecum, & con-
ſtitutiuum eſſentiæ diuinæ, ſpectatæ quaſi
genericè, quemadmodum docuimus ad quæ-
ſtionem decimam quartam ſancti Thomæ,
Deus non poterit comprehendere ſuam eſ-
ſentiam, niſi ſimul comprehendat omnes
creaturas poſſibiles, quæ intrinſecè reſpiciunt
illam.
Nec quidquam iuuat in contrarium, quòd
ſcilicet ſi nullæ eſſent creaturæ poſſibiles ea-
dem eſſet, & eodē modo comprehenſiua cog-
nitio Dei. Id enim patet eſſe falſum, quia tunc
non eſſet idem omninò Deus, qui nunc eſt,
cùm tunc ex neceſſaria conſecutione careret
omnipotentiâ tam radicali, quàm formali,
III. quæ tamen eſt perfectio intrinſece & eſſentia-
lis ipſi Deo.
Secundò via præcluditur ei ſolutioni, quâ
reſponderi poteſt ad comprehenſionem rela-
ti *ſecundùm dici* (quale eſt omnipotentia Dei)
non eſſe neceſſarium cognoſcere omnes &
ſingulas habitudines in particulari; nec item
omnes illius effectus in particulari, vt patet
in comprehenſione oculi, vel alterius poten-
tiæ creatæ. Nam id duntaxat eſt verum, quan-
do effectus ille eſt talis, vt non includat in-
trinſecè & eſſentialiter dependentiam à tali
numero potentia, & non pertinet ad perfe-
ctionem talis potentiæ, vel cauſæ, quòd hic
numero effectus dicat eſſentialiter & intrin-
ſecè dependentiam à tali cauſa; tunc enim ad
comprehenſionem cauſæ poſſet ſufficere eam
cognoſcere cum habitudine ad producendum
plures effectus, intra eandem ſpeciem ſibi ſi-
IV. miles: at quando talis dependentia, & habi-
tudo effectus arguit ſummam aliquam perfe-
ctionem in cauſa, eámque ſingularem, vt in
præſenti caſu, tunc cognitio comprehenſiua
talis cauſæ etiam poſtulat cognitionem om-
nium eius effectuum in particulari, vt videre
eſt in cognitione principij, in quo aliquæ con-
cluſiones ita ſpeciali modo continentur, vt ab
illo dependeant eſſentialiter.
Cæterùm, quia creaturæ purè poſſibiles
nullam habent actualem exiſtentiam, cùm vt
ſic præſcindant ab illa, certum eſt illam cog-
nitionem earum, ex qua Deus Pater producit
Filium, eſſe tantùm *ſimplicis intelligentiæ*, ſeu
tantummodò *abſtractiuam*.
Quæres, an Verbum diuinum æqualiter, &
eodem modo procedat, ex cognitione om-
A nium perſonarum diuinarum & creaturarum V.
poſſibilium.
Reſpondetur negatiuè: primò enim princi-
paliter procedit ex cognitione Patris, & eſſen-
tiæ eius, & minus verò principaliter ex cogni-
tione aliarum duarum perſonarum diuina-
rum, quod idem dicendum de cognitione
creaturarum poſſibilium, quia Pater ipſe di-
uinus intrinſecè, & in recto eſt obiectum eius
cognitionis, quâ ipſum Verbum producitur,
eſt enim id, quod per eam intelligit, & re-
præſentat; reliquæ verò perſonæ diuinę (idem
dicendum eſt de creaturis poſſibilibus) ſunt
obiecta illius velut in obliquo, quatenus ſunt
quidam termini, quos Pater & eſſentia diuina
reſpiciunt, ſine quorum cognitione Pater ipſe
diuinus, & eius eſſentia non poteſt compre-
hendi.
B Probatur: Verbum primariò & principali- VI.
ter eſt terminus cognitionis illius obiecti, cu-
ius eſt per ſe primò viua & intellectualis ima-
go, vt patet ex natura verbi mentalis: at
Verbum diuinum eſt per ſe primò imago Pa-
tris, non autem Spiritus ſancti, vel creatura-
rum, vt inferiùs patebit. Confirmatur: eadem
formali ratione Verbō diuinum eſt Verbum,
quâ eſt Filius & genitus, ſed vt ſic, ſeu quòd
ſit Filius Patris, habet ex eo, quòd procedat
ab illo per cognitionem, vt hæc eſt actualis
intellectio per eſſentiam: ergo magis princi-
paliter Verbum diuinum procedit ex cogni-
tione diuini Patris, quàm ex cognitione alia-
rum diuinarum perſonarum, vel etiam crea-
turarum; & hoc eſt, quod ſanctus Thomas in
quæſtionibus diſputatis *de veritate*, ait quæ- VII.
C ſtione quartâ articulo quinto, quando docet
Patrem in diuinis principaliter dicere Verbum
producendo illud, & quaſi conſequenter di-
cere creaturas.

ARTICVLVS IV.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum.

PRIMVM eſt: cognitio obiecti, per quem
diuinum Verbum formaliter procedit,
debet eſſe tam neceſſarie in exiſtendo, quàm
Verbum eſt neceſſarium in exiſtendo, quia
aliàs talis cognitio ſeſe tantùm haberet per
accidens ad productionem Verbi; at cognitio
poſſibilium, item & ipſæ creaturæ poſſibiles,
non habent tantam neceſſitatem in exiſtendo
etiam ſecundùm ſuum eſſe poſſibile, quàm VIII.
D ipſummet Verbum diuinum: tum quia ex
ſancto Anſelmo *in Monologis* capite trigeſi-
mo, Deus nullâ eſſentiâ creatâ indiget ad
ſuam exiſtentiam, quâ tamen tunc indigeret,
ſi eius Verbum poſtularet neceſſariò cognitio-
nem creaturarum poſſibilium, ad ſui produ-
ctionem. Tum etiam quia aliàs dependeret
aliquo modo ab illis, cùm ſine illis cognitis
implicaret illud eſſe & produci.
Reſpondetur, maiorem ſumptam purè ſim-
pliciter & abſolutè eſſe falſam, ſupponit enim
rationem, propter quam aliqua obiecta ter-
minant per ſe & formaliter cognitionem il-
lam notionalem Patris, eſſe, quia habent æ-
qualem, vel ſimilem neceſſitatem in exiſten-
do, qualem habet ipſe Filius, quod tamen eſt
falſum; cùm hæc conditio in obiecto talis pa-
ternæ diuinæ cognitionis habeat ſe quaſi per

I. accidens ad hoc, vt aliquid ſit per ſe, & formaliter obiectum terminans illam, tota enim fundamentalis ratio, ob quam aliquid ſit formaliter & per ſe requiſitum, vt obiectum terminans hanc cognitionem, eſt, quòd hæc diuina cognitio productiua Filij eſt formaliter intrinſecè, & eſſentialiter comprehenſiua, vt ſuperiùs deduximus: ergo eo ipſo, quo aliquod obiectum vt terminans illam eſt intrinſecè & formaliter requiſitum ad cognitionem comprehenſiuam diuinæ eſſentiæ & attributorum eius propriè dictam, cuiuſcumque illud ſit neceſſitatis in exiſtendo, eſt formaliter & per ſe requiſitum, vt terminet hanc cognitionem, & ex conſequenti Verbum diuinum procedit per ſe, & formaliter ex cognitione illius, ſicque cùm creaturæ poſſibiles ſpectatæ ſecun-
II. dùm ſuum eſſe poſſibile, & ſub illo, ſint aliquod obiectum eſſentialiter requiſitum ad cognitionem comprehenſiuam diuinæ eſſentiæ, cùm intrinſecè reſpiciant omnipotentiam Dei, & hæc non poſſit comprehendi à Deo Patre, niſi & illis cognitis, fit, vt non attentâ illarum neceſſitate in exiſtendo debeant terminare per ſe, & formaliter hanc cognitionem notionalem, quâ Deus Pater generat Filium.

Ad id autem quod dicitur in ſecunda parte minoris, ſcilicet, *creaturas poſſibiles & earum cognitionem non habere tantam neceſſitatem in exiſtendo, quantam habet Verbum diuinum*, poſſet reſponderi ſuppoſitâ omnipotentiâ in Deo, & comprehenſiuâ cognitione
III. eorum, quæ ſunt in illo, & ad quæ hæc eius cognitio comprehenſiua, quatenus talis, debet ſeſe extendere, creaturas poſſibiles habere aliquam neceſſitatem in exiſtendo, non quidem poſitiuè, ſed tantummodò correſpondentem ſuæ naturæ, quatenus ſcilicet dicunt intrinſecam non repugnantiam ad exiſtendum, ſi Deus eas voluerit creare; quæ neceſſitas exiſtendi comparata cum neceſſitate exiſtendi, quam habet Verbum diuinum, eſt longè minor, non tantùm, quia hæc poſterior eſt poſitiua, prior autem eſt tantùm negatiua, & per nudam non repugnantiam, ſed etiam, quia omnis cauſa prout comparatur cum ſuo effectu eſt aliquâ ratione maioris neceſſitatis, quàm ſit quilibet proprius eius effectus, cùm hic ab iſta dependeat, non econtrà; at Verbum diuinum, quatenus iden-
IV. tificatur cum eſſentia diuina, vel vt eſt idem cum ſubſiſtente tribus perſonalitatibus, eſt cauſa eiuſmodi creaturarum, quatenus poteſt illas reducere ad actum exiſtentiæ, ſeu de facto producere.

Ad auctoritatem ſancti Anſelmi allatam in iſto argumento, reſpondetur cum iſto loco per eſſentiam creatam, quâ dicit Deum non indigere, intelligere ſolummodò creaturam exiſtentem, ita vt loquatur tantùm de creaturis exiſtentibus in aliqua differentia temporis, quemadmodum patet ex ipſamet lectione totius iſtius capitis & ſequentium.

Neque item obſtat, quod dicitur ibi de dependentia Verbi diuini à creaturis poſſibilibus, nam talis neceſſitas cognitionis non prouenit ex eo, quòd Verbum diuinum dicat aliquam dependentiam à creaturis poſſi-

A bilibus, ſed oritur ab ipſa cognitione comprehenſiua diuinæ eſſentiæ, quæ intrinſecè & eſſentialiter poſtulat, vt, quia omnes creaturæ poſſibiles dependent ab illa in ſui productione eſſentialiter, & intrinſecè, etiam in tali cognitione ipſæ poſſibiles creaturæ includantur: & quòd poſtulare obiectum terminatiuum ſuæ cognitionis non arguat imperfectionem in Deo cognoſcente, docuimus ſuprà expreſsè ad quæſtionem decimam quartam ſancti Thomæ. V.

Secundum eſt: diuina eſſentia priùs videtur à Deo Patre, quàm ille videat creaturas in illa, hæ enim ſunt tantùm obiectum ſecundarium: ergo Pater diuinus producit ſuum Verbum, priuſquam illas cognoſcat.

Reſpondetur negando maiorem, quia aliàs B hæc cognitio in Deo Patre non eſſet comprehenſiua. VI.

Tertium eſt; ſi per impoſſibile nullæ creaturæ eſſent poſſibiles, adhuc tamen Verbum diuinum procederet à Deo Patre per cognitionem notionalem eiuſdem rationis, ac nunc eſt; quia nec Deus, nec vlla ex perſonis diuinis habet neceſſariam connexionem cum aliquo extra Deum, poſſibiles verò creaturæ ſunt extra Deum; cùm non ſint aliquid ipſius Dei, prout poſſibilitas illarum præciſè conſideratur.

Reſpondetur negando Deum in iſta hypotheſi fore eum & talem, qui nunc eſt, quia ſublatâ poſſibilitate creaturarum, Deus non eſſet omnipotens, & ſic Verbum diuinum, quod tunc procederet ex cognitione C comprehenſiua ipſius Dei, prout tunc talis VII. eſſet in ſe, non procederet ex tam perfectiſſima, & tam perfectè comprehenſiua cognitione, ac nunc; & tunc Deus Pater non eſſet tam perfectè intelligens, quàm nunc eſt, & tunc Verbum diuinum minus exprimeret, ſeu pauciora, quàm nunc de facto exprimat.

Neque ex hac noſtra ſententia & reſponſione ſequitur Deum habere neceſſariam connexionem cum aliquo, quod ſit extra ipſummet Deum, & ſic dependere. Nam primò res merè poſſibiles, vt ſic præciſè, non habent aliquod exiſtere extra Deum, ſed dicunt nudam duntaxat non repugnantiam ad exiſtendum, ſi Deus voluerit eas producere, & totum illud eſſe, quod nunc & vt ſic habent, eſt ſolummodò ipſum eſſe D in Deo eminenter, ſecundùm quod ſunt ipſe- VIII. met Deus, vt patet ex capite primo ſancti Ioannis, & ex dictis ſuprà ad quæſtionem quartam huius partis. Deinde hæc connexio omnipotentiæ & creaturarum poſſibilium in ratione dependentiæ ſumptæ lato modo, (quia hæc propriè poteſt tantùm reperiri in rebus actualibus) tenet ſe potiùs ex parte creaturarum, quæ neceſſariò poſtulant Deum, vt cauſam totius ſui eſſe actualis, & proinde indigent eo ad conſequendum illud, quàm econtrà; eſt enim dependentia potiùs ipſius effectus à ſua cauſa neceſſaria, quàm cauſæ neceſſariæ à ſuo effectu: at creaturæ poſſibiles quatenus accipiunt exiſtentiam ſeu ſunt actuales, ſunt propriè loquendo quidam effectus diuinæ omnipotentiæ.

I. Quartum eſt : Filius in diuinis eo modo A
procedit ex cognitione, quo Spiritus ſan-
ctes ex amore to diuinis procedit, quia vt
Filius procedit ex perfectiſſima cognitione,
ite Spiritus ſanctus ea perfectiſſimo emore;
at Spiritus ſanctus ooo procedit ea amore
creaturarum poſſibilium: ergo nec Filius ex
cognitione creaturarum poſſibilium.
Reſpondetur diſparem eſſe sationem a-
moris creaturarum in Deo, & cognitionis
illarum; hæc enim eſt neceſſarie, hic verò
liber; & cùm, vt oſteodimus ad quæſtionem
decimam nouam huius partis, Deus nullom
habeat propriè amorem circa res poſſibiles,
non poteſt etiam ſpirare Spiritom ſanctom ea
aliquo amore illarum.

Articvlvs V.

II. *Vtrum Verbum diuinum formaliter proce-
dat ex cognitione omniem creaturarum
exiſtentium in aliqua temporis diffe-
rentia.*

Affirmat Gregorius à *Valentia* hâc
parte diſputatione ſecundâ *de Trinita-
te* quæſtione octauâ puncto ſecuodo in re-
ſpooſione ad quartum, & alij quidam receo-
tiores.
Verùm melior eſt oegans ſeoteotia, cum
qua concludimus, *Verbum diuieum noe pro-
cedere formaliter ex cogeitione intuitiua crea-
turarum vt exiſtentium in aliqua temporis dif-
ferentia*: ſic Bannes hâc quæſtione, & alij com-
muniter interpretes ſancti Thomæ.
Probatur: eâ tantùm cognitione Verbum
III. diuinum formaliter procedit, quam tam im- C
plicet abſolutè loquendo oon eſſe, vel non
fuiſſe in Deo, ac implicat ſimpliciter & abſo-
lutè loquendo ipſum diuinum Verbum non
eſſe: quia aliàs talis cognitio ſeſe tantùm
habebit per accidens, vel concomitanter ad
talem productionem, cùm Verbum diuinum
potuerit ſine illa prodoci, imò ſemper fuiſ-
ſet produceodom: et cognitio intuitiua crea-
turarum, vt in aliqua temporis differentia e-
xiſtentium, non eſt talis, quòd implicet ſim-
pliciter & abſolutè loquendo eem non fuiſſe
in Deo, prout illa ſpectatur ſecundùm ſuam
terminationem, quia vt ſic eſt libera, quem-
admodum docuimus ſuprà ed quæſtionem
decimam quartam huius partis; ecootrà im-
plicat Verbum diuinum non eſſe, ſeu non pro-
IV. duci ſimpliciter abſolutâ loquendo, quia om- D
ois communicatio ad intre in diuinis eſt ſim-
pliciter neceſſaria.
Deinde Verbum diuinum non procedit for-
maliter ex ea cognitione, quæ præſupponit
ſuam productiooem, ſeu ex cognitione eius
obiecti, quod præſupponitur productum: et
cognitio creaturarum vt exiſtentium in ali-
qua differentia temporis, præſupponit pro-
ductionem Verbi diuini, nem præſupponit
liberum decretum Dei de producendis crea-
turis, quod decretum eſt totius Trinitatis,
cùm reſpiciat res ad extra: tum etiam, quia
attributa illa abſoluta, quæ cooueniuot Deo,
important aliquem reſpectum ad creaturas, vt
futuras, vel exiſtentes in tempore, ſunt po-
ſteriora ootiooalibus in Deo, vt iem obſer-
uauimus circa omnipotentiam Dei: at ſcientia V.
intuitiua creaturarum vt exiſtentium in ali-
qoe differentia temporis, eſt aliquod attribu-
tum abſolutum Dei per ordinem ed creaturas
futuras, vel exiſtentes in tempore, vt dictum
eſt agendo de ſcientia libere & intuitiua Dei:
ergo Verbum diuinum procedit formaliter ea
intuitiua cognitione creaturarum exiſtentium
in aliqua temporis differentia.
Hinc quando Filius diuinus dicitur in ſcri-
pturis oihil facere, niſi quod Patrem videat
facientem, nihil ſcise à ſe, ſed à Patre, etiam
de rebus eaiſtentibus io tempoſe, vt apud
ſanctum Ioannem capite quinto, ſenſus non
eſt hanc ſcientiam intuitiuam creaturarum,
vt eſt formaliter intuitiua, præſupponi io
Petre, & eb eo vt talem formeliter commo-
nicati Filio per generationem, ſed quòd
B quemadmodum Deus Pater generando Fi- VI.
lium, dicitur ei communicaſſe ſpirationem
actiuam, non quòd in illo ſigno originis,
quo generabat eum, actiua ſpiratio forma-
liter conſiderata eſſet, quatenus in actu e-
aercito eſt productiua Spiritus ſancti, ſed
quòd communicando ei totam ſuam eſſen-
tiam, ei etiam ex conſeqnenti communica-
bat ea, quæ talem eius generationem & di-
uinam eſſentiam conſequebantur, inter quæ
erat eſſe principium Spiritus ſencti; ita etiam,
quia cognitio creaturarum vt eaiſtentium in
aliqua differentia temporis conſequitur ad
generationem Filij, per quam accepit à Deo
Patre totam eſſentiam diuinam, fit, vt Filius
dicatur iſtam ſcientiam accepiſſe à Deo Pa-
tre, item didiciſſe ab illo, facere creaturas,
item nihil facere, niſi quod eum facientem
viderit. Hoc ampliùs confirmant ex eo,
quòd Christus Dominus capite quioto eiuſ- VII.
dem Euangeliſtæ probans ſuam cum Patre
æqoalitatem & conſubſtantialitatem ita ait:
Pater meus vſque modò operatur, & ego operor,
quo ſignificat illam ſcieotiam, quæ in Deo
eſt cauſa rerum producendarum ad eatra,
fuiſſe in ſeipſo in ratione talis veræ ſuæ ſcien-
tiæ practicæ, in eodem ſigno rationis, quo
fuit in Deo Patre ſuo, quod idem ſimiliter eſt
diceodum de Spiritu ſancto, & pro hac ra
ſanctus Auguſtinus videri poteſt libro deci-
mo quinto *de Trinitate* capite decimo quar-
to & decimo quinto.

Articvlvs VI.

*Soluuntur fundamenta contraria VIII.
ſententia.*

Primvm eſt ex Patribus deſumptum,
ſancto Auguſtino libro decimo quinto
de Trinitate capite decimo quarto & deci-
mo quinto: ſancto Anſelmo *in Monologio* ca-
pite vigeſimo octauo & ſequentibus: ſancto
Thoma præſenti quæſtione articulo primo
in ſolutione ad tertium, docentibus creatu-
ras dici & exprimi Verbo diuino, vbi nomi-
oe creaturarum, intelligunt etiam eas, quæ
habent eaiſtentiam in aliqua temporis dif-
ferentia; & ſanctus Thomas ait expreſſè
Deum Patrem intelligendo *ſe Filium & Spi-
ritum ſanctum, item & omnia alia, quæ eius
ſcientiâ continentur, producere Verbum*: at in-
ter ea, quæ continentur ſcientiâ Dei ſunt &

I. ipſæ creaturæ, vt exiſtentes, quemadmodum A
patet ex dictis ſuprà ad quæſtionem decimam
quartam: ex qnibus auctoritatibus hæc ratio
formatur pro illa opinione: Filius procedit ex
cognitione rerum omnium, quæ ipſo dicun-
tur, ſeu exprimuntur, & declarantur: at ipſæ e-
tiam res creatæ, & contingentia, quæ habent
ſuam exiſtentiam in aliqna temporis differen-
tia dicuntur, exprimuntor ipſo Verbo di-
uino, quia Pater diuinus loquitur Filio etiam
de rebus contingentibus habentibus ſuam e-
xiſtentiam in aliqua differētia temporis: ergo.

Reſpondetur, in illis auctoritatibus nomine
creaturarum creaturas etiam exiſtentes intelli-
gi quidem, quatenus nimirum diuinum Ver-
bum eſt etiam expreſſiuum, & repræſentatiuũ
illarum, non tamen intelligi, quatenus ſunt
formaliter exiſtentes, quaſi ſenſus Patrom
II. iſtorum ſit, Verbum diuinnm procedere à Deo B
Patre formaliter ex cognitione creaturarum
vt exiſtentium; imò ſanctus Anſelmus id negat
expreſsè capite trigeſimo ſequēti vt iam anim-
aduertimus, & ſanctus Thomas hîc articulo
tertio in corpore indicat ſe tantùm loqui de
creaturis, vt cognitis per ſcientiam *ſimplicis
intelligentiæ*, quæ explicatio ſancti Thomæ am-
pliùs confirmatur ex eo, quòd in quæſtionibus
diſputatis *de veritate* quæſtione quartâ arti-
culo quinto in fine corporis, ait eſſe accidenta-
rium ipſi Verbo diuino procedere ex cogni-
tione creaturarum, vnde hæc cognitio creatu-
rarum vt exiſtentium habet tantùm ſe conco-
mitanter, & non formaliter etiam iuxta illum
ad proceſſionem Verbi diuini.

Ad rationem fundatam in prædictis aucto- C
III. ritatibus Patrum, reſpondetur hæc duo diſtin-
gui inter ſe, Verbum diuinum eſſe expreſſiuũ
omnium etiam creaturarum, vt exiſtentium, &
Verbum diuinum formaliter procedere à Deo
Patre ex tali creaturarum cognitione; primum
duntaxat aſſeri à Patribus relatis, & eſſe ve-
rum; ſecundum verò minimè, ad quod plura
requiruntur, quàm ad primum: quia ad primũ
ſufficit, vt tantùm conſeqnatur ad generatio-
nem Filij, & radicetur in aliquo, quod com-
municatur Verbo immediatè, formaliter & vi
ſuæ proceſſionis, ſitque aliquid omninò ne-
ceſſarium, & ſic, quia cognitio omnium crea-
turarum poſſibilium commnnicatur formali-
ter ex vi proceſſionis, & eſt abſolutè neceſſa-
ria in Deo, Verbum diuinum procedit forma-
liter ex diuina cognitione *ſimplicis intelligentiæ*
ſeſe terminante ad creaturas: quia verò ſcien- D
IV. tia *viſionis* creaturarum, vt exiſtentium in tem-
pore radicatur in tali ſcientia *ſimplicis intelli-
gentiæ*, fit, vt Verbum diuinum ſit etiam ex-
preſſiuum eiuſmodi creaturarum, vt exiſten-
tium in aliqua differentia temporis, & ſic Ver-
bum diuinum poteſt dici procedere formali-
ter ex radicali ſcientia omnium rerum exiſten-
tium in aliqua differentia temporis, non au-
tem ex formali, nimirum quatenus procedit
formaliter ax cognitione *ſimplicis intelligen-
tiæ*, quæ eſt radix cognitionis viſionis creatu-
rarum ſeu vt exiſtentium in aliqua differentia
temporis.

Secundum eſt: Filius in diuinis procedit ex V.
comprehenſiua cognitione diuinæ eſſentiæ,
ſed cognitio comprehenſiua diuinæ eſſentiæ
includit cognitionem creaturarnm etiam vt
exiſtentium in aliqua temporis differentia;
quia determinata illarum futuritio prouenieñs
à libera voluntate eſt aliquis effectus illius, &
aliquid, quod non includitur in ipſa re cogni-
ta, tantùm vt poſſibili, & ad quod eſſentia di-
uina habet aliquam habitudinem diſtinctam
ab illa, quâ reſpicit illas vt tantùm poſſibiles,
& proinde diuina eſſentia eſt etiam hoc modo
ſpecialiter cognoſcibilis: ergo Filius in diuinis
procedit à Patre diuino ex intuitiua cognitio-
ne creaturarum exiſtentium in aliqna tempo-
ris differentia.

Confirmatur: Filius in diuinis procedit for-
maliter à Patre ex cognitione omnium, quæ VI.
ſunt formaliter in Deo, ſed decretum, quo
Deus decernit futuritionem creaturarum in
aliqua temporis differentia, eſt formaliter in
Deo: ergo Filius debet procedere formaliter
ex cognitione talis decreti; at cognitio talis
decreti includit cognitionem creaturæ vt e-
xiſtentis in aliquo tempore: ergo Filius proce-
dit à Patre ex cognitione creaturarum exi-
ſtentium.

Reſpondetur conceſsâ maiore negando mi-
norem, hoc ſenſu, quòd ad comprehenſiuam
cognitionem eſſentiæ diuinæ requiratur cog-
nitio effectus, vt iam ex diuino decreto deter-
minati ad exiſtendum, hoc vel illo tempore,
nam ſufficit, quòd eſſentia diuina comprehen-
datur etiam vt cauſa potens producere hunc
& hunc effectum, & ita omnes in particolari
creaturas, quódque, ſi eius voluntas acceſſerit, VII.
illæ creaturæ ſint futuræ infallibiliter hoc &
illo modo, hoc & illo tempore, ſicq; penetra-
re omnia, quæ contingerent in illis, aut circa
illas, ſi hæ & iſtæ conditiones etiam appone-
rentur, quod Deum benè nouiſſe ſcientiâ *ſim-
plicis intelligentiæ* docnimus ſuprà ad deci-
mam qoartam quæſtionem ſancti Thomæ, vn-
de effectus ille, quem illa futuritio creaturæ
proueniens ex libera voluntate Dei, dicit, eſt
etiam cognitus ipſi Deo per talem ſcientiam,
cùm nihil ſpeciale habeat, quod non cogno-
ſcatur à Deo per ſcientiam *ſimplicis intelligen-
tiæ* præter connotationem obiecti extrinſeci
exiſtentis in ſeipſo.

Ad confirmationem reſpondetur, liberum
decretum Dei poſſe conſiderari duobus mo-
dis; primò ſecundùm illud, quod dicit forma- VIII.
liter in Deo, & quod expoſuimus ad quæſtio-
nem decimam nonam ſancti Thomæ: deinde
quoad ſuam terminationem ad hoc & illud
obiectnm in particulari, Verbum diuinum
procedere ex cognitione libari decreti diuini,
ſpectati priori modo, non autem poſteriori,
cùm vt ſic non plus habeat in re, quàm fue-
rit cognitum de illa per ſcientiam *ſimplicis
intelligentiæ*, ſicque iſta terminatio non im-
pedit, quin Deus ſolâ ſcientiâ *ſimplicis in-
telligentiæ* ſeſe totum & totaliter compre-
hendat.

I.

AD QVÆSTIONEM XXXV.

DISPVTATIO VNICA.

De imagine.

ARTICVLVS I.

Quid & quotuplex ſit imago.

NOTANDVM eſt primò, ex S. Auguſtino lib. octoginta trium quæſtionum quæſtione ſeptua-
II. geſimâ quartâ relato hîc articulo primo à ſancto Thoma, tam in corpore primi articuli, quàm in ſolutione ad primum, & infrà quæſtione nonageſimâ tertiâ articulo primo, imaginem nihil eſſe aliud, quàm *ſimilitudinem in ſpecie infima, vel ſaltem in aliquo ſigno ſpeciei infimæ expreſſam ad repræſentandum.*

Imprimis dicitur *ſimilitudo*, quia debet eſſe aliqua conuenientia inter imaginem & imaginatum, ſeu id cuius eſt imago.

Deinde additur *in ſpecie infima*, aut *ſaltem in aliquo ſigno infimæ ſpeciei*, id eſt, vt infima natura obiecti, vel aliquod eius ſignum repræſentetur, quia eiuſmodi repræſentatio eſt alicuius ſingularis, res autẽ ſingularis propriè non repræſentatur ſolummodò ſecũdùm gradum communẽ, quia conuenit in eo cum aliis,
III. ſic videmus homines repræſentari in imagine per colorem & figuram externam; ſi tamen res aliqua repræſentanda habeat tantùm aliquem gradum communem, tunc eius repræſentatio poterit dici *imago*, quia factâ cõparatione ad rem repræſentandam, exprimit illam iuxta gradum infimum, qui eſt in tali re.

Tertio loco hæc particula ponitur, *expreſſa*, quæ ſignificat requiri in imagine, vt oriatur & procedat ab eo, cuius eſt imago, quemadmodum ſancti Auguſtinus, & Thomas ſuprà notant: ideóque licet duo oua ſint ſibi inuicem quàm ſimillima, quia tamen neutrum illorum ab alio procedit, non vnum propriè dicitur imago alterius, & inter homines, ſi duo dentur ſimillimi, quorum tamen neuter ſit ab alio per generationem, neuter etiam eorum dicetur imago alterius.

Quartò additur, *ad repræſentandum*, quam
IV. particulam licet ſanctus Thomas hîc in corpore non exprimat diſtinctè, attamen ſatis innuit illam in ſolutione ad primum, quando ait illud propriè dici imaginem, *quod procedit in ſimilitudinem alterius*; nam modus ille loquendi *in ſimilitudinem* per caſum accuſandi, denotat proprium finem productionis imaginis, vt facilè intelligitur ex ſimili formula loquendi ſuperiùs explicata circa definitionem generationis ad quæſtionem vigeſimam ſeptimam ſancti Thomæ: & præterea ſanctus Thomas eam expreſsè habet infrà quæſtione nonageſimâ tertiâ articulo primo, dum ait imaginem *dici ex eo, quod agitur ad imitationem alterius*, quod eſt deſumptum ex Ariſtotele libro ſexto *topicorum* capite ſecundo definiente imaginem eſſe id, *cuius generatio eſt*

A *per imitationem*, ſcilicet quatenus ita eſt à principio actiuo, vt poſſit facere cognitionem V.
eius, ad cuius imitationem eſt producta. Hinc ſequitur imaginem poſſe habere locum in ſolis cognoſcentibus, cùm ſola illa poſſint vti aliquo exemplari, quod imitentur: ideóque licet vnus ignis producat alium, quia tamen ignis ille producens caret omni cognitione, ignis ab eo productus non dicetur propriè eſſe imago ignis producentis.

Notandum ſecundò, triplicem diſtingui imaginem, ſcilicet *artificialem*, quæ eſt per artem depicta, vel effecta ab artifice, iuxta exemplar, quod habet in mente, cuiuſmodi eſt imago, vel ſtatua Cæſaris; ſecundam eſſe *intentionalem*, cuiuſmodi ſunt ſpecies impreſſa & expreſſa, quæ referunt obiectum cognoſcendum, vel cognitum: tertia imago eſt *na-*
B *turalis*, & eſt ſimilitudo naturalis ab alio pro- VI.
ducta ad ipſum realiter repræſentandum in eadem natura ſpecie vel numero, vt patet in omni vero filio, qui eſt naturalis imago patris, cùm enim in eo ſit aliquid ſubſtantiæ patris communicatum per generationem, filius ſe ipſo genito reddit patrem præſentem, quo modo illud Eccleſiaſtici trigeſimo poteſt explicari, *mortuus eſt pater eius: & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim ſibi reliquit poſt ſe*, & ſanctus Auguſtinus epiſtolâ ſexageſimâ ſextâ, dum ait Patrem æternum gignere alterum ſe, quia ſcilicet producit Filium de ſua ſubſtantia, vt exprimat in eo vnicam ſuam, & veram ſimilitudinem.

ARTICVLVS II.

C *Vtrum Filius in diuinis ſit imago, ratione* VII.
cuius, & an ſolus ex perſonis diuinis.

PRIMA propoſitio. *Filius in diuinis non eſt propriè artificialis imago cuiuſquam, nec item Spiritus ſanctus.* Probatur; quia neuter illorum eſt propriè aliquid artefactum; nam artefacta ita procedunt ad imitationem, vt tamen ſint ex libera voluntate artificum: at Filius & Spiritus ſanctus procedunt neceſſariò: & præterea cùm eſſentia diuina in æterna generatione Filij non habeat rationem obiecti mouentis, ſeu motiui, vt ſæpè animaduertimus, ſed duntaxat terminatiui, Filius procedens per intellectum in ſimilitudinem Patris non poteſt dici eius imago artificialis, nec etiam cuiuſquam alterius.

Secunda propoſitio. *Filius in diuinis eſt*
D *propriè ſubſtantialis ſeu naturalis imago Patris* VIII.
diuini, & hoc ei ſoli conuenit: hæc propoſitio eſt contra Durandum primo ſententiarum diſtinctione vigeſimâ octauâ quæſtione tertiâ; eſt tamen communis inter Theologos. Et primò quòd Filius diuinus ſit *imago Patris diuini*,

Probatur ex Scripturis, quæ illum vocant *figuram, characterem*, & *imaginem Patris*, vt *ad Coloſſenſes* primo, & *ad Hebræos* primo, & ex Patribus tam ad iſta teſtimonia ſcripturæ, quàm alibi iſtud exponentibus de naturali & ſubſtantiali imagine, vt ſancto Hilario libro ſeptimo *de Trinitate*, ſancto Ambroſio libro primo *de fide* capite quarto, cùm inde probent contra Arianos, Filium in diuinis eſſe conſubſtantialem & æqualem ſuo Patri: &

I. probatur tam ex defioitiona imaginis nunc A
allata, & condirinnibus ad aam requiſitir,
qoàm ex dictis ſuprà de proceſſione Filij,
quòd nimirum ſir verè & propriè dicta gene-
ratio, formalitar io perſectam ſimilitudincm
naturæ Patris diuini generantis, vbi eriam
oſtcndimur ratiooem naruralis & ſubſtaotia-
lis imaginis fundari propriè in ipſa commu-
nicatione ſubſtaotiæ acceptæ pcr generatio-
oem.

Neqoe his obſtat qood Duraodur obiicit,
nimirom ſimilitudincm poſtolare diſtinctio-
ncm illius formæ, ratiooe cuius eſt ſimilitu-
do: at in diuinis formam illam eſſe diuinam
eſſentiam, quæ eſt eadem oumero io Patre &
Filio.

Hoc inquam nno obſtat, oam ratin imagi-
nir naturalis non fundatnr io ſimilitudine,
quæ propriè ſit aliqua relatio realis, ſed tao- B
II. tùm in ipſa connuenientia, & vnitate ſpecifi-
ca, vel numerica ſubſtantiæ acceptæ per ga-
ocrarionem, ita vt, qun ipſa voitas ſotmæ eſt
maior, eo criam maior ſir ſimilitudo, & per-
fectior ratio imaginir.

Deinde, quòd Filius ſit imago ſolius Patrir,
prnbatur: quia hæc ratio imaginis naturalis
fundatur in ipſa ſubſtantiali oatura per gene-
rationem accepta, ita vt talis imago ſir tao-
tùm imago eius, à quo procedit per veram
generationem: at Filiur io diuinis ptocedit à
ſolo Patte per generationem: ergo Filius io
diuinis eſt imago ſolius Patris diuini; & hoc
atiam probat ſanctus Augoſtiour libro ſepri-
mo *de Trinitate* capite vltimo circa finem, &
patet ex eo quòd ſcripturæ dum tribuunr Fi-
lio hnc nomen, ſemper aliquam adhibent
III. parriculam, quæ denntet ei tantùm conueni- C
te per ordinem ad Patrem.

Tandem banc rationem imaginis compa-
tare ſoli Filin, oon antem Parri, vel Spiritui
ſancto, probatur iis omnibus, quibor oſtcodi-
mus ad quæſtionem vigeſimam ſeptimam ſo-
lum eum generari, & diuinam eſſentiam ſub
ratione vltimæ quaſi differentiæ ſoli ei à Pa-
tre commonicari; vnda licet Pater & Filius
communicent Spiritui ſancto eandem ſub-
ſtantiam, quam babent, quia tamen talis com-
municatio non eſt per veram generationem,
& oaturalis imago fundatur tantùm in iden-
titate narorꝛ acceptæ per veram generatio-
oem, fir, vt Spiritus ſanctus nullo modo poſſir
propriè appellari imago Patris, aut Filij, vel
vtriuſque.

IV. Hinc quando aliqoi Patrum vocant Spiri- D
tum ſaoctom imaginem Filij, ſumunt nomen
hoc io ampliſſima ſignificatiooe, nimirum pro
ſimilitudine; eſt enim ioter perſonas diuinas
vera ſimilitodo ratiooa ſubſtantiæ, vt infrà
dicetur: plura aurem requiri ad imaginem
propriè dictam, quàm ad ſimilitudinem, pa-
tet ex dictis, & aliqui ootanr bunc modum
loqoendi noo tam eſſe natom ex Græcir Pa-
tribus, quàm ex Latinis eorum ioterpretibos,
qui loco dictionis Græcæ, quæ *ſimilitudinem*,
& *imaginem* ſignificat, poſueroor tantùm oo-
men *imaginis*, quod apud Latinor ſignificat
id, quod originator ab alio per imitationem,
ex quibus conſtar hoc nomen *imago*, eſſe ran-
tùm perſonale, & nullo modo aſſentiale.

Tertia propoſitio. *Filio in diuinis competit
eſſe naturalem imaginem ſui Patris, tum ratione
ſuæ perſonalitatis, tum ratione diuina eſſentiæ,* V.
*vt ſibi communicata ſub ratione vltima quaſi
differentia diuinitatis.* Prior pars probatur:
quia de ratione imaginis eſt, vt procedar ab
eo, cuios eſt imago: at Filius in diuinir, noo
procedir à Patre præciſè ratione ſuæ eſſentiæ,
quia hæc nec generat nec generatur, ſed ra-
tione ſuæ perſooalitatis; nam ſolæ perſonæ
proceduot in diuinis: ergo ipſa ratio imagi-
nis oaturalis conuenieos Filio diuioo debet
ei competere etiam ratione ſuæ perſonalitatis.

Probatur poſterior parr, quia Filius eo eſt
ſubſtantialis, & naturalis imago ſui Patris,
quo propriè & formaliter eſt Filios, vt paret
ex dictis: at ſecunda perſona Trinitatis ha-
bet, quòd ſit propriè Filius ab eo, quòd acci-
piat à Patre diuinam eſſentiam ſub ratione
vltimæ quaſi differentiæ ipſius deitatis, vt do-
cuimus: ergo & ratio imaginis etiam ei com-
petit ratione diuinæ aſſeotiæ ſibi commoni- VI.
catæ, boc ſpeciali modo. Vnde quemadmo-
dum ſecundariò accipit à Patre diuinam ra-
tionem ſub aliis ſpecialibus rationibos, ſic er-
iam diuina eſſentia ſub iſtis conſeqoentibus
rationibus eſt ei aliqua ratio non potiſſima,
ſed tantùm cooſeqoens, vt ſit atiam imago
Patris ſui, cùm eum planè referat, & accipiar
totam diuinam eſſentiam ab illo.

Cæterùm bæc ratio imaginis ita conueoir
Filio in diuinis, tam ratiooa ſuæ perſonali-
tatis, quàm ratiooe diuinæ eſſentiæ, vt taman
conferendo iſtas ratiooes inter ſe, ratio ima-
ginis principaliùs ei conueniat ratione diuinæ
eſſentiæ, prædicto ſpeciali modo communi-
catæ, quàm ratione ſuæ perſonalitatis; nam
ratio imaginis petitor principaliùs ab eo, in
qoo conueoit cum imagioato, ſeu repræſen- VII.
tato; dicitur enim *imago* ab *imitando*, & ima-
go naturalis imitatur ſuum prototypum io
natura; at id, in quo Filius in diuinis conae-
nit cum Deo Patte, vt formaliter ſic ab illo
procedit, eſt qoòd ab eo accipiat diuinam eſ-
ſentiam ſub ſpeciali rationa actoalis intelle-
ctionis, per eſſentiam, vt ſuprà docuimus: er-
go ratio imagioir principaliùs cooueoit Filio
in diuiois, ob diuinam eſſentiam ſibi commu-
oicatam, prædicto ſpeciali modo, quàm ob
perſonalitatem, ſecuodùm quam procedir à
Patre diuion.

Dices, totam & adæquatam rationam ima-
ginis videri prouenire à ſola diuina eſſentia,
quia imago eſt aſſimilatiua prototypo: ar per-
ſonalitas eſt potiùs diſſimilatiua, cùm dicat
non tantùm diſtioctionem, ſed & oppoſitio- VIII.
oem ad Patrem.

Reſpondetur, ratiooem imaginis ſumptam
adæquatè coaleſcere ex ratiooe formaliter
aſſimilariua, & ex ratiooe originata ab ipſo
prototypo, vt patet ex præmiſſa definitione
imaginis, Filium io diuinis babere duntaxat
primum à diuina aſſentia, ſecuodum verò ba-
bere à propria ſua perſooalitate; vnde ſicut
Filiur, & filiatio io diuinir dicuntur relatiuè,
ſic & ipſa etiam imago dicitur relatiuè, vt
ſanctus Auguſtinos expreſsè notat libro quin-
to *de Trinitate* capite decimo tertio, ſed com
hâc diſtinctione, quòd filiatio ob diſtinctio-
nem tam proximi fuodameoti, quàm extre-
morum ſit quædam realis relatio, poſterior
autem ſit tantùm rationis, ob eam cauſam, quâ
inferiùs docebimus relationes æqualitatis,

I. ſimilitudinis, & id genus alias eſſe tantùm rationis inter perſonas diuinas.

Hinc intelligitur non tantùm ſolum Filium in diuinis eſſe imaginem Patris diuini, ſed etiam rationem imaginis ei tantùm competere, per reſpectum ad Patrem diuinum, quatenus ſcilicet ſolus ille ita originatur à Deo Patre, vt vi ſuæ proceſſionis accipiat ab illo diuinam eſſentiam ſub ratione vltimæ quaſi differentiæ, penes quam illa ſimilitudo requiſita ad rationem imaginis naturalis attenditur.

Quòd autem ſimilitudo in perſonalitate non requiratur ad imaginem, patet ex eo, quòd ſuprà animaduertimus ex ſancto Thoma, ſimilitudinem (quæ tamen præcipuè requiritur in imagine) inter diuinas perſonas non attendi penes ipſas perſonalitates.

II. Vltima propoſitio. *Filius in diuinis eſt etiam intentionalis imago ipſius Dei Patris, & hoc ei ſoli conuenit.*

Probatur: quidquid propriè eſt verbum mentis, illud etiam propriè eſt intentionalis imago ipſius intelligentis, ſeu repræſentatiua & expreſſiua eorum omnium, quæ cognoſcuntur per intellectionem ipſius intelligentis, vnde vocatur *imago expreſſa:* at ſolus Filius inter perſonas diuinas eſt propriè verbum mentale ipſius Patris diuini comprehendentis ſeipſum, quia ſolus Pater dicit, ſeu intelligendo producit in diuinis: ergo ſolus Filius in diuinis eſt propriè intentionalis imago ipſius Patris diuini: quòd autem verbum quatenus verbum præcisè abſtrahendo à verbo increato & creato dicat aliquam relationem,
III. quam Filius quà præcisè Filius non dicit, animaduertimus ſuprà agendo de nomine verbi, & de generatione Filij in diuinis.

Obiicitur contra vltimam propoſitionem: eſt de ratione imaginis intentionalis, quòd procedat à principio vt intentionaliter moto, excitato, & determinato, vel per ſeipſum, vel per propriam ſpeciem ad productionem talis & talis Verbi in particulari; ſed ex dictis ſuprà Deus Pater quando producit Filium non mouetur à ſua eſſentia, vel etiam ab ipſo Verbo, ſeu Filio, vel tanquã obiecto, vel ſeſe habente adinſtar ſpeciei impreſſæ, quoad tale munus mouentis, & determinantis intellectum ad talem & talis obiecti intellectioné & cognitionem: ergo Filius in diuinis non eſt propriè etiam intentionalis imago ipſius Patris diuini.

IV. Reſpondetur ſimpliciter & abſolutè loquendo non eſſe de formali ratione imaginis intentionalis, quòd procedat ab exemplari, per aliquam intentionalem eius motionem, & determinationem, ſed ſufficere, quòd ſit ſimilitudo expreſſa ad intentionaliter repræſentandum ipſum exemplar, quia intentionalis ſimilitudo ſumpta in ſuo formali & præciſo cõceptu importat ſolummodò intentionalem ſimilitudinem procedentem ab ipſo exemplari præcognito ad repræſentandum illud, quia præciſa ratio imaginis præſcindit à modo, ſecundùm quem quidquid eſt imago, procedit ab imaginato: quare cùm ſublatâ illâ motione intentionali ex parte diuinæ eſſentiæ, vt hæc comparatur ad intellectum Patris diuini, ratio imaginis ſemper maneat integra, & in præſenti caſu ſit à ſuo principio vt præcognito, & ad illud repræſentandum intentionaliter, fit,

A vt Filius in diuinis non deſinat etiam eſſe intentionalis imago Patris diuini: & quia ſolus Pater in diuinis format conceptum, & exprimit ſe, & omnia, quæ intelligit; hoc enim eſt aliquid dicere, & habet ſe per modum actionis, quod vtrumque ſoli Patri conuenit in diuinis, ideò fit, vt ſolus etiam Filius in diuinis ſit intentionalis imago ſolius Patris. V.

AD QVÆSTIONEM XXXVI.

DISPVTATIO VNICA.

De perſona Spiritus ſancti.

B ARTICVLVS I.

Vtrum nomen hoc Spiritus ſanctus, *ſit proprium alicuius perſonæ diuinæ.* VI.

Hoc nomen poteſt duobus modis conſiderari: primò ſecundùm vim ſuæ ſignificationis; deinde ſecundùm accõmodationem factam ab Eccleſia: ſi conſideretur priori modo, ſiue vt eſt nomẽ compoſitum ex duabus dictionibus, ſiue vt ſunt duo nomina, eſt nomen eſſentiale conueniens toti Trinitati, vt S. Auguſtinus docet lib. 5. *de Trinitate* cap. 11. nam tota Trinitas eſt Deus, Spiritus, & ſancta, imò & ipſa ſanctitas, per eſſentiam, & ſumpta etiam ſeparatim ſignificat ſingulas perſonas, cùm vna-
C quæque perſona diuina ſit Spiritus, & ſancta; VII.
ideóque cùm vt S. Auguſtinus ibidem notat, hoc nomen non denotet propriè relationem tertiæ perſonæ ex vi ſuæ ſignificationis, non poteſt eſſe nomen proprium, ſeu perſonale Spiritus ſancti.

Si verò conſideretur poſteriori modo, vt eſt vnicum nomen, tunc eſt propriũ tertiæ perſonæ. Probatur ex Scripturis, Patribus & Concilijs, quæ dum enumerant diuinas perſonas, deſignant tertiam hoc nomine, *Spiritus ſanctus;* cuius rei ratio eſt ex S. Auguſtino ſuprà, vt coniunctio Patris & Filij, per Spiritum ſanctum ſignificetur, procedit enim ab vtroque, & dicitur *vinculum ſpiritale* vtriuſque. Deinde quòd ſpiritus, vt dicitur de rebus corporeis, ſignificet impulſum & motionem; vnde cùm tertia perſona in diuinis procedat per impulſum, quia amor eſt quidam impulſus, &
D ſanctitas maximè eſt in voluntate, fit, vt cùm VIII.
tertia perſona Trinitatis procedat per voluntatem & amorem, dicatur *Spiritus ſanctus.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Spiritus ſanctus procedat à Patre & Filio.

Vulgaris eſt illa Græcorum hæreſis, quâ putant Spiritum ſanctum procedere à ſolo Patre: hæc autem hæreſis cœpit à tempore Neſtorij, vt S. Thomas hîc notat articulo 2. & patet ex Theodoreto, qui dum adhuc eſſet Neſtorianus, habuit hanc hæreſim, vt patet ex impugnatione eius ad nonum anathematiſmum ſancti Cyrilli: hæc autem hæ-

I. reſis non fuit aperta niſi tempore Leonis no- A
ni, quando Michaël Patriarcha Conſtantino-
politanus cœpit affirmare Pontificem Roma-
num, & omnes Latinos eſſe excommunica-
tos, quòd addidiſſent ſymbolo Nicæno hanc
particulam, *filióque procedit*.
Contra hanc hæreſim ſit noſtra propoſitio.
*Eſt de fide Spiritum ſanctum procedere à Patre
& Filio:* ita definitum habemus ex Concilio
Florentino ſub Eugenio IV. in quo Græci re-
ſipuerunt ab hæreſi, in quam tamen lapſi ſunt
iterum, & adhuc perſeuerant; idem fuit defi-
nitum in Concilio Lugdunenſi ſub Gregorio
decimo, in Concilio Lateranenſi ſub Innocen-
tio tertio, & alijs ferè omnibus ſequentibus;
imò Andreas Coloſſenſis in Concilio Floren-
tino ſeſſione ſeptimâ dicit ſe habere librum
antiquiſſimum manu ſcriptum ſeptimæ ſyno-
II. di, in qua definiebatur Spiritum ſanctum pro-
cedere à Patre & Filio. B
Probatur primò ex ſcriptura: S. Ioan. 16.
*Omnia quæcumque habet Pater meus mea ſunt,
propterea dixi: quia ex meo accipiet, & annun-
tiabit vobis*, vbi Chriſtus Dominus loquitur
de Spiritu ſancto: at non poteſt intelligi quid-
nam Spiritus S. accipiat à Filio præter ori-
ginem; nam in Filio diſtinguimus tantùm duo,
eſſentiam, & perſonalem proprietatem; at
Spiritus ſanctus non accipit à Filio perſona-
lem proprietatem Filij, quia proprietates eiuſ-
modi ſunt incommunicabiles: ergo neceſſe
eſt iſtam particulam, *de meo accipiet*, denotare
eſſentiam diuinam, quam Filius communicat
Spiritui ſancto, producendo illum per ſpira-
tionem actiuam. Ita Ioannes Theologus ar-
III. gumentatur pro Latinis contra Græcos in
Concilio Florentino ſeſſione decimâ octauâ, C
vbi vrget contra illos teſtimonium ſancti Epi-
phanij explicantia hunc locum ſancti Ioannis.
Confirmatur ex iis omnibus, quibus oſten-
dimus ſuprà Filium *diſcere à Patre, loqui à Pa-
tre, facere quod vidit Patrem facientem*, nihil
eſſe aliud, quàm Filium in diuinis procedere
à Patre, & eandem ſimul, quam habet Pater
ſcientiam, & potentiam accipere, proceden-
do ab illo; at Spiritus ſanctus citato loco ſcri-
pturæ dicitur *loqui à Filio:* ergo procedit et-
iam à Filio.
Nec iis obſtat, quòd in futuro dicatur, *ac-
cipiet*, quia æterna proceſſio Spiritus ſancti
non eſt ita elapſa, quin etiam adhuc duret, &
ſit duratura in æternum. Vnde ad id ſignifi-
candum, ſcriptura vtitur ibi futuro, vt ſan-
IV. ctus Auguſtinus notat ad iſtum locum. Nec D
ſatisfaciet aliquis reſpondendo iſtam particu-
lam, *de meo accipiet*, idem ſonare, ac Spiritus
ſanctus loquetur ea, quæ ſunt conſentanea
meis dictis, quod poteſt eſſe verum, etiamſi
Spiritus ſanctus non procederet à Filio. Hoc
inquam non ſatisfacit; nam Chriſtus Dominus
ſimpliciter & abſolutè dicit, *de meo accipiet*,
nimirum theſauro ſcientiæ, qui theſaurus ni-
hil eſt aliud, quàm eius eſſentia & ſubſtantia.
Deinde probatur ex capite 15. S. Ioannis
vbi Filius dicitur *mitti*, & miſſio in diuinis v-
nius perſonæ eſt ab ea, à qua procedit, vt am-
pliùs oſtendetur agendo de miſſione diuina-
rum perſonarum: at Spiritus ſanctus etiam
mittitur à Filio, vt patet ex eodem Euangelio
ſancti Ioannis: ergo Spiritus ſanctus proce-
dit etiam à Filio.

Probatur ex Concilijs celebratis ante hoc V.
apertum ſchiſma & hæreſim diuulgatam, vt
ex Toletano octauo celebrato anno Chriſti
Domini ſexcenteſimo quinquageſimo tertio,
quod in definitione fidei habet expreſsè Spi-
ritum ſanctum procedere à Filio, item ex E-
pheſino, vbi lectio anathematiſmorum ſancti
Cyrilli eſt facta, in quibus aſſerebat etiam
Spiritum ſanctum procedere à Filio.
Probatur item ex Patribus Græcis: ſancto
Athanaſio in ſuo ſymbolo, quod tam Græci,
quàm Latini recipiunt, quanquam Græci ex-
cipiant illam particulam, quâ Spiritus ſanctus
dicitur procedere à Filio, quia putant illam
eſſe additam à Latinis, ſed malè, cùm Toleta-
num Concilium nunc citatum videatur id de-
ſumpſiſſe ex ſancto Athanaſio, cùm illam ex-
plicet iiſdem penè verbis, quibus ſanctus
Athanaſius, & ita fuiſſe ſcriptum à S. Atha-
naſio Legati Gregorij noni in definitione Ca- VI.
tholicæ fidei ſignificarunt Græcis, vt Baro-
nius notat in Annalibus ad annum Chriſti
Domini trecēteſimum quadrageſimum: item
ex ſymbolo ſancti Gregorij Thaumaturgi ei
diuinitus traditi, quod ſanctus Gregorius
Nyſſenus refert in eius vita, quódque fuit
approbatum in quinta ſynodo, vt notat Ba-
ronius ad annum Chriſti Domini ducenteſi-
mum trigeſimum tertium; nam Filius ibi di-
citur *apparere per Spiritum ſanctum*, item Spi-
ritus ſanctus appellatur *imago Filij*, licet mi-
nus propriè, & ratio imaginis denotat pro-
ceſſionem eius à Filio, vt ſuprà notauimus;
item ex ſancto Baſilio libro *contra Eunomium*,
vbi apertè ait Spiritum ſanctum eſſe à Filio,
Spiritum ſanctum dependere à Filio, Filium
eſſe principium Spiritus ſancti, quem locum VII.
Ioannes Theologus vrget in Florentino ſeſ-
ſione decimâ nonâ; item ex ſancto Epipha-
nio *in ancorato*, vt fusè docet idem Ioannes
ſeſſione decimâ octauâ eiuſdem Concilij:
item ex omnibus Græcis Patribus, qui di-
cunt Spiritum ſanctum procedere à Patre per
Filium, hæc enim particula, *per*, denotat ra-
tionem principij in Filio ex mente Patrum
Græcorum, vt Cardinalis Beſſarion Græcus
oſtendit in oratione illâ, quam habuit in
Concilio Florentino. Omnes Patres Lati-
ni docent eandem concluſionem, nec Græci
id negant.
Vltimò probatur ratione deſumptâ ex ſub-
ordinatione intellectionis & volitionis: vo-
litio præſupponit intellectionem, quia nihil
volitum, quin præcognitum; at Spiritus ſan- VIII.
ctus procedit vt amor, & vt terminus voli-
tionis, Filius ſeu Verbum diuinum, vt termi-
nus intellectionis: ergo Verbum diuinum
præſupponitur productum ad productionem
Spiritus ſancti, ſed in illo ſigno originis, quo
Filius præſupponitur ad productionem Spi-
ritus S. habet à Patre eſſentiam diuinam, vt
fœcundam, ad productionem Spiritus ſancti,
quia habet eandem eſſentiam, eandem vo-
luntatem, & æquè perfectam cum Patre: er-
go per eandem omninò voluntatem ſpirabit
cum Patre Spiritum ſanctum.
Hæc ratio confirmatur aliâ ratione Scoti:
id quod habet principium in actu primo per-
fectum ad producendum priùs origine, quàm
terminus ex neceſſitate producendus produ-
catur, producit illum; at Filius in illo priori

I. origiois habet eandem voluntatem, & æquè perfectam, quam habet Pater, vt parer ex illo Chriſti Domini apud ſanctum Ioannem, *omnia tua mea ſunt*, & voluntas diuina eſt principium producendi Spiritum ſanctum, & Spiritus ſanctus producitur neceſſariò, quia talis productio eſt ad intra, vbi omnia ſunt neceſſaria: ergo & Filius etiam producet, ſeu ſpirabit Spiritum ſanctum.

Verùm contra hanc rationem aliquis obiicier, quando dicimus actum volnntaris præſupponere actum intellectus, nos id intelligere vel de actu proportionaro ipſi actui voluntatis, qui ſit eiuſdem ordinis, & de eodem obiecto, vel id intelligere de actu intellectus non proportinnato, nec eiuſdem ordinis, qui tamen ſit circa idem obiectum, ſaltem materialiter conſideratum: ſi primum
II. dicatur, ſequitnr Filium non ſpirare Spiritum ſanctum, quia talis ſpiratio eſt actus notionalis, & Filius non habet intellectinnem notionalem: ſi ſecundum dicatur: ergo cùm Deus Pater ante intellectionem notionalem, quâ generat Filium babuerit intellectionem eſſentialem, cùm eſſentialia ſint priora notionalibus, Pater ea ſola illa eſſentiali intellectiona, fuit in ſtatu accnmmodato ad Spiritum ſanctum, & proinde cùm omnia in diuinis ad intra ſint neceſſaria, produxit ex ſola illa intellectinne eſſentiali præſuppoſita Spiritum ſanctum ſolus ſine Filio.

Reſpondetur, noſtram rationem intelligi de intellectione proportionara ipſi volitioni, & etiã de eodem obiecto; ad abſurdum, quod infertur inde ex minori, reſpondetur conceſ-
III. ſo, quòd Filius non habeat intellectionem notionalem, non ſequi eum non ſpirare, ſeu non velle notinnaliter Spiritum ſanctum, quia ad hoc, vt Filius poſſit amare, ſeu producere Spiritum ſanctum amore notionali ſatis eſt, quòd intellectus diuinus, qui eſt idem numero in omnibus perſonis diuinis, cognoſcat hæc obiecta, prout eſt in alia perſona, ſcilicer quatenus eſt in Patre; nam ſi verbi gratiâ, per diuinam potentiam anima alicuius actu intelligentis poneretur in alio homine, ille alius homo poſſet ex vi eiuſdem intellectinnis elicita ab alio per eandem animam, poſteà elicere amorem, quia ſic non ferretur in incognitum, cùm eiuſmodi obiectum amabile eſſet cognitum ab ipſa anima.

Deinde obiicitur: dum Deus Pater generat, vel eſſentia diuina eſt æquè in actu pro-
IV. ximo pro ſpiratione Spiritus ſancti, ac pro generatione Filij, aut non eſt æquè in actu proximo, ſed debet expectare generationem Filij perfectam, & completam: ſi primum: ergo cùm Deus Pater agat neceſſariò, Filius & Spiritus ſanctus erunt ſimul, etiam origine, & ſic Spiritus ſanctus non erit à Filio: ſi ſecundum dicatur: ergo diuina eſſentia non eſt fœcunda ex ſe ad producendum Spiritum ſanctum, ſed mutuatur ſuam fœcunditatẽ ſaltem completiuè à Filio, quod eſt abſurdum.

Reſpondetur, eſſentiam diuinam dum Pater generat, ſi conſideretur quantum eſt ex ſe, & in ſe, eſſe æquè in actu proximo ad ſpirandum, ac eſt ad generandum, non tamen eſſe æquè proximè ex parte ipſorum actuum, propter neceſſariam ſubordinationem, quam habent ad ſe inuicem; vnde licet diuina eſſen-
A tia in illo priori ſit ex ſe in actu proximo ad V.
ſpirandum, quia tamen prius exigit intellectionem, ideò priùs origine Filius naſcitur, quàm Spiritus ſanctus procedat; vnde vt in nobis actus voluntaris prærequirens intellectionem non dicitur accipere ſuam perfectionem ab intellectione, quia eiuſmodi illuminatio obiecti eſt tantùm conditio prærequiſita in obiecto volito, ſic, vt etiam Pater non dicatur perfici, quoad vim ſpiratiuam per Filium, quem generat, vel accipere ab illo ſpirationem actiuam, aut aliquod complementum illius.

Articvlvs III.

Soluuntur fundamenta Græcorum.

B PRimvm repetunt ex ſcripturis, in quibus VI.
Spiritus ſanctus dicitur procedere à Patre, nullâ factâ mentione Filij, vt apud ſanctum Ioannem capite decimo quarto, *qui à Patre procedit*, & alibi.

Reſpondetur, ſcripturas dicendo Spiritum ſanctum procedere à Patre, non excludere Filium; quemadmodum ex eo, quòd Chriſtus Dominus in Euangelio dicit S. Petro, *caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt*, Filius & Spiritus ſanctus non excluduntur; Chriſtus verò Dominus loquendo de proceſſione Spiritus ſancti nominauit ſolum Patrem, quia ille eſt origo & fons aliarum perſonarum, & quia qui dicit Spiritum ſanctum procedere à Patre, dicit implicitè etiam procedere à Filio, cùm non procedat ni-
C ſi per volitionem, quæ eſt tam à Filio, quàm à VII.
Patre.

Secundum eſt ex Conciliis: nam in primis quatuor Conciliis generalibus traditur quidem Spiritum ſanctum procedere à Patre; at nunquam dicitur procedere à Filio: imò ſymbolum Neſtorianum eſt in Concilio Ephaſino publicè recitatum, & refutatio noni anathematiſmi S. Cyrilli facta à Theodoreto eſt ibidem perlecta, & Spiritus ſanctus vtrobique dicebatur eſſe à ſolo Patre, quem modum dicendi Concilium non reprobauit.

Confirmatur: quia Concilium Epheſinum definiuit ſub anathemate nihil eſſe addendum ſymbolo Niceno & Conſtantinopolitano, & Leo tertius, vt Magiſter ſententiarum refert lib. 1. diſtinctione 11. curauit ſymbolum Conſtantinopolitanũ deſcribi in lamina argẽ-
tea, & reponi in altari, iuxta corpus S. Pauli, VIII.
D in quo tamen ſymbolo ſic deſcripto tantùm habetur *Spiritum ſanctum procedere à Patre*.

Ad auctoritates Concilij reſpondetur, quòd olim S. Baſilius epiſtolâ 78. S. Hieronymus epiſtolâ 65. reſponderunt cùm illis obiiceretur nihil fuiſſe definitum in Concilio Nicæno de diuinitate Spiritus ſancti, nimirum id tunc fuiſſe omiſſum ſeu non factum, quia iſta quæſtio nondum fuerat mota.

Ad confirmationem, quæ petitur ex Epheſina ſynodo, in qua ſymbolum Neſtorij eſt lectum, reſpondetur ex parte ſecundâ actorum iſtius Concilij, ſymbolum Neſtorij, & ea omnia peruerſa dogmata, quæ Neſtorius inſeruit ſuæ expoſitioni de incarnatione Filij Dei, fuiſſe condemnata; vnde cùm iſtud de proceſſione Spiritus ſancti à ſolo Patre conti-

I. A neretur, ibi Neſtorius etiam, quoad hanc partem ſimul etiam fuit condemnatus, præſertim cùm S. Cyrillus epiſt. ſynod. *ad Neſtoriũ*, quæ eſt *de excommunicatione*, & quæ habetur 1. parte cap. 26. Conc. Epheſ. dicat omnes illas epiſtolas, quas Alexandrina Eccleſia miſit ad Neſtorium, fuiſſe à ſynodo iudicatas immunes ab omni errore, in quarum tamen vna habetur Spiritum ſanctum *procedere à Patre & Filio*.

Ad id, quod affertur de additione illius particulæ, *filióque*, reſpondetur, vt Patres Concilij Florentini iam reſponderunt, propriè loquendo non eſſe additionẽ, ſed maiorem tantùm explicationem, cùm in illa parte ſymboli, *qui à Patre procedit, filióque*, contineatur implicitè, & plerumque Patres fecerunt ſimiles additiones ſymbolo Apoſtolorum, quę tamen non condemnantur, quia additiones ad ſym-

II. B bolum eo tantùm modo condemnantur, quo tam in veteri Teſtamẽto, quàm in Apocalypſi vetatur aliquid addi, & quo modo Apoſtolus vult, vt non admittamus aliud, quàm quod ipſe prædicauit & docuit: at iſta omnia tãtùm intelliguntur de doctrina contraria doctrinæ iam traditæ, aliàs enim oporteret reiicere nouum Teſtamentum, & ea omnia, quæ vel S. Paulus poſt hoc ſuum dictum, vel reliqui Apoſtoli, aut Concilia tradiderunt, & docuerunt, quod aſſerere eſt hæreticum.

Quod verò ſpectat ad tempus, quo hæc additio fuit facta, Baronius in Annalibus ad annum Chriſti Domini 407. docet fuiſſe factam tempore Benedicti VII. ad poſtulationem Imperatoris Henrici; cùm enim in Concilio Toletano primo, ex litteris ſancti Leonis Patres

III. C Concilij introduxiſſent in ſymbolum prædictam particulam, aduerſus Priſcilianiſtas, qui non rectè ſentiebant de Spiritu ſancto, & Imperator Henricus poſtularet à ſummo Pontifice, vt ſymbolum Nicænum decantaretur inter ſolemnia Miſſarum in Eccleſia Occidentali, ne videremur etiã verbis profiteri aliam fidem ab iis Occidentalibus, qui in Concilio Toletano receperant eiuſmodi additionem, Benedictus ſeptimus voluit illud decantari in Eccleſia cum iſta additione.

Ad factum Leonis tertij, reſpondetur feciſſe id, non quòd negaret Spiritum ſanctum etiam procedere à Filio, ſed ad perpetuam memoriam antiquitatis, vt oſtenderet non quibuſlibet, nec ex quacumque occaſione licere facere additionem ſymbolo.

IV. D Tertium eſt ex Patribus Græcis, vt S. Cyrillo, qui reſpondens prædictæ refutationi noni ſui anathematiſmi, in qua refutatione Theodoretus negabat Spiritum ſanctum procedere à Filio, nihil reſpondit ad hanc partem; item S. Gregorio Nazianzeno oratione *ad Epiſcopos Ægypti*, dicente Filium habere omnia, quæ Pater habet, *exceptâ cauſalitate*, quo nomine nihil aliud poteſt intelligi, quàm virtus productiua ad intra, vt patet ex dictis ſuprà de nomine cauſæ, & Theophylactus in caput tertium ſancti Ioannis reprehendit apertè Latinos ſchiſmatis & hæreſis, quòd prędictam additionem fecerint ſymbolo, & credant Spiritum ſanctum etiam procedere à Filio, & ſanctus Damaſcenus ex ſancto Thoma hîc articulo ſecundo videtur fuiſſe in eadem opinione.

Reſpondetur ad ſanctum Cyrillum ex dictis

A ſuprà. Ad ſanctum Gregorium Nazianzenum, illum nomine *cauſalitatis* intelligere vim generatiuam, quam Pater non communicat Filio. Ad Theophylactum non deſunt, qui exiſtiment hæc eius operibus fuiſſe addita à quibuſdam Græcis ſchiſmaticis. Ad ſanctum Damaſcenum poteſt reſponderi, eum tantùm dubitaſſe de noſtro modo loquendi, quia etiam alibi dicit Spiritum ſanctum procedere à Patre per Filium, & Filium habere omnia, quæ Pater habat, hoc ſolo excepto, quòd non ſit ingenitus. V.

Quartum eſt à ratione: vnius duntaxat perſonæ vnicum ſolummodò debet eſſe principium, ſed Pater & Filius ſunt duo, Spiritus ſanctus vnica tantùm perſona: ergo Spiritus ſanctus vnicum duntaxat debet habere prin-

B cipium: ergo cùm in ſcripturis Pater dicatur eſſe principium Spiritus ſancti, Spiritus ſanctus eſt à ſolo Patre. VI.

Reſpondetur Patrem & Filium eſſe vnicum principium Spiritus ſancti, vt paulò pòſt explicabitur.

Quintum eſt: vel ſolus Pater eſt ſufficiens principium Spiritus ſancti, vel non ſufficiens, ſed præterea requirit concurſum Filij: ſi primum: ergo Spiritus ſanctus fruſtrà dicitur procedere à Filio, cùm in diuinis omnia ad intra ſint neceſſaria: ſi ſecundum dicatur: ergo Pater eſt imperfectus, & accipit aliquid à Filio, quod eſt contra omnes Theologos.

Reſpondetur, id non prouenire ex inſufficientia virtutis in Patre, ſed tum ex identitate virtutis ſpiratiuæ in vtroque, ſicut ex identitate potentiæ in omnibus perſonis diuinis, fit,

C vt omnes ſimul creent; tum etiam ex præciſa & formali ratione Spiritus ſancti, qui intrinſecè poſtulat eſſe à duobus, vt poſteà explicabitur. VII.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, diſtingueretur realiter ab illo.

HÆc quæſtio mouetur à Scholaſticis, vt aduerſus Græcos oſtendant tantam ab intrinſeco ineſſe neceſſitatem Spiritui ſancto procedendi à Filio, vt ſublatâ tali proceſſione, & per hypotheſim impoſſibilem, apprehẽſam tamen ab intellectu, non foret ampliùs realis diſtinctio Filij à Spiritu ſancto, & proin-

D inde cùm ſcripturæ doceãt tres eſſe perſonas in diuinis à ſe inuicem realiter diſtinctas, oportere abſolutè, & per locum intrinſecum, vt Dialectici loquuntur, Spiritum ſanctum procedere etiam à Filio. Vnde ſenſus præſentis difficultatis non eſt, vtrum factâ prædictâ hypotheſi Filius & Spiritus ſanctus manerent iidem planè qui nunc ſunt: eſt enim certũ non fore eoſdem, cùm tam intrinſecum ſit Spiritui ſancto, qui nunc eſt, procedere etiam à Filio, & Filio, qui nunc eſt, & vt nunc eſt, ſpirare Spiritum ſanctum, quàm ſit intrinſecum homini eſſe rationale, quia eſt de ratione Patris diuini, qui nunc eſt, dare per generationem Filio diuinam naturam talem, qualem habet illam in ſeipſo, & omnia ſua ei communicare exceptâ paternitate: ergo cùm Deus Pater in illo ſigno originis, quo producit Filium, habeat vim ſpirandi, quæ tantùm in alio VIII.

I. ſequẽti ſigno originis habet ſuum terminum,
illam neceſſariò & intrinſecè communicat Fi-
lio, & ex conſequenti Filius dat per illam eſſe
ipſi Spiritui ſancto: ſed ſenſus præſentis diffi-
cultatis eſt tantùm iſte, an ſuppoſito per hypo-
theſim impoſſibilem, quòd ſolus Pater in diui-
nis eſſet fœcundus per voluntatem, termi-
nus correſpondens huic fœcunditati eſſet rea-
liter diſtinctus à termino correſpondente fœ-
cunditati per intellectionem; an verò radix
diſtinctionis realis inter perſonas diuinas ſit
ipſa origo vnius perſonæ ab alia: quo ſenſu
hæc difficultas eſt ſcitu vtiliſſima, ad proban-
dum contra Græcos proceſſionem Spiritus
ſancti à Filio, quos tamen Græci agnoſcunt
diſtinctos à ſe inuicem realiter.

Duæ ſunt ſententiæ: prima eſt Henrici Gan-
dauenſis quodlibeto quinto, quem Scotus &
II. eius diſcipuli ſequuntur lib. 1. ſententiarum
diſtinctione 11. quæſtione 2.

Secunda ſententia, cum qua concludimus,
eſt S. Thomæ hîc, diſcipulorum eius, & com-
munis, *nullam in tali caſu fore diſtinctionem
realem inter Filium & Spiritum ſanctum.*

Probatur imprimis ex Concilio Florentino
ſeſſione 16. vbi habetur perſonas diuinas hoc
tantùm nomine diſtingui, quòd vna ſit ab alia,
& ex hoc fundamento ibi concluditur Spiri-
tum ſanctum etiam procedere à Filio.

Deinde probatur ex Patribus Græcis, vt S.
Gregorio Nazianzeno oratione quintâ *de
Theologia*, vbi agnoſcit tantùm diſtinctionem
in diuinis ob relationem originis; S. Gregorio
Nyſſeno *ad Ablabium*, vbi docet perſonas di-
uinas ſolùm diſtingui per *eſſe cauſam*, & *eſſe
cauſatum*, id eſt, principium & principiatum,
III. vt expoſuimus: item ex ſanctis Patribus Lati-
nis, vt ex ſancto Auguſtino libro quinto *de
Trinitate* cap. octauo, vbi docet abſoluta dici
de ſingulis perſonis, relatiua verò minimè.

Præcipua ratio noſtræ concluſionis deſu-
mitur ex hoc axiomate, quod Patres citati
habent, *omnia in diuinis ſunt vnum & idem, v-
bi relationis oppoſitio non obuiat*, ex quo argu-
mento ſic noſtra ſententia facilè probatur: in
diuinis interea tantùm eſt diſtinctio realis, in-
ter quæ eſt oppoſitio relationis, & in diuinis
oppoſitio relationis eſt tantùm inter ea, quo-
rum vnum eſt per originem ab alio: at in hy-
potheſi præſentis difficultatis Spiritus ſanctus
non eſſet à Filio: ergo inter illum & Filium
non eſſet oppoſitio relationis: ergo neque
realis diſtinctio. Minor & conſequentia facilè
patent, tota difficultas argumenti eſt in maio-
IV. ri, quam probamus quoad partes ſingulas.

Quoad primam ſic: vbi ſumma vnitas eſt
in identitate reali, & ſumma ſimplicitas in di-
uinis, ibi non eſt repugnantia, vt patet in om-
nibus attributis abſolutis, & in ipſis relatio-
nibus diuinis comparatis cum diuina eſſentia,
in qua, & cum qua identificantur, quia ei nul-
lo modo opponuntur: ergo à contrario ali-
qua realis diſtinctio erit tantùm in diuinis,
vbi repugnantia erit: ſed oppoſitio relationis
ſignificat repugnantiam terminorum inter ſe,
vt Dialectici docent, quia tales termini ſeſe
mutuò excludunt, & ex omnibus ſpeciebus
oppoſitionis ſola relatiua habent locum in
Deo, vt oſtendimus: ergo realis diſtinctio
ibi tantùm erit in diuinis, vbi relationis op-
poſitio erit.

A Secunda pars eiuſdem maioris, ſcilicet, *ea* V.
*tantùm relatiuè opponi in diuinis, quorum vnum
eſt ab alio*, ſic probatur: omnis relatiua oppo-
ſitio, quæ reperitur in diuinis, fundatur in his
duobus reſpectibus *à quo alius*, & *qui ab alio*,
vt etiam Ioannes ille, qui pro Latinis diſputa-
uit in Concilio Florentino ſignificat ſeſſione
18. vbi docet oportere proprietates perſona-
les eſſe incommunicabiles, & hanc incommu-
nicabilitatẽ prouenire ex his duobus reſpecti-
bus; ſed illi duo reſpectus ex omnibus Theo-
logis, vt idẽ Ioannes ibi docet ſignificant, ha-
bitudinẽ principij, & principiati, ſeu ipſas ori-
gines tã actiuas, quã paſſiuas: ergo omnis rela-
tiua oppoſitio in diuinis fundatur in origine.

Tandem concluſio probatur: in caſu præ-
ſentis difficultatis, vel erit ordo originis, vel
tantùm rationis, inter Filium & Spiritum ſan-
B ctum: non primum, quia ordo originis nihil VI.
eſt aliud, quàm vnum eſſe ab alio, quod præ-
ſens hypotheſis negat: ergo erit tantùm ordo
rationis; ſed ordo ille in diuinis non includit
diſtinctionem realem, ſed ſolummodò ratio-
nis, ſeu virtualem, vt patet inter intellectionẽ
& volitionem: ergo neque in præſenti hypo-
theſi ordo iſte dicet realem diſtinctionem in-
ter Filium & Spiritum ſanctum, tanquam ter-
minos diuinæ intellectionis & volitionis.

Atque ex his ſequitur in tali caſu perſonam
Filij & Spiritus ſancti fore duntaxat vnicam;
quia, vt eſt oſtenſum, inter eas tantùm perſo-
nas diuinas eſt diſtinctio realis, quarum vna
eſt ab alia: at in hac hypotheſi nec Filius eſſet
à Spiritu ſancto, nec Spiritus ſanctus à Filio:
ergo inter perſonam Filij, & perſonam Spiri-
tus ſancti realis diſtinctio non eſſet, ſed vni-
C ca tantùm eſſet perſona, nec ex conſequenti VII.
duæ proceſſiones paſſiuæ à ſe inuicem realiter
diſtinctæ eſſent in diuinis, cùm hæ nihil ſint
aliud, quàm ipſæmet perſonæ procedentes, vt
docuimus: ſed quemadmodum actiua genera-
tio & ſpiratio actiua non diſtinguuntur reali-
ter, ſed virtualiter duntaxat, quia vna illarum
non originatur propriè ab alia, ſic & in præſẽ-
ti hypotheſi generatio paſſiua, & ſpiratio paſ-
ſiua non diſtinguerentur realiter à ſe inuicẽ,
eſſétque de facto, & ſecundùm veritatem rei
vnica tantùm numero proceſſio in diuinis ad
intra, ſicut non dicũtur duæ actiuæ proceſſio-
nes eſſe in Deo, ſed vna tantũ virtute duplex;
& quemadmodum hæc identitas actiuæ gene-
rationis cum actiua ſpiratione non inducit in
Deo Patre aliquã compoſitionem, vt oſtendi-
mus, ſic etiã ex eo, quòd in præſenti hypotheſi
D quædam diſtinctio rationis & virtualis reperi- VIII.
retur inter filiationem & ſpirationem paſſiuã,
illa perſona diuina, quæ, quatenus per intelle-
ctionem procederet, eſſet, & diceretur Filius,
quatenus per volitionem procederet, eſſet &
diceretur amor, & Spiritus S. non poneret ali-
quam compoſitionẽ in tali perſona; & quem-
admodum ordo rationis & non originis verè,
propriè, & ſimpliciter dictus datur tantùm
inter generationem actiuam, & ſpirationem
actiuam, ſic etiam & in hac hypotheſi ordo
tantùm quidam rationis, & non originis da-
retur inter filiationem & ſpirationem paſſi-
uam: ſicque vnica tantùm eſſet in diuinis pro-
priè loquendo proceſſio, & duæ tantùm per-
ſonæ, quod eſt deſtruere totum myſterium
ſanctiſſimæ Trinitatis.

I. ## ARTICVLVS V.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum.

PRIMVM eſt, ex auctoritate S. Anſelmi
libro *de proceſſione Spiritus ſancti* capite pri-
mo dicentis, Filium & Spiritum ſanctum diſ-
tingui propter diuerſum modum proceden-
di, quòd ſcilicet Fibus procedat naſcendo,
Spiritus ſanctus procedendo, quæ ratio vrget
adhuc factâ hypotheſi præſentis quæſtionis.

Reſpondetur ad hanc auctoritatem ſancti
Anſelmi cum ſancto Thoma, hîc articulo ſe-
cundo in ſolutione ad ſeptimum, eum ibi per
natiuitatem & proceſſionem intelligere rea-
les proceſſiones, & realiter diſtinctas, vt ex
verbis antecedentibus, & conſequentibus
II. poteſt animaduerti, & proinde eum velle
Filium diſtingui à Spiritu ſancto, natiuitate
non quacumque, & quomodocumque conſi-
deratâ, ſed eâ tantùm, quæ nunc eſt, & vt nunc
eſt, quo modo importat originem Spiritus
ſancti à Filio: ſanctus enim Anſelmus ibi ait
totum illud prouenire ex eo, quòd Filius ſit
Deus de Deo, item Spiritus ſanctus Deus de
Deo Patre & Filio, & hoc totum eſſe rela-
tiuum: ergo S. Anſelmus ibi cenſet ſublatâ
eiuſmodi relatiuâ oppoſitione, & origine Spi-
ritus ſancti à Filio, nullam fore diſtinctionem
realem perſonæ Filij à perſona Spiritus ſancti.

Secundum: idem eſt principium conſtitu-
tiuum rei, & eius diſtinctiuum, & proinde iſto
eodem principio manente eodem in aliqua
re, debet res illa etiam omnibus aliis ſublatis
III. manere diſtincta ab omnibus aliis; at filiatio
præciſè ſumpta, item ſpiratio paſſiua ſumpta
præciſè, ſunt principia conſtitutiua Filij &
Spiritus ſancti, & in caſu præſentis difficulta-
tis filiatio & ſpiratio paſſiua remanerent: er-
go & in caſu præſentis difficultatis realis diſ-
tinctio Filij à Spiritu ſancto debet remanere.

Reſpondetur conceſsâ maiori, quam ſan-
ctus Thomas ſuprà quæſtione 33. articulo 2.
& infrà quæſtione 40 articulo 2. docet, ad
minorem, diuinam filiationem poſſe conſide-
rari duobus modis; primò præciſè, prout im-
portat tantùm acceptionem naturæ, ſub ra-
tione quaſi vltimæ differentiæ diuinitatis, non
includendo id, quod eſt in ea, vt talis eſt in
particulari, & quod intrinſecè inchoatur: ſe-
cundò prout importat totum, quod nunc ha-
bet, & quatenus eſt talis filiatio; ſpectata prio-
IV. ri modo non inuoluit, quod conſtitutum per
illam ſit principium ſpirationis paſſiuæ, quia
vt ſic non includit vim ſpirandi, & eſſe aptum
ad ſpirandum tertiam perſonam ſanctiſſimæ
Trinitatis: poſteriori modo conſiderata inclu-
dit vim ſpirandi, & quòd conſtitutum per il-
lam ſit idoneum ad ſpirandum, & proinde
quòd ſit principium ſpirationis paſſiuæ, quod
ei opponatur relatiuè, & ex conſequenti quòd
diſtinguatur ab illa realiter: iam filiatio diui-
na ſpectata hoc poſteriori modo, nunc conſti-
tuit ſecundam perſonam Trinitatis, quam ta-
men in hypotheſi præſentis quæſtionis conſti-
tueret tantùm, vt conſiderata priori modo, &
proinde non diſtingueret illam realiter à Spi-
ritu ſancto, ſed ſolummodò ratione; vnde in
tali hypotheſi eadem filiatio diuina, & eiuſ-
dem rationis non remaneret, quæ nunc eſt de

A facto in ſecunda perſona ſanctiſſimæ Trinita- V.
tis, nec etiam omninò idem Filius.

Tertium eſt: diſtinctarum ſpecie emanatio-
num termini debēt eſſe diſtincti à ſe inuicem;
at in caſu præſentis difficultatis emanatio per
intellectum, & emanatio per voluntatem eſ-
ſent æquè diſtinctæ, ſicut intellectio & volitio
diſtinguuntur à ſe inuicem ſpecie, & emana-
tio per intellectionem haberet pro ſuo termi-
no Filium, emanatio per volitionem haberet
Spiritum ſanctum: ergo tunc Filius & Spiritus
ſanctus diſtinguerentur realiter à ſe inuicem.

Reſpondetur maiorem eius eſſe falſam ab-
ſolutè & ſimpliciter loquendo, quatenus pro-
cedit de diſtinctione reali terminorũ, vt patet
in homine, qui idem planè numero reſurget,
qui per generationem habet eſſe à parentibus,
B cùm tamē generatio & reſuſcitatio ſint actio- VI.
nes ſpecie diſtinctæ, & item emanationes &
actiones ſpecificentur & diſtinguantur à mo-
do & formali ratione ſub qua tendunt in ſuos
terminos, & non à reali diſtinctione ſuorum
terminorum; vnde cùm modus ille tendendi
in aliquem eundem entitatiuè & realiter ter-
minum, poſſit eſſe alius, atque alius, etiam in
ſpecie, vt patet in exemplo nunc allato; ideò
aliquæ duæ emanationes, ſiue ſint diſtinctæ à
ſe inuicem realiter, ſiue ſint idem, poſſunt ha-
bere diſtinctionem ſpecificam, aut quaſi ſpe-
cificam inter ſe, cum identitate eſſentiali &
entitatiua ſuorum terminorum; & ſic in præ-
ſenti hypotheſi licet diuina intellectio notio-
nalis & diuina volitio notionalis diſtinguan-
tur quaſi ſpecie, non proptereà tamen earum
termini erunt entitatiuè & realiter diſtincti à
C ſe inuicem. VII.

Quartum eſt: ſi Spiritus ſanctus non pro-
cederet à Patre, ſed tantùm à Filio, adhuc diſ-
tinctio realis eſſet inter Patrem & Spiritum
ſanctum, per proprias relationes eorum, pa-
ternitatem ſcilicet, & ſpirationem paſſiuam,
quæ tamen relationes loquendo præciſè ſunt
tantùm diſparatæ: ergo ſi per impoſſibile Spi-
ritus ſanctus procederet à ſolo Patre, diſtin-
gueretur realiter ab ipſo Filio per ſpirationem
paſſiuam, quæ vt comparatur cum filiatione,
eſt tantùm relatio diſparata.

Reſpondetur tunc perſonas Patris & Spiri-
tus ſancti fore quidem realiter diſtinctas, non
tamen præciſè ob diſparatas relationes, quas
habent, ſed propter ordinem originis, & ex
conſequẽti propter mediatam oppoſitionem
relatiuam, quam haberent ad ſe inuicem; nam
D in tali caſu Filius haberet eſſe à Patre, & pro- VIII.
inde haberet ab illo vim ſpiratiuam, ſaltem in
actu primo. Vnde cùm in tali hypotheſi Spi-
ritus ſanctus procederet à ſolo Filio, proce-
deret ab illo per virtutem acceptam à Patre:
& ita ſicut nepos licet non ſit ab auo niſi me-
diante patre, habet tamen ordinem originis
ad auam; ſic etiam cùm in præſenti hypotheſi
ordo originis ſeruaretur inter Patrem & Spi-
ritum ſanctum, realis diſtinctio ſemper eſſet
inter illos: at ſi Spiritus ſanctus procederet à
ſolo Patre, nullus eſſet ordo originis inter Fi-
lium & Spiritum ſanctum, nec diſparatæ rela-
tiones loquendo præciſè habent, quòd faciant
realem diſtinctionē in ſuppoſito, vel ſubiecto,
ex eo, quòd præciſè ſunt diſparatæ, quemad-
modum videre eſt in Deo Patre, in quo duæ
illæ relationes paternitas & ſpiratio actiua

I. ſunt diſparatę, quia ſunt diuerſi ordinis, & tamen repeꝛiuntur in eodem ſuppoſito, ſed tantùm vt & quaodo fundantor in origioe.

Quintum eſt: iu omoibus naturis intellectualibus aliis ab ipſo Deo, realis diſtinctio plurium perſonarom à ſe inuicem reperitor, etiamſi illæ plures perſooæ ſint ab aliqua eadem tertia, nec à ſe inuicem, vt duo fratres ab eodem patre, quorum tamen neoter eſt ab alio ſuo fratre per originem, & diſtinguuntur tantùm ſeipſis, nec hoc ex aliqua imperfectione, cùm ibi nulla poſſit notari: ergo quidni etiam io Deo poſitâ hypotheſi ſuperiùs explicatâ tuoc realis diſtioctio daretur inter perſonam Filij, & perſonam Spiritus ſancti, etiamſi Spiritus ſanctus à ſolo Patre procederet.

Reſpondetur id quidem eſſe verom in perſonis creatis, ſed rationem diuinarum perſo-
II. narum eſſe diſparem; primò quòd diuinæ ſiot formaliter & intrinſecè relatiuæ, & proinde cùm ex omnibus relationibus propriè realibus, ea ſola, quæ eſt originis vnius ab alio, & ecoorrà poſſit habere locum in Deo, vt patebit inferiùs, fit, vt abſolutè ſit neceſſarium vnam perſonam ex diuinis eſſe per originem ab ea alia, à qua diſtinguitur realiter. Secundò eſt etiam diſpar ratio, quòd perſonæ creatæ, quia ex ſua conditiooe intrinſeca ſoot limitatæ, poſſunt diſtingui realiter à ſe iouicem, licet vna illarum ooo ſit ab alia; quia verò perſonæ diuinæ habent tantam perfectionem, vt ſint vnũ quid entitatiuè & reali ideotitate perfectiſſimâ in iis omnibus, in quibos noo opponũtor relatiuè, & illæ nequeunt opponi aliâ reali relatione niſi origiois, ideò fit, vt licet perſonæ creatæ ſerueot realem io-
III. ter ſe diſtinctionem ſine proceſſione vnius ab alia, attamen perſonæ diuinæ non poſſint inter ſe retinere illam ſioe tali origioe.

Quæres, cùm ooſtra ſententia oitatur Conciliis, & eorum axiomatibus, an oppoſita ſententia ſit erroea.

Reſpondetor non eſſe: primò quia tuetur eandem concluſionem, quam Concilia ibi profitentur, diſſentit tantùm à onbis, io modo probandi, & in aſſignanda efficaciſſima ratione, qoâ noſtra cooclufio probetur: at rationes Conciliorom, vt tales non ſunt de fide, ſed ſolæ definitiones. Deinde quia prima ſenteotia reſpondebit ſe conformiter loqui ad Concilia diſtinguentia perſonas dioinas per relationes, qoatenus in tali hypotheſi Filius & Spiritus ſanctus diſtinguereotur per relationes diſparatas, & quando Concilia tra-
IV. duot diſtinctionem perſonarum diuinarum per relationes, non explicaot ſpeciatim de quibuſnam relationibus loquãtor; vnde ſemper reſtat locus diſputatinoi, & prima illa ſententia explicaret prædicta axiomata de relationibus diſparatis. Tertiò, quia reliqua omnia, quæ proferuntur à Patribus, & Conciliis, dicũtur tantùm inter diſputãdum: at quæ proferuoturhoc tantùm modo, non faciunt aliquid de fide. Taodem, quia datâ primâ ſenteotiâ diuioa eſſentia tam erit indiuiſa, quâm nũc ſit, qoaodo vis generatiua ita eſt ſoli Patri propria, vt communicaodo ſuam ſubſtantiam Filio, hanc tamen vim ei non commonicet, abſque aliqua diuiſiooe ſubſtantiæ ſuę diuinę, pari iure prima ſententia dicet, quamuis Deos Pater non communicet Filio vim ſpirandi,

A quia io tali ſuppoſitione eſt qoædam proprietas ſolius Patris, ſubſtantia diuina non dicetur dioidi, ex eo qoòd Filius tunc oon accipiat vim illam ſpiratiuam à Patre. V.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Spiritus ſanctus ex ſe poſtulet, & neceſſariò eſſe à duabus perſonis, Patre nimirum & Filio.

IMPRIMIS ootandum duobus modis poſſe contiogere aliquid eſſe à ploribus ſuppoſitis; primò per accidens, nimirum ex eo, quòd virtus requiſita ad produceodum illud ſit in pluribus, quæ tamen ſi in vnico tantùm eſſet ſuppoſito, non deſineret producere ſuum terminum: ſecundò per ſe, vel ex parte ter-
B mini, vel ex parte ipſius virtutis, vel ex parte vtriuſque ſimul; ex parte quidem termini, quando datur in illo aliquid, ratione cuius poſtulat neceſſariò eſſe, ſeu procedere à pluribus ſuppoſitis; ex parte verò virtutis, quando illa eſt talis cooditionis, vt vel requirat duo ſuppoſita adhoc, vt ſit completa in ratione principij, vel licet ſit in ſeipſa io actu primo completa, nihilominus vt ſit in ſtatu accommodato ad operandum, requirit eſſe in ploribus ſuppoſitis. VI.

Notandum ſecundò, hanc difficultatem ſolùm moueri de Spiritu ſancto, vt nuoc eſt, & non vt eſſet iuxta hypotheſim impoſſibilem articuli 4. præcedentis, cùm datâ tali hypotheſi, duæ tantùm forent perſooæ in diuinis, Pater nimirum, & Filius, qui idem eſſet perſonaliter Spiritus ſanctus; tunc ſicut perſona
C Filij eſt à ſolo Patre, nec poſtulat eſſe à duobus ſuppoſitis, ita & in tali caſu perſona iſtius Spiritus ſancti, qui tunc futurus fingitur, non poſtularet eſſe à duobos ſuppoſitis. His prænotatis, VII.

Duæ ſunt de re propoſita ſententiæ: prima Scoti in primum ſcotentiarum diſtinctione duodecimâ quæſtione primâ, & quorumdam aliorum, qui exiſtimant pluralitatem ſuppoſitorum requiri tantùm per accidens, ad ſpirandum Spiritum ſanctum.

Secunda ſententia, cum qua concludimos, eſt ſancti Thomæ, hîc articulo quarto in ſolutione ad primom, & communis omoium eius diſcipulorum, quam explicamos duplici propoſitione: quarum ſit

Prima propoſitio. *Spiritus ſanctus poſtulat per ſe neceſſariò eſſe à duabus perſonis, nimirum*
D *Patre & Filio*; probatur: quidquid in diuinis poſtulat per ſe & neceſſariò diſtingui realiter à duabus diuinis perſonis, illud idem poſtulat per ſe, & neceſſariò procedere ab illis duabus perſonis, quia omnis diſtinctio realis perſonarum in diuinis fundatur in origioe, vt etiam animaduertimus articulo quarto præcedenti: at Spiritos ſanctus poſtulat per ſe & neceſſariò eſſe perſonam realiter diſtinctam à perſona Filij, & perſooa Patris, vt documus ibidem, aliàs enim non eſſet idem Spiritus ſanctus, qui nunc eſt, nec myſterium Trinitatis loquendo propriè ſubſiſteret amplius: ergo Spiritus ſanctus per ſe & neceſſariò poſtulat procedere à duabos perſonis, Patre oimirum & Filio. VIII.

Deinde quidquid procedit, vt amor ſubſiſtẽs,

I. mutuus, & vnitiuus duorũ etiam ſubſiſtentiũ, A
& tanquam nexus quidam, & quoddam ſub-
ſiſtens vinculum duorum ſubſiſtentium, illud
per ſe neceſſariò, & ex intrinſeca conditione
propriæ ſuæ entitatis, poſtulat eſſe, & proce-
dere à duobus illis ſubſiſtentibus, quæ inter ſe
coniungit, quia aliàs non eſſet amor recipro-
cus perfectæ amicitiæ, & concordiæ inter illa
duo ſubſiſtentia: at Spiritus ſanctus procedit
vt amor ſubſiſtens, quia procedit vt perſona;
item vt mutuus & reciprocus Patris ad Filium,
& econtrà, quæ duæ perſonæ ſubſiſtunt, quas
Spiritus ſanctus tanquam vinculum quoddã
ſubſiſtens cõnectit inter ſe in ratione perfectæ
mutuæ amicitiæ & cõcordiæ, quemadmodum
S. Auguſt. docet lib. *6. de Trinitate* cap. 5. ergo
Spiritus S. poſtulat per ſe & neceſſariò eſſe à
duabus perſonis, Patre nimirum & Filio.
II. Secunda propoſitio. *Diuina virtus ſpiratiua non quidem adhoc, vt ſit completa, ſed vt ſit in ſtatu accommodato ad operandum ſeu ſpirandum, poſtulat per ſe & neceſſariò tanquam aliquam conditionem, quòd ſit in duabus perſonis diuinis, Patre nimirũ & Filio.* Duę ſunt partes propoſitionis.

Prior probatur: tota virtus ſpirandi, quoad ſuam vim præciſè ſpectata eſt æquè perfecta in vna perſona Patris vel Filij, quàm ſit in vtraque ſimul; tum quia eſt indiuiſibilis & eadem numero ſimpliciſſima tã in perſona Filij, quàm Patris; tum etiam quia oſtendimus ex S. Auguſtino vnam perſonam ex diuinis eſſe æquè perfectam, ac omnes tres ſimul ſunt; tùm denique quia vis agendi propria alicuı potentiæ non eſt à ſuppoſito, cùm illa ſit principium reale & phyſicum termini, quem producit,
III. perſonalitas verò ſeu ſubſiſtentia quædam
tantùm conditio requiſita ad operandum: ergo virtus illa ſpirandi, quæ eſt in Deo, non idcirco exigit eſſe in duobus ſuppoſitis, Patre nimirum & Filio, quia aliàs exiſtens in vnica tantùm perſona eſſet virtus tantùm incompleta.

Poſterior item pars probatur: tunc aliquid cenſetur requiri, tantùm vt conditio, & ad hoc vt virtus ſit in ſuo ſtatu accommodato ad operandum, quando virtus illa operandi ſpectata præciſè ſecundùm ſe habet totam & adæquatam ſuam vim operandi in actu primo perfectam; & nihilominus, vt reducatur ad actum ſecundum, adhuc requirit aliquid poſitum extra præciſam ſuam rationem, quemadmodum patet in voluntate, quæ ſola eſt virtus volen-
IV. di, quia tamen non fertur in incognitum, di-
citur requirere intellectionem tanquam aliquam conditionem, vt ſit in ſtatu accommodato ad volendũ actu: at ex prima parte huius ſecundæ propoſitionis diuina virtus ſpirandi ſpectata præciſè & ſecundùm ſe eſt perfecta, habétque adæquatam ſuam vim operãdi, in ratione principij actiui, quo vt exiſtens in vnica tantùm perſona Patris, quia tamen proprius eius terminus poſtulat intrinſecè eſſe à duobus ſuppoſitis, ſeſe reciprocè actu notionali amantibus, poteſt tantùm operari, vt exiſtens in illis duobus: aliàs enim talis actus notionalis idem numero manens non eſſet amoris reciproci, vt patet etiam ex dictis pro prima propoſitione: ergo virtus ſpirandi in Deo poſtulat exiſtere in duobus ſuppoſitis, nimirum Patre & Filio tanquam aliquam conditionem ſibi requiſitam, vt ſit in ſuo ſtatu accommodato ad operandum; vnde quemad-

A modum diximus, quòd ſi Spiritus ſanctus eſſet V.
à ſolo Patre, eſſet etiam futurus omninò alius ab eo, qui nunc eſt; ita etiam, ſi per impoſſibile virtus illa ſpirandi eſſet in vnica tantùm perſona Patris, illa eſſet omninò alia, & alterius planè conditionis ab ea, quæ nunc eſt; tunc enim eſſet omninò incommunicabilis intrinſecè & quidditatiuè, nunc verò econtrà intrinſecè eſt communicabilis, poſtulat eſſe in duobus ſuppoſitis, habétque relatiuam oppoſitionem relationis realis, realiter diſtinctam à relatione filiationis, quam tunc non haberet.

ARTICVLVS VII.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

B PRIMVM deſumitur ex auctoritate S. Au-
guſtini lib. 5. *de Trinitate* cap. 14. dicentis, VI.
quòd ſicut *Deus Pater & Filius ſunt vnus Deus, & ad creaturam relatiuè vnus creator, & vnus Dominus, ſic relatiuè ad Spiritum ſanctum vnum principium:* at creatura quatenus creatura non poſtulat per ſe & neceſſariò eſſe à tribus diuinis ſuppoſitis realiter diſtinctis à ſe inuicẽ, ſed tantùm per accidens, ſcilicet ex eo, quòd potentia ſit vna & eadem in illis omnibus perſonis, ita vt ſi per impoſſibile iſta potentia eſſet in vna tantùm perſona, vel vnica tantùm daretur perſona in diuinis, adhuc creaturæ poſſent eſſe eiuſdem rationis, ac ſunt nunc: ergo dualitas ſuppoſitorum erit tantùm requiſita per accidens ad proceſſionem Spiritus ſancti, qui nunc eſt.

Reſpondent aliqui S. Auguſtinum ibi fa-
C cere tantùm comparationẽ in eo, quòd quem- VII.
admodum in Deo eſt vna tantùm potentia, & vnus creator, ſic etiam in Patre & Filio vnica tantùm eſt virtus ſpiratiua, & vnus tantùm eſt ſpirator in diuinis, non autem comparare iſta penes neceſſitatem plurium ſuppoſitorum requiſitorum ad ſpirandum, & creandum, quaſi Trinitas perſonarum ſit æquè intrinſeca Deo, vt creanti, ac dualitas perſonarum eſt intrinſeca Deo, vt ſpiranti ſeu ſpiratori.

Nihilominus poteſt reſponderi admiſsâ auctoritate S. Auguſtini quoad vtramque comparationem, negando minorem: nam creatio rerum ad extra poteſt conſiderari duobus modis, vel vt de facto creaturæ procedũt à Deo, vel vt tantùm à nobis naturaliter cognoſcuntur procedere à Deo: ſi ſpectentur priori mo-
D do, poſtulant intrinſecè & neceſſariò eſſe à VIII.
Deo tanquam trino, quia quidquid procedit per ſe ab aliqua virtute producendi, procedit etiam per ſe, à ſuppoſito naturali talis virtutis, vt patet inductione factâ per omnes effectus comparatos ad proprias ſuas cauſas: at quælibet creatura procedit de facto ab omnipotentia Dei, tanquam à propria virtute creandi res ad extra, & ſuppoſitum naturale diuinæ omnipotentiæ, non eſt de facto vnicũ, ſed triplex, quia illud eſt omninò idem ſuppoſitum naturale diuinorum attributorum, & eſſentię diuinæ; ſed ſuppoſitum naturale diuinæ eſſentiæ non eſt de facto vnicũ, ſed triplex, nam deitas poſtulat eſſe ex ſe & neceſſariò in tribus ſuppoſitis ſeu perſonis, vt oſtendimus: ergo quælibet creatura procedit etiã per ſe à Deo vt trino in ratione ſuppoſiti, licet ab illo procedat vt vno in ratione virtutis & principij *quo*.

I. Confirmatur ex eo, quòd homo de facto per ſe, & non per accidens ſit creatus ad imaginem Dei, quódque aliæ creaturæ ſint aliquod veſtigium ſanctiſſimæ Trinitatis, vt Patres & Scholaſtici communiter docent: at homo eſt creatus ad imaginem Dei, etiam ratione ſanctiſſimæ Trinitatis, vt docuimus ex Patribus, & quidquid eſt factum, eſt factum per Verbum Dei, ex capite primo ſancti Ioannis, & ex omnibus Patribus ibi: at omnia non ſunt ita facta per Verbum ſolummodò per accidens, ſed per ſe; vnde ſicut diximus de Spiritu ſancto, ſic etiam nunc dicimus de creaturis, nimirum quòd ſi diuina omnipotentia non eſſet per hypotheſim impoſſibilem neceſſariò & intrinſecè in tribus perſonis, ſed in vnica tantùm, tunc creaturas etiam futuras alias, & alio modo, quàm nunc ſint.

II. Si autem creaturæ ſpectentur tantùm poſteriori modo, tunc non poſtulant cognoſci, vt procedentes à tribus perſonis, quia ad cognoſcendum relationem producti ad producentem, ſufficit cognoſcere explicitè eius virtutem; & cognoſcere tantùm confusè eius ſuppoſitum, ſcilicet cognoſcere hanc virtutẽ eſſe in ſuppoſito, abſtrahendo ab hoc, quòd ſit in vno tantùm, vel in multis, ſicut rectè cognoſcimus naturaliter creaturas eſſe à Deo vt ſubſiſtente, licet naturaliter ignoremus eas eſſe à Deo vt ſubſiſtente relatiuè, ſed abſtrahendo tantùm à ſubſiſtente abſoluto & relatiuo, & ſicut naturaliter cognoſcimus Deum eſſe & ſubſiſtere, licet naturaliter non ſciamus eum ſubſiſtere in tribus perſonis.

Secundum eſt: virtus ſpirandi eſt tam per- III. C fecta in vnica perſona, quàm in vtraque ſimul, aliàs eſſet imperfecta, & Pater acciperet aliquid perfectionis à Filio, & præterea ſuppoſitum Patris tam eſt in ſe ipſo perfectum in ordine ad ſpirationem, quàm ad generationem: ergo ex ſe tam benè poterit ſpirare Spiritum ſanctum, quàm ex ſe ſolo generet Filium, & in hoc erit tantùm diſtinctio, quòd Pater ideò ſolus generet, quia in illo ſigno originis ſolus ille habet vim generandi, & ideò ſpiret cum Filio, & non ſolus, quia in tali ſigno Filius habet eandem vim ſpirandi, & proinde hæc dualitas ſuppoſitorum erit tantùm requiſita per accidens ad proceſſionem Spiritus ſancti.

Reſpondetur conceſſo antecedente negando conſequentiam, quia licet hæc virtus ſit æquè perfecta in ſolo Patre, attamen defe- IV. D ctu conditionis requiſitæ ad operandum, quæ eſt, vt ſit in duabus perſonis, tunc nondum intelligitur eſſe in ſtatu accommodato ad ſpirandum, vt expoſuimus ſecundâ propoſitione præcedentis articuli; ex quo patet diſparem eſſe rationem potentiæ generatiuæ à potentia ſpiratiua, quòd hæc poſtulet per ſe & neceſſariò dualitatem ſuppoſitorum, illa verò minimè.

Tertium eſt: Spiritus ſanctus procedit vt amor, vt patebit ampliùs ſequenti quæſtione: at amor non poſtulat ex ſua natura procedere à pluribus ſuppoſitis diſtinctis realiter à ſe inuicem, nec item poſtulat ex ſua natura produci realiter à cognitione ſeu notitia etiam genita, ſed tantùm oſtendi & manifeſtari voluntati per cognitionem, vt patet in nobis, in quibus amor producitur à voluntate, vt eſt A V. in vnico duntaxat ſuppoſito, nec Verbum productum ex cognitione rei amabilis concurrit realiter ad productionẽ rei amabilis, ſed tantùm ſimpliciter præſupponitur: ergo pari iure Spiritus ſanctus, qui eſt amor, non poſtulabit intrinſecè & ex propria ſua natura, ſed tantùm per accidens procedere à duabus perſonis, nimirum ex eo, quòd Verbum productum ex cognitione rei amabilis, & præſuppoſitum ad productionem amoris, ſit ſubſiſtens, & habeat in ſe ipſo eandem numero vim ſpirandi, quam ipſe Pater habet.

Reſpondetur ad primam partem argumenti, duplicem diſtingui amorem; vnum *ſimplicis beneuolentiæ* quo proſequimur aliquid amore, eíque benè volumus, licet nos non redamet: alterum *mutuum* & *reciprocum*, quo ita proſequimur aliquem amore, vt etiam ille B VI. nos redamet: primus amor non poſtular intrinſecè produci à duobus, vt per ſe patet, & docet experientia; at poſterior amor id poſtulat, vt etiam eius explicatio ſignificat: vnde cùm Spiritus ſanctus procedat, non vt quidam ſimplex amor beneuolentiæ, ſed abſolutè & ſimpliciter, vt amor reciprocus, & mutuus nexus, ſeu vinculum, quo Pater & Filius ſeſe diligunt inuicem, exigit neceſſariò procedere à duobus ſuppoſitis realiter à ſe inuicem diſtinctis.

Ad ſecundam partem argumenti, quâ dicitur *amorem non poſtulare produci realiter à cognitione, ſeu notitia etiam genita, ſed tantùm manifeſtari voluntati*, reſpondetur primò, amorem *ſimplicis beneuolentiæ* tantùm poſtulare produci ab vno; at quando eſt reciprocus, C VII. qualis eſt Spiritus ſanctus, poſtulare intrinſecè procedere à duobus, vt nunc eſt explicatũ: & licet in creaturis intellectualibus amor ille reciprocus ſit entitatiuè diſtinctus ab actione dilectionis, & termino producto per illam, pro diſtinctione, quam actus illi, quibus creaturæ ſeſe mutuò diligunt, ſeruant inter ſe; quia tamen in perſonis diuinis tota realis diſtinctio prouenit à relatiua oppoſitione fundata in origine vnius ab alio, vt oſtendimus, nec Pater & Filius ſibi inuicem relatiuè opponuntur, ſiue in actu dilectionis notionalis, ſiue in eius termino, ſeu in habitudine, quâ illum reſpiciunt, quin potiùs ſunt concordes, & quid vnum, ſit, vt ratione iſtius diſparitatis actus dilectionis reciprocæ Patris ad Filium ambæ illæ perſonæ producant eundem numero ſimpliciſſimum terminum ſuæ D VIII. dilectionis reciprocæ.

Nec obſtat, quòd Verbum productum ex cognitione rei amabilis, non concurrat realiter & phyſicè ad productionem eius amoris, qui ſubſequitur ad cognitionem; nam poſſumus duo diſtinguere in Verbo diuino; primùm, quòd præcisè ſit Verbum, & Filius productus per actum cognitionis notionalis; deinde quòd ita ſit productum à Deo Patre; vt etiam per ſuam generationem ab illo acceperit vim ſpiratiuam, nondum habentem ſuum terminum, ex defectu conditionis ſibi neceſſariæ, nimirum exiſtentiæ in duobus ſuppoſitis, quam conditionem conſequitur eo ipſo, quo communicatur Verbo: iam Verbum diuinum ſpectatum priori modo præcisè & vt ſic, non eſt principium Spiritus ſancti, nec vt ſic præcisè concurrit actiuè ad

I. eius productionem; ſed tantùm poſteriori A
modo, quatenns habet eandem cnm Patre
vimſpirandi exiſtentemin duobns ſnppoſitis,
tanquam in ſuo ſtatu accommodato ad ſpi-
randum.

Quæres, cùm Spiritus ſanctos ſit à Patre &
Filio, vt oſtendimus, an tamen æquè imme-
diatè, æquè principaliter, & eodem modo
procedat à Filio ac Patre.

Reſpondetur affirmatinè: nam omnis im-
mediatio agentis eſt ant *virtutis*, vel *ſuppoſiti*,
ant *vtriuſque ſimul*: at Pater & Filius ſpirant
per eandem nomero virtutem: ergo æquè
immediatione *virtutis* Pater & Filius ſpirant
immediatè Spiritum ſanctum, item æquè im-
mediatè ſpirant illum immediatione *ſuppoſiti*,
quia tam Filius, quàm Pater habeot in ſe to-
II. tam illam virtntem ſpirandi, & eſt princi- B
pinm neceſſarium, nec ſuppoſitnm Patris
mediat inter Spiritum ſanctum & Filium vt
ſpirantem, nec econtrà ſnppoſitum Filij inter
Spiritum ſanctum & Patrem vt ſpirantem il-
lum: ergo noſtro duntaxat modo concipien-
di virtus illa ſpirandi priùs eſt, qnoad actum
primum in illis perſonis, quàm de facto &
actu ſpirent. Et hoc poteſt vtcumqne expli-
cari exemplo creationis, quæ eſt æquè imme-
diatè à Spiritu ſancto & Filio, ac eſt à Patre;
vnde quando aliqui, vt ſanctus Augnſtinus
libro decimoquinto *de Trinitate* capite decimo
ſeptimo, ſanctus Hieronymns *in expoſitione*
ſymboli, dicunt Spiritnm ſanctnm procedere
principaliter à Patre, vel Spiritum ſanctum
magis propriè procedere à Patre, ſenſus eo-
rnm eſt tantùm iſte, Spiritum ſanctum ſic pro-
III. cedere à Filio, vt tamen Filins babeat à Patre C
hanc virtutem ſpirandi: & ad id oſteodendum
dicunt Spiritum ſanctum procedere principa-
liter à Patre, vt patet ex ipſomet textu ſancti
Auguſtini ſuprà, vbi ita ſubiungit, *ſed hoc quo-*
que illi Pater dedit; & ob eandem ratiooem
Patres Græci dicunt Spiritum ſanctum pro-
cedere à Patre per Filium, vt ſcilicet ſignifi-
cent ita Spiritum ſanctum procedere à Patre
& Filio, vt tamen Filius habeat à Patre virtu-
tem ſpirandi, vt etiam Cardinalis Beſſarioo
oſtendit illâ oratione, quam habuit in Con-
cilio Floreotino; hinc à contrario non poſſu-
mus dicere Spiritum ſanctum procedere à Fi-
lio per Patrem, quia Pater non habet à Filio
virtutem ſpirandi, quod tamen hæc particula,
per, ſignificat in eiuſmodi propoſitione.

IV. ## ARTICVLVS VIII. D

Vtrum Pater & Filius ſint vnum princi-pium Spiritus ſancti.

DVPLEX diſtiogui poteſt principinm, v-
num *quo*, alterum *quod*: principinm *quo*
nihil eſt alind, quàm ipſa virtus, & ratio ope-
randi: principium autem *quod* eſt ipſum coo-
ſtitutum ex tali virtute, & ex habente iſtam
virtutem. Si quæſtio moueatur de principio
quo, eſt de fide illud eſſe omninò idem in Pa-
tre, & Filio, nimirnm eandem numero vim
ſpiratiuam in Patre & Filio, ſic enim habe-
mus definitnm in Coocilio Floreotioo ſeſſio-
ne vltimâ in litteris voionis, vbi definitur Spi-
ritum ſanctnm procedere à Patre & Filio,
tanquam ab vnico principio, per vnicam ſpi-
rationem, & in Concilio Lugdnnenſi, & re- V.
fertur capite *fideli* de ſumma Trinitate in ſex-
to: & facilè probatur ex dictis: nam in diui-
nis omnia ſnnt vnum & idem, vbi relatio op-
poſitionis non obuiat; at inter Patrem & Fi-
lium comparatione ſpirationis actiuæ, nulla
oppoſitio relationis obuiat.

Quid autem ſit vis illa ſeu virtns ſpiratiua
commodiùs explicabitur infrà, vbi agetur de
potentia, & actibus notionalibus.

Quæres, an licet in Patre & Filio ſit eadem
ſpiratio, Pater & Filius rectè dicantur eſſe v-
nnm principium Spiritus ſancti; an verò me-
liùs dicatnr vnum eſſe duntaxat principium
ſpirandi in Patre & Filio.

Reſpondetur contra Dnrandnm, & alios
nonnullos in primum ſententiarum diſtin-
ctione vigeſimâ nonâ quæſtiooe ſecnndâ, me- VI.
liùs dici Patrem & Filium eſſe vnum princi-
pium Spiritus ſancti: quia alter loquendi mo-
dus, vel tantùm ſignificat rationem forma-
lem ſpirandi, non ſignificando etiam perſo-
nas Patris & Filij, vel ſimul etiam ſignificat
illas: ſi primum, licet verum ſit principinm
iſtud eſſe vnum & idem in Patre & Filio; at-
tamen iſta modus loquendi non ſatis explicat
identitatem iſtius principij cum ipſis perſonis
Patris & Filij, ſed per modum cniuſdam com-
poſiti, in quo forma diſtinguitur ab ipſo ba-
beote illam: vnde cùm Pater & Filins quata-
nus conſiderantur, vt habentes vim ſpirati-
uam, ſint quid maximè vnum & idem, quia in
eo nnllo modo diſtinguuntor, & ipſe Dens
ſit hoc, quod habet, meliùs dicemus Patrem
& Filinm eſſe vnum principinm Spiritus ſan-
cti etiam loquendo de formali virtute ſpiran- VII.
di, quàm vnum eſſe tantùm principiū ſpiran-
di in Patre & Filio: ſi autem modus ille lo-
quendi ſimnl etiam ſignificet perſonas, duæ
illæ perſonæ debent dici vnum tantùm prin-
cipium Spiritus ſancti, ſicut perſonæ diuinæ,
licet ſint tres, qnia tamen vnam tantùm &
eandem habent diuinitatem, rectè dicuntnr
vnus ſolummodò Deus, & non tres dij, ita
ſanctus Thomas hîc articulo quarto, & alij
omnes communiter.

Probatur ex Concilio Florentino, & Lug-
dunenſi ſuperiùs relatis, qnæ Græcis obiicien-
tibus, ſi Spiritus ſanctus ſit à Patre & Filio,
eum habiturum duo principia, id expreſsè ne-
gant, qnia inquiunt procedit ab illis, vt ab
vno principio; quò loci iſtæ particulæ, *vt*, *tan-*
quam, & ſimiles, non ponnntur ad diminuen-
dam veritatem rei, ſed ad emolliendum hunc VIII.
loquendi modum, & ad maiorem explicatio-
nem ipſius rei, ſicut quando ſancti Ioannis
primo dicitur de Filio *quaſi vnigeniti à Patre*,
vt animaduertimns ex Patribus diſputando
contra Arianos.

Probatur item hæc reſponſio ex communi
regnla Dialecticornm de nominibus ſubſtan-
tiuis & adiectiuis, quòd hæc ad ſui multipli-
cationem poſtnlent multiplicationem ſolum-
modò ſuppoſitornm, illa verò inſuper & mul-
tiplicationem formarum; at boc nomen *prin-*
cipium eſt ſnbſtantiuum, vt per ſe conſtat,
forma per illnd ſignificata eſt vis ſpiratiua,
quæ non multiplicatur, ſed eſt vna & eadem
nnmero in Patre & Filio: ergo Pater & Filius
non poſſunt dici duo principia Spiritus ſan-
cti, ſed vnum tantùm.

I. Quæres ſecundò, quid deuotet & pro qun ſupponat in præſenti difficultate hæc particula *vnum principinm* ſumptum pro principio *quod*, an ſuppoſitum virtutis ſpiratjuæ, ao virrutem illam ſpirandi enmmunem Patri & Filin. A

Reſpondetur ſuppnnere pro concreto ſpirationis actiuæ, qund ſignificar directè vim ſpirãdi, & indirectè ipſam eius ſuppnſitalitatẽ, qoemadmodum nnmeo boc *Deus* ſignificat concretum deitatis, ita vt directum eius ſignificatum ſit ipſa deitas, indirectum autem ſit ipſa eius ſuppnſitalitas. Ideóque ſicut nnn dicimus eſſe tres dens, licet tres ſint perſonalitates, quibus ipſa diuinitas ſubſiſtit, ſed vnum tantùm dicimus Deum: ſic etiam, quia in Patre & Filin eſt vnica vis ſpirandi, licet ſint duo ſuppnſita, nnn dicemus dun eſſe principia Spi-
II. ritus ſancti, cùm nnmen numerale additum huic termino *principia* multiplicet ratinnem principij, & prninde ſpirationis actiuæ, nnn autem ſuppoſiti, vt videre eſt in illa ſimili prnpnſitinne *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt tres dij*; quę propoſitio eſt hæretica: ſed quemadmodum rectè dicimus eſſe tres perſnnas in diuinis, quia bic terminus numeralis (*tres*) cadit ſuper bnnc terminum (*perſonas*) & perſonalitas multiplicatur in diuinis vſque ad numerum ternarium, rectè dicimus Deum eſſe trinũ, tres perſonas eſſe Deum; ſic etiam quia in hac propnſitinne, *Pater & Filius sũt duo ſuppoſita ſpiratiua*, hæc dictin numeralis (*duo*) cadit ſupra iſtam (*ſuppoſita*) & tantùm ſignificat dualitatem ſuppnſitnrum ſpirantium Spiritum ſanctum, quæ intrinſecè requiritur ad proceſſinnem Spiritus ſancti, vt nſtendimus, ſit, vt
III. hæc pnſterinr prnpoſitio ſit vera, ſicut & hæc *Pater & Filius ſunt duo ſpirantes*, cùm ſpirans ſit adiectiuum, nnn tamen hæc prnpnſitio *ſunt duo ſpiratores*, quia ſpirator ita eſt nnmen ſubſtantiuum vt de ſun formali ſignificet ipſam ſpirationem, quæ tamen eſt vnica in Patre & Filio: pari etiam iure quamuis io Den Patre ſit vis generatiua, eáque aliqun mndo ſaltem virtualiter diſtincta à vi ſpiratiua, nnn poſſumus dicere Patrem eſſe duo principia re, & de facto, ſed vnum tantùm principium, virture tamen duplex, cùm inter hanc vtramque virtutem actiuam gignendi & ſpirandi ſit realis identitas, vnúmque ſit numern Patri ſuppnſitum: & tandem hoc onmen *principium* ſit ſubſtantiuum, cuius realis multiplicatio non attenditur penes terminum, quem prnducit, vel reſpicit, ſicut ipſa proceſſio & relatio, vt
IV. ſuprà notauimus, ſed pntiùs ſignificet ad modum cuiuſdam abſnluti.

V.

AD QVÆST. XXXVII.

DISPVTATIO VNICA.

De nomine Spiritus ſancti, quod eſt amor.

Articvlvs I.

Vtrum amor ſit proprium nomen Spiritus ſancti, & ex cnius obiecti amore Spiritus ſanctus procedat.

B NOTANDVM eſt autem hnc nnmẽ (*amor*) aliquando ſumi *eſſentialiter*, quomodo dicitur de tota Trinitate, & importat habitudinem amantis ad rem amatam, ſic primæ ſancti Ioannis capite quarto dicitur, *Deus charitas eſt*, & ſic docet ſanctus Augoſtinus libro decimo quinto *de Trinitate* capite decimo ſeptimo; item aliquando ſumi *notionaliter*, prn terminn producto per volitinnem, qunmodn ſignificat habitudinem termini procedentis per vnluntatem, ad ſuum principium. Hnc præmiſſo ſit VI.

Prima prnpoſitio. *Nomen hoc amor ſumptum notionaliter eſt proprium nomen Spiritus ſancti.* Ita ſanctus Thomas hîc articuln primn & nmnes communiter. Sanctus Auguſtious citato nunc capite & ſequenti fusè probat hanc
C prnpnſitionem, quæ etiam hâc ratione con- VII.
firmatur: illud propriè dicitur *amor*, qund prncedit immediatè per actum amandi, vt etiam videre eſt in nnbis: at Spiritus ſanctus prncedit à Patre & Filin per actum amandi, ſeu per vnlitinnem, vt docuimus, & mox adhuc patebit, & hoc eſt ſnli Spiritui ſancto prnprium ad intra, cùm nulla alia perſnna procedat per voluntatem: ergo Spiritus ſanctus eſt prnpriè *amor*, & *amor* eſt nomen eius proprium.

Secunda prnpoſitin. *Spiritus ſanctus procedit ex amore neceſſario, quo Pater & Filius diligunt diuinam eſſentiam, ſeſe, ſuáſque perfectiones tam relatiuas ſiue notionales, quàm eſſentiales.* Ita nmnes communiter hâc quæſtinne.

Probatur facilè ſimilibus ferè argumentis, quibus ſuprà oſtendimus Verbum diuinum
D procedere ex cngnitione neceſſaria diuinæ eſ- VIII.
ſentiæ, perſnnarum diuinarum, & attributorum tam relatiuorum, quàm abſnlutorum. Nam imprimis quidquid prncedit per vnlitionem, debet neceſſariò procedere per illam, vt terminatam ad aliquod nbiectum, cùm nmnis volitio ſit alicuius obiecti, ad qund illa ſeſe terminet, & cùm ſit per mndum actinnis, debet eſſe productiua alicuius termini.

Deinde quòd ille amor ſeu vnlitio, per quam Spiritus S. procedit, debeat *eſſe neceſſaria*, probatur ex eo, quod eſt ad intra, & omnia ad intra in diuinis ſunt neceſſaria.

Secùndò, *quòd amor ille debeat eſſe is, quo Pater & Filius ſeſe diligunt*, prnbatur: quia Spiritus ſanctus procedit, vt amor mutuus, & reciprncus Patris & Filij, vt nexus illn-

I. rum, & ideò Pater & Filius dicuntur à Patri-
bus, citandis articulo ſequenti, ſeſe diligere
Spiritu ſancto, ſcilicet tanquam termino ſuæ
dilectionis mutuæ.
Quartò *Spiritum ſanctum etiam procedere ex*
aliis diuinis obiectis ſuprà enumeratis patet:
Spiritus ſanctus procedit per amorem Dei per-
fectiſſimum neceſſarium, & comprehenſiuum
omnis & cuiuſlibet obiecti neceſſariò amabilis,
quod eſt in ipſo Deo, ſicut Verbum diuinum
procedit per cognitionem neceſſariam & com-
prehenſiuā omnis & cuiuſlibet obiecti à Deo,
& in Deo neceſſariò cognoſcibilis, quia voli-
tio, per quam Spiritus S. procedit, debet eſſe
tam perfecta in ſuo genere, quàm cognitio per
quam Verbum diuinum procedit, eſt perfecta:
at amor perfectiſſimus, neceſſarius & cōpre-
henſiuus omnis & cuiuſlibet obiecti neceſſa-
II. riò amabilis in Deo ſeſe terminat ad eſſentiam
diuinam, quia illa eſt formaliter ſummum bo-
num, item ad perſonas diuinas, quia vt perſo-
næ etiam conſtituuntur illâ, ſic etiam habent
& amabilitatem, & præterea diuinæ perſona-
litates ſunt verè entitates actuales ex dictis ſu-
prà: ergo habent & bonitatem actualem ſibi
correſpondentem: ergo & amabilitatem: er-
go & amor ille Patris & Filij, cùm ſit compre-
henſiuus, ſeſe etiam terminat ad illas, & eo-
dem modo ſeruatâ proportione dicendum
eſt de aliis perfectionibus abſolutis.
Quæres, an quemadmodum in diuinis Ver-
bum procedit ex intuitiua cognitione omniū,
nunc enumeratorum, & ex abſtractiua tantùm
rerum poſſibilium, an etiam Spiritus S. proce-
dat ex amore diuinæ eſſentiæ perſonarum di-
III. uinarum, & perfectionum tam notionalium,
quàm eſſentialium, vt præſentium, & poſſeſſa-
rum; item & ex aliquo amore *ſimplicis cuiuſ-*
dam complacentiæ ad res poſſibiles.
Reſpondetur primò Spiritum S. procedere
ex *amore gaudij*, quo Pater & Filius gaudent
de eſſentia diuina, & aliis nunc enumeratis, in
prima parte difficultatis vt præſentibus & poſ-
ſeſſis, quia ſeruatâ proportione, eadē eſt quoad
hoc ratio proceſſionis ipſius Spiritus S. ac Ver-
bi diuini, & difficultates, quæ poſſunt hîc mo-
ueri, veniunt eodem planè modo diſſoluendę,
quo diſſoluimus eas, quæ mouentur circa mo-
dum, quo Filius procedit ex intuitiua cogni-
tione iſtorum obiectorum.
Reſpondetur ſecundò Spiritum S. nullo mo-
do procedere *ex amore rerum poſſibilium*; cuius
IV. optima ratio eſt, quòd Deus loquendo pro-
priè nullum amorem habeat erga res purè poſ-
ſibiles, vt ex profeſſo docuimus agendo de vo-
luntate Dei.

Articvlvs II.

Vtrum Pater & Filius diligant ſe Spiritu ſancto.

SIt vnica propoſitio. *Pater & Filius ſeſe di-
ligunt Spiritu ſancto, non quòd Pater & Filius
accipiant ſuam dilectionem à Spiritu ſancto, ſed
quatenus Patrem & Filium ſeſe diligere nihil eſt
aliud, quàm Patrem & Filium ſeſe mutuò diligen-
do producere Spiritum ſanctum, & ipſo Spiritu
ſancto tanquam in termino notionalis ſuæ dilectio-
nis, vniri inter ſe affectiuâ vnione.*
Vt hæc concluſio explicetur, & ſimul probe-
A tur, imprimis notandum eſt, ipſum diligere V.
ſumptum *notionaliter* poſſe accipi duobus mo-
dis; primò prout tantùm ſignificat producere
amorem, ſicut etiam ipſum dicere, idem eſt ac
generare; ſecundo modo prout ſignificat in-
clinari in obiectum amandum, ſeu tendere,
& ferri in ipſum obiectum: iam quando dici-
mus Patrem & Filium ſeſe diligere Spiritu S.
non accipimus eiuſmodi diligere priori modo,
quaſi ſenſus ſit Spiritum ſanctum eſſe ratio-
nem, vt Pater & Filius ſeſe ſpirent; hoc enim
eſt falſum, cùm duæ illæ perſonæ ſint inſpira-
biles; ſed ſumimus eiuſmodi *diligere* poſterio-
ri tantùm modo.
Deinde notandum, nomina & verba, qui-
bus actus notionales exprimuntur, eſſe in du-
plici differentia: nam alia ſunt, quæ tantùm
ſignificant habitudinem principij ad terminū,
B quem producunt, cuiuſmodi ſunt *generare, ſpi-* VI.
rare, & actus illi notionales, qui ſignificantur
iſtis nominibus & verbis, non poſſunt reflecti
ſupra perſonas à quibus ſunt, exempli gratiâ,
non rectè dicimus *Pater generat ſe, Pater & Fi-
lius ſpirant ſeipſos*; ſed dicendum eſt, *Pater ge-
nerat Filium, Pater & Filius ſpirant Spiritum S.*
alia verò ſunt nomina & verba, quæ præter ha-
bitudinem principij ad ſuum terminum, di-
cunt etiam aliquam habitudinem rationis
principij ad obiecta, circa quæ ille actus no-
tionalis verſatur, & ex quorum cognitione,
vel inclinatione ad quæ, ipſum principium at-
tingit productionem ſui termini, eiuſmodi
ſunt *dicere, diligere*, quæ præter productio-
nem Verbi, & Amoris, ſignificant aliquem
reſpectum rationis ipſius Patris dicentis, ad
C res, quas dum Pater generat Verbum, cog- VII.
noſcit, & quas Pater & Filius, dum ſpirant
Spiritum ſanctum, amant; actus notionales,
qui ſignificantur nominibus & verbis huius
ſecundi generis, ratione huius reſpectus ra-
tionis, qui etiam cadit ſupra ipſum princi-
pium actus notionalis, tanquam aliquod e-
ius obiectum, reflectuntur & cadunt ſupra
perſonam, quæ eſt principium eiuſmodi a-
ctus, quia tantùm ſignificant ipſum princi-
pium producere etiam terminum, ea cogni-
tione ſui ipſius, tanquam obiecti, vel ex pro-
penſione ad ſeipſum, tanquam obiectum ſuæ
dilectionis.
Ex quibus omnibus noſtra concluſio pro-
batur: ſicut ipſum dicere ſeſe habet ad Ver-
bum, ſic & ipſum diligere ſeſe habet ad Spi-
ritum ſanctum, ex ſecundo notabili: at hæc
D propoſitio, *Pater diuinus ſeſe & omnia dicit* VIII.
Verbo, eſt veriſſima, quia ſenſus eius tantùm
eſt producere Filium ex cognitione ſui & om-
nium rerum, quatenus ſunt obiectum ter-
minatiuum ſuæ cognitionis, & Filium genera-
ri tanquam terminum talis cognitionis: er-
go à pari hæc propoſitio, *Pater & Filius ſeſe
diligunt Spiritu ſancto*, erit veriſſima, quia
ſenſus illius eſt tantùm iſte, *Pater & Filius
ſpirant Spiritum ſanctum ſeſe mutuò diligendo*,
Ita vt ambæ illę perſonæ ſint obiectum aliquod
illius amoris, ſeu volitionis, quâ tertia perſona
Trinitatis producitur, ſeu ſpiratur à Patre &
Filio.
Atque hinc Spiritus ſanctus dicitur à Patri-
bus *nexus Patris & Filij, oſculum Patris, & Fi-
lij*, vt à ſancto Bernardo ſermone tertio *in
cantica*. Item *amor indiuiduus, vnitas indi-*

I. *ei ſibilis*, quia ſcilicet Pater & Filius vniuntur in Spiritu S. tanquam in termino, ſicut qui ſeſe oſculantur mutuò iunguntur ſibi inuicem in ipſo oſculo, tanquam in termino.

Ex quibus omnibus facilè intelligitur diſparitatem eſſe rationem iſtarum propoſitionum, *Pater eſt ſapiens ſapientiâ genitâ*, & *Pater generat ſe Verbo, vel Filio*, ab illa propoſitione *Pater & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto*, prima enim non ſignificat aliquid notionale, ſed eſſentiale, & denotat Patrem accipere talem perfectionem à ſuo Filio, quod eſt falſum, ideóque ſanctus Auguſtinus lib. 1. retractationum cap. 26. retractauit illam; ſecunda verò propoſitio, licet ſignificet actum notionalem, quia tamen hoc verbum (*generat*) tantùm ſignificat habitudinem principij ad ſuum terminum, eſt falſa, vt notauimus, ſicque ſol-
II. uuntur facilè quæcumque Durandus primo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ ſecundâ quæſtione primâ profert contra noſtram propoſitionem.

AD QVÆST. XXXVIII.

DISPVTATIO VNICA.

De nomine Spiritus ſancti, quod eſt donum.

ARTICVLVS PRIMVS.

III. ### *Quid ſit donum.*

Hoc nomen *donum* ſumitur duobus modis, vno *propriè*, alio *minus propriè*; donum *propriè* ſumptum definitur ab Ariſt. l. 4. *topicorum* c. 4. *datio irredibilis*, id eſt gratuita & liberalis, ſeu donum eſt *res, quæ datur liberaliter abſque vllo debito, & neceſſitate, vel etiam abſque vllo titulo oneroſo, ſeu ſine onere alicuius ſolutionis ſeu retributionis.*

Primùm dicitur *datio*, vbi *datio* non ſumitur actiuè pro actione, quâ aliquid datur, vel poteſt dari, ſed paſſiuè pro ipſa re, quæ datur, vt patet ex communi modo loquendi, quo munera, ſeu res, quæ dantur, ſolemus appellare *dona*; deinde *datio* non ita ibi ſu-
IV. mitur paſſiuè, ſeu pro ipſa re, vt tamen eſſentialiter & in ſuo formali conceptu importet, quòd ſit res actu & de facto data, quaſi quandiu de facto non datur, tandiu careat ratione doni propriè dicti; ſed ita ſumitur paſſiuè, vt ſignificet tantùm ipſam donabilitatem rei, ita vt ad hoc, vt aliqua res ſit propriè donum, ſufficiat, quòd talis ſit conditionis, vt poſſit dari alteri; nam ex ſancto Auguſtino libro quinto *de Trinitate* capite decimo quinto, donum & donatum differunt, quòd aliquid poſſit eſſe donum, antequam de facto detur, quatenus eſt aptum dari, non poſſit verò eſſe donatum, niſi ſit de facto datum, quod etiam intelligitur ex illo modo loquendi, quo dicimus regem habere in ſuis

A theſauris multa dona, quatenus illæ res pretioſæ ſunt talis conditionis, vt rex poſſit illas liberaliter dare, quibus voluerit. V.

Tertiò dicitur *gratuita* & *liberalis*, quia donum & debitum opponuntur; merces enim debita operario non propriè appellatur *donum*, ſed *debitum*, & quod ex neceſſitate confertur alicui, non dicitur propriè inter homines eſſe *donum*.

Quartò, quia donum definitur res, quæ datur ſaltem aptitudine, importantur duæ perſonæ in dono, prima *donantis*, ſecunda *donatarij*, & præterea res, quæ datur, eſt aliquâ ratione ipſius donantis: iam quia ad rationem doni ſaltem in communi ſufficit, quòd res, quæ eſt donum, ſit ipſius donantis, & fiat ipſius donatarij, & aliquid poteſt eſſe alicuius, non tantùm per proprietatem, vel dominium, vel per
B originem, ſed etiam per identitatem, vt ſanctus Thomas hîc articulo primo in ſolutione ad primum expreſsè notat; ideò ad rationem doni in communi, non eſt abſolutè neceſſariũ, quòd diſtinguatur à donante, ſeu donatore, vel etiam donatario, ſed interdum poteſt eſſe idem cum donante, & etiam interdũ idem cum ipſo donatario: cuius conditionis hæc eſt ratio; donum nihil eſt aliud, quàm res, quæ datur liberaliter, ſed aliquis poteſt dare ſeipſum alteri liberaliter, cùm ſeſe ipſum poſſideat, & ſit ſui ipſius; vnde illud ſancti Auguſtini tractatu vigeſimo nono in ſanctum Ioannem, *quid tam tuum, quàm tu*, & qui ſeipſum vouet Deo, dicitur communiter dare ſeipſum Deo: poteſt etiam donum eſſe idem cum donatario, ſeu accipiente, verbi gratiâ, ipſum eſſe, quod creatu-
C ræ habent à Deo, poteſt rectè dici *donum Dei*, licet non diſtinguatur ab ipſis creaturis, cùm Deus dederit illud merè liberaliter: ideóque ex conſequenti non eſt abſolutè neceſſarium ad rationem doni, vt dicat realem habitudinem ſeu relationem ad ipſum donatorem, cùm hæc habitudo poſtulet diſtinctionem realem vnius relati à ſuo correlato, quę tunc ibi nulla interuenit. VII.

Quintò, quia donum definitur *liberalis & gratuita datio*, prima radix doni propriiſſimè dicti debet eſſe *amor*, ita vt donum quatenus tale connotet primam radicem donandi eſſe ipſum amorem donantis erga donatarium: ſic enim nullus interuenit titulus oneroſus, vel etiam neceſſitas ex parte donantis, cùm tale donum procedat ex ſola eius voluntate.

D Tandem, quia donum per donationem eſt eius, cui donatur, & eo fine confertur donatario à donante, vt fruatur illo, & fruitio propriè ſumpta eſt actus quidam voluntatis, ideò fit, vt donum poſſit tantùm propriè dari naturæ intellectuali, & volenti, quia hæc ſola eſt capax fruitionis, vt Philoſophi docent in ethicis, & Theologi cum ſancto Thoma primâ ſecundæ agendo de actibus voluntatis: hinc ſanctus Auguſtinus libro quarto *contra Iulianum* capite tertio, ait creaturas irrationales non eſſe capaces donationis gratuitæ. VIII.

Donum autem ſumptum *lato modo*, & *impropriè*, eſt res omnis, quæ ita alicui datur ab alio, vt tamen careat vnâ vel pluribus conditionibus requiſitis ad donum propriè ſumptum.

I.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum ſit nomen perſonale & proprium Spiritus ſancti.

NOTANDVM eſt, quòd, quia donum eſt inter duos, qui etiam ſiot intellectualis naturæ, dum quæritur ao donum ſit nomen perſonele & proprium Spiritus S. quæſtionem poſſe eſſe de Spiritu S. per comparationem ed perſonas diuioas, & de perſonis diuinis, quatenus vna ad aliam, vel duæ ad terriam comperentur, deinde quæſtionem poſſe eſſe tam de diuina eſſentia, quàm de ſingulis perſonis diuinis per comperatiooem ad creeturas rationales. Hoc præmiſſo ſit

Prima propoſitio. *Eſſentia diuina communi-*
II. *cata Filio à Patre per generationem, & à Patre & Filio Spiritui S. per ſpirationem non eſt propriè donum, ſed ſolum impropriè, ſimiliter Filius reſpectu Patris ad intra, & Spiritus S. reſpectu Patris & Fily etiam ad intra.* Duæ ſunt partes propoſitionis.

Prior probetor ex conditionibos requiſitis ad donum propriè dictum, quæ hîc deficiunt, exempli gratiâ, quòd donum debeat eſſe *datio liberalis & gratuita*, noo autem ee neceſſitate; et Deus Pater communicat Filio eſſentiam diuinam ea neceſſitate naturæ, cùm hæc cómonicatio ſit ad intra, vbi omnia ſunt oeceſſaria & neceſſeriò procedunt, & hæc ratio idem probat de Spiritu S. vt procedente à Patre & Filio, & dę ipſo Filio vt procedente à Patre.

Poſterior item pars probatur ee illo Chriſti Dom. apud S. Ioan. cap. 10. *Pater meus quod mihi dedit, maius omnibus eſt*, quemadmodom Latioi Patres commuoiter leguot, & eaplicant
III. de diuina eſſentia, S. Hieronymus in cap. 18. Ezechielis, S. Ambroſius lib. 3. *de Spiritu S.* cap. 18. S. Auguſtious tractatu 48. *in S. Ioannem*, & Concilium Lateranenſe ſub Innocentio tertio, & refertur capite *damnamus* eetra de ſumma Trinitete & fide Catholice, vbi diuina eſſentia Filio communicate per generetionem dicitur ei dati à Patre, & ee conſeqnenti appellatur *donum*, quomodo eadem diuinitas communicate Spiritui S. per proceſſionem, poteſt etiam appellari *donum*, ſed ſolummodò impropriè.

Secunda propoſitio. *Ratio doni conuenit eſſentiæ diuinæ, item vnicuique perſonarum diuinarum tam coniunctim, quàm ſeorſim per comparationem ad creaturas rationales, ideòque hoc nomen*
IV. doonm *iuxta aliquam acceptionem eſt nomen eſſentiale.*

Prior pars probetur: primò ex citeta ſententia Chriſti Domini, oam eſſentie diuina rectè poteſt ibi iotelligi per banc particulam, (*quod dedit mihi*) & proinde poteſt dici *donum*, quateous Deus ſeu tota Trioitas vniuit in identitate ſuppoſiti Verbi diuini eſſentiam diuinem humaniteti. Deinde probatur ee S. Thoma hîc articulo primo in ſolutione ad ſecundum.

Tertiò retione petitâ ee cooditionibus dooi ſuperiùs eaplicetis; nam primò Deus liberè coniunxit diuinitetem bumenitati in eadem Verbi diuini ſubſiſteotia, quia hoc opus eſt ad eatra, vt per ſe patet, & ſummæ Dei erge nos miſericordiæ & elementiæ, vt ſcripturæ paſſim tradunt, quódque nemo hominum vel Ange-
A lorum promeruit de condigoo, vt Theologi communiter doceot cum S. Thoma tertiâ parte, & proinde non eſt ſundatum in aliquo titulo oneroſo. Deinde per vnionem hypoſtaticam eſſentie diuioe eſt etiam ipſius Chriſti Domini, & hic illam poſſidet, imò & fruitur eâ, nam vt talis vnionis eſt beatus à primo inſtenti ſuæ conceptionis, vt Theologi docent eadem parte, & in illo manet in perpetnum, qnia hæc vnio oûquem eſt diſſoluenda. Nec obſtat quòd diuine eſſentie non diſtinguatur realiter à diuinis perſonis eã dooantibus, ſic vniendo, nam obſeruauimus non eſſe de intrinſeca retione dooi, vt illud, ſeu vt res, quę datur, diſtingnatur realiter à dante.

Idem probatur de omnibus perſonis diuinis coniunctim ſumptis ex illo Chriſti Domini apud S. Ioannem cap. 14. ſic loquentis de tri-
B bus perſoois diuinis, quæ in iuſtificatione donantur ei, qui iuſtificatur, *apud eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*; item ſeorſim de Filio Iſaię primo, *Filius datus eſt nobis*, ſancti Ioaonis tertio cepite, *ſic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuam vnigenitam daret*: & Spititum ſanctum eſſe etiam *donum* hoc modo docet ſanctus Auguſtinus libro decimo quinto *de Trinitate* capite decimo nono. VI.

Poſterior pers, ſcilicet *donum iuxta hanc acceptionem & applicationem eſſe nomen eſſentiale*, probetur: illud cenſetur eſſe oomeo eſſentiale, quod conuenit Deo, vel eſſentiæ eius, vel aliquibus perſonis diuinis retione alicuius cõmunis omnibus & ſingulis perſonis diuinis: at hæc ratio doni conuenit diuinæ eſſentiæ, item perſonis diuinis ratione alicuius, quod connenit omnibus & ſingulis perſonis diuinis, & item eſſentię diuinæ, vt patet ee dictis pro prę-
C cedenti parte buius propoſitionis: ergo hoc oomen *donum* iuxta banc acceptiooem eſt nomen eſſentiale. VII.

Tertia propoſitio. *Ratio doni vt illud eſt alterius per originem conuenit Filio & Spiritui S. reſpectu creaturarum.* Probatur: quia embæ illæ perſooæ procedũt à Petre, ſuot realiter diſtinctæ ab illo, daotur etiam à Petra creaturis rationalibus, Filius quidem ea citatis locis Iſaiæ, S. Ioennis, & *ad Romanos*, nem Deus effecit, vt hypoſtaſis diuini Verbi eſſet hypoſtaſis bomanitatis Chriſti D. & hoc ee mere gratitodine; idem petet de Spiritu S. quia ita eſt à Petre, & Filio per originẽ, & diſtioctus realiter eb illis, & à creeturis rationalibus, vt temen poſſit vniri bypoſtaticè eiuſmodi creetnris, quemadmodum Theologi docent tertiâ parte de ſin-
D gulis perſoois diuinis, & proinde cùm retio doni conſiſtat in aptitudine, & Spiritus S. poſſit ab Angelis & hominibus poſſideri, erit etiã *donum* boc modo. Eſt autem inter henc rationem *doni* eeplicatam præſenti propoſitiooe, & retionem *doni* eaplicatam primâ & ſecundâ propoſitiooe, diſtinctio, quòd duæ poſteriores ſint *notionales*, quatenus fundentur in aliquo proprio & notioouli iſtarum perſonetum, ſicut & miſſio perſonarum diuinarum; ee verò, quæ primâ propoſitione explicatur, in aliquo tantùm eſſentiali fundetur. VIII.

Quarta propoſitio. *Ratio doni, quod ita eſt alterius, ſeu dantis per originem, vt ſit ab eo formaliter per amorem, tanquam primam radicem & rationem donandi, conuenit ſoli Spiritui ſancto, & ita hoc nomen* (doonm) *eſt perſonale &*

I. *proprium ſoli Spiritui ſancto*. Ita ſanctus Thomas hîc articulo ſecundo, & omnes Scholaſtici communiter. Quod etiam ſanctus Auguſtinus docet lib. 4. *de Trinitate* capite vigeſimo, libro quinto capite vndecimo, & ſequentibus, libro decimo quinto capite decimo nono.

Probatur ex illo Chriſti Domini apud ſanctum Ioannem capite quarto, *mulier ſi ſcires donum Dei*, id eſt Spiritum ſanctum, vt explicant ſanctus Athanaſius libro de *incarnatione Chriſti Domini*, ſanctus Auguſtinus tractatu decimo quinto *in ſanctum Ioannem*, item ex cap. octauo Actuum, vbi cùm Simon Magus obtuliſſet Apoſtolis pecunias, pro accipienda poteſtate dandi Spiritum S. S. Petrus ita ei reſpondit, *pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri*, quò loci quod Simon Magus nominauerat Spiritum
II. ſanctum, ſanctus Petrus vocat *donum Dei*.

Probatur item ex vſu Eccleſiæ, quæ in ſolemni hymno Pentecoſtes, Spiritum S. vocat *donum Dei altiſſimi*. Tandem ex eo, quòd totum hoc quartâ propoſitione explicatum conuenit ſoli Spiritui S. quia prima radix donandi eſt amor, vt patet ex citato loco Ariſtotelis, ſed ſolus Spiritus S. procedit vt amor ex dictis, imò amor ipſe eſt donũ per ſeipſum, quia ita datur ex beneuolentia, vt ſit ratio dandi cætera, & ſolus Spiritus S. eſt primus amor procedens, & radix dãdi ipſum, & cætera creaturis rationalibus, cùm quęcumque dantur creaturis à Deo, dentur illis ex gratuita voluntate: ergo hoc nomen ita acceptum eſt perſonale, & proprium ſoli Spiritui ſancto.

Neque obſtat, quod quidam dicunt reperiri in dono, vt eſt nomẽ proprium ſolius Spiri-
III. tus S. quòd aliquis reſpectus ad creaturas, quibus donatur, importetur, & etiã aliquis effectus, qui fit à tota Trinitate, & fit in tempore, verbi gratia, cùm Spiritus ſanctus datur homini in iuſtificatione, gratia producitur à tota Trinitate, ratione cuius gratiæ, Spiritus ſanctus habet aliquem reſpectum ſpecialem rationis ad iuſtificatum, & propter hoc, quod eſt commune toti Trinitati, non videtur eſſe poſſe proprium ſoli Spiritui ſancto.

Hoc inquàm non obſtat, quin ſemper tale nomen remaneat ei proprium; nam ea nomina, quæ important aliquem reſpectum ad creaturas, & præter illum, adhuc ſignificant aliquid ſpeciale & proprium alicui perſonæ diuinæ, non deſinunt eſſe perſonalia, & propria ei diuinæ perſonæ, cui illud ſpeciale, quod ſi-
IV. gnificant, eſt propriũ, vt videre eſt in hoc nomine *redemptor*; vnde licet donum in ratione actualis communicationis ſit aliquid commune omnibus perſonis diuinis, quatenus hæc communicatio eſt effectiuè à ſola Trinitate, cùm ſit quædam actio ad extra, quia tamen dicit amorem, vt radicem eiuſmodi communicationis, & ſolus Spiritus ſanctus procedit vt amor, fit, vt ratione huius ſpecialis nomen hoc *donum* ſit nomen perſonale, & proprium Spiritus ſancti.

Quinta propoſitio. *Rationes doni ſuperius explicata conueniunt ſuis ſubiectis ab æterno.* Probatur: ad rationem doni ſufficit, quòd ſit aptum donari, vt obſeruauimus; at tam diuina eſſentia, quàm omnes & ſingulæ perſonæ diuinæ fuerunt ab æterno, quantum requiritur ex parte illarum, aptæ donari: & ſi

A quid obſtitit, totum illud ſeſe tenet ex parte creaturarum rationalium, quæ vel non potuerunt creari ab æterno, vel ſi tunc creari potuerunt, ex ſola Dei voluntate nolentis, niſi hoc & illo tempore, hoc & illo modo eſſentiam diuinam, omnes perſonas diuinas vel aliquam earum dare. V.

Obiicitur: nomina, quæ ſignificant actionem tranſeuntem, conueniunt Deo ſolùm ex tempore, quo creaturę cœperunt eſſe, vt oſtenditur quæſtione decimâ tertiâ huius partis: at hoc nomen *donum* ſignificat actionem tranſeuntem, cùm ſignificet collationem rei, quæ datur.

Reſpondetur alia eſſe nomina, quæ includunt actionem tranſeuntem actu exiſtentẽ, vel quæ fuerit, vt ſunt creator, gubernator, alia quæ denotant ſolam aptitudinem; priora con-
B ueniunt tantùm Deo ex tempore, quia actio illa tranſiens, quam connotant, eſt tantùm in tempore; poſteriora verò conueniunt ab æterno, quia fundantur in ſola aptitudine, quæ ab æterno conuenit Deo, & perſonis diuinis, & de hoc genere eſt hoc nomen *donum*. VI.

Aduertendum tamen eſt hæc duo diſtingui, Spiritum ſanctum eſſe *donum ſimpliciter*, & eſſe *noſtrum donum*; primum enim conuenit ei ab æterno, ſecundum tantùm in tempore, quo actu & de facto datur creaturis rationalibus, vt S. Thomas tradit hîc articulo ſecundo in ſolutione ad tertium. Nam *eſſe noſtrum*, eſt poſſideri à nobis, vnde cùm tunc tantùm poſſideatur, quando datur de facto, & obtinetur actu, tunc tantùm Spiritus S. poteſt dici *donum*
C *noſtrum*; ſed quia ab æterno eſt ipſius dantis, cùm procedat ab illo per originem, & ab æterno ſit aptus donari nobis à Patre & Filio, à quibus procedit vt amor, fit, vt ſemper ſit *donum* ab æterno. Et quamuis dum poſſidetur, rectè dicatur *donum noſtrum*, non poteſt tamen dici *noſter Spiritus*, ſicut nec ſecunda perſona Trinitatis *noſter Filius*, quia hæc nomina ſignificant habitudinem, ſeu relationem perſonæ procedentis ad perſonam producentem, vnde Spiritus S. poteſt dici tantùm Spiritus illius, à quo procedit, ſicut Filius eſt tantùm ſui Patris Filius. VII.

Vltima propoſitio. *Eſſe donum ſpeciali modo ſuperius explicato conuenit Spiritui ſancto, ratione diuini amoris eſſentialis, vt formaliter primariò & ex vi ſuæ proceſſionis accepti, & proinde vt per propriam relationem determinati.*

D Probatur: Spiritus S. eo præciſè eſt donum illo ſpeciali modo, quo eſt à Patre & Filio per originem ſub ratione amoris, & habet, quòd ſit aptus dari liberaliter à Patre & Filio creaturis rationalibus; ſed Spiritus ſanctus eſt formaliter à Patre & Filio, ſub ratione amoris eſſentialis, ſibi per proceſſionem communicati, prout amor ille conſtituitur in eſſe ſubſiſtentis, per ſuam propriam relationem, & eo ipſo, quo eſt amor Patris & Filij procedens ab illis per voluntatem, eſt aptus ab illis dari liberaliter creaturis intellectualibus, & hoc dicit ſolummodò amorem diuinum eſſentialem, vt ſubſiſtentem & determinatum per ſpirationem paſſiuam. VIII.

Hinc licet hoc donum dicat realem relationem ad dantem, quia tamen hæc relatio eſt per originem Spiritus ſancti, ſub ratione amo-

I. tia per volitionem, & hæc relatio reipſa coin-
cidit cum relatione ſpirati ad ſpiratorem, fit,
vt talis relatio non augeat numerum diuina-
rum relationum, & hæc donabilitas, quæ con-
ſtituit Spiritum ſanctum formaliter & realiter
donum, ita eſt aliquid reale in illo, vt ſit ipſe-
met Spiritus ſanctus prout procedit â Patre &
Filio, ſub ratione primi amoris, & prout etiam
eſt aptus per illos nobis & Angelis dari.

AD QVÆSTIONEM XXXIX.

DISPVTATIO VNICA.

De perſonis diuinis ad eſſentiam
II. *relatis.*

QVIA docuimus cum ſancto
Thoma eſſe tres perſonas in
Deo, & vnicam eſſentiam, à
qua relationes originis non
diſtinguuntur realiter, ſicque
tres perſonas diuinas eſſe &
rectè dici vnius & eiuſdem eſſentiæ, vt ſanctus
Thomas docet hâc quæſtione articulo ſecun-
do; ideò nunc explicatis, quæ ſpectant ad
vnamquamque perſonam diuinam in particu-
lari, videndum eſt, quâ ratione tam diuina
eſſentia, quàm perfectiones eius eſſentiales
poſſint cum vnitate & multitudine prædicari
de perſonis diuinis.

III. ARTICVLVS I.

*Vtrum nomina eſſentialia prædicentur ſin-
gulariter de perſonis diuinis.*

EST notandũ primò, ea nomina, quibus di-
uina eſſentia, vel aliquod attributum com-
mune toti Trinitati exprimitur, appellari à
Theologis *eſſentialia*, cuiuſmodi ſunt boni-
tas, iuſtitia, & id genus cætera.

Notandum ſecundò, eiuſmodi nomina alia
eſſe abſtracta *eſſentialia*, quæ aliquid ſignifi-
cant, vt formam, vel actum ſeiunctum à ſubie-
cto, vel ſuppoſito, vt ſapientia, bonitas, deitas;
ea verò dicuntur *concreta*, quæ ſignificant ali-
quid vt perfectum, conſtitutum, actuatum
formâ, ſeu quæ ſignificant formam ipſam, vt
IV. in ſuppoſito, exempli gratiâ, bonus, ſapiens,
Deus.

Notandum tertiò, eiuſmodi nomina alia
eſſe *ſubſtantiua*, vel *ſubſtantiuè vſurpata*, vt
Deus, Dominus, alia eſſe *adiectiua*, vt bonus,
ſapiens. Itaque ſenſus articuli eſt, an iſta no-
mina ſeu potiùs res per illa ſignificatæ de-
beant prædicari, cum vnitate, vel multitudi-
ne de perſonis diuinis, id eſt, an terminus ſi-
gnificans numerum poſſit adiungi illis, an ve-
rò ſolus numerus importans vnitatem, verbi
gratiâ, an ſit dicendum Pater, Filius, & Spiri-
tus ſanctus ſunt tres dij, ſunt tres ſapientes.
His prænotatis,

Sit hæc propoſitio. *Nomina concreta eſſen-
tialia ſubſtantiua vel etiam adiectiua ſubſtanti-
uè tamen accepta, prædicantur ſingulariter de
tribus perſonis diuinis; nomina verò eſſentialia*
A *adiectiua, vel ſubſtantiua adiectiuè ſumpta, præ-* V.
dicantur pluraliter de perſonis diuinis. Ita ſan-
ctus Thomas hîc. Et prior pars propoſitio-
nis

Probatur ex ipſa fide Catholica, quâ credi-
mus vnum tantùm eſſe Deum, licet tres ſint
perſonæ diuinæ, vt ſcripturæ paſſim docent,
vt primæ *ad Corinthios* capite octauo, & ali-
bi, & illud ſancti Athanaſij in Symbolo, *Deus
Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus, & ta-
men non tres dij, ſed vnus Deus*, & paſſim in
Concilijs & Patribus, qui dicunt plures eſſe
deos, damnantur; at huius aſſertionis fidei
nulla poteſt eſſe alia ratio, quàm, quòd hoc
nomen *Deus* ſit nomen ſubſtantiuum eſſen-
tiale, cuius ſignificatum primarium & dire-
ctum, ſcilicet *deitas*, non multiplicatur in di-
uinis, vt expreſſè tradunt Sophronius in ſua
B epiſtolâ, & Iuſtinianus Imperator in edicto VI.
fidei approbato per Vigilium ſummum Pon-
tificem: ergo ſola vnitas formæ ſignificatæ per
tale nomen ſufficit, vt nomen eſſentiale ſub-
ſtantiuum concretum dicatur tunc in nume-
ro ſingulari de pluribus perſonis diuinis, in
quibus talis forma eſt vna & eadem ſimpli-
ciſſima.

Addidi in concluſione hanc particulam (*vel
adiectiua ſubſtantiuè tamen ſumpta*) fit enim
aliquando, vt nomen, quod eſt adiectiuum,
ſumatur ſubſtantiuè, & tunc in ſignificando,
& prædicando ſequitur conditionem nomi-
num ſubſtantiuorum; ſic ſanctus Athanaſius
in Symbolo ait, in diuinis eſſe vnum omnipo-
tentem, vnum æternum, cùm tamen ibi-
dem dicat tres perſonas diuinas, eſſe ſibi
coæternas, cuius loquendi formulæ ratio eſt,
C quòd ibi accipiat iſtos terminos (*æternus, om-* VII.
nipotens) ſubſtantiuè, vt patet ex eo, quòd ma-
ſculinè vſurpet illos.

Probatur etiam ratione fundatâ in modo,
quo nomen ſubſtantiuum ſignificat: nam mo-
dus prædicandi ſequitur modum eſſendi, pro-
vt ille ſubeſt noſtro modo concipiendi & ex-
plicandi, iuxta communem regulam dialecti-
corum: at nomen ſubſtantiuum concretum
eſſentiale ſignificat primò per ſe, & directè
formam, quam importat, & hæc forma eſt vna
ſimpliciſſima in omnibus perſonis diuinis: er-
go nomen illud ſubſtantiuum concretum eſ-
ſentiale debet prædicari ſingulariter de omni-
bus perſonis diuinis.

Altera pars propoſitionis, quæ eſt *de adiecti-
uis cõcretis* probatur: nomen adiectiuũ ſignifi-
cat formam, vt adiacentem alteri, & primariò
D aliquid ſubſiſtens, ſeu vt habens talem for- VIII.
mam: dum enim ſignificatio eius reſoluitur,
ita explicatur, verbi gratia, *omnipotens*, qui
habet omnipotentiam; ſed in diuinis tres ſunt,
qui habent omnipotentiam, qui habent iuſti-
tiam, &c. ergo nomen eſſentiale adiectiuum
concretum rectè prædicatur pluraliter de per-
ſonis diuinis.

Deinde nomina ſubſtantiua in eo diſtin-
guuntur ab adiectiuis, quòd ad ſui multipli-
cationem poſtulent multiplicationem forma-
rum, quas ſignificant, & ſuppoſitorum ſimul
in quibus ſunt, verbi gratiâ, licet vnus &
idem homo nouerit multas, & diuerſas rea-
liter artes, vel ſcientias, habeat plura domi-
nia realiter diſtincta, non tamen dicitur plu-
res artifices, plures doctores, plures domini,

I. & ſic de cæteris, vt patet ex Symbolo ſancti Athanaſij, in quo tres perſonæ dicuntur vnus Deus.

Huius vtriuſque conditionis requiſitæ ad multiplicationem nominis ſubſtantiui hæc eſt ratio, quòd terminus concretus ſubſtantiuus ſignificet formam, & ipſum eam habens, ad modum ſtantis per ſe, ſeu ſubſiſtentis; vnde quando enuntiatur in plurali numero, ſignificatur tam ipſum habens, quàm ipſam formam eſſe plura, ſeu multiplicari, ſicque cùm ſuppoſitum ſit ipſum habens, fit, vt nomen ſubſtantiuum concretum ad ſui multiplicationem poſtulet, non tantùm multiplicationem ſuppoſitorum, ſed etiam formarum, maximè cùm ipſa pluralitas ſignificet aliquam negationem in his, quæ dicuntur plura, quæ negatio tunc reperitur, cùm dicat diuiſionem

II. ſeu diſtinctionem vnius ab alio; at econtrà terminus concretus adiectiuus ſignificat tantùm formam, vt adiacentem ipſi ſuppoſito, ideóque primariè ſignificat ſuppoſitum, ſeu habens formam, vt ſic denotetur in quibuſnam ipſa forma reperiatur, & proinde cùm, vt vna talis numero forma reperiatur in pluribus numero tanquam habentibus, ſufficiat pluralitas ſuppoſitorum, quæ etiam importatur adiectiuo nomine, pluraliter enuntiato, fit, vt ad multiplicationem nominis adiectiui, ſatis ſit, quòd plura ſint ſuppoſita; at nomina illa eſſentialia Dei concreta contenta priori parte concluſionis, ſunt propriè ſubſtantiua, quæ verò explicantur poſteriori ſunt adiectiua: ergo priora poſſunt tantùm dici ſingulariter de omnibus perſonis diuinis, poſteriora verò pluraliter.

III. Neque obſtat, quòd Deus & habens deitatem ſint idem, vt rectè notat ſanctus Thomas hîc articulo tertio in ſolutione ad primum; nam licet habens deitatem ſit Deus, attamen hæc vox (*Deus*) conſiderata ſecundùm modum ſignificandi proprium, non ſignificat ipſum habens deitatem, ſed ipſum exiſtens & ſubſiſtens per ſe, at habens deitatem tantùm adiectiuè; ſicque propter varium ſignificandi modum, verum eſt in diuinis eſſe tres habentes deitatem, & falſum eſſe tres deos.

Cæterùm ea ſubſtantiua nomina, quæ ſunt *tranſcendentia*, aut quaſi *tranſcendentia*, quia conueniunt perſonis, tum ratione eſſentiæ, tũ ratione perſonalitatum, tũc ex hac noſtra propoſitione, & eius rationibus, debent prædicari *ſingulariter* de omnibus perſonis diuinis, quãdo illis conueniunt ratione eſſentiæ, & tunc

IV. *pluraliter*, quando illis conueniunt ratione perſonalitatum, vt ampliùs patet ex eo, quod docuimus poſſe rectè dici eſſe in diuinis tria entia, tres entitates, tres bonitates, & ſic de cæteris, quatenus illa intelliguntur de relatiuis & perſonalibus.

ARTICVLVS II.

Vtrum nomina concreta poſſint ſupponere pro perſonis diuinis.

SVPPONERE accipitur hîc ad ſenſum dialecticorum, apud quos ſuppoſitio termini idem eſt, ac acceptio termini pro ſuo ſignificato; vnde ſenſus huius articuli eſt, an diuina nomina eſſentialia, ſeu res per illa ſignificatæ

A poſſint prædicari de perſonis diuinis. V.

Prima propoſitio. *Nomina eſſentialia abſtracta non poſſunt ſupponere pro perſonis diuinis.* Ita ſanctus Thomas hîc articulo quinto. Probatur ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio, & refertur capite *damnamus* extra de fide Catholica, vbi iſtæ propoſitiones declarantur falſæ, *eſſentia generat, eſſentia generatur*, quæ tamen non eſſent falſæ, ſi nomen eſſentiale abſtractum poſſet ſupponere pro perſonis.

Probatur ratione: aliquis terminus non poteſt ſupponere pro perſona, niſi illam aliquo modo includat in ſuo ſignificatu, ſeu niſi ſaltem confusè connotet illam, quia vnus terminus prædicatur de alio, prout ſubeſt noſtro conceptui, & modo explicandi, vt dialectici tradunt; at nomen eſſentiale Dei prolatum in abſtracto eſt talis terminus, vt ſic enuntiatus

B nullum connotet ſuppoſitum, vt patet ex ipsâ eius propria ſignificatione: ergo nomen eſſentiale in abſtracto non poteſt ſupponere pro aliqua perſona diuina. VI.

Vnde quando Patres interdum vſurpant abſtracta nomina eſſentialia pro perſonis, vt ſanctus Auguſtinus libro decimo quinto *de Trinitate* capite decimoquarto, vbi ait Filium eſſe *ſapientiam de ſapientia*, tunc vtuntur illis abſtractis, loco concretorum, vt ſanctus Thomas notat citato articulo quinto in ſolutione ad primum, & colligitur ex iis, quæ Patres dicunt in antecedentibus & conſequentibus.

Illa autem propoſitio (*res, quæ eſt eſſentia, generat*, & hæc *eſſentia eſt Deus generans*) quas ſanctus Thomas ibi admittit articulo citato,

C ſunt veræ, quia faciunt ſenſum duntaxat identicum, non formalem, ſeu illarum ſenſus eſt tantùm iſte, res quæ vt principium *quod* generat, eſt idem realiter cum ipſa eſſentia; quod eſt veriſſimum ex dictis ſuprà: inde tamen non licet hoc modo colligere: ergo cùm diuina eſſentia ſit idem cum Patre, eſſentia diuina generat, quia vt dialectici docent *à ſenſu identico ad ſenſum formalem non valet conſequentia.* VII.

Neque item ex eo, quòd rectè dicamus, *diuinam eſſentiam communicari*, licet inferre illam *generari*, quia inter *generare* & *communicare* hoc eſt diſcrimen, quòd generare præter communicationẽ ſubſtantiæ, dicat realẽ diſtinctionẽ principij generantis à termino producto, & ex conſequenti relationem realem inter principium & terminum: at communicari ſumptum præciſè ſignificat tantùm relationem

D rationis inter communicantem, & rem communicatam, & poſſumus intelligere aliquid communicare ſeipſum. VIII.

Notandum tamen eſt dari quædam nomina abſtracta eſſentialia, quæ in ſuo formali conceptu includunt operationem, nec tantùm ſignificant aliquid per modum puræ & ſimplicis formæ, vnde tunc poſſunt vſurpari per modum nominis concreti, & actio poteſt illis tribui, ſic rectè dicimus iuſtitiam punire, ſapientiam diſponere, & ſic de ſimilibus.

Secunda propoſitio. *Nomina eſſentialia concreta ſi non reſtringantur per aliquod attributum notionale, vel per aliquid ſimile ad vnam vel duas ex diuinis perſonis, ſed ponantur duntaxat ſecundùm ſe in aliqua propoſitione, tunc ſupponunt pro diuina eſſentia, vt exiſtente & ſubſiſtente in omnibus perſonis diuinis: ſi autem re-*

I. A *ſtringantur ſeu determinentur per aliquid notionale, vel per quid ſimile notionali, tunc ſupponunt pro ea tantùm perſona, cui talis actus notionalis competit, vel pro duabus, ſi actus ille competat duabus perſonis diuinis.* Ita ſanctus Thomas hîc articulo quarto.

Prior pars probatur: nomen illud concretum dicitur de eſſentia diuina vt ſubſiſtente in omnibus perſonis diuinis, cuius ſignificatum formale & proprium eſt commune omnibus illis perſonis, & in quo nullam habent inter ſe oppoſitionem, ſed formale & proprium ſignificatum omnium & ſingulorum concretorum nominum eſſentialium diuinorum, quatenus non ſunt reſtricta per aliquid notionale eſt aliquid commune omnibus perſonis diuinis conueniens, & in quo illæ nullam habent in-
II. B ter ſe oppoſitionem, aliàs hęc nomina ineptè & falsò appellarentur eſſentialia: ergo hæc nomina dicuntur de omnibus perſonis diuinis.

Probatur etiam ex dictis ſuprà de ſubſiſtentia abſolutè, vbi expoſuimus, pro quo ſupponat hic terminus, *Deus*, in hac vel ſimili propoſitione, *Deus creat.*

Poſterior pars probatur ex hoc vulgari Dialecticorum, *attributum trahit ad ſe ſubiectum* ſeu *determinat ſignificationem ſui ſubiecti*: at terminus notionalis ſeu perſonalis, aut aliquis alius ei ſimilis additus termino eſſentiali tanquam ſubiecto habet ſe ad inſtar attributi, verbi gratiâ, ſi quis ita dicat, *Deus generat, Deus ſpirat, Deus generatur, Deus ſpiratur*, termini iſti *generat, ſpirat, generatur, ſpiratur*, ſunt ibi attributa, & res per illa ſignificata, eſt notionalis, quia ſolus Pater generat, ſolus Filius ge-
III. C neratur, ſoli Pater & Filius ſpirant, ſolus Spiritus ſanctus ſpiratur: ergo eiuſmodi attributa notionalia, & alia eis ſimilia faciunt, vt nomen eſſentiale concretum tunc ſupponat pro tali tantùm perſona diuina, vel pro iſtis tantùm duabus perſonis,

Hinc propoſitio illa, *Deus generans eſt Deus genitus* eſt falſa, nam licet eadem ſit numero deitas in Patre & Filio, quia tamen iſti termini *generans* & *genitus* determinãt hunc terminum *Deus* ad ſupponendum in prima parte propoſitionis pro perſona Patris, & in ſecunda eius parte pro perſona Filij, ſicque ad ſignificandum in ſenſu formali perſonam Patris eſſe perſonam Filij, quod eſt hæreticum, ſit, vt iſta propoſitio ſit omninò falſa.

Similiter hæc propoſitio, *Deus non generat*,
IV. D eſt ob eandem planè rationem falſa in rigore & proprietate ſermonis, vt etiam patet ex hac eius contradictoria (*Deus generat*) quæ eſt vera, & vna duarum contradictoriarum ſemper eſt vera, & altera falſa ex cõmuni regula Dialecticorum, & in propoſitionibus contradictoriis ſubiectum vtriuſque propoſitionis contradictoriæ debet ſupponere pro eodem, aliàs hæ propoſitiones non eſſent contradictorię, vt patet ex earum definitione.

Neque poteſt dici, quòd iſte terminus (*Deus*) cùm ſit aliquid eſſentiale, cuius ſignificatum formale & directum conuenit etiam Filio & Spiritui ſancto, poſſit ſupponere pro Filio, vel Spiritu ſancto, quorum tamen neuter generat, & proinde iſtam propoſitionem tunc eſſe veram, nec contradictoriè oppoſitam iſti, *Deus generat*, cùm Deus, quod in vtraque eſt ſubie-
A ctum, aliter ſupponat in affirmante, nimirum pro Patre, & aliter in negante, nimirum pro Filio, vel Spiritu ſancto: duo autem oppoſita poſſe ſimul affirmari & negari de vno & eodem ſubiecto, conſiderato ſub diuerſa ratione, ſicut rectè dicebatur de Chriſto Domino ante paſſionem, quòd erat mortalis, & quòd non erat mortalis; primum ratione naturæ humanæ, ſecundum ratione diuinæ: ergo cùm Deus habeat tres perſonas, vnam generantem, & duas alias non generantes, rectè poterimus dicere *Deus generat*, & *Deus non generat*, ita vt in prima (*Deus*) ſupponat pro Patre, in ſecunda propoſitione pro Filio vel Spiritu ſancto. V.

Hoc inquam dici non poteſt, nam licet iſte terminus *Deus* & res ſignificata per illum ſcilicet *deitas*, ſit communis omnibus & ſingulis VI.
B perſonis diuinis, & ratione iſtius cõmunitatis quidquid eſt proprium alicui perſonæ diuinæ poſſit rectè affirmari de hoc termino, attamen eſt diſpar ratio ipſius negationis, quòd nimirum, quæ de aliqua perſona negantur, & affirmantur de alia, non poſſint purè & ſimpliciter negari de hoc termino, *Deus*, & eius ſignificato; cuius diſparitatis hæc eſt ratio, quòd quando termini iſtarum propoſitionum non ſumũtur contradictoriè, tunc ſubiectum hoc *Deus* ibi ſumitur diſtributiuè, id eſt, pro omni eo, quod eſt Deus, cuius ſubiecti attributum eſt ipſum *non generat*, & proinde negat aliquid quod verè & propriè eſt Deus, generare, quod eſt falſum, cùm Pater ſit propriè Deus, & verè generet; at in propoſitione affirmante hic terminus *Deus* ratione prædicati ſibi adiuncti, VII.
C non diſtribuitur, ſed ſumitur determinatè pro hac vel iſta perſona diuina, cui attributum eiuſmodi notionale eſt proprium, & negatio, cùm ſit naturæ malignantis, vt Dialectici loquuntur, plus tollit, quàm affirmatio ponat: & quemadmodum iſta propoſitio *Petrus non currit*, purè & ſimpliciter enuntiata facit hunc ſenſum, nihil, quod eſt Petrus currit; ita etiam prædicta negans propoſitio *Deus non generat*, facit hunc ſenſum, nihil, quod eſt Deus, generat, quod eſt falſum, vt animaduertimus. Et hoc poteſt ampliùs illuſtrari iſto exemplo, poſſumus dicere de eodem ſingulari homine, quod poteſt mouere, & poteſt moueri, quæ duo ſunt diſtincta, & affirmatiua, non tamen poſſumus ita eorum vnum affirmare, vt etiam ſimpliciter negemus alterum, quia tunc talis
D propoſitio negans eſſet falſa, cùm purè & ſimpliciter ſic prolata neget mobilitatem de illo, quæ tamen ei ineſt, cùm ſit ens propriè phyſicum. Nec exemplũ deſumptum à Chriſto Domino, & propoſitum inter obiiciendum, fauet parti contrariæ: nam hæc propoſitio purè & ſimpliciter prolata tali tempore, ſcilicet ante paſſionem, *Chriſtus Dominus non eſt mortalis*, eſt falſa, quia facit hunc ſenſum, Chriſtus Dominus nullo modo eſt mortalis. VIII.

Cæterùm quando aliqua videtur eſſe ambiguitas in iſtis omnibus, & ſimilibus propoſitionibus, tunc ad euitandũ contentiones, & ad diſcernendum quo ſenſu ſint veræ, quo falſæ, ſunt omninò diſtinguendæ, vt ex tali diſtinctione, & explicatione veritas vel falſitas illarum pateat.

I.

Articvlvs III.

*Vtrum perſona ſeu nomina perſonalia poſ-
ſint prædicari de nominibus
eſſentialibus.*

PArs affirmans eſt de fide, ex ſæpiùs ci-
tato capite *damnamus* extra de ſumma
Trinitate & fide Catholica, cùm enim perſo-
næ omnes diuinæ tam coniunctim, quàm
ſeorſim ſumptæ habeant ſummam identita-
tem cum eſſentia, fit, vt vnaquæque perſona
diuina in concreto, item & omnes ſimul etiã in
concreto poſſint prædicari de eſſentialibus, ſic
rectè dicimus, *eſſentia eſt Pater, eſſentia eſt Fi-
lius, eſſentia eſt Spiritus ſanctus, eſſentia eſt
Deus*, ita vt ſupponat pro ſubſiſtente, & quan-
do dicimus *Deus eſt Trinitas*, ſupponat pro B
II. omnibus tribus perſonis ſimul, nam ſubie-
ctum hoc *Deus* trahitur ab hoc attributo *Tri-
nitas*, vt ſignificet tres diuinas perſonas ſi-
mul.

Neque tamen inde ſequitur bonam eſſe
iſtam argumentationem, *Deus eſt Pater, Deus
eſt Filius: ergo Pater eſt Filius*, neque ſimiliter
iſtam, *Pater non eſt Filius, Deus eſt Pater: ergo
Deus non eſt Filius.*

Non ſequitur inquam has argumentatio-
nes eſſe legitimas: non primam, quia termi-
nus ille medius *Deus* non diſtribuitur, nec ſu-
mitur *completè*, ſeu pro omni eo, quod eſt
Deus, vt per ſe patet: at in omni legitima ar-
gumentatione medium debet ſumi *diſtributi-
uè* iuxta communem regulam Dialecticorum;
nec item ſequitur ſecundam eſſe legitimam,
III quia in ipſa eius cõcluſione hic terminus *Deus* C
ſumitur completè ſeu diſtributiuè, quatenus
abſolutè & ſimpliciter hoc attributum *Filius*
negatur de hoc ſubiecto *Deus*, ſumpto abſo-
lutè, ſimpliciter, & completè, facitque hunc
ſenſum, nihil eſt in Deo, quod ſit Filius, qui
tamen terminus *Deus* non fuit diſtributus, ſeu
completè ſumptus in aliqua ex præmiſſis iſtius
argumentationis, vt per ſe conſtat; vnde cùm
in legitima argumentatione nullus terminus
debeat aliter ſumi in concluſione, quàm fue-
rit in præmiſſis, fit, vt talis argumentatio non
ſit legitima.

Quæres qualis ſit iſta prædicatio, & aliæ quæ-
libet ei ſimiles.

Reſpondetur, ſi in iis iſte terminus ſumatur
pro toto ſuo conſtituto ex eſſentia & paterni-
tate, eſſe quidditatiuas, & in primo modo di-
IV. cendi per ſe, quia *deitas*, quod eſt formale & D
directum ſignificatum iſtius termini *Deus*, eſt
de conceptu intrinſeco ipſius Patris, ſic conſi-
derati; ſi verò conſideretur, quatenus pater-
nitas & perſonalitas eſt quædam veluti pro-
prietas, & attributum aliquod notionale di-
uinæ eſſentiæ, iam perſona quælibet ita prædi-
catur directè de Deo, vt tamẽ tales prædicatio-
nes ſint duntaxat in ſecũdo modo dicendi per
ſe, vt patet ex eius explicatione, quam Diale-
ctici tradunt communiter cum Ariſtotele in
libris *poſteriorum*, & licet hoc ſenſu loquendo
propriè & ſtrictè non ſint eſſentiales, cùm non
deſumantur à natura, quę ſola in myſterio Tri-
nitatis vocatur *eſſentia*, non propterea tamen
ſtatim ſequitur eas eſſe accidentales, ſed tan-
tùm ſubſtantiales, quia quidquid eſt in Deo, eſt

A ſubſtantiale, & nullum accidens, vel quid-
quam accidentale propriè dictum reperitur in
Deo, vt patet ex dictis ſuprà de diuinis relatio-
nibus.

Articvlvs IV.

*Vtrum nomina eſſentialia ſint appropriandæ
perſonis diuinis, & an id fiat
conuenienter.*

NOmen eſſentiale appropriari alicui per-
ſonæ, nihil eſt aliud, quàm attributum a-
liquod eſſentiale remanendo commune toti
Trinitati, accommodari diuinæ alicui perſo-
næ, propter peculiarem aliquam rationem
Hoc poſito,

Reſpondetur affirmatiuè, & ratio eſt, quòd
B per eiuſmodi eſſentialia ſic appropriata poſſu-
mus aliquâ ratione deuenire in cognitionem
perſonarum diuinarum, exempli gratiâ, ex eo
quòd ſapientia tribuitur & accommodatur Fi-
lio, cognoſcimus eum procedere per intelle-
ctum, item ex eo, quòd potentia accommoda-
tur Patri, cognoſcimus eum eſſe primum prin-
cipium, & longè differre ab aliis patribus, qu
propter ſenectutem ſolent eſſe infirmi; item
ex eo, quòd bonitas accommodatur Spiritui S
cognoſcimus eum procedere per volitionem
& huius appropriationis conuenienter facta
ſanctus Thomas profert multa exempla arti
culo octauo huius quæſtionis.

C
AD QVÆSTIONEM XL

DISPVTATIO VNICA.

*De perſonis comparatis ad relationes ſe
proprietates.*

Articvlvs Primvs.

*Vtrum perſonæ diuinæ habeant proprietate
nomine abſtracto ſignificatas, quibus
conſtituantur & diſtinguantur.*

NOmina *proprietatis* hoc lo
co nihil aliud intelligitur
quàm forma quædam, quæ it
D inſit cuilibet perſonæ diuinæ
tanquam aliquid illius, vt ean
conſtituat, & diſtinguat ab a
liis perſonis diuinis, cum quibus tamen con
uenit in eſſentia. Hoc prænotato,

Gregorius Ariminenſis primo *ſententiaru*
diſtinctione vigeſimâ ſextâ quæſtione primi
& ſecundo diſtinctione vigeſimâ ſeptimâ ſe
quutus Præpoſitiuum relatum à ſancto Tho
ma hîc, docet nullas eſſe hoc modo pro
prietates in perſonis diuinis, ſed perſona
diuinas ſeipſis tantùm, & non aliquo ſui diſ
tingui.

Melior tamen eſt oppoſita ſententia, pr
qua ſit prima propoſitio. *In qualibet perſon
diuina datur perſonalis quædam proprietas, qu
rectè concipitur & ſignificatur nomine abſtract*

I. Exempli gratiâ, *in prima perſona paternitas,*
in ſecunda filiatio, &c. *quæ proprietates ſunt*
ipſamet diuinæ relationes perſonales. Dictæ re-
lationes, *quòd referunt perſonas*, proprietates
verò quatenus ſunt propriæ ſuis perſonis, & non
communes diuinis omnibus perſonis. Ita omnes
Scholaſtici communiter, tam primo ſenten-
tiarum diſtinctione vigeſimâ ſeptimâ, quàm
hâc quæſtione ſancti Thomæ.

Probatur primò ex Conciliis, quæ teſtan-
tur perſonales relationes eſſe in diuinis perſo-
nis, vt patet ex dictis ad quæſtionem vigeſi-
mam octauam. Item ex Concilio Lateranenſi
ſub Innocentio tertio, & refertur capite *dam-*
namus extra de ſumma Trinitate, vbi Trini-
tas dicitur *diſcreta ſecundùm perſonales proprie-*
tates, quo nomine ipſæ diuinæ perſonæ ſe-
cundùm ſe totas non poſſunt intelligi, quem-
II. admodum Gregorius Ariminenſis vult hanc,
& ſimiles auctoritates Patrum explicare, pri-
mò, quia perſona eſt nomen concretum;
at nomen concretum non ſignificat per mo-
dum formæ cuiuſdam ſimplicis, tantùm in
abſtracto, quomodo Concilium hîc loqui-
tur. Deinde quia Sophronius in ſua epi-
ſtola ſæpiùs à nobis citata, & approbata à
ſexta Synodo ait, *perſonas diuinas figurari pro-*
prietatibus, & proprietates alterificare diuinas
perſonas, id eſt diſtinguere ab aliis, ſicut fi-
gura exprimit & diſtinguit rem, cuius eſt fi-
gura: item quia Eccleſia ita canit in præfa-
tione miſſæ de ſanctiſſima Trinitate, *vt in per-*
ſonis proprietas, in eſſentia vnitas, & in maie-
ſtate adoretur æqualitas: at omnes iſti modi
loquendi faciunt ſenſum longè alium ab iſto,
III. quem Ariminenſis prætendit, ſcilicet, quia
illæ proprietates non dicuntur perſonæ, ſed
eſſe in perſonis, nec item diuinæ perſonæ di-
cuntur ſeipſas figurare, & facere alteras, ſed
figurari & alterificari proprietatibus, prout
illæ exprimuntur nomine abſtracto. Vnde
multi recentiorum reprehendunt opinionem
Ariminenſis tanquam erroneam, aut ſaltem
temerariam, eo quòd diſſentiat ab Eccleſia, à
Conciliis & Patribus, ad minus in modo lo-
quendi circa rem tam grauem, cuiuſmodi eſt
myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis; & pro hac
noſtra propoſitione plura teſtimonia Patrum
videri poſſunt apud Magiſtrum ſententiarum
loco nunc citato.

Probatur ratione: ad veritatem alicuius
propoſitionis ſufficit eius conformitas ad
modum ſignificandi, quo loquimur de re ſi-
gnificata, per propoſitionem, ſeu prout res il-
IV. la ſubeſt noſtro conceptui etiam inadæquato,
quia propoſitiones ſunt pro declarandis no-
ſtris conceptibus, ita vt non ſit ſemper ne-
ceſſe rem ita eſſe in ſeipſa de facto, vt expli-
camus eam, quatenus explicamus vnum dun-
taxat non explicando aliud, cum quo eſt om-
ninò idem, vel vt eſt in ſeipſa adæquatè conſi-
derata: at dum dicimus proprietates quaſdam
perſonales ineſſe perſonis diuinis, ſignifica-
mus tantùm eſſe in illis ſpeciales aliquas ratio-
nes, quibus conſtituantur & diſtinguantur à
ſe inuicem, non autem intendimus facere ali-
quam realem vel formalem diſtinctionem e-
iuſmodi proprietatum ab ipſis perſonis di-
uinis.

Confirmatur: rectè dicimus diuinam eſ-
ſentiam ſeu deitatem eſſe in tribus ſubſi-
A ſtentiis, vt patet ex auctoritatibus Patrum V.
& Conciliorum citatis contra abſolutam
ſubſiſtentiam, nec tamen Patres dum ita
loquuntur, intendunt ſignificare aliquam
eſſe realem, vel formalem diſtinctionem dei-
tatis ab ipſis relatiuis ſubſiſtentiis, ſed tan-
tùm exprimere nomine abſtracto ipſam eſ-
ſentiam, quatenus à nobis apprehenditur,
vt forma conſtituens diuinas tres perſonas
in eſſe vnius Dei propriè & eſſentialiter di-
cti; nec ille modus loquendi deſtruit ſum-
mam ſimplicitatem Dei, vel eſſentiæ eius,
ſicut nec virtualis diſtinctio, quæ eſt inter
diuinam eſſentiam, & eius attributa, tam
eſſentialia, quàm relatiua, vt oſtendimus:
ergo pari modo non obſtante ſummâ ſim-
plicitate Dei, & eius eſſentiæ, rectè dice-
mus proprietates perſonales eſſe in diuinis
B perſonis, eáſque exprimemus nominibus abſ- VI.
tractis, tanquam rationes conſtituentes præ-
cisè, & diſtinguentes perſonas diuinas à ſe in-
uicem.

Secunda propoſitio. *Diuinæ perſonæ con-*
ſtant eſſentiâ, tanquam aliquo communi, &
ſuis proprietatibus perſonalibus tanquam ratio-
ne conſtitutiuâ & diſtinctiuâ illarum, ita vt
perſona prima conſtet diuinâ eſſentiâ & paterni-
tate, ſecunda eſſentiâ diuinâ & filiatione, ter-
tia denique eſſentiâ diuinâ & ſpiratione paſſi-
uâ. Ita omnes Theologi communiter cum
ſancto Thoma hîc: probatur primò ex Con-
cilio Florentino ſeſſione decimâ nonâ, vbi
Ioannes Theologus agens partes Latino-
rum ait perſonam diuinam conſtare ex ſub-
ſtantia & proprietate. Item ex citatis au-
C ctoritatibus Sophronij & aliorum Patrum, VII.
vt ſancti Auguſtini dicentis primam per-
ſonam Trinitatis non eò eſſe Deum, quò
eſt Pater, eſſe Deum deitate, & Patrem pa-
ternitate.

Probatur ratione: quando res aliqua ſe-
cundùm ſe, & in ſeipſa eſt talis, vt à par-
te rei habeat aliquid ſibi commune cum
aliis, & item aliquid ſibi ſoli proprium, &
quatenus habet hoc vtrumque, eſt quid
vnum, tunc dicitur conſtare illis, & eo,
quod eſt ſibi ſoli proprium conſtitui & diſ-
tingui, vt patet inductione factâ per res om-
nes, tunc enim non poteſt dici conſtitui &
diſtingui tantùm ſeipſâ, quia quæ diſtin-
guuntur tantùm ſeipſis, nihil habent ſibi
cum aliis commune: at quælibet diuina
perſona eſt eiuſmodi; omnes enim diuinæ
D perſonæ habent vnam & eandem numero VIII.
eſſentiam diuinam, in qua conueniunt, imò
in qua ſunt maximè idem, & præterea pri-
ma perſona habet paternitatem, quam non
communicat Filio, ſecunda filiationem, quæ
nec Patri, nec Spiritui ſancto ineſt; tertia
ſpirationem paſſiuam ſibi ſoli propriam: imò
ſingulæ perſonæ diuinæ quoad iſtas pro-
prietates diſtinguuntur à ſe inuicem reali-
ter, & præterea quælibet iſtarum perſona-
rum eſt maximè vna, quia eſſe perſonam
propriiſſimè eſt eſſe quid vnum, vt patet
ex dictis de ratione perſonæ, & perſonis di-
uinis: ergo perſonæ diuinæ conſtant eſſen-
tiâ diuinâ tanquam aliquo, communi, &
ſuâ proprietate peculiari tanquam con-
ſtitutiuo & diſtinctiuo ſui ab aliis perſo-
nis.

I. Deindc vbi aliquid includit in ſuo for-
mali & inttinſeco roneeptu duo quaſi ſibi
inuicem vnita, ſeſe tamen inuicem cxclu-
dentia, tunc cenſetur iſtis duobus vt ſic in-
ter ſe vnitis ronſtsra, vt patet in quolibat
compoſito naturali. At quælibet perſona
diuina vt ſic, & quatenus formaliter eſt to-
ta, & perfecta perſona includit intrinſeeè
diuinam cſſentiam, & propriam ſuam ſeu
perſonalem relationem, vt patet ea dictis,
& præterea quælibet perſonalis relatio ſeu
proprictas & eſſentia diuins ita ſeſe habent,
vt eſſentia ſit eatra conceptum diuinarum
relationum, & item relationcs diuinæ extra
conceptum diuinæ eſſentiæ, vt oſtendimus,
& inſupar vniuntur ad conſtituendum per-
fectam aliquam perſonam : ergo quælibet
perſooa conſtat eſſcntiâ diuinâ, & propriâ
II. ſuâ relatione, ſeu proprietate tanquam con-
ſtitutiuo & diſtinctiuo : hinc qui volunt eſ-
ſentiam diuinam eſſe de formali conreptu
relationum diuinarum, non poſſunt niſi
improprie admittere quamlibet perſonam di-
uinam conſtare eſſentiâ, & ſolâ proprirrate,
cùm omnia conſtituentia debeant ſeſe earlu-
dere.

Tertia propoſitio. *Hac conſtitutio vnius-
cuiuſque perſona diuina ex eſſentia & ſua pro-
prietate non eſt realis actualis, nec item forma-
lis; ſed eſt tantùm virtualis realis, eo planè mo-
do, qua diximus diſtinctionem attributorum ab
eſſentia diuina eſſe realem.*

Probatur : talis eſt vniuſcuiuſque rei ea
pluribus conſtitutio, qualiter ſeſe habent ad
inuicem plura conſtituentia rem eiuſmodi :
at diuina eſſentia & proprietates perſonales
III. ita ſeſe habant, vt nec *realis*, nec *actualis*,
nec *formalis* propriè dicta diſtinctio detur
inter illas, ſed *virtualis* tantùm, vt expli-
catum eſt agendo de diſtinctionc attributo-
rum ab eſſcntia : ergo conſtitutio vniuſcu-
iuſque perſonæ diuinæ ea aſſentia & ſua
proprietata eſt tantùm *virtualis*. Eaplica-
tur, &

Confirmatur : tunc conſtitutio eſt *realis
actualis*, quando aliquid aſt ita intrinſecum
conſtituto, vt non ſit totum illud, ſed pro-
priè eſt actualis pars eius, & aliquid eius
quidditatiuum : item tunc eſt *formalis* con-
ſtitutio, quando partes conſtituentes totum
diſtinguuntur à ſa inuicam propriè formali-
ter : tum denique *virtualis*, quando ali-
quid intrinſecum conſtituto ita ſe gerit, vt
licet ſit idam realiter formalitar eum illo,
nihilominus taman ita ſe habet io illo, ac ſi
IV. eſſet pars eius, tùm tamen propriè non ſit
pars, ſed totum ipſum conſtitutum inadæ-
quatè ſumptum : at nac eſſentia diuina eſt
propriè para alicuius perſonæ diuinæ, nec
item perſonalis eius proprietas, quia nihil
eſt in Deo, quod propriè habeat rationem
partis : aliàs enim Deus non eſſet maaimè
ſimplea & indiuiſibilis, nec item diuina eſ-
ſaotia & relatiooes aius diſtinguuntur à ſe
inuicem formaliter, vt oſtendimus : & ni-
hilominus diuina eſſentia & ralationcs eius
ita ſeſe habent ad vnamquamque perſo-
nam, ac ſi eſſentia eſſet aliqua eius pars; ſi-
militer & proprietas perſonalis, quia nec eſ-
ſentia diuina ſub præciſo conceptu eſſentiæ
eſt vna perſona diuina, nec item ſola pro-
A prietas perſonalis ſub ſolo præciſo aonce- V.
ptu proprietatis; ſed ſolùm prout illa duo
ſimul quaſi vniuntur, quæ tamen ſeruant
tantùm diſtinctionem virtualem inter ſa :
argo conſtitutio perſonæ diuinæ ea eſſen-
tia & ſua proprietate non eſt *realis actua-
lis*, nec *formalis*, ſed *virtualis* tantùm rea-
lis.

Quòd autam iſta conſtitutio *virtualis rea-
lis inſit vnicuique perſona diuina realiter; abſ-
que vllo ordine ad creaturas*, patet iiſdem ra-
tionibus, quibus ſuprà oſtendimus virtua-
lem diſtinctionam attributorum Dai ab aſ-
ſentia diuina ineſſe Deo, abſque vllo ordine
ad creaturas, & quo ſenſu ibi diximus hanc
diſtinctionem virtualem eſſa rationis, aodem
tantùm ſenſu hæc conſtitutio debet eſſe ra-
B tionis, quomodo plerique Scholaſticorum VI.
eam appellant.

Quòd denique *talis conſtitutio non impor-
tet veram aliquam compoſitionem in qualibet
perſona diuina*, patet ea dictis ſuprà de diſtin-
ctione attributorum ab eſſentia.

Articvlvs II.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum.

PRIMVM aſt : illud, quod eſt ſimpliciſſi-
mum, nullam poteſt habere conſtitutio-
nem, quia iam non eſſet ſimplea, ſed con-
ſtaret pluribus; atqui diuina quælibet perſo-
na eſt ſimpliciſſima : argo.

Reſpondetur maiorem eſſe tantùm ve-
C ram de aa conſtitutione, quæ propriè ſit VII.
realis actualis, vel ſaltem formalis, qualem
negamus eſſe in perſonis diuinis, eſſe verò
falſam de ea, quæ eſt tantùm virtualis rea-
lis, cùm multiplicitas virtualis non pugnet
cum ſumma ſimplicitate, vt citatâ quæſtiona
vigeſimâ octauâ oſtendimus.

Secundum : quælibet perſona eſt tam
ſimplea, quàm ſit quælibet diuina rela-
tio, vel etiam diuina eſſentia : at nulla
ex diuinis relationibus conſtituitur aliquo
alio, ſed ſeipſâ, ſimiliter & diuina eſſentia :
ergo.

Reſpondetur, poſſe duplicem diſtingui
ſimplicitatem : vnam *realem*, vel *formalem*,
quâ aliquid ita eſt ſimplea, vt nullam pa-
tiatur ſui diuiſionem & diſtinctionem rea-
lem, vel formalem, quâ in duas vel plures
partes quaſi diuidatur : aliam *virtualem* e-
tiam, quatenus aliquid ita eſt vnum quid
D ſimpliciſſimum, vt nec virtualem quidem VIII.
patiatur ſui diuiſionem, & diſtinctionem :
iam quælibat perſona diuina eſt æquè ſim-
plea ſimplicitate reali & formali, quàm ſit
diuina eſſentia, val aliqua relatio diuina,
ſeu proprietas perſonalis, vt patet ex di-
ctis; non tamen, ſi ſermo ſit de ſimplicita-
te, non tantùm reali formali, ſed etiam
virtuali, nam plura virtute tantùm diſtin-
cta reperiuntur in qualibet perſona diuina,
vt aſt perſona, quàm in aſſentia diuina,
præciſè ſumpta in ratione eſſentiæ, & in
qualibet proprietate perſonali etiam præci-
ſè ſumpta, in qua nihil præter eius formale
virtualiter diſtinctum ab eſſentia reperitur,
& nullo modo eſt quid commune pluribus,

I. ideóque non poſtular conſtare aliqno alio, A
tanquam ſui conſtirutiuo, & diſtinctino,
perſona verò quatenus perſona includit
eſſentiam diuinam, tanquam aliquid ſibi
& aliis commune, & inſuper proprietatem
relatiuam, tanqnsm aliquid ſibi proprium, &
pecnliare.

Tertium eſt: ſi quælibet perſooa diuina
conſtituatur aliquâ proprietate, vel talis
conſtitutio eſt realis, vel formalis, vel ra-
tionis tantùm: ſed non eſt realis, vel forma-
lis, quia talis conſtiturio poſtulat realem vel
formalem diſtinctionem conſtitutiui à con-
ſtituto, nam nihil ſeipſum conſtituit, ſicut
nec includit, ſed aliquid à ſe diſtinctum;
ar ooo datur reslis, vel formalis diſtin-
ctio intet eſſentiam & paternitatem, ver-
bi gratiâ, vel inter ea, quæ ſunt in sli- B
II. qua eadem perſona diuina, quia agendo
de diſtinctione attributorum eaclusimus
reslem & formalem etiam diſtinctionem
eſſentiæ ab attributis abſolutis & relatiuis;
non eſt etism talis conſtitutio ſolius ra-
tionis, tunc enim eſſet aliquid ſolummodò
fictum ab intellectu creato, cuiuſmodi non
ſunt perſonæ diuinæ.

Reſpondetur patere ſolntionem ex vlti-
ma propoſitione, qnâ explicamus, quo ſen-
ſu hæc conſtitntio perſonarum diuinarum
ſit realis & independens à noſtra conce-
ptione.

ARTICVLVS III.

Vtrum proprietates perſonales, quibus diui-
III. *na perſona conſtituuntur, ſunt abſoluta,* C
an relatiuæ.

SENSVS articoli eſt, an quemadmo-
dum in creatis homo generans conſti-
tnitur, & diſtinguitur ab homine genito,
per alignam abſolutsm differentiam, quæ
tam ipſam generationem actiuam, & paſſi-
nsm, quàm paternitatem & filiationem præ-
cedit: an inquam pari modo proprietas
illa perſonalis, quâ diximus perſonas diui-
nas conſtitui & diſtingui ſit abſoluta, & in
prima perſona antequam generet, & ſic in
qualibet perſona ſeruatâ proportione, ita
vt in qnslibet perſona diuina, præter eſſen-
tiam, quæ eſt communis omnibus perſonis
diuinis, & ipſam relationem, quæ eſt pro-
pria vnicuique perſonæ, adhuc detur aliqua
IV. entitas abſoluta incommunicabilis, per quam D
vnaquæque perſona diuina conſtituatur for-
maliter in ſuo eſſe perſonali, & per quam
diſtinguatur à qualibet alia perſona di-
uina.

Ioannes *de Ripa*, libro primo ſententia-
rum diſtinctione vigeſimâ ſextâ ſequitur
partem affirmantem, quam Scotus ibidem
& alij nonnulli cenſent probabilem. Quòd
ſi obiicias auctoribus huius ſententiæ, ſcri-
pturam, Patres, & Concilia ſatis declarare
diuinas perſonas ſatis conſtitui & diſtingui
relationibus, dum ipſas perſonas diuinas
exprimunt nominibus tantùm relatiuis, &
dum tradunt ſolam relationem multiplicare
in diuinis: reſpondent relationes eſſe qui-
dem rationem diſtinctionis & conſtitutionis

perſonarum diuinarum, quoad nos, non au- V.
tem eſſe quoad ipſas perſonas diuinas, id
eſt, eſſe quidem nobis ſignum, quo cogno-
ſcimus vnam perſonam diuinam eſſe diſtin-
ctam ab alia, non autem eſſe intrinſecum
principium, quo conſtituantur in ſeipſis, &
diſtinguantur ab aliis, ſed tale principium
eſſe aliquam abſolutam proprietatem vnicui-
que perſonæ diuinæ propriam.

His tamen non obſtantibus partem ne-
gantem ſtatuimus loco propoſitionis, quæ
eſt tam certa apud omnes Scholaſticos, vt
oppoſita iudicetur à nonnullis temeraria,
ab aliis erronea, à quibuſdam hæretica,
vt videre eſt apud interpretes Magiſtri ſen-
tentiarum loco citato, & ſancti Thomæ hâc
quæſtione.

Probatur primò ex ſcripturis, in quibus
Chriſtus Dominus, qui probè nouerat pro- VI.
pria nomina perſonarum diuinarum, expreſ-
ſit illas iſtis nominibus relatiuis *Pater, Fi-*
lius, & Spiritus ſanctus, & iuſſit Apoſtolos
ſub expreſſa inuocatione ſanctiſſimæ Trini-
tatis per iſta nomina relatiua baptiſare ho-
mines, apud ſanctum Matthæum capite vl-
timo: Concilia non tantùm appellant iſtis
nominibus relatiuis perſonas diuinas, ſed
expreſsè dicunt eas diſtingui ſolis relatio-
nibus, vt Concilium Toletanum vndeci-
mum in profeſſione fidei loquens de tri-
bus perſonis diuinis vt diſtinctis, ait hoc ſo-
lum inſinuare numerum, quòd relatiuè op-
ponantur, & in eo carere numero, quod
in ſe ſunt, id eſt, ſunt quid abſolutum. Sic
etiam Concilium Florentinum in litteris
vnionis ait, Patrem dediſſe Filio omnia
quæ habet *præter eſſe Patrem*: ergo cùm VII.
eſſe Patrem dicat formaliter & intrinſecè
proprietatem relatiuam, Deus Pater non
poteſt habere aliquam proprietatem abſolu-
tam incommunicabilem; & in eodem Con-
cilio prædictus Ioannes ſeſſione decimâ o-
ctauâ ait verbis expreſſis ſolam relationem
apud Græcos & Latinos Doctores multipli-
care perſonas in diuinis, ita vt nullâ aliâ
ratione, quàm vi relationis Pater diſtingua-
tur à Filio, & vna perſona ex diuinis ab a-
lia, quod idem repetit ſequenti ſeſſione de-
cimâ nonâ.

Deinde probatur ex Patribus, vt ſancto
Auguſtino libro quinto *de Trinitate* capite
quinto & ſequentibus, vbi duo tantùm diſtin-
guit in Deo ſubſtantiam, ſeu eſſentiam, &
relationem, atque quidquid ad ſe dicitur,
pertinere ad eſſentiam: ſancto Cyrillo Ale- VIII.
xandrino libro ſecundo theſauri capite ter-
tio: ſancto Damaſceno libro primo *de fide*
Orthodoxa capite tertio, & pluribus aliis.

Probatur ratione fundatâ in iſtis aucto-
ritatibus Patrum: diuinæ perſonæ non con-
ſtituuntur formaliter, nec à ſe inuicem for-
maliter diſtinguuntur in eo, in quo qua-
tenus illud eſt tale, conueniunt, ex dictis
articulis præcedentibus. At omnes perſo-
næ diuinæ conueniunt in omnibus & ſingu-
lis perfectionibus abſolutis, quemadmodum
Patres nunc citati docent: & patet ampliùs
tunc inductione factâ per omnes & ſingu-
las perfectiones diuinas abſolutas, tum e-
tiam ex illo axiomate receptiſſimo in Con-
cilio Florentino, & apud Patres agentes

I. de myſterio Trinitatis, *in diuinis omnia ſunt vnum & idem, vbi non obuiat relationis oppoſitio:* at perſonæ diuinæ non ſibi opponuntur relatiuè ratione quarumdam proprietatũ abſolutarum; iam enim proprietates iſtæ deſinerent eſſe abſolutæ: & prætereà daretur aliqua perfectio abſoluta in vna perſona, quæ non eſſet in alia; quod tamen Patres ſuprà negant. Et hoc totum confirmatur iis omnibus, quibus oſtendimus ſuprà Spiritum ſanctum non diſtinctum iri à Filio, ſi ab eo non procederet.

Deinde, quod eſt elicui intrinſecum, & quidditatiuum, non poteſt ei iam conſtituto aduenire, quia ſic deſineret eſſe ei quidditatiuum & intrinſecum; at vnaquæque perſonalis relatio eſt intrinſece & quidditatiua ſuæ perſonæ diuinæ, vt intelligitur ex dictis, & ex
II. Conciliis & Patribus relatis: ergo perſonalis relatio non poteſt aduenire diuinæ perſonæ iam conſtitutæ, ſed ingreditur eius conſtitutionem: ergo cùm in perſona diuina duo tantùm diſtinguantur, primum, quod eſt commune omnibus perſonis, alterum, quod eſt ei proprium, debet ipſa perſonalis relatio conſtituere ſuam perſonam diuinam, & ex conſequenti eam diſtinguere ab alia perſona diuina.

Articvlvs IV.

Soluuntur fundamenta contraria ſententiæ.

Primvm eſt deſumptum ex Scripturis, quòd Prouerbiorum trigeſimo Salomon
III. loquens de Deo ita interrogatiuè dicat, *quodnam eſt nomen eius, & quod nomen Filij eius, ſi noſti*, vbi ita inquirit nomen proprium Filij Dei, vt præſupponat & ſignificet hoc nomen relatiuum, *Filius*, non eſſe nomen eius proprium, ſed aliud nobis incognitum, & proinde cùm res ſignificata proprio nomine ſit forma eius conſtitutiua, & diſtinctiua ab omni alio, ſecunda perſona Trinitatis debet conſtitui & diſtingui aliquo alio, quàm ipsâ filiatione, quod non poteſt eſſe aliud, quàm abſoluta quædam proprietas.

Reſpondetur locum illum Prouerbiorum intelligi non de quocumque nomine ſecundæ perſonæ Trinitatis, ſed tantùm de eo nomine, quod quidditatiuè, comprehenſiuè, & perfectiſſimè ſignificet nobis in hac vita ſecundem perſonam Trinitatis, quale nomen nul-
IV. lum dari nobis in hac vita oſtendimus; licet enim hoc nomen *Filius*, ſignificet nobis hanc ſecundam perſonam, non tamen eam ſignificat niſi eo modo, quo apprehendi poteſt in hac vita: & quòd locus ille Prouerbiorum intelligatur tantùm de tali nomine, patet ex eo, quòd auctor libri immediatè antè ita admiretur, & extollat magnitudinem, & potentiam Dei, vt inſinuet eam eſſe ſibi ineffabilem, ſicut & nomen Dei eſt ineffabile, nimirum conſiderendo illud adæquatè, ſeu quoad totum illud, quod eſt in re ſignificata, etiam prout ſpectatur totaliter.

Secundum eſt ex auctoritate ſancti Auguſtini libro ſeptimo *de Trinitate* capite ſexto, dicentis perſonam in diuinis *eſſe ad ſe*, & apud ſanctum Auguſtinum, quando agit de hoc myſterio, *eſſe ad ſe* nihil eſt aliud, quàm eſſe
A aliquid formaliter abſolutum.

Reſpondetur patere ſolutionem ex dictis ad quæſtionem vigeſimam nonam.

Tertium eſt: omne quod refertur, priùs eſt conſtitutum in ſuo eſſe, quàm referetur, ſed vnaquæque diuina perſona refertur per ſuam propriam relationem: ergo vnaquæque diuina perſona eſt priùs conſtituta in ſuo eſſe quàm referatur: ergo cùm quidquid in illo priori eſt in perſonis, vel in ipſo Deo ſit tantùm abſolutum, perſonæ diuinæ debent in ſe ipſis conſtitui, & ab aliis diſtingui, per aliquid abſolutum, quod poteſt eſſe tantùm quædam proprietas ſpecialis vnicuique perſonæ diuinæ.

Reſpondetur maiorem eſſe tantùm veram in relationibus creatis, & non in diuinis: cu-
B ius diſparitatis hæc eſt ratio, quòd relationes creatæ ſint accidentales; vnde ſicut omne accidens ſupponit ſuum ſubiectum, nec illud conſtituit, ita & relationes creatæ ſupponunt illud, quod referunt conſtitutum in ſuo eſſe priùs, quàm illud de facto referant: at perſonales diuinæ relationes ſunt ſubſtantiales, & vnaquæque illarum eſt quidditatiua propria ſuæ perſonæ, cùm illam intrinſecè conſtituat: & prætereà vnaquæque diuina perſonalis relatio ſubſiſtit per ſe, & non per aliquod ſubiectum, cui inhæreat, ſicut relatio creata; item per ſe intenditur, quia generatio & proceſſio in diuinis ad illam terminatur; cùm tamen relatio creata nec per ſe ſubſiſtat, ſed per ſuppoſitum, cui ineſt, nec primò per ſe intendatur, ſed tantùm reſultet ad poſitionem alio-
C rum: ideóque perſonalis diuina relatio non ſupponit perſonam, quam refert conſtitutam quin potiùs conſtituit illam.

Quartum eſt: omne relatum eſt conſtitutum ex re abſoluta, quæ refertur, quia omnis relatio eſt ad aliquid abſolutum, & ex ipſa relatione: et vnaquæque perſona eſt quoddam relatum ex dictis: ergo debet eſſe conſtituta aliquo abſoluto, quod relatio eius referet, ſed illud non eſt diuina eſſentia, quia hæc non refertur, cùm relatio ſequatur proceſſionem, & diuinitas nullo modo procedat, & prætereà relatio dicat oppoſitionem vnius extremi ad aliud; diuina autem eſſentia nullam habeat oppoſitionem, ſiue ad Patrem, ſiue ad Filium ſiue ad Spiritum ſanctum, cùm ſit communis illis omnibus.

Reſpondetur maiorem eſſe falſam in relationibus increatis, eſto ſit, vt videtur nonnul-
D lis, vera de omnibus creatis relationibus, cuius diſpar ratio eſt eadem, ac ſuperiùs. Nimirum quòd relatio creata, quia eſt accidentalis, & cum ſuo ſubiecto facit compoſitũ quoddam accidentarium, præſupponit ſubiectum in quo ſit, iam conſtitutum, quódque referat ad aliud extremum: vnde cùm illud ſit abſolutum, refert aliquid abſolutum, & totum relatum conſtat aliquo abſoluto, & ipsâ ratione referendi ſeu relatione: et relationes diuinæ ſunt ſubſtantiales, ſubſiſtentes, & relatum diuinum ita eſt conſtitutum ex diuina eſſentia & relatione, vt tamen, quod refertur, non ſit ipſa natura diuina, ſed ipſamet perſona, vt eſt aliquid formaliter relatiuum: nam omne relatum eo præciſè debet referri ad ſuum correlatum, quo diſtinguitur ab eo, & opponitur ei: aliàs enim talis relatio non eſſet realis

I. nec ad terminos realiter diſtinctos; at vna perſona diuina ita includit eſſentiam diuinam, vt tamen hæc eadem ſit in alia perſona diuina ſibi relatiõe oppoſita: & hæ duæ perſonæ diſtinguuntur tantùm realiter, & ſibi inuicem opponuntur ratione ipſius relationis perſonalis: ergo perſona, vt eſt quoddam relatum, non refertur ratione diuinæ eſſentiæ; nec ipſa diuina eſſentia eſt, quæ refertur, ſed ipſe perſona vt formaliter eſt quoddam relatum. An autem ſaltem in creatis oporteat relationem ſemper terminari ad aliquid abſolutum, eſt quæſtio propria Philoſophis, dum agunt de prædicamento relationis, & pars negans ſatis facilè probatur ex eo, quòd poteſt dari quædam relatio ſimilitudinis inter duas relationes, & proinde, quæ terminetur ad aliquid relatiuum. A

II. Quintum eſt: omnis relatio fundata in actione, aut quaſi actione & paſſione, præſupponit iſtam actionem, & paſſionem, cùm ad relationem non ſit per ſe motus ex Ariſtotele, actio antè præſupponit ſuppoſitum, iam conſtitutum, quia actiones ſunt tãtùm ſuppoſitorum, etiam in diuinis ad intra, vt docet Ioannes Theologus in Concilio Florentino ſeſſione decimâ octauâ, & decimâ nonâ: ergo paternitas debet ſupponere generationem actiuam Patris, & hæc perſonam Patris in eſſe perſonæ, & ſuppoſiti conſtitutam: ergo hæc propria eius relatio ſcilicet paternitas non cõſtituit illam, ſed aliquid aliud priùs illâ, illud autem poteſt tantùm eſſe aliquid abſolutum: ergo perſona Patris conſtituitur per aliquid abſolutum, & ſimiliter duæ aliæ perſonæ, cùm ſit eadem ratio omnium. B

III. Reſpondetur ad primam partem, quæ procedit de fundamento relationum diuinarum, loquendo propriè diuinas relationes nullum habere fundamentum, nullam etiam habere rationem fundandi ex parte ipſius rei conceptæ: non quidem fundamentum, cui inſunt, cùm non ſint accidentia, nec ſe gerant tanquam accidentia, ſed tanquam actus ſimpliciſſimos & ſubſiſtentes conſtituentes actus puriſſimos, & completas ſubſtantias: nec item habent ex parte rei conceptæ aliquam rationem fundandi, quia omnis ratio fundandi debet eſſe diſtincta ſaltem virtualiter à relatione quam fundat, cùm ipſa relatio reſultet ad eius poſitionem; at nihil tale datur in Deo, comparatione ſuarum relationum perſonalium, nam ſi quid daretur, eſſet ipſa productio termini, C

IV. nimirum generatio actiua pro paternitate, & paſſiua pro filiatione, & ita de Spiritu ſancto ſeruatâ proportione: at actiua generatio eſt ita idem cum paternitate, vt ne virtualiter quidem diſtinguatur ab illa, eſt enim realis tantùm reſpectus producentis ad productum, & ſicut ipſæ proceſſiones paſſiuæ ne virtualiter quidem diſtinguuntur à perſonis procedentibus, nec à propriis earum relationibus, ſimiliter etiam nec productiones actiuæ diſtinguuntur virtualiter ex parte rei conceptæ ab ipſis propriis relationibus perſonarum producentium, ſed ſunt ipſæmet relationes ſubſiſtentes: ideóque in præſenti difficultate relationes diuinæ non præſupponunt ex parte rei cõceptæ productionem, ſiue actiuam ſiue paſſiuam: illud autem Ariſtotelis (*ad relationem non eſt per ſe motus*) debet intelligi de D

ea relatione, quæ propriè reſultet, & habet veram aliquam rationem fundandi; cuiuſmodi non ſunt diuinæ relationes, quæ per ſe ſubſiſtunt. V.

Dixi inter reſpondendum (*ſi diuinæ relationes conſiderentur ex parte rei conceptæ*) nam ſi conſiderentur iuxta modum, quo illas concipimus per ſpecies ſimilium perfectionum, quas cognoſcimus in creaturis, quia videmus illas habere productiones pro ſua ratione fundandi, iam concipimus ita relationes diuinas, ac ſi haberent ipſas productiones, & origines perſonarum, pro ſua ratione fundandi, ſed loquimur hîc de ipſa conſtitutione & diſtinctione perſonarum diuinarum, vt hæc eſt in ſeipſa, & ex parte rei conceptæ, non verò vt tantùm à nobis apprehenditur per ordinem ad res creatas.

Ad alteram partem argumenti, quæ procedit de anteceſſione ſuppoſiti ad productionem, quia actiones ſunt ſuppoſitorum, reſpondetur illam eſſe tantùm veram de ea productione actiua, quæ ſit diſtincta ab ipſo ſuo ſuppoſito: nam ſi actiua productio ſit quid omninò idem etiam virtualiter indiſtinctum ab ipſo ſuppoſito ſeu perſona producente, tunc nulla datur eiuſmodi anteceſſio ſuppoſiti producentis in exiſtendo ad productionem actiuam, ſed potiùs talis productio actualis ſecum adducit ſuppoſitum, cùm tunc non ſit propriè actio, ſeu aliquid intermedium inter principium proximum & ipſum eius terminum, ſed tantùm grammaticalis actio, quæ tantùm conſiſtit in iſtis duobus reſpectibus *à quo alius*, & *qui ab alio*, vt expoſuimus ſuprà: qui reſpectus nihil ſunt aliud, quàm VI.

ipſæmet relationes formaliter ſumptæ, quâ ratione tale ſuppoſitum producentis, non eſt prius ſuppoſito terminante hanc productionem, niſi prioritate *à quo*, vt docuimus, ſicque hoc axioma *actiones ſunt ſuppoſitorum*, rectè intelligitur retinere ſuam veritatem in diuinis: quòd verò concipiamus Patrem priùs vt ſubſiſtentem, quàm vt producentem, vel priùs vt producentem, quàm terminum productionis eius; prouenit tantùm ex imperfecto modo concipiendi, quo apprehendimus illum per ſpecies rerum creatarum, & per ſimilitudinem ad patres creatos, in quibus non tantùm prioritas *à quo*, ſed etiam *in quo* reperitur, pro vt comparatur ad ſuas productiones & earum terminos. VII.

ARTICVLVS V. VIII.

Præmittuntur notanda, & variæ ſententiæ Theologorum de ratione ſub qua relationes diuinæ conſtituunt perſonas diuinas.

REPETENDVM ex dictis, *perſonales relationes originis*, item *origines perſonarum*, & *formas hypoſtaticas perſonarum diuinarum*, ſeu *perſonalitates* eſſe vnum & idem, etiam virtualiter indiſtinctum: ideóque in re & de facto quidquid vni conuenit, & de vno dicitur, illud idem in re & de facto conuenire alij, dicique de illo, & munus, quod per vnum de facto exercetur, illud idem exerceri per alterum, etiam per eandem planè formalitatem, ſeſe tenentem ex parte ipſius rei, aliàs deberet admitti in tali re aliqua virtualis diſ-

I. tinctio, ſeſe tenens ex parte rei : quæ virtualis
diſtinctio efficeret, vt talis formalitas remanens
vna & eadem formaliter præſtaret vnum
ſub vna ratione, & aliud ſub alia, ſicque non
eſſet amplius vna etiam virtualiter indiſtincta,
contra dicta ſuperius : vnde ſi quæſtio ſit
de virtuali conſtitutione perſonarum diuinarum
ex natura rei independenter ab intellectu,
tunc quælibet perſona diuina conſtituitur
& diſtinguitur propriâ origine & relatione
ſimul, & etiam ſuâ perſonalitate, nec
magis vnâ quàm aliâ, ſed eodem modo, &
æquè primò, cùm vt ſic ſint prorſus idem.

Hinc quando hîc quærimus, ſub qua formali
ratione relationes diuinæ conſtituant
& diſtinguant perſonas diuinas à ſe inuicem,
ſenſus difficultatis non eſt de ipſa ratione formali
tenente ſe ex parte rei concepta, ſed ſo-
II. lummodò de ratione formali tenente ſe tantùm
ex parte modi, quo concipimus earum
conſtitutionem, & diſtinctionem per ſpecies
rerum creatarum, & quo propter imbecillitatem
noſtri intellectus, vnicam formalitatem
diuinæ perſonalitatis etiam virtualiter
indiuiſam diuidimus in plures quaſi conceptus
inadæquatos : nimirum primò concipiendo
illam ſub ratione originis actiuæ, vel
paſſiuæ, quatenus eſt veluti quædam via ad
perſonam, ſeu quædam forma fluens, ſicut in
rebus creatis productio eſt via ad producendum
terminum. Deinde quatenus poteſt
conſiderari, vt apprehenditur à noſtro intellectu
ſub ratione formæ hypoſtaticæ ſeu ſubſiſtentiæ
& perſonalitatis, non explicando,
quòd talis perſonalitas ſit relatiua. Tertiò
III. quatenus poteſt concipi ſub ratione formæ
cuiuſdam completæ, in ratione relationis referentis
vnum extremum ad aliud : præſens
inquam difficultas eſt tantùm, ſub qua iſtarum
rationum ſeſe tenentium ex ſola parte
noſtri modi conſiderandi perſonales relationes
conſtituant & diſtinguant perſonas diuinas.

Notandum ſecundò, formam aliquam relatiuam
poſſe conſiderari duobus modis, vel
præcisè quatenus eſt tantùm hoc modo relatiua,
quòd quamuis actu & de facto non referat,
poteſt tamen referre, & eſt relatio tantùm
in actu ſignato, & non *in actu exercito*.
Deinde quatenus eſt forma de facto ſeu in
actu exercito referens.

Notandum tertiò, duobus adhuc modis
poſſe intelligi diuinam perſonam conſtitui
IV. relatione, vel vt eſt *forma hypoſtatica*, ſeu ſecundùm
communem rationem perſonæ à nobis
apprehenſam ex analogia & comparatione
ad perſonas creatas. Deinde vt eſt relatio,
ſeu conſiderando perſonas diuinas non tantùm
iuxta communem rationem perſonæ, ſed
etiam conſiderando illas ſecundùm vltimam
ſuam rationem in eſſe talis perſonæ diuinæ.

Notandum vltimò, duplicem conceptum
diuinæ perſonæ poſſe à nobis efformari, vnum
confuſum, quo tantùm apprehendimus
hanc vel illam ſubſtantiam eſſe exiſtentem in
ſe, & per ſe, ſeu ſubſiſtentem, ita tamen vt non
attendamus ad formale principium, quo conſtituitur
in eſſe talis perſonæ, nec explicamus
illud in tali conceptu, ſed tantùm apprehendimus
ſecundùm communem rationem ſubſiſtentiæ :
alter verò conceptus perſonæ eſt

A diſtinctus, quo ſcilicet apprehendimus hanc, V.
vel illam ſubſtantiam ita eſſe in ſe, & per ſe
exiſtentem ſeu ſubſiſtentem, vt etiam concipiemus
ſpecialem eius rationem ſubſiſtendi
ſecundùm propriam ſuam conditionem, vt
poteſt à nobis apprehendi in via, tanquam
conſtituens ſuam ſubſtantiam completam, in
gradu infimo talis perſonæ. His prænotatis,

Variæ ſunt ſententiæ de re propoſita : prima
S. Bonauenturæ primo ſententiarũ diſtinctione
vigeſimâ ſextâ, & vigeſimâ ſeptimâ, diuinas
perſonas diſtingui *origine*, & non *relatione*,
quia noſtro modo concipiendi origo ſupponitur
ad relationem, & principium formale
conſtitutiuum rei alicuius eſt illud, quod eſt
primum in illa.

Secunda ſententia eſt Capreoli eadem diſ-
B tinctione vigeſimâ ſextâ, item Ferrarienſis VI.
libro quarto *contra Gentes* capite vigeſimo ſeptimo,
& plurium recentiorum, diuinas relationes
conſtituere perſonas diuinas, eáſque
diſtinguere à ſe inuicem ſub illo præciſo conceptu,
quo ſunt formæ hypoſtaticæ : quæ ſententia
videtur eſſe ſancti Thomæ in quæſtionibus
diſputatis quæſtione octauâ *de potentia*
articulo tertio, dum ait diuinas relationes
conſtituere perſonas, vt habent rationem formæ
hypoſtaticæ, quod idem ſignificat ſuperiùs
quæſtione vigeſimâ nonâ articulo quarto :
& ratio eſt, quòd perſona conſtituatur
propriiſſimè ipsâ perſonalitate, quatenus eſt
perſonalitas : at diuina relatio non eſt noſtro
concipiendi modo perſonalitas, vt reſpicit
terminum, ſed ſolummodò quatenus cum
eſſentia diuina conſtituit perſonam, & eam
C reddit incommunicabilem. VII.

Tertia ſententia eſt Caietani, relationes
diuinas tanquam formas quaſdam aptas referre
perſonas ad ſe inuicem, eſſe formale
conſtitutiuum & diſtinctiuum illarum, non
autem vt de facto, & in actu exercito ſunt relationes :
cuius ſententiæ fundamentum eſt,
quòd noſtro modo conſiderandi, & concipiendi
relatio priùs inſit, vt forma apta referre,
quàm vt actu referens, & proinde relatio
diuina cenſetur noſtro modo cõcipiendi conſtituere,
& diſtinguere perſonas diuinas, ſub
primâ illâ ratione.

Vltima ſententia eſt, perſonas diuinas conſtitui
& diſtingui per relationes perſonales,
prout ſunt relationes in actu exercito.

ARTICVLVS VI.

D VIII.

Oſtenditur ſub qua ratione formali relationes conſtituant perſonas diuinas.

PRIMA propoſitio. *Diuinæ perſonæ vt conſiderantur
conſtitutæ in ſuo gradu vltimo, vel
quaſi vltima differentia in ratione perſonæ conceptu
diſtincto licet non adæquato, diſtinguuntur
& conſtituuntur formaliter etiam noſtro modo
conſiderandi per ſuas relationes perſonales, vt
ſunt formaliter relationes in actu exercito, ſeu
vt vnam perſonam de facto referunt ad aliam :*
ſic Durandus in primum ſententiarum diſtinctione
vigeſimâ ſextâ quæſtione primâ
numerò decimo ſexto & ſequentibus ; Gabriël
eadem diſtinctione quæſtione ſecundâ
concluſione quartâ, & plures ex recentioribus.

I. Probatur : illud tantùm conſtituit, & A
diſtinguit perſouas diuinas in ſua ſpeciali,
& vltima ratione talis perſouæ, prout illæ
concipiuutur à nobis conceptu aliquâ ratio-
ne diſtincto, quod illas vt à nobis intellectas
reddit formaliter incommunicabiles ſuâ ſpe-
ciali ratione; quia vt incommuuicabilitas
eſt formalis ratio perſonalitatis, ita etiam
talis incommunieabilitas in particulari ra-
tio eſt formalis talis perſonalitatia conſtitu-
tæ in ſuo gradu vltimo, & ab alus diſtin-
ctæ, cùm hæc poſterioe coutrahat priorem
ad talem oumero perſonam : at dum con-
cipimua aliquam ex perſonis diniuis conce-
ptu aliquâ ratione diſtiucto, ſola eius per-
ſonalis relatio, quatenus eſt talis relatio,
& quateuus eam refert talem de facto ad a-
liam talem peeſonam, nobis illam conſtituit,
II. & diſtingnit ab alia, vt incommunieabilem:
ergo ſola perſonalis relatio, quatenus eſt ta- B
lis relatio in actu exercito, nobis conſtituit
& diſtinguit perſouas diuioas, vt noſtro mo-
do conſiderandi cognitas in vltima quaſi dif-
fereutia talis perſonalitatis conceptu aliquâ
ratione diſtiucto.

Minor probatut : quidquid poſſumus ta-
li conceptn apprehendere in parſoua, vt
eſt talis perſoua incommunieabilis, & vt ta-
lis conſtituitur & diſtingnitnr ab alia perſo-
na, exampli gratiâ, prima à ſecuuda, eſt,
vel abſolutum, & vt formaliter tale appre-
benſum, & cognitum à nobis, vel eſt rela-
tiuum vt ralatiuum, & vt tale formalitee
cognitum à nobis, quia cùm talis conceptus
ſit aliquâ ratioue diſtiuctus, & nou confu-
ſus, non poteſt apprebendere hanc nume-
III. ro perſouam in tatione talis numero perſo- C
næ conſtitutam, abſtrahendo à perſonali-
tate relatiua & abſolura : hæc enim particu-
la, *talis numero*, indicat ſpecialem eius ratio-
uem reſtringere commuuem ratiouem per-
ſonæ ad talem numero perſonam, eámque
vt ſic cognoſci : at quod tuue apprehendi-
mus tali conceptu diſtincto, non eſt aliqnid
abſolutum vt formaliter abſolutum, qnia
cognoſcimus & apprehendimus omnes per-
ſonas diuinas conuenire iu omni & qnoli-
ber abſoluto, vt formaliter æſt abſolutum,
& proinde non poſſe conſtituere vnam per-
ſouam diuinam incommouieabilem alteri, &
eam diſtinguere realiter ab alia, ſed potiùs ſo-
lam relationem, quatenus formaliter eſt re-
latio, multiplieare iu diuinis : ergo illud,
IV. qnod, concipiendo vnam perſonam ex diui- D
nis, apprehendimus conceptu aliqnâ ratione
diſtincto tanquam conſtitutiuum & diſtin-
ctiuum illius ab aliqua perſona diuina, eſt
ipſa eius relatio perſoualis, vt formaliter eſt
relatio, ſeu vt exercet de facto ipſum munua
refereudi.

Deinde probatut : quotieſcumque aliqnid
ta ipſa vnum ſimplieiſſimum apprebenditur
noſtro modo conſiderandi per modum duo-
rum, ſi vnum eorum ſeſe habeat tanquam
ſuperiua, & alterum vt inferius, tunc ſi ſit
conſtitutiuum & diſtiuctiuum alicuius vt cog-
niti conceptn aliquâ ratioue diſtincto, erit
eius conſtitutiuum & diſtinctiuum ſub for-
mali ratione, quâ præciſè ſeſe haber, vel
apprebenditur, vt quoddam iuferius, quia
vt ſic apprebenditur tanqnam vltimum, quod
eſt in conſtituto, qnatenus eſt tale conſti- V.
tutum : at diuina perſonalis relatio eſt ita a-
liquid reipſa vnum ſimpliciſſimum, & virtua-
liter indiſtinctum, vt tamen concipiatur à
nobis tanquam forma quædam hypoſtati-
ca, faciens ſubſiſtere formaliter perſonas di-
uinas, ſimúlque eadem formalitate refe-
rens eas ad ſe inuicem : & prætereà relatio
perſonalis, vt apprehenſa tanquam forma
hypoſtatica eſt quædam veluti ratio ſuperiot
ad eandem ſeipſam, vt eſt relatio in actu exer-
cito : quemadmodum patet ex dictis articu-
lo vltimo ad quæſtionem vigeſimam oo-
nam : ergo perſonales diuinæ relatiooes vt
ſunt formaliter, & in actu exercito ralatio-
nes, ſunt formale principium conſtitutiuum
& diſtinctiuum ſingulatum perſonarum di-
uinatum, quateuus ſunt tales, & prout
cognoſcuntur noſtro modo concipiendi con-
ceptu aliquâ ratione diſtincto conſtitutæ VI.
in tali quaſi vltima ſua differeutia per-
ſonæ.

Quòd verò perſonæ diuinæ conſtituan-
tur per eiuſmodi relationes, vt in actu exer-
cito referentes, probatur : vbi aliqua for-
ma conceptu aliquo diſtincto apprehendi-
tur ineſſe alicui, ſimul etiam apprehenditur
communicare ei ſuum proprium, & forma-
lem effectum, cùm hic ſit ab illa inſepara-
bilis, & ſit ipſa eius communieatio actualis :
at proprius & formalis effectus relationia eſt
actu referre relatum, cui ineſt, ad ſuum cor-
relatum, vt patet ex definitione relatorum
apud Ariſtotelem in categoria *de relatis*, vbi
relata definiuntur eſſe ea *quorum totum eſſe
eſt ad aliud*, ſeu reſpicere aliud, quod non po-
teſt explicari de ſola aptitudine ad referen- VII.
dum, vel ad reſpiciendum, tum quia ta-
lis aptitudo ineſt ſubiecto ante reſultan-
tiam relationis, quatenus habet fundamen-
tum & rationem fundandi, nec tamen ad-
huc cenſetur eſſe propriè & formaliter re-
latum; tum quia ſi hæc aptitudo ſufficeret
ad conſtituendum aliquod ens in eſſe rela-
ti formaliter, poſſet vera relatio, eáque
realis dari abſque ſuo termino, & extremo
correlato realiter exiſteute, cùm talis apti-
tudo poſſit eſſe, vel poni iu vno, licet non
ponatur in aliquo alio : at omnes Philoſo-
phi cum Ariſtotele loco nunc citato negant
veram & realem relationem poſſe dari ſi-
ne reali coexiſtentia extremorum relato-
rum, ideóque illa ſeſe mutuò ponere & tol-
lere : ergo cùm in præſenti difficultate per- VIII.
ſona diuina apprehendatur conceptu ali-
quâ ratione diſtincto conſtituta iu ſuo eſ-
ſe perſonali, & diſtiucta à quocumque alio
per ſuam relationem perſoualem, vt re-
latio eſt, debet etiam tuue concipi conſti-
tuta per iſtam relatiouem, vt in actu exercito
referentem.

Secunda propoſitio. *Vnaquaque perſona di-
uina à nobis apprehenſa per analogiam ad res
creatas, conſtituitur in ſuo eſſe perſonali per ſuam
relationem perſonalem, quatenus eſt quadam
forma hypoſtatica, & per eam, vt ſic diſtingua-
tur ab alia perſona diuina* : hæc propoſitio eſt
ſancti Thomæ ſuprà quæſtione vigeſimâ nonâ
articulo quarto, dum ait perſonam in Deo ſi-
gnificare relationem, per modum hypoſtaſis
& ſubſiſtentis.

I. Probatur primò ex ſancto Auguſtino libro ſeptimo *de Trinitate* capite ſexto, dicente perſonam in diuinis dici *ad ſe, & non ad aliud.*

Probatur ratione: eo formaliter perſonæ diuinæ apprehenduntur à nobis conſtitui in eſſe perſonæ quoad rationem communem perſonæ, & à ſe inuicem diſtingui, quo apprehendimus illas per ordinem ad res creatas reddi incommunicabiles, vt patet ex ipſa formali ratione perſonalitatis; at apprehendimus perſonas diuinas quoad communem rationem perſonæ cognitas per analogiam ad perſonas creatas conſtitui incommunicabiles ſibi inuicem, & aliis ſubſtantiis completas, per ſuas perſonales relationes, prout illæ habent rationem formæ cuiuſdam hypoſtaticæ, vt docuimus ad quæſtionem
II. vigeſimam nonam articulo vltimo: ergo vnaquæque perſona diuina ſecundùm communem rationem perſonæ apprehenſam per analogiam ad res creatas conſtituitur in ſuo eſſe perſonali per propriam relationem perſonalem, quatenus hæc eius relatio eſt forma quædam hypoſtatica.

Tertia propoſitio. *Perſonæ diuinæ iuxta aliquem noſtrum conſiderandi modum per analogiam ad res creatas conſtituuntur & diſtinguuntur per origines, nimirum præſuppoſitiuè, & minus principaliter.*

Probatur primò ex Patribus, qui ſatis frequenter explicant conſtitutionem & diſtinctionem perſonarum diuinarum per voces, & terminos ſpectantes ad originem, vt ſancto Hilario libro quarto *de Trinitate* dicente Filium eſſe *natiuitate Filium*: ſancto
III. Ambroſio libro primo *de fide* capite ſecundo dicente inter Patrem & Filium eſſe expreſſam generationis diſtinctionem: ſancto Auguſtino libro quinto *de Trinitate* capite ſeptimo: ſancto Fulgentio libro primo *de fide* ad Petrum capite primo: ſancto Damaſceno libro tertio *de fide Orthodoxa* capite ſeptimo, & ex Beſſarione Cardinali oratione illâ, quam habuit in Concilio Florantino.

Probatur etiam ratione, quando in aliquo apprehendimus plura, vt aliquo noſtro concipiendi modo diſtincta à ſe inuicem, & aliquem inter ſe ordinem ſeruantia; tunc ſi quid illorum conſtituat perſonam, illud quod noſtro modo concipiendi eſt primum omnium, debet conſtituere illam maximè, quan-
IV. do alia fundantur in iſto: at dum apprehendimus, exempli gratiâ, Patrem diuinum, per analogiam ad res creatas, apprehendimus originem eſſe priorem relatione, cùm origo ſit ratio fundandi relationem, & priùs intelligimus primam perſonam eſſe generantem, quàm eſſe relatiuam ad Filium: ergo prima illa etiam perſona Trinitatis intelligitur conſtituta in ſuo eſſe perſonali, & diſtincta à quauis alia perſona per ſuam originem, maximè cùm nihil ſit poſitiua origo ſui ipſius.

Confirmatur: ideò prima perſona Trinitatis vt cognita per analogiam ad patres creatos eſt Pater, quia genuit, & non econtrà ideò genuit, quia eſt Pater: quemadmodum videre eſt in patribus creatis: ergo generatio hoc noſtro modo apprehen-
A ſa eſt prior in ipſa perſona, quàm ſit ipſa paternitas: ergo priùs etiam conſtituit & V.
diſtinguit primam perſonam Trinitatis à ſecunda.

Vltima propoſitio. *Perſonæ diuinæ magis principaliter conſtituuntur & diſtinguuntur per relationes ſuas perſonales etiam vt relationes noſtro modo conſiderandi per analogiam ad res creatas, quàm conſtituantur & diſtinguantur per ipſas ſuas origines.*

Probatur: vnumquodque cenſetur principalius conſtitui in ſuo formali eſſe, & diſtingui ab alio per id, quod apprehenditur primum vt inexiſtens illi, & etiam permanens in facto eſſe, quàm per illud, quod tantùm apprehenditur per modum formæ cuiuſdam fluentis, & per modum viæ & tendentiæ ad aliud, quia vt perſona eſt aliquod
B ens permanens, ita etiam debet apprehendi conſtituta in ſe & diſtincta ab omni alio VI.
per aliquid ei intrinſecum & apprehenſum, vt permanens in illa: ſed perſonales diuinæ relationes apprehenduntur à nobis, tanquam formæ quædam permanentes & exiſtentes intrinſecè in ſuis propriis perſonis, ita vt ante illas nihil apprehendamus permanens, quod ſit proprium ipſis perſonis diuinis; ipſæ verò origines apprehenduntur ſolummodò, vt ſunt quoddam producere, quoddam produci, & quædam tendentia in terminum: ergo perſonales diuinæ relationes principaliùs conſtituunt & diſtinguunt perſonas diuinas ſecundùm noſtrum modum conſiderandi, quàm ipſæ earum origines.

Ex his omnibus intelligitur, quo ſenſu ſententiæ ſuperiùs relatæ habeant aliquid ve-
C ritatis, & quid ſit reſpondendum ad illarum VII.
fundamenta, in quantum pugnant cum noſtris propoſitionibus.

ARTICVLVS VII.

Corollarium ex doctrina præcedenti.

EX dictis articulo præcedenti intelligitur, quo modo & quo ordine perſonæ diuinæ concipiantur à nobis etiam per analogiam ad perſonas creatas, ſcilicet primam perſonam primò à nobis concipi aliquo conceptu confuſo, ſecundùm rationem perſonæ alicuius improductæ, non exprimendo, ſeu non cognoſcendo vt talis conceptus, hanc perſonalitatem vt propriam tali perſonæ eſſe
D relatiuam. VIII.

Deinde accedendo ad conceptum magis expreſſum eiuſdem perſonæ, concipimus illam vt generantem; hæc enim ratio eſt magis propria, & noſtro conſiderandi modo ſupponit priorem, ſicut omne proprium & particulare ſupponit commune; ſicque illo conceptu adhuc confuſo, & non omnimodè diſtincto apprehendimus per comparationem ad res creatas, primam illam perſonam Trinitatis priùs conſtitutam in ratione perſonæ, quàm vt conſtitutam in tali ratione perſonæ, per talem propriam rationem.

Tertiò, quia videmus in perſonis creatis relationes paternitatis, & filiationis, reſultare ad generationem, tunc apprehendimus iſtas perſonas vt ſe inuicem reſpi-

I. cienter, & proinde vt formaliter intrinſecè, & maximè principaliter conſtitutas per eiuſmodi relationes.

Veruntamen concipieodo ſecuodam & tertiam perſonam per analogiam ad perſonas creatas, procedendum eſt aliâ ratione: quia enim res, quæ producitur, priùs apprebenditur in ſuo produci, quàm in ſuo eſſe producto; ideò perſooa procedens debet priùs concipi ſecundùm ſuam originem paſſiuam; deinde ſecundùm ſuum eſſe productum, quatenus accepit eſſe ab alio, & tandem ſub ratione perſonæ reſpicieotis aliam per relationem fundatam in ſua proceſſione concepta per modum viæ, & tendeotiæ ad ſe tanquam ad terminum: ſicque diſtincto conceptu debent apprehendi, vt conſtitutæ in ſeipſis, & diſtinctæ ab alus, per relationes ſuas per-
II. ſonales, vt in actu exercito, tanquam per aliquod principium ſibi internum, & permanens, & per origines duntaxat minus principaliter, & non per aliquid vt in illis perſeuerans.

AD QVÆSTIONEM XLI.

DISPVTATIO VNICA.

De perſonis diuinis comparatis ad actus notionales.

Articvlvs Primvs.

III. *Vtrum dentur actus notionales, quot & quid ſint.*

NOTANDVM nomine *actuum notionalium* nihil aliud intelligi à Theologis, quàm ipſas productiones diuinas tam actiuas, quàm paſſiuas: vocantur autem *notionales*, quia pertinent ad notiones, & iuuant noſtrum intellectum ad dignoſcendas perſonas diuinas, vt diſtinctas à ſe inuicem, ſicot & ipſæ notiones, de quibns ſuprà egimus. Hoc prænotato ſit

Prima propoſitio. *Actus notionales dantur in Deo.* Ita communiter omnes Theologi hîc, & eſt de fide. Probatur primò ex illis verbis Patris diuini ad Filium, Pſalmo
IV. centeſimo nono, *ex vtero ante Luciferum*, &c. item ex Concilio Lateranenſi, Florentioo, & alus ſuperiùs à nobis citatis pro generatione Filij, & ſpirationе Spiritus ſancti; quæ Concilia paſſim tradunt Patrem generare Filium, Filium generari à Patre, Patrem & Filium ſpirare Spiritum ſanctum, Spiritum ſanctum ſpirari à Patre & Filio.

Secunda propoſitio. *Actus notionales ſunt tantùm quatuor.* Ita communiter omnes. Probatur: actus notionales ſunt idem, ac ipſæ productiones tam paſſiuæ, quàm actiuæ ex præmiſſo notabili: at productiones actiuæ ſunt duæ, item paſſiuæ ſunt duæ illis correſpondentes, quia cuilibet producere reſpondet aliquod produci: ergo ſicut datur notio-

A ualis actus, qui eſt actiua generatio, item V.
alius, qui eſt actiua ſpiratio, ita etiam dabuntur paſſiua generatio, & paſſiua ſpiratio.

Vltima propoſitio. *Quoad quidditatem eiuſmodi actuum notionalium, idem planè debet eſſe iudicium, ac de quidditate, diſtinctione vel identitate dictionis, & ſpirationis cum ipſa intellectione & volitione.* Probatur; quia dictio & ſpiratio actiua ſunt actus notionales, noo alij, quàm ipſa actiua generatio & ſpiratio actiua: ergo quâ ratione dictio & ſpiratio ſunt ipſa intellectio & volitio, vel diſtinguuntur ab illis, eadem etiam & actus notionales: quo autem modo dictio & intellectio, ſpiratio & volitio diſtinguantur, vel ſint idem, explicatum eſt à nobis quæſtione vigeſimâ ſeptimâ huius partis.

B Articvlvs II. VI.

Vtrum actus notionales ſint voluntarij.

NOTANDVM, aliquem actum ſeu proceſſionem poſſe dici quatuor modis *voluntarium*: primò quatenus voluntas eſt principium illius, quo modo actus amotis eſt à voluntate: ſecundò quatenus voluntas imperat eiuſmodi actum, quo modo actus aliarum potentiarum, quæ ſunt in nobis, & ſubijciuntur imperio voluntatis, dicuntur eſſe à voluntate, quia fiunt ex eius impulſu ſeu imperio: tertiò, ita vt actus voluntatis ſeſe babeat tantùm concomitanter ad ipſam proceſſionem; quo ſenſu dum viuimus, dicimur velle viuere: poſtremò actus dicitur *voluntarius*, quatenus
C voluntas ita illum liberè exercet, vel quoad VII.
exercitium, vel quoad ſpecificationem, vt tamen poſſit illum pro ſua libertate non exercere, vel purè & ſimpliciter, vel ſaltem tali modo. Hoc prænotato ſit

Prima propoſitio. *Generatio Filij in diuinis eſt tantummodò voluntaria tertio modo.* Propoſitio eſt de fide: probatur ex Concilio Toletano vndecimo in coofeſſione fidei, vbi Pater diuinus dicitur prodocere Filium *non voluntate, nec neceſſitate*, id eſt coactione, quatenus oeceſſitas ſignificat ipſum agens cogi ab aliquo extrinſeco contra propriam inclinationem ad agendum: item ex Patribus, vt ſancto Athanaſio ſermone quarto *contra Arianos*, ſancto Gregorio Nazianzenu oratione tertiâ *de Theologia*, ſancto Ambroſio libro
D quarto *de fide* capite qoarto, dum ait gene- VIII.
rationem non eſſe poſteriorem voluntate Dei; ideóque quando ibidem vocat generationem Filij *liberam*, hæc dictio *libera* idem tantùm ibi ſonat, ac non coacta: item ex ſancto Auguſtino libro quinto *de Trinitate* capite vigeſimo.

Deinde probatur ratione: de primo quidem modo, quia ſolus Spiritus ſanctus procedit per voluntatem, Filius enim procedit per intellectum.

De ſecundo probatur: prius non poteſt imperari à poſteriori, quia imperium præſupponitur ad actum imperatum: at actus ille notionalis, quo diuinus Pater generat Filium, vel Filius generatur à Patre, eſt prior actu ipſo voluntatis, quia actus intellectus

I. præſupponitur actui voluntatis : ergo actus
notionalis, quo Filius generatur, non poteſt eſſe boc modo volnntarius.

De quarto modo paret, quia omnes actiones ad intra ſunt neceſſariæ, non liberæ; at actus notionales ſunt ad intra : ergo non poſſunt eſſe boc ſenſu voluntarij. Hinc Toletanum vndecimum Concilium ſupcà dicit in generatione Filij voluntatem oon præuenire ſapientiam.

De tertio denique modo idem probatur ex capite decimo ſeptimo ſancti Matthæi, vbi Pater diuinus ita loquitur de Filio diuioo, *hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui :* quem locum ſanctus Leo ſermone *de Transfiguratione Domini*, explicat de filiatione & generatione æterna : & clatiùs ſanctus Thooias tertiâ par-
II. te quæſtione quadrageſimâ quintâ articulo quarto : ar complacentia & dilectio ſunt actus voluntatis, & ipſa complacentia ſignificat coexiſtentiam eius, in quo ipſa voluntas dicitur ſibi complacere, quæ complacentia nihil contulit intrinſecè ad geoerationem filij, quia oihil tale aſſignari poteſt : ergo talis voluotas fuit tantùm concomitans.

Confirmatur : vbi aliquid ad intra in diuinis habet rationem boni infiniti, voluntas diuina non poteſt noo ferti aliqoo modo circa ipſum : ar generatio Filij in diuinis eſt quædam communicatio boni infiniti : ergo voluntas diuina non poteſt non ferri aliquo modo circa illam ; at nullus poteſt alius actus aſſignati ipſius voluntaris, quàm actus complaceotiæ à voluntate
III. concomitante : ergo generatio Filij in diui- C
nis eſt tantùm voluntaria voluntate concomitante.

Quæres, an hæc voluntas concomitans ſit noſtro modo concipiendi prior ipſâ generatione Filij, ita vt noſtro modo coocipiendi Daus Patar voluerit generare Filium, deinde genuerit.

Reſpondetur contra Caietanum hâc quæſtiooa articulo ſecundo, & nonoullos alios, aſſe tantùm poſteriorem. Probatur : eſſentialia, vt contracta ad aliquod ſingulare ſuppoſitum, non priùs atiam noſtro modo conſiderandi de facto ei inſunt, qoàm ipſa notionalia, qoia tale ſuppoſitum conſtituitur adæqoatè ax eſſentiali & notionali ; ſicque ſimul & ſemel atiam tanone ſunt, & eſſentialia dicuntur priora notionali-
IV. bus abſolutè, & ſecundùm ſe conſidera- D
tis : ſed ipſum intelligere, quod voluotas concomitans generationem præſupponit, conſideratur vt contractum ad ſuppoſitum Patris, qoia aliàs noo eſſet quid notionale : ergo ipſa eiuſmodi volitio non ecit prior ipſâ generatiooe Filij. Dainde omne volitum præſupponit cognitum : ergo prius erit produci Filium per intellectionem, quàm talem voluntatis actum dari.

Nec obſtat, quòd Pater diuinus in formula fidei Coocilij Sitmienſis dicatur ſtatim vbi voluit, produxiſſe Filium : nam prætérquàm qoòd Concilium iſtud dicitur eſſe dubiæ fidei, vt eſt apud Baronium ad annom Chriſti Domini trecenteſimum quinquageſimum ſeptimum ; attamen admitten-
A do illud, vt ſanctus Hilarius facit libro *de* V.
Synodis, reſpoodetur iſtas & ſimiles particulas *(vbi, ſtatim)* frequenter apud prophanos auctores ſignificare tantùm ſimultatem certum, & non anteceſſionem vnius ad aliam, quo modo hîc vſurpantur.

Secnnda propoſitio. *Spiratio Spiritus ſancti eſt voluntaria, voluntate principiante, vt voluntas eſt natura, & non vt libera :* id eſt, *Spiritus ſanctus procedit per voluntatem vt producentem neceſſariò, non autem liberè.* Tota propoſitio eſt de fide.

Prior pars paret ex dictis, tam de ipſa eius proceſſione, quàm de ipſis nominibus Spititus ſancti, nimirum *amore*, & *dono*.

Poſterior pars probatur : actus ille eſt ne-
B ceſſarius, cuius terminus in ſuo conceptu VI.
formali includit neceſſitatem eſſendi, ſed Spiritus ſanctus eſt eiuſmodi terminus, quia eſt eſſentialiter & formaliter Deus, & Deus includit hanc neceſſitatem eſſendi. Deinde illud dicitur à philoſophis neceſſarium, cuius principium eſt omninò determinatum ad vnum, nec habet libertatem contradictionis, vel contrarietatis reſpectu ſui termini : at diuina voluntas Patris & Filij eſt determinata ad amandum diuinam eſſentiam & diuinas perſonas, quia booum infinitum comprehenſiuè cognitum non poteſt noo amari, & terminus productus per eiuſmodi amorem, eſt Spiritus ſanctus, qui baber neceſſitatem eſſendi & exiſtendi : ergo Spiritus ſanctus producitur neceſſariò.

Nec eſt, quòd quis obiiciat pertinere ad
perfectiooem voluntatis, vt agat liberè : nam VII.
tunc tantùm libertas ad ageodum eſt perfectio in agente, quando terminus productus, vel producendus habet aliquam indifferentiam, quando verò propter ſummam ſuam perfectionem oullam habet indifferentiam ad exiſtendum, non eſt perfectio in voluntate, quòd velit illud liberè ; qoia de perfectione voluntatis eſt, vt velit & amet vnumquodque obiectum, pro vt natura eius poſtulat, ideòque cùm diuina eſſentia, item perſonæ diuinæ ſint ſummum bonum & neceſſarium, perfectio diuinæ voluntatis eſt, quòd neceſſariò feratur in illas.

ARTICVLVS III.

Vtrum actus notionales ſint de aliquo. VIII.

SENSVS articuli eſt, an Filius & Spiritus ſanctus ſiot producti de nihilo, an verò de ſubſtantia Patris, cùm enim omnis productio rei ſumptæ generaliter ſit, vel de nullo præſuppoſito, & proinde ex nihilo, ſicut eſt creatio propriè dicta, aut de aliquo, quod conſideratum ſecundùm ſe ita præſupponitur, vt tamen per productionem communicetur ipſi termino ; quæritur an actus illi notionales ſint puræ quædam creationes, ao verò productiones de aliqoo.

Deinde quæritur, ſi actus illi ſint de aliqoo, quidnam illa particula, *de*, ſignificet, & quam habitudinem importet. His prænotatis, ſit

I. Prima propoſitio. *Actus notionales ſunt*
de aliquo, ſcilicet de tota ſubſtantia produ-
centis. Propoſitio eſt de fide contra Ariα-
nos, definita in pluribus Concilijs, vt Ni-
cæno, in cuius ſymbolo profitemur Filium
eſſe *Deum de Deo, lumen de lumine, Deum*
verum de Deo vero, & in ploribus alijs, in
quibus eſt definitum Filium & Spiritum ſan-
ctum procedere à Patre coosſubſtantiales ei,
vt docuimus ad quæſtionem vigeſimam ſe-
ptimam, quatenus Deus Pater eos produ-
cendo communicauit illis propriam ſuam
ſubſtantiam, ſeu eſſentiam, quod hæc par-
ticula, *de*, tantùm ſignificat in tali loquendi
formula, vt etiam patet ex communi modo
loqueodi de patribus creatis, & eorum fi-
lijs; nam rectè dicimus filium in creatis, eſ-
ſe de ſuo patre, quia pater geoerando eum
II. ei communicauit aliquid ſuæ ſubſtantiæ: er-
go cùm Deus Pater communicet Filio non
aliquam partem ſuæ eſſentiæ, ſed totam,
cùm hæc ſit indiuiſibilis, vt defioitur in Con-
cilio Lateranenſi, ſub Innocentio tertio,
& refertur capite *damnamus* extra de ſum-
ma Trinitate, & fide Catholica; Filius re-
ctè dicitur eſſe *de aliquo*, ſeu de ſubſtan-
tia Patris: ſimiliter, quia Pater & Filius
communicant Spiritui ſancto totam eſſen-
tiam diuinam, rectè Spiritus ſanctus dici-
tur eſſe de aliquo, ſeu de ſubſtantia Patris &
Filij.

Probatur ex Patribus ſic explicantibus
hanc locutionem, vt ſancto Hilario libro
octauo *de Trinitate*, & Ioanne Theologo
in Cooeilio Florentino ſeſſione decimâ octa-
uâ, dicentibus eam ſignificare perſonas pro-
III. cedenres eſſe coosſubſtaotiales ſuo principio
produceoti.

Secunda propoſitio. *Hac particula*, de,
in prædicta formula loquendi importat habitu-
dinem ad eſſentiam diuinam, vt ad quoddam
principium intrinſecum conſtitutionis perſona
producta, non tamen quaſi materiale etiam vir-
tualiter, vel noſtro concipiendi modo, ſed tan-
tùm quaſi formale. Hæc propoſitio eſt con-
tra Durandum primo ſeoteotiarum diſtin-
ctione quintâ, quæſtione ſecundâ, eſt ta-
men ſancti Thomæ hîc articulo tertio, &
communis. Et primò, quòd *hac particu-*
la, de, *importet habitudinem ad eſſentiam di-*
uinam, denotando conſubſtantialitatem ter-
mini producti ad ſuum principium producens,
probatur ex dictis primâ propoſitione, &
proinde denotat habitudinem ad id, ratio-
IV. ne cuius termious eſt conſubſtantialis ſuo
prioeipio: at conſubſtantialitas Patris ad
Filium, & Spiritus ſancti ad Patrem & Fi-
lium, attenditur penes eſſentiam diuinam,
vt docuimus quæſtione vigeſimâ ſeptimâ:
ergo hæc particula, *de*, in tali formula lo-
quendi importat habitudioem ad eſſentiam
diuinam, vt ad aliquod principium intrinſe-
cum termino producto.

Deinde quòd *hæc habitudo non ſit ad eſſen-*
tiam diuinam, vt ad principium quaſi materia-
le, probatur: præciſa ratio materiæ in ra-
tione principij materialis conſiſtit in eo,
quòd ſit id, ex quo tanquam ſuſtinante for-
mam præcipuam aliquid ſit, ſeu quatenus eſt
principium ſuſtinens aliud comprincipium
formale, ad conſtituendum aliquod tertium,
A non autem conſiſtit præciſè in eo, quòd præ- V.
exiſtat formæ, vel toti producto; nam in
creatione alicuius totius materia non præ-
exiſtit formæ, nec ipſi toti creato, & tamen
eſt propriè principium materiale: item anima
rationalis præexiſtit genito, & remanet in eo,
nec implicat illam produci à Deo ante mate-
riam; nec tamen eſt aliquod principium ma-
teriale hominis: at diuina eſſentia non ſe ha-
bet in perſona diuina, quaſi quoddam ſuſti-
nens perſonalitatem eius, tanquam formam
præcipuam ipſius perſonæ diuinæ; tum quia
deitas eſt forma eius præcipua; tum quia per-
ſonalitas diuina non eſt magis propriè præ-
cipua ſuæ perſonæ per analogiam ad perſo-
nas creatas, quàm creata perſonalitas ſit for-
ma præcipua humanæ perſonæ: at forma
præcipua hominis in ratione perſonæ eſt
B ipſa eius humanitas, hæc enim cum ipſa hu- VI.
manitate componit compoſitione metaphy-
ſicâ totam perſonam humanam: ergo diuina
eſſentia non habet rationem principij quaſi
materialis, prout comparatur ad perſonam
diuinam, quam conſtituit.

Tandem quòd *hac habitudo ſit ad di-*
uinam eſſentiam, quatenus eſt principium qua-
ſi formale totale perſona diuina, probatur
primò ex hoc loquendi modo Apoſtoli *ad*
Philippenſes ſecundo ſic loquentis de Filio,
qui cùm in forma Dei eſſet, id eſt, in natura,
eſſentia, & ſubſtantia diuina, vt ſanctus Chry-
ſoſtomus oſtendit ad illum locum, & ſatis
patet ex illis ſequeotibus verbis, *formam ſer-*
ui accipiens, vbi nomine *forma ſerui* intelli-
gitur humana natura, quam Filius Dei aſ-
ſumpſit.

C Probator ratione: diuina eſſentia eo mo- VII.
do ſignificatur in tali locutione per iſtam
particulam, *de*, quo modo illa eſt princi-
pium conſubſtantialitatis inter terminos pro-
ductos, & principium producens, quia ex
dictis primâ propoſitione hæc conſubſtan-
tialitas explicatur per iſtam loquendi for-
mulam: at eſſentia diuina eſt quaſi forma-
le totale principium coosſubſtantialitatis in-
ter diuinas perſonas, ſunt enim per illam
formaliter coosſubſtantiales: ergo hæc ha-
bitudo per talem loqueodi formulam im-
portata ad eſſentiam diuinam eſt ad illam,
quaſi ad principium formale totale ipſius
perſonæ.

Vltima propoſitio. *Hac particula*, de, *in*
prædicta loquutione ita importat habitudinem ad
eſſentiam diuinam, vt eam non importet ad eſ-
D *ſentiam nudè & abſolutè ſumptam, ſed ad per-* VIII.
ſonam producentem, vt habentem diuinam eſ-
ſentiam, quam communicat termino à ſe produ-
cto. Ita colligitur ex ſancto Thoma hîc arti-
culo tertio in ſolutione ad tertium, & pro-
batur: quia ſi ſola habitudo ad eſſentiam di-
uinam ſumptam abſolutè, & ſecundùm ſe ſi-
gnificaretur per iſtam formulam loquendi,
cùm omnes perſonæ diuinæ habeant illam
eandem eſſentiam diuinam, quaſi formam
ſuam principalem, omnes diuinæ perſonæ poſ-
ſent dici eſſe de eſſentia, & Pater item ſim-
pliciter dici eſſe de eſſentia: at hoc non po-
teſt dici, vt ſanctus Thomas loco citato, &
ante illum ſanctus Auguſtinus libro ſepti-
mo *de Trinitate* capite ſexto docent. Deio-
de hæc particula ibi conſignificat quamcum-

I. que habitudinem termini producti ad ſuum principium productiuum, quia ſignificat originem vnius ab alio: at Filius & Spiritus ſanctus non ſunt per originem ab eſſentia, ſed Filius à Patre, & Spiritus ſanctus à Patre & Filio: ergo habitudo, quam hæc particula denotat, non eſt ad eſſentiam diuinam vt abſolutam, ſed ad perſonam producentem, vt habentem diuinam eſſentiam, & illam communicantem totam termino producto.

Hinc ſanctus Thomas citato loco notat Filium non dici ſimpliciter *eſſe de ſubſtantia*, ſed addi terminum perſonalem, ad id denotandum hoc modo, *de ſubſtantia Patris*.

Ex quibus omnibus facilè refellitur Autotheanorum hæreſis, quam nonnulli tribuunt Caluino, quâ dicunt Filium eſſe Deum à ſeipſo; nam eſſe Deum *à ſe ipſo*, idem eſt,
II. ac habere deitatem à ſeipſo, & non ab alio: ſed Filius habet deitatem à Patre, Spiritus ſanctus à Patre & Filio, vt patet ex dictis: ergo Filius & Spiritus ſanctus non ſunt Deus à ſeipſo, ſed Deus de Deo, vt profitemur in ſymbolo Nicæno.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in diuinis ſit potentia comparatione actuum notionalium.

NOTANDVM primò, *duplicem* diſtingui potentiam, *vnam logicam*, quæ conſiſtit tantùm in nuda & ſimplici *non repugnantia* terminorum, quatenus illi habent non repugnantiam ad exiſtendum, ſeu vt de fa-
III. cto coniungantur inter ſe: *alteram phyſicam*, quæ eſt vera & realis, & ſignificat eſſe in principio virtutem ad producendum aliquid.

Notandum ſecundò, ad præciſam rationem *potentiæ phyſicæ* ſeu realis, quâ præciſè eſt *potentia realis*, non requiri, quòd dicat nudam tantùm vim producendi, cum carentia productionis, ita vt eo ipſo, quo alicui ineſt aliquid ratione cuius eſt reipſa & de facto principium termini realis ab eo verè & realiter producti, tunc ei repugnet eſſe propriè vera & realis *potentia* producendi; nam tota ratio *potentiæ* conſiſtit præciſè in vi & efficacia ad aliquid producendum, vt etiam eius nomen ſonat: & ad hanc vim, vt *præciſè* ſpectatam ſeſe habet *per accidens*, quòd carentia productionis ſit ei annexa: nam & in illa hæretica opinione, quâ
IV. nonnulli veteres philoſophi putabant mundum eſſe ab æterno, & Deum *ad extra* agere ex neceſſitate naturæ, vera & realis potentia admittebatur in Deo, abſque carentia alicuius productionis: ergo ſi quid detur, quod agat ſeu operetur ex neceſſitate naturæ, cuius terminus totus ſimul & ſemel producatur, habeat omnimodam neceſſitatem exiſtendi, nec egeat aliquibus præuiis diſpoſitionibus, ſiue ex parte principij, ſiue ex parte ſui tanquam termini: tunc cùm tale principium nequeat ceſſare à productione, ad hoc, vt ſortiatur appellationem veræ & realis *potentiæ*, non requiret carentiam productionis; imò ſi concipiatur, vt eſt *tale* principium *talis* termini (quia repugnat tali principio non producere, ſeu non eſſe

A in actuali productione) non poterit concipi cum carentia productionis: hinc quia quilibet terminus creatus caret neceſſitate exiſtendi, & omnis creata potentia ſic agit, vt V.
licet ſit determinata ad vnum, poſſit tamen impediri, vel per ſuam voluntatem, ſi ſit libera, vel, ſi non ſit libera, ab aliquo agente extrinſeco, fit, vt quælibet potentia creata poſſit concipi ſub ratione potentiæ, cum carentia productionis: econtrà virtus producendi *ad intra* in Deo, quia nihil habet, quo poſſit impediri, vel retardari agere, & eius termini habent omnimodam neceſſitatem exiſtendi, non poteſt concipi vt productiua (qualis eſt) niſi ſimul etiam concipiatur *vt actu* producens, & ſi quando aliter concipiatur à nobis, id tantùm
B fit, quatenus illam concipimus per ſpecies ſimilium perfectionum creatarum, & VI.
per analogiam ad res creatas. His præmiſſis,

Prima propoſitio. *Verè & propriè loquendo datur in diuinis realis potentia, comparatione actuum notionalium*, id eſt, *in Patre eſt vera realis potentia, quâ generat Filium, in Patre & Filio vera realis potentia, quâ producunt Spiritum ſanctum*. Ita communiter omnes.

Probatur ex Patribus, vt ſancto Auguſtino libro tertio *contra Maximinum* capite decimo tertio, libro decimo quinto *de Trinitate* capite vigeſimo & aliis: item *ex Concilio Florentino, ſeſſione vltimâ*, vbi Latini in *ſua confeſſione de Spiritu ſancto* miſſa ad Græcos, profitentur Patrem & Filium ita duas
C eſſe perſonas, vt tamen *eorum vna ſit operatio, & vnica poteſtas mittendi*, id eſt, producendi Spiritum ſanctum: quò loci hæc VII.
particula *poteſtas*, idem ſonat ac potentia ſpirandi. Item ratione: ibi eſt vera & realis potentia, vbi verus & realis terminus realiter emanat & producitur, & ad *realem potentiam* propriè ſufficit, vt ſit *principium* alicuius realiter diſtincti ab ipſa potentia, vt patet ex ſecundo notabili: at Pater diuinus habet aliquid reale, ratione cuius eſt principium Filij, ſimiliter Pater & Filius comparatione Spiritus ſancti, quia in diuinis dantur veræ & reales proceſſiones, vt docuimus: ergo datur etiam in Patre & Filio vera & realis potentia productiua.

Secunda propoſitio. *Ratio realis potentiæ productiuæ in perſonis producentibus, loquendo propriè, eſt tantùm comparatione proceſſionum*
D *paſſiuarum, ſeu perſonarum procedentium, & non* VIII.
comparatione productionum actiuarum, niſi noſtro tantùm conſiderandi modo. Prior pars probatur: inter *potentiam* eſſentialiter productiuam, & *terminum* eius productum, abſolutè requiritur emanatio vnius ab alio, cum reali diſtinctione procedentis à producente: nihil enim propriè loquendo producit ſeipſum, *primâ & ſimplici* productione: at, iuxta veritatem rei, realis emanatio cum reali diſtinctione termini producti à producente in diuinis, eſt tantùm comparatione *proceſſionum paſſiuarum*, ſeu perſonarum procedentium, ſcilicet Filij à Patre, Spiritus ſancti à Patre & Filio; nam vt docuimus actiuæ proceſſiones non diſtinguuntur realiter à perſonis producentibus: ergo ſecundùm veritatem rei phy-

I. ſica potentia in ordine ad actus notionales eſt
tantùm in diuinis comparatione diuinarum
perſonarum procedentium.
Poſterior pars probatur, & prior ſimul
confirmatur ex ſancto Thoma hîc articulo
quarto *in ſolutione ad tertium*, dicente *dupli-
cem* conſideraei diſtinctionem eorum, quæ
dicuntur de Deo, *realem vnam, aliam ſecun-
dùm rationem tantùm*; comparatione *priorum*
dari potentiam ſecundùm *propriam* rationem
principij; comparatione verò *poſteriorum*,
poſſe tantùm dari potentiam *ſecundùm ratio-
nem*, quatenus ſcilicet apprehendimus res di-
uinas *per analogiam* ad res creatas. Et confir-
matur ex eo, quòd inter potentiam propriè
dictam & eius terminum, realis diſtinctio
debet dari, vt etiam ſanctus Thomas ibi ex-
preſsè tradit: at inter proceſſiones actiuas &
II. perſonas producentes nulla datur realis diſ-
tinctio, ſicut nec oppoſitio.

Articvlvs V.

Quid ſit potentia notionalis producendi in Deo ad intra.

SIt hæc noſtra propoſitio. *Notionalis po-
tentia producendi ad intra in Deo, ſumpta
præciſè pro principio ſolùm productiuo propriè
dicto, non eſt diuina eſſentia, ſiue vt ſola, ſiue vt
habet relationem ſpeciali ſuæ productioni corre-
ſpondentem, ſibi quaſi coniunctam, vel in ratio-
ne comprincipij inadæquati, vel etiam in ratione
puræ alicuius conditionis aut modi, ſed eſt ipſa
ſola relatio*: (puta generationis, paternitas, &
III. ſpirationis paſſiuæ actiua vis ſpirandi) *ſi au-
tem hæc potentia producendi ſumatur adæquatè
prout includit tam principium communicatiuum,
quàm productiuum ſimul, tunc hæc potentia no-
tionalis ſic adæquatè & integrè ſumpta, eſt diui-
na eſſentia, vt intellectio & volitio, & ſimul re-
latiua proprietas correſpondens, ita vt ratio prin-
cipij communicatiui conueniat ſoli diuinæ eſſen-
tiæ ſic conſideratæ, & ratio principij productiui ſo-
li relatiuæ proprietati.* Quatuor ſunt partes
propoſitionis, de quarum prima facilè con-
uenit inter omnes Theologos, nem hæc po-
tentia debet eſſe aliquid *notionale*, non com-
mune omnibus perſonis diuinis: at diuina eſ-
ſentia, ſumpta præciſè & ſolummodò ſecun-
dùm ſe, eſt aliquid *purè abſolutum*, & commu-
ne omnibus & ſingulis perſonis ſanctiſſimæ
Trinitatis: igitur notionalis potentia produ-
cendi *ad intra* in Deo non eſt diuina eſſentia
IV. ſola præciſè ſumpta.
Secunda pars videtur eſſe contra ſanctum
Thomam in ſolutione ad tertium, & plures
alios ex recentioribus, eſt tamen ſancti Bona-
uenturæ in primum ſententiarum diſtinctio-
ne ſeptimâ articulo primo, quæſtione primâ:
Durandi eadem diſtinctione quæſtione ſe-
cundâ numero vigeſimo nono: Ariminenſis
ibidem quæſtione vnicâ articulo ſecundo, &
aliquorum etiam ex recentioribus. Vt autem
omnes iſtæ partes, & etiam vltima huius pro-
poſitionis intelligantur, & ſimul probentur,
duo præmittimus notanda.
Primum eſt, *proximum principium* produ-
cendi ſumptum *adæquatè*, coaleſcere eſſen-
tialiter ex duabus formalitatibus. *Prima* eſt
eſſe communicatiuum ſui, ſeu eſſe principium
A ſeſe aliquo modo communicandi alicui: *ſe- V.
cunda* eſt *eſſe productiuum* termini illius, cui
ſeipſum communicat, vt etiam patet in ge-
nerationibus creatis & aliis productionibus:
& quamquam hæ duæ formalitates non diſ-
tinguantur realiter, ſed ſimul & ſemel re-
periantur in vno & eodem, non propter-
eà tamen deſinunt habere aliquam inter ſe
diſtinctionem, vt ſecundùm ſe *ſeorſim*, & in
ſe ipſis præciſè conſiderantur; nam *produ-
ctio*, cùm ſit in genere, vel *cauſa efficientis*,
aut quaſi efficientis, tendit formaliter ad
terminum realiter diſtinctum à producen-
te, quia nihil, loquendo propriè, producit
ſeipſum *ſimplici* productione, ſed aliquid diſ-
tinctum à ſe realiter, ex quo reſultat rea-
lis relatio producti ad producens: produ-
cens enim ſeparat à ſe terminum, facitque
B vt ille egrediatur ſeu emanet à producente; VI.
communicatio autem eſt in genere *cauſa for-
malis*, aut quaſi formalis, quia eſt ad aſſimi-
landum communicanti eum, cui fit commu-
nicatio, *in eo eſſe*, quod communicans habet;
quare vbi illud idem *eſſe*, quod realiter, for-
maliter eſt in communicante, poteſt eſſe non
tantùm idem ſpecie, ſed etiam numero in
eo, cui fit communicatio (nam aliquid po-
teſt idem numero ſeipſum communicare, vt
patet in anima, quæ manens eadem, ſeipſam
nouæ parti materiæ per nutritionem acqui-
ſitæ communicat) non deſinit eſſe vera ge-
neratio, vbi & quando producens ſuam ean-
dem numero naturam communicat ei, quem
generat.
Notandum ſecundò, diſtingui *duplex prin-
C cipium proximum* producendi aliquid, *vnum
quo, alterum quod*; principium *proximum quo*, VII.
nihil eſt aliud, quàm virtus, quâ producens
ponit extra ſe terminum, quem producit, ſeu
quâ terminus, qui producitur, emanat à pro-
ducente: principium verò *quod*, eſt ſuppoſi-
tum, quod, velut *quædam conditio*, complet
productum principium *proximum quo*, qua-
tenus illud non exiret in actum, niſi habe-
ret hypoſtaſim & ſubſiſtentiam; vnde ſicut
pura conditio propriè non agit, ſeu opera-
tur, ſic nec ſubſiſtentia eſt principium phyſi-
cum, & reale producendi, vt patet in omni-
bus creaturis, & in Deo reſpectu actionum
ad extra: ſed actiones & operationes ei tan-
tùm *denominatiuè* tribuuntur; & ideò prin-
cipium *illud, quod*, dicitur tantùm *denomina-
tiuè* reale principium producendi, hâc de-
nominatione ſumptâ à proximo & formali
D principio *quo*, quod ſubſiſtentia, tanquam VIII.
quædam conditio complet & perficit in ordi-
ne ad operandum: & de hoc *principio quod*
nulla hîc eſt difficultas; omnes enim faci-
lè conueniunt Patrem reſpectu Filij, eſſe
tale principium; Patrem & Filium, vt ſunt
vnus ſpirator eſſe *principium quod* produ-
ctiuum reſpectu Spiritus ſancti. His præ-
miſſis,
Secunda pars noſtræ propoſitionis proba-
tur: omne principium producens *quo*, ſiue
partiale ſeu inadæquatum, ſiue adæquatum,
debet ſecundùm eam formalitatem, & vim
illam, quâ formaliter actiuè aut quaſi actiuè
principiat, eſſe diſtinctum realiter à termino
producto, vt iam obſeruauimus: at eſſentia
diuina non tantùm ſumpta *ſolitariè*, ſed vt ha-

I. bet paternitatem & ſpiratiooem actiuam, ſeu vim ſpiraodi ſibi *quaſi vnitas* & coninoctas, vel in ratiooe *modi*, vel in ratione *puræ cuiuſdam conditionis*, noo eſt aliquid *in ſe*, & fotmaliter *vt ſic*, diſtinctum realiter à perſonis diuinis procedentibus, quæ ſuot termini diuinarum proceſſionnm: ergo eſſentia diuina nullo ex his modis poteſt eſſe *principium quo*, ſeu proxima potentia generandi Filium, & ſpitandi Spiritum ſanctum.

Neque reſponderi poteſt ad maiorem huius fnodamenti, ſufficere ad eius veritatem, vt principium producens *vt quod* diſtioguatur realiter à termino producto per relationem eius, qoæ tanquam *conditio*, vel *modus* eius requiritnr; Parrem & pateeoitatem diſtiogui realiter à Filio, & eius filiatione, ſimiliter ſpiratorem diſtingui à Spiritu ſaocto.

II. Hoc inquam non poteſt reſponderi, quia nec *principium quod*, loquendo propriè, nec *pura conditio*, nec *modns*, etiam propriè producit, loquendo in rigore philoſophico, ratiooe eius, quod ſuperaddit proximo *principio quo*; ſic eoim, vt obſeruauimus, priocipiat tantùm *denominatiuè*, & ſolummodò ratione *principij quo* ſibi adinocti, aut inclnſi io ſeipſo producit & *principiat* realiter: ergo cùm *terminns*, loqoendo propriè, emanet realiter à *principio quo*, & propter qood vnnmquodqne eſt tale, & illud magis, longè fortiori ratione hoc *principium quo* propriè productiuú, debet eſſe realiter diſtioctum à ſuo termino producto.

Nec obſtat, quòd hæc diuina productio ſit *infinita*; non enim ideò debet deſtrnere in-
III. trinſecam naturam productionis, quæ poſtulat *eſſentialiter*, vt productom ſit *realiter* diſtinctum à priocipio prodncente.

Secuodò probatur: *actus notionalis* poteſt prædicari de principio à quo realiter emanat, vel actus notionalis *actiuè* ſumptus poteſt prædicari ſeu tribui ei, à quo eſt *principiatiuè*, ſeu ipſi ſuo principio & poteotiæ: ſed hic terminus *generat*, importat actum *notionalem*, & iuxta ſententiam oppoſitam huic parti præſentis propoſitionis, diuina eſſentia eſt *principium quo* prodncendi ad intra: ergo illa propoſitio in diuinis, *eſſentia generat*, erit vera, quæ tamen damnatur in Coocilio Lateranenſi, tam quia per illam diuina eſſentia importatur, vt *terminus* generationis, quàm quia per illam realis *diſtinctio* inter eſſentiam genitam, & generantem ſignificatur, cùm iſti
IV. duo ſenſus nunc explicati ſeſe concomitentur, & veritas voius oon poſſit ſaluari ſine veritate alterius.

Iſtæ autem rationes tam benè concludunt de eſſentia diuina, vt *quaſi affecta* paternitate, & vi ſpiratiua ſeu ſpiratione, tanqnam *conditionibus*, vel *modis*, quàm de ipſa eadem diuina eſſentia, vt *præſcindit* ab illis, quia iuxta ſententiam, quã hîc refellimns, eſſentia diuioa nõ accipit ab iſtis vim produceodi, ſed hæc vis ſuppooitur io illa, noo tamẽ ſimpliciter & abſolutè *expedita*, niſi prout eſt iſtis cõiuncta; vel ſi hæc opioio velit eſſentiã diuioã in ſe ſpectatã habere talem potentiam *inadæquatè*, qoæ tamen compleatur per iſta, noſtræ ratiooes ſemper retioebuot ſuam efficaciam, quatenus reale principinm produceodi debet diſtingui realiter à ſuo termino prodocto, ſecundùm

A id, quo producit realiter: quare ſi hæc opinio ponat eſſentiam diuioam, vt verum & reale principium *inadæquatum* producendi *ad intra*, debebit diuina eſſeotia etiam ſecundùm iſtam rationem *inadæquatam* ſui, eſſe diſtincta realiter à termino prodncto; quod tamen eſt falſum.

Tertia pars propoſitioois probatur: illud ſolum propriè eſt *adæquatum principium productiuum quo* in dinints, coi ſoli in diuiois competit multiplicare; nam ibi tantùm datur multiplicatio per productiones *ad intra*: at ipſum *multiplicare* in diuinis *ad intra*, competit tantùm relationi, quia iuxta ſanctos Patres & Concilia ſępiùs relata iſtud eſt receptiſſimum, *in diuinis ſola relatio multiplicat*: paternitas autem & ſpiratio actiua ſunt veræ relationes,
B quibus ratio multiplicandi competit *paternitati* reſpectu generationis Filij, *actiua ſpirationi* comparatione ſpirationis paſſiuæ: ergo ſolę illæ duæ relatiooes ſunt totum & adæquatnm *principium quo* producendi ad intra in diuinis.

Deinde probatur hæc pars rationibus allatis pro præcedenti; nam illud tantùm poteſt eſſe præcisè *principium quo* produceodi io diuinis, quod diſtinguitur realiter à termioo producto, & quod habet relatiooem realem ad illum: ſed hæc & ſimilia reperiuntur tantùm inter has relationes, & prædictos illarnm terminos: ergo illæ tantùm relatiooes ſunt proximum *principium quo* producendi *ad intra* in diuinis.

Tandem per illud, tanqnam *principium quo* Pater diuinus producit Filium, quo oon ex-
C iſtente in Filio, Filius ſemper remaoet æquè potens, ac eſt Pater in diuinis, (quod ſimiliter eſt dicendum de principio quo produceendi Spiritum ſanctum) quia Patres diſputando contra Arianos pro æqualitate Filij quoad potentiam cum Patre, oegant Filium eſſe in illa æqualem in eo præcisè, quòd *non generet*, vel poſſit generare: ſed illud quod eſt in Patre, nec tamen eſt in Filio, & quo noo obſtante Filius ſemper eſt æqualis potentiæ cum Patre eſt ipſa *paternitas*; ſimiliter in Patre & Filio *actiua ſpiratio*: ergo Pater producit Filium paternitate vt *principio quo* productiuo. Hinc ſanctus Ambroſius libro quarto *de fide* capite quarto ſic ait, *generatio paterna proprietatis eſt non potentia*.

Quarta pars propoſitionis probatnr ex præmiſſo notabili: ad totam & *adæquatam* ratio-
D oem principij productiui hæc *duo* requirũtur *primò* vt ſibi aliquo modo *aſſimilet* terminum qui producitur, *ſecundò* vt terminus productus diſtinguatur ab illo realiter: ſed Pater commnnicaodo diuinam eſſentiam Filio, eum ſibi aſſimilat, & huius commnnicationis principium eſt ipſamet eſſentia diuina, ſicut anima eſt principium cõmunicationis ſui ipſius quæ reperitur in nutritiooe, qoæ *potentia communicans* oon poſtulat ex præciſa ratione communicationis, vel etiam *principij communicatiui*, vt diſtinguatur realiter à termino quemadmodum obſeruauimus: principium autem *productiuum* præcisè ſumptum, quatenus tale, eſt prædicta relatio, paternitas reſpectu geoerationis, ſpiratio reſpectu Spiritus ſancti, vt probatum eſt tertiã parte noſtræ propoſitionis: ergo *principium quo* producendi

I. *ad intra* in diuinis, ſeu potentia productiua A
adæquatè ſumpta, eſt diuina eſſentia *vt eſt in-*
tellectio pro generatione Filij, & *vt eſt vo-*
litio pro paſſiua proceſſione Spiritus ſancti,
& ſimul relatiua proprietas eis correſpon-
dens, paternitas ſcilicet pro generatione, &
vis ſpiratiua pro paſſiua proceſſione Spiritus
ſancti.

Atque per hanc vltimam partem præſentis
propoſitionis facilè conciliantur variæ Theo-
logorum hac de re ſententiæ, & ſatisfit eorum
fundamentis: nam cùm alij vrgeant de ratione
principij quo eſſe, vt *aſſimilet* ſibi productum,
id explicatur de principio illo, prout etiam
includit *principium communicatiuum*: prout
verò oppoſita vrget *tale principium* debere
eſſe *realiter* diſtinctum à termino producto,
II. intelligitur id verum eſſe de eodem principio, B
quatenus præciſè dicit *formalitatem productiui*,
ſic enim habet hypoſtaſim diuinam pro ſuo
termino, quæ in Filio diſtinguitur realiter à
paternitate, & in Spiritu ſancto diſtinguitur
realiter ab actiua ſpiratione.

Similiter etiam Patres explicantur, quando
ita loquuntur de eſſentia diuina, vt ſignificent
eam eſſe *principium productiuum quo*; id enim
duntaxat intelligunt *quoad denominationem*,
& non quoad præciſam rationem *& formalem*
productionis: nam ſicut in opinione contra-
ria ſecundæ parti præſentis propoſitionis pro-
prietas relatiua dicitur eſſe proximum prin-
cipium productiuum *ad intra*, non *formaliter*
ſed tantùm *denominatiuè*, quatenus integrat
tale principium: ſic & in præſenti noſtra opi-
nione diuina eſſentia dicetur principium pro-
III. ductiuum ſolummodò *denominatiuè* à proprie- C
tate relatiua, cum qua integrat vnum princi-
pium *adæquatum quo producendi ad intra*, pro-
ut illud includit *eſſentialiter* vtrumque præ-
dictum principium.

Similiter per hanc eandem partem noſtræ
propoſitionis intelligitur, Filium ſemper pro-
cedere, *vt Verbum Patris, vt terminum intelle-*
ctionis paternæ, & ſub ratione vltima quaſi dif-
ferentia naturæ diuinæ, Spiritum ſanctum *ſub*
ratione amoris, quatenus ad hæc omnia ſuffi-
cit, quòd Filius & Spiritus ſanctus, *vt tales*,
procedant *vi & efficaciâ principij communica-*
tiui, quod eſſentialiter in principio producti-
uo adæquatè ſumpto includitur, & cùm ea-
dem diuina eſſentia communicetur Filio &
Spiritui ſancto, proceſſiones diuinas paſſiuè
IV. ſumptas eſſe *vniuocas*, vt expreſsè docuimus D
ad quæſtionem trigeſimam ſeptimam, quippe
cùm *vniuocatio terminorum* petatur tantùm *ab*
identitate formæ communicatæ, & non *à modo*
communicandi illam, nec etiam *à ſpecifica iden-*
titate ſubſiſtentiæ principij productiui cum ſub-
ſiſtentia producti, vt patet in Chriſto Domi-
no, cuius paſſiua proceſſio à beatiſſima Virgi-
ne Maria eſt ipſi eius matri *vniuoca*; Chriſtus
enim Dominus, vt homo, verè eſt ei *conſub-*
ſtantialis, licet eius ſuppoſitum (vt pote in-
creatum & diuinum) ſit altioris longè ordi-
nis à ſuppoſito beatiſſimæ Virginis Deiparæ.

ARTICVLVS VI.

Soluuntur quædam dubia.

QVÆRES primò, cùm agendo de diui- V.
nis relationibus varias rationes diſtin-
xerimus in illis, *ſub qua* illarum, paternitas, &
actiua ſpiratio ſint *proximum principium* pro-
ducendi *ad intra*.

Reſpondetur id eis competere, non quà
ſimpliciter dicunt *purum aliquem reſpectum*
prædicamentalem vnius extremi ad aliud: nam
relatio vt ſic non eſt productiua, & cùm hæc
ratio referendi ſit communis aliis relationi-
bus diuinis, imò & creatis, illæ deberent
eſſe ſimiliter productiuæ; non item præciſè id
eis conuenit, quatenus *conſtituunt ſuppoſitum*,
& habent pro ſuo formali effectu dare incom- VI.
municabilitatem, quo modo noſtræ creatæ
ſubſiſtentiæ illis reſpondent; ſic enim & hæc
virtus producendi deberet ineſſe ſubſiſtentiis
creatis; ſed virtus illa producendi conuenit
eis præciſè, & formaliter *quatenus ſunt ſpecia-*
les quædam proprietates conſtituentes ſuppoſitum
proximè fœcundum ad verè, & realiter produ-
cendum aliud diſtinctum ſuppoſitum, cui ea-
dem natura, quæ eſt in tali ſubſiſtente, com-
municetur, quo pacto aſſimilantur *relationi*
tranſcendentali, & reſpondent potentiæ pro-
ductiuæ cum ordine tranſcendentali ad pro-
ducendum terminum.

Quæres ſecundò: cur illæ relationes diui-
næ non ſint *principium quo* producendi ad ex-
tra, ſicut ſunt *ad intra*.

Reſpondetur relationes diuinas ideò non VII.
eſſe productiuas *ad extra*, quia vt *virtualiter*
diſtinguuntur ab eſſentia, non in ſe continent
virtute res poſſibiles, ſicut diuina paternitas
virtute continet in ſe hypoſtaſim Filij, & acti-
ua ſpiratio hypoſtaſim Spiritus ſancti: & licet
iſtæ hypoſtaſes ſint termini longè perfectiores
quibuſlibet rebus poſſibilibus, non propter-
eà tamen ex eo, quòd poſſunt prius, licet
inferre eas etiam poſſe poſterius, cùm eiuſ-
modi termini & illorum producibilitas ſint
diuerſi planè ordinis, & axioma iſtud *qui poteſt*
maius, poteſt & minus, ſit duntaxat verum de
iis, quæ ſunt *intra eundem ordinem*, & eun-
dem habent modum ſuæ productionis; nam
vbi aliqua potentia habet naturâ determina-
tum modum operandi, tunc illa non poteſt VIII.
eum tranſgredi.

Quæres tertiò: cur in rebus creatis ratio
principij productiui *quo* conueniat etiam na-
turæ producentis, non item diuinæ.

Reſpondetur, ideò in rebus creatis ratio-
nem *principij productiui quo* conuenire etiam
naturæ producentis, quia hæc eſt realiter diſ-
tincta, & ſaltem numero ab ea, quam termi-
nus productus accipit, & ſic ſaluatur in illa
ſufficiens ratio *principij quo etiam productiui*,
quoad hanc conditionem (puta diſtinctionem
realem inter principium productiuum & ter-
minum productum) requiſitam eſſentialiter,
quæ conditio non habet locum in diuina pro-
ductione, per quam eadem ſimpliciſſima nu-
mero natura, quæ eſt in producente commu-
nicatur producto.

Quæres quartò: cur ſubſiſtentiæ creatæ
non ſibi etiam vindicent rationem huius prin-

I. cipij proximè productiui, cùm ſint quædam A
perſonalitatum diuinarum ſeu ſubſiſtentia-
rum participationes.
Reſpondetur ſubſiſtentias creatas loquen-
do propriè eſſe quaſdam participationes di-
uinæ eſſentiæ, ſicut ſunt omnes creaturæ, in
eo tamen ſolo *quòd vltimò terminent ſubſtan-
tias, & eas reddant incommunicabiles*, corre-
ſpondere diuinis relationibus, vt ſunt loquen-
do propriè, *ſubſiſtentia*, ſub qua conſideratio-
ne relationes diuinæ ſuperiùs receuſitæ non
ſunt principium proximum producendi *ad
intra*.

ARTICVLVS VII.

Quid ſit formalis terminus potentia notionalis.

II. SIT hæc noſtra propoſitio. *Formalis termi- B
nus communicationis in diuina productione
eſt, pro generatione diuina, eſſentia communicata
ſub ratione actualis intellectionis, per eſſentiam;
pro proceſſione Spiritus ſancti eſt eadem eſſentia
diuina communicata ſub ratione volitionis & a-
moris: formalis autem terminus productionis,
vt hac condiſtinguitur à communicatione, eſt pro
prima proceſſione, hypoſtaſis Filij; pro ſecunda,
hypoſtaſis Spiritus ſancti.*
Probatur: illud eſt *formalis terminus* com-
municationis incluſæ in productione conſi-
derata *adæquatè*, quod formaliter ex *primaria
intentione* productionis & producentis cõmu-
nicatur termino producto: ſed eſſentia diui-
na ſub ratione *actualis intellectionis per eſſen-
tiam*, & vt eſt *vltima quaſi differentia diuini-*
III. *tatis*, communicatur ex vi generationis & C
primaria intentione eius & generantis ipſi
Filio: & eadem diuina eſſentia ſub ratione
volitionis, ſeu amoris ſimiliter communica-
tur Spiritui ſancto, vt oſtendimus agendo de
diuinis proceſſionibus: ergo diuina eſſentia
ſub hac vtraque ratione eſt *formalis* terminus
communicationis in productione diuinarum
perſonarum Filij & Spiritus ſancti.
Item is eſt *formalis* terminus alicuius pro-
ductionis, ad quem ipſa productio ex propria
ſua ratione tendit, & cui dat exiſtere: ſed acti-
ua generatio Patris diuini, *vt formaliter* eſt
productio, tendit ad hypoſtaſim Filij, eique dat
exiſtere; item ſpiratio actiua tendit ad hypo-
ſtaſim Spiritus ſancti, & dat ei exiſtere: ergo
hypoſtaſes Filij & Spiritus ſancti ſunt forma-
les termini ipſius vtriuſque diuinæ produ-
IV. ctionis. D
Hinc quia noſtro modo conſiderandi, il-
lud, cui aliquid communicatur, ſupponitur
communicationi, priùs etiam, noſtro modo
conſiderandi, hypoſtaſis Filij & hypoſtaſis
Spiritus ſancti ſunt productæ, tanquam *ter-
mini* ſuæ productionis, quàm diuina eſſentia
illis communicetur, ſeruatâ inter illas pro-
portione, quam intellectio & volitio habent
inter ſe.

A

AD QVÆSTIONEM XLII.

DISPVTATIO VNICA.

De æqualitate & ſimilitudine perſonarum diuinarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diuinæ perſonæ ſint ſibi æquales in ſubſtantia, duratione, potentia & perfectione.

NOTANDVM eſt duo eſſe ne- V.
ceſſaria *ad æqualitatem, & ſimi-
litudinem*; primum eſt, vt per- B VI.
ſonæ, quæ dicuntur ſibi inui-
cem æquales, & ſimiles, ſint rea-
liter diſtinctæ à ſe inuicem:
nam loquendo propriè vnum & idem non eſt
ſibi ipſi ſimile, ſed idem, vt etiam S. Hilarius
notat lib. 3. *de Trinitate*: alterum eſt, vt ha-
beant veram qualitatem, ſeu formam & quã-
titatem, in qua eiuſmodi ſimilitudo & æqua-
litas fundetur. Duplex autem à Philoſophia
diſtinguitur quantitas, vna *molis*, quæ ſolis re-
bus corporeis conuenit; altera *virtutis*, quæ
attenditur penes perfectionem rei. Duplex
item qualitas diſtinguitur, vna propriè dicta,
quæ eſt verum quoddam accidens, à quo qui-
dam dicuntur *quales*, vt Ariſtoteles definit in
prædicamento *qualitatis*, & quâ ſubſtantia
perficitur accidentariò, alia lato modo dicta,
C ſecundùm quam appellationem quælibet VII.
forma etiam ſubſtantialis nonnunquam à
Philoſophis appellatur *qualitas*: iam hîc eſt
tantùm quæſtio de æqualitate & ſimilitudine
fundata in *quantitate virtutis*, & in *qualitate*
ſumpta poſteriori modo. His præmiſſis ſit
Hæc propoſitio. *Perſonæ omnes diuinæ ſunt
æquales, & ſibi ſimiles in ſubſtantia, duratione,
perfectione, & potentia*: tota propoſitio eſt de
fide: nam habetur in ſymbolo ſancti Athana-
ſij, & paſſim in ſcripturis. Probatur *de ſimili-
tudine*, iis omnibus, quibus ſuprà docuimus
omnes diuinas perſonas ita eſſe conſubſtan-
tiales, vt habeant vnam & eandem numero
diuinam eſſentiam: ſimilitudo enim attendi-
tur penes conuenientiam in aliqua forma poſ-
ſeſſa à pluribus ſecundùm eandem ſuam ratio-
nem; at omnes tres perſonæ diuinæ habent
D eandem formam ſubſtantialem ſeu deitatem, VIII.
quæ vocatur ab Apoſtolo *forma*, vt animad-
uertimus; habent item & omnia eadem ſingu-
la attributa eſſentialia: ergo omnes perſonæ
diuinæ ſunt ſibi ſimiles ſimilitudine vnitatis
numericæ, ſicut etiam Pater & Filius, prout
diſtinguuntur à Spiritu ſancto, ſunt ſibi inuicẽ
ſimiles in eadem numero ſpiratione actiua:
vnde cùm hæc forma ſit in paucioribus perſo-
nis, quàm diuina eſſentia, & attributa eſſen-
tialia, fit, vt licet omnes diuinæ perſonæ ſint
æquè ſimiles intenſiuè ſimilitudine vnitatis
numericæ, non tamen æquè extenſiuè, cùm
hæc poſterior ſimilitudo ſit tantùm inter duas
perſonas, vt etiam intelligitur ex dictis ſuprà
de illa perfectione, quam diuinæ relationes
important.

I. Quòd autem præter hanc vtramque ſimilitudinem vnitatis numericæ, perſonæ diuinæ eliam non habeant vnitatis ſpecificæ, vel genericæ, ratione ſuarum perſonalitatum, & relationum, patet ex dictis ſuprà ad quæſtionem trigeſimam, vbi oſtendimus communitatem perſonæ reſpectu trium perſonarum diuinarum, non eſſe propriè vniuerſalem, ſed potiùs diuinas perſonas, quoad hoc eſſe ſibi quaſi diſſimiles.

Probatur item concluſio *de æqualitate perfectionis*, quia perfectio ſequitur eſſentiam: ergo vt eadem numero eſſentia eſt in omnibus perſonis diuinis, ſic etiam in illis omnibus eſt eadem numero perfectio, & ſic omnes ſunt coæquales.

Nec iis obſtat primò, quòd eorum, quæ ſpecie differunt, vnum ſit alio perfectius, & II. perſonæ diuinæ, earúmque relationes, ſint quaſi ſpecie diſtinctæ.

Hoc inquam non obſtat, quia quidquid ſit de veritate antecedentis eius, quam aliqui reuocant in dubium, eâ tamen admiſsâ perſonæ diuinæ non deſinét eſſe coæquales: nam iſtud intelligitur tantùm de his ſpecie, aut quaſi ſpecie differentibus, quæ non conueniunt in aliquo communi incluſo continente omnes omnium rerum perfectiones, cuiuſmodi eſt diuina eſſentia: ideóque cùm omnes perſonę diuinæ habeant illam eandem numero eſſentiam continentem omnes perfectiones, licet illæ perſonæ ſupponantur *quaſi ſpecie* differre ratione ſuarum perſonalitatum & relationum, non deſinent eſſe coæquales.

Nec obſtat ſecundò, quòd in prima perſona ſit potentia notionalis generatiua, quæ non III. eſt in aliis: item in prima & ſecunda potentia notionalis ſpiratiua, quæ non eſt in Spiritu S.

Hoc etiam non obſtat, quia omnipotentia propriè ſumpta ſeſe tantùm extendit ad res, quæ non habent abſolutam intrinſecam neceſſitatem: cuiuſmodi ſunt omnes creaturæ, vt Theologi docent cum S. Thoma, agendo de potentia Dei; vnde eſt aliquid abſolutum: & quando potentia generatiua Patris dicitur à S. Auguſt. lib. 3. *contra Maximinum* cap. 12. pertinere ad omnipotentiam, & Filius dicitus non generare, non quia *non potuit, ſed quia non oportuit*: ibi nomine *omnipotentia* intelligitur tantùm perfecta virtus generandi Filium, quæ primæ perſonæ conuenit, quatenus eſt Pater: ideóque licet Filius careat illâ, vt eſt formaliter notionalis, non propterea tamen eſt impotens, quia vt ſic nullo modo requiritur in IV. illo. Hinc quòd Filius in diuinis non generet, non prouenit ex impotentia, vel aliquo defectu, qui ſit in illo, ſed quia non cõueniebat ei: quẽ ſenſum relata Auguſtini ſententia tantùm facit, ſicut non poſſumus dicere de lapide, eum non videre, non quia non poteſt, ſed quia non oportet, id eſt eius naturæ non conuenit.

Nec eſt, quòd inſter aliquis, quòd Patres interdum dicant Filium quidem eſſe æqualem Patri, Patrem tamen non eſſe æqualem Filio, vt S. Chryſoſt. in cap. 1. epiſt. *ad Hebræos*, S. Auguſt. lib. 1. *de doctrina Chriſtiana* capite 5.

Tertium hoc inquam nihil facit, quia aliquid dicitur dupliciter eſſe æquale alicui; primò quatenus habet eandem omninò naturam, potentiam, & perfectionem cum illo: deinde quatenus producitur ad æqualitatem alterius, ſiue vt ſit ei æqualis; priorem modum, penes quem perfecta æqualitas attenditur, Patres citati admittunt, ſolúmque negant Patrem eſſe poſteriori modò æqualem Filio, quia eſt Pater improducibilis. V.

Tandem concluſio probatur *de duratione*, quia prioritas *à quo* principij, reſpectu ſui termini, non inducit anteceſſionem durationis, cùm non tollat coexiſtentiam principij & termini, ſed tantùm inducat prioritatẽ originis, quâ non obſtante omnes perſonæ ſunt ſibi inuicem coæternæ. Hæc autem æqualitas & ſimilitudo perſonarum diuinarum, licet ſit realis, non eſt tamen relatio realis, ſed rationis tantùm: quia proxima ratio non eſt diſtincta realiter in ipſis extremis à ſe inuicem realiter diſtinctis, quæ conditio ex communi doctrina Theologorum requiritur ad realem relationem inter duo realiter diſtincta. VI.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter diuinas perſonas aliquis realis ordo naturæ detur.

NOTANDVM eſt ordinem naturæ poſſe ſumi duobus modis: primò quatenus eſt idem, ac ordo naturalis, prout ſcilicet naturale eſt alicui principio communicare aliis ſuam naturam, cum aliqua habitudine producti ad producentẽ: iſte autem ordo vocatur *naturæ*, ex eo, quòd nõ ponatur liberè, ſed ex eo, quòd natura & conditio rei exigat illum. Deinde ordo naturæ ſumi poteſt, quatenus ſignificat vnum præſupponi alteri in exiſtendo, ſeu habere ſuam exiſtentiam, antequam aliud habeat ſuam. Hoc præmiſſo ſit VII.

Prima propoſitio. *Ordo naturæ ſumptus priori modo reperitur inter perſonas diuinas*. Ita S. Thomas hîc art. 3. Probatur: ordo iſte dicit tantùm vnam perſonam eſſe ab alia, & non econtrà: at Filius eſt à Patre, & non Pater à Filio, Spiritus ſanctus à Patre & Filio, & non Pater & Filius à Spiritu ſancto. Hinc rectè dicimus Patrem eſſe *primam perſonam*, Filium *ſecundam*, Spiritum ſanctum *tertiam*, quatenus diuinæ perſonæ ſeruant iſtum ordinem *originis*, qui ſi nullus eſſet, poſſemus indifferenter recenſere numerum illarum, incboando à Spiritu ſancto, & eum vocare *primam perſonam*, ſicut in magno numero poſſumus incipere enumerationem à quacumque vnitate voluerimus, eámque appellare primam, quod non licet facere nobis eodem modo in perſonis diuinis, & ordo ille ſeu prioritas *originis* vocatus etiam à S. Auguſt. lib. 3. *contra Maximinum* ordo *naturæ*, iuxta modum à nobis explicatũ. VIII.

Secunda propoſitio. *Ordo iſte datur etiã realis inter quamlibet actiuam originem diuinam & paſſiuam ſibi correſpondentem*. Probatur: actiuæ origines ſunt idem cum perſonis producentibus, item origines paſſiuæ ſunt idem cum procedentibus; at perſonæ producẽtes ſunt priores origine realiter perſonis procedẽtibus, vt patet ex dictis: vna autem actiua origo eſt tantùm prior ſecundùm rationem aliâ actiuâ, verbi gratiâ, quæ eſt per intellectionem, eſt tantùm ratione prior eâ, quæ eſt per volitionem.

Tertia propoſitio. *Poſterioritas originis etiã datur inter perſonas diuinas*. Probatur ex S. Baſilio lib. 1. *contra Eunomium*, vbi loquens de

I. perſonis dininis, ita ait *in his cauſam priorem* A
eſſe dicimus, poſterius antem quod ab illa eſt. Item ex Richardo *à S. Victore* lib. 6. *de Trinit.* cap. 6.

Probatur ratione: vbi ordo eſt talis, vt prima, ſecunda & tertia detur, ibi etiam poſterioritas reperitur, quia omne ſecundum eſt poſterius primo, & prius & poſterius dicuntur *relatiuè*: at rectè dicimus Filium eſſe ſecundam perſonam Triniratis, Spiritum ſanctum tertiã.

Nec obſtat, quòd correlara ſint ſimul. Hoc enim intelligitur tantùm de ſimultate durationis, quæ non impedit prioritatem & poſterioritatem originis.

Vltima propoſitio. *Ordo naturæ ſumptus poſteriori modo non datur inter diuinas perſonas*: eſt de fide ex ſymbolo S. Athanaſij, *& in hac Trinitate nihil prius aut poſterius*: vnde ſubiungit, *ſed omnes perſonæ ſunt ſibi coæternæ*, quo ſignifi-
II. cat prioritatem, & poſterioritarem iſtam, B
quam negat, eſſe tantùm durationis.

Probatur ratione: correlara ſunt ſimul *naturâ*, vnum non eſt alio poſterius aut prius: ſed diuinæ perſonæ ſunt formaliter ſibi inuicem correlatæ: ergo vna non eſt aliâ prior in exiſtendo, nec ex conſequenti datur ordo naturæ inter perſonas diuinas, poſteriori modo ſumptus.

Articvlvs III.

Vtrum circuminceſſio perſonarum detur in diuinis.

NOTANDVM eſt nomine *circuminceſſionis* nihil aliud intelligi apud Theologos, hoc loco, quàm exiſtentiam vnius perſonæ di-
III. uinæ in alia diuina perſona, & quaſi intimam C
& perfectiſſimam habitationem vnius diuinæ perſonæ in alia, quam Græci vocant *περιχώρησιν*, quatenus tres diuinæ perſonæ abſque vlla diuiſione ſubſtantiæ, & confuſione perſonarum habitant in ſeſe inuicem, ſeu reciprocè: de qua duo poſſunt quæri, primum an de facto detur, alterum, in quonam præcisè conſiſtat. Hoc prænotato ſit

Prima propoſitio. *Circuminceſſio, ſeu mutua & veluti circularis exiſtentia vnius diuinæ perſonæ in alia datur in diuinis*: hæc propoſitio eſt de fide; S. Ioan. 10. cap. & 14. ait Chriſtus Dominus *ego in Patre*, &c. item ex Patribus S. Hilario lib. 3. *de Trinitate*, S. Ambroſio lib. 1. *de fide* cap. 2. S. Auguſtino lib. 1. *de Trinitate* cap. 8. & epiſt. 174. S. Damaſceno lib. 1. *de fide orthodoxa* capite vltimo, & aliis ad
IV. citata teſtimonia ſcripturæ, & veritas huius D
propoſitionis patebit ampliùs explicatione eius formalis rationis, quam hæc circuminceſſio importat. Pro qua ſit hæc

Secunda propoſitio. *Hæc circuminceſſio propriè loquendo non conſiſtit in mutua præſentia, vel etiam cognitione diuinarum perſonarum, quatenus diuinæ perſonæ ſunt correlata, & vnum relatorum non cognoſcitur niſi & alterum cognoſcatur, vel vnum non eſt, niſi vbi eſt & alterum: nec item conſiſtit in eo, quòd perſonæ procedentes ſint per actus immanentes, & tam terminus actus immanentis, quàm ipſe actus immanens ſint in ſuo principio: ſed hæc circuminceſſio propriè & præcisè loquendo conſiſtit in eo, quod perſonæ diuinæ ita inter ſe diſtinguantur realiter quoad perſonalitates, vt tamen ſint omninò idem ſecundum diuinam eſ-*
A *ſentiam, quæ diuina eſſentia ſibi identificat omnes* V.
diuinas perſonalitates, & eſt tota in qualibet diuina perſona.

Probatur quoad ſingulas partes: quoad primam, quia hæc diſtinguũtur vnum *eſſe in alio*, & vnum *ſimul cognoſci cum alio*, vel etiam eſſe illi præſens: nam vnum *eſſe in alio* eſt eſſe intra illum, & Deus poteſt ponere duo corpora ſimul in eodem loco, ſine aliqua ſui penetratione, vel etiam plures Angelos, ita vt habeant mutuam ad ſe præſentiam, item ponere duo correlata, vel in eodem loco, vel in diuerſis locis, nec tamen vnum eorum erit propriè intra aliud, nec econtrà: ergo cùm ex Patribus citatis primâ propoſitione hæc circuminceſſio ſit perfectiſſima habitatio vnius perſonæ in alia, & econtrà, illa præcisè non conſiſtet in tali mutua præſentia diuinarum perſonarum,
B vel in earum connexione, quoad habendum VI.
cognitionem illarum.

Confirmatur: vnum correlatum eſt tantùm quoad præſentiam intellectus, vbi eſt alterum, quatenus non poteſt cognoſci, quin & alterum cognoſcatur, vt patet factâ inductione per omnia correlata: at hæc circuminceſſio dicit exiſtentiam actualem vnius perſonæ diuinæ habitantis intra aliam.

Deinde, quòd talis circuminceſſio non conſiſtat præcisè in eo, quòd duæ perſonæ procedentes ſint per actus immanentes, quorũ termini ſunt etiam intra ipſum ſuum principium, probatur: hæc circuminceſſio eſt mutua, & reciproca, comparatione ſingularum perſonarũ diuinarum, quatenus diuina quælibet perſona eſt realiter in aliis: & econtrà vnaquæque allarũ in illa, vt patet ex modo loquendi Chri-
C ſti Domini ſuprà, *ego in Patre & Pater in me eſt*, VII.
& ex Patribus citatis: at actus immanens & eius terminus ita ſunt, & habitant in ipſo producente principio, vt tamen ipſum principiũ non ſit, nec exiſtat, ſeu habitet realiter in ipſo actu, & ſuo termino, ſed tantùm quoad tendentiam, vt patet ex propria eorum conditione: ergo circuminceſſio perſonarum diuinarum non conſiſtit præcisè in eo, quòd duæ perſonæ procedentes ſint per actus immanentes, & tam actus immanentes, quàm eorum termini maneant in ſuo principio.

Vltima pars probatur ex eo, quòd Chriſtus Dominus ſuprà ita explicet hanc circuminceſſionem diuinarũ perſonarũ, vt dicat ſe eſſe in Patre, quia habet eſſentiam diuinam, & econtrà Patrem eſſe in ſeipſo Filio, quia eandẽ habet diuinitatem, cùm enim S. Philippus dixiſ-
D ſet ei, *oſtende nobis Patrem*, reſpondit, *qui vides* VIII.
me, videt & Patrem, nimirum quatenus qui nouit diuinitatem Filij, nouit etiam diuinitatem Patris, cùm hæc ſit vna & eadem vtriuſque: quæ expoſitio verborum Chriſti Domini probatur, tum ex eo, quòd ibidem eodem modo probet Patrem eſſe in ſe, ac probat ſe eſſe Deum, ſeu habere diuinam eſſentiam, nimirũ ex operibus miraculoſis, *non creditis, niſi quia ego in Patre, & Pater in me eſt, alioquin propter opera ipſa credite*: tum quia Chriſtus Dominus ait ibi Patrem manentẽ in ſeipſo Filio operari, quæ Chriſtus D. facit: at Patrem in Chriſto manentem operari, quæ Chriſtus Dominus facit, eſt eum ita habere eandem cum Chriſto Domino omnipotentiam, & ex conſequenti diuinitatem, vt ſimul cum illo ſit cauſa mira-

I. culorum eius. Tertiò, quia Chriſtus Domi-
nus cap. 10. S. Ioan. ſumpſit hæc duo (*ſe eſſe*
vnum cum Patre, & Patrem eſſe in ſe, & ſe eſſe
in Patre) pro vno & eodem, cùm enim dixiſ-
ſet Iudæis, *ego & Pater vnum ſumus*, quo ſe
aſſerebat Deum, & ſe eandem cum Patre ha-
bere diuinitatem, vt oſtenderet ſe verum di-
xiſſe, addidit, *vos dicitis: quia blaſphemas; quia*
dixi Filius Dei ſum, ſi non facio opera Patris mei,
nolite credere mihi. Si autem facio, & ſi non mihi
vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis &
credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre:
ergo cùm Chriſtus Dominus ibi probet quod
Iudæi negabant de illo, Iudæi autem negarent
eius conſubſtantialitatem cum Patre, & Chri-
ſtus D. illis probet ſe eſſe in Patre, Patrem eſſe
in ſe ipſo Chriſto, ſumit ibi pro vno & eodem
Patrem eſſe in Filio, Filium in Patre, & Patrem
II. *& Filium habere vnam & eandem eſſentiam.*
Confirmatur ex Patribus, quorum alij do-
cent Chriſtum Dominum ibi tradere ſe eſſe
conſubſtantialem ſuo Patri, ex eo, quòd Filius
eſt in Patre, & Pater in Filio, ſic S. Hilarius lib.
7. *de Trinitate*: alij Chriſtum Dominum ibi
docere diſtinctionem perſonarum diuinarum
cum vnitate eſſentiæ, ſic S. Baſilius hom. 27.
contra Sabellianos: alij ideò Patrem non poſſe
oſtendi ſine Filio, nec econtrà, quia vnum
ſunt, ſic S. Auguſtinus lib. 1. *de Trinitate* cap.
8. ergo tam ex modo loquẽdi Chriſti D. quàm
ex ipſa explicatione Patrum, circuminceſſio
perſonarum diuinarũ conſiſtit in eo, quòd om-
nes perſonæ habeant vnã & eandem numero
eſſentiam, saluâ perſonali earum diſtinctione.
Explicatur etiã ratione: vnam perſonam eſſe
in alia eſt eſſe intra illã ſaluâ perſonali ſuâ diſ-
III. tinctione: quia nihil dicitur eſſe in ſeipſo, &
alietas importat diſtinctionem: at vna perſo-
na diuina ſaluâ perſonali ſuâ diſtinctione non
poteſt eſſe in alia, niſi ratione diuinæ eſſentię,
quæ ei eſt eadem & communis cum aliis per-
ſonis diuinis, quatenus eo ipſo, quo ratione
iſtius eiuſdem eſſentiæ eſt in alia perſona, eſt
etiam ſecundùm illud omne, quod habet in
ſeipſa identificatum cum diuina eſſentia, ac
proinde cùm propria eius perſonalitas ſit idẽ
realiter cum ſua eſſentia diuina, vbicumque
diuina eſſentia erit, ibi etiam erit & propria
eius perſonalitas; ergo cùm eſſentia diuina
Filij ſit in Patre, quia eſt eadem, etiam per-
ſonalitas Filij erit in Patre, & econtrà: & ſi-
militer philoſophandum eſt de Spiritu ſancto;
ſicque totus Pater eſt in Filio, & in Spiritu
ſancto, totus Filius in Patre & Spiritu ſancto,
IV. & totus Spiritus ſanctus in Patre & Filio, vt
etiam S. Fulgentius ait libro *de fide* ad Petrum
capite primo, & Eccleſia canit in hymno *ad*
Laudes feria ſecunda.
Relatio autem, quam hæc circuminceſſio
importat, eſt tantùm rationis, ſiue attendatur
penes eſſentiam, cùm hæc ſit vna & eadem in
omnibus extremis correlatis, ſiue attendatur
penes relationes perſonales, quia licet illę ſint
diſtinctæ realiter à ſe inuicem, non tamen vt
per circuminceſſionem ſunt in extremis cor-
relatis; non enim filiatio, quæ eſt in ſecunda
perſona, quatenus eſt in illa, poteſt dici alia
eſſentialiter ab ea, quæ eſt in Patre per cir-
cuminceſſionem, ſed eadem, cùm ſit in illo ra-
tione identitatis, quam habet cum eſſentia di-
uina, & aliàs tot eſſent filiationes realiter diſ-
A tinctæ, quot ſunt diuinæ perſonæ, & ſic de V.
aliis relationibus perſonalibus, quod aſſerere
eſt hæreticum: ergo relatio, quam importat
circuminceſſio, eſt tantùm rationis.

AD QVÆSTIONEM XLIII.

DISPVTATIO VNICA.

De miſſione perſonarum diuinarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid ſit miſſio, an æterna, vel temporalis, & quibus perſonis diuinis competat.

B QVIA miſſio perſonarum diui- VI.
narum eſt aliquid medium in-
ter ea, quæ in diuinis ſunt *ad*
intra, & ea quæ ſunt *ad extra*,
quatenus importat emanatio-
nem vnius perſonæ ab alia, &
habitudinẽ ad aliquem effectum productum
in tempore, vt patebit ex definitione eius:
ideò ſanctus Thomas explicatis iis, quæ tan-
tùm pertinent *ad intra* in myſterio Trinitatis,
antequam agat de iis, quæ ſunt purè ad extra,
& ſpectant ad creaturas, agit de miſſione per-
ſonarum diuinarum.
Miſſio autem definitur, *vnius perſonæ diui-*
næ ab alia perſona diuina, vel ab aliis duabus pro-
ceſſio, cum habitudine ad aliquem effectum tem-
poralem, ratione cuius perſona miſſa incipit eſſe
nouo quodam modo, quo anteà non erat in crea-
C *turis.* Ita S. Thomas hîc & alij communiter. VII.
Probatur ex Scripturis, in quibus Chriſtus
Dominus ſic explicat ſuam miſſionem: S. Ioan.
16. cap. *exiui à Patre & veni in mundum*, prio-
ri parte explicat ſe proceſſiſſe à Patre, poſte-
riori ſignificat ſe per incarnationem factam in
tempore veniſſe in mundum, ratione cuius
incarnationis fuit in mundo, nouo & ſpeciali
modo, ſcilicet per vnionem hypoſtaticam, ſe-
cundùm quam anteà non erat: ſic tradunt S.
Hilarius lib. 8. *de Trinitate*, S. Auguſtinus lib.
1. *de Trinit.* cap. 10. lib. 2. cap. 5. lib. 4. cap. 20.
Probatur etiam ratione: miſſio importat ali-
quem exitum miſſi à mittente, vt etiam ipſum
nomẽ ſonat; ſed in diuinis nullus alius exitus
vnius perſonę ab alia poteſt admitti, quàm per
emanationem vnius ab alia; non enim poteſt
eſſe exitus *per imperium*, cùm ille ſit inferio-
D ris reſpectu ſuperioris, & omnes perſonæ di- VIII.
uinæ ſint æquales; nec item poteſt eſſe exitus
per modum *conſilij*, & directionis, cùm nulla
perſona diuina indigeat conſilio & directio-
ne, quia habet omnimodam ſcientiam, bo-
nitatem, & ſapientiam; non eſt item hic exi-
tus per modum *obſecrationis*, hic enim modus
derogat æqualitati perſonarum diuinarum,
cùm deprecatio denotet inferioritatem in de-
precante, vel egeſtatem & dependentiam ab
illo, quem rogat: non item hæc miſſio eſt ad
aliquem locum, in quo non erat qui mitti-
tur, ſicut ſagitta mittitur à ſagittario, quia
omnes & ſingulæ perſonæ diuinæ ſunt vbique
locorum: ergo reſtat, vt hic exitus ſit per pro-
ceſſionem, & originem ab eo, à quo mittitur:
& hoc aptè; nam & apud prophanos auctores

I. verbum *mittere* ſæpè idem ſonat, ac produce-
re, ſic dicunt arborem *mittere radices, ramos,*
folia, flores & fructus, nimirum illa omnia
producendo.
Deinde, quòd hæc miſſio præter hunc exitū
importet aliquid factum in tempore, ratione
cuius miſſus ſeſe habeat nouo modo, patet ex
Apoſtolo *ad Galatas* 4. ſic dicente: *vbi venit*
plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum fa-
ctum ex muliere, id eſt incarnatum: item ex eo,
quòd cap. 2. Actuum, vbi agitur de miſſione
Spiritus ſancti, multi noui effectus deſcribun-
tur, ratione quorum Spiritus ſanctus nouo &
alio modo quàm antea, ſeſe habuit circa A-
poſtolos, & alios ibi congregatos.
Hinc ratione prioris conditionis, Pater,
quia à nullo procedit, non poteſt propriè mit-
ti, ſed Filius à ſolo Patre, & Spiritus ſanctus
II. à Patre & Filio, vnde quando Chriſtus Do-
minus, Iſaiæ 48. dicitur *miſſus à Spiritu ſancto,*
id non intelligitur de Chriſto vt Deo, ſed vt
homine, quatenus eſt miſſus à tota Trinitate
ad prædicandum Euangelium, quæ miſſio eſt
per imperium: & quando aliqui Patres, vt S.
Gregorius Nyſſenus oratione *de deitate Filij*
& Spiritus ſancti, S. Chryſoſtomus homiliâ *de*
Spiritu ſancto, negant Filium & Spiritum ſan-
ctum mitti, id tantùm intelligunt de ea miſ-
ſione, quæ fit, vel per imperium, vel cum ali-
qua ex enumeratis imperfectionibus, quas ſu-
periùs excluſimus à diuina miſſione, vt facilè
intelligitur ex iis, quæ iidem Patres ibi ſubii-
ciunt. Ratione verò poſterioris conditionis,
quia illa ponitur tantùm in tempore, fit, vt
hæc miſſio dicatur ſimpliciter *temporalis*, cùm
ſola præordinatio miſſi non dicat realem miſ-
III. ſionem, ſed quando habet talem ſuum exitum
à mittente, qualem ratio miſſionis poſtulat,
ideóque, cùm hæc miſſio non ſit quicumque
exitus ab alio per originem, ſed exitus cum ha-
bitudine ad aliquid factum in tempore, ratio-
ne cuius perſona miſſa habet ſe nouo quodam
modo, fit, vt hæc miſſio ſit ſimpliciter dicenda
temporalis, & ſi Patres dicant aliquando miſ-
ſionem eſſe æternam, id tantùm intelligunt
ratione prioris habitudinis, quam miſſus ha-
bet ad mittentem, quatenus procedit ab eo
per originem, quod ei ab æterno conuenit.
Ita autem æterna proceſſio & temporalis
operatio intrinſecè includuntur in diuina miſ-
ſione, vt tamen, ſi inter ſe comparentur, ita ſe-
ſe habeant, quòd æterna proceſſio, quia ex ſe
eſt indifferens, vt contrahatur, vel non con-
trahatur per operationem temporalem, ma-
IV. nifeſtatiuam perſonæ miſſæ, habeat ſe veluti
materialiter: temporalis autem operatio qua-
tenus illam determinat *quaſi formaliter*, quia
determinatiuum, vt comparatur cum deter-
minabili, ſeſe habet apud Philoſophos tan-
quam formale & determinabile materialiter
& præſuppoſitiuè, vt patet in compoſito phy-
ſico.

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit miſſio.

PRIMA propoſitio. *Miſſio alia eſt viſibilis,*
alia inuiſibilis, illa eſt viſibilis, quæ fit cum
ſigno viſibili, ſeu cuius effectus temporalis mani-
feſtatur aliquo ſenſibili ſigno; talis fuit miſſio
Spiritus ſancti ſupra Chriſtum Dominum in for-
A *ma columba; item miſſio Spiritus ſancti ſupra* V.
Apoſtolos in die Pentecoſtes: ea cenſetur inuiſi-
bilis, cuius temporalis effectus nullo ſenſibili ſigno
manifeſtatur. Ita omnes communiter, & pro-
batur: miſſio rectè diuiditur ex parte effectus,
quem connotat: ergo cùm omnis effectus,
quem poteſt connotare, ſit viſibilis, aut inui-
ſibilis, rectè diuiditur in viſibilem & inuiſi-
bilem.
Secunda propoſitio. *Viſibilis miſſio poteſt*
ſubdiuidi in eam, quæ tantùm eſt ad apparendum
in ſigno ſenſibili, & in eam, quæ eſt etiam ad ſub-
ſiſtendum in illo.
Probatur: miſſio etiā rectè diuiditur ex mo-
do, quo perſona miſſa ſeſe habet ad ſignū ſen-
ſibile in ordine ad miſſionem, ſed perſona miſ-
ſa aliquando, & ferè ſemper, ſeſe tantùm ha-
bet vt apparens ſub tali ſigno, vt videre eſt in
B miſſionibus enumeratis; aliquando verò vt VI.
etiam faciat formaliter ſubſiſtere ſignum il-
lud ſenſibile, vt in miſſione Verbi diuini per
Incarnationem, quatenus ſibi vniuit hypoſta-
ticè totam humanitatem.
Tertia propoſitio. *Quando viſibilis miſſio eſt*
tantùm ad apparendum, tunc res illæ, ſub quibus
perſona miſſa apparet, ſunt tales de facto, quales
apparent, ſcilicet quando res illæ ſunt valde im-
perfectæ, quando autem ſunt magis perfectæ, tunc
licet ſint aliquæ res veræ, & non tantùm per ima-
ginem, attamen non ſunt tales ſecundùm verita-
tem rei, ſed tantùm quoad apparentiam.
Prior pars probatur: corpora apparentia
ſolent componi ex rebus valdè imperfectis,
verbi gratiâ, ex vaporibus, ex variis partibus
aëris condenſatis inter ſe: ergo cùm res illæ,
ſub quibus perſona miſſa apparet, ſint valdè
C imperfectæ, erunt tales, quales apparent. VII.
Poſterior pars probatur ex eo, quòd tale
ſignum eſt tantùm ad apparendum: ergo cùm
finis iſte tam benè obtineatur, quando ſignum
ſenſibile eſt tantùm apparenter tale, nec eſt
vlla neceſſitas creandi aliquid de nouo, vel
afferendi aliunde res iſtas, & præterea earum
diſparitio facilè poſteà agnoſcatur; fit, vt res
illæ non ſint tales in veritate, quales exteriùs
apparent.
Hinc nubes, ſub qua Spiritus ſanctus appa-
ruit in Transfiguratione, fuit vera nubes, &
ſic de aliis ſimilibus; econtrà columba appa-
rens in baptiſmo Chriſti Domini, item ignis
& linguæ apparentes ſupra Apoſtolos in die
Pentecoſtes, non fuerunt veræ linguæ, vt ſan-
ctus Auguſtinus docet epiſtolâ centeſimâ ſe-
cundâ. Neque propterea aliqua ibi interue-
D nit deceptio, cùm eiuſmodi repræſentatio VIII.
non ordinetur à Deo, vt res, ſub quibus fit,
cognoſcantur eſſe tales in ſe, quales apparent
exteriùs, ſed tantùm, vt aliquid ſignificent,
quemadmodum Patres explicāt interpretan-
do ſingulas partes eiuſmodi apparitionum.
Et licet hæc viſibilis miſſio aliquando fiat
ſecundùm aliquod donum *gratiæ gratum fa-*
cientis, quod tunc conferatur, id tamen non
eſt abſolutè neceſſarium: certum enim eſt
Chriſtum Dominum, non tunc accepiſſe gra-
tiam ſanctificantem, vel aliquod eius au-
gmentum, quando Spiritus ſanctus deſcendit
ſupra illum, in ſpecie columbæ, ſed ſignifi-
cabat illam plenitudinem gratiæ, quam ha-
bebat à primo inſtanti ſuæ conceptionis; vn-
de rectè intelligitur, quòd ſanctus Thomas

I. ait hâc quæſtione viſibilem miſſionem referri ad eum finem, vt inuiſibilis manifeſtetur; nam poteſt fieri manifeſtatio miſſionis inuiſibilis iam peractæ.

Articvlvs Vltimvs.

Vtrum effectus miſſionis inuiſibilis debeat eſſe neceſſariò gratia ſanctificans, vel eius augmentum.

Sensvs articuli eſt, an tunc tantùm fiat miſſio inuiſibilis, quando datur gratia ſanctificans, vel aliquod eius augmentum. Negat Gregorius Ariminenſis primo ſentent. diſt. 14. negat item Caietanus hîc articulo tertio cum nonnullis aliis; contra quos

II. Sit hæc propoſitio. *Inuiſibilis miſſio perſonæ fit tantùm, quando datur gratia ſanctificans, vel aliquod eius augmentum.* Ita ſanctus Thomas hîc articulo tertio, & probatur primùm ex ſacris Scripturis, quæ dum loquuntur de miſſione inuiſibili alicuius diuinæ perſonæ, ſemper dicunt perſonam miſſam habitare per gratiam ſanctificantem in eo, ad quem fit miſſio, vt S. Ioannis 14.

Deinde ratione: ad formalem rationem miſſionis requiritur, vt perſona miſſa ſit in eo, ad quem mittitur, nouo ſpeciali quodam modo, ita ſpectante ad ſupernaturalem ordinem gratiæ, vt ratione talis effectus dicatur manere, & habitare in illo, vt in templo, tanquam res poſſeſſa, & quâ is, ad quem fit iſta miſſio, fruatur, vt patet ex citato loco S. Ioan. ex cap. 5. *ad Romanos*, ex cap. 3. 1. *ad Corinthios: neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis:*

III. atqui nulla ex perſonis diuinis eſt hoc ſpeciali modo in aliquo homine, niſi quatenus gratia ſanctificans ei infunditur, vel augetur. Non enim eſt in illo per iuſtificationem ſolâ extrinſecâ Dei beneuolentiâ peractam, vt vult Gregorius Ariminenſis loco citato, quia in tali hypotheſi perſona miſſa nihil reale & intrinſecè exiſtens in iuſtificato operatur, nec eſt aliter in illo, quàm eo modo, quo iuxta ordinem naturalem eſt in omnibus rebus, ſcilicet per *eſſentiam*, & *præſentiam*, & *potentiam*. & talis iuſtificatio habet potiùs rationem cuiuſdam remiſſionis, quàm collationis alicuius doni. Non item aliqua ex perſonis diuinis eſt hoc ſpeciali modo per fidem informem, vt vult Caietan. loco citato, quin potiùs ſacræ Litteræ negant Deum habitare in hominibus fidem tantùm informem habentibus, Sap. 1.

IV. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.* Non item per ſolas gratias gratis datas, vt eſt etiam prophetia, donum linguarum, miraculorum, Chriſtus enim Matth. 7. ita ait, *multi in illa die dicent, in nomine tuo prophetauimus, & quibus confitebor, quia non noui vos, diſcedite à me.* Nec denique aliqua perſona diuina eſt nouo modo in beatis, quando Deus eis reuelat aliquid de nouo, vt volunt nonnulli, quia eiuſmodi reuelationes cenſentur eis, vt in tali ſtatu conſtitutis connaturales, fiuntque ex vi illius præſentiæ, quam Deus iam habet in illis, vt ſuis amicis, & ſeipſo clarè viſo iam planè fruentibus.

Econtrà quando datur habitualis gratia ſanctificans, perſona, quæ tunc dicitur mitti, habitat ſpeciali modo perfectiori, quo anteà non erat, vt patet ex locis Scripturæ citatis, quatenus non tantùm eſt in illo, vel per habitum *gratiæ*, & *fidei*, vel per *affectum*, quomodo res amata & cognita eſt in amante & cognoſcente, ſed etiam per ſpecialem realem præſentiam rei amatæ cum amante, quæ ſpecialis realis præſentia conſiſtit in eo, quòd ſi per impoſſibile Deus, vel aliqua ex eius perſonis non eſſet præſens ſubſtantialiter ratione ſuæ immenſitatis animæ eius, ad quem mittitur, attamen ratione habitualis gratiæ, quæ tunc confertur, fieret ei realiter & ſubſtantialiter præſens; amor enim Dei per hanc gratiam eſt perfectiſſimus, & proinde cùm ex S. Thom. 1. 2. quæſt. 28. art. 1. amor perfectiſſimus requirat perfectiſſimam coniunctionem amantium inter ſe, perſona miſſa erit ſpeciali modo realiter & ſubſtantialiter in eo, ad quem mittitur. VI.

Similiter quando datur augmentum gratiæ, Deus ex vi talis augmenti incipit eſſe de nouo in iuſto, quia ille gradus gratiæ ita eſt ex ſe efficax, vt ſi homo non eſſet iuſtus, tunc illum faceret iuſtum, & ex conſequenti Deum modo illo ſpeciali nunc explicato ſubſtantialiter præſentem: faceret pari modo, dum quis poſt mortem accipit gloriam, cùm enim gloria ſit conſummatio gratiæ ſanctificantis, & Deus incipiat eſſe in beato per claram viſionem, & amorem beatificum, quomodo non erat anteà in illo, hæcque gloria ſit aliquod augmentum extrinſecum ſanctificantis gratiæ, fit, vt tunc miſſio inuiſibilis rectè dicatur ad illum fieri.

Ex his ſequitur nunquam *inuiſibiliter* am perſonam mitti, quin & alia, quæ poteſt mitti, mittatur, & perſonas, quæ poſſunt mitti, VII. nunquam mitti, quin etiam ſimul prima perſona detur. Prior pars patet: diuinæ perſonæ, quæ poſſunt mitti, ita ſunt in ratione miſſionis connexæ, ſicut ſunt dona & effecta, ratione quorum dicuntur mitti, vt intelligitur ex definitione miſſionis; atqui gratia ſanctificans, ratione cuius Spiritus ſanctus mittitur, habet in viatoribus neceſſariam connexionem cum dono fidei infuſæ, ratione cuius Filius dicitur mitti *inuiſibiliter*: ergo &c. quia tamen hæc miſſio Filij ordinatur ad ſtabiliendam amicitiam creaturæ intellectualis cum Deo, & amor & donum conueniunt Spiritui ſancto; ideò hæc miſſio ſoli Spiritui ſancto tribuitur. Poſterior item pars patet ex illo Ioan. 14. *ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*, & Patribus ibi. Deinde ratione: donatio hæc & aduentus diuinarum perſonarum fit ratione alicuius doni ſupernaturalis ipſi iuſto inhærentis, & ratione intimæ amicitiæ, quæ eſt inter perſonam miſſam, & eam, ad quam mittitur: atqui donum eiuſmodi eſt ab omnibus perſonis diuinis, quia eſt opus ad extra, & repugnat aliquem eſſe amicum vni perſonæ diuinæ, & non aliis: igitur dum aliqua perſona diuina inuiſibiliter mittitur, donatur ſimul & prima perſona Trinitatis, ſicque tota Trinitas illo ſpeciali modo ſuperiùs explicato habitat in iuſtis hominibus. VIII.

Et hæc de tremendo ſacroſanctæ Trinitatis myſterio dicta ſufficiant.

DE ANGELIS.

I. CVM in Deo duplex diſtinguatur fœcunditas, vna *ad intra*, comparatione diuinarum perſonarum, altera *ad extra*, quæ ipſas creaturas, tanquam proprium ſuum terminum, reſpicit; idem ſanctus Thomas priori explicatâ, exorditur poſteriorem à conſideratione ſubſtantiarum Angelicarum, quippe quæ ex omnibus creaturis ad ordinem naturæ ſpectantibus, ſunt ipſi Deo ſimiliores: & licet priùs agat de earum ſubſtantia, exiſtentia in loco, motu, cognitione, & nonnullis alijs eiuſmodi, quàm de earum productione, cùm eam ſolùm diſcutiat quæſtione ſexageſimâ primâ; quia tamen primum, quod quæritur de re, eſt ipſum eius nomen, & exiſtentia rei, ſi re-
II. uocetur in dubium, priùs eſt probanda, ne aliàs fruſtrà ſuſcipiatur diſputatio: ea propter nos & ſignificationem huius nominis *Angelus*, item quàm ſit certum dari Angelos, vbi & quando ſint creati, priùs expendemus; deinde eorum naturam & perfectiones cum eodem Doctore inueſtigabimus.

AD QVÆSTIONEM L.

DISPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia Angelorum.

ARTICVLVS I.

III. *Varia huius nominis* Angelus *acceptio.*

DVæ ſunt generales huius nominis *Angelus* ſignificationes, prior, quæ iuxta ſuam notationem à verbo Græco *ἀγγέλλω*, quod eſt *nuntio*, deriuatâ, idem eſt, ac *nuncius, legatus*, quomodo eſt potiùs nomen officij, quàm naturæ, vt docent ſanctus Hilarius libro quinto *de Trinitate*, ſanctus Auguſtinus in Pſalmum 103. & alij plures, dum hunc iſtius Pſalmi verſiculum, etiam ab Apoſtolo *ad Hebræos* primo capite explicatum exponunt, *qui facis Angelos tuos ſpiritus*, ita vt ordo verborum ſit inuerſus, & ſenſus ſit iſte, qui eos, quorum natura & ſubſtantia eſt ſpiritalis, facis tuos nuntios, & man-

A datorum tuorum executores, vt etiam explicat Apoſtolus loco nunc citato, dum inte Chriſtum & Angelos id ponit diſcriminis quòd illi ſint tantùm ſpiritus adminiſtratori, Chriſtus verò Filius Dei; hinc quicumque e parte Dei nuntiant aliquid hominibus, ſat frequenter in ſacris Litteris appellantur *Angeli*, ſic Chriſtus Dominus, & S. Ioan. Baptiſta 3. cap. Malach. vocantur *Angeli*, ſic Epiſcopi cap. 2. Apocalyp. ſic ſacerdotes Malach 2. & plures alij: econtrà qui mouentur à diabolo, vt fructum prædicationis & Euangel impediant, aut quid ſimile boni ſupernaturalis, dicuntur etiam *Angeli diaboli*, vt Matth 25. *qui paratus eſt diabolo & angelis eius.*

Poſterior generalis ſignificatio huius nominis eſt, quâ ſignificat ſubſtantiam ſpiritalem, ſiue illa ſit de numero beatorum, qu
B nunquam peccauerunt, ſiue ſit de numer damnatarum, & cuiuſcumque ſit hierarchia ſic Pſalmo octauo, *minuiſti eum paulo minus a Angelis*, id eſt, hominem feciſti paulò inferiorem ipſâ ſubſtantiâ immateriali, ſeu intelligentiâ; & hæc acceptio eſt aliâ communior i ſacris Litteris, immò aliquando magis ſtrict ſumitur pro ea tantùm ſubſtantia ſpiritali quæ eſt vltimæ Hierarchiæ, & adeò vel a noſtram cuſtodiam deputatur, vel ad al circa homines, & alias creaturas facienda, ſi Matth. 18. ait Chriſtus Dominus, *Angeli eoru ſemper vident faciem Patris*, id eſt, ſubſtanti illæ ſpiritales, quibus cuſtodia infantium e commiſſa; (vt ad illum locum Patres expl cant) & hæc ſignificatio extenditur etiam a malos illos ſpiritus, quibus ſuperiores ſpiriti
C maligni vtuntur ad nos pertrahendos ad pe catum. Quando verò hoc nomen ſumitur p malignum ſpiritu, habet vt pluri mùm aliqua particulam ſibi annexam, quæ denotet tur illud accipi pro damnatis illis ſpiritibus, vt c tato loco S. Matthæi, & alibi.

Habet & hæc ſpiritalis ſubſtantia alia qua dam nomina, etiam apud prophanos aucto res, vt quòd vocetur *intelligentia* ab Ariſtot le, & aliis pluribus, ex eo, quòd ſit purè i tellectualis, vel etiam in intelligendo ſit ſ perior homine: item vocatur *dæmon*, id e ſciens, dæmones enim, inquit ſanctus Aug ſtinus libro nono *de Ciuitate Dei* capite vig ſimo, dicti ſunt *quaſi ſcientes*: & quamqua apud veteres prophanos hoc nomen ſumat promiſcuè, tam pro bonis ſpiritibus, quàm p malis, vt ex Porphyrio notat Euſebius Cæſ

I. rienſis lib. 4. *de præparatione Euangelica* cap. 6. & 11. attamen in ſacris Litteris, Patribus, & Catholicis ſcriptoribus ſemper ſumitur pro malo ſpiritu, vt eodem lib. cap. 5. notat Euſebius & S. Aug. lib. 9. *de Ciuitate Dei* cap. 19. vnde ſequenti cap. 23. ait nomen *dæmon*, ita eſſe deteſtabile, vt hoc modis omnibus à ſanctis Angelis nos remouere debeamus.

Cæterum in præſenti tractatu vſurpamus hoc nomen *Angelus* in poſteriori ſua ſignificatione, ſcilicet pro ſubſtantia ſpiritali, ſeu intelligentia, cuiuſcumque illa ſit ordinis, ſiua hierarchiæ, ſiue etiam ſit damnata, ſiue beata, quatenus hoc nomen *Angelus* eſt nomen naturæ & ſubſtantiæ ſpiritalis ſecundùm vſum Scripturæ & Patrum, éſtque commune tam malis, quàm bonis Angelis.

II. ARTICVLVS II.

Quàm certum ſit dari Angelos.

DVPLEX diſtinguitur certitudo cognitionis, quantum ſpectat ad præſentem difficultatem, vna *fidei*, altera *rationis puri naturalis*, ſiue à priori, ſiue à poſteriori, & de hac vtraque mouetur præſens quæſtio..

Sadducæi inter Iudæos cùm omnem ſpiritum negarent, vt intelligitur ex capite 23. Actuum, negarunt conſequenter dari Angelos, quia vt inquit S. Thomas hîc art. 3. non diſtinguẽtes inter ſenſum & intellectum, exiſtimarunt nihil eſſe in mundo, niſi quod ſenſu & imaginatione poteſt percipi, nec frequẽs illa mentio Angelorum in Pentateucho vt Geneſ. 16. 19. 24. Exod. 22. 23. & alibi, eos

III. dimouit ab iſta hæreſi, ita enim admittebant Pentateuchum, vt iſtis locis, & aliis ſimilibus non intelligerẽt nomine *Angeli* aliquam ſubſtantiam ſpiritalem, ſed vel occultas quaſdam inſpirationes, quibus quaſi nunciis Dei homines admonerentur diuinæ voluntatis, vel vim aliquam naturalem, vel ſupernaturalem, quâ Deus vtitur ad aliquid efficiendum, quam in ſignificatione aliquando ſumi in ſacris Litteris notat S. Iuſtinus Martyr *in Tryphone*. Eandem hæreſim circa annum Chriſti Domini 52. ſequutus eſt quidam Doſithæus nomine, vt ex Philaſtrio refert Prateolus lib. 4. *de hæreſ.* hæreſi 16.

His tamen non obſtantibus, ſit iſta noſtra prima propoſitio. *De facto dantur Angeli ſeu ſubſtantiæ aliquæ intellectuales, ſiue illæ ſint aliquomodo corporea, ſiue non*, quâ de re poſteà.

IV. Propoſitio eſt de fide ex pluribus Scripturæ locis, in quibus fit mentio Angelorum, tanquam perſonarum, quarum dicta & facta deſcribuntur, vt locis ſuprà citatis ex Geneſ. Exodo, lib. Tobiæ, Danielis, & nouo Teſtamento, vt quando dicuntur apparuiſſe mulieribus, iíſque loquuti in reſurrectiona Domini: item ex Conciliis, vt Lateranenſi ſub Innocentio III. & refertur extra de ſumma Trinit. cap. *firmiter*, vbi definit Concilium ſubſtantiam ſpiritalem fuiſſe à Deo creatam, quam ibi diſtinguit ab homine.

Neque Sadducæi, vel alij eorum fautores debent vim facere in eo, quòd Moyſes in Geneſi, explicando creationem vniuerſi non meminerit Angelorum. Nam eius intentio fuit explicare tantùm creationem rerum ſenſibi-

A lium, vt doceret eas eſſe creaturas, & Iudæos ad idololatriã valde propenſos ab earum cultu ad cultum veri Dei retraheret, vt docent S. Baſilius lib. *de Spiritu ſancto*, S. Chryſoſt. hom. 3. *in Geneſ.* S. Hieron. epiſt. 109. Tandem probatur noſtra concluſio ex Patribus, quorum teſtimonia fusè refert Coccius tomo 1. *Theſauri Catholici* lib. 4. art. 1. & ſequentibus. V.

Secunda propoſitio. *Angeli ſecundùm ſuam naturam conſiderati ſunt in gradu intellectuali perfectiores ipſo homine ſecundùm ſuam naturam conſiderato.* Propoſitio hæc videtur eſſe de fide, tum propter illud Iob. 41. de diabolo, *non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei*, vnde cùm hoc intelligatur de virtute naturali Angeli, & hæc ſit proportionata naturæ eius, debet illa eſſe longè perfectior humanâ naturâ: tum etiam propter illud Pſal. 8. *minuiſti*

B *eum paulò minus ab Angelis*, quod etiamſi S. Paulus *ad Hebræos* 2. cap. explicet de Chriſto Domino, ita tamen illud de eo intelligit, vt velit Chriſtum fuiſſe paulò minorem Angelis, propter conditionem naturæ humanæ, quam Verbum aſſumpſit: & quòd hæc comparatio hominis non fiat ad Deum, vt volunt nonnulli, legentes loco particulæ, *ab Angelis, à Deo*, ſed ad ipſas ſubſtantias, quas vocamus Angelos, patet ex eo, quòd Pſalmiſta dicat hominem illum fuiſſe *paulò minus, minoratum*: at homo quoad perfectionem non paulò, ſed longè minor eſt Deo, & docet Genebrardus ad illum verſiculum, Hebraicam particulam huic noſtræ Latinæ *Angelis* ibi correſpondentem ſignificare Angelos. VI.

Patrum item teſtimonia pro hac noſtra concluſione congerit Ioannes Arboreus libro

C primo *Theoſophiæ* capite 3. & etiam Coccius ſuprà: & quamquam nonnulla ex iſtis teſtimoniis procedant de donis ſupernaturalibus gratuitò conceſſis Angelis, non proptereà tamen obſtant veritati noſtræ propoſitionis, quia ex S. Thom. infrà quæſt. 62. art. 6. & ex Patribus ibi citandis, Angeli liberaliter conſequuti ſunt à Deo gratiam, iuxta perfectionem ſuorum naturalium, homines verò non item: ergo quemadmodum maior gratia fuit collata ſancto Michaëli, & nonnullis aliis Angelis, quàm vlli puro homini, exceptâ beatiſſimâ Virgine, ita etiam illorum natura longè excedit in perfectione naturam hominis. Adde quòd pleraque iſtorum teſtimoniorum procedunt de ſola naturali conditione vtriuſque naturæ. VII.

Tertia propoſitio. *Licet probari non poſſit*

D *aliquâ efficaci ratione naturali à priori dari Angelos, poteſt tamen oſtendi congruum eſſe illos dari; & cuilibet ſapienti & cordato homini poteſt probari ſufficienter dari Angelos, ratione deſumptâ à quibuſdam magorum & energumenorum operibus.* Tres ſunt partes propoſitionis. Prima probatur: omnis ratio à priori eſt per cauſam: at nulla poteſt excogitari cauſa, quæ neceſſariò cauſet ipſum Angelum. Non Deus, quia Angelus eſt aliquod opus ad extra, in quo producendo Deus eſt maximè liber, multáque poteſt, quæ tamen non facit. Non item poteſt exiſtentia Angeli aſſignari, quia exiſtentia eſt ſoli Deo intrinſeca, ſeu ſolus Deus habet intrinſecam neceſſitatem exiſtendi. Nec poteſt etiam probari ex ipſo fine vniuerſi, qui eſt communicatio perfectionum, quæ ſunt in VIII.

I. Deo. Nam quau do communicatio perfectio-
num, quæ ſuni in agente, fit ex plena eius li-
bertate, & penes ſimilitu dinem quandam, ſo-
lummodò analogam, tunc non eſt neceſſe, vt
aliqui effectus dentur, qui habeãt omnes per-
fectiones poſſibiles, ſecundùm gradum perfe-
ctiſſimum, quo poſſunt cõmunicari, aliàs enim
agens iſtud non eſſet ampliùs liberum, & po-
ſità in Deo volitione de ſeſe cõmunicando *ad*
extra, omnes poſſibiles rerum ſpecies neceſſa-
riò deberent actu dari, quod eſt ſalſum; cùm
poſſit nouas rerum ſpecies producere, vt pate-
bit infrà agendo de diſtinctione ſpecifica An-
gelorum; atqui communicatio illa, quam Deus
facit ſnatũ perfectionum per creationem An-
gelorum, eſt maximè libera, & tantùm ſecun-
dùm aliquam ſimilitudinem analogam, vt
per ſe patet.
II. Neque poteſt dici ordinem vniuerſi ad ſuã
perfectionem poſtulare babere de facto ſub-
ſtantiam purè ſpiritalem animâ hominum ſu-
periorem, & inferiorem Deo. Nam reſpon-
deri poſſet, gradum intelligendi ſufficienter
contineri in homine ad perfectionem vniuer-
ſi, & ſi modus ille imperfectior, quo gradus
iſte eſt in nobis poſtulet neceſſariò eſſe in ali-
qua alia creatura ſecundùm gradum eminen-
tiorem, vt ſia noo intercedat tanta diſtantia
inter Deum & hominem, & reliquas partes
vniuerſi; pari modo dicetur, cùm inter ſupre-
mum Angelum & ipſum Deum infinita diſtan-
tia perfectionis ſecundùm gradum intelligẽ-
di adhuc remaneat, ſequi debere neceſſariò
dari de facto alium Angelum ab eo ſpecie diſ-
tinctum, & ita in infinitum, quod admittere
aſt abſurdum; ergo ex eo, quòd gradus intel-
III. ligendi eſt modo aliquo imperfecto in homi-
ne, non ſequitur vniuerſum neceſſariò poſtu-
lare, vt ſint aliqui Angeli, in quibus gradus
intelligendi ſit completus.
Multo minus efficaciter poteſt probari ex
ipſo motu cælorum, cùm ſecundùm fidem Ca-
tholicam plures dentur Angeli, quàm cæli, &
prætereà multi ex Christianis Philoſophis ne-
gent cælos moueri ab intelligentiis.
Secunda pars propoſitionis probatur eã-
dem ratione: perfectio vniuerſi poſtulat dari
aliquam ſubſtantiam perfectè ſpiritalem, in-
dependentem tam in ſuo eſſe, quàm in ſuo
cõſeruari & operari à materia; cùm enim den-
tur quatuor gradus eſſendi, ſcilicet *eſſe, viue-*
re, ſentire, & intelligere, dentúrque aliquot
creaturæ, quæ ita habent ſuum eſſe, vt careant
omni vitâ, cuiuſmodi ſunt lapides, aliæ, quæ
IV. inſuper habent animam vegetantem, vt ſunt
plantæ & arbores, aliæ, quæ inſuper habent
animam ſenſitiuam, cuiuſmodi ſunt animalia,
aliç, quæ habent ipſum intelligere immerſum
materiæ, vt ſunt homines; ita etiam eſt coo-
gruum dari ſubſtantias quaſdam creatas, quæ
habeant purum intelligere, & eſſe eius intel-
lectuale, omninò independens à materia, tam
in ſuo eſſe, quàm in ſuo operari: talis autem
creatura eſt ipſemet Angelus, vt patet ex di-
ctis articulo primo: igitur congruum eſt pro
perfectione vniuerſi dari de facto Angelos,
ſeu ſubſtantias purè ſpiritales & intelle-
ctuales.
Vltima denique pars propoſitionis proba-
tur ratione deſumptâ ex S. Thom. lib. 3. *con-*
tra gentes cap. 706. & in quæſt. diſp. *de po-*

A *tentia* quæſt. 6. art. 10. quando aliquis effe- V.
ctus liberè productus eſt talis, vt naturaliter
cognoſcatur eſſe à cauſa libera, nec poſſe eſſe
à Deo propter malitiam, quam naturaliter
cognoſcitur includere, & prætereà cognoſci-
tur etiã naturaliter excedere naturales vires
animæ rationalis, ſiue corpore incluſç, ſiue ex-
tra corpus poſitæ; tunc talis effectus cognoſci-
tur eſſe ab aliqua cauſa libera ipſo homine ſu-
periore, cùm ſic cognoſcatur eſſe potentior, &
ſimul etiam Deo inferior, quia cognoſcitur
malitia in eam cadere, quâ tamen Deum ca-
rere etiam naturaliter cognoſcimus, cùm
eum naturaliter cognoſcamus eſſe bonum eſ-
ſentialiter: atqui dantur quidam effectus ma-
gici, & dçmoniacorum, quos quilibet prudens
& cordatus homo naturaliter cognoſcit eſſe
ab aliqua cauſa libera, eo quòd ad volunta-
B tem magorum hîc & ibi reperiantur, inci- VI.
piant eſſe & deſinant, vt conſtat Exod. 7. de
ſignis factis per magos Pharaonis, & ipſa ex-
perientia docet, & horum multa exempla re-
cenſet Tertullianus *in Apologetico* capite 23.
& etiam videri poſſunt apud Delrium libro
primo *diſquiſitionum magicarum* capite 4.
Quòd verò effectus illi cognoſcantur eſſe
mali, & à cauſa aliqua libera, probatur ex
eo, quòd leges ciuiles magos, incantatores,
circulatores, & alios eiuſmodi puniant, etiam
apud Gentiles, ante ſuſceptam fidem Chri-
ſtianam, vt patet ex prophanis hiſtoriis. Quòd
item effectus illi naturaliter cognoſcantur eſ-
ſe à cauſa, quæ ſit ſuperior ipſo homine, pa-
tet, quia anima poteſt tantùm duobus modis
conſiderari, ſcilicet, vt informat corpus ſuum,
aut vt eſt extra illud; at effectus illi naturali-
C ter cognoſcuntur eſſe extra vim, & faculta- VII.
tem animæ in ſuo corpore incluſæ, quatenus
pro tali ſtatu non poteſt tam citò, & in locis
tam diſſitis breuiſſimo temporis ſpatio ſeſe
præſentem exhibere; in quibus tamen vnus
idémque magus ſtatim reperiebatur conſtitu-
tus, vt legitur de Apollonio Thyanæo apud
Philoſtratum.
Nec item poſſunt eſſe ab anima, vt à ſuo
corpore ſeparata, hæc enim non plus habet
virtutis naturalis ad mouendum, aut immu-
tandum aliquod corpus, dum eſt extra cor-
pus proprium, quàm dum illud informat; na-
turalis enim virtus agendi ſequitur conditio-
nem naturalem agentis: atqui naturalis con-
ditio animæ rationalis eſt, quòd ſit forma cor-
poris, ad cuius reunionem etiam extra illud
poſita ſemper habet aliquem appetitum: er-
D go virtus animæ rationalis ſeparatæ à ſuo cor- VIII.
pore non eſt maior, quàm dum eſt in corpo-
re, & ſi eſſet maior, reuera ei melius eſſet ſine
vllo corpore eſſe, quàm proprium corpus in-
formare, ſicque ei reuniri non appeteret,
quod tamen dicitur eſſe falſum.
Neque eſt, quòd quis refundat productionẽ
iſtorum effectuum in aliquas cauſas naturales
magis cognitas, & aliis ignotas; nam ſæpè e-
uenit, vt media quibus vtuntur in producen-
dis ſuis magicis effectibus, cognoſcantur etiã
naturaliter nullam habere vim eos producen-
di; ſunt enim plerumque verba barbara, nihil
ſignificantia, vel ſi quid ſignificent, illud natu-
raliter intelligitur eſſe improportionatũ pro-
ducẽdo tali effectui, cùm verba tantùm ſigni-
ficent ex impoſitione hominum, qui non po-

I. tuerunt iſtis vocibus conferre vim producen- A
di, & proinde rectè infertur dari aliquam cau-
ſam ipſo homine ſuperiorem, quæ ad præſen-
tiam ſignorum magicorum hæc & illa præ-
ſtet, quæ magi pollicentur.
Addidi iſti tertiæ parti noſtræ concluſionis
primò hanc particulam, *quibuſdam operibus*,
quatenus mens noſtra non eſt, quòd quodli-
bet opus magicum probet iſtam partē noſtræ
propoſitionis, dātur enim quædam opera per-
acta à magis, quæ tamen ab aliis hominibus in
cognitione rerum naturalium verſatiſſimis
poſſunt naturaliter fieri per applicationem a-
ctiuorum ad paſſiua; ſed ſenſus noſter eſt tan-
tùm, quòd de facto dantur quędam opera ma-
gica, quæ probant ſufficienter dari dæmones,
cuiuſmodi ſunt nigromantica, & quæ per ſpe-
culum repræſentant quædam futura, vel etiā
II. præterita, vel etiā quæ tunc quidem fuerint, B
ſed in loco maximè diſtanti, & à quo non poſ-
ſunt prouenire ſpecies, vſque ad eum locum,
in quo res iſtæ repræſentantur; tum etiam ex
eo, quòd res ſciuntur, quæ fiunt in longiſſimis
partibus mundi & breuiſſimo tempore.
Addidi ſecundo loco hanc particulam, *cui-
libet ſapienti & cordato*; nam licet non deſint, vt
Cardanus lib. 16. *de rerum varietate* cap. 93. &
aliqui alij, qui iſtos effectus, vel etiā dæmonia-
corum reuocent in quaſdam cauſas naturales
corporeas, vel in humores melācholicos, qui
tamen prudenter & attentè iſtos effectus con-
ſiderauerit, videbit eos in tales cauſas nō poſ-
ſe refundi, vt patebit ex eorū natura, & ex con-
ditione magorum, vel eorum qui à dæmone
poſſidentur; vnde & inter gētiles Philoſophos
Socrates, Plato & plures alij eorum ſectatores
III. admiſerunt dari Angelos, & dæmones, vt ex- C
preſsè notauit Tertul. in Apologetico cap. 22.
S. Cyprianus *de idolorum vanitate*, & pro hac
re videri poſſunt Plato in ſuo ſympoſio, vbi
eos etiam appellat *Angelos*.
Quæres primò: cùm Angeli ſint longè infra
Deum, & nos cognoſcamus eum dari ratione
naturali, éáque efficaciſſimā, quare non cog-
noſcimus de facto dari Angelos.
Reſpondetur, noſtram naturalem cognitio-
nem eſſe à rebus ſenſibilibus & creatis: quare
cùm res eiuſmodi multa, éáque efficaciſſima
argumenta nobis ſubminiſtrent, quibus exi-
ſtentia Dei demonſtretur à poſteriori, & cer-
titudo cognitionis non innitatur excellentiæ
obiecti, ſed infallibilitati ſui medij & euiden-
tiæ neceſſariæ connexionis ſubiecti cum attri-
buto, econtrà verò res creatæ nobis præbeant
IV. pauciora, éáque minus certa & euidentia ar- D
gumenta, quibus Angelorum exiſtentia pro-
betur; fit, vt etiam ſi ſint minus perfecti ipſo
Deo, nihilominus certiùs & euidentiùs natu-
raliter cognoſcamus Deum exiſtere, quàm
dari Angelos.
Quæres ſecundò: quomodo veritas noſtræ
propoſitionis ſtet cum illa ſententia S. Aug.
lib. 83. qq. q. 54. *quod autem eſt melius omni a-
nimâ, Deum dicimus*.
Reſpondetur S. Aug. locis citatis pro noſtra
propoſitione agnouiſſe dari Angelos, dictum
autem eius hîc relatum fuiſſe retractatum, vt
habetur expreſsè libro primo retractationum
capite vigeſimo ſexto.

ARTICVLVS III.

Quando creati ſint Angeli.

SVPPONENDVM eſt primò tanquam fi- V.
de Catholicâ certiſſimum, Angelos eſſe à
Deo creatos, cùm enim ens omne ſit increa-
tum, independens à ſeipſo, vel creatum, &
dependens ab alio, & ſuprà oſtenderimus ſo-
lum Deum eſſe tale ens independens, & in-
creatum, reſtat, vt Angeli ſint à Deo creati;
vnde paſſim in ſacris Litteris recenſentur tan-
quam creaturæ quoad naturalia omnium per-
fectiſſimæ, & in Concilio Lateranenſi ſub In-
nocentio tertio, & refertur capite *firmiter*,
vbi definitur in confeſſione fidei Deum v-
tramque creaturam *Angelicam & mundanam*
de nihilo condidiſſe. VI.
Secundò ſupponendum eſt eadem fide cer-
tum eſſe Angelos non eſſe de facto creatos ab
æterno; eſt enim certum apud omnes Patres
Eccleſiæ primitiuæ diſputantes contra Aria-
nos, ſolum Deum verè, & à parte ante eſſe æ-
ternum, quia enim ſacræ Scripturæ prædicant
Chriſtum eſſe æternum ſeu ab æterno, Patres
prædicti colligunt contra Arianos Chriſtum
de facto eſſe Deum propriè dictum: ergo cùm
inter nos & philoſophos etiam gentiles ad-
mittentes Angelos, conſtet illos non eſſe
Deum, ſed creaturas propriè dictas, debet et-
iam eſſe conſtans Angelos non eſſe de facto
creatos ab æterno: præſens ergo difficultas eſt
tantùm an Angeli fuerint creati, paulò ante
mundum corporeum, vel ſimul cum illo, vel
poſt mundum conditum; multi ex Patribus
ram Græcis, quàm Latinis, quos Sixtus Se- VII.
nenſis libro quinto Bibliothecæ annotatione
quintâ fusè refert, exiſtimarunt eos fuiſſe
creatos ante mundum corporeum.
Verior tamen eſt ſententia, quam loco con-
cluſionis ponimus, *Angelos nec ante mundum
corporeum, nec poſt, ſed ſimul cum hoc mundo ſen-
ſibili fuiſſe creatos*. Ita S. Thom. infrà quæſt.
61. art. 2. & 3. Probatur primò antecedens ex
ſacris Litteris quoad primam partem ex illis
verbis 1. cap. Geneſ. *in principio creauit Deus
cælum & terram*: quò loci particula *in princi-
pio* idem ſonat, ac antequam quicquam face-
ret, quemadmodum ſumitur Prouerb. 8. cap.
vbi Sapientia ita loquitur, *Dominus poſſedit me
in initio viarum ſuarum, antequam quicquam
faceret à principio*: quomodo eandem parti-
culam explicat S. Auguſtinus lib. 11. *de Ciui-
tate Dei* cap. 6. deinde ex 20. capite Exodi, *ſex* VIII.
*diebus fecit Deus cælum & terram, & omnia quæ
in eis ſunt*, quæ poſtrema particula more lo-
quendi ſacræ Scripturæ comprehendit &
ipſos Angelos, nam Pſal. 148. Angeli annu-
merantur iis, quæ ſunt in cælis.
Secunda item pars eiuſdem propoſitionis
probatur Iob. 38. Angeli dicuntur laudaſſe
Deum, *quando fundabat terram*: ergo non poſt
creationem mundi corporei fuerunt Angeli
creati.
Tertia denique pars probatur: primò ex cap.
3. 1. S. Ioannis, vbi diabolus dicitur ab initio
peccaſſe, & non ſtetiſſe diu in gratia: at pec-
cauit ante primos parentes, vt patet ex tenta-
tione, quam illis iniecit, item Iob. 40. cap. di-
citur de diabolo, *ecce Behemoth, quē feci tecum*.

I. Probatur ſecundò ea Patribus, S. Auguſtino lib. 11. *de Ciuitate Dei* cap. 9. & 32. S. Greg. lib. 32. *Moralium* cap. 10. ex Magiſtro ſententiarum lib. 2. diſt. 2. quem omnes Scholaſtici communiter hac in re ſequuntur.

Tertiò ex Concilijs, vt Conſtantinopolitano VI. actione 11. vbi lecta & approbata fuit epiſtola Sophronij, in qua Deus dicitur omnia inuiſibilia & viſibilia condidiſſe, creaturam ſpiritalem & corporalem, omnibus temporale conſtituiſſe principium, & ex Lateranenſi, & refertur citato capite *firmiter*, vbi definitur Deum ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidiſſe creaturam, *ſpiritalem, & corporalem, Angelicam, & mundanam*. Accedit congruentia, quam S. Thomas citatâ quæſtione articulo tertio habet; non fuit conueniens partem nobiliſſimam vniuerſi ſeparari à ſuo II. toto, atqui natura Angelica eſt pars nobiliſſima vniuerſi, & fuiſſet ab illo ſeparata, niſi ſimul cum illo fuiſſet: igitur fuit conueniens ſubſtantiam Angelicam creari ſimul cum mundo viſibili.

Obijcitur primò: Moyſes deſcribens creationem vniuerſi non meminit Angelorum: igitur debuerunt eſſe priùs creati.

Reſpondetur ex dictis non meminiſſe illorum creationis explicitè, ſed tantùm implicitè, (vt notant interpretes ad illum locum) quòd mens eius fuit tantùm explicare creationem rerum ſenſibilium, & ne daret Iudæis valdè propenſis ad idololatriam, occaſionem incidendi in tale peccatum.

Obijcitur ſecundò, Iob. 40. Behemoth, per quem intelligitur *diabolus*, dicitur *initium viarum Domini*; & *ad Titum* 1. cap. Incarnatio di- III. citur promiſſa *ante tempora ſæcularia*: ergo debuerunt eſſe aliqui, quibus fieret talis promiſſio: at nulli alij poſſunt aſſignari præter Angelos: ergo Angeli fuerunt creati ante mundum corporeum.

Reſpondetur Behemoth ſeu diabolum, appellari *initium viarum Domini*, non ratione *durationis*, ſed *dignitatis naturalis*, quam habet ſupra alias puras creaturas, ſicut ſapientia incarnata dicitur *initium viarum Domini*, cùm tamen myſterium Incarnationis ſit longè poſt creationem vniuerſi peractum.

Ad auctoritatẽ Apoſtoli reſpondetur ibi, nomine *promiſſionis* tantùm intelligi firmum decretum Dei, de futura incarnatione, vt docet S. Auguſt. lib. 12. *de Ciuitate Dei* cap. 16.

Quæres, an hæc noſtra concluſio ſit de fide: aliqui affirmant, vt Ariminenſis ſecundo IV. ſententiarum diſtinctione ſecundâ, Ferrarienſis libro 2. *contra gentes* cap. 83.

Melior tamen eſt opinio negans, quæ eſt S. Thom. quæſt. 61. art. 2. vbi expreſsè ait contrarium noſtræ ſententiæ, non eſſe reputandum erroneum, & facilè probatur: nam non poteſt primò colligi ex citato textu primo cap. Geneſ. nam S. Auguſt. citato lib. 11. *de Ciuitate Dei* cap. 32. licet admittat noſtram explicationem, attamen cognoſcit hanc particulam *in principio* poſſe ibi aliam habere ſignificationem, ideóque ait ſe nolle ea de re contendere.

Nec item ex decimo octauo Eccleſiaſtici, vbi Deus dicitur *creauiſſe omnia ſimul*: nam hæc eius particula, *ſimul*, poteſt explicari, vt ſignificet idem, ac hic terminus *pariter*; ſicut A ad illum locum notat Ianſenius, quo modo ſæpè vſurpatur in ſacris Litteris, vt Pſal. 13. *omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt.* V.

Nec item ex alijs Scripturæ locis, vt Exodi 20. nam reſpondebitur eo loci tantùm agi de creatione rerum ſenſibilium; & ad locum Iobi, *& ait ecce Behemoth, quem feci tecum*: nam certum eſt Iob non fuiſſe creatum ſtatim in initio temporis, ſed multò poſt. Neque item id conuincitur ex teſtimonio S. Ioan. nam dici poſſet Angelum fuiſſe creatum paulò ante cælum, deinde poſt creationem cæli fuiſſe in eo poſitum, & ibi peccaſſe, ſicut Geneſ. 2. cap. Deus ſignificatur priùs creaſſe hominem, deinde illum poſuiſſe in paradiſo terreſtri, quem antè plantauerat.

Non denique id colligitur efficaciter ex Concilijs citatis; nam ad Conſtantinopolita- B num reſpondebitur id tantùm haberi in epi- VI. ſtolâ Sophronij, non autem in definitionibus Concilij, nec approbatio huius epiſtolæ ita facta eſt, quaſi Concilium voluerit admittere omnes & ſingulas eius partes, tanquam de fide, quod requiritur, vt ſit res de fide. Ad Concilium Lateranenſe dici poteſt particulam, *ſimul*, eodem modo ſumi ac citato loco Eccleſ. Deinde ſi quis velit facere vim in iſtis verbis Concilij *ſimul ab initio temporis*, quæ non paritatem conditionis, ſed durationis ſimultatem in ſui creatione indicant; reſpondetur prædictam particulam non ſignificare idem inſtans durationis vtriuſque ſubſtantiæ, ſed idem tempus, habens tamen aliquam latitudinem, quomodo ea, quæ eodem die vel etiam interdum eodem anno fiunt, dicuntur à ſcriptoribus ſimul & eodem tempore fieri. Et C hæc reſponſio confirmatur ex eo, quòd Pa- VII. tres Concilij Lateranenſis non diſputabant de inſtanti creationis Angelorum, comparatione creationis mundi corporei, ſed tantùm intendebant excludere errorem Origenis aſſerentis Angelos, & animas multis ſæculis ante hunc mundum fuiſſe creatos.

ARTICVLVS IV.

Vbi creati ſint Angeli.

QVOD ſpectat ad hanc difficultatem, variæ ſunt auctorum ſententiæ; alij enim vt S. Thom. cit. quæſt. & plures Scholaſtici volunt creatos fuiſſe in cælo empyreo, quod eſt ſedes beatorum, ita tamen vt eorum aliqui fuerint tantùm creati in partibus inferiori- D bus, alij ſub omnibus cælis; alij bonos fuiſſe VIII. creatos in cælis, malos autem in aëre inferiori. Pro explicatione huius difficultatis ſit hæc

Prima propoſitio. *Omnes quotquot ſunt Angeli, ſiue boni, ſiue mali fuerunt à Deo creati intra hunc mundum corporeum, & omnes in eodem loco.* Prior pars probatur: vbi aliquod totum producitur, vt conſtans ſubſtantiâ corporeâ & ſpiritali, tanquam ſuis partibus, pars quæ eſt purè ſpiritalis, & tantùm habet eſſe per creationem, producitur, vbi eſt altera pars ſui totius, vt patet in creatione animæ rationalis; atqui hoc vniuerſum fuit productum à Deo, vt totum aliquod conſtans ſubſtantiâ Angelicâ tanquam principaliori & nobiliori ſui parte, & alijs rebus ſenſibilibus, vt partibus minus præcipuis: ergo quemadmodum

I. A ſubſtantiæ illæ corporeæ ſunt intra hunc mundum corporeum creatæ, ita & ſubſtantiæ Angelicæ.

Poſterior pars probatur: vbi plura entia creantur ad componendum totum aliquod, ibi eorum vnumquodque creatur, vbi naturalis eius conditio poſtulat, in quantum eſt pars eiuſmodi totius: atqui omnes Angeli ſunt à Deo creati ad componendum hoc vniuerſum, & nullus eorum ex ſua conditione naturali poſtulat potiùs eſſe creatus propter malitiam poſteà perpetrandam in hoc loco inferiori, quàm ob bonum opus poſteà exercendum, quia Deus non eſt priùs vltor, quàm homo, vel Angelus peccator: igitur Deus non creauit Angelos, qui futuri erant beati in vno loco, & eos, qui futuri erant damnati in alio loco.

II. B Nec obſtat, quòd aliqui Angeli ſint ad cælos mouendos deſtinati: nam ſicut primus parens priùs creatus eſt, deinde videtur poſitus in paradiſo tereſtri ad illum colendum; ita Deus creauit priùs Angelos, deinde nonnullos ex illis deſtinauit ad regulandum motum cælorum, maximè cùm eorum creatio præceſſerit aliquo modo ipſum motum cæli.

Secunda propoſitio. *Omnes Angeli non videntur primum fuiſſe creati in aere.* Probatur: quia cùm Angeli ſint planè incorporei, vt poſteà docebimus, nulla occurrit ſufficiens ratio id aſſerendi. Deinde Angeli ſunt partes nobiliſſimæ ipſius vniuerſi: ergo debuerunt creari in nobiliſſimo loco vniuerſi, qualis non eſt aër.

Nec obſtat, quòd paſſim in ſcripturis ſacris & Patribus quidam dæmones dicantur habi-
III. C tare in aëre, appellantúrque *aerea poteſtates*, id enim contigit poſt eorum creationem, quatenus per peccatum deiecti ſunt de cælo eo, in quo fuerant creati, & ſeſe collocarunt in aëre ad nocendum hominibus, iiſque inſidiandum ex permiſſione Dei, vſque ad finem mundi, quo omnes dæmones ſimul detrudentur ad inferos, cum iis, qui iam ibi ſunt.

Tertia propoſitio. *Nulli Angelorum fuerunt creati in cælo empyreo*: propoſitio eſt contra S. Thom. citatâ quæſt. 61. eſt tamen Ruperti lib. 1. *in Geneſ.* cap. 11. Eugubini lib. 7 *de perenni Philoſophia* cap. 38. quam aliqui recentiorum probant, vt Suares lib. 1. de Angelis. Probatur: locus debet correſpondere ſtatui & dignitati locati, atqui cælum empyreum eſt locus beatorum æternâ vitâ fruentium, in quo nullus Angelorum creatus eſt: deinde multi
IV. D Angelorum eò loci peccauerunt, in quo ſunt creati, atqui non eſt veriſimile aliquem peccare in cælo empyreo, quia hoc dedecet eius excellentiam.

Nec obſtat, quòd Patres aliqui dicant eos fuiſſe creatos in cælo, id enim ita affirmant, vt tamen ſpeciatim id non explicent de cælo empyreo.

Neque ſecundò obſtat, quòd Iſaiæ decimo quarto Lucifer dicatur *cecidiſſe de cælo*: nam quando peccauit, ſimul etiam dixit, *in cælum*
A *aſcendam. & ero ſimilis Altiſſimo*: ergo ſignum eſt, quòd tunc non erat in cælo empyreo, in quo Deus eſt ſecundùm maieſtatem ſuam & gloriam. Deinde quòd nomen *cæli* ſumatur ibi metaphoricè, docebitur infrà agendo de peccato Luciferi. V.

Nec tertiò obſtat, quòd Apocalypſ. 12. magnum prælium dicatur factum in cælo inter ſanctum Michaëlem & draconem, húncque traxiſſe de cælo *tertiam partem ſtellarum*, id eſt, *Angelorum*; quódque dicatur ibidem, *& non eſt inuentus locus eorum amplius in cælo.* Nam ex antecedentibus & conſequentibus rectè colligitur totum iſtud non intelligi de primo lapſu Angeli, verbi gratiâ, ex eo, quòd vocetur *ſerpens antiquus*, cùm tamen, quando primùm lapſus eſt, recens creatus eſſet; item ex eo, quòd vocetur *accuſator fratrum ante con-*
B *ſpectum Dei die, ac nocte*, quod tunc ei non competebat, & pluribus aliis, quæ fuſiùs proſequuntur interpretes ad illum locum, vbi docent prælium iſtud intelligi de victoria Christi Domini contra diabolum, quâ in cruce deſtruxit regnum diaboli. VI.

Vltima propoſitio. *Omnes Angeli fuerunt creati in eo cælo, quod proximè collocatur ſub cælo empyreo*: hæc ſententia videtur eſſe ſancti Hieronymi in caput decimum quartum Iſaiæ, & Innocentij III. in Pſalmum 5. pœnitentialem, éſtque aliquorum recentiorum. Probatur: quia hic locus videtur eſſe omnium accommodatiſſimus naturæ, & dignitati, quâ Angeli ex ſua conditione naturali præeminent cæteris, ſic enim vt ſunt partes nobiliores vniuerſi, ita etiam ſunt in nobiliori parte illius. Probatur item ex eo, quòd iuxta illam
C omnes ſacræ Scripturæ loquentes de caſu Luciferi, & eius deiectione de cælo, facilè conciliantur inter ſe; nam ſi illud Luciferi apud Iſai. 14. cap. *in cælum conſcendam & ſimilis ero Altiſſimo*, velimus ad litteram intelligere de primo peccato Angeli, cùm verbis iſtis actus ille ſuperbiæ, quo primùm peccauit, explicetur, & Angelus in eo loco peccauerit, in quo fuit à Deo creatus, ibi nomine *cæli*, empyreum cælum non poteſt intelligi, quia hæc eius formula loquendi ſignificat dari adhuc aliud cælum ſuperius illo, in quo peccans ita loquitur, *conſcendam in cælum*: atqui nullum cælum datur ſuperius empyreo: ergo debuit in alio cælo inferiori peccare, & ex conſequenti creari, à quo tamen loco per ſuum peccatum deiectus eſt. VII.

Nec obſtat, quòd omnes cæli excepto em-
D pyreo ſint mobiles, nam in tali momento, quo Angeli fuerunt creati primo die, cæli nondum mouebantur, tunc enim fuerunt tantùm creati quoad ſuam ſubſtantiam, & non cum proprio ſuo motu, & aliis id genus, quæ ad maiorem cælorum diſtinctionem faciunt; & præterea Angelus ita eſt liber in ſuo motu, vt licet ſit intra cælum, quod actu mouetur, poſſit tamen ipſe pro ſua libertate manere immobilis, vt patebit infrà de motu Angelorum. VIII.

DISPV-

I.

DISPVTATIO II.

De eſſentia Angelorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli ſint omninò incorporei.

SENSVS articuli eſt, vtrum Angeli nullâ ſuæ entitatis parte ſint corporei, ſed ſint ſubſtantiæ purè abſolutè & ſimpliciter ſpiritales, an verò aliquid materiæ habeant, ſeu aliqua corpora, licet ſubtiliſſima & non craſſa, ſicut noſtra, & aliarum rerum corpo-
II. rearum.

Fuit Platonicorum ſententia, quos nonnulli Patrum hac in re videntur ſequi, Angelos habere corpora valde ſubtilia, ratione cuius ſubtilitatis paſſim in ſacris Scripturis *ſpiritus* appellantur; ſic ſanctus Auguſtinus tribuit Angelis corpora ætherea & lucidiſſima, libro octoginta trium quæſtionum quadrageſimâ ſeptimâ, libro tertio *de Trinitate* capite decimo, epiſtolâ III. tribuit Angelis oculos corporeos, & aliqui alij Patrum, vnde S. Bern. ſerm. 5. *in Cantica* videns diuerſitatem Patrum circa hanc difficultatem, non vult ferre ſententiam. Ex recentioribus eandem ſententiam ſunt ſequuti, Eugobinus lib. 8. *de perenni Philoſophia* capite vigeſimo ſeptimo & ſequent. Caietanus ad caput ſecundum epiſtolæ *ad Epheſios*, vbi putat dæmonem ap-
III. pellari à ſancto Paulo *principem tenebrarum & aëris*, quia eiuſmodi habet corpus tenue & ſubtile. His tamen non obſtantibus,

Sit hæc propoſitio. *Angeli ita ſunt ſubſtantiæ intellectuales, vt nullâ ſui parte ſint corporea, nec ex naturali ſua conditione habeant corpora quantumuis ſubtilia.* Ita communiter Scholaſtici ad hanc quæſtionem ſancti Thomæ, & libro ſecundo ſententiarum diſtinctione octauâ. Probatur primò ex modo loquendi ſacræ Scripturæ de Angelis, eo modo ſacra Scriptura vocat Angelos *ſpiritus*, quo animæ noſtræ rationales ſunt ſpiritus, & quo Sadducæi actuum vigeſimo tertio negabant dari ſpiritus, vt videre eſt iſto capite actuum, & primæ *ad Corinthios* primo & quarto, item Iacobi ſecundo: atqui animæ noſtræ rationales eo ſenſu ſunt ſpiritus, quòd
IV. ſunt ſubſtantiæ purè ſpiritales, vt patet ex locis citatis: item Tobiæ duodecimo, ſanctus Raphaël Angelus ita ait ſe eſſe vnum de ſeptem ſpiritibus, qui adſtant ante Dominum, vt etiam dicat ſe inuiſibili cibo & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, vti: ergo cùm omne corpus nutriatur ſibi ſimili, quemadmodum cibus ille ſancti Raphaëlis eſt purè ſpiritalis, ita etiam & tota eius entitas. Item ex capite quinto ſancti Marci, vbi habetur legionem dæmonum poſſediſſe quemdam hominem; legio autem continet ſex millia ſexcenta ſexaginta ſex, vt notat ſanctus Hieronymus ad caput vigeſimum ſextum S. Matthæi; at in vnico homine tot millia dæmonum non poſſent naturaliter conſtitui intra ipſum hominem ſicut ſe ipſos conſtituerunt, ſi eſſent

A corporei, quantumcumque minimæ quantitatis & ſubtilitatis eſſe fingantur, quia ſeſe mutuò excluderent ab eodem loco, cùm penetratio dimenſionum naturaliter dari non queat.

Neque eſt, quòd quis reſpondeat corpora Angelorum ita eſſe ſubtilia, vt ſint minutiora atomis, & proinde totam iſtam legionem dæmonum potuiſſe contineri intra corpus vnius hominis ſine aliqua penetratione dimenſionum.

Hoc inquam dici non poteſt; nam vnaquæque anima poſtulat corpus proportionatum ſuæ naturali virtuti, & actioni, ita vt omnia inſtrumenta corporea, quibus anima vtitur in propriis ſuis operibus exercendis, poſſint in illo reperiri; vnde ſecundùm Ariſtotelem libro ſecundo *de anima* textu quadrageſimo
B primo, & communem Philoſophorum ſententiam dantur quidam termini magnitudinis & paruitatis, extra quos anima non poteſt ſuas operationes exercere, nec etiam conſeruari; immò quò animalia ſunt validiora, eò corpora illorum ſunt neruoſiora, & ſolidioris materiæ, quia in neruis ipſæ vires continentur, vt docet Ariſtoteles libro quinto *de generatione animalium* capite ſeptimo: atqui naturalis virtus Angeli ſuperat omnem & quamlibet alterius entis creati purè naturalis virtutem, vt intelligitur ex illo Iob quadrageſimo primo de Diabolo, *non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei*: eſt etiam eius motio velociſſima & vehementiſſima, vt patet ex cap. 1. lib. Iob, vbi *derepente concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit omnes liberos Iob*, & in breui corpuſculo, cuiuſmodi eſt quilibet atomus, non poſſunt reperiri nerui
C ſufficientes ad efficiendam motionem tam validam, nec item poſſent reperiri organa ritè diſpoſita, nec item tam ſpiritus animales, quàm id genus alia requiſita ad motionem faciendam per proprium corpus; & præterea ſpiritalis ſubſtantia Angeli eſt longè perfectior, & nobilior animâ rationali, quæ tamen non poteſt naturaliter exiſtere in quocumque minimo corpore, ibique naturales ſuas functiones exercere: ergo nec ipſe Angelus habebit pro ſuo naturali & vero corpore atomū: ergo cùm fide Catholicâ conſtet totam aliquam dæmonum legionem fuiſſe contentam in corpore vnius, nec poſſit naturaliter dari penetratio dimenſionum, dæmones iſtam legionem componentes non erunt corporei.

Deinde probatur ex Concilio Lateranenſi
D ſuperiùs citato, quando ait Deum *ab initio temporis vtrâque condidiſſe naturam, corporalem & ſpiritalem, Angelicam* ſcilicet & *mundanam* quò loci opponit *ſpiritalem* (per quam intelligit *Angelum*) *corporali*: ergo cenſet Angelos ſubſtantias eſſe purè ſpiritales.

Probatur tertiò ex Patribus, vt S. Greg. Nazianz. orat. 2. *de Theologia*, S. Baſil. hom. 9. *quòd Deus non ſit auctor malorum*, S. Chryſoſt. hom. 22. *in Geneſim*: item ex Latinis Patribus, vt S. Hil. lib. 8. *de Trinitate* ſub finem, ſancto Hieronymo ad cap. 49. Iſaiæ, & pluribus aliis.

Tandem probatur ratione: ea tantùm natura intellectualis indiget naturaliter aliquo corpore, tanquam alterâ parte totius ſuæ ſubſtantiæ completæ, cui pro exercendis propriis & naturalibus ſuis operationibus corpus eſt

I. neceſſarium, vt indicat Ariſtoteles lib. 1. *de anima* texru 13. & patet in nobis, qui quia videre, audire, immò & quamdiu ſumus in hac mortali vita, non poſſumus intelligere, niſi res cognoſcendo priùs incurrerint aliquo modo in ſenſum aliquem exteriorem, iuxta vulgare illud, *nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu*, indigemus naturaliter corpore: econtrà quia anima rationalis poſita per mortem extra corpus, poteſt proprias aliquas actiones exercere, tunc etiam poteſt eſſe ſine illo: atqui Angelus eſt quædam natura intellectualis, vocatur enim à Philoſophis *intelligentia, dæmon*, id eſt, *ſciens*, quia pollet magno & excellenti intellectu, operationes eius ſunt intelligere, velle, & mouere, & ad exercendas eas corpus aliquod non eſt ei neceſſarium: de duabus prioribus facilè patet ex eo, quòd cùm Ange-

II. lus ſit ipſo homine perfectior, ſicut anima ſeparata à corpore intelligit & vult, ita & Angelus: quòd item motio Angelica non poſtulet corpus, patet ex eo, quòd motus per inſtrumenta corporea factus non poteſt tam breui tempore & quaſi momẽto ferri ab vna parte diſtãtiſſima ad aliam maximè longinquam, nam ſicut interdum dæmones ſeſe mouent, quemadmodum expreſsè notat Tertullianus *in Apologetico* cap. 22. verbi gratiâ, quando referunt homicidia, eo ferè momento, quo in alio loco valde diſtanti perpetrantur, ſicut contigit in interfectione Domitiani Imperatoris, quam dæmon eodem ferè momento, quo Romæ peragebatur renũtiauit Apollonio Thyanæo exiſtenti apud Epheſios, vt eſt apud Philoſtratum: igitur Angelus nullum naturaliter habet corpus, tanquam alteram partem ſui compo-

III. nentem.

Nec poteſt dici corpus Angeli eſſe aëreum: primò, quia in eo organa, nerui & alia id genus neceſſaria ad peragẽdum motum non poſſent reperiri, hæc enim poſtulant commixtionem quatuor primarum qualitatum, ſicque habere aliquod temperamentum, quo corpus aëreum careat.

Deinde, quia ſi Angelus habeat aliquod corpus, illud debet eſſe nobilius humano corpore, ſicut & Angelus præſtat homine; at corpus purè aëreum eſt imperfectius humano, ſicut omne corpus elementare eſt imperfectius corpore mixto.

Tertiò, quia ſi Angelus habeat aliquod corpus ſibi naturaliter vnitum eo modo, quo forma vnitur materiæ, oportet illud eſſe ſolidum, cùm turres etiam vaſtiſſimas & validas

IV. facili negotio euertat; oportet etiam, vt ſit indiſſolubile, aliàs dæmon eſſet obnoxius vulneri, & morti, ſicut eſt homo; atqui corpus aëreum qualecumque fingatur eſſe, non poteſt eſſe ſolidum & indiſſolubile, cùm aër facilè cedat: ergo nec Angelus habet naturaliter aliquod corpus aëreum.

Articvlvs II.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

PRimvm eſt petitum ex auctoritatibus Patrum, de quibus nos ſuperiori articulo proponendo ſententiam aduerſariorum.

Reſpondetur, eos, aut ſaltem aliquos illorũ, non tam aſſeruiſſe Angelos eſſe corporeos,

A quàm noluiſſe certam de hac re ſententiã ferre; ſic ſæpè S. Aug. ita ait Angelos habere corpora, vt tamen ſignificet ſe non loqui aſſertiuè, ſed vel ex opinione Platonicorum, vt obſeruat S. Thom. q. 51. art. 1. in ſolutione ad 1. ſic lib. 20. de *ciu. Dei* cap. 10. vbi dixit ipſis dæmonibus ſua eſſe corpora, ex aëre conflata, ſignificat ſe nolle definire, an dæmones habeant corpora, quę crucientur igne inferni, an verò ſint tantùm puri ſpiritus, cùm alterutro horum poſito ſemper rectè ſequatur ignem inferni poſſe illos torquere; ſic etiam loquitur S. Bernardus relatus ſuprà. Vel ſecundò poteſt reſponderi aliquos veterum Patrum hanc doctrinam accepiſſe à Platone, cuius tunc temporis plures erant ſectatores. V.

Tertiò reſpondetur, hoc nomen *corpus*, non ſemper ſumi pro ſubſtantia corporea, ſed in-

B terdum accipi pro vero & reali ente, ita vt corpus & ens reale ſeu verum ſint ſynonyma, quomodo Apoſtolus in epiſtola *ad Coloſſenſes* ait diuinitatem habitare *corporaliter*, id eſt verè, realiter, non fictitiè, vel imaginatiè in Chriſto, ſicque dum dicunt Angelos eſſe *corporeos*, volunt tantùm eos eſſe veras & reales ſubſtantias. VI.

Quartò reſpondetur, illud omne apud Patres aliquando dici *corporeum*, quod non eſt tam ſimplex, ac eſt ipſe Deus; ſic S. Hilarius in Matth. can. 5. ait eſſe proprium ſolius Dei ſubſiſtere ſine corpore; vnde cùm Angeli conſtent compoſitione ex actu & potentia, & aliis id genus metaphyſicis, quemadmodum docent cõmuniter omnes Philoſophi, fit, vt interdum dicantur à Patribus eſſe *corporei*: quo verò ſen-

C ſu dæmones vocentur *poteſtates aëreæ* ab Apoſtolo ſuperiùs eſt explicatum, cui addi poteſt eos ſic appellari, quòd tota eorum poteſtas ſit coarctata ad has res terrenas. VII.

Secundum eſt deſumptum ex ſacris litteris, quæ generationem ſenſibilem tribuunt Angelis in Geneſi, *videntes filij Dei filias hominum, quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores, ex omnibus quas elegerant*, quò loci vbi noſtra verſio habet hanc particulam *filij Dei*, ſeptuaginta Interpretes iſtam habent *Angeli*, & multi Patres exponunt locum hunc de Angelis, qui ex congreſſu mulierum genuerunt gigantes, quos Patres fusè recenſet Pamelius Paradoxo primo Tertulliani.

Reſpondetur caput ſextum Geneſis non poſſe intelligi de Angelis ſiue malis, ſiue bonis; non de bonis, cuiuſcumque illi ſint ordinis, quia Chriſtus Dom. Matth. 22. docet eos nec

D nubere, nec etiam nubi; nam interrogatus de coniunctione vxoris cum marito in futura vita, ita ait, *neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei*. Secundò, quia hoc repugnat ſummæ fælicitati, & impeccabilitati beatorũ, quales iam erant boni Angeli, quando contigerunt hæc, quæ referũtur iſto cap. 6. nec item poteſt intelligi de malis Angelis, quia dæmones nunquam vocantur in ſacris literis *filij Dei*, ſed *aduerſarij, inimici*. VIII.

Nec obſtat, quòd 70. Interpretes ibi legant Angeli Dei, non enim omnes codices ita habere notat expreſsè S. Auguſt. lib. 15. *de ciuitate Dei* cap. 23. & præterea nomen *Angeli* tribui interdũ bonis & ſanctis hominibus. Nec item obſtat, quòd plures ex Patribus iſtud intelligant de veris Angelis, nam & hanc eorum ex-

I. plicationem refelluot S. Chryſoſt. hom. 21. in *Geneſim.* Aug. loco nunc citato, vbi etiam reiicit librū Enoch citatum à Tertulliano ſuprà, pro hac ſua interpretatione tanquam apocryphum; vnde locus ille Geneſ. intelligitur de filiis Seth & Enoch, qui, quia erant cultores veri Dei, & eorum etiam filij appellantur ibi *filij Dei* in vulgata editione, & à 70. Interpretibus *Angeli*, quia hoc nomen *Angelus* etiam iuſtis hominibus aliquando tribuitur, vt citato loco notat S. Auguſtinus, *filiæ* autem *hominum* ibidem dicuntur illæ, quæ deſcendebant ab ipſo Cain.

Tertium eſt, quod Patres, vt S. Aug. lib. 8. *de ciuit. Dei* c. 16. & alij dicunt dæmones delectari rebus quibuſdam ſenſibilibus, v. g. odoribus: at hæc delectatio ſenſitiua non poteſt eſſe niſi alicuius ſentientis, & proinde corporei.

II. Reſpondetur negando dæmones propriè delectari rebus ſenſibilibus, percipiendo ex illis voluptatem corporalem, quia carent qualibet ſenſitiuâ potentiâ, & in his tantùm & illis rebus ſenſibilibus dicuntur delectari, quatenus illis faciliùs alliciunt homines ad peccatū.

Vltimum petitur ex VII. Synod. act. 5. vbi ſermo Catholicus Ioannis Theſſalonicenſis recitatur, in quo ita loquitur de Angelis & Archangelis: *ſic ſentit Eccleſia eſſe quidem intelligibiles, ſed non omninò corporis expertes & inuiſibiles, ſicut vos gentiles dicitis; verùm tenui, corpore præditos & aëreo*, & paulò pòſt finitâ lectione huius ſermonis Taraſius ſubiungit, *Pater oſtendit, quòd & Angelos pingere oporteat, quandoquidem circumſcribi poſſunt, & vt homines apparuerunt*, & ſtatim reſpondet Synodus *etiam Domine.* Ex quo teſtimonio duplex habe-

III. tur confirmatio pro contraria ſententia; prior in verbis illis prædicti ſermonis *de Angelis & Archangelis, ipſa Eccleſia ſic ſentit eſſe quidem intelligibiles, ſed non corporis expertes*, quibus verbis explicatur hunc eſſe communem conſenſum Eccleſiæ, quod ibidem confirmat auctor iſtius ſermonis auctoritatibus ſanctorum Patrum, Baſil. Athan. & aliorum; nec poteſt hæc auctoritas explicari de corpore, prout corpus aliquando opponitur inani, & ſumitur pro ente vero & reali; nam in eodem loco iſtius ſermonis Angeli dicuntur *imitabiles picturâ, in loco exiſtere, circumferentiam habere*, quod eſt proprium corpori quantitatiuo. Poſterior confirmatio habetur in iſtis verbis totius VII. Synodi approbantis hanc ſententiam prædicti ſermonis ibi lecti, *etiam Domine.*

IV. Reſpondetur ad hoc fundamentum deſumptum ex VII. Synodo, omiſſâ reſpōſione eorū, qui dicunt Concilium ibi tantùm approbaſſe concluſionem prædicti Ioannis Theſſalonicenſis, quâ dicebat Angelos eſſe depingendos, non rationem eius, quæ hæc erat, *quia ſunt corporei*, quatenus hæc ſolutio, licet contineat veram doctrinam, attamen non eſt ad mentem Concilij, eo quòd nondum definiebat hanc propoſitionem, ſed ſolummodò mentem Patrum inquirebat ex eorum ſcriptis, vt eam poſteà definiret, quemadmodū ibi videre eſt.

Reſpondetur Patres Concilij ibi iſtâ ſuâ formulâ loquendi, quam ſubiecerunt iſtis verbis *etiam Domine*, ſolummodò approbaſſe collectionem ſic factam à Taraſio, ex iſto ſermone Ioannis Theſſalonicenſis, ſcilicet Taraſium rectè fuiſſe ibi aſſequutum mentem prædicti

A Ioannis; nam ibi finitâ lectione iſtius ſermonis, ita Taraſius intentionem prædicti Ioannis iſtis verbis explicauit, *oſtendit Pater quòd & Angelos pingere oporteat, quandoquidem circumſcribi poſſunt, & vt homines apparuerunt*, ſtatim Synodus ſacra acclamat *etiam Domine*, id eſt, ea eſt ſententia Ioannis, cuius liber nunc eſt lectus, Angelos ſcilicet eſſe depingendos; ſi enim ſenſus iſtius acclamationis Patrum fuiſſet definitio totius controuerſiæ ibi propoſitæ, non ampliùs erat neceſſe Patrum ſcripta diſcutere, & iterum poſtea in eodem Concilio rem totam definire, ſicut facit in ſequentibus actionibus, nec Patres Concilij appoſitè reſponderent Taraſio ibi loquenti.

Ad id verò, quod ibidem ex hoc eodem teſtimonio obiicitur, ſcilicet ita haberi eò loci, *Eccleſia Catholica ſic ſentit de Angelis, & Ar-*

B *changelis, eſſe quidē intelligibiles, ſed non omninò corporis expertes*: reſpondetur, quia Ioannes ille auctor iſtius ſermonis vidit plures Patres ita loqui de Angelis, ac ſi haberent quædam corpora, putauit hanc eſſe mentem Eccleſiæ, ſed in eo deceptus eſt, vt patet ex dictis; quem tamen eius lapſum tunc non curauit corrigere ſancta ſeptima Synodus, quia hoc vnū quærebatur, an eſſent Sanctorum imagines depingendæ, habendæ, colendę, non autem an Angeli eſſent incorporei, necne.

Quod ſpectat ad alias compoſitiones metaphyſicas, an illæ reperiantur in Angelis, verbi gratiâ, compoſitio ex genere & differentia, ex ſubſtantia & ſuppoſito, tractantur ex profeſſo à Philoſophis in Metaphyſica, ſicut vtrum etiam reponantur in categoria.

C

ARTICVLVS III.

Vtrum Angeli ſint incorruptibiles.

NOTANDVM eſt aliquid poſſe dici duobus modis *corruptibile*: primo à principio aliquo ſibi intrinſeco, quatenus ſcilicet habet aliquid in ſe, ratione cuius poteſt corrumpi, & eius exiſtentia deſtrui, vt ſunt omnia ſublunaria, quæ habent materiam capacem formarum contrariarum: ſecundo modo poteſt aliquid dici *corruptibile* à principio extrinſeco, quatenus ſcilicet ita ſubditur poteſtati alterius, vt ab eo poſſit deſtrui, & ex ſolo illius beneplacito habet eſſe, non autem ex ſe, nec à ſe, nec neceſſariò, ſed liberè, licet aliàs ſecundùm ſe conſideratum præcisè nihil poſitiuum habeat in ſe, quod ei poſſit afferre interitum:

D eiuſmodi eſt anima rationalis, quę ita eſſe habet à Deo liberè, vt tamen ab eo poſſit annihilari. Vnde inter hunc vtrumque modum corruptibilitatis illud eſt diſcrimen, quòd primus dicat in ipſa re aliquid poſitiuum, & propenſionem aliquam ad hoc, vt corrumpatur realémque paſſiuam potentiam ad recipiendū actionem corruptiuam, eſto per abſolutam Dei potentiam poſſit conſeruari in æternum ſcilicet impediendo mutuam contrariorum actionem, vel præſtando aliquid aliud ſimile ſecundus verò modus dicat in ipſa re, quæ hoc tantùm modo eſt corruptibilis, poſitiuam inclinationem ad eſſendum, ſeu exiſtendum perpetuò, & tantùm non repugnantiam ad non exiſtendum, ſi comparetur cum ſupremo agente modo extraordinario, ex cuius liber-

I. voluntate res baber, vt ſit de facto çreata: A
ſecundò differuni, qnòd prior corruptio fiat
verâ aliquâ & poſitiuâ actione vnius contrarij
in aliud, ex quibus res, quæ corrumpitur, eſt
compoſita: poſterior verò ſolâ ſubſtractione
diuini concurſus ordinarij rem in ſuo eſſe na-
turali conſeruantis, ex qua ſubſtractione res
omninò deſinit eſſe, ſeu annibilatur, ibi enim
nullum poteſt fingi ſubiectum, quod actionem
corruptiuam, vel aliquid contrarium exiſten-
tiæ talis rei in ſe ipſo recipiat; vnde vocatur
annihilatio. His poſitis,

Sit vnica iſta propoſitio. *Angeli ſunt incor-
ruptibiles & immortales priori modo, non autem
poſteriori* Tota propoſitio videtur eſſe de fide,
prior quidem pars de bonis Angelis, quia Lu-
cæ 20. homines beati dicuntur futuri æquales
beatis Angelis; at ibidem dicitur de beatis ho-
II. minibus, quòd non poterunt ampliùs mori. B
Deinde beata vita dicitur in Scripturis ſacris
æterna, & in iiſdem dicitur aliquos Angelus
eam obtinere, vt apud ſanctum Matthæum,
Angeli eorum ſemper vident faciem Patris.

Idem patet de damnatis Angelis, quia Matt.
25. ignis inferni dicitur præparatus illis, & eos
cruciaturus in æternum, & Iudas in epiſtola
ſua Canonica dicit dæmones eſſe reſeruatos
vinculis æternis. Deinde in Concilio Latera-
nenſi ſub Leone X. seſſ. 8. definiuit animam
rationalem eſſe immortalem, & incorruptibi-
lem: & quòd hæc incorruptibilitas & immor-
talitas ſit talis, vt nullâ vi agentis creati o-
perantis naturaliter poſſit tolli ab anima, pa-
tet ex illo Chriſti Domini apud S. Matth. 10.
capite, *nolite timere eos, qui occidunt corpus, a-
nimam autem non poſſunt occidere*, quo ſignifi-
III. cat nullum eſſe agens creatum tantæ virtutis, C
vt animam poſſit deſtruere, vel annihilare; ex
quo etiam teſtimonio prædictum Concilium
probat immortalitatem animæ rationalis: at
Angeli ſunt entitatis & conditionis longè per-
fectioris, quàm ſit anima rationalis: ergo ſicut
anima rationalis eſt incorruptibilis & immor-
talis priori modo, ita etiam & Angeli ſunt
priori modo incorruptibiles.

Probatur ex Patribus, vt S. Dionyſ. lib. *de
diuinis nominibus* capite quarto, S. Greg. Nyſ-
ſeno, libro ſecundo *de opificio hominis* capite
18. S. Auguſt. libro duodecimo *de ciuitate
Dei* capite decimo quinto, vocante Angelos
creaturas immortales.

Probatur denique ratione. Prima eſt: omnis
ſubſtantia ex ſuis principiis intrinſecis inde-
pendens à materia eſt ab intrinſeco incorru-
IV. ptibilis; atqui Angeli ex ſuis principiis intrin- D
ſecis ſunt ſubſtantiæ independentes à mate-
ria; ſuprà enim oſtendimus eos eſſe ſubſtan-
tias omnimodè ſpiritales: ergo Angeli ſunt ab
intrinſeco incorruptibiles. Maior probatur ex
eo, quòd Philoſophi communiter docent ma-
teriam eſſe principium corruptionis, quatenus
habet propenſionem ad omnes formas, po-
teſt admittere contrarias qualitates, & actio-
nem corrumpentis, ratione quorum omnium
forma ſeparetur à ſuo ſubiecto, ſicque ipſum
totum ex tali materia & forma compoſitum
corrumpatur, & deſtruatur.

Secunda eſt: illud omne, quod nihil ha-
bet in ſe, ratione cuius poſtulet deſtrui, nihil-
que poteſt accipere, quod eius exiſtentiam
deſtruat, eſt incorruptibile ab intrinſeco; at-
qui Angeli nihil habent in ſe ipſis, ratione V.
cuius poſtulent deſtrui, quia non conſtant
aliquibus contrariis, vel ſubiecto admittente
qualitates contrarias ſuæ ſubſtantiæ corru-
ptiuas, cùm ſint purè immateriales, nec poſ-
ſunt quicquam recipere, quod deſtruat eo-
rum exiſtentiam, quia nullam poſſunt reci-
pere qualitatem diſponentem ad formam a-
liquam ſubſtantialem ſuæ exiſtentiæ, & etiam
formæ Angelicæ incompatibilem; ſic enim
deberent conſtare aliquâ materiâ, quæ eſſet
commune ſubiectum iſtius vtriuſque formæ
& exiſtentiæ: igitur omnes Angeli ſunt ab
intrinſeco incorruptibiles. Maior patet in-
ductione factâ per omnes res corruptibiles,
quæ ab his tantùm duobus totam ſuam ha-
bent corruptibilitatem.

Atque ob has rationes, qui admittunt An-
gelos eſſe corporeos, vix poſſunt aſſerere illos VI.
eſſe incorruptibiles ab intrinſeco, niſi velint ſi-
mul aſſerere illos vel conſtare aliâ materiâ à
materia rerum ſublunarium, vel appetitum ta-
lis materiæ eſſe determinatum ad tales tantùm
numero formas, nec generalem aliquem appe-
titum ad plures formas habere.

Secunda item pars propoſitionis noſtræ
probatur primò ex ſancto Paulo primæ *ad
Timotheum* ſexto capite, dicente ſolum Deum
habere immortalitatem; quod ſanctus Hiero-
nymus in caput primum epiſtolæ *ad Titum*, &
ſanctus Auguſtinus libro *de natura boni* capi-
te trigeſimo nono explicant de immortalitate
tam *ab extrinſeco*, quàm *ab intrinſeco*, dum
dicunt Deum ibi eodem modo dici *ſolum im-
mortalem*, quo alibi in ſacris literis dicitur
ſolus verax, *ſolus bonus*, *ſolus æternus*, ſcilicet
per eſſentiam, cùm creaturæ iſta tantùm ha- VII.
beant per participationem, ita vt etiam abſo-
lutâ Dei potentiâ poſſint ab illis auelli; quæ
expoſitio confirmatur ampliùs ex eo, quòd
idem Apoſtolus eadem primâ epiſtolâ *ad Ti-
motheum* capite primo, ſic iuxta volgatam edi-
tionẽ dicit Deum eſſe immortalem, vt tamen
tam Græca editio, quàm Syriaca loco huius
particulæ *immortali*, legat *incorruptibili*.

Probatur item ex Patribus, vt ſancto Am-
broſio libro tertio *de fide* capite ſecundo, ita
dicente, *nec Angelus immortalis eſt naturaliter,
cuius immortalitas eſt in voluntate creatoris*.
ſancto item Cyrillo Alexandrino libro octa-
uo *theſauri*, vbi verbis expreſſis ait Angelum
ita eſſe immortalem, vt tamen ſit talis per
voluntatem & gratiam Dei, & ſolum Deum
propriè eſſe immortalem, quia naturaliter id
habet: cætera, ſicut creaturæ, *per gratiam*: VIII.
item ex Sophronio Hieroſol. in ſua epiſtola à
ſextâ Synodo actione tertiâ approbata, dicen-
te animas hominum, & Angelos eſſe conſe-
quutos immortalitatem, & incorruptionem
non *naturâ*, ſed *gratiâ*: ſancto Damaſceno
libro ſecundo *de fide Orthodoxa* capite tertio:
ſancto Bernardo libro quinto *de conſideratio-
ne ad Eugenium* capite quarto.

Tandem probatur ratione: illud omne
quod tam in ſuo fieri, quàm conſeruari ita
pendet à libera voluntate ſuperioris, vt ex ab-
ſoluta, eáque libera eius voluntate poſſit om-
ninò deſinere eſſe, & redigi in nihil, eſt cor-
ruptibile, ſaltem ab extrinſeco, quia ſic non
habet omnimodam neceſſitatem eſſendi, cùm
loquendo abſolutè poſſit non exiſtere, & ip-

I. ſam ſuam exiſtentiam amittere, quemadmo-
dum patet ex noſtro notabili; atqui omnes
quotquot ſunt, & poſſunt eſſe Angeli, pen-
dent tam in ſuo creari, quàm in ſuo conſer-
uari à libera voluntate Dei, eos creãtis & con-
ſeruantis liberè, quia hæc ſunt ad extra, &
Deus eſt maximè liber in iis, quæ ſunt ad ex-
tra, *& omnia quæcumque voluit, fecit in cælo
& in terra*, vt ait Pſaltes Regius Pſalmo cen-
teſimo trigeſimo quarto, id eſt omnia creauit
ex liberrima ſua voluntate, vt fusè explicat
ſanctus Auguſtinus *ſuâ enarratione* ad illum
Pſalmum: igitur omnes Angeli quotquot ſunt
de facto, & poſſunt eſſe, ſunt mortales & cor-
ruptibiles ab extrinſeco.

Articvlvs IV.

II. *Satiſfit cuidam difficultati ex præcedenti
doctrina exortæ.*

Qværas, cùm Patres nunc citati dicant
Angelos eſſe incorruptibiles *ex dono &
gratia Dei*, nos verò primâ parte noſtræ pro-
poſitionis dicamus illos eſſe incorruptibiles
ab *intrinſeco*, an Angeli meliùs dicantur eſſe
naturâ ſuâ incorruptibiles, quàm *ex gratia &
dono Dei*.

Reſpondetur, quòd licet vocabulo *gratia*
nonnunquam ſignificetur donum naturale
pendens à libera voluntate Dei, vt patet ex
citatis locis Patrum pro ſecundâ parte noſtræ
propoſitionis, nihilominus abſolutè & ſim-
pliciter loquendo meliùs Angelos dici eſſe *in-
corruptibiles ex ſua natura*; cuius rei hæc eſt
ratio, quòd quando dicimus aliquid dari *ex
III. gratia*, ſignificamus illud ei conferri per ali-
quod ſpeciale auxilium, quod ei non conue-
nit ex ſuis naturalibus principiis, quin potiùs
eſt ei gratuitò ſuperadditum: ſic dicimus nos
ex gratia Dei fuiſſe redemptos; quia illud fit
ex ſpeciali gratia, & vltra debitum noſtræ na-
turæ, quomodo paſſim in ſacris Literis, & Pa-
tribus diſputantibus contra Pelagianos no-
men *gratia* accipitur, vt rectè obſeruant Pa-
tres Concilij Mileuitani in ſua epiſtola *ad In-
nocentium primum*, quæ inter epiſtolas ſancti
Auguſt. eſt 95. quo etiam modo gratia eſt pro-
priſſimè gratia, cùm tunc nulla interueniat
ratio debiti, cui iuxta Apoſtolum opponitur
gratia; & Angeli ſecundùm ſua naturalia
conſiderati habent realem intrinſecam po-
tentiam, vt ſemper ſint, quia cum ſolo gene-
rali concurſo durabunt, & nihil datur in illis,
IV. quod ex ſe inducat, vel cauſet amiſſionem
exiſtentiæ, quam per creationem ſunt con-
ſequuti.

Nec obſtat, quòd concurſus ille generalis
ſit gratuitus, cùm ſit liber, nam ita eſt gratui-
tus, vt tamen ſit debitus naturæ Angelicæ,
quatenus eo ipſo, quo aliquid eſt productum
à Deo ordine naturali, Deus ex regula ſuæ
prouidentiæ tenetur ei conferre, quæ ſunt ei
naturalia, cuiuſmodi eſt incorruptibilitas, &
immortalitas in Angelo: & ſi per impoſſibi-

A le Deus ageret neceſſariò ad extra, Angeli ſe- V.
cundùm naturam ſuam præciſam conſiderati
eſſent eiuſdem conditionis purè naturalis,
ſaltem genericè in ratione ſubſtantiæ intelle-
ctualis completæ, ac nunc ſunt, & nihilomi-
nus rectè dicerentur immortales, & incorru-
ptibiles ex ſua natura; & naturale maximè at-
tenditur penes ea, quæ conueniunt ipſis rebus
conſideratis tantùm cum generali concurſu,
& penes ea, quæ ita conferuntur eis ſecundùm
quod continentur intra ſolum ordinem na-
turæ; ſupernaturale verò attenditur penes ea,
quæ communem hunc ordinem naturæ tranſ-
cendunt, & aliquid longè ſuperius ſuperad-
dunt ei.

Vnde licet Angeli ita ſubſint omnipoten-
tiæ diuinæ, vt poſſint ab illa in nihilum redigi,
pro ſumma libertate, & dominio, quod habet
B Deus; nihilominus tamen propriè loquendo VI.
non dicentur naturâ ſuâ, ſeu naturaliter *anni-
hilabiles*, quia vt rectè ait S. Thom. hâc quæſt.
articulo quinto in ſolutione ad tertium: *ali-
quid non dicitur eſſe corruptibile per hoc, quòd
Deus poſſit illud in non eſſe redigere, ſubſtrahen-
do ſuam conſeruationem; ſed per hoc, quod in ſe
ipſo aliquod principium corruptionis habet, vel
contrarietatem, vel ſaltem potentiam materiæ:*
quorum omnium nullum reperitur in Ange-
lis, quin potiùs conſeruatio in ſuo eſſe eſt illis
connaturalis, quia eſt eorum naturæ & appe-
titui conformis; annihilatio verò eſt illis præ-
ternaturalis, quæque ſolummodò poteſt fieri
per aliquod miraculum. Hinc loquendo in
rigore Philoſophico, hæc propoſitio, *illud natu-
râ ſuâ eſt annihilabile à Deo, cuius natura inti-
mè pendet à Deo liberè eam conſeruante in ſuo eſ-
C ſe*, eſt falſa, quia hæc eius particula, *naturâ VII.
ſuâ*, idē ſonat, ac habere in ſeipſo aliquod prin-
cipium ſuæ corruptionis, vel contrarietatem,
vel potentiam materiæ, vt iam ex S. Thom.
notauimus, quæ non reperiuntur in Angelo;
ſed potentia illa, quam Angeli habent ad non
exiſtendum per ſubſtractionem diuinæ con-
ſeruationis eſt potiùs non repugnantia, quàm
vera potentia, vel ad ſummum eſt obedientia-
lis potentia, quatenus omnis & quælibet crea-
tura ita ſubeſt diuinæ voluntati, vt ei ad nu-
tum obediat: quæ autem ſic conueniunt crea-
turis ratione talis potentiæ, non dicuntur pro-
priè eis naturaliter conuenire, nec res illæ pro-
priè dicuntur eſſe naturâ ſuâ tales, ex eo, quòd
talem habent obedientiam reſpectu abſolutiſ-
ſimæ diuinæ volũtatis, aliàs enim ablutio, aquę
in baptiſmo, & quando per ſuam obedientia-
D lem potentiam conferunt gratiam ſanctifican- VIII.
tem ſuſcipientibus ſacramenta, dicerentur il-
lam ex ſua natura, ſeu etiam naturaliter con-
ferre, & homines eam naturaliter recipere,
quod tamen communiter negant omnes
Theologi, & potentiam naturalem in rebus
creatis diſtingui aliquâ formalitate à potentia
obedientiali docent ex profeſſo Theologi ter-
tiâ parte, quando agunt de efficientia ſacra-
mentorum nouæ legis, & cauſalitate reſpectu
gratiæ ſanctificantis.

I. # DISPVTATIO III.

De numero Angelorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Angeli ſint in magno numero.

PRIMA propoſitio. *Angeli ſunt in magne numero:* propoſitio eſt de fide Danielis ſeptimo: *millia millium miniſtrabant ei, & deciet centena millia aſſiſtebant*, vbi numerus certus pro incerto ibi ponitur, vt ad illum locum obſeruant interpretes, ideóque parum refert, quod Septnaginta ad
II. hunc locum Danielis aliter exprimant hunc numerum, & vulgata editio aliter, quia vtraque editio ſemper exprimit numerum Angelorum eſſe maximum, quod ſolummodò ibi intendit Propheta. Item Matthæi vigeſimo ſexto, *an putas, quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum*, & alibi paſſim.

Fauet etiam ratio: ſpectat ad honorem & gloriam regis habere innumerabilem populum, & maximam multitudinem miniſtrorum, vt patet ex capite 14. Prouerbiorum: *in multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis:* atqui Deus eſt rex regum, Dominus dominantium, vt paſſim vocatur in ſacris literis, & Angeli ſunt illius miniſtri ex ſcripturis ſuperiùs citatis: igi-
III. tur Angeli ſunt in magno numero.

Neque obſtat, quòd Tob. 12. ſanctus Raphaël dicat ſe eſſe vnum ex ſeptem ſpiritibus, qui adſtant ante Deum, & Apocalypſ. quinto ſeptem ſpiritus dicantur eſſe miſſi in omnem terram, nec denique Matth. 18. & Lucæ 15. per 99. oues intelligantur Angeli, quibus relictis Chriſtus Dominus venit in mundum, vt *ouem perditam*, id eſt genus humanum, redimeret. Hæc, inquam, non obſtant, nam hoc tantùm ſenſu dicuntur eſſe *ſeptem ſpiritus*, quòd ſeptem illi habeant ſuperiorem, & vniuerſaliorem gubernationem totius vniuerſi, cùm reliqui minorem habeant ſub illis; vterque autem locus Euangelicus de 99. ouibus eſt tantùm parabolicus, ex quo validum argumentum non poteſt deſumi, vt ad primam quæſtionem huius partis docuimus.

Secunda propoſitio. *Numerus Angelorum*
IV. *licet ſit magnus, non tamen de facto eſt infinitus:* ita S. Thom. hic articulo tertio, & probatur ex capite decimo Sapientiæ, vbi Deus dicitur *feciſſe omnia in numero, pondere & menſura;* deinde ex communi ſententia Philoſophorum, & Theologorum, qui negant dari de facto infinitum actu ſecundùm multitudinem.

Tertia propoſitio. *Quantus ſit numerus Angelorum, neſcitur à nobis:* probatur ex capite 25. Iob, *nunquid eſt numerus militum eius?* quaſi dicat non ſaltem quoad noſtram cognitionem. Deinde omnis noſtra cognitio de Angelis eſt aut per fidem, aut ex aliquibus effectibus Angelorum, vel vniuerſi: at fides ipſa nobis non reuelat, quantus ſit numerus Angelorum determinatè, & quæcumque apparent in hoc vniuerſo, nequeunt nobis inſinuare,
A quantus ſit numerus Angelorum: ergo numerus Angelorum eſt nobis ignotus. **V.**

ARTICVLVS II.

Vtrum numerus Angelorum ſit maior numero reliquarum creaturarum.

PRIMA propoſitio. *Numerus Angelorum excedit numerum omnium hominum tam præteritorum, quàm præſentium & futurorum.* Probatur ex Patribus, qui ita expreſsè tradunt, vt ſunt ſanctus Cyrillus Hieroſolymitanus *catecheſi* decimâ quintâ, ſanctus Hilarius in Matthæum canone octauo, ſanctus Ambroſius libro ſeptimo in ſanctum Lucam *ad parabolam de ouibus*, vbi per vnam ouem intelligit totum genus humanum, & per nona-
B ginta nouem intelligit totam multitudinem **VI.**
Angelorum.

Probatur deinde ex illa communi doctrina de Angelo cuſtode vnicuique hominum aſſignato, quam tradunt ſanctus Baſil. concione ſecundâ *in Pſal.* 33. & libro tertio contra *Eunomium*, ſanctus Gregorius Nyſſenus libro *de vita Moyſis*, S. Ambroſius libro ſecundo *in S. Lucam*, S. Auguſt. libro 83. quæſt. 29. & etiam colligitur ex illo Chriſti Domini apud ſanctum Matthæū capite decimo octauo: *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei*, & præterea vnumquodque regnum habet Angelum ad ſuam cuſtodiam deputatum, vt patet ex Angelo Perſarum, cuius fit mentio apud Danielem capite decimo, immò & ſunt Angeli cuſtodes ipſarum ſpecierum rerum, vt colligitur ex 14. & 16. capite Apocalypſ. ergo **VII.**
C plures ſunt Angeli, quàm homines. Confirmatur: Angeli, qui deputantur in cuſtodiam, ſunt ex infimo ordine, vt notat ſanctus Thomas infrà quæſt. 103. articulo tertio: ergo cùm adhuc reſtent octo ordines Angelorum, numerus Angelorum eſt maior numero hominum.

Tandem probatur ratione ſancti Thomæ: quanto aliqua ſunt perfectiora, per ſe & propter ſe intenta, tanquam potiſſimæ partes vniuerſi, tanto ſunt plura à Deo creata, & in maiori exceſſu, quia talis multitudo facit ad perfectionem vniuerſi: ſed Angeli ſunt entia inter omnes creaturas perfectiſſima, per ſe, & propter ſe intenti, ſunt enim nobiliſſimæ partes vniuerſi: ergo ſunt in numero longè maiori, quàm ſint aliæ creaturæ.

Addidi in maiori has particulas, *per ſe, pro-*
D *pter ſe intenta tanquam potiſſimæ partes vniuerſi*, vt ſignificetur non poſſe per hanc rationem colligi debere eſſe plures deos, vel plures gēmas, quàm ſint alia entia, quia Deus non eſt pars vniuerſi, & gemmæ & alia id genus non intenduntur à Deo per ſe, & propter ſe, ſed propter homines, & ob excellentiam vniuerſi. **VIII.**

Nec obſtat huic concluſioni, quòd Deuteron. capite 32. iuxta verſionem 70. interpretum, Deus dicatur *conſtituiſſe terminos gentium iuxta numerum Angelorum;* nam vel id tantùm intelligitur de Angelis cuſtodibus populorum, & non abſolutè de omnibus Angelis: vel ſenſus eſt, quòd quando Deus diſtribuit regiones mundi gentibus, ita illas diuiſit, vt optimam terræ partem reſeruauerit Iudæis, quæ ſufficeret pro numero & multitudine fi-

I. liorum Iſraël, quos 70. interpretes vocant ibi A *Angelos*, ob peculiarem amorem Dei erga illos; quæ explicatio confirmatur ex eo, quòd Moyſes eò loci enumeret ſpecialia beneficia, quæ populus Iſraëliticus à Deo accepit.

Quæres, an ſit de fide Angelos quoad numerum ſuperare ipſos homines ob citatum locum ſancti Matthæi decimo octauo, & conſenſum Patrum, qui docent vnumquemque noſtrûm habere Angelum ſuum cuſtodem.

Reſpondetur non videri eſſe de fide, quia poteſt intelligi vnum & eundem Angelum diuerſis temporibus deputari ad cuſtodiam plurium hominum ſucceſſiuè, & ex communi doctrina Patrum colligitur tantùm aſſignari vnum Angelum ſingulis hominibus, quod non requirit neceſſariò, vt tot ſint cuſtodes Angeli, quot fuerunt, ſunt, & erunt homi-

II. nes vſque ad finem mundi. B Deinde non eſt de fide omnes Angelos cuſtodes eſſe tantùm ex infimo ordine Angelorum, præſertim cùm ſanctus Bernardus epiſt. 77. dicat beatum Archangelum Gabrielem fuiſſe aſſignatum Beatiſſimæ Virgini Deiparæ ad cuſtodiam, & ex officio Eccleſiæ in feſto Michaëlis conſtet montem Garganum eſſe in cuſtodia ſancti Michaëlis; quod etiam patet ex alia apparitione eiuſdem ſancti Michaëlis, quam refert Soſomenus libro ſecundo hiſtoriæ tripartitæ capite 19. ergo cùm S. Michaël ſit Archangelus, poſſet aliquis dicere Angelos deputari ex omnibus ordinibus ad cuſtodiam hominũ, & proinde noſtra concluſio non eſt de fide.

Vltima propoſitio. *Non ſunt de facto tot numero Angeli, quot ſunt numero indiuidua imperfectorum entium corporeorum.* Probatur ex per-

III. fectione vniuerſi, C quæ non maiorem poſtulat multitudinem Angelorum, quàm ſit multitudo eiuſmodi entium imperfectorum. Deinde quia licet non ſit impoſſibile tot dari Angelos, non tamen videtur credibile, tot de facto eſſe, quot ſunt, verbi gratiâ, grana arenarum in omnibus aquis, & earum littoribus, vel quot ſunt folia arborum, quia nulla poteſt congruentia afferri pro tanto numero, cùm non conferat ad ornamentum vniuerſi, vel ad oſtendendam maieſtatem Dei.

DISPVTATIO IV.

De diſtinctione ſpecifica Angelorum.

IV.

ARTICVLVS I.

Vtrum de facto detur ſpecifica diſtinctio in Angelis.

NOTANDVM primò eſt totam multitudinem Angelorum componi ex tribus hierarchiis, & vnamquamq; hierarchiam tribus ordinibus conſtare, ita vt quotquot ſunt Angeli nouem ordinibus comprehendantur: nomine *hierarchia* nihil aliud intelligunt Patres & Theologi, quàm collectionem perſonarum aliquo modo ſacrarum ſub aliquo principe, nomine autem *ordinis* ſeu *chori* intelligunt collectionem ſeu multitudinem magis ſpecialem contentam A intra hierarchiam perſonarum ſacrarum habentium peculiarem ſimilitudinem in exercendo aliquo munere gratiæ, ad quod ſunt à Deo deputatæ. V. Infima verò omnium hierarchia conſtat his tribus ordinibus, *Angelorum, Archangelorũ, principatuum*: ſecunda his tribus ordinibus, ſcilicet, *poteſtatibus, dominationibus, & virtutibus*; tertia, & omnium ſuprema, *Thronis, Cherubinis, & Seraphinis*, qui omnes nouem ordines colliguntur ex ſacris literis, quæ illorum tantùm, & non plurium meminerunt, vt ad *Rom.* 8. 1. ad *Corinth.* 15. ad *Coloſſenſes* 7. ad *Hebræos* tertio, & alibi. Ordo *Angelorum* his conſtat beatis ſpiritibus, qui deputantur ad exequenda infima miniſteria, cuiuſmodi eſt hominum priuatorum cuſtodia; ordo *Archangelorum* iis, qui maiorem dignitatem & aliquam habent excellentiam in opere mini-

B ſtrandi, verbi gratiâ, iis, qui deputantur cuſtodiendis regibus, principibus, & aliis id genus: ordo *principatuum* eos continet beatos ſpiritus, qui duobus Angelorum ordinibus nunc explicatis præſunt in iis, quæ ſpectãt tam ad ſalutem communitatum, regnorum, perſonarum publicarum, quàm priuatorum hominum, ſiue inſtruendo, ſiue mouendo, ſiue illuminando, ſiue præcipiendo, iuxta diſpoſitionem diuinæ voluntatis ſibi declaratam: ordo *poteſtatum* his conſtat beatis ſpiritibus, qui, quæ per Angelos primæ hierarchiæ ſunt exequutioni mandanda, ordinant, & præcipiunt: ordo *virtutum* iis, per quos ſigna & miracula fiunt extra communem curſum cauſarum vniuerſi, habéntque in ſe ipſis aliquid diuinum, & ſupernaturale: ordo *dominationum* VI.

C iis conſtat beatis ſpiritibus, qui præſunt aliis omnibus ſuprà enumeratis Angelorum ordinibus ad mundi, vel hominum gubernationem deputatis: vnde dici poſſunt eſſe ſupra omnes ordines exequentes; & cùm hactenus ordines enumerati explicentur à nobis, & diſtinguantur per habitudinem ad res creatas, & excellentiam, quam ſupra illas habent, tres tamen reliqui ordines, quibus ſuprema hierarchia conſtat, explicantur & diſtinguuntur per habitudinem ad Deum, ſeu penes excellentiam, quam ſpeciali modo habent in ordine ad Deũ, ita vt beati illi ſpiritus dicantur *throni*, qui ex ſpeciali aliqua perfectione habẽt, vt ſint altiſſima ſedes ipſius Dei, illi verò Cherubim, qui peculiarem perfectionem diuinæ ſcientiæ habent, illi denique *Seraphim*, qui peculiari diuini amoris exceſſu relucent. VII.

D Notandum ſecundò, etiam ſi conſtet ex ſcripturis & Patribus dari hierarchiam, & quoſdam ordines Angelorum, vt nunc expoſuimus, attamen non eſſe de fide, quòd eorum aliqui diſtinguantur ſpecie ab aliis, vel non diſtinguantur: nam S. Aug. *in Enchiridio* cap. 58. ingenuè fatetur ſe ignorare, quo pacto diſtent inter ſe *dominationes, throni* & cæteri ordines Angelorũ, & lib. cõtra *Priſcillianiſtas* cap. vlt. ait ſe ex tali ignorantia nullum pati detrimentum, nec quicquam poteſt afferri, vel ex ſacris literis, vel ex definitionibus Conciliorũ, quod nos cogat aliquam ponere diſtinctionem ſpecificam inter Angelos, cùm ſine tali diſtinctione ſpecifica ipſa hierarchiarum, & ordinum Angelicorum diſtinctio & ſubordinatio rectè poſſit intelligi, ſicut talis aliqua ſubordinatio in politia tam ciuili, quàm Eccleſiaſtica de VIII.

I. facto repetitur inter ipſos homines abſque ali- A
qua ſpecifica inter illos diſtinctione.

Senſus itaque præſentis articuli eſt, an in hac tota multitudine Angelorum nunc enumerata aliqui ſaltem dentur diſtincti ſpecie ab aliis, an verò omnes & ſinguli ſint eiuſdem ſpeciei, ſolóque numero diſtincti: qua de re duæ ſunt ſententiæ. Prima Alberti magni ſecundâ parte ſuæ ſummæ quæſtione octauâ, S. Bon. 2. ſententiarum diſtinctione nonâ, nullam de facto dari diſtinctionem ſpecificam inter Angelos, ſed eos omnes tantùm diſtingui accidentariò penes dona gratuita à Deo illis conceſſa.

Melior eſt aliorum ſententia, cum qua concludimus, *in tota multitudine Angelorum dari aliquos, qui ſpecie diſtinguantur ab aliis.* Ita S. Thom. hâc quæſtione, omnes eius diſcipuli, & communiter alij, ad diſtinctionem nonam li-
II. bro vigeſimo primo ſententiarum. B

Et primò quòd non implicet aliquos Angelos diſtingui ſpecie probatur: maior eſt diſtantia inter Deum & ſubſtantiam creatam purè ſpiritalem, quàm ſit inter ſubſtantiam creatam corporalem genericè conſideratam, & quamlibet ſubſtantiam corporalem infimam ſpectatam in particulari, hæc enim, ſemper eſt limitata, & eius exceſſus eſt tantùm finitus, cùm omnia, quæ illam conſtituunt, ſemper ſint finita; atqui datur quædam ſpecifica diſtinctio inter ſubſtantias corporeas, vt patet ex diuerſis ſpeciebus animalium, arborum & aliorum eiuſmodi entium: ergo etiam non repugnabit dari ſpecificam diſtinctionem multiplicem inter ſubſtantiam purè ſpiritalem increatam, & alias ſubſtantias ſpiritales creatas.

Quòd verò talis diſtinctio ſpecifica detur de
III. facto, probatur: dona gratuita fuerunt à Deo C
conceſſa Angelis iuxta menſuram ſuorum naturalium, vt oſtendemus infrà cum ſancto Thoma: atqui dona conceſſa à Deo gratuitò Angelis omnibus ſunt diſtincta ſpecie, vt facilè intelligetur ex dicendis: igitur dantur aliqui de facto Angeli diſtincti à ſe inuicem ſpecie.

Secundò probatur ex comparatione mundi viſibilis, ad mundum intelligibilem, quia pulchritudo vniuerſi conſurgit ex diuerſitate ſpecierum, ideò hic mundus viſibilis conſtat ex pluribus rebus ſpecie inter ſe diſtinctis: ergo pari ratione mundus intelligibilis debet conſtare pluribus rebus ſpecie diſtinctis inter ſe; ſed omnes Angeli ſimul ſumpti faciunt mundum inuiſibilem ſeu intelligibilem, vt ait ſanctus Gregorius Nazianzenus oratione *de natiuitate Domini*, & alij Patres: igitur omnes
IV. Angeli ſimul ſumpti debent aliquam admitte- D
re diſtinctionem inter ſe ſpecificam.

Atque tota hæc difficultas eſt potiùs à nobis diiudicanda ex aliquibus rationibus politicis, ſeu deſumptis ex fine & pulchritudine vniuerſi, quàm ex ipſa intrinſeca natura Angeli, cùm hæc præcisè conſiderata ſit ex ſe indifferens, vt ſit tantùm in vnico indiuiduo, vel pluribus; eo enim ipſo, quo eſt purè ſpiritalis, eſt etiam incorruptibilis, nec proinde ad ſui conſeruationem poſtulat aliquam indiuiduorum multiplicationem.

ARTICVLVS II. V.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

PRIMVM eſt ex Patribus repetitum, S. Athanaſio in librum quæſtionum *ad Antiochũ* quæſt. 4. S. Baſil. lib. 3. *contra Eunomium*, cuius auctoritas etiam refertur in Conc. Florentino ſeſſ. 20. à Ioan. Theologo agente partes Latinorum, quâ probat tres perſonas ſanctiſſimæ Trinitatis eſſe eiuſdem naturæ, exemplo ſumpto ab Angelis, qui ſicut ſunt eiuſdem appellationis, ſic etiam ſunt eiuſdem naturæ inter ſe: item S. Greg. Nyſſeno *libro de homine* cap. 18. & pluribus aliis; vnde Albertus ſuprà ait hanc ſententiam magis congruere SS. PP. eóſque videri magis in illam conſentire.

VI. Reſpondetur ad primam auctoritatem S. Athanaſij, illam non eſſe S. Athanaſij, cùm auctor iſtius operis quæſtione vigeſimâ tertiâ citet & commendet S. Athanaſium tanquam alium ab auctore iſtius operis.

Ad auctoritatem S. Baſil. reſpondetur eum ibi tantùm velle oſtendere poſſe reperiri ordinem inter eos, qui ſunt eiuſdem naturæ, & in hunc finem proferre exemplum deſumptum ab Angelis; mentem tamen S. Baſil. & Ioan. etiam illum referentis ſeſſ. 20. Conc. Florent. non eſſe, quòd omnes Angeli ſint eiuſdem omninò ſpeciei infimæ, ſed ſolummodò, quòd aliqua vnitas eiuſdem naturæ exiſtentis in pluribus poſſit ſaluari, cum aliquo inter illos plures ordine: & proinde cùm ordo perſonarum diuinarum inter ſe arguat emanationem, ſeu proceſſionem vnius ab alia, S. Baſil. velle
VII. Spiritum S. quem dicebat eſſe 3. ordinem, procedere etiam à Filio: non eſt autem neceſſe, vt in exemplis omnimoda paritas reperiatur, ſed ſufficit, quòd conueniant in eo, in quo fit ipſa comparatio; vnde cùm hoc loco comparatio tantùm fiat in eo, quòd detur vnitas eiuſdem naturæ, & ſubſtantiæ cum aliquo ordine inter eos, qui habent talem eandem naturam, & hæc conueniẽtia poſſit ſufficienter explicari exemplo identitatis etiam genericæ, cùm hęc aliquẽ poſſit admittere ordinem; fit, vt S. Baſil. parum curauerit explicare an hæc identitas naturæ Angelicæ, quam proferebat in exemplum, ſit tantùm generica, vel propriè ſit ſpecifica: imò ſi habeatur ratio exemplorũ, quæ S. Baſil. ibi profert, locus ille intelligendus erit de ſola vnitate, & conuenientia generica, ibi enim etiã affert in exemplum omnes beatos, & dicit eos
VIII. omnes eſſe vnius naturæ, cùm tamen beatorũ alij ſint Angeli, alij homines: item profert in exemplum omnes ſtellas, ſeu aſtra, quæ dicit eſſe eiuſdem naturæ, cùm tamen alia ab aliis diſtinguantur ſpecie.

Ad reliquos Patres poteſt ita reſponderi, eos admiſiſſe omnes Angelos eſſe eiuſdem naturæ, vt tamen non expreſſerint vnitatem genericam, aut ſpecificam, quomodo nihil obſtant noſtræ propoſitioni. Poteſt etiam addi ex S. Thom. in ſecundum ſententiarum diſt. 14. quæſt. 1. art. 2. auctoritates Patrum in Philoſophicis, de quorum genere videtur eſſe præſens quæſtio, non eſſe maioris ponderis, quàm dicta Philoſophorum, quos in his ſequuntur, niſi in hoc, quòd ſint ab omni ſuſpicione infidelitatis ſeparati.

I. Secundum fundamentum eſt eiuſmodi: omnes ſubſtantiæ ſpiritales informandis corporibus coniunctæ ſunt eiuſdem omninò ſpeciei inter ſe, omnes enim animæ rationales, omnes quotquot ſunt homines, ſunt eiuſdem ſpeciei infimæ: ergo & omnes ſubſtantiæ creatæ ſpiritales, quæ naturâ ſuâ ſunt completæ, nec ordinatæ ad informandum corpora, erunt etiam eiuſdem omninò ſpeciei inter ſe. Nec poteſt reſponderi diſparem eſſe rationem, ſcilicet animas rationales ideò eſſe eiuſdem ſpeciei, quia corpora, quæ informant, ſunt eiuſdẽ ſpeciei infimæ, & proinde cùm ſubſtãtiæ creatæ ſpiritales completæ ad nullũ corpus informandũ ordinentur, poſſe ex ſuis principiis intrinſecis habere diſtinctionem ſpecificam: hoc inquam non poteſt reſponderi, nam animæ rationales non ſunt propter corpora, ſed potiùs
II. corpora ſunt propter animas: ergo animæ rationales non habebunt præcisè ſpecificam diſtinctionem à ſuis corporibus, ſed potiùs à principiis ſuis intrinſecis: ergo ſicut omnes animæ rationales ſunt eiuſdem omninò ſpeciei, ita etiam & quotquot ſunt Angeli.

Reſpondeo conceſſo antecedenti negando conſequentiam; cuius diſparitatis ratio hæc eſt, quòd animæ rationales ex propria ſua & naturali conditione ſint actus corporis organici, ſeu formæ naturâ ſuâ ordinatæ ad informandum corpus, vt cum eo componant vnum hominem, ens quoddam per ſe completum, qui homo, cùm naturâ ſuâ ſit mortalis, vtpotè compoſitus ex contrariis, ne ipſum vniuerſum vnius aut alterius interitu priuaretur totâ aliquâ ſpecie, vel pluribus, debuit tota hominum multitudo eſſe vnius, & eiuſdem ſpeciei;
III. at vnuſquiſque Angelus eſt ex ſua natura incorruptibilis, immortalis, vt patebit infrà, nec ad conſeruationem ſui indiget multiplicatione, aut aliquâ propagatione indiuiduorũ in ſua ſpecie infima, ideóque aliquis Angelorum rectè poteſt intelligi habere diſtinctionem ſpecificam ab alio Angelo, licet vnus homo alteri comparatus eam non habeat.

Tertium eſt: tota diſtinctio, quæ eſt inter Angelos, nobis tantùm innoteſcit ex donis à Deo illis gratuitò conceſſis, & ex muneribus, ad quæ deputantur à Deo; atqui hæc omnia rectè ſaluantur, omnibus quotquot ſunt Angelis in vna & eadem ſpecie conſtitutis, vt iam animaduertimus in ſecundo noſtro notabili.

Reſpondeo diſtinctionem Angelorum nobis quidem innoteſcere à poſteriori ex illis
IV. donis, quæ Angeli gratuitò acceperunt à Deo, & ex muneribus, ad quæ ſunt deputati: quæ diſtinctio munerum & donorum, licet abſolutè & ſimpliciter loquendo poſſit conſiſtere cum identitate ſpecifica eiuſdem naturæ in omnibus Angelis, vt animaduertimus noſtro ſecundo notabili; quia tamen ex Patribus infrà citandis Deus contulit dona gratuita Angelis iuxta menſuram, & proportionem perfectionum naturalium, & videmus aliquã ſpecificam diſtinctionem inter dona illa gratuita à Deo aliquibus Angelis conceſſa, ideò rectè inferimus dari aliquam ſpecificam diſtinctionem inter quoſdam Angelos: ratione verò quaſi à priori idem probamus, argumento ſumpto à fine, & pulchritudine mundi intelligibilis, qui non minus poſtulat hanc
A varietatem ſpecificam entium, quibus conſtat, quàm hic noſter mundus viſibilis eam requirat.

Articvlvs III.

Vtrum plures Angeli poßint eſſe eiuſdem ſpeciei infimæ.

PArtem negantem ſequuntur plures S. Thom. diſcipuli, vt Ferrarienſis libro ſecundo *contra Gentes* cap. 93. Caiet. *ad librũ de ente & eſſentia* quæſt. 9. & nonnulli alij ad 4 art. præſentis quæſtionis S. Thom. imò ſi modus loquendi S. Thom. quarto iſto articulo attendatur, videtur hæc eius opinio.

Melior tamen eſt ſententia affirmans, cum qua concludimus *plures Angelos poſſe eſſe eiuſ-*
B *dem ſpeciei infima.* Hæc propoſitio eſt communis, ſancti Bonauenturæ, Richardi, Durandi, Gabriëlis, & plurium aliorum ad diſtinctionem octauam & nonam libri ſecundi ſententiarum, immò & S. Thomæ, vt ipſemet Capreolus citatâ diſtinctione colligit ex eius opuſculo decimo ſexto cap. vltimo, vbi ſanctus Thomas ait, *rudis eſſe ingenij dicere Deum de abſoluta ſua potentia non poſſe producere plures intellectus ſeparatos in eadem ſpecie.* Deinde eadẽ ſententia colligitur ex eiuſdem S. Thom. verbis expreſſis lib. 1. ſententiarum diſt. 34. q. 1. art. 1. vbi expreſsè docet in iis, in quibus datur diſtinctio inter naturam & ſubſiſtentiam poſſe dari aliquam communem naturam, quæ per differentiam indiuidualem contrahatur ad plura ſingularia; vnde quia in Deo eſſentia & ſubſiſtentia nullâ diſtinctione reali etiam
C minori diſtinguuntur, ibi negat diuinam naturam eſſe vniuerſalem, & poſſe contrahi ad aliqua ſingularia: atqui in ipſis creaturis, de quarum numero ſunt omnes & ſinguli Angeli, datur minor realis diſtinctio inter eorum eſſentiam & ſubſiſtentiam ex eodem S. Thoma ibi, quia talis diſtinctio reperitur in omnibus ſubſtantiis creatis; igitur ex eiuſdem ſancti Thomæ doctrina datur in Angelis aliqua communis natura, quæ contrahatur ad plura indiuidua, ſicque ex ſancto Thoma non repugnat dari plures Angelos eiuſdem ſpeciei infimæ: & hanc noſtram ſententiam inter recentiores diſcipulos ſancti Thomæ Bannes ipſe hâc quæſtione articulo quarto amplectitur, ideóque iuxta illos ſanctus Thomas hîc & alibi, hoc tantùm ſenſu dicit eſſe impoſſibile dari plures Angelos eiuſdẽ ſpeciei infimæ, quòd,
D quæ non ſolent fieri, vel quæ non fiunt ſecundùm diſpoſitionem rerum nobis notam, dicũtur eſſe impoſſibilia, quomodo dicimus eſſe impoſſibile ſolem craſtino die non oriri, quatenus iuxta ea, quæ nobis innoteſcunt de Angelis, intellectus humanus non poteſt adinuenire aliquã rationem, quę nos cogat admittere dari de facto plures Angelos eiuſdẽ ſpeciei infimæ, quia quæcumq; nouimus de illis, poſſunt rectè intelligi ſine multiplicatione indiuiduorum in eadem ſpecie infima; non autem eo ſenſu, quo ſtrictè loquendo dicimus illud eſſe impoſſibile, cuius prædicatum eſt abſolutè & ſimpliciter repugnans ſubiecto, & ex conſequenti implicare contradictionem illud poſſe fieri.

Probatur autem hęc noſtra propoſitio primò quidquid præcisè & ſecundùm ſe ſumptum eſt

I. vniuerſale, poteſt habere plura inferiora, qui-
bus inſit, quia ex Porphyrio & omnibus Phi-
loſophis vniuerſale eſt, *quod eſt aptum ineſſe*
multis: atqui natura, quæ, verbi gratiâ, eſt in
ſancto Michaële, aut aliquo alio Angelo ſe-
cundùm ſe ſpectata eſt vniuerſalis, quia iuxta
priorem ſententiam ſinguli Angeli diſtinguũ-
tur à ſe inuicem ſpecie: ergo talis natura ſe-
cundùm ſe ſpectata debet poſſe habere plura
inferiora, ſicque poſſunt plures Angeli eſſe e-
iuſdem ſpeciei infimæ.

Confirmatur hæc ratio primùm ex eo, quòd
ſi plura indiuidua eiuſdem naturæ Angelicæ
ſecundùm ſpeciem infimam non poſſent abſo-
lutè & ſimpliciter dari, ſequeretur Deum vo-
lentem conſeruare ſpeciem infimam, in qua
eſt talis numero Angelus, neceſſitari conſerua-
re, vel reproducere hoc numero indiuiduum
II. Angeli, ad quod talis ſpecies eſt contracta, nec
poſſe eum annihilare, & poſteà alium eiuſdem
ſpeciei creare; at hoc videtur abſurdum, quia
hoc eſt nimium reſtringere omnipotentiam
diuinam, cui abſurdo non poteſt reſponderi
id prouenire ex ipſa repugnantia terminorum,
nam in ſequentibus oſtendetur id nullo modo
repugnare.

Confirmatur deinde ex S. Aug. qui lib. 3. *de*
libero arbitrio cap. 11. loquens de Angelis, qui
per peccatum ceciderunt, ait omnipotentiam
Dei non deficere difficultate *ad creandos alios*
Angelos, quos in eis ſedibus collocaret, quas
alij peccando deſeruiſſent; quò loci S. Auguſt.
nomine *ſedium*, quas Angeli *peccando deſeruiſ-*
ſent, non intelligit ſedes illas beatorum, ſeu
fruitionem viſionis beatificę in hoc & illo gra-
du, ſed tantùm intelligit dona quædam gra-
III. tuita, quibus etiam exiſtentes in via præficie-
bantur directioni, & regimini huius vniuerſi,
quemadmodum patet ex toto ipſo capite: er-
go cùm ex communi doctrina Scholaſticorum
Deus dederit Angelis dona gratuita ſecun-
dùm menſuram naturalium, ſicut ex S. Aug.
hîc relato poteſt creare alios Angelos, quibus
conferat hæc eadem ſecundùm ſpeciem infi-
mam dona, poterit etiam ex eodem ſancto
Auguſtino creare alios Angelos in eadem in-
fima ſpecie, in qua ſunt illi Angeli, qui de facto
peccauerunt.

Neque huic noſtræ rationi ſatisfacit, quod
aliqui dicunt primùm duobus modis aliquid
eſſe *vniuerſale*; primò tam ex parte rei intel-
lectæ, quàm ex parte modi intelligendi il-
lam; deinde ex parte noſtri modi intelligen-
di, ſcilicet quando noſter intellectus appre-
IV. hendit aliquid ſecundùm communes condi-
tiones, quas fingit poſſe ineſſe multis, cùm
tamen de facto repugnet ſic dari in rerum
natura: tam ad rationem vniuerſalis hunc ſe-
cundum modum ſufficere, nec priorem re-
quiri, ideóque licet plures Angeli non poſ-
ſint dari de facto in eadem ſpecie, quia ta-
men natura illa poteſt apprehendi ſecundùm
communes quaſdam rationes, illam ſemper
remanere vniuerſalem, & ſpecificam. Nec
item, quod ſecundò reſpondent, ſcilicet du-
plicem diſtingui ſpeciem apud dialecticos,
vnam *ſubiicibilem*, alteram *prædicabilem*,
hanc poſtulare vt poſſit habere plura indi-
uidua, illam verò minimè, naturam vniuſ-
cuiuſque Angeli eſſe ſpeciem tantùm *ſubiici-*
bilem, ideóque ſemper remanere ſpeciem,
A licet ei repugnet habere multa indiuidua, V.
quibus inſit.

Neutra inquam iſtarum reſponſionum ſa-
tisfacit: non prima, quia ad rationem *vniuer-*
ſalis non ſufficit ſola fictio intellectus, vel
apprehenſio alicuius naturæ ſecundùm com-
munes conditiones, ſed inſuper requiritur,
vt talis apprehenſio habeat aliquod funda-
mentum in re, quod aliud non eſt, quàm quòd
talis natura, quæ ſic apprehenditur, poſſit per
ſui diuiſionem communicari pluribus ſaltem
ſecundùm potentiam logicam: nam vniuerſa-
le definitur, non quod *apprehenditur*, ſed quod
eſt aptum natum ineſſe multis; & hæc duo ſcili-
cet *apprehendi ad modum talis* vel talis entis,
ſeu per ſpeciem talis, & talis entis, *& eſſe de fa-*
cto tale ens longè differunt: à priori res non de-
nominatur talis, ſed tantùm à poſteriori, ſæpè
B enim per ſpecies rerum creatarum apprehen- VI.
dimus perfectiones Dei, quas tamen non pro-
pterea dicimus eſſe creatas. Deinde ſi ſola hæc
apprehenſio, & fictio intellectus ſufficeret ad
denominandum aliquid vniuerſale, iam rectè
poſſemus dicere diuinam naturam eſſe vniuer-
ſalem, ſeu communem communitate vniuer-
ſalitatis, quod tamen eſt contra S. Thom. hâc
primâ parte quæſt. 13. art. 9. & contra omnes
Philoſophos & Theologos.

Neque item ſecunda reſponſio ſatisfacit: nã
in ipſa ſpecie infima ſubiicibili duo poſſunt diſ-
tingui; primum eſt ipſum ens materiale, ſcili-
cet natura quædam communis, & abſtracta à
conditionibus indiuiduantibus, per quod diſ-
tinguitur ab indiuiduo; alterum eſt ipſum ens
formale, quo conſtituitur in tali eſſe, ſeu gene-
re entis, ſcilicet ipſa eius ſubiicibilitas, per quã
C conſtituitur alia ſpecies à ſpecie prædicabili: VII.
inter quæ duo illud eſt diſcriminis, quòd licet
ſpecies ſubiicibilis non denominetur, nec ſit
formaliter vniuerſalis per ipſum ſuum ſubiici
generi, quia ſic potiùs reſpicit ſuperius, cùm
vniuerſale debeat reſpicere inferiora, nihilo-
minus tamen ipſum materiale talis ſpeciei ſub-
iicibilis, quatenus eſt tale materiale, ſcilicet
natura quædam cõmunis & abſtracta à condi-
tionibus indiuiduantibus eſt eſſentialiter vni-
uerſalis eo modo, quo aliæ communes naturæ
ſunt vniuerſales; aliàs nulla eſſet diſtinctio in-
ter ſpeciem ſubiicibilem, & ipſum indiuiduũ,
poſſetque indiuiduum rectè dici ſubiici imme-
diatè generi, quod tamen negant communiter
dialectici: ergo cùm natura vniuſcuiuſque An-
geli ſecundùm ſe ſpectata ſit iuxta priorẽ ſen-
tentiam ſpecies ſubiicibilis, hæc vniuſcuiuſq;
D Angeli natura prout importat ipſum materia- VIII.
le talis ſpeciei ſubiicibilis, habebit eſſentiali-
ter, vt ſit vniuerſalis, & ex conſequenti, vt ei
non repugnet eſſe in pluribus indiuiduis.

ARTICVLVS IV.

Eadem veritas aliâ ratione probatur.

SECVNDÒ probatur eadem noſtra propoſi-
tio: ei tantùm naturæ repugnat poſſe eſſe
in pluribus indiuiduis, de cuius eſſentia forma-
liter ſumpta eſt ipſa ſingularitas, & ratio indi-
uidua; atqui ipſa ſingularitas ſeu ratio indiui-
dua non eſt de eſſentia naturæ Angelicæ, quæ,
verbi gratiâ, eſt in S. Michaële, & ſic de aliis
ſingulis: igitur iſtis naturis Angelicis non re-
pugnat eſſe in pluribus indiuiduis.

I. Maior probatur auctoritate ſancti Thomæ tam hâc primâ parte quæſt. 11. articulo tertio, quàm libro primo *contra Gentes* cap. 42. ratione 11. vbi probat Deum eſſe neceſſariò vnum, nec poſſe dari plures deos, ex eo, quòd ipſa eius ratio indiuidua ſeu ſingularitas pertineat eſſentialiter ad ipſam diuinitatem; quod explicat exemplo ſumpto ab homine ſingulari. Si Socrates inquit per id eſſet homo, per quod eſt hic homo, ſicut non poſſunt eſſe plures Socrates, ſic etiam non poſſent eſſe plures homines.

Confirmatur, ſimúlque probatur hæc vltima maior noſtra propoſitio: eſſe vniuerſale & eſſe ſingulare ita ſibi inuicem opponuntur, vt aliquid eſſe ſingulare, ſeu indiuiduum, ſit ita eſſe vltimò contractum, & determinatum, vt
II. ei repugnet vlterius contrahi, & cum aliqua ſui diuiſione participari ab aliquo ſibi inferiori: nam ob hanc rationem ſingulare appellatur *indiuiduum*; eſſe verò vniuerſale ſit eſſe talis naturæ, & conditionis, vt ſit aptitudine logicâ aptum vlteriùs contrahi, & cum aliquas ſui diuiſione participari ab aliquo ſibi inferiori, vt patet ex ipſa eius definitione: ergo vbi aliqua natura erit huius conditionis, vt ipſa ſingularitas pertineat ad eius eſſentiam, repugnabit ei poſſe eſſe in pluribus, & è contrario ei naturę non repugnabit ſic eſſe in pluribus, ad cuius eſſentiam ipſa ſingolaritas non pertinet; quia vt affirmatio eſt cauſa affirmationis, ita & negatio negationis, & proinde ei tantùm naturæ repugnabit eſſe in pluribus indiuiduis, de cuius eſſentia formaliter ſumpta eſt ipſa ſingularitas.

Minor verò eiuſdem noſtræ rationis pro-
III. batur facilè ex communi doctrina Philoſophorum, qui in Metaphyſ. docent ipſum indiuiduum ſeu ſingularitatem & rationem indiuiduam addere aliquid naturę ſpecificæ, per quod contrahatur ad aliquod indiuiduum, illúdque ſuperadditum non includi intrinſecè in ipſa ratione naturæ ſpecificæ ſecundùm ſe conſideratæ. Et quòd hoc habeat etiam locum in qualibet ſpecifica natura Angelica, patet ex eo, quòd ſola eſſentialia ponantur in definitione rei, quæ verò ſunt ei extrinſeca, minimè, cùm illa conſtet tantùm ſuo genere & differentiâ; atqui ipſa ſingularitas S. Gabriëlis, verbi gratiâ, non eſt genus illius, vt per ſe conſtat, nec eius item propria differentia, nam omnis ratio indiuiduans propriè dicta diſtinguitur à differentia propriè dicta e-
IV. ius naturæ, quam indiuiduat: cùm omnis differentia propriè dicta latiùs pateat, ſitque aliquid ſuperius comparatione ſingularitatis, quæ ſibi ſubiicitur, & talis natura etiam in ſua ratione ſpecifica poſſit apprehendi ſine tali ratione indiuiduante.

Neque eſt, quòd quis dicat eiuſmodi ſingularitatem non eſſe quidem propriam differentiam Angeli, ſed aliquid ab eo dimanans neceſſariò, quod totam capacitatem extenſiuam talis naturæ Angelicæ ſpecificæ expleat, & adæquet, ideòque vnicum tantùm poſſe dari indiuiduum talis ſpeciei, & ſic non eſſe totum quoddam potentiale, cuiuſmodi eſt infima ſpecies prædicabilis.

Hoc inquam dici non poteſt: nam vbi aliquid dimanat neceſſariò à ſua natura, tunc talis natura, cùm iam ſit determinata ſaltem
A in ſua radice non poteſt ampliùs apprehendi, V.
& concipi, vt indifferens in aliquo priori etiã rationis, ad illud habendum, & non habendum, quia talis conceptus eſſet falſus; atqui quæuis ſpecifica natura Angelica poteſt à nobis rectè apprehendi & concipi, vt in aliquo priori indifferens, & indeterminata, quia poteſt apprehendi à nobis ſine hac & iſta ſingularitate, item cum alia & alia ſingularitate, ſicut ſubiectum aliquod ſine hoc & illo communi accidente, & cum hoc & alio accidenta: igitur talis numero ſingularitas non dimanat neceſſariò ex natura ſpecifica Angeli.

Quòd item hæc ſingularitas non adæquet totam potentialitatem extenſiuam ſpecificæ naturæ Angelicæ, patet ex nunc dictis, omnis enim differentia infimæ ſpeciei latiùs patet
B indiuiduali ſuâ differentiâ: tum quia eſt ali- VI.
quod ſuperius, tum etiam quia eſt id, quod contrahitur, & ſingularitas ſeu differentia indiuidualis eſt ipſum contrahens; at omne ſuperius latiùs patet eo, quod contrahitur: ergo ipſa ſingularitas Angeli ſeu differentia eius indiuidualis non poteſt dici adæquare, & explere totam potentialitatem extenſiuam alicuius naturæ ſpecificæ Angelicæ.

Articvlvs V.

Tertiâ ratione probatur eadem propoſitio.

Tandem noſtra propoſitio probatur ex eo, quòd nulla poſſit afferri contradictio, ratione cuius repugnet dari plures An-
gelos in eadem infima ſpecie; non ex ipſa *infi-* VII.
nitate naturæ Angelicæ, ſicut in natura diui-
C na, nam omnis Angelus, cùm ſit creatura, eſt limitatæ naturæ; non item ex *propria eius differentia* vel *ratione indiuiduante*, vt nunc oſtẽdimus. Nec item ex eius *immaterialitate*: primò quia ſanctus Thomas citato opuſculo 16. diſputans contra Auerroïſtas aſſerentes vnum tantùm numero eſſe intellectum, id eſt, vnam numero ſubſtantiam immaterialem per ſe ſubſiſtentem, quâ tanquam formâ ſibi aſſiſtente omnes homines intelligerent, ſic enim nomen *intellectus* ſumi ab Auerroïſtis, contra quos ibi diſputat, patet ex ipſomet ſancto Thoma tam hâc primâ parte infrà quæſt. 79. art. 5. quàm libro ſecundo *contra Gentes* cap. 76. & ſeq. quia repugnat talem intellectum multiplicari; hanc Auerroïſtarum opinionem re-
D probat refellendo hoc eorum fundamentum, VIII.
quia, inquit, etiamſi daretur talem intellectum non habere aliquam naturalem cauſam ſuæ multiplicationis, poſſet tamen ſortiri multiplicationem ex ſupernaturali cauſa, nec eſſet implicatio contradictionis: quibus verbis ſatis clarè oſtendit ipſam immaterialitatem non impedire multiplicationem indiuiduorum in eadem ſpecifica natura ſpirituali. Deinde ex eodem S. Thoma hâc primâ parte quæſt. 76. articulo ſecundo in ſolutione ad ſecundum, *eſt idem iudicium de multiplicatione rei, & eſſe ipſius*; vnde ſicut anima habet ſuum eſſe independens à materia, ita etiam deſtructo omni corpore animæ remanent adhuc multiplicatæ in ſuo eſſe; atqui Angeli conſiderati ſecundùm ſuum eſſe ſunt independentes ab omni materia propriè dicta,

I. cùm ſint purè ſimpliciter loquendo incor- A
porei.
Nec eſt, quòd quis dicat, licet animæ ratio-
nales maneant de facto multiplicatæ poſt a-
ctualem ſeparationem ab omni materia, ni-
hilominus habere ordinem intrinſecum ad il-
las, ſicque ſemper multiplicari per habitudi-
nem ad materiam.
Hoc inquam dici non poteſt: nam quam-
uis anima habeat ordinem ad aliquam mate-
riam, quia eſt forma corporis organici, atta-
men non habet intrinſecum ordinem ad de-
terminatam numero materiam, cùm non mi-
nus ſit connaturaliter in ea portione materiæ
determinatæ, quam caſu (eſt enim per acci-
dens huic animæ, quòd eius corpus nutriatur
potiùs hoc cibo, quàm alio) acquirit, quàm
in alia: ergo quemadmodum anima eſt hæc &
II. ſingularis, non per intrinſecum ordinem ad B
hanc portionem materiæ, per nutritionem
acquiſitæ, ſed ex ſe & propria ſua intrinſeca
entitate; ita etiam non erit hæc, & ſingularis,
ſeu indiuidua per ordinem intrinſecum ad de-
terminatam aliquam materiam, quin potiùs
cùm unum ſit proprietas entis, vt docent Me-
taphyſici, ſicut quælibet ſubſtantia ſpiritalis
creata eſt hæc actualis entitas, & non alia, ita
etiam ex ſua propria & peculiari entitate erit
ſingularis & indiuidua.

Articvlvs VI.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

PRimvm eſt: quòd ſola materia, vel in-
trinſecus ordo ad illam eſt principium in-
III. diuiduationis & multiplicationis indiuiduo- C
rum ex Ariſt. lib. 12. Metaph. textu 49. vbi pro-
bat non eſſe plures mundos, in quorum ſingu-
lis plures ſint cæli, ſolo numero diſtincti à no-
ſtris, quia ſic oporteret plures eſſe ſubſtan-
tias ſpiritales, ſolo numero diſtinctas, à qui-
bus mouerentur; quod tamen ait eſſe impoſſibi-
le, eo quòd in rebus expertibus materiæ, diſ-
tinctio numeralis non poſſit reperiri; atqui in
Angelis nulla eſt materia, quia vt oſtendimus
ſunt ſubſtantiæ ſimpliciter & abſolutè incor-
poreæ, non tantùm quoad intrinſecam ſuam
entitatem, cuiuſmodi ſunt noſtræ animæ ra-
tionales, ſed etiam quoad ordinem & habitu-
dinem, quatenus Angeli nullum dicunt or-
dinem ad aliquam ſubſtantiam corpoream,
ſicut animæ rationales, quæ intrinſecè & for-
maliter ſunt actus corporum organicorum:
IV. igitur Angeli nullo modo quoad indiuidua D
poſſunt multiplicari intra eandem ſpeciem
infimam.
Reſpondeo ex dictis patere maiorem eius
propoſitionem eſſe falſam, vt etiam fuſiùs
docent Philoſophi in Metaph. Nec auctoritas
Ariſtotelis ibi relata obſtat, nam primò po-
teſt reſponderi cum Scoto in ſecundum ſen-
tentiarum diſtinctione tertiâ quæſtione ſepti-
mâ ad primum, cum Fonſeca in caput ſextũ li-
bri quinti Metaphyſ. quæſtione tertiâ ſectio-
ne quartâ, & pluribus recentioribus, Ariſtote-
lem ibi fuiſſe deceptum.
Vel ſecundò ſi quis voluerit eum excuſare,
poteſt reſponderi eum loqui tantùm de mul-
tiplicatione, quæ fiat vel poſſit fieri per gene-
rationem; hæc enim fit ex ſubiecto præſuppo-
A ſito, quod ſubiectum eſt materia prima; non V.
autem loqui de ea multiplicatione, quæ fiat,
vel poſſit fieri per creationem, qualis eſt illa
Angelorum in eadem ſpecie, & ita quia
Angeli ſunt ingenerabiles, non ſunt etiam
hoc modo multiplicabiles in eadem ſpecie
infima.
Quod verò ſpectat ad auctoritatẽ S. Thom.
concludentis non eſſe plures Angelos eiuſ-
dem ſpeciei, ex eo, quòd Angeli non ſint
compoſiti ex materia & forma; primò poteſt
reſponderi eum iſto tantùm ſenſu dicere non
poſſe eſſe plures Angelos in eadem ſpecie,
quòd id, quod communiter non fit, dicitur
impoſſibile; non autem eo ſenſu, quo quod
implicat, eſt, & dicitur impoſſibile, quia vt
iam ſuprà animaduertimus alio loco, admittit
id non repugnare, ſicut etiam & nonnulli ex
B eius diſcipulis. VI.
Deinde, ſi quis faciat vim in eo, quòd S.
Thom. pro ratione huius ſuæ opinionis affe-
rat, quòd Angeli non ſint compoſiti ex mate-
ria, quæ eſt principium indiuiduationis; re-
ſpondetur communiorem Philoſophorum &
Theologorum ſententiam id non admittere,
imò nec ipſum S. Thom. cùm hâc primâ parte
ſuprà quæſt. 47. articulo primo reprehendat
quoſdam veteres Philoſophos, quòd aſſere-
rent res ſortiri ſuam diſtinctionem à materia,
& in primum librũ ſententiarum diſtinctione
34. quæſt. primâ articulo primo verbis expreſ-
ſis dicat naturam communem indiuiduari &
determinari ad hoc ſingulare per materiam,
vel per aliquid, quod loco materiæ ſeſe ha-
bet in creaturis, vbi addendo hanc poſtremam
particulam disiunctiuam, apertè ſignificat ſe
C nolle materiam communi modo loquendi VII.
Philoſophorum acceptam eſſe principium in-
diuiduationis in omnibus rebus, ſed tantùm
aliquid ei correſpondens, cuiuſmodi eſt po-
tentia in rebus ſpiritalibus, quæ ex actu &
potentia componuntur; immò nec etiam eſſe
materiam in hac vltima ſignificatione acce-
ptam; nam ipſemet agnoſcit Deum eſſe maxi-
mè indiuiduum, perſonas item diuinas in-
diuiduas eſſe, in quibus tamen nulla reperitur
compoſitio ex actu & potentia, vt hâc primâ
parte cit. quæſt. 11. articulo ſecundo, & in
quæſtionibus diſputatis *de potentia* quæſtione
ſecundâ articulo primo in ſolutione ad ter-
tium & decimum.
Secundum eſt: omnis ſubſtantia, quæ ne-
ceſſariò conſtituitur per formalem differen-
tiam ſibi propriam, differt neceſſariò ſpecie à
D quacumque alia ſubſtantia, quia formalis dif- VIII.
ferentia propria alicuius naturæ eam conſti-
tuit in ſua ſpecie, & eam diſtinguit à cæteris:
vnde quia mas & fæmina non conſtituuntur
in eſſe maris, & fæminæ per formalem diffe-
rentiam ſibi propriam, ſed tantùm per mate-
rialem, non dicuntur differre ſpecie, vt etiam
docet Ariſtoteles libro decimo Metaphyſ.
textu vigeſimo octauo: atqui quilibet Angelus
eſt talis ſubſtantiæ, vt neceſſariò conſtituatur
per formalem differentiam ſibi propriam,
quia eſt forma valde ſimplex, & eſt ipſemet
Angelus: ergo omnis & quilibet Angelus dif-
fert neceſſariò ſpecie à quocumque alio An-
gelo, nec proinde plures Angeli poſſunt dari
eiuſdem ſpeciei infimæ.
Reſpondetur, maiorem huius fundamenti

I. eſſe veram, ſi ſenſus illius ſit iſte, differen-
tiam eſſentialem & conſtitutiuam ſpeciei ita
eſſe propriam ſubſtantiæ conſtitutæ, vt nulli
alteri indiuiduo poſſit communicari, & tunc
minoré eius hoc eodem ſenſu eſſe falſam, quia
vnuſquiſque Angelus ita per ſuam formam &
eſſentiam conſtituitur, vt tamen hæc eadem
forma ſpecie poſſit alteri indiuiduo commu-
nicari, & hoc ſolo ſenſu eſt ei propria, quate-
nus fortaſſis eſt vnicus tantùm Angelus de
facto in tali ſpecie, licet non repugnet dari
plures.

Ad rationem verò iſtius minoris, quæ eſt
Angelum eſſe formam valdè ſimplicem, &
ideò ex ſua eſſentiali ratione eſſe indiuiduam,
reſpondetur iſtam ſimplicitatem non obſtare,
quin indiuiduetur per aliquid ſibi ſuperaddi-
tum, non quidem ab illa realiter, aut ex natu-
II. ra rei, ſed ex ſola ratione diſtinctum, quo ſci-
licet natura conſtituitur in eſſe vltimatè com-
pleto, cùm per differentiam eſſentialem &
ſpecificam conſtituatur tantùm in quadam ra-
tione non vltimatè contracta, ſeu ſingulari,
ſed communi tantùm, quemadmodum citato
loco docent Philoſophi, & patet in anima ra-
tionali, quæ licet ſit quædam entitas ſpiritalis
valdè ſimplex, non tamen deſinit habere ali-
quid ſupra ſuam eſſentialem, & ſpecificam
rationem, quo indiuiduetur: imò & punctum
eſt aliquid valdè ſimplex, cùm ſit omninò in-
diuiſibile, & nihilominus in illo rectè diſtin-
guitur ſpecifica ratio puncti in communi, &
indiuidualis ſeu ſingularis ratio talis puncti,
ita etiam & in Angelo quantumuis ſimpliciſſi-
mo ente rectè diſtinguitur eſſentialis, & ſpe-
cifica ratio Angeli in tali ſpecie, & eius ſingu-
III. laris & indiuidualis ratio in eſſe talis numero
Angeli.

Ad id verò, quod affertur ex Ariſtotele, ma-
rem ſcilicet & fœminam diſtingui tantùm *ma-
terialiter*, quia non conſtituuntur in tali eſſe
per ſuam formalem differentiam: reſponde-
tur illud *differre materialiter*, eò loci idem
eſſe, ac ex varia diſpoſitione materiæ, non au-
tem ſignificare eſſe præciſè indiuidua diſtin-
cta: nam indiuidualis diſtinctio latiùs patet
ipſâ diſtinctione materiali hoc ſtricto modo
ſumptâ, cùm cadat etiam in res purè ſpirita-
lea, quæ quando ſunt plures in eadem ſpecie,
non dicuntur propriè diſtingui *formaliter*,
quia ipſum formale dicit præciſam rationem
eſſentialem, in qua res omnes eiuſmodi con-
ueniunt, ſed tantùm hoc ſenſu dicuntur diſ-
tingui *materialiter*, quatenus ſingulæ habent
IV. aliam & aliam entitatem numero; vnde di-
cuntur à nonnullis diſtingui *entitatiuè*.

Tertium eſt: omnis forma ſeparata à ma-
teria habet in ſe totam perfectionem illius
ſpeciei, quam includit in ſe ipſa, quia ſic eſt
forma ſubſiſtens, quæ neceſſariò debet habe-
re totam eſſentiam, & ea omnia, quæ deri-
uantur ab ipſa eſſentia: atqui quilibet Ange-
lus eſt forma ſeparata à materia, quia eſt ſub-
ſtantia purè ſpiritalis, nullum habens ordi-
nem ad corpus tanquam ad compartem, cum
quo totum aliquod per ſe componat, vt patet
ex dictis: ergo quilibet Angelus debet neceſ-
ſariò habere totam perfectionem ſuæ ſpeciei,
& proinde cùm omnis ratio indiuiduans con-
ſequatur ſpeciem, quilibet Angelus debet in
ſeipſo vnico habere totam illam rationem in-

A diuiduantem, quæ tali ſuæ ſpeciei poteſt com-
petere; ſicque extra illum nullus poterit dar
Angelus, qui ſit eiuſdem ſpeciei cum illo.

Reſpondetur duplicem poſſe diſtingui per
fectionem ſpeciei, vnam *intenſiuam*, *extenſi
uam* alteram, illam attendi penes omnia eſ
ſentialia, & propria ipſius ſpeciei, hanc pene
multitudinem ſubiectorum, in quibus tali
perfectio poteſt reperiri, iam omnem forman
à materia ſeparatam habere omnem perfe
ctionem intenſiuam ſuæ ſpeciei, quatenus ha
bet totam eius eſſentiam, ſeu omnia eius præ
dicata eſſentialia, non tamen habere omnen
perfectionem eius *extenſiuam*, quatenus lice
illam totam habeat, non tamen habet totali
ter, ſeu omnibus illis ſingulis modis, quibu
poteſt haberi à pluribus indiuiduis, ad qua
poteſt vltimatè contrahi per differentiam in
B diuidualem; & ſic licet quilibet Angelus et
iam exiſtens vnicus in ſua ſpecie totam habea
intenſiuam perfectionem eſſentialem ſuæ ſpe
ciei, attamen non habet totam *extenſiuam*
nec proinde ei repugnat habere plura indi
uidua eiuſdem ſecum ſpeciei.

Ad id verò, quòd additur rationem indiui
dualem conſequi neceſſariò ipſam ſpeciem
immò ab illa deriuari, & proinde Angelum
qui habet totam perfectionem ſuæ ſpeciei de
bere conſequenter habere neceſſariò omnen
rationem indiuidualem tali ſpeciei poſſibilē
reſpondetur primò falſum eſſe differentian
indiuidualem neceſſariò ſequi eſſentiam, i
eſſentia ſpectetur præciſè, quia ſic ex ſe eſ
indifferens, & indeterminata. Deinde diſ
ferentia indiuidualis ad ſummum dici poteſ
neceſſariò ſequi eſſentiam tantùm exiſtentem
C quatenus eſſentia non poteſt reponi in rerun
natura, & extra ſuas cauſas, niſi ſingularis &
indiuidua, quia exiſtentia eſt tantùm ſingu
larium, & omnis productio terminatur ac
aliquid ſingulare. Tertiò etiam ſi aliqua diſ
ferentia indiuidualis hoc ſenſu ſequatur eſſen
tiam, non omnis tamen & quælibet differenti
indiuidualis, per quam talis eſſentia poteſ
contrahi, ſequitur illam neceſſariò in quolibe
ſubiecto, cui inexiſtit, ſed manet ſemper a
pta adhuc ineſſe pluribus, & ipſa indiuiduali
differentia reſultat, ſeu intelligitur eſſe, &
poni eo ipſo, quo natura eſt hæc & vltimatè
talis entitas, vt fuſiùs docent Philoſophi diſ
putantes de principio indiuiduationis.

ARTICVLVS VII.

D *Vtrum de facto ſint plures Angeli in eaden
ſpecie.*

NEGANT ſanctus Thomas & eius diſci-
puli hâc quæſt. art. 4. & 2. ſent. diſt. 8
& 9. his tamen non obſtantibus,

Sit prima propoſitio. *Dantur de facto plure
Angeli ſolo numero differentes in omnibus ſpecie
bus Angelorum.* Ita Alenſis ſecundâ parti
quæſt. 20. membro vltimo art. 1. Scotus, Du
randus 2. ſententiarum diſt. 3. & plures etian
ex recentioribus. Probatur primò ex Patribu
articulo ſecundo citatis, qui diſtinctionem
tantùm numericam conſtituerunt inter Ange
los; item ex ſancto Auguſtino *in Enchiridi*
cap. 29. vbi ait ideò naturam humanam fuiſſe
reparatam, quia tota naturæ humanæ ſpeciei

I. perierit: ergo cùm Chriſtus Dominus non redemerit Angelos, ne integræ aliquæ ſpecies Angelorum dicantur periſſe, oportet dari de facto plures Angelos eiuſdem ſpeciei.

Confirmatur: quia ad perfectionem ſtatus beatifici videtur requiri, vt ſint in illo aliqui ex quauis ſpecie eorum, qui ad beatitudinem ſunt creati: nam beatitudo debet eſſe ſtatus omnium bonorũ aggregatione perfectus; atqui omnes ſpecies Angelorum ſunt creatæ ad beatitudinem: igitur ex quauis ſpecie illorum aliqui ſunt in beatitudine: hoc autem non eſſet, ſi omnes quotquot ſunt Angeli diſtinguerentur inter ſe ſpecie, quia multi de facto ſunt damnati: igitur ne incidamus in hoc incommodum, dicendum eſt dari aliquos Angelos eiuſdem ſpeciei.

Nec ſatisfacit, quod dici poteſt homines aſ-
II. ſumi ad beatitudinem, vt ruinæ Angelorum reparentur; nam eſto ſedes ſic replcantur, attamen regnum cæleſte videtur hâc parte eſſe minus perfectum, quòd nõn habeat entia æquè perfecta in naturalibus.

Probatur ſecundò: in republica ordo debet eſſe talis, vt licet alij alijs ſint ſuperiores, attamen aliqui debeant eſſe ſibi inuicem ſimiles, quia ſocietas, quæ requiritur in republica, fundatur in ſimilitudine, & amor maximè reperitur inter ſimiles, reuerentia verò inter diſſimiles; atqui Angeli conſtituunt aliquam rempublicam: ergo præter diſtinctionem illam ſpecificam, quæ datur inter aliquos, debet etiam tantùm dari inter nonnullos alios differentia indiuidualis.

Secunda propoſitio. *Non omnes Angeli eiuſdem hierarchiæ ſunt de facto eiuſdem ſpeciei in-*
III. *ter ſe*. Probatur hæc propoſitio: diſtinctio non tantùm hierarchiarum Angelicarum, ſed etiam ordinum in vna, & eadem hierarchia, deſumitur inchoatiuè à natura Angelorum, licet in illis conſummetur per gratiam, vt docet S. Thom. infrà quæſt. 108. art. 8. atqui in vna & eadem hierarchia Angelorum dantur diſtincti ordines, vt ſuprà docuimus: ergo & diſtincti ſpecie Angeli dantur in eadem hierarchia.

Poſtremò: dona gratuita & miniſteria conceſſa Angelis intra eandem hierarchiam contentis, ſub alio tamẽ & alio ordine ſunt ſpecie morali diſtincta inter ſe, vt patet explicatione illorum ſuperiùs traditâ: ergo cùm hæc dona fuerint Angelis conceſſa iuxta proportionem naturalium, omnes etiam illi Angeli eiuſdem quidem hierarchiæ, ſed diuerſi tamen ordinis, erunt diſtinctæ ſpeciei inter ſe,
IV. prout conſiderantur ſecundùm naturalem ſuam conditionem.

Tertia propoſitio. *Licet intra eundem ordinem eiuſdem hierarchiæ dentur de facto plures Angeli eiuſdem ſpeciei infima, non omnes tamen quotquot ſunt Angeli eiuſdem ordinis, ſunt etiam eiuſdem ſpeciei infima.* Duæ ſunt partes propoſitionis: prior probatur iis omnibus rationibus, quibus ſuprà oſtendimus dari de facto plures Angelos eiuſdem ſpeciei; nam ſi hæc conuenientia quoad ſpeciem infimam debet reperiri inter aliquos Angelos, maximè inter aliquos eorũ, qui intra eandem hierarchiam ſunt etiam eiuſdem inter ſe ordinis, quia vt alij non ita cum illis conueniunt in donis gratuitis & miniſterijs ſibi à Deo impoſitis, ſic etiam non ita conueniunt cum illis in ipſa ſpe-

A cifica natura, ad cuius proportionem dona V.
iſta & miniſteria ſunt eis à Deo collocata.

Poſterior item pars eiuſdem propoſitionis probatur primò, quia ſanctus Dionyſius diſtinguit in eodem ordine Angelorum alios *infimos*, alios *medios*, alios *ſuperiores*: ergo ſignificat illos omnes non eſſe eiuſdem ſpeciei inter ſe, cùm talis diſpoſitio fundetur in ipſa natura Angelorum.

Deinde: ſi omnes Angeli eiuſdem ordinis intra eandem hierarchiam eſſent eiuſdem ſpeciei infimæ, tota multitudo Angelorum nouem tantùm conſtaret ſpeciebus, cùm tres tantùm ſint hierarchiæ, & in vnaquaque hierarchia tres tantùm ordines Angelorum; at plures dantur ſpecies Angelorum, quàm nouem, vt probant omnes illæ rationes, quas ſuprà attulimus pro exceſſu Angelorum ſupra
B multitudinem non tantùm hominum, ſed etiã VI.
omniũ ſpecierum, quę facilè poſſunt applicari ad probandum hanc partem noſtræ propoſitionis, verbi gratiâ, quòd detur maior diſtantia inter Deum & infimum Angelum, quàm inter ſupremam ſubſtantiam corpoream, & infimam: ergo ſicut de facto ad pulchritudinem vniuerſi non tantùm nouem, ſed infinitæ propemodum dantur eiuſmodi ſpecies, quæ habent ſub ſe multa indiuidua, ita etiam ad ornamentum mundi intelligibilis, quem omnes Angeli componunt, dabuntur plures ſpecies Angelorum, quàm nouem, & ſic ſpecies Angelorum rectè intelligẽtur excedere, quoad multitudinem, omnes rerum materialium ſimul ſumptarum ſpecies, quatenus licet quilibet ordo cuiuſque hierarchiæ rectè diſtribuatur immediatè in tres gradus, ſcilicet *ſupre-*
C *morum, mediorum, & infimorum*, vnuſquiſque VII.
tamen gradus eiuſmodi adhuc multiplices contineat ſpecies, ſub quibus plura Angelorum indiuidua dentur de facto.

Nec obſtat, quòd omnes Angeli eiuſdem ordinis deputentur ad idem officium, verbi gratiâ, totus vltimus ordo Angelorum ad cuſtodiam hominum priuatorum; nam vt in politia ciuili ſæpè contingit aliquos ita deputari ad eadem officia, vt tamen ex his officijs alia alijs ſint nobiliora; ita ſimiliter, licet omnes Angeli vltimi ordinis ſint deputati ad cuſtodiam priuatorum hominum, fieri poteſt, vt ſicut vnus homo priuatus alium priuatum hominem poteſt excedere, ita etiam habeat & Angelum Angelo alterius priuati ſuperiorem ſpecie intra eundem ordinem, & ſic de alijs.

Ex his omnibus ſequitur poſſe abſtrahi cõ-
D ceptum aliquem communem genericum, in VIII.
quo omnes omnium hierarchiarum & ordinum Angeli conueniunt, quemadmodum cõmunis & genericus aliquis conceptus poteſt abſtrahi ab omnibus animalibus, in quo ſingula animalia conueniunt. Deinde quemadmodum animal irrationale ita ſub iſto animali generaliſſimè ſumpto eſt ſubalterna ſpecies, vt adhuc tamen habeat multas ſub ſe ſpecies etiam ſubalternas, quæ iterũ diuiduntur in alias ſibi inferiores, ſubalternas tamen ſpecies aliorum animalium, & tandem in infimas, quæ ſub ſe immediatè habent indiuidua; ita etiam ſingulæ hierarchiæ Angelorum, ſic conſtituẽt ſpecies ſubalternas ſub iſto vniuerſaliſſimo genere Angeli, vt tamen illæ adhuc habeant alias ſub ſe ſpecies ſubalternas, quæ alias ad-

I. huc habeāt, & iſtę adhuc alias etiam ſubalter-
nas, & ita vſque ad infimas ſpecies, & indiui-
dua, quæ repetiuntur in ipſis gradibus om-
nium infimis vniuſcuiuſque ordinis ſingula-
rum hierarchiarum.

ARTICVLVS VIII.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum contra primam propoſitionem præcedentis articuli.

PRIMVM eſt ex eo, quòd multiplicatio in-
diuiduorum in eadem ſpecie fiat tantùm
ad conſeruationem eius ſpeciei, cuius indiui-
dua ſunt corruptibilia, ſicque non primò &
per ſe, ſed tantùm per accidens intenditur, vt
docet Ariſtoteles lib. 2. *de anima* cap. 4. at
II. Angeli ſunt incorruptibiles, & primò per ſe
intenti in creatione vniuerſi, cùm ſint entia B
perfectiſſima.

Confirmatur hæc ratio ex eo, quòd, vt et-
iam obſeruat S. Thom. lib. 2. *contra gentes* cap.
39. Deus in hoc mundo viſibili vnum tantùm
in qualibet ſpecie indiuiduum produxit, vbi
eiuſmodi indiuidua ſunt incorruptibilia, verbi
gratiâ, vnicum ſolem, vnam lunam, & ſic de
pluribus aliis, quia ſcilicet ſuperuacaneum eſt
plura eiuſmodi procreare indiuidua.

Reſpondetur negando ſimpliciter maiorem
acceptam *vniuerſaliter*, & cum iſta ſua parti-
cula, *tantùm*, nam & talis multiplicatio fit et-
iam ad ornamentum vniuerſi, & manifeſta-
tionem diuinæ ſapientiæ, bonitatis, & miſeri-
cordiæ, dum Deus plures habet eiuſdem na-
turæ ſpecificæ miniſtros: ex quo tamen non
benè infertur inde ſequi omnes quotquot ſūt
III. Angeli debere eſſe de facto eiuſdem ſpeciei, C
quia non quæcumque pluralitas miniſtrorum
eiuſdem ſpeciei facit ad ornamentum vniuer-
ſi, & manifeſtationem attributorum Dei, ſed
ea maximè, quæ aliquam habet ſibi admixtam
multitudinem ſpecierum, vt ex vtraque hac
multitudine commixta & contemperata re-
ſultet aliqua varietas, quæ ipſum vniuerſum
colluſtret.

Nec obſtat relata Ariſtotelis auctoritas, illa
enim vt ibi patet ex antecedentibus & conſe-
quentibus procedit tantùm de ſpeciebus re-
rum corruptibilium, quæ per generationē &
emanationem vnius indiuidui ab alio conſer-
uantur in perpetuū, & vbi dantur plures cau-
ſæ propter quas aliquid ponitur in rerum na-
tura, vnâ illarum ceſſante, propterea tamen
non ſequitur rem illam poni non debere, cùm
IV. adhuc cauſæ aliæ ſubſint, propter quas poſſit D
poni; & ſi multitudo hominum ad nullum a-
lium finem eſſet intenta, quàm ad conſerua-
tionem vniuerſi, oporteret pauciores eſſe ho-
mines, quàm ſint de facto, cùm tota humana
ſpecies poſſit in paucioribus conſeruari, quàm
nunc ſint homines.

Ad id autem, quod obiicitur, ſcilicet multi-
tudinem indiuiduorū intendi tantùm per ac-
cidens, reſpondetur non tantùm ipſas ſpecies
Angelorum, ſed etiam Angelorum indiuidua
eſſe intēta per ſe à Deo, quatenus conferūt ad
ornamentū vniuerſi, & prædictam manifeſta-
tionē attributorū diuinorū, quemadmodum
S. Thom. etiā ait hîc 1. p. q. 23. art. 7. homines
prædeſtinatos fuiſſe per ſe intentos à Deo.

Ad confirmationem reſpondetur Deum in
iſtis ſpeciebus vnicum tantùm produxiſſe indi- V.
uiduum, quia iſta non ſunt per ſe intenta, ſed
propter integritatem vniuerſi, & neceſſitatē
influentiæ illorum ad generationē & conſer-
uationem hominum inferiorum, ideóque cùm
vnum indiuiduum iſtorum in ſua ſpecie, ad id
fuerit ſufficientiſſimum, Deus noluit plura
eiuſmodi indiuidua eiuſdem ſpeciei produce-
re: at indiuidua Angelorum fuerunt intenta
per ſe, & ad æternam gloriam, & prædicto-
rum diuinorum attributorum manifeſtatio-
nem ordinata, ideóque intra eandem ſpeciem
multi creati ſunt Angeli.

Secundum eſt: quòd ordo conſtans ſolū mul-
tis ſpeciebus inter ſe diſtinctis ſit pulchrior or-
dine conſtāte etiam pluribus indiuiduis eiuſ-
dem ſpeciei, quia, quò multitudo ſpecierū eſt
maior, eò etiam maior eſt diſtinctio, & diuerſi-
tas, ex qua ritè diſpoſita naſcitur pulchritudo. VI.

Reſpondetur ordinem ita conſtantem mul-
tis ſpeciebus, vt multæ illæ ſpecies conſtent et-
iam multis indiuiduis eſſe longè pulchriorem
eo ordine, qui conſtat ſolâ multitudine ſpecie-
rum; ſic enim magis apparet vniuſcuiuſque
ſpeciei pulchritudo, & omnium ſimul ſpecie-
rum complementum, cum aliqua ſufficientia
indiuiduorum ad perficiendam ſocietatem
inter ciues eiuſdem reipublicæ.

AD QVÆSTIONEM LI.

CVM præcedenti quæſtione oſ-
tenderimus Angelos eſſe pla-
nè incorporeos, nunc videndū
eſt quomodo ſeſe habeant ad VII.
corpora, quid circa illa, & quid
in illis poſſint, quò loci nomine *corporis*, intel-
ligimus ſubſtantiam verè & propriè loquēdo
corpoream, quæ non tantùm talis exteriùs ap-
pareat, vel exiſtimetur, ſed quæ in ſe ipſa &
entitatiuè ſeu ſubſtantialiter ſit corporea.

DISPVTATIO I.

De ratione aſſumptionis corporis factæ per Angelum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quot modis poſſit intelligi Angelum corpus aſſumere.

QVIA *aſſumere* aliquid idem eſt, ac VIII.
ad ſe ſumere, ſi ſpectemus vim & ſi-
gnificationem terminorum, (vt ex-
preſsè notat S. Thom. 3. part. quæſt.
3. art. 1.) in aſſumptione corporis, quæ fit per
Angelum, aliqua neceſſariò importatur vnio,
ſeu coniunctio Angeli aſſumentis ad corpus
illud, quod dicitur aſſumere, vt poteſt intelli-
gi ex myſterio Incarnationis, in quo ſola
ſecunda perſona Trinitatis, quia ſola fuit
hypoſtaticè vnita humanitati, dicitur aſſum-
pſiſſe humanitatem, licèt omnes tres diuinæ
perſonę ſimul concurrerint ad faciendam vni-
tionem humanitatis cum Verbo diuino, vt ea-
dem citata quæſt. 3. omnes Scholaſtici docent
communiter; ideóque talis aſſumptio corpo-

I. ris facta per Angelum debet formaliter conſi-
ſtere in aliqua eius vnione ad illud corpus,
quod dicitur aſſumere.

Duplex autem poteſt intelligi vnio Angeli
cum corpore: prima eſt *ſubſtantialis*, ſecunda
accidentalis; *ſubſtantialis* ea eſt, quæ vel eſt in
natura, ſcilicet, quando aliquid tanquam for-
ma informans vnitur alicui tanquam mate-
riæ, ſicut anima rationalis vnitur ſuo corpori,
vel talis ſubſtantialis vnio eſt in ſuppoſito, ſeu
perſonalitate, cuiuſmodi eſt vnio Verbi diui-
ni cum humanitate Chriſti Domini.

Vnio *accidentalis* quantum ad Angelos eſt,
quâ Angelus ita intimam propinquitatem ha-
bet ad corpus, quod dicitur aſſumere, vt ali-
quam ſpecialem habeat cum illo coniunctio-
nem, quæ tamen non eſt *ſubſtantialis*, cuiuſ-
modi eſt coniunctio motoris cum corpore,
II. quod mouet: quæ *accidentalis* coniunctio po-
teſt eſſe multiplex, pro multiplici ſpeciali ra-
tione, quam poteſt habere; nam præter hunc
modum, qui eſt per aſſiſtentiam Angeli ad
corpus tanquam motoris ad mobile, quomo-
do Matth. 4. cap. diabolus dicitur aſſumpſiſſe
Chriſtum Dominum, quando illum tranſtulit,
& ſtatuit ſupra pinaculum Templi, datur alius
modus, quo ſcilicet Angelus exiſtit realiter in
corpore viuo, vt ipſum, cuius eſt corpus hoc,
diuexet, & torqueat, quomodo diabolus eſt
in energumenis, & à dæmone poſſeſſis; datur
etiam alius, quo ſcilicet Angelus exiſtit reali-
ter, & ſubſtantialiter in eo corpore, eo fine, vt
ſe per eiuſmodi corpus tanquam per inſtru-
mentum repræſentet hominibus, vel aliquam
ſuam proprietatem, aut conceptum.

III. ARTICVLVS II.

Vtrum aſſumptio corporis facta ab Angelo ſit vnio ſubſtantialis.

PRIMA ſit noſtra propoſitio. *Aſſumptio
corporis facta ab Angelo non eſt vnio ſubſtan-
tialis tanquam vera formæ informantis corpus.*
Ita S. Thomas hîc, & vltimo art. præcedentis
quæſtionis, & omnes Scholaſtici communiter.

Probatur: eſt tantùm ſubſtantiæ incomple-
tæ vniri alteri per modum formę informantis,
vt ſimul cum illo faciat vnam ſubſtantiam
completam, quia ex forma & materia fit v-
num *per ſe*, vna ſubſtantia completa, vt do-
cent omnes Philoſophi; atqui Angelus eſt ſub-
ſtantia quædam completa: ergo non poteſt
vniri corpori tanquam forma illud informãs:
ergo aſſumptio alicuius corporis facta per An-
IV. gelum non eſt eius vnio ad corpus illud in-
formando.

Confirmatur: quidquid vnitur alteri tan-
quam forma, informat illud: atqui ne diuinâ
quidem potentiâ Angelus poteſt informare
aliquod corpus; eſt enim informatio formalis
effectus alicuius formæ ſubſtãtialis, qui eſſen-
tialiter poſtulat eſſe à propria ſua cauſa for-
mali tantùm: Angelus autem non eſt aliqua
forma ſubſtantialis, ſed totum aliquod ens
perfectum.

Tandem poſſet addi per ipſam informatio-
nem, & actionem vnitiuam produci aliquem
modum ſubſtantialem, iuxta pleroſque Phi-
loſophos, quia actualis informatio non conſi-
ſtit in nuda coëxiſtẽtia formę ad ipſum corpus
in eodem loco; Deus enim poſſet ponere ani-

A mam Petri in corpore Pauli, abſque eo tamen, V.
quòd anima Petri informaret corpus Pauli:
ſed Angelus nihil poteſt producere ſubſtan-
tiale, ſed ſolum motum localem, vt Theologi
communiter docent, & patebit infrà: igitur
talis aſſumptio corporis facta per Angelum
eſt vnio Angeli ad ipſum corpus, tanquam
formæ informantis.

Secunda propoſitio. *Talis aſſumptio corporis
non fit per vnionem hypoſtaticam.* Ita S. Thom.
hîc & cõmuniter omnes contra Tertullianum
lib. *de carne Chriſti*; itẽ contra Origenem, qui
vt refert S. Hieron. *præfatione ad Malachiam*,
& in primum cap. *Aggæi* Prophetæ exiſtima-
uit Malachiam, Ioannem Baptiſtam, Aggæum
& Iacob fuiſſe Angelos diuinâ diſpenſatione
incarnatos, vt cum hominibus cõuerſarentur,
& ideò Iacob ſupplantaſſe Eſaü, S. Ioannem
B exultaſſe, cùm adhuc eſſet in vtero matris. VI.

Probatur hæc noſtra propoſitio; quia hæc
aſſumptio corporis fit ab Angelis ſolis ſuæ
naturæ viribus, cùm etiam fiat à dæmonibus;
at aſſumptio corporis per vnionem hypoſtati-
cam fit tantùm per opus quoddam miraculo-
ſum, & virtute ſupernaturali, vt docent om-
nes Patres agendo de myſterio Incarnationis,
dum dicunt illud eſſe mirabile, & ſingulare,
vt S. Auguſt. epiſtolâ *ad Voluſianum*, quale
non eſſet, ſi Angeli, qui frequentiſſimè aſſu-
munt corpora, vnirent ſibi hypoſtaticè cor-
pora, quæ aſſumunt.

Deinde, quidquid ſit de abſoluta potentia
Dei, an ſcilicet per illam ſuppoſitum creatum
poſſit ſibi vnire ſubſtantiam aliam creatam,
attamen naturaliter id præſtare non poteſt,
quia oportet ad id propriam ſubſiſtentiam ſe-
C parare à ſua ſubſtantia, ſi iam illi inſit, vel ſi VII.
nondum inſit, impedire emanationem illius à
propria ſua ſubſtantia, eiúſque loco ſuppone-
re ſubſiſtentiam aſſumentis, vt factum eſt in
myſterio Incarnationis: atqui Angelus non
poteſt ſuis naturæ viribus ſeparare ſubſiſten-
tiam à propria ſua ſubſtantia, quia illa nihil eſt
aliud, quàm modus quidam ſubſtantialis,
idem realiter cum illa; modum verò ſubſtan-
tialem ſeparare à ſua ſubſtantia non poteſt ali-
qua creatura, nec etiam impedire eius emana-
tionem, quia ad illam opus tantùm eſt con-
curſu generali ipſius Dei, emanat enim natu-
raliter & neceſſariò: ergo ſicut nulla creatu-
ra, etiam Angelica poteſt impedire genera-
lem concurſum Dei, ita nec Angelus poteſt
impedire emanationem ſubſiſtentiæ à propria
ſua ſubſtantia.

D VIII.

ARTICVLVS III.

Vtrum aſſumptio corporis facta ab Angelo fiat per nudam aſſiſtentiam Angeli ad corpus tanquam motoris in mobili, aut torquentis, & vexantis illud.

PRIMA propoſitio. *Aſſumptio corporum per
Angelos non fit per nudam aſſiſtentiam Ange-
li ad corpus, tanquam motoris ad mobile.* Propo-
ſitio probatur, quia Daniel 14. cap. Angelus
aſſumpſit hoc modo Habacuc, Matth. 4. Chri-
ſtum Dominũ; at iſta omnia loquendo propriè
dicunt potiùs motum aliquem impreſſum,
quàm aſſumptionem corporis, vt verba Da-
niel cit. cap. & S. Matth. ſatis clarè exprimunt.

I. Confirmatur: quia mouere loquendo vni-
uerſaliter, ſolum dicit motorem efficere im-
pulſum, & mouere *localiter*, vt patet ex com-
muni vſu loquendi, non includit ipſum mo-
uentem ſumere mobile ad ſeipſum, quod ta-
men verbum hoc *aſſumere* ſignificat, & Ange-
li non dicuntur propriè aſſumere cælos in eo-
rum ſententia, qui putant tantùm cælos mo-
ueri ab intelligentiis.

Secunda propoſitio. *Aſſumptio corporum per
Angelos non fit per realem tantùm Angeli exi-
ſtentiam in corpore illius, quem torquet, & ve-
xat.* Probatur ex communi modo loquendi,
quo Energumeni dicũtur quidem poſſideri à
dæmone, eorum tamen corpora non dicuntur
aſſumi à dæmone. Deinde poſſeſſio corporis
Energumeni fit à dæmone intentione nocen-
di, nec poteſt dæmon quomodocumque vo-
II. luerit vti corpore Energumeni, quia corpus
Energumeni reſiſtit ei ratione animę rationa-
lis: at aſſumptio corporis ab Angelo, fit, vt
vtatur tantùm corpore tanquam inſtrumento
ad aliquid aliud, quàm ſimpliciter ad nocen-
dum ei, cuius corpus aſſumitur, vt patebit ex
mox dicendis.

Articvlvs IV.

*Vtrum aſſumptio corporis facta ab Angelo
fiat per ſubſtantialem ipſius poſitionem in
eo, vt tanquam inſtrumento vtatur.*

Sit hæc propoſitio. *Aſſumptio corporis ab
Angelo fit per realem & ſubſtantialem ipſius
Angeli poſitionẽ in corpore, vt vtatur eo tanquam
inſtrumento ad ſe repræſentandum, & mani-
III. feſtandum, vel aliquam ſuam proprietatem, aut
conceptum, aut aliquid aliud:* ita S. Thom. hîc
art. 2. in ſolutione ad 1. & 2. & in quæſt. diſput.
de potentia quæſt. 6. art. 7. ad 1. & communi-
ter alij Theologi.

Probatur primò, ex omnibus apparitioni-
bus Angelorum, quæ in ſacris Litteris referũ-
tur, in quibus hæ omnes conditiones præſenti
propoſitione explicatæ reperiuntur, nec po-
teſt alius modus vnionis proprios ipſi eiuſmo-
di aſſumptioni diſtinctus aſſignari ab obſeſſio-
ne, poſſeſſione, motione, & aliis eiuſmodi v-
nionibus accidentalibus Angelorum ad cor-
pora, quas tamen omnes negant eſſe aſſum-
ptiones propriè dictas.

Deinde probatur ex S. Dionyſio lib. *de cæ-
leſti hierarchia* cap. 15. qui ibi agit de appari-
tionibus Angelorum, & modum illarum ex-
IV. plicat, iuxta totum id, quod conſtituimus in
hac noſtra propoſitione.

Probatur etiam hæc ratio aſſumptionis cor-
porum ex eo, quòd rectè per illam exponatur,
tam eius ratio generica, quàm propria illius
differentia, qua ab omnibus aliis coniunctio-
nibus, quas Angelus poteſt habere cum cor-
poribus, diſtinguitur; nam imprimis, quia aſ-
ſumptio importat aliquam vnionem, vt ex S.
Thom notauimus, & hæc vnio Angeli cum
aſſumpto corpore non poteſt eſſe ſubſtantia-
lis, vt docuimus, habet, quòd ſit accidentalis;
ſicque conuenit genericè cum variis coniun-
ctionibus accidentalibus, quas Angelus po-
teſt habere cum aliquo corpore.

Deinde, vt hæc generica ratio contrahatur,
fiatque genus proximum huius aſſumptionis
A corporũ, additur hæc particula in eius expli- V.
catione, *per realem & ſubſtantialem ipſius An-
geli poſitionẽ in corpore*, quæ ſignificat non ſuffi-
cere ad illam, quòd Angelus ſit iuxta corpus,
illúdque moueat, ſicut quando dæmon aſſum-
pſit Chriſtum Dominum, & bonus Angelus
Habacuc, aut quando Angeli mouent cælos,
quorum tamen omnium corpora Angelos
tunc aſſumpſiſſe nemo dixerit.

Tertiò, quia illę & aliæ id genus vniones ſunt
tantùm per propinquitatẽ Angeli ad mobile,
& non per realem, & ſubſtantialem eius exi-
ſtentiam intra ipſum corpus, quod tunc Ange-
lus mouet, ideò ad diſtinctionem huius aſſum-
ptionis corporum factæ per Angelum à prædi-
ctis illis accidẽtalibus vnionibus, additur hæc
particula, *per realem poſitionem Angeli in cor-
pore*, quâ etiam particulâ hæc aſſumptio cor-
B porum diſtinguitur ab obſeſſione. VI.

Vltimò, quia hæc aſſumptio corporum eſt
hoc ſenſu actio moralis, quòd fiat ex ſpeciali
quadam intentione aſſumentis, actiones au-
tem morales ſpecificantur & diſtinguuntur à
ſuo fine, datúrque aliqua realis exiſtentia An-
geli in corpore humano, etiam tanquam mo-
toris coniuncti alicui mobili, vt quando dæ-
mon eſt in Energumeno, cuius tamen corpus
licet poſſideat, non tamen propriè dicitur aſ-
ſumere; ideò vt explicetur proprius finis ſpe-
cificans, & diſtinguens aſſumptionem corpo-
ris factã per Angelum, à prædicta poſſeſſione,
& aliis accidentalibus coniunctionibus Ange-
li, tanquam motoris ad aliquod corpus, vt mo-
bile, additur hæc vltima noſtræ propoſitionis
particula, *quo vtitur tanquã inſtrumento ad ſeſe,
aut ſuum conceptum, vel aliquam ſuam proprie-
C tatem repræſentandum, vel aliquid aliud*, quæ VII.
ſignificat proximũ finem huius aſſumptionis
corporum eſſe, vt ipſe Angelus in tali corpore
eo modo ſuam perſonam, vel functionem, vel
aliquam proprietatem ſuam repræſentet ho-
minibus, quo res intelligibiles poſſunt repræ-
ſentari per res ſenſibiles, vel vt cum illis lo-
quatur, ita vt tunc totum compoſitum ex An-
gelo, & corpore aſſumpto ſuſtineat, & refe-
rat perſonam Angeli: & actiones illæ, quas An-
gelus, vt in tali corpore exiſtens, & eo vtens
tanquam inſtrumẽto exercet, rectè poſſint at-
tribui eiuſmodi toti compoſito ex Angelo, &
corpore aſſumpto, quatenus vtraque eius pars
concurrit ad exercitium iſtarum actionum;
Angelus quidem vt cauſa principalis, corpus
verò aſſumptum tanquam inſtrumẽtum eius,
ſicut in nobis actiones ita ſunt ab anima, vt ta-
D men ſint ab illa, quatenus vtitur corpore tan- VIII.
quã inſtrumẽto; vnde non ſoli animæ, ſed toti
tribuuntur ab Ariſt. lib. 1. *de anima* textu 64.

Hinc quia Numerorum 22. aſina Balaam di-
citur loquuta & diuinitus aperuiſſe os eius,
licet hęc loquutio fieret ad nutum Angeli aſſi-
ſtentis ei, Angelus ille non dicitur aſſumpſiſſe
corpus, vel linguam iſtius aſinæ; econtrà, quia
in pluribus aliis Scripturæ locis dicitur Ange-
lus loqui, vel eſſe loquutus, item cõtrectatus,
item ſediſſe, & alia id genus feciſſe, quando
ſub forma viſibili apparuit vt Geneſ. 19. &
paſſim in veteri Teſtamento, vbi apparitiones
Angelorum referuntur, item & in nouo, vt
Lucæ 2. cap. quando Angeli apparent paſtori-
bus, eiſque annuntiant natiuitatem Chriſti
Domini, item reſurrectionem eius vt Matth.

I. 28. & Ioan. 20. tunc dicuntur aſſumpſiſſe cor-
pora, vt ſic apparerent & loquerentur.
Hinc in tali aſſumptione Angelus videtur
imitari animam operantem in ſuo corpore,
quatenus ita cum illo apparet eſſe vna perſo-
na, vt videatur in illo operari tanquam in-
trinſecum principium, ſicut anima operatur
ſuas actiones dependenter à corpore, dum il-
li eſt vnita, ſicque vnio Angeli ad corpus aſ-
ſumptum aliquam habet ſimilitudinem cum
vnione animæ ad corpus, quatenus vt hæc duo
vnita faciunt vnum ſuppoſitum, & vnum tota-
le principium, ita etiam Angelus & corpus ab
illo aſſumptum apparent eſſe vnum tantùm
ſuppoſitum operans.
Ex his omnibus intelligitur fruſtrà requiri
à nonnullis inter conditiones aſſumptionis,
vt corpus aſſumptum ſit formatum ab Angelo,
II. item quòd Angelus ſit in tali corpore aſſum-
pto *definitiuè*, id eſt, ita ſit in illo, vt etiam non
ſit alibi; item vt Angelus moueatur per acci-
dens ad motum corporis aſſumpti: nam ſine
iſtis omnibus intelligimus aſſumptionem cor-
poris factam ab Angelo, ſine prima conditio-
ne, quia eſt per accidens ad aſſumptionem
corporis, quòd corpus aſſumptum ſit forma-
tum ab Angelo, cùm poſſit aſſumere cadauer,
vt omnes fatentur: & ſi Deus per infinitam
ſuam potentiam faceret, vt Angelus ſibi hy-
poſtaticè vniret animam rationalem, quod a-
liqui putant non implicare; attamen non eſſet
neceſſe, quòd talis ſubſtantia ſpiritalis eſſet
creata ab Angelo: item ſine ſecunda conditio-
ne, nam rectè intelligimus Verbum diuinum
verè aſſumpſiſſe corpus humanum per incar-
nationem, in quo tamen nullo modo moue-
III. batur: denique ſine tertia conditione, quia
poteſt Angelus mouere corpus aſſumptum in-
tra ſphæram ſuæ actiuitatis, ſeu intra ambitum
loci ſui adæquati, ſicut econtrà rectè intelligi-
mus Verbum diuinum ita fuiſſe in humanita-
te aſſumpta, vt etiam eſſet extra illam.

DISPVTATIO II.

De corporibus aſſumptis ab Angelis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Angeli aſſumant vera corpora.

SENSVS articuli eſt, an Ange-
li quando apparent homini-
IV. bus, aſſumāt vera corpora, id
eſt, quæ propriè ſint ſubſtan-
tialia materialia, quæque rea-
liter & verè percipiantur ſen-
ſibus; an verò ſolùm imaginentur apparere,
cùm tamē nullum corpus obiiciatur exterius,
quod de facto poſſit videri, ſicut ſolet contin-
gere in ſomniis per aliquam immutationem
factam in imaginatione, ſcilicet vel mouendo
phantaſmata, quæ reſident in ipſa imagina-
tione, vel ita diſponendo organum viſus, vt
homo exiſtimet ſe videre, quæ tamen de fa-
cto non videt; quomodo apparitiones dicun-
tur tantùm eſſe imaginariæ.
Eſt autē notandum ſenſum huius quæſtionis
nō eſſe, an omnes & ſingulæ apparitiones An-
gelorum ſint hoc modo reales; an verò omnes
A ſint tantùm imaginariæ: nam conſtat apud V.
omnes, vt etiam docet S. Greg. 28. *Moralium*
cap. 2. & ſatis patet ex ſacris Litteris, aliquas
interdum eſſe tantùm imaginarias, cuiuſmodi
ſunt, quæ dicuntur factæ in ſpiritu, vt ſunt vi-
ſiones Ezechielis, & S. Ioan. Euangeliſtæ factæ,
item quæ dicuntur fieri in ſomniis, vt illa ap-
paritio Angeli admonentis S. Ioſeph. ne dere-
linquat Beatiſſ. Virginem Deiparam vxorem
ſuam, item vt proficiſcatur in Ægyptum, item
ipſis Magis de mutando ſuo itinere apud S.
Matth. 1. & 2. cap. ſed ſenſus præſentis quæſtio-
nis eſt tantùm iſte, an ſaltem aliquādo Angeli,
ſiue mali, ſiue boni appareant in veris & reali-
bus corporibus, ita vt illa corpora, quibus An-
geli ſeſe noſtris ſenſibus ingerant, ſint verè
materialia & ſubſtantialia.
Prima ſententia, cuius meminit S. Thom.
B hâc quæſt. art. 2. eſt, omnes Angelorum appa- VI.
ritiones eſſe imaginarias.
Communis eſt tamen ſententia, cum qua
concludimus, *multas Angelorum apparitiones,*
fuiſſe factas exteriùs verè, & realiter in veris
ſubſtantialibus, & etiam viſibilibus corporibus.
Noſtra propoſitio ita hoc tempore eſt certa, vt
oppoſita cenſeatur eſſe vel hæretica, vel ſal-
tem hæreſi proxima: nam S. Thom. in 2. ſent.
diſt. 8. quæſt. 1. art. 2. ait eius oppoſitum eſſe
erroneum, Ægidius ibidem diſcordare mul-
tum à veritate ſacræ Scripturæ; Gabriel ibi-
dem ait noſtram ſententiam eſſe manifeſtam
ex Scripturis vtriuſque Teſtamenti.
Probatur noſtra concluſio, quia in Scriptu-
ris multæ referuntur apparitiones Angelorū,
quæ nō poſſunt ſatis explicari vel intelligi ni-
ſi de apparitione, quæ fuerit facta exteriùs in
C corpore viſibili, vt Geneſ. 18. cap. apparitio VII.
trium Angelorum facta Abrahæ, quibus ipſe
pedes lauit, & exhibuit conuiuium, quique
ſunt viſi à familia ipſius Abrahæ, & maximè
ab eius vxore Sara, vt ibidem notatur.
Nec obſtat, quòd ibidem dicātur *viri*. Nam
S. Paulus *ad Hebræos* 13. cap. ſignificat illos
fuiſſe Angelos, & Patres, vt S. Chryſoſt. hom.
2. *de Lazaro*, S. Ambr. lib. 1. *de Abraham* cap. 5.
& alij communiter, & iſti iidem Angeli poſteà
viſi ſunt à Sodomitis, & ab ipſo Loth inuitati
hoſpitio, & excepti cap. 19. Geneſ.
Idem patet de apparitione ſancti Raphaëlis
facta iuniori Tobiæ, quē toto ſuo itinere comi-
tatus eſt, & incolumem reddidit parētibus, à
quib. etiā eſt viſus, vt patet ex toto lib. Tobiæ.
Item ex apparitione illa diaboli, qui Chri-
ſtum Dominum tentauit in deſerto, quem fuiſ-
D ſe in corporea forma viſibilem, ipſum Euan- VIII.
gelium indicat, dum refert diabolum multa
Chriſto D. loquutum, petiiſſe ab eo, vt cadens
in terram adoraret illum, ei oſtendiſſe omnia
regna mundi; hancque apparitionem fuiſſe
viſibilem notant ibi omnes interpretes.
Item ex Angelis, qui in forma iuuenum ap-
paruerūt mulieribus in reſurrectione Chriſti
Domini, Matth. 28. & ex pleriſque aliis ſimili-
bus, quæ paſſim habentur in ſacris Scripturis.
Neque poteſt reſponderi iſtas apparitiones
dici *viſibiles*, quia illi quibus fiebant, ita eas
apprehendebant; in quo tamen fallebantur:
nam licet dæmon poſſit alicui noſtrûm impo-
nere, non tamē Chriſto Domino, cui apparuit
in forma viſibili: nec item S. Gabriel beatiſſ.
Virgini, hoc enim repugnat perfectioni, di-

I. gnitatiq; vtriuſque, ſicut & ſtatui S. Raphaëlis vtrumque Tobiam decipere: ergo cùm omnes iſtæ apparitiones, tam ex ſingulis earum partibus diligenter deſcriptis in ſacra Scriptura, quàm ex communi ſententia Patrum illas explicãtium, intelliguntur eſſe verè & propriè *viſibiles*, dantur de facto aliquæ Angelorum apparitiones veræ, nec omnes quotquot dantur ſolùm imaginariæ ſunt putandæ.

Et hæc tota ratio poteſt ampliùs confirmari ex illa vulgari regula S. Auguſt. apud omnes recepta, ſacram Scripturam tunc debere intelligi ad litteram, quando ex tali explicatione nullum ſequitur incommodum, vel in fide, vel in moribus, neque aliquod abſurdum: at nihil tale poteſt colligi explicando prædictas apparitiones de apparitionibus realiter factis exteriùs in veris corporibus; imò fuiſſe II. valdè congruum apparitiones factas in veteri Teſtamento eſſe veras, docet S. Auguſt. libro 3. *de Trinitate* cap. 11. & 12. quia ſcilicet ſignificabant coniunctionem Verbi cum humanitate futuram in nouo Teſtamento; tum etiam quia ſignificabant familiaritatem, quam homines cum Angelis erant habituri per gratiam Chriſti Domini; & ex ſolutionibus argumentorum prioris ſententiæ patebit apparitiones factas ſic nihil abſurditatis continere.

Probatur item propoſitio ex Patribus, qui illam communiter docent, S. Athanaſio ſerm. 4. *contra Arianos*, S. Auguſt. lib. 2. *de Trinitate* cap. 6. lib. 3. *de Trinitate* cap. 11. & 12. lib. 4. *de Trinitate* cap. vltimo, lib. 15. *de Ciuitate Dei* cap. 23. S. Gregor. homilia 24. in Euangelia, & ex omnibus ferè interpretibus ſacræ Scripturæ, vbi citata pro noſtra concluſione III. teſtimonia Scripturæ explicant.

Tandem probatur etiam ratione, quam habet S. Thom. hic art. 2. quæ indifferenter ab omnibus percipiũtur oculis corporeis, debito modo applicatis, illa verè & propriè ſunt corporea, licet enim in vno & altero ſenſus poſſit falli, non tamen indifferenter in omnibus & ſingulis, vbi ſufficientem rationis aduertentiã adhibent, maximè quando experiuntur ſe habere liberum vſum ſenſuum exteriorũ, quia, vt inquit S. Thom. lib. 3. *contra gentes* cap. 104. *forma imaginata ſeu imaginaria non apparent alicui quaſi res vera, niſi fiat alienatio ab exterioribus ſenſibus, non enim poteſt eſſe, quòd ſimilitudinibus attendatur, tanquam rebus, niſi ligato naturali iudicio ſenſus*; atqui in ſacris Litteris dantur quædam apparitiones Angelorum, quibus homines quilibet indifferenter, ſiue IV. boni, ſiue mali cum plena aduertentia rationis, liberóque ſenſuum exteriorum exercitio percipiebant oculis corporeis benè diſpoſitis, & obiecto ſuo debitè applicatis Angelos tanquam habentes vera & propriè dicta corpora: ergo dantur aliquæ veræ apparitiones Angelorum in corporibus aſſumptis propriè dictis.

Maior confirmatur ampliùs ex Ariſtotele libro 2. *de anima* cap. 6. docente ſenſum non poſſe errare circa proprium ſuum obiectum, ſi, vt ad illum locum notant communiter interpretes, organum potentiæ ſit rectè diſpoſitum, medium per quod obiectum percipitur non ſit vitiatum, & ſi obiectum ſit in debita diſtantia; quæ omnes conditiones circa idem obiectum omnibus indifferenter pro- A poſitum non poſſunt in omnibus hominibus deficere, maximè vbi ſenſus exteriores vigent cum aduertentia rationis, vt expreſsè notat S. Thomas à nobis relatus. V.

Minor verò probatur ex ſingulis particulis apparitionum Angelicarum ſuperius relatarum, quæ geſta, verba, acceſſus, contactus, & receſſus tanquam veros & reales, & corporum verè realium exprimunt, & tam manifeſtè euincunt eiuſmodi apparitiones eſſe reales, vt S. Auguſt. lib. 15. *de ciuitate Dei* cap. 23. ita dicat, *apparuiſſe hominibus Angelos in talibus corporibus, vt non ſolùm videri, ſed etiam tangi poſſent veriſſima Scriptura teſtatur.*

ARTICVLVS II.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

B PRIMVM eſt: auctoritas Patrum quorumdam, qui videntur oppoſitum docere, vt S. Epiphanius dum ita loquitur hæreſi 26. *quomodo poteſt dæmon, qui ſpiritus eſt immundus, & incorporeus, corpora aſſumere*, quaſi dicat, *non poteſt*. VI. S. Damaſc. lib. 2. *de fide orthodoxa* cap. 4. dum ait, omnes apparitiones Angelorum *fieri ſecundùm imaginationem*, S. Hieron. in cap. 2. *Habacuc*, dum ait *dæmones præſidere quidem exterius ſimulacris, at non poſſe eſſe intus*: ad quos Patres videntur accedere S. Bern. ſerm. 5. *in Cantica*, Guillelmus Pariſienſis lib. *de vniuerſo* 2. parte cap. 37. & 38. & 3. parte eiuſdem 2. partis cap. 4. & inter hos recenſetur etiam à nonnullis Albertus Magnus.

Reſpondetur S. Epiphanium ibi non agere de noua aſſumptione corporum facta per An- C gelos, ſed de ea tantùm, quæ talis ſit, vt dæ- VII. mon ipſe per illam ad modum ſuccubi verè & propriè generet filios; ibi enim agit contra gnoſticos, qui credebant vnum ex dæmonibus procreaſſe liberos ex ſuſcepto ſemine ab Elia Propheta, quod impugnat S. Epiph. ibi ex eo, quòd hæc actio talis eſt, vt ei, qui eſt ſpiritus, cuiuſmodi eſt diabolus, non poſſit communicari à corpore, vt infrà oſtendemus; vnde in recentiori editione S. Epiph. non habetur hoc verbum *aſſumere corpus*, ſed hæc particula, *de corporibus participare quidpiam*, & item dæmoni, qui ſpiritus eſt, non poſſe à corporibus communicari aliquid, vt pariat, quæ poſtrema verba oſtendunt ſenſum S. Epiph. ibi eum eſſe, quem nunc tradidimus.

Ad auctoritatem S. Damaſc. reſpondetur pro eo, quod ibi legitur à nonnullis *ſecundùm* D *imaginationẽ*, ita legi debere, *ſecundùm apparẽ-* VIII. *tiam*, vel *ſicut apparet*, quemadmodũ legit recentior editio; nam & hoc vocabulum *phantaſia*, quo S. Damaſc. ibi vtitur, id etiã ſignificat, cùm deriuetur à verbo φαίνω, quod eſt *appareo*; vnde S. Damaſc. vult tãtùm dæmones apparere in corporibus, quod poteſt rectè intelligi ſine aliqua deluſione ſenſus; & hanc eſſe ibi iſtius particulæ ſignificationẽ patet ex ipſomet textu, in eo enim agitur de poteſtate dæmonis, quæ ſeſe etiam extendit ad aſſumptionem corporum, in quibus appareat hominibus.

Ad auctoritatem S. Hieron. reſpondetur eum tantùm negare dæmonem poſſe eſſe intra ſimulachra, per modum formæ, ſeu animæ informantis illa, & non negare poſſe eſſe intus per modum motoris; nam ibi explicas

I. illud Prophetæ de idolo & ſimulachro, & *om-* A
nis ſpiritus non eſt in viſceribus eius, aitque ibi
nomine *ſpiritus* intelligi, vel *ventum*, vel *ani-*
mam, vt ibi docet exemplis è ſacra ſcriptura
petitis, ideóque, quia ſimulachra ſunt ina-
nimata, nec aliquid eſt in illis, quod ſpiret,
ait Prophetam loquentem de ſimulachro di-
cere, & *omnis ſpiritus eſt in viſceribus eius*.

Ad auctoritatem S. Bernardi reſpondetur,
eum non dubitaſſe de apparitione Angelorũ
in corporibus, quin imò ibi ex profeſſo docet
Angelos viſibiliter apparuiſſe hominibus, ſed
tantùm dubitare, an hæc corpora, in quibus
apparent, ſunt illis naturaliter vnita, an ſo-
lummodò ab illis aſſumpta, quod propriè lo-
quendo ſpectat ad præced. quæſtionem.

Ad auctoritatem Guillelmi Pariſienſis re-
ſpondetur, eum ita quidem cẽſuiſſe, ſed vide-
II. ri excuſandum, cùm ſuo tempore hæc noſtra B
concluſio non iam clara & aperta pateret, ac
poſterioribus ſæculis.

Ad Albertum reſpondetur eum eſſe eiuſdẽ
nobiſcum opinionis, eam enim docet expreſsè
primâ parte ſuæ ſummæ Theologicæ tract. 18.
quæſt. 5. membro 1. & 2. vt etiam Carthuſia-
nus notauit in lib. 2. ſent. diſt. 8. quæſt. 1.

Secundum fundamentum eſt auctoritas
capitis *Epiſcopi* 26. quæſt. 5. quo definitur
mulieres, quę dicebant ſe transferri in longiſ-
ſimas regiones ſuper beſtias, & ſe portare o-
nera grauiſſima, fuiſſe deceptas ex imaginatio-
ne, quod in ſimili caſu anteà dixerat S. Auguſt.
lib. 18. *de Ciuitate Dei* cap. 18. vbi multis docet
hæc & illis ſimilia fuiſſe tãtùm in imaginatio-
ne, non autẽ contigiſſe ſecundùm veritatem.

Reſpondetur ſenſum noſtræ propoſitionis
III. non eſſe omnes, & quaſcumque apparitiones C
Angelorum ita eſſe veras, & reales, vt nullæ
ſint imaginariæ tantùm, quemadmodum præ-
monuimus noſtro notabili, & ſignificamus in
noſtra propoſitione per additionem iſtius par-
ticulæ, *multæ*, quæ denotat illam non proce-
dere de omnibus: vnde reſpondemus citatum
caput *Epiſcopi* nullo modo militare contra
nos, quia tantùm agit de ſingulari facto qua-
rundam magarum, quæ putabant ſe verè & de
facto noctu equitare cum Diana paganorum
dea, vel cum Herodiade, & ſe ſuper quaſdam
beſtias pertranſire multarũ terrarum ſpatia,
in quo tamen fallebantur, cùm hæc illis tan-
tùm contingerent in imaginatione, ea diſpoſi-
tione phantaſmatum per dæmonem facta ea-
rum phantaſiæ, quemadmodum rectè oſtendit
caput illud ex eo, quòd nulla vnquã extiterit,
IV. vel extet Diana, cui inſit aliquid diuinitatis, D
vnde ait debere Parœcos prædicare populo
hæc omnia falſa eſſe, & non à diuino, ſed à ma-
ligno ſpiritu talia phantaſmata, id eſt, quibus
iſtæ magæ apprehendunt ſe equitare cum Dia-
na paganorum dea, vel Herodiade, & in lon-
ginquas regiones transferri ſuper beſtias, hæc
enim particula, *talia phantaſmata*, id tantùm
oſtendit, quod fuit verbis immediatè præce-
dentibus enarratũ, vt etiam docet ipſa diſpo-
ſitio textus *mentibus fidelium irrogari*: ergo ca-
put iſtud tantùm agit de quodam ſingulari fa-
cto, ex quo proinde vt nec ex propoſitione
particulari licet vniuerſalem inferre, non po-
reſt colligi omnes quotquot ſunt Angelorum
apparitiones eſſe tantùm imaginarias.

Neque huic reſponſioni obſtat, quòd idem
A caput extendat iſtam ſuam cenſuram ad alias V.
etiam viſiones in his verbis, *omnibus itaque pu-*
blicè annuntiandum eſt, quod qui talia, & his ſi-
milia credit, fidem perdit, hoc enim tantùm in-
telligitur de ſimilibus viſionibus, quibus ſci-
licet aliquid diuinitatis credebatur ineſſe iſtis
phantaſmatibus, ſicut prædictæ mulieres cre-
debant Dianam illam imaginariam eſſe veram
deam: item quibus aſſerebatur aliquam crea-
turam operâ dæmonum tráſformari in aliam:
tum quia hæc particula, *talia & his ſimilia*, ha-
bet ſignificationem aliquam veluti correlati
ad ſuum antecedens, & ſignificat propoſitio-
nem eſſe tantùm intelligendum de apparitio-
nibus, quæ ſunt eiuſdem conditionis, ac ex vi-
ſiones, de quibus verbis antecedentibus mota
fuit quæſtio. Tum etiam quia concluſio iſtius
capitis id totum ſatis apertè declarat, ita enim
B habet: *quiſquis ergo aliquid credit poſſe fieri*, ſci- VI.
licet ex nihilo, ſeu creari, vt indicant ſequen-
tes particulæ, in quibus ita accipitur & ipſa
gradatio, *aut aliquam creaturam in melius aut*
in deterius immutari, aut transformari in aliam
ſpeciem, vel ſimilitudinem, ſcilicet per veram
& realem aliquam conuerſionem, *niſi ab ipſo*
creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta
ſunt, procul dubio infidelis eſt, & pagano deterior:
ex quibus omnibus apparet in hoc capite iſtud
ſingulare factum eiuſmodi mulierũ condem-
nari, vt nihilominus alia tantùm iis ſimilia,
vel quibus aliquid diuinitatis, vel omnipo-
tentiæ tribuitur puris creaturis tanquam veris
& præcipuis cauſis, dicantur tantùm videri ta-
lia, & ea ſola deluſione dæmonum facta in
imaginatione hominum contingere.

Tertium fundamentum eſt, quòd fruſtrà
C admittantur eiuſmodi apparitiones, cùm quę- VII.
cumque dicuntur per illas fieri, apparere, vel
declarari hominibus, poſſint tam benè præſta-
ri; imò faciliùs per imaginarias tãtùm appari-
tiones, quàm per veras, & videatur ibi eſſe
quædam deceptio, quæ in bonos Angelos non
poteſt cadere, quatenus ſi aſſumant corpora,
verbi gratiâ, humana, apparent tanquam veri
homines, & vt haberẽt humana corpora, quo-
rum tamẽ vmbrã & repræſentationẽ habent.

Reſpondetur negando iſtas apparitiones
fruſtrà admitti, quia licet quæcumque per il-
las fiunt, vel dicuntur, poſſint per eas, quæ
ſolùm ſunt imaginariæ, vel intellectuales,
fieri, non tamen ita connaturaliter & conue-
nienter, vt S. Thom. docet in quæſtionibus
diſputatis *de potentia* quæſt. 6. art. 7. in corpo-
re, & S. Auguſt. lib. 3. *de Trinitate* cap. 11. &
D 12. docet apparitiones veteris Teſtamenti de- VIII.
buiſſe eſſe viſibiles, quia ordinabantur ad ſi-
gnificandum Filium Dei eſſe aſſumpturum
verum corpus; vnde ſicut Filius Dei aſſumpſit
verum, & non imaginarium corpus, appari-
tiones Angelorum tunc factæ debuerunt fieri
in veris corporibus: deinde quia apparitiones
Angelorum factæ in veris corporibus cedunt
in dignitatem noſtræ naturæ, quatenus de-
notant maiorem familiaritatem Angelorum
cum hominibus: tum etiam per illas homines
conuenientiùs ſuæ naturæ inſtruuntur ab
Angelis de his, quæ volunt illos docere; quia
verò dæmones, quantum poſſunt ſeſe tranſ-
figurant in Angelos lucis, vt homines faciliùs
decipiant, cum illis familiariter conuerſando,
apparent eis in veris propriè dictis corpori-

I. bus viſibilibus aſſumptis à ſe, & in finem à ſe A
intentum magis accommodatis.
Ad illud verò, quod ibidem additur de de-
ceptione, reſpondetur ex eodem S. Thom. art.
proximè citato in ſolutione ad 9. in tali aſſum-
ptione corporum facta à bono Angelo nullam
interuenire deceptionem propriè loquendo
ex parte illius, quia corpus illud aſſumptũ eſt
verum, reale, ſubſtantiale, coloratum, figura-
tum, habet condenſationem, & proinde po-
teſt videri, tangi; ſicque ſenſus non fallitur
propriè: & licèt corpus illud non ſit re vera ta-
lis ſpeciei, verbi gratiâ, humanum, quale appa-
ret; quia tamẽ bonus Angelus non aſſumit il-
lud, vt oſtendat ſe eſſe verum hominem, vel
corpus iſtud eſſe tale in ſua ſpecie, ſed tantùm
vt manifeſtet aliquam ex ſuis proprietatibus,
vel conceptũ ſuum, vel ſeſe repræſentet modo
II. explicato in 1. art. diſput. præced. quod rectè fit B
per eiuſmodi corpus, ideò bonus Angelus aſ-
ſumens tale corpus, nullo modo decipit eum,
cui ita viſibiliter apparet, ſicut, quod eſt
exemplum S. Thom. ſuprà, metaphoricæ illæ
loquutiones, in quibus ex aliorum ſimilitudi-
nibus res aliæ ſignificantur, non ſunt falſæ.

Articvlvs III.

Vnde diiudicantur apparitiones eſſe tantùm imaginaria, vel in reali corpore, item bonorum, & non malorum Angelorum.

Qvantvm ad primum, quo quæritur
vnde apparitiones diiudicentur tantùm
imaginaria, vel *in vero aliquo corpore*.
Reſpondeo primò, quòd ſi quæſtio proce-
III. dat tantùm de apparitionibus, quæ recenſen- C
tur in ſacris Litteris, id eſſe diiudicandum ex
illo ſpeciali modo, quo ibi deſcribuntur, vt re-
ctè obſeruat S. Thom. in quæſt. diſp. quæſt. 6.
art. 7. cit. nam quando apparitiones illæ ſunt
tantùm imaginariæ in ipſa earum deſcriptio-
ne hæc particula, vel alia ei ſimilis, *in ſpiritu*,
apponitur, quæ id ſignificat, vt Ezech. 8. &
alibi paſſim: quando verò apparitiones iſtæ
fiunt in veris corporibus, apponuntur aliæ
particulæ, & circumſtantiæ, quæ indicant cor-
pus illud, in quo Angelus apparet, eſſe verum
& reale, vt patet ex iis omnibus, quæ protuli-
mus ex Geneſi, lib. Tob. & ca. vltimo S. Math.
Secundò, ſi hæc quæſtio moueatur de aliis
apparitionibus Angelorum, non deſcriptis in
nouo, vel veteri Teſtamento, ſed quæ tantùm
alibi referuntur, reſpondetur poſſe diiudicari
IV. eſſe veras, ſi corpora in quibus apparent An- D
geli, videantur indifferenter ab omnibus, vt
probat ratio S. Thomæ à nobis confirmata ex
Ariſtotele: deinde ex regula eiuſdẽ S. Thom.
lib. 3. *contra gentes* cap. 104. ſcilicet ſi is, cui fit
talis apparitio, experiatur ſe habere liberum
exercitium exteriorum ſenſuum, & nihilomi-
nus corpus iſtud aſſumptum ab Angelo ſibi
apparere, tunc propter rationem ex S. Thom.
ibi relatam, talis apparitio debet cenſeri ve-
ra, & realis: quòd ſi hæ duæ conditiones defi-
ciant, poterunt æſtimari ſolùm imaginariæ.
Confirmatur iſtud de vera & reali appari-
tione, ex eo, quòd tunc adhibito prudenti iu-
dicio nulla appareat ratio, propter quam ſen-
ſus exteriores tunc dicantur falli, quia Deus
ex illa ſuaui prouidentia, quâ hoc vniuerſum
gubernat, ſolet adeſſe homini prudenter a- V.
genti, ne vel decipiatur à dæmone, vel etiam
ne ſenſus eius exteriores maneant ſine aliquo
impediente eos, ne peccent circa proprium
ſuum obiectũ, ſi velint diligenter attendere.
Quantum ad alterum, in quo quæritur, vn-
de, & quomodo apparitiones viſibiles bono-
rum Angelorum dignoſcantur ab apparitio-
nibus viſibilibus ſpirituum malignorum, ſeu
dæmonum.
Reſpondetur id eſſe valdè laborioſum, quia
vt rectè ait S. Paulus 2. *ad Corinthios* 11. cap.
ipſe ſatanas transfigurat ſe in Angelum lucis:
poſſunt tamen aliquæ notæ aſſignari, quæ re-
periuntur in corporibus aſſumptis à dæmo-
ne, vt quòd appareat ſub aliqua forma bel-
luina, & horrenda: item quòd in tali corpore
aſſumpto aliquid inhoneſtum, & indecens ap-
pareat, vt ſi oſtendat nuditatem: formæ enim VI.
eiuſmodi maximè conueniunt dæmonibus:
nam dæmones intendunt horrorem incutere,
deinde ſtudioſè curant ſalacitatem, ſuper-
biam, & alias id genus imperfectiones, ad quæ
omnia maximè faciũt animalia eiuſmodi hor-
renda, & ſalaciſſima, ſic apud S. Athanaſ. *in
vita ſancti Antonij*, aſſumunt corpora ad ter-
rendos homines: cuius rei multa congerunt
exempla Tirræus part. 2. *de locis infeſtis*, &
Delrio lib. 2. *diſquiſitionum magicarum*, cap.
28. ſectione 3.
Deinde ſolent boni Angeli ex ipſo habitu &
apparenti ſpecie indicare myſterium, ad quod
peragendum venerunt, vt patet ex lib. Ioſue,
vbi Angelus allaturus opem Iſraëlitis appa-
ruit ſtricto gladio, & profeſſus eſt ſe principem
exercitus Dei: item lib. 2. Machab. cap. 24.
Angelus apparet in forma equitis candidâ VII.
veſte induti, auream haſtam vibrantis, qui
tanquam dux exercitus præcedit.
Poſſunt item mali Angeli dignoſci à bonis,
ex effectibus, qui conſequuntur eorum appa-
ritionem; ſi enim habeant aliquid in ſe admix-
tum inhoneſtatis, vel peccati, diiudicantur
mali, qua de re fuſiùs Tirræus ſuprà.
Atque ex iis poteſt facilè intelligi, quid ſit
ſentiendum de præſtigiis dæmonum, & quâ
ratione opera magica realia poſſint diſcerni à
ſolis præſtigiis.
An autem Deus aſſumpſerit aliquod corpus
in quo apparuerit, quando paſſim dicitur in
veteri Teſtamento apparuiſſe, an verò Ange-
lus loco illius, ſpectat potiùs ad interpretes
ſacræ Scripturæ, quàm ad præſentem quæ-
ſtionem Scholaſticam. VIII.

Articvlvs IV.

Quænam corpora Angeli poſſint aſſumere, qualia illa ſint, & ex qua materia.

Notandvm primò eſt, corpora, quæ di-
cuntur aſſumi ab Angelis, poſſe eſſe in
duplici differentia; quædam præexiſtunt, &
ſunt in toto ſuo eſſe formata, & perfecta à na-
tura, antequam aſſumantur ab Angelis, cu-
iuſmodi ſunt cadauera; alia non ſunt formata
à natura, ſed efformantur ab Angelis, à qui-
bus deinde aſſumuntur.
Notandum ſecundò, corpora formata à na-
tura eſſe in duplici differentia; alia enim ſunt
animalium imperfectorum, vt ſunt muſca-

I. tum, vermium, & id genus cætera, alia ſunt A
animalium perfectorum, vt ſunt cotpota ho-
minis, leonis, & alia eiuſmodi.

Notandum tertiò, omnia iſta corpora poſſe
adhuc duobus modis conſiderari, primò vt
actu & formaliter viua: deinde vt vel iam
mortua, vel paulò antequam incipiant viue-
re, & quatenua ſunt ferè vltimò diſpoſita
ad recipiendam animam, ſeu formam vi-
uenrem.

Notandum vltimò, de cotporibus formatis
per Angelos, & ab illis aſſumptis poſſe quæri
non tantùm an ſint vetè & propriè dicta, quod
oſtendimus, ſed etiam an ſecundùm rei veti-
tatem ſint talis ſpeciei, qualis apparent exte-
riùs, id eſt, an ſint carnea, organiſata, & hu-
mana, quando Angeli apparent in forma ho-
minis. His ita prænotatis, ſit

II. Prima propoſitio. *Angeli propriè loquendo* B
non poſſunt aſſumere aliquod corpus viuens: ita
ſignificat S. Thom. tam hìc art. 2. quàm cit.
quæſt. 6. art. 7. in reſponſione ad 9. & poteſt
probari ex requiſitis ad veram aſſumptionem
cotpotum, quòd ſcilicet ad illam requiratur,
vt Angelus vniatur corpori, tanquam motor
ſubſtantialiter exiſtēs intra mobile ad ſeſe re-
prę́ſentandum perſonaliter, ita vt operationes
ei tanquam cauſæ principali tribuantur, &
corpori aſſumpto tanquam inſtrumento, &
prætereà ſic, vt totum illud ex Angelo & cor-
pore aſſumpto compoſitū poſſit aliquā ratione
Angelus dici; atqui corpus viuens repræſen-
tat potiùs certum & determinatum aliquod
ſuæ ſpeciei indiuiduum, quàm Angelum in illo
exiſtentem; item operationes iſti indiuiduo
potiùs tribuuntur vt agenti principali, quàm

III. Angelo exiſtenti in illo, vt patet ex eo, quòd C
aſina Balaam dicatur eſſe loquuta, non autem
Angelus miniſterio eius: item Energumeni li-
cet à dæmone moti dicantur propriè loqui, &
non ipſe dæmon, ſi conſideremus præciſam ra-
tionem loquutionis: igitur propriè loquendo
Angeli non poſſunt aſſumere aliquod corpus
viuum.

Addidi noſtræ propoſitioni hanc particulā,
propriè loquendo; nam fatemur dæmones, cùm
ſint quouis animali fortiores, poſſe quidem
mouere viua corpora, eorum membris vti, et-
iam contra appetitum viuentium, vt patet in
dæmoniacis; ſed quia hæc fiunt alio fine, quàm
eo, qui eſt proprius ipſius aſſumptionis corpo-
rum, cùm ſint vel ad nocendum, vel ad ali-
quid ſimile, & non ad repræſentandum An-
gelum intus exiſtentem, ideò non ſunt propriè

IV. loquendo aſſumptiones corporum. D

Secunda propoſitio. *Angeli poſſunt aſſumere*
vera & realia corpora mortua, tam animalium
perfectorum, iam à natura formata, quàm imper-
fectorum, quæ erunt talia, ſaltem ex parte mate-
ria, qualia apparent. Probatur propoſitio quo-
ad ſingulas partes: quoad primā, quia poteſt
dæmon ſuam ſubſtantiam conſtituere in cada-
uere hominis, vt de facto aliquando conſti-
tuit, quemadmodum patet pluribus exemplis,
quæ videri poſſunt apud Delrium lib. 2. *diſ-*
quiſ. magicarum quæſt. 28. ſect. 1. poteſtque ta-
le cadauer mouere localiter, ornare quibuſ-
dam coloribus ſuperinductis, & ſe ibi mani-
feſtare, atqui eiuſmodi cadauera ex parte ma-
teriæ ſunt vera corpora, & animalium perfe-
ctorum, vt per ſe patet.

Confirmatur: quia non deſunt, qui expli- V.
cent illud S. Raphaëlis ad Tobiam cap. 5. *ego*
ſum Aſarias filius Anania, hoc ſenſu verè di-
ctū fuiſſe tunc à S. Raphaële, quia tunc aſſum-
pſerat corpus Aſariæ; quod licet ſit falsū, quia
eiuſmodi aſſumptio dedecet bonū Angelum,
attamen oſtendit id eſſe Angelo poſſibile.

Probatur item eadem propoſitio de corpo-
ribus animalium imperfectorum; nam An-
geli applicando actiua paſſiuis poſſunt aliquā
ratione producere eiuſmodi animalia imper-
fecta, vt docet S. Aug. lib. 3. *de Trinit.* cap. 7.
& 8. item S. Thom. infrà quæſt. 114. art. 4. quia
poſsūt applicare cauſas naturales actiuas paſ-
ſiuis, quæ ad illorum productionem requi-
runtur, vt patet in Magis Pharaonis, qui ope-
rà dæmonum fecerunt imperfecta eiuſmodi
animalia, vt loco nunc citato docet S. Aug. &
eo inſtanti, quo forma debet educi è materia, VI.
poteſt tandem intra illam ponere ſuam ſub-
ſtantiam, illam mouere, ſeſe alteri ita manife-
ſtare, & tamē tunc iſta corpora ſunt vera, id eſt
talia, qualia apparent: ergo Angeli poſſunt
aſſumere vera & realia corpora iam formata à
natura, tam perfectorum, quàm imperfecto-
rum animalium.

Tertia propoſitio. *Quando Angeli aſſumunt*
corpora à ſe efformata, illa ſunt quidem vera cor-
pora, ſed non talia, qualia apparent, id eſt, *non*
ſunt carnea, organiſata, humana, ſed tantùm ita
apparent. Prior pars propoſitionis probatur:
vnumquodque eſt tale, qualia ſunt ea, ex qui-
bus componitur; at corpora efformata & aſ-
ſumpta ab Angelis ſunt ex aëre admixtis va-
poribus, vel exhalationibus, vel ex mixtione
elementorum, vt patebit infrà, ſed iſta omnia
ſunt verè corpora, habéntq; locū in categoria VII.
ſubſtantię: igitur corpora ab Angelis efforma-
ta, & aſſumpta ſunt verè & propriè corpora.

Poſterior pars propoſitionis etiam probatur,
quia corpus verè carneum, organiſatum &
humanum non poteſt formari, niſi vi, & ef-
ficaciā ſeminis, & potentiæ generatricis, vt
docent omnes Phyſici: at Angeli carent eiuſ-
modi potentiā, nec poſſunt actus vitales exer-
cere, vt patebit infrà: igitur corpora efforma-
ta, & aſſumpta ab Angelis non poſſunt eſſe
vera, ſeu talia qualia apparent.

Quarta propoſitio. *Corpora aſſumpta ab An-*
gelis nec tamen à natura efformata, conficiuntur
ex aëre condenſato, admixtis quibuſdam aliorū
elementorū particulis. Ita S. Thom. hìc art. 2. in
reſp. ad tertium, & omnes cōmuniter. Proba-
tur: corpora ab Angelis efformata, & aſſum-
pta debent confici ex ea materia, quæ poteſt VIII.
facilè transmutari, quæ eſt ipſis Angelis obuia,
& in promptu, item aptiſſima ad varios colo-
res, & figuras ſuſcipiendas, vt hominis, vel a-
licuius alterius animalis formam, & figuram
imitetur, & quæ etiam facilè euaneſcat: patet
ex eo quòd Angeli ſint in componendis iſtis
corporibus diligentiſſimi: item ex eo, quòd
eiuſmodi illorū corpora quàm citiſſimè eua-
neſcunt, vt ex apparitionibus ſuperiùs rela-
tis patet: atqui hæ omnes conditiones nulli
alteri materiæ magis conueniunt, quàm ipſi
aëri habenti aliquot partes aliorum elemen-
torum ſibi admixtas: igitur corpora aſſumpta
ab Angelis, nec tamen à natura efformata, cō-
ficiuntur ex ipſo aëre aliquas elementorum
aliorum partes ſibi admixtas habente.

I. Maior confirmatur ampliùs ex eo, quòd A
iſta omnia appareant in corporibus aſſumptis,
ideóque eorum materia debet eſſe capax eiuſ-
modi conditionum.

Minor verò probatur argumento ſumpto
à rebus Meteorologicis, quæ ex Ariſtotele
lib. 2. *Meteororum* cap. 1. fiunt tanquam ex
materia, ex vapore, & exhalatione, quæ vi ſo-
lis extrahuntur, & commiſcentur aëri: ergo
ſicut hæc Meteorologica fiunt ex condenſa-
tione, rarefactione, & commixtione aëris cum
vaporibus, exhalationibus, & aliquibus ter-
ræ partibus; ſic etiam corpora aſſumpta ab
Angelis poterunt componi ex aëre habente
aliquot partes alterius elementi ſibi admixtas.

Explicatur: aër poteſt condenſari, item par-
tes aliquæ terreſtres ita poſſunt illi admiſceri,
vt tale compoſitum aliquam habeat ſolidita-
II. tem, ſicut videre eſt in aliquibus meteorolo- B
gicis, quæ hoc modo compoſita aliquid ha-
bent ſoliditatis: deinde partes illæ aëris con-
denſati habentis aliquid terreſtre ſibi admix-
tum, ita poſſunt inter ſeſe diſponi, vt ex illa-
rum concurſu, aliquis color appareat, ſicut ex
diſpoſitione nubium ad ſolem apparent varij
colores Iridis, qui tamen non ſunt veri, vt do-
cent Philoſophi; & vt ſculptores detractione
partium materiæ, & pictores additione colo-
rum exprimunt lineamenta, & figuram cor-
poris eius, quem volunt repræſentare, ita et-
iam detractione, & additione aliquarum par-
tium iſtius aëris aliquibus terreſtribus parti-
bus admixti, poterunt lineamenta & figura
eius hominis, ſub cuius forma Angelus vult
ſeſe repræſentare in corpore aſſumpto, expri-
mi, vt patet ex eo, quòd Angeli illi, qui appa-
III. ruerũt Abrahæ, talia habebant corpora, vt eo- C
rum pedes tangerentur & lauarentur ab Abra-
ham; item ex eo, quòd Angelus, qui apparuit
Iacob, & cum eo luctatus eſt, ei reſtiterit, et-
iam ratione corporis à ſe aſſumpti: ergo cor-
pus illud habet aliquam ſoliditatem, item &
diuerſa humani corporis lineamenta, cùm ob
talem repræſentationem putentur eſſe homi-
nes, vt patet in ſancto Raphaële, & pluribus
aliis.

Confirmatur tota hæc ratio ex eo, quòd cor-
pora, quæ aſſumuntur ab Angelis, ſunt vera
corpora, vt anteà docuimus: ergo compoſita
ex aliqua vera materia, quia non creantur,
cùm fiant virtute naturali Angelorum, vt
oſtendemus, quâ tamen virtute nulla creatu-
ra poteſt creare; ſed non ſunt compoſita ex
cæleſti materia, quaſi aliquæ partes detraban-
IV. tur ab aliquo cælo, ex quibus hæc corpora D
componantur, quia ſic cæli eſſent obnoxij ali-
cui corruptioni & diuiſioni, quod tamen ne-
gant communiter Philoſophi: nec item hæc
corpora ab Angelis aſſumpta ſunt eiuſdem
planè ſpeciei cum noſtris, quia vt oſtendimus
non ſunt animata, organiſata: ergo conſtant
aliquâ aliâ materiâ; ſed nulla alia occurrit op-
portunior & aptior, & communior, quàm
ipſe aër admixtus modo ſupradicto, quia vbi-
que locorum exiſtit, facilè condenſatur, faci-
lè diſſoluitur: ergo corpora ab Angelis aſſum-
pta fiunt ex ipſo aëre habente terreſtres ali-
quot partes ſibi admixtas.

Addidi in propoſitione hanc particulam,
*admixtis quibuſdam aliorum elementorum par-
ticulis*, vt ſignificarem iſta corpora non poſ-
ſe fieri ex puro tantùm aëre, quemadmodum V.
animaduerterunt etiam S. Bonauentura, Ri-
chardus, & Gabriël ad citatam octauam diſtin-
ctionem ſecundi ſententiarum; quia purus aër
ſine alia admixtione non eſſet aptus ad tan-
tam opacitatem, quanta requiritur, vt cor-
pus appareat humanum, cùm ex ſe & naturâ
ſuâ ſit rarus, & æquabiliter perlucidus ad
tranſpectum; vnde, vt notat S. Thom. infrà
quæſt. 68. artic. 3. non defuerunt, qui, quia
aër non videtur ab omnibus, negauerint il-
lum eſſe aliquid reale, ſed ſolummodò quod-
dam vacuum.

Nec eſt, quòd quis dicat aërem poſſe ma-
ximè comprimi, & valde condenſari, proin-
déque poſſe corpus aliquod tanquam ſoli-
dum confici ex puro aëre: non eſt, inquam,
quòd quis dicat hoc; nam licet aër poſſit ma-
ximè condenſari, non ita tamen, vt non obſi- VI.
ſtat, ſi plus comprimatur, quàm eius natura
ferat; vnde cùm videamus corpora ab Ange-
lis aſſumpta diutiſſimè perſeuerare in ſuo eſſe,
vt patet ex toto itinere Tobiæ iunioris lon-
giſſimo, quem tamen S. Raphaël ſemper eſt
comitatus in corpore aſſumpto eodem, & hæc
corpora formentur virtute tantùm naturali,
vt mox oſtendemus, fit, vt conficiantur ex
aëre quidem potiſſimùm, quemadmodum
probat velociſſima eorum confectio, & ſubita
diſſolutio, admixtis tamen aliquot terreſtri-
bus partibus.

Articvlvs V.

Soluuntur duo dubia.

Qværes primò, an boni & mali An- VII.
geli aſſumant corpora, ex eadem, & ſi-
mili materia.

Respondetur affirmatiuè, quia nulla eſt ne-
ceſſitas, vt ſint diſtinctæ ſpecie materiæ, cùm
eadẽ ſpecie corpora valeant ad obtinendos di-
uerſos fines, & experientiâ conſtet malos An-
gelos ſatis frequenter aſſumere corpora pul-
chra, & eleganter formata, lucida, & ma-
ieſtatis plena, vt docent Patrum hiſtoriæ.

Quæres ſecundò, an corpus aſſumptum ab
Angelo ſit vnum ſpecie.

Reſpondetur loquendo propriè eſſe plu-
rium, & diuerſarum ſpecierum, ſicut partes
ex quibus componitur. Nec obſtat, quòd cor-
pora phyſica, vt ſunt humana, & brutorum,
ſint eiuſdem ſpeciei; hoc enim prouenit, quòd
ita conueniant in eadem ſpecie materia, &
omnes eorum partes ita diſponantur inter ſe, VIII.
vt tamen ordinentur ad eandem formam, à
qua eodem modo informantur in ratione par-
tis alicuius animalis, & præterea quòd ele-
menta, quæ ſunt in eiuſmodi corporibus ſint
tantùm virtute, non formaliter & ſecundùm
eam entitatem, quâ ſunt in propria ratione e-
lementi; at corpus aſſumptum ab Angelo cõ-
pactum ex aëre condenſato, & admixtis qui-
buſdam terræ partibus eſt eiuſmodi, vt omnes
eius partes non ordinentur ad eandem for-
mam, ſed vnaquæque pars talis compoſiti re-
tinet propriè & formaliter formam ſuam na-
turalem, nec in tali compoſito aër, & terra
ſunt tantùm virtute, ſed formaliter & ſecun-
dum propriam ſuam entitatem, ideóque
quemadmodum aër & terra ſunt diſtinctæ ſpe-

I. ciei, ita etiam corpus ex illis compoſitum eſt diuerſarum ſpecierum, pro diuerſitate ſpecifica earum partium, quibus conſtat.

ARTICVLVS VI.

Quâ virtute, & à quibus efformentur corpora ab Angelis aſſumpta.

HIc non loquimur de corporibus à natura efformatis antequam aſſumantur, cuiuſmodi ſunt cadauera, quæ interdum dæmones aſſumũt, vel etiam corpus imperfectorum animalium, nondum vltimam diſpoſitionem ad formæ ſuæ introductionem habentium, quæ tamen poſſe aſſumi à dæmonibus docuimus ſuprà; ſed hîc tantùm loquimur de iis corporibus, quæ ex aëre condenſato aliquot
II. terræ partibus, vel aliis ſimilibus admixto componuntur, & quærimus, quam habeant proximam principalem cauſam efficientem, an ſolum Deum, an verò Angelum ſuâ tantùm virtute naturali, an verò diuinâ ſolùm operantem.

Alenſis primâ parte quæſt. 34. memb. 5. exiſtimat vltimam formationem corporis ab Angelo aſſumpti eſſe à Deo, & ſolam eius præparationem eſſe ab Angelo. S. Thom. art. 2. in ſolutione ad ſecundum & tertium videtur exiſtimare formationem iſtorum corporum eſſe quidem ab Angelis, ſed diuinâ virtute operantibus. His tamen non obſtantibus,

Sit hæc prima propoſitio. *Deus non eſt ſpecialis cauſa principalis, & immediata efformationis eiuſmodi corporum ab Angelis aſſumptorum, ſed generalis tantùm cauſa, ſicut & quorumlibet*
III. *effectuum naturalium.* Ita ſanctus Bonauentura, Scotus, & alij communiter Scholaſtici, tam recentes, quàm antiqui ad cit. diſt. 8. lib. 2. ſententiarum, & ad præſentem quæſt. ſancti Thomæ.

Probatur: effectus illi, qui ita ex ſe & ſua conditione ſunt communes malis ac bonis Angelis, & tam præparantur in malum finem, quàm in bonum, non ſunt tribuendi Deo tanquam ſpeciali cauſæ principali & immediatæ, quia repugnat bonitati ipſius Dei, ita ſe ſolo, vt & tanquam ſpecialis cauſa immediata, & modo ordinem naturæ excedente, cooperari malo: atqui corpus, quod aſſumitur ab Angelo, eſt talis effectus, vt ex ſe & propria ſua conditione ſit cõmunis bonis & malis Angelis; bonis vt proſint, malis vt noceãt; nam tam mali Angeli, quàm boni poſſunt aſſume-
IV. re corpora, vt patet Matth. 4. cap. vbi diabolus apparuit Chriſto Domino in corpore aſſumpto, & boni Angeli viris piis, vt patet ex citatis locis ſacræ ſcripturæ.

Deinde effectus, qui communiter ſeu ordinariè ſit & continetur intra limites virtutis naturalis puræ alicuius creaturæ, non habet ſolum Deum pro ſua ſpeciali principali & immediata cauſa toties, quoties ſit, quia aliàs Deus fruſtrà dediſſet creaturę humanæ naturalem vim agẽdi, & Deus non ſolet per ſemetipſum ſolum facere communiter & ordinariè, quæ cauſę ſecũdæ ſolis ſuis viribus poſſunt facere: atqui vt infrà patebit efformatio corporum ab Angelis aſſumptorum continetur intra limites naturalis virtutis Angelorum: igitur talis efformatio corporum ab Angelis aſ-

A ſumptorum non habet ſolum Deum pro ſua V.
ſpeciali & immediata cauſa.

Addidi in propoſitione hanc particulam, *ſed cauſa tantùm generalis,* quia congruum eſt, imò ſuppoſitâ creatione rerum, earum conſeruatione & virtute naturali ad operandum, eſt quoddam debitum fundatum in tacito quodam pacto, quòd Deus det generalem ſuum concurſum cauſis ſecundis volentibus operari, iuxta virtutem ſibi à natura inſitam; nec in præſenti caſu, eſt magis inconueniens Deum tanquam cauſam primam, & vniuerſalem cooperari confectioni, & formationi eiuſmodi corporum, quàm per modum cauſæ vniuerſalis concurrere ad omnem illam entitatem poſitiuam, quæ reperitur in peccatis, ad quam tamen Deum concurrere omnes Theologi admittunt.

B Secunda propoſitio. *Angelus ſuâ virtute* VI.
tantùm naturali agens eſt ſpecialis cauſa principalis, immediata efformationis eiuſmodi corporum ex aëre & partibus terreſtribus confectorum, & ab Angelis aſſumptorum. Ita S. Bonauentura ſuprà & communiter interpretes S. Thom. ad præſentem quæſt. Probatur primò ſecundo argumento facto pro præcedenti propoſitione, hæc enim corpora ſæpè efformantur, & aſſumuntur à dæmonibus in vſus obſcænos, verbi gratiâ, quando diaboli induunt conditionem incubi, vel ſuccubi, aut in alium turpem finem, qui intendi non poteſt à Deo; vnde cùm in nullam aliam cauſam priorem efficientem poſſint reuocari, quàm in Angelum, Angelus debet eſſe illorum cauſa efficiens.

Et quòd Angelus poſſit ea efformare virtute naturali probatur: quæcumque formantur
C tantùm in ſuo eſſe per nudam coniunctionem VII.
artificioſam quarumdam rerum particularum, retinentium propriam & formalem ſuam entitatem, & per certam illarum inter ſe diſpoſitionem, ea poſſunt fieri ab habente perfectam earum cognitionem, & poteſtatem mouendi illas ab vno loco ad alium, prout voluerit, vt videre eſt in ipſis artificibus fabrilibus, & aliis id genus hominibus, dum è ligno, auro, argento, & luto, mira opera, adiectione, detractione materiæ, imò & ex diuerſo ſitu, & oppoſitione ad lumen ſolis, efficiunt: atqui hæc corpora, quæ aſſumuntur ab Angelis, hoc modo efformantur, vt docuimus, & ſingulæ partes componentes eiuſmodi corpora retinent formaliter propriam ſuam formam, vt articulo 15. præcedenti quæſito 2. oſtendimus; item Angelus, naturali ſuâ cogni-
D tione cognoſcit perfectiſſimè omnia & ſingu- VIII.
la elementa, quæ ſint naturales illorum virtutes, quo vſque ſeſe extendant, & longè perfectiùs, quàm quilibet hominum, vt patebit infrà agendo de cognitione Angelorum, & indicat hoc illorum nomen *dæmon*, vt quæſt. primâ articulo primo animaduertimus ex S. Auguſt. Tertiò Angelus quilibet habet naturaliter poteſtatem mouendi de loco in locum, aliquot partes elementorum, & rerum inanimatarum prout voluerit, quemadmodum docet S. Auguſt. libro tertio *de Trinitate* capite 8. & 9. igitur poſſunt Angeli efformare iſta corpora, quæ aſſumunt.

Confirmatur tota hæc ratio ex eo, quòd iuxta S. Auguſt. nunc citatum & lib. 83. quæſt. quæſt. 79. S. Thomas infrà quæſt. 110. art. 2.

I. in ſolutione ad tertium & omnes Theologos, dæmon poteſt, quidquid ſolo motu locali, ſoláque applicatione actiuorum ad paſſiua cauſatur, atqui tota iſta efformatio corporum fit ſolo motu locali, quo ſcilicet plures partes aëris condenſantur, item aliæ partes terræ eis adduntur, & hoc vel tali modo artificioſo diſponuntur, imò hæc corporum efformatio eſt longè facilior dæmoni, quàm ſit productio animalium imperfectorum, per ſolam applicationem actiuorum ad paſſiua, quia ad hanc ſequitur vita per veram formam ſubſtantialem informantem verum corpus carneum organiſatum; at ad iſtorum corporum efformationem nihil horum ſequitur, vt patet ex dictis, & nihilominus ſanctus Auguſtinus locis nunc citatis agens de operibus factis per Magos Pharaonis, ait dæmonem tunc pro-
II. duxiſſe iſta animalia imperfecta per ſolam applicationem actiuorum ad paſſiua, & hæc omnia, Deo ita permittente fuiſſe facta naturaliter à dæmonibus: igitur dæmones multò magis poterunt efformare ſolâ virtute naturali eiuſmodi corpora, quæ aſſumunt.

Dicas beatum Auguſtinum libro ſecundo *de Trinitate* capite ſeptimo, dicere Angelos aptare ſibi hæc corpora, *ſecundùm attributam ſibi à creatore potentiam.*

Reſpondetur eum ibi per *potentiam attributam Angelis à creatore* tantùm intelligere permiſſionem diuinam, quæ Angelis eſt neceſſaria, vt efforment hæc corpora, & cuius defectu, euenit, vt quæ aliàs dæmones poſſunt facere virtute ſuâ naturali, non tamen faciant, & ſic diuinam potentiam accipi à ſancto Au-
III. guſtino, dum agit de hac poteſtate tam bonorum, quàm malorum Angelorum, patet expreſsè citatis capitibus 8. & 9. lib. 3. *de Trinitate*, vbi ait ideò Magos Pharaonis, qui ſerpentes & ranas fecerunt, non potuiſſe facere minutiſſimas muſcas, quas Scriptura ſacra vocat *ſciniphes*, quia non erat illis permiſſum à Deo, quas tamen poſitâ permiſſione Dei, potuiſſent applicatione actiuorum ad paſſiua producere, ſicut ranas produxerant, ideóque Magos tunc exclamaſſe, *digitus Dei eſt hic*.

Quod autem ſpectat ad ſanctum Thomam, quem diximus initio præſentis articuli videri exiſtimare formationem iſtorum corporum eſſe quidem ab Angelis, ſed diuinâ virtute operantibus.

Reſpondetur eum ibi per *virtutem diuinam* non intelligere ſupernaturalem, quia ipſemet
IV. ſecundo ſententiarum diſt. 8. quæſt. vnicâ art. 3. expreſsè docet Angelos poſſe efformare hæc corpora per motum localem, congregando partes, ſicque cùm agere hoc modo ſit virtutis Angelicæ purè & ſimpliciter naturalis, ſanctus Thomas non putauit hæc corpora formari ab Angelis, virtute tantùm ſupernaturali, maximè cùm hæc poteſtas efformandi corpora ſit etiam communis dæmonibus, vt patet ex eorum apparitionibus, nec ſit veriſimile Deum conferre virtutem ſupernaturalem dæmonibus, vt efforment eiuſmodi corpora in malum finem, & viſum, ſicut ſolent: ſed hæc particula ſancti Thomæ *diuinâ virtute*, debet ibi accipi in ampliori ſignificatione, quatenus illud, quod excedit vires humanas, & virtutem agentis corporei, cenſetur communi mo-
A do loquendi fieri *diuinâ virtute*. V.

Secundò reſpondetur eum ibi non dicere purè, & ſimpliciter Angelos efformare iſta corpora *virtute diuinâ*, ſed cum hoc addito in ſolutione ad ſecundum, *vt congruant repræſentationi*, & cum iſto in ſolutione ad tertium, *quantum neceſſe eſt ad corporis aſſumendi efformationem*, quo denotet aliquando euenire, vt hæc efformatio corporum ſuperet virtutem naturalem agendi Angelorum, proindéque tunc requiri diuinam ſeu ſupernaturalem potentiã, quâ Angeli confortati talem perficiant corporum efformationem. Sic docent aliqui ad cap. 33. Exodi, corpus illud, in quo aſſumpto Angelus Deum repræſentans apparuit Moyſi, eique poſtulanti videre faciem Dei, ſeu Angeli, Deum in tali ſpecie referentis dixit, *non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo & viuet*,
B fuiſſe à ſolo Deo immediatè formatum, & tan- VI.
tùm ab Angelo Deum in illo repræſentante aſſumptum, quia nullus Angelorum ſolâ ſuâ naturali virtute poteſt efformare aliquod corpus, tam perfectè luminoſum, vt ſolâ clarâ & apertâ ſuâ viſione interficiat videntem, & reſpicientem illud, ſicut hoc corpus aſſumptum ab Angelo Deum tunc repræſentante, poterat facere, quemadmodum relatus textus ſcripturæ ſignificat. Sic dicunt alij interdum contingere aſſumptionem iſtorũ corporum ordinari à Deo ad tam perfectum myſteriũ gratię peragendum, vt illi exprimendo per corpus aſſumptum, ſicut dabat, Angelus naturalis ſuæ virtutis relictus non ſit ſufficiens, ideóque requiri in illo aliquam ſupernaturalẽ virtutem, quâ munitus poſſit corpus ad id repræſentandũ con-
C ueniens efformare ex aëre, & aliis terræ parti- VII.
bus ſibi admixtis, vt in annuntiatione diuinæ incarnationis facta per ſanctum Gabriëlem in corpore aſſumpto, & propter apparitiones eiuſmodi S. Thom. adhibuiſſe iſtam particulam *diuinâ virtute*, vt illius additione cũ particulis ſuperiùs relatis importantibus aliquam reſtrictionem tacitè occurreret iſtis & ſimilibus obiectionibus: quo etiam modo ſententia Alanſis poteſt explicari.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Angeli ita efformare poſſint corpora, vt habeant veram mollitiem, & duritiem humani corporis.

SENSVS difficultatis eſt, an Angeli ſuâ virtute naturali, ita poſſint efformare corpo-
D ra, vt habeant veram mollitiem, & duritiem, VIII.
quam habent corpora humana, quæque adhibitâ etiam diligenti conſideratione non poſſit per tactum diſcerni ab ea mollitie & duritie, quæ eſt in corpore humano verè & propriè dicto. Quo poſito,

Sit hæc noſtra propoſitio. *Angeli efformando iſta corpora poſſunt quidem ita imitari mollitiem & duritiem, quæ eſt in corpore veri humano, vt corpus ab illis efformatum & aſſumptum appareat durum, vel molle hominibus de tali aſſumptione corporum nihil ſuſpicantibus, non poſſunt tamen dare iſtis corporibus talem mollitiem & duritiem, quæ ſit eiuſdem rationis cum ea, quæ eſt in corpore veri humano, & quæ ſubortâ ratione dubitandi non poſſit diſcerni eſſe tantùm apparens per contactum peculiari reflexione & attentione intellectus*

I. *applicatum eiuſmodi corporibus.* Tota propoſitio
eſt Caietani 1.2.q.95.art.3. vbi id probat ex ipſa
confeſſione dæmonis, ea de re interrogati, eſt
etiam Cardani lib. 16. *de varietate rerum* cap.
93. qui ait ſe id fuiſſe expertum, item Pererij
lib. 8. *in Geneſ.* ad 8. v.6. capite, item Suarij
lib. 4. *de Angelis* cap. 35. & plurium aliorum
ad hanc quæſtionem ſancti Thomæ.

Prior pars patet ex eo, quòd dæmon poteſt
detinere partes corporis ex aëre per conden-
ſationem, & admixtioné partium terreſtrium
confecti, ne facilè cedant, & diuidantur, & ita
continendo illas eodem modo, & in eodem lo-
co, corpus ex illis confectum apparebit durũ,
& ſolidum, & econtrà dæmon poteſt partes il-
las ita continere, vt tamen ſinat aliquas illarũ
paulatim cedere, quatenus non ita reſiſtit, ac
anteà, ac proinde facere, vt corpus quod aſ-
II. ſumpſit, appareat homini illud, ſine magnæ ra-
tionis aduertentia & reflexione, tangenti, eſſe
molle; ſic Abraham, quando in Geneſi excepit
hoſpitio tres Angelos, quia putabat illos eſſe
homines lauando & contrectando pedes eo-
rum, non diiudicabat, quòd non eſſent veri pe-
des humani, ſic etiam vterque Tobias tangen-
do S. Raphaëlem.

Poſterior pars probatur efficaciter ex verbis
illis Chriſti Domini Lucæ 24. *palpate & videte,*
quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me vi-
detis habere, quò loci notandũ eſt Apoſtolos in
iſta apparitione Chriſti Domini putaſſe ſe vi-
dere ſpiritum in aſſumpto corpore, vt indicant
hæc verba Euangeliſtæ, *exiſtimabãt ſe ſpiritum*
videre, hæc enim particula, *ſpiritum,* ibi ſuppo-
nit pro ſubſtantia ſpiritali, & Angelica; & cùm
ſubſtantia ſpiritalis ſeu ſpiritus non poſſit in
III. ſe ipſo cerni oculis corporeis, hęc ſequens par-
ticula *videre*, denotat talem ſpiritum fuiſſe e-
xiſtimatum ab Apoſtolis eſſe in corpore phan-
taſtico apparenti, ſeu aſſumpto, Chriſtum autẽ
Dominum voluiſſe amouere hanc opinionem,
& oſtendere ſe habere verum corpus huma-
num, illud opponens ſpiritui, dicẽdo hunc non
habere carnem & oſſa, iſtud habere; quod vt
Apoſtoli dignoſcerent, ſumpſiſſe pro medio
ad id probandum, palpationem, ſeu conta-
ctum, non quemcumque, ſed eum, qui ſit ma-
gnâ attentione animi, & inquiſitione veritatis,
ad diſcernendum verum corpus ab imaginario
in iſtis verbis, *palpate & videte, quia ſpiritus car-*
nem & oſſa non habet, id eſt tactu diligenti, ma-
gna cum attentione facto, explorate, perſpicite
me habere corpus verè & propriè humanum,
quia *ſpiritus,* id eſt Angelus etiam in aſſumpto
IV. corpore, (nam ibi ſumitur, prout apprehende-
batur ab Apoſtolis) *carnem & oſſa non habet, ſic-*
ut videtis me habere, id eſt ſicut ipſo ſenſu tactus
diligenti inquiſitione ad diſcernendum appli-
cato, cognoſcitis me habere, quo etiam modo
Ioannis 8. cap. Chriſtus Dominus dixit S. Tho-
mæ dubitanti de ſua reſurrectione in eo cor-
pore vero, in quo paſſus fuerat pro nobis, *infer*
digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer
manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe
incredulus, ſed fidelis.

Atque huius certitudinis per tactum ita ap-
plicatum hæc eſt ratio, quòd viſus & auditus
indigeant aliquâ diſpoſitione medij, & debitâ
diſtantiâ, vt benè percipiant ſua obiecta, & de
illis ſuo modo iudicent; ideóque cùm ſæpè cõ-
tingat defectus, vel in ipſa diſpoſitione medij,
vel in diſtantia obiecti ad potentiã, fit, vt ſen- V.
ſus iſti facilè errent, tactus verò fit ſine vlla diſ-
poſitione medij interiecti, imò ſine vllo me-
dio, vt etiam ſignificat nomen eius, ex Ariſto-
tele lib. 2. *de anima* textu 17. propterea appli-
catus cum diligenti attentione non errat circa
ſuum obiectum: hinc cùm ſenſus tactus ſit per-
fectior in homine, quàm in quouis alio anima-
li, vt poſt Ariſtotelem lib. 2. *de anima* textu 94.
S. Thom. docet infrà quæſt. 93. art. 3. in ſolutio-
ne ad primum, & natura prouiderit, vt ſi ſenſus
aliquis erret circa proprium obiectum, poſſit
per alium corrigi, ne et deficiat in neceſſariis,
ſi quis benè ſenſatus attrectet corpus aliquod
ab Angelis efformatum & aſſumptum, cum di-
ligenti perquiſitione, an ſit verè carneum, hu-
manũ, necne, ſtatim certò & infallibiliter de-
prehendet illud non eſſe verè humanum, quia
vel nimis eſt frigidum, aut nimis calidum, vel VI.
in aliquo alio peccat, vt etiam dæmon fatetur
apud Caietanum ſuprà, & Cardanus relatus
ſuprà eſt expertus.

Ex hoc vtroque Chriſti Domini teſtimonio
ita explicato hæc ratio poteſt formari pro ſe-
cunda parte noſtræ propoſitionis: vbi Chriſtus
Dominus aſſerit aliquid verè, & propriè eſſe
corpus carneum, & humanum, & prout eſt ta-
le, diſcerni à corpore phantaſtico per conta-
ctum hominis diligenti & curioſâ inquiſitione
applicatum tali corpori phantaſtico, ibi ſigni-
ficat Angelos ſolis ſuæ naturæ viribus non
poſſe efformare aliquod corpus phantaſticum,
ſeu apparens, quod ſit ita palpabile, ac eſt cor-
pus verè & propriè carneũ & humanum; atqui
Chriſtus Dominus locis citatis S. Lucæ 24. S.
Ioan. 20. aſſerit ſuum corpus poſt reſurrectio-
nem verè & propriè eſſe carneum, & huma- VII.
num corpus, phantaſticum minimè, & hoc diſ-
cerni per tactum hominis diligenti & curioſâ
inquiſitione applicatum tali corpori: igitur
Chriſtus Dominus locis illis ſcripturæ citatis
ſignificat Angelos, ſolis ſuæ naturæ viribus, nõ
poſſe efformare aliquod corpus apparens ita
palpabile, ac eſt corpus verè carneũ & huma-
num, & quod proinde talem habeat mollitiem
& duritiem, quæ ſunt qualitates palpabiles, vt
docent omnes Philoſophi, qualem habet cor-
pus verè carneum & humanum.

Maior probatur: quia aliàs tunc Chriſtus
Dominus falſum diceret, afferret non cauſam
diſcernendi verum corpus ab apparenti pro
vera & legitima cauſa, & ineptè eos, quibus ita
loquitur, remitteret ad tactum tum dicta dili-
gentia factum, nec item ibi nouam ſuæ reſurre-
ctionis confirmationem daret; poſſent enim VIII.
reſpondere, hanc corporis efformationem
non excedere naturalem virtutem dæmonis.

Minor item ſatis probatur ex annotatis ſu-
prà ad citata ſcripturæ teſtimonia, vbi notandæ
ſunt illæ particulæ, *palpate, videte,* quarum vl-
tima eſt *cauſalis,* ſeu *rationalis,* importans pal-
pationem, ſeu tactum tali modo factum cauſa-
re in homine ſic palpante cognitionem diſtin-
ctionis corporis verè carnei & humani, à cor-
pore tantùm phantaſtico.

Probatur etiam hæc poſterior pars ratione:
vt aliquid producat per ſe ipſum molle, & du-
rum, tale quale eſt in homine, debet eſſe ſub-
iectum capax caloris & frigoris, quæ ſunt cau-
ſæ mollitiei, & duritiei, & prętere a debet hanc
vtramque ſecundam qualitatem introducere

I. in materiam capacem qualitatum carnis & oſ-
ſium; atqui Angelus ſecundùm ſe ipſum conſi-
deratus, non eſt ſubiectum capax caloris & fri-
goris, nec item corpus ab illo formatum ex aë-
re, & aliquot terræ vel aliorum elementorum
partibus ſecundùm ſuam propriam entitatem
in tali compoſito remanentibus: ergo Angelus
non poteſt per ſe ipſum producere tale molle
& durum, quale eſt in homine, nec proinde
veram mollitiem, & veram duritiem, qualem
habent corpora humana.

Maior probatur: quia quod agit per ſe ip-
ſum, agit per virtutem ſibi inexiſtentem, vel
inhærentem, & quidquid naturaliter produci-
tur in ſubiecto, producitur in ſubiecto diſpoſi-
to; nam actus actiuorum ſunt in patiente diſ-
poſito ex Ariſtotele *libro de cauſis*, & communi
doctrina Philoſophorum: ergo cùm cauſæ pro-
II. ximæ & immediatæ duritiei & mollitiei ſint
calor & frigus, duæ illæ primæ qualitates de-
bent poſſe eſſe, non tantùm in re emollienda
& obduranda, ſed etiam in emolliente & ob-
durante; & quia mollities & durities, quæ ſunt
propriè hominis per ſe, & ſuâ naturali condi-
tione ordinantur ad carnem & oſſa humana,
materia in quam hæ duæ qualitates vt ſic in-
troducuntur, debet eſſe capax qualitatum
carnis & oſſium.

Minor verò probatur quoad priorem par-
tem, quia accidentia corporea, cuiuſmodi ſunt
calor & frigus, non recipiuntur ſaltem natu-
raliter in ſubiecto ſpirituali, & incorporeo, qua-
le eſt Angelus. Probatur item quoad partem
poſteriorem, quia illud eſt tantùm capax pro-
ximarum qualitatum ad aliquam formam,
quod eſt capax talis formæ, cùm ad hanc intro- C
III. ducendam iſtæ ponantur: atqui aër & terra
propriè & formaliter vt ſic quomodo rema-
nent in corpore phantaſtico, non ſunt ſubie-
ctum capax formæ oſſium, & carnis, vt omnes
norunt tam Philoſophi, quàm Medici, igitur
neque proximarum qualitatum carnis & oſ-
ſium.

Dices: licet Angelus non poſſit hoc modo
producere primas, vel etiam ſecundas quali-
tates, nec ex conſequenti duritiem, & molli-
tiem, quæ ad illas ſequuntur, poſſe tamen, per
motum localem, & applicatione actiuorum
ad paſſiua, facere, vt effectus ille perueniat ad
eam mollitiem, & duritiem, quæ reperitur in
corpore verè humano.

Verùm id refellitur, primò, quia hæc corpo-
ra, quæ producuntur ab Angelis, applicatione
actiuorum ad paſſiua, propriè loquendo for-
IV. mantur à natura, vt ſuprà animaduertimus, D
ſuntque vera realia corpora, qualia apparent
externùs, etiam ſecundùm ſuam ſpeciem, vt ſu-
prà diximus de ranis productis per Magos
Pharaonis: hîc autem loquimur tantùm de
corporibus illis phantaſticis, ſeu apparentibus;
quæ diximus Angelos poſſe conficere ex aëre,
& aliquot terræ partibus ſimul mixtis, intra
ſuam propriam ſpecificam rationem remanen-
tibus, & hæc corpora non poſſe habere talem
duritiem, & mollitiem, qualem habet corpus
verè humanum, vt probat noſtra ratio.

Deinde, eſto admittamus Angelos poſſe ita
diſponere omnes partes aëris & terræ compo-
nentes hoc corpus, vt ſuppoſitæ influxui aſtro-
rum recipiant aliquem calorem, & frigus, & ex

A conſequenti aliquam duritiem & mollitiem, V.
ſicut experimur plerumque aliqua emolliri,
vel indureſcere ad calorem ſolis; demus præ-
terea omnes calores, ſcilicet, *cæleſtem, igneum,
vitalem*, & quemcunque alium, eſſe eiuſdem
ſpeciei inter ſe; adhuc tamen Angelus non
poſſet naturaliter ſolâ applicatione actiuorum
ad paſſiua talem mollitiem & duritiem indu-
cere in prædictum corpus, qualis eſt in corpo-
re verè humano.

Primùm, quia produci tali applicatione, &
ſuppoſitione ad influxum aſtrorum, conuenit
tantummodò imperfectis animalibus ex eo,
quòd ex putrefactione tantùm naſcantur, qua-
le animal non eſt homo, cùm ſit perfectum,
poſtulans produci ex prolifico ſemine paren-
tum, quem tamen hominem Angelus poſſet
hoc modo producere, ſi poſſet inducere talem
B duritiem, & mollitiem, qualis eſt in corpore VI.
verè humano, cùm ad illas vt in tali perfectio-
ne poſitas in ſubiecto, animæ infuſio ſequatur,
quam Deus ſubiecto ritè diſpoſito non dene-
gat.

Deinde refellitur, quia quando aliquis ef-
fectus ita pendet à cauſa, vt ad ſui productio-
nem poſtulet cauſam ſuam, tali ſingulari ma-
teriæ ita ſingulariter diſpoſitæ eſſe coniun-
ctam, tunc quantumcunque hæc cauſa ſit e-
iuſdem ſpeciei in pluribus, ſi tamen in illis om-
nibus non ſit coniuncta materiæ, ita ſingulari-
ter diſpoſitæ, ſuum effectum non producet,
quia actus actiuorum ſunt etiam ab agente
conuenienter diſpoſito, vt videre eſt in calore
ſtruthionis, qui dicitur eſſe eiuſdem ſpeciei
cum calore natiuo hominis, in quo tamen fer-
C rum non excoquit, ſicut in ſtruthiocamelo; VII.
quod idem videre eſt in luce, quæ apud nos
generat calorem, quem tamen Philoſophi do-
cent non generare in ſphæris cæleſtibus: qua
de re videri poſſunt Conimbricenſes ad ca-
pite. 3. lib. 2. de *generatione* quæſt. 7. art. 3. at-
qui durities & mollities ita inducuntur à ca-
lore cum propria ſua temperie, quòd ſcilicet
habent ſpeciales aliquot alias qualitates ſibi
admixtas, quas viuens inducit in materiam ſe-
minis, & alimenti, vt ibidem docent Conim-
bricenſes; quas quidem qualitates calor ille
cæleſtis, vel productus per colliſionem corpo-
rum, vel alius non habet ſibi coniunctas, nec
item ipſum corpus ex aëre & aliquot terræ
partibus confectum ab Angelis, vt per ſe con-
ſtat: igitur quantumcunque calor ille ſiue
cæleſtis, ſiue igneus applicetur ab Angelo cor-
pori ex aëre efformato, nunquam producet
D talem duritiem, & mollitiem, qualem habet VIII.
corpus verè humanum.

Atque ex hac noſtra ratione ſic explicata ſol-
uuntur fundamenta contrariæ ſententiæ; hæc
enim tantùm procedunt ex eo, quòd omnes
calores ſint eiuſdem ſpeciei, ſimiliter omnes
raritates & denſitates: nam hoc conceſſo, quia
tamen tam in agente, quàm in ipſo patiente
coniunguntur aliis peculiaribus qualitatibus,
& ſunt in peculiari materia, alio modo diſpo-
ſita in corpore humano, quàm in phantaſtico,
fit, vt remanente prædictorum ſpecificâ vni-
tate, producant tamen diuerſos, & maximè in-
æquales effectus, diuerſam mollitiem & duri-
tiem in iſtis apparentibus corporibus, ab ea,
quæ eſt in corporibus verè humanis.

I.

DISPVTATIO III.

De operationibus Angelorum in corporibus aſſumptis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Angeli poſſint exercere opera vitæ in corporibus aſſumptis ſecundum quod vitæ opera ſunt.

NOTANDVM eſt primò, præſentem diſputationem de his tantùm vitæ operibus procedere, II. quæ nequeunt exerceri abſque corpore, cuiuſmodi ſunt motus progreſſiuus, ſeu deambulatio, reſpiratio, loquutio, comeſtio, generatio, & id genus alia; nam Angelum in corpore aſſumpto poſſe eodem modo actus vitales ſibi proprios, vt ſunt intelligere & velle, exercere, quo extra corpus, nemo ambigit: ſed ſenſus difficultatis eſt, an poſſit enumeratas actiones, & alias eis ſimiles exercere miniſterio corporis à ſe aſſumpti, ſicut exercentur ab anima, miniſterio corporis, quod informat.

Notandum ſecundò, opus vitæ, ſeu actionem vitalem, eam dici à Philoſophis, *quæ fit à principio vitæ coniunctè per vitales potentias*, & quando hæc actio eſt talis, vt nequeat III. exerceri ſine corpore, tunc ita debet fieri per potentias vitales, vt tamen potentiæ illæ inhæreant materiæ, & inſint corpori; vnde eiuſmodi actiones habent aliquem ſpecialem reſpectum, & ordinem ad internum principium à quo exercentur, verbi gratiâ, *motus progreſſiuus*, quòd fiat per virtutem reſidentem in tendonibus, imaginatione, & appetitu eam ad motum excitantibus; *manducatio*, quòd fit contritio cibi, & eius traiectio per inſtrumenta vitalia animalis, in eius ſtomachum; *generatio* quòd fiat ex proprio deciſo ſemine viuentis, & ex eius ſuperfluo alimento; *loquutio*, quòd ſit ſonus, cum imaginatione & voluntate ſignificandi aliquid, editus ab anima tanquam forma informante corpus, & mouente inſtrumenta corporea neceſſaria ad formandam loquutionem, & ſic de reliquis, quemadmodum poteſt intelligi ex iis, IV. quæ communiter docent Philoſophi libris *de generatione & anima*.

Notandum tertiò ex ſancto Thoma hîc articulo vltimo, actiones vitales corporeas eſſe in duplici differentia; aliæ ſunt, quarum ſubſtantia & entitas conſiſtit in motu, vt ſunt *loquutio*, *manducatio*, *progreſſio*, aliæ ſunt quarum entitas non conſiſtit in motu, cùm ſint immanentes, vt ſunt ſenſationes omnium facultatum animæ, tam internarum, quàm externarum, vt ſunt *imaginari*, *videre*, *guſtare*, *olfacere*: iam ſenſus præſentis difficultatis eſt, an Angelus poſſit in aſſumpto corpore exercere actiones illas vitales, ſecundùm præciſam rationem ſuæ vitalitatis. His poſitis,

Sit hæc noſtra propoſitio. *Angeli actio*-A *nes illas, quæ nequeunt exerceri ſine corpore, non poſſunt in aſſumptis corporibus exercere ſecundùm illud, quòd ſunt vitales, ſiue illud ſit earum entitas, ſiue ſolummodò modus.* V. Propoſitio eſt ſancti Thomæ hîc articulo vltimo, & communis omnium eius interpretum.

Probatur primò ex ſancto Raphaële capite 12. libri Tob. ita dicente, *cùm eſſem vobiſcum videbar quidem comedere & bibere, ſed ego cibo & potu inuiſibili vtor:* quibus verbis declarat ſe verè non manducaſſe nec bibiſſe, item ex facto Chriſti Domini Lucæ 24. qui ex manducatione probauit ſuam reſurrectionem; licet enim cibus ille non fuerit in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini conuerſus, quemadmodum malè cenſet Durandus in primum ſententiarum diſt. 11. quæſt. 4. cùm corpus Chriſti B Domini iam eſſet glorioſum & impaſſibile, vt VI. rectè notat ſanctus Gregorius libro 14. Moral. capite 31. ideóque fuerit vel reſolutus in præiacentem materiam, vel pro arbitrio, & voluntate Chriſti Domini tranſlatus ab eius ſtomacho in alium locum; verè tamen fuit comeſtus, cùm ab ore Chriſti Domini traiectus fuerit per inſtrumenta vitalia, modo vitali agentia, in eius ſtomachum, in qua traiectione ſic facta, tota ratio comeſtionis formaliter, & præciſè ſumpta, vt diſtinguitur à digeſtione & nutritione, conſiſtit, quemadmodum patet in ægrotantibus debilitatem ſtomachi patientibus, qui, quia ſic traiiciunt cibum, quem tamen non digerunt, nec in ſuam ſubſtantiam conuertunt, dicuntur propriè comedere.

Confirmatur ampliùs ex capite decimo A-C ctuum, vbi ſanctus Petrus teſtificans Chri- VII. ſtum Dominum reſurrexiſſe in vero ſuo corpore, ſe & Apoſtolos eſſe huius rei veriſſimos teſtes, ita ait, *Deus dedit eum*, ſcilicet Chriſtum, *manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo nobis, qui manducauimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit à mortuis.* Et hanc Chriſti Domini manducationem ita fuiſſe veriſſimam, vt fides Chriſtiana non poſſit de ea dubitare, expreſsè tradit ſanctus Auguſtinus libro decimo tertio *de ciuitate Dei* capite vigeſimo ſecundo, vbi etiam addit, *non eſſe credendum Angelos in phantaſmate ediſſe, quando eos homines hoſpitio ſuſceperunt*, Geneſis decimo octauo.

Neque huic probationi obſtat, quòd ſanctus Thomas tertiâ parte quæſtione quinqua-D geſimâ ſextâ articulo ſexto in ſolutione ad VIII. primum, inſinuet hanc comeſtionem ſeorſim ſumptam ab aliis teſtimoniis non eſſe efficax argumentum probandæ reſurrectionis Dominicæ in vero & naturali ſuo corpore. Nam hæc comeſtio poteſt duobus modis conſiderari, vel nudè & ſimpliciter in ſe, vel in ordine ad faciendam fidem huic vel iſti, quòd corpus illam exercens ſit corpus verum, & non ſolùm apparens: ſi ſpectetur primo modo, reuera eſt efficax argumentum, quia talis actus non poteſt vt ſic eſſe à corpore niſi informato animâ, & à principio vitæ coniuncto, vt dicetur poſteà; quòd ſi ſpectetur poſteriori modo, fatemur manducationem, prout tantùm apparet exteriùs, non eſſe efficax argumentum

I. ad probandam veritatem alicuius corporis; A quia totum illud manducationis, quod apparet exteriùs, nobis tantùm innoteſcit ſub aliqua communi ratione motus, quæ ratio vt infrà patebit, poteſt etiam reperiri in aſſumpto corpore, & moto ab Angelo; at ſi hæc manducatio Chriſti Domini ſumatur vt adiuncta contrectationi eius corporis, ſactæ cum diligenti inquiſitione, ad diſcernendum an ſit verum corpus, necne, quemadmodum Lucæ vigeſimo-quarto capite fuit exercita, tunc eſt argumentum efficax.

Probatur propoſitio ratione: actus intrinſecè & eſſentialiter pendens à principio vt verè & realiter informante verum & reale corpus, & pendens à corpore vt vitaliter moto à principio vitæ, tanquam
II. forma informante, non poteſt exerceri niſi à tali principio & corpore ita diſpoſito, B & moto; quia aliàs à neutro penderet eſſentialiter: atqui opera illa vitæ de quibus hîc agimus, pendent eſſentialiter ab anima vt formâ actu, & de facto informante verum reale corpus, illúdque vitaliter mouente. Angeli verò nec ſunt formæ informantes verè & propriè corpora, quæ aſſumunt: nec ea corpora, quæ aſſumunt, ſunt verè carnea, organiſata, nec ab illis mouentur vitaliter per potentias iſtis corporibus inhærentes: igitur Angeli non poſſunt in aſſumptis corporibus exercere opera vitæ. Maior ſatis patet ex ſe. Minor ex ſecundo notabili, & ex iis, quæ ſuprà diximus de Angelorum vnione ad corpora, quæ aſſumunt.

III. Confirmatur tota hæc ratio iis omnibus, C quibus ſuprà quæſtione duodecimâ huius partis oſtendimus oculum corporeum non poſſe etiam per abſolutam Dei potentiam eleuari ad Deum clarè videndum, quia actus vitalis habet intrinſecam dependentiam à principio ſuo vitali; vnde cùm actiones, de quibus hîc agimus, ſint vitales, & vt tales conſiderentur à nobis, non poſſunt ab Angelis exerceri in corporibus aſſumptis.

Secundò probatur ex Ariſtotele libro *de ſomno & vigilia* capite primo eius eſt actus, cuius eſt potentia, atqui Angeli exiſtentes in corporibus aſſumptis non habent potentias actuum vitalium vt ſic, quia illis non inſunt tanquam formæ actuantes, nec
IV. potentiæ illæ vitales corporeæ, quarum miniſterio anima exercet tales actus, inſunt D verè & propriè corporibus per Angelos aſſumptis, cùm vt ſuprà docuimus ſint compoſita ſubſtantialiter ex aëre, terra, & nonnullis eiuſmodi inter ſe commixtis, ſine aliqua ſui ſubſtantiali mutatione: igitur Angeli non poſſunt in corporibus aſſumptis exercere vitales iſtas actiones, quatenus ſunt vitales.

ARTICVLVS II. V.

Proponuntur quædam corollaria ex doctrina præcedentis articuli.

EX dictis primò ſequitur, Angelos in corporibus aſſumptis non poſſe propriè loqui, comedere, generare, & ſimiles actiones exercere, cùm, vt patet, hæc omnia vt ſic ſint opera vitalia.

Secundò ſequitur, etiamſi Angelus habeat cognitionem intellectiuam verè & propriè dictam, eum tamen non poſſe intelligere, & cognoſcere in corpore aſſumpto, ſicut nos intelligimus & cognoſcimus; anima enim noſtra, quamdiu eſt in corpore, intelligit per conuerſionem ad phantaſ- VI.
mata, vtitúrque miniſterio ſenſuum tam exteriorum, quàm interiorum, tanquam forma informans, vt docent communiter Philoſophi libris *de anima*; quo pacto Angelus in aſſumpto corpore exercens actum cognitionis iſtis omnibus, vel aliquo horum non vtitur, ſed eodem planè modo cognoſcit per eiuſmodi corpus aſſumptum, quo homo veſtitus intelligit per ſuas veſtes.

Tertiò ſequitur, dæmonem in aſſumpto cadauere hominis, etiam quamrecentiſſimè demortui, non poſſe propriè loqui, videre, audire, & cæteras enumeratas vitæ actiones exercere: primò quia actiones illæ, vt formaliter tales non poſſunt exerceri niſi intermedio proprio ſuo organo ſentiendi, vt patet ex ſecundo noſtro notabili articuli ſuperioris, & libris *de anima*: at in cadauere e- VII.
tiam recentiſſimo non ſunt ampliùs propriè organa ſenſuum, quibus anima ad ſentiendum vtitur; tunc enim tantùm dicitur propriè *organum*, quãdo habet vim & facultatem ſentiendi, id eſt, quando eſt talis conditionis, vt adhuc retineat vim, ad hoc vt primarium agens, ſeu anima, quæ eſt principium vitæ, illo tanquam inſtrumento poſſit vti ad productionem ſuæ actionis ſenſitiuæ, vt intelligitur ex Ariſtotele libro ſecundo *de anima* textu nono, & libro quarto Meteororum capite vltimo, dicente de oculo hominis iam mortui, eum non magis eſſe oculum, quàm ſit oculus depictus, vel lapideus, quia caret facultate, & virtute ſentiendi: quando verò anima eſt ſeparata à corpore, organum externum, quod remanet, non eſt ampliùs talis conditionis, vt
anima poſſit eo vti tanquam inſtrumento, VIII.
cùm organum ſit inſtrumentum coniunctum, & anima eo vt coniuncto vtatur, at Angelus exiſtens in aſſumpto cadauere non informat illud.

Deinde per ſeparationem animæ à corpore deperditur temperamentum illud, quod organa corporea poſtulant, vt poſſint ſuas actiones exercere, nec temperamentum iſtud poteſt de nouo per Angelum introduci in ipſum corpus recens mortuum, etiam applicatione actiuorum ad paſſiua, quia diſpoſitiones præuiæ ad illud efficiendum, pendent ab ipſo ſemine prolifico, proindéque non poteſt ſolâ applicatione actiuorum ad paſſiua producere, quia talis modus paſſiuæ productionis competit ſolummodò imperfe-

I. ctis animalibus : immò etiam ſi daremos poſ- A
ſe dæmonem aſſumere aliquod corpus viuum
humanum, adhuc tamen non poſſet in illo
ſic aſſumpto prædictus actus ſenſuum exte-
riorum, nec item alios dependentes à cor-
pore exercere, quia iſtæ actiones ſunt tan-
tùm à ſuis organis, vt inſtrumentis, quan-
do his intermedia ſunt ab ipſo interno &
formali principio vitæ, aliàs non eſſent am-
pliùs vitales; dæmon autem in vno corpo-
re aſſumpto non eſſet internum & forma-
le principium vitæ iſtius corporis, cùm non
eſſet eius forma informans, ſed aſſiſtens tan-
tùm, & velut motor in mobili.
Poſtremò ſequitur, nec per abſolutam Dei
potentiam Angelos in aſſumptis corporibus
ſiue à ſe, ſiue à natura formatis poſſe exer-
cere prædictas actiones vitales, quà vitales
II. ſunt, & eſſentialiter pendent à corpore, vt B
probat prima noſtra ratio cum ſua confirma-
tione.
Obiicies cum Scoto ſecundo ſentent. diſ-
tinctione octauâ, ſanctum Auguſtinum libro
decimo tertio *de ciuitate Dei* capite vigeſimo
ſecundo, & epiſtolâ nonageſimâ nonâ quæ-
ſtione primâ, dicere Chriſtum Dominum poſt
ſuam reſurrectionem eodem modo come-
diſſe, quo Angeli leguntur in ſacris literis co-
mediſſe; atqui nos ſuprà fatemur Chriſtum
Dominum verè & propriè comediſſe, & actum
hunc vitalem vitaliter exercuiſſe: ergo cùm
Angeli locis ſuperiùs citatis legantur come-
diſſe, exercuerunt actum illum vitalem vitali-
ter in corporibus aſſumptis.
Reſpondetur duo diſtingui in comeſtione;
primum enim eſt motus localis, realis, & ſen- C
III. ſibilis, quo cibus mouetur ab ore ad ſtoma-
chum; alterum eſt modus ille ſpecialis, quo
motus iſte perficitur, ſcilicet vitaliter, &
per inſtrumenta vitaliter mota; iam quando
ſanctus Auguſtinus ait Chriſtum Dominum
poſt reſurrectionem comediſſe eodem modo, quo
Angeli leguntur comediſſe in ſacris literis,
facit tantùm comparationem in primo, vt in
ipſo motu præciſè ſumpto, quòd ſcilicet An-
geli cibos illos non tantùm imaginatio, ſed
vero ſenſibili motu deiecerint ab vna parte
ſuperiori ad inferiorem; nam vbi dixit Ange-
los ſumpſiſſe cibos eodem modo, quo Chri-
ſtus Dominus, ita ſtatim ſubiungit, *non fuco &*
inani phantaſmate, id eſt verè & non per illu-
ſionem factam ſenſibus hominum, non autem
facit iſtam comparationem in ipſo modo, à
quo talis motus habet, vt ſit vitalis: deinde D
IV. comparat ſanctus Auguſtinus hanc vtramque
manducationem in eo, quòd neutra fiat ex in-
digentia, ſed tantùm ex poteſtate, quatenus
ſcilicet nec Chriſtus D. poſt ſuam reſurrectio-
nem, nec Angelus indiget cibo, quem tamen
vterque poteſt ſumere, & ab vno loco ad alium
depellere, cum hoc tantùm diſcrimine, quòd
Chriſtus Dominus hunc motum faciat per in-
ſtrumenta vitalia vitaliter mota, Angelus ve-
rò minimè.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angeli in aſſumptis corporibus poſ-
ſint opera vitæ exercere, quæ conſiſtunt
in motu.

PRÆSENS difficultas eſt de operationi- V.
bus vitalibus, quarum ſubſtantia & en-
titas conſiſtit in motu, iuxta alterum modum
tertij noſtri notabilis articuli primi huius diſ-
putationis : pro qua ſit hæc
Noſtra propoſitio. *Angeli in aſſumptis*
corporibus poſſunt producere entitatem illam a-
ctionis vitalis, quæ tota conſiſtit in motu. Ita
ſanctus Thomas hîc articulo vltimo, quando
ait Angelos in aſſumptis corporibus poſſe ef-
ficere illud quod eſt commune operibus vi- VI.
talibus, & non vitalibus, proféṙtque exem-
plum à loquutione, quæ eſt ſonus, & à pro-
greſſione, quæ eſt motus.
Probatur : quando aliqua entitas tota con-
ſiſtit præciſè in motu, & vt ſic non habet
neceſſariam connexionem cum aliquo mo-
do, ratione cuius productio eius impedia-
tur fieri ab aliquo quouis agente, tunc qui-
cumque poteſt producere quemlibet motum
in ratione motus, poteſt & iſtam entitatem in
ratione motus tantùm conſideratam produ-
cere, quia qui poteſt totam ſpeciem, poteſt
& quodlibet eius indiuiduum : atqui Angeli
etiam in aſſumptis corporibus, poſſunt quem-
libet motum producere, in ratione motus,
ex communi ſententia Theologorum, locis
ſuperiùs citatis, & omnes illæ actiones, de
quibus hîc agimus, ſpectatæ ſecundùm ſuam VII.
entitatem conſiſtunt in motu, vt patet indu-
ctione factâ per illas : igitur Angeli in cor-
poribus aſſumptis poſſunt producere entita-
tem eiuſmodi actionum vitalium, quæ actio-
nes licet vt tales ex defectu ſpecialis modi, quo
conſtituuntur formaliter vitales, non ſint vi
ſic eiuſdem rationis cum aliis, quæ à viuenti-
bus exercentur, communi tamen loquendi
modo tales denominantur, *ſimilitudinariè* tan-
tùm : ſic paſſim in ſacris literis tam mali Ange-
li, quàm boni leguntur loquuti in corporibus
aſſumptis, item & comediſſe, & motum pro-
greſſiuum exercuiſſe ; boni quidem, vt qui ap-
paruerunt Loth, & Abraham locis Geneſ. ſu-
prà citatis; S. Raphaël paſſim lib. Tobiæ & alij
Lucæ 24. capite; mali, vt Matth. 4. & alibi: nam
hæc loquutio ſimilitudinaria pendet tantùm
ab illo motu locali, quo certâ quâdam ratione, VIII.
aër inter linguam & palatum interceptus ſæ-
pè ſæpiùs percutitur ; at dæmon poteſt certâ
quâdam ratione ita percutere aërem inter os
verum, vel phantaſticum hominis interceptũ,
vt imitetur vocem, & loquutionem hominis,
cùm etiam experientia doceat homines ſuis
inſtrumentis muſicis ſecundùm artem contre-
ctatis edere ſonos, qui videantur eſſe humani,
quemadmodum videre eſt in percuſſione illius
inſtrumenti, quod vulgò vocant *organum*. Imò
quia totum iſtud pendet à motu locali, & certâ
ſeu artificioſâ percuſſione aëris, Angelus etiam
ſine corpore aſſumpto poteſt eiuſmodi voces
efformare in aëre, vel in nube, vel etiam intra
os alicuius animalis, ita peritè mouendo lin-
guam eius, vt imitetur ſignum articulatum

I. hominis, quomodo Aſina Balaam eſt loquute;
pari modo licet progreſſio propriè dicta non
poſſit fieri eb Angelo in corpore aſſumpto, et-
tamen quia hæc, præter vitelitatem, dicit mo-
tum localem ad vbi, dæmon poteſt hoc ſecun-
dum præſtare in corpore aſſumpto, & ſic de a-
liis debemus philoſophari.

Hæc eutem entitas loquutionis, manduce-
tionis, progreſſionis eſt quoad ſuam phyſicam
rationem eiuſdem planè conditionis cum en-
titate loqnutionis, menducationis, & progreſ-
ſionis vitaliter productę, quia effectus entitati-
uè & in ſe ipſis conſiderati non diſtinguuntur
ſpecie à ſe inuicem peres modum illum diuer-
ſum, quo vitalitet vel non vitaliter à ſuis cau-
ſis procedunt, vt videre eſt in primo parente,
Abele, Chriſto Domino, & aliis hominibus: tum
etiam quia motus non ſpecificetur à mouente,
II. ſed ab ipſo termino *ad quem*, ſiue enim rote
moueetur è baculo, ſiue à manu, ſemper mo-
tus eius eſt idem ſpecie; ideóque cùm lingua &
corpus moueętur ed eeſdem partes aëris, ſiue
moueatur à propria lingua hominis, vt mote
eb anima informante, ſiue à dæmone, fiérque
ad idem vbi, hæc etiam eutites motus ſpectata
phyſicè ab Angelo producta, ſiue in corpore
aſſumpto, ſiue extre illud, erit eiuſdem planè
ſpeciet cum illa, quæ producitur eb homine
viuo, per ſuam loquutionem, manducatio-
nem, & progreſſionem.

Ex hac noſtra propoſitione ſequitur, quòd
licet dæmones in corporibus aſſumptis non
poſſint propriè generare, quia generatio eſt a-
ctus enimę vegetantis, & generatio animelium
fit per ſemen à patre deciſum, quemedmodum
docent Philoſophi; Angeli autem etiam in aſ-
III. ſumpto corpore nullum ſemen habent, cùm
nullum alimentum propriè accipient, nihilo-
minus tamen illos poſſe in aſſumptis corpori-
bus ſub ſpecie fæminerum abuti viris, & ſimi-
liter in aſſumptis corporibus ſub ſpecie virorū
eburi fæminis, has ſibi ſubiicere, & iſtis ſeſe
ſubſternere, ſemen aliunde acceptum afferre,
& neturalem illius emiſſionem imitari; quà ra-
tione dicuntur *Incubi*, & *Succubi*; *Incubi* quan-
do ſemen eliunde aſſumptum, & adſportatum
transfundunt in mulierem, *ſuccubi* quando in
ſpecie feminæ ſeſe viris ſubſternunt, & ſemen
excipiunt.

Atque hoc totum poſſe fieri docent S. Aug.
lib. 15. *de ciuitate Dei* cap. 23. vbi verbis eepreſ-
ſis ait, *famam eſſe creberrimam multóſque exper-
tos eſſe, vel ab iis qui experti eſſent, de quorum fide
non eſt dubitandum, audiuiſſe, ſyluanos & faunos,
IV. quos vulgò vocant* incubos *mulierum appetiuiſ-
ſe & peregiſſe concubitus*, edditque id negare
eſſe impudentiæ: S. Iſid. lib. 8. *originum* cap. vlt.
S. Thom. hîc art. 8. in ſolut. ad 5. & 2. ſent.
diſt. 8 quæſt. 1. art. 4. Abulenſis in cap. 7. Eeodi
quæſt. 15. & communiter omnes ſcholaſtici
ad cit. 8. diſt. & præſentem quæſt. S. Thom.
vbi plure huius tei proferunt exēpla, vt euiuſ-
dam mulieris Nanneteuſis, quæ per ſee annos
iſtam turpiſſimam libidinem cum dæmone ee-
perta, tandem reſipuit, & ab incubo dæmone
poſtea illam grauiter diueeante eſt per S. Ber-
nardum liberata, vt fusè refertur libro ſecun-
do vitæ ſencti Bernardi capite ſeeto: etque
hoc totum poteſt ampliùs confirmari ee de-
eretali Innocentij VIII. quâ præcipit inqui-
ſitoribus, vt enimaduertant in mulieres,

A quæ eeerceerent iſtam turpitudinem cum dæ- V.
monibus.

Tandem confirmatur ratione: quod ſolo
motu loceli poteſt perfici, illud etiam poſſunt
dæmones, vt iam obſernauimus: atqui con-
greſſus iſte dæmonum in eſſumptis corpo-
ribus, qualiſcumque ille ſit, perficitur totus
ſolo motu loceli, vt patet eeplicatione illius
antè ellatâ: igitur dæmones poſſunt in cor-
poribus eſſumptis eeercere concubitum,
cum veris mulieribus, vel cum veris homi-
nibus.

An autem ex tali congreſſu & transfuſione
elieni ſeminis in vterum mulieris, generetio
vere poſſit ſequi, quæſtio eſt problemetica; e-
liis affirmentibus, vt ſancto Bonauentura diſ-
tinctione octauâ, ſecundo ſentent. ſecundâ
parte articulo tertio quæſtione primâ in ſolu-
B tione ad vltimum, Richardo eadem diſtinctio- VI.
ne art. 5. quæſt. 6. Duteudo ibidem quæſt. 2.
Gabriele ibidem quæſt. 1. art. 3. & pluribus a-
liis entiquos Patres pro hac parte referenti-
bus, vt videre eſt apud Sixtum Senenſem lib. 5.
Bibliothecæ annotatione 73. & 77. eo quòd
dæmon poſſit breuiſſimo tempore transferre
ſemen eiuſmodi, illúdque cum calore natiuo
aliquantulum conſeruare, edhibendo alie re-
media virtutum neturelium, quas probè no-
uit: aliis contrà negentibus, quos referunt
Delrio libro ſecundo *diſquiſitionum magica-
rum*, quæſtione decimâ quintâ, Conimbri-
cenſes libro ſecundo *de generatione* quæſtione
decimâ erticulo tertio, Pererius libro octauo
in Geneſim cepite ſeeto diſputetione tertiâ eo
quòd virtus ſeminalis reſideat in ipſis tenuiſ-
C ſimis partibus ſeminis, id eſt ſpiritibus ſubtiliſ- VII.
ſimis, qui non poſſunt trensferri, quin euene-
ſcant; ſed quidquid ſit hac de re, ſiue ee tali
immiſſione ſeminis generatio poſſit ſequi, ſiue
non, quia iſtud diſcutere potiùs ſpectat ad
Medicos, quàm ad Theologos, ſi temen ge-
neratio inde ſequetur, is, qui ex teli concu-
bitu naſcetur, non habebit ipſum dæmonem
pro patre, ſed hominem illum, ex cuius ſe-
mine per dæmonem delato, proles eiuſmodi
eſt procteare, cùm diebolus ibi tantùm ſit
tanquam applicans actiua paſſiuis; vnde ſicut
agricola ſeminans terrem non dicitur propriè
fructum producere, vel pater fructus, ita nec
diebolus, qui applicat ſemen, dicetur peter
eius, qui ex tali ſemine procteatur.

Cæterùm etiam ſi dæmon incubus poſſit
modo nunc explicato generere, non tamen
dęmon ſuccubus; licet enim poſſit eecipere ſe-
D men à vero homine, illúdque transferre cum VIII.
natiuo calore, quia temen hoc non ſufficit ed
generationem ex patte mulieris, ſed prætetea
requiritur ſemen illud recipi in organo epto,
item fœtum formari, foueri & eli tractu lon-
giſſimi temporis; quæ omnie neceſſariò poſtu-
lant vitelem operationem enimæ vegetantis,
& matricem mulieris propriè dictam, vt docēt
Philoſophi & Medici; ideò quantumcumque
diebolus in corpore eſſumpto fiat elicui viro
ſuccubus, nunquem ee tali cōgreſſu aliqua po-
terit ſequi generetio, & ſi quæ referantur hoc
modo factæ, ſunt ementitæ, ita quod vel dæ-
mon veram prolem à vera muliere de nouo e-
nieam, aliunde edſportauerit, & ſuppoſuerit,
ſicut quando ed inſtātiam Magorum Phareo-
nis producēbat quædam animalia, us, quæ per

I. Moyſem producebantur, ſimilia, ea ſcilicet ex
alijs terræ partibus motu velociſſimo afferen-
do, vt locis à nobis ſuperiùs citatis explicat S.
Auguſt. vel quòd dæmon aliquis in aſſumpto
corpore ſub forma infantis recens nati fingat
ſe infantem, qui etiam videatur lacte, vel cibo
vti, item adoleſcere, & tandiu ita durare, vel per-
ſeuerare, quamdiu, Deo ita permittente, illi
placuerit.

AD QVÆSTIONEM LII.

DISPVTATIO PRIMA.

De exiſtentia Angelorum in loco.

II. #### ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Angeli ſint in loco.

NOTANDVM eſt, aliquid poſſe
duobus modis intelligi eſſe in
loco; primò ita vt eſſe in loco,
nihil ſit aliud, quàm contineri,
& circumſcribi à loco, ſicut a-
qua continetur in vaſe, quod
Philoſophi ſic aliter dicunt *circumſcriptiuè in
loco*; deinde aliquid dicitur eſſe in loco, quate-
nus eſt intra quoddam ſpatium, extra quod na-
turaliter non reperitur, licet non ita circum-
ſcribatur ab illo, quaſi habeat partes correſpõ-
dentes partibus eiuſmodi ſpatij, quod Philo-
ſophi vocant *eſſe definitiuè in loco*. Hoc præno-
III. tato ſit

Hæc propoſitio. *Angeli loquendo propriè
ſunt in loco modo poſteriori, priori verò modo non
niſi impropriè.* Ita ſanctus Thomas hîc articu-
lo primo, & communiter omnes, immò addũt
plerique primam partem huius propoſitionis
ſic explicatam eſſe de fide, propter aperta ſa-
cræ Scripturæ teſtimonia, quibus boni Angeli
dicuntur eſſe in loco, vt Matthæi decimo octa-
uo, *Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem
patris mei*; item quibus dicuntur *aſcendere, de-
ſcendere, & mitti ad nos*, vt Lucæ primo ſan-
ctus Gabriël legitur miſſus ad beatam Virgi-
nem, *ad Hebræos* primo dicuntur *ſpiritus ad-
miniſtratorij in ſalutem eorum, ad quos mittuntur*,
item Ioan. quinto Angelus dicitur ſingulis an-
nis deſcendere in piſcinam, Matth. vltimo
Angelus dicitur deſcendere de cælo, & reuol-
IV. uere lapidem: mali verò Angeli eſſe apud in-
feros in igne, Matth. decimo-quinto, alij di-
cuntur eſſe in aëre, vnde vocantur *poteſtates
aëreæ, tenebrarum principes* ab Apoſtolo, &
volucres cæli capite 18. Ioh.

Probatur etiam ex Patribus, vt S. Athanaſio
ad Serapionem, dicente id eſſe diſcriminis in-
ter Spiritum ſanctum & Angelum, quòd hic
certum & determinatum locum habeat, ille
verò nullo definiatur loco, ſancto Gregorio
Nazianzeno oratione ſecundâ *de Theologia*,
ſancto Gregorio Magno libro ſecundo Mora-
A lium capite tertio, ſancto Bernardo, ſermone V.
quinto *in Cantica*, vbi ita ait, Angelos de loco
ad locum mutari, *tam indubitata, quàm nota
probat auctoritas Eccleſiæ*; & modus ille, quo
in ſuis quotidianis precibus vtitur, apertè id
teſtatur; nam in oratione completorij orat,
vt ſancti Angeli habitent in ea familia, vel
domo, vbi formatur hæc oratio; in alijs o-
rat, vt mali Angeli eiiciantur ex ea habitatio-
ne; at *habitare, venire, exire*, &c. ſignificant
id, quod ſic habitat, venit & exit, quemad-
modum exprimitur in iſtis orationibus, ita
eſſe in aliquo certo loco, vt tamen non ſit in
alio, ad quem rogatur venire, aut ad quem
ire compellitur, quod eſt ipſum eſſe *definiti-
uè* in loco, vt patet ex eius explicatione poſita
in noſtro notabili.

Poteſt etiam & hæc noſtræ aſſertionis pars
B confirmari aliquâ congruentiâ; quòd partes VI.
vniuerſi debent locum naturæ ſuæ accom-
modatum habere in illo; atqui Angeli ſunt
aliquæ partes huius vniuerſi, cùm eorum
creatio ſit etiam propter eius perfectionem,
quemadmodum ſuprà docuimus: ergo Ange-
li debent habere aliquem locum in hoc vni-
uerſo: ergo cùm ſolus modus exiſtendi in
loco *definitiuè* ſit accommodatus eorum natu-
ræ, quia ſunt ſubſtantiæ purè ſpiritales, An-
geli ſunt in loco *definitiuè*.

Deinde: illud propriè eſt in loco, etiam
iuxta hunc modum, quod loquendo propriè
mouetur localiter, vt patet ex ipſis terminis,
& natura motus localis: atqui ex citatis ſuprà
ſacræ Scripturæ teſtimonijs, Angeli propriè
mouentur de loco in locum, nam aſcendunt,
deſcendunt: igitur ſunt aliquo modo propriè
C in loco. VII.

Poſterior item pars noſtræ propoſitionis aſ-
ſerens *Angelos eſſe impropriè in loco circumſcri-
ptiuè*, probatur primò ex Patribus, vt S. Aug.
libro ſecundo *de Geneſi ad literam* capite vi-
geſimo, ſancto Damaſceno libro primo *de fide
Orthodoxa* capite 17. dicente Angelum eſſe in
loco *modo intellectuali*; imò ex ipſomet Ariſto-
tele libro primo *de cælo* textu 100. affirmante
intelligentias neque eſſe in loco, neque per
ipſum tempus conſeneſcere, ſed eſſe inaltera-
biles & impaſſibiles.

Probatur etiam ratione: illud tantùm eſt in
loco iuxta hunc modum, quod eſt diuiſibile, &
commenſuratum loco; atqui Angelus non eſt
diuiſibilis, nec commenſuratus loco, quia to-
tus eſt ſpiritalis quędam ſubſtantia, nec proin-
de habet aliquas partes ſui correſpondentes
D partibus loci; ſed eſt tantùm metaphoricè hoc VIII.
modo in loco; quæ metaphorica Angeli exi-
ſtentia in loco attenditur penes ipſam eius o-
perationem tranſeuntem, quæ ad locum ex-
tenditur, & penes corpus, quod ab illo aſſu-
mitur.

Atque iuxta hanc noſtram propoſitionem
facilè conciliantur inter ſe Patres, quorum
alij negant Angelos eſſe in loco, alij contrà
affirmant; quod vtrumque eſt verum iuxta di-
uerſam conſiderationem & diſtinctionem no-
ſtrâ propoſitione aſſignatam.

I.

Articvlvs II.

Vtrum Angeli habeant locum ſibi determinatum.

SIt hæc noſtra propoſitio. *Licet Angelus non limitetur ad hunc vel illum locum in particulari, ſed poſſit eſſe ſucceſſiuè in hoc vel illo loco, habet tamen certum locum quoad magnitudinem, & paruitatem, nec poteſt eſſe ſimul in omnibus locis, ſeu vbique locorum.* Propoſitio videtur eſſe contra Durandum libro primo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ ſeptimâ, ſecundâ parte quæſtione primâ, vbi ait Angelos non habere certum, & determinatum locum, ſed eſſe vbique, non quidem eo modo, quo Deus eſt vbique per eſ-
II. ſentiam, ſed alio, ſcilicet quatenus Angelus poteſt vbique operari, & ſimul eſt, vbicunque etiam poteſt ſucceſſiuè operari; vnde ibidem infert Angelum propriè loquendo non poſſe moueri localiter, ita vt transferatur de vno loco in alterum, ſed ſimul eſſe in omni loco, in quò poteſt exiſtere.

Probatur tamen propoſitio: primò, quia limitatio & illimitatio alicuius entis quoad locum, ſeu magnitudo & paruitas loci eius, ſequuntur conditionem ipſius entis, ſunt enim aliquæ proprietates illius; atqui omnes & ſinguli Angeli habent naturam certæ & limitatæ perfectionis, non tantùm in entitate, ſed etiam in ſua virtute & modo operandi: igitur & ſinguli Angeli habent certum & determinatum locum.

III. Deinde id, quod exiſtit, & caret verâ Immenſitate, & exiſtentiâ vbique locorum, habet certum & determinatum locum, quia exiſtere vbique locorum, & habere ſolummodò locum determinatum, opponuntur: atqui nullus Angelus exiſtit de facto vbique locorum, nam id ſoli Deo conuenit, vt ex profeſſo docuimus ſuprà cum ſancto Thoma.

Eſt tamen notandum, quòd licet hæc Durandi ſententia in ſe & ſecundùm ſe ſpectata ſit erronea, & temeraria, vt patet ex locis ſacræ Scripturæ citatis præcedenti articulo, Durandum tamen excuſari ab errore, & temeritate, quia eodem loco numero trigeſimo octauo ait ſe iſta omnia ibi dixiſſe, inquirendo potiùs, quàm aſſerendo.

IV.

DISPVTATIO II.

De loco intrinſeco Angelorum.

CVM eſſe in loco ſit aliqoid ſuperadditum ſubſtantiæ Angelicæ, ratione cuius Angelus vt exiſtens in loco, eſt aliquid compoſitum, & Angelus ita ſit in vno certo, & determinato loco, vt tamen liberè ſeſe conſtituat in alio, quemadmodum poteſt intelligi ex dictis præcedenti diſputatione, nullúſque detur effectus ſine cauſa ſua formali,
A quæritur nunc, quidnam ſit formalis cauſa, ſeu ratio, quæ propriè & formaliter conſtituit Angelum in loco, quo remanente cenſeatur remanere in eodem planè loco, & quo deperdito locum ſuum perdidiſſe. V.

Vbi notandum eſt, pro duplici ratione exiſtendi in loco, duplicem diſtingui locum, vnum *extrinſecum*, vt nunc vocant communiter Philoſophi, vt Toletus quarto Phyſ. quæſt. octauâ, Suarez in Metaphyſ. diſp. 51. ſectione ſecundâ num. 3. & lib. 4. de Angelo capite 2. & ſequentibus; item Conimbricenſes & plures alij recentiores ad prædicamentum ſitus, & vbi, & ad lib. quartum Phyſ. Ariſtotelis, qui locus definitur *ſuperficies corporis ambientis*; alter locus qui poſteriori ratione exiſtendi in loco correſpondet, & ab auctoribus nunc recenſitis vocatur *intrinſecus* ad diſtinctionem
B prioris, nihilque eſt aliud quàm ſpatium, quod res ſecundùm ſe, & ſuam entitatem conſiderata occupat intra ſe ipſam, licet intelligamus illam non circumcingi aliquo corpore, vt facilè intelligitur ex dictis ſuprà de exiſtentia Dei in ſpatia imaginaria: iuxta quam loci diſtinctionem duplex quæſtio poteſt moueri de ratione formali, per quam Angeli ſunt in loco *intrinſeco*, altera de *extrinſeco*: hâc diſputatione agemus de loco *intrinſeco*, ſequenti autem agemus de *extrinſeco*: ſit igitur VI.

Articvlvs I.

Vtrum Angeli ſint in loco intrinſeco formaliter per aliquem modum ſibi immediatè infuſum à Deo, qui non ſit in po-
C *teſtate voluntatis Angeli.* VII.

SIt hæc noſtra propoſitio. *Angeli non ſunt formaliter in loco intrinſeco per aliquem modum ſibi à Deo immediatè transfuſum, qui non ſit in poteſtate voluntatis Angelica.* Eſt contra Alenſem ſecundâ parte ſuæ Summæ quæſtione trigeſimâ ſecundâ, membro primo. Probatur: datâ hâc ſententiâ Angelus non eſſet in hoc vel illo loco pro ſua libertate, ſed ſolummodò pro libertate diuinæ voluntatis, hunc modum independenter ab Angeli voluntate imprimentis, ſicut ſagitta non dicitur eſſe vbi vult, pro ſua libertate, ſed pro libertate ſagittarij imprimentis et impulſum ad hunc potiùs ſcopum, quàm ad alium; at modus iſte exiſtendi in loco repugnat naturali conditioni, & perfectio-
D ni Angelorum, quà ſunt entia libera, ſicut & nos homines ſumus: ergo. VIII.

Articvlvs II.

Vtrum Angeli ſint formaliter in loco intrinſeco per ſuam ſubſtantiam.

PLacat ſententia negans, cum qua concludimus; *Angeli non ſunt in loco formaliter per ſuam ſubſtantiam, ita vt nuda illorum ſubſtantia ſit formalis & præciſa ratio, cur ſint in loco, & potiùs in hoc, quàm in alio.* Propoſitio eſt contra Durandum primo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ ſeptimâ, & vt nonnullis videtur contra Scotum ſecun-

I. do ſententiarum diſtinct. ſecuodâ qoæſtiooe
ſextâ.
Probarur: illud non eſt propriè formalis
ratio ipſis Angelis exiſtendi in loco, quo
manente immuteto, locus tamen Angelorum
noo deſinit mutati, quia formalis effectus
dsbet tandiu manere, quandin formalis e-
ius cauſa remauet: atqui ſubſtantia Angeli
poteſt mutare ſuum locum intrinſecum, eſ-
ſeqne in alio ſpatio per motum localem, ſob-
ſtantiâ Angeli remanente eadem; oam ſub-
ſtantia ſancti Raphaëlis verbi gratiâ nunc eſt
eadem, quæ aote aliqnot millia annotum
præbebat comitatum iunioti Tobiæ: igitur
Angeli non ſuuc formaliter in loco per ſuam
ſubſtantiam.
Deinde: illud non eſt propriè formalis
cauſa huius effectus, ad qoem non determinat
II. ſuum ſubiectum, quia propriom cauſæ for-
malis eſt, commuoicando ſe ipſum ſubiecto il-
lud reſtringere ad proprium ſnum effectum,
ita vt non poſſit concipi cauſa exiſtere, niſi
ſimul etiam effectus eius concipiator ibi exi-
ſtere in tali ſubiecto; atqoi ſubſtantia Angeli
eum non determinat ad exiſtendum in hoc
particulari loco, quatenus bic locos eſt par-
ticularis; ſed ad id Angelus eſt indiffereos,
cùm pro ſua libertate bunc poſſit relinquere,
alium acquirendo, ſemper tamen ſuam ean-
dem ſubſtaotiam retinsndo.
Neque eſt, quòd quis reſpoodcat ſnb-
ſtantiam Aogeli eſſe quidem indifferentem
ex ſe ad exiſtendum in boc, & ſingulari lo-
co, poſſe tamen Angeli ſubſtantiam conſide-
tari, quatenus connotat banc & iſtam indi-
ſtanziam, & ſic eſſe ipſis Augelis fotmalem ra-
III. tiooem exiſtendi in loco.
Non eſt, inquam, quòd quis boc reſpoo-
deat, nam prius eſt ſubſtanciam Angeli ha-
bere fundamentum pro aimum, tatiooe tuius
eſt huic & iſti loco præſens, & connotatur vt
indiſtans, quàio talem præſentiam & coono-
tationem punt; boc enim reſultat ex iſto prio-
ri, & hæc præſentia reſultat ex aliqoo præ-
ſuppoſito in ipſa ſubſtantia ſic præſente: ergo
cùm poſterius noo ſit cauſa prioris, aliquid
debet dari in Angelo, qood ſit ei formalis
cauſa, & fundamentum talis numero præ-
ſentiæ; ſed hæc cauſa non poteſt eſſe ipſa ou-
da Angeli ſubſtantia, vt noſtræ rattooes pro-
bant, nec item eadem ſubſtaotia qnatenus
connotat hanc & illam ſingularem indiſtao-
tiam, vt nonc probatum eſt: ergo præciſa for-
malis cauſa, per quam Angeli ſunt in loco, non
IV. eſt ipſa eotum ſubſtantia.
Addidi in concluſiooe haoc particulam, *po-
tiùs in hoc loco, quàm in alio*; quia ſi quæra-
tor tantùm ratio, propter quam Angelus ha-
bet locum determioatum, & non eſt vbique,
reſpondebitur eſſe ipſam eius ſubſtantiã, quæ
eſt finita & determinata, vt præcedeoti diſ-
putatione docuimus: at ſi qnæreretur per quid
formaliter & præciſè habet Angelus, quòd
poſtulans tantùm indeſinitè aliquem deter-
minatum locum, ubtineat potiùs hnoc, quàm
illum, oon benè reſpondebitur id prouenire
à ſua ſubſtantia, ſiue vt oudè ſpectata, ſiue vt
etiam coonotat haoc & iſtam indiſtantiam:
quemadmodum ooſtra argumenta probant,
quæ etiam applicata exiſteotiæ Angelorum
probant illam ſimiliter non eſſe cauſam for-

A malem ipſis Augelis, cur ſint in ſuo loco in- V.
trinſeco.

ARTICVLVS IV.

*Vtrum Angeli ſint formaliter in loco in-
trinſeco per operationem.*

PRIMA ſit propoſitio. *Angeli non ſunt for-
maliter in loco intrinſeco per aliquam opera-
tionem immanentem.* Propoſitio eſt contte Ca-
ietanum hic atticulo primo, qni putat Aoge-
los eſſe in loco per applicatiooem virtutis ad
agendum, & nomine *applicationis* iotelligit
tantùm actus ipſos immaoentes volootatis, &
intellectus practici, quibus Aogeli ſeſe diſpo-
nuot, & ſuot io promptu ad agendum, & per
hanc diſpoſitionem Caietanus exiſtimat An-
B gelos eſſe in loco *inchoatiuè*. VI.
Probatur autem ooſtra propoſitio: actus
immaneotes intellectus & volnntatis ſunt po-
tiùs cauſæ iocitantes, & impellentes ad mo-
tom localem, & ad ſe ſiſtendom loco, qnàm
conſtitutiuæ formelites ipſius exiſtentiæ io
loco, quemadmodum patet in nobis; at hîc
agimus de canſa formali: deiode oullâ factâ
mutatione loci, ſed ſubſtantiâ Angeli rema-
nente ibi, vbi anteà erat, Angelus poteſt
murare voluntatem, & actum iotellectus pra-
ctici ad agendnm; item poteſt ibi detineri
per vim, & violeoriam à Deo, vel ab aliquo
alio Angelo ſnperioti, vt videre eſt in iſtis
dæmonibus, qui in ſacris Scripturis legun-
tur ligati apud ioferos, vbi rameo nulleot
eſſe: ergo eiuſmodi actus immanentea non
ernnt cauſa formalis, cur Angeli ſint io
C loco. VII.
Seconda propoſitio. *Angeli non ſunt in
loco intrinſeco per operationem tranſeuntem.*
Propoſitio eſt contra multos ſancti Thomæ
diſcipnlos hîc, & primo ſententiarum, vt
contra Ægidium Romaoum diſtinctione 27.
contra Ferrarienſem primo *contra Gentes*, cap.
68. imò ex eorum opinione contta S. Thom.
hîc, dum ait Aogelos eſſe in loco *per contactum
virtutis*, & illi voluot S. Thom. per *contactum
virtutis*, hîc nihil aliud intelligere, qnàm ope-
rationem traoſeuntem, quæ dicatur contactus
virtutis, eo quòd hæc operatio id efficiet in
Angelis, quod præſtat qnantitas in corpori-
bus, qnæ ratione ſuæ quantitatis ſunt in loco;
noſtra tameo propoſitio eſt multotum receo-
tiorom.
D Probatur primùm ex ſancto Damaſceno
lib. 2. *de fide* cap. 3. vbi ait prius eſſe Ange- VIII.
lom moueri ad aliquem locum, quàm in eo
operari. Deinde ex S. Thom. 3. p. q. 52. art. 2.
vbi loquens de deſcenſu animæ Chriſti Do-
miui ad inferos, diſtinguit modum exiſtendi
animæ ſeparatæ in loco per operationem, à
modo eiuſdem animæ eſſendi io loco ſecuo-
dùio ſubſtaotiam.
Confirmatur: ideò auctores contrariæ
ſententiæ volunt Angelos eſſe in loco per
operationem tranſeuotem, quia ſunt ſub-
ſtantiæ ſpiritales: ergo ſicut animæ ſepara-
tæ à corporibus ſunt io luco abſque operatio-
ne aliqnâ tranſeunte, iuxta ſanctum Tho-
mam onnc citatom, ſimilirer & ipſi Angeli
eront in loco, ſine aliqua operatiooe tranſ-
eunte.

I. Neque eſt, quòd quis dicat in doctrina ſancti Thomæ diſparem eſſe rationem animæ ſeparatæ quoad operationem tranſeuntem, & ipſorum Angelorum, quia iuxta ſanctum Thomam infrà quæſtione centeſimâ decimâ ſeptimâ articolo quarto, Caietanum ibi, & alios ſancti Thomæ diſcipulos, anima eſt tantùm determinata ad mouendum corpus à ſe viuificatum, vnde ab illo ſeparata nullum poteſt ampliùs corpus mouere; at ſubſtantia Angeli non eſt determinata ad mouendum vnum tantùm corpus, vt ibidem obſeruat ſanctus Thomas in ſolutione ad primum; ideóque cùm non ſit par ratio animæ ſeparatæ, ac Angeli, non rectè inferri ex eo, quòd anima Christi Domini à ſuo corpore ſeparata fuerit in loco ſecundùm ſuam eſſentiam, ſine vlla operatione tranſeunte,
II. & ipſum etiam Angelum eſſe in loco ſecundùm ſuam ſubſtantiam, abſque vlla operatione tranſeunte.

Hoc inquam dici non poteſt: quia eadem eſt ratio quoad modum eſſendi in loco, ipſius animæ, ac Angeli in doctrina ſancti Thomæ, vt expreſsè notat Caietanus articulo citato ſecundo: ergo ſicut ex eo, quòd anima Christi Domini nihil eſt operata, vel circa iuſtos, vel circa paruulos, qui deceſſerunt cum ſolo originali, non benè colligitur iſtam animam Christi Domini non deſcendiſſe ad inferos ſecundùm ſuam ſubſtantiam, vel animas eiuſmodi infantium non eſſe apud inferos, ex eo, quòd nullam actionem tranſeuntem exerceant in illo loco; pari modo non benè colligitur Angelos non eſſe in tali loco, quia in eo nullam actionem tranſeun-
III. tem exercent.

Probatur ſecundò noſtra concluſio in doctrina ſancti Thomæ ſuperiùs à nobis relata, Angeli verè & propriè loquendo creati fuerunt in cælo empyreo, at non poteſt aſſignari quidnam produxerint tunc Angeli in illo cælo empyreo.

Illud primò non poteſt eſſe motus, quia cælum iſtud, vt omnes volunt communiter, eſt immobile; tum etiam, quia licet eſſet mobile, cùm in primo inſtanti ſuæ creationis ibi verè extiterint, & motus non fiat in inſtanti, ibi non fuerunt per productionem motus.

Non poteſt item eſſe aliqua qualitas, tum quia Angeli nihil poſſunt præter motum; tum quia non poteſt aſſignari, quænam ſit illa qualitas & operatio tranſiens: nam
IV. quod Ferratienſis ſuprà ait eos *exercere operationem occultam*, gratis & ſine fundamento dicitur, cùm nulla poſſit aſſignari neceſſitas, vel vſus eiuſmodi operationis ſiue ex parte Angelorum, ſiue ex parte cæli empyrei.

Quod item dicunt alij, vt Capreolus ſecundo ſententiarum diſtinctione ſecundâ, ſcilicet *Angelos ornare cælum*, refellitur, quia non poteſt explicari quid ſit ornatus ille, niſi exhibitio præſentiæ Angelorum, quæ tamen actionem tranſeuntem non importat.

A Quod item dicunt alij, ſcilicet eſſe *impreſſionem quietis, & ſtabilitatem*, dici etiam non poteſt, quia cælum empyreum eſt ex ſe, & naturâ ſuâ firmum & ſtabile, & priùs fuit in ſe perfectum, quàm Angeli in eo creati. V.

Quod denique alij dicunt, ſcilicet Angelos *ibi producere lumen quoddam*, non quidem naturali virtute, ſed ſupernaturali, gratis etiam dicitur, quia Angeli, vt ſunt entia naturalia, & libera ad exiſtendum in hoc, vel illo loco, ita debent habere cauſam formalem naturalem exiſtendi in loco, & eorum libertati ſubiectam, vt poſſint ſeſe conſtituere hîc vel ibi pro ſua libertate: at potentia obedientialis, quâ effectus aliquis producitur ſupernaturaliter, non eſt naturalis: tum etiam, quia licet id admitteretur
B pro bonis Angelis, attamen non poſſet admitti pro malis, qui ſunt in inferno, vbi ſunt tenebræ denſiſſimæ, *& ſempiternus horror inhabitat*. VI.

Neque eſt, quòd quis dicat nomine *operationis tranſeuntis*, etiam intelligi ipſam paſſionem, ac proinde cùm dæmones torqueantur apud inferos, eos rectè dici eſſe ibi per operationem.

Hoc inquam dici non poteſt, nam etiamſi nomen *operationis* extenderetur ad ſignificandam paſſionem, attamen in ſententia ſancti Thomæ, & multorum diſcipulorum eius infrà quæſtione ſexageſimâ quartâ, dæmones non propriè patiuntur ab igne, ſed tantùm ab illo detinentur tanquam in carcere, & ex hac apprehenſione concipiunt dolorem: at dolor eiuſmodi eſt actus imma-
C nens, quia nihil eſt aliud, niſi renitius voluntatis ad id, quod eſt, vel non eſt, vt ibi loquitur ſanctus Thomas. VII.

Poſtremò confirmatur hæc noſtra concluſio ex abſurdis, quæ aliàs ſequerentur, verbi gratiâ, quòd nobiliſſimæ partes vniuerſi, cuiuſmodi ſunt Angeli non eſſent in vniuerſo, dum non operantur: deinde ex eo, quòd ſuprà docuerimus Deum eſſe in ſpatiis imaginariis, licet ibi nullam exerceat operationem tranſeuntem: tertiò ex eo, quòd Deus ſicut poteſt denudare ſubſtantiam ſuâ quantitate, & illam conſeruare in eo ſpatio, in quo erat, ita etiam poteſt tollere ab Angelo actionem tranſeuntem, & tunc conſeruabit ſubſtantiam Angeli in eodem loco, in quo antea operabatur, imò poteſt etiam Deus ſubſtrahere ab Angelo concurſum neceſſarium ad ap-
D plicationem ſuæ virtutis, ſeu ad coaptationem illius ad ſpatium, in quo Angelus eſt diſpoſitus ad proximè operandum in illo, vel etiam ad ſeſe vniendum illi; & tamen Angelus ſemper erit in aliquo loco, cùm ſit aliqua pars vniuerſi: igitur Angelus nullo modo eſt in loco intrinſeco propriè per operationem tranſeuntem quouis modo conſideratam. VIII.

Et ex iis omnibus ſoluuntur facilè omnia, quæ poſſunt afferri contra noſtram propoſitionem.

I. ## ARTICVLVS V.

Quæ ſit formalis ratio, per quam Angeli ſunt in loco intrinſecè.

SIT hæc vnica propoſitio. *Angelus formaliter eſt in loco intrinſecè per ſuum vbi Angelicum, quod nihil eſt aliud, quàm aliquis modus realis intrinſecus diſtinctus ex natura rei ab eius ſubſtantia, & productus efficienter ab eo, à quo mouetur, vel conſtituitur in tali ſpatio.* Ita Molina, & plures alij recentiores hîc, & Suarez tum in Metaphyſicis ſuprà, tum etiam libro quarto de *Angelis* capite ſecundo.

Vt autem hæc propoſitio probetur, duo breuiter ſunt facienda: primò probandum eſt dari verum vbi in Angelis, alterum per hoc
II. ipſum vbi Angelos eſſe, & conſtitui alicubi.

Quod ſpectat ad primum probatur breuiter: vbicumque datur vera & realis mutatio localis, ibi debet dari verus & realis terminus tali mutationi debitus; atqui in Angelo datur vera & realis mutatio localis, & mutatio localis habet pro ſuo termino ipſum vbi de nouo acquiſitum: igitur datur verè & propriè vbi in Angelo. Maior patet, quia non datur actio ſine termino. Minor verò patebit ex dicendis infrà de motu Angelorum, & quòd mutatio localis alium non poſſit habere terminum, quàm ipſum vbi, patet, quia nihil aliud poteſt aſſignari, vt etiam tradunt communiter Philoſophi.

Secundò item probatur: eſſe hîc, illic, vel alicubi eſt effectus quidam formalis, & verus: ergo debet prouenire ab aliqua cauſa formali: ſed in Angelo non poteſt prouenire ab alia
III. cauſa, quàm à modo illo intrinſeco, quem vocamus *vbi*, quia aut proueniret ab aliquo, quod eſt omninò extrinſecum ipſi Angelo: at ſemoto omni extraneo, Angelus poteſt conſeruari à Deo, vbi antea erat, quemadmodum patet ex dictis; aut proueniret ab aliquo intrinſeco; & hoc non, quia intrinſecum illud eſſet, vel ſubſtantia Angeli, vel proprietas, vel aliqua eius actio immanens; at ſuprà probatū eſt nihil horum poſſe eſſe formalem rationem conſtituendi Angelum in loco; deinde omnes aliæ res creatæ ſunt in eodem loco, & quandiu retinent idem vbi, tandiu ſunt in eodem loco, & quandiu mutant locum, tandiu mutant & ipſum vbi, & econtrà: igitur & ipſa ſubſtantia Angeli, erit in loco per ipſum ſuum vbi.

IV. Verùm contra hanc propoſitionem obiicies: ſi daretur talis modus, vel eſſet indiuiſibilis, vel diuiſibilis: ſi diuiſibilis, ergo non poteſt eſſe receptus in ipſa ſubſtantia Angeli, quæ eſt indiuiſibilis, quia diuiſibile non poteſt recipi in indiuiſibili: ſi eſt indiuiſibilis, ergo Angelus non poſſet exiſtere in aliquo longo ſpatio, & ſeſe ab illo paulatim ſubſtrahere, quia eiuſmodi ſubſtractio nequit fieri, niſi per deperditionem alicuius partis iſtius modi, qui ad variationem talis loci ſimul etiam varietur: at ex communi ſententia Theologorum poteſt Angelus ſe conſtituere in loco ſuo adæquato, & ſeſe ab aliqua eius parte ſubſtrahere pro ſua libertate, ſicque oportebit modum illum eſſe diuiſibilem, quod tamen ſuprà eſt reiectum.

A Reſpondetur hunc modum eſſe indiuiſibilem, sicut & ipſa ſubſtantia Angeli. Ad id, quod infertur de ſubſtractione Angeli à loco adæquato ad locum inadæquatum, reſpondetur illam fieri per deperditionem iſtius modi, non quidem ſecundùm aliquam ſui partem, ſed eo planè modo, quo anima rationalis, dum ſeſe ſubſtrahit ab aliqua parte corporis, amittit illud vbi, quod habebat, dum informabat illam partem corporis, quod vbi non eſt aliqua pars, loquendo propriè, iſtius vbi, quod adhuc retinet, dum eſt in reliquo corpore; ſed quemadmodum anima per replicationem ſui eſt tota in qualibet parte corporis, ita etiam habet hunc modum, ſeu vbi ſpiritale replicatum, per quod eſt in tali ſpatio, vnde ſicut anima rationalis, dum deſinit partem illam informare, amittit iſtud vbi, quod habebat, in quantum re- V.
B plicabatur in tali parte corporis, quod vbi erat indiuiſibile, ſicut & anima eſt indiuiſibilis, ita & Angelus, qui ad modum animæ rationalis, exiſtens in corpore, eſt totus in toto loco, & totus in qualibet parte, dum ſeſe ſubſtrahit ab aliqua parte ſpatij ſui adæquati, amittit totum illud vbi indiuiſibile, quatenus replicatum erat in illa parte ſpatij, à quo retrahit ſuam ſubſtantiam: & quemadmodum ex omnibus *vbi* replicationibus & animæ in toto corpore, vna totalis præſentia reſultat, & vnum quoddam totale vbi, quod habet anima in toto ſpatio illo, quod corpus eius includit; ita ex omnibus replicationibus Angeli in toto aliquo ſpatio reſultat vnum totale quoddam vbi, quod erit vnum & quodammodo continuum, ratione ſpatij, quod eſt continuum, licet vnumquodque iſtorum vbi ſeorſim, & ſecundùm ſe con- VI.
C ſideratum, ſit vnum, & proinde illa omnia ſimul plura ſunt: & pro hac reſponſione videri poteſt Suarez libro quarto *de Angelis* capite decimo ſeptimo, & plures alij recentiores. VII.

Secundò obiicies: in quocumque reperitur verum vbi, in eo reperitur vera diſtantia, & propinquitas ad aliud, & diuerſitas ſitus, quia poſſunt dari plura abſentia, quæ ſint in alus vbi; ſed in Angelo non poteſt dari vera diſtantia, vera propinquitas, & verus ſitus, quia hæc omnia important extenſionem quantitatis, quæ propriè non eſt in re ſpiritali, qualis eſt Angelus.

Reſpondetur propinquitatem & diſtantiam localem præcisè loquendo non importare extenſionem quantitatis, ſed ea poſſe dici diſtare realiter à ſe inuicem, quia ita ſunt entia realiter exiſtentia, vt non ſint in eodem ſpatio, ſpro
D repleri corpore, vt patet in ipſis extremitatibus, ſeu lateribus vacui, quæ à ſe inuicem diſtant. Quod verò ſpectat ad *ſitum*, non reperitur in quocumque vbi, ſed tantùm in vbi corporeo, quia naſcitur ex diſpoſitione partium corporis inter ſe; at vbi Angelicum eſt ſpiritale. VIII.

Obiicies tertiò: modus ille, per quem Angelus eſt in loco, vel ſequitur naturaliter ſubſtantiam Angeli, vel ponitur tantùm in eius ſubſtantia ad nutum ipſius Angeli: ſi primum, ergo ſicut ſubſtantia Angeli eſt determinata ad vnum, ita & erit iſte modus, ac proinde non poterit Angelus ſeſe conſtituere in maiori, vel minori loco, prout voluerit, quod tamen eſt contra communem Theologorum ſententiam, vt parebit infrà: ſi ſecun-

I. dum dicatur: ergo Angelus poterit ſeſe omninò abſoluere à loco, quia poterit nolle producere eiuſmodi modum: at ſuprà diximus eſſe abſurdum Angelum exiſtere, & tamen nullibi eſſe.

Reſpondetur modum illum & ſequi naturaliter ſubſtantiam Angeli, & eſſe ad nutum voluntatis Angelicæ, quia Angelus mouet ſeipſum, ſed diuerſâ ratione; nam ſequitur naturaliter ſubſtantiam Angeli, quia poſitâ ſubſtantiâ Angeli in rerum natura, neceſſariò habet, vt ſit alicubi, & proinde habet modum hunc intrinſecum, non tamen hunc vel illum in particulari, niſi ad nutum ſuæ voluntatis; vnde non ſequitur Angelum poſſe ſeſe abſoluere ab omni loco, ſed tantùm ab hoc, vel illo loco particulari, ſicut poſſumus conſtituere nos in hoc, vel illo loco, pro noſtra liber-
II. tate, non tamen eſſe ſine aliquo loco.

Obiicies poſtremò: illud non cenſetur cauſa formalis, quod poteſt tolli remanente formali effectu: at Deus per abſolutam potentiam poteſt tollere, non tantùm hunc modum in particulari, quem habet iam Angelus, ratione cuius eſt in loco, ſed etiam poteſt quemcumque alium modum tollere, & ſolam eius ſubſtantiam exiſtentem conſeruare, etiam abſque propria hypoſtaſi, & proinde poteſt Deus hunc etiam modum ab illo tollere, túncque ſubſtantia eiuſmodi Angeli non erit in loco, defectu prædicti modi, & etiam erit in loco, quia de facto exiſtit in rerum natura, & repugnat enti creato exiſtere & nullibi eſſe: ergo modus iſte intrinſecus non videtur eſſe formalis ratio, per quam Angelus ſit in loco.

Reſpondetur negando poſſe tolli omnem
III. eiuſmodi modum ab Angelo; nam licet poſſit dari diuinitus aliqua ſubſtantia creata abſque vlla hypoſtaſi, idem tamen non poteſt dici de ipſo vbi, quia quando aliquis modus eſt ita intrinſecus ipſi entitati, vt entitas quatenus eſt actualis, poſtulet hunc vel alium eiuſdem rationis, tunc non poteſt intelligi eſſe actualis, niſi ſimul afficiatur tali modo; ſed modus prædictus, quem vocamus *vbi*, eſt ita intrinſecus ſubſtantiæ Angeli, quatenus eſt actu, vt neceſſariò poſtulet, hunc vel alium ſimilem, quia non poteſt intelligi aliquid eſſe de facto in vniuerſo, & non eſſe in aliquo eius ſpatio vero, vel imaginatio, quod non poteſt dici de ipſa hypoſtaſi ſeu ſubſiſtentia: nam rectè intelligimus ſubſtantiam creatam poſſe exiſtere etiamſi priuetur omni ſubſiſtentiâ.

IV.

DISPVTATIO TERTIA.

De loco extrinſeco Angelorum.

ARTICVLVS VNICVS.

Quæ ſit formalis ratio, per quam Angeli ſunt in loco extrinſeco.

CVm locus extrinſecus ex Ariſtotele libro quarto *Phyſic.* ſit *vltima ſuperficies corporis ambientis illud*, quod dicitur eſſe in loco extrinſeco, poteſt conſiderari in ordine ad talem locum, vel præci-
A ſè ſecundùm ſolam rationem *ambitus, & continentiæ*, per habitudinem partium ipſius contenti ad ipſum locum ita continentem, prout ſcilicet aliquæ partes locati dantur, quæ correſpondeant partibus loci: vel ſecundò poteſt conſiderari, quatenus locus habet vim ſibi connectendi, & conſeruandi ipſum locatum, quod nonnulli vocant locum *phyſicè* conſideratum, ad diſtinctionem conſiderationis illius, in ratione puræ, & nudæ ſuperficiei, quæ ab illis appellatur locus *Mathematicus*, quia talis eius conſideratio propriè ſpectat ad Mathematicam: vel tertiò quatenus locus & locatum habent quandam coexiſtentiam, ſimultatem, & compræſentiam.

Iam ſi præſens difficultas moueatur iuxta primam comparationem locati ad locum, ſenſus illius erit, per quid Angelus exiſtens in lo-
B co extrinſeco, cenſeatur eſſe *modo extenſiuo*, & habere aliquas veluti partes correſpondentes partibus iſtius loci extrinſeci; ſi verò moueatur difficultas iuxta ſecundam comparationem, ſenſus quæſtionis eſt, per quid formaliter coniungantur inter ſe, in ratione loci & locati, locus corporeus, & Angelus exiſtens in illo; ex qua diſſolutione ſequatur perditio loci, & prædictæ vnionis: ſi denique difficultas moueatur iuxta tertiam comparationem, tunc ſenſus præſentis quæſtionis erit per quid Angelus formaliter ſit ſimul, & compræſens rei corporeæ, vel etiam loco corporeo, in quo verè & realiter exiſtit: nam ad has tres comparationes locati ad locum extrinſecum, tota poteſt reduci difficultas de ratione quâ exiſtunt Angeli in loco extrinſeco corporeo, & etiam varietas opinionum circa illam,
C & per iſtas comparationes poſſunt variæ illæ ſententiæ ad aliquam inter ſe concordiam reuocari: ſit itaque

Prima propoſitio. *Angeli prout comparantur primo modo ad locum extrinſecum, ſunt in loco corporeo formaliter per actionem tranſeuntem:* ita ſanctus Thomas hâc quæſtione articulo primo, & plures ex eius interpretibus, explicando eius ſententiam de exiſtentia Angelorum in loco.

Probatur: per illud Angelus eſt ſic formaliter in loco extrinſeco, per quod ita eſt præſens, vt ambiatur ſuperficie concauâ loci extrinſeci, & ratione cuius dicitur habere partes aliquas correſpondentes partibus talis loci, vt intelligitur ex eius definitione relata ſuperiùs ex Ariſtotele: atqui Angelus habet totum iſtud formaliter in ordine ad locum ex-
D trinſecum, per operationem tranſeuntem corpoream: igitur Angelus prout comparatur ad locum extrinſecum, iuxta primam comparationem, eſt in illo formaliter per operationem tranſeuntem. Maior patet ex ſe, & ex definitione loci extrinſeci.

Minor probatur quoad ſingulas partes, & primò quòd ſubſtantia Angeli ibi ſit præſens prout præſentia dicit exiſtentiam ſeu poſitionem Angeli in tali ſpatio, quod intercluditur tali ſuperficie, patet ex dictis.

Deinde quòd Angelus tunc ambiatur à concaua ſuperficie talis loci, probatur ex eo quòd tota ſubſtantia Angeli ſit in illa, nec etiam naturaliter reperiatur extra illam, vt in aliquo loco extrinſeco.

Tertiò, quòd Angelus ratione ſuæ opera

I. tionis tranſeuntis corporeæ dicatur habere partes aliquas correſpondentes partibus loci, probatur: quidquid eſt connexum rei vt extenſæ, & habenti partes correſpondentes partibus alterius entis etiam extenſi, ſi non formaliter & propriè habeat partes, correſpondentes prædictæ extenſioni, ſaltem extenſum eſt per denominationem extrinſecam ab ente extenſo ſibi coniuncto deſumptam, quatenus eſt vbicumque aliqua pars entis extenſi ſibi annexi reperitur: atqui Angelus exiſtens in loco extrinſeco eſt coniunctus ſuæ operationi tranſeunti, quæ, cùm ſit corporea, eſt extenſa, habétque partes correſpondentes partibus loci ſui extrinſeci: igitur & Angelus exiſtens in loco extrinſeco, eſt extenſus, habétque partes correſpondentes partibus loci ſui extrinſeci, per denominationem extrinſecam deſumptam ab ipſa operatione
II. tranſeunte.

Secunda propoſitio. *Angeli, prout ſecundo & tertio modo comparãtur ad locum extrinſecum, ſunt formaliter in illo per ipſum ſuum vbi intrinſecum, non purè, & ſimpliciter conſideratum, ſed quatenus illud eſt ſimul, cum vbi corporum, in quibus dicitur eſſe, ſicque loquendo præciſè & formaliter exiſtentia Angeli in loco extrinſeco, nihil eſt aliud, quàm ſimultas Angeli in corpore quoad realem intimam præſentiam.* Ita Suarez citato libro quarto capite ſeptimo, vbi pro hac ſententia refert plures Scholaſticos tam veteres, quàm recentiores.

Probatur primò tota propoſitio, ſimúlque explicatur exemplis exiſtentiæ Dei in creaturis ſecundùm ſuam eſſentiam; item exiſtentiæ corporis & ſanguinis Chriſti Do-
III. mini, ſub ſpeciebus conſecratis; nam ipſum C exiſtere Angeli in loco corporeo correſpondet iſtis, & exiſtere Dei per ſubſtantiam, ſeu eſſentiam in rebus, dicit tantùm exiſtentiam ſubſtantialem Dei in eo ſpatio, in quo res creatæ exiſtunt, ſignificando ſimul ipſam ſimultatem exiſtendi rerum in eodem ſpatio, vt quæſtione octauâ huius partis oſtendimus; nam ſicut in Deo ipſum exiſtere in rebus creatis nihil reale ſuperaddit ſupra ipſum exiſtere Dei in tali ſpatio, ſed meram tantùm denominationem extrinſecam, natam ex ipſa coexiſtentia Dei, & creaturarum, & Deus dicitur tandiu eſſe in illis rebus per ſuam eſſentiam, quandiu talis coexiſtentia durat; ſic etiam ipſum exiſtere Angeli in loco corporeo nihil aliud dicit, quàm ſubſtantiam Angeli exiſtere per
IV. ſuum vbi intrinſecum in illo ſpatio, quod locus ille corporeus importat, cum ſimultate ipſius vbi rei corporeæ, intra idem ſpatium: item quemadmodum exiſtentia corporis & ſanguinis Chriſti Domini ſub ſpeciebus conſecratis nihil eſt aliud, quàm ipſum verum, & reale Chriſti Domini corpus, realis eius ſanguis habentia ſuum intrinſecum vbi, intra totum illud ſpatium, quod ſpecies illæ conſecratæ occupant, in ordine ad componendum cum illis vnum aliquod totale ſignum ſacramentale, quatenus connotat ſimultatem ipſius vbi ſpecierum conſecratarum intra illud idem ſpatium, in quo corpus & ſanguis Chriſti Domini ſunt per ſuum vbi intrinſecum: & quemadmodum deſtructis rebus Deus remanens intra idem ſpatium non

A amplius dicitur propriè eſſe in illis, nihilque reale deperdi, ſed meram tantùm denominationem extrinſecam fundatam in coexiſtentia ſuperiùs explicata, & Deus abſolutâ ſuâ potentiâ poſſet conſeruare corpus & ſanguinem Chriſti Domini intra illud ſpatium, in quo ſunt ſub ſpeciebus conſecratis, deſtruẽdo penitus ſpecies, aut illas transferendo alibi, ipſo tamen Chriſti Domini corpore & eius ſanguine ibi remanentibus, nec tunc corpus & ſanguis Chriſti Domini dicerentur eſſe ſub ſpeciebus conſecratis, nihilque reale deperderent, ſed meram tantùm denominationem fundatam in coexiſtentia prædictarum ſpecierum; ſic etiam & ipſos Angelos eſſe in aliquo corpore, vel loco extrinſeco, nihil eſt aliud, quàm eos ita habere ſuam ſubſtantiam per ſuum vbi intrinſecum intra ſpatium ali-
B quod, vt tamen connotetur ſimultas ipſius vbi corporis, ſeu loci extrinſeci intra idem ſpatium; vnde Angelus per ſui poſitionem & exiſtentiam in loco corporeo, nihil reale acquirit, præter modum illum intrinſecum, quem vocamus *vbi*, ſed meram tãtùm denominationem extrinſecam fundatam in coexiſtentia: nec item deperdit quicquã reale en ipſo, quo deſinit eſſe in aliquo corpore, vel loco extrinſeco, ſed prædictam tantùm denominationem extrinſecam, quæ ſublatâ coexiſtentiâ etiam deſinit. V. VI.

Secundò probatur propoſitio: Angeli per illud ſunt formaliter in loco extrinſeco iuxta duas vltimas comparationes conſideratas, per quod Angelus & corpus ſeu locus extrinſecus coniunguntur ſibi inuicem, & quo locus extrinſecus conſtituit Angelum in eſſe locati,
C vt patet ex notabili præmiſſo ad noſtras propoſitiones, & explicatione ſenſus præſentis difficultatis: atqui Angelus & corpus, in quo ipſe Angelus eſt, ſeu locus eius extrinſecus, coniunguntur inter ſe, per ipſum intrinſecum vbi Angelicum, modo noſtrâ propoſitione explicato conſideratum, & exiſtentia Angeli in tali loco tandiu durat, quandiu ipſum intrinſecum vbi Angeli, vt ſic conſideratum, quia ſtatim atque connotatio ſuperiùs explicata, & coexiſtentia deperditur in ipſo intrinſeco vbi Angelico, ſtatim & ipſa exiſtentia Angeli in tali loco deperditur, & econtrà hæc exiſtentia Angeli in loco extrinſeco tandiu durat & conſeruatur, quandiu ipſum vbi intrinſecum Angelicum ſub tali ratione conſeruatur, & durat, quemadmodum intelligitur facilè exemplis ſuperiùs petitis ab
D exiſtentia tum Dei per ſuam eſſentiam in omnibus rebus, tum etiam corporis & ſanguinis Chriſti Domini in ſacramento altaris: ergo Angeli ſunt formaliter in loco extrinſeco per ſuum vbi intrinſecum, modo in ſecunda noſtra propoſitione explicato conſideratum. VII. VIII.

Quòd verò per idem eiuſmodi vbi hoc eodem modo conſideratum, Angelus ſit in loco extrinſeco iuxta tertiam comparationem locati ad locum extrinſecum, patet, quia ſimultas, coexiſtentia, compræſentia nihil aliud formaliter dicunt, quàm duorum, vel plurium entium ſimul exiſtentiam, ſeu quòd plura entia habeant ſuum intrinſecum vbi ſimul, & in eodem ſpatio, proindéque ſint ſibi indiſtantia; atqui Angelus & locus eius

I. eatrinſecus in tantum habent ſuum vbi intrinſecum in eodem ſpatio, in quantum ipſum vbi intrinſecum Angeli babet intimam & realem præſentiam ſimul cum intima & reali præſentia ipſius loci eatrinſeci: igitur Angelus eſt etiam in loco extrinſeco iuxta tertiã comparationem locati ad locum, per ipſum ſuum vbi intrinſecum, conſideratum modo in noſtra propoſitione eaplicato.

Hinc ſequitur ipſum vbi intrinſecum Angeli nudè & ſimpliciter conſideratum eſſe fundamentum ipſius eaiſteotiæ Aogeli in loco extrinſeco, & ſublatâ hâc Angeli eaiſtentiâ in loco eatrinſeco, non propterea tamen ipſam abſolutam & ſimplicem eaiſtentiam Angeli in tali ſpatio tolli.

II. Atque ea his colligitur Angelos ſic exiſtere in loco extrinſeco, etiamſi nihil in illo, vel circa illum operentur actione tranſeunte: nam corpus & ſanguis Chriſti Domini licet ſint modo quodam mortuo ſub ſpeciebus conſecratis, nihilque da facto operentur, dum hoc ſacramentum aſſeruatur in Eccleſia, attamen non deſinunt dici eſſe ibi realiter præſentia, tanquam in aliquo loco eatrinſeco; & Aogelus, cùm liberè exerceat actionem tranſeuntem, poteſt ſeſe eodem modo habere in tali corpore, ceſſando ab omni opere tranſeunte, quo anteà ſeſe habebat, dum aliquid tranſeunter operabatur, cùm ſemper ſit illi coniunctus, tanquam forma quædam motrix aſſiſteos ipſi ſuo mobili; ex quibus duobus ſic inter ſe coniunctis reſultat vnum tantùm aliquod per accidens.

III. Dicitur autem Aogelus eſſe in loco extrinſeco, & non econtrà, locus extrinſecus in Angelo, quia Angelus eſt in corpore, & loco eatrinſeco tanquam motor in mobili, forma aſſiſtens, apprehenditúrque à nobis tanquam aliquis actus aſſiſtens; voda eùm formæ & actui connaniat potiùs exiſtere in alio, fit, vt rectè dicamus Aogelos eſſe iuxta hunc modum in loco extrinſeco, non autem locum extrinſecum in Angelo.

DISPVTATIO IV.

De comparatione Angelorum ad ſuos locos adæquatos & inadæquatos.

ARTICVLVS PRIMVS.

IV. *Vtrum Angelus in pluribus locis contiguis inadæquatis eſſe poſsit.*

NOTANDVM primò locum eſſe duplicem, vnum *adæquatum*, alterum *inadæquatum*; *adæquatus* reſpectu Angeli dicitur, qui ita proportionatur, vt Angelus poſſit quidem eſſe in eo toto, non tamen in maiori, quem dari reſpectu Aogeli patet ex dictis ſuprà, vbi docuimus vnumquemque Angelum ſibi vendicare determinatum locum, ex conditione ſua naturali; qui tamen, quia ſequitur perfectionẽ ſubſtantialem Angeli, & dantur Angeli, alij aliis perfectiores etiam ſubſtantialiter, vt pote, quando ſunt diuerſæ ſpeciei, eſt etiã maior pro perfe-

A ctiori Angelo, & minor pro inferiori; locus *inadæquatus* ille dicitur reſpectu Angeli, in quo Angelus ita eſt, vt tamen poſſit eſſe in maiori. V.

Notandum ſecundò, nos hîc tantùm diſputare de exiſtentia Aogeli in pluribus locis, ſecundùm virtutem eius naturalem; nec nos hîc diſputare de eius exiſtentia ſimul & ſemel in pluribus locis adæquatis, quia certum eſt apud omnes, & ipſum nomen *loci adæquati* id indicat, Angelum non poſſe ſimul & ſemel, virtute ſuâ naturali eſſe in pluribus locis adæquatis; nam eo ipſo, quo Angelus eſſet naturaliter ſimul & ſemel in pluribus locis adæquatis, nullus eorum ſumptus ſeorſim eſſet locali eius exiſtentiæ modo naturali factæ *adæquatus*; ſed tantùm *inadæquatus*: quòd verò diuinâ virtute Angelus poſſit ſimul & ſemel eaiſtere in pluribus locis adæquatis, proba-

B tur iiſdem omninò argumentis, quibus Philoſophi libro quarto Phyſ. & Theologi tertiâ parte agendo de ſacramento Eucharistiæ docent vnum, idémque numero corpus poſſe à Deo poni in pluribus locis. Reſtat ergo tantùm difficultas de locis inadæquatis: pro cuius explicatione VI.

Notandum eſt tertiò, plura loca ioadæquata poſſe conſiderari duobus modis; primò quatenus ſunt ſibi contigua, nec aliquod habent intermedium ſpatium, verbi gratiâ, ſi ſpatium aliquod ſit partim plenum aëre, partim plenum aquâ, cui toti ſpatio Angelus dicatur eſſe præſens, ibi dantur duo loca diſtincta partialia, ſeu diſcontinua, propinqua tamen, ſeu contigua: ſecundò quatenus duo illa, vel plura loca ſunt per intermedium aliquod ſpatium, à ſe inuicem diuiſa, ſicut reſpe-

C ctu animæ rationalis ſunt caput & pes hominis, quorum tamen neutrum ſeorſim ſumptum eſt locus adæquatus animæ rationalis, imò nec ſimul coniuncta. VII.

Poſtremò notandum adhuc poſſe duobus modis intelligi Angelum exiſtere etiam naturaliter in pluribus eiuſmodi locis inadæquatis ſibi contiguis: primò quatenus tota eius ſubſtantia poteſt quidem ibi conſiſtere, ita vt etiam non ſit in reliquis locis contiguis, proximè intra locum eius adæquatum contentis, ſicut anima rationalis ita eſt in corpore, vt tamen quando datur in eo membrum aliquod mortuum, in eo non eſt, in quo tamen, ſi adeſſet debita diſpoſitio ad informationem, non poſſit non eſſe naturaliter: ſecundò quatenus ſubſtantia Angeli ita apprehenditur poni in iſtis locis pluribus inad-

D æquatis ſibi contiguis, vt pendeat à libertate Angeli ſeſe tantùm conſtituere in prædictis locis contiguis, intra adæquatum locum Angeli contentis. VIII.

Difficultas præſentis articuli procedit tantùm de pluribus locis inadæquatis, iuxta priorem ſenſum tertij notabilis, & poſteriorem etiam ſenſum quarti notabilis; ita vt quæratur an poſſit Angelus naturaliter non tantùm eaiſtere ſimul & ſemel in pluribus eiuſmodi locis inadæquatis, ſed etiam ſeſe in illis liberè conſtituere, non occupando alia loca inadæquata proximè contigua, intra locum ſuum adæquatum contenta.

Prima propoſitio. *Angelus poteſt eſſe ſimul & ſemel in pluribus locis inadæquatis ſibi contiguis.* Ità omnes communiter cum

I. ſancto Thoma hâc quæſtioue artieulo fecundo.

Probatur: vbi plura loca inedæquata ſibi contigua integrant vnum totalem & adæquatum alicuius entis indiuiſibilis locum, tunc poteſt tale ens eſſe in aliquot locis eiuſmodi inedæquatis, nou exiſtendo in reliquis, vt patet exemplo ſuperiùs ſumpto ab anima rationali, quia talis diſcontiuuitas, quæ tunc reperitur inter eiuſmodi loca, ſe merè habet per accidens ed vbi intriuſecum, per quod, ans iſtud indiuiſibile eſt in loco, nec tollit, vel impedit diſtantiam, val propinquitatem, quam tale eusindiuiſibile habet ad quæcumque alia: atqui plura illa loca inadæquate contigua ſuut quædam partes integrantes locnmadæquſrum Angeli.

Deinde anima rationalis dum eſt in cor-
II. pote hominis adbuc in iuſantia conſtituti, ita eſt in toto ſuo corpore, vt ſi cotpus illud comparetur ad ſe ipſum pencs magnitudinem, qnam in ætate virili habebit, cenſeatur eſſe quidam locus eius inadæquatus, conſtans plutibus partibus: ergo ſicut animæ retionali ſecundùm ſnum naturalem ſtatum conſideratæ non repugnat ſimul & ſemel exiſtere in pluribus eiuſmodi locis inadæquatis contiguis, maximè cùm anima rationalis, quia eſt ſorma informans, maiorem hebcat dependentiam à corpore, vt exteuſo, quàm Augelus habeat à loco vt extenſo, poterit Angelus eſſe ſimul & ſemel in plutibns locis inadæquetis ſibi contiguis.

Et boc totum confirmatur ex eo, quòd ſanctus Raphaël libto Tobiæ capite octauo alli-
III. gauerit Aſmodæum in deſerto ſuperioris Ægypti, per quam alligationem ſanctus Raphaël intelligitur hnnc dæmonem reſtrinxiſſe ad minorem locum, quàm ipſe dæmon optaret, vel quàm etiam poſſet occupare, relictus ſuæ natutali perſectioni, & libetteti.

Secunda propoſitio. *Angelus poteſt pro ſua libertate conſtituere ſe in aliquibus locis ſibi contiguis, non ſe conſtituendo in aliis etiam contiguis locum ſuum adæquatum ingredientibus.* Hæc propoſitio eſt cõtra Gregorium à *Valentia* hâc parte puncto tertio exiſtimantem Angelum non poſſe ſeſe conſtituere pro ſna libertate in prædictis locis inadæquatis contiguis, quiu etiam ſeſe conſtitnat in alus ſequentibus contentis intra ſuum locum adæquatum; eſt tamen communis omnium aliotum Scholaſticorum, vt poteſt facilè intelligi tam
IV. ex dicendis, quàm ex dictis ſuprà pro prima noſtra propoſitione, & eſt aperta ſententia ſancti Thomæ hìc articulo ſecundo, quando ait Angelum eſſe in diuiſibili, vel indiuiſibili loco, maioti vel minoti *ſecundùm quod voluntariè applicat ſuam virtutem ad corpus maius vel minus*; quò loci ponderauda eſt particula *voluntariè*, quæ exprimit hanc noſtram propoſitionem eſſe ſancti Thomæ, quem omnes eius interpretes ibi ſequuutur.

Probatur: vbi cauſa formalis exiſtendi in loco conſidereta in particulati, quatenus eſt hæc, vel ille, ſubiacet voluntati ipſius locati tam ſecundùm modum ſuum, quàm ſecundùm ſuam exiſtentiam, tunc locatum poteſt iſtam cauſam formalem ita producere, vt illud determinet ad exiſtendum ſolum-
A modò intre breuius ſpatium, quàm ſit locus eius adæquatus, quia aliàs non cenſeretur ſubiacere eius libertati; atqui ipſum vbi intrinſecum eſt Angelo cauſa formalis exiſtendi in loco, vt ſuprà diximus, & boc eius vbi pendet quoad ſuam exiſtentiam in perticulari à libera voluntate Angeli, quia pendet ab illo Angelo motum localem liberè exercente; pendet item quoad modum ſnum à libera voluntate eiuſdem Angeli ſe ipſum liberè mouentis, quia eius modificatio peudet ab applicatione motricis poteutiæ ad ſeſe mouendum, quam Angelus poteſt applicate ad mouendum ſuam ſubſtantiam, ad hunc tantùm locum, & non ad ampliorem, maximè cùm ſubſtantia eius ſit indiuiſibilis, nec depeudcat à corpore, vt ſit in aliqno ſpatio: igitur poteſt Angelus etiam liberè ſeſe con- V.
B ſtiruere in breuiori ſpetio, quàm ſit locus eius adæquatus, cuiuſmodi ſunt plures loci inadæquati contigui; & boc patet in dæmone poſſidente aliquod corpus hominis, ad cuius pedes, vel aliam corporis partem ſeſe reſtringit ſæpenumero, daſetendo reliquas eiuſdem corporis partes. VI.

Articvlvs II.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum contra ſecundam noſtram propoſitionem.

PRimvm' eſt: quòd ſubſtantialis perfectio Angeli non ſubſit eius libertati, ſicut nec ipſa eius ſubſtantia, ſed diuinæ tantùm voluntati, quia fecit Dens hunc & iſtum An-
C gelum eſſe tantæ, & non minoris perfectionis ſubſtantialis; atqui quòd Angelus tantum, & tantum locum habeat, prouenit ex ſubſtantiali eius perfectione, quò enim Angeli ſunt perſectiores, eò etiam ampliorem habent ſphæram loci. VII.

Reſpondetur hæc duo diſtingui, ſcilicet, perſectionem ſubſtantialem, val conſequentem ſubſtantialem perfectionem, ſubiacere libertati habentis talem perſectionem & vſum, ſeu applicationem talis perfectionis ad agendum conſequentis ſubſtantiam, ſubiacere libertati habentis illam; quemadmodum patet in noſtris putentiis, quæ licet inſint nobis neceſſariò, attamen quoad applicationem & vſum, pendent à libertste noſtræ voluntatis: in Angelo ipſa vis motiue ad tantum ſpatium eſt perfectio conſequens per-
D fectionem ſubſtautiæ ipſius Angeli; vnde Angelus non poteſt fecete, vt vis eius loco motiua nou ſit tantæ virtutis, vel minoris in actu primo, ad ſeſe eatendendum in tantum, vel miuus ſpatium: at ipſe localis motiò producens vbi eſt tantùm vſus aliquis, & actus potentiæ loco motricis, qui vſus ſeu actus eſt talis, vel talis vbi, pro retione applicationis iſtius potentiæ ad ſic, vel ſic mouendum, ad tantum vel minus ſpatium; ideóqua cùm hæc applicatio fiat neturaliter in Angelo, ex imperio volnutatis eiua, & ad illam ſequatur neceſſariò tale vbi, ſicut talis effectns ad talem cauſam, ſit, vt Angelus poſſit pro ſua libertate ſeſe conſtituere in minori ſpatio, & in aliquot locis tantùm inadæquatis contiguis. VIII.

I. Secundum eſt : iſta poſitio Angeli in locis
inadæquatis ſibi contiguis non conſtituendo
ſe in aliis locis, non magis ſubiacet libertati
Angeli, quàm ſubiaceat libertati Dei ſeſe præ-
ſentem ſubſtantialiter conſtituere in aliquo
loco, non exiſtendo in aliis, vel etiam, quàm
ſubſit libertati animæ rationalis informantis
corpus, vt tantùm ſit in vna illius parte, &
non in aliis, quantumlibat rectè diſpoſitis,
vel etiam ſubſit libertati entis corporei, vt
ſit minoris quantitatis, quàm ſit de facto, quia
Deus & anima rationalis ſunt entia etiam ſpi-
ritalia, indiniſibilia, libera; imò Deus eſt in
maiori perfectione libertatis, quàm poſſit co-
gitari eſſe Angelus; atqui Deus ſuâ etiam ab-
ſolutâ potentiâ non poteſt facere, vt ſit in mi-
nori aliquo ſpatio, & non exiſtat in aliis; quia
hæc exiſtentia & immenſitas Dei fundatur in
II. ipſa eius entitate, & ſubſtantiali perfectione,
nec ſimiliter anima poteſt id facere in ſuo cor-
pore, quemadmodum experimur in nobis, ne-
que item ens aliquod corporeum, vt patet
ex iis, quæ communiter tradunt Philoſophi
de naturali eius extenſione : igitur pari mo-
do Angelus non poterit ſeſe ita conſtitue-
re in aliquot locis inadæquatis ſibi contiguis,
quin etiam ex neceſſitate ſuæ naturæ ſeſe con-
ſtituat in aliis proximis locum ſuum adæqua-
tum ingredientibus.

Reſpondetur negando minorem; cuius
diſparitatis ratio non eſt, quòd maior, &
perfectior libertas reperiatur in Angelo,
quàm in Deo, hoc enim eſt blaſphemum, ſed
potiùs maior perfectio Dei, vt exiſtentis in
aliquo ſpatio, quàm ſit exiſtentia Angeli, vel
animæ rationalis, quòd ſcilicet Deus ſit om-
III. ninò immobilis, & immutabilis intrinſecè,
& neceſſariò immenſus, exiſtens in quouis
ſpatio, cui ratione ſummæ huius perfectionis
ſuæ repugnet non eſſe neceſſariò in omni
ſpatio, & loco, proindéque ita conſtituere ſe
ipſum in breui aliquo ſpatio, vt tamen in re-
liquo non reperiatur de facto; Angelus au-
tem non eſt intrinſecè immenſus, immobi-
lis, ſed habet certam ſphæram ſui loci, & con-
tinentiæ, exiſtit in loco per aliquam formam
modalem ſuperadditam ſuæ ſubſtantiæ, de-
pendentem tam quoad ſuam exiſtentiam in
particulari, quàm quoad modificationem ab
ipſa voluntate Angeli, ſicut à nobis depen-
det ipſa deambulatio, vel progreſſio; ideó-
que Angelus poteſt pro ſua libertate ſeſe in
loco inadæquato ſuæ ſubſtantiæ conſtituere,
non conſtituendo ſe in aliis etiam inadæqua-
IV. tis locis proximè contiguis.

Simili ratione reſpondetur ad exemplum
deſumptum ab anima rationali & corpore;
eſt enim anima in corpore, tanquam natura-
lis forma informans corpus, cui naturale eſt,
quandiu eſt in corpore, dare de facto eſſe om-
nibus, & ſingulis partibus corporis; ſicque
ex naturali neceſſitate habet totam, & adæ-
quatam ſuam præſentiam ad totum ſuum
corpus, & ad ſingulas partes eius; at Ange-
lus non creatur à Deo tanquam forma infor-
mans corpora alicuius, vel loci : item corpus
manendo ſub eadem quantitate, & eadem
raritate non poteſt facere, vt occupet maio-
rem locum; quia tunc vel aliqua eius pars
nullum locum occuparet, vel duæ partes il-
lius eſſent ſimul, & ſemel in eodem loco, quod
A vtrumque non poteſt fieri naturaliter ab il- V.
lo, cùm quantitas extenſa occupet locum
quantum, & duæ quantitates ſeſe naturaliter
expellant ab eodem ſpatio; quod vtrumque
non habet locum in Angelo, cùm ſit immate-
rialis & indiuiſibilis.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angelus poßit eſſe ſimul in pluribus locis inadæquatis à ſe inuicem ſpatio diſcretis, & intra locum ſuum adæquatum contentis.

SCOTVS libro 1. ſententiarum diſtinct. 2.
quæſt. 7. & Gabriël ibidem quæſt. 3. dubio
3. art. 3. dicunt præſentem difficultatem eſſe
B dubiam, circa quam nihil aſſertiuè pronun- VI.
tiant. Caietan. hâc quæſt. art. 2. Ferrarienſis
lib. 3. *contra gentes* cap. 68. & ij ferè omnes,
qui aſſerunt Angelum eſſe in loco per opera-
tionem, tuentur partem affirmantem, quia
cùm Angelus liberè operetur, poteſt intra
ſuum locum adæquatum applicare virtutem
ſuam duabus iſtius ſui loci extremitatibus, in
illis operari, nolendo quicquam operationis
exercere in intermedio ſpatio adæquati ſui
loci. His tamen non obſtantibus,

Sit prima propoſitio. *Si Angelus ſupponatur
exiſtere in adæquato loco per ſuum vbi, poteſt ita
exiſtens operari in duabus extremitatibus illius,
non operando in intermediis locis; ſicque poterit
eſſe aliquo modo per operationem tranſeuntem cor-
poream & extenſam in duobus locis diſcretis, non
exiſtendo in intermediis.*

C Probatur primò auctoritate S. Auguſt. lib. VII.
11. *de Geneſi ad litteram* capite 27. vbi ait, dæ-
monem, quando tentauit Euam, fuiſſe ſimul
in ſerpente, per quem loquebatur, & in Eua
inſtigando illam interiùs, ad conſentiendum
peccato; at Eua & ſerpens diſtabant ſpatio à
ſe inuicem.

Probatur etiam ratione præcedentis ſen-
tentiæ; cùm enim Angelus poſſit operari in
loco ſuo adæquato, remanens intra illum ſe-
cundùm ſuam ſubſtantiam, poteſt pro ſua li-
bertate deſinare operari in ſpatio intermedio,
non tamen deſinendo operari in extremitati-
bus, vel applicando virtutem ſuam agendi ad
duas tantùm extremitates, & nullo modo ad
partes intermedias adæquati ſui loci : nec ali-
qua inde ſequitur ſubſtantiæ Angeli dimi-
nutio, vel ipſius eius vbi, cùm ſemper rema-
D neat in toto illo loco adæquato, & eſſe alicu- VIII.
bi non inferat neceſſariò ibi operari, ſed ſo-
lummodò illæ eius operationes erunt diſcon-
tinuæ & diuiſæ, quod, cùm eius virtuti agen-
di ſint inadæquatæ, non magis repugnat ſi-
mul eſſe & fieri, quàm repugnet nos vnâ ma-
nu aliquid in vno loco, & aliud aliâ manu in
altero intra locum noſtrum adæquatum con-
tento ſimul operari; & ſicut hæc vtraque o-
peratio non diuidit noſtram ſubſtantiam, nec
facit vnum totale vbi eſſe duo totalia vbi,
ita nec hæc vtraque operatio Angeli facit, vt
Angelus ſit in ſe ipſo diuiſus, vel habeat duo
vbi. Et iuxta hanc propoſitionem Ferrarienſis,
Caietanus, & alij ſuperiùs relati poſſunt facilè
conciliari cum aliis Scholaſticis mox refe-
rendis.

I. Secundi propoſitio. *Angelus non poteſt vir-*
tute naturali ſeſe ſecundùm ſuam ſubſtantiam &
entitatem conſtituere in duobus locis inadæquatis
diſcretis intra locum ſuum adæquatum contentis,
non conſtituendo ſe in intermediis. Ita Abulenſis
2. parte quæſtione 32. membro 3. ſanctus Bo-
nauentura 2. ſententiarum diſtinctione 2. par-
te 2. articulo 2. quæſtione 2. & plures ex re-
centioribus ad hanc S. Thomæ quæſtionem,
vbi illum ita explicant articulo 2.

Probatur primò ex Patribus, ſancto Atha-
naſio quæſt. 26. *ad Antiochum*. Didymo libro
de Spiritu ſancto, S. Damaſc. lib. 1. *de fide or-*
thodoxa capite 3. & aliis, qui in eo diſtinguunt
Deum à creaturis, quòd Deus ſit in omnibus
locis, creaturæ verò minimè: & S. Damaſc.
diſertè ait Angelos eodem tempore non poſſe
eſſe, nec operari hìc, atque illìc.

II. Neque reſponderi poteſt hos Patres eſſe
intelligendos *de locis adæquatis*, non autem
de inadæquatis: namque quâ ratione vnus & idem
Angelus poteſt naturaliter eſſe ſimul & ſemel
in pluribus locis inadæquatis, per aliquod in-
termedium ſpatium diſcretis, contentis ta-
men intra locum ſuum adæquatum, eadem
planè ratione poterit eſſe ſimul & ſemel in
pluribus locis inadæquatis quidem, ſed diſ-
cretis à ſe inuicem, & extra ſuum locum ad-
æquatum poſitis; ſicque ſimul, & ſemel po-
terit eſſe in cælo & in terra, in duabus oppoſi-
tis extremitatibus totius vniuerſi, & eadem
ratione poterit naturaliter eſſe ſimul & ſemel
in duobus locis adæquatis, à ſe inuicem diſ-
cretis. Quod probatur: rotatario, cur ſecun-
dùm ſententiam contrariam Angelus poſſit
eſſe ſimul & ſemel in duobus locis inadæqua-
III. te, à ſe inuicem diſcretis, contentis tamen in-
tra locum ſuum adæquatum, eſt, quia neuter
iſtorum locorum, imò ambo ſimul ſumpta
non excedunt locum eius adæquatum; atqui
eadem ratione poſſumus deſignare in cælo
breue aliquod ſpatium, item aliud in terris, &
ſimiliter in ſingulis mundi extremitatibus ſibi
oppoſitis, quæ tamen omnia ſpatia ſimul iun-
cta non excedunt locum adæquatum Angebi
igitur ſicut Angelus poteſt naturaliter eſſe ſi-
mul & ſemel in duobus locis inadæquatis diſ-
cretis, contentis tamen intra locum ſuum
adæquatum, ſic etiam poterit naturaliter eſſe
ſimul & ſemel in duobus locis inadæquatis
diſcretis, & extra locum ſuum adæquatum
poſitis: at hoc eſt abiutdum, vt etiam agno-
ſcit Caietanus hîc articulo ſecundo.

Dices hanc rationem non eſſe totalem, ſed
IV. prætereà ei eſſe addendum, *vt loca iſta inadæ-*
quata contineantur intra ambitum loci adæqua-
ti, quia ſicut Angeli habent certam ſphæram
ſuæ actiuitatis, ita & continentiæ; ideóque,
cùm in noſtra ratione duo loca diſcreta po-
nantur extra ambitum adæquati loci Angeli,
non eſt mirum, ſi ſimul & ſemel non poſſit eſ-
ſe in illis, ſicut eſt in duobus locis inadæquatis
diſcretis, contentis tamen intra locum ſuum
adæquatum.

Sed hæc ſolutio non tollit vim noſtræ ratio-
nis, quia tunc tantùm maior, vel minor di-
ſtantia locorum partialium impedit, ne ali-
quod ens creatum ponatur virtute naturali in
illis, quando hæc loca naturaliter poſtulant
continuationem inter ſe ad hoc, vt aliquid ſi-
mul & ſemel exiſtat in illis connaturaliter; ſi

A nullam habeant dependentiam à medio, ad V.
hoc, vt aliquid recipiant intra ſe, tunc maior
vel minor diſtantia videtur omninò imperti-
nens, cùm nulla poſſit afferri neceſſitas indi-
ſtantiæ: atqui iuxta ſententiam, quam hîc im-
pugnamus, duo loca partialia Angeli aliquo
ſpatio à ſe inuicē diſcreta, non poſtulant inter
ſe continuationem, ad hoc, vt Angelus ſeſe vir-
tute ſuâ naturali conſtituat in illis: ergo ma-
ior illa diſtantia, quam hæc loca partialia ha-
bent, diſcreta inter ſe, quando accipiuntur
extra locum adæquatum Angeli, non impe-
diet, quin Angelus ſuâ virtute naturali ſeſe in
illis conſtituat, vt extra locum ſuum adæqua-
tum conſideratis.

Probatur ſecundò propoſitio: cuicumque
repugnat ſolis ſuæ naturæ viribus, vel ſuam
ſubſtantiam, & entitatem diuidere, vel eam
B reproducere in pluribus locis à ſe inuicem ali- VI.
quo intermedio ſpatio diſcretis, eidem repu-
gnat ſeſe per virtutem ſuam naturalem tan-
tùm conſtituere in illis pluribus locis diſcre-
tis, quia omnis creata ſubſtantia eſt in loco per
ſuum vbi, quod nullibi de facto repeditur ſi-
ne ſubſtantia, cuius eſt proprium vbi, cùm ſit
modus, & modus nunquam detur ſine re, cu-
ius eſt modus; & proinde, vt aliqua ſubſtan-
tia habeat duo vbi, ratione duorum locorum,
intermedio ſpatio diſcretorum, in quibus di-
catur exiſtere, illa debet eſſe entitatiuè in v-
troque illo diſcreto loco, vel diuiſo quoad
ſuam entitatem, vel in vno ſaltem loco repro-
ducta, vt patet in myſterio Euchariſtiæ, in quo
corpus & ſanguis Chriſti Domini ſunt per
multiplicem reproductionem: atqui Angelus
non poteſt propriam ſubſtantiam, & entita-
C tem virtute ſuâ naturali diuidere, eſt enim VII.
ſubſtantia ſpiritalis; nec item alibi ſeipſum re-
producere, quia hoc eſt miraculoſum, vt
Theologi docent, dum agunt de ſacramento
Euchariſtiæ, & Angeli per vim ſuam natura-
lem non poſſunt facere miracula: igitur An-
gelus non poteſt ſeſe ſolis naturæ ſuæ viribus
conſtituere in pluribus locis inadæquatis, per
aliquod intermedium ſpatium diſcretis.

Dices: dum Angelus eſt in loco ſuo adæ-
quato, per multas replicationes ſuæ entitatis,
quibus illa veluti explicatur per totum lo-
cum, & ſingulas partes illius, cùm hæc repli-
catio fiat pro arbitrio Angeli, nónne poteſt
nolle replicare ſuam ſubſtantiam in medio lo-
ci ſui adæquati, ſed tantùm in extremitatibus
illius; vel quando eſt replicate per totum lo-
cum adæquatum, tollere replicationem à me-
D dio loci adæquati, & illam tantùm conſeruare VIII.
in extremitatibus?

Reſpondeo non poſſe, quia licet hæc repli-
catio ſit libera Angelo, attamen prout eſt in
tali ſpatio, longè diſtante ab eo, in quo eſt ſub-
ſtantia Angeli, non eſt hæc replicatio ei poſſi-
bilis, niſi mediante replicatione ſuæ ſubſtan-
tiæ in ſpatio intermedio, ſicut licet ſit nobis
liberum extendere brachium ad tale ſpatium,
non tamen niſi priùs extenderimus illud ad
intermedium ſpatium: quia enim replicatio
debet fieri in ſpatio veluti continuo ſaltem
naturaliter, vt patet in anima, quæ naturali-
ter non poteſt exiſtere in extremis partibus
corporis, non exiſtendo in medio illius; imò
& in ipſo Deo, quia vt docuimus quæſtione
octauâ huius primæ partis, non poteſt exiſte-

I. re in duabus extremis partibus alicuius ſpatij, etiam imaginarij, quin exiſtat in medio, ſit, vt etiam Angelus non poſſit ſeſe conſtituere in duabus extremitatibus loci ſui adæquati, quin etiam occupet intermedium illius ſpatium. A

Tertia propoſitio. *Si Angelus ſupponatur eſſe tantùm formaliter in loco per operationem tranſeuntem, ita vt ſine illa, non ſit etiam quoad ſuam ſubſtantiam in ſpatio, tunc non poteſt Angelus eſſe in pluribus locis inadæquatis, aliquo ſpatio diſcretis, intra locum ſuum adæquatum contentis, niſi etiam ſimul ſit in locis intermediis.*

Probatur: ibi tantùm eſt Angelus iuxta hanc ſententiam, vbi operatur; atqui Angelus non poteſt operari in duabus oppoſitis extremitatibus loci ſui adæquati, non operando in intermedio illarum ſpatio: igitur Angelus
II. non poteſt eſſe in duabus illis extremitatibus oppoſitis. Maior patet ex ſe. Minor probatur auctoritate S. Thom. hâc primâ parte quæſt. octauâ articulo primo, vbi vniuerſaliter ait eſſe de ratione agentis immediatè, vt ſit ſimul cum ſuo effectu: item Scoti 2. ſententiarum diſtinct. 2. quæſt. 6. item S. Damaſc. cit. cap. 3. & aliorum Patrum ſuperiùs relatorum, quando dicunt motum eſſe Angelis neceſſarium, vt operentur vbi anteà non erant; quod eſſet falſum, ſi poſſent operari in poſteriori extremitate loci ſui adæquati, non operando in aliis eius partibus antecedentibus, ſibíque proximioribus, quatenus non haberent opus aliquâ mutatione locali, quâ ſuam ſubſtantiam explicando, eam facerent præſentem ei loco partiali, in quo operantur. B

Deinde eadem minor probatur ratione: naturalis modus agendi cuiuſque cauſæ efficientis, eſt agere quaſi per lineam continuatam ſuæ actionis à proximo in diſtans; atqui Angelus operans in poſteriori extremitate loci ſui adæquati eſt cauſa efficiens ſuæ eiuſmodi operationis, & agit modo tantùm naturali, quia agit ſolis ſuæ naturæ viribus; & hæc pars poſterior extremitatis loci ſui adæquati eſt aliquo modo diſtans à ſua ſubſtantia exiſtente in prima antecedenti extremitate eiuſdem loci ſui adæquati: igitur hæc operatio Angeli debet eſſe per lineam continuatam à proximo ſpatio in prædictam extremitatem, & ex conſequenti iſta operatio ita debet eſſe in prædicta poſteriori extremitate, vt Angelus operetur etiam in illis ſpatiis, quæ mediant inter aliam extremitatem & iſtam.
III. (beside "naturalis modus agendi…") C

Maior vltima patet inductione factâ per
IV. omnes cauſas naturales, quæ dum agunt in diſtans, ſemper agunt actione tranſfuſâ per medium, vt docent communiter Philoſophi, & experientia docet actionem agentis naturalis impediri aliquo interiecto corpore: cuius rei hæc eſt ratio, quòd debeat priùs agere in propinquum, quàm in diſtans, nec vlla probabilis ratio poteſt afferri, quæ à communi lege agendi extrahat Angelos, cùm ipſum medium veluti ſuſtineat & quaſi deferat actionem agentis, & proinde licet Angelus ſit omninò ſpiritalis, ſitque abſolutus à corpore, non tamen à propinquitate locali, quæ in agente ſaltem principali, cuiuſmodi eſt Angelus, reſpectu operationis, de qua loquimur, eſt neceſſaria. D

Confirmatur ampliùs: quia ſi Angelus poſſet operari in eiuſmodi extremitate, non operando in medio, tunc quia medium ſeſe haberet omninò per accidens, imò impertinenter ad operationem Angeli, tam benè poſſet operari in extremitate ſimili ad quamlibet diſtantiam poſita, ſicque exiſtens & remanens in cælo, poſſet operari in alia parte vniuerſi omnium remotiſſima è cælo, quod tamen nemo admittit, cùm Patres ſuperiùs relati dicant eus oportere deſcendere in hæc inferiora, vt hæc & iſta præſtent. V.

Nec facit in contrarium, quòd Angeli dicantur operari per voluntatem: & piſcis quidam nomine *torpedo*, vt refert Ariſtoteles lib. 19. *de hiſtoria animalium* cap. 37. dicatur cauſare in brachio piſcatoris magnum torporem, quem tamen non cauſat in arundine, vel hamo, vel rete intermedio, quo capitur.

Nam primò falſum eſt voluntatem Angeli eſſe cauſam proximam efficientem actionis tranſeuntis, quam exercet, cùm ſit tantùm impulſiua, ſed motrix eius potentia eſt cauſa proxima efficiens talis actionis. Deindè falſum etiam eſt prædictum piſcem nihil producere in illo corpore intermedio, quo capitur, nam idem ille piſcis non poteſt torporem illum cauſare in brachio alterius hominis in eadem ad ipſum piſcem diſtantia poſito, nec tamen tangente hamum, vel corpus intermedium, quo capitur, quod impedimentum cauſatur tantùm ex defectu continuationis medij: vnde piſcis ille licet in hamo, arundine, retibus, vel alio corpore, quo capitur, non producat torporem propter incapacitatem ſubiectorum eiuſmodi; attamen producit in illis vel frigiditatem, vel aliquam aliam qualitatem, quæ perueniens ad brachium piſcatoris, coniuncto prædicto inſtrumento, quo capitur, producit torporem, cuius eſt ſubiectum capax; & ſic de aliis ſimilibus experientiis dici poteſt ſemper produci in ipſo medio aliquam qualitatem, quâ mediante talis effectus tandem producitur. VI. VII.

ARTICVLVS IV.

Vtrum detur aliquis locus diuiſibilis ita minimus, vt Angelus non poſſit ſeſe conſtituere in minori.

GREGORIVS à *Valentia* loco ſuperiùs citato cum quibuſdam aliis antiquioribus affirmat dari aliquem locum diuiſibilem, quo non poſſit dari minor, in quo Angelus exiſtat: atque huic ſententiæ fauet Vaſqueſius hîc diſp. 19. cap. 2. dum ait non conſtare nobis, vtrum Angelus poſſit eſſe in minori & minori loco in infinitum. VIII.

Melior tamen aliorum ſententia, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus: *Angelum naturaliter poſſe pro ſua libertate ſeſe conſtituere in minori & minori loco diuiſibili*: ita S. Bonau. 2. ſententiarum cit. 1. parte 2. diſt. art. 2. quæſt. 3. Maior eadem diſt. quæſtione 9. Caietanus & plures alij ad 2. artic. huius quæſt. in quo S. Thomas ſatis expreſsè hanc noſtram propoſitionem tradit.

Probatur primò: nullum poteſt afferri fundamentum, ex quo Angelus neceſſitetur ad exiſtendum in aliquo loco diuiſibili, qui ſit maior minori: ergo poteſt pro ſuâ libertate

I. ſeſe conſtituere in loco minori & ſemper mi-
nori diuiſibili. Conſequentia patet ea ſe. An-
tecedens probatur: iſtud fundamentum vel
eſſet ipſa Angeli *ſubſtantia*, vel *forma*, per
quam formaliter conſtituitur in loco, vel *mo-
dus ipſe*, quo entitas Angeli eſt in loco, ſeu
habet ſe ad locum, vel ipſa eius *operatio tranſi-
ens*, quia hæc tantùm poſſunt diſtingui in An-
gelo per comparationem ad locum, in quo
poſſit ſeſe conſtituere: atqui ex nullo iſtorum
capitum repugnat Angelum ſeſe conſtituere
in minori, & minori ſemper loco diuiſibili,
quàm ſit locus maior minori. Non quidem ex
parte ſuæ *ſubſtantiæ* vel *forma*, per quam eſt
formaliter in loco, quia hoc vtrumque eſt in-
diuiſibile, nec proinde poſtulat neceſſariò
aliquem locum diuiſibilem, & certæ cuiuſ-
dam magnitudinis.

II. Nec item repugnat ex parte *modi*, quo An-
gelus eſt in loco, quia eſt totus in toto & totus
in qualibet parte, vnde ſicut anima rationalis
eſt in qualibet parte minima loci ſui adæquari,
ita & Angelus.

Nec obſtat, quòd anima poſtulet corpus
certæ cuiuſdam quantitatis, infra quam non
poſſit exiſtere in corpore; eſt enim quoad hoc
diſpar ratio, ſcilicet, quòd anima rationalis ſit
in corpore, vt forma informans, ad quod re-
quiruntur organa, & certa quædam eorum
diſpoſitio, quæ omnia non poſſunt rectè ſal-
nari in quouis corpore quam breuiſſimæ ſta-
turæ: Angelus verò non eſt in loco, vt illum
informet, ſed eſt abſolutus & independens à
corpore.

Item repugnat ex parte operationis tranſ-
euntis, quia, vt iam oſtendimus, Angelus
III. verè & realiter poteſt alicubi exiſtere, eſſé-
que indiſtans, vel propinquus alicui corpori,
licet nihil operetur.

Probatur ſecundò: vbicunque Angelus
poteſt immediatè operari, ibi poteſt eſſe, quia
operatio immediata importat propinquitatem
localem agentis ad patiens, vt oſtendimus:
atqui Angelus poteſt operari, ſeu aliquam
actionem tranſeuntem exercere in loco mino-
ri diuiſibili, & ſemper minori diuiſibili, verbi
gratiâ, poteſt mouere aliquam minimam par-
tem alicuius continui, & eſt quælibet pars
continui ex Ariſtotele libro ſexto *Phyſicorum*
adhuc diuiſibilis in infinitũ: ergo poterit ſeſe
conſtituere in loco minori diuiſibili & ſemper
minori diuiſibili; licet enim multoties diuiſio-
ne repetitâ poſſit deueniri ad aliquam partem
continui ita minimam, vt quia fugit noſtros
IV. ſenſus, non poſſit diuidi à nobis, quia tamen
Angelus in cognoſcendo eſt independens à
corpore, longéque perfectiùs cognoſcit res
naturales, quàm nos, ille poterit cognoſcere
iſtam minimam partem eſſe adhuc diuiſibi-
lem, imò & eam diuidere, & ſi adhuc pona-
tur indiuiſibilis reſpectu Angeli, attamen non
reſpectu Dei, cùm ſupponatur continua, &
quodcunque continuum ſit diuiſibile in infi-
nitum, & ita poterit Angelus circa illam ope-
rari, ſicque ſemper conſtituere ſeſe in minori
loco, ſcilicet imprimendo motum prædictæ
parti, vt actu & formaliter diuiſæ à ſuo toto,
vel etiam relinquendo illam in toto, poterit ei
immediatè imprimere motum, & per illam
reliquas totius partes mouere, vt indicat S.
Thomas hâc quæſt. art. 2.

A Atque ex his conſtat, diſparem eſſe rationem V.
magnitudinis ac paruitatis loci Angelici,
quòd ſcilicet, quia noua occupatio loci proue-
nit ex ipſa motione Angeli, quâ ſe mouet ab
vno loco ad alium, vel ſuam ſubſtantiam ex-
tendit, & hæc virtus eſt finita, cùm ſit entis
creati, debuit locus adæquatus Angeli habe-
re certos quoſdam terminos ſuæ magnitudi-
nis; ſicque datur ex parte Angeli aliquod fun-
damentum ſui termini loci adæquati, quoad
magnitudinem, & quoad paruitatem reſpe-
ctu loci diuiſibilis nullum poteſt pro ea deſu-
mi fundamentum, ex parte Angeli, vel etiam
operationis eius, vt oſtendimus; ideóque li-
cet Angelus non poſſit ſeſe conſtituere in ma-
iori loco diuiſibili, poſſe tamen ſeſe conſtitue-
re in loco minori diuiſibili, & ſemper minori
diuiſibili.

B Obiicies: ſi Angelus poſſit naturaliter ſeſe VI.
conſtituere in minori & minori loco diuiſibili
ſecundùm latitudinem, poterit etiam ſeſe
conſtituere in maiori loco ſecundùm longitu-
dinem, & maiori; at hoc repugnat ſupradi-
ctis, quibus docuimus Angelum habere locũ
determinatum quoad magnitudinẽ. Sequela
maioris probatur ex Euclide libro primo ele-
mẽtorum propoſitione 35. *Quidquid poteſt eſſe
ſub vno æqualium determinato, poteſt etiam eſſe
ſub quouis alio æqualiũ, niſi figuratio obſtet*; atqui
Angelus caret figuratione, quia eſt ſubſtantia
purè ſpiritalis, & ex hypotheſi poteſt ſeſe na-
turaliter cõſtituere in loco latitudinis quatuor
pedum, & pro ſua libertate in minori & mi-
nori loco ſecundùm latitudinem; iam quod
detrahetur eius latitudini, addatur eius lon-
gitudini, quemadmodum locus ille minuetur
C ſecundùm latitudinem, ſic creſcet ſecundùm VII.
longitudinem: ergo tunc Angelus poterit oc-
cupare tantum ſpatij ſecundùm longitudinem
quantum reliquit ſecundùm latitudinem; ſed
illud quod poteſt detrahi tali latitudini, eſt
ſyncategorematicè infinitum, quia hæc latitu-
do eſt in infinitum diuiſibilis, ſicut omne con-
tinuum: ergo etiam Angelus tunc poterit oc-
cupare locum longitudinis infinitæ ſaltem
ſyncategorematicæ, ſicque non habebit cer-
tum & determinatum locum ſecundùm ma-
gnitudinem, cuius tamen contrarium ſuprà
docuimus.

Reſpondetur, omiſſâ ſolutione Maioris lib.
2. ſenten. diſt. 2. quæſt. 4. Caietani hâc quæ-
ſtione concedentium totum, quod infert ob-
iectio, quod tamen ex dictis patet eſſe falſum,
negando ſequelam maioris, ad cuius pro-
D bationem deſumptam ex citata propoſitione VIII.
Euclidis, reſpondetur eam tantùm eſſe veram,
conſiderando ſolummodò & præcisè ipſam
extenſionem, & commenſurationem quanti-
tatis mathematicæ, non autem ſemper eſſe
veram, quando quantitates illæ conſideran-
tur per ordinem ad ſubſtantias, quas afficiunt;
fit enim aliquando, vt ipſa natura, ſeu ſub-
ſtantia, quæ afficitur tantâ extenſione, ſit ta-
lis conditionis, vt nimia magnitudo, vel
paruitas repugnet propriæ eius conditioni: &
nihilominus hæc propoſitio Euclidis habet
locum in ſubſtantiis ſpiritalibus; quemadmo-
dum etiam videre eſt in anima rationali, quæ
licet poſſit informare aliquod corpus tantæ
longitudinis, & latitudinis; attamen non
poteſt informare corpus contractę latitudinis

I. eum duplici longitudine; quia ſcilicet requi-
rit certam proportionem inter organa, &
prætetea virtus eius, ſicut & reliquorum
agentium eſt determinata ad aliquam diſtan-
tiam; pari modo, quia virtus motrix in Ange-
lo eſt determinata ad certam diſtantiam, An-
gelus non poterit addendo longitudini ſui lo-
ci id, quod detrahitur eius latitudini, ſeſe
conſtituere in minori & maiori loco, quàm
ferat diſtantia loci ſui adæquati, ſecundùm
omnes ſuas dimenſiones conſiderati.

Ex his omnibus patet eſſe falſum, quod
Vaſquesius ſuprà dicebat, ſcilicet *nobis non
conſtare vtrum Angelus poſſit eſſe in minori &
minori loco diuiſibili in infinitum*; nam id proba-
uimus etiam *poſitiuè*, ſumpto argumento ab
operatione, quam Angelus pro ſua libertate
poteſt exercere in eiuſmodi loco, & paris eſſe
II. facilitatis Angelo ſeſe conſtituere in eiuſmodi
minori & minori loco, quia hoc totum pen-
det ab eius voluntate applicante vim motricē
ad faciendum talem motum, & tale vbi, &
proinde vel eius extenſionem, vel contractio-
nem, quà prior eius applicatio deperdatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum Angelus poſſit eſſe in puncto.

NEGANT Alenſis ſecundâ parte quæ-
ſtione trigeſimâ ſeptimâ membro tertio,
S. Bonauentura ſuprà, & nonnulli alij.

Melior tamen eſt affirmans ſententia, cum
qua cōcludimus: *Angelus poteſt ſeſe naturaliter
conſtituere in puncto, ſeu indiuiſibili loci ſui ad-
æquati.* Propoſitio eſt S. Thom. art. 2. huius
III. quæſt. & plurium eius interpretum ibi, qui
communiter ſupponunt dari puncta, & licet
ſupponeretur nulla de facto dari actu puncta,
ſed illa eſſe tantùm in potentia, vel apprehen-
ſione intellectus, per ſolam deſignationem,
adhuc tamen noſtra propoſitio retineret ſuam
veritatem, quatenus tunc ſenſus huius eſſet,
eo modo, quo fieri poteſt, vt duo corpora ſe-
ſe realiter contingant in aliquo indiuiſibili, ſi-
ue reali, ſiue ſecundùm deſignationem tan-
tùm, verbi gratiâ, corpus perfectè ſphæricum
poteſt tangere corpus perfectè planum, in
quo contactus ille realis perficitur, quidquid
ſit illud & cuiuſcumque conditionis.

Propoſitio ſic explicata probatur: vbicum-
que Angelus poteſt habere ſuum vbi intrinſe-
cum, ibi poteſt exiſtere, & habere præſentiam
ſubſtantialem ipſo vbi intrinſeco importa-
IV. tam, item diſtantiam, vel propinquitatem à
quocumque alio exiſtente in diſtanti, vel pro-
pinquo ſpatio; talis enim exiſtentia localis eſt
formalis effectus iſtius vbi intrinſeci, qui à
ſua cauſa formali non poteſt ſeparari: atqui
Angelus poteſt habere, imò acquirere vbi in-
trinſecum in indiuiſibili, modo nunc explica-
to, quia ex dicendis ſequenti quæſtione Ange-
lus poteſt mutatione inſtantaneâ tranſire ab
vno loco ſibi inadæquato ad alium ſibi proxi-
mum etiam inadæquatum, & præterea ipſum
vbi, tam quoad ſuam modificationem, quàm
quoad ſuam exiſtentiam in particulari, quate-
nus eſt hoc, vel illud in indiuiduo, pendet à li-
bera voluntate Angeli, vt ſuprà docuimus;
nec datur aliqua repugnantia, vel ex parte
ipſius loci indiuiſibilis, vel ex parte ipſius

A Angeli ſubſtantiæ, vel etiam ex parte ipſius V.
vbi, cùm iſta omnia ſint indiuiſibilia, nec ex
ſua natura poſtulent realem extenſionem:
igitur nihil obſtat, quin Angelus poſſit natu-
raliter ſeſe conſtituere in puncto, ſeu in indi-
uiſibili.

Neque eſt, quòd ſanctus Bonauentura ſu-
prà obiiciat, punctum eùm non dicat ſuperfi-
ciem ambientem, & circumſcribentem, non
poſſe eſſe locum, de cuius ratione eſt ipſa ſua
diuiſibilitas, & correſpondentia, ſeu circum-
ſcriptio partium loci ad partes locati.

Nam hîc nomine *loci* non intelligimus ve-
ram, vel etiam imaginatiam ſuperficiem pro-
priè dictam, quæ importet extenſionem, ſeu
aliquem ambitum partium locati ad partes
loci, ſic enim certum eſt Angelum non eſſe in
puncto; ſed nomine *loci* tantùm intelligimus
B id, in quo verè & propriè ita exiſtat Angelus, VI.
vt tamen extra illud non ſit, habeátque ibi
præſentiam, & indiſtantiam, quod propriè
conuenit puncto comparatione Angeli, qui
etiam eſt indiuiſibilis, poteſtque ita totam
ſuam ſubſtantiam conſtituere, vt nihil eius
exiſtat extra prædictum iſtud indiuiſibile.

Nec etiam eſt, quòd alij obiiciant punctum
non eſſe capax alicuius operationis tranſeun-
tis. Primò, quia per illam non eſt formali-
ter in loco, ſed abſque operatione tranſeun-
te, Angelus poteſt eſſe alicubi, & habere ſuam
ſubſtantiam præſentem; ideòque etiamſi ex
hypotheſi Angelus nullam actionem tranſ-
euntem poſſet exercere circa aliquod indiui-
ſibile, vel in aliquo indiuiſibili, non propterea
tamen deſineret poſſe eſſe in indiuiſibili, quia
ſuppoſito, quòd operaretur circa locum diui-
C ſibilem, poſſet deſiſtere ab omni operatione VII.
tranſeunte, & ſic contrahere ſuam ſubſtan-
tiam ad aliquod indiuiſibile.

Deinde Angelum poſſe immediatè operari
in puncto, vel ſaltem inchoare operationem
in puncto, patet explicatione ſenſus noſtræ
propoſitionis; vt enim globus perfectè ſphæ-
ricus tangit planum in puncto, vel in aliquo
indiuiſibili, quod reſpondet puncto, ita etiam
Angelus poteſt ibi applicare ſuam virtutem,
iſtúmque contactum cauſare, ſicque ſe in tali
puncto conſtituere, ſiue punctum iſtud ſit ve-
rum, ſiue tantùm ſit in potentia & aliquod
correſpondens alicui puncto reali.

ARTICVLVS VI.

Soluitur dubium.

D QVÆRAS, cùm dixerimus Angelū exiſten- VIII.
tem in loco inadæquato, dum vult adæ-
quatū locum, in cuius aliqua parte iam exiſtit,
occupare, replicare ſolummodò ſuum vbi, ex-
plicando ſuam ſubſtantiam ſimul, ſicque eſſe
in toto ſuo loco adæquato, & dum ſe ipſum
retrahit ab aliqua eius parte, deperdere ſo-
lummodò vnā, vel plures replicationes ipſius
ſui vbi, pro ratione ſuæ contractionis & retra-
ctionis: quæres, inquam, quomodo, dum re-
linquit vel totum ſuum locum adæquatum,
vel aliquam eius partem, & occupat aliam
partem alterius loci ſibi etiam adæquati, con-
ſtituatur in eo; an per nudam & ſimplicem
tantùm replicationem prioris ſui vbi, an verò
per acquiſitionem noui vbi.

I. Reſpondetur conformiter ad id, quod ſuprà
diximus, quamprimum Angelus conſtituitur
in aliquo loco, acquirere ipſum vbi toti huic
ſuo loco correſpondens, ſecundùm ſuam en-
titatem, non tamen neceſſariò acquirere illud
ſecundùm ſuas omnes replicationes actu, ſed
tantùm in virtute, quatenus illæ omnes con-
tinentur in ipſa entitate eius vbi, vt in ſua ra-
dice: accipit autem hanc vel illam replicatio-
nem, vnam, vel multiplicem ſui vbi, pro ar-
bitrio ſuæ voluntatis, quia ipſa modificatio
vbi ſubeſt eius voluntati, ſicut & ipſa explica-
tio ſuæ ſubſtantiæ: quando verò relinquit ali-
quid adæquati illius loci, quod ipſum eius
vbi, quo iam afficitur, ſecundùm omnes ſuas
replicationes conſideratum reſpicit, ſéque
conſtituit in aliqua parte alterius loci ſimiliter
adæquati, tunc iſta conſtitutio in loco non fit
II. per explicationem, ſeu replicationem vbi,
quod anteà acquiſiuit ſeſe conſtituendo in
prædicto loco, quia tale vbi erat determina-
tum ad eas ſolummodò replicationes, quę po-
terant facere, vt ſubſtantia Angeli eſſet tota
in illo loco adæquato, & tota in qualibet eius
parte: ſicut enim locus adæquatus Angeli
eſt determinatus ad certam diſtantiam, & ex-
plicationem, ita & ipſum eius vbi; & ſicut
dantur plura loca, quę ſingula ſecundùm ſe, &
ſeorſim ſumpta adæquant localitatē Angeli,
ita etiam dari poſſunt plura vbi adæquata,
quæ iſtis pluribus locis reſpondeant; ideóque
quando Angelus relinquit vnam partem loci
ſui adæquati, retinendo adhuc aliquas, & ac-
quirit aliquot alias partes noui loci adæquati,
tunc in illis ponitur per acquiſitionem noui
vbi, ſecundùm totā ſuam entitatem quidem,
III. non tamen quoad omnes replicationes actua-
les, ſed quoad eas tantùm, quæ iſtis partibus
loci inadæquatè occupati reſpondent, & dum
reliquas omnes partes loci prædicti adæquati
relinquit, non tantùm deperdit omnes repli-
cationes illi correſpondentes, ſed & ipſum
vbi, quoad totam ſuam entitatem.

Dices: tunc vnum & eundem numero An-
gelum, ſimul & ſemel habiturum duo vbi,
vnum correſpondens priori loco adęquato, in
cuius aliqua parte eſt adhuc, & alterum cor-
reſpondens alteri loco adæquato, in cuius et-
iam aliqua parte exiſtit, quatenus locus quem
nunc adæquatè occupat, componitur ex par-
tibus duorum locorum adæquatorum: at re-
pugnat dari ſimul & ſemel duo vbi, in eodem
ente: tum quia non dantur in eodem ſubiecto
plura accidentia ſolo numero diſtincta, cuiuſ-
IV. modi ſunt iſta duo vbi: tum etiam quia, cùm
ipſi vbi reſpondeat exiſtere in loco, tanquam
formalis effectus, Angelus eſſet naturaliter
ſimul & ſemel in duobus locis; tum etiam quia
ipſa duo vbi facerent vnum quid veluti conti-
nuum, ſicut eſt ipſum ſpatium, in quo tunc
Angelus exiſtit, vel quid diſcontinuum, &
ſolummodo vnum per aggregationem, qua-
tenus vnum vt diſtinctum, aduenit alteri vt à
ſe diſtincto, & ſemper retinet ſuam diſtinctio-
nem ab illo.

Reſpondetur concedendo Angelum tunc
habiturum duo vbi, nec hoc magis implicat,
quàm nos habere duo, vel plura vbi, quando
ambas manus extendimus extra ſpatium,
quod noſtrum corpus occupat. Nec obſtat,
quòd hæc duo noſtra vbi ſint in duobus diſ-
A tinctis ſubiectis, illa verò duo vbi Angeli ſint V.
in eadem numero eius ſubſtantia: nam iſta
duo vbi ita ſolo numero diſtinguuntur, vt ta-
men dicant habitudinem ad duo diſtincta ſpa-
tia, ſúntque minimæ entitatis, cùm ſint tāntùm
quidam modi; vnde ſicut dantur de facto
plures relationes ſolo numero diſtinctæ in eo-
dem ſubiecto, verbi gratiâ, plures paternita-
tes in vno, & eodem homine habente plures
filios, quia ſunt ad diſtinctos terminos, & mi-
nimæ entitatis, ita etiam duo vbi ſolo nume-
ro diſtincta poterunt eſſe naturaliter in eo-
dem Angelo, ita vt ratione huius ſit in aliqua
parte loci ſibi adæquati, & ratione alterius,
in aliqua etiam parte alterius loci, quem poſ-
ſet adæquatè occupare; ſicque Angelus eſſet
tantùm in duobus locis inadæquatis ſibi con-
tinuis, vel contiguis: & licet totum eius ſpa-
B tium, quod componit hunc vtrumque locum VI.
inadæquatum Angeli ſit continuum, ipſa ta-
men vbi, per quæ formaliter in illis conſtitui-
tur, non erunt vnum aliquid entitatiuè con-
tinuum, ſed duo diſtincta, ſicut duo acciden-
tia ſpiritalia in eodem ſubiecto diſtinguuntur
à ſe inuicem; quæ tamen duo vbi component
vnam præſentiam continuam ratione ſpatij,
ſicut plura illa vbi, quæ corpus Chriſti Domi-
ni habet in tota Euchariſtia, vnam tantùm
componunt præſentiam continuam ratione
ſpatij, licet diſtinguantur realiter à ſe inui-
cem.

Dices: quando exiſtens Angelus in aliqua
parte loci ſui adæquati ſeſe extendit ad reli-
quas, quidnam acquirit.

Reſpondetur acquirere replicationem, ſeu
explicationem vbi, quod iam entitatiuè ha-
C bet, quæ replicatio, ſi præciſè conſideretur, VII.
nihil eſt aliud, quàm aliquis modus eiuſmodi
vbi, quia per illam non tantùm ipſamet ſub-
ſtantia Angeli, ſed etiam ipſum vbi modifica-
tur, cùm enim non haberet hanc vel illam actu
extenſionem, ſed tantùm virtute, nunc illam
accipit actu & de facto; vnde modus ille An-
geli exiſtentis in proxima ſibi extremitate lo-
ci ſui adæquati, ad vltimam extremitatem
eiuſdem loci terminatur ad ipſum vbi non nu-
dè & ſimpliciter ſumptum, ſed vt actu expli-
catum, ſeu ad ipſam eius extenſionem ſeu ex-
plicationem.

Neque eſt, quòd quis dicat iuxta hanc ex-
plicationem dari *modum modi*, quod tamen
communiter omnes negant: nam tunc tan-
tùm eſt abſurdum dari *modum modi*, quando
inde ſequitur progreſſus in infinitum: at quā-
D do talis progreſſus non ſequitur, ſed poteſt ad VIII.
aliquod primum & vltimum peruenire, tunc
non eſt inconueniens dari *modum modi*, quan-
do diuerſi effectus aſſignantur prouenientes
ex formis modalibus; ſic punctus eſt aliquis
modus lineæ, linea ſuperficiei, ſuperficies
corporis, & ſic exiſtentia communiter dicitur
à Philoſophis *modus eſſentiæ*, ſubſiſtentia *modus
exiſtentiæ*: at in præſenti caſu ſtatim deueni-
tur ad vltimum aliquod, vt per ſe patet.

Reſpondetur ſecundò, quòd ſi modus iſte
philoſophandi circa ipſum vbi Angeli, & eius
exiſtentiam in aliquo loco minus placeat ali-
cui, poterit eum quibuſdam recentioribus re-
ſpondere, vbi Angelicum eſſe diuiſibile per
partes formaliter à ſe inuicem diſtantes, cor-
reſpondentes diuerſis partibus loci, quarum

I. vna acquitatut per motum de nono factum ad
nouam partem loci, aut ſpatij, & alreta de-
perdatur per receſſum ab alia parte ſpatij, ſi-
cut fit in nobis, nec magis repugnare dari ta-
le vbi diuiſibile ſecundùm extenſionem in
ſubiecto ſpiritali, cuiuſmodi eſt Angelus,
quàm dari in noſtro intellectu, vel voluntate
ſpiritalem qualitatem, quæ ſit quoad plures
gradus, ſeu intenſionem diuiſibilis; imò & ſe-
cundùm extenſionem, vt eſt habitus ſcientiæ,
qui paulatim extendit ſe ad plures, & plures
concluſiones cognoſcendas; & ſic facilè in-
telligi ſemper aliquid de nouo acquiri per
quamlibet mutationem loci,& aliquid deper-
di per receſſum ab illo, ſicque vbi totale poſſe
deperdi ſucceſſiuè, ſicut & ipſa vnio animæ ra-
tionalis à ſuo corpore poteſt ſucceſſiuè de-
perdi.

II. Verùm qui hunc reſpondendi modum exi-
ſtimauerit eſſe faciliorem, videat qui fieri
poſſit, vt, cùm iſtud vbi ſit entitatis purè ſpi-
ritalis, ſicut & ipſe Angelus, habeat partes
formaliter extenſas, & diſtantes quoad ſpa-
tium, cùm modus exiſtendi rei purè ſpirita-
lis, iuxta communem veterum, & recentio-
rum Theologorum ſententiam, ſit exiſtere
totum in toto, & totum in qualibet parte:
deinde, qui fieri poteſt, vt accidens iſtud,
quod vocamus vbi, ſit actu in Angelo, tan-
quam in proprio ſubiecto, habeat formaliter
extenſionem actualem, nec tamen formaliter
extendat ſuum ſubiectum, ſeu non faciat An-
gelum habere formaliter partes extra partes
in ordine ad ſpatium, ſicut hoc vbi ſupponi-
tur habere in iſta reſponſione; cùm quælibet
pars iſtius vbi, vt de facto extenſa & rema-
III. nens naturaliter in quacumque parte illius
ſpatij ſibi correſpondente, inhæreat de facto
ſubſtantiæ Angeli, eúmque faciat formaliter
eſſe præſentem huic ſpatio, tanquam vni par-
ti alicuius maioris ſpatij.

Nec quicquam facit pro hac ſecunda re-
ſponſione exemplum ſumptum ab *intenſione
qualitatis*, vel etiã *extenſione habitus ſcientifici*
ad plures concluſiones; nam proprius & for-
malis effectus intenſionis, non eſt intendere
ſubſtantiam, cui ineſt ſubiectiuè, ſed effica-
ciam ſeu actiuitatem formæ alicuius acciden-
talis ei inhærentis adaugere, quod rectè intel-
ligitur fieri additione graduum ad gradus in
ſubiecto purè ſpiritali, per formas accidenta-
les purè etiam ſpiritales, cùm propter indiui-
ſibilitatem ſuam rectè concipiantur ita eſſe in
eodem ſubiecto indiuiſibili, vt alij aliis ſint
IV. poſteriores, qui ſpiritalem vim agendi prio-
rum augeant, & formalis & proprius effectus
quantitatis corpulentiæ, ſeu molis eſt dare
ſubiecto cui inhæret, vt ſit aptum natum ha-
bere partes extra partes ita extenſas, vt vna-
quæque illarum poſſit occupare diſtinctum
locum, & de facto occupet, niſi aliunde im-
pediatur, quod nullo modo poteſt conuenire
ſubſtantiæ purè ſpiritali, qualis eſt Angelus.

Neque etiam prædicta extenſio habitus
ſcientifici facit ad propoſitum; hæc enim non
eſt vera & propriè dicta extenſio, qualis eſt
hæc, de qua hîc loquimur, ſed tantùm meta-
phorica, cùm habitus ſcientiæ per talem ex-
tenſionem non conſtituatur in alio ſpatio,
vel aliqua eius parte, in qua nondum erat, ſed
hoc tantùm ſenſu dicitur extendi, quòd cùm

A nondum eſſet applicatus ad ingenerandum V.
intellectui, cui ineſt, notitiam ſpecialem hu-
ius & huius veritatis in particulari, ad quod
tamen præſtandum erat idoneus ſaltem in ra-
dice, vel virtualiter, nunc applicatus, inge-
neret illam de facto, vel ſi hæc extenſio ha-
bitus ſcientifici ponatur conſiſtere in additio-
ne plurium partialium habituum ſcientifico-
rum ad primum iam acquiſitum, & tota ali-
qua ſcientia dicitur eſſe tantùm vna aggrega-
tione iſtorum habituum; non inde tamen ha-
bitus iſte dicetur magis propriè extendi, quàm
prædictæ qualitates, dum additione graduum
intenduntur, cùm iſti habitus partiales ſcien-
tifici de nouo additi non magis reſpiciant ali-
quod ſpatium, quàm gradus illi, quibus ali-
qua qualitas intenditur; & nullus veterum
Scholaſticorum reperietur, qui agnoſcens
B Angelos eſſe ſubſtantias purè ſpiritales, ad- VI.
miſerit aliquid permanens purè in Angelo
formaliter extenſum. Et hæc addidimus cir-
ca iſtum modum reſpondendi, vt oſtendere-
mus maiorem in eo difficultatem apparere,
quàm in noſtro.

ARTICVLVS VII.

Vtrum plures Angeli poſſint naturaliter eſſe ſimul in eodem loco.

PRIMA propoſitio. *Plures Angeli non poſ-
ſunt eſſe ſimul & ſemel in eodem loco intrinſe-
co.* Probatur ex dictis, Angeli ſunt in loco in-
trinſeco per aliquem modum ſibi ſuperaddi-
tum, ſed plures Angeli non poſſunt habere
vnum & eundem numero modum: igitur nec
C vnum & eundem numero locum occupare. VII.

Secunda propoſitio. *Si locus ſumatur pro ſpatio
plures Angeli poſſunt ſimul & ſemel eſſe in eodem
loco*; ita Scotus ſecundo ſententiarum diſtin-
ctione ſecundâ quæſtione octauâ, Gabriël ibi-
dem quæſtione ſecundâ articulo tertio; imò
& ipſe Caietanus articulo vltimo.

Probatur: ex ſancti Marci capite quinto, le-
gio dæmonum fuit in eodem homine; at non
eſt probabile vnumquemque dæmonem iſtius
legionis, ita fuiſſe in tam exiguo ſpatio, quo
homo continetur, vt vnus non eſſet, vbi erat
alius, ſeu in eodem ſpatio, & in homine Ar-
reptitio dæmon poteſt eſſe in toto illo ſpatio,
in quo eſt anima, quæ informat corpus Arre-
ptitij: ergo cùm eadem ſit ratio Angelorum,
ac animæ, ſicut anima & Angelus poſſunt ſi-
mul & ſemel eſſe in eodem ſpatio, ita etiam &
D plures Angeli. VIII.

Deinde, ſi quæ ſit ratio, propter quam im-
plicet plures Angelos eſſe in eodem loco, eſt,
aut quia eadem eſt ratio plurium Angelorum,
ac plurium animarum, plures autem animæ
non poſſunt eſſe ſimul in eodem corpore; vel
quia Angeli ſunt in loco *per operationẽ*, & repu-
gnat eandem operationẽ exerceri à pluribus
Angelis, quia ſic plures cauſæ totales eiuſdem
effectus darentur, quod communiter reii-
ciunt Philoſophi, aut quia quælibet pars v-
niuerſi requirit locum diſtinctum, & Angelus
quilibet eſt aliqua pars vniuerſi; vel quia plu-
res Angeli non poſſunt intelligi in eodem ſpa-
tio niſi per penetrationem ad inuicem, quæ
naturaliter dari non poteſt, vel denique ſine
illapſu vnius Angeli in ſubſtantiam alterius,

I. ſolus autem Deus illabatur creaturis; ſed ex A
nullo iſtorum capitum repugnat, non qui-
dem ex primo, quia quòd duæ animæ non poſ-
ſint eſſe in eodem corpore, non prouenit ex
nuda & ſimplici ipſarum coexiſtentia in eo-
dem ſpatio, ſed ex eo, quòd ex materia & for-
ma fiat vnum per ſe: non item ſecundo, quia
plures Angeli ſaltem, vt cauſæ partiales poſ-
ſunt producere eundem effectum, vt capite
decimo ſexto S. Luc. anima Lazari portatur
ab Angelis in ſinum Abrahæ, quæ tamen po-
terat portari ab Angelo. Adde quod ſuprà
docuimus Angelum non eſſe in loco per ope-
rationem. Neque item ex tertio, quia ordo
vniuerſi non attenditur penes locum, ſed pe-
nes perfectionem & diuerſitatem graduum,
qui non deſinunt eſſe, etiamſi plures Angeli
ſint in eodem loco: non ex quarto capite,
II. quia penetratio propriè tantùm attenditur B
penes ipſa corpora, at Angeli ſunt ſpiritales,
& omninò incorporei.

Non denique ex eo, quòd ſequatur dari il-
lapſum contra cõmunem doctrinam S. Tho-
mæ tertiâ parte quæſt. octauâ articulo octauo
in ſolutione ad primum, & eadem parte quæ-
ſtione ſexageſimâ quartâ articulo primo, &
omnes communiter Scholaſticos ſecundo ſen-
tentiarum diſtinctione octauâ: nam illapſus
propriè dictus vltra realem præſentiam ſeu
coexiſtentiam rei, quæ dicitur illabi cum ea,
cui illabitur intra idem ſpatium, importat in-
greſſum illabentis ſubſtantiæ intra terminos
rei, cui dicitur illabi, quatenus qui illabitur
alteri, ita penetrat intrinſecum eius eſſe, vt
det illi exiſtere, illúdque conſeruet, quemad-
modum loco nunc citato obſeruant Scholaſti-
III. ci, & inſuper poteſt voluntatem eius flectere C
quocumque voluerit, & omnia, quæ ſunt in
eius anima, ſcrutari; quæ omnia ſoli Deo con-
ueniunt, vt patet ex dictis ſuprà capite octauo
de exiſtentia Dei in omnibus rebus quæſtione
decimâ quartâ de cognitione Dei, & ex di-
cendis de cognitione Angelorum circa ſecreta
& cogitationes cordium.

Ex quibus omnibus argumenta eorum, qui
ſequuntur ſententiam noſtræ ſecundæ propo-
ſitioni contrariam, manent ſoluta, vt facilè
poteſt animaduerti ex ſimplici applicatione
dictorum præſenti articulo ad eiuſmodi argu-
menta.

IV. AD QVÆSTIONEM D

QVINQVAGESIMAM TERTIAM.

Q VIA motus localis eſt ad acqui-
rendam de nouo locum, ideò poſt
explicationem loci Angelici mo-
tus eius localis eſt explicandus. Sit
itaque

DISPVTATIO I. V.

De exiſtentia, eſſentia & cauſis motus Angelorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Angeli localiter moueantur.

Q VI volunt Angelos eſſe vbi-
que, vt Durandus, contra
quem diſputauimus præce-
denti quæſtione; item qui vo-
lunt eos eſſe nullibi, vt Her-
uæus lib. 1. ſentent. diſtinct.
37. & tractatu *de motu Angelorum* quæſtione
primâ, conſequenter exiſtimant Angelos pro- VI.
priè non moueri localiter, ſed tantùm impro-
priè, & metaphoricè, quatenus nunc ſunt in
iſtis corporibus, nunc in aliis tanquam in pro-
priis ſuis effectibus, eos ſcilicet producendo;
vnde Caietan. articulo primo huius quæſt. ait
motum localem loquendo propriè non con-
uenire ſubſtantiis ſpiritalibus, vúltque contra
plures S. Thom. diſcip. hanc ſententiam eſſe
S. Thom. hac quæſt. quando art. 1. in corpore
ait moueri ſecundùm locum conuenire An-
gelo tantùm æquiuocè.

Communis tamen Theologorum ſententia
eſt, quam loco noſtræ propoſitionis ponimus,
Angelos poſſe verè & propriè moueri localiter.

Probatur primò ex ſacris Litteris, in qui-
bus paſſim Angeli tam mali, quàm boni di-
cuntur, *ire, venire, ingredi, exire, diſcede-*
re, aſcendere, deſcendere, circuire, deambula- VII.
re, & cætera id genus, quæ præcedenti quæſt.
protulimus, quæ vel de ſola intellectuali præ-
ſentia, vel per ſolam aliquam denominationẽ
aduenientem Angelis non poſſunt de illis in-
telligi eſſe dicta, quia id eſt contra proprieta-
tem verborum ſacræ Scripturæ, iuxta quam
illa ſunt intelligenda, quando nullum datur
fundamentum recurrendi ad ſenſum aliquem
metaphoricum, & improprias loquutiones,
vt in præſenti caſu contingit; licet enim ali-
quando hæc aut ſimilia dicantur de Deo, vel
de aliqua ex perſonis diuinis, quia tamen fides
Catholica nos docet Deum eſſe immenſum, &
immutabilem, motus verò localis propriè di-
ctus repugnat enti propriè immenſo & immu-
tabili, fit, vt cum legitimo fundamento in-
telligamus hæc & ſimilia, dum tribuuntur
Deo, vel dicuntur de illo, tribui & dici tan- VIII.
tùm metaphoricè; atqui Angeli, nec immen-
ſitatem, nec omnimodam & abſolutam habẽt
immutabilitatem, vt ſuprà docuimus: ergo
hæc & ſimilia dicta de Angelis in ſacra Scri-
ptura, debent accipi ſecundùm ipſam verbo-
rum proprietatem: ſic Lucæ primo ſanctus Ga-
briël Angelus legitur *miſſus in ciuitatem Gali-*
lea, ingreſſus cubiculum beatiſſ. Virginis, ab
illa diſceſſiſſe, Matth. 8. dæmones per Chri-
ſtum Dominum eiecti ab homine poſſeſſo di-
cuntur *exeuntes abiiſſe in porcos.*

Probatur ſecundò ex Patribus, ſancto Gre-
gorio Nazianzeno oratione ſecundâ *de Theo-*
logia, ſancto Ambroſio libro primo *de Spiri-*
tu ſancto cap. decimo, vbi ait Seraphim tranſ-
ire de loco ad locum, S. Chryſoſt. hom. 3. in

I. A epiſtolam *ad Hebræos*, S. Bern. ſerm. 5. *in Cantica Canticorum*, & pluribus alijs, dum prædicta ſacræ Scripturæ teſtimonia explicant, ob quæ non deſunt ex recentioribus, qui velint hanc noſtram propoſitionem eſſe tam certam, vt dicant illam non poſſe negari ſine errore.

Nec eſt, quòd Caietanus, & aliqui alij ſuprà dicant S. Thom. diſſentire noſtræ propoſitioni, dum hîc articulo primo ait motum ſolummodò conuenire Angelo *æquiuocè*; nam loquitur tantùm de motu, qui ita fiat, vt pars vna ipſius mobilis ſit extra aliam, & commenſuretur loco circumſcriptiuo, vt ſatis ſignificat in ipſomet corpore articuli: & reliqui Scholaſtici pro prædicta opinione relati non tam videntur noſtram propoſitionem negare, quàm communem modum illam explicandi, vt patebit infrà.

II. B Tandem probatur ratione: motus localis nihil eſt aliud, quàm receſſus ab vno loco, & acceſſus ad alterum, quia mouere localiter, mutare locum, tranſire de vno loco ad alium ſunt vnum & idem; hæc enim omnia important deperditionem vnius vbi, & acquiſitionem alterius, quod eſt proprius terminus motus localis; atqui Angeli verè & propriè recedunt ab vno loco, & accedunt ad alterum, vt patet in ſancto Gabriële veniente in cubiculum beatiſſimæ Virginis, & poſteà diſcedente ab illo, item in S. Raphaëla præbente comitatum iuniori Tobiæ in toto ſuo itinere: igitur motus localis propriè conuenit Angelis.

Confirmatur hæc ratio ex deſcenſu animæ Chriſti ad inferos, quem fuiſſe realem docent C communiter Scholaſtici, contra Durandum III. libro tertio ſententiarum diſtinctione vigeſimâ tertiâ: eſt autem eadem ratio Angelorum, ac animæ rationalis.

Articvlvs II.

Quid ſit Angelum moueri localiter.

Prima propoſitio. *Angelum moueri localiter non eſt operari illum circa diuerſa corpora, vel circa diuerſas partes eiuſmodi corporis.* Hæc propoſitio probatur, Angelum moueri localiter per ſe primò ſolùm requirit mutationem loci: ſed Angelus poteſt mutare locum, licet nihil operetur circa corpus; nam Angelum acquirere nouum locum eſt fieri præſentem nouo ſpatio; at ſine vlla operatione circa corpus Angelus poteſt eſſe præſens nouo ali- IV. D cui ſpatio, vt patet ex dictis præcedenti quæſtione.

Deinde vnus idémque Angelus manens in eodem loco poteſt operari aliquid circa corpora tranſeuntia: ergo ipſum moueri localiter non eſt ipſum Angelum operari circa diuerſa corpora, vel circa diuerſas partes corporis, multóque minus motus Angeli poteſt eſſe actio illa, per quam operatur circa corpus, cùm ſine illa poſſit ſeſe mouere, & econtrà poſſit variare ſuam operationem circa corpus, nec tamen moueri localiter.

Secunda propoſitio. *Motus Angeli eſt quidam modus ſubſtantiæ Angelicæ inexiſtens illi immediatè, tanquam in ſubiecto, & ab illa diſtinctus ex natura rei.* Propoſitio hæc colligitur ex ſancto Thoma diſt. 37. & quæſt. quartâ.

Probatur prior pars: motus localis eſt via & acquiſitio loci, ſolùm differens ab illo, ſicut fieri & factum eſſe; ſed res in fieri eſt eadem cum re in facto eſſe, habens tamen diuerſos modos: ergo motus Angeli non eſt diuerſa res à loco Angeli: ergo ſicut locus Angeli ex dictis eſt modus aliquis ſubſtantiæ Angelicæ, ita etiam & motus. V.

Poſterior etiam pars propoſitionis, ſcilicet *hunc motum eſſe ſubiectiuè in Angelo*, probatur: motus eſt in re mobili, vt patet in rebus corporeis; ſed Angelus ex hypotheſi eſt ipſum mobile, quia eſt id, quod acquirit nouum vbi, quod eſt in nouo ſpatio, & quod deſerit prius: igitur Angelus eſt ſubiectum motus. Deinde, forma eſt in eo ſubiectiuè, quod per illam intrinſecè & realiter motatur; atqui forma, per quam Angelus mouens ſe localiter mutatur intrinſecè, eſt ipſe VI. motus: igitur motus ille eſt in Angelo ſubiectiuè.

Articvlvs III.

A quo ſit motus Angelicus, & quid ſit potentia motrix Angeli.

Prima propoſitio. *Motus Angeli poteſt eſſe effectiuè ab Angelo.* Probatur Lucæ quarto, vbi Chriſtus Dominus ita alloquitur dæmonem exiſtentem in homine Arreptitio, *obmuteſce & exi ab eo.* Deinde ſubiicitur *& exiit*; & alibi dicitur *dæmonia exibant*, & Patres ſæpiùs citati, dum docent motum conuenire Angelis, ſimul etiam docent illos poſſe mouere ſe; vnde quando ſanctus Augustinus libro octauo *de Geneſi ad literam* capite VII. vigeſimo & alibi, negat creaturam ſpiritalem moueri per loca, id tantùm negat de illo motu, qui fit per extenſionem partium extra partes, quæ reſpondeant partibus ipſius loci, vt expreſsè ſe ipſum explicat capite vigeſimo ſecundo, dum ait *id non moueri per ſpatia locorum, quod per ea non diſtenditur.*

Probatur denique ratione: vnumquodque per cognitionem viuens finitum & limitatum in ſuo eſſe, poteſt ſeſe mouere ſecundùm locum, vt patet inductione factâ per eiuſmodi omnia viuentia, & docent Conimbricenſes tractatu *de anima ſeparata* diſputatione ſextâ articulo ſecundo: & poteſt confirmari ex eorum appetitu; nam eiuſmodi viuens poteſt naturaliter appetere, vt ſit alibi, quàm ſit in eo ſpatio, in quo iam eſt naturaliter, & perfectio talis viuentis poſtulat, vt habeat vim VIII. ad ſeſe transferendum ad tale ſpatium, ne appetitus iſte videatur eſſe fruſtraneus; ſed Angelus eſt aliquod viuens per cognitionem, cùm ſit ſubſtantia intellectualis: igitur poteſt Angelus ſeſe loco mouere.

Dixi in concluſione, *motum localem poſſe eſſe effectiuè ab Angelo*; quia fieri poteſt, vt Angelus ſuperior moueat inferiorem, contra eius voluntatem, vt patet in dæmonibus, dum eiiciuntur vel expelluntur ab Angelis ſuperioribus; & tunc eiuſmodi motus non eſt effectiuè ab illis; ſed ab aliis eos expellentibus, ſicut motus proiectorum eſt effectiuè ab ipſis proiicientibus.

Ex quibus conſtat dari *potentiam loco motricem* in Angelo; nam actus proprius arguit

I. prop tiam ſuam potentiam eſſe in exercente A actum, ſed actus proprius potentiæ motricis eſt ipſum mouere, vt omnes intelligunt, & ipſum mouere eſt io Angelis, vt iam oſtendimus: ergo potentia motrix propriè reperitur in Angelis.

Secunda propoſitio. *Potentia motrix in Angelo non eſt ipſe intellectus, vel voluntas Angeli, ſiue vt in actu primo, ſiue vt in actu ſecundo cognitionis & volitionis ipſius motus, ſed eſt aliqua facultas ab intellectu & voluntate diſtincta, quæ dirigitur per intellectum, & per voluntatem applicatur ad motum producendum.* Tota propoſitio facilè intelligitur ea dictis ſuprà quæſtione vigeſimâ ſextâ huius partis, vbi oſtendimus actiuam potentiam in Deo eſſe aliquid diſtinctum ab eius intellectu & voluntate, quod etiam probatur de potentia B

II. motrice Angelorum: voluntas & intellectus ſunt facultates immanentes, per quas nihil immediatè producitur ad extra, vt communiter docent Philoſophi, motus autem eſt aliquod productum ad extra: ergo id, quod eſt potentia motria in Angelo, non eſt formaliter intellectus, vel voluntas Angeli, ſiue vt in actu primo, vel vt in actu ſecundo conſiderantur, ſed aliquid aliud, quod vtramque actionem huius vtriuſque facultatis præſupponit.

Deinde ſi potentia motria in Angelo nihil eſſet aliud, quàm eius intellectus, & voluntas, nulla poſſet afferri ratio, cur Angelus non poſſit ſeſe mouere, vel aliquid aliud, ad quamcunque diſtantiam, cùm poſſit id intelligere & velle, vt videre eſt in dæmonibus apud inferos alligatis, cùm ad talem

III. intellectionem & volitionem nihil faciat, C quòd res ſit diſtans, vel propinqua: at certum eſt ex dictis ſuprà Angelum non poſſe aliquid mouere ad quamcumque diſtantiam; igitur potentia motria in Angelo eſt aliquid diſtinctum ab eius intellectu & voluntate. Vnde etiam rectè intelligimus in motu Angeli illud reperiri, quod alij communiter requirunt in motu, ſcilicet vt ſit aliquid, quod moueat, & item aliquid, quod moueatur; nam quod mouet, eſt ipſa eius potentia motrix, quod verò mouetur, eſt ipſa eius ſubſtantia.

DISPVTATIO SECVNDA.

IV. *De motu continuo & diſcreto Angelorum.* D

Articvlvs Primvs.

Vtrum motus Angeli poſſit eſſe continuus.

NOTANDVM eſt primò, quemadmodum ſanctus Thomas hîc articulo primo io ſolutione ad primum inſinuat, duplicem diſtingui *continuationem* ſeu *extenſionem* in motu, vnam ex parte eius, quod mouetur, ſeu ea parte *mobilis*, alteram ex parte *ſpatij*, quod percurritur, & ex parte *temporis*, quo fit eiuſmodi motus. V.

Notandum ſecundò duplicem diſtingui extenſionem, vnam *quantitatiuam*, ratione cuius fit, vt partes ſubſtantiæ affectæ quantitate ſeſe expellant ab eodem ſpatio; alteram eſſe tantùm *virtualem*, ratione cuius fit, vt aliquod ens carens quantitate molis, & corpulentiæ occupet tantum ſpatium, vt patet in noſtra anima, quæ licet ſit ſpiritalis, eſt tamen veluti diffuſa per totum noſtrum corpus.

Notandum tertiò ex dictis ſuprà locum Angeli eſſe poſſe vel *diuiſibilem*, vt ſi occupet hanc aulam; vel *indiuiſibilem*, vt ſi reſtringat totam ſuam ſubſtantiam, & præſertim ad punctum, quod poſſe facere ſuprà docuimus. His ita prænotatis, ſit

Prima propoſitio. *Angelus exiſtens in loco diuiſibili, poteſt moueri motu continuo.* Ita VI. ſanctus Thomas hîc articulo primo, vbi tacitè reuocat eius contrarium, quod docuerat primo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ ſeptimâ quæſtione tertiâ. Idem docet Scotus ſecundo ſententiarum diſtinctione ſecundâ quæſtione nonâ, & plerique ſancti Thomæ interpretum ad præſentem quæſtionem.

Probatur: tunc aliquis cenſetur moueri localiter motu continuo, quando eſt in loco ſibi adæquato, cuius vnam partem deſerit, & partem loci vicini ingreditur, vt patet experientiâ: ſed Angelus exiſtens in aliquo loco diuiſibili, poteſt vnam partem illius loci deſerere, & ſimul deſerendo, ſe io alium locum ſibi vicinum transferre, paulatimque locum VII. ſibi adæquatum occupare: ergo Angelus poteſt ſeſe mouere motu continuo.

Probatur minor: Angelus eſt totus in toto ſpatio, & totus in qualibet illius parte; quòd verò ſit in maiori vel minori, pendet ea eius arbitrio, vt anteà docuimus: ergo Angelus poteſt ſeſe tollere à prima parte ſpatij, deinde à ſequenti, & ita deinceps, & eodem tempore ſucceſſiuè in alio loco vicino ſeſe conſtituere, ſicque mouere ſe motu continuo.

Deinde de ratione motus continui tantùm eſt, vt mobile tranſeat ſpatium ſucceſſiuè, & ſine interruptione ſui loci priùs perueniat ad propinquiores partes ſui ſpatij, deinde illas relinquat, & ad remotiores perueniat: at hoc totum poteſt naturaliter præſtari ab Angelo.

Tandem eadem eſt ratio Angeli, ac ani- VIII. mæ rationalis, ſed anima rationalis poteſt aliquas partes ſucceſſiuè deſerere, & primùm extremitates corporis, deinde paulatim alias partes, vt docet experientia: igitur Angelus poterit etiam ſeſe ſucceſſiuè mouere ab vno loco ad alium.

Secunda propoſitio. *Angelus exiſtens in indiuiſibili loco poteſt ſeſe mouere motu continuo.* Hæc propoſitio videtur eſſe contra Ariſtotelem, qui libro ſexto Phyſic. docet indiuiſibile non poſſe moueri per ſe, eſt tamen Scoti libro ſecundo ſententiarum diſtinctione ſecundâ quæſtione nonâ, & plurium recentiorum.

Probatur: Angelus exiſtens in indiuiſibili, poteſt ſeſe mouere ad id, quod eſt imme-

I. diatè poſt punctum; et quod eſt immediatè
poſt punctum, vel eſt punctum vt volunt,
qui contendunt lineam conſtare ex puris
punctis, & tunc Angelus poterit etiam ſeſe
in eo conſtituere, & ita conſequenter velu-
ti deſcribere lineam, ſicut Mathematici di-
cunt lineam fieri ex fluxu puncti; vel quod
immediatè ſequitur eſt linea, & tunc, quia
Angelus non cogitur occupare totum ſpa-
tium, quod poteſt, tunc eſt ei liberum ſeſe
ſolummodò mouere ad aliquam partem
minimam lineæ, & ita continuare motum,
in quo reperietur continuitas tam ratione
ſpatij, quàm ratione temporis: ratione qui-
dem ſpatij, quia dum exiſtens in indiuiſibi-
li mouetur per totam lineam, nihil eſt in
ea, quod non percurrat: ratione item tem-
poris, quia nunquam interrumpit ſuum
II. motum: ergo Angelus exiſtens in loco indi-
uiſibili, poteſt aliquâ ratione ſeſe mouere
motu continuo.

An autem punctum ſeparatum à ſua linea
poſſit moueri continuè, non eſt huius loci
diſcutere, ſed Philoſophorum, ad librum ſex-
tum Phyſ. Ariſtotelis.

Articvlvs II.

*Vtrum Angelus poßit naturaliter moueri de
uno extremo ad alterum non tranſeundo
per medium.*

Dvplex poteſt diſtingui motus Ange-
li: vnus *continuus* præcedenti articulo
explicatus: alter *diſcretus*, qui conſtat variis
mutationibus, quarum quælibet eſt ſimulta-
nea, ſeu caret ſucceſſione, quomodo vnus
III. Angelus exiſtens in aliquo ſpatio ſimul illud
deſerit, & ſeſe conſtituit in alio æquali ſpa-
tio, & ita paulatim quibuſdam quaſi ſalti-
bus, multa percurrit ſpatia, qui motus pro-
pter hanc diſtinctionem variarum eiuſmodi
mutationum ſimultanearum ſeſe conſequen-
tium, appellatur *diſcretus* ad diſtinctionem
prioris.

Quòd Angelus motu continuo non poſſit
ſeſe mouere ab vno extremo ad alterum, ni-
ſi tranſeundo per medium, eſt communis
ſententia, quam S. Thom. hâc quæſtione ar-
ticulo ſecundo, & omnes communiter tra-
dunt: primò quia continuitas motus requirit
priores & poſteriores partes magnitudinis,
quæ percurrantur à mobili: at Angelus non
tranſiens per medium iſtas omnes partes non
IV. percurrit. Secundò, quod mouetur *motu
continuo*, eſt partim in termino *à quo*, &
partim in termino *ad quem*, hoc ſenſu,
quòd priori parte ſpatij acquiſitâ, eam de-
ſerendo, acquirat proximè ſequentem, vt
ſuprà explicatum eſt, & proinde dum mo-
tus fit, medium, quod aſſignatur inter v-
trumque extremum, debet neceſſariò priùs
percurri, quàm vltimum loci extremum.

Solùm itaque reſtat difficultas de *motu diſ-
creto*, an ſcilicet Angelus poſſit naturaliter ſe-
ſe tali motu mouere ab vno extremo loco ad
alterum etiam extremum, non tranſeundo per
medium, verbi gratiâ, an Angelus exiſtens in
cælo poſſit ſolâ ſuâ virtute naturali tranſire
immediatè ad terram, non exiſtendo in locis
intermedijs, neque pertranſeundo illa.

A Multi ſancti Thomæ diſcipuli ad ſecundum V.
articulum huius quæſtionis ſequuntur partem
affirmantem. Melior tamen eſt contraria ſen-
tentia, cum qua concludimus: *Angelus non po-
teſt naturaliter motu diſcrete ſeſe mouere ab vno
extremo loco ad alterum etiam extremum, non
tranſeundo per medium.* Ita Alenſis ſecundâ
parte quæſtione vigeſimâ tertiâ membro ſe-
cundo, ſanctus Bonauentura libro primo ſen-
tentiarum diſtinctione vigeſimâ ſeptimâ quæ-
ſtione duodecimâ, & plures S. Thom. inter-
pretes ad ſecundum articulum huius quæſtio-
nis.

Probatur propoſitio: tam neceſſarius eſt
ordo inter ipſa loca ſiue vera, ſiue imagina-
ria, vt ſtatim atque aliqua ſubſtantia per mu-
tationem localem deſerit vnum locum, ſtatim
ſiue velit, ſiue nolit, excipiatur à loco, qui eſt
B proximior ei, à quo recedit: atqui ſpatium VI.
medium eſt locus proximior ei extremo, à
quo recedit Angelus: ergo Angelus ſeſe mo-
uens ab vno extremo ad alterum, debet priùs
recipi in medio, quàm perueniat ad alterum
extremum.

Maior probatur ex eo, quòd hic articulo
ſecundo ſanctus Thom. docet corpus non poſ-
ſe moueri ab vno extremo ad alterum, niſi
tranſeundo per medium, vt etiam ipſa expe-
rientia docet.

Quòd verò eadem ſit ratio Angeli ac cor-
poris quoad hoc, patet: in corpore poſſu-
mus duo diſtinguere, ſcilicet *ſubſtantiam*, &
quantitatem: at tamen *ſubſtantia* ſumpta ſal-
tem genericè eſt eadem in Angelo, ac in cor-
pore: ergo quod vni competit, competet et-
iam alteri, & quod denegatur vni, dene-
gabitur etiam alteri; ſed corpus habet à præ-
C ciſa ſua ratione ſubſtantiæ, vt non poſſit tranſ- VII.
ire ab vno extremo ad alterum, niſi tranſ-
eundo per medium: ergo & Angelus non po-
terit tranſire ab vno extremo ad alterum, niſi
tranſeundo per medium.

Minor vltima probatur: corpus non habet
iſtud *à quantitate*, quia corpus ratione ex-
tenſionis ſuæ quantitatiuæ habet duo, ſcili-
cet primum, quòd tantum & tantum ſpa-
tium occupet; alterum, quòd expellat aliud
corpus ab eiuſmodi ſpatio; at hoc vtrumque
loquendo præciſè non impedit tranſitum
corporis ab vno extremo ad alterum, non
tranſeundo per medium: non primum, quia ra-
tione illius poſtulat ſolummodò, vt ſit in ſpa-
tio ſibi proportionato, poſſumus autem intel-
ligere alterum extremum eſſe ei proportio-
D natum abſque eo, quòd tranſeat per medium: VIII.
ergo vi extenſionis quantitatiuæ non fit, vt
corpus mouendo ſe ab vno extremo ad alte-
rum, tranſeat per medium.

Secundum item præciſè conſideratum non
impedit, quin corpus poſſit tranſire ab vno
extremo ad alterum, non tranſeundo per me-
dium, quia corpus expellit tantùm aliud cor-
pus ab eo ſpatio, in quo eſt; non autem ab ipſo
medio, in quo non eſt, quódque poteſt reple-
re; & item poteſt replere alterum extremum
non replendo medium, quia ex hypotheſi al-
terum extremum eſt ſatis capax: igitur quòd
ipſum corpus non poſſit tranſire ab vno extre-
mo ad alterum, non tranſeundo per medium,
non prouenit ex parte quantitatis; nec etiam
aliquod aliud accidens proprium corpori po-

I. A teſt afferri, à quo id proueniat: igitur cùm ſola remanaat tunc eius ſubſtantia, id etiam tantùm proueniet à ratione ſubſtantiæ, quæ cùm etiam repetiatur in Angelo, quemadmodum corpus non poteſt tranſire ab vno extremo niſi tranſeundo per medium, ita etiam Angelus non poterit tranſire ab vno extremo ad alterum, niſi tranſeundo per medium.

Probatur ſecundò: quotieſcumq; res aliqua ponitur in loco diſtãti, in quo prius non erat, ſemper præter loci mutationem, aliqua mutatio ſubſtantialis interuenit, vt patet factâ inductione per omnes eiuſmodi mutationes, nam quando Chriſti Domini corpus ponitur in ſacramento altaris, vbi anteà non erat, reproducitur; imò qui exiſtimant corpus Chriſti Domini poni ſub ſpeciebus panis II. B per actionem *adductiuam*, non admittunt illud tranſire à cælo, in quo eſt, ad ipſas ſpecies, impertranſito medio, ſed volunt illud ibi produci, vi verborum, hanc tamen actionem vocari *adductiuam*, non *productiuam*, quia corpus Chriſti Domini iam eſt in alio loco; at Angelus non poteſt facere aliquam mutationem ſubſtantialem circa ſe ipſum: igitur non poteſt etiam Angelus ſeſe mouere ab vno extremo ad alterum impertranſito medio.

Dices contra primam noſtram rationem deſumptam à corpore, non eſſe parem rationem corporis, ac Angeli, quoad eiuſmodi motum, eo quòd corpus impediatur à tali motu per ſuam molem & grauitatem; at Angelus caret grauitate & mole, ideóque poterit tranſire ab vno extremo ad alterum extre-III. C mum, non tranſeundo per medium.

Sed id refellitur: nam & S. Thom. quarto ſententiarũ diſtinctione quadrageſimâ quartâ quæſtione tertiâ articulo tertio, & ferè omnes alij Theologi, vbi agunt de agilitate corporis glorioſi, docent implicare corpora glorioſa, ita tranſire ab vno extremo ad alterum, non tranſeundo par medium: ergo cùm in corpore ſic conſiderato nihil ampliùs reſtet, quo talis tranſitus impediatur, quàm ſubſtantia, quæ in præciſa ratione ſubſtantiæ eſt eiuſdem rationis ſaltem genericæ, ac corpus, Angelus non magis poterit tranſire ab vno extremo ad alterum, non tranſeundo per medium, quàm aliquod corpus, & proinde ſicut repugnat vnum corpus tranſire ab vno extremo ad alterum, non tranſeundo per medium, ita repugnat Angelum tranſire ab vno extre-IV. D mo ad alterum extremum valde diſtans, non tranſeundo per medium.

Articvlvs III.

Soluuntur fundamenta contrariæ ſententiæ.

PRimvm eſt: quia ſi tunc Angelus pertranſiret medium, oporteret eum enumerare loca infinita, quod eſt abſurdum. Sequela maioris probatur: vbi eſt diſcretio partium, ibi eſt & numerus, quia numerus conſiſtit in diſcretione; atqui in illo ſpatio, quod percurritur ab Angelo per motum diſcretum, dantur partes infinitæ, quia in linea ſunt infinita puncta, ſaltem in potentia, & continuum cuiuſmodi eſt linea, eſt diuiſibile in infinitas partes: ergo cùm Angelus percurrat tale medium, enumeretque ſingulas eius partes, & vnumquodque eiuſmodi punctorũ ſit aliquis locus Angeli, vt patet ex dictis articulo præcedenti, tunc Angelus mouens ſe ab vno extremo ad alterum tranſeundo per medium, enumerabit infinita loca. V.

Reſpondeo negando ſequelam maioris, nam & in continuo motu mobile pertranſit puncta infinita, & loca eiuſmodi etiam infinita, nec tamen propriè dicitur enumerare partes infinitas; tum quòd puncta illa, & partes in continuo infinitæ ſint tantùm in potentia, & non actu diuiſæ; tum etiam quòd numerus propriè ſumptus provt importat actualem enumerationem partium alicuius totius, non conſiſtat in quauis diſcretione, & diuiſione, ſed in ea, quæ completur per intellectum, ponentem aliquem ordinem in tali diuiſione VI. partium, & Angelus poteſt ita tranſire per totam aliquam lineam motu diſcreto, vt tamen auertat intellectum, & cogitationem ab eiuſmodi diuiſione & enumeratione partium.

Secundum fundamentum: Angelus ita eſt independens à loco, vt, cùm ſit indiuiſibilis ſecundùm ſuam ſubſtantiam, poſſit liberè ſeſe conſtituere in quouis loco etiam indiuiſibili: ergo cùm inter illud extremum & alterum, in quo eſt Angelus, detur medium ſic proportionatum Angelo recipiendo, Angelus poterit ibi ſeſe præſentem ſiſtare non pertranſeundo medium interiacens.

Reſpondetur Angelum eſſe quidem independentem ab hoc, & illo particulari loco, ſimpliciter conſiderato, quatenus poteſt ſi voluerit, illum relinquere, vel occupare; non tamen VII. hoc ſenſu, quòd poſſit ſeſe conſtituere in aliquo loco à ſe maximè diſtanti, non tranſeundo per medium; vt enim ex ſua naturali conditione, quâ exiſtit, eſt neceſſariò alicubi, ita etiam ea naturali, & intrinſeca habitudine, quam loca ſeruant inter ſe in recipiendis intra ſe ſubſtantiis, quâ ſcilicet locus remotus non recipit ſubſtantias, per motionem purè & ſimpliciter localem, niſi priùs locus intermedius illas receperit, Angelus volens ab vno loco tranſire ad alium valde diſtantem, neceſſitatur tranſire per medium.

Tertium fundamentum: Angelus vel eſt in loco per *operationem tranſeuntem*, vel per *ipſum vbi*, prout ratione illius coniungitur alicui corpori, vel *per applicationem ſuæ virtutis ad operandum*: atqui Angelus poteſt pro ſua liber- VIII. tate operari in duabus extremitatibus, non operando in ſpatio intermedio, vt anteà docuimus, ſimiliter poteſt pro ſua libertate coniungere ſuum vbi duobus corporibus poſitis in duabus extremitatibus, vel etiam applicare ſuam virtutem ad operandum circa illa, & non coniungere illud ſuum vbi cum corporibus exiſtentibus in ſpatio intermedio, quia liberrimus eſt in producendo, & modificando ſuo vbi, vt patet ex dictis.

Reſpondetur ex dictis ſuprà patere Angelum non eſſe formaliter in loco per *operationem tranſeuntem*, nec per *ſuum vbi*, vt formaliter applicatum corpori, nec per *applicationem ſuæ virtutis ad operandum*, ſed purè & ſimpliciter per *ſuum vbi*; vnde cùm tale vbi ſequatur poſitionem ſubſtantiæ eius in tali ſpatio, & hoc

I. tale ſpatium, vt pertranſeundum, perueniendo ad aliud longè diſtans ſpatium, habeat neceſſariam connexionem cum intermedio, fit,
vt Angelus volens peruenire ad illud extremum valde diſtans, neceſſitetur tranſire per
illud intermedium.

Quartum fundamentum: intellectus noſter
poteſt cogitare de locis, vel rebus maximè à
ſe inuicem diſtantibus, non cogitando de
intermediis: ergo ſimiliter Angeli poterunt
ab vno extremo ad alterum peruenire non
tranſeundo per medium.

Confirmatur hæc ratio ex Patribus, qui
ſæpè dicunt Angelos, vel animas beatas poſ-
ſe tam citò reali ſuâ præſentiâ tranſire ab
vno loco, in quo ſunt, ad locum quàm
maximè diſtantem, ac poſſunt de ipſis cogi-
tare; ſic loquuntur ſanctus Auguſtinus *in*
II. *Enchiridio*, ſanctus Bernardus ſermone quar-
to *in feſto omnium Sanctorum*, & alij, qui
dicunt Angelos in inſtanti deſcendere è cæ-
lo in terram: ergo ſicut Angeli, & animæ
beatæ poſſunt cogitare de rebus maximè
diſtantibus, non cogitando de intermediis,
ita etiam poterunt ſeſe conſtituere ab vno
extremo in altero, non pertranſeundo ſpatia
intermedia.

Reſpondetur non eſſe parem rationem
cogitationum, ac ipſius tranſitus localis: tum
quia cogitationes fiunt ſine vllo motu locali:
tum etiam, quia variæ & diuerſæ cogitationes
non ſeruant neceſſariò aliquem inter ſe ipſas
ordinem, ſicut ipſa ſpatia & loca: tum quia
intellectus habet apud ſemetipſum ipſas ſpe-
cies rerum cognoſcendarum, poteſtque his
vel iſtis ſeſe applicare, prout voluerit, non
progrediendo extra ſe ipſum, vel etiam extra
III. locum, in quo nunc eſt.

Ad confirmationem petitam ex modo lo-
quendi Patrum, reſpondetur eos ita loqui
per exaggerationem, vt ſignificent magnam
eſſe, & miram velocitatem motus Angelo-
rum, vel animarum beatarum; quo etiam
ſenſu ſanctus Thomas eſt intelligendus infrà
quæſtione centeſimâ decimâ tertiâ articulo
ſexto in ſolutione ad tertium, quando ait An-
gelum non indigere temporis morâ, ad mo-
tum localem, ſed ſtatim poſſe è cælo adeſſe
homini ſuæ cuſtodiæ commiſſo; loquitur
enim de aliqua mora communi modo alia-
rum, quæ à nobis communiter agnoſcuntur
perceptibiliter.

IV. ARTICVLVS IV.

*Vtrum repugnet Angelum abſolutâ Dei po-
tentiâ tranſire ab vno extremo ad alte-
rum, non tranſeundo per medium.*

EX iis, qui ſequuntur noſtram ſententiam
de exiſtentia Angeli in loco, per ſuum
vbi, Suarez libro quarto *de Angelis* cap. 19. e-
xiſtimat id non implicare, immò tertiâ parte
quæſtione trigeſimâ tertiâ ſectione primâ &
ſecundâ, putat aliquod corpus poſſe abſolutâ
Dei potentiâ per mutationem inſtantaneam
tranſire ab vno loco ad alium, non tranſeun-
do per medium; quod etiam docet Molina ad
præſentem quæſtionem ſancti Thomæ.

Verùm rationes illæ, quibus articulo ſe-
A cundo probauimus noſtram propoſitionem, V.
habent etiam ſuam vim circa illam, prout po-
teſt procedere de motu locali Angeli, ſecun-
dùm abſolutam potentiam Dei facto; nam pe-
tuntur ex intrinſeca habitudine motionis pu-
rè & propriè dictæ localis ad ſpatium verum,
vel imaginarium; item ab ipſa naturali condi-
tione ſubſtantiæ creatæ, vt loco mobilis: vnde
cùm implicet Deum immutare aliquid in-
trinſecum & eſſentiale rebus creatis, totam
ſuam eſſentiam retinentibus, fit, vt etiam im-
plicet Angelum abſolutâ Dei potentiâ ſeſe
mouere motu ſimpliciter locali, ab vno ex-
tremo ad aliud longè diſtans, non tranſeundo
per medium: & ſi motus purè localis poſſet ita
fieri impertranſito medio, poſſet etiam & fie-
ri in inſtanti, contra communem Philoſopho-
rum ſententiam, quam etiam ex profeſſo do-
B cet S. Thom. *in additionibus ad tertiam par-* VI.
tem quæſtione 75. articulo tertio; Deus enim
poſſet facere, vt eodem inſtanti, quo Angelus
eſt, & deſerit vnum extremum, idem Angelus
eſſet per motum purè localem in alio extremo
valde diſtanti, & cùm tempus ipſum ſit pro-
pria menſura motus localis, quemadmodum
communiter docent Philoſophi in Phyſicis,
Deus poſſet facere, vt inſtans eſſet tempus,
item vt inſtans haberet partes verè & propriè
priores & poſteriores, & plura alia his ſimilia
circa ipſum motum localem, & ipſum tempus
eius menſuram, quæ omninò reputantur ab-
ſurda ab omnibus Philoſophis.

Et quamquam omnipotentia Dei longè ſu-
peret noſtrum concipiendi modum, attamen,
vt aſſeramus hoc & illud in particulari non
implicare fieri à Deo, debemos illud ita appre-
hendere ſecundùm communem notionem
C terminorum, vt noſter intellectus ibi non ap- VII.
prehendat eſſentias rerum deſtrui, vel intrin-
ſecam illam, quam habent ad ſe, habitudinem
diſſolui, ſicut in præſenti caſu deſtruuntur; nec
video, quâ ratione intellectus poſſit concipere
rem aliquam, cum ſola mutatione purè locali,
ſeu excludente aliquam ſui de nouo reprodu-
ctionem, ita poſſe deſerere locum ſuum, & po-
ni in alio valde diſtanti, vt tamen ſpatium,
quod interiacet, priùs illam non excipiat: ſi
enim motus ille localis fit in tempore, quæro
vbi ſit illa ſubſtãtia, toto illo tempore, quo ab-
eſt à primo loco, tanquam termino *à quo*, an-
tequam perueniat ad terminum *ad quem*, &
cùm repugnet ſubſtantiam actu exiſtere, &
nullibi eſſe ex dictis ſuprà, nec poſſit aliud
conueniens ſpatium aſſignari, cui inſit, quàm
D totum intermedium, debet neceſſariò tranſire VIII.
per medium ſpatiũ, ſicque non poteſt Angelus
tranſire ab vno loco ad alium valde diſtantem,
ſolo motu locali, non tranſeũdo per medium.

Neque vrgent in contrarium, quæ oppo-
nunt, nam quod obiiciunt congregationem
ſanguinis ad locum generationis pro effor-
mando corpore Chriſti Domini in vtero bea-
tiſſimæ Virginis in inſtanti factam fuiſſe, oſten-
dimus tertiâ parte quæſtione ſextâ, eam non
fuiſſe factam per mutationem inſtantaneam,
ſed per motum localem breuiſſimo tamen
tempore, alioquin tolli à beatiſſima Virgine
Deipara veram rationem matris, reſpectu
Chriſti Domini; & huius opinionis implica-
tio apparet ex iis, quæ in confirmationem
noſtræ ſententiæ protulimus. Quibus addi

I. poteſt, non ea tantùm dici poſſe, non fieri à A
Deo, quæ important rem aliquam ſimul eſſe
& non eſſe, conſtántque terminis propriè
contradictoriis, ſed ea etiam, quæ licet ſint
vtrimque poſitiua, aliquam tamen habent ad
ſe inuicem incompoſſibilitatem, vt hominem
eſſe formaliter brutum, ſic etiam extrema à ſe
inuicem diſtantia habent incompoſſibilitatem
ad aliquid recipiendum motu purè locali, abſ-
que eo, quod recipiatur in medio, quod illa
inter ſe connectit.

Nec item vrgent, quæ ſecundò obiiciunt e-
xiſtentiam eiuſdem rei in duobus extremis
temporibus, abſque aliqua eius coexiſtentia,
cum intermedio tempore, puta aliquas res co-
exiſtere poſſe tempori præterito, & futuro,
non tamen coexiſtendo præſenti: tunc enim
aliqua ſubſtantialis mutatio debet interueni-
II. re; quatenus talis res toto illo intermedio B
tempore caret ſuâ actuali exiſtentiâ, quam
primo tempore habebat, quámque de nouo
acquirit, per ſui reproductionem in alio ex-
tremo tempore: at in noſtra præſenti difficul-
tate agitur tantùm de motu purè & ſimpliciter
locali, excludente omnem & quamlibet ſub-
ſtantialem mutationem.

Non item vrgent, quæ tertio loco obii-
ciunt, quòd in ſententia Scoti corpus Chriſti
Domini ponatur ſub accidentibus ſubſtantiæ
panis per *adductionem*, abſque aliquo tranſitu
per medium. Nam id intelligitur ſolutum ſe-
cundâ noſtrâ ratione ſecundi articuli, ſicut ex
nunc dictis, quod ſubiicitur vnum & idem
numero corpus in duobus extremis locis poſſe
poni abſque eo, quòd ponatur in intermediis,
& modo etiam extenſiuo, licet non exiſtat, vel
III. præfuerit in intermediis, ſicut aliquis ſacer- C
dos poteſt conſecrare duas extremitates ſibi
oppoſitas eiuſdem formæ nolendo conſecra-
re intermedias, & ſic tantùm conſtituere cor-
pus Chriſti Domini in iſtis extremitatibus,
ſubſtantiâ panis purè & ſimpliciter remanen-
te in partibus intermediis, ſicut erat ante con-
ſecrationem. Id inquam patet ſolutum ex di-
ctis; nam iſta omnia non fiunt per motum purè
& ſimpliciter localem, & corpus Chriſti Do-
mini ita ponitur ſub ſpeciebus panis, vt ta-
men reproducatur, eſt enim per tranſſubſtan-
tiationem, & non per motum localem, & quia
ponitur vi verborum conſecrationis ex inten-
tione ſacerdotis prolatorum, ſi aliquis ſacer-
dos intendat conſecrare duas tantùm extre-
mas partes vnius & eiuſdem formulæ ſibi op-
IV. poſitas nolendo conſecrare intermedias, ſolæ
illæ extremæ à tali ſacerdote deſignatæ, habe- D
bunt ſub ſe verum & reale corpus Chriſti Do-
mini, mediæ verò non item, non quia poſſit da-
ri motus purè localis ab vno extremo ad aliud
impertranſito medio, ſed quia inſtrumentalis
cauſa reproductiua corporis Chriſti Domini a-
git tantùm, vbi applicatur, & in tali caſu appli-
catur ſolummodò extremis illis partibus, &
non intermediis, ſicut diximus ſuprà de opera-
tione tranſeunte Angeli, cum ſcilicet poſſe o-
perari circa duas extremitates oppoſitas loci, V.
quem adæquatè occupat, nihil tamen operan-
do circa medium.

Nec denique vrgent, quæ poſtremo loco
obiiciunt, vbi ſcilicet, per quod Angelus eſt,
verbi gratiâ, Romæ, non dependere ab eo, per
quod Angelus eſt in pluribus ſpatiis, quæ ſunt
inter Romam & Lutetiam: ergo Deum abſo-
lutâ ſuâ potentiâ poſſe producere in Angelo
nunc Pariſiis exiſtente vbi, per quod ſit Romę,
non producendo alia vbi, per quæ ſit in ſpatiis
intermediis; item poſſe ab illo tollere vbi,
quod eſt Pariſiis: igitur tunc poterit Angelus
diuinâ virtute tranſire de vno extremo ad a-
liud, non tranſeundo per medium. Quòd ve-
rò tunc foret motus localis, probant, quia to-
ta eſſentia motus localis conſiſtit in eo, quòd
ſit tranſitus alicuius ſubiecti de loco in locum,
ex Ariſtotele quinto Phyſicorum textu tertio. VI.
Vnde ille, inquiunt, tria tantùm ſubſtantialia
requirit ad motum, *ſubiectum* ſeu *mobile*, quod
tranſit, *terminum à quo*, & *terminum ad quem*:
at talis tranſitus poteſt intelligi totus ſine per-
tranſitione medij, & proinde etiam motus,
cùm in exemplis nunc relatis, tranſitus talis re-
periatur.

Non eſt inquam, quòd id vrgeant, nam ip-
ſum vbi, per quod Angelus eſt formaliter Ro-
mæ, verbi gratiâ, poteſt dupliciter conſidera-
ri; primò abſolutè ſimpliciter, & ſecundùm ſe,
& ſic eſt omninò independens ab vbi, per
quod idem Angelus conſtitueretur in ſpatiis,
inter Romam & Lutetiam mediis; deinde po-
teſt conſiderari, vt de facto deperditur ſolo
motu locali tendente Lutetiam, & hoc modo
tam ipſum vbi, quàm illud aliud, quod debet
habere Pariſiis, ſeruant intrinſecam habitudi- VII.
nem ad ſe inuicem, cùm talis motus dicat ten-
dentiam, fluxum & viam termini *à quo*, ad ter-
minum *ad quem*, & via, quâ peruenitur ad ip-
ſum terminum *ad quem* nihil ſit aliud, quàm
ipſummet ſpatium exiſtens inter hunc vtrum-
que terminum.

Ad confirmationem petitam ex Ariſtotele,
reſpondetur eum tali explicatione motus lo-
calis, non excluſiſſe tranſitum per interme-
dium ſpatium, quin potiùs illum explicaſſe,
quando dixit motum eſſe *actum entis in poten-
tia, ſecundùm quod in potentia*; item quando ad
illum requirit, vt mobile ſit partim in termi-
no *à quo*, & partim in termino *ad quem*; hæc
enim, vt ſuprà docuimus, denotant fluxum a-
liquem, & tendentiam ipſius mobilis à termi-
no *à quo*, ad terminum *ad quem* per interme-
dium ſpatium: & ſicut ipſe Ariſtoteles in Phy- VIII.
ſicis non laborat, vt probet dari motum, quia
id ſatis conſtat experientiâ; pari etiam iure,
quia eadem experientia docet motum purè lo-
calem ita eſſe à termino *à quo*, vt tamen ſit ad
terminum *ad quem*, percurrendo interme-
dium ſpatium, & hoc etiam ſatis intelligeba-
tur ex aliis ab eo dictis de motus ſucceſſione,
& principio, ideò non curauit iſta fuſiùs ex-
plicare.

I. # DISPVTATIO III.

De motu circulari & instantaneo Angelorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Angelus existens in loco ſuo adæquato, poſſit ſeſe mouere circulariter.

EGIMVS de motu locali ſe-
cto, quem poteſt Angelos e-
xercere, nunc paucis viden-
dum eſt, an quemadmodum
rota poteſt moucri ſupra eun-
II. dem axem eitculariter, poſſit
etiam Angelus exiſtens io loco ſuo adæquato
mouesi circolariter io illo; ſit

Prima propoſitio. *Angelus non poteſt ita
moueri quoad ſuam ſubſtantiam.* Probarur: ad
rationem motus requiritur, vt vel ipſum mo-
bile habeat vnam partem ſuæ entitatis in vna
parte ſpatij, & aliam in alia colloeet, vel ſal-
tsm, vt vnam partem ſpatij aliquâ ratione
selinqoat, & abuciat tanquam tatminum *à
quo*, & aliam etiam acquirar ranquam ter-
miuum *ad quem*, aliàs enim oulla ibi repe-
riretur ſucceſſio; quæ tamen debet ioeſſe
morui propriè dicto ex communi ſententia
Philoſophorum in Phyſicis; atqui Angelus
ita axiſtens in loco ſuo adæquato habet to-
tam ſuam ſubſtantiam in ſingulis partibus
ſui loci adæquati, nec vnam relinquit pattem
III. ſuæ ſubſtantiæ in vna parte ſpatij habentis
ſe, vt terminum *à quo*, quia maoet totus in
qualibet parte loci ſui adæquari, nec aliam
acquirit, quia iam in illa etat, cùm ſuppona-
tur eſſe adæquatè in loco ſuo adæquaro; nec
item relinquit aliquam partem ſpatij adæ-
quart ratione ſuæ entitatis, nec aliam ali-
quo modo acquirit, quia tota eius ſubſtao-
tia iam erat in illo termino, quem fingimus
eſſe terminum *ad quem*, & ſimiliter ramanet
io illo, quem appellabimus terminum *à quo*;
igitor Angelus exiſtens adæquatè in loco
ſuo adæquato, non poteſt ſeſe qooad ſub-
ſtantiam mouere in illo circulariter.

Secunda propoſitio. *Si Angelus exiſtens
adæquatè in loco ſuo adæquato conſideretur ſe-
cundùm varias illas multiplices replicationes ſuas
virtualem extenſionem importantes, adhuc non
IV. poteſt aliquo modo ſeſe mouere circulariter, in-
tra totum ſuum illum locum adæquatum, ratio-
ne eiuſmodi replicationum à ſe inuicem diſtin-
ctarum.* Probatur: ad rationem motus circu-
laris requiritur, vt ipſum mobile ſecundùm
aliquid ſui decurrat ſucceſſiuè aliam, & a-
liam partem ſpatij, quod ambitus tali loco
circulari, & relinquat aliquid tanqoam ter-
mioom *à quo*, & acquirat aliquid tanquam
tesminum *ad quem*, vt videre eſt in motu
rotæ ſupra ſuum axem; qoo fit, vt poſte-
rior pars rotæ veniat in locum prioris partis
intra euodem circulum contentæ, oec illam
tranſgrediatur; atqoi Angelus exiſtans adæ-
qoatè in loco ſuo adæquato, licet habeat
varias replicatiooes, virtualem extenſionem
importantes à ſe inuicem diſtinctas, non po-
A teſt tamen facere, vt vna ex eiuſmodi ſuis re- V.
plicationibus certo & determinato alicui ſpa-
tio correſpondens ſuccedat ſpatio, in quo
idem ipſe eſt, vel erat per aliam replicationem,
quia replicationes illæ ſuot modi quidam ip-
ſius vbi Angelici, quemadmodum ſuprà docui-
mus, & proinde ſicut vbi Angelicum dicit in-
trinſecam babitudinem ad hoc ſpatium deter-
minatum, ita etiam & ſingulæ eius replicatio-
nes ſeruatâ proportione dicūnt intrinſecam
habitudinem ad hanc, & illam in particulari
partem ſpatij loci adæquati Angelici: ergo ſic-
ut ipſum vbi, per quod Angelus eſt in hoc ſpa-
tio, oon poteſt deferri ab eo ad aliud ſpatium,
in quo poteſt eſſe per aliud numero vbi, ita vt
per illud ſuum prius vbi ſuccedat alteri pro-
ximo ſpatio, cui aliud vbi debet correſponde-
re; pari etiam ratione Angelus non poterit fa-
B cere, vt hæc eius replicatio, per qoam eſt vir- VI.
tualiter extenſus in hac numero parte ſpatij
loci ſui adæquati, ſuccedat alteri replicatio-
ni, per quam erat virtualiter extenſus in alia
parte ſpatij ſui adæquati.

Confirmator: quando aliquis modus eſt to-
tus in determinata habitudine vnius entis ad
aliquod aliud determinatum in particulari,
tunc licet res illa, cuius eſt modus, poſſit exi-
ſtere etiam factâ aliquâ variatione circa id,
quod reſpicit per talem modum, ipſe tamen
modus oon poteſt remanere, vt videre eſt in
modis vnitiuis, & etiam patet ex ipſa ſimplici
& nuda cognitione terminorum, quibus con-
ſtat hæc propoſitio; quia aliàs talis modus ha-
beret aliquam indeterminationem, & indiffe-
rentiam ſaltem circa plura indiuidua, ſicque
non eſſet determinatus, etiam in particulari;
C atqui vnaquæque seplicatio Angeli eſt qui- VII.
dam modus totalis eius vbi, & vnaquæque
replicatio reſpicit ſpecialem aliquam par-
tem totalis ſpatij adæquato loco Angeli cor-
reſpondentem, vt patet ex dictis: ergo quao-
tumcumque maneat idem nomero Aogelus,
& idem numcro vbi entitatiuè conſidera-
tum, dum eſt in loco ſuo adæquato, quia ea
ſingularis ſpatij pars adæquati loci Angelici,
quam prædicta replicatio reſpicit, iotelligitur
variari, dum Angelus fingitur moueri circu-
lariter iotra totum ſuum locum adæqua-
tum; talis inquam replicatio ooo ampliùs
semanebit, ſicque non poterit per motum
eircularem Angeli ſuccedere priori replica-
tioni intra idem totale ſpatium, oec ex con-
ſequeoti Aogelus hoc etiam modo ſeſe mo-
uere circulatiter.

D ### ARTICVLVS II. VIII.

*Vtrum Angelus poſſit in inſtanti acquirere
locum proximum & cohærentem ei,
quem relinquit.*

NOTANDVM eſt primò hæc diſtingui
inter ſe, *mouere ſe localiter*, & *acquirere lo-
cum*; oam primum importat motum propriè
dictum, vt motus condiſtioguitur à mutatio-
ne, quatenus ſuperaddit ei partes priores, &
poſteriores, importantes aliquam ſucceſſio-
oem, plures exiſtentias reales in diuerſis locis
alicuius totalis ſpatij, vt doceot Philoſophi
io Phyſic. ſecundùm verò poteſt intelligi &
fieri ſine intrinſeca illa ſocceſſione partium

I. priorum, & poſteriorum, verbi gratiâ, quan-
do Angelus fuit à Deo creatus, acquiſiuit lo-
cum ſine tali ſucceſſione, item & anima, quan-
do in ſui creatione infunditur corpori, quod
ſimul totum informat, & etiam totum ſimul &
ſemel deperdit, & relinquit in morte ſubita-
nea hominis. Hîc non eſt diſputatio nobis de
motu locali propriè dicto, nã licet aliqui velint
eum poſſe fieri in inſtanti, quatenus exiſtimãt
totam eius ſucceſſionem prouenire ex reſiſtẽ-
tia medij, quod etiam videtur placuiſſe Ariſto-
teli in Phyſic. agendo de motu in vacuo: quia
tamen iſtud examinare propriè ſpectat ad Phi-
loſophos, & omnes paucis exceptis negant eũ
fieri poſſe in inſtanti, oſtendúntque totam ra-
tionem ſucceſſionis, quæ eſt in motu, non pro-
uenire à ſola poſitiua reſiſtentia medij, hæc e-
nim eſt extrinſeca; ſed ab intrinſeca ratione
II. ſpatij, quod habet partes inter ſe diſtantes,
quæ ſimul non poſſunt percurri ab ipſo mo-
bili, & ex intrinſeca ratione motus, qui par-
tes priores, & alias eis ſuccedentes poſtulat;
ideò à tali quæſtione ſuperſedemus, & tantùm
obiter notamus, quando Tertullianus in A-
pologet. cap. 22. ait *Angelos in momento eſſe v-
bique*, particulã iſtam *in momento* idem ſonare,
ac *breuiſſimo tempore*, quatenus celerrimâ ve-
locitate mouentur ab vno loco ad alium, etiam
valde diſtantem, vt patet ex tranſportatione
Habacuc è Iudæa Babylon vſque, factâ per
Angelum circa horam prandij, vt refertur Da-
nielis 14. cap.

Notandum ſecundò, duobus modis poſſe
intelligi Angelum virtute ſuâ naturali mutare
locum, ſeu acquirere nouum locum in in-
ſtanti: primùm deſerendo locum *inadæqua-*
III. *tum*, in quo eſt inadæquatè, & ſe conſtituendo
in loco etiam inadæquato proximè vicino, ſeu
etiam deſerendo totum locum, in quo eſt ad-
æquatè, & ſe totum adæquatè conſtituendo in
alio proximo loco ſimiliter adæquato: ſecun-
dò deſerendo locum ſiue *adæquatum* ſiue *in-
adæquatum*, quem adæquatè, vel inadæquatè
occupat, & inſtantaneâ mutatione acquirendo
nouum locum, ſiue *adæquatum*, ſiue *inad-
æquatum*, diſtantem tamen ſpatio aliquo in-
termedio ab eo, in quo eſt, tanquam in termi-
no *à quo*, ita vt vnico illo inſtanti ſit in ſpatio
intermedio, & in ipſo loco, quem de nouo ac-
quirit: & de his duobus modis mutandi locum
eſt diſputatio; ſed de priori tantùm hoc arti-
culo dicemus, pro quo ſit

Vnica propoſitio. *Angelus poteſt virtute
ſuâ naturali acquirere in inſtanti locum ali-*
IV. *quem ſiue inadæquatum, ſiue adæquatum pro-
ximum & cohærentem ei, quem tali mutatione
derelinquit*: ita communiter omnes, Albertus
libro primo ſententiarum diſtinctione trige-
ſimâ ſeptimâ articulo vigeſimo tertio & vige-
ſimo quarto, Gregorius ſecundo ſententiarum
diſtinctione ſextâ quæſtione tertiâ articulo ſe-
cundo, & plures alij tam ex recentioribus,
quàm ex antiquioribus ad iſta loca Magiſtri
ſententiarum, & præſentem quæſt. S. Thomæ.

Propoſitio explicatur: Angelus potuit to-
to præcedenti tempore fuiſſe tantùm in loco
priori inadæquato, vel adæquato, & in vltimo
inſtanti terminatiuo iſtius temporis ſeſe con-
ſtituere in alio loco inadæquato, vel etiam
adæquato proximè ſequenti, ſicque mutare
locum priſtinum, & acquirere nouum in in-

A ſtanti, ſiue adæquatum, ſiue inadæquatum. V.

Propoſitio ſic explicata probatur: mutatio
illa, quæ fit tota ſimul, fit in inſtanti, vt com-
muniter docent Philoſophi, & patet, quia ſi
fieret in aliquo tempore, ſicut tempus habet
partes priores & poſteriores duratione, ita &
hæc mutatio quoad hoc ſuum fieri, haberet
partes priores & poſteriores ſecundùm dura-
tionem, ſicque non eſſet tota ſimul; atqui
mutatio, quâ Angelus deſerit vnum locum, ſi-
ue adæquatum, ſiue inadæquatum, & alium
proximè ſequentem, ſiue adæquatum, ſiue in-
adæquatum acquirit, poteſt ab illo fieri tota ſi-
mul ſolis naturæ viribus: igitur Angelus ſolis
naturæ ſuæ viribus poteſt in inſtanti mutare
locum tam adæquatum, quàm inadæquatum.
Maior ſatis patet.

Minor probatur: quando mobile, quoad
B ſuam entitatem eſt indiuiſibile, & totum in VI.
toto, & totum in qualibet parte, tunc localis
eius mutatio poteſt fieri tota ſimul, & ſi eius
conſtitutio in loco fiat pro eius libertate, & ſo-
lis eius naturæ viribus, tunc tale mobile poteſt
pro ſua voluntate ſeſe totum ſimul & ſemel
ſolis ſuis viribus ſubſtrahere ab vno loco, &
ſeſe conſtituere in proximè ſequenti, cùm
nullæ ibi reperiantur partes, quæ ſiue in ſi-
tu, ſiue in mutatione aliquam ſeruent inter
ſe ſucceſſionem; ideò enim aliquod corpus
non poteſt mutare totum locum in inſtanti,
quia eſt diuiſibile, extenſum, habet vnam par-
tem ſui in vna parte loci, & aliam in alia; atqui
Angelus eſt omninò entitatiuè indiuiſibilis,
cùm ſit ſubſtantia purè & ſimpliciter ſpiritalis,
éſtque totus in toto, totus in qualibet parte,
quia hic modus exiſtendi eſt proprius rerum
C ſpiritalium, & præterea Angelus ſibi & naturæ VII.
ſuæ relictus eſt liberrimus in occupando, & re-
linquendo loco, vt patet ex dictis: igitur An-
gelus poteſt ſuis naturæ viribus facere ſuam
mutationem localem totam ſimul, & ſeſe in eo-
dem inſtanti ſubſtrahere ab vno loco, & con-
ſtituere in alio proximè ſequenti.

Articvlvs III.

Soluuntur obiectiones aduerſariorum.

Obiicitur primò: licet Angelus ſit enti-
tatiuè indiuiſibilis, attamen locus eius
adæquatus ſequens proximè alium adæquatũ,
quem deſerit, habet veram vel ſaltem imagi-
nariam extenſionem, habet item alias & alias
partes, ſimiliter & locus ille adæquatus, quem
D deſerit: ergo priùs ſe totum conſtituit in prio- VIII.
ribus, ſibíq; vicinioribus partibus loci ſui ad-
æquati, deinde in poſterioribus: ergo tunc non
mutat locum in inſtanti; quod enim fit ſecun-
dùm prius & poſterius, non fit in inſtanti, cùm
non fiat totum ſimul.

Confirmatur ex dictis ſuprà: ideò motus lo-
calis propriè dictus non poteſt fieri in inſtan-
ti, etiam in vacuo, quia medium ratione ſuæ
extenſionis realis, vel imaginariæ, habet re-
ſiſtentiam, quam vocant *intrinſecam*; atqui
hæc eadem reſiſtentia medij reperitur in illo
ſpatio, quod eſt inter vtrumque extremum
loci adæquati Angeli, quando Angelus facit
mutationem tantùm purè localem, quia tale
medium ſicut & vtrumque extremum ſemper
retinet totam ſuam extenſionẽ: igitur quemad-
modũ Angelus non poteſt vno tantùm inſtanti

I. durationis facere motum localem propriè di-
ctum, itu idem Angelus non poterit in vno
tantùm inſtanti facere mutationem purè lo-
calem ad locum adæquatum immediatè pro-
ximum ei, in quo iam eaiſtit.

Reſpondetnr conceſſo antecedente, negan-
do dnas conſequentias ibi factas, ad quarum
probationem reſpondetur duplicem diſtingui
prioritatem, vnam *naturæ*, alteram *durationis*,
ex prima non licere inferre ſecundam, vt vide-
re eſt in ſole, & eius luce, in anima & eius fa-
cultatibus, & aliis pluribus, quæ licet ſeruent
aliquem inter ſe ordinem *naturæ*, ſecundùm
quem vnum eſt prius alio, nihilominus ſol &
lux eius, item anima rationalia, & eius faculta-
tes ſunt ſimul duratione: pari modo, licet An-
gelos occupans locum ſuum adæqnatum prius
ſecundùm ordinem naturæ intret partes ſibi
II. viciniores loci ſui adæquati proaimè ſequen-
tia, & poſterius natntâ partes remotiores; ni-
hilominns tamen vno eodémque inſtanti du-
rationis, omnes illas ſimul & ſemel occupat,
ſeſe totũ in toto, & totum in ſingulis eius par-
tibus conſtituendo: quod poteſt illuſtrari exẽ-
plo animæ rationalis, quæ licet ordine naturæ
priùs ſeſe conſtituat in aliquibus partibus ſui
corporis, quàm in aliis, eodem tamen inſtanti
durationis ſe totam in toto corpore, & totam
in ſingulis eius partibus collocat.

Ad confirmationem, reſpondetur diſparem
eſſe rationem, tam vtriuſque extremi loci ad-
æquati vnius Angeli, quàm medij, quod eſt in-
ter illa, provt hæc conſiderantur in ordine ad
motum localem propriè dictum ab iiſdem ex-
tremis, & medio, provt conſiderantur tantùm
in ordine ad ſimplicem mutationẽ loci, quòd
III. ſcilicet, quia motus localis propriè & forma-
liter ſpectatus debet habere vnam partem ſui
poſt aliam, cùm ſit intrinſecè ſucceſſiuus, de-
beat etiam ex conſequẽti metiri vnam tantùm
partem eius magnitudinis, quam decurrit,
poſt aliam; vnde toti magnitudini repugnat
ſic totam ſimul & ſemel decurri per motum
propriè dictum; quia verò mutatio loci ſum-
pta præcisè in ratione mutationis, non impor-
tat vnam ſui partem poſt aliam, ſed poteſt eſſe
tota ſimul, & præterea tam vtrumque extremũ
loci adæquati Angeli, quàm ſpatium eius in-
termedium, eſt aliquid permanens, nullam ſer-
uans prioritatem & poſterioritatem duratio-
nis inter ſuas partes, vt conſiderantur in ordi-
ne ad recipiendum intra ſe Angelum; ideò fit,
vt Angelus poſſit ſe totum ſimul & ſemel con-
IV. ſtituere in omnibus & ſingulis partibus loci
ſui adæquati, licet aliquem in eo ſeruet naturę
ordinem, vt iam animaduertimus.

Obiicies ſecundò: ſi talis mutatio loci po-
teſt fieri in inſtanti, duo inſtantia eſſent ſibi
immediata, vnum ſcilicet, quo Angelus eſt in
termino *à quo*, & alterum, quo ſe conſtituit in
termino *ad quem*, ſed non dantur duo inſtan-
tia ſibi immediata, quia datur aliquod tempus
inter inſtantia: igitur nec talis mutatio loci po-
teſt fieri in inſtanti. Confirmatur: talis motus
tunc propriè non fit in inſtanti, ſed in tem-
pore ſaltem diſcreto, quia duratio illa, quæ
coaleſcit ex pluribus inſtantibus ſibi imme-
diatè ſuccedentibus vocatur *tempus diſcretum*;
at duratio illa, quâ hæc mutatio loci fit tota
ſimul ab Angelo, conſtat duobus inſtantibus
ſibi immediatè ſuccedentibus, ſcilicet vno, in

A quo quieſcit, & eſt in termino *à quo*, & al- V.
tero, quo immediatè ſeſe conſtituit in ter-
mino *ad quem*: igitur talis mutatio loci fit
propriè *in tempore diſcreto*: & non in inſtanti.

Reſpondetur primò, in mutationibus ſpiri-
talibus non repugnare dari duo inſtantia ſibi
immediatè ſuccedentia, vt infrà patebit; hanc
autem mutationem Angeli de loco in locum
eſſe entis ſpiritalis. Deinde reſpondetur in
præſenti caſu, duo inſtantia ita ſibi imme-
diatè ſuccedere, vt tamen duo illa ſimul ſum-
pta non menſurent hanc mutationem loca-
lem Angeli, ſed prius inſtans quietem tan-
tùm eius in termino *à quo*, tunc enim Ange-
lus dicitur quieſcere, & proinde cùm *quieſce-
re, & mutare locum* ſint oppoſita, Angelus in
eo primo inſtanti, non dicitur mutare locum:
vnde iſtud inſtans eſt omninò extrinſecum
B huic mutationi locali, de qua loquimur; ſo- VI.
lum verò ſecundum inſtans menſurat hanc
mutationem localem, ideóque non ſequitur
tunc Angelum mutare locum in tempore
etiam diſcreto, quia ad id neceſſum eſſet hoc
vtrumque inſtans, quod componit eiuſmodi
tempus, menſurare hanc mutationem loca-
lem Angeli, & hoc vtrumque inſtans eſſe tali
mutationi intrinſecum, quod vtrumque non
reperitur in hac mutatione.

Nec obſtat, quòd hæc mutatio localis im-
portet derelictionem prioris loci, tanquam
termini *à quo*, & acquiſitionem noui tan-
quam termini *ad quem*, quæ ſunt duo diſtin-
cta; hæc enim duo ita ſunt à ſe inuicem diſ-
tincta, vt cum ſolo ordine prioris & poſte-
rioris ſecundùm naturam poſſint eſſe ſimul
duratione vnius etiam veri & realis inſtantis,
C cùm ſeſe mutuò iuuent, quatenus vnum- VII.
quodque illorum eſt cauſa alterius in ſuo
genere: nam eo ipſo, quo fit receſſus à termi-
no *à quo*, fit etiam neceſſariò acceſſus ad ter-
minum *ad quem*

Tandem ſi hæc localis mutatio facta ab An-
gelo comparetur ad durationem noſtri tem-
poris, non propterea deſinet dici fieri *in in-
ſtanti*, nec inde ſequetur duo inſtantia imme-
diatè ſibi ſuccedere in noſtro tempore, nam
Angelus ita quieſcet in termino *à quo*, primo
illo inſtanti, quod reſpondebit alicui vero in-
ſtanti noſtri temporis, vt tamẽ localis illa mu-
tatio inſtantanea per ſui coexiſtentiam corre-
ſpondeat alicui minimo, quod eſt in parte tem-
poris immediatè ſequentis illud prius inſtans;
ſicut licet puncta non ſeſe immediatè conſe-
D quantur in linea, quia ea ſolis punctis non cõ- VIII.
ponitur, nihilominus tamen dum globus per-
fectè ſphæricus mouetur ſuper planum perfe-
ctum, dicitur tangere lineam in puncto, non
quòd vbicumque tangit illam, tangat verum
& reale punctum; ſed aliquid in linea corre-
ſpondens puncto.

ARTICVLVS IV.

*Vtrum Angelus poſſit in inſtanti acquire-
re locum diſtantem ab eo, quem
relinquit.*

PRIMA propoſitio. *Angelus exiſtẽs adæquatè
in toto loco ſuo adæquato nõ poteſt virtute na-
turali ſeſe cõſtituere vnico inſtãti in alio adæqua-
to loco diſtante, tranſeundo per medium.* Ita S. Bo-

I. nauentura libro primo ſententiarum diſtinctione trigeſimâ ſecundâ in ſecundâ parte articulo ſecundo quæſtione tertiâ, Richardus & Ægidius ibidem, pluréſque alij ex recentioribus ad præſentem quæſtionē ſancti Thomæ, eſt tamen contra Albertum ſuprà, Maiorem & Gregorium libro ſecundo ſententiarum diſtinctione ſecundâ & ſextâ.

Probatur: ea tantùm poſſunt fieri, & eſſe eodem inſtanti, quæ ſunt tota ſimul, vt patet ex dictis, at qui localis exiſtentia Angeli in medio etiam ſibi adæquatu vel inadæquato, & eius localis exiſtentia in loco diſtāti, & ſimul adæquato, non poſſunt eſſe tota ſimul ſolâ virtute naturali Angeli; quia ambæ illæ locales exiſtentiæ ſimul iunctæ excedūt totam capacitatem adæquati loci Angeli, extra quam ſolis naturæ ſuæ viribus non poteſt ſeſe conſtituere: igitur ſolâ
II. virtute naturali Angeli non poteſt fieri, vt Angelus ſimul & ſemel ſit in medio loco ſibi adæquato, & in alio etiā diſtanti, nec proinde Angelus exiſtens in toto ſuo loco adæquato poterit ſeſe in inſtanti conſtituere in alio diſtanti loco adæquato, tranſeundo per medium.

Explicatur ampliùs, & ſimul confirmatur: Angelus non poteſt naturali ſuâ virtute ſimul & ſemel exiſtere in pluribus locis adæquatis, modo adæquato, vel ſimul & ſemel in vno magno loco excedente locum ſuum adæquatum; quia tota capacitas Angeli, & locus eius adæquatus debent ſibi correſpondere, nec Angelus poteſt eſſe in loco maiori loco ſuo maximo, atqui medium, quod in præſenti caſu ſupponitur tranſiri, eſt locus adæquatus Angeli, ſimiliter & locuš, qui vocatur diſtans, vel ſaltem totus ille locus, qui coaleſcit ex tali medio
III. & loco diſtante excedit locum adæquatum Angeli, vt per ſe patet: igitur Angelus ſua virtute naturali non poteſt ſeſe ſimul & ſemel ſeu in inſtanti conſtituere in medio, & in loco diſtanti adæquato.

Neque ſatisfacit, quod auctores contrariæ ſententiæ reſpondent, Angelos non poſſe quidem eſſe permanenter in loco maiori loco ſuo maximo, poſſe tamen eſſe tranſeunter, & veluti in raptu, ſicut res quælibet, dum mouetur, dicitur eſſe in loco maiori ſe ipſâ: hîc autem non agi de loco, in quo Angelus permaneat, ſed quem ſolummodò tranſeat; hoc inquā non ſatisfacit, primò quia tota ratio, ob quā Angelus non poteſt eſſe in aliquo loco maiori loco ſuo maximo, tā habet locum in ipſo tranſitu, & veluti raptu Angeli, per aliquem locum, quàm in ipſa eius permanētia in loco, hęc enim eſt limi-
IV. tata eius ſubſtantiæ perfectio ad tantam ſolūmodò capacitatē, & non ad maiorem, quę perfectio manet eadē & omninò inuariata tā in eiuſmodi trāſitu, quàm in ipſa permanētia Angeli in eodem loco: ergo ſicut iſti auctores admittunt Angelum ſolis ſuis viribus non poſſe permanenter exiſtere in aliquo loco maiore maximo loco ſuo, ſic debent admittere, non poſſe etiā eſſe tranſeunter in aliquo loco maiore ſuo loco maximo. Deinde cùm Angelus ſeſe moueat liberè, & poſſit pro ſua voluntate motum, ſeu mutationem illam loci ſiſtere vbi, quando, & quomodo voluerit, ſicut in ipſo raptu, ſeu trāſitu eſt ſimul & ſemel totus in maiori loco maximo ſuo loco, ſic poteſt ibi eſſe permanenter, quia dum eſt toti illi ſpatio coextenſus poteſt ſiſtere, & ſic non tantùm tranſ-

A eunter, ſed etiam permanenter exiſtere in aliquo loco maiore loco ſuo maximo: res autem dū mouetur, non dicitur hoc ſenſu eſſe in loco maiore ſe ipſâ, quaſi ſimul & ſemel occupet aliquem locum maiorem, quàm ſit eius capacitas & extēſio, ſed hoc tantùm ſenſu, quòd ſucceſſiuè coexiſtat toti ſpatio, per quod mouetur, quod quidē totum ſpatiū eſt aliquid maius illâ. V.

Secunda propoſitio. *Licet Angelus exiſtens in loco indiuiſibili poſſit mutare locum in inſtanti, ſiſtendo ſe totum in proximo indiuiſibili, & ita facere alias mutationes locales inſtantaneas, ſicque facere aliquem motum diſcretum, non tamen poteſt totum eiuſmodi motum ex iſtis pluribus inſtantaneis mutationibus conſtantem facere in inſtanti, ſed tantùm in tempore diſcreto.* Tres ſunt partes propoſitionis, cuius prima fuit ſufficienter probata articulo primo diſ-
B putatione ſecundâ propoſitione ſecundâ. VI.

Pars ſecunda probatur: quod eſt formaliter ſucceſſiuum, non poteſt fieri in inſtanti, & eſſe totum ſimul & ſemel; atqui talis motus Angeli eſt ens aliquod formaliter ſucceſſiuum, quatenus conſtat pluribus inſtantaneis mutationibus loci ſibi inuicem ſuccedentibus, quarum aliæ iam tranſierunt, aliæ ſunt, & aliæ adhuc ſunt futuræ, vt per ſe patet: igitur talis motus Angeli non poteſt fieri in inſtanti.

Vt tertia denique pars aſſerens *talem motum fieri in tempore diſcreto* probatur, præmittendum eſt duplex tempus diſtingui à Philoſophis & Theologis, vnum, quod naſcitur ex motu primi mobilis, de quo Philoſophi diſputant libro quarto Phyſ. alterum *ſpiritale*, quod vocant *diſcretum* & *Angelicum*, quod nihil eſt a-
C liud, quàm duratio quędam compoſita ex multis inſtantibus Angelicis ſeſe immediatè ſequentibus ſine vlla communi copula, ſicut numerus componitur ex pluribus vnitatibus à ſe inuicem diſtinctis; vnde ſicut numerus ob defectum communis vinculi vocatur *quantitas diſcreta*, ita tempus Angelicum vocatur *diſcretum* ex eo, quòd momenta, quæ illud componunt nullo vinculo colligantur; eſt autem *momentum* ſeu *inſtans temporis diſcreti* nihil aliud, quàm quædam duratio tota ſimul, & in ſe ipſa indiuiſibilis, continens durationem vnius liberæ actionis Angelicæ, ſiue operatio iſta coexiſtat pluribus partibus noſtri temporis, ſiue paucioribus, dummodo ſit vnica, ſicque pro libito Angeli vnum inſtans poteſt coexiſtere paucioribus partibus noſtri tem- VII.
D poris, & aliud pluribus, & hæc momenta
dum alia aliis ſuccedunt, componunt tempus illud, quod vocamus *diſcretum*, ſeu *Angelicum*. Hoc præmiſſo, VIII.

Probatur tertia pars noſtræ propoſitionis: illud cenſetur fieri *tempore* tantùm *diſcreto*, quod durat ſolis mutationibus inſtantaneis, illíſque conſtat ita ſibi ſuccedentibus, vt nullo tamen vinculo communi inter ſe coniungantur, vt patet explicatione temporis diſcreti nunc traditâ: atqui totus motus, de quo fit mentio in hac noſtra propoſitione, conſtat ſolis eiuſmodi inſtantaneis mutationibus, vt per ſe patet.

Confirmatur: tunc propriè eſt motus, quādo mobile ita ſeſe conſtituit in aliquo loco, eúmq; de facto deſerit, & poſtea ſeſe adhuc transfert in alium locum, quem etiam ſtatim deſerit,

I. & ita deinceps, quia ibi eſt receſſus à termino A
à quo, & acceſſus ad terminum *ad quem*, & præ-
terea talis motus eſt diſcretus, ſicut numerus,
quia ſingulæ mutationes ita à ſe inuicem diſ-
tinguuntur, vt tamen ſeruent aliquem ordi-
nem, ratione cuius faciunt totum quoddam,
ſicut numerus: ergo cùm duratio rei, eiúſque
menſura debeant proportionari exiſtentiæ rei,
& nihil ſit, quod proportionetur tali motui,
præter tempus illud diſcretum à nobis expli-
catum, motus ille rectè dicitur fieri tantùm in
tempore.

Articvlvs V.

Vtrum detur terminus celeritatis motus contrarij Angelorum.

II. CVM Angeli ex dictis poſſint acquirere lo- B
cum adæquatum in inſtanti, & poſſint ſe
in loco diuiſibili minori, & ſemper minori in
infinitum conſtituere, videatúrque acquirere
locum adæquatum in inſtanti eſſe aliquid ma-
ius, quàm illum acquirere in tempore breuiſſi-
mo, quantumuis minimo, quæritur vtrum An-
gelus poſſit celeriùs, & ſemper celeriùs in in-
finitum ſeſe mouere de loco in locum, ita vt
potentia motiua Angeli nullum habeat termi-
num celeritatis in faciendo motu continuo;
nonnulli etiam ex recentioribus exiſtimant
nullum eiuſmodi terminum dari.

Melior tamen eſt contraria ſententia, cum
qua concludimus, *dari certum quemdam ter-
minum celeritatis motus continui facti ab Ange-
lo.* Probatur primò, quia determinatæ & fini-
tæ potentiæ ſolis naturæ viribus agentis, virtus
III. etiam agendi debet eſſe determinata & finita, C
non ſolummodò ſecundùm extenſionem, ſed
etiam quoad intenſionem, vt patet inductio-
ne factâ per omnia agentia naturalia; atqui
potentia motiua in quolibet Angelo eſt finita
& determinata, vt ſuprà oſtendimus, quæ ta-
men eſſet infinita, ſi Angelus poſſet velociùs,
& ſemper velociùs in infinitum ſeſe mouere,
ſicut eſt quædam infinitas in diuina potentia,
quòd poſſit non tantùm plures & plures effe-
ctus producere, ſed etiam perfectiores, & per-
fectiores ſecundùm intenſionem in infinitum.

Deinde: ſicut omnes Angeli (quia ſunt om-
ninò indiuiſibiles) non excedunt ſeſe quoad
locum indiuiſibilem, quantumcumque vnus
excedat alium entitatiuâ perfectione; ita nec
ſeſe inuicem excedent in potentia motrice, ſi
IV. quilibet Angelus poſſit ſemper velociùs & D
ſemper velociùs in infinitum ſeſe mouere, cùm
hæc perfectio omnibus & ſingulis Angelis eo-
dem planè modo conueniret; at omnes An-
gelos eſſe quoad potentiam motricem æqua-
les inter ſe, eſt falſum, cùm hæc ſequatur con-
ditionem ſuæ ſubſtantiæ & naturæ, quæ in vno
Angelo eſt etiam ſpecie perfectior, quàm in a-
lio, ſicut aliqui Angeli dantur ſpecie diſtincti
ab aliis.

Tertiò ad hoc, vt motus fiat velociùs, &
velociùs ſemper in infinitum, in minimo &
ſemper minimo tempore; cùm motus eiuſmo-
di non fiat, niſi vel producendo ipſum vbi, vel
aliquam illius replicationem, vt oſtendimus,
oporteret Angelum ita ſeſe mouendo produ-

A cere tot, & tam multas replicationes per tale V.
ſpatium, vt ſeſe inuicem impedirent; nam ſicut
partes motus velociſſimi ſunt magis compreſ-
ſæ, quàm partes motus tardioris, ita etiam om-
nes illæ replicationes tam breuiſſimo tempore
productæ, erunt magis veluti compreſſæ, ſic-
que potiùs ſeſe impedient, & ex conſequenti
ipſum motum retardabunt, cùm tam breui
tempore non poſſint per aliquam ſucceſſio-
nem obtinere ſuam extenſionem.

Ex quo patet ſolutio ad id, quod auctores
contrariæ ſententiæ obiiciunt, quòd, cùm An-
geli poſſint ſeſe conſtituere in loco diuiſibili
minori & minori in infinitum, nec videatur
illud eſſe minus, quàm acquirere locum bre-
uiſſimo tẽpore, ex conſequẽti poſſunt celeriùs
& celeriùs in infinitum ſe mouere: patet in-
quam ſolutio ad hanc obiectionem, nam ad
B hoc, vt Angelus poſſit ſeſe conſtituere in loco VI.
diuiſibili ſemper minori & minori, ſatis eſt,
quòd pauciores ſemper & ſemper pauciores
replicationes producat, quamdiu manet intra
locum ſuum adæquatum, vel ſi eſt in illo totus
coextenſus, ſufficit, quòd deperdat plures
ſemper & plures replicationes ex omnibus iis,
quas habet de facto in illo loco ſuo adæquato
ſeſe veluti conſtringendo, quod facilè intelli-
gitur ab eo fieri, cùm omnes illæ replicationes
eius non dependeant à ſe inuicem, ſiue in fieri,
ſiue in conſeruari, ſed vna poſſit deperdi ſine
alia, ex ſola libertate Angeli ſeſe veluti re-
ſtringentis, cùm tamen econtrà dum illæ om-
nes aliquâ ſucceſſione producuntur, tunc ſibi
inuicem ſunt impedimento, vt iam explica-
tum eſt.

Atque ex hoc à fortiori intelligitur Ange-
C lum non poſſe mouere aliquod corpus, quan- VII.
talibet velocitate, ſed aliquâ tantùm determi-
natâ: cùm enim corpora habeant grauitatem
ſibi innatam, quam Angeli non habent, & gra-
uitas corporum aliquo modo reſiſtat mouen-
ti, quatenus retardat motionem illius, vt do-
cet experientia, nec Angeli ſolis naturæ ſuæ
viribus poſſint illam amouere à corporibus,
vel donum agilitatis conferre illis; fit, vt ſi ſe
ipſas, ſubſtantias immateriales, nullâ grauita-
te ac mole affectas non poſſint celeriùs & ce-
leriùs in infinitum mouere in minimo & ſem-
per minimo tempore in infinitum, multò mi-
nus poſſint mouere aliqua corpora quantali-
bet velocitate, ſed tantùm prout determinata
conditio naturalis eiuſmodi corporum pati-
tur.

D VIII.

DISPVTATIO IV.

De effectibus potentiæ motricis Angelorum.

HActenus dari in Angelo
potentiam motricem oſten-
dimus, & quò illa ſeſe ex-
tendit ad mouendum ſe ip-
ſum etiam explicauimus;
nunc quid Angelus poſſit per
illam circa alia vel agendo, vel etiam obſiſten-
do dicendum eſt.

I.

Articvlvs I.

Quidnam Angeli mouere poſſint.

NOtandvm eſt primò, ſubiecta ipſi Angelo extrinſeca, circa quæ motrix eius potentia ſeſe poteſt exercere, eſſe, vel res corporeas, vel res purè ſpiritales, vt ſunt alij Angeli, vel etiam animæ hominum, & de vtriſque quæſtionem poſſe moueri; quid ſcilicet potentia motrix Angeli poſſit circa illa.

Notandum eſt ſecundò, nos hîc nullo modo agere de motu cælorum, an fiat, vel non fiat ab Angelis, & quomodo; hoc enim propriè ſpectat ad Philoſophos: ſed tantùm agimus de aliis, quæ Angeli vi potentiæ ſuæ motricis II. poſſunt cauſare, tam circa alias res corporeas, quàm etiam circa alias creaturas ſpiritales. His prænotatis ſit

Prima propoſitio. *Angelus poteſt naturaliter in quocumque corpore naturali per potentiam ſuam motricem producere immediatè motum localem.* Hæc propoſitio eſt communis apud omnes Scholaſticos.

Probatur facilè, primùm ex ſacris literis, in quibus paſſim legimus Angelos tam malos, quàm bonos mouiſſe quædam corpora, vt Exod. 14. vbi Angelus Domini latens in columna nubis ſeſe oſtendens exercitui Pharaonis iam exiſtenti in mari rubro intuitus per lumen coruſcum in eiuſmodi exercitum eiaculauit tonitrua, fulmina, lapides, tela ignita, quibus equites Pharaonis interfecit, & totas currum eius ſubuertit, item libro ſecundo III. Paralipomenon capite trigeſimo ſecundo Angelus Domini delet exercitum Sennacherib, Danielis 14. Angelus transfert Habacuc à Iudæa in Babylonem, Ioan. 5. Angelus mouet aquam piſcinæ, Matth. quarto malus Angelus transfert Chriſtum Dominum ab vno loco in alium, & Matt. 8. dæmones ingreſſi gregem porcorum agunt illum præcipitem in mare.

Probatur item ratione: omnis creatura cognitione ſiue per intellectum, ſiue per ſenſum prædita eo ipſo, quo poteſt ſeſe loco mouere, poteſt & cætera ſuæ motrici potentiæ inferiora de vno loco ad alium transferre, nihilque aliud ad id præſtandum poſtulat, quàm localem vnionem ſui cum re mouenda, vt ſic agens & patiens coniungantur inter ſe, quemadmodum patet inductione factâ per res omnes capaces motricis potentiæ; atqui Angeli IV. tam mali, quàm boni ſecundùm ſua tantùm naturalia conſiderati ſunt creaturæ præditæ intellectuali cognitione, & ſeſe poſſunt mouere ab vno loco ad alium, vt oſtendimus, eorúmque motrix potentia eſt longè maior, quàm ſit vel grauitas, vel reſiſtentia cuiuſcumque rei corporeæ, per quam poſſint eis obſiſtere, quia ſicut ſunt nobilioris entitatis, ita etiam habent potentiam motricem perfectiorem ſeu maiorem, & prætere a Angeli poſſunt ſeſe indiſtantes coniungere ipſis corporibus: ergo Angeli ſiue mali, ſiue boni poſſunt quodcumque corpus transferre, ſeu mouere de loco in locum.

Confirmatur congruentiâ illâ, quam habet ſanctus Thomas hâc parte infrà quæſtione 110. articulo tertio: omnes partes vniuerſi ita ſunt A inter ſe diſpoſitæ, vt nobiliores & ſuperiores V. ſint per aliquid coniunctæ inferioribus; ſed Angeli ſunt aliquæ partes nobiliſſimæ vniuerſi, vt ſuprà docuimus, & quibuſcumque rebus corporeis ſuperiores, vt patet ex eorum intrinſeca natura, nec aliquid aliud poteſt aſſignari, quo coniungantur rebus corporeis, quàm ipſe motus, quo eas poſſunt mouere, cùm ratione illius S. Auguſt. lib. 3. de Trinit. cap. 8. & 9. dicat naturam corpoream obedire Angelis; igitur Angelus poteſt naturaliter ſuâ motrice potentiâ producere motum localem in quocumque corpore naturali.

Nec his obſtat, quòd dæmones, cùm ſint obſtinati in peccato, nobis inuideant bona omnia, eáque quantum poſſunt, impediant, non tamen mortem ſingulis hominibus inferant, vel hoc vniuerſum euertant, vel a- B liquid eiuſmodi faciant, quod tamen ratio- VI. ne malitiæ & inuidiæ facerent, ſi poſſent per potentiam ſuam motricem: hoc inquam non obſtat, quòd enim ex his, & aliis eiuſmodi pluribus hæc vel illa non faciant, non prouenit ex defectu potentiæ, vel etiam voluntatis ad nocendum, ſed ex eo, quòd impediantur à Deo, qui non permittit illos hæc & iſta facere, ſed tantùm vti ſuâ motrice potentiâ ad nocendum, vel aliquid aliud præſtandum, prout ipſe Deus permittit, vt obſeruat ſanctus Auguſtinus, & Magi Pharaonis agnouerunt, quando defecerunt in producendis ſciniphibus dicendo *digitus Dei eſt hîc* Exodi octauo, quatenus tunc Deus impediuit, ne dæmones, vel aliunde transferrent ſciniphes, ſicut aliquas tranſtulerant in aliis ſignis, vel ne C applicatione actiuorum ad paſſiua producerent eiuſmodi animalcula; quod idem etiam VII. agnouit dæmon primo capite libri Iob, dum poſtulat à Deo permiſſionem nocendi ipſi Iob.

Secunda propoſitio. *Vnus Angelus poteſt vi ſuâ naturali alium Angelum mouere localiter.* Ita communiter omnes, Maior in ſecundum ſententiarum diſtinctione ſecundâ quæſtione ſeptimâ, Suarez tam in Metaphyſ. diſp. 35 ſect. 6. quàm lib. 4. *de Angelis* cap. 28.

Probatur: vnus Angelus videtur eſſe magis proportionatus in ratione mouentis alteri Angelo in ratione mobilis, quàm ſit ipſe Angelus alicui corpori; ſic enim magis ſibi correſpondent quoad omnia: atqui ex præcedentibus Angelus poteſt ſuâ virtute naturali mouere localiter aliquod corpus naturale: D ergo vnus etiam Angelus poterit mouere lo- VIII. caliter alium Angelum ſolâ virtute ſuâ naturali.

Deinde Lucæ decimo ſexto Angeli dicuntur portare animam Lazari in ſinum Abrahæ, & licet hoc fiat ad honorem ſancti, non tamen obſtat, quin etiam fiat cum reali motione à loco in locum: nec debet intelligi tantùm fieri ex virtute ſupernaturali, cùm ipſa deportatio ſubſtantiæ ſpiritalis à loco in locum nudè & ſimpliciter ſpectata dicat tantùm in mouente actionem tranſeuntem motricis eius potentiæ, cuius paſſio correſpondens recipiatur in eo, qui mouetur: primum habet locum in Angelo mouente, vt patet ex dictis; ſecundum item non repugnat ſubſtantiæ Angeli, cùm illa ſit loco mobilis, vt oſtendimus.

Tertiò

I. Tertiò, nonnunquam etiam apud Patres
animæ damnatæ, dum diſcedunt à ſuis cor-
poribus, dicuntur rapi à dæmonibus, item de-
trudi, impelli ad inferos, ad quod præſtan-
dum, dæmones non debent dici accipere à
Deo aliquam ſupernaturalem virtutem, cùm
nulla ibi appareat neceſſitas talis virtutis, dæ-
mon enim tam benè poteſt transferre ſolâ
virtute ſuâ naturali animam à corpore ſepa-
ratam, de loco in locum, quàm, quando illa
informat corpus, cùm ſit ſubſtantia quædam
mobilis ſeu capax motionis.

Tertia propoſitio. *Angelus inferior non po-
teſt virtute ſua naturali mouere Angelum ſupe-
riorem reluctantem, imò nec ſibi æqualem; ſit au-
tem hæc reluctatio à ſuperiori, vel æquali, aut
mouendo ſeſe in partem oppoſitam, aut producendo
in ſe ipſo aliquam qualitatem detentiuam, ſimi-*
II. *lem ei, quâ nos firmiter retinemus in eodem loco,
reſiſtendo ulteri conanti dimouere nos ab eo.* Duæ
ſunt partes huius propoſitionis.

Prior probatur: omnis actio fit à propor-
tione maioris inæqualitatis, & omnis motio
iuxta proportionem virtutis motricis, prout
applicatur à mouente; atqui virtus motrix
Angeli inferioris eſt minor virtute motiuâ
Angeli ſuperioris, quia hæc ſequitur condi-
tionem ſubſtantialis perfectionis, quæ in ſu-
periore eſt maior, & in Angelis æqualibus eſt
ſimiliter æqualis: ergo Angelus inferior non
poteſt loco mouere ſuperiorem, vel æqualem
ſibi reluctantem.

Nec obſtat, quòd Angeli cuſtodes etiam in-
feriores aliquibus dæmonibus quoad natura-
lia, eos nolentes frequẽter loco mouent; id e-
nim non faciũt ſolis naturæ viribus, ſed ex po-
III. teſtate ſibi à Deo tradita, ſicut & noſtri Exor-
ciſtæ, licet naturâ inferiores quibuſcumque
Angelis, eos, poteſtate per ordinem ſuſceptâ,
expellunt à corporibus hominũ, quæ poſſidẽt.

Poſterior item pars propoſitionis probatur
ex eo, quòd modus ille reluctandi ſit Angelo
poſſibilis, & nullus appareat cõmodior; quòd
ſit *poſſibilis* patet, quia potentia motrix in An-
gelo eſt tam efficax reſpectu ipſius Angeli,
quàm ſit in nobis reſpectu noſtri, vel in cæte-
ris animantibus, prout comparatur ad illa,
quia hæc potentia, vt abſtrahit ab eo, quòd ſit
in homine, vel Angelo, nullam vitalitatem
rei tantùm corporeæ propriam poſtulat, aliàs
enim Angeli illam in ſe ipſis, & ad ſeipſos lo-
co mouendos non haberent, ideóque quic-
quid illa habet, quatenus eſt tantummodò po-
tentia motrix in homine, vel in alio animate,
IV. habet, & in ipſo Angelo, cui ineſt, ſeruatâ ta-
men proportione ad ſubiectum cui ineſt: at-
qui hæc potentia motrix in nobis vel aliis ani-
mantibus obſiſtit aliis, & contra ſuum appe-
titum mouentibus, vel producendo in illis
qualitatem impulſiuam, quâ ſeſe in partem
oppoſitam mouerint, vel aliam, quâ ſeſe fir-
miter retinent intra idem ſpatium; quam qua-
litatem ad diſtinctionem præcedentis, poſſu-
mus appellare *detentiuam*, ſeu *retentiuam*,
quatenus ita detinet Angelum firmiter in ſuo
eodem loco, vt impediat alium Angelum eum
dimouere, imò & Angelus ſuperior, dum vult
alium ſibi inferiorem Angelum retinere intra
eundem locum, & alligare certo alicui loco
contra propriam ſuam voluntatem, imprimit
illi retentiuam aliquam qualitatem, quâ mo-

A trix eius potentia impediatur exire in actum V.
ſecundum, nec hoc eſt illi magis difficile,
quàm qualitatem aliquam impulſiuam, & lo-
co motiuam ei imprimere, quam tamen poteſt
in eo producere: & quemadmodum Schola-
ſtici admittentes motionem localem poſſe fie-
ri ab Angelis, ſimul etiam concedunt qualita-
tem impulſiuã inferiùs explicandam, quia hęc
eſt aliquod adiunctum motui; ita etiam, quia
hæc qualitas retentiua eſt aliquid coniunctum
ei actioni, quâ Angelus ſuperior detinet infe-
riorem, impedítque eius motum localem, ad-
mittendo Angelum ſuperiorem poſſe ſuis vi-
ribus impedire inferiorem, ne mutet locum
etiam contra propriam inclinationem, ſimul
etiam admittunt tunc ſuperiorem imprimere
inferiori prædictam qualitatem retentiuam.

Addimus tamen, quòd quemadmodum vt
B homo ſeipſo alium hominem renitentem reti- VI.
neat in eodem loco, requiritur eum illi eſſe
præſentem, & intimè coniunctum, & qualitas
illa retentiua, quam ei imprimit, dependet ab
eo etiam in conſeruari; ita ſimiliter ad hoc, vt
Angelus ſuperior detineat inferiorem reni-
tentem in eodem loco, requiritur, vt ſit illi in-
timè præſens, & coniunctus loco, alioquin
qualitas detentiua in loco, impreſſa inferiori,
vbi non reciperet continuum influxum ab An-
gelo eam imprimente, remitteretur, & per reſi-
ſtentiam motricis potentiæ deperderetur.

Hinc quando Tob. 8. ſanctus Raphaël dici-
tur apprehendiſſe dæmonium, illúdque reli-
gaſſe in deſerto ſuperioris Ægypti, item alius
Angelus Apocalypſ. 20. ligaſſe Satanam per
mille annos, eum miſiſſe in abyſſum, quia de-
tentiones iſtæ dæmonum contra propriam eo-
C rum voluntatem, durant in abſentia Angelo- VII.
rum, qui eos ligauerunt, dicendum eſt iſtas
detentiones non fuiſſe factas ſolis naturæ vi-
ribus Angelorum ligantium, ſed ſaltem pro
eo tempore, quo boni Angeli recedebant ab
illis, id fuiſſe factum per ſubſtractionem ge-
neralis concurſus Dei, abſolutâ Dei poteſtate
facti, ne hæc dæmonis poſſent inde exire.

ARTICVLVS II.

Vtrum Angeli mouentes rem aliquam impri- mant ei impulſum.

SIT hæc vnica propoſitio. *Angelus dum mo-
uet aliquod corpus, vel alium Angelum ad lo-
cum diſtantem, imprimit ei aliquam qualitatem,
quam poſſumus vocare impulſum.* Hæc propoſi-
D tio probatur iis omnibus, quibus Philoſophi VIII.
agentes de motu proiectorum, docent ipſum
mouens imprimere proiectis eiuſmodi quali-
tatem, quam ſententiam S. Thom. docet in
quæſt. diſputatis *de potentia* quæſt. 11. art. 5. &
in quæſt. diſputatis *de anima* art. 11. in reſpon-
ſione ad ſecundum: item Durandus in 4. ſen-
tent. diſtinct. 1. quæſt. 1. & plures alij etiam ex
recentioribus ad præſentem quæſt. S. Thom.

Probatur: omne agens debet eſſe coniun-
ctum patienti, vel *immediatè*, ſeu *per ſe ipſum*,
vel *mediatè*, ſeu per aliquid aliud, quod ſit ab
ipſo agente, vt omnes Philoſophi docent; at-
qui Angelus poteſt mouere aliquod corpus,
vel alium Angelum à loco ſibi proximo ad
alium diſtantem, vt patet ex relata deletione
exercitus Pharaonis: igitur tunc Angelus mo-

I. uens ipſum mobile ad locum diſtantem, dum A
adhuc mouetur in medio, debet alteri Ange-
lo eſſe coniunctus *mediatè*, ſed nihil poteſt aſ-
ſignari tunc, quo Angelus mouens coniunga-
tur mediatè corpori, vel Angelo iam diſtanti,
quàm qualitas illa ab eo impreſſa mobili: igi-
tur Angelus mouens corpus, vel Angelum ad
aliquod ſpatium diſtans, imprimit ei aliquam
qualitatem; imò quando Angelus immediatè
coniunctus quo ad locum patienti mouet il-
lud, debet etiam & aliquem impulſum ei im-
primere, ſolam enim localem eius indiſtan-
tiam non ſufficere, patet ex eo, quòd hæc ap-
proximatio poſſit dari ſine tali motione.
Quòd item, cum hac approximatione locali,
ſola volitio Angeli ſine tali qualitate impulſi-
ua non ſufficiat ad mouendum corpus, vel
Angelum indiſtantem, probatur ex eo, quòd
II. voluntas Angeli producat tantùm actus im- B
manentes; at hæc motio, ſiue corporis, ſiue
Angeli ab vno loco proximo ad alterum valdè
diſtantẽ eſt operatio quędam tranſiens. Dein-
de poſſumus intelligere aliquem Angelum ha-
bere voluntatem mouendi aliquod corpus,
vel aliquem Angelum ſibi indiſtantem, nec ta-
men inde ſequi expulſionem iſtius corporis,
vel Angeli à ſuo loco, cuius rei defectum non
poſſumus reijcere in aliã cauſam, quàm, quòd
potentia motrix Angeli nihil impreſſerit cor-
pori, vel Angelo, quo expelleretur à ſuo loco.
Hanc eandem concluſionem probant aliqui
ex eo, quòd Angelus poſſit impedire caſum la-
pidis deſcendentis in terram, ad quod putant
requiri impreſſionẽ alicuius qualitatis ab An-
gelo factam tali lapidi, quâ impediatur vlte-
riùs progredi. Sed hæc ratio benè refellitur ab
III. alijs, vt animaduertit Suares lib. 4. *de Ang.* C
cap. 31. Angelus enim poteſt detinere lapi-
dem deſcendentem, nihil faciẽdo in illo, eum
ſcilicet ſuſtinendo in aëre, & impediendo, ne
vlteriùs deſcendat, ſicut plerumque contingit
in ipſis rebus corporeis, quæ dum alijs deſcen-
dentibus occurrunt ſuâ firmitate, aliarum de-
ſcenſum impediunt.
Cæterum, quia qualitas illa impulſiua reci-
pitur in ipſo mobili, tanquam in ſuo ſubiecto
& quicquid recipitur ad modum recipientis,
recipitur, ideò quando res, quam Angelus
mouet, eſt corporea, hæc etiam qualitas im-
pulſiua eſt corporea; quando verò eſt ſubſtan-
tia purè ſpiritualis, ſicut eſt Angelus, tunc etiam
quoad ſuam entitatem eſt purè ſpiritalis.
Neque his obſtat, quod communiter di-
cunt Theologi Angelum nihil poſſe immedia-
IV. tè circa aliquod externum ſubiectum præter D
motum localem, qui tamen eſt aliquid diſtin-
ctum à tali qualitate, cùm hæc ſit in ſecunda
ſpecie qualitatis, ſcilicet in potentia, quia eſt
immediatum principium operandi, motus ve-
rò localis minimè. Nec item quòd talis impul-
ſus videatur eſſe qualitas nimis imperfecta,
vt poſſit ad gradum ſpiritalem vel pertinere,
vel peruenire.
Hæc inquam non obſtant: non primum, quia
dum Theologi ita loquuntur, nomine *motus
localis* etiam intelligunt ea, quæ ſunt coniun-
cta motui, nec aliquod aliud determinatum
principium poſtulant, quod ſit eorum produ-
ctiuum, ſicut, licet figura & extenſio localis
diſtinguãtur aliquo modo à motu locali, quia
tamen non habent aliud principium produ-
ctiuum ſui, quàm ipſum motum localem, An- V.
gelus faciens motum localem rectè dicitur ea
facere, & rectè comprehenduntur ſub nomine
motus localis, qui ſolus dicitur poſſibilis Ange-
lo ſecundùm virtutem ſuam naturalem agen-
di conſideraro; pari etiam modo hæc impulſi-
ua qualitas, quia eſt annexa motui locali, rectè
comprehenditur ſub motu locali, tanquam a-
liquid, quod etiam naturaliter poteſt ab An-
gelo produci.
Secundum itẽ non obſtat: nam & dantur ali-
qua etiã accidentia ſpiritualia tam parum per-
fecta, cuiuſmodi ſunt vbi, & id genus nonnul-
la, quæ tamen, quia ſunt in ſubſtãtijs ſpiritua-
libus, non deſinunt ſuo modo pertinere ad
gradum ſpiritalem, nec, vt aliquod accidens
in ſuo ordine pertineat ad gradum ſpiritalem,
requiritur tanta perfectio, quanta in ſubſtãtia,
ſed ſufficit, quòd ad illã aliquo modo ſpectet. VI.

ARTICVLVS III.

*Vtrum Angeli per motum aliquid poſſint pro-
ducere diſtinctum ab impulſu.*

NOTANDVM eſt poſſe intelligi aliquid
fieri ab Angelo per potentiam eius mo-
tricem, primò immediatè, ita vt inter illam, vel
actum eius, & id, quod dicitur per illam fieri,
nihil aliud mediet tanquam productiuum im-
mediatum eius, quod dicitur fieri per illam;
ſecundò mediatè tantùm, quatenus potentia
motrix Angeli facit aliquid, quod ab ea fa-
ctum, poſteà producit hunc vel iſtum effectũ.
Prima propoſitio. *Angeli virtute ſuâ naturali
per motricẽ ſuam potentiã poſſunt mediatè ea om-
nia, quæ ſolâ & ſimplici applicatione actiuorũ ad* VII.
*paſſiua, fiunt ab agente naturali, vel ad eiuſmodi
applicationem reſultant*: ita communiter omnes.
Probatur ex S. Auguſt. lib. 3. *de Trinitate*
cap. 8. & 9. & alibi, vbi agens de prodigiis factis
per Magos Pharaonis, fusè docet illa fuiſſe fa-
cta per dæmones applicantes actiua paſſiuis,
quorum vim natiuam, tam in agendo, quàm
in patiendo probè norunt, ſicut etiam & con-
uenientiſſimam rationem ea inter ſe coniun-
gendi acutiſſimè penetrant, & omnia impedi-
menta poſſunt auertere, quod totum facilè in-
telligitur ex eo, quòd maior ſit poteſtas Ange-
li ſecundùm ſua naturalia conſiderati, quàm
hominis circa ea, quæ ad ſui productionẽ non
poſtulant in agente vitalitatem, nec in modo,
quo effectus procedit ab agente: vt enim An-
gelus eſt perfectior in ſua ſpecie, quàm ſit ho-
mo, ita etiam debet habere perfectiorem, vel VIII.
ſaltem æqualem potentiam in agendo; atqui
homo rerum naturalium peritiſſimus ſolâ ap-
plicatione actiuorum ad paſſiua poteſt multos
effectus cauſare, ſeu producere, ſumendo hoc
verbum in ampliſſima ſignificatione, quemad-
modum docet experientia in hortulanis ma-
turitatem quorumdam fructuum acceleranti-
bus, item in procuranda eductione pullorum
ex ouis, certo modo calefactis, & in alijs id ge-
nus, & hæc omnia ſi pręciſè ſpectẽtur, nullam
poſtulant vitalitatem in tali agente, nec ab eo
procedunt modo vitali; vt patet ex eo, quòd ſi
cauſæ proximæ eiuſmodi effectuum coniun-
gãtur inter ſe eo modo, quo poſtulãt produci,
aliquo tantùm caſu ab agente inanimato, non
deſinunt eoſdẽ ſuos effectus producere, vt et-

I. iam docet experientia: igitur Angeli ſolis ſuæ naturæ viribus relicti poſſunt applicatione actiuorum ad paſſiuares multas producere.

Confirmatur: hæc applicatio actiuorum ad paſſiua tota conſiſtit in ea motione locali, quâ vnum fit alteri indiſtans loco, vt per ſe patet; atqui Angelus poteſt ſolis naturæ ſuæ viribus facere ipſa agentia naturalia indiſtantia loco ipſis patientibus, vt patet ex dictis, & ampliùs intelligetur ex mox dicendis: igitur Angelus ſolis ſuæ naturæ viribus poteſt per motricem ſuam potentiam facere mediatè ea omnia, quæ per ſimplicem applicationem actiuorum ad paſſiua fiunt à cauſis naturalibus.

Secunda propoſitio. *Angeli ſolis ſuæ naturæ viribus non poſſunt immediatè producere vllam ſubſtantiam, nec etiam immediatè alterare corpora*: ita cõmuniter omnes Scholaſtici, S.
II. Thomas infrà quæſt. 110. art. 2. in ſolutione ad 2. & 3. item lib. 3. *contra gentes* cap. 103. S. Bonauentura 2. ſentent. a. parte 7. diſtinctionis art. 2. quæſt. x. Scotus ibidem & plures alij.

Probatur primùm ex cap. *Epiſcopi* 26. quæſt. 5. vbi damnantur, qui credunt dæmones poſſe facere aliquam creaturam, vel illam in deterius, vel in melius transmutare, vel etiam in aliam ſpeciem transformare: item ex Concilio Brachar. I. can. 8. vbi condemnantur, qui ad ſenſum & mentem Priſcilianiſtarum credunt dæmones facere aut feciſſe creaturas; imò etiam tempeſtates, ſcilicet immediatè propriâ ſuâ auctoritate, & abſque permiſſione Dei, cùm nihil poſſint, niſi quod ſolâ applicatione actiuorum ad paſſiua poteſt fieri; item ex S. Leone ep. 93. condemnante prædictâ hæreſim Priſcilianiſtarum, item ex S. Auguſt. lib. 3. *de*
III. *Trinit.* cap. 8. & 9. vbi negat materiam corporalem obedire dæmonibus ad nutũ in ordine ad generationem, accretionẽ & alterationem.

Probatur ampliùs: quâ enim ratione Angelus poſſet ſolis naturæ viribus vnam ſubſtantiam immediatè producere, vel alterare, poſſet & quamlibet, cùm non ſit maior ratio de vna, quàm de alia, & proinde ſola creatio eſſet ei impoſſibilis.

Deinde multæ formæ ſubſtantiales poſtulant educi è ſubiecto actione vitali; at Angeli nullam poſſunt exercere actionem vitalem corpoream, vt ſuprà docuimus.

Tertiò: omne producens immediatè tanquã cauſa propria debet continere ſuum effectum; atqui Angeli non continẽt ſubſtãtiales formas rerum naturalium, etiam eminẽter; ſunt enim illis improportionatæ: & licet Deus ſit longè
IV. immaterialior Angelis, quia tamen habet modum agendi illimitatũ, quo etiã ſeſe extendit ad creationem, & proinde ad omnem modum poſſibilem, quo res naturalis eſt apta produci, & prætereà ratione ſuæ omnipotentiæ continet eminẽter omnes quoſcumq; effectus poſſibiles, ideò fit, vt immaterialis exiſtens poſſit omnes & quaſcumque ſubſtãtias producere, econtrà verò Angelus, quia habet modũ agendi limitatum iuxta conditionem ſuæ potentię, nec formas ſubſtantiales rerum naturalium in ſe continet, eas non poſſit immediatè producere, vel etiam alterare corpora; & ſi hæc poſſet, deberet alia virtus & potentia iſtorum productiua admitti in Angelo, quæ tamen eſſet diſtincta à potentia eius motrice, quemadmodum generatiua potentia in ipſis animã-

A tibus eſt diſtincta à potentia loco motiua; V.
quam tamen aliam facultatem nemo Theologorum aut Philoſophorũ agnoſcit in Angelis.

Vnde conſtat diſparem eſſe rationem iſtarũ qualitatum alteratiuarum ab illis qualitatibus impulſiuis & retentiuis, quas ſuprà diximus Angelos poſſe producere per motũ localem, quòd ſcilicet efficientia eiuſmodi qualitatum ſit actus proprius motricis potentiæ, & ſine illis potentia motrix non intelligatur exercere motum expulſionis, vel detentionis; at qualitates alteratiuæ & formæ item ſubſtantiales naturales aliam requirunt potentiam ab ipſa motrice facultate, quam nullam poſſumus in Angelis aſſignare.

B
AD QVÆSTIONEM LIV. VI.

DISPVTATIO VNICA.

De cognitione Angelorum.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum cognitio Angelica, intellectus Angelicus ſint idem cum ſubſtantia, & exiſtentia Angeli, item an agens intellectus, poſſibilis, & cognitio ſenſitiua ſint in Angelis.

QVIA actio Angeli eſt cognitio, vt indicant hęc eius nomina, *intelligentia, dæmon*, idcirco
C co poſt explicatam eſſentiam, VII.
locum & motum Angelorum, agit S. Thom. de cognitione Angelorum, quæcumque autem habet præſenti quæſt. reuocantur ad tria capita; primò enim comparat actum cognitionis Angelicæ cum ſubſtantia, & exiſtentia Angeli; deinde confert potentiam intellectiuã eius, cum eius ſubſtantia; tertiò quærit an *cognitio ſenſitiua*, item *intellectus agens & patiens* locum habeant in Angelis, quæ omnia intelliguntur facilè ex ſimilibus quæſtionibus, quas Philoſophi lib. *de anima* mouent de noſtra cognitione, intellectu noſtro, & neceſſitate intellectus agentis & patientis in nobis; vt enim rectè intelligimus actum cognitionis intellectiuæ eſſe realiter in nobis diſtinctum, tam à ſubſtãtia noſtræ animæ, quàm ab eius exiſtentia, ex eo, quòd
D nullâ factâ mutatione in ſubſtantia, vel exiſtẽ- VIII.
tia animæ, hic & ille actus cognitionis poteſt adeſſe & abeſſe, & alius ei ſuccedere; ita etiã, quia Angelus poteſt carere actu alicuius cognitionis circa plura obiecta creata ſibi extrinſeca, nec ſemper habet actualem cognitionem illorum, vt infrà patebit, quia item Deus, vel etiam alij ſuperiores Angeli illuminando inferiores docent eos, quæ tamẽ neſciebant, facilè intelligimus actum cognitionis Angelicæ eſſe diſtinctum à ſubſtantia & exiſtentia Angeli, & Patres ſæpè, vt S. Leo ep. 93. & alij citati, dum ageremus *de ſcientia Dei*, docent hoc eſſe proprium ipſi Deo, vt ſit ſuum intelligere, & vt ſubſtantia eius ſit impermixta accidentibus.

Deinde omnis cognitio eſt, vel *ſenſitiua*, vel *intellectiua*, & ſenſitiua repetitur tantùm

I. in cutibus aliquâ ſaltem parte corporeis, ſit- A
que mediantibus organis, & ſuprà oſtendi-
mus Angelos eſſe ſubſtantias purè ſpiritales,
rectè etiam ſequitur nullam eliam in Angelis
dari cognitionem præter *intellectiuam*; vnde
quando S. Dionyſ. lib. *de diuinis nominibus*
capite 4. admittit in dæmonibus *proteruam*
phantaſiam. id tantùm accipitur metaphoricè,
& per quandam ſimilitudinem.
Tandem: quia Angeli, vt ſequenti quæſtio-
ne docebimus, non intelligunt per ſpecies ac-
ceptas à rebus, ideò conſequenter non babent
in ſe ipſis intellectum *agentem*, prout iuxta
Pbiloſopbos lib. *de anima* eſt ſpiritalis quędam
potentia, quæ abſtrahit ſpecies rerum intelli-
gibilium à phantaſmatibus: neque ſimiliter
habent intellectum *poſſibilem*, prout Philoſo-
phi ſumunt illum, pro ſpiritali potentie, quæ
II. prædictas ſpecies omnes abſtractas per intel- B
lectum egentem recipit in ſe ipſa, cùm enim
potentiæ dentur propter operationem, & ob-
iecta, quie aliàs eſſent fruſtrenex, & abſtra-
ctio ſpecierum à phanteſmatibus, earùmque
receptio, quæ ſunt propriè operationes eiuſ-
modi intellectuum, nou habeant locum in
Angelis, nec etiam intellectus egens & poſſi-
bilis boc modo conſiderati reperiétur in illis.
Nec obſtat, quòd in Chriſto Domino, &
primo parente, quibus ſcientiæ erent infuſæ,
prædicti intellectus locum habuerint: nam
primò eiuſmodi intellectus conſequuntur a-
nimam rationalem, vt formem corporis: de-
inde omnes ſcientiæ animæ Chriſti Domini,
& primi parentis infuſæ, non erent infuſæ *per*
ſe. id eſt, talis conditionis, vt non poſſent eb
illis naturæ viribus comperari, ſed aliquæ e-
III. rant infuſæ tantùm *per accidens*, id eſt, infuſæ C
quidem à Deo, quæ temen poterant ab illis,
ſtudio & labore comparari, vt de Cbriſto Do-
mino docent ſanctus Thomas, & eius diſci-
puli tertiâ parte quæſtione 11. ideòque cùm
id, quod eſt *per accidens*, non deſtruat id, quod
eſt *per ſe*, ſaltem quoad actum primum, &
Chriſtus Dominus vt bumo, item primus pa-
rens potuerint aliquot ſcientias acquirere,
quibus comparandis viâ ordinariâ vterque
prædictus intellectus modo ſuperiùs explica-
to eſt neceſſarius, ille vterque intellectus de-
buit eſſe in Chriſto Domino, & primo paren-
te. Adde quod cit. quæſt. tertiæ pertis oſten-
dunt Theologi intellectum animæ Chriſti
Domini potuiſſe in eliquo ſenſu vti ſcientiâ
ſibi infuſâ *per ſe* etiam per conuerſionem ad
phantaſmeta, nec proinde telis intellectus fuit
IV. inutilis animæ Cbriſti Domini, qui tamen in D
Angelis, cùm ſint omninò incorporei, eſſet
inutilis.
Addidi in hec reſponſione de boc vtroque
intellectu, *prout ſecundùm Philoſophos ſumun-*
tur; ſi enim babere hunc vtrumque intelle-
ctum ſit tantùm habere eliquid ſimile cum v-
troque intellectu, tunc quia inferior Angelus
poteſt illuminari à ſuperiore, dicitur habere
intellectum *poſſibilem*, quatenus eliquid de
nouo addiſcit, & ſuperior Angelus illumi-
nans inferiorem dicitur habere intellectum
agentem, quo ſenſu Alenſis e. parte quæſt.
20. membro 3. admittit illum in Angelis, quem
tamen loquendi modum eſſe improprium no-
tet ſanctus Thomas articulo quarto in ſolu-
tione ad vltimum.

V.

AD QVÆSTIONEM LV.

DISPVTATIO VNICA.

De medio cognitionis Angelicæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli intelligant omnia per ſuam ſubſtantiam.

REPETENDVM ex dictis ad quæſt.
12. & 14. huius primæ partis, quod
etiam Philoſophi docent lib. *de*
anima, ad cognitionem præter ip-
ſam potentiam cognoſcitiuã ali- VI.
quid requiri, quod cum ille concurret, & hoc
eſſe, vel *obiectum*, vel *ſpeciem illius*, vel aliquid
ſupplens vices illius: & hoc vocant Tbeologi
cõmuniter *medium cognitionis*: eſt autem me-
dium illud duplex, vnum *cognitum*, alterũ *non*
cognitum, vt locis citatis notauimus: hic tantũ
agitur de medio *non cognito*, & ſenſus articu-
li eſt vtrum in Angelis, dum cognoſcũt omnia
alia à ſeipſis, tunc propriè eorum ſubſtantia
ſuppleat vicem ſpeciei intelligibilis, an verò
debeant Angeli habere aliquid aliud diſtin-
ctum à ſua ſubſtantia, quidquid ſit illud.
Ariſtoteles lib. 12. *metaph*. textu 51. & eius
commentator Auer. ibi exiſtiment Angelos
omnia cognoſcere per ſuam ſubſtantiam; ad
quam opinionem Altiſiodorenſis libro ſecun-
do ſuæ ſummæ accedit, ait enim eſſentiam
Angeli eſſe diuinæ eſſentiæ ſimilem, in eo, VII.
quòd ſit ſpeculum quoddam rerum omnium;
neque propterea Angelos eſſe Deo par[illegible]ſed
differre, quòd ſcilicet Deus actu ſemper in-
tueatur omnie, Angeli verò minimè, ſed tunc
tantùm, quando intendunt in ipſas res.
Communis tamen ſententia, quam loco
concluſionis ponimus, eſt, *Angelos non in-*
telligere res alias à ſe per ſuam ſubſtantiam:
bæc propoſitio eſt ſancti Thomæ hic articulo
primo, & omnium eius interpretum. Pro-
betur ex ſancto Dionyſio libro *de diuinis no-*
minibus capite quarto, dicente Angelos cog-
noſcere *diuinâ colluſtratione*; at eiuſmodi col-
luſtratio eſt aliquid diſtinctum à ſubſtantia
Angeli.
Probatur etiã ratione: primùm iis omnibus,
quibus citatâ quæſt. 14. probauimus Deum
intelligere per ſolam ſuam ſubſtantiam, quæ VIII.
rationes ita pertinent ex propriis ipſius Dei,
vt applicatæ præſenti quæſtioni ſtatim oſten-
dant eius veritatem.
Deinde, quia ſi ſubſtantia Angeli ei eſſet ra-
tio cognoſcendi omnia, tunc Angelus ſemper
& neceſſariò intelligeret omnie, quemedmo-
dum ſeipſum neceſſariò intelligit, quia ſe cog-
noſcit per ſuam ſubſtantiam, vt dicetur infrà,
& cùm ſubſtantie eius ſit tam indifferens ad
vnam rem, quàm ad aliam, ratio ſufficiens non
poſſet reddi, cur hanc potiùs, quàm illam in-
telligeret; at certũ eſt vt patebit inferiùs, An-
gelum non omnia intelligere, vel neceſſariò,
vel ſemper, & aliqua poſſe fugere cognitio-
nem eius: ergo Angelus non intelligit omnia
à ſeipſo diſtincta per ſuam ſubſtantiam.

I. Obiiciunt auctores contrariæ ſententiæ: Angeli ſunt actus puri & intellectiui eſſentialiter: ergo nihil diſtinctum à ſua ſubſtantia poſſunt recipere, quod cum illorum intellectu efficiat cognitionem rerum ab illis diſtinctarum; ſed ſola eorum ſubſtantia ſupplebit vicem eiuſmodi medij.

Reſpondetur quòd Angeli ſunt tãtùm actus puri puritate excludente ſolam materiam, cum qua rectè poteſt aliqua forma ſpiritalis in illis recepta conſiſtere, quæ cum illorum intellectu efficiat in illis cognitionem rerum omnium ab illis diſtinctarum.

Ad id autem quod addunt auctores contrariæ ſententiæ, quod ſunt *eſſentialiter cognoſcitiui*, ſeu *intellectiui*. reſpondetur hoc eſſe tantùm verum in actu primo, & radicali, non autem de actu proximo, vel etiã de actuali cog-
II. nitione, quaſi hæc ſit de intrinſeco conceptu illorum: hoc enim eſſe falſum patet, tum ex præciſa ratione creaturæ, quam Angeli intrinſecè includunt, quæ neceſſariò admittit compoſitionem ex actu & potentia, tum ex dictis quæſt. 14. huius partis de actuali intellectione Dei, tanquam prædicato quidditatiuo diuinæ eſſentiæ, tum ex dictis præcedenti quæſt. de diſtinctione intellectus & intellectionis Angelicæ ab eſſentia & exiſtentia Angeli.

Quæres, an Deus poſſet facere, vt Angelus per ipſammet ſuam ſubſtantiam ſupplentem vicem ſpeciei impreſſæ intelligat aliam à ſe.

Reſpondetur poſſe: nam quidquid cauſa aliqua ſecunda poteſt in genere cauſæ puræ efficientis non vitalis, Deus poteſt illud communicare alteri, ſeu dari ei, vt poſſit illud facere: at quidquid facit tale medium cognitionis, ſi-
III. ue illud ſit ſpecies impreſſa, ſiue fingatur eſſe quid aliud, eſt totum in genere cauſæ efficientis non vitalis, vt expreſsè oſtendimus quæſt. 12. huius 1. partis.

Nec obſtat, quòd ſubſtantia Angeli non contineat in ſeipſa eminenter res omnes alias à ſe: nam in tali caſu diceretur aliquo modo eas continere in ſe *virtute*, quatenus haberet in ſe virtutem ex parte obiecti, vel ſpeciei requiſitam ad formandam intellectionem, quæ tamen virtus tunc non eſſet neceſſariò aliquid ſuperadditum entitati ſubſtantię ipſius Angeli, ſed ipſamet entitas ſubſtantiæ Angelicæ, iuxta poteſtatem ſuam actiuam obediẽtialem conſiderata, eodem planè modo, quo ſacramenta nouæ legis dicuntur habere virtutem producendi gratiam phyſicè in ſuſcipiẽtibus.

Quæres ſecundò, an in tali caſu eſſet libe-
IV. rum Angelo hanc vel illam rem actu & de facto cognoſcere, & velle huic, vel illi attẽdere.

Reſpondetur, quòd poſſet Deus facere, vt tunc Angeli cognoſcerent etiam liberè res creatas diſtinctas à ſe, ſicut & nunc, quia talis concurſus ſubſtantiæ Angeli ſupplentis vicem ſpeciei impreſſæ ſemper indigeret ipſo generali concurſu Dei, ſicut & omnis cauſa; vnde ſicut Deus fecit, vt concurſus eius generalis ad hoc, & illud agendum in particulari determinetur à concurſu cauſæ ſecundæ, etiam liberæ, ita etiam poſſet facere vt concurſus eius generalis neceſſarius actioni talis ſubſtantiæ, determinaretur tantùm ab ipſa voluntate Angeli ad hoc, vel illud in particulari cognoſcẽdum, quod tantùm valdè confuſè cognoſcit, dum intuetur ſuam ſubſtantiam, ſicut dum

A intuetur ſpecies, etiam aliquã cognitione confuſã aliquo modo intelligit obiecta per illas repræſentata. V.

Articvlvs II.

Vtrum Angeli intelligant per ſpecies intelligibiles.

NOTANDVM eſt nos hîc agere tantùm de neceſſitate ſpecierũ intelligibilium, pro formanda cognitione in Angelis, an ſcilicet ſuppoſitã communi ſententiã de illarum neceſſitate in noſtro intellectu, earum etiam neceſſitas habeat locum in Angelis, qua de re duæ ſunt ſententiæ, vna negans, ſed quæ duabus diſtinctis viis procedit.

Prior eſt Gandauenſis quodlibeto quinto
B quæſtione 14. aſſerentis Angelos cognoſcere per quemdam habitum ſcientialem ſuo intellectui ſuperadditum, qui repræſentat obiectiuè omnia intelligibilia, ſeruato quodam ordine, ſcilicet primò ſubſtantiam Angeli; deinde reliqua pro ordine ſuæ perfectionis, ita vt perfectiora priùs repræſentat, poſteriùs imperfectiora. VI.

Secunda via eſt Durandi ſecundo ſententiarum diſtinct. 6. quæſt. 3. Gregorij Ariminenſis eodem lib. diſtinct. 7. quæſt. 3. Ochami ibidem quæſt. 17. & 18. Angelos non cognoſcere per ſpecies.

Prima propoſitio. *Angeli cognoſcunt res alias à ſe directã cognitione per ſpecies intelligibiles, nec prædictus ſcientialis habitus in illis datur, prout per illum aliquid aliud intelligitur, quàm ſpecies intelligibilis.* Priorem par-
C tem propoſitionis docet hîc S. Thom. omnes eius diſcipuli & plures alij, ſimiliter poſteriorem & præſertim Scotus ſecundo ſententiarum diſtinct. 3. quæſt. 10. VII.

Prior pars probatur: ad hoc vt fiat cognitio, debet obiectum vel aliquid loco eius ſimul concurrere cum potentia, vt locis ſuperiùs citatis obſeruauimus, atqui obiecta creata diſtincta ab ipſis Angelis non poſſunt per ſe concurrere cum intellectu Angelorum ad efformandam cognitionem de ſe ipſis: ergo debent concurrere per aliquid aliud, quod vices eorum gerat, hoc autem nihil eſt aliud, quàm ſpecies intelligibilis.

Minor probatur de obiectis materialibus: hæc enim propter ſuam improportionem non poſſunt immediatè, & per ſe ipſa concurrere, cum viſiua potentia ad corporalem viſionem,
D ſed tantùm per ſpecies ſenſiles, licet detur maior proportio inter illa, & prædictam potentiam, quàm inter illa, & intellectum Angelicum, vt per ſe patet. Adde quòd res materiales vt agant, debent eſſe intra certam diſtantiam ad ipſum patiens; at Angeli cognoſcunt res materiales, quæ actu exiſtunt, etiam dum ſunt ab illis loco remotiſſimæ. VIII.

Idem patet de obiectis creatis ſpiritalibus ex eo, quòd primò obiectum debeat coniungi potentiæ intellectiuæ, non quomodocumque, ſed intimè, vt ſic illam determinet ad ſui cognitionem, tum etiam vt ſic illi coniunctum faciat vnum totale agens; at Angeli non poſſunt per ſe ipſos ita immediatè coniungi intellectibus aliorum Angelorum, eos cognoſcentium, quia vt intellectio eſt actus immanens,

I. ita & totum eius principium immediatum de-
bet eſſe intra ipſum intellectum cognoſcen-
tis; alij verò Angeli non poſſunt ſeſe ſubſtan-
tialiter conſtituere intra intellectum Angeli
cognoſcentis, quia hoc habet aliquam ratio-
nem *illapſus*, quem tamen omnes Theologi
denegant etiam Angelis. Deinde ex eo, quòd
Angelus poſſit alium cognoſcere etiam poſi-
tum extra locum ſuum adæquatum, quia ad
cognitionem intellectiuam intuitiuam pro-
pinquitas localis eſt impertinens, cùm vnus
Angelus poſſit alium longè fugientem, vel
etiam renitentem ſibi coniungi intimè cogno-
ſcere: igitur, cùm tunc intellectualis cognitio
fiat, nec tamen Angeli concurrant per ſe im-
mediatè, debet aliquid aliud aſſignari, per
quod cognoſcantur, & hoc vocamus *ſpeciem
intelligibilem.*

II. Poſterior item pars probatur: quia omnis
habitus intellectualis concurrens ad cogni-
tionem, vel ſe tenet ex parte potentiæ, qua-
tenus illam facilitat, vel ex parte obiecti, qua-
tenus illud repræſentat, & vices eius gerit in
agendo; at primo modo non datur in Ange-
lis pro cognitione rerum creatarum ad ſolum
& purum ordinem naturæ ſpectantium, quia eo
ipſo, quo ſunt intelligentiæ, & actus puri pu-
ritate ab omni materia, habent ex ſe ſufficien-
tem promptitudinem ad intelligendum: nec
etiam iuxta ſecundum modum aliquis datur
habitus in illis, qui non ſit ſpecies intelligibi-
lis, quia Philoſophi nullos agnoſcunt habitus
in intellectu, prout habitus condiſtinguitur à
ſpecie intelligibili, qui ſeſe teneant ex parte
obiectorum; ſed tantùm qui ſeſe teneant ex
parte potentiarum, quatenus dantur ad illas
III. facilitandas, vel confortandas, ideò aliqui
obſeruant Gandauenſem ſuprà non diſcrepa-
re à nobis, niſi in modo loquendi.

Obiiciunt auctores contrariæ ſententiæ,
qui viam poſteriorem amplectuntur: ſpecies
illæ nec ſunt neceſſariæ Angelis ad *intuitiuam*
cognitionem, cùm res creatæ, eo ipſo quo exi-
ſtunt, & ſunt intra locum adæquatum Angeli,
ſint ei ſufficienter approximatæ, vt patet ex
eo, quòd ſe intelligant per proprias ſuas
ſubſtantias, & præterea habent intellectum
rectè diſpoſitum ad cognoſcéda obiecta crea-
ta, cùm ideò nominentur *intelligentiæ*: nec
item ſunt illis neceſſariæ ad cognitionem *abſ-
tractiuam*, hæc enim naſcitur ex intuitiua, ni-
mirum ex eo, quòd intellectus cognouit ali-
quid intuitiuè, quædam habilitas naſcitur in
eo, ad illud iterum cognoſcendum abſtracti-
IV. uè, quando voluerit: ergo Angeli non cog-
noſcunt per ſpecies intelligibiles.

Reſpondetur res materiales non eſſe ſufficié-
ter approximatas Angelis, vt per ſe ipſas, & im-
mediatè concurrant, cum eorum intellectibus
ad intellectionem, vt probat noſtra ratio, imò
nec ipſos Angelos ſubſtantias alioquin ſpirita-
les; nec parem eſſe rationé ſubſtãtiæ Angelicæ
reſpectu ſui intellectus, ac ſubſtantiæ aliorum
Angelorum, prout comparantur ad alios &
ſibi extraneos intellectus, cùm propria ſubſtã-
tia ſit proprio ſuo intellectui maximè intima;
& has ſpecies eſſe tam neceſſarias in cognitio-
ne abſtractiua, quàm in intuitiua, oſtendit no-
ſtra ratio, cui non obſtat, quòd abſtractiua
naſcatur ex intuitiua, quam Angeli anteà ha-
buerunt; nam ita naſcitur, vt tamen fiat per

A illam eandem ſpeciem, quâ idem obiectum V.
priùs cognoſcebatur intuitiuè, illa enim ſpe-
cies, quæ ita eſt modificata, quandiu Petrus,
verbi gratiâ viuit, vt illum abſolutè viuen-
tem repræſentet, poſt eius mortem ita modi-
ficatur, vt illum repræſentet ſub ratione ob-
iecti cogniti, quod aliquando fuit, & non eſt
ampliùs, vt infrà explicabitur, quando dice-
mus, quâ ratione Angeli cognoſcunt ſingu-
laria.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angeli ſpecies, per quas intelligunt, accipiant à rebus,

PRÆSENS difficultas procedit tantùm de
cognitione naturali Angelorum, tam re-
B ſpectu obiectorum ſpiritalium, quàm mate- VI.
rialium. Scotus 2. ſentent. diſtinct. 3. quæſt. 11.
Maior ibidem quæſt. 6. & aliqui alij exiſti-
mant Angelos accipere à rebus ſingularibus
tam ſpiritalibus, quàm materialibus, ſpecies,
quibus illas intelligunt, & quòd poſſent ſibi
comparare ſpecies rerum vniuerſalium, niſi
illas haberent ſibi à Deo infuſas.

Sit hæc noſtra propoſitio. *Angeli nullas ac-
cipiunt ſpecies ſiue ſingulares ſiue vniuerſales à re-
bus ſiue ſpiritalibus, ſiue materialibus, quibus
cognoſcant illas.* Ita S. Thom. hîc & 2. *contra
gentes* cap. 96. & 98. & primùm, quia acceptio
ſpecierum à rebus duo dicit, primùm illa-
rum eductionem ab obiectis ſeu rebus ad po-
tentiam, ſecundò earum abſtractionem, &
depurationem à materia, ſi ſint rerum mate-
rialium.

C Probatur quoad primum ex eo, quòd ma- VII.
terialia cuiuſmodi ſunt hæc obiecta, non poſ-
ſint agere naturaliter in ſpiritalia, cuiuſmodi
ſunt intellectus Angelorum; tum etiam quia
materialia non poſſunt tranſmittere ſpeciem
ſui vſque ad cælum, vel etiam vſque ad pro-
fundum inferni, niſi factâ penetratione, quæ
naturaliter non fit, in quibus tamen locis An-
geli exiſtentes cognoſcunt naturaliter res ma-
teriales.

Quòd item *res ſpiritales non emittant natura-
liter ſui ſpecies ad intellectus Angelorum*, pro-
batur: primò ex eo, quòd vt ſuprà obſerua-
uimus, Angeli nihil poſſunt ad extra niſi mo-
tum localem, & quæ ſunt illi connexa, & ab
eorum potentia motrice, atqui emittere ſui
ſpeciem, eſt aliquid ad extra omninò inde-
D pendens à potentia loco motrice, propriè VIII.
ſumpta, quia talis actio eſt tantùm intentio-
nalis, cuius principium nullo modo eſt po-
tentia motrix: deinde ex eo, quòd ſpecies
emiſſæ ab obiectis priùs recipiantur in ſpatio
intermedio, quàm in potentia, vt communi-
ter Philoſophi docent libris *de anima* agendo
de noſtris ſpeciebus à ſuo obiecto emiſſis: at-
qui nullum poteſt aſſignari medium ſiue illud
ſit ſpatium, ſiue quid aliud, quod vel recipiat
in ſeipſo ſubiectiuè ſpecies tranſmiſſas ab ob-
iectis ſpiritalibus ad intellectus Angelorum
loco & aliquo ſpatio diſtantes, vel aliquâ ra-
tione multiplicet ſpecies eiuſmodi in medio,
quia ſpatium illud aut eſt reale, & ſic aliquid
materiale, & proinde improportionatum
eiuſmodi ſpeciebus recipiendis, aut eſt inane,
aut ſolummodò imaginarium, & tunc, cùm

I. illæ ſpecies, licet ſint tantùm intentionales,
ſint accidentia quædam ſpiritalia, cuiuſmodi
ſunt obiecta à quibus diffluunt, ſimiliter & in-
tellectus Angelici in quibus debent recipi,
ſunt ſpiritales, quemadmodum ſunt aliquid
reale non ſubſiſtens, ſed naturâ ſuâ inhærens
ita non poſſunt recipi immediatè in tali ſpatio
imaginario. Adde quòd omne ſpatium, quod
eſt à terra in cælum, & à terra in infernum,
eſt reale: ergo cùm in illo prædictæ ſpecies ſpi-
ritalium obiectorum non poſſint naturaliter
recipi, Angeli etiam exiſtentes in cælo, vel
in profundo inferni, non poterunt cogno-
ſcere iſta obiecta actu exiſtentia, quod tamen
eſt falſum.

Neque dici poteſt non eſſe opus aliquâ
tranſmiſſione ſpeciei obiecti ſpiritalis ad in-
tellectum Angeli, ſed ſolam eius indiſtantiam
II. ſeu propinquitatem localem ſufficere; tum
quia tunc talis cognitio non fieret per ſpe-
cies, cuius tamen contrarium probatum eſt
articulo præcedenti; tum etiam quia ſequere-
tur Angelos aliquo ſaltem ſpatio diſtantes à ſe
inuicem non poſſe ſeſe cognoſcere, vel etiam
animas rationales, quod tamen patet eſſe fal-
ſum ex eo, quòd Magi etiam ſæpè inuocant
dæmones longè diſtantes, qui tamen ſeſe ſta-
tim illis præſentes exhibent.

Probatur item ſecunda pars, ſcilicet *intelle-
ctum Angelorum non poſſe abſtrahere ſpecies ab
obiectis, eáſque depurare:* abſtractio ſpecie-
rum & earum depuratio à materia facta per
intellectum, poſtulat præuiam aliquam cog-
nitionem, quâ intellectus ad id excitetur: tum
quia talis abſtractio & depuratio debet fieri
modo proportionato intellectui; at modus
III. ille proportionatus eſt excitatio illius per ali-
quam cognitionem, quia nihil eſt tam pro-
portionatum intellectui, quàm cognitio: tum
etiam quia abſtractio ſpecierum & earum de-
puratio à materia non fit in nobis ab intelle-
ctu, niſi priùs excitemur per imaginationem,
quæ imaginatio licet non ſit ipſius noſtri in-
tellectus agentis, eſt tamen ipſius noſtræ ani-
mæ, cuius agens intellectus eſt potentia; at-
qui nulla cognitio poteſt aſſignari in intelle-
ctu Angeli, per quam excitetur ad faciendam
talem abſtractionem, & depurationem ſpe-
cierum à materia; non quidem ſenſitiua, cùm
hæc ſit entis alicuius corporei habentis ſen-
ſus, cuiuſmodi non eſt Angelus; non item in-
tellectiua, cùm enim hæc cognitio eſſet de
ſpecie obiecti, circa quam abſtrahendam &
depurandam intellectus Angeli verſaretur,
IV. iam talis ſpecies obiecti præſupponeretur exi-
ſtere in intellectu Angeli ante ipſam ſui abſ-
tractionem, & depurationem à materia, ſic-
que non abſtraheretur, quod enim cognoſci-
tur debet eſſe, vel per ſe ipſum, vel per ſui
ſpeciem coniunctum intellectui illud cogno-
ſcenti: igitur intellectus Angelorum non poſ-
ſunt abſtrahere ſpecies à rebus, eáſque depu-
rare à materia.

Confirmatur ampliùs hæc tota ratio; ſpe-
cies ſenſibiles ob ſuam craſſitiem non poſſunt
concurrere ad intellectionem, niſi ſaltem at-
tenuentur à ſenſibus, vt Philoſophi docent
libris *de anima*, & intellectus agens in tan-
tum abſtrahit ſpecies, eáſque facit intelligi-
biles, in quantum coniungitur phantaſmati-
bus, vt iidem Philoſophi docent ibidem: at-

A qui nulli dantur ſenſus interiores in Angelis, V.
cùm ſint planè incorporei, nullus item intel-
lectus agens, vt ſuprà oſtendimus: igitur in-
tellectus Angelorum non poſſunt abſtrahere
ſpecies à rebus ſenſibilibus, eáſque à materia
depurare.

Articvlvs IV.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum.

PRimvm eſt: quòd accipere ſpecies à re-
bus cedat in maiorem perfectionem An-
geli: eſt enim perfectius aliquid habere *à ſe
ipſo*, quàm ab alio.

Reſpondetur, tunc tantùm eſſe melius habe-
re aliquid à ſe ipſo, quàm ab alio, quando vel
non implicat illud habere *à ſe*, ex carentia
B ſufficientis ad id principij, vel quando habet VI.
aliquam ſibi adiunctam imperfectionem;
quod vtrumque reperitur in præſenti caſu, vt
rationes noſtræ concluſionis probant.

Secundum eſt: quidquid poteſt virtus infe-
rior, poteſt & ſuperior in eodem ordine; at
intellectus noſter, qui eſt inferior intellectu
Angeli intra eundem ordinem, id poteſt, &
quòd non poſſit immediatè accipere ſpecies à
rebus ſenſibilibus, ſed ad id indigeat mini-
ſterio ſenſuum, prouenit ex eius imbecillita-
te: ergo cùm intellectus Angeli ſit perfectior,
poterit illud præſtare, & longè faciliùs acci-
pere ſpecies à rebus ſpiritalibus, vt pote ſibi
proportionatis.

Reſpódetur, tunc virtutem ſuperiorem non
poſſe producere effectum, quem virtus infe-
rior eiuſdem tamen ordinis producit, quando
C virtus inferior ad producendum hunc effectũ VII.
poſtulat coniungi alicui, quod repugnat vir-
tuti ſuperiori, vt patet in quibuſdam qualita-
tibus, quæ licet ſint eiuſdem ſpeciei, quia ta-
men pro producendo tali effectu poſtulant
coniungi tali agenti, vel ſubiecto, non pro-
ducunt iſtos effectus, vt exiſtunt in aliis ſub-
iectis, quemadmodum pluribus exemplis do-
cuimus ſuprà, quando oſtendimus Angelos
non poſſe efformare corpus, quod veram
mollitiem & duritiem corporis humani ha-
beat; at vt noſter intellectus abſtrahat ſpecies
à rebus, eáſque depuret à materia, ſibi neceſ-
ſariò poſtulat coniunctionem cum phantaſia,
vt ſuprà docuimus, & quòd noſter intellectus
indigeat neceſſariò miniſterio ſenſuum, vt
abſtrahat ſpecies à rebus ſenſibilibus, ratio
adæquata & integra non eſt eius imbecillitas,
D ſed ipſa etiam craſſities obiectorum intelligen- VIII.
dorum, quæ propter ſui improportionem ad
intellectum poſtulant priùs depurari à mate-
ria, vt Philoſophi docent libris *de anima.*

Articvlvs V.

*A quo, quando, & quomodo Angeli accipiant
ſpecies, per quas intelligunt.*

SCotvs loco ſuperiùs citato negat iſtas
ſpecies infundi Angelis, à primo inſtanti
ſuæ creationis, propter aliquot incommoda,
quæ tamen ſoluemus inter probandã noſtram
ſententiam: Capreolus 2. ſentent. diſtinct. 3.
quæſt. 2. & alij exiſtimant Angelos habere
ſpecies à primo inſtanti ſuæ creationis, non

I. tamen per infuſionem, ſeu concreationem,
ſed per emanationem à ſubſtantia Angeli,
ſicut proprietates animæ dimanant ab eſſen-
tia animæ.

Prima propoſitio. *Angeli res omnes tam vni-
uerſales, quàm ſingulares, quas cognoſcunt,
intelligunt per ſpecies ſibi concreatas, ſeu conge-
nitas:* ita ſanctus Thomas hîc, & communi-
ter omnes eius diſcipuli.

Probatur: quotieſcumque ens aliquod eſt
in tali ordine, vt ex ſua natura vendicet ſibi
hanc perfectionem, tunc ſi non poſſit ſuis
viribus ſibi prouidere de mediis, quibus illam
aſſequatur, Deus ea illi confert; hoc enim
poſtulat ordo diuinæ prouidentiæ, quia aliàs
tota aliqua ſpecies poſſet fruſtrari ſuo fine, &
Deus deeſſet in neceſſariis; & hoc patet eui-
denter in ipſa generatione hominis, quæ,
II. quia eſt talis, & tam perfecta, vt poſtulet
eam formam, quam homo non poteſt per ſe
producere, ideò Deus ſtatim atque actio ho-
minis & ipſa diſpoſitio per eum introducta re-
quirit hanc formam, animam ſcilicet ratio-
nalem, eam per ſe ipſum infundit corpori;
atqui Angeli ſunt creaturæ intellectuales,
quæ naturâ ſuâ poſtulant cognitionem, quia
vita illorum conſiſtit in cognitione, & à pri-
mo inſtanti ſuæ creationis cognouerunt non
tantùm res vniuerſales, ſed aliquot etiam ſin-
gulares, verbi gratiâ, Lucifer eos, quos ſe-
duxit, & Angeli ſeducti Luciferum, ſimiliter
& qui ei reſtiterunt, & hæc vtraque cognitio
poſtulat fieri per ſpecies, vt oſtendimus pri-
mo & ſecundo articulo, nec illæ poſſunt per
Angelos accipi ab ipſis obiectis, vt oſtendi-
mus articulo tertio: igitur Deus debuit eiuſ-
III. modi ſpecies infundere Angelis à primo in-
ſtanti ſuæ creationis.

Neque hinc ſequitur Angelum à primo in-
ſtanti ſuæ creationis cognouiſſe omnia etiam
libera futura contingentia, ex eo, quòd ad
habendam cognitionem potentia & ſpecies
obiecti illi coniuncta ſufficiant; item ex eo,
quòd à primo illo inſtanti cognoſcant ſuam
ſubſtantiam, ſuas ſpecies, & proinde omnia &
ſingula obiecta, ad quæ iſtæ ſpecies habent
habitudinem, cùm ſint correlata, & vnum
correlatorum non poſſit cognoſci, quin & al-
terum cognoſcatur.

Hoc inquam non ſequitur: non primum;
nam aliud eſt habere iſtas ſpecies, ſolummo-
dò repræſentatiuas rerum in actu primo, &
aliud eas habere repræſentatiuas in actu ſe-
cundo: iam vt poſita ſpecie in intellectu cog-
IV. nitio ſequatur, non ſufficit, quòd ſpecies ſit in
actu primo tantùm repræſentatiua obiecti, ſed
requiritur, vt de facto illud repræſentet in
actu ſecundo; at ſpecies infuſæ Angelis à pri-
mo inſtanti ſuæ creationis, quæ erant rerum
adhuc futurarum, illas eis tunc repræſenta-
bant tantùm in actu primo, quatenus earum
efficacia in actu ſecundo dependet ab exiſten-
tia obiecti in rerum natura, tanquam à con-
ditione ſine qua non: cuius rei hæc eſt ratio,
quòd ſpecies illæ Angelicæ ſint intuitiuæ, id
eſt ordinatæ ad coefficiendam cognitionem
intuitiuam, quæ intuitiua cognitio, quia eſt
rei actu & de facto exiſtentis, requirit obie-
ctum, ad quod terminatur, exiſtere; ideò licet
Angeli à primo inſtanti ſuæ creationis habue-
rint ſpecies rerum, quæ hactenus extiterunt,

A & adhuc exiſtent, quia tamen eo inſtanti ſuæ V.
creationis hæc actualis exiſtentia rerum eiuſ-
modi non erat defectu huius conditionis, ad
id requiſitæ, eas primo illo inſtanti ſuæ crea-
tionis non cognouerunt; vnde quando dici-
tur ſufficere ad intellectionem, quòd ſpecies
obiecti ſit coniuncta potentiæ, hoc tantùm
ſenſu eſt accipiendum, quòd hæc ſufficiant in
ratione principij, & cauſarum coefficientium
cognitionem, non autem conſiderando etiam
ea, quæ requiruntur tanquam conditiones.

Secundum item inconueniens allegatum
non ſequitur ex noſtra aſſertione; nam vt An-
geli dicantur cognoſcere à primo inſtanti ſuæ
creationis ſubſtantiam ſuam, & ſuas ſpecies,
ſufficit, quòd cognoſcant hanc eſſe naturam
ſuæ ſubſtantiæ, itam & conditionem ſuarum
ſpecierum, quòd ſcilicet ſint repræſentatiuæ
B aliquorum obiectorum in confuſo; non au- VI.
tem requiritur, quòd ſciant has ſuas ſpecies
eſſe repræſentatiuas huius & huius obiecti in
particulari, ſicut quæſtione duodecimâ huius
partis diximus, ad hoc, vt beati dicantur vide-
re omnipotentiam Dei, ſufficere, quòd cogno-
ſcant in eſſentia diuina illam ſeſe extendere
ad illud omne, quod non implicat: nec vr-
get vulgare illud, *vnum correlatum non poteſt
cognoſci ſine altero*; id enim eſt tantùm verum
de relatis categoricis, aut *quaſi categoricis*,
quorum totum eſſe *eſt ad aliud*, non autem de
relatis tantùm *tranſcendentaliter*, cuiuſmodi
ſunt ſpecies infuſæ Angelis, vt patet in poten-
tiis, habitibus & aliis id genus.

Secunda propoſitio. *Eiuſmodi ſpecies non
fluunt ab ipſa natura Angelica tanquam quadam
proprietates à ſubiecto, ſed ſimul cum intellectu
C creantur à Deo, eique infunduntur*; hæc propo- VII.
ſitio in re eſt eadem cum præcedenti, & tan-
tùm diſtinguitur ab illa, quòd explicet ſpe-
cialem modum, quo Angeli ſpecies iſtas ha-
buerunt, & eſt S. Thom. hîc, dum ait eas
creari, *infundi*, vel *eſſe congenitas*.

Probatur: illud cenſetur eſſe proprietas,
quod ita emanat ab eſſentia, in qua recipitur,
vt illa ſit actiuum principium illius per quan-
dam reſultantiam, & non ſolummodò paſ-
ſiuum, vt videre eſt in omnibus veris proprie-
tatibus: atqui intellectus Angeli non ſe habet
tanquam actiuum principium eiuſmodi ſpe-
cierum, quia ea tantùm poſſunt emanare ab
eſſentia, quæ ſeſe tenent ex parte illius; hæc
enim reſultantia eſt ad perficiendam eſſen-
tiam in ſe; at ſpecies eiuſmodi non ſe tenent
ex parte eſſentiæ, vt principij radicalis, ne-
D que ex parte intellectus, vt principij proxi- VIII.
mi, ſed ex parte ipſius obiecti, vt omnes Phi-
loſophi docent: ergo non debent ab illa di-
manare.

Neque propterea ſpecies illæ poſſunt dici
ſupernaturales, licet ſint *infuſa per ſe*; nam hæc
duo *eſſe infuſum per ſe*, & *eſſe ſupernaturale* diſ-
tinguuntur; ad primum ſufficit habere ſolum
Deum cauſam ſui efficientem; ad ſecundum
requiritur eſſe indebitum alicui naturæ crea-
tæ, vt patet in anima rationali, quæ eſt *per ſe
infuſa*, & nihilominùs naturalis tantùm, quia
debetur corpori hoc & illo modo vltimatè
diſpoſito: pari modo ſpecies illæ, quibus An-
geli cognoſcunt, rectè dicuntur *infuſa per ſe*,
& nihilominus Angelis naturales, ob propen-
ſionem naturalem, quam habent ad illas reci-

I. piendas in ordina ad actualem cognitionem rerum naturalium, ſibi in eo ordine, in quo ſunt creati, debitam.

Articvlvs VI.

Vtrum ſuperiores Angeli intelligant per ſpecies magis vniuerſales, quàm inferiores.

NOTANDVM eſt ſpeciem hoc loco dici vniuerſalem *in repræſentando*, ſeu in coefficienda cognitione, & non in exiſtendo, quatenus ſcilicet vna & ſingularis exiſtens, eſt tantæ virtutis, vt per eam plura obiecta poſſint cognoſci tam diſtinctè, ac ſi cognoſcerentur per proprias & diſtinctas ſpecies.

Notandum ſecundò plura diſtinctè cognita per eandem ſpeciem poſſe habere ſe duobus modis: primò, ita vt conueniant in aliquo,
II. quod ſit primarium obiectum per ſpeciem repræſentatum, & plura illa ſint obiectum ſecundarium, qui modus cognoſcendi plura, etiam diſtinctè per eandem ſpeciem, habet locum, obiecta ſecundaria continentur aliquo modo in primario, tanquam in cauſa, vel quando conueniunt in aliqua ſuperiori ratione, quomodo ſi datetur ſpecies impreſſa diuinæ eſſentiæ, quâ beati Deum clarè viderent, & creaturas, tunc viderent diuinam eſſentiam diſtinctè, & ſimul etiam plures creaturas, vt patet ex dictis ſuprà quæſt. 12. huius primæ partis, quo item modo brutum & homo, quatenus conueniunt in animali tanquam obiecto primario, cognoſcuntur ſecundariò: alter modus eſt, ita vt plura illa, quæ dicuntur cognoſci per eandem ſpeciem diſtin-
III. ctè, ita ſunt à ſe inuicem diſtincta, ſeu etiam diuerſa, vt vnum non contineat aliud, nec item illa duo, vt ſic diſtinctè cognita, contineantur in alio tertio, tanquam primario obiecto, vel ſi conueniant, non tamen ſpectentur ſecundùm illud obiectum primarium, ſed ſolummodò præciſè, prout ſunt obiecta omninò eſſentialiter diſtincta.

Præſens difficultas non procedit in primo ſenſu, omnes enim facilè admittunt vnam poſſe dari ſpeciem, quæ hoc modo repræſentet primariò communem rationem animalis, & ſecundariò plura eius inferiora; ſed præſens difficultas procedit in ſecundo ſenſu, an verbi gratiâ, vna ſingularis ſpecies poſſit dari, quæ repræſentet Angelum & lapidem, cuius beneficio, intellectus eâ informatus cognoſcat alterutrum independenter ab alio tan-
IV. quam obiecto cognito, ſed tantùm per ipſam vnicam ſpeciem tanquam per medium non cognitum, quæ tamen hoc vtrumque obiectum referat in ratione ſpeciei ſeſe tenentis ex parte obiecti, & an ſic de facto ſuperiores Angeli intelligant per ſpecies vniuerſaliores plura, quàm Angeli inferiores cognoſcant.

Scotus lib. 2. ſentent. diſt. 3. quæſt. 10. Maior ibidem quæſt. 3. & aliqui alij tam ex recentioribus, quàm antiquioribus ſequuntur partem negantem.

Melior eſt S. Thom. & omnium eius diſcipulorum hîc ſententia, quam noſtris ſequentibus propoſitionibus explicabimus, quarum ſit

Prima propoſitio. *Non repugnat vnam numero ſpeciem intelligibilem dari, per quam plura*
A *etiam ſpecie diſtincta cognoſcantur diſtinctè*: po- V.
teſt primùm probari ex eo, quòd plures Philoſophi docent in Phyſicis parietem, verbi gratiâ, ex variis ſpecie rebus compoſitum, vel aliam multitudinem ex variis ſpecie rebus compoſitam, vnicâ tantùm ſpecie videri, quæ tamen referat ſingulas partes componentes iſtam multitudinem, & non tot numero ſpeciebus, quot ſunt res ſpecie diſtinctæ, vt probant ex eo, quòd partes illæ à ſe inuicem ſeparatæ, poſitæ tamen intra eandem diſtantiam non æquè bene viderentur, ac videntur, quando ſunt ſimul coniunctæ, quod eſt argumento illas aliâ ſpecie videri, quando ſunt coniunctæ, & aliâ, quando ſunt ſeparatæ. Nec poteſt reſponderi iſtas partes tunc videri, quatenus conueniunt in aliqua ratione, nam cognoſcuntur etiam vt diſconueniunt, verbi
B gratiâ, ſi vna pars parietis ſit nigra, & altera VI.
alba, cognoſcuntur vt ſic.

Dices hoc fieri propter propinquitatem, quam obiecta illa tunc ſeruant inter ſe; at nihil tale poſſe aſſignari in pluribus obiectis cognitionis Angelicæ, cùm illa nullam inter ſe ſeruent propinquitatem, ſiue naturalem, ſiue artificioſam, nec aliquid loco illius poſſit aſſignari, quod poſtulet identitatem numericam ſpeciei referentis Angelo plura obiecta ſpecie diuerſa.

Sed id refellitur; nam primò hæc reſponſio admittit non repugnare per vnam numero ſpeciem, plura etiam diſtincta ſpecie cognoſci diſtinctè: deinde ſicut talis propinquitas plurium entitatum ſpecie diſtinctarum non eſt id, quod emittit illam numero ſpeciem, per quam tam multa obiecta cognoſcuntur diſtin-
C ctè, quia hæc cùm ſit nuda quædam indiſtan- VII.
tia non agit, ſed eſt tantùm quædam ratio, ſeu potiùs occaſio, vel conditio, ratione cuius plura illa, vt vnita, vnam tantùm emittunt ſui ſpeciem, repræſentantem diſtinctè ſingulas partes; ita etiam diuerſitas ſpecifica Angelorum in ſua entitate, cui Deus vult attemperare infuſionem ſpecierum intelligibilium, quatenus Angelo perfectioris ſpeciei debetur perfectior modus cognoſcendi, erit etiam ipſi Deo ſufficiens ratio, aut congruentia, vt Angelo perfectioris ſpeciei infundat vniuerſaliorem ſpeciem: & ſicut illa ſpecifica differentia, quam ſeruant inter ſe ſingulæ partes, quæ componunt prædictum parietem, non impedit, quin vnica tantùm tunc emittatur ſpecies, per quam hæc ſingula cognoſcantur diſtinctè, ita differentia illa ſpecifica, quam
D tam res intellectæ, quàm earum ſpecies, ſeor- VIII.
ſim & diuiſim haberent ad ſe inuicem, non obſtabit, quin Deus poſſit infundere vnam numero ſpeciem, per quam vt virtute multiplicem, plura obiecta eſſentialiter diſtincta cognoſcantur diſtinctè.

Sed quia non omnes Philoſophi admittunt doctrinam hanc de vnica ſpecie numero referente totum parietem, ideò etiam aliter probamus noſtram propoſitionem hoc modo: rerum omnium vna, & ſingularis ſpecies tenens ſe ex parte obiecti poteſt dari, per quam omnia per illam repræſentata cognoſcantur diſtinctè, quorum poteſt dari vna intellectio diſtincta, & vnum verbum mentale, ſeu vna tantùm ſpecies expreſſa, quia ſicut animaduertimus quæſt. 12. huius primæ partis art. 12.

I. actualis cognitio & ſpecies expreſſa dicunt
maiorem ſimilitudinem obiecti cogniti, quàm
ſola ſpecies impreſſa dicat, & proinde cuiuſ-
cumque poteſt dari cognitio actualis & ſpe-
cies expreſſa, poteſt etiam & impreſſa dari: at-
qui Angelus poteſt naturaliter vno tantùm
acto plura ſpecie diſtincta cognoſcere diſtin-
ctè, & ea conſequenti vnicâ ſpecie expreſſâ re-
præſentare, hæc enim reſpondet cognitioni
intellectiuæ; igitur poteſt dari vna ſingularis
ſpecies tenens ſe ca parte obiecti, per quam
plura ſpecie diſtincta cognoſcūtur etiā diſtin-
ctè. Maior eſt ſatis confirmata nunc, & loco
citato. Mioor eſt S. Thom. quæſt. 58. ſequenti
vbi cum illo docebimus Angelos eodem actu
poſſe plura ſpecie diſtiacta cognoſcere diſtin-
ctè, imò id aliquando babere locum in oobis
obſeruabimus.

II. Tandem ptobatur propoſitio: quicquid
pluta agentia ſeorſim ſumpta poſſunt io gene-
te cauſæ efficientis non vitalis, Deus poteſt
totum illud vni tantùm communicare, ita vt
cauſa illa ſit entitatiuè vna, virtute tamen
multiplea, & ſic ſola poſſit facere totum illud,
quod ſingulæ cauſæ poſſunt ſeorſim facere: at-
qui efficientia ſpecierum intelligibilium eſt in
genere cauſæ puræ efficientis non vitalis, vt
patet ex dictis de illa ad quæſt. 12. buius partis,
& ea ita, quæ communiter Philoſophi tradunt
lib. *de anima*: igitur Deus poteſt facere, vt
vnica ſpecies intelligibilis efficiat totum illud,
quod plures numeru diſtinctæ ſpecies impreſ-
ſæ, vel etiam eſſentialiter diſtinctæ, aut in-
fuſæ efficerent: ergo ſicut duæ ſpecies duarum
rerum ſpecie diſtinctarum facerent, vt ſoa
obiecta ſpecie diſtincta cognoſcerentur diſtin-
III. ctè ab intellectu infotmato duabus ſpeciebus
eiuſmodi obiectorum, ita etiam Deus poteſt
facere, vt intellectus, vnicâ numero ſpecie
informatus, qoæ tamen ſit virtute multiplea,
cogooſcat diſtiouctè plura ſpecie, & eſſentiali-
ter à ſe inuicem diſtiocta.

Maiot propoſitio patet in ſole, & aliis id
genus cauſis, quæ licet ſit vna entitatiuè cauſa,
imò & vnicam realiter & eotitatinè virtutem
babeat, puta calorem, vel aliquid aliud, nihilo-
minus, quia calor ſolis, vel illud, per quod agit
in hæc inferiora, eſt virtute multiplea, ſol
per eiuſmodi virtutem entitatiuè vnicam, po-
teſt quidquid plures cauſæ etiam ſpecie diſtin-
ctæ poſſeot efficere

Quòd item *ſpecies impreſſa agat tantùm in ge-
nere cauſæ purè efficientis non vitalis*, patet in-
ductione factâ pet ſingula eius munera, quæ
IV. ſunt determinate potentiam, ſimul concurre-
re cum illa loco obiecti ad faciendam actua-
lem cognitionem obiecti, & alia, quæ tradont
Philoſophi, locis nunc citatis. Quod confir-
matur ampliùs ea eo, quòd iuxta communem
Theologorum ſententiam diuina eſſeotia ha-
beos ſe ad inſtar ſpeciei impreſſæ concurrat
cum intellectu vniuſcuiuſque beati, ad boc
vt plures res creatas videat in Verbo, quem-
admodum oſteodimus citatâ quæſt. 12. huius
primæ partis.

Dices non eſſe parem conditionem ſpeciei
vniuerſalis, ac ipſius virtutis ſolis, vel cauſa-
rum vniuerſalium, vel atiam dioinæ eſſentiæ
vnitæ beatis per modom ſpeciei iotelligibilis
impreſſæ, quatenus virtus ſolis determioatur
per concurſum aliarum cauſarum, & per ſub-
A iectum in quo earum actio recipitur, ſimiliter V.
diuinam eſſentiam influere prout vult, ad hæc
& illa videnda, cùm ſit ſpeculum liberum, ſic-
que hoc vtrumque poſſe concurrere ad huoc
effectum producendum, vel non producen-
dum, ad videndum hoc obiectum, & ad non
videndum iſtud; at verò ſpeciem iotelligibi-
lem infuſam intellectoi Angelico, cùm eodem
modo ſe præbeat, ac ſi eſſet impreſſa ab obie-
cto, agere naturaliter & oeceſſariò, proindé-
que facturam eſſe, vt intellectus Angeli, in-
formatus ſpecie vnicâ, virtute tamen multi-
plici, ad plura eſſentialiter diſtincta videnda
ſemper & neceſſariò videret illa obiecta,
quod tamen eſt falſum, & repugnat libertati,
quâ Angelus quilibet cognoſcit hanc vel il-
lam creaturam actu ſuâ cognitione naturali.

Sed hoc nihil obſtat: licet enim ſpecies in-
B fuſa Angelo ea ſua naturali intrinſeca, & de- VI.
termioata ratione, ſit apta repræſentare in
actu ſecundo, hæc & illa ſua obiecta creata in-
tellectui, quem informat, quia tamen eiuſmo-
di ſpecies non efficit de facto cognitiooem
obiectorum, quæ repræſentat, niſi prout ha-
bet ſibi annexum concurſum potentiæ intel-
lectiuæ, & Angelus pro ſua libertate poteſt
ſeſe applicare adhoc, & non ad iſta intelligen-
da; ideò hæc ſpecies infuſa Angelo, vna quidē
entitatiuè, virtute tamen multiplea repræ-
ſentabit intellectui Angelico bæc & iſta obia-
cta ſua in actu ſecundo, & non omoia, ſicque
iotellectus Aogeli oon neceſſitabitur ad cog-
noſceodum ea omnia, ad quæ virtus & effica-
cia ſuæ ſpeciei ſeſe eatendit.

Secunda propoſitio. *Angeli intelligunt per
ſpecies vniuerſales*: ita S. Thom. hìc & omnes
C eius diſcipuli; & quia hæc concluſio procedit VII.
de facto, quod non ita oobis innoteſcit, po-
teſt taotùm probari aliquibus congruentiis,
quibus oſtendatur naturam Angelicam, &
ipſam modi vniuerſitatem poſtulare, vt res
ita ſeſe habeat.

Primùm itaque probatur: incorruptibilia,
quæ ſunt in hoc vniuerſo, ita ſe habeot, vt quò
ſuot perfectiora, eò paucioribus indigeant ad
exerceodum ſuas actiones, vt patet in ſole,
qoi vnicam in re habet virtutem, quâ tam
multos, támque diuerſos ſpecie producit effe-
ctus, quæ enim (ait auctor libri *de cauſis* pro-
poſitione 10.) *ſunt diuiſa in inferioribus, ea
ſunt vnita in ſuperioribus*; atqui Aogeli ſunt in-
corruptibiles, vt oſtendimus, item ſunt nobis
ſuperiores, & anima noſtra intelligit per ſpe-
cies ſingulares, vt Philoſophi doceot com-
D muniter: igitur Angeli intelligent per ſpe- VIII.
cies vniuerſales.

Deinde: quo aliqua creatura magis acce-
dit ad Deum, eo etiam magis debet partici-
pare eas Dei perfectiones, quæ poſſont com-
municari creaturæ in eo ordioe, io quo eſt,
ſunt enim creaturæ aliquæ participationes di-
uinitatis; atqoi perfectio Dei eſt, quòd intel-
ligat omnia per vnicum medium, vt oſtendi-
mus quæſtiooe 14. & multa intelligere per
vnicam ſpeciem communicabile eſt creaturis,
vt oſtendimus præcedeoti propoſitione, &
Angeli ſecundùm ſua naturalia conſiderati
magis accedunt ad Deum, quàm quæcumque
aliæ creaturæ ſecundùm puta ſua naturalia
conſideratæ, nec hic modus intelligendi ma-
gis excedit perfectionem Angeli, quàm ex-

I. cedat perfectionem animalis, quòd communis eius ſenſus ſolus & vnicus, percipiat alia A
omnia obiecta, quæ alij ſenſus inferiores diuiſim percipiunt : igitur Angeli intelligunt
per ſpecies vniuerſales.
Tertia propoſitio : *Angeli ſuperiores & perfectiores intelligunt per ſpecies vniuerſaliores* ; ita
ſanctus Thomas hîc.
Probatur ſecundâ ratione præcedentis propoſitionis : quo aliqua natura eſt in ordine ſuperiori & proximiori Deo, eo perfectiùs debet participare perfectiones Dei, & quo aliqua creatura eſt in perfectiori ordine intelligibilium, eo etiam perfectiùs debet intelligere ; atqui Angeli ſupremi ordinis accedunt proximiùs ad Deum, ſúntque in perfectiori ordine intelligibilium, quàm ſint Angeli ordinum inferiorum, & omnia intelligere per
II. vnicum medium vniuerſalius, eſt aliqua per- B
fectio Dei : ergo ſuperiores Angeli intelligunt per ſpecies vniuerſaliores, quàm inferiores Angeli intelligant.
Neque ſatisfacit, quod aliqui reſpondent, Angelos ſuperiores intelligere perfectiùs, quàm inferiores, quatenus clariùs & perſpicaciùs intelligunt res per ſuas ſpecies, quàm inferiores intelligant.
Hoc inquam non ſatisfacit, quia perfectio Dei non tantùm conſiſtit in hoc, quòd clariùs cognoſcat res, ſed etiam in eo, quòd vnico medio, eóque ſimpliciſſimo cognoſcat omnia : ergo vt natura Angelica accedat ad perfectionem Dei in intelligendo, Angelus quo eſt in ordine perfectiori, debet etiam intelligere per medium ſimplicius, & vniuerſalius, ſicque cùm intelligat ſolùm per ſpecies infuſas,
III. debet intelligere per ſpecies vniuerſaliores. C
Deinde conueniens fuit Deum infundendo ſpecies Angelis, illas attemperare ſubiectis : ergo quemadmodum Angeli ſuperiores, tam quoad vim intelligendi, quàm quoad ſuam entitatem, ſunt ſpecie perfectiores, ita etiam fuit conueniens Deum perfectioribus, perfectiores ſpecies tam extenſiuè, quàm intenſiuè infundere, & proinde etiam vniuerſaliores.

ARTICVLVS VII.

Soluuntur fundamenta aduerſariorum contra doctrinam præcedentis articuli.

PRIMVM fundamentum eſt, quòd vna & eadem forma numero indiuiſibilis, non poſſit eſſe ſimilitudo rerum planè diſſimilium,
IV. quatenus ſunt diſſimiles ; at ſpecies ſiue impreſ- D
ſa, ſiue infuſa, tenens ſe ex parte obiecti, eſt ſimilitudo obiecti, Angelus item & lapis, verbi gratiâ, ſunt obiecta planè diſſimilia : igitur vna numero ſpecies tenens ſe ex parte obiecti non poterit dari pro duobus eiuſmodi obiectis eſſentialiter diſtinctis.
Reſpondetur maiorem eius eſſe falſam de forma, quæ ita quoad ſuam entitatem eſt indiuiſibilis, vt tamen ſit virtute multiplex, nam diuina idea eſt formalis ſimilitudo creaturarum etiam diſſimilium, cùm tamen illa ſit vna entitatiuè tantùm, & ſolummodo virtute multiplex, quemadmodum ex profeſſo docuimus ſuprà ad quæſt. 15. art. 1. & 2. vnde qui volunt ſpeciem impreſſam eſſe ſimilitudinem formalem rei cognoſcendæ, reſpondebunt
ſpeciem vniuerſalem infuſam Angelo eſſe qui- V.
dem vnam tantùm formam indiuiſibilem *entitatiuè, virtute* tamen eſſe multiplicem, ideóque ei non repugnare ſic eſſe ſimilitudinem diſſimilium, vt ſub vna ratione ſit ſimilitudo, & repræſentatio hominis, ſub alia leonis, & ſic de reliquis : & quemadmodum ideæ diuinæ dicuntur eſſe plures, ratione diuerſarum eiuſmodi repræſentationum, per ordinem ad res repræſentatas, licet in ſe & quoad entitatem ſit vnica tantùm ſimpliciſſima idea ; ſic etiam vniuerſalis ſpecies infuſa Angelo, erit *entitatiuè* vnica, & ſecundùm rationem, ſeu per ordinem ad diuerſa obiecta, quæ repræſentat, erit multiplex, quod idem videre eſt in verbo mentali, quod vnum exiſtens, dum oppoſita ſimul intelliguntur, eſt expreſſa ſimilitudo oppoſitorum, & proinde ſimilitudo
diſſimilium, quatenus diſſimilia ſunt. VI.
Deinde reſpondetur ſpeciem impreſſam, vel infuſam tenentem ſe ex parte obiecti, non *eſſe formalem ſimilitudinem* obiecti, ſed *effectiuam* tantùm, vt ſæpè animaduertimus ; vnde ſicut non repugnat idem entitatiuè eſſe principium effectiuum diſſimilium, quatenus vnum aliquod agens eſt virtute multiplex, ita etiam nihil repugnat vnam entitatiuè ſpeciem infuſam Angelo concurrere cum eius intellectu ad cognitionẽ rerum planè diſſimilium.
Secundum fundamentum eſt, quòd vnius ſpeciei vnum debet dari adæquatum obiectum, à quo vna illa ſpecies ſpecificetur, ſunt enim ſpecies infuſæ Angelis aliqui habitus, & proinde ſicut habitus ſpecificantur ab obiectis, ita & hæ ſpecies : & quemadmodum vt obiecta dent vnitatem ſpecificam ſuo habitui,
debent conuenire in vna aliqua ratione *qua*, VII.
vel *ſub quâ* attingantur ab habitu ; ita etiam vt plura obiecta dent aliquam vnitatem, & ſpecificationem et ſpeciei, per quam repræſentantur, debet aliquid vnum dari, in quo plura illa obiecta conueniant, & ratione cuius reſpiciantur à tali ſpecie, cùm ſpecies ſeſe tenens ex parte obiecti, dicat tranſcendentalem habitudinem ad ſuum obiectum, ſicut & habitus ad ſuum, atqui plura illa obiecta, quæ dicuntur repræſentari per vnam & eandem numero ſpeciem in entitate ſingularem, in repræſentatione vniuerſalem, non conueniunt in aliqua vna ratione communi, quæ cognoſcatur, vel ſub qua cognoſcantur per talem ſpeciem, vt expreſsè notauimus ſuperiori articulo in ſecundo noſtro notabili : ergo.
Confirmatur hæc ratio : duæ differentiæ VIII.
conſtitutiuæ duarum ſpecierum non poſſunt vniri inter ſe, ad componendam aliam tertiam, ab vtraque diuerſam ; quia ſic habent incompoſſibilitatem, & incompoſſibilia non poſſunt ſibi inuicem vniri : atqui tranſcendentalis habitudo ſpeciei tenentis ſe ex parte obiecti ad ſuum obiectum eſt propria differentia conſtitutiua talis ſpeciei, & in exemplo allato de Angelo & lapide, reſpectus ille ad Angelum conſtituit ſpeciem Angeli, aliam & diuerſam à ſpecie lapidis : ergo duo illi reſpectus non poſſunt vniri ſibi inuicem ad componendam aliquam ſpeciem diuerſam ab hac vtraque ſpecie, & ſic ex conſequenti non poterit dari vna ſingularis ſpecies, per quam vtrumque prædictum obiectum diſtinctè cognoſcatur.

I. Reſpondetur primò obiectum adæquatum
vniuerſalis ſpeciei Angelicæ eſſe totam illam
collectionem, ſeu multitudinem obiectorum,
quæ per talem ſpeciem repræſentantur Ange-
lo, quorum obiectorum quodlibet eſt aliqua
pars obiecti totalis, ſicut quando multi colo-
res diſtincti ſpecie percipiuntur vnicâ viſione,
etiam vt diſtincti, vnuſquiſque ſecundùm
propriam ſuam rationem non eſt totale obie-
ctum iſtius viſionis, ſed tota collectio eiuſmo-
di colorum, & non aliqua ratio vna & com-
munis omnibus & ſingulis iſtis coloribus,
cùm ſupponantur percipi diſtinctè, & vt diſtin-
cti ſpecie, ſed vnuſquiſque iſtorum colorum
eſt tantùm aliqua pars obiecti totalis ipſius vi-
ſionis.

Secundò reſpondetur vnitatem phyſicam
einſmodi ſpeciei deſumi ab eius entitate, quæ
II. in re ita eſt vna ſimplex qualitas, vt tamen ſit
virtute multiplex; quòd ſi agatur de vnitate
ſpecifica in ratione ſpeciei, ſeu de ſpecifica-
tione eiuſmodi ſpeciei infuſæ, reſpondetur
talem ſpeciem eam accipere ab illa vnitate,
ſeu conuenientia, quâ plura obiecta, vt com-
parata ad hunc, vel illum intellectum Angeli
habentis hunc vel iſtum gradum eſſendi & in-
telligendi diſtinctum ſpecie ab aliis Angelis,
ſunt apta cognoſci per vnam tantùm ſpeciem,
quæ tamen plura obiecta, vt comparantur ad
Angelos inferiores, ſunt tamen apta cogno-
ſci per plures ſpecies, quæ conuenientia non
dicit vnam aliquam rationem vniuocè com-
monem omnibus, & ſingulis partibus obie-
cti totalis huius ſpeciei, quæque ſit aliqua ra-
tio ſub qua ſpecies illa infuſa intelligibilis
repræſentet ſingula ſua obiecta partialia, ſed
III. quemadmodum totale obiectum eſt ſolum-
modò aliqua collectio, & multitudo quædam
obiectorum, quæ eadem ſpecie poſſunt cog-
noſci, & non eſt formalis aliqua ratio abſtra-
cta ab omnibus, quæ illis conueniat vniuocè,
ita etiam hæc vnitas & conuenientia non eſt
aliqua formalis ratio omnibus & ſingulis ob-
iectis per talem ſpeciem cognoſcibilibus com-
monis vniuocè, ſed potiùs eſt veluti quædam
vnio, & coniunctio, quâ plura obiecta poſſunt
eadem ſpecie cognoſci, & ſicut in exemplo al-
lato de pariete per vnicam ſpeciem viſo, con-
iunctio eorum, quæ diuerſâ ſpecie compo-
nunt iſtum parietem, eſt illis ratio ſeu occaſio,
vt vnâ tantùm ſpecie repræſententur ipſi vi-
ſiuæ potentiæ, ita etiam hæc vnio & aptitudo,
quæ ineſt pluribus obiectis, vt poſſint eadem
ſpecie repræſentari, & cognoſci à tali, vel tali
IV. intellectu, dat eiuſmodi ſpeciebus ſpecifica-
tionem ſuam.

Nec obſtat quod dicitur inter obiiciendum,
ſcilicet obiecta habituum debere conuenire in
aliqua ratione, *ſub qua*, attingendi ſua obie-
cta, à qua accipiant ſpecificationem, nam ad
ſummũ id tantùm habet locũ in iis habitibus,
qui ſeſe tenent ex parte potentiæ, quos ſolos
Philoſophi & Theologi communiter intelli-
gunt nomine *habitus*, & non de iis, qui ſeſe
teneut tantùm ex parte obiecti, cuiuſmodi
ſunt ſpecies, cùm hæ reponantur in alia ſpecie
qualitatis, puta in potentia naturali, ſaltem
reductiuè: cuius diſcriminis hæc eſt ratio,
quòd habitus illi poſterioris generis habeant
rationem alicuius cauſæ putè efficientis non
vitalis, vt ſæpè obſeruauimus: at vnitas ſpeci-

A fica eiuſmodi cauſæ non deſumitur ab aliqua
ratione communi omnibus ſuis effectibus, ſub
qua talis cauſa attingat omnes & ſingulos
ſuos effectus; fit enim ſæpè, vt vna & eadem V.
cauſa poſſit producere effectus omninò diuer-
ſos ſpecie, imò & genere proximo, quemad-
modum ſol & aliæ id genus cauſæ vniuerſales,
ſed potiùs cauſæ illæ efficientes accipiunt
ſuam ſpecificationem ab ea aptitudine, &
conuenientia, quâ fit, vt plures effectus et-
iam ſpecie diuerſi poſſint naturaliter produ-
ci per talem cauſam; quæ non repugnantia
fundatur in ſufficienti proportione virtutis
talis cauſæ ad talem & talem effectum, etiam
alterius ſpeciei producendum, quatenus talis
virtus quoad ſuam efficaciam eſt multiplex,
licet quoad entitatem ſit vnica.

Quòd ſi quæras, in quo fundetur iſta con-
B uenientia, & vnio, quâ plura diſtincta ſpecie VI.
obiecta poſſunt cognoſci per talem Angelum
vnicâ tantùm ſpecie.

Reſpondetur fundari in eo, quòd quodli-
bet obiectum, ſiue vnum *entitate*, ſiue vnum
collectione tantùm ſeu multitudine, dum com-
paratur ad potentiam cognoſcentem, poſtu-
let poſſe ab illa cognoſci, modo correſpon-
denti perfectioni talis potentiæ; vnde quia
perfectior modus intelligendi eſt intelligere
plura etiam ſpecie diſtincta per pauciores ſeu
vniuerſaliores ſpecies, & cognitio iſtorum ob-
iectorum debetur naturaliter huic & iſti in-
tellectui Angelico, hæcque intellectio in hac
& iſta paucitate ſpecierum reſpondet perfe-
ctioni ſpecificæ huius & iſtius Angeli, fit, vt
quia Deus infundit Angelis tales ſpecies, qua-
les vis eorum naturalis intelligendi obiecta
C naturalia poſtulat, qualéſque Angeli eas abſ- VII.
traherent ab obiectis, ſi hæc abſtractio eſſet
illis poſſibilis, fit inquam, vt hæc pluralitas
obiectorum ſpecie etiam diuerſorum in eo
conueniat, quod reſpectu talis Angeli repræ-
ſententur per vnicam tantùm numero ſpeciem
intelligibilem, virtute tamen multiplicem.

Ad confirmationem huius ſecundi argu-
menti reſpondetur, maiorem eius eſſe tantùm
veram reſpectu vnius, & eiuſdem conſiderati
ſecundùm eandem virtutem; eſſe verò falſam
reſpectu vnius, & eiuſdem, quando illud vel
eſt tantùm vnum aggregatione plurium, vel
quando eſt virtute multiplex: tunc enim, quia
æquipollet multis realiter diſtinctis, poteſt
ſecundùm vnam virtutem ſibi propriam habe-
re hanc vel illam differentiam, quæ extra illud
poteſt conſtituere aliquod totum, quod ta-
D men vt eſt in illo, eſt tantùm aliqua pars eius VIII.
totalis conſtitutiui, quod eſſentialiter diſtin-
guitur ab hoc vtroque componente ſeorſim,
vt videre eſt in attributis diuinis, in anima
rationali, & corpore, & pluribus aliis, & duas
differentias eſſentialiter ſibi oppoſitas poſſe
reperiri in vno & eodem, quod tamen ſit vir-
tute multiplex, patet etiam ex iis, quæ do-
cuimus ad primam quæſt. huius 1. partis.

Tertium eſt: ſi Angeli, quo ſunt perfectiores
in ſua natura, eo per ſpecies pauciores & ma-
gis vniuerſales intelligant, cùm in ſententia
S. Thom. omnes Angeli diſtinguantur ſpecie,
ſintque plures ſpecies Angelorum, quàm
rerum naturalium, aliquis Angelus ſuperior
dabitur, qui intelliget res omnes per vnicam
ſpeciem, ita enim progreſſus poterit fieri ab

infe-

I. inferiori aſcendendo ad ſupremũ omnium, vt deueniatur ad eum, qui cognoſcat omnia per vnicam ſpeciem: iam hoc dato, Deus creet alium Angelum iſto perfectiorem, hoc enim non implicat, tunc Angelus ille intelliget omnia per ſuam ſubſtantiam: at hoc eſt ſoli Deo proprium: ergo Angeli non ſe intelligunt per pauciores ſeu vniuerſaliores ſpecies, quò ſunt perfectiores.

Reſpondetur non repugnare dari aliquem Angelum, qui res omnes creatas ordinis naturalis intelligat per vnicam ſpeciem, quia nulla ratio repugnantiæ apparet, an autem res ita ſeſe habeat de facto non conſtat, neque ex eo ſequitur Angelum, qui illo perfectior crearetur, tunc de facto intellecturum omnia per ſuam ſubſtantiam, quia datâ iſtâ hypotheſi oportebit Angelum illum, qui antea erat
II. omnium ſupremus, omniáque intelligebat per vnicam ſpeciem, intelligere hunc Angelum de nouo creatum, & cùm illa vnica ſpecies, per quam intelligebat omnia, ei non repræſentat hunc ſupremum Angelum de nouo productum, tunc accipiet à Deo per infuſionem nouam ſpeciem, quæ illum repræſentat; ſicque primus ille creatus intelliget per duas ſpecies, ille verò de nouo creatus per vnam, & ita ſemper aſcendendo, nunquam dabitur aliquis Angelus, qui intelligat omnia per ſuam ſubſtantiam.

AD QVÆSTIONEM LVI.

III. ## DISPVTATIO VNICA.

De cognitione Angelorum ex parte rerum immaterialium.

EXPLICATIS principio & medio cognitionis Angelicæ, agendum eſt de obiecto illius, et primùm ab immateriali & nobiliſſimo, & ab ipſomet Angelo, vt ſibi ipſi valde intimo, exordiendum eſt.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angelus ſeipſum cognoſcat.

PRIMA propoſitio. *Angelus ſe ipſum cognoſcit*: propoſitio eſt apud omnes certiſſi-
IV. ma, & probatur, tum ex eo, quòd Angelus eſt ipſi ſuo intellectui in ratione obiecti maximè proportionatus, quippe qui reſpondet illi in ratione ſpiritualitatis, & eſt illi maximè indiſtans, ſeu valde præſens: tum etiam quia quilibet appetitus conſentaneus rationi debet expleri: atqui ineſt cuilibet Angelo appetitus ſeipſum cognoſcendi, & eſt rationi conſentaneus, cùm ſit intellectiuus Angelus, debeátque aliquas creaturas cognoſcere, ſitque maior perfectio ſe ipſum cognoſcere, quàm alias creaturas: igitur Angelus ſe ipſum cognoſcit.

Secunda propoſitio. *Angelus ſeipſum intelligit per ſuam ſubſtantiam ſeſe habentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ*: ita S. Thom. hîc & eius diſcipuli.

A Probatur primùm ex S. Auguſt. lib. 9. *de Trinitate* cap. vltimo dicente, dum *mens ſe intelligit, ipſam ſolam eſſe parentem ſuæ notitiæ*. V.

Deinde probatur ratione: fundamentum, cur admittantur ſpecies obiectorum, eſt eorum improportio, & diſtantia ab ipſa potentia cognoſcente, vt docent Philoſophi lib. *de anima*; atqui ſubſtantia Angeli eſt ipſi ſuo intellectui maximè proportionata, vt iam animaduertimus, item et maximè vnita, quia nihil tam intimè vnitum alteri eſt, quàm idem ſibi ipſi, vel quàm ſit ipſa potentia ei ſubſtantiæ, cuius eſt potentia: ergo vt Angelus cognoſcat ſe ipſum, non habet opus ſpecie: atqui cùm de facto ſe ipſum cognoſcat ex præcedenti propoſitione, nec aliud ſuperſit medium, quàm ipſamet eius ſubſtantia, debet Angelus ſe ipſum intelligere per ſuam ſubſtantiam ſeſe
B habentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ. VI.

Nec his obſtat, quòd anima noſtra non cognoſcat ſe per ſuam ſubſtantiam; nec quòd vlla ſubſtantia agat immediatè per ſe ipſam: hoc enim ſecundum docuimus quæſt. 12. non intelligi de actione *intentionali*, cuiuſmodi eſt cognitio.

Ad primum verò reſpondemus, animam ſeparatam à corpore ſeſe intelligere per ſuam ſubſtantiam, ob rationem noſtræ concluſionis, incluſam verò corpore minimè, ex eo, quòd quamdiu eſt in tali ſtatu, dependet à phantaſmatibus, & quicquid cognitionis habet, totum illud habet miniſterio ſenſuum exteriorum, dùmque in hac vita ſeſe cognoſcit, illud tantùm facit actione quadam reflexâ, quâ ſcilicet ſe ipſam reflectit ſuper ſe, vel ex cognitione, quam habet de aliis animabus.

C Vltima propoſitio: *Angelus omnia accidentia inſe ipſo exiſtentia cognoſcit per illamet, vt ſeſe habentia ad inſtar ſpeciei impreſſa, & etiam per ipſam ſuammet ſubſtantiam tanquam per medium cognitum.* VII.

Prior pars propoſitionis probatur iiſdem rationibus, quibus præcedens propoſitio. Deinde quia aliàs oporteret dari progreſſum in infinitum: nam quemadmodum Angelus indigeret aliquâ ſpecie ad intelligendum propria ſua accidentia, ita indigeret aliâ ſpecie ad intelligendum illam ſpeciem, quam haberet pro illis cognoſcendis, & ita deinceps, cùm non ſit maior ratio de vna, quàm de alia.

Poſterior item pars propoſitionis probatur: vbi aliqua ſubſtantia intuitiuâ cognitione penetratur, ibi talis ſubſtantia poteſt eſſe me-
D dium, quo ſic cognito, & penetrato, cognoſcantur ea omnia, quæ illi inſunt, habéntque ad illam neceſſariam habitudinem in actuali ſua exiſtentia, quia ratio medij vt cogniti attenditur penes neceſſariam habitudinem ſecundarij obiecti ad primarium, vt poteſt facilè intelligi ex iis, quibus quæſt. 12. & 14. docuimus Deum & beatos videre, etiam creaturas in eſſentia diuina tanquam medio; atqui quilibet Angelus penetrat totam ſuam ſubſtantiam cognitione intuitiuâ; ſi quam enim habet obiecti alicuius creati perfectam cognitionem, maximè propriæ ſuæ ſubſtantiæ, cùm hæc ſit illi magis proportionata, magiſque ſuæ conditioni, & naturali perfectioni conſentanea, & præterea accidentia Angeli ita inſunt eius ſubſtantiæ, vt etiam habeant VIII.

I. neceſſariam habitudinem ad illam, cùm hæc
ſit proprium illorum ſubiectum, & hæc ſint il-
lius perfectiones: igitur Angelus poteſt etiam
cognoſcere ſua accidentia per ſuam propriam
ſubſtantiam, tanquam per medium aliquod
cognitum.

Articvlvs II.

Vtrum vnus Angelus alium cognoſcat.

PRima propoſitio. *Vnus Angelus alium
cognoſcit.* Ita omnes communiter, & pro-
batur: colloquium Angelorum arguit mu-
tuam illorum cognitionem, item prælium in-
ter illos commiſſum, item & ſocietas, quæ
debet eſſe inter membra eiuſdem ciuitatis &
reipublicæ; atqui in ſacris Litteris deſcribun-
II. tur Angeli colloquentes Iſaiæ 6. Zach. 1. Apo-
calypſ. 7. & ſæpe alibi, item præliantur, vt
Daniel. 10. & in Apocalypſ. item omnes rem-
publicam componunt, & mundum intelligi-
bilem, præterea quilibet Angelus eſt obie-
ctum proportionatum intellectiuæ potentiæ
alterius, vt patet ex dictis: igitur vnus Ange-
lus cognoſcit alium.

Secunda propoſitio. *Non implicat vnum
Angelum cognoſcere alium per ipſam ſuam ſub-
ſtantiam, vel etiam per ipſam ſubſtantiam Angeli
cognoſcendi, ita vt hæc ſubſtantia ſit loco ſpeciei
impreſſæ, vel ad inſtar illius:* tota hæc propoſi-
tio patet ex dictis tam ſuprà art. 5. quæſt. 55.
quàm ex dictis præced. art. de efficientia ſpe-
cierum, & earum ſupplemento, quatenus illa
eſt tantum in genere cauſæ purè efficiẽtis non
vitalis, quam Deus poteſt cuilibet enti, prout
III. voluerit communicare: vnde ſicut illam com-
municat ſubſtantiæ Angeli ad firmãdam cog-
nitionem ſui ipſius, ita poteſt eidem ſubſtan-
tiæ eandem vim & efficaciam communicare
ad cognoſcendum alium Angelum, & ſimili-
ter eandem efficientiam tribuere ſubſtantiæ
Angeli cognoſcendi.

Tertia propoſitio. *Dum vnus Angelus cog-
noſcit alium, non illum cognoſcit per ſuam ſubſtan-
tiam, ſed per ſpeciem ſibi à Deo infuſam.*

Probatur: ſi vnus Angelus cognoſceret de
facto alium per ſubſtantiam eius, quem vult
cognoſcere, quatenus talis ſubſtãtia eſſet loco
ſpeciei impreſſæ, tunc vnus aliũ inuito eo, non
poſſet cognoſcere, quia cùm ad id neceſſariũ
ſit talem ſubſtantiam coniungi potentiæ in-
tellectiuæ, poſſet Angelus diſcedendo impe-
dire cognitionem ſuæ ipſius ſubſtantiæ, at v-
IV. nus Angelus non poteſt facere, quin alius An-
gelus eum cognoſcat, cùm ſit ens ordinis na-
turalis, & omnia eiuſmodi debeant ab omni-
bus Angelis cognoſci, item Angelus non poſ-
ſet alium cognoſcere poſitum in aliqua diſtan-
tia, ob eundem defectum ſufficientis coniun-
ctionis cum potentia cognoſcente: at Angeli
quantumuis diſtent à ſe inuicem, poſſunt ſeſe
inuicem cognoſcere, cùm etiam poſſint maxi-
mè diſtantes colloqui, vt poteſt animaduerti
in ſacris Litteris.

Tandem cognitio, vt fit modo ordinario,
postulat obiectum eſſe maximè vnitum po-
tentiæ, ita vt vnio obiecti cum potentia ſit ali-
quo modo intrinſeca, quatenus ipſummet ob-
iectum, vel quod vices illius gerit, ſit intra
ipſum intelligentem: atqui vnus Angelus non
A poteſt eſſe intra intellectum alterius per v- V.
nionem aliquo modo intrinſecam: igitur v-
nus Angelus alium non cognoſcit per ſuam
ſubſtantiam.

Nec iis obſtat, quòd aliqui Patrum, vt S.
Iuſtin. quæſtionibus *ad Orthodoxos* quæſt. 76.
S. Chryſoſt. hom. 13. *in Matth.* dicant bonos
Angelos poſſe ſeſe occultare dæmonibus: non
enim volunt id fieri virtute naturali, ſed ſu-
pernaturali tantùm, vt poteſt intelligi ex ipſo-
met eorum textu.

Poſterior pars propoſitionis probatur ex eo,
quòd nullus alius reſtet modus, quo vnus An-
gelus alium cognoſcat, quàm per ſpeciem ſibi
à Deo infuſam, cùm enim propria ſubſtantia
Angeli cognoſcentis nullam habeat neceſſa-
riam connexionem cum alio Angelo, ſiue in
ratione effectus, ſiue in ratione cauſæ, vel ali-
B cuius continentiæ, aut contenti, non poteſt VI.
per illam, tanquam per aliquod medium cog-
nitum cognoſcere alium Angelum.

Vltima propoſitio. *Angelus superior poteſt
comprehendere inferiorem, ſed non è contra.*

Probatur: ad veram & propriè dictam com-
prehenſionem obiecti tanta vis intelligendi
requiritur in cognoſcente, tam ſecundùm in-
tenſionem, quàm ſecundùm extenſionem,
quanta eſt intelligibilitas in obiecto, tam ſe-
cundùm intenſionem, quàm ſecundùm ex-
tenſionem, vt docuimus ad quæſtionem 12.
huius primæ partis; atqui in ſuperiori An-
gelo vis intelligendi ſecundùm extenſionem
eſt æqualis virtuti naturali intelligendi infe-
rioris Angeli, & ſecundùm intenſionem eſt
maior in ſuperiori, quàm ſit intelligibilitas in
Angelo inferiori, quia hæc ſequitur condi-
C tionem entitatis Angelicæ: igitur Angelus ſu- VII.
perior poterit comprehendere Angelum in-
feriorem, non tamen econtrà.

Neque eſt, quòd quis obiiciat, Angelum
ſuperiorẽ non cognoſcere effectus liberos in-
ferioris Angeli; quia vt Angelus ſuperior di-
catur comprehendere inferiorem, ſatis eſt,
vt cognoſcat hanc eſſe naturam liberi eius ar-
bitrij quòd poſſit hoc & illud velle, hoc & il-
lud nolle; non eſt autem neceſſe, quòd ſciat
Angelum inferiorem eſſe determinatè iſtud
facturum, & hoc vel aliud omiſſurum, quia
totum iſtud vt ſic, ſeu quatenus liberum, tran-
ſcendit ordinem rerum naturalium, vt pate-
bit ex dicendis infrà de cognitione Angelica
cogitationum cordis.

Articvlvs III.

D VIII.

*Vtrum Angeli per ſua naturalia poſſint
Deum cognoſcere.*

TRia ſunt certa: primò Angelos poſſe
naturaliter cognoſcere Deum; ſicut enim
Deus continetur intra latitudinem naturalis
obiecti intellectus humani, ita à fortiori con-
tinetur intra latitudinem obiecti intellectus
Angelici, proindéque Deus poteſt naturali-
ter cognoſci ab Angelo.

Secundò, certum eſt Deum non cognoſci
intuitiuè ab Angelis in ſuo puro ſtatu naturali
tantùm remanentibus, quod expreſsè docui-
mus quæſt. 12. huius primæ partis de quoli-
bet intellectu creato, ex quo etiam ſequitur
Deum non cognoſci ab Angelis, ſic conſide-

I. ratis quidditatiuè, & diſtinctâ cognitione, A
prout diſtincta illa & quidditatiua cognitio
dicit diſtinctam cognitionem eſſentiæ, & at-
tributorum Dei, prout illa ſeſe habent à par-
te rei, & cognoſcuntur per ſuum proprium
conceptum, hoc enim tantùm conuenire bea-
tificæ cognitioni patet ex dictis de illa, ad
quæſt. 12. huius partis, ſed hoc tantùm ſenſu
Deus poteſt, item & eius attributa cognoſci
diſtinctè, quatenus Angeli per ordinem ad
creaturas, vel ex illis poſſunt diuinam eſſen-
tiam, eiúſque perfectiones cognoſcere, ſicut
& nos iuxta illud Apoſtoli *ad Romanos* primo:
*inuiſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt, intellecta,
conſpiciuntur.*

Tertiò, eſt etiam nobis certum ex dictis
quæſt. 12. huius partis Angelos ſuâ naturali
cognitione non cognoſcere Deum per ali-
II. quam ſpeciem impreſſam, ibi enim oſtendi- B
mus nullam de facto dari ſpeciem intuitiuam
pro cognoſcendo Deo.

Reſtat igitur inquirendum, quo medio
vtantur Angeli, ad Deum cognoſcendum.

Sit hæc propoſitio. *Angeli cognoſcunt Deum
per ſuam ſubſtantiam non vt ſe habentem ad instar
ſpeciei impreſſæ, ſeu vt per medium non cognitum,
ſed vt per medium cognitum.*

Probatur quoad primam partem ex eo,
quòd nulla occurrat neceſſitas, vel etiam ra-
tio, cur Angelus ita cognoſcat Deum, ſiue
habeatur ratio efficientiæ, ſiue repræſenta-
tionis requiſitæ in ſpecie, ad hoc vt cogni-
tio obiecti ſequatur, maximè, cùm vnus An-
gelus alium Angelum ſibi in ratione obiecti
magis proportionatum non intelligat, vel per
ſuam propriam, vel per ipſam Angeli cogno-
III. ſcendi ſubſtantiam. C

Neque his obſtat, quòd propria ſubſtantia
Angeli ſit aliqua imago Dei, & imago poſſit
eſſe medium comparandæ cognitionis repræ-
ſentati per talem imaginem: nam vt aliquid
per modum imaginis faciat cognoſcere aliud,
oportet vt aliquâ ratione prius in ſe ipſo, &
ſecundùm ſe cognoſcatur, verbi gratiâ, vt
Rex cognoſcatur per ſuam imaginem, talis
imago debet priùs cognoſci in ſeipſa, quomo-
do non eſt amplius aliquod medium non cog-
nitum, de quo tamen hîc diſputamus.

Poſterior pars propoſitionis probatur: An-
gelus eodem modo cognoſcit Deum per ſuam
ſubſtantiam, quo illum intelligit per ſubſtan-
tiam aliorum Angelorum, vel per quoſcum-
que effectus creatos, quia nullus alius modus
occurrit, vt patet ex dictis pro prima parte
IV. propoſitionis: at vnus Angelus non alio mo- D
do intelligit Deum per ſubſtantiam aliorum
Angelorum, vel per entitatem aliorum effe-
ctuum naturalium, quàm quatenus cognoſcē-
do res creatas, videt illas eſſe dependentes ab
illo, tanquam à ſua cauſa, tam in ſuo eſſe,
quã in ſuo conſeruari, & proinde cùm hæc de-
pendẽtia neceſſaria & intrinſeca dicat ordinẽ
intrinſecum ad Deum, talis hæc dependentia,
vt ſic cognita, eſt ipſis Angelis medium cog-
noſcendi ipſum Deum: ergo cùm ex dictis ſu-
prà ad quæſt. 12. huius 1. part. hoc ſit cognoſce-
re aliquid per ſuam, vel aliorum ſubſtantiam
tanquam medium aliquod cognitum, Ange-
lus tantùm cognoſcit naturaliter Deum per
ſuam & aliarum rerum creatarum ſubſtan-
tiam, tanquã per aliquod medium cognitum.

Neque hinc ſequitur talem cognitionem An- V.
gelorum eſſe diſcurſiuam, vel Deum non cog-
noſci in particulari, vel etiam non poſſe cog-
noſci aliquo *conceptu abſoluto*, ſed *reſpectiuo*
tantùm, ſemper ordinem ad aliquas creaturas,
vt effectus illius.

Hæc inquam non ſequuntur: non primum,
quia aliud eſt vnum cognoſcere *in alio*; & a-
liud vnum cognoſcere *ex alio*, vt obſeruaui-
mus ad quæſt. 12. & 14. huius partis, quando
docuimus Deum, & beatos cognoſcere crea-
turas in Verbo; primum non facit diſcurſum;
ſed ſecundum tantùm, quod non habet locum
in Angelo, vt infrà dicetur.

Secundum item non obſtat; hæc enim duo
diſtinguuntur, cognoſcere aliquid *in particu-
lari*, & illud cognoſcere *diſtinctè*; nam diſtin-
cta cognitio importat quidditatiuam, quam
cognitio particularis non importat, vnde An- VI.
gelus poteſt cognoſcere Deum *in particulari*
eſſe finem ſuum naturalem, item & primam
cauſam, licet nõ cognoſcat illum *quidditatiuè*.

Nec tertium denique obſtat, quia licet pri-
ma illa cognitio, quam Angelus habet de
Deo *ſit reſpectiua*, hoc eſt, habeatur de illo
per ſuam ſubſtantiam, vel rerum aliarum tan-
quam per aliquod medium cognitum, quia
nihil poteſt aliud aſſignari, quod ſit talis con-
ditionis medium, nihilominus tamen poſtea
poteſt formare alium conceptum abſolutum
de Deo, quo illum apprehendat vt ens à ſe,
infinitum, & alio ſimili modo non includente
ordinem ad creaturas.

AD QVÆSTIONEM LVII. VII.

DISPVTATIO PRIMA.

De cognitione Angelorum reſpectu rerum materialium & ſingularium.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli cognoſcant res materiales, & item ſingulares.

SIt hæc propoſitio. *Angeli in-
telligunt res materiales, tam ſin-
gulares, quàm vniuerſales.* Ita
S. Thom. hîc artic. 1. & 2. &
omnes communiter.

Prior pars, quæ procedit de
vniuerſalibus, probatur: tum ex eo quòd ha- VIII.
beant aliquam intelligibilitatem, vt patet ex
eo, quòd dentur ſcientiæ de illis, vt phyſica:
tum ex eo, quòd illarum intelligibilitas non
excedat vim intelligendi, quæ eſt in Angelis;
cùm quoad illam Angeli ſint nobis ſuperiores;
qui tamen aliquam de illis habemus ſcientiã:
tum etiam quòd ſiant Angelis proportionatæ,
per ſuas ſpecies ſibi à Deo infuſas, vt ſuprà do-
cuimus; tum denique quòd Angeli, cùm ſint
puræ intelligentiæ, conſiderando ordinem
naturæ in ſtatu & gradu eminentiori, quàm
ſint omnes aliæ creaturæ, ſecundùm pura ſua
naturalia conſideratæ, debeant etiam res
quaſcumque naturales, de quarum numero
ſunt res materiales vniuerſales, cognoſcere.

Poſterior pars propoſitionis eſt de fide ex

I. pluribus ſcripturæ locis, in quibus tam mali Angeli, quàm boni deſcribuntur, vt cognoſcentes diſtinctâ & valde particulari cognitione aliquot ſingularia, mali Iob 1. & 2. capitibus, vbi Deus alloquens dæmonem, ait, *numquid cõſideraſti ſeruum meum* Iob, Matth. 4. dæmon tentauit Chriſtum Dominum in deſerto, oſtendit illi ſingulares lapides, quos petit, vt conuertat in panes, item omnia regna mundi, & gloriam illorum, & ita pluribus aliis locis explicatur cognitio, quam habent dæmones aliquot rerum ſingularium, boni item, vt qui in Geneſi apparent Abrahã, Loth, item lib. Tob, Raphaël vtrique Tobiæ apparens, & cum illis conuerſans, lib. Daniel qui apparet Habacuc, item & in reſurrectione Chriſti Domini.

II. Deinde ex eo, quòd ſinguli boni Angeli dantur ſingulis hominibus in eorum cuſtodiã, vt habet communis doctrina Patrum, & Theologorum, iuxta illud Chriſti Domini, *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris*; probatur item ex Patribus ad hæc ſingula ſcripturæ teſtimonia nunc relata, & rationes allatæ pro præcedenti parte probant & hanc ſecundam.

Articvlvs II.

Quomodo Angeli cognoſcant res vniuerſales & ſingulares.

SIT hæc prima propoſitio. *Angeli eadem ſpecie ſibi à Deo infuſâ cognoſcant res vniuerſales & illarum ſingularia.* Ita S. Th. hic art. 1. in reſponſione ad ſecundum, & in quæſtionibus diſputatis *de veritate* quæſt. octauâ art. 1.

III. Et primùm, quòd Angeli non accipiant à rebus ſingularibus ſpecies, quibus illas intelligant, probauimus ſuprà, quando oſtendimus eos non poſſe illas abſtrahere ab obiectis, ſed tantùm habere à Deo ſibi infuſas.

Deinde, quòd Angeli videant res ſingulares eadem ſpecie, quâ cognoſcunt vniuerſalem naturam, cuius hoc ſingulare eſt aliquod inferius, patet ex rationibus, quibus ſuprà oſtendimus Angelos de facto intelligere per ſpecies vniuerſales, ſi enim, quia quæ ſunt diſperſa in inferioribus, debent eſſe vnita in ſuperioribus, quilibet Angelus intelligit per ſpecies magis vniuerſales, quàm quilibet noſtrûm, longè conuenientius eſt Angelum cognoſcentem aliquot ſingularia, ea cognoſcere, per eandem ſpeciem, quâ cognoſcit vniuerſalem illorum naturam, quàm per alias ſpecies, quibus aliæ res eſſentialiter & toto etiam genere

IV. diſtinctæ cognoſcerentur, ob maiorem conuenientiam, quam eiuſmodi obiecta habent inter ſe: ergo cùm ex dictis de vniuerſalitate ſpecierum Angelicarum, naturæ toto genere diſtinctæ aliquando cognoſcantur per vnam & eandem numero ſpeciem, à fortiori res vniuerſales, & earum ſingularia, per vnam tantum ſpeciem cognoſcentur.

Deinde res cognoſcuntur ab Angelis, vt ſunt in ſe ipſis, & vt ſic per ſuas ſpecies illis repræſentantur: atqui res ſecundùm rationẽ vniuerſalis, & ſecundùm rationem ipſius ſingularis, ſunt per modum alicuius vnius, cùm vniuerſalia inſint ſingularibus ſicut ſecundæ ſubſtantiæ inſunt primis; igitur Angelus per eandem ſpeciem, per quam videt res vniuerſales, videt etiam & illarum ſingularia.

A Quæres, an Angelus non poſſit intelligere vniuerſale ſine ſingulari, & econtrà. V.

Reſpondetur, ſi ſermo ſit de cognitione *abſtractiua* poſſe, ſicut & poteſt noſter intellectus, cùm vſus ipſius ſpeciei repræſentantis ſubſit libero arbitrio voluntatis ipſius Angeli: at ſi quæſtio ſit de cognitione *intuitiua*, quâ res ſingularis videtur, ſicuti eſt in ſe ipſa ſecundùm ſe totam, non poteſt, cùm in illa, vt ſic conſiderata, gradus vniuerſales includantur, & etiam conditiones indiuiduales.

Secunda propoſitio. *Species illa vniuerſalis, quæ repræſentat Angelo ipſum ſingulare, ei etiã repræſentat exiſtentiam, & durationem obiecti ſingularis per eam cogniti.*

Probatur: illud omne repræſentatur per ſpeciem impreſſam, vel infuſam tenorem ſe ex parte obiecti, quod intellectus cognoſcit de

B obiecto, quia cognitio proportionatur ſpeciei, vt principio coëfficienti cognitionem: atqui intellectus Angeli, dum cognoſcit aliquod ſingulare, cognoſcit exiſtentiam eius & durationem, cùm cognoſcat intuitiuè, & eiuſmodi ſpecies ſint comparatione rerum ſingularium primò & per ſe intuitiuè: igitur hæc ſpecies repræſentat Angelo exiſtentiam & durationem rei ſingularis; imò & ſpecies ſenſibilis intuitiua, ſuo modo repræſentat etiam actualem exiſtentiam, & durationem ſui obiecti ſingularis ſenſibilis, quatenus facit, vt ſenſus exterior apprehendat ſuo modo, & experiatur rem ſingularem, ſibi per ſuam ſpeciem repræſentatam exiſtere, & durare. VI.

Quæres cùm ſuprà docuerimus ſpecies eſſe infuſas Angelis à primo inſtanti ſuę creationis, nec tunc res ſingularis repræſentetur in actu

C ſecundo, defectu actualis exiſtẽtiæ, tanquam alicuius conditionis ſine *qua non*, an tunc, quando res ſingularis ponitur in rerum natura, aliqua fiat mutatio in ſpecie eam repræſentante, ratione cuius fiat proximè idonea illam repræſentare in actu ſecundo. VII.

Reſpondetur diſtingui in ſpecie ipſam eius *entitatem*, & *vſum*, ſicut etiam patet in noſtris ſpeciebus intellectibilibus, quas poſt ſui acquiſitionem, conſeruat memoria in vſum abſtractiuæ cognitionis & recordationis, iam dum Angelus cognoſcit intuitiuè aliquod ſingulare exiſtens, quod anteà defectu ſuæ exiſtentiæ non cognoſcebat, nulla ſit varietas in ipſa entitate ſpeciei infuſæ, quia ſpecifica eius ratio eſt poſſe repræſentare rem, ſeu poſſe eo tantùm modo concurrere ad coëfficiendam cognitionẽ obiecti per illam repræſentati ſe-

D cũdùm eum ſtatum, quem habet tale obiectũ, vſus verò ſpeciei eſt ipſa eius actualis applicatio, ſeu potiùs concurſus eius ad coëfficiendũ hanc vel illam ſui obiecti cognitionem, quæ applicatio & concurſus, quia eſt etiam virtute multiplex, ſicut & ipſa repræſentatio ſpeciei, & cognitio intuitiua obiecti, vt in ſe ipſo exiſtentis, poſtulat obiectum actu & realiter exiſtens, tanquam id, ad quod terminetur; (aliàs enim talis cognitio non eſſet ita propriè intuitiua) ideò fit, vt poſitâ exiſtentiâ talis ſui obiecti, illud vt ſic repræſentet, & hæc tota varietas ſeſe tantùm tenet ex parte vſus, & concurſus ipſius ſpeciei, & non ex parte entitatis eius, cùm hæc non ſit formalis ſimilitudo obiecti, ſed tantùm effectiua; neque eſt nouum imò valdè commune pluribus cauſis virtute multi- VIII.

I. plicibus, vt nullâ factâ varietate in illarum entitate, nunc ſecundùm aliquam inadæquatam rationem ſuæ virtutis agant, ſecundùm quam anteà non agebant, item vt ceſſent agere ſecundùm illam, iuxta quam anteà agebant.

Cæterùm notãdum eſt Angelos ita dici cognoſcere iſta *naturaliter*, non quaſi ſemper actu illa cognoſcãt, dum exiſtunt; ſed tantùm quòd poſſint illa cognoſcere, ſi non impediantur, vel à Deo, ſubſtrahendo ſuum concurſum ad id requiſitum, vel alio modo; nam Angeli ſunt ad cognoſcendum iſta liberi, vt patebit infrà. Dixi, *ſi non impediantur à Deo*, quia fit aliquando, vt cognitio rei alicuius naturalis ſubſtrahatur illis à Deo, vel potiùs impediatur, propter bonum Eccleſiæ, vt patebit infrà agendo de cognitione myſteriorum noſtræ fidei, in ordine ad intellectum Angelicum iuxta ſuæ naturæ vires conſideratum.

II.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angeli poſſint naturaliter aliquot ſingularia contingentia poſſibilia tantùm cognoſcere.

SIT hæc vnica propoſitio. *Angeli poſſunt naturaliter per ſpecies ſibi congenitas cognoſcere etiam aliquot ſingularia contingentia tantùm poſſibilia naturali virtute agentium naturalium.*

Probatur: cognitio Angelorum eſt perfectior naturali cognitione hominum; atqui plerique hominum norunt hanc & illam cauſam, hoc & illo modo applicatam, poſſe hoc & illud ſingulare producere, quæ tamẽ applicatio nunquam fiet, ſicque tale ſingulare manet purum poſſibile, vt per ſe patet: igitur multò

III. magis Angelus poterit naturaliter cognoſcere aliquot eiuſmodi ſingularia tãtùm poſſibilia.

Deinde: Angeli habent cognitionem aliquo modo comprehenſiuam rerum purè materialium, cùm ex dictis ſuprà Angelus ſuperior cognoſcat comprehenſiuè Angelum inferiorem, qui tamen eſt ens aliquod longè perfectius quouis ſingulari materiali ſolâ virtute agentium naturalium poſſibili; ſed ad eiuſmodi cognitionem comprehenſiuam requiritur, quòd Angelus cognoſcat cauſam illam naturalem hoc ſaltem habere, quòd ſit apta nata plures alios effectus ſingulares producere, licet illos de facto non producat, ſicut cognoſcimus potentiam viſiuam eſſe aptam natam videre plures colores, quos tamen de facto non videt: ergo licet Angelus non cognoſcat determinatè omnia & ſingula poſſibilia ſingu-

IV. laria alicuius agentis naturalis, poteſt tamen aliquot ex illis cognoſcere.

DISPVTATIO II.

De cognitione Angelorum reſpectu futurorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Angeli cognoſcant futura neceſſaria non libera, & quomodo.

NOTANDVM primò, eſt futura eſſe in duplici differẽtia; *alia neceſſaria*, quæ ſcilicet ſunt immediatè à cauſa naturali neceſſaria, quæ naturaliter impediri non poteſt, vt ſunt ortus ſolis, lunæ

A futura eclipſis: alia ſunt *contingentia*, ea ſcilicet, quæ ſunt à cauſis quidem naturalibus & neceſſariis, ſed quæ tamen poſſunt impediri per accidens, per concurſum, verbi gratiâ alicuius alterius, vt quòd hæc arbor ferat anno proximo fructus, quod futurum, licèt cauſæ eius ſint rectè diſpoſitæ, agántque neceſſariò, poteſt tamen impediri, vel per locuſtas vel per nimium ardorem, vel per quid ſimile.

Notandum ſecundò, futura contingentia alia eſſe *contingentia*, quia poſſunt impediri à cauſa libera; alia, quæ tantùm dicuntur *contingentia*, quia poſſunt impediri per concurſum alicuius cauſæ naturalis, vt præmonuimus.

Notandum tertiò, inter futura contingentia alia eſſe, quæ contingunt vt plurimùm, alia, quæ raró.

Notandum quartò, duobus modis poſſe in-

B telligi Angelum poſſe naturaliter cognoſcere futura contingentia; primò cognitione certa & infallibili, ſecundò cognitione tantùm coniecturali.

Prima propoſitio. *Angeli ſuâ naturali cognitione, cognoſcunt certò futura, quæ ſunt ex cauſa neceſſaria, & quæ contingunt vt plurimùm quatenus dependent à cauſis naturalibus.*

Probatur primò ex Patribus, vt S. Auguſtino paſſim libro *de diuinatione dæmonum*, Tertulliano *in Apologetico* cap. 22.

Deinde ratione: qui cognoſcit cauſam, vt determinatam ad producendum talem effectum, eámque ita penetrat, vt videndo connexionem, quam habet cum aliis cauſis naturalibus, videat illam non impeditam iri à productione talis ſui effectus, tunc ſi talis cauſa agat naturaliter, & neceſſariò, qui illam ſic

C cognoſcit, videt certò & infallibiliter effectũ eſſe futurum; atqui Angeli naturali ſuâ cognitione cognoſcunt naturales cauſas, ortus & occaſus ſolis, lunæ eclipſeos, vidéntque talem fore diſpoſitionem corporum, vt ea non interrumpatur, quia totam ſeriem cauſarum naturalium intuentur, ad quam talis effectus ſequitur neceſſariò: igitur Angeli certò & infallibiliter, ſuâ naturali cognitione cognoſcunt futura ex cauſa naturali neceſſaria, & quæ vt plurimum contingunt. Quod poteſt ampliùs confirmari ex cognitione perfectiſſimorum Aſtrologorum, qui etiam aliqua ex iſtis norunt certò.

Secunda propoſitio. *Angeli ſuâ naturali cognitione, certò etiam cognoſcunt futura rarò contingentia, quatenus pendent à ſolis cauſis naturalibus.* Ita Alenſis 2. part. quæſt. 26. memb. 4.

D Durandus 2. ſentent. diſtinct. 7. & plures alij ad præſentem quæſt. S. Thomæ.

Probatur primò ex S. Auguſt. cit. lib. *de diuinatione* cap. 5. 6. dicente, dæmones diuinare futuras tempeſtates, ægritudines, & eos hac in re tantùm decipi, eo, quòd eiuſmodi futura impediantur ab aliquo ſuperiori agente libero.

Probatur item ratione præcedentis concluſionis, quæ huic applicata illam oſtendit: & licet hæc futura, vt comparantur ad ſuas cauſas proximas, ſint contingentia & indeterminata: attamen vt comparantur ad totam ſeriem cauſarum, & vt ſic cognoſcuntur, non ſunt propriè contingentia, vel indeterminata, ſed neceſſaria & determinata, ſaltem in ſuis cauſis, quas cùm Angelus penetret, nouit et-

I. iam certò eiuſmodi futura.

Addidi vtrique propoſitioni hanc particulam, *quatenus pendent à cauſis naturalibus*; nam ſi conſiderentur, quatenus cauſæ naturales eiuſmodi futurorum immutantur, ex ſpeciali diſpoſitione Dei, eáque ſuperioris ordinis, verbi gratiâ, propter orationes ſanctorum, vel ad puniendá quædam peccata, tunc hæc futura non dicuntur cognoſci certò & naturaliter ab Angelis cognitione abſolutâ, ſed tantùm conditionatâ, ſcilicet, ſi Deus permittat cauſas naturales moueri ſecundùm propriam ſuam inclinationem: vnde quando Scripturæ & Patres negant dæmones præſcire futura, vt Sapientiæ 8. Iſaiæ 41. 45. id intelligunt de abſoluta cognitione, quâ præuideatur nullum impedimentum futurum per vllam cauſam, etiam ſupremam: hæc autem cognitio
II. Angelorum non eſt *intuitiua*, cùm non ſit rei præſentis & exiſtentis, ſed potiùs *abſtractiua*, ſicut cognitio illa, quam Aſtrologus habet de eclipſi futura poſt centum annos.

Articvlvs II.

Vtrum Angeli cognoſcant certò futura contingentia libera.

VNica ſit propoſitio. *Angeli ſuâ naturali cognitione non cognoſcunt certò futura contingentia, quæ dependent à libero Dei, vel hominis arbitrio, ſed tantùm coniecturaliter nonnulla ex illis norunt.*

Prior pars propoſitionis eſt de fide ex locis ſcripturæ nunc citatis, quæ pro ſigno diuinitatis aſſumunt eiuſmodi cognitionẽ futurorũ.

III. Fauet etiam ratio: nam vel Angeli cognoſcerent iſta contingentia, vt in ſe ipſis, & hoc non, quia nondum exiſtunt, vel in ſuis cauſis ad illa producenda iam determinatis, & hoc non, quia poſitis omnibus neceſſariis ad agendum, voluntas poteſt adhuc non agere. Notandum tamen eſt ex S. Auguſt. lib. 2. *de Geneſi ad litteram* cap. 17. & lib. *de diuinatione* loco cit. dæmonem aliquando poſſe ex quibuſdam cauſis prædicere aliqua eiuſmodi contingentia, primò quando id cognouit per reuelationem, quod tribus modis poteſt fieri: primus quando id habetur in ſacris Litteris; nam vna ex parte, ſcit Deum non poſſe mentiri, & ex altera, Deum multa prædixiſſe per ſuos Prophetas: ex quibus duobus colligit ea certò euentura, & quaſi ſciret illa à ſeipſo, ea prædicit: ſic paulò ante aduentum Chriſti Do-
IV. mini, & in ipſomet eius aduentu, dæmones prædixerunt ceſſationem ſuorum oraculorum, ruinam ſuorum templorum. Secundus eſt, quando dæmones id nouerunt per reuelationem ſibi factam à bonis Angelis: nam & dæmones aliquando fieri participes diuinarum reuelationum S. Thom. docet 2. 2. quæſt. 172. art. 6. & conſtat ex hiſtoria Iob, in qua Sathan ſcribitur apparuiſſe *inter filios Dei*. Tertius modus eſt, quando Deus decreuit aliquid facere, quod relinquit dæmoni tanquam miniſtro exequendum.

Poſterior item pars probatur ex eo, quòd interdum homines poſſunt præuidere nonnulla contingentia libera, verbi gratiâ, ex hac, & iſta mala diſpoſitione ciuium futuram ſeditionem: ergo à fortiori dæmon id poterit,

A præciſè maximè cùm ſuis tentationibus poſſit homines paulatim diſponere ad perpetranda eiuſmodi mala. V.

DISPVTATIO TERTIA.

De cognitione Angelorum reſpectu cogitationum cordium.

Articvlvs Primvs.

Vtrum Angeli cognoſcant cogitationes cordium.

PRimò certum ex dictis Angelos ſuâ naturali cognitione, cog-
B noſcere, omnes noſtras actiones naturales, & neceſſarias tam VI.
voluntatis, quàm intellectus, cùm hæ ſint effectus quidam naturales, modo naturali prouenientes à ſua cauſa naturali, & Angeli cognoſcant omnia entia purè naturalia. Similiter ob eandem rationem cognoſcere omnes actus exteriores ſenſuum & appetitus, qui fiunt ex imperio voluntatis, non tamen prout fiunt ex tali imperio, propter ea, quæ dicemus de cogitationibus cordium.

Secundò, certum eſt Angelos poſſe aliquando per coniecturas, & cognitione etiam confuſâ, deuenire in cognitionem cogitationum cordis, vt docet S. Auguſt. lib. 12. *de Geneſi ad litteram* cap. 12. nam id habere locum in hominibus ipſa experientia docet: reſtat
C igitur tantùm difficultas de cognitione diſtin- VII.
cta, certa, eáque tantùm naturali, pro cuius explicatione

Sit hæc vnica propoſitio. *Angeli ſuâ naturali cognitione non poſſunt certò cognoſcere cogitationes cordium.* Ita communiter omnes.

Probatur primò ex ſacris Litteris, quæ id ſoli Deo tribuunt lib. 3. Regum cap. 8. Pſal. 7. *Scrutans corda & renes Deus*, Hieremiæ 17. *prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile, quis cognoſcet illud.*

Deinde ex Patribus, S. Hieronymo ad citatum cap. Hierem. & ad cap. 9. S. Matth. S. Ambroſ. lib. 5. *in Lucam* ad illa verba Euangelij, *vt autem vidit cogitationes eorum*, & pluribus aliis, qui ex eo probant Chriſtum Dominum fuiſſe verè Deum, quòd internas mentis cogitationes & affectiones voluntatis, nullo
D ſigno exteriori patefactas cognoſceret: quæ VIII.
Scripturæ & Patrum teſtimonia non tantùm procedũt de futuris cogitationibus cordium, ſed etiam de illis, vt actu & de facto exiſtentibus, quemadmodum patet ex ſimplici textu prædictorum teſtimoniorum. Vnde Durandus lib. 2. ſententiarum diſtinct. 3. quæſt. 7. fallitur, dum aſſerit Angelos cognoſcere cogitationes cordium, quando actu exiſtunt, & ſolam earum vt futurarum ſeu nondum exiſtentium cognitionem, ſoli Deo reſeruatam intelligi in ſacris Litteris.

Secundò refellitur Henricus quodlibeto 3. quæſt. 14. dum exiſtimat Angelos cognoſcere cogitationes cordium, ſecundùm ſuam ſubſtantiam; nam & locis ſuprà Scripturæ cit. ipſi actus liberi interni ſecundùm ſe conſiderati

I. ſignificantur eſſe ſoli Deo cogniti : hinc enim cor hominis vocatur *inſcrutabile*, quatenus ex ſe non poteſt cognoſci.

Deinde, vt entitas huius liberæ numero cogitationis cognoſcatur, obiectum eius & finis debent cognoſci eo modo, quo illam terminant, quia & ſpecificatur ab illis, & intrinſecum habet ordinem ad illa, cùm intrinſecè ſit amor, vel odium, verbi gratiâ, talis obiecti; ſed cognoſcere entitatem illam cogitationis cum tali habitudine, eſt illam cognoſcere vt liberam, quia ex tali relatione, actu habet vt ſit libera : ergo cùm Angeli naturaliter non poſſint cognoſcere cogitationes cordium, vt liberas, etiam ex ſententia Henrici, non poterunt illas cognoſcere ſecundùm ſuam entitatem.

ARTICVLVS II.

II. *Quanam ſit ratio propter quam Angeli naturaliter non poſſint certò cognoſcere cogitationes cordium.*

SIT hæc propoſitio. *Ratio phyſica, cur Angeli non cognoſcant cogitationes cordium antequã dirigantur ad illos, eſt, quia Angeli non habent illarum ſpecies ſibi infuſas à Deo, ſed eas tantùm accipiunt, quando diriguntur ad illos; moralis autem ratio deſumitur à fine ſeu conuictu politico, qui poſtulat, vt cogitationes vnius non manifeſtentur alteri propter dominium, quod habet in illas, niſi in quantum voluerit* : tres ſunt partes propoſitionis.

Prima quæ eſt *de principio phyſico*, probatur: quia id non prouenit ex imbecillitate intellectiuæ potentiæ Angelorum, nullâ enim factâ

III. additione luminis ſeu virtutis tenentis ſe ex parte potentiæ, ſtatim atque liberæ cogitationes ad illos diriguntur, cognoſcuntur ab illis.

Nec item ex defectu diuini concurſus generalis requiſiti ad illas cognoſcendas : tum quia ſacra Scriptura & Patres recurrunt ad inſcrutabilitatem cogitationum eiuſmodi, dum dicunt illas eſſe Angelis incognitas, & non ad ſubſtractionem diuini concurſus generalis requiſiti : tum quia talis ſubſtractio frequenter videretur, & in pluribus inducere perpetuum aliquod violentum; cùm ſæpè numero multi Angeli illas ignorent; repugnat autem rectæ diſpoſitioni vniuerſi, dari aliquod violentum perpetuum: & licet impedimentum iſtud poſſet habere locum in dæmonibus propter bonũ

IV. animarum, non tamen in bonis Angelis, qui ſalutem hominum amant, & procurant, quibus tamen liberæ noſtræ cogitationes cordium ſunt incognitæ.

Nec item iſtud prouenit ex defectu directionis eiuſmodi cogitationum ad Angelos, quæ ſit requiſita, tanquam aliqua conditio ſine qua non : quia, quod ex ſolo defectu eiuſmodi conditionis non fit ab aliquo, nunquam loquendo propriè dicitur ei impoſſibile, verbi gratiâ, approximatio ignis ad lignum eſt talis conditio, nemo tamen propter illam dicet loquendo ſimpliciter eſſe impoſſibile igni cõburere lignum : nam omnis impoſſibilitas effectus loquendo ſimpliciter arguit, vel aliquem defectum in principio agendi, quatenus non eſt totum illud, quod requiritur,

vt ſit adæquatè in actu primo, vel indicat obiectum eſſe extra latitudinem talis potentiæ : atqui ex ſacris Litteris & Patribus ſuprà dicitur eſſe impoſſibile homini, & Angelo cognoſcere cogitationes cordium, & hæc directio tantùm eſt conditio ſine qua non : igitur cauſa, cur Angeli non cognoſcant cogitationes cordium, non eſt defectus directionis illarum ad Angelos : ergo cùm ex iis omnibus, quæ concurrunt ad talem cognitionem, ſolæ reſtent ſpecies eiuſmodi cogitationum, ſola illarum carentia erit propriè cauſa phyſica, cur & Angeli iſtas cogitationes non cognoſcant naturaliter, cùm intellectus, vt ſit in actu primo adæquatè conſtitutus ad cognoſcendum aliquod obiectum, debeat eſſe informatus eius ſpecie. V.

Quòd verò Angeli non accipiant à Deo ſpecies eiuſmodi cogitationum à primo inſtanti ſuæ creationis, probatur : Angeli tunc acceperũt tantùm ſpecies rerum naturalium, prout *naturale* diſtinguitur etiam à *libero*, quia tunc eorum tantùm acceperunt ſpecies, quorũ cognitio illis ſecundùm ſuum naturalem ſtatum conſideratis eſt debita: atqui cognitio cogitationũ cordis non eſt debita Angelis ſecundum ſuum naturalem ſtatum conſideratis, imò debet illis eſſe occulta; quia aliàs non eſſet ampliùs aliquod ſecretum ſub ſolo dominio eius, qui habet talem cogitationem, quatenus Angelus habens illam ſpeciem, poſſet eam, quando exiſtit, etiam inuito eius auctore, cognoſcere : ergo Angeli non acceperunt ſpecies, quibus poſſent cognoſcere cogitationes eiuſmodi à principio ſuæ creationis. VI.

Neque hoc repugnat iis, quibus ſuprà docuimus Angelos habuiſſe à primo inſtanti ſuæ creationis ſpecies pro rebus cognoſcendis; id enim intelligitur de his tantùm ſpeciebus, quæ ordinantur ad cognitionem rerum purè naturalium, prout *naturale* diſtinguitur à *libero*. VII.

Neque item obſtat, quòd licèt cogitationes cordis ſint liberæ, vt poſſint elici, vel non elici, vbi tamen ſunt elicitæ, non poſſunt ampliùs eſſe non elicitæ, velit, nolit voluntas, ſicque videantur eſſe aliquid neceſſarium, quod proinde poſſit per ſpecies ab initio creationis acceptas, repræſentari Angelis, ſicut & alia entia naturalia. Nam licet eiuſmodi cogitationes, vbi productæ ſunt, non poſſint non fuiſſe, ſicque in facto ſuo eſſe ſint entia neceſſaria; attamen quoad ipſum celari, ſeu non manifeſtari, etiam poſtquàm factæ ſunt, manent ſemper entia libera, quandiu nullo exteriori ſigno prodeunt foras; ideóque Angeli nullas à primo inſtanti ſuæ creationis debuerunt accipere ſpecies pro illis cognoſcendis; nec eſt par ratio de ſingularibus futuris, non tamen exiſtentibus, horum enim cognitio, cùm ſit de ente purè & ſimpliciter naturali, iam illis erat debita, ſolùm tamen actu ſecundo obtinenda eo tempore, quo tale ſingulare exiſteret; at hæc cognitio cogitationum cordis tunc nullo modo erat illis debita. VIII.

Secunda item pars propoſitionis, ſcilicet *Angelos tunc accipere illas ſpecies à Deo, quando eiuſmodi cogitationes diriguntur ad illos*, probatur : Deus tunc prouidet Angelis de ſpeciebus, quibus cognoſcunt alias creaturas

I. à ſe , quando illatum cognitio eſt illis debita, cùm non poſſint illas accipere ab obiectis, & Deus non deſit in neceſſariis; atqui hæc cognitio cogitationnm cordis eſt tantùm debita Angelis, quando illæ cogitationes diriguntur ad eos, quia tunc ponuntur aliquo modo ſub dominio illorum , quatenus per earum directionem ſibi factam ab eo, qui illas elicuit, acquirunt ius cognoſcendi illas : igitur tunc Deus infundit illis ſpecies , quibus cognoſcant eiuſmodi cogitationes cordium.

Vltima denique pars propoſitionis probatur: illud eſt cauſa moralis , propter quam Deus noluit Angelos cognoſcere cogitationes cordium, illiſque propterea denegare ſpecies, quibus illas cognoſcerent, quod , ſi Angeli & homines non habēt, poſſet eos impedire , tam ab exercitio eiuſmodi cogitationum , quàm
II. ab exequutione eorum , quæ cogitant , tanquam quædam membra politica alicuius reipublicæ benè ordinatæ ; vt enim Deus conſtituit totam aliquam rempublicam ex Angelis & hominibus , ita etiam voluit iura illorum integra ſeruari , vt ſic meliùs poſſent coaleſcere in vnam rempublicam, & aliquod mutuum commercium vniuſcuiuſque naturæ proportionatum habere ; atqui ſi Angeli & homines non haberent plenum dominium, tam celandi cogitationes ſuas cordis, tam quando factæ ſunt , quàm quando fiunt, impedirētur illas exercere, & etiã exequi tanquam membra quædam communis eiuſdémque reipublicæ, quia ſæpè vna rationalis creatura nollet interiores quoſdam actus liberos exercere, ne aliis innoteſcerent , quemadmo-
III. dum ſæpè contingit in nobis, qui dum volumus aliquid facere , ſi tamen videamus illud non poſſe occultum eſſe aliis, omittimus facere : item impedirentur illas exequi; nam plerumque vbi aliæ creaturæ rationales cognoſcerent iſtos actus, ſtatim conarentur illos, & eorum effectus impedire; ſicque libertas creatæ voluntatis & pax ipſius reipublicæ violaretur : igitur plenum illud dominium , quod creata voluntas habet in internos ſuos affectus, & bonum reipublicæ ſunt cauſa moralis, propter quam Deus noluit Angelos cognoſcere naturaliter cogitationes, & propter quam illis denegauit ſpecies, quibus poſſent illas cognoſcere.

Quæres, an ſaltem Angeli cognoſcant naturaliter habitus illos, qui ex actibus liberis producuntur in nobis, vel in aliis Angelis.

Reſpondetur , eodem modo eſſe philoſo-
IV. phandum de illis , ac de cogitationibus cordium, ſcilicet, ſi eiuſmodi habitus nullo ſigno exteriori ſeſe manifeſtent, non cognoſci ab Angelis: & ratio eſt, quia ſi Angeli cognoſcerent naturaliter tales habitus, ſtatim cognoſcerent etiam & ipſos liberos actus, per quos ſunt producti ; actus enim ſunt tales , quales ſunt habitus, qui producuntur per eos : ergo cùm Angeli non cognoſcant naturaliter actus liberos nullo ſigno exteriori manifeſtatos, non cognoſcent etiam naturaliter habitus , qui producuntur per actus liberos ; nullo ſigno exteriori manifeſtatos.

A # DISPVTATIO QVARTA. V.

De loquutione Angelorum.

QVIA loquutio nihil aſt aliud, quàm *expreſſio & manifeſtatio* conceptus eius qui loquitur, facta alteri, cui loquitur : ſicque loquutio hæc magnã habet affinitatem cum cognitione cogitationum cordis, ideò priori difficultate expeditâ poſteriorem explicabimus : ſit ergo

ARTICVLVS I.

Vtrum Angeli ſibi inuicem loquantur.

B SIT hæc noſtra propoſitio. *Datur loquutio in Angelis, ſeu Angeli ſibi inuicem loquuntur.* VI.
Propoſitio videtur eſſe de fide, ex pluribus Scripturæ locis, in quibus Angeli introducuntur colloquentes , Iſaiæ ſexto & ſexageſimo tertio , Zachariæ ſecundo & alibi , & ex eo, quòd primæ *ad Corinthios* 13. ita ait Apoſtolus , *ſi linguis hominum loquar, & Angelorum,* quibus teſtimoniis nõ ſatisfaceret, qui dixerit ea intelligi de Angelis in aſſumptis corporibus, quia S. Chryſoſt. hom. 32. in priorem *ad Corinthios,* ait eò loci, per *linguas Angelorum* intelligi *incorporeas* , quod ibidem tradunt Theodoretus, Oecumenius, S. Baſilius in primum caput *S. Ioan.* S. Damaſcenus libro ſecundo *de fide* capite tertio.

Patet etiam ratio; nam proprium eſt omni ſubſtantiæ intelligenti loqui, poſſe manifeſta-
C re ſuum conceptum ; vnde etiam Deo paſ- VII.
ſim in Scripturis ſacris loquutio tribuitur ; atqui Angeli ſunt ſubſtantiæ intelligentes: ergo illis conuenit loquutio.

ARTICVLVS II.

Quomodo ſibi inuicem Angeli loquantur.

PRIMA propoſitio. *Loquutio Angeli propriè non fit per aliqua ſigna , ſiue corporea , ſiue ſpiritalia , quibus vnus Angelus ſuum conceptum exprimit alteri.* Prior pars eſt contra Durand. 2. ſent. diſt. 11. quæſt. 2. exiſtimantem Angelos loqui per ſigna , quæ ſunt vel ſoni ſenſibiles formati in aëre inſtar vocum , vel quæ ſint motus , & ſigna per illos facta in corporibus aſſumptis, ſicut ſolemus loqui inter nos. Vbi
D notandum eſt nos non negare Angelos poſſe VIII.
in corporibus aſſumptis ſic loqui; nam vbi deſcribuntur in ſacra Scriptura apparuiſſe in corporibus aſſumptis , ſatis frequenter agnoſcuntur ſic eſſe loquuti : ſed ſenſus noſtræ propoſitionis quoad hanc partem eſt, hunc modum loquendi non eſſe Angelis neceſſarium ad colloquendum inuicem.

Probatur : eo modo debet aliqua creatura poſſe loqui aliis ſibi ſimilibus, quo eſt illis ſociabilis & apta, eſſe membrum alicuius reipublicæ, cum eiuſmodi ſibi ſimilibus, quia ſocietas creaturarum intellectualium maximè attenditur penes mutuam loquutionem, & manifeſtationem ſuorum conceptuum; atqui Angeli ſecundùm pura ſua naturalia conſiderati, abſque vllo corpore aſſumpto , & quatenus

Digitized by Google

I. ſunt ſubſtantiæ purè ſpiritales, ſunt creaturæ ſociabiles componantes mundum intelligibilem, & modus loquendi proportionatus ſubſtãtiæ purè & ſimpliciter ſpiritali, non eſt corporeus, cùm modus iſte non ſit connaturalis ei, ſed potiùs præternaturalis: ergo modus, quo Angeli loquuntur ſibi inuicem, non eſt per ſigna aliqua corporea.

Altera pars propoſitionis, quæ procedit de ſignis ſpiritualibus, probatur: aut ſigna illa ſignificant *naturaliter*, aut ex *inſtitutione Dei*, vel *Angelorum*; primum dici non poteſt, quia aliàs cùm vnus Angelus loquitur, omnes alij Angeli eum audirent, ſi vellent animaduertere; ſicque non poſſet loqui ſecretò, quod eſt abſurdum ex dictis ſuprà de cognitione cogitationum cordis: ſecundum item dici non poteſt ob eandem rationem, quia ſi talis ſignorũ

II. ſignificatio ſit à Deo, fuit communicata omnibus Angelis, cùm omnes Angeli poſſint ſibi inuicem loqui: tertium denique dici non poteſt, quia ſic loquutio non ſit neceſſariò per illa ſigna; nam priuſquam Angeli impoſuerint ſignificationem ſignis, oportuit illos conueniſſe inter ſe, & eſſe loquutos mutuò pro imponenda tali ſignificatione: ergo ſicut prima illa loquutio eſt facta ſine ſignis, ita etiam Angeli poſſunt loqui ſibi inuicem ſine eiuſmodi ſignis ſpiritalibus.

Deinde vel ſigna illa ſpiritalia ſunt tantùm in eo, qui loquitur, vel ſunt, & ponuntur ab ipſo loquente in eo, cui fit loquutio: non primum, quia audiens debet excitari ad audiendum loquentem; at poteſt fieri, vt Angelus cui fit loquutio, diuertat mentem aliò, quàm ad illum Angelum, cui loquitur: non ſecundum,

III. quia Angelus non poteſt niſi motum, & quæ ſunt connexa motui, cuiuſmodi non ſunt ſigna: tum etiam, quia ſigna illa debent deferri per medium ad audientem, & ita recipi in ſpatio intermedio, quod ſuprà negatum eſt agendo de ſpeciebus, poſſe fieri naturaliter: igitur loquutio Angelorum non fit etiam per quædam ſigna ſpiritalia.

Secunda propoſitio. *Loquutio Angelorum non fit per ſpeciem, quæ ab ipſo loquente imprimatur audienti, quâ conceptus eius exprimatur alteri.* Probatur ex nunc dictis de ſignis, quatenus Angelus nihil poteſt præter motum producere, & quæ ſunt illi annexa, de quorum genere non eſt ſpecies impreſſa.

Nec eſt, quòd quis dicat eiuſmodi cõmune Theologorum axioma eſſe tantùm intelligendum de termino, ſeu effectu per veram & rea-

IV. lem actionem producto, prout realis actio cõdiſtinguitur ab intentionali: primò, quia cõmuniter aſſumitur ab omnibus Scholaſticis, vt vniuerſaliter verum, de quolibet effectu, nullam habente connexionem, cum motu locali. Deinde admiſsâ hâc reſtrictione neceſſitas ſpecierum infuſarum à Deo Angelis, pro cognoſcendis aliis, ſiue diſtantibus, ſiue proximis tollitur; vt enim Angelus poteſt imprimere alteri Angelo ſpeciem ſui conceptus, quâ illum excitet ad audiendum, & quâ repræſentet illi ſuum conceptum; ſic etiam poterit eidem Angelo, vel alteri imprimere ſpeciem ſuæ ſubſtantiæ, quâ ab illo cognoſcatur, quas tamen ſpecies vt à Deo infuſas, pro cognitione aliorum Angelorum auctores contrariæ ſententiæ noſtræ propoſitioni admittunt.

A Secundò probatur concluſio: Angelus poteſt loqui alteri Angelo, cum magna diſtãtia locali, quemadmodum intelligitur ex eo, quòd apud S. Lucam cap. 16. anima diuitis epulonis loquuta ſit Abrahæ animę à ſe maximè diſtanti, vt ibidem Abraham ſignificat, quando ſic reſpondet, *inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt:* animæ autem ſeparatæ, cùm ſint eiuſdem planè conditionis, ac Angeli, eodem etiã modo ſibi inuicem loquuntur ac Angeli; ſed vnus Angelus non poteſt alteri à ſe diſtanti imprimere ſpeciem; vel enim emitteret illam à ſe, & ſic deberet aliquod medium dari, quo deferretur ad alterũ diſtantem, & in quo ſubiectiuè reciperetur, vt perueniret ad illum, cui loquitur, quod medium & ſubiectum non poteſt aſſignari; vel educeret eiuſmodi ſpeciem è potentia alterius Angeli cui loquitur: & hoc

B non, quia longè diſtat ab illo, & omnis eductio formæ poſtulat aliquam coniunctionem ipſius educentis formam, cum ipſo patiente, è cuius potẽtia ipſa forma educitur; omne enim agẽs debet aliquo modo eſſe cõiunctũ patiẽti.

Tertia propoſitio. *Loquutio Angeli facta alteri Angelo nihil eſt aliud, quàm conceptus loquentis, vt directus & manifeſtatus alteri Angelo per ſpeciem ei à Deo impreſſam, per cuius ſpeciei receptionem, Angelus cui fit loquutio, excitatur ad percipiendum ipſam loquentis conceptionem.*

Probatur propoſitio primùm ex dictis ſuprà de cognitione cogitationum cordis, hæc enim eſt quædam loquutio: ergo ſicut illa nihil eſt aliud, quàm ipſamet cogitatio, vt directa, & manifeſtata alteri per ſpeciem, tunc ei à Deo impreſſam, ita etiam & ipſa loquutio erit tantùm ipſe conceptus loquentis, vt directus &

C manifeſtatus alteri Angelo per ſpeciem e tunc à Deo infuſam.

Secundò probatur: quia quæcumque requiruntur ad veram loquutionem hîc reperiuntur, primũ aliqua realis mutatio, quâ Angelus cui fit loquutio, fiat de non audiente audiens, ſeu excitetur ad audiendum, ſcilicet noua receptio ſpeciei de nouo impreſſæ, ſeu infuſæ; vt enim nos in cognitione ſenſitiua excitamur ad audiendum per receptionem & expreſſionem ſpeciei ſenſibilis, intra ſenſum auditus, ita etiam & Angelus in ea cognitione intellectiua excitatur receptione prædictæ ſpeciei, ad attendendũ ad id, quod repręſentatur ſpecie de nouo ſibi impreſsâ: & quemadmodum ſi nolimus audire, auertimus auditum; ita etiã Angelus, ſi velit, poteſt nolle attendere ad id quod repræſentat hæc ſpecies, nolendo eâ vti

D ſed diuertendo cogitationem aliò; ſicque ſemper eſt ei liberum audire, vel non audire alium ſibi loquentem.

Deinde in vera loquutione aliquis actus vitalis requiritur ex parte loquentis, & hoc reperitur in loquutione Angeli, iuxta noſtram propoſitionem, ſcilicet conceptus ille per voluntatem directus & manifeſtatus; vnde lingua Angelorum poterit dici *ipſa voluntas*, v faciens directionem prædicti conceptus, & intellectus exprimens & manifeſtans prædictum conceptum eſſe principium eius vitale cùm ſit illud, quod ſpeciem expreſſam ſeu verbum mentale tunc in ipſo Angelo exprimit.

Tertiò, ad loquutionem requiritur, vt ill poſſit etiam fieri ſecretò vni, ſcilicet aliis no audientibus, quantumcumque cupiant aud

I. A re; at hoc haber locum in noſtra ſeutẽtia, cùm Deus ſpeciem eiuſmodi conceptus infundar tantùm ei, ad quem Angelus loquens dirigit illum.

Cæterùm Deus tunc imprimit eiuſmodi ſpecies Angelo, ad quem fit eiuſmodi directio, & manifeſtatio conceptns, ob eaſdem rationes, propter quas oſtendimns ſuptà Deom infundere Angelis alias ſpecies ad cognoſcendum; & ſicut ibi diximus illas ſpecies nullo modo eſſe ſupernaturales, ſed connaturales Angelis, ita & ſpecies, quas imprimir pro cognitione cogitationum, & ſicur diximus ſpecies cogitationum cordis ante illarum directionem, non eſſe debitas Angelis, itaè contrario, dum fit directio, ſunt illis debitæ, cùm accipiant ius illas cognoſcendi.

Obiictes primò, contra hanc noſtram pro-
II. B poſitionem, Deum tunc cenſeri potiùs loqui, quàm Angelum, quia is propriè loquitur, qui exprimit conceptum; ſed qui exprimit coonceptum in præſenti caſo, eſt ſolns Deus, quia ipſe ſolns imprimit ſpeciem illius repræſentatiuam: igitur tunc Angelus proptiè non loqoitur, ſed potiùs Deus ipſe.

Reſpondetur in vera loquutione duo poſſe diſtingui; primum illud, quod tanquam principium vitale exprimir, & manifeſtat internũ conceptum, alterum id, quo tenente ſe ex parte obiecti illis repræſentatio, & manifeſtatio conceptos ioferioris perficirur; primnm, vt *in actu exercito* conſtitutum facit aliquẽ formaliter loquentem, ſecundum verò minimè, ſed tantùm ſeſe habet, tanquã applicans obiectũ ad potentiã iam ſufficienter diſpoſitam, quan-
III. tum requiritur ex parte ſolius potentiæ; vnde
C cùm Deus, iuxta noſtram ſententiam tantùm infundat ſpecies ad eiuſmodi loquutionem neceſſarias, non cenſetur propriè loqui, ſed ipſe Angelus: & quemadmodum nonnullis agentibus naturalibus, adhoc vt dicãtur generare, ſufficit, quòd talem introducanr diſpoſitionam in ſubiectum, quæ iure ſuo poſtulet talem formam, licet eam non educanr per ſe ex ſubiecto, vel etiam loquendo propriè non producant, vt patet in generatione hominis, & eorum, quæ generantur ex putri materia, quorum formæ à pluribus Philoſophit dicuntur produci à ſolo Deo, vt ſupplente defectũ cauſarũ naturalium, ita etiam ad hoc, vt vnus Angelus dicatur loqui alteri, ſufficit, quòd proprium ſuum conceptum dirigat ad alterum, cui vult manifeſtare, vt hæc eius volitio & directio poſtulet iure ſuo infuſionem ſpe-
IV. D ciei, ad id præſtandum neceſſariæ.

Obiicies ſecundò, ſequi Deum eſſe auctorẽ mendaciorum, & malorum, quæ dæmones committunt aliquando, dum ſibi inuicem loquuntur, quatenus imprimit eis ſpecies, quibus hæc mendacia & mala perpetrentur.

Reſpondetnr, Deum producentem eiuſmodi ſpecies, non magis cenſeri concurrere ad malum, vel mendacium, quàm dum concurrit cum homicida perpetrante homicidium; vnde quemadmodum ſecundùm aliquos, Deus tũc non peccat, quia tantùm cõcurrit ad ſubſtantiam actus, & non ad eius malitiam, vel iuxta probabiliorem aliorum ſententiam, tanquam cauſa quædam naturalis agens modo neceſſario, & non libero, cùm eius concurſus ad hunc vel illum effectum determinetur à cauſa ſe-

A cunda; ideò fit, vt tunc Deus nullo modo cenſeatur eſſe auctor mali, ſed vi illius pacti, quo pepigit concurrere cum omnibus & ſingulis agentibus, modo conuenianti eorum naturæ, tunc teneatur talem ſpeciam imprimera, ſeu infundere ipſis etiam dæmonibus, ad quos alij malas ſuas cogitationes dirigunt. V.

Quæres, quomodo Angelus loquatur Deo, cùm Deus non ſit capax alicuius ſpeciei, quæ ei imprimatur?

Reſpondetur Angelum tunc cenſeri loqui Deo, quando eo fine dirigit ad illum ſuam cogitationem, vt illum oret, vel vt aliquid ab eo impetret, vel vt illum admiretur, vel vt aliquid aliud faciat dirigendo illud ad Deum, quemadmodum docet S. Thom. infrà quæſt. 107. cùm enim Deus comprehendat Angelum, & quæcumque ſunt in Angalo, non eſt ei opus
B aliquâ ſpecie de nouo impreſſâ, vel infuſâ, vt VI.
audiat Angelum, ſed ſola ipſa directio Angeli ad Deum ſufficit, vt dicatur loqui Deo.

DISPVTATIO QVINTA.

De cognitione Angelorum reſpectu myſteriorum gratiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Angeli cognoſcant myſteria gratiæ naturaliter.

NOMINE *myſteriorum gratiæ*, nihil aliud intelligunt hoc loco
C Theologi, quàm quæ ſunt *ſupernaturalia*: duobus antẽ modis aliquid eſt ſupernaturale, vel *quoad ſubſtantiam & modum ſimul*, vt ſunt viſio beatifica, lumen gloriæ, gratia ſanctificãs & id genus cętera, vel quoad *modum tantũ*, vt eſt viſus cæco natu reſtitutus. VII.

Sit hæc propoſitio. *Angeli ſecundùm pura ſua naturalia conſiderati non cognoſcent naturaliter illud, quod eſt ſupernaturale, ſiue illud ſit modus tantùm, ſiue ſubſtantia, ſeu entitas non modalis.* Ita S. Thom. & omnes eius interpretes communiter ad vltimum articulum huius quæſtionis.

Probatur primò: quia illud eſt extra latitudinem obiecti motiui Angelici intellectus ſecundùm ſua naturalia conſiderati, cùm tale obiectum tantùm ſit illud, quod eſt natu-
D rale. Secundò, quia Angeli ſecundùm ſua naturalia conſiderati non acceperunt à Deo ſpecies obiectorum eiuſmodi, cùm illis vt ſic conſideratis eorum cognitio ſit improportionata, & indebita. VIII.

Dixi in concluſione, *illud, quod eſt ſupernaturale*, quia ſi in illo, vt in exemplo allato de viſu reſtituto cæco nato, aliquid reperiatur, quod ſit naturale, tunc Angelus poterit illud cognoſcere, cùm ſit obiectum proportionatum ſuo intellectui, & acceperit à Deo ſpecies omnium effectuum naturalium.

Secundò, addidi hanc particulam, *ſecundùm pura ſua naturalia conſiderati*; ſi enim aliquid illis ſuperaddatur, vt verbi gratiâ *reuelatio*, quæ illis fiat, vel *euidentia aliqua*, ſiue in atteſtante, ſiue in miraculis factis, ad probandum,

I. quòd hæc myſteria ſint vera, tunc Angeli poterũt illa cognoſcere, cùm videant hæc opera tranſcendere totã potentiã agentium naturalium, & ſciant Deum, qui eſt primarius auctor miraculorum, quibus hæc comprobãtur, non poſſe mentiri: ſic dæmones ex miraculis, quæ videbant fieri à Christo D. potuerunt habere vehementem ſuſpicionem, quòd eſſet filius Dei: & licet Angeli ſecundùm pura ſua naturalia conſiderati, abſque vlla præmiſſa reuelatione *expreſſa*, vel *implicita*, & etiam abſque omni & qualibet euidentia, ſiue *in atteſtante*, ſiue *ex miraculis* poſſint naturaliter cognoſcere Deum poſſe plura, quàm ordinariè præſtat; attamen non poſſunt naturaliter peruenire ad eam cognitionem, quâ cognoſcant Deum poſſe aliquid ſupernaturale, eo ſenſu, quo illud dicitur ſupernaturale, quod ordinat crea-
II. turam intellectualem ad fruendum Deo clarè viſo, cùm nec huius rei cognoſcendæ aliquam ſpeciem acceperint à Deo: quia hoc obiectum non eſt naturale, nec etiam detur in tota latitudine creaturarum purè naturalium, & hoc modo ſolo conſideratarum aliquid, quo poſſint in talem cognitionem aſſurgere, vt poteſt intelligi ex iis, quibus ad quæſt. 12. S. Thom. art. 1. oſtendimus claram viſionem Dei non poſſe ratione naturali probari poſſibilem, & quibus ibidem docuimus viſionem beatificam non poſſe eſſe vlli creaturę naturaliter debitã.

Hinc licet dæmones viderent humanitatem Christi Domini, attamen non videbant modum inexiſtentiæ eius in Verbo diuino, nec item vident illum modum, quo Christi Domini corpus eſt totum & integrum ſub qualibet particula in ſacramento altaris, vt docet S.
III. Thom. 3. parte quæſt. 77. art. 7. ſed dum videbant humanitatem Christi Domini, licet non viderent poſitiuè in illa carentiam propriæ ſubſiſtentiæ, poterant tamen ſuſpicari eam ſibi occultari à Deo.

ARTICVLVS II.

Quænam myſteria gratiæ Angeli in via cognouerunt cognitione ſupernaturali.

NOSTRA ſit propoſitio. *Angeli exiſtentes in via, cognouerunt cognitione ſupernaturali myſterium Trinitatis, item & Incarnationis quoad ſuam ſubſtantiam, ſimiliter media, quibus peruenitur ad vitam æternam.*

Probatur quoad ſingulas partes: quoad primam, Angeli in via id debuerunt credere,
IV. quod erat futurum obiectum beatitudinis illorum; at hoc eſt Deus trinus & vnus.

Probatur item quoad ſecundam partem auctoritate S. Auguſtini libro quinto *de Geneſi ad litteram* capite 19. & item ex Ruperto in illud S. Ioannis de diabolo, *ille erat homicida ab initio*, qui hanc ſecundam partem aſſerunt; tum etiam ex eo quòd Christus Dominus ſit à Deo conſtitutus, etiam caput Angelorum, vt ex Apoſtolo & Patribus docent Scholaſtici cum S. Thom. 3. part. quæſt. 8. art. 4. at non eſt veriſimile Angelis, in tanta perfectione etiam cognitionis poſitis ignotum fuiſſe illorum caput, cùm etiam non deſint, qui opinentur eos inde ſumpſiſſe occaſionem peccandi.

Probatur item quoad tertiam partem ex Pſalmo 23. item ex Iſaiæ cap. 73. & Patribus

A explicantibus iſta teſtimonia, in quibus Angeli introducuntur aliquid ſciſcitantes, quod ſpectat ad circunſtantias myſterij Incarnationis, V.
cuiuſmodi eſt glorioſa Aſcenſio Christi Domini, & Apoſtolus primæ *ad Corinthios* ſecundo loquens de morte Christi Domini, illam vocat *ſapiẽtiam in myſterio, quæ*, inquit, *abſcondita eſt, quam nemo principum huius ſæculi*, id eſt, dæmonum cognouit. Vnde *ad Epheſ. 3.* hoc myſterium ratione aliquarum ſuarum circunſtantiarum dicitur *innotuiſſe per Eccleſiam ipſis principibus & poteſtatibus in cæleſtibus*, vt etiam S. Hieron. notat ad illum locum vltimum.

Tandem vltima pars probatur: perfectum agens, quod ex ipſa cognitione finis tendit in illum, debet præter cognitionem finis habere & cognitionem mediorum, vt poſſit illis vti etiam ex electione; atqui Angeli fuerunt con-
B ſtituti à Deo in via, vt tenderent in Deum, tanquam finem ſupernaturalem, quia ſunt creati à Deo, vt fruerentur vitâ æternâ: ergo debuerunt in tali ſtatu cognoſcere media illius comparandæ. Hinc cognouerunt virtutes Theologicas & alia id genus, quę nos cognoſcimus, cùm fuerint tunc longè perfectiores nobis. VI.

DISPVTATIO SEXTA.

De illuminatione Angelorum,

ARTICVLVS VNICVS.

Quid ſit illuminatio in Angelis, & quomodo vnus alium illuminet.

C VII.

QVIA illuminatio vt propriè ſumitur à S. Dionyſio lib. *de cæleſti hierarchia*, S. Thom. infrà quæſt. 106. & aliis Theologis, eſt tantùm de rebus aliquo modo ſupernaturalibus, ideò explicatâ eâ cognitione, quã Angeli habent, vel habere poſſunt de rebus ſupernaturalibus, agendum eſt de illuminatione, & videndum quid illa ſit, & quomodo fiat; pro qua re ſit

Prima propoſitio. *Illuminatio eſt loquutio Angeli ſuperioris cum alio inferiori, quâ illi manifeſtat aliquam veritatem aliquo modo ſupernaturalem.* Ita S. Thom. citatâ quæſtione.

Probatur propoſitio explicatione ſingularũ partium. Imprimis dicitur *loquutio*, quia om-
D nis traditio doctrinæ, de cuius genere eſt illuminatio, fit per loquutionẽ, vt patet in nobis, VIII.
ſicque loquutio eſt genus ad illuminationem.

Reliqua propoſitionis ponuntur loco differentiæ, & primùm hæc loquutio dicitur eſſe *Angeli ſuperioris*, tum quia ita habent S. Dion. lib. cit. cap. 7. Greg. Nazianz. oratione 2. *de Theologia*, S. Greg. Magn. hom. 34. S. Damaſc. lib. 2. *de fide* cap. 3. dum dicũt in qualibet hierarchia ſuperiores eſſe doctores inferiorum; tum ex eo, quòd in ſacris Litteris ſuprà cit. Angeli introducuntur loquentes de rebus ſupernaturalibus, & ſuperiores dicere inferioribus illud, quod inferiores neſciebant, quod propriè eſt illuminare: tum quia in recipiendo bono eſt aliqua ſubordinatio Angeli inferioris ad ſuperiorem, quoad ea, quæ ſunt ex-

I. tta viſionem beatificam, vt expreſsè docet S. Thom. infrà quæſtione 106. ſicque Angelus inferiot non poteſt illuminate ſuperiorem, ſed econtrà: vnde Durandus refellitur, qui 2. ſentent. diſtinct. 12. quæſt. 3. exiſtimat omnes Angelos à ſolo Dao illuminati immediatè, ex eo, quòd ſolus ille beatificeret eatnram intellectualem; refellitur, inquam, quia illuminatio ſpectar ad cogoitionem, quæ fit extra verbum, quæque appellatur *veſpertina*.

Deinde additur in hac definitione, quòd hæc loquutio ſit *de re aliquo modo ſupernaturali*; ita enim ſignificat S. Dionyſ. ſuprà, dum ait cæleſtes intelligentias à ſupremis mentibus *doceri deificas ſcientias*, id eſt, veritates habentes peculiarem ordinem ad Daum, cuiuſmodi ſunt *ſupernaturales*, quatenus ſcilicet per illarum cognitionem ſuperiores ordinât
II. inferiorem ordinè ad Deum, vt docet S. Th. B quæſt. 106. 109. art. 3. vbi, quia cognitio ſupernaturalis propriè dicta non habet locum in dæmonibus, & illi, cùm ſint obſtinaces in ſuo peccato, non poſſint iuxta ordinatiam potentiam Dei rectè ordinari ad Deum, vt ſic perficiantur, docet illuminationem propriè dictam non habere locum in dæmonibus: tum etiam quia Angelus inferior per illuminationem purgatur à naſcientia, quatenus acquirit aliquam doctrinam ſibi anteà ignotam, ax S. Dionyſ. & aliis ſuprà citatis: atqui Angalus ſuperior non poteſt purgare inferiorem à neſcientia rerum purè naturalium, quia omnes & ſinguli Angeli cognoſcunt omnes & ſingulos effectus naturales, & cauſas purè naturales: igitur illuminatio propriè dicta debet eſſe
III. circa res aliquo modo ſupernaturales.

C Secunda propoſitio. *Quando aliquis Angelus illuminatur ab alio, accipit à Deo nonas aliquas ſpecies, referentes conceptus illuminantis, & ſuperior dicitur illuminare inferiorem ex eo, quod iuuet illum in apprehendendo obiecto, & in iudicando de illo; modus autem, quo illum iuuat, eſt, quòd Angelus ſuperior ea diuidat in plures conceptus ipſi inferiori, quæ ipſe ſuperior paucioribus intelligit; item quod rem illam, de qua illuminat inferiorem, fuſius explicet, exemplo demonſtret, illuſtret ſimilitudine, modo accommodato ad intellectum Angeli inferioris, quem illuminat.*

Tres ſunt partes propoſitionis: prima patet ex dictis; nam illuminatio eſt quædam ſpecies loquutionis: ergo quicquid requiritur ad loquutionem Angelicam, debet in illa reperiri, at ex dictis ſuprà directio conceptus, im-
IV. D preſſio nouæ ſpeciei repræſentantis conceptum facta à Deo, requiruntur in loquutione Angalica: ergo & in ipſa illuminatione.

Secunda item pars probatur ex eo, quòd Angelus ſuperior eo modo illuminet inferiorem, quo doctor infundit doctrinam diſcipulo, vt habet S. Cyrillus Alexand. lib. 1. *in Ioan.* cap. 9. & S. Thom. cit. quæſt. 106. art. 1. at doctor non alitar infundit doctrinam diſcipulo, quàm iuuando illum in apprehendendo obiecto, & ferendo iudicio de illo, vt docet experientia.

Vltima pars propoſitionis explicans modum, quo fit hæc illuminatio, eſt apertè S. Thom. citat. nunc 1. articulo, vbi illam probat ex S. Dion. ex cuius loco etiam probatur; dum S. Dion. cap. 15. explicans figurativas il-
A las imagines, quæ ſolent attribui Angelis in ſacris Litteris & Patribus, docet quibuſdam Angelis attribui dentes, qui ſignificent diuiſionem indultæ ſibi perficiantis alimoniæ, id eſt, perfectionem illam, quam Angeli ſuperiores habêt, vt per plures & diſtinctos côceptus explicêt inferioribus illam veritatem, quæ eſt cibus intellectus Angelici, quam tamen veritatê ſuperiores Angeli paucioribus ſpeciebus & conceptibus apprehendunt & intelligunt. V.

Tandem probatur ratione: Angelus illuminans eo modo ſe habet ad inferiorem, quo doctor docet diſcipulum, ex cit. auctor. atqui modus, quo doctor docat diſcipulum aliquam veritatem, eſt exprimendo pluribus conceptibus, quod ipſe paucioribus intelligit, cùm enim ille intelligit concluſionem in præmiſſis, eam ex illis eruit oſtendendo eius continen-
B tiam, & ex admiſſis principiis talem veritatem rectè ſequi, item à facilioribus progrediendo ad difficiliora, & ex rebus iam notis diſcipulo deducendo eum ad intelligentiam difficiliorum, explicando totum hoc exemplis, & ſimilitudinibus, ſempar ſe accommodando quantum res patitur, ad captum diſcipuli, vt etiam ſignificat Apoſtolus primæ *ad Corint.* 3. & docet experientia: igitur modus ille hâc vltimâ parte propoſitionis explicatus eſt, quòd Angalus ſuperior illuminat inferiorem. VI.

AD QVÆSTIONEM LVIII.

DISPVTATIO VNICA.

De modo Angelicæ cognitionis. VII.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus Angeli quandoque ſit in potentia, & actu.

EXPLICATO obiecto intellectus Angelici, naturam & conditionê intellectionis eius explicat S. Thom. primúmque quærit, an Angelus ſit aliquãdo in potentia, aliquando in actu: vbi notandum eſt, cùm ad cognitionem aliqua poſſint côcurrere ex parte *obiecti*, vt ſunt ſpecies, aliqua ex parte *potentiæ*, vt ſunt habitus, qui illam facilitant; deinde ipſamet actus cognitionis, poſſe moueri quæſtionem de his om-
D nibus, ſcilicet an Angelus, comparatione illorum, ſit aliquando in potentia, id eſt aliquando illis caruerit, vel careat. VIII.

Notandum ſecundò, non tantùm hîc agere de naturali cognitione Angelorum, & iis, quæ ſpectant ad illam.

Quod attinet ad ſpecies intelligibiles, ſatis patet ex dictis de earum infuſione, Angelos nunquam fuiſſe in potentia ad illas, quibus cognoſcunt res purè naturales, ſed tantùm ad alias, quæ poſteà illis infunduntur pro cognoſcendis liberis cordium cogitationibus, & aliis id genus, de quibus ſuprà: ſolùm igitur reſtat difficultas de aliis.

Prima propoſitio. *Angelus de facto nullos habet naturales habitus, qui ita ſint virtutes intellectuales, vt etiam non ſint virtutes morales*

Hæc

I. Hæc vltima pars additur pro excludenda prudentia, quæ eſt ita virtus intellectualis, vt etiam ſit moralis.

Probatur propoſitio: habitus dantur ad facilitandam potentiam, vt docent omnes Philoſophi diſputando de habitibus: at intellectiua potentia Angelorum nullam patitur difficultatem in intelligendo obiecta purè naturalia; non ex parte *obiectorum*, quia habet illarum ſpecies ſibi à Deo infuſas, & proinde perfectiſſimas in ſuo genere, non item ex parte *potentiæ*, quia vt Angeli ſunt entia perfectiſſima, quæque ſuperant omnes res alias purè naturales, ita habent & intellectum perfectiſſimum, qui vigore & efficaciâ ſui luminis intelligibilitatem eiuſmodi rerum, vel ſuperet, vel ad minus adæquet.

Secunda propoſitio. *Angeli poſſunt ſibi ac-*
II. *quirere habitum fidei, vel opinionis de rebus, quas non poſſunt euidenter cognoſcere, cuiuſmodi ſunt futura contingentia.*

Probatur: vbi potentia cognoſcitiua poteſt pati difficultatem circa obiectum, quod poteſt ab illa aliquo modo cognoſci, tunc ex frequenti repetitione ſimilium actuum circa tale obiectum, poteſt ſibi comparare habitum aliquam tali cognitioni correſpondentem: atqui potentia intellectiua Angelorum patitur difficultatem in cognoſcendis quibuſdam futuris contingentibus, vt ſuprà docuimus, cùm illa cognoſcant tantùm per coniecturas: ergo cùm coniecturæ generant tantùm opinionem ex omnibus philoſophis, Angeli poterunt ſibi acquirere habitum opinionis, quem non poſſunt habere infuſum à Deo, cùm talis habitus vt ſic poſſit inclinare ad falſum, & hæc incli-
III. natio non poſſit Deo tribui.

Pari modo Angeli poſſunt ſibi comparare habitum alicuius fidei euidentis *in teſtificante*, vt docent Theologi ſecundâ ſecundæ quæſt. 5. art. 2. & probat illud S. Iacob. cap. 2. *dæmones credunt, & contremiſcunt*, quatenus ex eo, quòd vident tot, tantáque miracula fieri, in confirmationem alicuius veritatis, verbi gratiâ, quòd *Chriſtus Dominus ſit verus, & naturalis filius Dei*, cognoſcunt rem ita ſe habere: vnde ex tali aſſenſu ſæpè ſæpiùs repetito ad multitudinem eiuſmodi miraculorum, quæ dæmones videbant fieri in hunc finem, compararunt ſibi habitum fidei, quo crederent Chriſtum Dominum eſſe verum Deum.

Tertia propoſitio. *Angelus eſt ſemper in actu ſecundo reſpectu cognitionis, quam habet de ſe ipſo, & de Deo tanquam termino eius relationis, &*
IV. *dependentiæ, quam habet ad Deum, ab aliis verò obiectis cognoſcendis poteſt pro ſua libertate ceſſare.*

Prima pars probatur: ens illud immortale, cuius vita conſiſtit in actuali cognitione, debet eſſe ſemper in actu ſecundo, reſpectu alicuius certi & determinati obiecti; ſi enim eſſet in actu ſecundo reſpectu diuerſorũ obiectorũ quoad cognitionẽ ſibi ſuccedentium, vita eius eſſet aliquo modo mortalis, nec menſuraretur æuo propriè, cùm hoc æuum dicat durationem, habentem quidem principium aliquod, ſed quæ ſit rei, quæ eſt tota ſimul, & duratura in æternum à parte poſt: atqui Angelus eſt ens immortale, cùm ſit incorruptibilis, cuius vita conſiſtit in cognitione, cùm ſit ſubſtantia purè ſpiritalis, cuius vita nulla eſt alia,

A quàm intellectio: ergo debet Angelo aliqua cognitio actualis aſſignari, ratione cuius ſit ſemper in actu ſecundo; atqui nulla poteſt cõmodior ei aſſignari, quàm ipſa propria ſui ipſius cognitio, quia eius neceſſitas nullam importat in eo imperfectionem, cùm ſequatur ad poſitionem, & exiſtentiam ſuæ ſubſtantiæ, ſicut quædam naturalis proprietas ſequitur ad ſuam ſubſtantiam, & ſicut vita dimanat neceſſariò & naturaliter à ſuo principio, ita & cognitio ſui ipſius dimanat quaſi naturaliter ab Angelo, ſéque habet ad omnes alias eius cognitiones, tanquam earum fundamentum; vnde ſicut motus cordis in animali eſt veluti principium aliorum motuum, ita & in Angelo cognitio ſui ipſius eſt veluti principium omnium aliarum cognitionum, quæ ſunt in illo, atque primâ illâ ſui cognitione Angelus cog- V.
B noſcit etiam vnico actu, ſecundùm eandem ſemper intentionem, quia exercetur ex neceſſitate naturæ, ſuam ſubſtantiam, omnes ſuas ſpecies, omnia ſua accidentia, per modum vnius obiecti adæquati. VI.

Secunda item pars probatur: Angelus ſe cognoſcit, vt creaturam: ergo vt dependentem à Deo: ergo cùm Deus terminet hanc dependentiam, tunc Angelus cognoſcit etiam neceſſariò & ſemper Deum, vt terminum talis relationis.

Addidi hanc particulam, *vt terminum relationis dependentiæ*, cùm enim Deus poſſit alio modo cognoſci, puta abſolutè & ſecundùm ſe, tunc Angelus eſt liber in Deo ſic cognoſcẽdo, quia nihil eſt, quòd illum neceſſitet ad talem cognitionem: neque ex eo quod Angelus ſemper & neceſſariò ſic cognoſcat Deum, ſequi-
C tur eum eſſe ſemper beatum, ſaltem beatitudine naturali, & proinde dæmones, in quibus naturalia manſerunt integra, ſic eſſe beatos: nam hæc cognitio de Deo eſt tantùm *ſpeculatiua*, nec includit fruitionem ſeu poſſeſſionem boni ſic cogniti, quo tamen ſolo modo eſt beatitudo, cùm vt ſic tantùm ſatiet appetitum; in Angelis verò ſecundùm ſolam ſuam naturã conſideratis, *matutinam* cognitionem non reperiri, cùm illa cõſiſtat in clara viſione diuinæ eſſentiæ, conſtat ex dictis ad quæſt. 12. huius partis, ſed tantùm *veſpertinam*, cùm ea dicatur *veſpertina*, quæ fit per ſpecies tantùm infuſas extra viſionem diuinæ eſſentiæ. VII.

Vltima denique pars propoſitionis noſtræ patet ex eo, quòd ſpecies Angelis infuſæ ſubſint, quoad vſum libertati Angelorum, & obiecta creata per illas repræſentata non ha-
D beant eſſentialem & neceſſarium ordinem ad Angelos, quo proinde eos neceſſitent ad ſuam cognitionem. VIII.

Articvlvs II.

Vtrum Angelus poſſit plura ſimul intelligere.

Prima propoſitio. *Angelus non poteſt naturaliter vno tantùm actu cognoſcere omnia & ſingula, quæ ſubiiciuntur naturali ſuæ cognitioni.*

Probatur: quia Angelus naturaliter non poteſt intelligere infinita vnico actu: atqui omnia & ſingula eius obiecta ſunt propemodum infinita, & infinitas, quam habet Angelus ad intelligendum, eſt potiùs *extenſiua*

I. quatenus poteſt vnum poſt aliud, & ſic in infinitum cognoſcere, quàm *intenſiua*, qualis requireretur ad omnia ſimul & ſemel, & vno tantùm actu cognoſcenda.

Secunda propoſitio. *Quando plura repræſentantur alicui Angelo per vnicam ſpeciem, tunc Angelus ille poteſt cognitione diſtinctâ cognoſcere plura illa.*

Probatur: lumen Angelicum eſt proportionatum vniuerſalitati ſpeciei infuſæ ipſi Angelo, atqui vniuerſalitas ipſius ſpeciei, quantum eſt ex parte eius in actu primo conſideratæ, repræſentat ſimul & ſemel plura diſtinctè: ergo tunc Angelus per ſuum lumen poterit plura illa vno tantùm actu, etiam diſtinctè cognoſcere.

Dixi in concluſione, *poteſt*, quia cùm plura illa obiecta non habeant neceſſariam inter ſe
II. connexionem *in repræſentari*, vt nec *in exiſtere*, & vſus eiuſmodi ſpecierum ſubſit libertati Angeli, poteſt, ſi velit vti, ſuâ ſpecie ad vnum tantùm obiectum cognoſcendum, vel ad omnia.

Tertia propoſitio. *Vnicâ intellectione Angelus poteſt duo obiecta per diuerſas ſpecies repræſentata ſimul intelligere.*

Probatur: quia Angeli ſunt nobis perfectiores, & nos poſſumus vnicâ viſione videre plura obiecta, nec ad vnitatem operationis requiritur vnitas obiecti; ſed ſatis eſt, quòd operatio vna entitatiuè, ſit virtute multiplex, vt patet in actione ſolis.

Quarta propoſitio. *Angelus poteſt ſimul & ſemel exercere plures actus intelligendi vtendo diuerſis ſpeciebus, non tamen tunc ita perfectè cognoſcit.*

III. Prior pars probatur ex eo, quòd nulla eſt repugnātia: non quidem ex parte *obiectorum*, quia oſtendimus plura obiecta poſſe vno & eodem actu cognoſci: non item ex parte *ſpecierum*, quia ſpecies illæ quoad vſum ſubſunt arbitrio Angeli; vnde Angelus poteſt velle vti vnâ ſpecie ſecundùm inadæquatam ſuam repræſentationem, quatenus ſcilicet repræſentat hominem, nolendo eâ vti, vt repræſentat leonem, & item vti alterâ ſuâ ſpecie, quatenus ei repræſentat cælum, verbi gratiâ, & non totum illud, ad quod cognoſcendum eſt apta; non repugnat denique ex parte *intellectus Angelici*, quia dum illa duo, vel plura cognoſcit, non eſt neceſſe, vt applicet diuiſim ſingulis totam actiuitatem ſui intellectus, ſed cùm ſeſe liberè applicet ad intelligendum hæc obiecta, poteſt vnam quaſi partem ſuæ virtu-
IV. tis ad intelligendum applicare vni ſpeciei, & alteram alteri, ſicque ſimul & ſemel vno & eodem actu cognoſcere plura per diuerſas ſpecies repræſentata.

Poſterior item pars probatur: finita potentia non poteſt pluribus nullum inter ſe ordinem neceſſarium ſeruantibus tam perfectè attendere, ac ſi illa ſeorſim conſideraret, iuxta vulgare illud, *pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus*: atqui obiecta de quibus hîc loquimur, ſunt plura, nec aliquem ſeruant inter ſe ordinem neceſſarium.

Nec his obſtat, quòd Angelus ex dictis ſuprà, ſemper, & neceſſariò Deum & ſe cognoſcat, proindéque futurum, vt nunquam aliquid cognoſcat diſtinctè. Nam hæc noſtra propoſitio procedit de ea cognitione, quæ

A propriè fit per ſpecies, & per quandam efficientiam propriè dictam intellectus Angelici: V.
at verò cognitio, quâ habet Angelus de Deo, & ſeipſo, eſt veluti per quandam reſultantiam naturalem, cùm ſit per modum cuiuſdam proprietatis naturalis, ſicque hæc cognitio aliam non impedit, nec minuit actiuitatem intellectus Angelici, cùm duæ illæ cognitiones ſint omninò diſtinctæ rationes; Angelus autem determinatur ad hoc potiùs cognoſcendum, quàm aliud per ſuam voluntatem, quâ vult vti hâc ſpecie, quæ volitio ſupponit aliquam cognitionem confuſam, & imperfectam rei per ſpeciem repræſentatæ, cùm Angelus ſuam cognoſcat ſpeciem, & voluntas determinet intellectum ad vtendum ipsâ ſpecie, vt diſtinctè rem illam cognoſcat.

B **ARTICVLVS III.** VI.

Vtrum Angeli cognoſcant diſcurrendo.

PRIMA propoſitio. *Angeli circa res naturales propriè non diſcurrunt*, eſt S. Thomæ hîc, quam tradit S. Aug. lib. 4. *de Geneſ. ad litteram* cap. 32. 33.

Probatur: ibi tantùm propriè eſt diſcurſus, vbi duæ dantur cognitiones, quarum vna prior ſaltem natura eſt cauſa effectiua poſterioris, vt dialectici communiter docent definiendo ratiocinationem: atqui Angeli non ita cognoſcunt obiecta purè naturalia, nam ſpecies repræſentant modo perfectiſſimo, quantum eſt ex parte illarum, totum, quod eſt in obiectis, & præterea Angeli habent lumen perfectiſſimum ad percipiendum omnia obie-
C cta naturalia, ſecundùm illud omne, quod includunt in ſe ipſis: ergo eodem actu omnia iſta VII.
apprehendunt, & cognoſcunt, non autem vnum ex alio, nec proinde diſcurrunt, ſicut nos propter imperfectum noſtrum lumen, quod non poteſt ſimul & ſemel ſeſe extendere ad totum obiectum, ſed tantùm progrediendo paulatim, imò licet Angelus ratione ſuæ libertatis poſſit cauſâ cognitâ ſuſpendere ſuũ actum, deinde alio ſequenti actu cognoſcere effectum, quod philoſophi vocant *diſcurſum ſecundùm ſucceſſionem*, non poteſt tamen propriè diſcurrere, quod vulgò vocant *diſcurſum cauſalem facere*, quia non poteſt efficere, vt prior cognitio cauſet, & ſit propriè cauſa eius cognitionis, quam habet de effectu, nec poteſt applicare aliter intellectum ad intelligendum, quàm modo ſibi connaturali, qui mo-
D dus eſt percipere obiectum vno ſimplici in- VIII.
tuitu.

Secunda propoſitio. *Angelus poteſt propriè diſcurrere circa res quarum non habet ſpecies ſibi congenitas, vt ſunt cogitationes cordium, & res aliquo modo ſupernaturales.*

Probatur primùm ex Patribus, qui dum agunt de tentatione Chriſti Domini, docent dæmonem ex multis collegiſſe Chriſtum eſſe verum Deum.

Probatur item ratione: tunc propriè eſt diſcurſus, quando ſunt duæ cognitiones, quarũ poſterior cauſatur à priori: atqui duæ eiuſmodi cognitiones poſſunt dari in Angelo, verbi gratiâ, vna, quâ videbat miracula Chriſti Domini, deinde alia, quâ intelligebat Chriſtum Dominum aſſerentem ſe hæc face-

I. te, vt oſtenderet ſe eſſe Meſſiam promiſſum in A
lege, aſcque cùm lumine naturali cognoſce-
ret Deom non poſſe eooperati mendacio per
vera miracula, colligebat Chriſtum Dominũ
eſſe verè Meſſiam.

Vnde, quando Patres negant Angelos diſ-
eurrere loquuntur iuxta priorem propoſitio-
nem. Nec propterea ſequitut *eſſe diſcurſiuum*,
non eſſe propriam differentiam homiois, quia
eſſe diſcurſiuum circa propria & ſibi accómo-
data obiecta, eſt proprium ſolios homiois; at
eſſe diſcurſiuum eirca obiecta ſibi non aecom-
modata, cuiuſmodi ſunt cogitatiooes cordium
reſpectu Angelorum conueoit etiam Aogelis.

Ex quibus omnibus faeilè intelligitut intel-
lectum Angeli, ſiue booi ſioe mali, non poſſe
falli eirea obiecta ſua purè naturalia, cùm per-
fectiſſimo modo illa omnia penetret, & natu-
II. ralia manſerint integra in dæmonibus, eirca B
res tamen vel ſupernaturales vel contingen-
res aut liberas, bonus Angelus licet illas na-
turaliter non cognoſcat, falli tamen non po-
teſt, quia propter prudentiam, quâ pollet, co-
hibet ſe à ferendo certo, & determinatu iudi-
cio: malus autem propter prauum ſuum affe-
ctum, ſupetbiam, & temeritatem ſæpè de re-
bus ſibi igootis iudicar ex coniecturis, & fal-
litur.

AD QVÆSTIONEM LIX.

De voluntate Angelorum.

III. TOTA hâc quæſtiooe quatoot do-
cet S. Th. quæ vel ex ipſa fide, C
vel ex iis, quæ philoſophi tra-
dunt communiter de voluntate,
intelliguntur, vt, quòd in An-
gelis voluntas reperiatur; eſt enim appetitus
conſeqoens ſubſtantiam iotellectualem, vt
oſtendimus agendo de voluntate Dei.

Item quòd liberum arbitrium ſit in Angelis,
cùm enim aliqui illorum peccauerint, vt di-
cetur infià, & peccatum committatur *volun-
tariè*, ſeu liberè, vt omnes philoſophi doceot
primâ ſecundæ, liberum arbitrium debet re-
periri in Angelis.

Tertiò docet intellectum & voluntatem diſ-
tingui in Angelis, cùm diuerſa habeant obie-
cta; qualis autem ſit illa diſtinctio eadem eſt
quæſtio, ac quomodo io oobis facultates ani-
mæ diſtinguantur tam à ſe inoicem, quàm ab
IV. eſſentia, quod propriè ſpectat ad Philoſo- D
phum lib. *de anima*.

Poſtremò docet appetitum iraſcibilem, &
concupiſcibilem non dari io Angelis: nam iſti
appetitus ex Ariſtotele lib. 3. *de anima*, ſuot
io parte ſeotieute, at Angeli ſunt omninò in-
corporei: vnde vis appetitiua in Angelo non
diuiditur *in concupiſcibilem & iraſcibilem*: atta-
men actus quidam ſpirituales reperiuntur in
voluntate Angelorum, qui proportione quadã
reſpondeot actibus appetitos ſeoſitiui; vt ſunt
amor, deſiderium, gaudium, appetitus vindicta,
& id genus alia, vt patet io dæmonibos, qui
in ſacris Litteris dicuntur *tremere*, & vt *leones
rugientes circuire nos, vt deuorent*, primâ Epiſto-
lâ S. Petri cap. 1.

AD QVÆSTIONEM LX. V.

DISPVTATIO VNICA.

De amore & dilectione Angelorum.

ARTICVLVS VNICVS.

Quæ dilectio, & circa quæ obiecta ſit in Angelis.

AGITVR hîc tantùm de dile-
ctiooe, quæ poteſt reperiri in
Angelis ſecundùm pura ſua
naturalia conſideratis: vbi no-
tandum eſt duplicem diſtingui VI.
dilectionem, vnam *naturalem*,
quæ ſcilicet eſt ex naturali propenſione vo-
luntatis, ſeu quæ eſt à voluntate, vt natura
eſt, id eſt, vt eſt determinata ad vnom ex ſua
oaturali propenſiooe; alteram eſſe *elicitiuam*,
quæ ſcilicet eſt elicita à voluotate, vt voluntas
eſt, ſeu vt eſt libera.

Notandum ſecundò, obiectom dilectionis
Angelicæ poſſe tantùm eſſe duplex, ſcilicet
Deum, vel *aliquam creaturam*. His poſitis, ſit

Prima propoſitio. *In Angelis datur vtraque
prædicta dilectio*. Ita S. Thom. hîc, & omoes
commuoiter.

Prior pars probatur: voaquæque res ha-
bet aliquam naturalem propenſionem ſuæ na-
turæ proportiooatam: ergo cùm Aogelus ſit
res intellectualis, & inclinatio proportionata
ſubſtantiæ intellectuali ſit dilectio elicita à vo- VII.
luotate, vt eſt natura, quemadmodum patet
ex dictis ſuprà de voluntate Dei, & proceſſio-
ne Spiritus ſaocti, Aogelus debet habere di-
lectionem naturalem.

Poſterior item pars probatur: vbicumque
reperitor dilectio mediorum propter finem,
ibi eſt dilectio *elicitiua*, quia talis dilectio fit
ex libertate, quâ voum medium eligitur ad fi-
nem obtioendum: atqui in Angelo datur di-
lectio mediorum propter finem, quia ex plo-
ribus mediis vnũ ſeligit pro ſua libertate, aliis
relictis ad huoc & illom finem aſſequendum.

Hioc, quia concluſiones habent oeceſſitatem
connexionem cum ſuis principiis, media verò
ad finem minimè, qoia cùm ſiot plura, vnom
poteſt eligi alio relicto, fit, vt quamuis intelle-
ctus Angelicus cognito principio non poſſit
oon cognoſcere conclVſionem in illo conten- VIII.
tam, eius tamen voluntas poſſit velle finem,
non volendo tamen neceſſariò hoc vel illud
medium in particulari, vbi plura dantur con-
uenientia ad obtinendum eundem finem.

Secunda propoſitio. *Angelus ſeipſum diligit
hâc vtrâque dilectione*: ita S. Thom. hic art. 3.

Probatur primùm *de naturali* ex eo, quòd
naturali appetitu deſiderat ſibi aliquod bo-
num, puta propriam felieitatem.

Probatur item *de elicitiua*; quia Aogelus,
verbi gratiâ, dæmon optat ſibi deferri honorẽ
ab hominibus, & Angeli poſſunt multa liberè
ſibi deſiderare. Nec hoc arguit in illis imper-
fectionem eorum ſubſtantiæ repugnantem; eo
enim, quo ſunt ereaturæ indigeot aliquibus,
ſicque poſſuot illa liberè expetere; imò nun-

I. quam Angelus, etiam malus babet ſe ipſum
odio, licet enim optet non exiſtere; id ta-
men facit ex amore ſui ipſius, quo eligit vnum
malum ad ſeſe liberandum alio, & licet An-
gelus non poſſit ſe ipſum odiſſe, ſicque amor
ille ſit neceſſarius quoad ſpecificationem, at-
tamen quoad exercitium eſt liber ipſi Angelo,
vt docet Ferrarienſis lib. 3. *contra gentes* cap.
109. Angelus enim poteſt apprehendere ali-
quam rationem boni in ceſſando ab actuali a-
more ſui ipſius, puta, vt eum maiori inten-
ſione & actu feruentiori amet Deum; tum et-
iam, quia illud tantùm obiectũ neceſſitat vo-
luntatem ad exercitium amoris erga ſe ipſum,
in quo tanta ratio bonitatis relucet, vt ra-
piat voluntatem ad ſe propter ſuam eminentiã
ab intellectu amantis cognitam, & cuius amo-
ris ceſſatio apprehenditur eſſe aliquod malũ,
II. vel ſaltem defectus, hinc enim beati videntes
Deum clarè neceſſitantur ad illum amandum:
at Angelus nihil tale poteſt apprehendere in
ſua propria ſubſtantia, cùm ſit quædam pura
creatura: ergo poteſt ceſſare ab actuali amore
ſui ipſius.

Nec obſtat, quòd ſuprà diximus Angelũ
neceſſariò ſe ipſum intelligere, nam primò vi-
ta Angeli conſiſtit in actuali intellectione &
non in actuali volitione; deinde hæc cognitio
Angeli de ſe ipſo, eſt tantùm *ſpeculatiua*, vt
rectè animaduertit Ferrarienſis ſuprà, ideó-
que non inducit neceſſariò dilectionem, & a-
morem obiecti cogniti.

Tertia propoſitio. *Vnus Angelus naturali dilectione diligit alium.* Ita S. Thom. hîc art. 4.

Probatur: vnumquodque amat naturaliter
ſibi ſimile, amor enim fundatur in ſimilitudi-
III. ne & conuenientia: ergo cùm vnus Angelus
conueniat cum alio, in gradu intellectuali, di-
liget alium, & licet vnus Angelus poſſit habere
odio alium, propter aliquas cauſas, non tamẽ
quatenus ſecum conuenit, ita vt gradus ille
intellectualis ſit ei ratio motiua talis odij: ſic
enim ſeipſum etiam odiſſet; licet participatio
talis & talis gradus poſſit dæmonem in actum
aliquem inuidiæ excitare; poteſt tamen Ange-
lus vnum præ alio diligere pro maiori familia-
ritate, quam habet cum illo, vt etiam contin-
git in nobis.

Vltima propoſitio. *Angelus, iuxta primariam ſuæ naturæ inclinationem plus amat Deum, quàm ſe ipſum.* Ita S. Thom. hîc art. quinto.

Probatur: vnumquodque ens creatum,
iuxta primæuam ſuam inclinationem conſide-
ratum, plus amat bonum totius, & vniuerſi,
IV. quàm ſe ipſum, vt partem eiuſmodi totius,
quemadmodum patet in omnibus rebus, quę
promouent ſibi interitum, vt defendant to-
tum, verbi gratiâ, ne detur vacuum; item
quando manus ſeſe naturaliter obiicit ad de-
fenſionem capitis: atqui Deus comparatus
ad Angelum eſt bonum vniuerſale, cùm ſit
fons totius entitatis, ſine quo nihil eſt factum,
Angelus verò eſt tantùm bonum quoddam
priuatum, vt per ſe patet: ergo Angelus natu-
rali dilectione plus amat Deũ, quàm ſe ipſum.

Vnde quod ait Ariſtoteles *amicabilia ad alterum eſſe ex amicabilibus ad ſe ipſum*, id eſt, in
tantum aliquid amari, in quantum confert ad
amorem ipſius diligentia, intelligitur ſolum-
modo de bonis particularibus, quæ quo magis
ſunt propria nobis, eo etiam à nobis plus dili-
A guntur, non autem intelligitur de bono vni- V.
uerſali, cuiuſmodi eſt Deus.

Addidi in propoſitione hanc particulam,
ſecundum primæuam ſuæ naturæ inclinationem,
quia dæmones ex ſua voluntate per peccatum
peruerſa, proſequuntur odio Deum, iuxta
illud Pſalmiſtæ, *ſuperbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper*: quanquam poteſt dici dæmo-
nes non habere odio Deum in ſe, & ſecundũ
ſe conſideratum, quia nulla poteſt eis appa-
rere ratio in Deo, ob quam illum oderint, ſed
habere Deum odio ratione alicuius effectus,
ſcilicet quòd illos puniat.

AD QVÆSTIONEM LXI.

B TOTA quæſtio ſexageſima pri- VI.
ma, in qua diſputatur de produ-
ctione Angelorum, eſt à nobis ex-
plicata ſuperiùs, vbi ad quæſt. 50.
egimus de creatione Angelorum.

AD QVÆSTIONEM LXII.

DISPVTATIO VNICA.

De perfectione Angelorum in eſſe gratiæ & gloriæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

C *Vtrum Angeli fuerint creati in beatitudine.* VII.

DVPLEX diſtinguitur beatitudo
intellectualis creaturæ, vna *na-
turalis*, quæ conſiſtit in perfe-
ctione ſubſtantiæ, & in perfecta
operatione facultatum eius in-
tra ordinem naturæ, vt verbi
gratiâ, naturalis beatitudo Angeli eſt, quòd
eius ſubſtantia ſit perfecta, intellectus eius
habeat Dei & creaturarum notitiam natura-
lem abſtractiuam, perfectam, & actus volun-
tatis illis correſpondentes; altera beatitudo
eſt *ſupernaturalis*, conſiſtens in clara viſio-
ne diuinæ eſſentiæ, vt explicatum eſt ad quæſt.
12. huius primæ partis.

Notandum ſecundò naturalem beatitudinẽ
poſſe dupliciter conſiderari: primò *perfectè*,
D quatenus vltra perfectionem ſubſtantiæ intel- VIII.
lectualis, & perfectam operationem faculta-
tum eius in Deo cognoſcendo abſtractiuè, vt
poteſt ex creaturis cognoſci, & in amando illo
vt ſic cognito, quatenus poteſt tendi in illum
tanquam finem naturalem, habet inſuper an-
nexam ſibi perpetuitatem manendi in tali ſta-
tu, & rectitudinem voluntatis, cuius benefi-
cio nunquam deficiet à fruitione talis boni.
Deinde poteſt naturalis beatitudo conſidera-
ri *imperfectè*, quatenus ſcilicet excludit prædi-
ctam perpetuitatem & rectitudinem. His
prænotatis,

Sit hæc noſtra propoſitio. *Omnes Angeli ſunt creati in beatitudine naturali poſteriori tantùm modo conſiderata, & non in beatitudine naturali priori modo ſpectata, nec etiam in ſupernu-*

I. *turali*. Tota propoſitio eſt S. Thom. hîc, tres ſunt eius partes.

Prima probatur: primò eo quòd Ezech. 28. dæmon dicitur fuiſſe *in deliciis paradiſi Dei*, ſaltem in ſenſu ſpiritali ſecundùm Patres ibi, quatenus fuit in tali perfectione creatus, vt poſſet exercere perfectiſſimè ſuas operationes, & ex illis ingens aliquod gaudium reſultare in eius voluntate.

Deinde probatur ex dictis: beatitudo Angelorum ſic conſiderata conſiſtit in ea cognitione, quâ ex creaturis Deum cognoſcunt, & in eum, vt finem naturalem tendunt per amorem, ex primo & ſecundo notabili: atqui vt patet ex dictis de cognitione & amore Angelorum, Angeli ſtatim atque fuerunt creati, exercuerunt eiuſmodi actiones.

Probatur item ſecunda pars: omnes Angeli

II. pari modo fuerunt à Deo creati; at dæmones non fuerunt creati in beatitudine naturali, quatenus eſt perfecta, quia ſunt creati cum periculo incidendi in mortalem culpam, & ex conſequenti cum periculo incidendi in pœnam, & miſeriam, quæ talem culpam ſequuntur, vt patet ex eo, quòd omnes & ſinguli ſint creati cum libertate ad peccandum, & aliqui de facto peccauerunt, qui ſunt damnati in æternum, vt ipſa fides docet.

Tertia denique pars probatur tum ex eo, quòd tunc non viderunt clarè & intuitiuè diuinam eſſentiam, cùm tunc conſtituerentur viatores, & Deus à nullo puro viatore ſic videatur de potentia ordinaria, vt docuimus ad quæſt. 12. huius primæ partis: tum ex eo, quòd *impeccabilitas, ſtabilitas, ſecuritas, & expletio totius appetitus rationalis* reperiantur

III. in beatitudine ſupernaturali, vt omnes Theologi docent primâ ſecundæ agendo de illa: atqui Angeli per ſuam creationem ſunt in eo ſtatu poſiti, in quo poſſent peccare, cùm aliqui eorum de facto peccauerunt: ergo non habuerunt perpetuitatem, ſtabilitatem, & ſecuritatem requiſitas in beatitudine ſupernaturali.

Nec obſtat, quòd S. Auguſt. lib. 11. *de ciuitate Dei*, cap. 9. dicat Angelos in principio ſuæ creationis fuiſſe participes lucis æternæ, numquam fuiſſe peregrinatos, eos adhuc perſeuerare in beatitudine, in qua ſunt creati, cùm enim gratia ſanctificans ſit quædam participatio vitæ æternæ, quia eſt eius inchoatio, & Angeli ſunt creati in gratia ſanctificante, vt ſequenti articulo dicetur, poſſunt conſequenter dici fuiſſe in principio creationis ſuæ participes lucis æternæ, & quia boni Angeli

IV. numquam peccauerunt, illi poſſunt etiam dici eo ſenſu numquam fuiſſe peregrini, quo intellectualis creatura propter peccatum mortale dicitur exulare à Deo.

Articvlvs II.

Vtrum Angeli fuerint creati in gratia ſanctificante.

QVo ad ſpectat ad neceſſitatem gratiæ, eadem eſt ratio Angelorum, ac hominũ, vnde licet Theologi 1. 2. doceant gratiam eſſe hominibus neceſſariã ad actus ſupernaturales exercendos, & ad finem ſupernaturalem obtinendum, ita etiã & Angelis; reſtat igitur difficultas an Angeli fuerũt de facto creati in gratia ſanctificante, pro cuius explicatione

Sit hæc propoſitio *Omnes Angeli tam boni,*

A *quàm mali fuerunt de facto creati in gratia ſanctificante*. Ita S. Thom. hîc art. 3. V.

Probatur primùm ex eo, quòd Chriſtus Dominus Ioan. 8. dicat diabolum *non ſtetiſſe in veritate*, vbi nomine *veritatis*, iuxta S. Chryſoſt. & Euthymium intelligitur *ſanctitas*, quæ conſiſtit in gratia habituali: deinde ex eo, quòd S. Iudas in ſua canonica dicat, quoſdam Angelos *non ſeruaſſe ſuum principatũ*; at ille *principatus* non poteſt intelligi de principatu naturæ, cùm naturalia manſerint integra in dæmonibus: ergo debet intelligi de principatu gratiæ ſanctificantis.

Tertiò ex Conc. I. Brach. can. 7. vbi diabolus dicitur priùs fuiſſe factus à Deo bonus, item ex S. Auguſt. lib. 11. *de ciuitate Dei* cap. 9. S. Baſil. in Pſal. 32. S. Hier. ad cap. 3. Oſeæ.

Tandem Angeli non fuerunt creati à Deo

B in minori perfectione, quàm primi noſtri parentes, cùm eſſent illis nobiliores; at primi noſtri parentes fuerunt creati in gratia ſanctificante, iuxta illud Eccleſ. 7. *Deus fecit hominem rectum*: nam *rectitudo* accipitur pro *ſanctitate* paſſim in Scripturis ſacris, vt lib. 3. Reg. cap. 15. VI.

Nec his obſtat, quòd Ioan. Papa 16. cauſa quæſt. 2. cap. *viſis*, loquens de diabolo ita dicat, *erubeſcit charitatem, quam nequiuit in cælo habere*, S. item Aug. lib. 11. *de Geneſi ad litteram* cap. 23. dicat, Angelum numquam fuiſſe beatum, neque Angelicæ vitæ dulcedinem guſtaſſe, quam inquit nolendo accipere deſeruit, & S. Greg. lib. 32. Moralium cap. 18. dicat Angelos initio ſuæ creationis habuiſſe foramina, id eſt naturam capacem gratiæ; illa tamen non fuiſſe repleta, eo quòd caruerint charitate.

C Hæc inquam non obſtant: non primum, quia aliqui legunt in tempore præſenti, *nequit*, ita vt ſummus Pontifex loquatur de dæmone; poſtquam incidit in peccatũ, à quo non poteſt ampliùs reſurgere, vel retinẽdo lectionem in præterito, Papa loquitur ibi de retinenda charitate in cælo, quam certum eſt dæmonẽ non poſſe habere, cùm ceciderit à gratia. VII.

Secundum item non obſtat, quia S. Aug. ibi poteſt intelligi de beatitudine ſupernaturali, quam vocat *vitam Angelicam*, comparando illam ad eam vitam, quam ducimus in terris.

Non denique vltimum; quia S. Gregor. ibi nomine *gratiæ* intelligit gratiam conſummatam per gloriam, cuius gloriæ dæmones erant capaces, cùm eſſent creati in gratia ſanctificante, quia tamen eam de facto non ſunt conſequuti, dicuntur non *fuiſſe repleti*, ſeu *eorum*

D *foramina non fuiſſe repleta*. VIII.

Articvlvs III.

Vtrum ſeſe diſpoſuerint ad gratiam ſanctificantem.

QVia ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 8. ſupernaturales actus fidei, ſpei, & amoris ſunt diſpoſitiones ipſis creaturis intellectualibus vſum intellectus & voluntatis expeditum habentibus, ad recipiendam gratiã habitualem, ideò ſenſus præſentis difficultatis eſt, an Angeli primo illo inſtanti, quo ſunt creati exercuerint prædictos actus per liberum ſuum arbitrium, ex præueniẽti gratia Dei, ſicque ſeſe diſpoſuerint ad recipiendam gratiam ſanctificantem.

Noſtra propoſitio. *Angeli ſeſe ad recipiendam gratiam ſanctificantem diſpoſuerunt, ita vt eodem*

I. *temporis inſtanti, ſeruato tamen aliquo ordine na-
*turæ fuerint creati, acceperint gratiã præuenien-
tem per illuſtrationem intellectus, & pium motum
ſibi in voluntate iniectum à Deo, ſic excitati exer-
cuerint prædictos actus ſupernaturales, & tandem
gratiam ſanctificantem receperint.* Ita S. Thom.
ſeq. qu. 63. art. 5. in ſolutione ad 4. vbi ait An-
gelos meruiſſe in primo inſtanti ſuæ creatio-
nis, quos tamen ibidem, & hîc art. 3. ait acce-
piſſe gratiam habitualem in primo inſtanti ſuę
creationis; vnde tacitè retractat contrarium,
quod alibi, vt in quæſtionibus diſputatis *de
malo* qu. 16 art. 4. in reſponſione ad 14. & 15.
docuerat: hanc noſtram eandem ſequuntur
ſententiam plures ex eius interpretibus.

Probatur primùm ex S. Auguſt lib. 12. *de
ciuitate Dei* cap. 9. dicente Angelos fuiſſe
creatos in dilectione Dei, & ſimul atque facti
II. ſunt ei per amorem adhæſiſſe.

Probatur deinde ratione: Deus ita ſeſe habet
in iuſtificatione creaturæ intellectualis, vt
quando illa poteſt ſeſe diſponere ad gratiã per
actus liberos, tũc non infundat illi gratiã, niſi
præuiâ prædictâ diſpoſitione, vt patet in iuſti-
ficatione adultorum, item in prima infuſione
gratiæ facta primo parenti, ad quam primus
parens ſeſe diſpoſuit, vt docet S. Thom. infrà
qu. 95. art. 1. in ſolutione ad 5. & hoc eſt valdè
congruum, quia omnis amicitia, ſicut & matri-
monium debet contrahi ex conſenſu contra-
hentiũ: atqui omnes & ſinguli Angeli in pri-
mo inſtanti ſuæ creationis habuerunt liberum
arbitrium expeditũ ad prædictos actus ſuper-
naturales exercẽdos; eorum enim intellectus
nullo detinebatur impedimento, quominus
eſſet promptus ad recipiendã reuelationẽ Dei
III. de myſterio Trinitatis, Incarnationis, & aliis id
genus, nec item eorum voluntas retardabatur
ad recipiendũ piam motionẽ, eique aſſentien-
dum, cùm ex parte ſubſtantiæ Angelicæ nullũ
impedimentum poſſit afferri, ſunt enim omnes
Angeli ex natura ſua independentes à quouis
corpore & ſenſu, tam in operãdo, quàm in exi-
ſtendo: nõ item poteſt afferri impedimentũ ex
parte eiuſmodi actuum, cùm ſola ſubordinatio
cum aliquo ordine naturæ in illis ſufficiat: nec
item ex parte potentiarum, quia cùm illæ ſint
omninò ſpirituales, & in ſuis actibus vitalibus
exercendis abſolutæ ab omni motu propriè
dicto, potuerunt eos exercere in eodem inſtan-
ti temporis, ſeruando tamen ordinem naturæ
inter illos, cùm in vno inſtanti temporis plura
poſſint diſtingui inſtantia naturæ.

Neque inde ſequitur omnes Angelos tunc
IV. ſibi promeruiſſe vitam æternam, aut ſaltẽ eſſe
veriſimile, non omnes & ſingulos Angelos ha-
buiſſe gratiam ſanctificantẽ in primo inſtanti
ſuæ creationis, cùm ſit valde probabile ex tan-
ta multitudine Angelorum, quibus habitualis
gratia proponebatur obtinẽda per ſuos actus
liberos, aliquos defeciſſe, quod tamen eſt
contra omnem ſententiam.

Hæc inquam non ſequuntur: non primum,
quia ad meritum de condigno, quale eſt illud,
quo aliquis acquirit ſibi ius ad gloriã æternã,
requiritur, vt opus meritorium ſit ab habente
gratiam ſanctificantem, vt docent Theologi
1.2. at actus illi ſupernaturales, quos tunc An-
geli exercuerunt, non fuerunt effectiuè à gra-
tia habituali, imò nec à ſuppoſito habẽre gra-
tiam habitualem, ſed tantùm ex aliquo ſpe-
A ciali auxilio Dei, vt loco citato docẽt Schola- V.
ſtici; vnde ſunt tantùm meritorij de congruo.

Non item ſequitur ſecundum, quia licet fa-
teamur tunc Angelos potuiſſe peccare, nemo
tamẽ illorum tũnc peccauit: nam conſiderato
modo agendi creaturæ intellectualis, fuit illis
difficillimum tunc peccare, cùm nullum pate-
rentur defectum in intellectu, nec aliquã ha-
berent, ſiue externam, ſiue internam tenta-
tionem, & inſuper vocantem gratiam habe-
rent ſibi congruentiſſimo modo applicatam.

Atque ex his intelligitur, quo ſenſu Angeli
dicantur fuiſſe conſequuti gratiam, & gloriã,
iuxta quantitatem ſuorum naturalium, vt ex
Patribus tradunt Scholaſtici lib. 2. ſententia-
rum cùm S. Thom. hâc qu. art. 6. & eius inter-
pretibus: non quòd ſcilicet naturalis perfectio
vniuſcuiuſque Angeli fuerit ei diſpoſitio po-
B ſtulans talem modum, & terminum gratiæ, eo VI.
modo, quo diſpoſitiones ad aliquam formam
naturalem eam poſtulant, hoc enim tanquam
Pelagianũ condemnatur à pluribus Conciliis;
ſed quòd Deus ex mera ſua libertate, voluerit
Angelo, quoad naturalia ſua perfectiori dare
maius auxilium ſupernaturale, vt ſeſe conuer-
ſione ſupernaturali conuerteret in Deum, cui
ſupernaturali cõuerſioni, quia gratia habitua-
lis reſpondet, quemadmodum docent Scho-
laſtici 1.2. ideò conſequenter Angeli dicuntur
conſequuti gratiam habitualem & gloriam,
iuxta proportionem ſuorum naturalium, ſen-
ſu tantùm nunc explicato.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Angeli meruerunt beatitudinem priùs duratione quàm eſſent beati.

C CERTVM eſt apud omnes Scholaſticos lib. VII.
2. ſent. diſt. 5. & hâc qu. art. 4. quod etiã
tradunt S. Aug. lib. *de correptione & gratia* cap.
11. S. Anſel. lib. *de caſu diaboli* cap. 5. 6. Ange-
los, qui nunc fruuntur æternâ beatitudine, il-
lam ſibi promeruiſſe, cùm hac in parte nõ ſint
deterioris conditionis, quàm homines, & pu-
to viatori habenti omnia ad illam promeren-
dam neceſſaria, ſit nobilius illam conſequi ſuis
meritis, quàm eam obtinere abſque vllis me-
ritis, & deceat vnumquodque pertingere ſuũ
finem per operationes ſibi, & ipſi ſuo fini pro-
portionatas, cuiuſmodi ſunt reſpectu naturæ
Angelicæ, & æternæ gloriæ, actus ſupernatu-
rales exerciti per liberum arbitrium.

Nec his obſtat S. Hilar. can. 5. *in Matth.* dum
ait lilia non laborãtia in Euãgelio eſſe beatos
Angelos, quibus ſine proprio ſuo labore can-
D dor æternæ gloriæ eſt indultus à Deo; nam S. VIII.
Hilar. ibi vult tantùm ponere diſcrimen inter
beatos Angelos, & beatos homines, quòd ſci-
licet tempus meriti Angelorũ fuerit breuiſſi-
mum, ita vt cõparatione factâ ad tempus, quo
homines ſibi promerentur vitam æternam,
quod eſt longiſſimũ, vita æterna videatur eſſe
data Angelis omninò gratis & abſque labore.

Difficultas ergo ſolum eſt, quandonam An-
geli promeruerint vitam æternam; an priùs
duratione, quàm illâ fruerentur, ſcilicet per
opera quæ illius adeptionem præcederent du-
ratione; an verò per opera, quę ſimul duratio-
ne erant cum ipſa beatitudine, licet eam ordi-
ne naturæ præcederent, ſicut diximus Ange-
los ſeſe diſpoſuiſſe ad gratiam ſanctificantem,
quam tamẽ primo inſtanti ſuæ creationis ſunt

I. conſequuti, vel ſaltē an boni Angeli ſibi pro-
meruerint gloriam per opera eorū glorifica-
tionē ſubſequentia: pro cuius explicatione ſit
Noſtra propoſitio. *Boni Angeli nec per opera*
bona ſuam glorificationem ſubſequentia, nec per
bona opera illam concomitantia, ſed per bona ope-
ra ex gratia ſanctificante facta, quæ aliquâ du-
ratione eorum glorificationem præceſſerunt, pro-
meruerunt ſibi beatitudinem ſupernaturalem. Ita
S. Thom. hîc art. 4. & 5. vbi retractauit con-
trarium, quod docuerat lib. 2. ſentent. diſt.
5. art. 2. quæſt. 2.

Probatur primùm quoad duas primas par-
tes ex eo, quòd iuxta legem communem, quâ
Deus omnia diſpoſuit, meritū exigatur priùs
duratione, quàm præmium vitæ æternæ con-
feratur, paſſim in ſacris Litteris 2. *ad Timoth.*
2. *non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit.* 1.
II. *ad Corint.* 3. *vnuſquiſque propriam mercedem*
accipiet ſecundùm ſuum laborem: quæ teſtimo-
nia tam benè poſſunt intelligi de Angelis, ac
de hominibus, præſertim cùm in Apocalypſi
dicatur eadem eſſe menſura Angelorum ac
hominum.

Probatur ſecundò: non omnes actus, quibus
Angeli promeruerunt vitam æternam, ſunt
compoſſibiles cum ipſa beatitudine, & frui-
tione diuinæ eſſentiæ in eadem duratione ſe-
cundùm ordinariam potentiam Dei: ergo bo-
ni Angeli non potuerunt ſibi promereri vitam
æternam per opera meritoria, quæ vel conco-
mitarentur vel ſubſequerentur glorificationē
illorum. Conſequentia patet, antecedens pro-
batur: actus quibus Angeli ſibi promeruerūt
gloriam æternam, ſunt actus ſupernaturales
fidei, ſpei, & amoris, vt ſuprà notauimus; at-
III. qui actus fidei & ſpei iuxta legem ordinariam
Dei non ſunt compoſſibiles cum ipſa vita æter-
na, in eadem duratione, vt docent communi-
ter Theologi 1. 2. ex Apoſtolo 1. *ad Corint.* 13.
cap. igitur boni Angeli non ſibi promeruerūt
gloriam æternam per merita concomitantia,
vel etiam eorum glorificationem conſequen-
tia. Adde quòd beatitudo eſt vltimus termi-
nus, & meritum eſt via ad terminum.

Probatur tandem iis omnibus, quibus Theo-
logi 1. 2. agentes de merito, probant ex ordi-
natione Dei contēta in ſacris Scripturis, Con-
ciliis & Patribus, vnam ex conditionibus re-
quiſitis ad meritū eſſe, quòd, qui meretur,
ſit in via, & nondum in termino; vnde Theo-
logi tertiâ parte docent in Chriſto Domino
conditionem viatoris fuiſſe in illo requiſitam
ad rationem meriti.

IV. Tandem bonus Angelus tunc tantùm ſibi
promeruit beatitudinem, quando potuit pec-
care, & ſic amittere ius ad gloriam, quia ea-
dem eſt ratio meriti & demeriti, quoad dura-
tionem: ſed boni Angeli non potuerunt pec-
care, quando erant iam beati, quia perfecta
beatitudo, qualis eſt in beatis Angelis, inclu-
dit perpetuitatem, & tantam rectitudinem vo-
luntatis, vt ſit inamiſſibilis, cùm ſit æterna à
parte poſt, vt patet ex ſacris Litteris.

Vltima denique pars probatur ex dictis: boni
Angeli promeruerunt ſibi gloriā æternam, ſed
ex nunc dictis illam ſibi non promeruerūt per
opera, vel concomitantia, vel conſequentia
gloriam æternam: ergo reſtat, vt illam pro-
meruerint per merita gloriam antecedentia.

Ex his conſtat, quòd licet cognitio, & dile-
A ctio naturales remaneant in beatis Angelis, V.
quia gloria non deſtruit naturam, ſed illam
perficit, & cognitio naturalis & ſupernatura-
lis ſe facilè compatiuntur, cùm ſint circa di-
uerſa formaliter obiecta, & per diuerſa me-
dia, & diſtincta lumina, vt intelligitur ex di-
ctis ad quæſt. 12. huius 1. part. & ex S. Thom.
hîc art. 7. non propterea tamen Angelos in
æterna beatitudine conſtitutos poſſe vel pec-
care, vel proficere in ſua eſſentiali beatitudi-
ne, quæ conſiſtit in clara viſione & fruitione
diuinæ eſſentiæ, licet quoad accidentalem
gloriam poſſint aliquo modo proficere.

Prima pars huius corollarij patet ex nunc
dictis de rectitudine voluntatis beatorum,
quæ eſt intrinſeca eorum ſtatui, cui peccatum
repugnat: item ex perpetuitate beatitudinis,
quæ, ſi beati Angeli poſſent peccare, poſſet
B etiam amitti; tum denique ex eo, quòd illis VI.
Deum clarè videntibus, ne minima quidem
apparet ratio conuenientiæ relinquendi &
conſectandi bonum aliquod creatum eius bo-
nitati aliquo modo repugnans, cùm pene-
trent hæc omnia ſecundùm omnes ſuas condi-
tiones.

Secunda item pars corollarij, quæ eſt S.
Thom. hîc art. 9. patet iis omnibus Scripturæ
& Patrum teſtimoniis, quibus Theologi 1. 2.
docent totum ſpatium promerendi eſſe deter-
minatum ſolummodo ad totam durationem
viæ, 2. *ad Corinth.* 5. *ad Galat.* 6. & cùm animæ
hominum beatorum dicantur in ſacris Litteris
eſſe ſimiles Angelis in beatitudine, non eſt po-
tior ratio, cur hæc & ſimilia teſtimonia exclu-
dant meritum ab animabus beatis, quàm ab
Angelis, & proinde cùm doceant homines
C iam beatos non ampliùs proficere quoad bea- VII.
titudinem eſſentialem, nec etiam beati Ange-
li proficiunt quoad illam, vnde quod ait Apo-
ſtolus 1. *ad Corinth.* 6. *neſcitis, quòd Angelos*
iudicabimus, non intelligitur de bonis Ange-
lis, quaſi ſint iudicandi ob mala opera, quæ
tempore ſuæ beatitudinis exercuerunt, ſed
intelligitur de malis Angelis, vt etiam expli-
cat Tertullianus lib. *de pœnitentia* cap. 7.

Vltima denique pars huius corollarij pro-
batur ex eo, quòd hæc accidentalis gloria
conſiſtit in quodam ſpirituali gaudio, & aliis
eiuſmodi, quæ ſunt extra viſionem beatificā,
& fruitionem diuinæ eſſentiæ: nam Luc. 15.
Chriſtus D. ait *gaudium eſſe in cælo Angelis ſu-*
per vno peccatore pœnitentiam agente; & Apocal. 7.
Angeli lætantur de myſterio Incarnationis. Et
quanquam Angeli, & alij beati accipiant iſtud
D augmentum accidentalis beatitudinis longè VIII.
poſt adeptam vitam æternam, illud tamen ita
accipiunt, vt illis non detur vi & efficaciâ bo-
norum operum, quæ exercent in beata vita,
ſed cùm hæc accidentalis gloria ſit potiùs ali-
quis fructus emergēs, ſeu reſultās ex ipſa bea-
titudine, quàm effectus alicuius operis meri-
torij, cùm eo ipſo, quo beati vident Deum cla-
rè, illúmque proſequuntur amore beatifico,
moueantur ad opera charitatis exhibenda no-
bis, & ad lætandum de noſtra conuerſione,
fit, vt eo ipſo, quo exiſtentes in via prome-
ruerunt ſibi de condigno æternam gloriam ex
efficacia eiuſmodi meritorum in via factorum,
conſequenter accidentalem eiuſmodi glo-
riam conuenienti tempore & modo accipiant.

I.

AD QVÆSTIONEM LXIII.

DISPVTATIO VNICA.

De malitia Angelorum quoad culpam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum malum culpæ ſeu peccatum poſſit eſſe in Angelis.

ANGELOS peccare potuiſſe ſatis patet ex eo, quòd ipſa fides tradit illos de facto peccaſſe, Iob cap. 4. *& in Angelis ſuis re-*
II. *perit prauitatem*, Matth. 25. *ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius.*

An autem abſolutâ Dei potentiâ puta aliqua creatura ſiue tantummodo intellectualis, ſiue etiam rationalis poſſit dari, quæ ex intrinſecis ſuæ naturæ principiis ſit impeccabilis, ſiue circa legem purè naturalem, ſiue circa legem gratiæ, diſputare propriè ſpectat ad primam ſecundæ, vbi agitur de peccatis, eorum cauſis & ſubiecto, ſola ergo reſtat ſecunda pars difficultatis propoſitæ: pro cuius explicatione

Notandum eſt duobus modis poſſe intelligi peccatum eſſe in aliquo, imprimis *cauſaliter*, quatenus eſt cauſa, cur alius committat peccatum, ſcilicet ſuadendo, excitando, impellendo ad peccatum, quòd S. Thom. hîc
III. vocat *habere peccatum ſecundum reatum*, quia non tantùm is, qui committit actum peccati, verbi gratiâ, furti aut homicidij, ſed qui etiam ſuadet, & ad illum perpetrandum excitat, eſt reus peccati, vt docent Theologi ſecundâ ſecundæ: deinde peccatum poteſt eſſe in aliquo, quatenus ille ſuo proprio actu illud conſummat, & perficit, vt dum quis alium interficit, vel rem alius ſuffuratur, quod aliàs dicunt peccare *formaliter*, peccare *ſecundum effectum*, peccare *quoad culpam*.

Secundò notandum, duplex diſtingui à Theologis peccatum, *mortale* vnum, & alterum *veniale*: quod ſpectat ad *veniale*, an propriè poſſit habere locum in Angelo, etiam informato gratiâ ſanctificante, ante tamen adeptionem gloriæ æternæ diſputatur ex profeſſo à S. Thom. & eius interpretibus
IV. primâ ſecundæ quæſt. 89. articulo quarto. His prænotatis, ſit

Prima propoſitio. *Angelus poteſt omne & quodcumque peccatum priori modo conſideratum committere.* Ita S. Thom. hîc art. ſecundo.

Probatur: dæmon poteſt ſuadere homini quodcumque peccatum, & ſic eſſe cauſa omnis, & cuiuſcumque peccati, vt S. Thom. docet ex profeſſo primâ ſecundæ quæſt. 75. articulo tertio, & patet ex illo Apoſtoli *ad Epheſ. 6. non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus*; licet enim caro & mundus nos etiam alliciant ad peccatum, quia tamen diabolus vtitur his omnibus, tanquam inſtrumentis ad tentan-
A dum homines, fit vt rectè dicatur eſſe *cauſa* V.
omnium peccatorum, & ſic prædictum locum Apoſtoli S. Auguſt. explicat ſerm. 8. *de verbis Domini*; ad quem locum Apoſtoli S. Hieron. ducet quoſdam dæmones eſſe præpoſitos ſingulis ſpecialibus vitiis, vnde appellantur *ſpiritus carnis, ſpiritus inuidiæ, ſpiritus fornicationis*, & ſic de reliquis, quia incitant ad eiuſmodi peccata.

Secunda propoſitio. *Omnia & ſola peccata ſpiritalia poſſunt poſteriori modo eſſe in Angelis*: ita S. Thom. hîc articulo ſecundo.

Probatur: ea omnia peccata poſſunt tantùm formaliter reperiri in Angelo, ad quæ creatura purè ſpiritalis poteſt ſeſe afficere, & quibus poteſt affici: atqui ſubſtantia creata purè ſpiritalis poteſt tantùm affici peccatis ſpiritalibus, cùm hæc ſolùm ſuæ naturæ poſſint ap-
B prehendi, vt conuenientia, cuiuſmodi ſunt VI.
ſuperbia, inuidia, infidelitas, odium, inobedientia, & id genus cætera, vt patet ex ſacris Litteris, in quibus virtutes oppoſitæ tribuuntur aliquando bonis Angelis, & eiuſmodi vitia dæmonibus, vnde quando ea, quæ propriè conſequuntur appetitum ſenſitiuum tribuuntur Angelis, id fit tantummodo ſecundùm aliquam metaphoram; nam peccata carnis, cùm ſint actus quidam ſenſibiles vitæ ſenſitiuæ, quæ nullum locum habet in Angelis, non poſſunt loquendo propriè & formaliter eſſe in Angelis.

Nec iis obſtat, quòd S. Thom. hîc enumeret tantùm *peccata inuidiæ, & ſuperbiæ*, nec item, quòd dæmones maximè delectentur peccatis carnis, vt plures Patrum obſeruant.

Hæc inquam non obſtant: non primum,
C quia mens S. Th. non eſt negare alia ſuperiùs VII.
enumerata peccata non poſſe eſſe formaliter in Angelis, ſed quia alia peccata ſpiritalia, vel ab iſtis duobus deriuantur, vel aliquam cum illis habent connexionem, & magnam affinitatem, propterea hæc duo enumerauit, vt ſe ipſum explicat in reſponſione ad tertium.

Nec item obſtat ſecundum, nam hoc tantùm ſenſu dæmones maximè peccatis iſtis delectantur, quòd homines illis implicati difficiliùs reſurgant à peccato, cùm hæc ſint tenaciſſima, vnde talis delectatio eſt potiùs de damnatione hominum per eiuſmodi peccata, quàm de peccato carnis, vt etiam notauit S. Thom. primâ ſecundæ quæſt. 73. art. 5. in ſolutione ad ſecundum.

ARTICVLVS II.

D *Quodnam fuerit primũ peccatum Angelorum.* VIII.

PRIMA propoſitio. *Primum peccatum primi Angeli fuit ſuperbia.* Ita S. Thom. hîc, & omnes ferè Scholaſtici hîc, & ſecundo ſententiarum diſt. 6.

Probatur primùm ex illo Iſaiæ 14. *quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui dicebas in corde tuo, in cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum*, & Ezechiel. 29. quæ duo teſtimonia explicantur à Patribus de lapſu primi Angeli, à nonnullis ſecundùm ſenſum litteralem, ab aliis iuxta ſpiritalem, ſed quouis modo explicentur, ſemper oſtendunt primũ peccatum primi Angeli fuiſſe *ſuperbiam*. Item Tobiæ quarto Pater exhortans Filium ad fu-

I. giendam ſuperbiam ita ait, *in ipſa initium ſumpſit omnis perditio*: ergo cùm perditio dæmonum præceſſerit perditionem hominum, ipſa ſuperbia videtur fuiſſe primum peccatum primi Angeli.

Probatur item ex Patribus, vt S. Amb. ep. 87. S. Leone ſerm. 4. *de collectis*, & aliis pluribus, quos fusè refert Coccius lib. 4. ar. 5. in ſuo Theſauro Catholico, vnde non ſatis conuenienter Scotus 2. ſent. diſt. 6. quæſt. 2. ait peccatum hoc primi Angeli fuiſſe *luxuriã* ſeu *fornicationem aliquam ſpiritalem*, quâ inordinatè delectabatur de propria ſua excellentia: nam licet hæc propria Angeli excellentia fuerit illi occaſio ſuperbiendi, & nimia hæc delectatio in illa ſit peccatum; quia tamen omnis nimia delectatio reducitur ad illud, ex quo ſequitur, & hæc delectatio ſequitur ex obiecto ſuper-
II. biæ Angeli, qui motus ſuâ excellentiâ ſeſe nimiùm extollabat, ideò ſemper primum peccatum Angeli rectè dicitur & cenſetur fuiſſe ſuperbia.

Quod verò primos omnium Angelorum abſolutè loquendo peccauerit, tradunt Patres S. Hieron. in illud Iob, *ipſe eſt initium viarum Dei*. S. Aug. lib. 11. *de Geneſi ad litteram*, cap. 19. S. Chryſoſt. homil. 5. & 7. *ad populum*, & plures alij, quos S. Thom. ſequitur hâc quæſt. art. 7. & videtur colligi ex illo Matth. 25. *qui paratus eſt diabolo & angelis eius*, & ex citatis locis Iſaiæ & Ezech. ibi enim denotatur quædam veluti dependentia, & inferioritas in iis, qui nominantur Angeli, ab eo, qui ibi appellatur diabolus.

Cui non obſtat, quòd Angelus, qui primus peccauit, vocetur *Cherubin* Ezechiel. 28. cap.
III. ſupra cuius ordinem aſtordo Seraphinorum, vt anteà docuimus, id enim fit, vt S. Thom. notat hâc quæſt. art. 7. quia Cherubin ſignificat ſcientiam, quâ inflatus primus Angelus peccauit, quæque in eo remanſit, Seraphin verò ſignificat ardorem charitatis, quæ in eo remanſit, vnde non amplius ab ipſo Propheta nominatur *Seraphin*, ſed tantùm *Cherubin*.

Secunda propoſitio. *Primum peccatum aliorum Angelorum, qui ceciderunt, fuit etiam ſuperbia.* Ita communiter omnes.

Probatur primùm ex illa reſiſtentia, quâ S. Michael & Angeli eius reſtiterunt primo Angelo peccanti, & aliis eius ſociis, *quis vt Deus?* item ex eo, quòd primus Angelus Iſaiæ 14. dicatur *vulneraſſe alios*, & in Apocalypſi ſecundùm explicationem aliquorum, *traxiſſe ſecum tertiam partem ſtellarum*, id eſt attraxiſſe in
IV. conſenſum ſui peccati magnam aliquã partem Angelorum; item ex eo, quòd Patres, dum dicunt ſuperbiam fuiſſe primum peccatum, interdũ loquantur non tantùm de primo Angelo, ſed de omnibus Angelis peccantibus; tum etiam ex eo, quòd S. Amb. epiſt. 84. dicat diabolum in conſenſum ſuæ impietatis traxiſſe Angelos, hoc autem modo ei conſenſerunt, ſcil. vt ſeſe ſubtrahentes à dominio Dei, quoad affectum ſinguli, ſuum etiam principatum ſtabilirent, eo ferè modo, quo in aliqua ſeditione, qui adhærent primo auctori illius, non adhærent ei, vt ſeſe illi ſubiiciant, ſed ne ſubſint ſuo principi legitimo, & vt priuata commoda conſectentur: & licet hæc ſecunda propoſitio ſit certa, non tamen æquè ac prima, cùm ſacræ Scripturæ expreſſiùs loquantur de

A peccato primi Angeli, quàm de peccato aliorum Angelorum. V.

Cæterum, quia peccatum ſuperbiæ habet vt, tanquam à cauſa per accidens & occaſionaliter, oriatur à virtutibus, vt S. Thom. notat 2. 2. quæſt. 162. art. 2. ad 3. & primus Angelus erat omnium perfectiſſimus, & reliqui peccantes etiam ſuo ordine perfecti, ideò tam perfectæ, & excellenti creaturæ, motiuum excellentius ad peccandum non poterat occurrere, quàm propria illorum excellentia, & pulchritudo, quanquam abſolutè loquendo non repugnabat aliquod aliud peccatum eſſe primum in Angelis, verbi gratiâ, peccatũ inobedientiæ, volendo, verbi gratiâ, opus aliquod bonum quidem, ſed non pro tali inſtanti præceptum, quo potuiſſent à Deo obligari exercere aliud, ſicque peccaſſent omiſſione.

B Tertia propoſitio. *Angeli, qui peccauerunt, præter peccatum ſuperbiæ, commiſerunt etiam peccatum inuidiæ.* Ita communiter Scholaſtici hic, & citato loco 2. ſententiarum. VI.

Probatur ex Patribus, S. Cypriano oratione *de zelo*, S. Baſil. homil. *de inuidia*, S. Aug. lib. 14. *de ciuitate Dei* cap. 11. & pluribus aliis, ideóq; idem S. Aug. lib. 6. *contra Iulianum* cap. 1. ſpecialiter vocat inuidiã, *vitium diabolicum*.

Probatur item ex eo, quòd peccatum ſuperbiæ habeat peccatum inuidiæ ſibi annexũ, vbi enim aliquis nimiùm amat ſuam excellentiam, facilè inuidet aliis, vt verbi gratiâ, ſuo ſuperiori, quòd ei non coæquetur, ſuis inferioribus, timendo ne ſibi coæquentur: ergo cùm omnes Angeli peccantes peccauerint peccato ſuperbiæ, videntur peccaſſe peccato inuidiæ.

C Quarta propoſitio. *Ex ſingulis ordinibus Angelorum aliqui videntur cecidiſſe.* VII.

Probatur ex eo, quòd ſacræ Scripturæ tribuant dæmonibus nomina diuerſorum ordinum Angelicorum, vt *ad Rom.* 8. nomina *Angelorum, principatuum, virtutum*.

Nec obſtat, quòd ſacra Scriptura nunquã expreſſo nomine aliquem ex malis Angelis vocet *Seraphin* vel *Thronum*; id enim facit, vt notat S. Thom. hâc quæſt. art. 4. in ſolutione ad 3. quia hæc nomina in ſua ſignificatione important aliquam iuſtitiæ ſignificationem, quæ non remanſit in dæmonibus, vt intelligitur ex iis, quæ ad quæſt. 50. diximus de Hierarchiis & Ordinibus Angelorum; cætera verò nomina, vel à ſcientia, vel à potentia, vel, à miniſterio deſumuntur, ideóque bonis, & malis Angelis poſſunt eſſe communia.

D Quota autem pars Angelorum ceciderit, non poteſt certò definiri, ſolummodò certum eſt magnam aliquam eorum multitudinẽ cecidiſſe; id enim ſacræ Scripturæ ſuperiùs relatæ ſignificant, & Patres illas explicando; an verò maior, vel minor pars ceciderit, non ita conſtat, cùm ſacræ Scripturæ id apertè non declarent, illúdque Apocalypſis duodecimi, quo draco dicitur traxiſſe *tertiam partem ſtellarum*, quódque à nonnullis explicatur de Angelis, qui in peccatum primi Angeli conſenſerunt, intelligitur ad litteram de hominibus, quos diabolus ſuâ tentatione induxit in peccatum. VIII.

Vltima propoſitio. *Licet primus Angelus ſuo peccato fuerit aliis Angelis cauſa peccandi, & ſic aliquo modo priùs ordine naturæ peccauerit,*

Digitized by Google

I. *non tamen priùs duratione peccauit, ſed omnes Angeli ſimul eodem inſtanti ſecundùm duratione peccauerunt.* Duæ ſunt partes propoſitionis.

Prior probatur: omnis cauſa eſt aliquo modo prior ſuo effectu; atqui primum peccatum primi Angeli fuit aliis inferioribus Angelis cauſa peccandi: ergo primum peccatum primi Angeli fuit aliquo modo prius peccato aliorum Angelorum, non aliquo inſtanti durationis, vt patebit ex ſequenti parte huius propoſitionis: ergo prius natura.

Poſterior pars item probatur, & primùm, quòd id potuerit fieri, quatenus primus Angelus eâ ipsâ duratione, quâ cõmittebat peccatum ſuperbiæ, potuit ſimul illud manifeſtaſe aliis, alliciendo eos ad conſenſum; deinde quòd ita contigerit, probatur: ſi inferiores Angeli peccaſſent in alia ſequenti duratione,
II. quàm primus Angelus peccauit, ſupremus ille Angelus fuiſſet priùs ſecundùm aliquam durationem damnatus, quàm alij inferiores, quia pœna eſt ſtatim conſequuta peccatum, ſicque ex tali inflictione pœnæ ſibi præſenti & cognita ſeſe cohibuiſſent à præbendo conſenſu in peccatum ſupremi iſtius Angeli: atqui eadem duratione & ſimul & ſemel ſupremus Angelus inter peccantes, & ipſi inferiores peccantes ſunt damnati, quia dicuntur omnes ſimul detruſi in infernum: ergo inferiores Angeli peccantes, eadem duratione & eodem inſtanti peccauerunt, quo ſupremus Angelus peccauit.

ARTICVLVS III.

Quodnam fuerit motiuum ſeu obiectum
III. ### *peccati ſuperbia Angelorum.*

QVIA peccatum ſuperbiæ poteſt multis modis committi, controuertitur ex quo motiuo fuerit commiſſum ab Angelis; qua de re variæ ſunt Scholaſticorum ſententiæ, quas noſtris propoſitionibus perſtringemus.

Prima propoſitio. *Potuit quidem primus Angelus committere peccatum ſuperbiæ ſumptâ occaſione ex myſterio Incarnationis ſibi in via exiſtẽti ad credendũ propoſito, attamẽ non ita de facto primùm peccauit.* Duæ ſunt partes propoſitionis, poſterior eſt contra Catharinum opuſculo *de gloria bonorum Angelorum*, & nonnullos alios.

Prior pars probatur: quidquid maximè excellens Angelus poteſt apprehendere, vt poſſibile, & ſuæ naturæ conueniens, poteſt illud appetere, quia in tantum aliquid mouet appetitum, in quantum apprehenditur aliquâ
IV. ratione ſibi coueniens, & ſi Angelus appetat iſtud immoderatè, tunc peccat peccato ſuperbiæ; atqui vnio intellectualis creaturæ cum Verbo diuino eſt aliquod bonum ſummè excellens, quo nihil poteſt dari melius, vt expreſsè notat S. Thom. hâc part. quæſt. 25. art. 6. in ſolutione ad 4. & Angelus potuit illam apprehendere, vt poſſibilem fieri in ſua natura, quia nos illud cognoſcimus, ſuppoſitâ fide de tali myſterio, quam fidem Angeli etiã habuerunt in via, vt ſuprà docuimus, item Angelus potuit illam appetere, vt ſibi conuenientem propter naturæ ſuæ excellentiam, imò vt aliquo modo debitam, ſcilicet, quatenus conſiderando hoc myſterium, non vt iam à Deo ex deliberata voluntate decretum, ſed quatenus vtraque natura, Angeli ſcili-
A cet & hominis, eſt aſſumptibilis à Verbo, conferendo propriam ſuam naturam cum humana, potuit iudicare ſuam eſſe magis aſſumptibilem, ratione maioris excellentiæ, quam habet, & poſteà iſtam vnionem immoderatè appetere: igitur primus Angelus potuit committere peccatum ſuperbiæ, ſumptâ occaſione à myſterio Incarnationis, ad quod peccatum potuit etiam ſequi peccatum inuidiæ. V.

Neque Angelus potuit ab hoc appetitu dimoueri ex eo, quòd propria eius ſubſiſtentia deſtruenda eſſet; nam potuit bonum propriæ ſubſiſtentiæ ſuæ parui facere comparatione ad vnionẽ cum Verbo diuino, ratione cuius propria eius ſubſtãtia nobiliori longè modo ſubſiſteret, quàm per propriam ſuam hypoſtaſim.

Secunda item pars propoſitionis probatur ex eo, quòd ſacræ Scripturæ, & Patres dum
B loquuntur de primo peccato primi Angeli, ſignificant illum appetiuiſſe æqualitatem Dei: at VI.
æqualitas Chriſti Domini cum Deo Patre non conuenit naturę aſſumptę ſpectatæ ſecundùm ſe, ſed tantùm ſuppoſito: igitur primus Angelus de facto non peccauit peccato ſuperbiæ ſumptâ occaſione à myſterio Incarnationis.

Nec obſtat, quòd Patres interdum dicant diabolum inuidiſſe Chriſto Domino, & naturæ humanæ: id enim poteſt intelligi ab eo factum alio ſubſequenti peccato, vel etiam poſtquam fuit extra viam poſitus.

Secunda propoſitio. *Primus Angelus de facto non peccauit appetendo appetitu etiam inefficaci & ſimplici velleitate, æqualitatem cum Deo per eſſentiam, imò nec potuit ſic peccare.* Prior pars eſt contra Maiorem 2. ſententiarum diſt. 6. quæſt. 1. poſterior contra Scotum ibidem, &
C nonnullos alios recentiores. VII.

Prior pars probatur primò; quia modus loquendi ſacræ Scripturæ deſcribentis primũ peccatum primi Angeli eſt talis, vt ſignificet illud fuiſſe commiſſum per voluntatem efficacem, & determinatam, vt patet ex illis verbis, *ſimilis ero altiſſimo, in cælum conſcendam*: deinde primum peccatum Angeli fuit grauiſſimum tam ex obiecto, quam ex modo, quo voluntas tendebat in obiectum, vt locus Iſaiæ relatus ſuprà, & etiam Patres de hoc peccato agentes ſatis ſignificant: ſed peccatum, quod committitur ex appetitu tantùm inefficaci, non eſt grauiſſimum, ſaltem quando eſt circa impoſſibilia, de quorum numero eſt hæc ſimilitudo, vt etiam docet S. Thom. in quæſt. diſp. 16. *de malo* art. 15. in reſponſione ad 9. dum ait in eiuſmodi voluntatibus non ſolere eſſe pec-
D catum aut meritum. VIII.

Poſterior item pars probatur: quando aliquid apprehenditur, vno & eodem conceptu etiam neceſſario, vt impoſſibile, & ſibi diſconueniens, tunc voluntas talis cognoſcentis non poteſt etiam inefficaci appetitu illud ſibi velle, & appetere: atqui quilibet Angelus vno & eodem conceptu cognoſcit ſe eſſe creaturã, & etiã cognoſcit Deum, vt ſuprà docuimus, & talis cognitio ſimul etiã importat cognitionẽ in Angelo, quòd ſit illi impoſſibile, & ſimul diſconueniens, vt ſit Deus, quia eo ipſo, quo cognoſcit ſe eſſe intrinſecè creaturam, cognoſcit abſolutam independentiã ſibi eſſe impoſſibilẽ, & diſconuenientẽ, quia habet incompoſſibilitatem cum dependentia, quæ intrinſecè conuenit creaturæ: ergo non poteſt Angelus

I. peccare peccato ſuperbiæ appetendo æqualitatem cum Deo ſecundùm eſſentiam.

Maior patet: quia appetitus nunquam fertur in diſconueniens apprehenſum & iudicatum diſconueniens, & quando voluntas aliquando fertur in impoſſibile aliquâ etiam velleitate, tunc nullam in illo apprehendit rationem diſconuenientiæ, ſed duos format conceptus, vnum de aliqua conuenientia, non apprehendendo impoſſibilitatem illius obiecti, & tunc ratione iſtius conuenientiæ poteſt inefficaci appetitu ferri in illud, quo ſenſu verum eſt, quod habet Ariſtoteles libro tertio *Ethicorum* capite tertio, & experientia docet voluntatem imperfectam poſſe eſſe impoſſibilium: deinde intellectus format alterum conceptum de impoſſibilitate obiecti, & tunc, cùm in eo vt ſic nulla appareat conue- II. nientia in ordine ad cognoſcentem, voluntas eius nullo appetitu fertur in illud.

Tertia propoſitio. *Primus Angelus de facto non peccauit ex illo inordinato appetitu beatitudinis ſupernaturalis, quo illam appetiit nullâ factâ mentione gratiæ & auxilij ſupernaturalis.*

Probatur primò, quia tale peccatum eſt potiùs *omiſſionis*, quàm *commiſſionis*, vt per ſe patet: at Scripturæ ſuperiùs relatæ, & item Patres, dum agunt de hoc peccato, loquuntur de illo, vt de aliquo peccato *commiſſionis*, quemadmodum eorum verba ſonant.

Deinde non eo ipſo, quo quis appetit beatitudinem ſupernaturalem, tenetur etiam formaliter & expreſsè appetere media ad illam obtinendam neceſſaria, ſed ſufficit ea non excludere, nec appetere ſibi non debita; atqui gratia & auxilium ſupernaturale ſunt media III. neceſſaria ad conſequendam ſupernaturalem beatitudinem: ergo primus Angelus illam appetendo non tenebatur appetere gratiam & auxilia ſupernaturalia, formali & expreſſo appetitu, nec proinde in eo peccauit.

Nec iis obſtat, quòd Patres, vt ſanctus Auguſtinus libro vigeſimo ſecundo *de ciuitate Dei* capite primo, ſanctus Gregorius libro trigeſimo quarto *Moralium* capite ſeptimo, S. Anſelmus libro *de caſu diaboli* capite quarto, dicant Angelos fuiſſe deſertores ſummi boni, quia per elationem putauerunt ſe ſibi ad vitam ſufficere; hoc enim poteſt rectè intelligi de illa ſuperbia, quâ deſiderarũt non ſubeſſe Deo, & imperare omnibus inferioribus, per quam ſuperbiam infrà dicemus eos peccaſſe.

Quarta propoſitio. *Peccatum primi Angeli non fuit appetitus inordinatus ſuæ naturalis bea-* IV. *titudinis.* Probatur: omnis appetitus eſt vel *deſiderij* vel *complacentiæ*, ſed primum peccatum primi Angeli in neutro iſto appetitu inordinato circa naturalem beatitudinem fuit: igitur primum peccatum primi Angeli non fuit appetitus inordinatus ſuæ naturalis beatitudinis. Maior patet ex ſe.

Minor probatur primùm *de appetitu complacentiæ*; nam Scripturæ & Patres explicant primum peccatum primi Angeli per appetitum *deſiderij*, vt patet ex teſtimoniis ſuperiùs relatis: deinde primus Angelus ſic peccauit, vel quia appetitus iſte *complacentiæ* erat de obiecto malo, vel quia habebat aliquam malam circumſtantiam, verbi gratiâ, quòd eſſet nimius, vel quòd nõ vlteriùs referretur ad beatitudinem ſupernaturalem: non primum, quia

A naturalis beatitudo ſecundùm ſe ſpectata eſt V. bonum aliquod excellens: non etiam ſecundum, quia appetitus ille vel fuiſſet nimius ſecundùm intenſionem actus, vel ſecundùm æſtimationem, quatenus Angelus pluris æſtimabat talem beatitudinem, quàm oporteret ſecundùm rectam rationem: non primo modo, quia intenſio actus per ſe, & ex ſe non reddit actum prauum, & quando amor eſt de obiecto bono, tunc intenſio actus nunquam eſt per ſe prohibita, ſed tunc tantùm, quando eſt occaſio alicuius ſequentis mali, quod nullum hîc poteſt aſſignari; niſi forte quis dicat primo Angelo præceptum fuiſſe impoſitum, vt ſuam naturalem beatitudinem ordinaret ad ſupernaturalem, idque non feciſſe præ nimia intenſione complacentiæ in ſua naturali beatitudine: quod tamen refellitur, quia ſic B primum peccatũ primi Angeli eſſet quædam VI. omiſſio, quod tamen oſtendimus eſſe falſum: deinde tale præceptum non poteſt oſtendi. Denique nimius ille appetitus complacentiæ non fuit ex deordinata æſtimatione naturalis beatitudinis: tunc enim tantùm aliquis ſeſe nimium amat *appretiatiuè*, quando ex amore ſui tranſgreditur aliquod præceptum: at nullum poteſt præceptum aſſignari, quod tunc primus Angelus ſit tranſgreſſus. Quòd item non peccauerit appetitu *deſiderij*, patet, quia talis appetitus eſt tantùm rei abſentis, at fruebatur ex hypotheſi, naturali ſuâ beatitudine.

Vltima propoſitio. *Ideò primus Angelus peccauit per ſuperbiam, quia ex conſideratione ſuæ perfectionis & pulchritudinis, appetiit tyrannidem, dominatum, & poteſtatem, quatenus noluit ſubeſſe Deo, vt ſibi imperanti, & præterea* C *voluit omnia alia inferiora ſibi ſubiacere.* Hæc VII. propoſitio eſt ſatis cõmunis inter recẽtiores.

Probatur primùm ex ſacris Scripturis, quæ à Patribus explicantur de primo peccato primi Angeli Ezech. 28. quando motiuum primi peccati primi Angeli exprimitur, dicitur *eleuatum eſt cor tuum in robore tuo*: item *in ſapientia & prudentia tua feciſti tibi fortitudinem*; item *dixiſti Deus ego ſum*; item Iſaiæ decimo quarto, *ſuper aſtra exaltabo ſolium meum, & ſimilis ero altiſſimo*, quæ omnia verba exprimunt appetitum dominatus, quo volebat iugum Dei excutere, & aliis omnibus imperare; nam citato loco Ezech. ait: *Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi*; ſicque æqualitas illa, quam ſuperbiendo appetiit, fuit æqualitas in dominatu.

Probatur item ex Patribus, vt ſancto Au- D guſtino libro decimo quarto *de ciuitate Dei* VIII. capite vndecimo ita dicente: *ſuperbus ille Angelus, ac per hoc inuidus, per eandem ſuperbiam à Deo ad ſemetipſum conuerſus, & quodam quaſi tyrannico faſtu gaudere ſubditis, quàm eſſe ſubditus eligens, de paradiſo cecidit*, & libro vndecimo *de Geneſi ad litteram* capite vigeſimo tertio ait illum *ſuperbiâ tumidum, & propriæ poteſtatis delectatione corruptum eſſe*: S. item Anſelmo libro *de caſu diaboli* capite quarto, & aliis agentibus de primo peccato primi Angeli: quorum teſtimonia huic vltimæ noſtræ propoſitioni facilè poſſunt adaptari.

Tandem probatur ratione: & primùm, quòd modus iſte tentandi ſit poſſibilis Angelo, patet ex eo, quòd talis dominatus poſſit ab illo, vt *poſſibilis & conueniens* apprehendi: *poſſibi-*

Digitized by Google

I. *lis*, quia quemadmodū rex poteſt habere pro- A
regem in aliqua regione remota, eique talis
regionis adminiſtrationem relinquere libe-
ram, ita etiam Deus poſſet creare perfectiſſi-
mam aliquam creaturam intellectualem, cui
totam vniuerſi adminiſtrationem relinqueret
quoad imperium, quatenus Deus nulla præ-
cepta daret mundo, ſed inſtitutionem præce-
ptorum nobili iſti creaturæ relinqueret, ſibi
tamen reſeruando, quòd & hoc vniuerſum, &
omnia creata dependerent ab illo tam in eſſe,
quàm in conſeruari & operari: hoc enim to-
tum, nullam videtur inuoluere contradictio-
nem, maximè cùm non deſuerint ex philoſo-
phis gentilibus, qui putauerint Deum feciſſe
ſolam primam intelligentiam, cui cætera pro-
ducenda commiſerit.

Quòd item primus Angelus potuerit ap-
II. prehendere illud, vt ſibi conueniens, patet, B
quia vt tale imperium conuenienter conſeca-
tur, videtur dandum creaturæ omnium nobi-
liſſimæ: atqui primus Angelus iudicabat ſe om-
nium creaturarum perfectiſſimum. Quòd ve-
rò ita de facto peccauerit, probatur ex cit.
Script. & Patrum teſtimoniis.

Nec obſtat, quòd per lumen naturæ iam
cognoſceret totam diſpoſitionem vniuerſi fo-
re talem, qualis nunc eſt: quia Angelus non
cognoſcit neceſſariò, ſed tantùm liberè diſpo-
ſitionem vniuerſi huius, vt patet ex dictis; vn-
de primus Angelus poterat tunc actu tantùm
cogitare de modo, quo totū vniuerſū poteſt à
Deo cōſtitui ſub imperio vnius ſupremæ crea-
turæ, & apprehenſâ excellentiâ propriæ ſuæ
naturę iudicare tale imperiū eſſe ſibi poſſibile,
& conueniēs, & ex conſequēti illud appetere,
III. ſicque ſuperbiendo peccare: & alij inferiores C
Angeli, qui etiam eodem peccato ſuperbiæ
peccauerunt, eâdem proportione, ſcilicet ſo-
lùm habere dependentiam à Deo, & aliqua
inferiora eodem planè modo ſibi ſubmittere,
quâ ratione in diuiſione ampliſſimi alicuius
regni, multi nobiles totos principatus & do-
minatus ſibi vendicant.

Articulus ultimus.

Vtrum Angelus potuerit peccare in primo in-ſtanti ſuæ creationis, & quando peccauerit.

ANGELOS dæmones non eſſe naturali-
ter malus, fides Catholica docet in Con-
cilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio, & re-
IV. fertur capite *firmiter*, extra de ſumma Tri- D
nitate.

Conſtat etiam ex dictis ſuprà articulo 2. dæ-
mones non peccaſſe de facto in primo inſtanti
ſuæ creationis, cùm fuerint creati tunc in gra-
tia, & S. Thom. hâc quæſt. diſp. *de malo* quæſt.
16. art. 4. notat oppoſitum fuiſſe ſuo tempore
condemnatū à Facultate Pariſienſi: quòd au-
tem dicit Scriptura diabolum fuiſſe *homicidam
ab initio*, idem ſonat, ac ab eo tempore, quo
peccatum cœpit eſſe in mundo, ipſum diabo-
lum peccare, etiam peccato homicidij, quate-
nus procurat omnibus mortem, ſiue corpo-
ris, ſiue animæ, & in ea mala voluntate per-
ſeuerat, vt ſanctus Auguſtinus explicat li-
bro vndecimo *de ciuitate Dei* capite decimo
quinto.

A Senſus itaque primæ partis huius artic. eſt, V.
an Angeli abſtrahendo ab eo, quòd fuerint
creati in gratia, & conſiderando eorum natu-
ram ſecundùm ſe; an inquam ſic potuerint
peccare in primo inſtanti ſuæ creationis.

Prima propoſitio. *Angeli potuerunt peccare
in primo inſtanti ſuæ creationis:* propoſitio di-
citur eſſe contra S. Thom. & eius diſcipulos
hâc quæſt. art. 5. eſt tamen Scoti ſecundo ſen-
tentiarum diſtinctione quintâ, & plurium e-
tiam ex recentioribus.

Probatur: eo omni inſtanti, quo creatura
intellectualis eſt abſolutè & ſimpliciter libe-
ra tam quoad exercitium actus, quàm quo-
ad eius ſpecificationem reſpectu cuiuſcun-
que obiecti, illa poteſt in eo omni inſtanti
peccare, ſcilicet vel obiectum ſibi propoſi-
tum proſequendo odio, vel omittendo face-
B re, quod eſt ſibi præceptum, quia cauſa libe- VI.
ra agens liberè poteſt poſitis omnibus ad a-
gendum requiſitis agere, & non agere, aliàs
non eſſet libera tunc; atqui quilibet Ange-
lus in primo inſtanti ſuæ creationis erat liber
tam quoad ſpecificationem, quàm quoad
exercitiū actus, quia creatus fuit cum dominio
ſuæ voluntatis, & eius libertate, etiam ex
ſententia ſancti Thomæ admittentis hîc An-
gelos ſeſe diſpoſuiſſe in illo primo inſtanti
ad gratiam ſanctificantem, & illam ex con-
gruo promeruiſſe, nec maior libertas requi-
ritur ad peccandum, quàm ad merendum co-
ram Deo.

Atque ex hac ratione, vtrumque funda-
mentum contrariæ ſententiæ ſoluitur: pri-
mum, quo dicitur Angelum tunc non poſſe
peccare, quia habebat obiectum ſibi applica-
C tum cum plena aduertentia rationis: nam VII.
hæc aduertentia rationis eſt vnum ex prære-
quiſitis ad liberè agendum, & proinde cùm
agens liberum poſitis omnibus ad agen-
dum requiſitis poſſit non agere, potuit An-
gelus in primo inſtanti ex certa malitia ad ex-
periendum ſuam libertatem peccare.

Soluitur item & alterum fundamentum,
quo ſcilicet dicunt Angelum tunc non po-
tuiſſe peccare, quia prima operatio cuiuſ-
cunque agentis tribuitur Deo, tanquam
ſuo auctori, cui peccatum non poteſt tri-
bui: nam hæc propoſitio non intelligitur de
agente libero, prout agit ex libertate, aliàs
enim Angeli non meruiſſent in primo inſtan-
ti; & ſi hæc propoſitio ſit extendenda ad a-
gens liberum, hoc tantùm ſenſu erit vera
quòd in prima omnium actione, voluntas non
D mouet intellectum ad applicandum ſibi ob- VIII.
iectum, cùm nihil ſit volitum, quin præcog-
nitum, ſed tunc intellectum moueri à Deo,
vt hoc vel illud obiectum proponat volunta-
ti, quâ tamen propoſitione factâ voluntas
manet libera ad illud, vel amplectandum, vel
recuſandum, vel etiam negligendum per o-
miſſionem actus exercendi ſibi tunc propoſi-
ti, & ſententia contraria eſt tantùm hoc ſen-
ſu vera, quòd loquendo moraliter & omnibus
circumſtantiis, tum naturæ Angelicæ, tum
obiectorum illi propoſitorum conſideratis,
non ſit ei tam facilè aliquod peccatum com-
mittere in primo inſtanti ſuæ creationis.

Secunda propoſitio. *Mali Angeli pecca-
uerunt in ſecundo inſtanti ſuæ creationis, & ſunt
damnati in tertio, boni verò Angeli meruerunt*

ſibi

I. *ſibi de condigne æternam gloriam in ſecundo in-*
ſtanti ſua creationis, ſicque via vtrorumque
Angelorum conſtat duobus inſtantibus, & boni
in tertio ſunt donati gloriâ æternâ. Ita Scotus
lib. 1. ſentent. diſt. 4. & plures alij præſenti
quæſt. artic. 6. contra Caiet. præced. quæſt.
art. 5. & nonnullos alios, qui exiſtimant bonos
Angelos fuiſſe conſequutos gloriam æternam
in ſecundo inſtanti ſuæ creationis.

Probatur: in Angelis tot inſtantia debent
diſtingui, quot ſunt actus diſtincti, ſeu opera-
tiones diſtinctæ ſibi inuicem ſuccedentes ſe-
cundùm durationem; nam multitudo inſtan-
tium Angelicorum attenditur penes ſucceſſio-
nem operationum, vt patet ex iis, quæ diximus
ſuprà de tempore diſcreto, & motu Angelorũ;
atqui in Angelis tam bonis, quàm malis tres
operationes diſtinguuntur ſibi inuicem ſucce-
II. dentes, quoad durationem: prima, quâ omnes
ſunt creati, & ſimul ſeſe diſpoſuerunt ad gratiã
habitualem, quam tunc de facto receperunt,
cùm enim hæc omnia (licet ſeruent aliquẽ or-
dinem naturæ) ad vnum & idem referentur,
vi ſimul & ſemel quoad ratione fuerunt; ita
vnum ſolummodò conſtituunt inſtans An-
gelicum. Secunda operatio eſt, quâ informati
gratiâ ſanctificante boni ſibi promeruerunt de
condigno vitam æternam, quæ operatio eſt
diſtincta à priori, cùm hæc ſit à gratia ſanctifi-
cante, vt à principio interno ſeu inhabitante,
& ſit meritoria de cõdigno, prior verò ſit tan-
tùm à gratia excitante, & adiuuente, ſicq; tan-
tùm meritoria de congruo, eſt etiam hæc ſe-
cunda operatio in bonis Angelis diſtincta à
tertia, quòd ſecunda ſit meritum & via, tertia
III. ſit receptio mercedis, & fruitio vitæ æternæ,
quæ de potentia ordinaria nunquam ſunt ſi-
mul, ſicut nec ipſa fides, & ſpes, actus item illa-
rum ſupernaturales nunquam ſunt ſimul ſe-
cundùm potentiam ordinariam cum ipſa frui-
tione diuinæ eſſentiæ, ſed vnum illorum ſucce-
dit alteri: tum etiam quia tot inſtantia debent
diſtingui in bonis Angelis, quot in malis, nulla
enim poteſt ſufficiens ratio diſparitatis afferri:
nam cùm omnes tam mali, quàm boni pares
fuerint in primo inſtanti, quatenus omnes ſe-
ſe diſpoſuerunt ad gratiam ſanctificantem, in
quo nemo illorum eam ſibi promeruit de con-
digno, & Deus poſt meritum de condigno de-
derit bonis vitam æternam, ſicut malis poſt eo-
rum demeritum pœnam æternam, eadem eſt
quoad hoc ratio bonorum Angelorum ac ma-
lorum: atqui ex communi ſententia dantur tria
inſtantia pro malis Angelis, primum, quo crea-
IV. ti ſunt in gratia ſanctificante, ſecundum, quo
peccauerunt, tertium, quo ſunt damnati, &
pœnâ æternâ afflicti.

Via autem omnium Angelorum fuit breuis,
cùm ante creationem primorum parentum
ſexto die factam mali iam periiſſent, vt patet
ex tentatione primorum parentum, & non
fuerunt Angeli creati ante hunc mundum
viſibilem, vt docuimus ſuprà quæſt. 50. &
quia Angeli habent facultates ſuas ſtatim
perfectas, promptas & expeditas ad agendum,
poſſúntque breui duratione cum auxilio gra-
tiæ ſupernaturalis maximam gloriam pro-
mereri, nullúmque hoſtem interiorem ha-
beant; econtrà homines ſint tardiores, &
imbecilliores ad merendum, corpus enim ag-
grauat animam, habeántque hoſtem inte-
A rnum ſibi aduerſantem; ideò congruenter na- V.
turæ Angelorum, via illorum fuit breuior, via
autem hominum prolixior.

AD QVÆSTIONEM LXIV.

DISPVTATIO VNICA.

De pœna dæmonum.

EXPLICATO peccato Ange-
lorum, de eorum pœna agen-
dũ eſt: dum enim ipſos periiſſe
fides Catholica docet ſecundę
S. Petri ſecundo, *Deus Ange-*
B *lis peccantibus non pepercit,* VI.
vbi S. Petrus loquitur abſolutè & ſimpliciter
nullâ prorſus factâ reſtrictione, ſignificat
omnes Angelos peccantes fuiſſe à Deo puni-
tos. Vnde quia tria diſtinguuntur in Angelis,
ſubſtantia ſcilicet, *intellectus*, & *voluntas*, & om-
nis illorum pœna debet eſſe neceſſariò, vel in
illis tribus coniunctim, vel ſaltem in aliquo il-
lorum: pro huius rei explicatione incipiemus
ab intellectu, cuius proprium eſt cognoſcere, &
ab eius pœna, quæ conſiſtit in aliqua priua-
tione cognitionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quam pœnam dæmones patiantur in intellectu.

C NOTANDVM imprimis duplicem diſtingui VII.
in Angelis cognitionem, vnam *natura-*
lem, alteram *ſupernaturalem*, vt intelligitur ex
dictis.

Notandum ſecundò, hanc vtramque cogni-
tionem ſubdiuidi in *ſpeculatiuam* & *practicam*.
His prænotatis,

Sit hæc prima propoſitio. *Dæmones ratione*
ſui peccati non ſunt priuati aliquâ ſcientiâ ſpe-
culatiuâ, nec eorum intellectus eſt ob peccatum di-
minutus, vel quoad ſuam vim intelligendi illa,
vel in ſua entitate. Ita S. Thom. & omnes Scho-
laſtici communiter hîc articulo primo.

Probatur ex S. Dionyſ. lib. *de diuinis nomini-*
bus cap. 4. vbi docet omnia naturalia manſiſſe
integra in dæmonibus; atqui tota ſpeculatiua
cognitio rerum purè naturalium eſt naturalis
dæmonibus, vt patet ex dictis ſuprà de illa, &
ſpeciebus congenitis ipſis Angelis ad cogno-
D ſcendum res naturales. VIII.

Probatur item ex S. Aug. lib. 2. *de Geneſi ad*
literam cap. 17. S. Iſid. lib. 7. ſent. cap. 10. & a-
liis, qui dum agunt de ipſa damnatione dæmo-
num, hanc noſtram propoſitionem ſupponunt
vt veriſſimam; vnde mali Angeli nunc etiam
vocantur *dæmones*, ab illa excellenti rerum
ſcientia, quam adhuc habent, vt ſuprà obſer-
uauimus ad quæſt. 50. ex qua autem cauſa pro-
ueniat, vt dæmones aliquando decipiantur in
eiuſmodi cognitione, docuimus ſuprà agendo
de cognitione Angelorum. Ex quo etiam patet
vim Angelorum intelligendi obiecta purè na-
turalia non eſſe diminutam, cùm virtus intelli-
gendi dignoſcatur ex ſuis actibus, qui cùm non
ſint imminuti, prout verſantur circa obiecta
naturalia ſpeculatiue, eorum etiam virtus in-

I. telligendi diminuta noo erit, nec ex conſe-
quenti ipſa entitas intellectus Angelici, cui
talis virtus debet proportionari.

Secunda propoſitio. *Dæmones ratione ſui
peccati ſunt priuati rectitudine iudicij practici
de rebus agendis, ſeu circa res morales exer-
cendas ſpectantes ad ordinem naturalem.* Ita
ſanctus Thomas hâc quæſtione art. 1.

Probatur primùm ex ſacris literis Ezech.
28. capite, vbi dicitur de primo Angelo pec-
cante, *perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo,
ita delectatus es tuâ pulchritudine, vt factus
ſis omninò cæcus.* Hinc ſæpè in ſacris literis
dæmones vocantur *tenebræ*, vt *Lucæ* vigeſi-
mo ſecundo, *ad Epheſios* ſexto, *ad Coloſſenſes*
primo.

Probatur item ex Patribus, vt S. Dionyſio
ſuprà, ſancto Auguſtino libro vigeſimo *de ci-*
II. *uitate Dei* capite primo, & in *Enchiridio ad*
Laurentium capite vigeſimo quarto & vigeſi-
mo quinto, vbi ait ignorantiam rerum agen-
darum & concupiſcentiam nociuarum eſſe
mala hominibus & dæmonibus communia.

Probatur tandem ratione: veritas & boni-
tas iudicij practici deſumitur ex ordine ad af-
fectum, & ad opus bonum moraliter, vt docent
Philoſophi in Ethicis, & Theologi primâ ſe-
cundæ; ſed dæmones nullum habent affectum
bonum ad opus moraliter bonum etiam ordi-
nis naturalis, cùm nullum habeant ad illud
appetitum, vt paulò pòſt patebit: igitur dæmo-
nes priuati ſunt rectitudine iudicij practici
circa res morales ordinis purè naturalis.

Nec obſtat, quòd hæc moralia ſint natu-
ralia; & ex dictis primâ propoſitione, omnia
naturalia manſerint integra in dæmonibus:
III. hæc enim moralia ordinis naturalis poſſunt
duobus modis conſiderari, *ſpeculatiuè*, ſcilicet
& practicè, priori modo verum iudicium de
illis veritatibus remanſit in dæmonibus, non
autem ſecundo modo, ſicut videmus pleroſq;
viros doctiſſimos probè ſcire moralem Philo-
ſophiam, & Theologiam, & nihilominus hîc &
nunc, malè etiam iudicare *practicè* de hoc, &
tali negotio, propter deprauatam voluntatem,
& ita hæc naturalis cognitio circa res agendas
ſpectantes ad ordinem naturæ non eſt penitus
ablata dæmonibus, ſed potiùs dæmones circa
illam ſunt excæcati.

Vbi notandum eſt hanc propoſitionem non
extendi ad practicum iudicium alicuius artis,
vel prudentiæ politicæ, ſeu mundanæ, vt rectè
animaduertit Suarez lib. 8. *de Angelis* cap. 6.
IV. num. 12. cùm enim practica conſuetudo in iu-
dictis circa iſtas materias non pendeat ex ho-
neſta intentione, ſed ex efficaci intentione fi-
nis, ſeu operis intenti, & ex perfectione ſcien-
tiæ, per quam media tali fini obtinendo pro-
portionata cognoſcuntur, & hæc cognitio ma-
neat in dæmonibus, fit, vt non ita errent in iu-
dicando etiam practicè de iſtis materiis.

Tertia propoſitio. *Dæmones propter ſuum
peccatum priuati ſunt omni cognitione & lumine
verè & propriè ſupernaturali tam ſpeculatiuo,
quàm practico.* Ita ſanctus Thomas hîc arti-
culo primo, & communiter omnes Theologi
ſecundâ ſecundæ quæſtione quintâ, vbi docent
fidem infuſam non remanſiſſe in dæmonibus.

Probatur ex Patribus citatis tã primâ, quàm
ſecundâ propoſitione, quibus addi poteſt ſan-
ctus Bernardus epiſtolâ ſeptuageſimâ ſeptimâ.

A Probatur tandem ratione: nulla gratia ſu- V.
pernaturalis remanſit in dæmonibus; at omnis
cognitio purè & ſimpliciter ſupernaturalis eſt
aliqua gratia, cùm ſine aliquo ſpeciali auxilio
gratiæ non poſſit haberi, vt docent Theologi
primâ ſecundæ agendo de neceſſitate gratiæ.
Deinde ad quid hæc cognitio eſſet in dæ-
monibus, cùm in bonum ſuum illâ non
poſſint vti, vtpote qui damnati ſunt in æ-
ternum.

Hinc conſequenter perdiderunt *fidem, ſpem
& alios ſupernaturales habitus*, quos habebant
ſibi infuſos, & licet ſupponatur dæmones in
via nullum exercuiſſe actum *infidelitatis*, quia
tamen iam ſunt in termino, talis habitus
per Deum tollitur ab illis in pœnam ſui
peccati; nec vt de amiſſa æterna beatitudine
doleant, & triſtentur, opus eſt fidem ſuper-
B naturalem remanere in illis; fides enim illa VI.
quam ex miraculis & aliis eiuſmodi, imò & in
via ſibi compararunt, (nam plerique Theolo-
gi docent ad frequens exercitium actuum ſu-
pernaturalium nobis ingenerari aliquos habi-
tus ordinis naturalis, qui aliqualem habeant
ſimilitudinem cum infuſis, vt videre eſt in iis,
qui à fide Catholica recedentes nonnullos ar-
ticulos videntur ſibi tam firmiter credere, ac
ante habitum fidei per apoſtaſiam deperdi-
tum, vt fuſiùs nos primâ quæſtione huius par-
tis docuimus) ſufficit illis ad concipiendum
dolorem de amiſſa beatitudine æterna, & re-
cordatio peccati in via commiſſi poteſt ab ip-
ſis damnatis haberi ſine ipſa fide, exiſtente
in illis, ſicque poſſunt ex illa etiam tor-
queri.

His enim ob cauſas addidi in hac propoſi-
C tione particulam illam *verè & propriè ſuperna-* VII.
turali: nam talis cognitio eſt tantùm materia-
liter de obiecto ſupernaturali, & non formali-
ter, cùm non ſit ex motiuo ſupernaturali, &
quoad practicam cognitionem ſupernaturalẽ
dæmones illâ ſunt priuati, tam prout hæc po-
teſt *ſpeculatiuè* conſiderari, quàm quatenus
conſideratur, *vt practicè practica*, cùm amiſe-
rint omnes habitus infuſos ſupernaturales,
quibus eiuſmodi veritates poſſint cognoſci,
quod non ita amiſerunt circa veritates practi-
cas ordinis naturalis *ſpeculatiuè* tantùm ſpe-
ctatas, vt iamiam animaduertimus.

ARTICVLVS II.

Quam pœnam in voluntate dæmones
D *patiantur.* VIII.

SIT prima propoſitio. *Dæmones per pec-
catum amiſerunt gratiam habitualem, &
omnes ſupernaturales habitus, qui ſimul cum
gratia ſanctificante infunduntur iuſtificatis in
ipſa voluntate.* Propoſitio eſt commu-
nis.

Et primò, quòd amiſerint *gratiam habi-
tualem* patet, quia hæc deperditur per pec-
catum mortale. Deinde quòd *reliqua ſi-
mul perdiderint*, patet, quia hæc conſe-
quuntur illam, vnde eâ deſtructâ ſimul
etiam deſtruuntur; & licet ſpes & fides
infuſæ in nobis etiam mortaliter peccanti-
bus remaneant, non tamen in iis, qui
iam ſunt in termino, vel in ipſa damna-
tione, vt docent omnes Theologi ſecunda

I. ſecundæ, vnde cùm dæmones ſint damnati in
perpetuum, illi ſunt etiam priuati hoc vtro-
que habitu ſupernaturali infuſo.

Secunda propoſitio. *Altera pœna dæmonum
quoad voluntatem illorum obſtinatio in malo eſt,
quæ conſiſtit in duobus. primum eſt, quòd non
poſſint pœnitere peccati. alterum eſt, quòd non
poſſunt exercere aliquod opus morale, quod ſit
bonum ſecundùm omnes ſuas circumſtantias;
ex quibus fit, vt ſint obſtinaces in ſuo peccato.*
Tota propoſitio eſt ſancti Thomæ hîc articu-
lo ſecundo.

Et quòd primum reperiatur in dæmonibus,
probatur tum ex eo, quòd dicantur *puniri in
æternum* Luc. decimo quinto in epiſtola cano-
nica ſancti Iudæ; tum quòd Patres, ſanctus
Gregorius Nyſſenus libro primo Philoſophiæ
capite tertio, ſanctus Epiphanius epiſtolâ *ad*
II. *Ioannem Hieroſolymitanum*, ſanctus Hierony-
mus epiſtolâ ſexageſimâ quintâ & nonageſi-
mâ quintâ, & libro ſecundo *contra Ruphinum*,
item ſanctus Auguſtinus libro *de hæreſibus*,
hæreſi quadrageſimâ tertiâ, ſanctus Gregorius
lib. 2. Moralium cap. 3. S. Bernard. ſerm. 22. *in
Cantica Canticorum*, & plures alij, qui vide-
ri poſſunt apud Sixtum Senenſem lib. 6. Bi-
bliothecæ annotatione 290. doceant contra
Origenem dæmones non reſipiſcere ad veram
pœnitentiam, quò etiam loci apud Senenſem
liberantur aliqui Patres, qui falsò accuſaban-
tur de iſto errore.

Probatur etiam ratione: ad hoc, vt quem
peccati mortalis ſui pœniteat, requiritur ali-
quod auxilium ſupernaturale gratiæ excitan-
tis, & adiuuantis, vt docent Theologi tam
primâ ſecundæ agendo *de iuſtificatione*, quàm
III. tertiâ parte agendo *de contritione*; atqui dæ-
mones pro eo ſtatu, in quo ſunt, nullum acci-
piunt auxiliũ gratię ſupernaturalis à Deo; quia
iam ſunt in termino, & Deus ſtatuit dare tan-
tùm eiuſmodi auxilia tempore vię, vt patet Ec-
cleſ. 9. *quodcumque poteſt agere manus, inſtanter
operare citò, quia nec ratio, nec ſapientia, nec ſciē-
tia erunt apud inferos, quò tu properas*; item 2. *ad
Corinth.* 5. *ad Galat.* 6. & aliis pluribus, quibus
Theologi primâ ſecundæ agentes de merito
oſtendunt tempus totum merendi eſſe reſtri-
ctum à Deo ad tempus viæ: igitur non poteſt
ipſos dæmones pœnitere ſui peccati mortalis.

Quòd item *dæmones non poſſint aliquod bonum
exercere ſecundùm omnes ſuas circumſtãtias*, pro-
batur primò ex dictis ſecũdâ propoſitione art.
præced. deinde ex ſcriptura, vt Ioan. 3. vbi dia-
IV. bolus dicitur *ab initio peccare*, quia ſemper
perſeuerat in actu peccati: item ex eo, quod ap-
pellatur *Pater mendacij, Sathan, tentator* ſeu *ca-
lumniator*: item ex Patribus, S. Fulg. lib. *de fide
ad Petrum* cap. 3. S. Greg. lib. 12. Moral. cap. 1.
S. Bernard. lib. 5. *de conſideratione* dicentibus
voluntatem diaboli & damnatorum ſemper
eſſe peruerſam, atque iniuſtam.

Probatur etiam ratione: qui certò nouit ni-
hil ſibi profuturum benè operari etiam mora-
liter quoad omnes & ſingulas circũſtantias a-
ctus moralis, ſed certum habet ſe ſemper in æ-
ternum manſurum in grauiſſimis tormentis,
licèt habeat phyſicam potentiam ad exercen-
dos actus moraliter bonos ſecundùm omnes
ſuas circumſtantias, attamen ratione talis ſta-
tus, in quo ſe conſtitutum conſiderat, habet
moralem impotentiam ad benè moraliter o-

A perandum ex omnibus circumſtãtiis, cùm po- V.
tiùs agatur deſperatione, & concipiat graue o-
dium aduerſus infligentem ſibi pœnas eiuſmo-
di æternas: atqui totum iſtud reperitur in dæ-
monibus, vt patet ex ſacris literis, dum agunt
de pœnis dæmonum, & hoc ſenſu S. Aug. epiſt.
107. ad *Vitalem* dixit diabolum non habere li-
berum arbitrium ad benè faciendum, quate-
nus ratione ſui ſtatus, in quo ſe ipſum conſide-
rat, non habet efficaciam moralem ad remo-
uenda omnia impedimenta, quæ ab extrinſe-
co illum dimouent à benè operando.

Addidi in propoſitione hanc particulam (*ſe-
cundùm omnes ſuas circumſtantias*) quia dæmon
poteſt exercere aliquod bonum morale ſecun-
dùm aliquas circumſtantias, vt patet ex diuite
Epulone Luc. 16 qui optabat fratres ſuos non
viuere luxurioſè, nec deſcendere in infernum,
B quod deſiderium ex obiecto erat bonum, ſed VI.
non ex motiuo, cùm id tantùm faceret ex pro-
prio amore ſui, ne ſcilicet ob peccatum fra-
trum ſuo exemplo peccantium, poſteà grauiùs
accidentaliter puniretur.

Ex his ſequitur obſtinationem dæmonum in
malo non prouenire ex inflexibilitate liberi
eorum arbitrij, quaſi immobiliter adhæreant
iis obiectis, quæ ſemel elegerunt. Nam & dia-
bolus aliquando mutauit ſententiam, vt quan-
do ſuaſit Iudæ prodere Chriſtum Dominum,
& aliquantò pòſt voluit impedire, ne morti ad-
iudicaretur, ſuggerendo vxori Pilati per ſom-
nium, vt impediret mortem Chriſti Domini;
ſed cauſam illius remotam priuatiuam huius
obſtinationis eſſe denegationem auxilij ſuper-
naturalis neceſſarij ad pœnitendum de pecca-
to, cuius denegationis cauſa eſt ipſa voluntas
C iuſtiſſima Dei, quâ ſtatuit dare tantùm hæc au- VII.
xilia viatoribus, & punire pœnâ æternâ mali-
tiam peccati mortalis, cauſa verò proxima, &
poſitiua eſt ipſa eorum perſeuerantia in ſuo
peccato, & conſideratio ſui ſtatus miſerrimi &
in tali miſeria perpetuò duraturi.

Secundò intelligitur in voluntate damna-
torum verè & propriè reperiri dolorem &
triſtitiam, non quidem corporalem, ſed ſpi-
ritalem, quatenus dolor nihil eſt aliud, quàm
quidam reniſus voluntatis, vel ad id, quod
eſt, vel ad id, quod non eſt; habent enim
aliquem reniſum ad cruciatus, quos patiun-
tur: item ad id, quod ſunt priuati vitâ æ-
ternâ, quam habere ſtetit tantùm per illos.

Quæres an dolor ſit tantus in dæmonibus,
vt omne gaudium excludat.

Reſpondetur non excludere, nam ex ſan-
D cto Auguſtino libro ſecundo *de Geneſi ad li-* VIII.
teram capite decimo ſeptimo relato à ſancto
Thoma hâc quæſtione articulo tertio, dæmon
lætatur de poteſtate, quam habet in pecca-
tores, & ſanctus Thomas ibi docet gaudium
& dolorem, vbi ſunt de diuerſis, poſſe ſimul
reperiri, maximè, quando important ſim-
plices actus voluntatis, quomodo ſeſe ha-
bent in dæmonibus. Vnde concludit ni-
hil prohibere dæmones gaudere de vno,
& triſtari de alio, quibus non repugnat
ſtatus dæmonum, quia ſufficit, vt ſint in
ſtatu miſeriæ condigno ſuis peccatis, at e-
rit condignus, ſi priuentur vitâ æternâ, &
pro grauitate ſui criminis affligantur ab
igne, & miſeriam ſui ſtatus experiantur,
& ſicut intellectus dæmonum poteſt ſi-

I. mul & ſemel cognoſcere duo obiecta natu- A
ralia diſtincta diſtinctis ſpeciebus & diſtinctis
actibus, vt ſuprà docuimus, ita & eorum vo-
luntas poterit occupari ſimul, & ſemel circa
duo obiecta, vnum *doloris*, alterum *delectatio-
nis*, verbi gratiâ, quòd obtinuerint ſuis tenta-
tionibus ruinam quorumdam hominum, quam
maximè deſiderant.

Nec obſtat, quòd beati nullum patiantur
dolorem. Nam minimus dolor deſtruit aliqua
ex parte ſtatum beatitudinis omninò comple-
tæ, qualis eſt beatitudo ſanctorum; at leue
quoddam gaudium non deſtruit ſtatum mi-
ſeriæ damnatorum correſpondentis ſuis pec-
catis; & quod Ariſtoteles ait 7. Eth. cap. 4. ma-
ximam delectationem expellere omnem triſti-
tiam, & proinde maximam triſtitiam expellere
omnem delectationem, intelligitur tantùm de
II. delectatione ſenſibili, vt ſignificat S. Thom. B
cit. nunc art. 3. in ſolutione ad primum.

ARTICVLVS III.

Quam pœnam dæmones patiantur in ſua ſubſtantia.

PRIMA propoſitio. *Dæmones cruciantur ab
igne.* Propoſitio eſt de fide ex ſacris literis,
Matth. 25. *ite maledicti in ignem æternum, qui
paratus eſt diabolo, & angelis eius:* item Luc.
16. anima diuitis epulonis ait *crucior in hac
flamma*, & noſtram propoſitionem Patres do-
cent ad hunc vtrumque locum, & alios illis
ſimiles.

Secunda propoſitio. *Iſte ignis eſt verus,
realis, & corporeus.* Hæc propoſitio ita eſt nunc
III. certa, vt oppoſita cenſeatur eſſe temeraria: C
nam Patres & Theologi eodem modo lo-
quuntur de igne inferni, ac de igne purga-
torij: at Patres Concilij Florentini contra
Græcos defendunt ignem purgatorij eſſe ve-
rum ignem.

Probatur ex Patribus, quos fusè refert Six-
tus Senenſis libro quinto Bibliothecæ anno-
tatione 141. & annotatione 229. vbi à contra-
ria opinione vendicat S. Greg. Mag. Poſſunt
etiam & alia Patrum teſtimonia videri apud
Coccium in theſauro Catholico libro de-
cimo.

Probatur tandem ratione: ſacræ Scriptu-
ræ debent explicari ad literam, quando res
ipſa patitur, nec aliquid obſtat, ex receptiſ-
ſima regula S. Auguſt. at ſacræ Scripturæ
dicunt dæmones, & animas damnatorum
IV. cruciari igne; & hoc totum poteſt commo- D
dè intelligi de vero igne corporeo, vt patebit
ex dicendis.

Nec obſtat, quòd eiuſmodi ſpiritus dican-
tur *torqueri à verme*, qui tamen vermis ſu-
mitur ibi metaphoricè, vt explicant S. Hiero-
nymus ad cap. 9. S. Marc. S. Ambroſ. ad cap.
14. S. Luc. eſt enim diſpar vtriuſque ratio: nam
quia vermis, quatenus eſt animal, & dicitur
rodere, importat actionem vitalem, quâ ali-
qua pars ſubſtantiæ detrahatur ei, quem di-
citur rodere, & hæc actio ſenſitiua vitalis non
poteſt vt ſic eſſe circa ſubſtantiam purè ſpiri-
talem, vt patet ex dictis ſuprà ad quæſt. duo-
decimam, & quæſt. 32. fit, vt oporteat accipe-
re vermem in iſtis locis ſcripturæ ſecundum
ſenſum ſolummodò metaphoricum: quia verò

ignis inſert ſolummodò cruciatum, qui poteſt V.
intelligi fieri ab igne corporeo in ſolo genere
cauſæ puræ efficientis non vitalis, ſaluâ ſem-
per remanente ſubſtantiâ ſpiritali, quæ cru-
ciatur, fit, vt nomen ignis debeat ibi accipi in
ſua vera ſignificatione, ſcilicet pro vero cor-
poreo & ſenſibili igne: & quod aliqui Patres
dicunt ignem hunc non eſſe materialem, ſicut
eſt noſter, poteſt explicari quoad modum ſeſe
conſeruandi, & etiam agendi circa ſua obie-
cta; non enim producit in eiuſmodi ſpiritibus
aliquid corporeum, ſed ſpiritale quid, vt vide-
bitur infrà, nec item indiget aliquâ materiâ
ſenſibili, verbi gratiâ ligno, aut aliâ, quâ ſem-
per fouatur, quemadmodum noſter ignis,
ſed non corrumpitur, vel quia Deus impedit
eius corruptionem, ſicut impedit corruptionē
corporum damnatorum, vel quia nullum ibi
habet agens contrarium à quo patiatur, quæ VI.
omnia cùm ſint extrinſeca eius entitati, faciūt,
vt ſemper ſit eiuſdem ſpeciei cum noſtro igne.

Tertia propoſitio. *Ignis ille non torquet dæ-
mones ſolâ illâ alligatione, quâ eos detinet inclu-
ſos contra propriam eorum voluntatem: nec etiam
ſolâ illius apprehenſione, vel etiam cognitione, quâ
coguntur ſemper de illo cogitare.* Hæc propoſitio
videtur eſſe contra S. Thom. hîc art. 4. Scotum
in 4. ſententiarum diſt. 44. & non nullos alios.

Probatur primò ex eo, quòd illa hæc effi-
cientia eſt tantùm intentionalis, cùm ſit ſolum-
modò in ratione obiecti; at ſcripturæ & Patres
maiorem efficientiam tribuunt huic igni in
dæmones & animas damnatorum, Luc. 16. ait
diues epulo, *mitte Lazarum, vt refrigeret meam
linguam, quia crucior in hac flamma.* & S. Aug.
lib. 21. *de ciuit. Dei*, cap. 10. ſpiritus damnatos
cruciari ab igne *miris, tamē veris modis*, vbi no- VII.
tandæ ſunt illæ particulæ (*miris veris modis*)
quæ denotant eiuſmodi cruciatum non eſſe
per actionem duntaxat intentionalem, vel per
nudam intentionem, ſed per veram efficien-
tiam alicuius rei.

Probatur ſecundò: eodem modo ſeruatâ
proportione ignis inferni agit in Angelos
damnatos ac ignis purgatorij in animas ibi
detentas; atqui ignis purgatorij non agit in
animas per ſolam detentionem, cùm enim a-
nimæ in tali ſtatu habeant voluntatem ſuam
conformem diuinæ voluntati, & virtutem
ſpei infuſam, quâ adhuc ſuſtentantur, non
ægrè ferrent ſe tandiu retardari ab ingreſſu
cæli, & proinde non cruciarentur, quod eſt
contra fidem: ergo cruciantur per veram ef-
ficientiam ignis.

Neque ſatisfacit, quod aliqui addunt, ſci- VIII.
licet dæmones, vltra id, quòd detineantur ab
igne, etiam apprehendere ipſum ignem vt
ſibi nociuum. Nam ignis inferni eodem mo-
do agit in dæmones, quo ignis purgatorius
in animas ſaluandorum; at ignis purgatorius
non cruciat animas, quatenus apprehenditur
ab illis vt nociuus; hæc enim apprehenſio
procedit à falſo iudicio, quod non poteſt ad-
mitti in animabus purgatorij, niſi velimus af-
ferre Deum pro cauſa talis deceptionis, quod
non ſapit eius bonitatem.

Neque etiam ſatisfacit quod alij addunt, ſci-
licet ideò dæmones cruciari ab igne, quia præ-
terquā quòd detinentur vi per ignem, tanquā
in carcere, attamen ſemper occupantur, & ne-
ceſſariò in actuali cognitione, & cogitatione

I. ignis. Hoc inquam non obſtat, primò quia ſcri- A
pturæ dicunt dæmones cruciari per ignem.
Deinde illa cogitatio de igne, aut eſt de ipſo
igne vt eſt *ens quoddam naturale*, aut vt cogno-
ſcitur à dæmonibus tanquã *carcer*, & *nocinus*;
non priori modo, quia intellectus dæmonum,
cùm non poſſit defatigari, & impediri cõſide-
catione aliquorum obiectorum, ex tali neceſ-
ſaria cognitione ignis non poterit eſſe cauſa
moleſtiæ ipſis dæmonibus, ſicut actualis cog-
nitio, quam Deus habet de rebus, ei non eſt
moleſta; nec etiam illa cognitio, quam Angelus
habet naturaliter de Deo & ſeipſo: non item
ſecundo modo, quia dæmones aut falsò ap-
prehendunt ſe cruciari ab igne, aut verè, ſi
falsò pœna eſt imaginaria, ſi verè, ergo ſen-
tentia illa debet aliquem effectum aſſignare,
quem realiter producat in dæmonibus.

II. Addidi in propoſitione hanc particulam B
ſolâ, quia non negamus eiuſmodi alligatio-
nem & cogitationem de igne eſſe aliquam
pœnam damnatorum, ſed tantùm contendi-
mus non eſſe totam, quæ ſignificatur per ſcri-
pturas, & Patres, dum dicunt damnatos tor-
queri *igne æterno*.

Quarta propoſitio. *Ignis non cruciat dæ-
mones efficiendo in illis calorem, vel cauſando
in illis dolorem talem, qualem anima vnita
corpori habet, quando eius corpus vritur.*

Prior pars probatur: accidens corporeum
non poteſt produci in ſubiecto purè ſpirituali;
atqui calor ignis eſt accidẽs merè corporeum,
dæmon ſubſtantia merè ſpiritalis: ergo ignis
non poteſt cruciare dæmones efficiendo in
illis calorem.

Poſterior item pars probatur, & eſt Hen-
III. rici Gandauenſis quodlibeto octauo quæſtio- C
ne trigeſimâ quartâ: implicat dari actum vita-
lem, & immanentem abſque obiecto ſibi pro-
portionato, & quando actus ille vitalis eſt per
organum corporeum, tunc non poteſt à Deo
ſuppleri, vt patet ex dictis ſuprà de illis acti-
bus, quos Angeli poſſunt exercere in corpo-
ribus aſſumptis; ſed dolor ille, qui concipi-
tur ab anima vnita ſuo corpori ex eo, quòd
viuum eius corpus comburitur, eſt actus vita-
lis, & immanens, quia eſt dolor voluntatis,
qui cauſatur ex eius voluntate dolorifica, cau-
ſata per ignem in corpore, & eſt per organum
corporeum, quale dæmones non habent, cùm
careant animâ ſenſitiuâ; igitur ignis inferni
non cruciat dæmones cauſando in illis talem
dolorem, qualem anima vnita corpori habet,
IV. quando corpus eius comburitur: & licet ani- D
mæ damnatorum habeant in radice, & in po-
tentia vim ſentiendi, attamen, quia vt talis
potentia reducatur ad actum intrinſecè po-
ſtulat fieri mediante organo corporeo, fit vt
animæ damnatorum nunc dolorem illum
nondum patiantur. Adde quòd ignis dicitur
eodem modo agere in homines, ac in dæmo-
nes, quia vt Henricus loco citato notat ex
ſancto Gregorio libro nono Moralium capite
trigeſimo nono: *quamuis Angelorum atque ho-
minum longè natura ſit diſſimilis, vna tamen
pœna implicat, quos & vnus in crimine reatus
ligat*: atqui ignis non poteſt nunc iſto modo
torquere animas purgatorij, vt patet ratione
nunc allatâ, tum etiam ex eo, quòd obiectum
huius doloris nondum reperiatur in eiuſmodi
animabus: ergo nec etiam dæmones cru-
ciantur tali modo per ignem inferni. V.

Quinta propoſitio. *Ignis inferni cruciat
dæmones quatenus tanquam phyſicum quoddam
inſtrumentum Dei agens per ſuam obedientialem
potentiam producit in illorum ſubſtantia aliquam
qualitatem ſpiritualem illis diſconuenientem, &
fœdantem illorum ſubſtantiam.* Propoſitio eſt
ſatis communis inter recentiores: probatur
quoad ſingulas partes, primùm ex ſcriptura
& Patribus, qui tribuunt veram aliquam effi-
cientiam ipſi igni circa dæmones, vt indi-
cant hæc verba, *crucior in hac flamma*, & lo-
cus ſancti Auguſtini relatus. Deinde quic-
quid verè cauſat cruciatum, cauſat illum,
vel tollendo aliquid conueniens, vel intro-
ducendo aliquid diſconueniens, ex quo
poſteà cognito dolor oriatur in appeti-
tu; atqui ignis verè cruciat dæmones ex
locis nunc citatis, & nihil poteſt aſſignari, VI.
quod tollat à ſubſtantia dæmonum, cùm
illa ſit indiuiſibilis, & hæc pœna ſit diſtin-
cta ab alijs ſuperiùs explicatis, per quas ali-
quid deperdit diabolus: ergo ignis inferni
debet torquere illos, introducendo aliquid,
ſed nihil aliud poteſt aſſignari, quàm hæc
qualitas, quia vt gratia exiſtens in ſubſtan-
tia animæ iuxta ſententiam ſancti Thomæ
illam exornat, ita etiam hæc qualitas, cùm non
detur ad operandum, reſidebit in eius ſub-
ſtantia, eámque deturpabit: vnde quemad-
modum ignis cauſat dolorem producendo
tantùm obiectum eius, ſcilicet qualitatem do-
lorificam, ita etiam ignis inferni producendo
in ſubſtantia dæmonis hanc qualitatem diſ-
conuenientem, cauſabit in illo dolorem, &
quatenus dolor ille eſt acerrimus, & propter VII.
ſui acrimoniam habeat aliquam analogiam
ad combuſtionem, propterea ignis ille dici-
tur *comburere dæmones*, & cruciatus iſte voca-
bitur *combuſtio*, ſicut purgatio à peccato per
baptiſmum, vocatur *ablutio*: & hæc qualitas
eſt tantùm *præternaturalis*, & ſicut præterna-
turale eſt homini habere in vna & eadem ma-
nu ſex aut octo digitos, & hoc fœdat manum
eius, cauſátque illi dolorem, ita & hæc qua-
litas per ignem producta in dæmonibus. Quòd
denique *ignis habeat potentiam obedientialem,
per quam id faciat*, eadem eſt difficultas ac
de ſacramentis, vbi verior opinio docet hanc
vim phyſicam ineſſe illis ad producendam
gratiam, & proinde argumenta, quæ id pro-
bant, applicata huic concluſioni probant &
iſtam propoſitionem.

Sexta propoſitio. *Locus pœnalis tempora-
rius aliquorum dæmonum eſt aër caliginoſus,* VIII.
perpetuus verò eſt infernus. Prior pars probatur
ex capite ſexto *ad Epheſios*, vbi Apoſtolus vo-
cat dæmones *rectores tenebrarum*, quia aliqui
eorum ibi habitant, vt ad illum locum Patres
explicant: nec propterea deſinunt torqueri ab
igne, quia Deus poteſt vel aliquam partem
ignis alligare eis, vel facere vt ignis inferni
etiam diſtans agat in illos, cùm ſit tantùm in-
ſtrumentum, & coniunctio agentis ad paſſum
ſit tantùm quædam conditio ſine qua non,
quam Deus, dum eſt cauſa principalis, vt hîc,
poteſt ſupplere reſpectu cauſæ inſtrumenta-
lis.

Poſterior pars probatur ex Pſal. 85. *deſcen-
dent in infernum*, & ex Patribus, S. Aug. epiſt.
99. S. Chryſoſt. hom. 5. in epiſt. *ad Timoth.* Fa-

I. uet ratio: in omni republ. benè conſtituta debet eſſe aliquis locus, in quo rei detineantur, vt docet experientia: atqui regnum Chriſti eſt benè conſtitutum: ergo debuit Deus in eo aliquem carcerem create, & proinde infernum; nec hoc aduerſatur diuinæ bonitati, & miſericordiæ, quia Deus ita eſt miſericors, vt etiam ſit iuſtus, & miſericordia eius etiam relucet in puniendis damnatis, quatenus punit citra condignum.

Vltima propoſitio. *Infernus eſt ſubtus terram.* Probatur ex modo loquendi ſacræ Scripturæ de illo Num. 16. *Dathan & Abyron deſcenderunt in in fernum viuentes.* Pſal. 62. *introibunt in inferiora terræ*, id eſt, in infernum. Matth. 12. cap. vbi agitur de deſcenſu Chriſti Domini ad inferos, *Filius hominis erit in corde terræ.* Hanc noſtram propoſitionem docent Patres, S. Hieron. in caput ſecundum Ionæ, vnde S. Auguſt. lib. 2. retract. cap. 24. re-

A tractat quod libro octauo *de Geneſi ad literam* capite quinto & alibi dixerat, ſcilicet infernum eſſe locum ſpiritualem: & congruentia pro noſtra propoſitione eſt, quòd damnati debeant eſſe in loco maximè diſtanti à beatis, item abiecto infami & obſcuriſſimo, vt patet ex modo loquendi ſcripturæ de illo: at talis locus non poteſt commodiùs aſſignari, quàm in centro terræ. II.

Nec hic repugnat quòd S. Chryſoſt. hom. *de præmiis Sanctorum* dicat infernum eſſe extra hunc mundum: nam ibi ſumit *eſſe extra mundum*, pro eo, quod eſt eſſe extra ſuperficiem terræ, ſicut vulgò ſolemus dicere eum qui moritur, exire è mundo, cùm tamen mundus, ſi ſumitur ſecundùm ſe totum, comprehendat etiam cœlum empyreum, & alia animarum receptacula.

Atque hactenus de iis, quæ ſpectant ad Angelos.

INDEX
RERVM ET MATERIARVM
QVÆ HOC TOMO CONTINENTVR.

Prior numerus paginam, poſterior numeros marginales ſignificat.

A

Abraham.

ABRAHÆ præceptum de immolando filio à qua ſpecie voluntatis diuioæ emanaret. 220.IV

Abſolutum.

Abſolutum quatenus abſolutum poſsitne eſſe ratio cognoſcendi aliud. 160.VIII

Abſtractio.

Abſtractio ſpecierum à materia quomodo fiat per intellectum. 535.III

Abſtractum

Vide nomao.

Abſtractiuum.

Vide cognitio.

Acceptio.

Acceptio perſonarum reperiatúrne in collatiooe primæ gratiæ. 253. V. in prædeſtinatione inſigniter alectorum ad glotiam 256. II. quid ad eam requiratur. 253. V. 256. II

Accidens.

Accideos quodlibet an & qoomodo ex ſua naturali conditione debeatur alicui ſubiecto. 124. II. vt ſir ſpiritale, quam perfectionem poſtulet. 530.V

Accidens aliquod ſupernaturale cur potiùs produci poſſit, quàm ſubſtantia ſupernaturalis. 120.IV

Accidens ſopernatorale non poſtulat neceſſariò aliquod ſubiectom quoad ſuam entitatem ſupernaturale. 120.IV

Accipere.

Accipiet de meo & annuntiabit vobis exponitur. 420.II.IV

Actio.

Actiooes ſunt ſuppoſitorum, de quibus actioibus id debeat intelligi. 446.VI

Actio vitalis.

Actiones vitales quæ ſint. 496. III. quam habitudinem dicaot ad potentiam ſoam. *ibid.* corporeæ ſuot io duplici differentia. *ibid.* IV

Actiones vitales corporeæ quoad vitalitatem non poſſunt produci ab Angelo in corpore aſſumpto. 496. V. nequidem per abſoluram Dei potentiam. 498. I. quoad entitateo illam quæ cooſiſtit io motu poſſunt produci. *ibid.* VI

Actiones vitales quoad entitatem productæ ab Angelo dicuntur eſſe ſimilitudinariè eædem cum aliis actionibus formaliter vitalibus. 498. VII. quoad ſuam phyſicam rationem ſunt eiuſdem ſpeciet cum entitate actionum formaliter vitalium. 499.I

Vide Angelorum operationes in corporibus aſſumptis.

Actus.

Actus an & qoomodo ſit melior potentiâ. 297. III

Actus internus & exterior ei reſpondens quomodo dicantur eſſe eiuſdem virtutis. 257. IV

Actus cognitionis quando ſpecificatur ab obiecto primario. 143.VIII

Actus, quibus eſſentia diuina & creaturæ in viſione beatifica cognoſcuntur, ſintne diuerſi ſpecie. 143. VIII. fiáotoe ex diuerſo motiuo. 144.II

Actus cognitionis Angelicæ diſtioguitur ab eius ſobſtantia & exiſtentia. 531.VIII

Actus intentio quando ſit prohibita. 563.IV

Actus immanentes ſecundùm Ariſtotelem quo ſenſu ſint infœcundi. 419.IV

Actus qui eſt extra latitudinem obiecti potentiæ vitalis eſt ex ſuo geoere diſtinctus ab illo effectu, quem talis poreotia poteſt vitaliter producere. 226 IV

Actus Theologiæ aliquis potéſtne ſimul eſſe ſpeculatiuus, & practicus. 20.VIII.22.II

Actus liber Dei.

Actus liber diuinæ volitionis ſecondùm entitatem ſuam habeátne aliquam cauſam ſui. 237. VI. VII

Actus liber Dei ſitoe denominatio extrinſeca. 231. VII. an aliqua perfectio ipſi ſuperaddita 232. IV. an reſpectus rationis. *ibid.* VIII. quid ſit. 233.VI

Vide volitio Dei.

Actus notionalis.

Actus notionalis oomine quid ſignificetur. 450. III. quot modis poſſit dici voluntarius. 450. VI.

Actus ootionales dantur in Deo. 450. IV. ſunt taotùm quatuor. *ibid.* quæ ſit eorum quidditas & diſtinctio. *ibid.* V. ſunt de aliquo ſcilicet de tota potentia prodocentis. 451. vbi dicuntur eſſe de aliquo, particula *de* quam habitudinem importet. 452. III.

quomodo referatur ad eſſentiam diuinam. *ibid.* VIII

Actus notionales qui reflectantur ſupra perſonas à quibus ſunt. 434 VI. VII. an & quam habeant potentiam, *vide* potentia notionalis.

Actus generationis in Patre non eſt notio. 401. VII. *vide* notio, potentia notionalis.

Actus ſupernaturalis.

Actus ſupernaturales *exerceri à potentiis naturalibus vt adiutis gratiâ*, quo ſenſu dicatur à ſancto Auguſtino. 139. IV

Actus ſupernaturales fidei, ſpei, & amoris ſunt diſpoſitiones ad recipiendam gratiam habitualem. 557. VII

Actus fidei, ſpei & charitatis cur ſæpè poſſint elici intenſiores ab iis, qui ſunt ingenij tardioris, quàm à doctioribus. 141. VIII

in Actibus ſupernaturalibus fidei primùm diſtinguitur ipſa apprehenſio terminorum, deinde ipſe formalis aſſenſus propoſitionis. 141. VII. in illis quid ſit naturale, quid ſupernaturale. *ibid.*

ex Actibus ſupernaturalibus poſſunt ingenerari in nobis habitus naturalis ordinis. 566. VI

Adam.

Adam habuit intellectum agentem, & poſſibilem. 532. II. eius omnes ſcientiæ non erant infuſæ per ſe, ſed aliquæ per accidens. *ibid.* III

Additio.

Additiones ad Symbolum quæ condemnantur. 426. II

Adorare, Adoratio.

Adorari poſſunt ſancti vel propter increatam Dei excellentiam, vel propter creatam ſibi communicatam. 144. I

Adoratio, quâ adoramus Deum propter ſe, ſitne diſtinctæ ſpeciei ab ea adoratione, quâ adoramus ſanctos propter ſanctitatem illis communicatam. 144. I

Adoratio Sanctorum quæ ſit à virtute religionis, quæ à virtute duliæ. 144. II

Adultus.

Adulti gratiam ſanctificantem quomodo accipiant iuxta propriam vniuſcuiuſque virtutem. 258. VIII

Adulti aliqui ſunt æquales in viſione beatifica, ſicut & in meritis. 137. VII

Aër.

Aër caliginoſus eſt locus pœnalis temporarius aliquorum dæmonum. 569. VIII

Æqualitas.

Æqualitas in Deo non debet attendi penes modum habendi vel accipiendi perfectiones. 337. VIII

Æqualitas in Deo importat ſolùm relationem rationis. 458. V

Æqualitas actiuæ obedientialis potentiæ vnde debet repeti. 138. VIII

ad Æqualitatem duorum inter ſe quæ requirantur. 457. VI

Æqualis, æqualitas in viſione beatifica.

Æquales eſſe beatos in viſione beatifica aſſeruit Iouinianus. 137. VI

Æquales ſunt in viſione beatifica ſinguli infantes qui poſt ſuſceptum baptiſma antequam peccent decedunt. 137. VII. adulti aliqui. *ibid.* Angeli aliqui. *ibid.*

Æqualitatem beatorum in viſione beatifica non oſtendunt idem denarius diurnus datus omnibus operantibus. 137. III. æqualis menſura mannæ diſtriburi in deſerto filiis Iſraël. *ibid.* & IV. eiuſdem agni Paſchalis manducatio, eadem veſtium filiorum Iſraël in deſerto conſeruatio. *ibid.* V. vnus modus videndi Deum ſcilicet ſicuti eſt. *ibid.* VI. ſimplicitas Dei. *ibid.*

Vide inæqualitas, viſio Dei.

Æternitas.

Æternitas quomodo definiatur. 83. I. eius definitio explicatur. *ibid.*

Æternitas ſecundùm ſuam formalem rationem conſiderata intrinſecè eſt duratio. 78. II. in re æterna eſt propriè & formaliter aliquid abſolutú & non reſpectiuum. 78. IV. quomodo dicitur eſſe maior quauis duratione creatâ. 79. II quomodo coëxiſtat omnibus & ſingulis partibus temporis. 79. V. in ſua præciſa & formali ratione non includit aliquod ens rationis. 81. VI. non eſt propriè loquendo menſura diuini eſſe vel cuiuſcunque alterius rei. 81. VIII. quomodo à Patribus dicatur eſſe menſura diuinæ durationis. 82. VI

Æternitas non eſt propriè mẽſurabilis. 82. VIII

Æternitas nulli creaturæ ex naturali ſua conditione conuenire poteſt. 83. VIII. cur potiùs à parte poſt poſſit conuenire alicui ex naturali ſua conditione, quàm à parte ante. 84. II

Æternitatis reſpectu non ſunt contradictoriæ huiuſmodi propoſitiones, *Antichriſtus eſt*, *Antichriſtus non eſt.* *ibid.* VI

in Æternitate alia eſt vniformitas formalis, alia obiectiua. 82. IV

in Æternis *idem eſt eſſe & poſſe*, quomodo debeat intelligi. 361. II

Æternitas Dei.

Æternitas eſt aliquod Dei attributum. 83. II. ſoli Deo eſt propria. 83. V

Æternitas Dei eſt menſura perfectionis omnium aliarum durationum. 82. II. quo ſenſu apud Patres dicatur *ambire omne tempus*. 197. IV. quomodo Deus dicatur eſſe auctor ſuæ æternitatis. 83. VII

an & quomodo Æternitas Dei contineat omnes durationes creatas poſſibiles. 196. VI. VIII

Æternitas non conuenit vlli relationum diuinarum vt diſtinguitur ab eſſentia diuina. 383. VI. in diuinis cur non dicantur eſſe tres æterni, ſed vnus æternus. 383. IV

Agere, agens.

Agere immediatione virtutis & ſuppoſiti ſimul non eſt agere nullo alio ſuppoſito concurrente. 60. I

Agendi triplex modus diſtinguitur. 59. VIII

Agens cur debet eſſe indiſtans à paſſo vt agat. 61. VI

Agens naturale non poteſt agere in aliud quin agat in medio. 511. IV

Agens naturale, & agens ex propoſito quomodo differant in agendo. 236. IV

Agentis prima operatio quomodo tribuatur Deo. 564. VII

Agenti increato cur magis repugnet agere vbi non eſt, quàm agenti creato.

Alius & aliud.

Alius & aliud an & quomodo dici poſſint de Deo. 396. III

Aliud in definitione relationis ſumatúrne ſubſtantiuè vel adiectiuè. 341. VIII

Almariani.

Almariani dicebant Deum eſſe formam mundi. 41. III

Alogiani.

Alogiani ſic dicti, quòd negarent verbum in diuinis. 317. VIII. 410. III. reſpuebant Euangelium ſancti Ioannis. *ibid.*

Altiſiodorenſis.

Altiſiodorenſis quomodo diſtinguit cognitionem Dei à cognitione Angelorum. 532. VII

Amare, amicabile, amicitia.

Amare aliquem quid ſit. 242. I

Amicabilia ad alterum quo ſenſu dicuntur ab Ariſtotele *eſſe ex amicabilibus ad ſeipſum.* 556. III

Amicitia quid ſit. 241. I

Amor.

Amor, an & quis poſtulet eſſe à duobus ſuppoſitis. 431. VI

Amor alius beneuolentiæ ſimplicis, alius reciprocus. 431. V

Amor eſt radix doni. 435. VII

Amoris creaturarum & cognitionis in Deo diſpar ratio. 419. I

Amor propriè & formaliter eſt in Deo. 240. VIII

Amor Dei in creaturas irrationales, qualis ſit. 242. I. ſitne æqualis erga omnes. 241. III. quomodo diſtinguatur à noſtro. 227. III

nomen Amor in diuinis aliquando ſumitur eſſentialiter, aliquando notionaliter. 433. VI ſumptum *notionaliter* cuius ſit proprium. *ibid.* VII

Amoris & Verbi in diuinis quæ diſpar conditio. 411. IV

ex quo Amore Spiritus ſanctus procedat: *vide* Spiritus ſanctus, *vide* Dei amor.

Angelus, Angelorum nomen, natura, exiſtentia.

Angelus iuxta notationem nominis idem eſt quod nuntius. 463. III. eſt potiùs nomen officij, quàm naturæ. *ibid.*

Angelus communiter ſignificat ſubſtantiam ſpiritalem ſiue beatam, ſiue damnatam. 463. V. quando ſumatur pro maligno ſpiritu. *ibid.* VI. nonnunquam magis ſtrictè ſumitur pro ea ſubſtantia, quę eſt vltimæ hierarchiæ. *ibid.* V

Angelus apud prophanos auctores vocatur *intelligentia, dæmon. ibid.* VI. cur ſic vocetur. *ibid.* & 470. I

nomen Angelus quibus aliquando tribuatur in ſcriptura & Patribus. 463. IV

Angeli diaboli qui dicantur. 463. IV

Angeli quâ puritate ſunt actus puri. 533. I

Angeli nullâ ſui parte ſunt corporei, nec ex ſua naturali conditione habent corpora quantumuis ſubtilia. 469. III. non aërea. 470. III. quo ſenſu in ſcriptura vocentur ſpiritus. 469. III

Angelos eſſe corporeos qui exiſtimauerint. 469. II

Angelis quo ſenſu tribuantur corpora à Patribus. 470. V

qui facis Angelos tuos ſpiritus explicatur. 463. III

Angelos eſſe negarunt Saducæi. 564. II. quidam nomine Doſithæus. *ibid.* III

Angeli dantur de facto. 464. IV. ſecundùm naturam ſuam conſiderati ſunt in gradu intellectuali perfectiores homine ſecundùm ſuam naturam conſiderato. 464. V. eorum exiſtentia an & quomodo probari poſſit. 464. VIII. cur illa non æquè efficaciter à poſteriori poſſit demonſtrari, quàm illa Dei. 466. III

Angelorum incorruptibilitas.

Angeli ſunt incorruptibiles ab intrinſeco, non ab extrinſeco. 472. I. meliùs dicuntur eſſe tales naturâ ſuâ, quàm ex gratia, & dono Dei. 473. II. quam habent potentiam ad non exiſtendum. 473. VII

Angelorum creatio.

Angeli nec ante mundum corporeum, nec poſt, ſed ſimul cum hoc mundo ſenſibili fuerunt creati. 466. VII. an ſit de fide, quòd tunc creati fuerint. 467. IV. omnes ſiue boni, ſiue mali fuerunt creati intra hunc mundum corporeum & omnes in eodem loco. 467. VIII. non fuerunt primùm creati in aëre. 468. II. non in cælo empyreo. *ibid.* III. fuerunt creati in eo cælo, quod proximè collocatur ſub cælo empyreo. *ibid.* VI

Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis fuerunt liberi. 564. V

Angelorum numerus.

Angeli ſunt in magno numero. 474. I. non infinito. 474. IV. nobis ignoto. *ibid.* IV. excedunt numerum omnium hominum, tam præteritorum, quàm præſentium, & futurorum. 474. V. non eſt de fide. 475. I

Angeli non ſunt de facto tot numero, quot ſunt numero indiuidua imperfectorum entium corporeorum. 475. III

Angelorum diſtinctio ſpecifica & numerica.

Angeli aliqui diſtinguuntur inter ſe ſpecie. 476. I. quòd ſic diſtinguantur non eſt de fide. 475. VIII

Angeli cur potiùs poſſint inter ſe diſtingui ſpecie, quàm animæ rationales. 477. II

Angeli omnes eiuſdem hierarchiæ non ſunt de facto eiuſdem ſpeciei. 482. III. nec omnes eiuſdem ordinis. *ibid.* V. nonnulli ſunt. *ibid.* IV

Angeli conueniunt in aliquo conceptu communi generico. 482. VII

Angeli cur de facto potiùs nonnulli ſint eiuſdem ſpeciei, quàm ſint plures ſoles vel aliud genus entis eiuſdem ſpeciei. 483. V

Angeli quidam de facto dantur, qui ſolo numero inter ſe differant. 481. VIII

Angelorum ſpecies ſubalternæ plures poſſunt dari. 482. VIII

Angelorum diſtinctio ſpecifica potiùs eſt deſumenda ex rationibus politicis, quàm ex intrinſeca eorum natura. 476. IV. poſſitne inferri ex donis à Deo illis gratuitò conceſſis. 477. IV

Angelos eſſe eiuſdem naturæ quo ſenſu dictũ eſt à Patribus. 476. VI. non poſſe eſſe eiuſdem ſpeciei quo ſenſu aſſerat S. Thomas. 477. VIII. 480. V

Angeli vnio cum corpore.

Angeli ſubſtantialis vnio cum corpore quid ſit. 484. I. accidentalis. *ibid.*

Angeli ad corpus vnio quam habet ſimilitudinem cum animæ ad corpus vnione. 486. I

Angeli propriè loquendo non poſſunt aſſu-

Digitized by Google

merc aliquod corpus viuens. 490. II. poſſunt aſſumere vera & realia corpora mortua, tam animalium perfectorum, iam à natura formata, quàm imperfectorum, quæ eruot talia ſaltem ex parte materiæ, qualia appa-rant. 490. IV. quando aſſumunt corpora à ſe efformata, illa ſunt vera corpora, ſed non talia, qualia appareot. *ibid.* VII

Angeli in aſſumptione corporis decipiántoe videntes. 489. I

Angelus non debet eſſe oeceſſariò definitiuè in corpore aſſumpto. 486. II. oon moueri per accidens cum eo. *ibid.*

Angeli boni & mali aſſumáotne corpora ex eadem vel ſimili materia. 491. VII

Angelus non aſſumpſit linguam aſinæ Balaam cùm dicitur eſſa loquuta. 484. VIII

Angeli annuntiantes paſtoribus oatiuitatem C. D. aſſumpſeruot corpora. 485. VIII. etiam aoountiantes reſurrectionem. *ibid.*

Vide apparitio, dæmon.

Angelorum operationes in corporibus aſſumptis.

Angeli in aſſumptis corporibus poſsintne producere mollitiem & duritiem, quæ ſit eiuſdem rationis com mollitie & duritie corporis humani. 493. VIII. 494. & 495

Angeli actiones illas, quæ nequeunt exercere ſine corpore, oon poſſunt in aſſumptis corporibus exercere ſecundùm illud, quòd ſunt vitales. 496. V

Angeli in aſſumptis corporibus oon poſſunt eodem modo intelligere, quo nos intelligimus. 497. V. in aſſumpto cadauere hominis recenter demortui oon poſſuot audire, videre, & ſimiles actiones exercere. *ibid* VI. nec in corpore viuo. 498. I. etiam par abſolutam Dei potentiam. *ibid.*

Angeli in aſſumptis corporibus poſſunt producere actionem illam, quæ tota conſiſtit io motu. 498. VI

Vide actio vitalis, dæmoo.

Angelorum apparitiones.

Vide apparitio.

Angelorum locus & præſentia in loco.

Angeli loquendo propriè ſunt in loco definitiuè, non circumſcriptiuè. 500. III. habent certum & determinatum locum, oec poſſunt eſſe vbique. 501. I. non ſuot io loco intrinſeco per aliquem modum ſibi immediatè à Deo transfuſum. *ibid.* VII. non per ſoam ſubſtantiam. *ibid.* VIII. etiam connotantem banc & iſtam indiſtantiam. 501. III. non per ſuam operatiooem immanentem. 501. V. oec tranſeuntem. *ibid.* VII. ſunt formaliter io loco intrinſeco per ſuum vbi Angelicum. 504 I

Angeli an & quomodo ſiot in loco extrinſeco per ſuam operationem tranſeuntem. 505. VII per ſuum vbi intrioſecum. 506. 507. II

Angelus ex vi ſuæ perfectionis poſtulans totum hunc vniuerſum pro ſuo loco non eſſet vbiq; eo modo, quo illud Deo cōpetit. 75. II

Angelus poteſt eſſe ſimul & ſemel in pluribus locis inadæquatis ſibi contiguis. 507. VIII. etiam noo ſe conſtituendo in aliis cootiguis locum ſuum adæquatum ingredientibus. 508. III. cur potiùs liberè poſſit ſeſe conſtituere in loco adæquato vel ioadæquato, quàm vel Deus, vel anima rationalis informans corpus vel aliquod ens corporeum. 509. III. IV

ſi Aogelus ſupponatur exiſtere in loco adæquato per ſuum vbi, poteſt ita exiſtens operari io duabus extremitatibus illius, non operando in intermediis. 509. VI. non poteſt virtute naturali ſeſe ſecundùm ſuam ſubſtantiam conſtituere in duobus locis inadæquatis diſcretis intra ſuum locom adæquatum cooteotis, quin ſe conſtituat io intermediis. 510. I. replicarā ipſius ſubſtantiâ per totum locum adæquatum non poteſt tollere replicatiooem à medio loci adæquati & illam conſeruare in extremitatibus. 510. VIII. ſi ſupponatur eſſe tantùm formaliter io loco per operationem tranſeuotem, ita vt ſine illa oon ſit etiam quoad ſuam ſubſtantiam in ſpatio, tuoc non poteſt Angelus eſſe in pluribus locis inadæquatis, aliquo ſpatio diſcretis, iotra locum ſuum adæquatum cooteotis, oiſi etiam ſimul ſit in locis iotermediis. 511. I

Angelus poteſt naturaliter pro ſua libertate ſeſe conſtituere in loco minori & minori diuiſibili. 511. VIII. cur non æquè poſtulet corpus determinatæ quantitatis ac aoima rationalis. 512. II. nobis non conſtare vtrum poſſit eſſe io minori & minori loco diuiſibili falsò aſſerit Vaſquesius. 513. I. poteſt naturaliter ſeſe cooſtituere in puncto, ſeu indiuiſibili loci ſui adæquati. *ibid.* III

Angelus quo ſenſu non ſit in puncto. 513. VI. licet non operaretor circa illud, non deſineret eſſe in illo. *ibid.* VI. poſsitoe operari circa illud. *ibid.* VII

Angelus non poteſt etiam tranſeuoter eſſe in loco maiori ſuo loco maximo. 526. III. IV. quomodo ſit indepeodens ab boc & illo particulari loco. 520. VII

Angelus occupans ſuum locum adæquatum priùs tantùm oaturā torrat partes proximiores, deinde remotiores. 515. II. exiſtens adæquatè in toto ſuo loco adæquato non poteſt virtute naturali vnico inſtanti ſeſe conſtituere in alio loco adæquato diſtante tranſeundo per medium. 515. VIII. quando conſtituitur in loco, quod vbi acquirat. 514. I. quando relinquit aliquid ſui loci adæquati, & acquirit aliquid alterius loci adæquati, quod vbi habeat. *ibid.* II. an tunc habebit duo vbi. *ibid.* IV. ao & quomodo diſtiocta. 514. V. VI. exiſtens in aliqua parte ſui loci adæquati, quando ſeſe extendit ad reliquas, quidnam acquirit. 514. VII

Angeli exiſteotia in loco quomodo debet explicari. 514. 515. ſitne diuiſibilis per partes formalites à ſe diſtaotes. 515. II. eſt eiuſdem rationis, atque illa aoimæ. 503. II

Angeli à loco adæquato ad ioadæquatum ſubſtractio quomodo fiat. 504. VI

Angeli plures non poſſuot ſimul eſſe in eodem loco iotrinſeco. 515. VI. poſſuot eſſe ſimul in eodem ſpatio. *ibid.* VII

Angelici loci magnitudinis & paruitatis diſpar ratio. 512. V

Vide vbi Angelicum.

Angelorum motus.

Angelus poteſt verè & propriè moueri localiter. 516. VI

Angelum moueri localiter noo eſt illum operari circa diuerſa corpora, vel circa diuerſas partes eiuſmodi corporum. 517. III

Aogelum moueri per loca quo ſenſu negat S. Auguſtinus. *ibid.* VII

Angelus an & qnem babeat potentiam motricem. 517. VIII. 518. I

Aogelus exiſtens in loco diuiſibili poteſt moueri motu coonnuo. 518. II. poteſt in indiuiſibili. *ibid.* VIII

Angeli non poſſunt moueri motu continuo, quin tranſeant per medium. 519. III. nec motu diſcreto. *ibid.* V. cur nō megis poſſint, quàm corpus. *ibid.* VI. cur non æquè poſſint ac intellectus cogitare de locis diſcretis non cogitando de intermediis. 521. II. quo ſenſu dicũtur à PP. æquè velociter moueri ab vno loco ad alium ae iſte cogitare. *ibid.* II. etiam abſolotâ Dei potentiâ non poſſunt tranſire ab vno eatremo ed alterum non tranſeundo per medium. 521. V. quo ſenſu dicuntur non indigere tempotis morâ ad motum locelem. 521. III

Angeli trenſeuntes in motu per medium debeántne enumerate infinita loca. 520. V

Angeli quo ſenſu dicuntut à Tertulliano eſſe in momento vbique. 524. II

Angelus in ſuo loco adæqnato exiſtēs non poteſt moueri circuleritet quoad ſuā ſubſtantiam. 523. II. exiſtens in loco ſuo adæquato prout conſideratur ſecundùm vetas ſuas teplicationes importantes virtualem extenſionem, edhuc non poteſt aliquo modo ſeſe mooere circulenter intra ſuum locum adæquatum rationa iſtatum replicationum. 523. IV

Angelus poteſt vittute ſuâ neturali acquitere in inſtenti locum aliquem ſiue edæquetum ſiue inadæquatum proximum ei, qnem tali mnterione detelinquit. 524. IV

Angelus noo poteſt aliquem motum diſcretum conſtantem ex pluribus mutationibus inſtantaneis facere in inſtanti, ſed tantùm in tempore diſcreto. 526. VI

Aogeli non poſſunt celeriùs, & celeriùs in infinitum ſeſa mouere. 527. III. cot id magis non poſſint, quàm ſeſe conſtituere in loco minori, & diuiſibili in infinitum. 527. VI

Angelus inferior non poteſt virtuta natnrali mouere ſuperiorem reluctantem. 529. I. nec æquelem. *ibid.* an & quomodo in motn poſſit relucteri inferiori. 529. II. III. dum vult tetinere inferiotem, quam qualitatem ei imprimat. 519. IV. an & quomodo debeat eſſe ei præſens. 519. V

Angelus poteſt netnraliter mouere alinm Angelum localiter. 518. VII. quodcunque corpus naturale. *ibid.* II. determinatâ tantùm velocitete. 527. VII

Angelus mouens aliquod corpus vel alium Angelum ad locum diſtaotem, imprimit eis quelitatem impnlſiuem. 529. VII. non per ſolam volitiooem cum approximatione locali mouet. 530. II. quo ſenſu dicitur nihil poſſe prodncere circa aliquod ſubiectum præter motum. *ibid.* IV

Angeli cuſtodes qnoad natnralia inferiores eliquibus dæmonibus quâ virtuta eos aliquando nolentes mouent. 529 II

Angeli virtute ſna natntali per motricem potentiam poſſuot immediatè ea omnie, quæ ſolè & ſimplici epplicatione actiuorum ad peſſiua fiunt ab agente natnreli, vel ad einſmodi applicationem reſultant. 530. VII

Angelorum operationes.

Angeli ſolis naturæ ſuæ viribus non poſſunt immediatè prodncere vllem ſubſtantiam, nec etiam immediatè alterete corpora. 531. II. cur iſta non æquè poſſint ac poſſuot producere qualitates impulſiuas, & retentiuas. *ibid.* V

Angelus nihil poteſt prodncere ad extra præter motum, quomodo debeat intelligi. 549. III

Angali nihil operantnr in cælo empyreo. 505. III. oon motum. *ibid.* non aliqnam qualitatem. *ibid.* non ornatum. *ibid.* IV. oon ſtabilitatem. *ibid.* V. non lumen quoddam. 505. V

Angelus ſuâ virtute natutali agens eſt ſpecialis cauſa principalis corporis ab illo aſſumpti. 491. VI

Angeli quo ſenſu dieuntur à S. Auguſt. eptare ſibi corpora aſſumpta ſecundùm *attributam ſibi à creatore omnipotentiam.* 493. II. à S. Tboma ea non operari niſi diuinâ virtuta. *ibid.* IV

Angelorum cuſtodia.

Angeli deputantur ad cuſtodiam hominum. 474. VI. regnorum. *ibid.* ſpecierum rerum. *ibid.*

Angelorum intellectus & cognitio.

Angeli non habent intallectum agentem. 535. II. nec poſſibilem. *ibid.* babent aliquid illis ſimile. *ibid.* IV

Angelus infarior, qui illuminatur à ſnperiori, poteſt dici habere impropriè intellectnm poſſibilem. 532. IV. ſuperior illuminans, agentem. *ibid.*

Angeli quo ſenſu dicuntur eſſe eſſentialiter cognoſcitiui. 533. II

Angeli noo intelligune res alies à ſe per ſuam ſubſtantiam. 532. VII. dicnntut à ſancto Dionyſio eas intelligete *colluſtratione diuinâ.* *ibid.* an poſſint per abſolutam Dei potentiam alia à ſe per ſuam ſubſtantiam intelligere. 533. II. in illo caſu ao liberè banc vel illam rem intelligerent. 533 IV

Angeli cognoſeunt res alias à ſe per ſpecies intelligibiles. 533. VII. cur non æquè poſſint aliorum Angelorum ſubſtantias per illas intelligara, ac propriem ſubſtantiam. 534. IV

Angeli nullas aceipiunr ſpecies ſiue ſingulares, ſiue vniuerſales à rebus, ſiue materialibns, ſiue ſpiritalibus, quibus illas cognoſcant. 534. VI

Angeli vnins indiſtantia ad intellectum alterius oon ſufficit vt ipſe cognoſci poſſit. 535. II

Angelus per ſuum intellectum non poteſt abſtrahete ſpecies ab obiectis, eáſque deputare à meteria. 535. II

Angeli res omnes tam ſingulares, quàm vniuerſales, quas cognoſcunt, intelligunt per ſpecies ſibi concreatas & congenitas. 536. I. an inde ſequitnr, quòd intelligant ab initio creationis ſuæ omnie futura libera. 536. III. quomodo in inſtanti ſuæ creetionis ſues ſpecies eognoſcant. 536. VI

Angeli intelligunt per ſpecies vniuerſales. 538. VII. quomodo cnm iis liberè obiecta cognoſcant *ibid.* VI. ſuperiores intelligunt per ſpecies vniuerſaliores. 539. I

Angelus in intelligendo quomodo accedat ad perfectionem Dei. 539.II

Angelus aliquis poteſt dari, qui omnia intelligat per vnam ſpeciem. 541.I. qui foret eo ſuperior non ſe intelligeret per ſuam ſubſtantiam. *ibid.* II

Angelus ſeipſum cognoſcit. 541.IV. per ſuam ſubſtantiam ſeſe habentem ad inſtar ſpeciei impreſſæ. *ibid.* cur potiùs ita ſeipſum cognoſcat, quàm anima in corpore incluſa ſeipſam. 541. VI. quomodo omnia accidentia in ſeipſo incluſa cognoſcat. *ibid.* VII. eſt ſemper in actu ſecundo reſpectu cognitionis quam habet de ſeipſo. 553.IV

Angelus cognoſcit alium Angelum. 542. I. poteſt illum cognoſcere per ipſam ſuam ſubſtantiam, vel etiam per ſubſtantiam Angeli cognoſcendi. *ibid.* II. non illum cognoſcit per ſuam ſubſtantiam, ſed per ſpeciem ſibi à Deo infuſam. *ibid.* III. quo ſenſu à nonnullis Patribus boni Angeli dicuntur poſſe ſeſe occultare dæmonibus. 542.V

Angelus ſuperior poteſt comprehendere inferiorem, non contrà. 542. VI. ad talem comprehenſionem non eſt neceſſe quòd omnes eius actus liberos cognoſcat. *ibid.* VII

Angeli naturaliter poſſunt cognoſcere Deum. 542. VIII. non tamen intuitiuè & diſtinctè. *ibid.* VIII. Deum cognoſcunt per ſuam ſubſtantiam tanquam per medium cognitum. 541. II. an poſſint eum cognoſcere per conceptum abſolutum. 541.V

Angelus eſt ſemper in actu ſecundo, reſpectu cognitionis, quam habet de Deo vt habet ad illum relationem dependentiæ, reſpectu aliarum cognitionum minimè. 553. IV

Angeli cognoſcunt res materiales, tam ſingulares, quàm vniuerſales. 543. VII. eadem ſpecie ſibi à Deo infuſâ cognoſcunt res vniuerſales, & illarum ſingularia. 544 II. poſſintne intelligere vniuerſale ſine ſingulari, & econtrà. *ibid.* V. per eandem ſpeciem, quâ intelligunt ipſum ſingulare cognoſcunt eius exiſtentiam, & durationem. *ibid.* an ſpecies illorum mutentur, dum de facto cognoſcunt res exiſtentes. 544. VII. quo ſenſu dicuntur cognoſcere res materiales naturaliter. 545. I per ſpecies ſibi congenitas poſſunt cognoſcere etiam aliquot ſingularia contingentia tantùm poſſibilia naturali virtute agentium naturalium. 545.II

Angeli ſuâ naturali cognitione cognoſcunt certò futura, quæ ſunt ex cauſa neceſſaria, & quæ contingunt vt plurimùm, quatenus dependent à cauſis naturalibus. 545. VI. futura tamen contingentia quatenus dependent à ſolis cauſis naturalibus. *ibid.* VII. cur ea non cognoſcant niſi vt dependent à cauſis naturalibus. 546. I. non cognoſcunt ſuâ naturali cognitione certò futura contingentia, quæ dependent à libero Dei vel hominis arbitrio, ſed tantùm coniecturaliter nonnulla ea illis nota ſunt. 546. II. cognoſcunt certò omnes noſtras actiones naturales, & neceſſarias tam voluntatis, quàm intellectus. *ibid.* VI. coniecturaliter poſſunt deuenire in cogitationes cordium. 546. VI. non tamen certò. *ibid.* VII. falsò dicuntur à Durando eas, quando exiſtunt cognoſcere ſuâ virtute naturali. 546. VIII. ab Henrico Gandauenſi eas cognoſcere ſecundùm ſuam ſubſtantiam. *ibid.* quæ ſit ratio phyſica propter quam naturaliter non poſſint cognoſcere cogitationes cordium. 547 II. moralis. *ibid* ratio phyſica non petitur ex imbecillitate intellectus Angelici. *ibid* II. non ex defectu concurſus generalis Dei. *ibid.* non ex defectu directionis huiuſmodi cogitationum ad Angelos requiſitæ tanquam conditionis ſine qua non. *ibid.* IV

Angeli primo inſtanti ſuæ creationis non acceperunt ſpecies cogitationum cordis 547. VI. eas tantùm accipiunt, quando diriguntur ad illos. *ibid.* VIII. an cognoſcant habitus qui ex actibus liberis producuntur. 548. IV

Angeli ſecundùm pura ſua naturalia conſiderati non cognoſcunt naturaliter illud quod eſt ſupernaturale, ſiue illud ſit modus, ſiue ſubſtantia ſeu entitas non modalis. 550. VIII. cum reuelatione vel euidentia in atteſtante poſſunt illa cognoſcere. *ibid.* VIII

Angeli exiſtentes in via cognouerunt cognitione ſupernaturali myſterium Trinitatis, item & Incarnationis quoad ſuam ſubſtantiam, ſimiliter media, quibus peruenitur ad vitam æternam. 551. III

Angeli ad quas ſpecies intelligibiles ſint in potentia. 551. VIII

Angeli nullos habent habitus, qui ita ſint virtutes intellectuales, vt non ſint etiam morales. 552. VIII. poſſunt acquirere habitum fidei vel opinionis de rebus, quas non poſſunt euidenter cognoſcere. 553. II

Angelus non poteſt naturaliter vno tantùm actu cognoſcere omnia, quæ ſubiiciuntur naturali eius cognitioni. 553. VIII. ſi plura illi repræſentātur per vnicam ſpeciem, tunc poteſt cognitione diſtinctâ cognoſcere illa plura. 554. I. vnicâ intellectione poteſt duo obiecta per diuerſas ſpecies repræſentata ſimul cognoſcere. 554. II. poteſt ſimul & ſemel exercere plures actus intelligendi vtendo diuerſis ſpeciebus, non tamen tunc ita perfectè cognoſcit. *ibid.*

Angelus circa res naturales propriè non diſcurrit. 554. VI. poteſt tamen circa res illas quarum non habet ſpecies ſibi congenitas. 554. VIII

Angeli ſiue boni, ſiue mali intellectus non poteſt falli circa obiecta naturalia. 555. II. circa ſupernaturalia intellectus boni non fallitur, ſæpe tamen intellectus mali. *ibid.*

Angelus cognoſcit ſibi eſſe impoſſibile & diſconueniens quòd ſit Deus. 562. VIII

Angeli eorum ſemper vident faciem Patris explicatur. 463. V

Angelus primus potuit apprehendere aliquam creaturam eſſe poſſibilem, cui totam vniuerſi gubernationem Deus relinqueret. 563. VIII. huiuſmodi dominatum vt ſibi conuenientem potuit apprehendere. 564. I. per lumen naturale qualem cognouit eſſe diſpoſitionem vniuerſi. 564. II

Angelorum loquutio.

Angeli ſibi inuicem loquuntur. 548. VI. non per aliqua ſigna ſiue corporea, ſiue ſpiritalia, quibus vnus Angelus ſuum conceptum exprimit alteri. 548. VII. non per ſpeciem

quæ ab ipſo loquente imprimatur audienti. 549. III. quomodo loquatur. *ibid.* VI
de loquutione Angelorum Durandi ſententia. 548. VII
Angeli, quo ſenſu in ſacris Scripturis leguntur loquuti. 498. VIII
Angelus vt loquatur alteri, quid ſufficiat. 550. III. quomodo loquatur Deo. 550. V
Angeli loquutio nihil eſt aliud, quàm conceptus loquentis, vt directus & manifeſtatus alteri Angelo per ſpeciem ei à Deo impreſſam per cuius ſpeciei receptionem, Angelus, cui fit loquutio, excitatur ad percipiendum ipſam loquentis conceptionem. 549. VI
Angelorum loquutionis lingua eſt ipſa voluntas vt faciens directionem conceptus Angeli. 549. VIII. principium vitale eſt intellectus exprimens ipſum conceptum. *ibid.*
Angelo ad quem fit directio alicuius conceptus imprimuntur à Deo ſpecies, & quare. 550. I. an Deus tunc cenſeatur loqui. *ibid.* II. an concurrere cum malis ad eorum mendacium. *ibid.* V.
Vide loquutio.

Angelorum illuminatio.

Angelus an & quomodo illuminat, & illuminatur. 552 III
Angelus ſuperior eo modo illuminat inferiorem, quo doctor infundit doctrinam diſcipulo. 591. IV
Angeli illuminatio eſt loquutio Angeli ſuperioris cum alio inferiori, quâ illi manifeſtat aliquam veritatem aliquo modo ſupernaturalem. 551. VI. quare debet eſſe de re ſupernaturali. 552. I

Angelorum dilectio.

Angelus ſe diligit dilectione naturali, & elicitiuâ. 555. VI. cur potiùs poſſit ſeipſum diligere liberè, quàm intelligere. 556. I. naturali dilectione diligit alium. 556. I. iuxta primariam ſuæ naturæ inclinationem plus amat Deum, quàm ſeipſum. *ibid.* II
in Angelis datur dilectio naturalis, & elicitiua. 555. VI

Angelorum voluntas & appetitus.

Angeli præditi ſunt voluntate. 555. II. diſtinctâ ab intellectu. *ibid.*
Angeli non ſunt præditi appetitu concupiſcibili aut iraſcibili. 555. IV. poſſunt tamen producere aliquos actus ſpiritales reſpondentes actibus appetituum. *ibid.* quomodo dicuntur deſiderare proſpicere in Deum. 93. I
Angelus potuit appetere ſui vnionem hypoſtaticam cum Verbo. 562. IV

Angelorum cuſtodia.

Angeli deputantur ad cuſtodiam hominum. 474. VI. regnorum. *ibid.* VI. ſpecierum rerum. *ibid.*

Angelorum via.

Angelorum via duobus conſtat inſtantibus. 565. I. fuit breuis. 566. V. cur breuior illâ hominum. *ibid.*

Angelorum gratia, & meritum.

Angeli omnes fuerunt de facto creati in gratia ſanctificante. 557. V. quo ſenſu à ſancto Gregorio dicuntur initio creationis habuiſſe *foramina non repleta. ibid.* VI. ſeſe ad recipiendam gratiam ſanctificantem diſpoſuerunt. 557. VIII. æquè indigent gratiâ ad agendum ſupernaturaliter, ac homines. 557. IV. quo ſenſu dicuntur conſequuti gratiam iuxta ſua naturalia. 558. V
Angeli boni ſibi promeruerunt vitam æternam. 558. VII. in ſecundo inſtanti ſuæ creationis. 565. I. quomodo à ſancto Hilario dicantur eam habuiſſe ſine proprio labore. *ibid.* VII. eam non promeruerunt per bona opera antecedentia, nec concomitantia, ſed ſolùm per antecedantia. 559. I. quomodo promeriti ſunt accidentalem gloriam. 559. VIII

Angelorum prædeſtinatio.

Angeli aliqui fuerunt prædeſtinati. 249. IV. in ſua prædeſtinatione quomodo dicantur manifeſtare diuitias bonitatis & iuſtitiæ diuinæ. *ibid.* VI. liberari & ſaluari à malo. 250. II. à prædeſtinatione hominum differre. *ibid.* I

Angelorum beatitudo.

Angelus ſitne beatus ſaltem beatitudine naturali ex cognitione neceſſaria, quam habet de Deo, vt termino ſuæ relationis dependentiæ. 553. VII
Angeli fuerunt creati in beatitudine naturali imperfecta, non perfecta, nec ſupernaturali. 556. VIII. quo ſenſu dicuntur à S. Auguſt. fuiſſe in principio ſuæ creationis participes lucis æternæ, nunquam fuiſſe peregrini. 557. III
Angeli boni in tertio inſtanti ſuæ creationis beatitudinem æternam ſunt conſequuti. 565. I. quo ſenſu dicuntur conſequuti gloriam iuxta ſua naturalia 558. V. nec poſſunt peccare, nec in eſſentiali beatitudine proficere, licet in accidentali poſſint. 559. V
nunquam fuerunt miſeri, vel etiam infecti aliquâ culpâ veniali. 249. VIII

Angelorum peccatum.

Angeli non de facto peccauerunt in primo inſtanti ſuæ creationis. 564. IV. potuerunt peccare. *ibid.* V
Angeli cauſaliter poſſunt committere omnia peccata mortalia. 560. IV. formaliter ſola ſpiritalia. *ibid.* V
Angeli qui peccauerunt, commiſerunt etiam peccatum inuidiæ. 561. VII. ex ſingulis ordinibus aliqui videntur cecidiſſe. 561. VII. cur ex iis nullus in ſcriptura vocetur *Seraphin* vel *Thronus. ibid.* eorum quota pars ceciderit non conſtat. 561. VIII
Angeli omnes eodem inſtanti durationis peccauerunt. 562. I
Angeli fuiſſe deſertores ſummi boni, quia per electionem putauerunt ſe ſibi ad vitam ſufficere, quo ſenſu dicantur à SS. PP. 563. III
Angeli inferiores quomodo peccato ſuperbiæ ceciderint. 564. III
nulli Angeli de facto peccauerunt in primo inſtanti ſuæ creationis. 558. V
Angeli peccauerunt in ſecundo inſtanti ſuæ creationis. 564. VIII
Angeli inferiores per quid peccauerint. 561. III
Neſcitis quod Angelos iudicabimus, de qui-

bus id debeat intelligi. 559. VII. *vide* dæmones.

Angeli primi peccatum.

Angelus primus peccauit per ſuperbiam. 560. VIII non per aliquam fornicationem ſpiritalem, quâ nimium delectabatur in propria excellentia. 561. I. eum peccauiſſe docent ſancti Patres. 561. II. cur vocetur apud Ezechielem Cherubin. *ibid.* III

Angelus primus licet priùs ordine naturæ aliis peccauerit, non tamen ordine durationis. 562. I

Angelus primus potuit quidem committere peccatum ſuperbiæ ſumptâ occaſione ex myſterio incarnationis, ſibi in via exiſtenti ad credendum propoſito, attamen non ita de facto primùm peccauit. 562. III. non peccauit appetendo etiam appetitu inefficaci æqualitatem cum Deo per eſſentiam, imò, nec potuit ſic peccare. 562. VI. non ex inordinato appetitu beatitudinis ſupernaturalis, quo illam appetiit nullâ factâ mentione gratiæ & auxilij ſupernaturalis. 563. II. non ex vllo appetitu beatitudinis naturalis. 563. IV. ideò peccauit per ſuperbiam, quia ex conſideratione ſuæ perfectionis & pulchritudinis appetiit tyrannidem, dominatum, & poteſtatem, quatenus noluit ſubeſſe Deo, vt ſibi imperanti, & præterea voluit omnia alia ſibi inferiora ſubijcere. 563. VII.

Angelorum damnatio.

Angeli mali damnati ſunt in tertio inſtanti ſuæ creationis. 564. VIII

Angelos peccantes periiſſe fides Catholica docet. 565. V

Vide dæmones.

Anima.

Anima poſtulat corpus proportionatum naturali ſuæ virtuti. 469. V

Animæ rationalis indiuiduantur per aliquid ſibi ſuperadditum 481. II. cur potiùs poſtulet corpus certæ cuiuſdam quantitatis quàm Angelus. 512. II

Animæ plures cur non poſſint eſſe ſimul in eodem corpore. 516. I

de Animæ ſentientis ratione ſitne eſſe principium radicale communicandi naturam alieri. 329. I

Annihilabile, Annihilatio.

illud eſt Annihilabile naturâ ſuâ à Deo, cuius natura intimè pendet à Deo, liberè eam conſeruante Hæc propoſitio eſt falſa, & quare. 473. VII

Annihilatio eſt præternaturalis Angelis. *ibid.* VI

Anomæi.

Anomæorum hæreſis. 95. II

S. Anſelmus.

S. Anſelmus quomodo dicat Filium naſcendo diſtingui à Spiritu ſancto. 428. I

Anthropomorphitæ.

Anthropomorphitæ exiſtimabant Deum eſſe quoddam ens corporeum. 37. VII. illorum hæreſis reiicitur. *ibid.*

Apparitio.

Apparitio trium Angelorum facta Abrahæ fuit vera. 486. VII. ſancti Raphaelis iunioris Tobiæ. *ibid.* Diaboli Chriſtum Dominum tentantis in deſerto. *ibid.* VIII. Angelorum, qui in forma iuuenum apparuerunt mulieribus in reſurrectione Chriſti Domini. *ibid.*

Apparitiones Angelorum quæ referuntur in ſacris Scripturis nonnullæ fuerunt imaginariæ. 486. V. quæ. *ibid.* multæ fuerunt veræ. *ibid.* V

Apparitiones aliquas Angelorum factas in veteri teſtamento fuiſſe veras fuit valde congruum. 487. II

Apparitiones Angelorum fieri ſecundùm imaginationem quomodo dicatur à S. Damaſc. 487. VIII

quæ Apparitiones, condemnentur cap. *Epiſcopi.* 26. quæſtione 5. 488. III

Apparitiones fruſtrà ne admittuntur. 488. VIII. decipiéntne videntes. 489. I. vnde diiudicentur veræ, vel imaginariæ. *ibid.* III. IV

Apparitiones viſibiles bonorum Angelorum quomodo dignoſcantur ab apparitionibus dæmonum 489. V. VI

Vide Angeli vnio cum corpore.

Appetitus.

Appetitus videndi Deum in homine conſiderato ſecundùm pura ſua naturalia qualis ſit. 90. VIII

Appetitus cuiuſlibet beati eſt omnimodè expletus in viſione beatifica. 142. VII

Appetitus aliquis intrinſecè conuenit viuenti intellectuali. 619. III

Appetitus rationalis quid ſit. *ibid.* IV. *vide* deſiderium.

Archangeli.

Archangeli qui ſint. 475. V

Argumentatio.

an valeat iſta Argumentatio, *Deus eſt Pater, Deus eſt Filius: ergo Pater eſt Filius.* 441. II. an iſta, *Pater non eſt Filius, Deus eſt Pater, ergo Deus non eſt Filius.* 441. II

Argumentum.

vbi valet Argumentum à commutata proportione. 346. VIII

Argumenta omnia quæ fiunt contra fidem poſſunt ſolui per Theologiam. 69. II

Arius, Ariani.

Arij hæreſis quæ, & quo tempore orta. 310. III

Ariani vnde deſumebant argumenta contra diuinitatem filij æterni. 312. III. IV. quibus regulis ſoluantur huiuſmodi argumenta. *ibid.* IV. V. VI

Ariani nullos ex antiquis PP. pro ſua hæreſi potuerunt proferre. 312. II

Ariani dicti ſunt & Macedoniani. 315. V

Arianorum rationes contra diuinitatem Spiritus ſancti ſoluuntur. 316. VIII

Ariminenſis.

Ariminenſis ſententia negans proprietates dari in perſonis diuinis, reprehenditur à nonnullis tanquam erronea, aut ſaltem temeraria. 442. III

Ariſtoteles.

Ariſtoteles neget actum intelligendi in Deo eſſe accidens. 39. II

Ariſtoteles quo ſenſu dicat intellectum diuinum fore viliſſimum, ſi cognoſceret minutiſſima quæque. 181 VI

Ariſtoteles exiſtimet Angelos omnia cognoſcere per ſuam ſubſtantiam. 532. IV

Armeni.

Armeni negauetuot poſſibilitatem viſioois beatificæ. 85. IV

Ars.

Ars quo ſenſu ab Atiſtorele dicitut habitos effectiuus. 213. III

Aſina.

Aſioa Balaam, quæ dicitur diuioitus loquuta, ooo fuit aſſumpta ab Aogelo 485. VIII

Aſſenſus.

Aſſenſua circa concluſiones Thaologicas ſunt in duplici differentia. 14. IV

Aſſenſus concluſionis Theologicæ ex duabus præmiſſis de fide ſitne diuioæ fidei. 24. II

Aſſenſus, qui ſunt ex duabus præmiſſis de fide, ſunt einſdam ſpeciei. 15. VIII. qui ſunt ex vna de fide, & alia naturali diſtinguuotut ſpecie à ſe inuicem 16. I. qui ſunt ex vna præmiſſa de fide, & altera tantùm probabili ad quem babitum Theologiæ reoocentut. 16. II

Aſſenſus in concluſiooes Theologicas deductas ex voa præmiſſa de fide, & alia naturali quodnam babeant adæquatum motiuum. 14. V. an diſtinguantur ab illis, qui ſunt in concluſiones deductas ca præmiſſis de fide. 15. III. VII

Aſſumere.

Aſſumere eſt idem ac ad ſe ſumere. 483. VIII

Aſſumptio.

Aſſumptio corporis facta ab Angelo noo eſt vnio veræ formæ informantis corpus. 484. III. non fit per vnionem hypoſtaticam. 484. V. oon per nudam aſſiſtentiam Angeli ad corpus tanquam mototis cum mobili *ibid.* VIII. oon per realem tantùm illius exiſteotiam in corpore eius, quem veaat. 485. I

Aſſumptio corporis ab Angelo fit per ſubſtantialem ipſios Angeli poſitiooem in corpore, vt vtatur eo tanquam ioſtrumento ad ſe repræſentandum & manifeſtaodum, vel aliquam ſuam proprietatem. 485. III

ad Aſſumptionem corporis ab Angelo oon requiritur vt corpus aſſumptum ſit formatum ab Angelo. 486. II. vt Angelus ſit definitiuè in illo. *ibid.* vt moueatur cum eo per accidens. *ibid.*

Vide Angelus.

S. Athanaſius.

S. Athanaſios aſſeruit in ſuo Symbolo Spiritum ſaoctum procedere à Filio. 424

Attributum diuinum.

Attributum diuinum quid ſit. 35. V. quas conditiones requirat. *ibid.* VII. non eſt neceſſe vt ſit aliquid commune Deo & creaturis 36. II. non vt ſit aliquid oaturaliter demonſtrabile. *ibid.*

Attributum eſſentiale remaneodo commune toti Trinitati poteſt accommodari alicui perſonæ diuinæ propter peculiarem aliquam rationem. 441. V

Attributum ootionale in Deo, aot aliquid ipſi ſimile ita reſtringit nomen eſſentiale concretum, vt tuoc ſuppooat pro ea tantùm perſona, cui talis actus notiooalis competit. 440. I

Attributorum Dei diuiſio.

Attributa Dei alia poſitiua alia negatiua. *ibid.* hæc diuiſio fundatur in ſancto Dionyſio. *ibid.* quid ſunt poſitiua, quid oegatioa. *ibid.* III

Attributa Dei alia abſoluta, alia notionalia. 148. II. abſoluta quid ſint. 354. VIII

Attributa diuina conſiderata in ordine ad ſe, & eſſentiam diuinam.

Attributa abſoluta tam prout comparaotot ad ſe inuicem, & alia attributa relatiua, quàm prout comparantur ad eſſentiam diuioam, non diſtinguontor vel realiter, vel ratione ratiocinante, ſed ſolùm virtualiter. 355. I. à Deo quomodo diſtinguantur, *vide* diſtioctio io diuinis.

Attributa quædam Deo eſſentialia quomodo dicuotur eſſe extra eius eſſeutiam. 168. III

Attributa Dei cum eſſentia diuina non faciunt aliquam compoſitionem. 39. II

Attributa Dei inter ſe & eſſentiam diuinam oon ſunt ſynonyma. 355. VI

Attributa diuina non includuot eſſeotialiter eſſentiam diuinam, nec voum attributum eſſentialiter includit aliud. 366. IV

Attributa diuina tam de diuina eſſeotia, quàm de ſe mutuò prædicantur tantùm in ſenſo identico non in formali. 366. VI

Attributa diuina comparata ad viſionem beatificam.

Attributom aliquod diuinum proot virtualiter diſtinguitur ab eſſentia diuina, & ab alio poteſt inadæquatâ viſione videri ſine alio, & ſioe eſſeotia diuina. 158. II

Attributum abſolutum videtur à beato vt virtualiter diſtinguitur ab alio. 149. I. relatiuum, vt diſtinguitur à correlatiuo. *ibid.*

Attributa diuina tam notionalia, quàm eſſeotialia videntur à beatis. 148. IV probatur id eſſe de fide. *ibidem.* VI. à beatis in viſiona beatifica quomodo diſtinguantur. 357. IV

Attributa diuina quæ dicunt eiuſmodi reſpectum ad creaturas, vt tota ratio diſtinguendi illa ſint ipſæ creaturæ, non debent vidari neceſſariò à beatis. 149. VII

hæc Attributa omnipotentia, eminentia, ſcientia in Deo quomodo videaotur à beatis. 148. VII

Vide beati.

Auctor, Auctoritas.

qoo ſenſu oomen hoc *Auctor* poſſit affirmari & negari de Patre & Filio in diuinis. 407. III

Auctoritas Eccleſiæ eſt locus Theologicus. 57. III

Audacia.

Audacia ſitne in Deo. 241. VI

Auerroës.

Auerroës exiſtimat Angelos omnia iotelligere per ſuam ſubſtantiam. 532. VI

S. Auguſtinus.

ſanctus Auguſtious nunquam egit ex profeſſo de electione ad gloriam. 267. V. de qua egerit. *ibid.*

ſanctus Auguſtinus retractauerítne ea, quæ ſcripſit de gratia in libro ad Simplicianum. 261. VIII. commendat illud opus libro de prædeſtinatione ſanctorum. *ibidem.*
ſanctus Auguſtinus retractat quod dixerat inferoum eſſe locum ſpiritalem. 570. II. ſolâ cognitione Angelorum diſtinguebat dies Geneſeos. 9 VI
cur & quo ſenſu dicat ſanctos vitâ functos neſcire, quæ apud nos gerantur. 162. I
ſanctus Auguſtinus quo ſenſu dicat *quod eſt,* dici *ad ſe.* 380. VIII. *ab eo quod eſt eſſe, eſſentiam appellari. ibid.* Filium Dei eſſe ſapientiam de ſapientia. 4 9. VI
ſancti Auguſtini non eſt liber Soliloquiorum. 267. VII
ex ſancto Auguſtino auctoritates deſumptæ contra electionem hominum ad gloriam ante præuiſa merita explicantur. 267. 268

Autotheani.

Autotheanorum hæreſis, quâ dicunt Filium eſſe Deum à ſe ipſo, reiicitur. 455. I

B

Beatitudo.

BEATITVDO alia eſt totalis & completa tam quoad corpus, quàm quoad animam, alia principalis, ſed tantùm incompleta & ſolius animæ. 93. VI. completa eſt remuneratio operum danda poſt iudicium vniuerſale. *ibid.*
Beatitudo obiectiua tantùm ſignificatur per denarium diurnum Matthæi 20. non verò formalis. 137. III
in Beatitudine detúrne aliqua inæqualitas. 136. VII. quomodo illa ſit intelligenda. 137. VII. huius inæqualitatis cauſa moralis quæ ſit. 138. cauſa phyſica. *ibid.* IV. *vide* inæqualitas.
Beatitudo inæqualis non poteſt conferri duobus æqualibus in meritis. 139. VII
Beatitudo maior vel minor vnde attendatur. 161. VIII
Beatitudo creata hoc ipſo, quod eſt fruitio Dei, poſsitne fieri perfectior. 303. IV
Beatitudo intellectualis creaturæ alia eſt naturalis, alia ſupernaturalis. 556 VI. naturalis alia perfecta, alia imperfecta. *ibid.* VII
Beatitudo ſanctorum quomodo correſpondet beatitudini Chriſti Domini. 94. VIII
Beatitudo Dei Patris in quo conſiſtat. 414. VIII. creaturæ. 415. I. vtriuſque diſpar ratio. *ibid*
Beatitudinis ſtatus excludit omnem dolorem. 568. VIII
Beatitudo Angelorum, *vide* Angelorum beatitudo.
Vide beatus, viſio Dei.

Beatus.

Beati nunc vident de facto eſſentiam diuinam 92. eſt de fide à tempore Benedicti XII. *ibid.*
Beati vnius appetitus in viſione beatifica non poteſt magis ſatiari, quàm appetitus alterius beati. 142. VII
quomodo vnus Beatus dicatur eſſe eſſentialiter alio beatior. 144. III
Beati vident de facto omnia attributa tam notionalia, quàm eſſentialia, quæ ſunt formaliter in Deo. 148, IV. eſt de fide. *ibid* VI. quomodo videant omnipotentiam, eminentiam, & ſcientiam Dei. *ibid.* VIII. vnicâ cognitione beatificâ ſic vident totam eſſentiam diuinam, & omnia quæ ſunt formaliter in Deo, vt etiam videant illa omnia, non ſolùm quatenus ſunt quid vnum realiter, ſed etiam vt ſunt vnum formaliter, item quatenus vnum attributum abſolutum diſtinguitur ab alio ſibi correlatiuo. 149. I. quomodo vnicâ viſione iſta omnia poſſint videre. *ibid.* VI. non eſt neceſſe, quòd videant ea attributa eſſentialia, quæ ſic reſpiciunt creaturas, vt tota ratio ea diſtinguendi ſint ipſæ creaturæ. 149. VIII. vident aliquas creaturas in Verbo, 160 III quæ ſit ratio propter quam videant potiùs hæc vel illa ex poſſibilibus, aut cur vnus illorum videat plura, alter verò pauciora. 161. I. vident de facto omnia myſteria fidei, quæ habent eſſe in aliqua temporis differentia. 161. IV. non vident pro hoc inſtanti nonnulla myſteria, quæ pertinent ad tempus futurum. 161. IV. ex ſingularibus ad vnam aut alteram perſonam, vel gentem ſpectantibus vident, quæ pertinent ad ſuum ſtatum. 161. VI. non vident quæ pendent à libera voluntate creaturæ rationalis, niſi quatenus ſpeciali quadam ratione pertinent ad eorum ſtatum. 162. III. vident in Verbo totum hoc vniuerſum & omnes rerum ſpecies, quibus conſtat, ſaltem cauſaliter, quatenus per ſpecies ſibi infuſas cognoſcunt illa. 162. IV. ea omnia, quæ vident in Verbo, vident ſimul, non autem vnum poſt aliud cum vera ſucceſſione. 162. IV
Beati in viſione beatifica quomodo diſtinguant attributa Dei à ſe inuicem virtualiter 357. IV. extra viſionem quomodo. *ibid.* VIII
Beati cognitione veſpertinâ cognoſcunt Deum & attributa eius. 358. II
Beati nullum poſſunt pati dolorem. 567. VIII
Beati non poſſunt nominare Deum ſicuti eſt ſibi inuicem vel viatoribus. 163. VII. *vide* Dei nomen.
Beatorum cognitio vna matutina, alia veſpertina. 9. V. 159. I. vnde orta huiuſmodi diſtinctio. 9. V. VI
in Beatis datur de facto ſpecies expreſſa diuinæ eſſentiæ. 331. V
Beatius eſt dare, quàm accipere, de quo id debeat intelligi. 317. IV

Begardi.

Begardorum & Beguinarum hæreſis. 95. II

Behemoth.

Behemoth cur dicatur initium viarum Domini. 467. III

Benedictus XII.

Benedictus XII. definiuit beatos nunc de facto videre eſſentiam diuinam. 92. III

ſanctus Bernardus.

ſanctus Bernardus aſſerit Gilbertum Porreta-

num reſipuiſſe in Concilio Rhemenſi. 347. V

ſancti Bernardi ratio efficax, quâ reiiciebat hæreſim Porretani. 348 I

ſancti Bernardi rationes quam indicabant diſtinctionem admiſiſſe Porretanum. 347. VI

Beſſarion.

Beſſarion Cardinalis quo ſenſu vſus fuit, nomine *cauſa* & *cauſati*, in oratione, quam habuit in Concilio Florentino. 406. VIII

Bonitas, bonum.

Bonitas increata eſt obiectum primarium formale voluntatis diuinæ. 225. II

Bonitas creata eſt obiectum ſecundarium voluntatis diuinę ſpectaræ quoad ſuam terminationem. 255. IV

Bonitas vna tranſcendentalis, alia moralis 50. II

Bonitas & ſapientia in genere an & quomodo diſtinguantur. 355. IV

Bonitas Dei, *vide* Dei bonitas.

Bonitates creatæ non ſunt formaliter eiuſdem rationis cum increatis ſibi correſpondentibus in Deo. 187. IV

Bonum increatum quomodo conſiſtat in modo, ſpecie, & ordine. 50. IV

Bonum eſſe ratione ſuæ eſſentiæ conuenit ſoli Deo. 52. IV

quid me vocas bonum, nemo bonus niſi ſolus Deus, quomodo debeat intelligi. 312

Boni cor ſæpius affliguntur. 243. VIII

Bonum quomodo ſit proprietas entis. 289. VII

C

Caïn.

CAÏN filiæ dicuntur filiæ hominum. 471. I

Caluinus.

Caluinus in quo ponat certitudinem prædeſtinationis. 285. III

Caluinus exiſtimat vnumquemque fidelem debere certâ fide credere ſe eſſe prædeſtinatum. 283. VIII

Caluini de reprobatione hæreſis. 286. I

Caluini obiectiones contra doctrinam reprobationis ſoluuntur. 287. 288

Catharinus.

Catharini de prædeſtinatione opinio reiicitur. 259

Caſſianus.

Caſſianus fuit præcipuus inter Semipelagianos. 251. II

Cauſa.

Cauſa eſt principium per ſe influens eſſe in effectum, ſeu eſt à qua per ſe pendet effectus. 406. I

ad rationem Cauſæ plura requiruntur, quàm ad rationem principij. 406. I

nomen Cauſa iuxta vſum linguæ Latinæ non conuenit Patri diuino reſpectu Filij & Spiritus ſancti. 405. VIII. iuxta vſum linguæ Græcæ poteſt conuenire. 406. VIII

Cauſa generalis diuinæ prædeſtinationis cuiuſcumque eſt ipſa diuinorum attributorum manifeſtatio. 250. V

Cauſa phyſica efficiens, & finalis prædeſtinationis ad primam gratiam eſt Deus. 250. VI. materialis eſt ipſe prædeſtinatus. *ibid.* formalis eſt ipſa natura effectuum prædeſtinationis. *ibid.*

Vide prædeſtinatio ad primam gratiam.

Cauſa reprobationis, *vide* reprobatio.

Cauſa principalis debeat ne eſſe nobilior ſuo effectu. 110. V

ad rationem Cauſæ principalis ſufficit, ſi eius virtus tota ſit proportionata ſuo effectui proportione tantùm radicali. 109. IV

vnde proueniat limitatio virtutis in Cauſa creata. 510. IV

an Cauſa aliqua detur huius connexi ex parte hominis cur iſte reprobetur, & cur Deus miſereatur huius. 286. III

Cauſalitas.

Cauſalitas cauſæ efficientis eſt via per quam communicatur tota entitas termino producto. 406. VI

ad Cauſalitatem propriè dictam requiritur, vt tota entitas eius quod dicitur cauſari accipiat eſſe diſtinctum à cauſa. 406. VII

Celeritatis.

Celeritatis motus Angelici datur aliquis terminus. 527. III

Certitudo.

Certitudo prædeſtinationis in quo ponatur. 281. IV

Certitudinis nomine quid intelligatur. 25. VI

quid per Certitudinem cognitionis intelligatur. 191. VI. vnde certitudo cognitionis proueniat. 192. VII

Cherubin.

Cherubin qui ſint. 475. VII

Chriſtus Dominus.

Chriſtus Dominus quo ſenſu dicitur *creatus, factus*. 311. VIII. quo ſenſu dicitur miſſus à Spiritu ſancto. 461. II

Chriſtus Dominus habuit intellectum agentem & poſſibilem. 531. II

Chriſtus Dominus videt omnia ſingularia ſupernaturalis ordinis. 161. II. quomodo dicatur neſcire diem extremi iudicij. *ibidem.* nouit certò numerum electorum. 284. V

Chriſtus Dominus aliter eſt cauſa noſtræ prędeſtinationis, quàm cæteri ſancti. 274. VIII 275. I

Chriſtus Dominus quomodo dicatur à ſancto Bernardo plus dilexiſſe Eccleſiam, quàm ſuum corpus. 241. II

Chriſtus Dominus vſus eſt Theologiâ. 2. I

Chriſtus Dominus cur aliquando in ſcripturis dicatur *Angelus*. 463. IV. cur aliquando loquens de proceſſione Spiritus ſancti nominet ſolum Patrem. 455. VI

Chriſtus Dominus quo ſenſu à ſancto Auguſtino dicitur eodem modo comediſſe, quo Angeli leguntur in ſacris Scripturis comediſſe. 498. III

Chriſti Domini diuinitas probatur à nonnullis ex eo, quòd cognouerit cogitationes cordium. 546. VII

Chriſti Domini ſcientiæ omnes non erant infuſæ per ſe, ſed aliquæ erant per accidens. 532. III

Chriſto Domioo qoædam conueniunt ſecundùm vnam naturam, quæ non ei conueniunt ſecundùm aliam. 312. VI
Vide filius Dei.

Sanctus Chryſoſtomus.

quis fuerit ſeoſus ſancti Chryſoſtomi circa viſiooem beatificam. 87. V

Circuminſeſſio.

Circuminſeſſionis nomine quid intelligatur. 459. III
Circumioſeſſio datur in diuinis. 459. III. in quo illa conſiſtat. *ibid.* V
Circuminſeſſio importet in Deo ſolum relationem rationis. 460. IV

Circumſtantia.

Circumſtantiæ omnes qoæ ſuot io aliqua re, ſintne ratio mouens Deum ad volendum illam. 221. VII

Coexiſtere.

quid ſit Coexiſtere æterniteti Dei vt toti, quid vt totaliter ſpectatæ. 195. II
nihil realiter Coexiſtit ab æterno æternitati Dei. 194. III. fundamentalis ratio propter quam id aſſeratur. 196. II

Coexiſtentia.

an Coexiſtentia foturorum cootiogentium in æternitate eb æterno poſſet eſſe ratio ea cognoſcendi à Deo. 199. III
Coexiſtentia rerum æterniteti Dei illuſtratur exemplo aoimæ rationalis coexiſtentis omnibus partibus corporis. 197. I
Coexiſteotia Dei in rebus poſsitne colligi à priori ex eius operetioos tranſeunta, vel tantùm à poſteriori. 61. IV

Cogitatio.

Cugitatio de igne inferni eſt aliqua damnatorum pœna. 569. I
Cogitationes cordium vbi productæ ſunt, ao & quomodo ſint liberæ. 547. VII

Cognitio ſcientia.

Cognitio Dei, *vide* Dei cognitio, ſcientia.
Cognitio Angelorum, alia *naturalis*, alia *ſupernaturalis*. 565. VI. vtraque diuiditur in ſpeculatiuam & practicam. *ibid.* *vide* Angelorum cognitio.
Cogoitio beatorum, *vide* beati.
Cognitio quam dæmones habent de veritatibus noſtræ fidei, ſitoe naturalis quoad ſuam entitatem. 19. III
Cogoitio omnium poſſibilium non poteſt communicari vlli intellectui creato. 159. V
Cognitio rerum poſſibilium ex que Verbum procedit eſt abſtractiua. 417. IV
Cognitio à potentia & obiecto paritur, qoomodo debeat intelligi. 334. III
Cognitio abſtractiua quid ſit. 534. quomodo naſcitur ex intuitiua. *ibid.* IV
Cognititio ſenſitiua nulla datur in Angelis. 531. I
Cognitionis terminus cuiuſnam ſit imago. 415. V
Cognitionis creaturarum & amoris in Deo diſpar ratio. 419. I. quod ſit diſerimen ioter cognitionem Dei per eſſentiam & eiuſdem cognitionem ænigmaticam. 85. III

Cognoſcere, cognoſcens.

Cogooſcere aliquid in particulari, & diſtinctè, quomodo diſtinguantur. 543. VI. quid ſit vnum in alio cognoſci. 160. I. quomodo inter ſe diſtinguaotur cognoſcere vnum in alio, & cognoſcere vnum ex alio. 160. II
Cogooſcens perfectiſſimo modo non priùs fertur in finem, quàm in media. 169. VI imperfecto modo ſecus. *ibid.*
Cognoſcens debeátne fieri res cognita ſaltem io eſſe intelligibili. 181. III

Cognoſcibilitas.

Cognoſcibilitas rei an & quomodo fundetur in eius entitate. 192. I

Columba.

Columba, quæ apparuit in baptiſmo C. Dom. non fuit vera columba. 461. VII

Comeſtio.

Comeſtio eiuſdem agni Paſchalis non oſtendit æqualitatem beatorum in viſione beatifica. 137. V

Communicabilitas.

Communicabilitas naturæ diuinæ alia eſt radicalis, alie formalis. 360. VII. ſole radicalis eſt de eſſentia naturæ diuinæ. *ibid.* VIII

Communicatio.

Communicatio actualis ſitne de eſſentia boni. 51. VIII

Communitas.

Communitas aliqua datur per conſiderationem ooſtri intellectus inter perſonas diuinas. 376. IV. huiuſmodi communitas oon eſt vniuerſalis vniuoca. *ibid.* non analoga. *ibid.* VI. qualis ſit. *ibid.* VII. VIII
Communitas naturæ diuinæ, & eius communicabilitas quomodò ioter ſe diſtinguentur. 360. VI

Compoſitio, compoſitum.

Compoſitio alia actiua, alia paſſiua. 40. IV. alia quæ fit ex partibus propriè dictis, alia quę eſt ad modum numeri. *ibid.* IV
Compoſitio rationis quid dicat. 39. VI
Compoſitio non reperitur in Deo. 39. IV. *vide* Dei ſimplicitas.
ad veram Compoſitionem quid requiratur. 349. VI
Compoſita quæ excludantur à prædicamentis. 443. VIII

Comprehenſio.

Comprehenſio eſt vox tranſlata à rebus corporeis ad ſpiritales. 144. VI. quid ſit. 145. IV. quotuplex ſit. 144. VIII
ad Comprehenſionem eſt impertinens, quòd res cogoita poſſet cognoſci ab agente perfectiori. 146. II
ad Comprehenſionem eſſentiæ diuinæ non requiritur cognitio effectus determinati ad exiſtendum ex decreto Dei. 420. VII
an eſſe Comprehenſum à diuina cognitione ſit quædam perfectio. 180. IV

Conceptus.

Conceptus dicatúrne eſſentialiter in diuinis. 410. II
Cooceptus obiectiuus eſſentiæ diuinæ quomodo diſtinguatur à conceptu obiectiuo relationis. 353. III

Concilium.

Concilium Antiochenum quo ſenſu vocem *homouſion* reiecerit. 310. II
Coocilium Epheſinum quo ſenſu definit ſub anathemate nihil eſſe addendum Symbolo Concilij Nicæni. 426. I
Coocilium Lateranenſe damnat quamlibet quaternitatem rerum in diuinis. 345. IV.

quæ fuit occaſio illius decreti. *ibid.*
Concilij Nicæni mens de Spiritu ſancto. 314. I
in Concilio Nicæno cur nihil fuit definitum de proceſſione Spiritus ſancti. 425. VIII
in Concilio Tolerano vndecimo, vbi de Trinitate dicitur *qua non tres ſed tria dici debet*, quomodo legi oporteat. 396. I

Concluſio.

Concluſio quam debet habere ſimilitudinem cum præmiſſis. 23. VI
Concluſio quomodo ſequatur debiliorem partem. 25. IV
Concluſio propriè Theologica quæ ſit. 13. I
Concluſiones Theologicæ ex aliis Theologicis deductæ pertinent ad eumdem habitum ad quem pertinent illæ concluſiones vnde deducuntur. 16. II
Concluſiones Theologicæ deductæ ex duabus præmiſſis de fide, ſintne inferioris certitudinis, quàm ſint propoſitiones de fide. 23. I. an deductæ ex vna de fide, & altera naturali ſint maioris certitudinis concluſionibus non Theologicis. 24. V

Concretum.

Concretum, *vide* nomen concretum.

Concurſus.

Concurſus Dei in viſione beatifica debet proportionari actiuitati luminis gloriæ. 140. III
Concurſus Dei maior vel minor fundatur in maiori vel minori merito. 140. IV

Congregatio.

Congregatio ſanguinis ad locum generationis pro efformando corpore C. D. in vtero beatiſſimæ Virginis non fuit facta in inſtanti. 581. VIII

Connaturalitas.

Connaturalitas viſionis beatificæ elicitæ ex habitu luminis gloriæ quid ſit. 114. VII. an poſſet aliunde ſuppleri. 115. II

Conſequentia.

Conſequentia alia *materialis*, alia *formalis*. 209. II. quomodo inter ſe diſtinguantur. *ibid.* III
hæc Conſequentia ſitne *bona eſſentia diuina communicatur : ergo generatur.* 419. VII
Conſequentia hæc nulla eſt: *Pater prius origine intelligit, quàm diuina perſona procedant ab illo; ergo in illo priori perſonæ productæ non ſunt.* 416. III
qualis ſit hæc Conſequentia, *res creata exiſtunt in æternitate, ergo & in tempore.* 197. II
Conſequentiæ bonitatis cognitio cuius ſit. 3. V
Conſequentiam formalem eſſe bonam, & talem conſequentiam eſſe neceſſariam quomodo inter ſe differant. 209. VI

Conſeruatio.

Conſeruatio eadem veſtium filiorum Iſraël in deſerto non oſtendit æqualitatem viſionis beatificæ. 137. V

Conſtitutio.

Conſtitutio qualis poſſit admitti in re ſimpliciſſima. 443. VI

Continentia.

Continentia vnius in alio triplex *formalis, eminentialis, & virtualis.* 44. III
Continentia formalis quid ſit. *ibid.* eminentialis. *ibid.* IV. virtualis. *ibid.* V
Continentia eminentialis malè explicatur ab Ochamo, & Gabriele. 44. VII. quid ad illam requiratur. *ibid.* IV. V

Contingens.

Contingens quid ſit. 188. VI. quotuplex. *ibid.* VI. VII. VIII

Contingentia.

Contingentia rerum non tollitur ex præſcientia Dei. 190. VI. 191. VIII

Continuatio.

Continuatio requiratúrne ad effectum prædeſtinationis. 277. VIII

Conuenientia.

Conuenientia quam habent plura obiecta vt intelligantur per vnicam numero ſpeciem ab Angelo, in quo fundetur. 640. VI

Cornelius.

Cornelij eleemoſynæ fuerunt ex auxilio ſupernaturalis gratiæ. 253. I

Corpus.

Corpus animatum perfectius eſt inanimato. 38. III
Corpus quando dicatur organum. 497. VII
Corpus vndequaque infinitum non foret vbique ad illum modum, quo Deus eſt vbique. 75. I
Corpus idem non poteſt poni in diuerſis locis impertranſito medio abſque actione ſubſtantiali. 522. II
Corpus non habet à quantitate, quòd non poſſit moueri ab vno loco ad alium impertranſito medio. 519. VII. non à grauitate. 520. III. id habet à ſubſtantia. 520. I
Corpus Chriſti Domini non ponitur ſub ſpeciebus niſi per actionem ſubſtantialem. 522. II. poteſt poni in duabus extremis hoſtiæ partibus abſque eo, quòd ponatur in intermediis & quomodo. 522. III

Corpus aſſumptum ab Angelo.

Corpus aſſumptum ab Angelo ſitne vnum ſpecie. 491. VIII
Corpus illud in quo Exodi trigeſimo tertio Angelus Deum repræſentans apparuit Moyſi, fueritne à ſolo Deo immediatè efformatum. 493. VI
Corpora aſſumpta ab Angelis & ab ipſis efformata, ſunt quidem vera corpora, ſed non talia, qualia apparent. 490. VI. conficiuntur ex aëre condenſato, admixtis quibuſdam aliorum elementorum particulis. 490. VII. explicatur huiuſmodi compoſitio. 491. II
Corpora aſſumpta à bonis & malis Angelis ſintne ex eadem vel ſimili materia. 491. VII. non ſunt à Deo tanquam à ſpeciali cauſa. 492. III. ſed ab Angelo. *ibid.* VI

Corporeum.

Corporei nomine quid aliquando ſignificetur apud Patres. 470. VI

Correlatum.

Correlatum vnum non poteſt ſine altero cognoſci, de quibus debeat intelligi. 336. VI

Corruptibile.

Corruptibile aliud ab *intrinſeco*, aliud ab extrinſeco. 471. VII. vtriuſque diſcrimen. *ibid.* VIII
Corruptibile quid ſit. 473. VI

Creatio.

Creatio prædeſtinati ſitne effectus prædeſtinationis. 279. II

Creatura.

Creatura nulla poteſt dari, quæ ſit ſimilis Deo

ſimilitudine vniuocâ, datur tamen ſimilis ſimilitudine analogâ. 48.VIII

Creatura nulla poteſt dari, quæ ex naturali ſua conſideratione poſtulet eſſe æterna. 83. VIII

Creaturę quomodo in Deo habent verius eſſe, quàm in propria natura. 47. V. vnde fit quòd earum aliæ ſint perfectiores, aliæ minus perfectæ. 49.II

Creaturæ omnes ſunt bonæ ipsâ bonitate Dei exemplari, efficiente, & finali, non tamen formali. 52. VII

Creaturæ an & quomodo dicantur procedere à Deo vt trino. 430. VIII. an poſtulent cognoſci vt procedentes à Deo trino. 431.II

Creaturæ exiſtentes obiectiuè in mente Dei ſintne ideæ diuinæ. 215. VIII

Creaturæ cognoſcuntur à Deo tam ſecundùm illud eſſe, quod in ipſo habent, quàm ſecundùm illud, quod habent extra ipſum. 181.I

Creaturæ quo ſenſu intelligontur dici, & exprimi à Verbo. 410.I

Creaturæ quomodo ſint medium illius amoris, quo Deus ſeipſum amat. 227.V

Creaturæ poſſibiles & earum cognitio, an & quam habeant neceſſitatem. 418.III

ſi Creaturæ nullæ eſſent poſſibiles, Deus non eſſet idem omninò, qui nunc eſt. 417. III. 418. VII. nec eſſet Verbum diuinum idem, quod nunc eſt. 418.VII

Creaturarum ſimilitudo cum Deo non eſt reciproca, & quare. 49.IV

in Creaturis tot dantur exiſtentiæ, quot ſunt actualitates. 381.III

Credere.

Credere in Spiritum ſanctum eſt eum agnoſcere Deum, & in eum vt auctorem omnium bonorum tendere. 313.VIII

niſi Credideritis, non intelligetis, explicatur. 5. VIII

Credibile.

Credibile per quod moriuum demonſtretur. 28. IV

Credibilis & ſcibilis diſpar ratio quoad realitatem obiecti formalis. 7.VIII

D

Dæmon.

Dæmonis nomen.

DÆMON quid ſecundùm nomen ſignificet. 463. VI. apud veteres promiſcuè ſumitur tam pro malis, quàm pro bonis ſpiritibus. *ibid.* in ſacris literis & Patribus ſumitur tantùm pro malo ſpiritu. 464. I. eſſe nomen ita deteſtabile, vt hoc modis omnibus à SS. Angelis nos remouere debeamus, aſſerit ſanctus Auguſtinus. 464.I

Dæmones an & quo ſenſu dicantur aëreæ poteſtates. 468. III

Dæmonum cognitio.

Dæmonis cognitio de veritatibus noſtræ fidei quoad ſuam entitatem eſt naturalis. 19. III

Dæmones ex miraculis quæ videbant fieri à Chriſto Domino vehementem ſuſpicionem habuerunt, quòd eſſet Filius Dei. 551. I. licet viderent humanitatem eius, non videbant modum inexiſtentiæ eius in Verbo. 551. II. non vident illum modum, quo C. Dom. corpus eſt totum ſub qualibet particula in ſacramento altaris. *ibid.*

Dæmones quo ſenſu à ſancto Dionyſio dicuntur habere protervam phantaſiam. 532. I

Vide Angelorum cognitio.

Dæmonis prædictio.

Dæmon an & quomodo poſſit aliquando certò prædicere nonnulla futura contingétia, quæ pendent à libero Dei vel hominis arbitrio. 546. III. quomodo ante aduentum C. D. prædixit certò ceſſationem ſuorum oraculorum, ruinam ſuorum templorum. *ibid.* IV

Dæmonis vnio cum corpore & operatio.

Dæmonem non poſſe corpus aſſumere quo ſenſu dicatur à ſancto Epiphanio. 487. VII

Dæmones quo ſenſu à ſancto Hieronymo dicantur non poſſe eſſe intra ſimolachra. 487. VIII

Dæmon in homine arreptitio poteſt eſſe in toto illo ſpatio, in quo eſt illius anima. 515. VII

Dæmones in aſſumptis corporibus ſub ſpecie feminarum poſſunt abuti viris, & ſub ſpecie virorum abuti feminis. 499. III. an ex tali congreſſo poſſit eſſe generatio. *ibid.* VI

Dæmon poteſt imitari vocem & loquutionem hominis in aſſumpto corpore. 498. VIII. etiam ſine aſſumpto corpore. *ibid.*

Dæmones cur hæc & iſta, quæ poſſunt facere in detrimentum hominum, non faciant. 518. VII

Dæmones incubi qui ſint. 499. III. qui ſucubi. *ibid.*

Vide Angelorum vnio cum corpore, Angelorum operationes in corporibus aſſumptis.

Dæmonum inuidia.

Dæmonem inuidiſſe Chriſto Domino & naturæ humanæ quo ſenſu Patres dicant. 562. VI

Dæmonum liberum arbitrium.

Dæmon quo ſenſu dicitur à S. Auguſt. non habere liberum arbitrium ad benè faciendum. 567.V

Dæmonum flexibilitas.

Dæmon aliquando mutauit ſuam ſententiam. 567. VI

Dæmonum peccatum.

Dæmones non ſunt naturaliter mali. 564. IV. non peccauerunt de facto in primo inſtanti ſuæ creationis. *ibidem.* oppoſitum fuit condemnatum à Facultate Pariſienſi tempore ſancti Thomæ. *ibid.* potuerunt peccare in primo inſtanti ſuæ creationis. *ibid.* V

Dæmones quomodo dicantur committere peccata carnis. 560. iis delectari. *ibid.* delectari rebus ſenſibilibus. 471.II

Dæmonum damnatio.

Dæmones periiſſe fides Catholica docet. 565. V.

in Dæmonibus damnatis omnia naturalia remanſerunt. 565. VII

Dæmonum pœna ſecundùm intellectum.

Dæmones ratione ſui peccati non ſunt priuati aliquâ ſcientiâ ſpeculatiuâ, nec eorum intellectus eſt ob peccatum diminutus. 565. VII. ſunt priuati rectitudine iudicij practici de rebus agendis, ſeu circa res

morales exercendas, ſpectantes ad ordinem naturalem. 566. I. non deſinunt retinere iudicium practicum alicuius artis, vel prudentiæ mundanæ. 566. III. priuati ſunt omni lumine verè, & propriè ſupernaturali tam ſpeculatiuo, quàm practico. 566. IV. perdiderunt fidem, ſpem, & alios ſupernaturales habitus, quos habebant ſibi infuſos. 566. V
Dæmones vt de æterna beatitudine amiſſa doleant, opúſne ſit fidem ſupernaturalem remanere in illis. 566. VI. quæ cognitio ad huiuſmodi dolorem eliciendum illis ſufficiat. *ibid.*

Dæmonum pœna ſecundum voluntatem.

Dæmones per peccatum amiſerunt gratiam habitualem, & omnes ſupernaturales habitus, qui ſimul cum gratia ſanctificante infunduntur iuſtificatis in ipſa voluntate. 566. VIII
Dæmones habent obſtinationem in malo. 567. I. non habent illam ex inflexibilitate liberi arbitrij. 567. VI. vnde illam habeant. *ibid.* non poſsũt pœnitere peccati. 567 I non poſſunt exercere aliquod bonum ſecundùm omnes ſuas circumſtantias. *ibid.* III. poſſunt tamen ſecundùm aliquas. 567. V. pro eo ſtatu in quo ſunt. nullum accipiunt auxilium ſupernaturale. 567. II

Dæmonum pœna ſecundum ſubſtantiam.

Dæmones cruciãtur ab igne. 568. II. quo ſenſu dicantur torqueri à verme. 568. IV. ex ſancto Auguſtino cruciantur ab igne mitis veris modis. 568. VI. cur dicantur rectores tenebrarum. 569 VIII. poſiti in aëre non deſinunt torqueri ab igne inferni. *ibid.*

Dæmonum locus pœnalis.

Dæmonum aliquorum locus pœnalis temporarius eſt aër caliginoſus, perpetuus verò eſt infernus. 569. VIII

Dæmonium.

Dæmonium religatum à S. Raphaële in deſerto ſuperioris Ægypti quâ virtute dicatur ibi detineri. 529. VI

S. Damaſcenus.

S. Damaſcenus quid ſenſerit de proceſſione Spiritus ſancti à Patre & Filio. 426. V

Damnatio, damnari.

Damnatio & ſaluatio ſimul eſſe nequeunt reſpectu vnius & eiuſdem hominis eodem modo conſiderati. 283. V
Damnatio æterna nihil eſt aliud, quàm ipſa reprobatio. 295. I
Damnari non poteſt prædeſtinatus in ſenſu compoſito licet poſſit in diuiſo. *ibid.* IV

Dauid de Dinando.

Dauid de *Dinando* cenſuit Deum eſſe materiam primam. 41. IV

De.

particola *De* vbi actus notionales dicuntur eſſe de eſſentia diuina, quam habitudinem ad illam importet 452. III. VIII

Deceptio

Deceptio interueniátne aliqua vbi in miſſione diuina res non ſunt verè quales apparent. 461. VIII

Decretum.

Decretum Dei prædefinitiuum futura non eſt adæquata ratio illa cognoſcendi. 193. III
Decretum Dei imponát ne nobis neceſſitatem. 240. II

Definitio.

Definitio ſubiecti quando ſit in demonſtratione medium ad probandum proprietates de illo. 8. VIII

Definitiuè.

Definitiuè eſſe in loco quid ſit. 59. IV

Deitas.

Deïtas an & quomodo poſſit eſſe perſona. 373. VIII
Deïtas poteſt dici trina. 396. II
Deïtas & paternitas magis inter ſe diſtinguuntur, quàm Deus & Pater. 352. IV

Delectatio.

Delectatio nimia in propria excellentia fuerítne primum peccatum primi Angeli. 561. I
Delectationem maximam expellere omnem triſtitiam quo ſenſu Ariſtoteles velit. 568. II

Deleri.

Delerine poſſet quis de libro vitæ. 296. II
Deleri aliquem de libro vitæ quid ſit. 296. II

Demonſtrari.

Demonſtrari, & poſſe demonſtrari quomodo diſtinguuntur. 32. III
Demonſtrari poteſt Dei exiſtentia à poſteriori. 32. IV. non à priori. 51. V

Denarius.

per Denarium diurnum datum operariis apud S. Matth. intelligitur tantùm beatitudo obiectiua non formalis. 137. III

Dependentia.

Dependentia creaturarum à Deo, quomodo ſit medium demonſtrationis à poſteriori exiſtentiæ Dei. 32. VII. quo modo ſit neceſſaria. *ibid.* VIII
Dependentia conuenit tantùm rei exiſtenti & quare. 300 IV
Dependentia cui propriè competat. 341 V
ad Dependentiam propriè dictam quid requiratur. 317. IV

Dependere.

Dependere ſignificat ipſum eſſe dependentis eſſe diſtinctum, & cauſatum ab eo, à quo dicitur dependere. 313. III
quo ſenſu Dependere & dependentia dicantur de Deo. 341. IV

Deſcenſus.

Deſcenſus animæ C. D. ad inferos fuit realis. 517. III

Deſiderium.

Deſiderium rationabile vniuſcuiuſque beati debet expleri. 161. VII
Deſiderium videndi Deum in homine conſiderato ſecundùm pura ſua naturalia quale ſit. 90. VIII

Deſperatio.

Deſperatio ſitne in Deo. 241. V

Deſtinatio.

Deſtinatio quid ſignificet in nomine prædeſtinationis. 244. VIII

Determinatio.

Determinatio cauſæ proximæ ad producendum effectus futuros liberos contingentes an & quam inducat in illis certitudinem obiecti. 202. V. an aliquam inducat in illis neceſſitatem. 203. II. an deſtruat eorum contingentiam. 203. III. 204. V

Dei notitia, & exiſtentia.

Dei nomine quid intelligatur. 30. V
Deus poteſt cognoſci vel per viam affirmatio-

nis, vel per viam oegationis. 34. VI

quotmodis Deus poſſit cognoſci. 85.II

quid ſit eognoſcere Deum per eſſentiam. 85. II

Deum ex ſancto Dionyſio à nobis & ſcientiâ eognoſci, & ignoratione quid ſit. 36. III

Deus contioetur intra latitudinem obiecti adæquati ſpecificatiui intellectus ereati. 88. II

Deus tanquam prima cauſa non poteſt naturaliter ab intellectu creato eogooſci. 90. IV

Dei cognitionem eſſe nobis è natura inſitam quomodo Patres iotelligant. 31. II

Deum eſſe eſt per ſe ootum ſecundùm ſe. 30. VI. noo eſt per ſe notum quoad nos. *ibid.* VIII

Dei exiſtentia poteſt demonſtrari à poſteriori. 32. IV. eſt de fide quòd ſic poſſit oſtendi. 34. I. oon poteſt demonſtrari à priori. 31. V nec reſpectu beati, nec reſpectu viatoris. *ibid.* VIII

Dei exiſtentia eur magis efficacitet poſſit à poſteriori probari, quàm illa Angeli. 466. III

Dei exiſtentiâ demooſtratâ, non demonſtratur eius eſſeoria. 33. VI

Deum eſſe à ſeipſo quid ſit. 453.I

Deum dicimus quod eſt melius omni animâ, explicatur. 466. IV

Dei ſimplicitas.

Dei ſimplicitas, in ſuo formali conceptu quid iocludat. 34. VIII

Dei ſimplicitas ſitne aliqnod eius attributum. 35. IV. ſitne aliqua perfectio. 36. VIII

Dei eſſentia eſt omninò ſimplex. 37.III

in Deo non reperitur compoſitio rationis. 39. IV

Dei eſſentia non componitur ex eſſentia & exiſtentia. 38. VI. nec ex eſſentia & ſingularitate. *ibid* VIII. nec ex natura & ſuppoſito. 39. I. nec ex ſubiecto & accidente. *ibid.* III. etiam ex ſententia Ariſtotelis. *ibid.*

Deus non eſt quoddam ens corporeum. 37. VII. membra corporis attribuuntur tantùm Deo metaphoricè. 38.VI

Dei attributa cum eſſentia diuina non faciunt aliquam compoſitionem. 39. II

Deus non poteſt compooere aliquod tertium, compoſitione quæ ſit ex his. 40. VI

Deus ſupplens in nobis vicem alicuius habitus ſupernaturalis facit tantùm vnum aliquod ens per accidens eum noſtris facultatibus. 41. VIII

Dei natura cur potiùs noo poſſit compooere eum ſuppoſito ereato, quàm ſuppoſitum diuinum cum natura creata. 41. VIII

Deus beatitudo obiectiua, & viſio eius formalis faciunt voum tantùm per accideos. 41. I

Deus non poteſt communicare ſuam ſimplicitatem vlli creaturæ. 42. II

Dei perfectio.

Deus eſt perfectiſſimus. 42. VI. omnes omnium creaturarum perfectiones continet. 43. IV. quomodo contineat perfectiones ſimpliciter ſimplices 44. VI. quomodo ſimplices. 45. II. Deum continere omnes perfectiooes ſitoe de fide. 44. II. ao ex continentia eminentiali perfectionum ſimplicium denominetur per illas. 45. VI

Deus & vniuerſum ſimul oon ſunt aliquid melius & perfectius intenſiuè, quàm ſit ſolus Deus. 47. VII. ſunt quid extenſiuè melius. 48 I

Dei perfectio importétne quidpiam reale. 47. II an ſit attributum. *ibid.* IV

in Deo cur Pater & Filius nòn ſit quid melius. 48. V

Dei bonitas.

Deus non tantùm bonus eſt in ſeipſo, ſed etiam eſt ſummè bonus rebus creatis. 50 II. eſt ſummè bonus bonitate morali. 50. VII

Dei bonitas moralis per excellentiam dicitur *ſanctitas eſſentialis.* 50. VIII. quomodo dicatur poſitiuè, & negatiuè ſummè bonus. 51. IV. V

Dei bonitas ſiue tranſeendentalis, ſiue moralis non eſt aliquod eius attributum. 51. VIII

Deus eſt boous ratione ſuæ eſſentiæ. 52.II

Deus non habet à ſuis relationibus, quòd ſit ſummum bonum. 15.. IV. noo à ſuis attributis abſolutis. *ibid.* V. à ſola eſſentia ſua. *ibid.*

Dei infinitas.

Deus eſt iofinitus. 54. IV

Dei infinitas quam negationem dicat. 53. III. ſecuodùm ſignificationem nomioìs eſt aliquid negatiuum. 54. VIII. ratiooe rei ſubſtratæ tali nomini eſt aliquid poſitiuum. *ibid.* non eſt aliquod attributum Dei. 55. IV. probari poteſt ratiooe naturali. 55. V

Dei locus, exiſtentia & præſentia in rebus.

Deus quinque modis dicitur eſſe in rebus. 56. IV. per eſſentiam ſuam eſt in omnibus rebus. 57. I. quomodo dicatur habitare in cælo. 57. V. nooinficitur ex eo, quòd exiſtat in rebus ſordidis. *ibid.* non poteſt à oobis eoocipi quomodo exiſtat in omnibus rebus. 57. VII. eſt actu & de facto ſecundùm ſuam ſubſtantiam extra hoe vniuerſum, & ſupra omnes cælos 69. IV. quo ſenſu intelligatur exiſtere extra hoe vniuerſum. 71. VI

Deus eſt in omnibus locis etiam vt formaliter loca ſuot, & quomodo ſit in illis. 59. II. III. IV. conuenientiùs dicitur eſſe eom loco, quàm io loeo. 59. V. quomodo à Patribus dicitur nuſquam eſſe, & tamen eſſe vbique. 59. IV

Dei exiſtentia in rebus an & quomodo ſit aliquid ipſi conueniens ex intrinſeca neceſſitate ſuæ perfectionis. 61. V. quid ſuperaddat diuinæ ſubſtantiæ. 62. VII. an rectè colligatur ex eius operatione. 60. II. an poſſit probari à priori vel à poſteriori per operationem traoſeuntem. 62. IV. 63. IV

Deus poteſt dici eſſe in ſpatiis negatiuis. 72. III. quam habitudinem habeat ad illa. 74. II. quam relationem. 74. III. quomodo ſit in illis. 73. II. III. cur potiùs exiſtat in illis, quàm in rebus poſſibilibus. *ibid.* VII

Deo, eſſe vbique vi ſuæ naturæ, ita conuenit, vt repugoet communieari alteri. 74. VI

Dei immutabilitas.

Deus eſt omninò immutabilis quo ad ſuum eſſe ſubſtantiale. 75. VIII. tam ſecuudum

quamlibet formam accidentalem, quàm ſecundùm ſubſtantialem eius ſubſtantiæ aduenientem. 76. III

Dei immutabilitas ratione nominis eſt aliquid negatiuum, ratione ſignificationis aliquid poſitiuum. 76. VI. eſt aliquod Dei attributum. *ibid.* eſt ſoli Deo propria. 77. I

Dei æternitas.

Deus eſt æternus. 83. I. quomodo dicatur eſſe auctor ſuæ æternitatis. 83. VI

Dei æternitas eſt attributum. 83. III. ſoli Deo conuenit. 83. I

Dei vnitas.

Deus eſt vnus. 84. VIII

Dei viſio.

Deus poteſt videri ab intellectu creato. 85. IV. quo ſenſu dicitur inuiſibilis habitare lucem inacceſſibilem. 86. V

Deum videre ſicut eſt, quid ſit. 137. II

an aliqui viderint Deum in hac vita. 117. III. *vide* beati, viſio Dei, eſſentia Dei.

Dei incomprehenſibilitas.

Deus eſt omnino incomprehenſibilis ab intellectu creato. 146. III. eſt de fide, quòd non poſſit comprehendi ab intellectu creato. 146. IV

Dei incomprehenſibilitatis vera & adæquata ratio. 147. V

eſt quædam perfectio in Deo, quòd ſibi ſit comprehenſibilis. 180. IV

Dei nomen.

quid ſignificet hoc nomen *Deus*. 164. VII. an hoc nomen *Deus* poſſit communicari alicui creaturæ. 164. VIII

Deus non poteſt ſibi imponere nomen aliquod, quod illum totum & totaliter ſignificet beatis. 164. *vide* beatus.

Dei ſcientia.

Deus habet ſcientiam de ſeipſo. 165. V. habet de creaturis. *ibid.* VI

Deus ſe per ſuam eſſentiam intelligit. 178. VIII. an per creaturas poſſit ſe intelligere. 179. III

Deus ſe & omnia, quæ formaliter habet in ſeipſo cognoſcit comprehenſiuè. 179. V

Deus quomodo diſtinguat attributa ſua à ſe inuicem virtualiter. 357. IV

an in cognitione, quam Deus habet de ſeipſo, relationes ſe habeant per modum ſpeciei impreſſæ ſecundùm ſuum formale relatiuum, an verò ſola diuina eſſentia. 180. V

Dei ſcientia reſpectu rerum creatarum.

Deus cognoſcit res omnes creatas diſtinctè. 181. IV. eas cognoſcit in ſeipſo. 182. VI. reſpectu talis cognitionis eſſentia diuina non ſe habet per modum ſpeciei impreſſæ. *ibid.* nec expreſſæ. 183. II. quomodo ſeſe habeat. 183. II. an omni potentiâ & cauſatione rerum ab ipſo præciſis deſineret cognoſcere res creatas. 184. IV. conciliantur variæ loquendi formulæ Patrum circa ſcientiam Dei de rebus creatis, quæ videntur ſibi contrariæ. 214. III

Dei ſcientia reſpectu mali.

Deus cognoſcit malum & quomodo. 185. VI

Deum cognoſcit peccatum quoad priuationem, quam importat in ſeipſo, & quomodo. 186. I

Deus non poteſt cognoſcere mala particularia per rationes bonitatis exiſtentes in ſeipſo, oppoſitas iſtis malis particularibus. 184. II. nec per illas ideas, quas habet de bonitatibus creatis, quibus iſta mala opponuntur. *ibid.* VI. nec per ſuam eſſentiam vt habentem ſe inſtar ſpeciei impreſſæ. *ibid.* VII

Deus dependeátne à bonitatibus creatis, vt cognoſcat earum priuationes. 188. II

Dei ſcientia reſpectu futurorum contingentium.

Deus habet certiſſimam ſcientiam de futuris contingentibus abſolutis. 188. VIII. certitudo iſtius cognitionis non petitur adæquatè ex decreto prædefiniente iſta futura. 193. III. non ex ideis diuinis. *ibid.* VI. non ex coëxiſtentia futurorum in æternitate Dei. 194. III. non ex eorum veritate determinata antecedenter ad quodcunque decretum Dei. 199. VI. nec ex eorum veritate determinata etiam ex ſuppoſitione, quòd futura ſint. 201. II. quæ ſit prima & adæquata ratio cur ſuppoſito aliquo decreto circa res ad extra habeat certitudinem huiuſmodi cognitionis. 201. VI. an eodem modo cognoſcat futurum conſenſum gratię vocantis, ac omnia alia futura contingentia. 207. VII

Deus cognoſcit certò omnia futura libera contingentia conditionata. 208. IV. quomodo illa cognoſcat. 210. IV

Dei ſcientia reſpectu poſſibilium, & non entium.

Deus cognoſcit diſtinctè omnia poſſibilia & quomodo. 211. I. II. repugnantia. *ibid.* IV. priuationes & negationes. *ibid.* VIII. entia rationis. 212. III

Deus poſſitne facere ens rationis. 212. IV

modus, quo Deus cognoſcit impoſſibilia, quî differat à modo noſtro illa cognoſcendi. 211. VII. quo intelligit priuationes & negationes, quî differat à modo noſtro illas intelligendi. 212. II

Vide ſcientia.

Dei idea.

Deus habeátne ideam ſui. 218. III. rerum vniuerſalium. *ibid.* priuationum & negationum. *ibid.* rerum poſſibilium, materiæ primæ, & accidentium, quæ comproducuntur cum ſubiecto. *ibid.* IV

Dei eſſentia quatenus ſeſe habet inſtar ſpeciei impreſſæ, habeátne rationem ideæ, an quatenus continet in ſeipſa eminenter omnes creaturas. 216. IV

Dei eſſentia vt imitabilis à creaturis habeátne magis rationem ideæ, quàm diuina cognitio quatenus repræſentat creaturas. 217. VI

Vide idea.

Dei volitio.

Deus *omnia, quæcunque voluit, fecit*, quo ſenſu debeat intelligi. 224. II

Deum velle alia à ſe, ſitne aliqua perfectio. 225. VIII

Deus nec per ſe, nec per accidens vult malum culpæ. 230. VI. per accidens vult malum pœnæ & naturæ. 231. I. actu poſitiuo, vult permiſſionem peccati. 230. VII

Deus *vult res omnes vt media ad ſeipſum*, quomodo ſit intelligendum. 238. IV

Deus poſitiuâ voluntate ordinat media ſufficientia ad ſalutem etiam reproborum 225. VIII
videturne nolle ſaluari, quem de facto non ſaluat. 224. VII
conferendo gratiam efficacem alicui, an & quomodo habeat magis ſpecialem affectum erga eum, quàm in eum, cui confert tantùm ſufficientem. 273. VII
Deus ante præuiſionem malorum operum non habuit aliquem actum poſitiuum voluntatis, quo excluſerit aliquos efficaciter à gloria æterna, eóſque deputauerit ad pœnam æternam. 286. III
Deus ante præuiſionem cuiuſcunque peccati hominum, non habuit aliquem actum poſitiuum, quo efficaciter excluſerit aliquos à gloria æterna, etiam non conſiderando iſtam excluſionem, per modum priuationis, & pœnæ, ſed alicuius tantùm modi, ad ſplendorem ſuæ gloriæ, & manifeſtationem ſuæ iuſtitiæ vindicatiuæ. 288. VII
nullos reprobauit efficaciter, etiam negatiuâ tantùm reprobatione, ante mala eorum opera præuiſa, in quibus & cum quibus morerentur. 290. IV
Deus tantùm habuit efficacem voluntatem excludendi aliquos à vita æterna, poſtquam præuidit eos morituros in peccato. 291. V
faceretne alicui iniuriam ſi poſt præuiſos homines in communi maſſa perditionis aliquos eueheret liberaliter, & alios ex mera voluntate relinqueret. 291. III
Deum indurare aliquos vt non videant, intelligant, quomodo debeat explicari. 294. III
Vide voluntas Dei.

Dei amor.

Deus ſeipſum, & ſuam bonitatem amat neceſſariò. 226. V. quomodo id ſit intelligendum. 227. I
Deus amat liberè creaturas exiſtentes in aliqua temporis differentia. 227. II. quo amore eas amet. *ibid.* VIII. an amet res poſſibiles. 228. V. quomodo amet peccatores & habitus vitioſos. 227. VII
Deus quomodo plus amet Chriſtum, quàm totam Eccleſiam. 241. II
Deum poſſe diligere quid ſit. 219. VII

Dei odium.

Vide odium.

Dei omnipotentia.

Deus ſitne ideò omnipotens quia creaturæ ſunt poſſibiles. 229. I
quid poſſit potentiâ ordinariâ. 302. IV. quid extraordinariâ. *ibid.*
Deus poteſt facere multa quæ non facit, nec determinauit facere. 302. VI. quo ſenſu in Scripturis ſacris dicitur non potuiſſe facere aliqua, quæ tamen non implicant. *ibid.*
Deus non poteſt facere, vt præterita quatenus præterita non fuerint, nec vt præſentia quatenus præſentia, non ſint; nec denique futura quatenus futura, non ſint futura. 301. IV
non poteſt eſſentialiter facere meliora ea quæ fecit, poteſt tamen accidentaliter. 303. I
Deus datâ qualibet re creatâ poteſt ſemper aliam rem, intra eamdem ſpeciem creare accidentaliter perfectiorem, & aliquando datâ aliquâ ſpecie poteſt aliam ſpeciem creatam, intra idem genus, adhuc eſſentialiter perfectiorem creare. 303. V
Deus non eſt ſpecialis cauſa & immediata corporum aſſumptorum ab Angelis. 492. III
Deus dependeátne à rebus poſſibilibus. 418. VII
Deum *eſſe agens per eſſentiam* quo ſenſu ſit intelligendum. 236. VII VIII
implicat Deum poſſe creare aliquem intellectum, qui ex ſua vi naturali poſſit clarè & intuitiuè videre Deum abſque vllo ſuperaddito. 116. III
Nomina & prædicationes, quæ Deo conueniunt.
poſſumus dicere in Deo eſſe tres res, tria entia, tres vnitates. 393. III. tres bonitates, tres veritates, tres aliquos. VII
non poſſumus dicere eſſe in Deo tria indiuidua. 394. VI
In Deo eſt trinitas. 395. VI. non triplicitas. *ibid.*
quod eſt Deus tantùm identicè non ſemper dicit perfectionem ſimpliciter ſimplicem. 371. VI
Deus & habens deïtatem quomodo differant. 392. I. 439 III
terminus *hic Deus* non priùs concipitur, quàm ipſæ perſonalitates relatiuæ quaſi aduenerint naturæ diuinæ. 391. VI
terminus *hic Deus* ſignificat aliquid abſolutum, & ratione cuius illud ſignificet. 391 VII
eorum quæ prædicantur de Deo, alia prædicantur tanquam conſtitutiua eſſentiæ illius, alia prædicantur tanquam ei adiuncta. 35. V. in quo fundatur huiuſmodi diſtinctio. *ibid.* VI
Deus poteſt dici trinus, non triplex. 395. VI
an Deus dicatur quinus vel quinarius propter quinque notiones. 404. II
quidquid eſt in Deo, quo ſenſu ſit Deus. 364. VI
Deus ſpiritus eſt ex euangelio fuit expunctum à Macedonianis. 313. V
Deus erat Verbum eſt propoſitio inuerſa pro illa, *Verbum eſt Deus.* 310. IV
Deus generat, Deus ſpirat, Deus generatur, Deus ſpiratur: in his propoſitionibus terminus notionalis habet ſe inſtar attributi. 44. II
Deus generans eſt Deus genitus, hæc propoſitio eſt falſa. *ibid.* III
Deus non generat, falſa eſt propoſitio. *ibid.* IV. *Deus generat* eſt propoſitio vera. *ibid.*

Diabolus.

Diabolus quo ſenſu dicitur fuiſſe homicida ab initio. 364. IV
cur dicitur ab initio peccare. 567. III. appellatur, *Pater mendacij, Sathan, tentator.* *ibid.*

Dicere, dictio.

Dicere in diuinis quo ſenſu eſt commune omnibus perſonis diuinis. 310. IV quid ſuperaddat intelligere eſſentiali. *ibid.*
Dictio in diuinis quomodo diſtinguatur ab intellectione. 313. VI

Differentia.

Differentiæ conſtitutiuæ diuerſarum ſpecierum,

rum, an & quando poſſint vniri inter ſe ad componendam aliam, diuerſam ab vtraque. 540. VII

Dilectio.

Dilectio alia naturalis, alia alicitiua. 555. IV

Dilectio hominis erga Deum an & quomodo antecedat dilectionem Dei erga homines. 272. VII

Dilectio Dei & proximi quomodo dicitur eſſe plenitudo legis. 20. I

Diligere.

Diligere ſumptum notionaliter quot modis poſſit ſumi. 434. V

Diligendi potentia in Deo quid ſit. 219. VII

Dilemma.

Dilemma val ſum damnatus, vel non, explicatur. 264. VIII. 265. I

Diſputatio.

Diſputatio de vocibus *hypoſtaſis, ſubſtantia*, inter Græcos & Latinos quo tempore orta fuerit. 372. VIII. ſopita. *ibid.* rurſus excitata. 373. I. tandem ea communi conſenſu vniuerſalis Eccleſiæ tam Orientalis, quàm Occidentalis fuit determinata. 373. II

Diſtantia.

Diſtantia inter duo quid importet. 504. VII

Diſtinctio.

Diſtinctio ex natura rei quid ſit. 347. II. poteſt conuenire alicui rei vel actu & formaliter, vel virtute & eminenter. 347. III

Diſtinctio virtualis inter duo non facit numerum. 350. II. quid præſtat. 352 VI

Diſtinctio in diuinis.

Diſtinctio nulla datur realis, vel ſolius rationis ratiocinantis, ſed ſolummodò virtualis tam inter attributa abſoluta ad ſe inuicem, & etiam ad relatiua comparata. quàm vt comparantur ad eſſentiam diuinam. 355. I

Diſtinctio virtualis in Deo alia eſt incompleta, alia completa. 356. V. inter eſſentiam Dei & eius attributa an & quomodo conueniat Deo abſque ordine ad creaturas. 356. VI. cum ordine ad creaturas. 357. II

quâ Diſtinctione virtuali Deus & beatus in viſione beatifica diſtinguant attributa Dei à ſe inuicem. 357. IV. quomodo diſtinguantur à beato in cognitione veſpertina. 357. IV

Diſtinctio realis datur inter relationes diuinas conſideratas ad ſe inuicem. 344. VI. non ad eſſentiam diuinam. 347. VII

Diſtinctio tantùm virtualis datur inter relationes originis & eſſentiam diuinam. 353. IV

Diſtinctio virtualis intercedens inter eſſentiam Dei & relationes vnde repetatur. *ibid.* V. quibus exemplis illuſtretur. *ibid.* VIII. 354. I

Vide relatio diuina.

Diſtinctio virtualis inter eſſentiam Dei & eius relationes, ſufficit, vt aliquid affirmetur de eſſentia, quod non affirmetur de relationibus. 348. V. & 352. VI

Diſtinctus.

quomodo hæc vox *Diſtinctus* dicatur de Deo. 396. VI

Diuinitas.

Diuinitas eodem modo non ſe habet ad omnia diuina, quo ens ad omnia entia. 364. II

Diuiſio.

Diuiſio Angelorum in hierarchias & ordines. 475. IV

Dolor.

Dolor propriè eſt in voluntate damnatorum. 567. VII. an ſit tantus, vt omne gaudium excludat. *ibid.* VIII

Dominium.

Dominio carere in ſuam actionem ſitne aliqua imperfectio. 226. VIII

Dominus.

Domino meo, ſede à dextris meis, de quo ille locus debeat intelligi. 370. III. IV

Donum.

Donum propriè quid ſit. 435. III. quid ſit impropriè. *ibid.* VIII. ſit propriè ſoli naturæ intellectuali. *ibid.* VII. ad rationem doni quæ conditiones requirantur. 435. V

Doni radix eſt amor. 435. VII

Doni ratio conuenit eſſentiæ diuinæ, itam vnicuique perſonarum diuinarum, tam coniunctim, quàm ſeorſim per comparationem ad creaturas rationales. 436. IV

Donum an & quomodo poſſit eſſe eſſentiale in diuinis. 436. IV

Donum vt illud eſt alterius per originem conuenit Filio & Spiritui ſancto reſpectu creaturarum. 436. VII

Donum an & quomodo conueniat ſoli Spiritui ſancto. 436. VIII. ratione cuius id ipſi ſoli conueniat. 437. VIII

rationes Doni in diuinis conueniunt ſuis ſubiectis ab æterno. 437. IV

Doſitheus.

Doſithæus negabat dari Angelos. 464. III

Durandus.

Durandus quomodo accedat ad opinionem Begardorum. 95. IV. fallitur dum aſſerit Angelos cognoſcere ſuâ virtute naturali cogitationes cordium, quando actu exiſtunt. 546. VIII.

Durandi de vbiquitate Angelorum ſententia. 501. II. debeátne excuſari ab erróre. *ibid.* III

Duratio.

Duratio interna, alia externa. 77. VIII. an aliquam importat ſucceſſionem. 78. VIII. an vna poſſit eſſe maior aliâ. *ibidem.*

Duratio imaginaria temporaria ab æterno poteſt dari. 68. III

E

Effectus.

EFFECTVS contingens vt contingens, an & quomodo non ſubdatur per certitudinem alicui ſcientiæ. 203. VII

Effectus prædeſtinationis quid ſint. 275. III. an ſint. *ibid.* V. quas conditiones requirant. *ibid.* VII. qui ſint. 276. V

Effectus prædeſtinationis quomodo præſuppoſant naturalem prouidentiam, &

eius effectus circa prædeſtinatos. 280. III

Effectus prædeſtinationis poteſt eſſe malum pœnæ. 280. VII. mors. *ibid.* VIII. mors fortuita. 281. I. mors martyrum. *ibidem.*

Vide prædeſtinationis effectus.

Effectus reprobationis quas conditiones requirant. 286. VIII

Effectus reprobationis impropriè qui ſint. 295. II

Vide reprobatio.

Efficacitas.

Efficacitas diuinæ voluntatis quomodo debeat attendi. 298. IV

Electio.

Electio ad gratiam, *vide* prædeſtinatio ad gratiam.

Electio ad gloriam eſt facta ex præſcientia meritorum prouenientium ex gratia. 260. IV. probatur ex ſcriptura. 260. 261. ex Patribus. 261. 262. obiectiones ex ſcriptura deſumptæ ſoluuntur. 265. 266. ex Patribus. 267. 268

Electio ad gloriam an ſit vel ex vno, vel pluribus meritis. 271. VI

in Electione creaturæ rationalis ad gloriam duo diſtinguuntur, & quæ. 263. III

Ens.

Ens ſumptum ſecundùm totam ſuam latitudinem eſt obiectum adæquatum ſpecificatiuum intellectus creati. 88. II. ſic ſumptum eſt tantùm intelligibile finito modo ab intellectu creato. 147. IV

Ens cur potiùs ſit de intrinſeca ratione omnium entium, quàm diuinitas ſit de eſſentia omnium diuinorum. 364. II

Ens ſimplex virtute tamen multiplex poteſt conſiderari ſecundùm vnam rationem, abſque eo quòd conſideretur ſecundùm aliam. 153. VIII

per *Ens ab alio* quid intelligatur. 317. IV. V

Ens rationis.

Entia rationis cognoſcantúrne à Deo. 212. II. fiántne. *ibid.* III

Entitas.

Entitas vna & eadem poteſt diuerſos formaliter terminos reſpicere. 346. I

Eò.

particulæ *Eò* & *quò* denotant præcisè formales rationes rei. 327. VIII

Epiſcopi.

Epiſcopi cur aliquando vocentur Angeli. 463. IV

Eraſmus.

Eraſmus reprehenditur, quòd noluerit dicere *in principio erat Verbum.* 410. VI

Eſſe.

Eſſe formaliter in aliquo, eſſe de intrinſeco illius conceptu, an & quomodo diſtinguantur. 156

ipſum Eſſe à ſe ſeu independens non eſt vltimò conſtitutiuum eſſentiæ diuinæ. 172. VII

Eſſentia, eſſentiale.

Eſſentiæ rerum vt poſſibiles dicantúrne eſſe aliquod bonum. 229. VII

quo ſenſu in diuinis Eſſentialia intelligantur eſſe priora notionalibus. 397. V

Eſſentia diuina.

Eſſentia diuina præſciſa à ſuis attributis cur nõ ſit aliquod ens limitatum. 46. IV. quomodo contineat omnia eminenter. 197. VI. ſitne id, quod in diuinis reſeratur. 445. VIII

Eſſentia diuina quomodo dicatur principium productiuum quo. 456. II

Eſſentia diuina ſitne repræſentatiua futurorum in illo ſigno rationis, quo iam concipimus ante omne decretum de rebus futuris. 194. I. vt cauſa futurorum contingentium an & quomodo illa obiiciat cognitioni diuinæ. 204. VIII. ſola ſe habet inſtar ſpeciei impreſſæ in ea cognitione, quâ Deus ſe comprehendit. 180. V

Eſſentia diuina dum Pater generat, ſitne æquè in actu proximo ad ſpirandum, quàm ad generandum. 425. IV

Eſſentia diuina communicata Filio à Patre per generationem, & à Patre & Filio Spiritui ſancto per ſpirationem, non eſt propriè donum, ſed ſolùm impropriè. 436. II

Eſſentiæ diuinæ fœcunditas, *vide* fœcunditas.

ex diuina Eſſentia & relationibus originis nulla datur compoſitio. 365. VII

Eſſentia diuina vltimò conſtitutiuum.

Eſſentiæ diuinæ vltimò conſtitutiuum non eſt ipſa infinitas. 171. VIII. ipſum exiſtere. 172. II. ipſum eſſe à ſe. 172. VII. intellectiuum vt importat gradum intellectiui radicalis. 173. V. diuina voluntas nec diuina volitio. *ibid.* VI

Eſſentia diuina quatenus conſideratur ſpecificè conſtituitur per actualem intellectionem per eſſentiam tanquam per vltimam ſui differentiam conſtitutiuam. 170. VIII. non includit eſſentialiter relationes originis. 358. V. nec attributa diuina. 366. III

Eſſentia diuina dicitur tantùm de ſuis attributis in ſenſu identico, non in formali. 366. VI

Eſſentia Dei & eius attributa tam abſoluta quàm relatiua non ſunt inter ſe ſynonyma. 355. VII

Eſſentia diuina an & quomodo ſit Pater. 360. IV

Eſſentia diuina exiſtentia & ſubſiſtentia.

Eſſentia diuina exiſtit per exiſtentiam abſolutam. 377. VIII. non ſubſiſtit per ſubſiſtentiã abſolutam. 384. I. an & quomodo ſubſiſtat per ſubſiſtentias relatiuas. 390. II. 392. IV. vt præſcindit à ſubſiſtentiis relatiuis an ſit completa in ratione ſubſtantiæ. 389. II. III. 390. III. IV

non imperfectio in Eſſentia diuina, quòd emendicet ſuum complementum à diuinis relationibus. 390. V

Eſſentia diuina vt præciſa à relationibus diuinis eſt inunibilis cuiuis ſuppoſito creato, & quare. 391. I

Eſſentia diuina concurſus ad viſionem beatificam.

Eſſentia diuina per modum ſpeciei impreſſæ concurrens in viſione beatifica non ſupplet efficaciam luminis gloriæ. 103. VI. detegitur falſitas fundamenti Vaſqueſij id aſſerentis. 105. I

Eſſentia diuina per virtutem Dei abſolutam poteſt videri ab intellectu creato abſ-

que vllo lumine gloriæ. 131. IV. poteſt eſſe principium agendi ad extra intentionaliter. 130. V

Eſſentie diuine in viſione beatifica ſe habet ad inſtar ſpeciei impreſſæ.128.IV. concurrérne vt incompleta & ſubordineta intellectui. 131. II, ſupplens ſpeciem impreſſam habeétne ſe aliter, quàm ſe habens inſtar ſpeciei impreſſæ. 128. VIII. duplicem habet influxum, vnum generelem, alium ſpecialem. 129 III

Eſſentie diuina non videtur facto à beetis per ſpeciem impreſſam. 128. IV. videtur per expreſſem. 132. V

Eſſentiam diuinam adæquatè videri implicet, quin & videantur attributa omnia tam abſoluta, quàm relatiua, quę ſunt in ea formeliter. 150. IV

implicet diuinem Eſſentiam videri ſine ſuis attributis ebſolutis, & relatiuis eâ viſione, quæ ſit beatifice, & correſpondens formaræ fidei, quam nunc habemus in via. 152. V.

Eſſentia diuine poteſt videri intuitiuè, & ſicuti eſt, inadæquetâ viſione non viſis ettributis tam abſolutis, quàm reſpectiuis. 153.I

Eſſentiæ diuinæ fœcunditas poſsitne videri non viſis perſonis. 154.VI

Eſſentiem diuinam non viderunt Adam in ſuo ſopore extatico, nec ſanctus Benedictus. 128.I

Eſſentiam diuinem beatiſſimam Virginem vidiſſe piè credi poteſt. 128.I

Eſſentiator, eſſentiatus.

Eſſentiator idem eſt, ac productor eſſentiæ. 315.VI

Eſſentiatus idem eſt, ac qui habet eſſentiam productem. *ibid.*

Eugubinus.

Eugubinus tribuit Angelis corpore. 469.II

Euidentia.

Euidentia eſt de intrinſeca ratione ſcientiæ. 2. V

Euidentia principiorum quæ requiritur in ſcientia. 2. VIII. ſolius conſequentiæ non ſufficit. 3.IV. principiorum ſcientiæ in ſuperiori ſcientie non ſufficit. *ibid.*VI

Euſebius.

Euſebius Nicomedienſis dedit occaſionem vſurpandi in Eccleſia hanc vocem ὁμοούσιον. 310

Excæcatio.

Excæcatio non eſt effectus reprobationis. 293. VIII

Excludere.

Excludere imperfectionem ſitne perfectio. 37.I

Excluſio à gloria æterna.

an Deus Excluſerit efficaciter actu poſitiuo voluntatis aliquos à gloria æterna ante prę-uiſionem malorum operum. 286.III

an Deus Excluſerit aliquos à gloria æterne etiam non conſiderando iſtam excluſionem per modum priuationis & pœnæ, ſed tantùm alicuius modi ad ſplendorem ſuæ gloriæ & manifeſtationem ſuæ iuſtitiæ vindicatiuæ. 288. VII

Deus ſolùm Excluſit aliquos efficaciter à gloria æterne, poſtquam præuidit eos morituros in peccato. 291.V

Vide reprobatio.

Exiſtentia.

Exiſtentia quo ſenſu dicitur eſſe actus formaliſſimus eſſentiæ. 381.III

Exiſtentia ſubſtantiæ & accidentis et inhærentis inter ſe diſtinguuntur. 381.VI

Exiſtentie hominis prædeſtinati ſitne effectus eius prædeſtinationis. 279 II

Exiſtentiæ ſubſtentiali eſt intrinſecum dare ſuæ entitati exiſtere de facto poſitiuè per ſe, & non inniti alteri ad modum accidentis. 385.VI

Exiſtentiæ in creatoris non reſpondent ſolis eſſentiis. 381. II

Exiſtentia in diuinis.

detur in diuinis vna abſoluta Exiſtentia, eáque eſt communis omnibus & ſingulis perſonis diuinis. 377.III

præter Exiſtentiam abſolutam dantur tres aliæ exiſtentiæ relatiuæ realiter à ſe inuicem diſtinctæ. *ibid.*VIII

Exiſtentiæ diuinæ relatiuę diſtinguuntur tantùm virtualiter ab exiſtentia abſoluta communi. *ibid.*

poſſunt admitti quatuor Exiſtentiæ relatiuæ in diuinis cum aliqua reſtrictione. 382.VIII

Exiſtere.

Exiſtere per ſe non eſt vltimò conſtitutiuum eſſentiæ diuinæ. 172.II

Exitus.

Exitus vnius perſonæ ab alia in diuinis quis poſſit admitti. 460.VIII. non is, qui fit per modum impetus. *ibid.* per modum conſilij. *ibid.* per modum obſecrationis. *ibid.*

Exorciſta.

Exorciſtæ quâ virtute expellunt dæmones à corporibus hominum. 319.III

F

Facies.

FAciei alicuius videre quid ſit. 85.VI

Facultas Pariſienſis.

Facultas Pariſienſis tempore S. Thomæ definiuit Angelos de facto non peccaſſe in primo inſtanti ſuæ creationis. 564 IV

Fidelis.

Fidelis nullus poteſt certò ſcire ſe eſſe de numero prædeſtinatorum abſque aliqua ſpeciali reuelatione Dei. 283. VIII

Fides.

Fides & ſcientia poſsíntne eſſe ſimul. 33. IV

Fides ſupernaturalis remanſérne in dæmone, vt de amiſſa beatitudine doleat. 566. VI

Fides infuſa cur potiùs remaneat in nobis peccantibus, quàm remanſerit in dæmone. 566. VIII

Figuli.

Figuli exemplum ab Apoſtolo vſurpatum explicatur. 287.VIII. 288.II

Filiatio.

Filiatio diuina ſi Spiritus S. non procederet à Filio, foréne eadem quæ nunc eſt. 428.IV

Filius.

nomen Filius vnde acceperit ſuam ſignificationem. 329. VIII

de ratione Filij non eſt, quòd ſit imago Patris. 330. IV

Filij Seth & Enoch dicuntur filij Dei, & quare. 471. I

particula *Filióque* an & quomodo ſit additio ad Symbolum Nicænum. 426. I. quando

fuerit ipſi addita. *ibid.* III. qua de cauſa. *ibid.*

Filius diuinus.

Filius æternus eſt verè Deus, & conſubſtantialis Patri. 310. III. cur dicitur ex vtero genitus. 307. V. cur non dicitur eſſentiatus. 315. VII. cur non eſſe precatiò à Patre. *ibid.* quo ſenſu dicitur *αὐτόθεος*. *ibid.* in ipſo nec eſt dependentia à Patre, nec indigentia. *ibid.*

Filius Dei dicitur ignorare diem iudicij, vt enim reueler aliis. 313. II. quo ſenſu neget ſuum eſſe dare beatitudinem. 313. III

Filius diuinus procedit à Parte. 315. III. nunc eſt genitus, & adbuc generatur. 323. I. meliùs dicitur eſſe ſemper genitus, quàm generari. *ibid.* II. generatur exiſtens. *ibid.* III. eius generatio quomodo à PP. dicitur opus naturæ. 318. VI

Filius in diuinis non poteſt dici Verbum per appropriationem tantùm. 317. VIII

cur in proceſſione Filij diuini explicanda Patres ſæpè vtantur exemplo Verbi creati. 316. VII

Filius diuinus per comparationem ad Patrem poteſt dici principiatus. 405. VII. eſt verè principium. 405. IV. poſsitne dici ſermo. 410. V. meliùſne dicatur ſermo, quàm Verbum. *ibid.* VI. hac de re Eraſmi & Laurentij Vallæ reprehenſio. *ibid.*

Filius in diuinis non eſt artificialis imago cuiuſquam. 421. VII. cuius ſit ſubſtantialis, ſeu naturalis imago. *ibid.* VIII. cuius intentionalis. 423 II. vnde ipſi competat, quòd ſit naturalis imago Patris. 412. IV. an & quomodo dici poſſit alius à Patre & Spiritu ſancto. 396 III. Aliud. *ibid.*

Filius diuinus poteſt dici eſſe diſtinctus à Patre & Spiritu ſancto. 396. VI. non poteſt dici diuerſus, diſcrepans, differens, diſpar, vel alter à Patre, & Spiritu ſancto. *ibid.* quo ſenſu dicitur in ſcripturis nihil facere, niſi quòd Patrem videat facientem, nihil ſcire à ſe, ſed à Patre, etiam de rebus exiſtentibus in tempore. 419. V

Filius diuinus quo ſenſu dicitur ſapientia de ſapientia. 439. VI. non dicitur ſimpliciter de ſubſtantia, ſed de ſubſtantia Patris. 453. I. reſpectu Patris ad intra an poſſit eſſe donum. 436 II. à ſolo Patre poteſt mitti. 461. II. quo ſenſu à nonnullis Patribus negatur poſſe mitti. *ibidem.*

Filius in diuinis quo ſenſu à Patribus dicitur eſſe æqualis Patri, Pater tamen non eſſe æqualis Filio. 458. IV. non poteſt dici fons & origo diuinitatis. 405. V. non poteſt dici initium Spiritus ſancti. 407. IV

Filius diuinus accipit tantùm ſecundariò eſſentiam diuinam vt communicandam Spiritui ſancto. 379. VI. non eſt principium illius velut actionis, quâ Spiritus ſanctus procedit, & quare. 339. I. quòd non generet, non prouenit ex eius impotentia. 458. IV

Filius ratione ſuæ generationis à Patre dicitur *omnia habere à Patre, nihil habere à ſe, audire à Patre, nihil poſſe facere, niſi quod viderit Patrem facientem*, &c. 312. VIII. quid his loquendi formulis ſignificetur. *ibid.*

Filius & Spiritus ſanctus dicuntur boni per eſſentiam. 52. VII

non tranſeunt à non eſſe ad eſſe. 76. IV

Vide generatio, Verbum, proceſſio diuina.

Finis.

Finis quomodo debeat intelligi eſſe *id cuius gratia ſit aliquid.* 270. I

Finis rerum alius communis ſeu prouiſoris, alius ſpecialis ſeu rei prouiſæ. 243. III

Finis immediatus prædeſtinationis poteſt dici etiam eius effectus in executione. 278

Finis alius *ſcientiæ*, alius *ſcientis.* 20. II

Finitum.

Finitum eſſe ſibi, quid ſit apud S. Auguſt. 179. VIII

Fœcunditas.

Fœcunditas quomodo competat creaturis. 319. V. ſecundùm quam proportionem Deo & creaturis competat. *ibid.*

Fœcunditas naturæ diuinæ alia eſt radicalis & remota, alia formalis & actualis. 360. VII. ſola radicalis eſt de eſſentia diuinæ naturæ. 360. VIII

Fœcunditas radicalis quomodo dicatur de qualibet perſona diuina. 361. VI

Fœcunditas diuinæ eſſentiæ non viſis perſonis, poſsitne videri. 354. VI

Forma.

Forma vna & eadem numero indiuiſibilis quomodo poſſit eſſe ſimilitudo rerum planè diſſimilium, quatenus ſunt diſſimiles. 539. IV

Forma ſeparata à materia quomodo habet totam perfectionem illius ſpeciei, quam includit. 481. V

Futurum.

Futurum aliud eſt neceſſarium, aliud contingens. 545. III

Futurum contingens ſumptum formaliter duas dicit habitudines, & quas. 192. V

Futurum vt cognoſcatur futurum quomodo debeat eſſe determinatum. 190. II

Futura contingentia non realiter exiſtunt in æternitate Dei ab æterno. 194. III. quo ſenſu ex ſententia admittentium eorum coexiſtentiam ab æterno cum æternitate Dei, dicantur exiſtere ab æterno. *ibid.* IV. VIII. an ſi coexiſterent æternitati huiuſmodi coexiſtentia eſſet ratio cur à Deo cognoſcerentur. 195. III

Futura & præterita ſtare apud Deum quid ſit apud ſanctum Auguſtinum. 197. IV

Futura omnia quo ſenſu dicantur eſſe præſentia Deo. 197. VIII

Futura ante omne decretum Dei habeántne futuritionem vel non futuritionem. 200. VI

Futura libera contingentia an & quam habeant certitudinem obiecti ex determinatione ſuæ cauſæ proximæ. 201. V. an ex huiuſmodi determinatione deſtruatur eorum indifferentia. 203. II. eorum contingentia. 203. III. 204. I

Futura libera contingentia an dicant intrinſecam habitudinem ad eſſentiam diuinam. 205. IV

Futura contingentia conditionata ſunt duplicis generis. 208. II

Futura libera contingentia conditionata cognoſcuntur à Deo. 208. IV

de Futuris liberis contingentibus poſsintne ante quodcunque decretum formari propoſitiones contradictoriæ. 200. III

G

Gabriel.

GABRIEL Archangelus fuit deputatus beatiſſimæ virgini ad cuſtodiam. 475. II

Gandauenſis.

Gandauenſis diſtinguit tria lumina à Deo infuſa hominibus, per quæ cognitio articulorum fidei habeatur. 3. VII. reiicitur. *ibid.* VIII. aſſerit Angelos cognoſcere res per quemdam habitum ſcientialem ſuo intellectui ſuperadditum. 533. VI. reiicitur. *ibid.* VII. falsò exiſtimat Angelos cognoſcere ſuâ virtute naturali cogitationes cordium ſecundùm ſuam ſubſtantiam 546. VIII

Gaudium.

Gaudium ſitne in Deo. 241. VII

Gaudium poteſt eſſe in dæmone. 576. VII. cur potiùs poſſit eſſe in dæmone, quàm aliqua triſtitia in beatis. *ibid.* VIII

Generare.

Generare, & communicare quomodo differunt. 439. VII

Generatio.

Generatio intendit ſimilitudinem naturæ. 321. VII. fit ex proprio deciſo ſemine viuentis & eius ſuperfluo alimento. 496. III

Generationis definitio. 321. II. explicatur. *ibid.*

ad Generationis definitionem non eſt neceſſe addi hanc particulam *ex vi proceſſionis*. 322. III

Generationis primaria intentio quæ ſit. 319. ſecundaria. *ibid.* II

ad Generationem non requiritur vt communicetur genito virtus ſeſe communicandi alteri in natura. 327. I. *& ſequent.* 329. III

Generatio diuina.

Generatio diuina quoad rationem generationis ſitne eadem, ac generatio creata. 333. IV. quo ſenſu à S. Damaſc. dicitur eſſe opus naturæ. 318. VI

Generatio Filij in diuinis quo modo ſit voluntaria. 430. VII. an actu voluntatis antecedentia ipſam generationem filij. 451. III

Vide Filius diuinus, proceſſio diuina, Verbum.

Genitus.

eſſe Genitum & ingenitum non ſignificant ſubſtantiam, ſed modum habendæ ſubſtantiæ. 323. IV

Gradus.

Gradus metaphyſici cur potiùs inter ſe faciant aliquam compoſitionem, quàm eſſentia diuina & relationes. 349. VIII

Glorificatio.

Glorificatio prædeſtinati eſt effectus prædeſtinationis. 276. V

Gratia.

Gratia prima quoad ſufficientiam offertur ſingulis. 253. IV

cùm Gratia efficax offertur Deus iure miſericordis vtitur. *ibid.* V

Gratia ſanctificans quomodo conferatur adultis iuxta propriam vniuſcuiuſque virtutem. 232. VIII

Gratia collata ex meritis C. D. vel SS. dicitur ſemper gratuita. 274. VIII

Gratia æternæ protectionis eſt aliqua effectus prædeſtinationis. 280. III

Gratia quo ſenſu à Concilio Arauſicano & S. Aug. dicatur conferri ad inuocationem humanam. 274. V

Deus Gratiam efficacem conferendo alicui an & quomodo habeat ſpecialem affectum erga eum, quàm erga illum cui confert tantùm ſufficientem. 273. V

quod non fit ex Gratia nihil confert ad vitam æternam. 251. VIII

ex Gratia aliquid dari quid ſit. 473. III

Græci.

Græcorum hæreſis de proceſſione Spiritus ſancti, *vide* hæreſis.

H

Habere.

HABERE aliquid à ſeipſo quando melius ſit, quàm habere ab alio. 535. VI

Habitus.

Habitus ſcientificus an & quomodo ſit diuiſibilis ſecundùm extenſionem. 515. IV. V

Habitus ſcientialis non datur in Angelis per quem res intelligant, prout per illum aliquid aliud intelligitur, quàm ſpecies intelligibilis. 534. II

Habitus aliqui ordinis naturalis poſſunt ingenerari in nobis ex actibus ſupernaturalibus. 566. VI

ratio formalis Habitus & potentiæ debétne eſſe eis intrinſeca. 13. IV

Habituum obiecta quæ, debeant conuenire in aliqua ratione communi attingendi ſua obiecta. 6. 0. IV

Habituum iudicatiuorum duplex formalis ratio, vna *ſub qua*, alia *per quam*. 12. VI. earum vnitas & diſtinctio vnde petitur. *ibid.* VII

Hæreſis.

Hæreſis negans perſonas diſtinctas eſſe in diuinis quos primos habuerit auctores. 307. VIII

Hæreſis Anthropomorphitarum quæ fuerit. 37. VII. Anomœorum. 95. II

Hæreſis Autotheanorum, quâ dicunt filium eſſe Deum à ſeipſo reiicitur. 453. I

Hæreſis Græcorum de proceſſione Spiritus ſancti. 413. VII. quando cœperit. *ibid.* quando aperta fuerit. 424. I. reiicitur. *ibid.*

Hæreſis Sadducæorum negantium dari Angelos. 464. II

Hierarchia.

Hierarchia quid ſit. 475. IV

Hierarchia Angelorum quælibet quibus conſtet ordinibus. 475. V

Hierarchiæ Angelorum ſunt tres. 475. IV

S. Hieronymus.

S. Hieronymus quo ſenſu dicat eſſe abſurdum deducere maiaſtatem Dei, vt ſciat quot per ſingula momenta naſcantur pulices. 181. VII

Homo.

Homo non continet eminenter omnia animalia. 44. VII. ſecundùm naturalia ſua con-

ſideratus nullum habet abſolutum deſiderium cognoſcendi Deum ſicuti eſt. 90. VIII
Homines quomodo dicantur fieri vnus ſpiritus cum Deo. 42. II. creati ad imaginem Dei. 398. IV
Homines priùs deſerunt Deum, quàm Deus homines. 490. VIII
Homines quo ſenſu nonnunquam dicantur mali. 186. VI
Homines aliqui fuerunt prædeſtinati. 249. IV quoad prædeſtinationem ab Angelis quomodo differant. 250. I. in prædeſtinatione quamodo dicantur manifeſtare diuitias bonitatis, iuſtitiæ, & gloriæ diuinæ. 249. VI. liberari & ſaluari à miſeria. 250. I. II
Homines ingenij rudioris cur aliquando poſſint elicere actus fidei, ſpei & charitatis intenſiores, quàm qui ſunt doctiores. 141. VIII

Homouſion.

nomen Homouſion quando & à quibus fuerit receptum in Eccleſia. 309. VIII. Patres Concilij Nicæni cur illud in tractatu fidei poſuerint. 310. I. Euſebius Nicomedienſis dedit occaſionem illius vſurpandi in Eccleſia. *ibid.* quo ſenſu reprobetur à Patribus Concilij Antiocheni. 310. II

Humanitas.

Humanitas C. D. vt vnita Verbo diuino poſſit non fieri perfectior. 303. III

Hypoſtaſis.

Hypoſtaſis ſignificat perſonam, ſeu id, quod vnicuique perſonæ proprium eſt. 373. II. aliquando fuit vſurpatum ad ſignificandum eſſentiam. 373. IV. οὐσία ſignificat ipſam naturam, eſſentiam. 373. II

I

Iacob.

IAcob nomine quis intelligatur à Paulo ad *Romanos* nono. 266. VII

Idea.

Idea quid ſecundùm nomen ſignificet. 214. VIII. quid ſecundùm rem. *ibid.* tria ad eius rationem requiruntur. 215. II. deriuatur à græco εἴδω. *ibid.*
an per Ideam operis eius defectus ab artifice cognoſcantur. 187. VI

Idea diuina.

Ideæ dantur in Deo. 215. II. ſintne in eo quid neceſſarium. *ibid.* VI. quid in ipſo habeat rationem ideæ. 216. VI
Idea in Deo ſitne eadem, ac in artifice creato. 216. II
Ideæ an & quomodo plures dicantur eſſe in Deo. 217. VIII. cur potiùs dicuntur plures ex multitudine obiectorum, quàm ſcientiæ vel artes. 218. I. quarum rerum ſint in Deo. 218
Ideæ diuinæ non ſunt in Deo ratio cognoſcendi futura contingentia. 593. VI
Vide Dei Idea.

Ignis.

Ignis apparens ſupra Apoſtolos in die Pentecoſtes non fuit verè ignis. 261. VII
Ignis purgatorij eſt verus ignis. 568. III. quomodo agat in animas, quę in eo detinentur. *ibid.* VII

Ignis inferni.

Ignis inferni quo ſenſu à nonnullis Patribus negatur eſſe materialis. 568. V. cur non corrumpatur. *ibid.* eſt eiuſdem rationis cum noſtro. *ibid* non torquet dæmones ſolâ illâ alligatione, quâ eos detinet incluſos contra propriam eorum voluntatem: nec etiam ſolâ illius apprehenſione. 568. VI
Ignis, quo cruciantur dæmones eſt verus, & corporeus. 568. III
Ignis inferni non cruciat dæmones efficiendo in illis calorem, vel cauſando in illis dolorem talem, qualem anima vnita corpori habet, quando corpus eius comburitur. 569. II eodem modo cruciat homines, quo dæmones. *ibid.* IV. cruciat dæmones, quatenus tanquam quoddam inſtrumentum phyſicum Dei agens per ſuam obedientialem potentiam producit in illorum ſubſtantia qualitatem ſpiritalem illis diſconuenientem, & eorum ſubſtantiam fœdantem. 569. V. eodem modo ſeruatâ proportione agit in damnatos, ac ignis purgatorij in animas ibi detentas. 568. VII

Illatio.

Illatio vnius propoſitionis ex alia ratione ſignificationis propriè non facit diſcurſum. 24. I

Illapſus.

Illapſus quid importet. 516. II. cui propriè conueniat. *ibid.* III

Illuminatio.

Illuminatio in Angelis quid ſit. 551. VI. an & quomodo fiat. *ibid.* VII
Vide Angelorum illuminatio.

Imaginarium.

Imaginarium ſpatium, *vide* ſpatium.

Imago.

Imago quid ſit. 421. I. quotuplex ſit. *ibid.* VI
Imago naturalis in quo fundetur. 422. II
Imago in diuinis non eſt formaliter & intrinſecè ſubſtantialis, ſed extrinſecè tantùm. 330. VIII
Imago dicitur ab imitando. 421. VI. ex quo adæquatè coaleſcat. 422. VIII. in diuinis an & quomodo dicitur relatiuè. *ibid.*
ratio Imaginis eſt aliquid poſterius ipsâ filiatione tam in filio diuino, quàm in quolibet creato. 330. IV
ad Imaginem propriè dictam requiritur eadem ſimilitudo, quæ in propriè dicta generatione. 327. I
ad Imaginem intentionalem quid requiratur. 423. IV

Immaterialitas.

Immaterialitas Angelorum non impedit eorum vnitatem ſpecificam. 479. VII

Immenſitas Dei.

Immenſitas Dei quoad nomen eſt aliquid negatiuum. 57. VIII. formaliter ſumpta eſt aliquid poſitiuum. *ibid.* an ſit aliquod Dei attributum. 58. IV. an & quomodo poſſit à nobis cognoſci. 57. VII. an & quomodo diſtinguatur à compræſentia Dei in rebus. 58. IV. an & quomodo contineat omnia loca realia poſſibilia. 196. V
Immenſitatis Dei ad exiſtendum in omnibus locis, & eius omnipotentiæ ad creandum omnia diſpar ratio. 71. II

Immutabilitas.

Immutabilitas & neceſſitas quomodo differunt. 76. II
Immutabilitas eſt ſoli Deo propria. 77. I

Impoſſibilitas.

Impoſſibilitas quæ detur, vnde debeat repeti. 300. III

Impius.

Impij cur abundent diuitiis. 243. VIII

In.

perticula In quas habitudines ſignificet, quando aliqua res dicitur eſſe in aliquo ſpatio temporis, vel loci. 72. IV

Inæqualitas.

Inæqualitatem eſſe in viſione beatifica docet Catholicæ fides. 136. VII

Inæqualitatis viſionis beatificæ quæ ſit cauſa moralis efficiens. 138. II. quæ cauſa phyſice. *ibid.* IV. ſecundùm Nominales eſt ipſe ſola voluntas Dei. *ibid.* III

Inæqualis beatitudo non poteſt conferri duobus æqualibus in meritis. 139. VII

Inæquales eſſe ſingulos beatos quoad viſionem beatificam exiſtimauit Paludanus. 137. VII

Incommunicabilitas.

Incommunicabilitas eſt quædam paſſio perſonalitatis. 374. III

Incompoſſibilitas.

Incompoſſibilitas relationum diuinarum non impedit, quominus ſint formaliter in Deo. 46. VI

Incompoſſibilitas quæ requiratur in perfectione ſimpliciter ſimplici. 370. VIII. & 371. IV. V

Incorruptibile. Incorruptibilitas.

Incorruptibile, *vide* corruptibile.

Incorruptibilitas Angelorum, *vide* Angelus.

Increatum.

ratio Increati non conuenit vlli relationum diuinarum. 383. VI

Indeterminatio.

Indeterminatio cauſæ proximæ impeditne quominus Deus cognoſcat eius effectum. 103. V

Indifferentia.

Indifferentia an & quomodo ſit in Deo. 231. V. alia cauſæ, alia effectûs. 234. VI

Indiſtantia.

Indiſtantia vnius Angeli ad intellectum alterius non ſufficit, vt poſſit cognoſci ab illo Angelo. 535. II

Indiſtantia ad agendum, *vide* agere.

Indiuiduum.

tria Indiuidua non dantur in Deo. 394. VI

Indiuiduatio.

Indiuiduatio quo ſenſu ſequitur neceſſariò ipſam ſpeciem. 481. VI. non multiplicatur tantùm ad conſeruationem ſpeciei. 483. II

Indiuiſibile.

Indiuiſibile non poteſt cognoſci, quin totum perfectè & ſicuti eſt cognoſcetur. 96. II

Indurare.

Deum Indurare aliquos, vt non videant, intelligant quomodo debeat explicari. 294. III

Infallibilitas.

Infallibilitas conſequutionis effectus importatne neceſſitatem in agendo. 240. VI

Infantes.

Infantes baptiſati morientes ante vſum rationis fuerunt prædeſtinati ante propria præuiſa merita. 259. III

Infantes qui poſt ſuſceptum baptiſma decedunt, antequam poſſint aliquo modo peccare, ſunt æquales in viſione beatifica, ſicut & in gratia habituali. 137. VII

Infernus.

Infernus eſt locus pœnalis perpetuus dæmonum. 569. VIII. eſt ſubtus terram. 570. I. quomodo dicitur eſſe extra hunc mundum. 570. II

Inferni ignis, *vide* ignis inferni.

Infinitas.

Infinitas ſecundùm eſſentiam quid neget. 55. III

Infinitas non habet in Deo rationem vltimæ differentiæ. 371. VIII

Vide Dei infinitas.

Infinitum.

Infinitum in eſſentia præter Deum, nec datur, nec dari poteſt. 55. VIII

vt vnum Infinitum ſit alteri æquale quid requiretur. 180. III

Infiniti ſecundùm quantitatem in ſuo ſtatu naturali derelicti, & infiniti ſecundùm eſſentiam diſpar ratio. 54. VII

Inflictio.

Inflictio pœnæ æternæ eſt propriè effectus reprobationis. 294. V

Infuſum.

Infuſum eſſe per ſe, & eſſe ſupernaturale quomodo diſtinguentur. 536. VIII

Ingenerabilitas.

Ingenerabilitas actiue, & inſpirabilitas paſſiua in filio non ſunt notiones. 402. IV

Ingenerabilitas paſſiue, & inſpirabilitas actiua in Spiritu ſancto non ſunt notiones. *ibidem.*

Ingenitum.

Ingenitum quomodo communiter ſumatur. 409. III. quomodo dicetur de prima perſona Trinitatis. 408. VIII. quomodo de ſecunda. 409. I. de tertia. *ibid.* II. de eſſentia diuina. *ibid.* V. poteſt dici de aliquo negatiuè vel priuatiuè. *ibid.* IV. dicitur negatiuè de diuina eſſentia. *ibid.* V. priuatiuè de Patre diuino. *ibid.*

Ingenitum ſumitur tribus modis. 324. V

Initium.

nomen hoc *Initium* non poteſt dici de Patre diuino reſpectu Filij, nec de Filio reſpectu Spiritus ſancti. 407. IV

Iniuria.

Iniuria fieretne alicui ſi poſt præuiſos homines in communi maſſa perditionis Deus aliquos erueret liberaliter, alios relinqueret. 221. III

Innaſcibilitas.

Innaſcibilitas ſitne aliquid poſitiuum vel negatiuum. 402. IV. quem ordinem conſideretur habere ad Deum ſpectatum ſub ratione deitatis. 8. VIII

Innaſcibilitas in diuinis apprehenditur poſterius ipſâ paternitate. 403. II. cur prima omnium inter diuinas notiones recenſeatur. 403. IV

Inſtans.

Inſtans temporis diſcreti quid ſit. 526. VII. quomodo componat tempus diſcretum. *ibid.* VIII

Intellectus.

Intellectus an & quomodo producat terminum ſibi ſimilem. 331. IV. quem ſimilitudinem intendat in productione termini. *ibid.* VI

Intellectus agens quid ſit. 532. I. quid poſſibilis. *ibid.* neutruio habent Angeli. *ibid.* II. vtrumque habuerunt Chriſtus Dominus & primus parens. *ibid.* II
Intellectus noſter vt abſtrahat ſpecies ab obiecto, cur poſtulet coniungi cum phantaſia. 535. VII. VIII. cur potiùs poſſit abſtrahere ſpecies ab obiectis, quàm intellectus Angelicus. 535. VII
Intellectus Angeli non poteſt abſtrahere ſpecies ab obiectis, eáſque deputare. 535. II
Intellectus creati obiectum adæquatum ſpecificatiuum eſt ens ſumptum ſecundùm totam ſuam latitudinem. 88. II
Intellectum fieri intelligibiliter obiectum priuſquam illud cognoſcet quid ſit. 129. V
Intellectum ferri poſſe in quodcunque obiectum contentum intra latitudinem ſpecificatiui ſui obiecti quomodo cognoſcemus naturaliter. 91. II
Intellectus creatus indiget aliquo ſuperoaturali, vt eius virtus eleuetur ad videndum Deum. 95. IV
Intellectus concurrit efficienter ad viſionem beatificam. 107. VII. non per modum cauſæ partialis. 107. VI. non cauſæ inſtrumentalis. 108. III. cum lumine gloriæ componit vnum totale agens principale ex parte potentiæ ad eliciendam viſionem beatificam. III. I. an comparatione ſupernaturalitatis poſſit dici inſtrumentum. 107. II
quæ ſit diſpar ratio Intellectus informati lumine gloriæ in efficienda viſione beatifica ac intellectus & voluntatis cum habitibus ſupernaturalibus ad producendos actus ſupernaturales. 141. VII
Intellectum ſe habere duntaxat paſſiuè in viſione beatifica docent Nominales. 338. III

Intellectio.

Intellectionis terminus vocatur verbum mentis, & quare. 316. V
Intellectio & dictio in Deo an & quomodo diſtinguantur. 319. VII
Intellectio & volitio in diuinis ſunt vnice entitas, virtute tamen duplex. 338. VIII. & 339. I
Intellectio actualis non præſupponit ſuum obiectum. 169. VI
eſt aliqua ratio primò conſtituens eſſentiam diuinam. 166. VI
Intellectio actualis per eſſentiam ita eſt prædicatum aliquod conſtitutiuum diuinæ eſſentiæ, vt ſit vltima illius differentia quaſi conſtitutiua, quatenus conſideratur ſpecificè. 170. VIII. quo ſenſu dicitur adæquare paſſiuam intelligibilitatem eſſentiæ diuinæ. 180. I. communicatur tantùm materialiter Spiritui ſancto. *ibid.* II
Intellectio actualis in Deo per eſſentiam non poteſt probari per immaterialitatem. 174. I ſitne radix omnipotentiæ diuinæ. 174. III. an & quomodo ſit proportionata futuris contingentibus cognoſcendis ab æterno. 205. VIII. an & quomodo penetret certò actualem connexionem contingentium cum ſua propria futuritione. *ibid.*

Intellectualitas.

Intellectualitas prout abſtrahit ab actuali intellectione, non poteſt eſſe in Deo. 170. III

Intellectiuum

Intallectiuum quod eſt in Deo, & intellectiuum quod eſt in noſtro conceptu, quomodo differant. 170. II
Intellectiuum prout importat gradum intellectiui radicalis tantùm non eſt vltimò conſtitutiuum eſſentiæ diuinæ. 173. V

Intelligibilitas.

Intelligibilitas diuinæ eſſentiæ, & intelligibilitas creaturarum in viſione beatifica diſtinguantúrne ſpecie. 143. VIII

Intelligere.

Intelligere ſi conſideretur ſine relatione paternitatis eſt quid eſſentiale. 318. VIII. ſi cum relatione eſt quid notionale. *ibid.*
Intelligere vt eſt duntaxat in Patre diuino eſt generatiuum filij. 319. I

Intenſio.

Intenſio actus quando prohibita. 563 V

Intentio.

Intentio efficax finis quomodo reſpiciet effectum exequendum. 256. VI
Intentio Dei duplex circa peccatores. 287. IV

Interminabilitas.

Interminabilitas reſpectu æternitatis eſt aliquid reale exiſtens intrinſecè & formaliter in re durante. 80. II. rectè appellatur infinitas duratiua. *ibid.*
Interminabilitas æternitatis & æui quomodo differant. 80. VI

Inuiſibilis.

Inuiſibilis quomodo tribuatur Deo in ſcripturis. 86. V

Ioachim.

Ioachim exiſtimabat aliquem modum compoſitionis ex natura & ſuppoſito dari in Deo. 39. I. dicebat tres perſones diuinas eſſe tantùm vnum inter ſe vnitate ordinis & nexus, non vnitate eſſentiæ. 345. V

S. Ioannes Baptiſta.

S. Ioannes Baptiſta quo ſenſu aliquando dicitur Angelus. 463. IV. fuit prædeſtinatus ante præuiſa eius merita. 659. II

S. Ioannes Euangeliſta.

S. Ioannes Euangeliſta cur cognominatur Theologus. 1. III. ſcripſit ſuum Euangelium, vt contra Cherintum & Ebionitas oſtenderet C. Dom. eſſe ante beatiſſimam Virginem. 310. V

Ioannes de Ripa.

Ioannis de Ripa ſententia negans proprietates perſonales in diuinis eſſe relatiuas. 444. reiicitur. *ibid.* V

Ioannes XXII.

Ioannes XXII. quid ſenſerit de viſione Dei à beatis. 94. IV

Iouinianus.

Iouiniani hæreſis fuit omnes beatos eſſe æquales in viſione beatifica. 136. VII. fuit condemnata in Concilio Mediolanenſi per Syricium Papam. *ibid.*

Ira.

Ira ſitne in Deo. 242. IV

Iudas.

Iudas fuit de numero reproborum. 265. VIII

Iudicium.

Iudicium verum de rebus moralibus quomodo remanſit in dæmone. 566 III

Iuſtificatio.

Iuſtificatio aſt effectus prædaſtinationis. 276. V

Iuſtitia.

Iuſtitia ſitne in Den. 242. V

Iuſtitia & miſeticordia qnomodo taperiankur in quouis opera Dei. 242. VIII. in prædeſtinatione hominnm. 249. VI. Angelorum. *ibid.* damnatione dæmonum. 570. I

L

Laurentius.

LAVRANTSVS Valla impudentiæ arguitur, quòd ſuſtineat nomeo *perſona* non ſignificare ſubſiſtentiam incommunicabilem naturæ intellectnalis. 372. II. reprehenditur quòd uoluerit dicera *in principio erat Verbum.* 410. VI

Leo tertius.

Leo tettius curanit Symbolum Cônſtantinopolitanum deſcribi in lamina argentea. 415. VII. qua de cauſa. 426. III

Liber.

Libri nomina In ſcriptura quid intelligatur. 295. IV

Liber vitæ quid ſignificet. 295. V. quid ſit. *ibid* VII. qnotuplax, *ibid.* VIII

Libri vitæ à prædeſtinatione diſtiuctio. 295. VIII

Liberatio.

Liberatio à miſeria duplex. 250. II

Libertas.

Libertas non tollitnt es praſcientia Dei. 190. VI

Libertas ad agendum quando ſit parfectin in agente. 451. VII

Libertatis noſtræ cum diuina voluntata conciliatio. 240. VII

Libertatis creatæ eum reprobatione conciliatio. 295. III

Liberi atbitrij bonus vſus, quo ipſa prædeſtinatus rooperatur Deo vocanti, ſitne aliquis effectus prædeſtinationis. 78. VII

Libertas diuinæ volnotatis aſt longè perfactior libertate cuiuſcunque craaturæ. 235. VII

Liberum arbitrium.

Liberum arbitrium quomodo dicitur à S. Aug. eſſe media via, per quam volnntas poteſt vel intendi ad fidem, vel ad infidelitatem inclinati. 139. IV

Liberom arbitrium eſt in Den. 231. II. *vide* actus Dei libar, volitio diuina.

Lingua.

Linguæ apparentes ſupra Apoſtolos in die Pentecoſtes non fuerunt veræ linguæ. 461. VII

Locus.

Locus alins intriuſecus, alius extrinſacus. 501. V

Locum acquirera & mouete ſe localiter quomodo diſtinguantur. 523. VIII

Locus Dei, *vide* Deus.

Loci Theologici qui ſint. 27. III

Loci Theologici aarrinſaci qui ſint. 27. V

Locus adæqnatus Angeli quid ſit. 507. IV. quid inadæquatus. *ibid.* V. *vide* Angeli locus, vbi Angeli.

Loci Angelici magnitudinis & paruitatis diſpar ratio. 512. V

Loqui.

Loqui ſimplieiter, & loqui aliis quomodo diſtinguantur. 411. II

cur non eenſeatur Loqui Dens infundens Angelis ſperies ad loquutionem neceſſarias. 550. II

quo ſenſu Loquatur Filio Pater diuinus, dum illum geoerat. 411. III

Loquutus eſt per os Sanctorum, à Chriſto Domino aaplicatur de Spiritu ſancto. 313. VIII

Loquutio.

Loquutio quid ſit. 496. III. 548. V

in Loquutione quæ diſtinguautur. 550. II

Lucretius.

Lucretins exiſtimauit Deum eſſe petfectiſſimum. 42. VIII

Lumen.

Lumen naturale eodémne modo ſe habeat in omnibus ſcientiis naturalibus, ac diuina reuelatio virtualis in Theologia. 13. VIII

Lumen Theologicum Gandauanſis eſt omnioò fictitium. 3. VIII

Lumen gloria.

Lumen gloriæ dicitur tale par analogiam ad lumen corporeum. 97. IV. non eſt formaliter viſio eſſentiæ diuinæ. 97. IV. non ipſum lumao increatum Dei, nac concurſus, quo concurrit cum intellectu ad viſiooem beatificam. 97. VI. non potentia. 98. VII. eſt qualitas ſupernaturalis inſuſa à Dco ipſi intellectui. 98. II. an ſit propriè habitus operatiuus 98. VIII. an ſit de fide illud eſſe aliquid habitnale. 99. VI. VIII

Lumen gloriæ ex parte materiali poſtulat aſſe in ſubiecto, non ex formali. 124. VIII

Lomen gloriæ eſt formalis participatio Dei tum in ſua formali entitate, tum qnoad ſuum modum operandi. 121. III. ſitne aliquid perfactius, quàm ſit habitus gratiæ vel charitatis. 100. I. an poſſit emanare ab aliqua creatura poſſibili. 115. IV. an poſſit poſtulari ab aliqua creatura poſſibili tanquam quidpiam ſibi ex naturali perfectione dabitum. 123. IV

Luminis gloria neceſſitas ad viſionem beatificam.

Lumen gloriæ non ideò eſt naceſſarinm, vt beatifica viſio recipiatur in intellectu beati. 100. VII. nec, vt intellectus beati racipiar diuinam eſſentiam in ſeipſo, vt formam Intelligibilam. 102. IV. ad quid præciſè ſit neceſſarium. 106. II. non datur vt loco ſpeciei impreſſæ concurrat ad viſionam beatificam. 103. III. non ſuppleiur per eſſentiam diuinam ad modum ſpeciai impreſſæ concurrentis. 105. VI

Luminis gloria concurſus ad viſionem beatificam.

Luman gloriæ non augat virtutem intellectus beati intendando illam. 106. VII. nec eam ita auget, quòd ſit rara forma, per quam intelligat. 107. I. quomodo illam augeat. 107. V

Lumen gloriæ concurrit efficicnter ad viſionem beatificam. 107. VIII. non tanquam cauſa partialis. 107. VI. non vt inſtrumentum intellactus videntis Deum. 110. VI. cum

intellectu componit vnum totale agens principale ex parte potentiæ ad aliciendam viſionem beatificam. 111. II. eſt immediata ratio propter quam intellectus Immediatè agit. 139. VI
Lumen gloriæ non confertur iuxta indigentiam intellectus ad eliciendum viſionem beatificam, quam eſt habiturus. 139. VIII
Luminis gloriæ actiuitas poſsitne ſuppleri in viſione beatifica. 111. VI. quomodo. 112. VII

Lux.

Lucis ad cognoſcendum tenebras, & increatæ bonitatis ad cognoſcendum peccatum, quæ ſit comparatio. 180. VII
Lucem inacceſſibilem Deum inhabitare quid ſit. 86. VI

M

Macedonius.

MACEDONIVS quid docuerit de Spiritu ſancto. 313. IV. eum vocabat miniſtrum & famulum Dei. *ibid.* quomodo eum diſtinguebat ab Angelis. *ibid.* quæ, & quo tempore fuerit orta eius hæreſis. *ibid.*

Macedoniani.

Macedoniani à Macedonio ſic dicti. 313. V. ad fulciendum ſuam hæreſim falſabant ſacros codices. *ibid.*

Maius.

qui poteſt Maius, poteſt & minus, quomodo debeat intelligi. 456. VII

Malum.

Malum triplex 181. V
nomine Mali apud ſanctum Dionyſium nonnonquam intelliguntur entia poſitiua creata, & quo ſenſu. 186. VI
Malum culpæ non poteſt eſſe effectus prædeſtinationis. 281. III. non cognoſcitur à Deo ſcientiâ approbationis. 185. VIII
Malum pœnæ poteſt eſſe effectus prædeſtinationis. 280. VII

Manducatio.

Manducatio eſt contritio cibi, & eius traiectio per inſtrumenta vitalia animalis in eius ſtomachum. 496. III
Manducatio, quâ Chriſtus Dominus Lucæ vigeſimo quarto probauit ſuam reſurrectionem, fuit vera manducatio. 496. VI. VII. quo ſenſu dicatur à ſancto Thoma non eſſe ſufficiens argumentum probandæ dominicæ reſurrectionis. 496. VIII

Manna.

Mannæ diſtributi filiis Iſraël menſura æqualis non oſtendit æqualitatem viſionis beatificæ reſpectu beatorum. 137. V

Manſio.

Manſiones multæ ſunt in domo Patris mei, explicatur. 136. VIII

Marathonius.

Marathonius quis fuerit. 313. V. quæ eius doctrina. *ibid.*

Martyr.

Martyrum mors poteſt eſſe effectus prædeſtinationis. 281. I

Mas.

Mas & femina ax Ariſtotele quomodo dicontur diſtingui materialiter. 481. III

Maſſa.

Maſſa perditionis quorum ſit. 286. VI
in Maſſa perditionis poteſt quis eſſe duobus modis. 286. V

Materia.

Materia vel ordo intrinſecus ad illam non eſt principium indiuiduationis. 480. IV
Materia eſt principium corruptionis. 471. IV

Maternitas.

Maternitas beatæ Virginis poſsitne fieri perfectior. 303. III

Medium.

Medium cognitionis quid ſit. 531. V. quotuplex. *ibid.* VI. Medium notificans aliud quale debeat eſſe. 185. II. nō eſt neceſſe ipſum realiter referri ad rem, quam notificat. *ibid.*

Melius.

Melius quidpiam poteſt dici, vel ratione ſui, vel ratione finis intenti. 304. III. iſtius particulæ variæ habitudines. *ibid.* IV. V

Membrum.

Membra corporis metaphoricè tantùm Deo tribuuntur. 58. VI

Menſura.

Menſura quid ſit. 81. II. quotuplex. *ibid.*

Merces.

Merces quo titulo concedatur. 262. VII. mercedis & ſimplicis donationis diſcrimen. *ibid.*

Meritum.

Merita puri alicuius hominis poſsintne eſſe aliquo modo cauſa prædeſtinationis alicuius. 274. II

S Michaël.

S. Michaël habet cuſtodiam Montis Gargani. 475. II

Millenarij.

Millenarij qui fuerint. 92. II. negabant beatos nunc videre Deum per eſſentiam. *ibid.*

Minuere.

Minuiſti eum paulo minus ab Angelis. 463. V. 464. VI

Miſericordia.

Miſericordia in nobis includit compaſſionem alienæ miſeriæ, & voluntatem illius ſubleuandæ. 242 VI
Miſericordia Dei reperitur in quouis opere ipſius. *ibid.* VIII. in damnatione dæmonum. 570. I

Miſſio.

Miſſio alia eſt viſibilis, alia inuiſibilis. 461. IV. viſibilis ſubdiuiditur in eam, quæ eſt tantùm ad apparendum in ſigno ſenſibili, & in eam quæ eſt ad ſubſiſtendum in illo. 461. V
Miſſio in diuinis quomodo definiatur. 460. VII
Miſſio cur ſimpliciter dicatur temporalis. 461. III. quo ſenſu dicatur æterna. *ibid.*
Miſſio viſibilis, quando eſt tantùm ad apparendum, tunc res illæ, ſub quibus perſona miſſa apparet, ſunt tales de facto, quales apparent, ſcilicet quando res illæ ſunt valde imperfectæ, quando autem ſunt magis perfectæ, tunc licet ſint aliquæ res veræ, & non tantùm per imaginem, attamen non ſunt tales quoad veritatem rei. 461. VI. cur tunc non interueniat aliqua deceptio. *ibid.* VIII

Miſſio inuiſibilis perſonæ diuinæ ſit tantùm quando datur gratia ſanctificans, vel aliquod eius augmentum. 462. II. non ſit per iuſtificationem ſolâ extrinſecâ Dei beneuolentiâ peractam. *ibid.* III. non per fidem informem. *ibid.* non per gratias gratis datas *ibid.* IV

ad Miſſionem ſitne neceſſarium, quòd conferatur gratia gratum faciens. 461. VIII

Mittere.

Mittere ſæpè idem ſonat ac producere. 461. I

Modus.

Modus eligendi homines ad gloriam ante præuiſa merita, an & quomodo reddat nobis aſſecurionem vitę æternæ impoſſibilem. 264. I. quomodo inducat ſocordiam, & negligentiam. *ibid.* VII

Modus ſubſtantialis ſupernaturalis poſsitne produci. 120

Modus idem videndi Deum ſcilicet ſicuti eſt, non oſtendit æqualitatem viſionis beatificæ. 137. II

Modi extrinſeci afferunt entitatem alterius rationis & prædicamenti rebus, quas modificant. 380. I

quomodo Modi intrinſeci non afferunt entitatem diſtinctam ab ea re, quam modificant. 379. VIII

Modum modi dari quando repugnat. 514. VIII

Mors.

Mors poteſt eſſe effectus prædeſtinationis. 280. VIII. mors fortuita. 281. I. mors martyrum. *ibid.*

Mors an & quomodo ſit effectus reprobationis. 294. VII. VIII

Motiuum.

Motiuum credibilis, & poſſibilis. 28. IV

Motus.

Motus localis quid ſit. 517. II

Motus progreſſiuus ſit per virtutem reſidentem in tendonibus, imaginatione, & appetitu eam ad motum excitantibus. 496. III

ad Motum quid requiratur. 523. II

ad Motum localem an ex Ariſtotele ſit neceſſarius tranſitus per medium. 522. VII

Motus Angeli.

Motus diſcretus Angeli quid ſit. 519. III

Motus Angeli eſt quidam modus ſubſtantiæ Angelicæ inexiſtens, & ab illa ex natura rei diſtinctus. 517. IV. poteſt eſſe effectiuè ab Angelo. 517. VI

Motus localis in Angelo, & mutationis localis inſtantaneæ diſpar ratio. 525. II

Motum conuenire Angelis tantùm æquiuocè quid ſit. 517. I

in Motu Angeli reperitur & mouens, & mobile. 518. III

Vide Angeli motus.

Mouere.

Mouere ſe localiter, & acquirere locum, quo modo diſtinguantur. 523. VIII

Moyſes.

Moyſes non vidit eſſentiam Dei in hac vita. 117. III

quomodo velit deleri de libro vitæ. 296. IV

cur explicans creationem vniuerſi non meminerit Angelorum. 464. IV. 467. II

Mulier Nannetenſis.

Mulier Nannetenſis per ſex annos turpiſſimam libidinem cum dæmone experta tandem reſipuit. 499. IV

Multitudo.

Multitudo rerum non obeſt prouidentiæ diuinæ. 243. VII

Mutatio.

Mutatio eſt à non eſſe ad eſſe, vel ſimpliciter, vel ſecundùm quid. 317. I

Mutationis localis inſtantaneæ, & motus localis in Angelo diſpar ratio. 525. II

in Mutatione locali inſtantanea Angeli, an & quomodo poſſint dari duo inſtantia ſibi ſuccedentia. *ibid.* V

Myſterium.

Myſterium Trinitatis non eſt contra rationem. 397. V. ratione naturali probari non poteſt. *ibid.* VII. *Vide* Trinitas.

Myſterij gratiæ nomine quid intelligatur. 550. VII

N

Natiuitas.

NATIVITAS Sanctorum an & quomodo ſit effectus prædeſtinationis. 279. IV. V. VII. eius diuerſa ratio reſpectu prædeſtinationis ab exiſtentia. 279. VI. 280. I

Natura.

ei Naturæ tantùm repugnat eſſe in pluribus indiuiduis, de cuius eſſentia eſt ipſa ſingularitas. 478. VIII

Naturale.

Naturalia omnia manſiſſe integra in dæmonibus S. Dionyſius docet. 565. VII

Neceſſitas.

Neceſſitas in actibus voluntatis dicatne aliquam imperfectionem. 226. VII

Negatio.

Negatio poteſt opponi alteri negationi. 65. III

Negationes cur excludantur à ratione perfectionis ſimpliciter ſimplicis. 43. III

Negationes vel priuationes quomodo ſint obiectum ſcientiæ viſionis. 176. IV

Neſtorius.

Neſtorij ſymbolum, & eius peruerſa dogmata condemnantur in ſynodo Epheſina. 425. VIII

Noëtus.

Noëti hæreſis quæ fuerit. 307. VIII

Nomen.

Nomen accipit menſuram ſuæ ſignificationis ab ipſo imponente, non ab audiente. 163. III.

Nomen eſſentiale appropriari perſonæ quid ſit. 441. V

Nomina ſignificantia actionem, quæ conueniant Deo ex tempore, quæ ab æterno. 437. VI

Nomina, quibus actus notionales exprimuntur in diuinis, ſunt in duplici differentia. 434. V

Nomina eſſentialia poſſintne appropriari perſonis diuinis. 441. V

Nomina quædam poſſunt propriè & ſubſtantialiter dici de Deo. 164. V

Nomen aliquod poteſt imponi Deo, reſpondens ei imperfectæ cognitioni, quam de illo habemus. 161.

Vide Dei nomen.

Nomina eſſentialia abſtracta non poſſunt ſupponere pro perſonis diuinis. 439. V. quædam poſſunt vſurpari per modum nominis concreti. *ibid.* VIII

eſſentialia cõcreta ſi non reſtringantur per

aliquod attributum notionale ad aliqua diuinis perſonis, ſed duntaxat ponantur ſecundum ſe in aliqua propoſitione, tunc ſupponunt pro eſſentia diuina, vt exiſtente in omnibus perſonis. 439. VIII. ſi reſtringantur per aliquod attributum notionale, tunc ſupponunt pro ea tantùm perſona cui talis actus notionalis competit. 440. I

Nomina concreta eſſentialia ſubſtantiua, vel etiam adiectiua ſubſtantiuè ſumpta, prædicantur ſingulariter de tribus perſonis diuinis. 438 IV. eſſentialia adiectiua, vel adiectiuè ſumpta prædicantur pluraliter de perſonis diuinis. 438. V

Nomina ſubſtantiua quomodo in prædicatione diſtinguuntur ab adiectiuis. 438 VIII transcendentia aut quaſi tranſcendentia quomodo prædicentur in diuinis. 439. III

Nomina perſonalia poſſunt prædicari de eſſentialibus 441. I. qualis ſit eorum prædicatio. *ibid.* IV

Notio.

Notio quid ſit. 399. V. non eſt neceſſe quòd importet aliquam dignitatem in re cuius eſt notio. *ibid.* VIII. nec quod importet aliquid poſitiuum. 400. I

Notiones admittendæ ſunt in diuinis. *ibid.* IV quinque tantùm dantur. *ibid.* VIII. quis ſit illarum ordo. 401. VIII

Notiones diuinæ, an & quomodo diſtinguantur tam à ſe inuicem, quàm à diuinis relationibus & perſonis quibus ſunt propriæ. 403 IV

Notionum numerus quinarius ſítne ita determinatus, vt ſaluâ fide non liceat aliquid addere, vel detrahere. 404. IV

Notiones diſtinctæ à paternitate inadæquatè conſideratæ fundéntne nobis alias notiones. 402. VII

Notitia.

Notitia euidens iſtorum terminorum *Deus eſt*, vel iſtius *Deus* infuſa alicui, poſſétne aſſumi ab aliquo viatore pro medio demonſtrandæ Dei exiſtentiæ. 31. I

Nubes.

Nnbes, ſub quâ Spiritus S. apparuit in transfiguratione fuit vera nubes. 461. VII

Numerus.

Numerus electorum eſt certus. 284. IV. cui certò ſit cognitus *ibid.* excedátne numerum reproborum. 284. VI

qui Numerus repugnet Deo. 394. VIII 395. I

Nuntiare.

qui Nuntiant ex parte Dei aliquid hominibus, in Scriptura vocantur Angeli. 463. IV

O

Obduratio.

OBDVRATIO non poteſt eſſe effectus reprobationis. 293. VIII

Obiectum.

Obiectum quodnam habeat rationem principij reſpectu cognitionis, an motiuum, an terminatiuum. 415. III

Obiectum aliquod poteſt eſſe duplici modo altioris ordinis potentiâ, & quis ſit ille duplex modus. 89. VI

Obiectum intellectus aliud ſpecificatiuum, aliud motiuum. *ibid.* I

quid ſit aliquid contineri intra latitudinem Obiecti ſpecificatiui intellectus. 88. V

Obiectum diuinæ ſcientiæ aliud creatum, aliud increatum. 178. VII

Obiectum formale habitus iudicatiui poſsítne eſſe id, in quod ipſa eius cognitio vltimò reſoluitur. 7. V. quid ſit. *ibid.*

Obiectum adæquatum ſpeciei vniuerſalis Angelicæ quodnam ſit. 540. I

Obiecti & ſubiecti in ſcientiis diſtinctio. 6. IV

Obiecta ſpiritalia non emittunt naturaliter ſui ſpecies ad intellectus Angelorum. 534. VII

Obiecta materialia cur non poſſint per ſe concurrere cum potentia intellectiua Angeli ad ſui cognitionem. 533. VII. cur non poſſint emittere ſui ſpeciem ad intellectum Angeli. 534. VII

Obiecta habituum quæ debeant conuenire in aliqua ratione communi attingendi ſua obiecta. 640. IV

Obligatio.

Obligatio hominum ad eliciendum actum ſpei ſupernaturalis poſsítne ſtare cum electione ad gloriam ante præuiſa merita. 163. V

Obſtinatio.

Obſtinatio dæmonum in malo in quo poſita ſit. 567. I. non prouenit ex inflexibilitate liberi eorum arbitrij. *ibid.* VI. quæ ſit illius cauſa proxima, quæ remota. *ibid.*

Oculus.

Oculus corporeus per potentiam Dei ordinariam non poteſt videre eſſentiam Dei. 125. II. nec per extraordinariam. *ibid.* VIII

quo ſenſu à S. Auguſtino dicatur poſſe videre Deum. *ibid.* VI. poſsítne abſque nulla cooperatione. 126. VII

Odium, odiſſe.

Odium an & quomodo ſit in Deo. 241. VIII

Odij ab inuidia diſcrimen. 242. II

Odiſſe aliquem quid ſit. *ibid.* I

Oeconomia.

in Oeconomia verſari quid ſit. 5. III

Omnipotentia.

Omnipotentia ad quas res ſe extendat. 458. III

Omnipotentia Dei non poteſt eſſe medium naturale à priori poſſibilitatis viſionis beatificæ. 90 II. an & quomodo alicui creaturæ poſſit communicari. 301. I. an & quomodo in Deo ſit prior actuali eius cognitione. 184. VI

ad Omnipotentiæ diuinæ comprehenſionem ſitne neceſſe cognoſcere omnes illius habitudines in particulari. 416. VIII 417. III

Omnipotentiæ Dei ad creandum omnia, & eius immenſitatis ad exiſtendum in omnibus locis diſpar ratio. 71. II

Omnipotentiâ Dei naturali lumine cognitâ non ſequitur nos poſſe cognoſcere ſingula, circa quæ ſe extendit. 300. VIII

Omnipotentiâ præſciſâ à Deo deſineréntne res creatæ eſſe poſſibiles. 184. V

Omnis.

non Omnis non idem eſt ac nullus, ſed idem ac non quilibet. 137. VIII

Operatio.

Operatio prima agentis quomodo tribuatur Deo. 564. VII

Operatio tẽporalis & proceſſio æterna quomodo includantur in miſſione. 461. IV

Opera-

Operatio tranſiens Angeli non impedit quo minus Angelus poſſit eſſe in loco minori & minori diuiſibili. 515.III

Opinio.

Opinio Durandi negans requiri aliquid ſupernaturale ex parte intellectus creati vt eleuetur ad viſionem Dei, eſt erronea. 96. VIII

Opus.

Opus omne bonum ſupernaturale prædeſtinati eſt effectus prædeſtinationis. 276. V

Opera bona moralia, quæ exercentur ab infidelibus ante primam eorum vocationem, non ſunt effectus prædeſtinationis. 280. V

Opera magica an & quæ probent exiſtentiam ſubſtantiæ ſpiritalis. 465. V. 466 II. an ſint ab anima vel corpore incluſa, vel extra corpus poſita. 465. VII. an ab aliqua cauſa naturali. *ibid.* VIII

Oppoſitio.

cur ſola Oppoſitio relatiua reperiatur in Deo. 342.VI

Ordinare.

Deus Ordinat poſitiuâ voluntate media ſufficientia ad ſalutem etiam reproborum. 227. VIII

Ordo.

Ordo ita conſtans multis ſpeciebus, vt multæ illæ ſpecies conſtent etiam multis indiuiduis aſt pulchrior eo ordine, qui conſtat ſolùm multitudine ſpecierum. 483. VI

Ordo naturæ an & quis reperiatur inter perſonas diuinas. 458. VII. 459.I I. an inter quamlibet originem diuinam, & paſſiuam ſibi correſpondentem. 458. VIII

Ordo actuum diuinæ volitionis deſumatúrne ex ordine, quem obiecta ſeruant inter ſe. 255. I 257.I

Ordo quilibet Angelorum quibus conſtet ſpiritibus. 475. V. Archangelorum. *ibid.* VI. principatuum. *ibid.* poteſtarum. *ibid.* virtutum. *ibid.* dominationum. *ibid.*

Ordinis Angelorum nomine quid intelligatur. 475. IV

ex Ordinibus ſingulis Angelorum aliqui ceciderunt. 561. VII

Ordo vniuerſi poſtulétne habere de facto ſubſtantiam purè ſpiritalem animâ hominum ſuperiorem & inferiorem Deo. 465.II. III. non attenditur penes locum. 516. I. penes quid attendatur. *ibid.*

Origenes.

Origenes an idem ſenſerit, quod Arius. 312. III

Origenis de animarum creatione opinio. 251.I

Origo.

Origo perſonarum in diuinis non eſt notio. 402. II.

P

Parabola.

in PARABOLIS non eſt neceſſe omnes & ſingulas earum partes aliquid ſignificare, quod deſeruiat earum fini. 93. VIII. 157.IV

Particula

Particula excluſiua in propoſitione de perſonis diuinis, in qua attributum eſt eſſentiale, ſignificat tantùm excluſionem eorum, quæ ſunt alterius naturæ, non perſonæ. 312.V

Partus.

Partum eſſe quid ſit. 915

Paſſiones.

Paſſiones an & quomodo ſint in Deo. 341. IV

Pater.

nomen hoc *Pater* poteſt dupliciter eſſe concretum. 355. III. eſt proprium ſoli primæ perſonæ Trinitatis. 407. VI. ratione rei ſignificatæ priùs, & magis propriè conuenit Deo Patri generanti Filium, quàm ipſi Deo vt principio creaturarum, vel quàm conueniat alicui patri creato generanti filium. 408 II

nomen hoc *Pater* ratione nominis, ſeu modi ſignificandi priùs conuenit patri creato reſpectu filij creati, quàm conueniat primæ perſonæ diuinæ reſpectu Filij, vel quàm conueniat toti Trinitati reſpectu creaturarum, quas producit. 408.VI

Pater diuinus.

Patris æterni diuinitas oſtenditur. 310. II

Pater diuinus quo ſenſu dicitur maior auctoritate Filio. 313. I. non dicitur eſſentiator. 315. VII. vnde fit, quòd priùs apprehendatur ſubſiſtens, quàm producens. 446. VI

Pater diuinus in primo ſigno originis non intelligit diuinam eſſentiam & paternitatem, vt duo obiecta diſtincta realiter vel ex natura rei. 358. III. ſitne perfectè beatus cognitione ſuæ eſſentiæ. 414. VIII

Pater diuinus nunc generauit perfectè Filium, & adhuc generat. 323. I quomodo à ſancto Auguſtino dicitur non eſſe ſapiens ſapientiâ genitâ. 352. I. quo ſenſu communicet eſſentiam diuinam completam Filio. 389 III. quomodo intelligatur generauiſſe Filium vbi voluit. 451. IV. producendo Filium, quo ſenſu dicatur illi loqui. 411. III. an ſolus in diuinis dicatur eſſe principium. 405.III

Pater diuinus an & quo ſenſu poſſit dici cauſa Filij. 405. VIII. 406. VIII. 407. I. auctor ſui Filij. 407. III. an poſſit dici initium reſpectu Filij & Spiritus ſancti. 407. IV

Pater in diuinis rectè dicitur & eſt principium ad intra. 404 VII. quo ſenſu dicatur eſſe principium totius diuinitatis. 405. II. ſolus, ſitne ſufficiens principium Spiritus ſancti. 426. VII

Pater diuinus non poteſt propriè mitti. 461. II

Pater & Filius in Deo cur non ſit quid melius. 48. V. meliúſne dicantur eſſe vnum principium Spiritus ſancti, quàm vnum duntaxat principium ſpirandi eſſe in Patre & Filio. 431. V. in illa propoſitione particula *vnum principium* pro quo ſupponat. 433.I

Pater & Filius an & quomodo diligant ſe Spiritu ſancto. 434. IV

in Patre ipſa potentia generandi, vel actus generationis, vel ipſa habitudo principij non ſunt notiones. 401.IV

Paternitas.

Paternitas quomodo conſtituit Patrem in eſſe diſtinctæ perſonæ à Filio ante omnem mentis operationem. 353.II

Paternitas in diuinis priùs apprehenditur quàm innaſcibilitas. 403. II. quomodo emanet ab eſſentia diuina. 407. VIII

Paternitas & innaſcibilitas in Patre ſunt notiones. 400.VIII

Paternitas eſt Deus, quo ſenſu ſit vera hæc propoſitio. 364. VI

Patres.

Patres VII. Synodi actione quintâ his verbis, *etiam Domine*, quid approbauerint. 471. IV. V. cur non reprehenderint ſermonem Ioannis Theſſalonicenſis aſſerentis, quòd Angeli non eſſent omninò corporis expertes. *ibid.* VI

Patres veteris teſtamenti pro illo tempore cognouerintne ea, quæ gererentur in terris. 162. II. an ad eos tunc dirigebantur orationes. 162.II

Patripaſſiani.

Patripaſſiani qui fuerint. 307.VIII. eorum hæreſis primi auctores. *ibid.*

S. Paulus.

S. Paulus non vidit eſſentiam Dei in hac vita. 127. VII. quomodo velit eſſe anathema pro ſuis fratribus. 296. V

Peccatum.

Paccatum quomodo nos priuet Deo. 186. IV. quomodo ſit offenſiuum Dei. 186. V. non cauſat reprobationem niſi in eo reprobus perſeueret. 286. I. quodnam cauſet reprobationem. 286.II

Peccatum non eſt propriè effectus reprobationis quatenus eſt malum culpæ. 293. II. nec quatenus eſt pœna alterius peccati præcedentis. *ibid.*

Peccatum poteſt eſſe in aliquo vel cauſaliter, vel formaliter. 560.III

Peccata omnia poſſunt eſſe in Angelis cauſaliter. 560. IV. formaliter ſola ſpiritalia. *ibid.* V

Peccata carnis impropriè tantùm tribuuntur dæmonibus. 560. VII. quo ſenſu illa dicantur iis placere. *ibid.*

Penetratio.

Penetratio propriè attenditur penes corpora. 516. II

Per.

Per particula in ſcripturis etiam nonnonquam tribuitur cauſæ principali. 311. I

Perfectio.

Perfectio alia ſimpliciter ſimplex, alia ſimplex. 43. I

Perfectio ſimpliciter ſimplex quid ſit. *ibid.* quid requiratur ad illam. *ibid.* III. quid ſit ſimplex. *ibid.* IV

Perfectio alia eſt abſoluta ſeu entitatiua, alia eſt reſpectiua. 367. III

Perfectio aliqua quomodo poſſit eſſe in vna perſona diuina, licet non ſit in alia. 369.I

Perfectiones creaturarum, quæ ſunt in Deo, non ſunt eædem numero in illo, quæ ſunt in ipſis creaturis, ſed tantùm ſecundùm aliquam analogiam. 46.VII

Perfectiones in Deo tres dantur reſpondentes tribus relationibus perſonalibus, quarum vnaquæque eſt infinita in ſuo genere. 368.V

Perfectio Dei, *vide* Deus.

Perfectus.

Perfectum quid illud eſt, cui nihil deeſt. 367. II

vt quidpiam ſit Perfectum, non eſt neceſſe quòd ſit abſolutum. 367.VIII

Perfecti eſtote ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt. 41. VII

Permiſſio.

Permiſſio peccati ſubiacet prouidantiæ diuinæ. 243. VIII. quo ſenſu numeretur inter ſigna diuinæ voluntatis. 220. V

Permiſſio peccati à Deo non infert neceſſariò peccatum. 193. IV

Permiſſio peccati in homine prædeſtinato ſi per ſe ſpectetur, non eſt effectus prædeſtinationis. 281. IV. per accidens poteſt eſſe. *ibid.* VI. non eſt effectus reprobationis. 293. V

Perſeuerantia.

Perſeuerantia in gratia eſt effectus prædeſtinationis. 276.V

Perſeuerantia in peccato non eſt effectus reprobationis. 293. V

Perſona.

Perſonæ definitio traditur & explicatur. 371. IV. V. VI. & VII. variæ acceptiones afferuntur. 371. VIII. & 372. II

Perſona quomodo reddat ſuum ſubiectum incommunicabile alteri. 372. VI. quàm ſubſtantiam ſignificet. 372

Perſona & ſubſiſtentia in diuinis ſunt ſynonyma. 384.V

Perſona diuina.

Perſonæ nomen admittendum eſt in diuinis. 373. VI

Perſona diuina non poteſt dici *ſolitaria, vnica*, vel *ſingularis*. 396. VI. an & quomodo ſit æquè ſimplex ac eſſentia diuina, vel diuina relatio. 443.VIII

Perſonarum pluralitas in Deo probatur. 308.I

Perſonæ diuinæ quo ſenſu poſſint eſſe perfectiores vnicâ tantùm perſonâ. 369. IV. V

Perſonæ diuinæ non habent conuenientiam eodem modo in nomine & ratione perſonæ, quo eam habent in nomine & ratione deitatis. 376. III. an habeant aliquam communitatem per conſiderationem noſtri intellectus. 376. IV. qualis ſit hæc communitas. *ibidem.* IV. V. VI. VII. & VIII

Perſonæ diuinæ exiſtunt per exiſtentias diuinas. 377. VIII. cur non æquè diſtinguantur inter ſe abſque proceſſione vnius ab alia, quàm perſonæ creatæ. 429. II. an & quomodo ſint ab alio. 317. IV. V. poſsintne referri ratione eſſentiæ diuinæ. 446.I

Perſonarum diuinarum conſtitutiuum.

Perſonæ diuinæ conſtant eſſentiâ, tanquam aliquo communi, & ſuis proprietatibus relatiuis, tanquam ratione conſtitutiuâ, & diſtinctiuâ illarum. 442. VI. qualis ſit hæc conſtitutio, an realis actualis, an formalis, an virtualis realis. 443. II. an per ordinem ad creaturas. 443. V

Perſonæ diuinæ ex ſe & independenter ab intellectu per quid conſtituantur. 447. I. variæ de earum conſtitutione per ordi-

Digitized by Google

nam ad modum noſtrom concipiendi ſententiæ. *ibid.* V. quid poſſimus diſtingnere in illarnm conſtitutione. 447. II. vt conſiderantue conſtitutæ io ſuo gtadu vltimo coneaptn diſtincto conſtituontur & diſtinguuntur formaliter etiam noſtro modo conſiderandi pee ſuas ralationes perſonales, vt ſunt formaliter relationes in actu exercito. 447. VIII. prout apprehenduntur per analogism ad tas areaias, conſtituuntur in ſuo eſſe perſonali per ſuas relationes perſonales, quatenus ſunt formæ quædam hypoſtatieæ. 448. VIII. quo reſpectu poſſint conſtitui & diſtingui per origines. 449. II. an magis principaliter conſtituantur, & diſtinguantur per relationes ſuas atiam vt relationes noſtro modo conſiderandi per analogiam ad ees creaias, quàm conſtituantur, & diſtinguantur per ipſas ſuas origines. 449. V. quo modo & ordine coneipiantur à nobis per aoalogiam ad perſonas creatas. 449. VII

Perſonas diuinas figurari proprietatibus qoid ſit. 442. II

Perſonarum diuinarum æqualitas.

Perſonæ omnes diuinæ ſnnt æquales & ſibi ſimiles in ſubſtantia, duratione, parfectione, & potentia. 457. VII

Perſonarum diuinarum miſſio.

Perſona vna nunquam mittitur, quin & alia, qnæ poteſt mitti, mittatur. 462. VII

Perſonæ, quæ poſſunt mitti, nunquam mittuntur, quin etiam ſimul prima perſona detur. 462. VII

Vide miſſio.

Perſonarum diuinarum concurſus ad viſionem beatificam.

Perſonam aliquam diuinam implieat videri, quidditatiuâ cognitione intuitiuâ, & diuinam eſſentiam nullo modo videri. 150. VI

Perſona diuina Patris non poteſt de abſoluta Dei potentia videri clarè, ſicuti eſt in ſeipſa, niſi & perſona Filij ei correlata videatue. 150. VII

Perſona diuina Spiritus ſancti oon poteſt vidari quidditatiuè, intuitiuè, & ſicuti eſt, niſi aliæ duæ perſonæ diuinæ ſimul videantur. *ibid.*

cur potiùs vna Perſona poſſit vniri naturæ humanæ ſine alia, quàm voa videri ſioe alia. 151. IV

Perſona diuina in particulari.

Perſooa prima Trinitatis eſt verè Deus. 310. II. qno modo & quo ordina à nobis concipitur per analogiam ad peeſonam creatam. 449. VIII

Perſona ſecunda Trinitatis in hæreſi Græcorum de proceſſione Spiritus ſancti noo deſineret eſſe Filius. 328. I. 329. VII. eſt verus Deus. 310. III. conſubſtantialis Patri. *ibid.* eò eſt Filius, quò eſt Verbum. 327. VIII.

Perſonæ Patris & Filij non poſſunt cognoſci, niſi & cognoſcatur perſona Spiritus ſancti. 151. VIII

Perſona ſecunda & tertia quo modo & ordine à nobis concipiâtur per analogiam ad perſonas creatas. 450. I

Perſonalitas.

Perſonalitas ſitne forma præcipua ipſius perſonæ diuinæ. 452. V. præcisè ſumpta non conſiſtit in faciendo ſubſiſtere in alio genere, quàm ſubſtantia ſubſiſtat. 385. VIII

Perſonalitas io oobis habet exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia oaturæ. 381. IV

Perſonalitas, prout res ſignificata per hoc nomen ſubeſt noſtro conceptui, non ſignificat formaliter relationem ſub rationa relationis, ſed tantùm cooſequenter. 315. IV

Perſonalitas & ſubſiſtentia ex vſu Eccleſiæ qnomodo ſint ſynonyma. 373. IV. 384. VI

Perſonalitas diuina.

Perſonalitas in diuinis eſt diuina relatio. 375. I. eſt aliqnid poſitiuum. 374. II

Perſonalitates relatiuæ poſſunt videri ſimul non viſis aliis attributis, vel diuinâ eſſentiâ. 158. III

Perſonalitates diuinæ propriè non ſunt modi. 374. IV. impropriè poſſunt eſſe. *ibid.* VI. concipiuntur à nobis tanquam modi aliqui. 374. IV

Phantaſia.

Phantaſia proterna quo ſenſu dicitur eſſe in dæmooibos. 532. I

Philoſophus, Philoſophia.

vnde Philoſophi gentiles acceperint cognitionem myſterij Trinitatis. 398. VI

Philoſophia quæ reiiciatue ab Apoſtolo. 22. III

Platonici.

Platonicorum ſententia cribuens Angelis corpora valde ſubtilia. 469. II

Plinius.

Plinius malè negat Deum eſſe omnipoteotam ex eo, quòd oon poſſit mortem ſibi conſciſcera. 300. VII

Pænitentia.

Pœnitantia qnomodo præſupponat permiſſionem peccati. 181. VII

Porretanus.

Porratani opinio, relationas diuinas realitee diſtinguens ab aſſentia diuina. 347. V. vbi actum ſuit contra ipſum. *ibid.* IV

Poſſibile.

Poſſibile omne poſsitne ſimul & ſemel produci. 300. II. an & quomodo ſit obiectum *ſimplicis intelligentiæ*, & *viſionis*. 176. V. per quod motiuum demonſtratur. 28. IV

Poſſibiliom omnium cognitio non poteſt vlli intallectui craato conferri. 159. IV

Poſſibilitas.

ad Poſſibilitatem alicuius rei quid requiratur. 521. VII. 522. II

io Poſſibilitate rerum quæ diſtinguantur. 300. V

Poſterioritas.

Poſterioritas originis datur intee perſonas diuioas. 458. VIII

Potentia.

Potentia quæuis cur potiùs iodiget præuiâ diſpoſitione ad prodncandum aliqnid ſupernatorale, quàm ad recipieodum. 101. VII

Potentia craata poteſt coocipi cum carentia

ſui actus, diuina non poteſt. 453.V
Potentia intellectiua maior vel minor nihil confert ad eliciandam viſionem beatificam magis vel minus perfectam. 138. IV
Potentia obedientialis actiua intellectus eſt æqualis in omnibus intellectibus. 138. VIII
Potentia obedientialis alia omninò pura, alia non omninò pura. 109.VIII
Potentia obedientialis intellectus, & naturalis eius potentia materialiter conueniunt, non formaliter. 139. III
Potentiæ obedientialis actiuæ quantitas vnde debet rapeti. 138. VII
an quod ſe habet per modum Potentiæ obedientialis participet rationem cauſæ inſtrumentalis, vel principalis. 109.VIII
Potentia viſiua cur poſſit ſeſe aliquo modo terminare ad tenebras. 199.VIII
Potentia vitalis reſpectu ſui actus vitalis habet rationem veluti cauſæ formalis. 126. IV
Potentia motrix datur in Angelo. 517. VIII. quid illa ſit. 518.I
Potentia motrix in Angelo eſt tam efficax reſpectu ipſius, quàm ſit in nobis reſpectu noſtri. 529. III. nullam vitalitatem ſei tantùm corporeæ propriam poſtulat. *ibid.*
ad Potentiæ realis rationem quid requiratur. 453.III
Potentiarum, & habituum indicatiuorum quoad vnitatem & ſpecificationem diſtinctio. 12. VIII

Potentia diuina.

Potentia in Deo quid ſit. 296. VII. quotuplex ſit. *ibid.*
Potentia actiua datur in Deo. 297. I. eſt perfectio ſimpliciter ſimplex. 297. III. non eſt diuina eſſentia. 297. IV. non intellectus aut voluntas Dei. *ibid.* VII. eſt ſpeciale attributum. *ibid.* VII
Potentia in Deo an & quomodo ſit prior, & poſterior ipſo intellectu, & voluntate Dei. 298. VI. VII
Potantia Dei verſetúrne circa impoſſibile. 299. VIII
Potentiæ Dei actiuæ quodnam ſit obiectum adæquatum. 299.IV
Potentia actiua Dei ad extra eſt infinita. 298. VIII
Potentiæ Dei infinitas vnde deſumatur. 299. III
Potentia Dei poſsitne exhauriri. 300. II. ſitne multiplex. 300.III
Potentiâ à Deo ſublatâ deſineréntne res eſſe poſſibiles. 300.V.VI.VII
Potentiâ ordinariâ quid Deus dicatur poſſe. 302. IV. quid extraordinariâ. *ibid.*
Potentia Dei ordinaria, & extraordinaria quomodo differunt. 302.V
Potentia generandi quomodo pertineat ad omnipotentiam. 458.III
Potentia realis ſitne in Deo comparatione proceſſionum actiuarum, an paſſiuarum. 453.VIII
Vide omnipotentia.

Potentia notionalis.

Potentia realis in Deo datur reſpectu actuum notionalium. 453.VI
Potentia notionalis producendi in Deo ad intra quid ſit. 454. II
Potentiæ notionalis formalis terminus quis ſit. 457.II
Potentia generandi in diuinis non eſt notio. 408. VII
Vide actus notionalis.

Practicum.

Practicum & ſpeculatiuum an & quomodo ſint differentiæ eſſentiales. 20.VI

Præ.

particula *Præ* quid ſignificet in nomine prædeſtinationis. 244. III. cur nòn præponatur aliis actionibus Dei. *ibid.* V

Præceptum

Præceptum Abrahæ de immolando filio à qua ſpecie voluntatis diuinæ emanaret. 210. IV

Prædeſtinatio.

nomen *Prædeſtinatio* vnde ducat originem. 244. II. quid ſignificet. 245. II. alia completa, alia incompleta. 245. III. vtraque explicatur. *ibid.* IV
Prædeſtinatio eſt actus immanens. 245. V. æternus. *ibid.* VI. liber. *ibid.* an & quomodo ſit intellectus vel voluntatis. *ibid.* VIII
Prædeſtinatio quam habeat cauſam generalem. 250. II
Prædeſtinatio completa quomodo definiatur. 247. VIII. incompleta. 248.II.249.I
Prædeſtinatio quomodo diſtinguatur à prouidentia communi. 148. II. quo ſenſu à S. Auguſt. dicatur eſſe præparatio beneficiorum Dei. 249. II. quo ſenſu dicatur liberatio à miſeria. 250.I.II

Prædeſtinatio ad gratiam.

Prædeſtinatio ad primam gratiam non fit ex conſtellatione cæli tanquam ex cauſa remota, neque ex diuerſitate temperamenti in homine tanquam ex cauſa proxima. 250. VIII. non ex meritis, quæ animæ exercuerunt priuſquam eſſent infuſæ ſuis corporibus. 251. I. non ex bonis operibus ipſius liberi arbitrij ſecundùm naturæ vires conſiderati. 252. II. non ex bono vſu liberi arbitrij, qui antecedit primam gratiam. 252. II. non ex præuiſione boni vſus gratiæ. 252. III. non ex ipſa non reſiſtentia, quâ homo ſinit ſe duci. 252. IV. illius nulla datur gratia ex parte prædeſtinati. *ibid.* V
Prædeſtinatio ad primam gratiam ſolùm pendet à mera voluntate Dei, & eius beneplacito. 252. V

Prædeſtinatio ad gloriam.

Prædeſtinatio ad gloriam ante præuiſa merita eſt poſſibilis. 254. II. an illâ poſitâ gloria conferretur ex merito. 255. VI. deſtrueretur libertas creata. *ibidem.* IV. 258. I. daretur acceptio perſonarum. 256. II. induceretur impeccabilitas in taliter prædeſtinato. 258. V
Prædeſtinatio ad gloriam ſitne ante vel poſt præuiſa merita, *vide* electio ad gloriam.
Prædaſtinatio quomodo præſupponat naturalem prouidentiam circa prædeſtinatos. 280. III
Prædaſtinatio hominum fuit facta poſt præuiſum lapſum primi parentis. 282.

Prædeſtinatio ad gloriam eſt in poteſtate eius, qui prædeſtinatur. 283. II
Prædeſtinatio C. D. an & quomodo ſit exemplar noſtræ. 271. IV
in Prædeſtinatione Angelorum & hominum diuitiæ bonitatis, iuſtitiæ & gloriæ diuinæ apparent. 249. VI. VII

Prædeſtinationis certitudo.

Prædeſtinationis certitudo duplex. 281. IV
Prædeſtinationem eſſe certam eſt illam non fruſtrari ſuo effectu, & infallibiliter euenturum, quod Deus ordinauit per decretum prædeſtinationis. *ibid.*
Prædeſtinatio electorum eſt Deo certa. *ibid.* V. quâ certitudine. *ibid.* V. VI

Prædeſtinationis effectus.

Prædeſtinationis effectus quid ſint. 275. III. an ſint. *ibid.* IV. quas requirant conditiones. 275. VII. ſunt in triplici differentia. 276. IV
Prædeſtinationis effectus ſunt vocatio, iuſtificatio, perſeuerantia in gratia, quodcumque bonum opus ſupernaturale prædeſtinati, & ipſa eius glorificatio. 276. V. an & quomodo poſſint eſſe res naturalis ordinis. 279. I. III. intellectus & aliæ perfectiones naturales prædeſtinati. 280. IV. bona opera moralia quæ exercentur ab infidelibus ante primam eorũ vocationem. *ibid.* V
Prædeſtinationis effectus poteſt eſſe malum pœnæ. *ibid.* VII. non culpæ. 281. III. per ſe non poteſt eſſe permiſſio peccati. *ibid.* IV. per accidens poteſt. *ibid.* VI
Prædeſtinationis finis immediatus poteſt eſſe & dici etiam eius effectus in executione. 278. V
Vide effectus prædeſtinationis.

Prædeſtinatus.

Prædeſtinatus conſideratus in ſenſu diuiſo habet in ſua libertate non ſaluari, ſecùs in ſenſu compoſito. 283. IV
habeátne aliquid, quo ſe diſcernat à reprobo. 271. VIII
Prædeſtinati fuerunt aliqui ad gloriam ante præuiſa eorum merita. 258. VIII. qui fuerint. 259
Prædeſtinati aliqui quomodo profecerunt ex peccatis. 281. IV
Prędeſtinatos de facto eſſe aliquos de fide eſt. 249. II

Prædicatum.

Prædicata, quæ præcisè conueniunt diuinę eſſentiæ, vt diſtinctæ à proprietatibus perſonalibus, ſunt in duplici differentia. 361. IV
Vide Dei prædicata.

Prælium.

Prælium, quod deſcribitur in Apocalypſi factum inter Michaëlem & draconem, de quo intelligatur. 468. V

Præpoſitiuus.

Præpoſitiuus negabat dari notiones in Deo. 400. III

Præſcientia.

Præſcientia Dei an & quam inducat neceſſitatem rebus liberis, & contingentibus. 190. VI. VIII. 191. V. quo ſenſu negetur à S. Auguſtino. 198. V
Præſcientia cur peculiari ratione attribuatur reprobis. 285. VI. Præſciti dicuntur reprobi. *ibid.*

Præſtigia.

Præſtigia dæmonum quomodo poſſint diſcerni ab operibus magicis realibus dæmonum. 489. VII

Præteritio.

Præteritio an & quomodo ſit accidens rei præteritæ. 105. II

Precariò.

eſſe *Precariò* tale quid ſit. 315. VII

Principium.

Principium aliud *quo*, aliud *quod*. 435. IV
Principium productiuum *quo*, in creatis cur potiùs conueniat naturæ producẽtis, quàm in diuinis. 456. VIII
Principium radicale communicandi naturam alteri pertineátne ad rationem animæ ſentientis. 129. I
Principium ſe habet ad cauſam ſicut ſuperius ad inferius. 405. I
Principium proximum in diuinis ex quo coaleſcat. 454. IV. aliud *quo*, aliud *quod*. *ibid.* VII
Principium in diuinis dicatúrne vniuocè, vel analogicè. 405. VI. an ſit notio. 401. VIII.
Principium *quo* Spiritus ſancti eſt vis ſpiratiua eadem numero in Patre & Filio. 432. IV
in Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, &c. exponitur. 310. IV. quomodo debeat legi. *ibid.* VI
Principia Theologica non poſſunt naturaliter poſitiuè demonſtrari eſſe poſſibilia. 28. V. non impoſſibilia. *ibid.* VI. immediata an poſſint demonſtrari. *ibid.* I. mediata. *ibid.* III
Principia practica an & quomodo ſupponant ſpeculatiua cognita. 31. IV. ſupponántne ſpeculatiua cognita cognitione eiuſdem generis. *ibid.*

Prioritas.

Prioritas à *quo* non inducit pluralitatem anteceſſionis. 458. V
ex Prioritate naturæ non licet inferre prioritatem durationis. 325. I

Priſcilianiſtæ.

Priſcilianiſtæ dixerunt Deum eſſe animam mundi. 41. III

Priuatio.

Priuatio impropriè tantũ dicitur cauſa. 406. I cur excludatur à ratione perfectionis ſimpliciter ſimplicis. 43. III. cur non cognoſcatur per ſeipſam, ſed per formam ſibi oppoſitam. 587. I.

Probare.

Probare aliquid *poſitiuè* quid ſit. 58. IV. quid ſit *negatiuè*. *ibid.*

Proceſſio.

Proceſſio eſt *emanatio vnius ab alio tanquam à ſuo principio*. 314. VIII. quotuplex ſit. 314. VIII. factum eſt tantùm ex vſu Eccleſiæ quod ſignificet emanationem Spiritus ſancti. 314. VIII
Proceſſio æterna & temporalis operatio quomodo includantur in miſſione diuina. 461. IV

Proceſſio diuina.

Proceſſio datur in diuinis. 315. III. an & quomodo poſſit probari. *ibid.* V
Proceſſio diuina non eſt tranſiens, vel phyſica immanens. 315. VIII. eſt immanens metaphyſica. 316. I. habet aliquam ſimilitudinem cum emanatione verbi noſtri mentalis. *ibid.* non dicit vllam mutationem. 317. I.

nec potenriam aliquam paſſiuam. *ibid.* II. nec perſonæ procedeotis depeodeotiam. *ibid* III

vna Proceſſio in diuinis poteſt habece cealem oppoſitionem cum alia. 338. VIII

Proceſſio Verbi eſt verè & propeiè geneeatio. 322. IV. nullam dicit ſoccesſionem. 323. I. non poteſt probari ex peoceſſione vecbi mentalis, quod eſt in nobis. *ibid.* VI

Vide Verbi proceſſio.

Proceſſio in diuinis diſtincta à peoceſſione Verbi datur. 323. VI

Proceſſio Spiritus ſancti oon eſt geneeatio. 323. VIII

Vide Spiritus ſanctus.

Proceſſiones diuinæ non ſont ab ipſa natura, ſed ab intellectu & voluntate Dei. 317. VII quæ abſurda ſequantur ex ſententia Duraudi de principio proceſſiouum diuinarum. 318. III. IV. diuinæ proceſſiunes ſunt productiones ſimplices. 378. V

Proceſſiones diuinæ quo ſenſu dicuntur à Patribus eſſe à natuea. 3,8. VI

Proceſſiones duæ tantùm dantur in diuinis. 338. IV

Proceſſiones Filij & Spiritus ſancti à ſe inuicem diſtinguuntur formaliter. 339. V. quomodo illæ proceſſiones conueniant, & differaut inter ſe.. *ibid.* VII

Proceſſiones in diuinis cur non dentue, quæ reſpondeant potentiæ diuinæ. *ibid.* VIII. honitati diuinæ. 340. I. ſcientiæ diuinę, prout illa diuiditue in *ſpeculatiuam*, & *practicam.* 340. II

Prodigia.

Prodigia ſacta pee magus Pharaonis quomodo fuerint à dæmonibus. 530. VII

Productio.

vt Productio aliqua dicatur eſſe huius & illius ſpeciei, quid requiratur. 336. VII. vt cũ peoducére attingat rem ſeu terminum formaliter ſub hac tatione formali. *ibid.* VIII

Productio ſimplex quomodo diſtinguatur à peoductione ſecundùm quid, ſeu à repeoductione. 378. IV. à communicatione. 378. 454. V

Productio vermium, qui naſcuntue ex aliis animalibus diſtinctis ſpecie, cue excludatue à generatione. 322. II. pilorum. *ibid.*

Proportio.

ad Proportionem habitudinis vnius ad aliud quid ſufficiat. 89. IV

Propoſitio.

Propoſitio naturalis, quæ ponitur io ſyllogiſmo Theologico ſit ne cauſatiua aſſenſus concluſionis. 15. I. VI. an reſtringat influxum præmiſſæ de fide. 25. I

Propoſitio nota pee ſe quid ſit. 30. III. quotuplex. *ibid.* IV

Propoſitiones de futuro contingeoti conditionato haheántoe aliquam veritatem determinatam. 209. II

Peopoſitiones hypotheticæ de cõditione pertinente ad rem cur potiùs ſint veræ, quàm propoſitiones de coodition peuitus diſparata. 210. I

Propoſitiones aliquæ affirmatiuæ poſſunt foemari de Deo. 164. VII

hæ Propoſitiones ſincue honæ, *rec*, *qua eſt eſſentia, generat*, *eſſentia eſt Deus generans.* 439. VI

qui negaret iſtam Peopoſitionem, *Chriſtus Dominus eſt riſibilis*, cur puniceetue vt hæreticus. 23. IV

Propoſitionis huius, *in Chriſto Domino ſunt duæ voluntates*, vbi eſt de fide, quodnam ſit motiuum. 23. V

Propoſitio iſta, *Chriſtus Dominus eſt paſſus, & mortuus pro me*, ſitue Theologica. 23. VII

Propoſitio vna poteſt ex alia infecei, vel catione *ſignificationis*, vel rauooe *connexionis.* *ibid.* VIII

Propoſitio iſta *quodlibet eſt, vel non eſt*, ſitoe certioc iſtâ, *Chriſtus Dominus eſt riſibilis.* 26. I

hæc Propoſitio eſt falſa, *Deus generans eſt Deus genitus.* 440. III. ſimilitec illa, *Deus non generat.* *ibid.* IV

illa Peopoſitio eſt falſa de Chriſto ante paſſionem, *Chriſtus Dominus non eſt mortalee.* *ibid.* VIII

Propoſitiones illæ, *Pater eſt ſapiens ſapientiâ genitâ, & Pater generat ſe Verbo, vel Filio*, quomodo differant ab iſta, *Pater & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto.* 434. I

Proprietas.

Peoprietatis nomine in diuinis quid iotelligatur. 441. VIII

Peoprietas quædam perſonalis datur io qualibet perſona diuina. *ibid.*

Proprietates perſonales in diuinis ſune aliquid relatiuum. 444. V

Proprietates alterificare perſonas diuinas, quid ſit. 442. II

Prouidentia.

Prouideotia rerum omnium ſitne in Deo. 243. II. VII. an conſequatur infallibilitec finem cei peouiſæ. *ibid* V

Prouidentia alia geuecalis, alia ſpecialis. *ibid.* IV

Prouidentia qualis ſit paes prudentiæ. 247. V

Prouidentiæ nomine quid intelligatue. 243 I

Pſalmus.

Pſalmus centeſimus oonus eſt Dauidis, ooo Melchiſedech, aut alicuius alterius. 306. IV

Pulchritudo, pulchrum.

Pulchritudo quid ſit. 49. VIII. quotuplex. *ibid.*

Pulchrum inter & honum quod diſceimeo. *ibid.*

Punctum.

Punctum indiuiduatue pec aliquid ſibi ſupecadditum. 481. II. an & quo ſenſu poſſit eſſe locus Angeli 513. V. an poſſit eſſe ſubiectum alicoius opecationis. *ibid.* VII

Q.

QVÆCVMQVE *ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*, quando ſit verum illud principiũ 344. VIII. & 348. VII. VIII.

Qualitas.

Qualitas impolſiua peoducta ah Angelo io mobili, ſitue ſpiritalis, vel corporea. 530. III. poſſitue eſſe ſpiritalis. *ibid.* V

Qualitas ſpiritalis quomodo ſit diuiſibilis. 515. III

Qualitatis intenſionis propeiua & formalis effectus quis ſit. *ibid.*

in Qualitatibus operatiois, quæ poſſunt intendi & remitti, duo diſtinguuntur. 88. V

Quantitas.

Quaotitas actionis & effectus quando atten-

ditur penes quantitatem cauſæ totalis & integræ. 141. IV

Quantitas potentiæ obedientialis actiuæ vnde debet repeti. 138. VII

Quantitas, penes quam eſt menſura alia eſt interna, alia externa. 81. IV

Quantitatis molis proprius & formalis effectus quis ſit. 515. IV

Quaſi.

particula Quaſi non eſt diminuens, ſed potiùs explicatiua in illo loco, *gloriam quaſi vnigeniti à Patre.* 323. VIII

Quaternitas.

Quaternitas in diuinis damnatur à Concilio Lateranenſi. 345. III. qua ex occaſione. *ibid.* IV

Qui.

nomen *Qui eſt* eſt proprium Deo. 164. IV. quomodo intelligi debeat de Deo. 172. IV idem quod Iehoua. *ibid.* V

Quidquid.

Quidquid poteſt eſſe ſub vno æqualium determinato, poteſt etiam eſſe ſub quouis alio æqualium niſi figuratio obſtet, quomodo ſit intelligendum. 512. VIII

Quidditas.

Quidditas actuum notionalium quæ ſit. 450. V

Quodlibet.

Quodlibet eſt, vel non eſt, an & quomodo poſſit eſſe propoſitio de fide. 25. VII

R

Raphaël.

S. RAPHAEL quomodo dicitur eſſe vnus è ſeptem ſpiritibus qui adſtant ante Deum. 474. III

Regula.

Regula S. Auguſt. de iis, quæ dicuntur de Filio diuino. 312. VII

Regulæ ad ſoluenda argumenta Arianorum contra diuinitatem Filij propoſita. *ibid.* IV

Regulæ quibus ſoluantur argumenta propoſita contra diuinitatem Spiritus S. 314. VI

Relatio.

Relatio præciſè conſiderata nullam dicit dependentiam. 341. III. reſultat ad poſitionem termini. *ibid.* non multiplicatur entitatiuè ex diuerſis formaliter terminis. 346. I. non debet neceſſariò referre aliquid abſolutum. 363. VI

Relationes in creatis ſecundùm ſuum eſſe *ad* ſunt reales. 343. II. V

ad Relationem non datur motus, de qua relatione id debeat intelligi. 446. V

Relatio diuina.

Relatio quælibet diuina eſt actualiter formaliter Deus. 364. V. non poteſt dici æterna & quare. 383 VI. increata, & quare. *ibid.* eſt ratio diſtinctiua diuinarum perſonarum inter ſe. 343. IV

Relatio *dicentis ad dictum, & dicti ad dicentem* eſt eadem cum paternitate & filiatione. 344. II III

Relatio realis doni ad dantem, quam dicit Spiritus ſanctus, conſtituátne ſpecialem relationem. 437. VIII

Relatio diuina non ſupponit perſonam, quam refert, conſtituiam. 445. VI

Relationis diuinæ & creatæ diſpar ratio. 445. VI

Relationes diuinæ aliæ ſunt originis, aliæ non originis. 340. IV

Relationes originis quid ſint *ibid.* verè dantur in Deo *ibid.* VI. quo ſenſu à Boëtio negantur dari. 342. I

Relationes Patris & Filij cur potiùs ſint reales, quàm relationes domini, & creatoris. *ibid.* IV

Relationes diuinæ ſecundùm ſuum eſſe *in* ſunt ſubſtantiales. *ibid.* II. VIII. ſecundùm ſuum eſſe *ad* ſunt reales. 343. II. tam ſecundùm *eſſe ad*, quàm ſecundùm *eſſe in* habent exiſtentias relatiuas, & quo ſenſu id ſit intelligendum. 382. II. non dicunt perfectionem ſimpliciter ſimplicem, ſed tantùm ſimplicem. 370. VI

Relationes diuinæ originis ſunt tantùm quatuor. 344. I. omnes formaliter dicunt perfectionem entitatiuam. 367. VI. & reſpectiuam. 369. VI. diſtinguuntur inter ſe realiter. 344. VI. vt ſumptæ propriiſſimæ in ſenſu formali ſiue perſonalitates. 375. VII

Relationes diuinæ ſub qua ratione potiſſimũ ſint proximum principium producendi ad intra. 456. V. cur non ſint principium *quo* producendi ad *extra*, ſicut ſũt ad *intra*. 456. VII. quomodo ad viſionem beatificam cõcurrant. 130. VIII. an ſe habeant inſtar ſpeciei impreſſę in ea cognitione, quâ Deus ſeipſum comprehendit. 180. V

Relationum diuinarum incompoſſibilitas non impedit quominus ſint formaliter in Deo. 46. VI

Relationum diuinarum ſitne aliquod fundamentum, & aliqua ratio fundandi 446. III. IV. V

Relationes diuina comparata cum eſſentia diuina.

Relatio quomodo prædicetur de Deo. 342. II. 360. I. 366. VI. quando ſuperaddat perfectionem diuinæ eſſentiæ. 370. II

Relationes diuinæ non propriè dicuntur integrare diuinam eſſentiam. *ibid.* IV. non includunt in ſuo conceptu eſſentiam diuinam. 261. II. quomodo habent ab eſſentia diuina, vt ſint ens increatum & infinitum. 364. III. nullam faciunt compoſitionem cum diuina eſſentia. 365. VII. habeántne ſe eodem modo ad diuinam naturam, quo noſtræ perſonalitates ad noſtram naturam. 381. VII

Relationes originis non diſtinguuntur realiter ab eſſentia diuina. 347. VII. non diſtinguuntur ſolâ ratione ratiocinante. 349. II. non ex natura rei. 350. VI. diſtinguuntur ſolâ diſtinctione virtuali ab eſſentia diuina. 353. IV. hæc diſtinctio repetitur ex eminentia diuinæ eſſentiæ, & imbecillitate noſtri intellectus. *ibid.* V. explicatur exemplo virtutis exſiccatiuæ & molleſactiuæ, quæ eſt in ſole. *ibid.* VIII. exemplo effectus cauſæ æquiuocæ. 354. I

Relationes originis in Deo non ſunt de intrinſeca ratione diuinæ eſſentiæ. 358. V. 360. I. non implicitè in ea includuntur. 359. IV. non conueniunt ei accidentariò. 360. I. prædicantur de ea tantùm in ſecundo modo dicendi per ſe. *ibid.*

Relatiuum, relatum.

Relatiuum aliquod poſsítne videri cum reali tendentia ad terminum ipſo termino non viſo. 132. II

id quod relatiuè dicitur, quomodo dicitur à

Digitized by Google

S. Auguſt. eſſe aliquid excepto relatiuo. 351.I

Relatum debeátne conſtitui ex re abſoluta, quæ refcratur & ex ipſa relatione. 445. VIII

Reluctatio.

Reluctatio vnius Angeli alteri in motu quid ſit. 529.II

Remiſſio.

Remiſſio peccatorum non poteſt demonſtrari naturaliter poſſibilis. 90.IV

Reprobare, reprobatio.

Deus nullos Reprobauit efficaciter etiam negatiuâ tantùm reprobatione ante mala eorum opera præuiſa, in quibus & cum quibus morerentur. 190.IV

Reprobatio quid vi nominis ſignificet. 185. I. eſt actus voluntatis connotans actum intellectus. 185. II. aliter connotat actum intellectus diuini, quàm prædeſtinatio. 186. III. eſt duplex. 185.V

Reprobatio negatiua eſt interpretatiua volitio excluſionis à gloria. 190. V

Reprobationis datur aliqua cauſa ex parte reprobi. 191.VII

Vide excluſio à gloria, Dei volitio.

Reprobationis effectus quæ conditiones. 186. VIII. ad eius executionem quæ conducant. *ibid.*

Vide peccatum, permiſſio peccati, obduratio, excæcatio, inflictio pœnæ æternæ.

Reprobus.

Reprobi quibus nominibus appellentur in ſcriptura. 185. V. ſunt aliqui de facto. 185. VII. congruentia, propter quam ſint reprobi. *ibid* VIII

Reproborum numerus cui cognitus. 295. III

ad Reproborum ſalutem Deus ordinat media ſufficientia. 227.VIII

Res.

Res aliqua poteſt concipi eſſe actu ſine ſubſiſtentia, non tamen ſine exiſtentia. 377. VI

Res ordinis naturalis an & quæ ſint effectus prædeſtinationis. 2-9.III

Res aliqua non poteſt exiſtere in duobus extremis temporibus, abſque eo quod coexiſtat in intermedio ſine mutatione ſubſtantiali. 522

Res cur dici poſſint poſſibiles. 300.III

Res poſſibiles dicantúrne habere aliquam dependentiam 300. IV. an deſinerent eſſe tales à Deo ſublatâ omnipotentiâ. *ibid.* V.VI. VII

Reſurrectio.

Reſurrectio ſanctorum quomodo reſpondet reſurrectioni Chriſti Domini. 94. VIII

Reuelatio.

Reuelatio diuina poteſt conſiderari vel incomplexè, vel complexè. 13. II. quomodo diuidatur. 16. V

Reuelatio diuina virtualis eodémne modo ſe habeat in Theologia, ac lumen naturale ſeſe habet in omnibus ſcientiis naturalibus. 13. VIII. quæ reperitur in ſyllogiſmo Theologico conſtante vnâ præmiſſa de fide, & alterâ naturali, ſit ne adæquatum motiuum aſſentiendi illis. 14. VI

Reuelatio virtualis diuina eſt formalis ratio vnitatis Theologiæ. 13 I

poſitâ Reuelatione noſtræ ſanctificationis per gratiam poteſt probabiliter deduci poſſibilitas noſtræ viſionis beatificæ. 91.VIII

S

Sabellius, Sabelliani.

SABELLIVS non fuit primus auctor ſuę hæreſis. 307.VIII

Sabellij hęreſis quæ & quo tempore fuerit orta. 307. VII. vnde illius fundamenta deſumpta fuerint. 309. VI. Deum eſſe duntaxat trinominem dicebat. 307.VII

Sabelliani à Sabellio ſic dicti. 307.VIII

Sacerdos.

Sacerdotes quo ſenſu dicuntur Angeli. 463. IV

Sadducæi.

Sadducæi negabant dari Angelos. 464. II. quomodo explicarent locos ſcripturæ, in quibus fiebat mentio Angelorum. 464. III

Salomon.

Salomon quomodo dicitur eſſe vnigenitus matris. 314.II

Saluare, Saluatio.

Deus videatúrne nolle Saluare, quem de facto non ſaluat. 224.VII

Saluatio à malo duplex. 150. II

Saluatio & damnatio non poſſunt eſſe ſimul reſpectu vnius & eiuſdem hominis eodem modo conſiderati. 283. V

Sancti.

Sancti poſſunt adorari vel propter increatam Dei excellentiam, vel propter creatam ſibi communicatam. 144.I. quando adorentur per virtutem duliæ, quando per virtutem religionis. *ibid.* II

Sanctificatio, ſanctitas.

Sanctificatio tribuitur Spiritui ſancto. 313. VIII

Sanctitas importat carentiam omnis mali, & confirmationem in omni bono. 511. VIII

Sapientia.

Sapientia creata eſt tantùm quædam perfectio ſimplex. 43.IV

Sapientia & bonitas in genere an & quomodo diſtinguantur. 355.IV

Sapientiæ conditiones quæ ſint. 5. IV. V. VI

Satanas.

Satanas, qui in Apocalypſi dicitur eſſe ligatus per mille annos, miſſúſque in abyſſum, quâ virtute dicitur detineri. 529. VI

Scibile, ſcientia.

Scibilia & credibilis diſpar ratio quoad realitatem obiecti formalis. 7.VIII

Scientia ſupponátne ſuum ſubiectum. 9.I

Scientia & fides poſsíntne eſſe ſimul. 33. IV

Scientiæ euidentia, *vide* euidentia.

ad Scientiæ rationem quo ſenſu Ariſtoteles requirit aliquid maius ſcientiâ. 2. III

Scientiæ deificæ apud S. Dionyſium quid ſint. 552. II

Scientia Dei.

Scientia verè & propriè dicta ſumpto nomine ſcientiæ pro euidenti & perfecta cognitione veritatis datur in Deo. 165.III

Scientia Dei ſpectata ſecundùm ſe eſt vna tantùm, eáque ſimpliciſſima. 175.VIII ſpectata per habitudinem ad obiacta diuiditur in ſcientiam *viſionis*, & ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ*. 176.I

Scientia viſionis quid ſit.176.II. an & quomodo ſe terminet ad futura contingentia.198. VIII. ſitne purè ſpeculatiua. 214. II. non diuiditur in ſcientiam præteritorum, præſentium, futurorum, & quare. 198.III

Scientia ſimplicis intelligentiæ quid ſit. 176. II. ſitne purè ſpeculatiua. 214. VI

Scientiæ Dei in ſcientiam viſionis, & ſimplicis intelligentiæ adæquata eſt diuiſio.176. VII

Scientia media non conſtituit aliam ſpeciem ſcientiæ diſtinctam à ſcientia *viſionis* vel *ſimplicis intelligentiæ*. 176. VIII. nec etiam ſcientia approbationis. 177. III

Scientiæ approbationis quæ ſit anteceſſio ad ſuum obiectum. 177. VI

Scientia diuina rectè diuiditur etiam ſecundùm aliam habitudinem ad ſua obiecta in neceſſariam & liberam. 177. VII. illa diuiſio diſtinguitur à diuiſione ſcientiæ Dei in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & viſionis 178. III

Scientia Dei neceſſaria ſeu naturalis quid ſit.177.VIII.quid ſit libera ſeu contingens. 178. I

Scientiæ diuinæ diuiſio in abſtractiuam & intuitiuam eſt eadem cum diuiſione ſcientiæ Dei in ſcientiam viſionis, & ſimplicis intelligentiæ. 178. V

Scientia, quam Deus habet de ſeipſo, ſitne directa, vel reflexa. 180. VI

Scientia futurorum conditionatorum ad quam ſpeciem ſcientiæ Dei reuocetur.178. II

Scientia in Deo de futuris, quo ſenſu negetur à ſancto Auguſtino. 198. V

Scientia Dei eſt omninò immutabilis tam ex parte ſuæ entitatis, quàm ex parte rei cognitæ. 198. IV. ſitne cauſa rerum omnium & quomodo. 212. VI. VIII. an præſciſa à decreto. *ibidem* VII. 214. II. quænam ſit talis. 213.V. an ſit cauſa per directionem vel per efficientiam. *ibid.* I. ſitne practicè practica. *ibid.* VII. alio modo dirigit operantem quàm idea. 211. VIII. quomodo ſe terminet ad exiſtentiam rei ſcitæ. 213.VIII

an Scientia creaturarum, quæ eſt in Deo, ſit ſingularis vel vniuerſalis. 166. III

Scotus.

Scoti de proceſſione Verbi diuini ex cognitione diuinæ eſſentiæ ſententia explicatur. 412.I

Scripti, Scriptura.

Scripti intus qui ſint. 296.I. foris & extrinſecus qui. 295.VIII

Scriptura ſacra eſt locus Theologicus. 27.IV. ex quo illius ſenſu deſumatur argumentum validum. *ibid.* VII

Scriptura ſacra quos ſenſus habeat. 27. VI quæ ex Scriptura ſacra colliguntur ſintne æquè certò credenda, quàm ea, quæ in ea expreſſa habentur. 24.III

Scrutatio.

Scrutatio ſecretorum quæ damnatur ab Iſaia. 27.II

Semipelagianus.

Semipelagiani vnde dicti ſunt. 251. II. quę fuerit eorum hæreſis. *ibid.*

Senſibile.

Senſibile vehemens cur non poſſit percipi à potentia ſenſitiua. 96. VII

Septem.

Septem ſpiritus Apocalypſis quinto miſſi in omnem terram, quo ſenſu dicantur ſeptem. 474.III

Seraphin.

Seraphin qui ſint. 475. VII

Series.

Series ſaluationis bonorum Angelorum. 564. VII. damnationis malorum. *ibid.*

Sero.

particula *Sero* aliquando ſignificat tempus iudicij vniuerſalis. 93. VII

Sicut.

Sicut quam identitatem ſignificat in illo loco, *eſtote perfecti, ſicut Pater veſter perfectus eſt.* 311. VIII

Signum.

Signa illa, quæ metaphoricè ſolent dici diuinæ voluntates, ſignificéntne ſemper aliquam voluntatem beneplaciti. 220. IV

Similitudo.

Similitudo triplex indiuidualis, accidentalis, & ſpecifica. 322.I

Similitudo creaturarum cum Deo non eſt reciproca, & quare, IV. hominis cum Deo in quo conſiſtat. 38.IV

Similitudo quæ eſt in Deo importat ſolùm relationem rationis. 458.V

ad Similitudinem duorum inter ſe quid requiratur. 457. VI

Simplicitas.

Simplicitas formaliter in quo conſiſtat. 34. VIII. 35. I. II. dicátne nudam negationem. 34. VIII. ſitne quædam perfectio. 36. VII

Simplicitas alia eſt realis vel formalis, alia virtualis. 445. VII

Simplicitas Dei, *vide* Deus.

Simplicitas Angeli non impedit quin indiuiduetur per aliquid ſibi ſuperadditum. 481. II

Singularitas.

Singularitas Angeli totam eius capacitatem extenſiuam non explet. 479. V

Situs.

Situs non eſt niſi in vbi corporeo. 504. VIII

Sol.

Sol an & quomodo dicatur eſſe cauſa primaria æquiuoca in generatione animalium imperfectorum ex putri materia. 43. VIII

Soliloquia.

Soliloquiorum liber, qui communiter tribuitur ſancto Auguſtino, non eſt illius. 267. VII

Sollicitudo.

Sollicitudo pertineátne ad prudentiam, & quomodo. 246. VIII

Solus.

particula *Solus* in propoſitione de perſonis diuinis in qua attributum eſt eſſentiale, quid ſignificet. 312. IV. V. in diuinis ſumpta ſyncategorematicè poteſt addi termino eſſentiali, categorematicè non poteſt. 396. VIII. quando in diuinis coniungi poſſit termino perſonali, quando non poſſit. 377. III

Spatium imaginarium.

Spatinm qnod vulgò vocatut *imaginarium*, non eſt aliquid reale, & poſitiuum 63. VIII. non eſt aliqua priuatio. 64. I. eſt negatiua quædam intereapedo cum diſtantia negatiua oecnpabili à corpote. 64. II duplicem dicit negationem. *ibid.* III. per quam negationé conſtituatur. *ibid.* & 69. II. quomodo conueniat cum rebos poſſibilibus. 64. IV. 65. VIII. quomodo differat ab illis. *ibid.* exiſtit ſuo modo, etiam nemine cogitante. 66. II. quid oſt tale ſpatium exiſtere ſuo modo. 67. III. nou propriè appellatut imaginarium, & quare. 67. IV. meliùs appellatur negatiuum. *ibid.* poteſt admittere partibilitatem in aliquot partes, æquale, inæquale, diſtantiam, propinquitatem. 67. V. quo ſenſu poſſit ea admittere. *ibid.* VI. VII. an deſtruatur creatione ſpatij realis. 69. I. eſt infinitè extenſum, extenſione negatiuâ non poſitiuâ. 68. II. an ſit infinitum categorematicè, an ſyncategorem. 75. II. æternum eſt negatiuè, non poſitiuè. 68. VII.

Species.

Species ſubiicibilis eſt vniuerſalis ratione ſui materialis, non formalis. 478. VI

Species creata aliqua poſsitne creari eſſentialiter perfectiot intra idem genus aliquâ aliâ ſpecie creatâ. 303. V

Species repræſentatiuæ concluſionum Theologicarum anteà cognitarum, nec oblitarum remanent in intellectu beati. 11. VII.

Species impreſſa debeátne eſſa æquè immaterialis, ac obiectum. 133. I. an ſit æquè infinita, vbi obiectum eſt infinitum. *ibid.* II. quam habeat conuenientiam cum obiecto. *ibid.* VIII. agit tantùm in genere cauſæ purè efficientis non vitalis. 538. IV. quomodo ſit intellectui formale principium intelligendi. 333. VIII. non datur iam in viſione beatifica. 128. IV

Speciei impreſſæ munera quæ ſint. 129. I

Species impreſſa diuinæ eſſentiæ poſsitne produci. 132. I. quomodo poſſet produci. 134. IV. expreſſa de facto datur in beatis. 132. V

Species vniuerſalis in repræſentando quid ſit. 537. IV

Species intelligibilis vna numeto poteſt dari, per quam pluta etiam ſpecie diſtincta cognoſcantur diſtinctè. 537. IV

Species creatæ infuſæ Angelis ab initio creationis quomodo ſint repræſentatiuæ. 536. IV. non fluunt ab ipſa natura Angelica, tanquam quædam proprietates à ſuo ſubiecto, ſed ſimul cum intellectu creantur à Deo, eíque infunduntur. 536. VII an ſint ſupernaturales, vel infuſæ per ſe. *ibid.* VIII

Speciei vniuerſalis Angelicæ obiectum adæquatum qnodnam. 540. I. eius vnitas phyſica vnde petatur. *ibid.* II. ſpecifica. *ibid.*

Specierum Angelis infuſarum entitas, & vſus quomodo diſtinguantur. 544. VII

Specificatio.

Specificatio cognitionis vnde petatur. 182. IV

Speculatiuum.

Speculatiuum & practicum, an & quomodo ſint differentiæ eſſentiales. 20. VI

Spes.

Spes infuſa cur potiùs remaneat in nobis peccantibus, quàm remanſerit in dæmone. 566. VIII

Spes ſitne in Deo. 241. V

Spiratio.

Spiratio eſt principium quo Spiritus ſancti. 432. IV.

Spiratio actiua quæ eſt in Patre & Filio, cur non conſtituat duplicem relationem. 344. IV. diſtinguitur tantùm virtualiter à paternitate & filiatione. 345. III

Spiratio actiua Filij quomodo eſt ab eius generatione. 346. VI

Spiratio Spiritus ſancti eſt voluntaria voluntate principiante, vt voluntas eſt natura, non vt libera. 451. V

in Spiratione actiua poteſt admitti exiſtentia relatiua. 382. VIII

Spiritus.

Spiritus ſignificat impulſum & motionem. 423. VII

nomen *Spiritus* non ſumitur ſemper in ſcriptura pro Spiritu ſancto. 314. IV. VI

Spiritus vnus cum Deo, qnomodo plures homines dicantur fieri. 42. II

Spiritus ſanctus.

nomen *Spiritus ſanctus*, an & quomodo ſignificet aliquid eſſentiale. 423. VI. aliquid perſonale. *ibid.* VII

Spiritus ſanctus eſt Deus. 313. VI. probatur. *ibid.* nullus Patrum dubitauit de diuinitate Spiritus ſancti. 314. II. mens ſancti Gregorij Nazianzeni de Spiritu ſancto explicatur. *ibid.* III. argumenta S. Auguſt. pro illius diuinitate. 314. II. quomodo in Scripturis dicitur effundi, contriſtari, poſtulare cum lachrymis. *ibid.* V. vt ſit propriè, & formaliter Deus, ſufficit, quòd habeat in ſeipſo propriè & formaliter deitatem. 337. IV

Spiritus ſancti proceſſio non eſt generatio. 323. VIII

Spiritus ſanctus quo ſenſu ſit ingenitus. 324. V. nec eſt frater Verbi, nec nepos Patris diuini, nec Filius vtriuſque, & quare. 314. VI. Primariò accipit diuinam eſſentiam ſub ratione amoris, & conſequenter ſecundùm alias ſuas perfectiones. 338. I. ordine executionis priùs ſecundùm rationem accipit actualem intellectionem ſecundùm eſſentiam, quàm attributum amoris. *ibid.* accipit tantùm materialiter actualem intellectionem. *ibid.* II. an & qnomodo ſit in eo inſtanti rationis, in quo Verbũ procedit ex illius cognitione. 415. VIII. procedit à Patre & Filio. 424. I. ſi non procederet à Filio, ab eo non diſtingueretur. 427. II. an id ſit de fide. 419. III. foret vnita perſona cum ipſo. *ibid.* VII. an in eo caſu foret eadem filiatio diuina quæ nunc eſt. 428. IV. non deſineret diſtingui à Patre etſi ab eo non procederet. 424. VII. an æquè immediatè, æquè principaliter, & eodem modo procedat à Patre & Filio. 432. I. quo ſenſu à nonnullis Patribus dicatur procedere principaliter & magis propriè à Patre. 418. III. poſtulat per ſe, & neceſſariò eſſe à duabus perſonis diuinis 429. VIII. reſpectu Patris & Filij poteſt dici principiatus. 405. VII.

quo ſenſu appelletur Verbum Filij. 410. VII. imago Filij. 421. IV. ex quo amore procedat. 433. VII. an procedat ex amore rerum poſſibilium. 434. IV. quo ſenſu dicatur à Patribus nexus Patris & Filij, oſculum Patris & Filij amor indiuiduus. 434. VIII. reſpectu Patris & Filij poſſitne eſſe donum. 436. II

Spiritum ſanctum eſſe donum ſimpliciter, & eſſe donum noſtrum quid ſit. 437. VI

Spiritus ſanctus non poteſt dici noſter Spiritus. 437. VII. mittitur à Patre & Filio. 461. II. quo ſenſu à nonnullis Patribus negatur mitti. *ibid.*

Spiritus ſanctus eſt Deus, hæc propoſitio eſt eſſentialis. 337. VII. *procedit vt Deus*, eſt tantùm vera in ſenſu identico. *ibid.* *procedit vt Deus ſpiratus*, eſt vera in ſenſu formali. *ibid.*

Subalternatio.

Subalternationis ſcientiarum quæ ſint conditiones. 9. VIII

Subſiſtentia.

Subſiſtentia in Patribus & Concilijs aliquando ponitur pro nomine *ſubſtantia*. 384. IV

Subſiſtentia & perſonalitas ſecundùm vſum Eccleſiæ vbi affirmantur de natura intellectuali ſunt ſynonyma. 373. IV. 384. VI

Subſiſtentia & perſona ſintne ſynonyma. 384. V

Subſiſtentia reddit naturam cui ineſt omninò incommunicabilem. 384. VIII. eius ratio formalis non præcisè conſiſtit in ratione exiſtendi per ſe, & in ſe. 385. III. IV

Subſiſtentia ſitne aliquod reale principium agendi. 454. VII

Subſiſtentiæ creatæ cur non æquè ſibi vindicent rationem principij productiui *quo*, ac perſonæ diuinæ. 457. I

Subſiſtentia diuina.

Subſiſtentia diuina non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex. 391. III

Subſiſtentia abſoluta in diuinis non datur. 384. I

Subſiſtentiæ relatiuæ tres dantur in diuinis à ſe inuicem realiter diſtinctæ. 392. IV

Subſiſtentiæ perſonales diuinæ quid faciant in Deo ſubſiſtere. 390. II. an fundentur in diuinis productionibus, & illas ſupponant. 389. IV

Subſtantia.

Subſtantia ex communi vſu Eccleſiæ ſumitur pro ſubſtantia. 373. IV

Subſtantia aliqua ſex modis poteſt concipi eſſe ſupernaturalis. 117. V. *& ſequent.* an poſſit dari aliqua, quæ aliquo ex his modis ſit ſupernaturalis. 118. II. 119. VI. VII. 120. I. VII. VIII

Subſtantia informata accidente habet duplicem exiſtentiam, vnam ſubſtantiæ, aliam accidentis. 381. VI. creata cur priùs debeat compleri per ſubſiſtentiam, vt agat, quàm diuina. 389. I

Subſtantia Angeli illum non impedit, quominus conſtituatur in loco minori, & minori diuiſibili. 512. I

Subſtantiale.

eſſe Subſtantiale in diuinis, & eſſe formaliter naturam diuinam quomodo diſtinguantur. 433. III

Superbia.

Superbia fuit primum peccatum primi Angeli. 560. VIII. aliorum. 561. III.

Vide Angeli peccatum.

Superbia habet peccatum inuidiæ ſibi annexum. *ibid.* VI. poteſt oriri occaſionaliter, & per accidens à virtute. *ibid.* V

Supernaturale.

Supernaturale, & infuſum per ſe quomodo diſtinguantur. 556. VIII

quod præſupponit aliquid Supernaturale, ſitne ſupernaturale. 18. VII

Supernaturalia quæ dicantur. *ibid.* VIII

Suppoſitum.

Suppoſitum creatum non poteſt naturaliter ſibi vnire ſubſtantiã aliam creatam. 484. VII

Syllogiſmus.

Syllogiſmi Theologici à ſyllogiſmo purè naturali quoad motiuum concluſionis, ſitne diſpar ratio. 14. VIII

Symbolum.

Symbolum Neſtorij condemnatur in ſynodo Epheſina. 426. I

Synonymum.

Synonyma quæ dicantur. 355. VII

T

Tactus.

TACTVS in homine cur ſit perfectior quàm in cæteris animalibus. 494. V. cur non æquè citò erret circa ſuum obiectum, quàm cæteri ſenſus. *ibid.* IV. V

Talentum.

Talenti nomine apud S. Matth. quid intelligatur. 552. VIII

Tempus.

Tempus aliud eſt, quod naſcitur ex motu primi mobilis, aliud quod vocatur Angelicum. 586. VII

Tempus Angelicum quid ſit. *ibid.* cur dicatur diſcretum. *ibid.*

Temporis diſcreti inſtans quid ſit. *ibid.*

Tenere.

Tene quod habes ne alius accipiat, de quibus dicatur. 558. III

Terminus.

Terminus formalis potentiæ notionalis quis ſit. 457. II

Termini diſtinctarum ſpecie emanationum debéntne eſſe diſtincti realiter. 488. VI

Termini ratio formalis vnde ſit deſumenda. 339. IV

quo ſenſu Deus dicatur *conſtituiſſe terminos gentium iuxta numerũ Angelorum.* 474. VIII

Tertullianus.

Tertullianus dicens Deum eſſe quoddam ens corporeum excuſatur. 38. I.

Theologia.

Theologia datur in Eccleſia 1. IV. cur dicatur ſacra. *ibid.* cur, & quo ſenſu reuelata. *ibid.* eſt habitus intellectus. 2. II. non prudentia. *ibid.* III. non ars. *ibid.* IV. non ſcientia propriè dicta. *ibid.* V. non habitus declaratiuus, ſed adhæſiuus. 4. IV. non habitus fidei infuſæ. *ibid.* VI. non humanæ fidei acquiſitæ, vel opinionis. *ibid.* VIII. eſt medius quidã habitus inter fidem & ſcientiam. 5. I. ad habitus ſcientiæ & ſapientiæ reduci poteſt. *ibid.* II. quomodo. *ibid.* VIII. ſitne habitus ſupernaturalis, vel naturalis. 18. quam dicat habitudinẽ ad ſupernaturale. *ibid.* VII

Theologia innĉta iuri Canonico & Ciuili rectè poteſt conferri cum domino, & œconomo alicuius familiæ. 5. VII

Theologia an alteri ſcientiæ Dei, vel beatorum ſubalternetur. 9. VIII. an impropriè ei poſſit ſubalternari. 11. II. nulli habitui, vel ſupernaturali, vel naturali exiſtenti in aliquo viatore ſubalternari poteſt. 10. V. VI

Theologia ſitne argumentatiua. 26. VIII. vnde deſumat ſua argumenta. 27. II. ex quo ſenſu Scripturæ deſumat valida. ibid. VII. poſsitne demonſtrare ſua principia immediata. 28. I. an mediata. *ibid.* II. an poſſit poſitiuè demonſtrare ea eſſe poſſibilia. *ibid.* VI. an impoſſibilia. *ibid.* an poſſit ſoluere argumenta omnia, quæ fiunt contra fidem. 29. II. an à gẽtili facta poſſit ſoluere euidenter poſitiuè, an euidenter negatiuè. *ibid* III

Theologiæ triplex ſignificatio. 1 II. III

Theologiæ ſpectatæ ſecundùm ſe quæ ſit neceſſitas. 21. VII. quæ antiquitas. 22. IV. ſpectatæ ſecundùm methodum, quâ nunc traditur in ſcholis, quæ ſit vtilitas. 22. II. quæ antiquitas. *ibid.* IV

Theologiæ obiectum, & ſubiectum.

Theologiæ obiectum materiale adæquatum quodnam ſit. 6. V. quod inadæquatum. *ibid.* formale. 7. I. quid formale ſuperaddat materiali, an aliquid reale, an aliquid rationis. *ibid.* VIII

Theologiæ ſubiectum adæquatum quodnam ſit, quod inadæquatum. 8. II. quod attributionis, quod communitatis. 9. III. quomodo habeat Deum ſub ratione deitatis pro obiecto adæquato. *ibid.*

Theologia quomodo remaneat in beatis, & damnatis. 11. IV. in hæreticis. *ibid.* & 17. IV. in iis qui ſunt in purgatorio. 11. V. an fuerit in C. D. eiuſdem ſpeciei cum noſtra. 12. II

Theologiæ vnitas, & ſpecies.

Theologiæ vnitas formalis eſt reuelatio virtualis. 13. I cur virtualis tantùm. *ibid.* II. quâ vnitate ſit vna. 16. VI

Theologiæ ſpecies quot ſint. 16. VIII. quomodo iſtæ ſpecies inter ſe diſtinguantur. 17 III

Theologia poſitiua vnde ſic dicitur. *ibid.* II. quatenus talis, eſt purè, & ſimpliciter ſpeculatiua. 19. VIII

Theologia moralis cur ſic appellatur. 17. III. eſt omninò practica. 19. VII

Theologia Scholaſtica cur ſic appelletur. 17. III. adæquatè ſumpta eſt formaliter theoretica, & practica, non ſolummodò eminenter. 20. III. ſcholaſtica quoad dignitatem ſubiectorum eſt magis ſpeculatiua, quàm practica; conſiderata quoad multitudinem ſubiectorum particularium eſt magis practica, quàm ſpeculatiua. 21. III

Theologica principia, *vide* Principia.

Theologicæ concluſiones, *vide* Cõcluſiones.

Theologicæ concluſionis aſſenſus, *vide* Aſſenſus.

Theologici actus, *vide* Actus.

Theologici loci qui ſint. 27. III

Theologus.

Theologus quando agit ex proprio munere. *ibid* IV an indiget habitu à Theologia diſtincto, vt ſoluat argumenta infidelium. *ibid.* VII. vnde proueniat euidentia, quâ cognoſcit huiuſmodi argumenta eſſe ſolubilia. *ibid.* VIII. cur aliquando negat concluſionem Theologicam. 26. VI

Theologus poteſt quidem euidenter negatiuè ſoluere argumenta à gentili facta directè contra fidem, non poteſt tamen ea ſoluere euidenter poſitiuè. 19. II. nonnulla ab hæreticis propoſita poteſt euidenter poſitiuè. *ibid.* IV

θεὸς.

vox θεὸς etiam poſita ſine articulo in Scripturis ſignificat Deum per eſſentiam. 310. VIII. nonnunquam cum articulo tribuitur Chriſto Domino. *ibid.*

Throni.

Throni in Angelis qui ſint. 475. VII

Timor.

Timor ſitne in Deo. 241. VI

Torpedo.

Torpedo producens torporem in brachio piſcatoris quomodo agat in medio. 511 VI

Totum.

particula *Totum eſſe* in definitione relationis non excludit id, quod eſt de communi ratione relationis. 341. VI

Traditio.

Traditio eſt locus Theologicus. 27. IV

Tres.

Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis, exponitur. 308. VIII. ex hoc loco rectè infertur Trinitas perſonarum in diuinis. *ibid.* obiectiones propoſitæ aduerſus hunc locum ſoluuntur. 309. I. II. III. IV

Trinitas.

Trinitas in diuinis non poteſt dici trina. 396. I. poteſt dici eſſe in Deo. 395. VI

Trinitatis nomen quid ſignificet. 305. III

Trinitatis myſterium poſitiuè contra Gentiles probari non poteſt. *ibid.* IV. poteſt tamen negatiuè. *ibid.* probatur ex veteri Teſtamento contra Iudæos. *ibid* VI. & 306. cur magis obſcurè fuerit reuelatum in veteri Teſtamento quàm in nouo. 307. I. probatur ex nouo Teſtamento aduerſus hæreticos. 308. VI

Trinitatis veſtigium quomodo reluceat in creaturis. 398. IV. an ſuppoſitâ eius reuelatione probari poſſit ratione naturali. 398. VIII

Trinus.

Trinus poteſt dici de Deo. 395. VII

Triplex, triplicitas.

Triplex non poteſt dici de Deo. 395. VII

Triplicitas non poteſt dici eſſe in diuinis. 395. VI

Triſagium.

Triſagium Iſaiæ non poſſe decantari ſine calumnia vni tantùm perſonæ diuinæ aliis excluſis, probatur. 308. III

Triſtitia.

Triſtitia ſitne in Deo. 241. VI. propriè eſt in voluntate damnatorum. 567. VI.

V

Valor.

VALOR auri & argenti in ordine ad vſus humanos, quomodo differat à valore viſionis beatificæ in ordine ad ſatiandum intellectum. 143. I

Digitized by Google

Vaſqueſius.

Vaſqneſius arguitur imprudentiæ, quòd ſanctum Chryſoſtomum errotis circa viſionem beatificam accuſet. 86. VIII

Vbi.

Vbi datur in Angelis. 504. II

Vbi Angelicnm quid ſit. 504. I. an ſit indiuiſibile. *ibid.* V. quomodo ſeqnator ex ſubſtãtia Angeli. 505 I. an poſſit ab ea tolli. 505. III. non impedit quominus conſtituatur in loco minori & minori diuiſibili. 512. I. poſſítne eſſe diuiſibile ſecundùm extenſionem. 515. II cur non ſit æquè diuiſibile ſecundùm extenſionem, quàm qnalitas ſpiritalia ſecundùm intenſionem. 515. III. quàm habitus ſcientiæ ſecnndùm extenſionem. *ibid.* IV

duo Vbi an & quomodo poſſint eſſe in Angelo 514. V

Vbi Angelici replicatio eſt modus, quo afficitur huiuſmodi vbi. 514. VII

Vbique.

Vbique eſſe abſolutè ex vi ſuæ naturæ ita conuenit Deo, vt impoſſibile ſit communicari alteri. 74. VI

Vbique eſſe ex aliqua præſuppoſitione poteſt communicari creaturæ, imò & connenire ei ex conditione ſuæ naturæ. 75. VI

Velle.

Velle vt eſt duntaxat in Patre & Filio eſt ſpiratiuum Spiritus ſancti. 319. I

Velle ſi conſideretur cum relatione ſpiratoris eſt quid notionale. 318. VIII. ſi ſine ralatione eſt quid eſſentiale. *ibid.*

Venditio.

in contractu Venditionis duo includuntur, & quæ. 263. II

Verbum creatum.

Verbum in ſcriptura aliquando ſumitur pro re. 298. VIII

Verbum mentale & vocale quomodo inter ſe diſtingnantnr. 411. II

ad rationem Verbi requiritúrne, vt producens illud loquator alteri. 411. I

Verbum diuinum.

Verbi proceſſio eſt verè & propriè generatio. 322. IV. quantæ ſit difficultatis afferre rationem, propter qoam ſit potiùs generatio, quàm illa Spiritus ſancti. 324. VIII. variæ hac de re afferuntur Patrum rationes ſimúlque reiiciuntur. 325. variæ Scholaſticorum rationea reiiciuntur, 325. 326. 327. 330 331

diſcriminis quod eſt inter proceſſionem Verbi & Spiritua ſancti radix. 334. IV. proxima ratio talis diſcriminis affertur. *ibid.* VII

Verbum eſſe apud Patrem, & vnigenitum eſſe in ſinu Patris idem ſignificant. 316. II

Verbum erat apnd Denm, id eſt apnd Patrem. 316. I

Verbum dininum in Patre recipi, quo ſenſu dicatur. 296. VIII

Verbi Patria diuini & noſtri diſpar ratio. 316. VI

Verbom diuinnm procedit ex intuitiua cognitione diuinæ eſſentiæ & omnium attributorum eius eſſentialium. 412. II. ex intuitiua cognitione trium diuinarum perſonarum. 412. V. per ſe & non concomitanter. 414. I. an & quomodo exiſtat, cùm procedit ex ſui ipſius cognitione. 416. I. procedit ex cognitione omnium creaturarum poſſibilium, vt purè ſunt poſſibiles. 416. VI. illa cognitio eſt abſtractiua. 417. IV. æqualitérne procedat ex cognitione perſonarum diuinarum & creaturarum poſſibilium. 417. V

Verbum diuinum non procedens ex cognitione Spiritus ſancti forétne alterius rationis, quàm nunc ſit. 414. III. cur non æquè in illo caſu eſſet illius expreſſiuum, quàm nũc ſit creaturarnm exiſtentinm. 414. *ibid.* IV. magis principaliter procedit ex cognitione Patris diuini, quàm vel aliarum perſonarum, vel creaturarum poſſibilium. 417. V. non procedit formaliter ex cognitione intuitiua creaturarum vt exiſtentium in aliqui[illegible]mporis differentia. 419 II. quomodo pro[illegible]dat ex cognitione liberi decreti diuini. [illegible] 420. VIII

Verbu[illegible] dininum eſſe expreſſinum omnium crea[illegible]tarum vt exiſtentinm, & Verbum diuinu[illegible] formaliter procedere à Deo Patre ex tali creaturarum cognitione, quomodo diſtinguuntur. 420. III

nomen hoc *Verbum* eſt perſonale nomen Filij diuini. 409. VII. non eſt nomen eſſentiale. 410. I. ſitne idem cum hoc nomine *Filius.* *ibid* III

de Verbi nomine Durandi ſententia. 409 VI.

Verbnm diuinum qnomodo concurrat ad proceſſionem Spiritus ſancti. 431. VIII. 432. I. non mutatur in aſſumptione humanitatis. 76. VI. in aſſumptione humanitatis ſupplenit exiſtentiam ſubſiſtentiæ creatæ per relatiuam exiſtentiam. 381. V

Veritas.

in Deo datur Veritas tranſcendentalis abſoluta, & relatiua. 394. V

quo ſenſu nonnullæ veritates creatæ dicuntur indemonſtrabilea. 265. VIII

Vermis.

Vermis quomodo ſumitur, vbi dæmones dicuntur torqueri à verme. 568. III

Via, viator.

Via bonorom & malorum Angelorum in inſtantibus fuit æqualis. 565. II

Vide Angelorum via.

Viatores non poſſant imponere Deo nomen, quod ex ſe ſignificet quidditatiuè Deum beatis. 163. III

Videre.

an implicet aliquid Videri abſque aliquo formali lumine. 124. II

qnid ſit Videre lumen Dei, in eius lumine. 97. VIII

Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum; quis ibi per *Dominum* intelligatur. 313. VI

Videntes Filÿ Dei filias hominum, &c. de quibus id debeat intelligi. 470

B. Virgo.

B. Virgo fuit prædeſtinata ante præuiſa merita. 259. I

B. Virginem Dei eſſentiam vidiſſe piè credi poteſt. 128. I

Virtus.

Virtus ſeſe communicandi alteri ex natura, non eſt de eſſentia animalis. 327. VI

Virtus ſuperior quandunam non poſſit producete effectum, quem virtus inſetior aiuſdem tamen ordinis poteſt producere. 535. VI

Virtus ſpirandi in Deo an & quomodo poſtulet eſſa in duobus ſuppoſitis. 430. II. cur magis poſtulet aſſe in duobus ſuppoſitis, quàm virtus generandi. 431. IV. an foret alterius rationis, quàm nunc ſit, ſi eſſet in vnico ſuppoſito. 430. VI

Virtus ſpiratiua prædicatur tantùm de Filio vt eſt ſpirator, non præcisè vt eſt Filius. 129. VI

Vis.

Vis productiua in diuinis non exhauritur vnicâ proceſſione, & quara. 339. III

Viſio Dei.

Viſio Dei clara & intuitiua eſt poſſibilis intellectui creato. 85. IV. eius poſſibilitas poſitiuè ratione naturali probari non poteſt. 89. VIII. ſuppoſito lumine fidei poteſt euidenter negatiuè. 90. V. non poſitiuè. 91. VI. poſitiuâ reuelationa noſtræ ſanctificationis per gratiam poteſt probabiliter deduci. 91. VIII

Viſio beatifica non poteſt eſſe medium demonſtrationis à priori exiſtentiæ Dei. 31. VIII. confertur ex iuſtitia diſtributiua. 137. I. poſsitne recipi in oculo corporeo, abſque vlla eius cooperatione. 126. VII. elicita ex habitu luminis gloriæ, habet aliquid ſpeciale, quod non haberet quando fieret ex *aliquo tantùm* auxilio extrinſeco. 114. VI. elicita per ſpeciem impreſſam eſſet eiuſdem ſpeciei ac nunc eſt. 133. V

Viſionis beatificæ inæqualitas non poteſt oriri ex eo, quòd vnus beatus magis ſatietur quàm alter. 142. VII. *vide* beati inæqualitas.

Viſio beatifica S. Michaëlis non aſt Angelica, licet ſit Angeli. 143. III. ſancti Petri non eſt humana, licet ſit hominis. *ibid.* parmanens non eſt diuerſæ ſpeciei à tranſeunte. 144. IV

Viſiones beatificæ tum hominum, tum Angelorum ſunt eiuſdem planè ſpeciai. 142. II. an poſſint eſſa diuerſæ ſpeciei per abſolutam Dei potentiam. 144. III

Viſio eſſentiæ diuinæ inadæquatè ſumptæ intuitiua & quidditatiua eſſet beatifica. 157. II. eiuſmodi viſio eſſet eiuſdem ſpeciei, quàm nunc ſit. 158. III

Viſio creaturarum à beatis alia eſt in Verbo, alia extra Verbum. 158. VII

non implicat abſolutè loquendo dari aliquam beatificam Viſionem, quâ nullæ ex creaturis merè poſſibilibus videantur in Varbo ſecundùm illud eſſe determinatum, quod poſſunt habere in ſeipſis. 159. II

ad Viſionem beatificam relationes diuinæ concurrántne actiuè. 130. VIII

Vita.

Vita actualis in Deo non poteſt concipi vt potentia. 169. VII

Vitæ nomine quid in ſcripturs aliquando ſignificetur. 295. V

Vitalis.

res non Vitales cur potiùs poſſint aleuari ad aliquid excedens ſuas vires, quàm vitales. 126. VI

Vnigenitus.

Vnigenitus ſecundùm propriam ſignificationem excludit conſortium alterius geniti. 324. I

Vnitas.

Vnitas formaliter poſsitne dicere nudam negationem. 14. VIII

Vnitas phyſica ſpeciei vniuerſalis Angelicæ vnde petatur. 540. I. ſpecifica. *ibid.* II. ſpecifica ſitne aliqua formalis ratio vniuocè communis omnibus & ſingulis obiectis cognoſcibilibus per iſtam ſpeciem. 540. III

Vnitas illa ſecundùm quam vnaquæque perſona diuina dicitur eſſe vna, quæ & qualis ſit. 393. VII

Vniuerſale.

ad Vniuerſale quid requiratur. 478. V

Vniuerſum.

Vniuerſi ordo ad ſuam perfectionem poſtulétne habere ſubſtantiam ſpiritalem animâ hominum ſuperiorem, & inſeriorem Deo. 465. II. III

Vnum.

ego & Pater Vnum ſumus Ioannis decimo, quomodo debeat intelligi. 311. IV

hâc particula *Vnum* Chriſtus Dominus duas hæreſes Sabellianam, & Arianam confodit. 312. I

Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, de qua vnitate debeat intelligi. 912. VII

Vocatio.

Vocatio ab Apoſtolo exprimitur per verbum præteriti temporis, & quare. 244. VI. eſt effectus prædeſtinationis. 276. V

Voluntas.

Voluntas an & quomodo feratur aliquo appetitu in impoſſibile. 563. I

Voluntas Angeli quomodo eſt cauſa actionis tranſeuntis ipſius Angeli. 511. VI

Voluntas inefficax dicátne aliquam imperfectionem. 224. IV

Voluntas Dei.

Voluntas detúrne in Deo. 219. III. ſitne per modum actus primi vel vltimi. *ibid.* V. alia eſt ſigni, alia beneplaciti. 220. II. vtriuſque diſtinctio. *ibid.* III

Voluntas diuina alia eſt antecedens, alia conſequés. 220. VII. an vtraque detur in Deo. 221. I. an hæc diuiſio diſtinguatur ab aliis. 222. III

Voluntas antecadens ſitne aliquod deſiderium. 221. VIII. ſitne otioſa. 222. II. imperfecta. *ibid.* III

Voluntas concomitans datur in Deo. 222. IV. diſtinguitur à reliquis ſpeciebus voluntatis diuinæ. *ibid.* cur illius tanquam diſtinctæ à reliquis Patres non mentionem expreſſam fecerint. 222. VI

Voluntas diuina alia eſt abſoluta, alia conditionata. 222. VII. an hæc diuiſio diſtinguatur ab aliis. *ibid.* VIII

Voluntas diuina non benè diuiditur in reuelatam & occultam. 223. I

Voluntas beneplaciti detúrne in Deo. 223. IV

Voluntas diuina an & quomodo habeat ſa negatiuè erga res merè poſſibiles. 230. III. an & quomodo ſit cauſa rerum omnium ad extra. 236. II. an immediatiùs cauſet res creatas, quàm diuina ſcientia. 237. II. poſsit-

Digitized by Google

ne prædefinire aliquid ſecundùm ordinem intentionis ante media iſtius rei obtinendæ. 254. VI

Voluntas Dei non eſt mutabilis. 238. V. an & quomodo ſit prima radix contingentiæ. 239. V. VIII. ſi illa deſineret eſſe libera, an etiam noſtra deſineret. 239. VII. imponátne nobis neceſſitatem. 240. III

nec diuina Voluntas, nec diuina volitio vltimò conſtituunt aſſentiam diuinam. 175. VI

Voluntatis diuinæ obiectum primarium formale. 225. II. obiectum ſecundarium formale. *ibid.* IV. adæquatum materiale obiectum. 226. IV

Voluntatis diuinæ à noſtra diſpar ratio. 238. VII. VIII

Voluntatis diuinæ efficacitas quomodo debeat attendi. 298. IV

Voluntatis diuinæ actus liber, *vide* actus liber, Dei volitio.

Volitio.

Volitio ordinata tendátne priùs in finem, quàm in media. 269. VI

Volitio actualis Dei quomodo ſit libera. 234. VI. quomodo indifferens. 234. VIII. à quo determinetur. *ibidem.* an ſit libera per rem faciendam, vel non faciendam. 235. III. quomodo ſit cauſa futuritionis vel non futuritionis rei. *ibid.* IV. quid ſit eius tendentia in obiectum. *ibid.* IV. eius libertas eſt longè perfectior libertate cuiuſcunque creaturæ. 235. VII

Volitio Dei quomodo diſtinguatur à noſtra. 225. VI

Volitio & intellectio in diuinis ſunt vnica entitas, virtute tamen duplex. 338. VIII. 339. I

Volitio & ſpiratio an & quomodo diſtinguantur. 319. VII

Volitio Filij eſt noſtro modo conſiderandi veluti via ad producendum Spiritum ſanctum, tanquam terminum. 319. II

Volitionis Dei liberæ effectus habeátne aliquam cauſam finalem. 237. VIII

Volitionis diuinæ terminatio ad effectum habeátne cauſam aliquam. 238. I. *vide* actus liber Dei, Dei volitio.

Vſia.

Vſia ſignificat ipſam naturam, aſſentiam. 373. II

Vſus.

Vſus liberi arbitrij, quo ipſe prædeſtinatus cooperatur Deo vocanti, eſt aliquis effectus prædeſtinationis. 278. VII

particula Vt quid ſignificet in hac propoſitione, *Spiritus ſanctus procedit vt Deus.* 337. VII

Vuiclefus.

Voiclefus in quo ponat certitudinem prædeſtinationis. 282. III

Vulua.

Vulua & vterus tribuuntur metaphoricè Deo. 307. V

FINIS.

Errata ſic corrigito.

Pag. 9. *col.* 1. *lin.* 20. *lege* deitatis. *p.* 94. *c.* 2. *lin.* 34. *l.* Chriſtus. *p.* 129. *c.* 2. *lin.* 15. *l.* illo. *p.* 151. *c.* 2. *lin.* 19. *l.* cognitione. *p.* 152. *c.* 2. *lin.* 46. *l.* non. *p.* 169. *c.* 1. *lin.* 34. *l.* ſubſtantiam. *p.* 173. *c.* 1. *lin.* 38. *l.* non. *p.* 175. *c.* 2. *lin.* 59. *l.* oſtendere. *p.* 177. *c.* 2. *lin.* 60. *l.* non. *p.* 203. *c.* 1. *lin.* 41. *l.* procedit. *p.* 247. *c.* 1. *lin.* 25. *l.* electionе. *p.* 302. *c.* 2. *lin.* 58. *l.* ann. *p.* 354. *c.* 2. *lin.* 19. *l.* virtualem. *p.* 327. *c.* 2. *lin.* 23. continui *p.* 337. *c.* 2. *lin.* 22. *l.* quando.

APPROBATIO.

NOS, qui ſubſcripſimus in ſacrâ Theologiæ facultate Doctores Sorbonici, teſtamur *Diſputationes in Summam Theologicam ſancti Thomæ, Auctore* NICOL. YSAMBERTO *Aurelio, Doctore Sorbonico*, à nobis accuratè perlectas nihil ab Orthodoxâ fide, Chriſtianíſque moribus alienum complecti, omnia verò ſublimioris ſapientiæ ſtudioſis perutilia exhibere. Datum Pariſiis anno Domini milleſimo ſexcenteſimo triceſimo octauo, die ſeptimâ Martij.

HABERT. LE MOYNE.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Chriſtianiſſimi LVDOVICI XIII. priuilegio cautum eſt, ne quis *Diſputationes in Summam Theologicam ſancti Thomæ, auctore* NIC. YSAMBERTO *Aurelio, Doctore ac Socio Sorbonico, & regio ſacræ Theologiæ in Academia Pariſienſi Profeſſore*: quouis charactere, aut formâ excudere, aut alibi excuſum vendere, alióve quolibet modo compendioſo diſtrahere vel exponere poſſit, intra viginti annos computandos à die abſolutæ primæ editionis: præter Dionyſium de la Noüe Bibliopolam Pariſienſem, ſub pœnâ confiſcationis librorum, & mulctæ trium mille librarum turonenſium, aliarúmque contra eiuſmodi fraudatores definitarum in fuſiore diplomate eiuſdem Chriſtianiſſimæ Maieſtatis. Datum Pariſiis decimâ die Martij, anno ſalutis 1638. Et regni ipſius inuictiſſimi Regis 28. Subſignato, DENISOT.

Prima editio Diſputationum in primam partem ſancti Thomæ de Deo eiúſque attributis, Trinitate & Angelis, abſoluta fuit primo Iulij anni 1643.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google